SIGNATURA: I 280

25-8. N. 141

141 I 143
280

I - 141

[illegible]

25-2

Donacion hecha á la Biblioteca de la Universidad Literaria de Zaragoza, por el *Ilmo. Sr. Obispo de Palencia, el Doctor y Catedrático D. Juan Francisco Martinez en* 1828.

Speculum Aureum fratris Heinrici Herp: de preceptis diuine legis.

N.º 21.362"

UNIVERSIDAD Y PROV.A
BIBLIOTECA.
DE ZARAGOZA

Materiarū in ſpeculo aureo p̄ceptorum diuine legis fratris Heinrici herp tractatarum: ſūmaria: ordiata: quotataq₃ annotatio.

Abſolutio ab excōmunicatione maiori.iiij.requirit.v.precepto.ſer.xij.C.
Abſolutionem excōicationis extorquēs eſt excōicat⁹ ip̄o iure.v.p̄.xij.C.
Abſolui debent a papa ab excōmunicatione iniijcientes manus violētas i pſonam priuilegiatam. v.precep.ſermo.viij.A.
Abſolui pn̄t taliter excōicati citra papā i multis caſibus:ibidē.A.B.C.
Abſolutus ab excōicatione q̄liter in eādē relabitur:ibidē.A.et ſermo.xxiij.B.
Abſoluens de facto quē de iure nō poteſt quid faciet.vij.precep.ſmo.liiij.A.
Abſtinentia qualiter fieri debet ſm rectā rationē.iij.pcep.ſmo.xvij.C.
Abſtinentia quid eſt et vtrum eſt virt⁹.iij.p̄cep.ſer.xix.A.
Acceptio pſonarum quid ē et in quibus cōſiſtit:et vtrū ē peccatū.iij.p̄cep.ſer.xj.B.
Acceptio perſonarū non eſt apud deum.iij.pcep.ſer.xvij.A.
Accidia vtrū et quando eſt peccatū mortale.iiij.p̄cepto.ſer.xxvj.B.
Accidia ſex habet filias:ibidē.C.
Accuſatio vtrum fieri debet in ſcriptis.viij.p̄ce.ſermo.iij.C.
Accuſator vtrū tenetur ad penā talionis ibidē.B.
Accuſatio redditur iniuſta tripliciter:ibidem.B.C.
Accuſare qui poſſunt et qui nō.viij.p̄cept.ſermo.iij.C.
Accuſatus vtrū abſq₃ mortali negare pōt veritatē.viij.ſermo.iiij.B.
Accuſatus vtrum appellare pōt:ibidē.B.
Actores qui dicunt et de eorum officijs.viij.ſer.vj.C.
Adiurare demones vtrum ſit licitū et qualiter.j.precep.ſer.iiij.in fine.
Adminiſtratores rerū quarūlibet qualiter obligant.vij.ſer.ix.per totū.
Adoratio duplex eſt exhibenda ſumme trinitati.p̄mo p̄cep.ſer.j.A.
Adorandus eſt chriſtus et qualiter.j.p̄cepto ſermo.j.A.
Adoratio imaginū et crucis chriſti ac reliquiarū qualiter fieri debet:ibidē.B.C.
Adulatio quid eſt et de eius materia:vide vij.ſer.lj.per totū:et.viij.ſmo.ix.C.
Adulatio triplex nocumētū inferre poteſt vij.p̄cepto ſermo.lj.B.
Adulatoris triplex ē differētia:ibidē.C.
Adulteriū trib⁹ modis cōmitti poteſt.vj.p̄cepto ſermo.j.A.
Adulteriū vtrum ē maximū pctōrum.ibidē.C.
Adulterium in ſe duodecim criminalia cōtinere poteſt:ibidē.C.
Adulterij pena:ſm legē et de lege zelotypie.vj.pcepto.ſermo.ij.A.
Adulterium dauid quadruplici pena fuit punitum:ibidē.A.
Adulteriū multis modis in vxore propria cōmitti poteſt:ibidē.B.C.
Adulteriū ſpirituale cōmittit in ſeminando hereticas prauitates:ibidē.C.
Aduocati qui pn̄t eſſe et qui requirunt ad iuſtā aduocationē.viij.ſer.v.p totū
Aduocati vtrū pauperibus gratis aduocare tenent.viij.ſer.v.C.
Alchimia vtrum ē licita.vij.p̄c.ſer.xxj.B.
Alluuione terra vel ſimilia adiecta cuius erunt.vij.p̄cep.ſermo.ix.B.
Ambitio officiorū vel dignitatū q̄₃ deteſtabilis eſt.vij.p̄cep.ſer.x.C.
Amari poteſt aliquid nō propter ſe ſed propter aliud q̄ttuor modis.iiij.ſer.xxij.A.
Amor amicicie et cōcupiſcētie qualit differunt.iiij.p̄cep.ſer.xxij.A.
Amor ſui quid eſt.vj.precepto.ſer.xj.C.
Animalia capta quedā ad reſtōnē obligāt et quedā non.vij.ſer.ix.A.B.
Anime damnum qualiter infert multipliciter.vij.precepto:ſermo.ij.p totū.
Appellare vtrum licitum eſt reo.viij.p̄cepto.ſermo.iiij.B.
Appellatiōis materia tangitur ibidē.B.et viij.p̄cep.ſermo.vj.B.C.
Arbitri qui poſſunt eſſe et vtrum ab eis appellari poteſt.viij.p̄cep.ſer.vj.B.C.
Arborē plantans i ſolo alieno vl̄ proprio cū alteri⁹ damno quō tenet.vij.ſer.vj.A
Arma mouere vtrū et qualiter clericis eſt licitum.v.ſer.xxix.A.
Ars notoria cur ē illicita.j.ſermo.viij.B.et.vij.ſer.xxj.B.
Ars mechanica quinq₃ modis corrumpit vide plura.vij.ſer.xxj.p totū.
Ars capſoria vtrū ē licita.vij.ſer.xxxix A.
Aſcēſio domini deuotorū affectū ſecum trahit.j.ſer.x.C.

Materiarū in ſpeculo aureo p̄ceptoꝝ diuinę legis fratris Heinrici herp tractatarꝝ: ſūmaria: ordiata: quotataq; annotatio.

a Bſolutio ab excōmunicatione maiori.iiij.requirit.v.precepto.ſer.xij.C.
Abſolutionem excōicationis extorquēs eſt excōicat⁹ ipo iure.v.ſ.xij.C.
Abſolui debent a papa ab excōmunicatione iniicientes manus violētas i pſonam priuilegiatam. v.precep.ſermo.viij.A.
Abſolui pñt taliter excōicati citra papā i multis caſibus:ibidē.A.B.C.
Abſolutus ab excōicatione q̄liter in eādē relabitur:ibidē.A.⁊ ſermo.xxiij.B.
Abſoluens de facto quē de iure nō poteſt quid faciet.vij.precep.ſmo. liiij.A.
Abſtinentia qualiter fieri debet ſm rectā rationē.iij.p̄cep.ſmo. xvij.C.
Abſtinentia quid eſt ⁊ vtrum eſt virt⁹. iij. p̄cep.ſer.xix.A.
Acceptio pſonaꝝ quid ē ⁊ in quibus cōſiſtit:⁊ vtrū ē peccatū.iij.p̄cep.ſer.xj.B.
Acceptio perſonarū non eſt apud deum. iij.p̄cep.ſer.xviij.A.
Accidia vtrū ⁊ quando eſt peccatū mortale.iiij.p̄cepto.ſer.xxvj.B.
Accidia ſex habet filias:ibidē. C.
Accuſatio vtrum fieri debet in ſcriptis. viij.p̄ce.ſermo.iij. C.
Accuſator vtrū tenetur ad penā talionis ibidē. B.
Accuſatio redditur iniuſta tripliciter :ibidem .B. C.
Accuſare qui poſſunt ⁊ qui nō.viij.p̄cept. ſermo.iij.C.
Accuſatus vtrū abſq; mortali negare pōt veritatē.viij.ſermo.iiij. B.
Accuſatus vtꝝ appellare pōt:ibidē.B.
Actores qui dicunt ⁊ de eorum officijs. viij.ſer.vj.C.
Adiurare demones vtꝝ ſit licitū ⁊ qualiter.j.precep.ſer.iiij.in fine.
Adminiſtratores rerū quarūlibet qualit obligant.vij.ſer.ix.per totū.
Adoratio duplex eſt exhibenda ſumme trinitati.p̄mo p̄cep.ſer.j. A.
Adorandus eſt chriſtus ⁊ qualiter .j.p̄cepto ſermo.j. A.
Adoratio imaginū ⁊ crucis chriſti ac reliquiarū qualiter fieri debet:ibidē.B.C.
Adulatio quid eſt ⁊ de eius materia:vide vij.ſer.lj.per totū:⁊.viij.ſmo.ix.C.
Adulatio triplex nocumētū inferre poteſt vij.p̄cepto ſermo.lj.B.
Adulatōis triplex ē differētia:ibidē.C.
Adulteriū trib⁹ modis cōmitti poteſt .vj. p̄cepto ſermo.j. A.
Adulteriū vtꝝ ē maximū pctōꝝ.ibidē.C.
Adulterium in ſe duodecim criminalia cōtinere poteſt:ibidē.C.
Adulterij pena:ſm legē ⁊ de lege zelotypie.vj.p̄cepto.ſermo.ij.A.
Adulterium dauid quadruplici pena fuit punitum:ibidē.A.
Adulteriū multis modis in vxore propria cōmitti poteſt:ibidē.B.C.
Adulteriū ſpirituale cōmittit in ſeminando hereticas prauitates:ibidē.C.
Aduocati qui pñt eſſe ⁊ qui requirunt ad iuſtā aduocationē.viij.ſer. v.p totū
Aduocati vtrū pauperibus gratis aduocare tenent .viij.ſer.v.C.
Alchimia vtꝝ ē licita.vij.p̄c.ſer.xxj.B.
Alluuione terra vel ſimilia adiecta cuius erunt.vij.p̄cep. ſermo.ix.B.
Ambitio officiorū vel dignitatū q̄ deteſtabilis eſt.vij.p̄cep.ſer. x.C.
Amari poteſt aliquid nō ꝓpter ſe ſed propter aliud q̄ttuor modis.iiij.ſer.xxij.A.
Amor amicicie ⁊ cōcupiſcētie qualit differunt.iiij.p̄cep. ſer.xxij. A.
Amor ſui quid eſt .vj.precepto.ſer. xj. C.
Animalia capta quedā ad reſtōnē obligāt ⁊ quedā non.vij.ſer.ix.A.B.
Anime damnū qualiter infert multipliciter.vij.precepto:ſermo.ij.p totū.
Appellare vtrum licitum eſt reo.viij.p̄cepto.ſermo.iiij.B.
Appellatiōis materia tangitur ibidē.B.⁊ viij.p̄cep.ſermo.vj.B.C.
Arbitri qui poſſunt eſſe ⁊ vtrum ab eis appellari poteſt.viij.p̄cep. ſer.vj.B.C.
Arborē plantans i ſolo alieno vl' proprio cū alteri⁹ damno quō tenet.vij.ſer.vj.A.
Arma mouere vtrū ⁊ qualiter clericis eſt licitum.v.ſer.xxix. A.
Ars notoria cur ē illicita.j.ſermo.viij.B. ⁊.vij.ſer.xxj. B.
Ars mechanica quinq; modis corrumpit vide plura.vij.ſer.xxj.p totū.
Ars cāpſoria vtrū ē licita.vij.ſer.xxxix A.
Aſcēſio domini deuotorū affectū ſecum trahit.j.ſer.x.C.

Aſſeſſor quis dicitur ⁊ qualsi eſſe debet. viij.ſermo.vj.A

Aſſeſſoris pena ponit̄ ibidē.B.

Aſſiſini qui ſunt ⁊ de excōmunicatiōe fau torū eorū.v.ſer.xxj.B

Aſtucia quid eſt ⁊ quomo do differt a pru/ dentia.iij.ſermo.ix.A.

Auarus triplices ditat heredes. vij. er.j.B.

Auarorū pena ponitur:ibidē.B.

Auaricia quid ē ⁊ vtrū ſemper eſt mortale peccatum.vij.ſer.lxvj.A.

Auaricia qualiter conſiſtit in tribus.ſ.in appetēdo:acquirēdo ⁊ retinēdo.ibidem A.B.C.

Auaricia vtrū ē maximū peccatoꝝ ⁊ capi tale vitium.vij.ſer.lxvij.A.B.

Auaricia ſeptē filias hꝫ.vij.ſ.lxvij.B.C

Audacia quid eſt ⁊ vtrū eſt peccatum.ij. ſermo.x.B.

Auditor quis dicitur ⁊ qualis eſſe debet. viij.ſermo.vj.A.

Auditoris pena ponit̄:ibidē.B.

Aureola quid eſt ⁊ vtrum erit in anima vł corpore.vj.ſermo.iiij.C.

Aures prurientes ꝙ pernicioſe ſūt.vj.ſer. x.B.

Aptiſmus iohannis ad
b quid fuit inſtitut⁹.j.ſer.xij.A.

Baptiſmi integritas tria req̄/ rit:ſcꝫ materiā:formā ⁊ inten/ tionē.ibidē.B.

Baptiſmū in qua fieri dn̄s inſtituit propt̄ ſex rationes: ibidē.B.

Baptiſmi forma qualis ē.j.ſer.xij.C.

Baptizat⁹ coacte ficte vł a malo ſacerdo/ te vtꝝ recipit effectum.j.ſermo.xvij.A

Baptiſmus paruuloꝝ qn̄ fieri dꝫ ⁊ vtrum ꝯfert eis gratiā.j.ſer.xiij.B.⁊.xvj.B.

Baptiſmus ſanguinis vtrū in ꝑuulis ſup plet vicē baptiſmi aque.j.ſer.xiij.B.

Baptiſmus vtrū ꝑ angelos bonos vł ma los dari poteſt.j.ſermo.xiiij.A.

Baptiſmus qualē miniſtrū ⁊ intentionem requirit:ibidē.A.B.

Baptiſmi effectus qualiter ē delere omnē culpā ⁊ penā.j.ſer.xv.per totū.

Baptiſmus multiplex ē: vt pꝫ ibidē.C.

Baptiſmi effectus q̄tū ad collationē bo/ ni multiplex eſt.j.ſer.xv.per totū.

Baſiliſcus ⁊ ei⁹ nā ponit̄.v.ſer.xxxij.i fi.

Bellorū ſeptē ſunt ſpecies ⁊ poſſūt eſſe iuſta vel iniuſta.v.ſer.iiij.A.

Bellū reddit̄ iniuſtum vel illicitū multis modis:ibidē.A.

Bellare diebus feſtiuis vtrum eſt licitum ibidē.B.

Bellū indicere qui poteſt: ibidē.B.C.

Bellando graſſantes vtrū ⁊ quādo tenen tur ad reſtitutionē:ibidē.C.

Bellare iuuantes vtrū ⁊ qn̄ ſunt obnoxij peccato vł reſtitutioni:ibidē.C.

Beneficium ſimoniace cōferēs vel media/ tor exiſtēs ſuſpenſus ē.v.ſer.xxvj.B

Beneficiū acquirens ſimoniace qualit̄ eſt ſuſpenſus.v.ſer.xxvij.A.

Bigamia contrahitur multis modis. v.ſermone.xxx.A.

Blaſphemia quid eſt ⁊ de eius grauitate. ac pena.ij.ſermone.xj.A.

Bonum vtrum ſemper eſt optabile. iij. ſermone.xiij.A.

Bona opera vtrū ſunt ꝓpter ſcandalū ꝓ/ termittenda.v.ſermone.vij.C.

Bona iniuſta ꝙ multos damnāt. vij.ſer. j.B.

Bona inuenta vel rapta vtrū obligant ad reſtitutionē.vij.ſer.ix.A.B.

Bona eccleſiaſtica dilapidata vtrū obligāt ad reſtitutionē.vij.ſermo.x.C.⁊.xij.B.

Bona tēporalia que fuerūt cōmunia pro/ pter tria facta ſunt ꝓpria.vij.ſer.xxiij.A.

Ambia ſunt triplicia et
c vtrū ſunt licita.vij.ſer.xxxix.ꝑ totum.

Canones abrogati ꝑ diſſuetudi nē vtꝝ obligant.j.ſer.ij.A.

Canonis trāſgreſſor q̄s ē ⁊ qualiter puni/ ri debet.ſer.ꝑambulo.ij.C.

Canonizare ſctōs q̄d ē.j.ſermo.xj.B.

Characteres facere ꝑter crucē vtrū eſt pec catū.j.ſermo.iiij.A.

Charachter i ſacramentꝭ quid ē ⁊ qualiter imprimitur.j.ſermo.xvj.B.

Charitas ē origo ⁊ fundamētū oīm prece/ ptoꝝ dei.ſermo.ꝑambulo.iiij.A.

Charitatis laus ⁊ vtrū ē aliquid creatū in anima.iiij.ſermone.xiiij.A.B.

Charitas dei vtrū eſt eadē reſpectu ſuipſi⁹ ⁊ creaturaꝝ:ibidē.C.

Charitas creata vtrū eſt virt⁹ ⁊ potiſſima virtutū.iiij.ſermo.xv.A.

Charitas vtrū in ſe includat oēm meritū ⁊ omnē virtutē:ibidē.C.

Charitatis ſubiectū ē voluntas ⁊ vtrum cauſat̄ in nobis materialit̄.iiij.ſ.xvj.A.

Charitas cauſat i nobis quinq̧ dona.ibi/ dem.B.

Charitas habita vtrū minui poteſt vł au/ geri.ibidem.C.

Charitatis obiectum vtrū eſt ſūmū bonū: iiij.ſermone.xvij.A.

Charitatis apotheca eſt eius mercantias vbi ⁊ in quo cōſiſtit:ibidē.A.

Charitas q̄lit̄ extēdit ſe ad ea q̄ ſūt ſupra nos ad nos iuxͣ nos ⁊ īfra nos:ibi.B.C

Charitas qualiter diligit deū ſuꝑ omnia/ iiij.ſermo.xviij.A.

Charitas vtrū deū diligit propter merce/ dem:ibidē.A.

Charitatis diuine vtrū ſit aliquis modus habendus:ibidē.B.C.

Charitatꝭ ꝓceptū diliges dn̄m deū tuū ⁊c. qualiter intelligit̄:ibidē.C.

Charitatis ordo reſpectu diligibiliū boni cōmutabilis.iiij.ſer.xix.⁊.xx.ꝑ totum

Charitas vtrū plus diligit ſubiectū vł ꝓ/ ximū.iiij.ſermo.xix.A.

Charitas vtrū plus diligit extraneū me/ liorē ꝙ coiunctum:ibidē.B.C.

Charitatꝭ ordo vtꝝ manebit i pr̄ia:ibi.C.

Charitas vtrū magis diligit pr̄em vł ma/ trē ſpūalē vel carnalē.iiij.ſer.xx.A.

Charitas vtrū magis diligit parentes vel vxorē aut filios:ibidē.A.B.

Charitas vtrū magis diligit benefactorē vel beneficiatū:ibidē.C.

Charitas vtrū tenet̄ extēdere ſe ad inimi/ cos.iiij.ſermo.xx.B.C.

Charitas vtrū magis meret̄ diligēdo ini/ micos ꝙ amicos:ibidē.C.

Charitas vtrū aliquo actu diligit ꝓximū quo nō diligit deū.iiij.ſermo.xxj.A.

Charitas proximi perficit̄ effectu ſeptifor mi:ibidē.C.

Charitatis act⁹ ꝓncipalior ē diligere amo rē amicicie ꝙ ꝯcupiſcētie.iiij.ſer.xxij.A

Charitatis effect⁹ īterior ē gaudiū miſeri/ cordia:⁊ pax:ibidē.A.B.C.

Charitas vtrū obligat ad ſubeundā mor/ tem pro chriſto.iiij.ſer.xxiij.A.

Charitas perfecta vtrū obligat ad ea que ſunt perfectionis:ibidē.A.

Charitas quātūcunq̧ modica vtrū reſiſte re pōt omni tentationi:ibidē.B.

Carminatores ⁊ carminatrices vtrum pec cent mortaliter.j.ſer.iiij.B.

Caſtitas duplex diſtiguit̄ ⁊ vtꝝ ē virtus. iij.ſermo.xix.B.

Caſtrans ſeipꝫ reputat̄ homicida.v.ſ.iij.C

Cecitas mētis q̄d ē ⁊ vtrū ē peccatū.iij.ſer mone.v B.⁊.vj.ſer.xj.B.

Cenſura quid eſt ⁊ quid per eā intelligit̄. v.ſer.xj.A.

Clemētia quō differt a māſuetudine ⁊ vtꝝ eſt virtus.iij.ſer.xviij.C.

Clericus vxorat⁹ ordinē recipiēs ſine con/ ſenſu vxoris quid faciet.ij.ſer.vij.B.

Clerici de q̄b⁹ teſtū facere pn̄t.iiij.ſ.vij.C

Clericoꝝ ꝓuilegia ⁊ ꝯiugatorum.v.ſ.xiij. A.B.

Clerici ꝑdūt ꝓuilegia i.vj.caſib⁹.ibidē.A.

Clerici in ſacris mr̄imonia ꝯhentes excō/ municati ſunt.v.ſer.xv.C.⁊.xxj.C.

Clerici inducētes ad vouēdū de ſepultura eligenda ſūt excōicati.v.ſer.xvj.A.

Clerici iniuriantes q̄liter excōicati ſūt: q̄/ re in verbo excōicatio.

Clericis qualiter licitū ē exercere negocia tiōes.vij.ſer.xxij.B.

Cogitatio q̄d eſt ⁊ vtꝝ demones cogitatio nes agnoſcant.ix.⁊.xx.ſer.A.

Cognatiōis ſeptē ſūt ſpēs i q̄b⁹ inceſt⁹ cō/ mittit̄ ⁊ matrimoniū contrahere prohi/ betur.vj.ſermo.vij.B.C.

Cōmodatio rei alicuius debet eſſe mere vo luntaria.vij.ſer.xxv.C.

Cōſiliarius ꝓrau⁹ quādoq̧ magis punit̄ ꝙ actor.vij.ſer.ij.C.

Conſiliū iniuſtū vel iniquū qn̄ obligat ⁊ quādo nō.vij.ſer.xlix.A.B.C.

Cōcubinā habere vtꝝ ⁊ qualiter ē licitum ſm leges.iiij.ſer.vj.B.

Concubinas habere vtrum aliquādo fuit licitum.vj.ſer.ij.A.

Cōcubitus cōcubinarius vtꝝ aliqn̄ ex di/ uina diſpēſatiōe fuit licit⁹.vj.ſ.iij.A.B

Cōcupiſcētia luxurie ſeptem gradus habꝫ vj.ſermone.xj.A.B.

Cōcupiſcētia mechie ⁊ diuitiarū cur ſpecia liter in ꝓceptis ꝓhibet̄.ix.⁊.x.ſer.j.A.

Cōcupiſcentia inordinate vtrum lege na/ ture prohibetur:ibidem.A.

Cōcupiſcētia q̄d ē ⁊ q̄ ē m̄ltiplex:ibidē.B

Cōcupiſcētie inordinatio vtrū ſemꝑ ē pec catū:ibidē.B.C.

Cōcupiſcentia que ponit̄ triplex vtrū ē cā omniū peccatorū.ix.⁊.x.ſer.v.A.

Cōcupiſcere ꝓlecturas [?] vł domiſatiōes vtrū eſt licitū:ibidem.B.

Cōcupiſcere dignitatē vtrū licitū eſt reli/ gioſo:ibidē.C.

Concupiſcentia oculorū intelligit̄ tribus modis:ibidem.C.

Cōcupiſcētia carnis triplex expōit̄:ibi.C.
Concuſſionis crimē quid eſt ⁊ de hoc. vij. ſermone.lv.E.⁊.viij.ſer.iij.B.
Confeſſio vtrū fieri poteſt alteri ꝙ ꝓprio prelato.iiij.ſermo.x.B.
Confeſſio vtrū fieri pōt fratrib⁹ mendicantibus:ibidē.C.
Confeſſio in certis caſibus fieri pōt nō ꝓprio prelato:ibidem.C.
Confeſſio vtrum requirit̄ de neceſſitate ſalutis.iiij.ſermo.xj.in principio.
Confeſſio quādo ⁊ q̄tiēs fieri dȝ: ibidē.A
Confeſſionis dilatio ꝙ̄ periculoſa ⁊ vitioſa eſt:ibidē.A.
Confeſſio vtrū in aliquo caſu debȝ iterari: ibidem.A.B.
Confeſſio ei facta qui nō habet abſoluēdi poteſtatem quid valet:ibidē.A.B.
Cōfeſſio ꝑegrinoꝝ cui fieri dȝ. ibidē.C.
Confeſſionale habēs vtꝝ abſolui vl' abſoluere pōt ab excōīcatiōib⁹.iiij.ſer.xj.C.
Confeſſionis celatio vel dimidiatio qualiter obligat.vij.ſer.lvj.B.
Cōfirmatio q̄d ē ⁊ vñ ortū hȝ.j.ſer.xvij.A
Confirmatio vtrū ē ſacramētū neceſſitatis ⁊ que requirit ibidē.A.B.
Cōſenſus i delectationē mortalis vtꝝ ⁊ q̄liter ē mortale.vj.ſer.x.c.⁊.ix.⁊.x.ſ.iij.C
Conſenſus in malū ē q̄druplex ⁊ qualiter obligat.vij.ſer.l.per totū.
Conſenſus inferioris rōnis vtꝝ poteſt eſſe mortalis.ix.⁊.x.ſer.iij.C.
Conſenſus ſuꝑioris rōnis vtrū poteſt eſſe venialis.ix.⁊.x.ſer.iiij.A.
Conſeruator priuilegioꝝ abutens officio ſuo eſt excōmunicatus.v.ſer.xiij.B.
Cōſeruator priuilegioꝝ qui facit aliq̄d per ſordes ē ſuſpenſus.v.ſer.xxvij.A.
Conſuetudo quid eſt ⁊ vtrum eſt ſeruāda j.ſer.xxiiij.A.
Conſuetudo vtrū poteſt tollere legem.ſer. ꝑambulo.ij.A.
Contentio vtrū ⁊ quādo eſt mortale peccatum.j.ſer.xxv.B.
Continentia vtrum eſt virtus.iij.ſermone xviij.C.
Contractus rerum fit tribus modis.vij. ſermone.xxv.C.
Contractus quattuor modis viciatur.vij. ſermone.xxx.in fine.
Contract⁹ ſocietatis in mercātijs ꝑncipalr trib⁹ modis variat̄.vij.ſ.xxxiiij.ꝑ totū.
Contumelia vel cōuiciū quid eſt ⁊ vtrum eſt peccatum.ij.ſermone.xj.B.

Copulatrices lu xurie ꝙ̄ deteſtāde ſunt.v. ſermone.ij.A.B.
Choreas exercentes vel aſtantes vtꝝ ſemper peccent mortaliter.iij. ſermone.iij.C
Correctio fraterna vtrum eſt actus charitatis.iiij.ſermone.xxij.B.
Corrigenda ſunt diſtricte peccata notoria v.ſermone.vij.B.C.
Correctio qualiter eſt in precepto. vij. ſermone.lv. A.B.C.
Curioſitatis vitium ponit̄.j.ſer.xxj.B.
Crux chriſti vtrum ⁊ qualiter eſt adorāda. j.ſermone.j. B.

d Amnū anime principaliter inferri poteſt tripliciter. v.ſermone.ij.per totum.
Damnū aīe infert̄ loquendo q̄nq₃ modis.vij.ſer.ij.B.C.
Damnū inferens cū aīalibus quō tenetur ad reſtitutionem.vij.ſer.v.C.
Damnificans qualitercunq₃ rempublicā quomodo tenetur ad reſtitutionem.vij. ſermone.viij.C.
Datum a religioſis vel clericis vtrū recipi pōt.iiij.ſer.ix.C.
Datū per errorē qualiter reſtitui debet.vij ſer.lx.A.
Datū quere etiā in verbo donatū.
Debita non ſoluētes tēpore cōſtituto quomodo tenent̄.vij.ſer.vj.C.
Debitum triplex inuenitur quod obligat ad reſtitutionē diuerſimode.vij.ſer.lix. ⁊.lx.per totū.
Debitorū vera relaxatio ſeptē circūſtantias requirit.vij.ſer.lxv.C.
Decimas dare vtrū ē preceptū.iiij.ſermo. xij.A.B.
Decime triplices ſunt:ſcȝ perſonales:prediales ⁊ mixte:ibidē.A.B.
Decimas in feudū habere vtrū eſt licitum laicis:ibidē.C.
Decimas fideliter ſoluentiū quadruplex ē remuneratio:ibidē.C.
Decimas nō ſoluētes religioſi ſunt excōicati.v.ſer.xiiij.in fine.
Decime quare ſunt inſtitute.vij. ſermone x.B.
Decimas in feudum tenens vtrū decimas noualiū recipere poteſt.vij.ſer.xxiiij.C.
Decimas ſoluere qui religioſi obligantur ibidē.C.
Defendere proximū iniuſte inuaſum vtrū eſt de neceſſitate ſalutis.v.ſer.ij.B.
Defenſio ab iniurijs qualiter eſt licita.vij.

ſermone.iiij.A.
Defendere aliū in malo ꝙ̄ pernicioſum eſt vij.ſer.lij.per totum.
Degradatio ⁊ depoſitio quid eſt:vide.v. ſermo.xxvj.A.
Delectatiōes ſūt duplices ſcȝ naturales ⁊ in naturales.ix.⁊.x.ſer.iij.A.B.
Delectationes vtrum ſunt ſemper male: ibidem.B.
Demones inuocātes ſunt excōicati.v.ſer. xxj.A.
Demon expellebatur a Saule per Dauid ludentē in cythara.v.ſer.xxij.C.
Demones incubi ⁊ ſuccubi de his vide.vj ſer.ix.A.⁊.C.in fine.
Demon quere in verbo diabolus.
Depoſitarius quinq₃ modis tenet̄ ad reſtitutionē.vij.ſer.v.B.
Deſperatio quid eſt ⁊ vnde venit.iiij.ſer. xxvj.C.
Deſperatio duplex eſt.v.ſermo.xxxiiij.B ⁊.vj.ſer.vj.C.
Detractio ſumpſit ex trib⁹ exordiū a diabolo.v.ſer.viij.A.B.C.
Detractio capit originē ex ſuꝑbia:inuidia ⁊ malicia:ibidē per totum.
Detractio ſimilatur cani rabido.ibidē.C.
Detractio ſex modis ſine peccato fieri poteſt.v.ſermone.ix.per totū.⁊.vij.ſermo. iij.per totum.
Detractio vtrū ē mortale peccatum.v.ſer. ix.A.
Detractio fit cū veniali tribus modis:ibidem.C.
Detractio quomō differt a ſuſurratiōe.v. ſermone.x.A.
Detractio ſex modis fit cum pctō mortali. v.ſermo.x.A.B.
Detractionē audiēs vtrū tm̄ peccat quātū detrahens:ibidē.C.
Deus vtrū magis diligit angelos vel homines.iiij.ſer.xiiij.C.
Diabolus decipit animas ſicͭ vulpes gallinas.j.ſer.vj.B.
Diabolus ſolus tentare dicit̄ triplici ratione.ix.⁊.x.ſermo.j.B.
Diabolus vtrū inducere vel cogere poteſt hominē ad peccatū.ibidē.B.C.
Diabolus cōuenienter ꝑmittit̄ tentare hominē:ibidem.C.
Diaboli triplex motuū cur tentat hoīem. ibidem.C.
Diabolus quere in v̄bo demon.

Dilectio q̄re in verbo amor vel charitas
Diſcordia quid eſt ⁊ vtrum eſt mortale.j. ſermo.xxvj.B.C.
Diſpenſatores rei familiaris eccleſiſtice vel publice qualiter obligantur.vij.ſermo. x.per totū.
Diuinationes vtrum ſunt licite ⁊ qualiter ſunt puniende.j.ſer.iij.A.
Diuinationū triplex eſt genus ⁊ ſub quolibet multe ſunt ſpecies.j.ſermone.iij.A
Diuinationis primum genus fit per manifeſtam inuocationē demonū ⁊ hoc multipliciter.j.ſer.iij.B.
Diuinationis ſm̄ genus fit per conſiderationem diſpoſitionis vl' motus alicuius rei:ibidē.B.C.
Diuinationis tertiū genus eſt quādo facimus aliquid ad manifeſtandū nobis aliquid occultum ſine expreſſa tamen inuocatione demonū quod fit multipliciter. j.ſer.iiij.per totum.
Diuortij vel reconciliatiōis ꝯiugatoꝝ forma ponitur.v.ſer.xxj.in fine.
Dolus quid eſt ⁊ qualiter obligat.iij.ſer. ix.A.⁊.vij.ſer.v.A.B.
Dominus vel prelatus qualiter tenet̄ de regimine officialium inquirere.vij.ſer. xj.A.
Dominij tranſlatio fit duobus modis.vij ſermo.xxiij.B.
Dominij tranſlatio au c̄te priuata fit duobus modis.vij.ſer.xxv.ꝑ totum.
Domū edificās in ꝓprio ſolo cū alteri⁹ dāno vtꝝ obligat̄.vij.ſer.vj.A.
Donatio rei alicui⁹ qualiter debet eē mere volūtaria.vij.ſer.xxv.A.⁊.lx.C.
Donatio quere in verbo datum.
Dos ⁊ donatio vide de his.vij.ſermone xliiij.C.
Dote maritus fraudatus expellere poteſt vxorē.vij.ſer.xliiij.
Duellum aſſumere vtrū ſit licitū.j.ſermo. iiij.C.⁊.iij.ſer.iij.B.

e Brietas vtrum ⁊ quando eſt mortale pctm̄.iij.ſer.iiij.B.
Ebrietas vtrum ⁊ qualiter excuſat ſequens peccatū:ibidē.C.
Eccleſia vtrum errare poteſt.j.ſer.xj.A.
Eccleſia errās vtrum ligare vel abſoluere poteſt:ibidem.A.
Edificans domū in ꝓprio ſolo cū alterius dāno q̄liter obligat̄.vij.ſer.vj.A.

Elemoſyna vtꝝ eſt actus charitatis ꝛ mul/ ta ibidē.iiij.ſer.xxiij.C.

Elemoſynā dans nouē ↄditiones conſide rare debet.iiij.ſer.xxiiij.A.

Elemoſyna de q̄bus ē faciēda: ibidē.B.

Elemoſynā dare vtrū ꝛ qualiter eſt in p̄ce pto.iiij.ſer.xxv.A.

Elemoſynā dare q̄ ꝓhibenť:ibidē. B. C.

Elemoſynā faciens de alieno vltra mēſu/ rā ↄſtitutā furtū cōmittit.vij.ſer.x.B.

Elemoſynā d̾ furto faciēs peccat:ibidē.B

Elemoſyna male recepta ꝓpter dādi impo/ tentiā:accipiendi fraudulentiā falſaȝ q̄/ ſtuationē vel dānabilē abuſionē qualiť obligat.vij.ſer.xx.per totū.

Elemoſynā recipere ab vſurario qñ ē pec/ catū ꝛ obligat.vij.ſer.xliij.C.

Eligentes ſcienter indignū ad ep̄atum q̄li ter ſuſpenſi ſunt.v.ſer.xxvij.C.

Emptio ꝛ venditio quid requirunt vt ſint iuſte.vij.ſer.xxv.C.

Empta minus dimidia pte iuſti precij vtrū reddi debent.vij.ſer.xxviij.A.

Emere redditus vitales vel ꝑpetuos vtrū eſt licitū.vij.ſer.xxx.A.C.

Emere minus ꝓpter ſolutiōis anticipatōem vtrū ē licitū.vij.ſer.xxxij.ꝑ totū.

Emptor male fidei vtrū ad reſtitutionē ob ligatur.vij.ſer.liij.B.

Emunitas: quere in Immunitas.

Epiſcopus tonſurā cōferens infanti illite/ rato homini alterius dioceſeos vel con/ iugato q̄liter ē ſuſpēſus.v.ſer.xxxvj.B

Error volūtarius non excuſat a peccato.j. ſer.v.A.

Eſtimatores iniuſti rerū quarūlibet quali ter obligant.vij.ſer.xj.B.

Exactio talliarū ꝛ ſimiliū vtrū ꝛ quando obligat.vij.ſer.xj.A.

Excōicatio tradit hoīem ſathane.v.ſer.vij C.ꝛ.ix.B.

Excōicatio in quib9 ↄuenit ꝛ differt ab in terdicto ꝛ ſuſpenſione.v.ſer.xj.A.

Excōicatio quid eſt ꝛ quis illā inferre pōt ꝛ quos excōicare poteſt:ibidē.B.

Excōicatio pro quib9 cauſis proferre pōt: ibidē.C.

Excōicatio minor in quibus caſibus infli gitur a iure.v.ſer.xij.A.

Excōicatio iniuſte lata vel ex falſa cā vtrū ligat:ibidē.A.B.

Excōicatio quinqꝫ modis cōtēniť:ꝛ ſic li/ gatur ex ↄtemptu:ibidē.B.

Excōicatio q̄uis nulla vtrū ligat ꝛ in qui/ bus caſibus ē nulla:ibidē.B.

Excōicatio i iudicē ↄſeruatorē ꝛ inq̄ſitorē heretice prauitatis abutentes officio.v. ſ.xiij.B

Excōicatio p̄lati iſtituētꝭ here/ ticū heredē vł ꝑ ēras vagātis:ibidē.C.

Excōicatio ſeq̄ſtrātis fruc9 vł ſtudētis ſeu audiētꝭ leges aut phyſicā:ibidē.C.

Excōicatio ſcholaris domū in bononia cō ducētis ſcōa localis eſt:ibidē.C.

Excōicatio religioſi apoſtatātꝭ aut ſine li/ cētia ſtudētis vł cū docētis.v.ſ.xliij.A.

Excōicatio religioſi phyſicam vł leges ſtu dentis aut diſcurrētis ad curiā vt mole/ ſtet prelatos:ibidem.A.

Excōicatio monachi arma tenentis ꝛ ſimo niace recepti:ibidem.B.

Excōicatio religioſi nō ſeruantis interdi/ ctū qualiter intelligiť:ibidē.C.

Excōicatio religioſi nō ſoluentis decimas v.ſer.xliij.in fi.

Excōicatio religioſi miniſtrātis ſacramen ta abſoluētis ab excōicatione vł retrahē tis a decimis ſoluendis.v.ſer.xv.A.B.

Excōicatio religioſi mēdicātꝭ loca noua ſi ne licētia recipientis:ibidē.C.ꝛ.xxj.B.

Excō.nouā religionē vł habitū religionis aſſumētis ꝛ ſtat9 beguinaꝝ.v.ſ.xv.C.

Excō.religioſi vł i ordie ſacro ↄſtituti mři moniū ↄtrahentis:ibidem.C.ꝛ.xxj.C.

Excō.religioſi vel ecclia.inducētis ad vo/ uēdū de ſepultura eligēda.v.ſ.xvj.A.

Excō.ſepelietis hereticos excōicatos vſu/ rarios aut tpe īterdicti:ibidē.A.B.C.

Excō.impedientiū electionē p̄lati vel viſi/ tatores monialiū.v.ſer.xliij.B.C.

Excō.exenterantis vel decoquentis vel di membrantis corpa mortuoꝝ vt oſſa trāſ/ ferantur.v.ſermo.xvj.C.

Excōicatio propter iniectionē man9 in cle/ ricū vel religioſam perſonā.iiij.requirit v.ſer.j.per totū.ꝛ.xx.A.

Excōicatio ꝓpter ratihabitionē q͛ ali9 in/ iecit man9 i hmōi ꝑſonas:ibidē.B.

Excōicatio nō incidit q̄s man9 in tales in/ ijciens multis modis:ibidē.B.C.

Excōicatio ꝑſequentiū cardinales vel pro mulgātes cēſuras eccliaſticas aut eoꝝ cognatos ſeu pontifices.v.ſer.xix.A.

Excō.nō parētiū īquiſitorib9 heretice pra/ uitatꝭ ꝛ cogētiū violare īterdictū:ibi.A

Excōicatio ↄcedētiū ↄ̄ eccliaſticos repſa/ lias:pedagia:guidagia:collecta:tallias ꝛ ſimilia:ꝛ agentiū ↄtra libertatē eccleſia/ ſticam:ibidē.A.B.ꝛ.xx.A.

Excōicatio ↄtra incēdiarios ꝛ effractores eccleſiaꝝ:ibidem.C.

Excōicatio impedientiū ſequeſtrationem aut fructus beneficiorū applicantiū de/ functo vł eccleſie.v.ſer.xx.A.

Excōicatio circa electionē pape ſenatoris vel alioꝝ eccleſiaſticoꝝ:ibidem.B.

Excōicatio ep̄oꝝ q̄ ſe ingerunt ad curā al/ terius dioc.ibidem.B.

Excōicatio inuadētis impium romanū ſi/ ne licentia et fautoꝝ eius ſeu occidentis officialē anchonitanū:ibidē.B.C.

Excōicatio falſariorum litterarū pape vel cardinalium:ibidem.C.

Excōmunicatiōes i ꝓceſſu annuali pape: ibidem.C.

Excō.demones inuocantis aut ſaracenis ↄ̄ chriſtianos auxiliū p̄ſtātis.v.ſ.xxj.A.

Excōmunicatio iniūctis aliena cōmunib9 a ſciſmaticis factis ꝛ quō differūt ſciſma ꝛ hereſis:ibidem.A.

Excōicatio hereticoꝝ cum fautorib9 ꝛ aſſi/ ſtētorū cū fautoribus:ibidē.A.B.

Excōicatio ſpoliātis romipetas aut naui gantes ſeu naufragiū patiētes: ibidē.C.

Excōicatio ↄtrahētis ſcienter mřimonium in gradib9 ꝓhibitis:ibidē.C.

Excōicatio ꝑticipātis cū excōicatis multꝭ modis ↄtingit.v.ſer.xxij.ꝑ totum.

Excōicatis i quinqꝫ ꝑticipare ꝓhibemur: ibidem.B.

Excōicatꝭ ꝑticipātes q̄dā excuſāť:ibid.C

Excōicati ꝑ ſtatuta ſynodalia quō cenſenť excōicati vel vitādi.v.ſer.xxiij.A.

Excōmunicatio ꝑticipantis cuȝ vſurarijs quoquomodo:ibidem.C.

Excōicatio quāta dāna facit in chriſtiano tam ſpūalia q̄ tpalia: ibidem.C.

Exheredari qualiter oēs generaliter pñt. iiij.ſermone.ix.in fine.

Falſarij lraꝝ papaliū vel car dinaliū q̄liť ſūt excōicati.v.ſ.xx.c.

Fallacia qualiter eſt auaricie filia. vij.ſermone.lxvij.C.

Fatum ꝛ vtrum dici debeat aliquid eſſe fa tum.j.ſermone.iij.C.

Feſta decem erāt i lege veteri ꝛ quare.iij. ſermone.j.A.

Feſta qñ īcipiūt ꝛ termināť.iij.ſer.vij.C.

Feſta quere in verbo ſabbatum.

Fides d̾ trib9 modis.j.ſ.vj.A.ꝛ.ix.A

Fides mortua cognoſciť dupliciter ſcȝ ex defectu operis ꝛ intentiōis: ibidem.A.

Fides efficitur mortua ex amore male in/ flāmāte in trib9 ↄcupiſcētijs:ibidē.A.

Fides mortua ē ex triplici timore male hu miliante:ibidem.B.

Fides mortua eſt dupliciter non ex ope ſȝ intentione:ibidem.C.

Fides informis ꝛ formata ꝑ grām quomo do differunt.j.ſer.vij.A.ꝛ.ix.C.

Fides formata qualiter intellectū illumi/ nat:viuificat ꝛ roborat:ibideȝ.B.

Fides vera quandoqꝫ ſalubriter non ope/ ratur:ibidem.C.

Fidei dubitationē quidam ſalubriter pati untur trib9 ex cauſis:ibidē.C.

Fides habet tres gradus.j.ſer.viij.A.

Fidē q̄lē habere tenentur laici ſimplices: clerici ꝛ p̄lati:ibidem.A.B.

Fidei articuli quot ſunt ꝛ eoꝝ declaratio: ibidem.C.ꝛ.ix.A.C.ꝛ.x.ꝑ totum.

Fidei confeſſio ꝛ integritas vtrum eſt ad ſalutem neceſſaria.j.ſermōe.viij.C.

Fidei effectus eſt timor et purificatio cor/ dis.j.ſermone.viij.A.

Filij multorum cur efficiuntur maliuoli. iiij.ſermone.ij.B.C.

Filij parentib9 obediētes multiplici felici/ tate dotantur:ibidem.C.

Filij quando teneť obedire parentibus ꝛ quando non.iiij.ſer.iij.C.

Filij vtꝝ circa matrimoniū parētib9 obedi re tenentur.iiij.ſermone.iiij.A.

Filij ſpurij vtꝝ ſuccedere pñt i teſtamento vel ab inteſtato.iiij.ſer.vj.ꝑ totum.

Filij ſpurij ꝛ de ei9 materia q̄re in ꝟbo pr.

Filij quādo excludūtur ab hereditate pa/ tris inteſtati.iiij.ſermōe.ix.A.

Filij poſſunt a parentib9 exheredari i mul tis caſibus:ibidem.A.

Filij ex quib9 cauſis parentes exheredare poſſunt.iiij.ſermōe.ix.C.

Fornicatores notorij qualiter ſūt ip̄o iu re ſuſpenſi.v.ſer.xxvij.A.

Fornicatio ſimplex vtꝝ eſt mortale ꝛ vtrū aliqñ licuit hr̄e ↄcubinas.vj.ſ.iij.A.B

Fornicatio vtꝝ qñqꝫ fuit licita ex diſpenſa tione diuina:ibidem.B.

Fortitudo q̄d ē ꝛ q͛ habet q̄ttuor gradus ac vtrum eſt virtus.iij.ſer.xij.A.

Fortis operatur ex habitu ꝛ cum delecta/ ctione:ibidem.B.

Fortitudo vtrum precellit alias virtutes: ibidem.C.

Fortitudinis actus ſūt ſuſtinere grauia et aggredi ardua.iij.ſer.xiij.A.

Foꝛtitudo vtrum ꝯſiſtit ſolum circa peri/ cula moꝛtis:ibidem.B.
Foꝛtis vtꝝ vtit̃ in actu ſuo paſſionibꝰ na/ turalibꝰ ſcꝫ ira ⁊c̃.ibidem.C.
Foꝛtitudinis actus potiſſimus eſt marty/ rium.iij. ſermone.xliij. ꝑ totũ.
Foꝛtitudinis ptes integrales que ſunt.iij ſermone.xv.per totum.
Fratricidium clamat vindictã ad deum. v.ſermõe.v.A.
Fraus q̃d ẽ.iij.ſer.ix.A.⁊.vij.ſer.lxvij.C
Furtũ q̃d ẽ ⁊ vtꝝ cõmittit̃ i re ꝑua ſic in re magna.vij.ſer.j.A.⁊.ix.C.
Furtum cõmittit̃ octo modis. vij.ſermõe viij.⁊.ix.per totum.
Furtum ex neceſſitate factum vtrum excu ſatur.vij.ſermone.viij.A.
Furãſ hoĩeꝫ quõ punit̃ ⁊ obligat̃.ibiđ.B
Furẽ occidere ꝑ iuſticiã vtrum eſt licitũ: ibidem.B.
Furto ꝓpꝛiam rem vl̃ equiualentem recu perans vtꝝ obligatur:ibidem.B.C.
Furto tollens bona reipublico quomodo punitur:ibidem.C.
Furtum multipliciter cõmittitur in abuſu rei aliene.vij.ſermo.ix.C.
Furtũ ẽ occulte tenere aliꝗ̃ſ debita:ibiđ.C
Fur peccat ð furto faciẽſ elyñã.vij.ſ.x.B

g Audiũ ⁊ de eiꝰ materia po/ nitur.iiij.ſer.xxxij.A.
Gratia vtrum datur paruulis ĩ ba ptiſmo.j.ſer.xvj.B.
Gratia vtꝝ datur eq̃lit̃ baptizatꝭ:ibiđ.B.
Gratias agere debemus deo propter tria. iiij.ſermone.xxvj.A.
Gula vtrum eſt moꝛtale vel veniale pecca tum.iij.ſermone.iiij.A.
Gula.v.ſpẽs hꝫ ſm̃ Grego.ibidẽ.A.B.C
Gula vtrum conſiſtit in vſu cibarioꝛum de licatoꝛum:ibidem.A.
Gula eſt vitium capitale quinq̃ habens fi lias.iij.ſermone.v. ꝑ totum.
Guſtus laſciuꝰ ꝙ ꝑnicioſus ẽ.vj.ſer.x.C.

h Ebetudo ſenſus q̃d ẽ ⁊ vtꝝ eſt peccatũ.iij.ſer.v.B.
Hereditas diuiditur in.xij. partes q̃ dicunt̃ vncie.iiij.ſer.vij.B.
Hereditas vtrũ dari põt extraneis exclu/ ſis heredibus.iiij.ſer.viij.A.
Heredes infra q̃đ tempus voluntatẽ dece dentium implere tenent̃:ibidẽ.A.
Heredes plures quomodo tenẽtur ad de/ bita ⁊ legata:ibidem.C.
Heredes vtrum quandoq̃ excludunt̃ ab inteſtato.iiij.ſer.ix.A.
Hereſes ꝓpter quã cauſam tantũ increue rũt in eccl̃is pꝛimitiuis.x.ſer.ix.B.
Hereſis q̃d ẽ ⁊ circa que verſat̃ : ibidẽ.B.
Hereſes multoꝛum oꝛtum trahũt ex volũ/ tate peruerſa:ibidem.C.
Hereticus non cenſet̃ aliquis niſi nec ꝑti/ naciter in hereſi ꝑſiſteret.j.ſer.xij.A.
Heretici vtꝝ ſunt tolerãdi ⁊ q̃liter puniũ/ tur.j.ſer.v.B.⁊. ix.B.⁊.v.ſer. xxx.B.
Heretici cum oĩbus fautoꝛibus ſuis ſunt excõmunicati.v.ſer.xv.A.B.
Hereſis quõ differt a ſciſmate.v.ſ.xxj.A
Hypocriſis q̃d ẽ ⁊ vtꝝ eſt moꝛtale pecca tum:ſermone ꝑambulo.iij.B.
Hypocriſis quomõ differt a ſimulatione. viij.ſermone.x.A.
Hypocrita q̃s ẽ cenſendus.viij.ſer.x.A.
Homicidiũ q̃re etiaꝫ in verbo occidere.
Homicida reputatur qui ꝓpꝛia ſpõte am/ putat virilia.v.ſer.iij.C.
Homicidium clamat vindictam ad deuꝫ. v.ſermone.v.A.
Homicidioꝝ tria ſunt genera ⁊ multiplici ter ꝑficitur.v.ſer.viij.A.
Homicidiũ fieri põt tripliciter ⁊ q̃liter ob ligãt ad reſtitutionẽ.vij.ſer.iiij.C.
Honeſtas q̃d ẽ ⁊ vtꝝ ẽ v̾tꝰ.iij.ſ.xviij.B.
Honoꝛa patrem multipliciter intelligitur. iiij.ſermone.j.A.B.
Honoꝛ q̃d ẽ ⁊ q̃bꝰ ẽ exhibẽdꝰ:ibidẽ.A.B
Honoꝛ parentũ ꝯſiſtit in reuerẽtia:obedi/ entia ⁊ beneficẽtia ⁊ q̃re.iiij.ſer.iij.ꝑ to.
Honoꝛantibus parentes cur lõgeuitas ꝓ mittitur:ibidem.A.
Humilitatꝭ gradus.xij.j.ſermõe.xix.C.
Hũilitas vtꝝ ẽ potiſſima v̾tutũ.j.ſ.xx.A
Humilitatem q̃re chꝛiſtus maxime cõmen dauit.j.ſer.xx.A.
Humilitas ẽ nobis maxime neceſſaria et deo grata ꝓpter ſex.j.ſer.xx.A.B.
Humiliationẽ in nos inducunt q̃nq̃ fide/ liter conſideranda.j.ſer.xx.C.
Humilitas vtrum in exterioꝛi oſtẽſione cõ ſiſtere poteſt.j.ſer.xxj.A.
Humiliatio exterioꝛ fieri poteſt quattuoꝛ modis.j.ſer.xxj.A.
Humiliatio qualiter oſtẽditur in opere et ſermone.j.ſer.xxj.B.C.
Humilitate cognitionis vtrum ſe q̃s oĩbꝰ ſubijcere debeat.j.ſer.xxij.A.
Humilitas cognitionis tribus gradibus ꝑficitur.j.ſer.xxij.A.B.C.
Humilitas affectionis in q̃ virtus humili tatis eſſentialiter ꝯſiſtit.j.ſer.xxiij.A.
Humilitas affectionis tribus gradibus ꝑ ficitur.j.ſer.xxiij.A.B.C.

i Actantia quid eſt ⁊ de eius materia ponit̃.j.ſer.xxv.C.⁊.viij. ſermone.ix.C.
Iconomꝰ q̃d ẽ ⁊ de eiꝰ officio.viij.ſ.vj.C.
Idoloꝝ diuerſitas q̃bus exhibeat̃ diuer/ ſimode cultus diuinus.j.ſer.ij.A.
Idolatria ĩ indebito cultu diuino:ibiđ.C
Idolatria q̃ fit in creaturis et eius graui/ tas ac oꝛigo:ibidẽ.C.⁊.x.A.
Ignoꝛantia craſſa non excuſat.j.ſer.v.A.
Ignoꝛantia vtrum minuit peccatum.ix.⁊ x.ſermõe.iiij.C.
Imagines habere ⁊ adoꝛare vtrum ẽ li/ citum.j.ſermõe.j.B.
Imago chꝛiſti q̃liter eſt adoꝛanda : ⁊ crux chꝛiſti.j.ſermone.j.B.
Immũdicia quid eſt ⁊ vtrum eſt peccatũ. iij.ſermõe.v.C.
Immunitas clericoꝛum et rerũ eccleſiaſti/ carum.v. ſermone.xiij.A.B.
Impenitẽtia quid eſt ⁊ ꝙ graue eſt pecca/ tum.v.ſermone.xxiiij.C.
Impꝛudẽtia quid eſt ⁊ vtrum eſt peccatũ. iij.ſermone.ix.C.
Incendiarius quis dicit̃ ⁊ qualiter ob/ ligatur.vij.ſer.l.C.
Inceſtꝰ q̃d ẽ ⁊ vtꝝ aliq̃ licuit accipe cog/ natos in vxoꝛes.vj.ſer.vij.A.
Inceſtus vtrum excuſari poteſt in patriar chis:ibideꝫ.A.
Inceſtus cur ponitur determĩata ſpecies luxurie:ibidem.B.
Inceſtus ⁊ cur cum ꝯſanguinea q̃s ꝯtra/ here non poteſt:ibidem.B.
Inceſtus multis modis cõmittit̃:q2 ſeptẽ ſunt ſpecies cognatiõis:ibidẽ.B.C.
Inconſideratio q̃d eſt ⁊ qualiter ꝑudẽtie ꝯtrariatur.iij.ſer.ix.C.
Inconſtantia ex quibus trahit oꝛiginem. ſermone ꝑambulo.iij.B.
Inconſtantia quid eſt ⁊ vnde ꝓuenit. iij. ſer.ix.C.⁊.vj.ſer.xj.C.
Infidelitas in ſe vtrum habet rõnem pec/ cati ⁊ damnatiõis.j.ſer.v.A.
Infidelitas vtrum eſt maximum peccatũ. j.ſermone.ix.B.
Infideles ⁊ eoꝛum ritus vtrum ſunt tole/ randi:ibidem.B.
Inferni pene ponuntur quinq̃ a poetis. j.ſermone.x.C.
Iniuriam quomodo quis tenetur remitte re.ij.ſermone.ix.C.
Iniurias q̃re ĩ violentia ⁊.iiij.ſ.xxiiij.C.
Iniuſticia vtrum ẽ vitium ſpeciale.iij.ſer mone.x.C.
Iniuſte extoꝛta q̃ñ debent reſtitui vl̃ pau/ peribus erogari.iiij.ſer.xxiiij.C.
Inobedientia ꝙ graue peccatum eſt.j.ſer mone.xxv.B.
Inquiſitoꝛ heretice pꝛauitatis abutẽs of/ ficio qualiter eſt excõmunicatus.v.ſer/ mone.xiij.B.
Inſenſibilitas quid eſt ⁊ vtrum eſt pecca/ tum.iij.ſermone.xvij.C.
Intemperantia ⁊ de eius materia ponitur iij.ſermone.xvij.C.
Intereſſe quid ẽ ⁊ qualiter exigi poteſt ſi ne vſura.vij.ſermo.xxxv.ꝑ totum.
Interdictum in quibus differt aut conue/ nit cum excõmunicatione ⁊ ſuſpenſione. v.ſermõe.x.A.
Interdictos aut excõmunicatos vel inter dicti tẽpoꝛe ſepeliẽtes qualiter excõmu/ nicati ſunt.v.ſer.xvj.B.C.
Interdictum violare cogens ⁊ ex metu vi olans vtrum excõicati ſũt.v.ſer.xix.B.
Interdictum quid eſt ⁊ ꝙ duplex eſt inter dictũ ſcꝫ generale ⁊ ſpeciale: ac vtriuſq̃ differentia.v.ſer.xxiiij.A.B.C.
Interdictum contra quos vel ex qua cau/ ſa pꝛoferri põt.v.ſer.xxv.A.
Interdicti tꝑe quid cõceditur ⁊ denegat̃. v.ſer.xxiiij.⁊.xxv.ꝑ totum.
Interdicti duplex effectus ſcꝫ ꝓhibitio di uinoꝝ ⁊ miniſtrationis ſacramentoꝛum aliquoꝝ.v.ſer. xxv.ꝑ totum.
Inteſtatus quis decedit quattuoꝛ modis iiij.ſermone.vij.A.
Inteſtato decedente qui ſuccedunt in here/ ditate.iiij.ſermõe.vij.A.
Inuidia quid eſt ⁊ de eius materia ponit̃ v.ſermõe.xxxij.ꝑ totum.
Inuidia vtrum ſemper eſt moꝛtale pecca/ tum:ibidem.C.
Inuidie malũ ꝙ deteſtandũ eſt: ibidẽ.C.
Inuidia quinq̃ habet filias.v.ſermone xxxiij.A.
Inuidentia fraterne gratie quid eſt.v.ſer/ mone.xxxiiij.C.
Inuenta retenta vtrum ſunt ſemꝑ reſtitu/ enda.vij.ſermo.ix.A.B.
Hypocriſis vtrũ ſemꝑ eſt moꝛtale peccatũ

viij.ſermone.x.B.
Ipocriſis cur a chriſto tam multipliciť i euangelio reprobatur:ibidē.B.C.
Ira quid eſt ⁊ cur homini data ē et vtrū eſt peccatum.ij.ſer.ix.A.
Ira tres gradus habet:eſt enī ira cordis: oris:opis:ibidem.B.
Iracūdus cur eſt ab omī eccleſiaſtica dignitate repellēdus.ij.ſer.ix.C.
Iracūdoꝝ tria ſunt genera.ij. ſer.x.A.
Ira vitium eſt capitale ſex habens filias. ij.ſermone.x.A.B.C.
Ironia quid eſt ⁊ qn̄ ē mortale peccatum. j.ſer. xxvj. A.et.viij.ſer.ix.C.
Irregularitas quid eſt: ⁊ q̄ cauſa inſtitutionis eius.v.ſermōe.xxviij.A.
Irregularitatē nō incurrūt ſi occidunt furioſi infantes ⁊ dormientes:ibidem.A.
Irregularitas quō ꝯtrahiť ex defectu corporis vitiati:ibidem.B.
Irregularitas cōtrahitur per ſeruilē conditionem:ibidem.B.
Irregularitas cōtrahitur p illegitimā parentum ꝯiūctionē:ibidem.C.
Irregularitas quō cōtrahiť p homicidiū vel mutilationē.v.ſer.xxix.p totū.
Irregularem ſe quiſq; debet i dubio reputare:ibidem.A.
Irregularitatē nō inducit homicidiū ex ineuitabili ncēitate vel caſu factū:ibiđ.C.
Irregularitas ꝯtrahitur p bigamiam triplici ratiōe.v.ſer.xxx.A.
Irregularitas qualiter ꝯtrahiť in crimie hereſis:ibidem.B.
Irregularitas per dilationē baptiſmi contrahitur:ibidem.B.
Irregularitas ꝯhiť p iteratā receptionē ſacroꝝ characterē imp̄mētiū:ibidem.B
Irregularitas ꝯtrahiť p ſolennē pn̄iam ⁊ p crimen: ibidē. B.C.
Irregularitas qn̄ ꝯtrahiť p obligatiōem curie ſecularꝭ:ibidem.C.
Irregularis efficiť q̄ excōicatus:ſuſpēſus interdictus ingerit ſe officio ⁊ qualiter. v.ſermone.xxxj. p totum.
Iudex frudulēter mulierē ſumēs i teſtē eſt excōmunicatus.v.ſer.xiij.B.
Iudex eccliaſtic⁹ q̄ facit aliq̄d i iudicio p ſordes q̄liter ē ſuſpēſus.v. ſer.xxvij.A.
Iudices debēt eſſe iuſti.viij.ſer.vij.A.
Iudex vtrum reum iudicare poteſt abſq; accuſatore.viij.ſer.iiij.A.
Iudex vtrū p ſupplicia reū cogere pōt ad ꝯfitendum veritatem: ibidem.A.
Iudicium ferri candentis vel aque bullētis vtrum eſt licitum .j.ſer.iiij.C.
Iudiciū humanū vtꝝ ē licitū. viij.ſ.ij.A.
Iudiciū humanum ex quattuor cauſis puertitur:ibidem.B.
Iudicium humanum tria principaliter requirit.viij.ſer.ij.per totum.
Iuramentū q̄d ē ⁊ vtꝝ ē ꝓhibitum iurare tā p creatorē q̄ p creaturam.ij.ſer.j.A.
Iuramentū ad q̄d eſt inſtitutū: ibidē.B.
Iuramētū tres comites hr̄e dꝫ: ibidē.B.
Iuramentū quādo iurantē obligat deo ⁊ quando homini: ibidem.C.
Iuramētum q̄les ꝯditiones hꝫ ſubintellectas:lꝫ non expreſſas: ibidem.C.⁊.ij.A.
Iuramentū i multis caſibus infringi pōt auctoritate ꝓpria.ij.ſer.ij.A.
Iuramētū metu extortū vtꝝ eſt neceſſario tenendum: ibidē.B.⁊.v.ſer.iiij.C.
Iuramentū vtrū magis obligat factum p deū: q̄ p euangeliū:ibidē.B.
Iuramentū vtrum obligat ad intentionē iurantis vel recipientis:ibidem.B.
Iuramentuꝫ cōmunitatis vtrum obligat vnū alio nō ſeruante: ibidem.C.
Iuramentū vno non tenente vtrum alius poteſt ꝯtrauenire:ibidem.C.
Iuramentum vtrum eſt appetendū tanq̄ vtile :ibidem.C.
Iuramentum fidelitatis quot cōditiones ꝯtinet.ij.ſer.iiij.A.
Iuramēto ſe ſubmittēs capitulo vel collegio qualiter obligať: ibidem.A.
Iuramentū calūnie q̄d eſt. viij.ſer.iiij.B.
Iure parrochialis eccliē ſemp ſaluo quō intelligitur.iiij.ſer.xj.C.
Iure nature ⁊ diuino ſunt omīa cōmunia ſed humano iure facta ſunt ꝓpria ⁊ q̄re. vij.ſermone.xxiij.A.
Ius ē multiplex q̄re i v̄bo lex q̄ ſiīr ē multiplex:ſermōe p̄ambulo.j. p totum.
Ius abrogatum p diſſuetudinē vtrū ligat ſermōe p̄ambulo.ij.p totum.
Ius poſitiuum vtrum et quando obligat in foro conſcientie:ſermōe p̄ambulo.iij. C.⁊.iij. ſermone.x.B.
Ius patronatus quid ē ⁊ de eius materia vide.v.ſermone.xvij.A.
Iuſſor obligať ſicē executor. vij. ſer.xlviij. per totum.
Iuſticia vtꝝ eſt virtus.iij.ſer.x.A.
Iuſticia duplex eſt ſcꝫ generalis ⁊ particularis.iij.ſermone.x.A.
Iuſticia q̄d ē ⁊ q̄ hꝫ q̄ttuor grad⁹:ibiđ.A

Iuſticia p̄eminet alijs v̄tutib⁹:ibideꝫ.B.
Iuſticie p̄tes integrales:ſubiectiue ⁊ potētionales.iij.ſer.xj.per totum.
Iuſticia iudicis exemplū de b̄.v.ſer.v.C.
Iuſticia publice honeſtatis.iiij.ſermo.vij B.in fine.

l Aborare diebus nō feſtiuis vtꝝ ē in p̄cepto.iij.ſer.vij.C.
Legatio facta ſpurijs a p̄re vľ m̄re vtrum eſt licita.iiij.ſer.v.C.
Legatio facta de portiōe legitima heredibus debita nō valet.iiij.ſer.vij.B.
Legatuꝫ a religioſis vel clericis vtrum recipi poteſt.iiij.ſer.ix.C.
Legitima portio triplex diſtinguitur.iiij. ſermo.vij.B.
Legitimatio fit tribus modis.v.ſermone xxviij.C.
Lex quid eſt ⁊ eſt multiplex:ſer.p̄ambalo j.per totum.
Lex abrogata per diſſuetudinem vtrū ligat:ſer.p̄ambulo.ij.A.
Legis trāſgreſſor quis cēſetur ⁊ qualiter punitur:ſer.p̄ambulo.ij.C.
Lex non eſt iuſtis poſita qualiter ītelligitur:ſermone p̄ambulo.ij.in fi.
Lex vetus vtꝝ omnes obligabat ad obſeruantiam:ſermōe p̄ambulo.iij.A.
Lex gratie ſuos abſoluit a ſeruilitate legꝭ veteris:ibidem.A.
Lex vetus quot p̄cepta habuit tam affirmatiua q̄ negatiua:ibidem.A.
Lex poſitiua vtrum et quando obligat in foro ꝯſcientie:ibidem.C.
Lex noua vtꝝ ⁊ qualiter legē veterē adimplet:ſer.p̄ambulo.iiij.B.C.
Lex zelotypie i lege veteri qualis fuit.vj. ſermone.ij.A.
Lingua tertia ſicut ꝯſiliatriciū turpitudinis q̄ deteſtabilis eſt:vj.ſer.v.A.B.
Lingua lubrica q̄ p̄nicioſa ē. vj.ſer.x.B.
Locatio rerum quid eſt ⁊ de eius materia vide.vij.ſermōe.xxxiij.A.B.
Locatio operum et animalium quid eſt et de ea vide ibidem.C.
Ludus eutropolie vtrū vbi et quando licitus eſt.iij.ſermōe.ij.A.
Ludos inſpicere vel ſpectacula vtrum eſt licitum :ibidem.B.
Ludus alee vtruꝫ ſine peccato mortali exerceri poteſt.iij.ſermone.iij.A.
Ludus alee qualiter eſt ꝓhibitus ⁊ obligat ad reſtitutionem.vij.ſer.xij.A.
Ludus ſchacorū vtrum eſt licitus.iij.ſermone.iij.A.
Ludus theatralis eſt multiplex ⁊ vtrū eſt licitus:ibidem.B.C.⁊.vij.C.
Luxurie gradus diuerſi q̄tū ad grauitatem peccati.vj.ſer.iij.C.
Luxuria ſacerdotum et religioſoꝝ q̄ grauis ē ⁊ grauiter puniť.vj.ſer.vj.B.C
Luxuria contra naturam multis modis perpetratur.vj.ſer.viij.per totum.
Luxuria qualiter fuit cauſa diluuij.vj.ſermone.ix.B.
Luxuria in tactib⁹ et oſculis et ſic de alijs. vtrū eſt mortale peccatuꝫ. vj.ſer.x.A.
Luxuria ſenſuū exteriorū q̄ ſūt laquei cordis declaratur.vj. ſer.vij.A.B.C.
Luxuria quid eſt ⁊ vtrum actus ei⁹ abſq; peccato fieri poteſt.vj.ſer.xj.A.
Luxurie concupiſcentia ſeptem grad⁹ habet:ibidem.A.B.
Luxuria eſt capitale vitium habens octo filias.vj.ſermone.xj.B.C.
Luxuria deijcit omnes ſtatus.vj. ſermōe xj.in fine.

m Agnanimitas vtrum ē aliqua virtus.iij.ſermōe.xv.C.
Magnificentia vtrum eſt virt⁹ aliqua ⁊ qualis.iij.ſer.xv.C.
Maledicere vtrum eſt licitum de hac materia ponitur.ij.ſer.x.C.
Malicia quid eſt ⁊ ex malicia peccare.iiij. ſermone.xvj.C.
Malicie peccatuꝫ vtꝝ ſemp eſt grauius q̄ peccatum ignorātie vel infirmitàtis.ix. et.x.ſermone.iiij.C.
Mandantes iniqua: iniuſta vel iniurias fieri q̄liter obligant.vij.ſer. xlviij.A.C
Manſuetudo quomodo differt a clemētia iij.ſermone.xviij.C.
Mare mortuum ⁊ d̄ eius materia ponitur v.ſermone.v.B.
Maria virgo qualiter eſt honoranda vel adoranda.j.ſer.j.B.
Martyrium illatum manu ꝓpria vtrū eſt licitum.iij.ſermone.xiiij.A.
Martyrium pueroꝝ īnocētiū:ibidem.A.
Martyrium eſt actus quattuor virtutem: ibidem.A.
Martirium vtrum eſt actus maxime pfectionis:ibidem.B.
Martyriū duplex ē ſed ei⁹ cōpletio req̄rit ſupplicium mortis:ibidem.B.
Martyrij cauſa quotuplex eē p̄t: ibidē.C

Matrimoniū ſcienter cōtrahentes cuȝ religioſis vel clericis in ſacris excōmunicati ſūt. v. ſer. xv. C. ⁊. xxj. C.
Matrimoniuȝ contrahentes in gradibus ꝓhibitis ſcienter ſunt excōmunicati. v. ſermone. xxj. C.
Matrimoniū taliter ex vtraqȝ ꝑte ↄtrahētium pena. vj. ſer. vj. C.
Matrimonium impediť per ↄſanguinitatem ex triplici iure ſed diuerſimode. vj. ſermone. vij. A.
Matrimoniū cur inter cognatos cōtrahi non poteſt: ibidem. B.
Matrimoniū illicitū cōtrahere ꝑmittētes ⁊ tacētes q̄d mereť. v. ſer. lvj. C.
Medic⁹ infideliter ꝓſumptuoſe vel negligenter agens qualiter obligať infirmo. vij. ſermōe. xj. C.
Medici non inducentes infirmos ad medicinā ſpiritualem qualiter peccant. vij. ſermone. lvj. C.
Mēdacij cōpleta ratio req̄rit duplicē falſitatem. viij. ſermone. j. A. ⁊. vij. A.
Mendacium duplex diſtinguiť ſciliȝ naturale ⁊ formale. viij. ſer. vij. A.
Mēdaciū ꝑniciosū q̄ttuor modis ⁊ gradibus ꝑficitur. viij. ſer. B. C.
Mēdaciū vtꝝ ſemꝑ ē pctm̄. viij. ſer. ix. A.
Mendaciū vtrum ſemꝑ eſt peccatum mortale. viij. ſer. viij. A.
Mendacium vtꝝ in viris ꝑfectis ſemꝑ eſt mortale peccatum. viij. ſer. ix. A.
Mendaciū patrū legis veteris quō excuſať. viij. ſer. viij. B. C. ⁊. ix. B.
Mendacium officioſum quattuor modis ⁊ gradib⁹ ꝑficitur. viij. ſer. viij. B.
Mendacium iocoſum quattuor modis cōmittitur. viij. ſermone. ix. B.
Mendacium in adulatione cōmiſſum vtꝝ eſt mortale: ibidem. C.
Mercatoꝝ officiū ē ſordidū. iij. ſer. vij. A.
Mercatores chariſtiā īducētes q̄liter obligať ⁊ puniať. vij. ſer. xj. C.
Mercātia ex quinqȝ circūſtantijs reddiť illicita. vij. ſer. xxij. ꝑ totum.
Mercātijs comitanť. vij. genera mēdaciorum ⁊ deceptionū. vij. ſer. xxvj. ꝑ totum.
Mercatores decipiūt in pōdere: mēſura: moneta ł ꝓcio: macula: defectiōe: admixtione ⁊ corruptiōe. vij. ſer. xxvij. ꝑ totū
Mercatoruȝ decem precepta qualia ſunt. vij. ſermōe. xlvij. ꝑ totum.
Mercedis operariorū detētio clamat vindictam. v. ſermone. v. C.
Meretrices ď earum deteſtabilitate vide vj. ſermone. iij. B.
Meretriciū ē duplex ⁊ bona ſic acquiſita vtꝝ reſtitui debent. vij. ſer. xij. B.
Miſericordia vtrum ē virtus ⁊ maxima virtutum. iiij. ſer. xxij. B.
Miſſa ꝓ defunctis legi ꝓhibetur pro viuis in fraudem. j. ſer. iiij. B.
Miſſam non audiēs in dn̄ica vtrum et q̄ū peccat mortaliter. iij. ſer. ij. B.
Miſſam audire in ꝓpria eccleſia quando quis obligatur: ibidem. C.
Modeſtia q̄d ē ⁊ vtꝝ ē ꝟt⁹. iij. ſ. xviij. C
Moniales carnaliter cognoſcentes q̄ꝫ grauiter peccāt ⁊ puniunť. vj. ſer. vj. B. C.
Multiloquium quid eſt ⁊ vtrum ſemꝑ eſt peccatum mortale. iij. ſermōe. v. C.
Mutuum quid ē ⁊ quomodo differt a comodato. vij. ſer. xxv. C.
Mutuare ꝓxio q̄liter oēs obliganť ſm̄ facultates ꝓprias. vij. ſer. xxix. ꝑ totum.
Mutuum ſub vſura ⁊ de ei⁹ materia vide ibidem. C.
Mutuū faciēs cōmunitati coacte ex charitate vł cupiditate vtꝝ recipiēs vltra ſortē cōmittat vſurā. vij. ſer. xxxviij. ꝑ totū.
Mutuās vtrum obligare poteſt ad remutuandum. vij. ſer. xlj. B.
Mutuum accipe ſub vſura ex neceſſitate vtrū eſt licitum. vij. ſer. xlij. B.

n Egligentia quid eſt ⁊ vnde ꝓuenit vtrum etiam ē mortale peccatum. iiij. ſer. ix. C.
Negocia q̄nqȝ ſūt q̄ ſine peccato nūq̄ȝ aut vix exerceri poſſūt. vij. ſer. xxij. A.
Negociatio q̄ꝫ ꝑiculoſo eſt exercentibus: ibidem. B.
Notorij fornicatores in ſacris exiſtētes q̄liter ſuſpenſi ſunt. v. ſer. xxvij. A.
Nuptias ſecundas benedicentes ſuſpenſi ſunt: ibidem. B.

o Bduratio q̄liter ponitur filia auaricie. vij. ſer. lxvij. B.
Obedientia quādo obligat ⁊ quādo non. iiij. ſer. iij. C. ⁊. iiij. ꝑ totum.
Obedientia qualiter ſubditos obligat erga ꝓlatos eccleſiaſticos. iiij. ſermone. ꝑ. A. ij. ſer. xxvij. B.
Obediētia quō religioſos obligat ſuo ꝓlato vel epiſcopo. iiij. ſer. xiij. A. B.
Obediētia vtrum ē maxima ꝟtutum. iiij. ſermōe. xiij. B.
Obediētia triplex diſtinguiť: ibidem. B.
Oblationes in eccleſia vtrū ſunt de neceſſitate ſalutis. iiij. ſermone. xij. A.
Oblationes aliquorum vtrum ſunt reſpuende: ibidem. A.
Obſtinatio in malo. v. ſer. xxxiiij. in fine.
Occidere hominē per iuſticiam vtrū eſt licitum. v. ſermone. j. A.
Occiſio hominis per legē ex tribus iuſta redditur: ibidem. B. C.
Occidere reum vtrum priuate perſone eſt licitum: ibidem. B.
Occidens innocentem cōdemnatum vtꝝ excuſatur: ibidem. C.
Occidens aliū ſe vel ſua defendendo vtꝝ excuſatur. v. ſermone. ij. A.
Occidens aliū caſu quādo tenetur ⁊ quādo non: ibidem. C.
Occidere ſeipſm̄ ex q̄cunqȝ neceſſitate vtꝝ eſt vel aliq̄ñ fuit licitū. v. ſer. iij. C.
Occiſionis periculum incurrere ꝓ caſtitate ſeruanda vtꝝ eſt licitum: ibidem. C.
Ocul⁹ libidinoſ⁹ q̄ꝫ ꝑnicioſus ē. vj. ſ. x. A.
Odiū ꝓximi ē pctm̄ grauiſſimū ⁊ cōpať homicidio. v. ſermōe. xxxiij. A. B.
Odire poſſumus ⁊ debemus tria cum merito: ibidem. A.
Odire ꝓhibemur duo ł ꝓxio: ibidem. B.
Odiū reuocat peccata dimiſſa: ibidē. B.
Odium diuine gratie q̄ꝫ deteſtabile ē: ibidem. B. et. xxxiiij. C.
Odium dei eſt grauiſſimum peccatū: ibidem. C. ⁊. vj. ſer. xj. C.
Odor laſciu⁹ allicit ad libidinē. vj. ſ. x. C.
Officiales iniuſti qualiter obligant dn̄m ad reſtitutionem. vij. ſer. xj. A.
Officiales quales eſſe debēt ⁊ qualiter inſtitui: ibidem. A.
Officiales ineq̄liter collectas diſtribuentes q̄liter obligantur: ibidem. B.
Operarij mechanici q̄nqȝ modis opera ſua deprauāt. vij. ſer. xxj. ꝑ totum.
Operarij faciētes opera ꝑnicioſa corpori vł anime: ibidem. C.
Opa bona ex diabolica ſuggeſtione facta vtꝝ ſunt meritoria. j. ſer. ix. A.
Opa ſeruilia ſūt triplicia. iij. ſer. ij. A.
Opa ſeruilia qualiter differunt ab opib⁹ liberalibus. iij. ſer. vj. A.
Opera ſeruilia quō ab eis feriari debet. iij ſer. vj. et. vij. per totum.
Opa ſeruilia quandoqȝ fieri poſſunt ł ſabbato: ibidem. A. B.
Operum ſeruiliū ſeptē ſunt genera et coꝝ declaratio poniť. iij. ſer. vj. ⁊. vij. ꝑ totū.
Opiniones mgr̄oꝝ errātiū ſequētes vtrū excuſanť a peccato. j. ſer. viij. C.
Oppreſſio miſerabiliū ꝑſonaꝝ vindictam clamat ad deū. v. ſermōe. v. C.
Ordinē ↄferens alieno clerico vel ſimoniace aut ſub falſo titulo ſcienť ſuſpēſus eſt. v. ſermone. xxvj. B.
Ordinem recipiēs ab alieno ep̄o aut ſimoniaco vel ſimoniace qualiter eſt ſuſpēſus v. ſermone. xxvj. B.
Ordinē recipiēs a ſciſmatico heretico. excō. vel degradato ſuſpēſus eſt: ibidem. B.
Ordinem recipiens ꝑ ſaltum aut ſub falſo titulo vel excōmunicatione ligatus ē ſuſpenſus: ibidem. C.
Ordinē recipiēs ł apoſtaſia vel m̄rimonio ligat⁹ qualiter ē excōicatus: ibidem. C.
Ordinē recipiēs ſub falſo titulo ab alieno ep̄o furtiue ꝑ ſaltum ex ſe ip̄e vel mediāte munere quō puniť. vij. ſer. xliij. ꝑ totum
Ornatus vanus ex ſeptē circūſtantijs aggrauať. j. ſermone. vj. B.
Ornatum naturalis ꝓductiōis adulterare vtrum eſt licitum. j. ſer. xliij. A.
Ornatus humane ↄpulſionis vtrū ⁊ q̄liter eſt vnicuiqȝ licitus: ibidem. B. C.
Ornatus van⁹ q̄ꝫ ꝑnicioſus ē. vj. ſer. x. A.

p Atientia ꝑfecta in aduerſis exēplo repiť in Dauid. j. ſ. xxiij. C
Patientia in ſuſtinendo iniurias verboꝝ ponitur. ij. ſer. x. A.
Patientia quid ē ⁊ vtrum ē virtus ac ꝑs fortitudinis. iij. ſer. xvj. A. B.
Patienter debet ſuſtinere detractiōes aliorum. v. ſermone. x. C.
Parētes ſubuenire debēt in neceſſitatib⁹ ⁊ quare. iiij. ſer. j. C. et. v. A.
Parentes q̄b⁹ modis a filijs ſpēaliter reuerētia haberi debent. iiij. ſer. ij. A.
Parentes in multis caſibus filios exheredare poſſunt. iiij. ſer. ix. A.
Parentes filios religionem ꝓfitētes exheredare non poſſunt: ibidem. B.
Parentes in multis caſibus a filijs exheredari poſſūt: ibidem. C.
Patris eterni ineffabilis dignatio poniť j. ſermone. x. A.
Pater honorandus multiplex diſtinguiť iiij. ſermone. j. A. B.
Pater vtꝝ teneť dotare filiam ſine ↄſenſu eius nubentē. iiij. ſer. iiij. A.
Pater vtrum tenetur alere filios ſpurios iiij. ſermone. v. A. B.

Pater infidelis vtꝝ magis ſubuenire de/bet ꝙ̄ extraneꝰ fidelis:ibidem.B.
Pater hereticus vtrum accuſari debet a filio:ibidem.C.
Pater vtrum filijs ſpurijs aliquid legare poteſt:ibidem.C.
Participationē ſanctorꝫ quinqꝫ modis ſortiri poſſumus.j.ſer.xj.B.
Participātes diuerſis modis excōicatꝭ: q̄liter ſunt excōicati.v.ſer.xxij.ꝑ totuꝫ.
Participare ꝓhibemur excōmunicatis ī quinqꝫ:ibidem.B.
Participātes excōicatꝭ excuſantur ſex ge/nera hominū:ibidem.C.
Participantes diuerſis modis vſurarijs q̄liter ſūt excōicati.v.ſer.xxiij.A.
Participantes vſurarijs ad reſtitutioneꝫ obligantur.vj.genera hominuꝫ.vij.ſer.xliij.xliiij.et.xlv.ꝑ totum.
Participare ꝑſit malicie vel iniuſticie.vij genera hoīm.vij.ſer.liij.ꝑ totum.
Paſſio quid eſt et ex paſſione peccare.ix.⁊.x.ſermone.iiij.C.
Pax et d̄ eius materia ponitur.iiij.ſermo/ne.xxij.C.
Peccatū ex certa malicia contingit du/pliciter.j.ſermone.v.C.
Peccatum vtrum augetur ⁊ diuturnitate tēporis.iiij.ſer.xxvj.C.
Peccatū vtrum excuſatur ꝓpter ineuita/bilē neceſſitatem.v.ſer.ij.B.
Peccata ad deuꝫ vindictam clamātia po/nūtur.v.ſer.v.per totum.
Peccata criminalia ⁊ mortalia quomodo differunt.v.ſermone.vj.A.
Peccatum originale ⁊ d̄ eius materia po/nitur.v.ſermone.vj.A.
Peccatum actuale quando dicitur morta/le ⁊ quando non:ibidem.B.
Peccatum veniale quattuor modis fieri pote mortale:ibidem.C.
Peccatum mortale vtrum obligat ad pe/nam infinitam:ibideꝫ.C.
Peccatum veniale mortali iunctū vtꝝ ob/ligat ad penam eternam:ibideꝫ.C.
Peccata notoria ſunt multum ꝑnicioſa:⁊ ideo ſtricte corrigēda.v.ſer.vij.B.C.
Peccata dimiſſa ꝑ quattuor redire dicun/tur.v.ſermone.xxxiij.B.
Peccata in ſpiritumſanctum ponūtur.v.ſermone.xxxiiij.per totum.
Peccata in ſpiritum cur dicuntur irremiſ/ſibilia:ibidem.A.
Peccatum ꝯtra naturam ꝙ̄ deteſtanduꝫ eſt ⁊ de eius vindicta.vj.ſer.viij.A.
Peccatū ꝯtra naturaꝫ eſt omnis luxuria quā generatio ſeqni nō pōt: ibidem.A.
Peccatum cōtra naturaꝫ quattuor gradꝰ habet.vj.ſermone.ix.per totum.
Peccatum ſodomiticum ⁊ de eius vindi/cta:ibidem.B.
Peccatuꝫ peſſimum ſcꝫ beſtialitatis ⁊ de eius vindicta: ibidem.C.
Peccatum mortale vtrum eſſe poteſt ī in/feriori ratiōe.ix.⁊.x.ſer.iij.C.
Peccatum veniale vtꝝ eſſe poteſt in ſupe/riori ratione.ix.⁊.x.ſer.iiij.A.
Peccatuꝫ ex malicia vtꝝ eſt grauius pec/catum ex ignorantia vel infirmitate:ibi/dem.C.
Peccatum vtrum augmētatur ex euentu ſequenti.ix.⁊.x.ſermone.v.A.
Peculium quadruplex diſtinguitur.vij.ſermone.xliiij.B.
Pena futura ꝙ̄ acerba erit.j.ſer.xj.C
Perfectionis quinqꝫ ſunt genera.iiij.ſer/mone.xxiij.A.
Periurium decem modis fieri contingit ij.ſermone.iij.ꝑ totum.
Periuriuꝫ ab alio extorquentes qualiter peccant:ibidem.B.
Periurium aliquem facere ſciens iudex vtrum peccat:ibidem.C.
Periurium ꝙ̄ graue ſit ⁊ vtruꝫ excedit ho/micidium.ij.ſermone.iiij.B.
Periurium audiens ⁊ tacens vtrum pec/cat:ibidem.B.
Periurij pena vel penitentia qualis eſt: ibidem.C.
Periurium cum imprecatione ꝙ̄ deteſtā/dum eſt:ibidem.C.
Permittitur aliquid fieri tribus modis.vij.ſermone.xl.C.
Permutatio quid requirit vt ſit iuſta.vij.ſermone.xxv.C.
Perſeuerantia quid eſt et vtrum eſt virtꝰ iij.ſermone.xvj.C.
Pertinacia contrariatur perſeuerantie ⁊ qualiter.j.ſermone.xxiij.B.
Pyrate qui ſūt ⁊ de eorū pena ac reſti/tutione.vij.ſermone.vij.C.
Pollutio non voluntaria ſicut nocturna vel ex debilitate vtrum ē criminalis.vj.ſermone.viij.A.
Pollutio nocturna quando eſt peccatum ⁊ impedit cōmunionem et quando non: ibidem.C.
Pollutio nocturna cauſatur ex tribꝰ gra/dibus malarum cogitationū:ibidē.C.
Portio canonica et de eius materia.vide vij.ſer.xvij.C.
Precepta legis veteris vtꝝ oēs ad obſer/uātiā obligabāt.ſer.ꝑambulo.iij.A.
Precepta dei facilia ſunt habētibꝰ chari/tatē:ibidē.A.
Precepta dei cur merito ſunt obſeruāda. ibidem.B.
Precepta dei vtꝝ ſunt diſpenſabilia:ibi/dem.C.
Preceptorꝫ dei origo ⁊ fundamentū ē cha/ritas.ſer.ꝑambulo.iiij.A.
Precepta decalogi quō differunt ab alijs ꝑceptis legis veteris:ibidē.A.
Precepta affirmatiua ⁊ negatiua quot fu/erūt in lege veteri.ſer.ꝑambulo.iij.A.
Precepta affirmatiua ⁊ negatiua quomo/do differūt:ibidē.B.
Precepta affirmatiua q̄liter obligant ſem/per ſ nō ad ſemꝑ.j.ſer.vij.C.
Precepta mercatorꝫ ſūt decē q̄ neceſſario ſūt eis obſeruāda.vij.ſer.xlvij.ꝑ totum.
Precij iuſti triplex ī gradꝰ.vij.ſ.xxviij.C
Precipitatio quid ē ⁊ vtrū eſt peccatū.iij.ſermo.ix.C.⁊.vj.ſer.xj.B.
Predonū q̄tuor ſūt genera.vij.ſer.vij.B.
Prelati q̄ eccl'ias obligant ꝓ alienis debi/tis ſuſpenſi ſūt.v.ſer.xxvij.A.
Prelati maiores qui locant vſurarijs do/mus ſuſpenſi ſunt:ibidē.B.
Preſcriptio quid eſt ⁊ de eius materia vi/de.vij.ſer.xxiij.B.C.
Preſcriptio quinqꝫ requirit ad hoc ꝙ ſit iuſta.vij.ſer.xxiiij.per totū.
Preſcriptio nō habet locū in aliquibꝰ re/bus:ibidē.C.
Preſumptio nouitatū quid eſt ponitꝰ.ſer.preambulo.iij.C.
Preſūptiōis duplex ē ſpēs.v.ſ.xxxiiij.B
Procuratores rei familiaris eccl'iaſtice vł publice q̄liter obligantꝰ.vij.ſer.x.ꝑ totū
Profeſſio in religiōe q̄liter ⁊ quot modis fieri pōt.ij.ſer.viij.B.C.
Prudētia triplex diſtinguitur ſcꝫ cordis: oris ⁊ opis.iij.ſer.viij.A.
Prudētia vtrū pt ineſſe pctōribꝰ ibidē.B
Prudentie partes potentionales ponun/tur ibidē.C.
Prudentia carnis q̄d ē ⁊ qualiter ꝯtraria/tur vere prudentie.iij.ſer.ix.A.
Pudicicia quid eſt ⁊ vtrum eſt virtus.iij.ſer.xix.C.
Puniuntꝰ quandoqꝫ filij pro parentibus.iiij.ſer.v.C.
Puſillanimitas vtrum eſt peccatum.iiij.ſermone.xxvj.C.
Queſtuariorū ſtatus ⁊ predicatio qua/lis eſſe debet.vij.ſer.xx.B.

Ancor quid eſt ⁊ vnde ve/nit.iiij.ſer.xxvj.C.
r
Raptores romipetarꝫ:nautarꝫ: ⁊ naufragentium excōicati ſūt.v.ſer.xxj.C.
Raptus ꝑſonarū multis modis cōmittitꝰ.vj.ſer.v.A.B.C.
Raptus ꝙ̄ grauis iudicatꝰ ⁊ grauiter pu/nitur:ibidem.C.
Raptor ꝑſonarū q̄s d̄r ⁊ quō punitꝰ ac ad reſtitutionē obligatꝰ.vij.ſer.vij.A.
Raptor rerū quis d̄r ⁊ quō punitꝰ ac ad re/ſtitutionē obligatꝰ:ibidē.B.
Ratihabitio quid eſt ⁊ vtrū mandato cō/paratur.v.ſer.xvij.B.
Recurſū preſtare in malo ꝙ̄ pernicioſū eſt vij.ſer.liij.ꝑ totum.
Redditus emere vitales vł ꝑpetuos vtrū eſt licitum.vij.ſer.xxx.A.C.
Religioſus qualiter ⁊ quot modis facere pōt ꝓfeſſionē.ij.ſer.viij.B.C.
Religionis ingreſſus vtꝝ excuſat a ſubuē/tione parentū.iiij.ſer.liij.B.
Religionē ingredi ꝯtra volūtatē parentū vtrū eſt licitum:ibidē.B.
Religioſi teſtamentū cōdere nō poſſunt li/cet etiā epi effecti.iiij.ſer.vij.C.
Religioſi bonis tēporalibꝰ abutētes gra/ue ſacrilegiū cōmittūt.iiij.ſer.ix.B.
Religioſus vtꝝ ſemꝑ mortaliter peccat re/gulam tranſgrediendo.iiij.ſer.xiij.A.
Religioſus in quibꝰ tenetꝰ obedire prela/to:ibidē.A.
Religioſi apoſtatātes aut ſine licentia ſtu/dentes vel eos docentes qualiter ſūt ex/cōmunicati.v.ſermo.xiiij.A.
Religioſi phyſicā vel leges ſtudentes ex/cōmunicati ſunt:ibidē.A.
Religioſi curias frequētātes vt ꝑlatꝭ ſuis moleſtiā inferāt ſūt excōicati: ibidē.A.
Religioſi arma tenentes aut ſimoniace re/cepti q̄liter ſunt excōica.ti.v.ſ.xiiij.B.
Religioſi non ſeruātes interdictū quomō ſunt excōicati:ibidē.C.
Religioſus vtrum eijci poteſt de monaſte/rio ⁊ bona ſecum ſumere.v.ſer.xv.A.
Religioſi nō ſoluentes decimas qualiter ſunt excōicati.v.ſer.xiiij.in fine.

Religioſi ſacramenta miniſtrantes aut ab excōmunicatione abſoluentes qualiter ſunt excōmunicati. v. ſer. xv. A. B.
Religioſi a decimis ſoluendis, retrahentes qualiter ſunt excōmunicati: ibidem A. B.
Religioſi mendicantes noua loca ſine licētia aſſumentes ſunt excōmunicati: ibidē C. ⁊. xxj. B.
Religionē nouam vel religionis habitum aſſumentes ⁊ beguine ſunt excōmunicati. v. ſermone. xv. C.
Religioſi matrimoniū ꝯtrahētes excōicati ſunt: ibidē. C. ⁊. xxj. C.
Religioſi inducētes ad vouēdū ꝺ ſepultura eligēda excōicati ſūt. v. ſer. xvj. A.
Religioſis iniuriā faciētes qualiter ſūt excōicati. v. ſer. xvij. ꝑ totū. ⁊. xx. A.
Religioſi ꝓlati reddit⁹ ad vitā cōcedētes: qualiter ſunt ſuſpenſi. v. ſer. xxvij. B
Religioſi mēdicātes ad ꝓfeſſionē indebite recipiētes q̄liter ſūt ſuſpenſi: ibidē. C.
Religioſi dignitatē ꝯcupiſcētes vtꝝ mortaliter peccent. ix. ⁊. x. ſermo. v. C.
Reliquie ſanctoꝝ vtrū ⁊ qualiter ſunt venerande vel transferende. j. ſer. j. C.
Remiſſio iniuriaꝝ de ꝺ exēplū. v. ſ. iij. B.
Remittere inimico veniam petenti vtrum eſt neceſſariū. v. ſermone. v. A.
Repreſalie quid eſt ⁊ vtrū ſunt licite. vij. ſermone. vij. C.
Reſiſtere malo vtrum omnes obligantur vij. ſermo. lv. per totum.
Reſtitutio vtrū eſt neceſſario facienda et partes ſatiſfactionis. vij. ſermo. j. A.
Reſtitutionē impedit diabolus per ſeptē deceptiones: ibidem. B.
Reſtituenti bona iniuſta refundunt bona ſpiritualia: ibidē. C.
Reſtitutio qualiter fieri debꝫ in damno illato alterius anime. vij. ſermo. ij. ꝑ totū.
Reſtitutio ꝓpter diffamiā directe vel indirecte diſſeminatā. vij. ſer. iij. ꝑ totū.
Reſtitutio de corpore leſo vel violato. vij. ſermone. iiij. ꝑ totū.
Reſtitutio de dānis alteri occaſionalit̄ illatis. vij. ſer. v. A. ⁊. vj. A. B
Reſtitutio damni eoꝝ que ꝟtualiter quis poſſidebat. vij. ſermone. vj. B.
Reſtituere clam ſibi ipſi debita vel ablata: vtrū eſt licitum. vij. ſer. viij. B. C.
Reſtitutio ſimoniace receptoꝝ cui fieri debet. vij. ſermo. xix. B.
Reſtitutio elemoſynaꝝ male receptarum cui fieri debet. vij. ſer. xx. ꝑ totum.
Reſtitutio cui fieri debꝫ. vij. ſ. lxij. ⁊. lviij. per totum.
Reſtitutio de quibus fieri debꝫ. vij. ſermone. lix. ⁊. lx. per totū.
Reſtitutio vtrū eſt neceſſaria in omni contractu minus equa. vij. ſer. lix. C.
Reſtitutio incertoꝝ a quo ⁊ quib⁹ fieri debet. vij. ſermone. lx. B.
Reſtitutio tam certoꝝ q̄ incertorū vbi fieri debet. vij. ſermone. lxj. A. B.
Reſtitutionis vera relaxatio, ſeptē req̄rit circumſtantias: ibidē. C.
Reſtitutio diuerſis faciēda quo ordine fieri debet. vij. ſermo. lxij. per totum.
Reſtitutio quādo fieri debet ex neceſſitate ſalutis. vij. ſer. lxiij. ⁊. lxiiij. ꝑ totum
Reſtitutio mulieris ꝑtū alienū ſupponentis q̄liter fieri debet. vij. ſer. lxv. ꝑ totum
Reſurgens corpus vtꝝ pōt vti cibis corporalibus. j. ſermone. xj. C.
Reuelatio eorū que dicta ſunt in confeſſione vtrū eſt licita. iiij. ſermo. xj. C.
Reuelatio eoꝝ que ſub ſigillo ꝯfeſſiōis dicta ſunt vtrū eſt licita. v. ſermo. ix. A.
Reus vtrū licite poteſt aufugere vel ſe defendere. viij. ſermone. iiij. C.
Rixa quid eſt ⁊ vtrum eſt mortale peccatū ij. ſermone. xj. C.

Abbati obſeruatio cur in lege veteri magis precipitur q̄ aliaꝝ ſolennitatū. iij. ſer. j. A.
Sabbati dies cur eſt tranſlata i diē dominicam: ibidē. B.
Sabbati celebratio propter tria ē indicta: ibidē. C.
Sabbatum violari poteſt quinq̄ modis: ibidē. C.
Sabbatū maxime per peccatum violatur. iij. ſermone. ij. A.
Sabbati obſeruatio intelligit̄ de opere ſeruili ⁊ nō liberali. iij. ſer. vj. A.
Sacerdotes cur ſūt honorādi. iiij. ſ. xij. C
Sacrilegiū ꝓut ē ſpēs luxurie quō differt a ſacrilegio generali. vj. ſermo. vj. A.
Sacrilegij generalis diuerſi ſunt gradus. ibidem. A.
Sacrilegiū in ſpeciebꝰ luxurie grauius ē adulterio: ibidem. A. B.
Sacrilegoꝝ pena i ſpeciebus luxurie multiplex eſt: ibidem. B. C.
Sacrilegiū quid eſt ⁊ quō punitur ⁊ obligat. vij. ſermone. ix. A.

Summaria

Sagittariorum arte vtrū quis vti poteſt contra chriſtianos. iij. ſermo. iij. C.
Sanctificatus in vtero vtrū baptizari debeat. j. ſermone. xiij. B.
Sanctorum cōmunionē quinq̄ modis fortiri poſſumus. j. ſermo. xj. B.
Satiſfactio principaliter quattuor requirit. vij. ſermone. j. B.
Scandalū actiuū quid eſt ⁊ vtrum ē peccatum. v. ſermone. vij. A.
Scandalū actiuū quādo eſt veniale ⁊ quādo mortale: ibidē. B.
Scandalū paſſiuuꝫ quid ē ⁊ quādo veniale ⁊ quando mortale: ibidē. C.
Scandalū ⁊ vtrū propter illud opera bona ſunt ꝓtermittenda: ibidē. C.
Sciſmaticus quis dicit̄ ⁊ eis innitentes: ſunt excōicati. v. ſermone. xxj. A.
Scurrilitas quid eſt ⁊ vtrum ē peccatum. iij. ſermone. v. C.
Sententia nulla vtrum ligat ⁊ quādo ſententia excōmunicationis eſt nulla. v. ſermone. xij. B.
Sentētia iniuſta dari poteſt tribus ex cauſis. vij. ſer. xlviij. B.
Senſualitatis inordinatio vtꝝ ſemꝑ ē peccatum. ix. ⁊. x. ſer. ij. B. C.
Senſualitatis appetitus vtrum volūtarie mouere poteſt: ibidē. C.
Senſualitas vtrū peccare poteſt mortalit̄ ix. ⁊. x. ſermone. iij. B.
Sepeliētes hereticos excōicatos interdictos vſurarios aut interdicti tēpore ſūt excōmunicati. v. ſer. xvj. A. B. C.
Sepultura ⁊ de eius materia ponitur. vij. ſermone. xvij. per totum.
Simonie deteſtatio ponit̄. vij. ſer. xij. C.
Simonia mentalis ⁊ conuentionalis quō diffiniuntur. vij. ſer. xiij. A.
Simonia triplicē habet diuiſionē: prima ē q̄ quedā ſunt ꝓhibita q꞉ ſimoniaca: q̄dā ſimoniaca q꞉ ꝓhibita: ibidē. B.
Simonia triplex ſcꝫ a manu: lingua ⁊ obſequio: ibidem. B. C.
Simonia ex ꝑte vni⁹ vtrinſq̄ vel neutri⁹: ibidē. C
Simonia q̄liter cōmittit̄ i actibus ſpiritualib⁹. vij. ſer. xiij. B
Simonia in ſuſceptione ordinis contingit quinq̄ modis. vij. ſer. xiiij. per totū
Simonia in collatione vel adeptione beneficiorū. vij. ſer. xv. per totum.
Simonia quō vitari poteſt ꝑ q̄nq̄ in adeptione beneficioꝝ: ibidē per totū.
Simonia in locatione beneficioꝝ vl̄ eccleſiarum. vij. ſer. xvj. A. B.

Annotatio

Simonia in collatione ſacramentorū vl̄ ſacramentalium: ibidē. B. C.
Simonia in intronizatiōe ꝓlatorū: ibiđ. C
Simonia in ſepulturis ⁊ exequijs mortuorū. vij. ſer. xvij. per totū.
Simonia in ingreſſu religionis contracta vij. ſer. xviij. per totum.
Simonia in iurepatronatus quomō committitur. vij. ſer. xix. A.
Simonia in predicationib⁹ faciēdis quando cōmittunt̄: ibidē. B.
Simoniace recepta cui reſtitui debēt: ibidem. B.
Simoniace diſpenſatio quādo: qualiter ⁊ per quē fieri poteſt: ibidē. B.
Simulatio quomodo differt ab hypocriſi viij. ſer. x. A.
Simulatio vtrum ſemper eſt peccatū. viij. ſermone. x. A. B.
Syndici qui dicuntur ⁊ de eorum officio. viij. ſermone. vj. C.
Sobrietas quid eſt ⁊ vtrum eſt virtus. iij. ſermone. xix. B.
Sodomia eſt vitiū clamans ad deū vindictam. v. ſer. v. B.
Sodoma ⁊ ei⁹ vindicta ponit̄. vj. ſ. ix. B.
Sollicitudo quid ē ⁊ vtrū eſt licita. iij. ſermone. ix. B. ⁊. vij. ſer. lxvij. B.
Solutio quo ordine creditoribus ⁊ legatarijs eſt facienda ſi bona non ſufficiunt. iiij. ſermone. viij. B.
Sors quid eſt ⁊ quottuplex. j. ſermo. iiij. A. ⁊. vij. ſermone. xxx. A.
Sors capit̄ q̄ttuor modis vt pꝫ ibidē. A.
Sors per lotos vel feſtucas vtrum eſt licita: ibidem. A.
Sors ꝓ ſortilegio diuinatiōe vel maleficō eſt illicita. ibidē. A.
Sors ꝓ capitalitate vſuraꝝ ſumpta vtꝝ liꝫ vltra ſortē recipere rōne ſeueritatis: equitat⁹ vl̄ charitat̄. vij. ſ. xxx. A. B. ⁊. xxxvj ꝑ totū.
Spūſanctū negāt ſimoniaci ⁊ qualiter. j. ſermone. xj. A.
Spurij vtrū a parentib⁹ legata licite recipere poſſunt. iiij. ſermone. v. C.
Statuta prelatoꝝ citra papā vtrū quando ⁊ quos obligant. ſer. ꝓambulo. ij. B.
Statuta ſynodalia q̄liter obligāt ad ſniaꝫ excōicatiōis. v. ſer. xxiij. A.
Statuta iniqua ⁊ irratiōabilia cōdētes q̄liter ſunt obligati. vij. ſer. xlviij. B.
Stuprū qđ eſt virginū defloratio ⁊ de eius materia. ponit̄. vj. ſer. iiij. A.

Subuenire primo in neceſſitate vtrū eſt de lege nature. v. ſermone. ij. B.
Subuenire alteri in malo in verbo vel facto ꝙ̄ pernicioſum ē. vij. ſer. lij. ꝑ totum.
Supbia eſt regina omniū vitioꝝ ⁊ qualiť. j. ſermone. xix. A.
Supbie quattuor ſunt ſpēs ⁊ ꝙ̄ graue vitium eſt: ibidem. A. B.
Supbus labi pmittiť in aliud peccatū vt humilietur: ibidē. B.
Supbie gradus ſunt. xij. ſicut ⁊ humilitatis: ibidē. C. ⁊. xxj. xxij. xxiij. ꝑ totū.
Supbia qualiter exterius oſtenditur tam ope ꝙ̄ ore. j. ſermone. xxj. B. C.
Supbia in adinuentiōe nouitatis ornamētorum ponitur. vij. ſer. xxj. C.
Superſtitio quid eſt ⁊ ꝙ ſunt due ſpecies eius principales. j. ſer. ij. B.
Supſtitio in litteris ad collum ſuſpenſis aut in diuerſis obſeruationibꝰ tēporum: verboꝝ: characterū ⁊ ſimiliū vt faciunt carminatrices eſt illicita. j. ſer. iiij. B.
Suſpenſio in quibus differt ⁊ cōuenit cuꝫ excōicatione ⁊ interdicto. v. ſer. xj. A.
Suſpenſio quomodo differt a depoſitione ⁊ degradatione. v. ſermone. xxvj. A.
Suſpēſus dr̄ aliꝗs tribꝰ modis: ibidē. A.
Suſpenſionē quis incurrit ipo iure pluribus modis ⁊ cauſis. v. ſ. xxvj. ⁊. xxvij. per totum.
Suſpenſus vtrū poſt ſatiſfactionē indiget abſolutione. v. ſer. xxvij. C.
Suſurratio quomodo differt a detractiōe v. ſermone. x. A.
Suſurrator quomodo obligatur ad reſtitutionē. vij. ſermone. iij. ꝑ totum.

Abernarioꝛum officiū ꝙ̄ criminoſū eſt. iij. ſer. vij. B.
Taciturnitas triplex damnum inferre poteſt. vij. ſermone. liiij A. B. C. ⁊. lvj. ꝑ totum.
Taciturnitas mendacio pernicioſo cōparatur. vij. ſermone. liiij. A. lvj. per totuꝫ. ⁊. viij. ſermone. j. A.
Tactus lubricus ꝙ̄ pernicioſus ⁊ deteſtabilis eſt. vj. ſermone. j. B.
Tentare deum quid eſt ⁊ vtrum eſt peccatum. j. ſermone. B. C.
Tentatio aſcribiť ſoli diabolo triplici ratione. ix. ⁊. x. ſermone. j. B.
Tentari hominē a diabolo vtrū eſt cōueniens. ibidem. C.
Tentationis motiuū in diabolo triplex ē: ibidem. C.
Tentationis progreſſus lubricus ad modum lenonis. ix. ⁊. x. ſermo. ij. A.
Temperantia vtrū eſt virtus ⁊ virtus cardinalis. iij. ſer. xvij. A. B.
Temperantie gradus ⁊ alia de hac materia ponunť: ibidē. A. B.
Temperantie partes integrales ⁊ potētionales. iij. ſermone. xix. per totum.
Temperantie partes ſubiectiue. iij. ſermo. xix. per totum.
Terra ⁊ ſimilia per alluuionē adiecta cuiꝰ erit. vij. ſermone. ix. B.
Teſtari prohibens repelliť ab hereditate iiij. ſermone. vj. B.
Teſtamentū ſpurijs factū vtrum eſt validū. iiij. ſermone. vj. ꝑ totum.
Teſtamentū condere qui nō poſſunt. iiij. ſermone. vij. C.
Teſtamentū infra qđ tempus exequi debet. iiij. ſermone. viij. A. B.
Teſtamenti executio vtrum ꝓpter melius differri poteſt: ibidem. B.
Teſtamēti exequendi dilatio vtrū noceat defuncto: ibidem. B.
Teſtamētū nō exequēs quale iudiciū meretur: ibidem. B.
Teſtamentū a religioſis vel clericis factū vtrum recipi poteſt. iiij. ſermone. ix. C.
Teſtes veritatē nō manifeſtantes ꝗd merentur. vij. ſermone. lvj. A.
Teſtes vtrū cogi poſſunt ad ferendū teſtimoniū. viij. ſermone. j. A.
Teſtimoniū falſum vtrū ſemper eſt mortale. viij. ſermone. j. A.
Teſtes vtrū pro teſtimonio ferendo aliꝗd recipere poſſunt: ibidem. B.
Teſtimoniū ferre vtrū eſt de neceſſitate ſalutis. viij. ſermone. j. B.
Teſtimoniū aliquoꝝ repelli pōt. viij. ſer. j. C.
Theſauros condere vtrum eſt licitū ⁊ quibus. vij. ſermone. lxvij. B.
Torneamenta ſunt illicita ⁊ de eorū pena. iij. ſermone. iij. B.
Torpor ꝗd ē ⁊ vnde oriť. iiij. ſer. xxvj. C.
Tranſgreſſor canonis quis eſſe cenſetur ⁊ qualiter puniť. v. ſermo. ij. C.
Tranſlatio dominij rerū fit duobꝰ modis ſcꝫ auctoritate duplici. vij. ſer. xxiij. B.
Tranſlatio dominij auctoritate priuata fit duobus modis. vij. ſer. xxiiij. per totum
Traſlatio rerū in alterū debet eſſe mere voluntaria: ibidē. A.

Trinitatis pſonarum ⁊ vnitatꝭ eſſentie exemplum. j. ſermone. x. A.

Ana gloria quomodo differt a ſuperbia. j. ſer. xxv. A.
Uana gloria vtrū ⁊ quando ē mortale peccatuꝫ: ibidem. A.
Uana gloria vitium eſt capitale ſeptē habēs filias: ibidem. B. C.
Uenditio ⁊ emptio quedā requirūt vt iuſte agantur. vij. ſermone. xxv. C.
Uendere res pluſꝗ̄ valēt aut minus emere vtꝝ eſt licitum: ibidem. B.
Uendere res ſꝫm vtilitatem emētium vtrū eſt licitum: ibidem. B.
Uendere carius ꝓpter ꝯtractionē ſolutionis vtꝝ eſt licitū. vij. ſer. xxj. ꝑ totum.
Uendens et ſtatim iterum minus emens vtꝝ eſt vſurarius. vij. ſer. xxxij. B.
Uerecundia quid eſt et vtrum eſt virtus. iij. ſermone. xviij. A.
Uindictam appetere vtrum ⁊ qualiter ē licitum. ij. ſermone. ix. B.
Uindicta vtrum ſit melius ſilendo vel reſpondendo. ij. ſer. x. A.
Uindicta diuina multiplex tāgitur. v. ſermone. ix. A.
Uiolentia miſerabilibus pſonis illata clamat vindictam. v. ſer. v. C.
Uiolētia qualiter eſt auaricie filia. vij. ſermone. lxvij. B.
Uirginitas vtꝝ eſt virtus ⁊ potiſſima virtutum. iij. ſermone. xix. C.
Uirginum defloratio quātum malum eſt. vj. ſermone. iiij. A.
Uirginem corrumpens vtrum et qualiter illi obligatur: ibidem. A.
Uirginitas vtrū eſt excellentior matrimonio: ibidem. B.
Uirginitas accipitur duobus modis: ibidem. B.
Uirginitas ꝓ̄fertur matrimonio propter quinqꝫ: ibidem. C.
Uirginitatꝭ aureola ⁊ in quo ꝯſiſtit ꝓprie virginitas: ibidem. C.
Uirtutes theologice q̄liter reformāt ꝑtem anime ſupiorem. iij. ſer. viij. A.
Uirtutes cardinales qualiter reformant ꝑtem hoīs inferiorē: ibidem. A.
Uirtutes cardinales diuerſis nominibus appellantur: ibidem. A.
Uirtus vtrum augmentatur ex euentu ſequenti. ix. ⁊. x. ſer. v. A.
Uiſitatores exigentes in debitas ꝓcurationes ſuſpenſi ſunt. v. ſer. xxvij. A.
Uita eterna quid et q̄lis ē. j. ſermōe. xj. C.
Unctio extrema quid eſt ⁊ ꝗd reqrit ⁊ ad ꝗd eſt ordinata. j. ſer. xviij. A. B.
Unctiōis extreme multiplex eſt effectus: ibidem. C.
Uolucres inuente vel capte vtrum obligant ad reſtitutionē. vij. ſer. ix. B.
Uoluntas peruerſa qualiter excecat intellectum. j. ſermone. v. C.
Uolūtas peruertitur duobus modis: ibidem. C.
Uoluntas perfecte deo oblata ꝙ̄ accepta eſt. j. ſermone. xxiij. A. B.
Uoluntas vtꝝ moueri poteſt ab appetitu ſenſitiuo. ix. ⁊. x. ſer. ij. C.
Uoluntas ſola circa delicta vtrum eſt punienda. ix. ⁊. x. ſermōe. iiij. A.
Uoluntas benefaciendi vtrum haberi debet ꝓ facto: ibidem. B.
Uotum quid eſt et que requiruntur ad eiꝰ perfectionem. ij. ſermōe. v. A.
Uotum voluntarium eſt duplex: ſcꝫ ſolenne ⁊ ſimplex: ibidem. B.
Uotum facere de meliori vtrum ſit expediens: ibidem. C.
Uotum vtrum aliquod bonum factum facit magis meritorium: ibidem. C.
Uotum facere vel implere quidam ꝓhibētur. ij. ſermone. vj. A. B.
Uotum aliquod quodcūqꝫ vtrum ſemper cōmutari poteſt in voto religionis: ibidem. B.
Uotum decedentis vtrum heredes adimplere tenentur: ibidem. B.
Uotum vtrum ſemper obligat ⁊ ſtatim ad perficiendum: ibidem. C.
Uotum vtrum fieri poteſt de eo quod eſt indifferens. ij. ſermone. vij. A.
Uotum vxoris vtrum vir ſemper reuocare poteſt ⁊ econuerſo: ibidem. A.
Uotum ꝯtinentie in matrimonio qualiter eſt ſeruandum: ibidem. B.
Uotum ꝯtinentie conuolans ad nuptias quātū malum agit: ibidem. C.
Uotum peregrinationis vtrum vnus coniugum facere poteſt ſine conſenſu alterius: ibidem. C.
Uotum cōiugum ad religionem qualiter obligat: ibidem. C.
Uotum religionis quos quando ⁊ qualiter obligat. ij. ſer. viij. ꝑ totum.
Uotum vtrum qualiter et ꝑ quem recipit diſpenſationem: ibidem. C.

Uſucapio ꝗd eſt ⁊ de eius materia ponitur. vij. ſermone. xxiij. B. C.
Uſurarij vtrum teſtamentū condere pñt. iiij. ſermone. vij. C.
Uſurarijs publicis diuerſimode ꝑticipantes quomodo ſunt excõmunicati. v. ſermone. xxiij. A.
Uſuras ab hoſtibus recipere vtrum eſt licitum. vij. ſermone. xxxvj. B.
Uſura qñ excuſatur ꝓpter dubium vel periculum. vij. ſer. xxxvij. ꝑ totum.
Uſura quando cõmittitur cõmunitati coacte ex charitate vel cupiditate mutuando vel vltra ſortem recipiẽdo. vij. ſermone. xxxviij. ꝑ totum.
Uſura quid eſt ⁊ cur obligat ad reſtitutionem. vij. ſer. xl. A. B. et. xlvj. A.
Uſura vtrum aliquando fuit permiſſa in aliquo caſu ab aliqua lege. vij. ſermone xl. B. C.
Uſura q̃ multa mala inducit tã tẽporalia q̃ corporalia. vij. ſer. xlj. ꝑ totum.
Uſurarius vtrum cenſendus eſt fur vel latro. vij. ſermone. xlj. B.
Uſurarius infinita ſpiritualia mala operatur tã q̃ cauſa principalis. vij. ſer. xlij. xliij. xliiij. ⁊. xlv. ꝑ totum.
Uſura maxime parit impenitẽtiam ꝓpter tria. vij. ſermone. xlij. A.
Uſura et vtrum ſub ea licet recipe mutuū ꝓpter neceſſitatẽ: ibidem. B.
Uſuras efficaciter autẽticantes excõmunicati ſunt excõicatiõe maiori: ibidem. C.
Uſurarijs ꝑticipantes nouem genera hominum obligãtur ad reſtitutionẽ. vij. ſer. xlij. xliij. ⁊. xliiij. per totum.
Uſurarius qualiter recipi poteſt ad ſepulturã eccleſiaſticã. vij. ſer. xlv. C.
Uſura triplex eſt ſcʒ animi: ſigni et pacti. vij. ſermone. xlvj. A.
Uulnerãs aliū qualiter obligatur ad reſtitutionem. vij. ſer. iiij. A. B.
Uxor vtꝝ ſemꝑ tenetur ſequi virum etiã vagabundum. ij. ſermone. vij. C.
Uxores plures ſimul habere vtrum eſt de lege nature. vj. ſermone. j. A.
Uxores plures ſimul habere vtrum aliqñ licuit ex diſpenſatione: ibidem. B.
Uxor qualiter furtum cõmittit ĩ rebus viri. vij. ſermone. j. B.
Uxor vtrum reſtituere poteſt furta vł alia iniuſta ſine viro: ibidem. B.

Explicit tabula decem ꝑceptoꝝ.

Præceptoꝝ diuinę legis Speculū aureū: a deuoto ac ꝑdocto viro fr̄e Heinrico herp ordīs mioꝝ de obſeruātia ꝓ inſtructōe p̄dicatoꝝ ⁊ cōfeſſoꝝ alioꝝꝙ chriſtifideliū ſb forma Sermonū diligētiſſimo ſtudio cōpoſitū: fęlicit̄ icipit.

De multiplicate ac diuerſitate legum: Sermo p̄ambulus prim⁹.

Inuenio aliam legē in membris meis repugnantē legi mētꝭ mee:
i ⁊ captiuū me ducentē ī legem pctī. Ro. vij. Ad euidentiā thematis q̄ri pōt: Utrū lex ſit aliq̄d ratōis ꝑtinēs ad rōnem: cū nihil qḋ eſt rōnis ē in mēbris nr̄is: eo ꝙ rō nō vtit̄ organo corꝑali. Ad hoc r̄ndet doctor ſctūs prima 2ᵉ.q. xc. ꝙ lex ē quedā regula ⁊ mēſura actuū ꝑ quā inducitur aliq̄s ad agendū vel ab agēdo retrahit̄. Dicit̄ eñ lex a ligando q: ligat ad agendū. Regula aūt ⁊ menſura humanoꝝ actuū ē rō que ē primū principiū humanoꝝ actuū: q: rōnis eſt ad finem ordinare qui eſt primuꝫ principiū in agendis ſꝫm phm. In vnoquoqꝫ aūt genere id qḋ ē principiū ē menſura ⁊ regula illius generis: ſicut vnitas in genere numeri: primus mot⁹ ī genere motuū. Ex quo relinquit̄ ꝙ lex ſit aliquid ꝑtinēs ad rōnē. Ueruntamē lex q̄ ē quedā regula ⁊ mēſura dupliciť dicit̄ eē ī aliquo. Primo ſicut ī mēſurāte ⁊ regulante: ⁊ q: hoc ē ꝓpriū rōnis idō ꝑ hūc modū lex ē in ſola rōne. Secūdo mō ſicut in regulato ⁊ mēſurato: ⁊ ſic lex ē in oībus que inclinant̄ ad aliqḋ ex aliq̄ lege: ita ꝙ quelibꝫ inclinatio ꝓueniēs ex aliq̄ lege pōt dici lex: nō eēntialiter ſed q̄ſi ꝑ participationem: ⁊ hoc mō inclinatio membroꝝ ad ꝯcupiſcēdū lex mēbroꝝ dr̄: de qua ait ap̄ls: Inuenio aliā legē. Lex igit̄ ē quedā ordinatio rōnis de his q̄ ſpectant ad bonū cōe ꝓmulgata ab eo q̄ curā cōitatis hꝫ. Et ē multiplex. Primo nāqꝫ ē quedā lex que dicit̄ eterna: qḋ ſic ꝓbat̄: q: manifeſtū ē ꝙ mūdus ꝓuidentia diuina regit̄: ⁊ tota cōitas vniuerſi rōne diuina gubernat̄: ⁊ idō ipa gubernatio rerū in deo quaſi in ꝑncipe vniuerſitatꝭ exiſtens habet rōnem legis. Et q: diuina rō nihil cōcipit ex tꝑe: ſed ꝯceptū eternū habet vt dicit̄ Prouer. viij. inde ē ꝙ hmōi legē oportet dicere eternā. Qꝫ ſi obijcit̄ ꝓmulgatio ē de rōne legis q̄ nō potuit eē ab eterno: q: nō erat ab eterno cui ꝓmulgaret̄. Dicendū ē ꝙ lex eterna tam verbo ꝙ̄ ſcripto ꝓmulgationē hꝫ eternā ex ꝑte dei ꝓmulgātis: q: verbū diuinū ē eternū ⁊ ſcriptura libri vite ē eterna: licet ex ꝑte creature ſuſcipientis vel audientis nō poteſt eē ꝓmulgatio eterna. Et hec lex eterna nihil aliud ē ꝙ̄ rō diuine ſapīe ſꝫm ꝙ ē directiua oīm actuū ⁊ motionū: q: ſicͭ de⁹ ꝑ ſuā ſapīam ꝯditor ē vniuerſaꝝ naturaꝝ ad quas cōparat̄ ſicut artifex ad artificiata: ſic etiam ē gubernator oīm actuum et motionū que inueniunt̄ in ſingulis naturis. Hic queri pōt. Utruꝫ lex eterna ſit omnib⁹ nota ſicut ſentire videt̄ Aug⁹. li. de li. ar. ꝙ eterne legis notio nobis impſſa ē. Ad hoc r̄ndet beat⁹ Tho. prima 2ᵉ.q xcij. ꝙ aliq̄d dupliciter cognoſci pōt. vno mō in ſeipō: alio mō in ſuo effectu in q̄ reperit̄ aliqua ei⁹ ſilitudo: ſicut nō videns ſolem in ſua ſubſtātia cognoſcit ipm in ſua irradiatione. Sic ꝗ dicendū eſt: ꝙ legem eternā nullus cognoſcere pōt ſꝫm ꝙ in ſe ipa ē: niſi ſolū beati qui deū ꝑ eēntiam vidēt: ſed oīs creatura rōnalis ipam ꝯgnoſcit ſꝫm aliquā ei⁹ irradiationē vel maiorē vel minorē. Oīs eñ cognitio veritatis ē quedā ordinatio vel ꝑticipatio legis eterne que ē veritas incōmutabilis: vt dicit Aug⁹. li. ꝺ vera religione. veritatē oēs eq̄liter cognoſcūt ad min⁹ q̄ntū ad principia cōia legis naturalis: in alijs vero quidā plus quidā min⁹ ꝑticipāt de cognitiōe veritatis: ⁊ ſꝫm hoc plus vł min⁹ cognoſcūt legē eternā. Et ex hac lege eterna oīs lex deriuat̄: qḋ ſic pꝫ: q: in oībus gubernantib⁹ hoc videm⁹ ꝙ rō gubernatiōis a primo gubernante in ſcḋos deriuat̄: ſicut rō rerū que ſunt agenda in ciuitate deriuat̄ a rege ꝑ preceptū in inferiores adminiſtratores: ⁊ in artificialib⁹ rō artificialiū actuū deriuat̄ ab architectore ad īferiores artifices qui manu operant̄. Cū igit̄ lex eterna ſit rō gubernatiōis in ſupremo gubernāte: neceſſe ē ꝙ nō oēs rōnes gubnationis q̄ ſunt in inferiorib⁹ gubernātib⁹ a lege eterna deriuēt̄: hmōi aūt rōnes ſūt quecunqꝫ alie leges ꝑter legē eternā: que

quātū ꝑticipāt de rōne recta tātū deriuaꝛ
B a lege eterna. Secunda vero lex dꝛ na/
turalis vel ius naturale. Et capiꝛ multiſ
modis. Primo cōpetit oībus rebus ⁊ eſt
quedā vis .i. facultas inſita oībus rebus
naturaliter. Dicit Gaſp ꝺ cal. j. di. i. c. ius
aūt: ꝙ iſta vis eſt quoddā ius a rerū cōdi
tore ſingulis entib⁹ ſeu reb⁹ cōceſſū: puta
igni ꝙ calefaciat: ſoli ꝙ luceat: rei graui
ꝙ deſcendat: leui ꝙ aſcendat: adamanti
ꝙ ferrum attrahat: accipitri ꝙ rapiat ⁊c̄.
iſta eīn entia habent ꝑdicta a natura ⁊ iō
ius naturale appellaꝛ: ⁊ qꝛ ius iſtud reb⁹
inſitū eſt: iō violari vel tolli nō pōt. Scōo
modo cōpetit reb⁹ aīatis: ⁊ tūc ius natu/
rale diciꝛ quidā ſtimulus vel inſtinctus
nature ex ſenſualitate ꝓueniēs ad appetē
dū vel ꝓcreandū vel educandū: ⁊ ħ iure
dicim⁹ ꝙ ſimilia ſilib⁹ gaudēt: ꝙ pulchra
q̄s appetit ⁊ ſilia q̄ a natura ꝓcedūt. Iſtō
eſt ius de quo dꝛ ꝙ natura docuit oīa ani
malia: Uerūtamē ſine iſto iure aīal eſt in/
terdū ⁊ pōt repmi vel augeri vel etiā ī to/
tum caſſari: vt ꝙ nō comedat filiū: nō nu
triat: nō coeat vel ꝓcreet. Tertio mō ꝯpe
tit ſolū rōne vtentib⁹: ⁊ tunc ius natura/
le ē quedā rō naturalis ab inſtinctu natu
re ꝓcedens. Et ius ex tali natura ꝓueni/
ens diciꝛ naturalis: equitas ex q̄ rōne na
turali iura poſitiua deriuāꝛ: ex q̄ inq̄ ſur
git habilitas diſcernēdi inter bonū ⁊ ma/
lum: bonū appetendi ⁊ ſequēdi: malum
vero fugiendi: vt dicit aplꝰs Ro. ij. Gen/
tes q̄ legē nō habēt naturalē ea q̄ legꝭ ſūt
faciūt: vbi dicit glo. ⁊ ſi nō hn̄t legē ſcptā
hn̄t tn̄ legem naturalē q̄ quiſq̧ intelligit
⁊ ſibi ꝯſcius eſt: q̄d bonū ſit ⁊ quid malū.
Un̄ cū ab ħ iure diſcrepat hō tūc cōpara/
t⁹ eſt iumētꝭ inſipientib⁹ ⁊ ſilꝭs fact⁹ ē illꝭ.
Ex hoc iure naturali Iob ſe regebat tā ꝑ/
fecte ꝙ nō inueniebaꝛ ſimilis illi in t̄ra.
Quarto mō cōpetit etiā rōnalib⁹ qꝛ tunc
ius naturale diciꝛ ꝑceptū naturale vel ꝑ/
ceptū decalogi qꝺ fundatum ē in iure na/
turali: vt nō furtū facies: nō mechaberis
⁊c̄. Unde oē ius diuinū diciꝛ etiā ius na/
turale q̄tū ad ꝑcepta: qꝛ ceſſante etiā oī
mandato dei dictat illa rō naturalis faci
enda .ſ. ꝙ de⁹ diligaꝛ ex toto corde: ꝓxi/
mus ſicut ipē met: ꝙ nō furcꝛ ⁊ ſilꝭa. Ter
tia vero lex diciꝛ humana: q̄ ſubdiuidiꝛ
vt poſtea videbiꝛ. De q̄ q̄ri pōt: Utꝝ con
gruebat dari lex hūana ꝑterū cū lex nālis
ſit q̄dā ꝑticipatio legꝭ eterne: ħ ꝑ legē eter
nā oīa ſūt ordinatiſſima vt dicit Aug⁹ li.
j. de li. ar. ħ videꝛ ꝙ lex naturalis ſufficit
ad oīa humana ordināda. Ad hoc r̄ndet
ſanct⁹ Tho. pma 2e. q. xcj. ꝙ ex preceptꝭ
legis naturalis quaſi ex quibuſdā ꝑnci/
pijs cōibus indemonſtrabilib⁹ necē eſt ꝙ
rō humana ꝓcedat ad aliq̄ magis ꝑticula
riter diſponēda: q̄ diſpoſitiōes ſm hūanā
rōnem adinēte dicunꝛ leges hūane. Uer
bi grā: lex nature dicit in generali: nō fa/
cies alijs qꝺ tibi fieri nō vis. Lex x̄o ſcri
pta dicit eadē in ꝑticulari: nō occides ⁊c̄.
⁊ ſic practice deducit ad oīm noticiam: qꝛ
lex nature ex aliqua paſſiōe vel mala con
ſuetudine vel mala diſpōne nature in ali/
quoꝝ cordib⁹ q̄tū ad aliqua corrūpiꝛ et
obfuſcaꝛ: ſic q̧ pꝫ ꝙ ſicut ex ꝑte rōnis ſpe
culatiue ꝑ naturalē ꝑticipationē diue ſa/
piētie ieſt nob̄ cognitio q̄dā cōmuniū ꝑn/
cipioꝝ: nō tn̄ cognitio ꝓpria cuiuſlibꝫ veri
tatis: ſic̄ ī diuina ſapīa ꝯtineꝛ: ſic etiā ex
ꝑte rōnis practice naturaliꝛ hō ꝑticipat le
gem eternā ſm q̄dā cōia ꝑncipia: nō autē
ſm ꝑticulares directiōes ſingulorꝝ que tn̄
in eterna lege cōtinenꝛ: ⁊ iō necē eſt ꝙ hu
mana rō ꝓcedat vlteri⁹ ad quaſdā ꝑticu/
lares legū ſanctiōes. Quarta deniq̧ lex
diciꝛ diuīa: quā dauid expetijt dicēs: Le
gē pone mihi dn̄e viā iuſtificationū tua/
rū: que nimiꝝ lex etiā nobis neceſſaria fu
it ad directionē hūane vite ꝓpter quatuor
rōnes. Prima qꝛ ſic̄ dicit Aug⁹ ī pmo li.
de li. ar. humana lex nō pōt oīa q̄ malefi/
unt punire vel ꝓhibere: qꝛ dū auferre vel
let oīa mala: ſequereꝛ ꝙ ⁊ tollerenꝛ mul/
ta bona: ⁊ ſic impediretꝛ vtilitas boni cō/
munis qꝺ ē neceſſariū ad hūmanā cōuer/
ſationē: vt pꝫ de meretricib⁹ q̄ ſi tollerēꝛ
oīa cōfunderenꝛ adulterijs ſtupris ſodo/
mijs ⁊ ſilibus: vt ħ nullū malū improbi/
bitū ⁊ impunitū remaneat: neceſſario fuit
ſuꝑuenire legē diuinā ꝑ quā oīa pctā pro
hiberenꝛ. Et ħ tangit ps. dicēs: Lex dn̄i
imaculata .i. nullā peccati turpitudinē ad
mittēs. Scōo qꝛ lex humana tm̄ de his le
gē ferre pōt de quib⁹ ⁊ iudicare: qꝺ ſolū
fieri pōt de motib⁹ exteriorib⁹ qui appa/
rent hoīb⁹: ⁊ iō neceſſariū fuit ꝙ ſuꝑueni
ret lex diuina que diſponeret de motibus
interioribus q̄ latent hoīb⁹. Hinc addit
ps. Cōuertēs aīas: qꝛ nō ſolū act⁹ exterio
res ſed etiā interiores dirigit. Tertio: qꝛ
lex nature vt dictū ē cōtinet ipa precepta
in genere q̄ ꝑncipaliter duo ſunt. Primū

ē: Qꝺ tibi vis fieri ħ alijs facito. Scōm:
Nō facias alijs qꝺ tibi fieri nō vis. Hec
deſcēdit ad ipas ꝑticulares cōcluſiones.
Modo ꝓpter inclinationē hūani iudicij ꝑ
cipue de reb⁹ ꝯtingentib⁹ ⁊ ꝑticularibus
ꝯtingit de actib⁹ humanis diuerſoꝝ eē iu
dicia: ex quib⁹ diuerſe ⁊ cōtrarie leges ꝓ/
cedunt. Ut igiꝛ hō abſq̧ oī dubitatiōe
ſcire poſſit q̄d ei ſit agendū: q̄d vitandū:
neceſſariū fuit vt ī actib⁹ ꝓprijs dirigereꝛ
ꝑ legē diuinit⁹ datā: de qua ꝯſtat ꝙ erra/
re nō pōt. Hinc ꝓſequiꝛ ps. Teſtimoniū
dn̄i fidele .ſ. ꝓpter certitudinē veritatis et
rectitudinis. Quarto qꝛ lex nature ꝑtici
pat cū eterna lege ſm ꝓportionē capacita/
tis hūane nature: ħ qꝛ hō ordinaꝛ ad finē
beatitudinis eterne q̄ excedit ꝓportionē
naturalis facultatis hūane: iō oportet ꝙ
ſupra legē naturalē ⁊ humanā dirigaꝛ ꝑ/
fectiori ⁊ altiori mō ad finē vltimū ſupna
turalē qꝺ fit lege diuinit⁹ data: ꝑ quā al/
tiori mō ꝑcipitur lex eterna. Nunc igi/
C tur ꝓſequēdo de lege hūana ſciendū ꝙ ē
quedā lex humana q̄ dꝛ lex gentiū q̄ facta
fuit hūano genere multiplicato: nā an̄ dū
taxat lege naturali regebāꝛ ita ꝙ erāt eis
oīa cōia: ꝯcedebanꝛ eīn oīa occupāti ſicut
dictū erat illis: quācūq̧ terrā calcauerit
pes tu⁹ tua erit. Poſt multiplicationē ve
ro humani generis facta fuit hec lex per
quā regiōes diſtincte ſūt: bella orta ⁊ ſer
uitutes ſecute ⁊ obligatiōes inducte. in/
ſti. de iure na. § ius aūt gentiū. Et ſm H.
hoſt in. c. de ꝯſti. ſimplr iſta ligat oēs ꝑ/
ter papā et imꝑatorē niſi ꝑ eos vel ꝑ legē
ſeu ꝑ canonē fuerit imutata: vt i. d. § ius
aūt gētiū. vel etiā niſi ꝑ ꝯſuetudinē rōna/
bilē ⁊ ꝑſcriptā in aliquib⁹ fuerit abroga/
ta: ⁊ hec lex data fuit ante legē moſaicā:
poſt legē x̄o moſaicā ⁊ ꝓphetica data fu/
it lex ciuilꝭ q̄ īcepit a Phoroneo rege: quē
poſtmodū alij ſecuti ſūt ī legis ciuilis edi
tiōe. Unde romani miſerūt decē viros ad
grecos ꝓ hn̄dis legib⁹. Greci vero miſe/
runt romā quēdā ſapientē exꝑiri volētes
an romani digni eēnt legib⁹. Qui cū ro/
me veniſſet romani cogitātes quid vellet
quēdā ſtultū ad diſputandū cū greco po/
ſuerūt vt ſi ꝑderet tm̄ deriſio eēt. Grecus
vero ſolo nutu diſputare cepit ⁊ vnū deū
ſignificās vnū digitū leuauit: ſtult⁹ autē
credens ꝙ eū vno oculo cecare vellet du/
os digitos leuauit ⁊ cū hoc pollicē: ſicut
naturaliter euenit quaſi vellet eū cecare
de vtroq̧: grec⁹ tn̄ credidit ꝙ ꝑ hoc trini/
tatē oñderet: deinde grec⁹ manū apertā
tenuit vt oñderet oīa nuda ⁊ aperta deo:
ſtultus vero timens alapā pugnū clauſū
quaſi reꝑcuſſur⁹ leuauit: grecus tn̄ intel/
lexit ꝑ hoc ꝙ de⁹ oīa palmo clauderet: et
ſic credens romanos dignos legib⁹ receſ
ſit ⁊ leges his ſapientib⁹ romanis cōcedi
fecit in ciuitate athenaꝝ ⁊ lacedemoniā:
⁊ ſic lex ciuilis ortū habuit a grecis: ſicut
⁊ q̄libet alia ſcīa. Hec no. glo. in. l. ij. ff. de
orig. iuris. Et ꝺ hac lege ciuili dic̄. Hein.
boyc vbi ſupra: ꝙ ſi nō pn̄t ſine pctō ſua/
ri tūc nullū ligant in aliquo foro: qꝛ rōne
peccati hꝫ neceſſario lex canoni ſuccūbe/
re: ſi vero ſine pctō ſeruari pn̄t ⁊ canonib⁹
ꝯcordāt: tūc oēs ligāt niſi papā ⁊ imꝑato
rē: ſi tn̄ ꝯrianꝛ canonibus tūc ab oīb⁹ ſibi
ſubditis etiā paganis ſūt ſeruanda: nō tn̄
ligāt ī foro eccl̄ie. Porro Ieſu nato treſ
leges date ſunt. Pria ē euāgelica ad quā
tenenꝛ etiā papa ⁊ imperator: ꝙ ſi ꝯriū cō
ſtituūt vel faciūt nō dicunꝛ legē dare ſed
qꝺ verius ē errare. vt pꝫ. xxv. q. j. c. ſūt q̄/
dā. niſi in his q̄ ſunt ꝯcilij ꝑfectiōis. xiiij.
q. j. c. q̄ſq̄s. Secūda lex ē aplica: de qua q̄
ri pōt: Utrū ſtatuta legis aplice de quib⁹
habeꝛ. xxxiiij. di. c. ſi ſubdiacon⁹. ⁊. c. le/
ctor. vel etiā ſtatuta quattuor ꝯcilioꝝ ꝑn
cipaliū. de quib⁹. xv. diſ. c. ſicut. ⁊. c. ſan/
cta: ligant oēs. Dicendū ꝙ illa ſicut qua/
tuor euāgelia ligant oēs ⁊ ſeruari debent
ab oībus niſi papā ⁊ niſi ꝑ papā fuerit im
mutata vel correcta ⁊ niſi ſint ꝯſilij ꝑfecti
onis. Nā cū papa ꝑtātem ſuā nō recipiat
ab hoīe ħ a deo: vt pꝫ. xxij. di. c. ſacroſcā.
⁊ ſic ē ſucceſſor petri ⁊ vicari⁹ dei: iō nulla
regula vel ꝯſtitutio aplica ipm ligat cum
nō habeat imperiū par ī parē. Tertia deni
q̧ lex diciꝛ canonica q̄ ꝓcedit ex veteri ⁊
nouo teſtō: ⁊ tanq̄ vltima in alijs legibꝰ
ꝯtenta cōplectēs: nobilior ⁊ ꝑfectior meri
to indicaꝛ. Pro quo notandū ſm Hein.
boyc in. c. de ꝯſti. ꝙ ſi ſtatutū canonicū eſ
ſet ꝯtrariū legi nature vel diuine morali
vlꝭ noui teſtamēti tūc nō obligaret nec ob/
ſuari deberet. xxj. di. c. inferior. xj. q. iij. c.
qui reſiſtit. qꝺ ſi nō ē ꝯtrariū legi natura/
li vel diuine ⁊ precipit: tūc ab omnibus
obſeruari oportet. xiiij. q. j. qꝺ ꝑcipiꝛ. vel
ſi ꝓhibet tūc etiā obligat ꝓhibitio eodē
mō. Si vero ꝑcaꝛ tūc nō ligat de neceſſita
te licet iuſtū ſit ꝙ obediaꝛ. xxiij. q. j. c. ſic
eīn. Si indulget nō debꝫ trahi ad ꝯſequē

tiã: tñ quo ad illos quib⁹ indulget ⁊ ꝯtra
quos indulget ſeruari dꝫ: vt pꝫ in inſtitu
tis de iure na. §. ſꝫ qđ princip. ⁊. iij. di. c.
ꝑuilegia. Si cõſulit ꝯſilio reuerẽtie tunc
ab oĩbus obſeruari debet ⁊ ligat ſicut ꝑ/
ceptũ: vt pꝫ extra de eta. ⁊ quali. c. ad au/
res in fi. vbi de hꝫ per glo. vide. vñ qñqꝫ q̃
ſunt ꝑcepti ꝯſuluntᷣ: vt pꝫ. xxviij. q. j. ſic
eñ: vextñ ꝯſiliũ pfectõis nõ ligat niſi vo
lentes. Ad laudẽ dñi noſtri ieſu chriſti.

De cõſuetudinib⁹ ⁊ canonib⁹ ab/ rogatis ac ſtatutis inferiorũ ꝑla/ torũ tribuſqꝫ generibus legato/ rum: Sermo preambulus II.

Nueni o aliam le
gẽ in mẽbris meis repugnan
tẽ legi mentis mee. Viſo vtcũ
qꝫ de diuerſitate legũ: Jam ꝓ
ſequendũ eẽ reor breui ſtilo pñti ſermone
de duob⁹ ſcꝫ de ꝯſuetudinib⁹ ⁊ canonib⁹
per illas abrogatis ⁊ de inferioꝝ ꝑlatoꝝ
A ſtatutis. Quantũ ad primũ queri põt
primo de canonib⁹ ⁊ legib⁹ abrogatiᷣ per
diſſuetudinẽ tacito conſenſu: vtrũ tales
canones vel leges ligãt vel ꝓ iure allega
ri pñt. Ad hoc dicendũ ꝙ iura abrogata
ꝑ ius ꝯtrariũ nõ ligãt nec ꝓ iure allegari
pñt: qꝛ papa Theleſphor⁹ ſtatuit vt ſeptẽ
hebdomadib⁹ a carnib⁹ ⁊ delitijs añ pa/
ſcha clerici abſtinere debeãt. vt. iiij. di. c.
ſtatuim⁹. qđ. c. ẽ abrogatũ: de ꝯſe. di. iij. c
ſacerdotib⁹ oĩbus decretum ẽ: vt ante pa
ſche ſolẽnitatẽ nõ q̃nquageſima ſed qua/
drageſima teneantᷣ: hoc ex ꝯcilio aurelia
nenſi. ⁊ ſic canones abrogati non ligant.
Hinc dicit Hein. boyc in ꝓhemio decreta
liũ: ꝙ ſi allegatᷣ talis lex vel decre. vt ius
per ſe ſtans tũc taliter allegãs crimẽ falſi
cõmittit: ⁊ etiã qꝛ ꝯtra mandatũ ſeu ꝓhi/
bitionẽ pape facit infamis ẽ. vt pꝫ. vj. q. j
c. infameſ. ⁊. xix. di. c. nulli. Si tñ allegatᷣ
vt ius antiquũ ad declarationẽ ⁊ noticiã
noui iuris tunc põt allegari: qꝛ noticia iu
ris antiqui neceſſaria ẽ ad cognitionẽ iu
ris noui: vt no. Bern. ⁊ Hoſt. in. c. nouit.
extra de iudicijs. Verũtñ ſi lex vel canon
ẽ ꝑceptiu⁹: tũc tolli nõ põt ꝑ ſolũ abuſum
ſubditoꝝ qꝛ qđ ꝑcipitᷣ neceſſe ẽ adimple/
ri. xiiij. q. j. qđ ꝑcipitᷣ. alʼs eñ penderet ex
arbitrio ſubditoꝝ qđ fieri nõ debet: vt pꝫ
extra de poſtula. ꝑla. c. bone me. Ad ma/
iorẽ tñ euidẽtiã ſciendũ de ꝯſuetudine ꝙ
ꝯſuetudo ẽ ius vtentiũ morib⁹ inſtitutuꝫ
qđ ꝓ lege ſuſcipitᷣ cũ lex deficit. Sꝫ qñ cõ
ſuetudo redacta ẽ in ſcriptis tũc vocatur
lex vel ꝯſtitutio. Et notãdũ generalitᷣ ꝙ
vbicũqꝫ lex deficit ſemꝑ tenenda ẽ cõſue/
tudo dũmodo nõ ẽ iniqua vel alʼs a iure
reprobata. Siltr vbicũqꝫ cõſuetudine ſer/
uata periclitatᷣ aĩma nõ valet cõſuetudo.
Jtẽ ſi ſit eccłijs oneroſa. ex̃ de conſue. c. j.
Nec valet vbi ꝯtradicit iuri publico cui
nõ põt q̃s renũciare: nec etiã valet ꝯ̄ legẽ
diuinã vel humanã. e. ti. c. fi. Nec deniqꝫ
valet vbi ẽ ꝯtra ꝯciliũ vel alʼs ꝯtra iuris
approbationẽ. ex̃ đ ꝯſan. ⁊ affi. nõ debet.
Qꝛ ſi queritᷣ qñ ergo valet cõſuetudo.
Dicendũ ꝙ dũ ẽ ꝑter ius nõ ꝯtra: tũc eſt
ſeruãda ſiue ſit vniuerſalis ſiue ſit ꝑticu/
laris ſiue ꝑſcripta ſiue nõ. Unde vniuer/
ſalis dicitᷣ vt orare ꝯtra orientẽ vel depo
nere caputiũ in lectiõe euãgelij vel genu/
flectere ĩ eleuatiõe corꝑis chriſti: vel ĩ tri/
bus diebus rogationũ ieiunare: tunc eñ
nõ ẽ dubiũ q̃n talis ꝯſuetudo dꝫ obſerua
ri. Si ẽ ꝯtra ius hũanũ ⁊ tñ rõnabilis tũc
ſi ẽ ꝑſcripta debet ſeruari: ſinaũt ⁊ ſequitᷣ
legẽ tũc tollit legẽ ſibi ꝯtrariã. ff. de legi.
l. de quib⁹. Si ꝑcedit ⁊ lex ſequẽs facᷣ mẽ
tionẽ đ ꝯſuetudine ſibi ꝯtraria: tũc nõ te
net. vt đ ꝯſue. c. nõ putam⁹. li. vj. Si vero
nõ facit mentionẽ tũc ſeruatᷣ: vt de ꝯſue.
lib. vj. c. vl. Preterea q̃ri põt an ꝯſuetu
do poſſit tollere legẽ ſeu valeat ꝯ̄ legem.
Ad hoc dicendũ ꝙ ſi lex ẽ ꝯſultiua ⁊ nul
lo mõ ligatiua tũc valet ꝯſuetudo: qꝛ lex
nõ ligabat. Si aũt ẽ ꝑceptiua tunc ſi eã le
gem tollere ẽ pctm̃ inducere ꝑ ſe nõ valet
ꝯſuetudo in oppoſitũ: Sinaũt tunc ꝑ cõ/
ſuetudinẽ põt fieri aliqua modificatio ſꝫ
Jo. an. in addi. ſpe. đ ꝯſtitutionib⁹ ad fi.
Jn totũ tñ tollere nõ põt. Et nota ꝙ eque
puniri debet trãſgreſſor ꝯſuetudinis lau
dabilis ſicut tranſgreſſor legis. ex̃ de ſi/
mo. c. ad apłicã. ⁊ in glo. fi. ⁊ ita obligatᷣ
religioſus ad laudabilẽ ⁊ bonã ꝯſuetudi
nẽ ſui monaſterij: ſicut ad ſtatuta vel iura
ſeu leges ſui monaſterij. Quantũ autẽ
ad ſecundũ queri põt de ſtatutis inferio/ B
rũ ꝑlatoꝝ: vtrũ. ſ. tales ſtatuta facere pñt
⁊ vtrũ ligant in foro ꝯſcie. Ad hoc dicen
dũ generaliter ꝙ ſic: qꝛ ꝑmo legati in pro
uincia ſibi cõmiſſa ſtatuta facere pñt que
durãt etiã finita legatõe: vt pꝫ ex̃ de offi.
lega. c. Nemini dubiũ eẽ volumus quin

legatoꝝ ap̃lice ſedis ſtatuta edita in pro/
uincia ſibi cõmiſſa durent tanq̃ ꝑpetua:
licet eandẽ poſtmodũ ſint egreſſi. Glo. Et
ſi lata ſunt ſub anathemate q̃ cõtrafaciũt
ſunt excõicati. Pro quo ſciendũ ꝙ glo. in
c. officij. e. ti. dicit ꝙ ibidẽ fit mentio đ tri
bus generib⁹ legatoꝝ. Primo de his q̃
mittuntᷣ a curia romana qui nõ ſunt car/
dinaleſ: vt in. c. a nobis miſſi: ⁊ illi nec ex
tra ꝓuinciã ſue legatiõis nec hoĩes alte/
rius ꝓuincie venientes ad eos abſoluere
pñt nec bñficia ꝯferre: vt pꝫ ĩ. c. officij no
ſtri. Scđo de his q̃ ꝑtextu eccleſiaꝝ ſuaꝝ
legatiõis ſue ſibi vendicãt auctem: ⁊ illi
nec hoĩes ſue ꝓuincie nec alienos etiã in
ſua ꝓuincia exñtes abſoluere poſſũt illoſ
q̃ ꝓpter violentã iniectionẽ manuũ in cle
ricos excõicationẽ inciderũt: vt pꝫ ibidẽ.
c. excõicatis: nec etiã iſti bñficia conferre
pñt. Tertio de cardinalib⁹ legatis qui de
latere pape mittuntᷣ: ⁊ hi ineũdo ⁊ redeũ
do vbicunqꝫ ⁊ quoſcũqꝫ excõicatos ꝓ in/
iectiõe manuũ in clericos abſoluere pñt:
vt. c. ti. ꝙ trã ſtationẽ: ⁊ bñficia ꝯferũt: vt
c. officij. ⁊ mare trãſeũtes inſignia papa/
lia deferũt. Scđo vero ſinodus ꝓuincialᷣ
ſtatuta facere põt: vt pꝫ. xvj. di. c. ꝙ dicitᷣ
Tertio ſinodus eꝑalis ſtatuta facere non
põt: vt pꝫ. xviij. di. c. j. ⁊ addit ad q̃d eorũ
ꝯcilia ſunt vtilia. Verũtñ eꝑo in ſua dio/
ceſi ſtatuta facere põt ſuꝑ ſua iuriſdictiõe
licꝫ ſuꝑ alijs nõ niſi cõſentiãt hi quoꝝ in/
tereſt vel ad min⁹ due ꝑtes. vt pꝫ extra de
malo. ⁊ obe. c. ſiq̃s venerit: in textu ⁊ glo.
Quarto capitulũ põt facere ſtatutum: vt
pꝫ extra de ꝯſti. c. cũ acceſſiſſent. Qꝛ ſi
q̃ritᷣ qualiter ⁊ quos iſta ſtatuta obligãt.
Dicendũ ꝙ ſtatuta pape obligãt oĩs. vt
ex̃ de ꝯſti. c. j. Sed ſi ẽ ſtatutũ particulare
tũc ligat illos quos cõꝑhendi vult: vt de
elec. c. nihil ẽ. Hec tñ intelligũtᷣ dũmodo
nõ ſint ꝯ̄ria legi diuine vel naturali: vt pꝫ
per Hein. boyc in. d. c. j. đ ꝯſti. Ex his eti
am pꝫ ꝙ extrauagantes etiã ligãt in foro
cõſcie ſi ſaltẽ ſunt iuri cõſona: ⁊ tũc ſm il/
lã iudicari põt. Si tñ diſſona fuerint iuri
tunc papa ꝯſulendus ẽ: vt pꝫ extra de fi/
de inſtru. c. paſtoralis. vbi dꝛ auctẽ ꝑſenti
um duxi ſtatuendũ. ⁊c̃. vide ibidẽ. Pre
terea đ ſtatutis inferioris prelati. ſ. archi/
eꝑi eꝑi ⁊c̃. q̃ obuiãt canonicis ſtatuitᷣ non
valent: vt pꝫ extra de maio. ⁊ obe. c. ꝙ ſu/
per his: vbi dicitᷣ eꝑm nihil poſſe ſtatue/
re in ſinodo qđ canonicis obuiet inſtitu/
tis. Porro ſi tale ſtatutũ ledit ſuꝑiorẽ ſeu
ius ſuꝑioris tunc etiã nõ ligat: vt extra đ
iureiuran. c. veniẽtes. Nõ etiam ſtatuere
pñt in ꝑiudiciũ inferioꝝ nec ligat: vt pꝫ
extra de loca. ⁊ cõduc. c. veſtra. niſi tñ ſu/
per iuriſdictiõe ſua. i. q̃tũ ad ſna: nec alte
rius intereſt. i. qñ ꝑ hoc alijs ꝑiudiciũ nõ
paratᷣ: vel niſi eidẽ ꝯſentiãt: vel ad min⁹
due ꝑtes: ꝙ ſi nõ fit ꝑiudiciũ iuris maio/
ris tamẽ ſi ſtatutũ ẽ irrõnabile non valet
nec ligat nec dicere ſufficit ita ſtatutũ ẽ ni
ſi cauſa ſtatuti aſſignetᷣ. lxviij. di. c. coreꝑi
vbi reuocatᷣ officiũ coreꝑoꝝ. vide ibideꝫ.
⁊ in. c. ꝑcedẽti. Nimirꝫ cũ ĩ ſtatuto debeãt
debite ꝯditiões cõcurrere q̃ habentᷣ. iiij.
di. vbi dicitᷣ. Erit autẽ lex iuſta poſſibilis
ſm naturã ⁊ ꝯſuetudinẽ patrie loco tem/
poriꝫ ꝯueniẽs: neceſſaria vtilis manife/
ſta quoqꝫ: ne aliq̃d ꝑ obſcuritatẽ incautũ
captõe ꝯtineat: nullo ꝑuato comodo ſed
ꝓ cõi vtilitate ciuium ꝯſcripta: vide glo.
Qꝛ đ ſi rõnabile ẽ tũc nõ ligat ex̃ territori
um ſtatuentis: vt exꝑſſe pꝫ li. vj. de ꝯſti.
c. vt aĩaꝝ ſaluti: vbi dicitᷣ ꝙ ſtatuto eꝑi q̃
in oĩs qui furtũ cõmiſerũt excõicatiõis
ſnĩa ꝓmulgatᷣ ſubditi ei⁹ furtũ extra ipi/
us dioceſ cõmittẽtes minime ligari noſcũ/
tur. Si vo cõmittitᷣ infra territoriũ ſtatu
entis tũc ſiltr nõ ligat ꝓbabilitᷣ ignoran/
tes vt pꝫ ex̃ đ cle. ex. depo. vl inf. c. ap̃lice
ſedis: vbi dꝛ veꝝ qꝛ tꝑe ſuſpẽſiõis ignari
celebraſtis diña vos reddit ignorãtia ꝓ/
babilis excuſatos: glo. nõ craſſa ⁊ ſupia:
ſec⁹ tñ ẽ in ſnĩa interdicti qua ligantur ⁊
abſentes ⁊ ignorãtes. Cui⁹ rõ eſt qꝛ qñqꝫ
fertᷣ ꝓpter delictũ alteri⁹: vt pꝫ lib. vj. de
ſen. ex. c. ſi ſnĩa: ſuꝑ verbo interdicti ĩ no
uella. craſſe tñ ⁊ ſupine ignorãtes ligantᷣ
vbi ſciẽtes ligarẽtᷣ. Verũtñ ſciẽtes q̃ non
ſũt ſubditi rõne domicilij vl ꝑſone vl de/
licti ꝯtract⁹ nõ ligat: vt pꝫ ex̃ de ſen. ex. a
nobis. j. qꝛ extra territoriũ ius ſe nõ extẽ
dit: vt pꝫ lib. vj. de ꝯſti. c. vt aĩaꝝ ſaluti.
Deniqꝫ ſciẽtes q̃ ſũt ſubditi rõne domi
cilij ꝑſone vl delicti ꝯtract⁹ ligat qꝛ rõne
delicti cõmiſſi ĩ territorio ſtatuẽtiᷣ efficitᷣ
delinquẽs de iuriſdictiõe ipius: vt pꝫ ex
tra de ꝑuil. c. tuaꝝ. de fo. cõpe. licet rõne
delicti. ⁊ in glo. Ceteꝝ: vtrũ q̃s ꝑſumatᷣ
ſcire vl ig̃rare ſtatutũ arbitrabitᷣ bonus
iudex ex mora quã traxit ĩ t̃ra. ſ. modica
vl magna: ⁊ indubio videtᷣ ꝙ ei⁹ iuramẽ
to ſtãdũ ſit ſm Jo. an. đ ſen. ex. c. ſi vo. ij.
Et notãdũ generalr ꝙ q̃ iurãt ſtatuta vl

cõſuetudines loci vł eccłie ſuſre ꝑtextu
talis iuramẽti nõ obligant ad illicita vel
impoſſibilia vel obuiantia eccłiaſtice li/
bertati: nec ad ea ↄ̃ʒ intẽtio ſua referri.
C Ad vltimũ q̃ri põt q̃s iudicat eẽ tranſ
greſſor canonis vel decretalis q̃ eiuſdem
auctris ẽ cũ canone q̃ð diffuſe ꝓbat. xix.
di.c.j.ij.iij. ⁊ ꝑ totũ. Ad hoc dicendũ ſm
Hein. boyc. extra de elec. in.c. dudũ.ij. ꝙ
ſi q̃rit de correctis vel retractis ꝑ aliũ ca
nonẽ vel decretalẽ poſtea editũ: tunc cõ/
trauenĩẽs nõ ẽ trãſgreſſor: vt pʒ. xxvj. di.
ca.j. ſcʒ vnius vxoris virũ: qð ẽ correctũ
ꝑ.c. ſequẽs: ⁊. xxxvj.q. vlti.c. vl. qð ẽ cor/
rectũ ꝑ.c. accedens. extra de rap. nã iuri/
bus correctis nõ ẽ vtendũ. Si ꝟo queris
de nõ retractis ꝑ aliũ canonẽ: tunc dicen
dũ ꝙ ſi nõ ſunt approbati de morib⁹ vtẽ/
tiũ tales nõ obſeruãs nõ dicit tranſgreſ
ſor: vt ꝓbat. iiij. di. §. leges inſtituunt cũ
ꝓmulgant: firmant cum morib⁹ vtentiũ
approbant. Sicut eñ morib⁹ vtentiũ ĩcõ/
trariũ nõnulle leges abrogate ſũt ita mo
ribus vtentiũ leges ipe cõfirmant. Vñ il
lud Theleſphori pape q̃ decreuit vt cleri
ci generalr a q̃nquageſima a carnibus et
delicijs ieiunẽt: qð q̃ꝛ morib⁹ vtentiũ ap
probatũ nõ eſt aliẽ agentes trãſgreſſiõis
reos nõ arguit: h̃ ibi. Et hoc ſane intelli/
git qñ venit ↄ̃tra hmõi canones auctẽ cõ
ſuetudinis legitime in ↄ̃riũ introducte
eo ꝙ nõ ſunt canones p̃ceptũ vel ꝓhibi/
tionẽ ↄ̃tinẽtes: imo eẽt trãſgreſſor ſi ↄ̃tra
talẽ cõſuetudinẽ legitimã veniret. xj. diſ.
in his reb⁹: de quibus nihil certi ſtatuit
ſcriptura diuina mos populi dei ⁊ inſti/
tuta maiorꝝ ꝓ lege tenẽda ſunt: ⁊ ſicut p̃/
uaricatores legũ diuinaꝝ: ita ↄ̃tẽptores
eccłiaſticaꝝ ↄ̃ſuetudinũ cohercendi ſunt
Si ꝟo ↄ̃uenit nõ auctẽ ↄ̃ſuetudinis legi
time in cõtrariũ introducte: q̃ꝛ nulla ẽ h̃
ↄ̃uenit nec̃citate vrgente: tũc nõ ẽ trãſgreſ
ſor: q̃ꝛ neceſſitas legem nõ habet: vt patet
extra de conſue.c. quanto. ⁊ de conſe. di.
v.c. diſcipulos cum per ſegetes tranſeun
do ſpicas euellerẽt ⁊ ederẽt ipius chriſti
vox innocẽtes vocat q̃ꝛ coacti fame h̃ fe/
cerũt: ſi tñ ↄ̃uenit voluntarie nõ nec̃citate
⁊ ſũt p̃cepta vł ꝓhibitiões ⁊ ex certa ſcĩa
tũc ẽ tranſgreſſor: vt. xxv. q.j.c. violato/
res canonũ voluntarie ⁊c̃. vide ibidẽ. Si
ꝓinde ↄ̃uenit ex rõnabili cã quã ⁊ ſi le/
giſlator ſciret nõ decerneret eẽ ſeruandũ
canonẽ: tũc nõ ẽ trangreſſor: vt pʒ ex̃ de
obſer. ieiu.c. ↄ̃ſiliũ. Deniqꝫ canones p̃ce/
pta vł ꝓhibitiões nõ ↄ̃tinẽtes ſ3 tñ diffi/
nitiões ſi nõ ſunt morib⁹ vtentiũ approba
ti: tunc ↄ̃uenĩẽs nõ ẽ tranſgreſſor: ſec⁹ tñ
ſi morib⁹ vtentiũ eẽnt approbati. xj. di.c. ĩ
his. Silr ſi ↄ̃tinent ↄ̃ſiliũ vel hortationẽ
vt pʒ. iiij. di.c. ſi. Fallit tñ in ↄ̃ſilio reuerẽ
tie qð oĩno tenendũ ẽ: vt pʒ di. vj.c. teſta/
mentũ. Vltimo queri põt qua pẽa trãſ/
greſſor legis vel canonis puniri debeat.
Ad hoc rñdet Hein. boyc extra de elec. ĩ
c. dudũ.ij. ꝙ ꝓ tranſgreſſiõe legis q̃s pu
nit pena ſacrilegij: vt ꝓbat. C. de eroga.
mil. annone. l. repetita. li. xj. Pro tranſ/
greſſione ꝟo canonis ſi tranſgrediẽs cre
dit eccłiam romanã nõ hr̃e ptãtem cõden
di canones: tũc punit vt heretic⁹: vt pʒ.
xix. di.c. nulli fas ẽ. vbi glo. Qui dicit ro
manã eccłiam nõ eſſe caput nec poſſe con
dere canonẽ ille ẽ heretic⁹. Si ꝟo credit
romanã eccłiam hr̃e ptãtem: ſed tñ facit
ↄ̃trariũ licet mãdata tranſgredit nõ tñ ẽ
heretic⁹ ſ3 peccat. Si ergo in canone illo
ↄ̃tra quẽ venit ẽ pena certa appoſita ↄ̃tra
tranſgreſſorẽ illius: tunc illa tñ imponi/
tur: vt notat. Joh̃. mo. de elec.c. cupiẽtes
§. ſi ꝟo in diſcordia. ſup ꝟbo ꝓuenit. lib̃.
vj. ꝙ ſi nõ eſt pena certa appoſita: tũc ẽ pe
na depoſitiõis: vt pʒ. iiij. di. §. vlti. vbi di
citur. Illi qui ſacris neſciũt obedire cano
nibus penit⁹ officio iubeant carere ſuſce
pto: nõ tñ ad p̃mã offenſã deponi debent
vt. xxiiij. q. iij.c. de illicita. ⁊. ix. q. vi.c. pe.
Ceterũ: cũ iuſtis nõ ſit lex poſita ⁊ qui
ſpũ dei agunt non ſunt ſub lege. Quero
vtrũ tales etiã obligant ad legũ obſeruã
tiã vel canonũ. Ad hoc rñdet Gaſper de
calð. in.c.j. de cõſti. in ſuo cõmento: ꝙ ta/
les nõ ſunt ſub lege vel nõ tenent ad ob/
ſeruantiã legũ vel canonũ inuiti ſed vo/
luntarij: ſic ꝙ nõ cogunt ꝑ leges que ma
los cohercent: ſed bñ dirigunt lege que
vult ꝙ maiorꝝ ptãti obediat nõ obſtante
p̃cepto ↄ̃rio minorꝝ: xj. q. iij.c. nõ ſemꝑ.c.
iulianus.c. q̃ reſiſtit. ⁊ hoc mõ ſunt ſubie
cti ⁊ illã ſeruãt q̃ hoc vult. ſ. ꝙ lex carnis
ſubiaceat legi ſpũs: vt pʒ. xix. q. ij.c. due
ſunt leges: vna publica alia priuata. Ad
laudem dei omnipotentis.

De p̃ceptis veteris ⁊ noue le/ gis: ⁊ vtrum ſint diſpenſabilia: Sermo preambulus IIII

Audi iſrahel ⁊ ob/
ſerua vt facias q̃ p̃cepit tibi de⁹
vt bñ ſit tibi. Deu. vj. Spũſſan/
ctus ꝑ organũ illud ſingulare moyſen lo
quens his verbis. Circa diuina precepta
tria tangit p̃ncipaliter. Primo nãqꝫ oſten/
dit ꝙ audienda ſũt hilarit cũ dic: Audi
iſrł: hoc ipm in eodẽ li. frequẽter ingemi/
nans. Nimirꝝ cũ p̃cepta naturã lapſã re/
leuẽt curãdo vuln⁹ peccati merito chriſti
mentẽ quoqꝫ rõnalẽ ad vite ꝑfectionẽ ele
uent: ⁊ de vita btã certificent. Scðo tan/
git ꝙ ſunt retinẽda memorałr cũ addit:
Et obſerua. Vñ ꝓſequit. Eruntqꝫ ꝟba h̃ q̃
ego p̃cipio tibi hodie ĩ corde tuo ⁊ narra/
bis ea filijs tuis ⁊ meditaberis ſedẽs in
domo tua ⁊ ambulãs in itinere dormiẽs
atqꝫ ↄ̃ſurgẽs: nec ſolũ corde ſed etiã ope
ſunt ꝑficienda. Vñ ſubdit: Et ligabis ea
q̃ſi ſignũ in manu tua: eruntqꝫ ⁊ moueburt
inter oculos tuos: ſcribeſqꝫ ea in limine
⁊ oſtijs dom⁹ tue. In themate quoqꝫ cãm
horꝝ adiungit dicens: Vt facias q̃ p̃cepit
tibi dñs. Tertio oñdit ꝙ obſeruata pre/
cepta a deo ſunt p̃mianda eternałr cum
ſubinfert ⁊ bñ ſit tibi. Audi igit iſrł ⁊c̃.
B Ad euidẽtiã aũt hui⁹ themat pr̃io q̃ri
põt: vtrũ oẽs hoĩes erãt obligati ad ob/
ſeruantiã p̃ceptorꝝ legis veteris: ꝑſertim
cũ ðr Deut. xxvij. Maledict⁹ qui nõ per/
manet in ſermonibus legis hui⁹: nec eos
ꝑficit ope. Nimirꝝ quicũqꝫ ſubijcit alicui
regi neceſſario ſequit ꝙ ſubdat etiã illi/
us legi: ſed lex vet⁹ data ẽ a deo q̃ eſt rex
oĩs terre: vt ðr in pſ. Ad hoc rñdet doc.
ſãct⁹ p̃ma 2ᵉ. q. xcvj. ꝙ lex vet⁹ manifeſta
bat p̃cepta legis nature ⁊ ſuꝑaddebat q̃/
dã ꝓpria precepta. Quantũ igit ad illa q̃
lex vetus continebat de lege nature oẽs
tenebant ad obſeruãtiã veteris leg: nõ
q̃ꝛ erant de veteri lege: ſ3 q̃ꝛ erant de lege
nature q̃ lex ſcripta ẽ naturałr in cordi/
bus hoĩm ⁊ manifeſtabat deo dilect in/
ſtructiõe angelorꝝ. Dicit eñ Diony. iiij.c.
cel. hierar. ꝙ multi gentilium ꝑ angelos
ſũt reducti in deũ: ſicut Job ⁊ ſiles q̃ le/
gẽ naturẽ ꝑfectiſſime obſeruabãt. Vnde
apłs Ro. ij. dicit ꝙ gentes q̃ legẽ non hñt
naturałr ea q̃ legis ſunt faciũt: ſ3 quãtũ
ad illa q̃ lex vet⁹ ſuꝑaddebat nulli tene/
bant niſi pp̃ls iudeorꝝ: cui⁹ rõ eſt: q̃ꝛ data
tñ fuit pp̃lo iudeorꝝ vt quãdã p̃rogatiuã
ſanctitatis obtineret ꝓpter reuerentiam
chriſti q̃ ex illo pp̃lo naſcitur⁹ erat. Que
cunqꝫ ꝟo ſtatuunt ad ſpãlẽ aliquorũ ſã/
ctificationẽ nõ obligãt niſi illos: ſicut ad
quedã obligant clerici qui diuino man/
cipãt miniſterio. ad q̃ laici nõ obligant:
ſimilr religioſi ex ſua ꝓfeſſiõe obligant
ad que ſeculares nõ obligant. Vñ iudei
quadã ꝓfeſſiõe vtebãt. vt pʒ Deu. xxvj.
Profiteor hodie corã dño ⁊c̃. Sic ẽt rex
aliquãdo q̃dã inſtituit ſuis miniſtris fa/
miliarib⁹ ad q̃ ceteri nõ obligant. No/
tandum tñ ꝙ gentiles admittebant ad
obſeruantiã legis: vt pʒ Exo. xij. vbi ðr:
Si quis ꝑegrinorꝝ in viam voluerit tran
ſire coloniã: ⁊ facere phaſe dñi circumci/
detur prius omne maſculinũ eius ⁊ tunc
rite celebrabit: eritqꝫ ſicut indigena ter:
⁊ hoc iõ: q̃ꝛ ꝑfecti⁹ ⁊ ſecurius ſalutẽ cõſe/
quebant ſub obſeruãtijs legis q̃ ſub ſo/
la lege naturali: ſicut ⁊ nũc laici trãſeunt
ad clericatũ ⁊ ſeculares ad religionẽ: q̃/
uis abſqꝫ hac ſaluari poſſint. Verũtñ cũ
venit plenitudo temporis: plenitudo grẽ
chriſt⁹ apparuit ⁊ habitauit in nobis qui
filijs gratie donans legem libertatis: ab
ſtulit illud iugum graue legis ſeruilis de
cernens ad illam ſuos minime obligari:
decetero ꝑut apoſtoli ſpiritu ſancto ple/
nius inſtructi reſponderũt. Act. xv. His
qui voluerũt in chriſto baptizatos indu/
cere ad obſeruãtiã legis: Quid temptã/
tis deum imponere iugum ſuꝑ ceruicem
diſcipulorũ qð neqꝫ nos neqꝫ patres no/
ſtri portare potuim⁹: ſed per gratiã ieſu
chriſti credimus ſaluari ſicut ⁊ illi. Nimi
rum cum dicit rabbi moyſes ꝙ in veteri
lege erant ducenta. xviij. precepta affir/
matiua: q̃ꝛ tot oſſa dicunt eſſe in corpore
humano ad deſignandũ ꝙ de omnibus
membris debet homo ſeruire deo ⁊ bene
operari. Precepta vero negatiua ſiue ꝓ
hibitiua fuerunt ſm eundẽ trecenta. lxv.
quia tot ſunt dies in anno ad deſignan/
dum ꝙ nullo die homo debet tranſgredi
legem: ita ꝙ precepta veteris legis ĩ vni/
uerſo erant quingenta. lxxxiij. ⁊ ſic mul/
tograuius erat iſta ſeruare q̃ precepta
noue legis: ita ꝙ dominus diceret omni
bus iudeis: Venite ad me oẽs qui labo/
rat ⁊ onerati eſtis ⁊ ego reficiam vos.
Sequitur. Jugum enim meum ſuaue eſt
⁊ onus meum leue. Hinc etiam dicit pri/
ma Joh̃. v. Hec eſt charitas dei: vt man/
data eius cuſtodiamus: et mandata eius

gratia nō ſunt: vñ dicit. Hic eſt charitas
dei: q2 charitatē dei hñti dei p̄cepta ſūt
facilia: ſ3 nō habēti ſunt difficilia. Sicut
Aug⁹. exemplū ponit de aue ſine plumis
cui difficile ē volare: habēti ℞o facile: ſi/
militer habēti puerſā volūtatē mādata
videnť difficilia q̄ charitatē hñti ſunt fa/
cilia. S3 ne habeas qđ cauſeris nec q̄ras
velamē excuſatiōis: dico q̄ cuilibet non
hñti charitatē facile ē eā hr̄e: q2 de⁹ ſemp
parat⁹ ē eā dare cuiq3 ſe diſponēti eā reci
pere vt etiā exēplariter p3 in ceſario de q̄
dā puella ſeculari vaga ⁊ luxurioſa: q̄ ra
pta ad iudiciū vidit multos ad ſupplicia
d̄nari: tūc iudicē ſupplicit̄ orans rñſum
accepit: Quid me oras: da mihi minimū
digitū tuū ⁊ ego dabo tibi man⁹ meas. q̄
ſi dicat: Da mihi modicā fidē q̄ te emen/
des ⁊ ego dabo tibi grām. Vñ dominus
Deut. xxx. Mandatū qđ ego p̄cipio tibi
hodie nō ē ſup te nec p̄cul a te poſitū nec
in celo ſitū: ſ3 iuxta te ē valde ſmo meus
in ore tuo ⁊ in corde tuo: vt facias illum.
Ex quib⁹ p3 q̄ obſeruantia p̄ceptoꝝ ē in
nr̄a ptāte. Secūdo igiť queri pōt: vtrū
B ſ3 dei p̄cepta ſint merito ſeruāda p̄ſertim
cū dicit Dauid. Tu mādaſti mādata tua
cuſtodiri nimis: adijciēs penas diuerſaſ
in lege veteri cōtēnentib⁹. Ad hoc rñdet
Aſten. li. j. ti. iij. arti iiij. q̄ p̄cepta diuina
merito ſūt ſeruāda: qđ p3 p̄mo ex pte dei
cui⁹ auc̄te nulla maior ē. p̄s. Tu ſolus al
tiſſim⁹ ſup oēm terrā: ip̄e ē eñ dñs nr̄ iu
re creatiōis: iure gubernatiōis ⁊ iure re
demptiōis. Exo. xx. Ego ſū dñs de⁹ tu⁹.
ecce primū: qui eduxi te de terra egypti:
ecce ſecūdū: ⁊ de domo ſeruitut̄: ecce ter
tiū. Si ſ3 filij rechab tā arduā obediētiā
exhibuerūt ſuo pr̄i. O q̄d faciet viliſſima
creatura ſuo creatori ⁊ redēptori. Nā le/
giť Hiere. xxxv. q̄ filij rechab Hieremie
ad iuſſū dñi vinū p̄ponēti ⁊ ad potū iuitā
ti: rñderūt. Nō bibem⁹ vinū q2 ionadab
fili⁹ rechab pr̄ nr̄ p̄cepit nobis dicēs: Nō
bibetis vinū vos ⁊ filij vr̄i vſq3 in ſempi
ternū ⁊ domos nō edificabitis ⁊ ſemētez
nō ſeretis ⁊ vineas nō plātabitis nec ha
bebitis ſed in tabernacul̄ habitabit̄ cū/
ctis dieb⁹ vr̄is. Sequiť. Obediuimus ſ3
voci ionadab filij rechab pr̄is nr̄i in om/
nib⁹ q̄ p̄cepit nobis ita vt nō biberemus
vinū cūctis dieb⁹ nr̄is nos ⁊ mulieres no
ſtre filij ⁊ filie nr̄e ⁊ nō edificauimus do/
mos ad habitādū ⁊ vineas ⁊ agrum ⁊ ſe/
mentē nō habuim⁹ ⁊c̄. vide ſi placet. Se
cūdo p3 ex pte noſtri q2 mandatoꝝ obſer
uatio ē nobis fructuoſiſſima ad adipiſcē
da dona ſpūalia. In lege ℞o veteri tāq̄
p̄plo rudi etiā t̄pales benedictiōes p̄mit
tebanť obſeruantib⁹ ⁊ maledictōes trāſ
gredientib⁹: vt p3 Deuť. xj. vbi d̄r. En p̄
pono in cōſpectu vr̄o hodie bñdictionez
⁊ maledictionē: bñdictionē ſi obedierit̄
mandatis dñi dei vr̄i q̄ hodie p̄cipio vo/
bis: maledictionē ſi nō audieritis. S3 in
lege gr̄e q̄ pfectior ē ſpūales dūtaxat bñ/
dictiōes ⁊ maledictiōes p̄ponanť in retri
butionē a deo q̄ p̄cepta ɔtēnens plerūq3
pſperitatib⁹ erigiť: ɔſeruās aūt aduerſi
tatib⁹ angiť: vt ámirans. p̄s. diceret: Ec
ce ip̄i pctōres ⁊ abūdātes in ſeculo obti/
nuerūt diuitias: ⁊ dixi ſ3 ſine cā ⁊c̄. Eſt ta
men eoꝝ obſeruātia nobis ſūme neceſſa/
ria: q2 d̄r Matth. ix. Si vis vitā ingredi
ſerua mandata. Eſt inquā eoꝝ tranſgreſ
ſio pericloſiſſima. p̄s. Maledicti qui de/
clinant a mādatis tuis: illa ſc3 maledicti
one: Ite maledicti in ignē eternū. Hic do
min⁹ poſuit nos inter paradiſū ⁊ infernū
vt ſciam⁹ nos nō aliter poſſe paradiſū in
gredi vel infernū euadere niſi p̄ obſeruā
tiā mandatoꝝ: nec putem⁹ q̄ illa p̄cepta
p̄ſertim. x. filij iſrl̄ dūtaxat p̄ ſe ſuſceperīt
ſed etiā p̄ poſteris ſuis: q2 ligabāt omēs
p̄ñtes ⁊ abſentes ⁊ futuros: ſm q̄ dicit̄
Deuť. xxix. Nō ſolū vobis ſ3 fedus fero
⁊ hic mādata ɔfirmo: ſ3 cunctis p̄ñtibuſ
⁊ abſentib⁹: ⁊ iō p̄cepit pr̄ibus dñs vt in/
ſtruerēt in eis filios: vt p3 in p̄s. lxxvij.
Quāta mādauit pr̄ib⁹ nr̄is notū facere
ea filijs ſuis vt cognoſcat generatio alte/
ra: ne ſc3 p̄tendāt excuſationē ignorātie.
Tertio deniq3 p3 ex pte ip̄oꝝ mādatorū
q̄ ſūt irreph̄enſibilia nihil irrōnabile cō/
tinētia. p̄s. Lex dñi imaculata cōuertēs
aīas teſtimoniū ⁊c̄. p̄ totū. ⁊ Ro. vij. Lex
q̄dem ſctā ⁊ mādatū ſctm̄ ⁊ iuſtū ⁊ bonū.
Tertio p̄inde q̄ri pōt. Vtrū p̄cepta dei C
ſint diſpenſabilia p̄ſertim cū ſic hō ſe h3
ad legē humanā: ſic de⁹ ſe h3 ad legē di/
uinit⁹ datā: ſ3 hō diſpenſare pōt in prece/
ptis legis q̄ hō ſtatuit: ſ3 videť q̄ ⁊ deus.
Hinc etiā furtū qđ oīb9 p̄hibuit filijs
iſrl̄ in egreſſu de egypto p̄cepit: ⁊ qui ho/
micidiū p̄hibuit abraā de filicidio māda
uit: ſilr̄ ⁊ Ozee ad meretricē accedere mā
dauit qui tñ fornicationē p̄hibuit. Ad ſ3
rñdet ſanctus Tho. ſcđa 2e. q. xcviij: q̄

ſunt in p̄ceptis d3 fieri diſpenſatio cū in/
currit aliq̄s caſus p̄ticularis in q̄ ſi ℞bū
legis obſeruet̄ intentioni legiſlatoris cō
trariať. Intentio aūt legiſlatoris cuiuſli/
bet ordinať: Primo quidē ⁊ p̄ncipaliter
ad bonū cōe. Scđo vero ad ordinē iuſti/
cie ⁊ virtut̄: ſm quē bonū cōe ɔſeruať et
ad ip̄m p̄uenit. Si q̄ deniť ſ3 p̄cepta que
ɔtineant ip̄am ɔſeruationē boni cōis et
ip̄m ordinē iuſticie ⁊ virtutis: hmōi prece
pta ɔtinēt intentionem legiſlatoris ⁊ iđo
ſunt indiſpenſabilia: puta ſi poneret̄ hoc
p̄ceptū q̄ nullus deſtrueret rēpublicam:
nec p̄deret ciuitatē hoſtibus: nec faceret
aliqđ iniuſte vel male: hmōi p̄cepta ſunt
indiſpenſabilia: ſ3 illa p̄cepta q̄ tradūť tā/
q̄ ordināria ad iſta p̄cepta: diſpenſabilia
ſunt inq̄tū p̄ diſpenſationē in aliquibus
caſib⁹ nō fieret p̄iudiciū p̄mis p̄ceptis q̄
ɔtinent intentionē legiſlatoris: vt ſi ſta/
tueret̄ q̄ ſingulis noctib⁹ p̄ vices vigila/
rent aliq̄ ad cuſtodiā ciuitatis obſeſſe: ⁊
fieret cū aliquib⁹ diſpenſatio p̄pter maio
rem vtilitatē. Precepta ſ3 nature q̄ conti
nent legiſlatoris intentionē nō ſunt diſpē
ſabilia: ⁊ p̄cepta decalogi q̄ ſumiť ex le/
ge nature: ſm q̄ ɔtinent etiā intentionē
legiſlatoris. Nā p̄cepta p̄me tabule q̄ or/
dināt ad deū ɔtinēt ip̄m ordinē ad bonū
cōe ⁊ finale qđ de⁹ ē. Precepta ℞o ſecun
de tabule ɔtinēt ip̄m ordinē iuſticie inter
hoīes obſeruādū: vt ſc3 nullū fiat indebi
tū ⁊ cuilibet reddať debitū: ⁊ ſm hāc ra/
tionē ſunt indiſpenſabilia: nec a deo nec
ab hoīe: q2 dicit ap̄lus. ij. ad Timoth. ij.
q̄ deus fidelis permanens nō pōt ſe ip̄m
negare: negaret enim ſeipſum ſi ordinem
ſue iuſticie auferret cum ipſe ſit ip̄a iuſti/
cia. Vnde prohibeť ī decalogo hominis
occiſio ſm q̄ habet rōnem indebiti: q2 ſic
ɔtinet ip̄am rōnem iuſticie: ⁊ lex huma/
na nō pōt hoc cōcedere q̄ hō indebite occi/
dať: ſ3 q2 malefactores vel hoſtes reipu/
blice occidi nō ē indebitū: iō nō ɔtrariať
p̄cepto decalogi: nec ē homicidiū qđ illo
p̄cepto p̄hibeť: vt dicit Aug⁹. ī p̄mo d̄ li.
ar. Silr̄ ſi auferať alicui qđ ſuū erat ſi de
bitū ē qđ ip̄m amittat hoc non ē furtū vel
rapina q̄ p̄cepto decalogi p̄hibenť: ⁊ iđo
qñ filij iſrl̄ p̄cepto dei tulerunt egyptiorū
ſpolia nō fuit furtū q2 hoc eis debebatur
ex ſnia dei. Silr̄ abraam cū ɔſenſit occide
re filiū nō ɔſenſit in homicidiū q2 debitū
erat ei occidi p̄ mandatū dei q̄ ē dñs vite
⁊ mortis: q̄ p̄ pctīs p̄mi parētis oībus in
fligit penā mortis cui⁹ inde ſi ſit hō execu
tor auc̄te diuina nō erit homicida. Simi/
liter ⁊ Ozee accedens ad mulierē fornica
riā vel adulterā nō ē mechat⁹ neq3 fornica
tus: q2 acceſſit ad eā q̄ ſua erat ſm mānda
tū diuinū q̄ ē auctor inſtitutiōis mrimo/
nij. Vñ vt quidā volunt accepit eā ī vxo/
rē. Sic ſ3 p̄cepta q̄tū ad rōnē iuſticie quā
ɔtinēt ſunt immutabilia: ſed q̄tū ad ali/
quā determinationē p̄ applicationem ad
aliquos actus: vt ſc3 hoc vel illud ſit ho/
micidiū furtū vel adulteriū aut nō: hoc ē
mutabile: q̄nq3 ſola auc̄te diuina in his
q̄ a ſolo deo ſunt inſtituta: ſicut in matri/
monio ⁊ alijs hmōi: q̄nq3 etiā auctoritate
hūana ſicut in his q̄ ſūt cōmiſſa hoīm iu/
riſdictioni: q2 q̄tum ad hoc hoīes dei vi
cem agūt nō q̄tū ad oīa. Deniq3 queri
pōt: vtrū oīs lex poſitiua obliget in foro
cōſcie: p̄ſertim cū d̄r p̄cipue de iure cano
nico: Quodcunq3 ligaueris ⁊c̄. Ad hoc di/
cendū q̄ qñ lex non inducit pctm̄ nec nu/
trit ſ3 ordinat ad bonū cōe: tūc obligat ēt
in foro ɔſcie: q2 tunc ab eterna lege deri/
uatur: ⁊ tales leges de⁹ p̄ imperatores ⁊ re
ges tribuit. Notandū tñ ſm Tho. p̄ma
2e. q. xcvj. Lex humana iuſta ē ex fine qñ
ordinať ad bonū cōe: ⁊ ex auc̄te qñ non
excedit ptātem cōdentis: ⁊ ex forma quā
do ſm qualitatē p̄portiōis ſubditis one/
ra p̄ponit ī ordine ad bonū cōe. Cū enim
q̄libet hō ſit ps multitudinis: hoc ipſum
qđ ē ⁊ qđ habet ē multitudinis: ſicut ⁊ q̄/
libet ps id qđ toti⁹ ē. Sicut ergo natura
infert aliqđ detrimētū pti vt ſaluet totū:
ſic talis lex humana p̄portionabilit̄ infe/
rens onera p̄pter bonū cōe iuſta ē ⁊ obli/
gat in foro ɔſcie. Ecōtra: lex iniuſta eſt ex
fine qñ onus p̄pter vtilitatē cōem nō ipo/
nitur ſed forte p̄pter gl̄iam ⁊ cupiditatem
imponentis: vel ex auc̄te qñ ſe extendunt
vltra ptātem faciētis: vl̄ ex forma qñ ſub
ditis inequaliter imponunt onera: vl̄ in/
equaliter ad bonum cōe ordineť: ⁊ tales
nō ſunt leges ſed violentie: nec obligant
in foro ɔſcie niſi forte p̄pter ſcandalū vi/
tandū ⁊ tribulationē: p̄pter qđ hō tunc
iuri ſuo cedere d3: iux̄ illđ Matt. v. Qui
angariauerit te mille paſſus: ⁊ qui abſtu
lit tibi tunicā. Eſſet etiā iniuſta ſi p̄cipe/
ret id qđ ē ɔtra legē diuinam: ⁊ tunc deo
magis q̄ hominibus obediendum ē. Ad
laudem dei omnipotentis.

gratia nō ſunt: vñ dicit: Hic eſt charitas
dei: q̄ꝛ charitatē dei hñti dei p̄cepta ſūt
facilia: ſ nō habēti ſunt difficilia. Sicut
Aug⁹. exemplū ponit de aue ſine plumiſ
cui difficile ē volare: habēti ꝟo facile: ſi/
militer habēti pūerſā volūtatē mādata
videnſ difficilia q̄ charitatē hñti ſunt fa/
cilia. Sꝫ ne habeas qd̄ cauſeris nec q̄ras
velamē excuſatiōis: dico ꝙ cuilibet non
hñti charitatē facile ē eā hr̄e: q̄ꝛ de⁹ ſemꝑ
parat⁹ ē eā dare cuiq; ſe diſponēti eā reci
pere vt etiā exēplariter pꝫ in ceſario de q̄
dā puella ſeculari vaga ⁊ luxurioſa: q̄ ra
pta ad iudiciū vidit multos ad ſupplicia
dānari: tūc iudicē ſupplicit̄ orans rñſum
accepit: Quid me oras: da mihi minimū
digitū tuū ⁊ ego dabo tibi man⁹ meas. q̄
ſi dicat: Da mihi modicā fidē ꝙ te emen/
des ⁊ ego dabo tibi grām. Vñ dominus
Deut. xxx. Mandatū qd̄ ego p̄cipio tibi
hodie nō ē ſuꝑ te nec ꝓcul a te poſitū nec
in celo ſitū: ſ iuxta te ē valde ſmo meus
in ore tuo ⁊ in corde tuo: vt facias illum.
Ex quib⁹ pꝫ ꝙ obſeruantia p̄ceptoꝝ ē in
nr̄a ptāte. Secūdo igit̄ queri pōt: vtrū
B ꝗ dei p̄cepta ſint merito ſeruāda p̄ſertim
cū dicit Dauid. Tu mādaſti mādata tua
cuſtodiri nimis: adijciēs penas diuerſaſ
in lege veteri cōtēnentib⁹. Ad hoc rñdet
Aſteñ. li. j. ti. iij. arti iiij. ꝙ p̄cepta diuina
merito ſūt ſeruāda: qd̄ pꝫ p̄mo ex pte dei
cui⁹ auc̄te nulla maior ē. ps̄. Tu ſolus al
tiſſim⁹ ſuꝑ oēm terrā: ip̄e ē eñ dñs nr̄ iu
re creatiōis: iure gubernatiōis ⁊ iure re
demptiōis. Exo. xx. Ego ſū dñs de⁹ tu⁹.
ecce p̄mū: qui eduxi te de terra egypti:
ecce ſecūdū: ⁊ de domo ſeruitut̄: ecce ter
tiū. Si ꝗ filij rechab tā arduā obediētiā
exhibuerūt ſuo pr̄i. O q̄d faciet viliſſima
creatura ſuo creatori ⁊ redēptori. Nā le/
git̄ Hiere. xxxv. ꝙ filij rechab Hieremie
ad iuſſū dñi vinū ꝓponēti ⁊ ad potū iuitā
ti: rñderūt. Nō bibem⁹ vinū q̄ꝛ ionadab
fili⁹ rechab pr̄ nr̄ p̄cepit nobis dicēs: Nō
bibetis vinū vos ⁊ filij vr̄i vſq; in ſempi
ternū ⁊ domos nō edificabitis ⁊ ſemētez
nō ſeretis ⁊ vineas nō plātabitis nec ha
bebitis ſed in tabernacul̄ habitabit̄ cū/
ctis dieb⁹ vr̄is. Sequit̄. Obediuimus ꝗ
voci ionadab filij rechab pr̄is nr̄i in om/
nib⁹ q̄ p̄cepit nobis ita vt nō biberemus
vinū cūctis dieb⁹ nr̄is nos ⁊ mulieres no
ſtre filij ⁊ filie nr̄e ⁊ nō edificauimus do/
mos ad habitādū ⁊ vineas ⁊ agrum ⁊ ſe/
mentē nō habuim⁹ ⁊c̄. vide ſi placet. Se
cūdo pꝫ ex pte noſtri q̄ꝛ mandatoꝝ obſer
uatio ē nobis fructuoſiſſima ad adipiſcē
da dona ſpūalia. In lege ꝟo veteri tāq̄
ꝓplo rudi etiā tp̄ales benedictiōes ꝓmit
tebant̄ obſeruantib⁹ ⁊ maledictōes trāſ
gredientib⁹: vt pꝫ Deut. xj. vbi d̄r. En ꝓ
pono in cōſpectu vr̄o hodie bñdictionez
⁊ maledictionē: bñdictionē ſi obedierit̄
mandatis dñi dei vr̄i q̄ hodie p̄cipio vo/
bis: maledictionē ſi nō audieritis. Sꝫ in
lege gr̄e q̄ pfectior ē ſpūales dūtaxat bñ/
dictiōes ⁊ maledictiōes ꝓponunt̄ in retri
butionē a deo ꝙ p̄cepta ꝯtēnens plerūq;
pſperitatib⁹ erigit̄: ꝯſeruās aūt aduerſi
tatib⁹ angit̄: vt āmirans. ps̄. diceret: Ec
ce ip̄i pctōres ⁊ abūdātes in ſeculo obti/
nuerūt diuitias: ⁊ dixi ꝗ ſine cā ⁊c̄. Eſt ta
men eoꝝ obſeruātia nobis ſūme neceſſa/
ria: q̄ꝛ d̄r Matth. ix. Si vis vitā ingredi
ſerua mandata. Eſt inquā eoꝝ tranſgreſ
ſio pericloſiſſima. ps̄. Maledicti qui de/
clinant a mādatis tuis: illa ſcꝫ maledicti
one: Ite maledicti in ignē eternū. Hic do
min⁹ poſuit nos inter paradiſū ⁊ infernū
vt ſciam⁹ nos nō aliter poſſe paradiſū in
gredi vel infernū euadere niſi ꝑ obſeruā
tiā mandatoꝝ: nec putem⁹ ꝙ illa p̄cepta
p̄ſertim. x. filij iſrl̄ dūtaxat ꝓ ſe ſuſceperīt
ſed etiā ꝓ poſteris ſuis: q̄ꝛ ligabāt omēs
pñtes ⁊ abſentes ⁊ futuros: ſm ꝙ dicit̄
Deut. xxix. Nō ſolū vobis ꝗ fedus fero
⁊ hic mādata ꝯfirmo: ſ cunctis pñtibuſ
⁊ abſentib⁹: ⁊ iō p̄cepit pr̄ibus dñs vt in/
ſtruerēt in eis filios: vt pꝫ in ps̄. lxxvij.
Quāta mādauit pr̄ib⁹ nr̄is notū facere
ea filijs ſuis vt cognoſcat generatio alte/
ra: ne ſcꝫ p̄tendāt excuſationē ignorātie.
Tertio deniq; pꝫ ex pte ip̄oꝝ mādatorū
q̄ ſūt irrep̄henſibilia nihil irrōnabile cō/
tinētia. ps̄. Lex dñi imaculata cōuertēs
aīas teſtimoniū ⁊c̄. ꝑ totū. ⁊ Ro. vij. Lex
q̄dem ſctā ⁊ mādatū ſctm̄ ⁊ iuſtū ⁊ bonū.
Tertio ꝓinde q̄ri pōt. Vtrū p̄cepta dei C
ſint diſpenſabilia p̄ſertim cū ſic hō ſe hꝫ
ad legē humanā: ſic de⁹ ſe hꝫ ad legē di/
uinit⁹ datā: ſ hō diſpenſare pōt in prece/
ptis legis q̄ hō ſtatuit: ꝗ videt̄ ꝙ ⁊ deus.
Hinc etiā furtū qd̄ oīb⁹ ꝓhibuit filijs
iſrl̄ in egreſſu de egypto p̄cepit: ⁊ qui ho/
micidiū ꝓhibuit abraā de filicidio māda
uit: ſilr̄ ⁊ Ozee ad meretricē accedere mā
dauit qui tñ fornicationē ꝓhibuit. Ad ꝗ
rñdet ſanctus Tho. ſcd̄a 2ᵉ. q. xcviij: ꝙ

tunc in p̄ceptis dꝫ fieri diſpenſatio cū in/
currit aliq̄s caſus pticularis in q̄ ſi ꝟbū
legis obſeruet̄ intentioni legiſlatoris cō
trariat̄. Intentio aūt legiſlatoris cuiuſli/
bet ordinat̄: Primo quidē ⁊ p̄ncipaliter
ad bonū cōe. Scd̄o vero ad ordinē iuſti/
cie ⁊ virtut̄: ſm quē bonū cōe ꝯſeruat̄ et
ad ip̄m ꝑuenit̄. Si q̄ dent̄ ꝗ p̄cepta que
ꝯtineant ip̄am ꝯſeruationē boni cōis et
ip̄m ordinē iuſticie ⁊ virtutis: hm̄ōi prece
pta ꝯtinēt intentionem legiſlatoris ⁊ iō
ſunt indiſpenſabilia: puta ſi poneret̄ hoc
p̄ceptū ꝙ nullus deſtrueret rēpublicam:
nec ꝓderet ciuitatē hoſtibus: nec faceret
aliqd̄ iniuſte vel male: hm̄ōi p̄cepta ſunt
indiſpenſabilia: ſ illa p̄cepta q̄ tradūt̄ tā/
q̄ ordinātia ad iſta p̄cepta: diſpenſabilia
ſunt inq̄tū ꝑ diſpenſationē in aliquibus
caſib⁹ nō fieret p̄iudiciū p̄mis p̄ceptis q̄
ꝯtinent intentionē legiſlatoris: vt ſi ſta/
tueret̄ ꝙ ſingulis noctib⁹ ꝑ vices vigila/
rent aliq̄ ad cuſtodiā ciuitatis obſeſſe: ⁊
fieret cū aliquib⁹ diſpenſatio ꝓpter maio
rem vtilitatē. Precepta ꝗ nature q̄ conti
nent legiſlatoris intentionē nō ſunt diſpē
ſabilia: ⁊ p̄cepta decalogi q̄ ſumit̄ ex le/
ge nature: ſm ꝙ ꝯtinent etiā intentionē
legiſlatoris. Nā p̄cepta p̄me tabule q̄ or/
dināt ad deū ꝯtinēt ip̄m ordinē ad bonū
cōe ⁊ finale qd̄ de⁹ ē. Precepta ꝟo ſecun
de tabule ꝯtinēt ip̄m ordinē iuſticie inter
hoīes obſeruādē: vt ſcꝫ nullū fiat indebi
tū ⁊ cuilibet reddat̄ debitū: ⁊ ſm hāc ra/
tionē ſunt indiſpenſabilia: nec a deo nec
ab hoīe: q̄ꝛ dicit aplūs. ij. ad Timoth. ij.
ꝙ deus fidelis permanens nō pōt ſeip̄m
negare: negaret enim ſeipſum ſi ordinem
ſue iuſticie auferret cum ipſe ſit ip̄a iuſti/
cia. Vnde prohibet̄ i decalogo hominis
occiſio ſm ꝙ habet rōnem indebiti: q̄ꝛ ſic
ꝯtinet ip̄am rōnem iuſticie: ⁊ lex huma/
na nō pōt hoc cōdere ꝙ hō indebite occi/
dat̄: ſ q̄ꝛ malefactores vel hoſtes reipu/
blice occidi nō ē indebitū: iō nō ꝯtrariat̄
p̄cepto decalogi: nec ē homicidiū qd̄ illo
p̄cepto ꝓhibet̄: vt dicit Aug⁹. i p̄mo d̄ li.
ar. Silr̄ ſi auferat̄ alicui qd̄ ſuū erat ſi de
bitū ē qd̄ ip̄m amittat hoc non ē furtū vel
rapina q̄ p̄cepto decalogi ꝓhibent̄: ⁊ iō
qñ filij iſrl̄ p̄cepto dei tulerunt egyptiorū
ſpolia nō fuit furtū q̄ꝛ hoc eis debebatur
ex ſnīa dei. Silr̄ abraam cū ꝯſenſit occide
re filiū nō ꝯſenſit in homicidiū q̄ꝛ debitū
erat ei occidi ꝑ mandatū dei q̄ ē dñs vite
⁊ mortis: q̄ ꝓ pctīs p̄mi parētis oībus in
fligit penā mortis cui⁹ ſnīe ſi ſit hō exeeu
tor auc̄te diuina nō erit homicida. Simi/
liter ⁊ Ozee accedens ad mulierē fornica
riā vel adulterā nō ē mechat⁹ neq; fornica
tus: q̄ꝛ acceſſit ad eā q̄ ſua erat ſm mādā
tū diuinū q̄ ē auctor inſtitutiōis mr̄imo/
nij. Vñ vt quidā volunt accepit eā i vxo/
rē. Sic ꝗ p̄cepta q̄tū ad rōnē iuſticie quā
ꝯtinēt ſunt immutabilia: ſed q̄tū ad ali/
quā determinationē ꝑ applicationem ad
aliquos actus: vt ſcꝫ hoc vel illud ſit ho/
micidiū furtū vel adulteriū aut nō: hoc ē
mutabile: qñq; ſola auc̄te diuina in his
q̄ a ſolo deo ſunt inſtituta: ſicut in matri/
monio ⁊ alijs hm̄ōi: qñq; etiā auctoritate
hūana ſicut in his q̄ ſūt cōmiſſa hoīm in/
terdictioni: q̄ꝛ q̄tum ad hoc hoīes dei vi
cem agūt nō q̄tū ad oīa. Deniq; queri
pōt: vtrū oīs lex poſitiua obliget in foro
cōſcie: p̄ſertim cū d̄r p̄cipue de iure cano
nico: Quodcunq; ligaueris ⁊c̄. Ad hoc di/
cendū ꝙ qñ lex non inducit pctm̄ nec nu/
trit ſ ordinat ad bonū cōe: tūc obligat ēt
in foro ꝯſcīe: q̄ꝛ tunc ab eterna lege deri/
uatur: ⁊ tales leges de⁹ ꝑ impatores ⁊ re
ges tribuit. Notandū tñ ſm Tho. p̄ma
2ᵉ. q. xcvj. Lex humana iuſta ē ex fine qñ
ordinat̄ ad bonū cōe: ⁊ ex auc̄te qñ non
excedit ptātem cōdentis: ⁊ ex forma quā
do ſm qualitatē ꝓportiōis ſubditis one/
ra ꝓponit i ordine ad bonū cōe. Cū enim
q̄libet hō ſit ps multitudinis: hoc ipſum
qd̄ ē ⁊ qd̄ habet ē multitudinis: ſicut ⁊ q̄/
libet ps id qd̄ toti⁹ ē. Sicut ergo natura
infert aliqd̄ detrimētū pti vt ſaluet totū:
ſic talis lex humana ꝓportionabilit̄ infe/
rens onera ꝓpter bonū cōe iuſta ē ⁊ obli/
gat in foro ꝯſcīe. Ecōtra: lex iniuſta eſt ex
fine qñ onus ꝓpter vtilitatē cōem nō ipo/
nitur ſed forte ꝓpter gl̄iam ⁊ cupiditatem
imponentis: vel ex auc̄te qñ ſe extendunt
vltra ptātem facientis: vl̄ ex forma qñ ſub
ditis inequaliter imponunt onera: vl̄ in/
equaliter ad bonum cōe ordinet̄: ⁊ tales
nō ſunt leges ſed violentie: nec obligant
in foro ꝯſcīe niſi forte ꝓpter ſcandalū vi/
tandū ⁊ tribulationē: ꝓpter qd̄ hō tunc
iuri ſuo cedere dꝫ: iux̄ illd̄ Matt. v. Qui
angariauerit te mille paſſus: ⁊ qui abſtu
lit tibi tunicā. Eſſet etiā iniuſta ſi p̄cipe/
ret id qd̄ ē ꝯtra legē diuinam: ⁊ tunc deo
magis q̄ hominibus obediendum ē. Ad
laudem dei omnipotentis.

De decē p̄ceptis ꝛ quō chriſt⁹ illa per legem gratię perfecit ꝛ adimpleuit: Sermo preambulus IIII

a Udi iſrahel ꝛ obſerua. Deut.vj. Iā pſequēdo de p̄ceptis decalogi. Sciendū ꝙ ſm aplm plenitudo leg̃ ē dilectio: ꝛ iō oīa p̄cepta ꝛ eoꝝ ad impletio ſalutifera originaliter emanāt a radice charitat̃ tā q̃ꝫ a fontali ſuo principio ꝛ in ipam vltīe ordinant̃ tanq̃ꝫ in finē ꝛ terminū cōpletiuum: qḋ ſic pꝫ. Nā p̄cepta pīe tabule q̄ ſūt tria: vt dicit glo.ij.xxxij.q.vij.i.c.qd ſn omnib⁹. emanāt a dilectōe dei ꝛ finaliter nos ordināt in deū. Precepta ḋo ſecūde tabule emanāt a dilectōe ꝓximi ꝛ finalit̃ nos ordināt reſpectu ꝓximi. Pro q̄ notādū ꝙ pfecta dei dilectio pīo mētē vnit dīne ptāti ꝛ vnitati: q2 pfecta dei dilectiōe ſic hō vnit̃ deo ꝙ oēs actiōes ſuaſ in dei laudē refert ꝛ honorē potētiā eiuſ cū obſequio venerādo ꝛ vnū deū fideliẗ credēdo: q̄ ad primū mādatū ꝙ referẗ ad p̄rem. Hinc Exo.xx. ꝛ Deut. v. precipit̃: Nō habebis deos alienoſ corā me: vl̃ nō facias tibi ſculptile nec oēm ſilitudinē. In q̄ ſm Aug. includit̃ qḋlibet obſequꝫ opis deo nccrium exhibendū. Scḋo p eā oēs locutiōes ſuas refert in honorē deifice veritatis: ꝛ ſic ordinat̃ i reuerētiā oīs q̄ debet̃ diuine ḋitati q̄ ad pſonā filij et ſic ē ſcḋm p̄ceptū.ſ. Non aſſumes nomen dei tui inuanū. Tertio p eā oēs affectōes ſuas refert in honorē dīne bonitat̃ eidē p amorē pfectū ſuauiſſime inherēdo quo ad tertiū mandatū qḋ i deuotiōe cordis implet̃ q̄ debet̃ dīne bonitati: q̄ ad perſonā ſpūſſancti: ꝛ includit̃ in illo. Sabbata ſctifices. Porro ꝙ alia p̄cepta emanant a pfecta dilectiōe ꝓximi: ſic pꝫ. Conſtat eñ ꝙ qui ꝓximū ſuū pfecte diligeret ipm libent̃ honoraret ꝛ ei⁹ neceſſitatib⁹ ſtudioſe ſubueniret ꝛ nunq̃ꝫ nocumētū aliqḋ ſibi inferret nec corde nec ore nec ope: ꝛ in his icludūt̃ p̄cepta ſcḋe tabule: ꝛ h̄ p̄cepta decalogi data explicite p legē nature ſūt in corde cuiuſlibet hoīs iplicite naturalit̃ inſcpta: q2 illud p̄ceptū leg̃ nature Qḋ tibi nō vis fieri alteri ne feceris: includit i ſe oīa p̄cepta negatiua: vt nō occides: nō furtū facies ꝛc̃. Uñ ad maiorē euidentiā ſciēdū ꝙ hō ordinat̃ i ꝓximū duob⁹ modis. Prio mō i bñficētia: vt bona q̄ pōt i ꝓximū ipendat: ꝛ ſic ē q̄rtū p̄ceptū.ſ. Honora p̄rem ꝛ matrē. Scḋo mō i innocētia: vt ꝓximo nihil iniuſte iferat nec noceat: qḋ fieri pōt tripliciter. Prio ope q̄ q̄s ꝓximo nocet vel i ꝓpria pſōa: ꝯ qḋ ē q̄ntū p̄ceptū.ſ. Nō occides: vel in pſona ꝯiuncta: ꝯ qḋ ē ſextū p̄ceptū ſcꝫ Nō mechaberis: vl̃ i inferiori ſuba: ꝯ qḋ ē ſeptimū p̄ceptū.ſ. Nō furtū facies. Scḋo q̄s infert nocumētū ore: ꝯ qḋ ē octauū p̄ceptū.ſ. Non falſū teſtimoniū da. vbi ſm Aug̃. ꝓhibet̃ oē mēdaciū iplicite ꝛ oē nocumētum oris reſpectu ꝓximi. Tertio q̄s infert nocumētū ꝓximis q̄tū in ſe ē corde.ſ. qñ cogitat malū ꝯ ꝓximuꝫ dupliciẗ. Uel hoc eſt reſpectu rei rōnalis ꝛ ꝯ hoc p̄cipit̃: Nō ꝯcupiſces vxorē ꝓximi tui: vel reſpectu rei irrōnalis: ꝛ ꝯ h̄ ē decimū p̄ceptū.ſ. nō ꝯcupiſces rē ꝓximi tui. Hic q̄ri pōt: vtrū oīa p̄cepta veter̃ legis moralia reducant̃ ad decē p̄cepta decalogi: p̄ſertim cū pīa ꝛ pīcipalia legis p̄cepta ſūt. Diliges dñm deū tuū ꝛ diliges ꝓximū: vt dꝛ Matth.xxij. ſed iſta duo nō vident̃ ꝯtineri inter p̄cepta decalogi. Ad h̄ rñdet doc. ſanctus p̄ma 2[e]. q. xcviij. ꝙ p̄cepta decalogi differūt in hoc ab alijs leg̃ p̄ceptis: ꝙ p̄cepta leg̃ decalogi p ſemetipm de⁹ dꝛ pp̄lo propoſuiſſe. Alia ḋo p̄cepta ꝓpoſuit pp̄lo p moyſen. Illa ḡ p̄cepta ad decalogū ptinēt quorū noticiā hꝫ hō p ſeipm a deo: hmōi ḋo ſūt illa q̄ ſtati ex fide infuſa diuinit⁹ innoteſcūt: ꝛ iteꝝ illa q̄ ſtati ex p̄ncipijs cōībus modica ꝯſideratōe cognoſci pñt. Inter p̄cepta igit̃ decalogi nō cōputant̃ duo genera p̄ceptoꝝ.ſ. illa q̄ ſūt p̄ma ꝛ cōia q̄rū nō oportet aliā editionē eē niſi ꝙ ſūt ſcripta in rōne naẗali q̄ſi p ſe nota rōni vel p naturā vel p fidē: vt p̄cepta de dilectione dei ꝛ ꝓximi: q̄ tñ ꝯtinent̃ i decē p̄ceptis: ſicut p̄ncipia i ꝯcluſionib⁹ ꝓximis: ita ꝙ oīa p̄cepta decalogi ad illa duo referunt̃ ſicͭ ꝯcluſiōes ad cōia p̄ncipia. Scḋo inter p̄cepta decalogi nō cōputant̃ illa q̄ p diligentē inq̄ſitionē ſane inueniunt̃ ratiōi ꝯuenire: hec eñ ad pp̄lm a deo pueniunt mediante diſciplina ſapientis. Cū eñ rō debiti in alijs ḋtutib⁹ ē mag̃ latens q̃ꝫ i iuſticia: iō p̄cepta de actib⁹ aliaꝝ ḋtutuꝫ nō ſunt ita nota pp̄lo: ſicut p̄cepta ḋ actibus iuſticie. Hinc act⁹ iuſticie ſpecialiter cadunt ſub p̄ceptis decalogi q̄ ſunt p̄ma

legis elemēta. Actus vero aliarū ḋtutū nō: q2 indigent maiori explanatiōe ꝛ informatiōe ſapientis: illa tñ q̄ p ſapientes cognoſcunt̃ ꝯtinent̃ etiā in p̄ceptis decalogi licet ecōuerſo.ſ. ſicut ꝯcluſiōes i p̄ncipijs.

B Scḋo queri pōt cū q̄dā precepta ſint affirmatiua ꝛ q̄dā negatiua. Que ē dr̃ia inter obligationē p̄ceptoꝝ affirmatiuoꝝ ꝛ ꝓhibitionē negatiuoꝝ. Ad h̄ rñdꝫ Aſteñ.li.j.ti.ij.arti.ij. ꝙ p̄ceptū affirmatiuū qḋ reſtricto nōie ſolet dici p̄ceptum obligat ſemp.i. oī tpe ſ nō ad ſemp.i. ad oē tēpus: ꝛ hoc intelligē tā de p̄ceptis decalogi q̄ꝫ iuris naturalis. Uerbi gr̃a: Honora p̄rē tuū ꝛ ma.t. p̄ceptū ē affirmatiuum qḋ me obligat ſemp: q2 ſemp teneor honorare p̄rem: ſed nō ad ſemp honorandū: q2 hoc nō eēt expediēs nec poſſibile: ſed tñ cū oportunitas occurrit ꝛ tempus req̄rit. Preceptū ḋo negatiuum obligat ſemp ꝛ ad ſemp: ſicut nō mechaberis: q2 ſemp teneor: ꝛ q̄cunq̃ꝫ tpe nō mechari. Nimiꝝ cū p̄cepta negatiua ſint de pctīs que p ſe mala ſunt nec bñ fieri pñt: vt pꝫ ex̃ de iureiuran.c. ꝛ ſi chriſt⁹. ḋ. q̄dā. Et p tāto dicit̃ ꝙ poti⁹ dꝫ quis oīa mala pati q̄ꝫ malo ꝯſentire. xxxij.q.v.c. ita ne. Sed precepta affirmatiua nō obligāt ad ſemp ſ cuꝫ debitis circūſtātijs: immo propter indebitas circūſtantias q̄s excuſat̃ ab illorū obſeruantia: ita ꝙ interdū fili⁹ dicere pt ſimo dꝫ parētib⁹ non noui vos. xcilj. di.c. diaconi. Uñ. vide pulchrū ꝓceſſū ꝛ gloſam: ꝛ ſic excuſat̃ a p̄cepto de honorādis parētib⁹. Hui⁹ rō ē q2 p̄cepta affirmatiua inducūt ad actus virtutū: ſ act⁹ ḋtutum nō hñt fieri q̄libet mō ſed obſeruatis debitis circūſtantijs q̄ req̄rūt̃ ad hoc ꝙ ſit actus ḋtuoſus: ſcꝫ vt fiat: vbi: qñ ꝛ quō debet. He vero circūſtantie ꝯſiderant̃ p pīe ꝓpter finē qui ē bonū ḋtutis. iiij. di. c. facte ſunt aūt leges. vbi ḡ ceſſat circumſtātia ſine q̄ nō puenit̃ ad bonū virtutis: tūc obmittit̃ obſeruātia p̄cepti ſine pctō. Uerūtñ interdū circūſtantie ceſſatio non tollit bonū virtutis licet ꝓpter hoc non pfecte attingit̃: ꝛ ſic dicit phs. ij. Ethi. ꝙ ſi parū diſcedat̃ a medio nō ē ꝯ virtuteꝫ: ſed ſi multū tūc corrūpit̃ virt⁹ i ſuo actu.

Tertio q̄ri pōt vtrū pctā que ſunt ꝯ p̄cepta p̄me tabule grauiora ſint q̄ꝫ ꝯ p̄cepta ſcḋe tabule vel ecōuerſo. Ad h̄ rñdet ſanct⁹ Tho. in qḋlibet̃ ꝙ formal̃ rō pcti mortal̃ i auerſiōe a deo ꝯſiſtit: Si eñ eſſꝫ inordinata ꝯuerſio ad bonū cōmutabile ſine auerſione a deo nō eēt pctm̄ mortale. Cū igit̃ p̄cepta pīe tabule ſm ſe directe ordinēt hoīeꝫ i deū: ꝛ iō dicāt̃ ad dilectionē dei ptinere: iō pctā q̄ ſūt ꝯ p̄cepta p̄me tabule p ſe iportāt auerſionē a dō. Pctā ḋo q̄ ſunt ꝯ p̄cepta ſcḋe tabule: p ſe q̄dē deordinant nos p̄ncipalit̃ circa bona cōmutabilia: circa q̄ ordinamur p p̄cepta ſecunde tabule: ex ꝯſeq̄nti ḋo deordinant nos a deo. Nūc aūt in vnoquoq̃ꝫ genere potiſſimū.i. qḋ p ſe ē: ꝛ iō pctā q̄ ſunt ꝯ p̄cepta prime tabule ſm gen⁹ ſuū ſunt grauiſſima in genere pctōꝝ. Quarto queri pōt: vtꝝ lex noua legē veterē ꝛ decalogū impleat: iuxta qḋ innuere videt̃ dñs Matth.v. dicens: Nō veni legē ſoluere ſed adiplere. Ad qḋ rñdet ſanct⁹ Tho. p̄ma 2[e]. q.cv. ꝙ lex noua cōpatur ad legē veterē ſicͭ pfectū ad ipfectū. Oē aūt pfectū adimplet qḋ ipfecto deeſt: ꝛ ſm hoc adimplet legē veterē inq̄tū ſupplet illḋ qḋ lege veteri deerat. In lege eñ veteri duo pñt cōſiderari.ſ. finis ꝛ p̄cepta in lege cōtenta. Finis aūt cuiuſlibet legis ē: vt hoīes efficiant̃ iuſti ꝛ virtuoſi: vñ ꝛ finis veteris legis erat iuſtificatio hoīm: quā quidem lex vet⁹ efficere nō poterat ſ q̄buſdā cerimonialib⁹ fact̃ figurabat ꝛ ḋbis ꝓmittebat: ꝛ q̄tū ad h̄ lex noua legē veterē implet: iuſtificādo ḋtute paſſiōis chriſti. Et h̄ ē qḋ apl̃s dicͭ Ro. iij. qḋ ipoſſibile erat legi de⁹ filiū ſuū mittēs i ſilitudinē carniſ pcti dānauit pctm̄ i carne: vt iuſtificatio legis adipleret̃ in nobis. Qḋ ſi q̄ritur quō lex noua iuſtificat. Dicendū ꝙ ad eā duo pertinent. Unū quidē principaliter ſcꝫ ipa gratia ſpūſſancti interius data: et q̄tū ad hoc iuſtificat. Hinc etiā dicit̃ lex gratie. Uñ Aug⁹. in li. de ſpū ꝛ lr̃a dicit ibi.ſ. in veteri teſtō lex extrinſecus poſita ē qua iniuſti terrerent̃: h̄.ſ. in nouo teſtō intrinſec⁹ data qua iuſtificarent̃. Secundario ḋo documenta fidei ꝛ p̄cepta ordinantia affectum hūanū ꝛ hūanos act⁹ et q̄tū ad h̄ lex noua nō iuſtificat. Uñ apl̃s ij. Coꝝ. iij. Lr̃a occidit: ſpūs aūt viuificat qḋ Aug⁹. exponit i li. de ſpū ꝛ lr̃a dicēn̄s: ꝙ per lr̃am intelligit̃ quelibet ſcptura ex̃ homines exiſtens etiā moraliū preceptorum qualia cōtinent̃ in euangelio. Unde etiam littera euangelij occideret niſi interius gr̃a fidei ſanāt̃ eēt: ꝛ ſic lex noua veterē adimplet q̄tū ad adeptionē finis. Scḋo veterē adimplet q̄tum ad p̄cepta i lege cōtenta: q2 dñs ordinauit quō prece

pta veteris leg. tutius ſeruarent. Uñ lex
vet⁹ ſtatuit q nullus piuraret: ⁊ hoc tu-
tius ꝯſeruat ſi penit⁹ a iuramento abſti/
neat niſi in caſu ncc̃itatis: ſic etiã dñs mo
derauit diuortium p libellũ repudij. Silr
etiã ꝓhibuit legẽ taliõis. Matth. v. Ta/
xauit eñ lex modũ vindicte vt nõ ꝓcedet
ad ĩmoderatã vindictã a q dñs pfectius
eã remouit quẽ a vindicta penit⁹ abſtine
re monuit: ſic circa odium inimicorum re
mouit falſũ intellectũ phariſeoꝝ nos mo
nens vt odio haberet culpa nõ pſona.

¶ Ad maiorẽ ĩtellectũ ſciẽdũ ſm tho. ibi
dẽ. q. cvj. q dñs circa illa leg. p̃cepta ad/
impletionẽ appoſuit in qb⁹ ſcribe ⁊ pha
riſei rectũ intellectũ nõ habebãt: ⁊ h con
tingebat p̃cipue circa tria precepta deca/
logi. Nã circa ꝓhibitionẽ adulterij ⁊ ho
micidij putabãt ſolũ actũ exteriorẽ pro/
hiberi nõ aũt interiorẽ appetitũ: qd ma/
gis credebãt circa adulteriũ ⁊ homicidi
um q̃ circa furtũ ⁊ falſũ teſtimonium: qꝛ
mot⁹ ire tẽdẽs in homicidiũ ⁊ mot⁹ ꝯcu
piſcentie tẽdẽs in adulteriũ videt̃ ineſſe
nob aliqualr a natura: nõ aũt appetit⁹ iu/
rãdi vel falſũ teſtimoniũ dicendi. Circa
periurium vero falſum habebant intelle
ctũ credẽtes periuriũ quidem eſſe pctm̃:
iuramẽtũ aũt p ſe eẽ appetẽdũ ⁊ frequen
tandũ eo q videt̃ ad dei reuerẽtiã ptine/
re: ⁊ iõ dñs his trib⁹ addidit ⁊ ĩpletionẽ
appoſuit: vt pz Matth. v. Siliter circa p̃/
cepta iudicialia duplicit̃ errabãt. Prio
qꝛ qdã in lege moyſi tradita tã q̃ pmiſſio
nes eſtimabãt eẽ p ſe iuſta. ſ. repudiũ vxo
ris vſura ab exneis: ⁊ iõ dñs repudiũ vxo
ris ꝓhibuit. Matth. v. Et vſuraꝝ accepti
onẽ. Luc. vj. dicẽs: Date mutuũ nihil in
de ſperantes. Alio mõ errabãt credẽtes
quedã q lex vet⁹ inſtituerat faciẽda pro/
pter iuſticiã eẽ exequẽdã ex appetitu vin
dicte ⁊ ex reꝝ tẽporaliũ cupiditate vel ex
inimicoꝝ odio ⁊ hoc in trib⁹ p̃ceptis: nã
appetitũ vindicte credebãt eẽ licitũ pro/
pter p̃ceptũ datũ de pena taliõis: qd qui
dẽ fuit datũ vt iuſticia ſeruaret̃ nõ vt hõ
vindictã q̃reret: ⁊ iõ dñs ad hoc remouẽ/
dũ docet animũ hoĩs ſic debere eſſe para
tum: vt ſi neceſſe ſit etiã parat⁹ ſit plura
ſuſtinere. Motũ aũt cupiditatis eſtima/
bant eẽ licitũ ꝑpter p̃cepta iudicialia ĩ q/
bus mandat̃ reſtitutio rei ablate fieri eti
am cũ aliqua additiõe qd lex mandauit
ꝑpter iuſticiã obſeruandã nõ vt daret cu/
piditati locũ: ⁊ iõ dñs docet vt ex cupidi
tate nr̃a nõ reputem⁹ ſed parati ſimus: ſi
neceſſe fuerit etiã ampliora dare. Motũ
vero odij credebãt eſſe licitũ ꝑpter prece
pta legis data de hoſtiũ interfectiõe: qd
quidẽ lex ſtatuit ꝑpter iuſticiã implendã
nõ ꝑpter odia exſaturãda: ⁊ iõ dñs docz
vt ad inimicos dilectionẽ habeam⁹ ⁊ pa
rati ſim⁹ ſi op⁹ fuerit etiã benefacere ſm
p̃paratiõnẽ animi. Tertio dñs adimplevit p̃/
cepta legis ſupaddẽdo qdã pfectiõis cõ/
ſilia: vt pz Matth. xix. vbi dñs dicenti ſe
p̃cepta veteris legis ſeruaſſe: rñdit: vnũ
tibi deeſt: ſi vis pfect⁹ eẽ vade ⁊ vẽde oĩa
q habes ⁊c. que tñ ꝯſilia nõ importãt ne/
ceſſitatẽ ſed in coꝝ optione ponunt̃ qui/
bus dãt̃: ⁊ iõ ꝯueniẽt̃ in noua lege que
lex libertatis ẽ: ſup p̃cepta ſũt addita q/
dã ꝯſilia: nõ aũt in veteri lege q lex ſerui/
tutis erat. Verũtñ licet q̃tũ in ſe ponant̃
in optiõe tñ nõ mediocriter peccãt q ſpe/
ciali grã ad h vocati pficere diſſimulant:
magnũ eñ pctm̃ cõmittit̃ vbi ꝓpoſitũ ſan
ctũ deſerit̃: vt pz. xx. q. j. c. puelle.

De p̃ceptis decalogi: Semões fris Heinrici herp: felicit̃ ĩcipiũt.

Sermones de primo p̃cepto.

De adoratõe latrię: hypdulię: dulię ac de reliquijs veneratioñeq; ſanctorum: Sermo primus.

Non habebis deos alienos corã me. Nõ facies ſculptile nec oẽm ſiltudinẽ q in celo ẽ deſurſũ ⁊ q in terra deorſũ: nec eorum que ſũt in aqs. Non adorabis ea neq; coles: Exod. xx. q ſũt vba primi precepti. Ad cui⁹ euidẽtiã q̃ri põt. Utrũ iſtud p̃ceptũ ꝯueniẽt̃ tradat̃ p̃ſertim cũ ptineat ad religionẽ. Dicit̃ eñ religio a religãdo ea q ſunt diuini cult⁹: reelegit eñ ea q ad diuinũ cultũ ptinẽt. Sz religio cum ſit vna virt⁹ vnũ actũ hz. In h vo p̃cepto ꝓhibent̃ tres act⁹: vt pz intuẽti. Ad h rñdet ſctũs Tho. 2ª 2ᵉ. q. cxxij. q ad legẽ ptinet hoĩes facere bonos: hinc oportet p̃cepta legis ordinari ſm ordinẽ generatiõis: q ſcz hõ fit bon⁹: in q ordine duo ſũt attendẽda. Primũ ẽ q p̃ma ps ꝯſtituat̃ ſicũ in generatiõe aĩalis p̃mo cor generat̃: ⁊ in

domo p̃mo fundamẽtũ ponit̃: in bonita/
te vo aĩe p̃ma ps ẽ bonitas volũtatis ex
q q̃s bñ vtit̃ alia q̃lib; bõitate. Bonitas
aũt volũtatis attendit̃ ad obiectũ ſuũ qd
ẽ finis: ⁊ iõ in eo q erat p legẽ inſtituẽdus
ad virtutẽ oportet p̃mo quaſi ponere fun
damentũ religiõis p quã hõ debite ordi/
nat̃ in deũ q ẽ vltim⁹ finis hũane volũta
tis. Scdo in ordine generatõis attẽdẽdũ
ẽ q p̃mo ꝯ̃ria ⁊ ĩpedimẽta tollant̃ ſicut
agricola p̃mo purgat agꝝ ⁊ poſtea ꝓijcit
ſemina: ſm illud Hiere. iiij. Nouate vob
nouale ⁊ nolite ſerere ſup ſpinas: ⁊ iõ cir/
ca religionẽ p̃mo q̃s erat ĩſtituẽdus vt ĩ/
pedimẽta vere religiõis excluderet: p̃ci/
puũ ĩpedimẽtũ religiõis ẽ q hõ falſe deo
inhereat: ſm illd Matth. vij. Nõ poteſtl
deo ſeruire ⁊ mãmone: ⁊ iõ ĩ p̃rio p̃cepto
legis excludit̃ cult⁹ falſoꝝ deoꝝ: cuz dr:
Nõ hẽbis deos alie. Sciẽdũ aũt q h p̃ce
ptũ appropriate reſpicit pſonã pr̃is q̃tum
ad volũtariũ obſequiũ qd debet̃ diuine
ptãti: ⁊ hoc explicat̃ cũ dr: Non habebis
deos alie. ⁊c. qd exponit dñs Matth. iiij
dicẽs ſcriptũ ẽ. Dñm deũ tuũ adorabis ⁊
illi ſoli ſuies: in q pluralitas deoꝝ euidẽ
ter excludit̃: ⁊ vn⁹ ſol⁹ ver⁹ de⁹ colend⁹
p̃dicat̃: qd expſſi⁹ pz Deut. vj. Audi iſrl
dñs de⁹ tu⁹ de⁹ vn⁹ ẽ. Diliges dñz deũ tuũ
⁊c. Hic ğ duo p̃ncipalr pſqnda reſultãt:
ſcz de adoratione ſalutifera ⁊ idolatria.
Quãtũ ad p̃mũ qd põit̃ Deu. vj. Dñm
deũ tuũ adorab ⁊ illi ſoli ſerui̇es: Queri
põt p̃rio: vtꝝ pſone in diuinis vna adora/
tione debeãt adorari. Ad h rñdet Aſteñ.
lib. j. q ſic: qꝛ vna eſt excellentia vel exi/
ſtentia vel eſſentia trium perſonarũ: ⁊ iõ
vnus honor ⁊ vna reuerẽtia ⁊ p ꝯñs vna
adoratio debet̃: in cui⁹ ſignũ Geñ. viij. d
abraã legit̃ q tres vidit: ⁊ vnũ adorauit
dicẽs: Dñe ſi inueni grãz ĩ ocul̃ tuis ⁊c.
Et notãdũ ſm Dam̃. li. iiij. q qꝛ ex dupli
ci natura cõpoſiti ſum⁹. ſ. ĩtellectiua: ⁊ ſe
ſuali: iõ duplicẽ adoratiõez deo offerim⁹
ſcz ſpũalem q ꝯſiſtit in interiori ment̃ de
uotõe: ⁊ corpalẽ q ꝯſiſtit ĩ exteriori corpis
humiliatõe: ſ ipa exterior adoratio fit ꝓ
pter interiorẽ vt ſic p ſigna humilitat̃ q
corporaliter exhibem⁹ excitet̃ nr̃ affect⁹
ad ſubijciendũ ſe deo: qꝛ ꝯnaturale nobiſ
ẽ: vt p ſenſibilia ad intelligibilia ꝓceda/
mus: ⁊ hec adoratio q ſoli deo debet̃ inq̃
tũ ẽ p̃ncipiũ oĩs rei ꝓductiuũ gubernati
uum ⁊ cõſeruatiuũ vocat̃ latria Qr ſi q
ritur vtrũ chriſt⁹ ſit cultu latrie adorand⁹
Ad hoc rñdet Richar. q ſi q̃s reſpectum
hz p̃ncipalit̃ ad hũanitatẽ chriſti ſic ẽ cre
atura: ⁊ iõ nõ obſtante q hũanitas vbo
ſit vnita nõ ẽ illi exhibendus cult⁹ latrie
put dic̃ glo. ſup illud p̃s Adorate ſcabel
lũ pedũ ei⁹: q ſi caro chriſti adorat̃ a nob
nõ adoratiõe latrie q debet̃ ſoli deo crea/
tori: ſ illa q dulia dignior ẽ. i. adoratione
hyperdulie q ſcz debet̃ excellẽti creature
ſicut ẽ caro chriſti: btã vgo: crux xp̃i: nã
ſi creature exhiberet̃ honor ſoli deo debi
tus eẽt idolatria. Si vero p̃ncipaliter re
ſpectus habet̃ ad verbũ cũ quo vna ado/
ratiõe chriſti hũanitas adorat̃: ſic hũani
tati chriſti latrie cult⁹ exhibet̃ qꝛ vna ado
ratione adorat̃ ſuppoſitũ ⁊ natura ita q
natura p ſuppoſitũ: chriſt⁹ eñ ẽ nomẽ pſo
ne in duab⁹ naturis. ſm Dam̃. ⁊ iõ vna ⁊
eadẽ adoratiõe chriſt⁹ adorat̃ pfect⁹ de⁹ ⁊
pfectus hõ quẽ adoram⁹ cũ p̃re ⁊ ſpũſan
cto vna adoratõe cũ ĩcõtaminata carne ei⁹
q adorat̃ in vna hypoſtaſi verbi. Ceterũ
alios ſctõs adoram⁹ adoratiõe dulie q ĩ/
portat cultũ veneratiõis ad ſanctos quo
rũ orationibus adiuuari ſperam⁹. Se/
cũdo vero queri põt vtrũ licitũ ſit habe/
re imagines p̃ſertim cũ dñs hoc in iſto p̃/
cepto ꝓhibere videat̃ dicẽs: Non facies
tibi ſculptile neq; oẽm ſiltudinẽ: vnde ⁊
Varro dicit aliqs romanos plus ãnis cẽ
tum ⁊ . lxx. deũ abſq; ſimulachro coluiſſe.
Ad hoc dicendũ ſm Dam̃. q licitũ ẽ hr̃e
imagines ꝑpter tres cãs. Pria eſt ꝑpter
ſimpliciũ ruditatẽ qui legẽ neſciũt in co/
dice vt ſaltẽ legant in pariete: nã qd facit
ſcriptura legentib⁹ h pictura facit idiotĩ
cernentib⁹: ⁊ iõ rep̃hendit̃ ille ep̃s q fre/
git imagines incõſiderato zelo. de ꝯſe. di.
iij. c. platũ ẽ. v t ſcribit Greg. papa ſeruio
ep̃o maſſilieñ. vide ibidẽ. Verũtñ nõ de/
bent adorari imagines ꝓut res qdã ſunt
qꝛ h eẽt idolatrare: ſed inquãtũ ſũt figu/
ra alicui⁹ rei. Nã idẽ ẽ mot⁹ quo q̃s fert̃ ĩ
imaginẽ inquãtũ ẽ ſignũ ⁊ in ip̃am rẽ cu/
ius ẽ ſignũ vel imago: ⁊ iõ eadẽ eſt adora
tio qua veneramur imaginẽ ⁊ rem cui⁹ ẽ
imago: qꝛ nõ fiũt imagines ad adorãdũ
ſ ad memorãdũ: ⁊ oĩs honor q exhibet̃
imagini: ſm Dam̃. ad ꝓtotipũ. i. ad illud
ad qd ẽ imago refert̃. Secũda cã ẽ ꝑpter
affectuũ tarditatẽ vt qui ad deuotionem
nõ mouent̃ ex auditis ſaltẽ moueant̃ ex
viſis. Tertia cã ẽ ꝑpter memorie labilitã

re: vt ſi audita labant̄ a memoria: ſicut ſe
pe cõtingit qḋ ꝑ vnã aurẽ intrat ꝑ aliam
exit: tunc ſaltẽ memorie teneant̄ viſa ⁊ ꝑ
ſentialiter depicta. Ceterũ ob reuerentiã
hmõi imaginũ dicit lex: ꝙ ſignũ ſaluato
ris nec in ſolo nec in ſilice vel in marmo
ribus hmõi poſitis ſculpere vel pingere
licz. C. nemini licere ſignũ ſal. l. vna. ꝓhi
bent̄ etiã irreuerent̄ tractari vel vitupe
rari. li. vj. ḋ offi. iudi. or. c. ſi canonici. vbi
ſubdit̄: ceteꝝ deteſtabilẽ abuſũ horrẽdo
indeuotionis illoꝝ q̄ crucis btẽ virginis
aliorũue ſanctoꝝ imagines vel ſtatuas ir
reuerenti auſu ꝯtrectantes eas in aggra
uatõez ceſſatõis: hmõi ꝓſternunt in terrã
vrticis ſpiniſq̄ ſupponũt: penit᷒ reprobã
tes: aliqḋ tale fieri ḋ cetero diſtricti᷒ inhi
bemus ſtatuẽtes vt in eos q̄ cõtrafecerit
vltrix ꝓcedat dura ſnĩa que delinquẽtes
ſic grauit̄ puniat ꝙ alios ad ſimiliũ ꝓſũ
ptiõe cõpeſcat. Si ergo q̄rit̄ vtꝝ imago
chriſti ſit adorãda. Dicẽdũ ſm Aſteñ. li.
j. ti. vj. ꝙ ſi ꝯſideraꝫ imago ſm ꝙ ẽ q̄dam
res: ſic nullus honor ſibi debet̄: ſicut nec
alicui lapidi vel ligno: vł ꝯſideraꝫ ſm ꝙ
eſt imago: ⁊ q᷑ tũc idẽ mot᷒ ẽ in imaginez
inq̄tũ eſt imago ⁊ imaginatũ: iõ vnus ho
nor debet̄ imagini ⁊ imaginato. Cũ ergo
chriſt᷒ latria adoraꝫ ei᷒ imago: ſilr latria
dꝫ adorari: vñ Dam̃. dicit li. iij. ꝙ honor
imaginis ꝑuenit ad ꝓtotypum. i. ad ima
ginatũ. Et ſi obijcit̄ illḋ Exoḋ. xxiij. Nõ
facieſ tibi imaginẽ nec ſculptã ſilitudinẽ.
Ad hoc dicendũ ꝙ illud ꝓ illo tp̄e ꝓhi
bitũ ẽ in quo de᷒ hũanã naturã nõ aſſum
pſerat: cũ em̃ tũc de᷒ oĩno ſpũs eẽt infigu
rabilis erat: ſec᷒ aũt poſtq̄ꝫ naturã huma
nam aſſũpſit. Et ſi dicaꝫ ꝙ imagĩes hu
iuſmõi nec ꝑ vet᷒ teſtm̃ nec ꝑ nouũ appro
bantur: Dicẽdũ ꝙ aplĩ multa tradiderũt
q̄ nõ ſũt in canone inter q̄ eſt vnũ de ima
ginib᷒. Vñ dicit Dam̃. li. iij. ꝙ lucas chri
ſti ⁊ btẽ ꝟginis imagĩes depixit: ⁊ chriſt᷒
Abagaro regi imaginẽ ſuã direxit: vt hi
ſtoria tradit eccłiaſtica: ⁊c etiã panno im
ꝓſſã veronice tradidit: imo in cõſecratiõe
baſilice lateraneñ. imago ſaluatoris depi
cta omĩ populo romano viſibilit̄ apparu
it tp̄e ꝯſtantini imꝑatoris: in cui᷒ etiã ar
gumẽtũ. ḋ ꝯſe. di. iij. c. ſextã ſãctã ſynodũ
cũ prius agn᷒ in cruce extenſus depingi
ſolebat: iubꝫ hadrian᷒ pa. hũanã imagi
nẽ in cruce ꝓ veteri agno depingi: vt cla
rius pꝫ ibidẽ in glo. Deniq̄ꝫ vt pateat ꝙ
q̄cq̄d hmõi imaginib᷒ fiat xp̄s in ſe factũ
reputet: Legitur in ſpeculo hiſtoriali ꝙ ĩ
vrbe tholoſana cũ ab archiep̄o in die aſſũ
ptiõis btẽ virginis marie miſſe ſolennia
agerent̄: inter miſſe ſecreta vox querula
de celo lapſa ẽ: heu heu q̄ꝫ dira calamitas
ꝙ inter ſalutifere filij mei crucis ſignacu
lo ſignati gregis ouilia manet ⁊ regnat
iudaice gentis ꝑfidia q̄ filiũ meũ vnicuꝫ
lumẽ ⁊ ſalutẽ fideliũ iã ſcḋo ꝯuiciatur et
crucis ſupplicio mortificare conaꝫ: h̄ cũ
audiſſet cõi ꝯſilio decretũ ẽ vt ad domos
iudeoꝝ illi᷒ ciuitatis ꝑgerent: inuẽtaq̄ꝫ ẽ
imago q̄dã cerea quã q̄ſi viuentẽ ad xp̄i
ane fidei dedec᷒ ſputis colaphis ac mor
te crucis ꝑimere moliebãt̄: qua inuenta
xp̄iani dolũ ⁊ ꝑfidiã iudeoꝝ doluerũt et
oẽs mox neci tradiderũt. Siłiter legitur
exemplũ notabile in legẽda exaltationis
ſancte crucis. Si ſḋo q̄rit̄: vtrũ h̄ crux
chriſti ĩ q̄ xp̄s pependit ſit adorãda. Ad
h̄ rñdet Aſteñ. vbi ſupra ꝙ crux illa duo
bus modis a nobis ẽ venerãda. Primo
mõ inq̄tũ rep̄ſentat figurã xp̄i in ea extẽ
ſi. Alio mõ ex ꝯtactu eius ad xp̄i mẽbra
⁊ ex hoc ꝙ eius ſanguĩe ẽ ꝑfuſa: ⁊ vtroq̄ꝫ
mõ adoraꝫ eadẽ adoratõe cũ xp̄o ſcꝫ ado
ratiõe latrie: ⁊ iõ crucẽ alloq̄mur ⁊ depre
camur q̄ſi ip̄m xp̄m. Quidã tamẽ dicunt
ꝙ ip̄a crux in qua xp̄s pependit inq̄tum
eſt res quedã nõ adoraꝫ adoratiõe latrie
cũ verbo: cũ ad ꝑſonã verbi nõ pertineat
q̄ſi ꝑs eius: ſꝫ adoratiõe hyꝑdulie inq̄tũ
eſt res q̄dã xp̄i rõne cui᷒ adoraꝫ: ſimilit̄
veſtis ⁊ alia q̄ ad xp̄i hũanitatẽ referũt̄:
⁊ hec ẽ expoſitio Thome. Si ſcḋo q̄rit̄
vtrũ btã virgo vtpote xp̄i mater ⁊ eius
imago inq̄tũ rep̄ntant imaginatũ ſit ado
ratiõe latrie adorãda. Dicendũ ſm Aſtẽ.
vbi ſupra ꝙ nõ ꝓ eo qḋ eſt pura creatura
q᷑ tñ eſt mat̄ xp̄i qḋ ẽ excellentiſſimũ ita
ꝙ nihil excellenti᷒ pure creature ꝯueni
re põt: iõ ſibi ꝯuenit nõ tm̃ honor dulie ſꝫ
etiã hyperdulie: q̄ tñ debet̄ excellẽti cre
ature: qḋ nomẽ ſumit̄ de glo. Hiere. vij.
vbi dicit̄ dulia maior ⁊ dulia minor: ⁊ q̄n
to maior ẽ alicui exhibenda reuerẽtia: tã
to execrabilior ẽ illata cõtumelia vel irre
uerentia: nã deo debet̄ ꝓprie reuerentia
ꝓpter ei᷒ incõprehenſibilẽ excellentiaꝫ q̄
cõicatur ex aliquib᷒ creaturis: non ſm eq̄
litatẽ ſed ſm quãdã ꝑticipationẽ: ⁊ iõ ſũ
ma veneratõe veneramur deũ: qḋ ꝑtinet
ad latriã. Excellenti ſḋo veneratiõe q̄ſdã

creaturas excellenteſ veneramur: vt bea
tã ꝟginẽ qḋ ꝑtinet ad hyꝑduliã. i. ſuꝑdu
liã: alias vero creaturas q̄ndã etiã diui
nã ꝑticipatiõez attingentes cõi venerati
one q̄ dulia vocat̄ veneramur: ⁊ iõ q̄nto
btã virgo ẽ creatura diuina ꝑticipatione
excellentior: tanto illi᷒ irreuerentia dete
ſtabilior. Vñ legit̄ ꝙ q̄dã Guido clare
valleñ. abbas erat in ordine uiultuꝫ ſtre
nuus ita ꝙ vix aliq̄d qḋ ꝯtra diſciplinã:
⁊ ſtatũ ordis eſſe videret̄ diſſimulare poſ
ſet. Die quadã cũ eẽt in vna grãgiaꝝ ſua
rũ ſederetq̄ꝫ cõtra fornaculã ſuccenſã: di
ctũ eſt ei ꝙ talis frater inordinate penes
ſe hr̄et imaginẽ beate marie ꝟginis depi
ctã in tabula: interrogat᷒ ꝯuerſus ſi verꝫ
eſſet: cũ negare nõ auderet: abbas ait: ite
feſtinant̄ ⁊ deferte mihi imaginẽ: q̄ cũ al
lata fuiſſet cõmot᷒ abbas aſpiciẽte ꝯuer
ſo miſit illã in fornacẽ. Eadem aũt nocte
eiuſdẽ curtis horreũ granis refertũ ful
mine tactũ ẽ ⁊ in cinerẽ redactũ: patuitq̄ꝫ
cunctis poſtea ꝙ ob iniuriam ſacre icone
illatã illa plaga diuinit᷒ ſubſecuta eſt vl
trix indiſcreti furoris. Si deniq̄ꝫ queri
tur: vtrum ſcõꝝ reliquie ſunt aliquo mo
do venerãde. Dicendũ ſm Aſteñ. vbi ſu
pra ꝙ ſic: q᷑ ſicut dicit Aug᷒. de ciui. dei:
qui ad aliquẽ afficit̄ ea q̄ de eo relinquũ
tur poſt mortẽ veneraꝫ: nõ tãtũ corpus ⁊
ꝑtes corꝑis ſed etiã reliqua exteriora: vt
veſtes ⁊ ſiłia: Manifeſtũ ẽ aũt ꝙ ſanctos
dei debem᷒ venerari tanq̄ꝫ xp̄i mẽbra: fili
os ⁊ amicos ⁊ interceſſores nr̄os: ⁊ ideo
reliquias ſanctoꝝ qualeſcũq̄ꝫ in eoꝝ me
moria honore ꝯgruo venerari debemus
q᷑ ⁊ ip̄e dñs hmõi reliquias honorat ĩ eo
rũ p̄ntia miracula faciendo. Sciẽdũ ta
mẽ ꝙ reliquie antiq̄ nõ debent extra cap
ſas ſuas oſtẽdi nec venales exponi: vt pꝫ
ex̄ de reli. ⁊ vene. ſctõꝝ. c. cũ ex eo. ꝙ q̄dã
ſanctoꝝ reliquias ſic exponũt venales et
eas paſſim oſtendũt xp̄iane religioni de
tractũ ſit ſepi᷒ ⁊ ne impoſteꝝ detrahatur᷒
p̄nti decreto ſtatuim᷒ vt ãtiq̄ reliquie am
modo extra capſas ſuas nullaten᷒ oſten
dant̄ nec exponant̄ venales. Glo. q᷑ reli
quie ſanctoꝝ martyꝝ vendi nõ p̄nt: q᷑ ſa
cra res eſt nec recipit eſtimationẽ ⁊ vendi
tio ſine p̄cio nõ ꝯſiſtit nec etiã ſpũalia vẽ
di p̄nt vel ſpũalib᷒ annexa. Scḋo reli
quie noue venerari nõ p̄nt abſq̄ꝫ licentia.
Vñ ꝓſeq̄t̄ ibidẽ decretalis: inuẽtas aut
nouas reliquias nemo publice honora
re ꝓſumat niſi prius auc̄te ſũmi põtificis
approbate fuerint: cui᷒ rõnẽ oſtendit ibi
dẽ. c. audiuim᷒: ꝙ quidã ĩter vos diabo
lica fraude decepti hoĩem quẽdã in pota
tiõe ⁊ ebrietate occiſum quaſi ſctm̃ more
infideliũ venerãt̄ cũ vix ꝓ talib᷒ ĩ ebrie
tate ꝑemptis eccłia ꝑmittat orare. Dicit
em̃ aplĩus: ebrioſi regnum dei nõ poſſide
bũt: illũ etiã nõ ꝓſumatis de cetero cole
re cũ etiã ſi ꝑ eũ miracula fierent nõ lice
ret vobis ip̄m ꝓ ſancto abſq̄ꝫ auc̄te roma
ne eccłie venerari. Et h̄ decretũ ẽ ad cauẽ
dũ varia figmenta diabolica: nã miracu
la q̄nq̄ꝫ fiũt ꝑ malos: vt dicit ibidez glo.
iõ nõ dꝫ venerari ꝓ ſctõ q̄ſq̄s miracula fa
cit niſi ab eccłia romana prius fuerit per
teſtes legitimos approbat᷒. vñ dꝛ. j. q. j.
c. teneam᷒ fr̄es mei vnitatẽ ꝓ̄ter vnitatẽ
etiã qui miracula facit nihil ẽ. In vnita
te erat ꝓpl̄s iſrł ⁊ nõ faciebat miracula: ꝓ̄
ter vnitatẽ erãt magi pharaonis ⁊ facie
bãt moyſi ſiłia. ꝓpl̄s iſrł vt dixi non facie
bat miracula qui erant ſaluã di apud deũ
an qui faciebãt miracła an q̄ nõ faciebãt
⁊c̄. Tertio: corpora ſcõꝝ nõ ſunt trãſferẽ
da ſine ꝯſilio ⁊ ꝯſenſu ꝓ̄ncipis ep̄oꝝ ⁊ ſcẽ
ſynodi: vt pꝫ ḋ ꝯſe. di. c. j. corꝑa. qḋ verꝫ ẽ
cũ corp᷒ traditũ eſt ꝑpetue ſepulture. C.
de reli. l. vlti. ꝙ ſi nõ eſt traditũ ꝑpetue ſe
pulture trãſferri põt ſine auc̄te alicuius.
Deniq̄ꝫ ſm Tho. ſcḋa 2ᵉ. q. xcvj. ſi reli
quias q̄s portat apud ſe ex fiducia dei et
ſanctoꝝ quoꝝ ſũt reliquie nõ eſt illicitum
niſi attenderet ad aliqḋ vanũ ⁊ ſuꝑſticio
ſum dũ mõ etiã portans laborat viuere vi
ta xp̄iana in gr̃a dei. Nõ em̃ puto ſanctis
gratũ eẽ ꝙ eoꝝ reliquie portarent̄ ab hiſ
qui adhuc remanent ĩ ꝓpoſito peccandi.
Vñ legit̄ de btõ Bern. ꝙ ante ꝯuerſionẽ
cũ iret ſemel ſecũ detulit reliquias ſctõꝝ
martyrũ iohãnis ⁊ pauli ad latus qui cũ
carnaliter moueret̄ ⁊ illicitos motus re
ſtringere nõ conaret̄: reliquie ꝑ capſellã
dure lat᷒ eius tondere ceperũt: qḋ cũ nõ
aduerteret ⁊ quieſcentib᷒ motib᷒ tonſio
quieſcerꝫ: poſt aliq̄s horas cũ iteꝝ titilla
tiões ſurgerẽt renouate ſunt tonſiões q̄ſi
baiulũ increparẽt: dicẽtes: mũdare qui
fers vaſa dñi: nam vaſa dei ſunt corpora
ſanctoꝝ. Ad laudem dei omnipotentis.

De duab᷒ ſp̄eb᷒ ſuꝑſtitionum ſcꝫ indebito cultu dei ⁊ idolatria ꝑ cultũ creaturaꝝ: Sermo II.

N On habebis de-
os alienos ⁊c̃. Exo. xx. in qui-
bus ꝟbis tria ꝓhibent̃: q̃bus
nos vult ab om̃i idolatria re-
uocare: q2 ſoli deo eſt cultꝰ debitꝰ: vt pꝫ
Matth. iiij. Dn̄m deū tuū adorabis ⁊ illi
ſoli ſeruies. Primo nāq3 ꝓhibet adora-
re creaturā ſpūalem. i. angelos vel demo
nes quos ponit in ſup̄mo: ꝓhibens fieri
in illis idolatriā. Un̄ Orige. in glo. an-
gelos quibꝰ gentes cōmiſit excelſus vo-
cat ſcriptura deos quaſi a deo datos. pſ̄.
Ego dixi dij eſtis. Sꝫ iterꝝ dicit. Oēs dij
gentiū de. do. aūt ce. fe. Scōo vero ꝓhi-
bet adorare figmētū hūane mentis: cum
dicit: Nō facies tibi ſculptile. i. imagines
fictas q̄ nullius rei naturalis ſunt repre-
ſentatiue. Hinc dicit pſ̄. Cōfundāt̃ om̄s
qui adorant ſculptilia ⁊ qui gloriant̃ ī ſi-
mulacris ſuis: nā ſūma ꝑuerſio ē ꝙ hō in
curuet̃ ad adorādū figmētū ſuū. Tertio
deniq3 ꝓhibet adorare oēm ſilitudinē. i.
oēm imaginē rei naturalis que ē in celo
deſup: vt ſolis: lune ⁊ ſtellaꝝ ⁊ q̄ ī t̄ra de-
orſū: vt hoīs: bouis q̄drupedū: volucꝝ:
ſerpentū ⁊ eoꝝ q̄ ſunt in aquis ſub terra
id ē piſciū ⁊ ſimiliū. Nō inq̄t adorabis ea
ſcꝫ actu exteriori: neq3 coles. ſ. affectu in-
teriori: cū em̄ ex duplici natura compoſi-
ti ſumꝰ: ſcꝫ intelligibili ⁊ ſenſibili: dupli
cem adorationē deo offerimꝰ ſcꝫ ſpūalem
q̄ ꝯſiſtit in interiori mentis deuotione: ⁊
corporalē que cōſiſtit in exteriori corporꝭ
humiliatiōe: ⁊ exterior fit ꝓpter interiorē
vt ꝑ ſigna humilitatis q̄ corꝑaliter exhi-
bemꝰ: affectꝰ noſter excitet̃ ad ſubijciēdū
ſe deo: q2 ꝯnaturale ē nobis vt ꝑ ſēſibilia
ad intelligibilia ꝓcedamꝰ: ⁊ hec duo ꝓ-
A hibent̃ fieri creaturis cultu latrie. Ad
maiorem euidentiā ſciendū ſm̄ Tho. 2ª
2ᵉ. q. xciiij. ꝙ antiquitꝰ diuerſimode diui
nus cultꝰ idolis exhibebat̃. Quidā em̄
per quādā nephariā artē imagines q̄ſdā
cōſtruebāt que virtute demonū aliquos
certos effectꝰ habebāt: vn̄ putabāt ī ipis
imaginibꝰ aliq̄d diuinitatis eē: ⁊ ꝑ conſe
quēs eis diuinꝰ cultꝰ deberet̃: ⁊ hec fuit
opinio Hermetꝭ termegiſti. vt Augꝰ. viij
de ciuitate dei dicit. In cuiꝰ argumentuꝫ
Gen̄. xxxj. dicunt aliqui doctores: ꝙ vbi
trāſlatio nr̄a habet idola: in hebreo ha-
bet̃ theraphin: ⁊ ſic expōit̃ Judicū. xvij.
addūtq3 ꝙ theraphin ſūt imagines q̄dā
facte ꝑtim ꝑ aſtronomiam: ꝑtim ꝑ necro-
mātiā. Doctores aūt hebrei dicunt ꝙ eſt
caput alicuiꝰ pueri p̄mogeniti interfecti
⁊ ſacrificati demoni qd̄ ꝑcuſſuꝫ ſalſatur ⁊
aromatibꝰ ꝯdit̃ vt poſſit diu ꝑmanere: ſu
per cuiꝰ linguā in aurea lamina ponit̃ no
mē alicuiꝰ demonis ⁊ dat r̄n̄ſa: nō tamen
intelligendū ē ꝙ talia virtutē hn̄t dandi
r̄n̄ſa niſi inq̄ꝫtū deꝰ ꝑmittit: qd̄ freq̄nter
ꝯtingit ꝓpter pctā hoīm talibꝰ credentiū:
nā q2 demerent̃ ꝙ ſuis deceptiōibꝰ capiā
tur: iō deꝰ talia ꝑmittit: diabolus igit̃ ꝑ
caput illd̄ r̄n̄ſa dabat ⁊ ſic credebāt ineſſe
aliq̄d diuinitatꝭ. Alij vero nō exhibebāt
cultū diuinitatis ipis imaginibꝰ ſꝫ creatu-
ris quarū erant imagines: ⁊ vtrūq3 eorū
tangit apl̄s Roma. j. nā q̄ꝫtū ad p̄mū dic̄.
Cōmutauerūt gl̄iam incorruptibilis dei
in ſilitudinē corruptibilis imaginiſ hoīs
⁊ volucris ⁊ q̄drupedū atq3 ſerpentum.
Quātū vero ad ſcōm ſubdit: Coluerūt ⁊
ſeruierūt creature potiꝰ q̄ꝫ creatori. Qui
dā em̄ eſtimabāt quoſdā hoīes fuiſſe de-
os q̄s ꝑ eoꝝ imagines coluerūt: ſic̄ Jouē
Mercuriū ⁊ alia hmōi portēta. Quidam
etiā eſtimabāt totū mundū vnū eē deum
nō ꝓpter corporalē ſubſtātiā ſꝫ ꝓpter aīaꝫ
quā ineſſe putabāt dicētes deū nihil ali-
ud eē q̄ꝫ aīam motu ⁊ rōne mundū guber
nantē: ſicut hō ſapiens dicit̃ nō ꝓpter cor-
pus ſꝫ ꝓpter aīam: ⁊ ſic putabāt toti mun-
do cunctiſq3 ꝑtibꝰ eiꝰ eē cultū diuinitatis
exhibēdū. ſ. celo aque aeri terre ⁊ oībus
hmōi: ⁊ ad hoc referebāt noīa ⁊ imagīes
deoꝝ: ſic̄ Uarro dicebat: ⁊ Augꝰ. narrat
vij. de ciuitate dei. Un̄. iiij. Regꝭ. xvij. le-
git̃ ꝙ adorauerūt oēm militiā celi. ſ. ſolē
lunā ⁊ ſtellas: ꝯſecrātes etiā filios ſuos.
Et ezech. viij. Uidit in tēplo depictā oēm
ſilitudinē aīaliū in circūitu parietū ita vt
nulla eēt beſtia quā nō pictura mōſtraret
vt dicit glo. ⁊ hoc vſq3 hodie cernimꝰ ī ꝓ
phanis gentilibꝰ vbi cūcta genera beſtia
rum adorat ſtulta religio. Un̄ ⁊ Eſa. ij. dr̄
ꝙ talpas ⁊ veſpertiliones adorabāt. Alij
vero ſicut Platonici poſuert̃ vnū eē ſum
mū deū oīm cām poſt quē poſuerūt eē q̄ſ-
dā ſubſtātias ſpūales a ſummo deo crea-
tas q̄s deos noīabāt ꝑticipatiōe ſcꝫ diui-
nitatis q̄s ⁊ nos angelos dicimus. Poſt
q̄s ponebāt aīas celeſtiū corpoꝝ ⁊ ſb̄ his
demones quos dicebāt eē aerea q̄dā aīa-
lia ⁊ ſub his ponebāt aīas hoīum q̄s per
virtutis meritū ad deoꝝ vel demonū ſo-

cietatē aſſumi credebāt: ⁊ omnibꝰ his cul
tum deitatꝭ exhibebāt: vt refert Aug. viij.
de ciui. dei. ⁊ oīa hec ꝑtinēt ad ſuꝑſtitionē
B idolatrie. Notandū igit̃ ꝙ q̄ꝫtū ad p̄mā
ꝑticulā huiꝰ p̄cepti ꝓhibent̃ omēs ſuꝑſti-
tiones: de quibꝰ dr̄. xxvj. q. ij. c. illud. vbi
dicit̃ ſuꝑſticioſum ē quicq̄d inſtitutū ē ab
hominibꝰ ad faciēda idola ⁊ colenda ꝑti
nens vel ad colendū ſicut deū creaturā ꝑ-
tēue vlle creature vel ꝑtinēs ad ꝯſultatio-
nes ⁊ pacta quedā ſignificationū cum de-
monibꝰ placita atq3 federata ⁊c̃. mlt̄a que
ibi ꝓſequit̃ ⁊ ſic generalit̃ ſuꝑſtitio eſt cul
tus indebitus trāſgrediēs mediū ꝟtutis
que ē in religiōe. Et p̄mo quidē ſm̄ Tho.
ſcōa 2ᵉ. q. xciij. pōt eē ſuꝑſtitio ex ꝑte obie
cti vl̄ finis: q2 pōt diuinus cultus exhibe
ri vel vero deo ſed mō indebito ⁊ ſic ē pri-
ma ſpēs ſuꝑſtitiōis: vt ſi quis tp̄e gr̄e cole
ret deū ſm̄ ritū veteris legis: vel exhibet̃
diuinus cultꝰ cui nō dꝫ exhiberi. ſ. cuicū-
q3 creature. ⁊ hoc ē ſm̄ genꝰ ſuꝑſtitōis qd̄
diuidit̃ in mlt̄as ſpēs ſcōm diuerſos fines
diuini cultus. Primo nāq3 ordinat̃ diui-
nus cultus ad reuerentiā exhibendā deo
⁊ ſm̄ hoc prima ſpēs huiꝰ generis eſt ido-
latria que diuinā reuerentiā indebite ex-
hibꝫ creature. Scōo ordinat̃ ad hoc ꝙ hō
inſtruat̃ a deo quē colit ⁊ ad hoc ꝑtinet ſu
ꝑſtitio diuinatiua q̄ demones ꝯſulit ꝑ aliq̄
pacta cū eis inita tacite vel expreſſe. Ter-
tio ordinat̃ diuinꝰ cultus ad quandā dire
ctionē hūanoꝝ actuū ſm̄ inſtituta dei qui
colit̃ ⁊ ad hoc ꝑtinet ſuꝑſtitio quarūdam
obſuātiaꝝ q̄ tria tangūt̃ in decret̃. vbi. ſ̄.
C Q Uātum igit̃ ad primū queri pōt: vtrū in
cultu veri dei poſſit eſſe aliq̄d ꝑnicioſū: p̄-
ſertim cū dr̄ Johel. ij. Oīs q̄cūq3 inuoca-
uerit nomē dn̄i ſaluus erit. Sꝫ q̄cunq3 mō
quis deū colit eiꝰ nomē inuocat. Ad h̄ r̄n̄-
det Tho. ſcōa 2ᵉ. q. xciij. ꝙ ſic̄ dic̄ Aug. in
li. ꝯtra mēdaciū. Mēdaciū maxīe ꝑnicio-
ſum eſt qd̄ fit in his q̄ ad chriſtianā reli-
gionē ꝑtinēt. Eſt aūt mendaciū q̄n̄ q̄s ali-
q̄d exteriꝰ ſignificat ꝯtrū charitati. Por-
ro ſic̄ aliq̄d ſignificat̃ ꝟbo ſic ⁊ facto ⁊ ī ta
li ſignificatōe facti ꝯſiſtit exteriori religio
nis cultꝰ: ⁊ iō ſi ꝑ cultū exteriorē aliqd̄ fal
ſū ſignificet̃ erit cultꝰ ꝑnicioſus: qd̄ ꝯtin
git duplr̄. Uno mō ex ꝑte rei ſignificate a
q̄ diſcordat ſignificatio cultꝰ ⁊ ex hoc ī tp̄e
gr̄e pactis iam chriſti myſterijs ꝑnicioſū ē
vti cerimonijs veteris legis q̄bus chriſti
myſteria ſignificabant̃ futura. ſic̄ etiā ꝑi-
culoſum eēt ſi q̄s verbo ꝯfiteret̃ chriſtū eē
paſſurꝝ. Un̄ dic̄ Aug. ī epl̄a ad Hiero. ꝙ le-
galia obſeruata pꝰ veritatē euāgelij diuul
gata ſunt mortifera. Alio mō ex ꝑte colen
tis: ⁊ hoc p̄cipue in cultu cōi q̄ ꝑ miniſtros
exhibet̃ in ꝑſona totiꝰ eccl̄ie. Sic̄ em̄ fal-
ſariꝰ eſſet q̄ aliq̄ ꝓponeret ex ꝑte alicuiꝰ q̄
nō eēnt ei cōmiſſa. ſic viciū incurrit falſita
tis: qui ex ꝑte eiꝰ cultū exhibet deo cōtra
modū auc̄te diuina ab eccl̄ia ꝯſtitutū ⁊ in
eccl̄ia ꝯſuetū: ſic̄ Ozias rex p̄ſumpſit offer
re ſacrificiū ⁊ lepra ꝑcuſſus ē. Un̄ cultꝰ ꝯti
nens falſitatē nō ꝑtinet ꝓprie ad dei innoca-
tionē: ſed magis ad p̄ſumptionē hūanā
et blaſphemiā diuinā: que em̄ maior blaſ-
phemia q̄ꝫ nō ſacerdotē celebrare diuina:
Deniq3 in cultu dei pōt eſſe aliq̄d ſuꝑfluū
licet nō ꝓprie ſuꝑſticioſum: ⁊ tn̄ abſciēdū
eo ꝙ nō ē fini religiōis ⁊ cultꝰ ꝓportiona-
tū. Nā finis diuini cultꝰ eſt vt hō deo det
gl̄iam ⁊ ei ſe ſubijciat mente ⁊ corꝑe: ⁊ iō
quicq̄d hō facit ad dei gloriaꝫ ⁊ ad hoc ꝙ
mens hoīs deo ſubijciat̃ ⁊ etiaꝫ corpus ꝑ
moderatā refrenationē ꝯcupiſcentiaꝝ ſm̄
dei ⁊ eccl̄ie ordinatiōem ⁊ ꝯſuetudinē eoꝝ
quibꝰ hō cōuiuit nō eſt ſuꝑfluū in diuino
cultu. Si ꝟo fit aliq̄d ꝙ q̄ꝫtum eſt de ſe nō
ꝑtinet ad dei gloriā: neq3 ad hoc ꝙ mens
hoīs ferat̃ in deū: aut etiā ſi ſit p̄ter dei et
eccl̄ie inſtitutionē: vel ꝯtra ꝯſuetudinē cō
munē que ſm̄ Aug. ꝓ lege habēda ē totū
hoc reputandū ē ſuꝑfluū ⁊ ſuꝑſtitioſū: q2
in exterioribꝰ tm̄ ꝯſiſtens ad interiorē dei
cultū nō ꝑtinet: ſic̄ q̄dā nō comedunt̃ car-
nes de capite: quedā nō nent in ſabbato ⁊
ſil̄ia. Scōo queri pōt de ſcōa ſpē ſuꝑſtiti
onis. ſ. idolatria q̄ quis diuinā reuerētiā
creaturis exhibet. vtrū. ſ. ſit peccatū gra-
uiſſimū p̄ſertim cū peſſimū opponit̃ opti-
mo: vt dr̄. viij. ethicoꝝ. Sꝫ cultꝰ interior q̄
ꝯſiſtit ī fide ſpe ⁊ charitate melior ē q̄ꝫ cul
tus exterior: ꝗ infidelitas deſpatio ⁊ odiū
dei que opponunt̃ cultui interiori ſūt gra
uiora peccata q̄ꝫ idolatria que opponitur
cultui exteriori. Ad hoc ſanctꝰ Tho. r̄n̄dꝫ
ſcōa 2ᵉ. q. xciiij. ꝙ grauitas pecti pōt du-
pliciť attēdi. Uno mō ex ꝑte peccati: et ſic
idolatrie peccatū ē maximū ⁊ grauiſſimū
q2 ſicut in republica grauiſſimū eſſe videt̃
ꝙ aliq̄s honorem regiū impēdat alteri q̄ꝫ
vero regi: q2 q̄ꝫtum in ſe eſt totū ordinē rei
publice ꝑturbat: ſic inter peccata q̄ cōtra
deū cōmittunt̃ que tn̄ ſunt maxīa grauiſſi
mū eſſe videt̃ ꝙ aliq̄s creature diuinū ho

noꝛẽ impẽdat:qꝛ quãtũ in ſe ẽ facit alterũ
deũ eẽ in mundo diuinũ minuẽs ꝓncipa/
tũ. Alio mõ põt attẽdi grauitas pctĩ ex ꝑ/
te peccãtis:ſicut dꝛ grauiꝰ eẽ pctm̃ eius q̃
peccat ſcienť ꝙ eiꝰ qui peccat ignoꝛanter:
⁊ ſm̃ hoc nihil ꝓhibet grauiꝰ peccare he/
reticos q̃ ſcienť fidẽ corrũpũt quã accepe/
rũt ꝙ̃ idolatras ignoꝛãter peccãtes:⁊ ſilr
aliqua alia pctã pñt eẽ maioꝛa ꝓpter maio
rẽ cõtemptũ peccãtis. Vñ in idolatria pl̃a
pctã latent. Nã pꝛio ꝓſupponit interioꝛem
infidelitatẽ ⁊ adijcit exteriꝰ indebitũ cul/
tum. Vel ſi tm̃ ſit exterioꝛ idolatria abſq;
interioꝛi infidelitate:tunc adijcitur culpa
falſitatis. Scd̃o includit in ſe magnã blaſ
phemiã inq̃ꝫtũ ſingularitas dñij deo ſub
trahiť. Tertio includit in ſe ĩpugnationẽ
fidei ſaltẽ ope q̃ ꝑ idolatriaꝫ fidẽ chꝛiſtia/
nã impugnat. Et huiꝰ quidem idolatrie
duplex fuit cã. Nã in etate pꝛima non fuit
idolatria. ſ. vſq; Noe ꝓpter recẽtẽ memo/
riã creatiõis mũdi ex qua adhuc vigebat
vniꝰ dei cognitio in mente hoim̃. In ſcd̃a
vero etate legiť inuenta idolatria ex cau/
ſa quadã diſpoſitiua que fuit ex ꝑte hoim̃
⁊ hoc tripliciter. Pꝛimo ex inoꝛdinatiõe
affectꝰ:put. ſ. hoĩes aliquẽ hoĩeꝫ vl̃ nimis
amãtes vl̃ nimis venerãtes honoꝛẽ diuinũ ei
ĩpẽderũt:ſic̃ ninus q̃ fecit imaginẽ beli pa
tris ſui ⁊ adoꝛare fecit. Et vt dicitur Sap̃.
xiiij. Acerbo luctu dolens pater cito ſibi
rapti filij fecit imaginẽ ⁊ illũ qui cũ quaſi
hõ moꝛtuꝰ fuerat tanꝙ̃ deũ colere cepit:⁊
ſubdiť ꝙ hoĩes aut affectui aut regibꝰ de
ſeruientes incõicabile nomẽ ſcꝫ diuinitatꝭ
lignis ⁊ lapidibꝰ impoſuerũt. Scd̃o pꝛo/
pter hoc ꝙ hõ naturaliter de repñtatione
delectať:vt dicit ph̃s in poetria ſua:⁊ id̃o
hoĩes rudes a ꝓncipio vidẽtes ꝑ artificũ
diligentiã hoim̃ imagines expꝛ̃ſſiue factaſ
diuinitatis cultũ eis ĩpenderũt. Vñ Sap̃.
xiiij. Siq̃s artifex faber de ſilua lignũ re/
ctũ ſecuerit ⁊ ꝑ ſciam ſue artis illud figu/
ret ⁊ aſſimilet imagini hoĩs vt de ſubſtan
tia ſua ⁊ filijs ⁊ de nuptijs faciens votum
inq̃rit ⁊c̃. vide. Tertio ꝓpter ignoꝛantiaꝫ
veri dei:cuiꝰ excellentiã nõ ꝯſiderãtes im
penderũt diuinitatis cultũ quibuſdã crea
turis ꝓpter pulchꝛitudinẽ ſeu virtutẽ: Vñ
Sap̃. xiij. Neq; operibꝰ attẽdentes agno
uerunt q̃s eẽt artifex:ſed aut ignẽ aut ſpi/
ritũ aut citatũ aerẽ aut gyrũ ſtellaruꝫ aut
ſolẽ aut lunã aut nimiã aquã rectoꝛes oꝛ/
bis terraꝝ deos putauerũt. Alia cã cum

idolatris fuit ꝯſũmatiua ex ꝑte demonum
qui ſe colendos hoĩbus errãtibꝰ exhibue
runt in idolis danda rñſa ⁊ aliqua facien
do q̃ videbanť hoĩbus mirabilia. Ad hãc
idolatriã Dieroboã rex iſrľ ꝓpter ambitio
nẽ regni induxit oẽm iſrľ. Salomonẽ aũt
ad hãc traxit effrenata libido ⁊ inoꝛdina/
tus amoꝛ mulierũ. Tanta ẽ obcecatio vi/
tij huiꝰ ꝙ publice adoꝛabãt idola turpitu
dinis. ſ. Veneris ⁊ Pꝛiapi ⁊ ſimilium: et
vnuſquiſq; in veneratiõe idoloꝛum quere
bat ꝓpꝛiũ cõmodũ ⁊ inoꝛdinatũ affectũ:ſic̃
luxurioſi deã veneris ⁊ pꝛiapi: ⁊ amoꝛoſi
adonidẽ:de quo refert Ouidiꝰ methamoꝛ
phoſ. li. xiiij. put pleniꝰ habeť in ſermõe
de dñica. x. poſt penthecoſtes ſub thema/
te. Vos autẽ feciſtis eã ſpeluncã latronũ.
Caſti vero dee veſte ſacrificabant ⁊ ſic de
ſilĩbus. Unde ⁊ iudei ad tantã deuenerũt
dementiã ꝙ filios ſuos ⁊ filias ſuas ĩmo
lauerũt demonijs: vt pleniſſime pꝫ in pre/
dicto ſermone de dñica. x. ⁊ qđ execrabiliꝰ
ẽ filios ſuos ꝓmogenitos interfecerũt vt
de capitibꝰ eoꝝ ſibi facerent ſimulacra vl̃
tecas demonũ. Vñ ex cõmodo ꝓpꝛio idola
tria oꝛtũ habuit. Nã legiť ꝙ ninus qui ni
niuen ꝯdidit ⁊ noĩe ſuo noĩauit:pr̃em ha
buit noĩe belũ:quo moꝛtuo fecit ſtatuã in
illius memoꝛiã ſibi fieri quã tantũ hono/
rauit vt oẽs mali ad eũ confugientes ma
nerent ĩpuniti ⁊ ſecuri: ꝓpter qđ multi ſta
tuã illã in fauoꝛẽ nini venerabanť ⁊ tãdẽ
ꝓ deo coluerũt. Ingrediebanť aũt demo/
nes ſtatuas illas vt oſtendentes monſtra
⁊ dantes rñſa magis hoĩes ludificarẽt:gẽ
tes aũt circũiacẽtes exemplo niniuitaꝝ pa
rentibꝰ ſuis ſtatuas fecerũt:⁊ eas adoꝛa/
uerunt:⁊ exinde cepit idolatria. Ex nomi
ne quoq; beli ſm̃ diuſa idiomata ſũt etiaꝫ
deriuata diuſa idoloꝝ noĩa:nã babyloni
vocabãt idolũ ſuũ beel. paleſtini baal. alij
baalim. moabite. beelphegoꝛ. Sydonij be
elzebub:quẽ vocabãt ꝓncipẽ demonioꝝ:
qꝛ dicebãt in hoc idolo luciferꝝ habitare ⁊
ex eo futura ꝓdicere:infirmos curare:mul/
tiſq; modis illos deluſit donec nudi ⁊ rei
hinc exeant:nihil ſecũ ꝓter pctã poꝛtãtes.
Unde beatꝰ Andreas dicit in legẽda ſua.
ꝙ chꝛiſtus veniens in hunc mũdũ docuit
idola eſſe demonia vana que talia ſuadẽt:
per que deus offendať vt offenſus ab eis
auertatur:⁊ auerſus non exaudiat ⁊ nõ ex
audiendo ipſi a diabolo captiuentur: ⁊ ca
ptiuati tamdiu deludantur donec nudi ⁊

rei de coꝛpoꝛe exeant nihil ſecum niſi pec/
cata poꝛtãtes quod a nobis auertat ieſus
chꝛiſtus.

De ꝓphanis ac diuerſis pꝛacti/ catiõibꝰ cũ demonibꝰ ad aliq̃ ſciẽ/ da vel faciẽda ⁊ de fato: Ser. III

n On habebis deos
alienos coꝛam me. Exod̃. xx. In
iſta clauſula pꝛohibenť illa per
que mens humana auertiť a reuerẽtia cre
atoꝛis ſui:⁊ ſic pꝛohibenť omnes pꝛopha
ne pactiones cum demonibꝰ ſiue ſint ꝑ in/
cantationes verboꝝ ſiue per inſcriptiões
characterum vel imaginum ſiue per im/
molationes ſacrificioꝛum. In his tribus
ꝯſiſtunt omnes artes magice. Pꝛohiben/
tur igiť omnia ex quibus fiunt pꝛophane
pactiões demonũ ſiue ſint ad tranſmutati
ones naturaꝝ ſicut fecerant magi pharao
nis:ſiue ad ludificatiões ſenſuum ſicut fa
ciunt hiſtriones:ſiue ſint ad inueſtigatio/
nes futuroꝛũ contingentiũ vt faciunt diui
ni:omnia iſta vocat Augꝰ. pactiones de/
monũ:eo ꝙ in talibus attribuiť creature
qđ ſoli creatoꝛi deberet attribui:de quibꝰ
diciť in cantico Deutero. Pꝛouocauerũt
eum in dijs alienis ⁊ in abominationibus
ſuis ad irã cõcitauerũt. Viſo igiť in ſer
B mone ꝓcedenti de idolatria:iam ꝓſequẽ/
dũ eſt de diuinatione. Ad cuiꝰ euidenti
am q̃ri põt:vtrũ diuinatio ſit peccatũ: ſic̃
videť dñs velle Deuť. xviij. vbi pꝛecipit:
Nõ ſit qui phitones ꝯſulat neq; diuinos.
Ad hoc rñdet doctoꝛ ſanctus 2ᵃ 2ᵉ. q. xcv
ꝙ in noĩe diuinationis intelligiť quedaꝫ
ꝓnunciatio futuroꝝ. Futura ḡ dupliciť ꝓ/
noſci poſſunt. Pꝛimo in ſuis cauſis. Secũ
do in ſeipſis. Cauſe vero futuroꝝ tripliciť
ſe habent:quedã eñi ſemꝑ ⁊ ex neceſſitate
pꝛoducunt ſuos effectus:⁊ huiuſmodi ef/
fectus futuri ꝓnoſci poſſunt per certitudi
nem:⁊ pꝛenũciari ex cõſideratione ſuaruꝫ
cauſaꝝ:ſicut aſtrologi ꝓnunciant eclipſes
futuras. Quedam vero cauſe pꝛoducunt
ſuos effectus nõ ex neceſſitate nec ſemper
ſed vt in pluribꝰ ⁊ raro deficiunt:⁊ per hu
iuſmodi cauſas pñt ꝓnoſci effectus futuri
nõ ꝑ certitudinẽ ſed ꝑ cõiecturã quandaꝫ.
ſic̃ aſtrologi ꝑ ꝯſiderationẽ ſtellaꝝ quedã
pꝛenoſcere ⁊ pꝛenunciare poſſunt de plu/
uijs ⁊ ſiccitatibus ac medici de ſanitate ⁊

moꝛte. Quedam deniq; ſunt cauſe que ſm̃
ſe ſi conſiderentur ſe habent ad vtrũlibet:
qđ ꝓcipue videť de potentijs rõnabilibꝰ
que ſe habent ad oppoſita ſm̃ ph̃m: ⁊ ta/
les effectus vl̃ etiã ſi q̃ effectus vt in pau/
cioꝛibus caſu accidũt ex naturalibus cau
ſis ꝑ cõſiderationẽ cauſaꝝ pꝛenoſci nõ poſ
ſunt:quia eoꝝ cauſe nõ habent inclinatio
nẽ determinatam ad hmõi effectus:⁊ ideo
effectus hmõi nõ poſſunt pꝛenoſci niſi con
ſiderenť in ſeipſis. Homines igitur hmõi
effectus in ſeipſis ſolũ cõſiderare poſſunt
dũ ſunt pñtes:ſicut cũ homo videt ſoꝛtem
currere vel ambulare vel furari:ſed conſi
derare hmõi in ſeipſis anteꝙ̃ fiunt eſt dei
pꝛopꝛium qui ſolus in eternitate videt ea
q̃ futura ſunt quaſi pꝛeſentia. Eſa. xlj. An
nunciate que futura ſunt in futurũ:⁊ ſcie/
mus quoniã dij eſtis vos. Si ergo q̃s hu/
iuſmodi futura vel etiam occulta pꝛenoſce
re aut pꝛenunciare quocunq; modo ꝓſum
pſerit niſi deo reuelante vſurpet ſibi mani
feſte qđ dei eſt:⁊ ex hoc aliqui diuini dicũ
tur ab indebita vſurpatiõe. Unde Iſido.
in li. ethymo. Diuini ſunt dicti quaſi deo
pleni: diuinitate enim ſe plenos ſimulant
⁊ aſtutia quadam fraudulentie futura cõ/
iecturant:⁊ tunc ſolum dicuntur diuinare
id eſt qđ diuinum eſt facere quando inde
bito modo ſibi vſurpant pꝛenunciationeꝫ
futuroꝛũ euentuum:nõ ea que ex neceſſa/
rio veniunt:vel vt in pluribus que huma
na ratione pꝛenoſci poſſunt:nec etiam deo
reuelante:⁊ tunc conſtat eſſe peccatũ. Vñ
xxvj. q. v. dicitur. Qui diuinatiões expe/
tunt ⁊ moꝛem gentilium ſubſequũtur:vel
in domo ſua huiuſmodi homines introdu
cunt ex querendi aliquid magica arte aut
expiandi cauſa ſub regula quinquẽnij ia/
ceant ſm̃ gradus penitentie diffinitos ſcꝫ
a ſacerdote. Glo. ibidẽ iſti ſcꝫ diuinatoꝛes
ſm̃ legẽ concremantur:ſed ille ĩ cuius do/
mo hec fiunt poſt publicationẽ bonoꝛum
in exilium mittiť: vt. C. de maleficijs. nul
lus. ſm̃ iura vero ꝓpter deteſtationem cri
minis in accuſatiõe non admittunť. ij. q.
viij. quiſquis. item ſunt excommunican/
di. xvj. q. v. c. ſoꝛtes. ⁊ ſi clericus eſt depo/
nendus. c. quiſquis. nec admittitur ad te/
ſtimonium:extra de teſti. c. teſtimonium.
⁊ ſi notoꝛium eſt euchariſtia denegatur. đ
conſecrati. diſtinc. ij. c. pꝛo dilectione: vbi
legitur de magis et hiſtrionibus:⁊ mul/
tis alijs penis in iure puniuntur. Qđ

ſi q̃rit: vtrū ergo nō licet vti miniſterio vł
arte demonū ad cognoſcendū futura vel ad
aliq̇d aliud. Rn̄det Aſtē̄.li.j.ti.xj. ꝙ vti
miniſterio diaboli ꝟtute diuina ei aliq̄ li/
cita impando hoc lꝫ ſic̄ paulus Act.xvj.
imperauit ſpiritui malo vt exiret a puella
phitonica: ſed vti eius miniſterio familia
riter eū inuocando ꝓhibitū ⁊ illicitū ē nō
ſolū lege poſitiua ſed etiā diuina. Leuit.
xix. vbi ꝑcipit occidi q̄ ſciſcitat magos et
B ariolos Ceterū hec diuinatio tā ꝑnicioſa
diuidit in multas ſpēs. ſpecialr tñ eſt tri/
plex gen⁹ diuinatiōis ⁊ ſub quolibet horꝝ
multe ſpēs cōtinent: quorꝝ primū gen⁹ fit
p manifeſtā demonū inuocationem qđ eſt
grauiſſimū ⁊ ptinet ad necromāticos: nā
multograuius ē demones inuocare q̄ ali/
qua facere quib⁹ dignū ſit ꝙ demones ſe
ingerant: Et diuidit in mltas ſpēs: qꝛ de/
mones expreſſe inuocati ſolent qn̄qꝫ futu/
ra pdicere ingerētes ſe aſpectui ⁊ auditui
hominū preſtigioſis quibuſdā apparitio/
nib⁹: que ſpēs vocat preſtigiū ex eo ꝙ ocu
li hoīm pſtringunt ad nutū demonis ap/
parentis vt in balaā ꝓpheta. Nūeri.xxij.
Vide pceſſū in ſermone de penthecoſ. Ce
perūt loqui varijs linguis. Qn̄qꝫ ꝟo ap/
parent p ſomnia: ⁊ vocat diuinatio ſomni
orū: nā licet qn̄qꝫ cauſa ſomniorꝝ fuit vł ē
a deo qui miniſterio angelorꝝ aliq̄ homini
bus reuelat in ſomnijs pſertim in lege ve/
teri. ſm illud Nūeri.xij. Si quis fuerit in
ter vos ꝓpheta dn̄i in viſu apparebo ei vł
per ſomniū loquar ad illū. Multotiēs tñ
opatiōe demonū fantaſie dormientib⁹ ap/
parēt: ex quib⁹ qn̄qꝫ futura reuelāt his q̇
pacta illicita cum eis habent: vel eis etiā
qui ſupſticioſe ſomnia obſeruāt: cōtra q̇s
dr Deut.xviij. Nō inueniat in te q̇ obſer/
uet ſomnia. Qn̄qꝫ proinde p mortuorꝝ ali/
quorꝝ apparitionē vł locutionē ⁊ vocat ne
cromātia: nam necros grece mortu⁹ man/
tia diuinatio nuncupatur ſm Yſiđ. qꝛ qui
buſdam ꝑcantatiōib⁹ adhibito ſanguine
vidētur reſuſcitati mortui diuiſare ⁊ ad in/
terrogata rn̄dere. Qđ ſi opponit hoc lici/
tum eſſe eo ꝙ Saul inq̇rēti de futuro euē
tu belli.j.Regū.xxviij.c. a muliere habēte
ſpiritū phitonis apparuit ſamuel ⁊ euen/
tum futurꝝ pdixit: nō eñ fauent aīe ſancto
rum illicitis interrogatiōib⁹. Ad hoc rn̄/
det Tho. ſc̄da 2ᵉ.q.xcv. ꝙ ſicut Aug. dicit
ad ſimplicianū. Nō ē abſurdū credere ali
qua diſpenſatiōe pmiſſum fuiſſe vt nō do/
minante arte magica vel potētia ſed diſpē
ſatione occulta que phitoniſſam ⁊ ſaulem
latebat ſe oſtēderet ſpūs iuſti aſpectib⁹ re
gis diuina cum ſnīa pcuſſurus: vel non ſa
muel a requie ſua ſuſcitat⁹ eſt ſed aliquod
fantaſma ⁊ illuſio imaginaria machīatiōe
diaboli facta quā ſcriptura ſamuelē appel
lat ſicut ſolent imagines rerꝝ ſuorꝝ nomini
bus appellari. Qn̄qꝫ etiā futura pnunci/
ant per hoīes viuos: vtꝫ in arrepticijs ⁊ h̄
eſt diuinatio per phitones a phitio appol/
linis qui dicebatur eē auctor diuinādi: ta
les aūt accedere ⁊ ab eis occulta require/
re: vt furta ⁊c̄. ſtricte phib'tū eſt.xxvj.q.ij.
v.vij. in diuerſis capl'is. Vñ hec oīa deū
ad iracundiā ⁊ vindictam ꝓuocāt. Hinc
vt habet.iiij.Reg.j. Ochozias egrotās et
cōſulēs beelzebub deū accharō: a deo mor
tis vindictam accepit ex ore helie ꝓphete.
Qn̄qꝫ deniqꝫ futura pnunciāt per aliq̄s fi
guras vel ſigna que in rebus inaīatis ap/
parent: que ſi apparēt in corpore terreſtri:
vt vngue ferro vł lapide polito vocat geo
mantia: ſi in aqua vocatur hydromātia: ſi
in aere aereomātia: ſi ī igne pyromātia: et
iſta q̄ttuor genera ſūt pncipalia ſm q̄ttuor
elemēta. Si deniqꝫ apparēt ī viſcerib⁹ ani
maliū īmolatorꝝ in aris demonum vocat
aruſpitiū: ⁊ ſic patet de primo genere di/
uinatiōis. Scđm aūt genus eſt p ſolā cō
ſideratiōem diſpoſitiōis vł motus alteri⁹
rei qđ ptinet ad augures ⁊ hꝫ multas ſpe/
cies: Nā qn̄qꝫ ꝯſiderātur diſpoſitiōes fi/
gurarū in aliquib⁹ corporib⁹ viſui occur/
rentes: ⁊ tūc erit quedā diuinatiōis ſpēs
que diuerſificat: qꝛ ex liniamētis man⁹ cō
ſideratis diuinatio ſumpta vocatur cyro/
mantia quaſi diuinatio man⁹. Si ex q̇buſ
dam figuris in ſpatula cuiuſdā aīalis ap/
parētis vocat ſpatulamātia ⁊ ſic de alijs.
Qđ ſi fiat ꝯſideratio circa verba hominū
alia intentiōe dicta: q̄ q̇s intorquet ad fu/
turū qđ vult pnoſcere vocat omen. Qđ ſi
obijcitur diuinatio p oīa nō ē illicita: qꝛ
gedeon qui ad Heb.xj. in nūero ſanctorū
ponit vſus fuit omine ex hoc ꝙ audiuit re
citationē ⁊ interptatiōem cuiuſdā ſomnij.
vt dicit Judi.vij. Similiter ⁊ eliezer ſeru⁹
abrae: vt legit Gen̄.xxiiij. Ad hoc rn̄dꝫ do
tor ſctus. vbi.ſ. ꝙ gedeon obſeruauit reci
tationem ⁊ expoſitionē ſomnij accipiēs ea
pro omine quaſi a diuina ꝓuidētia ad ſui
inſtructiōem ordinata. Siłr ⁊ eliezer ꝟba
puelle orone pmiſſa ad deū. Nō tñ nobis

licet quia verba hūana que accipiunt pro
omine nō ſubdunt diſpoſitioni ſtellarum
vel ſimiliū: licet aliq̄ñ diſponunt ſm diui
nam ꝓuidentiā: vt pꝫ ī Gedeon ⁊ Eliezer
ac etiā in Jonathan qui dixit ad armigerū
ſuū.j.Reg.xiiij. Si ita locuti fuerint ad
nos manete donec veniam⁹ ad vos ſtem⁹
in loco nr̄o nec aſcendam⁹ ad eos. Si aūt
dixerint: Aſcēdite ad nos aſcēdamus ad
eos qꝛ tradidit eos de⁹ ī māib⁹ nr̄is: h̄ erit
nobis ſignū. frequēter tñ fiunt ſm opera/
tionē demonū vt obſeruātes illudāt: nam
his q̇ ex opinione vana vel falſa pcedunt
ingerit ſe demonis opatio: vt hoīm aīmos
implicet vanitati vel falſitati. Porro ſi ſit
cōſideratio circa mot⁹ vel voces auiū ſeu
quorūlibet aīaliū vel p ſternutatiōes ho/
minū vel aīalium: hoc generaliter ptinet
ad auguriū qđ dicit a garritu auiū: ſic̄ au
ſpiciū ab inſpectione auiū: quorꝝ primum
ptinet ad aures: ſcđm ad oculos in quibuſ
pcipue hmōi ꝯſiderari ſolent aſſcribentes
ſpūm ꝓphetie coruis cuculis canib⁹ galli
nis ⁊ ſilibus: ad pnoſcendū ea q̄ ſunt ho/
minibus incognita. O maledicta inſania
qua fere laborāt infiniti: ꝯ quos pcipitur
Deut.xviij. Nō inueniat q̇ obſeruet augu
ria. Nimirꝝ cū manifeſtū ē ꝙ mot⁹ vel gar
rit⁹ auiū: vel quecunqꝫ diſpoſitiōes hmōi
in reb⁹ ꝯſiderate nō ſunt cā futurorꝝ euen
tuū: nec ex eis cognoſci pn̄t. Notandum
eñ ad maiorē euidentiā ꝙ cā opationū bru
torꝝ aīalium ē inſtinct⁹: quidā q̄ mouent ī
motū nature: qꝛ non hn̄t dominiū ſui act⁹:
hic igit inſtinct⁹ ex duplici cā pcedere pt.
Primo ex cā corpali: cū eñ nō hn̄t niſi aīaꝫ
ſenſitiuā: cui⁹ oēs potentie ſunt actus cor
poraliū organorꝝ: iđ ſubiacet eorꝝ aīa di/
ſpoſitioni cōtinentiū corporꝝ ⁊ primordia/
liter celeſtiū: ⁊ iđ nihil phibet aliq̄s eorū
opatiōes eſſe futurorꝝ ſigna: inq̄tū confor
mant corporꝝ celeſtiū diſpoſitioni ⁊ etiam
aeris ꝯtinentis ex q̄ ꝓueniunt aliq̇ futuri
euētus. In hoc tñ pmo cōſiderare oportet
ꝙ hmōi opatiōes nō extendūt niſi ad pre
cognoſcēdū futura q̄ cauſant p mot⁹ cele/
ſtiū corporꝝ. Scđo vt nō extendant niſi ad
ea q̄ pn̄t aliqualit ad hmōi animalia perti
nere. Cōſequūt eñ p celeſtia corpa cogni/
tionē quādā naturalē ⁊ inſtinctū ad ea q̄
eorꝝ vite ſūt neceſſaria: ſicut ſunt īmutati/
ones q̄ fiūt p pluuias ⁊ ventos ⁊ alia hu/
iuſmodi. Alio mō cauſant inſtinctus hu/
iuſmodi ex cā ſpūali: vt ſcꝫ vel ex deo vt ī
colūba ſuper chriſtum: ⁊ in coruo q̄ pauit
Heliā: ⁊ in cete qđ ſuſcepit ⁊ eiecit Jonam
ꝓphetam: vel ex demonib⁹ qui vtunt hu/
iuſmodi opatiōibus brutorꝝ aīaliū ad im/
plicādas aīas nouis opinionib⁹: ⁊ eadem
rō videt eē de oībus alijs. Cū igit natura
liter aliqua cognoſcūt circa futuros tēpo/
rū euentus: ideo ad hec cognoſcēda conſi
derare eorꝝ voces ⁊ motus nō ē illicitum:
puta ſi q̇s ex hoc ꝙ cornicula frequēt cro/
citat pdicat pluuiā cito venturā: ⁊ cetera
ſimilia q̄ multa reperiunt in naturalibus. C
Deniqꝫ ſi ſit ꝯſideratio circa mot⁹ ſiderū
hoc ptinet ad mathematicos q̄tū ad cōſi/
deratiōes nataliū dierū q̄ ponūt eſſe fatū.
Pro q̄ ſciendū ſm Aſtē̄.li.j.ti.xij. ꝙ opi/
nio fuit quorundā mathematicorꝝ ꝙ ex di/
poſitiōis ſiderꝝ neceſſario cauſat in homi/
nibus diuerſitas morꝝ: ita ꝙ talis ē q̄liſqꝫ ī
moribus qualē facit ipm eſſe diſpoſitio ſi/
derū in qua cōcept⁹ vel natus ē: ⁊ iſtā vim
vocauerūt noīe fati. Qđ ſi q̄rit: vtrꝝ igi/
tur ex impſſione luminariū celeſtiū cauſet
in hominib⁹ diuerſitas morꝝ. Reſpondet
Aſtē̄. ibidē ꝙ mores hoīm ⁊ euentus fu/
turorꝝ a ſiderib⁹ cauſari intelligi dupliciť
poteſt. Primo mō ꝙ intelligat neceſſario
⁊ ſufficienť: ⁊ tunc nō tm̄ ē falſum ſ; etiam
hereticū: qꝛ repugnat chriſtiane religioni.
tum qꝛ veritas fidei in hoc errore ſaluari
nō pōt. Cū eñ ponit oīa neceſſario a ſide/
ribus euenire tollit meritū: ⁊ p cōſequens
pmiū tollit ⁊ grām: ⁊ p cōſequēs gloriam
tum etiā qꝛ morꝝ honeſtas p hunc errorem
piudiciū patit dū culpa peccantis in ſide/
ra refundit licentia malefaciendi ſine rep
henſione cōcedit: ⁊ hō ad honorandum ⁊
colendū ſidera incuruat. Secundo modo
ꝙ intelligat diſpoſitiue ⁊ cōtingēter: ⁊ ſic
pōt habere veritatē: qꝛ nec rōni nec fidei re
pugnat. Planū eſt eñ ꝙ varia diſpoſitio
corporis multū facit ad variationē effectu
um ⁊ morꝝ aīe: vt plurimū eñ aīa comple/
xiōes corporis comitat: vnde colerici ſūt
iracundi: ſanguinei benigni: melancolici
inuidi: flegmatici pigri: hoc tamē nō ē ne/
ceſſario eo ꝙ aīa dominat ſuo corpori ma
xime quādo ē adiuta p grām: multos eñ
videmus colericos manſuetos: melanco/
licos benignos. Cū ergo virtus corporum
celeſtium operat admixtionē ⁊ qualitatē
cōplexionū. Hinc eſt ꝙ per cōſequens ope
ratur quodāmō ad qualitatē morꝝ: valde
tñ ex longinquo qꝛ plus facit ad q̄litatem.

cōplexionis virt⁹ nature inferioris q̄ vir/
tus siderū. Et ideo ꝯcludēdo dicēdū est ꝙ
corpa celestia non pñt ꝑ se esse cā operationū
li. arbi. licȝ pñt ad ħ inclinare dispositiue
inquātū inclinationē imp̄mūt ī corp⁹ hūa/
nū: ⁊ ꝑ ꝯñs in vires sensitiuas q̄ sunt act⁹
organoꝝ corpaliū ⁊ q̄ inclināt ad act⁹ hūa/
nos. ⁊ qꝛ homies vt plurimū has passiões
corpales sequūt. ⁊ sic act⁹ disponūt vt plu
rimū ſm has inclinatiões celestiū corpoꝝ:
iō de his astrologi q̄nq̄ vera dicūt. ħ expi/
mur ꝙ inclinationē celestiū corpoꝝ hō per
rōnē opari pōt cui sensitiue vires obediūt:
vt ꝓbat ꝑhus. j. Ethi. ⁊ in. iij. de aīa. Et sic
pōt intelligi qd dicit Ptolome⁹: ꝙ hō sapi
ens dñaƀ astris: qꝛ ꝑ sapiētiā suā ea vitare
pōt ad. q̄ disponūt astra sic is quē corp⁹ ce/
leste disponit eē gulosum ⁊ luxuriosuȝ sub
missus rōni: ecōtra sobri⁹ ⁊ castus esse pōt
ꝑut etiā scribit Cassian⁹ ī li. collationū. ꝙ
quidā socratē inspiciēs dixit: oculi tui cor/
ruptores pueroꝝ. ⁊ cū discipuli socratis cō
uitiū illatū suo mgr̄o vellent vlcisci. socra/
tes ait: quiescite sodales q̄escite sum eteni
sed me virtute cōtineo. Ultimo queri pōt
vtrꝝ dies egyptiaci sunt obseruādi. Breuit
dicendu: ꝙ illos obseruare q̄nq̄ est idola/
trie ⁊ infidelitatis: vt cū obseruant in his
q̄ pure depēdent aliq̄ homis arbitrio: vt ī
domoꝝ edificatiōe belloꝝ exercitio ⁊ silib⁹.
Q̄nq̄ xo prudētie ⁊ sagacitatis est vt cuȝ
obseruaƀ in his q̄ hñt cām naturalē vt po/
tionib⁹ minutiōib⁹: sicē obseruare dies q̄ ad
aeris purificatiōē ⁊ tpis q̄litatē est ꝓuidē/
tie ħ solū ad nūcupationē est vanitatis: vt
sꝫ in sexta feria sit melius sanctificare q̄ in
q̄nta. Silr obseruari pōt cursus lune ī plā
tatiōibus vel insertiōib⁹ arboꝝ: vtpote in
fine decrescētie ei⁹ ⁊ in serendis semīb⁹ in
nouilunio: qꝛ adħ sunt rōnes naturales.
Q̄nq̄ etiā necessitatis ⁊ obediētie: vt patꝫ
in nuptijs celebrādis ⁊ festis. vnde de his
multa dicunt ī decretis. xxvj. q. v. c. nō li/
cet xp̄ianis tenere traditiões gentiliū: q̄ tñ
lr̄a faciliter nō intelligit nisi in glo.

De quattuor generib⁹ sortiū ac arte notoria carminatione diuina temptatione ⁊ demonū adiuratione: Sermo IIII.

Non habebis deos
alienos corā me. Exod. xx. Iā ordine debi
to ꝓsequēdū est tertiū gen⁹ diuinatiōis qd
ꝑtinet ad sortes ⁊ fit qñ facim⁹ aliqd vt no
bis manifesteƀ aliqd occultū sine tñ expssa
demonū inuocatiōe: ⁊ hꝫ etiā multas spēs
qꝛ q̄nq̄ fit ex ꝯsideratiōe eoꝝ q̄ eueniūt ex
quibusdā q̄ ab homib⁹ serio fiūt ad aliqd
occultū inquirēdū siue ꝑ ꝓtractionē pun/
ctoꝝ qd ꝑtinet ad artē geomātie siue ꝑ cōsi
derationē figuraꝝ q̄ veniūt ex plūbo lique
facto in aquā ꝓiecto siue ex q̄busdā cedu/
lis scriptis ⁊ ī occulto positis dū ꝯsideraƀ
quis quā accipiat: vel etiā dum cōsideraƀ
q̄d apienti libruȝ occurrat q̄ ōīa sortiū no/
mē hñt. Hinc generalit q̄ri pōt: vtrū pec
catū sit in characterib⁹ q̄ fieri solēt a pluri
bus. Rñdet Asteñ. ꝙ ē magnū peccatū fa/
cere characterē aliū q̄ signū crucis: qꝛ fiūt
ad demonū misteriū implorāduȝ qd nullo
mō licet: nec xtutē hñt ex se ħ ex diabolica
pactiōe. sic eñ diabol⁹ pepigit cū his q̄ fue
rūt ei familiares ꝙ talia signa recoꝯsceret
⁊ ad talia se ꝑsentē offerret. Fingit autē ꝑ
illa se cogi vt ostēdat aliqd esse virtutis in
hmōi artib⁹ in q̄b⁹ sunt multa nephāda ꝑ
q̄ abducit hō a fide ⁊ cultu diuino. nec hoc
facit diabol⁹ vt ī illis delecteƀ: ħ poti⁹ ī in/
fidelitate facientiū. Et notandū ſm Tho.
scda 2ᵉ. q. xcv. ꝙ sortes ꝓprie dicūt cū ali/
q̄d fit vt eius euētu ꝯsiderato aliqd occul/
tū innotescat. Et si q̄raƀ sortiuȝ iudicio q̄d
cui sit exhibendū siue illud sit res possessa
siue honor pena dignitas vel actio aliq̄ vo
caƀ sors diuisoria. Si aūt queraƀ q̄d agere
oporteat vocaƀ sors cōsultoria. Si xo q̄rit
q̄d sit futurū vocaƀ sors diuinatoria. Act⁹
aūt hoīm q̄ inquirūt ad sortes nō subdūt
dispositioni stellaꝝ nec etiā euētus ipoꝝ. ⁊
idō si q̄s ea intentiōe sortib⁹ vtaƀ q̄si hmōi
act⁹ hūani q̄ requirūt ad sortes ſm dispo/
sitionē stellaꝝ sortianƀ effectū vana ⁊ falsa
est opinio: ⁊ ꝑ ꝯñs nō carēs demonū inge/
stione ex qua talis diuinatio erit illicita ⁊
supstitiosa ⁊ ideo ꝓhibita. xxvj. q. v. c. sor/
tes. quib⁹ cūcta vos vestris discrimīatis:
id est in discrimē adducitis ꝓuincijs quas
patres damnauerūt nihil aliud q̄ diuina/
tiones ⁊ maleficia decernim⁹. Q̄obrem vo
lumus illas omino damnari. ⁊ vltra inter
christianos nolum⁹ nominari: ⁊ ne exerce/
anƀ anathematis interdicto ꝓhibemus.
hec Leo papa. iiij. ad episcopos britanie.
Non tamē omnis sors ꝓhibeƀ nec est ali/
quid mali in sui natura licȝ prohibeaƀ in
lege positiuus sicut ⁊ multa alia ꝓhibenƀ eo B

ius causam ponit. xxvj. q. ij. c. sors non est
aliquid mali. per totum. Ad euidentiā
igit quādo sors admittit ⁊ quādo non: sci
endum ꝙ quattuor modis capiƀ sors. Pri/
mo modo ꝑ casu fortuito vel euentu puta
quando faciunt lotos per festucas vl' scri/
bendo partes diuersis cedulis vt sic appa
reat cui sors accidat: ⁊ hec quidem non est
illicita in electionibus ⁊ alijs spiritualibus
que ex spiritussancti inspiratione fieri de/
bent: vt patet extra de sorti. c. fi. Nimiruȝ
cum sic posset indignior ꝓfici: ⁊ dic Iob.
sic. ꝙ sortilegium ꝓhibetur in quocunq̄
actu in quo requiriƀ canonicus titulus in
regula prima lib. vj. Nec obest ꝙ sors ceci
dit super mathiā ⁊ super ionam: quia hoc
factū fuit inspiratiōe diuina. Si vero talis
sors exerceƀ in dubijs q̄ occurrūt circa tē/
porales dignitates que ad terrena dispo/
nentia ordinantur vel ad alia temporalia
diuidentia: tunc licita est ⁊ permissa ꝙ te/
net Io. an. ⁊ lau. xxvj. q. ij. in summa. ħ. in
principio: ⁊ inter clericos admitti potest
vbi de temporalibus agitur: vt patꝫ extra
de prebend. ⁊ digni. c. cum ſm aplum ſm
Ioh. an. ⁊ hosti. de sortileg. c. fi. Similiter
ſm Tho. scda 2ᵉ. q. xcv. si necessitas immi
neat in aliquibus licitum est cū debita re/
uerentia diuinum iudiciū sortibus implo/
rare. Unde dicit Augu. in epistola ad ho/
noratū si int ministros dei sit disceptatio
q̄ eoꝝ tpe ꝑsecutōis maneāt ne fuga oīm ⁊
q̄ eoꝝ fugiāt ne morte oīm deseraƀ eccl'ia:
q̄ disceptatio si nō aliter potuerit termina
ri quātum mihi videtur: qui maneant ⁊ q̄
fugiant sorte legendi sunt. ⁊ iterum in pri/
mo de doctrina christiana dicit: si tibi abū
daret aliquid quod oporteret dari eis q̄ non
haberent nec duob⁹ dari potuisset si tibi
occurrerent duo quorum neuter alium vl'
indigentia vel gratia te aliqua necessitate
superaret: nihil iustius faceres q̄ vt sorte
legeres cui dandum esset quod dari vtri/
ꝙ non posset. Secundo modo sors capiƀ
pro sortilegio: ⁊ tunc sors vt dicit leo pa/
pa: nihil aliud est q̄ diuinatio vel malefi/
ciū a sanctis patribus damnata et ſm ħ
non est licita: ⁊ ideo prohibet ne exercea/
tur sub anathematis interdicto. xxvj. q̄st.
v. c. sortes: ideo non credenda nec exer/
cēda. vt pꝫ. xxvj. q. ij. ħ. his itaq̄. Nimiꝝ
qꝛ tales sortilegi ea q̄ soli deo cōpetūt sibi
vsurpare conaƀ expectātes iudiciū sortiū
ex demonib⁹: sic Ezech. xxj. legitur ꝙ rex
babylonis stetit in biuio in capite duarum
viarum diuinationem querens cōmiscēs sa
gittas interrogauit idola exta consuluit: ⁊
tales illicite sunt que prohibentur ſm ca/
nones: ꝙ si iudicium sortium expectatur a
deo scdm illd prouerbio. xvj. Sortes mit/
tuntur in sinu: sed a domino temperantur.
tunc talis sors scdm se nō est malum vt di/
cit Augustinus. potest tamen in hoc qua/
druplex peccatum incidere. Primo si abs/
q̄ vlla necessitate recurraƀ ad sortes: hoc
videtur ad dei temptationē pertinere. Se/
cundo si necessitate sed absq̄ reuerētia sor/
tibus vtatur. vnde Beda super actus apo
stolorum. Si qui necessitate cōpulsi deum
putant sortibus apostoloꝝ exemplo cōsu/
lendum esse: videant hoc ipsos nō nisi col/
lecto fratrū cetu ⁊ precibus ad deum fusis
egisse. Tertio si diuina oracula conuertan/
tur ad terrena negocia: vnde dicit Augu/
stin⁹: ⁊ habetur xxvj. q. ij. c. Hi qui de pa/
ginis euangelicis sortes legunt: ⁊ si optan
dum sit vt illd potius faciant q̄ ad demo/
nia consulenda concurrant: tamen ista mi/
hi displicet consuetudo ad secularia nego/
cia ⁊ ad vite huius vanitatē diuina oracu/
la velle conuertere. Quarto in electionib⁹
ecclesiasticis vt dictū est. Tertio modo ca/
pitur sors pro capitalitate vsurarū. vt patꝫ
de vsuris. c. j. ⁊. ij. ⁊ c. conquestus. Quar/
to modo pro parte et portione: vt extra de
prebendis. c. cum scdm apostolum. sed de
his duobus nihil ad propositum. Cete/ B
rum de alijs obseruantijs superstitiosis ꝑ/
sequendo. Notandum est primo ꝙ ars no
toria est illicita: quia scdm Thomā secun/
da scde. q. xcvj. quibusdam vtitur ad acq̄
rendum scientiā que scdm se nō habet vir/
tutem causandi scientiā: sicut inspectione
quarundā figurarum ⁊ prolatione quorū
dam verborum ignotorū ⁊ alijs hmōi ⁊ iō
hmōi ars nō vtiƀ his vt causis ħ vt signis
non autē vt signis diuinitus institutis: si/
cut sunt signa sacramentalia. vnde restat
ꝙ sunt signa superuacua: ⁊ per consequēs
ꝙ pertinentia ad quedam pacta cum demōi/
bus placita ⁊ cōfederata: qua propt' a chri
stianis penitus repudianda. Secūdo ob/
seruantie ordinate ad immutationes cor/
porum scilicet ad sanitatem ⁊ et huiusmodi
si naturaliter possunt tales effectus causa/
re tunc non sunt illicite: ꝙ si non videanƀ
posse causare tales effectus naturaliter cō
sequēs est ꝙ nō adhibeanƀ ad hos effect⁹

cauſandos tanꝙ cauſe ſed ſolum q̄ſi ſigna
et ſic ptinent ad pacta ſignificationū cū de
monib⁹ inita ex q̄ ptʒ: ꝙ ſi ſimpliciter ad/
bibeanť res naturales ad aliquos effect⁹
pducendos ad q̄s putanť naturalem ha/
bere virtutē nō eſt ſupſtitioſum neqꝫ illici/
tum: ſi tñ adiūganť aliqui characteres vel
noīa vel alie quecunqꝫ vane obſuationes
que manifeſtū eſt naturalr̄ efficatiā nō ha
bere erit ſupſtitioſum ⁊ illicitū. Tertio ob
ſeruātie que ordinanť ad p̄cognoſcēda a/
liqua fortunia vel infortunia. ſ. ꝙ aliq̄ tpa
vel loca vel audita x̄ba vel occurſus ho/
minū vel animaliū aut diſtorti ⁊ inordiati
actus aliq̇ p̄ſagiū habēt boni vel mali fu
turi: ⁊ infinita ſimilia ſūt ſupſtitioſa ⁊ illi/
cita: quia talia attendunt nō vt quaſdam
cauſas: ſ vt quedā ſigna futuroꝝ euētuū:
nō tamē obſeruanť vt ſigna a deo tradita
cum ex auctoritate diuina nō ſunt introdu
cta ſed magis ex vanitate hūana coopante
demonū malicia: nā q̇ a principio in iſtis
homines aliquid veri ſunt experti caſu ac
cidit: ſ poſtꝙ incipiūt hoīes hmōi obſuā/
tijs ſuuʒ animū implicare multa ſm hmōi
obſeruatiōes euenīūt p demonū deceptio/
nes: vt eis hoīes implicati curioſiores fi/
ant ⁊ ſeſe inſerant multiplicib⁹ laqueis p/
nicioſi erroris vt Aug. dicit in .ij. de doct.
chriſtiana. Quarto in ſcripturis q̄ ſuſpen
dunť ad colla cōſiderandū eſt primo quid
ſit q̇ ſcribiť: qr ſi eſt aliq̄d ad inuocatiōeʒ
demonū ptinēs ſcʒ characteres vel ignota
nomīa: tūc manifeſte ſupſtitioſum eſt ⁊ illi
citum. Unđ Criſo. ſupra math. diť ꝙ pha/
riſeoꝝ ſignificantiū fimbrias ſuas exēplo
nunc multi aliqua hebraica noīa angeloꝝ
cōfingunt ⁊ ſcribūt ⁊ alligant que nō intel
ligentibus metuenda videnť. Eſt etiā ca/
uendū ne aliquid falſitatis cōtineat: qr ſic
eius effect⁹ a deo nō poſſit expectari q̄ nō
eſt teſtis falſitatis: deinde cauendū ne cuʒ
ſacris lr̄is ponatur ibidē character p̄ter ſi
gnum crucis: vel ne ſpes ponať in mō ſcri
bendi vel ligandi vel in ſimilib⁹ que non
ptinēt ad diuinā reuerentiā quia ſupſtitio
ſum eſſet ⁊ illicitum: ⁊ idem intelligenduʒ
eſt in incantatiōibus ſerpentū vel quorūli
bet animaliū: ⁊ etiam in collectiōibus her
barū medicinaliū: ex his ptʒ ꝙ ſi ſcribun/
tur nomina inuſitata quaſi noīa dei ineffa
bilia ⁊ in quib⁹ ſcribiť vel diciť quicunqꝫ
ſup ſe portauerit iſtud breue nō pi̇clitabiť
ſic vel ſic: aut illud vel illud bonū ſibi con
tiget: pculdubio ſunt reprobāda nec por/
tanda: ⁊ peccant qui ſcribunt portant do/
nant vel vendunt vel etiam portanda do/
cent niſi fuerint adeo ſimplices ꝙ ignorā/
tia eos accuſaret que nō excuſat ſi ſup hoc
fuerint moniti vel inſtructi. Hic q̄ri pōt
de carmīatricib⁹ ⁊ carminatorib⁹ que car/
minant infirmos pueros vel alia vtrū pec
cant mortaliter. Uñdet Guil. frater ray. et
Aſtēſ. li. j. ti. xv. ꝙ ſi nihil ſupſtitioſum di
cunt vel faciunt nec dici vel fieri mādant:
ſed vtunť plurib⁹ licitis ⁊ etiam adiurati
onibus ſicut p paſſionem crucē ⁊ hmōi nō
peccant niſi talia fecerint poſt ꝓhibitionē
ſibi ab eccleſia factam: ſunt eñ ꝓhibenda
ꝓpter multa ſupſtitioſa que ſolent ibi mi/
ſceri niſi fieret p aliquem diſcretū ⁊ deuo/
tū q̄ funderet orōnem nō ſup pomū piruʒ
vel cingulum ſed ſuper infirmū manū im/
ponens nec tales ſunt ꝓhibēdi niſi timea/
tur ꝙ ad illoꝝ exemplū indiſcreti ⁊ ſupſti/
tioſi ſibi vſurpent abuſum illoꝝ exemplo
ſe tuentes. De his ꝓinde qui ꝓ viuis q̄s
odiunt ſcienter miſſas defunctoꝝ cantant
vel cantare faciunt habeť. xxvj. q. v. ca. q̄/
cunqꝫ. Ubi diciť pleriqꝫ etiaʒ ſacerdotum
ſauciati inimicitie dolo miſſam ꝓ reqe de/
functoꝝ ꝓmulgatam fallaci voto ꝓ viuis
ſtudent celebrare hominib⁹: vt his ꝓ quo
ip̄m offerat ſacrificiū mortis incurrat pi/
culū: ꝓinde noſtre elegit vnanimitatis cō
uentus vt ſi quis deinceps talia ppetraſſe
fuerit detent⁹ a ꝓprij deponiť ordinis gra
du: ⁊ tam ſacerdos ꝙ etiam ille qui eū ad
talia pagenda incitaſſe ꝓpendiť perpetuo
ergaſculo relegenť: hoc toletanū ꝯcilium.

Scđo queri poteſt de his qui deū tēpta
re conanť: de quib⁹ ſup illđ Deuť. vj. Nō
temptabis dñm deū tuum: dicit glo. deum
tēptat qui habēs quid faciat ſine rōne pi/
culo ſe cōmittit expiens vtrū poſſit libera/
ri a deo: vtrū ſcʒ temptare deū ſit peccatū
preſertim cum deus qui peccatū p̄cipe nō
poteſt p̄cipit vt hoīes eum ꝓbent quod ē
temptare: quia dicit Malach. iij. Inferte
omnē decimatiōem in horreū meum et ſit
cibus in domo mea ⁊ ꝓbate me ſup hoc di
cit domin⁹: ſi nō aparuero vobis chatara/
ctas celi: in cuius argumentū achaʒ vitu/
perať a dño eo ꝙ rñdit Eſa. vij. Nō petam
⁊ nō tēptabo dñm. Ad h̄ rñdet ſcūs Tho.
ſcđa 2ᵉ. q. xcvij. ꝙ temptare eſt expimentū
ſumere. nullus aūt expimentū ſumit de eo
de quo certus eſt: ⁊ ideo omnis temptatio

ex aliqua ignorantia vel dubitatiōe proce/
dit eius qui temptat: ſicut cum quis expi/
mentū de aliqua re ſumit vt eius qualita/
tem cognoſcat. Ignorare aūt vl̄ dubitare
de his que ptinent ad dei pfectionē pecca/
tum eſt: hinc manifeſtū eſt ꝙ temptare de/
um ad hoc ꝙ temptās cognoſcat dei x̄tu/
tem eſt peccatū. Si vero ſumat expimentū
eoꝝ que ptinent ad diuinā pfectioneʒ non
vt ip̄e cognoſcat ſed vt alijs demonſtret h̄
nō eſt temptare deum cum ſubſit iuſta ne/
ceſſitas aut pia vtilitas ⁊ alia que ad h̄ oc
currere debēt: ſicut apl̄i petierūt a dño vt
in noīe ieſu fierent ſigna. Actuū. iiij. vt ſic
chriſti virtus infidelibus demonſtrareť:
et ſic deus volebat ſignū dare regi achaʒ
nō ꝓ ip̄o tm̄: ſed ꝓ totius populi inſtructi
one: ⁊ ideo rep̄hendiť quaſi impeditor cō
munis ſalutis ꝙ ſignū petere nolebat. Et
nota generaliter ꝙ quis deū expreſſe tem/
ptat x̄bis quādo ea intentiōe aliq̄d a deo
poſtulat vt dei ſcientiā poteſtatē vel volū
tem exploret. Factis aūt expreſſe temptat
qū p ea que facit intendit expimētū ſume/
re diuine poteſtatis ſapientie vel pietatis
ſed quaſi interp̄tatiue deum temptat qui
et ſi nō intendat expimentū de deo ſumere
tamē aliquid petit vel facit ad nihil aliud
vtile niſi ad ꝓbandū dei poteſtatē ſapien/
tiam vel bonitatē: ſicut cum quis equum
currere facit vt euadat hoſtes hoc nō ē ex/
perimentū de equo ſumere: ſ ſi equū curre
re facit abſqꝫ vlla neceſſitate aut vtilitate
hoc nihil aliud eſſe videť q̄ expimentū ſu/
mere de equi velocitate: ⁊ idem eſt in om̄i/
bus alijs rebus: ⁊ ſic ptʒ ꝙ qū quis ex ne/
ceſſitate vel vtilitate ſe cōmittit in ſuis pe
titionib⁹ vel factis diuino auxilio hoc nō
eſt deū temptare: ſm illud Paral. xx. Cū
ignoramus quid agere debeamus hoc ſo/
lum reſidui habem⁹ vt oculos nr̄os ad te
dirigamus. Eſt etiā aliud genus tempta/
tiōis de quo diciť Eccl. xviij. Ante orōnē
p̄para aīam tuā: ⁊ noli eſſe quaſi hō q̄ tem
ptat deum: ſup quo dicit Tho. ſcđa 2ᵉ. q.
xcvij. ꝙ ille qui añ orōnem nō p̄parat ani/
mā ſuam dimittendo ſi quid aduerſus ali
quē habet vl̄ al's ſe ad deuotionē nō diſpo
nendo nō facit ꝙ in ſe eſt vt a deo exaudia
tur: ⁊ iđ quaſi interp̄tatiue deū temptat: ⁊
q̄uis videať hmōi interp̄tatiua tēptatio
ex p̄ſumptiōe ſeu indiſcretiōe nō ꝓuenire
tñ hoc ip̄m ad dei reuerentiā ptinet: vt hō
p̄ſumptuoſe ⁊ ſine debita diligentia ſe ha/
at in his que ad deū ptinēt: ꝯ illud .ij. Ti.
ij. Sollicite curate ip̄m ꝓbabilē exhibere
deo. Preterea queri pōt vtꝝ ferri cadē/
tis vel aque bullientis iudicia ſunt licita q̄/
bus aliqua exquirunť occlta ⁊ videnť ad
ſortes ptinere ⁊ tñ nō videnť illicita: p̄ſer/
tim cum dauid legiť iniſſe duellū ꝯ phili/
ſteū. j. Regū. xvij. ⁊ q̄ nihil manifeſti⁹ dñs
legitur dediſſe legeʒ zelotipie q̄ ſcrutabať
de occulto adulterio: vt pʒ alibi. ſ. in qua/
drageſima vbi agiť de luxuria. Ad hoc re
ſpōdet ſanct⁹ Tho. ſcđa 2ᵉ. q. xcv. ꝙ iudi/
cium ferri candentis vel aque feruētis or/
dinať quidē ad alicui⁹ occulti peccati inq̄
ſitionē p aliq̇ q̇ ab hoīe fit: ⁊ in h̄ ꝯue/
nit cum ſortib⁹: ſ in q̄tū expectať aliquis
miraculoſus effectus a deo excedit ſortiū
rōnem cōmunē vbi hmōi iudiciū illicitum
reddiť: tum qr ordinať ad iudicādū occul
ta que diuino iuditio reſeruanť: tñ etiā qr
hmōi iudiciū nō eſt auctē diuina ſancitū.
Unđ. ij. q. ij. in decre. ſtepha. pape ad gui/
bertū epiſcopū mogūtinū. c. ꝯſuluiſti. dici
tur ꝙ ferri candētis vel aque feruētis exa
minatiōe cōfeſſionē extorqueri a quolibet.
ſacri nō cenſent canones ⁊ q̇ ſctōꝝ patrū
documento nō eſt ſancitū ſupſtitioſa adin
uentiōe nō eſt p̄ſumendū: ſpōtanea eñ cō/
feſſiōe vel teſtium approbatione publicata
delicta habito p̄ oculis dei timore cōceſſa
ſunt nr̄o regimini iudicare: occulta vero ⁊
incognita illi ſoli ſunt relinquēda q̄ ſolus
nouit corda filioꝝ hoīm: hoc ibi. Et eadeʒ
rō videť eē de lege duelloꝝ niſi ꝙ plus ac/
cidit ad cōmunē rōnem ſortiū in q̄tum nō
expectať ibi miraculoſus effect⁹: niſi forte
qñ pugiles ſunt impares valde virtute vl̄
arte. Uñ. ij. q. iiij. de hoc habeť. c. monoma
chiā vero in legē nō aſſumim⁹ quā p̄ceptā
fuiſſe nō repim⁹ quā licet iniſſe quoſdā le
gamus ſicꝫ ſctm̄ dauid ⁊ goliā ſacra prodit
hiſtoria: nūq̄ tñ vt ꝓ lege teneať alicui di
uina ſanxit auctas: cū hec ⁊ hmōi ſectāteſ
deū ſolūmō temptare videanť: glo. ibideʒ
iſtos etiā qui pugnāt i monomachijs etiā
lex hūana cōdemnat: vt. C. de gla. l. vna.

Denique q̄ exceſſiue peccatū ſit coraʒ deo
ſatis ptʒ eo ꝙ ꝓ pctō temptatiōis vniūſa/
liter oēs filij iſrl̄ in deſerto pierūt: terrā ꝓ/
miſſiōis nō intrātes: ſm illud pš. Tēpta/
uerūt me patres veſtri ⁊c. Et ſequiť: q̄bus
iuraui in ira mea ſi introibūt i requiē meā

Altio queri pōt: vtꝝ liceat adiurare de/
mones p̄ſertim cum diť Orige. ſup math.

nõ eſt ſm ptātem datā a ſaluatore adiura/
re demonis iudaicū eſt em̄ hoc: nõ aūt de/
bemus iudeoꝝ ritus imitari: ſed poti⁹ vti
ptāte a chriſto data. Ad hoc dicendū ſm
Tho. ſc̃da 2ᵉ. q. xc. ꝙ duplex eſt adiurādi
modus: vnus p modū dep̄cationis vel in
ductiõis ob reuerentiā alicuius ſacri: ꝛ ſic
nõ licet demones adiurare qꝛ ille modus
adiurandi videt̃ ad quandā beniuolētiaꝫ
vel amicitiā ptinere. qua nõ licet ad demo
nes vti ꝛ ſic intelligit̃ orige. Ali⁹ p moduꝫ
cõpulſionis: ꝛ ſic licet nobis ad aliq̃d vti
et ad aliquid nõ: quia licꝫ demones adiu/
rando p virtutem diuini nois tanq̃ȝ inimi
cos repellere ne nobis noceāt ſpūaliter vl̃
corporalr̃ ſm poteſtatē a chriſto datā. Lu.
x. Ecce dedi vobis ptātem calcandi ſuper
ſerpētes ꝛ ſcorpiões ꝛ ſup oēm virtutē ini/
mici ꝛ nihil vobis nocebit: nõ t̄n licitū eſt
eos adiurare ad aliq̃d ab eis addiſcendū
vel etiā ad aliquid p eos obtinenduꝫ: qꝛ h̄
ptineret ad aliquā ſocietatē cū ipſis haben
dā niſi forte ex ſpāli inſtincti vel reuelatio
ne diuina aliqui ſancti ad aliq̃s effect⁹ de/
monū opatione vtant̃: ſicut legit̃ d̃ beato
Jacobo ꝙ p demões fecit hermogeneꝫ ad
ſe adduci ad laudem dei.

De diuerſis erroribus qui veniunt ex curioſa inueſtigatione: perverſa interpretatione vel inordinata affectione: Sermo V

Non facies tibi ſculptile. Exod. xx. Expediti de pma
clauſula pmi p̄cepti iam ſc̃dam
pſeq̃mur que cõp̄hendit̃ in verbis thema
tis: in qua pticula phibent̃ oẽs falſe ꝛ ſu/
pſtitioſe adinuētiões erroꝝ: qꝛ omis error
fictio mentis eſt: quē errorē inducit fanta/
ſiam rõem obnubilās q̃ facit ꝙ illud eē vi/
detur qđ nõ eſt: omēs aūt falſe ſupſtitiões
et adinuētiões erroꝝ aut pcedūt ex impro
bo auſu inueſtigatiõis phiſice: ſic̄ errores
phoꝝ: ſicut ponere mundū eternū quod ē
puertere totā ſacrā ſcripturā ꝛ multa alia
que poſuerūt gentiles phī. aut pcedunt ex
puerſo intellectu ſacre ſcripture ſicut repe
riunt̃ infinite hereſes. xxiiij. q. iij. c. penul̃.
aut etiā pcedunt ex inordinato affectu car
nalitatis: ſic̄ errores epicurioꝝ qui dicunt
nullā aliam eſſe vitā q̃ȝ iſtā: ꝛ nicolaytarū
dicētiū ꝙ lꝫ turpiter agere cū qualibꝫ etiā
cum vxore alteri⁹ vt patꝫ plen⁹ alibi. Hie.
x. Stultus factus ē omis homo: a ſc̃ia ſua
cõfuſus ē artifex in ſculptile ſuo. Circa A
igit̃ ad primū. ſ. errores phoꝝ: ſciēnduꝫ ꝙ
licet infideles rudes ꝛ ſimplices qui nihil
aliud audierūt de fide in hoc pprie nõ pec
cant ꝙ infideles ſūt eo ꝙ taliū infidelitas
nõ habꝫ rõem peccati ſ magis pene: qꝛ ta
lis ignorātia diuinoꝝ ex peccato pmi parē
tis eſt ſecuta. ſm Tho. ſc̃da 2ᵉ. q. x. ꝛ idõ li
cet damnant̃ pter alia peccata q̃ ſine fide
remitti nõ pñt: nõ t̄n pter peccatū infide
litatis. Vñ dñs Jo. xv. Si nõ veniſſeꝫ ꝛ lo
cutus eis nõ fuiſſem peccatū nõ haberent
qđ exponēs Aug⁹. dicit: ꝙ loquit̃ de illo
peccato quo nõ crediderunt in chriſtū: nec
etiā debēt damnari pter tranſgreſſioneꝫ
mādatorū eccl̃ie: qꝛ illis nõ ſunt ſubiecti:
ſed pter mādata diuina q̃ naturalit̃ ſunt
īdita rõne nāli: ꝛ iõ de eoꝝ trāſgreſſiõe ex/
cuſationē hñt. Vñ ꝙ mal⁹ eſt ſup illud. ij.
Coꝛ. xj. Jpſe ſathanas trāſfigurat ſe ī an/
gelū luc̃: dic̄ glo. ꝙ ſi angel⁹ mal⁹ ſe bonū
fingat etiā ſi credit̃ bonus nõ eſt error pi/
culoſus aut morbid⁹: ſi facit vl̃ dic̄ que bo
nis angel̃ cõgruūt. eo ꝙ nõ diſſentit a deo
qđ ē fidei qꝛ ſenſus corpis t̄n fallit̃: mēs
vero nõ mouet̃ a vera rectaq̃ȝ ſentētia: ſed
ſi quis adhereret diabolo cuꝫ iam incipit
ad mala ꝛ falſa ducere tūc incidit in pctm̄
phi t̄n qui ſe ſcientes eſſe iactabāt ab infi/
delitat̃ peccato nequaq̃ȝ excuſari pñt cu⁹
rõem adducit aplus Ro. j. dicēs: reuelat̃
ira dei: glo. id eſt. vindicta pcti: nõ em̄ ira
dicit affectū vl̃ pturbatiõeꝫ in deo: ſequit̃:
de celo ſup oēm impietatē. i. peccati ꝯtra fi
dem ꝛ iniuſticiā. i. peccatū ꝯtra mores ho/
minū hoꝝ qui veritatē dei in iniuſticiā de/
tinent. i. veram de deo cognitionē detinēt
nõ ſibi ſed impediunt ne fluat in alios: vel
in iniuſticia detinēt p malā vitam in q̄ ma
nent: vt nec verbo nec exemplo qđ noue/
runt oſtendāt cum t̄n veritas pulſet ad in/
tellectū ſicut lux pulſat ad oculum p̄ſtim
in illis qui naturalr̃ ſunt ingenioſi: ꝛ ne p̄
tendāt excuſatiõem ignorantie pſequitur
aplus: qꝛ qđ notū eſt dei manifeſtū ē illis.
Et ſi queris quõ rñdet: deus em̄ illis reue
lauit: adiuuit em̄ deus rõem vt inueſtigā/
do creaturas venirent in cognitiõem dei
ductu rõnis naturalis. Vñ ſequit̃: inuiſi/
bilia em̄ dei. i. natura dei inuiſibilis omīa
cauſans ꝛ ad eſſe pducens: vel. i. deus pa
ter qui ſpecialiter inuiſibilis dicit̃ Coll. j.
quia nunq̃ȝ apparuit ī ſpecie viſibili ſicut
alie pſone: intellecta. i. intellectuali cogni
tione cognita p ea que facta ſūt ꝯſpiciunt̃
a creatura mundi. i. ab homie. Sempit̃na
q̃ȝ virtus. i. filius qui dicit̃ dei virtus ꝛ ſa/
piētia. j. Coꝛ. j. ꝛ diuinitas. i. bonitas oīa
replens ꝛ ꝯſeruās p qđ intelligit̃ ſpūſſan
ctus: iſta ſiliter intellecta ꝯſpiciunt̃ ab ho
mine p ea que facta ſunt. a magnitudīe em̄
creaturaꝝ cognoſcit̃ potētia q̃ patri ex ſpe
cioſitate ꝛ pulcritudine: ſapiētia que filio
et ex vſu earū ꝛ vtilitate: bonitas que ſpi/
rituiſancto appropriat̃. ꝛ ſic aliquo mõ ha/
buerūt cognitiõem trinitatis q̄tum ad ap
propriata: licꝫ nõ q̄tū ad ppria: ſequit̃: vt
ſint inexcuſabiles qꝛ ſe p ignorantiam ex/
cuſare nõ pñt Aug. in glo. eos ſc̃ptura di/
cit inexcuſabiles quibus nota eſt veritas
et pſeuerat iniquitas. Nam dicit Aug. de
vera religiõe. ꝙ habebāt ſcholas a populo
ſepatas in quib⁹ docebāt illos quos cole
bāt nõ eſſe deos ꝛ templa cū pplo cõmunia
in quib⁹ eis ſicut dijs ſacrificabāt: ſequit̃:
quia cū cognouiſſent deū p naturalē rõem
aut dei reuelationē aut creaturaꝝ inſpecti
onē vnū. ſ. eſſe principiū a quo omīa nõ ſic̄
deū glorificauerūt d̃bitū honorē ei exhibē
do. aut grās egerūt d̃ bñficijs accepti ꝛ co
gnitiõe dei: ſ euanuerūt ī cogitatõib⁹ ſuis
magna de ſe exiſtimādo: ecce pctm̄ cordis
ꝛ iõ. obſcuratū ē tumore ſupbie īſipiēs cor
coꝝ. i. rõ natural̃. dicētes em̄ ſe eſſe ſapien
tes. ecce pctm̄ oris ſapiētiā ſibi tribuēdo ī
hūanis ꝛ ideo ſtulti facti ſūt in diuinis: ꝛ
mutauerunt gloriam incorruptibilis dei
in ſilitudinē imagis corruptibil̃ hõis vo/
lucrū quadrupedū ꝛ ſerpentū ecce pctm̄
operis: pter qđ tradidit illos de⁹ in de/
ſideria cordis. Hic queri põt vtrū idola
tria ſit peccatū p̄ſertim cum ſicut honorās
aliquid vice regis regem honorare d̃r ita
honorans idolū vice dei deū honorare vi
detur. Ad hoc dicendū ꝙ ſicut duplex ho
nor regi eſt exhibendus ſic ꝛ deo ſcꝫ ppri⁹
et cõmunis. pprius eſt facere homagium
qđ alij facere eſt regē inhonorare. cõmu/
nis aūt eſt aſſurgere et ſilia: quod vice re/
gis facere eſt regem honorare: ſic etiam al
teri exhiberi honorem ppriū deo: peccatuꝫ
eſt ꝛ hoc eſt idolatria. Secūdo queri põt
vtrū hebetudo ſenſus que circa intelligē/
tiam importat q̄ndā debilitatē mentis p̄ci
pue quo ad ꝯſideratiõnē ſpiritualiū bono
rum vl̃ cecitas mentis que importat om̄i/
modam priuationē cognitionis ſpirituali
um bonorū poſſit eſſe peccatū p̄ſertim cuꝫ
dicit̃ Eſa. vj. Exceca cor populi hui⁹: vide
pceſſum textus ꝛ cām excecatiõis hmõi:
nõ enim a deo infligit̃ malum niſi malū pe
ne. Ad hoc reſpõdet ſanct⁹ Tho. ſc̃da 2ᵉ.
q. xv. ꝙ ſicut cecitas corporalis eſt priua/
tio eius qđ eſt principiū corporalis viſio/
nis ꝛc. vide iſtam queſtionē infra vbi agi/
tur de ſpeciebus gule. Circum vero ad B
ſecundū ſcꝫ hereſes que pcedunt ex intel/
lectu puerſo ſacre ſcripture: ſciēdū. ꝙ. xv.
di. ponit̃ cauſa hereſeum: vbi dicitur. c. ca
nones generaliū conciliorum a tpibus cõſtā
tini ceperunt: in p̄cedentib⁹ nāq̃ȝ annis p/
ſecutione ſeuiente docendaꝝ plebiū mini/
me dabatur facultas ꝛ inde chriſtianitas
in diuerſas hereſes ſciſſa eſt: quia nõ erat
epiſcopis licentia ꝯueniendi in vnum niſi
tpe ſupradicti impatoris ſub quo ſancti pa
tres in ꝯcilio niceno de oī orbe terraꝝ cõ/
uenientes iuxta fidē euangelicā ꝛ aplicam
ſcõm p⁹ aplos ſimbolū tradiderūt. Ad
maiorem euidētiā ſciendū. ꝙ vt d̃r. xxiiij.
q. iij. c. hereſis grece ab electiõe dicit̃. ſ. qꝛ
eam ſibi vnuſquiſq̃ȝ eligat diſciplinā quā
putat eſſe meliorem: quicūq̃ȝ ergo ſcriptu/
ram aliter intelligit q̃ȝ ſenſus ſanctiſpirit⁹
flagitat a quo ſcripta ſunt. licet ab eccleſia
nõ receſſerit tamē hereticus appellari põt.
Jlle vero dicit̃ aliter exponere ſacraꝫ ſcri/
pturam q̃ȝ ſpūſſanctus efflagitat q̃ ad hoc
expoſitionē ſacre ſcripture retorquet qđ
ꝯriat̃ ei qđ ē p ſpiritūſctm̄ reuelatū. Tho.
āt ſc̃da 2ᵉ. q. xj. dic̄ ꝙ hereſis de q̄ nūc loq̄
mur īportat quādā corruptiõeꝫ fidei chri/
ſtiane: nõ aūt ad corruptõeꝫ fidei ptinet ſi
quis falſam opinioneꝫ habeat in his que
nõ ſunt fidei: puta in geometralib⁹ vl̃ alijs
hmõi que oīno ad fidem ptinere nõ pñt: ſ
ſolum quādo quis falſam habet opinionē
circa ea que ptinent ad fidem. ſ. ad articu/
los fidei: vel ad ea ex quibus ſequit̃ corru
ptio alicui⁹ articuli. ꝛ tamē opinionē illaꝫ
ptinaciter defendit vel retinet vel emēda/
re recuſat: ſed vt dicit̃. xxiiij. q. iij. ca. dixit
aplꝰ: q̃ ſniam ſuā q̄uis falſam atq̃ȝ puer/
ſam nulla ptinaci aioſitate defendūt p̄ſer/
tim quā non audacia ſue p̄ſumptiõis pe/
pererint: ſed a ſeductis atq̃ȝ in errorem la/
pſis parentibus acceperunt: querūt auteꝫ
ſollicitudine cauta veritateꝫ corrigi para
ti cum inuenerint nequaq̃ȝ ſunt inter here
ticos cõputā di: econtra vo dicit̃ ibidē. c. q̃

[illegible] eccl'ia chriſti morbidū aliqd: aut prauū
ſapiūt ſi correpti vt ſanū rectūq ſapiāt re/
ſiſtant ptinaciter ſuaq peſtifera dogmata
emendare nolunt ſed defendere perſiſtunt
heretici ſunt. Et notandū ꝙ de⁹ q̄ nullum
malū niſi ꝓpter bonū eliciendū fieri per/
mittit hereticos ſeminare nō ꝑmitteret ni
ſi ex hoc ſuis fidelibus aliquid melius ꝓ
uidere diſponeret: ꝛ iō ↄcludit Aug⁹.c.vl
timo dicens: Ut iō diuina ꝓuidētia mul/
tos diuerſi erroris hereticos eē ꝑmittit vt
cū nos interrogāt ea q̄ neſcim⁹ ſic excutia
mus pigriciā ꝛ diuinas ſcripturas cupia/
mus. Deniq vt vitij hui⁹ deteſtabilem
corruptelā oſtendam⁹: ſciendū ē ꝙ hereti/
cus ſm iura punit̄ quadruplici pena. Pri
mo excōicatione: qꝛ oīs heretic⁹ ſiue occul
tus ſiue manifeſtus ē ip̄o iure excōicatus.
ex̄.e.ti.c.excōicamus. nec ſolū ip̄i ſed etiaꝫ
receptores: fautores ꝛ defenſores: vt eo.
ti.c.ſ.cnt ait. ꝛ qḋ maius ē: Quicunq he/
reticos receptores fautores aut eoꝝ defen
ſores eccl'iaſtice ſepulture ſcient̄ tradere ꝑ
ſumpſerit excōicatus eſt nec abſolui debet
niſi ꝓprijs manib⁹ extumulet: ꝛ eoꝝ corpa
extra proijciat: ꝛ loc⁹ ille ꝑpetua careat ſe/
pultura: vt eo.ti.li.vj.quicunq. Secūdo
bonoꝝ ſuoꝝ ↄfiſcatione ꝛ ablatiōe: ꝟ tamē
excōica:io ip̄ius cōfiſcationis ꝛ bonoꝝ ab
latio vel occupa:io ꝑ principes ſeculares
fieri non debet anteq ꝑ iudicē eccl'iaſticū
ſuꝑ eodē crimine ſn̄ia fuerit ꝓmulgata: vt
pꝫ eo.ti.c.cū ſcōm.li.vj. Qḋ ſi ↄuertātur
poſtea tn̄ nō debent eis vel eoꝝ filijs bōa
reſtitui: qꝛ ip̄o iure ſunt omnia cōfiſcata ī
vindictā huius ſceleris: vt pꝫ.eo.c. ꝛ ex̄.e.
ti.c.vergentis. Tertio depoſitiōe: qꝛ indi/
ſtincte ſiue cleric⁹ ſiue laic⁹ fuerit etiā pa/
pa vel impator vel quilibet alius debꝫ ab
omni dignitate deponi.xl.di.c.ſi papa.in
tex. ꝛ in glo. ꝛ.xxiiij.q.j.c.q̄ contra pacem
eccl'ie ſunt ꝛc̄. ꝛ in glo. vbi dicit̄ ꝙ hereti/
cus quicūq ſit debet ab omni officio ꝛ be
neficio ſpoliari: ꝛ ſi cleric⁹ ſit debet degra
dari ꝛ demū quilibet talis debet arbitrio
ptātis ſecularis relinqui puniēdus animad
uerſione debita.ſ.crematiōe continua niſi
poſt cōprehenſionē erroris ad fidē cōuerti
velint errorē ſuū abiurādo ꝛ ſatiſfactionē
exhibendo: ꝛ tunc reſipiſcentes debent in
ꝑpetuo carcere retrudi: vt ex̄.e.ti.c. excōi/
cam⁹.ij. Uerūtamē qui reincidunt in here
ſim abiuratā relinquendi ſunt iudicio ſe/
culari: et idē intelligendū ſi cadat ī alia he

reſi quacūq: ſi tamē in hmōi puniēdis ſi/
gna pnīe manifeſte appareāt ꝛ humilit̄ pe
tierint ſacr̄a pnīe ꝛ ꝛ eucariſtie nō ſūt eis
denegāda: vt pꝫ.e.ti.li.vj.c.ſuꝑ eo. Qua/
liter etiam eorū receptores fautores defen
ſores ꝛ credentes diuerſis modis puniun
tur. habetur ibidē.c.excōicamus.ſ. Ceteꝝ
clericus degradandus ꝓpter hereſim in/
dutus ſacris veſtib⁹ habēs in manib⁹ in/
ſtrumentū vel ornamentū ad ordinē ſuum
ſpectans q̄ſi ſolēniter miniſtratur⁹ ad ep̄i
pn̄tiam ducit̄: ꝛ tunc q̄libet res inordina/
tione ſua ſibi tradita iterū aufert̄ ab eo in
cipiendo ab illo qḋ ei vltro datū fuit vſq
ad primā veſtē que dat̄ in collatione tōſu/
re: ꝛ vti pōt ep̄s ad terrorē verbis aliqui/
bus oppoſitis illis q̄ in collatiōe ordinum
ꝓlata ſunt: vt auferim⁹ tibi veſtē ſacerdo/
talem ꝛ ordine ſacerdotali te priuam⁹ ꝛc̄.
Ultimo dicendo auc̄te omnipotentis dei
pr̄is ꝛ filij ꝛ ſpūſſancti ac nr̄a auferim⁹ ti/
bi habitū clericalē ꝛ deponim⁹ degrada/
mus ſpoliam⁹ ꝛ exuimus te om̄i ordine be
neficio ꝑuilegio clericali: ꝛ poſt raditur ꝛ
tundet̄: hec oīa habent̄ de penis.li.vj.c.
degradatio: vbi etiā ponunt̄ alioꝝ degra
datiōes: ꝛ iſta degradatio ꝓpter hereſim
pn̄te poteſtate ſeculari celebranda ē: quo
facto dicetur vt degradatū in ſuū foꝝ reci
piat: ꝛ ſic intelligit̄ tradi curie ſeculari: ꝓ
quo tamē debet eccl'ia eff:caciter interce/
dere vt citra mortis periculū circa eū ſen/
tentia moderet̄: hec ex̄ de ꝟbo.ſig.c.noui
mus. Quarto militari ꝑſecutione: qꝛ ſi ali
ter non poteſt fieri armata manu ſunt ab
eis oīa bona auferēda. Quantū deniq
ad tertiū ſcꝫ errores epicurioꝝ ꝛ ſimilium
que ꝓcedunt ex inordinato affectu carna
litatis: ſciendū ꝙ peccatū adhuc in volun
tate ꝑſiſtens intellectū auertit a recta cōſi
deratiōe: qꝛ volūtas mala eligēs oppoſitū
alicui⁹ rōne dictante nō ꝑmittit intellectū
diu ſtare in illo recto dictamine: ꝟ auertit
ip̄m ab hoc ꝛ ↄuertit ad oppoſitū vl̄ ad ali
qḋ imꝑtinens: ita ꝙ pleriq excecati tali
malicia ñ aduertūt ſe errare: ſicͣ refert Se/
neca ī ep̄la.vj.ad lucillū dicēs: ꝙ vir q̄dā
familiā q̄ndā habuit q̄ ſubito fc̄a fuit ce/
ca incredibilē rē tibi inq̄t ſ veram narro:
ip̄a familia neſcit ſe eē cecā ſ ſemꝑ negat ꝛ
pedagogū ſuū ꝙ de domo recedat hortat̄
dic̄ eñ domū tenebroſā eē: ꝛ ſubdit Sene/
ca. Hec inq̄t que in iſta fuerūt familia nob
accidūt: nemo ſe auarum intelligit: nemo

cupidū ceci duces querūt nos ſine duce er
ram⁹: ꝛ dicim⁹: Nō ego ambitioſus ſum:
vita mea magnas requirit expenſas: aliuſ
dicit: nō ē meū vitium iracundū eſſe adole
ſcentia facit: nō eſt extrinſecū malū noſtꝝ
intra nos eſt in viſcerib⁹ nr̄is ſedet: ſed iō
difficulter ad ſanitatē venim⁹ qꝛ nos egro
tare neſcim⁹: hec ille. Ūn̄ hec auerſio q̄ vo
luntas auertit intellectū a recta ↄſiderati
one cōtingit dupl'r ſm Tho. ſcḋa 2ᵉ.q.xv.
Primo mō ꝑ occupatiōeꝫ mētis circa alia
que magis diligit: q̄b⁹ ab inſpectiōe hmōi
mēs auertit̄: ſm illḋ pſ̄. Supcecidit ignis
ſcꝫ ↄcupiſcētie ꝛ nō viderūt ſolem verita/
tis. Et ſi q̄deꝫ occupat̄ hō circa feditatē lu
xurie: tunc ꝓprie generat cecitatē mentis
que quaſi total'r excludit cognitiōem bo/
norū ſpūaliū: ꝛ hoc ꝓpter delectatiōes ve
nereoꝝ que ceteris vehemētiores ſunt. Si
vero circa delectatiōem gule vel ſiſium ob
lectationū ſenſualiū: tūc ꝓp̄e generat ſen/
ſus hebetudinē q̄ reddit hoīem debilē cir
ca intelligibilia: ꝛ ideo ſicut oculis debili
bus odioſa eſt lux: ſic illis mentib⁹ cogni
tio veritatꝭ eſt penalis: ꝑſertim in illis in
quib⁹ ꝟitati ↄtire noſcunt̄. Si deniq cir/
ca ambitiōem tūc plerūq generat ſciſma/
ta in eccl'ia ꝛ infinita bella ꝛ iniuſticias in
ſeculari militia: vt aūt dꝛ.xxiiij.q.iij.c.int̄
ſciſma ꝛ hereſim hoc eſſe arbitror. qꝛ here/
ſis ꝑuerſum dogma hꝫ: ſciſma vero p⁹ epi
ſcopalē diſſenſioneꝫ ab eccl'ia ꝑiter ſepat̄:
qḋ q̄dē ī ꝑncipio aliq̄ ex ꝑte intelligi pt di
uerſum. Ceteꝝ nullū ſciſma ē niſi ſibi ali
quā hereſim cōfingat vt recte ab eccl'ia re/
ceſſiſſe videat̄. ꝛ ſm Tho. ſcḋa 2ᵉ.q.xxxix
in duob⁹ peccat. Primo qꝛ ſe ſeparat a cō
muniōe mēbroꝝ eccl'ie. Secūdo qꝛ ſb̄di re/
cuſat eccl'ie capiti. Secūdo mō cōtingit ex
eo ꝙ volūtas corrupta ꝛ ī ꝓfundū maloꝝ
dimerſa ſpontanee reuocat intellectū a cō
ſideratiōe recta ꝓme veritatis et oīm q̄ ad
illā mētem reducūt: iux̄ illud pſ̄. Noluit
intelligere vt bene ageret: vn̄ pſ̄. in q̄ ver/
ſus ille ↄtinet̄: vt dic̄ glo. agit de errore q̄
rūdā dicētiū mala oīa eſſe ex vitio natu/
re ꝛ creatiōis nr̄e: bona vero ex libero ar.
quod ꝓpheta deſtruit dauid in pſ̄. dicēs:
Mala omīa eē a nobis: bona vero ex deo
ꝑ grām. Sic inſipiēs dixit iniuſt⁹.i.delibe
rauit in ſemetip̄o vbi hō nō videt. Quid?
vt delinquat.i.libere peccet: qꝛ nō ē timor
dn̄i añ oculos eius ꝛ ſic nō curat ſi de⁹ vi/
det. Cur hoc? qm̄ doloſe egit in conſpectu

eius. glo. eo ꝙ iniquitatē ſuam cum dolo
querens noluit vere inuenire et doluiſſe.
Multi eñ inquirūt iniquitates ſuas: ſed
cum dolo nolētes eas vere inuenire ꝛ odi/
re: qui cū eas cognoſcūt nō dimittūt ſ de/
fendūt: vel noluit ſtudere legi dei: vt inue
niat̄ iniquitas ei⁹ ad odiū.i. vt ꝑ eam legē
inueniret iniq̄tatē ſuā: ꝛ odiret q̄ſi ꝑ ignorā
tiam excuſari poſſet ꝟba oris ei⁹ iniq̄tas ꝛ
dolus: ꝛ ſic ex corde ꝓrūpit in os ꝛ opa ex/
teriora: qꝛ noluit intelligere vt bn̄ ageret:
etiam ſi poſſet ꝛ bene intelligere ꝛ bn̄ age/
re cū nō deſit ei diuin⁹ inſtinct⁹ ad bonū:
ſed noluit imo iniquitatē meditat⁹ ē in cu
bili ſuo aſtitit om̄i vie nō bone. maliciā āt
nō odiuit ſed poti⁹ dilexit ex improba vo/
luntate ꝛ electiōe li.ar. malicie adherens:
Ūn̄ ſm Tho. ſcḋa 2ᵉ.q.xiiij. ex certa mali
cia.i. ex electōe mali quis peccat duplicit̄.
Primo ex inclinatiōe habit⁹ vitioſi q̄ ma/
licia dicit̄: ꝛ venit ex praua cōſuetudīe pec
candi qua q̄s inuiſcat⁹ deſperat de reſipi/
ſcentia ꝛ ſic irrefrenate labit̄ in vitia: iux̄
illud Hiere.xviij. Deſperauim⁹ p⁹ cogni/
tiones nr̄as ibim⁹ ꝛ vnuſq̄ſq poſt praui/
tatem cordis ſui mali faciem⁹. Scḋo vero
cōtingit ex eo ꝙ ꝑ ↄtemptū abijcit ꝛ remo
uet illud qḋ electionē peccati poterat ipe/
dire: ſicut ſpem ꝑ deſperationē: timorē per
ꝑſumptiōeꝫ ꝛc̄. ꝛ ħ vt liberi⁹ peccet: Pro/
uerb.xviij. Impi⁹ cū ꝑuenerit in ꝓfundū
maloꝝ contemnit: ꝛ ꝑ ↄſequēs intellectus
auertit̄ a recta cōſideratiōe et pōderatiōe
vitioꝝ: ꝛ ex ħ etiā diſſemiate ſūt diuſe he/
reſes que tangunt̄ inter alias.xxiiij.q.iij.
c.quidā. Nam iouinianiſte aſſerebāt nul/
lam diſtantiā eſſe virginū ꝛ nuptiaꝝ nul/
lāq inter abſtinētes ꝛ epulātes eſſe diſcri
men. Sic paterniani ꝑtes corporis inferio
res a diabolo factas opinabant̄. Sic nico
alite vxores om̄ibus eē cōmunicādas do/
cebant. Cherinciani ꝟo mille annos poſt
reſurrectiōeꝫ in voluptate carnis futuros
ꝑdicabāt. Nictages aūt vigilias noctꝭ re/
ſpuebant: dicētes: ſupſtitionē eſſe diuina
iura temerari cum noctem fecerit ad quie/
tem: ꝛ ſic vnuſquiſq ſm affectū ꝓpriū di/
uinabat. Nimirū cū lex nature in aliquoꝝ
cordibus quātū ad aliqua ſepius obfuſca
tur ex aliqua paſſione vel mala cōſuetudi/
ne ac etiā mala habitudine ſeu diſpoſitiōe
nature: ſicͣ refert Julius ceſar de bello gal
lico ꝙ apḋ germanos olim latrocinīū nō
reputabat̄ iniquū: cū tn̄ exp̄ſſe ſit ↄ legem

uale: qđ a nobꝭ auͦtat ieſus chriſtꝰ dei filiꝰ.

De fide in generali ⁊ qualiter cognoſcit̃ eē mortua dupl'r ſcȝ ex defectu opis ⁊ intentiōis: Ser. VI

Non habebis deos
alienos coram me. Exo. xx. Cum
v̄ba ꝓpoſita potiſſime fidē chri-
ſtianā recōmendent p̄nti ſermone quedaȝ
de fide in generali ꝓſeq̄mur: ip̄a eñ ē que
ad ſalutē hūanam ſūme neceſſaria iudica-
tur vtpote radix vnica future beatitudīs
acquirēde: dicit eñ Aug. ſup Jo. ꝙ ſicut ī
radice arboris nulla prorſus apparet pul-
chritudinis ſpēs: ⁊ tñ qcquid eſt in arbo-
re pulchritudinis vel decoris ex ea proce-
dit: ſic ex fidei hūilitate qcq̄d meriti quic-
quid beatitudinis aīa ſuſceptura eſt ex fi-
A dei fundamento ꝓcedit. Ad euidentiā
igit̃ fidei ſciendū ſm̄ Alex. de hal. in. iij. ꝙ
trib⁹ modis dicit̃ fides. Primo mō dicit̃
fides habitus acquiſitꝰ ex rōe vel teſtimo
nio ⁊ tūc ex ea pōt elici motus qui ē crede-
re deo hoc ē dictis eiꝰ fidem adhibere. Se
cūdo mō dicit̃ habitus gratuitꝰ ſed imꝑ-
fectus vel informis eleuās tm̄ intellectuȝ
ſupra ſe ad aſſentiendū prime veritati ꝓpt̃
ſe: nā q̄ ſolū eleuat intellectū ⁊ nō mouet
affectū p amorē: habitꝰ informis denolat̃
et ex illa fide nō ſolū elicit̃ motus q̄ ē cre-
dere deo: ſed etiā qui ē credere deum ꝑut
credendus ē trinus ⁊ vnꝰ creator ⁊ redem
ptor qđ elici nō pōt ab habitu acquiſito: ſ
q̄ duplicē hāc fidem etiā mali habēt imo
et demones: vt dicit̃ Jaco. ij. demones cre
dūt ⁊ ꝯtremiſcūt: ideo mortua iudicat̃ ni-
ſi charitate diuīa viuificet̃. Tertio mō di-
citur habitꝰ gratuitꝰ ꝑfectꝰ ⁊ charitate for
matus eleuās intellectū pariter ⁊ affectū
ad aſſentiendū ſūme veritati ⁊ amandum
ꝓpt̃ ſe: ⁊ ex hac elicit̃ nō tm̄ motus q̄ ē cre
dere deo: vl' etiā credere deū: ſ etiā q̄ ē cre
dere ī deū. i. ſm̄ Aug. credēdo amare deū
credēdo ī eū ire credēdo ei adherere ⁊ cre
dēdo eiꝰ mēbris īcorpari: ⁊ vt dic̄ Bona.
in cētiloquio ad h̄ ꝙ fides ꝑfecte tēdat in
deū req̄rit̃ adiūctio charitat' q̄ ordinat ad
amorē dei ⁊ ad opationē boni ⁊ ad ꝑpeſſi-
onē mali ⁊ ad dilectiōem ꝓximi. Ex dictis
igit̃ p̄ȝ: ꝙ duplex eſt fides. ſ. viua ⁊ mor-
tua: differūt aūt ſicut lumen candele extin
cte a lumine candele accenſe quod ꝓpter
ſui paruitatē inſufficiens eſt ad dirigēdū
greſſus hominū ad p̄cauendū pericula et
ad diſcernendū quid formoſum vel defor
me. Pro maiori tā noticia fidei mortue
ſciendū ꝙ fides mortua cognoſcit̃ duplici
ter. ſ. ex defectu opis ⁊ intentionis: Ex de-
fectu nāq; opis cognoſcit̃ cum ſic latitat ī
corde ꝙ nō cōprobat̃ ī exteriori operatiōe:
Uñ Jaco. ij. fides ſine opib⁹ mortua ē: ⁊ h̄
fit dupl'r. ſcȝ ex amore male inflāmante: et
ex timore male humiliāte. Primo credēs
nō opat̃ ex amore male inflāmate: in qui-
buſdam eñ credētib⁹ ceſſant opera bona
ꝓpter triplicem inordinatū amorē vl' affe-
ctum mundialē. Primus amor inordina-
tus eſt ꝯcupiſcentia carnis qua fides ip̄a
mortua reddit̃: quia patientē carnis ꝯcu-
piſcentiam ſic inficit ꝙ licet actualiter cre
dat a bono tñ opere ceſſat: ſ vñ hoc eſt niſi
q̄ taliū fides ē q̄dā credere generale qđ
eccl'ia ſctā tenet ⁊ tñ ī mltis ꝑticularib⁹ er-
rāt: q̄propt̃ eoȝ fides mortua iudicat̃: eo
ꝙ v̄a fides ⁊ viua quā informat charitas
diuina nō tantū gneraliter ſed etiā ꝑticu-
larit̃ credit ad ſalutē neceſſaria cuncta cui
tat cauenda ⁊ implet operāda: cuius ſimi
litudinē videmꝰ in ii. apto vbi intelligēs
videt ⁊ legit: nō aūt intelligēs videt: ſ nō
legit cum tñ vterq; ꝑſpicaces oculos ha-
beat: ſicq; multa particularia recognoſcit
in libro ꝙ alter ignorat: taliter etiaȝ hmōi
credunt ⁊ dicunt deū eſſe remunerantē iu-
ſtos ⁊ punientē impios credunt alteꝝ eſſe
ſeculū: credūt paradiſum ⁊ infernum: cre-
dunt peccata eſſe mala ⁊ virtutes bonas
animā īmortalem ⁊ cetera multa: ⁊ tamen
in his ⁊ ꝯſimilib⁹ multis in particulari er
rant: quia ſi vere ⁊ viue intelligerēt q̄d eſt
deus: que ⁊ quāta eſt gloria paradiſi: que
et q̄ dura ſunt ſupplicia inferni: ſi intelli-
gerent horribilitatē peccati: ornamēta vir
tutum ⁊ anime dignitatē magis eligerent
milies mori q̄ ſemel mortaliter peccare et
deum offendere. Uñ ſi quis ſub generali-
tate credens luxuriam eſſe mortalē culpā
et nihilominꝰ ex inordinata affectiōe mul-
tipharie multiſq; modis ꝑpetrās inquiri-
tur an talia credat deo diſplicere: rñdeat
hoc credere ⁊ ſentire: quis tñ dubitat liceȝ
veꝝ dicat eiꝰ fidē eē mortuā: cū eadē infor
mi ac mortua fide dauid excecatꝰ libidine
nō ſolū adulteriū ſ etiā homicidiū ꝑpetra
uit: vt. ij. Reg. xj. Sic infatuatꝰ libidīe ſa-
lomō adorauit idola. iij. Reg. xj. lȝ intelle
ctu ſm̄ Aug. crederet deū. ſ. fide mortua ⁊

informi. Sic iudices inueterati dierū ma-
lorum vt dicit̃ Dan. xiij. Exarſerūt in ꝯcu
piſcētiam Suſanne ⁊ auerterūt ſenſum ſu-
um ⁊ declinauerūt oculos ſuos vt nō vide
rent celum neq; recordarent̃ iudiciorū iu-
ſtorū ⁊c̄. Scđs aūt amor inordinatus ē cō-
cupiſcentia oculoꝝ quo q̄ mortaliter īfici
tur: licet actualiter credat: tñ ab ope bono
ceſſat: eo ꝙ implicat ſe lucris iniuſt̃: ⁊ im-
pijs cōtractib⁹: mendacijs: piurijs: cicūuē
tionibus: rapinis: furtis: vſuris: mercat̃
in feſtis: locis deo ſacratis: ⁊ ſimilib⁹ mā-
monā colligit iniquitatis: qui interroga-
tus ſi credat oīa que tenet eccl'ia ſe crede-
re cōfitet̃: ⁊ quo ad intellectū verum fate-
tur: cum tñ non ſolum a bono ope ceſſat: ſ
etiam multas impietates accumulat. Uñ
de hmōi dicit aplus ad Titum. j. cōfitētur
ſe noſſe deum factis aūt negant: cur enim
ꝯtra preceptū dñi dicentis: Nō furtum fa
cies tāta cupidine flagrant niſi quia nō vi
uaciter: ſed mortue ⁊ generaliter credunt:
nec credita debite ꝯſiderāt neq; debite pō
derant: ſed vt ait ps̄. Oculos ſuos ſtatue-
runt declinare in terram: ſic iudas chriſtū
vendidit ⁊ tradidit: qui tñ poſt traditiōeȝ
priori lumine fidei ꝑmanente penitēs cor-
de: cōfitens ore: ⁊ ſatiſfaciens opere: lȝ in-
fructuoſe: dixit Math. xxvij. Peccaui tra
dens ſanguinē iuſtum: ductus etiam peni
tētia pecuniā retulit ⁊ laqueo ſe ſuſpēdit:
ſicq; tali intellectuali fide ſine ope damna
tus ē. Similit̃ etiam multi cupidi mundi-
alibus implicati vſurarij ſceleſti fures ra-
ptores ⁊ ſiles: licet in fine vite penitere vi
deātur: tamen eternaliter damnabunt̃ eo
ꝙ illoꝝ penitētia nō eſt intentione debita
formata. Tertius amor inordinatꝰ eſt ſuꝑ
bia vite que mirabil'r operib⁹ impijs mor-
tuam reddit fidē: q̄uis in intellectu fidei
quoddā lumen remaneat ſectat̃ ꝑtialita-
tes fouet: lites ambit: dignitates deꝑmit:
minores inuidet: equalibus deſpicit: miſe
ros infinitaq; ſimilia ꝑpetrat cum intelle-
ctuali fide: quā tñ in homine tali mortuaȝ
B eſſe ſcelera cumulatā manifeſtāt. Scđo
credēs nō opatur ex timore male hūiliāte
⁊ h̄ tripl'r. Primo ex timore damni fauora
bilis ſicut quidā nō ſolum a bono ope ceſ-
ſant: ſ etiā mala ꝑpetrāt ne ꝑdant honorē
fauorē vel amorē hūanum plus eligentes
amittere aīam q̄ famam hūanam gratiam
et amicitiam et licet credenda credant: in-
tellectu tñ poti⁹ eligunt ꝑdere grām diui-
nalem q̄ ſecularē: potiꝰ parere ſtatutis ini
quis dñoꝝ ⁊ cōtrariū q̄ preceptis dei: mul-
ta impia ꝑpetrātes multas iuſticias negā
tes: multiſq; bonis nequiſſime ꝯtrāſtes: cō
tra q̄s Actuū. v. dr̄. Obedire oportet ma-
gis deo q̄ hominib⁹. Sic mlti ne diſplice-
ant veritatem retinēt occultā: cū tñ ex de-
bito charitat' vl' officio illā manifeſtare te
neant̃: ꝯtra quos dicit̃ Ro. viij. Nō acce-
piſtis ſpiritū ſuitutꝭ iteꝝ in timore. Et de
ſilibus multa patebūt inferꝰ vbi aget̃ de
nouē peccatis alienis: in. vij. p̄cepto. His
etiam cōnumerāde ſunt q̄dā inſenſate mu
liercule que tāta formidine laborāt ꝙ ma
ritis ſuis placeāt vt ꝑ īmoderatū ambitū
vanitatū ornatū ⁊ pompam nō vereantur
aīas p̄cioſo ſanguie chriſti redemptas ſcā
dalizare ⁊ eis laqueū ꝑditionis ꝑparare.
Uñ diabolus ſua verſutia decipit tales fe
minas: ſic̄ vulpecula gallinas: ſolent nāq;
vulpes cuȝ videt gallinā ex timore ſuo ar-
borem aſcēdiſſe cōcito greſſu ſtipitē arbo-
ris freq̄nēter circūire quā territa gallina
defixis oculis ex alto proſpectans cerebri
vertigine tandē agitat̃ ex quo in arbore ſe
minime retinere valēs d̄ arbore cadit quā
ſtatim vulpes parata rapit occidit ⁊ come
dit. Sic mulier inſēſata dū timet viro ſuo
non placere ornatu meretritio ſe moniens
ad iudiciū vere rōnem ꝑ ſpūalem vertigi-
nem amittēs in os vulpis infernalis mor-
taliter peccando corruit. Uñ peccatū vani
ornatus ex ſeptē ꝓncipal'r aggrauat̃. Pri
mū eſt p̄ſumptuoſa depictio nature ꝓprie
qua picturam dei nitit̃ emendare q̄ſi deo
ſub ſanando diceret: tu creaſti me nigram.
ego faciā me albā: tu croceā: ego rubeaȝ:
tu artā frontē: ego lataȝ: tu rudē: ego poli
tam: tu nigros crines: ego croceos: tu ſine
alis ⁊ cauda: ego ecōtra formabo me ala-
tam ⁊ caudatā: ſ audiat dñm rñdētē: ego
deteſtor ſuꝑbiā: nimirū cū dicat Augꝰ. in
iiij. li. de doct. chriſtiana ſi q̄s pingēdi arti
fex alicuiꝰ vultū ⁊ ſpeciē ⁊ corꝑis q̄litatem
emulo colore ſignaſſet ⁊ ſignato iā ꝯſūma
toq; ſimulacro alt̃ manꝰ inferret vt iā for-
mata iā picta q̄ſi ꝑitior reformaret grauis
prioris artificis iniuria ⁊ indignatio iuſta
videret̃: tu te eſtimas impune laturatā im
probe temeritat' audatiā dei artificis offen
ſam: ⁊ ſi fucis lenocinantibus impudica ⁊
inceſta non ſis tamen corruptis violatiſq;
que dei ſunt peior adultera detineris: ⁊ in
fra. Hinc illa naſcuntur incentiua vitioꝝ

vt queſitis oꝛa pingāt dum viris diſplice/
re formidāt: ⁊ de adulterio vult⁹ mediten/
tur adulteriū caſtitatis. Scōm aūt eſt ꝑi/
culoſa incitatio impie imitationis: ⁊ iō ta/
lis mulier pōt dici rufiana: que mltas ali/
as exemplo ſuo ꝑ occaſionem vani oꝛnat⁹
ponit in ꝑiculo foꝛnicatiōis vanū oꝛnatū
imitātes ac infinitos ad luxurie vitiū alli
cientes: quapꝛopꝫ dicunꝫ laquei diaboli
et rhete eius. Tertiū vero ē libidinoſa in/
flāmatio aliene luxurie: qꝛ ꝑ tales ad luxu
riam inflāmanꝫ templa dei que ſunt aīe ⁊
coꝛpa chꝛiſtianoꝝ: vt dicitꝫ .j. Coꝛ .iij. Vñ
plus diligit de⁹ vnū templū ſpūale ꝙ oīa
templa coꝛpalia mūdi: ⁊ tales mulieres ſi/
cut alios accēdunt ſic etiā ⁊ ſemetipſas ad
luxuriā: iuxͣ illud Eſa. l. Ecce oēs vos ac/
cēdentes ignē accincti flāmis. ꝙ ſi dicant
hanc ſe intentionē nō habere ꝑ hoc tñ nō
excuſanꝫ: qꝛ gladius aliquē necās non hꝫ
intentiōem coꝛruptā ſed eo abutēs: ſic ta/
li muliere demon abutiꝫ ad perimēdū ani
mas: ꝫ qꝛ mulier occaſionē dāni dedit: dā
num dediſſe indicaꝫ. Quartū itaꝙ ē ꝑni/
cioſa tranſgreſſio legis euāgelice cui⁹ ex/
emplar ſe poſuit in vita moꝛtali fili⁹ dei ⁊
ad ſequelā ſuos alliciēs ait: Diſcite a me
qꝛ mit᷑ ſum ⁊ hūilis coꝛde. Vñ in eadē le/
ge ſancitū ē: Qui ſe humiliat exaltabitꝫ: ⁊
qui ſe exaltat humiliabitꝫ. Quintū ē odio
ſa deriſio gloꝛificate eccleſie. ſ. ipſius chꝛi/
ſti crucifixi humilis virginis marie ⁊ oīm
beatoꝝ qui tāto zelo cuncta vana mundi
deſpexerūt vt deliberarēt potius moꝛtem
eligere ꝙ vanis mūdanis ⁊ carnalib⁹ ad/
herere. Quid igitꝫ putas agēt ſancti cū ta
les in eoꝝ feſtis adeunt eccl'ias cū tot oſtē
ſionib⁹ imo blaſphemijs chꝛiſti: cum nece
aīaꝝ: cū gaudio demonū: cū cōtēptu chꝛi/
ſtiane religiōis ⁊ oīm virtutū. Sextum eſt
doloꝛoſa afflictio angelice creature quib⁹
vt dicitꝫ Lu. xv. Eſt gaudiū ſuꝑ vno pecca
toꝛe pn̄iam agente: Quid ꝗ doloꝛis ē ſuꝑ
vna muliere oꝛnatu meretricio deturpata
infinitos ſubuertēte. Septimū eſt dānoſa
exultatio demoniace malicie: nā peccatū
quāto maius diſpendiū operaꝫ aīaꝝ: tāto
maius gaudiū ingerit malicijs demonū q̄
cupiditate inſaciabili ſitiunt perditionem
C hoīm. Secūdo vo credēs nō opaꝫ bonū
ſed magis ꝯtͣriū ex timoꝛe damni realis ſic
multi cum neceſſitas impellit vnū e duo/
bus amittere potius eligūt ꝑdere celū ꝙ
cenū: poti⁹ diuinā grām ꝙ ꝓpꝛiam ſbam:
ex hoc enī timoꝛe pleriꝙ ꝑiurare nō veren
tur ad coſeruandā aut retinēdā terrenā
ſubſtātiam: ⁊ lꝫ ſe peccare nō dubitant: tñ
peccare nō curant ne tꝑaliter damnenꝫ: q̄
tñ eternalr̄ rugientib⁹ ꝑparatis ad eſcam
relinquenꝫ. Tertio deniꝙ nō opaꝫ ex ti
moꝛe damni coꝛpalis: multi nāꝙ lꝫ intelle
ctualiter credant ex timoꝛe: tñ opibus con
tradicūt poti⁹ eligentes moꝛtē aut penam
ſpūalem ꝙ coꝛpoꝛalē: ſic qui nec occidanꝫ
oꝛe ⁊ opere fidem negāt quā tñ in coꝛde te
nent aut iuramēto aſſecurati tꝑe ꝯdicto re
dire nolunt: aut alijs iniuſte falſeꝙ ꝓ ſua
liberatiōe accuſant ⁊ ſi'lia. hoc timoꝛe ter/
ritus Petr⁹ licet chꝛiſtū filiū dei viui cre
deret dū moꝛi timuit vitā negauit: ſic alij
diſcipuli fidem eandē in intellectu ſeruan
tes plus tñ ſeipſos ꝙ dn̄m diligētes ex ħ ti
moꝛe damnabilr̄ eum reliquerūt. Prete
rea ſcdo ꝑncipaliter fides moꝛtua cogno/
ſcitur ex defectu nō quidē opis ſed intētio
nis: ⁊ ħ duplr̄. Pꝛīo ex amoꝛe male inflā/
mate. Scdo ex timoꝛe male hūiliāte: q̄ntū
ad pꝛimū triplex amoꝛ hoīem nō credentē
bona facit opari. Pꝛim⁹ eſt carnalitat᷑ ſic
qui querūt fieri cōpatres vt ſic liberi⁹ ⁊ ſe
curius carnaliter miſceri valeāt: q̄ aut ꝑ fi
dem datā ficte puellas ad ſtupꝛū inclināt
ſub pallio matrimonij. Taceo de his q̄ ſb
ꝑtextu ꝯfeſſionis meretricias allocutiōes
⁊ blāditias venanꝫ ſpūalē amoꝛē ī his vo
uere mētientes: mlta ⁊ ſi'lia prudēs lectoꝛ
ſyllogizare pōt. Scd̄s ē cupiditatis ſic fa/
ciūt queſtoꝛes q̄ mēdacijs decipiūt mulie/
res mltas miſſas oꝛōnes ⁊ alia bona ꝓmit
tētes: ita ꝙ mēdax mltoꝝ pietas ad cumu
landā pecuniā fetet vſꝙ ad celū: Sic mul/
ti ꝯfitentib⁹ imponūt miſſas vt occaſione
data apparenter honeſta ꝓ miſſis ipſi ſint
pecunie receptoꝛes: In ſuꝑ lꝫ ꝓmittunt di
cere miſſas tñ nō faciūt: ⁊ licet anime libe
renꝫ ꝑ ſacrificiū altaris: vt ptꝫ . xiij. q. ij. c.
anime defunctoꝝ: tñ in fraudē eſſe ꝑſumi/
tur factum vt accepta pecunia promiſſis
eos ab onere pn̄ie releuare videanꝫ . ar. j.
q. j. ex cōcilio elibertano. c. emendari pla/
cuit vt q̄ baptizanꝫ vt fieri ſolebat nūmos
in concha nō mittāt: ne ſacerdos qđ grat᷑
accepit ꝑcio diſtrahere videaꝫ. Tertius ē
ambitioſitatis: multi nāꝙ tam eccl'iaſtici
ꝙ religioſi ꝙ etiā ſeculares aſpirātes ad
dignitates ⁊ ꝑlaturas vel officia faciūt ex
terius qđ nō credunt interi⁹: qꝛ ꝑtendunt
pellem ouinā ⁊ aīaꝫ gerūt vulpinā: lupinā

vel leoninā. quot itē ꝓtextu pietatis ꝑ/
les ꝓmouent ad religionē vel ſtatū ſacer/
dotalē: nō vt fiāt ſanctioꝛes ſed excellētio
res: ditioꝛes: honoꝛatioꝛes: ⁊ iuxta pſal.
Immolāt filios ſuos ⁊ filias ſuas demo/
nijs. Vñ ex hoc amoꝛe triplici ars omnis
hypocriſis generaꝫ ⁊ freq̄ntaꝫ. Q̄ntū etiā
ad ſecūdū triplex timoꝛ hoīnē nō creden
tē bōa facit opari. Pꝛimus eſt timoꝛ amit
tendi ſubſtantiā: ſicut qui nō laboꝛat in fe
ſtis ne ꝯdēneꝫ in nūmis. vitat ta bernas ⁊
ludos: lupanaria: ne pecuniā ꝯſumat aut
damnū recipiat. Secūdus eſt timoꝛ amit/
tēdi famā: hinc q̄dā freq̄ntāt eccl'ias: miſ/
ſas: ꝑdicationes: cōfeſſiones: ſacramenta
⁊ ſimilia. tñ nec intrinſecus vere credūt: ſ
ideo hec agūt ne deterioꝛes alijs reputen/
tur aut famā perdāt. Terti⁹ eſt timoꝛ amit
tendi vitā: ſicut mlti heretici q̄ pꝛe timoꝛe
ſunt in apparētia iuſti: q̄ ſi dēmōſtrarēt ex/
terius qđ credūt interi⁹ iuſte ꝯburerenꝫ.
⁊ de oīſbus ꝑdictis dicitꝫ Matth. vij. At
tendite a falſis ꝓphetis ⁊c. quod a nobis
auertat ihs chꝛiſtus lux vera mentiū.

De fide viua qualitꝫ intellectū illumiat viuificat ⁊ roboꝛat: ⁊ ꝙ aliquando in ſolo coꝛde eſt: q̄nꝙ in ope: q̄nꝙ ⁊ in vtroꝙ: Ser. VII.

Non habebis deos alienos corā me. Exod. xx. Viſo ſuccinctim de fide q̄ moꝛtua
dicitur in ſemetipſa tā breui ſtilo ꝑſtringē/
dū ē de fide viua vitā ſpiritualē īfluente.
A Pꝛo quo ſciēdū ꝙ vt ait Bern. Pleri/
ꝙ ſunt in quibus fides eſt ſolū fidei nō cō
tradicere q̄ ꝯſuetudine viuendi magis ꝙ
virtute credēdi fideles denominanꝫ: in ta
libus enī crudelitas eſt ligata quaſi ſom/
nolenta: turpida ⁊ vndiꝙ īpedita: ⁊ ideo
talis fides nec lumē pōt ꝑſtare nec vitam
influere: nec ſufficiēs eſt motū viriū effice
re: ⁊ illa dicitꝫ moꝛtua quaſi nō habeat ani
mā. i. ipſam charitatē per quā moueaꝫ ad
bonā opationē. Ecōtra vo pleriꝙ ſunt in
q̄bus ipſa fides illūīat intellectū: inflāmat
affectū: ⁊ impellit ad bonā opationē: ⁊ tal᷑
fides viua dicitꝫ. Qđ ſi queritꝫ q̄bus er
go fides moꝛtua reuiuiſcit: vl' fides infoꝛ/
mis fit foꝛmata Ad ħ rn̄det ſanct⁹. Tho.
ſecunda ſecunde. q. iiij. ꝙ charitas dicitur
foꝛma fidei qua fides viuificaꝫ in q̄ntū per
charitatē actus fidei ꝑficitꝫ ⁊ foꝛmaꝫ ac ꝑ
ꝯſequēs viuificatur: qđ ſic patet. Nā act⁹
volūtarij ſpeciē recipiūt a fine qui eſt volū
tatis obiectū: id autē a quo aliq̄d ſpeciem
ſoꝛtitur ſe habet ad modū foꝛme in reb⁹ na
turalibus: ⁊ ideo cuiuſlibet act⁹ foꝛma eſt
q̄dammodo finis ad quē oꝛdiaꝫ vt ad ob/
iectū: tū qꝛ ex ipſo recipit ſpēm : tū etiā qꝛ
motus actionis opoꝛtet ꝙ fini ꝓpoꝛtiona/
tim rn̄deat: Manifeſtū ergo eſt ꝙ act⁹ fidei
oꝛdinaꝫ ad obiectū volūtatis qđ eſt bonū
ſicut ad finē: hoc aūt bonū qđ eſt finis fi/
dei ſcꝫ bonū diuinū eſt ꝓpꝛiū obiectū cha/
ritatis: ⁊ ſic charitas dicitꝫ eſſe foꝛma fidei
in q̄tū infoꝛmat actū ipſius. per hoc tñ ꝙ
fides infoꝛmis fit foꝛmata vl' ecōuerſo nō
mutaꝫ ipſa fides: ſed mutaꝫ ſubiectū fidei
qđ ē anima q̄ quādoꝙ fidē habet ſine cha
ritate quandoꝙ cū charitate: nec ſunt ibi/
dem diuerſi habit⁹ cuius ratio eſt: qꝛ cū fi
des ſit ꝑfectio intellectus illud ꝑ ſe ꝑtinet
ad fidē qđ ꝑtinet ad intellectū: qđ aūt ꝑti
net ad volūtatē nō ꝑ ſe ꝑtinet a fidei itaꝙ
ꝑ ħ diuerſificari poſſit habitus. Diſtinctio
aūt fidei foꝛmate ⁊ infoꝛmis eſt ſm illđ qđ
ꝑtinet ad voluntatē: id eſt ſm charitatē et
ſic manet idē habitus fidei. Eſt aūt fides
viua q̄dā viuificus radius in humanū in/
tellectū gratis de fonte vite deſcēdens. iu
xta illđ ꝑs. Signatū eſt ſuꝑ nos lumē vul/
tus tui dn̄e. Glo. lumē vult⁹ eſt gratia iu/
ſtificatiōis q̄ imago creata id eſt ratio inſi
gnitur. hoc lumē eſt tocū ⁊ veꝝ hoīs bo/
nū quo ſignaꝫ: vt denarius imagine reg᷑:
nec fides charitate foꝛmari pōt niſi medi/
ante diuina gratia. Et iteꝝ dicitꝫ ꝑs. lxxv.
Illuminās tu ſcꝫ chꝛiſte non alius: mira/
biliter a mōtibus eternis. id eſt ſumma tri
nitate: vt verificet illud ꝑs. In lumīe tuo
tuo videbimus lumen. Hic igitur radi⁹
viuificus deſcendēs in ipſm intellectū hu/
manū triplici fungitꝫ officio: ſcꝫ ad intelle
ctū illuminandū: viuificandū ⁊ roboꝛan/
dū: vt ſciat velit ⁊ poſſit opari grata deo.
Pꝛimo nanꝙ illius officiū eſt intelle/
ctū illuminare vt ſciat credēda: amplectē/
da ⁊ fugiēda. Vnde triplices tenebꝛas po
tiſſimū de anima pellit. Pꝛimo oīes tene
bꝛas ignoꝛātie ſm ꝙ vnicuiꝙ neceſſarium
eſt ad ſalutē. Que aūt ſcire neceſſaria ſunt
ad ſalutē oſ̄dit ſanctus Tho. ſecūda ſecū/
de. q. xxvj. dicēs ꝙ omnes cōmuniter ob/
liganꝫ ea ſcire que fidei ſunt ⁊ vniuerſalia
iuris ꝑcepta: ſinguli aūt ea q̄ ad ſtatū vel B

officiũ eoꝝ pertinẽt : nam quicunq; negligit
ſcire vel facere ad que obligatus eſt omiſ/
ſionis peccato delinquit. Nimirũ cũ negli
gentia: ignorantia ꝛ impitia annumerent̃
culpe: vt patet extra de iniu. ꝛ dam. da. c. ſi
culpa. ꝛ pcipue in glo. Secũdo ꝓpellit tene
bras pfidie ꝛ cuiuſcunq; credulitatis picu/
loſe: nõ timore pſcrioſis ſed lumine verita
tis: Unde Aug. fidẽ viuã diffiniẽs ↄ̃tum
ad obiectũ ꝛ primũ motiuũ ſic ait: Fides ẽ
illuminatio mentis ad ſummã veritatẽ ſcʒ
cognoſcendã ꝛ diligendã ꝛ in ea omnẽ pſi
diã abhorrẽdã : hinc etiam omni falſitate
ſumme ẽ oppoſita ita ꝙ talit̃ illuſtrat᷑ om/
nes incãtatiões: ſupſtitiões: obſeruatiões
ꝛ ſimilia deteſtat̃ : tali ↄ̃ʒ lumie puatus in
quoſcunq; errores ꝛ deceptiões facil᷑ la/
bitur. Tertio deniq; ꝓpellit oẽs morta/
les tenebras cl'pe tã a corde ꝙ̃ ab ore ꝛ ope
re: nã qui hoc viuido lumine fidei pluſtra
tur in corde noxias tenebras culpe nõ reci
pit: nec ↄ̃dẽ illecebras carnis : quia dicit̃
Act. xv. Fide purificãs corda eoꝝ. nec de/
cipulas demonis : iuxta ↄ̃ſiliũ qd̃ dicit̃ . j.
Pe. v. Aduerſari᷒ veſter diabol᷒ ꝛc. cui
reſiſtite fortes in fide. nec etiã blãdities ſe
culi: qꝛ dicit̃ ad heb. xj. Sancti p fidẽ vice
runt regna ꝛc. Secundũ vero officiũ il/
lius radij viuifici: eſt intellectũ viuificare
alioquin eñ illuminatio pdicta nihil ad ſa/
lutẽ cõferret intellectui niſi p eundẽ radiũ
illi vite gratia donaret̃ qua traheret̃ ꝛ in/
citaret̃ ad eadẽ appetẽda: querẽda: ſumen
da ac ↄ̃traria horrẽda: declinãda ꝛ fugien
da: Unde dicit̃ in glo. Joh. vj. ꝙ p fidem
deo copulamur: ꝛ p itellectũ viuificamur:
hinc merito dicit̃ Eccleſiaſtes xj. Dulce lu
men ſcʒ fidei: ꝛ delectabile oculis ſcʒ intel
lectus: videre ſolẽ id eſt cognoſcere creato
rem p fidem viuam cuius radius non ſo/
lum illuſtrat ſed etiaʒ viuificat vniuerſa :
adeo nanq; ſol iſte naturalis eſt viuifica/
tus in ſua illuſtratione ꝙ ex ſuo ſplendore
cuncta terrenaſcẽtia reuiuiſcũt in vere: ꝙ p
ſolis elõgationẽ quaſi mortua videbãtur :
ꝛ qd̃ mirabilius eſt vt dicũt naturales in
ipſa ſolis eclipſatione ſm ꝙ maius vel mi
nus eclipſari cõtingit in terra ſemp rema/
net maior vel minor diſpoſitio m[illegible]: ꝛ ad/
dunt ꝙ ſi per diẽ vnũ ſol nõ orireť ſup ter/
ram omnia mundi viuẽtia morerent̃ : ſic ẽ
etiã ſpiritualit̃ cum ſole iuſticie ꝛ radio fi/
dei: qñ abſente fidei ſua viuifica forma ſe/
paratur ab anima ipſa vita gratie: quia di

citur ad Ro. j. Juſt᷒ autẽ ex fide viuit: ſcʒ
charitate formata. Tertiũ deniq; offici/
um illius viuifici radij eſt humanũ intelle
ctũ ꝛ ſpũm roborare vt credita nõ ſolũ affe
ctu velit ſed etiã effectu perficiat: Unde ta
lis radi᷒ tres vires in anima subminiſtrat
que neceſſarie ſunt ad ſalutẽ. Primo qui/
dem facit verã fidẽ ſentire veracit̃ in cor/
de: ita ꝙ ꝓ illa defenſanda ſe paratũ inue/
niat in articlo neceſſitatis nõ ſolũ ad ope/
rãdũ ardua ſed etiã ad ſuſtinẽdũ grauia ꝛ
qꝛ vt dicit̃ Ro. x. corde credit̃ ad iuſticiã
id eſt ad hoc vt homo iuſtificet̃ . In quib᷒
verbis tria tangunt̃ q̃ tpe neceſſitatis ani/
mã ſaluãt. Primũ eſt motus li. ar. cũ dici/
tur corde. Secundũ eſt act᷒ fidei qd̃ eſt cre
dere. Tertiũ eſt effectus credendi cũ adiũ
gitur. ad iuſticiã . id eſt ad iuſtificationem
habẽdã. q. d. vere credere ſalutẽ dat: quia
dat iuſticiã: Uñ quomõ fides poteſt eſſe in
corde viua ſine cõfeſſione oris ꝛ exhibitio
ne operis videbit̃ infra. Secundo facit il/
lam confiteri ore: quia vt ibidẽ ſubdit̃ : ore
autẽ cõfeſſio fit ad ſalutẽ. ſcʒ ꝓ loco ꝛ tem/
pore ceteriſq; ↄ̃gruis circũſtantijs ꝓut exi
gunt omnia precepta affirmatiua: tunc eñ
ſine ipſa cõfeſſione nõ eſſet in anima ſalus
vt infra videbitur. Tertio facit illã ope cõ
firmare ꝛ pficere: quia dicit Aug. fides ap
pellata eſt ab eo qd̃ fit. Due ſillabe ſonant
cũ dicit̃ fides. prima ſillaba eſt a facio. ſe/
cunda a dico. Interrogo igit̃ te vtrũ credas
dicis credo. fac qd̃ dicis ꝛ fides eſt. Mul/
ti eñ vt dicit̃ ad Tituʒ. j. cõfitent̃ ſe noſ/
ſe deũ: factis aũt negant: ꝛ ideo ait domi/
nus Matth. vij. Nõ oĩs q̃ dicit mihi do
mine dñe: id eſt credit in me corde ꝛ ore in/
trabit in regnũ celoꝝ : Unde ſm Bern. in
epla quadam triplex fides diſtingui põt.
Prima fides eſt mortua: que ſcʒ nõ opera
tur corde ore vl' opere ex dilectiõe quaſi nõ
habeat animã: id eſt ipſã dilectionẽ p quã
ad opera moueat̃. Secunda fides eſt ficta
que ſcʒ ſuſcepta vita ꝛ charitate moueri q̃/
dem inchoat ad bene operandũ: ſed mini/
me pſeuerat moriturq; tã ꝙ̃ abortiua : ꝛ eo
ſenſu dicimus fictã quo figuli vaſa vocan
tur fictilia: nõ quia vtilia ſunt: qꝛ non vti/
lia ſunt ↄ̃diu durãt: ſed qꝛ fragilia facilit̃
frãgi poſſũt: talẽ fidẽ illi habẽt q̃ vt dicit̃
Luc. viij. Ad tẽpus credũt ꝛ in tpe tẽpta/
tionis recedũt. Tertia fides eſt pharata: ſcʒ
in charitate ꝛ duratiõe ſiue ſit ſolũ in intel
lectu ſiue ſolũ in opere ſiue in vtroq; qd̃ ce

teris paribus melius eſt. Pro quo ſciẽ/
dũ ꝙ primo fides quãdoq; reſidet in ſolo
intellectu abſq; opere bono ꝛ hoc ex ratio
ne ꝓuide diſcreteq; illuſtrante: nã in pce/
ptis affirmatiuis q̃ ſemp obligant ſed non
ad ſemp: plerũq; quis nõ exequit̃ opus bo
nũ licet fidẽ viuã veraciter teneat: qd̃ con
tingere poteſt tripliciť. Primo quãdo nõ
eſt neceſſariũ . exẽpli gratia. licet homo de
neceſſitate ſalutis ſemp paratus eſſe tenea
tur potius velle ſubire mortẽ ꝙ̃ negare fi/
dem cũ periculũ imineret : nõ tamẽ peccat
ſi a tali ope ceſſat : cũ talis pculi caſus nõ
iminet: ſicut ſi aliq̃s nõ ſemp ſe exerceret i
elemoſynis diſpẽſandis: infirmis viſitan/
dis: ꝛ ſic de alijs pceptis affirmatiuis : in q̃
tñ abſq; tli opere poteſt eſſe fides vera: qꝛ
taliũ opeꝝ habet habitũ licet nõ ſemp ha/
beat actuʒ: ſic beata virgo fide pleniſſima
videns filiũ corã omni populo duriſſimis
verberib᷒ lacerari: caputq; tremendũ an/
guſtis duriſſimis ſpinis pforari: crucis one
re grauari ꝛ tandẽ crucifigi : nihil agebat
pro liberatiõe filij vl' defenſione ipſius: qꝛ
nõ erat neceſſariũ illũ defenſare: ſed poti᷒
ꝓ nr̃a redẽptiõe neceſſariũ erat illum pati.
iuxta illud Luc. xxiiij. Oportebat chriſtũ
pati ꝛc. Nouerat eñ p ſpiritũ ſanctũ ſic eſ/
ſe pdeſtinatũ ſm beneplacitũ conſiliũ ſum/
me trinitatis cũ q̃bus intelligebat filiũ ſu
um penitus cõcordare: quorum volũtati ꝛ
ipſa vltra oẽs creaturas ſe pfectiſſime con
formabat. Secũdo iuſt᷒ a bono ope ceſſat
qñ ſcʒ illud eidẽ nõ ↄ̃uẽit ſm ſtatũ ſuũ: v̄/
bi grã. hominẽ ex malignitate q̃s occidat
ꝛ cũ iuſticia poſcat: iuſte ad mortẽ cõdẽne/
tur: nihilomin᷒ tñ euadit ipune: ꝛ vñ exul
eſſe debuerat libere ciuitatẽ inhabitat: ſic/
q; penit᷒ in eo iuſticia peat : null᷒ tñ hunc
abſq; auctẽ vl' nõ ſuato iuris ordie põt in/
terimere ne iuſticia peat: alioq̃n veracit̃ ꝛ
criminalit̃ homicida iudicaret̃ : nã qui iu/
ſtũ cõdemnat ꝛ qui iniuſtũ ſine iuris ordi/
ne cõdẽnat vterq; mortaliter peccat : quia
pceptũ ẽ Deut. xvj. Juſte qd̃ iuſtũ eſt exe/
q̃ris. Dolere debet igit̃ qui videt iuſticiaʒ
perire: ꝛ ↄ̃trũ põt illi fauere nõ tñ de alteri
us officio ſe interponere. iuxta illũ Deut.
xxiij. Nemo mittet falcem in alienã meſ/
ſem: quia per h̃ iuſticia nõ defenſat̃ ſ̃ iniu
ſticia cumulat̃. Duobus eñ malis ſcʒ errã
ti ꝛ corrigẽti terti᷒ adiũgit̃. ſ. q̃ iniuſte cor/
rigit. Hic ẽt Johes recũbẽs ſup pect᷒ dñi i
mitã traditorẽ ſibi notificatũ vidictã exer

cere noluit: nec dauid i ſaul q̃rentẽ aiaʒ il/
lius. Sed quid mirũ cum nec iudici liceat
interficere quẽpiam licet iuſte iudicatũ or/
dine iuris ſeruato niſi ꝛ hoc faciat intẽtio
ne recta. ſ. ad ↄ̃ſeruandã iuſticiã nõ ad ex/
ercendam vindictã ꝓpriam ex liuore vl' ad
adipiſcendũ alterius fauorẽ aut pecuniã
vel aliud qd̃cunq; cõmodũ: alioquin ho/
micida iudicaret̃ in iudicio anime. Tertio
deniq; iuſtus cum viua fide ceſſat a bono
opere quãdo cõpenſatis ſingulis circũſtã/
tijs opus illud finem bonũ habere nõ ptꝫ
licet de ſui natura opus bonũ eſſet: aut cũ
pbabilit̃ pſumi poſſet vergi debere i ma/
lum finem: vt exempli grã: v̄itas in ſe bo/
na eſt ꝛ ſancta. pıculoſum tñ eſt ſemp velle
verũ dicere: qꝛ dicit̃ Ecc̃s. iij. Tempus ta
cendi eſt tps loquendi: deſcẽdat igit̃ pdi/
cator in ſermone ad pſonas ac eaꝝ defect᷒
particulares aut ad dños vel platos abſen/
tes ſeculares vel ſpirituales aut ad alios
clericos vel religioſos: ꝛ merã veritatẽ p/
dicet oĩaq; ratiõe ꝛ auctẽ dicta ſua confir
met: tñ quia in tali mõ et in tali caſu ad eũ
nõ ptinet talia pdicare ſine fructu ſcanda/
la generabit et extrema dementia labora/
bit: qꝛ ſm Hiero. fruſtra niti ꝛ nihil aliud
ꝙ̃ odium querere extreme demẽtie eſt. In
cuius argumentũ dicit̃ Ezech. iij. linguaʒ
tuam adherere faciã palato tuo ꝛ eris mu
tus nec quaſi vir obiurgans q: domus ex
aſperans eſt. Secũdo vero fides eſſe ↄ̃tin/
git in opere ſine lumine intellectus ex di/
uina ſapientia pmittente: quia ſunt quidã
iuſte viuentes qui de fide vexatiões horri
biles patiunt̃ ac diuerſis erroribus ꝛ fan/
taſijs implicant̃ quib᷒ aliquãdo videntur
vel totaliter aſſentire ſeu ſaltem de multis
articulis fidei dubitare licet a talib᷒ mole
ſtari cordialiter doleant ac mente talibus
omino ↄ̃tradicant pro ſua liberatiõe deũ
ſuppliciter orant: ac interim bona opa mľ/
tiplicare minime ceſſant: ꝛ p ea defectum fi/
dei ſupplere conant̃ quẽ in intelligẽtia pa
tiunt̃ ꝙ ſi tale lumen fidei dominus viq;
in finem reddere diſſimulat in dubitabili
fide tenendum eſt ei s in celũ palmã mar/
tyrij reſeruatam: quia talis vexatio men/
tis eſt de durioribus afflictionibus vite p/
ſentis: tamẽ dicant cum apoſtolo. ij. Coꝝ.
xij. Uirtus in infirmitate perficitur: liben
ter igit̃ glorıabor in infirmitatibus meis.
vt inhabitet i me v̄tus chriſti: ꝙ h̃ q̃ʒ grãs
agant ꝙ in talibus tẽptatiõib᷒ ↄ̃ſtituti ſic

impatienter patienſ in bonis opibus pſe/
uerant. fecerūt enī qđ ſuū eſt deo mentē ſu
am fideliter ꝑ poſſe ꝓparādo. Und lumi/
noſam hāc fidē dñs ex inſcrutabili ſuo iu/
dicio ſepius non vult homini diſpēſare: cō
muniſ tñ hoc ꝯtingit trib⁹ de cauſis. Pri/
mo ex natura qꝛ plerīqꝫ patiunſ in cerebro
paſſionē quā medici melancoliā vocant:
qbus poſt orationes ꝓ taliū liberatiōe fre/
quētatas ac poſt naturalia medicorum re
media nullū efficati⁹ remediū dari pōt q̃
nihil curare niſi pōderare tales cogitatio/
nes: nec eas cōfiteri niſi generaliſ: aliſ enī
ardenti igni lingna arida adhibere videſ
vt extinguaſ. Secūdo ex culpa pterita ne
ſcꝫ relictis multis vitijs iā ſibi iuſtus ꝛ ꝑ/
fectus eſſe videaſ: ac in ſe ꝯfidēs a diuina
ꝯfidentia cuꝫ ſuo diſcrimine dānabilius
elongeſ. Tertio vero ex gratia ne ſcꝫ poſt
ſublimia dona eis cōmunicata elati cadāt
ſed in humilitate cōſeruati ſemꝑ in virtu/
tibus vberius creſcāt ſicut in ſimili caſu ď
ſe dicit apl'us. ij cor. xij. Ne magnitudo re
uelationū extollat me dat⁹ eſt mihi ſtimu/
lus carnis ꝛc. ꝛ ſeqtur. Nā virtus in infir
mitate pficiſ. libenſ igiſ glorabor in īfir.
ꝛc. Tertio deniqꝫ fides eſſe ꝯtingit tam in
ītellectu q̃ in affectu ꝛ effectu: ita ꝙ radio
ſuo viuifico ꝛ intellectū illumiat ꝛ affectū
viuificat: ac ſemꝑ viuere ꝑ effectū manife/
ſtat. Quā fidē diffinit apl's ad heb. xj. di/
cens: Fides eſt ſubſtātia rex ſperandaruꝫ
id eſt fundamentū ſubſtās edificatiōi ſpi/
rituali: qđ eſt gr̄a ꝛ gl'ia vl' cauſa ſubſiſten
di in nobis res ſperādas: ſcꝫ bona futura
in ꝑtū ſcꝫ eſt inchoatio qdā future beatitu
dinis: quia fides eſt prima virt⁹ infuſa ſi/
cut in alijs rebus: pma pars rei diciſ qdā/
modo ſubſtātia eius: res aūt ſperāde cōti/
nētur in ipſa beatitudie cū ſit ſtatus omni
um bonox aggregatione pfectus: vt diciſ
iij. de ꝯſolatōe Seqtur argumētū nō appa
rentiū: qꝛ obiectū fidei eſt veritas nō viſa
cui firmiſ fides adheret: nō ex rei euiden/
tia ſed ex auctoritate diuina. Ad la.

De fide quō p̄lati ꝛ clerici ꝛ lai/ci tenētur ad illā explicite credēdā vl' etiā ꝯfitendā: Sermo VIII.

Non habebis deos alienos corā me. Exo. xx. Quia in his verbis inſtruit nos deus ad fidē īmaculataꝫ vnius dei cui firmiter
credendo adherere debemus. ideo nūc de
eadē in ꝑticulari pſequamur. Sed quia fi/
des vt dicit Jacobus in canonica ſi nc ope
rib⁹ mortua eſt. Summope penſandum eſt
a nobis qualē fidē exigat a nobis de⁹ cum
mittēs in omnē terrā apoſtolis ſuis ptеſta
tus ſit: Qui crediderit ꝛ baptiſat⁹ fuerit
ſaluus erit. Ad cuius euidentiā ſciēdū
ꝙ tres ſunt gradus fidei. Primus eſt cre/
dere deuꝫ eſſe: quod etiā demōes credūt
vnde Jacob⁹ in canōica: Tu credis quia
vn⁹ eſt deus bene facis ꝛ demones credūt
ꝛ cōtremiſcūt: nec fides illa ſufficit ad ſalu
tem. Secūdus gradus eſt credere deo. id
eſt credere verū eſſe omne qđ deus diſ qđ
ꝛ mali faciūt: ſic ꝛ nos credimus boni ꝙ
verū dicat: nec hoc ſufficit ad ſalutē. Ter/
tius gradus eſt credere in deū: id eſt ſcōm
Aug⁹. credēdo amare ꝛ credendo in eum
ire. credendo ei adherere ꝛ ei⁹ mēbris in/
corporari. Et ſolū per hanc fidē iuſtificaſ
impius: vt patet de pe. di. ij. c. charitas eſt
aqua. vnde dicit textus decretaliū ꝙ firmi
ter credere debemus īmobiliſ ſcꝫ inheren
do fidei. Uerūtñ Guil. de monte lau. in
cle. vna. de ſum. trini. dicit: ꝙ aliqū qs nō
credit ex infirmitate animi: id eſt debilita/
te nō tamē ꝑtinacius inſiſtit ꝛ tunc nō ē he
retic⁹: immo ſi recedit ab illa dubietate re
ſiſtendo illi mereſ ſicut mereſ cohercēdo
primos motus ꝛ ſtimulos carnis: vt patet
vj. di. c. ſed penſandū. ꝛ c. nō eſt peccatuꝫ.
ſi tamē ꝑtinaciſ inſiſteret eſſet heretic⁹: vt
extra de here. c. dubius. Hec liqde probā/
tur extra de ſum. trini. c. damnam⁹. in fi.
ibi enī non damnaſ Joachim abbas: licet
erroneū dixerit: quia corrigi paratus fuit
ꝛ eccl'ie determinatiōi ſe ſubiecit: vnde ille
tñ hereſi diciſ inherere ꝑtinaciſ: qui non
eſt paratus corrigi ad mandatū ſuꝑioris.
Ex his patet ꝙ pertinacia ꝛ obſtīatio red/
dunſ ad hereſim. Hic dicit Helinand⁹ hi/
ſtoriograph⁹: ꝙ licet papias fuerit auctor
hereticox qui dicunt ciliaſte: id eſt mille/
narii: nō tñ inſ hereticos ſed inſ ſanctos in
martyrilogio cōputaſ: ſimiliſ nec hyreni⁹
lugdun̄. nec victorinus pictauien. heretici
appellanſ qui glorioſi martyres fuerūt: ꝛ
tñ in hac opiniōe papiā ſecuti ſunt. Mul/
ti nanqꝫ ſancti ſimpliciter in aliquibus er
raſſe leguntſ: ſicut beat⁹ Cyprian⁹ de here/
ticis rebaptiſandis: qui tñ error eis nō im
putaſ ꝓpter ceteras virtutes q̄ in eis ex/
cellebant: ꝛ quia nō ex pertinacia ꝛ animi
obſtinatiōe ſed ex ignorantie ſimplicitate
errabāt: ꝛ ſic null⁹ iudicaſ heretic⁹ niſi q̄
vult eſſe ſm doctores. Refert etiā Ceſari⁹
ꝙ cū multi heretici fuiſſent ducti ad ignē
vnus illorū penitētia ductus dubitare ce/
pit ſi penitētia ſibi ꝓficeret. ꝛ cū cōfortat⁹
a quodā fideli cōfiteri inciꝑet quātoplus
procedebat in cōfeſſione tantū minuebaſ
ignis in quo ꝯburi debebat: ꝯfeſſiōeqꝫ cō/
pleta ꝑfecte ac abnegatis erroꝛib⁹ ignis
extinctus eſt ex quo nō fuit ꝑtinax ſꝫ duci/
bilis ad penitētiā. Ad maiorē aūt euidē
tiā pmo queri pōt: vtrum laici teneanſ ad
ad ſciendū ꝛ credendū oēs articulos fidei
quos cōtinet ſymbolū apl'ox ac ꝑ hoc ſcire
ſymbolū. Ad hoc rñdet glo. extra de ſum.
tri. c. firmiſ. ꝛ Jo. an. in nouella. ſuꝑ ea. ꝙ
articl'os fidei debēt laici ſcire ꝛ credere ſal
tē implicite. Credere aūt implicite eſt cre/
dere quicqd eccl'ia credit. Theologi tamē
dicūt ꝙ laici tenenſ explicite ſcire ꝛ crede/
re articulos in ſymbolo poſitos de hūani/
tate chriſti ꝛ null⁹ excuſari pōt de ignorā/
tia: qꝛ de iſtis eccl'ia ſolēnizat quolibet an/
no. Primo de cōceptiōe ex ſpūſancto ī an/
nūciatiōe dñica. Secūdo de natiuitate xp̄i
in natiuitate eiuſdē. Tertio de paſſione in
paſceue. Quarto de deſcēſu ad inferos ꝛ
ſepultura in vigilia paſche: cōis pulſatio
olim cāpanax in die ſabbati ſignat tripu/
diū ꝛ gaudiū ſanctox patrum in limbo qđ
habuerūt de deſcēſu xp̄i ad inferos. de re/
ſurrectiōe in die paſche. de aſcēſione in die
aſcēſionis. de iudicio in aduētu dñi. Sed
articl'os de diuītate poſitos ī ſymbolo nō
tenēſ ſimplices ſcire ꝛ credere niſi ī gene/
rali ſicē breuiſ tangit ſymbolū apl'ox. ꝛ oīa
ꝑticl'aria vl' ſpecialia credere īplicite hoc
eſt credere oīa illa q̄ ſancta mater eccleſia
tenet ꝛ credit. ꝛ qñcūqꝫ fuerint requiſiti ſꝑ
tenenſ cōſentire ꝛ in nullo ꝯdicere. vnde
intantū valet illa fides implicita laico ꝙ
ſi naturali rōne motus dicat patrē maiorē
vel filio priorē. vel ꝙ tres pſone ſūt ab in/
uicē diſtātes vel aliqđ ſimile nō eſt hereti/
cus nec peccat dūmō ſic credat: qꝛ credit
eccleſiā ſic credere ꝛ opinionē ſuā fidei ec/
cleſie ſemꝑ ſupponit nec ſuū defendit erro/
rem. ꝛ parat⁹ ſit corrigi: qꝛ licꝫ ſic opineſ:
illa tñ opinio nō ē fides ſua ſꝫ fides eccl'ie:
ſm Jnno. Et dicit Hoſti. ꝙ iſtud remediū
nō admittereſ in caſu quo ore ſe dicit cre/
dere ꝛ operibus negat: vt patet. xj. q. iij. c.
eſtimāt quidā. vbi pſequiſ text⁹ quō factꝭ
deus negaſ: Unde qñqꝫ ꝓpter contēptum
eccl'iaſtice cenſure aliqs etiā laicus vt he/
reticus cōdemnaſ: qꝛ implicite fauere vi/
deſ hereticis: vt patet extra de here. c. ex/
cōicamus. j. §. j. Ceterꝫ de laico ſic implici/
te credēte dicūt quidā theologi ꝙ talis lai
cus pōt ex hoc mereri male credendo. vt ſi
ſimplex hō credit aliqđ hereticum eo ꝙ ſic
p̄dicat ſuus p̄latus quātomagis hoc cre/
dit tantoplus mereſ. qđ tenet Pe. de alli/
aco quōdā ep̄us cameraceñ. poſtea cardi/
nalis in ſua qſtione quā de cōſciētia erro/
nea pariſius diſputauit. ꝛ hoc eſt verū dū/
modo talis laic⁹ ꝓ ſua ſimplicitate de illo
articulo nō teneſ habere fidē explicitā: vt
verbi gr̄a: ꝙ pater in diuinis ē maior filio
ꝛ talis habeat cōſciētiā ꝙ teneſ credere p̄/
lato ſuo ſic aſſerēti: tūc in illo caſu cōſciētia
illa erronea nō eſt peccatum īmo meritū: ꝛ
huic opinioni cōcor. Pe. dicēs: ꝙ qꝛ talis
bona volūtate aſſentit ſcꝫ ꝓpter obedien/
tiā p̄lati ꝛ ꝓpter reuerentiā eccleſie dei: ꝛ
recte credit in vniuerſali: ꝛ q̄uis erret in
ꝑticulari hoc tamē eſt errore inuincibili iō
excuſaſ ꝛ mereſ: hec ille. Secūdo vō q̄ri
pōt de clericis curatis ꝛ ep̄is quō obligāſ
fidē ſcire ꝛ credere cū ipſi maioris ſint ca/
pacitatis. Ad hoc rñdet Jnno. ꝛ Jo. an. in
nouella. ꝙ ſimplices clerici ſi pauꝑes ſunt
ꝙ nō poſſunt emere libros nec ꝓpter pau/
ꝑtatē vacare ſtudio theologico: tūc poſſūt
ſine peccato vacare alteri ſtudio: puta iuriſ
vel medicine ex cauſa licita vt inde viuāt:
ꝛ tūc ſufficit ꝙ credāt implicite ſicut laici:
tenēſ tamē aliquātulū plus ſcire q̄ laici:
puta ꝙ in ſacramēto altaris conficiſ verū
corpus chriſti: qꝛ in hoc quotidie verſanſ.
Si vō tam diuites ſunt ꝙ habēt expenſas
ꝛ magiſtros tūc peccāt niſi plus pficiāt in
diſtincta cognitiōe fidei. ꝛ ī hoc habet diſ/
cernere ſacerdos q̄ eis iniūgit penitentiā:
quare nō ſtudent: hec ꝛ alia ponit ibidem
Jo. an. Porro curati ꝛ ſiles p̄lati tenenſ
excedere menſurā illā fidei eo ꝙ curā ani/
marū habeāt: debent enī ſcire articulos fi/
dei diſtincte ꝛ explicite q̄ cōtinenſ ī ſymbo
lo: Credo in vnū deū. ꝛ in ſymbolo: Qui/
cūqꝫ vult ſalu⁹ eſſe. vt. xxxviij. di. c. j. ꝛ ſe/
quenti. vbi dr̄ qñ p̄ſbri ī parochijs ordināſ
libellū officialē ab ep̄o ſuo recipiāt: vt ad
eccl'ias ſibi deputatas īſtructi accedāt ꝛc.
ep̄i vō tñ ſcire debēt ꝙ de eis omī poſcēti
rōnem reddere pñt. vt. c. di. c. oēs. Et h̄ eſt
ꝓprie explicite ſcire ſcꝫ ſcire alijs articulos

fidei explicare diſtīguere ⁊ defendere. ſuf/
ficit tamē ꝙ hoc faciāt deliberatiōe ꝑhabi
ta etiā ſi opoꝛtuerit cū alioꝝ cōſilio: h̄ ille.
Ex his etiā patet ꝙ tria ſūt ſymbola fidei.
Primū ē illud qđ cōmuniter dicit̄ a fide/
lib9 tam clericis ꝙ̄ laicis: ⁊ factū eſt ad fi/
dei inſtructionē ⁊ fuit editū quando fides
nōdum fuit ꝓpalata: ideo apoſtoli cōgre/
gati fecerūt ſymbolū: id eſt collectionē cre
dendoꝝ vt homīes inſtruerent̄ in fide. ⁊
quia fides nōdū erat ꝓpalata: ideo ſecre/
te dicit̄ in eccl'ia ⁊ in ꝑncipio diei ⁊ noctis:
ſcʒ pꝛima ⁊ cōpletoꝛio ad deſignandū ꝙ in
oꝛtu pſperitatis ⁊ ī occaſu aduerſitat' de/
bet ſe quis firmiter tenere. Poſtea vō qꝛ
multi erroꝛes emerſerūt ꝓpter quedā dif/
ficilia que in illo ſymbolo fuerūt. ad eius
explanationē editum eſt ſymbolū nicenū
a trecētis ⁊ decē ⁊ octo patrib9. i. ep̄is: vt
patet. xv. di. c. canones. ⁊ fūīt ibi aliq̄ addi
tiones declarantes fidei veritatē in pꝛimo
ſymbolo contentā: vt patet cōferenti vnū
ad aliud qđ ſymbolū in niceno cōſilio fa/
ctum fuit ꝓpter grecos q̄ credebāt ꝙ ſpi/
ritusſanct9 nō ꝓcederet ab vtroq; : vt patʒ
de cōſe. di. v. c. penl'. ⁊ vlti. qđ etiā alte can/
tat̄ in miſſa poſt euāgeliū: qꝛ tūc fide ꝓp̄/
lata hoꝛa eſt ꝑdicatiōis ⁊ expoſitiōis euā/
gelij. Proinde in illis ſymbolis nihilomi
nus implicite quedā cōtinebant̄ q̄ ꝓpter
vigētes hereſes opoꝛtebat explicari. ⁊ idō
tertiū ſymbolū additū eſt: ſcʒ athanaſij pa
triarche alexādrini q̄ ſe ſpecialit̄ cōtra he/
reticos oppoſuit ⁊ innumeras pſecutiōes
ſuſtinuit: ⁊ eſt ſymbolū tanq̄ȝ ab eccl'ia cō/
firmatū. ⁊ ideo iam q̄ſi expulſis hereticoꝝ
tenebꝛis illuceſcēte fidei veritate cantat̄ ī
ꝑma. ſ. Quicūq; vult ſaluus eſſe. ſed duo/
bus vltimis omiſſis reuertamur ad decla/
rationē ꝑmi ꝓſequēdam. Tertio queri
pōt quot ſunt articuli fidei. Ad hoc dicen/
dū ꝙ ſi reſpect9 habeat̄ ad illos qui ꝑmū
ſymbolū tradiderūt ſic ſunt duodecim ſ̄m
numerū aplo'ꝝ. Si vō ꝯſideremus ea que
radicaliter ſunt credēda tūc ſūt q̄ttuoꝛde/
cim quoꝝ. vij. ꝑtinēt ad diuinitatē: et. vij.
ad chꝛiſti hūanitatē quos oīs xp̄ianus te/
net̄ credere ⁊ ſcire. ⁊ ideo vnuſq̄ſq; ſymbo
lū illud tenet̄ addiſcere ⁊ quotidie dicere
in recognitionē xp̄iane fidei. hinc parētes
inſtruere debēt pueros ſuos vt ſciāt Pa/
ter noſter. Aue maria. Credo in deū. qđ ſi
nō fecerint obligant̄ ad hoc etiā patrini:
quia dum in baptiſmo puerum tenent eis

iniungit̄ vt in his pie puerū inſtruant vel
inſtrui faciant. vnde indicit̄ eis hocipſum
de cōſe. di. iiij. c. monachi. vos ante omnia
tam viros q̄ȝ mulieres qui in baptiſmate
filios ſuſcipitis: moneo vt vos cognoſca/
tis fideiuſſoꝛes apud deū extitiſſe ꝓ illis
quos niſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipe: ideo
ſemꝑ eos admonere debetis vt caſtitatem
cuſtodiant: iuſticiā diligant: charitatē te/
neant. ante omnia ſymbolū ⁊ orationē do/
minicā voſipſi tenete: ⁊ illis quos excepi/
ſtis oſtēdite. in cui9 etiā argumentū dicit̄
iiij. di. c. ante viginti dies baptiſmi ad pur
gationis exoꝛciſmū cathecumini currant.
in quib9 viginti diebus oīno ſymbolū qđ
eſt: Credo ī deū. ſpecialiter doceant̄. et. c.
ſequē. generale ꝓponit edictū: dicens: ſym
bolū placuit ⁊ vno die ab omnib9 eccleſijs
id eſt ante octo dies dn̄ice reſurrectionis
publice ī eccl'ie cōpetētib9 ꝑdicare: glo. id
eſt intellectū diſcretiōis hn̄tib9. Quar/
to q̄ri poteſt: vtrum auditoꝛes diuerſarū
opinionū ⁊ diuerſoꝝ magiſtroꝝ tenentiū
diuerſas opiniones excuſent̄ a peccato er/
roꝛis ſi opiniones ſuoꝝ magiſtroꝝ ſequā/
tur. cum eñ dicat dn̄s Math. xxiij. Super
cathedrā moyſi ſederunt ſcribe ⁊ phariſei
oīa que dicūt vobis ſeruate ⁊ facite. mlt̄o
ergo magis ſeruanda vident̄ q̄ tradunt̄ a
doctoꝛib9 ſacre ſcꝑture. Ad h̄ rn̄det ſanct9
Tho. in qđlibetis ꝙ diuerſe opiniōes do/
ctoꝝ ſacre ſcripture q̄ nō ꝑtinēt ad fidē et
moꝛes bonos abſq; ꝑiculo ab auditoꝛib9
ex vtraq; ꝑte teneri poſſunt: qꝛ tunc habet
locū qđ ap'lus dicit Roma. xiiij. Unuſq̄ſq;
ī ſuo ſenſu abūdat. In his vō q̄ ꝑtinent ad
fidem ⁊ bonos moꝛes nullus excuſat̄ ſi ſe/
quat̄ erroneam opinionē alicui9 magiſtri
quia de talibus dicit̄ Math. xv. Cecus ſi
ceco ducatū ꝑſtat ambo ī foueam cadunt.
In talibus eñ ignoꝛātia nō excuſat alio/
quin īmunes fuiſſent a peccato qui ſecuti
ſunt opinionē arrij: neſtoꝛij ⁊ alioꝝ hereſi/
archarū. Nec poteſt auditoꝛ excuſationē
habere ꝓpter ſimplicitatē ſi ſequat̄ in ta/
lib9 opinionē erroneā: qꝛ in rebus dubijs
nō eſt de facili ꝑſtandus aſſenſus quinimo
vt dicit Aug9. in. iij. de doctrina xp̄iana.
Cōſulere debet aliquis regulā fidei quam
de ſcꝑturarū planioꝛib9 locis ⁊ eccleſie au
ctoꝛitate accepit: q̄ ergo aſſentit opinioni
alicuius magiſtri cōtra manifeſtū ſcriptu/
re teſtimoniū ſiue contra id quod publice
tenet̄ ſ̄m auctoꝛitatē eccl'ie nō pōt excuſari

ab erroꝛis vitio. Quinto queri pōt. vtꝝ
cōfeſſio fidei ſit neceſſaria ad ſalutē: ꝑſer/
tim cum illud videt̄ ad ſalutem ſufficere ꝑ
qđ homo attingit finē virtutis: ſed ꝓp̄i9
finis fidei eſt ꝯiunctio humane ment' ad
veritatem diuinā qđ pōt eſſe ſine exterioꝛi
cōfeſſione. Ad hoc rn̄det ſcūs Tho. ſcđa
2e. q. iij. ꝙ ea q̄ ſunt neceſſaria ad ſalutē ca
dunt ſub ꝑceptis diuine legis: cōfeſſio aūt
fidei cum ſit q̄ddam affirmatiuū nō ꝑt ca/
dere niſi ſub ꝑcepto affirmatiuo. Unde co
mō eſt de neceſſarijs ad ſalutē quo cadere
pōt ſub precepto affirmatiuo diuine leg'.
Precepta aūt affirmatiua nō obligant ad
ſemꝑ licʒ ſꝑ obligēt: ſed ꝓ loco ⁊ tp̄e ⁊ ſ̄m
alias circūſtātias debitas ſ̄m q̄s opoꝛtet
actū hūanū limitari ad h̄ ꝙ ſit act9 virtu/
tis: ſic ergo ꝯfiteri fidē non ſemꝑ nec in q̄/
libet loco eſt de neceſſitate ſalutis: ſed ali/
quo loco ⁊ tp̄e. ſ. qn̄ ꝑ omiſſionē hmōi con
feſſiōis ſubtraheret̄ honoꝛ deo debitus vl'
etiā vtilitas ꝓximis impēdēda: puta ſi q̄s
interrogatus de fide taceret: ⁊ ex hoc cre/
deret̄ ꝙ nō haberet fidem: vel ꝙ fides nō
eſſet vera vel alij ꝑ eius taciturnitatē auer
terent̄ a fide. In hmōi eñ caſibus ꝯfeſſio
fidei eſt de neceſſitate ſalutis. Qđ ſi obij/
citur illud quod vergere pōt in ſcandalū
et ꝑturbatiōem alioꝝ nō eſt neceſſariū ad
ſalutē: qꝛ dic̄ ap'ls. j. Coꝛ. x. ſine offenſiōe
eſtote iudeis ⁊ gentib9 ⁊ eccleſie dei: ſ ꝑ cō
feſſionē fidei infideles qn̄q; ad ꝑturbatio
nem ꝓuocant̄. Ad hoc rn̄det ibidem: ꝙ ſi
turbatio infidelium oꝛit̄ de cōfeſſiōe fidei
manifeſta abſq; vtilitate fidei et fidelium
nō eſt laudabile in tali caſu fidem publice
ꝯfiteri: qꝛ eſt ꝯtra illud matth. vij. Nolite
ſanctū dare canib9 neq; margaritas ſpar/
gere añ poꝛcos ne ꝯuerſi diſrūpant vos: ſ
ſi vtilitas aliqua fidei ſperet̄ aut neceſſi/
tas aſſit cōtempta turbatione infideliū de
bet homo publice fidem ꝯfiteri. Deniq; h̄
fides catholica ſi debet eſſe vā: in aliq̄ ne/
ceſſe eſt ꝙ ſit integra: qꝛ ſi quis errat ī vno
iam nō habet fidem etiā infoꝛmē: ꝙ ſic patʒ
ſ̄m Tho. ibidē. q. v. qꝛ foꝛmale obiectū fi/
dei eſt veritas ꝑma ſ̄m ꝙ manifeſtat̄ in ſa
cris ſcripturis ⁊ doctrina eccl'ie quicūq; q̄
nō inhereret ſicut infallibili ⁊ diuine regu
le doctrine eccl'ie q̄ ꝓcedit ex veritate pꝛi/
ma in ſacris ſcripturis manifeſtata ille nō
habet habitū fidei: ſ ea que ſunt fidei alio
mō tenet ꝙ̄ per fidem: quia de his que ec/
cleſia docet que vult tenet: ⁊ que non vult

nō tenet: ⁊ ſic ꝑ fidem non inheret eccleſie
doctrine ſicut infallibili regule: ſ inheret
ꝓpꝛie voluntati ⁊ opiniōi ꝑ quā tenet ali/
q̄s articulos fidei ad libitū ꝓpꝛiū. Añ ſic
moꝛtale peccatū ꝯtꝛiat̄ charitati ſic diſcre/
dere vnū articulū ꝯtrariat̄ fidei: ⁊ ideo ſic
charitas nō remanet in homīe poſt vnum
moꝛtale: ſic nec fides poſtq̄ȝ diſcredit vnū
articulum fidei. Ad laudem dei.

De effectu fidei ⁊ infidelitate gē tiliū: iudeoꝝ ⁊ hereticoꝝ: ⁊ vtrum heretici ſint tolerādi: Ser. IX

Non habebis deos
alienos coꝛā me. Exod. xx. Dicit
Aug. ſermōe. xxij. ꝙ fides appel
ta eſt ab eo quod fit: due ſillabe ſonant cū
dicit̄ fides. Pꝛima ſillaba ē a facto: ſcđa
a dicto: interrogo te vtꝝ credis: dicis: cre
do: fac qđ dicis ⁊ fides eſt: alioq̄n vt dicit
Jaco. ij. c. Fides ſine opib9 moꝛtua ē. imo
vt dicit Aug. li. de charitate: cū dilectione
fides xp̄iani eſt ſine dilectiōe fides demo/
nis: etenī demones credūt ⁊ ꝯtremiſcunt:
ſup q̄ vbo dicit Aug. vtinā quō demones
iudicē ſic hoīes agnoſcerēt ſaluatoꝛē. Eſt
eñ demonib9 remuneratoꝛ maloꝝ tñ: ⁊ idō
merito timēt: homib9 vō tā maloꝝ q̄ȝ bo/
noꝝ vt et timoꝛē reddam9 ⁊ amoꝛē. Pro q̄
ſciēdū: ꝙ vt tangit Hug. li. de ſacramētis:
tria ſunt que ab initio ⁊ ante aduentū chꝛi
ſti ⁊ poſt ad ſalutem obtinendam neceſſa/
ria fuerunt ſcʒ fides ⁊ ſacramenta fidei vt
baptiſmus: confeſſio ⁊ ſimilia ⁊ opera bo/
na in charitate facta: que tria ita ſibijnui/
cem cōnectunt̄: ꝙ ſalutis effectum habere
non pn̄t ſi ſimul nō fuerint: quia nec fides
meritū habet ſi dum poteſt opari neglexe/
rit nec opus bonū eſt aliq̄d ſi ſine fide cha
ritate foꝛmata factū fuerit: ⁊ rurſus fides
opans hoīem ſctificare nō ſufficit ſi eam q̄
in ſacramētis dei cōſtat ſctificatiōem reci/
pere ꝯtemnit. Et ideo dic̄ Jaco. ij. c. Si fi/
dem dicat quis ſe habere opera autem nō
habet nūquid poterit fides ſaluare eū. Ex
quibus verbis elicit̄ ꝙ duplex eſt fides.
vna ī intellectu: ⁊ altera in opatione: mul/
ti ſunt enim qui dicunt ſe noſſe deū: factis
aūt negāt. De quib9 dicit̄. ij. Pe. ij. meli9
erat illis viam nō cognoſcere iuſticie q̄ȝ p9
agnitionem retroꝛſum cōuerti ab eo quod
illis traditum eſt ſancto mandato: quia ſi/
unt eis poſterioꝛa peioꝛa pꝛioꝛib9: qui h̄ ca

rã bonoꝝ opeꝝ nõ habet fidẽ nõ habet: et
A eſt infideli deterioꝛ. Quapropt̃ duo re-
oꝛ eſſe ꝓſequenda ſcʒ de effectu fidei ⁊ de
peccato infidelitatis. Pro primo q̃rit do-
ctoꝛ ſanct⁹ ſecũda 2ᵉ. q. vij. vtrũ ſcʒ timoꝛ
ſit effectus fidei ſicut dicit Jac. ij. Demo-
nes credunt ⁊ ꝯtremiſcunt. Ad hoc reſpõ
det: ꝙ timoꝛ eſt quidã mot⁹ appetitiue vir-
tutis: omniũ ergo motuũ appetitiuoꝝ ꝑn-
cipiũ eſt bonũ vel malũ apprehenſũ: quia
opoꝛtet ꝙ timoꝛis ⁊ omniũ appetitiuoꝛũ
motuũ principiũ ſit aliqua apprehẽſio: ꝑ fi
dem igit̃ ſit in nobis aliqua apprehenſio
de quibuſdã malis penalib⁹ q̃ ſm iudiciũ
diuinũ inferunt̃: ⁊ ꝑ hunc modũ fides eſt
cauſa timoꝛis quo q̃s timet a deo puniri q̃
eſt timoꝛ ſeruilis. Eſt aũt ⁊ cauſa timoꝛis
filialis quo quis timet ſeparari a deo: vel
quo quiſ refugit ſe deo cõparare reuerẽdo
ipm in q̃ʒtũ ꝑ fidẽ hanc eſtimationẽ habe-
mus de deo: ꝙ ſit quoddã imenſũ ⁊ altiſſi
mũ bonũ a quo ſparari peſſimũ ⁊ cui vel-
le equari eſt malũ: ſed primi timoꝛis ſcʒ ſer
uilis eſt cauſa fides infoꝛmis. ſecundi ve-
ro timoꝛis eſt cauſa fides foꝛmata q̃ ꝑ cha
ritatẽ facit hominẽ deo iherere ⁊ illi ſbijci.
Secundo querit ibidẽ vtrũ purificatio
coꝛdis ſit effectus fidei: ſicut inuuere vide
tur Act. xv. Fide purificãs coꝛda eoꝛum:
Ad hoc rñdet ꝙ ipuritas vniuſcuiuſq; rei
ꝯſiſtit in hoc ꝙ rebus vilioꝛibus immiſce-
tur: non em̃ dicit̃ argentũ impuꝝ eſſe ex ꝑ-
mixtione auri ꝑ quã melius credit̃: ſed ex
ꝑmixtione plũbi vel ſtanni: Manifeſtũ eſt
aũt ꝙ rationalis creatura digniοꝛ eſt om-
nibus tẽpoꝛalibus ⁊ coꝛpoꝛalibus creatu-
ris: ⁊ ideo impura reddit̃ ex hoc ꝙ tꝑali-
bus ſe ſubijcit ꝑ amoꝛẽ: a qua q̃dẽ ipurita-
te purificat̃ per modũ cõtrariũ dũ ſcʒ ten-
dit in id qd̃ eſt ſupꝛa ſe ſcʒ in deũ in q̃ mo-
tu primũ principiũ eſt fides: accedẽtẽ autẽ
ad deũ opoꝛtet credere: vt habet̃ ad heb.
xj. ⁊ ideo primuʒ principiũ purificationis
coꝛdis eſt fides: que ſi ꝑficiatur ꝑ charita-
tem ꝑfectã purificationẽ cauſat: ſi vero re-
manet fides infoꝛmis tũc excludit quãdã
turpitudinẽ ſibi oppoſitã ſcʒ impuritateʒ
erroꝛis. Pro ſecũdo ꝑncipali q̃rit doc.
ſanctus ſecũda 2ᵉ. q. x. vtrũ infidelitas ſit
peccatũ: ꝑſertim cũ nullus peccat in eo qd̃
vitare nõ poteſt: quia omne peccatũ eſt vo
lũtariũ: ſed non eſt in homis poteſtate ꝙ
ĩfidelitatẽ vitet quã vitare nõ põt niſi fidẽ
habẽdo: dic̃ em̃ apl̃s ad Ro. iiij. Quomõ
credẽt q̃ nõ audierũt: quomõ aũt audient
ſine ꝑdicãte. Ad hoc rñdet ꝙ infidelitas
dupliciť accipi poteſt. Uno modo ſm pu-
rã negationẽ vt ex hoc ſolo q̃s dicat̃ infi-
delis eo ꝙ nõ habet fidẽ: ſicut in illis q̃ ni
hil audierũt de fide: ⁊ tũc infidelitas non
habet rationẽ pcti ſʒ magis pene: q꞉ talis
ignoꝛãtia diuĩoꝝ ex pctõ ꝑmi parẽtis eſt ſe
cuta: q̃ ergo ſic ſunt infideles dãnant̃ q̃dẽ
pena ſenſus ꝓpt̃ alia peccata ſi que fece-
runt que ſine fide remitti nõ poſſũt: nõ au
tẽ damnant̃ ꝓpter ĩfidelitatis peccatum
niſi pena dãni tm̃. Hinc dñs dicit Joh. xv.
Si nõ veniſſem ⁊ locutus eis nõ fuiſſẽ pec
catũ nõ haberent. qd̃ exponẽs Aug. dicit:
ꝙ loquit̃ de illo peccato quo non credide
rũt in chꝛiſtũ. Alio modo põt infidelitas
ĩtelligi ſm ꝯtrarietatẽ fidei: q꞉ ſcʒ aliq̃s re
pugnat auditui fidei: vl̃ etiã ipam ꝯtẽnit.
ſm illud Eſa. l. Quis credidit auditui no
ſtro. ⁊ in hoc ꝓprie ꝑficit̃ infidelitatis rõ ⁊
ſm hᷓ infidelitas eſt pctm̃: ⁊ oꝛitur ex ſuper
bia: ex qua cõtingit ꝙ aliq̃s intellectũ ſuũ
nõ vult ſubijcere regulis fidei ⁊ ſano intel
lectui patrũ: Uñ dic̃ Grego. xxxj. moꝛa. ꝙ
ex inani glĩa oꝛiũt̃ nouitatũ ꝓſumptiões.
Secũdo q̃ri põt vtꝝ infidelitas q̃ pctm̃ B
reputat̃ ſit maximũ pctõꝝ: ꝑſertim cũ illud
qd̃ diminuit vl̃ excuſat peccatũ nõ videtur
maximũ peccatoꝝ: ſʒ infidelitas diminuit
vl̃ excuſat peccatũ: q꞉ dic̃ apl̃us: Fui blaſ-
phemus ⁊ ꝑſecutoꝛ ⁊ ꝯtumelioſus: ſʒ miſe-
ricoꝛdiã ꝯſecutus ſum: q꞉ ignoꝛãs feci in
incredulitate. Ad qd̃ rñdet doct. ſctũs ibi
dem: ꝙ omne peccatũ foꝛmalit̃ ꝯſiſtit in a-
uerſione a deo: ⁊ ideo tanto aliqd̃ peccatũ
grauí⁹ eſt q̃nto ꝑ ipm homo magis a deo
ſeparat̃. ꝑ infidelitatẽ aũt maxime elonga
tur homo ab eo: q꞉ nec veraʒ dei cognitio-
nẽ habet: ꝑ falſã autẽ cognitionẽ ipius nõ
appꝛopinq̃t ei ſʒ magis ab eo elongat̃: nec
ẽẽ põt ꝙ q̃tũ ad aliqd̃ deũ cognoſcit q̃ fal-
ſam opiniõeʒ de ipo habʒ: q꞉ id qd̃ ipe opi
nat̃ nõ ẽ de⁹: ⁊ ideo mãifeſtũ ẽ ꝙ pctm̃ in-
fidelitat̃ ẽ mai⁹ oĩb⁹ pctis q̃ ꝯtingũt ex ꝑ-
uerſitate moꝝ. Uñ licet peccatũ ĩfidelitat̃
ex ꝑte ignoꝛãtie habet a materia rationem
excuſatiõis: ⁊ maxĩe qñ q̃s ex malicia non
peccat: ſicut fuit in apoſtolo paulo ex hoc
tamen quando habet reuiſum ad ea q̃ ſunt
fidei habet rõnẽ pcti grauiſſimi: qd̃ tm̃ pec
catũ aggrauat̃ ſʒ dr̃iaʒ ⁊ gradũ ĩfidelitat̃
nã ſm opatiõeʒ ĩfidelitat̃ ad fidẽ ſũt tres
ſpecies infidelitat̃: quia cuʒ infidelitatis

peccatũ cõſiſtit in renitendo fidei hoc põt
ꝯtingere tripliciter: vel em̃ renititur fidei
chꝛiſtiane nõ dum ſuſcepte: ⁊ talis eſt infi-
delitas paganoꝝ gentiliũ ⁊ ſimiliũ: ⁊ ẽ in-
fimus gradus in malicia: aut renitit̃ chꝛi-
ſtiane fidei ſuſcepte in figura dũtaxat ⁊ ta
lis eſt infidelitas iudeoꝝ: ⁊ eſt medi⁹ gra-
dus vel renitit̃ fidei chꝛiſtiane iam ſuſce-
pte in ipa manifeſtatiõe veritatis ⁊ talis ẽ
infidelitas hereticoꝝ que eſt peſſima inter
oĩa: nam ſicut grauius peccat qui nõ im
plet qd̃ ꝓmiſit q̃ ſi nõ implet qd̃ nunq̃ ꝓ-
miſit: ſic grauius pctm̃ ẽ infidelitas here-
ticoꝝ qui ꝓfitent̃ fidem euãgelij ⁊ eidem
renitunt̃ ipam coꝛrũpentes q̃ iudei qui fi
dem euãgelicam nunq̃ ſuſceperũt: ſʒ q꞉ ſu
ſceperũt ei⁹ figurã in lege veteri quã male
interꝑ̃tantes coꝛrũpũt: ideo ipoꝝ infideli
tas eſt grauius peccatũ q̃ infidelitas gen
tiliũ qui nullo mõ fidem euangelij ſuſcepe
runt. Deinde queri põt. Utrũ infideles
⁊ eoꝝ ritus ſunt tolerãdi: ꝑſertim q꞉ vt di-
ctum eſt tales grauiſſime peccãt tam ĩ infi
delitate q̃ in ritu eos. ſ. ſeruando: ſʒ pecca-
to ꝯſentire videt̃ qui nõ ꝓhibet cũ tm̃ ꝓhi
bere põt: vt habet̃ in glo. ad Ro. j. ſuꝑ il-
lud: Nõ ſolum qui faciũt ſed qui ꝯſentiũt
facientib⁹. Hinc vt narrat Aug. xviij. dẽ ci.
dei. chꝛiſtiani ꝑncipes templa idoloꝝ pri-
mo claudi ⁊ poſtea dirui fecerũt ne. ſ. dẽ ce-
tero idolatriã exercerent infideles. Ad hᷓ
rñdet doctoꝛ ſanct⁹ ſcda 2ᵉ. q. x. ⁊. xj. ſpar-
ſim ꝙ humanũ regimẽ deriuat̃ a diuĩo re-
gimine ⁊ illud imitari debet: deus aũt q̃-
uis ſit oĩpotẽs ⁊ ſumme bon⁹ ꝑmittit ali
qua mala fieri in vniuerſo q̃ tamẽ ꝓhibere
poſſet ne eis ſublatis maioꝛa bona tollerẽ
tur vl̃ etiã peioꝛa mala ſequerent̃: ſic etiã
in regimine humano illi qui ꝑſunt ratiõe
aliqua mala tolerant ne aliqua bona ipe-
diant̃: vel etiam ne aliqua peioꝛa mala in
currant̃. ſicut Aug. dic̃ in. ij. de oꝛdine: au
fer meretrices de rebus humanis ⁊ turba
bis oĩa libidinibus: vnde ritus gentili-
um ⁊ infideliũ qui nihil virtutis vel vtili-
tatis afferũt: licet nõ ſint aliqualit̃ tolerã-
di: tm̃ ad vitandũ ſcandalũ vl̃ diſcidiũ qd̃
ex hoc ꝓuenire poſſet vel etiã ꝓpter amo-
uendũ ſalutis impedimentũ eoꝝ qui pau-
latim ſic tolerati ꝯuertunt̃ ad fidem tole-
rari pñt: ꝓpter hoc em̃ tã hereticoꝝ q̃ pa-
ganoꝝ ritus aliqñ tolerauit eccl̃ia quãdo
erat magna infideliũ multitudo: ſimilr̃ iu
dei ⁊ eoꝝ ritus ſunt tolerãdi qui ex hᷓ ꙩ ri-
tus ſuos obſeruant in quib⁹ olim ꝑfigura
batur veritas fidei quã tenemus hᷓ bonuʒ
ꝓuenit ꝙ teſtimoniũ fidei nr̃e habem⁹ ab
hoſtibus ⁊ q̃ſi in figura nobis repñtat̃ qd̃
credimus. Uerũtñ ſi querit̃: vtrũ hec he-
retici ſunt tolerandi: rñdet ibidẽ ꝙ in eis
duo ſunt cõſiderãda. Unũ ex ꝑte ipoꝝ ſcʒ
peccatũ ꝑ qd̃ meruerunt nõ ſolum ab eccle
ſia ꝑ excõicatiõem ſepari: ſed etiam a mun
do ꝑ moꝛtẽ excludi: q꞉ grauius eſt coꝛrum
pere fidem ꝑ quã eſt anime vita q̃ falſare
pecuniam ꝑ quã vite coꝛpoꝛali ſubuenit̃.
Si ergo falſarij pecunie vel alij malefacto
res ſtatim ꝑ ſeculares principes iuſti moꝛ-
ti tradunt̃: multomag̃ heretici ſtatim qñ
dẽ hereſi ꝯuincunt̃ ꝑñt nõ ſolũ excõicari: ſʒ
etiam iuſte occidi. Scdm aũt eſt ex ꝑte ec-
cleſie. ſ. miſericoꝛdia ad errantiũ ꝯuerſio-
nem: ⁊ ideo nõ ſtatim damnat ſed poſt pri
mã ⁊ ſcdam coꝛreptiõem: iux̃ illud apl̃i ad
Titũ. iij. dicẽs: hereticũ hoĩem poſt ꝑmã
⁊ ſcdam coꝛreptionẽ deuita q꞉ ſubuerſus ẽ
qui hmõi eſt. Unde ſi poſt ſcdam coꝛrepti-
onem adhuc ꝑtinax inuenit̃ tunc: eccl̃ia dẽ
eius ꝯuerſiõe nõ ſperans alioꝝ ſaluti ꝓui-
det illum ab eccleſia ꝑ excõicatiõis ſn̄iam
ſeparãdo ⁊ vlterius eum iudicio ſeculari
ad exterminandũ a mũdo ꝑ moꝛtem relin-
quẽdo. Dicit em̃ Hiero. ⁊ habet̃. xxiiij. q.
iij. abſcindende ſunt putride carnes ⁊ ſca
bioſa ouis a caulis repellenda ne tota do-
mus maſſa coꝛpus ⁊ pecoꝛa ardeat coꝛrũ-
pat̃ putreſceſcat intereat. Arrius in alex
andria vna ſcintilla fuit ſed qm̃ nõ ſtatim
oppꝛeſſa eſt totã vrbem ei⁹ flãma popula-
ta ẽ. Hinc eſt ꝙ primo reuertẽtes ab he-
reſi eccl̃ia nõ ſolũ recipit ad penitentiã ſed
etiã cõſeruat eos in vita ⁊ etiã ex ſpãli gr̃a
in bonis tꝑalibus ⁊ eccl̃iaſticis dignitati-
bus aliqñ iteꝝ reſtituit ꝓ bono pacis ſi ve
ꝯuerſi videant̃: ſi tm̃ recepti relabunt̃ hoc
videt̃ eſſe ſignũ incõſtãtie eoꝝ circa fidẽ:
et ideo vlterius recipiunt̃ quidẽ ſemꝑ ad
penitentiã nõ tm̃ liberant̃ a ſn̄ia moꝛt̃ nec
ꝯſeruant̃ in bonis tꝑalib⁹. Deniq; licet C
fides chꝛiſtiana fuerit vnica et ſola poꝛta
eterne ſalut̃: nõ tm̃ oĩm fides erit deo gra-
ta vel nobis ſalutifera: q꞉ q̃rundã pei⁹ ſoꝛ
deſcit ĩ fide ꝑuerſitas q̃ alioꝝ infidelitas.
Pro quo ſciendũ: ꝙ duplex ẽ fides. Una
dicitur moꝛtua vel infoꝛmis: que ſcʒ non ẽ
foꝛmata diuina charitate: dicit̃ enim moꝛ
tua quia omnipotẽs eſt ad eliciendũ act⁹
meritoꝛios vel etiam actus arduos: ꝙ ſi

aliquãdo elicit opera ardua vł etiã opera
alia de genere bonoꝝ nõ tñ ſũt meritoria:
cuius ratio eſt: qꝛ licet facit aliqđ bonũ nõ
tñ hoc facit ꝓpter deũ: vel ſi facit ꝓpter de/
um nõ tñ deus eſt principał cauſa mouens
ad illud bonũ ꝑficiendũ: ſed aut aliqđ in/
cõmodũ euitandũ vł cõmodũ cõſequẽduʒ
in tpe vł eternitate ad qđ tẽdit natura vel
fides informis: Vñ. j. Cor. xiij. Si habue/
ro omnẽ fidẽ. glo. id eſt ꝑfectaʒ fidẽ: ita vt
mõtes trãſferã: id eſt trãſferri a deo impe/
trẽ ſicut Alex. qui fide potuit mõtes caſpi
os cõiũgere ⁊ iudeos intus includere: vt
refert Joſephus. Seqtur. Charitatẽ autẽ
nõ habuero nihil mihi ꝓdeſt: ſcʒ ad vitam
eternã. Alia vero fides dicit̃ viua ꝑ ſimili
tudinem: qꝛ ſicut illa dicunt̃ viuere q ex ſe
motũ ⁊ operationẽ habẽt: ſic illa fides vi/
ua dicit̃ q ꝑ dilectionẽ opat̃ ⁊ tẽdit in deũ
faciẽs nõ ſolũ illud qđ deus vult ſ₃ vt de⁹
vult: ſcʒ ↄſciẽtia pura ⁊ intẽtiõe recta. Ad
laudẽ dei.

De ſex primis articulis fidei et quinqꝫ penis inferni ſm poetas:

Sermo X

N On habebis deos
alienos Exo. xx. diſcuſſis vtrun/
qꝫ de diuerſitate credentiũ ⁊ edi/
tiõe triũ ſymboloꝝ effectuqꝫ fidei gr̃a bre/
uitatis ad articulos fidei ꝓut ſm ordineʒ
in ſymbolo apłoꝝ ↄtinẽt̃ ſuccincte deduci/
dãdos ſtilum ↄuertam⁹ q̃ ponunt̃. xij. ſm
numeꝝ. xij. apłoꝝ ad q̃s oẽs alij reducun/
A tur. Quoꝝ primũ ponit Petr⁹. Credo
in deũ. p. o. cre. ce. ⁊ terre. vbi breui verbo
multa ↄcludit. Dicendo nãqꝫ credo. i. fide
tẽdo charitate formata in deuʒ: in q̃ oñdit
vnitatẽ eſſentie. Et ideo ad maiorẽ inſtru/
ctionẽ ſimpliciũ adiũgit vnuʒ in alio ſym
bolo: qꝛ licʒ trinitas ſit in ꝑſonis: eſt tamẽ
vnitas in eſſentia: ſicut anima vna eſt in eſ
ſentia tres habẽs potẽtias: de q̃ trinitate
⁊ vnitate dicit Aug⁹. vj. de tri. in ſũma tri
nitate tm̃ eſt vna q̃tũ tres ſimł ſunt: ⁊ nec
plus aliq̃d ſunt due q̃ vna res ⁊ in ſe infi/
nita ſunt: ita ⁊ ſingula ſunt in ſingulis: et
omnia in ſingulis: ⁊ ſingula in omnib⁹: et
omnia in omnib⁹: ⁊ vnũ omnia. Si queriſ
argumen. Bern. in ſmone de trinitate. Re
ſpõdet. inq̃rere de ſũmma trinitate ꝑuerſa
curioſitas eſt: credere ⁊ tenere ſicut eccłia
ſancta tenet fides ⁊ ſecuritas ẽ: videre au/
tẽ eã ſicuti eſt ꝑfecta ⁊ ſumma felicitas eſt.
Dicũ tñ Aug. de verbis dñi: videm⁹ ſolem
in celo currentẽ: fulgentẽ: calentẽ: ſimilit̃
ignis tria habʒ: ſ₃ eſt motũ: lucẽ ⁊ feruorẽ:
diuide ergo ſi potes o arriane ſolẽ vł ignẽ
⁊ tũc demũ diuide trinitatẽ: dic ergo vnũ
deũ ſm Jo an. ne dꝛſuia ↄrietatẽ: ↄrietas
pugnã: pugna vero corruptiõeʒ iduceret.
Dic inq̃ vnũ ad ↄfuſionẽ infideliũ: q̃ deoſ
infinitos colẽdos aſſũpſerũt. Dij nãqꝫ q̃s
pagani deos aſſerũt homĩeſ olim fuiſſe ꝓ/
bãt: ⁊ ꝓ vniuſcuiuſqꝫ vita poſt mortẽ a ſu
is coli ceperũt: ꝑ ſtim greci plurimos deoſ
ac deas finxerũt. Dicũt enim Jouẽ deũ ce/
li q̃ p̃cipue colebat̃ apđ crethã. Venerem
deã cupidinis q̃ colebat̃ apđ paphos. Ap
pollinẽ deũ diuinatiõis q̃ colebat̃ apđ de/
los. Vulcanũ deũ ignis q̃ colebat̃ apđ lem
nos. Mineruã deã ſapiẽtie q̃ colebat̃ apđ
athenas: ⁊ ſic de infinitis alijs: in quoruʒ
laudẽ vt dic̃ Papias poete carmia cõpo/
nẽtes eos in celos ſuſtulerũt: nã quarũdã
inuẽtiões artiũ ⁊ cultũ peperiſſe dicũt̃: vt
eſculapi⁹ medicinã: fuerũt etiã viri fortes
aut vrbiũ cõditores: q̃bus mortuis homi/
nes q̃ eos dilexerũt ſimulachra ↄfinxerũt
vt haberẽt aliqđ ex imaginũ ↄtẽplatiõe ſo
latiũ: ſed paulatim hm̃õi honor ſuadẽtib⁹
demonijs ita in poſteros irrepſit: vt q̃s il/
li ꝓ ſola memoria nomĩs honorauerũt ſuc
ceſſores deos eſtimarẽt ⁊ colerẽt. hec Pa/
pias. Quidã ẽt vt chaldei elemẽta ⁊ ꝑſer
tim ignẽ ac figuras celi ſolis lune omnẽqꝫ
militiã celi adorabant. Sunt inſup alij vt
egyptij q̃ bruta aĩalia ⁊ arbores ac ſimilia
coluerũt: vnũ tñ deũ principalẽ habuerũt
Apin. ſ. habentẽ ſilitudinẽ bouis: ſignũqꝫ
lune ſemiplene: Unde Plinius ſcribit ſe
deũ illũ vidiſſe: ⁊ ex hac cultura venit ori/
go idolatrie in filios iſrł q̃ vitulum adora
uerũt: qui ope diabolico formabat̃ a liq̃/
facto metallo. Judei q̃dẽ vnũ deũ colũt: ſ₃
nõ ſm ſciẽtiã eo q̃ filiũ eius xp̃m negant:
Chriſtiani vero q̃ ſup oẽs gentes veritatem
iuenerũt dulci modulatiõe iubilãt: credo
in vnũ deũ. ⁊ ſic confitent̃ vnitatẽ diuine
eſſentie: Deinde addũt Prem omnipotẽ/
tem. Vide nunc q̃ dulciſſia cõnexio voca
buloꝝ in conſolationẽ fideliũ: nã in patre
demõſtrat inexꝑſſibilẽ dignationẽ: in om
nipotẽtia p̃celſã dignitatẽ: nam tã infini/
te dignitatis ⁊ maieſtatis eſt q̃ in illi⁹ cõ/
paratione cuncta creata quaſi veſtigiũ pe/
dis ⁊ pene nihil reputant̃: qui nihilomin⁹

ſolis ac tantus imẽſa ſua pietate tam di/
gnanter inclinauit ſe nr̃e vilitati q̃ nõ ſo/
lũ a nobis vocari pat̃ expoſtulat: vt fiden/
tiam pleniorẽ nobis tribuat ⁊ amorẽ vbe/
riorem ingerat: ſed etiã frater noſter eſſe/
ctuſ eodẽ cinctorio viliſſimo veſtiri nõ eru
buit vt ipſe primogenit⁹ effectus adoptiu⁹
nos filios dei inſtitueret: ⁊ paternã pieta/
tẽ fidentius inuocãdã eẽ doceret: de q̃ am/
mirãs bonauẽ. in expoſitione pat̃ noſter.
ait: O imenſa clementia luth viliſſimũ dei
filiũ ſe nominat ⁊ rex regũ ſe patrẽ meum
dicit. Sequit̃: Creatorẽ celi ⁊ terre. qđ ad/
ditũ eſt cõtra hereſim illã que dixit viſibi/
lia eſſe a principe tenebraꝝ: inuiſibilia ve/
ro a deo: ⁊ ideo ad maiorẽ declarationẽ di
citur in alio ſymbolo. Viſibiliũ ⁊ inuiſibi/
B liũ. Secundũ vero articulũ poſuit An/
dreas dicẽs: Et in ieſum chriſtũ filiũ eius
vnicũ dñm nr̃m. quia nõ ſolũ chriſtiano ne
ceſſe eſt credere vnũ deũ: ⁊ hunc creatoreʒ
celi ⁊ terre: ſ₃ etiã neceſſariũ eſt credere q̃
deus ſit pater: ⁊ q̃ chriſtus vere ſit fili⁹ ei⁹
hoc eñ eſt vnicũ fundamẽtũ fidei noſtre.
de quo in cle. de ſum. trini. c. fidei catholi
ce fundamẽto p̃ter qđ teſte apło. Nemo po
teſt aliud ponere firmit̃ inherẽs apte cum
ſancta matre ↄfitemur vnigenitũ dei filiũ
in his omnib⁹ in q̃bus de⁹ pat̃ exiſtat vna
cũ patre eternalit̃ exiſtentẽ ꝑtes nr̃e natu/
re ſimul vnitas: ex q̃bus in ſe verus deus
exiſtẽs fieret ver⁹ homo: ⁊ ideo ↄcluditur
j. q. j. c. cũ paulus dicat: fũdamẽtũ aliđ ne
mo poteſt ponere p̃ter id qđ poſitũ eſt qđ
eſt chriſtus ieſus: ↄſequent̃ ꝓbatur q̃ vbi
chriſtus nõ eſt fundamẽtũ nullũ boni ope
ris eſt ſupedificiũ: ⁊ dicit glo. in dicto. c. fi
dei. ſup verbo. in omnib⁹. q̃ ꝑ hoc cõꝓhẽ/
dit imenſitatẽ incõmutabilitatẽ: incõpre/
henſibilitatẽ: omnipotẽtiã: eſſentiã: natu/
rã ⁊c. vnã ⁊ equalẽ eſſe in patre ⁊ filio: q̃a
quał pat̃ talis fili⁹: increat⁹ ⁊ imẽſus: eter/
nus. In hoc articulo primo Fotinus erra/
uit: quia dixit q̃ chriſtus no eſſet alit̃ fili/
us dei q̃ alij boni viri qui bene viuentes
merent̃ filij dei dici ꝑ adoptionẽ faciendo
dei voluntatẽ: ⁊ ita chriſtus: quia bene vi
xit ⁊ voluntatẽ dei fecit filius dei dici me/
ruit: ⁊ voluit q̃ chriſt⁹ nõ fuerit ante bea/
tam virginẽ ſed eſſe incepit: quando ex ea
cõceptus eſt: cũ ecõtra fides noſtra tene/
at q̃ ſit filius dei veri ſcđm naturã ⁊ q̃ ſit
ab eterno. Hinc in alio ſymbolo additur.
Filiũ dei vnigenitũ ⁊ ex patre natum an/
te omnia ſecula. Sabellius autem dixit q̃
ipſe pater eſt incarnatus ⁊ ideo candẽ di/
cit perſonã patris ⁊ filij: ⁊ ſic aufert trini/
tatẽ perſonaꝝ: ⁊ ideo in alio ſymbolo ad/
ditur deũ de deo lumen de lumĩe: quaſi di/
ceret deum filiũ de deo patre. ergo ⁊ filiuʒ
qui eſt lumẽ de lumĩe patre. Arrius dixit
q̃ fuit ante beatã virginẽ: ⁊ q̃ fuit alia ꝑ/
ſona patrł alia filij: attribuit tamẽ tria fal
ſa chriſto. Primũ q̃ fili⁹ dei fuit natura.
Secundũ q̃ nõ fuit ab eterno ſed in tẽpo/
re factus a deo nobiliſſima creaturarum.
Tertiũ q̃ non fuit vni⁹ nature cũ deo pa/
tre: ⁊ q̃ nõ fuit verus deus: ſed econtra di/
citur ĩ alio ſymbolo. De q̃ verũ de deo ve/
ro genitũ nõ factũ cõſubſtantialẽ patri. pa
tet ergo q̃ credere debem⁹ xp̃m veꝝ ⁊ vni
genitũ filiũ dei q̃ fuit ſemp cuʒ patre: ⁊ q̃
alia ẽ perſona patris: alia filij: ſed in vna
natura cũ patre: ⁊ ſm Tho. ſi hec credim⁹
hic per fidẽ cognoſcemus ea: ⁊ ꝑ ſanctam
viſionẽ in vita eterna. Tertiũ autẽ arti
culũ poſuit Jacobus zebede⁹ dicẽs: Qui
cõceptus eſt de ſpirituſancto natus ex ma
ria virgĩe. ⁊ ſic neceſſe eſt credere filiũ dei
carnẽ aſſumpſiſſe: Unde leo papa dicit: q̃
paris periculi eſt ſi ĩ filio dei vera huma/
nitas aut patrł negat̃ eq̃litas. Qđ ſi q̃rit̃
cur dei fili⁹ elegit poti⁹ icarnari de maria
virgine q̃ de alia. Rñdet glo. in dicta cle.
q̃ ſicut ex ſuperbiſſima natus ẽ morb⁹: ſic
ex humillima ꝑ ↄriũ inchoari debuit medi
cina: Vñ verſo nomĩe eua dictũ eſt virgini
aue: qꝛ ſicut nimiꝝ ad ſummã humilitateʒ
incarnari dei filius voluit: ſic ſumme hu/
milẽ eligere debuit in qua ⁊ de qua tanta
debuit humilitas inchoari. Hinc in canti/
co ſuo maria dixit: Quia reſpexit hũilitatẽ
ancille ſue. Quedaʒ etiã refert hiſtoria q̃
ipſa deo primo virginitatẽ obtulit: Unde
quia nouũ doni genus obtulit nouo ⁊ in/
audito dono honorari debuit. Nimirũ qꝛ
nunq̃ fuit ea dignior inuenta: digniſſimã
autẽ deum eligere decuit: ⁊ ſic ab ea carnẽ
aſſumere voluit q̃ concepit chriſtũ non
de ſemine virili ſed de ſpirituſancto: id eſt
ꝑ opatiõeʒ ſpirituſſancti: de qua dicit Da/
maſ. ſuper illđ: Ecce ancilla dñi. q̃ poſt cõ/
ſenſũ beate virgĩs ſpirituſſanct⁹ ſuꝑueni/
ens in ipſam purgãs eã ⁊ potẽtiã diuinita/
tis: vbi receptiuã preparans ſimul ⁊ gene
ratiuã: ⁊ tunc obumbrauit eã fili⁹ dei ⁊ co
pulauit ſibi ipſi ex puriſſimiſ ⁊ ſctiſſimis ſã
guinib⁹ virginis carnẽ aĩatã aĩa rõnali ⁊

intellectiua nõ ſeminãs ſʒ p ſpiritũſanctũ
creans: quod exponens bonauen. ſup. iij.
di. iiij. dic: ꝙ his verbis nõ intendit dice/
re ꝙ illa caro facta fuerat ex nihilo: ſed ꝙ
ſanguis ille puriſſim⁹ ad pfectionẽ dedu/
ctus eſt p virtutem infinitam ſpũſſancti ⁊
ſup naturalem: qꝛ virtus generatiua licet
a ſpiritu ſancto pparata fuerit per ſe tñ nõ
poterat ſubito pducere naturam illam ad
actum pfectũ niſi p ſucceſſum tpis: ſʒ virt⁹
ſpũſſancti ſubito ſanguinẽ illũ puriſſimũ
alterauit ⁊ diſpoſuit vt eſſet ꝯueniens ma
teriale principiũ de quo fienda erat caro
chriſti. Quartũ pinde articulũ compo/
ſuit Joh. dicẽs: Paſſus ſub põtio pylato
cruci. mor. ⁊ ſepultus. In quib⁹ verbis p̃/
mo tangit chriſti paſſio qꝛ paſſibilis erat.
Vñ glo. in dicta cle. dicit ꝙ oẽs defect⁹ no
ſtros aſſumpſit filius dei pter paſſibilita/
tem ignorãtie ⁊ peccati: ⁊ ſic habuit frigus
⁊ calorem: famẽ: ſitim ⁊ alias humanas pe
nalitates ac paſſibilitatẽ mortis: ⁊ hoc cõ/
gruũ fuit ppter iuſticiã ſatiſfactiõis quaʒ
p nobis aſſumpſit ⁊ ppter fidem incarna
tiõis q̃ potiſſime p eas pbata fuit ac etiaʒ
ppter exemplũ patiẽtie nobis exhibendũ
ad tolerãdas penalitates carnis. Secũdo
tangit eius crucifixio qð genus mort' ſpe
cialiter elegit eo ꝙ turpiſſimũ eo tpe repu
tabat: qꝛ maledict⁹ qui pependit in ligno
vt inq̃ damna que p lignũ obuenerũt p li
gnum reſtauraret: ⁊ diabolũ p lignũ vin/
ceret qui p lignuũ ſupauit. Sʒ queri põt.
cur feſtũ crucis celebram⁹ in quo dñs de/
honeſtatus fuit ⁊ nõ feſtum aſine in q̃ dñs
fuit honorat⁹: Ad hoc rñdet glo. prima in
c. crucis dñi. de ꝯſe. di. iij. ꝙ laus exhibita
dño in aſina fuit mundana de qua nõ ẽ cu
randũ: ſed in cruce facta fuit nr̃a redẽptio
de qua nobis eſt ſumme gloriãdum ⁊ deo
gratiſſimũ obſequiũ exhibẽdũ. Tertio tã/
git ei⁹ mors ⁊ ſepultura ð quib⁹ cã breui/
tatis ſup ſedeo. Quintũ articulũ cõpo
ſuit Tho. dicẽs: Deſcẽdit ad iferna tertia
die reſur. a mor. Pro q̃ ſciendum: ꝙ mors
chriſti fuit ſepatio anime a corpe ſic mors
alioꝝ: ſed deitas tam inſepabiliter ⁊ inſo/
lubiliter iuncta fuit homini chriſto ꝙ ipſa
pfectiſſime ſemp affuit anime ⁊ corpi: et iõ
in ſepulchro cum corpe fili⁹ dei ⁊ cũ aĩa in
infernũ deſcendit. i. limbũ ſanctoꝝ patrũ
quẽ ita deſtruxit ꝙ circa illud tps nullus
ibidem tentus fuit. Hic etiam notãdũ:
ꝙ licet quidã enumerãt. xxij. penas infer/
ni: alij aũt ponunt nouẽ: alij vero alit nu/
merant: tñ poete diſtinguũt quinqꝫ penas
inferni. Prima eſt Tantali qui fuerat rex
corinthioꝝ ⁊ ob defectũ cibarioꝝ filiũ ſuũ
Pelopẽ occiſum dijs epulãdũ appoſuit: ⁊
ideo ſm eos a dijs apud inferos damnat⁹
eſt: vbi in eridano fluuio inferoꝝ ſtans ſp
eſurit ⁊ ſitit: quia lʒ aquã habeat vſqꝫ ad
labiũ inferi⁹ ⁊ pomũ pẽdẽs vſqꝫ ad ſupi⁹
labiũ: tñ ſm eos collum habet ita rigiduʒ
ꝙ ipm nõ põt erigere vt comedat nec dep/
mere vt bibat: ⁊ ſignat auaros tenaces: q̃
licet vſqꝫ ad os habeãt bladũ auꝝ diuiti/
as ⁊c̃. ſemp tñ fameſcũt ⁊ ſitiũt in corde p
ardorem auaritie. Nimiꝝ cum diuitie non
impleant corda ſʒ horrea: ſic delicata men
ſa eſurienti appoſita nec guſtanti minime
reficit ſed cruciat. Scda pena eſt Ixionis:
qui. ſ. primus gliam in grecia affectauit et
ideo damnat⁹ credit: cui⁹ penam referũt
eſſe ꝙ ſemp ambulat in rota quadã voluẽ
te que ppetuo a ſe fugit ⁊ ipſe ſequit: ⁊ ſi/
gnat vitiũ ambitiõis qð nunq̃ rotare ceſ/
ſat ð gradu ad gradũ: de beneficio ad be/
neficium: de officio ad officiũ: de nũdinis
ad nundinas: q̃tum ad mercatores. Eccl.
xxxiij. pcordia fatui quaſi rota carri ⁊ q̃ſi
axis verſatilis cogitatus illius: ⁊. j. Reg.
xxv. anima inimicoꝝ tuoꝝ rotabit quaſi i
impetu ⁊ circulo fũde. Tertia pena ẽ Siſy
phi: qui ſiſyphus ppter latrociniũ qð cõ/
miſerat magno lapide ſup ipm cadente in
terfectus eſt: p quẽ intelligunt iracũdi in
uidi odioſi q̃ latrocinia vel homicidia cor
de ore vel opere cõmittũt: ⁊ in hoc ſcelere
cõprehendunt etiam multi qui multa ð ge
nere bonoꝝ pficiũt que tñ p impatientiaʒ
ſubito amittũt in eccleſia deuoti in domo
litigioſi oneroſi amari qð etiam ꝯtingit i
multis qui in cõitate viuũt quoꝝ ẽ ꝯditio
ſepi⁹ laborare pniam agere: ſʒ q̃cq̃d boni
fecerit ſbito p ipatientiã deſtruũt litigant
murmurãt ſuſpitioſi ſũt detractores i ꝯſci
entia inq̃eti ⁊ i pprio ſenſu ſcioli incorrigi/
biles iplacabiles q̃ꝝ horribile manet iudi
ciũ. Quarta pẽa ẽ Belidũ: q̃ aquã i dolio
ſine fundo ppetue ifũdũt ipmqꝫ iplere cre
dũt nec poſſũt: ⁊ hec ẽ pena delitioſoꝝ qui
doliũ ſui cordis aquis delitiaꝝ implere la
borant: ſed quia fundo caret ⁊ ſufficientia
iõ ſemp ipm vacuũ ⁊ inſatiabile reperiũt:
iuxͣ illð pverb. xij. Venter aũt imploꝝ in/
ſatiabil. Quinta pena ẽ Tytij q̃ p eo ꝙ laco
nã defloraverat apð inferos dãnat⁹ ẽ ...

... ppetuã pectus ⁊ iecur dat vulturib⁹ ad co/
medendũ: ⁊ poſtq̃ ꝯſumpta fuerint reuiui
ſcit: ⁊ ſic ſp comedit ⁊ reuiuiſcit ſm poetas
⁊ ſignat amorẽ ⁊ libidinẽ luxurioſi q̃ in ie/
core ponit. luxurioſus em̃ iecur ſuũ id ẽ li/
bidinoſam affectionẽ carnalẽ dat vulturi/
bus id eſt carnalitatis actib⁹ q̃ deuorant ⁊
ꝯſumunt ipm ſcʒ rationẽ: vitã: famã ⁊ ſub/
ſtantiã. iecur tñ renaſci dicit qꝛ luxurioſus
ſemp in libidine renouat: ⁊ poſtq̃ ſtimul⁹
carnis extinct⁹ fuerit reaccẽdit. Sequit.
tertia die reſur. a mor. ⁊ hoc p ſinodochen
cõputẽdo ptẽ p toto: vt ſic leticiã reſurre/
ctiõis acceleraret. Sextũ articulũ cõpo/
ſuit Jacob⁹ alphei dicẽs: Aſcẽdit ad celos
ſedet ad dextrã dei. p. o. qð eſt neceſſarium
credere. Ad cuius euidẽtiã ſciẽdũ ꝙ chri/
ſtus dicit deſcẽdiſſe rõe diuine nature rela
te ad humanã: qꝛ humiliauit ſe aſſumẽdo
carnẽ. Aſcẽdere aũt illi ꝯuenit ſm huma/
nã naturã: ſm quã dicit. Aſcẽdẽs chriſt⁹ i
altũ: vt ſic totũ affectũ nr̃m ſecuʒ traheret.
Unde legit ꝙ quidã miles omnia loca i q̃/
bus chriſt⁹ fuerat ſollicite cũ lachrymis vi/
ſitauit: qð cũ deuote pfeciſſet venit tandeʒ
in montẽ oliueti vnð dñs celos aſcẽdit: ⁊ q̃
poſt longã orationẽ cũ lachrymis dixit: ec/
ce dñe vbiqꝫ te queſiui diligent: nũc cũ ve/
nerim ad locum vbi celos aſcẽdiſti: neſcio
vbi ampli⁹ te requirã: iube ergo ſpũm meũ
ſuſcipi vt ad dexterã patris videã te reſidẽ
tẽ in gl̃ia: qui exaudit⁹ a dño ſtatim expira
uit: videntes aũt eũ ſocij mortuũ adduxerũt
medicũ vt ſcirent qualit hoc ꝯtigiſſet: qui
ait: cuius cõplexiõis fuit: rñderũt: iocũd⁹
valde ⁊ in amore dei poſitus erat: tunc ait
medicus ppter nimiũ gaudiũ ſciſſuʒ eſt cor
eius: ⁊ apto latere inuenerũt ſciſſum cor ei⁹
⁊ in eo ſcriptũ: amor me⁹ ieſus chriſt⁹. Sic
⁊ nos dñm p ſingula opera ⁊ virtutũ exer/
citia q̃ramus vt tandẽ ad eũ aſcendere va/
leamus. Ad dei laudẽ ⁊ honorẽ.

De ſex vltimis articulis fidei ⁊ quomodo ſortimur ſanctorũ communionem ac de reliquijs ſanctorum: Sermo XI

Non habebis deos alienos corã me Exo. xx. Expe/
ditis breuiter de ſex articul' fidei
ceteros preſenti ſermone ſuccinctus ſtilus
pcurrat. Septimũ igit articulũ cõpoſu/
it Philippus apoſtolus dicẽs: Inde ven/
tur⁹ eſt iudicare viuos ⁊ mortuos. hec cre/
dere oportet ꝙ chriſtus ſm humanitatem
iudicaturus eſt bonos ⁊ malos: nã licet iu
diciũ auctoritatis habebit tota trinitas: tñ
iudicij miniſteriũ habebit filius ſedens et
apparens in iudicio reprobis tñ ſm hũa/
nã naturã: quod iudiciũ dedit pater filio
vt homines honorificent filiũ ſicut hono/
rificant patrẽ: ſed quia de hoc als plura po
ſui tam indiſcuſſe ptereo. Octauũ autẽ
articulum cõpoſuit Bartholome⁹ dicens:
Credo in ſpiritũſanctũ. id ẽ fide p dilectio
nẽ formata tẽdo in ſpiritũſãctũ. Circa quẽ
articulũ plurimi errauerunt heretici. hinc
Grego. x. in generali cõcilio lugdunẽ. p̃/
mo ponit cõfeſſionẽ ſuã li. vj. de ſum. tri. ⁊
fide catho. dicẽs. c. fideli ac deuota pfeſſiõ
ne fatemur ꝙ ſpũſſanct⁹ eternaliter ex pa/
tre ⁊ filio nõ tanq̃ ex duobus principijs ſʒ
tanq̃ vno principio nõ duab⁹ ſpirationib⁹
ſed vnica ſpiratione pcedit: hec pfeſſa eſt
hactenus pdicauit ⁊ docuit ⁊ hoc firmiter
tenet ⁊ pdicat: pfitet ⁊ docet ſancta roma
na eccl̃ia ⁊ cetera. deinde reprobãdo dam/
nat omnes qui pmiſſa negare vl' ꝯtrarium
aſſerere pſumpſerint. De his aũt q̃ erra/
uerũt circa ſpiritũſãctũ ponunt aliq̃ xxiiij.
q. iij. c. penul. Hũc autẽ ſpiritũſanctũ ma/
xime dehonorant ſymoniaci: qua propt nõ
habent ſpiritũ veritatis ſed mẽdacij: ⁊ iðo
ipm ſpiritũſanctũ exprimere aliquãdo nõ
poſſunt put narrat petrus damiani q̃ hil/
dibrando archidiacono referẽte didicit: ꝙ
cũ adhuc ipe diacon⁹ a victore papa apo/
criſarius ad gallias eſſet directus ſynodũ
cõgregauit: in qua ſex epõs p diuerſis cri
minibus depoſuit: int quos quidam erat
epũs ſymõiace fact⁹ qui hoc modo exami/
natus eſt: iuſſus dicere. gloria patri ⁊ filio
⁊ ſpiritui ſancto. ſpiritũſanctuʒ exprimere
verbis nõ valebat: q̃uis patrẽ ⁊ filiũ expe
dite prouũciaret qui difficultate cõuictus
ab epiſcopatu depoſit⁹ eſt. Preterea ex de/
curſu ſimboli iã inuenim⁹ ipam ſummã tri
nitatẽ equalẽ per omnia: quia qualis pat
talis filius talis ſpiritusſanct⁹. increatus:
imenſus: eternus: omnipotẽs ⁊c̃. infinita
que trinitati ⁊ vnitati diuine aſcribunt:
quã credere: amare: laudare: ſumma felici
tas. maledicere autẽ vl' blaſphemare ſum/
ma peruerſitas eſt. Unde quidam olimp⁹
arrianus epiſcopus apð chartaginẽ ſan/
ctam trinitatẽ in balneis blaſphemãs: tri/

bus igneis iaculis angelo mittẽte inuiſi/
biliter eſt combuſt⁹. Nonū pinde arti/
culū cõpoſuit Matth. dicẽs: ſanctã eccle/
ſiam catholicã: ⁊ merito poſt fidem de ſpũ
ſancto iubemur credere ſanctã eccl'iam ca/
tholicã: vtpote que a ſpũſancto ſanctifica/
ta ↄſiſtit ⁊ cõſecrata ſponſa chriſti: ſponſa
inquã ſed nõ vxor: qꝛ adhuc p delictum ſe
parari põt a ſponſo: ſicut ſpõſa carnalis a
A ſponſo añ mřimoniũ ↄſumatũ: ⁊ addit ca/
tholicam. i. vniuerſalẽ vel generalẽ. Hic
queri põt: vtrũ eccl'ia poteſt errare. Ad h̃
rñdet Hein. boyc. ex̃ de ſen. ex. c. a nob. ij.
ꝙ eccl'ia triũphans nunq̃ꝫ errare p̃t: quia
omĩa nouit añq̃ꝫ fiant in ſpeculo eternita/
tis: vñ Hier. ad celantiã: nunq̃ꝫ errat imi/
tatio que ſequit̃ ỽitatẽ ⁊ ſup Hiere. li. vj.
veritas claudi ⁊ ligari põt vinci nõ poteſt
quia ⁊ ſuoꝝ paucitate ↄtenta eſt ⁊ multitu
dinẽ hoſtiũ nõ terret̃: vt patuit in athana
ſio přiarcha alexãdrino. Eccl'ia ỽo mili/
tans errare nõ põt ſi loquimur de eccleſia
ſpãli: vt in dicto. c. a nobis. ij. ꝫ pro ipſa p̃/
ſumit̃ quouſqꝫ de errore ꝓbetur: vt ex̃ de
frigidis. c. fraternitatis. ⁊ potiſſime ꝓ ro/
mana eccl'ia: vt patꝫ de reli. ⁊ ve. ſctõꝝ. c. j.
ſi tñ poſſet de errore fieri fides nõ negat̃:
etiam aplice ſedis ſentẽtiã in melı⁹ cõmu/
tari poſſe: vt patet ex̃ de ſen. ⁊ re iudi. c. cũ
olim. Si vero loquimur de eccl'ia generali
ſimul ↄgregata tunc illa nunq̃ꝫ errare p̃t.
vt pꝫ. xxiiij. q. j. c. a recta fide. quod credit
verũ in errore iuris: ⁊ ſic ptꝫ ꝙ papa p̃t er
rare vt ptꝫ. xix di. c. anaſtaſius. Sꝫ nõ vni
uerſalis eccl'ia ſimul ↄgregata: qꝛ pro illa
rogauit dñs: cum diceret petro. Luc. xxij.
Ego rogaui ꝓ te vt nõ deficeret fides tua.
Verũtñ in errore facti põt errare tam vl'is
vel pticularis eccl'ia: qꝛ illi non ſunt a deo
cõmiſſa occulta hoĩm iudicare: ſed ð illis
de quib⁹ ſibi ↄſtat. Hic queri põt vtꝝ ec/
cleſie iudiciũ extendit̃ etiã ad actus oĩno
occultos p̃ſertim cũ ð occult⁹ ſolus cogni
torẽ deus. Ad hoc rñdet guil. ð mon. lau.
in cle. vnica. ð vſuris. §. cetéꝝ. ꝙ vbi pena
ꝓcedit a claue vt eſt cenſura eccl'iaſtica q̃
fertur ꝓ aliq̃ peccato qð eſt damnatũ lege
diuina vt vſura ⁊ ſymonia tunc extẽdit ſe
ad crimen etiam occultũ: nam in vſura ſo/
la ſpes damnat̃ que eſt oĩno occulta: vt pꝫ
ex̃ de vſur. c. cõſuluit. ⁊ etiam ſymonia mẽ
talis damnat̃: vt ptꝫ ex̃. e. ti. c. ſi. que etiã
in mente conſiſtit. in alijs aũt peccatis ſeu
penis in quibus ceſſat alteꝝ p̃dictoꝝ act⁹
occultus non cadit ſub p̃cepto eccl'ie mili/
tantis. Idem hein. boyc. in. c. ſicut tuis. ex̃
de ſymo. Scðo queri p̃t: ex quo eccl'ia etiã
vniuerſalis errare põt ⁊ falli vt dictũ eſt.
Utrũ illa errans in claue ligare põt vl' ab/
ſoluere. Ad hoc rñdet ab. ⁊ Joh. an. ex̃ de
ſen. ex. a nobis: ꝙ ligatio vl' abſolutõ quã
facit eccleſia militãs errante claue non li/
gat vel abſoluit apud deuꝫ: ⁊ addit Hein.
boyc. ibidẽ: ꝙ eccl'ia militans nõ põt liga/
re vel abſoluere mortuos q̃tũ ad ligatio/
nis vel abſolutiõis veritatẽ vt pꝫ. xxx. di.
c. qualis. ſed declarare põt abſolutionẽ a
ſũmo ſacerdote in cõtritione factã fuiſſe.
vt dicto. c. a nobis. in verbo. nec obſtat: et
ante talẽ declarationẽ p iudicẽ ſuũ factam
diſtricte ſeruanda ẽ ſnĩa ab eccl'ia militan
te q̃tãcunqꝫ ↄtritiõem excõicatus oñdet:
vt patet expreſſe ex̃ de ſen. ex. c. ſacris. Uñ
dicit archið. xxiiij. q. ij. in. c. ſane ꝓfertur.
ꝙ ſicut ſub terra ligari põt ſi ĩ notorio cri/
mine diſceſſit ita ⁊ abſolui qð intelligit̃. i.
ligatus denunciari: ⁊ ita exponit hoſti. et
Inno. ita etiaꝫ intelligit qð notat archið.
xxiiij. q. iij. ĩ. c. ſi q̃s nõ recto. vbi dicit ꝙ ſi
poſt mortem eccleſia inueniat ſe deceptaꝫ
abſoluit mortuũ quẽ ligauit ſicut ⁊ ligat.

Decimũ itaqꝫ articulũ poſuit Simon di
cens. ſanctoꝝ cõmunionẽ remiſſionẽ pec/
catoꝝ. ſ. his q̃ ſunt in eccl'ia: in quib⁹ ỽbis
breuiter duo ponit credenda. Primũ ẽ ꝙ
in eccl'ia ſit cõmunicatio ſanctoꝝ ope. ſ. ſpi/
rituſſancti qui facit vnionẽ mẽbroꝝ eccl'ie
ad caput ⁊ adinuicẽ p glutinũ diuĩe chari/
tatis: ſic ſpũs hoĩs mẽbra in corpore vnit.
et viuificat. pš pticeps ego ſum oĩm timẽ/
tium te: ſignũ aũt hui⁹ vnionis eſt ſacra/
B mentũ dñici corporis. Hic queri põt q̃t
modis ſortiri poſſim⁹ ſctõꝝ cõmunionem
ita ꝙ nos iuuãt. Ad hoc dicendũ. ꝙ q̃nqꝫ
modis. Primo p orõnum ſuaꝝ ſuffragia.
vñ. ij. Mach. vlti. Dicit̃ ꝙ trepidante po/
pulo iudeoꝝ ꝓpter immĩnẽs bellũ ⁊ inda
exhortatiões faciente ad pplm erat hmõi
viſus onyam qui fuerat ſumm⁹ ſacerdos
virũ bonũ ⁊c. manus ꝓtendentẽ orare ꝓ
pplo iudeoꝝ p⁹ hec apparuiſſe ⁊ aliũ virũ
etate ⁊ gl'ia mirabilẽ ⁊ magni decoris ha/
bitudinẽ circa illum rñdentẽ vero onyam
dixiſſe. Hic eſt fratrũ amator ⁊ ppl'i iſrael.
hic eſt qui multum orat pro populo ⁊ vni/
uerſa ſacta ciuitate. Hieremias ꝓpha dei.
Extẽdiſſe aũt hieremiã dexterã ⁊ de diſſe
iude gladiũ aureũ dicentẽ: Accipe gladiũ
ſanctum munus a deo in quo deijcies ad/
uerſarios populi mei iſrael. Secũdo nos
iuuant p ſua merita ſicut petit eccl'ia in fe/
ſto oĩm ſanctoꝝ vt ꝓphetaꝝ merita nobis
precent̃ veniam que. ſ. merita vocant̃ the/
ſauri eccleſie. Unde in eccl'ia militãte chri
ſtus totũ corpus ſubiecit flagellis ita ꝙ a
planta pedis vſqꝫ ad verticem nõ fuit ĩ eo
ſanitas: totũqꝫ ſanguinem in preciũ fudit
cuius minima gutta ſuffeciſſet ad redimẽ/
dum: ⁊ hic eſt p̃ncipalis eccl'ie theſaurus.
ſcðarius vero innocẽs ſanguis oĩm mar/
tyrũ effuſus pro deo meritaqꝫ ipoꝝ et oĩm
ſanctoꝝ qui cõputant̃ ꝓ toto corpe militã
tis eccl'ie: quẽ theſauꝝ papa vniuerſaliter
et ceteri p̃lati pticulariter habẽt diſpenſa/
re ex quibus ſurgũt remiſſiões ⁊ indulgẽ/
tie peccatoꝝ. Tertio nos iuuãt p exempla
ſua. Unde Jacob⁹ in canonica. vj. exẽplũ
accipite fratres mei laboris ⁊ patientie ꝓ/
phetas qui locuti ſunt in nomine dñi ecce
beatificam⁹ eos qui ſuſtinuerũt: ſufferen/
tiam iob audiſtis ⁊ finẽ dñi vidiſtis: ⁊ ſic
dicunt̃ ſancti carbones. Uñ glo. ſup illð.
ſagitte potẽtis accute cum carbonib⁹ deſo.
dicit: hũ dicunt̃ carbones qui de mortuis
eos accẽdũt: ita ꝙ ſe ↄuertunt ad dñm de
morte reuiuiſcũt igne calefacti ⁊ ſuo exem
plo alios accendũt et iuuãt. Quarto nos
iuuant p doctrinã quã nobis reliquerunt
in ſcripturis. Quinto mõ nos iuuant per
fructũ quẽ fecerũt in eccl'ia qui adhuc ap/
paret per quẽ firmat̃ in nobis fides ⁊ alie
virtutes. Item queri põt: quid ſit cano/
nizare ſanctos. Ad hoc rñdet Inno. ꝙ eſt
regulariter ſtatuere ꝙ aliq̃s ꝓ ſancto ha/
beat̃ puta ſolenne officium ꝓ eo facere ſicẽ
ꝓ alijs ſanctis eiuſdẽ ↄditiõis vt ſi cano/
nizetur confeſſor ꝙ fiat ꝓ eo officium con/
feſſoꝝ. ſi martyr officium martyrũ: et ſic p
hãc canonizatiõeꝫ cõſequit̃ ſanct⁹ ꝙ in ec/
cleſia dicit̃ officiũ ſolenniter ꝓ eo ſicut pro
ſancto: verũtñ modũ ⁊ practicã canonizã/
di ponit Joh an. poſt hoſt. ex̃ de reli. ⁊ ve.
ſanctoꝝ. c. audiuim⁹: ⁊ addit Inno. ſe nõ
negare ꝙ ſi eccl'ia erraret ꝙ nõ eſt creden/
dum preces tñ bona fide porrectas de⁹ ac
ciperet dicit etiam cuilibet licere p̃ces por
rigere defuncto alicui quẽ credebat bonũ
virũ vt ꝓ eo intercedat ad deum. qꝛ deus
fidem attendit: ꝫ nõ licet ꝓ tali facere offi
cium ſolenne vl' p̃ces ſolennes. ex̃ de reli.
et ve. ſanctoꝝ. c. j. etiam ſi p eum miracula
fiãt nõ licet nob ipm ꝓ ſctõ abſqꝫ auctẽ ro/
mane eccl'ie venerari: ex quo etiã ſequit̃ ꝙ
nullus põt canonizare ſanctos niſi ſolus
papa qui preeſt omib⁹. ſimiliter ex his pꝫ
ꝙ ꝓhibet̃ veneratio nouaꝝ reliquiaꝝ pu/
blice fieri abſqꝫ auctẽ pape niſi eſſent anti
que licet de nouo inuẽte: in ſecreto tñ hoc
admitteret̃. Porro peccatoꝝ remiſſio fit
mediante theſauro quẽ chriſt⁹ in arca ec/
cleſie recõdidit: nec eſt aliud nomen datũ
hominib⁹ in quo oportꝫ nos ſaluos fieri.
C Undecimũ ỽo articulũ rõpoſuit Judas
dicẽs: carnis reſurrectiõem: quã vtiqꝫ cre
dere tenemur: ⁊ hec maxie ſubleuat ſpem
nře mortalitatis: ſpũs em̃ ſanct⁹ nõ ſolum
ſanctificat eccl'iam q̃tum ad aĩam: ꝫ in ei⁹
virtute corpora nřa reſurgent: ita ꝙ idem
corpus qð nũc eſt q̃tum ad carnem ⁊ oſſa
et omĩa reſurgẽt circundata pelle propria
Job. rurſus circũdabor pelle. ſed erũt cor/
pora tũc incorruptibilia qð erit bonis ad
gloriam: malis ad penã: ⁊ qꝛ corp⁹ erit in/
corruptibile ⁊ immortale: ideo poſt reſur/
rectionẽ non erit vſus ciboꝝ neqꝫ ventris
neqꝫ nubẽt neqꝫ nubent̃ qð eſt cõtra incre
dulos. Hic incidentaliter q̃ri p̃t: cũ p⁹
reſurrectiõeꝫ nullus erit vſus ciboꝝ. Utꝝ
ergo chriſtus poſt reſurrectiõem vere co/
mederit: cum Augu. in li. lxxxiij. q̃ſtionuꝫ
dicat: ſi fallit veritas nõ ẽ. Uñ nulla fictio
chriſtũ decet q̃ veritas p̃ſertim eſt: eẽt aũt
fictio ſi nõ vere ſibi cibũ incorporaret quẽ
comedere videbat̃. Ad hoc rñdet Tho. ĩ
qðlibetis: ꝙ aliq̃d dupl'r dicit̃ eſſe verum.
Uno mõ veritate ſignificatiõis: ſicut vox
eſt verax veritate ſignificatiõis qñ ſignifi
cat eſſe qð eſt. Alio mõ veritate naturalis
ſpeciei que veritas dependet ex principijs
ſpẽi: ñ ãt ex effectib⁹ vl' ex his q̃ ↄſequũt̃.
exẽpli grã: vox ðꝛ vera veritate naturalis
ſpẽi qñ format̃ debitis inſtrumẽt̃ ⁊ ex ore
naturalis aĩalis ꝓfert̃ cũ q̃dã imaginati/
one etiã ſi a nullo audiat̃: qð ẽ effect⁹ ↄſe/
quẽs vocẽ. Legunt̃ aũt ĩ ſcṕturis angeli
ſine neceſſitate comediſſe ⁊ chriſt⁹ p⁹ reſur
rectiõꝫ: ⁊ vtraqꝫ comeſtio fuit ỽa vt dicit
Aug. xiij. ð. ciui. dei alr tñ ⁊ alit̃: in angel̃
em̃ ỽa fuit ỽitate ſignificatõis qꝛ ſm Au.
ibidẽ: angeli comederũt nõ qꝛ ĩdigebãt: ꝫ
qꝛ volebant ⁊ poterãt vt hominib⁹ quidẽ
ſui miniſterij humanitate cõgruerent. In
chriſto vero fuit vera comeſtio veritate na
turalis ſpeciei. fuit enim exercitata natu/
ralibus inſtrumẽt̃ ad hũc actũ ordĩat̃: ⁊
fuit vera ỽitate ſignatiõis quia ſignabat

veritatē humane nature in corpore reſur/
gēte: ⁊ licet ille cibus nō fuit in corp⁹ chri/
ſti conuerſus tñ nō fuit cōmeſtio ficta: q̄a
ſepius ⁊ cibus euomit̄ tamē erat cōmeſtio
vera: nō eñ cōueniebat ꝙ in corp⁹ chriſti
ꝯuerteret̄. Duodecimū deniq; articulū
cōpoſuit Mathias dicēs: Vitā eťnā amē.
In quo oſtendit ꝙ credere debem⁹ bonoꝝ
remunerationē ſub quo cōprehendit̄ ma/
loꝝ punitio. Conuenienť aūt ſm Tho. in
fine deſiderioꝝ omniū noſtroꝝ. id eſt in vi
ta eterna dat̄ finis credenti in ſimbolo.

Nō ſi querit̄ quid eſt vita eterna. Re/
ſpōdet Tho. ꝙ vita eterna eſt p̄miū qđ da
tur anime iuſte: ⁊ hoc p̄miū erit de⁹ cui in
vita eterna intime cōiunget̄ anima ſācta:
que vnio ꝯſiſtit in pfecta viſione: licet eñ
nunc videmus per ſpeculū in enigmate tñ
tunc videbimus eū facie ad faciē: cōſiſtet
etiā in feruentiſſimo amore: quia q̄to me/
lius cognoſcit̄ tāto plus amat̄. Itē in ſum
ma laude: quia ſm Auguſ. videbimus et
amabimus: amabim⁹ ⁊ laudabim⁹: in hac
eñ vnione erit pfecta ſacietas omniū deſi
derioꝝ: qđ erit maxime delectabile bonis
ibi eñ ſumma delectatio de ſummo bono:
ſummus honor: pfectiſſima ſcientia: chari
tas imēſa: ſecuritas plena ⁊c. ⁊ omnia que
deſiderari pñt erūt ibi vltra omne noſſe et
velle: tunc oēs cōcinnēt illđ dulce eulogiū
Sap. vij. Venerūt aūt mihi omnia bōa pa
riter cū illa: ⁊ innumerabilis honeſtas per
manus illius. Sequit̄. Infinit⁹ eſt eñ the
ſaurus hominib⁹ quo q̄ vſi ſunt pticipes
facti ſunt amicitie dei. In hac āt vita eter/
na cōprehendit̄ ⁊ mors eterna: de qua dič
Tho. ꝙ nō min⁹ habebūt mali de dolore ⁊
pena q̄ boni de glia ⁊ gaudijs: que pena
exaggerat̄ p̄mo de diuine viſionis p̄uatio
ne. Secūdo ex remorſu ꝯmis conſcientie.
Tertio ex imenſitate ⁊ multiplicitate ſenſi
bilis pene. Quarto ex omnimoda deſpe/
ratione: ꝙ ſi penā euadētes eternā ad pur
gatoriū que tpalis ē maneāt obligati. tūc
dicit Tho. in. iiij. ꝙ quo ad penā damni et
ſenſus minima pena purgatorij eſt maxia
pena totius mundi. ſm Berñ. aūt ſola di/
es purgatorij ſuperatioēs penas ſanctoꝝ.
Ratio aūt huius acerbitatis eſt: qꝛ cū de⁹
q̄rat plus emēdā q̄ȝ penā afflictiōis: plus
ponderat deus modicā penā volūtariam
in pñti q̄ȝ multā in futuro nō ita volūtari/
am: ſicut plus valet modicū auri q̄ȝ mltuȝ
plūbi. vñ ſm Aug. Vna gutta aq̄ lachry/
marū tantū facit hic p emēda q̄ntū decem
anni in purgatorio: ⁊ oportȝ ꝙ vbi deſit in
volūtate ſuppleat̄ in acerbitate: ⁊ ꝙ tan
tum vrat dolor q̄tū inheſerat amor: tāto/
q̄ȝ torq̄atur diutius q̄to affect⁹ venialib⁹
inheſerat fortius: dū ḡ tp̄s habem⁹ opere
mur bonū ad omnes: ⁊ in omnib⁹ ꝫpe eñ
ſuo metem⁹ in vitā eternā.

De baptiſmo iohis ⁊ ei⁹ baptiſmi integritate q̄tū ad qualitateȝ materie ⁊ forme ꝟboꝝ: Ser. XII.

Miſit eos baptiza/
ri in nomie dñi ⁊c. Act. x. Ad
euidētiā themat⁹ queri pōt vtrū
baptiſmus iohānis ſufficiebat ad ſalutem
p̄ſertiȝ cū dicit̄ Marč. j. Erat iohānes ba
ptizans ⁊ p̄dicās baptiſmū penitētie in re
miſſionē peccatoꝝ: vbi videt̄ ꝙ p illum re
mittebant̄ peccata ⁊ p ꝯſequēs ꝯferebat̄
gratia. vnde poſterior fuit circūciſiōe ⁊ ba
ptiſmo chriſti ꝓpinq̄or q̄ circūciſio q̄ ꝯfere
bat gratiā: ḡ ⁊ pfectior ⁊ efficacior. Ad h̄
hoc rñdent doc. ſup. iiij. di. ij. ꝙ baptiſmuſ
iohānis nō ſufficiebat ad ſalutē: qꝛ nō re/
mittebat culpā nec ꝯferebat gratiā nec im
p̄mebat characterē: ⁊ ideo oportebat iteȝ
baptizari baptiſmo chriſti. Vnde Auguſ.
aſſignans generalē drñtiā int̄ baptiſmum
chriſti ⁊ iohānis: dicit: baptizauit iudas ⁊
rebaptizatū nō eſt. baptizauit ioh̄. ⁊ reba/
ptizatū eſt: nimiꝝ qꝛ ioh̄. fuit in illo bapti/
ſmo plenarius adminiſtrator: ita ꝙ de⁹ ibi
nihil faciebat qđ p ioh̄. nō fieret: qꝛ tñ ex/
terius lauabat ⁊ nihil interius fiebat: ſed
iudas peſſimus baptizans baptiſmo chri/
ſti licet tñ lauabat exterius vt miniſter tñ
deus baptizauit ⁊ mūdauit interi⁹ infun/
dens gratiā ⁊ ip̄mēs characterē de quo
poſtea lati⁹ videbit̄. Nō ſi querit̄ ad q̄d
ergo baptiſmus Ioh̄. fuit a deo inſtitutū.
Ad hoc reſpōdet ibidē bonauē. ꝙ ad tria.
Primo ad preſignandū baptiſmū chriſti:
ſicut dicit magiſter ſen. in lra: ꝙ erat ſacre
rei ſignū eo ꝙ ſignabat baptiſmū xp̄i: ⁊ ra
tione huius qđammodo fuit ſacramentū:
qꝛ ſacre rei ſignū. Secūdo ad aſſuefacien/
dū ⁊ p̄parandū homīes ad baptiſmū chri
ſti. ⁊ dicit̄ ꝙ erat baptizās ⁊ p̄dicās bapti
ſmū penitētie in remiſſionē peccatoꝝ. ſ. p̄/
paratiue non effectiue: qꝛ p̄parabat ad ba
ptiſmū chriſti in quo fiebat remiſſio pctōꝝ
parauit inq̄ȝ p ſimilitudineȝ actus exteri⁹
nō efficacia alicui⁹ diſpoſitiōis interi⁹. Vñ
Mat. iij. dič: Ego baptizo vos aqua. glo.
tñ corpora lauo: qꝛ pctā ſoluere nequeo:
vt ſicut naſcēdo ⁊ p̄dicādo precurro: ſic ⁊
baptizando ad baptiſma chriſti dirigo: et
q̄tū ad hoc nō ē ſacramētū ſed ſacramēta/
le: ſicut torneamentū in quo milites aſſue/
ſcūt nō ē bellū. Tertio ad baptiſmū chriſti
p̄nunciādo manifeſtādo auctem ⁊ p̄parā/
do materiā. Vñ cū baptizauit chriſtū ma/
nifeſtatus ē chriſt⁹. Ioh̄. j. Vt manifeſta/
ret̄ in iſrael: ppterea veni ego in aqua ba/
ptizans: tūc etiā p̄parauit materiā baptiſ/
mo chriſti p ſanctificationē aquaꝝ ⁊ cōta/
ctu carnis chriſti quē baptizauit: ⁊ ſic fuit
quaſi ſacramētoꝝ noue legis materiale ini
tiū: qꝛ in illo actu baptizādi ꝯtulit chriſt⁹
aquis vim regeneratiuā. Vñ ad hoc ꝙ fu
it inſtitut⁹ faciebat ⁊ nō aliud: ⁊ iđ nec pec
cata tollebat nec grām cōferebat nec cha/
racterē imprimebat: ſ tñ ad grām baptiſ/
mi ⁊ ad characterē baptiſmi p̄parabat: miſ
ſit igit̄ eos baptizari ⁊c. ſm Dam. Baptiſ
mus fit nobis in p̄ncipiū vite ſpūalis ſigil
lū cuſtodia ⁊ illuminatio mētis vbi q̄dru/
plicē cōprehendit effectū ſpūalem illius.
Quoꝝ prim⁹ ⁊ p̄ncipalis ē viuere vita ſpi
rituali: ⁊ alij tres ſunt cōes: quoꝝ primus
id ē ſigillū ptinet ad cōformitatē volūtatiſ.
Secūdus. i. cuſtodia ad ppetuitatē memo
rie. Terti⁹. i. illuminatio ad illuſtrationeȝ
intelligendi: vt ſic aīa deū diligat toto cor
de: tota aīa ⁊ tota mente. i. intellectu ſine
errore: memoria ſine obliuiōe: voluntate
ſine ꝯtradictiōe: vt dicit Aug⁹. Vnde tria
p ordinē ſunt p̄ncipalit̄ pſequēda. Primo
de baptiſmi integritate. Secūdo de ꝯferē/
tiū vel recipientiū qualitate. Tertio de ei⁹
efficacitate. Porro ad baptiſmi integri/
tatem tria requirunt̄: ſcȝ debita materia:
determinata verborum forma: ⁊ intentio.
Quātū ad primū queri pōt: Vtrū baptiſ/
mus fieri pōt in omni liquore vl̄ tñ in aq̄.
iuxͣ illud dñicū Ioh̄. iij. Niſi q̄s renat⁹ fue
rit ex aqua ⁊ ſpūſancto ⁊c. Ad hoc rñdet
Bonauen. ſup. iiij. di. iij. inter alia: ꝙ ante
baptiſmū chriſti oēs liquores erāt indiffe/
rentes: ⁊ poterat inq̄tū ē de ſe in aliq̄ alio
liquore baptizari vt in aqua: ſ poſtq̄ dñs
voluit mergi ⁊ baptizatus ē in aqua: ſola
aqua habuit ordinationē ad hoc tanq̄ ſā/
ctificata p cōtactū dñici corpis: vñ de ꝯſe.
di. iiij. Nūq̄ȝ aque baptiſmi purgare pctā
credentiū potuiſſent niſi cōtactu dñici cor/
poris ſanctificate fuiſſent: ita ꝙ vim q̄ndā
regeneratiuā dñs aquis cōtulit q̄ vis nō ē
aliqua ꝓprietas vel abſoluta eſſentia aque
ſupaddita: ſ ſolū ordīatio ei⁹ ad hoc ꝙ hō
regeneret̄ ex ea: ita ꝙ ſolū ī ea pōt fieri ba/
ptiſm⁹: ſ qꝛ dñs nō inſtituit baptiſmū fieri
tñ p imerſionē ſed etiā p verboꝝ ꝓlatōeȝ.
Similit̄ ⁊ verba ad hoc ordinauit ſic ꝙ aq̄
in qua mergit̄ ⁊ verba q̄ ꝓferunt̄ ſil̄ vim
habēt regenerādi ſpūaliter: nec vnū ſine al
tero ſed vtrūq; ſimul ad regenerationē ob
tinendā ordinauit. Preterea ſicut dñs nō
tñ verba q̄ ꝓtulit ordinauit ⁊ inſtituit ad
regenerationē ſed etiā oīa verba conſimi/
lia: ſic pari mō nō tñ aquā quā tetigit ſed
etiā oēm aquā ſpecie ꝯſimilē: et qꝛ oīs aq̄
oīni aque ſpecie ꝯſimilis eſt: iđ omni aque
vim illā ꝯtulit: ⁊ ſic pȝ quō dñs tactu car/
nis vim aque dedit: nō qꝛ mūdicia tranſi/
ret a carne in aquā: ſ qꝛ cū dñs eēt mūdus
noluit ob aliud in aqua mergi niſi vt illa i/
merſione aqua hr̄et iſtā ordinationē. Cete
rū doctores tangūt ibidē ſex rōnes: quare
dñs inſtituit fieri baptiſmū in aqua. Pri/
ma ē: qꝛ aqua rōne diaphaneitatis hȝ ali/
quid de lumine: ⁊ ita cōpetit baptiſmo qui
habet vim illuminatiuā ſm qđ in eo imp̄/
mit̄ character q̄ diſponit aīam ad ſuſcepti
onē luminis grē: ſicut tranſparētia vitruȝ
ad ſuſceptionē luminis corporalis. Secū/
da ē: qꝛ rōne humiditatis habet vim ablu
tiuā inter oēs liquores: ⁊ ſic iteꝝ cōpetit
baptiſmo in quo ſordes culpe mundant̄:
qꝛ cōfert grām aīam mundificantē. Tertia
ē: qꝛ rōne frigiditatis habet vim refrigerā
di: ⁊ iđ cōpetit baptiſmo in q̄ incēdiū ꝯcu/
piſcētie mitigat̄: qꝛ grē date in baptiſmo
tribuit̄ actus remittendi ardorē ꝯcupiſcē
tie. Quarta ē: qꝛ vt dr̄. xvij. de aīalibus.
Aqua maxime cōpetit generatiōi rerū vi/
uentiū ⁊ augmentationi eaꝝ: ⁊ ī principio
mundi ex aqua aīalia p̄mitus ꝓducta ſūt
⁊ ſic cōpetit baptiſmo inq̄tū ē regeneratō
in ſpūalem vitā. Quinta ē: qꝛ aqua in oī/
bus mundi ptib⁹ inuenit̄. Sexta: qꝛ aqua
eſt res q̄ de facili ab oībus haberi pōt ſine
magno p̄cio: ⁊ he due rōnes competūt ba/
ptiſmo ꝓut ē ſacrm̄ neceſſitatis a quo ne/
mo abſoluit̄ ⁊ in quo oēs cōicant: ⁊ iđ ne/
ceſſe fuit inſtitui in liquore qui ē cōis apđ
oēs ⁊ in q̄ abundāt taȝ paupes q̄ȝ diuites.
His ergo rōnibus inſtituit dñs baptiſmuȝ
in aqua fieri: qꝛ ſm Pe. de tareñ. ſup. iiij.
di. iij. oportet ꝙ ſacri materia habeat natu.

ralem ſimilitudinē ad repſentandū ſacra/
menti effectū:ſed aqua cōuenientiſſime re/
preſentat effectuꝫ baptiſmi rōne nature ⁊
vſus:vt pꝫ.Cū igiť ſm Tho.ibidē.Deus
baptiſmi materiā inſtituit ī tota ſpē aque
fieri:⁊ toti ſpeciei aque vim regeneratiuā
ꝯtulit:ideo fieri pōt baptiſmus etiā ī aqs
ſalſis ſulphureis ⁊ ī lixiuio:qꝛ tales aque
nō differunt ab alijs niſi ꝙ mutanť ex lo/
co in quo manent vel ꝑ quē tranſeunt:⁊ ħ
ē differentia accidentalis.Uerūtamen ſm
Al.ſup.iiij.di.iij.Si quis etiā in articulo
mortis baptizareť in vino oleo lacte vel
alio liquore ꝓpter defectum aque nō eſſet
baptizatus ꝓpter inſtitutioneꝫ diuinā qua
domin⁹ inſtituit baptiſmi materiā eē aquā
⁊ nō aliū liquorem:nec denıq̃ baptiſmus
fieri poteſt cū ſaliua oris:nam extra de ba
ptiſmo.c.nō ſcribit Inno.iij.cuidam epō:
poſtulaſti vtrū pueri ſint ꝓ chriſtianis ha
bendi quos in mortis articulo cōſtitutos
ꝓpter aque penuriā ⁊ abſentiā ſacerdotis
aliquoꝝ ſimplicitas in caput ac pect⁹ ac in
ter ſcapulas ꝓ baptiſmo ſaliue aſperſionē
liniuit.Rñdemus ꝙ cū in baptiſmo duo
ſunt:videlicet verbū ⁊ elementū q̄ neceſſa
rio requiranť:iuxta qđ ait veritas de ver
bo.Euntes in mundū vniuerſū bapti. om
nes gentes in nomine pr̄is ⁊ fi.⁊ ſpūſſan.
eadēq̃ dicat de elemento.Niſi qs renatuſ
fuerit ex aqua ⁊ ſpūſancto nō introibit in/
regnū celoꝝ:dubitare nō debes illos veꝝ
nō habere baptiſmū in quib⁹ nō ſolū vtrū
q̃ p̄miſſoꝝ ſed etiā eoꝝ alterū eſt omiſſuꝫ:
hibi. Quantū aūt ad ſecūdū queri pōt
vtrū vocalis ꝓlatio verboꝝ ſit de eſſentia
baptiſmatis:ꝑſertim cū chriſtus p̄ſumitur
baptizatus fuiſſe ſine vlla expreſſione ver
boꝝ:vt pꝫ Luc.iij.Et ergo ad exēplar ei⁹
videť ꝙ baptizari poſſum⁹ ſine vlla ꝟbo/
rum expſſione.Ad hoc rñdet Pe.ſup.iiij
di.iij.ꝙ de ſubſtātia ſacramēti noue legis
tria ſunt.ſ.materia elementi forma verbi ⁊
intentio miniſtri copulās formā materie:
verba vero ſunt de ſubſtantia ſacr̄i noue
legis triplici rōne:tū ꝓpter repſentationē
ſui auctoris.ſ.verbi incarnati: tū propter
expſſionē ſignificandi:nā vocalis expſſio
exigiť nō ꝓpter virtutē ſoni exterioris ſed
ſignificatiōis interioris.Uñ manente ea/
dem ſignificatiōe interiori eadē ē virtus
ſoni exterioris:qꝛ expſſio vocalis nō eſt de
ſubſtātia ſacr̄i in ſpecie ſed in genere vocꝭ.
⁊ hoc ꝓpter inſtitutionē:tum deniq̃ ꝓpter
virtutē ſignificandi: ⁊ iō baptiſm⁹ chriſti
fuit ſine verbo:qꝛ tunc aqua fuit ſolū ſan/
ctificata nō ſanctificans. Ad maiorē aūt
euidentiā ſm oēs doc .hec eſt forma ꝓpria
verboꝝ in baptiſmo:Ego baptizo te in no
mine pa.⁊ fi.⁊ ſpūſſan.⁊ hec ē de neceſſita
te ſeruāda.Cuius rōnem aſſignat Pe.de
tareh.ſup.iiij.di.iij.dicens:ꝙ in illa forma
verboꝝ due ꝑticule cōtinenť:vna ꝑtinens
ad ſanctificationē elemēti ſcꝫ inuocatio tri
nitatis:cū diciť:In noīe pa.⁊ fi.⁊ ſpūſſā.
⁊ hec habeť ex inſtitutiōe diuina:nec mu/
tari pōt qꝛ ē de ſubſtantia baptiſmi. Alia
ꝑtinens ad determinationē intentiōis mi
niſtri ſcꝫ expſſio actus baptizandi q̄ habe
tur ex traditione eccliaſtica.Diciť eniꝫ de/
ſcendiſſe a p̄ma traditione ⁊ ꝯſuetudīe ba
ptizandi aplica:⁊ illa ps q̄tum ad expſſi/
onē actus ⁊ ꝑſone iterū ē de ſubſtantia ba
ptiſmi nec pōt mutari.Uerūtamē ex̄ de ba
ptiſmo.c.ſi qs.dicit Alex.iij.Si qs puerū
ter in aqua merſerit:In noīe pa.⁊ fi.⁊ ſpi.
amen.⁊ nō dixerit.Ego baptizo te in noīe
pa.⁊ fi.⁊ ſpūſſan.amē.nō eēt puer baptiza
tus ſed tū admodū expſſionis q̄ vari⁹ eſt
⁊ diuerſus apud grecos ⁊ latinos nō ē de
ſubſtantia ſacr̄i baptiſmatis ſed accidit ex
ſtatuto ecclie:Nā greci baptizant ſub hac
forma.Baptizeť ſeru⁹ chriſti:in noīe pa.⁊
filij ⁊ ſpūſſan.amē.qꝛ tñ ſtatutū ecclie pōt
obligare miniſtrū:licet nō pōt mutare ſub
ſtātialiter ſacr̄m:iō etiā ille modus ē ď ne
ceſſitate facientꝭ ħ nō rei facte ſm verioreꝫ
opinionē lꝫ grauiť peccaret: ⁊ qꝛ romana
ecclia q̄ p̄dictā formā baptizandi tradidit
nunq̄ legiť a vera fide declinaſſe:hāc for/
mā ab aplis retinēs:iō nō licet latiniſ hāc
formā mutare nec in forma grecoꝝ bapti/
zare. Qđ ſi obijciť de aplis q̄ baptizabāt
in noīe chriſti nō in noīe pa.⁊ fi. ⁊ ſpūſſā.
Ad hoc rñdet doctor ſanct⁹ ibidem:ꝙ for
ma quā dñs tradidit nō fuit ab aplis mu/
tata q̄tū ad intellectū:qꝛ in noīe chriſti in
telligiť tota trinitas:chriſt⁹ eñ vnctus dr̄
⁊ iō vngentē vnctū ⁊ vnctionē inſinuat:et
ſic cū p̄dicta forma ꝯcordabat:ſed ſolū q̄/
tū ad vocē ſenſibilē nec hocipm potuiſſet
niſi ex familiari cōſilio ſpūſſancti.Rō aūt
mutatiōis fuit vt nomē chriſti publicareť
⁊ amabile reddereť:ſi in eius noīe baptiſ/
mus fieret qđ erat ignotū ⁊ ꝯtumelioſum
vtpote crucifixi:⁊ qꝛ ceſſante cā ceſſat effe/
ctus:iō chriſti noīe publicato ⁊ honorabi
le facto amplius nec debuit nec potuit in C

eo baptiſmale ſacramentū impleri:qꝛ tātū
ad tempus fuit inſtitutuꝫ:ecclia tñ poſſet
adhuc illis verbis baptizare ſi ſpeciale p̄/
ceptū a ſpūſancto haberet:nō aūt auctori/
tate ꝓpria:qꝛ ſm quoſdā nō eēt baptiſmus
cū expſſio totius trinitatis ſit de neceſſita
te baptiſmi q̄ fieri pōt quattuor modis ſm
Bonauen.ibidē:aut ita ꝙ ſit plena ⁊ ī cor
de ⁊ in ore:⁊ tunc ſm omnes ē plenū ſacra
mentū:ita ꝙ ſit ſemiplena aut ī corde et in
ore:⁊ tūc ſm oēs nō eſt plenū ſacramētū:
aut ita ꝙ ſit plena in ore ⁊ ſemiplena ī cor/
de.Et qꝛ ſm Augu.Baptiſm⁹ ē ſacramen
tū fidei nō ſingularis ꝑſone ħ totius eccle
ideo fides ꝑſone nihil obeſt vel ꝓdeſt: et
iō qualitercunq̃ quis credat ſi totā expri/
mit trinitatē cū intentiōe baptizādi bapti
zatum ē:aut ita ꝙ ſemiplena in ore ⁊ plena
in corde:eo ꝙ nō exp̄mit totā trinitatē:tūc
nō ē baptiſm⁹ ſed ē rebaptizādus. Pro
quo ſciendū ſm Tho.ibidē ꝙ q̄ corrupte
ꝓfert verba:aut hoc facit ex induſtria: et
ſic nō videť intendere qđ intendit eccleſia
nec ē baptiſmus:aut ex ignorātia vel defe
ctu lingue:⁊ tunc ſi tanta ſit corruptio ꝙ
oīno auferať ſenſus locutionis nō eſt ba/
ptiſm⁹ ꝙ ſi ſēſus remanet:tūc eſt baptiſm⁹.
Porro tūc p̄cipue ſenſus nō mutať qñ ſit
corruptio in fine:vt dicendo: In noīe pr̄i
⁊ fillio ⁊c.ħ mutatio ex ꝑte p̄ncipij variat ſi
gnificationē:deniq̃ qui dicūt: Nos bapti
zamus te:nihil faciūt:ſed qui dicūt. Ego
baptizo vos ⁊ plures ſimul baptizat bapti
zatū ē ſed peccat:niſi ex magna neceſſitate
fiat. Quātū ad tertiū requiriť intentio:
qꝛ ſi nihil intenderet q̄cquid faceret nihil
fieret:eo ꝙ intentio ē eſſentialis omnibus
ſacr̄is:⁊ iō oportet exprimere oīa que intē/
tionē determināt ad actū illū:ꝙ ſi non ha/
bet ſemꝑ actualē intentionē habeat ſalteꝫ
habitualē que ſufficit ad ꝑfectioneꝫ ſacr̄i:
puta ꝙ cū ſacerdos accedit ad baptizādū
intendit facere qđ facit ecclia circa baptiſ/
mum.De qua intentione latius videbitur
in ſermone ſequenti. Ad laudem dei.

De baptiſmo adultorum ⁊ par uulorum intentioneq̃ baptizan/di: Sermo XIII

Ui crediderit et
baptizatus fuerit ſaluus erit.
Marci vlti. Ad euidentiam
q
thematis queri poteſt: Utrum in baptiſ/
mo fides alicuius articuli ſit neceſſaria:
ad cōpletū ⁊ integrū eſſe baptiſmi:ſic vide
tur ſentire Aug.dicens: Unde hec tanta
virtus aque vt corpus tangat ⁊ cor ablu/
at niſi faciēte ꝟbo:nō qꝛ diciť ħ qꝛ crediť.
Ad hoc rñdet Bonauen.ſup.iiij.diſ. iij.ꝙ A
fides neceſſaria ē nō tñ ſacro baptiſmi ſed
etiā oībus ſacramentis:ſpecialiter tamen
ſacramento baptiſmi:qꝛ oīa ſacramēta vir
tutem habēt a fide:vt dicit Hugo. Cuius
rō eſt:quia in fide ē prima rō viuendi ⁊ ele
uandi.Grā nanq̃ ſacramētalis cōparatur
ad virtutē paſſionis chriſti vt ad meritū:
ħ ad virtutē trinitatis vt ad principiū effe
ctiuū.Ad hoc igiť ꝙ virtus paſſiōis ope/
retur ⁊ diſponat in ſacr̄is neceſſe ē ꝙ aliq
modo copuleť hmōi ſignis qđ eſſe nō pōt
ſine eo ī q̄ ē prīa vnio ⁊ ħ ē fides ꝑ quā meri
tū capitꝭ fit mēbroꝝ:dū ei credim⁹ q̄ ꝓ nob
paſſ⁹ ē meritū chriſti ſuit ecclie:ſimiliť ad
hoc ꝙ diuina virtus ſpēaliter influat ⁊ mi
rabiliter ſupra naturā neceſſaria ē fidei vir
tus in qua ē prima rō eleuandi potentiam
ſupra naturā:⁊ hec ē fides ꝓpter qđ maxi
me attribuiť ei virtus faciendi miracula.
Hinc etiā magis fit expſſio fidei explicite
in hoc ſacr̄o q̄ in aliquo alio:tam in actu
trine imerſionis in quo exp̄mit fidē paſſio
nis ⁊ triduane ſepulture q̄ in ꝟbo in quo
fit ꝓfeſſio fidei trinitatis:⁊ ſicut in adul/
tis requiritur fides propria: ſic in ꝑuulis
ſufficit aliena. Qui ergo crediderit ⁊ ba/
ptizatus ⁊c.Jam ordine debito de recipi/
entium qualitate proſequi cupientes:duo
pñcipaliter declarare ſtatuimus. Primo
de baptiſmo adultorum de quo primo que
ri poteſt:Utrum aliquis inuitus vel coac/
tus recipere poteſt baptiſmi ſacramentuꝫ.
ſpecialiter cum in ſacramento baptiſmi cō
trahitur matrimonium ſpirituale ⁊ deſpō
ſatur anima deo:ſed matrimonium ſpiri/
rituale aut tantum aut plus exigit de con
ſenſu q̄ matrimonium carnale. Ad hoc re
ſpondet Bonauentura vbi ſupra.diſt.iiij.
ꝙ duplex eſt coactio.Prima dicitur ſuffi/
ciens:vt cum quis violenter accipitur:et
ipſo manibus ⁊ pedibus renitente mergi/
tur:⁊ talis nullo modo baptizatus eſt: qꝛ
nullo modo fuit in eo conſenſus : nec vo/
luntas ſed fuit ī omnīo repugnans.Secū
da coactio dicitur inducens vtpote minis
vel flagellis ita ꝙ magꝭ vult ſe ſubijcere ſa
cramento eccleſie q̄ morte perire:⁊ tūc di/
ſtinguendū eſt:aut eñ intendit alios illu/

ralem ſimilitudinē ad repſentandū ſacra⁄
menti effectū:ſed aqua cōuenientiſſime re⁄
preſentat effectuꝫ baptiſmi rōne nature ⁊
vſus:vt pꝫ.Cū igit̄ ſm Tho.ibidē.Deus
baptiſmi materiā inſtituit ī tota ſpē aque
fieri:⁊ toti ſpeciei aque vim regeneratiuā
ꝯtulit:ideo fieri pōt baptiſmus etiā ī aq̄s
ſalſis ſulphureis ⁊ ī lixiuio:q2 tales aque
nō differunt ab alijs niſi ꝙ mutant̄ ex lo⁄
co in quo manent vel ꝑ quē tranſeunt:⁊ h̄
ē differentia accidentalis.Uerūtamen ſm
Al.ſup.iiij.di.iij.Si quis etiā in articulo
mortis baptizaret̄ in vino oleo lacte vel
alio liquore ꝓpter defectum aque nō eſſet
baptizatus ꝓpter inſtitutioneꝫ diuinā qua
domin9 inſtituit baptiſmi materiā eē aquā
⁊ nō aliū liquorem:nec deniqꝫ baptiſmus
fieri poteſt cū ſaliua oris:nam extra de ba
ptiſmo.c.nō ſcribit Inno.iij.cuidam epō:
poſtulaſti vtrū puuli ſint ꝓ chriſtianis ha
bendi quos in mortis articulo cōſtitutos
ꝓpter aque penuriā ⁊ abſentiā ſacerdotis
aliquoꝝ ſimplicitas in caput ac pect9 ac in
ter ſcapulas ꝓ baptiſmo ſaliue aſperſionē
liniuit.Rn̄demus ꝙ cū in baptiſmo duo
ſunt:videlicet verbū ⁊ elementū q̄ neceſſa
rio requirant̄:iuxta qꝺ ait veritas de ver
bo.Euntes in mundū vniuerſū bapti. om
nes gentes in nomine pr̄is ⁊ fi.⁊ ſpūſſan.
eadēqꝫ dicat de elemento.Niſi q̄s renatuſ
fuerit ex aqua ⁊ ſpūſancto nō introibit in⁄
regnū celorū:dubitare nō debes illos veꝝ
nō habere baptiſmū in quib9 nō ſolū vtrū
qꝫ ꝑmiſſoꝝ ſed etiā eoꝝ alterū eſt omiſſuꝫ:
h̄ ibi. Quantū aūt ad ſecūdū queri pōt
vtrū vocalis ꝓlatio verboꝝ ſit de eſſentia
baptiſmatis:ꝑſertim cū chriſtus ꝑſumitur
baptizatus fuiſſe ſine vlla expreſſione ver
boꝝ:vt pꝫ Luc.iij.Et ergo ad exēplar ei9
videt̄ ꝙ baptizari poſſum9 ſine vlla v̄bo⁄
rum expſſione.Ad hoc rn̄det Pe.ſup.iiij
di.iij.ꝙ de ſubſtātia ſacramēti noue legis
tria ſunt.ſ.materia elementi forma verbi ⁊
intentio miniſtri copulās formā materie:
verba vero ſunt de ſubſtantia ſacri noue
legis triplici rōne:tū ꝓpter repſentationē
ſui auctoris.ſ.verbi incarnati: tū propter
expſſionē ſignificandi:nā vocalis expſſio
exigit̄ nō ꝓpter virtutē ſoni exterioris ſed
ſignificatiōis interioris.Un̄ manente ea⁄
dem ſignificatiōe interiori eadē ē virtus
ſoni exterioris:q2 expſſio vocalis nō eſt de
ſubſtātia ſacri in ſpecie ſed in genere vocꝭ.
⁊ hoc ꝓpter inſtitutionē:tum deniqꝫ ꝓpter
virtutē ſignificandi: ⁊ iō baptiſm9 chriſti
fuit ſine verbo:q2 tunc aqua fuit ſolū ſan⁄
ctificata nō ſanctificans. Ad maiorē aūt C
euidentiā ſm oēs doc .hec eſt forma ꝓpria
verboꝝ in baptiſmo:Ego baptizo te in no
mine pa.⁊ fi.⁊ ſpūſſan.⁊ hec ē de neceſſita
te ſeruāda.Cuius rōnem aſſignat Pe.de
tarē.ſup.iiij.di.iij.dicens:ꝙ in illa forma
verboꝝ due ꝑticule cōtinent̄:vna ꝑtinens
ad ſanctificationē elemēti ſcꝫ inuocatio tri
nitatis:cū dicit̄:In noīe pa.⁊ fi.⁊ ſpūſſā.
⁊ hec habet̄ ex inſtitutiōe diuina:nec mu⁄
tari pōt q2 ē de ſubſtantia baptiſmi. Alia
ꝑtinens ad determinationē intentiōis mi
niſtri ſcꝫ expſſio actus baptizandi q̄ habe
tur ex traditione eccl̄iaſtica.Dicit̄ eniꝫ de⁄
ſcendiſſe a ꝑma traditione ⁊ ꝯſuetudīe ba
ptizandi apl̄ica:⁊ illa ps q̄tum ad expſſi⁄
onē actus ⁊ ꝑſone iterū ē de ſubſtantia ba
ptiſmi nec pōt mutari.Uerūtamē ex̄ de ba
ptiſmo.c.ſi q̄s.dicit Alex.iij.Si q̄s puerū
ter in aqua merſerit:In noīe pa.⁊ fi.⁊ ſpi.
amen.⁊ nō dixerit.Ego baptizo te in noīe
pa.⁊ fi.⁊ ſpūſſan.amē.nō eēt puer baptiza
tus ſed tn̄ admodū expſſionis q̄ vari9 eſt
⁊ diuerſus apud grecos ⁊ latinos nō ē de
ſubſtantia ſacri baptiſmatis ſed accidit ex
ſtatuto eccl̄ie:Nā greci baptizant ſub hac
forma.Baptizet̄ ſeru9 chriſti:in noīe pa.⁊
filij ⁊ ſpūſſan.amē.q2 tn̄ ſtatutū eccl̄ie pōt
obligare miniſtrū:licet nō pōt mutare ſub
ſtātialiter ſacr̄m:iō etiā ille modus ē d̄ ne
ceſſitate facientꝭ h̄ nō rei facte ſm verioreꝫ
opinionē lꝫ grauit̄ peccaret: ⁊ q2 romana
eccl̄ia q̄ ꝑdictā formā baptizandi tradidit
nunq̄ legit̄ a vera fide declinaſſe:hāc for⁄
mā ab apl̄is retinēs:iō nō licet latinis hāc
formā mutare nec in forma grecoꝝ bapti⁄
zare. Qꝺ ſi obijcit̄ de apl̄is q̄ baptizabāt
in noīe chriſti nō in noīe pa.⁊ fi. ⁊ ſpūſſā.
Ad hoc rn̄det doctor ſanct9 ibidem:ꝙ for
ma quā dn̄s tradidit nō fuit ab apl̄is mu⁄
tata q̄tū ad intellectū:q2 in noīe chriſti in
telligit̄ tota trinitas:chriſt9 eīn vnctus dr
⁊ iō vngentē vnctū ⁊ vnctionē inſinuat:et
ſic cū ꝑdicta forma ꝯcordabat:ſed ſolū q̄⁄
tū ad vocē ſenſibilē nec hocipm potuiſſet
niſi ex familiari cōſilio ſpūſſancti.Rō aūt
mutatiōis fuit vt nomē chriſti publicaret̄
⁊ amabile redderet̄:ſi in eius noīe baptiſ⁄
mus fieret qꝺ erat ignotū ⁊ ꝯtumelioſum
vtpote crucifixi:⁊ q2 ceſſante cā ceſſat effe⁄
ctus:iō chriſti noīe publicato ⁊ honorabi
le facto amplius nec debuit nec potuit in

ꝯ baptiſmale ſacramentū impleri:q2 tātū
ad tempus fuit inſtitutuꝫ:eccl̄ia tn̄ poſſet
adhuc illis verbis baptizare ſi ſpeciale ꝑ⁄
ceptū a ſpūſancto haberet:nō aūt auctori⁄
tate ꝓpria:q2 ſm quoſdā nō eēt baptiſmus
cū expſſio totius trinitatis ſit de neceſſita
te baptiſmi q̄ fieri pōt quattuor modis ſm
Bonauen.ibidē:aut ita ꝙ ſit plena ⁊ ī cor
de ⁊ in ore:⁊ tunc ſm omnes ē plenū ſacra
mentū:ita ꝙ ſit ſemiplena aut ī corde et in
ore:⁊ tūc ſm oēs nō eſt plenū ſacramētū:
aut ita ꝙ ſit plena in ore ⁊ ſemiplena ī cor⁄
de.Et q2 ſm Augu.Baptiſm9 ē ſacramen
tū fidei nō ſingularis ꝑſone h̄ totius eccl̄e
ideo fides ꝑſone nihil obeſt vel ꝓdeſt: et
iō qualitercunqꝫ quis credat ſi totā expri⁄
mit trinitatē cū intentiōe baptizādi bapti
zatum ē:aut ita ꝙ ſemiplena in ore ⁊ plena
in corde:eo ꝙ nō expmit totā trinitatē:tūc
nō ē baptiſm9 ſed ē rebaptizādus. Pro
quo ſciendū ſm Tho.ibidē ꝙ q̄ corrupte
ꝓfert verba:aut hoc facit ex induſtria: et
ſic nō videt̄ intendere qꝺ intendit eccleſia
nec ē baptiſmus:aut ex ignorātia vel defe
ctu lingue:⁊ tunc ſi tanta ſit corruptio ꝙ
oīno auferat̄ ſenſus locutionis nō eſt ba⁄
ptiſm9 ꝙ ſi ſēſus remanet:tūc eſt baptiſm9.
Porro tūc ꝑcipue ſenſus nō mutat̄ qn̄ ſit
corruptio in fine:vt dicendo: In noīe pr̄i
⁊ fillio ⁊c̄.h̄ mutatio ex ꝑte ꝑncipij variat ſi
gnificationē:deniqꝫ qui dicūt:Nos bapti
zamus te:nihil faciūt:ſed qui dicūt. Ego
baptizo vos ⁊ plures ſimul baptizat bapti
zatū ē ſed peccat:niſi ex magna neceſſitate
fiat. Quātū ad tertiū requirit̄ intentio:
q2 ſi nihil intenderet q̄cquid faceret nihil
fieret:eo ꝙ intentio ē eſſentialis omnibus
ſacris:⁊ iō oportet exprimere oīa que intē⁄
tionē determināt ad actū illū:ꝙ ſi non ha⁄
bet ſemꝑ actualē intentionē habeat ſalteꝫ
habitualē que ſufficit ad ꝑfectioneꝫ ſacri:
puta ꝙ cū ſacerdos accedit ad baptizādū
intendit facere qꝺ facit eccl̄ia circa baptiſ⁄
mum.De qua intentione latius videbitur
in ſermone ſequenti. Ad laudem dei.

De baptiſmo adultorum ⁊ par uulorum intentioneqꝫ baptizan⁄di: Sermo XIII

Ui crediderit et
q baptizatus fuerit ſaluus erit.
Marci vlti. Ad euidentiam
thematis queri poteſt: Utrum in baptiſ⁄
mo fides alicuius articuli ſit neceſſaria:
ad cōpletū ⁊ integrū eſſe baptiſmi:ſic vide
tur ſentire Aug.dicens: Unde hec tanta
virtus aque vt corpus tangat ⁊ cor ablu⁄
at niſi faciēte v̄bo:nō q2 dicit̄ h̄ q2 credit̄.
Ad hoc rn̄det Bonauen.ſup.iiij.diſ. iij.ꝙ A
fides neceſſaria ē nō tn̄ ſacro baptiſmi ſed
etiā oībus ſacramentis:ſpecialiter tamen
ſacramento baptiſmi:q2 oīa ſacramēta vir
tutem habēt a fide:vt dicit Hugo. Cuius
rō eſt:quia in fide ē prima rō viuendi ⁊ ele
uandi.Grā nanqꝫ ſacramētalis cōparatur
ad virtutē paſſionis chriſti vt ad meritūꝫ:
h̄ ad virtutē trinitatis vt ad principiū effe
ctiuū.Ad hoc igit̄ ꝙ virtus paſſiōis ope⁄
retur ⁊ diſponat in ſacris neceſſe ē ꝙ aliq̄
modo copulet̄ hmōi ſignis qꝺ eſſe nō pōt
ſine eo ī q̄ ē prīa vnio ⁊ h̄ ē fides ꝑ quā meri
tū capitꝭ ſit mēbroꝝ:dū ei credim9 q̄ ꝓ nob
paſſ9 ē meritū chriſti ſuit eccl̄ie:ſimilit̄ ad
hoc ꝙ diuina virtus ſpēaliter influat ⁊ mi
rabiliter ſupra naturā neceſſaria ē fidei vir
tus in qua ē prima rō eleuandi potentiam
ſupra naturā:⁊ hec ē fides ꝓpter qꝺ maxi
me attribuit̄ ei virtus faciendi miracula.
Hinc etiā magis ſit expſſio fidei explicite
in hoc ſacro q̄ in aliquo alio:tam in actu
trine īmerſionis in quo expmit fidē paſſio
nis ⁊ triduane ſepulture q̄ in v̄bo in quo
ſit ꝓfeſſio fidei trinitatis:⁊ ſicut in adul⁄
tis requiritur fides propria: ſic in puulis
ſufficit aliena. Qui ergo crediderit ⁊ ba⁄
ptizatus ⁊c̄.Jam ordine debito de recipi⁄
entium qualitate proſequi cupientes:duo
pr̄icipaliter declarare ſtatuimus. Primo
de baptiſmo adultorum de quo primo que
ri poteſt:Utrum aliquis inuitus vel coac⁄
tus recipere poteſt baptiſmi ſacramentuꝫ.
ſpecialiter cum in ſacramento baptiſmi cō
trahitur matrimonium ſpirituale ⁊ deſpō
ſatur anima deo:ſed matrimonium ſpiri⁄
rituale aut tantum aut plus exigit de con
ſenſu q̄ matrimonium carnale. Ad hoc re
ſpondet Bonauentura vbi ſupra.diſt.iiij.
ꝙ duplex eſt coactio.Prima dicitur ſuffi⁄
ciens:vt cum quis violenter accipitur:et
ipſo manibus ⁊ pedibus renitente mergi⁄
tur:⁊ talis nullo modo baptizatus eſt: q2
nullo modo fuit in eo conſenſus: nec vo⁄
luntas ſed fuit ī omnio repugnans.Secū
da coactio dicitur inducens vtpote minis
vel flagellis ita ꝙ mag̃ vult ſe ſubijcere ſa
cramento eccleſie q̄ morte perire:⁊ tūc di⁄
ſtinguendū eſt:aut eīn intendit alios illu⁄

dere ⁊ mortē euadere: ⁊ tūc q2 nõ adeſt illi
intentio baptizandi nõ eſt ſacrm̄ cū nullus
dicat̄ baptizatus eē qui ꝯſenſit ſe immer/
gi in loco: aut ipē magis velit ꝯtra ſe fieri
qḋ fit ſcʒ baptizari ꝗ̄ perire vellit: ⁊ tūc ſi/
ue credat ſiue nõ: ſiue velit habere gratiaʒ
ſiue nõ: ſemꝑ recipit ſacrm̄ ꝗ̄tūcunꝗ̄ fue/
rit coactio cõminatiõis vel etiā crudeliſſi/
me mortis: Aliū a ſimili qui timore mortis
thura ponit idolis cõſentire videt̄ ⁊ pec/
cat q2 ſacrificare dicit̄: ille vero cuius ma/
nus violent̄ thure implet̄ ⁊ ad ignē trahi
tur nec ſacrificare nec peccare dr̄. Secun
do queri põt: vtrū ficte baptiſmū recipiēs
ꝯſequat̄ effectū illꝰ. Ad hoc rn̄det Pe. i
iiij. di. iiij. ꝙ duplex ē fictio. Prīa eni eſt i
ſacramenti ſuſceptiõe: q2 qḋ exteriꝰ oſtēdit
ſcʒ ſuſciꝑe ſacrm̄ hoc interiꝰ nõ intendit: ſ
tn̄ facit ſimulatorie: ⁊ illa fictio īpedit ba
ptiſmi ſacrm̄. Secūda ē in diſpoſitiõe: q2 ꝓ
tendit ſe diſpoſitū exteriꝰ cum tn̄ interiꝰ ſit
indiſpoſitꝰ: ⁊ illa fictio non impedit ſacrm̄
ſed rem ſacri: q2 ſm pħm actus actiuoꝝ ſūt
in patiente ꝓdiſpoſito: q̄ ſcʒ indiſpoſitio vl'
ē in rõnali ſcʒ q2 nõ credit: vel in ꝯcupiſci/
bili q2 indeuote accedit: vel in iraſcibili ſic
dicit̄ fictus qui ꝯtemnit. i. irreuerenter ſu
ſcipit nõ tn̄ ſimpliciter recuſans ſuſciꝑe ſed
coacte coactiõe cõminatoria. Cum igit̄ ta/
lis fictio nõ impediat ſacramētū ſ tn̄ rem
ſacramenti: iõ character ficte baptizato i/
primit̄ qui ſm Tho. ibidē ē imediata cau/
ſa diſponēs ad grām: ⁊ ꝑ ꝯſequēs receden
te fictiõe q̄ characteris effectū impediebat:
character qui ē pn̄s in aīa incipit habere
effectū ſuū: ſic ꝙ baptiſmꝰ recedēte fictio/
ne effectū ſuū ꝯſequit̄ quē prius habuiſſet
ſi fictio nõ fuiſſet: oīa pctā baptiſmū prece
dentia remittēs quo ad culpā ſ nõ ꝗ̄tum
ad penā totaliter: ⁊ iõ ꝓ illis ē pn̄ia impo/
nēda. Qḋ ſi obijcit̄ ſuſceptio baptiſmi cū
tali fictione opus mortuū eſt vtpote i mor
tali factum: ⁊ ideo non poteſt reuiuiſcere:
Ad hoc rn̄det ibidē Pe. ꝙ duplex eſt effe
ctus interior baptiſmi. Unus qui ē ſacrm̄
⁊ nõ res. ſ. character: ⁊ ille effectꝰ nõ oppo
nit̄ culpe vel fictioni. Alter qui ē res ⁊ nõ
ſacrm̄ ſcʒ gratia: ⁊ ille effectus opponit̄ cul
pe ⁊ fictioni: ex quo cõcludit̄ ꝙ character
cū fictione ſuſcipit̄ ſed nõ grā: Character
igit̄ ꝗ̄tū ē de ſe ē immediata diſpoſitio ad
gratiā: ſicut organizatio corꝑis ad anime
infuſionē: ſed impedit̄ ꝑ diſpoſitionē con/
trariā ſibi in eodē aīe ſubiecto ꝯiunctā: iõ

illa manente nõ infundit̄ gratia illa rece/
dente gratia ſtati infundit̄: ſicut diapha/
neitas aeris impedit̄ ne poſſit lumē ſolis
ſuſcipere ꝓpter pn̄tiam nubis obſcure qua
reſoluta ſtatim lumen recipit a ſole: ⁊ quia
ſacrm̄ recipit culpā ꝓcedentē nõ ſequentē
hinc ē ꝙ plenā facit ſupinfuſa grā remiſſi/
onē totius culpe ⁊ pene ꝓcedentis: ⁊ fac̄ re
miſſionē totius culpe ſequētis ꝑ accidēs:
q2 nõ põt vnā ſine altera tollere nec fac̄ re/
miſſionem totalis pene: q2 remiſſio pene ⁊
culpe ſequētis magis fit in eo virtute ſacri
pnīe ꝗ̄ baptiſmi: ⁊ ipā ſuſceptio baptiſmi
nõ reuiuiſcit ſed character ſemꝑ in aīa vi/
uit: nā ſuſceptio ē opꝰ hoīs: ſed character
eſt opus dei. Tertio queri põt: vtrū ba/
ptiſmū recipiens in ſe vel in alio a ſacerdo
te malo peccet: ꝓſertim q2 conſentiens pec
canti peccare dinoſcit̄: ſed ſacerdos indi/
gne baptizans cū ſolēnitate mortalit̄ pec/
cat vt ꝓdictū ē: ꝙ ſi nollet baptizare ſine ꝓ
cio: cõſtat ꝙ ſi dat̄ exactū ꝓciū ſimonia cõ
mittit̄. Ad hoc rn̄det Tho. ſuꝑ. iiij. diſ. v.
ꝙ malus miniſter ſi ē ab eccl'ia ꝓciſus: tūc
peccat ab eo ſacrm̄ ſumens niſi in neceſſi/
tate i qua poſſet etiā a pagano vel a iudeo
ſuſciꝑe. Si vero nõ ē ꝓciſus ab eccl'ia: tunc
nõ peccat ab eo ſacrm̄ ſuſcipiens niſi ꝑ ac/
cidens. ſ. ſi eiꝰ pctõ cõſcet: licʒ eni ſacerdos
peccat tn̄ nõ oportet ꝙ ille q̄ ab eo baptiſ/
mū exigit vel recipit etiā ex̄ caſū neceſſita/
tis ſit̄ peccet ꝓpter duas rõnes. Prīo: q2
iſti nõ põt eē certū ħ ꝙ ille ſit i pctõ mortali
cū in vno inſtanti ſpūſſanctꝰ operat̄ iuſtifica
tionē impij. Secūdo: q2 petit qḋ iuſtū ē eo
ꝙ a ſuo ſacerdote dʒ ſacra ſuſciꝑe: nec ꝑ ħ
cogit vel inducit ad peccādū: q2 ille poteſt
reddere qḋ dʒ nõ peccando. Uerūtn̄ de vi
tio ſimonie ſciendū ꝙ ſi baptizandus ē ad
ultus ſufficit ei petere baptiſmū ad ſalutē
q2 baptizat̄ baptiſmo flāminis: nec debet
ꝓpter hoc ſimoniā cõmittere nolente alio
baptizare ſine ꝓcio. Si vero baptizandus
puer ē tunc offerens debʒ potius pueꝝ ba
ptizare ꝗ̄ ſimoniace ꝓciū dare: tn̄ licitū eſt
ei aquā emere ſi al's aquā hr̄e non poſſet:
q2 aqua nõ ē ſacrū quid: ⁊ ſi ē ſanctificata
tn̄ nõ opatur ad baptiſmū ð neceſſitate eiꝰ
exn̄s quaſi ſanctificata: ſed quaſi aqua: et
iõ nõ emit aquā ſcīficatā ſed aquā: tn̄ poſt
baptiſmum dare põt ſacerdoti aliquid ſm
antiquā conſuetudinē approbatā. Qḋ ſi
queritur an quis in articulo neceſſitatis
poſſet ſe ipm̄ baptizare. De hoc quidem

ep̄s Metē. cõſuluit papā Inno. iij. vt ha
bet̄ ex̄ de baptiſmo ⁊ eiꝰ effectu. c. debitū.
cui rn̄dit papa dicēs: Sane intimaſti ꝙ iu
deus in mortis articulo ꝯſtitutus cū inter
iudeos tn̄ exiſteret in aquā ſeipm̄ immer/
ſerit dicēs: Ego baptizo me in noīe patris
⁊ filij ⁊ ſpūſſancti: Rn̄demꝰ ꝙ cū inter ba/
ptizantē ⁊ baptizatū debeat eē diſcretio ſi
cut ex domini verbis colligit̄: dicētis apo
ſtolis: Ite baptizate oēs gētes in noīe pa.
⁊ fil. ⁊ ſpūſſancti: ⁊ memoratꝰ iudeus ē ite
rato ab alio baptizādꝰ vt oſtēdat̄ ꝙ aliꝰ ē q̄
baptizat ⁊ aliꝰ q̄ baptizat̄. Ad qḋ deſignā
dū ipē xp̄s nõ a ſe ſ a Iohāne baptizari vo
luit: Quis ſi talis deceſſiſſet ad patriā cele
ſtem protinꝰ euolaſſet ꝓpter fidē ſacramen
B ti: ⁊ ſi nõ ꝓpter fidei ſacramentū. Secun
do ꝓncipaliter declarandū ē de baptiſmo
ꝑuuloꝝ: de quo primo q̄ri põt: vtrū in vte/
ro ſanctificati debeāt baptizari ex neceſſi/
tate ſalutis: ꝓſertim cū in vtero ſanctifica
tis dat̄ maior grā ꝗ̄ in baptiſmo: q2 ſan/
ctificatiõis gratia dicit̄ ꝯfirmans ſaluteʒ
ꝯtra pctm̄ mortale. Ad hoc rn̄det Pe. ſu/
per. iiij. di. vj. ꝙ neceſſitas baptizandi non
ſolū ē ꝓpter indigentiā remedij ſ etiā pro/
pter obligationē ꝓcepti q̄ reſpicit nõ tātuʒ
mundationē ab originali: ſ etiā diſtinctio
nē membroꝝ eccl'ie ⁊ impſſionē characteris
⁊ hmõi alias vtilitates: Quis aūt ꝓma ne/
ceſſitas ceſſet in ſanctificato: ſecūda tamē
remanet in eo vnde debet baptizari: q2 tn̄
baptizari ē ſibi ꝓceptū affirmatiuū nõ ob/
ligat ipm̄ niſi ꝓ loco ⁊ tpe: vnde ſi aū adul
tā etatem ſeu oportunitatē habitā moritur
ſaluat̄: q2 nõ habebat opus baptizari pro
pter remediū ſ ꝓpter ꝓceptū ad acquiren
dū characterē quo annumeret̄ ⁊ quaſi de
putet̄ ad ꝓcipienda diuina ſacramēta ⁊ cor
poraliter morti chriſti ꝯfugeret̄: ⁊ ad ꝑfici
endū obedientie bonū ⁊ oſtendendum hu
militatis exemplū: hinc Ioħ. ait: Ego a te
debeo baptizari ⁊ tu venis ad me. Scḋo
q̄ri põt: vtrū i ꝑuulis baptiſmꝰ ſāguīs ſup
plere poſſet vicē baptiſmi aque: ꝓſertim cū
aque baptiſmus efficaciā habeat ex opere
opato: ſed baptiſmꝰ ſanguinis ſolū ex ope
re opante: q2 ſine charitate nõ ꝓdeſt: vt dr̄
j. Cor. xiij. ſ in pueris nihil hʒ efficacie ex
ope opante: q2 vſū li. ar. nõ habent ⁊ non
baptizati gratia carent. Ad hoc reſpōdet
Tho. ſuꝑ. iiij. di. iiij. ꝙ baptiſmꝰ aq̄ effica/
ciā habet a paſſione chriſti inꝗ̄tū eā ſacra
mentalit̄ repn̄tat: Baptiſmus aūt ſangui

nis paſſioni chriſti realiter cõformat̄ non
ſacrali repſentatiõe: ⁊ ideo in his q̄ ſacra/
mentalia ſunt baptiſmꝰ ſanguinis nõ ſup/
plet vicē baptiſmi aque ſicut ē impſſio cha
racteris ⁊ hmõi: ſ in eo ꝙ ē res tn̄ ſupplet
totaliter vicem baptiſmi aque qn̄ articulꝰ
neceſſitatis excludit ſacrm̄: ⁊ hoc habʒ ba
ptiſmus ſanguinis nõ tn̄ ex oꝑe opato ne
ꝗ̄ ꝗ̄tū ad penā qua q̄s martyriū expleret
quā ꝯtingit nõ eē ſufficientē ad ſatiſfacien
dū ꝓ pctõ: nec ꝗ̄tum ad deuotionē feruī/
de voluntatis: q2 contingit ꝙ voluntate
maiori charitate formata quis ſine marty
rio nõ põt ab omi pena liberari: ſ habet ħ
ex imitatione paſſionis chriſti: hinc ð mar
tyribꝰ dicit̄ Apoc̄. v. Lauerūt ſtolas ſuas
in ſanguine agni: ⁊ iõ pueri q̄uis vſum li.
ar. nõ habeant ſi occidant̄ ꝓ chriſto i ſuo
ſanguine baptizati ſaluant̄. Tertio que/
ri poteſt: vtrū in pueris necdū rõne vtenti
bus melius ſit baptiſmū differri vel ſtatiʒ
in puericia dari: qn̄ neceſſitas mortis non
incūbit: ꝓſertim cū chriſtꝰ. xxx. vite ſue an
no baptizari voluit: cuiꝰ actio nr̄a ē inſtru
ctio. Aū ⁊ Matth. vlti. dicit: Qui credide
rit ⁊ baptizatus fuerit ſaluus erit: ex quo
patet ꝙ credere ꝓſupponit ad baptiſmum
ſed pueri necdū credere poſſunt: eo ꝙ vſū
rõnis nõ habent. Ad hoc rn̄det Tho. int̄
alia ſuꝑ. iiij. di. iiij. ꝙ ſicut nullus ſtatꝰ mū
di fuit in quo eēt humano generi preclusa
via ſalutis: ſic nulla etas vnius hominis
ē in qua via ſalutis ſibi ꝓcludit̄. Cum
igitur in pueris ſit peccatū originale ꝑ qḋ
a ꝯſecutione eterne ſalutis impediuntur:
oportet ꝙ eis adhiberi poſſit aliqḋ reme/
diū ad remouendū illud impedimentū: et
hoc ē baptiſmus ꝑ quē ex inſtitutiõe diui
ne miſericordie ſubueniri põt ꝑuulis: non
dū actū fidei habentibꝰ ſ tn̄ in baptiſmo
fidei habitū ſicut ⁊ aliaꝝ virtutū ſuſcipiē/
tibus quos dn̄s ſaluat i fide aliena. Qua
propter laudabile ē ꝙ puer citius quo cõ/
mode poterit baptizet̄: tū ꝓpter imbecil/
litatē nature: q2 de facili mori poſſet vt dā
nationis ꝑiculū euitet̄: tum ꝓpter infeſta
tiones demonū qui nõ habēt tantā ptātē
in pueris ab originali mundatis: nec ꝗ̄tū
ad nocumenta ſpūalia: nec ꝗ̄tum ad nocu
menta corporalia: tum quia in puericia fa
cilius homo inducitur ad aliqua ⁊ firmiꝰ
inheret: vt dicit pħs. ij. Ethico. Illud au/
tem Matth. vlti. Qui crediderit: intelli/
gitur de adultis rõne vtentibꝰ: nā ⁊ amē/

tes iam adulti.qui nũquã habẽt interual/
la lucida:nec habuerũt baptizari poſſunt
in fide aliena ſicut pueri. Si vero vſum ra
tionis habuerũt ⁊ amentiã incurrerũt ex
infirmitate vel aliquo hmõi:vel adhuc ha
bent aliqua lucida interualla:tunc ſi ante
ꝙ amentiã incurrerũt vel dũ habent luci/
da interualla fuerũt in ꝓpoſito ſuſcipere
baptiſmũ:tũc in neceſſitate baptizari pñt
⁊ baptiſmi ſacramentũ ⁊ rem ſacramenti
ſuſcipiunt:etiã ſi tunc actu diſſentiant qñ
baptizantur exiſtentes in amentia. Si ta/
mẽ ante amentiã contradixerũt tũc nec ſa
cramentũ nec rem ſacr̃i ſuſcipiũt:⁊ qȯ ma
ius eſt dormiens ſi poſitus ĩ articulo mor
tis baptizatur rebaptizandus non ẽ:quia
ſacramentũ recipit ſi ſaltem ante ſomnium
fuit in ꝓpoſito ſuſcipiendi baptiſmũ. Vñ
Augu.iiij.cõfeſ.de amico ſuo qui cũ deſpe
raret baptizatus ẽ neſciens:⁊ tñ in ĩpo ba
ptiſmus efficaciã habuit qȯ patuit ex hoc
qꝛ poſtea peruerſe ſuaſioni contradixit.

C Quarto q̃ri põt: vtrũ puer in vtero ma
tris baptizari poſſit ſicut ⁊ ſanctificari:ꝑ/
ſertim cũ maior ſit gratia ſanctificationis
q̃ꝫ gratia baptiſmalis:⁊ pronior ſit deꝰ ad
miſerendũ ꝙ ad cõdemnandũ:eo ꝙ vult
omnes hoĩes ſaluos fieri. Ad hoc reſpon
det Bonauen.ſup.iiij.di.vj.ꝙ nullus re/
naſci poterit ſpũaliter niſi prius natꝰ fue/
rit corꝑaliter:⁊ ratio huius ẽ ĩpa diuina ĩ/
ſtitutio que ſic inſtituit:nec ẽ illa inſtitutõ
neceſſitatis ſed cõgruitatis:qꝛ poſſet vtiqꝫ
aliter fieri ſi deus vellet:que.ſ.rõ ſumẽda
eſt ex ꝑte ſacramentalis remedij:qꝛ eñ ſa/
cramentale remediũ reſpicit oꝑationẽ ec/
cleſie militantis:⁊ oꝑatio eccłie nõ ſe extẽ
dit ad paruulũ niſi extra vterũ exiſtentẽ:
iõ in illo tꝑe nec fide parẽtũ nec aliquo ſa/
cramento iuſtificari põt ꝑuulus anq̃ꝫ fue/
rit natus quantũ ẽ de lege cõmuni:qꝛ deꝰ
decreuit ſaluari puerũ ꝑ ſacramentũ vł ali
quid qȯ ſit loco ſacramenti:ſicqꝫ patet ꝙ
in vtero exiſtentes nõdum ſunt capaces il
lius remedij per qȯ ſm cõmunẽ legẽ paſſi
onis chriſti ꝑticipes efficiant̃ a qua eſt re/
miſſio peccatoꝝ. Vnde ſm Tho.ibidẽ to/
talis egreſſio ex vtero ẽ expectãda niſi ꝑi/
culuꝫ mortis timeatur:qꝛ tũc ſm q̃ſdã ꝑn
cipali parte egreſſa.ſ.capite in quo magis
oꝑationes anime manifeſtant̃ baptizari
debet:ſecus tñ ẽ de alijs ꝑtibus vt de ma/
nu vel de pede q̃uis nõ noceat:ſi tunc eti/
am ille ꝑtes aqua baptiſmali aſpergantur
qꝛ diuina miſericordia nõ eſt artanda:ſi ta
men poſtea plenarie naſcatur:rebaptizari
poteſt ad cautelam ſub hac forma. Si non
es baptizatus:ego te baptizo ⁊c̃. Ad lau/
dem dei omnipotentis.

De baptizantiũ ⁊ baptizandorũ qualitate ac de his que figurãtur in modo baptizãdi: Ser. XIIII

Euntes docete omnes gentes baptizantes eos.
Matth.vlti. Viſo de baptiſmi ĩ/
tegritate ꝓſequendum ẽ de ſecundo .ſ. de
baptizantiũ ⁊ ſuſcipientiũ qualitate. Ad
cuius euidentiam primo queri poteſt:vtꝝ
ſpiritus intelligibiles baptizari poſſunt:
preſertim illi qui ſunt in gratia dei confir
mati vt angeli boni:⁊ videt̃ ꝙ ſic:quia in
actionibus hierarchicis ita ẽ ꝙ quacunqꝫ
actionẽ facere poteſt inferior poteſt etiam
ſuꝑior:q̃cquid põt diaconus poteſt ſacer/
dos ſm Diony.xij.c.cel̃.hierar.ſed quili/
bet angelus maior ẽ ſũmo ſacerdote apud
nos qui ex ꝑticipatione ꝑtãtis eorum an/
gelus dicit̃ Malach.ij. Si ergo ſacerdos
homo participare poteſt: multofortiꝰ an/
gelus. Ad hoc reſpondet doctor ſanctus
ſuꝑ.iiij.di.v.ꝙ angel̃ dei nõ ẽ collata pote
ſtas baptizandi ꝓpter duas rõnes. Prima
quia cũ baptiſmus ſit actus militantis ec/
cleſie:de quo ſcꝫ eccłia nõ ſunt angeli nec
actu nec potentia:iõ diſpenſatio ſacramẽ/
torũ cõceſſa ẽ hominibꝰ qui cõueniũt cum
incarnato verbo a quo ſacramẽta fluxerũt
in aſſumpta natura in militanti eccleſia ⁊
etiam cõueniũt cũ ſacramẽtis in quibus ẽ
ſpũalis virtus in corporeis elemẽtis ſicut
homines ex natura ſpũali ⁊ corporali com
poſiti ſunt. Angeli vero cũ nullo eorũ con
ueniũt. Secũdo:qꝛ ad neceſſitatẽ baptiſ/
mi nõ valeret ꝑtãs eis data cum nõ ſint in
ꝓmptu hoĩbus:vt ꝑ eos baptizarent̃: ve/
rũtamẽ ſicut deꝰ potentiã ſuã ſacr̃is nõ al/
ligauit:ita nec ꝑtãtem cõſecrãdi ſacramẽ/
menta miniſtris aliquibꝰ alligauit. Vnde
qui dedit ꝑtãtem hanc hoĩbus poſſet da/
re ⁊ angelis:nec bonꝰ angelꝰ baptizaret
niſi diuinitꝰ ꝑtãte ſibi cõceſſa: vnde ſi ba/
ptizaret aliquem nõ eſſet rebaptizandus:
dũmodo cõſtaret ꝙ eẽt angelus bonꝰ:vt
etiã patet de ꝯſecratione eccłie ſancti Mi/
chaelis in legenda eiuſdem. Angelo vero
ſathane nunq̃ꝫ baptizandi ꝑtãs cõpetere

poteſt:vt dicit Pe.ibidem.nec ex officio
nec ex ſpeciali mandato:nec eñ eſt mini/
ſter officiorũ ſalutis ſed puniciõis:ꝙ ſi ba/
ptizaret:tunc baptiſmꝰ eẽt reiterãdus: qꝛ
conſtat ꝙ in omnibꝰ intentionẽ ꝑuerſam
habet:ſicut enim chriſtꝰ omnia bene fecit:
ſic diabolus omnia male:nec intẽderet ba
ptizare ſꝫ deludere:nõ eñ põt hr̃e intentio
nẽ ſcĩficandi ꝫ nec baptizandi nec faciẽdi
qȯ eccłia facit. Ex his pꝫ ꝙ eccłie militãti
dũtaxat dictũ ẽ:Euntes doce.oẽs gẽtes.
⁊c̃. Ex verbis thematis queri põt q̃s ſit ꝓ
prius miniſter ĩpius baptiſmi: ꝑſertim cũ
hec verba thematis:vt dicit lira ibidẽ.di/
cta fuerunt a dñ̃o ĩ monte thabor:ad oẽs
illic congregatos vbi ſimul erãt pluſq̃ꝫ q̃n
genti fratres exceptis mulieribꝰ. De qua
apparitione dicit Paulus.j.Coꝝ.xv. De
inde viſus ẽ pluſq̃ꝫ q̃ngentis fratribꝰ: qui
ꝓmiſcũ fuerũt ex omni ſtatu:⁊ vt veriſimi
le ẽ ex omni ſexu. Ad hoc reſpõdet Tho.
ſuꝑ.iiij.di.v.ꝙ ꝑter caſum neceſſitatis ſa/
cerdos ẽ ꝓprius miniſter baptiſmi: nã qꝛ
in omnibus ſacramentis noue legis ẽ illu
minatio gratie cum purgatione:iõ diaco/
nus nõ ẽ ꝓprius miniſter baptiſmi vł ali/
cuius ſacramenti:ſed dũtaxat aliquoꝝ ſa/
cramentaliũ ſicut exorciſmi ⁊ expulſionis
ĩmundoꝝ a diuinis:vt cũ dicit: Si q̃s in/
deus ẽ abſcedat ⁊ erudiciõis coꝝ q̃ igno/
rant qualiter ſe habere debeãt ad diuina:
vt cũ dicit: Flectamꝰ genua:hũiliate vos
ad benedictionẽ vel aliqȯ huiuſmõi. Hic
etiam dicit Diony.ꝙ baptiſmi myſterium
nec ĩpis diaconibus implere licitũ ẽ: verũ
tamẽ qꝛ baptiſmꝰ eſt ſacramentũ maxime
neceſſitatis:tum qꝛ pueris nõ põt aliter ſb/
ueniri:tum etiã nec adultis q̃ntũ ad remiſ
ſionẽ totius pene:iõ que ad neceſſitatẽ eiꝰ
requirunt̃ debuerũt eẽ cõmuniſſima tã ex
ꝑte materie.ſ.aque que vbiqꝫ hr̃i poteſt:
tam ex parte miniſtri:ita ꝙ in neceſſitate q̃
libet homo baptizare poſſet. Vnde ſicẽ ſan
ctificatio materie ⁊ benedictio precedens
baptiſmũ nõ ſunt de neceſſitate ſacramẽti
ſed de ſolennitate quã extra neceſſitatẽ nõ
licet ꝑtermittere ꝓpter inſtitutionẽ eccłie:
ſic etiã ordinatio miniſtri nõ eſt de nec̃ita/
te ſacr̃i ſed de ſolẽnitate:⁊ peccat ſi q̃s nõ
ordinatus extra caſum neceſſitatis bapti/
zat:licet ſi fecerit factũ ſit. In caſu vero ne
ceſſitatis nõ peccat:imo peccaret ſi nõ fa/
ceret:nã in eo caſu nõ baptizatꝰ baptizare
poſſet dũmõ formã eccłie ſeruet ⁊ intentio
nẽ baptizãdi habeat:qꝛ vt dicit mgr ĩ lr̃a
Romanus põtifex nõ hoĩem iudicat q̃ ba
ptizat ſꝫ ſpm̃ dei q̃uis paganꝰ ſit q̃ bapti/
zat. Deniqꝫ ex caſum neceſſitatis in mini/
ſtro baptizante ꝓpter ſolẽnitatẽ baptiſmi
q̃ttuor req̃runt̃. Primo ꝙ ſit in ſacerdotẽ
cõſecratꝰ.vñ Iſiď.conſtat baptiſmũ ſolis
ſacerdotibꝰ traditũ eẽ nec ĩpis diaconibꝰ
eiꝰ miniſteriũ eẽ ꝑmiſſũ:grauiter eñ pec/
caret diaconus ſolenniter vel ſimpl̃r ex ca
ſum neceſſitatis baptizans. Secũdo ꝙ ſit
in vita iuſtificatꝰ:dicit eñ doctor ſanctus
ſuꝑ.iiij.di.xxiiij.ꝙ lex ꝑcipit vt hõ iuſte ea
q̃ ſunt iuſta exequatur:⁊ iõ quicunqꝫ hoc
ꝙ ſibi cõpetit ex ordie facit indigne qȯ iu/
ſtum ẽ iniuſte exequit̃:⁊ ꝯ̃ ꝑceptũ leg̃ fa/
cit:⁊ ꝑ hoc mortaliter peccat: ſed q̃cunqꝫ
ſacrũ officiũ in mortali pctõ ꝑagit nõ du/
biũ q̃n indigne facit. Ex quo ſequit̃ ꝙ q̃/
cunqꝫ in mortali pctõ exiſtens: exhibet ſe
in aliquo actu vt miniſtrũ eccłie mortalit̃
peccat:⁊ totiens mortaliter peccat quoti/
ens hmõi actũ facit:qꝛ vt dicit Diony.j.ce
le.hierar. Immũdis nec ſymbola tange/
re fas ẽ. Vñ quãdo tangunt res ſacras q̃ſi
officio ſuo vtentes peccant mortalit̃:ſecuſ
tñ eẽt ſi in neceſſitate ſacrũ ꝯtingeret vł ex
equeret̃ in illo caſu quo etiã laicis liceret:
verũtamẽ q̃ntũcũqꝫ fuerit miniſter malus
etiã exꝯ̃icatus hereticus vel ab eccłia ꝑci
ſus ſi rite facit nõ ſolũ ꝯfert ſacrm̃ ſꝫ etiam
rem ſacr̃i:nõ ĩpe ſed deꝰ cuiꝰ ſacramẽta ſũt
bona ⁊ impolluta:nõ eñ mundat vel ba/
ptizat interius miniſter ſꝫ deus:⁊ qꝛ bapti
ẽ tñ agẽs iſtrumẽtale nõ ꝯfert ad rẽ ſacr̃i
ꝑticipãdã vtꝝ ĩpe grãꝫ hẽat vł nõ:ſicqꝫ ef
fectꝰ baptiſmi eq̃lis ẽ a q̃cunqꝫ dat̃ ceteris
paribꝰ ex ꝑte baptizati qꝛ deꝰ ẽ agẽs ꝑnci/
pale ĩ baptizãdo ꝑ auctẽ ſuã ⁊ ĩpe chriſtus
ſm ꝙ hõ cuiꝰ meritũ oꝑat̃ ĩ baptiſmo. Hic
ex plenitudine diuine ꝑtãtis ⁊ grẽ chriſti ꝑ/
uenit grã ad baptizatũ. Tertio ꝙ ſit inten
tiõe rectificatꝰ. Ad cuiꝰ euidentiã queri
põt:vtrũ in baptizãte req̃rat̃ intẽtio recta
ꝑſertim qꝛ in oĩbꝰ ad que requirit̃ intẽtio
ita ẽ ꝙ per prauã intentionẽ viciat̃: Ad hꝫ
rñdet ſanctus Tho.ſuꝑ.iiij.di.vj.ꝙ rectũ
ẽ cuius mediũ nõ exit ab extremis: ſacra/
mentũ aũt baptiſmi ẽ q̃ mediante acq̃rit̃
effectus baptiſmi ĩ aĩa baptizati. Vñ tunc
ẽ recta intentio qñ baptizãs ſeu baptizatꝰ
ſacrm̃ ordinat ad effectũ ſacr̃i:q̃ ẽ ſalꝰ. Si
ꝫ intentio aſſit in baptizante ꝙ intendit ſa
cramẽtũ ꝯferre:ſꝫ deſit rectitudo: qꝛ ordi/

nat ſacramentū ad finē indebitū:nō tamē
ꝑpter hoc in baptizato impedit̄ ꝑceptio
ſacramēti:q: ad hoc fertur intentio bapti
zantis neq̄ effectus ſacramēti:q: munda/
tio interior a miniſtro baptiſmi non ē:vnō
eius intentio ad hoc nihil facit. Nā Alex.
de hal.in.iiij.pte ſumme dicit ꝙ infidelis
intendēs facere qd̄ facit eccleſia baptizat:
cuius rō eſt:q: licet talis nō habet fidem
tamē ſi in baptizando intendit:qd̄ intēdit
eccl̄ia baptizat ⁊ hoc in fide eccl̄ie: ſi tamē
in baptizato ſit intentio recipiendi ſacra/
menti:ſed deeſt rectitudo intentiōis:reci/
pit quidē qd̄ intendit ſacr̄m ſed nō rem ſa/
cramenti:q: per prauā intentionem ponit
obijcere ſpūiſancto:⁊ ex hoc habet̄ ꝙ dū/
taxat requirat̄ intentio baptizandi ſine q̄
q̄cquid ſit nihil ſit:cui⁹ rō eſt:q: cū vnius
vna ſit cauſa ſi ex aliquib⁹ pluribus cau/
vnus effectus ꝑcedat:oportet ꝙ ille cauſe
ſint aliquo mō facte vnū ad inuicē. Ad ef/
ctū igitur ſacramenti videm⁹ multa cōcur
rere ſcʒ miniſtrū:formā verboꝝ ⁊ materiā:
hec aūt nō poſſunt colligari adinuicem vt
ſint vna cauſa niſi ꝑ intentionē baptizan/
tis que formā ad materiā applicat:ſuū ve/
ro miniſtrū ad vtrūq̄:⁊ totū hoc ad ſacra
menti collationē:⁊ licet miniſter ſacramē/
ti niti debeat ad cuſtodiendū cor ſuū q̄ntū
poteſt vt maxime ī ꝟbis ſacramētalis for
me intentionē actualē habeat:q: tamē co/
gitatio valde vertibilis ē ⁊ labilis:ſi tunc
nō aſſit actualis intentio qū verba ꝓfert
dūmodo prius intenderit ⁊ ꝯtraria inten/
tio nō interuenerit ſacramentū nō impedi
tur:q: tunc in vi ꝑncipalis intentiōis opa
tur ſi ſaltē forma ꝟboꝝ ſeruat̄:nec aliquid
qd̄ in tentionē ꝯtrariā exprimat exterius
dicit̄:ꝙ ſi baptizans intentiōe nō baptizā
di oīa fecerit licet tunc ex pte eius nihil ſit
tn̄ ſi baptizatus adultus fuerit:tūc illi⁹ de
uotio ⁊ fides ſupplet effectū baptiſmi: vt
ex hoc baptizato qui intentionē baptizan
tis ignorat nullū periculū ꝓueniat. Si ve
ro puer fuerit tunc pie credit̄ ꝙ ſūmus ſa/
cerdos ſcʒ deus defectū ſuppleat ⁊ ſalutē
ei ꝯferat:ſi tn̄ nō facit nō iniuſte facit ſicut
nec ī illo qui ſacramēto nō ſubijcit̄. Quar
to ꝙ ſit in actu modificat⁹: nā ī baptiſmo
cū ſolennitate prīo ꝑcedit cathecismus vl̄
cathetizatio.i.in fide inſtructio q̄ ē q̄d ā di
ſpoſitio ad baptiſmū:q: in adultis requi/
ritur fides ꝓpria ⁊ ꝓpria voluntas:ita ꝙ ꝑ
ſe fidē ꝯfiteat̄ ⁊ chriſtianā religionē ꝓfite

atur. In puero vero cui⁹ baptiſmus opat̄
tn̄ ex fide eccl̄ie ⁊ merito chriſti ſit inſtru/
ctio mediante alio. Hinc eadē quib⁹ īſtru/
endus ē ꝓponunt̄ pn̄te anadocho.i.patri
no cui.ſ.cōmittit̄ in his inſtruend⁹: ⁊ ipſe
loco ei⁹ ꝯfeſſionē ⁊ ꝓfeſſionē facit:vn̄ licʒ
tunc nō poſſūt doceri tn̄ per patrinos pn̄t
obligari:⁊ ideo ſit in eis cathecismus: tuʒ
ꝓpter rōnem obligandi:tuʒ ꝓpter vnifor
mitatē recipiendi baptiſmū:ſicut cōſilem
effectū omnes recipiūt. Deinde ſequit̄ ex
orciſmus vel exorcizatio.i.abiuratio qua
ſacerdos abiurat demones dicēs: Exi ab
eo īmunde ſpūs:⁊ hoc ſm̄ Pet.in.iiij. q:
ꝓpter pctm̄ hominis diabolus ptātem ac
cepit in hoīem ⁊ in omnia q̄ in vſum hoīs
veniūt: hinc quia nulla ē cōuentio xp̄i ad
belial: quicq̄d in vſum chriſti ſanctificat̄
⁊ dedicat̄ ſiue res ſiue perſona prius exor
cizat̄ vt poteſtas diaboli pellat̄: vt ptʒ in
benedictione aque in cōſecratiōe templi ⁊
ſimilib⁹: Cum igit̄ prima ſanctificatō qua
homo deo ꝯſecrat̄ ſit in baptiſmo:oportet
ꝙ etiā homo prius exorcizet̄ ꝙ baptizetur
multo fortiori rōne q̄ʒ alie res:quia in ho/
mine ē cauſa quare diabolus ptātem acce
pit in hominē:⁊ in alia q̄ ſunt ꝓpter homi
nē.ſ.peccatū originale vel actuale:⁊ hoc ſi
gnificāt ea que in exorciſmo dicunt̄: vt cū
dicit̄:recede ab eo ſathana:ſimiliter ea q̄
fiūt:q: ip̄a exſufflatio ſignificat demonis
expulſionē ꝑflatū ſpūiſancti. Benedictio
vero cū manus impoſitione ꝑcludit expul
ſo viam ne redire poſſit:ſal in os miſſuʒ ſi
gnificat fomitis ⁊ iniq̄tatis reſtrictionem
a fetore ⁊ putrefactiōe: q: iam cōditus ē ſa
pientia:linitio ꝓinde nariū ⁊ auriū cū ſa/
liua oris que denotat diuinā gratiā ſigni/
ficat remotionē impedimēti ip̄ius demo/
nis reſpectu fidei docende vel addiſcēde:
⁊ diſcretionem inter odorē vite ⁊ mortis:
ſed olei vnctio ſignificat expoditionē eiuſ
in pugna quā aduerſus diabol⁹ ſuſcipit a
cuius poteſtate except⁹ eſt:habēt etiā hec
nō ſolū ſignificationē ſed etiā aliquē effe/
ctum in ſuſcipiente nō tn̄ in corpe ſed etiā
in anima:quia in vtroq̄ eſt infectio fomi/
tis. Effectus aūt iſte ē ſm̄ Tho.in.iiij.diſ.
vj. Debilitatio ptāt̄ demonis ne poſſit tn̄
in homine ſicut ante ne baptiſmum ⁊ alia
bona impediat ⁊ retrahat:ꝑſerti adultuʒ:
ſed poteſtas eius in baptiſmo totaliter au
fert̄:ſicut pharao prius flagellatus ē ꝓſo
nōdū de egypto egreſſo ⁊ poſtea totaliter

in mari rubro qd̄ eſt figura baptiſmi ſub/
C merſus. Deinde ſequit̄ baptiſmus. De
quo ꝑmo q̄ri pōt: vtꝝ īmerſio ſit de neceſ/
ſitate baptiſmi:ꝑſertim cū ꝑ baptiſmū cō/
figuramur ſepulture chriſti: vt dicit̄ Ro/
ma.vj.ſed h̄ non ſit ꝑ baptiſmū niſi inq̄n/
tum īmergimur ⁊ occultamur in aq̄ ſicut
chriſt⁹ ſub terra. Ad h̄ rn̄det doc.ſanctus
ſup.iiij.di.iij.ꝙ baptiſm⁹ ablutiōeʒ impor
tat:ablutio aūt ꝑ aquā fieri pōt nō tn̄ per
modū īmerſionis ſʒ etiā ꝑ modū aſperſio/
nis vel effuſionis:⁊ ideo vtroq̄ modo fie
ri pōt baptiſm⁹ ⁊ videt̄ ꝙ apl̄i hoc modo
baptizabāt cum legat̄ ꝙ ſimul vna die cō
uerſi ſunt quinq̄ milia: ⁊ alia die tria mi/
lia. Act.ij.⁊.iij.⁊ ideo qn̄ cōſuetudo eccle
ſie patitur vel incūbit neceſſitas ꝓpter de
fectum aque vel ꝓpter periculū pueri de
cuius morte timet̄:vel ꝓpter imbecillita/
tem ſacerdotis infantē ſuſtentare nō potē
tis:pōt ſine immerſione baptiſm⁹ celebra/
ri. Scd̄o queri pōt:vtrū trina īmerſio vel
aſperſio ſit de neceſſitate ſacramenti:ꝑſer
tim cum fidei trinitas: ſicut exprimit̄ per
noīa trium ꝑſonaꝝ:ſic etiā ꝑ tres īmerſio/
nes:hinc etiā legit̄ in decretis: de conſe.
di.iiij.c.ſi q̄s ꝑſbyter aut ep̄s non trinam
īmerſionē vnius myſterij celebret:ſʒ ſemel
in baptiſmate mergat:deponatur. Ad qd̄
rn̄det ſanct⁹ Tho.vbi ſ.ꝙ congruentiſſi/
me ſit trina īmerſio:tum ad exprimendū ī
factis fidem trinitatis: tum ad figurādū
chriſti ſepulturam cui ꝑ baptiſmū ꝯſepeli
mur. Dic enī Diony.ꝙ debet fieri baptiſ/
mus tribus dimerſionib⁹ ⁊ eleuatiōib⁹ ad
ſignificandū ꝙ chriſtus iacuit in ſepulcro
tribus dieb⁹ ⁊ tribus noctib⁹: verūtamē
trina īmerſio vel aſperſio nō eſt de neceſſi
tate ſacri:vt ptʒ etiā de ꝯſe.diſ.iiij.c.de tri
na īmerſione:ſi tamē omittit̄ ꝯ ꝯſuetudi/
eccl̄ie: grauiter aliq̄s peccat ſemel ī īmer/
gens:⁊ ideo ꝑ ꝯſequens pena ꝑ canones
exhibet̄:q: romana eccleſia trinaʒ ſeruat
īmerſionem: ꝓpter ſignificationē trinita/
tis ⁊ triduane ſepulture: ac triplicis cōcu
piſcētie a q̄ aīa liberat̄:tripliciſq̄ ꝟtut̄ q̄
imago ī aīa reformat̄. Denique ſm̄ Bona/
uen.ſup.iiij.diſ.iiij. Si ī vna īmerſione ba
ptizans oīa verba ꝓfert:nō debet ampli⁹
mergere:q: baptiſma ꝯſūmatū ē:ſʒ ſi ſit tri
na immerſio: in ꝑma debet noīari pater:ī
ſcd̄a fili⁹:⁊ in tertia ſpūſanct⁹: ⁊ tunc nul
la ſupfluit:q: nō ē cōpletū ſacr̄m q̄uſq̄ ter
minatū ſit verbū. Ad laudē dei.

De effectib⁹ baptiſmi q̄ntum ad
remotionē mali:q̄ ſunt delere oēʒ
culpā et penam: Sermo XV

Q Vicūqʒ baptizati
ſum⁹ in chriſto ieſu:in morte ip̄i/
us baptizati ſumus. Roma. vj.
Alex.de hales.ſup hūc locū: dicit ꝙ apl̄s
his verbis vult ꝙ quicūq̄ baptizat̄:ad ſi
militudinē mort̄ chriſti baptizat̄:vt ſicut
chriſtus moriēs deponebat omnē vetuſta
tem pene:ita q̄libet in baptiſmo deponat
vetuſtatē culpe: q: ꝑ baptiſmū quis ꝯſepe
litur ad ſimilitudinē chriſti ī mortē pecca/
toꝝ: vt quō chriſtus reſurrexit a mortuis
ꝑ gloriā patris: ita ⁊ hmōi in nouitate vi/
te ambulare ſtudeat. Unde poſtea ſubdit
apl̄s:ꝙ vetus hō noſter.i.fomes ⁊ ꝯſuetu
do peccati:q̄ dicitur nr̄:q: ex nobis ⁊ non
ex deo ſimul crucifixus eſt cū chriſto.i.in
firmat⁹ ⁊ debilitat⁹:q: iā abundantior eſt
gr̄a vt deſtruat̄ corp⁹ peccati.i.oīa pecca/
ta q̄ ſimul ſūpta corpus vnū ſunt ⁊ vna cō
geries. Q: ſi q̄rit̄:quō vetus hō nr̄ cru/
cifixus ē ꝑ baptiſmū. Rn̄det Aug.de ba/
ptiſmo puuloꝝ:ꝙ gratia dei accepta ꝑ ba
ptiſmū id agit̄ vt euacuet̄ corp⁹ peccati:
nō vt tota ꝯcupiſcētia vel fomes repēte cō
ſumat̄:ita vt nō ſit:ſʒ vt eā deo adiuuante
ſupet q̄ nō inuanū gr̄am eius recipit: pro
tanto ꝙ dicit̄ crucifigi ꝯcupia q: non reg/
nat:nō q: oīno nō ſit. Un̄ dicit apl̄s. Qui
chriſti ſūt carnē ſuā crucifixerūt cū vitijs ⁊
ꝯcupiſcētijs:eis ſcʒ reſiſtēdo. Ad maio/
rem aūt euidētiā ſciendū:ꝙ effect⁹ baptiſ
mi ꝑncipaliter ꝯſiſtit in duob⁹ ſcʒ ī remo/
tione mali ⁊ collatione boni. Queri pōt A
igit̄ vtꝝ baptiſmi ſacr̄m digne recipiētes
oēs equaliter ei⁹ efficatiam recipiāt: ꝑſer/
tim cū baptiſm⁹ efficaciā habeat a paſſiōe
chriſti:ſed chriſt⁹ eq̄liter ſe obtulit oībus.
Ad h̄ reſpondet Bonauē.ſup.iiij.diſ.iiij.
ꝙ primus effect⁹ ip̄ius baptiſmi:eſt impſ/
ſio characteris:⁊ q̄ntum ad illum effectum
oēs equaliter recipiunt:q: non ē vn⁹ ma/
gis baptizatus q̄ʒ alius:licʒ magis ſit cō/
tritus vel diuina dilectiōe ꝑductus. Secū/
dus aūt eſt innocētie reſtitutio: ⁊ q̄ntū ad
illum non eſt maius vel minus:q: oēs eq̄/
lem ⁊ plenam recipiūt innocētiam: q̄ntum
eſt ex pte baptiſmi; ꝙ ſi quis ficte recipit
recedente tamē fictione plena innocentia
redit. Tertius deniq̄ effectus eſt infuſio

gratie: ꝛ q̃tum ad illum recipiť malus et
minus. Pro quo ſciendũ: ꝙ grã duplicẽ
habet actũ. Prim⁹ eſt delere pctm̃: ꝛ q̃tũ
ad illum actũ maiorem habet effectũ ĩ eo
q̇ plura peccata cõmiſit: ꝓpter hoc tamen
gratia eius nõ ẽ maior: q: modica gratia
delere põt omnẽ culpã. Secũdus actus ẽ
animã habilitare ad bonũ: ꝛ q̃tũ ad illũ
actum: maiorẽ habet effectum in eo q̇ ma/
gis ſe diſponit: q: licʒ chriſtus ꝓ oĩb⁹ paſ/
ſus eſt: non tñ eius paſſio equalẽ in oĩbus
efficaciã habet: et ꝙ non oẽs eq̃liter ſe ad
hoc diſponũt: ſed q̇ ꝓpinqui⁹ accedit: ma/
gis accipit: ſicut q̇ ꝓpinqui⁹ ad ignem ac/
cedit: efficacius illius calorẽ ꝛ bñficiũ re/
cipit. His igiť ꝑmiſſis ꝓſequendũ eſt pri/
mus eius ꝑncipalis effect⁹: q̄ eſt remotio
mali: de quo ꝑmo q̄ri põt: vtrũ baptiſmus
indigne ſuſcipientib⁹: delet omnẽ culpam
originalẽ ꝛ actualẽ: ꝑſertim cũ ſacramẽtũ
baptiſmi ſit remediũ ꝑfectum: eo ꝙ ẽ fun/
damentũ legis ꝑfectionis: cum igiť origi
nale peccatũ hoĩem directe et ꝑncipaliter
ĩnocentia ꝑuauerit: nõ delet ꝑfecte baptiſ
mus originale niſi reſtituẽdo ĩnocentiã: ſʒ
nõ eſt innocẽs ſimpliciter: niſi q̇ caret oĩ
culpa. Ad hoc rñdet ſanctus Tho. ĩ. iiij.
diſ. iiij. ꝙ cũ baptiſmus ſit regeneratio in
vitam ſpũalem: oĩe qđ eſt ſpũali vite con
trariũ: qđ ſcʒ cũ gratia ſtare nõ põt: qđ eſt
ſpũalis vite ꝑncipiũ: ꝑ baptiſmũ tolliť: ꝛ
ideo baptiſmus delet omnẽ originalem et
actualem culpã mortalẽ: ꝛ q̃tum eſt de ſe
venialẽ q̄ diſponit ad ꝑuationẽ grẽ q̃uis
quãq̃ venialis culpa remaneat poſt baptiſ
mũ mortali remota: ꝓpter indiſpoſitiõem
ſuſcipiẽtis baptiſmũ: nec req̄rit baptiſm⁹
ꝯtritionem quaſi cõcauſam ad deſtructio
nem peccati actualis: q̄ſi de ſe ad hoc non
ſufficeret: ſed ſolũ ad remouendũ fictionẽ
que eſt ꝯ̃ria diſpoſitio effectũ baptiſmi im
pediens: vnde glo. Ambro. ſuꝑ illud Ro/
ma. xj. ſine pnĩa ſunt dona: dicit ꝙ gratia
dei ĩ baptiſmo nõ req̄rit gemitũ: neq̃ plã/
ctum: neq̃ aliquid hmõi: ſed oĩa grat̃ cõ/
donat: ſicq̃ baptiſm⁹ dum effectũ ſuũ ꝑfe
cte ꝯſequiť: deſtruit oẽm culpã: non ſolũ
originalẽ ꝛ mortalẽ: ſed etiã venialẽ: q̄ q̃/
uis non ꝯ̃rieť grẽ ſimpliciter: ꝯ̃riatur tñ
grẽ baptiſmali: q̄ debet eẽ ꝑfecta rõne no/
uitatis vite: licʒ effect⁹ ei⁹ impediri põt ꝑ
fictionẽ recipientis: nã ſicut fictio peccati
mortalis diciť fictio ſimpliciť: ꝛ totaliter
effectũ baptiſmi impedit: q̃tũ ad remiſſio
nem culpe ꝛ collationem grẽ: ſic fictio pec
cati venialis in actu vel ꝓpoſito: diciť fi/
ctio ſʒm q̇d: ſicut veniale ẽ pctm̃ ſʒm q̇d. i.
diſpoſitio ad mortale: ꝛ ideo impedit effe/
ctum baptiſmi: nõ ſimpliciter ſʒ q̃tũ ad re/
miſſionem illius venialis: ꝛ ſic ptʒ ꝙ ꝑ ba
ptiſmũ dũmodo ꝑfecte ſuum ꝯſequiť effe
ctum: q̄s plenarie reſtituiť in priſtinã ĩno
centiã q̃tũ ad aĩam. Qꝛ ſi q̄rať rõ hui⁹:
rñdet ibidẽ Bonauẽ: ꝙ rõ cauſalis ẽ diui
na liberalitaſ: q̄ tãtã huic ſacr̃o ꝯtulit effi
caciã. Et ſi q̄ratur rõ huius: tunc aſſignat
ibidẽ Bonauẽ. triplicẽ ꝯgruitatẽ. Prima
põt eſſe ex ꝑte ei⁹ ꝯ̃ qđ: baptiſmus enĩ eſt
ꝓprie ꝯ̃ pctm̃ originale: qđ ĩter oĩa pctã
ꝑ́iorẽ in aĩa relinq̇t ſeq̃lã: cui⁹ corruptio
ẽ vlĩs ꝛ magna: ꝛ ideo ꝯgruũ fuit vt deus
magne efficacie remediũ inſtitueret in cõ/
trariũ: vt ſicut ĩ corruptiõe illi⁹ morbi ma/
nifeſtať rigor diuine iuſticie: ſic etiã in re/
medio manifeſtareť dulcedo diuine miſe
ricordie: vt non ſolũ illũ morbũ: ſed oĩa q̄
ꝯſequẽter ãnexa ſunt: hui⁹ remedij ꝟtute
deleanť: ꝛ hʼ eſt qđ diciť Roma. vj. Nõ ſi/
cut delictũ ita ꝛ donũ. Scđa ꝯgruitas eſt
rõne eius ad qđ ẽ: q: ſcʒ ẽ ad regenerãdũ.
Aũ in ſacr̃o trãſfeꝛť hõ a ptãte tenebrarũ
ĩ adoptionẽ filioꝝ dei: ꝛ maxime apliť lar/
gitas diuine man⁹ in ꝑmo reditu ad deuʒ
ꝑ baptiſmũ: ꝛ hʼ eſt qđ diciť ad Titum. iij.
Per lauacrũ regeneratiõis ꝛ renouatio/
nis ſpũſſancti: quẽ effudit in nos abũde.
Tertia cõgruitas ẽ rõne ordinis: q: cũ id
eſt ꝑmũ inter oĩa ſacr̃a ꝛ fundamentuʒ ad
alia: ideo vt ꝑfectũ ſtatuať fundamentũ:
placuit diuine miſericordie Huic ſacr̃o da
re ꝑfectaʒ efficaciã ad delendã oẽʒ culpã:
vt poſterioꝝ oblitus is q̇ baptizat⁹ ẽ: ꝛ q̄/
ſi nouus effectus: oĩno ſe ad anteriora ex/
tendat: ꝛ q: deus diſpoſuit huic ſacr̃o da/
re ꝑcipuã efficaciã: ꝙ ſcʒ virtus paſſionis
huic ſacr̃o ſpãliter adeſſet: ideo dedit illi
expꝛ̃ſſam ſignificantiã: hec enĩ ĩter cetera
magis indicat aĩam fieri ſanctã ꝛ puram.
Scđo q̄ri põt: vtꝝ baptiſm⁹ indigne ſu/ B
mentib⁹ deleat oẽm penã: ꝑſertim cũ effi/
cacius ſit donũ chriſti q̃ pctm̃ ade: vt dič
apl̃s Roma. v. Pl⁹ enĩ paſſio chriſti me/
ruit: q̃ peccatũ ade demeruit: ꝛ deus ꝓni/
or eſt ad miſerandũ: q̃ ad dãnãdũ: ſed de
us ĩ vltione peccati ade penas nobis mul
tiplices inflixit: multo ḡ forti⁹ ꝑ meritum
paſſionis chriſti nõ tñ a culpa ſed etiã ab
omni pena quã inflixit nos eripe deberet.

Ad hʼ rñdet Pe. in. iiij. diſ. v. ꝙ cũ baptiſ/
mus vt dicit Dam. ſit principiũ vite ſpũa/
lis. ſ. tam grẽ q̃ glẽ: ideo baptiſmus illud
tollit qđ a vita ſpũali retardat vel exclu/
dit. Eſt igiť triplex pena pro peccat̃ infli/
cta. Quedaʒ eſt eterna q̄ penit⁹ excludit a
vita: ꝛ ideo hanc tollit baptiſm⁹. Quedã
eſt tꝑalis aſſumpta ſiue ſatiſfactoria: quã
hõ ꝑ peccata meruit: vt ieiunia: corꝑalia ꝛ
ſpũalia exercitia ꝛ laborioſa oꝑa: ꝛ q: hec
pena tardat a vita: ideo ſĩlr̃ baptiſmus
hãc penam tollit: q: abſoluit ab oĩ pena
tꝑali ſatiſfactoria ſiue aſſumpta: cui⁹ ratio
ẽ ſʒm Tho. ibidẽ. diſ. iiij. Quia cuʒ chriſt⁹
ꝑ mortẽ ſuã ꝓ peccatis humani gener̃ ſuf
ficiẽtiſſime ſatiſfecit: etiã ſi eſſent mlto plu
ra: ꝛ q: hõ ꝑ baptiſmũ ĩ mortem chriſti ba/
ptizať ꝛ ei cõmoritur ꝛ ſepelitur: vt diciť
Roma. vj. Ideo baptiſmus q̃tuʒ in ſe eſt
totã efficaciã paſſiõis ĩ baptizatũ influit:
ꝛ ꝓpter hoc ſoluit nõ ſolũ a culpa: ſʒ etiã a
pena ſatiſfactoria: homo nãq̃ ꝑ baptiſmũ
incorporať chriſto ꝛ ei⁹ membrũ efficitur:
ideo pena quã chriſt⁹ ſuſtinuit: reputatur
iſti in ſatiſfactionẽ: q: ſi patiť vnũ mẽbrũ:
oĩa alia cõpatiunť: vt diciť. j. Cor. xv. et
ideo in chriſto illa peccata punit: ſicut di/
ciť Eſa. liij. Poſuit ĩ eo iniq̇tates oĩm no/
ſtrum. Qꝛ ſi obijcitur deus nihil inordina
tum relinquit: ḡ nec culpã dimittit qñ ali/
quã penã infligit. Ad hoc rñdet ibideʒ: ꝙ
culpã ordinat pena dupliciter. Primo vt
ſatiſfaciens: ꝛ ſic culpa remanet ordinata
ꝑ ſatiſfactioneʒ chriſti. Scđo vt medicina
ſanans membrũ inſanabile: ꝛ ſic in bapti/
zatis ordinatur culpa vt ſanata ꝑ grãʒ op
poſitã. Quedã deniq̃ eſt pena tꝑalis con
tracta: vtpote fames: ſitis: infirmitas: ꝛ ſi
miles quas homo naſcendo cõtrahit tã q̃
reliquias originalis vitij: ꝛ hmõi pene nõ
retardant nec excludunt morientes a vita
ſed magis iuuant ad illam: quia ſʒm ſtatũ
ĩ quo humana natura reꝑatur a lapſu: ma
gis quis ꝓficit per hmõi penas ꝛ tribula/
tiones alias: ita ꝙ niſi q̇ reparatur ad ĩno
centiam ꝑ hoc melior fieret aliquo modo:
nõ ꝑmitteret deus ſũme potens: ſũme bo/
nus: ſũme ſapiens talia pati: et ideo has
penas baptiſmus nõ tollit: q: nõ opponiť
effectui eius. Qꝛ ſi obijcitur: baptiſm⁹ di/
rectius ordinať contra peccatũ originale
q̃ ꝯtra actuale: ſed tollit omnẽ penã actu/
alis peccati vt dič Ambro. ergo tollet etiã
omnẽ penã originalis. Ad hoc reſpondet
hoc. ſanctus ibidẽ ꝙ in peccato origina
talis fuit ꝓceſſus: ꝙ ꝑſona corrupit natu
ram: ꝛ natura corrumpit ꝑſonaʒ: paſſio er
go chriſti ſufficienter originale peccatum
abſtulit quãtuʒ ad vtrũq̃: ſed q: ſacramẽ
ta ꝑſonis adhibenť: ideo baptiſmus hoc
ab homĩe tollit: qđ ex corruptione nature
in ꝑſonam redũdabat: ideo infectionẽ cul
pe ꝓut ꝑſonam afficit: ꝛ penaʒ que actum
ꝑſone ꝑuabat ſcʒ carentiã viſionis diuine
baptiſmus aufert: ſed nõ actu aufert infe/ B
ctionem ꝓut afficit naturaʒ: quod ptʒ ꝑ hʼ
ꝙ baptizatus ꝑ actũ nature originale trãſ
mittit in ꝓlẽ. Similiter nec penas que cõ
ſequunť principia nature deſtitute aufert
gratia innocẽtie primi ſtatus: cuiuſmodi
ſunt rebellio carnis ad ſpirituʒ: nec hmõi
penalitates aufert q̄ ſequunť ex ipo actu:
ꝙ homo ex ꝯtrarijs cõpoſitus ẽ: ꝛ q̃tũ ad
corpus ꝛ q̃tũ ad animaʒ quodãmodo ſcʒ
q̃tuʒ ad appetitũ ſenſus ꝛ intellectus: ſed
ꝑ gratiã baptiſmalẽ efficiť: ꝙ he remanen
tes nõ dñenť in ꝑſonis: ſed magis eis ſub
ijciãtur: ꝛ in vtilitatẽ ipoꝝ cedant: inq̃tũ
ſunt materia ꝟtutis ꝛ occaſio hũilitatis ꝛ
exercitij: vnde Bonauen. ibidẽ ponit tres
rões quare cõgruũ fuit ꝙ hmõi penalita
tes in nobis dñs relinqueret. Prima ẽ ad
manifeſtandũ equitateʒ diuini iudicij: vt
ſcʒ illa ſententia quã de mortalitate ade et
poſterorũ ei⁹ domin⁹ dictauerat in nobis
ꝑmaneret: vnde ꝛ ab illa nemo liber eua/
dit: quia nõ debuit domin⁹ ſententiã latã
retractare cõtra honorẽ ſuum: ſed manẽte
ſentẽtia decuit eũ remediũ miſericorditer
adhibere: vt fieret ad ſalutẽ quod erat il/
latum ad vindictã. Secũda eſt ad demon/
ſtrandũ meritũ paſſionis chriſti: q: ſi dñs
creaſſet naturã ꝛ fomitẽ: tunc filius naſce
reť ĩmunis a culpa: nec indigeret regene/
rari a chriſto in baptiſmo: ideo vt omnes
noſcant ſe paſſione ipius egere: data ẽ vir
tus ſacramẽto a paſſione: ſiue ad hoc ordi
natũ eſt vt penas remittat perſonales non
naturales: q: remediũ reſpicit ꝑſonam nõ
naturã. Qꝛ ſi obijciť cuʒ medicus bonus
ſemꝑ intẽdat curare radicẽ morbi ꝛ bonũ
remediũ ad hoc ferať: videť incõgruũ ꝙ
baptiſmus relinquit magis penã fomitis
que inclinat ad peccatũ: q̃ alias penas de
bitas ꝓ peccatis. Ad hoc ibideʒ rñdet: ꝙ
de⁹ curare potuit vtroq̃ modo: ſʒ tñ illud
qđ reſpicit ꝑſonã non naturã mag̃ curare
diſpoſuit: vt non totũ genus cureť ſimul:

ſed ꝗlibet qui vellet curari : et quilibet in
ꝓpria ꝑſona : quia magꝰ quis aſtringitur
deo vt recognoſcat beneficiū: ⁊ diuina eiꝰ
iuſticia hoc exigit tāꝙ ꝯgruū ⁊ decēs. Si
enī vnūquēqꝫ nr̄m deus curaſſet ī radice:
nō ſic grāz dei cognoſceret ꝗlibet : nec ita
gratis eſſet de bn̄ficio ꝑſtito ī alio ſicut de
ꝑſtito ī ſeipō. Tertia vero rō eſt ad ꝓmo/
uendū meritū liberi arbitriĳ: ꝓmouēt enī
hmōi penalitates ad multiplex bonuz: tū
ad cordis humiliationē. Mich. vj. Humi/
liatio tua ī medio tui: tū ad timoris incuſ/
ſionē. Job. vj. terrores dn̄i militāt ꝯ me:
tum ꝓpter ſuiĳpius cognitionē. Eſa. xxviij
Sola vexatio dabit intellectū auditui: tū
ꝓpt̄ ſtimulationē ad bonū. Mich. ij. Sur/
gite ⁊ ite: qꝛ nō habebitis hic requiē: tum
ꝓpter exemplū nō peccādi. Zach. iij. Adā
exemplū meū ab adoleſcētia mea: tū ꝓpter
exercitiū virtutū. Judic. ij. He ſunt gētes
ꝙs reliq̄t dn̄s vt erudiret nos: tū ad oſten
dendū ſignum filioꝝ dei. Hebre. xij. Si ex
diſciplinā eſtis cuiꝰ ꝑticipes facti ſūt oēs:
ergo adulteri ⁊ non filiĳ eſtis: tum deniqꝫ
ne ꝓpter hoc ad baptiſmū veniētes in eo
ꝓmiū retributiōis accipiāt. Si nāqꝫ daret̄
īmortalitas in baptiſmo: tūc plures ꝓpter
illam ꝯſequendā baptiſmū peterēt ꝙ ꝓpt̄
grām: nec fides tunc hr̄et meritum cui hu
mana ratio ꝓberet experimentū. Deniqꝫ lꝫ
ſm̄ Gregꝰ. nazāzenū. q̄ntuplex eſt ſpecies
baptiſmi. Eſt enī baptiſmꝰ figuratiuus: q̄
Moyſes baptizauit ꝓplm̄ iſrl̄: ſed in aqua
tn̄ ſcꝫ ī nube ⁊ mari. Et ꝓparatiuus q̄ Jo/
hānes baptiſta baptizauit: tn̄ ex his duo/
bus nullus nobis effectꝰ ſalutis ꝑuenit:
ſicut in tribꝰ ſequētibꝰ: q̄ in ſuis ꝑfectioni
bus plenū ſortiūt̄ effectū: de q̄bus etiā ha
bet̄ extra de ꝑſbytero non baptizato. c. ad
aplicā. in glo. Quoꝝ primꝰ ē baptiſmꝰ flu
minis vel aque: nec in aq̄ ſolū: ſed in aq̄ ⁊
ſpūſancto: de quo ꝓncipaliter oīa ſūt ꝓſe/
cuta q̄ dicta ſunt de baptiſmo: ⁊ ſufficit oī
bus tam ꝑuulis ꝙ adultis: dūmodo nō ī/
ueniat obijcere ꝯtrie volūtatꝰ. Secūdus ē
flaminis q̄ ſolū ꝓdeſſe pōt dolicapacibus
dū ſcꝫ aut putant ſe baptizatos eſſe: fideꝫ
hn̄tes ⁊ charitatē: nō ꝯtēnētes baptiſmū
flumis: aut eos excludit a baptiſmo arti/
culꝰ neceſſitatꝰ: ſecus tn̄ eſſet ſi ſcientes ſe
nō baptizatos cū poſſent baptizari ꝯtem/
nunt: hi ꝗ baptizant̄ flamine ſpūſancti:
q̄ cōtritionē ingerit ⁊ amorē: nō tn̄ de lege
cōmuni plenū effectuꝫ ſortit̄ iſte baptiſmꝰ

pleniſſimam faciens remiſſionē peccatoꝝ
niſi forte tan te fuerit efficacie ꝙ ꝑfecte pe/
nitentē induceret ad ꝑfectionē vite : ſicut
eſt ingreſſus religionis approbate: tūc enī
delere oēm culpam ⁊ penā: vt plenius ptꝫ
in ſmōe de penthec̄. ſub hoc themate: iuſ/
ſit eos baptizari: vbi de iſtis agit̄: ⁊ ſic ꝓ/
deſt ſolis dolicapacibꝰ. Tertius ē ſangui
nis q̄ fit ꝑ martyriū ⁊ eſt ceteris venerabi
lior: qꝛ contagijs iteratꝰ nō fedat̄: ⁊ iſte pt
etiam ꝓdeſſe ꝑuulis: vt ptꝫ de beatis ino
centibus: ex his etiaꝫ infertur ꝙ latro ſal/
uatꝰ ī cruce fuit baptizatus baptiſmo fla
minis nō ſanguinis: qꝛ nō ſuſtulit marty/
rium pro chriſto: ſed ꝓpter ſua demerita.
Ad laudem dei.

De effectibꝰ baptiſmi ꝗtuꝫ ad ad collationē boni: q̄ ſunt chriſto incorporari: celū aperire: gratiam et virtutē ꝯferre: characterem imprimere: Sermo XVI

Q Vicunqꝫ in chri/
ſto ieſu baptizati eſtis: chriſtū ī/
duiſtis. Gal. iij. Ad euidentiā
thematis queri pōt: vtꝝ incorporari chri/
ſto ſit effectus baptiſmi : ꝑſertim cū dicit̄
in. iiij. li. ſen. diſ. xxiiij. ꝙ ſi q̄s habet fidem
formatā: etiā ante baptiſmū incorporatur
chriſto et membrū eius efficit̄. Hinc dicit̄
Roma. vj. Gratia dei vita eterna: ⁊ ſic ī ca/
ſu gratia vel fides formata ad ſalutem ſuf
ficit: cum ſcꝫ articulus neceſſitatis ſacra/
mētum excludit. Ad hoc reſpondet Tho.
ſup. iiij. diſ. iiij. ꝙ incorporari chriſto ꝯtin/
git dupliciter ſcꝫ merito ⁊ numero. Merito
quidē pōt quis de ecclia effici qd̄ eſt chri/
ſto incorporari: etiam ante baptiſmū actu
ſuſceptum: ſed non ante ꝓpoſitum baptiſ
mi poſt tempus reuelate gratie. Sed nu/
mero non poteſt aliquis effici de ecclia ni/
ſi per baptiſmū: quia nullus aū baptiſmū
admittitur ad ꝑceptionē euchariſtie : aut
alioꝝ ſacroꝝ eccleſie: eo ꝙ ſacramentoruꝫ
ecclie capax non eſt: verbi gratia: capitis
virtus non cōmunicat̄ mēbro: niſi tā vni/
to: ſic merita chriſti non cōmunicātur cre/
aturis rationalibꝰ: niſi ꝑ baptiſmi ſacrm̄
iam vnitis: ⁊ extūc ꝑ alia ſacra fit influen
tia debita: ꝑſertim ꝑ euchariſtiam fit ꝑfe/
cta influentia incorꝑationis a capite ī mē
brū: ⁊ ſic q̄s ꝑ grām adoptionis ⁊ virtutē

A

baptiſmatis ꝯſeq̄tur merito chriſti filiati/
onis effectꝰ q̄ notāt̄ ī verbis thematꝰ: q̄cū
ꝙ ī chriſto baptizati eſtis ⁊c̄. q̄ nimiꝝ effe/
ctus ꝗtū ad collatiōeꝫ boni: notāt̄ ī bap/
tiſmo chriſti: vt habet̄ Mat. iij. chriſto ba
ptizato ſtatim aperti ſunt celi : deſcēditqꝫ
ſpūſanctꝰ ī ſpecie colūbe: ⁊ vox pr̄is audi
ta ē: hꝯ ē filꝰ meꝰ dilectꝰ. Ad q̄ꝝ executio
nē ꝓmo q̄ri pōt: vtꝝ apertio ianue celeſtꝰ ſit
effectꝰ baptiſmi: ꝑſertim cū aū paſſionē chri
ſti aliq̄ fuerūt baptizati: ſꝫ tūc non erat eis
apta ianua: qꝛ ſi mortui fuiſſēt: tūc regnuꝫ
nō intraſſent. Nimiꝝ qꝛ ſm̄ oēs doct. ī mor
te chriſti amotū ē illud impedimentuꝫ: qd̄
deſignatū erat ꝑ gladiū flāmeū ⁊ ꝟſatilē.
Ad hꝯ rn̄det ſanctꝰ Tho. vbi ſ. ꝙ apire ia/
nuā regni nihil aliud ē ꝙ amouere īpedi/
mentū q̄ hūane nature ꝓhibebat̄ īgreſſꝰ:
⁊ illa remotio fit efficiēter q̄ ad aliquā ꝑſo
nā: q̄n paſſiōis chriſti iā ꝑfecte fit ꝑticeps
ꝑ baptiſmū : ita ꝙ baptiſmꝰ ſit q̄ſi cauſa in
ſtrumētalis apiens ianuā regni celeſtis q̄
ad ꝑſonā baptiſmū recipiētem: ſꝫ hꝯ impedi
mentū abſolute ꝗtū ad oēs remotuꝫ fuit
ſufficiēter ꝑ paſſionem chriſti: ita ꝙ paſſio
chriſti ſit vt cā ſatiſfactoria q̄ ad oēs : ⁊ qꝛ
paſſio chriſti in cuiꝰ virtute baptiſmꝰ agit:
nōdū erat facta: nec ꝑ eā aditꝰ regni aptꝰ:
ideo baptiſmꝰ nō habuit hāc virtutē ante
chriſti mortē: qꝛ nō ē cauſa ꝓncipalis ape/
riēdi aditū regni. Et notandū ꝙ aditus
B regni tripliciter apitur. Uno mō ꝗtū ad aīe
gloriā: ⁊ ſic in paſſione aptꝰ ē: hinc dictū ē
latroni. Hodie mecū eris in ꝑadiſo. Alio
modo ꝗtū ad gloriaꝫ corꝑis: ⁊ ſic aptus ē
in reſurrectiōe: vnde canit̄ ī collecta. Deꝰ
q̄ hodierna die ꝑ vnigenitū tuū eternitatꝰ
nobis aditū deuicta morte reſeraſti. Ter/
tio ꝗtū ad locū glorie ꝯgruentē ⁊ ſic aptꝰ
eſt in aſcēſiōe: ⁊ in his tribꝰ modis baptiſ/
mus inſtrumentaliter aperit q̄ ad ꝑſonaꝫ
agēs etiā virtute paſſionis: reſurrectiōis
⁊ aſcēſionis: inq̄tum eñ hō ꝯfigurat̄ chri
ſto paſſo ꝑ īmerſionem aq̄: quodāmō chri
ſto ꝯſepelit̄: ⁊ ei reſurgēti ꝗtū ad nitorē q̄
reſultat ex aqua: ⁊ ei aſcēdenti ꝗtū ad ele
uationē baptizati de ſacro fonte: ſꝫ baptiſ
mus ꝓprie paſſioni appropriat̄: qꝛ glīa aīe
ꝓncipalior ē ⁊ cauſa q̄dāmō alioꝝ: ⁊ ī huiꝰ
ſignū baptizato dn̄o apti ſunt celi ſuꝑ eū.
Ceteꝝ dicunt̄ etiā apti celi ſuꝑ chriſtū ba/
ptizatū: qꝛ baptiſmꝰ habet etiā effectū illu
minatiuū. Pro q̄ ſciēdū: ꝙ lumē ē q̄ dirigi
mur ī viſionē alicuiꝰ rei: baptiſmꝰ aūt diri

git in viſionē ſpūalem tā interiorē ꝙ exte
riorē. Interiorē q̄dē inq̄tū baptiſmꝰ dicit̄
ſacrm̄ fidei : q̄ oculū mētꝰ idoneū facit ad
viſionē diuinoꝝ. Exteriorē vero: qꝛ bapti
zatis ꝯcedit̄ inſpicere ſacrā euchariſtiam
⁊ nō alijs: ſicut dicit Dyo. ⁊ Jo. dam̄. ī ſua
diffinitiōe: baptiſmo vim illuminatiuā at
tribuit: ⁊ hꝯ ꝗtum ad primū: ꝙ baptizato
dn̄o factum legimꝰ. Scd̄o vero deſcēdit
ſpūſanctꝰ in ſpecie colūbe ad denotandū
infuſionē grē ſpūalis ī baptizatos. Ad
cuiꝰ euidentiā primo q̄ri pōt: vtꝝ ꝑuulis ī
baptiſmo ꝯferant̄ grā ⁊ virtutes vel habi
tus virtutū: ꝑſertim cū dic̄ Augꝰ. ꝙ fides
datur ⁊ nutrit̄ ī baptiſmo : datur ꝗtuꝫ ad
paruulos: auget̄ ꝗtum ad adultos: ſed fi
des q̄ ſic datur virtus ē: ⁊ eadē rōne dant̄
alie virtutes: vnde nullꝰ admittit̄ ad glo
riam: niſi habeat veſtē nuptialē q̄ ē chari/
tas: ⁊ ideo pueri q̄ moriētes ſtatim euolāt
in gloriā: charitatē habent q̄ ē mater oīm
virtutū. Ad hꝯ rn̄det Bonauē. ſuꝑ. iiij. diſ.
v. ꝙ pueris dant̄ grā ⁊ habitꝰ ꝑfecti virtu
tū: ſicut ⁊ adultis q̄ baptizant̄: ꝗuis ꝑuul/
los nō operentur: eo ꝙ adhuc ꝓpediti tene/
antur. Pro q̄ notandū: ꝙ potentie anime
dupliciter impediūt̄ ne exeant ī actꝰ ſuos.
Primo modo a corꝑis imꝑfectione vel in
diſpoſitione: ſicut impediūt̄ ī ꝑuulis ſtul
tis ⁊ dormiētibꝰ: ⁊ ecōtra expediunt̄ ꝑ cor
poꝝ ꝑfectiōem ⁊ bonā diſpoſitionē. Alio
modo impediūt̄ ab habitu malo: ſicͣ a cō/
cupiſcentia vel culpa: ⁊ ſic expediūt̄ ꝑ gra
tiā ⁊ virtutes q̄ remouēdo culpā potētias
ꝑficiūt: ⁊ ad operandū abiles reddūt: ſed
ꝓmā expeditionē nō faciūt: cū itaqꝫ vtrū/
qꝫ impedimētū ꝑuulꝰ habeat : alteꝝ tm̄ re/
mouet̄ ꝑ ꝟtutes: ⁊ qꝛ hi habitꝰ virtutū me
diāte baptiſmo ortū hn̄t a deo: n̄ a natura
innati: nec a libero arbitrio ꝑ exercitia ac/
quiſiti: ideo pn̄t eſſe in ꝑuulis aū vſum li.
ar. ⁊ eſſe ꝑfecti: natura adhuc exn̄te imꝑfe
cta: lꝫ adhuc ligati ſunt ꝓpter puericiā: ſi/
cut ī dormiēte ꝓpter ſomnū : ſed puericia
diſcedēte inclinant ad bene oꝑandū : niſi
q̄s ſpūiſācto reſiſtat. Preterea : qꝛ ꝑ eaſdē
cauſas q̄bꝰ virtꝰ generat̄ eiſdē etiā auget̄ :
vt dic̄ phs. ij. ethi. ideo qꝛ baptiſmi ē ꝯferre
grāꝫ ⁊ ꝟtutes nō habētibꝰ ſeq̄t̄ ꝙ ī hn̄tibꝰ
augeat deniqꝫ ex hac grā ī baptiſmo ſuſce
pta ⁊ habitu virtutū efficit̄ q̄s fecūdꝰ: bo
nis opibꝰ exercitijs virtutibꝰ ⁊ meritꝰ: ſicͣ
colūba ⁊ auis fecunda pullis: ⁊ hꝯ ideo: qꝛ
cū hō ꝑ baptiſmū regeneret̄ ī ſpūalē vitā

ꝑ ipſm efficiť homo actiue q̄ſi genitoꝛ ſpi/
ritualiū opeꝝ: q̄ redduñť ⁊ deo grata ⁊ no/
bis meritoꝛia: vt ſic aqua gr̄e fiat in nobis
fons aque ſaliētis in vitā eternā. Scd̄o
q̄ri pōt vtꝝ baptizatis equalis gr̄a d̄tur:
p̄ſertim cū ad effectū baptiſmi capiendū
non req̄riť aliqua cōcauſa: ſꝫ ſolū vt impe/
dimentū remoueať: ⁊ h̄ in adultis: ⁊ nul/
lus recipit gr̄am in baptiſmo niſi ab eo ſit
impedimentū remotū. Ad h̄ r̄ndet doc. ſā
ctꝰ ſup. iiij. diſ. iiij. ꝙ actꝰ actiuoꝝ recipiūť
a paſſiuis ſm̄ ſuā diſpoſitionē: ⁊ id̄o q̄uis
baptiſmꝰ ⁊ paſſio chꝛiſti q̄ in eo opať q̄tū
eſt de ſe: equalē reſpectum ad oēs habeāt:
q̄ꝛ tū q̄dam ad baptiſmū cū maioꝛi p̄para/
tione fidei ⁊ deuotiōis accedūt q̄ alij: id̄o
q̄dam maioꝛē gratiā alijs ꝯſequūť: q̄ꝛ nul
lus gr̄am in termīo recipit vt intendi non
poſſit ꝑ baptiſmū: ⁊ ſic p̄paratio fidei ⁊ de
uotionis ē quaſi materialis diſpoſitio ad
maioꝛē gr̄e receptionē. Et id̄o dicit Dam.
ꝙ in baptiſmo remiſſio peccatoꝝ cunctis
eq̄liter dať a chꝛiſto: gr̄a aūt ſpūſſācti ſm̄
ꝓportionē fidei ⁊ purgationē. Sꝫ i pueꝛ
baptizādis ex eoꝝ pte nihil requiriť: ſed
hn̄t q̄ſi ꝓ diſpoſitione ad ſalutē fidē eccle/
ſie: ⁊ ꝓ effectiuo ſalutis virtutē paſſionis
chꝛiſti q̄ opatur i baptiſmo: ⁊ hec duo eq̄/
liter ſe habēt ad oēs pueros: oēſq; equalē
gratiā recipiunt q̄tum ē de lege cōmuni:
nec q̄dē bonitas diſponit ad gr̄am baptiſ/
malem i pueris: q̄ꝛ ſm̄ Bonauē. ibidē: gr̄a
mēſurať in eis ſm̄ liberalitatē dātis ⁊ nō
ſm̄ qualitatē ſuſcipiētis: niſi de ꝯgruo ſm̄
ꝙ ſuſcipiens adultꝰ ſe p̄parat: ſꝫ quia vnꝰ
ꝑuulus nō ē magis diſpoſitꝰ q̄ aliꝰ: ⁊ deꝰ
opatur ſm̄ exigentiā ſacri: ideo equaliter
oībus dat quātū eſt de lege cōmuni: q̄ꝛ tñ
ptās eius nō ē alligata ſacro: nō ē neceſſe
ꝙ ſemp det equalē: ſꝫ p̄t facere cui vult pri/
uilegiū ſpāle: ⁊ hoc q̄tum ad ſcd̄m. Ter
tio vox patris audita ē: Hic ē filiꝰ meꝰ ⁊c̄.
ad denotandū ꝙ baptizati ꝑ gr̄aꝫ adoptio
nis efficiunť filij dei: in ſignū cuiꝰ i baptiſ
mo ſignū adoptiōis imp̄miť qd̄ diciť cha/
racter. Ad cuiꝰ euidētiā ſciendū ꝙ chara/
cterē in ſacr̄is q̄buſdam impꝛimi: oēs mo/
derni ꝯfitēť: ⁊ ē diſtictio a charactere eter
no imp̄ſſa aīe rōnali ſm̄ imaginē: configu
rans trinitatē creatā: trinitati creāti ⁊ re/
creanti: ⁊ diſtinguēs a non cōfiguratꝭ ſm̄
ſtatū fidei: ē inq̄ diſtinctio. i. ſignū diſtin/
ctiuū imp̄ſſū aīe: q̄ſi lumē q̄ddā ſemiplenū
⁊ q̄dam caloꝛ gratis datus: ⁊ lumen illud

diciť ſignaculū aīe. pſ̄. Signatū eſt ſuper
nos lu. vul. t. do. ſignatū inquā ꝑ naturā:
ſꝫ ſpecialiꝰ ꝑ ſacr̄a diuina: ſpāliſſime vero
ꝑ dona ſpūſſancti: ⁊ illud ſignū imp̄ſſū eſt
diſponens ad vlterioꝛē pfectionē gr̄e: cuiꝰ
officiū ſm̄ Pe. in. iiij. di. v. eſt gr̄am ſigni/
ficare inq̄ntū ē eiꝰ ſilitudo q̄dā: ⁊ cauſare
inquātū eſt virtꝰ q̄dā ſāctificatiua. Inquā
tum igiť ē gr̄e ſilitudo: habet aīam ꝯfigu
rare deo: cuiꝰ gr̄a ſilitudo eſt: ⁊ ꝑ ꝯſequēs
habet ſiles a diſſilibꝰ diſtinguere. Inquā/
tū vero cauſa ē: habet ad gr̄am gratū faci/
entē p̄parare: ⁊ ptātē aliquā gratuitā in
aīam impꝛimere: iſtud igiť ſignum diſtin
ctiuū imp̄ſſū ē aīe rōnali a charactere eter
no. i. a filio qui ē figura ſubſtātie pr̄is: ſm̄
imaginē ꝯfigurās trinitatē nr̄am creataꝫ.
Cū igiť character ſit i aīa rōnali ſm̄ ima/
ginem: ſm̄ quā etiā ē cōfiguratio hoīs ad
deū: ⁊ imago ꝯſiſtat i potentijs: ſic ⁊ trini
tas increata ꝯſiſtit i pſonis: ⁊ vnitas i eſ/
ſentia: ideo relinq̄ť ꝙ character ē i natura
libꝰ potētijs aīe ſicut i ſubiecto: p̄ncipali/
ter tñ ꝯſiſtens i potētia cognitiua: ⁊ ꝑ po/
ſterius alias reſpiciēs mediāte illa in qua
p̄ma ē: ſicut etiā imago p̄ncipaliter ꝯſiſtit
in potētia cognitiua: q̄ꝛ ex memoria ⁊ itel/
lectu volūtas oꝛiť: ⁊ ſic ē imago i itellecti
ua pte ſic̄ i radice Vñ character dať ad ex
ercēdas actiōes ſpūales ſimpliciť: ſꝫ gr̄a q̄
eſt i eſſentia aīe: magis tñ de ꝓpinquo re/
ſpiciēs affectiuā q̄ intellectiuā: dať ad bñ
opandū: q̄liter em̄ aliq̄s operur p̄cipue ex
volūtate pēdet: ⁊ volūtas bona ꝑ gr̄aꝫ di/
rigiť. Deniq; ſm̄ Tho. in. iiij. diſ. iiij. iſte
character indelibiliť i aīa pmanet: cuiꝰ rō
eſt: q̄ꝛ imp̄ſſio characteris eſt ꝑ quādā aīe
rōnalis ſanctificationē: ꝓut ſanctificatio
diciť deputatio alicuius ad aliqd̄ ſacꝝ: ad
quā ſāctificationē nō magis actiue opať
aīa ſanctificanda q̄ aqua ſāctificanda vel
oleum: vel chriſma ad ſui ſāctificatōeꝫ: ni
ſi ꝙ homo ſe ſubijcit ſāctificationi ꝑ cōſen
ſum: res aūt ille ſubijciūtur: q̄ꝛ carent libe
ro arbitrio: ⁊ ideo q̄litercūq; aīa variať ꝑ
ꝓꝑias opationes: nūq̄ amittit characte/
rem: ſicut nec chriſma: nec oleū nec panis
ꝯſecratus vnq̄ ſāctificationē pdit quali/
tercūq; tranſmuteť: dūmodo nō corrūpa/
tur: vnde ⁊ in dānatis manet character lꝫ
ibidē nō ſit oꝛdinatus ad aliquē finē: nam
hoc eſt ideo: quia p̄ter intētionē impꝛimē/
tis characterē dānatur: ⁊ ea q̄ fiūt p̄ter in/
tentionē: carent oꝛdine ad finē: deus tñ q̄

nihil inoꝛdinatum relinquit: elicit ex hoc
aliqd̄ bonū: ſm̄ qd̄ apparet iuſtioꝛ eoꝝ dā/
C natio: quia tantū munꝰ neglexerūt. De/
niq; vt effectus baptiſmi clarius eluceſcāt
legiť ꝙ ſub imperio diocleciani cū ꝑ quat
tuoꝛ annos eccleſie clauſe fuiſſent erat ro/
me mimus q̄dam noīe geneſius q̄ chꝛiſtia/
nos (ſicut incredulꝰ erat) ſepiꝰ irridebat:
quodā tp̄e ꝑ artis ſue peritiā diocleciano
placere volēs: oīa ſecreta diuini miniſte
rij ſcrutari cepit: ⁊ ad ſocios rediēs: ſcitis
inq̄t ꝙ impatores exoſos habent chꝛiſtia/
nos: venite ergo ⁊ de eoꝝ myſterijs riſum
ꝓponamus: vt ſic imperatoꝛibꝰ placeamꝰ
quos annuētes docuit de ſecretꝭ diuinis
q̄d facerēt: quidue reſpōderēt: die igiť cō/
ſtituto impatore p̄ſente: roma ſpectāte: ve
nit in mediū: ⁊ eſſe ſe dicit egrotū: petit ba
ptiſmatis ſacramentū: iacēs in grabato: ⁊
ait ad ſocios: eia nr̄i: grauem me ſentio:
leuem me fieri volo. Quō inquiūt leuē te
faciemus ſi grauis es: nūq̄d fabꝛi ſumus?
Statimq; geneſius iterius a dn̄o viſitatꝰ
ait veſani: chꝛiſtianus deſidero moꝛi. Cui
college. Quare: vt inquit in illo die velut
a deo fugitiuꝰ nō inueniar: hec audiēs im
peratoꝛ riſum tenere nō potuit: tūc ſm̄ ꝙ
erat oꝛdinatū intrare factūt exoꝛciſtam et
p̄ſbyterū: q̄ ſedentes ad lectuꝫ eius: quid
inquiūt ad nos miſiſti fili: r̄ndit (nō ſimu/
late ſꝫ ex coꝛde) q̄ꝛ cōſequi gratiā chꝛiſti cu
pio: vt renaſci me ſentiens liberer a ruina
peccatoꝝ meoꝝ. Fit clamoꝛ populi: curſūt
curſoꝛes ferētes ei munera ab imperatoꝛe
miſſa: ⁊ cum oīa circa eū diuinoꝝ ſecretoꝝ
ſacramēta cōpleta fuiſſent: induiť veſtibꝰ
albis: ⁊ cepit ſedēs panem ⁊ alia paupibꝰ
erogare: ſubitoq; milites quaſi ab impato
re miſſi tenentes eū ad iudicē duxerūt: ſed
ductus ad falſam paſſionē: acceſſit ad ve/
ram ꝯfeſſionē. Veniēs em̄ ad impatoꝛem
aſcendit baſim vbi ſtatua fuerat veneris:
ſicq; cōcionatus eſt. Audi impatoꝛ ⁊ oēs
q̄ adeſtis: quotienſcūq; accidit vt chꝛiſtia
num nomē audirē deteſtabar: ⁊ his q̄ tra/
hebāt chꝛiſtianos ꝑ publicū adiūgebar et
ſimul trahebā: toꝛtoſq; inſultabā: ac furo/
rē populi ſup eos accēdebā: tantū em̄ no/
mē illud exhoꝛrui: ꝙ hac d̄ cauſa parētes
⁊ affines deſerui: maluiq; ꝑegrinatiōis et
egeſtatis onus aſſumere: q̄ in patria iter
chꝛiſtianos permanere: deniq; vſq; hodie
volui pſcrutari eoꝝ ſecreta: non vt crede/
rem: ſed vt d̄ his populis riſum exhiberē:

moꝛ autē vt me nudū illa aqua pfudit: et
interrogatus credere me ad iterrogata re
ſpondiſſem: vidi celum aptum: ⁊ manū de
celo ſup me venientē in hoꝛa qua pfunde/
bar aqua: dei quoq; angelos flāmeo radi/
antes aſpectu ſuꝑ me ſtantes: q̄ oīa pec/
cata mea a iuuētute cōmiſſa in libꝛo ſcp̄ta
recitantes dixerunt mihi: aqua hec delet
oīa iſta q̄ te recognoſcis feciſſe: cūq; aq̄
pfuſus fuiſſem: factus ſum niue cādidioꝛ:
ita vt nec ſignum ſcripture p̄terite appare
ret: vidi etiā dei gloꝛiā coꝛdi meo imp̄ſſā:
ꝑ quā didici chꝛiſtū ieſum hunc eſſe lumē
⁊ ſalutē omniū: q̄ gloꝛiā eiꝰ ꝑ baptiſmū fu/
erint cōſecuti. Tūc dixerunt mihi angeli:
ſcias te ab oī peccato mundatū: age nūc
vt gr̄am dei quā accepiſti conſerues: tāta
em̄ vis eſt myſterioꝝ dei: vt ludibꝛijs ſub/
iacere non poſſit. Quid ergo faciā iudica
te: dum vobis placere cuperē: regi celeſti
cōplacui: ſicut igiť vſq; nūc mecū incredu
li ⁊ illuſoꝛes fuiſtis: ſic mecū ab irriſione
ceſſate: credētes dominū ieſum verū deuꝫ
eſſe. Tunc impatoꝛ nimio furoꝛe repletus
iuſſit oēs ſodales eius cuꝫ virgis cedi:
eſtimās eos ſimiliter credere: qui blaſphe
mantes nomē ieſu: reſponderunt ſe nunq̄
iu illum credere voluiſſe. Tunc imperatoꝛ
in geneſiū ita furere cepit: vt ſi nō ꝓhibe/
retur hoꝛroꝛe: ſanguinē eius biberet: fecit
igitur eum coꝛā omnibꝰ immaniter cedi:
ſatiſfaciens iracundie ſue. Die vero ſequē
ti: iuſſit eum a pluſiano p̄fecto ad ſacrifi/
cium cogi: ⁊ tādiu toꝛmētis agi: q̄diu ad
eius poſſit ꝑuenire cōſenſum: qui cum po
ſitus eſſet in eculeo: ⁊ ei pluſianus diceret
inſane ⁊ miſerrime: ſacrifica dijs vt te poſ
ſint iterum reuocare ad gratiam domino/
rum. Reſpondit ad illoꝛum dominoꝝ gra
tiam redeant: qui dominū ipſoꝝ ignoꝛāt:
verus enim ille rex eſt: quem ego oculis
patientibus vidi: qui mihi dignatus eſt
oſtendere miſericoꝛdiā ſuam: et me indig/
num in ſuis myſterijs illuminare: vt q̄ ce/
cus eram: eius cognoſcerē voluntatē. Vñ
miſerum me lugeo: quia vobiſcū aū erra/
ui: ⁊ ſanctum nomen in chꝛiſtianis abhoꝛ/
rui: pꝛo quo crimine mihi reputabo vni/
uerſa ſupplicia: quoniā ſatꝭ tarde ad regē
deum adoꝛandū acceſſi. Dicit ei pluſianꝰ:
quis eſt ille rex pꝛeter regem noſtrū: reſpō
dit: rex iſte homo eſt: rex autem quem ego
adoꝛo: deus eſt. Igiť dū in eculeo ceſus ⁊
vngulis attrectatꝰ: ac lampadibꝰ inflāma

tꝰ: in ꝯfeſſione ſancta ꝑſiſteret: et iudici
diceret: ſi cētuplicaueris hec tormenta cir
ca me: chriſtū mihi de corde nō poteris au
ferre: ⁊ hec oīa geſta dum ꝑfectus regi le/
genda portaret: tūc iuſſit eū rex decollari:
quā ſententiā geneſiꝰ cū omni gaudio ſu/
ſcipiēs martyrij gloriam adeptus eſt. Ad
laudem dei.

De ſacramēto cōfirmatiōis quātū ad materiā: formā ⁊ effectum: Sermo. XVII

Imponebāt manꝰ ſup illos ⁊ accipiebāt ſpiritūſan
ctū. Act. viij. In his verbis tan
gitur ſcd̄m ſacramentū eccl'ie: ſcꝫ cōfirma
tiōis: cuiꝰ inſtitutio primo facta ē mani/
feſte ab apoſtolis: vt patet in verbis ꝓpo
ſitis quoꝝ veſtigijs inherentes eccl'iaꝝ re
ctores: ex familiari ꝯſilio ſp̄uſſācti: formā
illius ⁊ materiā inſtituerūt: nā ap̄li nulla
fuerūt vſi materia: ſꝫ ſola manꝰ impoſitiōe
nec etiam aliqua verboꝝ forma: cuiꝰ ratio
potuit eſſe manifeſta ſācti ſp̄ūs apparētia
q̄ erat ip̄is ꝓ materia ⁊ forma eo ꝙ tūc tē/
poris viſibiliter opabat᷑: ſed poſtq̄ hec ap
parētia defecit: romana eccl'ia ex familia/
ri gr̄a ſp̄uſſancti ⁊ cōſilio certā materiā et
formam inſtituit: vt dicunt Guil. ⁊ Tho.

A Pro quo ſciendū ꝙ cōfirmatio ē plena/
rie diuine gr̄e infuſio: armans inſtruēs et
corroborans baptizatos ad ꝯfitendū fir/
miter nomē chriſti: vt ptꝫ de ꝯſe. diſ. v. ſpi/
ritusſancti: ⁊ vocat᷑ antonomatice manꝰ
impoſitio: q2 lꝫ in alijs ſacramētis cōmu/
niter manꝰ impoſitio fiat: ꝑ quā gr̄e infu/
ſio creditur: quia tunc hic plenius fit infu
ſio gr̄e: eo ꝙ dat᷑ ad augmentū gr̄e: idcir/
co ꝑ quādā excellentiā vocat᷑ hꝫ ſacramen
tū manus impoſitio: vnde ſicut his q̄ cor/
poraliter naſcunt᷑ neceſſarie ſunt vires ad
opandum: ſic ſp̄ualiter renatis neceſſariū
eſt robur ſp̄uſſancti: quapropter ap̄li poſt
aſcenſionē dn̄i receperunt ſpiritūſāctū ad
robur: vt eēnt fortes ī fide ⁊ fidei ꝯfeſſio/
ne circūuallantibꝰ vndiq̄ ꝑſecutionibus:
hinc etiā diligēti cura debet ꝓcurari pue/
roꝝ ꝯfirmatio: q2 ꝑ hāc ꝯfert᷑ maior gr̄a ⁊
ꝑ ꝯn̄s maior gloria. Hinc ergo p̄mo q̄ri
pōt: vtꝝ ꝯfirmatio ſit ſacramentū neceſſi/
tatis: p̄ſertim cū dicit᷑ de ꝯſe. diſ. v. c. oēs
fideles ꝑ manꝰ impoſitiones ep̄oꝝ: ſpiritū
ſanctū poſt baptiſmū accipe debēt: vt ple/
ni chriſtiani inueniāt᷑: ſed hoc videt᷑ de ne
ceſſitate ſalut' ꝙ q̄s ſit plenus chriſtianꝰ.
Ad hoc r̄ndet Bonauē. ſup. iiij. diſ. vij. ꝙ
eſt neceſſitas ſimpliciter: ⁊ ē neceſſitas cō/
ditionata: gr̄a ergo ꝯfirmatiōis nō eſt ne/
ceſſaria ſimpliciter: q2 ſine ea pōt hō mori/
ens ⁊ non ꝯtemnēs ſaluari ꝑ ſolū baptiſ/
matis ſacramentū: eſt tn̄ neceſſaria ex ꝯdi
tione ſcꝫ pugnāti ⁊ vincere volēti: hinc di
cit᷑ de ꝯſe. diſ. v. c. ſp̄uſſanctus gloria in hꝫ
mūdo tota etate victuri inter inuiſibiles
hoſtes ⁊ ꝑicula gradiendū ē: in baptiſmo
regeneramur ad vitā: ⁊ poſt baptiſmū cō/
firmamur ad pugnam: in baptiſmo ablui/
mur: ⁊ poſt baptiſmū roboramur: ⁊ q̄uis
ꝯtinuo trāſituris ſufficiant regeneratiōis
beneficia: victuris tn̄ neceſſaria ſunt ꝯfir/
mationis auxilia: ideo ex inſtitutiōe eccle
ſie eſt: ꝙ nullꝰ ab hoc ſacramēto excipit᷑:
ſꝫ ſi hn̄s oportunitatē illud recipiēdi negli
gēdo ꝯtemnit: ⁊ mortalis culpe ſe ꝑiculis
exponit. Cōfirmatio igit᷑ neceſſaria iudi/
cat᷑: nō q̄dem ſimpliciter ad ſalutem: ſicut
nutrimentū ad vitā corꝑalē: ad quā ſuffi/
cit baptiſmꝰ q̄tum ad originale: ⁊ penitē/
tia q̄tum ad actuale mortale: ſꝫ ad ſp̄ualē
ſanitatē eſt neceſſaria ſicut ad corꝑalē me/
dicina: vt ſic hō ꝯfirmetur ad pugnam: q2
nō eſt nobis colluctatio ⁊c̄. Sc̄do queri
pōt: q̄ ſūt de ſubſtātia huiꝰ ſacri. Ad hꝫ di/
cendū ꝙ ſex: primo ſunt duo neceſſaria ex
ꝑte ſacri ſcꝫ materia criſmat': ⁊ forma ver
boꝝ: nam criſma ꝯfectum ex oleo ⁊ balſa/
mo ē materia huiꝰ ſacri: ⁊ hoc rōne myſti/
ca: q2 ꝑ oleū ſignat᷑ nitor bone ꝯſcientie:
ꝑ balſamū vero odor bone fame: vt latius
ptꝫ ex᷑ de ſacra vnctiōe. c. vnico. Pro quo
ſciendū: ꝙ triplex oleū cōſecrat᷑ ī die cene
dn̄i ꝑ ep̄os. Primū ⁊ principale ē ſanctuꝫ
criſma: de quo dictū ē cū quo b̄ndicūt᷑ fō/
tes baptiſmales: calices: patene: eccleſie:
altaria: pueri iā baptizati in vertice ⁊ frō/
te: ep̄i q̄n ꝯſecrāt᷑ in capite ⁊ manibꝰ oēſq̄
fideles in ſacramēto ꝯfirmatiōis: et iſtud
oportet renouari annuatim: alioq̄n ꝓhibe
tur vti niſi in neceſſitate baptizat' : vt ptꝫ
ꝺ ꝯſe. diſ. iiij. c. ſi q̄s ꝺ alio. Et idē intelligē
dū eſt de ꝯfirmatione q̄ eſt ſacr̄m minoris
neceſſitat'. Sc̄m dicit᷑ oleū ſanctū vel ca
thecuminoꝝ: quo ſcꝫ inungit᷑ puer bapti/
zandus ī pectore ⁊ īter ſcapulas: ſimiliter
manus eiꝰ q̄ ſacerdos ordinat᷑: eccl'ie q̄ꝫ ⁊
altare an̄ criſmatiōem: inungūt᷑ etiā eo re
ges et principes in humero ſiue brachio.

Tertiū eſt oleū infirmoꝝ: quo ſcꝫ vngun/
guut᷑ infirmi in mortis articulo: de his tn̄
duobꝰ vltimis nō inuenit᷑ p̄ceptū ꝙ debeat
annuatim renouari. Sc̄m aūt ſubſtātiale
eſt forma verboꝝ q̄ talis eſt hodie. Signo
te ſignaculo crucis ⁊ ꝯfirmo te chriſmate
ſalutis: ī nomine pa. ⁊ fi. ⁊ ſp̄ūſſ. amē: licꝫ tē
pore primitiue eccl'ie ſola manus īpoſitiōe
vterent᷑ ap̄li: vt patet in. c. de ſacra vnctio
ne: vbi plura ponūt᷑ de hac materia. Si/
militer ſunt duo neceſſaria ex ꝑte miniſtri:
Primū eſt dignitas epiſcopal' cui ſoli cō/
petit: niſi papa alteri inferiori cōmitteret
ex cauſa multū neceſſaria vl' rōnabili. Un/
de dicit᷑ de ꝯſe. di. v. c. manus q̄ꝫ īpoſitio/
nis ſacramētū magna veneratiōe tenēduꝫ
eſt: q̄ ab alijs ꝑfici nō pōt niſi a ſūmis ſa
cerdotibꝰ: nec tp̄e ap̄lorum ab alijs niſi ab
ip̄is ap̄lis legit᷑ aut ſcit᷑ ꝑ actum eē: nec ab
alijs ꝙ q̄ eoꝝ tenēt locū vnq̄ꝫ ꝑfici pōt aut
fieri debet: nā ſi alit᷑ p̄ſumptū fuerit irritū
habeat᷑ ⁊ vacuū: nec int᷑ eccl'iaſtica vnq̄ꝫ re
putabit᷑ ſacramēta. Sc̄m aūt req̄ſitū ī mi
niſtrāte eſt intētio debita: q̄ nimiꝝ req̄rit᷑ ī
oībꝰ ſacramētis. Ex ꝑte deniq̄ ſuſcipi
entis req̄runt᷑ eq̄ duo. Primū ꝙ ꝯfirman
dus ſit baptiſatꝰ: q2 nōdū baptiſatꝰ cōfir/
mari nō pōt niſi prius baptizet᷑. Cuiꝰ rō ē:
q2 character baptiſmatis eſt fūdamētum
alioꝝ: ⁊ ideo illo nō īpreſſo nō pñt alij imp̄
mi: ⁊ q2 cū in ſacramētis nō imp̄mit᷑ chara
cter in q̄bꝰ aptꝰ natꝰ ē imp̄mi. Dicit᷑ nihil
fieri. de quo charactere piꝰ viſū eſt ⁊ po/
ſtea videbit᷑. Secūdo requirit᷑ ꝙ in lo/
co debito ſcꝫ in frōte ꝯfirmet᷑: cū eīn q̄libꝫ
chriſtianꝰ ſm̄ p̄parationeꝫ animi tenetur
ꝓ loco ⁊ tp̄e fidē catholicā publice ꝯfiteri
req̄rēte neceſſitate vl' ſuadēte vtilitate cō/
muni: ideo confirmatio in fronte ponit᷑ vt
a recipiente fides ſine erubeſcētia publice
cōfiteat᷑ ⁊ p̄dicet᷑: ⁊ q2 in ꝯfirmatiōe con/
fertur audacia ſpiritualis: euidentiꝰ fit in
frōte: in cuius argumētū dixit dn̄s ad eze/
chielē quē miſit ad enunciādū ⁊ arguēdū
pctā. eiuſdem. iij. Dedi faciē tuā valētiorē
faciebꝰ eoꝝ: ⁊ frontē tuā duriorē frōtibus
eoꝝ ⁊c̄. Tertio queri pōt q̄ ſunt de bene

B eſſe ꝯfirmatiōis ⁊ nō de ſubſtātia. Ad hoc
dicēdū ꝙ quatuor ſunt q̄ tn̄ ſine pctō p̄ter/
mitti nō poſſūt: ſaltē ab adultis ſi omittū/
tur abſq̄ rōnali cauſa. Primū eſt ꝙ confe
rēs debet eē ieiunus. de ꝯſe. di. v. p̄cipit᷑ ex
ꝯcilio meldenſi. c. vt ep̄i nō niſi ieiuni ꝑ im
poſitionē manuū ſp̄ūmſctm̄ tradant: exce/
ptis infirmis ⁊ morte periclitantibus: nec
mirū q2 ſacramentū eſt omni veneratione
dignū: vtpote ī q̄ abūdās ⁊ eminētior gra/
tia ꝯfert᷑. Hinc melchiades papa ꝯſultus
de dignitate ſacramēti huiꝰ: r̄ndit ep̄iſ hi
ſpaniaꝝ ⁊ habet᷑ de ꝯſe. di. v. c. De his ve
ro. ſup q̄bus rogeſtis vos informari vtrū
maius ſit ſacramētū manꝰ īpoſitiōis ep̄o/
rū: aut baptiſmꝰ. Scitote vtrūq̄ magnum
eſſe ſacramentū: ⁊ ſic̄ vnū maioribꝰ. i. ſum
mis pōtificibꝰ eſt accomodatū q̄ niſi a ma
ioribꝰ ꝑfici nō pōt: ita ⁊ maiori veneratiōe
venerādū eſt ⁊ tenēdū: ſed ita ꝯiūcta ſunt
hec duo ſacramenta: ꝙ ab inuicē niſi p̄ueni/
ente morte nullatenus poſſunt ſeparari: ⁊
vnū ſine altero rite ꝑfici nō pōt: hꝫ ibidem.
Secūdū eſt ꝙ adulti debēt ad ꝯfirmatio/
nē vēire ieiuni: ꝓpter reuerētiā ſacramēti:
īmo debēt ſe ſollicite p̄parare ꝑ p̄uiā con/
feſſionē: vt ſp̄ūmſctm̄ digne ſuſcipere va/
leāt: alioq̄n nō excuſāt᷑ a mortali ſacramē/
tū tn̄ indigne ꝑcipiētes: Unū de ꝯſe. di. v.
dicit᷑ ex cōcilio aureliano. c. Ut ieiuni ad
ꝯfirmationē veniāt ꝑfecte etatis. glo. ſta/
tuimus vt moneant᷑ ꝯfeſſiōes facere p̄riꝰ
vt mūdi donū ſp̄uſſancti valeāt accipe: et
q2 nunq̄ erit chriſtianꝰ ſcꝫ ꝑfectꝰ niſi in cō
firmatiōe ep̄i fuerit chriſmatꝰ. Tertiuꝫ eſt
ꝙ ꝯfirmādus teneri debet ab alio ex eccle
ſie inſtitutiōe: Unde dicit᷑ de ꝯſe. di. iiij. c.
nō plures. ad ſuſcipiēdū de baptiſmo infā
tē accedant q̄ꝫ vnus ſiue vir ſiue mulier: in
cōfirmatiōe q̄ꝫ idip̄m fiat: in q̄bus verbis
duo notant᷑. Primū eſt ꝙ ꝯfirmādꝰ tene/
ri debet: ſicut baptiſandꝰ leuari. Secūduꝫ
ꝙ tn̄ ab vno: nec refert vtrū ſit vir vl' mu/
lier: q2 fortitudo ſp̄ualis eſt ꝑ chriſtū in q̄
nō eſt maſculꝰ vel femia: vt d᷑ Gala. iij. Ra
tio vero huius eſt: ad p̄cauēdū ꝑiculuꝫ cō/
paternitatis in ꝯtrahēdis matrimōijs: vl'
debitis ꝯiugalibꝰ exigēdis: Unū dicit᷑. iij.
q. j. c. de his q̄ filiaſtros ſuos ad ꝯfirmatio
nē corā ipſis tenēt. i. q̄ filios vxoris ſue de
viro priori dū chriſmatur ab epiſcopis ſup
ſe ſuſtinēt: ſi in ſciētia ſicut aſſeris fiat: licꝫ
ſit pctm̄ nō tn̄ vſq̄ ad ſeparationē cōiugij
puniēdus eſt: lugeāt tn̄ ⁊ digna cōiugij pe
nitētia hꝫ diluētes dn̄o dicāt: Delicta igno
rantie mee ne memineris. di. viij. c. cōſue/
tudo. ꝯ. penul. Ignoſci pōt ſimplr̄ erranti.
glo. i. ſine fraude. Argu. ꝙ ignorātia iuris
excuſat: vide textū ⁊ gloſam. Qr̄ ſi q̄ritur
vtꝝ q̄ req̄rit᷑ ꝙ aliq̄s ꝯfirmādus teneat vl'
tangat in ꝯfirmatiōe. Ad hoc r̄ndes tho.

ſup.iiij. q in cōfirmatiōe daſ ſpūſſanctus ad robur. ꝑpter hoc eñ aliqs ad cōfirmatione accedit: qꝛ ſe habere robur ſtandi nō pſumat: ⁊ ideo fuit inſtitutū ab eccleſia q ab alio teneret ad deſignandū q p ſe ſtare nō poſſet: q ſi nō ſit peccatū nō euitat propter inſtitutionē eccl'ie: nihilominꝰ tñ recipit ſacramētū. Quartū eſt q cōfirmandū tenere nō debet niſi cōfirmatus: qꝛ ſi contrariū facit peccat: licʒ ꝑpter hoc nō ſit irritū ſacramētū ſm Tho. ⁊ de cōſe. diſ. iiij. c. in baptiſmate vel chriſmate nō pōt aliū ſuſcipe in filiū ipſe qui nō eſt baptizatꝰ vł cōfirmatꝰ. Ceterū addi poſſūt adhuc duo de bñ eſſe ſacramēti. Primū eſt q pepulū circūligeſ capiti: ⁊ hoc ꝑpter reuerentiā ſacramēti. Secūdū eſt q deſ alapa: ⁊ h̄ vt memorie tradāt ſe fuiſſe ꝯfirmatos ne ī iniuriā ſacramēti denuo ſe faciant cōfirmari qd oīno ꝓhibeſ: vt extra ꝺ ſacramētis nō
C iterādis. Quarto pncipaliter queri pōt de effectu huiꝰ ſacrī ꝑpter quem dinoſciſ inſtitutū. Ad hoc dicendū: q pncipaliter duplicē cauſat effectū: imprimit eñ characterē ⁊ cōfert vel adauget gratiā. Quantum igiſ ad primū effectū dicit Tho. ſup. iiij. q character eſt ſignū diſtinctiuū quo qs ab alijs diſtinguiſ ad aliqd ſpūale deputaſ: qd Pe. in. iiij. lucidius declarat: dicēs: q character ē quedā habitualis: id eſt indelibilis diſpoſitio ad gratiā: qua. ſ. aīa ordinaſ ad hoc vt ſit dei templū: ſicut cōſecratio eccl'ie nō eſt aliud q̄ quedā ordinatio ī dei templū: vnd p characterē aīa diſponiſ ad pfectū habitū grē: ſicut aliqua diaphaneitas diſponiſ ad lucē. Tho. Ad aliqd ḡ ſpūale poteſt quis tripliciſ deputari. Uno mō vt ī ſe ſpūalia pticipet: ⁊ ad h̄ deputaſ qs in baptiſmo: qꝛ iam baptizatus pōt eſſe pticeps oīs ſpūalis receptiōis: vñ character baptiſmalis eſt q̄ſi quedā potētia paſſiua abilitās ad receptionē gratiaꝝ ⁊ aliorū ſacroꝝ. Alio mō vt ſpūalia qs ī noticiā ducat p rerū fortē confeſſionē: ⁊ ad hoc qs deputaſ in ꝯfirmatiōe. Sacrm enī hoc nō daſ ꝓprie ꝑpter pugnā ſpūalem: q̄ qs pugnat ꝯtra impedientē ſalutē ſuijpſius: ſed magis ad pſiſtendū fortiter in pugna: qua qs xp̄i nomē impugnat: ⁊ vt inuictꝰ chriſti cōfeſſor pmaneat: ⁊ huic pugne nō oēs exponunſ ſed ſolū cōfirmati: nā tpe pſecutionis eligebanſ aliqui q̄ debebant in loco pſecutiōis pmanere ad publice nomē xp̄i confitendū. alijs occulte credētibus nec ſe viſo manifeſtātibus q eſſent chriſtiani: vt patet in legēda beati Sebaſtiani. Tertio mō vt etiā credentibꝰ ſpūalia tradat: ⁊ ad h̄ deputaſ aliqs p ſacramentū ordinis.

Quātū aūt ad ſecūdū effectū ſciendū: q cōfirmatio digne ſumēti cōfert gratiā ſi nō habuit ⁊ adauget gratiā iam habēti: faciens de grato magis gratū: nā ſm Tho. ⁊ Pe. in. iiij. in hoc ſacro ꝯfert grā: nō ſolū cōiter ſicē in quolibet ſacro in q cōferſ grā emūdans a peccato ⁊ cōferēs facultatē digne ⁊ ſalubriter vtēdi eodē ſacro dū digne ſumiſ: ſed etiā daſ ſpecialis grā p quā deputaſ qs ad officiū ſanctitatis: ⁊ idoneus efficiſ ad xp̄m cōfitendū. vñ plerūq fit in ipſa ꝯfirmatiōe mutatio nomīs: p eo q in ipo fit quedā homīs innocatio deponēdo ex toto vetuſtatē quā plene nō depoſuerat in baptiſmo ad ipſius roboris firmitatē.

Deniq ex hoc queri pōt: vtrūq maiorē habebit gloriā paruulꝰ decedēs cōfirmatꝰ q̄ nō cōfirmatꝰ. Ad hoc rñdet glo. in. c. vt ieiuni. de cōſe. di. v. videſ q ſic: qꝛ in cōfirmatiōe daſ augmentū grē: vt patʒ ibidē. c. nouiſſime. vbi ſubdiſ: ſignaſ eñ baptizatꝰ cū chriſmate ī capitis ſūmitate p ſacerdotem: p pontificē ꝟo in fronte: vt in priori vnctione ſignificeſ ſup ip̄m ſpūſſancti deſcenſio ad habitatiōʒ deo cōſecrādā. in ſecūda ꝟo vt eiuſdē ſpūſſancti ſeptiformis gratia cū omī plenitudine ſanctitatis ⁊ ſcīe ⁊ virtutis venire in hoīe declareſ: hoc ibi ſeqſ in glo. qd cōcedendū eſt ſi dicaſ: q paruulo cōcedaſ grā ī baptiſmo: hec glo. ⁊ ideo ne paruulꝰ tanto bono fraudeſ. pōt in eccl'ia ſpecialiſ īterdicta chriſmari ſicut ⁊ baptizari: qꝛ a quouis interdicto h̄ duo ſunt excepta: vt patʒ expſſe eẋ de ſen. ex. c. rñſo. in fi. Uñ quātū malū ē negligere vel ex ignauia non recipere ſacramentū cōfirmatiōis patet exemplo. Nā legiſ q quidā florentinus natione lapus nomīe ſatis erat tener ⁊ mollis: hic vidēs epiſcopum florentinū plures iuuenes cōfirmare: qui iuxta laudabilē cōſuetudinē dabat eis alapā in ſignū recordationis: extūc horrens maxille pcuſſionē receſſit: ⁊ ſe confirmatū corā parētibus finxit: tandeʒ ꝟo mortuus fuit ad iudiciū tractus vbi cum inquireſ de ſtatu ſuo: pſertim an aliquid ſuſtinere poterat: ipſo obmuteſcēte tandē demon reſpondit q in vita tā mollis erat ⁊ delicatus q propter alapā quā abhorruit nō fuerat auſus ſe facere ꝯfirmari: hoc audito dictauit ſententiā iudex: q vſq in diem iudicij deberet ſingulis diebus ⁊ noctibꝰ ſepties alapas recipere a demonibꝰ: in fine mūdi recepturus ſententiā an eſſet ſaluandus vel damnādus. Qd auertat a nobis chriſtus ieſus.

De ſacramēto extreme vnctiōis ⁊ eius materia: forma ⁊ effectu: et tpe: quibꝰ pſonis: ⁊ in quibꝰ locis dari debet: Sermo XVIII

Rent ſuper eū vngentes eū oleo: ⁊ oratio fidei ſaluabit infirmū: Iaco. v. Ad euidentiā thematis q̄ri pōt: vtrū extreme vnctionis ſacramentū pncipaliter ſit ordinatum ad curandū morbū ſpūalē vel corporalē: pſertim cum illud pncipaliter diſpenſeſ ꝑpter infirmitatē corporalē: eo q nūq̄ daſ niſi exiſtentibus in graui infirmitate corporali. Ad hoc rñdet Bonauē. ſup. iiij. diſt. xxiij. q aliquoꝝ opinio fuit q pncipaliter ordinatū eſt contra reliquias vel ſequelas peccati: que relicte ſunt tā ex originali q̄ ex actuali ⁊ grauāt animā: ſicq ſunt pene ſpūales: habētes tamē frequēter penas corporales annexas ꝑpter ſui expurgationē: ⁊ ideo dicūt eſſe principaliſ cōtra penam ſpūalē: ſed ex conſequēti ad ſanandū morbū corporalē: ſed ꝯtra hoc eſt qd diciſ Iaco. v. vbi ī inſtitutiōe huiꝰ ſacramēti dr ſi ī peccato fuerit remitteſ ei: ergo ordinatū eſt contra aliquē morbū peccati: qd etiā tangiſ in glo. cū ergo nō ſit cōtra originale nec cōtra mortale: relinquiſ ꝯtra veniale: ⁊ hoc tenet cōmunis opinio. Sed notādum eſt q de veniali peccato eſt loqui dupliciſ. Uno mō ꝓut qs eſt ī ſtatu vie: ⁊ ſic morbꝰ venialis eſt q̄ſi inſepabilis ⁊ quadaʒ neceſſitate iterabilis ac p hoc quodāmodo incurabilis: ⁊ ideo nō debuit cōtra ip̄m aliqua medicina ſpecialiter ⁊ pncipaliter ordinari: ſed oīa ſacramēta generaliſ quodāmodo valent ad eius curationē ſm plus ⁊ minꝰ. Secūdo mō ꝓut aliqs eſt in egreſſu vie: ⁊ ſic pōt curari morbus venialis ſine iteratiōe: cum igiſ aīa poſſet cōtrahere talia q̄ retraherēt ip̄am a gloria: ideo diuina clemētia remediū inſtituit quo aīa curari poſſet q̄tum ad remiſſionē culpe: ⁊ etiā partis pene: ⁊ hoc eſt ſacrm vnctionis extreme. In cuiꝰ argumentū daſ illud tñ in ſtatu infirmitatis extreme: nō q̄dē ꝓpſ infirmitatē ſ ꝑpter h̄ qd appropinqt egreſſui in quo pñt venialia pfecte curari: ⁊ qd illud verū ſit: patet: qꝛ quātūcūq qs infirmeſ non daſ illi ſacrm hoc: niſi pſumaſ q moriaſ: vel q ſit in articulo mortis: ⁊ ſi cōſtaret de ꝯtrio nō dareſ h̄ ſacrm. Ceterū modus curādi veniale peccatū in h̄ ſacro correſpōdet mō infirmitatis: nā veniale peccatū grauat aīaʒ depmēdo deorſū vt nō ita intēdat in deū p deuotiōeʒ ⁊ amorē: p eo q ē ibi cōuerſio quedā inordinata ad bonū cōmutabile: ⁊ p eo q amor dei ibi eſt minor: ſicē dicit Augꝰ. in li. ꝯfeſ. ⁊ iō cū curatio ſit directe p ꝯtrariū p illud curaſ qd aīaʒ aggrauatā ſurſum p deuotiōeʒ eleuat: ⁊ qꝛ corpꝰ qd corrūpiſ aggrauat aīaʒ: cū illud ſacrm ſit ad eleuandā aīaʒ p deuotionē: in q̄ aīa recipit vigorē quēdā: in q ſemp eſt deletio venialiū ſi ſint: ⁊ p ꝯñs repſſio moleſtiarū corpaliū ſi expedit ipī aīe. Hinc ē q ſacrm illud eſt pncipaliſ ad curationē infirmitatis ſpūalis. ſ. peccati venialis: ⁊ p accidēs eſt ad curationē vel ſaltē alleuiationē infirmitatꝭ corpalis: qꝛ ſpūs ꝯtinet ⁊ regit corpus: vñ ſicē paſſiōes aīales redūdant ī carne: ſm illud ſapiētis: Spūs triſtis exiccat oſſa: ſic nō ē mirū q trāquillaſ aīa ⁊ vigoraſ ac letificaſ: q h̄ etiā redūdat in corpꝰ: ſicē a ſili: vino ebriꝰ ñ ſentit paſſiōes exteriꝰ illatas quēadmodū ille q vinū nō guſtauit de q ꝓuerb. xxiij. Eris ſicut dormiēs ī medio mari ⁊ q̄ſi ſopitus gubernator amiſſo clauo: ⁊ dices: ꝟberauerūt me ⁊ nō dolui: traxerūt me ⁊ nō ſenſi q̄ euigilabo ⁊ rurſus vina reperiā. Scdo q̄ri pōt qd ſit extrema vnctio. Ad h̄ rñdet Guil. ī ſuo ſacrali: q eſt olei bñdicti cū orone ꝟbali materialis dilinitio q̄ ſpūalis infirmitas reſiſtēdi vitijs: nec nō corpalis īfirmitas ſi expedit eneruaſ: in qbꝰ ꝟbis pmo notaſ q materia huiꝰ ſacrī eſt oleū bñdictū: ⁊ diē ſctūs Tho. in. iiij. di. xxiij. q oleū oliue ⁊ eiꝰ ꝯſecratio ſūt de neccītate huiꝰ ſacrī: ſicē aq̄ ī baptiſmo: ⁊ panis ⁊ vinū cū aq̄ ī ſacro euchariſtie. ſ h̄ reqriſ pma ꝯſecratio: cuiꝰ rōneʒ aſſignat ibidē bonauē. tā ex pte īſtituētꝭ q̄ ex pte finis: Ex pte qdē inſtituētis qm eñ xp̄s p ſemetip̄m inſtituit q̄ p ſemetip̄m baptiſmū ⁊ euchariſtiā ſctificare potuit: iō nō ē alia pparās ꝯſecratio neccīa: ſ ſolū facit ad ſolēnitatē. Sʒ h̄ ſacrm ſpūſſanctꝰ inſtituit p aploſ: q nō poterāt ſctificare niſi p deū: iō materia nō eſt ſimplex elementū: ſ oleū p

verbũ ⁊ inuocationẽ ſcīſpũs ꝯſecratũ: ⁊ ꝓ
ꝑ vbũ epoꝝ q̄ ſunt ſucceſſores aplorꝝ: vt ſi
cut ſpūſanctꝰ inſtituit ꝑ aplos: ſic etiam
nũc ꝯſecrat per epos. A pte finis ẽt ſumit̃
rõ qm̃ hic dat̃ grã ſanãs lãguores ſpūales
⁊ gratia ordinãs ad ſanitatẽ pfectã q̄ ẽ glo
rie: ⁊ ſignari debet ꝑ oleũ qḋ eſt curatiuũ
rõe curationis ⁊ ꝑ oleũ ꝯſecratũ rõe ordīa
tionis ad ſupeminentẽ curationẽ: ⁊ ꝑ oleũ
ſimplex nõ mixtũ: qꝛ ad ingreſſũ in gloriã
reqͥritur ⁊ ſufficit ꝯſciẽtia bona: ſi tñ fieret
vnctio extrẽa cũ chriſmate: tũc ſm Petr.
in cle. ꝓma de ꝓuile. valeret vnctio ⁊ ꝓ te-
net etiã glo. xcv. di. ꝗ. ꝓ illud. Secũdo no-
tatur ꝙ ibi debet eẽ forma huiꝰ ſacramen-
ti: ſcꝫ forma vboꝝ q̄ debet eſſe depcatoria.
Vñ dicit Tho. in. iiij. vbi. ſ. ꝙ forma huiꝰ
ſacramẽti eſt oratio depcatiua: dicẽdo per
iſtã vnctionẽ ⁊ ſuã piiſſimã miſericordiã
indulgeat tibi dñs qcq̇d deliqͥſti ꝑ viſum
⁊c. nec oportet ꝙ ſit vniformitas in verbis
orõis: ſed ſolũ ꝙ ſit in ſenſu: vba aũt indi
catiui modi q̄ ſcdm̄ quarundã eccliaꝝ con
ſuetudinẽ ꝓmittũt̃ nõ ſunt de ſubſtãtia ſa
cramẽti: vt ꝓmittẽdo ſic: vngo hos oculos
oleo ſanctificato in nomie pa. ⁊ fi. ⁊ ſpūſſ.
nec vtunt̃ in eccła romana q̄ maxime vi-
tat ea q̄ poſſũt eẽ occaſio deuiãdi. Et ſi qͥrit̃
cur in hoc ſacrameto potiꝰ eſt oratio de aſ-
ſentia ꝗ in alio. Rñdet ibidẽ Bonauen. ꝙ
ratio ꝓncipalis eſt inſtitutio. Et ſi queris
inſtitutiõis rationẽ: dici põt ꝙ hoc habet
rationẽ ꝯgruitatis multiplicẽ. Prima ẽ ex
pte ſuſcipiẽtis: q̄ ꝓpter infirmitatẽ eſt de-
ſtitutus ideo ẽ orõne releuãdus. Secũda
eſt ex pte modi curãdi q̄ eſt ꝑ deuotionem
⁊ eleuationẽ anime ad ſpiritualia: ⁊ qꝛ ad
hoc ſup oĩa excitat orõ. Tertia eſt ex pte
morbi: qm̃ hic fit remiſſio pcti interueniẽ-
te miniſterio ſacerdotis: ⁊ qꝛ in remiſſione
culpe ſacerdos nõ ſe habet niſi ꝑ modum
depcãtis: ſicut ⁊ in abſolutiõe ſacerdos ꝓ-
mittit orationẽ depcatoriã. Tertio notat̃
debitũ tp̄s: ⁊ ideo vocat̃ extrema vnctio:
qꝛ debet dari tñ īfirmis in extremis labo
rantibꝰ: q̄bus tũc nõ eſt aliḋ remediũ: eo
ꝙ aſperitates penitentiales ſuſtinere non
poſſũt: vt patet. xxvj. q. vij. c. ab infirmis.
nõ aũt dat̃ ſanis q̄bus ꝑ aliud ſacramẽtũ
penitẽtie. ſ. plene cõſuli põt: vt patet de pe.
di. iij. c. de quottidianis. Vnde notãdũ ge
neralit̃ ꝙ dat̃ adultis nõ infantibꝰ: qꝛ nõ
habẽt infirmitatẽ ſpiritualem ꝯtractã ex
peccatõ actuali: nec diſpoſitionẽ deuotiõis

habere pñt ad hoc ſacramẽtũ. Dat̃ ꝓterea
ſolũ penitẽtibꝰ nõ obſtinatis: Vñ. xcv. di. c.
illḋ ſupfluũ. ſubdit̃. nã nõ penitẽti iſtḋ ſũ-
di nõ põt qꝛ genꝰ ẽ ſacramẽti: mã q̄bꝰ ſacra-
mẽta reliq̃ negant̃ quõ vnũ genꝰ putat̃ poſ
ſe ꝯcedi. Dat̃ inq̃ in pīclo mortis ꝯſtituti
ex infirmitate nõ ex alijs cauſis: qꝛ nõ dat̃
euntibꝰ ad bellũ: vł nauigantibꝰ in pericu
lo maris: nec eis q̄ mox occidẽdi ſũt: qꝛ ta-
lis mors nõ īminet ex defectu nature ꝓ ex
euẽtu fortune. Dat̃ etiã ſolũ petẽtibus: qꝛ
reqͥrit̃ affectꝰ deuotiõis q̄ mẽtẽ ſurſum eri
gat: ⁊ ſic venialia deleat: ex q̄ relinqͥtur ꝙ
dari nõ debet freneticꝭ ⁊ amẽtibꝰ niſi prius
in ſua mẽte ꝯſtituti petiuiſſent: tũc enĩ da-
ri põt eis in amẽtia: niſi veriſimilit̃ ꝓſume
ret̃ ꝙ facerẽt irreuerẽtiã ſacramento ꝑ ali
quã īmunditiã: ſimilit̃ mutis ⁊ ſurdis da-
ri debet: dũmõ ꝑ aliq̃ ſigna deuotionẽ ſuã
oñdãt ad illud recipiẽdũ. Ceterũ oportet
ꝙ hãc vnctionẽ faciẽs ſit ſacerdos vł eps
qꝛ ſm Tho. ſolis ſacerdotibꝰ ꝓ diſpẽſatio
tradita eſt: nec aliꝰ iungere põt ẽt in articu
lo neceſſitatꝭ: nec ẽt religioſus dare põt liꝫ
ſit ſacerdos nec clerico nec laico ſine ſpe-
ciali licẽtia ꝓſbyteri parochial̃: alioq̄n ip̄o
facto ſñiaꝫ excõicatiõis incurreret: diſtepat
ꝑ ſedẽ aplicã abſoluẽdꝰ: vt latiꝰ patet ali-
bi. Tertio qͥri põt in quo loco debet fieri B
vnctio: ⁊ videt̃ ꝙ in toto corpe ſicẽ in toto
corpe baptizat̃ vł ẽt mergit̃ ſi ſit aq̄ ſuffici
ens: vt ſic totꝰ hõ mũdet̃. Ad ꝓ rñdꝫ Bo-
nauẽ. vbi. ſ. ꝙ ex q̄ ſacramẽtũ iſtud ꝓnci-
palit̃ ordinat̃ ad delectionẽ venialiũ: ⁊ ve
nialia ꝑpetrãt̃ ab aĩa ſm ꝯiũctionẽ ipſius
ad carnẽ corruptã: ⁊ hoc eſt ꝑ potẽtias per
q̄s vnit̃ corpi vt orgãico: ideo recte in de-
lectiõe taliũ debet medicamẽtũ exteriꝰ ad-
hiberi ſm illḋ qḋ habet ſenſibile circa or-
gana ipſaꝝ potẽtiaꝝ. Eſt ergo triplex po-
tentia anime ſcdm̄ quã regit corpꝰ ⁊ ei vni-
tur ſm quã ad exteriꝰ opat̃. ſ. ſenſitiua: ge
neratiua: ꝓgreſſiua: ⁊ ideo organa iſtarũ
potentiaꝝ debẽt inũgi: ⁊ qꝛ q̄nq ſunt or-
gana deſuiẽtia q̄nq ſenſibus. ſ. os: oculi:
nares: aures: manus: ꝓpter tactũ q̄ maxie
viget in palmis digitoꝝ: ideo maxime he
q̄nq ptes inungunt̃ quia ſunt q̄ſi feneſtre
mortis ⁊ ꝓme radices peccãdi: ⁊ ideo ſolũ
in illis aliq̄ inungunt̃. Quidã vero vltra
hoc in renibꝰ ⁊ pedibus inungunt̃: licet
ſm quoſdã nõ eſt de neceſſitate ꝓ tñ de cõ
gruitate: in renibꝰ aũt ꝓpter vim generati
uã vł appetitiuã: cũ eni verecundũ eſſet ea

turpe inungi genitalia: loco illoꝝ inungũ-
tur lumbi: in pedibus vo fit vnctio ꝓpter
vim motiuã vel ꝓgreſſiuã: cuiꝰ occaſione
occulta mala fiunt: ⁊ ſi quis nõ haberet ali
qua mẽbra inungenda tũc debent inungi
loca magis ꝓpinqua. Quarto proinde
queri poteſt: ꝓſertim cũ nulli ſacramento
faciẽda eſt iniuria: ſed qui ſacramentũ hoc
iterat videt̃ illi facere iniuriam: quia tam
videret̃ ꝙ nõ habuiſſet fidem ad primã ⁊
ꝙ crederet: quia magis valeret ſecũda ꝗ
prima: qḋ eſſet facere iniuriã prime: vt pa-
tet. j. q. j. c. ꝙ quedã. Ad hoc dicendũ ꝙ ſa
cramẽta que characterẽ imprimũt: ꝑpetuũ
effectũ habent: ſicut character indelibilis
eſt: ⁊ ideo nõ poſſunt iterari nec debent: q̄
ſunt tria: baptiſmus: confirmatio ⁊ ordo.
Alia vo ſacramẽta nec characterẽ impri-
mẽtes nec effectũ ꝑpetuũ habent in ſuſcipi-
ente: cuiuſmodi eſt extrema vnctio: ⁊ ideo
ſm Guil. iterari põt: qꝛ nõ habet effectum
ꝑpetuũ: licꝫ etiã ſuſcipiens fuerit plene cu
ratus ⁊ ſic effectũ ſuum fuerit conſecutus
quo ad corpus ⁊ quo ad animã: ſi tñ poſt-
ea incipiat infirmari ceſſat effectus eius: ⁊
ideo põt denuo dari: qꝛ tam deſijt alia in-
firmitate ſupueniente vel ip̄o in eadẽ reci-
diuante. Et Tho. in. iiij. dicit: ꝙ ſine iniu-
ria põt iterari: qꝛ nõ habet effectũ ꝑpetuũ
eo ꝙ ſanitas mẽtis ⁊ corpis qui ſunt effe-
ctus eius amitti poſſunt. Et licꝫ quidã di-
cant ꝙ in vna infirmitate non debet quis
bis inungi niſi vltra annũ ꝓtrahat̃: ita ꝙ
nequaq̄ bis in anno inungat̃ ꝓpter vnã
infirmitatẽ: tñ opinio tenens cõtrariũ eſt
verior ⁊ benignior: cuiꝰ opinionis ẽ Tho.
⁊ etiã Bonauẽ. qui dicũt in. iiij. ꝙ nullus
in aliqua infirmitate inungendus eſt niſi
ꝓſumat̃ ipſum ad exitũ ꝓpinquare: ⁊ hoc
eſt in infirmitatis aggrauatione quã ſtatũ
natura diu ſuſtinere nõ põt: aut eñ vincit
aut vincit̃. Si ergo infirmus vincit: ita ꝙ
diutius viuat: ⁊ ſi nõ pfecte curet̃ tamẽ ab
intentione morbi curat̃ aliquo mõ: ⁊ ideo
quia venialia iterũ redire poſſunt: ⁊ iterũ
corporalis infirmitas aggrauat̃: poteſt et
debet ſacramentũ vnctionis aggrauari vł
C iterari. Denique queri põt de effectu huiꝰ
ſacramẽti quotuplex ſit. Ad hoc dicendũ
ꝙ multiplex. Nã ꝓma eſt ſanitas duplex.
Vna ꝓncipalis ſcꝫ liberatio ab infirmita-
te ſpirituali que contrahit̃ ꝑ venialia qui-
bus anima debilis efficit̃ ad exequẽdum
actum gratie vł glorie. Alia dicit̃ ſecũda-

ria que eſt quaſi effectus ⁊ ſignũ ꝓoris ſa-
nitatis. ſ. ſanitas corpalis: ⁊ hoc verũ eſt
qñ ſanitas corpalis expedit ſpūali ſanita-
ti: tũc eñ indigne ſumẽtibus iſtud ſacra-
mentũ cauſat vtrũq: vtilis eſt eñ interdũ
ſanitas corpis ad meritũ glorie cumulan-
dũ: valet eñ ad deuotionẽ excitandã ⁊ ad
velociorẽ tranſitũ in celũ. Alius eſt effectꝰ
eius ſicut alioꝝ: ꝙ aliqñ de attrito facit cõ
tritum: ita ꝙ defectus digne ꝑparationis ex
pte ſuſcipiẽtis ſupplet̃ diuina virtute ī ſa-
cramẽtis: dũmõ nõ accedat ſciẽs ī mortali
vel in ꝓpoſito peccãdi. Mirũ cũ ſacra di-
cant̃ eſſe vaſa gratie: nõ ꝙ in eis grã ſub-
ſtantialit̃ cõtineat̃ ⁊ cauſalit̃ efficiat̃: enim
ī ſola aĩa collocari ⁊ a ſolo deo infundi ha
beat: ſed qꝛ ī illis ⁊ ꝑ illa gratiã curatiõis
a ſummo medico xp̄o oportet hauriri: licꝫ
nõ alligauerit potentiã ſuã ſacris quin ⁊ ꝑ
alias vias gratiã ſuã ꝯferre valeat. dicit̃
autẽ vaſa grẽ: qꝛ ſicut qḋ eſt in vaſe nõ eſt
de ipſo nec ex ipſo ſed cum ipſo haurit̃: ſic
etiã grã non eſt a ſacramẽtis nec de ſacris
ſed orit̃ de fonte eterno: ⁊ ex illo haurit̃ ab
anima in ip̄is ſacris. Qꝛ ſi querit̃: vtrũ ꝓ
ſacramẽta ſint effectiua gratie. Reſpondet
Bonauẽ. ſup: iiij. di. j. declinãs ad hãc opi
nionẽ: ꝙ ſacramẽta noue legis habẽt vir-
tutẽ aliquã effectiuã ⁊ diſpoſitiuã ad gra-
tiã: extenſo nomĩe virtutis ad aliquã ordi
nationẽ: vt qñ aliquẽ habet efficacẽ ordi-
nationẽ ad aliq̇d: dicit̃ habere virtutẽ re-
ſpectu illiꝰ. Exempli gratia: rex ſtatuit ꝙ
qui habet tale ſignũ habeat centũ libras.
poſt illã inſtitutionẽ ſignũ illud nõ habet
ꝓprietatẽ abſolutã quã nõ haberet ꝓus: ad
aliquid tñ eſt ordinatũ ad qḋ nõ erat ꝓus:
⁊ quia habet efficacẽ ordinatiõis: dicit̃ ha-
bere virtutẽ vt faciat aliquẽ habere centũ
libras: ⁊ dicit̃ illud ſignum valere centũ li
bras: ⁊ tamẽ nihil habet de bonitate nunc
plus ꝗ ꝓus. ſic ſacramẽta ſunt talia ſigna
a deo inſtituta: vt qui ea ſuſceperint debi-
to modo tantũ habeant de gratia vel ha-
bebũt gratiã ad hunc actũ. Illa inq̄ ordi-
natio efficax virtus eſt ſacramẽti: ⁊ ratiõe
illius diſponit hominẽ vt habeat gratiã:
quia ex tali pactiõe ſe quodãmodo domi-
nus aſtrinxit ad dandã gratiã digne ſuſci-
piẽti ſacramentũ: ſicq cogit quodãmodo
deũ ad conferendũ gratiã: ⁊ ſic dicit̃ habe
re virtutẽ ad efficiendũ ⁊ etiã diſponendũ
ad gratiam: non influendo ſed efficaciter
ordinando: ⁊ ſic habẽt efficaciã ſacramẽta

ꝑ aſſiſtentiā diuine virtutis que eſt cauſa
gratie: ꝛ ꝑ fidem ꝛ deuotionē ſuſcipiētis q̄
diſponit ad gratiā. Sicut a ſimili: Naamā
ad vbū Helizei ſe lauāti diuina virt⁹ aſti/
tit ſanitatis effectiua: ꝛ deuotio ac obediē
tia naaman diſpoſitiua: nlla tñ cauſalitas
fuit nec ī verbo helizei nec in aqua iorda/
nis. Si ergo dominus ſic inſtituiſſet ꝙ ad
verbū helizei nō ſolū naaman ſed et ceteri
accedētes curarent: ꝛ hoc ex quadam pa/
ctione: ita ꝙ ſemꝑ aſſiſteret vis diuina: a q̄
illa diceret curare ꝛ ſanare leprā ꝛ eſſe cau
ſa curatiōis: haberetq; virtutē curandi: ſic
eſt in ſacramētis ꝙ ad ꝓlationē verbi aſſi/
ſtit diuina virtus materie ipſius ſacramēti
ꝛ infundit gratiā ac cōfert ſacramētis effi/
catiā: dū ſe ſubijcit homo ꝑ fidei ꝓfeſſionē
ꝛ obedientiā. Ad laudē dei.

De peccato ſupbię ꝛ eius ſpeciebus ac gradib⁹: ꝛ de gradib⁹ humilitatis: Sermo XIX

Non facies omnē ſi
militudinē que eſt in celo deſup
ꝛ que in terra deorſum: nec eorū
que ſunt in aquis. Exod. xx. In quib⁹ ver
bis tertia ꝑticula primi ꝑcepti cōtinet: in
qua prohibent omnes ꝑuerſe creaturarū
A appreciatiōes. Pro quo ſciendū ꝙ oīs
appreciatio ꝑuerſa creaturarū ꝓcedit: aut
ex ſublimitate qđ ꝑtinet ad idolatriā ſup/
boꝝ. colit eñ ſupbus ſimilitūdinē celeſtiū
qꝛ ſup omnia ꝑferri diligit: aut ex cupidi/
tate qđ ꝑtinet ad idolatriam cupidorū: qꝛ
cupidus colit ſimilitudinē terreſtriū: eo ꝙ
ſup omnia ditari diligit. Coloſ. iij. Auari/
cia eſt idolorū ſeruitus: aut deniq; ex dele/
ctatione qđ ꝑtinet ad idolatriā laſciuorū:
eo ꝙ laſciuus in delitijs hui⁹ mūdi ſuper
omnia delectari diligit que ſunt fluxibiles
inſtar aquarū. Phil. iij. Quoꝝ deus ven
ter eſt ꝛ gloria ꝛc. verūtamē omiſſis duo/
bus vltimis h̄ loco de ꝑmo ꝓſequēdū eſſe
reor: qꝛ ſupbia erat cauſa prima idolatrie
tam in homine ꝙ̄ in angelo: cum vterq; ſi/
milis eſſe voluit altiſſimo: niſi forte mēti/
tum aſſeras qui dixit. ij. Theſ. ij. Qui ex/
tollit ꝛ aduerſat ſup omne qđ dicit deus
aut qđ colit. ꝛ Greg⁹. Apoſtate angelo ſi/
milis efficit homo: dum hominib⁹ ſimilis
eſſe dedignat. Eſt eñ ſuperbia amor ꝓprie
excellētie qua homo alta cupit: ſeipſm altū
reputat: ꝛ ab alijs reputari volens ꝛ alios
ꝑcellere. Unde Greg⁹. xxxj. moral. Ponit
ſupbiā omniū vitiorū reginā: ꝛ nō vitium
capitale: qꝛ importat inordinatū appetitū
excellentie: ex omni autē bono qđ ꝗs appe
tit ſiue ſit vtile: delectabile: vel honeſtum
quādam ꝑfectionē ꝛ excellentiā cōſequit:
ꝛ ideo fines omniū vitiorum ordinant ad
finē ſupbie: vt dicit Tho. ſcđa 2ᵉ. q. cxxxij.
ꝛ ꝓpter hoc videt ꝙ habeat quādā gene/
ralē cauſalitatē ſup alia vitia: ꝛ nō debeat
reputari inter ſpecialia vitiorū ꝑncipia q̄
ſunt vitia capitalia: ſed inanē gloriā q̄ im/
mediate ab ipa orit. Ponit Greg⁹. capita/
le vitiū ꝛ hoc rōnabiliter: qꝛ inter bona q̄
per excellentiā hō cōſequit: ad hoc ꝑcipue
videt opari gloria inquātū importat ma/
nifeſtationē bonitatis alicui⁹. nam bonū
naturaliter amat ꝛ honorat ab omnib⁹: ꝛ
ideo ſicut ꝑ gloriā q̄ eſt apud deū homo cō
ſequit excellentiā q̄ eſt in diuinis rebus:
ſic etiā ꝑ gloriā hoīm: hō cōſequit excellē/
tiā in rebus hūanis: ꝛ ideo ꝓpter ꝓpinqui/
tatē ad excellentiā quā homīes maxie de/
ſiderāt: cōſequēs eſt ꝙ ſit multū appetibi/
lis: ꝛ ꝙ ex ei⁹ inordinato appetitu mlta vi/
tia oriūnt: ꝛ ſic inanis gloria eſt vitiū ca/
pitale. ſupbia vo nō ſolū capitale ſed regi/
na omniū vitiorū: regina inquā luciferi ꝛ
corona deteſtabilis omniū damnādoꝝ: vt
dr Eccl. x. Initiū oīs peccati ſupbia. Qđ
oſtendit ſanct⁹ Tho. ſcđa 2ᵉ. clxiij. dicens:
ꝙ ad vnū peccatū multi motus cōcurrere
poſſunt: inter quos ille rōnem habet ꝑmi
peccati: in quo ꝑmo reperit inordinatio.
Manifeſtū eſt autē ꝙ inordinatio ꝑmo re/
perit in motu interiori aīe ꝙ̄ in actu exte/
riori corꝑis: qꝛ ſm Aug. j. de ciui. dei. non
amittit corporis ſanctitas manēte aīe ſan/
ctitate: inter motus aūt interiores ꝑus mo
uet appetitus in finem q̄ʒ in id qđ requirit
ꝓpter finē: ideo ibi fuit primū peccatū ho/
minis vbi potuit eſſe ꝑmus appetitus in/
ordinati finis. ſic autē homo erat in ſtatu
innocētie inſtitutus ꝙ nulla rebellio car/
nis eſſet ad ſpiritū: ꝛ ideo nō potuit eſſe ꝑ/
ma inordinatio appetitus hūani: ꝛ hoc ꝙ
appetierit aliqđ ſenſibile bonum in qđ car/
nis cōcupiſcētia tenderet ꝑter ordinē rati/
onis: relinquit ḡ ꝙ ꝑma inordinatio appe
titus hūani fuit ex h̄ ꝙ inordinate appetijt
aliqđ ſpūale: nō aūt appetiuiſſet īordinate
appetēdo illud ſm meſurā ex diuina regla
ꝑſtitutā. Relinquit ḡ ꝙ ꝑmū peccatū ei⁹
fuit in hoc ꝙ appetijt aliqđ ſpūale bonum

ſupra ſuā mēſurā qđ ꝑtinet ad ſupbiā: ꝛ ſic
primū hoīs peccatū fuit ſupbia: a q̄ oīa
vitia ſumpſerūt exordia. Unde Gregorius
xxxiiij. moral. Supbia nequaq̄ʒ eſt vnius
virtutis extinctiōe cōtenta: ſed ꝑ cūcta aīe
mēbra ſe erigit: ꝛ quaſi generalis peſtifer
morbus omne corp⁹ corrūpit: ꝛ ſic patet ꝙ
habet quādam generalitatē ad extirpatio/
nem omniū virtutū ꝛ inſertionem omniū
vitiorum inquātum alia peccata ordinant
ad finem ſuperbie ad quā poteſt ordinari
omne id qđ inordinate quis appetit: ꝛ in/
quātū ꝑ ſupbiā cōtemnit diuinā legē per
quā ꝓhiberet a peccando: ꝛ inquātū fuit
ſupbia exordiū omniū vitioꝝ tam in ange/
B lo apoſtata ꝙ̄ in homīe. Preterea dicit
Greg⁹. xxiij. moral. quattuor quippe ſunt
ſpecies quib⁹ oīs tumor arrogātie demon/
ſtrat: cum bonū aut a ſeipſis habere ſe eſti/
mant: aut ſi ſibi datū deſuꝑ credunt ꝓ ſuis
hoc accepiſſe ſe meritis putāt: aut cum ia/
ctant ſe habere qđ nō habēt: aut deſpectis
ceteris ſingulariter videri appetūt qđ ha/
bent. In quib⁹ verbis innuit quattuor eſſe
ſpecies ſupbie: quas ita declarat ſanctus
Tho. ſcđa 2ᵉ. q. clxij. dicens: ꝙ ſupbia im/
portat inordinatū appetitū excellētie: qui
ſcʒ nō eſt ſm rationē rectā. Eſt ḡ cōſiderā/
dum ꝙ quelibet excellētia cōſequit aliqđ
bonū habitū: qđ quidē pōt cōſiderari tri/
pliciter. Primo modo ſm ſe: manifeſtū eſt
eñ ꝙ quātomagis eſt bonum qđ quis ha/
bet: tanto ꝑ hoc maiorē excellentiā conſe/
quit: ꝛ ideo cū aliquis attribuit ſibi mai⁹
bonū q̄ʒ habeat: cōſequēs eſt ꝙ eius appe/
titus tendit in excellentiā ꝓpriā vltra mo/
dum ſibi cōuenientē: ꝛ ſic eſt tertia ſupbie
ſpecies: cū ſcʒ iactat ſe ꝗs habere qđ nō ha
bet: qđ aſcribi pōt phariſeo q̄ orauit Luc.
xviij. Gratias tibi ago: qꝛ nō ſum ſicut ce/
teri hominū. Secūdo ex ꝑte cauſe ꝓut ex/
cellētius eſt ꝙ aliqđ bonū inſit alicui a ſe/
ipſo ꝙ̄ ꝙ inſit ei ab alio: ꝛ ideo cū aliquis
eſtimat bonū qđ habet ab alio ac ſi habe/
ret a ſeipſo: fert ꝑ cōſeqnēs eius appetit⁹ ī
ꝓpriā excellentiā ſupra ſuum modū. Pro
quo ſciendū ꝙ aliꝗs dupliciť eſt cauſa ſui
boni. Primo efficiēter: ꝛ ſm h̄ ſumit pri/
ma ſpecies. ſ. ꝙ a ſemetipſo ꝗs eſtimat ha/
bere qđ habet a deo: quales increpat apo/
ſtolus. j. Coꝛ. iiij. dicēs: Quid habes qđ
nō accepiſti? ſi aūt accepiſti q̄re gloriaris
q̄ſi nō acceperis. Unđ dñs diſtulit vindictā
filioꝝ iſrl: vt dr in cātic. Deut. xxxij. Ne ſu
ꝑbirēt hoſtes eoꝝ ꝛ dicerēt: man⁹ nrā excel
ſa ꝛ nō dñs fecit h̄ oīa. Uel licʒ ſciat a deo
ſe r̄cepiſſe tñ ꝓprijs merit̄ ſibi datū credit
deſuꝑ: ꝛ illa ē ſecūda ſpēs ſupbie. Tertio
ex ꝑte modi hn̄di ꝓut excellentior ꝗs red/
dit ex h̄ ꝙ aliqđ donū ceteris excellētius
poſſidet: ꝛ ex h̄ inordinate fert ei⁹ appetit⁹
in ꝓpriā excellētiā: ꝛ ſm hoc ſumit quarta
ſpēs ſupbie q̄ eſt qñ ꝗs ceter̄ deſpectis ſin/
gulariť vult videri: ſicͣ aman ſupbiſſim⁹:
vt pʒ in Heſter. Hic q̄ri pōt: vtrū ſupbia
ſit peccatū mortale: ꝑſertim cū ſuꝑ illđ pſ.
Deus me⁹ ſi feci iſtud: dicit glo. vlē pctm̄
qđ ē ſupbia: ſi ḡ ſupbia eſſet pctm̄ mortale
tūc oīe peccatū eēt mortale. Ad h̄ dic ſan/
ctus Tho. ibidē: ꝙ ſupbia hūilitati oppo/
nit: hūilitas aūt ꝓprie reſpicit ſubiectionē
hoīs ad deū: iux illud: Hūiliamī ſub potē 1. Pe. 5
ti manu dei: ꝛ ecōtra ſupbia ꝓprie reſpicit
defectū hui⁹ ſubiectionis: ſm. ſ. ꝙ aliꝗs ſe
extollit ſupra id qđ ē ſibi ꝑfixū ſm diuinā
regulā vł mēſurā: ꝯ id qđ dic aplus: Nos
aūt nō in īmenſum gliamur ſ; ſm menſurā
quā mēſus eſt nobis de⁹. ꝛ ideo dr Eccl. x.
ꝙ initiū ſupbie hoīs ē apoſtatare a deo: ſ;
in h̄ radix ſupbie cōſiderat ꝙ hō aliq̄liter
nō ſubdit deo ꝛ regule ipi⁹: manifeſtū eſt
aūt ꝙ nō ſubijci deo: hʒ rōnē peccati mor/
talis: qꝛ h̄ eſt auerti a deo qđ eſt formale ꝛ
ꝯpletiuū peccati: vñ ex ꝑte auerſiōis a deo
habet maximā grauitatē peccati: qꝛ ī alijs
peccatis hō auertit a deo: vel ꝓpter igno/
rantiam: vel ꝓpter infirmitatē: vel ꝓpter
deſideriū cuiuſcūq; boni alteri⁹: ſ; ſupbia
habet auerſionem a deo: ex hoc ipo ꝙ non
vult deo ꝛ eius regule ſubijci. Uñ Boeti⁹
dicit: ꝙ cū oīa vitia a deo fugiāt: ſola ſup/
bia ſe deo opponit. Hinc Jaco. iiij. dicit: ꝙ
deus ſupbis reſiſtit. ꝛ Greg⁹. in moral. eui/
dētiſſimū ſignū reproboꝝ eſt ſupbia: ꝛ ecō
tra hūilitas electorū. Cū igit auerti a deo
ꝛ eius ꝑceptis qđ eſt quaſi ꝯſequēs ī alijs
peccatis: ꝑ ſe ad ſupbiā ꝑtinet: cui⁹ act⁹ eſt
cōtempt⁹ dei: ꝛ id qđ eſt ꝑ ſe ſemꝑ eſt poti⁹
eo ꝙ eſt ꝑ aliud: cōſequēs eſt ꝙ ſupbia ſit
grauiſſimū peccatoꝝ ſm genus ſuū: ſic tñ
in alijs q̄ ex ſuo genere ſunt mortalia: puta
in fornicatiōe ꝛ adulterio ſunt aliꝗ motus
q̄ ſunt peccata venialia ꝓpter eorū impfe/
ctionē: qꝛ ſcʒ ꝑueniūt rōnis iudiciū: ꝛ ſunt
ꝑter ei⁹ cōſenſum: ſic etiā circa ſupbiā acci/
dit ꝙ aliꝗ mot⁹ ſupbie ſīt pctā venialia dū
eis ratio nō conſentit: ꝛ qđ dictū eſt ſupra:
ꝙ ſupbia eſt vlē peccatū: hoc nō intelligit

ſm ſuā eſſentiā:ſed ꝑ quādā redundanti/
am inꝙ̄tū ſcʒ ex ſupbia poſſunt oꝛiri oīa
peccata. Nec ſequit̄ ꝙ oīa peccata ſunt
moꝛtalia:ſed ſolū q̄ oꝛiunt̄ ex ſupbia. Qꝫ
ſi obijcit̄ ꝙ̄to peccatū aliqḋ difficili⁹ caue/
tur:tanto videt̄ eſſe leuius:ſed ſupbia dif/
ficilime cauet̄: qꝛ ſicut Aug⁹. in regula di
cit:Cetera peccata in malis operib⁹ exer/
cent̄ vt fiāt:ſupbia vero bonis operib⁹ in/
ſidiat̄ vt pereāt. Ad hoc rñdet Tho. vbi
ſ. ꝙ peccatū aliqḋ difficile cauet̄ dupliciť:
Uno modo ꝓpter vehemētiā īpugnatiōis
ſicut ira vehement̄ īpugnat ꝓpter ſuū im/
petū:⁊ adhuc difficilius eſt reſiſtere cōcu/
piſcentie ꝓpter eius cōnaturalitatē:vt di/
cit̄ in.ij. Ethicoꝝ. ⁊ talis difficultas vitan
di peccatū peccati grauitatē diminuit: q̄a
ꝙ̄to quis minoꝛis impugnationis impetu
cadit tāto grauius peccat: vt dicit Aug⁹.
Alio modo difficile eſt vitare aliqḋ pecca/
tum ꝓpter ei⁹ latētiā: ⁊ hoc modo ſuper/
biā difficile eſt vitare:quia ex ipſis bonis
occaſionē ſumit: ⁊ ideo ſignant̄ dicit Au/
guſtinus ꝙ bonis opib⁹ īſidiat̄. Et in pſ.
cxlj. In via hac q̄ ābulabā abſcōdert̄ ſupbi
laqū mihi: ⁊ ideo ſupbia ſurrepēs occlte
nō habet maximā grauitatē anteq̄ ꝑ iudi
ciū rationis deꝑhendat̄:ſed poſtq̄ depre/
henſa fuerit ꝑ rōnē tunc facile euitat̄: tum
ex cōſideratiōe ꝓpꝛie infirmitatis ſm illḋ
Eccliaſti. x. Quid ſupbis terra ⁊ cinis:tū
etiā ex cōſideratiōe diuine magnitudinis
ſm illud Job. xv. Quid tumet cōtra deū
ſpiritus tuus:tū etiā ex īperfectiōe bono/
rū de q̄bus ſupbit Eſa. lxiiij. Quaſi pan/
nus menſtruate omnes iuſticie nr̄e: ⁊ pſ.
Non intres in iudiciū cū ſeruo tuo dn̄e:qꝛ
nō iuſti. in ꝯſpe. tuo om. viuēs. Et ideo ſi
tunc nō reſiſtit̄ deterioꝛ eſt omni vitio: Un̄
Iſido. de ſummo bono dič:omni vitio de/
terioꝛē eſſe ſupbiā:ſeu ꝓpter quod a ſum/
mis pſonis ⁊ pꝛimis aſſumit̄ ſeu qḋ de ope
re iuſticie ⁊ virtutis exoꝛit̄ minuſq̄ culpa
eius ſētit̄:nā labes eſt tā deteſtāda ꝙ do/
minus hominē in alia ſcādaloſa pctā labi
ꝑmittit: vt vł ſic ſupbiaʒ eius curet: Unde
Aug⁹. xiiij. de ci. dei. dicit: Audeo dicere
ſupbis vtile eſſe cadere in aliqḋ apertū et
māifeſtū peccatū: vñ ſibi diſpliceāt q̄ iam
ſibi placēdo ceciderūt:ſalubꝛi⁹ eñ petrus
diſplicuit q̄ñ fleuit q̄ ſibi placuit q̄ñ pꝛ̄ſum
ſit:hoc dicit ⁊ ſacer pſ. Imple facies eoꝝ
ignominia ⁊ querent nomen tuū dñe. Sic
plerūq̄ labi ꝑmittit ſupbiā in luxuriam q̄
notabilis omnibus eſt:quoniā ꝑ ſe ſtatim
turpis ē ⁊ tñ diſpēſante deo ſupbia minoꝛ:
ſed qui detinet̄ ſupbia ⁊ nō ſentit labit̄ in
carnis luxuriā: vt ꝑ hanc humiliatus a cō
fuſione exurgat: Unde ſicut medicus ſapi
ens in remediū maioꝛis moꝛbi patit̄ infir
mū leuioꝛē moꝛbū incidere: ſic etiā ſupbie
peccatū grauius eſſe oſtendit̄ ex hoc ipſo
ꝙ ꝓ eius remedio deus ꝑmittit hominem
in alia peccata ruere. hec Tho. vbi ſupꝛa.

C Deniq̄ queri pōt quot ſunt gradus ſup/
bie. Ad hoc rñdet cōpēdium theologie li.
iij. c. xv. ꝙ ſm Bern. xij. ſunt quoꝝ nume/
rus ſic accipit̄: nā ſex pꝛimi gradus deter
minant̄ ſm iniuriā ꝓximi cui par eſſe de/
bet: quattuoꝛ alij determiāt̄ ſm iniuriā
q̄ fit homini ſupioꝛi: ⁊ deo vltimi determi/
nant̄ ꝙ̄tū ad iniuriā que deo fit īmediate
hoc ideo dicimus:qꝛ ⁊ ſupioꝛes gradus in
deū redundant ſed mediāte ꝓximo: ⁊ vo/
cant̄ gradus: qꝛ fit a minoꝛi ꝓgreſſus vſq̄
ad maius: nā iniuria que eſt reſpectu parꝭ
eſt minoꝛ: illa vero que ē reſpectu ſuperio/
ris eſt maioꝛ: ⁊ illa q̄ eſt reſpectu dei eſt ma
xima: ⁊ hos gradus ponit Bern. in lib. de
gradibus hūilitatis ꝑ oppoſitū ꝯtra. xij.
grad⁹ humilitatis q̄ ponunt̄ in regła bea/
ti Benedicti. Pꝛimus gradus ſupbie ver
gens in iniuriā ꝓximi ē curioſitas: ꝑ quā
aliq̄s curioſe ⁊ inoꝛdinate vbiq̄ circūſpi/
cit: Unde Grego. xxxiiij. moꝛa. Supbia cū
exterius vſq̄ ad coꝛpus extendit̄ pꝛius ꝑ
oculos indicat̄. hinc pſ. Dñe nō eſt exal/
tatū coꝛ meū ⁊c̄. Et eccl. xxiij. oꝛat dicens:
Extollētiā oculoꝝ ne dederis mihi: nec ſo
lū ſignū eſt ſupbie ſed ⁊ inuerecūdie: pꝛ̄ſer/
tim in mulierib⁹ ⁊ iuuenib⁹: Unde Eccl.
xxviij. Foꝛnicatio mulieꝝ ī extollētia ocu/
loꝝ ⁊ in palpebꝛis eius cognoſcit̄: cui op/
ponit̄ in regula beati Benedicti pꝛim⁹ gra
dus humilitatis: qui eſt coꝛde ⁊ coꝛpoꝛe ſē
per humilitatē oſtēdere defixis in terram
aſpectib⁹: nō tñ ꝙ virtus aliq̄ ꝯſiſtat in ex/
terioꝛib⁹ exhibitionib⁹: ſed pꝛincipalit̄ in
interioꝛi electione mētis: vt patʒ ꝑ pħm in
li. Ethicoꝝ: ⁊ ideo virtus humilitatis ꝓ/
pꝛie cōſiſtit in interioꝛi motu: quē ſi nō ſen
tit fruſtra in exterioꝛibus oſtēdit: qꝛ vt di
citur Eccl. xix. eſt qui nequit̄ ſe humiliat:
⁊ interioꝛa eius plena ſunt dolo. Secund⁹
gradus eſt leuitas mētis ſm quā homo ſu
perbe ſe habet in verbis: ꝓmptus ad con/
tentiōes defendendo ꝑtē ſuam: Unde cō/
tentio ponit̄ filia inanis gloꝛie a beato Gre

go. xxxj. moꝛał. de qua videbitur in ſequē/
tib⁹. Contra quā pōit̄ ſecūdus grad⁹ hu/
militatis: ſcʒ vt pauca verba ⁊ rationabi/
lia quis loquat̄: nō clamoꝛoſa voce: pꝛ̄ſer/
tim inter maioꝛes: ſapiētioꝛes ⁊ ſenioꝛes:
nec excedat modum in loquēdo. Eccl. xix.
Qui odit loquacitatē extinguit maliciaʒ:
ſicut ecōtra in multiloquio nō deerit pec
catū: ⁊ vir linguoſus nō diriget̄ in terra.
Tertius gradus eſt inepta leticia: ⁊ intel/
ligit̄ de vaga leticia ⁊ īcōpoſita: pꝛ̄ſertim ī
riſu ⁊ chachinno: ⁊ generalit̄ in omnibus
que ꝑtinēt ad inepte leticie ſigna in diuer/
ſis leuitatis geſtibus. Eccleſiaſti. xxj. Fa/
tuus in riſu exaltat vocē ſuā: vir aūt ſapi/
ens vix tacite ridebit. Inepta vero leticia
filia eſt gule: vbi de ea plenius videbitur:
Cōtra quā pōitur tertius grad⁹ humilita/
tis: ſcʒ vt nō ſit facilis aut ꝓmpt⁹ in riſuʒ:
nec mireris ꝙ ſupbia ſe cunctis gradibus
humilitatis opponit. Quia dicit Grego.
xxxiiij. moꝛa. ꝙ ſupbia nequaq̄ ē vnius vir
tutis extinctiōe cōtenta: ſʒ per cuncta ani/
me mēbꝛa ſe erigit: ⁊ quaſi generalis ⁊ pe/
ſtifer moꝛbus coꝛpuſ oīe coꝛrūpit: ⁊ ideo
dicit Iſid. Qꝛ ſuperbia eſt ruina omniuʒ
virtutū: inꙗ̄tū ſcʒ abutit̄ īpis virtutibus
ex ipſis ſumēs occaſionē ſupbiēdi: ſicut et
q̄buſlibet alijs rebus ad extollentiā ꝑtinē
tibus. Quartus gradus eſt iactātia: q̄ ſcʒ
verbis ſe conat̄ extollere: ⁊ ꝓcedit ex ſup/
bia ſicut ex cauſa interius motiua impellē
te. Ex hoc enī ꝙ īterius ſupꝛa ſe ꝑ arrogā/
tiā eleuat̄: ꝯtingit plerūq̄ ꝙ exterius ma
ioꝛa quedā de ſe iactat: ſicut Luč. xviij. de
ſe phariſeus dicit: nō ſum ſicut ceteri ho/
minū. Cōtra quē pōit̄ q̄rtus grad⁹ hu/
militatis: q̄ eſt taciturnitas vſq̄ ad inter/
rogationē: nec ꝑueniat tēpus loq̄ndi ſicut
ꝯſulit Eccliaſti. xxxij. dicē ſ: Adoleſcēs lo
quere in cauſa tua vix cū neceſſe fuerit. Si
bis interrogatus fueris habeat caput re/
ſponſū tuū. Quintus grad⁹ eſt ſingulari/
tas: cū ſcʒ q̄s in ſuis operib⁹ vł ꝯuerſatio/
ne recedit a via cōmuni: quā ſancti patres
inſtituerūt: quo ſcʒ quis apparere ſancti/
oꝛ vult ceteris: qꝛ q̄ facit qḋ nemo mirātur
omnes. Hec eſt fera peſſima q̄ vineā ſacre
religiōis plurimū deuaſtat. iuxta illḋ pſ.
Et ſingularis ferus depaſtus eſt eā. Et po
teſt dici nouitatū pꝛ̄ſumptio: que ſectat̄ fa/
cta quidē vera: ſed habentia quādā ammi
rationē: per que nitit̄ oſtēdere ꝓpꝛiā excel
lentiā vel ſanctitatē. Cōtra quā pōit quin
tū gradū humilitatis qui eſt tenere qḋ ha
bet cōmunis regula monaſterij. Sext⁹ gra
dus eſt arrogantia: per quā quis ſe pꝛ̄fert
alijs in coꝛde. Cōtra quā ponit̄ ſext⁹ gra/
dus humilitatis qui eſt ſe credere ⁊ ꝓnun
ciare cunctis vilioꝛē. Septimus eſt pꝛ̄ſum/
ptio ꝑ quā ſe aliq̄s reputat ſe ſufficientem
ad maioꝛa: Contra quaʒ ponitur ſeptim⁹
grad⁹ hūilitatꝭ: q̄ ē ad oīa ſe inutilē ⁊ īdignū
ꝯfiteri ⁊ credere: ſič Moyſes a dño vocat⁹
ī ducē iſrł. Exo. iij. ſe excuſauit. Octauus
ē excuſatio vł defēſio pctōꝝ: qḋ ferēs in ſe
pſ. dicēs: Nō declines coꝛ me. in ver. ma.
ad ex. ⁊c̄. Contra quam ponitur octauus
gradus humilitatis q̄ eſt ꝯfeſſio peccatoꝝ
nō ficta: cū ſcʒ ab alijs repꝛehendit̄: Unde
ꝓſequit̄ pſ. Coꝛripiet me iuſtus ⁊c̄. No/
nus eſt ſimulata confeſſio: per quā ſcʒ ali/
quis nō vult ſubire penā pꝛo peccatiſ q̄ ſi/
mulate confitet̄. Contra quā ponit̄ in du
ris ⁊ aſperis ꝓ obedientia patientiā am/
plecti. Decimus eſt rebellio: ſcʒ contra ſu/
perioꝛē: cui opponit̄ obedientia qua regu
lat voluntatē ſuā ſcđm ſuperioꝛis arbitri/
um. Undecimus eſt libertas per quā ho/
mo delectat̄ libere facere qḋ vult: cui op/
ponitur vndecimus gradus humilitatis
qui eſt ꝙ homo nō delectat̄ facere ꝓpꝛiaʒ
voluntatē. Duodecimus eſt ꝯſuetudo pec
candi que implicat dei contēptū: cui oppo
nitur timoꝛ dei quo memoꝛ eſt omniū q̄ ꝑ/
cepit deus. Ad laudē eius ⁊c̄.

De eminentia virtutis humilitatis: ⁊ qualiter hūiliare ſit actus facilioꝛ: Sermo XX

On facias omnez
n ſimilitudinē ⁊c̄. Ad maioꝛē autē
euidentiā dictoꝝ graduū tā hu/
militatis q̄ etiā ſuperbie. Pꝛimo queri A
poteſt vtrū humilitas ſit maxima vł potē/
tiſſima virtutū: pꝛ̄ſertim cū dič Aug⁹. in li.
de vera religiōe: ꝙ tota vita chꝛiſti in terrꝭ
ꝑ hominē quē ſuſcipere dignatus eſt diſci/
plina moꝝ fuit: ſʒ chꝛiſtus pꝛ̄cipue ſuā hu/
militatē pꝛopoſuit imitādā dicens: Mat.
xj. Diſcite a me ⁊c̄. Hinc etiaʒ dicit abbas
Effrem. Fili pꝛe omnib⁹ humilitatē ſtude
qḋ eſt omniū virtutū ſublimius: vt ad ꝑfe
ctionis faſtigiū poſſis cōſcēdere: cūcte em̄
inſtitutiones nō aliter niſi per humilitatē
implent̄ ⁊ multoꝝ tēpoꝝ laboꝛes per ſu/

perbiā in nihilū reputabunť. Uir humiliſ
deo eſt ſimilis ⁊ templo pectoris ſui geſtat
eū: ſupbus autē cū deo ſit odibilis diabo/
lo eſt ſimilis. hec ille. Ad hoc reſpōdet ſan
ctus Tho. ſecūda. 2e. q. clxj. Or bonū hu/
mane virtutis in ordine ratiōis conſiſtit:
que principaliter attendiť reſpectu finis:
⁊ ideo virtutes theologice que finem vlti/
mū habent ꝓ obiecto ſunt potiſſime. Se/
cundario vero attendiť ꝓut ſcḋm ratiōez
finis ordinanť ea que ſunt ad finem: ⁊ hec
ordinatio conſiſtit eſſentialiter in ipſa ra/
tione ordinante: ꝑticipatiue vero in appe/
titu ꝑ rationē ordinato: quā quidē ordina
tionē vniuerſaliter facit iuſticia ꝑſertim le
galis: humilitas autē facit hominē ordina
tioni bene ſubiectū in vniuerſali ꝗtum ad
omnia: quelibet vero alia virtus ꝗtuꝫ ad
aliquā materiā ſpecialē. Et ideo poſt vir/
tutes theologicas ⁊ virtutes intellectua/
les: que reſpiciunt ipſam rationē: ⁊ poſt iu
ſticiā ꝑcipue legalē potior eſt ceteris hūili
tas. Ideo tn̄ chriſtus ꝑ ceteris virtutibus
humilitatē nobis cōmendauit: qꝛ ꝑ eā ma
xime remouetur impedimentū humane ſalu
tis: que conſiſtit in hoc ꝙ quis ad celeſtia
⁊ ſpiritualia tendit: a quibus impediť dū
in terrenis magnificari ſtudet. Hinc dn̄s
vt deceť impedimentum ſalutis auferret
exteriorē celſitudinē cōtēnendā ꝑ humili/
tatis exēpla monſtrauit. Et ſic humilitas
eſt quaſi quedā diſpoſitio ad liberū acceſſū
hominis in ſpiritualia ⁊ diuina bona. Si/
cut igitur perfectio potior ē diſpoſitione:
ſic charitas ⁊ alie virtutes quibus homo
directe mouetur in deū potiores ſunt humi/
litate. Nihilominus tn̄ humilitas inť om
nes virtutes laude digniſſima ꝑdicatur: ſin
gulariť dicente Bern. in epl'a quadā. Or
nulla ſplendidior gēma in omni ꝑcipue or
natu ſummi pontificis ꝙ̄ humilitas: nem/
pe ſi amittatur illa: virtutū aggregatio nō
niſi ruina eſt. Et ad hoc poſſunt ſex ratio/
nes aſſignari. Prima eſt: qꝛ humilitas eſt
vnicū fundamentū omniū virtutū: ſine q̄
nullū edificiū ſpirituale poteſt erigi: de q̄
dicit Joh caſſi. li. xij. de ſpiritu ſupbie. Nul/
lo modo poterit in anima noſtra virtutum
ſtructura ꝯſurgere: niſi prius iactata fue/
rint vere humilitatis in corde noſtro fun/
damenta: que firmiſſime collocata ꝑfectio
nis ⁊ charitatis culmē valeant ſuſtinere.
Sine qua etiā hūilitate nec purgatio pec/
catorū: nec emendatio moꝝ: nec cōſumma/
tio virtutū poterit cōprehēdi. hec ille. Et
Aug. de ver. do. Cogitas magnā fabricā
conſtruere celſitudinis: de fundamēto pri/
us cogita humilitatis: de quo etiā funda/
mento Tho. vbi ſupra lucidi⁹ declarat di/
cens: Or ſicut ordinata virtutū cōgrega/
tio ꝑ quādā ſimilitudinē edificationi cō/
paratur: ſic etiā id qḋ eſt principiū in acqſi/
tione virtutū fundamento cōparatur: quod
primum in edificio iacitur. Virtutes autē a
deo vere infunduntur: primū igiť in acqſitio/
ne virtutū accipi poteſt dupliciter. Uno mo
do ꝑ modū remouentis ꝓhibēs: ⁊ ſic hūi/
litas primū locū tenet inꝗtū ſupbiā expel
lit: cui de⁹ reſiſtit ⁊ ꝑbet hominē ſubditū
⁊ ſupra patulū ad ſuſcipiendū influxū di/
uine gratie: inꝗtū euacuat inflationē ſup/
bie: qꝛ dicitur Jaco. iiij. Deus ſupbis reſiſtit
humilibus aūt dat gratiā: ⁊ ſcḋm hoc hu/
militas dicitur ſpūalis edificij fundamētū
Alio modo eſt aliqḋ primū in virtutibus
directe: per qḋ ſcꝫ iam ad deū acceditur: pri
mus aūt acceſſus ad deū eſt fides: ſcḋm il
lud ad Hebre. xj. Accedentē ad deū opor
tet credere: ⁊ ſcḋm hoc fides ponitur funda
mentū nobiliori modo ꝙ̄ humilitas. Se
cunda ratio eſt: quia humilitas non ſoluꝫ
eſt fundamentū ſed etiā radix virtutum ſi
ne qua radice omnis virtus areſcit: Unde
grego. xxvij. mora. Quia enī origo omni/
um virtutū humilitas eſt: illa ī nobis vir
tus veraciter pullulat: que in radice pro/
pria id eſt in humilitate ꝑdurat: a qua ni/
mirū ſi abſciditur areſcit: qꝛ viuificantē ſe in
intimis humorem charitatis ꝑdit. Pro q̄
ſciendū ſcḋm naturales qḋ os facit in ani
malis corpore: hoc facit radix ī corpore ar
boris vel herbe: nā qḋ ſibi ꝯueniēs eſt at/
trahit de humore ⁊ attractū ꝑ poros qua/
ſi ꝑ venas tranſmittit ad nutrimentū plā/
te. Et licet vtriuſqꝫ arboris ⁊ plante radix
eſt ꝑs deſpectior: tn̄ vtriuſqꝫ mater eſt ⁊ nu
trix. Sic etiā humilitas ceteris virtutibuſ
deſpectior: mater eſt ⁊ nutrix omniū virtu/
tū. Qḋ ſi q̄ris que ſit radix ⁊ nutrix hu
militatis Rn̄det tho. vbi. ſ. Or humilitaſ
eſſentialiť in appetitu cōſiſtit ſm ꝙ aliqs
refrenat īpetū animi ſui ne inordinate ten
dat in magna ſꝫ regulā habet in cognitiōe
vt ſcꝫ aliqs nō ſe exiſtimet eſſe ſup id qḋ ē
⁊ vtriuſqꝫ primum principiū ⁊ radix eſt re/
uerētia quā qs interius habet ad deū q̄ ſe
totaliť ſubijcit deo: ⁊ ꝓpter deū etiā alijs
humiliando ſe ſubijcit. Et hec radix humi

lis ſubminiſtrat humorē diuine gratie: qꝛ
humilib⁹ dat gratiā: Unde Aug⁹. dicit. Si
humilis ⁊ quiet⁹ nō fueris non potes in te
habere gratiā ſcti ſpūs: ſubminiſtrat inꝗ
ſuccū charitatis: qꝛ ſcḋm Aug⁹. Dū mens
humana humilitati innititur: ꝑfecto ipa in
amore celeſtiū inflammatur: inducit eni ī ani/
mam charitatē ſicut ſeta filū: Unḋ Aug⁹.
Qto ſumus a tumore ſupbie inaniores tā/
to ſumus dilectiōe pleniores. Tertia ra/
tio eſt quia humilitas ē via q̄ ducit ad pa/
triā per veritatis agnitionē ⁊ inheſionē.
Un̄ Bern. de gradib⁹ humilitatis. Ego ſū
inq̄t via veritas ⁊ vita. Viā dicit humili/
tatē q̄ ducit ad vitatē: altera labor: altera
fructus laboris eſt: ⁊ hāc viā imitari docu
it cū dixit: Diſcite a me qꝛ mitis ſū ⁊ humi
lis corde. Un̄ Aug⁹. ſup Johem. Excelſa
eſt patria humilis eſt via: ſꝫ q̄ querit patri/
am q̄d recuſet viā? ābula igiť ꝑ chriſti hu/
militatē vt venias ad ei⁹ eternitatē: vis ca
pere dei celſitudinē pri⁹ cape ei⁹ humilita/
tē: altus eſt de⁹: ſi te eriges nō tāges illū:
ſi te humilias deſcēdit ad te. ħ ille. Quali
ter aūt hūilitas attingit vitatē: oñdit ab/
bas Moyſes in collatiōib⁹ patꝝ dicēs: Ve
ra diſcretio nō niſi vera hūilitate acqritur: cu/
ius hūilitat' ħ erit ꝑma ꝓbatio. Si vniuer
ſa nō ſolū q̄ agēda ſūt: ſꝫ et q̄ cogitāť reſer/
uanť ſenioꝝ examinatiōi: vt nihil qs ſuo iu
dicio credēs illoꝝ ꝑ oia diffinitiōib⁹ acq̄e/
ſcat: ⁊ q̄d bonū vł malū debeat iudicare eo
rū traditiōe cognoſcat. ħ ille. Ex qb⁹ ꝯclu
ditur ꝙ vera hūilitas ꝯfert expimentalē di/
ſcretionē vtutū ⁊ vitioꝝ: q̄ nō ſolū reſidet
in itellectu ſꝫ et ī affectu: ꝗtū ad ſeq̄lā oīs
boni ⁊ fugā oīs mali. Quarta rō eſt: qꝛ
hūilitas ē caput oīm vtutū. Dicit enī Aug.
ꝙ hūilitas ē caput oīm vtutū: ⁊ obtinet ꝑ
matū ⁊ ꝑncipatū ceteraꝝ tāꝗ ipaꝝ ꝯſua/
trix: in eo ꝙ ipa ē ꝑſeuerātie ꝓprie coadiu/
trix. ħ ille. Caput enī ſm Jſid. dictū eſt ab
accipiēdo: eo ꝙ oēs ſēſus ⁊ nerui īde initi
um capiāt: ē eni caput nobili⁹ oīb⁹ mēbriſ:
vtpote gubernaculū toti⁹ corꝑis exiſtens:
influēs illi ꝑfectionē ſue vtutis ad ꝑagēdaſ
ſuas ſenſibiles actiōes: ſic et hūilitas ope/
rib⁹ vtuoſis ⁊ vtutib⁹ influit ꝑfectionem
deificate itētiōis: ac guſtū expimētalē ſpi/
ritual' agnitiōis ⁊ ꝯſolatiōis: Unḋ dn̄s in
euāge. Confiteor tibi dn̄e pať celi ⁊ ťre: q̄a
abſcōdiſti hec. haud dubiū q̄n ſecreta expi
mēta vitat' a ſapiētib⁹ ⁊ prudētib⁹. i. ſup/
bis: ⁊ reuelaſti ea paruł. i. hūilib⁹. Quinta
rō ē: qꝛ hūilitas nos ꝑmo deo gratos efficiť
⁊ mētē nr̄aꝫ ad celeſtia ꝯtēplāda ac ꝑ amo
rē amplectēda efficaciť illumiat ⁊ īflāmat:
Un̄ ꝗtū ad ꝑmū dicit Aug. ꝙ nihil nos ita
gratos efficit deo ſicē hūilitas: ⁊ ideo reſpe
xit de⁹ hūilitatē ancille ſue: Nā ſm Bern.
placuit qꝛ vgo: ſꝫ ꝯcepit qꝛ hūilis: ⁊ iteruꝫ
audeo dicere Sine hūilitate nec marie vgi
nitas placuiſſꝫ. Qtū vo ad ſcḋꝫ ⁊ ťtiū di
cit Richard⁹ de ſcō vic. Jpa nāqꝫ hūilitaſ
ſola ē q̄ mētē diuīo accēdit lumie celeſti qꝫ
īflāmat deſiderio ⁊ amore. Or ſi obijcis et
mltos ſupbos illuſtratos eē lumine ſciētie
dicēte apl'o. Scia īflat: charitas aūt edifi/
cat. Ad ħ rn̄det Tho. ſcḋa. 2e. q. clxij. expo
nēs illḋ Greg. xxij. mora. Obſtaculū vita/
tis tumor mētꝭ ē: qꝛ dū īflat obnubilat Du
plex inq̄t ē cognitio vitat'. Una ē pure ſpe
culatiua: ⁊ hāc idirectē ſupbia īpedit. ſ. cāꝫ
ſbtrahēdo: ſupb⁹ eni neqꝫ deo ſuū itellectū
ſbijcit vt ab eo vitat' cognitiōeꝫ ꝑcipiat ſꝫ
illḋ Mat. xj. Abſcōdiſti ħ a ſa. ⁊ pru. i. ſu/
ꝑbis q̄ ſibi ſapiētes ⁊ prudētes videntur: ⁊ re
uelaſti ea paruł. i. hūilib⁹: neqꝫ et ab hoīb⁹
addiſcere dignāť: cū tn̄ Eccl'i. vj. dicatur: Si
īclinaueris aurē tuā. ſ. hūiliť audiēdo ac/
cipies doctrinā: ꝙ ſi poſt adeptā ſciētiā vł
ſapiam qs ſupbiat: tūc de eo dicit Greg. xx/
vij. mora. Sūma cura ꝓuidēdū ē ne acce/
pta ſapia cū ignorātie tenebras illumiat:
lumē hūilitat' tollat ⁊ iā ſapia eē neq̄at: q̄
⁊ ſi vtute locutiōis fulgeat: elatiōis tn̄ ve/
lamē cor eloq̄nt' obſcurat. ħ ille. Alia vo
cognitio vitat' ē affectiua: ⁊ talē cognitio
nē vitat' ſupbia directē īpedit: qꝛ ſupbi dū
delectāť in excellētia ꝓpria: vitat' excellē/
tiā faſtidiūt. Hinc dicit Greg. xxiij. mora. ꝙ
ſupbi ⁊ ſecreta q̄dā itelligēda ꝑcipiūt: ⁊ eo
rū dulcedīeꝫ expiri nō pñt: ⁊ ſi nouerit quō
ſūt ignorāt quō ſapiūt. ħ ille: Un̄ ⁊ ꝓuer.
xj. dr: Ubi hūilitas ibi ſapia. Sexta rō eſt:
qꝛ cū hūilitate dulcorāť ⁊ ꝯdiunť ⁊ ſapida
reddūť oia genera virtutū ⁊ opeꝝ virtuo
ſoꝝ: Un̄ dicit Hug. li. iij. de clauſtro anime:
Diſcite a me qꝛ mitis ſū ⁊ hūilis corde: et
inuenietis requiē animab⁹ vr̄is: ecce mel
hūilitatis cū dulcedine māſuetudinis: ſicē
eni mel cōcordat in cōfectiōib⁹ medicie cū
omnibus diuerſitatib⁹ ſpecieꝝ: ſic ex hūi/
litatis dulcedine ꝯdiunť oia genera vir/
tutū. hec ille. Cū igiť humilitas eſt tā ſin/
gularis gēma virtutū ad hanc ſalubriter
acquirendā vnuſquiſqꝫ tota ſollicitudine
īuigilet: ꝑſertim cū nō ſit act⁹ homi facilior

ꝗ hũiliare ſe: vtpote ad quẽ natura incli/
nat̃: ſicut natura lapidis eſt deſcẽdere de/
orſum qñ nõ tenet̃ ab aliquo. homo enim
ꝗtum ad vtrãq; naturã. ſ. ſpiritualẽ ⁊ cor/
poralem ad humilitatẽ inclinat̃: qꝛ anima
tenet infimũ locum ⁊ gradũ inter ſpũales
ſubſtãtias: inter quas natura diuina eſt ſu
prema: natura angelica eſt media: ⁊ huma
na eſt vltima. ⁊ corpus ex elemẽto terre for
matũ eſt qd̃ eſt elementũ infimũ: imo de li/
mo terre: vt nunꝗ̃ pſumat ſapere niſi infi/
ma: id eſt hũilia. nã qui ſtudent nõ alta ſa/
pere ſed hũilibus cõſentire: nunꝗ̃ inueni/
ent reſiſtentiã. Non enĩ reſiſtit humilis: qꝛ
humiles inter ſe faciẽt diſcõuenientiã: nec
ſupbus: qꝛ cum humili habet qd̃ querit. ſ.
C ſup alios apparere. Inſup quinq; ſunt q̃
nos ad humiliationẽ inducũt. Primũ eſt
ꝓficiendi tarditas: qꝛ multi infra. xxx. an/
nos vix ſe ꝓfeciſſe ꝑcipiũt: ſicut filij iſrael
in ſpacio. xl. annoꝝ vix q̃nq; dietas in de/
ſerto ꝓfecerũt: in vltimo anno viciniores
exiſtẽtes terre egypti ꝗ̃ terre ꝓmiſſionis.
Secũdo deficiẽdi ꝓnitas: cũ ad ſibilũ ve/
ti plerũq; recidiuare dinoſcunt̃: fragile ẽ
vitrum qd̃ caſu frangit̃: fragilior tela ara/
nee que flatu rumpit̃: ſed homo fragiliſſi/
mus eſt qui ſolo viſu interimit̃. Tertiũ eſt
caſus aſſiduitas: qꝛ ſepties in die cadit iu/
ſtus ⁊ reſurgit: vt dicit̃ Prouerb. xxiiij.
Quartũ reſurgẽdi difficultas tam a mor/
tali ꝗ̃ a veniali. Quintũ ſtatus noſtri du/
bietas: qꝛ dicit̃ Eccl's. ix. Neſcit hõ vtrum
amore an odio dign⁹ ſit. ꝙ ſi amore dign⁹
fuerit: neſcit vtrũ manebit. igit̃ ſemꝑ hũi/
liet animã vt inueniat gratiã. Ad lau. dei.

De ſignis exterioꝛib⁹ humilitatis ⁊ ſupbie vt cõmuniter foris indicãt cordis appetitũ: Ser. XXI

n **On facies omnẽ ſi**
militudinẽ ⁊c̃. Exod. xx. Viſo vt
cũq; de humilitate in generali:
tam in ſpeciali de illius gradibus ꝓſequẽ
B dum. Pro quo ſciendũ: ꝙ hũilitas tri/
plex diſtinguit̃. Quedã eſt ĩ exteriori oſtẽ
ſione: quedam in intellectuali cognitione:
quedã etiã in interiori affectiõe: ⁊ ad hec
tria reducunt̃. xij. gradus humilitat̃: ex/
cepto ꝙ duodecim⁹ gradus. ſ. timere deũ
⁊ illi ſubijci ad ipſam radicẽ hũilitatis ve/
re magis ꝑtinere videat̃: vt tactũ eſt ĩ ſer/
mone ꝑcedenti: ecõtra vero ſupbia colit̃ in
exteriori oſtẽſione: in ꝓpria reputatiõe: ⁊ ĩ
interiori affectiõe ꝓut in ꝓſecutione clari⁹
patebit. Primo igit̃ videndo de exteri/
ori oſtẽſione hũilitatis queri põt: vtrũ in
exterioꝛib⁹ actibus poteſt eſſe humilitas:
ꝑſertim cum hũilitas ab intimis ſumit ex/
ordiũ ⁊ radicẽ ſicut ⁊ cetere virtutes: nec
eſt aliqua vera virtus niſi radicata fuerit
in affectu cordis. Ad hoc rñdet Tho. ſcd̃a
2ᵉ. q. clxv. ꝙ hũilitas eſſentialiter cõſiſtit
in appetitu: ſm ꝙ aliquis reſeruat impetũ
animi ſui ne inordinate tendat in magna:
ſed regulã habet ĩ cognitiõe vt ſe nõ exiſti/
met eſſe ſupra id qd̃ eſt. Ex interiori tamẽ
diſpoſitiõe hũilitatis ꝓcedunt ſigna que/
dam exteriora in verbis factis ⁊ geſtibus:
quib⁹ id qd̃ ĩterius latet manifeſtat̃: ſicut
⁊ ĩ ceteris virtutib⁹ accidit. Nã ex viſu co/
gnoſcit̃ vir ⁊ ab occurſu faciei ſenſatus vt
dicit̃ Eccĩ. xix. Et ideo in dictis. xij. gradi
bus hũilitatis ponit̃ aliquid quod ꝑtinet
ad eius radicẽ. ſ. ꝙ hõ deũ timeat ⁊ memor
ſit omniũ q̃ ꝑcepit. Ponunt̃ etiã aliq̃ ꝑti/
nẽtia ad refrenationẽ appetit⁹: ne in excel/
lentiã ꝓpriã inordinate tendat. Ponunt̃
inꝗ̃ aliqua ꝑtinẽtia ad eſtimatiõez homis
cognoſcentis ſuũ defectũ. Ponũt̃ deniq;
quedã ꝑtinẽtia ad exteriora ſigna hũilita/
tis latẽtis: ⁊ hec ſigna qñq; ſũt vera: qñq;
falſa ⁊ ficta. Pro quo ſciendũ ſm Tho.
vbi ſ. ꝙ hõ ad hũilitatẽ dupliciter ꝑuenire
põt. Primo quidẽ ⁊ ꝑncipaliter ꝑ donum
diuine gratie: ⁊ ſic ab interioribus ſumit
exordium: ita ꝙ ab interiore diſpoſitione
hũilitatis ꝓcedunt exteriora ſigna humi/
liationis: ⁊ tũc ſemper ſunt vera: quia hu/
militas ſm ꝙ virtus eſt: importat quãdã
laudabilẽ deiectionẽ ad ima: que deiectio
ꝯſiſtit ꝑncipaliter in interiori electione
mẽtis: ſecũdario vero in exterioꝛib⁹ ſignis.
Secũdo vero ad humilitatẽ ꝑuenire poteſt
diſpoſitiue ꝑ humanũ ſtudiũ: ꝑ qd̃ homo
prius exteriora cohibet: ⁊ poſtea pertingit
ad extirpandũ interiorem radicem ſuper/
bie. Dicit enĩ Bern. in epiſtola quadam ꝙ
humiliatio eſt via ad humilitatẽ: ſicut pa/
tientia ad pacẽ: ſicut lectio ad ſcientiã: ſi ꝗ
virtutẽ appetis hũilitatis viã nõ refugias
hũiliationis: hec ille. Sed hec exterior hu
miliatio nõ ſemꝑ eſt vera: qꝛ fieri põt q̃tu/
or modis. Primo nãq; quis imis inheret
iniuſte: puta cum alio deijcit̃: ⁊ tunc humi/
litas nõ eſt virtus ſed pena: de qua dicit̃ ĩ
pſ. Hũiliauerũt in cõpedib⁹ pedes ei⁹ niſi
taliter humiliat⁹ de neceſſitate faceret vir
tutẽ ꝓ dei amore ꝓpriã applicãs volũtatẽ
ſic chriſtus in cui⁹ ꝑſona dr̃ in pſ. Impro/
periũ expectabit cor meũ ⁊ miſeriã. Secũ/
do vero q̃s imis inheret ficte. ſ. non mente
ſꝫ ſolũ ſm ſigna exteriora: ⁊ talis humilia/
tio nõ ẽ virt⁹ ſed vitiũ: dr̃ enĩ Eccĩ. xix. Eſt
q̃ nequit̃ ſe hũiliat. ſ. tñ exteri⁹ ⁊ nõ interi
us: vbi ꝑncipalit̃ reſidet hũilitas: ⁊ ĩterio
ra eius. i. intẽtio ⁊ deſideriũ plena ſũt do/
lo: ſcꝫ ſimulata neq̃tia ⁊ hypocriſi. Contra
quos dicit Hiero. in ep̃la ad celantiã: hũi/
litatẽ ſeq̃re: nõ q̃ oſtẽdit̃ atq; ſimulat̃ geſtu
corꝑis: aut ficta voce verboꝝ: ſꝫ q̃ puro cor/
dis affectu exꝑmit̃: aliud enĩ eſt virtutem
habere: aliud virtutis ſimilitudinẽ: multo
illa deformior eſt ſupbia: q̃ ſub q̃buſdã ſi/
gnis humilitatis latet: neſcio enĩ quõ tur/
piora ſunt vitia: cũ virtutũ ſpẽ celant̃. hec
ille. Tertio ꝓinde q̃s imis ĩheret ſtolide:
ſicut cũ honorẽ ſuũ nõ intelliges: cõparat
ſe iumẽtis inſipiẽtibus ⁊ ſimil' efficit̃ illis
ſe ſubijciendo peccatis ⁊ reb⁹ vilibus: ſicᷣ
multi nihilipendũt ꝓpriã ĩfamiã vt ſeqñ/
tur ꝓpriã cõcupiſcẽtiã ſe ꝑ hoc excuſare co
nãtes: ꝙ amore deſpectiõis ⁊ humiliatio/
nis hec equanimit̃ tolerãt. Cõtra q̃s dr̃ in
decre. xj. q. iij. c. Nõ ſunt audiẽdi ſiue viri
ſeu ſiue femie: q̃ cũ reꝑhendunt̃ in aliqua
negligẽtia: ꝓpter quã fit vt in malã veni/
ant ſuſpitionẽ: vnde vitã ſuã lõge abeẽ ſci
ant: dicũt corã deo ſibi ſufficere ꝯſciẽtiam
ſuã eſtimationẽ hominũ: nõ ſolũ impudẽ/
ter verũetiã crudelit̃ ꝯtẽnẽtes: cũ occidãt
aĩas alioꝝ ſiue blaſphemãtiũ viã dei: q̃b⁹
ſm ſuã ſuſpitionẽ q̃ſi turpis q̃ caſta eſt di/
ſplicet vita ſctõꝝ: vl' excuſatiõe imitãtium
nõ qd̃ vidẽt ſꝫ qd̃ putãt ⁊ infra: nobis enĩ
neceſſaria eſt vita nr̃a alijs fama nr̃a. hec
ille. Quarto deniq; q̃s imis inheret vera/
citer ⁊ meritorie: nõ ſolũ exteriori oſtẽſiõe
ſꝫ etiã corde: ⁊ de his ꝓſequẽdũ eſt in ꝑſen
D ti ſermõe. Pro q̃ ſciẽdũ ꝙ hec humilia/
tio exterior dupliciter oſtẽdi põt. ſ. in opere ⁊
locutiõe. In opere igit̃ tripliciter oſtẽditur.
Primo extollẽtiã oculoꝝ reꝑmẽdo: quia
ſm bñdictũ prim⁹ gradus hũilitatis ẽ cor
de ⁊ corꝑe ſemꝑ humilitatẽ oſtẽdere: defi/
xis in terrã aſpectib⁹: qꝛ ſm Tho. vbi. ſ.
Extollẽtia oculoꝝ eſt quoddã ſignũ ſup/
bie: inꝗ̃tũ excludit reuerentiã ⁊ timorem.
Cõſueuerũt enĩ timẽtes ⁊ verecũdãtes ma
xime oculos deprimere: quaſi nõ audẽtes
ſe alijs cõparare: Unde in pſ. Dñe non eſt
exaltatũ cor meum ⁊c̃. ꝑ totũ. Et eccĩ. xxiij.
orat ſapiẽs. Extollentiaꝫ oculoꝝ meorum
ne dederiſ mihi. Ecõtra vero ſm Greg. xxx
iiij. moral'. Supbia cũ exteri⁹ vſq; ad cor/
pus extẽdit̃: prius ꝑ oculos indicat̃: ⁊ hic
ẽ prim⁹ gradus ſupbie q̃ dicit̃ a be. Ber.
curioſitas: de qua dicit ĩĩ. de gradib⁹ hu/
militatis. Vir ꝑuerſus annuit oculo: terit
pede: digito loq̃tur: ⁊ ex ĩſolẽti corꝑis mo/
tu recẽs aĩe morb⁹ deꝑhendit̃. Mẽs nẽ
a ſui circũſpectiõe torpeſcit incuria ſui cu/
rioſã in alios facit: qꝛ enĩ ſeipſam ignorat
foras mittit̃ vt hedos paſcat: hedos q̃ppe
q̃ peccatũ ſignificant recte oculos aureſq;
appellauerĩ: qm̃ ſicut mors ꝑ peccatũ in or
bẽ: ſic ꝑ has intrat feneſtras ad mentẽ. In
his ergo paſcẽdis ſe occupat curioſus dũ ꝫ
ſcire nõ curat qualẽ ſe reliquerit int⁹. hec
ille. Dicit enĩ Greg. ome. xxxvj. Sup illud
iuga boũ emi quinq;. Graue curioſitat̃ vi/
tiũ eſt q̃ dũ cuiuſlibet mentẽ ad inueſtigã/
dũ vitã ꝓximi exterius ducit: ſemꝑ ei inti
ma ſua abſcõdit: vt aliena ſciẽs ſe neſciẽs:
ſic ⁊ curioſi anim⁹ ꝗ̃to perit⁹ fuerit alieni
meriti: tãto fiat ignar⁹ ſui. hec ille. Et po/
nit Bern. vbi. ſ. tria curioſitatis exẽpla.
Primo de dina filia Jacob. q̃ dũ ad paſcẽ
dos hedos egreditur vt videret mulieres
alienigenas ipa patri ⁊ ſua ſibi virginitas
rapit̃. Secũdo de eua q̃ in paradiſo poſita
lignũ vetitũ curioſius inſpexit. Cui Ber.
q̃d tuã mortẽ tã intẽte intueris? q̃d illo tã
crebro lumĩa vagãtia iacis? q̃d ſpectare li
bet qd̃ manducare nõ licet? Oculos inq̃s
tẽdo nõ manũ: nõ ẽ interdictũ ne videã ſꝫ
ne comedã. Ad qd̃ ap̃ls. j. Co. vj. Oĩa mi
hi licẽt ſꝫ nõ oĩa expediũt. Et ſi culpa nõ ẽ
culpe tñ iudiciũ eſt. Et ſi culpa nõ eſt: cul/
pe tñ occaſio eſt: iudiciũ q̃dẽ cõmiſſe: ⁊ oc/
caſio cõmittẽde. Tertio ponit de ſathana
cui ait: In delicijs paradiſi dei poſitus es
quid amplius querere debes? plenus er/
go ſapientia ⁊ perfect⁹ decore altiora te ne
queſieris: ⁊ fortiora te ne ſcrutat⁹ fueris.
Sta in te ne cadas a te: ſi ambulas in ma/
gnis ⁊ ĩ mirabilib⁹ ſup te. Sed q̃d interim
ex obliquo intẽdis ad aquilonẽ? Quid te
tua miſer curioſitas ducit: vt ꝑſumptione
ſingulari: nõ dubites ciuib⁹ ſcandalũ: in/
iuriã regi facere dicẽs: Ponã ſedẽ meã ad
aquilonẽ ⁊ ſimilis ero altiſſimo. Et infra
velim tñ curioſius o curioſe intẽtionẽ tue
curioſitatis inquirere: ponã inquis ſedẽ
meã ad aquilonẽ: nec hunc aquilonẽ cor/

poralē:nec ſedē hanc cū ſis ſpūs intelligo
materialē:puto aūt p aquilonē reproban/
dos homīes fuiſſe deſignatos:p ſedē po/
teſtatē ī illos quos vtiq; in pſentia dei ꝙ/
to ei vicinior tāto ceterꝭ pſpicatior puidēſ:
nullo dē ſapientie radio choruſcātes:nul/
lo ſpūs amore feruētes velut vacuū repe/
ris locū. Affectaſti ſup illos dominiū ꝙs
quādā aſtutie tue claritate pfundēs mali/
cie tue eſtib⁹ inflāmares: vt quō altiſſim⁹
ſua ſapiētia ac bonitate omnib⁹ filijs obe/
diētie pērat:ita ꝛ tu ſup omnes filios ſup/
bie rex ꝯſtituerꝭ:tua eos aſtuta malicia re/
geres p qō altiſſimo ſimilis eſſes: ſ miror
cū in pſentia dei tuū puideris pncipatum
cur nō in eadē puidiſti pcipitiū? Nā ſi pui
diſti q inſania fuit: vt cū tāta miſeria cupe
res pncipatū: malēs miſere peſſe ꝙ feliciꝭ
ſubeſſe? Sed credibilius eſt ꝙ nō puidiſti
aut ꝙ dei bonitatē attēdēs dixiſti in corde
tuo nō reqret:ꝓpter qō o ipſe deū irritaſti:
aut q; viſo principatu ſtatim in oculo ſup/
bie trabes excreuit q interpoſita trabē vi/
dere nō potuit. h ille ſpſim inꝭ alia. Sic Jo
ſeph cū ſuā puidiſſ; exaltatiōe; nō pſciuit
ſui vēdicatōe;:q̄uiſ por eēt vēdicatio ꝙ ex
altatio: ē ēt deteſtāda curioſitas q defect⁹
alioꝝ diligentius indagare: vt alioꝝ īper/
fectiōe ſm ſuā extimationē agnita liquās
in primoꝝ ꝯſciētia culicē:ꝛ in ſua camelū
deglutiēs:temerario eos iudicio ꝯtēnat:
ac in ſecreto mētis impudēter ſe pferat:qō
eſt extremū malū:diꝭ eñ Chryſ. Nec faci
le reples quēꝙ: nec patremfamilias: nec
clauſtralē exptē huius erroris. Sunt enī;
he diabolice tēptationis inſidie. Nā q ſe/
uere diſcutit aliena nunꝙ ꝓprioꝝ reatuum
veniā merebiꝭ. hec ille. Secundo vero
oſtendiꝭ humilitas: ineptā leticiā ꝛ inor/
dinatū riſū cōprimēdo: ſicut ſupbia demō
ſtraꝭ eadē frequētādo. Cuius ratio eſt: q;
ſemp humiles ea ꝯſiderant in qbus ab ali
is deficiūt. Hinc di eccl. vij. Cor ſapientiū
vbi triſtitia eſt. Supbi aūt ea dūtaxat con
ſiderant in qbus alios pcellūt: ꝛ ideo ſub/
ditur ibidē: Cor aūt ſtultorum vbi leticia:
Unde dicit Bern. vbi. ſ. ꝓpriū ꝛ eſt ſuper/
boꝝ leta ſemp appetere ꝛ triſtia deuitare.
Et ideo ex illa pte q ſua ſibi vilitas ꝛ alie/
na excellētia monſtraꝭ: reſtringit curioſi/
tatē: vt totū ſe trāſferat in cōtrariā ptē: q/
tenus in quo ipſe videtur pcellere curioſi/
us notet in quo alꝭ pcellit: ſemp diſſimulet
vt dū deuitat qō triſte putaꝭ leticia ꝯtinue

tur: ꝛ infra. Illū q eiuſmodi ē raro aut nū/
ꝙ gementē audies: lachrymantē videbis
putes ſi attēdas aut ſui oblitū aut ablatū
a culpis. In ſignis ſcurrilitas: in frōte hi/
laritas: vanitas apparet in inceſſu: pnus
ad iocū. facilis ad riſum. hec ille inꝭ alia.

Tertio oſtendiꝭ omnē ſingularitatē fu/
giendo: in veſtib⁹: geſtib⁹ ꝛ exercitijs vel
operib⁹: ſicut ecōtra ſupbus eadē ſectādo
vt ceteris excellētior vꝭ etiā ſanctior appa/
reat: nō religionis amore ſ oſtētatione: ꝛ
pōt dici nouitatu; pſumptio q ponitꝭ filia
inanis glie: vt videbitur infra: ꝛ hoc ideo
ſcōm Tho. ſcda. 2e. q. cxxxij. q; finis ina/
nis glie eſt manifeſtatio ꝓprie excellentie:
qō aliqñ fit p facta exteriora que ſūt vera
habentia aliquā admirationē: tūc dicitur
nouitatū pſūptio qs homīes ſolēt magis
admirari ꝙ imitari. Si vero fit p opera fi
cta vel falſa tūc diciꝭ hypocriſis: ꝛ vtrūꝙ
vitiū eſt abominabile corā deo. In verbis
deniꝙ duobus modis oſtēdiꝭ humilitas.
Primo tpa loquēdi nō puenīēdo: vt. ſ. ta/
citurnitatē vſꝙ ad interrogationē conſer/
uet: pcipue ſi adoleſcētior fuerit. Unde ecc/
cleſiaſti. xxxij. Adoleſcens loquere in cau
ſa tua vix cū neceſſe fuerit: ſi bis interro/
gatus fueris habeat caput reſpōſū ſuum.
Econtra vero ſupbus eſt pceps in loquen
do. Diꝭ eñ Bern. vbi. ſ. ꝙ inēta occaſio/
ne loquēdi: aut loquiꝭ aut rūpeꝭ: plenus
eſt enī cū bellu ſermonib⁹ ꝛ coartat eū ſpi/
ritus vteri ſui: puenit interrogantē: nō q/
renti rñdet: ipe qrit: ipe ſoluit: ꝛ vba col/
locutiōiſ impfecta pſcidit: de ſingulis vir/
tutib⁹ pleniſſime ſ vaniſſime diſputat: vt
tu ſi audieris dicas: ꝙ ex habūdantia cor
dis os loquiꝭ: ſi ad lubrica ſermo conuer/
titur ī his ꝙto aſſuetior tāto loquatior in/
uenitur. hec ille. Secūdo vero modū loqn
di nō excedēdo ſ per iactātiā (de qua vide
bitur infra) vel etiā p multiloquiu;. Dicit
enī abbas Johēs montis ſinai. Multilo/
quiū ē vane glorie cathedra: p quā ſeipſa;
manifeſtare ac pōpatice ꝓpalare naturam
habet: Unde Bern. vbi. ſ. Dū ſupbus qſ/
dā ſuſpicit ſupiores: quoſdā deſpicit infe/
riores ꝛ in alijs quidē videt qō inuidet: in
alijs qō irridet: īde fit vt p mobilitate ani
mi ſui: modo p ſuperbia; ad alta ſe erigit:
modo per inuidiā in ima demergat: nūc p
inuidiā nequiꝭ tabeſcit: nunc p excellētia
pueriliter hilareſcit: nōnunꝙ in altero va
nus in vtroꝙ ſupbus exiſtit: ꝛ has animi

viciſſitudīes: nunc pauca ꝛ mordacia: nūc
multa ꝛ inania: nunc riſu nūc luctu plena:
ſemp vero irrationabilia indicant verba:
hec ille inꝭ alia. Ad laudē dei.

De intellectuali ꝓprie vilitatiſ agnitione: ꝛ qualiter ad illā per/ uenire qs valeat: Ser. XXII

On facies omne;

n ſimilitudinē ꝛc. Exod. xx. Expe
diti de primo ſc; de exteriori hu
militatis oſtenſiōe: iā ſecundū pſequamur
ſc; de intellectuali cognitione vilitatis.
B Ad cuius euidentiā primo queri poteſt
vtrū homo ſm interiorē actū anime ſe per
humilitatē omnibus ſubijcere debeat: pre/
ſertim cū dicat Aug⁹. in libro de natura et
gratia. Humilitas collocanda eſt in parte
veritatis nō in parte falſitatꝭ. Et iteꝝ Au/
guſti. ſup Johannē. Cū humilitatis cauſa
mentiris: ſi nō eras peccator anteꝙ menti
reris: mentiēdo efficeris qō vitaras: veri/
tas in te nō eſt niſi ita te dixeris peccatorē
vt te eē cognoſcas. Ad hoc reſpōdet Tho.
ſcda. 2e. q. clxj. ꝙ in homine duo ꝯſiderari
poſſunt: ſc; id qō eſt dei: ꝛ id quod eſt ho/
minis: hominis autē eſt quicqd ptinet ad
defectū: dei vero quicqd ptinet ad ſalute;
ꝛ pfectiō;: ſ; illō Ozee. xiij. Perditio tua
ex te iſrael: tātūmodo in me auxiliū tuu;:
humilitas ergo ſicut ſupradictu; eſt: ꝓprie
reſpicit reuerentiā: qua homo deo ſubijci/
tur: ꝛ ex cōſequēti q ſubijcitur primo ꝓpꝭ
deū: quapropter nō ſolū reuereri debem⁹
deū in ſeipſo ſed etiā id qō eſt eius reuereri
debemus in quolibet primo: licet non eo/
dem modo reuerētie quo reueremur deū:
Et ideo quilibet homo debet illud qō ē ſu/
um in ſeipſo ſubijcere ei quod ē dei ī alio:
vnde tali modo poteſt quis ſubijcere om/
bus primis ꝓpter deū. iuxta illud. j. pe.
ij. Subiecti eſtote omni humane creature
ꝓpter deū: nec per hoc falſitatē incurrim⁹
ſi preferamus id quod eſt dei in primo: ei
quod eſt ꝓpriū in nobis: q; ſup illud phili
pen. j. Superiores inuicē arbitrātes. Diꝭ.
glo. Non hoc debem⁹ eſtimare vt nos eſti
mare fingamus: ſed vere eſtimemus poſſe
eſſe aliquod occultū in alio quo nobis ſu/
perior ſit: etiā ſi bonū noſtrū quo videmur
illo ſuperiores eſſe non ſit occultū: pōt eti/
am aliqd boni reputare eſſe in pxio quod

ipſe non habet: vel aliqd mali in ſe eſſe qō
in alio non eſt: ex quo poteſt ei ſe ſubijcere
per humilitatē. Tria tamē ſunt que non
requirit hūilitas. Primo non requirit hu
militas vt aliquis id quod eſt dei in ſeipſo
ſubijciat ei qō apparet eſſe dei in alio. Nā
illi qui dona dei participant ea ſe habere
cognoſcant: ſcōm illud. j. Corinth. ij. vt ſcia
mus que a deo donata ſunt nobis: ꝛ ideo
abſꝙ preiudicio humilitatis poſſunt do/
na que ipſi acceperunt preferre donis dei
que alijs apparent eſſe collata: ſicut dicit
apoſtolus ad Epheſ. iij. Quod alijs gene
rationib⁹ nō eſt agnitū filijs hominum
ſicut nūc reuelatū ſctīs aplīs ꝛc. Secundo
nō reqrit humilitas ꝙ aliqs id qō eſt ſuu;
in ſeipſo ſubijciat ei qō eſt hominis in pxi
mo. Alioqn oporteret ꝙ qlibet ſe reputa/
ret magis peccatorē quolibet alio: cū tamē
apls abſꝙ piudicio hūilitatis dicat Gal.
ij. Nos natura iudei ſumus: ꝛ nō ex gēti/
bus pctōres. Tertio multo minus reqrit
humilitas ꝙ aliquis id quod eſt dei in ſe:
ſubijciat ei qō eſt primi a ſeipſo. Cui⁹ ra/
tio eſt: quia hoc facere eſſet cōtra reueren/
tiā dei eo qō eſt dei in nobis ptinet ad ſa/
lutē: id aūt qō eſt primi a ſeipſo ptinet ad
defectū. Eſſet inꝙ contra reuerentiā dei:
vt bonū dei quod eſt in nobis ſubmittere/
mus malo primi quod eſt ex ſeipſo. Eſſet
etiā in detrimentū illius cui ſe ſubijceret:
qui ex hoc ſuperbiret vꝭ cōtēneret. Aug⁹.
enī dicit in regula: ne dū nimiū ſeruaꝭ hu/
militas: regendi frāgaꝭ auctoritas. Ad
maiorē tū euidētiā ſciēdū: ꝙ vt diꝭ Rich⁹.
de ſancto victore. Differentia eſt inter hu/
militatē ꝛ humiliationē. Humilitas enī eſt
virtus qua quiſꙗ ſibiipi vileſcit interius
corā oculis dei. Humiliatio vero eſt virtu/
tis effectus quo quiſꙗ ſeipſū abijcit exte/
rius in oculis primi. Aliud enī eſt humi/
lem eſſe: aliud eſt humiliter ſe habere: illō
pertinet ad diſciplinā mentis: iſtud ad di/
ſciplinā corporis: illō eſt humilitatis: iſtō
eſt humiliationis. hec ille. Hec autē humi
litas cognitionis tribus gradibus humi/
litatis perficitur. Primus eſt ꝙ proprios
defectus recognoſcat et confiteatur: ꝛ eſt
octauus gradus in ordine quē ponit bea.
Benedictus: qui etiā gradus a perfectiſſi
mis viris diligētiſſime coliꝭ: ita vt ſe cre/
dāt nūꝙ pficere: ſed in oīb⁹ deficere ſe
doleāt: de qb⁹ diꝭ Rich. de ſctō vic. O virū
pfectū ſūmaꝙ hūilitate fūdatū: q ſp pōt et

ſināḋo ꝓficere: ⁊ ꝓficiēdo feſtiaret ⁊ hāc
ſibi humilitatē ſuare vt ſemꝑ ꝓficiat: ⁊ tñ
nec pfectiōis initia ſe habere credat. Sed
obijci pōt ꝙ hūilitas tñ videt̃ eē īpfectoꝝ ⁊
nō pfectōꝝ q: deo ꝗ pfect⁹ ē nō ꝯuēit hūilia-
ri: vtpote ꝗ nulli ſubijci pōt. Ad hoc rñdet
Tho. vbi. ſ. ꝙ aliq̄d dicit̃ eē pfectū dupli-
cit̃. Uno modo ſimplicit̃ in quo ſcꝫ nullus
defect⁹ īuenit̃: nec ſm naturā nec p reſpe-
ctū ad aliq̄d aliud: ⁊ ſic ſolus de⁹ eſt pfe-
ctus: cui ſm naturā diuinā nō cōpetit hu-
militas ſꝫ ſolū ſm naturā aſſumptā. Alio
modo pōt dici aliq̄d pfectū ſm quid: puta
ſm naturā ſuā vł ſcḋm ſtatū vł tp̄s: ⁊ hoc
modo homo virtuoſus eſt pfectus: cui⁹ tñ
pfectio in cōparatiōe ad deū deficiēs inue-
nit̃ ſcḋm illud Eſa. xl. Omnes gētes qua-
ſi nō ſint: ſic ſunt corā eo. Et iteꝝ. lxiiij. Fa-
cti ſumus vt īmundi omēs nos quaſi pā-
nus mēſtruate omēs iuſticie nr̄e. Et ſic re-
ſpectu diuie pfectiōis oīs homo q̄ntūcū-
ꝙ pfectus impfect⁹ iudicat̃. Hinc abraam
ꝓpriā īperfectiōeꝫ ꝯſiderās ait: Gen. xviij.
Loq̄r ad deū meū cuꝫ ſim puluis ⁊ cinis.
De q̄ humilitate dīc Aug. Humilitas ē ex
intuitu ꝓprie ꝯditiōis ⁊ ſui cōditoris volū-
taria mentis inclinatio. Qualit̃ etiā bo-
na q̄ agim⁹ cognoſcere ⁊ neſcire debemus
oſtēdit Grego. in mor. dicēs: Plerūꝙ enī
ſi ſcimus bona q̄ agim⁹ ad elationem duci-
mur: nā ſi neſcim⁹ minime ſeruam⁹. Quis
enī audita virtutis ꝯſciētia nō q̄ntuluꝯcun-
ꝙ ſupbiat: aut q̄s rurſus bonū in ſe cuſto-
diat q̄d ignorat. Sed ꝯtra vtraꝙ q̄d ſupē-
ſt niſi vt recta q̄ agim⁹ ſciēdo neſciam⁹: vt ꝫ
⁊ recta eſtimem⁹ ⁊ minima: q̄tenus ad cu-
ſtodiā ſui ſic ſentiat anim⁹ ꝯſcientiā recti-
tudinis: vt in tumore nō eleuet humilitas
eſtimatiōis: ⁊ q̄uis hūilia de ſe ſentiat ani-
mus iuſtoꝝ: ea tñ q̄ agūt quō ſint recta cō-
ſpiciūt: ſed de eoꝝ rectitudine nō p̄ſumūt.
Ille etiā deo verā exhibet oꝛōnē: q̄ ſeipm
q: puluis ſit humilit̃ videt: q̄ nil virtutis
ſibi tribuit: q̄ bona q̄ agit de miſericoꝛdia
ꝯditoꝛis cognoſcit. hec ille. Sic igit̃ q̄ntū-
cunꝙ pfectus p humilitatē ſe deo ſubijce-
re debet ꝯſiderādo diuinā excellētiā ⁊ ꝓ-
priā inſufficientiā: ex q̄b⁹ ſeq̄nt̃ alia duo
ſcꝫ reuerētia ad deū: ⁊ ꝯfidētia ad maioꝛa
nō v̄tute ꝓpria: q: talis ꝯfidētia ē hūilita-
ti ꝯtraria ſic p̄ſumptio: ſꝫ cōfidētia diuini
auxilij ī maioꝛa. iuxta illō apli. Oīa poſſū
ī eo q̄ me ꝯfoꝛtat de⁹. Unde Aug⁹. ī li. de
peni. ſic ait: Aliud eſt ꝓijcere ſe ante deū:

⁊ aliud erigere ſe ꝯtra deū: Qui aū deū ſe
ꝓijcit ab illo erigit̃ ⁊ exaltat̃: q̄ aduerſus
deū ſe erigit ab illo ꝓijcit̃. hec ille. Dīc eti-
am Caſſi. ſup pſ. Magna ꝯtra diabolū ar-
ma ſunt in ſuis virib⁹ fiduciā nō habere:
ſed deū rogare q̄ poſſit aduerſariū oppri-
mere. hec ille. Cōtra hunc aūt humilitatis
gradū eſt octauus ſupbie grad⁹ q̄ eſt pctō-
rū defenſio: a quo gradu ſe dauid p̄ſerua-
ri petijt dicēs: Non declines coꝛ meum in
verba malitie ad excuſa. ex. in pec. cū hōi-
bus operā iniq̄ ⁊c. Nimiꝝ cū hmōi pecca-
tū in ſpūmſctm̄ q̄d dicit̃ īpugnatio verita-
tis agnite attigiſſe videat̃ agnitā veritatē
īpugnās: imo agnitā malitiā defendēs vt
liberius peccet. Qz ſi rñdes ignoꝛātie te-
nebris obfuſcatū nō ſciēter ſed ignoꝛanter
ſubterfugere ad tales excuſatiōes in pec-
catis: ac p hoc corā deo magis excuſabilē
foꝛe. Audi ſup hoc ꝯſiliū Ber. de gradib⁹
humilitatis: hypocrita inq̄t eijce trabē de
oculo tuo vt videas: trabes in oculo grā-
dis ⁊ groſſa in mente eſt ſupbia: q̄ quadaꝫ
ſui coꝛpulētia vana nō ſana: tumida nō ſo-
lida mentis oculū obſcurat: v̄itatē obum-
brat: ita vt ſi tuā occupauerit mentē: iā te
talē qualis es vł q̄lis eſſe potes nō poſſis
ſentire: ſed qualē te ames talē te putes eſ-
ſe vel ſperes foꝛe: amoꝛ enī ſicut nec odiuꝫ
veritatis iudiciū neſcit. Hinc legib⁹ hūa-
nis ſtatutū eſt: ſpeciales amicos cauſanti-
um nō debere admitti ad iudiciū: q̄ vł fal-
lunt vel falluntur amoꝛe ſuoꝝ: ꝙ ſi culpam
amici tuo iudicio amoꝛ illi⁹ aut minuit aut
pꝛſus abſcōdit: q̄nto magis amoꝛ tui: tuuꝫ
ꝯtra te iudicium fallit. hec ille inter alia.
Secūdus vero gradus eſt ꝙ ad omnia B
indignū ⁊ inutilē ſe ꝯfiteat̃ ⁊ credat: ⁊ hoc
ex ꝯſideratiōe ꝓprij defectus: ⁊ eſt ſeptim⁹
in oꝛdine graduū humilitatis. Sed obijci
pōt ꝙ hic gradus ad falſā opinionē ptine-
re videt̃: q̄ nulli virtuti pōt cōpetere: ſicut
etiā gradus īmediate ponēdus poſt iſtum
ſicut enī videt̃ falſum: ꝙ iuſtus vel peni-
tens ſit indignus vel inutilis ad oīa: ſic
etiā videt̃ falſū ꝙ viliꝛ ſit omnib⁹. Ad ꝫ
rñdet Tho. ſcḋa. 2ᵉ. q. clxi. ꝙ aliq̄s abſꝙ
falſitate poteſt ſe credere ⁊ etiaꝫ ꝓnūciare
omnibus viliorē ſcḋm defect⁹ occultos q̄s
in ſe cognoſcit: ⁊ dona dei q̄ in alijs latēt:
Unde Aug. in li. de virgi. Exiſtimate ali-
quos in occulto ſuperioꝛes quib⁹ eſtis in
manifeſto melioꝛes. Similit̃ abſꝙ falſita-
te pōt aliq̄s ꝯfiteri ⁊ credere ad omnia ſe

inutilē ⁊ indignū eē ſcḋm ꝓprias vires: vt
ſufficientiā ſuā totā in deū referat. iuxta il-
lud. ij. Coꝛ. iij. Nō ꝙ ſimus ſufficientes co-
gitare aliq̄d a nobis quaſi ex nobis: ſꝫ ſuf-
ficientia noſtra a deo eſt. Itē ſerui indigni
⁊ inutiles ſum⁹: iuxͣ illud Luc. xvij. Cum
feceritis oīa q̄ precepta ſunt vobis: dicite
q: ſerui inutiles ſum⁹: q̄d debuim⁹ facere
fecimus: que verba ſic expōit Ambro. Nō
ergo te iactes ſi bene ſeruiſti q̄ facere debu-
iſti: obſeq̄tur ſol: obtēperat luna: ſeruiunt
angeli: ⁊ nos ꝫ nō a nobis laudē exigam⁹.
Beda vero ſic exponit. Serui quidē quia
p̄cio empti ⁊ redempti: inutiles q: noſtroꝝ
bonoꝝ nō indiget: vel q: nō ſunt cōdigne
paſſiones huius ſeculi ad futurā gloꝛiam
Et ſubdit cōcludens: Hec ē ergo in omni-
bus fidei pfectio: ſi oīa q̄ ſunt p̄cepta iple-
uerint ⁊ tamē impfectos ſe eē nouerit. Cō-
tra hunc aūt gradū ponit̃ ſeptim⁹ gradus
ſupbie q̄ eſt p̄ſumptio q̄ quis ſufficientem
ſe reputat ad maioꝛa: cuius indicia ponit
Bern. de gradib⁹ humilitatis dicēs: q̄ta-
liter p̄ſumēs in cōuentib⁹ p̄mus ſedet: in
cōſilijs prim⁹ rñdet. Nō vocat⁹ accedit: nō
iuſſus ſe intromittit: reoꝛdinat oꝛdinata:
reficit facta: q̄cq̄d ip̄e nō fecerit aut oꝛdia-
uerit nec recte factū nec pulchꝛe eſtimat oꝛ-
dinatū: iudicat iudicātes: p̄iudicat iudica-
turū ⁊c. hec ille. Tertius deniꝙ gradus
ē credere ⁊ ꝓnunciare ſe oībus eē vilioꝛeꝫ
vt q̄ntū ad oīa alios ſibi p̄ferat: et ē ſext⁹
in oꝛdine graduū humilitatis: de q̄ gradu
dictū eſt aliq̄d in gradu p̄cedenti. Notan-
dū eſt tamē ꝙ qui hunc gradū veracit̃ q̄-
rit attingere vitā melioꝝ ⁊ nō prauoꝝ fre-
quentius debet ſubtiliter indagare. iuxta
illud Greg. Nō quibus iā eſtis ſupioꝛes:
ſed quib⁹ adhuc eſtis inferioꝛes aſpicite:
⁊ ſubdit cām: quia ſicut incentiuū eſt elati-
onis reſpectus deterioꝝ: ita cautela humi-
litatis ē cōſideratio melioꝝ. hec ille. Uerū
tamē vt q̄s etiā pfectiſſim⁹ ſe maximū pec-
catoꝛem ſine diſſimulatione reputare vale-
at triplici reſpectu ſeſe frequenti⁹ exerce-
at. Primū reſpectū dirigat ad indagādū
ſub cōpendio peccatoꝝ ſuoꝝ multitudinē
⁊ enoꝛmitatē: inſup diuine gratie recepte
deteſtabilē ingratitudinē: q̄ tā indigniſſi-
mus miſericoꝛditer a deo p̄uentus: facili-
me peccatis reſiſtere potuiſſet. Nō enī tm̄
apud deū penſat̃ opatum malū ſed etiam
opoꝛtunitas peccandi: facilitas reſiſtēdi:
gratia cōcomitās: malicia inflāmās ac ſi-

milia. Secūdū dirigat ad cognoſcendū ſe
ſolūmodo gratia diuina: nō ꝓpria reſiſten-
tia p̄ſeruatū: ne cū multis ī maxima vitia
ꝓlaberet̃: ſubtractis etiā earūdē occaſio-
nibus ⁊ opoꝛtunitatib⁹: diabolicis quoꝙ
temptatiōibus: quibus pleriꝙ circūuenti
miſerabiliter ceciderūt: quas ſi foꝛſan ex-
pertus fuiſſet ceteris omnib⁹ abominabi-
lius cecidiſſet. Tertiū dirigat ad cognoſcē-
dum liberalē munificentiā diuine gratie
iam recepte: quā ſi peccatoꝛ maxim⁹ rece-
piſſet: magis gratus extitiſſet: cautius cō-
ſeruaſſet ac fidelius affectū mancipaſſet.
Ex quibus oībus vilitatē ꝓpriā colligen-
do ſe reputet omni repꝛobatione digniſſi-
mū: oīū pꝛoꝛſus gratia indigniſſimū: vt ſi
ſe penitus deſperans in deo ſolo cōfidat:
hoc enī ꝓpriū habet humilitas vera ꝙ q̄n-
tum in ſe deijcit̃: tm̄ in deū ſpe firma ſuble-
uat̃: q̄ntū deficit deſperatiōe ſui: tantū pꝛo-
ficit confidentia dei. Et ꝯtra hunc gradū
ponit̃ ſextus gradus ſupbie qui dicit̃ ar-
rogantia p quā homo ſe alijs p̄fert: cuius
originē tangit Grego. xxiiij. moꝛał. dicēs:
ꝙ reprobi ſi q̄ñ in via dei veniunt: non ad
melioꝝ veſtigia intuenda: ſed ad prauoꝛū
exempla vertunt̃: neꝙ eoꝝ cōſiderāt vitā:
q̄bus ſe humiliando poſtponāt: ſed quib⁹
ſe ſupbiendo p̄ferant deterioꝛes nanꝙ re-
ſpiciūt quib⁹ melioꝛes ſe eē gloꝛiant̃: ⁊ id-
circo ꝓficere ad melioꝛa nō poſſunt: quia
hoc ſibi ſufficere eſtimant ꝙ peſſimos an-
tecedant: hec ille. Ad laudem dei omni.

De interioꝛi affectu humilitatis ac ſupbie: ⁊ qualiter quis eoſdem conſequitur: Sermo XXII

On facies omnem
n ſimilitudinē ⁊c. Exod. xx. Pre-
miſſis vt potuim⁹ de duob⁹ pri-
mis virtutē humilitatis cōcernentib⁹. Iā
tertiū pſequimur. ſ. de interioꝛi affectione
humilitatis ⁊ vtilitatis de qua dīc Bern. A
Qz vere humilis nō vult humilis ſed vi-
lis reputari: verus inq̄t humilis vilꝫ vult
reputari nō humilis p̄dicari: gaudet d̄ cō-
temptu ſui ⁊ in hoc conſiſtit virtus humi-
litatis eſſentialiter. Dicit enī Tho. ſcḋa 2ᵉ.
q. clxi. ꝙ cognitio ꝓprij defectus ptinet ad
humilitatem ſicut regula q̄dam directiua
ip̄ius appetitus: ſed in ip̄o appetitu con-
ſiſtit humilitas eſſentialiter: q̄ potiſſime ex-
peritur: cum quis aduerſa ⁊ obpꝛobꝛioſa
ſ

affectanter patitur: ſiue in factis ſiue ī verbis: qꝛ ſicut ait Grego. in regiſtro. Nā grāde ē his nos eſſe humiles a quibꝰ honoramur: quia ⁊ hoc ſeculares quilibet faciūt: ſed illis maxime humiles eē debemꝰ a q̄bus aliqua patimur. hec ille. Ad hāc humilitatē hortatur ſapiēs. Eccl. iij. dicens: Quanto magnus es humilia te in omnibus. i. ſm gradū magnitudinis vel generis nobilitate vel ſcientie: ſubtilitate vl' honor'l dignitate vl' vite ſctītate erit gradꝰ humilitatis: nec dicit maior qꝛ oīs cōparatio maioritatis ſcrupulū habet ſuſpitōis ⁊ cōtentiōis. Luc. xxij. Facta ē cōtentio inter eos quis eoꝝ videtur eſſe maior: humilia inquit te: vt humilitas ſit volūtaria nō coacta: ⁊ ab aliquo intrinſeco nō intrinſeco. Et hoc in omnibꝰ tam tēporalibꝰ q̄ corporalibus ⁊ ſpūalibꝰ que habes: qꝛ nihil boni habes qd a deo nō accepiſti: ⁊ q̄tum in te eſt indignus accepiſti. Sequit̄. Et corā deo inuenies gratiam. Jaco. iiij. Deus ſuperbis reſiſtit: humilibꝰ aūt dat gratiam: ⁊ ſubdit cām motiuā humiliandi dicens: Quoniā magna ē potētia dei ⁊ ab humilibus honorat̄. Añ. j. Pe. v. Humiliamini ſub potenti manu dei vt vos ⁊c̄. Nam reuerentia bonitatis diuine ē cauſa cur oēs ſe debent humiliare: exemplo chriſti q̄ ſumme ſe corā deo patre ſtuduit humiliare: q̄ ſe vocat oſtium ad ingreſſum regni. Joh. x. Ego ſū oſtiū: qui em̄ per ianuā paruam tranſire voluerit niſi ad oſtij menſurā ſe inclinauerit: caput elidet ⁊ retrocadet: ſic vt ait dñs: Niſi cōuerſi fueritis ⁊ efficiamini ſicut paruuli: nō intrabitis ī regnū celoꝝ.

Ad maiorē autē euidentiā ſciendū q̄ h̄ humilitas affectionis tribꝰ gradibꝰ perficitur. Primus ē q̄ quis ꝓpriā volūtatem nō delectet̄ implere: ⁊ ē vndecimꝰ in ordine graduū humilitatis: nō inquā delectet̄ implere ꝓpriā volūtatē quā caro ⁊ ſāguis ſuggerit: ſꝫ diuinā quā ſpūs ingerit: De q̄ volūtate dicit Bern. ſup cantica ſermone. xxj. Volūtas ē motus rōnalis ſenſui preſidens ⁊ appetitui: habet ſane quocūq; voluerit rōnem ſemp comitē: ⁊ quodāmodo pediſſequā: nō q̄ ſemp ex rōne ſed nunq̄ abſq; rōne moueat̄: ita vt nulla facit per ipſam cōtra ipſam: hoc eſt per eius q̄ſi miniſteriū cōtra eius cōſiliū ſiue iudiciū. Eſt enī ratio data voluntati vt inſtruat. Ceterū oblatio ꝓprie volūtatis apud deum: tām excellentis virtutis ē q̄ quicūq; alia virtutum opera: ex ipa ſolū meritoria reddantur: eo ſcꝫ q̄ fiunt vt diuine voluntati cōplaceant ⁊ obedientiā oſtendant. Nam ſi quis etiam martyrium ſuſtineret vel oīa ſua pauperibꝰ erogaret: niſi hoc ipm ad īpletionē diuine voluntatis ordinaret: qd recte ad obedientiā ptinet: meritoria neq̄ q̄ eſſe poſſent: ſicut nec ſine charitate fierent: que charitas ſine obediētia eē nō poteſt: qꝛ ſi vera amicicia facit idem velle et nolle: q̄tomagꝭ ipa charitas fac̄ idē velle ⁊ nolle cū deo: ita vt ſuam voluntatē diuine volūtati ⁊ diſpoſitioni per omnia tā ī volito q̄ in modo volendi libere ſubijciat: ſic q̄ illius beneplacitū ſit ei ſummū deſiderium: tam in aduerſis q̄ ī ꝓſperis: ſiue ſint pſecutiōes: cōfuſiones: infirmitates: pericula vel ſimilia: nihilq; ſibi reſeruat ſꝫ totum ordinationi diuine cōmittens: ſedulis ſꝫ cibus viſceroſa quadam dulcedine replicans: Fiat voluntas tua ⁊c̄. ita q̄ tandem incorporatis pijs deſiderijs: naturali quadā inclinatione ꝑdomināte ſpū totꝰ gratie ferri videat̄ infatigabiliter ad amplectendū id qd diuina ꝓuidentia diſponente vel permittente circa ſe conſpexit actitari. Sed ꝯtra hunc gradū humilitatis opponitur. xj. gradus ſuperbie qui dicitur libertas peccādi: ꝑ quā ſcꝫ quis delectat̄ libere facere qd vult potius ſm appetitum ꝓuātum q̄ ſm iudiciū rōnis. De qua dic̄ Ber. de gradibꝰ humil. q̄ poſtq̄ terribili dei iudicio prima flagitia impunitas ſequitur: experta voluptas libenter repetitur: repetita blandit̄: cōcupiſcentia reuiuiſcente ſopitur ratio ligat cōſuetudo: trahit̄ miſer in ꝓfundū maloꝝ: tradit̄ captiuus tirannis vitiorum: ita vt carnaliū voragine deſiderioꝝ abſorptus ſue rōnis diuiniq; timoris oblita: dicat inſipiens in corde ſuo nō eſt deus. Jam indifferenter libitis ꝓ licitꝭ vtit̄. Jam ab illicitis cogitandis: patrandis: inueſtigandis: animꝰ: manus: vel pedes nō ꝓhibetur: ſed q̄cquid in cor: in buccam: ad manū venerit: machinat̄: garrit ⁊ operatur. hec Bern.

B Secūdus vero gradus ē obedientia vt ſcꝫ voluntatem ſuam quis regulet ſuperioris arbitrio: in omni obedientia pro dei amore. Et eſt decimus in ordine graduum humilitatis. Hic enim gradus plenius attingitur: cū ſuperioris voluntati ſe quis conformare nitit̄: nō ſolum verborū ſed etiā nutuū illius diligēs obſeruator ⁊ executor effectus in nullo excuſationē ꝓtendens: nec difficultatē cauſans: nec inuoluntariū ſe oſtentans: ſi etiā

primo:

mitius ſuaue aliquādo quid iniungit̄: renitere videatur. Illud prudenter attēdēs qd ait Bern. de precep. ⁊ diſpen. In obediendi ratione hec generalis regula teneatur: q̄ in difficilioribus agendis: obeditio gratior q̄ preuaricatio grauior iudicetur: ⁊ in facilioribus minuſq; oneroſis cōtemptus damnabilior q̄ actꝰ laudabilior eſtimetur. Nec ſunt inobedientia ſubditorum diſcutienda merita vel demerita ſuperioꝝ: quia dicit apl's generaliter. Obedite prepoſitis veſtris: non tantū bonis ſed etiam diſcolis. Et Augu. ſic obedientie modus tenendus eſt: vt bonis in malo nō cōſentias nec malis in bono cōtradicas: q̄ ſi bona ſunt que iubent̄: debet tamen obedientia aliquid habere de ſuo: aliquādo vero nō. Unde Grego. xxxv. moral. Sciendum ē q̄ obedientia aliquādo ſi de ſuo aliquid habet nulla ē: aliquādo vero ſi de ſuo aliquid nō habet: minima eſt. Nā cum huiꝰ mundi ſucceſſus ꝑcipit̄: cum locus ſuperior imꝑatur: is qui ad ꝑcipienda hic obedit: obedientie ſibi virtutē euacuat: ſi ad hoc etiā ex ꝓprio deſiderio anhelat. Rurſus cum mundi deſpectus ꝑcipit̄: cū probra adipiſci ⁊ ꝯtumelie iubent̄: niſi hoc ex ſemetipo animꝰ appetat: obediētie ſibi meritū minuit: quia ad ea que in hac vita deſpecta ſūt: nolens inuitꝰ q̄ deſcendit: hec ille. Et exemplificat de moyſe q̄tū ad ꝓſpera qui rēnuit ꝑncipatū populi iſrl': ⁊ d paulo q̄tum ad aduerſa: qui ꝓhibitus a fratribus ne hieruſalē pergeret aduerſa paſſurus: ꝓtinus rñdit: Nō ſolū alligari ſed mori paratus ſum in hieruſalē ꝓ noīe ieſu. Contra hunc aūt gradū ponit̄ decimꝰ gradus ſuperbie: qui ē rebellio cōtra ſuperiorē qua quis ſubijci nō vult ſuperioris ſui imperio. Inobedientie morbus ex ſupbie tumore procedit: ſicut ſanies ex vulnere: h̄ morbo primꝰ homo languit: qui beſtijs terre prepoſitus fuit. Sed de his gratia breuitatis ſupſedeo.

C Tertius deniq; gradꝰ eſt ī ī duris aſperis ⁊ obprobrioſis amplecti patientiam nō ſolum patienter ſed etiā affectanter: cum ſcꝫ ad conformandū ſe dominice paſſioni: illuſioni: reprobationi: et turpiſſime morti: aduerſa queq; ⁊ obprobrioſa deſideranter adepta cōplectitur: nō dum habita querit celebrius inuitat dulcius cum illo qui dicebat. Improperiū expectauit cor meū ⁊ miſeriam. Et hoc q̄dem experientia feliciſſima percipit: q̄ pro ſua dulcedo iocunditatis interne ex hoc ꝓlixe patientie frequentius effluit mentem feliciter inebrians: ⁊ corpus ad illatas penalitates velut inſenſibile reddens. Ut vt q̄s imitatorē ſe cōſtituat chriſti dicētis: Diſcite a me qꝛ mitꝭ ſū ⁊ humilis corde: duo ſūt neceſſaria. Primū eſt vt quis ſe humilem exhibeat in ꝓpria cōuerſatione. Secundo vt mitem ſe prebeat in alioꝝ deſpectione vl' pſecutione. Qd vtrūq; dauid elegant̄ amplexatus eſt: de quo Grego. xxvij. moral. dicit inter alia: Intueri libet quanta virtutum munera dauid perceperat: atq; in his omnibus q̄ fortis humilitati ſeruiebat. Quē enim nō extolleret ora leonum frangere: deſpectis prioribus fratribus elegi: reprobato rege ad regni gubernacula vngi: vno lapide goliaꝫ ſternere: ⁊ cetera que geſſit: ⁊ tamen cum archā dei hieruſalem reuacat: quaſi oblitus ſe prelatum: omnibus admixtus populis ante archā ſaltat. Et infra. Quid de eius factis ab alijs ſentiatur ignoro: ego plus dauid ſaltantē ſtupeo q̄ pugnantē: Pugnando quidem hoſtes ſubdidit: ſaltando ſeipm vicit. Quē michol cū humiliatum deſpiceret dicens: Q̄ glorioſus fuit hodie rex ⁊c̄. ꝓtinus audiuit. Ludam ante dominū ⁊ vilior fiam pluſq̄ factus ſum: eroq; humilis in oculis meis: quaſi dicat: Uileſcere coram hominibus appeto: quia mihi ſeruare corā deo ingenuitatē: per humilitatē quero: in quibus verbis geminū humilitatis indicium exprimit ſcꝫ hominis exterioris cuꝫ dicit: Ludam ⁊ vilior fiam ⁊c̄. ⁊ hominis interioris tam in cognitione q̄ etiam ī affectiōe qua ſcꝫ exteriora ſigna vilitatis oſtendit. Hic ſubdit. Eroq; humilis ī oculis meis. Et hanc viam quicunq; recuſat imitari: re uera chriſtiani nominis honorare non eſt dignus inſigniri: Dicit enim Beatꝰ Hier. inter alia. Cur graue ſit pro dño ſuſtinere oīa que aduenerint in hac vita: damna: derogatiōes: ſuſpitiōes: detractiones: ⁊c̄. q̄n ille cū deus ſit ⁊ dei filius: pro ſalute tua obprobria omnia: iniuriaſq; ſuſtinuit. Nā quomodo amare eum dicimur: ſi pro ipſo nihil ſuſtinere parati ſumus: nihil enī nobis dignum pro eius amore irrogat̄: ſi ſententie ipius memores ſumꝰ qua dicit̄: Nō eſt diſcipulus ſuper magiſtrū. Et ſi patrē familias beelzebub vocauerint: quanto magis domeſticos eius: ergo q̄ h̄ ſuſtinere non vult: nec diſcipulum ſe approbat eſſe

hec filium nec ſeruū: nec domeſticū. H ille.
Cōtra hunc aūt gradū humilitatis ponit
nonꝰ gradꝰ ſupbie q̄ ē ſimulata cōfeſſio: ꝑ
quā aliqs nō vult ſubire penam ꝓ pecca/
tis q̄ ſimulate confitet. De qua dīc Bern.
de gradibus humi. inter alia. Multo peri
culoſioꝛ eſt fallax ac ſupba cōfeſſio: q̄ ꝑti
nax ⁊ obſtinata peccatoꝝ defēſio. Nonnul/
li eñ cum de apertioꝛibus arguant ſcien/
tes ſi ſe defenderent ꝙ ſibi nō crederetur:
ſubtiliꝰ inueniunt argumentū defenſiōis
verba rñdentes doloſe cōfeſſionis. Eſt q̄p
pe (vt ſcriptū ē) qui nequiter ſe humiliat:
⁊ interioꝛa eius plena ſunt dolo. Sequit.
Vocē enim nō coꝛ penitentis aſſumunt: q̄
notā nō culpā deleant: dū ignorantiā ma/
nifeſte tranſgreſſionis decoꝛe recōpenſant
publice ꝯfeſſionis. Glorioſa res humilitas
q̄ ipa quoqꝫ ſupbia palliare ſe appetit ne
vileſcat. Sed hec cito tergiuerſatio a pre/
lato deꝑhendit: ſi ad hanc ſupbā humili
tatē nō leuiter flectit: quo magis diſſimu/
lat culpā vel differat penā. Cū eñ veracit
penitet laboꝛē penitētie nō abhoꝛret: ſ q̄c/
quid ſibi ꝓ culpa quā odit iniungit taci/
ta cōnſcia libent amplectit. In ipa quoqꝫ
obedientia duris ac ꝯtrarijs rebus abhoꝛ/
tis: quibuſlibet irrogatis iniurijs ſuſtinēs
nō laceſſit: vt in quarto gradu ſe ſtare idi/
cet humilitatis. Cuiꝰ vero ſimulata ꝯfeſ/
ſio ē vna vel leui ꝯtumelia aut exigua pe/
na interrogatꝰ: iā humilitātē ſimulare: iā
ſimulationē diſſimulare non pōt: murmu/
rat: frendet: iraſcit: ⁊ in nouū ſupbie gra/
dū corruiſſe pbat: quāta putas tunc ꝯfu/
ſio ſit in coꝛde ſupbi cū fraus decipit: pax
amittit: laus minuit: nec culpa diluitur:
tandē notat ab oībus: iudicat ab oībus
eoqꝫ vehemētiꝰ oēs indignant: q̄ falſū cō/
ſpiciunt q̄cq̄d de eo priꝰ opinabant. H ille.

De oꝛnatu naturalis ꝓductiōis ⁊ humane ꝓuiſionis qualiter ſit licitus ſcōm ſtatum ⁊ conditiones: Sermo XXIIII

Non facies omnem ſimilitudinē q̄ ē in celo deſuper ⁊c̄.
Exo. xx. Hic iā oꝛdine debito: ꝓ
ſequēdū ē de laſciuo ⁊ ſupfluo oꝛnatu: qui
potiſſimū coꝛdis elationē repꝛſentat: dicē/
te Bern. in apo. Vanū coꝛ vanitatis noti
ciā ingerit coꝛpoꝛi ⁊ exterioꝛ ſupfluitas in
terioꝛis vanitatis indiciū ē: mollia indu/
mēta animi mollitiē indicāt: nō tñ curare
tur coꝛpis cultus niſi priꝰ neglecta fuiſſet
mēs inculta ꝟtutibꝰ. Ad cuiꝰ euidētiaꝫ
ſciendū ꝙ dñs hoīem ſine indumētis ꝯdi
dit ꝑ oībus creaturis: nō vt ex hoc eleua/
retur in ſupbiā: ſed vt ex hac miſeria deꝑ/
meret ⁊ rō ꝓpꝛia ſua induſtria in ſuo in/
genio excitaret. Vñ dicit Hugo in didaſ.
li. j. Qui vſum veſtimentoꝝ primꝰ adinēit
ꝯſiderauit ꝙ ſingula queqꝫ naſcentiū pro
pꝛia q̄dam habeant munimēta quibꝰ na/
turā ſuā ab incōmodis defendūt. Coꝛtex
ambit arboꝛē: pēna tegit volucrē: ſquama
piſcē operit: lana ouē induit: pilus iumen
ta ⁊ feras veſtit: cōcha teſtitudinē excipit:
ebur elefantem iacula nō timere facit: nec
tū ſine cā factū eſt: ꝙ cum ſingula animan
tiū ſue nature arma habeant ſecum nata:
ſolus hō inermis naſcit ⁊ nudꝰ. Opoꝛtuit
enim vt illis q̄ ſibi prouidere neſciūt: natu
ra cōſuleret: homini aūt ex hoc etiā maioꝛ
experiendi occaſio ꝑſtaret: cū illa q̄ ceteris
naturaliter data ſūt ꝓpꝛia rōne ſibi inue/
niret. Multo eñ magis euitet nunc ratio
hominis: hec eadem inueniēdo q̄ᵽ haben/
do claruiſſet: nec ſine cā ꝓuerbiū ſonat ꝙ
ingenioſa fames oīs excudit artes. Sed
vt ait Bern. ſup. Miſſus eſt: q̄d de habitu
dicā: in quo iam nō caloꝛ ſed coloꝛ reqrit:
magiſqꝫ cultui veſtiū q̄ᵽ virtutū inſiſtitur.
Hic primo q̄ri pōt: vtrū licit ſi ſit vti oꝛna
tu coꝛpoꝛis: ꝑſertim cū dicat Greg. i ome.
Si cultꝰ ꝑcioſarū veſtiū culpa nō eēt: neq̄
q̄ᵽ ſermo dei tā vigilanter exꝓmeret ꝙ di/
ues qui toꝛquet apud inferos: biſſo ⁊ pur
pura indutꝰ fuiſſet. Ad hoc dicendū ꝙ du
plex ē oꝛnatus. ſ. naturalis ꝓductionis: ⁊
humane ꝓuiſionis. Quātū igit ad ꝑmuꝫ
dicit Alex. de hales in. iiij. parte ſum. ꝙ ſe
fardantes ⁊ crines adulterinos vſurpan/
tes: adeo peccant ꝙ ſacra cōmunione red/
duntur indigni: Primo nāqꝫ peccāt i deū
q2 tales picture fiunt in cōtumeliā ſummi
artificis ⁊ in ꝓuocationē indignationis
eius. Scd̄o peccāt in ꝓximū: q2 ibi ē fictio
⁊ mendaciū pernicioſū: inducēs erroꝛē ex
certa ſcīa. Tertio peccant in ſe q2 faciunt
iniuriam ꝓpꝛie nature. Vnde Cypꝛianus
dicit ꝙ tolerabilioꝛa ꝓpe modū in adulte
rio crimina ſunt. Ibi enim pudicicia: hic
natura adulterat: quo contra refert Vale
rius maximus de quodam adoleſcente: q̄
cū eſſet nimie pulchꝛitudinis: ⁊ plurimaꝝ

A

illuſtriū feminaꝝ ſollicitaret oculos: ⁊ ex h
viris ⁊ parentibꝰ eaꝝ ſuſpectū ſe ſentiret:
oris decoꝛem vulneribus cōfodiens: irri
tamentū aliene libidinis eſſe noluit. Vñ nō
cōcludit Alex. de hal. ꝙ tales ſiue ſolute ſi
ue cōiugate fuerint moꝛtaliter peccant: li
cet ſecus ſit de oꝛnatu hūane ꝓuiſionis:
⁊ huius rō ē: q2 habitus naturalis ꝓducti
onis dati ſunt a natura ⁊ nō ab humana ꝓ
uidentia: ⁊ idō quando quis illis alit vtit
q̄ᵽ eo modo quo ſunt accomodati a natura
⁊ ab opifice nature ꝯceſſi: tunc adulterine
fiunt vſurpatiōes q̄ nullo mō ſunt licite.
De hac tamē queſtione plenius vide i ſer/
B mone decol. Joh. bap. Quātū vero ad
ſecūdū oꝛnatū ſcꝫ humane ꝓuiſionis: dicit
Gaſp. de calō. extra q̄ cle. vl̄ vo. in. c. q̄ con
ſuluit. ꝙ vſus veſtiū nō eſt ꝓhibitus ſ ab/
uſus vt iactantia ⁊ voluptās eaꝝ. Sic eñ
in victu nō refert: quis ſcꝫ an ſit ruſticꝰ vel
nobilis: ꝙ ſcꝫ capones vl̄ carnes bouinas
vel quātū comedet ſcꝫ ſm cōuenientiā na/
ture: dūmodo nō guloſe vel ex ingluuia:
vt patet. xj. di. c. quiſquis: vbi ſequit. In
omnibus eñ talibus nō vſus reruꝫ ſed in
libido in culpa eſt. Quicquid igit locis:
ꝑſonis: tēpoꝛibus ꝯueniat: diligenter attē
dendū ē ne temere flagicia repꝛehendamꝰ
fieri enim poteſt vt ſine aliquo vitio cupi/
dinis ⁊ voꝛacitatis ꝑcioſiſſimo cibo ſapiēs
vtat: inſipiens aūt fetidiſſima gule flāma
in viliſſimū olus inardeſcat. Et. c. delitie.
Sic etiā de veſtibus intelligendū ē: vt ptꝫ
xxj. q. iiij. c. j. ꝑcipue in glo. ſuper illud om
nis iactantia. Vnde poſſet qnis vti pāno
groſſiſſimo voluptuoſe: ſicut alius pannꝰ
ſcarletico vel ſerico: ⁊ per ꝯſeq̄nēs ex tali
voluptati vana gloꝛia vel cōplacentia pec
caret: ſicut Eſau peccauit ex ferculo lenti/
cule: guloſe ⁊ ingluuioſe comedendo: cum
tamē potius erat cibus iumētoꝝ q̄ᵽ homi/
num. Hinc dicit. xlj. di. c. delicie quelibet
ſi abſqꝫ deſiderio ꝑcipiant nō officiunt: et
viles cibi appetenter accepti: impediūt ꝑ/
fectum abſtinentie: ⁊. c. quiſquis: ſubdit.
Nam in huiuſmodi rebus nō ex eaꝝ reruꝫ
natura quibus vtimur: ſed ex cā vtendi ⁊
modo appetendi: vel ꝓbandū ē vel impꝛo
bandū q̄d facilius. Et idē intelligendū ē
de veſtibꝰ. e. ti. c. clericꝰ. § ſicut ergo i cibis
moꝛes eoꝝ cū quibꝰ viuimꝰ obſeruare mo
nemur: ſic ⁊ in indumentis intelligenduꝫ
eſt. Verūtamē nulli viro licet poꝛtare ve/
ſtes deauratas: niſi cui ab imperatoꝛe con
ceſſū ē: vt ptꝫ. C. de veſtibꝰ. l. nemo. ⁊ ex̄ de
vi. ⁊ hone. cle. c. clerici. in glo. Deniqꝫ con
cludit Tho. ſcd̄a 2ᵉ. q. clxix. ꝙ in rebꝰ exte
rioꝛibus quibꝰ quis vtit nō ē vitiū: ſed vi
tium ē ex pte hominis q̄ talibꝰ vtit immo
derate: q̄ ſcꝫ imoderantia pōt eſſe duplex.
Vno modo ꝑ cōparationē ad cōſuetudinē
hoīm cū quibꝰ viuit: vnde dicit Augu. in
iiij. ꝯfeſ. ꝙ ꝯtra moꝛes hoīm ſunt flagicia
ꝓ moꝝ diuerſitate vitanda: ⁊ pactū inter
ſe ciuitatis vel gentis cōſuetudine vel le/
ge firmatū: nulla ciuis aut ꝑegrini libidine
violet: turpis eſt eñ omnis pars ſuo vni/
uerſo nō ꝯgruēs: vnde ſicut oꝛnatꝰ ⁊ cultꝰ
exterioꝛ variat ſm diuerſitatē tēpoꝛum et
locoꝝ: ſic etiam debet quis ſe ꝯfoꝛmare cō
ſuetudini illius tempoꝛis ⁊ loci: vbi ſalteꝫ
diſpar cultus vel oꝛnatus ſcandalū gene/
raret. Sic dīc Augꝰ. iij. li. de doctrina chꝛi
ſtia. ꝙ talares ⁊ manicatas tunicas habe
re apud romanos veteres flagitium erat:
nunc aūt honeſto loco natis nō eas habe/
re flagiciū. Alio modo pōt eē imoderātia
ex inoꝛdinato affectu vtentis: ex quo qn̄qꝫ
contingit ꝙ nimis libidinoſe quis talibus
vtit: ſiue ſm cōmunē ꝯſuetudinē ſiue pre/
ter. Et iſta deoꝛdinatio affectus contingit
tripliciter q̄ntum ad ſupabundantiā. Pri
mo ſm ꝙ aliquis ex ſupfluo cultu veſtiuꝫ
humanā gloꝛiā querit: ⁊ hoc vt frequēter
ē cauſa: cur qnis in oꝛnatu veſtium metas
excedit cōſuetudinis honoꝝ inter quos cō
uerſat. Hinc dicit Grego. in omel. Nemo
quippe veſtimenta ꝑcioſa: ſcꝫ excedentia
ꝓpꝛiū ſtatum niſi ad inanem gloꝛiaꝫ q̄rit.
Secūdo modo ſm ꝙ hō ꝑ ſuperfluū cultū
veſtiū delitias querit: ⁊ nō ſm ꝙ veſtis oꝛ
dinatur ad coꝛpis fomētū. Tertio modo
ſm ꝙ nimiā ſollicitudinē apponit ad exte
rioꝛē cultū veſtiū licet nō ſit aliqua deoꝛdi
natio ex parte finis. Deniqꝫ queri poteſt
vtrum liceat ſacerdotibus vti ꝑcioſis ⁊ oꝛ
natis veſtibus: ꝑſertim cū a deo poſiti ſūt
tanq̄ᵽ foꝛma ⁊ exemplar vite ſpiritualis oī
populo chꝛiſtiano ꝙ a domino vocantur
ſal terre ⁊ lux mundi. Ad hoc reſpondet
Guil. de monte land. in clemen. j. de vi. et
hone. cle. ꝙ indiſtincte interdicunt omni
bus clericis veſtes nimis fulgide ⁊ nimis
ſoꝛdide: ſm moꝛē clericoꝛum ⁊ patrie inter
quos viuunt. vnde. xlj. di. c. j. § ecce. ſubdi
tur. Opoꝛtet illum eē oꝛnatum habitu vi/
delicet ⁊ inceſſu: vt nec fulgidis veſtibus
nec ſoꝛdibus ſe oꝛnet. Poſſunt tñ clerici

decentioꝛibus veſtibus vti ꝙ communes
laici:⁊ ſe cōfoꝛmare moꝛibus clericoꝝ in/
ter quos viuit:ut ne vileſcat dignitas cleri
calis:niſi tamen conſuetudo patrie ſecus
haberet. Nam anglicani clerici optimos
pannos poꝛtant:⁊ burgundi viles: decet
tamē extremitates deuitare:quia ī medio
conſiſtit virtus:⁊ tutius eſt declinare ad
humiles veſtes ꝙ̄ ad fulgidas:niſi in di/
gnitatibus conſtituti ꝓcioſas induerēt ex
cauſa rōnabili vt videbitur. Verūtamen
quedam ſunt ad dignitatem oꝛdinis ſacer
dotalis nō decentia que pꝛohibenť: ⁊ que
dam cōuenientia que ꝓcipiuntur: vt ex de
vita ⁊ hone. cle. c. clerici. vbi ſubdiť: clau/
ſa deferant deſuper indumenta nimia bre
uitate vel longitudine nō notanda:pānis
rubeis aut viridibus necnō manicis ⁊ ſo/
tularib⁹ roſtratis: frenis:ſellis:pectoꝛali/
bus:calcaribus deauratis:aut aliam ſup
fluitatem gerētibus nō vtanť:nec fibulas
nec coꝛrigias auri vel argenti oꝛnatum ha
bentes ferant:ſ nec anulos niſi quib⁹ cō/
petit ex officio dignitatis. Et de vi. ⁊ ho.
cleri. qm̄ clerici. diciť ꝙ clerici beneficiati
vtentes veſte virgata vel ptita per ſex mē/
ſes a beneficijs ſunt ſuſpenſi. Nō benefici
ati in ſacris vel minoꝛibus tonſurā cū tali
veſte poꝛtantes per idem tempus ſunt in/
habiles ad beneficiū obtinendū. Obtinenſ
autem dignitatem vel beneficia curata ac
ſacerdos religioſus per annū eandē penā
incurrant. Punit etiā poꝛtantes epytogi
um notabiliter bꝛeue:qꝛ veſtis clericoꝛum
debet eē talaris:deſignati ſunt eñ per io/
ſeph qui fuit a patre magis dilectus. Hic
queri pōt:vtrū in dignitatibus conſtituti
vel etiā miniſtri altaris ꝓcioſioꝛibus veſti
bus ꝙ ceteri ſeculares ſm terre cōſuetudi
nem vti poſſent:pꝛeſertim cum iure vt vi/
ſum ē multa videntur eis in veſtibus pꝛo/
hibita:que tamen ſecularib⁹ ſunt licita.
Ad hoc rn̄det ſanctus Tho. ſcđa ſcđe. q.
clxix. ꝙ ex quo cultus exterioꝛ indiciū qđ/
dam ē cōditiōis hūane:iō talibus licitum
ē illis vti:nō ꝓpter ſui gloꝛiam ſed ad deſi
gnandū excellentiā ſui miſterij vel cultus
diuini:⁊ iō nō ē ī eis vitioſū cū talis fuerit
intētio ↄcomitans:qꝛ adinuentū ē ad īdu
cendū rudes ad reuerentiā ſtatus ſpūalis
qui plus ↄferunt veſtib⁹ ꝙ virtutibus: vt
patuit de abbate Johanni bꝛeui. Nimirū
ſi vſurarius ⁊ quilibet alius notoꝛius pec
catoꝛ honoꝛať pꝛopter diuitias ⁊ veſtes:
cur nō ſacerdotes potius:quos dn̄s tātis
excellentijs ⁊ nominib⁹ honorauit: vt pꝫ
xj. q. j. c. ſacerdotibus:vbi diciť ꝙ tantam
reuerentiā deus ſacerdotib⁹ impēdit ꝙ in
diuinis eloquijs eos aliquando appellat
deos: vt patet in veteri lege: applica eum
ſcꝫ iuraturū ad deos. Et itex. Dijs nō de/
trahes. Aliquādo etiaꝫ angelos appellat
⁊ iō cum conſtantino pꝛincipi vt ibidē ſub
diť accuſatiōes oblate erāt:ſcripto contra
ep̄os libellos accuſationiſ accepit:⁊ ep̄os
qui fuerant accuſati cōuocans in eoꝝ con/
ſpectu libellos incendit dicēs: Ite ⁊ inter
vos cauſas veſtras diſponite: qꝛ dignum
nō ē vt nos iudicemus deos. Verūtamen
ſi moꝛibus ſoꝛdeant ⁊ veſtibus ſplendeāt
vtrūqꝫ abominabile eſt apud deū: qꝛ ex ħ
iudicať in omnibus coꝝ intentio curua:q̄
nō ſinit in oꝛnatu veſtiū querere diuinam
gl'iam ſed ꝓpriā. Nihil tñ ad te:cui ꝓcipiť
nō iudicare ſed obedire ꝓpoſitis:nō ſoluꝫ
modeſtis ſ ēt diſcolis. Qꝛ ſi cauſaris đ vi
ta eoꝝ ⁊ ꝓpꝛio diſpendio in collatōe ſacra
mentoꝝ tibi reſpondeť in decretis. j. q. j. c.
Dictū eſt ꝙ dn̄s ita gratiam traditā p mi/
niſteriū oꝛdinati tranſfudit hominib⁹: vt
nec volūtas ſacerdotis obeſſe aut ꝓdeſſe
poſſit:ſed meritum benedictionē poſcētis
ſicut cayphas ꝓpter pontificiū ꝓphetauit.
Per qđ oſtenditur ſpūmſanctū donatoꝛē
gratiā nō perſonā ſequi aut digni vel indi
gni ſed oꝛdinē traditionis: vt q̄uis aliq̄s
boni ſit meriti: nō tamē poſſit benedicere
niſi fuerit oꝛdinatus ad officiū:miniſterij
aūt dei ē effectum tribuere benedictionis.

Similiter q̄ri poteſt: vtrū licitum ſit reli
gioſis poꝛtare pꝛecioſas veſtes vel etiam
nimis viles:ꝓſertim cum dicat Augu. de
ſermone dn̄i in monte: Nō in ſolo rerū coꝛ
poꝛalium nitoꝛe atqꝫ pompa:ſed etiam in
ip̄is ſoꝛdibus atqꝫ luctuoſis veſtibus eſſe
poſſe iactantiā ⁊ eo periculoſioꝛē:quo ſub
noīe ſeruitutis dei decipit. Et iō dicit Am
bꝛo. j. de offi. ꝙ decoꝛ coꝛpoꝛis adiunctus
eē debet cōmunibus veſtibus: vt honeſta
ti atqꝫ neceſſitati nihil deſit: nihil accedet
nitoꝛi. Ad qđ dicendū ſm Tho. ſcđa ſcđe
q. clxix. ꝙ ꝓcipue cōpetit vilibus veſtimē/
tis vti his qui alios verbo ⁊ exemplo ad
penitentiā hoꝛtanť: ſicut fuerūt ꝓphetaꝝ
quibus dicit ap'ls Heb. xj. Circūierunt in
melotis in pellibus capꝛinis. Quoꝝ imi/
tatoꝛes debent eē omnes religioſi. Sꝫ cuꝫ
non poſſit ſingulis certa regula dari:ideo
ↄſiſtere in eoꝝ regulis ⁊ cōſtitutionibus
approbatis:ad qđ obligantur debent: vi/
de de ↄſtitutionib⁹. li. vj. c. j. Poſſunt ta/
mē in vtroqꝫ peccare ſcꝫ in ſupabundantia
⁊ defectu. Et licet plus in abundātia pec/
care videanť: tamē in defectu eius pōt eē
duplex inoꝛdinatio ſm affectū. Pꝛimo ex
negligentia ex pte hominis qui non adhi
bet ſtudiū vel laboꝛem ad hoc ꝙ vtať exte
rioꝛi cultu ſicut opoꝛtet. Dicit enī ph's. vij.
ethicoꝝ ꝙ ad molliciē pertinet ꝙ aliquis
trahat veſtimentū per terram: vt nō labo/
ret eleuādo. Secūdo ex eo ꝙ oꝛdinat illuꝫ
defectum ad vanam gloꝛiā ⁊ iactantiam ⁊
ypocriſim ⁊ ſimulationē vt ſic ſe ceteris ꝓ/
ferat:⁊ ſic ē vitiū ſuperſtitionis:de quo di
cit Aug⁹. de doc. chꝛiſtia. Quiſq̄s reſtri/
ctius rebus vtiť ꝙ̄ ſe habeant moꝛes eoꝝ
cum quib⁹ viuit: aut tēperās ē. ſ. hoc faci/
ens ꝓpter macerationē carnis vel humili
ationē ſpūs. ſequiť. Aut ſuperſtitioſus.

C Deniqꝫ queri pōt: vtrū oꝛnatus mulierū
fieri pōt ſine peccato:ꝓſertim cū dicitur. j.
Pet. iij. Quaꝝ ſi mulierū non ſit capilla/
tura extrinſec⁹: aut circūdatio auri aut in
dumenti veſtimētoꝝ cultus. Vbi diť glo.
Cypꝛiani. Serico ⁊ purpura indute chꝛi/
ſtum ſincere induere non poſſunt: auro ⁊
margaritis adoꝛnate ⁊ monilibus: oꝛna/
menta mentis ⁊ coꝛpoꝛis perdiderūt. Ad
hoc rn̄det Tho. vbi ſupꝛa: ꝙ circa oꝛnamē
tum mulierū eadē ſunt attēdenda: que ſu/
pꝛadicta ſunt circa exterioꝛē cultū in gene
rali. Et inſuper qđdā aliud ſpeciale ſcꝫ ꝙ
mulierū cultus viros ad laſciuiā ꝓuocat:
⁊ iō magna ē differentia inter coniugatas
⁊ innuptas. Nā ſm ap'lm que nupta ē co/
gitat q̄ ſunt mundi ⁊ quō placeat viro: et
ideo ſi ad hoc ſe mulier oꝛnet vt viro pla/
ceat vel honoꝛē ↄſeruet: hoc pōt facere abſ
qꝫ peccato dūmodo fiat decenti mō ſm cō/
ſuetudinē cōmunē patrie: nō tamē vt alte/
ri placeat. Cuius rō ē: qꝛ ſicut quilibꝫ chꝛi
ſtianus conari debet iugiter vt in omnib⁹
actibus diuinā captet cōplacentiā: ita mu
lier legitima in oībus motibus ſuis cona/
ri debet ad viri ſui cōplacentiā: vt ex hoc
amoꝛ mutuus figureť: ⁊ thoꝛi fides inte/
gra ſerueť: ꝙ ſi faceret ad alteri⁹ cōplacen
tiaꝫ: peccatū illius multipliciter ꝓpter mē
titam fidē augereť. Ille vero mulieres q̄
viros nō habēt nec habere volunt: aut ſūt
in ſtatu nō habendi: nō poſſunt abſqꝫ gra
ui pctō appetere placere viroꝝ aſpectibuſ
ad cōcupiſcendū: qꝛ hoc ē eis dare incenti
uum peccandi: citius enim cōcupiſcuntur
innupte ꝙ ↄiugate: qꝛ libere: ⁊ vt frequen
ter q̄rūt placere nō vni ſ plurib⁹: ꝙ ſi no/
lūt ↄcupiſci:tñ volūt tñ ↄcupiſci: qꝛ ad ħ ſe
cōponūt vt amabilioꝛes ⁊ acceptioꝛes vi/
deāť: qꝛ nō ſoluꝫ in plateis ⁊ choꝛeis: imo
etiā in eccl'ia coꝛda viroꝝ obnubilāt ⁊ vul
nerāt dū eis nūc coloꝛe roſeo: nūc familia
ri colloquio: nūc manuū iniectiōe: nūc vul
tus cōpoſitiōe: nūc oculoꝝ laſciua intuiti/
one: laqueū ⁊ ruine occaſionē ꝓſtāt. Et ſiq̄
dē intētiōe hac ſe oꝛnēt vt ad ſui cōplacen/
tiā ꝓuocēt: moꝛtaliter peccant. Si vo oꝛ/
nauerit ſe ex q̄dā leuitate vel vanitate ꝓ/
pter quādā iactantiā: nō tñ excedendo cō/
munē cōſuetudinē patrie: tunc nō ſp ē moꝛ
tale. De hoc tñ vide pulchꝛā diſtinctioneꝫ
in ſmone de trib⁹ ptib⁹ pnīe: vbi agiť de
ꝓmo ꝙ inuitat ad ſtatū matrimonij. Ad il
lud igiť. j. Pe. iij. dicit glo. ꝙ mulieres eo
rū q̄ in tribulatōe erāt cōtēnebāt viros ſu/
os: ⁊ vt alijs placerēt pulchꝛe ſe oꝛnabant
qđ fieri ꝓhibuit ibidē ap'ls. In quo etiam
caſu loq̄tur Cypꝛian⁹. In oꝛnatu nāqꝫ tria
ſūt ↄſiderāda: ne. ſ. p exceſſū alijs ſcanda/
lum generet: ne ex modo foꝛma ⁊ geſtu ad
laſciuiā alios ꝓuocet: neqꝫ ꝓncipalē itētōꝫ
a rectitudīe deuiet. Qꝛ ſi q̄riť: vtrū lice/
at mulieri vti veſte virili. Rn̄det ibidem
Tho. ꝙ cult⁹ exterioꝛ dꝫ cōpetere ↄditiōi
pſone ſm cōem ↄſuetudinē: ⁊ ħ rōnabiliť
qꝛ cōis habit⁹ vtriuſqꝫ ſex⁹ maximā daret
occaſionē laſciuie: ⁊ iō de ſe vitioſū ē ꝙ mu
lier vtať veſte virili vel ecōuerſo: niſi ꝓpť
aliquā nec̄citatē aut cām rōnabilē: tūc eñ ī
illo cāu q̄uis ꝓhibitū videať. Deu. xxij.
Nō induať mulier veſte virili: nec vir ve/
ſte muliebꝛi: ħ eñ ſpāliť ꝓhibeť ī lege: qꝛ
gētiles tali mutatōe habit⁹ vtebāť ad ido
latrie ſuperſtitionem. Qđ a nobis auer/
tat ieſus chꝛiſtus.

De vana gloꝛia: inobedientia: cōtētiōe ⁊ iactantia: Sermo XXV

Non facies omnem ſimilitudinē. ⁊c. Exod. xx. Poſt
inueſtigationē regine vitioꝝ q̄ ē
ſuperbia. Pꝛoſequendū eſt de filia ei⁹ pꝛi/
mogenita que īmediate ab ip̄a oꝛiť ſcꝫ in/
ani gloꝛia: quā Grego. ponit capitale vi/
tium ⁊ pꝛimū inter ea. Pꝛo quo ſciēduꝫ A
ꝙ licet ſupbia ⁊ inanis gloꝛia videnť eſſe

decentioribus veſtibus vti ꝙ communes
laici: ⁊ ſe cõformare moribus clericoꝝ in/
ter quos viuit: ut ne vileſcat dignitas cleri
calis: niſi tamen conſuetudo patrie ſecus
haberet. Nam anglicani clerici optimos
pannos portant: ⁊ burgundi viles: decet
tamẽ extremitates deuitare: quia ĩ medio
conſiſtit virtus: ⁊ tutius eſt declinare ad
humiles veſtes ꝙ ad fulgidas: niſi in di/
gnitatibus conſtituti ꝑcioſas induerẽt ex
cauſa rõnabili vt videbitur. Uerũtamen
quedam ſunt ad dignitatem ordinis ſacer
dotalis nõ decentia que prohibenť: ⁊ que
dam cõuenientia que ꝑcipiuntur: vt eẋ de
vita ⁊ hone. cle. c. clerici. vbi ſubdiť: clau/
ſa deferant deſuper indumenta nimia bre
uitate vel longitudine nõ notanda: pãnis
rubeis aut viridibus necnõ manicis ⁊ ſo/
tularibꝰ roſtratis: frenis ⁊ ſellis: pectorali/
bus: calcaribus deauratis: aut aliam ſup
fluitatem gerẽtibus nõ vtanť: nec fibulas
nec corrigias auri vel argenti ornatum ha
bentes ferant: ſꝫ nec annulos niſi quibꝰ cõ/
petit ex officio dignitatis. Et de vi. ⁊ ho.
cleri. qm̃ clerici. diciť ꝙ clerici beneficiati
vtentes veſte virgata vel ptita per ſex mẽ/
ſes a beneficijs ſunt ſuſpenſi. Nõ benefici
ati in ſacris vel minoribus tonſurã cũ tali
veſte portantes per idem tempus ſunt in/
habiles ad beneficiũ obtinendũ. Obtinenſ
autem dignitatem vel beneficia curata ac
ſacerdos religioſus per annũ eandẽ penã
incurrant. Punit etiã portantes epytogi
um notabiliter breue: qꝛ veſtis clericorum
debet eẽ talaris: deſignati ſunt eñ per io/
ſeph qui fuit a patre magis dilectus Hic
queri põt: vtrũ in dignitatibus conſtituti
vel etiã miniſtri altaris ꝑcioſioribus veſti
bus ꝙ ceteri ſeculares ſm terre cõſuetudi
nem vti poſſent: preſertim cum iure vt vi/
ſum ẽ multa videntur eis in veſtibus pro/
hibita: que tamen ſecularibꝰ ſunt licita.
Ad hoc rñdet ſanctus Tho. ſcđa ſcđe. q.
clxix. ꝙ ex quo cultus exterior indiciũ qđ/
dam ẽ cõditiõis hũane: idõ talibus licitum
ẽ illis vti: nõ ꝓpter ſui gloriam ſed ad deſi
gnandũ excellentiã ſui miſterij vel cultus
diuini: ⁊ idõ nõ ẽ ĩ eis vitioſũ cũ talis fuerit
intẽtio ꝯcomitans: qꝛ adinuentũ ẽ ad ĩdu
cendũ rudes ad reuerentiã ſtatus ſpũalis
qui plus ꝯferunt veſtibꝰ ꝙ virtutibus: vt
patuit de abbate Iohanni breui. Nimirũ
ſi vſurarius ⁊ quilibet alius notorius pec
cator honorať propter diuitias ⁊ veſtes:
cur nõ ſacerdotes potius: quos dñs tãtis
excellentijs ⁊ nominibꝰ honorauit: vt pꝫ
xj. q. j. c. ſacerdotibus: vbi diciť ꝙ tantam
reuerentiã deus ſacerdotibꝰ impẽdit ꝙ in
diuinis eloquijs eos aliquando appellat
deos: vt patet in veteri lege: applica eum
ſcꝫ iuraturũ ad deos. Et iteꝝ. Dijs nõ de/
trahes. Aliquãdo etiaꝫ angelos appellat
⁊ idõ cum conſtantino principi vt ibidẽ ſub
diť accuſatiões oblate erãt: ſcripto contra
eþos libellos accuſationiſ accepit: ⁊ eþos
qui fuerant accuſati cõuocans in eoꝝ con/
ſpectu libellos incendit dicẽs: Ite ⁊ inter
vos cauſas veſtras diſponite: qꝛ dignum
nõ ẽ vt nos iudicemus deos. Uerũtamen
ſi moribus ſordeant ⁊ veſtibus ſplendeãt
vtrũqꝫ abominabile eſt apud deũ: qꝛ ex ſꝫ
iudicať in omnibus eoꝝ intentio curua: q̃
nõ ſinit in ornatu veſtiũ querere diuinam
gl'iam ſed ꝓpriã. Nihil tñ ad te: cui ꝑcipiť
nõ iudicare ſed obedire ꝑpoſitis: nõ ſoluꝫ
modeſtis ſꝫ ẽt diſcolis. Qꝛ ſi cauſaris ď vi
ta eorũ ⁊ ꝓprio diſpendio in collatõe ſacra
mentoꝝ tibi reſpondeť in decretis. j. q. j. c
Dictũ eſt ꝙ dñs ita gratiam traditã p mi/
niſteriũ ordinati transfudit hominibꝰ: vt
nec volũtas ſacerdotis obeſſe aut ꝓdeſſe
poſſit: ſed meritum benedictionẽ poſcẽtis
ſicut cayphas ꝓpter pontificiũ ꝓphetauit:
Per qđ oſtenditur ſpũmſanctũ donatorẽ
gratiã nõ perſonã ſequi aut digni vel indi
gni ſed ordinẽ traditionis: vt quis aliqs
boni ſit meriti: nõ tamẽ poſſit benedicere
niſi fuerit ordinatus ad officiũ: miniſterij
aũt dei ẽ effectum tribuere benedictionis.

Similiter q̃ri poteſt: vtrũ licitum ſit reli
gioſis portare precioſas veſtes vel etiam
nimis viles: ꝑſertim cum dicat Augu. de
ſermone dñi in monte: Nõ in ſolo rerũ cor
poralium nitore atqꝫ pompa: ſed etiam in
ipſis ſordibus atqꝫ luctuoſis veſtibus eſſe
poſſe iactantiã ⁊ eo periculoſiorẽ: quo ſub
noĩe ſeruitutis dei decipit. Et idõ dicit Am
bro. j. de offi. ꝙ decor corporis adiunctus
eẽ debet cõmunibus veſtibus: vt honeſta
ti atqꝫ neceſſitati nihil deſit: nihil accedat
nitori. Ad qđ dicendũ ſm Tho. ſcđa ſcđe
q. clxix. ꝙ ꝑcipue cõpetit vilibus veſtimẽ/
tis vti his qui alios verbo ⁊ exemplo ad
penitentiã hortanť: ſicut fuerũt ꝓphete: đ
quibus dicit apl's Heb. xj. Circuierunt in
melotis in pellibus caprinis. Quoꝝ imi/
tatores debent eẽ omnes religioſi. Sꝫ cuꝫ
non poſſit ſingulis certa regula dari: ideo

cõſiſtere in eoꝝ regulis ⁊ cõſtitutionibus
approbatis: ad qđ obligantur debent: vi/
de de ꝯſtitutionibꝰ. li. vj. c. j. Poſſunt ta/
mẽ in vtroqꝫ peccare ſcꝫ in ſupabundantia
⁊ defectu. Et licet plus in abundãtia pec/
care videanť: tamẽ in defectu eius põt eẽ
duplex inordinatio ſm affectũ. Primo ex
negligentia ex pte hominis qui non adhi
bet ſtudiũ vel laborem ad hoc ꝙ vtať exte
riori cultu ſicut oportet. Dicit enĩ phs. vij.
ethicoꝝ ꝙ ad molliciẽ pertinet ꝙ aliquis
trahat veſtimentũ per terram: vt nõ labo/
ret eleuãdo. Secũdo ex eo ꝙ ordinat illuꝫ
defectum ad vanam gloriã ⁊ iactantiam ⁊
ypocriſim ⁊ ſimulationẽ vt ſic ſe ceteris ꝑ/
ferat: ⁊ ſic ẽ vitiũ ſuperſtitionis: de quo di
cit Augꝰ. de doc. chriſtia. Quiſqs reſtri/
ctius rebus vtiť ꝙ ſe habeant mores eoꝝ
cum quibꝰ viuit: aut tẽperãs ẽ. ſ. hoc faci/
ens ꝓpter macerationẽ carnis vel humili
ationẽ ſpũs. ſequiť. Aut ſuperſtitioſus.

C Deniqꝫ queri põt: vtrũ ornatus mulierũ
fieri põt ſine peccato: ꝑſertim cũ dicitur. j.
Pet. iij. Quaꝝ ſi mulierũ non ſit capilla/
tura extrinſecꝰ: aut circũdatio auri aut in
dumenti veſtimẽtoꝝ cultus. Ubi diĉ glo.
Cypriani. Serico ⁊ purpura indute chri/
ſtum ſincere induere non poſſunt: auro ⁊
margaritis adornate ⁊ monilibus: orna/
menta mentis ⁊ corporis perdiderũt. Ad
hoc rñdet Tho. vbi ſupra: ꝙ circa ornamẽ
tum mulierũ eadẽ ſunt attẽdenda: que ſu/
pradicta ſunt circa exteriorẽ cultũ in gene
rali. Et inſuper qđdã aliud ſpeciale ſcꝫ ꝙ
mulierũ cultus viros ad laſciuiã ꝓuocat:
⁊ idõ magna ẽ differentia inter coniugatas
⁊ innuptas. Nã ſm apl'm que nupta ẽ co/
gitat q̃ ſunt mundi ⁊ quõ placeat viro: et
ideo ſi ad hoc ſe mulier ornet vt viro pla/
ceat vel honorẽ ꝯſeruet: hoc põt facere abſ
qꝫ peccato dũmodo fiat decenti mõ ſm cõ/
ſuetudinẽ cõmunẽ patrie: nõ tamẽ vt alte/
ri placeat. Cuius rõ ẽ: qꝛ ſicut quilibꝫ chri
ſtianus conari debet iugiter vt in omnibꝰ
actibus diuinã captet cõplacentiã: ita mu
lier legitima in oĩbus motibus ſuis cona/
ri debet ad viri ſui cõplacentiã: vt ex hoc
amor mutuus figureť: ⁊ thori fides inte/
gra ſeruet: ꝙ ſi faceret ad alterius cõplacen
tiaꝫ: peccatũ illius multipliciter ꝓpter mẽ
titam fidẽ augereť. Ille vero mulieres q̃
viros nõ habẽt nec habere volunt: aut ſũt
in ſtatu nõ habendi: nõ poſſunt abſqꝫ gra
ui pctõ appetere placere viroꝝ aſpectibuſ
ad cõcupiſcendũ: qꝛ hoc ẽ eis dare incenti
uum peccandi: citius enim cõcupiſcuntur
innupte ꝙ ꝯiugate: qꝛ libere: ⁊ vt frequen
ter q̃rũt placere nõ vni ſꝫ pluribꝰ: ꝙ ſi no/
lũt ꝯcupiſc͛re volũt tñ ꝯcupiſci: qꝛ ad ſꝫ ſe
cõponũt vt amabiliores ⁊ acceptiores vi/
deãť: qꝛ nõ ſoluꝫ in plateis ⁊ choreis: imo
etiã in eccl'ia corda viroꝝ obnubilãt ⁊ vul
nerãt dũ eis nũc colore roſeo: nũc familia
ri colloquio: nũc manuũ iniectiõe: nũc vul
tus cõpoſitiõe: nũc oculoꝝ laſciua intuiti/
one: laqueũ ⁊ ruine occaſionẽ ꝑſtãt. Et ſiq̃
dẽ intẽtiõe hac ſe ornẽt vt ad ſui cõplacen/
tiã ꝓuocẽt: mortaliter peccant. Si vͦo or/
nauerit ſe ex q̃dã leuitate vel vanitate ꝓ/
pter quãdã iactantiã: nõ tñ excedendo cõ/
munẽ cõſuetudinẽ patrie: tunc nõ ſp ẽ mor
tale. De hoc tñ vide pulchrã diſtinctioneꝫ
in ſmone de tribꝰ ptibꝰ pnĩe: vbi agiť de
ꝑmo ꝙ inuitat ad ſtatũ matrimonij. Ad il
lud igiť. j. Pe. iij. dicit glo. ꝙ mulieres eo
rũ q̃ in tribulatõe erãt cõtẽnebãt viros ſu/
os: ⁊ vt alijs placerẽt pulchre ſe ornabant
qđ fieri ꝓhibuit ibidẽ apl's. In quo etiam
caſu loq̃tur Cyprianꝰ. In ornatu nãqꝫ tria
ſũt ꝯſiderãda: ne. ſ. ꝑ exceſſũ alijs ſcanda/
lum generet: ne ex modo forma ⁊ geſtu ad
laſciuiã alios ꝓuocet: neqꝫ ꝑncipalẽ itẽtõꝫ
a rectitudĩe deuiet. Qꝛ ſi q̃riť: vtrũ lice/
at mulieri vti veſte virili. Rñdet ibidem
Tho. ꝙ cultꝰ exterior dꝫ cõpetere ꝯditiõi
pſone ſm cõem ꝯſuetudinẽ: ⁊ ſꝫ rõnabiliť
qꝛ cõis habitꝰ vtriuſqꝫ ſexꝰ maximã daret
occaſionẽ laſciuie: ⁊ idõ de ſe vitioſũ ẽ ꝙ mu
lier vtať veſte virili vel ecõuerſo: niſi ꝓpť
aliquã nc̃citatẽ aut cãm rõnabilẽ: tũc eñ ĩ
illo cãu quis ꝓhibitũ videať. Deu. xxij.
Nõ induať mulier veſte virili: nec vir ve/
ſte muliebri: ſꝫ eñ ſpãliť ꝓhibeť ĩ lege: qꝛ
gẽtiles tali mutatõe habitꝰ vtebãť ad ido
latrie ſuperſtitionem. Qđ a nobis auer/
tat ieſus chriſtus.

De vana gloria: inobedientia: cõtẽtiõe ⁊ iactantia: Sermo XXV

Non facies omnem
ſimilitudinẽ. ⁊c̃. Exod. xx. Poſt
inueſtigationẽ regine vitioꝝ q̃ ẽ
ſuperbia. Proſequendũ eſt de filia eiꝰ pri/
mogenita que ĩmediate ab ipſa oriť ſcꝫ in/
ani gloria: quã Grego. ponit capitale vi/ A
tium ⁊ primũ inter ea. Pro quo ſciẽduꝫ
ꝙ licet ſupbia ⁊ inanis gloria videnť eſſe

vnū ⁊ idem pctm̄: q꞉ vtrobiq꞉ ē appetitus
ꝓprie excellentie: tn̄ in hoc differūt: q꞉ ſu/
perbus ſibi magn⁹ intus apparet: ſed va/
ne glioſus magnus apparere deſiderat in
alioꝝ eſtimatione ⁊ hoc indebite: vel ex ꝑ/
te rei de qua quis gloriā querit: puta d̄ eo
qđ nō ē: vel de eo qđ nō ē gloria dignū: ſicͭ
de aliqua re fragili ⁊ caduca: vel ex parte
eius a quo quis gloriā querit: p uta hoīs
cuius iudiciū non eſt certū. De quibus d̄r
Joh. xij. Dilexerūt magis gloriā hominū
ꝙ̄ dei: vnde ꝓpter hoc nō audebāt oſten/
dere ſe credere in chriſtū ne extra ſynago/
gā fierēt ſicut m̄lti verecūdāter chriſtiane
viuere ne forte detrimentū patiant̄ huma
ne glorie: vel etiā ex parte ipſius qui glo
riam appetit: quia videlicet appetitū gl̄ie
ſue nō refert ad debitū finem: puta ad dei
honorē vel ꝓximi ſalutē: ꝯtra illud Mat.
v. Videant opa veſtra bona ⁊ glorificent
patrē veſtrū qui in celis eſt. Et q꞉ qđ quis
magis colit ⁊ amat hoc illi de⁹ eſt: iđ vani
glioſus in oībus ꝙ̄rens gl̄iam ſuā nō dei
ꝓprie peccat ꝯ primū p̄ceptū quo precipi/
mur nō hr̄e deos alienos nec colere omnē
ſilitudinem. Hic queri pōt: vtrū appeti/
tus vane glorie vel inanis gl̄ie ſit peccatū
mortale: p̄ſertim cū quicunq꞉ ſibi ſurripit
qđ ē dei ꝓprium: mortaliter peccat: ſed p
appetitū inanis gl̄ie quis ſibi attribuit qđ
ē ꝓpriū dei: qui dicit Eſa. xlij. Gloriā meā
alteri non dabo. ⁊ Paulus. j. ad Timo. j.
Regi ſeculoꝝ īmortali ⁊c̄. Ad hoc reſpon
det cōpendiū the. li. iij. c. xxij. ꝙ vana gl̄ia
ex genere ſuo ē veniale: q꞉ genus opis ſu/
mit̄ ex obiecto. Vanū aūt ſm ſe nō eſt ob/
iectū mortalis peccati ſ; venial̄: cū ꝫ laus
vana ſit obiectū hui⁹ pcti: pꝫ ꝙ nō ſꝑ ē mor
tale. Erit tn̄ vana gl̄ia mortale dupliciter.
Pͥmo rōne finis ꝓpter quē laus appetit̄
⁊ tūc opus ꝙ̄tū ad ei⁹ formale tale manet
q̄le ē illud ꝓpter qđ appetit̄. Pro ꝗ ſcien/
dū ꝙ duplici fine laus appetit̄. Pͥmo ad
vitandū malū infamie: ⁊ hoc ē ꝓuidētie:
ſicut Samuel ſe laudauit corā filijs iſrl̄. j.
Regū. xij. iuxͣ illud Eccl. xlj. Curā habeto
de bono noīe. Scđo ꝓpt vtilitatē aliquā
ſpūalē vt ē gl̄ia dei vel edificatio ꝓximi:
qđ ē charitatiuū: ſicut Paulus ſe cōmēda/
uit. ij. Coꝝ. xij. ⁊ alios īſtruxit ad Ro. viij.
Prouidentes bona nō ſolū corā deo ſ; eti
am corā hoībus. Licet eīn ad ꝑfectionem
hoīs nō ꝑtinet ꝙ ab alijs cognoſcat̄: ⁊ iđ
ꝑ ſe nō ē appetendū: appeti tn̄ pōt inq̄tuꝫ
ē vtile: ad hoc ꝙ deꝰ ab hoīb⁹ glificet̄: vl
ad ꝫ vt hoīes ex bono ꝓficiant qđ in alio
cognoſcūt: vl ad ꝫ ꝙ ipſe hō ex bonis que
cognoſcit ꝑ teſtimoniū laudis aliene ſtu/
deat in eis ꝑſeuerare ⁊ ad meliora ꝓficere
⁊ ſm ꝫ ſm Tho. Laudabile ē ꝙ curam ali
ꝗs adhibeat de bono noīe: ⁊ ꝙ bona ꝓui
deat corā hoībus: nō tn̄ ꝙ in hoīm laude
delectet̄ inaniter. Tertio appetit̄ laus ꝓ/
pter lucrū auaricie: ſicut phariſei ꝗ deuo/
rabāt domos viduaꝝ ſimulātes lōgā ora/
tionē: vt d̄r Matth. xxiij. ⁊ hoc ē mortale
pctm̄. Et idē intelligendū ē qñcūq꞉ morta/
le pctm̄ ponit̄ finis alicui⁹ opis. Quarto
appetit̄ laus ꝓpter aliquē actū venialis
pcti: ſicut qñ quis laudari vult eo ꝙ veni/
aliter in laude delectet̄: ⁊ hoc ē pctm̄ veni
ale ⁊ ſepius inuenit̄ in ſeruis chriſti. Vnđ
Chryſ. ſup Mat. dicit: ꝙ cū cetera vitia lo
cū habeant ī ſeruis diaboli: inanis gl̄ia lo
cū hꝫ etiā in ſeruis chriſti. Et ſi ſm Au/
gu. cuiꝗ facile ē laudē nō cape dū negat̄:
difficile tn̄ ē ea nō delectari cū offert̄: vnđ
ſignificat̄ ꝑ puluerē: de ꝗ Mat. x. d̄r apl̄is
Excutite puluerē de pedib⁹ vr̄is. Dic eīn
Greg. ꝙ p̄dicatio vix ſine aliꝗ̄ mixtiōe pul
ueris tranſit: p̄dicās eīn aut ad indignati
onē trahit̄ ſi cōtemnit̄: aut aliquā inanem
gloriā acq̄rit ſi ab auditoribus honorat̄.
Scđa vana gl̄ia mortale erit pctm̄ rōe ope
ris ꝑ qđ vel in ꝗ laus gl̄ie q̄rit̄: ⁊ hoc tri/
pliciter. Nā qñq꞉ laus q̄rit̄ ꝑ opa illicita:
⁊ tunc tale ē peccatū quale ē illud op⁹ illi/
citū. ſ. mortale vel veniale. Et idē ē intelli/
gendū qñ ſic finē ponit in vana gl̄ia: ꝙ ꝓ
ea ꝯſequēda nō p̄termitteret facere etiam
ꝗ ſunt ꝯtra deū: tūc eīn eſt mortale. Aliqñ
vero laus q̄rit̄ ꝑ opa ex ſe indifferentia: ⁊
ſic ē pctm̄ veniale: niſi talis finis poneret̄
in laude: ſicut iā ſupra dictū eſt: ſicut ē hr̄e
diuitias: veſtes p̄cioſas cū abuſu taliū in
laudē venialē. Verūtn̄ ſi talia de ſe ordina
ta ſunt vt ſint occaſio mortalis pcti: ſm ꝙ
mulier ornatu meretricio p̄parat̄ ad capiē
das aīas: vel ſi factū illud ſit illicitū ex ꝓ/
hibitiōe ſupioris: vt torneamēta cū excede
rent p̄ceptū eccl̄ie: ſic ſunt pctā mortalia.
Qñq꞉ etiā q̄ritur laus ꝑ opa virtutuꝫ ⁊ ꝫ
ꝯtingit dupliciter: q꞉ vel appetit⁹ laudis ad
iungit̄ opi v̄tutū tanꝗ̄ incidēs: ⁊ tūc ꝯtin/
git in cantu vel p̄dicatiōe ⁊ tūc ē veniale:
vel laus ē finis p̄ncipalit̄ intētus opantis
vel opate virtutis: ita ꝙ cōſtituat ibi finē
vltimū ⁊ ſic ē mortale pctm̄: q꞉ tūc inhereret
ei tāꝗ̄ vltimo fini. Et nota ꝙ maius pctm̄
ē gloriari de bono ſpūali ꝙ̄ de bono tꝑali
eo ꝙ minus appareat eē ꝙ̄ tꝑale: vñ tā de/
teſtabile vitiū eſt ꝙ opus virtuoſū amit/
tit vim merēdi vitaꝫ eternam ſi ꝓpter in/
anem gloriā fiat etiaꝫ ſi illa inanis gloria
non ſit mortale pctm̄: vt dicit ſanct⁹ Tho.
ſcđa 2ͤ. q. cxxxij. Et ꝫ innuit dñs Matth.
vj. dicēs. Attēdite ne iuſticiā vr̄am facia/
tis coram hoīb⁹ vt videamini ab eis: alio/
ꝗn mercedē nō habebitis apud deū ꝗ ī ce/
B lis eſt. Ad maiorē aūt euidentiaꝫ huius
q̄ri pōt quot ſunt filie vane glorie cū ſit vi/
tium capitale. Ad hoc dicendū: ꝙ Greg.
xxxj. moral. ponit ſeptē filias vane glorie:
ꝗ ſunt inobediētia: ꝯtentio: iactantia: hy/
pocriſis: ꝑtinacia ꝓprie ſentētie diſcordia
volūtatis ab alijs: ⁊ nouitatū p̄ſumptio.
Quaꝝ ſufficientiā Tho. ſcđa 2ͤ. q. cxxxij
ſic declarat dicēs: ꝙ illa vitia ꝗ de ſe nata
ſunt ordinari ad finē alicuius vitij capita/
lis dicunt̄ filie illi⁹ vitij capitalis. Finis
aūt inanis glorie ē manifeſtatio ꝓprie ex/
cellētie. Et ad hoc hō pōt tendere dupliciter.
Vno modo ꝑ verba directe: ⁊ ſic eſt ia/
ctantia vel ꝑ facta: ꝗ ſi ſunt vera habētia
aliquā admirationē ē p̄ſūptio nouitatum
ꝗs hoīes magis ſolent admirari. Si vero
ꝑ facta ficta: ſic ē hypocriſis. Alio modo
nititur aliꝗs manifeſtare ſuā excellentiaꝫ
indirecte oſtēdēdo ſe nō eſſe minorē alioꝝ
⁊ hoc q̄druplicier. Primo ꝙ̄tū ad īcelle/
ctum: ⁊ ſic ē ꝑtinacia: ꝑ quā hō nimis inni
titur ſue ſentētie: nolēs cedere ſentētie me
liori. Secūdo modo ꝙ̄tum ad volūtatē: ⁊
ſic ē diſcordia: dū non vult a ꝓpria volun
tate diſcedere vt alijs ꝯcordet. Tertio mo
do ꝙ̄tum ad locutionē: ⁊ ſic ē ꝯtētio: dum
aliꝗs clamoroſe v̄bis ꝯtra alium litigat.
Quarto mō ꝙ̄tū ad factū: ⁊ ſic ē inobedi/
entia: dū ꝗs non vult exequi ſupioris pre
ceptū. Ad ſingulas igit̄ filias peſſimas
deteſtabilis matris diſcutiēdas: primo q̄/
ri pōt de inobedientia ꝗ eſt prima filia in/
anis gl̄ie: vtꝝ ſit grauiſſimū peccatū p̄ſer/
tim cū dicit̄. j. Reg. xv. Quaſi pctm̄ ario/
landi ē repugnare: ⁊ quaſi ſcel⁹ idolatrie
nolle acquieſcere: ſed idolatria ē grauiſſi/
mū pctm̄ vt dictū eſt. Ad hoc rn̄det Aſtē.
li. ij. ꝙ graui⁹ eſt pctm̄ ꝯtemnere p̄cipiētē
ꝙ̄ p̄ceptū: ⁊ ideo grauiora ſunt ꝗ ſūt ꝯtra
ꝑſonā p̄cipientis vt blaſphemia ⁊ homici
diū ꝙ̄ iobediētia. Et illa dictio ꝗſi ī aucto
ritate allegata: nō ē nota eq̄litat̄ ſed ſimi/
litudinis: q꞉ inobediētia redūdat ī ꝯtem/
ptu dei: ſicut idolatria: ſ; idolatria mag̅.
Vñ ſm ꝗſdā inobedientia exhibita p̄lato
nō eſt ſm ſe pctm̄ mortale: niſi ſit ꝯ p̄ceptū
obligatoriū: multa nāq꞉ p̄ter p̄ceptuꝫ ſiūt
que tn̄ nō ſūt ꝯ p̄ceptū: nā ipſe p̄latus ideo
mandatū tempat: q꞉ nō vult ſubditū ꝓ q̄/
libet leui cauſa exponere diſcrimini pecca
ti mortalis. Et dixi notanter ſm ſe: q꞉ ex
animo nō obediētis ſimplici mādato poſ/
ſet fieri pctm̄ mortale ſi faceret cū tali con
tēptu autoritatis p̄lati: ꝙ intēderet ei non
obedire etiā ſi p̄ciperet ei qđ ſimplicit̄ man/
dat: ſ; q꞉ de hoc in p̄cepto de honore parē/
tū fiet mentio. Hic cauſa breuitatis ſupſe/
deo. Scđo q̄ri pōt de ſecūda filia que eſt
ꝯtentio vtrū ſcꝫ eſt pctm̄ mortale: p̄ſertim
cum legit̄ facta ꝯtentio īter diſcipulos ie/
ſu Luc. xxij: Quis eoꝝ videret̄ eē maior:
nec p̄ſumit̄ ꝙ diſcipuli tunc peccauerunt
mortalit̄. Ad hoc rn̄det ſanct⁹ Tho. ſcđa
2ͤ. q. xxxviij. ꝙ ꝯtēdere ē ꝯtra aliquē ten/
dere in locutiōe. Cōtrarietas ꝫ locutiōis
pōt attēdi dupliciter. Vno modo ꝗ ad intē/
tionē ꝯtēdentis: vtꝝ ſcꝫ aliꝗs cōtrariatur
veritati qđ eſt vituꝑabile vel falſitati qđ
eſt laudabile. Alio mō ꝙ̄tū ad modū vtꝝ
ſcꝫ talis mod⁹ ꝯtrariandi ꝯueniat ꝑſonis
⁊ negocijs: q꞉ tunc ē laudabile. Sic igitur
ꝯcludendū ē: ꝙ ſi ꝯtentio dicat̄ impugna
tio falſitatis cū debito mō acrimonie: ſic ē
laudabilis. Si aūt accipiat̄ contentio ſm
ꝙ importat impugnationē falſitatis cū in
ordinato modo: tūc pōt eē venialis: niſi for
te tanta fiat inordinatio in ꝯtendendo ꝙ
ex hoc generet̄ ſcandalū alioꝝ. Vnde. ij.
Timo. ij. dicit apl̄s. Noli verbis conten/
dere: ad nihil enī vtile ē niſi ad ſubuerſio
nem audientiū. Vñ diſcipuli in ſua ꝯtenti
one non excuſant̄ a veniali: q꞉ licꝫ nō ꝯtē/
debant cum intentiōe impugnandi verita
tem: eo ꝙ vnuſquiſq꞉ defendebat qđ ſibi
veꝝ videbat̄: erat tn̄ in eoꝝ cōtentione in/
ordinatio: q꞉ cōtendebant de quo nō erat
ꝯtendendū ſcꝫ de primatu honoris: nōdū
enī ſpūales erāt vt dicit ibideꝫ glo. ⁊ ideo
dñs cōpeſcuit eos. Si deniq꞉ accipiat̄ cō/
tētio ſm ꝙ importat impugnationē verita
tis ⁊ inordinatū modū: ſic ē mortale pecca
tū et ſic diffinit̄ ab Amb. Cōtentio eſt im/
pugnatio veritatis cū ꝯfidētia clamoris.
Et ſic ē filia vane gl̄ie ex ꝗ mouet̄ ad defē/
dendū v̄bis ꝑtē ⁊ opinionē ſuā: vnde ſm
cōpletā rōnem ꝯtentiōis ꝓut eſt peccatū

mortale: ille ↄtēdit ĩ iudicio: q̃ iuſticie v̾i
tatē impugnat: ⁊ ille ↄtēdit in diſputatiōe
q̃ itēdit ĩpugnare veritatē doctrine: volēs
vincere cū clamore cū non pōt rōne. Et ve
nit ex appetitu vane gl̃ie ⁊ ſupbie p̃ſumēs
de ſe magna ⁊ de alijs parua ⁊ loqui de fa
ctis ſuis: de ſciā: de potētia: de bonitate:
de ſanctitate: ⁊ ſic de alijs p̃ponere. Et ve
nit ex arrogātia. Tāta ē etiā labes huius
vitij q̃ talis ꝓhibetˀ ordinari: vñ. xlvj. di.
§ j. dicitˀ. Ecce q̃liter litigioſi ꝓhibentˀ in
ep̃os ordinari: qꝛ ſcꝫ cum auſteritate impe
rant. Sequitˀ. Eſt et alia hmōi ꝓhibitiōis
cauſa: litigioſi nāq; vel adulatiōe aīos p̃n
cipū ſibi ↄcilīant: vel ſupioribus ſuis de/
trahēdo infamie notā ingerūt vel intˀ fra/
tres diſcordiā ſeminando ſeditiōes facere
nō ceſſant: q̃ oīa in p̃latis dānabilia eē ꝓ/
C bantˀ. Deniq; q̃ri pōt de tertia filia vane
glorie q̃ dicitˀ iactātia q̃d ſit ſm diffinitio/
nem. Ad hoc rñdet Ariſtē. li. ij. ethi. xxviij. q̃
iactantia ē oſtentatio ꝓprie laudis cuꝫ ve
ritas nō ſubſiſtit. Et ideo phus in. ij. ⁊. iiij
ethico. eā opponit veritati. Et dicitˀ a no/
mine arrogātia cū q̃s attribuit ſibi quod
nō habet. Q̃nq; tñ extēſo noīe dicitˀ oſten
tatio vana ꝓprie laudis etiā cū v̾itas ſub/
eſt vt dicit Grego. ſm illud. j. Corˀ. iiij. Si
accepiſti: q̃d gloriaris q̃ſi nō acceperis. Tñ
⁊ hic pōt dici iactantia de eo q̃ nō eſt: licꝫ
enī habeat bonū a ſe nō tñ habet quod ha
bet ⁊ tñ iactat ſe q̃ſi haberet a ſe: vnde dicˀ
Tho. ſcd̾a 2ᵉ. q. cxij. q̃ iactantia ꝓprie vi/
detˀ importare q̃ hō v̾bis ſe extollat: illa
enī q̃ hō vult longe iactare in altū eleuat:
tūc aūt ꝓp̃e q̃s ſe extollit: q̃ñ ꝺ ſe aliq̃d ſu
pra ſe dicit. Q̃ q̃dem ↄtingit dupliciter.
Nā aliq̃ñ q̃s loquitˀ de ſe nō q̃dē ſupra id
q̃ eſt ĩ ſe ſꝫ ſupra id quod hoīes opinātur
de eo. Quod ap̃ſus refugiēs dicˀ. ij. Corˀ.
xij. Parco āt ne q̃s me exiſtimet ſup id q̃
videt in me aut audit aliquid ex me. Alio
modo p verba ſe q̃s extollit loquens de ſe
ſupra id quod ĩ ſe ē ſm rei v̾itatē. Et quia
magˀ ē aliquid indicādus ſm q̃ ĩ ſe eſt: q̃
quod ē ĩ opinione alioꝝ: inde ē q̃ magˀ ꝓ
prie dicitˀ iactantia q̃ñ q̃s ſe effert ſupra id
quod in ip̃o ē q̃ quod ē in opinione alioꝝ
lꝫ vtroq; mō iactantia dici poſſit. Queri
pōt igitˀ: vtꝝ iactantia ſit pctm̃ mortale: p̃
ſertim cū ſit mēdaciū q̃ddā nō āt mēdaciū
officioſū vel iocoſū vt ptꝫ ex fine mēdacij:
qꝛ dicˀ phus. iiij. ethic. q̃ iactator fingit de
ſe maiora exiſtētibus: quādoq; nulliꝰ gra/
tia q̃nq; gr̃a honoris vel glorie: q̃nq; gr̃a
argenti: ⁊ ſic ptꝫ q̃ nec eſt mēdaciū iocoſū
nec officioſū: relinquitˀ ꝫ q̃ ſit mendaciuꝫ
pnicioſum. Ad ꝺ rñdet ſanctꝰ Tho. vbi ſ.
q̃ mortale peccatū eſt quod ↄtrariatˀ cha/
ritati. Iactātia ergo cōſiderari pōt dupli/
citer. Uno mō ſm ſe ꝓut ē quoddā mēda/
ciū: et ſic q̃nq; ē mortale: q̃ñ ſcꝫ quis de ſe
iactanter ꝓfert quod ē ↄ gloriaꝫ dei: ſicut
ex pſona regis cui ꝺr Ezechielˀ. xxviij. Ele
uatū ē cor tuū ⁊ dixiſti deus ego ſū. Uel ↄ
charitatē ꝓximi ſcꝫ cuꝫ q̃s iactādo ſeip̃m
ꝓrumpit in cōtumelias alioꝝ vt habetur
Lucˀ. xviij. de phariſeo: q̃ dicebat. Non ſū
ſicut ceteri hoīm ⁊cˀ. Q̃nq; vero eſt pctm̃
veniale: q̃ñ ſcꝫ quis de ſe talia iactat: q̃ ne
q; ſunt ↄ deū neq; ↄ ꝓximū: tunc enī nō ē
mendaciū pnicioſū: ſꝫ vel reducitˀ ad men
daciū iocoſū: q̃ñ ſcꝫ aliq̃s ſe iactat q̃ſi ex ꝺ
ip̃o delectatꝰ: hoc ē enī quoddā vanū: niſi
forte talē delectationē diuine dilectiōi pre
ferret: vt ꝓpter ꝺ dei p̃cepta cōtemneret:
ſic enī eēt ↄ charitatē dei: in quo ſolo mēs
nr̃a debet quieſcere ſicut ĩ vltimo fine. Ut
reducitˀ ad mēdaciū officioſū cuꝫ ſe iactat
ad hoc vt lucrum vel gloriā acquirat: dū/
modo fiat ſine dāno alioꝝ. Alio modo pt
iactātia cōſiderari ſm ſuā cauſam ſcꝫ ſup/
biam vel appetitū lucri vel vane glorie: ⁊
ſic ꝓcedit ex ſupbia vel vana gloria: que
ſi ſit mortale pctm̃ erit ⁊ ip̃a iactantia mor
tale peccatuꝫ. Si vero ꝓcedit ex appetitu
lucri ad deceptionē ⁊ dānū ꝓximi: quod
multipliciter cōtingit in mercatoribꝰ: tūc
etiam eſt mortale peccatū. Dicit enī phus
iiij. ethicˀ: q̃ turpior eſt q̃ ſe iactat cauſa lu
cri q̃ q̃ ſe iactat cauſa gl̃ie ⁊ honoris. Ꝟ
ſi q̃ritˀ: an pfectoꝝ ſit vitare iactantiā ſine
oſtētationē. Ad ꝺ rñdet Alex. angli. q̃ lꝫ
omnes declinare pñt opis oſtētationem p
ſermonē q̃ñ tñ ē oſtētatio opis p ſermonē
nō tñ eſt quorūlibet ſꝫ pfectoꝝ vitare vane
gl̃ie motum: q̃ñ fuerit ab alijs ingeſta lau
datio: vnde Greg. dicit q̃ valde pfectoꝝ ē
oſtēſo ope gl̃iam actiōis nō q̃rere: vt de il/
lata laude neſciāt p̃uata exultatione gau/
dere: ⁊ ideo opa ſtudio occultētˀ neceſſita/
te publicentˀ: ⁊ eoꝝ occultatio ſit cuſtodia
ꝓpria: ⁊ eoruꝫ publicatio vtilitas aliena.
Ad laudem dei.

De ironia: hypocriſi: ptinacia: diſcordia et p̃ſumptiōe nouitatū: Sermo XXVI

Non facies omnem
ſimilitudinē ⁊c. Exo. xx. Cum in
fine ſmonis p̃cedētis dictū ſit ꝺ
vitio iactātie: q̃ ſcꝫ q̃s attribuit ſibi q̃ nō
A habꝫ. Huiꝰ occaſiōe q̃ri pt ꝺ ironia p quā
q̃s de ſe fingit vel dicit minora q̃ ſit in ve
ritate: vtꝝ ſcꝫ ſit pctm̃: p̃ſertim cum dicat
Greg. in ep̃la ad Aug. angloꝝ ep̃m: q̃ bo/
naꝝ mentiū eſt ibi ſuas culpas agnoſcere
vbi culpa nō ē. Ad ꝺ dicēdum q̃ ſic: qꝛ oē
mēdaciū ē pctm̃: vñ. xxij. q. v. dicit Amb.
c. Cauete frēs mēdacium: qꝛ oēs q̃ amant
mendaciū filij diaboli ſūt: nō ſolū ĩ falſis
v̾bis: ſꝫ etiā in ſimulatis opibꝰ mēdacium
eſt: mēdaciū nāq; eſt chriſtianū ſe dicere ⁊
opa chriſti nō facere: mēdaciū ē ep̃m ſacer
dotē vel clericū ſe ꝓfiteri: ⁊ huic ordini cō
traria opari. Nimiꝝ cū dicat ap̃ls. Cōfitē
tur ſe noſſe deū: factis aūt negāt. Et Aug.
de verbis ap̃li q̃ habetˀ. xxij. q. ij. c. Cum
humilitatˀ cauſa mētiris: ſi nō eras pctōr
añq̃ mētierˀ mētiēdo efficierˀ q̃ euitaras
veritas ĩ te nō eſt niſi ita te dixeris pecca/
torē vt etiā eſſe cognoſcas. Seq̃tur. Nam
quō ē humilitas vbi regnat falſitas. Quō
igitˀ ſaluatˀ verbū Greg. q̃ ponitˀ. v. di. c.
ad eius: vt q̃s cognoſcat culpā vbi culpa
nō eſt. Dicēdū ſm glo. ſup illud: cū humi/
litatis cauſa mētiris: q̃ pōt ĩ genere q̃s ſe
dicere peccatorem: qꝛ nemo ſine crimīe vi
uit: ⁊ recognoſcēdo in ſe culpā eſſe nō pec/
cat: dūmodo credat hoc eē veꝝ: vt ptꝫ. ij.
q. vij. c. q̃q̃. in glo. Sed ſpāliter dicendo
aliq̃ pctm̃ de ſe cuiꝰ ↄtrariū eſt veꝝ: mor/
taliter peccat. Sed obijcitˀ de ſacerdote ce
lebrāte q̃ oīa crimina de ſe ſpāliter ↄfitetˀ
in p̃ncipio miſſe. Sed dic q̃ id facit: in pſo
na eccl̃ie: nullū enī vitiū eſt q̃ nō repiatˀ
in aliquo membro eccl̃ie. Uel dic vt dicit
Aug. q̃ ĩ vno pctō multa poſſunt notari.
Cū enī q̃s peccat mortaliter: cōmittit ho/
micidiū occidendo aīam ſuā: cōmittit fur
tum quia ſe ſubtrahit deo: cōmittit adul/
teriū qꝛ recedit a deo ⁊ fornicatˀ cū diabo/
lo: cōmittit piuriū qꝛ fidē ꝓmiſſam in ba/
ptiſmo nō ſuat: q̃ dic ⁊ in oībus vitijs in
q̃bꝰ homo miſer peccare pōt: hec ibi ĩ glo.
Ad maiorē tñ euidentiā huiꝰ vitij quod
eſt ironia ſciēdū ſm Tho. ſcd̾a. 2ᵉ. q. cxiij.
q̃ hoc q̃ aliqui de ſe minora dicāt ↄtinge/
re pōt dupliciter. Uno mō ſalua veritate:
dum ſcꝫ maiora q̃ ſūt in ip̃is reticēt: q̃dam
vero minora detegūt ⁊ de ſe ꝓferūt: q̃ tñ ĩ
ſe eſſe recognoſcūt: ⁊ ſic minora de ſe dice/
re non ptinet ad ironiā nec eſt peccatū ſm
genus ſuū: niſi p alicuius circūſtantie cor
ruptionē. Alio modo dicit minora quis a
veritate declinās: puta cū aſſerit de ſe ali/
quid vile quod in ſe non recognoſcit: aut
cū de ſe negat aliq̃d magnum q̃ tñ perci/
pit eſſe ĩ ſeip̃o: ⁊ ſic ptinet ad ironiā ⁊ ſem/
per eſt peccatū. Iactantia tñ grauius eſt:
qꝛ ironia ⁊ iactantia circa idem mentiunt
verbis vel q̃buſcunq; exterioribus ſignis
ſcꝫ circa ↄditionem pſone ⁊ q̃tum ad hoc
ſunt equalia: ſꝫ vt in plurimū iactātia ꝓce
dit ex motiuo turpiori ſcꝫ ex appetitu lu/
cri vl̾ honoris: ironia vero ex hoc q̃ fugit
licꝫ inordinate per elationeꝫ alijs grauis
eſſe. Et ſm hoc phus dicit: q̃ iactātia gra/
uius eſt peccatū q̃ ironia. Cōtingit tamē
q̃nq; q̃ aliquis minora de ſe fingit ex aliq̃
alio motiuo ſcꝫ ad dolo ſe decipiendum: ⁊
tunc ironia grauior ē: vnde Eccl̃i. xix. Eſt
qui nequiter ſe humiliat et interiora eius
plena ſunt dolo. Deniq; aliquādo in vno
facto q̃dam incurrūt vitiū ironie ⁊ iactan
tie ſimul: cum ſcꝫ per aliquā corporalē ab/
iectionem oſtētare intendūt aliquā excel/
lentiaꝫ ſpālem: de q̃bus ait dñs Matth.
vj. Qui exterminant facies ſuas vt appa
reant hominibꝰ ieiunātes: abijciunt enī ⁊
deſpiciūt ſe in cibo: potu: veſtibꝰ: ⁊ ſimili/
bus corporaliter: vt laudentur et eleuentˀ
ſpiritualiter: et illi grauius peccāt. His
viſis ꝓcedendum eſt de quarta filia vane
glorie que dicitur hypocriſis: de cuius de
teſtabilitate dicit Augu. ⁊ habetur. xij. q.
j. c. certe. Ego ſum qui ſtatueram nullum
ordinare clericum: niſi qui mecum vellet
manere: aut ſi vellet a ꝓpoſito diſcedere
recte illi tollerem clericatū. Ecce in cōſpe/
ctu dei ⁊ veſtro muto conſiliuꝫ qui velint
habere aliquid ꝓprium quibus non ſuffi/
cit deus nec eccl̃ia eius maneāt vbi volūt
⁊ vbi poſſunt non eis auferā clericatum:
nolo habere hypocritas: malum eſſe quis
neſciat: malum eſt cadere a ꝓpoſito ſꝫ peiꝰ
eſt ſimulare ꝓpoſitum. Et poſt pauca. Si
foris non ſeruat ſanctitatē dimidius ceci/
dit. Si intus habuit ſimulationem totus
cecidit. Glo. Peius enī ē per hypocriſim
peccare q̃ manifeſte: vt patet extra de he/
retˀ. c. cum ex iniuncto. Sicut plus ē vene/
no occidere q̃ gladio. C. de maleficˀ. l. j.
Ad maiorem tamen euidentiā ſciendū:
B q̃ ſm Iſid. ĩ li. ethymolˀ. hypocrita greco

ſermõe: latino ſimulator interꝑtatur: qui dum intus malus ſit: vt bonꝰ ſe palã oſtẽdit: ypo enĩ falſũ criſim indiciũ īterꝑtaꝛ. Et nomẽ hypocrite tractũ ẽ a ſpecie corꝝ in ſpectaculis ꝯtecta facie incedũt: diſtinguẽtes vultum vario colore: vt ad ꝑſone colorẽ quã ſimulãt ꝑueniant: modo in ſpecie viri modo ĩ ſpecie femine: vt ĩ ludo populũ fallãt. Sic hypocrite dicunꝛ ꝙ in exercitijs et in oĩ vita humana ſe volũt videri ⁊ reputari qḋ nõ ſunt: qꝛ ſimulant ſe iuſtos nõ exhibẽt: ⁊ ſic oĩs hypocriſis ẽ ſimulatio: nõ tamẽ oĩs ſimulatio ẽ hypocriſis: ſed ſolũ illa q̄ quis ſimulat ꝑſonam alterius: ſicut cũ peccator ſimulat ꝑſonaꝫ iuſti. Nõ ſi objiciꝛ: hypocrita nõ ſemꝑ ſimulat qꝛ plerũqꝫ interiꝰ agit qḋ exterius oſtẽdit: iuxta illud Matth. vj. Cũ facꝭ elemoſynaꝫ noli tuba canere ſicut hypocrite faciũt. Ad hoc dicẽdũ ẜm Tho. ſcḋa 2e. q. cxj. ꝙ opus exteriꝰ naturaliꝛ ſignat intentionem: cum ergo quis ꝑ bona oꝑa que facit ex ſuo genere ad dei ſeruitiũ ꝑtinentia non q̄rit deo placere ſed hoĩbus: tũc ſimulat rectã intẽtionẽ quã nõ habet. Quis nõ ſimulat aliqḋ rectũ opꝰ qḋ non agit. Hic q̄ri põt: vtꝝ hypocriſis ſemper ſit mortale peccatũ: ꝓ̄ſertim cum Greg. xxxj. moral. dicat ꝙ hypocrite ex malicia peccãt: ſed hoc eſt grauiſſimũ et ꝑtinet ad peccatũ in ſpiritũſanctũ. Ad hoc dicendũ: ꝙ aliqñ hypocriſis ſumiꝛ large ꝓ oĩ ſimulatiõe: ⁊ tũc ẜm Aſteñ. ẽ q̄druplex ſpecies hypocriſis vel ſimulatiõis. Prima ſpecies ẽ cautele: ⁊ hec fui iehu. iiij. Reg. x. et dauid corã rege geth. j. Regꝭ. xxj. et de his habeꝛ. xxij. q. ij. c. Utilem aſſimilationẽ ⁊ in tẽpore aſmedã iehu regis iſrꝉ nos docet exemplũ: qui non potuiſſet interficere ſacerdotes baal niſi finxiſſet idoluꝫ ſe adorare velle ⁊c̃. vide tex. et gloſã. Scḋa ſpecies eſt inſtructionis: q̄ fuit ĩ chriſto ꝙ finxit ſe longius ire: in ꝙ erudiuit exhibendũ officiũ hoſpitalitatis ꝙ coegerũt euꝫ apud ſe manere ꝑ qḋ eũ cognouerunt. Tertia eſt ſignatiõis cum ſcꝫ iacob ſimulauit ſe eẽ Eſau: vñ diẽ Augꝰ. ꝙ qñ fingimus illḋ qḋ nihil ſignat eſt mẽdaciũ: cum aũt fictio nr̃a ſignat aliquid: non eſt mendaciũ ſed aliqua figura veritatis. Quarta deniqꝫ ſpẽs eſt duplicitatis: ⁊ hec ꝓprie ẽ hypocriſis ꝓut ſtricte capiꝛ. Et tũc ẜm Tho. vbi ſ: in hypocriſi duo ſũt ſcꝫ defectꝰ ſanctitatis ⁊ ſimulationis. Si ergo hypocrita dicaꝛ ille cuiꝰ intẽtio ferꝛ ad vtrũqꝫ: vt ſcꝫ q̇s nõ curat ſãctitatẽ habere ſꝫ ſolũ ſanctꝰ apparere: ſicut accipi ꝯuenit in ſacra ſcriptura: ſic manifeſtũ eſt ꝙ ſit mortale pctm̃. Nullꝰ enĩ priuaꝛ totaliter ſãctitate niſi ꝑ peccatũ mortale: nec ſolũ mortale ſꝫ etiam deteſtabile: quia Job. ij. dicit glo. ꝙ ſimulata eq̄tas non eſt eq̄tas ſꝫ duplicatũ peccatuꝫ. Si vero talis hypocrita dicaꝛ ꝙ ſanctitatẽ intẽdit ſimulare: a q̄ deficit ꝑ peccatuꝫ mortale: tũc q̄uis ſit in pctõ mortali ex ꝙ priuaꝛ ſãctitate vite: non tñ ip̃a ſimulatio ẽ ei ſemꝑ peccatũ mortale: ſꝫ qñqꝫ veniale: qḋ diſcernẽdũ ẽ ex fine: ꝙ ſi ꝯtrariaꝛ charitati dei vel ꝓximi: puta ſi ſimulat ſãctitatẽ vt falſam diſſeminet doctrinam: vel vt adipiſcaꝛ eccleſiaſticã dignitatem indignꝰ vel q̄cunqꝫ alia bona tp̃alia in q̄bꝰ finem ꝯſtituit erit pctm̃ mortale. Si vo finis intentꝰ non repugnat charitati erit pctm̃ veniale: vt cuꝫ q̇s ĩ ip̃a fictiõe delectaꝛ. Cõtingit tñ qñqꝫ ꝙ q̇s ſimulat ꝑfectionẽ ſanctitatꝭ q̄ nõ eſt de neceſſitate ſalutꝭ: ⁊ talis ſimulatio nec ſemꝑ ẽ mortale: nec ſemꝑ ẽ cũ pctõ mortali. Et addit Aſten. ꝙ ſi q̇s ſimulat ſãctitatẽ ad dei honorẽ ⁊ ꝓximoꝝ ſalutẽ vel edificationẽ: nõ peccat ſꝫ etiã mereꝛ ſi ẽ ĩ charitate: vt cuꝫ q̇s ad edificationẽ magis religioſum ſe oñdit corã ſecularibꝰ vel extraneis q̄̃ corã fratribꝰ. Deniqꝫ eꝛ de imu. eccliaꝝ. ĩ. c. plerũqꝫ: dicit Inno. ꝙ hypocrita ſub noĩe boni chriſtiani bona ꝯq̄rẽs: teneꝛ ad reſtitutionẽ. xiiij. q. v. c. nõ ſane: nõ tñ illi ꝙ dedit: qꝛ ꝯſecutus eſt mercedẽ ſuã ſꝫ paupibꝰ vel alijs pijs locis erogare põt.

Proinde circa q̄ntã filiaꝫ q̄ ꝑtinacia dꝛ q̄ri põt q̇d ſit. Ad hꝫ dicẽdũ: ꝙ ꝑtinacia vꝉ ꝑtinax diciꝛ ille ꝙ factũ ſuũ malũ vꝉ dictũ ꝑtinaciꝛ defendit ne videaꝛ erraſſe. Et opponiꝛ ꝑſeuerãtie: qḋ ſic ꝑꝫ. Nã Aug. ĩ li. de ꝑſeuerãtia diẽ: Aſſerimꝰ donũ dei eẽ ꝑſeuerãtiã: q̄ vſqꝫ ĩ finẽ ꝑſeuerat ĩ chriſto. i. in vtute q̄ ꝯſiſtit ĩ medio. Dicit enĩ Tulliꝰ ĩ rhetoꝝ. ſua ꝙ ꝑſeuerãtia ẽ in rõne bñ ꝯſiderata ſtabilis ⁊ ꝑpetua ꝑmãſio. Et habet duo vitia oppoſita. Primũ dꝛ mollicies ſicut dicit phus in. vij. ethicoꝝ: ꝙ molli opponiꝛ ꝑſeueratiuꝰ. Quod doctor ſanctus ſcḋa 2e. q. cxxxviij. ſic declarat: dicens: ꝙ laus ꝑſeuerantie in hꝫ cõſiſtit: ꝙ aliq̇s non recedit a bono ꝓpter diuturnam tolerãtiã difficilium ⁊ laborioſorum: cui directe videꝛ opponi ꝙ aliq̇s de facili recedat a bono ꝓpꝛ aliq̄ difficilia q̄ ſuſtinere nõ põt: et

hoc ꝑtinet ad rõnem molliciei: qꝛ molle diciꝛ qḋ facile cedit tangenti. vñ. j. Corꝭ. vj.
C Nec adulteri nec molles. i. muliebria patiẽtes. i. incõſtantiã animi ⁊ etiã qñqꝫ imũdiciã corꝑis: qꝛ mollicies qñqꝫ cauſaꝛ ex naturali diſpoſitiõe qua ſcꝫ habẽt animũ minꝰ ꝯſtantem ꝓpter fragilitatẽ cõplexionis: ⁊ hoc modo cõꝑanꝛ femine ad maſculos vt phus dicit. vij. ethico. Aliqñ vero ex ꝯſuetudine: cũ enĩ quis ꝯſuetus eſt voluptatibꝰ frui difficiliꝰ põt eaꝝ abſtinẽtiã ſuſtinere. Vñ ẜm hoc ꝓprie mollis diciꝛ: ꝙ recedit a bono ꝓpter triſticias cauſatas ex defectu delectationũ quaſi cedẽs debili mouẽti: ⁊ plerũqꝫ ducit ad deteſtabilem molliciẽ corꝑalis imũdicie. Scḋm vitium oppoſitũ ꝑſeuerãtie eſt ꝑtinacia: qꝛ ſicut ꝑſeuerantia laudaꝛ ſicut exiſtẽs in medio ĩ quo ꝯſiſtit virtus: ⁊ mollis vituꝑaꝛ ꝓpꝛ defectum medij ſcꝫ ꝓpter defectum delectationũ q̄bus carere nõ põt: ſic ꝑtinax vituꝑaꝛ ꝓpter exceſſum medij ꝑſeuerãs in ꝓpria ſentẽtia plus q̄̃ oportet. Et ſicut ꝑſeuerãtia ꝑſiſtit ĩ bono: ſic ꝑtinax in malo: volens ꝑ hoc ſuam excellentiam demõſtrare quã nimis appetit: ⁊ cõtrariã ꝯfuſionẽ nimis refugit: ⁊ ſic oriꝛ ex inani gloria. Diciꝛ ꝙ ꝑtinax valde vel imprudenter tenẽs dirꝰ: irreuocabiliꝛ ĩdocibilis: obſtinatꝰ: ḋ vnꝛ. ĩ de: ex graui. ꝙ. ſane: ⁊ ḋ ſñ. tri. cle. j. porro. in glo. Sexta vo filia dꝛ diſcordia: q̄ ĩportat quandã diſgregationẽ voluntatũ: inquãtũ ſcꝫ volũtas vniꝰ ſtat ĩ vno: ⁊ voluntas alterius ſtat ĩ altero. Qꝛ autẽ alicuiꝰ volũtas in ꝓprio ſiſtit: ꝓuenit ex hoc ꝙ aliquis ea ꝙ ſunt ſua ꝑfert his que ſunt alioꝝ: qḋ cuꝫ fit inordinate ꝑtinet ad ſuꝑbiam: ⁊ ideo diſcordia ꝑ quã vnuſq̇ſqꝫ tenet qḋ ſuũ eſt: ⁊ recedit ab eo qḋ alteriꝰ eſt: poniꝛ a Gregorio filia inanis gl̃ie. Verũtamẽ vt diẽ Aſteñ. li. ij. Inquãtũ diſcordia ab alteriꝰ volũtate recedit: hoc ꝑtinet ad inuidiã ⁊ cauſaꝛ ab inuidia vt terminꝰ a quo: a vana aũt gl̃ia vt terminꝰ ad quẽ. Et qꝛ in quolibet motu terminꝰ ad quẽ potior eſt termino a quo ⁊ finis potior ẽ ꝑncipio: ideo poniꝛ filia inanis glorie: licꝫ ex vtraqꝫ oriri poſſit ẜm diuerſas rationes.

Hinc q̄ri põt: vtꝝ diſcordia ſit pctm̃ mortale: ꝓ̄ſertim cũ mortale nõ repiaꝛ in viris ſanctis: ſꝫ diſcordia repitur ĩ eis fuiſſe: qꝛ diciꝛ Actꝭ. xv. Facta eſt diſſenſio inꝛ paulum ⁊ Barnabã ita vt diſcederẽt abinuicẽ. Sic etiã Chryſoſtomꝰ diſcordabat a q̄daꝫ epõ viro ſancto noĩe Epiphaniꝰ: vt ꝑꝫ in eius legẽda. Ad hoc rñdet ſanctus Tho. ſcḋa 2e. q. xxxvij. ꝙ diſcordia cõcordie opponiꝛ. Cõcordia vero cauſatur ex charitate inquãtũ ſcꝫ charitas multoꝝ corda coniungit ĩ aliqḋ vnũ: qḋ eſt ꝑncipaliter q̄dẽ bonũ diuinũ: ſecundario vero bonũ ꝓximi. Diſcordia ergo ea rõne pctm̃ ẽ inq̄tũ hmõi cõcordie cõtrariatur. Sed ſciendũ: ꝙ hec ꝯcordia ꝑ diſcordiã tolliꝛ dupliciꝛ. Uno modo ꝑ ſe: alio mõ ꝑ accidens. Per ſe q̄dem in humanis actibꝰ ⁊ motibꝰ diciꝛ eſſe id qḋ eſt ẜm intentioneꝫ: vñ ꝑ ſe quis diſcordat a ꝓximo quãdo ſciẽter ⁊ ex intẽtiõe diſſentit a bono diuino ⁊ a bono ꝓximi in quo ꝯſentire deberet: ⁊ hoc eſt pctm̃ mortale ex ſuo genere ꝓpter ꝯtrarietatem ad charitatẽ: licꝫ primi motus huiꝰ diſcordie ꝓpter imꝑfectionẽ actꝰ ſint peccata venialia. Et ex his ꝑꝫ: ꝙ facere diſcordiã ꝑ quã tolliꝛ bona cõcordia quã charitas facit ẽ graue peccatũ. Vñ diciꝛ Prouer. vj. Sex ſũt que odit deus et ſeptimũ deteſtatur anima eiꝰ. Et hoc ſeptimũ ponit euꝫ ꝙ inter fratres ſeminat diſcordiã. Porro ꝑ accidẽs ex hoc ꝯſideratur ĩ humanis actibus ꝙ aliquid ẽ ꝑter intentionẽ. Nã cum aliquoꝝ intentio fertur ad aliqḋ bonum qḋ ꝑtinet ad honorẽ dei vel vtilitatẽ ꝓximi: ſed vnus eſtimat hoc eſſe bonũ: alius aũt ꝯtrariã habet opinionẽ: tũc eſt diſcordia ꝑ accidens ꝯtra bonũ diuinũ vel ꝓximi vtilitatẽ: ⁊ talis diſcordia non ẽ pctm̃ nec charitati repugnat. Et talis diſcordia fuit inter Paulũ ⁊ barnabã: qꝛ vterqꝫ bonum ĩtẽdebat: ſed vni videbaꝛ hoc bonũ eſſe ⁊ alij aliud qḋ ad humanũ defectuꝫ ꝑtinebat. Non enĩ erat talis ꝯtrouerſia in his que ſũt de neceſſitate ſalutꝭ: q̄uis hoc ip̃m fuerat ordinatum ꝓuidentia diuina ꝓpter vtilitatẽ inde ſequentẽ. Verũtamẽ ſi talis diſcordia eſſet vel cum errore circa ea que ſunt de neceſſitate ſalutis: vꝉ indebita ꝑtinacia adhibereꝛ ad ſcandalũ alterius vel etiã plurimoꝝ: tũc non excuſareꝛ a mortali. Preterea ſicut volũtas hoĩs adherẽs deo ẽ quedã regula recta: a q̄ peccatum ẽ diſcordare: ſic volũtas hoĩs deo ꝯtraria eſt q̄dam ꝑuerſa regula: a qua bonum ẽ diſcordare. Et ideo ſicut facere diſcordiam ꝑ quã tolliꝛ bona cõcordia ẽ graue peccatuꝫ: ſic cauſare diſcordiã per quã tolliꝛ mala ꝯcordia ſcꝫ in mala voluntate laudabile eſt. Sicut fecit Paulꝰ iter co

qui iter ſe cõcordes erant in malo: diſſenſi
onem ponẽs Act᷑.xxiij.cũ clamauit. Fra/
tres ego phariſeus ſum: filius phariſeoꝝ:
ꝺ ſpe ⁊ reſurrectiõe mortuoꝝ ego iudicor.
Ex his patet ꝙ diſcordia eſt ex vnius pec/
cato: puta cuꝫ vnus vult bonum cui alter
reſiſtit: quãdoqꝫ cum peccato vtriuſqꝫ: pu
ta cum vterqꝫ diſſentit a bono alterius et
vterqꝫ diligit bonum ꝓprium. Septima
nanqꝫ ⁊ vltima filia dicit̃ p̃ſumptio noui/
tatũ: qua quis noua ⁊ inſolita dicit vel in
uenit. Et eſt duplex p̃ſumptio vitioſa ſm
Aſten.li.ij.ti.lxj. Una eſt que orit̃ ex pro/
pria virtute: que ẽ ſpecies ſupbie vel vane
glorie ⁊ opponit̃ magnanimitati: q̃ ponit
modũ rationis circa honores: ⁊ ſic ꝯſiſtit
in medio: non q̃dem ſm quãtitatẽ eius in
quo tendit qꝛ tendit etiã in maximũ: ſꝫ cõ/
ſtituitur in medio ſm ꝓportionẽ ad ꝓpriã
facultatem: quia nõ in maiora tendit qꝫ ſi/
bi cõueniant. Preſũptuoſus vero ſm pro
portionẽ ſue facultat᷑ excedit: ⁊ oritur ex
inani gloria. Altera p̃ſumptio vitioſa eſt:
que ꝯſurgit ex cõtemptu diuine iuſticie: q̃
ſi ex ſola electione ꝓcedit eſt peccatũ ĩ ſpi
ritũſanctũ: de quo viſum eſt alibi: ⁊ tũc di
recte videt̃ oriri ex ſupbia: quia talẽ quis
ſe exiſtimat ꝙ deus eum etiã peccantẽ nõ
puniet vel a gloria nõ excludet. Eſt tamẽ
tali p̃ſumptione deſperatio peior: quia vo
luntas per deſperationẽ totaliter a deo re
cedit: non enĩ innitit̃ miſericordie quã cõ
temnit: nec iuſticie quia quãtũ poteſt eam
refugit: per p̃ſumptionem autem in deum
tendit licꝫ inordinate. Ad laudẽ dei.

Sequũt̃ ſermões ꝺ p̃cepto ſcđo.

De iuramẽto. Quõ licitũ ſit: ⁊ q̃ conditiones ſubintelligũt̃ in iu ramẽto ꝓmiſſorio: Sermo I

A

n

On aſſumes no

men dei tui inuanum. Exo.
xx. Hoc eſt ſcđm p̃ceptũ pri/
me tabule: q̃đ ordinat homi
nem ad reuerentiã ſũme ve/
ritatis. Nam in eo ſm Aug. ꝓhibet̃ oĩe
iuramentũ friuolũ ⁊ etiam oĩe piurium:
vterqꝫ enĩ qui friuole iurat ⁊ q̃ falſe iurat
nomẽ dei ſui inuanũ aſſumit: quia p̃inus
ſine cauſa nominat ſummã veritatẽ: ſecũ/
dus autẽ eam nominãs cõtemnit piuran/
do. Ad maiorẽ autẽ euidentiã ſciendũ:
ꝙ Henric᷒ de vrimaria p̃ceptum iſtud tri/
pliciter exponit. Uno modo de trãſgreſſi/
one iuramenti vt ſit ſenſus: non aſſumes
nomen dei tui inuanũ: execrabiliter ſcꝫ p/
iurando vel iurãdo: vt qꝛ dictum eſt: q̃ fal
ſe iurat ⁊ q̃ friuole iurat: vterqꝫ nomẽ dei
aſſumit inuanũ. Secũdo modo exponitur
de voti trãſgreſſione ſub hoc ſenſu. Nõ aſ/
ſumes nomẽ dei tui inuanũ: votũ ſcꝫ tuũ
deo factũ trãſgrediendo. Nam votũ ẽ ali/
cuius boni cum deliberatiõe facta dei pol
licitatio. Ex quo patet ꝙ voti trãſgreſſio
ſub h̃ p̃cepto ꝓhibet̃. Tertio mõ exponit̃
de trãſgreſſiõe blaſphemie ⁊ maledictiõis
ſic intelligẽdo: non aſſumes nomẽ dei tui
inuanũ. ſ. in ꝟbo maledicto. Deinde q̃ri
põt. Cur domin᷒ huic p̃cepto ⁊ etiã primo
et non alijs p̃ceptis addidit cõminationẽ
pene. Ad hoc r̃ndet Aſten.li.j.ti.xvij. ĩ fi.
ꝙ ratio hui᷒ eſt: qꝛ pene ſũt p̃cipue neceſſa
rie cõtra illos q̃ proni ſunt ad malũ: vt dꝛ
x. Ethico. Et ideo ĩ illis ſolis legis p̃cept᷑
addit̃ cõminatio penarũ: in q̃bus erat ꝓ/
nitas ad malũ. Erãt autẽ homĩes ꝓni ad
idolatriã ꝓpter ꝯſuetudinẽ generalẽ gen
tium. Similiter hoĩes ꝓni ſunt ad piuriũ
ꝓpter iurandi frequentiã: ⁊ ideo mag᷑ cõ
minatio his duob᷒ primis p̃ceptis addit̃
hec ille. Notandũ igit̃ q̃tum ad primuꝫ
quo trãſgredit̃ iſtud mandatũ: ꝙ iuramẽ
tum ſm Hoſ. in ſum. e. ti. eſt affirmatio vł
negatio ſacre rei atteſtatione firmata. Et
ideo dicit̃ ſacre rei: qꝛ nõ licet iurare p cre
aturas nõ ſacras: vt ptꝫ Mat.v. Et poni/
tur ex̃ de iureiur̃. in. c. et ſi chriſt᷒. vbi ſub/
dit̃: licꝫ iuramẽtũ dñs ꝓhibuiſſe videat̃:
nũq̃ tñ p creatorẽ ſed p creaturã iurare ꝓ
hibuit: ne p hmõi iuramentũ trãfferat̃ ad
creaturã honorificẽtia creatoris: q̃re cum
in euangelio p̃miſiſſet: dico vobis nolite
iurare oĩno: ſtatim ſubiunxit: neqꝫ p celũ
⁊c̃. Et ſequit̃. Quis non ſit p creaturã iu
rãdum: ſi tñ iuret̃ p creaturã: ſeruãdũ eſt
q̃dem: dũmodo licitũ ſit q̃đ iurat̃. Uide
ibidẽ vlteri᷒ ſi placet etiã glo. niſi tñ p il/
las creaturas de q̃bus in iure pmittit̃: vt
p crucẽ: euangeliũ: ordinẽ: altare: p ſalutẽ
p̃ncipis ⁊ ſimilia in iure ꝯceſſa. j. q. vij. q̃/
tiens. Ad maiorem autẽ horũ notitiam
queri poteſt. Utrũ liceat iurare p aliquam
creaturam. Ad hoc reſpondet Aſten. li. j.
ti. xviij. ꝙ iuramentũ dupliciť fieri habet.

Quoddã enĩ fit per interp̃tationẽ: vt cuꝫ
dicit̃ ita me iuuet filius meus: ⁊ ſm hanc
iurandi formaꝫ creatura non inuocat̃ ad
teſtificandum: ſed potius oppignorat̃ ipi
creatori: ſm ꝙ dicit Aug. ⁊ eſt licitum: qꝛ
lꝫ oĩs creatura ſit creatoris: tamẽ bonũ
vel ſolatiũ quod ex ea recipim᷒ eſt nobis
ꝯceſſum a deo: ⁊ ideo deo tanq̃ noſtrũ op
pignorare poſſumus. Hoc tamẽ genus iu
ramẽti ſm Aug. ẽ grauiſſimũ. Aliud aũt
fit p veritatis teſtimoniũ ⁊ inuocationem
vt cum quis iurat p aliquem ad inuocan/
dum eum ĩ teſtẽ. Poteſt autẽ creatura du
pliciter in teſtimoniũ ĩuocari. Uno modo
ſm ſe: ⁊ hoc modo nõ licet: qꝛ ſic crederẽt
ꝙ aliquid numinis eſſet in ea ratiõe cui᷒
veritas poſſit dici per hmõi teſtimonium
confirmari. Et ſic dicit̃ Matth. v. Nolite
iurare neqꝫ p celum ⁊c̃. glo. ibidẽ. Quod
pfectionis eſt docuit cum dixit non iurare
oĩno: quod vero ſupſtitioſum eſt reſecauit
cum ſubdit: neqꝫ p celum. Si tamẽ iuratũ
eſt p eas: perinde habebit̃ ac ſi eſſet iura/
tum p deum: vt extra ꝺ iureiur̃. c. et ſi chri
ſtus: quia multa ꝓhibentur que tamen fa
cta tenent: et. c. quẽadmoduꝫ. §. ꝙ ſi poſt.
Alio modo põt inuocari creatura in teſtẽ
inquãtũ relucet in ea diuine veritatis ve/
ſtigium: ⁊ hoc modo licet iurare p creatu/
ras: quia nihil aliud ẽ q̃ p eũ iurare q̃ re/
lucet in creatura. Et ea de cauſa cõcedunt
iura p quaſdã creaturas iurare: vt p ſan/
ctos: p crucem: p euangeliuꝫ: p ordinẽ ⁊c̃.
etiam p p̃ncipis ſalutẽ: quia intelligit̃ iu/
rare p deum cui᷒ iudicio ſalus p̃ncipis cõ
ſiſtit. Hodie tamẽ non videt̃ ſic eſſe iuran
dum: licꝫ hoc fuerit patrib᷒ noſtris conceſ
ſum. Item p altare vel reliquias. xxij. q. j
c. habemus. Similiter p fidei interpoſiti/
onem ſm Berñ. vt in dicto. c. et ſi chriſt᷒.
Singulariter tamẽ ꝓhibetur ne iuretur p
caput vel p capillos dei: ꝓpter quoſdã he
reticos qui quadã ruſticana ſimplicitate
dixerũt deũ habere membra humana: cuꝫ
tamẽ de᷒ ſit ſpũs incorpore᷒: vt ptꝫ. xxiiij.
q. iij. c. quidam. vbi recitat multas here/
ſes: inter quas ponit antropomorphitas:
qui ꝑ eorũ ſimplicitate ruſticana deuꝫ ha
bere mẽbra humana que in diuinis libris
ſcripta ſũt arbitrãtur: pſona tamẽ filij ſcꝫ
chriſtus deus ⁊ homo mẽbra habet huma
na. Et ſm Aſten. blaſphemia eſt: quando
quis iurat per membra domini que ĩ alijs
hominib᷒ reputant̃ inhoneſta: vnde talis
mortaliter peccat: qui vero iurat per domi
ni membra que non cenſentur turpia: nec
cum execratione ſed cum quadaꝫ reueren
tia: non peccat mortaliter niſi duceret in
conſuetudinem: quia hoc parit diuinũ cõ
temptum. Qꝛ ſi iurat cum execratione vel
irreuerẽtia p membra vel vulnera chriſti:
tunc illa iuramẽta non ſolũ ſunt mortalia
ſed etiã execrabilia: quia magna irreuerẽ
tia et deteſtãda malicia eſt mẽbra ⁊ vulne
ra chriſti p̃cioſa ĩuanũ aſſumere vnde no/
bis tota ſalus effluxit: vnde in aliquibus
terris talia iuramenta ſic ſunt ꝓhibita: ꝙ
quicunqꝫ in talib᷒ offendit aurem vel digi
tum vel aliquãdo linguã pdat. Deinde B
queri põt que fuit cauſa inſtitutiõis iura/
menti. Reſpõdet Ray. ꝙ duplex fuit cau/
ſa. Prima ꝓpter infirmitatẽ non creden/
tium: vtputa cuꝫ aliquib᷒ ſuadetur aliq̃đ
bonum aut verum ⁊ non credunt ſimplici
verbo introductũ non ꝙ iurare poſſum᷒:
vt patet. xxij. q. j. c. non eſt cõtra p̃ceptum
domini iuratio que a malo eſt nõ iurantis
ſed incredulitatis a quo iurare cogit̃ ⁊c̃.
vide ibidem. Alia fuit cauſa pmiſſiua ſcꝫ
ad vitandum idolatriaꝫ: ꝓpter quod fuit
conceſſum iudeis iurare per deum: ne iu/
rando per creaturas in idolatriam incide
rent: vt patet. xxij. q. j. c. conſidera. Eſt er/
go iuramentũ licitum et meritoriũ: quan/
do per ipſum primo ſubuenitur. Uñ pš.
Domine q̃s habitabit ⁊c̃. Qui iurat pxi/
mo ſuo ⁊ non decipit. Cauenda tamen eſt
aſſuefactio iuramenti ꝓpter piculũ periu/
rij: ꝓpter quod nõ niſi ꝓpter neceſſitateꝫ
vel vtilitatẽ iurandũ eſt: vt patꝫ. xxij. q. j.
c. ita: ergo ĩtelligitur p̃cepiſſe dominuꝫ ne
iuraret̃ ne quiſq̃ ſicut bonũ appetat iuſiu
randũ: ⁊ aſſiduitate iurãdi ad piuriũ p cõ
ſuetudinem delabat̃: q̃propter que intelli
git nõ in bonis ſed in neceſſarijs iuratio/
nem habendã: refrenet ſe quãtũ poteſt: vt
nõ vtatur niſi neceſſitas cogat ⁊c̃. Patet
etiam duplici ratione ꝙ in neceſſitate vel
vtilitate licitum ſit iurare. Primo ratiõe
originis: quia iuramentũ introductuꝫ eſt
ex fide: quia credunt homĩes deum habe/
re veritatẽ infallibilẽ et omniũ cognitorẽ
⁊ pulſorẽ vniuerſalẽ. Scđo ratione finis:
quia iuramentũ introducit̃ ad certifican/
dum homĩes ⁊ finiẽdum cõtrouerſias: vt
dꝛ ad Heb. vj. Solo enĩ iuramento credit̃
q̃ ꝺ ꝯſcia alicui᷒ dubitat̃: vt ptꝫ ex̃ ꝺ ſen.
ex. c. ſi ꝟo. ij. Qꝛ ſi obijcit̃ illđ Mat. v.

Dico vob nõ iurare oĩno: et Iaco. v. Ante
oĩa fratres mei nolite iurare. Reſpõdet
Aſten. ꝙ quidam heretici ſcꝫ manichei dixe
runt omne iuramentũ eſſe illicitũ ex verbis
iam allegatis: qꝛ neſcierũt diſtinguere ꝙ
aliũ ſenſũ facit negatio ꝓpoſita: vt dicẽ
do: nõ oĩno iurare: q̃ equipollet ꝑticula
ri negatiuo ⁊ aliũ negatio poſtpoſita: vt
dicẽdo: oĩno non iurare: q̃ equipollet vni
uerſali negatiuo: deus enĩ non dixit: oĩno
non iurabis ⁊ ſed dixit: non oĩno iurabis:
id ẽ nõ iurabis oĩ modo et ex oĩ cauſa. Et
ſm̃ Aug. in li. de mẽdacio: hoc ideo dictũ
eſt: ne ſcꝫ iurãdo ad facilitatẽ iurãdi veni
atur: ⁊ ex facilitate ad ꝯſuetudinẽ: ⁊ ex cõ
ſuetudine ad piuriũ incidat: quia dicitur
Eccl. xxiij. Vir multũ iurans implebitur
iniq̃tate: ⁊ non recedet de domo eiꝰ plaga.

Deinde q̃ri põt vtrum tres comites qui
ponunt Hiere. iiij. iurabunt viuit dñs in
veritate et iudicio ⁊ iuſticia. In iuramẽto
q̃libet exigunt: vt recte fiat iuramentũ et
euitet vanum iuramentuꝫ. Ad hoc rñdet
canon. xxij. q. j. c. ⁊ iurabunt: ⁊. q. ij. c. ani
maduertẽdũ: ⁊ ex de iureiur. c. ⁊ ſi chriſtꝰ:
ꝙ ſic. Nec mirũ: qꝛ in iuramento ẽ magnũ
periculũ: tum ꝓpter dei magnitudinẽ cuiꝰ
teſtimoniũ inuocat: tum ꝓpter labilitateꝫ
lingue humane cuꝰ verba iuramẽto cõfir
mant: vnde iuramentuꝫ non reddit verũ
vel licitũ niſi tribꝰ his comitibꝰ fuerit ful
citũ. Quod ſic declarat Aſten. li. j. ti. xviij.
quia iuramentũ cõpat ad tria. Primo ad
iurãtẽ a q̃ ꝓcedit: et ſic debet ſibi iudiciũ
diſcretionis. i. debita deliberatio ⁊ diſcre
tio: vt ſcꝫ nõ iuret etiã verum: niſi ꝓpt ne
ceſſitatem vel vtilitatẽ. Ex hoc infert Ho
ſti. ꝙ furioſi nõ pñt iurare: nec pupilli ꝓxi
mi infantie: vt. xxij. q. v. c. pueri. niſi ĩ eta
te rõnabili ſint nõ cogant iurare: ⁊ qui ſe
mel piuratus fuerit nec teſtis ſit poſt hoc:
ad ſacramentũ non accedat nec in ſua cau
ſa vel alteriꝰ iurator exiſtat. Et hoc ẽ verũ
in iudicio: nam ex iudiciũ poteſt iurare et
deierare ex q̃ habet ſenſum: vt ex de delic.
pu. pueris. nec puer põt eſſe teſtis ſcꝫ infra
xiiij. annũ. vt vꝫ. iiij. q. iij. c. j. Secũdo iu
ramẽtũ cõpatur ad rem de qua fit iuramẽ
tũ: ⁊ ſic debet ſibi veritas: vt ſit adeq̃tio ſer
monis ⁊ rei: q̃ veritas eẽ debet in ꝯſcĩa iu
rãtis facta debita diligẽtia: ita ꝙ ex parte
ꝓprie ꝯſciẽtie credat firmiter ita ſic iurat:
⁊ h̃ in iuramẽto aſſertorio: ⁊ ita facere ꝓpo
nat ſicut iurat in iuramẽto ꝓmiſſorio: ꝙ ſi
tñ credat ita eſſe: nõ debet iurare de ſcien
tia ſed de credulitate. Tertio iuramẽtũ cõ
parat ad cauſã ꝓ q̃ fit: ⁊ ſic debet ſibi iu
ſticia: vt ſcꝫ ꝓ cauſa iuſta fiat: ⁊ vt ſit lici
tũ ⁊ honeſtũ pro q̃ iurat. xxij. q. j. c. ita er
go. Cũ enĩ ſermo noſter dubiꝰ ſit: vt dicit
Sap. ix. Cogitatiões mortaliũ timide ⁊ ĩ
certe ꝓuidentie nr̃e: ideo vt ſermo nr̃ ꝓ di
uinam veritatẽ ꝯfirmet: indiget comitibꝰ
ipm̃ regentibꝰ ne ſit diſſimilis ĩnotate ve
ritati: ⁊ ideo ſi aliq̃s iſtoꝝ comitũ deficiat
nequaq̃ erit iuramentũ ſed piuriũ. i. illici
tum vel temerariũ iuramentũ: vt ſupra di
citur. xxij. q. ij. c. animaduertẽdũ: ⁊ ſic ptꝫ
ꝙ his tribus comitibꝰ cõcurrentibꝰ licitũ
eſt iurare. Quod ſi queritur: cur ḡ dñs dicit ĩ
euangelio: ſit ſermo veſter ẽ eſt: nõ nõ. Ad
hoc rñdet Aſten. vbi ſ. ꝙ affirmatio vĩ ne
gatio q̃ eſt ĩ corde: debet eſſe in ore: ſed qꝛ
hominũ creſcente malicia nõ credit aſſer
tioni ſimplici: ideo adiũxit dñs qđ ampli
us eſt a malo eſt: nõ culpe ſ; pene: nõ iuran
tium ſed iuramentũ exigẽntiũ: nam incre
dulitas huiuſmõi magĩ eſt pena q̃ꝫ culpa. C

Cõſequẽter q̃ri põt: qñ ꝑ iuramẽtũ ꝓſti
tũ quis obligat deo ⁊ qñ homini: ꝓſertim
cum homini ſemꝑ fiat ꝓmiſſio ꝑ deũ ꝑ eiꝰ
ſanctos: vel ꝑ eius ſacramẽta. Ad h̃ reſpõ
det Io. an. et poſt eũ Gaſpar de calð. latiꝰ
⁊ clariꝰ in. c. ij. de ſpon. ꝙ lꝫ iuramentũ ſit
ꝓſtitum deo: tñ tũc dicit ꝓſtitum deo cum
ꝑ id qđ iurat magis credit placere deo: vĩ
deo obligare magis ſiue ſit in faciẽdo ali
quod meritoriũ: vel ĩ abſtinẽdo ab aliquo
illicito: ⁊ ſic fit cauſa maioris meriti. Exẽ
plum ꝓmi: vt alicui iuranti religionẽ ĩtra
re vel ire vltra mare. Exemplũ ſcđi: vt qꝛ
iuraui non facere ea q̃ ſunt de genere pec
cati ſcꝫ nõ fraudare mẽſuras vel põdera ⁊
talia ac ſimilia non põt recipiens iuramẽ
tum etiam ſi ſit epiſcopꝰ vel ꝓlatus remit
tere: quia obligant iurantẽ deo non homi
ni: iuxta illud pſ. Vouete et reddite dño
deo veſtro: hoc ptꝫ extra de voto ⁊ vo. re
demp. c. magne deuotiõis: de iureiur. et ſi
chriſtus. Verũtamẽ tunc iuramentũ ꝓſta
tur homini nõ deo: cum iurat ſuꝑ obliga
tione vel pacto: ꝑ qđ quis intendit ipſum
hominẽ magis certificare vel reddere ſe
curum ⁊ ſibi tñ obligari: puta quia iura
uit alteri ſoluere pecuniã mutuatã vĩ ſcri
bere librũ. Io. de ligna. tamẽ dicit: ꝙ oẽ
iuramẽtũ ꝯcernit deũ: qꝛ ꝓmittit ꝑ religi
onẽ q̃ debet deo: ſ; in vim ꝯſequẽtie ꝯcer
nit homĩem: qñ ꝯcernit cõmodũ eiꝰ cui iura
tur: ⁊ tunc põt ab hoĩe remitti: de iureiu. c.
j. Cõcludit ergo Gaſ. ꝙ ſpõſalia ⁊ alia que
mutuo ꝯſenſu ꝯtrahunt: diſſenſu mutuo
diſſoluunt licet eẽnt iuramẽta: qꝛ ſublata
obligatiõe ſublatũ ẽ iuramẽtũ: ſicut dꝛ de
ſtatuto iuramẽto: ex de ꝓben. c. dilecto. Et
ꝙ hec remiſſio fieri poſſet facit regula iurĩ
li. vj. qđ fauore. ⁊. xxxj. q. vi. c. ſi qui. ĩ glo.
penul. vbi dicit: ꝙ ſicut parẽtes frangere
pñt ſponſalia filioꝝ ſic ⁊ remittere iuramẽ
ta. Deniq; q̃ri põt q̃ ꝯditiões in iuramẽ
to ſub intelligant licet nõ exprimant. Dicẽ
glo. ⁊ doctores in. c. quẽadmodũ. ex de iu
reiuran. ꝙ multe. nã in iuramẽto ꝓmiſſo
rio auctas pape ſiue ſuꝑioris intelligit ex
cepta: vt. e. ti. c. venientes. §. j. ad fi. đ q̃ tñ
poſtea latius videbit. Itẽ intelligit ſi deꝰ
voluerit vel dederit vel ſi deo placuerit: vt
pꝫ. xxij. q. ij. c. beatꝰ paulus. Itẽ niſi aliud
magis incõueniẽs interuenerit: nam ſi ti
bi ſane mentis iurẽ gladiũ reddere q̃ñcũ
q; peteres: adueniente furia vel voluntate
ꝑpetrandi homicidiũ non debeo tibi red
dere. xxij. q. ij. c. ne quis. Itẽ ſubintelligit
ſi mihi fidẽ ſeruaueris. e. ti. c. peruenit. ij.
vbi dicit: nec tu ei: etiã ſi ꝓmiſſum tuũ iu
ramẽto vel fidei obligatiõe interpoſita cõ
ditione firmaſſes: aliq̃tenꝰ teneris ſi con
ſtat eũ cõditioni minime paruiſſe. Ex hoc
etiã cõcludit ꝙ ſi mulier ꝯtra fidẽ ſponſa
liũ vel matrimonij venerit: licet iurauerit
eã accipe in vxorẽ: tamẽ aliã ducere poſſet
nõ obſtante iuramẽto: qꝛ vt ptꝫ in hoc c. ñ
ſeruanti fidem: fides nõ ſeruat eidẽ. Silr
ſi iurem tibi reddere pecuniã ad certũ tem
pus: ſubaudit ſi ꝯceſſeris: vel tibi ſoluere
ad certũ tempus ſubaudit niſi iudex aliđ
ꝯtrariũ ꝓcipiat: vt pꝫ ex de cenſi. exac. ⁊ ꝓ
cura. c. ſignificauit. qꝛ ius ſuꝑioris videt
ſemꝑ exceptũ eſſe: de iureiur. c. venientes.
§. j. Itẽ niſi ꝑ te fuerim abſolutꝰ. ibidẽ. c.
j. ⁊. c. ſicut. Itẽ ſi iuro tibi tanq̃ regi vel al
teri ꝓlato: tunc te depoſito nõ obligor: vel
ſi tu tanq̃ ep̃s iuras mihi reſtituere pecu
niã mutuatã: depoſitꝰ nõ teneberĩ. ſi ſalteꝫ
pecunia verſa ẽ in vtilitatẽ eccĩe. xv. q. vj.
c. alius: ⁊ de elec. venerabilẽ. Itẽ ſi iurem
ſtare mandatis tuis ꝓ offenſa: intelligit
niſi ꝓcipias qđ ĩmoderatũ: iniuſtũ: ĩpoſſi
bile vel inhoneſtũ ẽ: qꝛ in hmõi nõ ẽ paren
dũ: nec extendit iuramẽtũ niſi ad ea de q̃
bus cogitatũ ẽ: vt. eo. ti. c. venientes. ⁊. c.
q̃ntauallis. vide tex. ⁊ glo. Si tñ pena als
nõ excederet culpã ſuari dꝫ: ſi vo excede
ret rediget ad arbitriũ boni viri: vt. ff. ꝓ
ſocio. l. ſocietati. §. arbitriũ. Dicit tñ Ray.
ꝙ oẽs tales (ne det occaſio vel materia ꝑ
iurandi) debẽt auctem petere ab eccleſia:
vt colligit ex eiſdẽ decretalibꝰ. Cõcordat
Tho. ſcđa 2e. q. lxxxix. qñ ſaltem ꝓmittit
ſub iuramento de quo dubiũ ẽ: vtrꝫ licituꝫ
ſit vel ꝑiculũ aut nõ: vel ſimpliciter aut in
aliq̃ caſu: ⁊ in hoc põt q̃libet ep̃s diſpenſa
re. Iuramentũ vero ꝯtra ſalutẽ vel legẽ vĩ
bonos mores diſpenſatiõe nõ indiget: nec
ſeruari dꝫ. Nec dicit deierare qui ex cã iu
ſta deſerit iuramentũ: vel q̃ mutat ĩ meliꝰ:
vt ex de voto. c. nõ licet: q̃tũ ad primũ: ⁊. c
ſcripture: q̃tũ ad ſecũdũ: vbi dicit: Fracti
voti reus aliq̃tenꝰ nõ habet: q̃ tp̃ale obſe
quiũ in ꝑpetuũ religionis obſeruantiã no
ſcit cõmutare. Itẽ ſuꝑueniẽs neceſſitas vĩ
impoſſibilitas prius inſpirata ſilr excuſat
a iuramẽto: ex de iureiu. q̃relã. Itẽ qui iu
rat reddere vinũ vel bladũ: ſubaudit eiuſ
dẽ bonitatis. ff. ſi cer. pe. l. cũ q̃d. ⁊ de ſili
bus ẽ iudiciũ. Si vo iurẽ tibi dare filiam
vel ſororẽ: ſub intelligit bona fide labora
bo: nã alienũ factũ ꝓciſe ꝓmittere nõ poſ
ſum: ex de ſpon. c. ex litteris. ij. ⁊ ĩ glo. Itẽ
ſi iuro alicui fidelitatẽ vel ꝙ nõ ero ꝯ eum
intelligit nõ ꝓcurabo vel ꝯſentiã ꝙ vitaꝫ
mẽbra vel res ſuas ꝑdat. Si tñ offenderit
me vel mihi ꝓximiores vel eccĩiam meam
potero me ⁊ illos defendere: qꝛ ꝓximiores
vident excepti eẽ: vt. e. ti. c. petitio. ĩ textu
⁊ glo. Quid autẽ cõtineat in iuramẽto fi
delitatis luculenter ꝓſequit decretũ. xxij
q. v. c. de forma fidelitatis: in tex. ⁊ ĩ glo.
Deniq; qui iurat facere reſidentiã ĩ eccĩia
ſi ꝓ negocio eccleſie ſit abſens: nõ incurrit
piuriũ: vt pꝫ ex de cleri. nõ reſi. c. ex parte
tua. ij. Idẽ ſi eẽt in ſeruitio ep̃i vĩ ſi vocare
tur a papa: vide ibidẽ glo. Adhuc ſũt alie
ꝯditiones q̃ ſub intelligunt q̃ tñ faciliter
ex ꝓdictis pñt colligi. Ad laudẽ dei om.

De iuramẽto ꝓmiſſorio: qñ et in quibus ẽ obligatoriũ ⁊ nõ obligatorium: Sermo II

Non aſſumes nomẽ dei tui inuanum. Exod. xx.
Occaſione ſermonis ꝓcedẽtis A
q̃ri põt ꝓmo qđ ius ſuꝑioris ĩ iuramento
q̃libet intelligit exceptũ. Ad cuiꝰ euiden
tiã dicit hein. boyc. ex de iureiu. in. c. veni

entes.ꝙ ſi q̄ris de iure ꝓprie loquēdo ſpi⁹
ſupioris ⁊ cōpetēte ſupiori:tūc ꝯſtat ꝙ ta/
le ius in q̄libet iuramēto intelligit̄ excep/
tū:qꝛ etiā ius cuiuſlibet priuati intelligit̄
exceptū in iuramēto alteri⁹: nā iuramētū
vni⁹ obligare nō pōt ĩ p̄iudiciū alteri⁹:in
eo ꝙ alteri de iure debet̄.Et generalit̄ oīs
auctoritas iudicis ſeu ſupioris q̄ ē adiuta
⁊ approbata auc̄te iuris:ēa iuramēto ex/
cepta:⁊ iō ſi alicui iuraui infra menſez ſol/
uere centū q̄ interim p̄cedenti die ꝯdēnat̄
p̱ iudicē iuſte:vl̄ accuſat̄ aliquo graui cri
mine ⁊ iuſte cōuincit̄ ⁊ bona ſua iuſte ap/
plicant̄ fiſco:ac iudex interdicit mihi ſub
magna pena ne ſoluā:nō obligoꝛ ex iura/
mento ad ſoluendū creditori:vt no. Hoſt.
de iureiu.in.c.queādmodū.⁊ in.c.ſignifi/
cauit.ex̄ de cenſi.Oꝛ ſi q̄ris de iure ſupio/
ris ĩpropꝛie loquēdo.i.de auc̄te ſupioris:
q̄ non ē adiuta vel approbata auc̄te iuris:
tūc talis auctoritas ſupioris nō intelligit̄
in iuramēto excepta vt pꝫ p̱ dictā glo.ĩ di/
cto.c.ſignificauit.ex̄ de cenſi.exac.⁊ ꝓcur.
Et nota ꝙ ſicut in iuramento ius ſupioris
intelligit̄ exceptū:ſic etiā in conſuetudine
⁊ ſtatuto:vnde ſi q̄s iurauit non exire do/
mū vſq̄ʒ ad.xv.dies: ⁊ interim ē citat⁹ ad
iudicē venire tenet̄:qꝛ in quolibet iuramē
to intelligit̄ ius ſuperioris exceptuʒ. Hoc
tñ ſane ĩtelligit̄:ꝙ hoc nō facit auctoritas
citantis ſi ſit inferioꝛ papa:ſ auctoritas iu
ris ſcripta volentis ⁊ ſtatuentis :ꝙ citat⁹
ad iudiciū venire tenet̄:⁊ de in ius voc.p
totū.Auctoritas deniq̄ʒ pape ſemp̱ intelli
git̄ indiſtincte excepta:vt pꝫ ĩ.c. veniētes
de iureiu.vnde ex cā pōt remittere vel re/
laxare iuramentū ad tēpus vel ĩperpetuū
de iureiur.c.verū.⁊.c.ea te credim⁹. Se
cundo q̄ri pōt:vtrū q̄s venire pōt ꝯ ꝓpriū
iuramētū auc̄te ꝓpria.Ad hoc rn̄det Hei.
boyc:in.c.ſi vo.de iureiur.⁊ etiā Guil.de
monte lau.in cle.vna.de iureiur.in verbo
dudū.ꝙ aliq̄s venire pōt ꝯ ꝓpriū iuramē
tū auc̄te propria ĩ caſib⁹ ſequentib⁹.Prio
qñ obſeruantia iuramēti vgit in diſpēdiū
aīe:vt pꝫ ex̄ de iureiur.c.cū quidā.vbi ſub
dit.Illi vo q̄ iurant non loq̄ prī vel matri
vel ſorori aut fratri aut eius hūanitat̄ ſub
ſidiū nō exhibere:abſoluēdi ſunt.Glo.ad
cautelā:cū iuramētū nō ſit vinculū iniqui
tatis ab illius obſeruātia iuramēti cū illi/
citū ſit ⁊ ꝯriū rōni:ĩ iūcta tñ eis pnīa ꝯpe/
tenti ex hoc ꝙ male iurauerūt ⁊.c.ex lrīs.
Scdo qñ vergit in detrimentū oīm rerum
ſuaꝝ vel maioris ptis:ſine quib⁹ nō poſſꝫ
tpalem vitā ducere:vt pꝫ.xxij.q.iiij.c.ſi.
vbi dꝛ.Quiſq̄s ergo iuramēto ſe firmaue/
rit aliq̄d facturꝝ:q̄ corꝑalis vel ſpūalis ſa/
lus adimat̄:⁊ ſine quo vtraq̄ʒ ſalus repa/
ri vel cōſeruari nō poſſet:fidē promiſſā ſer
uare ꝓhibet̄ ⁊c̄.Ex quib⁹ videt̄ ꝙ h̄ pro/
cedit qñ ſi ſeruaret̄ poſſit timeri de ſalute
corꝑali ⁊ ſpūali.Tertio ſi tenderet ĩ deteri
orē exitū ſimpliciter vel in aliq̄ caſu: vt pꝫ
xxij.q.iiij.c.ſi aliquid.Et ponit exēpluꝫ d
Dauid:qui iurauit occidere Nabal.j.Re
gū.xxv.Et glo.ibidē ponit aliud exēpluꝫ
vt ſi iuraui me peccaturuꝫ venialiter: tale
iuramentū adimplere nō debeo:qꝛ ſic ad/
deret̄ pctm̄ pctō:vt clarius pꝫ ibidē.c.dif
finitio in textu ⁊ glo. Et addit Tho.ſcdā
2ᵉ.q.lxxxix.ꝙ ſilr vergit in deteriorē exi/
tū quādo ē maioris boni ĩpedimentū:pu/
ta cū quis iurat ſe nō intraturū religioneꝫ
vel ꝙ nō fiet cleric⁹ ⁊ hmōi.Et in hoc caſu
peccat quidē iurādo:qꝛ ponit obijcere ſpi/
rituiſancto:nō tñ peccat iuramentū ſeruā
do:multo tamē meli⁹ facit nō ĩplendo: qꝛ
talia ſub iuramēto cadere nō pñt.Quarto
ſi ſit iuramētū p̄ſtitū de rebus alicui⁹ tertij
ſcꝫ alicuius ecclīe vel pſone ſcꝫ p̱ p̄latū de
rebus ecclīe:vt ex̄ de iuriur.c.ij.in textu ⁊
glo.Et hoc maxime verū ē ſi ſit p̄ſtitū con/
tra iuramentū p̄mū p̱ eū factū de nō alie/
nandis rebus eccleſie.Exemplū ſecūdi vt
ſi iuraui alicui dare filiā vel ſororē qḋ ē iu/
ramentū de re alicui⁹ tertij:⁊ de h̄ ſupra di
ctū ē.Quinto ſi p̄ſtitit iuramentum ꝯ ius
publicū auc̄tem ⁊ vtilitatē: vt pꝫ ex̄ de fo.
ꝯpe.c.ſi diligenti:vide ꝓceſſuꝫ.Sexto qñ
ē p̄ſtitū ꝯ primū iuramentū licitū:vt pꝫ ex̄
de iureiur.c.tua.⁊.c.intellecto:vbi pꝫ pla/
niſſime.Septimo quādo ius ꝯditōis ap/
poſite hoc ſuſtinet:vt.e.ti.c. queādmodū.
de ſpon.c.ſicut ex lrīs. Octauo qñ vrgen/
tiſſima neceſſitas h̄ inducit:⁊ ſupioris licē
tia haberi nō pōt:extra de obſer.ieiu. c.cō
ſilium.xj.q.iij.c.anteceſſoꝛ.⁊.c.qḋ prede/
ceſſoꝛ. Tertio queri pōt:vtrū iuramētuꝫ B
metu extortū ſit ſeruādū:p̄ſertim cū tales
a iuramenti nexib⁹ a romanis pontificib⁹
ſunt abſoluti:vt habet̄ extra de iureiu. c.
vex.in ea q̄ōne.Ad hoc reſpōdet ſanctus
Tho.ſcda 2ᵉ.q.lxxxix. ꝙ ĩ iurameton qḋ
quis coactus facit duplex eſt obligatio.
Vna quidem qua quis obligat̄ homī cui
aliq̄d ꝓmittit:⁊ talis obligatio p̱ coactio/
nē tollit̄ :qꝛ ille q̄ vī intulit hoc meretur:

vt ei ꝓmiſſū nō ſeruet̄.Alia vo ē obliga/
tio q̄ q̄s deo obligat̄ vt ĩpleat qḋ p̱ nomē
ei⁹ ꝓmiſit:⁊ talis obligatio nō tollit̄ ĩ fo/
ro ꝯſcīe:qꝛ magis dꝫ dānū tpale ſuſtinere
q̄ʒ iuramentū violare:pōt tñ repetere ĩ iu/
dicio qḋ ſoluit vel p̄lato denūciare nō ob/
ſtante ſi ꝯriūm iurauerit:qꝛ tale iuramētū
vgit in deteriorē exitū:eēt eñ ꝯ iuſticiam
publicā.Porro romāi pōtifices ab hmōi
iuramēto hoīes abſoluerūt:nō q̄ſi decernē
tes hmōi iuramēta nō eē obligatoria:ſ q̄ſi
hmōi obligatiōes ex iuſta cā relaxantes:⁊
iō talis ꝯuenire nō dꝫ iuramēto niſi fuerit
abſolut⁹ a papa:vt exp̄ſſe pꝫ ex̄ de elec.c.
venerabilem.§.penul.Oꝛ ſi nō pōt haberi
ſuperioꝛ: tunc iurans ꝯuenire pōt ĩminē/
te neceſſitate vrgentiſſima:de q̄ dictū ē ſu/
pra. Quarto q̄ri pōt:vtrū maioꝛ ſit obli
gatio voti vel iuramenti:p̄ſertim cū votuꝫ
ſit ſimplex ꝓmiſſio:ſed iuramētū ſupra ꝓ/
miſſionē adhibet diuinū teſtimoniū:ĩ cui⁹
argumētū ſicut debili⁹ ſolet p̱ forti⁹ cōfir/
mari:ſic votū interdū iuramento ꝯfirmat̄
Ad qḋ rn̄det ſanct⁹ Tho.vbi ſ. ꝙ vtraq̄ʒ
obligatio ſcꝫ voti ⁊ iuramēti cauſat̄ ex ali
quo diuino:tñ aliter ⁊ aliter:nā obligatio
voti cauſat̄ ex fidelitate quā deo debem⁹:
vt ſcꝫ ei ꝓmiſſum ſoluam⁹.Obligatio aūt
iuramenti cauſat̄ ex reuerentia quā debe/
mus ei:ex qua tenemur ꝙ verificemus id
qḋ per nomē ei⁹ ꝓmittim⁹.Oīs enim infi
delitas irreuerentiā cōtinet ſed nō cōuer/
titur.Videt̄ enim infidelitas ſubiecti ad
dominū eē maxima irreuerentia:⁊ iō vo/
tum ex ſua rōne magis ē obligatoriū q̄ʒ iu/
ramentū: nec voto adhibet̄ iuramentum
quaſi aliq̄d firmi⁹:ſed vt p̱ duas res ĩmo/
biles maioꝛ firmitas adhibeat̄. Oꝛ ſi q̄/
ritur:qñ ergo iuramētū ⁊ votū ſimplex ſi/
biinuicē ꝯriant̄:qḋ illoꝝ p̄ualebit ⁊ adim
pleri debebit.Rn̄det Hein.boyc:extra de
ſpon.ĩ.c.cōmiſſū.ꝙ ſi nō pōt vtrūq̄ʒ ſuari
tunc ſi ſit votū religiōis vel ꝯtinētie p̄fert̄
iuramēto:vt ſi q̄s iurauerit ſcribere libꝛuꝫ
⁊ poſtea religionē intret qḋ facere pōt: vt
pꝫ.lj.di.c.p̄terea in glo.vide ⁊ p̱ Inno.ex/
tra de ſer.nō ordi.in.c.j.vnde ſi q̄s primo
iurat nubere ⁊ vxorē ſuā carnaliter cogno
ſcere:⁊ poſtea emittit votū religiōis vl̄ cōt
tinentie debet violare iuramētū ⁊ obſerua
re votū.xvij.q.j.c.qui bona:⁊ ideo multo
magis ſi tale votum p̄cederet iuramētuꝫ:
vtpote vouens caſtitatem iurat inire ma/
trimonium:debet ſeruare votum:vt patet
extra qui cle.vel vo.Si vero votum nō ſit
religionis vel cōtinentie:ſed forte magne
pergrinationis vel alterius rei cōtrarie iu
ramento:tunc ſi iuramētū p̄cedit ſeruādū
ē.Si vo votū p̄cedit ſimiliter ſeruādū ē ꝙ
ſi p̄mū ē illicitū ſcdꝫ vo licitū: tūc p̄mū ñ ē
ſeruandū:extra de iureiu.c.ea te. Quin
to q̄ri poteſt:vtrū iuramētū factū p̱ deū ſit
magis obligatorium q̄ʒ factū p̱ euāgelium
vel ecōuerſo.Rn̄det Aſteñ.li.j.ti. xviij.ꝙ
qui iurat p̱ deū multū obligat̄:qui vo per
deum ⁊ euāgelium magis obligat̄:q̄ vero
his addit ſanctoꝝ reliquias mag̃ obliga/
tur:⁊ ſic creſcente ſolennitate creſcit obli/
gatio.Idem Ray.ꝙ ſi vnus iurat p̱ deum
⁊ alius p̱ euangelium:tūc Chryſ.dicere vi
detur ꝙ maius ē iurare p̱ deum. Vñ ꝯtra
q̄ſdā q̄ ꝯtrariuꝫ credebāt:dic̄:o ſtulti :ſcri
pture ꝓpter deū ſūt facte nō de⁹ ꝓpter ſcri
pturas.xxij.q.j.c.ſi aliq̄ cā fuerit modicuꝫ
videt̄ facere q̄ iurat p̱ deū. glo. q̄tum ad
vulgares:q̄ aūt per euāgeliū magis aliq̄d
videt̄ feciſſe:q̄bus dicendū ē:o ſtulti: ſcri
pture ꝓpter deū facte ſūt nō deus propter
ſcripturas.Glo.hic pꝫ ꝙ eque obligatur
q̄ iurat p̱ deuꝫ ſicut qui iurat p̱ euangeliū:
ſed ſi p̱ deū iuraret nō ſolenniter:p̱ euāge/
liū ſolēniter vel ecōuerſo:magis ē obliga/
tus quo ad ecclīam ſolenniter iurans:ſed
quātū ad deū equaliter: vt pꝫ extra q̄ cle.
vel vo.c.ruſus.Si obijcit̄ quāto ſanct⁹
ē p̱ qḋ iurat̄: tanto magis ē penale piuriū
ergo magis obligatoriū: vt eo.t.mouet.ſ
illud intelligo cū iurat̄ illicite: ⁊ habetur
reſpectus ad ſolā creaturā:hec glo. Et ſic
patet ꝙ quanto illud per quod iuratur eſt
ſanctius:tanto ceteris paribus iuramen/
tum magis obligat:quia ibi eſt maioꝛ con
temptus in periurio.Cum autē vnum iu/
ramentuꝫ ſit ſolenniter ⁊ alterum licet ma
gis non ſolenniter :tunc de trangreſſio/
ne iuramenti ſolennis:debet iniungi ma/
ioꝛ penitentia:eo ꝙ eſt ibi maius ſcandalū
⁊ maioꝛ contemptus:licet quo ad deū nō
magis obligant. Sexto queri pōt:vtrūꝫ
iuramentum obligat ad intentionem iurā
tis vel recipientis:poſito ꝙ non ſit vter/
q̄ʒ eadem intentio:ſed aliquando contra/
ria ſibiinuicem:cum conſtet ꝙ non poteſt
obligare ad duo preſertim oppoſita.Ad h̄
rn̄dꝫ ſāct⁹ Tho.ſcda.2ᵉ.q.lxxxix.ꝙ qñ nō
ē eadē ĩtentio iurātis ⁊ ei⁹ cui iurat̄. tūc
ſi h̄ ꝓuenit ex dolo iurāt̃ dꝫ iuramētū ſua
ri ſm ſanū ĩtellectū ei⁹ cui iuramentū pre/

ſtatur. Unde Iſido. dicit. Quacunqꝫ arte
verboꝝ ꝗs iuret: deus tñ qui ꝯſcie teſtis ē
ita hoc accipit: ſicut ille cui iurat̃ itelligit
⁊ ꝙ hoc intelligat̃ de iuramẽto doloſo pꝫ
ꝑ id qđ ſubdit̃. Dupliciter reus fit quia ⁊
nomē dei inuanũ aſſumit ⁊ ꝓximũ dolo ca
pit. xxij. q. v. c. ꝗ periurare parat᷒ eſt in fi.
Et ſic ſemꝑ accipi dꝫ iuramentũ ſm̃ inten/
tionē illius ꝗ nõ habet dolũ vel artem. Et
addit. xx. di. ꝙ hoc intelligi debet de dolo
malo: qꝛ ſi iuramentũ violenter extorquet
qđ alter ꝓſtare nõ tenet̃: tunc quidē extor
quēs peccat ⁊ alter ad eliminandũ illius
maliciã verbis duplicibus vtens: ⁊ intel/
ligens in alio ſenſu ꝙ̃ iuramentum extor/
quens: videt̃ nõ peccare ſm̃ eundē. Unde
xxij. q. v. §. ex his: videt̃ hoc idē innuere
put pꝫ intuenti. Qꝛ ſi iurãs dolũ nõ adhi
beat: tunc obligat̃ ſm̃ intentionē iurãtis.
vnde eo. ti. c. humane aures talia ꝟba ve/
ſtra iudicãt: q̃lia foris ſonãt: diuina vero
iudicia talia foris audiunt: q̃lia ex intimis
C ꝓferunt̃ ⁊c̃. vide ſi placet. Septimo q̃ri
põt: vtrũ hoies alicuiꝰ vniuerſitatis vl̃ ſo
cietatis iurãtes ſe aliq̃d facturos vel non
facturos: pñt ſibi mutuo iuramentũ remit
tere. Ad hoc rñdet Aſteñ. poſt Ray. ⁊. eo.
li. j. ti. xviij. ꝙ tale iuramentũ fieri põt q̃t/
tuor modis. Primo nanqꝫ fit aliqñ iura/
mentũ de his q̃ ꝑtinent ad cultũ dei vl̃ ad
religionē aut ad pietatē: ⁊ tunc nõ pñt ſibi
mutuo remittere: vt ſi iurant ꝙ ibũt vltra
mare militare deo: vel ꝙ religionē intra/
bunt: vel ꝙ dicent duo vel tria pſalteria ꝓ
inuicē: vel ſi aliqui mechanici vl̃ mercato
res iurant ꝙ de ſuo lucro certã portionem
dabũt in aliquos pios vſus: vel aliq̃d da/
bunt fabrice alicuius eccleſie. Si tñ iurãt
ꝙ vltra mare ſimul ibũt: ſibi mutuo remit
tere poſſunt ꝙ ſil̃ nõ eant: ſed nõ poſſũt re
mittere q̃n vadãt: qꝛ h̃ duo iuramẽta ſũt. ſ.
ꝙ ibunt ⁊ ꝙ ſimul. Secundo ꝟo fit mutu
um iuramẽtũ ad tꝑale comodũ: ⁊ ſi ſit tale
ꝙ abſqꝫ iuramẽto tenent̃ facere qđ iurant
tunc etiã ſibi remittere nõ pñt: qꝛ propter
ſalutē aiaꝝ videt̃ ſic iuratuꝫ: vt ſi carnifi/
ces iurẽt ꝙ carnes infectas vel corruptas
ꝓ ſanis nõ vendant: vl̃ mercatores ꝙ mer
ces ſuas nõ ſophiſticabũt: nec ꝓpter ter/
minũ carius vendãt: hec enim ⁊ ſilia iura
menta remittere ſibi mutuo non poſſunt.
Tertio põt ꝯtingere ꝙ iuramentũ ſit ſuꝑ
re tẽporali: ſed tali q̃dem ꝙ abſqꝫ iuramē/
to facere nõ tenebant̃ qđ iurant: ⁊ tunc ſi

obſeruantia iuramẽti ſpectat tñ ad como
dum vel incõmodũ iurantium tunc iura/
mentũ ſibi remittere pñt: vt ſi iuret aliq̃s
ꝙ faciet alteri librum vel domũ: ⁊ alter ꝙ
reddet ei mercedē: ſimiliter quãdo duo ſo
cij iurant de cõmunicando ſibiinuicē oĩa
lucra ſua. Si vero ſpectat ad comodũ alio
rum magis ꝙ̃ adiurantiũ: tunc iuramen/
tum remittere ſibi nõ poſſunt: vt ſi merca/
tores iurent ꝙ ꝓ mercibus. xx. ſolidorum
nõ accipient de lucro vltra vnũ ſolidũ: vl̃
artifices ꝙ nõ vendent opa niſi de mate/
ria ſic parata: vel ꝙ nõ trahent petias pan
ni vltra tantũ. Quarto põt fieri iuramen/
tum cõpromiſſoriũ qđ eēt alijs damnoſuꝫ:
⁊ tunc illud nõ eēt obligatoriũ: vt ſi ſuto/
res iurant ꝙ certo tꝑe nõ laborabũt: puta
de nocte de oꝑe artis ſue nõ facient: ⁊ hoc
iõ vt ꝓpter raritatē carius iuſto vendant
oꝑa ſua vel carnifices ꝙ nõ incident vl̃ ꝓ/
parabũt carnes vltra certũ numeꝝ: vl̃ alij
opifices ꝙ nõ oꝑabunt̃ ꝓ minori ꝓcio ꝙ̃
tali ⁊ hmõi q̃ nõ ſunt obligatoria: eo ꝙ ſũt
manifeſte pctĩ vel maioris boni ipedimē
tum: ⁊ ē pnĩa ꝓ eis iponenda. Idem tenet
Guil. Octauo q̃ri põt: qñ multitudo iurat
aliquid facere: vtrũ aliq̃bus ꝯtrauenienti
bus poſſint ⁊ alij ꝯuenire ꝟbi gratia. Ta
bernarij ſimul iurauerũt ꝙ vina nõ vẽdẽt
niſi ꝓcio indilate ſoluto. Rñdeo ſm̃ Guil.
ꝙ ſi abſolute ⁊ in omnē euentũ illud iura
tum ē tunc q̃libet ſeruare tenet̃. Si vero
iuratũ ē ſub conditione expſſa vel interꝓ/
tatiua: vel ob determiatã cãm: puta ſi alij
ſeruent vel ne ſolutiõe fraudent̃ ⁊ hmõi:
tunc nõ tenet̃ q̃s ſeruare nõ exiſtẽte condi
tiõe: vt pꝫ ex̃ de iuriur. c. ꝑuenit. ij. vbi ſub
dit. Nec tu ei etiã ſi ꝓmiſſũ tuũ fidei obli/
gatione vel iuramẽto interpoſita cõditõe
firmaſſes aliq̃tenus teneris ſi cõſtat eũ cõ
ditioni minime paruiſſe. Uñ ſi oĩs alij vl̃
plures nõ ſeruant: tunc in hoc caſu alij vi/
dent̃ abſoluti: dũmodo nõ reſpiciãt bonũ
diuinũ vl̃ ſpũale: nec ad hoc prius obliga
bant̃. Qꝛ ſi pauci ſunt q̃ ñ ſeruãt: tunc re
currẽdum ē ad intentionē iurantium. ſ. ꝙ
ſi intendebãt ꝙ quocunqꝫ nõ ſeruate ipſi
nõ tenerent̃: aut ſolũ ſi multi eēnt ꝙ nõ ſer
uarẽt. Nam ſm̃ intẽtionē iurantis explici
tã vel implicitã tenet obligatio: ꝙ ſi de in
tẽtione neſcit̃: tunc tutius ē ſeruare. De
niqꝫ q̃ri poteſt: vtrũ iuramẽtũ ſit appeten/
dum tanꝙ̃ vtile ⁊ bonũ: ꝓſertim cum dicit
Hiero. ſuꝑ Matth. ꝙ qui iurat veneratur

aut diligit eũ ꝑ quē iurat: ſ venerari ⁊ dili
gere deũ ē appetẽdũ. Ad hoc rñdet Tho.
ſcđa 2ᵉ. q. lxxxix. ꝙ id qđ non querit̃ niſi
ad ſubueniendũ alicui defectui: nõ nume/
rat̃ inter ea q̃ ſũt ꝑ ſe appetenda: ſ inter ea
q̃ ſunt neceſſaria: ſicut pꝫ de medicina que
q̃rit̃ ad ſubueniendũ infirmitati. Iuramē
tum aũt q̃rit̃ ad ſubueniendũ alicui defe/
ctui: quo ſcꝫ vnus hõ diſcredit alteri: ⁊ iõ
iuramentũ ē appetendũ nõ inter ea q̃ ſunt
ꝑ ſe appetenda: ſed inter ea que ſunt huic
vite neceſſaria q̃bus indebite vtit̃: q̃cũqꝫ
eis vtit̃ vltra terminos neceſſitatis. Unđ
Augꝰ. in ſermone dñi in monte: q̃ inquit i
telligit nõ in bonis. i. ꝑ ſe appetendis: ſed
in neceſſarijs iurationē habendã: refrenet
ſe quantũ põt: vt nõ ea vtat̃ niſi neceſſitas
cogat: alioq̃n dei ſui nomē iuanũ aſſumit:
qꝛ licet ille qui iurat vtit̃ veneratõe aut di
lectione eius ꝑ quē iurat: nõ tñ ordinat iu
ramentũ ad venerandũ aut diligendũ eũ:
ꝑ quē iurat: ſed ad aliud etiã plerũqꝫ vanũ
⁊ facinoroſum. Uñ eccl̃. xxiij. dicitur. Uir
multũ iurans replebit̃ iniquitate ⁊ nõ diſ
cedet a domo illiꝰ plaga: Et ſi fruſtrauerit
frẽm. i. deceperit: delictũ eius ſuꝑ ipꝫ erit:
et ſi diſſimulauerit q̃ſi ꝑ ſimulationē iurã
do falſum: delinquit duplicit̃: qꝛ ſcꝫ ſimu/
lata eq̃tas ē duplex iniq̃tas: ⁊ ſi inuacuꝫ
iurauerit. i. ſine debita cã ⁊ neceſſitate nõ
iuſtificabit̃: replebit̃ eñ retributiõe peſſi
ma domus illius: qđ a nobis auertat chri
ſtus ieſus. Ad laudem dei.

De periurio quod fieri poteſt decem modis: Sermo III

n Non aſſumes no/
men dei tui inuanum. Exo. xx.
Uiſo vtcũqꝫ de iuramẽto: iam
ordine debito ꝓſequẽdũ ē de ꝑiurio: qđ ē
malũ: nõ tñ in ſe ſed etiã ſm̃ ſe: eo ꝙ nullo
modo bñ fieri põt: cuiꝰ rõ ē: qꝛ oĩs ꝑiurãs
ſumme veritati cõtumeliã facit dũ eaꝫ ad
ſuã cõfirmationē inducit ad qđ aſſumi nõ
deberet: ⁊ iõ qꝛ nõ tñ deordinat holem q̃
ad ꝓximũ ſ etiã quo ad deũ: iõ ſemꝑ nõ ſo
lũ malũ ſ etiã peſſimũ ē. Hic ꝓmo q̃ri põt
quot modis aſſumit̃ nomē dei inuanum:
male iurãdo vel ꝑiurãdo. Ad h̃ dicenduꝫ
ꝙ decē modis: put ex diuerſis colligi ꝓt.
A Primo mõ ex ſurreptiõe ⁊ fragilit̃ qñ ſcꝫ
iuramẽtũ ꝓfert ex ſurreptiõe: non delibe/
rãs de facto vel dicto ꝯfirmãdo: nec etiaꝫ

deliberãs đ iuramẽto: ⁊ ſic ꝑiurãs ſm̃ Ri
char. ſuꝑ. iiij. peccat tñ venialiter: niſi tal̃
indeliberatio veniret ex tã negligẽti con/
ſuetudine ꝙ illã deuincere nõ ꝓponeret:
ꝙ ſi deliberat đ dicto ſed nõ de iuramẽto:
ſic etiã põt ꝯtingere ꝙ hõ ꝓiuret ſine mor/
tali pctõ: tñ ē ad minꝰ veniale graue ⁊ vici
nũ mortali: ꝙ ſi deliberat de iuramento ⁊
nõ de dcõ tũc erit iuramẽtũ indiſcretũ: de
q̃ videbit̃ poſtea. Rationē aũt hoꝝ proſeq̃
tur Richar. dicẽs: ꝙ id qđ ex ſurreptione
ꝓcedit nõ ē ꝑfecte volũtariũ. Ad h̃ aũt ꝙ
q̃s mortaliter peccet requirit̃ ꝙ pctm̃ ple
ne ſit volũtariũ directe vl̃ interꝓtatiue qđ
dico ꝓpter illũ q̃ cũ deliberare poſſet deli
berare ꝯtẽnit: ſi ex tali ꝯtemptu ꝑiurat ex
ſurreptione videt̃ multis ꝙ nõ excuſatur
a mortali: ex negligentia omittẽs ſe delibe
rare. Secũdo mõ vane ⁊ inutiliter qñ. ſ.
q̃s ⁊ ſi iurat qđ licitũ eſt: tñ abſqꝫ nccĩtate
ꝯſuetudine deprauata: nõ curãs illã ꝯſue/
tudinē dediſcere: ſicut in quotidianis iu/
ramẽtis ex q̃dã mala ꝯſuetudine iurat: vt
ꝑ deũ ibo cras ad eccl̃iam vel aliud ſil̃e: vl̃
cũ hmõi iuramẽta fiũt ioco: in talibꝰ enim
q̃ iurat large loquẽdo ꝑiurare đr: qꝛ deeſt
iudiciũ diſcretiõis: ⁊ ꝯmittit ſe periculo ꝑ
iurandi: vñ. xxij. q. iiij. c. q̃ ſacro: ponitur
hmõi pnĩa ⁊ iudicat̃ mortale tãqꝫ ꝑiuriũ:
vt pꝫ in tex. ⁊ glo. Hinc đr Eccl̃. xxiij. Uir
qui multũ iurat replebit̃ iniq̃tate: ⁊ nõ diſ
cedet a domo eiꝰ plaga. Et h̃ maxĩe ē mor/
tale cũ ex ignauia q̃s non curat deponere
cõſuetudinē illã. Tertio mõ coacte ⁊ vio
lenter. Ad cuiꝰ euidentiã q̃ri põt: vtrum
q̃s ꝑiurãs neceſſitate cõpulſus excuſat̃ a
pctõ. Rñdet Aſten. poſt petrũ. li. j. ti. xix.
ꝙ duplex ē neceſſitas: quedã ē neceſſitas
nature q̃ legē nõ hꝫ: ⁊ hec excuſare põt nõ
ſolũ a tanto ſed etiã a toto: vt pꝫ de ꝯſe. di.
j. c. ſicut. ex̃ de ꝯſue. c. quãto: ⁊ ex̃ de iuriu.
c. q̃relam. in textu ⁊ glo. Scđa ꝟo neceſſi/
tas ē coactionis q̃ nõ excuſat a toto in his
q̃ ſm̃ ſe ſunt mala ſ a tanto: qꝛ volũtas ſuf
ficienter cogi nõ põt. Nã prima coactio eſt
abſoluta q̃ cadit in corꝑe nõ in aĩa: actus
aũt oĩno corꝑales pñt ꝑ coactionē excuſa/
ri totaliter a pctõ: cadere etiã põt coactio i
aĩa: ⁊ iõ actus aĩe ſoliꝰ vel mediãte inſtrõ
corporeo excuſari pñt a tãto ſ nõ a toto: cu
iuſmõi actꝰ ſũt mẽdaciũ ⁊ ꝑiuriũ: ⁊ iõ ꝑ co
actionē excuſari pñt a tãto nõ a toto: vt pꝫ
ex̃ de his q̃ vi metuſue cã fi. c. ſacris. vbi
ſubdit: lꝫ metꝰ culpã attenuet: tñ eam non

ꝓꝛſus excludit:cū ꝓ nullo metu debeat ꝗs
pctm̄ moꝛtale īcurrere. Ꝙ ſi obijcit͛ illō ex͛
ꝺ iuꝛiu.c.veꝝ:vbi dꝛ ꝙ illi ꝗ veniūt ꝯ iura
mentū vi vel metū ꝑſtitū ꝓ vita ⁊ rebꝰ ſer
uandis nō ſūt ꝓ hoc puniēdi tāꝗ̄ ꝓ crimi
ne moꝛtali. Dicēdū ſm̄ Tho. ⁊ Richar. ꝙ
ꝫ idō dꝛ nō qꝛ nō peccāt moꝛtaliter :ꝫ qꝛ pu
niendi ſūt pena minoꝛi. Uel ſm̄ Richar. il/
uld intelligit͛ in iudicio foꝛi. vñ concludit
Tho. ſcd̄a 2ᵉ.q.xcviij:ꝙ coactio nō aufert
iuramēto ꝓmiſſoꝛio vĺ obligādi reſpectu
eiꝰ qđ licite fieri pōt:⁊ idō ſi ꝗs non implet
qđ coactus iurauit: ꝑiuriū incurrit ⁊ moꝛ
taliter peccat:pōt tñ auctē ſūmi pōtific͛ ab
obligatiōe iuramēti abſolui: ꝑſertim ſi co
actus fuerit tali metu ꝗ cadit in ꝯſtantem
virū. Ꝙ ſi ꝗrit͛ ſi in iuramēto ꝓmiſſoꝛio
ꝗs īpedit͛ ad ꝑficiendū:vtrū peccat moꝛ/
taliter. Rñ. ſm̄ Ray. ꝙ ſi tunc qñ iurabat
credebat ꝙ adīplere nō poſſet:vĺ fatue cre
debat ꝙ adīplere poſſet:qꝛ cām credendi
nō hēbat:tūc in vtroqꝫ caſu ꝑiurat ⁊ moꝛ/
taliter peccat:qꝛ in ꝑmo v͛itas in conſcīa
deerat:in ſecūdo iudiciū diſcretionis. Si
vero ꝓbabilit͛ credebat ꝙ adīplere poſſet
⁊ ſi poſtea poſſe ſuū fecit:tunc ꝗ̄tū ad hoc
nō ꝑiurauit nec ē ꝑiurus. Quarto teme
rarie ⁊ execrabiliter. Temerarie aūt ꝑiu
rat cū ꝗs iurat ſe aliꝗd factuꝝ vel dicturū
illicitū vel inhoneſtū:aut ſe nō intraturū
religionē:vel alia ꝗcunqꝫ oꝑa virtuoſa nō
facturū:talis em̄ ſm̄ Tho ſcd̄a 2ᵉ.q. xcvj.
iurando ſtatim ip̄o facto incurrit ꝑiurium
ꝗ̄tū ad primū ꝓpter defectū iuſticie: ꝙ ſi n̄
īplet qđ iurauit in hoc ꝑiuriū nō incurrit:
qꝛ ꝫ nō erat tale ꝗđ qđ ſub iuramēto cadere
poſſet. Quātū etiā ad ſecūdū incurrit ꝑiu
riū ꝓpter defectum iudicij:⁊ idō qñ facit id
qđ meliꝰ ē nō ē ꝑiuriū:ꝫ ꝑiurio ꝯriū:ꝯriuꝫ
em̄ eiꝰ qđ facit ſub iuramēto cadere nō po
terat. Hinc habet͛. xxij.q.iiij.c.ſi publicis
ſacroꝝ geſtis.glo.i.ſacramētis publice fa/
ctis (qđ deꝰ auertat a ꝗbuſlibet) illicita vĺ
nō bona fuiſſet ꝯditio allegata ꝗ aut iugu
lare aīaꝫ.i.vitā p̄ris:aut gerere cōpelleret
ſtuꝑū ſacratiſſime virginis:nūꝗđ nō tole
rabiliꝰ eēt ſtulte ꝓmiſſiōis votū reſtrīgē ꝗ̄
ꝑ inutiliū ꝓmiſſoꝝ cuſtodiā hoꝛrendā cri/
minū implere menſurā:glo. ibidē. Nō pec
cat trāſgrediēdo iuramētū illicitū: ꝫ tunc
peccauit qñ iurauit. Et ibidē.c. vnuſꝗſqꝫ.
vbi ſubdit͛: nihil ꝓmittit inhoneſtuꝫ :aut
ſi ꝓmittit tolerabilius ē ꝓmiſſuꝫ nō facere
ꝗ̄ facere qđ turpe ē.glo. ibidē. Nō ſolū er
go iuramētū rei illicite nō ē ſeruandū:ſed
nec etiā inhoneſte:imo ſi tendat ad inho/
neſtatē qñqꝫ nō eſt ſeruādū:licet poſſet ſer
uari ſine interitu ſalut͛ eterne:vt exempli/
ficat ex͛ de iuriur.c.quēadmodū. Execra
bilit͛ ꝗs iurat cū iurat ꝑ inteſtina dei vĺ ꝑ
pulmonē ⁊ hmōi ꝫ eī iuramēta quātūcūqꝫ
ſint vera qꝛ tñ ſanant in dei blaſphemiaꝫ:
eo ꝙ deo aliquid aſcribit͛ qđ ſue dignitati
nō ꝯuenit:idō enoꝛmiter iurans peccat. Di
citur etiā execrabiliter iurare ꝗ iurat irre/
uerēter ſine cā.ſ.per ꝗnqꝫ vulnera chꝛiſti:
qꝛ magna ē irreuerentia dñi: ꝑcioſa vulne
ra inuanū aſſumere vnde nobis tota ſalus
effluxit:⁊ idō cū deliberatōe taliter iurās a
moꝛtali nō excuſat͛: ꝓpter qđ etiā talia iu/
ramenta in aliꝗbus terris ſic ſūt reſtricta
ꝙ ꝗcunqꝫ in talibꝰ offendit aurē vĺ digitū
vel aliqñ linguā ꝑdit. Quinto mō indi
ſcrete ⁊ ꝑcipitanter: cū.ſ. ꝗs iurat de ꝗ ta/
mē dubitat an verū ſit an non:⁊ hoc ſi fiat
ex deliberatiōe ⁊ ꝓpoſito: tūc em̄ ē ꝑiuriū
i. moꝛtale pctm̄: ⁊ maxīe qñ ē ſolennizatū:
qꝛ deficit ibidē iudiciū diſcretiōis ꝑiurij:
periculo ſe exponēs ꝙ ſi iocoſe faceret:tūc
dicit Tho. ſcd̄a 2ᵉ.q.xcviij. ꝙ ille qui ioco
ſe ꝑiurat nō euitat diuinā irreuerentiaꝫ: ꝫ
ꝗ̄tū ad aliꝗđ magis auget ⁊ idō nō excuſa/
tur a moꝛtali. Ex hoc videt͛ ꝙ ꝗ in ioco ſe
exponit ꝑiurij periculo : grauiter peccat ⁊
ē moꝛtale vel moꝛtali vicinū:nullus enim
dꝫ iurare niſi firmiter ſciat qđ verū eſt:⁊ ſi
tm̄ credit nō debet iurare de ſcientia ꝫ tm̄
de credulitate:nec ꝗs vilipendat ꝙ ꝗs ꝑ
viles creaturas periurat:qꝛ dꝛ. xxij.q.v.c.
ecce dico charitati vr̄e:qui ⁊ ꝑ lapidem iu
rat falſum:ꝑiurus ē:vñ hoc dico qꝛ mult͛
in hoc fallunt͛ ⁊ putāt qꝛ nihil ē qđ iurant
nō ſe crimine ꝑiurij teneri. Pꝛoꝛſus ꝑiu
rus ē ꝗ per id qđ ſanctū nō putat falſū iu/
rat ⁊c̄. imo plus audeo dicere ſi ꝑ demoīa
ꝗs iurauerit obligat͛ ad perficiendū: ꝙ ſi
falſum iurauerit:ꝑiurus iudicat͛: vñ. xxij.
q.j.c. monet te vtrū eius fide vtendū ſit ꝗ
vt eā ſeruet ꝑ demonia iurauerit: vbi te vo
lo prius ꝯſiderare: vtrū ſi quiſpiā ꝑ deos
falſos iurauerit ſe fidem ſeruatuꝝ:⁊ eā nō
ſeruauerit nō tibi videt͛ hunc bis peccaſſe.
Si em̄ tali iuratione ꝓmiſſā ſeruauerit fi/
dem: idō tm̄ peccaſſe iudicaret͛ :qꝛ per deos
falſos iurauerit:illud aūt nemo reꝑhēde/
ret quia fidem ſeruauit: nunc v͛o qꝛ iura/
uit ꝑ quos nō debuerit:⁊ ꝯtra pollicitam
fidē fecerit qđ nō debuit bis vtiqꝫ peccauit
⁊c̄. Et ſubdit: verūtamē ſine vlla dubitati
one minꝰ malū ē ꝑ falſos deos iurare vera

citer ꝗ̄ ꝑ deū verū fallaciter. hoc ibi. Unđ
qui veꝝ iurat ꝑ falſos deos ꝑiuriū quip/
pe cōmittit large loquendo: qꝛ dic̄ ibidem
glo. ꝙ ꝑiuriū cōmittit ꝗ ꝑ falſos deos veꝝ
iurat: quia ꝑiuriū ē temerariū iuramētuꝫ:
ꝙ ſi ꝑ falſos deos falſum iurat duplex per
iurium incurrit. Sexto mō falſe ꝫ igno/
ranter. ſ. cū quis iurando loquit͛ falſū ſine
tñ intentione fallēdi: qꝛ ip̄e fallit͛ ⁊ credit
verū dicere qđ ꝑiuriū ſi ignoꝛāter fuerit fa
ctum adhibita om̄i diligētia: tūc nullū in
ducit pctm̄: vt pꝫ. xxij.q.ij.c. beatꝰ paulus
Et ſubdit. ille falſuꝫ iurando mentit͛: qui
ſcit falſum eē qđ iurat. Eſt mendacium vt
Augꝰ. dicit. Falſa ſignificatio vocis cū in
tentione fallendi: ſed cū fallere ſemper ſit
voluntatis: falli aūt vĺ infirmitatis vĺ te/
meritatis: grauiuſqꝫ ſit qđ ex voluntate ꝗ̄
qđ ex infirmitate vĺ temeritate ꝓcedit: ali
quādo ꝯtingit falli vel nullū vĺ minimuꝫ
eſſe pctm̄: hoc ibi. Ꝙ ſi non adhibuit oēm
diligentiā vſquequaqꝫ: tūc ignoꝛanter fal
ſum iurans peccat venialiter: de quo tan/
git͛. xxv. di.c. vnū erarium. in fi. Et addit
Ray. ꝙ ſi falſa iuratio ꝯtingit ex ignoꝛan/
tia iuris vel facti craſſa vel ſupina: tunc eſt
moꝛtale pctm̄: vt dꝛ. xxij.q.v.c. ꝗ periurare
ꝑatus ē anteꝗ̄ ꝑiurat iā periurus videt͛:
qꝛ deus nō ex operibus iudicat ſed ex co/
gitatiōibus ⁊ ex coꝛde. Septimo mō fal/
ſe vĺ fallaciter iurādo: nō falſe iurat qui iu
rat falſum ſcienter cū intētiōe fallēdi. Ille
v͛o fallacit͛ iurat: ꝗ ignoꝛanter verū iurat
cū intentiōe fallendi. De his duobꝰ habet͛
xxij.q.ij.c. hoīes falſū iurant. vbi ſubdit͛.
Da aliū qđ ſcit falſum eē ⁊ dic̄ verū eſſe: ⁊
iurat tanꝗ̄ verū ſit ꝙ ſcit falſū eē videtis:
qm̄ iſta deteſtāda ſit belua ⁊ de rebus hu/
manis extermināda: ꝗs em̄ fieri velit: oēs
hoīes deteſtant͛ talia. Fac aliū: putat eſſe
falſum ⁊ iurat tanꝗ̄ verū ſit foꝛte verū ē:
verbi grā vt intelligatis. Pluit in illo lo/
co interrogas hoīem ⁊ dic̄ pluiſſe: ⁊ ad ne/
gociū eiꝰ cōpetit vt dicat pluiſſe ꝫ putat nō
pluiſſe: ꝑiurus ē. Intereſt quēadmodum
nō hñ procedat ex aīo: ream linguā nō fac̄
niſi rea mens: ⁊.c. ſequēti: vbi ſubdit: quā
tum in ip̄o eſt ille mentit͛ qui dicit verum
qđ putat eē falſum: ꝗ̄tū em̄ ad animū eius
attinet: qꝛ nō qđ ſentit hoc dicit: nō veruꝫ
dicit ꝗ̄uis inueniat͛ verū eſſe qđ dicit: nec
vllo modo liber ē a mendacio: ꝗ oꝛe neſci/
ens veꝝ loquit͛: ſciens aūt voluntate menti
tur. hoc ibi. Poꝛro licet vtrūqꝫ iuramētū
ſit moꝛtale peccatū: tñ qui ſcđm facit. i. qui
verū dicit qđ putat falſū eē ⁊ veꝝ ē: ille tñ
ex animo peccat. Qui v͛o primū facit iu/
rans verū eē qđ putat falſū eē: ⁊ falſum ē:
ſicut plurimū contingit in ludis aleatoꝛū:
⁊ in ꝯtractibus mercatoꝛū qui fraudulen/
ter decipiunt iurando rem ſuam eē melio/
rem ꝗ̄ ſit. vĺ ꝙ plus illi cōſtiterat ꝗ̄ fecerit
hi ex omni ꝑte falſum iurant ⁊ grauiſſime
peccant. Octauo publice ⁊ ſolennit͛: nā
publice iurat qui conſuetudinarie ⁊ publi
ce in tabernis ⁊ alijs ſocietatibꝰ iuramēta
frequētat: nō ſolū ſimplicit͛ ſed etiā irreue
renter ⁊ execrabiliter. De quo legit͛ in ge/
ſtis francoꝝ. ꝙ Philippꝰ rex frācoꝝ ludo
uici regis filius iuramenta que ab aleato/
ribus ⁊ mimis frequēter in curijs vĺ in ta/
bernis enoꝛmiter fieri ſolent: intantuꝫ ab/
hoꝛruit: ꝙ quando foꝛtuitu miles vel aliꝰ
quilibet ludens eo pꝛeſente iurabat: ſtatī
illum in flumen vel in lacum aliqueꝫ ꝓijci
faciebat. Et tale edictum firmiſſime ſerua/
ri fecit: ⁊ in poſteris iuſſit. Poꝛro ſolenni
ter iurat quādo periuriū in iudicio ſolen/
nizatur: ⁊ hoc ē grauiſſimū peccatū vt lati
us patebit in ſermone ſequēti: vnde ꝑ tres
digitos quos ponit ſupꝛa ſanctos: ſignat͛
ꝙ coꝛpus ⁊ animā ⁊ res ſiue famam dat in
poteſtatem diaboli. Nono exigens dam
nabilit͛. ſ. ab alio de quo ꝗrit doctoꝛ ſanctꝰ
ſcd̄a 2ᵉ.q.xcviij. Utrū exigens ab alio iu/
ramentū peccet: pꝛeſertim cum ille qui iu/
ramentum iniungit alteri: aut ſcit aliū iu/
rare verum vel falſum: ſi ſcit eum verū iu/
rare: pꝛo nihilo iuramentū ei iniungit. Si
vero credit eum falſum iurare: tūc quātuꝫ
eſt in ſe: inducit alium ad peccandū: ergo
videtur ꝙ peccat iuramentuꝫ exigēs. Ad
hoc reſpondet ibidem: ꝙ circa eum ꝗ exi/
git ab alio iuramentū videtur diſtinguen/
dum: aut enim exigit iuramentuꝫ a ſeipſo
pꝛopꝛia ſponte aut pꝛo alijs ex officij ſui ne
ceſſitate: ſi tanꝗ̄ perſona pꝛiuata pꝛo ſeip̄o
exigit iuramentum: ⁊ neſcit eum iuraturū
falſum: ⁊ ideo dicit iura mihi ſcꝫ vt fides
ei ſit: tunc non eſt peccatum: eſt tamen hu/
mana temptatio: quia pꝛocedit ex quadaꝫ
infirmitate ꝗ̄ aliū dubitat eē dicturum ve
rum: de quo malo dñs dicit Matt. v. Qđ
ampliꝰ ē a malo ē: ꝙ ſi ſcit eum feciſſe ꝯriū
eius qđ iurat: ⁊ cogit eū iurare: homicida
ē: qꝛ iurans de ſuo periurio ſe interimit ꝗ/
dem: ꝫ iſte manꝰ interficiētis ip̄ſit: imo ho
micidā vincit: vt pꝫ. xxij.q.v. vbi dꝛ.c. ille

qui ꝓuocat hoīem ad iurationē: ⁊ ſcit euꝫ
falſū iuraturū eē vincit homicidā: qꝛ ho/
micida corpus occiſur⁹ ē iſte aīam: īmo du
as aīas ⁊ ei⁹ quē iurare cogit ⁊ ſuam: ſcis
veꝝ eē qđ dicis: ⁊ falſū eē qđ ille dicit ⁊ iu
rare cōpellis: ecce iurat: ecce piurat: tu q̄d
inueniſti q̄ de illi⁹ morte ſaciari voluiſti.
Si ṽo ꝑ alio iuramētū exigit tāq̄ pſona
publica: ſm q̄ exigit ordo iuris ad petitio
nem alterius: tunc nō videt̃ eē in culpa: li
cet ſciat alterū iurare verū vel falſū: qꝛ nō
videt̃ ip̄e exigere: ſꝫ ille ad cui⁹ inſtantiā
exigit. Ex his ḡ pꝫ q̄ tā cogens q̄ falſum
iurās ambo ſunt piuri: vt etiā pꝫ .xxij. q.
v. c. q̄ cōpulſus a dn̄o ſcꝫ ſuo ſciens piurat
vtriq̄ ſūt piuri ⁊ dn̄s ⁊ miles: domin⁹ quia
precipit: miles qꝛ plus dominū q̄ animaꝫ
dilexit: glo. in atrocib⁹ eñ nō dꝫ aliq̄s pa/
rere domino ſuo. Unde refert beat⁹ Aug⁹
in ſermone de decollatiōe btī iohānis. de
quodā qui ꝓuocauit aliū ad piurandū: q̄
nocte ſequēti in viſione fuit adduct⁹ ad iu
dicē excelſum ⁊ admirabilē: a q̄ dum inter
rogaret̃ quare ꝓuocaſſet hoīem ad piura
tionē: ſtatiꝫ rn̄dit: qꝛ negauit mihi rē meā
Cui iudex. Nōne melius rē tuā perderes:
q̄ aīam hoīs illius falſa piuratione pime
res: et ille ꝓſtrat⁹ ē ac iuſſus ē cedi: ⁊ ceſus
ē tā grauiter vt in eius dorſo euigilāti ve/
ſtigia plagaꝝ apparerēt: dictū ē ei decete/
ro caueas ne ſic facias. Ceterū iudex ſci/
ens aliquē iurare falſum: nō debet iudica
re ſm iurata: ſꝫ oēm cautelam adhibere vt
falſitas manifeſtet̃: ⁊ ī ſuo ſcelere puniat̃.
Sicut legit̃ de quodā iudice q̄ agebat cau
ſam inter duos qui reū minime ignorans:
ambos ad altare duxit: ⁊ reū iuramēto ſe
purgare coegit: rogans apl̄m petrū vt ali
quo iudicio ṽitatē oñderet. Cū ergo reus
iuraſſet ⁊ nihil mali paſſus fuiſſꝫ iudex ei⁹
malicie ꝯſcius exclamauit. Senior iſte pe/
trus: aut nimis miſericors eſt: aut iuniori
defert: eam⁹ ad pancratiū iuuenē. Cum ḡ
reus ſup tumulū pancratij iurare preſum/
pſiſſet: manū inde retrahere nō potuit: ſed
ibidē p⁹ modicū pre dolore expirauit. Uñ
vſq̄ hodie in pleriſq̄ locis obſeruat̃: vt ſu
per reliquias btī pancratij iuramētū fiat.
Et Salomon rex mulieribus ꝓ puero co/
rā eo cōtendentib⁹ nō credidit: ſed ſubtile
iudiciū inijt: ⁊ circūuentiōe ream inuenit.
Sic Daniel ſenes iudices inueteratos die
rū maloꝝ diuidēs ab alterutro examinati
one ſubtili cōuicit. Sic diligite iuſticiā qui
iudicatis terrā ⁊ diligenter inueſtigate vt
rectū iudiciū ꝓferatis: erui te vi oppꝰſſum
de manu calūniantis: qđ elegātiſſime iob
ꝓſecut⁹ ē cū dicit. xxix. Auris audiēs bea
tificabat me: ⁊ oculus videns teſtimoniū
reddebat mihi: eo q̄ liberaſſeꝫ pauperem
vociferantē ⁊ pupillū cui nō eēt adiutor be
nedictio perituri ſup me veniebat ⁊ cor vi/
due cōſolatus ſū: iuſticia veſtit⁹ ſū: ⁊ indu
it me ſicut veſtimēto: ⁊ diademate iudicio
meo. Oculus fui ceco ⁊ pes claudo: pater
erā pauperꝝ ⁊ cām quā neſciebā diligētiſſi
me inueſtigabā: ꝯterebā molas iniqui: et
de dentib⁹ illius auferebā p̄dam ⁊c̄. De
cimo tranſgrediēs mēdaciter ſicut dicitur
piuriū tranſgreſſio iuramēti vel in re vel ī
intentione. Pro q̄ ſciendū: q̄ faciēs iura/
mentū aliqđ ꝓmiſſoriū: ſi iurās volūtatē
habet vel intentionē nō pficiendi qđ iurat
piurus ē: licet etiā poſtea pficiat: qꝛ ſic mē
tiri ē ꝯ mentē ire. i. loqui: ſic piurare ē ꝯtra
mentē iurare: ⁊ hoc pꝫ. xxij. q. ij. c. iuramē/
ti. Huius cā ē qꝛ oīs qui iurat: ad h̄ iurat
vt qđ veꝝ ē loquat̃: ⁊ iō dn̄s inter iuramē
tū ⁊ loquelā nr̄am nullā vult eē diſtātiā:
qꝛ ſicut in iuramēto nullā ꝯuenit eē perfi/
diā: ita quoq̄ in verbis nr̄is nulluꝫ decet
eſſe mendaciū: qꝛ vtrūq̄ periuriū ⁊ men/
daciū diuini iudicij pena damnat̃: h̄ ibi.
Si ṽo intēdit quidem qđ iurat: ſꝫ tñ poſſe
perficere nō ſperat: vel temerarie ſperat:
tunc etiā piurus ē: vt pꝫ ſupra. Nō ſi intē
dit ⁊ pōt pficere: tūc quidē nō periurat: ſi
tñ poſtea ab illa intentiōe declinat ⁊ nō p/
ficit periurus efficit̃: ſi deniq̄ poſtea volēſ
pficere factus ē impotens: tūc a piurio ne/
ceſſitas illū excuſat donec iteꝝ potēs fiat.

De periurij grauitate ⁊ ei⁹ peni tentia in iure taxata: Ser. IIII

Non aſſumes no/
men dei tui inuanū. Exod. xx.
Jam ordine debito piurij gra/
uitatē ⁊ penā vel penitentiā in iure taxatā
ꝓſequi cupientes. Prīo p̄mitti delectat
occaſione eoꝝ que dicta ſunt ī p̄cedentib⁹
q̄ ꝯditiones intelligunt̃ in iuramēto fide/
litatis qđ preſtat̃ dn̄is terraꝝ ⁊ alijs ſupe/
rioribus. Ad hoc reſpondet Philibertus
epiſcopus ⁊ ponit̃. xxij. q. v. c. de forma fi/
delitatis aliquid ſcribere monit⁹: hec vo/
bis que ſequunt̃ breuiter ex librorum au/
ctoritate notaui. Qui dn̄o ſuo fidelitatem
iurat: iſta ſex ſemp in memoria habere de/
bet: incolume: tutū: honeſtū: vtile: facile:
poſſibile. Primū ē incolume: ne ſit dānuꝫ
dn̄o ſuo de corpore ſuo. Scdm eſt tutū: ne
ſit ei in damno de ſecreto ſuo: ⁊ de muniti/
onibus p q̄s tutus eſſe debet. Tertiū ē ho
neſtū: ne ſit ei in damnū de iuſticia ſua ⁊ đ
alijs cauſis q̄ ad eius honeſtatē pertinere
videnẗ. Quartū eſt vtile: ne ſit ei ī dānuꝫ
de ſuis poſſeſſiōib⁹. Quintū eſt facile: ne
illud bonū qđ dn̄s eius leuiter facere po/
tuerit faciat ei difficile. Sextū ē poſſibile:
ne qđ erat poſſibile reddat ei impoſſibile.
Ut fidelis hec documēta caueat iuſtū eſt:
ſꝫ qꝛ non ſufficit abſtinere a malo niſi etiaꝫ
fiat qđ bonū ē: reſtat vt in eiſdē ſex ſupra/
dictis: cōſilium ⁊ auxiliū dn̄o ſuo fidelis
p̄ſtet: ſi bn̄ficio dign⁹ videri vult: ⁊ ſalu⁹
eſſe de fidelitate quā iurauit: dn̄s q̄ꝫ fide/
li ſuo in oībus his vicem reddere debet:
qđ ſi nō fecerit: merito cenſebit̃ malefid⁹:
ſic ille qui in eoꝝ p̄uaricatione faciēdo vl̄
ꝯſentiendo dep̄henſus fuerit pfidus ⁊ p/
iurus: hoc ibi: vide declaratiōeꝫ glo. Hoc
iuramentū p̄ſtant archiep̄i romanis pōti/
ficib⁹: vt pꝫ ex̄ de iureiur. c. ego: ⁊ ſubdi/
ti ſuis ep̄is. xxiij. di. c. q̄ꝙ: ⁊ imperator pa
pe. lxiij. diſ. c. tibi dn̄o. Secūdo q̄ri pōt:
vtrū ſubmittētes p iuramentū capitulo vl̄
collegio: ꝓmittentes ſe ſuare ſtatutū: ob/
ligant̃ ad oīa ſtatuta: ⁊ ſimiliter alij offi
cium aliqđ ſuſcipiētes q̄ iurāt ſtatuta ip̄o
rum locoꝝ obſeruare teneant̃. Ad hoc re/
ſpondet Jo. an. in. c. cōtingit: de iureiur.
li. vj. in glo. fi. vbi in textu Nicola⁹. iij. hec
duo tangit dicēs: ꝯtigit in nōnullis eccle/
ſijs de eaꝝ cōſuetudine obſuari: q̄ ip̄aꝝ p̄
lati cum primo ad eccl̄iam accedunt: vl̄ cū
de recipiendis ibideꝫ nouis canonicꝭ agi
tur: nec p̄lati admittunt̃ nec canonici aliẗ
recipiunt̃ in ip̄is: niſi iurent ſtatuta ⁊ con
ſuetudines ip̄aꝝ eccleſiaꝝ ſcripta ⁊ nō ſcri
pta iuiolabiliter obſeruare: inter laicos
etiā in multis ciuitatib⁹ caſtris ⁊ terris in
ſuis poteſtatib⁹ rectorib⁹ vel officialib⁹ aſ/
ſumendis cōſuetudinis morbus irrepſit:
q̄ poteſtates rectoreſ ⁊ officiales hmōi ad
poteſtarias vel rectorias ⁊ officia eadem:
niſi prius ſuaturos ſe ſtatuta ip̄oꝝ locoꝝ
clauſa iurauerint: nullaten⁹ admittūtur.
Jo. an. rn̄det ibidem breuiter textū cōpre
hendens: q̄ aut quis iurat exp̄ſſe ſtatuta
illicita impoſſibilia ⁊ inhoneſta: tunc ip̄o
iure largo modo piurus eſt: vt ſ. e. ti. c. ſi/
cut noſtris. Aut generaliter iurat ſeruare
ꝯſuetudines ⁊ ſtatuta: ⁊ tūc ſubdiſtīgue:
aut ſciebat ibi eſſe illicita ſtatuta ⁊ ad illa
obligatuꝝ in mēte ſe ſuare gerebat: ⁊ tūc
idem qđ ſupra: aut neſciebat nec in mente
gerebat illud: ⁊ tunc non peccauit: ⁊ ſolū
ad licita obligatus eſt: vt hic in textu: et ī
p̄dictis iuribus. Et nota q̄ nullū iuramē/
tū quocūq̄ modo p̄ſtitū obligare poteſt:
niſi ad licita poſſibilia ⁊ libertati eccl̄ie nō
obuiantia: vt patꝫ hic in textu. Quib⁹
incidenter p̄miſſis duo ſunt p ordinem ꝓ
ſequenda. Primuꝫ eſt de grauitate piurij
de quo primo q̄ri poteſt. Utrū piurium ſit
maius peccatū q̄ adulteriū: ⁊ videt̃ q̄ nō
quia difficilius eſt obſeruare p̄ceptum de
non piurando q̄ p̄ceptum de nō adulterā
do: cuꝫ nullus homo poſſit domare liguā
ſuam: vt dicit Jacob⁹ ī canonica. Minus
autē videt̃ eſſe trāſgredi id qđ eſt difficili
us ad obſeruandū: q̄ id qđ eſt facili⁹. Re
ſpōdet Fran. de zab. in cle. vna. de iuriur.
q̄ crimina non habēt certā periodū. i. mē
ſuram: ſed variant̃ p circūſtantias: vt pꝫ
extra de ſen. ex. c. cum volūtate: de iuriur.
c. cum q̄dam: tñ ceteris parib⁹ dicendū eſt
abſolute: q̄ piurium eſt maius adulterio:
qꝛ magis reſiſtit deo ⁊ charitati: ⁊ quia p/
ſonam cui iniuriat̃ q̄s: inquātū ē maior:
tāto maior iniuria reputat̃: inſtit̃. de iure/
iur̃. §. atrox: ⁊ extra de ſen. ex. c. cū volūta/
te: ſicut etiā auget̃ crimen ꝓpter dignita/
tem p̄poſiti. Sed de⁹ cui piurādo q̄s iniu/
riat̃ dignior eſt q̄ ꝓximus cui p adulteriū
quis iniuriat̃. Scđo queri pōt vtꝝ igit̃
piuriū ſit maius peccatū q̄ homicidiū: p̄/
ſertim cū homicida peccat ꝯtra duos. ſ. cō
tra deū ⁊ cōtra ꝓximū: piurus aūt frequē
ter dūtaxat ꝯtra deū: hinc etiaꝫ homicide
debet̃ in lege ciuili maior pena. ſ. mortis:
piuro vero tñ pena infamie. Ad h̄ reſpō/
det ſanct⁹ Tho. in quodlibe. q̄ ſicut dicit
apl̄s ad Heb. vj. Homīes p maiores ſui iu
rant: ⁊ oēs controuerſie eoꝝ finis eſt iura
mētū: fruſtra aūt in cauſa homicidij ꝯtro/
uerſie finis eēt iuramētū: ſi homicidiū eēt
graui⁹ q̄ piuriū: p̄ſumeret̃ enī q̄ q̄ maiorē
culpā. ſ. homicidij cōmiſit nō minorē vere/
ret̃. ſ. piurij: vñ ex hoc ip̄o q̄ ī cauſa cuiuſ/
libet peccati defert̃ iuramētuꝫ: manifeſte
oſtendit̃ q̄ piuriū debet haberi ꝓ maximo
peccato: nec īmerito: qꝛ piurare nomē dei
videt̃ quedā diuini nominis denegatio: vñ
ſcđꝫ locū poſt idolatriā pctm̄ piurij tenet:

vt ex ordine p̄ceptoꝝ ptꝫ: vñ ⁊ maiori cura
ꝓhibitū ē: qꝛ ē de p̄ceptis p̄me tabule: q̄ꝝ
trāſgreſſio maius pctm̄ indicat̄: eo ꝙ for/
mali⁹ ratio peccati mortalis ꝯſiſtit ī auer/
ſione a deo qḋ fit ꝑ trāſgreſſionē p̄ceptoꝝ
p̄me tabule: verū t̄n̄ ꝙ homicidiū grauius
punit̄ ratio ē: qꝛ graui⁹ nocumētū īterdū
hoīb⁹ īminet etiā ex minori culpa: ⁊ qꝛ de/
us miſericors ē min⁹ punit̄ vt cōmuniter
iniuria illata deo q̄ꝫ illata proximo: t̄n̄ ſm̄
iudiciuꝫ dei maius pctm̄ graui⁹ punit̄: in
huius etiā grauitatis argumentū ꝓhibe
mur aliq̄b⁹ dieb⁹ iuramēta p̄ſtare: vñ ha/
bet̄ .xxij. q. v. c. decreuit ſācta ſynodus vt
a ſeptuageſima vſq̄ ī oct̄. paſche: ⁊ ab ad
uentu dñi vſq̄ ad octauas epiphanie nec/
non ⁊ in ieiunijs q̄ttuor tpm et in letanijs
maiorib⁹: ⁊ ī dieb⁹ dñicis: ⁊ in dieb⁹ roga
tionū niſi de ꝯcordia ⁊ pacificatione nul/
lus ſup euāgelia iurare p̄ſumat. glo. Huic
t̄n̄ caplo obuiat ꝯſuetudo p̄ſcripta. Iterū
argumētū illi⁹ grauitatis habem⁹ in eo ꝙ
puuli nō debēt ad iuramēta cogi: ⁊ h̄ ideo
qꝛ in iuramēto debet adeſſe iudiciū diſcre
tionis: ſed h̄ etas neſcit q̄d agit: vñ. xxij.
q. v. c. puuli: niſi in etate rōnabili ſint non
cogant̄ iurare. Qꝛ ſi q̄rit̄ de numero āno/
rū anteq̄ꝫ iurare debeāt: rñdet̄ in .c. ſequē
ti: vbi dicit̄: pueri añ q̄ttuordecim annos
nō cogāt̄ iurare: ⁊ addit̄ ibidē: puella q̄ꝫ
ſi ī puerili etate ſita ī domo prīs illo neſci/
ente ſe iuramēto ꝯſtrinxerit: ⁊ pr̄ ei⁹ vt au
dierit ſtatim ꝯdixerit: vota ei⁹ ⁊ iuramēta
irrita erūt: ⁊ facili⁹ emēdabit̄. glo. Idē eſt
de puero: vt. ā. e. ti. q. iiij. c. trib⁹: ⁊ licꝫ ſta
tim debet reuocare pr̄ iuramētū filij vel fi
lie q̄cito ſcit: votū t̄n̄ religionis nō tenet̄
ſtatim reuocare cū ſcit: ſ̄ vſq̄ ad ānū ꝯdi/
cere pōt: imo veri⁹ vſq̄ ad annos puberta
tis: vñ. xx. q. ij. c. ſi in q̄libet: vbi dr̄. Parē
tib⁹ ſane filios ſuos religiōi ꝯdicere non
ampli⁹ q̄ꝫ vſq̄ ad. xiiij. etatis eoꝝ annū li/
centia poterit eſſe: poſtea vero aut cū vo/
lūtate parētuꝫ aut ſi ſue deuotiōis ſit ſoli/
tariū votū: erit filijs licitū religiōis ſume
re cultū: ⁊. c. ſequēti: de puellis ſubiungit
dicēs: Puella q̄ añ annos. xij. etatis ſua
ſpōte velamē ſacrum ſibi aſſumpſerit: pñt
ſtatim parētes ei⁹ vel tutores id factū irri/
tū facere ſi volūt. At ſi ānū ⁊ diē ſimulan/
do ꝯſenſerint: vlteri⁹ nec ip̄i nec ip̄a muta
re poterūt: vñ generaliter ſicut parētes vo
tū ita ⁊ iuramētū filioꝝ vel filiaꝝ impube
rū reuocare pñt. Tertio q̄ri pōt: vtrū au

diens iurare falſū ⁊ tacēs peccet: p̄ſertim
cū dr̄ Leuit̄. v. Aia q̄ audierit vocē iurātꝭ
teſtiſq̄ fuerit ꝙ aut ip̄e vidit aut ꝯſcius ē:
niſi iudicauerit portabit iniq̄tatē ſuā. Ad
h̄ dicendū ꝙ Aug. in q̄ſtiōib⁹ Leuit̄. v. ſu
per hūc locū dicit hanc q̄ſtionē valde eſſe
difficilē ⁊ ꝑplexā quā ſic ꝓſeq̄t̄: ⁊ habetur
xxij. q. v. c. Hoc videtur dicere peccare ho
minē q̄ audiēte iurat aliq̄s falſū: ⁊ ſcit euꝫ
falſū iurare ⁊ tacet: tūc aūt ſcit ſi ei⁹ rei de
qua iurat̄ teſtis fuit: aut videns aut ꝯſci⁹
fuit. i. aliquo mō cognouit: aut oclis ſuis
cōſpexit: aut ip̄e q̄ iurat illi indicauit: ita
enī pōt eſſe ꝯſcius: ſed inter timorē huius
peccati ⁊ timorē ꝑditiōis hui⁹ hoīs nō
ꝑua exiſtit plerūq̄ tēptatio. i. dubitatio:
poſſum⁹ enī ꝑatū ad ꝑiuriū āmouēdo vel
ꝓhibēdo a tā graui peccato reuocare: ſed
ſi non audierit: ⁊ corā nobis de re quā no
nim⁹ falſū iurauerit: vtꝝ ꝓdendus ſit ita
vt ꝓditus etiā ꝑiculū mortis incurrat: dif
ficillima q̄ſtio eſt: ſed qꝛ h̄ non exp̄ſſit ſcꝫ in
Leuit̄: cui h̄ iudicādū ſit: vtꝝ illi cui iura/
tur: an ſacerdoti culpiā: q̄ nō ſolū eū ꝑſeq̄
nō pōt irrogādo ſuppliciuꝫ ſ̄ etiā orare ꝓ
illo pōt: videt̄ mihi ꝙ ſe ab hoc ſoluat pec
cati vinculo ſi indicet talib⁹ q̄ magis pñt
ꝓdeſſe q̄ꝫ obeſſe ꝑiuro ſiue euꝫ corripiēdo
ſiue deū ꝓ eo placādo: ſed ⁊ ip̄e cōfeſſiōis
ſibi adhibeat medicinā: hec ille. Ex q̄bus
ptꝫ ꝙ ad hāc indicationē faciēdā tenet̄ ta
lib⁹ ꝑſonis q̄ pñt ꝓdeſſe ⁊ non obeſſe. ſ. ſa
cerdotib⁹ honeſtis ⁊ diſcretis parentib⁹.
Eſt t̄n̄ differētia īter indicationē ⁊ denūci
ationē: qꝛ vt dicit h̄ glo. ꝙ h̄ caplm̄ nō loq̄
tur de vera denūciatiōe ſed poti⁹ de indi/
catione. ſ. cū q̄s indicat alijs ꝙ aliq̄s vult
peccare: ⁊ h̄ ſpectat ad delicta cōmittēda:
ſed denūciatio ſpectat ad delicta cōmiſſa:
⁊ ad illā non tenent̄ niſi q̄ hñt magiſtratū
ſup aliq̄s: ⁊ illa denūciatio dr̄ euāgelica ⁊
iſta dr̄ canonica: p̄lati ergo tenent̄ ad illā
ex p̄cepto: alij v̄o nō tenent̄ niſi ex ꝯſilio.

C Scōm vero ꝓſequendū ē ꝑiurij pena vl̄
pnīa: nam ſm̄ Hoſti. tria mala incurrim⁹
ex ꝑiurio. Primū malū ē reat⁹ īmanitas ī
cui⁹ argumentū h̄ crimē in pnīa cōpat̄ ho/
micidio volūtario: p̄ſertim cū fuerit ſolen
nizatū vt videbit̄. Scōꝫ malū ē fame irre/
cupabilitas: qꝛ ꝑiur⁹ infamis efficit̄: nec
poſtea quātūcūq̄ peniteat ī teſtimonium
admittit̄: vt patꝫ ex̄ de teſ. ⁊ at. c. teſtimo/
niū: q̄ repellit̄ ab oī ꝓmotione ſiue ſit dig
nitas ſiue ordo: vt ptꝫ di. lj. c. q̄ in aliq̄ ⁊c.

Multa de infamibus eēnt notāda de q̄b⁹
grā breuitatis ſupſedeo. Tertiuꝫ malū eſt
auſteritas pnīe qꝛ ꝑiurantes grauiter pu/
niri debēt ſm̄ canones: verū t̄n̄ diuerſimo
de ſm̄ circūſtantias ꝑiurioꝝ: dicit enī Eu
tician⁹ papa. xxij. q. j. c. vlt̄. p̄dicādum eſt
vt ꝑiuriū fideles caueāt: ⁊ ab hoc ſūmoꝑe
abſtineāt: ſciētes hoc grande ſcel⁹ eſſe: ⁊ ī
lege ⁊ in ꝓphis ⁊ ī euangelio ꝓhibitū. Au
diuim⁹ aūt q̄ſdā ꝑuipēdere h̄ ſcel⁹ ⁊ leuem
quodāmodo ꝑiurij modū penitētie impo/
nere: q̄ etiam noſſe deberent talē ꝓ ꝑiurio
penitentiā imponi debere q̄lē ⁊ ḋ adulte/
rio ⁊ de fornicatiōe ⁊ ḋ homicidio volūta
rie cōmiſſo ⁊ ḋ ceterꝭ criminalib⁹ vitijs. Si
q̄s v̄o ꝓ ꝑpetrato ꝑiurio a q̄libet crimina
li peccato timēs penā longā ad cōfeſſionē
venire noluerit: ab ecclīa repellēdus eſt:
⁊ a cōmunione ⁊ a ꝯſortio fideliū: ⁊ null⁹
cum eo comedat neq̄ bibat neq̄ in domo
ſua eū recipiat: ⁊ hoc q̄dē ī generali. Por
ro in ſp̄āli de ꝑiurio illicito imponit̄ peni/
tētia. xxij. q. iiij. c. qui ſacramento ſe obli/
gauerit vt litigās cum q̄libet ad pacē nul/
la modo redeat: ꝓ ꝑiurio vno āno a cōmu
nione corꝑis ⁊ ſanguinis dñi ſegregatus
reatū ſuū elemoſynis ⁊ fletib⁹ ⁊ quātū po/
tuerit ieiunijs abſoluat: ad charitatē v̄o
q̄ operit multitudinē peccatoꝝ celeriter ve/
nire feſtinet. Qꝛ ſi obijcit̄ ꝑiuro ſeptēnis
pnīa indicit̄. vj. q. j. c. q̄cunq̄ ſciens ꝑiu/
rauerit. xl. dies ī pane ⁊ aq̄: ⁊ ſeptē ſequē/
tes ānos peniteat: ⁊ nūq̄ꝫ ſit ſine penitētia
⁊ nūq̄ꝫ in teſtimoniū recipiat̄ cōmunionē
t̄n̄ poſt hec recipiat. Ad hoc rñdet h̄ glo.
ꝙ ibi loquit̄ cum q̄s tranſgredit̄ licitū iu
ramentū: hic loquit̄ cum q̄s temere iurat.
Si adhuc obijcit̄: nōne q̄ temere iurat rē
illicitā mortaliter peccat: ḡ ſeptēnis pnīa
debet ei imponi rñdet glo. ꝙ h̄ non negat̄
q̄ ꝑ. vij. annos debeat penitere: ſ̄ hoc ſolū
dr̄: ꝙ a cōmunione corꝑis chriſti ſeꝑatur
vno anno. Ad maiorē aūt euidentiā ſci/
endū ꝙ multiplex ē iuramētum illicitū vt
ptꝫ ibidē. c. inocēs: vbi dr̄: ꝙ iuramētū illi
citū multipliciter ītelligit̄. Eſt enī illicitū
aliq̄ñ ex eo qḋ iurat̄. ſ. q̄ñ id qḋ iurat̄ ī ſui
natura ꝑniciofum eſt vel adimēs vitā ſcꝫ
eternā vel temporalē: vt adulteriū vel ho/
micidiū ⁊ his ſimilia: vel reparari non ꝑmit
tens: ſicut cum inimico ad pacē nō redire:
indigēti miſericorditer nō ſubuenire: iſta
quia ꝑſpicuam in ſe habent iniuſticiā: ⁊ ſi
iuramento firment̄ tamen ſeruari non de

bent. Eſt etiam aliquādo illicitū iuramen
tum ex modo iurādi: quādo ſcꝫ inconſide
rate ⁊ īcircūſpecte aliquid iurat̄: quo nec
corporalis nec ſp̄ūalis ſalus adimit̄: et ſi/
ne quo vtraq̄ ſalus reparari ⁊ vita conſer
uari valet: veluti cū aliquis a parētib⁹ co/
actus vt clericatus tonſurā vl̄ religionis
veſtem ſuſcipiat: ſe neutrum facturū iura/
mento firmauerit: hoc q̄uis aliquibus vi
deatur rep̄henſibile: quia opus charitatꝭ
iuramento ſe non facturum ꝓmiſit: nulla
tamē auctoritate ꝓhibetur ſeruari: quia ⁊
ſi nunq̄ꝫ clericatus tonſurā vel religionis
veſtem ſuſcipiat: non tamē ideo min⁹ ſalu
tem ꝓmereri valet: cum nōnulli in laicali
veſte ſanctiſſimi ⁊ deo dilecti inueniātur:
quo exēplo euidenter datur intelligi: quo
tiens aliquis iurat ſe nō facturū aliquid:
quo expeditorē viam ſibi p̄paret ad beati/
tudinem: dūmodo ſine eo ſalutem valeat
inuenire: ꝙ iuramentū non ꝓhibetur ob/
ſeruare: hoc ibi. Tamē ſm̄ Tho. meli⁹ fa/
ciet ſi iuramentū violat eo ꝙ non obligat.
Eſt ⁊ id quod iurat̄ aliquādo vitioſū: nō
in natura ſui: ſed ex cauſis extrauenientib⁹
veluti cum aliquis iurat poſt votum caſti
tatis alicui: ſe habiturū eam in coniugem
ſcꝫ ꝑ verba de p̄ſenti. Coniugē autē habe/
re in ſe ip̄o malū non ē: t̄n̄ huic ex voto ꝑni
cioſum eſt: hoc aūt iuramentū et ſi ſit illici
tum: non t̄n̄ obſeruari ꝓhibetur: ſ̄ de vio/
latione voti pnīa ſibi iubetur indici: iudi/
cium etiā aliq̄ñ iuramento ꝓbatur deeſſe:
veluti cum ꝓpria temeritate aliq̄s ductus
iurat ſe manducaturū et bibiturū: hoc q̄/
uis indiſcreta leuitate illicitum ꝓbat̄: nō
tamē violare iubetur. Deniq̄ ꝯcludo oē
iuramentū qḋ non ignorat̄ ignorantia fa/
cti nō iuris: q̄ nullū excuſat niſi cui ꝑmit/
tit̄ ius ignorare eē. ſ. illicitū reputat̄ in ꝑ/
iuriū ⁊ pnīa iā prius poſita diluendū. Ce/
terum qui cogit aliū ad ꝑiurādū ⁊ qui co/
actus facit ꝑiurium vterq̄ ꝑiurus eſt tam
domin⁹ q̄ꝫ ſeru⁹: ⁊ ſuo pnīa imponit̄. xxij
q. v. c. qui compulſus: glo. nō p̄ciſe a dño
ſciēs ꝑiurat: vtiq̄ ſūt ꝑiuri ⁊ dñs ⁊ miles:
glo. qꝛ in atrocibus non debet q̄s parere
dño ſuo: ſequit̄: dñs qꝛ p̄cepit: miles quia
plus dñm q̄ꝫ aīam dilexit: qḋ eē nō debet.
Si liber eſt ſcꝫ coactus iurare. xl. dieb⁹ in
pane ⁊ aqua penitebit: glo. cōtinue vel in/
terpolatim: ⁊ ſeptē ſequentes annos: glo.
non t̄n̄ in pane ⁊ aqua: ſ̄ ſm̄ diſcretiōeꝫ cō
feſſoris: ſeq̄t̄. Si ſuus eiuſdeꝫ tres q̄dra/

geſimas. glo. vnam ante feſtum natalis:
aliã añ paſcha: tertiã ante feſtũ beati Jo/
hãnis. ſequit᷑: ⁊ legitimas ferias peniteat
glo. prima. ſcḋaꝫ quartã ⁊ ſextã feriam: ꝺ
cõſe. di. iij. c. ieiunia: ⁊. lxxxij. diſ. p̄ſbyter.
verũtamẽ ſi ẽ pura coactio metus ꝗ̄ cadit
in ꝯſtantem virũ: tunc imponit᷑ penitẽtia
e. ti. ſcꝫ. xxij. q. v. c. ſi quis coactꝰ ꝓ vita re
dimenda vel q̄libet cauſa vl᷑ neceſſitate. ſ.
maxima ꝑiurat: quia plus corpus q̄ aĩaꝫ
dilexit: tres q̄dtrageſimaſ peniteat: glo. qꝛ
rõne coactionis mitigat᷑ pena: vt patet ex̄
ꝙ me. cã. c. ſacrl̄. Hic q̄ri põt: qua pena co
gens caſtigari debet: eo ꝙ ibidem nõ exp̄
mit᷑: cum tamẽ poſtea ſubditur de eo. c. il/
le qui ꝓuocat hominẽ ad iurationẽ: ⁊ ſcit
eum falſuꝫ eſſe iuraturũ: vincit homicidã
quia homicida corpus occiſurꝰ eſt: ille ani
mã imo duas animas: ⁊ eius quẽ iurare ꝓ
uocauit ⁊ ſuam. Ad hoc reſpondet᷑ ex cõ/
cilio moguntineñ. ⁊ ſubdit᷑ in eadẽ q̄ſtiõe
vbi pena cogentis addit᷑. c. ſi quis ꝯuictꝰ
fuerit: ſcꝫ in iudicio vel euidẽtia facti: ali/
os ad falſa teſtimonia vl᷑ ꝑiuria attraxiſſe
glo. per coactionẽ vel quacũqꝫ corruptiõe
ſollicitaſſe: ſcꝫ amicicie vel pecunie: ipe q̄/
dem vſqꝫ ad exitum vite ſue non cõmuni/
cet. Hi vero ꝗ̄ ei in ꝑiurio conſenſiſſe ꝓbã
tur: poſtea ab omni teſtimonio ſunt remo
uendi: ⁊ ſm legẽ infamia notabunt᷑. De
niqꝫ quoddam eſt iuramentũ deteſtandũ
qḋ fit cũ interp̄tatiõe alicuiꝰ mali ĩ ſeip̄m:
ſicut legit᷑ ꝺ beato Petro: ꝙ cepit anathe
matizare ⁊ iurare qꝛ non nouiſſet hoĩem:
vnde q̄ꝫ deteſtãdũ ſit hoc ꝑiurij vitiũ oſtẽ/
dit Oroſiꝰ p̄ exemplũ dicẽs: Nã cũ roma/
ni legatos ad plures gẽtes miſiſſent vt fir
marent pacẽ cum eis: dũ igit᷑ cum iuramẽ
to firmaſſent: ꝓditorie ⁊ clam irruẽtes in
eos occiderũt: ⁊ oẽs romanos q̄tquot ĩue
nerunt: ſ; dei maledictio ĩ deteſtatiõeꝫ ꝑiu
rij ⁊ fractiõis fidei ſup eos venit: nam pa/
nis ꝗ̄ frãgebat᷑ ab eis ſãguinẽ emittebat:
aĩalia domeſtica ⁊ blãda cũ balatu ⁊ hya/
tu miſerabili fugiebãt ad ſiluas ⁊ ad mon
tes deſerẽdo ꝯſortia eoꝝ: canes etiã cũ la/
chrymoſis latratibꝰ oberrantes ad modũ
lupoꝝ vindictam poſtulabãt de ꝓditione
facta: cũ autẽ auditis rumoribꝰ omnes fu
iſſent ꝑ imꝑatorẽ romanũ victi in cãpis ex
ceptis quattuor milibꝰ qui aſcenderũt ad
montes: hi ſtatim cõgelati ad modũ lapi/
dis facti ſũt ĩmobiles: ad ſignuꝫ vindicte
diuine. Similiter legit᷑ in eccleſ. hyſtoria:
ꝙ cũ q̄daꝫ eṗs hieroſolymitanꝰ iuſtiſſimꝰ
ꝓpter rigorẽ iuſticie a multis ſubditiſ odi/
retur: crimẽ falſũ impoſuerũt ei ⁊ iuramẽ/
to firmauerũt. Primꝰ iurauit ꝙ igne pere
at niſi ita ſit. Secundus vero ꝙ morbo re/
gio pereat. Tertius deniqꝫ ꝙ oclos ſuos
amittat niſi ita ſit. Sãcto ꝗ̄ eṗo recedente
ad heremum p̄mus teſtis in viuditã cũ oĩ
ꝓgenie ſua rebꝰ domo ⁊ familia exuritur.
ſcḋs etiam a pedibꝰ vſqꝫ ad caput morbo
regio ꝯſumit᷑. tertius h̄ vidẽs factũ reue/
lauit ⁊ ex triſticia lugẽs oclos amiſit: ⁊ ſic
eṗs ĩnocẽs inuentus eſt. Ad laudem dei.

De voto ⁊ his q̄ req̄rũt᷑ ad illud ac de pctõ religioſoꝝ: Sermo V

Non aſſumeſ nomẽ
dei tui inuanũ. Exo. xx. Expedi/
ti de trãſgreſſione iuramẽti quo
p̄mo modo ſumit᷑ nomẽ dei inuanũ. Jã
de ſcḋo modo querendũ eſt ſcꝫ ꝺ trãſgreſ/
ſione voti ſub hoc ſenſu: non aſſumes no.
dei tui inua. ſcꝫ votũ tuum deo factũ trãſ/
grediẽdo. Ad cuiꝰ euidentiã ſciendũ ꝙ
votum ſm Hoſti. eſt alicuiꝰ rei licite faciẽ/
de vel non faciẽde cũ deliberatione animi
deo facta pollicitatio: quã diffinitionẽ de
clarando dicit ꝙ p̄mo ponit᷑ rei licite: qꝛ
ſi qḋ ꝓmiſſum illicitũ eſſet id ſeruandũ nõ
eſſet: ⁊ eius eſſet nulla obligatio: intantũ
ꝙ ꝓ eius diſſolutione non eſt neceſſe ſupe
riorem adire: iuxta illud. xxij. q. iiij. c. ĩ ma
lis ꝓmiſſis reſcinde fidem et ĩ turpi voto
muta decretũ. Secũdo ponitur faciẽde vl᷑
non faciende: quia ad vtrũlibet pariter ſe
habet: puta voueo ieiunare: vl᷑ non loqui
poſt cibũ cũ muliere: lꝫ Hoſti. dicat votuꝫ
ſemp eẽ de futuro: nõ de p̄ſiti ſicut iuramẽ
tũ aſſertoriũ. Tertio ponit᷑ cũ deliberati/
one: quia al̄s nõ obligaret ſi ſine delibera
tione factum ſit: extra de regul. c. ad nr̄aꝫ.
vnde deliberatio p̄ſupponit liberã volun
tatẽ ſine q̄ nõ ẽ meritũ nec demeritũ cui de
liberatiõi vel volũtati vis inferri nõ põt.
Quarto ponit᷑ deo: qꝛ al̄s nõ eẽt votũ ob
ligatorium: ex̄ de voto. c. magne: in fi. vbi
dicit᷑ ꝺ ꝯditione quã habuit ĩ intẽtiõe vo/
uendi: q̄ ſublata: qꝛ ceſſauere cauſe: faciliꝰ
ceſſare poterit effectꝰ: vide clariꝰ ibidẽ. In
terdũ tñ votũ fit etiã homini ſ; ſecũdario:
ꝓprie tamẽ talis obligatio q̄ fit hoĩ nõ eſt
votũ ſ; obligatio ad eiꝰ executionẽ. Quin
to ponit᷑ facta pollicitatio: quia al̄s ſi tñ

facere ꝓponeret ſ; adhuc nõ deliberaſſet:
nõ obligaret᷑. Ad cuiꝰ pleniorẽ ĩtellectũ
q̄ri põt: q̄d req̄rit᷑ ad votũ ꝯſũmandũ: p̄re
ſertim cum dñs dicit Luc. ix. ꝙ nemo mit
tens manũ ad aratrũ ⁊c̄. ſed ex hoc ipſo ꝙ
habet ꝓpoſitũ bñ faciẽdi mittit manuꝫ ad
aratrũ: ⁊ ſic videt᷑ ꝙ ex ſolo bono ꝓpoſi/
to q̄s obligat᷑ apud deũ: etiã nulla ꝓmiſſi
one facta. Ad hoc r̄ndet ſanctꝰ Tho. ſcḋa
2ᵉ. q. lxxxviij. ꝙ votũ quãdã obligatiõeꝫ
importat ad aliq̄d faciendũ vel dimitten/
dũ. Obligat autẽ ſe hõ homini ad aliq̄d ꝑ
modũ ꝓmiſſionis q̄ eſt rõnis actꝰ ad quã
ꝑtinet ordinare: ſicut enĩ hõ imꝑando vel
dep̄cando ordinat quodãmodo quid ab
alijs ſibi fiat: ita ꝓmittẽdo ordinat q̄d ipe
ꝓ alio facere debeat: ſ; ꝓmiſſio q̄ fit ab ho
mine: homini nõ põt fieri niſi ꝑ v̄ba vel q̄
cũqꝫ exteriora ſigna: deo vero fieri põt ꝓ/
miſſio ꝑ ſolã interiorem cogitationẽ: quia
vt dicit᷑. j. Reg. xvj. Hoĩes vident ea q̄ pa
tent deꝰ aũt intuet᷑ cor. Exp̄munt᷑ tñ q̄nqꝫ
verba exteriora vel ad ſuip̄ius excitatio/
nem: ſicut ĩ oratione ptꝫ: vel ad alios ꝯte/
ſtandũ: vt nõ ſolũ deſiſtãt a fractione voti
ꝓpter timorẽ dei: ſ; etiã ꝓpter reuerẽtiã ho
minũ: ꝓmiſſio aũt ꝓcedit ex ꝓpoſito faci/
endi: ꝓpoſitũ aũt deliberationẽ aliquã p̄/
exigit cuꝫ ſit actus volũtatis deliberate.
Ex q̄bus ꝯcludit᷑ ꝙ ad votũ tria neceſſa/
rio req̄runt᷑. p̄mo deliberatio. ſcḋo pro/
poſitum. tertio ꝓmiſſio in q̄ ꝑficit᷑ rõ voti.
Suꝑaddũt᷑ vero q̄nqꝫ ⁊ alia duo ad quã/
dam voti ꝯſũmationẽ. ſ. oris pronũciatio
Juxta illud pſ̄. Reddã tibi vota mea que
diſtinxerũt labia mea: ⁊ teſtimoniũ alioꝝ.
Hinc dicit magiſter in. iiij. ſniaꝝ. xxxviij.
di. ꝙ votũ eſt q̄dã teſtificatio promiſſiõis
q̄ deo ⁊ de his q̄ dei ſunt fieri debet: q̄uis
teſtificatio poſſet ad teſtificationẽ ĩteriorẽ
proprie referri. Ad hoꝝ ergo triũ q̄ requi
runt᷑ in voto ꝯſũmato declaratiõem ſcien
dum ẽ ꝙ ſm Ab. ex̄ de voto. in. c. lr̄aturã.
Uotũ dicit᷑ initiari: cõfirmari ⁊ ꝯſumari.
votũ aũt initiatũ ẽ cũ propoſitũ tm̄ in aĩo
ſeminat᷑: ⁊ ex tali propoſito quo ad deum
vel eccliam nullꝰ remanet obligatꝰ: vt eſt
caſus in dicto. c. litteraturaꝫ: vbi dicit᷑ ꝙ
cũ q̄dam ex q̄dam minutiõe nimia fuiſſet
mortis pauore ꝑterritꝰ hec v̄ba ꝓtulit: nõ
diu h̄ morabor ꝓponẽs ĩ aĩo ſuo. glo. non
tñ aĩo obligãdi ꝙ religiõis habitũ eẽt ali/
q̄ñ ſuſcepturus: vbi papa declarat ꝙ ſi nõ
plꝰ eẽt ĩ voto proceſſũ: trãſgreſſor iudicari
nõ poterit ſi nõ impleat: h̄ ibi. Ex q̄ ptꝫ ꝙ
propoſitũ proprie eſt aliud q̄ꝫ votũ: ſtricte
ſũptis vocabulis: propoſitũ enĩ ẽ ſimplex
diſpoſitio volũtatis de faciẽdo aliq̄d vel
nõ ſine oĩ affectiõe vl᷑ promiſſiõe vel firma
obligatiõe: ⁊ põt ſe habere ad bonũ ⁊ ma/
lũ: vñ propoſituꝫ ex ſui natura nõ obligat
ad implẽdũ: dico ex natura ſua: qꝛ ad bo/
nũ propoſitũ non obligat᷑ q̄s ex eo ꝙ ꝓpo
ſitũ ſ; ex eo ꝙ bonũ: ⁊ h̄ tangit Greg. ⁊ ha
bet᷑. xvij. q. j. c. q̄ bona agũt. Si v̄o melio/
ra deliberãt agere ⁊ poſt deliberata nõ fa/
ciũt: lꝫ ĩ bonis p̄oribꝰ ꝑſeuerẽt: in ꝯſpectu
tñ dei ceciderũt: ⁊ tales peccãt venialiter.
Si tñ ẽ aĩo deliberatũ ⁊ firmatũ cũ ĩtẽtio/
ne ſe obligãdi ad eiꝰ executiõeꝫ: tũc trãſit
in votũ: ⁊ trãſgrediens peccat mortalit᷑: ⁊
ſic votũ ſm diuerſos ſtatus diuerſa ſumit
vocabula: ⁊ ſm hoc ſoluẽda ſũt oĩa ꝯria ĩ
ſcripturis de voto poſita: qꝛ q̄nqꝫ ponitur
pro propoſito q̄nqꝫ pro deliberatiõe: q̄nqꝫ
ſtricte ĩ proprio vocabulo. Scḋo aũt votũ
dicit᷑ ꝯfirmari q̄ñ ſuꝑ propoſito fit delibe/
ratio: vtꝝ ſe velint obligare: ⁊ tñ cõceptiõ
boni propoſiti non firmat᷑ ꝓprie ex animi
deliberatiõe: niſi promiſſiõe deliberatiõeꝫ
ꝯſequẽte: q̄ ꝓmiſſio p̄mo ratificat᷑ ĩ corde:
⁊ tũc q̄ꝫtũ ad deũ completa ẽ ꝓmiſſio: ex q̄
q̄s quo ad deũ ẽ obligatꝰ: ⁊ ĩ foro penitẽti
ali ẽ ad executionẽ modis oĩbꝰ inducẽdꝰ:
nõ tñ eẽt ad hoc ꝑ eccliaꝫ cõpellẽdus q̄ nõ
iudicat de occultis. Conſũmatũ deniqꝫ dr
q̄ꝫtũ ad forũ extrinſecũ: cũ deliberatũ ꝓpo
ſitum exprimitur ore. Et ex tali q̄s obliga
tus ẽ nedũ q̄ ad deũ: ſ; etiã q̄ ad eccliaꝫ mi
litãtẽ: ita ꝙ ad executiõem voti ꝑ eccliam
cõpellit᷑. Ex his p̄mo ꝯcludit᷑ ꝙ vt etiã di
cit Inno. in. c. lr̄aturam. ex̄ de voto. ꝙ licꝫ
q̄s velit vouere vel etiã vouerat: nõ tñ ꝓ/
poſitũ vel votũ cõplere tenet᷑: niſi delibe/
ratio p̄ceſſerit: vl᷑ niſi aĩo obligãdi id fece/
rit. Nã ſi q̄rit᷑ an debet credi ſibi dicẽti:
ꝙ nõ habuit aĩm obligãdi ſe. Dicẽdum ꝙ
nõ ſaltem in foro iudiciali: qꝛ al̄s facile fo/
ret votũ eludere. ex̄ de ſpon. c. tua. vbi dr ĩ
glo. plane. De hoc caſu ĩ quodam ꝯtractu
mr̄imonij: ſ; in foro penitentiali bñ credit᷑
ei. Scḋo ꝯcludit᷑ ꝙ ſi p̄cedẽte deliberati/
one q̄s ĩ mẽte ꝓpoſuit intẽtione obligãdi
ſe ꝯtinere vel ꝑegrinari: tũc ſm Innoc̄. in
dicto. c. lr̄aturã. hoc facere tenet᷑: etiam ſi
voce nõ exp̄ſſit: ſ; ecclia nõ cogit hmõi niſi
cõfiteat᷑: ⁊ lꝫ Hoſti. dicit ꝙ ſi ex preuia de/
liberatiõe quis obliget᷑ pauci p̄cipue ſtu/

.dentes eſſent ꝙ̄ nõ eſſent obligati religiõi
cũ cõmuniter ꝯſueuerũt talia concipe: ni/
hilominꝰ tñ ſtãdũ ē dictis Inno. qꝛ deꝰ re/
ſpicit coꝛ. Sic etiaꝫ pauce repirent beguine
ꝗ nõ eẽnt obligate ad caſtitatẽ: ſemꝑ tñ ꝓ/
ſupponẽdo ꝙ fuerit ꝓuia deliberatio licꝫ ĩ
coꝛde fuerit retẽta. Tertio ꝯcludit ꝙ aliꝰ
aliũ ꝑ votũ ꝓpꝛiũ obligare nõ põt: etiã ſi ĩ
illiꝰ eẽt ꝑtãte: ꝑuta patrꝭ vel tutoꝛis. Ad h̄
enĩ nõ ſũt inuẽte tales ꝑtãtes: ſ; ad guber
nandũ vel ad bona adminiſtrãda. ff. d̄ ꝟ.
obli. l. fi. §. j. ſi ꝗs ergo vouet filiũ vel filiã
religioni: ſubintelligit ꝙ ad hoc fideliter
laboꝛabit: qꝛ alienũ factũ ꝓmittere ꝓpꝛie
non põt. ex̄ de ſpon. c. ex lr̄is. ij. ⁊ in glo.
Qꝛ ſi q̄rit: vtꝝ ꝗ ꝗs votũ ſuum poſſit ꝑ
aliũ exequi. Ad hoc r̄ñdet Hein. boyc: ex̄
de voto. in. c. licꝫ. ꝙ ſi põt ꝑ ſeipm̄ votũ ex/
equi tũc tenetur ꝑ ſeipm̄ facere: vt. e. ti. c.
magne. qđ intellige licꝫ etiã ĩutiliter exeꝗ̄
poſſet. ſ. qꝛ claudus eẽt vel mutilatꝰ et ex
deuotiõe vel in ſubſidiũ terre ſãcte vouiſ/
ſet: ſi tñ talis eẽt ꝙ defectũ ſuũ ꝑ alios ꝗs
ſecũ duceret ſupplere poſſet. Admittit tñ ĩ
vtroqꝫ caſu cõpẽſatio dicto. c. magne. ⁊. c.
ſe. ſm̄ Inno. ⁊ Hoſti. Si ꝟo nõ põt exeꝗ̄ ꝑ
ſeipm̄ impeditꝰ impedimẽto ꝑpetuo: ⁊ tũc
ꝑ aliũ põt exequi: vt in dicto. c. licꝫ. ſed nõ
tenet exequi: ſi poſtq̄ꝫ votũ emiſit impedi
mẽtũ ſuꝑuenit ant tꝑe quo votũ impleuit.
Si ꝟo tꝑe ꝗ vouit erat impeditus ita ꝙ ꝑ
ſonaliter ire nõ poterat nec ſperabat ab ĩ/
pedimẽto liberari: tũc tale votum cenſeri
debet irriſoꝛiũ: ſi ꝟo ſperabat ab illo libe/
rari: ⁊ tunc dat dilatio: vt ex̄ de voto. c. ꝙ
ſuꝑ his. §. vnde credimus. Qꝛ ſi nõ ꝯuale
ſcat: intuenda ē vouẽtis intentio: ꝗ ſi fue/
rat in voluntate ꝑficiendi ꝑ ſe vel ꝑ alium
in omni euentu: tunc redimere põt ꝑ aliũ.
Sin autẽ tunc videt votũ fuiſſe cõditiona
le: nec illo obligari. Ceterum ſm̄ ſumi/
ſtas duplex voti ſpecies diſtinguit. Nam
aliud eſt neceſſitatis ⁊ cõmune ſcꝫ votum
fidei ad qđ quis tenet ſiue voueat ſiue nõ
⁊ ad illa que neceſſario quis ꝓmittit ĩ ba/
ptiſmo: renũciando ſcꝫ diabolo ⁊ pompis
eius: tenere fidem ſeruare decalogũ ⁊ ge/
neraliter ea ſine ꝗbus noſtra ſalus habe/
ri non põt: de cõſe. di. iiij. c. j. licet. Tamen
hoc ꝓpꝛie non eſt votum: eo ꝙ a pueris fit
talis obligatio qui carent animi diſcretio
ne. Unde ꝗuis dici poſſet: ꝙ talis obliga
tio fit a patrinis eoꝛũ nomine: vt habet đ
conſe. di. iiij. c. queris. tamẽ quia ſimplici/
ter votum dicit eſſe voluntatis: vt extra
de voto. c. magne. ideo ꝓpꝛie non dicit vo
tum: debet enĩ votum eſſe ꝓpꝛie quid vo/
luntariũ: tam reſpectu ꝑncipij a quo ꝓce/
dit: q̄ꝫ reſpectu eius qđ vouetur. Hinc cuꝫ
homo peccat poſt baptiſmũ dupliciter reꝰ
eſt: vt quia peccat in eo ꝙ cõmittit: ⁊ ꝙ vo
tum ꝓuaricatur: non tamen ꝓ duobꝰ moꝛ
talibꝰ penitentia indicetur: ſed tanq̄ꝫ pro
vno circũſtantia trãſgreſſionis grauato.
Aliud vero votum eſt volũtatis cuiuſmo
di ſunt que ꝗs voluntarie emittit ſuꝑ his
ad que quis non tenebat: ſed poſt votum
obligat: vt ſunt vota abſtinẽtie: ꝯtinẽtie:
ꝑegrinatiõis ⁊ ſimiliũ: de ꝗbꝰ per ꝓph̄am
Uouete hoc eſt cõſilium: ⁊ reddite hoc eſt
ꝑceptum dño deo veſtro. Deinde queri
põt: quottuplex dꝛ votuꝫ voluntariũ. Ad
hoc dicendũ ſm̄ oĩes doctoꝛes ꝙ eſt du/
plex. Quoddã enĩ dꝛ ſimplex: ⁊ eſt oē il/
lud votum cui non adhibet ſolẽnitas: vt
ſi fiat votum de nõ cõtrahendo: de caſtita/
te: ⁊ ſic de alijs. Solẽne vero votum dicit
qđ fit ꝑ ſuſceptionẽ ſacri oꝛdinis: vel ꝑ ꝓ/
feſſionem exꝑſſam vel tacitã factam alicui
de religionibus appꝛobatis: vnde q̄liter/
cunqꝫ quis al's votum fecerit ꝑterq̄ꝫ in ſu/
ſceptione oꝛdinis implicite vel appꝛobate
religionis exꝑſſe vel tacite: dicit votũ ſim
plex: vnde ſi voueo vel ꝓfeſſionem facio ĩ
regula vel in religione nõ appꝛobata: con
trahens matrimoniũ ligatꝰ ſum matrimo
nio: licꝫ grauiſſime pecco: vt exꝑſſe ꝑꝫ li.
vj. de voto. c. vnico. vbi ⁊ ſubdit. Et quã/
to ſolẽnius ⁊ manifeſtius emiſſa ſũt vota:
tanto ꝓpter ſcandalũ plurium ⁊ exemplũ
duriοꝛ penitẽtia trãſgreſſoꝛibꝰ debeat: nõ
tamẽ reſcindere poſſũt m̄rimonia poſt cõ/
tracta: ⁊ hoc idem tenet Io. an. in appara
tu ꝙ illud votũ putat etiã ſi quãdo ꝓfite/
batur credebat illã religionẽ eẽ appꝛoba/
tam. Sicqꝫ paꝫ ꝙ oĩe votũ dicit ſimplex
ſiue ſit cõtinentie: ſiue habitꝰ deferẽdi tm̄:
ſiue obedientie ꝑſtande: vel cuiuſcunqꝫ al
terius pij operis faciẽdi qđ nõ eſt ꝓfeſſio/
onis regule appꝛobate: vel ſuſceptiõis ſa/
cri oꝛdinis. Pꝛo quo notãdũ ſm̄ Tho.
ſcđa. 2ᵉ. q. lxxxviij. ꝙ ſolẽnitas voti atten
ditur ſm̄ aliquid ſpũale quod ad deum ꝑ/
tinet. id ē ſm̄ aliquã ſpũaleꝫ benedictiõeꝫ
vel cõſecrationẽ: que ex inſtitutione aplo/
rum adhibet in ꝓfeſſiõe certe regule ſcđo
gradu poſt ſacri oꝛdinis ſuſceptionẽ: vt di
cit Dio. ij. c. ce. hierarch. ⁊ huiꝰ ratio ē: qꝛ B

ſolẽnitates non cõſueuerũt adhiberi: niſi
quãdo aliꝗs totaliter mãcipat alicui rei:
vtpote quãdo ꝗs ꝑ ſuſceptionẽ ſacri oꝛdi/
nis diuino miniſterio applicat: ⁊ in ꝓfeſ/
ſione certe regule quãdo ꝑ abrenũciatio/
nem ſeculi ⁊ ꝓpꝛie voluntatis ſtatũ ꝑfecti
onis aliꝗs aſſumit: ⁊ licꝫ alia vota ex hoc
ꝙ fiunt in publico poſſũt habere quandã
ſolẽnitatẽ humanã: nõ tamẽ ſpũalẽ ⁊ diui
nã ſicut habẽt vota ꝓmiſſa: etiã ſi coꝛã pau
cioꝛibus fiãt: nec cõgruit alicui voto ſolẽ/
nitas: niſi illi quo totaliter ꝗs deo manci/
pat. Dehinc q̄ri põt: vtrũ votũ ſimplex
tantũ obligat: quantũ votum ſolẽne: ſicut
dicit extra ꝗ cleri. vl' vo. c. rurſus. ꝙ votũ
ſimplex apud deũ non minꝰ obliget q̄ꝫ ſo/
lẽne. Ad hoc dicendũ ꝓut dicit Gaſpar đ
cal'. e. ti. c. meminimꝰ. ꝙ quo ad eccl'iaꝫ mi
litantẽ magis obligat votũ ſolẽne: ſ; q̄ꝫtuꝫ
ad deum eq̄liter obligant qđ ꝓ tanto dici
tur: quia vtrũqꝫ obligat ad moꝛtale pecca
tum: ⁊ eq̄liter q̄ꝫtum ad ſufficientiã dãna/
tionis minus tamẽ peccat is ꝗ trãſgredit
votum ſimplex q̄ꝫ ꝗ ſolẽne: vñ dicit Tho.
vbi ſ. ꝙ hoc. c. rurſus: extra ꝗ cleri. vl' vo.
ſic exponendũ eſt: ꝙ vtriuſqꝫ tranſgreſſoꝛ
C peccat moꝛtaliter. Ceterũ queri põt: vtꝝ
homini expediat aliq̄ vouere: ꝑſertim cuꝫ
ſibiipꝑi iniciat laqueũ tranſgreſſiõis ⁊ peri
culum delicti. Ad hoc r̄ñdet Aſten. l. j. ti.
ij. ꝙ ſi vouẽs vouet bona: quoꝝ obſeruan
tia ꝓbabiliter ꝓpoꝛtionata videt infirmi
tati vel ꝯditioni ſue vel nature: tunc expe
dit homini vouere: qꝛ ꝑ hoc ampliꝰ firmat
voluntatẽ ſuam in bono: ⁊ excludit a ſe ꝓ
magna ꝑte libertate malefaciendi: ⁊ facit
actũ virtutis latrie: ⁊ ſic vouendo meret:
ꝓpt qđ monet pš. Uouete ⁊ reddite dño
deo vr̄o. Si ꝟo nõ ſũt ſue infirmitati: ꝯdi
tioni ſtatui: vel nature ꝓpoꝛcionata: tunc
nõ expedit nec licet: qꝛ tale votũ nõ habe/
ret diſcretionẽ cõmittere cũ ꝑ hoc vouens
magis videt ſe illaqueare q̄ꝫ augere ſecu/
ritatem đ ſua ſalute: q̄libet tñ ſolutus ⁊ li
ber reputare debet obſeruãtiã voti ſue ſpi
rituali infirmitati eſſe ꝓpoꝛcionatã: niſi ꝑ
certam experientiã cõſtaret cõtrarium: qꝛ
tam ꝓpter bona exempla que ſepius aliꝗ
vident ⁊ audiunt q̄ꝫ ꝓpter ꝯſolatiões ſpi
rituales quas ex dei benignitate frequen
ter ob fauoꝛẽ religionis ex ſancta ſocieta/
te recipiunt: obſeruantia aliquoꝝ bonoꝛũ
eſt ꝓpoꝛcionata alicui in religioni exiſtẽti
que nõ eẽt ꝓpoꝛcionata eidẽ in ſeclo rema
nẽti. Qꝛ ſi obijcit grauiꝰ eẽ pctm̄ religi/
oſi ceteris paribꝰ q̄ꝫ pctm̄ laici: quia dicit
Anſhel. in li. de ſimilitudinibꝰ: ꝙ ſi penitere
religioſus noluerit maioꝛi dãnatiõi ſubia
cebit: ꝗ vouere nõ expedit. Ad hoc r̄ñdet
ſanctꝰ Tho. ſcđa 2ᵉ. q. clxxxvij. ꝙ peccatũ
qđ a religioſis cõmittit põt eẽ grauiꝰ pec/
cato ſecularium eiuſdẽ ſpeciei tripliciter.
Uno mõ ſi ſit ꝯtrã voto religionis: puta ſi
religioſus foꝛnicet vel furet: qꝛ foꝛnican/
do facit ꝯ votum ꝯtinẽtie: ⁊ furãdo ꝯ vo/
tũ paupꝑtatis: non ſolũ ꝯ ꝑceptũ diuine le
gis. Scđo mõ ſi ex cõtẽptu peccet: qꝛ ex h̄
videt magis eẽ ingratus diuinis bñficijs
ꝗbus eſt ſublimatꝰ ad ſtatũ ꝑfectionis: ſi/
cut apl's dicit Heb. x. ꝙ fidelis meret gra
uioꝛa ſupplicia: ex h̄ ꝙ peccãdo filium dei
cõculcat ꝑ ꝯtemptum: vñ Hiere. xj. dñs di
cit. Quid ē ꝙ dilectus meꝰ facit in domo
mea ſcelera multa. Tertio modo ꝓpter ſcã
dalum: qꝛ ad eius vitam plures reſpiciũt
vnde Hiere. xxiij. dicit. In ꝓphetꝭ hieru/
ſalem vidi ſimilitudinẽ adulterij ⁊ iter mẽ
dacij et confoꝛtauerunt manꝰ peſſimoꝝ vt
nõ cõuerteret vnuſꝗſqꝫ a malicia ſua. Si
ꝟo religioſus nõ ex ꝯtemptu ſed ex infir/
mitate vl' ex ignoꝛantia aliqđ peccatũ qđ
non eſt cõtra votũ ſue ꝓfeſſionis cõmittit
abſqꝫ ſcandalo: puta in occulto: leuiꝰ pec/
cat eodẽ genere peccati q̄ꝫ ſecularꝭ: qꝛ pec/
catũ eiꝰ ſi ſit leue q̄ſi abſoꝛbet ex multꝭ bo
nis opibꝰ ꝗ facit: ⁊ ſi ſit moꝛtale faciliꝰ ab
eo reſurgit ꝓpter intẽtiõem quã habet ad
deũ erectã: ꝗ ⁊ ſi ad hoꝛam ĩterripiat: ad
ꝑſtinã tñ facile reparat: ⁊ etiaꝫ iuuat a ſo
cijs ad reſurgendũ: iuxta illud Eccs. iiij.
Si vnꝰ ceciderit ab alio fulciet: ve ſoli qꝛ
ſi ceciderit nõ habet ſubleuantẽ. Deniqꝫ
queri põt: vtrum magꝭ laudabile ſit ⁊ me/
ritoꝛium aliquid facere ſine voto vel cum
voto: ꝑſtim cuꝫ dicit Pꝛoſper ĩ. ij. de vita
cõtẽplatiua: ꝙ ſic abſtinere ⁊ ieiunare de/
bemꝰ: vt nõ nos neceſſitati ieiunãdi ſub/
damꝰ ne iã nõ deuoti ſ; iuiti rẽ voluntariã
faciamꝰ. Ad hoc r̄ñdet Tho. v. q. lxxxviij
ꝙ triplici rõne factũ idem opus meliꝰ ē ⁊
magꝭ meritoꝛiũ cũ voto q̄ꝫ ſine voto. Pꝛi/
mo qꝛ vouere eſt actꝰ latrie: latria autẽ eſt
honoꝛ qui fit deo: que eſt ꝑcipua inter vir
tutes moꝛales: nobilioꝛis autẽ virtutis ē
opus melius ⁊ magꝭ meritoꝛiũ: qꝛ impat
a nobilioꝛi ꝟtute ſicut actꝰ fidei vl' ſpei me
lioꝛ ē ſi impat a charitate: ⁊ iđo actꝰ aliaꝝ
ꝟtutũ vt ieiunare ꝯtinere ſunt melioꝝ ⁊

magis meritoria ſi fiũt ex voto: qꝛ ſic iã ꝑ/
tinẽt ad cultũ diuinũ q̃ſi quedã dei ſacrifi
cia: ⁊ hoc ꝑ latriã q̃ dꝛ nobiliſſima virtus.
Hinc dicit Aug. li. de ỽginitate: neq; ipſa
ỽginitas qꝛ ỽginitas ẽ: ſꝫ qꝛ deo dicata ẽ
honoraẽ: quã vouet ⁊ ſeruat ↄtinẽtia pie/
tatis. Scdo qꝛ ille q̃ vouet ⁊ facit: plus ſe
deo ſubijcit q̃ ille q̃ ſolum facit. ſ. nõ ſolũ
q̃tum ad actũ ſꝫ etiã q̃tũ ad ptãtẽ: qꝛ de/
cetero non põt aliud facere ſicut pl⁹ daret
hoĩ q̃ daret arborẽ cuꝫ fructib⁹ q̃ q̃ daret
ei fructus tñ. Tertio qꝛ ꝑ votuꝫ imobiliẽ
volũtas ĩ bono firmatur: facere aũt aliq̃d
ex firmata volũtate in bonũ ptinet ad pfe
ctionẽ virtutũ: vt ptꝫ ꝑ phm in. ij. ethi. Si
cut ecõtra peccare mente obſtinata aggra
uat peccatũ ⁊ diciẽ peccatum in ſpiritũſã
ctum: q̃ ſi ipm opus ſm ſe ↄſideratũ poſt
votũ aliq̃ñ triſte ⁊ inuolũtariũ redderẽ:
dũ tñ remaneat voluntas implendi votũ:
adhuc eſt magis meritoriũ q̃ ſi fieret ſine
voto: qꝛ impletio voti ẽ actus religiõis q̃
eſt potioꝛ virtus q̃ abſtinẽtia cui⁹ actus ẽ
ieiunare: ⁊ ſuꝑ hoc votũ voluntatẽ magis
cõfirmat et deuotionẽ auget in ill' p̃cipue
q̃ ſũt bñ diſpoſita. Ad laudem dei.

De his q̃ vouere non poſſunt et quõ ligat eorum votũ qualiterq; ligat heredes votum decedẽtis: ⁊ que cõditiones in voto ſubintelligũtur: Sermo VI

n Non aſſumes nomẽ
dei tui inuanum. Exo. xx. Prete
rea ↄſequenduꝫ eſſe reoꝛ de his
A q̃ vouere pñt. Pro quo notãdũ q̃ Hein.
boyc. ex̃ de voto. in. c. ſcriptura. dicit q̃ ge
neraliter q̃libet vouere põt niſi ꝓhibeaẽ:
ꝓhibentur aũt q̃dam pſone q̃ q̃ ad votum
emittendũ nõ habẽt liberã volũtatẽ vouẽ
di: ſicut eps: clericus: monachus: impu
bes: vxoꝛ: ſeruus: ratio aũt hui⁹ ꝓhibiti/
onis ẽ: vt dicit Aſten. qꝛ nullus põt illud
ꝑ ꝓmiſſionẽ firmiter obligare qd̃ ẽ ĩ pote/
ſtate alteri⁹ ſꝫ illud tñ qd̃ eſt in ſua ptãte:
ſed ſex p̃dicti nõ ſũt omnimode ĩ ſua pote
ſtate: ſed in alterius vt videbiẽ. Predicti
tñ ſm Tho. non peccãt vouẽdo qꝛ ſemp ĩ
eoꝝ voto ſubintelligitur: ſi placuerit ſuis
ſuꝑioꝛib⁹. Siſr ſm Inno. in dicto. c. ſcrĩptu
re: vouẽtes nõ adimplendo votũ auctoꝛi/
tate ſuperioꝝ ꝓhibẽte nõ peccãt: quia lex
⁊ ſuoꝝ ſuꝑioꝝ auctoritas eos excuſat: ⁊
etiam canones: vt patꝫ. xxij. q. iiij. c. trib⁹.
et. q. v. c. pueri: nec pater vel ſuperioꝛ pec/
cat reuocãdo votũ: qꝛ vtiẽ iure ſuo: ex̃ de
elec. c. eccl'ia. Idẽ Tho. Venientes igitur
ad ↄſecutionẽ hoꝝ ſciendum p̃mo: q̃ eps
ſm Hoſti. ⁊ Hein. boyc. in dicto. c. ſcriptu
re: non põt votũ emittere: ꝑ quod ſoluaẽ
vinculũ mr̃imonij quod ẽ inẽ ipm ⁊ eccle/
ſiã ſponſã ſuã: nec intuitu alicui⁹ religiõis
ingrediẽdi ſine auctoritate pape: vt ptꝫ ex̃
d̃ regularib⁹. c. licꝫ. vbi ſubbit. §. illa. regu
la ſemꝑ inuiolabiliter obſeruẽ q̃ nullus
abſq; licẽtia romani põtificꝪ p̃ſumat occa/
ſione quacunq; deſerere p̃ſulatũ: qm̃ ſicut
maius bonũ minori bono p̃ponitẽ: ſic com
munis vtilitas ſpãli vtilitati p̃ferẽ: ⁊ in h̃
caſu recte p̃ponitur doctrina ſilentio: ſoli/
citudo ↄtẽplationi: ⁊ laboꝛ quieti. Ad qd̃
vtiq; deſignandũ vnigenit⁹ dei fili⁹ ieſus
chriſt⁹ nõ de Rachele ſm carnẽ nat⁹ eſt ſed
de Lya: nec legiẽ eũ ĩ domo ſua excepiſſe
Maria ſꝫ Martha: vñ qñ põt eps p̃eſſe pa
riter ⁊ ꝓdeſſe: non debet cedẽdi poſtulare
licentiã aut obtinere. Scdo non põt emit/
tere votum ſine auct̃e pape: ꝑ qd̃ fiat eccle
ſie ſponſe ſue graue p̃iudiciũ vt eſt votum
lõge ꝑegrinationis ꝓpter qd̃ oporteret eũ
diu ab eccl'ia abſentare: vt ptꝫ extra de vo
to. c. magne. Põt tñ emittere tale votũ: ꝑ
qd̃ eccl'ie ſue non fieret graue p̃iudiciũ vt
vota abſtinẽtie tꝑate elemoſyne: et etiam
qd̃libet votũ ꝑ qd̃ p̃beat bonum exemplũ
qꝛ ad hoc teneẽ: vt ptꝫ in dicto. c. magne.
Scdo cleric⁹ nõ põt ſine licentia ſui p̃la/
ti votuꝫ ꝑegrinationis emittere vel aliud
ꝓpter qd̃ oportet eũ relinq̃re eccl'iam ſuã:
vt patꝫ ex̃ de renũ. c. admonet. vbi ſubdiẽ
vniuerſis pſonis eccleſiaſticis tui epatus
ſub diſtrictiõe ꝓhibeas: ne eccl'ias tue di/
oceſis ad oꝛdinationẽ tuã ptinẽtes abſq;
tuo aſſenſu ĩtrare audeãt aut retinere aut
dimittere te incõſulto ⁊c. ⁊ in dicto. c. mag
ne. Et hoc intelligiẽ de clericis beneficia/
tis: põt tñ hmõi facere votum intrandi re
ligionem: in quo caſu ſufficit petere licen/
tiam: vt extra de regula. in. d. c. licet. Poꝛ
ro clericus non beneficiat⁹ vouere poteſt
ſicut alius laicus. Diuerſimode tamẽ do/
ctores ſentiũt de voto trãſmarino vel acci
piẽdi crucem: q̃dam enĩ dicunt q̃ clerico
ſufficit petere licentiã d̃ accipiendo crucẽ
qꝛ ad hoc auctoritate pape licentiati videẽ
tur qui poſſunt eſſe vtiles terre ſancte: ex̃.

de voto. c. ex multa. §. penul. Quidã autẽ
dicunt q̃ ſine licẽtia p̃lati h̃ põt. Deniq; ſi/
cut habeẽ de regula. c. bñficiũ. li. vj. Bñfi
ciũ eius q̃ intrat oꝛdinẽ: nõ eſt alicui confe
rendũ infra ꝓbatiõis annũ: niſi ipe ↄſen/
tiat aut ↄſtet q̃ voluit abſolute vitã muta
re: ⁊ hoc clara ꝓbatione ⁊ cõpetentib⁹ in/
dicijs. e. ti. nõ ſolũ: vel niſi ꝓfeſſionẽ exp̃ſ/
ſam fecerit: ſubaudi. Io. an. alicui d̃ religi/
õnibus approbatis: ſiue ſcienter habitum
ꝓfeſſoꝝ ſuſceperit ſcꝫ vbi ẽ diſtinctus.
Tertio monachus nõ põt votũ aliqd̃ fa/
cere ꝑ qd̃ ipſũ ſine licẽtia abbatis clauſtrũ
exire opoꝛteat: niſi ad aliã religionẽ artio
rem tranſire velit: qd̃ facere põt licẽtia pe/
tita: licet nõ obtenta: vt ex̃ de regu. in. d. c.
licet. Nõ põt etiã facere votũ abſtinẽtie ſin
gularis nec peregrinatiõis: nec aliq̃d aliõ
regulariter qd̃ eẽt in p̃iudiciũ obedientie
ſuꝑioꝛis: vel in ſcandalũ ↄuerſationis ſin
gularis: ⁊ ſi hoc fecerit nõ tñ ſine licentia
licet exequi ne ſit fratrũ ſcandalũ quibus
ſe debet cõfoꝛmare inq̃tũ ſtant in obſeruã
tia regule: vel ne deẽ ei occaſio euagandi.
Oꝛ ſi votũ emiſerit ante religionis ingreſ
ſum: tunc nec ſine licentia ſuꝑioꝛis exequi
dꝫ. xx. q. iiij. c. monacho nõ licet votũ foue
re ſine conſenſu abbatis: ſi autem vouerit
frangẽdũ erit. ⁊. xxxiij. q. v. c. noluit: quia
oĩa tꝑalia vota videẽ mutaſſe in religiõis
obſeruantiã. Oꝛ ſi vouit dicere vnũ pſal/
mũ vel pſalteriũ vbi nihil mali cõtingere
põt: tunc licite ſeruat votũ: qꝛ licitum ẽ ei
plus mereri ſm Inno. ⁊ Hoſti. in. d. c. ſcri/
pture: rõ autẽ p̃dictoꝝ ſm Richar. ẽ quia
votũ religionis ẽ tante altitudinis q̃ oĩa
alia cõmutari poſſunt in illud: ⁊ iõ eccleſia
ↄſiderãs huius voti altitudinẽ ⁊ hũanam
infirmitatẽ voluit auct̃e dei nullũ votum
poſſe ſuꝑaddi voto religiõis ꝓpter pericu/
lũ traſgreſſionis: q̃ etiã de cã iura ↄſenti/
re videnẽ: qd̃ vota q̃ fecit ante ꝓfeſſionẽꝫ
in religione q̃ p̃latus eũ recipiens ignoꝛa/
uit reuocare põt: poſtq̃ notum ſibi fuerit:
qd̃ ꝑ hoc ꝓbaẽ: qꝛ religioſus plus eſt ſub
p̃lato q̃ vxoꝛ ſub viro: ⁊ vt diciẽ. xxxiij. q.
v. c. noluit: ſi adhuc innupte mulieri pater
ↄceſſerat vota ꝑſoluere: ſi anteq̃ ꝑſoluerit
nupſerit: ⁊ eius viro h̃ cognito nõ placue/
rit: non ꝑſoluat: ⁊ hoc oĩno fiat ſine pctõ.
Ex hoc arguit glo. abbatẽ reuocare poſſe
monachi votũ qd̃ emiſit ante monachatũ.
B hoc Richar. Hic q̃ri põt: vtrũ quodlibꝫ
votum cõmutari põt in votum religionis.
Ad hoc rñdet Aſteñ. poſt Richar. li. j. ti.
xx. q̃ volens facere ꝓfeſſionẽ ĩ religione:
ſi actualiter ſeu habitualiter remanere ve
lit obligatus ad vota q̃ fecit in ſeculo: nõ
cõmutanẽ in votũ religionis: tñ poſtq̃ ad
noticiã p̃lati deuenerit eum ab ipis votis
abſoluere poterit: maxĩe ſi ignoꝛabat ipm
obligatũ eẽ votis illis tẽpoꝛe ꝓfeſſionis.
Si vero actualiter vel habitualiter inten/
derit ſe nõ teneri amplius votis illis: ſed
ſoli voto religionis: tũc abſoluiẽ ab illis
ꝑ votũ religionis ꝓpter eius altitudinem
⁊ ꝑfectionẽ: qꝛ diciẽ ex̃ de voto. c. ſcriptu/
re. Fracti voti aliquaten⁹ reus non habeẽ
q̃ tꝑale obſequiũ in ꝑpetuã religionis ob/
ſeruantiã noſciẽ cõmutare: vbi ⁊ glo. dic̃
q̃ intranti religionẽ nõ ẽ penitẽtia ĩponẽ/
da ꝓ pctõ: ſic enim remittiẽ aſtulpho pnĩa
publica ſi voluerit monaſteriũ introire: q̃
tñ occidit ꝓpriam vxoꝛẽ innocẽtẽ: vt patet
xxxiij. q. ij. c. admonere. lege ibi mirabileꝫ
pnĩam ſibi ĩpoſitam ſi monaſteriũ ingredi
di noluerit: vnde iſta cõmutatio votoꝝ
fit auct̃e iuris. Si tñ rex vel imꝑatoꝛ voue
rit q̃ vſq; ad certũ tempus in terra ſancta
militabit: vel alius magnus dñs exiſtens
dux totius exercitus cruce ſignatoꝝ: ⁊ de
eius abſentia deſolareẽ exercitus: religio
nem intrare vellet: in hoc caſu papa conſu
lendus eẽt: ſm Hoſti. ⁊ rod. certũ tamẽ eſt
q̃ pſona medioc̃ris abſolueretẽ a voto trãſ
marino ꝑ religionis ingreſſuꝫ ⁊ ꝓfeſſionẽ
in ea. Et ſi obijciẽ q̃ ꝑ votũ aſſumptionis
crucis in ſubſidiũ terre ſancte q̃s ↄſequiẽ
remiſſionẽ omniũ peccatoꝝ: ⁊ ita videtur
vtilius eẽ voto religionis. Ad h̃ ſm Tho.
rõnabiliter dicendũ q̃ etiã per ingreſſum
religionis ↄſequiẽ quis remiſſionẽ omni
um peccatoꝝ: ſi enĩ aliq̃bus elemoſynis fa
ctis hõ poteſt ſtatim ſatiſfacere ꝓ peccatꝪ
ſuis: ſm illud. Qd̃ ſuꝑeſt date elemoſynã
⁊ ecce omnia munda ſũt vobis: Multoma
gis igitur in ſatiſfactionẽ ꝓ peccatis oĩni/
bus ſufficit q̃ homo totaliter ſe diuinis mã/
cipet obſequijs ꝑ ingreſſũ religionis: q̃ ex
cedit omne genus ſatiſfactionis. Unde in
vitiſpatrũ legitur. q̃ eandẽ gratiã ↄſeque
rẽntur intrantes religionẽ quã ↄſequunẽ
baptizati: Oꝛ ſi nõ abſoluerenẽ ab omni
reatu pene nihilominus tñ ingreſſus reli/
gionis vtilioꝛ eſt illa q̃tum ad pꝛomotio/
nem in bono que pꝛepõderat abſolutioni
a pena. hec Aſteñ. ⁊ ſic obſequiũ ꝑpetuum
religiõis abſoꝛbet tẽpoꝛale qd̃ adimpleri

nō pōt ſtante ꝑpetuo. Deniqꝫ licet votum
precedens tollit̄ per religionis ingreſſum
ꝓpter cōtinuationē pn̄ie ⁊ exercitij in quo
ſemꝑ debēt eē monachi ac etiā omne pctm̄
ante ingreſſū perpetratū: ita ꝙ illi ꝯfiten/
ti nō ſit ꝑ eis īponenda pn̄ia: tamē ſi poſt
ingreſſū cōmittūt vel delinquūt religioſi:
tunc ſubijciunt̄ penitentie ⁊ diſcipline ſm̄
regulā: ex̄ de reg. c. fi. Quarto principa/
liter īpuberes. i. qui ſtant ſub ptāte patris
vel tutoris etiā ſi annos pubertatis attige
rint vouere nō pn̄t in p̄iudiciū illoꝝ ſub ꝗ
rum poteſtate cōſtituti ſunt. Pro quo ſciē
duꝫ ſm̄ Tho. ſcd̄a 2e. q. lxxxviij. ꝙ pueri
ante annos pubertatis duplici rōne voue
re nō pn̄t. Primo: qꝛ vt in plurimū patiū/
tur rōnis defectū. Hinc dicit Hein. boyc:
ꝙ impuberes votū religionis vouere non
pn̄t: etiā de patris vel tutoris auctoritate:
vt pꝫ de regu. li. vj. c. is qui. Secūdo quia
ſunt in ptāte parentū vel tutorū qui ſūt eiſ
loco parentū: ⁊ iō eoꝝ vota nō habēt effe/
ctū niſi parentes vel tutores cōſenſerint:
tūc em̄ in alijs votis p̄terꝗ̄ in voto religi/
onis ſm̄ boyc obligarent̄: ⁊ hoc p̄ſertim
ſi proximi pubertati eēnt: ⁊ vſus rōnis in
eis accelerari cōtigerit: ⁊ hoc ē tutius: licꝫ
alij dicāt ꝙ ante annos pubertatis nullo
ſe voto aſtringere pn̄t: qꝛ hoc intelligēduꝫ
ē de nō dolocapacib⁹. Verūtamē vt dicit
Hein. boyc: ex̄ de voto in. c. veniēs. Si vo/
tum per aliquē emiſſū ī impuberi etate po
ſtea pubes fact⁹ ratū habuit: tunc tenet̄ il
lud adīplere: ⁊ ita pōt intelligi dictū. c. ve
niens. ꝙ ſi pubes factus ratū non habuit
tūc nō obligat̄ etiā cū auctoritate pr̄is: p̄/
ſertim ſi nō fuit ante dolicapax. Unde dicē
Tho. ſcd̄a 2e. q. lxxxviij. ꝙ ſi puer vl̄ puel/
la ante annos pubertatis nōdum habeat
vſum rōnis: tunc nullo mō ſe pōt voto ad
aliquid obligare. Si vero ante annos pu
bertatis attigerit vſum rōnis pōt quidem
quātū in ip̄o eſt obligare ſe: ſed votū eius
pōt irritari ꝑ parētes quoꝝ cure remanet
adhuc ſubiect⁹: quātūcūqꝫ ſit dolicapax:
ante annos pubertatis voto ſolenni reli/
gionis obligari nō pōt: ꝓpter eccl̄ie ſtatu/
tum qd̄ reſpicit id qd̄ in pluribus accidit:
poſt annos aūt pubertatis pn̄t ſe iam vo/
to religionis obligare vel ſimplici vel ſo/
lenni abſqꝫ volūtate parentū. Dehinc q̄
queri pōt quid de puberib⁹ qui in poteſta
te alterius ſunt: vtruꝫ vouere poſſūt: dicit
Inno. idē eē qd̄ de īpuberib⁹ niſi pater vl̄
tutor cōſentiat exp̄ſſe vel tacite: ſufficit em̄
ꝙ ſcit ⁊ nō ꝯtradicit. Huius rō ē ſm̄ Tho.
qꝛ nullus pōt ſe firmiter obligare ad id qd̄
ē in ptāte alterius: ſed ſolū ad id qd̄ ē om/
nino in poteſtate ſua. Ex quo etiā cōcludi
tur ꝙ poſtꝗ̄ venit ad annos pubertatis:
ſi ſaltē ſit libere cōditionis: vouere pōt ea
que pertinēt ad ſuā perſonā: non aūt ea ꝗ
ꝑtinēt ad domeſticā diſpenſationē ſine cō/
ſenſu patris vel tutoris: qꝛ in his ſubiect⁹
ē eiſdem: ⁊ iō poteſt ſe obligare religioni
per votū vel ꝙ ꝯtrahat m̄rimoniuꝫ abſqꝫ
cōſenſu: imo ꝯtra cōſenſum parentū vl̄ tu/
torū. Dicit em̄ Inno. ꝙ īpubes dolicapax
vel pubes adhuc exiſtens ī ptāte paterna
⁊ votū faciens ꝑegrinatiōis vel abſtinen/
tie: debet illud adimplere poſtꝗ̄ paternaꝫ
ptātem exuerit: qꝛ deo ſe obligauit qd̄ po
tuit ſicut ſe ꝑ delictū obligat diabolo: ex̄ de
delic. pueroꝝ. c. j. ⁊ licet filius patri ſit ob/
ligatus iure paterne poteſtatis: excipit̄ tn̄
ꝑegrinatio voti tranſmarini: vt ex̄ de voto
c. qd̄ ſuꝑ his. in fi. ⁊. c. ex multa. §. qd̄ aūt.
excipit̄ etiā neceſſari⁹ in euitabilis caſus
vt ſi ſit a canone ꝑ ſedem aplicā abſoluen/
dus: ex̄ de ſen. ex. c. relatum. Hic incidē/
taliter queri pōt: vtrū filius vel heres ad/
implere tenet̄ votū illius cui ſuccedit ī he
reditate. Ad hoc rn̄det Hein. boyc: ex̄ de
voto. in. c. licet. ꝙ ſi heres hereditatē adie
rit: tunc tenet̄ adimplere ſi vires heredita
tis hoc patiant̄: qꝛ voti obligationē ad he
redē tranſire conſtat. ff. de poſſibilitate. l.
ij. in fi. ſi vero nō adijt: tūc nō tenet̄ qꝛ nec
heres ē niſi forte ſpōte hoc ꝓmiſerit: ⁊ tūc
ſi in om̄i caſu intellexerit obligare ꝑſonaꝫ
tunc adimplere debet: nō tam ob ꝓmiſſio
nē factā a teſtatore ꝗ̄ ob ſuā: qꝛ ſe obliga/
uit in omni euentu: ſed ſi tanꝗ̄ heres hoc
ꝓmittebat hereditatē adire ſperās poſtea
tamē abſtinuit mutato cōſilio: tūc nō tene
tur. vt pꝫ ex̄ de elec. c. venerabilem. §. fi. ⁊
in glo. ⁊ ſic pōt intelligi etiam dictū. c. licꝫ.
ſed quicunqꝫ hereditatem adijt obligatur
extra: de ſolu. c. j. Et tunc queri pōt ſi quiſ
votum ſuſcepit a parentibus vel ab alijs
decedentibus: vtrū per ingreſſum religio
nis ſatiſfacit vel abſolui poteſt. Ad hoc re
ſpondet ſanctus Tho. in quodlibetis. ꝙ
ex quo ingreſſus religionis ſufficit pro ſe
tali: ſufficit etiam pro illis: ꝗuis etiam in
ingreſſu de hoc nihil intendebat. Qꝛ ſi ꝗs
cruce ſignatus vel alius vouens mittere ī
ſubſidium terre ſancte pecunias: ⁊ poſtea

religionē ingrediens: liberatus quidē eſt
a voto quo ad laborē peregrinationis ſm̄
Roden. non tamē quo ad predictā pecuni
am: quia nullus ſine ſpeciali licentia pape
cōmutare poteſt vota terre ſancte: nec ip̄o
iure mutantur per ingreſſuꝫ religionis: ni
ſi quo ad laborem peregrinationis. idem
Aſten. Quinto principaliter vxor voue
re non poteſt abſqꝫ licentia viri ſui vt lati/
us videbitur in ſermone ſequēti. Sexto
ſeruus vouere non poteſt in preiudicium
domini ſui in quo ſcꝫ illi ſubiectus ē: vn/
de dicit Tho. ſecūda 2e. q. lxxxviij. ꝙ qui/
cunqꝫ ſubiectus ē alicui quantū ad id in ꝗ
ſubiectus eſt: non eſt ſue poteſtatis facere
quod vult ſed dependet ex voluntate alte
rius: ⁊ ideo nō poteſt per votum ſe firmi/
ter obligare in his in quibus alteri ſubij/
citur ſine cōſenſu ſui ſuꝑioris: vnde ſeru⁹
vltra filios eſt in poteſtate domini ſui: eti
am quātum ad operationes perſonales: ⁊
ideo voto ſe ad religionem obligare nō po
teſt ſine conſenſu domini ſui: per quam ab
obſequio domini ſui abſtraheretur. Nota
etiam ſm̄ Hoſti. in dicto. c. ſcripture. extra
de voto: ꝙ ſicut monachus in talibus eſt
aſtrictus abbati prout prius dictuꝫ eſt: ſic
⁊ abbas epiſcopo: vt pꝫ. xviij. q. ij. vbi di/
citur. c. abbates pro humilitate religiōis
in epiſcopoꝝ ptāte conſiſtant ⁊ ſi quos ex/
tra regulam fecerunt ab ep̄is corrigant̄: et
cetera multa ibidē: tn̄ videt̄ excipiendum
votū marinū qd̄ aūcte pape facere poteſt:
vt dictum ē ſupra de epiſcopo. Deniqꝫ q̄/
ri poteſt in fine: vtrū omne votū ſit obliga
torium: iuxta illud pſ̄. Vouete ⁊ reddite:
⁊ Deut̄. xxxiij. Cū votū voueris dn̄o deo
tuo reddere nō tardabis: qꝛ requiret illud
dn̄s deus tuus. Ad hoc rn̄det Aſten. li. j.
ti. xx. ꝙ ſicut dicitur extra de voto. c. licet.
Uſqꝫ adeo ſolutio ē neceſſaria poſt votum
vt ſine diſpendio ꝓprie ſalutis nō liceat re
ſilire alicui: cuius rō ē: qꝛ oīs ꝓmiſſio lici/
ta cū intētione obligandi ſe facta ⁊ cū deli
beratione: ſi acceptet̄ ab eo cui fit obligat
ꝓmittentē nō tn̄ ex p̄cepto legis diuine: ſ
etiam legis nature: ſ votū licitū ē hmōi ꝓ
miſſio ⁊ oēꝫ talē promiſſionē recipit deus.
Notandū tn̄ ſm̄ Tho. in. iiij. ſententiaruꝫ
ꝙ quicquid votū impediret ſi preſens eēt
facto aufert obligationē voti: ⁊ ideo ſi ꝗd
vouetur qd̄ poſtea fit impoſſibile: tūc quā
tuꝫ ad hoc obligatio tollitur: vt ſi quis di
ues voueret eccleſiam edificare qd̄ poſtea
ſuꝑueniente pauꝑtate nō poſſet facere nō
obligatur niſi tantū ad illud quod poteſt:
irritatur etiam votum ſm̄ Inno. in. c. ſcri/
pture. extra de voto: ex defectu conditiōis
ſiue generalis ſiue ſpecialis: vt verbi cau/
ſa: in generali ſub intelligitur ſi vixero: ſi
potero: ſi deo placuerit: faciam. He nanqꝫ
conditiones ſemper intelliguntur etiaꝫ ſi
non exprimantur: vt patet extra de voto. c
nō eſt. xxij. q. ij. c. beatus. Exemplū de ſpe/
ciali: vt ſi filius meus liberabitur offeram
tale palliū vl̄ faciā tales peregrinationes.
Unde refert Aſten. plures caſus in quib⁹
ſm̄ Hoſti. poteſt omitti votum. Primus ē
ſi mutet̄ in melius: vt patet extra de voto
ſcripture. Secundus eſt auctoritas ſuꝑio/
ris que ſemper intelligitur excepta. Terti
us caſus: ſi votū fuerit conditionale ⁊ cō/
ditio defecerit: ⁊ hoc intellige ſiue ſit con/
ditio ſpecialis ⁊ expreſſa: vt extra de cōdi.
appo. c. veruꝫ. ⁊. c. de illis: ſiue ſit tacita ꝗ
ex ſui natura de iure in voto ſub intelligi/
tur. Si quis tamē voueat de duab⁹ cauſis
vel pluribus vel ſub duabus conditioni/
bus vel pluribus: ⁊ intendat ſe obligare:
qualibet illarū cauſarum vel cōditionū ex
tante: tenet̄ votum implere: licet deficiāt
alie dūmodo extet vna illaꝝ cauſarū vl̄ cō
cōditionum ſm̄ Ray. ⁊ Rod. Quartus ca
ſus ē vbi vouens nō habet liberā vouendi
facultatem: vt dictū ē. Quintus ē vbi ſu/
perioꝝ auctoritate dilatum vel redemptū
vel mutatum ē. Sextus ē vbi votum ex ſui
natura illicitum eſt: tunc obſeruari nō de/
bet. Verūtamē votum religionis licet ex
cauſa falſa fiat: nō tamen vitiatur: vt ex̄ de
cōuer. ꝯiug. c. dudum. Queri pōt iteruꝫ
vtrum ergo fouens votum licitū ſtati ip̄m
ſoluere tenet̄. Ad hoc reſpondet boyc: ex̄
de voto. in. c. licet. ꝙ obligatio voti cauſa
tur ex ꝓpria volūtate ⁊ intentione. vn̄ Le/
uit̄. xxiij. Qd̄ ſemel egreſſum eſt de labijs
tuis obſeruabis: ⁊ facies ſicut promiſiſti
domino deo tuo ⁊ propria voluntate locu
tus es ex ore tuo: ⁊ ideo ſi de intentione ⁊
voluntate vouentis ſit obligare ſe ad ſta/
tim ſoluendum: tunc ſtatim ſoluere tenet̄:
ſi vero ad certū temp⁹ vel ſub ꝯditōe cer/
ta: tūc nō tenet̄ ſtatim ſoluere: nec etiā tar
dare dꝫ vltra ꝙ̄ intēdebat ſe obligare deo
quia dicitur ibidē Leuit̄. Cū votū voueriſ
domino deo tuo: nō tardabis reddere: qꝛ
requiret domin⁹ de⁹ tu⁹ illud: ⁊ ſi morat⁹
fueris tibi reputabitur in peccatū. Et ſm̄

Modo.cū q̄s vouet ſine ɔditione vl' tēpo/
ris p̄fixione:tūc ſtatim illud tenet exequi
cū pōt niſi in fouendo habuit aliud ī men/
te:datur tū ei tempus ad arbitriū boni vi
ri ad diſponendū de reb⁹ ſuis:ꝛ ſm Tho.
in.iiij.di.xxxviij.Si q̄s in vouēdo religio
nē ingredi de debitis cogitabat ꝓbabilit
pōt p̄ſumi ꝙ nō intēdebat ſe obligare ante
q̄ꝫ de rebus ſuis diſpoſuiſſet:quādo tamē
timet rōnabiliter perpetuū impedimētum
tūc tenet vlteri⁹ nō differre. Ad laudē dei.

De votis eorū qui ſūt in matrimonio in quib⁹ ligant ꝛ in quibuſ nō:ſiue ſint cōtinentie peregrinatiōis vel alteri⁹ boni:Sermo VII

Non aſſumes nomen dei tui inuanuꝫ.Exod.xx.
Iā ɔſecuturus de voto qd per
A eos ſit q̄ mr̄imonio copulati ſūt. Primo
q̄re vtrū votū fieri poteſt de eo qd ē indif/
ferens vel inutile ad ſalutē: p̄ſertim cū vo
tū deberet eſſe de aliquo bono q̄tū ad di/
uinū honorē vel aīe ſalutem. Ad hoc rn̄dꝫ
Richar.de media villa ſup.iiij.ꝙ aliquā/
do fit votū de re nociua ad ſaluteꝫ:vtpote
de malo culpe:nā multi fatui vouēt q̄nꝙ
nō tm̄ inutilia:ſed etiā nociua ad ſalutem
ex affectu inordinato:ſed taliter voueri nō
pōt nec tenet votū:q2 de⁹ reſpuit omnē ob
ligationē ſibi oblatā ɔtra ſeipm̄. Qn̄.ꝓ ve
ro fit votū de inutili nō tm̄ nociuo:vt ē illd
qd ē oīno indifferens:vt ī ſabbato nō ne/
re:ꝛ carnes aliq̄n capitis alicui⁹ nō come/
dere:ꝛ ſimilia:ꝛ ſic etiā nō pōt fieri d iure
votū ſub rōne q̄ indifferēs ē:q2 de obliga/
tione q̄ nō ē ad honorē dei:nec vtilis ad ſa
lutē offerentis de⁹ nō curat:ꝛ iō talis obli
gatio nō tenet ip̄o iure. Et dixi notant ſub
rōne q̄ indifferēs eſt:q2 ſi ē tale indifferēs
ꝙ per aliquā circūſtantiā in cōparatōe ad
vouentē ɔferens ſit ad ſalutē:ſic de illo po
teſt fieri votū:licet rōne generis ſit indiffe
rens: Et dicit Tho.ſcda 2e. q. lxxxviij.ꝙ
vota ſtulta.ſ.de nō pectinēdo caput ꝛ ſilia
potius ſunt deridenda q̄ obſeruāda:ꝛ ad
dit Alber.ꝙ ſi etiā ꝓ honore ſanctoꝝ fie/
rent ſeruanda nō ſunt:q2 ſimilitudinē q̄n/
dā hn̄t cū idolatria. Et notādū ſm Tho.
in.iiij.di.xxxviij.ꝙ vir ꝛ mulier quātū ad
carnalē copulā ad paria iudicant:ꝛ ideo
ſi votū cōtinentie emiſerint eq̄liter ad ob/
ſeruantiā illius obligant:ita ꝙ tam vxor
q̄ꝫ vir ſine cōſenſu alterius ſe pōt obligare
ad debitū nō petendū:q2 ex mr̄imonij vin
culo nō obligat ad debitū petendū nō tm̄ ē
ɔſulendū emittere tale votū propter fragi
litatem humanā ꝛ cōtinuā mutuā conuer/
ſationē in menſa in lecto ꝛ ſimilibus:ſi ta/
mē votum fecerit vxor cōtinentie ſeruāde
quātū in ea eſt nō poteſt vir votuꝫ reuoca/
re ſe ip̄a pōt de cetero debitum petere ſine
peccato:q̄uis poſſet ſine pctō reddere de/
bitum exigenti:poſtq̄ obligata eſt ad hoc
p carnalē copulā poſt cōſummatū mr̄imo/
niū. Nec obſtat ꝙ tunc nō ſūt pares ī actu
matrimonij:quia quilibet poteſt h̄ qd ſuū
eſt abrenūciare:nā quantū ad cultū matri
monij ꝛ penā adulterij ꝛ diuortij vir ꝛ mu
lier ad paria iudicant .xxiij.q. j.c.ſi quis
vxorē.ꝛ.q.v.c.p̄cepit. ꝛ.c.chriſtiana.ſ in
alijs nō. Ad cuius euidētiaꝫ p̄mo queri
pōt:vtrū vxor pōt aliqd aliud votū emit/
tere ꝛ ſeruare ſine viri ſui licentia. Ad hoc
dicūt omnes doctores ꝙ vouere pōt abſꝙ
licētia viri ſui quodcūꝙ votū de melioꝛib
ꝛ ſm Ray.non debet ꝓꝑia aucte ɔuenire:
q2 al's peccaret votū violando:ſ viri poſ/
ſunt talia vota irritare etiā ſi vxores ante
ɔtractū mr̄imoniū tale votū emiſerāt. Vn̄
dicit .xxxiij.q.v.c.noluit itaꝙ lex aliquid
voueri deo aduerſus aīam ſuā:vt nō ī ali/
quaꝝ rerū licitaꝝ atꝙ ɔceſſaꝝ abſtinentia
eiſdē votis femine valet auctoritas ſ viri/
lis:ita vt ſi adhuc innupta ɔceſſerunt pōt
ꝑſoluere vota ſi anq̄ꝫ ꝑſoluerit nupſerit: ꝛ
viro ei⁹ h̄ cognitū ſi placuerit nec ꝑſoluat:
ꝛ h̄ oīo ſine pctō:q2 de⁹ mūdauit eā ſic dic
ꝛ mundā iudicauit:neꝙ h̄ fieri ɔ dn̄m pu/
tādū ē cū ip̄e de⁹ hoc p̄ceperit h̄ voluerit.
Ex his autē q̄ri pōt:vtrum vir oīa vota
vxoris p̄ter ea q̄ fiūt de ɔtinentia reuoca/
re poterit. Ad hoc dicendū ꝙ q̄dā volunt
viꝝ oīa vota reuocare poſſe:etiā illa q̄ de
licentia viri ab initio emiſerit: q2 ſemꝑ in
talibus obedire debet marito:licet marit⁹
peccet id qd prius ɔceſſerat reuocādo:vt
pꝫ.xxxij.q.v.c.manifeſtū eſt ita voluiſſe le
gem feminā ſub viro eē: vt nulla ei⁹ vota
q̄ abſtinentie cauſa vouerit reddant ab ea
niſi vir auctor fuerit ꝑmittēdo:nam cū ad
pctm̄ eiuſdē viri ꝑtinere lex voluerit ſi pri
us ꝑmiſerit ꝛ poſtea ꝓhibuerit etiam hoc
tm̄ nō dixit vt faciat mulier qd vouerat: q2
ꝑmiſſa iam prius a viro fuerat viri dixit eē
pctm̄:q2 abnuit qd prius cōceſſerat:nō mu/

lieri ex hoc iuſſū dedit:vt cū prius vir
ei⁹ ɔceſſerit poſtea ſi ꝓhibuerit cōdēnat.
Verūtm̄ in hoc Hug.opinio ꝓbabilior vi/
det.e.c.ꝙ.ſ.vir illa ſola vota reuocare po
teſt q̄ ip̄a ſine ſcandalo viri iplere nō poſ/
ſet:vt ē ieiunare q̄n vir comedit:in camiſia
dormire: mane ad matutinas ſurgere ſin/
gulis noctib⁹ ꝛ ſilia:q̄ ɔ volūtatē viri face
re nō dꝫ:alia vero vota q̄ nō ſunt ī ſcanda/
lum vel p̄iudiciū viro ſuo:vtputa ſi voue/
ret ſingulis diebus legere aliq̄d vel dare
aliquid de ꝓprio vbi ē ɔſuetudo ꝙ mulier
habere pōt bona ꝑafernalia hec ſine volū
tate viri facere pōt. Huius occaſione rur
ſum q̄ri pōt:vtrū ergo vir talia vota face/
re poteſt ꝛ adimplere ſine ɔſenſu vxoris ſi
cut quidā volunt ex hoc ꝙ.xxxij.q.v.c.p̄/
cepit:ſubiungit. Itē apud nos qd nō licꝫ
feminis etiā nō licet viris eadē ſeruit⁹ pa/
ri cōditione tenet. Ad hoc rn̄det Aſten.ꝙ
in votis abſtinētie vir ſuꝑior ē ꝛ caput mu
lieris:vt pꝫ.xxxiij.q.v.c.cū caput mulier
vir ſit:caput aūt viri chriſt⁹:quecunꝙ vx/
or nō ſubijcit viro.i.capiti ſuo ſupple in li/
citis ꝛ honeſtis eiuſdē criminis rea ē cui⁹
ꝛ vir ſi nō ſubijcit capiti ſuo:ꝛ ſic vir non
ē obligatus in talib⁹ votis ad habendum
vxoris ɔſenſum niſi ꝑ hmōi votū fieret cir
ca carnale debitū mulieri p̄iudiciū:q2 tale
votū vxore in vita ſeruare nō poſſet:quia ī
hac ꝑte vir nō hꝫ ptātē ſui corporis ſ vxor
ideo nulla obſtat exceptio in hoc caſu :ex
de ɔiug.lepro.c.q̄m.ꝛ de ɔuer.ɔiu. c.qui/
B dam. Deniꝙ queri pōt:vtruꝫ mulier de
ɔſenſu viri votum cōtinentie emittens po
ſtea viro penitenti ꝛ debitū petenti tenet
reddere debitum:p̄ſertim cū per datū con
ſenſum videt vir renunciaſſe iuri ſuo. Ad
hoc rn̄det Gaſp.ex d ɔiu.lepro. c.litteras.
ꝙ quidā dicūt ſi mulier vouit de ɔſenſu vi
ri p̄uato:tunc q2 videt renūciaſſe iuri ſuo
q̄tum ad deū videt mulier abſoluta nec
tenebit debitū reddere:ſed q2 cōſenſus fu
it p̄uatus eccl'ia militans que non iudicat
de occultis coget ip̄am ad reddendū debi
tum:ꝙ ſi publice ſeu in ɔſpectu eccl'ie ꝛ ma
xime p̄lati ſui ɔſenſum p̄ſtitit non tenebit
mulier debitū reddere:q2 talem licentiam
ip̄e vir per ſe reuocare nō pōt:ꝛ h̄ vult Gra
tianus.xxxiij.q.v.ī fi.vbi videt diſtingue
re alia vota emiſſa ab vxore a voto cōtinē/
tie dicens. Euidentiſſime itaꝙ apparet ita
virum eē caput mulieris vt nulla vota ab/
ſtinentie vel religioſe ɔuerſatiōis liceat ſi/
bi ſine eius licentia deo offerre:etiā ſi viro
permittēte repromiſſa fuerit nō licet ei vo
tum opere cōplere:cum vir voluerit reuo/
care ꝑmiſſum. Vota vero ɔtinētie ita alte/
rius permiſſu ab altero valēt offerri ꝙ p⁹
permiſſionē nō valent in irritū deduci. Rō
vero diuerſitatis ē ꝓpter maius meritum
voti cōtinentie:ad mandatum tm̄ eccl'ie pu
tat ꝙ ip̄a viro debitū reddere debeat: ec/
cleſia enim videns virū male dediſſe licen
tiam:puta q2 incōtinent ip̄e viuit ꝛ ipſe ſi
vouit ſaltem expreſſe nec religionē intra/
uit:poterit ip̄a eccleſia iuſte mandare ꝙ de
bitum reddat ꝓpter maius malū vitādū:
vt patet expreſſe extra de ɔuer.ɔiu.c.j.vbi
vir monaſteriū ingrediēs ꝓfeſſioneꝫ fecit
de licentia vxoris:ſed q2 ip̄a ꝑpetuā conti
nētiā nō vouit:iudicat papa virū reuocan
dum. Ceterū ſm Tho.in.iiij. Si vir ad tē/
pus diſſimulat votū:ſed nō conſenſit: ſed
ꝛ poſtea habita deliberatione reuocauit h̄
facere pōt ꝛ addit Alber.ꝙ etiā cōiunx q̄
dat licentiā vouendi:ſi ip̄e nō voueat nec
iuri ſuo ꝑ hoc cedere intendat nō impedit
exigere debitū:vt.e.ti.c.j. Deniꝙ ſi am/
bo cōiuges pari voto cōtinentiā vouerūt:
queri pōt:vtꝝ exigenti pōt reddi debitum
ſine pctō. Ad hoc rn̄det Ray.ꝙ neuter ab
altero pōt exigere:nec etiaꝫ debet vel pōt
reddere:nec in hoc caſu dꝫ eccl'ia votum h̄
ſoluere:qd pꝫ.xxxiij.q.v.c.qd deo pari cō
ſenſu voueratis ꝑſeuerant vſꝙ in finē red
dere debuiſti:a quo ꝓpoſito ſi ille lapſus
eſt ſaltem tu inſtantiſſime ꝑſeuera:qd non
dehortaret niſi q2 tibi ad hoc ip̄e ɔſēſerit
cōcordat Hoſti.ꝛ Inno.addens ꝙ propē
hmōi votū vtriuſꝙ nō pōt vnus ſine licen
tia alterius religionē intrare. Deinde q̄
ri pōt:vtrū cleric⁹ ɔtrahens mr̄imoniū in
facie eccl'ie:qui ſacerdos efficit ſine licen/
tia vxoris:poterit exigere debitū ab vxo/
re vel exactus tenet reddere. Ad h̄ reſpō/
det.H.de gandauo ī qōlibetis:ꝙ quo ad
ius diuinū nulla ē repugnantia actus ma/
trimonialis poſt ordīes ſacros ſuſceptos:
nec ip̄ius ordinis ſuſcipiendi poſt mr̄imo/
nium iā ɔtractū:ꝛ hoc reſpectu poteſt ſa/
cerdos reddere ꝛ petere:ſed impedimētuꝫ
prouenit ex aliqua inſtitutione eccl'ie taci/
ta vel expreſſa voti emiſſione:nihil autem
eccleſia conſtituit circa diſſolutionem ma/
trimonij:ſed ſolum ꝙ caſtitatis obſeruan
tia ſit ordinibus annexa :maxime ſacris:
nō autē ꝙ eoꝝ ordinū etiam ſacroꝝ ſu/

ſceptio ſeparat matrimoniū prius contra/
ctum etiā licet per carnalē copulam nō cō/
ſūmatum ſicut ſtatuit de religionis ingreſ
ſu: ſed declarat per hoc matrimoniū nō ſe
parari: vt in extrauagā. Jo. xxij. q̄ incipit
antique. ⁊ li. vj. de voto. c. voto. Jdeo dicē
ipē tenendū ꝙ ſic ordinatus poſt mr̄imo/
niū ab vxore nō eſt ſeparandus. i. per hoc
matrimoniū nō ſoluit̄. Cum ergo mulier
que tali ordinationi nō cōſenſit ꝓpter fcm̄
viri iure ſuo nō debet priuari: tenebitur ſa
cerdos effectus intrare religionē: ex quo
ē ante carnalem copulam: ⁊ ſic mulier ab/
ſoluta alteri viro copulari poterit vel tene
bitur ei petenti reddere debitū: quia non
potuit ei ꝓpter ſuſceptionē ordinis in ali
quo derogare: niſi poſſet illi fornicationē
obijcere carnalē vel ſpūalē: ⁊ qꝛ volūtarie
factꝰ ē pſbr quātū ad ſe ſtatuto caſtitatꝭ ſe
obligauit: ⁊ ideo quātū in ſe ē tenet̄ ꝯtinē
tiā cuſtodire: nec poterit debitū petere. Et
nota generalit̄ ꝙ ꝯtinētiā vouēs ī mr̄imo/
nio licȝ tenet̄ reddere debitū viuēte cōpa/
re: tn̄ pꝰ mortē illiꝰ obligat̄ ad ꝑpetuā cōti/
nētiā: nec pōt īſiſtere ſcd̄is nuptijs. Quā
tū aūt ad malū ſit voto ꝯtinētie aſtrictū cō
uolare ad nuptias: imo ⁊ talibꝰ cōſiliū vel
auxiliū vl̄ aſſenſū ꝓbere: ſatꝭ euident̄ appa/
ret. Primo qꝛ tales ſūt crudeleſ homicide
perimentes aīam ꝓximi veneno mortalis
peccati: ⁊ per cōſequens animā ꝓpriā. Vn̄
dicit Augꝰ. ſuper Jo. homicida diabolus
dicit̄: nō quia gladio armatꝰ aut ferro ſuc
cinctus ad hominē venit: ſed qꝛ malū ver/
bum ſeminauit. Noli igitur te non putare
homicidā quādo ꝓxio tuo mala nō ꝑſua/
des. Secūdo: qꝛ perſonā illaȝ exponis ma
xime periculo cū ſm̄ certiorē opinionē nū
ꝙ poteſt petere debitū ſine graui peccato
⁊ tamen reddere cogit̄ qḋ fieri deberet in/
uite ⁊ cum dolore: qꝛ ſi ex affectu reddit ſȝ
quoſdam nō euadit periculum graui pre/
cipicij peccati. Tertio quia ſponſū illiꝰ vo
uentis ieſum chriſtū grauiter offendit qḋ
nō eſt modica ꝯtumelia ipī chriſto. Quar
to angelorū incurrit indignationē auferē/
do ei ſororeȝ ſuā: ⁊ ideo frequēter talia ma
trimonia triſtem ſortiunt̄ exitū erūnis mi
ſerijs ⁊ aduerſitatibus plenū. Deniqꝫ q̄
ri pōt vtrum vnus cōiugū ſine conſenſu al
terius facere pōt vota peregrinatiōis. Ad
hoc dicendū ꝙ nō ꝓterqꝫ votū hieroſoly/
mitanū: cuius ratio ē: quia tunc daret̄ al/
teri occaſio fornicandi qḋ fieri non debet.

vnde. xxvij. q. ij. c. ſi tu abſtines ſine vxo/
ris volūtate tribuis ei fornicādi licentiā:
id ē occaſionē ⁊ pctm̄ illiꝰ tue imputabit̄
abſtinentie. Nimiꝝ cū conſtat ē regulā iu
ris. Qui occaſionē damni dat damnū de/
diſſe videt̄: ⁊ eadē ratione filie nō ſunt in/
uite nuptijs tradende. vnde. xxxj. q. ij. c. ſ
neptis tue cōiugio: quā te cuidā militi da
turum neceſſitatis inſtante articulo ſub fi
dei pollicitatiōe firmaſti ⁊c̄. vide. Sed qui
longā ponit morā abſentie: magnā fragili
ſexui dat occaſionē ruine: ⁊ iō nō pōt lōgā
ꝑegrinationē aſſumere ſine ꝯſenſu alteriꝰ
imo ſm̄ Jnno. ſi aliqn̄ cōſenſerit poſſet re/
uocare licet in ſ peccaret: verūtamē modi
cam ꝑegrinationē vel etiā ad exercendas
mercantias aut ad transferēdaȝ domū po/
teſt ſe aliquātis tꝑibus abſentare: naȝ ſm̄
Tho. in. iiij. qꝛ in diſpoſitione domus ⁊ re
gimine vite mulier ſubiecta ē viro: iō in ta
libus vir ſine licentia vxoris vouere pōt ⁊
exequi ⁊ nō ecōuerſo: ſi tn̄ ſenſerit fragili/
tatē vxoris ⁊ periculū abſentie ſue: tūc cō/
ſulendū eſt ei ꝙ abſtineat ab omni elonga
tione corꝑale: qꝛ maledictū lucrum qḋ tali
detrimento vxoris cōpenſat̄: ſed ſi vir vo
luerit pōt ſecum vxorē ducere: nā ſm̄ Jn/
no: vir nō tenet̄ ſequi vxorem niſi quādo
ſubeſt neceſſaria cā: ſ vxor tenet̄ ſequi vi/
rum ex quacūqꝫ cā recedat niſi voluerit eā
trahere ad pctm̄ vel aliq̄d aliud iniuſte cō
tra eā moliri in notabile ꝓiudiciū vxoris
nō etiā tenet̄ ſequi vagabundū: ⁊ hec pro/
bant̄. xxxiij. q. ij. c. ſi quis neceſſitate ineui
tabili cogente in aliū ducatū ſeu ꝓuinciaȝ
fugerit: ⁊ vxor cū valet ⁊ pōt amore paren
tū vel reꝝ ſuaꝝ eū ſeq̄ noluerit: ipa oī tꝑe
ꝙdiu vir eiꝰ quē inſecuta nō fuerit ſꝑ innu/
pta ꝑmaneat: ⁊ intelligit glo. de vagabun
do: ſi tn̄ ſcienter accipet hiſtrionē tūc tene/
tur eū ſeq̄. Jn his etiā excipit̄ votū tranſ/
marinū qḋ in fauorē terre ſctē ⁊ fidei chri/
ſtiane vir pōt abſqꝫ licētia vxoris facere ⁊
adiplere ⁊ vxor ꝙ aſſentiat ē diligentiꝰ ad
monenda: vt pȝ ex̄ ḋ voto. c. ex multa. §. qḋ
aūt. Verūtn̄ ſm̄ Tho. in qḋlibetis: ſi vxor
ſit talis ꝙ ſequi nō pōt ꝓpter aliqḋ impedi
mentū legitimū: vel etiā nō velit ⁊ de eius
incōtinentia timeat̄: nō ē viro ꝯſulendum
ꝙ crucē accipiat ⁊ vxorē dimittat: ſecus ſi
volūtarie ꝯtinere ꝓponat vel velit vel vi/
rū ſuū ſequi poſſit. Et huiꝰ rō eſt: qꝛ neceſ/
ſaria nō debent ꝓtermitti ꝓpter ea q̄ ſunt
ꝓprie voluntatis: necīrio aūt iminet viro

curā vxoris gerere qꝛ caput eiꝰ ē: ſ crucem
accipe volūtatis ē. vn̄ dn̄s Mat. xv. phari
ſeos reꝓhendit q̄ dicebāt ꝓtermittendum
vel mandatū de honoratiōe parentum: vt
aliq̄ oblatiōes volūtarie deo offerēt̄: ⁊ mu
lieres q̄ remanere nō volūt ſuos viros ſeq̄
pn̄t: vt. e. ti. c. qḋ ſuꝑ his. in fi. Silr̄ etiam
vxor inuito viro votū vltramarinū voue/
re pōt: qꝛ q̄ntum ad ſ nō ad iparia iudican
tur: ſi tn̄ ē ſuſpecta vel nimis iuuenis ⁊ de
lectaret̄ potiꝰ hr̄e ſocietatē alioꝝ ꝙ viri:
tūc ſe ſuſpectā redderet qꝛ mulier fragilis
ē: ⁊ ſicut dicit Ouid. Caſta ē quā nemo ro/
gauit: ⁊ iō nō debet tunc votū ꝑſonalit̄ ex
equi qꝛ nō eſſet deo gratū. Abſit eñ vt cō/
penſatio talis admittat̄ ab eccl̄ia: ex̄ de vo
to. c. qḋ ſuꝑ his. §. rurſus. ꝙ ſi ꝓceſſiſſet in
diebus ſuis vxor: ⁊ nō ē ſuſpecta vadit nec
votū redimat: maxime ſi talis ſit ꝙ poſſit
ſecū bellatores ducere. Deniqꝫ q̄ri pōt ḋ
vota cōiugū circa religionē quid iuris ſit
in tali voto. Ad hoc dicendū ꝙ an̄ carna/
lē copulā pōt alter ꝯiugū intrare religiōeȝ
altero inuito: vt pȝ expſſe: ex̄ de ꝯuer. ꝯiu.
c. verꝝ. Qꝛ ſi an̄ carnalē copulā dicē ſe velle
intrare: ſ procraſtinat: tunc ſm̄ Ray. ep̄s
debet ei ſtatuere tempus. ſ. duoꝝ mēſium
aut plus vel minus ſm̄ ꝙ videbit̄ expedi
re: quo tēpore elapſo ſi nō fuerit ingreſſus
coget̄ ꝑ excōicationē ad ingreſſum vel ad
matrimonij cultū: ſi tamē elapſo termino
ingreſſus fuerit monaſteriū ante carnaleȝ
copulā valebit: vt pȝ ex̄ de ꝯuer. ꝯiu. c. ex
publico: ⁊ tunc relictus ī ſeculo ſm̄ Tho.
in. iiij. debet expectare ꝑ annū vſqꝫ ad alte/
rius ꝓfeſſionē: ⁊ tūc licite poterit alteri nu
bere. Ceterū ſi vxori datū fuerit tempꝰ ad
ingreſſū religionis: ⁊ interim etiā ꝑ violē/
tiā eā cognoſceret maritꝰ eēt conſūmatum
mr̄imoniū ſm̄ Hoſti. etiā ſi cognoſceretur
in religione an̄ ꝓfeſſionē. Porro pſt ocar/
nalem copulā nō pōt vnus ꝯiugū altero cō
tradicente monaſteriū ingredi niſi in legi/
tima cā diuortij. De qua viſū ē in ſermoni
buſ de mr̄imoīo: ſ pȝ. xxvij. q. ij. c. agatho
ſa. Qꝛ ſi ambo ꝯiuges legitimā cām diuor
tij habent: vtpote fornicati ſūt ambo: tunc
nō pōt alter altero inuito monaſteriū intra
re: ſiue occulta ſiue publica fuerit vtriuſqꝫ
fornicatio ſiue vniꝰ publica ⁊ alteriꝰ occul
ta: vt ī. c. agathoſa in glo. vbi etiā additur
ꝙ cū adulterās nō pōt monaſteriū ingre/
di ſine licētia: ſicut innocens niſi fuerit ſe/
paratio facta iudicio eccleſie: tūc enī adul

terans religionem poſſet intrare niſi volu
erit innocēs adulteranteȝ ſibi denuo recō
ciliari: nā ſm̄ Richar. in. iiij. Viro dimittē
ti vxorē nō fit ꝓiudiciū quin poſſet ipſam
correctā ad ſe reuocare infra bienniū: etiā
ſi ipa noluerit: vt pȝ ex̄ de ꝯuer. ꝯiu. c. gau
demus. in glo. ſi tn̄ monitus ipaȝ correctā
infra biennium recipere noluerit: ⁊ tranſ/
acto illo biennio mulier religionē intraue
rit: vir eā ad ſe vocare nō poterit: nec etiaȝ
ſi ante bienniū de licentia viri votū caſti/
tis emiſerit: ſed innocēs poſt diuortiū reli/
gionē itrare poterit altero inuito. Qꝛ ſi mo
naſteriū igreſſus fuerit n̄ habito ꝯſēſu nec
cā legitīa diuortij ad petitōeȝ alteriꝰ ꝯiugꝭ
cogit̄ redire ⁊ debitū reddere ſ n̄ exigere:
ſi votū emiſerit: vt de ꝯuer. ꝯiu. c. q̄dā. Qꝛ
ſi pari voto ābo ꝯiuges religionē itrāt: n̄
tn̄ vouētes caſtitatē ſ tm̄ ꝓbā ordinis ac/
cipiētes āboſ vl̄ alteꝝ peniteat pn̄t ſm̄ Al
ber. ābo r̄dire ad ꝓores āplexꝰ ſalua ꝯſcīa:
ſi tn̄ ābo votū caſtitatꝭ emiſerit: tūc ad am
plexus redire nō pn̄t: ⁊ ſi vir vxore ſciēte ⁊
ꝯſentiēte mōaſteriū itrauerit a poſtea illa
nō emiſſo voto caſtitatis viꝝ reuocauerit:
vir q̄dē redire coget̄: ſ pꝰ mortē vxorꝭ ſm̄
Ray. redire tenet̄ ad mōaſteriū: qḋ ſane i/
telligit̄ ſi ꝓfeſſionē fecerat: ēt ſi de fctō cū
alia ꝯtraxit: e. ti. c. ex ꝑte. Ad laudē dei.

De voto religionis quoſ: quā/ do ⁊ qualiter obligat: ⁊ de votorū diſpenſationibus. Sermo VIII

On aſſumes no/
n mē dei tui inanū. Exo. xx. Re/
ſtat nūc videre de voto religio
nis. An̄ cuiꝰ ꝓſecutiōeȝ q̄ri ꝓt: vtꝝ votū
teneat qḋ fcm̄ ē de re bōa ꝓpē finē malū: ꝓ
ſertim cū magꝭ depēdet votū a ſuo fine ꝙ
a ſua mā: eo ꝙ ſm̄ pħm. Finis ē cā cauſaꝝ
Ad ſ rn̄det Richar. ſuꝑ. iiij. di. xxxviij. ꝙ
talit̄ vouens grauit̄ peccat ⁊ nō tenet vo/
tum: qꝛ talis vel intendit ꝑ illud votum ſe
poſſe conſequi finē illum: ⁊ ſic nō tenet eo
ꝙ errat: qꝛ ſm̄ Augu. li. lxxxiij. q̄ſtionum.
Jmpoſſibile ē ꝙ deo volente fiat homo de
terior: ſ ꝑ ꝯſecutionē finis mali deterior fi
eret. Error aūt circa principale motiuū ali
cuius facti impedit conſenſū in ipm factū
vn̄ ſi quis ſe facit ordinari ab illo quē cre/
dit verum ordinē poſſe conferre ⁊ non po/
teſt: vtpote ſi credit eum eſſe ep̄m ⁊ nō eſt:
ſi vouet caſtitatem qꝛ credit ſe recipe ſacrū

ſceptio ſeparat matrimoniũ prius contra/
ctum etiã licet per carnalẽ copulam nõ cõ/
ſũmatum ſicut ſtatuit de religionis ingreſ
ſu: ſed declarat per hoc matrimoniũ nõ ſe
parari: vt in extrauagã. Jo. xxij. q̃ incipit
antique. ⁊ li. vj. de voto. c. voto. Ideo dic̃
ĩpe tenendũ ꝙ ſic ordinatus poſt mr̃imo/
niũ ab vxore nõ eſt ſeparandus. i. per hoc
matrimoniũ nõ ſoluit̃. Cum ergo mulier
que tali ordinationi nõ cõſenſit ꝓpter fcm̃
viri iure ſuo nõ debet priuari: tenebitur ſa
cerdos effectus intrare religionẽ: ex quo
ẽ ante carnalem copulam: ⁊ ſic mulier ab/
ſoluta alteri viro copulari poterit vel tene
bitur ei petenti reddere debitũ: quia non
potuit ei ꝓpter ſuſceptionẽ ordinis in ali
quo derogare: niſi poſſet illi fornicationẽ
obijcere carnalẽ vel ſpũalẽ: ⁊ qꝛ volũtarie
factꝰ ẽ pſbr quãtũ ad ſe ſtatuto caſtitat̃ ſe
obligauit: ⁊ ideo quãtũ in ſe ẽ tenet̃ ꝯtinẽ
tiã cuſtodire: nec poterit debitũ petere. Et
nota generalit̃ ꝙ ꝯtinẽtiã vouẽs ĩ mr̃imo/
nio licꝫ tenet̃ reddere debitũ viuẽte cõpa/
re: tñ pꝰ mortẽ illiꝰ obligat̃ ad ꝑpetuã cõti/
nẽtiã: nec põt ĩſiſtere ſcðis nuptijs. Quã
tũ aũt ad malũ ſit voto ꝯtinẽtie aſtrictũ cõ
C nolare ad nuptias: imo ⁊ talibꝰ cõſiliũ vel
auxiliũ vl̃ aſſenſũ ꝑbere: ſat̃ euidenf̃ appa/
ret. Primo qꝛ tales ſũt crudelef̃ homicide
perimentes aĩam ꝓximi veneno mortalis
peccati: ⁊ per cõſequens animã ꝓpriã. Vñ
dicit Augꝰ. ſuper Jo. homicida diabolus
dicit̃: nõ quia gladio armatꝰ aut ferro ſuc
cinctus ad hominẽ venit: ſed qꝛ malũ ver/
bum ſeminauit. Noli igitur te non putare
homicidã quãdo ꝓximo tuo mala nõ ꝑſua/
des. Secũdo: qꝛ perſonã illaꝫ exponis ma
xime periculo cũ ſm certiorẽ opinionẽ nũ
ꝙ poteſt petere debitũ ſine graui peccato
⁊ tamen reddere cogit̃ qð fieri deberet in/
uite ⁊ cum dolore: qꝛ ſi ex affectu reddit ſꝫ
quoſdam nõ euadit periculum graui pre/
cipicij peccati. Tertio quia ſponſũ illiꝰ vo
uentis ieſum chriſtũ grauiter offendit qð
nõ eſt modica ꝯtumelia ĩpĩ chriſto. Quar
to angelorũ incurrit indignationẽ auferẽ/
do ei ſororeꝫ ſuã: ⁊ ideo frequẽter talia ma
trimonia triſtem ſortiunt̃ exitũ erũnis mi
ſerijs ⁊ aduerſitatibus plenũ. Deniqꝫ q̃
ri põt vtrum vnus cõiugũ ſine conſenſu al
terius facere põt vota peregrinatiõis. Ad
hoc dicendũ ꝙ nõ ꝑterqꝫ votũ hieroſoly/
mitanũ: cuius ratio ẽ: quia tunc daret̃ al/
teri occaſio fornicandi qð fieri non debet.

vnde. xxvij. q. ij. c. ſi tu abſtines ſine vxo/
ris volũtate tribuis ei fornicãdi licentiã:
id ẽ occaſionẽ ⁊ pctm̃ illiꝰ tue imputabit̃
abſtinentie. Nimirꝫ cũ conſtat ẽe regulã iu
ris. Qui occaſionẽ damni dat damnũ de/
diſſe videt̃: ⁊ eadẽ ratione filie nõ ſunt in/
uite nuptijs tradende. vnde. xxxj. q. ij. c. ð
neptis tue cõiugio: quã te cuidã militi da
turum neceſſitatis inſtante articulo ſub fi
dei pollicitatiõe firmaſti ⁊c̃. vide. Sed qui
longã ponit morã abſentie: magnã fragili
ſexui dat occaſionẽ ruine: ⁊ iõ nõ põt lõgã
ꝑegrinationẽ aſſumere ſine ꝯſenſu alteriꝰ
imo ſm Inno. ſi aliqñ cõſenſerit poſſet re/
uocare licet in h̃ peccaret: verũtamẽ modi
cam ꝑegrinationẽ vel etiã ad exercendas
mercantias aut ad transferẽdaꝫ domũ po/
teſt ſe aliquãtis tpibus abſentare: naꝫ ſm
Tho. in. iiij. qꝛ in diſpoſitione domus ⁊ re
gimine vite mulier ſubiecta ẽ viro: iõ in ta
libus vir ſine licentia vxoris vouere põt ⁊
exequi ⁊ nõ ecõuerſo: ſi tñ ſenſerit fragili/
tatẽ vxoris ⁊ periculũ abſentie ſue: tũc cõ/
ſulendũ eſt ei ꝙ abſtineat ab omni elonga
tione corꝑale: qꝛ maledictũ lucrum qð tali
detrimento vxoris cõpenſat̃: ſed ſi vir vo
luerit põt ſecum vxorẽ ducere: nã ſm In/
no: vir nõ tenet̃ ſequi vxorem niſi quãdo
ſubeſt neceſſaria cã: ſꝫ vxor tenet̃ ſequi vi/
rum ex quacũqꝫ cã recedat niſi voluerit eã
trahere ad pctm̃ vel aliqð aliud iniuſte cõ
tra eã moliri in notabile ꝑiudiciũ vxoris
nõ etiã tenet̃ ſequi vagabundũ: ⁊ hec pro/
bant̃. xxxiiij. q. ij. c. ſi quis neceſſitate ineui
tabili cogente in aliũ ducatũ ſeu ꝓuinciaꝫ
fugerit: ⁊ vxor cũ valet ⁊ põt amore paren
tũ vel rerꝫ ſuarꝫ eũ ſeq̃ noluerit: ĩpa oĩ tpe
q̃diu vir eiꝰ quẽ inſecuta nõ fuerit ſꝑ innu/
pta ꝑmaneat: ⁊ intelligit glo. de vagabun
do: ſi tñ ſcienter accipet hiſtrionẽ tũc tene/
tur eũ ſeq̃. In his etiã excipit̃ votũ tranſ/
marinũ qð in fauorẽ terre ſctẽ ⁊ fidei chri/
ſtiane vir põt abſqꝫ licẽtia vxoris facere ⁊
adĩplere ⁊ vxor ꝙ aſſentiat ẽ diligentiꝰ ad
monenda: vt pꝫ ex̃ ð voto. c. ex multa. §. qð
aũt. Verũtñ ſm Tho. in qðlibetis: ſi vxor
ſit talis ꝙ ſequi nõ põt ꝓpter aliqð impedi
mentũ legitimũ: vel etiã nõ velit ⁊ de eius
incõtinentia timeat̃: nõ ẽ viro ꝯſulendum
ꝙ crucẽ accipiat ⁊ vxorẽ dimittat: ſecus ſi
volũtarie ꝯtinere ꝓponat vel velit vel vi/
rũ ſuũ ſequi poſſit. Et huiꝰ rõ eſt: qꝛ neceſ/
ſaria nõ debent ꝑtermitti ꝓpter ea q̃ ſunt
ꝓprie voluntatis: ncc̃rio aũt iminet viro

curã vxoris gerere qꝛ caput eiꝰ ẽ: ſꝫ crucem
accipe volũtatis ẽ. vñ dñs Mat. xv. phari
ſeos reꝑhendit q̃ dicebãt ꝑtermittendum
dei mandatũ de honoratiõe parentum: vt
aliq̃ oblatiões volũtarie deo offerret̃: ⁊ mu
lieres q̃ remanere nõ volũt ſuos viros ſeq̃
pñt: vt. e. ti. c. qð ſuꝑ his. in fi. Silr̃ etiam
vxor inuito viro votũ vltramarinũ voue/
re põt: qꝛ q̃tum ad h̃ nõ ad ĩparia iudican
tur: ſi tñ ẽ ſuſpecta vel nimis iuuenis ⁊ de
lectaret̃ potiꝰ hr̃e ſocietatẽ aliorũ q̃ viri:
tũc ſe ſuſpectã redderet qꝛ mulier fragilis
ẽ: ⁊ ſicut dicit Ouid. Caſta ẽ quã nemo ro/
gauit: ⁊ iõ nõ debet tunc votũ ꝑſonalit̃ ex
equi qꝛ nõ eſſet deo gratũ. Abſit eñ vt cõ/
penſatio talis admittat̃ ab ecclĩa: ex̃ de vo
to. c. qð ſuꝑ his. §. rurſus. ꝙ ſi ꝓceſſiſſet in
diebus ſuis vxor: ⁊ nõ ẽ ſuſpecta vadit nec
votũ redimat: maxime ſi talis ſit ꝙ poſſit
ſecũ bellatores ducere. Deniqꝫ q̃ri põt ð
vota cõiugũ circa religionẽ quid iuris ſit
in tali voto. Ad hoc dicendũ ꝙ añ carna/
lẽ copulã põt alter ꝯiugũ intrare religiõeꝫ
altero inuito: vt pꝫ expſſe: ex̃ de ꝯuer. ꝯiu.
c. verꝫ. Qꝛ ſi añ carnalẽ copulã dic̃ ſe velle
intrare: ſꝫ procraſtinat: tunc ſm Ray. eps̃
debet ei ſtatuere tempus. ſ. duorꝫ mẽſium
aut plus vel minus ſm ꝙ videbit̃ expedi
re: quo tẽpore elapſo ſi nõ fuerit ingreſſus
coget̃ ꝑ excõicationẽ ad ingreſſum vel ad
matrimonij cultũ: ſi tamẽ elapſo termino
ingreſſus fuerit monaſteriũ ante carnaleꝫ
copulã valebit: vt pꝫ ex̃ de ꝯuer. ꝯiu. c. ex
publico: ⁊ tunc relictus ĩ ſeculo ſm Tho.
in. iiij. debet expectare ꝑ annũ vſqꝫ ad alte/
rius ꝓfeſſionẽ: ⁊ tũc licite poterit alteri nu
bere. Ceterũ ſi vxori datũ fuerit tempꝰ ad
ingreſſũ religionis: ⁊ interim etiã ꝑ violẽ/
tiã eã cognoſceret maritꝰ eẽt conſũmatum
mr̃imoniũ ſm Hoſti. etiã ſi cognoſceretur
in religione añ ꝓfeſſionẽ. Porro pſt ocar/
nalem copulã nõ põt vnus ꝯiugũ altero cõ
tradicente monaſteriũ ingredi niſi in legi/
tima cã diuortij. De qua viſũ ẽ in ſermoni
bus de mr̃imoño: h̃ pꝫ: xxvij. q. ij. c. agatho
ſa. Qꝛ ſi ambo ꝯiuges legitimã cãm diuor
tij habent: vtpote fornicati ſũt ambo: tunc
nõ põt alter altero inuito monaſteriũ intra
re: ſiue occulta ſiue publica fuerit vtriuſqꝫ
fornicatio ſiue vniꝰ publica ⁊ alteriꝰ occul
ta: vt ĩ. c. agathoſa in glo. vbi etiã additur
qꝫ cũ adulterãs nõ põt monaſteriũ ingre/
di ſine licẽtia: ſicut innocens niſi fuerit ſe/
paratio facta iudicio eccleſie: tũc eñi adul

terans religionem poſſet intrare niſi volu
erit innocẽs adulteranteꝫ ſibi denuo recõ
ciliari: nã ſm Richar. in. iiij. Viro dimittẽ
ti vxorẽ nõ fit ꝑiudiciũ quin poſſet ipſam
correctã ad ſe reuocare infra bienniũ: etiã
ſi ĩpa noluerit: vt pꝫ ex̃ de ꝯuer. ꝯiu. c. gau
demus. in glo. ſi tñ monitus ĩpaꝫ correctã
infra biennium recipere noluerit: ⁊ tranſ/
acto illo biennio mulier religionẽ intraue
rit: vir eã ad ſe vocare nõ poterit: nec etiaꝫ
ſi ante bienniũ de licentia viri votũ caſti/
tis emiſerit: ſed innocẽs poſt diuortiũ reli/
gionẽ ĩtrare poterit altero inito. Qꝛ ſi mo
naſteriũ ĩgreſſus fuerit ñ habito ꝯſẽſu nec
cã legitĩa diuortij ad petitõeꝫ alteriꝰ ꝯiug̃
cogit̃ redire ⁊ debitũ reddere ſꝫ ñ exigere:
ſi votũ emiſerit: vt de ꝯuer. ꝯiu. c. q̃dã. Qꝛ
ſi pari voto ãbo ꝯiuges religionẽ ĩtrãt: ñ
tñ vouẽtes caſtitatẽ ſꝫ tm̃ ꝓbã ordinis ac/
cipiẽtes ãbof̃ vl̃ alterꝫ peniteat pñt ſm Al
ber. ãbo r̃dire ad ꝑores ãplexꝰ ſalua ꝯſcĩa:
ſi tñ ãbo votũ caſtitat̃ emiſerit: tũc ad am
plexus redire nõ pñt: ⁊ ſi vir vxore ſciẽte ⁊
ꝯſentiẽte mõaſteriũ ĩtrauerit a poſtea illa
nõ emiſſo voto caſtitatis virꝫ reuocauerit:
vir q̃dẽ redire coget̃: ſꝫ pꝰ mortẽ vxoris ſm
Ray. redire tenet̃ ad mõaſteriũ: qð ſane ĩ/
telligit̃ ſi ꝓfeſſionẽ fecerat: ẽt ſi de fctõ cũ
alia ꝯtraxit: e. ti. c. ex ꝑte. Ad laudẽ dei.

De voto religionis quos: quã/ do ⁊ qualiter obligat: ⁊ de votorũ diſpenſationibus. Sermo VIII

Non aſſumes no/
n mẽ dei tui ĩuanũ. Exo. xx. Re/
ſtat nũc videre de voto religio
nis. Añ cuiꝰ ꝓſecutiõeꝫ q̃ri põt: vtrꝫ votũ
teneat qð fcm̃ ẽ de re bõa ꝓpt̃ finẽ malũ: ꝑ
ſertim cũ magꝰ depẽdet votũ a ſuo fine ꝙ
a ſua mãeo ꝙ ſm pħm. Finis ẽ cã cauſarꝫ.
Ad h̃ rñdet Richar. ſuꝑ. iiij. di. xxxviij. ꝙ
talit̃ vouens grauit̃ peccat ⁊ nõ tenet vo/
tum: qꝛ talis vel intendit ꝑ illud votum ſe
poſſe conſequi finẽ illum: ⁊ ſic nõ tenet eo
ꝙ errat: qꝛ ſm Augu. li. lxxxiij. q̃ſtionum.
Impoſſibile ẽ ꝙ deo volente fiat homo de
terior: ſꝫ ꝑ ꝯſecutionẽ finis mali deterior fi
eret. Error aũt circa principale motiuũ ali
cuius facti impedit conſenſũ in ĩpm factũ
vñ ſi quis ſe facit ordinari ab illo quẽ cre/
dit verum ordinẽ poſſe conferre ⁊ non po/
teſt: vtpote ſi credit eum eſſe epm̃ ⁊ nõ eſt:
ſi vouet caſtitatem qꝛ credit ſe recipe ſacrũ

oꝛdinē:qꝺ ſi nō crederet caſtitatē nō voue
ret:talis nō ꝯſentit abſolute in votū caſti/
tatis:idō poſtꝙ̄ ſibi notū ē ꝙ ille ipm oꝛdi/
nare nō potuit:nō obligat̄ voto caſtitatis
ſ; pōt licite matrimoniū ꝯtrahere:vel talis
nō intendit ꝯſequi finē illuꝫ pꝛius intētū:
⁊ tunc etiā nō obligat̄:q꞉ votū protūc fuit
ꝯditionatū ſcꝫ ad ꝯſequēdū finē intentū:
vnde a ſimili quis vouens ꝓpter bonū ali
qꝺ tēpoꝛale cōſequendū vel ꝯſeruandum:
tm̄ obligat ſe ſi bonū illud conſequit̄:ſi tn̄
ſe obligare intēdebat etiā ſi bonū illud nō
aſſequeret̄:tunc votū tenet ī cōſpectu dei:
licet illud bonū nō aſſequat̄:q꞉ tūc nō vo/
uit ꝓpter bonū tp̄ale tm̄:⁊ ſic etiā ē in hoc
caſu. Preterea ſm eundē:omne votū ſub
ꝯditione factū tenet:licet ꝯditio nō imple
atur:⁊ hoc ex culpa vouentis non illi⁹ cui
vouet̄:ſiue ꝙs vouet deo ſiue hoī:⁊ h̄ idō
q꞉ fraus ⁊ dolus nulli patrocinari debēt:
ſ; ille ꝑ cuius culpā ſtat:ne ꝯditio quā ap/
B poſuit in ſuo voto impleat̄:fraudulent h̄
impedit. His pmiſſis primo q̄ri pōt: vtꝝ
quis infirmitate grauatus poſſit ſe religi/
one deuouere vl̄ votū religiōis emittere:
p̄ſertim cū in hoc voto requirit̄ magna et
plena deliberatio. Ad h̄ rn̄det Hein.boyc:
ex̄ de regula.in.c.poꝛrectū:ꝙ ſi poſit⁹ ē in
infirmitate mentis:vtpote mente alienat⁹
ſeu freneticus:tūc vouere nō pōt.e.ti.c.ſic̄
ex tenoꝛe. Aut tenet̄ tm̄ infirmitate coꝛpo
rali nō mentis:⁊ tunc valet votū ſi fit cuꝫ
deliberatione:vt.c.poꝛrectū. Nō tn̄ ꝙ pōt
eſſe vis in verbis:q꞉ ſi ſic dicit. Voueo me
ꝑpetue religioſe victurū:⁊ talē religioneꝫ
ſeruaturū:tunc nō poteſt amplius redire
ad ſeculū:vt e.ti.c.cōſultu:q꞉ quaſi tacite
ꝓfeſſus intelligit̄ coꝛā deo. Si vero dicat
voueo me talē religionē intraturꝝ:tūc qui
dem ingredi tenet̄:ſ; libere pōt infra ānū
poſtmodū exire:niſi oīo deliberauerit mu
tare vitam ſuā etiā in oēm euentū ſup quo
q̄ntū ad eccliam requirit̄ ꝓbatio indicioꝝ
q̄ntū autē ad aīe piculū ſue ꝯſcīe relinq̄tur
ex quo aliud ꝓbari nō pōt:ex̄ de eta.⁊ q̄li.
ꝑfi.c.ad aures. Nā ſi votū nō emiſerit nec
ꝓfeſſionē fecerit:⁊ habitū monachalē pe/
tierit ſibi dari nō obligat̄:⁊ infra annū ꝓ/
bationis libere exire pōt. Quod ſi vouēs
intrare religionē ⁊ poſtea intrat ſed cū in/
tentione exeundi q̄rit̄ ꝙd iuris. Reſpōdet
boyc ibidē:ꝙ ſi vouens intrare religionē
actualiter ꝓponit in religiōe remanere: ita
tū ꝙ ꝓpoſitū illud nō cadit ſub voto: ſ; tm̄
vt ipm ꝓpoſitū ꝯuertat̄ ad ꝑſeuerandum
⁊ ſi tunc poſtea intrat habēs abſolute pro
poſitū exeundi ⁊ nūꝙ̄ operā dandi vt mu
tet̄ ꝓpoſitū ſuū:talis nō implet votū ſuuꝫ
ſm iudiciū dei:q꞉ talis habet ex maligni/
tate ꝓpoſitū exeundi:ſec⁹ autē ſi intrat cuꝫ
ꝓpoſito exeundi: tn̄ cū volūtate dādi ope/
ram vt mutet̄ ꝓpoſitū ſuū. Cuius rō eſt:q꞉
in his q̄ deo offerunt̄ magis penſat inten/
tionē opam dandi vt mutet̄ ꝓpoſitū ſuū.
ꝙ̄ ꝓpoſitū exeundi:q꞉ illud videt̄ magis
eſſe ex infirmitate ꝙ̄ ex malignitate. Si ve
ro actualiter ꝓponit vouendo religionem
experiri:vt ſi ſibi placuerit ibi remaneat:
ſin autē exeat:vel ſi nullū hoꝝ cogitabat
actualiter ſ; hoc tm̄ vouet q꞉ ſibi videt̄ eſſe
bonū aīe ſue:⁊ in his duob⁹ caſib⁹ idē iu/
diciū eſt cū primo. Nā ſi dū vouit intrare
religionē actualiter habuit ꝓpoſitū exeū/
di poſtꝙ̄ intrauit:⁊ tunc vouens peccat:
nec votū ē obligatoꝛium ſed deriſoꝛium.

Secūdo queri pōt:quid faciet religionē
aliquā vouens cū in mōaſterio nolūt eū re
cipe. Ad h̄ rn̄det Tho ſcd̄a 2ᵉ.q.lxxxviij.
ꝙ ſi illud qꝺ quis vouerit ex aliqua cauſa
reddat̄ impoſſibile:tunc debet hō facere
qꝺ in ſe eſt:vt ſaltē habeat ꝓmptā volūta/
tem faciendi quod pōt:vn̄ qui vouit īrra/
re monaſteriū aliqꝺ ꝑut poteſt opam da/
re debet ꝙ ibidē recipiat̄:⁊ ſi quidē inten/
tio ſua fuit obligare ſe p̄ncipaliter ad reli/
gionis ingreſſum:⁊ ex conſequenti elegit
hanc religionē vel hūc locuꝫ quaſi ſibi ma
gis cōgruentē:tunc ſi non pōt ibi recipi te
net̄ ad aliā religionē intrare. Si vo princi
paliter intendebat obligare ſe ad hanc re/
ligionē vel ad hunc locū:ꝓpter cōplacen/
tiā ſpālem huius religionis vel loci nō te/
net̄ aliaꝫ religionem intrare ſi illi nolunt
illū recipe. Si autē incidit in impoſſibilita
tem implendi votū ex ꝓpꝛia culpa: nō ex/
cuſat̄ ſ; ſm poſſibilitatē adimplere tenet̄:
⁊ tenet̄ inſuper de ꝓpꝛia culpa penitētiaꝫ
agere:ſicut mulier vouens virginitateꝫ ſi
poſtea coꝛrumpat̄:non ſolū debet ſeruare
qꝺ pōt.ſ.ꝑpetuā cōtinētiā:ſed etiam de eo
qꝺ amiſit peccādo penitere. Tertio que/
ri pōt:vtrū ille qui vouit vnā intrare reli/
gionē determinatā:licite poſſet induci ad
intrandū aliā religionē eo ꝙ ſcriptū legit̄
Vnuſq̄ſq; maneat in ea vocatiōe qua voca 1.Co.7.
tus ē. Ad hoc reſpondet ſanctus Tho.ſe/
cūda 2ᵉ.q.vlt.ꝙ in maioꝛi minus includi/
tur:⁊ ideo qui obligatus ē voto vel iura/

mēto ad ingreſſum minoꝛis religionis:li/
cite poteſt ad hoc induci ꝙ ad maioꝛē reli
gionem trāſeat niſi ſit aliquid ſpeciale qꝺ
impediat puta infirmitas vl̄ ſpes maioꝛis
ꝓfectus in minoꝛi religione: ſed ille q̄ ob/
ligat̄ voto vel iuramēto ad ingreſſum ar/
tioꝛis religionis:non pōt licite induci ad
minoꝛē religionē:niſi ex aliq̄ cauſa euiden
ti ⁊ hoc cū diſpēſatiōe ſupioꝛis. Si tamē i
grediat̄ ⁊ ꝓfiteat̄ in laxioꝛi remanere pōt:
q꞉ ꝑ ſcd̄m votū ſolēne derogatuꝫ eſt primo
voto qꝺ fuit adhuc ſimplex eo ꝙ nōdū in
trauit:tn̄ ꝓ voto p̄mo nō cōpleto ē ei pn̄ia
iniūgenda:niſi vt dictū eſt euidēs cauſa ⁊
B ſupioꝛis licentia acceſſerint: hoc ptꝫ li.vj.
de voto.c.poſt votū. Quarto q̄ri poteſt
de ꝓfeſſione religionē intrantis q̄liter ſcꝫ
religionē intrās ꝓfiteri dicat̄. Ad hoc re/
ſpondet Hein.boyc. ex̄ qui cle.vel vo.i.c.
inſinuāte:ꝙ duplex eſt ꝓfeſſio:vna ē vera
ſcꝫ ꝓfeſſio v̄bis exprimitur moꝛe ſolito le
gēdo chartā ⁊ faciendo ꝓfeſſionē ⁊ dicen
do:ego talis: ⁊ debet fieri in manu pꝛela/
ti ad h̄ oꝛdinati:⁊ illa pōt fieri vl̄ in mona
ſterijs vl̄ extra etiā ſeculari habitu nō mu
tato:vt expꝛeſſe ptꝫ li.vj.de regul̄.c.cōſti/
tutionē. Excipiūt̄ tn̄ oꝛdines mendicātiū
qui nullū excipe p̄nt ad ꝓfeſſioneꝫ aū.xv.
annū ⁊ aū annū ꝓbatiōis completū: ⁊ plu
ra q̄ de illis ponunt̄ li.vj.e.ti.c.non ſolū:
⁊.c.cōſtitutionē:dūmodo tn̄ fiat in manu
ꝑlati.ſ.talis ꝓfeſſio ꝑut debet:⁊ ꝑ illā ꝓ/
feſſionē ſolēnizat̄ votū vt notat glo.in.c.
ꝯſtitutionē. Alia ꝓfeſſio dicit̄ p̄ſūpta ta/
cita vel occulta:⁊ hec inducit̄ vel ex moꝛa
tp̄is q꞉ ꝑ annū ſtetit ſine reclamatiōe vl̄ ꝓ
teſtatione ꝙ oꝛdini nollet eſſe obligat⁹:vt
ex̄ de regula.c.ad aplicā:vel oſtendit eui/
dētia ſigna: puta q꞉ qn̄ ingredit̄ renūciat
ſeculo facit teſtamentū ac ſi moꝛi deberet:
⁊ trāſfert oīa bona ſua in heredes legata/
rios ⁊ pias cauſas:⁊ mutat habitū vl̄ aſſu
mit habitum ꝓfeſſoꝝ:vel ad minus legit
cantat ⁊ facit oīa ſicut ꝓfeſſus:tūc intelli/
git̄ tacite feciſſe ꝓfeſſionē:vt extra.e.ti.c.
vidua:q̄ ponit̄ ꝓ exemplo: ſi tn̄ īgredere
tur religionē ab aplica ſede non appꝛoba/
tā ⁊ ī tali religiōe habitū poꝛtaret tūc nul
lo tp̄e obligaret̄ tacite. Ad maioꝛē tamē
euidētiā ſciēdū ꝙ aliq̄ ſūt caſus ī q̄b⁹ nō li
cet alicui religioneꝫ dimittere ſm Guil.in
cle.⁊ ſm Hein.boyc:ex̄ de regula.in.c.ſta/
tuim⁹. Prim⁹ ē qn̄ votū emiſit alicui⁹ reli/
gionis ſtrādi: ⁊ poſtea ꝑ interuallū ſuſce/
pit habitū ab illo qui ptātem habet aggre
gandi illi oꝛdini:vt notat Inno.xx.de fri/
giō.c.fraternitatis. Scd̄s caſus ſi vno cō/
textu votū emiſit ⁊ aīo mutandi ſeculū ha
bitū ſolēniter recipit ⁊ qn̄ de hoc plane cō
ſtat tūc etiā non poterit ipm dimittere: ex̄
de regula.c.cōſulti. Terti⁹ ſi expſſe ꝓfitet̄
tria ſubſtātialia vota regule etiā ī habitu
ſeculari ī religionib⁹ nō mendicantib⁹:vt
ptꝫ li.vj.de regula.c.ꝯſtitutionē. Quart⁹
qn̄ infra annū ꝓbationis recepit ſcienter
habitū ꝓfeſſoꝝ ⁊ poꝛtauit ꝑ tres dies:in h̄
tū caſu n̄ obligat̄ p̄ciſe illi religiōi cui⁹ ha
bitū ſuſcepit: ſed religioni ī genere:vt.d.
c.ꝯſtitutionē. Quint⁹ caſus ē in caſu q̄ po
nit̄ in cle.c.eos:de regl̄a.vbi dicit̄:Eos q̄
deinceps in diſcretiōis ꝯſtituti etate noui
cioꝝ habitū in aliq̄ religione ꝑ annuꝫ poꝛ
tauerint hoc ipo religionē illā decernim⁹
eſſe pꝛofeſſos:niſi hmōi habitus in coloꝛe
ſciſſura vel foꝛma ſe diſtinctū patēter exhi
beat ad habituꝫ ꝓfeſſoꝝ: vide Io.an.ſup
hūc locū ⁊ tūc obligat̄ religioni in ſpecie.
Sextus cū q̄s iurauit nūꝙ̄ exire: vt ex̄ de
his q̄ vi metuſue cauſa fiunt.c.penul.ī iſtī
caſibus papa fingit aliquē p̄ciſe cōſenſiſſe
matrimonio ſpūali: ⁊ p̄ſumptio iuris ꝺ iu
re cōtra quā non admittit̄ ꝓbatio in ꝯtra
rium:de ſpon.is q̄ fidem:ſm glo.in dicta
cle.eos. Quinto q̄ri pōt:vtrū impubes
ad monaſteriū cōuolans ſe voto obligare C
pōt:⁊ vtꝝ obligatio tenet p̄ſertim cū dicit̄
xx.q.ij.c.puella que aū.xij.annos ſua ſpō
te velamen ſacꝝ: glo.i.veſtem ꝯuerſionis
ſibi aſſumpſerit:p̄nt ſtatim parentes ei⁹ vl̄
tutoꝛes id factū irritum facere ſi volunt:
at ſi diem ⁊ annū ſilēndo conſenſerint vl/
terius nec ipi nec ipa mutare poterunt: ſi
v̄o ī foꝛtioꝛe etate adoleſcētula vel adole/
ſcens deo ſeruire elegerint non ē poteſtas
parētibus ꝓhibendi. Ad hoc dicenduꝫ ꝙ
ſi ꝓpter nature diſpoſitionē que legib⁹ hu
manis nō ſubdit̄ in aliq̄b⁹ lꝫ paucis ꝯtin
geret accelerari vſus rōnis q̄ ob h̄ dicunt̄
dolicapaces:lꝫ annos pubertat̄ non ha/
beant:p̄nt ſe quātū ī ipis ē obligare:ſ; vo
tū eoꝝ irritari pōt ꝑ parentes vel tutoꝛes
quoꝝ cure adhuc ſubijciunt̄ quouſq; legi
timos etatis annos habuerint: ⁊ tūc cōſu
lendū ē eis ꝙ votuꝫ exequant̄: veruꝫtamē
ante pubertatis annos ſe voto ſolēni obli
gare nō poſſunt:quātūcunq; dolicapaces
fuerint ꝓpter ſtatutum ecclie:vt ptꝫ li.vj.
de regl̄a.c.is q̄.vbi etiam dicit Io.an. Si

minoꝛ adoleſcens .xiiij. annoꝝ religionem
ingredit̃ in .xv. anno libere exit: niſi ĩ ipõ
.xv. anno ꝓfeſſionẽ fecerit vel habitũ pro/
feſſoꝝ ſuſcepit vel expreſſe ratã habuit ꝓ/
feſſionẽ prius a ſe factã: ſi aũt ꝑ totum .xv.
ãnũ poꝛtat habitũ vbi nõ eſt diſtinct⁹ pro/
feſſus intelligit̃: niſi tanta ſit indiſtinctio
ꝙ viuentes cũ eis ſimili habitu induant̃:
ꝙ ſi maioꝛ .xiiij. anno ingrediat̃ ſi poꝛtat
habitũ ꝑ vnũ annũ quãtũcũqʒ ſit indiſtin
ctus ĩtelligit̃ ꝓfeſſus niſi facta fuiſſet pri/
us ꝓteſtatio ꝙ oꝛdini nõ obligaret̃: vl̃ ꝙ
nullũʒ ius ꝑ hoc in oꝛdine acq̃reret. Ad
maioꝛẽ euidentiã ſciẽdũ ꝙ aliq̃ñ ſic ingre
dientes poꝛtant habitũ indiſtinctũ a reli/
gioſis ꝓfeſſis: ẽ tñ diſtinctio inter ipõs ⁊
cõuerſos ⁊ alios cum eis cõmunẽ vitã du/
cẽtes: ⁊ tũc ligat lapſus anni poſt etatem
ſeu in etate diſcretionis: ⁊ inducit tacitaʒ
ꝓfeſſionẽ ſiue loquamur de illis qui infra
etatem diſcretionis ſiue poſt ipãʒ intraue
rint religionẽ li. vj. d. c. is qui. §. ꝙ ſi ꝑ vo/
tum: ⁊. §. qui vero: aliq̃ñ poꝛtant habitũ ĩ/
diſtinctũ: hoc eſt ꝙ ꝓfeſſi ⁊ nouicij deo ob
lati ⁊ mercẽnarij ac etiã alij cum eis vitam
cõmunẽ ducẽtes ſibi penitus habitu indu/
antur: ⁊ tũc refert ĩter puberes ⁊ impube/
res: qꝛ illi q̃ infra etatẽ diſcretionis illã re
ligionem intrauerint non obligant̃ religi
oni nec intelligũt̃ tacite ꝓfiteri ꝑ lapſum
anni: quia dicit in textu niſi tanta indiſtin
ctio habitus ibi videat̃ ꝙ ꝓfeſſi ⁊ nouicij
ac etiam alij cum eis cõmunẽ vitam ducẽ/
tes ſimili penitus habitu induãtur: pube
res vͦo licʒ talem habitum indiſtinctũ in/
duant̃: tñ per lapſum anni obligant̃ reli/
gioni iudicant̃qʒ tacite ꝓfeſſi: quia ĩ. d. c.
ꝓſequitur textus: qui vͦo poſt .xiiij. annũ
habitũ religionis aſſumpſit ⁊ ꝑ annũ illũ
geſtauerit ꝓſumitur veraciter eſſe ꝓfeſſus
vbi profeſſi a nouicijs diſſi̇litudine habi/
tus minime diſtinguũt̃: etiam ſi alij degẽ/
tes cum eis ſimilib⁹ veſtib⁹ induãt̃: ⁊ cau/
ſam addidit dicẽs: q̃ñ cuʒ tam is ad ãnos
diſcretionis ꝑuenerit quid agat agnoſcit.
Aliq̃ñ poꝛtant habitũ diſtinctũ patentem
vel ſaltem latentẽ: ſi patentẽ vtpote in co/
loꝛe ſciſſura vel foꝛma diſtinctũ ab habitu
pꝛofeſſoꝝ: tunc nõ obligat lapſus anni: vt
e. ti. in cle. c. eos: in fi. Si vero latentẽ. ſ. ꝑ
benedictionẽ dato ꝙ al̃s veſtes in aliquo
nõ deferant: vel habit⁹ pꝛofeſſoꝝ datur in
caplõ: nouicioꝝ in choꝛo vel ecõuerſo: vel
vnus dat̃ certis diebus alius alijs: vel cũ

certa ſolẽnitate dat̃ vnus ⁊ ali⁹ nõ: ⁊ tunc
obligat lapſus ãni: vt in. d. c. eos. j. Reſpõ
det̃ qd̉ verificat̃ per exceptionẽ ibi ſequẽ/
tem in fi. exceptio nanqʒ verificat regulã ĩ
ceteris nõ exceptis: ⁊ ſemꝑ intelligit̃ niſi
infra annũ facta fuiſſet pꝛoteſtatio: qꝛ tũc
annalis ꝓſcriptio ẽ ĩterrupta. Sexto q̃ri
põt: vtꝝ in voto cadere poſſit diſpẽſatio ꝓ
ſertim cuʒ minus ẽ cõmutari q̃ʒ diſpẽſari:
ſed votũ cõmutari nõ põt: vt videt̃ Leui.
.xxvij. vbi dicit̃ ſi aĩal qd̉ immolari põt do
mino q̃s vouerit ſanctũ erit ⁊ mutari non
poterit nec meli⁹ malo nec pei⁹ bono. Ad
hoc rñdet ſanct⁹ Tho. ſcd̉a. 2ͤ. q. lxxxviij.
ꝙ diſpenſatio voti intelligẽda ẽ ad modũ
diſpenſationis q̃ fit in obſeruãtia alicui⁹
legis: qꝛ lex reſpicit ad id qd̉ eſt vt in pluri
bus bonũ ſ; qꝛ contingit hmõi ĩ aliquo ca
ſu nõ eſſe bonũ opoꝛtuit ꝑ aliquẽ determi/
nari illo ꝑticulari caſu legẽ nõ eſſe ſuãdã:
⁊ h̃ ꝓpꝛie ẽ in lege diſpẽſare: nã diſpẽſatio
videt̃ impoꝛtare menſuratã quãdã diſtri/
butionem vel applicationẽ alicui⁹ cõis ad
ea q̃ ſub ipõ ꝯtinent̃: ꝑ quẽ modũ dicitur
aliq̃s diſpẽſare cibum familie. Similiter
aũt qui vouit quodãmodo ſibi legem ſta/
tuit obligans ſe ad aliq̃d qd̉ eſt ſm ſe ⁊ vt
in pluribus bonũ: põt tñ ꝯtingere ꝙ ſit in
aliquo caſu vel ſimpliciter malũ vel iutile
vel maioꝛis boni impeditiuũ qd̉ ẽ ꝯ̃ ratio
nem ei⁹ qd̉ cadit ſub voto: ⁊ ideo neceſſe ẽ
ꝙ determinet̃ in tali caſu votũ non eẽ ſer/
uandũ: ⁊ hoc diſpenſatio voti dicit̃: ſi aũt
ꝓ hoc qd̉ ſeruandũ erat aliquid aliud im/
ponat̃: dicit̃ cõmutatio voti: ⁊ ſic minus ẽ
votũ cõmutare q̃ʒ ĩ voto diſpẽſare: vtrũqʒ
tñ ꝯſiſtit in ꝑtãte ecclie. Et notandũ ꝙ dũ
inferioꝛ diſpenſationeʒ req̃rit: tunc ſupioꝛ
ꝯſiderare debet ꝑſone q̃litatem ⁊ cauſã q̃/
litatẽqʒ ac quãtitatẽ cõmutatiõis vt ex h̃
colligat̃ an recompẽſatio melioꝛ ſit ⁊ deo
magis placita ⁊ accepta: hec patent ex̃ de
voto. c. j. Debet etiã conſiderare cauſã ꝓpt̃
quã votũ emiſſũ eſt: qꝛ ea ceſſante ceſſat et
effectus. e. ti. c. magne: in fi. In voto etiaʒ
ꝑegrinationis ſic faciẽda ẽ redẽptio: vt ex
penſe que fierent in eundo moꝛando ⁊ re/
deundo ad alias pias cauſas eroget̃ ⁊ la/
boꝛ itineris ieiunio ⁊ vigiliaꝝ ⁊ oꝛationũ
laboꝛib⁹ expendent̃. e. c. magne. §. penul.
ad fi. ⁊. c. ſuper his: nam pauper ꝑua pecu
nia vel oꝛatiõe ſi nihil haberet votũ redi/
mere poſſet: vbi regi vel comiti magna nõ
ſufficerent ſm Hoſti. extra de maledic. in

c. ij. ⁊ addit Ray. ꝙ oblationẽ quã vouẽs
in ecclia illa ad quã ire vouerat facturus
eſſet ad ipãm mittere debet: verũtñ ſine le
gitima cauſa nec cõpẽſatio fieri debet nec
põt ĩ votis: ſm Hoſti. j. c. de voto: ⁊. c. ſcri
pture: vbi dicit ꝙ ſine cauſa facta diſpẽſa/
tio ⁊ ſi in iudicio coꝛpoꝛis illi cũ quo diſpẽ
ſatum eſt detur exceptio in iudicio tamen
anime datur dãnatio maxime diſpenſanti
.ix. q. iij. c. alioꝝ: ſed ⁊ diſpenſationẽ recipi
enti maxime ſi ad poſtulationẽ ipĩ⁹ vouen
tis diſpenſatio ſit obtẽta. Qꝛ ſi queritur
q̃s auteʒ poteſtatẽ vel auctoꝛitatẽ habeat
diſpenſandi: dicendum ꝙ ẽps in omĩ vo/
to voluntario diſpenſare põt: excepto vo/
to crucis vel trãſmarino: vt ex̃ de voto. c.
ex multa: ⁊ voto peregrinationis Petri ⁊
Pauli ac ſancti Iacobi: qꝛ ſic obſeruat ro
mana curia ⁊ excepto voto ꝯtinentie in q̃
ſolus papa diſpenſare põt: ſi tñ poteſt. Ad
cuius euidẽtiaʒ queri põt: vtꝝ in cõtinẽtie
voto põt fieri diſpenſatio: ꝓſertim cum dr̉
Eccĩ. xxvj. ꝙ omĩs põderatio non ẽ digna
cõtinentis anime. Ad hoc rñdet ſanctus
Tho. ſcd̉a. 2ͤ. q. lxxxviij. ꝙ in voto ꝯtinẽ/
tie tria ſũt cõſiderari. Primo materia vo
ti. ſ. cõtinentia ⁊ hoc votũ dũmodo ẽ tẽpo
ralis ꝯtinẽtie. i. ſimplex votũ bene recipit
diſpenſationẽ: ſed tñ a ſũmo põtifice et ꝓ
cauſa multũ notabili. Scd̉m eſt ꝑpetuitas
voti q̃ñ ſine aliqua cõſecratione vel bñdi/
ctione vouẽs ſe aſtringit ad ꝑpetuã obſer/
uantiã ꝯtinentie ⁊ ex hoc etiã nõ habet ra
tionẽ indiſpẽſabilitatis qꝛ ⁊ alia vota ab/
ſtinentie ſi̇liter aſtringũt ad ꝑpetuã obſer
uantiã. Tertiũ eſt ipa voti ſolẽnitas: ⁊ ex
hoc habet rõneʒ indiſpenſabilitatis: qꝛ vt
dictũ eſt decreuit dñs Leuit̃. xxvij. qd̉ ſe/
mel ſanctificatũ eſt dño: nõ poteſt in alios
vſus cõmutari. Nõ eñi facere põt aliq̃s ec
cleſie ꝓlatus: vt id qd̉ eſt ſãctificatũ amit/
tat ſanctificationẽ etiã in reb⁹ inanimat̃:
vt in calice ĩtegro remanẽte: multominus
ergo facere põt ꝙ homo deo ꝯſecratus q̃/
diu viuat cõſecrat⁹ eſſe deſiſtat: ſolẽnitas
ſ; voti ꝯſiſtit in quadã ꝯſecratione ſeu be/
nedictiõe vouẽtis: ⁊ ideo fieri nõ põt ꝙ ſo
lẽne votũ emittẽs deſiſtat ab eo ad qd̉ con
ſecratus ẽ: vt ſcʒ ſacerdos nõ ſit ſacerdos
licʒ poſſet ꝓpter cauſaʒ aliquã inhibere oꝛ
dinis executionẽ: ſic papa nõ põt facere ꝙ
ꝓfeſſus religionẽ nõ ſit religioſus: lʒ q̃dã
iuriſte ignoꝛãt̃ ꝯtrariũ dicãt. Eſt ergo cõ/
ſiderandũ: vtꝝ ꝯtinentia ſit eſſentialit̃ an

nexa ei ad qd̉ votum ſolenniʒat̃: qꝛ ſi non
tunc põt manere ſolẽnitas cõſecratiõis ſi/
ne debito ꝯtinentie: qd̉ nõ põt ꝯtingere ſi
ſit annexũ eſſentialiter debitũ cõtinentie.
Nunc autẽ debituʒ cõtinentie nõ eſt eſſen/
tialiter annexum ſacro oꝛdini: ſed ex ſtatu
to eccleſie: ⁊ ideo videt̃ ꝙ ꝑ eccliam diſpẽ/
ſari poſſet in voto cõtinentie ſolẽniʒato ꝑ
ſuſceptionem ſacri oꝛdinis: ſed qꝛ cõtinen
tie debitũ eſt eſſentiale ſtatui religionis ꝑ
quẽ homo abꝛenũciat ſeculo: totaliter mã
cipatus dei ſeruitio: qd̉ nõ põt ſtare ſimul
cum matrimonio: in quo incũbit plurima
ſollitudo: ideo in voto ꝑ ꝓfeſſionẽ religio
nis ſolẽniʒato: non põt ꝑ eccleſiam diſpen
ſari: quia caſtitas ãnexa eſt regule mona/
chali: ⁊ hoc ꝯfitet̃ papa: extra de ſta. mo.
c. cũ ad mõaſteriũ: vbi ſubdit. Abdicatio
ꝓpꝛietatis ſicut et cuſtodia caſtitatis adeo
annexa eſt regule mõachali: vt ꝯ̃ eam nec
ſumm⁹ pontifex poſſit licentiã indulgere:
⁊ hui⁹ opiniõis ẽ Vincẽti⁹. Tãcred⁹. Ala.
Phi. Hoſ. Pe. ⁊ mlti alij. Ad laudẽ dei.

De ira ⁊ vindicta ĩ coꝛde: ĩ ſigno ĩ oꝛe vel facto: ⁊ ꝙ iracũdi non debent ad officia ꝓmoueri: Ser. IX

Non aſſumes no/
mẽ dei tui inuanũ. Exo. xx. Ter/
tio mõ ꝑceptũ iſtd̉ exponit̃ d̉ ꝓ/
hibitiõe blaſphemie ⁊ maledictiõis: ſic in
telligẽdo. Nõ aſſumes no. dei tui ĩuanũ. ſ/
ĩ vbo blaſphemo vl̃ maledicto: vextñ q̃ñ
blaſphemia ponit̃ a Greg. filia ire: de hac
mr̃e peſſima ꝑmo ꝓſeq̃ndũ reoꝛ. Ad cui⁹
euidẽtiã ſciẽdũ ꝙ ira ẽ ĩdignãt̃ animi tur
bulẽtia ⁊ cõmotio: q̃ q̃dãmõ furit ⁊ eſtuat
q̃ñ aliq̃d occurrit ei qd̉ ẽ volũtati ꝯ̃riũ: ⁊ h̃
ẽ ira ꝑ vitiũ nõ ꝑ ʒelũ: et hʒ duplex eſſe ſcʒ
nature ⁊ tũc nõ ẽ pctñ rõne pure paſſiõis
ſ; pena pcti: nã ſm Aug. ix. d̉ ci. dei. Ira et
alie paſſiões aĩe dicũt̃ mot⁹ appetit⁹ ſenſiti
ui: ſiue ſint moderati ſm rõneʒ ſiue nõ: ſed
q̃ñ nõ ſũt moderati ſm rõeʒ: tũc nõ ſũt pu/
re paſſiões naturales ſ; deuiãt a rõe natu/
rali Scd̉o ira hʒ eẽ moꝛis ĩ q̃b⁹ dũmõ ꝑ irã
fit deoꝛdĩatio tũc reputat̃ ĩ vitiũ: vñ ira ꝓ
ut h̃ capit̃ dic̃ q̃ndã actiões ꝑ quã deoꝛdi/
nat hoĩeʒ q̃tũ ad deũ ⁊ q̃ʒtum ad ꝓximuʒ
vult. n. ex ſe vĩdictã expetere: quã ñ dʒ ex/
petere niſi a d̉o vl̃ a iudice ſb̃ deo ꝯſtituto.
Qꝛ ſi q̃rit̃ cur ira ẽ data hoĩ: dicẽdũ ꝙ af
fect⁹ ire datus eſt hoĩ vt iraſcatur vitijs et

mallis ſuggeſtionib⁹ ⁊ ex indignatione nõ
patiatur ſe in ɔſenſum peccati duci repri/
mens malos mot⁹ in ſe ⁊ in alijs vbi opoꝛ
tune põt ⁊ vlciſcat̃ dei iniurias et iuſticie
tranſgreſſiones ⁊ tunc dicit̃ zelus per in/
ſticiam: ſicut legit̃ chꝛiſtus irat⁹ fuiſſe plu
ries phariſeis et alijs non recte agentib⁹:
ſic alij ſancti viri ſepi⁹ iraſcunt̃ ſibijpis et
alijs rationabiliter ⁊ zelo iuſticie: iuxta il
Pſ. 4 lud pſ. Iraſcimini ⁊ nolite peccare. Nũc
ꝓch pudoꝛ in vitiũ ita defoꝛmata eſt ⁊ ɔ̃ ra
tione velut ĩ furoꝛẽ ɔuerſa ẽ ac inſaniẽs ir/
rationabiliter moꝛe frenetici mouet̃ hõ cõ
tra hoiem ɔ̃ ꝓximũ amicum ⁊ ſeipm: imo
plerũqʒ ɔ̃ deũ ⁊ ſanctos eius: ⁊ ɔ̃ inſenſibi
lia ⁊ irrationabilia q̃ nec male nec bñ ſciũt
agere niſi ſicut natura impellit ea. Pri/
mo igit̃ q̃ri poteſt: vtrũ ira ſit pctm̃: pꝛeſer/
tim cũ dicit glo. ſup illud pſ. Iraſcimini ⁊
nolite peccare: ꝙ mot⁹ ire nõ ẽ in ptãte no
ſtra. Ad hoc rñdet ſanct⁹ Tho. ſcd̃a. 2ᵉ. q.
clviij. ꝙ ira ꝓpꝛie noiat quãdã paſſionez:
paſſio aũt appetit⁹ ſenſitiui intãtũ ẽ bona
inquãtũ rõne regulat̃: ſi aũt oꝛdinẽ rõnis
excludit tũc ẽ mala oꝛdo aũt rationis ĩ ira
põt attẽdi q̃ʒtum ad duo. Pꝛimo q̃ʒtuz ad
appetibile ĩ qd̃ tendit qd̃ eſt vindicta: vñ ſi
q̃s appetat ꝙ ſm oꝛdinẽ rõnis vindicta fi
at laudabilis ẽ appetit⁹ ire: et vocat̃ ira p
zelum q̃ nihil aliud eſt q̃ʒ deteſtatio vitij et
debita coꝛrectio vel emẽdatio eiuſdẽ: ⁊ ſic
non eſt pctm̃ ſʒ eſt pfectiõis: ſicut chꝛiſtus
phariſeis ĩ templo vendentib⁹ ⁊ ſilib⁹: vt
Pſ. 68 impleret illud pſ. Quĩ zelus dom⁹ tue co
Pſ. 72 medit me. Et Dauid. Zelaui ſup iniq̃s pa
cem pctoꝝ videns. Or ſi q̃s appetat vindi
ctam q̃litercũqʒ fiat etiã ɔ̃ oꝛdinez rõnis:
puta ſi vult puniri illũ q̃ nõ meruit vel vl/
tra q̃ʒ meruit: vel ɔ̃ oꝛdinẽ legitimũ vel nõ
ꝓpter debitũ finẽ qui ẽ obſeruatio iuſticie
et coꝛrectio culpe erit appetit⁹ ire vitioſus
⁊ vocat̃ ira p vitiũ. Or ſi appetit iniuſtam
vindictã ſic ex ſuo genere eſt ira pctm̃ moꝛ
tale: q2 ɔ̃riat̃ charitati ⁊ iuſticie: põt tñ cõ
tingere ꝙ talis appetit⁹ ſit veniale ꝓpt̃ i/
pfectionẽ act⁹: q̃ q̃dẽ ipfectio attẽdit̃ vl̃ ex
pte appetentis: puta cũ mot⁹ ire ꝓuenit iu
diciũ rõnis q̃ motus nõ ſũt in ptãte hoĩs ĩ
generali: vt. ſ. nullus eoꝝ inſurgat: q̃uis
ratio poſſit quẽlibet ĩpedire ſingularit̃ ne
inſurgat ⁊ ſic eſt aliqualiter in ptãte hoĩs
que cauſat motus illos eſſe veniale pctm̃:
vel etiaz attendit̃ ex pte appetibilis: puta
cũ q̃s appetit in aliq̃ modico ſe vindicare:
qd̃ quaſi nihil eſt reputandũ ita etiaz ꝙ ſi
actu inferat̃ nõ ẽ pctm̃ moꝛtale: puta ſi q̃s
trahit aliquẽ pueꝝ parum ad capillos vl̃
aliud huiuſmodi. Secũdo attẽditur oꝛdo
rationis circa iram q̃tum ad modũ iraſcẽ
di cum ſcʒ motus ire non moderate ferue/
ſcit: nec interius nec exterius: vtpote quia
nimis ardenter iraſcitur interius: vel ni/
mis ire ſigna manifeſtat exterius: ⁊ ſic licʒ
ira ſit peccatum ſm ſe: non tamẽ habet ex
ſuo genere rationẽ peccati moꝛtalis: lʒ cõ/
tingere poteſt ꝙ ſit peccatũ moꝛtale q̃uis
appeteret dũtaxat iuſtam vindictam: puta
ſi quis ex ire vehementia decidat a dilecti
one dei ⁊ ꝓximi. Preterea notandũ ꝙ do
minus in euangelio Matth. v. ponit tres
gradus ire dicens: Qui iraſcit̃ fratri ſuo
reus erit iudicio: qui aũt dixerit racha re⁹
erit conſilio: qui vero dixerit fatue reus
erit gehenne ignis: qui gradus ponuntur
ſm ꝓceſſum humani actus. De q̃bus gra/
dibus queri põt vtrũ omnes cõſtituũt moꝛ
tale peccatum: pꝛeſertim cum ſuper illud
Matth. v. iam allegatuz dicit glo. ꝙ p illa
tria que tangunt̃ ibidẽ ſcʒ iudiciũ cõſiliũ
⁊ gehennã: diuerſe manſiões in eterna dã
natiõe ꝓ modo peccati ſingulariter expꝛi/
muntur. Ad hoc dicendum ꝙ hec tria ſũt
cõtraria huic pꝛecepto noue legis pꝛomul
gate a legiſlatoꝛe chꝛiſto. Matth. v. vbi di
cit: Diligite inimicos vr̃os benefacite his
q̃ oderunt vos: ⁊ oꝛate ꝓ pſequentib⁹ ⁊ ca
lũniantib⁹ vos: vt ſitis filij pr̃is vr̃i q̃ ſolẽ
ſuũ oriri facit ⁊c̃. Hoc enĩ ſm doctoꝛes nõ
ſolũ ẽ ɔſiliũ ſʒ etiã p̃ceptũ obligatoꝛiũ ſal/
tem in vniuerſali: ⁊ ſicut eſt de neceſſitate
charitat̃ ita ⁊ de neceſſitate p̃cepti abſolu
te: ſiliter etiã in ſpeciali: nõ tñ abſolute: ſʒ
ſm p̃parationem animi ſi neceſſitas occur
reret cũ igit̃ h̃ tria ſint directe cõtraria: vt
pote ira ĩ coꝛde dilectiõi: ĩ ſigno oꝛatiõi: ĩ
v̄bo vel facto beneficentie exhibitioni: li/
quido patet ꝙ ſũt moꝛtalia peccata. Ad
cui⁹ euidentiã ſciendũ ꝙ p̃mus gradus ẽ
ira ĩ coꝛde cũ iraſcitur fratri ſuo cui ⁊ dici/
tur quia reus erit iudicio ĩ quo fiet ipi⁹ ire
diſtricta diſcuſſio an diuino vel ꝓpꝛio fe/
rat̃ zelo: nam ira coꝛdis p vitium p̃mo mõ
accipi põt: ꝓut dicit remiſſionẽ affectus ɔ̃
ꝓximum p quã hõ nõ dolet d̃ malo ꝓximi
nec gaudet d̃ bono ei⁹ lʒ etiã nõ doleat de
bono nec gaudeat de malo ei⁹: ſʒ ẽ indiffe/
rens ⁊ ſic ẽ impfectio charitatis. Secũdo
mõ põt accipi ꝓut dicit actualẽ impatien/

tiã tñ abſqʒ appetitu vindicte: ⁊ talis mot⁹.
tus etiã deliberatiu⁹ eſt veniale ⁊ nõ moꝛ/
tale q2 non habet cõpletã rõnem ire. Ter/
tio modo põt accipi ꝓut dicit impatiẽtiaz
actualẽ cum appetitu vindicte ⁊ h̃ põt con
tingere tripliciter: q̃nqʒ enĩ hoc ɔtingit a
natura ſicut in melancolicis in q̃bus ſm
phm̃ cõtinue moꝛdet̃ natura ꝓpter qd̃ ſũt
ſemꝑ turbulenti: ⁊ ſic nullũ eſt pctm̃ cũ ſit
motus naturalis. Q̃nqʒ aũt eſt ab appeti
tu ĩdeliberato ⁊ ſic ẽ veniale: ſicut alij pri/
mi motus: vñ legit̃ de quodã phõ qui eri
gens in altũ manuz ad caſtigandũ ſeruũ:
inuenit ſe ira cõmotũ: inueniens qʒ qd̃ in ſe
coꝛrigeret penã ſuſpẽdit ne caſtigãdo mo/
dũ excederet: ⁊ Tarentin⁹ intuens villicũ
ſuũ male meritũ ſumpſiſſem a te inq̃t ſup/
pliciũ niſi tibi iratus eſſem: maluit enĩ im/
punitũ relinquere q̃ʒ p irã iuſto ampli⁹ pu
nire. Q̃nqʒ deniqʒ ꝓcedit ex volũtate de/
liberatiua: ⁊ de illo appetitu vindicte deli
beratiuo q̃ri põt: vtrũ ſit licit⁹ appetit⁹ vin/
dicte: p̃ſertim cũ ille qui vindictã appetit
qd̃ dei eſt ſibi vſurpat: dr̃ enĩ Deut̃. xj. ſm
Iram: mihi vindictã ⁊ ego retribuã. Ad h̃
rñdet ſanctus Tho. ſcd̃a. 2ᵉ. q. cviij. ꝙ vin
dicatio ſit p aliquod penale malũ inflictũ
peccanti: ẽ igit̃ in vindicatione cõſideran
dus vindicãt̃ anim⁹: nã ſi intentio vindi
cantis: vl̃ vindictã appetentis ferat̃ prin
cipaliter ad aliqd̃ bonũ ad qd̃ ꝑuenit̃ per
penã peccantis: puta ad emendationẽ pec
cantis vel ſaltem ad cohibitionem eius ⁊
quietẽ alioꝝ ⁊ ad iuſticie conſeruationẽ et
dei honoꝛẽ poteſt vindicatio vel eius ap/
petitus eſſe bona ⁊ licita: ſeruat̃ alijs de/
bitis circũſtantijs: imo ſpẽalis virtus po/
nit̃ vindicatio a Tullio in ſua rhetoꝛica q̃
ſcʒ ponit eã eſſe partẽ iuſticie: quã ita diffi
nit dicens: vindicatio eſt p quã vis aut in
iuria ⁊ oĩno quicq̃d obſcurũ eſt. id ẽ igno/
minioſum defendẽdo aut vlciſcẽdo ꝓpul
ſatur. Pꝛo quo ſciendũ ꝙ ſicut dicit phs
vij. ethic. Aptitudo ad virtutẽ ineſt nobis
a natura: licʒ cõplementũ virtutis ſit p aſ/
ſuetudinẽ vel p aliquã aliã cauſam: vnde
patet ꝙ virtutes pficiunt nos ad ꝓſequẽ/
dũ debito modo inclinationes naturales
q̃ ptinent ad ius naturale: ⁊ ideo ad quãli
bet inclinationẽ naturalẽ determinatã oꝛ/
dinat̃ aliq̃ ſpecialis v̄tus: eſt igit̃ q̃dã ſpe
cialis inclinatio nature ad remouẽdũ no/
cumenta vnde ⁊ aĩalib⁹ datur vis iraſcibi
lis ſeparatiua vi ɔcupiſcibili repellit aũt ho
mo nocumentũ p hoc ꝙ ſe defendit ɔ̃ iniu
rias ne ei inferãt̃ vel iam illatas iniurias
vlciſcit̃: non intẽtiõe nocẽdi: ſed intẽtiõe
remouendi nocumẽta ⁊ hoc ptinet ad vin/
dicationẽ ſicqʒ ponit̃ ſpẽalis v̄tus cuius
pꝛima radix eſt zelus: ꝓut impoꝛtat feruo
rem amoꝛis dei ⁊ ꝓximi: quoꝝ ſcʒ ĩiurias
vindicat quas ex charitate reputat q̃ſi ſu/
as: licʒ parat⁹ eſſe debeat ꝓpꝛias iniurias
patienter ſuſtinere ſm ꝙ opoꝛtet ad ꝓpꝛiã
ſalutẽ ⁊ ad dei honoꝛẽ: al̃s non: q2 iniuria
non infert̃ alicui pſone ⁊ vlteri⁹ redũdat ĩ
deũ: ⁊ eccl̃iam debet q̃s vlciſci: ſicut Heli/
as q̃ fecit ignẽ deſcẽdere de celo. iiij. Reg.
j. et Heliſeus q̃ maledixerit pueris eũ irri
dentib⁹. iiij. Reg. ij. et Silueſter papa qui
eos excõicauit q̃ illũ miſerũt ĩ exiliũ. xxiij
q. iiij. c. Guilizarius. Si v̄o vindicant̃ vel
vindictaz appetentis intentio p̃ncipaliter
feratur in malũ illi⁹: de quo vindictã ap/
petit vel ſumit ⁊ ibi quieſcat eſt oĩno illici
tũ: quia delectari in malo alteri⁹ ptinet ad
odiũ: qd̃ charitati repugnat qua debem⁹
oẽs hoĩes diligere: nec excuſat̃ q̃s ſi ma/
lũ intẽdat illius q̃ ſibi iniuſte malũ ĩtulit:
ſicut nõ excuſat̃ q̃s ꝙ odit odientẽ ſe: ſʒ vt
ait apl̃s Roma. xij. Noli vinci a malo ſed
vince in bono malũ: ⁊ huic appetitui vin/
dicte ĩ coꝛde latẽti debet̃ iudiciũ ad diſcer
nendũ q̃ aĩo fiat: q2 ſi ferat̃ in malũ meri/
to dat̃ tale iudiciũ: q̃ odit fratrẽ ſuũ homi
cida eſt. Ve q̃ʒ innumerabiles hodie latent
homicide: imo patricide matricide vxori/
cide: plicide: ꝓpter q̃cunqʒ cõmoda cõſe/
quẽda vel incomoda p̃cauẽda: vel ꝓpter
q̃ſcũqʒ ĩoꝛdinatas affectiões amoꝛis odij
delectatiõis lucri ⁊c̃. qui crudeli vindicta
mulctabũt̃ in iudicio. Scd̃s vero grad⁹
eſt ira in ſigno: cũ. ſ. p aliq̃ ſigna exterioꝛa
manifeſtat̃ exteri⁹ anteq̃ʒ ꝓꝛumpat in effe
ctũ ⁊ q̃ʒtũ ad h̃ ſubdit dñs: qui aũt dixerit
Racha: re⁹ erit ɔſilio: racha eſt interiectio
iraſcẽtis vel indignãtis: in q̃ nobis expꝛi/
munt̃ ſigna indignatiõis vel odij: ſicut lo
cutiões ⁊ ſalutationes ſubtrahere: faciem
auertere: ſupcilia ɔtrahere occurſũ decli/
nare ⁊ ſimilia: q̃ ſigna ſi demõſtrant̃ ex in
duſtria ⁊ deliberatiõe p̃uia: etiã ſine rãco/
re interioꝛi: p̃ſertim cũ vſus cois expoſce
ret vt alter ad familiaritatẽ ſe ĩgereret aũt
de offenſa pꝛius illata veniam peteret: ac
habeat̃ pſũptio ꝙ nõ ſimulate faciat: hoc
valde pꝛiculoſũ eſſet ⁊ moꝛtali vicinũ imo
plerũqʒ moꝛtale: tũ ꝓpter vindictã quã p

hoc expetere videreꝉ: tum ꝓpꝉ ſignũ oſtẽſi odij: tũ ꝓpꝉ occaſionẽ odiũ in altero nutriẽdi: tũ deniqꝫ ꝓpꝉ ſcãdalũ vitãdi. Or ſi odiũ lateat ĩ corde: ħ tãto grauiꝰ ẽ: quãto euidentiori ſigno cũctis innoteſcit. Si tñ ex cã rõnabili oſtẽderet illa ſigna vel fugã ſocietatis: vtpote ad declinandũ ꝯuerſationẽ ⁊ familiaritatẽ alterius ꝑnicioſam ⁊ ꝑiculoſam q̃ nitiꝉ quẽpiam in luxurie vel alterius vitij voraginẽ trahere: tũc licitũ eſt: qꝛ dicit dñs: Qui nõ odit prẽm ⁊ ma. ⁊c. nõ põt meꝰ eẽ diſcipulus: alioq̃n ſi talẽ nõ habet excuſationẽ tunc quot eiꝰ exẽplo ꝓuocanꝉ in peius ꝓ tot corã diſtricto iudice ẽ rõnẽ redditurus. Cuiꝰ pena poniꝉ eſſe ꝯſiliũ: qꝛ ꝯ tales in ꝯſilio trinitatꝭ decernet diuina ſnĩa: ꝙ ſicut alijs fecit ſibi fiat: ⁊ ſm menſurã q̃ menſus ẽ ſibi remeciatur: vt ſicut ꝓximus oſtẽdit ſigna rãcoris ſic ĩ iudicio recipiat ſigna diuini furoris. De hmõi autem dicit dñs Hiere. vij. Noli orare ꝓ populo iſto nec aſſumas ꝑ eis laudem ⁊ orationẽ ⁊ nõ obſiſtas mihi qꝛ non exaudiam te. Mirũ cũ iudiciũ ſine miſericordia fiet ei q̃ non fecit miſericordiam.

Tertius deniqꝫ gradus ẽ ira ĩ ꝟbo vel in facto: qñ ſcꝫ pctm̃ interius ꝯceptum ꝑducit ad effectũ: eſt enĩ effectus ire nocumentũ alteriꝰ ſub rõne vindicte: minimũ aũt nocumentoꝝ ẽ qđ fit ſolo ꝟbo: ⁊ ideo ꝯtũ ad ħ dicit dñs q̃ dixerit fratri ſuo fatue reꝰ erit gehẽne ignis: vt ſic q̃ſqꝫ ꝯſideret ſi ꝑ minimo effectu ire tã horribilis pena inſligiꝉ. ſ. ꝑ ſolo ꝟbo iniurioſo ⁊ cõtumelioſo gehẽne igni mãcipaꝉ: O q̃d erit oppreſſoribꝰ pauperꝝ pupilloꝝ ⁊ viduarũ cũ iã fere ꝑ orbẽ regnet violẽtia ꝓ iuſticia: cui nimirũ debeꝉ gehẽna. i. infernũ ꝓfundiſſimũ: diciꝉ enĩ gehẽna a geos qđ ẽ terra: ⁊ enneos qđ eſt ꝓfundũ: qꝛ creditur infernus eſſe in cẽtro terre cuiꝰ ꝓfundũ iracundo cõpetit ꝑſertim cũ iram ad odium deducit. Quia ſicut charitas eſt potiſſima virtutũ: ſic odium eſt peſſimũ omniũ vitiorũ. Unde iracundus ad omnẽ dignitatem reddit ſe inutilem: in cuiꝰ argumentum diciꝉ ad Titũ. j. ꝙ oportet epm̃ eẽ nõ iracundum aut litigioſum: vt diciꝉ etiam xlvj. di. ⁊ hoc ꝓpꝉ duas cauſas quas ibidem tangit. Prima eſt quia cũ auſteritate ⁊ ꝓteruia imperãt ac ſubditos ſuos nõ tranq̃lle ratiocinando corrigere ſed aſpere inflectere dominãdo feſtinãt. Alia cauſa eſt quia litigioſi vel adulationibus animos principũ ſibi cõciliant vel fratribus ſuis detrahendo infamie notam ingerũt: vel inter fratres diſcordiã ſeminãdo ſeditiones facere non ceſſant: que oĩa in prelatis dãnabilia eſſe ꝓbantur: q̃d igiꝉ cõuenit eccleſiaꝝ ꝑlatis: illud apli vtiqꝫ ad Timo. ij. c. iiij. Predica ꝟbũ: inſta oportune ĩportune: argue: obſecra: increpa ⁊ hoc ĩ oĩ patientia ⁊ doctrina: tãq̃ medici ſpũales eccleſie ſancte: vñ diciꝉ. xxiij. q. iiij. Quid eſt eccleſie medicina. glo. id ẽ correctio ſalutem oĩm materna charitate conquirens tanq̃ inter freneticos ⁊ letargicos eſtuãs nunq̃ ꝯtemnere nunq̃ deſiſtere debet vel poteſt vtriſqꝫ ſi neceſſe ẽ moleſta ſit q̃ neutris eſt inimica: nã ⁊ frenetici nolũt ligari ⁊ letargici nolũt excitari: ſꝫ ꝑſeuerat ſcꝫ ĩſiſtendo charitatis diligentia freneticos ligare: letargicos ſtimulare: ambos amare: ambo offenduꝉ: ſed ambo diliguꝉ: ambo moleſtari ꝙdiu egri ſunt indignãꝉ ſed ſanati ambo gratulantur: ⁊ ſic oportet ꝙ fiat officiũ prelati in omni patientia: nõ in ira: in omni charitate non in auſteritate: ſimiliter ꝑpoſiti ⁊ iudices ſeculares ex ira nihil agere vel iudicare debẽt aĩs etiã grauiter delinquũt: vnde diciꝉ. xj. q. iij. c. Sepe ira etiã innocentes in crimen adducit: qꝛ dum iuſto amplius iraſcimur ⁊ volumus aliena cohercere peccata grauiora cõmittimus: ⁊ ponit exemplũ dicẽs ſequẽti caplo. Cũ apud theſſalonicam exorta ſeditione q̃dam militaris vir fuiſſet impetu furientis populi extinctus: Theodoſiꝰ repentim nũcij attrocitate ſuccenſus: ad ludos circẽſes ĩuitari populũ eiqꝫ improuiſe circũfundi milites atqꝫ obtruncare paſſim vt q̃ſq̃s occurriſſet gladio iubet ⁊ vindictam dare nõ crimini ſed furori ob ħ cũ a ſacerdotibꝰ italie redargueretꝉ agnouit delictũ culpãqꝫ cũ lachrymis cõfeſſus publicã pnĩaꝫ in cõſpectu totiꝰ eccłie exegit: ⁊ in hoc tẽpus ſibi aſſcriptum abſqꝫ regali faſtigio patienter impleuit: q̃bus oĩbus illud q̃ꝫ mirabiliter adiecit ⁊ leges ſanxit C in poſteꝝ vt ſnĩe ꝑncipũ ſine aĩaduerſione ꝓlate in diẽ triceſimũ ab executoribꝰ differẽtur quo locus miſcõie vel ſi res tuliſſet pnĩe non periret: vbi dicit glo. ꝙ ſi ſnĩa ſit lata ſup crimĩe ſtatim mandaꝉ executioni niſi ĩ caſibꝰ quoꝝ vnus ẽ: cũ ꝑnceps ex iracundia ſeuerius tulit ſnĩam. Deniqꝫ dicit cõpendiũ ꝙ ex iniuria tria ſolent oriri. Primũ eſt rancor ĩ affectu ⁊ illũ teneꝉ q̃

libet ſtatim remittere. Scđꝫ ẽ rãcoris ſignũ in effectu ⁊ illud teneꝉ remittere veniã petẽti: ⁊ ad emendationẽ parato ſm ſuaꝫ facultatẽ ⁊ iniurie q̃litatẽ iudicio ꝓboꝝ virorũ. Tertiũ ẽ actio ꝯ iniuriantẽ ⁊ illã nõ teneꝉ remittere: imo plerũqꝫ bñ facit q̃ dimiſſo rãcore agit actiõe iniuriaꝝ: vt notat glo. xc. di. c. ſi q̃s ꝯtriſtatꝰ: ⁊ addit cãcell. pariſienſ. ꝙ ſi q̃s nõ vult inimico ſuo malum aĩe inferre nec corꝑis: ſed habet ad eũ cor durũ vł ſaltẽ nõ clarꝝ: talis inducẽdus ẽ ꝙ amaritudinẽ deponat: qđ ſi facere nõ põt ⁊ de hoc dolet nõ ẽ iudicãdus eẽ ꝓpꝉ hoc in peccato mortali. Ad laudẽ dei.

De ira ⁊ vindicta quõ licita ſit ⁊ quõ nõ: ac de vitio maledictiõis ĩ deũ vel in hoĩes: Sermo X

u Non aſſumes nomẽ dei tui in vanũ. Exo. xx. Sicut dicit doctor ſãctꝰ ſcđa. 2ª. q. clviij. Tres ſũt ſpẽs ire q̃ ponũꝉ a phõ. iiij. ethic. vbi dicit iracundoꝝ q̃daꝫ ſunt acuti: q̃dã
A amari: q̃dam difficiles ſiue graues. Acuti ſũt q̃ nimis cito iraſcunꝉ ⁊ in q̃libet leui cã lꝫ nõ diu ꝑſeuerat apđ illos. Amari vero ſũt q̃ habẽt irã ꝑmanẽtẽ ꝓpter ꝑmanẽtiã triſticie quã interiꝰ clauſaꝫ tenent ⁊ qꝛ nõ ꝓrumpunt ad exteriora ſigna iracũdie nõ pñt ab alijs ꝑſuaderi: nec a ſeipſis recedunt ab ira niſi ꝓut diuturnitate tẽporis aboleꝉ ab eis triſticia: ⁊ ſic deficit ira. Graues deniqꝫ ſũt ⁊ difficiles in q̃bus ira permanet diuturna ꝓpter vehemẽs deſiderium vindicte quã expetunt appetitu obſtinato: ⁊ ideo in eis ira tpe nõ digeriꝉ ſꝫ per ſolaꝫ punitionẽ q̃eſcit. Hic q̃ri põt: vtrũ ira poni debeat inter vitia capitalia: ꝑſertim cũ ſup illud Prouer. xxix. Uir iracundus ꝓuocat rixas: dicit glo. Janua ẽ oĩm vitioꝝ iracũdia q̃ clauſa ꝟtutibꝰ dabiꝉ intrinſecus quies apta ad oẽ facinus armabiꝉ animꝰ: nullũ aũt vitiũ capitale ẽ ꝑncipium oĩm pctõꝝ ſꝫ quorũdã determinate. Ad hoc rñdet ſanctꝰ Tho. vbi ſupra ꝙ vitiũ capitale diciꝉ ex q̃ multa vitia oriunꝉ: habet aũt hoc ira ꝙ ex eo multa vitia oriri pñt duplici rõne. Primo rõne ſui obiecti qđ multũ habet de rõne appetibilitatꝭ inquãtũ ſcꝫ vindicta appetiꝉ ſub rõne iuſti ⁊ honeſti qđ ſua dignitate allicit. Alio mõ ex ſuo impetu q̃ mentẽ ꝑcipitat ad inordinata q̃cunqꝫ agẽda: ⁊ ideo manifeſtũ eſt ꝙ ira eſt vitiũ capitale eo ꝙ habeat finẽ multũ appetibilẽ ira ꝙ ꝓpter eiꝰ appetitum multa peccata cõmittunꝉ. Sꝫ ꝙ ira diciꝉ ianua vitioꝝ hoc ẽ ꝑ accidẽs. ſ. quia remouet ꝓhibẽs ĩ impediẽdo iudiciũ rationis ꝑ qđ hõ retrahitur a malis: directe aũt ꝑ ſe ẽ cauſa aliquoꝝ vitioꝝ ſpũaliũ q̃ dicunꝉ filie ire. Et aſſignanꝉ ſex filie a beato Grego. xxxj. moral. quarũ ſufficientia ſic põt haberi. Nam ira tripliciter ꝯſiderari põt. Uno mõ ſm ꝙ ẽ in corde: ⁊ ſic ex ea naſcunꝉ duo vitia: vnũ q̃dem ẽ ex ꝑte eiꝰ ꝯtra quẽ hõ iraſciꝉ quẽ ſcꝫ indignũ reputat ꝙ ſibi aliquid tale faciat ⁊ ſic poniꝉ indignatio. Aliud aũt vitiũ eſt ex ꝑte ſuipſius inquãtum ſcꝫ excogitat diuerſas vias vindicte: ⁊ talibꝰ cogitatiõibꝰ aĩm ſuũ replet: ⁊ ſic poniꝉ tumor mẽtis q̃ non accipitur ħ ꝓ ſupbia: ſꝫ ꝓ quodã conatu ſiue audacia hoĩs intẽtantis vindictã: ꝓut videbiꝉ. Alio mõ ꝯſideraꝉ ira ſm ꝙ ẽ in ore: ⁊ ſic ex ea duplex inordinatio procedit: vna q̃dẽ ſm ħ ꝙ hõ ſm modũ loquẽdi irã ſuaꝫ demõſtrat ſicꝫ dictũ ẽ de eo q̃ dixerit fratri ſuo racha: ⁊ ſic poniꝉ clamor ꝑ quẽ intelligitur inordinata ⁊ cõfuſa locutio. Alia autem ẽ inordinatio ſm ꝙ aliquis ꝓrumpit in verba iniurioſa que q̃dem ſi ſunt cõtra deũ erit blaſphemia: ſi vero ꝯtra ꝓximũ erit cõtumelia. Tertio modo ꝯſideraꝉ ira ſm ꝙ ꝓcedit vſqꝫ ad factũ ⁊ ſic ex ira oriũtur rixe ꝑ q̃s itelligũꝉ oĩa nocumenta q̃ facto ꝓximis inferũꝉ ex ira. Circa primaꝫ filiam ire que diciꝉ indignatio ſciẽdũ: ꝙ indignatio eſt voluntas ſe vindicandi ꝑ moleſtie ſignũ exteriꝰ declaratũ reputãs illũ indignum q̃ ſibi iniuriã irrogare videꝉ: ⁊ illud moleſtie ſignũ exꝑmiꝉ in euãgelio ꝑ racha ꝓut iã declaratũ eſt. Hic q̃ri põt vtrũ meliꝰ fiat vindicta vel ſatiſfactio ſilendo q̃ꝫ iniurianti vel conuicianti rñdendo. Ad hoc rñdet Aſteñ. li. ij. ti. xliij. ꝙ ſi fiat cõparatio in genere tũc melius ẽ ſilere q̃ reſpõdere ad victoriã obtinendã: plus enĩ ẽ vincere vitiũ q̃ꝫ ꝑſonam: iuxta illđ Prouer. xxvj. Melior eſt ſapiens viro forti ⁊ q̃ dominaꝉ animo ſuo expugnatore vrbium ꝙ ſi fiat cõparatio ſm conditiones perſonarum: tũc aliq̃ñ melius eſſe põt ĩ caſu reſpõdere q̃ꝫ ſilere: ⁊ aliq̃ñ nõ: et ħ tangiꝉ Prouer. xxvj. vbi đꝛ: Rñde ſtulto iuxͣ ſtulticiã ſuã ne ſibi ſapiens eẽ videaꝉ: ⁊ ne rñdeas ſtulto iuxͣ ſtulticiaꝫ. ſ. ne ei ſilis efficiaris. Pro quo ſciẽdũ ꝓut dicit ſãctꝰ Tho. ſcđa

2ᵉ.q.lxxiij.Sic patiẽtia ẽ nob neceſſaria ĩ
bis q̃ ꝯ nos agũt: p̃cepta vͦ patientie in
bis q̃ ꝯ nos fiũt habẽda ſũt in p̃paratiõe
animi: ſicut Aug. in ſmone dñi ĩ mõte ex/
ponit: Si q̃s te percuſſerit ĩ vnã maxillã p̃/
be ei ⁊ aliaȝ: vt. ſ. homo ſit parat⁹ h̃ facere
ſi op⁹ fuerit: nõ tñ h̃ actu ſemp̄ facere tene
tur: qꝛ nec ip̃e dñs h̃ fecit: ſ̈ r̃ndit Jo. xviij
Quid me cedis: ſic etiã intelligendũ ẽ de
oĩb⁹ iniurijs vͦbis vel ſignis irrogatis: te
nemur enĩ animũ habere paratũ ad ea to/
lerãda ſi expediens fuerit. Qñq; tñ opor
tet vt talia repellam⁹ maxime ꝑpter duo.
Primo ꝑpter bonũ ei⁹ q̃ ꝯtumeliã infert:
vt ſcȝ ei⁹ audacia reprimat᷑ ⁊ decetero ta/
lia nõ attẽptet. Scd̃o ꝑpter bonũ multoꝝ
quoꝝ ꝑfect⁹ impedit᷑ p̄ ꝯtumelias nobis
illatas: vñ Grego. ſup Ezech. omel. ix. dic̃:
ꝙ hi quoꝝ vita in exemplo imitatiõis eſt
poſita debẽt ſi p̃ñt ſibi detrahentiũ verba
cõpeſcere ne eoꝝ p̄dicatiõeȝ nõ audiãt qui
audire poterant: ⁊ in prauis morib⁹ rema/
nentes bñ viuere ꝯtẽnant: verũtñ oportet
audaciã ꝯuiciãtis reprimere moderate: et
h̃ ꝑpter affectũ charitatis: nõ ꝑpter cupi/
ditatẽ ꝯuati honoris. Addit Hein. d̃ hoy.
ex̃ de iniurijs: ⁊ Alex. anglicus: ꝙ atten/
dẽde ſũt ꝯditiões ꝯuiciantis ⁊ ꝯuiciati: ⁊
ſm h̃ oportet ꝯuiciũ ſuſtinere vel nõ ſuſti/
nere: ſi enĩ dicat᷑ ꝯuiciũ a ꝑuocato pſone
pari vel inferiori: ibi nõ ẽ iniuria officij: et
ſi p̃ſumit᷑ tũc de medicina morbi ſiue intẽ/
perãtie ꝑ ſuſtinẽtia: tũc ſuſtinẽdũ ẽ ⁊ ẽ me
ritoriũ: vtpote inductiuũ alteri⁹ ad recog/
nitionẽ vel ſuij p̃ius ad hũiliationẽ: hanc
enĩ patiẽtiã phi ſũmo ꝯplectebãt᷑ affectu:
vñ refert Ualeri⁹ maxim⁹ li. viij. ꝙ Anti/
ſthenes cuidã dicẽti ſibi: maledixit tibi il/
le: non mihi inq̃t: ſ̈ illi qui ĩ ſe qd̾ ille cul/
pat agnoſcit: ſ̈ ⁊ ſi mihi maledicere curet:
non curo: qꝛ auditus lingua debet eſſe ro
buſtior: cũ ſingulis hoĩb⁹ lingue ſũt ſingu
le: ſed aures bine aliquaten⁹ tñ curo: qꝛ eo
ip̃o fateor me eẽ ſup̄iorẽ: qꝛ ſup̄ioris pſone
vſus ẽ hec pati: inferioris facere: gauderẽ
itaq; niſi vrgẽre hũanitate hoĩ cõpaterer
infelici. Et Seneca in ep̃la refert: ꝙ Tit⁹
tacitus maledicẽti ſibi Metello: facile eſt
inq̃t in me dicere: cũ nõ ſim reſpõſur⁹ tu in
quit didiciſti maledicere: ⁊ ego ꝯſcia teſte
didici maledicta ꝯtẽnere: et ſicut tu lĩgue
tue ſic ego auriũ mearũ ſum dñs: hec ille.
Sũt tñ aliqui qui ſe vindicãt nõ reſiſtẽdo
ꝯtumelijs vl̾ iniurijs: ſ̈ ſilẽdo ⁊ diſſimulã

do ſm cõſiliũ Chry. dicẽtis: Si vindicare
vis ſile ⁊ funeſtam ei dediſti plagã: qd̾ p̃/
ſertim accidit ĩ mulierib⁹ ira cõmotis: ⁊ ſi
hoc facerẽt vt tacendo ꝯtumeliãtẽ ad ira/
cundiã ꝑuocarent: hoc ad vindictã ꝑtine
ret ⁊ ſic peccaret: ſ̈ ſi tacet volẽs ire locum
dare: hoc ẽ laudabile: vñ Eccs. viij. Nõ li/
tiges cũ hoĩe linguato: ⁊ nõ ſtruas ĩ ignẽ
illius ligna. Porro ſi dicatur ſup̄iori iniu
ria officij vel alij coram ip̃o: et de remedio
tꝑantie nil p̃ſumat᷑: tũc non ẽ ſuſtinendũ.
Quia dicit Bern. li. iij. de ꝯſideratiõe: im
punitas iniurie: ſoboles inſolentie mater
radix impudicitie trãſgreſſionũ nutrix ẽ:
aliud tñ eſt arguere vel corripere quando
cõuicians ẽ in furore: qꝛ tunc non expedit
eo ꝙ nõ eſt aptus ad recipiendũ. Hinc di/
citur Ecc̃i. viij. Nõ accẽdas carbones pec
catoꝝ arguẽs eos ſcȝ tp̄e q̃ eis ira dñat᷑: ⁊
aliud eſt iam aliquãtulũ furore ſedato re/
darguere: qꝛ tunc ſibi poterit eſſe ꝑficuũ.
Circa ſcd̃am filiam ire que dicit᷑ tumor B
mentis dicit Aſtẽn. li. ij. ti. xlix. ꝙ nõ ſumi
tur hic ꝑ ſup̄bia: ſed ꝑ quodã conatu ſiue
audacia hoĩs intẽtantis vindictã: ⁊ ẽ vo/
lũtas vindicãdi fugiẽs adũſitates inimi/
citias: vel eſt vitiũ cordis ex ira ꝑueniẽs
quo quis excogitat ĩ corde diuerſas vias
vindicte: ⁊ talibus cogitationib⁹ animuȝ
ſuũ replet ⁊ intumeſcit. Hic queri poteſt
vtꝝ audacia ſit peccatuȝ ſicut videt᷑ innui
Ecc̃i. vj. Cũ audace non eas ĩ via: ne forte
grauet mala ſua in te: ſ̈ nulli⁹ ſocietas eſt
declinãda niſi ꝑpter peccatũ. Ad hoc re/
ſpõdet ſanct⁹ Tho. ſcd̃a. 2ᵉ q. cxxvij. ꝙ au
dacia eſt quedã paſſio: paſſio vero qñq; ẽ
moderata ſm rationẽ: qñq; aũt caret mo/
do rõnis: vel p̄ exceſſũ vel p̄ defectũ ⁊ ſm
hoc ẽ paſſio vitioſa. Sumunt᷑ autem qñq;
noĩa paſſionũ a ſup̄abundanti: ſicut ira ꝑ
prie dicit᷑ nõ quecũq; ſ̈ ſup̄abũdãs paſſio
ꝑut ſcȝ eſt vitioſa: ⁊ hoc mõ audacia p̄ ſu/
perabundantiã dicta ponit᷑ eſſe pctm̃: vñ
fortitudo ꝑut ẽ vͦtus cardinalis importat
firmitatẽ animi in ſuſtinẽdis ⁊ repellẽdis
p̄iculis grauib⁹. Ad cui⁹ vͦtutẽ ꝑtinet ip̃e
dimẽta remouere q̃b⁹ retrahat᷑ volũtas a
ſeq̃la rõnis: ꝙ autẽ aliq̃s retrahit᷑ ab aliq̃
difficili ꝑtinet ad rõneȝ timoris: q̃ ĩportat
receſſũ quẽdã a malo difficultatẽ habente
⁊ id̃o fortitudo q̃ſi mediũ tenẽs p̃ncipalit᷑
q̃dẽ ẽ circa timores rerũ difficiliũ q̃ retra/
here poſſunt voluntatẽ a ſequela ratiõis
oportet aũt hmõi reꝝ difficiliũ impulſum

nõ ſolũ firmiter tolerare cohibẽdo timorẽ
ſed etiã moderate aggredi qñ. ſ. oportet ⁊
quõ oportet extimare ea ad ſecuritatem in
poſterũ habendã: ꝙ ſi nimis p̃cipitanter
aggredit᷑ inordinate ſe p̄iculis ingerens:
hoc videt᷑ ꝑtinere ad rationẽ audacie: ⁊ ſic
timor deuiat a virtute fortitudinis p̄ defe/
ctum: audacia vͦo p̄ exceſſum: ſed quia ad
omnẽ virtutẽ moralẽ ꝑtinet modũ ratiõis
obſeruare in materia circa quã eſt: ⁊ ideo
oĩe vitiũ qd̾ importat ĩmoderantiã circa
materiã alicui⁹ virtutis moralis opponit᷑
illi virtuti morali ſicut ĩmoderatũ mode/
rato. Audacia vͦo ſm ꝙ ſonat in vitiũ im/
portat exceſſum paſſiõis q̃ audacia dicit᷑:
cuius motus cõſiſtit in inuadẽdo id qd̾ eſt
homini contrariũ vltra dictamẽ rõnis ira/
cundie paſſione incitatus: ⁊ ſic ponit᷑ filia
ire. Circa tertiã filiam ire que clamor di/
cit᷑ ſciendũ eſt: ꝙ clamor ꝑprie ſignat quã/
dam clamoroſam ⁊ inordinatã ⁊ confuſam
locutionẽ ex ire cõmotione ꝑuenientẽ: nõ
quidẽ ſpecifice cõuitia vel improperia aut
cõtumelias ingerentẽ: ſed indicia dũtaxat
indignatiõis cõmotiõis ⁊ deſpectiõis p̄tẽ/
dentẽ: ac plerũq; ex impatiẽtia in maledi/
ctiones diuerſas ꝑrumpentẽ imp̄cando vl̾
optando alicui malũ ſiue deo ſiue homini
ſiue etiaȝ creature irrõnali ⁊ differt a blaſ/
phemia: qꝛ blaſphemia eſt quãdo aliquid
attribuit᷑ deo qd̾ ei nõ cõuenit: vel non at/
tribuit᷑ ei quod ſibi cõuenit: aut etiã attri/
buit᷑ creature qd̾ ſoli deo cõuenit: vt poſt/
ea videbit᷑. Hic queri põt: vtrũ licitũ ſit
maledicere: p̃ſertim cũ dicit᷑ Deut. xxvij.
Maledict⁹ qui nõ p̄manſerit in ſermonib⁹
legis hui⁹. vnde quotidie maledicit eccl̃ia
dicens: Maledicti qui declinãt a mãdatis
tuis. Ad hoc r̃ndet ſanct⁹ Tho. ſcd̃a 2ᵉ. q.
lxxvj. ꝙ maledicere eſt idẽ ꝙ malũ dicere.
Dicere ergo tripliciter ſe habet ad id qd̾ di/
cit᷑. Uno mõ p̄ modũ enũciationis: ſiẽ ali/
quid exp̃mit᷑ mõ indicatiuo: ⁊ ſic maledi/
cere nihil aliud eſt q̃ȝ malũ alterius refer/
re qd̾ pertinet ad detractionẽ. Unde qñq;
maledici detractores dicunt᷑: ⁊ h̃ ꝓhibuit
dñs Leuit. xix. dicens: Nõ maledices ſur
do: ⁊ corã ceco nõ pones offendiculũ: cui⁹
expoſitio patet in ſermone de detractione.
Alio mõ dicere ſe habet ad id qd̾ dicit᷑ per
modũ cauſe: ⁊ quidẽ hoc p̄mo ⁊ p̃ncipalit᷑
cõpetit deo q̃ fecit omnia ſolo verbo: cõſe/
quẽter autẽ cõpetit hominib⁹ q̃ verbo ſuo
alios monẽt p̄ imperiũ ad aliq̃d faciendũ:

⁊ ad hoc ſunt inſtituta verba imꝑatiui mo
di. Tertio mõ dicere ſe habet ad id quod
dicit᷑ q̃ſi exp̃ſſio quedã affectus deſiderã/
tis illud qd̾ exp̃mit᷑ verbo: ⁊ ad hoc inſti/
tuta ſunt verba optatiui modi. Primus ḡ
modus licitus eſt: ſed alij duo modi quib⁹
malũ dicit᷑ p̄ modũ imꝑantis vel optãtis
poſſunt eſſe liciti aliqñ ⁊ aliqñ nõ. Nam ſi
quis imperet vel optet malũ alterius rõne
boni cũ debitis circũſtantijs: tũc licitũ eſt
nec erit maledictio p̄ ſe loquẽdo ſed p̄ acci/
dens: qꝛ p̃ncipalis intentio nõ fert᷑ ad ma
lũ ſed ad bonũ. Pro quo ſciendũ ꝙ cõtin/
git dici malũ aliqd̾ imꝑando vel optando
ſub rõne duplicis boni. ſ. vel ſub rõne iuſti
⁊ ſic iudex iuſte maledicit illi cui p̃cipit iu/
ſtã penã inferri: ⁊ ſic eccl̃ia maledicit ana/
thematizando. Sic etiã ꝓphete qñq; pec/
catorib⁹ imp̄cabant᷑ mala q̃ſi cõformãtes
volũtatẽ ſuã diuine iuſticie: ſicut Heliſe⁹
pueris ſibi illudẽtibus maledixit: vt patȝ
iiij. Regũ. ij. licet imp̄catiões hmõi poſſint
etiã p̄ modũ p̃nunciatiõis intelligi. Qñq;
vͦo d̾r aliqd̾ malũ ſub rõne vtilis: puta cũ
q̃s optat aliquẽ peccatorẽ pati aliquã egri
tudinẽ aut aliqd̾ impedimentũ vt ipſe me/
lior efficiat᷑: vel vt ſaltẽ ab alioꝝ nocumẽ/
to ceſſet. Si q̃s vͦo imꝑet vel optet malum
alterius inquãtũ eſt malũ q̃ſi ipſum malũ
intendẽs: ſic erit illicitũ: ⁊ hoc eſt maledi/
cere per ſe loquẽdo ⁊ eſt graue peccatũ: qꝛ
velle vel imperio mouere ad malũ alteri⁹:
ſm ſe repugnat charitati qua ꝑximũ dili/
gimus volẽtes bonũ ip̃ius: ⁊ ita ſm gen⁹
ſuũ eſt mortale: ⁊ tanto grani⁹ quãto p̄ſo/
nam cui maledicim⁹ magis amare ⁊ reue/
reri tenemur. Uñ Leuit. xx. Qui maledi
xerit patri vel matri morte moriat᷑. vnde ⁊
irrõnabilib⁹ creaturis maledicere inquã/
tũ ſũt creature dei peccatũ eſt blaſphemie
⁊ mortale. Maledicere vͦo eiſdẽ ſm ſe cõſi/
deratis eſt ocioſum ⁊ vanũ: ⁊ p̄ ꝯſequẽs il/
licitũ: nec eñ diabolo qui p̄ obſtinationẽ
maxime ſubiect⁹ eſt malicie licitũ eſt alicui
maledicere: ſicut dicit᷑ Ecc̃i. xxj. Cũ male/
dicit impi⁹ diabolũ: maledicit ip̃e animã
ſuã: ⁊ hoc ideo qꝛ natura eius bona eſt ⁊ a
deo cui maledicere nõ licet: ꝙ ſi maledicit
illi nõ ꝑpter naturã ſed ꝑpter culpã: tunc
ſeip̃m impius ſimili rõne iudicat maledi/
ctione dignũ: ⁊ ſm hoc animã ſuã maledi/
cere dicit᷑. Qñq; tamẽ cõtingit verbũ ma/
ledictiõis ꝓlatum eſſe veniale: vel ꝑpter
paruitatẽ mali qd̾ maledicẽdo q̃s imp̄cat᷑

alteri: vel etiā ꝑpter affectū eius q̄ ꝓfert
maledictiōis verba dū ex leui motu vel ex
ludo vel ex ſurreptione aliqua talia verba
ꝓfert: q2 peccata verboꝝ maxīe ex affectu
penſant. Maledictio tñ que fit in deū vel
in diuina ſemꝑ eſt execrabilis q̄ ꝑcipue q̄t/
tuor modis cōtingere ſolet. Primo mō in
deū: ſicut luſores taxilloꝝ q̄ culpā diabo/
licam in diuinam retorquent innocentiā ꝛ
deo maledicūt qđ eſt horrendū: quoꝝ ꝓti/
cipes fiūt q̄ talib⁹ hoſpitia cōcedūt ſortem
lucri recipiūt familiarit̄ cum eis bibūt: h̄
parꝫ in libro Apū de taxillatorib⁹: q̄ loua/
nij luſerūt ī nocte bone ferie ſexte. Secūdo
mō in beatā virginē ꝛ ſanctos: qđ horribi/
liter ſepius legit̄ vindicaſſe dn̄s: ꝑſertim
de matre ſua benedicta: vt refert Ceſari⁹.
Tertio mō in verbū vl̄ ꝑconem verbi dei:
ſicut illi q̄ verba dei ꝛ ꝑdicatorū derident
ac ꝑuertūt: vel ꝑ clamores riſus detracti/
ones aliaſq3 truſas impedire cōtendunt.
Quarto mō in opa diuina q̄ quotidie fiūt
ſicut illi faciūt q̄ maledicūt aure pluuiali
vel ꝓprie infirmitati vel rerū ꝑditioni: ꝓ/
pter que multi deo maledicūt vel ſibijpis:
vnde tanta eſt labes crimis hui⁹: q̄ dicit̄
xlvj. di. clericus maledict⁹. vbi dicit̄ q̄ cle
ricus maledicens remoueri debet ab offi/
cio: ꝛ ſi noluerit veniam petere: debet de/
gradari. glo. j. ſuſpendi. et. vj. q. j. c. detra/
ctores. ibi iudicant̄ infames ꝛ ab eccleſia
dei iudicant̄ extorres. De qua maledicti/
one plurima tangunt̄ in ꝑmo ſermone de
diuerſis ſub themate: Maledict⁹ eris ſuꝑ
terram.

De blaſphemię grauitate irre/ miſſibilitate ꝛ pęna: ac de cōtume lia ꝛ rixa: Sermo XI

Non aſſumes nomen dei tui inuanum. Exod. xx.
A
Circa quartā ꝑinde filiā ire que
dicit̄ blaſphemia: ſciendum eſt q̄ blaſphe/
mia eſt voluntas ſe vindicās ꝑ opprobriū
deo vel ſanctis illatū: vel eſt vitiū ꝓrum/
pens in verba iniurioſa ac turpia contra
deū ꝛ ſanctos eius: vel eſt de deo indigna
ſentire. ſ. de illius potētia bonitate ſapien/
tia iuſticia charitate ꝛ ſilibus: de qua dicit
ſāct⁹ Tho. ſcđa 2e. q. xiij. q̄ nomē blaſphe
mie videt̄ iꝑortare quādā derogatōeꝫ ali/
cui⁹ bonitatis excellētis ꝛ ꝑcipue diuine.
Deus aūt vt dic̄ Dio. j. c. de di. no. eſt ipſa
eſſentia bonitatis: vñ quicq̄d deo cōuenit
ꝑtinet ad bonitatē ip̄i⁹: ꝛ quicq̄d ad ip̄m
nō ꝑtinet longe eſt a rōne ꝑfecte bonitatis
q̄ eſt eius eſſentia: quicunq3 ḡ negat aliq̄d
de deo qđ ei cōuenit vel aſſerit de eo qđ ei
nō cōuenit: derogat diuine bonitati. Et h̄
dupliciter cōtingere pōt. Uno mō ſm ſolā
opinionē intellect⁹. Alio mō ꝯiuncta qua/
dam affect⁹ deteſtatiōe q̄ derogatio ſi con/
ſiſtit in corde tm̄ eſt cordis blaſphemia: ſi
vō ꝓcedit exterius ꝑ locutionem eſt oris
blaſphemia: ꝛ eſt ex ſuo genere pctm̄ mor/
tale: qđ ſic patet: nā peccatū mortale eſt ꝑ
qđ hō ſepat̄ a ꝑmo ꝑncipio vite ſpūalis qđ
eſt charitas dei: vnđ quecūq3 charitati re/
pugnāt ex ſuo genere ſunt mortalia pecca/
ta: blaſphemia aūt repugnat charitati di/
uine: q2 derogat bonitati diuine q̄ eſt obie
ctū charitatis: ꝛ ideo ex ſuo genere ē mor/
tale: nec ſolū ſed eſt peccatū maximū: duꝫ
fuerit ꝑfecta blaſphemia: ſicut Eſa. xviij.
ſuꝑ illud. ad populū terribilē: dicit glo. q̄
omne peccatū blaſphemie cōparatū eſt le/
uius: qđ ſic patet: q2 blaſphemia q̄ eſt ſm
ſolā opinionē intellect⁹ opponit̄ cōfeſſiōi
fidei: vt patet intuenti: ꝛ ideo habet in ſe
grauitatē infidelitatis: aggrauat̄ aūt pec
catum ſi ſuꝑuenerit deteſtatio volūtatis: ꝛ
adhuc maius ſi ꝓrūpat verba ſicut ꝛ laus
fidei auget̄ ꝑ dilectionē ꝛ cōfeſſionē: cum
igit̄ infidelitas ſit maximū peccatū ſm ge
nus ſuum: cōſequēs eſt q̄ etiā blaſphemia
ſit maximū peccatū ad idē gen⁹ ꝑtinens ꝛ
ip̄m aggrauās. Q2 ſi obijcit̄ de homici/
dio ꝛ piurio q̄ ſunt grauiſſima peccata: re/
ſpōdet ſanct⁹ Tho. ibidē: q̄ homicidiū ꝛ
blaſphemia ſi cōꝑant̄ ad obiecta in q̄ pec/
cat̄: manifeſtū eſt q̄ blaſphemia q̄ directe
eſt peccatū in deum ꝑponderat homicidio
qđ eſt peccatū in ꝓximū. Si vō comꝑant̄
ſm effectū nocendi: ſic homicidiū ꝑponde
rat: q2 plus homicidiū nocet ꝓxīo q̄3 blaſ/
phemia deo. Sed q2 in grauitate culpe ma
gis attendit̄ intentio volūtatis ꝑuerſe q̄3
effectus opis: ideo cū blaſphem⁹ intendat
inferre nocumentū honori diuino ſimpli/
citer loquēdo grau⁹ peccat q̄3 homicida.
Silr̄ vt dic̄ glo. ſuꝑ illud Ephe. iiij. Blaſ/
phemia tollat̄ a vobis: peius eſt blaſphe/
mare q̄3 peierare: qui em̄ peierat non dicit
aut ſentit aliqđ falſū de deo ſicut blaſphe/
mus: ſed deū adhibet teſtē falſitati: nō tā/
q̄ eſtimans deū falſum teſtē eſſe: ſed tanq̄3
ſperās q̄ de⁹ ſuꝑ h̄ nō teſtificet̄ ꝑ aliqđ euī

dens ſignū. Deniq3 blaſphemia tā deteſta
bile vitiū eſt qđ credit̄ vnicū ꝛ cōtinuū ex/
ercitiū damnatoꝝ: iuxta illud Apoc. xvj.
Eſtuauerūt homīes eſtu magno ꝛ blaſphe
mauerūt nomē dei habentis poteſtatē ſuꝑ
has plagas: vbi dicit glo. q̄ dolebūt de eo
q̄ de⁹ tantā habeat poteſtatē q̄ plagas eis
inferat: nō mirū cū retinebūt ꝑuerſam vo/
luntatē auerſā a dei iuſticiā in hoc q̄ dili/
gūt ea ꝑ quib⁹ puniunt̄ ꝛ vellēt eis vti ſi
poſſent: ꝛ odiunt penas q̄ ꝓ peccatis illis
infligunt̄. Dolēt quidē de peccatis ſuis: nō
q2 odiūt ea ſ3 q2 ꝑ eis puniunt̄ q̄ deteſtatio
diuine iuſticie ē in eis interior cordis blaſ
phemia: ꝛ credibile ē q̄ poſt reſurrectionē
erit in eis etiā vocalis blaſphemia: ſicut ī
ſanctis erit vocalis laus diuiā. Uerūtñ cō
tingere pōt aliq̄n blaſphemia abſq3 delibe
ratiōe ꝛ ex ſurreptiōe. Et h̄ duob⁹ modis.
Primo mō q̄ aliq̄s nō aduertat hoc q̄ di/
cit eſſe blaſphemiā: qđ pōt ꝯtingere cū q̄s
ſubito ex aliqua paſſiōe in vba imaginata
ꝓrūpit: quoꝝ ſignificationē nō cōſiderat:
ꝛ tūc eſt peccatū veniale: ꝛ nō h3 ꝓprie rō/
nē blaſphemie. Alio mō q̄n aduertit h̄ eſſe
blaſphemiā: cōſiderans ſignata verboꝝ: ꝛ
tūc nō excuſat̄ a mortali: ſicut nec ille q̄ ex
ſubito motu ire aliquē occidit iux̄ ſe ſeden
tē. Hic ḡ queri pōt: vtrū blaſphemia ſit
peccatū remiſſibile: ꝑſertim cū dr̄ Matth.
xij. Omne peccatū ꝛ blaſphemia remittet̄
hominib⁹: ſpūs aūt blaſphemie nō remit/
tet̄: ꝛ quicūq3 dixerit verbū cōtra filiū ho
minis remittet̄ ei: qui aūt dixerit ꝯtra ſpi/
ritūſanctū nō remittet̄ ei neq3 ī hoc ſeculo
neq3 in futuro. Ad h̄ rñdet Aſten. li. ij. ti.
xl. q. ij. q̄ blaſphemia ſi fiat ex coactiōe vel
infirmitate peccat̄ ꝯtra patrē: ſi vō ex de/
ceptiōe vel ignorātia peccat̄ in filium: q̄ ſi
ex certa malicia peccare dicit̄ ī ſpm̄ſanctū
q2 licꝫ ſm veritatē om̄e peccatū ꝯtra ſupra
bn̄dictā trinitatē: appropriate tñ pctm̄ cō/
miſſum ex infirmitate dr̄ eſſe contra patrē:
cui. ſ. potētia approꝑriat̄: cōmiſſum aūt ex
ignorātia ꝯ filiū cui approꝑriat̄ ſapientia:
cōmiſſum inſuꝑ ex certa malicia ꝯ ſpm̄ſan
ctū cui bonitas approꝑriat̄. Si ḡ peccatū
vel blaſphemia fiat ex coactiōe vl̄ infirmi/
tate: aut ex ignorātia ꝛ deceptōe: tūc dicit̄
remiſſibilis: q2 ſecū cām annexā h3 diuine
miſericordie ꝓuocatiuā ad remiſſionem: ꝛ
ſic intelligit̄ illud: omne peccatū. ſ. ꝑpetra
tum in ope: ꝛ hoc ex infirmitate vel impo/
tentia ꝛ blaſphemia: id eſt peccatū perpe/
tratū verbo: ꝛ hoc ex ignorantia remittet̄
hominib⁹: id eſt remiſſibile eſt: vel remit/
tat̄ ei ſi peniteat: q2 ex circūſtantia q̄ pecca
tū extenuat dignū eſt remitti. Ex h̄ cōclu/
dit̄ q̄ blaſphemās ex neceſſitate infirmita
tis vel paſſionis alicui⁹ aut ex leuitate: ve/
niā meret̄: vt pꝫ. ij. q. iij. c. paulū: et. c. ſi q̄s
iratus. Si vō ex inſania: tūc miſeratiōe di
gnus eſt: vt. C. ſi q̄s impa. maled. l. vna. et
hec notant̄ etiā. xxiiij. q. iij. c. cū ergo. in fi.
glo. q̄ ſi q̄s ex calore iracūdie vel ex ebrie/
tate vel ex dementia linguā ꝯ deū publice
laxauerit: benigni⁹ agit̄ cum ip̄o blaſphe/
māte q̄3 cōtineat decretalis: extra de male/
dic. ſtatuim⁹: vt poſtea videbit̄. Porro ſi
peccatū vel blaſphemia fiat ex electione ꝛ
certa malicia: tūc dicit̄ irremiſſibile pecca/
tū: ꝛ hoc vel pure negatiue: ſcꝫ q̄ nullo mō
pōt remitti: vt peccata demonū ꝛ damna/
torū: vel dicit̄ irremiſſibile peccatū: eo q̄
habeat ꝯtrariā diſpoſitionē ad remiſſionē
vt q̄n fit ex certa malicia nō ex infirmitate
vel ignorātia: tūc enī dr̄ peccatū irremiſſi/
bile: nō q2 nō poſſit remitti: vl̄ q2 nō remit/
tat̄ aliq̄n: ſed q2 nō hab3 ſecū cām motiuā
ad remiſſionē: q2 ſm Aug. tanta eſt labes
hui⁹ peccati q̄ hūilitatē deꝑcandi ſubire
nō pōt: ꝛ de hoc ſubdit̄ in Mattheo. Spi/
ritus aūt blaſphemie nō remittet̄. ꝛ iterū:
Qui aūt dixerit cōtra ſpm̄ſanctū ꝛc̄. id eſt
blaſphemia illata ex certa malicia: ꝛ qđli/
bet aliud peccatū ex certa malicia factū: ir/
remiſſibile dr̄: id eſt vix vel difficulter re/
mittet̄: q2 nullā habet excuſationē: ꝛ ſm h̄
intelligit̄ illđ Matth. xij. Qui dixerit ver
bū ꝯtra ſpiritūſanctū nō remittet̄ illi: neq3
in hoc ſeculo neq3 in futuro: et Matth. x.
Qui aūt blaſphemauerit in ſpm̄ſanctū nō
habebit remiſſionē ineternū: ꝛ h̄ idē tenet
Hein. hoſt: ex̄ de maledic. in. c. ſtatuimus.
q̄ ſi q̄s maledicit verbo ex ꝑtinacia ꝛ deli/
beratiōe peccat irremiſſibilit̄: eo q̄ rariſſi/
me ꝛ difficillime illud pctm̄ eſt remiſſibile
nō ex impotētia in miſericordia dei ſed ex
conditiōe peccati: q2 cū peccator venerit ī
illud ꝓfundū maloꝝ cōtemnit: vñ ſcribe ꝛ
phariſei ꝯ quos dn̄s hec verba loquebat̄:
ipſam diuinitatē xp̄i blaſphemabant: opa
ſpūſſancti attribuētes diabolo ex certa ma
licia: ꝛ iō nullā habebant excuſationē: vñ
diminueret̄ eoꝝ pena: ꝛ ideo dicit̄ ſm ex/
poſitionē Chryſo. peccatū hoc non remitti
neq3 in hoc ſeculo neq3 in futuro: q2 pro eo
paſſi ſunt penā: ꝛ ī pñti vita ꝑ romanos: ꝛ

in futura vita in pena inferni: ſicut etiam
Athanaſius exemplū inducit de coꝝ parē
tibus ꝗ primo ꝗdē ꝯtra moyſen cōtēderūt
ꝓpter defectū aque ⁊ panis: ⁊ hoc dñs pa/
tienť ſuſtinuit: qꝛ excuſationē habebāt ꝓ/
pter infirmitatē carnis: ſed poſtmodū gra
uius peccauerūt q̄ſi blaſphemātes in ſpi/
ritūſāctū: bñficia dei ꝗ eos de egypto edu
xerat idolo attribuētes cū dixerūt: Hi ſūt
dij tui iſrľ qui te eduxerūt de terra egypti:
⁊ ideo dñs tēporaliť fecit eos puniri: qꝛ ce
ciderunt in illa die quaſi viginti triamilia
hoīnū: ⁊ in futurū penā eis cōminať di/
cens: ego autē in die viſitionis viſitabo ⁊ hͦ
peccatū coꝝ. Unde ⁊ in deteſtationē huiꝰ
vitij publicus blaſphemator ſi ſic ꝑmanſe
rit carere deberet eccleſiaſtica ſepultura:
immo vt dicit Joh. an. in nouella. in. c. ſta/
tuimus. ꝙ vinc. dicit: ꝙ ſi etiā in extremiſ
iſte velit penitere adhuc carebit eccleſiaſti
ca ſepultura: ſi ſuꝑ hoc ꝯtra eū lata eſt ſen
tētia ab epo. Deniqꝫ penitētia blaſphemā
tiū ponit̄ extra de maled. c. ſtatuimꝰ. vbi
dicit̄ ſtatuimꝰ vt ſi ꝗs ꝯtra deū vľ aliquem
ſanctoꝝ ſuorū: ⁊ maxime ꝯtra beatā virgi
nē mariā publice linguā in blaſphemiā ire
laxare ꝓſumpſerit ꝑ epiſcopū ſuū pene ſub
datur inferius annotate: videlicꝫ vt ſeptē
diebꝰ dñicis ꝓ foribus eccľie in manifeſto
dū agunť vľ celebranť miſſaꝝ ſolennia ſta
re debet: ita ꝙ vltimo illoꝝ die dñico pal/
liū ⁊ calceamēta nō habeat: ligatꝰ corrigia
circa collū: ſeptēqꝫ ꝓcedentibꝰ ſextis feri/
is in pane ieiunet ⁊ aqua eccľiam nullate/
nus ingreſſurus: quolibet ꝗꝫ ꝓdictoꝝ die
rū tres ſi potuerit alioquin duos reficiat
pauꝑes ſiue vnū: ⁊ ſi nec ad hoc eiꝰ ſuppe/
tant facultates: id ī penā aliā cōmutetur:
cui etiā ſi renuerit recipe penitētiā ſupra
dictā ꝑagere: eccľie interdicať ingreſſus:
⁊ in obitu eccľiaſtica careat ſepultura ⁊c.
vide ibidē. Ꝙꝛ ſi q̄ritur ꝗs dicit̄ publice
blaſphemare: rñdet Hoſti. ſuꝑ hūc locum:
ꝙ nō ſolū ſi in platea hoc fiat: ſed etiā ſi in
camera multis aſtantibꝰ ⁊ audientibꝰ qui
referrēt ad epm ⁊ ſic ꝑ teſtes conuincatur.

B Circa quintā ꝓinde filiā ire ꝗ dicit̄ cō/
tumelia. ſciendū eſt ſcdm Tho. ſcda. 2ͤ. q.
lxxij. ꝙ cōtumelia ꝓprie importat alicuius
dehonorationē: cū ſcꝫ ꝗs id quod eſt ꝯtra
honorē alterius deducit in notitiā eius et
alioꝝ: quod quidē fit ꝑ aliqua ſigna: ſꝫ ſicut
Augꝰ. dicit in. ij. de doctrīa chriſtiana: om
nia ſigna verbis cōparata pauciſſima ſūt:
verba eñ inter homīes obtinuerūt princi
patū ſignandi quecūqꝫ animo cōcipiunť:
⁊ ideo cōtumelia ꝓprie loquēdo cōſiſtit in
verbis: Uñ dicit Iſido. ī li. ethymoľ. ꝙ cō
tumelioſus dicit̄ aliꝗs qꝛ velox ē ⁊ tumet
verbis iniurie: qꝛ tñ etiā ꝑ aliq̄ facta ſigna
tur aliquid q̄ in hoc ꝙ ſignāt habent vim
verboꝝ ſignantiū: inde eſt ꝙ ꝯtumelia ex/
tenſo nomīe etiā in factis dicit̄. Hinc dici/
tur Ro. j. ſuꝑ illud ꝯtumelioſos: ſuꝑbos.
dicit glo. ꝙ cōtumelioſi ſunt ꝗ dictis vľ fa
ctis ꝯtumelias vľ turpia inferūt. Et dicit̄
ire filia cuius ratio eſt: qꝛ licet vnū pecca/
tū poſſit ex diuerſis oriri: tñ ex illo dicitur
principaliť habere originē: ex quo frequē/
tius ꝓcedere cōſueuit ꝓpter ꝓpinquitatē
ad finē eius: cōtumelia vero magnā habꝫ
ꝓpinquitatē ad finē ire ꝗ eſt vindicta: nul
la aūt vindicta eſt magis in ꝓmptu q̄ in/
ferre cōtumeliā alteri: ⁊ ideo ꝯtumelia ma
xime orit̄ ex ira. Et notandū ſm Aſteñ. li.
ij. ti. xliij. ꝙ cōtumelia cōuenit in hoc cum
improperio ⁊ ꝯuitio: qꝛ hec tria principali
ter ꝯſiſtūt in v̄bis: qꝛ ꝑ ea repñtať aliꝗſ
defectus alicuius in detrimentū honoris
eius. Huiuſmodi aūt defectus eſt triplex:
ſcꝫ culpe: pene ⁊ indigētie. Quādo igitur
dicit̄ alicui defectus alicuiꝰ culpe tm̄: dici
tur ꝯtumelia ⁊ frequēter cū tumore quo/
dā ꝓfertur. Si vero dicit̄ alicui generaliť
defectus culpe vľ pene: tunc dicit̄ cōuitiū:
qꝛ vitiū ſolet dici nō ſolū anime ſꝫ etiā cor/
poris: Unde ſi quis alicui dicat eū eſſe ce/
cū: luſcū vel claudū: ꝯuitiū quidē dicit: ſꝫ
nō cōtumeliaꝫ: ſi ꝗs vero alteri dicat ꝙ ſit
fur: tunc nō ſolū dicit cōuitiū ſed etiā con/
tumeliā. Dicit̄ eñ ꝯuitiū ratione materie:
eo ꝙ vitiū vel quaſi vitiū īponit̄: ſi vero
repñtat aliꝗs alicui defectū minoratio/
nis ſiue indigentie: qui defectus etiā dero
gat honori: tunc dicit̄ improperiū qḋ pro/
prie ꝯtingit qñ ꝗs alteri reducit iniurioſe
ad memoriā: auxiliū quod ꝯtulit ei neceſ/
ſitatē patiēti: ſicut dicit̄ Eccľiaſti. xx. Exi/
gua dabit ⁊ multa improperabit: q̄to qꝫ
dicunt̄ hic corā multis aſtātibꝰ tāto maior
ingerit̄ derogatio honoris ⁊ reuerētie ab
alijs exhibēde. Ꝙꝛ ſi q̄rit̄ vtrū iſta ſint
mortalia. rñdet Tho. ſecūda. 2ͤ. q. vt. ſ. ꝙ
hec tria derogāt honori alteriꝰ ſi ad hͦ fer/
tur intētio tūc ſūt mortalia nō minꝰ q̄ fur/
tū vľ rapina: qꝛ nō minꝰ amat ꝗs honorem
ſuū q̄ꝫ rē poſſeſſā: ꝙ ſi fit tm̄ ꝓpť correctio/
nē vľ aliqḋ hmōi: tūc pōt qñqꝫ eē veniale:

qñqꝫ etiā abſqꝫ peccato: ꝓſertim cū ſuꝑior
dicit ad ſuum inferiorē: neceſſaria tamē eſt
in his diſcretio vt moderate talibꝰ verbis
vtať: qꝛ poſſent eſſe tā grauia ꝙ alteri au/
ferrēt honorē ⁊ tūc mortaliť peccare poſſꝫ
licꝫ alterius dehonorationē nō intēderet:
ceteris tñ paribus magis dehonorat de/
fectus culpe q̄ꝫ pene vel indigētie: propter
ꝑiculū eñ dehonorationis dic Augꝰ. in ſer
mone dñi in monte: ꝙ raro ⁊ ex magna ne/
ceſſitate obiurgationes ſunt exhibende: in
quibꝰ nō vt nobis ſed vt dño ſeruiať inſte/

C mus. Circa ſextam deniqꝫ filiā ire ꝗ rixa
dicit̄: ſciendū aſt ꝙ rixa eſt audax volūtas
vindicandi in iniuriā facti ꝓcedens: ⁊ per
rixā intelligit̄ omne nocumentū qḋ facto
infert̄ ꝓprio ex ira ⁊ libidine iniurioſe vin
dicte. Dupliciť aūt vnus ledere aliū inten
dit. Uno mō quaſi querēs abſolute malū
alterius: qualis leſio ꝑtinet ad odiū cuius
intētio fert̄ ad ledendū inimicū vel in ma/
nifeſto vel ī occulto. Alio mō querēs aliū
ledere eo ſciente ⁊ repugnante: qḋ ſignať
nomine rixe: ⁊ hoc ꝓprie ꝑtinet ad irā que
eſt appetitꝰ vindicte: ⁊ ſicut cōtentio quā/
dam importat cōtradictionē in verbis: ita
rixa dicit quādam inuaſionē in factis: ⁊ hͦ
ex quadā inordinata volūtate: ⁊ ideo rixa
ſemꝑ importat peccatū. In eo quidē ꝗ alte
rum inuadit iniuſte eſt peccatū mortale: qꝛ
nocumentū inferre ꝓprio etiā oꝑe manuali
non eſt abſqꝫ peccato mortali: in eo v̄o ꝗ ſe
defendit pōt eē ſine peccato: ⁊ qñqꝫ cū ve/
niali: qñqꝫ etiā cū mortali ſm diuerſū mo/
tū animi eiꝰ ⁊ diuerſū modū ſe defendēdi:
qꝛ ſi ſolo aīo repellēdi illatā iniuriā cū de/
bita moderatiōe ſe defēdit: nō eſt peccatū
nec dici pōt rixa ꝓprie ex ꝑte eius: ſi v̄o cū
animo vindicte vel odij vel cū exceſſu de/
bite moderationis ſe defendit: ſemꝑ eſt pec/
catū ſed veniale: qñ leuis motus odij vel
vindicte ſe īmiſcet: vel cum nō multū exce
dit moderatā defenſionē: mortale v̄o qñ
obfirmato animo in impugnantē inſurgit
ad eum occidendū vel grauiter ledēdum.
Unde dicit Iſid. in li. Ethymoľ. ꝙ rixoſus
eſt a rictu canino dictus: ſemꝑ eñ ad ꝯtra/
dicēdū paratus eſt ⁊ iurgio delectať ⁊ ꝓuo/
cat cōtendentē. In quibꝰ verbis Iſid. tria
ponit ꝗ declarant inordinationē rixe. Pri
mo ꝓmptitudinē ad cōtendendū ſiue aliꝰ
bene vel male dicat vel faciat. Secūdo ꝙ
in cōtradictiōe delectať. Et tertio ꝙ etiam
alios ꝓuocat ad cōtradictiones: qḋ a no/
bis auertat chriſtus ieſus Marie filius.

Sequunť ſermones de tertio
precepto.

De decem feſtis legis veteris: ⁊
cur data eſt obſeruatio diei dñice
pro ſabbato. De cauſa quoqꝫ ꝓce/
pti huius ſcꝫ ſanctificationis ſab/
bati: Sermo I

m

Emento vt diē
ſabbati ſanctifices: ſex diebꝰ
oꝑaberis ⁊ facies oīa opera
tua: ſeptimo aūt die ſabbatū
dñi dei tui eſt: nō facies om
ne opus tu ⁊ filiꝰ tuus ⁊ filia tua: ſeruus
tuus ⁊ ancilla tua: iumentū tuū ⁊ aduena
qui ē intra portas tuas. Exod. xx. Remo/
tis impedimētis vere religiōis ꝑ ꝓmū ⁊ ſe
cūdū ꝓceptū decalogi vt viſum ē: ꝯſequēs
fuit vt tertiū ꝓceptū poneret̄: ꝑ qḋ hoīes
in vera religiōe ⁊ cultu diuino ponerent̄:
nō ſolū interiori ſed etiā exteriori ꝗ ꝓcipit̄
in iſto ꝓcepto qḋ docet hoīem ꝑ affectū de/
uotiōis: ꝓſertim die ſabbati totaliť in deo
quieſcere: ita vt ſi hō quicq̄ꝫ in orationibus
vel bonis oꝑibus ꝑ totā ſeptimanā negle/
xerit: hoc die recuꝑare debeat. Ad euidē A
tiā igit̄ huiꝰ ꝓcepti ꝓmo queri pōt: quare
magis in lege veteri ꝓcipit̄ obſeruatio diei
ſabbati in ſpeciali q̄ꝫ aliaꝝ ſolēnitatū. Ad
hoc rñdet Aſteñ. li. j. ti. xxij. ꝙ oīs ſolēni/
tates veteris legis: inſtitute ſunt in cōme/
morationē alicuiꝰ diuini bñficij: vel ꝓteri/
ti cōmemorati: vel futuri ꝓfigurati. Inter
oīa autē beneficia memorāda. Primū ⁊ ꝓ/
cipuū eſt beneficiū creatiōis: qḋ memorať
in ſanctificatione ſabbati. Uñ Exod. xx. ꝓ
rōne huiꝰ ꝓcepti dicit̄: ſex diebꝰ fecit deus
celum ⁊ terrā: mare ⁊ oīa que in eis ſunt: ⁊
requieuit die ſeptimo: ideo bñdixit deus
diei ſabbati ⁊ ſanctificauit eum. Preterea
inter omnia beneficia ꝓfigurata: ꝓcipuū ⁊
finale fuit quies mentis ī deo: ⁊ hͦ in ꝓſen/
ti ꝑ gratiā: vel in futuro ꝑ gloriā: que figu
rať ꝑ obſeruationē ſabbati: vt Eſaie. lviij.
dicit̄: Si auerteris a ſabbato pedē tuū fa/
cere volūtatē tuā: in die ſancto meo voca/
beris ſabbatū delicatū ⁊ ſanctū dñi glorio
ſum: ⁊ glificaberis cū nō facis vias tuas:
⁊ nō inuenit̄ volūtas tua. Cetere v̄o ſolē/

in futura vita in pena inferni: ſicut etiam
Athanaſius exemplū inducit de eoꝝ parē
tibus ꝙ primo q̄dē ꝯtra moyſen cōtēderūt
ꝓpter defectū aque ⁊ panis: ⁊ hoc dn̄s pa/
tient̄ ſuſtinuit: q2 excuſationē habebāt ꝓ/
pter infirmitatē carnis: ſed poſtmodū gra
uius peccauerūt q̄ſi blaſphemātes in ſpi/
ritū ſāctū: bn̄ficia dei ꝙ eos de egypto edu
xerat idolo attribuētes cū dixerūt: Hi ſūt
dij tui iſrl̄ qui te eduxerūt de terra egypti:
⁊ ideo dn̄s tēporalit̄ fecit eos puniri: q2 ce
ciderunt in illa die quaſi viginti triamilia
hominū: ⁊ in futurū penā eis cōminat̄ di/
cens: ego autē in die vltionis viſitabo ⁊ h̄
peccatū eoꝝ. Unde ⁊ in deteſtationē huiꝰ
vitij publicus blaſphemator ſi ſic ꝑmanſe
rit carere deberet eccleſiaſtica ſepultura:
immo vt dicit Joh̄.an. in nouella. in. c. ſta/
tuimus. ꝙ vinc̄. dicit: ꝙ ſi etiā in extremiſ
iſte velit penitere adhuc carebit eccleſiaſti
ca ſepultura: ſi ſup hoc ꝯtra eū lata eſt ſen
tētia ab ep̄o. Deniqꝫ penitētia blaſphemā
tiū ponit̄ extra de maled̄. c. ſtatuimꝰ. vbi
dicit̄ ſtatuimꝰ vt ſi q̄s ꝯtra deū vl̄ aliquem
ſanctoꝝ ſuoꝝ: ⁊ maxime ꝯtra beatā virgi
nē mariā publice linguā in blaſphemiā re
laxare p̄ſumpſerit ꝑ epiſcopū ſuū pene ſub
datur inferius annotate: videlicꝫ vt ſeptē
diebꝰ dn̄icis p̄ foribus eccl̄ie in manifeſto
dū agunt̄ vl̄ celebrant̄ miſſaꝝ ſolennia ſta
re debet: ita ꝙ vltimo illoꝝ die dn̄ico pal/
liū ⁊ calceamēta nō habeat: ligatꝰ corrigia
circa collū: ſeptēqꝫ p̄cedentibꝰ ſextis feri/
is in pane ieiunet ⁊ aqua eccl̄iam nullate/
nus ingreſſurus: quolibet q̄ꝫ p̄dictoꝝ die
rū tres ſi potuerit alioquin duos reficiat
paupes ſiue vnū: ⁊ ſi nec ad hoc eiꝰ ſuppe/
tant facultates: id ī penā aliā cōmutetur:
cui etiā ſi renuerit recipe penitētiā ſupra
dictā ꝑagere: eccl̄ie interdicat̄ ingreſſus:
⁊ in obitu eccl̄iaſtica careat ſepultura ⁊c̄.
vide ibidē. Cꝫ ſi q̄ritur q̄s dicit̄ publice
blaſphemare: rn̄det Hoſti. ſup hūc locum:
ꝙ nō ſolū ſi in platea hoc fiat: ſed etiā ſi in
camera multis aſtantibꝰ ⁊ audientibꝰ qui
referrēt ad ep̄m ⁊ ſic ꝑ teſtes conuincatur.

B Circa quintā ꝓinde filiā ire q̄ dicit̄ cō/
tumelia. ſciendū eſt ſcd̄m Tho. ſcd̄a. 2e. q.
lxxij. ꝙ cōtumelia ꝓprie importat alicuius
dehonorationē: cū ſcꝫ q̄s id quod eſt ꝯtra
honorē alterius deducit in notitiā eius et
alioꝝ: quod quidē fit ꝑ aliqua ſigna: ſꝫ ſic̄
Augꝰ. dicit in. ij. de doctrina chriſtiana: om
nia ſigna verbis cōparata pauciſſima ſūt:
verba eñ inter homīes obtinuerūt princi
patū ſignandi quecūqꝫ animo cōcipiunt̄:
⁊ ideo cōtumelia ꝓprie loquēdo cōſiſtit in
verbis: Un̄ dicit Iſido. ī li. ethymol. ꝙ cō
tumelioſus dicit̄ aliq̄s q2 velox ē ⁊ tumet
verbis iniurie: q2 tn̄ etiā ꝑ aliq̄ facta ſigna
tur aliquid q̄ in hoc ꝙ ſignāt habent vim
verboꝝ ſignantiū: inde eſt ꝙ ꝯtumelia ex/
tenſo nomīe etiā in factis dicit̄. Hinc dici/
tur Ro. j. ſup illud ꝯtumelioſos: ſupbos.
dicit glo. ꝙ cōtumelioſi ſunt q̄ dictis vl̄ fa
ctis ꝯtumelias vl̄ turpia inferūt. Et dicit̄
ire filia cuius ratio eſt: q2 licet vnū pecca/
tū poſſit ex diuerſis oriri: tn̄ ex illo dicitur
principalit̄ habere originē: ex quo frequē/
tius ꝓcedere cōſueuit ꝓpter ꝓpinquitatē
ad finē eius: cōtumelia vero magnā habꝫ
ꝓpinquitatē ad finē ire q̄ eſt vindicta: nul
la aūt vindicta eſt magis in ꝓmptu q̄ in/
ferre cōtumeliā alteri: ⁊ ideo ꝯtumelia ma
xime orit̄ ex ira. Et notandū ſm̄ Aſteñ. li.
ij. ti. xliij. ꝙ cōtumelia cōuenit in hoc cum
improperio ⁊ ꝯuitio: q2 hec tria principali
ter ꝯſiſtūt in v̄bis: q2 ꝑ ea rep̄ſentat̄ aliq̄ſ
defectus alicuius in detrimentū honoris
eius. Huiuſmodi aūt defectus eſt triplex:
ſcꝫ culpe: pene ⁊ indigētie. Quādo igitur
dicit̄ alicui defectus aliciꝰ culpe tm̄: dici
tur ꝯtumelia ⁊ frequēter cū tumore quo/
dā ꝓfertur. Si vero dicit̄ alicui generalit̄
defectus culpe vl̄ pene: tunc dicit̄ cōuitiū:
q2 vitiū ſolet dici nō ſolū anime ſꝫ etiā cor/
poris: Unde ſi quis alicui dicat eū eſſe ce/
cū: luſcū vel claudū: ꝯuitiū quidē dicit: ſꝫ
nō cōtumeliaꝫ: ſi q̄s vero alteri dicat ꝙ ſit
fur: tunc nō ſolū dicit cōuitiū ſed etiā con/
tumeliā. Dicit̄ eñ ꝯuitiū ratione materie:
eo ꝙ vitiū vel quaſi vitiū īponit̄: ſi vero
rep̄ſentat aliq̄s alicui defectū minoratio/
nis ſiue indigentie: qui defectus etiā dero
gat honori: tunc dicit̄ improperiū qđ pro/
prie ꝯtingit qn̄ q̄s alteri reducit iniurioſe
ad memoriā: auxiliū quod ꝯtulit ei neceſ/
ſitatē patiēti: ſicut dicit̄ Eccl̄iaſti. xx. Exi/
gua dabit ⁊ multa improperabit: q̄to qꝫ
dicunt̄ hic corā multis aſtātibꝰ tāto maior
ingerit̄ derogatio honoris ⁊ reuerētie ab
alijs exhibēde. Cꝫ ſi q̄rit̄ vtrū iſta ſint
mortalia. rn̄det Tho. ſecūda. 2e. q. vt. ſ. ꝙ
hec tria derogāt honori alteriꝰ ſi ad h̄ fer/
tur intētio tūc ſūt mortalia nō minꝰ q̄ fur/
tū vl̄ rapina: q2 nō minꝰ amat q̄s honorem
ſuū q̄ꝫ rē poſſeſſā: ꝙ ſi fit tm̄ ꝓpt̄ correctio/
nē vl̄ aliqđ hm̄oi: tūc pōt qn̄qꝫ eē veniale:
qn̄qꝫ etiā abſqꝫ peccato: p̄ſertim cū ſuperior
dicit ad ſuum inferiorē: neceſſaria tamē eſt
in his diſcretio vt moderate talibꝰ verbis
vtat̄: q2 poſſent eſſe tā grauia ꝙ alteri au/
ferrēt honorē ⁊ tūc mortalit̄ peccare poſſꝫ
licꝫ alterius dehonorationē nō intēderet:
ceteris tn̄ paribus magis dehonorat de/
fectus culpe q̄ꝫ pene vel indigētie: propter
ꝑiculū eñ dehonorationis dic̄ Augꝰ. in ſer
mone dn̄i in monte: ꝙ raro ⁊ ex magna ne/
ceſſitate obiurgatiōes ſunt exhibende: in
quibꝰ nō vt nobis ſed vt dn̄o ſeruiat̄ inſte/
C mus. Circa ſextam deniqꝫ filiā ire q̄ rixa
dicit̄: ſciendū aūt ꝙ rixa eſt audax volūtas
vindicandi in iniuriā facti ꝓcedens: ⁊ per
rixā intelligit̄ omne nocumentū qđ facto
infert̄ ꝓximo ex ira ⁊ libidine iniurioſe vin
dicte. Dupliciter aūt vnus ledere aliū inten
dit. Uno mō quaſi querēs abſolute malū
alterius: qualis leſio ꝑtinet ad odiū cuius
intētio fert̄ ad ledendū inimicū vel in ma/
nifeſto vel ī occulto. Alio mō querēs aliū
ledere eo ſciente ⁊ repugnante: qđ ſignat̄
nomine rixe: ⁊ hoc ꝓprie ꝑtinet ad irā que
eſt appetitꝰ vindicte: ⁊ ſicut cōtentio quā/
dam importat cōtradictionē in verbis: ita
rixa dicit quādam inuaſionē in factis: ⁊ h̄
ex quadā inordinata volūtate: ⁊ ideo rixa
ſemꝑ importat peccatū. In eo quidē q̄ alte
rum inuadit iniuſte eſt peccatū mortale: q2
nocumentū inferre ꝓximo etiā ope manuali
non eſt abſqꝫ peccato mortali: in eo v̄o q̄ ſe
defendit pōt eē ſine peccato: ⁊ qn̄qꝫ cū ve/
niali: qn̄qꝫ etiā cū mortali ſm̄ diuerſū mo/
tū animi eiꝰ ⁊ diuerſū modū ſe defendēdi:
q2 ſi ſolo aīo repellēdi illatā iniuriā cū de/
bita moderatiōe ſe defēdit: nō eſt peccatū
nec dici pōt rixa ꝓprie ex ꝑte eius: ſi v̄o cū
animo vindicte vel odij vel cū exceſſu de/
bite moderatiōis ſe defendit: ſemꝑ eſt pec/
catū ſed veniale: qn̄ leuis motus odij vel
vindicte ſe īmiſcet: vel cum nō multū exce
dit moderatā defenſionē: mortale v̄o qn̄
obfirmato animo in impugnantē inſurgit
ad eum occidendū vel grauiter ledēdum.
Unde dicit Iſid̄. in li. Ethymol. ꝙ rixoſus
eſt a rictu canino dictus: ſemꝑ eñ ad ꝯtra/
dicēdū paratus eſt ⁊ iurgio delectat̄ ⁊ ꝓuo/
cat cōtendentē. In quibꝰ verbis Iſid̄. tria
ponit q̄ declarant inordinationē rixe. Pri
mo ꝓmptitudinē ad cōtendendū ſiue aliꝰ
bene vel male dicat vel faciat. Secūdo ꝙ
in cōtradictiōe delectat̄. Et tertio ꝙ etiam
alios ꝓuocat ad cōtradictiones: qđ a no/
bis auertat chriſtus ieſus Marie filius.

Sequunt̄ ſermones de tertio precepto.

De decem feſtis legis veteris: ⁊ cur data eſt obſeruatio diei dn̄ice pro ſabbato. De cauſa quoqꝫ p̄cepti huius ſcꝫ ſanctificationis ſabbati: Sermo I

Memento vt diē ſabbati ſanctifices: ſex diebꝰ
operaberis ⁊ facies oīa opera
tua: ſeptimo aūt die ſabbatū
dn̄i dei tui eſt: nō facies om
ne opus tu ⁊ filiꝰ tuus ⁊ filia tua: ſeruus
tuus ⁊ ancilla tua: iumentū tuū ⁊ aduena
qui ē intra portas tuas. Exod̄. xx. Remo/
tis impedimētis vere religiōis ꝑ ꝑmū ⁊ ſe
cūdū p̄ceptū decalogi vt viſum ē: ꝯſequēs
fuit vt tertiū p̄ceptū poneret̄: ꝑ qđ hoīes
in vera religiōe ⁊ cultu diuino ponerent̄:
nō ſolū interiori ſed etiā exteriori q̄ p̄cipit̄
in iſto p̄cepto qđ docet hoīem ꝑ affectū de/
uotiōis: p̄ſertim die ſabbati totalit̄ in deo
quieſcere: ita vt ſi hō quicq̄ꝫ in oratiōibus
vel bonis operibus ꝑ totā ſeptimanā negle/
xerit: hoc die recuꝑare debeat. Ad euidē A
tiā igit̄ huiꝰ p̄cepti ꝑmo queri pōt: quare
magis in lege veteri p̄cipit̄ obſeruatio diei
ſabbati in ſpeciali q̄ꝫ aliaꝝ ſolēnitatū. Ad
hoc rn̄det Aſteñ. li. j. ti. xxij. ꝙ oīs ſolēni/
tates veteris legis: inſtitute ſunt in cōme/
morationē alicuiꝰ diuini bn̄ficij: vel p̄teri/
ti cōmemorati: vel futuri p̄figurati. Inter
oīa autē beneficia memorāda. Primū ⁊ p̄/
cipuū eſt beneficiū creatiōis: qđ memorat̄
in ſanctificatione ſabbati. Un̄ Exod̄. xx. ꝑ
rōne huiꝰ p̄cepti dicit̄: ſex diebꝰ fecit deus
celum ⁊ terrā: mare ⁊ oīa que in eis ſunt: ⁊
requieuit die ſeptimo: ideo bn̄dixit deus
diei ſabbati ⁊ ſanctificauit eum. Preterea
inter omnia beneficia p̄figurata: p̄cipuū ⁊
finale fuit quies mentis ī deo: ⁊ h̄ in p̄ſen/
ti ꝑ gratiā: vel in futuro ꝑ gloriā: que figu
rat̄ ꝑ obſeruationē ſabbati: vt Eſaie. lviij.
dicit̄: Si auerteris a ſabbato pedē tuū fa/
cere volūtatē tuā: in die ſancto meo voca/
beris ſabbatū delicatū ⁊ ſanctū dn̄i glorio
ſum: ⁊ glorificaberis cū nō facis vias tuas:
⁊ nō inuenit̄ volūtas tua. Cetere v̄o ſolē/

nitates celebrant ꝓpter aliqua beneficia
ꝑticularia tꝑaliter trāſeūtia. Pro quo ſci/
endū ꝙ in teſtamēto veteri erāt ꝑcipue de/
cem feſta. Primū erat ſabbatū: ⁊ dr̄ ꝓprie
dies ſeptimus ſeptimane: q2 tūc actor om/
niū requieuit ab omni ope qḋ patrauerat:
⁊ hoc ꝑceptū ꝑtim eſt morale: inquātū .ſ.
homi ꝑcipit ꝙ aliqḋ tempꝰ vite ſue depu/
tet ad vacandū diuinis: vñ ineſt homi qdā
inclinatio naturalis ad hoc ꝙ cuilibet rei
neceſſarie deputet aliqḋ tꝑus: vtpote cor/
porali refectiōi: dormitioni ⁊ ſilibꝰ: ſic etiā
ſpūali refectiōi q̄ mens homis in deo refi/
cit: ſm dictamē rōnis naturalis aliqḋ tem
pus deputet hō: ⁊ ſic habere tēpus aliqḋ
ad vacandū diuinis cadit ſub morali ꝑce/
pto: ⁊ hoc imꝑpetuū ſeruādū eſt. Partim
etiā iſtud ꝑceptū eſt cerimoniale .ſ. inq̄tū
in eo determinat ſpeciale tꝑus ad h̄ .ſ. ſepti/
ma dies: in ſignū memoratiuū generalis
beneficij .ſ. ꝓductiōis mūdi: q2 ſex diebus
deus mūdū fecit ⁊ ſeptima reqeuit: ſed qḋ
erat cerimoniale debuit obſeruari quoad/
uſq3 veniret veritas quā figurabat: q2 fuit
figura illiꝰ veri ſabbati in quo chriſtꝰ req̄/
euit i ſepulcro: ⁊ figurabat etiā requiē ſpi
ritualē nobis ꝑ chriſtū datā: ⁊ poſt oſtēſa3
veritatē obſeruatio ſabbati mutata eſt in
obſeruatōe3 diei dñice: vt poſtea videbit.
Secundū feſtū fuit neomeniarū: qḋ ſonat
innouationē lune: qḋ celebrat in quolibet
mēſe in nouilunio ad cōmemorationē oꝑis
diuine gubernatiōis: q2 hec inferiora va/
riant precipue ſm motū lune: hic celebra/
bat etiā in nouitate lune nō in plenitudi/
ne ad euitandū cultū idolatrie. Hec aute3
duo bñficia: q2 ſunt hūano generi cōia: iō
frequētius iterabant: figurabat aūt neo/
menia illuminationē ꝑmitiue ecclie ꝑ xp̄m
eo ꝑdicante ⁊ miracula faciēte. Tertiū fe/
ſtū erat paſche: ⁊ hoc ꝑmo mēſe ſm hebre/
os .ſ. aprilis: qḋ feſtū ſicē alia ſeqnētia ſemel
in anno celebrabat: q2 in eo ſicut ⁊ in alijs
ſequētibꝰ recolebant bñficia ſpecialiꝰ illi
ꝓplo exhibita: nā feſtū paſche celebrabat
ad cōmemorandū beneficiū liberatiōis ex
egypto: q2 eadē nocte trāſiuit dñs ꝑ egy/
ptū ⁊ ꝑcuſſit cūcta ꝑmogenita egyptiorū.
Vñ phaſe interꝑtat trāſitus dñi: ⁊ figura/
uit feſtum paſche: in quo trāſiuit chriſtus
de mortalitate ad imortalitatē: quia reſur/
gens a mortuis iam non morit: ſpem imor
talitatis nobis ingerens. Quartū feſtum
fuit penthecoſtes poſt quinquaginta dies

ab egreſſu ex egypto ad recolendū benefi/
ciū legis date eodem die verbo .ſ. in igne
quo deus apparuit: ⁊ figurabat deſcēſum
ſpūſſancti in apl'os. Quintū feſtū fuit tu/
barum ſiue clangoris: tūc eñ buccinabat
cornibus pecorinis: eo ꝙ illo die liberatꝰ
erat Iſaac vt imolaret quādo abraam in/
uenit arietē inter vepres herentē cornibꝰ:
⁊ hec reꝑſentabāt cornua quibus buccina
bant: ⁊ figurabat ꝑdicationē apoſtolorū:
qñ i oēm terrā exiuit ſonꝰ eorū: ⁊ hoc feſtū
erat ꝑma die mēſis ſeptimi. Erat etiā feſtū
tubarū quaſi quedā inuitatio: vt ſe ꝑpara/
rent ad feſtū ſequens: qḋ celebrabat deci/
ma die menſis eiuſdē. Sextū feſtū erat ex/
piationis vel ꝓpiciatiōis .ſ. decima die ſe/
ptimi menſis: q2 redijt ea die Moyſes ad
iudeos: referens eis deū placatū ſuꝑ offen
ſa vituli cōflatilis: ⁊ ſic ad memoriā illius
ꝓpiciationis celebrabāt feſtū illud: ⁊ figu/
rat emūdationē populi chriſtiani a pecca/
tis ⁊ ꝓpiciationē ꝑ ſacramentū penitentie.
Septimū feſtū fuit ⁊ dicebat cenophegia
qḋ interꝑtat tabernaculorum fixio: in qua ꝑ
ſeptē dies habitabāt in vmbraculis: i me/
moriā .xl. annorum quibꝰ erāt in deſerto ſub
tabernaculis: ad cōmemorandū beneficiū
diuine ꝓtectiōis ⁊ deductiōis ꝑ deſertū: ⁊
figurat ꝑegrinationē eorū in hoc mūdo q̄
ambulāt in virtutibꝰ ꝓficiendo: ⁊ erat fe/
ſtum illud .xv. die eiuſdē menſis. Octauū
feſtū dicebat feſtū cetus vel collecte: ⁊ ce/
lebrabat .viij. die poſt feſtū cenophegie: in
quo colligebant a ꝓplo ea q̄ erant neceſſa/
ria ad expēſas diuini cultus: in memoriā ⁊
gratiarūactionē in eo ꝙ dñs populū iſrael
adunaſſet ⁊ illi pacē ꝑſtitiſſet in terra pro/
miſſiōis: ⁊ figurabat collectionē fideliū in
regno celorum: ⁊ ideo feſtū iſtḋ dicebat eē ſā
ctiſſimū cōtiguūq3 cū duobꝰ ꝑcedētibꝰ: q2
oportuit expiatos a vitijs in vͤtute ꝓficere
quouſq3 ꝑueniant ad dei viſionē: ſm illud
pſ. Ibūt de virtute i virtu. vi. deus deorū
in ſion. Nonū feſtū fuit feſtū iubilei .ſ. an/
ni q̄nquageſimi remiſſiōis ⁊ gaudij: q̄ ſer/
ui libertati donabant: debita oīno relaxa/
bant: captiui ſoluebant: poſſeſſiōes reſti/
tuebant: ⁊ tota terra ſabbatizabat: ⁊ fert
impoſitum pro victoria abrae qñ reduce/
bat loth de captiuitate: ⁊ figurat illā iubi/
lationē qñ poſt iudiciū corꝑe ⁊ aīa omnes
fideles eterna felicitate ꝑditi in ſecula ſe/
culorum gaudebūt. Decimū feſtū depoſt fuit
impoſitū qḋ vocat encenia .ſ. feſtū dedica/

tionis templi qḋ ter dedicatū legit: ⁊ figu
rat ſanctificationē ipius aīe in hac vita ꝑ
gratiā: iuxta illud: Hec ē volūtas dei ſan/
ctificatio vr̄a. Fuerūt ⁊ alia feſta quaſi in
fine legis veteris addita ex inſtitutiōe hu/
mana: vt pa3 in Heſter: Iudith ⁊ in libro
Machabeorum. Deniq3 feſtū quoddā habu/
erūt cōtinuū qḋ dicebat iuge ſacrificiū: q2
quotidie mane ⁊ veſpe imolabat agnus ꝑ
qḋ cōtinuū feſtū iugis ſacrificij reꝑſenta/
bat ꝑpetuitas diuine beatitudinis: ⁊ figu
rabat agnū ſine macula xp̄m ieſum: q̄ quo
tidie ꝓ nobis imolat in altari: nobiſcū ꝑ/
manēs vſq3 ad cōſummatiōe3 ſeculi. Se/
cūdo ꝑncipalit queri pōt: quare dies ſab/
bati trāſlata ſit in diē dñicā. Ad hoc dicen
dū ꝙ ecclia ꝓhibuit celebrare diē ſabbati:
ne iudaizare videat: vt patet de cōſe. diſt.
iij. c. ꝑuenit ad me quoſdā ꝑuerſi ſpūs ho/
mines: praua inter vos aliqua ⁊ ſancte fi/
dei aduerſa ſeminaſſe: ita vt die ſabbati ali
qui oꝑari ꝓhiberēt quos q̄d aliud ꝙ anti/
chriſti ꝑdicatores dixerimꝰ: q̄ veniens diē
ſabbatū ab omni oꝑe cuſtodiri faciet ⁊c.
cui ſuccedit dies dñica: nō ex vi ꝑcepti ſ3 ex
inſtitutione eccleſie: vt patet ex̄ de ferijs. c.
oēs dies dñicoſ a veſpa i veſpā decreuimꝰ
cū omni veneratiōe obſeruari: ⁊ de ꝯſe. di.
iij. c. ꝓnūciandū eſt: vt ſciant tꝑa feriādi ꝑ
annū: id eſt omnē dūicā a veſpa in veſperā
ne iudaiſmo capiant ⁊c. Cauſa ṽo huius
inſtitutionis eſt: q2 vt dicit diſt. lxxv. c. qḋ
die dñico tantis diuinarum diſpēſationū my/
ſterijs hec dies conſecrata eſt: ꝙ quicq̄d a
dño cōſtitutū eſt inſigne: in huiꝰ diei feſti/
uitate ſit geſtū: in hac eñ mūdus ſumpſit
exordiū: ⁊ in hac per reſurrectionē ⁊ mors
interitū ⁊ vita accepit ꝑncipiū: hoc ibi. Vñ
ꝑter bñficiū creatiōis triplex ratio pōt aſſi
gnari. Prima eſt ob memoriā bñficij dñi/
ce incarnatiōis: q2 ſicut in die dñica mūdꝰ
creatꝰ eſt: ſic die dñico ꝑ incarnatiōis my/
ſteriū recreatꝰ eſt: qḋ beneficiū merito di/
gniſſime in memoria iugiter eſt habendū:
q2 deus in h̄ nobis ſummā charitatē exhi/
buit: dicēte apl'o: Propt nimiā charitatē
ſuā qua dilexit nos: miſit filiū ſuū i terris
ex maxima ꝓfecto charitate ꝓceſſit: ꝙ illḋ
verbū eternū hō fieri voluit: vt .ſ. hominē
deificare: ⁊ ineffabiliter abiectū exaltaret
mēdicūq3 theſauro diuinitatis ditaret: et
vt hec in nobis ꝓficeret: lumē diuine clari
tatis abſcōdit ſub velamīe noſtre mortali/
tatis: theſaurū ſue diuinitatis ſub velami/

ne nr̄e pauꝑtatis: ⁊ potentiā ſue maieſtatꝭ
ſub velamine nr̄e infirmitatis. Secūdo ꝓ/
pter memoriā bñficij nr̄e redēptionis ⁊ li/
beratiōis: nā xp̄s illo die naturā humanā
de vinculo captiuitatis eduxit: ⁊ de carce/
re tenebrarū eripuit: in quibꝰ fere ꝑ ſpaciū
quinq3 miliū annorum miſerabilit captiuata
fuit: ⁊ viſione diuina ꝑuata: ad quā ꝑ ver/
bi diuini ꝑſentatione felicit admittebat:
diabolica potentia ſuꝑata ⁊ alligata. Ter/
tio ꝓpter memoriā bñficij dñice reſurrecti/
onis in corꝑe: q̄ fuit cauſa ⁊ exemplar nr̄e
reſurrectiōis: tūc eñ imortalitatꝭ veſte na/
turā hūanā ornauit: reſurgēs imortalis ⁊
impaſſibilis: auferēs a nobis timorē mor/
tis: eo ꝙ ꝑ ſuā reſurrectionē de eterna bea
titudine nos aſſecurauit. Verūtamē ſpeci/
alis ratio tranſlatiōis fuit: ne videremur
iudaizare diē ſabbati more iudeorum obſer/
uādo: vñ tanta eſt excellentia diei dñice: ꝙ
in nullo alio die pōt ep̄us ꝯſecrari: vt pa3
diſt. lxxv. c. ꝙ in die dñico. Tertio ꝑnci/
paliter queri pōt qua rōne fuit homi datū
iſtud ꝑceptū. Ad hoc dicendū ꝙ ē triplex
ratio lr̄alis: ⁊ ſm hoc tripliciter exponit.
Prima ratio eſt vacatio generalis ab om/
nibus vitioſis actibꝰ ꝑ quos mens maxīe
ꝑpedit a cultu diuino: ⁊ ſm hoc ſic expo/
nit. Memēto vt diē ſabbati ſanctifices: id
eſt ſummo ſtudio diem illū honores: nulla
ſc3 peccata cordis: oris vel oꝑis admitten
do: ⁊ ꝑſertim oīa mortalia diligētiſſime ꝑ/
cauēdo: q2 multo magꝭ peccatū eſt illo ſan/
cto die ꝙ̄ alijs diebꝰ delinquere. Hinc dicit
Augꝰ. li. de .x. cordis: ꝙ ſpecialiter obſer/
ues ſabbatū nō quō iudei obſeruāt: corpo
rali eñ ocio vacare volūt ad nugas ⁊ luxu
rias ſuas: mlto aūt meliꝰ facerēt ꝙ i agro
ſuo die ſabbati aliq̄d vtile ſemiarēt ꝙ̄ ꝙ i
theatro ſeditionibus inſiſterent: ⁊ melius
eorū femine lanas in ſabbato filarēt ꝙ̄ ꝙ
tota die in choreis ipudice ſaltarēt: ⁊ ideo
Seneca deriſit ſabbata iudeorum: dicens
eos ꝑdere ſeptimā partē vite ſue. Nimirū
cum in talibꝰ impleat illud Trenoru3. vj.
Viderūt eam hoſtes ⁊ deriſerunt ſabbata
eius. Et hoc rationabiliter: q2 cum princi/
palis intentio legiſlatoris ſit ꝓpter hoc ab/
ſtinere nos ab omni corporalibꝰ oꝑibus:
vt liberius poſſimꝰ vacare ſpūalibꝰ: patet
ꝙ illoru3 ſabbata merito derident: q2 tali
die deuotione reiecta ſolum carnali ocio ⁊
laſciuie vacant. Secunda ratio eſt vacatio
corꝑalis: vt fieret quedā reſtrictio ipſius

auaricie: cũ retraheret̃ ab opibus mecha/
nicis aut mercaturis ⁊ ſimilib⁹: ꝑ que q̃s
diſtrahit̃ ⁊ diſtendit̃ ad inferiora: ⁊ ẜm h̄
ſic exponit̃. Memento vt diẽ ſabbati ſan/
ctificeſ: id ẽ ſũmo ſtudio diẽ illũ honores:
nihil corporalis in eo opis faciendo q̃ poſ/
ſis īpedire quietẽ mẽtis in deo: ⁊ ẜm hũc
intellectũ ↄtingit ꝓceptũ iſtud tranſgredi
q̃ttuor modis. Primo mõ mãualit̃ operã/
do. Secũdo mõ mercationib⁹ intendẽdo.
Tertio modo placita ſecularia frequẽtan/
do. Quarto modo actũ iudiciariũ exercẽ/
do: q̄ȝ iure ſtatutũ eſt vt illo die ſtrepit⁹ vl̃
actus iudiciarius cõquieſcat: vt poſtea vi
debitur. Et ſic iſta vacatio eſt debita: quia
ↄ̃cernit obedientiã diuini ꝓcepti ⁊ eccl̃ia/
ſtici inſtituti: ſicut prima vacatio eſt ſimpli
citer ẜm ſe ad ſalutẽ neceſſaria. Tertia ra/
tio eſt vacatio mẽtalis ꝑ effluxũ amoroſuȝ
in deũ quo fiat omnipotẽtie diuine maior
recordatio: q̄ȝ ſicut deus requieuit die ſe/
ptimo ab omnib⁹ operibus: ſic homo reqe
ſcere debet nõ ſolũ ab om̄i opatiõe manua
li ſed etiã mẽtali: q̃tum ad ea que mentis
euagationẽ vl̃ obnubilationẽ aut diſtracti
onẽ vl̃ turbationẽ ingerere poſſunt: vt va/
cet diuine laudi ⁊ gratiarũactiõi ꝓ bñfi/
cio creatiõis omniũ: q̄ȝ cũcta deus ꝓduxit
in hũanũ ſubſidiũ ⁊ obſequiuȝ. Preterea
dies illa repñſentat requiẽ animaꝝ vl̃ men/
tiũ in deo ꝑ deuotionis affectũ ⁊ ꝑ ↄtẽpla/
tionis exercitiũ: ⁊ ẜm hoc ſic expõit̃. Me/
mẽto vt diẽ ſabbati ſanctifices: id eſt vt il/
la die puriſſime cõtẽplationi ⁊ ꝑfecte quie
ti mentis potiſſime intẽdas: ab om̄ib⁹ int̃/
medijs occupatiõibus te abſtrahẽdo: ⁊ ꝑ
actũ intime ↄtẽplatiõis diuine voluntati li
berrime vacãdo: qḋ ꝓprie ↄuenit mẽtibus
ↄtẽplatiuis: q̃ ſingula bñficia mẽte deuo/
tiſſima ꝑtractãt: ⁊ ꝓ quolibet dei bñficio
ꝑfectas gratiarũactiones exoluunt: velut
apis argumẽtoſa ſup flores circũuolãs et
mella recolligẽs: ſic ſingula dei bñficia vi
ſitãs ⁊ ruminãs affectu dulcifluo ⁊ amoro
ſis effluxib⁹ cũ actiõe gratiaꝝ in ol m inge
rit creatorẽ quottidie replicãs illud Eſa.
Miſerationũ dñi recordabor: laudẽ dicaȝ
ꝓ om̄ib⁹ que dedit mihi dñs deus noſter.

Et notãdũ ꝙ q̃nqȝ modis aliq̃s contra
iſtud ꝓceptũ peccare põt vt indicãt verba
themat̃. Primo modo qñ in ꝓpria pſona
quis ſabbatũ violat: cum dicit̃ Nõ facies
omne opus. Secũdo modo qñ aliũ ad vio
landũ ſabbatũ incitat vl̃ cogit: cũ additur
Nec filius tu⁹ nec filiã. Tertio modo qñ
ſabbati violationẽ a ſubditis ſue poteſtati
nõ ꝓhibet: cũ adiungit̃: nec ſeruus tuus:
nec ancilla tua: nã ille qui facit peccatũ ſ/
uus eſt peccati: ſed q̃ peccatũ defendit do/
minus eſt peccati: ꝓbendo ſcȝ illi patroci/
niũ q̃ facit peccatum. Quarto qñ ſabbati
violationẽ ab alijs ꝑpetratã acceptat ꝑ cõ
placentiã ⁊ ꝓpriã oblectationẽ in ſpectacu
lis: ludis ⁊ ſimilibus: cũ ſubdit̃: nec iumẽ
tũ tuũ: nã iumentũ cũ fuerit ligatũ nõ du
citur ad opus niſi aceptãte dño: q̃ ſcȝ acce
ptatio eſt quedam iumenti diſſolutio: vel
per iumentũ intelligitur ſenſualitas q̃ ſol/
uit̃ ꝑ abuſũ corporaliũ oblectationũ in ob
iecta vitioſa. Quito qñ violationẽ ſabba
ti diſſimlat: nec arguit nec punit cũ tñ po/
teſt vl̃ etiã ex ↄditione ad hoc obligat̃ qḋ
nõ eſt paruũ: q̄ȝ errãtẽ nõ corripe vl̃ corri/
gere eſt errori ↄſentire: ⁊ hoc oſtendit̃ cuȝ
ſubinfert̃: ⁊ aduena q̃ eſt int̃ portas tuas:
nã aduenã reputat hominẽ qñ dicit q̃d ad
me de pctõ tuo: ſicut ſcribe ⁊ phariſei ac
ſummi põtifices q̃ reſpõderũt iude pecca/
tũ cõfitenti: quid ad nos tu videris: quod
a nobis auertat ieſus chriſtus.

De primo genere ludi ſcȝ eutropolie qualiter licitus ſit: ⁊ de auditione diuinoꝝ in diebus dñicis et feſtis: Sermo II

Memento vt diem ſabbati ſanctifices Exod. xx.
Dicit ſanctus Tho. ſcḋa. 2ᵉ.
q. cxxij. ꝙ in obſeruãtia ſabbati duo ſunt
cõſideranda: quoꝝ vnũ eſt ſicut finis: ⁊ h̄
eſt vt homo vacet rebus diuinis qḋ ſigni
ficat̃ ꝑ id qḋ dicit: memento vt diẽ ſabba/
ti ſãctifices: illa eñ dicunt̃ ſanctificari in
lege q̃ diuino cultui applicant̃. Aliud au/
tẽ eſt ceſſatio opeꝝ q̃ ſignificat̃ cũ ſubdit̃:
ſeptimo eñ die ſabbati dñi dei tui eſt ⁊ nõ
facies om̄e opus: de quo aũt ope hoc intel
ligitur ſatis apparet per id qḋ expõit̃ Le/
uiti. xxiij. Omne opus ſuile nõ facieť ī eo
opus aũt ſuile dicit̃ a ſuitute. Eſt ergo tri
plex ſuitus ⁊ ꝑ ↄſequẽs triplex op⁹ ſuile.
Una quidẽ qua homo ſeruit pctõ: ẜm illḋ
q̃ facit peccatum ſeru⁹ eſt peccati: ⁊ ẜm hoc
omne opus pctĩ dicit̃ ſuile. Alia vero ſer
uitus eſt qua homo ſeruit homi: eſt aũt ho
mo alterius ſeru⁹ nõ ſcḋm mentẽ ſ ẜm cor/

pus: ⁊ ideo opa ſuilia ẜm hoc dicunt̃ ope
ra corporalia: in quib⁹ vn⁹ homo ſeruit al
teri. Tertia deniqȝ ſeruit⁹ eſt ipſius dei: et
ẜm hoc op⁹ ſuile dici poſſet op⁹ latrie: q̃ꝝ
declaratio magis in ꝓceſſu patebit. Iã de
prima ſuitute dumtaxat ꝓcedendũ eſt. ſ.
ipſius pctĩ ꝑ quã homo magis īpedit̃ a re
bus diuinis q̃ ꝑ op⁹ licitũ: q̃uis ſit corpo
rale ⁊ ꝑ cõſequẽs magis ↄtra ꝓceptũ h̄ facẽ
q̃ mortaliter peccat in die feſto: q̃ȝ q̃ corpo/
rale op⁹ in ſe licitũ in die feſto facit: ⁊ ideo
dicit Aug⁹. in li. de. x. corḋ. ꝙ melius face
ret iude⁹ in agro ſuo aliq̃d vtile q̃ȝ in thea
tro ſeditioſus exiſteret: ⁊ melius femĩe eo/
rũ in die ſabbati lanas filarẽt: q̃ȝ tota die
neomenijs ſuis īpudice ſaltarẽt: ex quib⁹
patȝ ꝙ op⁹ ſuile ipſius pctĩ mortal̃ maxĩe
violat ſãctificationẽ ſabbati: nõ tũ op⁹ ve/
nialis pctĩ: q̄ȝ h̄ op⁹ ẜm ſe nõ excludit ſãcti
tatẽ: põt tñ qḋ alijs dieb⁹ eſt veniale in die
feſto eſſe mortale: q̄ȝ oĩa pctã grauiora iu/
dicant̃ ꝓpter ſctificationẽ diei: q̄ȝ dinoſci/
tur feſtũ inſtitutũ ad vacãdum diuinis: et
ideo ſoluẽtes feſta ꝑſertim ꝑ opa crimina/
lia grauiter ſũt puniẽdi: ſicut patet in de/
cretis. vbi Greg. papa punit epm. Ianua.
dicẽs. lxxxvj. di. c. Tanta neq̃tia ad aures
meas de tua ſenectute ꝑuenit: vt eã niſi hu
manit⁹. i. deſpẽſatiue pẽſarem⁹: fixa iã ma
ledictiõe ferirem⁹. Dictũ q̃ppe mihi eſt: ꝙ
dñico die ꝑuſq̃ȝ miſſaꝝ ſolẽnia celebrares:
ad exarandã meſſem latoris ꝑñſentiũ prexi
ſti: ⁊ poſt exarationẽ ei⁹ miſſaꝝ ſolẽnia ce/
lebraſti: poſt miſſaꝝ ſolennia etiã t̃minos
poſſeſſiõis ei⁹ eradicare minime erubuiſti:
qḋ factũ q̃d pene debeat ſeq̃ oẽs q̃ audiũt
ſciunt: dubij aũt de tanta ꝑuerſitate fuera/
mus: ſ fili⁹ noſter Ciriac⁹ abbas a nobis
req̃ſitus ita ſe cognouiſſe ꝓhibuit: ⁊ q̄ȝ ad/
huc canis tuis parcim⁹ hortamur aliqñ re/
ſipiſce ſenex miſer. Seq̄t̃. pene ſentẽtia in
te erat iaculãda. glo. depoſitiõis: ſ q̄ȝ ſim/
plicitatẽ tuã cũ ſenectute cognouim⁹ in te/
rim tacem⁹: eos vero quoꝝ ↄſilio hec egi/
ſti in duobus menſib⁹ excõmunicatos eſſe
decernimus. glo. q̃nqȝ magis puniunt̃ cõ
ſiliarij q̃ȝ faciẽtes: vnde papa pepcit ſene/
ctuti ⁊ ſimplicitati faciẽtis nõ aũt ꝑuerſita
ti cõſiliantiũ. Ad maiorẽ aũt euidentiaȝ
ſciendũ ꝙ q̃tũ ad ſuitutẽ peccati duo ſũt
genera peccatoꝝ que maxĩe frequẽtãt̃ do
minicis dieb⁹ ⁊ feſtiuis. ſ. ludi ⁊ volupta/
tis. Q̃tum igit̃ ad primũ diſtinguere poſ
ſumus triplicẽ ludũ: eſt eñ lud⁹ eutropo/
lie: alee ⁊ theatralis. Q̃tũ ad primũ que/
rit̃ vtrũ in ludis aliquib⁹ põt eſſe virt⁹ ali
qua: ꝑſertim cũ dicit Ambro. ꝓmo de offi.
Dñs ait: Ue vob̃ qui nũc ridetis q̄m flebi
tis: nõ ergo ſolũ ꝓfuſos ſed etiã om̄es io/
cos declinãdos arbitror. Ad h̄ reſpondet
ſanctus Tho. ſcḋa. 2ᵉ. q. clxviij. ꝙ homo ſi
cut indiget corporali quiete ad corporis re
focillationẽ: q̄ȝ nõ põt ↄtinue laborare ꝓ/
pter hoc ꝙ habet finitã virtutem nature q̃
determinatis laborib⁹ ꝓportionat̃: ſic etiã
anime virtus eſt finita ⁊ ad determinatas
opatiões ꝓportionata: ⁊ ideo cũ vltra mo/
dũ ſuũ in aliquas opatiões ſe extẽdit labo
rat ⁊ ex hoc fatigat̃: q̄ȝ in opatiõib⁹ ei⁹ ſi/
mul laborat corpus inq̃tũ ſcȝ anima vtit̃
viribus opantib⁹ ꝑ organa corporea. ſ. fan
taſmate: ſicut ergo fatigatio corporal̃ ſol/
uitur ꝑ corꝑis quietẽ: ſic oportet ꝙ fatiga
tio animalis vl̃ mẽtalis ſoluat̃ ꝑ anime vl̃
mentis quietẽ: quies aũt anime eſt ipſa de/
lectatio: ⁊ ideo oportet remediũ ↄtra fati/
gationẽ animalẽ vl̃ mentalẽ adhibere per
aliquã delectationẽ: int̃miſſa intẽtione ad
inſiſtendũ ſtudio rationis ſicut legitur in
Coll̃. patrũ. ꝙ beatus Iohannes euãgeli/
ſta cũ quidã ſcandalizabant̃ ꝙ eũ cum ſu/
is diſcipulis ludentẽ inuenerũt: dicit̃ vni
eoꝝ mandaſſe q̃ arcũ gerebat vt in ſagittã
traheret: qḋ cum pluries feciſſet queſiuit:
vtrũ hoc ↄtinue facere poſſȝ: q̃ reſpõdit ꝙ
ſi h̄ ↄtinue faceret arcuȝ frãgeret: tũc bea
tus Iohẽs ſubintulit ꝙ ſimilit̃ anim⁹ ho/
minis frãgeret̃ ſi nunq̃ȝ a ſua ītentiõe rela
xaret̃: hmõi aũt dicta vl̃ facta in q̃b⁹ nõ q̃/
ritur niſi delectatio animal̃ vl̃ mẽtalis vo/
cant̃ ludicra vl̃ iocoſa: quib⁹ interduȝ vti
neceſſe eſt: quaſi ad quãdã anime quietẽ:
⁊ hoc eſt qḋ dicit phus. iiij. Ethic. ꝙ in hu
ius vite cõuerſatiõe quedã requies cũ lu/
do habet̃. Circa quẽ tñ tria ꝓcipue viden/
tur cauẽda. Primũ eſt ꝙ nõ querat̃ dele/
ctatio in aliquib⁹ v̄bis vl̃ opinionib⁹ tur/
pibus vl̃ nociuis: q̄ȝ ẜm Tulliũ ꝓmo de of
ficijs: vnũ genus iocãdi eſt illiberale petu
lans flagitioſũ ⁊ obſcenũ: ⁊ etiã ꝓcauẽdũ
eſt ne finis in ludo ↄſtituat̃: q̄ȝ dicit ibidẽ
Tullius: Nõ ita generati a natura ſumus
vt ad ludũ ⁊ iocũ facti eſſe videamur: ſ ad
ſeueritatẽ potius ⁊ ad quedã ſtudia graui
ora atqȝ maiora: alioquin ſi finẽ in delecta
tiõe ludi ↄſtitueret vtiqȝ peccaret: cui⁹ affe
ctus inordinat⁹ ſi delectationẽ ludi ꝓpone
ret dilectioni dei mortalit̃ peccaret: vt pa/

tet de illo de quo ſcribit beatus cirill⁹ epi/
ſcopus hieroſolymitan⁹ ad Aug⁹. Opoꝛ/
tet ergo ꝙ delectatio ludi dūtaxat oꝛdine/
tur ad quandā anime recreationē ⁊ quie/
tē. Unde Tullius vbi ſupꝛa: ludo ⁊ ioco q̄
buſdā vti licet: ſed ſicut ſomno a q̄etib⁹ ce
teris: tūc cū grauib⁹ ſerijſq; rebus ſatiſfece
rimus: ⁊ ſic vti ludo moderate licet. Secū
dū eſt ꝙ ludo caute ſit inſiſtendū: ne tota/
liter anime grauitas reſoluat̃. Unde Am
bro. j. de offi. Caueam⁹ nedū laxare volu/
mus animū ſoluam⁹ omnē armoniā quaſi
concentū quēdā bonoꝝ opeꝝ: qꝛ dicit ph̄s
iv. Ethico. ꝙ paꝝ de delectatiōe ad vitā q̄/
ſi ꝓ ꝯdimēto: ſicut paꝝ de ſale ſufficit in ci
bo: ⁊ ideo om̄is abūdantia in ludo cauen/
da eſt. Nꝛ ſi obijcit̃ maxime vident̃ hiſtri
ones in ludo ſupabundare: qꝛ totā ſuā vi/
tā oꝛdinant ad ludū: ſi ergo ſupabūdātia
ludi eſſꝫ peccatū tūc omnes hiſtriōes eēnt
in ſtatu peccati: cuius cōtrariū patet in vi/
taſpatꝝ: vbi legit̃ ꝙ btō pap hnucio reue/
labat̃ ꝙ quidā ioculatoꝛ equalis ſibi eſſet
merito ⁊ premio in vita futura. Ad hoc re
ſpōdet ſanct⁹ Tho. vbi. ſ. ꝙ ludus neceſ/
ſarius eſt ad ꝯuerſationē humane vite: ad
cūcta ergo q̄ ſunt vtilia humāe ꝯuerſatio/
ni deputari poſſūt officia aliq̄ licita. Hinc
etiā officiū hiſtrionū qđ oꝛdinat̃ ad ſolaci
um hominib⁹ exhibendū nō eſt ſm ſe illici
tū: nec ſunt ꝓpter hoc in ſtatu peccati: dū/
modo moderate vtant̃: ſcꝫ nō vtendo ver
bis vel factis illicitis ⁊ obſcenis vl̃ flagi/
cioſis: nec exercēdo ludū negocijs ⁊ tēpo/
ribus indebitis: ⁊ qui talib⁹ moderate ſb/
ueniūt nō peccāt: ſi tñ q̄s ꝯſumeret ſua ſu/
pflua in illos hiſtriōes qui ludis illicitis
vtunt̃: peccāt quaſi vouētes illos in pec/
cato niſi in extrema neceſſitate. Unde Au
guſ. ſup Joh. dic̃ ꝙ donare res ſuas hiſtri
onibus vitiū eſt īmane. Similit̃ a cōtrario
peccatū ⁊ ꝯſiſtit ī defectu ludi: qꝛ qđ eſt cō
tra rationē in rebus hūanis eſt vitioſū: ſed
ꝯtra ratiōeꝫ eſt ꝙ aliq̄s ſe reddat alijs one
roſū: puta duꝫ nihil exhibet delectabile et
inſup alioꝝ delectatiōes īpedit ꝯtra quem
dicit Seneca: Sic te geras ſapient̃ vt te nul
lus habeat tanq̄ aſpeꝝ: nec cōtēnat tanq̄
vilē: nā illi q̄ deficiūt in ludo nec ipi dicūt
aliq̄d ridiculū ⁊ dicentib⁹ moleſti ſunt: qꝛ
moderatos alioꝝ ludos nō recipiūt: ſcđm
ph̄m dicunt̃ duri ⁊ agreſtes: defect⁹ tñ lu/
di minus eſt vitioſus q̄ ſupexceſſus. Ter/
tiū deniq; eſt ꝙ attēdat̃ in eo ſicut in om̄i/
bus alijs actibus: vt ſit congruitas pſone
tēpoꝛi ⁊ loco: ⁊ ſm alias circūſtātias debi
te oꝛdinet̃: vt ſic ludus ſit tpe ⁊ homine di
gnus: ⁊ circa ludū pōt eſſe virt⁹ his cōcur
rentib⁹ quā ph̄s eutropoliā vocat: quaꝫ
⁊ nos vocare poſſum⁹ iocunditatē: ⁊ dici/
tur eutropol⁹ a bona verſione: qꝛ ſcꝫ bene
ꝯuertit aliqua dicta vl̃ facta in ſolatiuꝫ: et
inq̄tū p hanc virtutē homo refrenat̃ ab ī/
moderantia ludoꝝ ſub modeſtia ꝯtinet̃ q̄
eſt pars tēperātie. Nꝛ tñ eſt ad cōgruita
tē pſone ſciendū eſt ꝙ multa cōpetūt laicꝭ
q̄ nō clericis vl̃ religioſis: pſertim corā lai
cis vl̃ cū laicis: qꝛ dicit̃. ij. q. vij. c. laicos.
ꝙ vita coꝝ ⁊ cōuerſatio debeat eſſe ſecreta:
⁊ a laicoꝝ actib⁹ remota: ⁊ ſimilit̃ dicēduꝫ
eſt de loco: qꝛ in eccl̃ia ꝓhibent̃ fieri ludi
theatrales cū laruis ⁊ ſimilib⁹ īhoneſtꝭ: vt
patet extra de vi. ⁊ ho. cleri. c. cū decoꝛem.
vbi dicit̃. Interduꝫ fiunt ludi in eccleſijs
theatraleſ. i. foꝛenſes in publico: ⁊ nō ſolū
ad ludibrioꝝ ſpectacula itroducunt̃ in eis
monſtra laruaꝝ: veꝝ etiā in aliq̄bus feſti/
uitatib⁹ diaconi atq; pſbyteri ⁊ ſbdiaconi
inſanie ſue ludibria exercere pſumūt: frat̃/
nitati tue man. qua. ne p hmōi turpitudi/
nē eccl̃ie veſtre inquinet̃ honeſtas: pliba/
tā ludibrioꝝ ꝯſuetudinē vl̃ potius corru/
ptelā curetis a vr̃is eccleſijs extirpare. Si
militer etiā dicēdū de circūſtantia tēpoꝛꝭ:
nā dicit Aug. in li. de penitētia. Cohibeāt
ſe penitētes a ludis ⁊ ſpectaculis ſeculi q̄
pfectā volunt ꝯſeq̄ remiſſiōis gratiā: ⁊ ra/
tio huius eſt: qꝛ lud⁹ ⁊ luctus oꝑponunt̃ p
oppoſitas cauſas coꝝ: ſed penitētib⁹ indi/
citur luctus ꝓ peccatis: g̃ p ꝯſequēs int̃/
dicitur eis ludus: ſimilit̃ in dieb⁹ feſtiuis
tpe miſſe vl̃ diuini officij: verūtamē pfect⁹
q̄s agēs dic̃ cū ſara Thobie. iij. Nunq̄ cū
ludentib⁹ me miſcui: neq; cū his q̄ in leui/
tate ambulāt ⁊c̃. Deinde q̄ri pōt vtrū in/ B
ſpectio ſpectacl̃oꝝ ſit peccatū: pſertim cū
ludi tales in caſu admittunt̃ cū nō ſint in
aliquo pnicioſi. Ad hoc rn̄det ſāct⁹ Tho.
ſecūda. 2ᵉ. q. clxvij. ꝙ cognitio ſenſitiua in
homine ſpecialit̃ oꝛdīat̃ ad cognitionē in/
tellectiuā: ſpeculatiuā vl̃ practicā: appone
re g̃ ſtudiū circa ſenſibilia cognoſcēda du/
plicit̃ pōt eſſe vitioſū. Uno modo inq̄tum
cognitio ſenſitiua nō oꝛdinat̃ in aliqđ vti
le: ſed potius auertit hominē ab aliq̄ vtili
cōſideratiōe. Unde dicit Aug⁹. in. x. ꝯfeſ.
Canē currentē poſt lepoꝛē: iā nō inſpecto
cū in certo ſit aut vero in agro ſi caſu trāſe

am: auertit me foꝛtaſſis ab aliq̄ magna co/
gitatione atq; a ſe cōuertit illa venatio: et
niſi mihi iā demonſtrata infirmitate mea
cito amoueas: vanus ebeſco: ⁊ ſic iſpectio
ſpectaculoꝝ vitioſa reddit̃: inq̄tū p h̄ ho/
mo fit ꝓnus ad vitia laſciuie vl̃ crudelita/
tis p ea q̄ ibi repſentant̃. Dicit eni Chryſ.
ꝙ adulteros ⁊ inuerecūdos ꝯſtituūt taleſ
inſpectiōes. Alio modo inq̄tū cognitio ſē
ſitiua oꝛdinat̃ ad aliqđ noxiū: ſic iſpectio
mulieꝝ oꝛdinat̃ ad cōcupiſcēdū: ⁊ diligēs
inq̄ſitio coꝝ q̄ fiūt ab alijs oꝛdinat̃ ad de/
trahendū: ꝙ ſi q̄s talē cognitionē vl̃ inſpe
ctionē oꝛdinat ad aliqđ vtile: ſcꝫ ꝓpter ne/
ceſſitatē ſuſtētande nature: vl̃ vtilitatē mo
derate recreatiōis: aut etiā ꝓpter ſtudiū i/
telligende veritatis cū debitis circūſtātijſ
tunc licitū eſt: multa nanq; ſm ſe ſunt lici/
ta que tñ ex circūſtantijs reddunt̃ illicita:
verbi gratia: ſicut dictū eſt de ludis licitis
⁊ iocis ſcđm modū debitū eutropolie: qui
tñ nō debēt frequētari tpe diuinoꝝ: ⁊ pci/
pue celebrationis miſſaꝝ: qꝛ pcipit̃ de cō/
ſe. di. j. c. miſſas die dn̄ico ſecularib⁹ totas
audire ſpeciali oꝛdine pcipimus: ita vt an
te bn̄dictionē ſacerdotis egredi ꝓpluſ non
pſumat: qđ ſi fecerit ab epiſcopo ꝯfūdat̃:
⁊ iteꝝ. c. q̄ die ſolenni ptermiſſo ꝯuentu ec
cleſie ad ſpectacula vadit excōicet̃. gloſa ſi
monit⁹ nō deſiſtit nec eñ q̄s excōmunicat̃
niſi ꝓ moꝛtali: vnde ⁊ hoc capitulū videt̃
intelligendū de toto diuino officio. Hic
queri pōt vtrū illi q̄ nō audiūt miſſā in do/
minica peccāt moꝛtalit̃: ſicut ſonare videt̃
illud. c. miſſas. qđ eſt poſitū in ꝯcilio aga/
tēſi. Ad hoc rn̄det Aſtēſ. li. iiij. de auditio
ne miſſe. ⁊ Hein. bo yc. eꝝ de cele. miſ. in. c.
dolentes. ꝙ quo ad laicos nō audire miſ/
ſam in die dn̄ica tunc eſt moꝛtale peccatū:
qn̄ hoc accidit ex ꝯtēptu vero vl̃ interpta/
tiuo: vocāt aūt ꝯtēptū int̃pꝛetatiuū quā/
do ſine cauſa legitima miſſā audire in die
bus dn̄icis nō aſſueſcat: puta vt ad ſpecta
cula vadat: ⁊ talis ex cōtēptu quouis mo/
do peccat ⁊ ab ep̄o ꝯfundi debet vt dicto
c. miſſas. qđ p hoc patet: qꝛ excōīcari debꝫ
vt. c. qui die. que ſcꝫ excōmūicatio fieri nō
debet niſi ꝓ moꝛtali: vt patet. xj. q. iij. c. ne
mo epiſcopoꝝ. Unde glo. ī dicto. c. miſſas
dicit hoc eſſe preceptū: ⁊ ꝯtra pceptū faci/
unt qui dn̄icis diebus miſſā nō audiūt ni/
ſi neceſſitas aliqua cogat. Si q̄s vero pre/
termittit audire miſſā in dn̄ica ex aliq̄ cau
ſa legitima tūc nō peccat: ⁊ vocāt cauſam
legitimam quādo q̄s coꝛpoꝛali detinetur
infirmitate vl̃ inimicoꝝ timoꝛe vl̃ aliq̄ ſimi
li cauſa: q̄ ſcđm rectū iudiciū ratiōis excu/
ſatio legitima reputari debeat. Si deniq;
ptermittit audire miſſā non ex aliq̄ legiti/
ma cauſa vel ſufficienti ſed ex leui: vtpote
ex aliqua mentis infirmitate: ſicut ex aliq̄
paſſione vl̃ pigricia ⁊ tñ ad audiendū miſ
ſam fuit cōſuetus tūc poteſt eſſe veniale.

Preterea clerici bn̄ficiati ⁊ religioſi qui
tenent̃ ad diuia adhuc magis peccant: vt
patꝫ dicto. c. dolētes. Deīde q̄ri pōt vtꝝ C
certis dieb⁹ q̄s cogit̃ ad ꝓpꝛiā eccleſiā par
rochialē accedere. Ad h̄ dicendū ꝙ ſūt cer
ti dies in quib⁹ parrochiani miſſā audire
debēt in eccl̃ia ſua parrochiali: vt patet ex
tra de parrochijs ⁊ alienis parrochianis:
vbi dicit̃ ex cōcilio natēſ. c. vt dn̄icis vl̃ fe
ſtiuis dieb⁹ pſbyteri anteq̄ miſſā celebꝛēt
plebē interrogēt ſi alterius parrochianuſ
in eccl̃ia ſit: q̄ ꝓꝑꝛio cōtēptu pſbytero miſſā
velit audire: quē ſi inuenerint ſtatim ab ec
cleſia eijciāt. glo. bn̄dixit ꝯtēptu: qm̄ ex iu
ſta cā abſens bn̄ pōt audire diuia in eccle/
ſia ad quā vēit. Unde Inno. Hoſt. ⁊ Joh
an. ſup rubꝛicā de parrochijſ. Dicūt ꝙ hoc
eſt int̃ iura parrochialia: ſcꝫ ꝙ parrochia/
nus vnius eccl̃ie nō debet audire diuia in
alia ex cōtēptu: qđ tñ fieri pōt ex rationa/
bili cā vl̃ coꝛpoꝛali vl̃ ſpūali. Añ de ꝯſe. di.
j. dꝛ. c. ſi q̄s ēt eꝝ parrochias in q̄b⁹ legiti/
mus ē eꝝoꝛdinariuſq; ꝯuēt⁹ oꝛatoꝛiū habe
re voluerit reliq̄s feſtiuitatib⁹ vt ibi miſſaſ
audiat ꝓpter fatigationē familie iuſto oꝛ/
dine permittim⁹: paſcha vero: natali dn̄i:
epiphania: aſcēſiōe dn̄i: pēth. ⁊ nata. Joh.
baptiſte: ⁊ ſi q̄ maxīe dies in feſtiuitatibuſ
habēt̃ nō niſi in ciuitatib⁹ aut parrochijs
audiāt: h̄ ibi ex ꝯcilio agathēſ. Ex his ptꝫ
ꝙ exceptis dn̄icis dieb⁹ ⁊ maximis feſtiui
tatib⁹: ēt nō habēs cām rōnabilē in alia ec
cleſia pōt audire diuia: ſil̃r de licētia ꝓpꝛij
ſacerdotis h̄ facere pōt pdictꝭ dieb⁹: qꝛ dꝛ
ī dicto. c. vt dn̄icꝭ. ꝯtēptu ꝓꝑꝛio pſbytero:
q̄ ꝯtēpt⁹ pſumit̃ ſm Hoſt. maxīe vbi eccle
ſia ē vicia: niſi iuſtā oſ̄dat cāꝫ vl̃ licētiā ha
beat quā dare pōt nō ſolū ꝓpꝛi⁹ ſacerdos h̄
ēt papa: legat⁹ pape ⁊ ep̄s: ⁊ ſuffic̃ licentia
alteri⁹ coꝝ: qꝛ tles dicunt̃ ꝓpꝛij ſacerdotes
vt notat̃ ī. c. oīs: ſup ṽbo. a ꝓꝑꝛio: eꝝ ð pe. ⁊
re. Nꝛ ſi q̄s coꝝ licētiā ꝯcederet audiendi
diuia ī aliēa proch. vl̃ eccle. nō tñ itelligit̃
ꝯceſſa licētia ꝙ ī alia eccl̃. offerat qđ ī ꝓpꝛia
ðbebat: qꝛ tūſ licētia vt odioſa ē reſtrīgēda

qꝛ ſemper tenet eccleſie ſue ſatiſfacere: ꝙ ſi
vltra hoc offerre voluerit: pōt hoc facere
vbicūqꝫ placuerit. Vñ iuxta cōcilia ſancto/
rū patrū dñicis ⁊ feſtiuis diebus non ſolū
miſſas audire deberet: ſed etiã aliq̄d offer
re ⁊ ad memoriã reducere qđ dñs dixit ꝑ
Moyſen: Exo. xxiij. ⁊ Deut. xxvj. Nō ap/
parebis in cōſpectu meo vacuus: ⁊ hoc p̄/
ſertim in ſuis eccleſijs parrochialibꝰ quod
ordinatū fuit in eccleſia p̄mitiua: vnde de
cōſe. di. j. Oīs chriſtianꝰ ꝓcuret ad miſſaꝝ
ſolennia aliq̄d deo offerre ⁊ ducere ad me/
moriã qđ deus ꝑ moyſen dixit: Nō appare
bis in cōſpectu meo vacuus: ⁊ in collectis
ſanctorū patrū liquido apparet ⁊c. Eſt tñ
ꝓnūc cōſiliū nō p̄ceptū: ſi tamē pauꝑ eſſet
ſacerdos ꝙ non haberet victui neceſſaria:
poſſent cogi ꝑ ſupiores parrochiani: eo ꝙ
dignus eſt opariꝰ mercede ſua: ⁊ q̄ altari
ſeruiūt de altari viuere debēt. Ad lau. dei.

De ſecundo ⁊ tertio genere ludi ſcꝫ alee ⁊ theatralis: Ser. III

Memento vt diem

ſabbati ſanctifices: Exod. xx. Jã
ordine debito videndū eſt de ſe/
cūdo genere ludi. ſ. alee. Et eſt oīs ludus
qui innitit̃ fortune: ⁊ oīs talis ꝓhibitꝰ eſt
ſcḋm legē: ⁊ ſcḋm Ray. Quicūqꝫ ludunt alea
ſiue taxillis vel qui ſunt ꝑticipes vel inſpe
A ctores peccant. Ad cuiꝰ euidentiã queri
pōt: vtrum ludens alea vel taxillis peccet
mortaliter: p̄ſertim cuꝫ ſcḋm legē ꝓhibitus
inueniat̃: vt. ff. e. l. ij. licꝫ pro eo qđ ponit̃ in
cōuiuio veſcendi cauſa leges ꝑmittunt lu/
dere. ff. e. l. fi. Ad hoc rñdet Alex. de hal. i
iiij. ꝑte ſumme. ꝙ aleatores nō debēt acce/
dere ad ſacramēta: a quibꝰ tamē nullꝰ ex/
cludit̃ niſi ꝓ mortali: ſed aleatores ſcḋm eū/
dem ꝓprie dicunt̃ qui ludū taxillorū du/
cunt in cōſuetudinē: tales eñ licꝫ ſint laici
tamē nō ſunt in ſtatu ſaluãdi: quãto minꝰ
ſi ſint clerici. Hinc dicit̃ diſt. xxxv. c. ep̄us
aut p̄ſbyter aut diaconus alee aut ebrieta/
ti deſeruiēs aut deſinat aut certe depōat̃:
ſubdiaconꝰ autē aut lector aut cantor ſiſia
faciēs deſinat: aut cōione priuet̃: ſimilit̃ ⁊
laicus: imo dicit̃: extra de vi. ⁊ ho. cleri. c.
clerici. ꝙ ad aleas ⁊ taxillos non ludant:
nec hmōi ludis interſint: glo. hic ꝓhibet̃
clericis non tm̄ ludere ſed etiã ne interſint
ludo: ⁊ ꝙ qui publice aleator eſt repellit̃ a
ꝓmotione: vt patet de exceſ. p̄la. c. inter di

lectos. Nec debēt eſſe inſpectores ludi: vt
in auten. de ſanc. epi. §. interdicimꝰ. ⁊ tribꝰ
annis arcentur a miniſterio vt ibi dicit̃: ⁊
ſic patet: ꝙ tam laici q̄ꝫ clerici ſunt ſacra cō
munione ꝑuandi tanq̄ꝫ exiſtēs in mortali:
p̄ſertim qui ducūt illud in cōſuetudinem:
qđ notat̃ ꝑ deſeruiens: nã aſſueſci in ludo
iſto nō cōtingit ſine grandi peccato ꝓpter
ea q̄ circa eius aſſuefactionē ꝯtingūt q̄ ſūt
deſideriū lucrãdi: ⁊ ſic ē pctm̄ auaricie ſiue
rapine: qꝛ tales habēt cupiditatē ⁊ volūta
tē ſpoliãdi ꝓximū: eſt etiã ibi ꝯmiſſio vſu/
re grauiſſime: qꝛ tales cōcedūt. xj. ꝓ. xij. nō
ſolū ad ſoluēdū in mēſe vl' ſeptimana ſꝫ ea/
dē die: eſt etiã ibi mltiplicatio mēdacioꝝ:
ꝑiurioꝝ: blaphemiarū: fraudis: doli: cor/
ruptio ꝓxioꝝ frequēter cōfluētiū ad ludū
inſpiciēdū: ſcãdalū bonoꝝ ꝯtēptꝰ eccliaſti
ce ꝓhibitiōis: ⁊ mlta alia mala cōcomitãt̃.
Rōnem aūt q̄re nō licet amittere pecuniã
ad ludū alee ſic̄ ad ludū pile: ponit Alex.
de hal. ibidē dicēs: ꝙ h̄ eſt ꝓpter multa ma
la q̄ in eius frequētia ſolēt accidere: q̄ non
ita accidūt in ludo pile: ⁊ iō iſte ꝓhibitꝰ eſt
ille nō: qꝛ licꝫ ludus pile q̄nqꝫ exercet̃ ꝓpt̃
deſideriū lucrãdi: tñ ludus ad pilã nō affi
cit tanto deſiderio ꝓpter modicitatē lucri:
quãto q̄s afficit̃ in ludo alee: nã ludꝰ alee
nō eſt illicitꝰ eo ꝙ dãnificat in pecunia tm̄:
ſed qꝛ dãnificat etiã in aīa ꝓpter mala cō/
comitãtia: ⁊ ideo magꝭ ꝓhibet̃: nihilomi/
nus etiã ludus pile ⁊ ſimiliū ſi intempera/
te exercet̃ vel ex modo vel ex affectu vl' ex
tempore vel loco poteſt eſſe mortale: ⁊ p̄ſer
tim cū fit ex auaricia tempore diuinoꝝ vel
in loco ſacro. Deniqꝫ in ludis alee tanta ē
feditas iniuſte auaricie ꝙ oīa que lucrant̃
aut reddenda ſunt aut in pias cauſas ero/
ganda: niſi que cauſa recreatiōis lucrata
ſunt pro ſymbolo vt latius videbit̃ infra.
Sciendū tñ generalit̃ ſcḋm Jo. cald. ⁊ Frã.
de zab. in. c. clerici officia. extra de vi. ⁊ ho.
cleri. Lucrū qđ fit in ludo cōſiſtēte totalit̃
vel ꝓ maiori ꝑte in ingenio nō in fortuna:
vt eſt i ludo ſchacoꝝ: nō ſubiacet reſtituti/
oni ſcḋm leges: vt patet. C. de reli. ⁊ ſup. fu.
l. vna. vbi ꝑmittunt̃ aliq̄ ludi cōſiſtētes in
ingenio: ⁊ hoc ſane intelligit̃ dūmō lucrū
ſit moderatū: vt ibi: limitat̃ etiã ibi q̄ñ lu/
di poſſunt exerceri: ꝙ ſi ludi cōſiſtūt p̄nci/
palit̃ ⁊ ꝓ maiori ꝑte i fortuna: tūc cōputãt̃
ſꝫ ludo alearū. Hic q̄ri pōt an ludꝰ ſcha/
corū ſit licitꝰ. Ad hoc dicendū ꝙ ſic ſaltem
laicis eo ꝙ cōſiſtit i ingenio naturali: nec

cōmittit̃ viribꝰ fortune: vt notat Accurſi
us. C. de epi. ⁊ cle. in aut. interdicimꝰ: ⁊ idē
dicit ibidē Accurſius de clericis: licꝫ Ja/
cobꝰ de a. ⁊ Pe. de bel. ꝑ ꝯtrariū: ex h̄ ſcꝫ
motiuo: qꝛ ratio ꝓhibitiōis ludi taxillorū
in clericis fuit vacatio diuinoꝝ: ne ſcꝫ ab
eis retrahãt̃: q̄ rō magis habet locū in lu
do ſcakoꝝ qꝛ ꝓlixior eſt: ſed Hein. boyc: in
c. clerici. rñdet ſalua eoꝝ reuerētia illa nō
eſt cauſa p̄ncipalis ꝓhibitiōis taxilloꝝ lu
di: ſed turpia ⁊ inhoneſta ip̄ius ludi ex q̄
plurima crimia oriunt̃. Vñ ſuſtinēdo glo/
ſam Accurſij pōt dici ꝙ ille ludꝰ eſt licitus
tēporibꝰ ⁊ horis ꝯgruis q̄bꝰ vacare nō de/
bent ⁊ dūmodo ꝑ h̄ diuio ſuire nō negligūt.
Qꝛ ſi obijcit̃ de clericꝭ illđ Hiero. qđ habe
tur de ꝯſe. di. v. c. nūq̄ꝫ de mãu tua aut ocu
lis tuis liber pſalterij diſcedat ⁊c. qđ p̄ci/
pue intelligit̃ de clericꝭ bñficiatꝭ: q̄ vt ec/
cleſiaſtici bonū appareãt exemplū bonū ſe
cularibꝰ p̄bere debeãt. Dicendū ꝙ dictuꝫ
illud intelligit̃ ciuilit̃ ſcꝫ horis debitꝭ ſta/
tutis ⁊ ꝯſuetis: vt etiã ibidē dic̄ glo. ⁊. xxx
vj. di. c. ſi q̄s. ſuꝑ illđ indeſinent̃ dicit glo.
id eſt horis ſtatutꝭ: vide ibidē de Moyſe ⁊
Aaron: obſuare q̄ debēt tp̄s cōgruū: ꝑſo/
nas ꝯgruas. ſ. cū clericis nō cū laicꝭ: vt pa
tet extra de homicidio. c. ꝯtinebat̃. in glo.
ij. ⁊ ratio huius pōit̃. ij. q. vij. c. laicos. de/
bent etiã ludis moderate vti: qꝛ dicit phs
ix. Ethi. ꝙ parū de delectatiōe ſuffic̄ ad vi
tã q̄ſi ꝓ ꝯdimēto: ſicut paꝝ de ſale ſufficit
in cibo. Tertius aūt ludus dicit̃ theatral'
q̄ ⁊ multiplex inuenit̃: nã q̄dã ſunt ludi ꝓ/
hibiti: q̄dã illiciti: q̄dã etiã liciti ſeruatis
B debitis circūſtãtijs. Q̄rtū ad p̄mū ge/
nus ludi q̄ri pōt vtrū tyrocinia vl' tornea/
mēta licite exerceri p̄nt: p̄ſertim qꝛ militia
neceſſaria requirit̃ in ecclia dei ⁊ ꝑ ꝯſeq̄ns
eius exercitiū: nã quō milites eccliam dei
ꝯtra infideles defenderēt niſi in vſu armo
rū exercitati eſſent: quod exercitiū potiſſi/
me ꝑ tyrocinia cōgruit adipiſci. In cuiꝰ ar
gumentū dicit̃ Judicū. iij. He ſunt gentes
q̄s dñs dereliquit vt erudiret in eis hieru
ſalē: ⁊ oēs q̄ nō nouerãt bella chananeoꝝ:
⁊ poſtea diſcerent filij eoꝝ certare cū hoſti
bus: ⁊ habere cōſuetudinē p̄liandi ⁊c. Ad
hoc rñdet Alex. de al. in. iiij. ſuo. di. xxiiij.
ꝙ milites q̄ꝫdiu ſunt in ꝓpoſito torneamē
ta exercendi nō poſſunt eſſe in ſtatu ſalutꝭ.
Primo qꝛ torneamēta ſunt ꝓhibita: vt pa
tet extra. e. t. c. felicis memorie. Innocē. et
Eugenij p̄deceſſoꝝ nr̃oꝝ veſtigijs inherē/

tes deteſtabiles illas nundinas vl' ferias
quas vulgo torneamēta vocant: in q̄bꝰ mi/
lites ex ꝯdicto ꝯuenire ſolēt: ⁊ ad oſtenta
tionē viriū ſuaꝝ ⁊ audacie temere ꝯgredi
vñ mortes hominū ⁊ animaꝝ pericula ſe/
pe ꝓueniūt: fieri ꝓhibemus. hoc ibi. Se/
cundo qꝛ exercent̃ intētiōe ꝑuerſa: ſcꝫ ad
oſtentationē viriū ⁊ gloriã tēporalē: nã ſi
nō eſſent ꝓhibita ⁊ fierent duntaxat cau/
ſa diſcēdi vſum armoꝝ ad īpugnandū infi
deles: ⁊ ob defenſionē patrie vl' reipublice
ac moderate vterent̃ tūc nō eſſent peccata.
Tertio qꝛ ſunt cauſa multoꝝ maloꝝ. ſ. ex/
torſionū: rapinaꝝ: homicidioꝝ: iniuriarū
⁊ ſimiliū: ꝓpter que dicunt̃ nundine vl' fe/
rie deteſtabiles: Unde peſtꝭ tã deteſtanda
iudicat̃ ab ecclia: ꝙ ſicut dicit̃ in. c. felicꝭ.
Si quis eoꝝ ibi mortuꝰ fuerit: q̄uis ei po/
ſcenti penitētia nō neget̃: eccliaſtica tñ ca/
reat ſepultura. glo. generale eſt ꝙ cui licet
maius licet ⁊ minus: niſi ab illo minore ꝓ/
hibeat̃ ex cauſa ne vilipendat̃ honor ꝑſo/
ne: vt patet ꝑ p̄mas concordias: hic vero
alia ratio eſt vt potiꝰ ꝯſolat̃ viuis q̄ꝫ de/
functis vt alij terreant̃ ⁊ abſtineãt a tali/
bus cū viderint illos ſepeliri in campis.
Quia vilis ſepultura defūctis illis nō no
cet. Unde ſcḋm Ray. ſi q̄s aliquē ibi occide.
rit etiã caſu reus erit homicidij ⁊ irregula
ritatꝭ: nã qꝛ talis ludꝰ eſt illicitꝰ ⁊ noxiꝰ: q̄c
q̄d ex eo ſeq̄tur imputãdū eſt ſibi: vt patet
extra de p̄ſum. c. j. ⁊ i glo. ⁊ extra de homi.
c. fi. ⁊ qđ maius eſt ſcḋm Hoſti. ⁊ Goff. q̄ ad
torneamēta accedūt animo pugnãdi: nō ta
men ip̄i pugnant: ſi aliq̄ ibi occiſi fuerint:
non debēt tales ad ordinē ꝓmoueri: qꝛ ad
rē cōdemnatã ⁊ ꝓhibitã acceſſerūt. Deni/
qꝫ ſi q̄s ibi venerit nō pugnãdi animo ſꝫ ex
alia honeſta cauſa: puta debitū petēdi vel
cū alijs loquēdi: ſi talis caſu obierit nō de/
bet illi denegari ſepultura: vt patet. e. t. c.
ij. vbi loquit̃ de q̄dã q̄ caſu ſub equo mor/
tuus fuit: vt dicit glo. nec etiã denegat̃ illꝭ
qui vadūt illuc ſolū cauſa curioſitatis ad
videndū. Deniqꝫ queri pōt de duello qđ
eſt ſingularis pugna int̃ aliquos ad ꝓba/
tionē veritatis inuēta: ſcꝫ vt qui vicerit ꝓ/
baſſe intelligat̃: ⁊ qui nō vicerit i ꝓbatiōe
defeciſſe putet̃: qđ dicit̃ alio nomīe mono
machia. i. ſingularis pugna: vtrū ſcꝫ talis
pugna ſit licita: p̄ſertim cū dauid talem pu
gnã inijt: vt patet. j. Reg. xvij. ⁊ magnam
ex hoc cōſecutus eſt gl'iam ⁊ cōmendatio/
nē in ſcriptura: Unde ⁊ ecclia eã tolerare

videt᷑. Ad h᷑ rñdet Alex. de hal᷑. vbi. ſ. ꝙ
exiſtentes in ꝓpoſito duellum acceptãdi:
ſtant in ſtatu mortalis peccati: nec ſolum
duellũ acceptãtes: ſed etiã ꝑcipiẽtes vl᷑ au
ctoritatẽ cõferẽtes: ſacerdotes arma bene
dicẽtes: oẽs etiã aſſeſſores ꝯſiliũ: auxiliũ:
vl᷑ fauorẽ tribuẽtes: ⁊ ſi cõtingit aliquẽ in/
terfici: oẽs illi efficiũt᷑ irregulares: nec eñ
lex noua monomachiã admittit: licet eccle
ſia tolerat: ſic̃ meretrices ⁊ vſurarios: nec
mirũ cũ ſit ꝯtra ꝑceptũ illud Deut. vj. Nõ
tẽptabis dñm deũ tuũ: contra quod nullo
modo faciendũ eſt: vt patet. xxij. q. ij. c. q̃ri
tur. Qꝛ aũt eccl'ia nõ recipit patet. ij. q. v.
c. monomachiã vero in legẽ nõ aſſumimuſ
quã ꝑceptã eẽ nõ reperimus: quã licet iniſſe
quoſdã legamus: ſicut ſanctũ dauid ⁊ go/
liã ſacra ꝓdit hiſtoria: nunq̃ȝ tñ vt ꝓ lege
teneat᷑ alicui diuina ſanxit auctoritas: cuȝ
hic ⁊ hmõi ſectãtes deũ ſolũmodo tẽptare
videant᷑. Similit᷑ expꝛ'ſſe ꝓhibet᷑ in lege ſe
culari. C. de gladiatoribꝰ. l. vnica. Nec ob
ſtat ꝯtraria ꝯſuetudo. qꝛ ſm Hoſt. ⁊ Ray.
Nulla ꝯſuetudo. vel verꝰ corruptela põt
aliquẽ excuſare: qꝛ diuturnitaſ tẽpoꝝ non
minuit peccatũ ſed auget: nec factũ dauid
excuſare poteſt imitãtẽ: qꝛ priuilegia pau/
coꝝ nõ faciũt legẽ cõmunẽ: vt dicit Hiero.
Unde pie ꝑſumit᷑ hoc feciſſe dauid inſtin/
ctu diuino. Qꝛ ſi obijcit᷑ de innocẽte q̃ ac/
cuſat᷑ de crimine ad mortẽ: qui ſi duellum
recuſauerit ſtatim ſuſpẽdit᷑: modo durum
videt᷑ diffinire ꝙ teneat᷑ potiꝰ ſuſtinere ſe
ſuſpẽdi q̃ȝ in duello ſe defendere. Ad h᷑ re/
ſpon. Alex. de hal᷑. vbi. ſ. declinãs ad hãc
opinionẽ: ꝙ nullo caſu licet duellũ offerre
nec oblatũ ſuſcipere: cũ in lege ciuili ſit ꝓ/
hibitũ: ⁊ eiꝰ ꝓhibitio in canone approba
ta: verũtamẽ q̃ iudice deferẽte duellũ inui
tus ſuſcipit ⁊ cõmittit excuſat᷑ a tanto ſed
nõ a toto: qꝛ metꝰ ille peccatũ attenuat: nõ
tñ penitus excludit: qꝛ potiꝰ deberet omnia
mala pati q̃ȝ mortali ꝯſentire peccato: vt
patet. xxiij. q. v. c. ita ne. Qꝛ ſi querit᷑ er
go ne ſuſtinebit innocẽs in cauſa crimina
li ſe ſuſpendi in cõfuſionẽ ꝓpriã ⁊ generis
ſui ⁊ patrie ſcandalũ. Rñdet Alex. ibidẽ
credo ꝙ ſic in iſto caſu cũ ꝯfeſſione ſue in/
nocentie ⁊ humili reputatiõe ſe. ſ. iſta ſuffi/
cienter al's meruiſſe. Deniqȝ generaliter
notandũ eſt ꝙ nõ ſolũ omnes torneamẽtiſ
duellis vl᷑ ſimilibꝰ in iure ꝓhibitis iniiſtẽ
tes peccãt mortaliter: ſ etiã omnes ex deli
berato ꝓpoſito ad hoc ꝯueniẽtes: vt ꝑſo/
nali ꝑſentia in his ſenſus ⁊ affectus ꝓpri/
os obleſtẽt: qꝛ tales nulli dubiũ quin con
ſentire iudicant᷑: dicit eñ apl'us ad Ro. j.
qui talia agunt digni ſunt morte nõ ſolum
qui faciũt ſed q̃ ꝯſentiũt faciẽtibꝰ. Aliq̃
vero ludi licet nõ ſint ꝓhibiti ſunt tñ illici
ti: eo ꝙ ſunt mltũ ꝑnicioſi ſaluti corꝑis vl᷑
anime: ſicuti chorea: haſtiludia ⁊ ſimilia:
q̃bus cõcomitantur infinita pctã: eo ꝙ ꝓ/
ximis ingerũt occaſiões pctõꝝ: vt exempli
gratia: licet choree cũ debita moderatione
facte ſcȝ tẽpoꝝ: locoꝝ: ꝑſõaꝝ: modoꝝ intẽ/
tionis cauſe ſimiliũqȝ q̃ ad eandẽ modifi/
cationẽ requirunt᷑ excuſari poſſent dum
ſic reducerent᷑ ad virtutẽ eutropolie: ſȝ vt
in pluribus in choreis occurrũt oĩa oppoſi
ta requiſitis ad hoc vt licite redderent᷑:
nã eoꝝ itentio frequẽter ꝑuerſa eſt: ſcȝ ad
oſtentationẽ ſupbie: vane glie: vane con/
placẽtie: ad ꝓuocationẽ turpiſſimi amoꝝ:
⁊ deteſtãde libidinis: vt placeãt ⁊ illiceãt
vt cõcupiſcant᷑ ⁊ cõcupiſcãt. Hinc dic̃ Hie
ro. in quadã omel᷑. Non credo viro ſi dicit
ſe illeſum euaſiſſe a ſpectaculis taliũ cũ da
uid ex eo ꝙ vidit betſabee lauãtẽ ſe ad li/
bidinẽ ꝓuocatus eſt. Et iteꝝ Hiero. ad eu
ſtochium. Si vir vl᷑ mulier ſe ornauerit: ⁊
vultus hominũ ad ſe ꝓuocauerit: ⁊ ſi nul
lũ nõ ſequat᷑ damnũ: iudiciũ tñ patiet᷑ eter
nũ: qꝛ venenũ attulit ſi fuiſſet qui biberet:
vnde ⁊ oẽs aſtãtes exinde maculant᷑ ⁊ gra
uiter offendũt: vt patet. lxxxvj. di. c. vidẽt
homĩes venatores ⁊ delectant᷑: ve miſeris
ſi ſe nõ correxerint: qui eñ venatorẽ vidẽt
⁊ delectant᷑: videbunt ſaluatorẽ ⁊ triſtabũ
tur: vide glo. nec eſt deteſtabilior venatio
q̃ȝ vanitatis ⁊ impietatis: ſicut qñ ſunt tẽ/
pora ſanctiſſima: vtpote celebria loca reli
gioſa: vt monaſteria perſone deo dicate:
geſtus ⁊ modi diſſoluti ⁊ libidinoſi: cantꝰ
laſciui ⁊ luxurioſi: ⁊ ſic in oĩbus videt᷑ eſſe
quedã idolatria ⁊ cultꝰ demonũ: qui mul/
tis laqueis vtunt᷑ ibidẽ. ſ. geſtu: tactu: nu/
tu: cantu: viſu: colloquio ⁊ ſimilibꝰ quibꝰ
letale venenum diffundũt animaꝝ. Unde
q̃rit Alex. de hal᷑. in. iiij. ſuo vtrũ choreas
ducenteſ admitti poſſũt ad ſacrã cõmunio
nẽ hoc eſt vtrũ ſtant in ſtatu dãnatiõis: ꝑ/
ſertim cũ nõ legat᷑ ſimplr ꝓhibitũ: nec le/
ge diuina: nec lege nature: nec etiã lege po
ſitiua. Ad hoc rñdet ibidẽ ꝙ choreatrices
quibus innoteſcũt mala que ex vſu chorea
rũ ꝓueniũt: ſiue ex ꝓpria induſtria vl᷑ ex/
perientia vl᷑ ex ꝑdicatiõe: ⁊ nihilominꝰ illõ

exercẽt ex ꝯſuetudine mortalit᷑ peccãt mul
tiplicit᷑ ⁊ grauiter. Primo quidẽ quia ad
hoc ſe ornãt vt placeãt ⁊ cõcupiſcant᷑. Se/
cundo qꝛ ad hoc accedũt vt ſenſualitates
viles amores aut carnalia deſideria voue
ant. Tertio qꝛ geſtibus: nutibꝰ: cantibus
⁊ ſimilibus ſe ⁊ alios ad laſciuiã ꝓuocant
⁊ ꝓuocari deſiderant: alios carnalit᷑ affe/
ctant ⁊ affectari deſiderant. Quarto quia
his ⁊ ſimilibꝰ ſabbata violãt ⁊ in cõtume
liã dei totaliter demõibus dedicãt: ſequũ/
tur ⁊ infinita alia peccata: nec fere ſubter/
fugere poteſt vllũ peccati genꝰ qȯ non ſeq̃
tur hanc peſtẽ. Merito fuit hec ꝑma obla
tio ſathane in vitulo ꝯflatili: qꝛ nulla deo
cõtumelioſior: diabolo acceptior: oẽs etiã
aſtãtes peccatoꝝ multiplici veneno infici/
ens. Si vero mulier aliqua raro ⁊ inuite ſe
miſcet hmõi choreatricibꝰ: nõ audeo diffi/
nire ꝙ peccet mortalit᷑: nec illam a peccato
mortali aſſecurare: cũ igerat ſe periculo ꝓ/
uocãdi colludẽtes ⁊ aſſiſtẽtes ad libidinẽ
⁊ vitiũ ac ꝯſuetudinẽ choreatricũ approba
re videat᷑: eſtimo tñ inquit ꝙ qñqȝ aliquaſ
excuſat a peccato mortali: ſimplicitas ino/
centia ⁊ puritas intentiõis: vtpote illas q̃
nõ intendũt niſi ludũ: penitus ignorãtes
ex hoc aliqȯ periculũ ex tali ludo alicui ꝓ
uenire: ſed vbi talis inueniri põt: cũ laſci/
uia corporis ſemꝑ indicet vl᷑ nutriat laſci/
uiam mẽtiſ: ſicut dicit Ambro: li. j. de offi.
caueamus nedũ laxare animũ volumꝰ ſol
uamus omnẽ armoniã quaſi ꝯcentũ quen
dã bonoꝝ opeꝝ: vſus eñ cito inflectit na/
turã. Hinc ꝯcludit Chryſ. ſuꝑ illud Mat.
xiiij. Die autẽ natalis: ꝙ vbi ſaltatio ibi
diabolus: neqȝ eñ deus ad hoc nobis de/
dit pedes: ut cuȝ camelis ſaltemus: ſed vt
cũ angelis chorũ faciamus: in ſaltibꝰ letã
tur demoneſ ⁊ exultant miniſtri demonũ:
nimirũ cũ vndiqȝ vulnerant᷑ corda collu/
dentiũ: muliebrẽ eñ affectũ indicat libent᷑
cũ mulieribꝰ ꝯuerſari: Unde refert Uale/
rius: ꝙ cũ q̃dã ſtoicus audiẽte Pythago
ra diceret: mallẽ eſſe cũ mulieribꝰ q̃ȝ cũ phi
loſophis ꝯuerſari: ⁊ ſues inq̃t libentiuſ in
ſceno q̃ȝ in pura aqua verſant᷑: vnde ꝯclu/
dit ibidẽ Alex. ꝙ iſte ludꝰ ꝓhibitus ẽ (licȝ
ex ꝯſequẽti) in ꝑcepto de obſeruatione ſab/
bati. Quidã etiã ludi ſunt liciti ⁊ ſm le
ges ꝑmiſſi: ſicut illi qui fiunt ſimplicit᷑ cau
ſa virtutiſ exercẽde: ⁊ nõ ſunt ꝑnicioſi ani
me vl᷑ corpori: nã ꝙ canones torneamenta
ꝓhibent: ex eo venit ꝙ ex illis ludis mort᷑
hominũ ⁊ animaꝝ ꝑicula ſepe ꝓueniunt:
⁊ eadẽ rõe omnes alij ludi ſm ſe liciti ſi ex
aliquibus circũſtantijs talia ꝑicula veriſi
milit᷑ inde venire poſſent illiciti reddunt᷑:
qꝛ vbi eſt eadẽ ratio idem ius eſſe debet.

Deniqȝ queri poteſt vtrũ baliſtarij mor/
taliter peccent ludũ ſuũ vl᷑ artẽ illã freq̃n/
tanteſ: preſtim cũ dꝛ ex᷑ de ſagitta. c. artẽ il
lã mortiferã ⁊ odibilẽ baliſtarioꝝ ⁊ ſagit/
tarioꝝ aduerſus chriſtianos ⁊ catholicos
exerceri: de cetero ſub anathemate ꝓhibe
mus: exercẽtes aũt ea que ſub anathema/
te ꝓhibent᷑: dãnationẽ anathematis icur/
runt ⁊ ideo vident᷑ peccare mortalit᷑. Ad
h᷑ rñdet Alexã. de hal᷑. vbi. ſ. ꝙ baliſtarij
ſagittarij ⁊ alij pugnatores quolibet armo
rũ genere licite ꝯtra ſaracenos vti poſſunt
ſed nõ ꝯtra chriſtianos vt dicit hec decre/
talis ꝙ ſane intelligit᷑ in bello iniuſto: vt
dicit glo. licet eñ corpora ꝓpria ⁊ poſſeſſio/
nes iuſte poſſeſſas hmõi armis tueri ⁊ cu/
ſtodiri: dico ergo ſine ꝑiudicio ꝙ in bello
iuſto licet eiſ vti ad ſui ⁊ ſuoꝝ ⁊ maxĩe rei/
publice defẽſionẽ: ar. xxiij. q. ij. domꝰ. vbi
manifeſte declarat ꝙ in iuſto bello nihil i/
tereſt vtrũ aꝑte vel ex inſidijs q̃s pugnet:
cui tñ bellare fas eſt: dũmodo tñ fidẽ non
rumpamꝰ hoſti: vt dicit ibidẽ glo. tales er
go q̃ ſe exercent in arte illa cũ debitis cir/
cũſtantijs nõ habẽtes ꝓpoſitũ eis aliquan
do velle vti niſi in neceſſitate iuſti belli nõ
peccãt mortalit᷑: q̃ tñ indifferent᷑ ꝓpoſitum
habẽt vtẽdi talibus in bello iuſto ſiue in/
iuſto nõ excuſant᷑ a mortali: qꝛ grauit᷑ pec
carẽt: tã ꝓpter bellũ iniuſtũ q̃ȝ ꝓpter inter/
dictionẽ anathematis: qꝛ nõ ſine cauſa ar/
ma talia ſunt iterdicta: ⁊ ideo tale ꝯceptũ
i ꝓpoſito nõ caret mortali pecccato: cũ oĩa
mortalia affectu ⁊ propoſito qualicũqȝ cõ/
ditione occurrente cõfirmata iã intelligũ/
tur patrata: ſaltem in corde ⁊ formalit᷑: qȯ
a nobis auertat ieſus chriſtus.

De vitio gule quod perpetrat᷑ quiqȝ modis: ⁊ de ebrietate ac peccatis inde ſeq̃ntibꝰ: Ser. IIII

m Emento vt diem ſabbati ſanctifices Exo. xx. Se
cundum autẽ vitium quod ſpe/
cialit᷑ diebꝰ feſtiuis frequẽtatur ſunt volu
ptates ⁊ cõmeſſatiões: ꝑſerti i gula ⁊ vora
citate ac ebrietate: cũ tñ dicat aplꝰus: Nõ
i cõmeſſatiõibꝰ ⁊ ebrietatibꝰ: nõ i cubilibꝰ.

⁊ impudicitijs: ſed induimini dñm noſtrū
ieſum chriſtū. Ad hoc eñ feſta ſunt inſtitu
ta: vt recupemus in illis ꝑdita dieb⁹ fe/
rialib⁹ ꝓpter occupatiõnē terrenoꝝ q̄bus
impedimur a cõtemplatiõe ⁊ deſiderio ce/
B leſtiū. Ad euidentiā igit̃ gule que ṗnci/
pale dominiū dieb⁹ illis obtinet. Primo
queri poteſt: vtrū gula ſit peccatū mortale
vel veniale: ṗſertim cū dicit Aug⁹. in ſer/
mone de purgatorio: quotiēs aliq̄s ī cibo
aut potu plus accipit q̄ neceſſe eſt: ad mi/
nuta peccata nouerit ꝑtinere: ſed hoc ꝑti/
net ad gulam: ergo videt̃ eſſe veniale: imo
videt̃ nullū eſſe pctm̄: dicēte dño Matth.
v. Quod intrat in os nõ coinq̄nat homi/
nē. Ad hoc rñdet ſanctus Tho. ſcḋa 2ᵉ. q.
clxviij. q̄ gula nõ nomiat quēlibet appeti/
tū edendi ⁊ bibendi: ſed nomiat appetitū
inordinatū qui. ſ. appetitus inordinat⁹ di/
cit̃ ex eo q̄ recedit ab ordine rõnis: in quo
bonū virtutis moralis cõſiſtit. Ex hoc aūt
aliquid dicit̃ eſſe peccatū qḋ ꝯtrariat̃ vir/
tuti: ſicq̄ manifeſtū eſt q̄ gula peccatū eſt:
ſed q̄ gula nõ cõſiſtit in cibi ſubſtātia ſed ī
inordinata cõcupiſcentia: ideo dicit dñs:
qḋ intrat in os. ſ. ꝑ modū cibi ſm̄ ſuā ſub/
ſtantiā ⁊ naturā nõ coinq̄nat hominē: ſed
inordinat⁹ appetitus: nam ſi q̄s excederet
in quātitate cibi: nõ ꝓpter cibi cõcupiſcen
tiā ſed eſtimās id ſibi neceſſariū: nõ ꝑtinet
hoc ad gulā ſed ad aliquā imperitiā: ſed h̄
ſolum ꝑtinet ad gulā: q̄ aliq̄s ꝓpter cõcu/
piſcentiā cibi delectabilis ſcienter excedat
menſurā in edendo. Cum ergo vitiū gule
ꝓprie cõſiſtat in inordinata cõcupiſcentia
ſciendū eſt: q̄ ordo rõnis ipſam cõcupiſcē/
tiā ordinātis tolli poteſt dupliciter. Primo
mõ q̄tum ad ea que ſunt ad finē: put. ſ. nõ
ſunt ita cõmenſurata: vt ſint fini debito ꝓ/
portionata: vtpote q̄ nimis q̄rit delectati/
ones ciboꝝ: ⁊ ꝓpter hoc in quātitate debi
tā menſurā excedit: nõ tamē ita q̄ ꝓpter h̄
faceret aliq̄d cõtra legem dei: ⁊ tunc eſt ve
niale peccatū: ⁊ ſic intelligit̃ verbū Aug.
ṗus poſitū. Secūdo mõ q̄tum ad ipm̄ fi/
nem: put. ſ. hominē auertit ipa cõcupiſcē/
tia a fine debito ⁊ preſertim a fine vltimo:
qḋ quidē cõtingit q̄ñ delectationi gule in/
heret homo tanq̄ fini ꝓpter quē deū ꝯtē/
nit: paratus. ſ. agere cõtra diuina ṗcepta:
vt delectiões hmõi aſſequat̃: ⁊ tūc eſt mor
tale peccatū: ⁊ ſm̄ h̄ ꝑ quādā reductionē
opponit̃ ṗcepto de ſanctificatiõe ſabbati ī
quo ṗcipit̃ quies ī vltimo fine. Ad maiorē
aūt euidentiā notandū: q̄ quinq̄ ſpecies
gule ponūt̃ a beato Grego. iij. moral. ⁊ ha/
bet̃ de cõſe. di. v. c. quiq̄ modis nos vitiū
gule tangit. Prim⁹ modus eſt q̄ñ q̄s horā
comedendi ṗuenit: ⁊ hoc ꝓpter impatien/
tiā expectandi debitū tempus: niſi neceſſi/
tas in cauſa fuerit: ſicut Jonathas filius
ſaul qui ꝓpterea mortis ſententiā accepit:
vt patet. j. Regū. xiiij. talis eñ timere põt
illam maledictionē: de qua dicit Eccs. x.
Ue tibi terra cuius rex puer eſt: ⁊ ṗnceps
mane comedunt: ꝑ terrā intelligit̃ hõ qui
terra eſt ⁊ in terrā ibit: rex eſt liberū arbi/
triū qḋ animā habet regem: ṗncipes ſunt
ſenſualitates ⁊c̄. Silr̃ ſub iſta ſpecie gule
continet̃ cū quis nimis frequēter cibū ſu/
mit: q̄ ſufficit homī ſano bis in die cibum
ſumere: ⁊ frequēs ſumptio cibi nociua eſt
corpori niſi labor magnus exigeret refici
frequētius. Unde generaliter ſpecies illa
gule nõ eſt peccatū: niſi voluptas cibi ſit ī
cauſa. Si nāq̄ fuerit in aliqua neceſſitate
infirmitatis vel itineris vel hmõi nullum
peccatū erit. Ceterū q̄ñ voluptas eſt ī cau/
ſa: nõ tamē eſt adhuc mortale peccatū niſi
fuerit a deo inordinat⁹ ⁊ imoderat⁹: q̄ hõ
ſequeret̃ eū etiā ſi eſſet cõtra dei vel eccĺie
ṗceptū. Secūdus modus eſt cū q̄s cibaria
nimis delicata: ṗcioſa vel ſumptuoſa req̄/
rit ſm̄ ſtatū ſuum: vt patet de populo iſra/
elitico carnes delicatas deſiderāte ī here/
mo: nec erāt ꝯtenti bobus ⁊ ouib⁹ ꝓprijs:
quib⁹ dñs cõtulit aues regias: vt pꝫ Nu/
meri. xj. ⁊ de diuite epulone qui epulabat̃
quotidie ſplendide: Luc̄. xvj. cõtra quos
ꝯſulit Hiero. in epĺa ad paulinā. Sit vilis
⁊ veſꝑtinus cibus olera ⁊ legumia: inter/
dūq̄ piſciculos ꝓ ſummis ducas delitijs:
qui chriſtum deſiderat ⁊ illo pane veſcit̃:
nõ querit magnoꝑe quomõ de ṗcioſis ci/
bis ſtercus cõficiat. Hic queri põt: vtrū
ſumerere ṗcioſa ⁊ delicata cibaria ſit pec/
catū. Ad hoc dicendū: q̄ ſi ſumunt̃ ex ne/
ceſſitate infirmitatis vel debilitatis aut ṗ/
ſtine cõſuetudinis nõ eſt peccatū: cum hoc
Aug⁹. in regĺa ſua cõcedit: nec etiā pecca/
tū eſt ṗparare cibaria iuxta cõdecentiā ſui
ſtatus ⁊ cõmunē ꝯſuetudinē patrie dūmõ
appetitus nõ fuerit inordinat⁹. Aū Greg.
iij. moral. Nõ cibus ſed appetitus in vitio
eſt: vnḋ ⁊ lauciores cibos plerūq̄ ſine cul/
pa ſumim⁹: ⁊ abiectiores nõ ſine reatu cõ/
ſciētie deguſtam⁹: ⁊ exemplificat de helia:
qui carnes ſine culpa comedit in heremo:
⁊ de Eſau qui comedēs eſcā viliſſimā gule
vitio victus erat in ſeculo. Unḋ Aug⁹. ſuꝑ
illud Roma. xiiij. Noli ꝓpter eſcā deſtrue/
re opus dei oīa mūda mūdis: dicit: Nõ ꝓ/
pter porcū ſed ꝓpter pomū ṗmus hõ mor/
tē inuenit: ⁊ eſau ṗmatū ſuū nõ ꝓpter gal/
linā ſed ꝓpter lenticulā perdidit. Scio eñ
Noe oē gen⁹ carnis qḋ cibo eēt viui mā/
ducare cõceſſū: Heliā carnis cibo refectū:
Johem mirabili abſtinētia ṗditū aīalib⁹:
id eſt locuſtis in eſcā cedētib⁹ nõ fuiſſe pol
lutū: ⁊ ſcio eſau lēticule cõcupiſcētia dece/
ptū: ⁊ dauid ꝓpter aque deſideriū a ſeipſo
reṗhenſum: ⁊ regē noſtrū nõ de carne ſ; de
pane tēptatū: hec ille. Uerūtñ ſi ſine cauſa
rõnabili nimis delicata ⁊ ṗcioſa cibaria re
q̄reret ſm̄ ſtatus ſui cõdecētiā: peccatū in/
curreret: q̄ tūc eſſet in eā appetit⁹ imoderā
tia: nõ tñ eſſet mortale niſi adeo talis appe
titus eſſet effrenat⁹: q̄ etiā ꝯtra dei ⁊ eccĺie
ṗceptū cibis ſtatui vel tpi aut cõditioni nõ
cõpetētib⁹ veſci parat⁹ inueniret̃: aut etiā
ad ſatiſfaciēdū in his ꝓprijs cõcupiſcētijs
vltra bonoꝝ ſuorum facultates ſe debitis
onerare nõ verent̃: q̄ ſic creditores de ſo/
lutiõe defraudarent̃. Terti⁹ modus eſt cū
quis in comedēdo vel bibēdo nimis mēſu
rā excedit ſicut ſodomite: quoꝝ peccatū fuit
abūdātia panis: Ezech. xvj. Hec fuit iniq̄/
tas ſodome ſororis tue: ſaturitas panis ⁊c̄.
⁊ hoc q̄tū ad cibū cõtingere ſolet vt ī plu/
ribus ex diuerſitate ferculoꝝ: eo q̄ appeti
tus imoderat⁹ affectat ex omnib⁹ deguſta/
re. Dicit eñ Seneca: Faſtidiētis eſt ſtoma
chi multa deguſtare q̄ vbi varia ſunt ⁊ di/
uerſa inquināt nõ alunt. Et Hugo dicit in
ſuo clauſtrali: q̄ tanta ſollicitudine ciba/
ria ṗparant̃ vt deuoratis q̄ttuor vel q̄nq̄
ferculis prima non impediūt nouiſſima: ⁊
cum ſtomachus iam crebris ructib⁹ ſe re/
pletū indicat: nondum tamē curioſitas ſa/
tiat̃: iſti vident̃ colere ventrē tanq̄ deum:
cui⁹ templū eſt coquina: altare menſa: mi/
niſtri coci: imolate pecudes cocte carnes:
fumus incenſoꝝ odor ciborum vel ſapoꝝ:
hec ille int̃ alia: iſta tñ tertia ſpecies nõ eſt
peccatū ſi nõ ſumit̃ ſcienter vltra ꝓportio/
B nem ſumētis. Q̄tum autē ad ſupfluita/
tem potus queri poteſt: vtrum ebrietas ſit
mortale peccatū: ṗſertim cū dicit Seneca
lxxxiij. epiſtola: q̄ nihil aliud eſt ebrietas
q̄ voluntaria inſania: que omne vitiū incē/
dit ⁊ detegit: ac obſtantē malis verecūdiā
remouet: ſed inſania volūtaria videt̃ eſſe
peccatū. Ad hoc reſpondet Archid. xxxv.
di. in. c. ſexto die. ſuꝑ verbo ebrietas: q̄ ma
lum ebrietatis ſine culpa cõſiſtit in imode/
rata ⁊ inordinata cõcupiſcētia ⁊ vſu vini.
Hoc autē cõtingere poteſt tripliciter. Uno
modo ex hoc q̄ neſcit potū eſſe imoderatū
inebriare potentem: vt cum ignorat potus
fortitudinē ⁊ hmõi: ⁊ ſic inebriatio poteſt
fieri ſine peccato: ṗcipue ſm̄ Tho. ſcḋa 2ᵉ
q. cl. ſi nõ cõtingat ex hominis negligētia:
⁊ ſic Noe credit̃ inebriat⁹ fuiſſe: vt patet
in dicto. c. ſexto die. vbi ſequit̃: in ṗncipio
generis humani ignorabat̃ ebrietas: prim⁹
Noe vineā plantauit: denudauit naturā:
ſed ignorabat potentiā: itaq̄ vinū nec ſuo
peꝑcit auctori: ſed illius ebrietas nobis
ſuadet ſobrietatē: ſemel inebriat⁹ eſt noe.
vbi malum ebrietatis cognouit: iumentū
ſuum ad remediū tempauit: nec effudit ad
vitiū: hec ibi. Alio mõ ex hoc q̄ quidē ꝑci/
pit quis potum eſſe potentē ⁊ imoderatū:
non tamē eſtimat illum inebriare potentē:
ṗſertim q̄tum ad ꝑſonam ſuam: quia ſpe/
rat ſe de hoc ṗcauere: ⁊ tūc ebrietas eſt ve/
niale malus vel min⁹ ſm̄ quātitatē exceſ/
ſus: q̄ ibi cõcomitat̃ aliqua inordinata cõ
cupiſcētia: ex qua ſequit̃ inordinat⁹ vſus
vini ſm̄ exceſſum: ⁊ hoc mõ loth credit̃ in/
ebriatus fuiſſe: ṗſertim vice ſecūda: de quo
in dicto. c. ſexto die: ſubdit̃. Legimus etiā
q̄ patrē loth iebriauerūt filie: ⁊ infra: fuit
itaq̄ ebrietas origo inceſti cõcubitus peſſi
me regeneratricis part⁹ deterior. Tertio
mõ quādo quis aduertit potū eſſe imode/
ratum ⁊ inebriantē: ⁊ tñ vult magis ebrie/
tatem incurrere q̄ a potu abſtinere: ⁊ talis
ꝓprie dicit̃ ebrius: ⁊ eſt mortale peccatū: q̄
mortalia recipiūt ſpeciē nõ ꝓ illis q̄ ꝑ acci/
dens ṗter intentionē eueniūt: ſed ab eo eſt
ꝑ ſe intentuꝫ: nam ſm̄ hoc homo volens ⁊
ſciens priuat ſe vſu ratiõis quo ſm̄ virtu/
tem operat̃ ⁊ peccata declinat: ⁊ ſic ꝑiculo
peccandi ſe cõmittens mortaliter peccat.
Hinc dicit Ambro. li. de patriarch. vitan/
dam dicim⁹ ebrietatē ꝑ quā crimina caue/
re nõ poſſumus: nam que ſobrij cauem⁹ ꝑ
ebrietatē omittimus: idem Tho. Pre/
terea ſm̄ archid. in diſt. iiij. c. denicq̄. come/
dere pl⁹ iuſto ex certa ſcĺa: mortale pctm̄ ē:
q̄ ꝓpriā ledit naturā: ſciens ⁊ volens ꝯtra
naturā ingurgitās. Si ṽo vltra q̄ debeat
quis bibit vel comedit ꝓpter appetitū vel
delectationē veniale peccatū eſt: cõcordat
Aſteñ. li. ij. ti. xliij. addens q̄ quādo quis

multū comedit vel bibit ſm medicine con
ſiliū ad vomitū pūocandū: nō eſt reputā/
dus ſupfluus cibus vel potus: ⁊ dic̄ Tho.
ſcd̄a 2ᵉ.q.cl.in hoc caſu nō eſſe peccatū: qꝛ
licꝫ talis cibus vel potus eſſet ſupfluus ſa
no: nō tamē infirmo: ſed tamē ꝓpter hanc
cauſam nō debet dari potus vſqꝫ ad ebrie/
tatē: qꝛ tūc nō excuſaref a peccato. Deniqꝫ
ebrietas aſſidua q̄ ē hebetudo mētis inin/
ſte: id eſt mala qualitas: ad quaꝫ homo ſic
diſponit̄: ꝙ ſepe ſit diſpoſitꝰ ⁊ p̄paratꝰ ad
inebriandū ⁊ aſſidue deſiderat inebriari:
non ſolū eſt mortale peccatū ſed etiā dicit̄
grauiſſimū: ſaltē ex ꝑte effectus cōſequen/
tis. Dicit enī Augꝰ. in ſermone quodā: ꝙ
ebrietas eſt blādus demon: dulce venenū:
quā q̄ habet ſeip̄m nō habet: quā qui facit
peccatū nō facit: ſed ip̄e totus eſt peccatū.
Hinc p̄cipit̄ diſt. xxxv. c. ep̄s aut p̄ſbyter
aut diacon⁹ alee atqꝫ ebrietati deſeruiens:
aut deſinat aut certe deponat̄: ſubdiacon⁹
aūt aut lector vł cantor ſilia faciēs deſinat
aut cōione p̄uet: ⁊ ſi deſinit nō tñ ſine peni
tētia liber euadit: qꝛ p̄cipit̄ ibidē ex cōcil.
agathen̄. c. ante oīa clerici vetet̄ ebrietas:
qꝛ vitiorꝫ omniū fomes ac nutrix eſt: itaqꝫ
eū quē ebrioſum eſſe cōſtiterit vt ordo pa/
tit̄: aut. xxx. dierū ſpacio a cōmunione ſb/
moueat̄: aut corporali ſubdat̄ ſupplicio:
glo. xl. ictus vno minus: ⁊ qꝛ cōiter ebrie/
tas ex equalibus potibꝰ euenire ſolet: idō
mater eccleſia potus equales ꝓuide phi/
bere ſtatuit: vñ dicit̄ extra de vi. ⁊ ho. cle.
a crapula ⁊ ebrietate omnes clerici diligē/
ter abſtineāt: vnde vinū ſibi tempent et ſe
vino nec ad bibendū quiſpiā incitet̄: cum
ebrietas ad mētis ducat exiliū ⁊ libidinis
ꝓuocet incentiuū. vñ illū abuſum penitus
decreuim⁹ abolendū: quo ī quibuſdā ꝑti/
bus ad potus equales ſuo mō ſe obligant
potatores: ⁊ ille iudicio taliū plus laudat̄
q̄ plures inebriat ⁊ calices fecūdiores ex/
haurit: ſi q̄s autē ſup his ſe culpabilē exhi
buerit niſi a ſuꝑiore cōmonitꝰ ſatiſfecerit
ab officio vel bn̄ficio ſuſpendat̄: hoc ibi.
Deinde queri pōt: vtrū ebrietas excuſat
peccatū ſequēs: p̄ſertim cū dicit ph̄us. iij.
Ethi. ꝙ ebrius meret̄ duplices maledicti/
ones. Ad hoc r̄ndet Aſten̄. ⁊ Hein. boyc:
poſt eum: ꝙ in ebrietate duo ſunt attēden/
da. ſ. defectꝰ cōſequēs ⁊ actus p̄cedēs. Ex
ꝑte q̄ defectꝰ cōſequētis in quo ligat̄ vſus
rōnis: habet ebrietas excuſare pctm̄: inqꝫ/
tū cauſat inuolūtariū ꝑ ignorantiā. Sꝫ ex
ꝑte actus p̄cedētꝭ videt̄ eſſe diſtinguēdū:
qꝛ ſi ex actu illo p̄cedēte ſubſecuta eſt ebri/
etas ſine peccato: tūc ſequēs culpa totalit̄
a peccato excuſat̄: ſicut forte accidit in loth:
q̄ excuſat̄ ab inceſtu ꝓpter ebrietatē: eo ꝙ
nō diſcernebat ꝙ eſſent filie eius: vt dicit
Augꝰ. li. xxiiij. ꝯ fauſtū: vnō. xv. q. j. c. in/
ebriauerūt loth filie eꝰ ⁊ ſe neſciēte miſcu/
erūt: quapropt̄ culpādus ē quidē: nō tātū
quātū ille inceſtꝰ: ſed quantū ebrietas illa
meret̄: vbi glo. nō erat tūc loth neſciens.
Natura enī nō patit̄ ꝙ aliq̄s neſciēs coe/
at: ſed dicit̄ neſciꝰ: qꝛ neſciebat eſſe filias
ſuas: credebat enī vxorē ſuā: qꝛ ī illo actu
ſenſum habebat ſꝫ nō diſcretū. Si aūt actꝰ
p̄cedens fuit culpabilis: ſic excuſat̄ non a
toto peccatū ſequēs: eo ꝙ reddit̄ volūta/
riū ex volūtate actꝰ p̄cedētis: ſed excuſat̄
a tanto: quia diminuit̄ ibi ratio volūtarij.
Qō aūt dicit ph̄us: ꝙ ebriꝰ meret̄ dupli/
ces maledictiōes: hoc pōt intelligi ꝓpter
duplex peccatū: vel dici pōt: ꝙ loquit̄ ſm
leges pietati: qui vtit̄. ij. Politic̄. ſtatuit
ꝙ ebrij ſi ꝑcuterēt plus punirent̄ q̄ ſobrij:
in q̄ videt̄ magis reſpexiſſe ad vtilitatē: vt
ſcꝫ iniurie cohiberent̄ q̄ ad veniam quam
oportet habere de ebrijs: eo ꝙ nō ſunt ſui
cōpotes: vñ Hein. boyc: extra de vi. ⁊ ho.
cleri. in. c. a crapula: dicit ꝙ qꝛ ex ebrietate
reſpublica multū dānificat̄: ideo etiā ſm
aliq̄s leges poſitiuas faciētes aliq̄ turpia
ex ebrietate: magis puniunt̄ q̄ ſi nō eſſent
ebrij: vt ab ebrietate ſe caueāt: immo dicit
ph̄us. iij. Ethi. Ebriū delinquētē teneri ad
duplicatas increpatiōes. ſ. ꝓpter ebrieta/
tem ⁊ ꝓpter delictū. Querit̄ q̄ ſi ebrius
hominē mutilet vel occidat: an efficit̄ irre
gularis: p̄ſertim cū dormiēs furioſus vel
infans hominē mutilās vel occidens non
efficit̄ irregularis: vt patet ī cle. de homi.
ſi furioſus: ergo ꝑ cōſeqnēs nec ebriꝰ. Ad
hoc dicendū: ꝙ talis irregularitatē incur/
rit: qꝛ ſi voluiſſet papa ſilr expſſiſſet ī dicta
cle. de ebrioſo: ſicut fecit de dormiēte infan
te vel furioſo. Quartꝰ modus eſt qñ ni/
mis ardēter vel auide ſumit: ⁊ h̄ ex inordi/
nata cōcupiſcētia qua totꝰ ſup cibū effun/
dit̄: ſic Eſau nimis ardēter cibū vilē cōcu/
piſcens peccauit: vt legit̄ Gen̄. xxv. Eccl.
xxxvij. Noli eſſe auidꝰ in omī epulatiōe: q̄
tñ auida ſumptio ſi ſit ex ſola natura nullū
eſt pctm̄: ſi vo tali delectatiōi pluſq̄ opor/
teat inhereat ē veniale: ꝙ ſi delectatio p̄po
nat̄ oībꝰ alijs: ſic̄ Eſau q̄ ꝓpter eſcā viliſſi

mā p̄mogenita vendidit ꝓpter qd̄ repro/
batus fuit: vt pꝫ Heb. xij. tūc eſt mortale.
Quintꝰ modus eſt qñ q̄s ſtudioſe ciba/
ria ſua p̄parat: ſic̄ legit̄ d̄ filijs Hely. j. Re
gū. ij. qui nō erāt cōtenti p̄paratiōe cōſue/
ta: ſed accipiētes carnes crudas coxerunt
cū delicatis ſalſamētis: vt latius pꝫ in ſer
monibꝰ de ieiunio: vbi agit̄ de gula: Con/
tra q̄s d̄r diſ. xlj. c. quiſq̄s. vbi ſequit̄: quiſ/
q̄s vo eis ſic vtit̄ vt metas conſuetudinis
bonorꝫ int̄ quos verſat̄ excedit: aut aliq̄d
ſignificat: aut flagicioſus ē. In omnibꝰ enī
talibꝰ nō vſus rerū ſed libido vtētis ī cul/
pa eſt: quicq̄d igit̄ locis: tpi ⁊ ꝑſonis cōue
niat diligēter attēdendū eſt ne temere fla/
gicia rep̄hendamꝰ: fieri enī pōt ꝙ ſine aliq̄
vitio cupiditatis vel voracitatis p̄cioſiſſi/
mo cibo ſapiēs vtat̄: inſipiēs aūt feridiſſi/
ma gule flāma in viliſſimū olus ardeſcat:
hoc ibi. Iſte modus q̄ veniale peccatū eſt
vel nullū: qñ. ſ. hoc requirit infirmitas vel
cōſuetudo vel honeſtas ſine dignitas ali/
cuiꝰ: in his enī omnibꝰ ſumēda ſunt: nō q̄
requirit voluptas: ſed q̄ reqrit neceſſitas:
⁊ ſi excedit int̄ venialia cōputat̄ ſm Aug.
Et iterꝫ dicit in li. cōfeſ. Quis eſt inq̄t dn̄e
q̄ nō excedit metas neceſſitatis aliqñ: ſi q̄s
eſt magnꝰ magnificet nomē tuū: nō ſū ego
dn̄e talis: hō peccator ſum: eſt aūt mortale
pctm̄ cū animꝰ totus ē deditꝰ tali cure: qm̄
hmōi ventrē ꝓ deo colit: ſic̄ ait apl̄s phil.
iij. Quos ſepe dicebā vob̄ ⁊ nūc flēs dico
inimicos crucis xp̄i: quorū deꝰ venter eſt:
quos irridet Alanꝰ li. de cōplanctu natu/
re dicēs: Hec peſtilētia: id ē gula nō vulga
ri hūilitate cōtenta ꝓfundiꝰ ſe porrigit ī p̄/
latos: q̄ ſalmones: lucios: ceteroſqꝫ piſces
equipollēti generoſitate preſignes: varijs
decoctionū cruciatos martyrijs baptizādi
adulterātes: officiū ſacri piperis fonte ba
ptizāt: vt ex tali baptiſmate baptizati mul
tiformē ſaporis gratiā cōſequāt̄ in eadem
mēſa terreſtre animal piperis inundatiōe
ſubmergit̄ piſcis natat ī pipere: auis eiuſ/
dem viſcoſitate ligat̄: dūqꝫ tot aīaliū gene
ra vno ventris ergaſtulant̄ in carcere: aq̄/
tile aīal secū pedeſtre: aereūqꝫ genꝰ ī eodē
ſepulcro intumulari mirant̄: quibꝰ ſi det̄
licētia exeundi egreſſum vix porte ſufficit
amplitudo. Et Hugo ī ſuo clauſtrali. Qui
dam nimis ſupſticioſum in p̄parandis ci/
bis ſtudium adhibent: infinita decoctio/
nū frixarum ⁊ cōdimentorū genera exco/
gitātes: modo mollia: modo dura: modo
frigida: modo calida: modo cocta: modo
aſſa: modo pipere: modo aleo: modo cimi/
no: modo ſale condita: ſm cōſuetudinem
p̄gnantiū mulierū deſiderantes: ita ꝙ ibi
deſudant cocorū artes ⁊c̄. Quod a nobis
auertat dn̄s noſter chriſtus ieſus.

De quinqꝫ filiabus gule q̄ ſunt hebetudo mentis: inepta leticia: multiloquiū: ſcurrilitas: ⁊ immū/dicia: Sermo V

Memento vt diem
ſabbati ſctifices. Exo. xx. Ad
pſecutionē vitij caſtrimargie q̄ri
poteſt: vtrum gula ſit vitiū capitale: p̄ſer/
tim cum vitia capitalia dicunt̄ illa ex qui/
bus alia oriunt̄ ſm rationē cauſe finalis:
ſed cibus circa quē eſt gula nō habet rati/
onē finis: quia nō ꝓpter ſe querit̄ ſed ꝓpt̄
corꝑis nutritionē. Ad hoc reſpōdet Tho. A
ſcd̄a 2ᵉ. q. cxlviij. ꝙ vitiū capitale dicit̄ ex
quo alia oriunt̄ vitia ſm rationē cauſe fi/
nalis: inquātum. ſ. habet finem multū ap/
petibilē: vnde ex eius appetitu homines
prouocant̄ multipliciter ad peccandū: ex
hoc autē aliquis finis reddit̄ multū appe/
tibilis: ꝙ habet aliquā de cōditionibus fe
licitatis: que eſt naturaliter appetibilis:
ꝑtinet autē ad rationē felicitatis delecta/
tio: vt patet in. j. et. x. Ethic̄. ⁊ ideo vitium
gule qd̄ eſt circa delectationes tactus: que
ſunt p̄cipue delectatiōes inter alias: cōue/
nienter ponit̄ int̄ vitia capitalia. Ad illud
autē quod obijciebat̄ de cibo: dicendū: ꝙ
ipſe cibus ordinat̄ ad aliquid: ſicut ad fi/
nem qui eſt cōſeruatio vite: ſed qꝛ ille finis
maxime dinoſcit̄ appetibilis: que nec ſine
cibo cōſeruari pōt: inde eſt ꝙ etiā ipſe cibꝰ
eſt maxime appetibilis: ⁊ ad hoc forte to/
tus labor humane vite ordinat̄: ſm illud
Eccl̄. vj. Omnis labor homīs in ore eius.
Cuiꝰ nimirū vitij capitalis quinqꝫ ſunt fi/
lie deteſtande: que ponunt̄ a beato Greg.
xxxj. moral̄. qd̄ ſic oſtēdi poteſt. Nam gu/
la proprie conſiſtit circa immoderatā dele/
ctionē que eſt ī cibis ⁊ potibus: ⁊ ideo illa
vitia inter gule vicina cōputant̄: q̄ ex imo/
derata delectatiōe cibi ⁊ potus cōſequunt̄
que quidē poſſunt accipi vel ex ꝑte anime
vel ex parte corporis: ex ꝑte namqꝫ ipſius
anime quadrupliciter accipiunt̄. Primo

quidē q̄tuz ad ratione͂ cuiꝰ acies hebetaꝛ ex imoderātia cibi ⁊ potus: ⁊ q̄tuz ad hoc filia gule poniꝛ hebetudo ſenſus circa intelligentiā: ꝓpter fumoſitates ciboꝝ ꝑturbātes caput: ſicut ecōtrario abſtinētia cōfert ad ſapiētie ꝑceptionē: ſm illud Eccl.ij. Cogitaui in corde meo abſtrahere carnē meā a vino vt animā meā transferrē ad ſapientiā. Secūdo q̄tum ad appetitū: qui multipliciter deordinaꝛ per imoderantiā cibi ⁊ potus quaſi ſopito gubernaculo rōnis: et q̄tum ad hoc poniꝛ inepta leticia: q: oēs alie inordinate paſſiones ad leticiā ineptā ordinanꝛ: vt diciꝛ in .ij Ethic. ⁊ hoc eſt qd̄ diciꝛ .iij. Eſdre.iij. ꝙ vinū omnē mentē conuertit in ſecuritatē ⁊ iocūditatē; nec intelligiꝛ de illa leticia que cōſequiꝛ omne peccatū: iuxta illud Puerb.ij. Qui letanꝛ cū malefecerint ⁊c̄. ſed intelligiꝛ de leticia vaga ⁊ incōpoſita que hic diciꝛ inepta ⁊ oriꝛ ꝓprie ex inordinata cibi ⁊ potus ſumptione. Tertio q̄tum ad inordinatū verbū: ⁊ ſic poniꝛ multiloquiū: q: dicit Grego. in paſtoralibus: niſi gule deditos imoderata loquacitas rapet: diues ille qui quotidie ſplēdide epulatꝰ diciꝛ fuiſſe grauius in lingua nō arderet igne. Quarto q̄tuz ad inordinatū actū: ⁊ ſic poniꝛ ſcurrilitas quedam ꝓueniēs ex defectu ratiōis: que ſic nō pōt cohibere verba: ſic nō poteſt cohibere geſtꝰ exteriores. vn̄ ad Ephe.v. ſuꝑ illud: Aut ſtultiloquiū aut ſcurrilitas: diꝛ glo. que a ſtultis curialitas diciꝛ: id eſt iocularitas: q̄ riſum mouere ſolet: q̄uis vtrūq; boꝝ ad verba referri poſſit in quibꝰ cōtingit peccare: vel rōne ſuꝑfluitatis qd̄ ꝑtinet ad multiloquiū: vel rōne inhoneſtatꝭ qd̄ ꝑtinet ad ſcurrilitatē q̄ ꝓprie ꝓcedit ex actu gule: non autē ex actu luxurie: licꝫ ex eius volūtate. ex ꝑte xo corꝑis poniꝛ imūdicia que pōt attendi ſiue ſm inordinatā emiſſionē quarūcūq; ſuꝑfluitatū: vel ſpecialiꝛ q̄tum ad emiſſionē ſemis. vn̄ ſuꝑ illud ad Epheſ.v. Fornicatio aūt ⁊ oīs imundicia ⁊c̄. glo. dicit: id eſt cōtinētia ꝑtinens ad libidinē quocūq; mō: qbꝰ ꝓmiſſis ad declarationē ſingulaꝝ filiaꝝ tā deteſtāde matrꝭ ꝓcedamꝰ.

B Circa primā ḡ filiā gule q̄ dr̄ hebetudo ſenſus vel cecitas mentis ſciendū: ꝙ gula ex nimia repletōe pigrū reddit hominē: q: vas plenū efficiꝛ pōderoſum: ⁊ hebetat intellectū ꝓpꝛ fumoſitates cerebri ꝑturbantes ⁊ intellectū obfuſcantes: affectum etiā deuotionis obruit ⁊ refrigerat ac i ſomnolētiā deducit: ſicq; tota agilitas homīs retardaꝛ: ⁊ quaſi brutū animal diuo ſenſualibꝰ ſubijciꝛ. Hic ḡ queri poteſt vtrū hebetudo ſenſus ⁊ cecitas mētis idē ſunt: ꝓſertim cū Greg. xxxi. moral. de hebetudine loquēs noīet eā hebetudinem ſenſus circa intelligentiā: ſ hebetari ſenſu circa intelligentiā nihil aliud eſſe videtur q̄ꝫ intelligēdo deficere qd̄ ꝑtinet ad mētis cecitatē. Ad hoc rn̄det ſanctꝰ Tho. ſcd̄a 2ᵉ. q. xxv. ꝙ hebes diciꝛ aliq̇d ex hoc: ꝙ eſt obtuſum penetrare nō valens: ⁊ oppoſiꝛ acuto. Diciꝛ eñ aliquid acutū ex hoc qd̄ eſt penetratiuū: ſenſus aūt corꝑalis ꝑ quādam ſilitudinē mediū penetrare diciꝛ inquātū ex aliqua diſtātia ſuū obiectū percepit: vel inquātū pōt q̄ſi penetrādo minima rei ꝑcipere: vn̄ in corꝑalibus diciꝛ aliquis acuti ſenſus q̄ ꝑcipere pōt aliq̇d ſenſibile ex remotis. ſ. videndo: audiēdo: olfaciēdo: ⁊ ecōtrario diciꝛ hebetari ſenſu q̄ non ꝑcipit niſi magna ſenſibilia ⁊ ex ꝓpinquo. Ad ſimilitudinē ḡ corporalis ſenſus: diciꝛ etiā circa intellectiuā eſſe ſenſus aliquis: qui eſt aliquoꝝ ⁊ extremoꝝ: vt diciꝛ in .vj. Ethic. qui ſenſus circa intelligentiā obiectū ſuū nō ꝑcipit ꝑ mediū diſtātie corꝑalis: ſed ꝑ quedā alia media: ſicut cū ꝑ ꝓprietatē rei ꝑcipit eius eſſentiā ⁊ cū ꝑ effectus ꝑcipit cauſam. Ille ḡ diciꝛ acuti ſenſus circa intelligentiā: q̄ ſtatim ad apꝓhēſionē ꝓprietatis rei vel etiā effectus: naturam rei cōprehendit: ⁊ inquātū vſq; ad minimas cōditiones rei ꝯſiderādas ꝑtingit. Ille xo diciꝛ hebes circa intelligētiā: qui ad cognoſcendā veritatē rei ꝑtingere nō pōt niſi ꝑ multa ei expoſita: ⁊ tūc etiam nō pōt ꝑtingere ad ꝑfecte ꝯſiderandū omnia que ꝑtinēt ad rei rationē: ſic ergo ſenſus hebetudo circa intelligentiā importat quādā debilitatē mentis: circa cōſiderationē ſpūalium bonoꝝ: cecitas aūt mentis importat oīmodā ꝓuationē cognitiōis ipoꝝ: ⁊ vtrūq; opponiꝛ dono intellectus ꝑ quē homo ſpūalia bona apꝓhendēdo cognoſcit: ⁊ ad eoꝝ intima ſbtiliꝛ penetrat: ⁊ vtrūq; oriꝛ ex vitijs carnalibus. ſ. hebetudo ex gula: cecitas ex luxuria: qd̄ ſic patꝫ. Nā ꝑfectio intellectualis oꝑatiōis in homīe cōſiſtit in abſtractiōe quadā a ſenſibiliū fantaſmatibus: ⁊ ideo quātomagis intellectꝰ homīs liber fuerit ab hmōi fantaſmatibus: tanto potiꝰ intelligibilia ꝯſiderare poterit ⁊ oīa ſenſibilia ordīare: ſicꝫ ⁊ Anaxagoras dixit ꝙ oportet intellectū eſſe imixtū ad hoc qd̄ imperet ⁊ agēs oportet ꝙ dn̄eꝛ ſuꝑ materiā ad hoc qd̄ eā mouere poſſit: manifeſtū ē ḡ ꝙ delectatio applicat intentionē ad ea in qbꝰ aliq̄s delectaꝛ: vn̄ diꝛ phūs in .x. Ethic. ꝙ vnuſq̄ſq; ea in qbꝰ delectaꝛ optime oꝑaꝛ: cōtraria xo nequaq̄ꝫ vel debiliꝛ: vitia aūt carnalia. ſ. gula ⁊ luxuria cōſiſtūt circa delectatiōes tactꝰ ciboꝝ. ſ. ⁊ venereoꝝ q̄ ſunt vehemētiſſime inter oēs corꝑales delectationes: ⁊ ideo per hec vitia intētio homīs ad corꝑalia maxime applicaꝛ: ⁊ ꝑ ꝯſequēs homīs oꝑatio debilitaꝛ circa intelligibilia: magis tñ ꝑ luxuriā q̄ꝫ ꝑ gulā: quāto. ſ. delectatiōes venereoꝝ vehemētiores ſunt q̄ꝫ ciboꝝ: ⁊ ideo cecitas mētis oriꝛ ex luxuria q̄ quaſi totaliꝛ cognitionē bonoꝝ ſpiritualiū excludit: ex gula aūt hebetudo ſenſus: que reddit hominē debilē circa hmōi intelligibilia: ſicut ecōtrario virtutes oppoſite. ſ. abſtinētia ⁊ caſtitas maxime diſponūt hominē ad ꝑfectionē intellectualis oꝑationis: vnd̄ Daniel.j. diciꝛ: ꝙ pueris his. ſ. abſtinentibus ⁊ continētibus dedit deus ſcientiā ⁊ diſciplinā in omni li. ⁊ ſapientia. Et q̄uis aliqui vitijs carnalibꝰ diti poſſūt aliqua q̄nq; ſubtiliter circa intelligibilia ſpeculari: ꝓpter bonitatē ingenij naturalis vel habitꝰ ſuꝑadditi: neceſſe tamē eſt ꝙ ab hac ſubtilitate ꝯtemplatōis eoꝝ intentio plerūq; retrahaꝛ ꝓpter delectatiōes corporales: ⁊ ſic imundi poſſunt aliqua quidē vera ſcire: ſed ex imundicia ſua circa hoc nihilominꝰ impediunꝛ: quia tales affecti circa carnalia de ſpūalibꝰ ſubtiliter diſcutere: vel in his occupari faſtidiunt ⁊ negligunt. Deniq; queri poteſt: vtrū hebetudo ſeſus vel cecitas mentis ſit peccatū: ꝓſertim cū omne peccatū oportet eſſe volūtariū: ſm Aug. ſed cecitas mētis nō eſt volūtaria: q: vt dicit Augꝰ. x. cōfeſ. Cognoſcere veritatē lucentē oēs amant. Ad hoc reſpōdet ſanctꝰ Tho. vbi ſ. ꝙ ſicꝫ cecitas corporalis eſt priuatio eius qd̄ eſt principiū corporalis viſionis: ſic etiā cecitas mentis eſt priuatio eius qd̄ eſt principium mentalis ſiue intellectualis viſiōis.

B Cuiꝰ quidē principiū eſt triplex. Unū quidem eſt lumē naturalis rōnis: ⁊ hoc lumē cum ꝑtineat ad ſpeciē aīe rationalis nunq̄ꝫ priuaꝛ ab aīa: impediꝛ tñ q̄nq; ab actu ꝓprio ꝑ impedimēta viriū inferioꝝ quibus indiget intellectꝰ hūanꝰ ad intelligēdū: ſicꝫ patet in amētibus ⁊ furioſis: ⁊ illa cecitas excuſat a peccato. Aliud aūt ꝓncipiū intellectualis viſiōis eſt aliqd̄ lumē habituale naturali lumini rōnis ſuꝑadditū: ⁊ hoc quidē lumē interdū priuaꝛ ab aīa: ⁊ talis priuatio eſt cecitas que eſt pena ſm ꝙ priuatio lumīs grē pena poniꝛ: vn̄ diciꝛ de quibuſdā Sap.ij. Excecauit eos malicia eoꝝ. Tertiū aūt ꝓncipiū intellectualis viſionis eſt aliqd̄ intelligibile primū ꝑ qd̄ hō intelligit alia: cui quidem principio intelligibili mens homīs pōt intēdere vel nō intēdere ⁊ ꝙ ei non intēdat cōtingit dupliciꝛ. Primo mō ex hoc ꝙ habet volūtatē ſe ſponte auertentē a cōſideratiōe talis principij ſm illud pſ̄. Noluit intelligere vt bn̄ ageret. Secūdo mō ꝓpter occupationē mētis circa alia q̄ magis diligit: quibꝰ ab inſpectione hmōi ꝓncipij mens auertiꝛ: ſm illd̄ pſ̄. Suꝑcecidit ignis. ſ. cōcupiſcētie: ⁊ non viderūt ſolē: ⁊ vtroq; mō cecitas mētis eſt peccatū: q: venit ex cōtēptu: vn̄ licꝫ intelligere veritatem cuilibet ſit ſm ſe diligibile pōt tñ eſſe ꝑ accidēs alicui odibile inquātum. ſ. ꝑ hoc impediꝛ ad alijs q̄ magis amat.

Circa ſecūdā xo filiam que diciꝛ inepta leticia ſciendūꝫ: ꝙ inepta leticia eſt leticia vaga ⁊ incōpoſita: ꝓueniens ex inordinata ſumptiōe cibi vel potus. Eſt enī laſciuia carnis ſiue geſtꝰ oꝑis inordinatꝰ: ⁊ laſciuiā mentis demōſtrans: ⁊ prodit in publicum tā geſtis q̄ꝫ verbis: vn̄ dicit Augꝰ. de cōflictu vitioꝝ. Inepta leticia dicit: vt q̇d animi gaudiū intus abſcōdis? Ingredere in publicū letus. Dic aliq̇d foris vnde tu vel ꝓximi rideāt: fac eos letos tua leticia: ſed econtra dicit Eccs.ij.c. Dixi in corde meo: vadā ⁊ effluā delicijs: ⁊ fruar bonis: ⁊ vidi ꝙ hoc quoq; eſſet vanitas: riſum reputaui errorem: ⁊ gaudio dixi: q̇d fruſtra deciperis? Mirū cū dn̄s dicat: Ue qui nūc ridetis q: lugebitis: ⁊ ſic extrema gaudij inepti luctus occupat. C Circa tertiā ꝓinde filiā que diciꝛ multiloquiū ſciendū ſm Alex.an. ꝙ multiloquiū diciꝛ quaſi multitudo locutiōis cum ſuꝑfluitate ꝓter aliquā vtilitatem vel neceſſitatē: ⁊ ſm hoc in multiloquio nō deerit peccatū: nec accipiꝛ hic multiloquiū in ſua generalitate: ſ qua fieri poteſt ⁊ bn̄ ⁊ male: q: oportet plerūq; multis ſermonibꝰ vti in difficilibus declarādis: ſed accipiꝛ hoc ꝑ exceſſu verboꝝ ſm exigentiā materie ꝑſone tēporis loci ⁊ aliarū circumſtantiaꝝ: vt dicit Aug. in li. retractationū. Abſit vt multiloquiū reputē q̄n

neceſſaria dicunt̃ quãtalibet ſermonũ pro/
lixitate ac multitudine dicant̃. Et eſt diffe/
rentia inter multiloquiũ ⁊ verboſitatẽ vel
linguoſitatẽ: qꝛ multiloquiũ tñ ſtat in ge/
nere ⁊ ſonat ſimpliciter exceſſum verboꝝ
⁊ eſt peccatũ: qꝛ dicit dñs: De omni verbo
ocioſo qđ locuti fuerint homines reddent
de eo rationẽ in die iudicij: ſed eſt veniale
ꝓpter qđ Aug⁹. loquẽs de minutis pecca
tis inter alia ponit illud quotiens loquit̃
ꝗs ꝙ oportet. Sed verboſitas vel linguo/
ſitas ſonat in cõtemptũ ꝓuenientẽ ex con/
ſuetudine ſuꝑflue ⁊ inordinate locutiõis:
⁊ ſic verboſitas vel linguoſitas poteſt eſſe
mortale. ſ. ꝓpter cõtemptũ: qꝛ dicit Aug⁹.
ꝙ nõ eſt peccatũ adeo veniale quin põt fie
ri mortale ſi placet: qđ exponit ſanct⁹ tho.
dicẽs: ꝙ ſi veniale peccatũ intantũ placet
ꝙ ſi ſciret̃ eſſe mortale: tamẽ ꝓpter hoc nõ
ꝑtermitteret ꝗs illud ꝑficere: ⁊ ſic ꝑponit
delectationẽ illi⁹ peccati dilectioni dei qđ
eſt mortale peccatũ: ⁊ ponit̃ extra de hiſtri
onibus. Hinc dicit̃ Job. xj. Nunquid vir
verboſus iuſtificabit̃: q̃ſi diceret: nõ: ⁊ pſ̃.
Uir linguoſus nõ diriget̃ in terra. ſ. viuẽ/
tiũ: qꝛ nimirũ talis diuina grã ꝑuata faci/
liune laxat̃ etiã ad ꝑnicioſa. ſ. detractiones
ↄtumelias: adulatiões: mẽdacia: piuria ⁊
ſilia: ⁊ ẽ ſignũ ſtulticie ⁊ inſipiẽtie fatuitat̃
⁊ vacuitatis. Uñ quidã a pythagora q̃rẽs
quõ int̃ diſcipulos ſapiẽtes cõputari poſ/
ſet: Reſpõdit: ſerua ſilentiũ donec neceſſa/
riũ tibi ſit loqui: ſi nihil dixeris niſi qđ bñ
ſcieris ſi geſſeris optima ⁊ locutus fueris
pauca: nã ſilentiũ ſignũ eſt ſapiẽtie: ⁊ loq̃/
citatis ſignũ ſtulticie. Circa quartã ſ͛o
filiã gule que dicit̃ ſcurrilitas ꝰm Aſteñ.
li. ij. ti. liij. poſt Alex. an. ꝙ ſcurrilitas dif/
fert a ſtultiloquio: quia ſtultiloquiũ refert
ad diſcretionẽ rõnis: ſed ſcurrilitas ad lu/
xuriã affectiõis q̃ duo ponunt̃ ad Epheſ.
v. Fornicatio autẽ ⁊ oĩs imundicia ⁊ aua/
ricia nec nomiet̃ i voƀ ſicut decet ſanctos
aut turpitudo aut ſtultiloquiũ aut ſcurri/
litas que ad rem nõ ꝑtinet. Et notandũ ꝙ
tale turpiloquiũ ſi procedit ex lubricitate
lingue ⁊ impetu iraſcilis vl̃ cõcupiſcibilis
ex ſurreptione rationis eſt veniale pecca/
tum: ſi ſ͛o ex deliberatiõe rationis ⁊ mala
aſſuefactione lingue ac ꝑuerſa aſſuefactio/
ne cõcupiſcibilis ⁊ iraſcibilis tunc vt fre/
quẽter eſt mortale: vtpote ex radice morta
lis peccati ꝓcedens. Et ſi querit̃ de audi/
toribus talium: reſpondet Aſteñ. ⁊ Alex.

ibidem ꝙ illi qui ſuſtentant turpiloquos ⁊.
vt talia dicant̃ magis peccant ꝙ̃ turpilo/
qui: qꝛ auctores ſcelerũ ſunt magis in cul/
pa q̃ȝ miniſtri: ex maiori enĩ libidine pec/
cant: qui ſ͛o caſualiter audiũt: ſi tamẽ ha/
bent in illis cõplacentiã: ſimilit̃ peccãt licȝ
minus. Chryſ. Uis oſtẽdere manifeſte ꝙ i
talib⁹ nõ letaris nõ audire patiaris: alio/
quin corrumpũt bonos mores colloquia
praua. Circa quintã filiã que dicit̃ im/
mũdicia: notãdũ eſt ꝙ dupliciter põt acci/
pi. Primo mõ ꝰm inordinatã emiſſionem
quarũlibet ſuꝑfluitatũ: ſicut ſunt vomit⁹
⁊ eructatiões fetide: ꝰm illud Eſa. xxviij.
Sacerdos ⁊ ꝓpheta neſcierũt pre ebrietate
abſorpti ſunt a vino: errauerũt in ebrietate
neſcierũt videntẽ: ignorauerũt iudicium:
omnes enĩ menſe replete ſunt vomitu ſor/
diũq; ⁊c̃. Unde Bern. in apolog. dic̃: Ipa
deinde qualitas rerum talis deforis appa
rere curat: vt non minus aſpect⁹ ꝙ̃ guſtus
delectet̃: ⁊ cũ tñ ſtomachus crebris ructi/
bus repletũ ſe indicet: necdũ tñ curioſitas
ſatiat̃: ſed cũ oculi colorib⁹ palatũ ſapori/
bus illiciunt̃ infelix ſtomachus cui nec co
lores lucent nec ſapores demulcent dũ oĩa
ſuſcipe cogit̃ oppſſus magis obruit̃ ꝙ̃ re/
ficit̃: de qualib⁹ dicit Seneca in epl̃a. lxj.
ventri obediẽtes aĩaliũ numero computa/
mus nõ hominũ. Qđ ſi obijcit̃ vomitũ
non eſſe peccatũ ſed penã: vel etiã aliquid
vtile ſub ↄſilio cadẽs: ꝰm illud Eccĩ. xxxj.
Si coact⁹ fueris comedere multũ: ſurge e
medio ⁊ vome ⁊ refrigerabit te. Ad hoc
reſpondet ſanct⁹ Tho. ſcđa 2ᵉ. q. cxlviij. ꝙ
licȝ vtilis ſit poſt ſuꝑfluã ſumptionẽ tamẽ
vitioſum eſt ꝙ huic neceſſitati hõ ſe ſubdit
ꝑ imoderantiã cibi vel potus niſi in reme/
diũ alicui⁹ languoris ex cõſilio medicine.
Secũdo mõ põt attendi imundicia ſpũali/
ter q̃ꝫtum ad emiſſionẽ ſemĩs: vñ ſuꝑ illud
Epheſ. v. Fornicatio aũt ⁊ oĩs imundicia
dicit glo. id eſt incõtinẽtia ꝑtinens ad libi/
dinẽ quocũq; mõ: ⁊ ſic magis ꝓprie ſumit̃
hic ⁊ eſt filia gule: qꝛ dicit Jo. caſſi. de inſti
tutis monachoꝝ: ꝙ q̃buſlibet eſcis replet⁹
venter ſeminaria luxurie parit: nec preualet
mens diſcretionũ gubernacula moderare
ciboꝝ pondere ꝑfocata. Et Hiero. in epl̃a
quadã: Uenter mero eſtuans cito ſpumat
in libidinem: venter enĩ ⁊ genitalia vicina
ſunt ⁊ vnũ alteri ſubmiſtrat: ex vicinitate
enĩ membroꝝ ſequit̃ cõfederatio vitioꝝ.
Deniq; illa imũdicia que attẽdit̃ q̃ꝫtũ ad

emiſſionẽ ſemĩs volũtarie ꝓcuratã nõ ſo/
lũ eſt peccatũ ſꝫ etiã grauiſſimũ: vtpote ↄ
naturã licȝ minimũ ſit inter vitia ↄ naturã
vñ. ij. Cor. xiij. dicit aplus: Timeo ne for/
te cũ venero hũiliet me de⁹ apud vos ⁊ lu/
geã multos ex his q̃ ante peccauerũt ⁊ nõ
egerũt penitentiã ſuꝑ imundicia: glo. im/
mũdicia ponit̃ ꝓ luxuria ↄ naturã: ſic̃ ad
Gal. v. vbi dicit̃: Manifeſta ſunt opa car/
nis q̃ ſunt fornicatio imũdicia: ꝰm glo. po
nit̃ imundicia ꝓ quacũq; ſuꝑfluitate. Ad

Que opera dicunt̃ ſeruilia ⁊ q̃ liberalia: ⁊ de quattuor ꝑmis opi/bus ſeruilibus que ſunt agricultu/ra: lanificium: fabricatio ⁊ nauiga tio: Sermo VI

Memento vt diem

ſabbati ſanctifices. Exo. xx. Pre
miſſo vtcũq; de ꝑmo genere ope/
rũ ſeruiliũ q̃ ſabbata violant̃: iã ſecũdũ ge
nus breui ſtilo ꝑcurram⁹. Pro q̃ ſciendũ:
ꝙ opus ſerunile ſcđo mõ dictũ ẽ opus q̃ hõ
ſeruit homĩ: de q̃ ope dic̃ ſanct⁹ Tho. ſcđa
2ᵉ. q. cxxij. ꝙ hõ alteri⁹ ſeru⁹ ẽ: nõ ꝰm men/
tẽ ſed ꝰm corp⁹: ⁊ iõ opa ſeruilia ꝰm hoc di
cunt̃ opa corꝑalia: in quib⁹ vnus alteri ſer
uit: ⁊ addit Bonauẽ. ꝙ opus ſeruile ꝓhi/
bitũ eſt opus corꝑale quo ꝗs inhiat terre/
nis lucris: ꝑ qđ hõ detinet̃ circa hec infe/
riora: adeo vt nec ſe nec deũ debito mõ re/
colat: ⁊ iõ talia opa q̃ ſunt ordinata ad lu/
crũ tꝑale: etiã ex intentiõe agẽtis tanq̃ȝ ad
ꝓximũ ⁊ ꝓpriũ finẽ in die dñica ⁊ alijs fe/
ſtiuitatib⁹ ꝓhibita ſunt ab eccl̃ia: niſi for/
te neceſſitas vrgeat aut pia vtilitas ſuade/
at cũ intentiõe debite moderata: qđ patet
extra de ferijs. c. Oẽs dies dñicos a veſꝑa
in veſꝑã cũ omĩ veneratiõe decreuimus
obſeruari: ⁊ ab omĩ illicito oꝑe abſtinere:
vt mercatũ in eis minime fiat nec placitũ:
glo. id eſt iudiciale: neq; aliꝗs ad mortẽ vl̃
ad penã iudicet̃: nec ſacrã. i. iuramẽta niſi
ꝓ pace vl̃ ꝓ alia neceſſitate ꝑſtent̃. Et hoc
ꝑceptũ extendit̃ ad oẽs ſolẽnitates: vt pȝ
B eo. ti. c. cõqueſt⁹. Ad maiorẽ aũt euidẽtiã
ſciendũ ꝰm Rich. ꝙ opus ſeruile differt ad
oꝑe liberali: ſicut oppoſita quoꝝ vtrũq; in/
quãtũ hmõi diſpẽſari debet: maxĩe ex ꝓxi/
mo ⁊ ꝓprio fine: ita ꝙ ratiõe ꝓximi ⁊ ꝓprij
finis: nõ quidẽ accidẽtalis quẽ cõſtituit i/
tentio agẽtis: ſꝫ eſſentialis quẽ ꝑncipalius

reſpicicit quãtũ eſt ex ꝑte ſua: iudicari de/
bet opus ſeruile ſimplicit̃: vel liberale per
accidens: ſcȝ ꝑ reſpectũ ad agentẽ. Certũ ẽ
aũt ꝙ corp⁹ dȝ ſeruilit̃ aĩe ſbdi ⁊ aĩa deſuꝑ
ſedere ſicut libera. Illa ḡ opa q̃ tanq̃ȝ finẽ
ꝓpriũ ⁊ maximũ reſpiciũt tꝑale bonũ cor/
poris ipſius oꝑantis ſunt ſeruilia: etiaȝ ſi
materialit̃ eſſent ſpũalia: vt exempli grã:
ſi ꝗs in corde ſuo aliqđ ſciẽtiale ordinat ad
tꝑale lucrũ: vt ad ꝓximũ ⁊ ad ꝓpriũ finem
illud opus eſt magis ſeruile: ⁊ ille qđ ordi
nat ad ſpũale bonũ aĩe: vt ad finẽ ꝓximũ
⁊ ꝓpriũ magis eſt liberale q̃ȝ ſeruile ſaltẽ ꝑ
reſpectũ ad agentẽ: licȝ i ſe videat̃ eſſe ſer/
uile. Exemplũ ꝑmi: vt ſi ꝗs docet vel ꝑdi/
cat ꝑncipalit̃ ꝓpter lucrũ tꝑale. Exemplũ
ſecũdi: vt ſi ꝗs aliq̃d ſcribit nõ ꝓpter tꝑale
lucrũ ſed ꝓpter edificationẽ aĩaꝝ: ꝓpter di
uinũ cultũ: cũ ergo ſit vacandũ in diebus
dñic̃ ab omĩ oꝑe corꝑali ordinato ad tꝑa/
le bonũ ꝓprij corporis tanq̃ȝ ad ꝓpriũ ⁊ ꝓxi/
mũ finẽ: vacandũ eſt illis diebus ab omni
oꝑe qđ materialit̃ ⁊ finalit̃ ſeu formalit̃ eſt
ſeruile ſimplicit̃ ⁊ ꝑ reſpectũ ad agentẽ: ſic̃
oĩa opa mechanica q̃ fiũt ꝑncipalr cã lucri
tꝑalis. Ab opibus aũt q̃ ſunt materialiter
libera ſed formalit̃ ſeruilia: ſicut cũ aduo/
catus cogitat ⁊ ſtudet in his que cras vult
ꝓponere ꝓpter lucrũ tꝑale: ⁊ ruſtic⁹ de ara/
tiõe terre ſue quã in craſtina die vult arare
non ſic aſtringit̃ hõ in ꝑdictis dieb⁹ abſti/
nere ſic̃ ab opibus q̃ materialit̃ ⁊ formalit̃
ſunt ſeruilia: qꝛ facili⁹ ẽ abſtinere ab his q̃ȝ
ab illis: vñ ꝑ tales nõ peccat hõ mortaliter
niſi ꝑ hoc excludat̃ illa vacatio quã neceſ/
ſario debet cultui diuino. Ab opib⁹ aũt q̃
ſunt ſeruilia materialiter ⁊ non formalit̃ ꝑ
reſpectũ ad agentẽ: nõ tenet̃ hõ neceſſario
ceſſare i dñicis ⁊ feſtis: vñ. ff. de ferijs. l. di
uinis. dic̃ lex. Ea q̃ ad militarẽ diſciplinã
ꝑtinẽt: etiã feriat̃ dieb⁹ ꝑagẽda ſũt: vt dic̃
glo. ⁊ ſic ſcholares legere ſcribere pñt: dũ/
mõ tñ ꝑ ƀ penit⁹ a diuinis nõ ſbtrahant̃: ⁊
hui⁹ rõ eſt: qꝛ talia opa q̃ꝫtũ ad ſuũ finẽ ꝓxi
mũ ⁊ ꝓpriũ ſunt liberalia ꝰm Rich. Ulte
rius eſt notandũ ꝙ licȝ oĩa opera corꝑalia
ad ſpũalẽ dei cultũ ꝑtinẽtia: intantũ ſerui/
lia dicant̃ inquãtũ ꝓprie ꝑtinent ad ſerui/
entes: tamẽ inquãtũ ſunt cõmunia ⁊ libe/
ris ⁊ ſeruis non dicunt̃ ſeruilia: quilibet
aũt tam ſeruus q̃ȝ liber tenet̃ in neceſſarijs
ꝓuidere: nõ tñ ſibi ſꝫ etiã ꝓximo: ꝑſertim
i ꝑtinẽtib⁹ ad ſalutẽ corꝑalẽ: ꝰm illđ Pro/
uerƀ. xxiiij. Erue eos q̃ ducunt̃ ad mortẽ

vel etiā ea ꝑparare q̄ requirunt ad nature
ꝯſeruationē: non enī eſt tam arta ꝓhibi/
tio opandi in noua lege in die dñica: ſicut
in veteri lege in ſabbato: ſed quedā opera
ꝓhibebant in die ſabbati: ſicut decoctio
ciboꝝ ⁊ ſimilia: ⁊ ideo qui ligna colligit in
die ſabbati iuſſus eſt lapidibꝰ interfici: q̄
tamē ꝯcedunt in die dñica: vt de ꝯſe. diſ.
iij. c. ꝑuenit. i fi. ⁊ apl'us ad colo. ij. Nemo
vos iudicet in cibo vel i potu ⁊c. vide. Se/
cūdario vero tenet tam liber ꝙ ſeruus pro/
uidere ſibi ⁊ ꝓximis in damnis rerū vitā/
dis: ſm illud Deut. xxij. Non videbis bo/
uem aut ouē fratris tui errantē ⁊ pteribis
ſed reduces fratri tuo: ⁊ dñs in euangelio
Luce. xiiij. Cuiꝰ veſtrū aſinus aut bos in
puteū cadit ⁊ ꝯtinuo nō extrahet illū die
ſabbati. Et iterū. xiij. hypocrite vnuſquiſq;
veſtrū ſabbato nō ſoluit bouē ſuū aut aſi/
nū a pſepio ⁊ ducit adaquare? Ex quibꝰ con/
cluditur ꝙ opus corꝑale ptinens ſiue ad ſa/
lutē corporis ꝓprij vel ꝓximi: ſiue ad vitan/
dū imminens damnū rei ꝓprij vel ꝓximi:
nō eſt ꝯtra obſeruantiā ſabbati. Et ꝓpter
hoc machabei ſabbatū non ſoluerunt pu/
gnātes ad ſui defenſionē die ſabbati. ꝑmo
Machabeo. ij. hoc idem patet. xxiij. q. viij.
c. ſi nullā: vbi conceditur pugnam nō ſolum
i defenſionē corporis: ſed etiā patrie ⁊ le/
gum paternarū. Sic etiaꝫ Helias fugiēs a
facie Jezabel in die ſabbati ꝓpter iuſtum
metū excuſatur: ⁊ dñs Matth. xij. diſcipulos
ſuos excuſauit qui colligebāt ſpicas i die
ſabbati ꝓpter neceſſitatē quā patiebantur:
hec Tho. ⁊ Aſten. Denique cum in veteri
B lege ꝯceſſum fuerat iter ſabbati ad ambu
landū in feſtis qđ erat ſpaciū mille paſſuū
quo deambulare poterāt vltra ciuitatē vel
villā in qua erant: nec eis licebat ꝓgredi:
ſed ꝑ mille paſſus poterant circa deambu/
lare: vt patꝫ in hiſtoria eccl'iaſtica ꝑte. viij.
c. vj. ex hoc ſatis innuitur ꝙ a trāſgreſſione
huius pcepti excuſatur quis ꝓpter modicitatē
opis vel laboris: puta ſi labor tam modicꝰ
eſt ꝙ impedire non poſſit quietē mētis in
deo: ⁊ hec ratio etiaꝫ innuitur in glo. Exodi
xxxj. ſuꝑ verbo quicūq; polluerit ſabbatū
glo. turbando quietē anime morte morietur
ſcꝫ corporis ⁊ anime. Hinc concludit Aſten.
li. j. ti. xiiij. ꝙ non eſt dicendū ꝙ propter
modicū opus homo mortaliter peccet: ſed
quātū ad opus hō ſine peccato facere poſ/
ſet recurrendū eſt ad arbitriū boni ⁊ con/
ſcientioſi viri: vt ſi quis repararet fractu/
ram in ſepe ⁊ hmōi: ex pmiſſis antē omībꝰ
facilis patet intelligētibꝰ reſpōſio ad que/
cūq; ſpecifica ⁊ pticularia deſcēdēdo. Ad
clariorē tamē ſimpliciū informationē dicit
Hugo in diaſco. ꝙ ſeptē ſunt opa ſeruilia
ſiue mechanica. Primū eſt agricultura q̄
ꝯprehendit omnē modū colendi terram.
Secūdū eſt lanificiū qđ ꝯſiſtit in omni ge
nere veſtimentoꝝ. Tertiū eſt fabricatio qđ
conſiſtit in materia lignea lapidea: ferrea:
vel metallica. Quartū eſt venatio que ꝯ/
phendit omne genus piſtorū ⁊ coquorū ⁊
omnē artem pparādi cibaria. Quintū eſt
nauigatio q̄ ꝯprehendit omne genꝰ mer/
catorū. Sextū eſt medicina que conſiſtit in
arte faciēdi pigmēta ſirupos ⁊ ſimilia. Septi
mū eſt theatra q̄ ꝯprehēdit omnē artē lu/
di ⁊ iocūditatis. Omniū igitur iſtoꝝ quedā
ſunt mere ſeruilitatis ⁊ nō ꝯtinue neceſſi/
tatis: vt agricultura: lanificiū ⁊ fabrica/
tio: ⁊ iſta ſimpliciter ꝓhibentur ab eccleſia fie
ri in ſabbato niſi in caſu vt videbitur. Que/
dam vero ſunt ꝯtinue neceſſitatis: ſicut illa q̄
ptinēt ad ꝯſeruationē vite vel ſanitatis:
vt nauigatio: venatio: medicina: ⁊ iſta ꝯ/
ceduntur inquātum ſunt neceſſitatis nō in/
quātū ſunt ſeruilitatis. Quedā ſunt mere
iocūditatis: ſicut theatra non pnicioſa: ⁊
iſta nec ꝯceduntur nec ꝓhibentur: pmittuntur
tamē ꝓpter ꝓnitatem ⁊ fragilitatē humanā.
Que tamē vt clarius pateant ad pticula/
ria ꝓcedamus: ⁊ pmo de his q̄ ſunt mere
ſeruilitatis ⁊ nō ꝯtinue neceſſitatis: quo/
rū primū eſt agricultura. De qua queri B
poteſt: vtrum liceat exerceri in die ſabbati
ſiue feſti: pſertim cum finis illius ordinetur
ad ꝯſeruationē ⁊ ſuſtētationē hūane vite
que videtur eſſe neceſſaria. Ad hoc dicendū
ꝙ nequaq̄ licet agriculture diebus feſtis
inſiſtere: pcipue quia pcipitur: Exo. xx. ꝙ etiā
iumēta ſabbato vacare debent: vt patet in
themate ꝑus poſito: verūtamē ꝓpter duas
cauſas admittitur agricultura in diebꝰ dñi/
cis. Prima eſt neceſſitas q̄ tamē tanta deꝫ eſſe
ꝙ labor ſine piculo non poſſet pueniri vel
differri: ſicut ꝯtingit i meſſibꝰ ꝓpter incurſuꝫ
hoſtiū vel frequētes pluuias vel ſiles caſꝰ
nā qñ tali neccitate patentur artantur: tūc poſſunt
arare fructꝰ colligere foſſata facere: ⁊ alia
hmōi i diebꝰ dñicis ⁊ alijs feſtis pterq̄ in
maioribꝰ: ⁊ tūc etiā ſi maior neceſſitas ap/
pareret ad victū neceſſariū acqrēdū: ita tamē
ꝙ de illis ſtudeant largiores elemoſynas
erogare: ⁊ hoc ideo ne deū videatur hō tēptare:

vt patet. xxiiij. q. viij. c. ſi nulla: extra de fe
rijs. c. licet ⁊ ſimile iudiciū ē de vindemijs
ꝓpter frigus ⁊ de quibuſcūq; fructibus in
caſibus iuſte neceſſitatis ad ꝯſeruationē rei
quia neceſſitas legē nō habet. Omnia tamē hec
intelligi debēt cū dilatio eſt in iuſto pericu
lo: vel cū hec nō ita fieri poſſunt in alijs diebus
ne ſcꝫ occaſiōe momenti pereat cōmoditas
ꝯceſſa ꝓuiſiōe celeſti: nā ſm Rod. ſi iacen/
tibꝰ ſegetibꝰ in agro: aut fenis in pratis tē
peſtas imineat aut pluuia q̄ corrūpet aut
multū deteriorabit illa a ſolo ſeparata do
mini rerū illaꝝ poſſunt idēnitati ſue pcauere:
ne tamē quis nimis ſibi ipſi ꝯdeſcēdat in neceſ/
ſitate vel quantitate laboris q̄ a pctō excuſare
poſſet in feſtis opari potius recurrēdū eſt
ad arbitriū boni viri quam ꝑ aliquā doctrinā
generalē. Secūda cauſa ē pietas: quia bñ li/
cet in ſabbato ꝓpter deū arare ⁊ agꝝ paupe
rū ſeminare vel ducere ligna religioſis pau
peribꝰ: ⁊ ſubuenire alijs miſerabilibꝰ ꝑſo/
nis ſaltē in minoribꝰ feſtis dūmodo nō ſit
ſpecialiter a platis ꝓhibitū: ⁊ dūmodo ꝓpter
iſta ſe nō ſubtrahāt a diuinis nec talia fa/
ciūt ꝓpter affectionē aliquā carnalē nec ꝓ/
pter ſpē remunerationis ſed tamē ꝓpter deū: ⁊ ꝙ
illiꝰ paupertas exigere videatur: putat tamē
Guil. ſuꝑ Ray. ꝙ hoc nō licet dñicis diebꝰ et
maioribus feſtiuitatibꝰ. Nimirū cū ſm quoſ
dā ſunt q̄dā dies celebres q̄ tamē de facto nō
feſtantur quantū ad ceſſationē ab operibꝰ: ſed vi
dentur abrogati ꝑ ꝯtrariā ꝯſuetudinē que i
eis habet locū nō ita ſunt de pcepto dei: ſicut
eſt dies dñica ⁊ maiores illa. In cuiꝰ etiaꝫ
argumentū eccl'ia de dñicis diebꝰ ⁊ maiori
bus feſtis dūtaxat pceptū dedit de audiē/
da miſſa in ꝓpria eccl'ia: vt patet ex. de par
rochijs. c. vt dñicis. ⁊ ſpecificat feſta. de ꝯ
ſe. di. j. c. ſi quis etiā. Nā aūt quedā minora fe
ſta ſunt abrogata: patet in aliqbꝰ locis vbi
duo vltima feſta infra octa. paſche ⁊ pētħ.
iā venerūt quodammodo in diſſuetudinē fe/
riandi quo ad agriculturā: ſicut in aliq̄bus
locis nundine ſeptimanales tenentur in fe/
ſtis vigilias nō habētibus que nō tenentur
in alijs: que nimirū conſuetudo ſimplices
excuſat a tanto ⁊ ſi nō a toto: preſertim cū
plati eccleſiarū tacendo ꝯſentire videntur.
Nā ſi queritur quid de illis qui a dñis ſu/
is operari cogūtur in feſtis. Reſpōdet Guil.
⁊ Rod. ꝙ ſi hoc faciūt iuſto metu inducti
videntur poſſe ꝓpter neceſſitatē excuſari: q̄
tamē debent dñis ſuis bladorū vecturā: ⁊ af/
ferunt in diebus feriandis vt alijs diebus
ꝓprijs laboribus vacare poſſint liberiꝰ nō
ſūt excuſabiles: niſi forte ad hoc arta neceſ
ſitas eos cogat: nā nō tenentur ſubditi dñis
ſuis obedire niſi in licitis ⁊ honeſtis.
Secūdū eſt lanificiū qđ ꝯſiſtit in omni C
genere veſtimētoꝝ: cui ſimiliter nō licet inſi/
ſtere feriatis diebꝰ niſi iuſta neceſſitas req
rit: vt plerūq; ꝯtingit in tinctura q̄ tractū
aliquē reqrit ⁊ ordinatā expeditioneꝫ. Si
quis igitur in timore dei ꝯſtitutꝰ ꝓ poſſe ſata/
git oīa diſponere ad feriāda feſta occurrē
te neceſſitatis articulo: ſi qñ licet raro die/
bus feriatis occupatur in illis: credo ꝙ talis
excuſatur a mortali dūmodo ſe ꝓpter hoc nō ſub
trahat a diuinis: ⁊ non fiat cauſa auaritie
qđ in omnibꝰ ſubintelligendū eſt. Similiter
dicendū eſt de ſartoribꝰ: illi tamē q̄ pcipue cir
ca principalia feſta tāto tpe talibꝰ occupā/
tur ꝙ frequēter poſt mediā noctē vel circa
aurorā talibꝰ occupatiōibꝰ diſtēduntur et
eneruantur: nequaq̄ excuſari poſſunt a mortali
cū omnino ſe reddūt ineptos ad feſta cele
branda. Tertiū vero dicitur fabricatio q̄
ꝯſiſtit in omni materia ferrea: lignea: lapi
dea vel metallica que ſimiliter eſt ꝓhibita in
feriatis diebus exerceri: quia ſunt mere ſerui/
litatis ⁊ nō ꝯtinētie neceſſitatis. Si tamē
qñq; diebꝰ illis occurrit cauſa ratiōabilis
neceſſitatis ceſſāte cupiditate ⁊ coopante
pietate: tūc licet in talibꝰ aliqñ feſtiuis die
bus occupari: dūmodo ꝓpter hoc ſe quis non
ſubtrahit a diuinis: ⁊ ideo dicit Aſten. poſt
Rod. ꝙ barbarij vectores peregrinoꝝ i ſu
is vehiculis aut iumētis: ſimiliter ⁊ ferrato
res equoꝝ in caſu rationabili poſſunt excuſa/
ri: ſi pnciqaliter hoc faciūt ꝓpter eoꝝ neceſſi/
tatē: quibus hmōi opa impediūt nec ſe ſbtra
hūt ꝓpter hoc a diuinis pcipue a miſſarū
ſolennijs: ꝙ ſi hoc principaliter faciūt ꝓpter
queſtū ⁊ improbā cupiditatē: tūc nō excu/
ſantur a mortali: pſertim cū ⁊ iumētū in ve
teri lege quieſcere pcipitur. Similiter q̄ faciūt
ſibi barbā radi vel curribꝰ vehi vel etiā equos
ferrari: ſunt intātū inexcuſabiles inquantum
cauſa ratiōalis ad hoc eos vrgere dinoſcitur
⁊ ſi antea ſuꝑ his nō potuerūt ſibi cōmode
ꝓuidere. Preterea credit Guil. glo. ſuper
Ray. ꝙ in feſtis liceat opari circa edifica/
tionē eccl'iaꝝ paupculaꝝ: ⁊ circa opꝰ mini/
ſtroꝝ paupeꝝ q̄ nō habēt reddituꝰ ſibi ſuffi
cientes: ita tamē ꝙ huiuſmodi labor audita miſ
ſa poſt celebrationē diuinoꝝ incipiatur: nec
vſq; ad vltimā fatigationē inſiſtatur dūmo/
do ſola pietas ſit in cauſa: ſed ve mūdo ver/

genti in ſenſū: qꝛ iā oīa fere ꝯflanť in foꝛ-
nace auaritie cōplacētie hūani fauoꝛis vel
alterius ſiniſtre intētiōis. Deniq̄ ſcdm
Aſteñ. vbi. ſ. poſt Roď. q̄uis clericis non
liceat ſcribere de quaterno ī quaternū ali-
q̄d grāde diebus feriādis: licitū tñ ē lecti-
ones ſuas trāſcribere q̄s ſine ſcriptur ſ nō
poſſent memoꝛie cōmēdare: ⁊ in lectiōibus
q̄s audiūt libꝛos coꝛrigere: ſimiliť licꝫ re-
ligioſis ⁊ alijs ſmōes ⁊ alia deuotionalia
colligere vľ ſcribere intuitu pfect⁹ ſpūalis
in ſe vľ in alijs dūmodo nō minus inſiſtāt
ita ꝙ ppť hoc a diuis ſe ſubtrahāt: ⁊ dū-
modo poſtmodū vēdendi ptūc intētionēꝫ
nō habeāt: qꝛ tūc haberēt oculū ad lucruꝫ
futurū qḋ ppꝛie ſuilitatis eſt: ⁊ ex p̄dictis
multa pticularia ſilogizare poſſum⁹. Se-
cūdo videndū eſt de his q̄ ſunt cōtinue ne-
ceſſitatis: vtpote primo de nauigatiōe que
cōpꝛehēdit omne opus mercatoꝝ: de q̄ li-
cet ad ſingula reſpōdere nō poſſum⁹: q̄daꝫ
tñ exēpli cauſa ad inſtructionē ſimpliciuꝫ
ad facilē agnitionē olim etiā alioꝛum breui
ſtilo pſequamur: qꝛ de ſimilibus fere ſem-
per idē eſt iudiciū: nā h̄ cōpꝛehēdit omnia
mercata q̄ arte fiūt p̄ter eſculēta ⁊ poculē-
ta: vñ qꝛ talia nō ſunt cōtinue neceſſitatis
ideo vēdere vľ emere talia dieb⁹ feriatis nō
eſt licitū: vtpote calceos: caligas: coꝛrigi-
as: calepodia: ſandalia: aliaq̄ infinita lo-
calia in auro: argento: ſtanno: cupꝛo: omni-
q̄ metallo cū omni ſuppellectili: cui⁹ vſus
eſt inť homies. Notandū tñ ꝙ in iſtis di-
ſtinguunť duo genera mercātie: nā q̄daꝫ
ipꝛopꝛie dicunť mercatoꝛes vľ negotiato-
res q̄ ſcꝫ ppꝛia dūtaxat artificia vendunt
potius inſiſtētes lucro artis ppꝛie q̄ mer-
cantie: de quibus talis regula dari pōt ꝙ
nullus eoꝝ excuſať a moꝛtali dieb⁹ feſtiuis
artificia talia faciētes: vľ etiā p̄ foꝛibus ad
vendēdū exponēs ex ꝯſuetudine: ⁊ mlto-
minus ad forū educēs cū in hoc apte relu-
cere videať ipꝛoba cupiditas: niſi tales ex-
cuſaret neceſſitas: ꝙ de ſolo cū familia ſua
victitās laboꝛitio nō inueniēt copiā vēdē-
di artē ſuā diebus ceteris: tūc eni ſi quan-
doq̄ in feſtis minoꝛibus q̄ nō intātū obli-
gant vt dictū ē: cū timoꝛe dei ſola euidenti
neceſſitate nō cupiditatē ſuā artē vēdēdaꝫ
exponeret: vľ etiā nundinas aliq̄s cuꝫ eis
requireret: credo ꝙ excuſareť a moꝛtali:
dūmodo ppter hoc ſe nō ſubtraheret a di-
uinis: p̄ſertim a miſſa audienda: alś p̄cipi-
tur extra de ferijs. c. omnes: ꝙ mercatū in

eis ſcꝫ feſtis minime fiat. Preterea ſi talē
artē p̄ foꝛibus venditioni nō exponūt req̄-
ſiti tñ ab alijs ſcꝫ peregrinis vľ villanis vľ
etiā paupibus q̄ foꝛte pecunias pꝛius ha-
bere nō poterāt aut etiā alijs vicinis q̄ pri-
us ex incuria emere nō ſatagebāt cū dei ti-
moꝛe magis ex pietate q̄ ex cupiditate ſa-
tiſfaciāt: ſobꝛie tñ credo ꝙ excuſanť a moꝛ-
tali: dūmodo tñ ppterea diuia nō p̄termit-
tant in domo pſiſtētes ⁊ expectātes ſupue-
niētes: ſicut aranea reſidēs in tela muſcas
obſeruat: cōſulendū tñ eſt ꝙ ementes ad-
moneāt ꝙ nō amplius veniāt diebus feri-
atis: p̄ſertim illos q̄ pꝛeť neceſſitatē ratio-
nalē hoc faciūt: ⁊ mltomagis excuſanť ex
ratiōali neceſſitate nō cupiditate talia die-
bus illis emētes. In omnib⁹ eni hmōi in-
tuenda eſt rei neceſſitas: facti pietas: ⁊ in-
tētionis puritas: que tria multa que ſunt
p ſe illicita p accidēs licita imo meritoꝛia
reddunt. Ad laudē dei.

De operib⁹ ſeruilibus q̄ ſunt nauigatio: venatio: medicina: theatra: ⁊ qñ feſtū incipit ac vtrū laborare ſit in p̄cepto: Sermo VIII

A

Memento vt diem ſabbati ſanctifices Exo. xx. Iaꝫ
reſtat videre de ſecundo genere
mercatoꝝ q̄ ppꝛie negotiatoꝛes dicuntur.
de quib⁹ dicit Chryſ. ſup illḋ Matth. xxi.
Eijciebat e templo oēs emētes ⁊ vēdētes.
Quicūq̄ cōpat rē vt illā integrā ⁊ imuta-
tā dando lucreť: ille mercatoꝛ eſt q̄ de tem-
plo eijciť. Quō tñ illa mercatio ſit licita vi-
debiť infra. Hoc tñ genus mercādi q̄ntum
ad violationē ſabbati minus excuſat q̄ p̄-
cedens ceteris parib⁹. Nimirū cū p̄cedēs
nō niſi de ppꝛio laboꝛe: ſed iſtud etiā ple-
rūq̄ de alieno laboꝛe lucrū q̄rit. Hinc dicit
Tullius ꝙ ſoꝛdidū eſt eoꝝ officiū q̄ emūt
a mercatoꝛibus quod ſtatim vēdant: nihil
eni pficiunt niſi quēadmodū mentianť.
Agricultura eni nil meli⁹: nil vberi⁹: nil ī
homine libero digni⁹: ⁊ ideo nō min⁹ ſtri-
cte p̄ceptū in iſto genere negotiatiōis de-
bet accipi q̄ in pꝛioꝛi: ſed potius econtra.
In cuius argumentū dicit Roď. ꝙ qui va-
dunt ad mercata vel mercata faciunt die-
bus dñicis vel feſtis: ſi hoc faciūt aliquā-
do pꝛo ſua neceſſitate nō ex cōſuetudīe vel
cupiditate non peccant moꝛtaliter dūmo-

do diuina non pꝛetermittunť. Si vero du-
cant in ꝯſuetudinē: aut ex impꝛoba cupidi-
tate lucrandi ſicut faciūt mercatoꝛes q̄ p-
pter frequentandas nundinas aut merca-
ta vix aut nunq̄ eccliam intrant tunc pec-
cant moꝛtaliter: vel etiā ſi eſſent mercata p-
hibita a pꝛelatis loci illius. Preterea eoꝝ
que mercanť quedam ſunt vtilia. ſ. ad ali-
quem vſum licitū ⁊ honeſtū: quedā vana
⁊ diuerſa clenodia quoꝝ vſus eſt vanitas
quedā nociua vľ q̄ntū ad coꝛpoꝛalia vľ etiā
q̄ntū ad ſpiritualia nocumenta vt diuerſa
inſtrumenta ludoꝝ ⁊ oblectamēta ſenſuūꝫ
vt alee: pile: ludi ſcachoꝛum olfactoꝛia cer-
ta ⁊ ſimilia: ⁊ ſm hūc triplicē gradū aggra-
uatur etiā peccatū in violatione ſabbati.
Deniq̄ p̄ter ea que dicta ſunt ponēda vi-
detur cōcluſio generalis: ꝙ quicūq̄ emit
in die feſto eo pacto ꝙ carius vendat: intē-
dens exercere negotia moꝛtaliter peccat:
cū in hoc reluceat manifeſte cauſa emptio-
nis rei illius cupiditatē eſſe: ꝙ ſi non emat
eo pacto nō eſt facile pꝛecipitare ſentētiaꝫ.
Similiť etiā q̄cūq̄ emit etiā ferialib⁹ die-
bus ea intētiōe ꝙ carius vēdat etiā dieb⁹
dñicis vľ ſaltē veriſimiliť credit ꝙ cogetur
iterū vendere dieb⁹ feriatis nō excuſať a
moꝛtali ſi poſtmodū quaſi coactus diebus
phibitis iteꝝ vendit: qꝛ ſeip̄m voluntarie
obtulit ad illā coactionēꝫ auaritia victus.
Verūtamē de eſculētis ⁊ poculētis poſtea
dicā: nec etiā excuſanť a moꝛtali ſi merca-
ta in vehiculis aut iumentis de loco ad lo-
cū tranſtulerūt in feſtis: ſi cōmode poterūt
facere in alijs: maxime ſi ppť hoc ſubtra-
hant ſe a diuinis: vnde ceteris paribus pri-
mū genus mercatoꝝ difficili⁹ cadit in moꝛ-
tale q̄ ſcdm genus ⁊ etiā facilius excuſať.
Deniq̄ curſoꝛes ⁊ viatoꝛes ſi mittūť a do-
minis ſuis vľ mercatoꝛibus q̄bus ex cōdi-
tione vľ pacto ſuire tenenť: ſicut ſerui em-
ticij vľ cōducticij ſiue hoc faciūt p pecunia
ſiue nō. Aſteñ. poſt Roď. nō audet eos cō-
demnare p̄cipue ſi miſſā audierint: cū ſcdꝫ
legē cōceſſum fuit ire in ſabbato: licet non
vltra mille paſſus: qḋ iter ſabbati dicitur.
Act. j. Si tñ in nullo erant eis ligati: nec
alijs tēpoꝛib⁹ ſuire conſueti: nec ſubeſt in
eis mouēs cauſā pietatis vľ neceſſitatis: ſ
tñ cupiditatis nō excuſanť a moꝛtali: ma-
xime ſi ſe ſubtrahūt pꝛopť hoc a diuinis.
In nauigantib⁹ autē maioꝛ inueniť excu-
ſationis occaſio ppter incertitudinē ven-
ti ⁊ tēpeſtatū: ac etiā ppť minoꝛē laboꝛem

vt cōmuniter: multa tamē in illis ſunt ob-
ſeruanda tanq̄ illicita que non cauētur ni-
ſi ab hijs qui verū dei timoꝛem habent. B
Tertio principaliter videndū eſt de ve-
natione que cōpꝛehendit omne genus pi-
ſtoꝝ ⁊ cocoꝝ ⁊ omnē artē pꝛeparandi ci-
baria: de qua venatione pꝛimo datur talis
regula generalis: ꝙ q̄uis non licet in fe-
ſtis tenere mercatū publicū rerū venaliuꝫ
ſaltem eoꝝ que nō pertinēt ad neceſſitatē
diei. Mercata tamē que fiūt de victualib⁹
ad neceſſitatē diei ptinētibus: ſic ꝙ dies ſi-
ne illis nō pōt cōmode tranſigi nō videnť
facile dieb⁹ illis debere phiberi: dūmō tñ
ppť h̄ nō ſe ſubtrahāt a diuinis hoꝛis deť-
minatis ab eccla ſm ꝯſuetudinēꝫ loci: eo
ꝙ ibideꝫ excuſet neceſſitas: p̄ſertim in his
victualib⁹ que cito coꝛrumpunť: ſicut car-
nes: piſces ⁊ ſimilia: nō eni ſic excuſat ne-
ceſſitas in his victualibus que diu perſe-
uerant: vt omes fructus: caſeus: butyrū:
oua ⁊ ſimilia. Pꝛo quo ſciendū ꝙ quoꝝ
officiū ppꝛie eſt vēdere carnes: ſi q̄ntum in
eis eſt magis optarēt vēdere in vigilijs q̄
feſtis: ſ obſtāte ꝯtraria ꝯſuetudine cogū-
tur vendere in feſtis faciētes hoc cū diſpli-
centia ⁊ dei timoꝛe: ac tali tp̄e ꝙ ppť hoc
ſe nō ſubtrahūt a diuinis: p̄ſertim ab offi-
cio ſumme miſſe: credo tales excuſari poſ-
ſe a moꝛtali: dūmō reddit⁹ ſufficiēť nō ha-
beāt: vñ cū familia ſua ſm ſtatū ſuū viuāt
alś ſec⁹: qꝛ ⁊ h̄ ptinere videť ad notā aua-
ritie. Et ſimiliť dicēdū videť de vēditione
piſciū. Illi tñ q̄ tāq̄ aucupes reſidēt in ma-
cello: vľ mulieres ꝯſuetudiarie reſidētes ī
foꝛo ad vendēdū multimoda genera auiū
ac paꝝ vľ nihil curātes de diuino officio ſ
totaliť imerſi tā ipꝛobo lucro: nequaq̄ ex-
cuſāť a moꝛtali pctō. Similiť eos q̄ victua-
lia diu perſeuerantia ſine coꝛruptiōe pꝛe foꝛi-
bus vľ in foꝛo diebus feriatis ponere p̄-
ſumunt ad oſtentationem venditionis: a
moꝛtali peccato excuſare non audeo: ſi ex
cōſuetudine faciūt: qꝛ talia ſatis tēpeſtiue
cōparare poſſunt: ac pillā oſtētationē cete-
ris chꝛiſtianis lapideꝫ offenſionis ⁊ petrā
ſcandali ponūt: vľ ad detrahendum vľ ad
imitandū vel ad emendū: vt patet in fru-
ctibus diuerſi generis: ⁊ ſic ditanť pecca-
tis nō ſolū ppꝛijs ſed etiā alienis: ſ ve ho-
mini p quē ſcādalū vēit. Deinde venia-
mus ad officia tabernarioꝛum: cocoꝛuꝫ et
piſtoꝝ q̄ ſunt officia quideꝫ licita ſed peri-
culoſa ppter diuerſas pꝛoxias occaſiones

peccatorum: vtpote gule: ebrietatis exceſ/
ſiui laboris reſpectu ſabbati ĩprobi lucri ⁊
auaritie: nam quid aliud taberna q̄ ipſoꝝ
demonũ eccl̃ia vbi parrochiani frequẽter
ꝯueniũt ⁊ pro ventri feſtũ celebrãt: quoꝝ
pleban⁹ eſt tabernariuſ: maxīe q2 dr̄ Eccl̃i.
xxvj. Due ſpecies difficiles ⁊ ꝑiculoſe ap/
paruerũt mihi: difficile exuiť negotians a
negligẽtia ſua: ⁊ nõ iuſtificabitur caupo a
pctīs labioꝝ. Q2 ſi q̄rũt excuſationẽ ĩ pec/
catis: rñdet ibidẽ ſapiẽs ſubdẽdo ꝓpť in/
opiã inq̄t multi deliq̄rũt: ⁊ q̄ q̄rit locuple/
tari auertit oculũ ſuũ. ſ. a ꝯſideratiõe ſum
mi boni ⁊ veri ꝑ quã retrahiť a pctīſ: vñ li
cet hoſpicia ꝓpter peregrinos ⁊ aduẽtãtes
licita reddanť: tñ ex ꝯſuetudine receptare
aduẽtũ malignantiũ intraneoꝝ: mane me
ridie: veſpe: media nocte ad ĩebriãdũ: pe̾e
rãdũ: balſphemãdũ: taxillãdũ: q̄d aliđ di
xeri q̄ talez tabernã eẽ ſynagogã ſathane
vbi mĩma cura de eccl̃ia: de diuĩo officio:
de ſmõib⁹ ⁊ hec oĩa caupões ſuſtinẽt male
dicti q̄ſtus gratia. Sic cocoꝝ officia licita
q̄dẽ ſũt in ſe dũmodo ꝓpterea nõ omittãt
diuĩa: ⁊ q̄ntitas opis q̄litaſq3 intentionis
ꝓprie fuerit debite modificata: ſ3 vbi poſ/
ſunt h̄ diſcerni cũ oĩa ꝯflẽt in fornacẽ dete
ſtabilis auaritie: ⁊ ꝑpetuis inhiẽt lucris:
curis: diſtractiõib⁹: ita q2 ad ſabbati ſctĩfi
cationẽ penit⁹ ſe reddunt ĩhabiles: merito
verẽtes illud. Exo. xxxj. q̄cunq3 polluerit
ſabbatũ. glo. turbãdo q̄etẽ aĩe morte mori
etur. ſ. corꝑis ⁊ aĩe: multo igiť magis lici/
tũ eſt coq̄re ꝑ cura domeſtica q̄ ꝓ ĩprobo
lucro totũ diẽ expẽdere in ciboꝝ decoctio/
ne ⁊ venditiõe: q2 labor ille q̄ dieb⁹ feriatĩ
grã q̄ſtus fit turbãs aĩe q̄etẽ ⁊ ſẽſus liber/
tatẽ cauſat mortale pctm̃: q2 h̄ ẽ oĩno ꝯtra fine
⁊ ꝯtra intẽtionem legiſlatoris: Sic deniq3
piſtoꝝ officia licita q̄dẽ cõprobanť dũmo/
do moderate fuerint exercitata. Pinſere
tñ dieb⁹ feriatis abſq3 euidenti neceſſitate
dictãte auaritia ſicut cõtingere ſolet in feſtis
paſche ⁊ pẽthecoſtes: vt pane recẽti gulo/
ſos alliciãt: nõ põt a mortali faciliť excuſa
ri: magis tñ excedunt in violatiõe ſabbati
piſtores coquẽtes paſtillos ex farina ⁊ car
nibus vľ piſcib⁹ ⁊ lagana: ſimiliaq3 luxu/
rie oblectamẽta: q̄bus in generali talis re
gula dari põt: q2 ſi illud eſt ꝓpriũ coꝝ offi/
ciũ: ⁊ tũc ab aliq̄b⁹ ꝯuiuiũ parare volenti
bus: ſicut ꝯtingit in nuptijs ꝯtubernijs ⁊ ſi
milib⁹ req̄ſiti fuerint illa facere dieb⁹ feria
tis: tũc credo q2 excuſanť dũmodo tñ diui

na (ꝑſertim miſſã) audiãt: ⁊ in occulto illa
ꝑparẽt: ne ꝑtereũtes vľ ſcãdalizẽt vľ ad ſi/
milia affectãda alliciãt: dũmodo etiã faci
ant intẽtiõe debite circũſtantionata. Qui
vero nõ req̄ſiti talia faciũt ꝑ foribuſ tanq̄
aucupes reſidẽtes ⁊ preparãtes: vt ſic ad
emẽdum alliciãt ꝑtereũtes nõ excuſanť a
mortali cũ illud faciũt euidẽť ex auaritia.
Ceteꝝ victualia adducentes vľ merces ad
loca remota ſicut vina ⁊ alia ſm Aſteñ. poſt
Roš. excuſãtur a violatiõe ſabbati cũ ſine
graui ĩcomodo nõ pñt vacare in feſtis ab
eundo ⁊ quadrigãdo: ſimiliť q̄ mittũt eq̄s
vľ vehicula vľ ſuos ad afferẽda q̄dã neceſ
ſaria in die feſto ſine q̄bus nõ poſſent ipſũ
feſtũ cõmode trãſigere: nec añ ſuꝑ his ha
bẽdis cõmode poterãt ſibi ꝓuidere. Dein
de Roš. ⁊ Aſtẽ. dicũt de molẽdinis ad vẽ
tũ ⁊ aquã: q2 cũ officiũ coꝝ expleri poſſit ſi
ne magna opa hoĩm: ideo credũt eẽ ſuan
da ꝯſuetudinẽ regiõis nõ ꝓhibitã a ꝑlatĩ
circa feriationẽ a talib⁹ in feſtis feriãdis:
qđ maxime veꝝ eſt de molẽdinis ad vẽtũ
ꝓpter omnimodã incertitudinẽ: nõ tñ ſic
generaliť cõcedendũ eſt de molẽdinis ad
aquã niſi in euidẽti neceſſitate talis aqua
retineri nõ poſſit: ⁊ ergo qñ veriſimiliť cre
dunt nõ eſſe neceſſariũ tũc obliganť magĩ
ad feriandũ: ſubĩtelligiť ẽt q2 ob hoc ſe nõ
ſubtrahãt a diuinis: ꝑſertim ab audienda
miſſa. Molẽdina tñ q̄ trahunť ꝑ iumenta
ſm eoſdẽ omnino q̄ſcere debẽt: tñ ꝓpť ma
iorẽ operã q̄ req̄riť: tũ ꝓpter certitudinez
laboris ⁊ vſus molendi die ſequenti: tñ q2
ſm legẽ nõ ſolũ homines ſed ⁊ iumẽta ſab
bato ſunt vacare iuſſa: vt patet in themate
Si tñ h̄ euidẽs nccītas req̄reret tũc licitũ
eſſet eis vti. Et nota generaliť q2 neceſſitaſ
victualiũ vľ capiendoꝝ vt piſciũ vľ cõgre/
gandoꝝ vt ſegetũ: vľ etiã ꝑparãdoꝝ: vt ci
boꝝ: cũ rationalis fuerit ⁊ rationabiliť ꝓ/
trahi nõ poterit in alterũ diem ſine euiden
ti damno vľ incõmodo in re vľ ĩ iuſto timo
re laborẽ excuſat in diebus feriandis: exẽ/
pli gratia: diciť extra de ferijs. c. licet tam
veteris q̄ noui teſtamẽti pagina ſeptimuz
diẽ ad humanã qnietẽ ſpecialiť deputauit
⁊ tã eũ q̄ alios dies maieſtati altiſſimi de/
putatos necnon natalia ſanctoruz marty/
rũ eccleſia decreuerit obſeruãda: ⁊ in his
ab omni opere ſeruili ceſſandnm. Sequi/
tur. Indulgemus tamẽ vt liceat parrochi/
anis vr̃is dieb⁹ dñicis ⁊ alijs feſtiuis preť
q̄ in maioribus anni ſolennitatib⁹: ſi alle/

cia terre ſe inclinauerint: eoꝝ capiendi in/
gruente neceſſitate intẽdere: ita q2 poſt ca/
pturã eccleſijs circũpoſitis ⁊ chriſti pau/
peribus ꝯgruã faciãt portionẽ: ⁊ hoc idẽ
intelligi debet de omĩ ope lucratiuo quod
fit in ſabbato ex rationali cauſa: vt ſic ĩ ele
moſynis fiat debita recõpenſa ſaltẽ q̄ntum
ad decimã partẽ lucri: vt dicit glo. ibidem
q2 quaſi decime ꝑdiales cẽſenť. Tertio
principaliter videndũ eſt de medicina q̄ cõ/
ſiſtit in arte cõficiẽdi pigmenta ⁊ ſirupos
⁊ ſilia: ⁊ in his etiã rationabilis neceſſitas
iudicio boni ⁊ diſcreti viri ſemꝑ excuſat:
dũmodo diuina nõ preť mittãt: ⁊ etiam de
lucro dieꝝ feriatarum chriſto cõtribuat in ele
moſynis corporalib⁹ dandis: vľ in paupe/
ribus gratis ſubueniẽdũ: tñ hoc ſollicit⁹
obſeruẽt ne ꝓpriã ꝯſcientiã improba cupi/
ditate vel ſiniſtra intentione cõmaculent.

Deniq3 videndũ eſt de his q̄ ſũt mere io/
cunditatis ſicut theatra nõ periculoſa vel
ꝑnitioſa corpori vľ anime vľ ſenſui: ſ3 tñ io
cunda ⁊ recreatiua: ⁊ tales ludi nec ꝯcedũ
tur in ſabbatis nec ꝓhibenť: ſ3 tñ ꝑmittũ/
tur ꝓpter ꝓnitatẽ ⁊ fragilitatẽ humanaz:
talibus tñ inſiſtẽtes tpe diuinoꝝ nõ excu/
ſanť a mortali: quia diciť de ꝯſe. di. j. q̄ die
ſolenni ꝑtermiſſo cõuentu eccl̃ie ad ſpecta
cula vadit excõmuniceť: nec eñi q̄s excõi/
cari debet niſi ꝓ mortali. Similiť extra tẽ/
pus diuinoꝝ in feſtis hmõi ludos exercẽs
ad improbã cupiditatẽ vľ auariciã nõ ex/
cuſatur a mortali: ſi tñ hoc facit tñ ꝓ iuſtẽ
tatiõe nature: ⁊ hoc moderate nõ eſt ꝑcipi
tanda ſentẽtia. Tertia deniq3 ſuitus eſt
ip̄ius dei: ⁊ ſm hoc opus ſuile dici poteſt
omne opus latrie qđ ſoli deo exhibẽdũ ẽ:
⁊ ideo ab alijs opibus ceſſãdũ. Pro quo
ſciendũ q2 in obſeruãtia ſabbati duo ſunt
ꝯſiderãda: quoꝝ vnũ eſt ſicut finis: ⁊ h̄ ẽ
vt homo vacet rebus diuinis: qđ ſignifi/
catur ibi: Memẽto vt diẽ ſabbati ſanctifi/
ces. Illa eñ in lege ſãctificari dicunť que
diuino cultu mancipãtur. Alteꝝ eſt ceſſa/
tio ſeruiliũ ſcz peccati ⁊ corporalis ſeruitu
tis. Opus tñ latrie qđ ꝑtinet ad dei ſerui/
tiũ nõ ꝓhibeť in die ſabbati: q2 hoc eſſz cõ
trariũ fini obſeruatiõis ip̄ius ſabbati q̄ ẽ
vt vacet opib⁹ ad dei ſeruitutẽ ꝑtinẽtib⁹:
Unde dñs Ioh. vij. circũciſionẽ accipit ho
mo in ſabbato vt nõ ſoluatur lex moyſi: et
Math. xij. Sabbatis ſacerdotes ĩ templo
ſabbatũ violãnt. i. corporaliť operantur in
ſabbato ⁊ ſunt ſine crimine: ſic etiã ſacer/

dotes in ſabbato circũferẽtes archam dñi
nõ trãſgrediebanť ꝑceptũ dei. Sic in lege
gratie nullius actus ſpiritualis exercitiuz
eſt ꝯtrariũ obſeruantie ſabbati: puta ſi q̄s
docet vbo vľ ſcripto: Añ Numeri. xxviij.
dicit glo. q2 fabri ⁊ hmõi artificeſ ocianturʳ
in die ſabbati. lector autẽ diuine legis vel
doctor ab opere ſuo nõ deſiſtit nec tñ ꝯta/
minať ſabbatũ: q2 ſabbatis debẽt homĩes
vacare pſalmis hymnis ⁊ canticis ſpũali/
bus: vt de ꝯſe. di. iij. c. ieiunia. vbi ſequiť.
Die aũt dñica nihil aliud agenduz eſt niſi
deo vacandũ: nulla operatio in illa ſancta
die agať niſi tñ in hymnis ⁊ pſalmis ⁊ cã
ticis ſpũalibus dies illa trãſigať: Similiť
inſiſtendũ eſt ꝑdicationi ⁊ auditioni verbi
dei ⁊ virtutibus ⁊ regulari diſcipline reli/
gioſeq3 obſuantie magis q̄ alijs diebus:
ad que melius exequenda ꝓhibenť artes
mechanice ſecularia negotia ⁊ placita cete
raq3 talẽ vacationẽ ⁊ ſanctificationẽ ĩpedi
entia: vt extra de ferijs. c. oẽs. ⁊ de cõſe. di.
iij. c. rogatiões. vbi etiã dicit q2 trib⁹ dieb⁹
rogationũ ſui ⁊ ancille debent ab oꝑe re/
laxari: quo magis vniuerſa plebs ꝯueni/
ret ad exorandũ dñm. Hic queri põt qñ
dies ſolennis regulariť incipit vľ deſinit.
Ad hoc rñdet Hein. boyc: extra de offi. iu/
di. delegati. in. c. ꝯſuluit: ⁊ extra de ferijs.
in. c. qm̃. q2 quo ad celebratiões diuinoruz
incipit dies de veſpera ĩ verperã: vt extra
de ferijs. c. j. ⁊ hoc quo ad clericos: verũta
mẽ quo ad laicos vľ quo ad feriandũ inci/
pit a veſpera in veſperã. i. ſero. Initiũ tñ ⁊
finis feſtoꝝ ꝯſiderari debet ſm qualitatez
coꝝ ⁊ diuerſaꝝ ꝯſuetudines regionũ: ⁊ ſi/
cut exigit magnitudo feſtoruz celebrari ſic
videtur ea prius debere incipere ⁊ tardiuſ
terminare: vt lucide patz extra de ferijs. c.
qm̃. Ex hiſ poteſt elici q2 feſta cõmunia ad
tardius incipiũt qñ de ſero cõiter ſolẽt deſi
ſtere a labore: ſed ꝑcipua feſta q̄ enumerã/
tur de cõſe. di. j. c. ſi q̄s extra parrochias.
debent prius incipi: q2 ad illa requiriť ma
ior reuerẽtia ⁊ ꝑparatio: q̄ ergo in fraudez
diei feſti in coꝝ vigilijs ſuis artib⁹ ⁊ labo/
ribus inſiſtunt: ſolito tardius ꝑtendẽtes
longiorẽ q̄etẽ diei ſequẽtis: nõ excuſanť a
violatiõe feſti cũ maior deberet eẽ ſollicitu
do ſuis tẽporibus de bonis anime q̄ cor/
poris. Preterea quo ad iudicia dies inci/
pit de mane ⁊ deſinit in veſpere: ⁊ ſic de lu/
ce in lucẽ: vt patz in auť. de iuđ. § ſedebãt.
colla. vj. quo ad cõtractus vero ſm legem

tunc a media nocte in mediã noctẽ: ſm Jo
han. an. ⁊ Hoſt. in. c. ꝯſuluit. ⁊. ff. de ferijs.
l. more romano. Unde ſi iuraui dare decez
in dñica nõ ero piurus ſi dedero ante me/
diã noctẽ ſequentẽ. Denicꝫ quo ad ieiuni/
um tunc incipit poſt cenã diei ꝓcedentis ⁊
deſinit in mane diei ſequentis: vt patet de
ꝯſe. di. iij. de eſu carniũ: ⁊ idẽ eſt ĩ ſimilibꝰ
obſeruandũ ſm Hoſt. in ſumma de ferijs.

Hic in fine queri põt vtꝝ alijs diebꝰ labo
rare ſit in ꝓcepto ſicut requieſcere in ſepti/
mo: ꝑſertim cuꝫ dicit̃ in ꝓmo themate: ſex
diebus operaberis. Ad hoc rñdet Aſten.
li. j. ti. xxij. ꝙ triplex eſt labor. Primus eſt
debitus qui duplex eſt. Unus excludens
ociũ anime: ⁊ ad illũ tenent̃ omnes: ſiẽ eui
tare tenent̃ peccatoꝝ occaſiones: nã oñis
homo tenet̃ ſe exercere in aliquo vtili ra/
tione cuius excludat a ſe tẽptatiõis igreſ/
ſum: ſm illud Eccl. xxxiij. Mitte illum in
operationẽ ne vacet: multã eñ maliciã do
cuit ocioſitas. Alius eſt itroducẽs fructũ
⁊ ille eſt triplex: Unus eſt ꝑlatorũ de cura
ſubditoꝝ: de quo. j. Thymo. v. Qui bene
ꝑſunt ꝑſbyteri duplici honore digni habe
antur: maxime ꝗ laborãt ĩ verbo ⁊ doctri/
na: ⁊ ad hunc obligant̃ ꝑlati ⁊ eccłie mini
ſtri ⁊ ſeminatores verbi dei: Unde apł'us
j. Coꝝ. iij. Ego plãtaui appollo rigauit ⁊c.
Seqtur. Unuſqſqꝫ mercedẽ accipiet ſm ſu
um laborẽ. Alius actiuoꝝ ꝗ laborãt vt ha
beant vnde viuãt ⁊ alijs tribuãt. Eph. iiij.
Magis aũt laboret vnuſqſqꝫ operando ma/
nibus ſuis qd bonũ eſt vt habeat vnde tri
buat neceſſitatẽ patienti: ⁊ ad hunc tenet̃
fortes capere ne cogãt̃ viuere ocioſe de bo
nis que debent̃ alijs. Tertius eſt cõtẽpla/
tiuoꝝ in ꝗbus ⁊ ſi qeſcit mẽs a ſtrepitu mũ
di: tñ inuigilat ſollicitudo deo placẽdi ⁊ ali
is gratiã impetrãdi: iuxta illud canti. iiij.
Ego dormio ⁊ cor meũ vigilat: naꝫ in dor/
mitione qes eſt: in vigilia labor: ⁊ ad hũc
laborẽ tenent̃ cõtẽplatiui ſi nolũt inueniri
ingrati. De primis igit̃ ⁊ tertijs laboribuſ
dicit̃ Sapien. iij. Bonoꝝ laboꝝ glorioſus
eſt fructus: ⁊ illis laboribus inſiſtentes de
elemoſynis viuere poſſunt: qꝛ ꝑ illis a ꝗbꝰ
accipiũt vtiliter laborãt. Secũdus labor ẽ
ꝯceſſus: ſcꝫ ꝓpter neceſſitatẽ ⁊ humanam
fragilitatẽ: ⁊ eſt labor cordis circa occupa
tionẽ tẽporaliũ: de quo Eccs. j. Cognoui
ꝙ in eis eſſet labor ⁊ afflictio ſpũs. Et iteꝝ
hanc occupationẽ peſſimã dedit deus fili/
is hominũ vt occuparent̃ in ea: ⁊ eſt pena
peccati originalis. Tertius labor eſt ꝓhi/
bitus qui eſt curioſitatis ⁊ cupiditatis: ꝗ
potiſſime ſpiritualẽ extinguit quietẽ in deo:
de quo dicit̃ Hiere. ix. Ut iniq agerẽt labo
rauerunt. Sed vt dicit̃ Eſa. lix. Telas ara
nee texuerunt. Sequit̃. Tele eoꝝ nõ erũt ĩ
veſtimentũ necꝫ operiẽt operibꝰ ſuis ope/
ra eoꝝ inutilia: ⁊ opus iniqtatis in mani/
bus eoꝝ. Quod a nob auertat ieſus chriſtꝰ.

De virtute prudentie que põit vim rationalẽ in quietẽ ad faciendũ ſabbatũ delicatũ: ⁊ de partibꝰ eius: Sermo VIII

m

Emento vt diem
ſabati ſanctifices Exo. xx. Ter/
tio modo ꝓceptũ iſtud exponit̃
memento ⁊c. id eſt vt illa die puriſſime cõ/
templationi ⁊ ꝑfecte quieti mentis inten/
das ab omnibus peregrinis occupationi/
bus te abſtrahendo ⁊ diuinis amplexibꝰ
ꝑ amoroſum effluxum iugiter inherendo. A

Ad quod vticꝫ ꝑficiendũ neceſſe eſt vt
homo inferior debite diſponat̃ ⁊ ipſi ratio/
nis dictamini ꝑfecte ſubijciat̃: vt ſic ad ori
ginalẽ iuſticiã quodammodo reducat̃: nam
deus hominẽ fecit rectuꝫ: ab initio nobili/
tans illũ nõ ſolũ ſua imagine ſ; etiã ſimili/
tudine: ⁊ vt illa pars hominis que ſuperior
eſt libere tenderet in deũ ſubiecte ſibi fue/
runt ptes inferiores ſenſualitatis vt nihil
in eis accidere poſſet qd mentẽ a cõtẽpla/
tione diuinoꝝ impediret: ſed per peccatũ
homo cecidit a tali rectitudĩe: ideo ad om
nia inferiora curuatus eſt: oportet igit̃ ad
exhibendũ dño ſabbatũ delicatũ ꝙ ps il/
la denuo reformet̃ ⁊ ſuperiori pti debite ſbij
ciatur: vt hoc medio ad mentis quietẽ ho
mo queat ꝑuenire. Inferior autẽ ps homi
nis maxime reformatur ⁊ quietatur: ac eti
etiã ſubijcitur pti ſuperiori ꝑ virtutes car/
dinales: naꝫ ſicut virtutes theologicales
habẽt rectificare ptẽ anime ſuperiorẽ in q̃
conſiſtit imago trinitatiſ: qꝛ imago creato
ris cõſiſtit in trinitate ꝑſonaruꝫ ⁊ vnitate
eſſentie: ⁊ imago recreationis ꝯſiſtit in tri
nitate habituũ cũ vnitate gratie per quos
tres habitus virtutũ anima fertur in ſum
mã trinitatẽ ſm tria appropriata tribꝰ ꝑſo/
nis ita ꝙ fides dirigat in ſũme veꝝ credẽ
do ⁊ aſſentiẽdo: ſpes in ſumme arduũ in/
nitendo ⁊ expectãdo charitas in ſũme bo/
nũ deſiderando ⁊ amando: ſicꝫ virtutes
theologice mouẽt ĩ finẽ q eſt deus. Sic eti
am ꝟtutes cardinales mouẽt ad ea q ſunt
ad finẽ ⁊ ꝑ eas aĩa rectificat̃ in ſuis viribꝰ
nã prudẽtia rectificat̃ rõnalẽ in eligẽdis ⁊
ꝓcauẽdis: fortitudo iraſcibilẽ in tolerãdiſ
⁊ ꝑferẽdis moleſtijs: tpantia ꝯcupiſcibilẽ
in vtẽdis. ſ. in cohercẽdis a delectatiõibꝰ
prauis. Juſticia vero rectificat oẽs vires
ꝓut nomẽ iuſticie cõphẽdit: nõ ſolũ iuſtici
am ſpecialẽ q eſt in cõmutabilibꝰ vł diſtri/
butiõibꝰ: ſ; ẽt legalẽ q eſt oĩs ꝟtuſ ꝓut actꝰ
eius ad ꝓximũ ordinat̃: ⁊ iuſticiã genera/
lẽ q eſt oĩs ꝟtus ꝓut actꝰ eius ptiet ad de
bitũ obediẽtie ꝓceptoꝝ. Et iſte qttuor vir/
tutes diuerſis nomĩbꝰ appellant̃: dicunt̃
enĩ cardinales: qꝛ ſicut oſtiũ vertit̃ in car/
dine: ſic in his tota ꝯuerſatio moralis vite
q tota eſt circa paſſiões homĩs ꝟtit̃: ⁊ igi/
tur vocant̃ ẽt pollitice vł ciuiles: qꝛ polli/
unt ſiue ornãt homĩeꝫ in vita ciuili: dicun
tur etiã humane: qꝛ humano ſtudio acqrũ
tur nõ diuinitꝰ infũdunt̃ ſicẽ theologice: di
cunt̃ ẽt ꝯſuetudĩales: qꝛ nõ ex vno actu ſ;
ex ꝯſuetudĩe inaſcunt̃: vocant̃ ẽt icorpa/
les: qꝛ moreſ hominũ informãt: vocant̃ ẽt
virtutes ꝓncipales: qꝛ ꝓncipalit̃ ⁊ eſſentia
lit̃ faciũt ad felicitatẽ ciuilẽ: vocant̃ etiaꝫ
generales: qꝛ includũt in ſe ꝟtutes aliaſ q
vocant̃ ab aliqbꝰ ꝟtutes adiũcte: ab alijs
comites ꝓncipaliũ ꝟtutũ: ab alijs aũt ꝑ/
tes ꝟtutũ vt poſtea videbit̃. De his ãt qt/
tuor ꝟtutibꝰ dꝛ Sap. viij. Sobrietatẽ eniꝫ
i. tpantiã ⁊ ſapiẽtiã docet ⁊ iuſticiã ⁊ ꝟtu/
tẽ. i. fortitudinẽ qbꝰ vtiliꝰ nihil ẽ ĩ vita ho
minibꝰ. Preterea ꝟtutes iſte gradꝰ hñt ꝑfe
ctiõis ſm qs alit̃ eas poſſidẽt incipiẽtes ĩ
qbꝰ regũt vitã q ad opa exteriora: ꝓut pu
gnãt ꝯ vitia ⁊ ſic vocãt̃ ꝟtutes pollitice:
⁊ alit̃ eas hñt ꝓficiẽtes ſm ꝙ iã ſunt in vi
ctoria vitioꝝ ⁊ ꝯſiſtũt ptim intra ptim ex/
tra: ⁊ ſic vocãt̃ purgatorie: ⁊ alit̃ poſſidẽt
eas ꝑfecti ſm ꝙ iã deuictis vitijſ hõ qeſcit
ita ꝙ raro inſurgũt ẽt ꝓmi motꝰ: ⁊ ſic vocã
tur ꝟtutes purgati animi: alit̃ denicꝫ ꝯſi/
ſtũt in mẽte diuĩa ⁊ ſic vocant̃ ꝟtutes exẽ
plares: qꝛ ſicẽ reꝝ oĩm exẽplar eſt deꝰ ſic et
idee ꝟtutũ q in deo ꝯſiſtũt. Ceteꝝ he qttu
or ꝟtutes ꝓut ſunt pollitice ordinãt hoĩeꝫ
in opatiõibꝰ q ad ꝓximũ: ꝓut vo ſũt pur/
gatorie ordinãt eũ q ad ſeipm: ꝓut aũt ſũt
purgati animi ordinãt eũ q ad deũ: qſi ꝟtu
tes exẽplares q in ſolo deo ſũt ꝑficiũt ſm
maius ⁊ minꝰ ꝓut opantes in fide ⁊ chari
tate opa lucis eas ꝑfectiꝰ vł minꝰ ꝑfecte ꝑ/
ticipãt. Ad maiorẽ aũt euidẽtiã haꝝ vir
tutũ in ſpeciali ſciẽdum eſt ꝙ prudẽtia ſm
Macrobiũ ꝓut eſt ꝟtus pollitica: ẽ ad ra/
tiõis normã q cogitat quecꝫ agit vniuerſa
dirigere: ac nihil ꝓter rectũ velle vł facere:
ſ; ꝓut eſt ꝟtus purgatoria ſm eundẽ ẽ mũ
dũ ⁊ oĩa q in mũdo ſũt diuioꝝ ꝯtẽplatiõe
deſpicere: ⁊ oẽm anime cognitionẽ in ſola
diuĩa erigere: ꝓut ãt eſt ꝟtꝰ purgati ani/
mi ſm eundẽ eſt ſola diuĩa cognoſcere ⁊ ea
tanꝙ nihil ſit aliud ĩtueri: denicꝫ ꝓut ẽ vir
tus exẽplaris ſm eũdẽ ẽ ipa mẽs diuĩa cui
oĩa nuda ſũt ⁊ apta. Sꝫ ſ; potiſſime ꝓſeqn
dũ ẽ de prudẽtia ꝓut eſt ꝟtus pollitica et
hꝫ regere ceteras ꝟtutes in actionibꝰ ſuis
ſm oẽs ptes phie moralꝭ q ẽ Ethica: q ſcili
cet mores ĩſtruit q ad ſeipm ⁊ mõaſtica vł
yconomica q familiã diſponit: ac pollitica
q. ſ. vrbes ⁊ regna diſpõit ⁊ regit. Prete
rea adhuc triplex prudẽtia diſtingui põt.
Prima ẽ cordis q ꝯſiſtit in cognitiõe ꝑte/
ritoꝝ: diſpoſitiõe ꝑſentiũ: ⁊ ꝓuiſiõe futuro
rũ. iuxta illud ĩ cãti. Deut. Utinã ſapent. ſ.
ꝑterita: ⁊ ĩtelligerẽt. ſ. ꝑſẽtia: ac nouiſſima
ꝓuiderẽt. Scda ẽ oris q. ſ. ꝯſiſtit in mode
ratiõe ꝟboꝝ. iuxt̃ illud ꝓuer. x. Qui mode/
rat̃ labia ſua prudẽtiſſimꝰ ẽ. ⁊ ꝓuer. xxix.
Totũ ſpũm ſuũ ꝓfert ſtultꝰ: ſapiẽs ãt dif/
fert ⁊ reſeruat in poſteꝝ. Tertia ẽ opis vt ait
Tulliꝰ: ſ; ꝯſiſtit in fuga mali ⁊ electiõe bo
ni. iuxta illud. Declina a malo ⁊ fac bonũ: ⁊
de illa ꝓncipalit̃ ad pñs tractãdũ ẽ. Nã li/
cet Amb. j. de officijſ: nomẽ prudẽtie large
ſumit ꝓ qlibet cognitiõe hũana tã ſpecula
tiua ꝙ practica: cũ dicit ꝙ prudẽtia in ve/
ri inueſtigatiõe ꝟſat̃ ⁊ ſciẽtie plenioris in/
fũdit cupiditatẽ: ⁊ tñ phs prudẽtiã ſtrictꝰ
ſumẽs dicẽ in vj. Ethic. ꝙ prudẽtia ẽ recta
rõ agibiliũ: ⁊ ſ; ptinet ad rõnẽ practicã ꝓ/
prie ita ꝙ ad prudẽtiã ptinet nõ ſolũ ꝯſide
ratio rõnis ſ; ẽt applicatio ad opꝰ q ẽ finis
practice rõnis: vnde ſm Tho. ſcda. 2e. q.
xlvij. tres ſunt actus ipius prudẽtie. Pri/
mus eſt ꝯſiliari qd ptinet ad inuentiõeꝫ: qꝛ
ꝯſiliari ẽ qrere ⁊ hñ iuẽire: vñ prudẽs ẽ hñ
ꝯſiliari ſm phm in vj. Ethicẽ. ꝯſiliũ ãt ẽ de
his q ſũt ꝑ nos agẽda ꝓpt̃ finẽ. Secũdus
actꝰ ẽ iudicare de iuẽtis ⁊ eligere q electio ꝑ
ſuppõit ꝯſiliũ ẽ enĩ appetitꝰ ꝓcõſiliati: vt dꝛ
in. iij. Eth. Tertius actꝰ eſt ꝓcipe: q ſcꝫ actꝰ
conſiſtit in appellatione conſiliatorum et
iudicatorum ad operandum: et quia iſte
actus eſt ꝓpinquior fini rationis practice et

ideo etiā eſt ꝑncipal' act⁹ ratiōis practice ⁊
B ꝯſequēs ipſius prudētie. Hic queri po
teſt vtrū igit' in peccatorib⁹ eſſe pōt prudē
tia: ꝑſertim cū dicit dn̄s Luc. xvj. Filij hu
ius ſeculi prudētiores ſunt filijs lucis i ge
neratiōe ſua: ſicuti videm⁹ ꝙ multi pecca/
tores vident' eſſe melioris conſilij ꝙ̄ iuſti.
Ad hoc r̄ndet ſanct⁹ Tho. vbi. ſ. ꝙ pru
dentia tripliciť dicit'. Eſt em̄ quedā prudē
tia falſa vl' ꝑ ſimilitudinē dicta. Cū em̄ pru
dens ſit q̄ bene diſponit ea q̄ agenda ſunt
ꝓpter aliquē finē bonū: ille q̄ ꝓpter maluz
finē aliqua diſponit illi fini ꝯgruētia: fal/
ſam habet prudentiā inq̄tū illud qđ acci/
pit ꝓ fine nō eſt vere bonū ſ ſm ſimilitudi
nē: ſicut aliq̄s dicit' bonus latro: hoc eniz
modo pōt ſm ſimilitudinē dici prudēs la/
tro: qui ꝯueniētes vias adinuēit ad latro/
cinandū: ⁊ hmōi eſt prudētia de qua dicit'
ad Ro. viij. Prudentia carnis mors eſt q̄
ſcz finē vltimū ꝯſtituit in delectatiōe car/
nis: ⁊ talis prudētia ſol' peccatorib⁹ ineſt.
Alia vero prudentia dicit' quidē vera: qz
adinuenit vias cōmodas ad finē vere bo/
nū ſ eſt imꝑfecta duplici ratiōe. Uno mo/
do qz bonū illud qđ accipit ꝓ fine non eſt
cōmunis finis totius humane vite ſed ali
cuius ſpecialis negocij: puta cū quis adi/
uenit vias accomodas ad nauigandū vl'
ad negociandū: dicit' prudens negociator
vl' nauigator: ⁊ illa prudētia cōmunis ē bo
nis ⁊ malis. Alio modo qz deficit in actu
principali prudentie: puta cū quis bene cō
ſiliat' ⁊ recte iudicat etiā de his q̄ ꝑtinent
ad totā vitā ſ nō efficaciť ꝑcipit: ⁊ illa pru
dētia ſolū ineſt malis: ⁊ ſic peccatores poſ
ſunt quidē eſſe bene ꝯſiliatiui ad aliquem
finē malū: vl' ad aliqđ ꝑticulare bonū: ſed
ad finē bonū totius vite nō ſunt bene cōſi/
liatiui ꝑfecte: qz ꝯſiliū ꝑfecte nō perducūt
ad effectū. Tertia deniq3 prudētia vera eſt
⁊ ꝑfecta que ſcz ad bonū finē toti⁹ vite re/
cte cōſiliat': iudicat ⁊ ꝑcipit: ⁊ hec ſola di/
citur prudentia ſimpliciter: q̄ ſicut in pec/
catoribus eſſe nō poteſt: ſic nec iuſtis deeſ
ſe poteſt: licet ſint ſimplices aut iuuenes:
nā illi qui conſilio alieno īdigent regi: ſal/
tem in hoc ſibiipſis ꝯſulere ſciūt niſi grati/
am habēt ꝙ alioꝝ conſilia reqrāt ⁊ bo/
na conſilia a malis diſcernāt: vnde omni/
bus gratiā habentib⁹ induſtria dat' ſuffi/
ciens ad ea que ſunt de neceſſitate ſalutis:
vtpote quos vnctio docet de omnibus: vt
dicit' prima Jo. ij. Hinc etiā macrobi⁹ ſm
ſentētiā Platonis vl' platini docilitatē po
nit inter ꝑtes prudētie. Cuius ratio eſt: qz
prudētia cōſiſtit circa ꝑticularia opabilia
in q̄bus cū ſint quaſi infinite diuerſitates
nō poſſūt ab vno homīe ſufficient' oīa cō/
ſiderari nec ꝑ modicū tp̄s ſ ꝑ tp̄is diutur/
nitatē: ⁊ ideo in his maxīe q̄ ꝑtinēt ad pru
dentiā homo indiget erudiri ab alio ⁊ ꝑci
pue a ſenib⁹ q̄ ſanum intellectū circa fines
operabiliū adepti ſunt: vnde dicit' puerb.
iij. Ne imitaris prudētie tue: ⁊ Eccl. vj. In
multitudine ꝑſbyteroꝝ .i. ſenioꝝ prudēti
um ſta: ⁊ ſapiētia illoꝝ coniungere. Et licet
docilitas ſicut ⁊ alia q̄ ad prudētiā ꝑtinēt
eſt a natura ſm aptitudinē: q̄bus ſcz natu
ralibus nec laudamur nec vituperamur:
tū ad eius cōſummationē plurimum valet
hūanū ſtudiū dū ſcz homo ſollicite freq̄n/
ter ⁊ reuerent' applicat animū ſuū documē
tis maiorū nō negligēs ea ꝓpter ignauiā:
nec cōtēnes ꝓpter ſupbiā: qz nullus in his
q̄ ſubſūt prudētie q̄tūcūq3 capax fuerit ſi/
bi ipſi ſufficit q̄tū ad oīa. Preterea ſciē/ C
dū eſt ꝙ quedaz ſunt ꝑtes potētiales hui⁹
virtutis que dicunt' virtutes adiūcte: que
ſcz ordinant' ad aliq̄s ſecūdarios actus vl'
materias: q̄ſi nō habētes totā ratiōnē ꝑn/
cipalis virtutis: quaꝝ ꝑma vocat' eubolia
qđ importat bōitatē cōſilij: dicit' em̄ ab eu
qđ eſt bonū ⁊ boli qđ eſt ꝯſiliū q̄ſi bona cō/
ſiliatio: vl' potius bene ꝯſiliatiua: ⁊ ſic ſm
ꝑhm. vij. Polit. ꝯſiſtit circa ꝯſiliū. ſ. actū
ſecūdariū ipſius prudētie: eo ꝙ principalis
actus eius eſt ꝑcipere. Qz ſi querit' vtꝝ
eubolia ſit virtus a prudētia diſtincta: ꝑ/
ſertim cū dicit ꝑhus. vj Ethic. ꝙ prudētie
eſt bene cōſiliari: ſed h ꝑtinet ad euboliaz.
Ad hoc r̄ndet ſanct⁹ Tho. ſcđa. 2e. q. lj. ꝙ
virtus ꝓprie ordinat' ad actū quez reddit
bonū: ⁊ ideo oportet ſm dr̄iaz actuū eē di
uerſas virtutes: maxīe q̄ſi nō ē eadē ratio
bonitatis in actib⁹: ex alia em̄ quis efficit'
bene cōſiliatiuus ⁊ bene iudicatiuus ⁊ be
ne ꝑceptiu⁹: qđ ex hoc patet: qz hec aliq̄ñ
ſeparant' abinuicē: ⁊ ideo oportet aliā eſſe
virtutē euboliā ꝑ quā homo bene cōſilia/
tiuus eſt: ⁊ aliā prudentiā ꝑ quā eſt bn̄ ꝑce
ptiuus: ⁊ ſicut cōſiliari ordinat' ad ꝑcipe/
re tanq̄ ad principalius: ita eubolia ordi/
nat' ad prudentiā tanq̄ ad principaliorem
virtutē: ſine qua nec virtus eſſet ſicut nec
virtutes morales ſine prudētia: nec cetere
virtutes ſine charitate: ⁊ ſic ordinat' eubo
lia ad prudētiā ſicut virt⁹ ſcđaria ad ꝑnci/

palē: qz ad vltimū finē qui eſt bene viuere
ordinant' actus diuerſi ſm quēdā gradū:
ꝑcedit em̄ cōſiliū: ſequit' iudiciū: ⁊ vltimū
eſt ꝑceptū qđ īmediate ſe habet ad finē vl/
timū: ſed alij duo act⁹ remote: q̄ tn̄ habent
quoſdā ꝓximos fines ꝯſiliū quidē inuēti/
onē eoꝝ q̄ agēda ſunt: iudiciū aūt certitu/
dinē. Secūda vero virtus vocat' ſyneſis que
importat iudiciū rectū: nō quidē circa ſpe/
culabilia ſed circa ꝑticularia opabilia: cir/
ca q̄ eſt etiā prudētia: vn̄ ſm ſyneſim dicūt'
in greco aliqui ſyneti vel euſyneti. i. homi
nes boni ſenſus: ſicē ecōtrario q̄ carent hac
virtute dicunt' a ſyneti. i. inſenſati: manife
ſtū aūt ꝙ bonitas cōſilij ⁊ bonitas iudicij
nō reducunt' in eandē cām: qz multi ſunt
bn̄ cōſiliatiui qui nō ſūt bn̄ ſenſati q̄ſi recte
iudicātes: ſicut etiā in ſpeculatiuis aliqui
ſunt bn̄ inquirētes: ꝓpter hoc ꝙ eoꝝ ratio
ꝓmpta eſt ad diſcurrendū per diuerſa: qđ
ꝓuenire videt' ex diſpoſitiōe virtutis ima
ginatiue: que de facili formare pōt diuerſa
fantaſmata: ⁊ tn̄ hmōi q̄ñq3 non ſunt boni
iudicij: qđ eſt ꝓpter defectū intellect⁹: qui
maxime cōtingit ex mala diſpoſitioue ſen/
ſus cōis nō bene iudicātis: ⁊ ideo oportet
ꝑter euboliā aliā eſſe virtutē q̄ eſt bn̄ iudi/
catiua: ⁊ hec dicit' ſyneſis: nam rectū iudi/
ciū in hoc cōſiſtit ꝙ vis cognoſcitiua rem
aliquā apꝑhendat ſm ꝙ i ſe eſt: qđ ꝓuenit
ex recta diſpoſitiōe virtutis apprehenſiue:
ſicut in ſpeculo ſi fuerit bn̄ diſpoſitū impri/
mant' forme corpoꝝ ꝓut ſunt: ſin autē tūc
apparent ibidē imagines diſſorme ⁊ praue
ſe habētes. Qz autē virt⁹ cognoſcitiua ſit
bn̄ diſpoſita ad recipiendū res ꝓut ſunt cō
tingit radicaliter ex natura ſed cōſumma/
tiue ex exercitio vel ex munere grē. Et hoc
dupliciter. Uno mō directe ex ꝑte virtutis
cognoſcitiue: vt qz nō eſt imbuta prauis co
gitationib⁹ ſed veris ⁊ rectis: ⁊ hoc ꝑtinet
ad ſyneſim ſm ꝙ eſt virtus ſpecialis. Alio
mō indirecte ex bona diſpoſitione virtutis
appetitiue: ex qua ſequit' ꝙ homo bn̄ iudi/
cet de appetibilibus: ⁊ hoc bonū iudiciū
virtutis cōſequit' habit⁹ virtutū moraliū:
ex quib⁹ etiā cōcludit' ꝙ rectū iudiciū pro/
prie tn̄ repit' in bonis: qz licz in malis pōt
eſſe iudiciū rectū in vniuerſali: tamē in ꝑti/
culari agibili ſemꝑ eorum iudiciū corrum/
pit'. Tertia deniq3 virtus dicit' gnomym:
nā ꝑhus in. vj. Ethic. determīat gnomym
eſſe ſpecialē virtutē. Cuius ratio eſt: quia
quādoq3 contingit aliquid eſſe facienduz
ꝑter cōmunes regulas agendoꝝ: ſm quas
ſolum iudicat ſyneſis: puta cum impugna/
tori nō eſt depoſitū reddendū vel aliquid
aliud hmōi: ⁊ ideo de illis iudicare opor/
tet ſm aliqua altiora ꝑncipia: ſed ſm alti/
ora principia exigit' altior virtus iudicati/
ua que vocat' gnomym: qđ importat quā/
dam ꝑſpicacitatē iudicij: ſicut etiā ſapien/
tia in ſpeculatiuis altiora principia ꝯſide/
rat q̄ ſcientia: ⁊ ideo ab ea diſtinguit'. De/
niq3 q̄tum ad principalē actū prudentie q̄
eſt ꝑcipere: ⁊ cōſiſtit in applicatiōe cōſilia/
torū ⁊ iudicatorū ad opus: tūc ad illā ꝑti/
net ſollicitudo vel ꝓprie rectitudo ſollici/
tudinis: qđ ſic patet: qz dicit Iſid. in libro
Ethymol. ꝙ ſollicitus dicit' q̄ſi ſolercitus
inquātū. ſ. aliquis ex quadā animi ſoller/
cia velox eſt ad ꝓſequēduz ea q̄ ſunt agen/
da: qđ ꝑtinet ad prudētiā: qz ꝑcipu⁹ actus
prudētie eſt circa agenda ꝑcipere de cōſili/
atis ⁊ iudicatis: vnđ ꝑhus in. vj. Ethic. ꝙ
oportz opari quidē velociť cōſiliata. Hinc
dicit' ꝑma Pet. iiij. Eſtote prudētes ⁊ vi/
gilate in oratiōib⁹: vigilātia em̄ eſt ſollici/
tudo quedā: rectitudo vero ſollicitudinis i
hoc ꝯſiſtit: ꝙ agat' ſm directionē ⁊ ꝑceptū
rōnis: ⁊ in his abilitat' ratio ad celebran/
dū ſabbatū i quiete mētis. Ad lau. dei.

De vitijs oppoſitis prudentie
ſcz prudētia carnis: aſtutia: dolo:
fraude: ſollicitudine: imprudētia:
incōſtantia ⁊c. Sermo IX

m Emento vt diem
ſab. ſancti. Exod. xx. Jam ordine
cōgruo ꝓſequēdū eſt de his que
prudētie opponunt': ⁊ impedimēta cōferūt
ad celebrādū ſabbatū. Que diuidere poſ/ A
ſumus in duas ꝑtes: qz dicit Aug⁹. in. iiij.
ꝯtra Julianū: ꝙ omnib⁹ virtutib⁹ nō ſolū
ſunt vitia manifeſta diſcretiōe ꝯtraria: ſicē
prudētie temeritas: verūetiā vicina quo/
dāmodo nō veritate ſed quadā ſpecie fal/
lenti ſilia: ſicut prudētie aſtutia. Primo
igit' videndū eſt de his q̄ quādā falſam ha
bent ſimilitudinē cū prudētia: vtpote q̄ cō
tingūt ꝑ abuſum eoꝝ q̄ reqrunt' ad prudē/
tiā. Secūdo de his q̄ manifeſte ꝯrietatē ha
bent ad prudētiā: vtpote q̄ ꝓueniūt ex de/
fectu prudētie vel eoꝝ q̄ reqrunt' ad prudē
tiā. Circa igit' ad ꝑmū ſciēdū: ꝙ vitia pru/
dētie ꝯtria ꝑ quēdā abuſū prudētie: maxīe

oꝛiunť ex auaricia:nimirũ cũ auaricia͂ po/
tiſſime ſabbatũ violať. Qꝛ aũt oꝛiunť ex
auaricia patet: qꝛ qua͂da͂ ſilitudinẽ habẽt
cũ prudẽtia in aliquali rõnis vſu:vt patet
de aſtutia dolo ⁊ fraude:ſed inť alias vir/
tutes moꝛales vſus recte ratiõis apparet
p̃cipue in iuſticia:que eſt in appetitu rõna/
li:⁊ ſimiliť ideo indebitꝰ vſus rõnis maxi
me apparet in vitijs oppoſitis iuſticie: cui
maxime opponiť auaricia:⁊ ſic maxie oꝛi/
unť ex auaricia. Primũ igiť vitiũ falſam
habẽs ſilitudinẽ cũ prudẽtia:diciť prudẽ/
tia carnis:que ẜm apl'm ad Roma.viij.ini
mica eſt deo. De qua prudẽtia queri poteſt
vtrũ ſit peccatũ:p̃ſertim cũ opari ad finẽ q̃
licite amať non eſt peccatũ:ſed caro licite
amať:imo nemo carnẽ ſuam vnq̃ odio ha
buit: vt diciť ad Epheſ.v. Ad hoc rñdet
ſanctus Tho.ſcḋa 2ͤ.q.lv. ꝙ prudẽtia eſt
circa ea que ſunt ad finẽ totius vite:⁊ ideo
prudẽtia carnis ꝓprie diciť:ẜm ꝙ aliquis
bona carnis habet vt vltimũ finẽ vite ſue:
manifeſtũ eſt aũt ꝙ hoc eſt peccatũ:quia ꝑ
hoc hõ deoꝛdinať circa vltimũ finẽ:q̃ non
conſiſtit in bonis carnis ſed in bonis aĩe.
Et quia caro eſt ꝓpter anima͂ ſicut materia
ꝓpter foꝛma͂:⁊ inſtrumentũ ꝓpter p̃ncipa/
le agens:ideo licite caro diligiť ad hoc vt
ad aĩe bonũ oꝛdineť ſicut ad finẽ: ſi tñ ſic
caro diligiť ꝙ in bono carnis vltimꝰ finis
cõſtituať: tũc erit inoꝛdinata ⁊ illicita di/
lectio: ⁊ hoc mõ ad amoꝛẽ carnis oꝛdinať
prudẽtia carnis: cum ecõtra ſcriptũ ſit ad
Roma.xiij. Curam carnis ne ꝑfeceritis in
deſiderijs. Et nota ꝙ apl'us tria genera tẽ/
ptationũ cõprehẽdit ſub prudẽtia carnis:
ſcꝫ a carne:mũdo ⁊ diabolo. Et Jaco.i ca/
nonica.iij.cõprehẽdit ſub nomĩe ſapientie
dicẽs: Nõ eſt hec ſapiẽtia deſurſum deſcẽ/
dens ß terrena.aĩalis diabolica:q̃ ſingula
peccatũ ꝯſtituũt nõ tñ ſemꝑ moꝛtale. Pro
quo ſciendũ:ꝙ aliq̃s prudẽs dꝛ dupliciť.
Uno mõ ſimpliciť.ſ.in oꝛdine ad finẽ totiꝰ
vite:⁊ ſic prudẽtia carnis accepta:ita ꝙ in
cura eius cõſtituiť vltimꝰ finis totiꝰ vite:
eſt peccatũ moꝛtale: qꝛ ꝑ hoc hõ auertiť a
deo:cũ impoſſibile ſit plures eſſe fines vl/
timos:de qua diciť Roma.viij. Prudẽtia
carnis moꝛs eſt: prudẽtia aũt ſpũs vita et
pax. Alio mõ ẜm quid.ſ.in oꝛdine ad finẽ
aliquẽ ꝑticularẽ:ſic aliquis diciť prudẽs ĩ
negociatione vel in aliq̃ hmõi: ⁊ ſic prudẽ/
tia carnis accepta cõſtituit veniale pctm̃:
cõtingit eñ ꝙ inoꝛdinate afficiť aliq̃s ad

aliq̃d delectabile carniſ:abſq; ħ ꝙ auertiť
a deo ꝑ pctm̃ moꝛtale:qꝛ nõ ꝯſtituit finẽ to
tiꝰ vite ĩ delectatiõe carnis: ⁊ ſic adhibere
ſtudiũ ad hanc delectationẽ ꝯſequẽda͂ eſt
pctm̃ veniale: qḋ etia͂ ꝑtinet ad prudentia͂
carnis. Qꝛ ſi q̃s actu cura͂ carnis referat
ad finẽ honeſtũ.ſ.ad ſuſtẽtatõꝫ coꝛꝑis.tũc
nõ vocať prudẽtia carnis:qꝛ ſic vtiť hõ cu
ra carnis nõ ĩ deſiderijs: ß ad finẽ debitũ.
Secũdũ ꝟo vitiũ ſilitudinẽ gerẽs cũ pru
dẽtia dꝛ aſtutia:q̃ differt a prudẽtia carnis
qꝛ prudẽtia carniſ oꝛdinat ſtudiũ rõnis ad
finẽ:q̃ nõ eſt vere bonꝰ: ſed aſtutia ꝓut eſt
pctm̃ vtiť nõ veris vijs ß ſimulatis ⁊ appa
rẽtibꝰ ad cõſequẽdũ finẽ aliquẽ:ſiue bonũ
ſiue malũ: ⁊ ſic ſp̃ ẽ pctm̃:na͂ ſi etia͂ oꝛdineť
ad bonũ finẽ tñ eſt peccatũ: qꝛ nõ dꝫ aliq̃s
etia͂ ad bonũ finẽ falſis vijs ⁊ medijs ꝑue/
nire. Qꝛ ſi obijciť illḋ Prouerb.ij. vt deť
ꝑuulis aſtutia:qḋ ſapiẽs nõ diceret ſi pec/
catũ eẽt. Ad ħ dicendũ ꝙ licꝫ aſtutia q̃nq;
accipiť ĩ bono ĩ ſcriptura:⁊ ħ ꝓpť ſilitudi/
nẽ vniꝰ ad alterũ: ꝓprie tñ in malo accipiť
aſtutia:ſicͭ phus dicͭ in.vj.Ethic. Ad ma
ioꝛẽ tñ euidẽtia͂ ſciendũ ẜm Tho.vbi ſ. ꝙ
duo ſũt peccata q̃ ꝑtinẽt ad aſtutia͂.ſ. dolꝰ
⁊ fraus:qḋ ſic pꝫ:na͂ ad aſtutia͂ ꝑtinet aſſu
mere vias nõ veras ß ſimulatas ⁊ apparẽ/
tes ad finẽ aliquẽ ꝓſequẽdũ vel bonũ vel
malũ: aſſumptio aũt hax viax põt cõſide/
rare dupliciť. Uno mõ in ipa excogitatiõe
viarũ hmõi: ⁊ ħ ꝓprie ꝑtinet ad aſtutia͂:ſicͭ
etia͂ excogitatio rectax viax ad debitũ fi/
nẽ ꝑtinet ad prudẽtia͂. Alio mõ cõſiderari
põt aſſũptio taliũ viax ẜm executõeꝫ opis
ad decipiẽdũ: ⁊ ħ dupliciť. Uel eñ hoc fit
p̃ncipaliť ꝑ ꝟba q̃ p̃cipuũ locũ tenẽt inter
ſigna q̃bꝰ hõ ſignat aliq̃d alteri:vt patet ꝑ
Aug.li.de doct.xp̃i. ⁊ hoc ꝓprie ꝑtinet ad
dolũ q̃ maxie tribuiť locutiõi:licꝫ tñ cõtin
git eſſe dolũ etia͂ in factis:ẜm illud pſ. Et
dolũ facerẽt in ſeruis eiꝰ: ſilr ⁊ ĩ coꝛde iux
illud Eccĩ.xix. Interioꝛa eiꝰ plena ſunt do
lo:⁊ ſic dolꝰ q̃da͂mõ ꝑtinet vl'iter ad execu
tionẽ aſtutie:ſiue fiat ꝑ ꝟba:ſigna vl' facta.
Uel illa executio aſtutie p̃ncipaliť fit ꝑ fa/
cta:⁊ ħ ꝓꝑe ꝑtinet ad fraudẽ vñ dꝛ Act.v.
ꝙ vir q̃da͂ Ananias noĩe cũ vxoꝛe ſua Sa/
phira vendidit agrũ ſuũ ⁊ fraudauit de ꝑ/
cio agri:⁊.j.Coꝛ.vj.q̃re nõ magis fraudẽ
patimini: ⁊ hec duo ſunt peccata moꝛtalia
q̃ñ ꝑniciose fiũt: vt Eccl'ia.xxxiiij. Qui ef/
fundit ſanguinẽ ⁊ qui fraudẽ facit mercẽ/
nario frẽs ſũt: ⁊ pſ. Uirũ ſanguinũ ⁊ do/

loſũ abominabiť dñs. Deinde q̃ri põt de
ſollicitudĩe cuiꝰ rectitudo ꝑtinet ad prudẽ
tia͂ vt dictũ ẽ: ꝓut.ſ.ẽ q̃da͂ animi ſolertia q̃
q̃s velox efficiť ad ꝓſequẽdũ ea q̃ ſũt agẽ/
da. Utx.ſ.licitũ ſit hr̃e ſollicitudinẽ de re/
bus tꝑalibꝰ: q̃.ſ.qua͂da͂ gerit ſilitudinẽ cũ
ſpũali ſollicitudine:p̃ſertĩ cũ vnuſq̃ſq; ſol
licitꝰ ſit de fine ꝓpť quẽ opať:ß licitũ ẽ ho
minẽ opari ꝓpter tꝑalia q̃bꝰ vita͂ ſuſtẽtat.
Ad ħ rñdet doc.ſanctꝰ ſcḋa 2ͤ.q.lv.ꝙ ſol/
licitudo ĩpoꝛtat ſtudiũ quodda͂ adhibitũ
ad aliud cõcedendũ. Tꝑaliũ ḡ ſollicitudo
tripliciť eſſe põt illicita. Primo mõ ex ꝑte
eius de q̃ ſollicitamur:ſi.ſ. tꝑalia tanq̃ fi/
nẽ querimꝰ: qꝛ tꝑalia bona ſubiecta quidẽ
ſunt homĩ vt eis vtať ad neceſſitatẽ:nõ tñ
vt in eis finem cõſtituat ⁊ ſuꝑflue circa ea
ſolliciteť. Secũdo mõ ꝓpter ſuꝑfluũ ſtu/
diũ qḋ apponiť ad tꝑalia ꝓcuranda ꝓpter
qḋ hõ a ſpũalibꝰ quibꝰ p̃ncipaliꝰ inſeruire
debet retrahiť:iux illud Matth.xiij. Sol/
licitudo ſeculi ſuffocat verbũ. Pro q̃ ſcien
dũ ꝙ eius ſollicitudo q̃ coꝛꝑali laboꝛe pa/
nem acquirit nõ eſt ſuꝑflua ſi ſit moderata
⁊ ideo dicit Hiero.ꝙ laboꝛ eſt exercẽdus ß
ſollicitudo tollẽda ſuꝑflua.ſ.animũ inquie/
tans. Hinc diciť Matth.vj. Nolite ſollici
ti eſſe in craſtinũ:craſtinꝰ eñ dies ſollicitꝰ
erit ſibijpſi:id eſt ſua͂ ꝓpria͂ habebit ſollici/
tudinẽ q̃ ſufficiet ad animũ affligendũ: vñ
ſubdit: Sufficit eñ diei malicia ſua: id eſt
afflictio ſollicitudinis. Ratio aũt hox eſt:
qꝛ nullũ opus põt eſſe virtuoſum niſi debi
tis circũſta͂tijs veſtiať: inter quas eſt vna
circũſtantia ꝙ debitũ tempꝰ obſeruet: ẜm
illud Eccĩ.viij. In omni negocio tempꝰ eſt
⁊ opoꝛtunitas ꝙ nõ ſolũ in exterioꝛibꝰ ope
ribus ſed etia͂ in interioꝛi ſollicitudine lo/
cũ habet vnicuiq; eñ tꝑe cõpetit ꝓpria ſol/
licitudo:ſicut tempoꝛi eſtatis cõpetit ſolli/
citudo metẽdi:tẽpoꝛe autumni ſollicitudo
vindemie:⁊ ſic de alijs. Si quis ḡ tempo/
re eſtatis de vindemia ſollicitus eſſet ſuꝑ/
flue p̃occuparet futuri tꝑis ſollicitudinẽ ⁊
illa͂ tanq̃ ſuꝑflua͂ dñs ꝓhibet. Tertio mõ
eſt illicita ſollicitudo ex ꝑte timoꝛis ſuper/
flui:quando.ſ.aliq̃s timet ne faciendo qḋ
opoꝛtet neceſſaria deficiant:qḋ dñs tripli/
citer excludit in euangelio. Primo ꝓpter
beneficia maioꝛa diuinitꝰ homĩ p̃ſtita p̃ter
ſua͂ ſollicitudinẽ.ſ.coꝛpus ⁊ anima͂. Secũ/
do ꝓpter ſubuentionẽ qua deus aĩalibꝰ ⁊
pla͂tis ſubuenit abſq; ope hũano ẜm ꝓpoꝛ
tionẽ ſue nature. Tertio ex diuina ꝓuidẽ/

tia ꝓpter cuius ignoꝛantia͂ gentiles circa
bona tꝑalia ꝓcuranda p̃ncipaliꝰ ſollici/
tanť: ⁊ ideo excludit dñs ꝙ ſollicitudo no
ſtra p̃ncipalis eſſe debet de ſpũalibꝰ bonis
ſpera͂tes ꝙ etia͂ tꝑalia nobis ꝓuenient ad
nececeſſitatẽ ſi fecerimꝰ qḋ debemꝰ. Se/
cũdo videndũ eſt de his vitijs q̃ manifeſte
cõtrarietatẽ habẽt ad prudentia͂: vtpote q̃
ueniũt ex defectu prudẽtie vel eox que re/
quirunť ad prudentia͂ cui ꝓprie tñ oppo/
niť imprudẽtia pꝛopꝛie ſumpta. Pro quo
ſciendũ: ꝙ imprudẽtia q̃nq; ſumiť ĩpꝛop̃e
ſcꝫ negatiue:ita ſcꝫ ꝙ impoꝛtat ſola͂ caren/
tia͂ prudẽtie que põt eſſe ſine peccato vt in
amẽtibus: q̃nq; ꝟo ſumiť p̃uatiue. Et hoc
dupliciť. Uel inqua͂tũ quis caret prudẽtia
qua͂ tñ natus eſt habere: ⁊ ẜm hoc eſt pec/
catũ rõne negligẽtie qua quis nõ adhibet
ſtudiũ debitũ ad habendũ prudentia͂: Uel
inqua͂tuꝫ cõtrario mõ moueť vel agit pru/
dentie:puta ſi recta ratio prudẽtie agit cõ/
ſiliando: ſed imprudẽter conſiliũ ſpernit:
⁊ ſic de alijs que in actu prudẽtis obſerua͂/
da ſunt: ⁊ hoc mõ imprudentia peccatũ eſt
ẜm ꝓpria͂ rationẽ prudẽtie:non enĩ poteſt
hoc cõtingere ꝙ hõ cõtra prudentia͂ agat:
niſi diuertat a regulis prudentie quibꝰ hõ
rectificať. Unde ſi ꝯtingit hoc ꝓpter auer
ſionẽ a regulis diuinis eſt peccatũ moꝛta/
le:puta cũ aliquis cõtemnẽs diuina docu/
menta p̃cipitanter agit. Si ꝟo preter eos
agat abſq; cõtemptu ⁊ abſq; detrimẽto eo
rum que ſunt de neceſſitate ſalutis eſt ve/
niale: ⁊ ẜm hoc ꝓprie ſumiť hic impruden
tia: qꝛ directe opponiť ipſi prudẽtie ſub ſe
cõtinens diuerſas ſpecies:nam inqua͂tum
in ſe cõtinet defectũ conſilij: tũc p̃cipitatio
vel temeritas eſt eius ſpecies: q̃tũ ꝟo ad
defectũ iudicij incõſideratio:ſed q̃tum ad
p̃ceptum qḋ eſt ꝓprius actus prudẽtie eſt
incõſtantia ⁊ negligentia. Qꝛtum igitur
ad primũ ſciendum: ꝙ ẜm Tho.ſcḋa 2ͤ.q.
liij. p̃cipitatio in actibus anime metapho/
rice diciť ẜm ſimilitudinẽ a coꝛpoꝛali mo/
tu acceptam: diciť enim copoꝛaliter preci/
pitari quod a ſuperioꝛi in ima ꝑuenit ẜm
impetum quẽdam ꝓprij motus vel alicuiꝰ
impellentis:nõ oꝛdinate incedendo ꝑ gra
dus:ſummũ autẽ anime eſt ipſa ratio:imũ
ꝟo operatio per coꝛpꝰ exercitata: gradus
medij ſunt memoꝛia p̃teritoꝛũ: intelligen/
tia p̃ſentium:ſolertia ĩ cõſiderandis futu/
ris euẽtibꝰ:ratiocinatio ꝯferens vnũ alteri
⁊ docilitas ꝑ qua͂ quis acquieſcit ſentẽtijs

maiorū: ꝑ quos gradus ꝗs ordinate descē
dit recte cōsiliādo. Si ꝗs ḡ ferat ad agen/
dū ꝭm impetū volūtatis ⁊ passiōis: ꝑtrāsi/
tis hmōi gradibus dicit̃ ꝑcipitatio: ⁊ sic ꝑ
ꝑcipitationē deficit a docilitate: memoria
⁊ rōne: que sunt etiā quedā ꝑtes integra/
les prudētie: qꝛ ꝑ docilitatē ꝗs sollicite fre
quenter ⁊ reuerēter applicat animū docu/
mētis maiorū: nō negligens ea ꝑ ignauiā:
nec cōtemnēs ꝑ supbiā: ꝑ memoriā ꝟo plu
rimoꝝ ꝑteritoꝝ reminiscit̃: que necessaria
sunt ad bn̄ cōsiliandū de futuris: ⁊ sic ꝭm
Tulliū habet plurimū artis ⁊ industrie:
qꝛ ex ꝑteritis q̄si sumit argumentū de futu
ris: ꝑ rōnem ꝓinde fit hō bn̄ rationatiuus
qd̓ maxime reqrit̃ ad prudentiā: vt sic pos/
sit bene ꝗs applicare vlia ꝑncipia ad ꝑticu
laria que sunt varia ⁊ incerta: ꝑ intellectū
aūt cōsequit̃ ꝗs existimationē quandā re/
ctā de aliquo ꝑticulari fine: ita ꝙ certitu/
do rōnis est ex intellectu: oportꝫ enī ꝙ oīs
ꝓcessus rōnis ab aliquo intellectu ꝓcedat
non ꝙ intellectꝰ ⁊ rō sint diuerse potētie: ꝭ
qꝛ ex diuersis actibꝰ nomīant̃: qꝛ nomē in/
tellectus sumit̃ ab intima penetratiōe ve/
ritatis: nomē aūt rōnis ab inq̄sitiōe ⁊ dis/
cursu ad faciendā debitā applicationē: vt
dictū est: nec sumit̃ hic ratio vel intellectꝰ
ꝓ ipa potētia rōnis vel intellectꝰ: sed ꝓ eiꝰ
vsu bono. Q̄tū ꝟo ad secūdū sciendū: ꝙ
in cōsideratio maxime opponit̃ rectitudi/
ni iudicij. Importat enī defectū iudicij: qꝛ
deficit in recte iudicādo: ex hoc qd̓ ꝯtēnit
vel negligit attēdere ea ex quibꝰ rectū iu/
diciū ꝓcedit: sub quo vitio. s. incōsidera/
tiōis alia duo includunt̃. Primū ē incau/
tio: nā ea circa que est prudētia sunt cōtin/
gentia opabilia: in quibꝰ sicut verū pōt ad/
misceri falso: sic malū bono ꝓpter multi/
formitatē hmōi opabiliū: in quibꝰ a malis
bona plerūqꝫ ꝑpediunt̃: ⁊ mala speciē bo/
ni gerūt: ⁊ ideo ad prudentiā cautio neces/
saria ē: vt sic accipiant̃ bona ꝙ vitent̃ ma/
la: cuiꝰ oppositū est vitiū qd̓ vocat̃ incau/
tio. Secūdū ꝟo est incircūspectio: nā cum
prudētia circa opabilia singularia ꝯsistat:
in quibꝰ multa cōcurrūt: cōtingere potest
aliquid ꝭm se cōsideratum esse bonū ⁊ fini
cōueniēs: qd̓ tamē ex aliquibꝰ cōcurrētibꝰ
reddit̃ malū vel nō oportunū ad finē: sicut
ostēdere alicui signa amoris: ꝭm se cōside/
ratum videt̃ esse cōueniens ad alliciendū
eius animū ad amorē: si tamē in illius ani/
mo ꝯtingat ex hoc supbia vel suspitio adu/
lationis: nō erit hoc cōueniens ad finem:
⁊ ideo ad prudentiā circūspectio necessa/
ria est: vt homo illud qd̓ ordinat̃ in finem:
cōparet cū his que circūstant: cuiꝰ opposi/
tū vitiū vocat̃ incircūspectio. Q̄tū de/
niqꝫ ad tertiū sciendū: ꝙ incōstantia im/
portat recessū quēdā a bono ꝓposito diffi/
nito: qui recessus principiū habet a vi ap/
petitiua: nō enī quis recedit a bono ꝓposi
to diffinito: quin recessus inordinate pla/
cet: sed iste recessus nō cōsumant̃ nisi ꝑ de/
fectū rōnis q̄ fallit̃ ī eo qd̓ repudiat illud
qd̓ recte acceptauerat: ⁊ cū possit resistere
passionis impulsui: si nō resistit hoc est ex
debilitate ipsius: qꝛ non tenet se firmiter in
bono cōcepto: ⁊ ideo incōstantia q̄tum ad
sui cōsumationē ꝑtinet ad defectū ratiōis:
vnde sicut ꝑcipitatio est circa actum cōsilij
ex defectu: ⁊ incōsideratio circa actū iudi/
cij: sic incōstantia est circa actum ꝑcepti: qꝛ
ex hoc quis dicit̃ incōstans ꝙ ratio deficit
in ꝑcipiendo ea q̄ sunt ꝯsiliata ⁊ iudicata:
cui adiūcta est negligentia que similit̃ con
sistit circa actū ꝑcepti qui est tertius ⁊ prin
cipalis ipsius prudētie: nam negligētia im
portat defectū debite sollicitudinis: ⁊ ha/
bet rationē peccati: qꝛ oīs defectus actus
debiti rōnem habet peccati: ⁊ directe oppo
nit̃ sollicitudini de qua supra dictū est: vn̄
eo mō quo sollicitudo est specialis virtutꝭ
actus: eodē modo negligētia speciale pec/
catū est. Pro quo sciendū: ꝙ negligētia
ꝓuenit ex quadā remissione voluntatis: ꝑ
quā cōtingit ꝙ ratio non sollicitat̃ vt ꝑci/
piat ea que debet: vel eo modo quo debet:
potest ḡ dupliciter cōtingere ꝙ negligētia
sit peccatū. Uno mō cum negligētia consi/
stit in ꝑtermissione alicuiꝰ actus vel circū/
stantie que nō sit de necessitate salutis: nec
hoc fit ex cōtemptu sed ex aliquo defectu
feruoris charitatis que impedit̃ interdū
ꝑ aliqd̓ veniale: ⁊ tūc negligētia est venia/
le. Alio mō qn̄ ꝑtermittit̃ per negligentiā
illud qd̓ est de necessitate salutis: siue sit
actus siue circūstātia: vel licꝫ nō sit de ne/
cessitate salutis: tamē negligētia illius se/
quit̃ ex quodā ꝯtemptu: eo ꝙ volūtas in/
tantū remissa ē circa ea q̄ dei sunt ꝙ tota/
liter a charitate dei deficit: ⁊ hoc est morta
le cuiꝰ cōtemptꝰ argumentū est: ꝙ etiā ꝗs
negligeret ea ꝑficere: licꝫ sciret de necessi/
tate salut̄ esse. Qd̓ a nobis auertat iesus
christus.

De iusticia generali ac ꝑticulari ac vitio illi opposito qd̓ dicit̃ iniusticia: Sermo X

Emento vt diem

m sab. sancti. Exo. xx. Post enoda/
tionē quātulācūqꝫ p̄me virtutis
cardinalis q̄ prudētia dr̄. Scdo loco vidē/
dū est de scda virtute cardinali. s. iusticia:
de q̄ dic̄ Seneca: Iusticia nō nr̄a ꝯstitutio
ꝭ diuina lex ē ⁊ vinculū societatis hūane:
q̄sq̄s ḡ iusticiā sectari desideras: time p̄us
deū ⁊ ama deū: vt ameris a deo: amabilis
eris deo si illū in h̄ imiteris vt velis omībꝰ
ꝓdesse: nulli nocere: ⁊ tūc te virū iustū ap/
pellabūt oēs frequēter venerabunt̃ ⁊ dili/
gent: iustus enī vt sis nō solū nō nocebis:
B ꝭ ⁊ nocētes ꝓhibebis: hec ille. Hic p̄mo
queri pōt: vtrū iusticia sit virtꝰ: p̄sertim cū
cōiter ꝭm theologos ⁊ iuristas: iusticia est
cōstans ⁊ ꝑpetua volūtas ius suū vnicuiqꝫ
tribuēs: ꝭ reddere alieni qd̓ suū est qd̓ ad
iusticiā ꝑtinet est necessitatis: qd̓ aūt fit ex
necessitate nō ē meritoriū: qꝛ dedignat̃ ha
bere deꝰ coacta seruitia. Ad h̄ rn̄det Tho.
scda 2e. q. lviij. ꝙ virtus hūana est: q̄ bonū
reddit actū hūanū ⁊ ipm hoīez bonū facit
qd̓ quidē iusticie cōuenit: qꝛ actus hoīs ex
h̄ bonꝰ reddit̃: qꝛ attingit regulā rōnis ꝭꝫ
quā actus hūani rectificant̃: cū igit̃ iusti/
cia rectificet opatiōes hūanas: manifestū
est ꝙ opus hoīs bonū reddit. Hinc dicit
Tulliꝰ. j. de offi. ꝙ ex iusticia virtutis splē/
dor ē maximꝰ ex q̄ boni viri nomīant̃: nec
enī necessitas tollit in ea rōnē meriti. Pro
q̄ sciendū ꝙ duplex est necessitas. Una co/
actionis: ⁊ hec qꝛ repugnat volūtati tollit
rōnē meriti. Alia est necessitas ex obliga/
tiōe ꝑcepti siue ex necessitate finis: sicut cū
ꝗs finē virtutis ꝯsequi nō pōt nisi faciat h̄
vel illud: ⁊ talis necessitas nō excludit rō/
nem meriti inquātū h̄ aliꝗs agit volūtarie
qd̓ sic est necessariū: excludit tn̄ gloriā sup/
erogatiōis: ꝭm illud. j. Cor. ix. Si euāge/
lizauero nō est mihi glīa. necessitas enī mi/
hi incūbit: vn̄ Luce. xvij. Cū feceritis oīa q̄
ꝑcepta sunt vobis dicite serui inutiles su/
mus: qd̓ debuimꝰ facere fecimꝰ: sic intelli/
gendū ē: ꝙ q̄ facit qd̓ debet nō auffert vti/
litatē lucri ei cui facit qd̓ dꝫ: sed solū absti/
net a dāno illiꝰ sicqꝫ seruꝰ inutilis est ei cui
facit: sibijpsi tn̄ vtilitatē facit id inquātum
spōtanea volūtate facit id qd̓ dꝫ qd̓ ē ꝟtu/
ose agere: vnde Sap. viij. dicit̃: ꝙ sapiētia
dei sobrietatē ⁊ iusticiā docet ⁊ prudētiā ⁊
virtutē quibꝰ in vita nihil ē vtiliꝰ hoībꝰ
scꝫ virtuosis. Ad maiorē aūt euidētiā sciē/
dū ꝙ duplex ē iusticie virtꝰ. s. generalis ⁊
ꝑticularis: iusticia aūt generalis dr̄ iusti/
cia legal̄: qꝛ ꝑ eā hō cōcordat legi ordināti
actus oīm virtutū in bonū cōe: nā iusticia
ordinat hoīem in cōpatiōe ad aliū qd̓ fieri
pōt dupliciter. Primo ad aliū singularit̃ cō/
sideratū. Secūdo ad aliū in cōi ꝭm ꝙ ille
q̄ seruit cōitati seruit omībꝰ hoībꝰ sub illa
cōitate cōtentis ⁊ ad vtrūqꝫ pōt se hr̄e ꝭm
ꝓpriā rōnem: oēs enī cōtenti sub cōitate cō
parant̃ ad cōitatē: sic̄ ꝑtes ad totū: ⁊ qd̓li/
bet bonū ꝑtis est ordinabile ī bonū totiꝰ:
cū igit̃ bonū cuiuslibet ꝟtutis ordinātis
hoīem ad seipm vel ad aliā singularē ꝑso/
nā referibile sit ad cōe bonū ad qd̓ ordinat
iusticia: cōstat ꝯsequēter ꝙ actus oīm vir/
tutū ad iusticiā ꝑtinere pn̄t ꝭm ꝙ ordināt
hoīem ad cōe bonū: ⁊ q̄tū ad hoc dicit̃ eē
virtꝰ generalis: vnde sic̄ charitas dici pōt
virtꝰ generalis inquātū ordinat oīa actꝰ
ꝟtutū ad bonū diuinū qd̓ respicit vt ꝓpriū
obiectum: sic iusticia legalis inquātū ordi
nat actus omniū virtutuꝫ ad cōe bonū qd̓
respicit vt ꝓpriū obiectū. Alia ē iusticia q̄/
daꝫ ꝑticularis: que. s. ordinat hoīem circa
ea que sunt ad alterā singularē ꝑsonā īme/
diate: sic̄ iusticia generalis ordinat hoīem
in his que sunt ad alterū q̄tū ad bonū cōe
mediate. Pro quo nota ꝙ oīa q̄ rectificari
possunt ꝑ rōnem sunt materia virtutis mo
ralis q̄ diffinit̃ ꝑ rōnem rectā: vt patet in
ij. Ethic. Possunt ḡ rectificari ꝑ rōneꝫ in/
teriores passiōes aīe ⁊ exteriores actiones
necnō ⁊ res exteriores que veniūt in vsum
hoīs. Iusticia ḡ non est circa interiores
aīe passiōes: qꝛ ꝯsistit in volūtate vt ī sub/
iecto cuiꝰ motus vel actus nō sunt passio/
nes: sed solū motus appetitꝰ sensitiui pas/
siones dicunt̃: sicut tēperantia ⁊ fortitudo
que sunt ī irascibili ⁊ cōcupiscibili sunt cir/
ca passiōes: sed iusticia solū est circa actio/
ones exteriores ⁊ res ꝭm quādam rōnem
obiecti specialē: ꝑut. s. ꝭm eas vnꝰ homo
alteri coordinat̃: vn̄ ponit̃ vna de quattu/
or virtutibꝰ cardinalibꝰ habens materiā
specialem siue obiectū. Et habet quattuor
gradus ꝭm quadruplicē diffinitionē. Pri
mus gradus ab omni iniquitate hoīnē
custodit ⁊ cū omnibꝰ pacifice cōuersari fa
cit: ⁊ sic est virtus politica que debet mun/

dn̄m iſtum deſpicere ⁊ vnicuiq; ſeruare qđ
ſuum eſt.ſ.ſibiipſi ꝓximo ⁊ deo. Secūdus
gradus mentē ad eterna directe trahit: qꝛ
iuſto ordini rōnis ꝑfecte conſentit:⁊ ſic eſt
virtus purgatoria q̄ eſt ad verā ꝓximi viā
ꝯſentire ⁊ vniuſcuiuſq; virtutis officiū in
ſuo vigore ꝯſeruare. Tertius gradus mē-
tē in eternis figit:qꝛ illā cū deo eterno ꝑpe
tuo federe ſociat. Et ſic eſt virtus purgati
animi que eſt cū diuina mēte ꝑpetuo fede-
re ſociari. Quart⁹ gradus p̄dictos grad⁹
inchoat deducit ⁊ ꝑficit: qꝛ in ſolo deo eſt
qui omnē creaturā ſua inflexibili ⁊ perpe-
tua lege iuſte regit: ⁊ ſic eſt virtus exēpla-
ris:que ꝑhenni lege a ſempiterna op̄is ſui
cōſummatiōe nō flectit̄. Thomas aūt diffi
niens iuſticiā ait: Juſticia eſt habitus ſm
quē aliquis cōſtanti ⁊ ꝑpetua volūtate ius
ſuum vnicuiq; tribuit. Eſt autē iuſticia ha
bitus ſm quē aliquis recte operat̄ et vult
⁊ hoc volūtate ꝑpetua:qꝛ nō ſufficit ad ra-
tionē iuſticie ꝙ quis velit ad horā in aliq̄
negocio ſeruare iuſticiā cū vix inueniat̄ q̄
velit in omnib⁹ iniuſte agere:ſed requirit̄
ꝙ habeat voluntatē ꝑpetuo in omnib⁹ cō-
ſeruandi iuſticiā. Addit̄ etiā cōſtanti vo-
lūtate:qꝛ ſicut ꝑ hoc ꝙ dicit̄ ꝑpetua volū-
tas deſignat̄ ꝙ aliquis gerat in ꝓpoſito ꝑ-
petuo iuſticiā cōſeruandi: ſic etiā in hoc ꝙ
dicit̄ cōſtans deſignat̄ ꝙ in ꝓpoſito firmi-
ter ꝑſeueret. Qꝛ autē ſubdit̄ ius ſuū vni-
cuiq; tribuit:non ſolū intelligit̄ de p̄ncipe
⁊ iudice:q̄ reddūt qđ iuſtū eſt ꝑ modū im-
ꝑantis ⁊ dirigētis: ſ etiā de ſubdit̄ q̄ red-
dūt vnicuiq; qđ ſuū ē: ꝑ modū executiōis
iuxta illud Roma.xiij. Reddite omnibus
debita:cui tributum tributū: cui vectigal
vectigal:cui timorē timorē:cui honorē ho
norē:nemini quicq̄ debeatis niſi vt inuicē
diligatis. Per hoc aūt ꝙ addit̄ ius ſuum
notatur ꝙ ius eſt obiectū ipſius iuſticie.
Jus aūt multiplex eſt vt tactū eſt in primo
p̄cepto: hoc tamē ſciendū ꝙ ius ſiue iuſti-
cia ſm Tho.ſcđa 2e.q.lvij. eſt aliqđ opus
adequatū alteri: ſm aliquē eq̄litatis mo-
B dū. Duplicit̄ aūt alicui homi pōt aliq̄d eē
adequatū. Uno mō ex ip̄a natura rei vt cū
q̄s tantū dat vt tantūdē recipiat: ⁊ hoc ius
naturale vocat̄. Alio modo aliq̄d eſt ade-
quatū alteri vel cōmenſuratū ex condicto
vel ex cōmuni placito: cum ſcꝫ quis ſe re-
putat contentū ſi tantū accipiat: qđ poteſt
fieri dupliciter. Primo ꝑ aliquod priuatū
cōductū: ſicut qđ firmat̄ aliquo pacto in-
ter priuatas ꝑſonas. Secūdo ex condicto
publico: cum ſcꝫ totus populus cōſentit:
vt aliquid habeat̄ q̄ſi adequatū ⁊ cōmen-
ſuratū alteri: vel cū hic p̄ceps ordinat q̄
populi curā habet vel eius ꝑſonā gerit: et
hoc dicit̄ ius poſitiuū. Poteſt eni hūana
volūtas ex cōmuni cōdicto aliquid facere
iuſtū: in his q̄ ſm ſe nō habēt repugnātiā
aliquā ad iuſticiā naturalē. Secus tn̄ eſt
de his q̄ de ſe repugnantiā habent ad ius
naturale: qꝛ de his dicit̄ Eſa.x. Ue qui cō-
dunt leges iniquas. Deinde queri pōt:
vtrū iuſticia p̄emineat inter om̄s virtutes
morales: p̄ſertim cū ſm pħm.ij.Ethi. Uir-
tus eſt circa difficile ⁊ bonū: ſed fortitudo
magis eſt circa difficilia q̄ȝ iuſticia: qꝛ cir-
ca ꝑicula mortis: vt poſtea videbit̄. Ad h̄
rn̄det Tho. vbi ſupra. q.lviij. qđ ſi loq̄mur
de iuſticia legali: tunc manifeſtū eſt ꝙ ipſa
p̄clarior eſt inter oēs virtutes morales: in-
quātū bonū cōmune p̄eminet bono ſingu
lari vnius ꝑſone. Et ſm hoc in.v.Ethi.di-
cit pħus: Qꝛ p̄clariſſima virtutū videt̄ eē
iuſticia: ⁊ neq; heſper⁹ neq; lucifer ita ad-
mirabilis. Similit̄ ſi loquimur de iuſticia
ꝑticulari: tūc etiā p̄cellit inter alias virtu-
tes morales duplici rōne. Prima ſumi po
teſt ex ꝑte ſubiecti: qꝛ ſcꝫ iuſticia eſt in no-
biliori ꝑte ip̄ius aīe: ſcꝫ in volūtate: qđ ſic
patet: qꝛ iuſticia nō ordinat̄ ad dirigendū
aliquē actū cognoſcitiuū: ⁊ ideo ſubiectū
iuſticie nō eſt intellect⁹ vel ratio. Sed iuſti
dicimur ex hoc ꝙ recte aliq̄d agimus: ꝓxi
mū aūt p̄ncipiū actus eſt vis appetitiua: q̄
duplex eſt.ſ. volūtas q̄ eſt in rōne: ⁊ appeti
tus ſenſitiuus cōſequēs app̄henſionē ſen-
ſus: qui diuidit̄ ꝑ iraſcibilē ⁊ cōcupiſcibi-
lē. Reddere aūt vnicuiq; qđ ſuū eſt ex ap-
petitu ſenſitiuo ꝓcedere nō pōt: qm̄ app̄hē-
ſio ſenſitiua ad hoc ſe nō extendit ꝙ ꝓpor-
tionē vni⁹ ad alterū cōſiderare poſſit: ſed
hoc eſt ꝓpriū rōnis: ⁊ ſic iuſticia nō pōt eſſe
ſicut in ſubiecto in iraſcibili ⁊ cōcupiſcibi-
li: ſed ſolum in volūtate. Alie ꝟo virtutes
morales ſunt ſicut in ſubiecto in appetitu
ſenſitiuo: ad quē ꝑtinent naturales anime
paſſiones q̄ ſunt materia aliaꝝ virtutū mo
raliū. Secūda aūt ratio ſumi poteſt ex ꝑte
obiecti: qꝛ ꝟtutes alie laudant̄ ſolum ſm
bonū ip̄i⁹ virtuoſi: qꝛ ſcꝫ ꝑficiūt ip̄m habē
tē. Juſticia ꝟo laudat̄ ſm ꝙ virtuoſus ad
aliū bn̄ ſe habet: qꝛ iuſticia eſt circa opati-
ones q̄b⁹ hō ordinat̄ nō ſolū in ſe: vt bn̄ ſe
habeat in ſeip̄o: ſed etiā reſpectu alteri⁹ vt

bn̄ ſe habeat ad alterū. Ad h̄ aūt qđ obij-
cit̄ de fortitudīe: dicendū ꝙ rō ꝟtutis ma
gis cōſiſtit in bono q̄ȝ in difficili. Juſticia
aūt eſt circa meliora q̄ȝ fortitudo: qꝛ illa ſo
lū vtilis eſt in bello: ⁊ iſta in pace ⁊ ī bello.
Uerūtn̄ inter virtutes cardinales p̄cellit
prudētia iuſticiā: vt videbit̄ in p̄mo ſermo
C ne de fortitudine. Deniq; q̄ri pōt de iniu
ſticia q̄.ſ. opponit̄ iuſticie: vtrū.ſ. ſit vitiū
ſpāle: p̄ſertim cū nullū pctm̄ ſpeāle oppo-
nit̄ oīb⁹ virtutib⁹: ſ iniuſticia om̄ib⁹ oppo
nit̄ virtutib⁹. Nā q̄tū ad adulteriū oppo
nit̄ caſtitati: q̄tum ad homicidiū opponit̄
manſuetudini: ⁊ ſic de alijs. Ad hoc rn̄det
Tho. vbi ſ.q.lix. ꝙ duplex eſt iniuſticia.
Una illegalis q̄.ſ. opponit̄ iuſticie legali:
⁊ h̄ ſm eſſentiā ē ſpāle vitiū inquātū reſpi-
cit obiectū ſpāle.ſ. bonū cōe qđ ꝯtēnit: ſed
q̄tū ad intētionē eſt vitiū generale: qꝛ per
cōtemptū boni cōis pōt q̄s ad oīa peccata
deduci: ſic etiā oīa vitia inquātū repugnāt
bono cōi rōnē habēt iniuſticie q̄ſi deriuata
ab iniuſticia. Alia ꝟo ē iniuſticia ſm ineq̄-
litatē quādam ad alterū: ꝓut hō vult hr̄e
plus de bonis ⁊ min⁹ de malis: ⁊ ſic ſpāle
habet materiā: ⁊ eſt ꝑticulare viciū iuſticie
ꝑticulari ꝯriū. Et opponit̄ etiā indirecte
virtutib⁹ omnib⁹ inquātū exteriores act⁹
ꝑtinēt ⁊ ad iuſticiā ⁊ ad alias virtutes mo
rales licꝫ diuerſimode. Et eſt vitiū morta-
le ex genere ſuo: qꝛ charitati cōtrariat̄: q̄ ē
aīe vita: q̄ mouet ad volendū alteri⁹ bonū
cū ecōtra iniuſticia ſp̄ in alteri⁹ nocumēto
cōſiſtat: niſi tā parua eēt iniuſticia ꝙ ꝓba-
biliter alter nō lederet̄ nec illi diſpliceret:
puta ſi auferat pomū vel ſil̄e. Et nota ꝙ fa
cere iniuſtū ex intentiōe ⁊ electiōe eſt ꝓpriū
iniuſti: ſm ꝙ iniuſt⁹ dicit̄ q̄ hꝫ habitū iniu
ſticie: ⁊ ille dr̄ iniuſt⁹ formalit̄. Sed facere
iniuſtū p̄ter intentionē.ſ.ꝑ ignorātiā vl̄ ex
quadā paſſiōe nō eſt ꝓpriū iniuſti: qꝛ h̄ pōt
quis facere abſq; habitu iniuſticie: ſed tn̄
materialit̄ ⁊ q̄ſi ꝑ accidēs iniuſt⁹ dr̄. Ad I.

De partib⁹ iuſticie ſubiectiuis integralib⁹ ⁊ potentialibus ac de acceptiōe ꝑſonarū: Sermo XI

Emento vt diem
m ſab.ſancti. Exo.xx. Jā ordine cō-
gruo de ꝑtibus ip̄i⁹ iuſticie ꝓſe-
quēdū ē q̄ ſūt triplices: nā quedā ſūt ꝑtes
eius ſubiectiue: quedā integrales: ⁊ q̄daꝫ
A potētionales q̄ ſūt ꝟtutes adiūcte. Qꝛtū
igit̄ ad p̄mū.ſ. ꝑtes ſubiectiuas p̄mo q̄ri pōt:
vtrū ſint due ꝑtes iuſticie: q̄ꝝ vna ē directi
ua in diſtributiōib⁹ ⁊ alia in cōmutatiōib⁹
ſic tāgere videt̄ pħus in.v.Ethi. cū tn̄ ecō-
tra ſic dictū eſt: iuſticie act⁹ ē reddere vni-
cuiq; qđ ſuū ē: ſ in diſtributiōe nō reddit̄
vnicuiq; qđ ſuū erat: ſ de nouo ſibi appro-
priat̄ qđ cōe erat. Ad h̄ rn̄det Tho. ſcđa 2e
q.lxi. ꝙ iuſticia ꝑticularis q̄ ē virt⁹ cardi-
nalis ordinat̄ ad aliquā ꝑſonā p̄uatā q̄ cō
ꝑat̄ ad cōitatē: ſic ꝑs ad totū. Pōt igit̄ ad
aliquā ꝑtē attēdi duplex ordo. Un⁹ quidē
ꝑtis ad ꝑtē cui ſil̄is ē ordo vni⁹ p̄uate ꝑſo-
ne ad aliā: ⁊ hūc ordinē dirigit iuſticia cō-
mutatiua q̄ ꝯſiſtit ī his q̄ mutuo fiūt inter
duas ꝑſonas adinuicē. Ali⁹ ordo attēdit̄
toti⁹ ad ꝑtes: ⁊ huic ordini aſſimilat̄ ordo ei⁹
qđ ē cōe ad ſingl̄as ꝑſonas quē ordinē di-
rigit iuſticia diſtributiua q̄ ē diſtributiua
cōmuniū ſm ꝓportionalitatē. Et iō due ſūt
ſpēs iuſticie.ſ. cōmutatiua ⁊ diſtributiua:
q̄ diſtinguūt̄ nō ſolū ſm vnū ⁊ mlta.i.ſm h̄
ꝙ iuſticia cōmutatiua cōſiſtit ī eo ꝙ aliq̄d
reddit̄ vni: ⁊ diſtributiua in h̄ ꝙ aliq̄d red
dat̄ multis: ſ etiā ſm diuerſā rōnē debiti:
qꝛ alio mō debet̄ id alicui qđ eſt cōe: ⁊ alio
mō id qđ ē ꝓpriū. Ad obiectū igit̄ dicendū
ꝙ cū ex bonis cōib⁹ aliq̄d ī ſingulos diſtri
buit̄ q̄libet aliq̄ mō recipit qđ ſuū eſt. Ad
maiorē aūt euidētiā ſciendū: ꝙ act⁹ cōmu-
tatiue iuſticie ē reſtitutio: q̄.ſ. qđcūq; abla
tū reddit̄ vel eq̄ualēs ꝓut ē poſſibile. Nā
ablatio rei aliene q̄ ē act⁹ iniuſticie circa cō
cōmutatiōes opponit̄ reſtitutiōi: ⁊ iō reſti-
tutio ei⁹ ē act⁹ iuſticie q̄ ē in cōmutatiōib⁹
directiua. Preterea licꝫ nomē reſtitutiōis
inquātū īportat iteratōeꝫ quādā ſupponit
idēptitatē rei: ⁊ iō ſm ꝓpriā īpoſitōeꝫ nōis
reſtitutio p̄cipue locū hr̄e videt̄ ī reb⁹ exte
riorib⁹ q̄ manētes eedē tā ſm ſubāꝫ q̄ȝ ſm
ius dn̄ij poſſunt ab vno deuenire ad aliū.
Sicut tn̄ ab hmōi reb⁹ nomē cōmutatiōis
trāſlatū eſt ad actiōes vl̄ paſſiōes q̄ ꝑtinēt
ad reuerentiā vel iniuriā alicui⁹ ꝑſone ſeu
etiā nocumētū vl̄ ꝓfectū: ſic etiā nomē re-
ſtitutionis ad hoc deriuat̄: que licꝫ reali-
ter nō maneant: manent tamē in effectu vl̄
corporali: puta cum ex ꝑſecutione corpus
ledit̄ vel in effectu qui eſt in opinione ho-
minū: vt cū poſt ꝟba opprobrioſa remanet
aliquis infamat⁹ aut minoratus ī honore
ſuo: vn̄ cōmutatiōes int̄ duas ꝑſonas poſ-
ſūt eſſe duplices: ꝑ q̄s facilit̄ inueniri pn̄t
vitia cōmutatiue iuſticie ꝯria. Quedā eīn

ſint īuolūtarie cōmutatiōes:qñ.ſ.q̄s vtit
alterius re pſona vel ope eo inuito: qđ du
pliciter fieri pōt:ſcꝫ occulte ꝑ fraudem vel
manifeſte ꝑ violentiā. Et hoc pmo in rem
ſiue occulte rem alterius accipiēdo qđ fur
tum dicit: ſiue manifeſte qđ dicit rapina.
Secūdo in pſonā vel q̄tū ad eius cōſiſten
tiā:ſicut ledit occulte q̄s ꝑ doloſam occiſi
onē pcuſſionē aut veneni exhibitōeꝫ.Ma
nifeſte vo ꝑ manifeſtā occiſionē:incarcera
tionem:verberationē ſeu mutilationē:vel
etiā q̄tum ad eius dignitatē:ſicut occulte
quis ledit ꝑ falſam teſtificationē detracti
onem: diffamationē : ſuſurrationē ⁊ ſilia.
Manifeſte vo ꝑ falſaꝫ accuſationē in iudi
cio:defenſionē:iudicationē:aduocatiōeꝫ:
teſtificationē. Itē deriſionē: maledictionē
ꝯtumeliā:cōuitiū:improperiū ⁊ ſilia. Ter
tio in pſonā cōiunctā: vt in vxorē ꝑ adulte
riū occultū vel manifeſtū: vel etiā in ſeruū
quē inducit occulte vel manifeſte vt diſce
dat. Et eadē eſt ratio de alijs pſonis cōiun
ctis. Quedā aūt ſunt volūtarie cōmutati
ones:cū.ſ.quis volūtarie trāſfert res ſuas
in alterū:qđ fit multipliciter. Primo ſim
pliciter fit tranſlatio rei in alterum ꝓ recō
penſatiōe alterius rei: ſicut fit in emptiōe
⁊ venditiōe. Secūdo cōcedit alteri vſū rei
cū debito recupandi rem: ſicut in vſufru
ctu ⁊ in mutuo ſeu cōmodato:qđ ſi nō con
cedit talis vſus gratis: tūc vocat locatio
⁊ cōductio. Tertio tradit rem ſuā rōne cō
ſeruatiōis vt in depoſito: vel rōne obliga
tionis vel fideiuſſionis vt in pignore: ⁊ ſic
de alijs. Et circa has cōmutatiōes volūta
rias ſunt duo vitia.ſ.fraus ⁊ vſura. Verū
tamē:quia de his omnibꝰ vitijs oppoſitis
ſparſo tractat in p̄ſenti opuſculo: nūc grā
breuitatis ſupſedeo. Secūdo pncipalit
queri poteſt de vitio oppoſito iuſticie diſtri
butiue qđ eſt acceptio pſonarū: vtrū.ſ.ſit
peccatū: p̄ſertim cum apud deū nō pōt eſſe
iniquitas:ſed deus videt accipere pſonas
quia vnū aſſumit ꝑ gratiā ⁊ aliū in pecca
to relinquit:iuxta illđ Matth.xxiiij. Duo
erūt in loco vno vnus aſſumet alter relin
quetur. Ad hoc rñdet Tho.vbi ſ̄.q.lxiij.
Qꝛ equalitas iuſticie diſtributiue cōſiſtit
ī hoc ꝙ diuerſis pſonis diuerſa tribuunt
ſm ꝓportionem ⁊ dignitatē pſonarum cui
opponit acceptio pſonarū. Si ergo quis
cōſiderat illā ꝓprietatē pſone ꝓpter quam
id quod ei offertur eſt ei debitum:non erit
acceptio pſone ſed cauſe. Hinc ſuper illud

Ephes.vj. Nō eſt pſonarū acceptio apud
deū:dicit glo.ꝙ iuſtus iudex cauſas diſcer
nit nō pſonas:puta ſi q̄s aliquem pmouet
ad magiſteriū ꝓpter ſcientie ſufficientiā:
h̄ attendit cām debita nō pſona. Si vo talis
ſolū attēderet pſonā: vt qꝛ Martinꝰ eſt vl
petrꝰ tūc eſſet acceptio pſone cui nō tribue
ret ꝓpt cām q̄ faceret eū dignū:ſ ſolū ꝓpter
pſonā: vt qꝛ amicꝰ:cōſanguineꝰ vel diues.
Cōtingit tñ ꝙ aliqua ꝯditio pſone facit eā
dignā reſpectu vniꝰ rei ⁊ nō reſpectu alte
rius:ſic ꝯſanguitas facit aliquē dignū ad
hoc ꝙ heres inſtituat patrimonij:nō autē
ad hoc ꝙ ei p̄latio eccliaſtica ꝯferat. Et ſic
eadē ꝯditio pſone in vno negocio ꝯſidera
ta:facit acceptionē pſonarū: in alio vo nō
facit. Ad obiectū aūt dicendū ꝙ duplex ē
datio. Una qua q̄s alicui dat qđ ei debet:
⁊ hoc ptinet ad iuſticiā: vñ circa tales da
tiones acceptio pſonaꝝ attendit. Alia eſt
datio ptinens ad liberalitatē:qua.ſ.alicui
gratis dat qđ ei nō debet: ⁊ talis eſt colla
tio munerū gratie ꝑ que peccatores aſſu
munt a deo:circa quā acceptio pſonaꝝ lo
cum nō habet:qꝛ q̄libet abſq; iniuſticia de
ſuo dare pōt quātum vult ⁊ cui vult: ⁊ ſic
deus dat bona ſua:qui ait Matth.xx. An
nō licet mihi qđ volo facere:tolle qđ tuum
eſt ⁊ vade. Ceterū hec acceptio pſonarū
qñq; locū habet in iudicijs cōferēdis: qđ
corrumpit amore vel odio:timore vl cupi
ditate: qñq; vo locū habet in ſpūalium diſ
penſatiōibus: quorū p̄latus eccliaſticꝰ nō
eſt dñs vt ea dare poſſit ꝓ habitu: ſed tñ
diſpenſator: ⁊ ideo neceſſe eſt pmouere vl
etiā eligere meliores: vel ſimplicit vel ī cō
paratiōe ad cōmune bonū. Qꝛ ſi cōſangui
nei ſunt eque digni vt alij:tunc p̄ferri poſ
ſunt: qꝛ ſaltē in hoc p̄eminēt ꝙ de eis ma
gis cōfidere pōt: ꝙ vnanimiter ſecū ecclie
negocia tractent. Qñq; deniq; locū habet
in exhibitiōe honoris ⁊ reuerētie:qñ.ſ.di
ues honorat ſolū intuitu diuitiaꝝ. Et hoc
tangit Iacobꝰ in canonica ſua.ij.c. Et pari
rōne ſi q̄s honorat ꝓpter aliquas cauſas
q̄ nō faciūt honore dignū eſt peccatū: ⁊ ꝑ
tinet ad acceptionē pſonarū:poſſūt tñ ho
norari pncipes ⁊ p̄lati etiā mali:qꝛ gerunt
pſonā dei ⁊ cōitatis cui p̄ficiunt. Similit
⁊ parētes ⁊ dñi ꝓpter pticipationē diuine
dignitatis:qui eſt omniū pater ⁊ dñs. Itē
ſenes ꝓpter ſignū virtutis:qđ eſt ſenectꝰ:
Leuit.xix. Coram cano capite conſurge et
honora pſonam ſenis. Tertio queri pōt

de ptibus integralibꝰ ipſius iuſticie vtruꝫ
ſint ptes iuſticie declinare a malo ⁊ facere
bonū cū Aug.li.de correctiōe ⁊ gratia po
nat ad iuſticiā legis ptinere decliare a ma
lo ⁊ facere bonū:ſed quia ad quālibet vir
tutē ptinet facere bonū ⁊ vitare malū : vi
detur ꝙ ptes excederēt totū.ſ.iuſticiā que
eſt virtus quedā ſpecialis. Ad hoc rñdet
Tho.vbi.ſ̄.q.lxxix. ꝙ ſi loquamur de bo
no ⁊ malo in cōmuni:tūc facere bonū ⁊ vi
tare malū ptinet ad omnē virtutē:ſ qꝛ iu
ſticia ſm q̄ eſt virtus ſpecialis reſpicit bo
nū ſub ratiōe debiti ad ꝓximū :ideo ſcđm
hoc ad eā ptinet facere bonū ſub rōe debi
ti in cōparatiōe ad ꝓximū ⁊ vitare maluꝫ
oppoſitū. Verūtamē facere bonū eſt actus
cōpletiuus iuſticie ⁊ quaſi ps eius pncipa
lis:ſed a malo decliare ē actꝰ ipfectior ⁊ q̄
ſi ſecūdaria eiꝰ ps. Hinc ē q̄ſi ps material
ſine q̄ nō pōt ps formalis eē cōpletiua. Et
his duabꝰ ptibꝰ opponunt duo vitia q̄ ſūt
trāſgreſſio ⁊ omiſſio. Trāſgreſſio nāq; op
ponit p̄ceptis negatiuis q̄ ptinēt ad decli
nationē a malo. Et omiſſio opponit p̄cept
affirmatiuis q̄ ptinēt ad faciēdū bonū: ⁊ h̄
ꝓprie ſub rōe debiti in ordīe ad ꝓximum.
Bonū eñ ſub rōe debiti ꝓprie ptinet ad iu
ſticiā:legalē q̄dē ſi debitū accipiat in ordi
ne ad legē diuinā vl humanā:ſpecialē ve
ro ſi debitū ꝯſiderat in ordine ad ꝓximū.
Vñ eo mō q̄ iuſticia eſt virtus ſpecial: etiā
omiſſio eſt ſpeciale peccatū diſtinctū a pec
catis q̄ opponūt alijs virtutibꝰ. Et eo mo
do quo facere bonū cui opponit omiſſio ē
quedā ps ſpecial iuſticie diſtincta a decliā
tione mali cui opponit tranſgreſſio: etiaꝫ
omiſſio a trāſgreſſione diſtinguit. Simpli
citer tñ ⁊ abſolute loquēdo trāſgreſſio gra
uius eſt peccatū q̄ꝫ omiſſio: licet aliq̄ omiſ
ſio grauior eſſe pōt aliq̄ trāſgreſſiōe:cuius
rō eſt qꝛ peccatū intantū graue eſt inq̄tuꝫ
diſtat a virtute. Cōtrarietas aūt eſt maxīa
diſtātia: vt dicit in.ix. Meth. Unde ꝯtra
riū magis diſtat a ſuo cōtrario q̄ꝫ ſimplex
eiꝰ negatio:ſic ab albo magis diſtat nigrū
q̄ꝫ ſimpliciter nō album. Sed tranſgreſſio
ꝯtrariat actui virtutis : omiſſio vero ſolū
iportat negationem illiꝰ. Hic minꝰ peccat
omittēs parentibꝰ exhibere debitā reuerē
tiā q̄ꝫ eis inferēs cōtumeliā vl iniuriā qđ ꝑ
tinet ad trāſgreſſionem. Quarto q̄ri pōt
de ptibus iuſticie potētionalibus ⁊ de vir
tutibꝰ ei annexis: vtrū.ſ. virtutes annexe
iuſticie ꝯuenienter aſſignēt: p̄ſertim quia

Tullius ponit ſex virtutes Macrobiꝰ ſe
ptē:quarū plures a Tullio p̄termittunt.
Andronicꝰ noueꝫ ex q̄bus Tullius ponit
tm̄ vnā. Et Areſt.pōit epicheiā quā nullꝰ
p̄dictoꝝ ponit. Ad hoc dicendū ſm Tho.
vbi.ſ̄. ꝙ in virtutibꝰ q̄ adiungunt alicui
virtuti pncipali ſunt duo ꝯſiderāda. Pri
mo ꝙ in aliq̄ virtute pncipali cōicāt. Secū
do ꝙ in aliq̄ deficiant a pfecta rōne ipius.
Et qꝛ iuſticia ē ad alteꝝ ideo oēs virtutes
q̄ ſunt ad alteꝝ pñt rōne ꝯuenīētie cōnecti
iuſticie:ratio ergo iuſticie ꝯſiſtit in h̄ ꝙ al
teri reddat qđ ſibi ſm eq̄litatē debet. Du
plicit igit aliq̄ virtus ad alteꝝ exiſtēs a ra
tione iuſticie deficit. Primo deficit a rati
one equalis. Secūda a rōne debiti:qꝛ q̄dā
virtutes licet alteri reddāt debitū tñ eq̄lit
reddere nō pñt: vñ q̄cq̄d deo reddit ab ho
mine debitū eſt:nō tñ eq̄le:qꝛ nō reddit hō
tātū quātū debet:iux illđ. Quid retribuā
dño ⁊c. Et ſic adiūgit iuſticie religio:q̄.ſ.
religamur diuino cultui. Silr parētibꝰ red
di pōt debitū ſ nō eq̄le: vt ptꝫ ꝑ phm.viij.
Ethic. Et ſic adiūgit pietas ꝑ quā ſm Tul
liū ſanguīe iunctis patrieq; beniuol offici
um: ⁊ diligens tribuit cultꝰ. Tertio nō po
teſt equale p̄miū ab homīe recōpēſari vir
tuti: vtꝫ ꝑ phm.iiij.Ethic. ⁊ ſic adiūgit ob
ſeruātia ꝑ quā homīes ſm Tulliū aliq̄ di
gnitate antecedētes aliq̄ cultu ⁊ honore di
gnant. Defectus etiā a rōne debiti pōt at
tēdi ſm ꝙ duplex eſt debitū.ſ.legale qđ ꝓ
prie attēdit iuſticia q̄ eſt virtus pncipalis
⁊ morale debituꝫ qđ.ſ.aliq̄s debet ex ho
neſtate virtutis: ⁊ habet duplicē graduꝫ:
Quoddā eñ debitū ſic eſt neceſſariū: ꝙ ſi
ne eo nō pōt honeſtas moꝝ ſuari : ⁊ h̄ ha
bet plus de rōne debiti. Exempli grā. De
bitū ē ꝙ talē alteri q̄s ſe exhibeat in vbis
⁊ factis:q̄lis eſt: ⁊ ſic adiungitur veritas.
Itē ꝙ alteri recōpenſat ſm ea q̄ fecit: vl in
bonis ⁊ ſic adiungit gratia: vl in malis et
ſic adiungit vindicatio. Aliud vero debi
tū eſt neceſſariū ſicut ꝯferēs ad maiorē ho
neſtatē:ſine q̄ tñ honeſtas cōſeruari pōt:
ſicut liberalitas:affabilitas: ⁊ alia q̄ Tul
lius pretermittit:quia parū habent de ra
tione debiti. Ad laudem dei.

De tertia virtute cardiali.ſ.fortitudie: ⁊ vtrū operet ex habitu ⁊ cū delectatiōe: Ser XII

m Emento vt diem

ſabbati ſancti. Exo. xx. Viſo de pͥma virtu
te cardinali ꝙ dicit͛ prudẽtia: ac de ſecũda
que dicit͛ iuſticia. Iã de tertia pſeq̃mur ꝙ
dicit͛ fortitudo: que. ſ. vim rectificat iraſci
bilẽ in tolerãdis aduerſis: ⁊ aggrediẽdis
A arduis: cõſtituens illã in debita quiete ad
pagendũ ſabbatũ delicatũ. Et hec virtꝰ
ſm quadruplicẽ eius gradũ q̃druplicit͛
diffinit͛ a Macrobio. Primus eñ gradꝰ
hominẽ facit omnẽ metũ ꝓ vtilitate reipu
blice poſtponere: ⁊ niſi turpia formidare:
⁊ ſic eſt virtus pollitica vl͛ ciuilis: ꝙ eſt ani
mũ ſupra periculi metũ erigere: nihilꝫ ni
ſi turpia formidare. Secũdus gradꝰ men/
tẽ magis cõfortat ita vt nulla pena corpo/
ralis eã terreat: qꝛ ad ſola eterna fortit͛ an
helat: ⁊ ſic eſt virtus purgatoria: ꝙ eſt mẽ/
tẽ nõ terreri ꝯtra queqꝫ aduerſa: nec etiaꝫ
a corpore recedentẽ. Tertius gradus mẽ/
tẽ in eternis figit: ⁊ ſic eſt virtꝰ purgati ani
mi: cuius eſt nõ ſolũ paſſiões corpis vince
re ſed penitus ignorare: ita vt iraſci neſci
at ⁊ nihil niſi eterna cupiat. Quartꝰ gradꝰ
ꝙ in deo eſt p̃dictos gradꝰ inchoat: dedu/
cit ⁊ ꝯſumat. Ipſa eñ attingit a fine vſqꝫ
ad finẽ fortit͛: ⁊ diſponit oĩa ſuauit͛: ⁊ ſic ẽ
virtus exẽplaris ꝙ eſt in deo: ⁊ eſt qꝺ ſem/
per idẽ eſt ⁊ qꝺ nunq̃ꝫ mutat͛. Tho. aũt in
in ſcripto Ethic. li. iij. diffinitionẽ fortitu/
dinis ex v͛bis Areſto. colligẽs ait ibidem
Fortitudo eſt virtus medio mõ ſe habens
ſm rõneꝫ rectã circa timores ⁊ audacias.
Et alb. teu. ex v͛bis Areſto. ⁊ cõmẽtatoris
diffinitionẽ colligẽs ait: Fortitudo eſt ha/
bitus ĩmediate audaciaꝝ ⁊ timoꝝ ſufferẽ/
tes: faciẽs periculoꝝ mortis grã boni. Eſt
igit͛ habitus quo quãdã animi firmitateꝫ
ꝯſeq̃tur: ꝑ quã animꝰ ſtat ĩmobilis ꝯ̃ timo
res periculoꝝ mortis. Et h̃ ĩmediate ꝑ qꝺ
fortitudo rõnẽ habet virtutis cuius eſt eẽ
in medio vl͛ rõnis vl͛ rei: facit etiã ſufferen
tes: qꝛ p̃ncipalior eius actus eſt pati vl͛ ag
gredi: ⁊ habet duplicẽ materiã vl͛ obiectũ.
Principalis eſt mors. Secũdaria vero pe
ricula: ꝙ qꝛ pñt eẽ plura: ideo dic̃ periculo/
rũ: ⁊ addit in fine grã boni: qꝛ ſi in aggreſ
ſione vl͛ ꝑpeſſione mortis aut periculorum
mortis nõ ſequeret͛ aliqꝺ bonũ tũc tal͛ for/
titudo nõ haberet rationẽ virtutis. Ad
maiorẽ tñ euidentiã pͥmo queri põt vtruꝫ
fortitudo ſit virtus: pſertim cũ apl̃s dicat
virtus in infirmitate ꝑficit͛ ergo nõ in for/
titudine. Ad hoc rñdet Tho. ſcda. ſc. q. c
xxiij. ꝙ ſm phum in. ij. Ethic. virtus eſt ꝙ
bonũ facit habentẽ ⁊ opus eius reddit bo
nũ. Bonũ aũt hominis eſt ſm rationẽ eſſe
ſcꝺꝫ Dyoni. iij. c. de diuinis no. Et ideo ad
virtutẽ humanã pertinet vt faciat homineꝫ
bonũ ⁊ opus eius ſcꝺm rationẽ eſſe: quod
ꝯtingit tripliciter. Primo ꝙ ipſa ratio recti
ficat͛ qꝺ fit ꝑ virtutes ĩtellectuales. Alio
modo ſm ꝙ ip̃a rectitudo rõnis in rebus
humanis equalitatẽ inſtituit qꝺ ꝑtinet ad
iuſticiã. Tertio ſcꝺm ꝙ̃ ĩpedimẽta huiꝰ re
ctitudinis in rebus humanis ponẽde tol/
lunt͛. Dupliciter aũt humana volũtas ĩpe/
dit͛ ne rectitudinẽ rõnis ſequat͛. Uno mõ
ꝑ hoc ꝙ attrahit͛ ab aliquo delectabili ad
aliud q̃ꝫ rectitudo rõnis req̃rit: ⁊ hoc im/
pedimentũ tollit virtus tꝑantie. Alio mo/
do ꝑ hoc ꝙ voluntatẽ repellit ab eo qꝺ eſt
ſm rõnẽ ꝓpter aliqꝺ difficile qꝺ ĩcũbit. Et
ad hoc ĩpedimẽtũ tollendũ requirit͛ forti/
tudo mẽtis: q̃. ſ. hmõi difficultatibus reſi/
ſtat: ſicut homo ꝑ fortitudinẽ corporalẽ im
pedimẽta corporalia ſupat ⁊ repellit Et ſic
fortitudo eſt virtus inq̃tũ facit homines
ſm rõnẽ eſſe. Nec tamẽ virtus anime ꝑfi/
citur in infirmitate anime ſed carnis. Hoc
aũt ad fortitudinẽ mẽtis ꝑtinet ꝙ infirmi/
tatẽ carnis fortiter ferat: ꝓpter aliqꝺ bonũ
anime ꝯſequendũ Sciendũ tñ ꝙ nomẽ for
titudinis dupliciter accipit͛. Uno modo ſm
ꝙ abſolute importat quandam animi fir/
mitatẽ: ⁊ ſm hoc eſt virtus generalis: vel
potius ꝯditio cuiuſlibet virtutis: qꝛ ſcꝺm
phum. ij. Ethic. ad virtutẽ requirit͛ firmit͛
⁊ ĩmobiliter opari. Et de hac fortitudĩe di/
cit Ambro. in. j. de offi. Non mediocris a/
nimi eſt fortitudo: que ſola defendit orna/
menta virtutũ omniũ: ⁊ iudicia cuſtodit ⁊
que inexpiabili prelio aduerſus omnia vi
tia decertat inuicta ad labores: fortis ad ꝑi/
lia: rigidior aduerſus voluptates. hec ille.
Alio modo põt accipi fortitudo ſm ꝙ im/
portat firmitatẽ animi in ſuſtinendis ⁊ re
pellẽdis his in quibus maxime difficile ẽ
firmitatẽ habere. ſ. in aliq̃bus pericul͛ gra
nibus. Et ſic ponit͛ ſpecialis virtus: vtpo
te materiã habẽs determinatã: de qua dic̃
Tullius in rhetorica. Fortitudo eſt cõſide
rata ꝑiculoꝝ ſuſceptio: ⁊ laboꝝ
ꝑpeſſio: ⁊ tũc ponit͛ virtus cardinal͛ vna ſi
ue principal͛ de quattuor qꝺ ſic patet. Naꝫ
virtutes dicunt͛ cardĩales ſeu p̃ncipales q
p̃cipue ſibi vẽdicãt id qꝺ ꝑtinet ad v͛tutes
cõiter. Int͛ alias autem cõmunes virtutes
conditiones vna ponit͛ firmit͛ operari: vt

patet in. ij. Ethic. laudẽ ergo firmitatis po
tiſſime ſibi vendicat fortitudo. Tãto enim
magis laudat͛ ꝙ firmit͛ ſtat q̃to habet gra
uius ĩpellẽs ad cadendũ ⁊ retrocedendũ.
Impellit aũt hominẽ ad diſcedendũ ab eo
qꝺ eſt ſm rationẽ: ⁊ bonũ delectãs: ⁊ malũ
affligens: ſed grauius ĩpellit dolor corpo/
ris q̃ꝫ voluptas. Dicit enĩ Aug. ĩ li. lxxiij.
q. ꝙ nemo eſt ꝙ nõ magis dolorẽ fugiat q̃
appetat voluptatẽ: qñquidẽ videmꝰ etiaꝫ
maximas beſtias a maximis voluptatibꝰ
coherceri doloꝝ metu. Inter dolores ãt et
pericula maxime timẽt͛ ea ꝙ ducũt ad mor
tẽ: ꝯtra ꝙ firmit͛ ſtat fortis: ⁊ ideo fortitu/
do eſt virtus cardinalis de qua dicit Señ.
Magnanimitas ꝙ ⁊ fortitudo dicit͛ ſi inſit
animo tuo viues cũ magna fiducia: liber:
intrepidus: alacer. Magnũ humani ani/
mi bonũ eſt: finem huiꝰ vite intrepidũ ex/
B pectare. Secũdo vero queri põt vtꝝ for
tis operet͛ ꝓpter bonũ ꝓpꝛij habitus: pſer/
tim cũ dicat Auguſ. xiij. de trini. virtutes
quas ꝓpter ſolã beatitudinẽ amamꝰ: ſic ꝑ/
ſuadere q̃dã nobis audẽt ſic dicẽdo eas ꝓ
pter ſe appetẽdas: vt ip̃am beatitudinẽ nõ
amemꝰ: qꝺ ſi faciũt etiã ip̃as vtiqꝫ amare
deſiſtemus: qñ illã ꝓpter quã ſolũ iſtas a/
mauimꝰ nõ amamꝰ. hec ille. Sed fortitudo
eſt virtus quedã ergo actus fortitudinis
nõ eſt ad ip̃am fortitudinẽ referẽdus. Ad
hoc rñdet Tho. vbi. ſ. ꝙ duplex eſt finis. ſ.
pximꝰ ⁊ vltimus. Finis pximus vniuſcu/
iuſqꝫ agentis eſt: vt ſimilitudinẽ ſue forme
in alteꝝ inducat ſicut finis ignis calefaciẽ
tis eſt vt inducat ſimilitudinẽ ſui caloris ĩ
patiẽte: ⁊ finis edificatoris eſt vt inducat
ſimilitudinẽ ſue artis in materia. Quod/
cunqꝫ aũt bonũ ex hoc ſeq̃tur ſi ſit intentũ
põt dici finis remotus agentis Sicut aũt
in factibilibꝰ exterior materia diſponit͛ ꝑ
artẽ: ſic etiã in agibilibus ꝑ prudentiã di/
ſponit͛ actus humani. Sic ergo dicenduꝫ
ꝙ fortis ſicut pximũ finẽ intẽdit: vt exem
plo ignis ⁊ edificatoris ſimilitudinem ſui
habitus exprimat in actu: intẽdit eñ age/
re ſm ꝯuenientiã ſui habitꝰ: ſic ẽt intẽdit vl
timũ finẽ vt illũ aſſequat͛. Finis aũt vlti/
mus ẽ beatitudo vl͛ deꝰ. De ꝙ fine dic̃ Au/
guſ. de moribꝰ eccl̃ie: ꝙ fortitudo eſt amor
oĩa ꝓpter deũ facile ꝑferẽs. Et ſic fortis in/
tẽdit vtrũqꝫ finẽ. ſ. pximũ ⁊ remotũ vl͛ vl/
timũ Qꝛ ſi querit͛ vtrũ ergo fort͛ in actu
ſuo delectet͛: pſertim cũ ſm phum. x. Ethi.
Delectatio eſt opatio cõnaturalis habitꝰ
nõ ĩpedita: ſ; opatio fortis ꝓcedit ex habi/
tu ꝙ agit in modũ nature. Hinc ẽt dic̃ Am
bro. ſup illꝺ Gal. vij. Fructus aũt ſpũs: ꝙ
opa virtutũ dicuntur fructꝰ: qꝛ mẽtẽ ho/
minis ſctã ⁊ ſincera delectatiõe reficiunt.
Ad hoc dicẽdum ꝙ duplex eſt delectatio.
Quedã eñ eſt corpal͛ ꝙ ꝯſeq̃tur tactũ cor/
poralẽ: ⁊ illã delectationẽ fortis nõ ꝯſequi
tur in actu ſuo p̃ncipali ꝙ ẽ ſuſtinere: quia
ſuſtinere ꝑcuſſiones: flagella: vulnera vel
mortẽ: eſt cõtriſtabile ⁊ doloroſũ humane
nature: vnde hoc negare eſſet negare eos
eſſe carnales: qꝛ ſi habẽt carnẽ ſenſibilem
neceſſe eſt ꝙ leſiua inferant eis dolorem.
Alia vero delectatio dicitur animal͛: ꝙ ſcꝫ
ꝯſequit͛ apprehẽſionẽ anime: ⁊ hec ꝓprie cõ
ſequit͛ opera virtutũ: qꝛ in eis cõſideratur
bonũ ratiõis ⁊ ſm hoc fortis delectationẽ
aliquã cõſequit͛: licet etiã ſm apprehenſio
nẽ anime habeat vnde doleat: eo ſcꝫ ꝙ vi/
tã corporalẽ amittat: quã virtuoſus amat
nõ ſolũ inq̃tũ eſt bonũ naturale ſed etiam
inq̃tũ eſt neceſſaria ad opera virtutuꝫ ⁊ ꝙ
ad ea ꝑtinent. Et ſic fortis habet ex vna ꝑ/
teꝙ delectet͛ ſm delectationẽ animaleꝫ: ſcꝫ
de actu virtutis ⁊ eius fine: habet etiaꝫ ex
alia ꝑte vnde doleat: nõ ſolũ corporalit͛ ꝓ/
pter illatas penas: ſ; etiã animaliter ꝓpter
amiſſionẽ vite. Hic dixit Eleazarꝰ. ij. Ma/
cha. vj. Diros corporis ſuſtineo dolores:
ſcꝺm animã vero propter timorẽ tuũ libẽ/
ter hec patior. Uerũ tamẽ ſenſibilis dolor
corporis ipſis facit non ſentire delectatio/
nem animalem virtutis. Hinc dicit phus
in. iij. Ethico. ꝙ fortis in actu ſuo nihil de/
lectabile videtur habere. Et iterũ dicit ibi
dem ꝙ a forti non requiritur ꝙ delectetur
quaſi delectationẽ ſentiens: ſed ſufficit ꝙ
non triſtetur. hec ille. Propter abundan/
tem dei gratiã: tamen quis delectationem
ſentire poteſt: ita ꝙ exuberãs gratia forti/
us eleuat animã ad diuina in quibus dele
ctatur q̃ corporalibus penis afficiat͛. Si/
cut beatus Laurẽtius in craticula poſitus
dixit: Carbones iſti refrigeriũ mihi p̃ſtãt.
Et de beato Stephão cantat eccleſia. La/
pides torrentis illi dulces fuerunt. Item
beatus Tyburcius dixit (cum ſupꝫ carbo/
nes incenſos incederet) videtur mihi ꝙ
ſuper roſeos flores incedo. In ceteris au/
tem licet ſit delectatio quedam virtutis in
opere fortitudinis tamen propter doloreꝫ
ſenſus impeditur mens fortis ne in ope/
ratione propria delectationem ſentiat: eo

ꝙ vehementia paſſionis vnius potentie i/
pedit potentiam aliaȝ in actu ſuo propter
connexionem potentiarum adinuicem: ni/
hilominus tñ virtus fortitudinis facit vt
ratio nõ abſorbeaꝛ a corporalibus dolori/
bus: facit inq̃ ꝙ delectatio virtutũ ſupe/
rat animalẽ triſticiã inq̃tũ homo ꝑfert bo
num virtutis corporali vite: ⁊ quibuſdam
¶ ad eã pertinentibus. Tertio principaliꝛ
queri poteſt vtruȝ fortitudo ꝑcellat alias
virtutes cardinales: ꝑſertim cũ ſcd̃m phm
virtus eſt circa difficile et bonũ: ſed forti/
tudo eſt circa difficillima. Et ideo dicẽ Am
broſi⁹. j. de offi. Nunc de fortitudie tracte/
mus que velut excelſior ceteris diuiditur
ĩ res bellicas ⁊ domeſticas. Ad hoc reſpõ
det Tho. vbi ſupra: ꝙ ſicut Aug⁹. ait. vj.
de trini. In his que non mole magna ſunt
hoc eſt mai⁹ eſſe qđ ẽ melius eẽ: vnde tãto
vt⁹ aliq̃ ẽ maior q̃to melior eſt: bonũ igiꝛ
rationis eſt bonũ hoĩs ſm Dyoni. iiij. c.
de diuinis no. hoc autẽ bonũ eſſentialiter
quidẽ habet prudentiã que eſt ꝑfectio ra/
tionis. Iuſticia vero eſt huius boni facti/
ua inq̃tũ ſcȝ ad ipſam ꝑtinet ordinẽ ratio/
nis ponere in omnibus rebus humanis.
Alie vero virtutes ſcȝ fortitudo et tꝑantia
ꝯſeruatiue ſunt huius boni inq̃tũ paſſio/
nes moderanꝛ ne hominẽ a bono rationiſ
abducãt. Et quia ratio virtutis magis cõ
ſiſtit ĩ bono q̃ȝ in difficili ſic ꝙ magnitudo
virtutis magis eſt menſuranda ſcd̃m rati/
onẽ boni q̃ȝ ſcd̃m rationẽ difficilis: ideo in
ter virtutes cardinales potior eſt pruden/
tia: in qua bonũ ratiõis eſſentialiꝛ ꝯſiſtit:
quia id qđ eſſentialiter diciꝛ potius eſt eo
qđ diciꝛ effectiue. Rurſus poſt prudentiã
iuſticia potior eſt: q2 id qđ effectiue dicitur
poti⁹ eſt: eo qđ diciꝛ ꝯſeruatiue: ſm remo/
tionẽ impedimenti ſicut alie due virtutes
cardĩales: ſcȝ fortitudo ⁊ tẽperantia. Hic
dicit Tullius in. j. de offi. In iuſticia vir/
tutis ſplendor eſt maxim⁹: ex qua viri bo/
ni iuſti nominanꝛ. Ceteꝝ in ordine harum
fortitudo tenet locũ ꝑcipuũ: q2 timor peri
culorũ mortis maxime ẽ efficax ad h̃ ꝙ ho/
minẽ faciat recedere a bono ratiõis: poſt/
q̃ȝ ordinaꝛ tẽperantia: q2 etiã delectatiões
tactus maxime inter cetera bonũ rationis
impediũt. Verũtamẽ ꝙ Ambro. fortitudi
nẽ ꝑferre videaꝛ in dicta auctoritate: ẽ in/
telligendũ ſm quandã generalẽ vtilitateȝ
ꝓut tã in rebus bellicis q̃ȝ domeſticis vel
ciuilibus vtilis eſt: ſicut ait phs. j. rhetoꝛ.
ꝙ iuſti ⁊ fortes maxime amanꝛ: q2 ſũt ma/
xime vtiles ⁊ in bello ⁊ in pace. Ad laud.

De actib⁹ fortitudinis qui ſunt ſuſtinere grauia ⁊ aggredi ardua: ac de vitijs oppoſiti: Ser. XIII

Memẽto vt diẽ ſab/
ba. ſan. Exo. xx. Expediti vtcũ
q̃ȝ de virtute fortitudinis in ſe.
Iã de actibus illi⁹ breui ſtilo ꝓſequamur.
De quibus dicit Ambro. j. de offi. In duo/
bus generibus fortitudo animi ſpectatur.
Primo vt exteriora corpor' ꝓ minimis ha
beat: ⁊ quaſi ſuꝑflua deſpiciẽda magis q̃ȝ
expetenda ducat. Secũdo vt ea q̃ ſũma ſũt
omneſq̃ȝ res in quibus eſt honeſtas ꝑcla/
ra cũ intẽtione vſq̃ȝ ad effectũ ꝓſequatur.
hec ille. Hic primo queri põt an oĩe bo/
nũ ſit optabile: q2 ſi ſic tunc fortiter torq̃ri
⁊ magno animo vti ⁊ patienꝛ egrotare ⁊ ſi
milia eſſent optabilia. Rñdet ad hoc Sen.
epl'a. lxviij. dicẽs: Ut iſta optabilia ſint di
ſtingue. A me tormẽta abeſſe velim: ſed ſi
ſuſtinẽda fuerint vt me in illis fortiter ho/
neſte: animoſe gerã: optabo. Uelim nõ in/
cidere bellũ: ſed ſi ĩcido ⁊ vulnera ⁊ famẽ
⁊ omnia q̃ belloꝝ neceſſitas affert geram:
gratioſe optabo. Itaq̃ȝ nõ incõmoda opta
bilia ſunt: ſed virtus qua ꝑferunꝛ incõmo
da: nõ pati tormenta optabile eſt: ſed pati
fortiter. hec ille. Si hoc ſentit gẽtilis quid
tũc faciet chriſtianus. Secũdo queri põt
in q̃bus potiſſime ꝯſiſtit actus ipſius forti
tudinis: ꝑſertim cũ dicit Grego. vij. mora.
ꝙ iuſtoꝝ fortitudo eſt carnẽ vincere: volu/
ptatibus ꝯtraire: delectationẽ vite ꝑſentiſ
extinguere: ⁊ ſic maxime videꝛ eẽ circa de/
lectatiões. Ad hoc rñdet Tho. ſcd̃a. 2e. q.
cxxiij. ꝙ ad virtutẽ fortitudinis ꝑtinet im/
pedimentũ remouere quo retrahiꝛ volun
tas a ſequela ratiõis: ꝙ aũt retrahaꝛ aliq̃ſ
ab aliq̃ difficili ꝑtinet ad rõnẽ timoris: q̃ i/
portat receſſũ quẽdã a malo difficultatem
habẽte: ⁊ ideo fortitudo ꝑncipaliꝛ ẽ circa
timores reꝝ difficiliũ q̃ retrahere pñt volũ
tatẽ a ſeq̃la rõnis. Sȝ qñ oportet hmõi re/
rũ difficiliũ ĩpulſũ nõ ſolũ firmiꝛ tolerare
cohibendo timorẽ ſ ẽt aggredi moderate
qñ. ſ. oportȝ ea ad ſecuritatẽ in poſteꝝ ha/
bẽdã exꝛminare: qđ ꝑtinere videꝛ ad rõem
audacie: ideo nõ ſolũ eſt circa timores ſed
etiã circa audacias quaſi cohibitiua timo
rum ⁊ moderatiua audaciaꝝ. Pro quo

ſciẽdũ ꝙ fortitudo in ſuſtinẽdo laudabiliꝛ
ſm rectã rationẽ: tenet mediũ inꝛ timidita
tẽ ⁊ intimiditatẽ q̃ ſunt duo vitia oppoſita
fortitudini qđ ſic patet: q2 ad fortitudineȝ
ꝑtinet q̃dã timor ſ moderat⁹ ſm rectaȝ ra/
tionem: vt ſcȝ homo timeat qđ oportet: et
qñ oportȝ. Unde timor cõiter dict⁹ ſm ſu/
am rationẽ ĩportat vniuerſaliꝛ fugã ⁊ q̃tũ
ad hoc nõ ĩportat rationẽ boni ⁊ mali: ſicẽ
nec alie paſſiones: ⁊ ideo dicit phus in. iij.
Ethic. ꝙ paſſiones nõ ſunt laudabiles ne/
q̃ȝ vituperabiles: q2 ſcȝ nõ laudanꝛ neq̃ȝ vi
tuperanꝛ qui iraſcunꝛ vꝛ timẽt: ſed q2 cir/
ca hoc ordinate vꝛ inordinate ſe habẽt ſm
rectã rationẽ. Sed q2 hic modus rationis
corrũpi põt tã ꝑ exceſſuȝ q̃ȝ ꝑ defectũ: ideo
hec duo vitia ſcȝ timiditas q̃ importat ex/
ceſſũ timoris: ⁊ ĩtimiditas vꝛ inpauiditas
q̃ importat defectũ timoris ponunꝛ ꝯtra/
ria fortitudini q̃ eſt in tolerando: q2 timi/
ditas timet id qđ nõ oportet: vꝛ ſm ꝙ non
oportet. Intimiditas vo nõ timet qđ opor
tet timere: ⁊ ſic vtrũq̃ȝ excedit virtutẽ mo/
ralẽ que ponit modum ratiõis in materia
circa quã eſt. Hec aũt intimiditas ꝓuenit
ex eo ꝙ eſtiat mala oppoſita bonis q̃ amat
ſibi ſuꝑuenire nõ poſſe; qđ quandoq̃ȝ con/
tingit ex ſuꝑbia animi de ſe ꝑſumẽtis ⁊ ali
os ꝯtẽnẽtis ſm ꝙ diciꝛ Iob. iiij. Factus ẽ
vt nullũ timeat: oĩe ſublime videt. Aliq̃ȝ
vo cõtigit ex defectu ratiõis ſicut dicẽ phs
l. iij. Ethic. ꝙ celtę ꝑꝛ ſtulticiã nihil timẽt
⁊ vtraq̃ȝ intimiditas eſt vitioſa: niſi ex ſto
liditate inuincibili vltima excuſareꝛ a pec
cato. Ceteꝝ fortitudo que eſt in aggre/
diendo vꝛ inuadẽdo habet etiã vitiũ oppo
ſitũ qđ dicitur audacia: q2 phs in. ij. ⁊. iij.
Ethic. ponit audaciã fortitudini oppoſitã
Pro quo nota ꝙ audacia ꝓut eſt modera
ta ratione nõ ſonat in vitium ſed eſt paſſio
quedã nature. Uerũtamẽ nomina paſſio/
nũ q̃nq̃ȝ ſumunꝛ a ſuꝑabundãti: ſicut ira
ꝑ vitiũ diciꝛ nõ quecunq̃ȝ ſed ſuꝑabũdanſ
ꝓut ſcȝ eſt vitioſa: ⁊ hoc modo audacia ꝑ
ſuꝑabundantiã dicta poniꝛ eſſe pecacatuȝ
⁊ opponiꝛ fortitudini: ſicut omne vitiũ qđ
ĩportat ĩmoderantiã circa materiã alicu/
ius virtutis moralis opponiꝛ illi virtuti
morali: ſicut ĩmoderatũ moderato. Ter
tio queri põt de obiecto vꝛ materia fortitu
dinis: vtrũ ſcȝ ſolũ ꝯſiſtat circa ꝑicl'a mor
tis: ꝑſertim cũ dicat Aug. de morib⁹ eccle
ſie ꝙ fortitudo eſt amor facile tolerãs om/
nia ꝓpter id qđ amaꝛ. Et in. vj. muſice dici
tur ꝙ fortitudo eſt affectio que nullas ad/
uerſitates mortẽue formidat. Ad hoc dicẽ
dum ſm Tho. vbi. ſ. ꝙ ad virtutẽ fortitu/
dinis ꝑtinet vt hominis voluntatẽ tueaꝛ:
ne retrahaꝛ a bono ratiõis qđ firmiter te/
nere debet ꝯtra qđcunq̃ȝ malũ: nec etiam
ab hoc declinet ꝓpter qđcunq̃ȝ bonũ tẽpo
rale ꝯſequẽdũ: q2 nullũ bonũ corporale eq̃
ualet bono ratiõis: ⁊ ideo eſt ꝙ fortitudo
anime ꝓrie diciꝛ q̃ firmiter tenet volunta/
tẽ hominis in bono rationis ꝯtra maxima
mala: q2 qui ſtat firmus ꝯtra maiora cõſe
quẽs eſt ꝙ ſtet firmus ꝯtra minora ſ non
cõuertiꝛ: ⁊ ideo licet fortitudo bene ſe ha
bet in omnibus aduerſis tolerandis: non
tñ ex toleratione quorumlibet aduerſoruȝ
reputaꝛ quis ſimpliciter fortis: ſed ſolum
ex hoc ꝙ bene tolerat etiã maxima mala:
ex alijs aũt diciꝛ quis fortis tm̃ ſm quid:
cũ igiꝛ maxime terribile inter oĩa corpo
ralia eſt mors q̃ tollit oĩa. ſ. corpus ani/
mã ⁊ terrenã ſubſtantiã ac ſimilia: ideo di
citur eſſe ſimpliciꝛ circa pericula mortis: ⁊
licet dicat phus in. iij. Ethic. ꝙ maxime ẽ
fortitudo circa mortẽ q̃ eſt in bello: hoc tñ
intelligendũ eſt nõ ſoluȝ de bello generali
vbi decertant homines in acie: ſed etiã in
in bello priuato qualitercũq̃ȝ quis decer/
tat circa pericula mortis: vtpote cũ iudex
vꝛ priuata ꝑſona nõ recedit a iuſto iudicio
vꝛ teſtimonio ferendo timore gladij immi
nentis: vel cuiuſcunq̃ȝ mortiferi periculi:
vꝛ cũ quis nõ refugit amico infirmanti ob/
ſequi ꝓpter timorẽ infectiõis mortifere: vꝛ
cũ nõ refugit itinerare ad aliqđ piũ nego/
tiũ ꝓſequẽdũ ꝓpter timorẽ naufragij vꝛ la
tronũ ⁊ ſimilia. Martyrũ autẽ fortitudo q̃
ꝓpter ſummũ bonũ ꝑſonales ſuſtinẽt ĩpu/
gnatiões maxime cõmendaꝛ. De quibus
ait aplus. Fortes facti ſũt in bello. Ex his
patet ꝙ duplex eſt obiectũ vel materia for
titudinis. Primariũ eñ eſt ipſa mors: cu/
ius ratio eſt ſm Tho. in ſcripto Ethic. lib.
iij. quia mors inter omnia magis eſt timẽ/
da: vtpote inꝛ omnia magis terribilis: q2
terminus eſt hui⁹ vite poſt quẽ nulla trãſ/
mutatio relinquitur in bono vel in malo.
Secundariũ autẽ obiectũ ſunt ꝑicl'a ipſi/
us mortis q̃ etiã ſunt terribilia. Pro q̃ ſci/
endum ſm Tho. in. iij. ſcripto Ethic. ꝙ ali
qđ periculũ eſt terribile qđ excedit facul/
tatẽ humanã ꝑ quã ei reſiſti non poteſt: ſicẽ
terremotus: inundatiões maris ⁊ ſimilia:
huiuſmodi enĩ periculũ eſt terribile cuili/

bet ſapienti q̃ rectū habet iudiciū intelle/
ctus: ⁊ hoc malū homo timebit: ſed tñ ĩ ca
ſu neceſſitatis vl' vtilitat' timebit ſic opoꝛ/
tet: ⁊ ſicut recta ratio hominis iudicabit:
ita ꝙ ꝓpter timoꝛē taliū nō obſtupeſcat. i.
nō diſcedat a iudicio rationis: ſed ea ſuſti
neat ꝓpter bonū virtutis. Aliqđ etiā pe/
riculū vl' malū eſt terribile qđ tñ nō exce/
dit facultatē hominis ad reſiſtenduʒ erga
tale terribile: ſic homo debet eſſe diſpoſitꝰ
ad reſiſtendū vel ſufferendū ita ꝙ nō time
at illđ. Et addit alber. teu. ĩ ſcripto Ethic.
iij. ꝙ bene ſe habere in repentinis pericul'
eſt magnū ſignū virtutis: cuius ratio eſt:
qꝛ ſi pericła ſunt ꝓuiſa: pōt quis etiā ſi ha/
bitu foꝛtitudinis careat animū ſuū ex diu/
turna ꝓmeditatiōe ꝯtra pericula ꝓparare:
⁊ ſic in his ex iudicio rationis ſe bene ha/
bere: ſed ſi in repētinis bene ſe habʒ: ſignū
eſt ꝙ ſm habituʒ foꝛtis eſt vl' virtuoſus q̃
operat' etiā ſine deliberatiōe ꝑ modum na
ture: ⁊ ideo dicit Tho. ſcđa. 2e. q. cxxiij. ꝙ
in operatiōe foꝛtitudinis ſunt duo cōſide/
randa: vnū q̄tū ad eiꝰ electionē ⁊ tūc non
eſt circa repentina; qꝛ foꝛtis eligit ꝓuidere
pericula que poſſunt iminere vt ea poſſit
reſiſtere vel facilius ferre: qꝛ ſm Grego. in
omelia. Jacula minus feriūt q̃ preuident'.
Secundū vero q̄tū ad manifeſtationē vir
tuoſi habitus: ⁊ hoc maxime fit circa repē
tina: qꝛ ſm phm. iij. Ethic. Jn repentinis
periculis maxime māifeſtat' foꝛtitudinis
habitus: qꝛ habitus agit in modū nature:
vñ ꝙ aliq̃s abſq; ꝓmeditatiōe facit ea que
ſunt virtutis: cū neceſſitas iminet propter
repentina pericula: hoc maxime māifeſtat
ꝙ foꝛtitudo ſit habitualiter in anima ꝯfir
mata. Quarto queri poteſt de naturali
bus paſſionibus q̃bus foꝛtis vtit' in actu
ſuo: vtrū ſcʒ foꝛtis vtat' ira vl' alia paſſiōe
in actu ſuo ꝓſertim cū Sen. dic̄ in li. de ira.
Nō ad ꝓuidendū tm̄ ſed ad res gerēdas
ſatis eſt per ſeipſa ratio: ⁊ quid ſtultius eſt
q̄ hanc ab iracundia petere ſubſidiū: rem
ſtabilē ab incerta: fidelē ab infida: ſanam
ab egra. Ad hoc rñdet Tho. ſcđa. 2e. q. c
xxiij. ꝙ phi de paſſionibꝰ anime locuti ſūt
diuerſimode. Nā ſtoyci quoꝝ ſectatoꝛ fuit
Sen. iraʒ ⁊ alias anime paſſiones ab ani/
mo virtuoſi vl' ſapientis excludebāt: quia
vocabant anime paſſiones immoderatos
quoſdā effectus appetitus ſenſitiui q̃s ap
pellabant egritudines vl' moꝛbos: ⁊ illos
dicit Sen. nō eſſe aſſumēdos a ratiōe. Sed
peripathetici quoꝝ princeps fuit Areſto.
omnes motus appetitus ſenſitiui qualit'/
cunq; ſe habētes paſſiones anime nomia/
bant: ⁊ qꝛ appetitus ſenſitiuꝰ mouet' ꝑ ipiū
rationis ad hoc qđ cooperat' ad ꝓmtiꝰ a/
gendū: idcirco ponebāt irā ⁊ alias anime
paſſiones aſſumēdas eſſe a virtuoſis mo/
deratas ſcđm imperiū ratiōis: ⁊ ideo dic̄
phus in. iij. Ethic. ꝙ furoꝛ cooperat' foꝛti/
bus. Sic ergo dicendū ꝙ irā ratiōe mode
ratā aſſumit foꝛtis ad actū ſuū ꝓmptiꝰ agē
dū: nō aūt irā ĩmoderatā. Sed qꝛ foꝛtitu/
do duos actꝰ habet: ſcʒ ſuſtinere ⁊ aggre/
di: nō aſſumit irā ad actū ſuſtinēdi q̃ ē actꝰ
ꝓncipalioꝛ: qꝛ hunc actū ſola ratio ꝑ ſe fac̄
vt patet in martyribus. Sed ad actum ag
grediendi aſſumit irā: nō quaſi auxiliū ab
ea accipiēs: ſed qꝛ vtit' appetitu ſenſitiuo
vt inſtrumento ſicut ⁊ membꝛis coꝛpoꝛis.
Qꝛ ſi obijcitur ſicut ꝓpter irā aliq̃ vehe/
mentius opera foꝛtitudinis exequunt': ſic
etiā ꝓpter triſticiā vl' cōcupiſcentiā: qꝛ di/
cit phus in. iij. Ethic. ꝙ fere ꝓpter triſtici/
am ſeu doloꝛē incitant' ad pericula: ⁊ adul
teri ꝓpter ꝯcupiſcentiā mlta audacia ope/
rant'. Ad hoc dicendū ꝙ foꝛtis in aggre/
diendo vl' inuadēdo magis aſſumit irā q̄
alias paſſiones qꝛ ad irā ꝑtinet inſilire in
rē ꝯtriſtantē: ⁊ ſic directe cooperat' foꝛtitu
dini in aggrediendo: triſticia vero ſm pꝛo
pꝛiā rationē ſuccūbit nociuo: ſed ꝑ accidēs
coadiuuat ad aggrediendū inq̄tuʒ ſcʒ eſt
cauſa ire vl' inq̄tū periculo q̃s ſe exponit
vt triſticiā fugiat. Sic cōcupiſcentia ſm ꝓ
pꝛiā rationē tendit in bonū delectabile cui
ꝑ ſe repugnat aggreſſio ꝑiculoꝝ: ſed quā/
doq; ꝑ accidēs coadiuuat ſcʒ inq̄tum peri
cula quis potius vult incidere q̄ delecta/
bili carere. Et ꝯcludit Tho. ĩ ſcripto Ethi
co. li. iij. ꝙ foꝛtitudo habet rationē virtut'
⁊ actus eius habet rationē actus virtuoſi
ex tribus. Primo ex ratione: ⁊ ſciēs ꝙ ptʒ
ꝑ locū ab oppoſitis ſic. Si oppoſitū in op/
poſito ſic ⁊ ꝓpoſitū in ꝓpoſito: ſed q̃ ope/
ratur bonū ꝑ ignoꝛantiā: licet bonꝰ vl' vir
tuoſus appareat nō tamē ē. Similit' ſi ope
ratur opera foꝛtitudinis ꝑ ignoꝛantiā non
eſt vere foꝛtis. Si vero ſcienter tunc foꝛtis
eſt: dūmodo ex ratione fiat nō ex paſſione
vt dicit Alber. ibidē ꝙ foꝛtis virtuoſus ꝓ/
uſq; ad pericula veniat eſt quietus: qꝛ non
agit ex impetu paſſionis ſed ex deliberati/
one rationis: qñ autē eſt in operibus diffi
cilibus eſt actus virilis ⁊ ꝓmptus: qꝛ in/

diciū rationis ex quo agit nō vincit' ab a/
liqua difficultate. Secundo vero ex ele/
ctione foꝛtis eſt virtuoſus: ſcʒ opat' ex ele/
ctione gratia alicuius boni. Nam ſi face/
ret ex paſſione repellente ad pericula ſub/
eunda: vt ira: vel retrahente a timoꝛe moꝛ
tis aut periculoꝝ moꝛtis: vt ſpes: nō tamē
eſſet vere foꝛtis: nec actū vere foꝛtitudinis
exerceret. Tertio ex finis intētione: qꝛ ſm
Aug. li. de moꝛibus eccłie. Scđm ꝙ finis
eſt laudabilis vl' culpabilis: ſm hoc opera
noſtra ſūt laudabilia vl' vituperabilia. Fi
nis igitur eſt duplex. ſ. ipſa res ⁊ vſus ipiꝰ
rei. Exempli gratia: finis auari vt ipſa res
eſt ipſa pecunia: finis vero vt vſus rei eſt
ipſa poſſeſſio: ſic a ſimili finis vltimus om
niū rerū eſt ipſe deus: finis vero pꝛoximus
eſt aſſecutio dei. Et ille finis non eſt vnicꝰ
ſed multiplex: quia nō omnes eodē modo
deū aſſequunt'.

De potiſſimo actu foꝛtitudinis ſcʒ martyrio ⁊ de his que requirū tur ad martyriū q̄tuʒ ad materiā ⁊ cauſam: Sermo XIIII

m Emento vt diem
ſabbati ſāctifices Exo. xx. Nūc
autē oꝛdine cōgruo de actu po/
tiſſimo ipſius foꝛtitudinis ꝓſequamur: q̃
A eſt ipm martyriū. De quo queri pot vtꝝ
martyriū ſit actus virtut': ꝓſertim cū actꝰ
virtutis debet eſſe volūtarius ⁊ licitꝰ: mar
tyriū autē fuit aliqñ nō voluntariū: vt pa/
tet de innocentibus ꝓ chꝛiſto occiſis. Ali/
quando etiā illicitū: vt patet in quibuſdā
feminis q̃ ſeipſas necauerūt ad cōſeruādā
pudicitiā: de quibus dicit Aug. j. de trini.
ꝙ quedā ſancte femine in tpe ꝑſecutionis
vt inſectatoꝛes ſue pudicitie deuitarent ſe
in fluuiū ꝓiecerūt: eo q; modo moꝛtue ſūt
⁊ eaꝝ martyria in eccłia catholica venera/
tione celeberrima frequentant': nec etiam
videt' eſſe actus vnius virtutis ſed pluri/
marū: vt fidei: charitatis: foꝛtitudinis et
patientie. Ad hoc rñdet Tho. ſcđa. 2e. q.
cxxiiij. ꝙ ad virtutē ꝑtinet ꝙ aliq̃s in bo/
no rationis ꝯſeruetur. Bonū igit' ratiōis
ꝯſiſtit in veritate ſicut in ꝓpꝛio obiecto: et
in iuſticia ſicut in pꝛopꝛio effectu: pertinet
autē ad rationē martyrij vt aliquis firmit'
ſtet in veritate ⁊ iuſticia: contra ꝑſequenti
um impetus nec eas deſerat propter immi
nentia pericula moꝛtis que quaſi in quo/
dam certamine ꝑticulari a perſecutoꝛibus
imminent: vnde de martyribus dicit Cy/
pꝛianus in quodā ſermōe. Vidit admirās
preſentiū multitudo celeſte certamen: ⁊ in
pꝛelio ſtetiſſe ſuos chꝛiſti: voce libera: mē
te incoꝛrupta: virtute diuina: vnde mani/
feſtū eſt ꝙ martyriū eſt actus virtutis: ⁊ li
cet ad actū virtut' vt deo reddat' accepta/
bilis liberū arbitriū requirat' in his q̃ vſū
rationis habēt: q̄uis rarū inuenit' marty
riū qđ non ex aliqua ſuppoſitione fuit co/
actū: eo ꝙ multi martyriū declinaſſēt ſi ſi/
ne peccato potuiſſent: vt patet latiꝰ in ſer/
monibus de diuerſis in vltimo ſermone.
Tamē martyrij gloꝛiā quaʒ in alijs ꝓpꝛia
volūtas meretur: innocētes occiſi per in/
effabilem dei gratiam ſunt aſſecuti: ⁊ effu/
ſio ſanguinis propter chꝛiſtum gerit viceʒ
baptiſmi: vnde ſicut in pueris baptizatis
per gratiam baptiſmalem meritum chꝛiſti
operatur ad gloꝛiam obtinendā: ſic etiam
occiſis propter chꝛiſtum merituʒ martyrij
chꝛiſti operatur ad palmā martyrij conſe/
quendam. Hinc dicit Auguſti. in ſermone
quodā alloquens eos. Jlle de veſtra coꝛo
na dubitabit in paſſiōe pꝛo chꝛiſto: qui eti
am paruulis baptiſmū ꝓdeſſe nō eſtimat:
chꝛiſti non habebatis etatē qua in paſſuꝝ
chꝛiſtum crederetis: ſed habebatis carnē
qua pꝛo chꝛiſto paſſuro paſſionē ſuſtinere/
tis. hec ille. Rurſuʒ de feminis que ſeipſas
necauerunt credēdū eſt: ꝙ ſicut dominus
ꝓcepit abꝛae occidere ⁊ immolare filiū ſu/
um: nec per hoc reus iudicabatur filicidij
conſtrictus precepto dñi qui eſt auctoꝛ vi/
te ⁊ moꝛtis: ſicut dicit Auguſti. j. de trini.
poſſibile fuit ꝙ aliquibus fidedignis teſti
ficationibus diuina perſuaſit auctoꝛitas
eccleſie: vt dictarū ſanctarū memoꝛiā ho/
noꝛarent: que inſtinctu diuino pꝛopꝛiā vir
tutē necauerūt. Deniq; licet ſubire mar
tyrium ſit actus quattuoꝛ virtutum: ſcili/
cet charitatis vt imperātis: quia dic̄ Ma/
ximus in ſermōe ꝙ charitas chꝛiſti in mar
tyribus ſuis vicit: ⁊ foꝛtis eſt vt moꝛs di/
lectio: vt dicitur in Canticis: ſine qua etiā
charitate nec martyrium prodeſſet. iuxta
illud. j. Coꝛinthio. xiij. Si tradidero coꝛ/
pus meū ita vt ardeā charitatem autē nō
habuero nihil mihi ꝓdeſt: ſic etiā charitas
cooperat' in oībus virtutibꝰ ⁊ actibꝰ meri
toꝛijs. Scđo eſt actꝰ foꝛtitudinis vt timoꝛis

excludētꝭ ⁊ actū eliciētis. Hinc dr̄ ad Heb.
xj. Fortes facti ſunt in bello: q̄a fortitudo
ſe habet vt motiuū ꝓpriū ꝑ modū virtutiſ
elicientis ſicut charitas ſe habet vt moti/
uum primū ⁊ principale ꝑ modū virtutꝭ ī/
perantis. Tertius eſt actus fidei vt ī deo
tanq̄ȝ in vltimo fine cōfirmantis: nā fides
ꝓponit obiectū fortitudinis. i. ſummū bo/
nū ⁊ in martyrio homo ꝯſtanť ꝯfirmať in
bono dū ꝓpter īminentia pericula mortis
fidē ⁊ iuſticiā nō deſerit. Nec mirum q̄ꝛ ſi
fortitudo ciuilis ⁊ acq̄ſita firmat animum
hominis in iuſticia humana ꝓpť cuius cō
ſeruationē pericula mortis ſuſtinet: multo
magis fortitudo ſpiritualis ⁊ gratuita fir
mat animū in bono iuſticie dei q̄ eſt ꝑ fidē
chriſti: vt diciť ad Ro. iij. ⁊ ſic martyrium
cōparať ad fidē ſicut ad finē: ſicut in q̄ ali/
quis firmať. Nā in actu fortitudinis duo
ſunt: vnū eſt ip̄a firmitas q̄ q̄s nō cedit cō
trarijs ꝓhibentibuſ ab illo bono: ⁊ in hoc
cōſiſtit eſſentia fortitudinis. Aliud eſt bo/
nū in quo fortis firmať: ⁊ hoc eſt fortitu/
dinis finis q̄ꝺ bonum oſtendit illi fides.
Quarto eſt actus patientie vt ſuſtinentis
⁊ ſic ꝯcomitanť in martyribꝰ patientia cō
mendať: de qua videbiť infra. Magis ꝓ/
prie tñ attribuiť martyriū actui fortitudi/
nis q̄ ꝯfirmat hominē ī bono vſq̄ȝ ad mor/
tē incluſiue malis reſiſtēdo. Secūdo ve/
B ro queri pōt vtrū martyriū ſit actus maxi
me ꝑfectionis: ꝓſertim cū id ad ꝑfectionez
vite ꝑtinere videať: q̄ꝺ cadit ſub ꝯſilio nō
ſub p̄cepto: ſed martyriū videť eſſe de ne/
ceſſitate ſalutis: q̄ꝛ diciť Ro. x. Corde cre/
ditur ad iuſticiā: ore aūt ⁊c̄. Et iterū. j. Joh.
iij. Si chriſtus pro nobis animā ſuā poſu/
it: ⁊ nos debemus animā ponere ꝓ fratri/
bus. Ad hoc dicēdū q̄ vt dictū eſt in mar/
tyrio ſunt quattuor actus virtutū. Prout
igitur martyriū eſt actus elicitus a forti/
tudine: nō eſt actus maxime virtutis ⁊ ꝑ/
fectiōis ſicut nec fortitudo a qua martyri/
um eliciť ea excellētior inť virtutes vt p̄di
ctū eſt. Secūdo vero ꝓut eſt actus ad fidē
⁊ dilectionē ordinatꝰ: ſic etiā nō eſt maxie
ꝑfectiōis actus ſ₃ finis ad quē ordinať ē ꝑ
fectior martyrio. ſ. bonū diuinum vľ fides
chriſti vľ dilectio. Tertio ꝓinde ꝓut eſt ꝑ
patientiā toleratꝰ nō eſt maxie ꝑfectiōis: ſi
cut nec patiētia qua talis tolerantia demō
ſtrať ꝓut videbiť īfra. Quarto deniq̄ȝ ꝓ/
ut ē actꝰ imperatꝰ a charitate: tūc inť om/
nes actꝰ virtutū magꝭ oñdit ꝑfectionē cha
ritatis: q̄ꝛ tāto magis oñdit q̄s aliquā rē
amare: quāto ꝓ ea rē magis amatā cōtē/
nit: ⁊ rē magiſ odioſā eligit pati: ſ₃ inť om/
nia bona p̄ſentis vite homo maxime dili/
git ꝓpriā vitā: ⁊ ecōtra maxime odit mor/
tē: p̄cipue cū doloribꝰ corporaliū tormēto/
rū: quoꝝ metu ⁊ bruta aīalia a maximiſ vo/
luptatibus abſtrahunť: vt dicit Augꝰ. in
li. lxxxiij. q. Hinc ait dñs Joh. xv. Maio/
rē hac charitatē nemo habet vt animā ſuā
po. ⁊c̄. Nec cadit martyriū ſub p̄cepco ab/
ſolute quaſi debitū ſed cōditionatū: vt di/
cit Tho. in. iiij. quotľ. q. xx. ſ. quo ad p̄pa/
rationē animi: q̄ꝛ hō debet animuȝ habere
p̄paratū q̄ poꝰ ſe ꝑmitteret occidi q̄ chri/
ſtum negaret vľ mortaliter peccaret: ſicut
etiā illud Matth. v. Si quis te ꝑcuſſerit ī
vnā maxillā p̄be ei ⁊ aliā. p̄ceptū eſt ſm̄ p̄/
parationē animi ſc₃ ſi opus eēt ⁊ ſalus ali
orū exigeret: patienter aliā alapā ſuſtine/
ret: ⁊ ideo nō eſt ꝯtra ꝑfectionē martyrij ſi
in aliq̄ caſu ſit de neceſſitate ſalutꝭ. Ter/
tio p̄cipaliter queri pōt de ſupplicio quo
martyriū ꝑficiť: vtrū. ſ. ad cōpletū marty
riū requirať pena mortis: p̄ſertim cū dicit
Grego. q̄ ſine ferro martyres eſſe poſſumꝰ
ſi patientiā veraciť ī anima ſeruamꝰ: ⁊ ma
xime q̄ꝛ Hiero. dicit in ſermone de aſſum/
ptione. Recte dixerim q̄ dei genitrix virgo
⁊ martyr fuit: q̄uis ī pace vitā finiuit: vñ
⁊ beati marcelli pape martyriū celebratur
qui tñ fuit in carcere mortuus. Ad hoc re/
ſpondet Tho. ſcd̄a. 2ᵉ. q. cxxiiij. q̄ martyr
in greco ē idē q̄ teſtis latine: q̄ꝛ martyres
teſtimoniū reddūt fidei chriſtiane. iuxta il
lud Act. j. Eritis mihi teſtes ⁊c̄. Hinc dic̄
Maximꝰ in ſermōe quodā: q̄ mater mar/
tyrij fides catholica ē: in quā illuſtres ath
lete ſuo ſanguine ſubſcripſerūt ꝑ quā fidē
nobis viſibilia ꝓ inuiſibilibꝰ ꝯponunť cō
temnenda: vt diciť ad Heb. xj. Ad marty/
riū ergo ꝑtinet vt homo teſtificeť fide oſtē
dens opere ſe cuncta p̄ſētia ꝯtēnere vt ad
futura ⁊ inuiſibilia bona ꝑueniat: q̄diu au
tē homini remanet vita corporalis nōdum
ope oſtendit ſe tēporalia cuncta deſpicere.
Conſueuerūt eñ homies ⁊ cōſanguineos
⁊ omnia bona poſſeſſa cōtemnere: ⁊ etiam
dolores corporis pati vt vitā cōſeruēt: vn/
de ⁊ ſathan ꝯtra Job induxit: Pelleȝ pro
pelle ⁊ cūcta que habet homo dabit ꝓ ani
ma ſua. i. pro vita corporali: ⁊ ideo ad ꝑfe/
ctā rationē martyrij req̄riť q̄ aliquis mor
tem ꝓ chriſto ſuſtineat. Martyriū ergo

dupliciter ſumi pōt. Primo ſimilitudina/
rie vel imꝑfecte: ⁊ ſic Berñ. in q̄dā ſermōe
martyriū accepit. dicens: Nō martyrium
grauius ē q̄ inter epulas eſurire: inter ve/
ſtes multas ⁊ p̄cioſa indumenta algere: in
ter diuitias paupertate p̄mi. Et ſic pro mar
tyrio accipiť quicquid aduerſitatꝭ ⁊ pena/
litatis citra mortē ex charitate ꝓ deo tole/
rať. Secūdo vero ſumiť ꝓprie ⁊ perfecte:
cū ſc₃ ex charitate quis mortē ſuſtinet pro
pter chriſtum. Unde aliquis nō diciť pro/
prie vel efficitur martyr ꝓpter tolerātiam
cōtumeliarū: plagarū: carceris: exilij: rapi
ne: diuitiaꝝ ⁊ ſimiliū: niſi forte ſ₃ q̄ mors
ſequitur ex p̄dictis: l₃ actus martyrij mul
tum meritorius eſt etiā in his qui pꝰ mor/
talia vulnera pro chriſto ſuſcepta: vľ queſ
cunq̄ȝ alias tribulatiōes pro chriſto ſuſce/
ptas ꝯtinuatas vſq̄ȝ ad mortē: quas a per
ſecutoribus ꝓ fide chriſti patiunť diu vi/
uunt: ſicut etiā eodē tēpore idē actus meri
torius ē quo hmōi afflictiōes patiuntur.
C Quarto principaliter queri pōt: de cau/
ſa legitima ip̄ius martyrij: que ſc₃ actꝰ tā
excellens meritorius reddať: vtrū ſcilicet
ſola fides ſit cauſa martyrij: p̄ſertim cum
diciť. j. Pe. iiij. Nemo veſtrū patiať qua/
ſi homicida: aut fur: aut aliquid hmōi. Si
autē vt chriſtianus nō erubeſcat: glorificet
autem deū iuſto nomine: ſed ex hoc diciť
aliquis chriſtianꝰ q̄ tenet fidem chriſti. Et
Maximus ī ſermōe: mater martyrij fides
ē catholica. Ad hoc rñdet Tho. vbi ſupra
q̄ martyres dicunť quaſi teſtes: q̄ꝛ ſc₃ cor
poralibus ſuis paſſionibꝰ vſq̄ȝ ad mortem
teſtimoniū veritati perhibēt: ⁊ nō cuicūq̄ȝ
ſed veritati que ſ₃ pietatē eſt ⁊ que ꝑ chri/
ſtum nobis innotuit: huiuſmodi aūt ē ve/
ritas fidei: ⁊ ideo cuiuſlibet martyrij cau/
ſa eſt fidei veritas. Sed ad fidei veritatem
nō ſolū pertinet ip̄a credulitas cordis ſed
etiā exterior ꝓteſtatio que quidē nō ſolum
fit ꝑ verba quibꝰ aliquis cōfiteť fidem: ſ₃
etiā ꝑ facta quibus aliquis ſe fidē habere
demonſtrat. ſm̄ illud Jaco. ij. Ego oſtēdaȝ
tibi ex operibus fidē meam. Hinc ꝑ oppoſi
tum diciť de quibuſdam ad Titū. j. Con/
fitenť ſe noſce deum: factis autē negant: ⁊
ideo omniū virtutum opera ſm̄ q̄ referū/
tur in deū: ſunt quedā ꝓteſtationes fidei
ꝑ quā nobis innoteſcit: q̄ deus huiuſmōi
opa requirit: ⁊ nos ꝓ eis remunerat: ⁊ ſm̄
hoc poſſūt eē martyrij cā: ⁊ ideo vt chriſtianꝰ
patiť nō ſolum qui patiť ꝓ fidei ꝯfeſſione
que fit ꝑ verba: ſed etiā quecunq̄ȝ patitur
ꝓ quocunq̄ȝ bono opere faciendo: vel pro
quocunq̄ȝ peccato ꝓ chriſto vitando: quia
hoc totū ꝑtinet ad fidei ꝓteſtationē. Ex q̄/
bus oībus cōcludiť: q̄ ꝓpria cā martyrij
ē bonū diuinū ſiue mortē quis tolerat pro
cōfeſſione fidei que fit per verba: ſiue pro
quocūq̄ȝ opere bono faciēdo vľ ꝓmouēdo
ſiue ꝓ quocūq̄ȝ malo ꝓ chriſto vitando vľ
impediendo: ⁊ in his tribꝰ omne genꝰ mar
tyrij includitur vel cōprehendiť. Unde ge
neraliter quis octo de cauſis martyr effici
tur. Primo pro fide catholica: ſicut beatꝰ
Stephanus ⁊ quaſi infiniti martyres. Se
cūdo ꝓ ſalute ꝓplī: vt chriſtiani: vt Seba/
ſtianus qui diu religionē chriſtianā abſcō
dens ſub clamide militari: tandē ad ꝯfor/
tandū puſillanimes in martyrio ſe manife
ſtauit. Tertio ꝓ iuſticia: vt Abel. Quar/
to ꝓ lege dei ꝯſuādā: vt Machabei. Quī
to ꝓ chriſto: vt inocētes. Sexto ꝓ obiur/
gatione vel reſiſtētia peccati: vt Johānes
baptiſta ⁊ Mattheus euāgeliſta. Septio
ꝓ aſſertione veritatis: vt Eſaias: Hiere/
mias. Octauo ꝓ libertate ⁊ defenſione ec/
cleſie: vt Thomas cantuarienſis. Et ſi ob/
ijciť q̄ thomas ꝓ bono hūano paſſus ē. ſ.
ꝓ rebus eccleſie. Dicendū q̄ ex quo bonū
humanū poteſt effici diuinū: ideo ſi refera/
tur in deum poteſt eſſe quodcūq̄ȝ bonum
humanū martyrij cauſa ſm̄ q̄ in deum re/
fertur. Ad laudem dei omni.

De partibus integralibus forti tudinis que ſunt magnanimitas magnificentia: ⁊ de vitijs eiſdem oppoſitis: Sermo XV

Emento vt diem
m ſabb. ſan. Exo. xx. Poſt diſcuſ
ſionē virtutis q̄ fortitudo dr̄: vi/
dendū ē de eius ꝑtibꝰ q̄s Tulliꝰ in ſua re/
thorica q̄ttuor eē enumerat: q̄ ſūt magnifi
cētia: fiducia: patiētia: ⁊ ꝑſeuerantia. De
q̄bus p̄mo generaliť q̄ri pōt: vtrū ille par/
tes a Tullio ſūt ſufficienť enumerate: p̄re/
ſertim cū Macrobius ponit ſeptē eē ꝑtes:
ſilr̄ ⁊ Andronicꝰ. Areſtoteles etiā in. iij.
Ethico. ponit q̄nq̄ȝ modos fortitudinis.
Quaꝝ p̄ma ē politica q̄ fortiť opať ꝓpter
timorē exhonorati ōis vľ pene. Scd̄a ē mi/
litaris q̄ fortiter opatur ꝓpter artē ⁊ expe
rientiā rei. Tertia ē q̄ fortiter opatur ꝓpť
m

furorē ⁊ irā. Quarta ē q̄ fortiter opat̃ pro
pter ↄſuetudinē victorie. Quinta ē q̄ forti
ter opat̃ ꝓpter ignorantiā picloꝝ. Ad h̃
rn̄det Tho. ſcḋa 2ᵉ. q. cxxviij. ꝙ alicui⁹ vir
tutis pħt eē triplices ptes. ſ. ſubiectiue: in
tegrales ⁊ potētionales. Fortitudini ḡ ſꝫ
ꝙ ē ſpālis virtus: non pħt aſſignari ptes
ſubiectiue: eo ꝙ nō diuidit̃ i virtutes mul
tas ſpē differētes: qꝛ ē circa materiā valde
ſpālem. Aſſignant̃ aūt ei⁹ ptes q̄ſi integra
les ſm ea q̄ optet ↄcurrere ad actū fortitu
dinis: ⁊ potentionales ſm ea q̄ fortitudo
obſeruat circa difficilia. ſ. circa picula mor
tis. Aliq̄ aūt virtutes obſeruāt circa q̄dā
alias materias min⁹ difficiles: q̄ ꝟtutes
adiungūt̃ fortitudini ſicut ſecūdario ꝑnci
pali. Pro q̄ ſciēdū ꝙ duplex ē actus forti
tudinis. ſ. aggredi: ⁊ ſuſtinere. Ad actum
aggrediēdi duo requirunt̃: quoꝝ ꝑmū pti
net ad animi ꝑparationē. ſ. vt aliq̄s ꝓmptū
animū habeat ad aggrediēdū: ⁊ q̄tū ad h̃
ponit Tullius fiduciā. Vñ dicit ꝙ fiducia
ē ꝑ quā magnis ⁊ honeſtis reb⁹ multū ipē
anim⁹ i ſe fiducie cū ſpe collocat. ſecūdum
aūt ptinet ad opis executiōem: ne q̄s defi
ciat in executione illoꝝ q̄ fiducialit̃ incho
auit: ⁊ q̄tū ad hoc ponit magnificētiā: de
qua dicit ꝙ magnificētia ē reꝝ magnaruꝫ
⁊ excelſaꝝ cū animi ampla quadā ⁊ ſplēdi
da ꝓpoſitiōe cogitatio atq̄ adminiſtratio
id ē executio: vt ſcꝫ amplo ꝓpoſito nō de
ſit executio. Hec igit̃ duo ſi coartant̃ ad ꝓ
priā materiā fortitudinis. ſ. ad picula mor
tis: erūt q̄ſi ptes integrales ipſius: ſine q̄
bus fortitudo eē nō pōt: ſi ꝟo referant̃ ad
aliquas alias materias in quib⁹ ē minus
difficultatis: erūt ꝟtutes diſtincte ſm ſpe
ciē a fortitudine: tñ adiungent̃ ei ſicut ſe
cūdariū ꝑncipali: ſicut a pħo in. iiij. ethi.
magnificētia ponit̃ circa magnos ſūptus
⁊ magnanimitas q̄ videt̃ eē fiducie idē cir
ca magnos honores. Ad ſecūdū aūt actū
qui ē ſuſtinere ſilr duo requirūt̃: vnū ē ne
difficultate maloꝝ iminentiū frangat̃ ani
mus ꝑ triſticiā ⁊ decidat a ſua magnitudi
ne: ⁊ q̄tū ad hoc ponit patiam: de qua dic̄
Patiētia ē honeſtatis ⁊ vtilitatis cā: rerū
arduaꝝ ⁊ difficiliū voluntaria ⁊ diuturna
ꝑpeſſio. Aliud ē vt ex diuturna paſſiōe dif
ficiliū hō n̄ fatiget̃ vſq̄ ad hoc ꝙ deſiſtat:
iux̄ illud Heb. xij. Ut nō fatigemini aīmis
veſtris deficiētes: ⁊ q̄tum ad h̃ ponit pſe
uerantiā de qua dicit. Perſeuerātia ē i ra
tione bene ↄſiderata ſtabilis ⁊ ꝑpetua mā

ſio. Hec ergo duo ſi coartant̃ ad ꝓpriā ma
teriam fortitudinis: erunt partes quaſi in
tegrales ipſius. Si autem ad quaſcūq̄ ma
terias difficiles referant̃: erunt virtutes a
fortitudine diſtincte: ⁊ tamē eidem adiun
gentur ſicut ſecūdarie principali: ⁊ ꝑ hoc
pꝫ ꝙ partes integrales fortitudinis ſunt
a Tullio ſufficiētur enumerate. Tres autē
ꝟtutes que addūt̃ a Macrobio ⁊ Andro
nico: ſub illis q̄ttuor cōprehendunt̃. Pro
quo nota ꝙ macrobi⁹ ponit tolerātiam lo
co patientie: ⁊ firmitatē loco pſeuerantie.
Andronic⁹ autē ponit leniā loco patiētie:
de qua dicit ꝙ lenia ē habit⁹ ꝓuidus tri
buens ad conari q̄lia oportꝫ ſuſtinere que
rō dicit ⁊ virilitatem loco fiducie: de q̄ di
cit. Virilitas ē habit⁹ ꝑ ſe ſufficiēs imbut⁹
in his q̄ ſunt ſm virtutē. Inſup ſupaddit
Macrobi⁹ magnanimitatē ⁊ ſecuritatē q̄
a Tullio ſub fiducia cōprehēdunt̃: ſꝫ Ma
crobius magis ꝑ ſpecialia diſtinguit: qꝛ fi
ducia pertinet ad ſpei certitudinē: magna
nimitas vero ad magnitudinē rei ſperate:
ſpes aut firma eē nō poteſt niſi amoueatur
ↄtrariū. ſ. timor q̄ ſpei quodāmō ↄ̄riatur:
⁊ iō addit ſecuritatē q̄ excludit timorē: ſe
cūdo addit cōſtantiā q̄ ſub magnificentia
cōprehendi pōt: optet eñ in his q̄ magnifi
ce q̄s facit animū habere ↄſtantē. Uel pōt
ſub pſeuerantia cōprehendi: ex eo ꝙ ↄſtās
nō deſiſtit ꝓpter q̄cunq̄ repugnantia. An
dronic⁹ etiā ponit magnanimitatē cū ma
crobio. Ponit etiā eupſychiā qḋ dicit̃ bo
na aīoſitas: ⁊ videt̃ idē eſſe qḋ ſecuritas:
dicit eñ ꝙ ē robur aīe ad pficiendū opera
ipſius. Tertio magnificentie addit andra
gathiā: de q̄ dic̄ ꝙ andragathia ē viri ꝟtꝰ
adinuētiua ↄmunicabiliū opm q̄ſi viril̃ bo
nitas q̄ apud nos ſtrēnuitas dici pōt. Ad
magnificentiā eñ ptinet nō ſolū ꝙ hō con
ſiſtat in executiōe magnoꝝ operū qḋ perti
net ad ↄſtantiā ſed etiā vt cū q̄dam virili
prudentia ⁊ ſollicitudine exequat̃ ea: qḋ ꝑ
tinet ad ādragathiā ſiue ad ſtrēnuitatē: et
ſic oēs ille ptes i q̄ttuor principales redu
cunt̃. Porro q̄nq̄ poſita ab Areſto. defici
unt a vera rōne ꝟtutis: qꝛ licet cōicant in
actu fortitudinis: differūt tñ in motiuo: ⁊
iō nō ponunt̃ ptes h̃ modi fortitudinis.

Scḋo ꝑncipalr̃ q̄ri pōt in ſpāli: ex q̄ fidu
cia nō pōt ꝓprie loquēdo noīare virtutē ali
quā ſꝫ ↄditionē aliquā virtutis noīare pt:
⁊ ꝓpter hoc a Tullio noīatur inter ptes for
titudinis: nō quaſi virtus adiūcta niſi ſm

ꝙ accipit̃ ꝓ magnanimitate: que ponit̃ a
Macrobio ⁊ Andronico ps integral̃ forti
tudinis. Utrū ſcꝫ magnanimitas que ſcꝫ
promptū reddit animū ad aggrediendum
difficilia ſit virt⁹ aliqua ⁊ pars fortitudi
nis: preſertim cum nulla virtus opponat̃
alteri virtuti: ſed magnanimitas opponit̃
humilitati: qꝛ magnanimitas que ē circa
honores dignū ſe reputat magnis: ⁊ etiaꝫ
alios cōtemnit: vt dicit̃ in. iiij. ethi. Cum
humilitas in ↄtrarium ē circa abiectiōes
ꝓprias cōtemnens ſeipm ⁊ alios honorās
Ad hoc dicēdū ſm Tho. ſcḋa 2ᵉ. q. cxxix.
ꝙ ad rōnem humane virtutis pertinet vt
rebus humanis bonū rōnis ſeruetur: qḋ
ē ꝓpriū hoīs bonum. Inter ceteras ḡ res
humanas exteriores ꝑcipuū locū tenēt ho
nores: ⁊ ideo magnanimitas que modum
rōnis ponit circa magnos honores eſt vir
tus. Et quia ē circa materiam determina
tam. ſ. honores: cū honor ſit quoddā ſpe
ciale bonū: ideo magnanimitas ſm ſe cōſide
rata eſt virtus quedā ſpecialis. Sed quia
honor eſt etiam cuiuſlibet virtutis ꝑmiuꝫ:
ideo ex cōſequenti rōne ſue materie reſpi
cit omnes virtutes. Nec etiā opponit̃ hu
militati magnanimitas: qꝛ in homine duo
reperiunt̃: nam ibidem inuenit̃ aliqḋ ma
gnū qḋ ex dono dei poſſidet: magnanimi
tas ergo facit ꝙ hō ſe magnis dignificet:
ſm cōſiderationeꝫ donoꝝ que poſſidet ex
deo: ſicut ſi habet magnam virtutē animi
magnanimitas facit qḋ ad perfecta opera
virtutis tendat. Et ſilr dicendū eſt de vſu
cuiuſlibet alterius boni: puta ſcīe vel exte
rioris fortune. Silr etiam alios ↄtēnit ſm
ꝙ deficiunt a donis dei: nō enim intantuꝫ
alios appciat̃ ꝙ ꝑ eis aliqḋ indecens fa
ciat. Sicut dicit̃ in pſ. de viro iuſto. Ad
nihilū deductus eſt in conſpectu eius ma
lignus. Qḋ ptinet ad ↄtemptū magnani
mi quo ↄtempnit cōdeſcēdere malicijs im
pioꝝ. Secūdo reperit̃ ibidē aliquis defe
ctus qui cōpetit ei ex infirmitate nature.
Humilitas ergo facit ꝙ hō ſe ipm ꝑuipen
dat: ſm ↄſiderationē ꝓprij defect⁹: ⁊ alios
honorat ac ſuꝑiores eſtimat: inq̄tū in eis
aliq̄d inſpicit de donis dei. Et ſic pꝫ ꝙ ma
gnanimitas ⁊ hūilitas non ſūt ↄ̄ria: q̄uis
in ↄ̄ria tēdere videant̃: qꝛ ꝓcedunt ſm di
uerſas ↄſideratōes. Ponit̃ inſup magna
nimitas ps fortitudinis: qꝛ iungit̃ ei ſicut
ſecūdaria ꝟtus ꝑncipali. Et ↄuenit in hoc
cū fortitudine: qꝛ ↄfirmat aīm circa aliqḋ

arduū: deficit aūt ab ea in hoc ꝙ ↄfirmat
animum in eo circa qḋ facilius eſt firmita
tem ſeruare: magis enim repugnat animi
firmitati arduum in malis q̄ arduum in
bonis. Deniq̄ tria vitia opponunt̃ ma
gnanimitati ſm exceſſum. Primū eſt pre
ſumptio: quia magnanimitas nō excedit
ꝓportionem ꝓprie facultatis: preſuptio ve
ro nitit̃ illam excedere. Secundū ē ambi
tio que importat inordinatum appetitum
honoris: quibus vtitur magnanimus vt
oportet. Tertium eſt vana gloria: que im
portat inordinatum appetitum glorie. ſ. q̄
rendo gloriam de eo qḋ nō eſt: vel qḋ nō ē
gloria dignū: aut quia q̄rit ab hominibus
aut quia gloriam nō refert in debitū finē:
puta ad dei honorem vel ad proximi ſalu
tem: ſed magnanimus moderate vtitur: ſi
cut honore ſic ⁊ gloria. Unum etiā vitium
opponitur magnanimitati ſm defectū ſcꝫ
puſillanimitas que ex animi paruitate ſe
retrahit a magnis que magnanimitas am
plectit̃. Tertio vero q̄ri poteſt: vtrū ma
gnificentia q̄ ſcꝫ ad operis cōſūmationem
deducit ea que magnanimitas aīo ꝓmpto
aggredi diſpoſuit: ſit virtus ſpālis ⁊ pars
fortitudinis: ꝑſertim cū ad magnificētiaꝫ
ptinere videt̃ aliqḋ magnū facere: qḋ ↄue
nire poteſt cuilibet virtuti ſi ſit magna: ſic̄
qui habet magnā virtutē tpantie facit ma
gnū opus tpantie. Ad h̃ rn̄det Tho. ſcḋa
2ᵉ. q. cxxiiij. ꝙ ſicut ḋr in. j. de celo. Uirtus
ḋr ꝑ cōparatōeꝫ ad vltimū: in qḋ potentia
pōt: nō quidē ad vltimū ex parte defect⁹: ſꝫ
ex pte exceſſus: cui⁹ rō cōſiſtit in magnitu
dine. Et iō opari aliqḋ magnū ex q̄ ſumit̃
nomē magnificētie ꝓprie pertinet ad rati
onem virtutis. Sꝫ facere aliquod magnū
dupliciť accipi pōt. Primo cōiter ꝓ q̄cun
q̄ actōe ſiue trāſeat i materiā exterioreꝫ: ſi
cut vrere ⁊ ſecare ſiue māeat i agēte ſic̄ itel
ligere ⁊ velle: ⁊ ſic magnificētia nō ē ꝟtus
ſpālis. Scḋo pōt accipi ꝓprie. ſ. opari ali
q̄d i exteriori mā: ſic̄ facere domū: eccliam
vl̃ ſilia: ⁊ ſic magnificētia ē ſpālis virtus:
qꝛ op⁹ factibile ꝓducit̃ ab arte: i cui⁹ vſu
pōt attēdi ſpālis rō bonitati ꝙ ipm opus
factū ꝑ artē ſit magnū. ſ. in quātitate: ꝑcio
ſitate vl̃ dignitate. Nec ſolū ad magnificē
tiā ptinet facere magnū: ſꝫ etiā ad magnuꝫ
faciendū aīo tendere: vt pꝫ in diffinitione
Tullij pri⁹ poſita. Et quia quidquid ad ꝑ
ſonā vniuſcuiuſq̄ ptinet ē aliqḋ paruū in
compatione ad id qḋ ↄuenit reb⁹ diuinis

vel rebus cōibus: iō magnific⁹ nō intēdit
ꝑncipaliter facere ſumpt⁹ in his q̄ ꝑtinent
ad ꝑſonā ꝓpriā: nō q꞉ bonū ſuū nō querat
ſed q꞉ nō eſt magnū reſpectiue ſed in reb⁹
diuinis vel cōibus. Hinc magnificentia ꝓ
cipue opus magnū facit ī ordine ad hono
rem dei. Vn̄ ph̄s in. iiij. ethi. dicit ꝙ hono/
rabiles ſūptus ſunt maxime q̄ pertinēt ad
diuina ſacrificia: ⁊ circa hoc maxime ſtudꝫ
magnific⁹. Hinc etiā magnificētia ꝯiungi
tur ſanctitati: q꞉ ꝑcipue ei⁹ effectus ad re/
ligionē ſiue ad ſanctitatē ordinatur. Et q꞉
ꝑncipalis actus virtutis ē interior electio
quā virtus habere pōt abſq̧ exteriori for/
tuna: ideo ⁊ paup pōt eē magnific⁹. Cete/
rū magnificentia ſm ꝙ eſt virtus ſpēalis:
nō pōt poni ps ſubiectiua fortitudinis: q꞉
nō ꝯuenit cū ea in materia: ſed ponitur ps
eius integrum ei adiungit̄: ſicut ſecūdaria
virtus ꝑncipali: et ad hoc duo requirunt̄.
Primū ē ꝙ ſecūdaria cōueniat cū ꝑncipa/
li: ⁊ ſic magnificētia ꝯuenit cū fortitudine
in hoc ꝙ ſicut fortitudo tendit in aliq̄d ar/
duum ⁊ difficile: ſic etiā magnificētia: vn/
de videt̄ etiā eſſe in iraſcibili ſicut fortitu/
do. Secūdū ē ꝙ in aliquo extendat̄ ab ea
ſic magnificentia deficit a fortitudine hoc
ꝙ illud arduū in qđ tendit fortitudo: ha/
bet difficultatē ꝓpter ꝑiculum qđ īminet
ꝑſone: arduū autē in qđ tendit magnificē/
tia habet difficultatē ꝓpter diſpendiū reꝝ
qđ ē multo minus ꝙ̄ ꝑiculū ꝑſone: ⁊ iō po
nit̄ ps fortitudinis. Et huic virtuti magni
ficentie opponit̄ vitiū ꝑ defectū qđ dicit̄
ꝑuificētia: qua. ſ. quis deficit a ꝓportione
debita expenſaꝝ: ad opus intendēs min⁹
expendere q̄ꝫ dignitas opis req̄rit. Oppo
nitur etiā aliud vitiū ꝑ exceſſum: q̄ q̄s pl⁹
expendit ꝙ̄ ſit operi ꝓportionatū: qđ viti
um grece dicit̄ barnayſia a furno dicta:
q꞉ ſcꝫ ad modū ignis qui ē in furno oīa cō
ſumit. Uel dicitur apyrocalia. i. ſine bono
igne: q꞉ admodū ignis cōſumit non ꝓpter
bonū. Latine vero dicit poteſt cōſumptio.
Quā a nobis auertat qui ſine fine viuit ⁊
regnat Amen.

De patientia ⁊ perſeuerantia q̄ ſunt etiam due partes integrales fortitudinis: Sermo XVI

Memento vt diem
m ſabb. ſan. Exod. xx. Premiſſis
de duab⁹ virtutib⁹ q̄ ſunt ꝑtes
integrales fortitudinis. ſ. de magnanimi/
tate ⁊ magnificētia. Iam ꝓſequēdū eſt de
alijs duab⁹. ſ. de patientia ⁊ ꝑſeuerantia.
Pro q̄ ſciendū ꝙ virtus patiētie nos ordi
nat ad fruitionē ſūme pacis: q꞉ nihil pati
moleſte ē pacē habere. Qđ fit duob⁹ mo/
dis. ſ. aut nullā moleſtiā ſentiendo: qđ tm̄
erit in patria: vel moleſtias nō moleſte fe/
rēdo qđ fit ꝑ verā patientiā. Pro q̄ notat
ꝙ quedā ē patiētia ſimulatōis de q̄ Greg.
dicit. Qui mala ꝓximi ita tolerat: vt tñ in
trinſec⁹ doleat: ⁊ tēpus retributiōis exq̄/
rat: patiētiā nō exhibet ſ oſtēdit. Quedā
eñ ē neceſſitatis: cū. ſ. q̄s vlciſci nō ſe pre/
ſumit q꞉ nō pōt: vel q꞉ nō audet timēs ex h
ſibi maius īminere ꝑiculū vel deꝑire com/
modū. Quedā etiā ē virtutis: de qua dicit
Greg. vij. moral. Mens ſi in deo forti inte
tiōe dirigit̄: quicq̄d ſibi in hac vita amaꝝ
fit: dulce eſtimat: ⁊ omne qđ affligit requi
em putat: hec ille. De hac ḡ patientia ꝓ/ **A**
mo q̄ri pōt: vtrū ſit virtus: ꝓſertim q꞉ vir/
tus nō inuenit̄ ī malis: ex eo ꝙ proprie vir
tus ē q̄ bonū fac̄ habētē: ſ patiētia q̄nq̧ ī
malis inuenit̄: vt in luxurioſis q̄ ſepe mul
ta patiunt̄ ad ꝯſequēdū bonū delectabile
⁊ in auaris qui multa patienter tolerāt vt
diuitias cōgregent. iuxͣ illud Eccl. v. Cun
ctis dieb⁹ vite ſue comedit in tenebris ⁊ in
curis multis ⁊ in erūna atq̧ triſticia. Ad
h rñdet Tho. ſcđa 2ᵉ. q. cxxxvj. ꝙ virtutes
morales ordinant̄ ad bonū inq̄ntū cōſer
uant bonū rōnis ꝯ paſſionū impet⁹. Inter
alias ergo paſſiones efficax ē triſticia ad ī
pediēdū rōnis bonū: ſm illud. ij. Cor. vij.
Seculi triſticia mortē opat̄. Neceſſe ē igit̄
aliquā hr̄e ꝩtutē ꝑ quā rōnis bonū cōſer/
uetur ꝯ triſticiā vt nō ſuccūbat triſticie. Et
hoc facit patientia. Dicit eñ Aug⁹. lib. de
patia. ꝙ patiētia hoīs ē q̄ mala equo aīmo
toleram⁹. i. ſine ꝑturbatiōe iuſticie: ne ani/
mo iniquo bona deſeram⁹: ꝑ q̄ ad meliora
ꝑueniam⁹. Mali ꝩo patiētes mlta ad adi
piſcēdū aliqđ bonū ꝑticulare. ſ. honeſtum
vtile vl̄ delectabile nō hn̄t verā patiētiam
q꞉ dicit Aug⁹. de patia: ꝙ patientes ꝓprie
dicunt̄ q̄ mala malūt nō cōmittendo ferre
q̄ꝫ nō ferendo cōmittere. In illis aūt q̄ ma
la ſuſtinēt vt mala faciāt: nec miranda nec
laudāda ē patiētia q̄ nulla ē: ſ mirāda du
ricia nephanda patiētia. Vn̄ tā ſingularis
ē hec virtus: ꝙ multi qui vident̄ diuerſis
virtutib⁹ adornati: reperiunt̄ ad virtutē
patientie min⁹ idonei: plures eñ videm⁹

caſtos: ſobrios: humiles: miſericordes: in
orōnibus aſſiduos ⁊c̄. ſ paucos admodū
in cōtumelijs ⁊ iniurijs detractiōib⁹ patiē
tes. Hinc dicit Grego. ꝙ ſicut vnguēta re/
dolere lati⁹ neſciunt niſi cōmota: ſic ſancti
viri oē qđ de ꝩtutib⁹ redolēt in tribula
tiōibus inoteſcūt. Et infra. Nā donū qđ ī
trāq̄llitate ꝑcipit̄ a dño: in tribulatiōibus
manifeſtat̄. hec ille. Nec mirꝫ ꝙ in tā pau/
cis inuenit̄ vera patiētia: q꞉ nūq̄ꝫ poſſidet̄
ſine ſpāli diuina grā. Dicit eñ Aug⁹. li. de
pa. ꝙ vis deſiderioꝝ facit tolerātiam labo
rū ⁊ doloꝝ: ⁊ nemo niſi ꝓ eo qđ delectat:
ſponte ſuſcipit ferre qđ cruciat. Cui⁹ rōnē
aſſignat Tho. vbi. ſ. dicēs: ꝙ triſticiam ⁊
dolorē ſm ſe abhorret anim⁹. Vn̄ nūq̄ꝫ eli
geret eā pati ꝓpter ſe: ſ ſolū ꝓpter finem.
Oportet ḡ ꝙ illud bonū ꝓpter qđ aliquis
vult mala pati ſit magl̄ volitū ⁊ amatū: q̄ꝫ
illud bonū cui⁹ ꝑuatio ingerit dolorē quē
patiēter toleram⁹. Qꝛ aūt q̄s ꝑferat bonū
virtutis ⁊ grē cūctis bonis naturalibus ⁊
tꝑalibus: ex quoꝝ amiſſione cauſari poteſt
dolor ad charitatē ꝑtinet q̄ deū ſup oīa di/
ligit: nec hr̄i pōt charitas niſi per grām: iu
xta illud Ro. v. Charitas dei diffuſa eſt in
cordib⁹ nris ꝑ ſpm̄ſanctū q̄ dat⁹ ē nob. Et
licet ꝓpter bonū pollitice ꝩtutis qđ com/
mēſuratū ē hūane nature: q̄s pōt exhibe/
re patiaꝫ abſq̧ auxilio grē ſi q̄uis nō abſ/
q̧ auxilio dei: tñ in bonū ſupnaturale ſicē
bonū grē nullus tēdere pōt: nec ꝓ eo pati
ꝑ ꝩtutē ſue nature ſine auxilio grē: vn̄ pa/
tiētia ꝓprie ꝓut hic ſumit̄: ex amore ſup/
naturali ꝓcedit. Secūdo q̄ri pōt: vtꝝ pa
B tientia ſit ps fortitudinis: ꝓſertim cū forti
tudo nō ſit potiſſima ꝩtutū: ſ patiētia vi/
det̄ eē potiſſima ꝩtutū: qđ ſic pꝫ. Illud eī
qđ ē potiſſimū ē ꝑfectū in vnoquoq̧ gene/
re: ſ patia opus ꝑfectū hꝫ: vt dr̄ Iacobi. j.
⁊ iō dicit Aug⁹. li. de pat. ꝙ ꝩtus animi q̄
patia dr̄ tā magnū donū dei ē: vt etiā ipi⁹
q̄ nobis eā largit̄ patia ꝑdicat̄. Ad h dicē
dū ſm Tho. vbi ſ. ꝙ patia ē pars fortitu/
dinis q̄ſi potētionalis: q꞉ adiungit̄ forti/
tudini ſicut ꝩtus ſecūdaria ꝑncipali. Qđ
ſic pꝫ. Nā ad fortitudinē ꝑtinet nō q̄liacū/
q̧ ſuſtinere: ſed illud qđ ē ſumme difficile
in ſuſtinēdo. ſ. ſuſtinere ꝑicula mortis. Ad
patiam vero ꝑtinet ſuſtinētia quorūcunq̧
maloꝝ ſiue ſint damna tꝑalia ſiue ſcādala
⁊ ſilia. Et ſic in materia ſuſtinēdi ꝑncipali/
tatē tenet fortitudo: q̄ſi ſibi vēdicās id qđ
in hac materia ꝑncipalius ē. Nec eñ pati/
entia ē potiſſima ꝩtutū: ſ deficit nō ſolum
a ꝩtutib⁹ theologicis ⁊ prudētia ⁊ iuſtitia
q̄ directe ſtatuūt hoīem in bono: ſ etiā de/
ficit a fortitudine ⁊ tꝑantia q̄ retrahunt a
maiorib⁹ impedimētis. Plus enim retra/
hūt a bono mortis ꝑicula que ē fortitudo:
⁊ etiā delectatiōes tact⁹ circa q̄ ē tꝑantia:
q̄ꝫ q̄uis aduerſa circa q̄ ē patia. Patia tñ
opus ꝑfectū habere dr̄ in aduerſis tolerā/
dis. Ex q̄bus prīo procedit triſticia quam
moderat̄ patia. Secūdo ira quā moderat̄
miſericordia. Tertio odiū quaꝫ tollit cha/
ritas. Quarto iniuſtū nocumentū: qđ tol
lit iuſtitia. Tollere ḡ ꝑncipiū vniuſcuiuſq̧
ꝑfectius ē: ⁊ iō patia ꝑfectū op⁹ hꝫ inq̄ntuꝫ
radicit⁹ paſſiōes aduerſitatū euellit q̄bus
inquietat̄ aīa. Hinc ait dñs ad diſcipulos:
In patia vr̄a poſ. aīas vr̄as. Unde Greg.
in. v. moral. Ille ꝩo ꝑfectus ē q̄ erga im̄ꝑ/
fectionē ꝓximi impatiēs nō ē. Et ad h ma
xime cōfortat nos paſſio redemptoris. Di
cit eñ Aug⁹. ꝙ nihil dulcius ī preſſura tri
bulationū q̄ꝫ memoria dñice paſſiōis: quā/
tūcūq̧ ꝑntis vite ꝑmat afflictio paꝝ pati/
mur ſi recordemur quātū bibit ad patibu/
lum q̄ nos inuitat ad celū. hec ille. Ter/ **C**
tio ꝓinde ꝑncipaliter q̄ri pōt de q̄rta ꝩtu/
te integrali ipſius fortitudinis q̄ dr̄ ꝑſeue/
rātia: vtꝝ. ſ. ꝑſeuerātia ſit ſpālis ꝩtus in/
digēs auxilio diuine grē: ꝓſertim cū īmo/
biliter in ope virtutū ꝑſiſtere: req̄ritur ad
oēm ꝩtutē: vt pꝫ in. ij. ethic. ſ hoc pertinet
ad rōnem ꝑſeuerātie: q꞉ dicit Tulli⁹ ī rhe/
torica ſua: ꝙ ꝑſeuerantia ē in rōne ꝯſidera
ta hn̄ ſtabilis ⁊ ꝑpetua ꝑmāſio. Ad hoc re
ſpōdet Tho. ſcđa 2ᵉ. q. cxxxvij. ꝙ ſm ph̄m
in. ij. eth. Uirtus ē circa difficile ⁊ bonum:
hinc vbi ſpālis rō boni vel difficultatl̄ oc/
currit: ibi ſpālis eſt virtus. Opus autem
virtutis difficultatem habere pōt ⁊ boni/
tatem ex duobus. Primo ex ipa ſpē actus
que accipitur ſm rōnem ꝓprij obiecti. Se
cūdo ex ipa diuturnitate tꝑis. Nā h ipſuꝫ
qđ eſt diu inſiſtere alicui difficili: ſpālē ha
bet difficultatem: ⁊ ideo diu perſiſtere ī ali
quo bono vſq̧ ad conſūmationē: pertinet
ad ſpālem virtutem que dicit̄ ꝑſeuerātia.
Pro quo ſciendū ꝙ perſeuerātia quan/
doq̧ accipit̄ ꝓ habitu ꝑſeuerātie ſm ꝙ eſt
virtus: ⁊ poteſt ꝯtingere ꝙ q̄s habens ha
bitū perſeuerātie eligit q̄dem ꝑſeuerare: ⁊
incipit exequi aliq̄ꝫ diu ꝑſiſtendo: nō tamē
cōplēdo actū: vel nō ꝑſeuerādo vſq̧ ī finē
virtuoſi operis: vel vſq̧ ad finē humane

vite: ⁊ hoc modo perſeuerātia indiget dono habitualis gratie: ſicut ⁊ cetere virtutes infuſe. Nec tñ eſt neceſſarium ꝙ hñs habitum virtutis immobiliter vtatur: eo vſq; ad mortē. Quādoq; vero accipit̄ pro actu pſeuerātie durāte vſq; ad mortem: ⁊ ſm hoc indiget nō ſolū habituali grā ſed etiā gratuito dei auxilio: hominē in bono ꝯſeruantis vſq; in finē vite: qꝛ cū liberum arbitriū ſit de ſe vtile ⁊ hoc ei nō tollat̄ per habitualē grām vite pñtis: nō ſubeſt poteſtati liberi arbitrij: etiā per gratiā reparati vt ſe imobiliter ī bono ſtatuat: licet in eius ptāte ſit ꝙ hoc eligat: nā plerūq; ī noſtra ptāte cadit electio: nō autē executio. Hic dicit Augꝰ. li. de pſeuerātia. Aſſerimꝰ donū dei eē perſeuerātiā: qua vſq; ī finem pſeuerat̄ in chriſto: qđ vtiq; donū nec prothoplaſti receperāt in paradiſo. Quia dicit Augꝰ. li. de correctiōe ⁊ gratia: ꝙ pmo homi datū nō erat vt perſeueraret: ſ; vt pſeuerare poſſet ꝑ liberū arbitrium: qꝛ nulla corruptio tūc erat ī humana natura q̄ pſeuerādi difficultatem preberet: ſed predeſtinatis ꝑ gratiam chriſti nō ſolum dat̄ vt pſeuerare poſſint ſ; etiā vt pſeuerent: hec ille. Ex dictis ſ; pʒ ꝙ perſeuerātia ē virtuſ ſpecialis. Eſt etiā pars fortitudinis cui cōiūgitur ſicut ſecūdaria virtus pncipali: qꝛ fortitudo firmitatē ſeruat in his ī quibꝰ ē difficillimū firmit̄ pſiſtere: ſc̄ ī piculo mortis. Perſeuerantia vero difficultatē illam ſuſtinet q̄ ꝓuenit ex diuturnitate boni operis: qđ nō ē ita difficile. Et ſi obijcit̄ ꝙ eadē rōne cōſtantia videret̄ eē pars fortitudinis: qꝛ idē videt̄ eē qđ perſeuerātia. Ad ħ dicēdū: ꝙ licet in fine ꝯueniāt qꝛ ad vtrūq; ꝑtinet in aliquo bono firmiter pſiſtere: differūt tñ ſm ea q̄ difficultatē afferunt ad perſiſtendū in bono qꝛ pſeuerātia proprie facit hoīeʒ firmiter ī bono pſiſtere ꝯ difficultatē q̄ ꝓuenit ex ipā diuturnitate actꝰ. Cōſtantia vero in bono firmiter pſiſtere facit ꝯ difficultatē que ꝓuenit ex alijs q̄buſcunq; exterioribꝰ īpedimētis: ſ; quia difficultas que ē ex diuturnitate actus: eēntialior ē actui virtutis: iō pſeuerātia eſt pars pncipalior fortitudinis. Deniq; virtꝰ fortitudinis hʒ duo vitia ꝯria. Unū per defectū qđ dicit̄ mollicies: qꝛ laus pſeuerātie cōſiſtit in hoc ꝙ q̄s nō recedit a bono ꝓpt̄ diuturnā tolerantiā difficiliū ⁊ laborioſorū. Cui directe opponit̄ ꝙ q̄s de facili a bono recedit ꝓpter aliqua difficilia: qđ pertinet ad rōnem mollicici: nā molle dr̄ ꝙ facile cedit tangenti. Siſr opponit̄ ptinacia ꝑ exceſſum: qꝛ ptinax inordinate perſiſtit in aliquo ꝯ multas difficultates. Hinc dicit Iſido. li. ethymo. ꝙ ptinax dr̄ aliq̄s q̄ ē impudēter tenēs: quaſi aīo tenax. Quod a nobis auertat ieſus chriſtus.

De tēperantia ⁊ vitijs oppoſitis: ſcilicet inſenſibilitate ⁊ intemperantia: Sermo XVII

Memento vt diem ſabb. ſan. ⁊c. Exo. xx. A tribus expediti virtutibꝰ cardinalibꝰ iam quartam pſequamur que dicit̄ temperātia. De q̄ ſub noīe cōtinētie dic̄ Seneca.
A Cōtinentiā ſi diligis circūſcinde ſuperflua ⁊ in artū deſideria ꝯſtringe. Cōſidera tecū quātū natura poſcat: nō q̄tū cupiditas expetat. Palatuʒ tuum fames excitet nō ſapores: nec ad voluptatē ſ; ad cibū accedas: nec pñtibꝰ delicijs adherebis nec abſentes deſiderabis. Si ꝯtinētiā diligis turpia fugito anq̄; accidāt: nec quēq̄ vereberis aliuʒ plꝰ q̄ te: oīa tolerabilia pter turpitudinē crede. hec ille. Hic igit̄ pmo q̄ri pōt: vtrū tpantia ſit virtus: pſertim cū nulla virtus inclinationi nature repugnat eo ꝙ in nobis ē aptitudo naturalis ad virtutē: vt dr̄. ij. ethi. ſ; tēperātia retrahit a delectationibꝰ ad quas iclinat natura: vt dicit ibidē phs. Virtutes etiā ſunt adinuicē cōnexe: ſ; quidā hñt tēperantiā: qui tñ ſūt auari vel timidi. Ad ħ rñdet Tho. ſcđa 2e q. cxlj. ꝙ de rōne virtutis eſt: vt hoīem ad bonū inclinet: bonū aūt hoīs ē ſm rōnem eſſe: vt dicit Diony. iiij. de di. no. manifeſtum ē aūt ꝙ tēperātia inclinat ad id qđ ē ſm rōnem: ⁊ iō rōnabiliter ponit̄ virtus. Vñ lʒ hō naturalit̄ appetit delectationem ſibi ꝯuenictē: tñ qꝛ hō inq̄tū hmōi ē rōnalis ꝯñs ē ꝙ delectatiōes ſint hoī ꝯuenietes q̄ ſūt ſm rōnē: ⁊ ab his nō retrahit tpantia ſ; potiꝰ ab his q̄ ſūt ꝯ rōnē: nō ſ; ꝯriat̄ inclinationi nature hūane ſ; tm̄ nature beſtialꝭ nō ſubiecte rōni. Nec etiā q̄ carēt alijs virtutibus oppoſitis vitijs ſubditi: tpantiam hñt q̄ ē virtus: ſ; opant̄ actꝰ tpantie ex q̄dā naturali diſpoſitōe: put virtutes q̄dā īpfecte ſūt hoībus naturales: vel eis inſūt ꝑ quādā ꝯſuetūdinē acq̄ſitā. Eſt igit̄ temperātia virtus vꝉ generalis vꝉ ſpālis: ſm ꝙ nomē tpantie dupl'r pōt accipi. Uno modo ſm cōitatē ſue ſignificatiōis put. ſ. ſignificat q̄ndā tēperiē. i. moderātiā quā rō ponit ī hūanis opatiōibꝰ ⁊ paſſiōibꝰ: ⁊ ſic ē virtus generalꝭ qꝛ ħ ē cōe ī omi virtute morali. Et differt tpantia a fortitudie: ſʒ ꝙ vtraq; ſumit̄ vt virtus cōis: qꝛ tpantia retrahit ab his q̄ ꝯ rōnē alliciūt appetitū: ſ; fortitudo īpellit ad ea ſuſtinēda vꝉ aggrediēda ꝓpt̄ q̄ refugit hō bonū rōnis. Alio mō accipit̄ tpantia antonomatice: ſm ꝙ refrenat appetitū ab his q̄ maxīe alliciūt hoīem: ⁊ ſic ē virtꝰ ſpālis ſpālē hñs materiā. Nā conſiſtit circa ꝯcupiſcētias ⁊ delectatōes tactꝰ: qđ ſic patet. Sicut enim fortitudo eſt circa timores ⁊ audacias reſpectu maximorum malorum quibus ipā natura extinguitur que ſunt pericula mortis: ſic oportet ꝙ tēperantia ſit circa concupiſcētias ⁊ delectationes reſpectu maximorū delectabilium q̄bus ſcʒ ipſa natura cōſeruatur: vel ī ſpecie vel in indiuiduo. Cum enim delectatio conſequitur operationem connaturalem: tanto ſunt alique delectatiōes vehementiores quāto conſequunt̄ operatones magis naturales. Maxie vo naturales animalibꝰ ſunt quibus natura ꝯſeruat̄ indiuidui ꝑ cibū ⁊ potū: ⁊ nā ſpēi ꝑ ꝯiūctioneʒ maris ⁊ fēie: ⁊ iō circa has delectatōes ē ꝓprie tpantia. Et qꝛ hmōi delectatōes conſequūt̄ ſenſū tactꝰ: iō tpantia ē circa delectatiōes tactꝰ pncipalr̄. Circa delectatōes vo guſtꝰ: olfactꝰ vel viſus ē tpantia ſecundario: inquātū ſenſibilia hoꝝ ſenſuū cōferūt ad delectationē ſiue delectabilē vſū rerūʒ neceſſariaꝝ q̄ ꝑtinēt ad tactū: ⁊ qꝛ guſtus ē ꝓpinquior tactui q̄ alij ſenſus: iō tpantia ē magis circa guſtū q̄ circa alios ſenſus. Pro quo nota ꝙ vſus ciboꝝ ⁊ delectatio eēntialiter ipm ꝯſequēs ad tactū pertinet ſed delectatio ſaporis ē quaſi ſupueniens ſicut delicie pncipalit̄ in ipā cōſiſtunt alimenti ſubſtantia: ⁊ ſecūdario in eiꝰ exquiſita ꝑparatiōe ⁊ ſapore. Vñ dicit phs in. ij. de aīa: ꝙ tactus ē ſenſus alimenti: nutrimur eñ calido: frigido: humido ⁊ ſicco: ſ; ad guſtum pertinet diſcretio ſapoꝝ qui cō
B ferūt ad delectationē alimenti. Secūdo queri pōt: vtꝝ tpantia ē virtus cardinalis potior ceteris: pſertim cū bonum virtutis moralꝭ a rōne depēdeat ſ; tpantia ē circa ea q̄ magis a rōe diſtāt. ſ. circa delectatōes q̄ ſūt nob ⁊ brutis cōes: vt dr̄ in. iij. ethi. Ad ħ dicendū ſm Tho. vbi. ſ. ꝙ virtꝰ cardinalis ſeu pncipalis dr̄: que pncipaliꝰ laudat̄ ex aliquo illoꝝ que cōiter requirunt̄ ad rationē virtutis. Moderatio vo q̄ reqrit̄ ī oī virtute pcipue laudabilis eſt in delectationibus tactꝰ circa que ē tpantia: tñ qꝛ tales delectatiōes ſūt nobis magis naturales ⁊ iō difficiliꝰ ē ab eis abſtinere ac eaꝝ concupiſcētias refrenare. Tū etiā qꝛ eaꝝ obiecta pñti vite magis ſūt neceſſaria: ⁊ iō ponit̄ tpantia virtus cardinalis ſeu principalis. Ad cuiꝰ pncipalitatē pertinet ꝙ tāto maior eius virtus oſidit̄: quāto ī ea q̄ ſūt magis diſtantia a rōne ſuā pōt oſtēdere operationē: qꝛ ꝑ eā pōt rō cōcupiſcētias ⁊ delectationes maxime diſtantes moderare nō eſt tamē potentior ceteris virtutibus cardinalibus: quia quāto virtus aliqua magis pertinet ad bonum multitudinis: tanto melior eſt. Iuſticia autē ⁊ fortitudo magis pertinēt ad bonum multitudinis q̄ tēperantia: quia iuſticia conſiſtit in cōmunicationibus que ſunt ad alteruʒ: fortitudo autem in periculis bellorum que ſuſtinentur pro ſalute cōmuni: ſed temperātia moderat̄ ſolū concupiſcētias ⁊ delectationes eorum que pertinēt ad ipſum hominem: ⁊ ſic iuſticia ⁊ fortitudo ſunt excellentiores virtutes q̄ temperantia. Quibus prudentia ⁊ virtutes theologice ſunt potiores: q̄tenus quo ad aliquid temperantia poſſit dici potior nō ſolum fortitudine: ſed etiā iuſticia. Et huius quidem temperātie poſſunt aſſignari quattuor gradus. Primus hominē ab exceſſum ⁊ defectu cuſtodit: qꝛ ei medium virtutis in omni tempore oſtēdit: ⁊ ſic eſt virtus pollica: que eſt nihil appetere penitendum: in nullo legem moderationis excedere: ſub iugo rationis cupiditatem domare. Secundus mentem ad eterna perfecte dirigit: quia omnem ſuperfluitatem rerum grauantium firmiter excludit: ⁊ ſic eſt virtus purgatoria: que eſt omnia relinquere: inquantū natura patitur que corporis vſus requirit. Tertiꝰ gradus mentem in eternis figit: quia concupiſcentiam omnis inordinati concupiſcibilis penitus extinguit: ⁊ ſic eſt virtus purgati animi: que ē terrenas cupiditates nō ſolum reprimere ſed penitus obliuiſci. Quartus gradus in deo eſt: ⁊ predictos gradus inchoat: deducit: perducit: ⁊ perficit: et ſic eſt virtus exemplaris que ſic eſt ꝙ in ſe perpetua intentione conuerſa eſt.
Ex predictis ergo patet ꝙ temperantie

virtus accipit neceſſitatez vite huius: ſicut
regula delectabilium quibus vtitur: vt. ſ.
tm̄ eis vtat̄ q̄tū neceſſitas hui⁹ vite requi
rit. Pōt tñ neceſſitas hūane vite attendi
dupl'r. Uno mō ſm q̄ dr̄: neceſſariū id ſine
q̄ res nullo mō pōt eē: ſic cib⁹ neceſſari⁹ eſt
aiali. Alio mō ſm q̄ nccr̄iū dr̄ id ſine q̄ cō
ueniēter res eē nō pōt. Non ſolū ḡ tpantia
primā neceſſitatē attēdit: ſ etiā ſcdam: q̄r
dicit pħs in. iij. ethi. q̄ tpatus appetit dele
ctabilia pp̄ter ſanitatē ⁊ pp̄ter bonā habi
tudinē. Inſup q̄dā ſūt q̄ nō ſūt his impedi
mēta: ⁊ his ſil'r moderate tpatus vtit̄ pro
loco ⁊ tpe: ac cōgruētia eoꝝ quib⁹ ꝯuiuit.
Hinc dicit ibidē pħs: q̄ etiā tpatus appe
tit alia delectabilia q̄. ſ. nō ſūt nccr̄ia ad ſa
nitatē vel ad bonā habitudinē nō impedi
menta his exiſtentia: temperat⁹ eñ nullo
mō vtit̄ his q̄ ſunt īpeditiua ſanitatis vel
bone habitudinis: q̄r hoc eēt intēperantie
put videbit̄. Deniq̄ q̄ tēperātia reſpicit
nccitatem q̄tū ad ꝯuenientiā vite: hoc nō
ē intelligendū ſolū ſm ꝯuenientiā corporl
ſ etiā ſm ꝯuenientiā rerū exteriorū: pnta
diuitiaꝝ ⁊ officioꝝ: ac multomagis ſm cō
uenientiā honeſtatis. Et iō ſubdit pħs vbi
ſupra: q̄ in delectabilib⁹ q̄bus vtit̄ tpat⁹:
nō ſolū ꝯſiderat vt nō ſint impeditiua ſani
tatis ⁊ bona habitudinis corpalis: ſ etiaz
vt nō ſint p̄ter bonū. i. ꝯ honeſtatē: ⁊ q̄ nō
ſint ſupra ſubām. i. ſupra diuitiaꝝ faculta
tem. C Tertio p̄ncipal'r queri pōt de vitijs
oppoſitis tēperātie: ⁊ p̄mo de vitio oppoſi
to p defectū qd̄ ē inſenſibilitas. Utrū. ſ. in
ſenſibilitas ſit pctm̄: p̄ſertim cū inſenſibi
les dicunt̄ hi qui deficiunt circa delectati
ones tactus: ſed ī his penit⁹ deficere vide
tur laudabile ⁊ v̄tuoſū: eo q̄ potiſſimū re
medium abſtinēdi a pctō eſſe videt̄ q̄ hō
fugiat delectationes. Dicit eñ pħs in. ij.
ethi. q̄ abijciētes delectationē min⁹ pecca
bimus. Inſup ab oībus delectatiōib⁹ ta
ctus abſtinere: maxime p̄mouet hominez
in bono rōnis: q̄r Dañ. j. dicit̄. q̄ pueris q̄
leguminib⁹ vtebant̄ dedit de⁹ ſciam ⁊ di
ſciplinā in oī libro ⁊ ſapīa. Ad hoc rñdet
Tho. vbi. ſ. q. cxlij. q̄ oē illud qd̄ ordini
naturali ꝯriat̄ ē vitioſū: ⁊ q̄r natura dele
ctationē appoſuit opatiōib⁹ neceſſarijs ad
vitā hoīs: iō naturalis ordo req̄rit vt hō ī
tātū hmōi delectatiōib⁹ vtat̄: q̄tū ē neceſ
ſariū hūane ſaluti: vl' q̄tū ad ꝯſeruationē
indiuidui: vel quantum ad conſeruatiōez
ſpēi. Si q̄s igit̄ intantū delectionē refuge

ret: q̄ ea p̄termitteret q̄ ſūt nccr̄ia ad ꝯſer
uatiōez nature peccaret: q̄ſi repugnās ordi
ni naturali: qd̄ ptinet ad vitiū inſenſibili
tatis. Ad maiorē tñ euidentiā ſciendum
q̄ a delectatiōibus ꝯſequētib⁹ hmōi opa
tiōes abſtinere: q̄nq̄ laudabile vel etiā ne
ceſſariū ē pp̄ter aliquē finē: ſicut aliq̄ pro
pter ſanitatē corpalem abſtinēt a q̄buſdaz
delectationib⁹. ſ. cibis: potib⁹: ⁊ venereis
ſil'r pp̄ter officij alicui⁹ executionem: ſicut
athletas ⁊ milites neceſſe ē a mult' delecta
tionib⁹ abſtinere: vt debite pp̄riū officiū
exequāt̄. Sic penitētes ad recuperandam
aie ſanitatē abſtinētia delectabiliuz quaſi
dieta quadā vtunt̄: ⁊ hoīes volētes ꝯtem
plationi ac rebus diuinis vacare: oportet
q̄ ſe magis a carnalib⁹ abſtrahāt. Et ſimi
le iudiciū ē de ſīlibus cauſis rōnabilibus.
Sic daniel abſtinētia a delectationib⁹ vte
batur: vbi dicit eiuſdē. x. In diebus illis:
ego daniel lugebā triū hebdomadaꝝ tpē:
panē deſiderabilē nō comedi: ⁊ caro ⁊ vi
nū nō introierūt in os meū: ſ neq̄ vngen
to vnctus ſum. Hoc tñ nō fecit pp̄ter ſe: q̄
ſi delectatiōes abhorrēs vt ſm ſe malas: ſ
pp̄ter aliquē finē laudabilē: vt ſe idoneū
redderet ad altitudinē ꝯtēplationis abſti
nēdo. ſ. a corpalib⁹ delectatiōib⁹. Hinc ſta
tim ibi ſubdit̄ de reuelatiōe ſibi fcā. Oīs
tñ hmōi abſtinētie ſicut fieri debent pp̄ter
aliquē debitū finē: ſic etiam fieri debet ſm
rectā rōnem: q̄r nō pōt eē bonū rōnis ī ho
mine ſi abſtineat ab oībus delectationib⁹.
Cui⁹ rō ē: q̄r rōne quis vti nō pōt ſine ſen
ſitiuis potētijs que indigēt organo corpo
rali. Hinc neceſſe ē vt hō ſuſtentet corpus
ad hoc q̄ vtat̄ rōne. Suſtētatio v̄o corpo
ris fit p opationes delectabiles: ⁊ ſic opor
tet q̄ vtat̄ aliquib⁹ delectatiōib⁹. Nihilo
minus tñ ſm q̄ in exequēdo rōnis actum
plus vel minus corporali v̄tute quis indi
get ſm hoc plus vel min⁹ delectationibus
corpalibus vti neceſſe habet. Et iō hoīes
qui hoc officium aſſumpſerūt vt contem
plationi vacent: ⁊ bonum ſpūale quaſi q̄
dam ſpirituali propagatiōe in alios tranſ
mittant: a multis delectationibus lauda
biliter abſtinent: a quibus illi quibus ex
officio competit operibus corpalibus inſi
ſtere generationiq̄ carnali vacare: lauda
biliter nō abſtinerent. Quarto p̄ncipal'r
q̄ri p̄t de ſecūdo vitio oppoſito. ſ. p exceſſuz
qd̄ dr̄ itēperātia vtr̄. ſ. ſit pctm̄ puerile: ſic
in. iij. ethi. pħs ſentire videt̄ dicēs: Nomē

intpantie ferim⁹ ad puerilia pctā. Ad hoc
rñdet ibidē Thomas: q̄ pħus nō intēdit
dicere intpātie pctm̄ eē puerile: eo q̄ ꝯue
niat puer': ſ ſm q̄ndā ſilitudinē: eo q̄ in
tpantia ē pctm̄ ſupflue ꝯcupiſc̄ q̄ puero aſ
ſimilat̄ q̄tū ad tria. Primo q̄tuz ad id q̄
vterq̄ appetit aliq̄d turpe: pulchrū eñ in
hūanis reb⁹ attēdit̄: put aliq̄d ē ordinatū
ſm rōnez. Un̄ Tulli⁹. j. de offic. Pulchrū
ē qd̄ cōſentaneū ē hoīs excellētie: ī eo in q̄
natura ei⁹ a reliq̄s animātib⁹ differt. Pu
er aūt non attendit ad ordinē rōnis: ſil'r ⁊
ꝯcupiſc̄ nō audit rōnez: vt dr̄ in. vij. ethic.
Scdo q̄tū ad euētū: q̄r puer ſi ſue volūta
ti dimittit̄: ī p̄pria volūtate creſcit. Sic ſi
ꝯcupiſc̄ ſatiſfiat: mai⁹ robur accipit. Hinc
Aug. l. v. ꝯfeſ. dicit. Dū ſeruit̄ libidini fa
cta ē ꝯſuetudo: ⁊ dū ꝯſuetudini nō reſiſtit̄
facta ē neceſſitas. Tertio q̄tū ad remediū
qd̄ vtriq̄ p̄bet̄. Puer eñ emendat̄ p h̄ q̄
cohercet̄: ſic dū ꝯcupiſc̄ reſiſtit̄: ad debitū
honeſtat' modū reducit̄: ⁊ ideo dic̄ pħus
in. iij. ethic. q̄ quēadmodū pueꝝ optet ſm
p̄ceptū pedagogi viuere: ſic ⁊ ꝯcupiſcibi
le ꝯſonare rōni. Un̄ vitiū h̄ intpātie maxie
videt̄ exprobrabile īter hūana vitia: q̄ ſcʒ
attēdūt̄ ſm paſſiōes hūane nature aliqli
ter ꝯformes: ⁊ h̄ pp̄ter duo. Primo q̄r ma
xime repugnat hoīs excellētie: ē eñ circa
delectatiōes nob̄ ⁊ brutis cōmunes. Hic ī
pš dr̄. Hō cū ī honore eēt non ītellexit ⁊c̄.
Scdo q̄r maxie repugnat homīs claritati
vel pulchritudini. ſ. inq̄tū ī delectatiōib⁹
circa q̄s ē intpantia min⁹ apparet d̄ lumīe
rōnis: ex q̄ reſultat tota claritas ⁊ pulchri
tudo virtutis. Uerūtñ illa vitia q̄ modum
excedūt hūane nature: ſūt mag' exprobra
bilia: ſicut ꝯcupīa ⁊ delectationes beſtia
les: q̄ tñ reduci pñt ad gen⁹ intpantie ſm
quēdā exceſſū: ſicut ſi q̄s delectaret̄ in cō
meſtione carniū humanaꝝ aut in coitu be
ſtiarū vel maſculoꝝ. Qd̄ a nobis auertat
ieſus chriſtus. Ad laudē dei.

De ptib⁹ integralibus tpantie q̄ ſūt verecūdia ⁊ honeſtas: ac ptib⁹ potētialib⁹ ſcʒ ꝯtinētia: clemētia ⁊ modeſtia: Sermo XVIII

Emēto vt diē ſab.
m ſanc. Exo. xx. Ordie ꝯgruo tā vi
dēdū ē de ptib⁹ ipi⁹ tpantie. Pro
quo ſciēdū: q̄ alicui⁹ virtut' cardinal' ptes

triplices eē pñt. ſ. integrales: ſubiectiue ⁊
potētiales. Dicūt̄ āt ptes ītegrales alicu
ius v̄tut': q̄s ꝯcurrere neccē ē ad ipaz vir
tutē: ⁊ ſm h̄ due ſūt ptes ītegrales tpātie
ſcʒ verecūdia p quā aliq̄s refugit turpitu
dinē tpantie ꝯriā: ⁊ honeſtas p quā quis
amat tpantie pulchritudinē. Nā int̄ virtu
tes tpantie p̄cipue ſibi vēdicat quēdā de
corē: ⁊ intpantie vitia maxie turpitudinez
hñt: vt viſū ē ī ſermone p̄cedēti. Hic igit̄ B
p̄mo p̄t q̄ri: vtr̄ verecūdia ſit virt⁹: p̄ſertī
cū pħus l. ij. ⁊. iiij. eth. dicit verecūdiā non
eē virtutē. Ad hoc rñdet Tho. ſcda. 2e. q.
cxliiij. q̄ virt⁹ dupl'r accipi p̄t. Primo p̄p̄e
⁊ tūc ē pfectio q̄dā: vt dr̄ in. vij. eth. ⁊ ideo
oē illud qd̄ pfectiōi repugnat etiā ſi ſit bo
nū deficit a rōne v̄tut': verecūdia aūt pfe
ctiōi repugnat: eſt eñ timor alicui⁹ turpis
qd̄. ſ. ē exprobrabile. Un̄ Dam. dicit q̄ ve
recūdia ē timor de turpi actu. Timor autē
ē de malo poſcibili ⁊ arduo: pfect⁹ aūt ſm
hitū virtut': nō apphēdit aliqd̄ exprobra
bile ⁊ turpe ad faciēdū aut arduū ⁊ īpoſſi
bile. i. difficile ad vitādū neq̄ etiā actu fa
cit aliq̄d turpe vñ opprobriuz timeat: ⁊ ſic
p̄p̄ie loquēdo nō ē virt⁹: q̄r deficit a pfe
ctiōe virtut'. Sic eñ defect⁹ verecūdie cō
tigit ī peſſimis: iux̄ illud Hiere. iij. Frons
meretric' facta ē tibi: neſc' erubeſcere Sic
etiā ꝯtigit ī optīs vir': ⁊ ideo dicit pħs in
iiij. eth. q̄ verecūdia nō ē hoīs virtuoſi: lʒ
h̄ ꝯtigat ex diūſis cauſis Sic̄ duplici rōne
ꝯtigit malū ñ timeri. Prio q̄r nō eſtimat̄
vt malū. Exēpli gr̄a: q̄r ea q̄ ſūt erubeſcibi
lia ñ apphēdūt̄ vt turpia: ⁊ h̄ mō verecū
dia carēt hoīes ī pctīs p̄fundati: q̄b⁹ pctā
ſua nō diſplicēt: ſ mag' de eis gliant̄: iux̄
illud. Qui letāt̄ cū malefecerīt ⁊ exul. in
reb⁹ peſſimis. Scdo q̄r nō eſtimat̄ malū vt
poſſibile vl' difficile vitare: vt v̄bi gr̄a: nō
apphēdūt turpitudinē vt poſſibilē ſibi vl'
q̄ſi ñ facile vitabilē: ⁊ h̄ mō ſenes ⁊ v̄tuoſi
verecūdia carēt: lʒ ſic diſpoſiti ſint: q̄ ſi in
eis eēt aliq̄d turpe: de h̄ verecūdarēt: vñ ī
ij. rhetor̄. dic̄ pħs: q̄ oīa illa hō mag' vere
cūdat̄: q̄ꝝ ipe ē cā. Opprobria aūt q̄ infe
rūt̄ alicui pp̄t̄ virtutē virtuoſus ꝯtēnit:
q̄r īdigne ſibi irrogāt̄: lʒ īueniat̄ ī eis ali
q̄s verecūdie mot⁹ p̄ueniēs rōem: ſic̄ ⁊ ce
teraꝝ paſſionū. Et ideo q̄tū ad p̄mū dicit
pħs in. iiij. ethi. q̄ vitanda ſūt virtuoſo tā
ea q̄ ſūt mala ſm veritatem q̄ ea q̄ ſūt ma
la ſm opinionē. Scdo mō virt⁹ accipi pōt
cōmuniter: put ſcʒ virt⁹ eſſe dr̄ qd̄ ē honū

ẽ laudabile ĩ hũanis actib⁹ vł paſſiõib⁹ ⁊
ſm h̃ verecũdia ð᷑ virt⁹ q̃nqꝫ cũ ſit q̃dam
laudabił paſſio. Et īuenit̃ p̃pe ĩ his q̃ me/
diocrit̃ ſe h̃nt: ſm q̄ ẽ ĩ eis aliq̃d de amore
boni: ⁊ tñ ñ ſũt totalit̃ īmunes a malo Hic
etiã nõ ẽ p̃prie ps tp̃antie velut ĩtrãs eſſẽ/
tiã ei⁹: ſ; q̃ſi diſpoſitiue ſe h̃ns ad ip̃az. Di
cit enim Amb. j. de offi. q̄ verecũdia iacit
p̃ma tp̃antie fũdamẽta: inq̃ʒtũ. ſ. īcutit hor
rorẽ turpitudinis. Vitium enĩ tp̃antie tur
piſſimũ ẽ ⁊ maxĩe exprobrabile vt tactũ eſt
ĩ ſermone p̃cedenti: ⁊ ideo verecũdia q̃ vo
uet honeſtatẽ ea remouẽdo q̃ ſũt honeſta/
ti ꝯria: lʒ ad p̃fectã rõnem honeſtatꝭ nõ p̃/
ueniat: ptinet tñ ad tp̃ãtiã rõne motui q̃d
ẽ turpe: q᷑ ex ſepi⁹ verecundari cauſat̃ ha
bit⁹ virtutꝭ acq̃ſite: p̃ quã q̃s vitat turpia
de q̃b⁹ ẽ verecũdia: vñ lʒ verecundia p̃nci
palit̃ reſpicit vituperiũ: ita q̄ ĩ turpib⁹ que
q̃s agit ex verecũdia vitat ꝯſpect⁹ publi/
cos p̃pt̃ timorẽ vituperij: ſic erubeſcẽtia
deſinit agere vitioſa p̃pt̃ timorẽ vituperij
vñ dicit Grego. nicen⁹. Tñ q᷑ vituperiũ p̃
prie vitio debet̃ ſicut honor virtuti: ideo
ex ꝯñti verecũdia reſpicit turpitudinẽ vi/
B tioſã. Scdo vero q̃ri põt: vtꝝ honeſtũ ſit
idẽ virtuti ⁊ ps tp̃ãtie: p̃ſertim cũ p̃ncipa/
le virtutꝭ ĩ ĩteriori cõſiſtit electiõe: vt dicit
p̄hus ĩ. vij. ethi. Honeſtas vero magis pti
nere videt̃ ad exteriorẽ ꝯuerſatiõez: iux il
lud. j. Cor⁷. xiiij. Oĩa honeſte ⁊ ſm ordĩez
fiercẽt ĩ vob̃ Ad h̃ rñdet Tho. vbi ſ̃. q. cxlv
q̄ ſic Iſid. dicit: Honeſtas ð᷑ q̃ſi honoris
ſtat⁹: vñ ex h̃ aliq̃d videt̃ dici honeſtũ q̃d
ẽ honore dignũ: honor aũt excellẽtie debe
tur: q̃ ſcʒ excellẽtia maxĩe ꝯſiderat̃ ſm vir
tutẽ q̃ ẽ diſpoſitio p̃fecti ad optimũ: vt ð᷑ ĩ
vij. phiſic. ⁊ ideo honeſtũ p̃prie loquẽdo ĩ
idẽ refert̃ cũ virtute. Ad obiectũ ḡ dicen/
dũ: q̄ ex q̃ honeſtũ ĩportat debitũ honorꝭ
⁊ honor ꝯteſtatio q̃dã ẽ de excellẽtia alicu
ius nec fert̃ teſtimoniũ niſi de reb⁹ notis:
ideo cũ ĩterior electio nõ ĩnoteſcit hoĩ niſ
p̃ act⁹ exteriores: exterior ꝯuerſatio rõnez
habet honeſti ſm q̄ ẽ demõſtratiua ĩterio
ris rectitudinis. Hinc radicaliter cõſiſtit
honeſtas ĩ ĩteriori electione: ſignificatiue
aũt in exteriori ꝯuerſatiõe. Et ex his ꝯclu
dit̃ q̄ virtus p̃prie ſibi vendicat rõnez ho
neſti: lʒ alia quedã que ſũt infra virtutem
honorant̃: inq̃ʒtũ ad op̃ationẽ virtutꝭ co/
adiuuãt: ſic nobilitas: potẽtia: diuitie ⁊c̃.
Ut enĩ dicit p̄hus in. iiij. ethi. Hmõi hono
rãt̃ a quibuſdã: ſ; ſm veritatẽ ſolus bon⁹
eſt honorãdus. Siliter honeſtas ẽ idẽ de/
cori ſpũali: qui cõſiſtit in hoc: q̄ ꝯuerſatio
hominis ſit bene p̃porcionata ſm claritatẽ
ſpũalis rõnis. Hinc dicit Aug. ĩ li. lxxxiij.
queſtionũ: q̄ honeſtatẽ voco intelligibilẽ
pulchritudinẽ quã ſpũalem nos p̃prie di/
cimus. Et infra ſubdit: q̄ ſunt multa pul/
chra viſibilia que min⁹ p̃prie honeſta ap/
pellãt̃: hec ille. Et ex hoc habet honeſtas
q̄ eſt pars tẽperãtie: q᷑ ẽ quedã pulchritu
do ſpũalis: turpe vero opponit̃ pulchro
oppoſita aũt maxime ſeinuicẽ manifeſtãt.
Et ideo finaliter honeſtas ad tp̃antiã pti/
nere videt̃: que repellit id quod ẽ homini
turpiſſimuʒ ⁊ indecentiſſimũ ſcʒ brutales
voluptates: hinc ponit̃ ps eius ĩtegralis
ſicut quedã ei⁹ ꝯditio. Tertio queri põt
de p̃tibus eius potẽtialib⁹: que ſunt virtu
tes adiuncte ⁊ ſecũdarie: q᷑ modũ quẽ p̃n
cipalis virtus obſeruat circa materiã ali/
quã p̃ncipalẽ: idẽ ip̃e obſeruãt in q̃buſdã
alijs materijs: in quib⁹ non eſt ita difficile
modũ obſeruare: vtꝝ ſcʒ he p̃tes ꝯuenien
ter aſſignentur a Tullio in rhetorica ſua:
vbi ponit ꝯtinentiã: clementiã ⁊ modeſti/
am eſſe p̃tes ip̃ius tẽperãtie: p̃ſertim cum
Macrobi⁹ ſup̃ ſomnium Scipionis ponit
ix. et Andronic⁹. vij. p̃tes. Ad hoc dicẽdũ
ſm Tho. vbi ſ̃. q. cxliij. q̄ ad tp̃antiaʒ pti
net moderare delectationes tact⁹ q̃s diffi
cillimũ eſt moderare. Hinc quecũqꝫ virtus
moderationẽ quãdã op̃atur in aliq̃ mate/
ria ⁊ refrenationẽ appetit⁹ in aliquid ten/
dẽtis: poni põt ps tp̃antie: ſicut virt⁹ ei ad
iuncta. Q̃d quidẽ cõtingit tripliciẗ. Uno
modo in interiorib⁹ motib⁹ animi: nã p̃ter
motũ ꝯcupiſcẽtie quẽ tp̃antia moderat̃ et
refrenat inueniũt̃ in aĩa tres mot⁹ tendẽ/
tes in aliquid. P̃m⁹ eſt mot⁹ volũtatis ex
paſſionis impetu cõmote: quẽ motũ refre/
nat ꝯtinẽtia: ex qua fit q̄ licʒ ĩmoderatas
cõcupiſcẽtias q̃s patiat̃: voluntas tñ non
vincit̃. Secũdus mot⁹ eſt ire tendentis in
vindictã quã refrenat mãſuetudo ſiue cle
mẽtia. Tertius motus eſt ſpei ⁊ audacie:
que ip̃am ꝯſequitur: quẽ motum modera/
tur ⁊ refrenat humilitas. Scdo modo con
tingit in exteriorib⁹ motib⁹ ⁊ actib⁹ corpo
ris: circa quos moderationẽ ⁊ refrenatio/
nem facit modeſtia quã Andronic⁹ in tria
diuidit de quibus gratia breuitatꝭ ſup̃ſe/
deo. Tertio modo in exterioribus rebus:
circa quas adhibenda eſt duplex modera
tio. Prima vt ſup̃flua non requirant̃. Se

cunda vt non nimis exquiſita requirant̃.
Sed quia Tulli⁹ oĩa cõprehendit ſb̃ mo
deſtia que ptinent ad moderationem: tam
corporaliũ motuũ q̃ʒ rerum exteriorum et
etiam moderationẽ ſpei quaʒ diximus ad
humilitatẽ ptinere: ideo quãtuʒ ad p̃ſens
hec ſufficiant. Et ſic principaliter tres ſũt
virtutes potentiales tẽperantie ſcʒ conti/
nentia: clemẽtia ⁊ modeſtia. Quarto igi
tur queri poteſt: vtrum cõtinentia ſit vir/
tus: p̃ſertim cum dicit̃ Eccĩ. xxvj. Omnis
enĩ ponderatio nõ eſt digna cõtinẽtis ani
me. Ad hoc dicendũ ſm Tho. ibidem. q.
clv. q̄ nomen continentie dupliciter ſumi
poteſt. Primo modo ſm q̄ cõtinentia no/
minat abſtinentiã ab omni venerea dele/
ctatione ⁊ tunc omnis ponderatio non eſt
digna cõtinentis anime in genere caſtita/
tis: quia nec fecũditas carnis que querit̃
in matrimonio adequat̃ cõtinentie virgi/
nali viduali vel etiam cõiugali: vel etiam
nominat abſtinentiã ab omnib⁹ illicitis: ⁊
ſic omnis ponderatio non eſt digna conti
nentis anime: quia non recipit eſtimatio/
nem auri vel argenti que cõmutant̃ ad põ
dus: quia ſic nominat quãdam virtutẽ p̃/
fectam. Secũdo modo cõtinentia dicit̃ eẽ
p̃ quã aliquis reſiſtit cõcupiſcẽtijs prauis
que in eo vehemẽtes exiſtũt: ⁊ ſic accipit̃
a p̄ho in. vij. ethi. et etiam in coll. patrum.
Hoc aũt modo continentia habet aliquid
de rõne virtutis: inquãtũ ſcʒ ratio firma/
ta ẽ ꝯtra paſſiones ne ab eis deducat̃: nõ
tñ attingit ad rõnem p̃fectã virtutis mora
lis: ſm quã etiã appetit⁹ ſenſitiu⁹ rõni ſub
ditur ſic vt in eo non reſurgãt vehemẽtes
paſſiones rõni ꝯtrarie. Hinc dicit p̄hus in
iiij. ethi. q̄ cõtinentia non ẽ virt⁹ ſed q̃daʒ
mixta: inquãtũ ſcʒ aliquid habet de virtu
te ⁊ ĩ aliquo deficit a virtute. Large tamẽ
accipiendo nomẽ virtutis: p̃ quolibet p̃n
cipio laudabiliũ operꝝ: ꝯtinẽtia virtus eẽ
dicit̃: habẽs vitiũ oppoſitũ q̃d dicit̃ incõ/
tinentia: ⁊ vtraqꝫ p̃prie dicit̃ eſſe circa cõ/
cupiſcentias delectabiliũ tactus: magꝭ tñ
circa delectationes venereoꝝ q̃ʒ alimento
rum: licʒ ſm p̄hm circa vtrũqꝫ dici poſſit.
Et cõp̃atur ꝯtinentia ad temperãtiã ſicut
imp̃fectum ad p̃fectum: quia bonuʒ rõnis
ex quo virtus laudat̃: magis eſſe oſtendi/
tur ex hoc q̄ p̃tingit nõ ſolũ vſqꝫ ad volũ/
tatem: ſed etiam vſqꝫ ad vim cõcupiſcibi/
lem: q̃d accidit tẽperato: q̃ʒ ſi ſolũ p̃tingat
ad voluntatẽ q̃d accidit in eo q̃ ꝯtinens ẽ.
Quinto q̃ri põt: vtꝝ clemẽtia ſit idẽ q̃d
mãſuetudo quã Tulli⁹ ſub clementia cõp̃
hẽdit: ⁊ vtꝝ ſit virt⁹ p̃ſertĩ cũ clemẽtia ſm
Tulliũ in. ij. rheto. Uirt⁹ ẽ p̃ quã animus
ꝯcitat⁹ ĩ odiũ alicui⁹ benignitatꝭ retinet̃:
ſ; odiũ vt ait Aug. ab ira cauſat̃ circa quã
ẽ manſuetudo: que ẽ moderatiua irarũ: vt
dicit p̄hus ĩ. iiij. ethi. Ad hoc rñdet Tho.
vbi ſupra. q. clvij. q̄ vt dicit̃ in. ij. ethi. Uir
tus moralis conſiſtit circa paſſiões ⁊ acti/
ones. Paſſiones autẽ interiores ſũt acti/
onũ exteriorũ principia vel etiam impedi/
mẽta: hinc etiã virtutes que paſſiões mo/
derant̃ quodãmodo ꝯcurrũt ĩ eundẽ effe/
ctum cũ virtutib⁹ que moderant̃ actiões:
lʒ ſpecie differãt: ⁊ ſic eſt in p̃poſito. Nam
ex ire paſſiõe quis ad hoc p̃uocat̃ vt gra/
uiorẽ debito penam inferat: ad clementiã
autem ptinet directe q̄ ſit diminutiua pe/
narum: quod q̃deʒ impediri poſſet p̃ exceſ
ſum ire: ⁊ ideo mãſuetudo inquãtũ refre/
nat eius impetũ: ꝯcurrit in eundẽ effectuʒ
cum clementia. Differũt tñ: quia clemẽtia
punitionis exterioris ẽ moderatiua: man/
ſuetudo vero p̃prie diminuit iram ⁊ reſpi
cit appetitũ vindicte: ſicut clementia reſpi
cit penas que adhibent̃ ad vindictam. Et
ſicut iracũdie vitium quod importat exceſ
ſum ire directe mãſuetudini opponit̃: ſic
clementie crudelitas opponit̃ que impor/
tat exceſſuʒ in puniẽdo. Dicit enĩ Seneca
in. ij. de clemẽtia: q̄ crudeles vocant̃ q̃ pu
niendo cauſã habent ⁊ modũ non h̃nt. Et
vtraqꝫ ponit̃ virtus: q᷑ ratio virtutis mo
ralis ĩ h̃ ꝯſiſtit q̄ appetit⁹ rõni ſubdatur:
vt ptʒ p̃ p̄hm in. j. ethi: ⁊ hoc ſeruat̃ tam in
clemẽtia q̃ ĩ diminuẽdo penas reſpicit ad
rectã rõnez: q̃ñ ſcʒ optet ⁊ q̃b⁹ optet: vt di/
cit ibidẽ Seneca: q̃ʒ etiã ĩ mãſuetudine q̃
ſiliť ſm rectã rõnem iras moderat̃: vt ð᷑ ĩ
iiij. ethi. Et ideo tam clemẽtia q̃ʒ mãſuetu/
do adiũgunt̃ tp̃antie ſicut virtuti p̃ncipa/
li: eo q̄ in quadã refrenatiõe ꝯſiſtit ⁊ po/
nuntur p̃tes ip̃ius. Sexto videnduʒ eſt
de modeſtia que ponit̃ ps tp̃antie ⁊ ab ea
differt in hoc q̄ tp̃antia eſt eoꝝ moderati/
ua q̃ difficillimũ eſt refrenare: modeſtia ve
ro eſt eoꝝ moderatiua q̃ mediocriter in h̃
ſe habent. Et ſm q̄ accipit̃ a Tullio: non
ſolum eſt circa exteriores actiones: ſ; etiaʒ
circa interiores motus: q̃ pariter videt̃ eẽ
q̃ttuor ſm Tho. vbi ſupra. q. clx. Primũ ẽ
mot⁹ animi ad aliquã excellentiã quã mo/
derat̃ hũilitas: cui opponit̃ ſup̃bia. Scdʒ

ē deſideriū coꝝ q̄ ptinēt ad cognitiōez: ꝛ ī h̄ moderaẗ ſtudioſitas: cui opponiẗ curioſitas. Nā ſm pħm ī. vij. metaphiſice. Oēs hoīes naturaliẗ ſcire deſiderāt. Moderatio hui⁹ aūt appetit⁹ ad ꝟtutē ptinet ſtudioſitatis: oportet enī ꝙ hō laudabiliẗ appetitū talē refrenet: ne īmoderate ꝛ īutiliter reꝝ cognitiōi ītēdat: qđ ptinet ad vitiū curioſitatis: de quo vide ſi placet ſcđa. 2ᵉ. q. clxvij. Tertiū ē qđ ptinet ad corpales motus ꝛ actiōes: vt. ſ. decēter et honeſte fiāt: tā ī hīs q̄ ſerio q̄ȝ ī hīs q̄ ludo aguntẗ: qꝛ dr̄ Eccī. ix. ꝙ riſus dentiū ꝛ īgreſſus hoīs denūciāt de illo. Et Amb̄. j. de offic. dicit ꝙ habit⁹ mētis ī ſtatu corpis cerniẗ ꝛ ꝙ vox q̄dā aī ē corpis mot⁹: vn̄ ꝛ ludo q̄s vti moderate pōt: qn̄ delectatio q̄ ī talib⁹ actibus habeẗ ordinaẗ ad q̄ndā aīe recreatiōem ꝛ q̄etē. Dicit enī Tullius. j. de offic. Ludo ꝛ ioco vti q̄dē licet: ſ; ſicut ſōno ꝛ q̄etib⁹ ceteris: tūc cū grauib⁹ ſerijſq; reb⁹ ſatiſfecerimus. Et ſic fecit Johēs euāgeliſta rn̄dens hīs q̄ ſcādalizati fuerāt ꝙ anim⁹ hoīs frāgereẗ ſi nūq̄ȝ ab īteētione ſua relaxaretur. Quartū ē qđ ptinet ad exteriorē apparatū: vt ī veſtib⁹ ꝛ alijs hmōi. De q̄ Amb̄. j. de offi. dicit. Decor corpis nō ſit affectat⁹ ſ; naturalis ſimplex: neglect⁹ magis q̄ȝ expetit⁹: nō p̄cioſis ꝛ albeſcētib⁹ adiūct⁹ veſtimēt': ſ; ꝯmunib⁹: vt honeſtati vł neceſſitati nihil deſit: nihil accedat nitori: h̄ ille. Nimiꝝ qꝛ ī vtroq; extremoꝝ pōt eē vitiū. ſ; đ h̄ plen⁹ tactū ē ī p̄mo p̄cepto. Ad. l. d.

De ptib⁹ tpātie ſubiectiuis ſcȝ abſtinentia: ſobrietate: caſtitate: cui adiūgiẗ ꝟginitas ꝛ pudicitia: Sermo XIX

m **Eměto vt diē ſab.**

ſanc. Exo. xx. Nūc āt ī fine đ ptibus tpantie ſubiectiuis pſequēdū ē: q̄ dicūẗ ſpēs ei⁹: q̄s vtiq; ſpēs ꝟtutł optet diuerſificare ſm diuerſitatē materie vł obiecti. Pro quo ſciēdū ꝙ tpantie ꝟt⁹ ē circa delectatiōes tact⁹: q̄ diuiduẗ in duo genera. Nā q̄dā ordināẗ ad nutrimētū: ꝛ ī hīs q̄ntū ad cibū ē abſtinētia: q̄ntū āt ad potū ē ſobrietas. Quedā aūt ad vim generatiuā ꝛ ī hīs q̄ntū ad delectatiōez ip̄i⁹ coit⁹ p̄ncipaliẗ: ē caſtitas: q̄ntū aūt ad delectatiōes circūſtātes puta q̄ ſūt ī oſculis tactibus ꝛ amplexib⁹ attēdiẗ pudicitia. Q̄rtū igiẗ ad p̄mā ꝟtutē q̄ dr̄ abſtinētia q̄ri pōt: vtꝝ ſcȝ abſtinentia ſit virtus: p̄ſertim cū dicat Aug. in. x. ꝯfeſſ. ad deum loquēs. Hoc me docuiſti vt quemadmodū medicamēta ſic alimēta ſūptur⁹ accedā. Medicamēta ꝟo moderare nō ptinet ad ꝟtutē ſ; ad artē medicine: hinc ſup illud. j. Corł. xiiij. Nō ē regnū dei eſca ꝛ pot⁹: dicit glo. Nec in abſtinēdo nec ī mādūcādo eē iuſticiā. Ad h̄ reſpōdet Tho. ſcđa. 2ᵉ. q. cxlvj. ꝙ abſtinētia ex ſuo noīe ſubtractionez ciboꝝ īportat: ꝛ accipi pōt nomē ei⁹ dupłr. Uno mō ſm ꝙ abſolute ſubtractiōez ciboꝝ ſignificat: ꝛ h̄ mō nec deſignat ꝟtutez nec actū virtuł ſ; q̄ddā īdifferēs. Alio mō pōt accipi ſm ꝙ ē rōne reglata: ꝛ tūc ſignificat vł hitū ꝟtutis vel actū: ꝛ h̄ ſignificaẗ ī eo quod dr̄. ij. Pet. j. Miſtrate ī fide vr̄a ꝟtutē: ꝛ ī ꝟtute ſcīam: in ſcīa aūt abſtinētiaȝ. Qđ ſit qn̄ q̄s a cibis abſtinet put oportet p ꝯgruentia hoīm cū q̄b⁹ viuit: ac pſone ſue ac valitudinis ſue neceſſitate: ꝛ h̄ ī fide ꝛ dilectionis ꝟtute. Uñ lȝ moderatio ciboꝝ ſm q̄litatē et q̄ntitatē ptineat ad artē medicine ī cōpatiōe ad valitudinē corpis: tn̄ ſm affectiōes īteriores ī cōpatiōe ad bonū rōnis ptiet ad abſtinētiā: ꝙ ſi qn̄ vitia q̄dā ex ea pueníre videāẗ. ſ. īpatiētia vł vana gl̄ia: h̄ tn̄ ſit ex eo ꝙ abſtinētia illa n̄ ē ſm rectā rōnez: nā recta rō facit abſtinere ſic optet ſcȝ cū hilaritate: ꝛ ppẗ qđ optet ſcȝ ppter gl̄iam dei nō ppẗ gl̄iaȝ ppriā. Eſt ġ abſtinētia ſcđo mō accepta ꝟt⁹ ꝛ ꝟt⁹ ſpālis: qꝛ vbi repiẗ ſpālis rō q̄ paſſio abſtrahiẗ a bono rōnis: ibi nccāriū ē eē ſpālē ꝟtutē: delectatiōes aūt ciboꝝ nate ſūt hoīem a bono rōnis abſtrahere: tū ppẗ eoꝝ magnitudinē: tū etiā ppẗ ciboꝝ necītatē q̄b⁹ q̄s indiget ad vite ꝯſuatiōez quā maxime deſiderat: ꝛ iđo poniẗ ꝟt⁹ ſpāł ꝛ ps ip̄i⁹ tpantie.

Cetex p̄ncipał act⁹ ip̄i⁹ abſtinentie ē ieiuniū. Dicit enī Jſid. ꝙ ieiuniuȝ ē pcimonia vict⁹ abſtinētiaq; ciboꝝ: ꝛ h̄ act⁹ p rōnez ordinat⁹ ē ꝟtuoſus: qꝛ p̄ncipaliẗ aſſumiẗ ad tria. Primo ad ꝯcupias carnis edomādas: dicit enī Hiero. Sine ſicera ꝛ bacho friget ven⁹. i. p abſtinentiā cibi ꝛ pot⁹ tepeſcit luxuria. Scđo ad h̄ ꝙ mēs vberi⁹ eleueẗ ad ſublimia cōtēplāda: dr̄ enī Dan̄. x. ꝙ poſt ieiuniū triū hebdomadaꝝ reuelatiōez accepit a deo. Tertio ad ſatiſfaciendū p peccatł: vn̄ Johel. ij. Cōuertimini ad me ī toto corde vr̄o in ieiu. Huic aūt virtuti abſtinētie oppoiẗ vitiū gule: đ q̄ ſupra tactū ē.

Scđo q̄ri pōt de ſobrietate q̄ ē tpāle circa potū: vtꝝ ſcȝ ſit ꝟt⁹ aliq̄ ſpālis: p̄ſertim cū ſicut ī hīs q̄ ptinēt ad nutritionē pot⁹ a cibo diſtinguiẗ: ſic etiā diuerſa genera ciborū diſtīguūẗ ſilr ꝛ diuerſa genera potuū. Si ġ ſobrietas ē ꝟt⁹ ſpālis videẗ ꝙ circa quālibet differētiā cibi vel pot⁹ ſit quedā ſpālis virt⁹ qđ eēt incōueniēs. Ad hoc reſpōdet Tho. vbi ſupra. q. cxlix. ꝙ vbi repitur impedimentū ſpāle rōnis: ibi neceſſariū ē eē ſpālez ꝟtutē ad illud remouēdū: ſ; pot⁹ inebriās ſpālē hȝ rōem impediendi rōnis vſū inq̄tuȝ ſua fumoſitate pturbat cerebrū: ꝛ ideo ad h̄ impedimētū rōnis remouēdū reqriẗ virt⁹ ſpālis q̄ ē ſobrietas: q̄ virt⁹ magis reqriẗ ī aliq̄b⁹ duplici rōne. Primo qꝛ ī eis ē maior pnitas ad cōcupiſcētias: q̄s oportet refrenare p ꝟtutē ꝛ ad vitia q̄ p virtutē tolluntẗ: ꝛ ſic maxīe reqritur ī iuuenib⁹ ī q̄b⁹ viget ꝯcupiſcētia delectabilis ppẗ feruorē etatis: hinc diciẗ ad Titū. ij. Juuenes ſilr hortare vt ſobrij ſint. Et ī mulierib⁹ ī q̄b⁹ nō ē ſufficiens robur mētis: ad h̄ ꝙ reſiſtāt ꝯcupiſcētijs: de quib⁹. j. ad Timo. iij. Mulieres ſilr pudicas ꝛ ſobrias: vnde ſm Ualeriū maximū mulieres apud romanos antiq̄s vinū nō bibebāt. Scđo qꝛ ī eis ē magna nccāria ſobrietas ad ppriā ip̄oꝝ opatiōnē: qꝛ vinū īmoderate ſūptū impedit rōnis vſū: ꝛ ideo in ſenib⁹ ī q̄b⁹ ratio vigere debet: vt ī ep̄is ſeu alijs q̄buſlibet eccłie miniſtris: q̄ mēte deuota ſpūalib⁹ officijs inſiſtere debēt: et etiā regib⁹ alijſq; iudicib⁹ q̄n p ſapiaȝ populū ſubditū regere: gubernare ꝛ iudicare debēt: ſpāliter ſobrietas indiciẗ: vt pȝ ad Titū. ij. Senes vt ſobrij ſint. Et iterū. j. ad Timo. iij. Oportet ep̄m irrep̄henſibilē eē vnius vxoris virū: ſobriū: prudētem. Jteȝ de regib⁹ Prouer. xxxj. Noli regib⁹ dare vinū: qꝛ nullū ſecretū eſt vbi regnat ebrietas: ne forte bibāt ꝛ obliuiſcantẗ iudicioꝝ iuſtoꝝ: ꝛ mutent cauſā filioꝝ pauperis. Et huic oppoiẗ vitiū ebrietatis de q̄ ſupra tactū eſt. Tertio q̄ri pōt de caſtitate: vtꝝ ſcȝ ſit aliqua virt⁹ p̄ſertim cū virt⁹ ſit habitus volūtari⁹: vt diciẗ in. ij. ethič. ſed caſtitas nō videẗ eē aliqđ volūtariū: cum p violentiam auferri poſſe videaẗ: vt pȝ in mulierib⁹ violēter opp̄ſſis: ꝛ h̄ iđo: qꝛ caſtitas poti⁹ ad corpus q̄ȝ ad aīam ptinere videẗ: qđ vtiq; violentari pōt. Diciẗ enī a caſtigādo iuẋ illud: Caſtigo corpus meū ꝛc̄. Ad hoc rn̄det Tho. vbi ſ. q. clj. ꝙ nomē caſtitatis ſumiẗ ex hoc ꝙ p rōnez ꝯcupiſcētia caſtigaẗ q̄ refrenanda ē ad modū pueri: vt pȝ p pħm in. iij. ethič. in hoc aūt ratio ꝟtutis humane ꝯſiſtit: ꝙ aliq̄d modificatū ſit ſm rōnez: ꝛ ideo manifeſtū eſt caſtitatē eē virtutē. Que lȝ materiā habet in corpe tn̄ in aīa cōſiſtit ſicut in ſubiecto: qꝛ ad eam ptinet vt ſm iudiciū rōnis ꝛ electionē volūtatis q̄s moderate vtatur mēbris p̄cipue venereis. Hic vt dič Aug. j. de ciui. dei. Propoſito aī pmanēte p qđ etiā corp⁹ ſanctificari meruit: nec ip̄i corpi ſanctitatē aufert violētia libidinis aliene quā ſeruat pſeuerātia ꝯtinentie ſue: hec ille. Ad maiorē aūt euidentiaȝ ſciendū: ꝙ nomen caſtitatis dupliciẗ accipi pōt. Uno modo pprie: ꝛ ſic ē q̄dam ſpālis virt⁹ materiā habēs ſpālem: ſcȝ ꝯcupiſcētias delectabilium q̄ ſunt ī venereis: ꝛ eſt diſtincta ab abſtinētia que ē circa delectatiōes ciborum: magiſq; neceſſaria ad ꝯſeruandū rationis bonū: qꝛ veneree delectatiōes ſunt vehementiores ꝛ rōnem magis opprimentes: ꝛ ideo magis indigent caſtigatiōe: qꝛ ſi ꝯſentiẗ eis ex h̄ vis ꝯcupiſcentie magis increſcit ꝛ virtus mētis dejciẗ. Uñ Aug. in. j. ſoliloq̄oꝝ. Nihil inq̄t eē ſentio quod magis ex arce dejciat aīm virilē q̄ȝ blādimenta femīe corpoꝝq; ille ꝯtactus ſine q̄ vxor haberi nō pōt. Alio mō nomē caſtitatis accipiẗ methaphorice. Sicut enī in corpoꝝ cōmixtione cōſiſtit venereoꝝ delectatio: circa quaȝ pprie eſt caſtitas ꝛ luxuria vitiū eidē oppoſitū: ſic etiā in q̄daȝ ſpūali cōmixtione mētis ad res aliquas delectatio ꝯſiſtit: circa quā eſt ſpūalis caſtitas q̄dam methaphorice dicta: vel etiā ſpūalis fornicatio ſilr methaphorice dicta. Nā ſi mens hoīs delectaẗ in ſpūali ꝯiunctiōe ad id cui ꝯiungi debet ſcȝ ad deū: ꝛ abſtinet ſe ne delectabiliter alijs ꝯiungaẗ ꝯtra debitū ordinis diuini: diceẗ caſtitas ſpūalis: ſm illud. ij. Corł. v. Deſpōdi vos vni viro virginē caſtā exhibere chriſto. Si ꝟo delectabiliẗ ꝯ debitū ordinis diuini mēs ꝯiungiẗ q̄buſlibet alijs reb⁹ diceẗ fornicatio ſpūalis: ſm illud Hiere. iij. Tu autē fornicata es cuȝ amatorib⁹ multis. Et hōc mō caſtitas accipiẗ vt virt⁹ generalis: qꝛ p quālibet ꝟtutē mens humana retrahiẗ ne reb⁹ illicit' delectabiliter ꝯiūgaẗ. Specialiter tn̄ ratio caſtitatis hmōi cōſiſtit in virtutib⁹ theologicis: q̄b⁹ mens hoīs deo ꝯiungiẗ. Quarto q̄ri pōt đ ꝟginitate q̄

eſt nobilioꝛ poꝛtio ipiꝰ caſtitatꝭ: qꝛ cōſiſtit
formalit̄ i ꝑpetuo ꝓpoſito abſtinēdi a car
nali delectatiōe: q̄ ꝯſiſtit in ſeminis reſolu
tione: ⁊ materialiter ꝯſiſtit in imunitate a
delectatiōe q̄ ꝯſiſtit in hmōi ſemīs reſolu/
tione: vtꝝ ſcꝫ talis ꝟginitas ſit ꝟtus: pre/
ſertim cū nulla virtꝰ nobis ineſt a natura
vt dicit pħus i.ij. ethicē. Sꝫ ꝟginitas nob̄
ineſt a natura: qꝛ q̄libet moꝝ natꝰ ꝟgo cen
ſet̄: cū tñ in laude ſanctoꝝ innocētū canit
eccl̄ia. Hi ſunt q̄ cū mulierībꝰ nō ſunt coin
quinati ꝟgines enī ſunt. Ad h̄ reſpondet
Tho. vbi ſupra. q. clij. ꝙ formale et cōple/
tiuū ꝟginitatis ē ꝓpoſitū abſtinēdi ꝑpe/
tuo a delectatiōe venerea. Qđ ꝓpoſitum
laudabile reddit̄ ex fine inquātū ſcꝫ h̄ fit
ad vacādū rebꝰ diuinis. Materiale autēꝫ
eiꝰ ē itegritas carnis ab oī expimēto vene
ree delectatiōis. Hoc igit̄ qđ eſt imunē ſe
ſeruare ab expimento veneree voluptatis
quādā habet excellētiā laudis ſupra h̄ qđ
ē ꝯſeruare ſe imunē ab inoꝛdinatiōe vene/
ree voluptatis: ⁊ ideo ꝟginitas ē virtus
q̄dā ſpecialis. Poꝛro infantes licꝫ ex ſua
natiuitate id qđ eſt materiale in ꝟginitate
habeāt: ſcꝫ itegritatē carnis ab expimēto
venereoꝝ imunē: nō tñ hn̄t id qđ ē forma/
le ſcꝫ ꝓpoſituꝫ ſeruādi talē integritatē ꝓ/
pter deū. Vñ Aug. in li. ꝺ ꝟginitate. Nec
nos in ꝟginibꝰ p̄dicamꝰ ꝙ ꝟgines ſunt: ſꝫ
ꝙ deo dicate pia ꝯtinētia ꝟgines. Quī/
to q̄ri pōt: vtrū ipa ꝟginitas ſit potiſſima
virtutū: p̄ſertim cū dicat Cypꝛianꝰ libꝛo ꝺ
ꝟginitate. Flos ē ille eccleſiaſtici germīs
decꝰ atq̄ ornamentū grē ſpūalis illuſtrioꝛ
poꝛtio gregis chꝛiſti. Et Apoc. xiiij. ꝺ eis
dꝛ ꝙ ſequunt̄ agnū q̄cunq̄ ierit: ⁊ ꝙ cātāt
cāticū nouū qđ nemo aliꝰ cantare poterit.
Ad h̄ rn̄det Tho. ibidēꝫ: ꝙ aliq̄d pōt dici
potiſſimū dupliciter. Vno mō i aliquo ge/
nere: ⁊ ſic ē virginitas potiſſima in genere
caſtitatꝭ: qꝛ trāſcendit caſtitatē vidualē et
ꝯiugalē: ⁊ ideo attribuit̄ ei fructꝰ centeſi/
mus: ꝓꝑ̄ excellētiā quā habet ad vidui/
tatē cui ſexageſimꝰ: ⁊ ad matrimoniuꝫ cui
triceſimꝰ fructus attribuit̄. Hinc apl̄us. j.
Corꝭ. vij. Virginitatē ꝯſulit tāq̄ meliꝰ bo
nū: tū qꝛ bonū diuinū potiꝰ ē bono huma
no: tū qꝛ bonū aīe p̄fert̄ bono coꝛpis: tum
etiā qꝛ bonū ꝯtemplatiue vite p̄fert̄ bono
actiue. Virginitas autē q̄ p̄fert̄ oꝛdinat̄:
tā ad bonū diuinū q̄ ad bonum aīe ⁊ vite
ꝯtēplatiue: qꝛ virgo cogitat q̄ dei ſūt quō
placeat deo: alioq̄n non redderet̄ accepta
deo. Verūtñ licꝫ virgo ſimpliciter melioꝛ
ſit: pōt tñ ꝯiugatꝰ eē melioꝛ ſcḋm quid: ſi ſcꝫ
aīm habet magis ꝑatū ad virginitatē ſer/
uandā ſi opoꝛteret: q̄ ille q̄ eſt actu virgo:
vel ſi ꝯiugatꝰ habet aliquā aliā excellen/
tioꝛē virtutē. Alio mō pōt dici aliq̄d potiſ
ſimū ſimpliciter: ⁊ ſic ꝟginitas nō ē potiſ/
ſima virtutū: ſꝫ virtutes theologice: ⁊ etiā
virtutes religionis q̄ꝝ actꝰ eſt ipa occupa
tio circa res diuinas ꝟginitati p̄ferūtur.
Vñ Aug. in li. de virginitate. Nemo q̄tū
puto auſus fuit virginitatē p̄ferre mona/
ſterio. Silr̄ etiā vehemētiꝰ opant̄ ad h̄ ꝙ
deo inhereāt ipi martyres q̄ ꝓpter hoc cō
tēnūt ꝓpꝛiā vitā. Et etiā in monaſterijs vi/
uētes q̄ poſtponūt ꝓpꝛiā voluntatē ⁊ oīa
q̄ habēt: q̄ virgines q̄ ad hoc poſtponunt
venereas voluptates. Et ideo licꝫ ꝟgines
ſequunt̄ agnuꝫ quocūq̄ ierit: imitātes tā
itegritate carnis q̄ mētis: non tñ opoꝛtet
ꝙ magis de ꝓpinq̄ ſequāt̄: qꝛ q̄dā alie vir
tutes faciūt deo ꝓpinquiꝰ inherere ꝑ imi/
tationē mētis. Deniq̄ canticū qđ ſole can
tant ē gaudiū qđ de integritate carnis ſer
uata recipiunt. Sexto q̄ri pōt de pudici
cia que ē q̄rta virtus ſubiectiua tēperātie
vtꝝ ſcꝫ ē virtꝰ a caſtitate diſtincta: p̄ſertim
cū dicat Aug. li. de pſeuerātia: ꝙ p̄dicāda
eſt pudicitia vt ab eo q̄ habet aures audiē
di nihil genitalibꝰ mēbꝛis illicitū ꝑpetret̄
ſꝫ vt tactuꝫ ea eſt viſus genitaliū ꝑtinet ad
materiā caſtitatꝭ ⁊ ſic non videt̄ eē diſtin/
cta virtus. Ad h̄ rn̄det Tho. vbi ſupra. q.
clj. ꝙ pudicitie nomē a pudoꝛe ſumit̄: in q̄
verecūdia ſignificatur. Hinc pudicitia ꝓ/
pꝛie circa illa ꝯſiſtit de q̄bus hoīes magis
verecūdant̄. i. de venereis actibꝰ: vt dicit
Aug. xiiij. de ciui. intantū ꝙ etiā ꝯcubitus
ꝯiugalis q̄ nuptiaꝝ honeſtate decoꝛat̄: ve
recūdia nō careat: ⁊ h̄ ideo: qꝛ motus mē/
broꝝ genitaliū nō ſubdit̄ impio rōnis: ſicͭ
motꝰ alioꝝ mēbꝛoꝝ. Nec ſolū verecundat̄
de venerea cōmixtiōe ſꝫ etiam de q̄buſcūq̄
ſignis eiꝰ vt dicit pħus in. ij. rhetoꝛice. Et
ideo pudicitia ſpāliter attēdit̄ circa vene/
rea: ⁊ ꝓpꝛie circa ſigna venereoꝝ: ſicͭ ſunt
aſpectꝰ ipudici: amplexꝰ libidinoſi: tactꝰ:
oſcula ⁊ ſimilia. Et ideo pudicitia q̄ magꝭ
reſpicit hmōi ſigna exterioꝛa: oꝛdinat̄ ad
caſtitatē: q̄ magis reſpicit ipam veneream
cōmixtionē: nō q̄ſi virtus ab ea diſtincta:
ſꝫ etiā exprimēs quādā caſtitatꝭ circūſtan/
tiā: lꝫ interdū vnū ꝓ alio ponat̄. Vñ ſicut
caſtitas i aīa conſiſtit vt i ſubiecto: q̄uis

materiā habeat in coꝛꝑe: ſic etiaꝫ ⁊ magis
pudicitia ꝯſiſtit i aīa vt in ſubiecto: q̄uis
ſe oſtēdat in ſignis exterioꝛibꝰ venereis co/
hibēdis. Dicit enī Aug. ꝯ Iulianū li. iiij.
Pudicitia res ē animi virginitas coꝛꝑis.
Deniq̄ illa itegra i aīa ꝑmanēte: pōt iſta
ꝺ coꝛꝑe ſibi violēt̄ auferri: ⁊ cū iſta manet
itegra coꝛꝑi pōt illa i aīo laſciua volūtate
coꝛrūpi: hec ille. Ad laudem dei.

Sequūt̄ ſmones de q̄rto p̄cepto.

De honoꝛe ⁊ diuerſitate ꝑentū i generali: ac de triplici ſubiectione ꝑentū q̄ ad coꝛpus: Sermo I

Onoꝛa patrem
tuū ⁊ matrē tuam vt ſis lon
geuꝰ ſuꝑ terrā. Exo. xx. Hoc
ē q̄rtū p̄ceptū in oꝛdine: licꝫ
p̄mū ſit ſcḋe tabule. In quo
ſcḋm Aug. iplicat̄ oīs actꝰ bñficentie ꝓxi/
mis impēdēdꝰ: ſiue ex debito naturalꝭ ob/
ligationis ſicͭ honoꝛ q̄ debet̄ ꝑentibꝰ: ſiue
ex debito charitatꝭ ſicut alij actꝰ pietatꝭ q̄
ex charitate ꝓximis ipēdūt̄. Pro q̄ ſcien/
dū ſcḋm Alex. de hales. in. iij. ꝑte di. xxiiij.
Honoꝛ ē ꝓteſtatio p̄eminētie i aliq̄ exhibi
tiōe illi q̄ honoꝛat̄. Cū igit̄ honoꝛ dicat re
ſpectū p̄eminētie in illo q̄ honoꝛat̄: ꝯpūt hi
p̄res dici q̄ ſūt honoꝛe digni: ⁊ q̄ diuerſis
reſpectibꝰ p̄eminētias aliquas hn̄t. Du
plex ē igit̄ p̄eminētia. Prima ē p̄eminētia
increata q̄ ē p̄ncipij creātꝭ: ſapīe gubernā/
tis: ⁊ bonitatis ꝯſeruātis. i. ipiꝰ ſūme tri/
nitatis: ⁊ hec p̄eminētia i infinitū excedit
quālibet p̄eminētiā creature. Et inde ē ꝙ
p̄mꝰ honoꝛ ⁊ p̄cipuus debet̄ p̄ri celeſti cui
ꝯuenit ifinitꝰ honoꝛ q̄ ē honoꝛ latrie: q̄ q̄s
ꝓteſtat̄ deū ſicut ſuū ꝯditoꝛē: de q̄ ꝑre dꝛ
Mat. vj. Pat̄ nr̄ q̄ ⁊c. ⁊ Mat. xxiij. P̄rēꝫ
nolite vobis vocare ſuꝑ terram: vnꝰ ē enī
p̄r veſter q̄ i celis ē. Scḋa ꝟo ē p̄eminētia
creata: q̄ ſcꝫ ex triplici ꝑticipatiōe ex p̄emi
nētia icreata originē habet: iux̄ illud apl̄i
Ephe. iij. Huiꝰ rei grā flecto ge. mea ad pa.
dñi nr̄i ieſu chꝛiſti: ex q̄ oīs p̄rnitas i ce. et
in ter. no. Habet igit̄ creata p̄eminētia pꝛi
mo originē ex ꝑticipatiōe increati p̄ncipij
⁊ h̄ tripliciter. Primo q̄tū ad eē naturale
ſicut p̄r carnalꝭ: naꝫ vt dicit glo. Ephe. vj.
Sicut deꝰ p̄ncipiū eſt hoīs: ſic p̄r ſcḋario:
rōne cuiꝰ p̄eminētie p̄r carnalis ē honorā/
dus. Hinc Hiero. de honoꝛe ꝑentuꝫ dicit:
Honoꝛādi ſūt ꝑentes: qꝛ p̄mo ſūt nob̄ cau
ſa naſcēdi. Et Eccl̄i. vij. Honoꝛa p̄rem tuū
⁊ gemitꝰ m̄ris tue ne obliuiſcarꝭ: memento
q̄ñ ⁊c. Et ſic ꝑꝫ ꝙ maximū bonum ab eis
recepimꝰ. ſ. ipm eē qđ ē fūdamentū oīs na
ture grē ⁊ glie. Scḋo ꝟo q̄tū ad bene eſſe
ſpūale: ſicut q̄libet p̄r ſpūalis ꝑ quē rena/
ſcimur i ſpū. Pro q̄ ſciendū ꝙ multi ſunt
p̄res ſpūales. Primo oēs ſācti p̄riarche:
ꝓphe ⁊ p̄res ve. te. vnde Ioh̄. viij. Si filij
Abꝛae eſtis opa Abꝛae facite. Similiter ⁊
apl̄i ⁊ alij ſancti noui teſtamēti: q̄ etiā nos
ꝟbo vel ſaltē exēplo ſpūaliter genuerunt:
vñ apl̄s. j. Corꝭ. iiij. Nā i chꝛiſto ieſu ꝑ euā
geliū ego vos genui. Scḋo papa epī ſacer/
dotes ꝓchiales ⁊ ſilēs: q̄ nos regenerāt
aq̄ ⁊ ſpūſancto i baptiſmate vel etiā i cōfir
matiōe: vt ꝑꝫ di. xvj. c. j. ⁊ c. ſexta ſynodꝰ
Tertio oēs patrini q̄ leuant pueꝝ in ba/
ptiſmate vel tenēt in ꝯfirmatiōe dicuntur
patres: qꝛ iuuant ad regenerationē ſpūa/
lem: vñ patrinꝰ dicit̄ q̄ſi paꝝ a patribꝰ mi/
nus: ⁊ de his late dictū eſt ſupꝛa. Quarto
oēs ſacerdotes p̄cipue p̄dicatoꝛes vl̄ cō
feſſoꝛes ſpūales patres dicunt̄: et honoꝛe
paterno ſunt honoꝛandi. j. Timo. v. Qui
bñ p̄ſūt p̄ſbyteri duplici honoꝛe digni ha/
beantur: maxime qui laboꝛāt i verbo ⁊ do
ctrina. Nimirū cum et ſacerdotes in ſcri/
ptura ſacra ꝓpter ſingularē reuerētiā ali/
quādo dij: aliquādo angeli nuncupāt̄: vt
late patet. xj. q. j. c. ſacerdotibꝰ autē. Ter/
tio deniq̄ quātū ad bene eſſe tꝑale: ſicut q̄
libet pater tēpoꝛalis: vt rex: p̄nceps: pote
ſtas: ac oēs tꝑale regimē gerētes ꝓ cōmu/
ni bono reipublice ſcḋm diuerſos gradus:
vñ. j. Pet. ij. Deū timete regē honoꝛifica/
te. Et ad Roma. xiij. Oīs aīa ꝓtātibꝰ ſub/
limioꝛibꝰ ſubdita ſit: nō enim ē ꝓtās niſi a
deo. Et iteꝝ. j. Pe. ij. Subiecti eſtote oīn
humane creature ꝓpter deū: ſiue regi q̄ſi
p̄cellenti: ſiue ducibꝰ tanq̄ ab eo miſſis ad
vindictam malefactoꝝ: laudē vero bono/
rum: quia ſic eſt volūtas dei: hoc ibi. Se
cundo creata p̄eminentia originem habet
ex ꝑticipatiōe increate ſapīe: rōne cuiꝰ ho
noꝛādꝰ ē oīs doctoꝛ ſiue magiſter in q̄cūq̄
facultate vel ſcīa licita ⁊ honeſta inquātū
talis: vñ quilibet hmōi dꝛ pater doctrina/
lis: de q̄ glo. ſuꝑ illud Leuit̄. xix. Honoꝛa
ꝑſonā ſenis. ſ. etate vl̄ ſapīa: oīs enī ſapīa
a domino deo ē vt dꝛ Eccl̄i. j. Ex quo ꝑꝫ ꝙ

Primo honorādus ē ſenex: quia vt dicitur
Job. xij. In antiqͥs ē ſapīa: ⁊ in multo tpe
prudentia: nā in eis experientia maior ⁊ di/
ſcretio ē. Hinc ↄſulit Deut. xxxij. Interro
ga pa. et an. t. ma. t. ⁊ dicent tibi: ⁊ talis di
cit pater antiq̄lis: d̄ quo dr̄ Leui. xix. Co/
ram cano capite ↄſurge ⁊ honora pſonam
ſenis. Scdō honorādus eſt oīs ſapiēs p/
pter pticipationē increate ſapīe: vn̄ Eccī.
xxxvij. Sapiēs in populo hereditabit ho/
norē ⁊ nomen illi⁹ erit viuens ineternum.
Et iter. c. xxxviij. Honora medicū ppt̄ ne/
ceſſitatē: etenī illū creauit altiſſim⁹: a deo
enī eſt oīs medela. Et infra. Dedit hoīb⁹
ſcientiā altiſſim⁹ honorari in mirabilibus
ſuis. Propter hanc enī ſapīam honorē ſu
ſcepit Daniel: de q̄ ſcriptū ē eiuſdem. xiij.
Erat aūt Daniel cōuiua regis ⁊ honorat⁹
ſup oēs amicos ei⁹. Quia vt dr̄ Eccī. v.
Honor ⁊ glīa ī ſermone ſenſati: lingua ve/
ro imprudētis ſubuerſio ē illi⁹. Et iter ibi/
dem. x. Seruo ſenſato liberi ſeruiēt ⁊ inſci
us non honorabit̄. Tertio creata p̄emi/
nentia trahit originē ex pticipatiōe diuine
bonitatis: rōne cui⁹ honorādus ē oīs in/
ſtus ⁊ ſanctus q̄ dicit̄ pater xp̄ualis. Naz
ſm̄ Alex. de hal. vbi ſupra rōne pticipati/
onis diuine bonitatis oēs ſunt honorādi
tam boni q̄ mali. Pro quo ſciendū q̄ du/
plex ē pticipatio diuine bonitat̄. Vna ſm̄
actū ſicut eſt ī bonis: ⁊ ſic quēlibet bonuz
debem⁹ nob̄ meliorē eſtimare: iuxta illud
apli Phil. ij. In hūilitate ſupiores ſibijn/
uicem arbitrātes: ⁊ p̄ſertim cū ſint alicui⁹
ſingularis bonitatis: ſicut infert⁹ ibidem
ↄſeq̄t̄. Neceſſariū eſtimaui epaphroditū
fratrē meū et cooperatorē ⁊ cōmilitonē mit/
tere ad vos: ⁊ infra. Excipite itaq̄ illū cuz
omni gaudio: ⁊ eiuſmodi cū honore habi/
tote: qm̄ ppter opus chriſti vſq̄ ad mortē
acceſſit: tradēs aīaz ſuā: vt impleret illud
qd̄ ex vobis deerat erga obſequiū meum.
Scda verp ē ſm̄ potentiā: q̄ ſcz etiā pnūc
mali poſſunt eſſe vel fieri meliores q̄ nos
ſumus: rōne cui⁹ poſſibilitatis ⁊ diuine p̄
deſtinatiōis ad maiorē pfectionē etiaz illi
q̄ mali ſunt honorāt̄. Hinc dr̄ Roma. viij.
Honore inuicē p̄uenientes. Ex q̄bus oīb⁹
cōcluditur: ſeptēplices eſſe patres ſcz cele
ſtialis: corpalis: ſpūalis: tpalis: doctrina
lis: antiqualis ⁊ virtualis. Et de omnib⁹
itelligi pōt illud Eph. vj. Filij obedite pa/
rentibus veſtris in dn̄o: hoc enī iuſtū eſt
Honora patrē tuū ⁊ matrē tuam: vbi dicit

glo. honorare patrem ⁊ matrē eis reueren
tiam exhibere ⁊ miniſtrare. Qd̄ licz d̄ om
nibus intelligat̄: tn̄ illud ſpālit̄er exponit
Alex. de hal. vbi ſupra de patre carnali et
ſpūali. Et p̄mo d̄ patre carnali dicit: q̄ q̄
uis filius accipiat tm̄ eſſe corpale a patre:
efficit̄ tn̄ ex hoc obligatus in duplici debi
to: q̄ corpale illud qd̄ accipit eſt de corpe
patris ſūptū ⁊ tranſfuſū aīe virtute ⁊ opa
tione hinc filius debitor efficitur honoris
patris: tum rōne paterni corpis: tū etiam
rōne aīe: eo q̄ aīa ⁊ corpus ↄcurrunt ī pa/
tre vt ſit p̄ncipium filij: rōne ergo paterni
corpis ē ppe debitū ſuſtētationis: ⁊ rati
one aīe debitū reuerentie: naz aīa nō indi/
get ſuſtētione nec corpus ē reuerendū. Se
cūdo vero de patre ſpūali p quē ſpūaliter
regeneramur in chriſto: cui ſilr̄ exhibe/
re tenemur tam honorē reuerētie q̄ ſuſten
tationis vite. Quātum ad prima dicit dn̄s
Luc. x. Qui vos audit me audit: ⁊ q̄ vos
ſpernit me ſpernit: qui autem me ſpernit:
ſpernit eum q̄ me miſit. Et q̄ verus honor
reuerētie relucet in exhibitiōe obediētie:
merito dr̄ Heb. xij. Patres carnis nr̄i ha
buimus eruditores et reuerebamur eos:
nōne multomagis obtpabimus patri ſpi/
rituū ⁊ viuemus: glo. Reuereri ē cū timo/
re parentib⁹ honorē impendere obedire ⁊
ſubuenire: multomagis patri ſpirituū eſt
obtpandū: vt ſic vitam corpoꝝ et ſpirituū
feliciter poſſideam⁹. Sequit̄. Et illi q̄dem
in tēpore paucoꝝ dierū. i. iuuentute ſm̄ vo
luntatem ſuā erudiebāt nos: hi aūt ad id
qd̄ iam eſt vtile: in recipiendo ſanctificati
onē. Quātū autē ad ſcdm̄ dicit apoſtolus
ad Gal. vj. Cōmunicet āt is q̄ cathetizat̄
xp̄o: ei q̄ ſe cathetizat in oīb⁹ bonis. Ni/
mirū cū vt dictum eſt: p̄ſbyteri q̄ bn̄ p̄ſunt
ꝯ duplici honore digni ſunt: maxime q̄ la/
borant in xp̄o ⁊ doctrina. Adeo nāq̄ filij
ſpūales ad hūc honorē obligant̄ q̄ etiam
in tpe extreme neceſſitatis: cum aliter eoꝝ
p̄res ſpūales puidere non poſſent: lauda/
biliter ſe piculo vite exponerēt: vt tales pa
tres p ſubuētionē ↄſeruarēt: ſicut fecit vi/
dua ſareptena q̄ pauit Helyā vt lati⁹ pate
bit inferius. Unde generaliter plus obli/
gamur honorē exhibere tā ſuſtentationis
q̄ reuerētie patri corpali ⁊ ſpūali poſt pa/
trē celeſtem: q̄ oīb⁹ alijs patrib⁹. Cui⁹ ra/
tio eſt: q̄ vnus eſt p̄ncipiū generationis:
alter regeneratiōis: ⁊ ideo debet̄ eis reue
rentia maior: ⁊ etiā ſuſtētatio dū indigēt:

q̄ quelibet res naturalit̄ diligit ↄſeruati/
onē ⁊ ſalutē ſui p̄ncipij. Ad maiorē autē
euidentiā ſciendū q̄ q̄cūq̄ filij tenent̄ ſuiſ
p̄ribus oībus generalit̄: ꝯ p̄dictis duob⁹
ſpālit̄er in ſeptē oñdere viciſſitudinē gra/
titudinis: quoꝝ p̄ria tria ptinēt ad ſuſtēta
tionē corporalē put patebit in p̄nti ſermo/
ne: q̄ttuor aūt vltima ad reuerētiā ptinent
ſpūalē vt patebit ī ſermone ſeq̄nti. Primo
nāq̄ debēt parētes alere ⁊ eis ſubuenire ī
neceſſitate: infirmitate ⁊ ſenio. Cui⁹ rō eſt
q̄ receperāt a parētib⁹ nutrimētū: ⁊ p̄ſer/
tim a mr̄e in quo nō p̄nt equalēs parētib⁹
miniſtrare. Nā de ppria carne ⁊ ppria ſb̄a
filios nutrierūt: filij xp̄o pentes nutriūt de
ſubſtātia aliena. Hinc dicit Amb. Si paue
ris mr̄em nō reddiſti ei cruciat⁹ quos p te
paſſa ē: nō obſequia q̄bus te geſtauit: non
alimēta q̄ tibi tribuit: nō pietatis affectuz
immulcēs labijs verba: non famem quam
pro te ip̄a tolerauit ne quicq̄ tibi noxium
eſſet: ne q̄cquid lacti noceret hauriret: tibi
illa ieiunauit: tibi mādūcauit: tibi cibum
quē voluit nō recepit: tibi quē noluit cibū
aſſumpſit: tibi vigilauit: tibi fleuit: ⁊ ſic il/
lam egere patier̄: illi debes qd̄ habes: cui
debes qd̄ es. Vn̄ cū ſcriptuz ſit Prouerb.
xxviij. Qui ſubtrahit aliq̄d a p̄re ſuo ⁊ ma
tre: ⁊ dicit ꝯ nō ē pctm̄: pticeps ē homicide
Satis ex hoc claret q̄ q̄ pentib⁹ in neceſſi/
tatib⁹ nō ſubuenit mortalit̄ peccat: nec mi
nus q̄ qui eos iniurijs moleſtat. Precipue
tn̄ pentes ſubuenire debēt a filijs ī infirmi
tate ⁊ ſenio: ac maxime tpe peſtis cū a cete
ris deſerunt̄. Alioq̄n audiāt filij illud. j.
ad Timo. v. Si q̄s aūt ſuoꝝ ⁊ maxīe dome
ſticoꝝ curā nō hȝ: fidē negauit: ⁊ ē infide/
li deterior. Nimiꝝ cum ingratitudo nulla
maior: nulla nequior: nec vltione dīna di/
gnior: q̄ puerſoꝝ filioꝝ qui poſt tot paren
tū ſuſcepta bn̄ficia: poſt tot dīna precepta
p⁹ deniq̄ taz ſtrictiſſima ſcripture nature
gr̄e ⁊ vincula: neceſſitatib⁹ pentū nō ſuccur
runt. Cū enī humana natura in p̄ncipio ⁊
in fine. i. ī infantia ⁊ ſenectute debilis ē ac
multis indiget: qd̄ parētes filijs exhibue/
runt in puerili etate: ꝯ filij parentib⁹ red/
dere debēt in ſenili etate: exemplo ciconie
q̄ ſcȝ Ambro. in hexamerō ome. v. parētes
ſenes in nido nutrit: ac proprijs pēnis nuda
tos tegmine alaꝝ ſuaꝝ dulcit̄ fouet. Uerū
tn̄ qualiter obligant̄ filij pentib⁹ ſubueni/
re: lucidius patebit in ſequētib⁹ ſermoni/
bus. Secūdo vero debēt filij parentib⁹

corpali ſeruitio ſubuenire in cunctis neceſ
ſarijs ⁊ oportunis: iuxꝫ illud Eccī. iij. Qui
timet dn̄m honorat pentes: ⁊ q̄ſi dn̄is ſer/
uiet his qui ſe genuerūt in ope ⁊ ſermone
⁊ in omni patientia. Notate verba ſigna/
te myſteria. Dicit enī q̄ qui timet dn̄m ho/
norat pentes: honore ſeruitioꝝ corpalium
⁊ hoc q̄ſi ſerui empticij dn̄is ſuis ī oī ſolli/
citudine: hanc enī ſeruitutē emerūt multis
laborib⁹ ſeruitijs ⁊ ſollicitudinib⁹ erga fi/
lios: ⁊ ideo filij diſcāt mutuā reddere viciſ
ſitudinē pentib⁹. Hoc enī acceptū ē coram
deo: vt dr̄. j. Timo. v. Vn̄ ↄſequit̄ ibidem
Eccī. iij. Honora p̄rem tuū. ſ. hūiliter ſerui
endo vt ſuperueniat tibi bn̄dictio a deo ⁊ be
nedictio illius ī nouiſſimo manet. hoc ibi.
Vn̄ ſeruitiū illud da tripl̄r exhiberi. Prīo
ope in oī obſequio ſibi nō ſolū neceſſario:
ſed etiā oportuno ⁊ comodoſo. Dicit eniz
Hiero. de honore pentū. Exolue fili quod
debes ⁊ officia debita q̄licunq̄ exhibe fa/
mulatu: q̄ pentib⁹ nemo reddere pōt qd̄
eis debet̄. Et iter. Foueat̄ pentū ſenectuſ
⁊ factis eoꝝ viciſſitudo reddat̄ vt videāt
liberi veſtri q̄d faciāt: vicē vobis ſilr̄ red
dituri. Hic dr̄ Eccī. iij. Qui honorat p̄rem
ſuū iocūdabit̄ in filijs. Secūdo dȝ illō ſer
uitiū etiā oñdere ſermone. Ad oīa. ſ. inter/
rogata reſpōdere pentib⁹ humiliter: eis lo
qui dulciter ⁊ affari reuerenter: pmptum
animū in oībus obſequijs verbis oſtēden
do. Sicut fecit Samuel dn̄o q̄n reſpondit.
j. Reg. iij. Loquere dn̄e q̄ audit ſeru⁹ tu⁹.
Et Paulus act. ix. Dn̄e q̄d me vis facere.
Sic Tobias iunior audiēs mandata p̄ris
ſtatim rn̄dit (eiuſdē. v.) Oīa q̄cunq̄ prece
piſti mihi p̄r faciā. Tertio debet etiā geſti
bus ⁊ ſignis oſtendere: q̄ eadē pficit toto
corde: ⁊ hoc p tranq̄llam patientiā: vt. ſ. in
multis ſeruitijs parentib⁹ impenſis impa
tientia nō frangat̄: nec eoꝝ rep̄henſionib⁹
improperijs: iniurijs: ⁊ diſciplinis turbet̄
nec dedignet̄: ſed ecōtra turbatos pentes
ſibi recōciliare ſtudeat humili patientia: ī
verbo ⁊ ſigno: nā reſpōſio mollis frangit
irā: atteſtante Salomone q̄ ait Prouerb.
xxv. Patientia lenietur p̄nceps: ⁊ lingua
mollis frāgit duriciā. Tertio pinde de/
bēt filij pentes ſuos ī oībus ppoſſe ↄſola
ri: ſic eoſdē honorat̄ ſapiēs. Eccus. iij. dicēs
Fili ſuſcipe ſenectam p̄ris tui ⁊ ne ↄtriſtet̄
illū ī vita illi⁹: ſi defecerit ſenſu veniā da:
⁊ ne ſpernas eū ī xp̄ute tua: elemoſyna enī
p̄ris nō erit ī obliuiōe. Nā p pctō matris

reſtituet̃ tibi bonū:⁊ in iuſticia edificabit̃
tibi:ſed in die tribulatiōis cōmemorabit̃
tui:⁊ ſicut in ſereno glacies ſoluent̃ pctā
tua. In quibꝰ verbis ſapiēs plurima pre/
cepta filijs indicit. Primū ē fili ſuſcipe.ſ.
cū affectu ⁊ effectu ſenectā pr̃is tui nō ſolū
in reuerentiā ⁊ cuſtodiā:ſed etiā ad conſo
uendū ⁊ ſuſtentandū. Huiꝰ eñ gr̃a. Tob.
v. Uocat mater filiū ſuū baculū ſenectut̃
⁊ lumē oculoꝝ ſuoꝝ:q2 in ſenectute debēt
filij parentibus in omnibus eſſe ſubſidiuꝫ
refugium ⁊ ſolatiū. Uñ Tob.x.dixit cum
fletu mater tobie. Heu me fili mi: vt quid
te miſimꝰ peregrinari lumē oculoꝝ nr̃oꝝ.
baculū ſenectutis noſtre:ſolatiū vite nr̃e:
ſpem poteſtatis nr̃e:oīa ſimul in te vno ha
bentes:te nō debuimꝰ dimittere ire a no/
bis. Secūdū eſt ne cōtriſtes eum.ſ.factis:
verbis:ſignis. Unō Hiero. vbi.ſ̄. Nemo
patrē aſperis verbis ledat:affectum ſonet
quicquid lingue dixerint filioꝝ. Tertiū ē ſi
defecerit ſenſu.i. ſi verbo facto vel ſigno
oſtēdat aliqua nō recta: lixurioſa: ridiculo
ſa:puerilia:veniam da nō improperiū:nō
ignominiā:indignationē aut vindictam.
Quartum eſt ne ſpernas eum:ſcilicet ſen/
ſibus exteriorib̃ꝰ deficientē:cecum:ſurdū
ocul̃ ſtillantē:naribꝰ fluidū:fetidū:ſcabio
ſum in virtute tua.id eſt in viuacitate tam
ſenſuum q̄ꝫ membroꝝ. Quintū eſt elemo/
ſyna patris id eſt patri viuenti data vl̃ pro
patre mortuo oblata:nō erit in obliuione
corā deo. Nam ⁊ pro peccato matris obla
ta elemoſyna reſtituet̃ tibi bonū ſcꝫ meri/
toriū in vitā eternā:⁊ in iuſticia edificabi/
tur tibi:q2 potiſſime reuocat opantē ad vi
am iuſticie in pn̄ti:ſed ⁊ in die tribulatio/
nis.i.mortis cōmemorabit̃ tui.ſ.deꝰ: ⁊ ſicē
in ſereno.i.claritate ſolis glacies ſoluent̃
peccata tua. Beati nāq3 miſericordes: qm̄
ipoꝝ miſerebit̃ deus. Ad laudē dei.

De q̄tuor ptinētibꝰ ad reueren tiā pentū ſpūalē ac de infelicitate filiorum malorum felicitateq3 bonorum: Sermo II

Onora patrē ⁊ ma
b trē.⁊c̄.Exo. xx. Aliſo ī ſermone
p̄cedenti de ſeptēplici differen/
tia parentū:ac de tribus ptinentibꝰ ad ſu/
ſtentationē corpalem quibus obligamur
ſubuenire parentibus. Iam ꝓſequendum
eſt de quattuor ptinentibꝰ ad reuerentiaꝫ
ſpūalem in q̄bus eiſdē ſilr̃ obligamur ⁊ de
infelicitate filioꝝ maloꝝ felicitateq3 bono
rum. Primū igit̃ ptinens ad reuerentiaꝫ
parentū ſpūalem eſt: ꝙ filij parentibꝰ re/
uereant̃ euidentibus ſignis.ſ.aſſurgēdo:
inclinādo ⁊ ſilia oſtendendo: exēplo chri/
ſti. Ioh.viij. Ego inquit honorifico pr̃em
meū. Nec ſolū patrē eternalē ſed etiā puta
tiuum: vnde Luce.ij. Erat ſubditus illis:
vbi dicit Amb. Filius dei honorauit Io/
ſeph:nō ex debito ſ3 pietatis officio. Nam
quantū obligati ſūt filij ad honorē paren/
tibus exhibendū:ſatis patꝫ Deut̃.xxvij.
vbi ſtatim poſt maledictionē eoꝝ qui deū
in idolis dehonorāt:ſubiungit̃ eoꝝ male/
dictio qui pentes nō honorāt. Dicit̃ enim
ibidē. Maledictus hō qui facit ſculptile ⁊
cōflatile abhomiationē dn̄i:⁊ ſubdit. Ma
ledictꝰ qui nō honorat patrē ⁊ matrē: ⁊ di
cet oīs pp̄ls amen. Secūdū vero ē pmpta
obedientia q̄ pfecte rep̄ſentat paternalē ⁊
maternalem reuerentiā:quā precipit apl̃s
ad Eph.vj.dicēs. Filij obedite parentibꝰ
veſtris in domio:hoc eñ iuſtum eſt. Exē
plo chriſti qui Ioh.xv. ait. Ego precepta
patris mei ſeruaui. Et Phil.ij.dicit apl̃s.
Humiliauit ſemetipm̄ factus obediēs vſq3
ad mortē:mortē autē crucis. In quibꝰ ta.
men filij parentibus obedire tenent̃ ⁊ in
quibus nō: videbit̃ in ſequentibus. Ter/
tiū pro inde ē amor qui parentibꝰ ē exhi/
bendus: ⁊ hoc ex debito:quia recipiunt a
parentibꝰ eē ⁊ educationē: vnde Hiero.de
honore parentū dicit ad filiū. Sit tibi gra
ta vita ipoꝝ:quibus charior vita tua ē q̄ꝫ
ꝓpria:redde amoris vicē ⁊c̄. vñ ſm̄ Alex.
de hal̃. Amor pr̄is in filiū totus ē gratuitꝰ
quia filij ſūt a parētibꝰ: ⁊ intendit̃ amor il
le p naturam ſenſualitatis. Hinc de amore
filioꝝ nō eſt datum p̄ceptū:q2 natura ſuffi
ciēter ad hūc inclinat:ſicut datū ē de amo
re parentum:ad quē nō ſic inclinat natura
Cuiꝰ ſilitudinē ponit Chryſ.de arbore di/
cēs. Humor aſcēdit de radice ad ramos:ſ3
de ramis ad radicē nō flectit̃: ſic naturalr̃
amor a pentibꝰ aſcēdit ad filios ⁊ nō reuer
tit̃:ꝓpterea ad amorē parētū inclinare dꝫ
ratio excitata p ꝯſiderationē debiti ⁊ p̄ce/
pti:eo ꝙ amor filioꝝ intendit̃ p viā rōnis
⁊ nō ſenſualitatis. Hic tñ amor ſic ē mode/
rādus ꝙ amor dei ſemp ē p̄ponēdus: alio
qn̄ dicit dn̄s Luce.ix. Si q̄s venit ad me

⁊ nō odit pr̃em.ſ.⁊ mr̃em:ſorores ⁊ filios
⁊ frēs:adhuc aūt ⁊ aīam ſuā nō pōt meꝰ eē
diſcipulus. Quartū deniq3 ē timor filialis
quo timebūt offendere pentes facto v̄bo
ſigno. Hic eñ timor ē q̄dā votiua filioꝝ ſub
iectio:obedientia nō coacta: ⁊ vltro impē/
ſa reuerentia. Ad quē timorē filijs ingerē/
dū parentes obſeruabūt ſollicite: ne ex in
ordinato affectu diſſoluta letitia cuꝫ illis
ꝯuerſent̃:ſed grauitate diſcreta ⁊ exēpla/
ri vita ſint ſp ante illos: doctrinis erudiē/
do:ac diſciplinis a malis cōpeſcēdo:iuxta
illud Eccl.vij. Filij tibi ſunt: erudi illos:
⁊ curua illos a pueritia illoꝝ:filie tibi ſūt
ſerua corpus illaꝝ ⁊ nō oñdas hilarē faciē
tuā ad illas:hec ibi. Unde ex nimia letitia
pentū ⁊ leuitate:filij fieri ſolēt inſolentes
⁊ amittere reuerentiā ⁊ timorē erga paren
tes: Poſtq̄ aūt ꝯ̄ eos ceruicē erexerit:ex
correctiōe pleruq3 deteriores fiunt: ⁊ ideo
ſp in iuuētute curuādi ſunt ſub diſciplina
parentū. Quia iuxta doctrinā ſapientis.
Qui pcit virge odit filiū: ⁊ q̄ diligit filiuꝫ
aſſiduat illi flagella. v.q.v. Nō oſculatur
ſemp pr̄ filiū:ſ3 aliqñ caſtigat:ꝙ qñ caſtiga
tur q̄ diligit̃ tūc circa eū pietas exercetur.
Et iteꝝ.xxiij.q.v.c. Nō putes amare tunc
ſeruū tuū qñ eū nō cedis:aut filiū tuū qñ
nō das diſciplinā:aut tūc amare vicinū tu
um qñ nō corrigis eū:nō eſt iſta charitas
ſed languor:ferueat charitas ad emēdan/
dum ⁊ corrigendū:ſi ſūt boni mores dele/
ctent:ſi aūt ſunt mali emendent̃. Sꝫ vt dr̄
Eccl.xj. In filijs ſuis cognoſcit̃ vir: quia
frequēter ex culpa parentū multiplicant̃
B filij impij:ſicut ecōtra ex doctrina pentum
ſuccreſcūt filij timorati. Ad cuiꝰ euiden
tiam notandū p̄mo: ꝙ q̄tuor cauſe poſſūt
aſſignari cur filij multoꝝ efficiunt̃ maliuo
li:pueri:rebelles parentibus ⁊ crudeles.
Prima cā eſt mala cura parentū:q2 nō cu
rāt inſtruere docere vel corrigere filios ſu
os delinquētes:ſed relinquūt illos volun
tati ſue:cū tamē ſcriptū ſit. Prouer.xxix.
Puer qui dimittit̃ voluntati ſue ꝯfundet
matrē ſuā. Nimirū cū ex tali impia liber/
tate pueri ſequūtur inordinatas in pctis
voluptates:quottidieq3 degenerātes:tan
dē fiunt ebrioſi:piuri:blaſphemi:adulteri
ſodomite: homicide: glutones: luſores:
mēdaces:fures:latrones:parentū ꝯtēpto
res ꝑ ⁊ ſecutores: ⁊ verificet̃ illud pſ̄. Filij
merces fructꝰ ventris:h̄ ē:filij merces ſūt
pentibꝰ:q2 tales ſūt q̄les pentes recipere
meruerūt:ſicut ſūt fructꝰ ventris eoꝝ. Et
iteꝝ. Alienati ſunt.ſ.a deo pctōres.i.filij a
vulua errauerūt ab vtero:q2 cū pueneriut
ad annū.xiiij.vel.xvj.dimittūt eis paren/
tes habenas ꝓprie voluntates: ſicē Hely q̄
pmiſit filios ſuos trāſgredi mandata dei.
ꝓpter qd̄ vindictaꝫ multiplicē recepit: vt
pꝫ.j.Reg̃.iiij. Nō eñ eos cōpellūt frequē
tare eccl̃ias:audire dīna ⁊ ſermōes facere
ꝯfeſſiones:vitare truſas ⁊ licitis occupa/
ri:ſed potius ſinūt freq̄ntare theatra cho
reas:ludos ⁊ ſilia:cū tñ dr̄ Prouerb.xiij.
Qui pcit virge odit filiū ſuum:q̄ aūt dili/
git illū inſtanter erudit. Secūda cā ē mala
vita pentū:licet eñ pentes aliq̄ bñ filios
enutrire ſtudeant:tñ q2 ipe vitā peccatricē
ducūt:aut eos adulterina vl̃ etiā maritali
inordinata attētiōe denuerint ſeu plus q̄
deū dilexerūt: ⁊ eis amplꝰ ſepe q̄ꝫ deo ad/
heſerūt:aut ꝓpter filios lucris impijs vel
iniuſtis ſeruierūt: ꝓpter q̄ ꝓpriā ſaluteꝫ
ꝯtemſerunt:iō iuſto dei iudicio:tales filij
plerūq3 tradunt̃ in reprobū ſenſum:plent
iniq̄tate:dolo:laſciuia:ꝯtumacia ⁊ ſilibꝰ:
vt merito pentes dicere cogant̃: illō Eſa.
xlvj. Ego feci ⁊ ego ferā. Ac ꝓpter multi/
plicationē taliū filioꝝ:tandē dīne vltiōis
iudicio terra pcellit̃. In cuiꝰ argumentuꝫ
lvj.di.dr̄.c. Si gens angloꝝ ſicē p iſtas pro
uincias diuulgatū ē ⁊ nob̄ ī frācia ⁊ italia
improperat̃: ⁊ ab ipis paganis ī imprope
rium nobis obijcit̃:ſpretis legalibꝰ cōnu/
bijs adulterādo ⁊ luxuriādo ad inſtar ſo/
domitice gētis fedā vitam duxerit:de tali
cōmixtōe meretricū eſtimādū ē degeneres
pp̄los ⁊ ignobiles ⁊ furētes libidie fore ꝓ
creandos: ⁊ ad extremū vniuerſā plebem
ad deteriora ⁊ ignobiliora vergentē: ⁊ no/
uiſſime nec bello ſeculari fortē nec in fide
ſtabilē nec honorabilē hoībꝰ:nec deo ama
bilē eē vēturā:ſicē alijs gētibꝰ hiſpanie ⁊ ꝓ
uīcie ⁊ burgūdioꝝ pp̄lis ꝯtigit q̄ ſic a deo
recedētes fornicate ſūt: donec iudex taliū
criminū vltrices penas p igrātiā leg̃ dei
id ē p ſaracenos pmiſit venire ⁊ ſeuire. Hec
Bonifaciꝰ papa ⁊ martyr regi angloꝝ. Li
cet ei ſtatū hūana nā pctis eſt corrupta ꝙ
oēs degenerāt ab iſtituta nā:maxie tñ cū
tā deteſtāda libidie ꝓcreant̃:tales eñ filies
ſūt viperē:de q̄bꝰ dicunt phi naturales: ꝙ
generatio filioꝝ interemptio ē pentū. Nā
ſm̄ Iſi. Maſculus dū coit:ore inſerto ī os
vipe ſemē expuit:illa v̄o ex voluptate libi
dinis in rabiē verſa: caput maris p̄cidita

⁊ cū venter vipe intumuerit filij partū nō
expectātes maturū: corroſis laterib⁹ eā in
teritu mr̄is vi erūpūt: ⁊ ſic vterqꝫ parens
perit: maſculus dū coit: fe͞ia dū parit. Et
his aſſimulāt᷑ multi filij q̄ venenū parētuꝫ
imbibunt: ⁊ ſuis parētib⁹ occaſio mortis
ſpūalis exiſtūt. Ad q̄s dr̄ Luce. iij. Geni/
mina viperaꝝ q̄s vobis oſ͞idit fugere a vē/
tura ira. Tertia cā ē in pentib⁹ ꝯdigna vi/
dicta. Nā iudicio digne vltiōis plecti de/
bēt qui pri⁹ ſuis parētib⁹ rebelles extite/
rūt: vt ſic q̄ pentib⁹ nō obediuit a filijs ꝯtē
nat᷑ ⁊ q̄ pentes expulit a filijs expellat᷑: q̄
parentū mortē optauit a filijs mors ei⁹ affe
ctet᷑: qui aūt iniurijs ⁊ ꝯtumelijs parētes
offendit a filijs offendat᷑: ⁊ q̄ pcuſſit pcuti
atur. Quia diua lege ſancitū ē. Luce. vj.
Eadē mēſura q̄ menſi fueritis remetiet᷑ vo
bis. Et q̄lis pat᷑ talis filius. Vn̄ fabuloſe
dr̄ ꝙ cancer interrogat⁹ cur ſic retrorſum
ibat. Rn̄dit ꝙ ſic a parēte didicerat. Nimi
rū cuꝫ ex obliqua riga ſubſequit᷑ linea tor
tuoſa: tales eñ vt coꝝ vita nō tranſeat ſi/
ne vindicta: vel filios nō acq̄runt vel cito
pereūt: vel ſi viuūt in iudiciū parentuꝫ vi/
uere pmittunt᷑. Aut enī ſūt filij mōſtruoſi:
infirmi: ſtulti: imorigerati: ſceleſtes: demē
tes: parentibus rebelles: infelices: vt im/
pleat᷑ illud Eſa. iiij. Ex iniq̄s eñ oēs filij q̄
naſcunt᷑ teſtes ſunt neq̄cie aduerſus parē
tes ī interrogatiōe ſua. et Eccī. xlj. De prē
impio ꝯq̄runt᷑ filij: q͞m pꝑter illū ſūt in ob
probriū. Sūt etiā filij iuſto dei iudicio ſce/
lerati: vt exinde pentes ſint anguſtiati: ali
q̄n ꝟo pꝑter odibilē mortem filioꝝ: aliq̄n
etiā pꝑter crudelē vitā illoꝝ. Quātū enī
ad primū accidit in cathalonia apud valē/
tiā de quodā iuuene annoꝝ fere. xviij. qui
diuino iudicio pentib⁹ inobediēs: fact⁹ ē la/
tro ⁊ criminoſus: q̄ tandē capt⁹ patibulo
ſuſpenſus ē: q̄ pēdente cū eēt imberbis mi
rantib⁹ cūctis: paulatim emittit barbam:
mutat faciē: caneſcūt capilli: ⁊ oīa reducū
tur ad decrepitā ſenectutem: q̄ſi. xc. fuiſſet
annoꝝ. Currūt ad miraculū ep̄s clerus ⁊
populus: ſtupēt oēs ⁊ expectēt eis reuela/
ri ſecretū. Surgēs tandē edoct⁹ ep̄s ⁊ ma/
nu ſilentiū indicēs ait: Viri frēs ⁊ filij: no
ſtis hūc q̄ culpa vita ⁊ etate perijt: ꝯſpicite
nūc etate decrepitū: vt intelligatis p h̄ pa/
tēs dei iudiciū: ꝙ huic diu victuro propt᷑
ſua crimia ⁊ pentū inobedientiā abbreuia
ta ē vita: vt verificet᷑ illō. pſ̄. Viri ſangui
num ⁊ doloſi non dimidiabūt dies ſuos.

Quātū etiā ad ſcōm accidit in inſula que
dr̄ chorſica: vbi cōit᷑ filij crudeles ſūt parē
tibus ſuis: ꝙ cū quidā prēm ſuū expuliſſꝫ
de domo: ac multis frequēter iniurijs offē
diſſet: tandē ſemel p capillos ⁊ barbā pu/
gnis ⁊ calcib⁹ p longū vie ſpaciū p terram
traxit. Cui cū filius illius poſtea ſīlia face
ret ⁊ eiſdē ꝯtumelijs pater tract⁹ ad locuꝫ
peruiſſet: vbi pri⁹ prēm ſuū traxerat: intel
ligens iuſtū dei iudiciū: cū lachrymis ait
filio. Nō plus fili nō pl⁹: q2 huc uſqꝫ traxi
prēm meū: ⁊ tu feciſti vindictā ei⁹. Quar
ta pinde cauſa ē inordinata filioꝝ cōcupi/
ſcentia q̄ triplex diſtiguit᷑ in canonica ioh̄.
ſcꝫ ꝯcupiſcentia carnis oculoꝝ ⁊ ſuperbia
vite. Quātū eñ ad p̄mū: plures filij amo
re carnali capti rebelles ſūt parentib⁹: ad/
herentes meretricib⁹: aut p appetitu libi/
dinis fedis ꝯnubijs: ſicut fecit Eſau q̄ ma
trimonio duxit vxores pentibus ſuis exo/
ſas: vt pꝫ Gen̄. xxviij. Nimirū cū amor fe/
dus applicat⁹ alicui corda filioꝝ a paren/
tibus ſegregat: adeo ꝙ etiā vxore pꝑria i/
ordinate dilecta: moleſte fert marit⁹ onus
ſuoꝝ pentū: ⁊ inde oriunt᷑ inter nurū ⁊ ſo/
crū diſcordie: iniurie: rixe: ⁊ ſilia: videnſqꝫ
nurus ꝙ ei fauet marit⁹: audaci⁹: inſolen/
tius ⁊ crudelius ſocrū pſequit᷑. Quātum
etiā ad ſcōm: augmētant᷑ in filijs in ſuper/
bia nutritis vel ſuis ſupiorib⁹ ⁊ nobiliori/
bus copulatis: pentū iniurie: ꝯtumelie: i/
obediētie: adeo ꝙ ſuos pentes nō ſolū de/
ſpicere nō verent᷑: ſ etiā de eis verecūdari
cōprobant᷑ tāq̄ȝ de ignobilib⁹ paupib⁹ et
ruſticanis. In quoꝝ gemētiū pentū perſo
na dr̄ Eſa. j. Filios enutriui ⁊ exaltaui: ipī
aūt ſpreuerūt me. Et de h̄ habet᷑ exēplum
multū notabile in li. Apū: ⁊ ponet᷑ inferi⁹
ſermone ſecūdo: ꝙ ſcꝫ ꝯtigit in normānie
ptib⁹. Quātū denīqꝫ ad tertiū: deſpectōes
pentū adhuc magis augmentant᷑ ex male
dicta filioꝝ auaricia: que creſcente etate ⁊
nō obſiſtente virtute ſemp creſcit: totumqꝫ
nequitie ſue virus effundit a filijs in parē
tes. Si ſubſtantia dom⁹ in manus talium
venerit: ve miſeris genitoribus ſuis q̄bus
filij denegāt etiā vite nccr̄ia ꝯtinue parē/
tes moleſtant ⁊ mortē optant. Hinc ſapiēs
ꝯſulit. Eccūs. xxxij. Filio ⁊ mulieri fratri ⁊
amico nō des poteſtatē ſuper te ī vita tua.
⁊ nō dederis alij poſſeſſionē tuam: ne forte
peniteat te: ⁊ depreceris pro illis. Sequi/
tur. Melius eſt enim vt filij tui te rogent:
q̄ȝ te reſpicere in manus filiorum tuorum.

Sic Abſalon prēm ſuum de regno expu/
lit: ⁊ eū vſqꝫ ad mortē pſecut⁹ ē. ij. Reg. xv.
Ecōtra vero filij boni obediētes penti/
bus ſuis multiplici felicitate dotant᷑: pro/
ut expꝛ̄ſſe claret in bn̄dictiōe iſaac: quā de
dit filio ſuo Jacob iuſto: ⁊ ſuis parētibus
p oīa ſubiecto: vn̄ ſeptēplicē dedit benedi/
ctionē: vt pꝫ Gen̄. xxvij. vbi dicit. Det tibi
de⁹ de rore celi ⁊ de pinguedine terre abū/
dātiā frumēti vini ⁊ olei: ſeruiāt tibi ppl̄i ⁊
adorant te trib⁹: eſto dn̄s fratrū tuoꝝ ⁊ in
curuent᷑ ante te filij matris tue: q̄ maledi/
xerit tibi ſit ille maledict⁹: ⁊ q̄ benedixerit
tibi benedictiōib⁹ repleat᷑. In quib⁹ ver/
bis ſeptē felicitates vel benedictōes p or/
dinē cōprehendūt᷑. Prima ē abūdātie gra
tiaꝝ q̄ intelligit᷑ in rore celi: de q̄ benedicti
one dr̄ Eccī. iij. Honora patrē tuū vt ſuper
ueniat tibi benedictio a deo. ſ. grē: ⁊ bene/
dictio illi⁹ in nouiſſimo maneat. Secūda ē
abundantie tpaliū que itelligit᷑ in pingue
dine terre: frumēti: vini ⁊ olei: nā ſ͞m do/
ctores p frumentū cibū: p vinū potū: ⁊ per
oleū pulmentū ſignificat᷑: ⁊ ſic cōprehēdit
oēm terre fertilitatē p quaꝫ hoīes diuites
fiunt: vnde Eccī. iij. Benedictio patr̄ fir/
mat dom⁹ filioꝝ: ⁊ hoc iuſte: vt merito ho
norātiōis illi⁹ a quo q̄s trahit eē: mercedē
habeat ad bene eſſe tā corpaliter q̄ȝ ſpūali/
ter. Et iteꝝ ibidem. Sicut qui theſaurizat
ita ⁊ qui honorificat matrē: qd̄ intelligi p̄t
de diuitijs tpalibus corpalib⁹ ⁊ ſpūalib⁹.
Tertia eſt grē ſubiectiōis ſue familie: que
intelligit᷑ in hoc qd̄ addit. Seruiāt tibi po
puli ⁊ maxime filioꝝ ⁊ filiaꝝ Eccī. iij. Qui
honorificat patrem iocūdabitur in filijs.
Quarta ē honorificatōis oīm: pſerti viri/
tuoſoꝝ vnde ſubdit᷑. Adorēt te trib⁹. i. vir
tuoſi a trib⁹ virtutib⁹ theologicis dicti: et
h̄ pꝑter honorificā ei⁹ famā quā ex honori
ficatiōe parentū acq̄rit. Prouer. xij. Meli
us ē nomē bonū q̄ȝ diuitie multe: ⁊ datur
illi nomē hoc q̄ſi p p̄mio ī hoc ſeculo. Eccī
iij. Gl̄ia hoīs ex honore prīs ſui. Quinta
ē exaltatiōis ⁊ reuerentie inter frēs ſuos:
vnde dr̄. Eſto. i. eris domin⁹ fratꝝ tuoruꝫ:
⁊ incuruent᷑ ante te filij matris tue: h̄ patu
it in Joſeph. Gen. xlv. Sexta ē vindicte in
imicoꝝ: vnde dr̄. Qui maledixerit tibi ſcꝫ
effectu affatu vel affectu: ſit ille maledict⁹
vt impedire nō poſſit pſperā ⁊ lōgeuā vi/
tā: q2 dr̄ Eccī. iij. Qui honorat patrē ſuum
vita viuet lōgiore. Cōgruū ē enī ſ͞m Alex.
de hal. ꝙ pcuratio ꝯſeruationis vite prin

cipij mereat᷑ ꝯſeruationē ſui. Septima eſt
vicarie benedictiōis fautoꝝ: vnde ſubne/
ctit᷑. Et qui benedixerit tibi benedictiōib⁹
repleatur: nā benedictio ſingularis eſt he
ne ſentire de rectis: hoc enī rectitudinis ſi
gnū pfert: q2 ſicut recto ligno non coheret
niſi rectū lignū: ſic aīe recte niſi mēs recta
cōcordare nō p̄ōt: ⁊ hec vtriuſqꝫ vicaria be
nedictio ē eterne beatitudinis: de qua vi/
det᷑ intelligendū illud. j. Timo. iiij. Pie/
tas aūt ad aīa vtilis ē: ⁊ maxie q̄ erga pa/
rentes exercet᷑. Sequit᷑ pmiſſionē habēs
vite ei⁹ q̄ nūc ē ⁊ future. Ad laudē dei.

De honoratione parentū q̄ cō/ ſiſtit in reuerentia obediētia ⁊ be/ neficētia: ratiōe generatiōis iſtru/ ctionis ⁊ educatiōis: Sermo III

Honora patrē tuū
⁊ matrē tuā ⁊c. Exo. xx. Viſo vt
cunqꝫ de honoratiōe pentuꝫ in
generali. Iā breui ſtilo pcurrendū ē magī
in ſpāli: qualiter eiſdē ē exhibēda reuerēn
tia: obedientia ⁊ beneficētia: rōne genera/
tionis inſtructiōis ⁊ educatiōis. Ad cu/
ius euidentiā primo q̄ri p̄ōt: quot modis
p̄ceptū iſtud intelligit᷑: pſertim cū pater ⁊
mater plurib⁹ modis accipiunt᷑. Nā p̄mo
de⁹ dicit᷑ pater creatōe: diabol⁹ criminis
imitatione ep̄i ⁊ p̄lati aucte: ſenes antiq̄/
tate: ſacerdotes ſacroꝝ collatiōe: nutriti⁹
cura: ⁊ ſic de alijs. Ad h̄ rn̄det Aſten. li. j.
ti. xxiiij. ꝙ iſtō p̄ceptū p̄ōt itelligi triplici/
ter. Primo ſ͞m ꝙ dr̄ a lege nature: ⁊ ſic in
telligit᷑ pat᷑ carnal̄: q2 natura nō nouit niſi
patrē carnalē q̄ ē principiū in eſſe nature.
Et nota ꝙ appellatio prīs ⁊ mr̄is extendi
tur ad oēs aſcēdētes in recta linea: ſicut in
nomīe filij ad oēs deſcēdētes: ſ nō ad trāſ
uerſales. Secūdo ꝟo ſ͞m ꝙ ē legis ſcripte
a deo inſpirate: ⁊ ſic intelligit᷑ pater ſpūa/
lis: q2 lex ſcripta reputat patrē: nō tm̄ illū
q̄ eſt p̄ncipiū in eē nature: ſ etiā illū q̄ ē p̄n
cipiū p miniſterium in eſſe grē: ſ͞m illud. j.
Coꝝ. iij. In chriſto ieſu p euāgeliū ego vos
genui. Tertio deniqꝫ ſ͞m ꝙ accipit᷑ p alle/
goriā improprie: ⁊ ſic deus dicit᷑ pater: cui
dicim⁹. Pater noſter qui es in celis: vnde
ſup illud Deut᷑. v. Honora patrē ⁊ matrē.
dicit q̄dā glo. i. deū ⁊ eccl̄iam. Scd̄o q̄ri
p̄ōt cū dn̄s voluit dare filijs p̄ceptū de pa/
rentib⁹ cur tam inſufficienter expreſſit: q2

parẽtibꝰ nõ ſolũ debet̃ honor ⁊ reuerentia
ſ etiã ſuſtentata quã tñ deꝰ ꝑtermittit. Ad
h rñdet doctor ſanctꝰ ſcõa 2ᵉ.q.cxxij.ꝙ pa
rẽtibꝰ inquãtũ hmõi debet̃ eis reuerentia
⁊ honor: ſed ſuſtentatio ⁊ alia ſilia debent̃
eis rõne alicuiꝰ accñtis.ſ.inquãtũ ſũt indi
gentes vel ſm aliq̃d hmõi: ⁊ qꝛ qḋ eſt ꝑ ſe
prius ẽ eo qḋ ẽ ꝑ accñs: ideo inter pͥma pre
cepta legis q̃ ſũt p̃cepta decalogi ſpẽaliter
p̃cipitur honoratio pentũ: in q̃ tñ ſic ĩ q̃dã
pͥncipali intelligit̃ mãdari ⁊ ſuſtentatio ⁊
q̃cquid aliud debet̃ pentibus. Et vt dicit
Hein. de vrimaria. Rõnale ẽ vt q̃s pentes
honoret: qꝛ niſi fuiſſent pentes hõ non ve/
niſſet ſuꝑ terrã. Et ideo niſi q̃s pentes ho/
norauerit iuſtũ ẽ vt vita eiꝰ abbreuiet̃: vt ĩ
eo puniat̃ in quo deliquit: ⁊ ecõtra vita pa
rẽtes honorãtis ꝓlonget̃. Tertio ꝓinde
q̃ri põt: q̃re p̃cipue ꝓmittit̃ longeuitas ꝓ
parẽtũ honoratiõe magis q̃ q̃cunq̃ alia.
Ad hoc rñdet Aſten. vbi.s̃.ꝙ ꝯgruum eſt
vt ei qui gratꝰ ẽ beneficio beneficiũ ꝯſerue
tur ſicut ingratꝰ beneficio p̃uare meretur.
Bñficiũ aũt vite corꝑalis poſt deũ a pent
bus habemꝰ: ⁊ idõ pentes honorãs q̃ſi bñfi
cio gratꝰ meret̃ in vita ꝯſeruari: qui vero
nõ honorat tãq̃ ingratꝰ meret̃ vita p̃uari:
ſed qꝛ lõgeuitas nõ alliceret niſi cũ ꝓſperi
tate eẽt: idõ qḋ Exo.xx. p̃termiſit. Deut̃.v.
addidit.ſ. ꝓſperitatẽ vbi dicit. Honora pa
trẽ tuũ ⁊ ma.tu.ſicut p̃cepit tibi deꝰ: vt lon
go tp̃e viuas ⁊ bñ ſit tibi. Uñ in h̃ precepto
ſicut ⁊ in pͥmo pͥmiũ ꝓmittit̃ potiꝰ q̃ ĩ alijſ
qꝛ hoĩes vt ĩ pl̃ibꝰ ad vtilitatẽ aliquã actꝰ
ſuos ordinãt: ⁊ idõ in illis p̃ceptis oportuit
ꝓmiſſionẽ addere pͥmij ex q̃bꝰ nulla vide/
bat̃ vtilitas ſequi vel aliq̃ vtilitas ĩpediri
⁊ qꝛ pentes iã ſũt in recedẽdo nõ expectat̃
vtilitas ab eis. Hinc huic p̃cepto addit̃ ꝓ
miſſio. Silr ⁊ pͥmo p̃cepto ḋ ꝓhibitiõe ido
latrie: qꝛ ꝑ hoc videbat̃ apparens vtilitas
impediri: quã hoĩes credũt ſe ꝑ pactũ cũ
demonibꝰ initũ ꝯſequi poſſe. Qḋ ſi obij/
citur illa ꝓmiſſio de lõgeuitate vite videt̃
eẽ inanis ⁊ friuola: qꝛ ſepe ꝯtingit ꝙ parẽ/
tes ſuos honorãtes ⁊ eis fidelit̃ ſubueniẽ
tes cito moriunt̃ ⁊ ecõuerſo pentes deho/
norãtes ⁊ irritãtes nec ſubueniẽtes diu vi
uunt. Ad h̃ rñdet ſanctꝰ Tho. vbi.s̃.ꝙ pa
rẽtes honorãtibꝰ lõgeuitas ꝓmittit̃: nõ ſo
lũ q̃tũ ad futurã vitã: ſed etiã q̃tũ ad pre/
ſentẽ: ſm illud apl̃i.j.Timot.iiij. Pietas
ad oĩa vtilis ẽ ꝓmiſſionẽ hñs vite q̃ nũc ẽ
⁊ future: qꝛ cũ p̃ñtia bona vel mala non ca
dũt ſub merito vel demerito: niſi inq̃tum
ordinãt̃ ad futurã remuneratiõez: idõ q̃nq̃
ſm occultã rõnem diuinoꝝ iudicioꝝ q̃ ma
xime futurã remunerationẽ reſpiciũt: aliq̃
q̃ pij ſunt in parẽtes citius vita priuantur:
alij vero qui ſũt ĩpij in parẽtes diutius vi/
uunt. Quarto q̃ri põt in q̃ cõſiſtit honor
ille quẽ dñs p̃cepit filijs exhibere pentibꝰ.
Ad hoc rñdet glo. ſuꝑ illud Ephe.vj. Ho/
nora pa. ⁊ ma. ꝙ honor iſte ꝯſiſtit ĩ duobꝰ:
ſcꝫ in reuerẽtia ⁊ ſuſtẽtatiõe. Pro cuiꝰ de/
claratiõe ſciendũ: ꝙ honor ꝓut includit h̃
duo ꝯſiſtit in tribꝰ.ſ. in reuerentia: obediẽ
entia ⁊ bñficẽtia: ⁊ in his tribꝰ debemꝰ eos
honorare: qꝛ ſm intelligentiã lr̃alez pater
noiat ꝑſonã generãtis inſtruentis ⁊ edu/
cantis: ⁊ ſic tenet rõnẽ originis regiminis
⁊ bñfactoris: vñ dicit ph̃us: ꝙ filij nõ pñt
parentibꝰ reddere equalẽs: qꝛ tria bona no
biliſſima receperũt a parentibꝰ quoꝝ nul/
lũ eis ſufficienter recõpenſare pñt.ſ. eẽ na/
turale nutrimentũ: ⁊ doctrinã: nã rõne eẽ
naturalis.i. rõne originis debetur eis ho/
nor reuerentie: iux̃ illud Eccl.iij. Qui ti/
met dñm honorat pentes: ⁊ quaſi dñis ſer
uiet his q̃ ſe genuerũt in oꝑe ⁊ ſermõe ⁊ cũ
oĩ patiẽtia.ſ. cordis: vbi triplicez tangit
honorẽ reuerẽtie. Primo opis: qꝛ rõne eẽ
naturalis qḋ ꝯtraximꝰ a pentibꝰ tenemur
eis humiliter ⁊ reuerenter ſeruire: ex tota
virtute corꝑis quãtũcũq̃ indigent: qḋ ẽ ꝯ
illos q̃ manꝰ violẽtas in eos inijciũt: vl̃ vi
ctũ neceſſariũ ſubtrahũt. Secũdo oris: vt
nec duris nec aſperis verbis cõtẽdamꝰ cũ
ĩp̃is: ſ eoꝝ rep̃henſiões dulcit̃ ſuſtineamꝰ
⁊ blandis verbis rñdeamꝰ: qḋ ẽ ꝯ illos q̃
pentibus maledicũt: ⁊ in hoc maledictiõez
diuinã incurrũt. Iux̃ illud Leui.xx. Qui
maledixerit prĩ aut matri morte moriat̃.
Tertio cordis: vt.ſ. ip̃os toto corde diliga
mus. quod ẽ ꝯ illos qui parentibꝰ mortez
optant vt ip̃oꝝ hereditatẽ recipiant: vel vt
ſm motũ ꝓprie volũtatis ſine eoꝝ rep̃hen/
ſione viuãt. Secũdo rõne regiminis ⁊ do/
ctrine debet̃ eis honor obedientie: de quo
dicit̃ Eph.vj. Filij obedite parentibꝰ vr̃is
in dño: hoc eñ iuſtũ ẽ. Honora pa.tu. ⁊ ma
trẽ tu. qḋ ẽ mandatũ primũ in repromiſſio
ne: vt bñ ſit tibi: ⁊ ſis lõgeuꝰ ſuꝑ terrã: hec
ibi. Unde filius tenetur obedire parẽtibꝰ
in his que ad ſalutem pertinent rõne ſecũ/
di boni quod a patre recepit.ſ. regimen et
doctrinam. Ad quod exẽplo proprio chri/
ſtus nos induxit: qui vt dicitur Luce.ij.
Parentibus ſuis ſubditus fuit. Ratione
deniq̃ nutrimenti vel benefactoris debet̃
eis honor beneficentie: vt ſi indigeant eis
vite neceſſaria miniſtremꝰ: ⁊ poſt hãc vitã
eoꝝ animas: miſſas elemoſynis: ieiunijs:
⁊ ſimilibus a purgatorio liberemꝰ: nec eñ
in beneficijs poſſunt filij parentibus equi
ualens reddere: quia parentes nutrierũt
filios de ſua carne ⁊ propria ſubſtãtia: ſed
filij nutriunt parẽtes de ſubſtantia aliena:
⁊ ideo qui in his tribus parẽtes nõ hono/
rant a deo triplici vindicta ſeuere vltiõis
feriunt̃. Prima ẽ abſtractio rerũ tp̃alium
quia diuino iudicio plerũq̃ talibus diuer
ſa infortunia rerũ temporaliũ eueniũt: qui
ſuis pentibꝰ in indigentijs nõ ſubueniũt.
Secũdo abbreuiatio vite temporalis ⁊ fa
me: vñ pſ̃. Subito defecerũt: perierũt pro
pter iniquitatẽ ſuam. Et ſm iura infames
reddunt̃ ⁊ a teſtimonio ferendo ⁊ ab oĩ
actu legitimo repellũt̃.ij.q.vij.c. plerinq̃.ĩ
fine. Et ſm canones ingrati parentibus a
teſtamento ſibi facto ⁊ deuotiõe ſibi facta
excludunt̃: ⁊ hereditaria ſucceſſione p̃uã/
tur ꝓut poſtea latiꝰ videbitur. Tertio ad/
ditio mortis eterne: dicit eñ glo. Leui.xx
Qui maledixerit prĩ aut matri morte mo/
riat̃: ſcꝫ morte eterne dãnatiõis. Nec mirũ
cũ reputant̃ indigni vite tp̃ali: q̃ eis diuino
iudicio ſubtrahit̃: cũ tñ alijs pctõribꝰ hec
vita ad penitẽtiã ꝯcedit̃: ꝙ ſi ab his vindi
ctis q̃dã eoꝝ occulto diuino iudicio miſeri/
corditer eximant̃: magis timeãt ne ꝑſeue/
rãtes in malo potiori vindicte reſeruent̃.
Uerũtamẽ ex iã dictis duo pͥncipalit̃ ꝯ/
ſequẽda reſultant. Primũ ẽ: quõ nos obli
gamur ad pentũ obeditionẽ. Secũdũ ẽ q̃/
modo cogimur ad eoꝝ ſuſtentationem.
Quantũ igit̃ ad primũ queri põt: vtrum
vnus hõ teneat̃ alteri obedire: p̃ſertim cũ
inſtitutio diuina contineat ꝙ hõ ſuo conſi
lio regat̃. Eccl.xv. Deus ab initio cõſtitu/
it hoĩem ⁊ reliquit illũ in manu ꝯſilij ſui.
Ad hoc rñdet Tho. ſcõa 2ᵉ.q.ciiij. ꝙ ſicut
actiões rerũ naturaliũ ꝓcedũt ex potẽtijs
naturalibꝰ: ſic etiã operatiões hũane pro/
cedunt ex humana volũtate: oportuit aũt
in rebus naturalibus ꝙ ſuperiora moue/
rent inferiora ad actiones ſuas: per excel/
lentiam naturalis virtutis collate diuini/
tus. Unde oportet etiam in rebus huma/
nis ꝙ ſuperiores moueant inferiores per
ſuam volũtatẽ ex vi auctoritatis diuinitus
ordinate. Mouere autem per rõnez ⁊ volũ
tatem eſt precipere: ⁊ idõ ſicut ex ip̃o ordine
naturali diuinitꝰ inſtituto: inferiora in re/
bus naturalibus neceſſe habẽt ſubdi mo/
tioni ſuperioꝝ: ſic etiam ĩ rebus humanis
ex ordine iuris naturalis ⁊ diuini tenẽtur
inferiores ſuis ſuꝑioribus obedire: vt filij
parentibꝰ: ſerui dominis: ſubditi prelatis
ſpũalibꝰ ⁊ temporalibus: monachi ſuis p̃/
latis. Deus aũt reliquit hoiez in manu cõ
ſilij ſui: nõ ꝙ liceat ei facere oẽ qḋ velit: ſed
quia ad id qḋ faciendũ eſt: nõ cogit̃ neceſ/
ſitate nature ſicut irrõnales creature: ſed
libera electione ex ꝓprio cõſilio ꝓcedente:
⁊ ſicut ad alia faciẽda ꝓprio cõſilio ꝓcede
re debet: ſic etiã ad hoc ꝙ obediat ſuo ſu/
periori. Qꝛ ſi querit̃ cui plus obedire te/
nemur patri carnali an ſpũali. Ad hoc re/
ſpondet glo.xxx.q.iiij.c. pitaciũ: in fi. ꝙ in
neceſſitate potiꝰ ẽ carnali ſubueniendũ in
temporalium beneficioꝝ exhibitione: qꝛ
de carnali preceptum illud intelligit̃. Ho/
nora patrem ⁊ matrem. Cuius ratio eſt: qꝛ
ab eo habet eſſe que obligatio etiaz per in
fidelitatem non diſſoluitur ſed iure natu/
rali ⁊ diuino hec obligatio nata eſt: vt ptꝫ
j.di.c. ius naturale: ⁊ ſic in regula Aug. ha
betur ꝙ religioſus prelato tanq̃ patri de/
bet obedire: ibi verbum tanq̃: notat ſimi/
litudinem potius q̃ veritatem: ⁊ in euan/
gelio Matth.xxvj. Tanq̃ ad latronem:
Sed in exhibitione reuerentie plus defe/
rendum eſt ſpirituali patri. Deniq̃ que/
ri poteſt: vtrum ergo filij: ſerui: ſubditi et
inferiores teneantur ĩ omnibus obedire:
preſertim cũ dicitur Coloſſeñ.iij. Filij obe
dite per omnia parentibus veſtris: ⁊ ſub/
dit. Serui obedite per omnia dominis ve
ſtris carnalibus: ⁊ eadem ratio eſt de alijs
ſubditis. Ad hoc reſpondet Tho. vbi ſu/
pra: ꝙ obediens mouetur ad imperium p̃/
cipientis quadam neceſſitate iuſticie ſicut
res naturalis mouetur a virtute ſui moto
ris neceſſitate nature: ꝙ ꝯ res natural̃ nõ
moueatur a ſuo motore poteſt contingere
dupliciter. Uno modo propter impedimẽ/
tum quod prouenit ex fortiori virtute alte
rius mouentis: ſicut lignum nõ comburit̃
ab igne ſi fortior vis aque impediat. Alio
modo ex defectu ordinis mobilis ad mo/
torem: quia et ſubijciatur eius actioni quã
tum ad aliquid: non tamen quantum ad
oĩa ſicẽ humor q̃nq̃ ſubijcit̃ actiõi caloris q̃
tũ ad calefieri: nõ tñ q̃tũ ad exſiccari vl̃ cõ
ſumi. Sic etiam ex duobꝰ contingere po/

teſt: ꝙ ſubdit⁹ ſuo ſuperiori non teneat in
oībus obedire. Uno mō ꝓpter ꝓceptū ma
ioris ꝑlati vel ptātis: vnde ſup illud Ro.
xiij. Qui reſiſtunt et ſibi dānationē acqui/
rūt: dicit glo. Si qd iuſſerit imperator nūqd
tibi faciendū ē: ſi ꝯ ꝓ cōſulē iubeat ⁊ altō
imperator: nunqd dubitat illo ɔtēpto illi eē
ſeruiendū? ergo ſi aliud imperator aliud
deus iubeat: ɔtēpto illo: deo ē obtempan/
dū. Et ex h̄ ɔcludit ꝙ nulli ē obediēdū in
his que ſūt ꝯ deū vel aīe ſalutē: vl' ſimpli/
citer vel ex caſu. Alio mō nō tenet inferi
or obedire ſuo ſupiori ſi ei aliqd ꝓcipiat in
q̄ nō eſt ei ſubiect⁹: dicit enī Seneca. in. iij.
de bñficijs: Errat ſi q̄s eſtimat ſeruitutem
in totū hoīem deſcēdere: ps enī melior ex/
cepta ē: corpa ſunt obnoxia ⁊ aſſcripta do/
minis: mēs quidē ſui iuris ē: ⁊ idō in his q̄
ptinēt ad iteriorē motū volūtatis hō nō te
netur hoī obedire ſed ſolū deo. Tenet au/
tē hō hoī obedire in his q̄ ꝑ corpus exteri/
us ſūt agēda: i qbuſdā tñ etiaʒ ſm ea q̄ ad
naturā corpis ptinēt hō hoī nō tenet obe
dire ſ; ſolū deo: qa oēs hoīes naturalr ſūt
pares: puta in his q̄ ptinēt ad corpis ſuſtē
tationē ⁊ ꝓlis generationē: vnde nō tenēt
nec ſerui dñis: nec filij pentib⁹ obedire de
matrimonio ɔhendo vel virginitate ſuan
da vel aliquo alio hmōi: ſed in his q̄ per/
tinent ad diſpoſitionē actuū ⁊ rex huma
nax tenet ſubdit⁹ obedire ſuo ſupiori ſm
rōnē ſupioritatis: ſicut miles duci exercit⁹
in his q̄ ptinēt ad bellū: ſeru⁹ dño in his q̄
ptinēt ad ſeruilia opa exequēda: filius prī
in his q̄ ptinēt ad diſciplinā vite ⁊ curā do
meſticā: ⁊ monachus in his q̄ ptinēt ad re
gularē ɔuerſationē ſm quā ſuo ꝑlato ſub/
ditur: ⁊ idō quātū ad illa ſola tenet obedi/
re q̄ ptīt ad regularē obſeruantiam ⁊ cōſer
uationē ptinere q̄ ē obediētia ſufficiēs ad
ſalutē: ſi tñ etiā in alijs obedire voluerit:
h̄ ad cumulū pfectionis ptinebit: dūmō tñ
illa nō ſūt ꝯ deū vel ɔtra pfectionē regule
vel in aliq̄ caſu ꝯ ſalutē aīe: qꝛ talis obedi/
entia ſimplicit' vel in illo caſu eſſet illicita.
Sic igit pōt obedientia triplex diſtingui.
Prima ſufficiens ad ſalutē q̄ ſcʒ obedit in
his ad q̄ obligat. Scđa pfecta q̄ ſcʒ obe/
dit in oībus licitis. Tertia indiſcreta que
ſcʒ in illicitis etiā obedit: ꝯ q̄s dꝛ Act. iiij.
Obedire oportet deo magis q̄ȝ hoībus: ⁊
idō qđ Apl's dicit filijs ⁊ ſeruis ꝙ obediāt
ꝑ omnia: ſane intelligendū ē q̄tū ad illa q̄
pertinent ad ius patrie vel dominatiue po
teſtatis. Ad laudem dei omnipotentis.

Utrū filius obedire tenet patri ⁊ matri circa matrimoniū: ⁊ vtruʒ religionis ingreſſus ɔtra voluntatē parētū ſit illi iterdict⁹: Ser. IIII

Honora patrē tuū

b ⁊c. Exo. xx. Occaſione q̄ſtionis
ꝓcedētis ꝓmo queri pōt in qb⁹
prī fili⁹ obedire tenet: ꝑſerti cū apl's Col.
iij. nihil excipere videat: dicēs: Filij obedi
te ꝑ oīa pentib⁹ vrīs. Ad h̄ rñdet Aſten. li.
j. ti. xxiiij. ꝙ ſm grad⁹ ſupioritatis ē mod⁹
obeditionis: qꝛ vt dr̄ Ro. xiij. Oīs ptās a
dño deo ē: ⁊ oīs aīa poteſtatib⁹ ſublimio/
rib⁹ ſubdita ſit. Eſt aūt ſupioritas ɔſtituta
triplicit. Prima in ſpūalib⁹ et ſic ꝓeſt pal
ſpūalis. Scđa ɔſtituta ē in regimine reipu
blice: ⁊ ſic ꝓeſt ꝑlat⁹ ſecularis. Tertia de/
niq; in regimine ꝓprie familie: ⁊ ſic ꝓeſt pa
ter carnalis. Sicut g̃ determinat obedien
tia ꝑlati ſpūalis in ſpūalib⁹: ⁊ ꝑlati ſecula
ris in tēporalib⁹ reipublice: ſic etiā obedi
entia prīs in diſpenſatōe rei familiaris: ⁊
ſm h̄ dici pōt: ꝙ fili⁹ prīſfamilias obedire
patri tenet in oībus ꝓbabilit' ptinētibus
ad neceſſitatē vel vtilitatē rei familiar; : et
ſic intelligi dʒ auctas ſupradicta: ⁊ ſiles:
vñ q̄diu fili⁹ vtit bonis prīs: dʒ illi obe/
dire in diſpenſatōe tpaliū ⁊ ſubminiſtrati/
one obſequiox: ac etiā in exercitatōe actu/
um virtuoſox. Hinc dr̄ Deuter. xxj. Si ge
nuerit hō filiū ɔtumacē q̄ nō audiat patr;
⁊ matris imperiū: ⁊ cohercit⁹ obedire con/
tēpſerit: apphendēt eū ⁊ ducēt ad ſeniores
ciuitat; illi⁹ ⁊ portā iudicij: dicētq; ad eos
Fili⁹ noſter iſte ꝓteruus ⁊ ɔtumax ē: mo/
nita nr̄a audire ɔtēnit: cōmeſſatiōib us va
cat ⁊ luxurie atq; ɔuiuijs: lapidib⁹ eū ob/
ruet ppl's ciuitatis ⁊ morietur: vt auferatis
malū de medio vrī. Ex q̄ ptʒ ſm Alex. an.
ꝙ patri fili⁹ obedire tenet in diſciplina bo
nox mox qđ intelligi dʒ de neceſſarijs ad
ſalutē. Scđo vo q̄ri pōt: vtrū patri ꝓcipi
enti ɔhere mrīmoniū cū aliq̄: fili⁹ obedire
teneat ſub pena pcti mortalis. Ad h̄ rñdʒ
Gaſp. de cal. in. c. j. ex' de deſpon. impu. int
alia. Qꝛ ſi q̄rit: an ex ſponſalib⁹ pentū filij
obligēt ⁊ tūc pʒ rñſio ex li. vj. c. vnico. vbi
dꝛ ꝙ ex ſpōſalib⁹ q̄ pentes ꝓ filijs pube/
rib⁹ vel ipuberib⁹ plerūq; ɔhunt: ipi filij
ſi expſſe ɔſenſerint vl' tacite: vt ſi preſentes

B

fuerint nec ɔtradixerint: obligāt ⁊ ex eis
oritur iuſticia publice honeſtatis: ⁊ ē ideʒ
ſi filij tpe ſponſaliox abſentes et etiā igno
rantes eadem ſpōſalia poſt ſciētes: ratifi/
cauerint tacite vel expſſe. Jo. an. dicit ibi/
dem: ꝙ q̄ tacet in hoc caſu ɔſentit: qꝛ regu
la iuris eſt: qui tacet ɔſentire videt: ⁊ i fa/
notabilibus ꝓcipue ſequit i textu: al's ex
ſponſalib⁹ cōtractis ꝓ filijs a parentibus
nec ipi filij obligant nec publice honeſta/
tis iuſticia inde ſurgit. Si vo queritur an
patri ꝓcipienti matrimoniū vel ſponſalia
cōtrahi fili⁹ obedire teneat. Reſpōdet ꝙ
ſaluo ſanior iudicio ſibi videt: ꝙ ſi pater
iuſtā habet cauſā ꝓcipiēdi ꝙ cū tali ɔtra/
hat vel ne cū tali ɔtrahat: puta ꝓpter pa/
cem ineundā vel aliaʒ ſimilē cauſā: vel ne
ɔtrahat cū muliere mala vel ſibi exoſa: ſi/
cut fecit Eſau ɔtrahēs cuʒ his q̄ pentibus
exoſe fuerūt: tunc fili⁹ tenet patri obedire
niſi vellet i caſtitate ꝑmanere: qđ ſi nō fac
nō peccat: et ecōuerſo ſi fili⁹ habet iuſtam
cauſā non obediēdi: nullaten⁹ peccat non
obediēdo: ſ; cauſis legitimis hincinde ceſ
ſantib⁹: cū matrimoniū oīno debet eſſe li/
berū: tū rōne ſignificati: tum rōne tāte ob
ligationis ſeu ſeruitutis q̄ in illo cōtractu
ɔſiſtit: nō eſt illud a parentib⁹ iniūgendū
inuito nec a filio ē de neceſſitate parendū:
nec obligat etiaʒ q̄tum ad peccatū ex ꝓce
pto: ſed tm̄ de honeſtate ⁊ cōſilio: ⁊ ſic ē in
telligendū. c. j. extra d' deſpō. impu. in his
duab⁹ q̄ſtionib⁹. Nam ibi ſcribit papa epi
ſcopo Euſebio. Tua fraternitas reqſiuit
d' filio adulto quē pater vult matrimoniū
cōtrahere: ſi ſine volūtate adulti filij h̄ fa/
cere pōt. Ad quod dicim⁹ ſi aliquo modo
non cōſentit fili⁹: nō fieri poſſe: pōt aūt fi/
lium nōdū adultū cui⁹ voluntas diſcerni
non pōt pater cui vult in matrimonio tra
dere: ⁊ poſtq̄ȝ filius ꝑuenerit ad legitimā
etatē oīno debet hoc adimplere: gloſa: de
honeſtate nō de neceſſitate: ⁊ ideʒ iudiciū
eſt de filia. Tertio ꝑinde queri pōt: vtx
pater teneat dotare filiā ſine illius cōſen/
ſu nubentē: ꝑſertim cū matrimoniū debe/
at eſſe liberx vt dictū ē. Ad h̄ rñdet Frā. de
zab. qꝛ ſi tale matrimoniū initū ſit ratum:
nullū hñs impedimentū: tūc filia ſi nubit
poſt. xxv. annū: pater non pōt illi oppone
re ingratitudinē: eo ꝙ tm̄ diſtulit eā nube
re: ⁊ qꝛ pater filiā ſuā dotare tenet: etiam
hāc dotare debet. Si vo nubit añ. xxv. an
nū: videt ꝙ pater eum dotare nō teneat:
equi⁹ tñ eſt ꝙ eā pater dotare nō recuſet:
qꝛ licite nubit de iure canonico: ⁊ i hoc le/
ges imitāt ſacros canones: vt ptʒ ex' d' ſe/
cun. nup. c. fi. qđ extendit ad oñes mulie
res: vt dicit glo. ⁊ h̄ tenet glo. xxxij. q. ij. c.
fi. vide etiā tex. illū: qđ tñ ſane i eligēduʒ
eſt: dūmodo dignū eligat: ſecus aūt ē ſi in/
dignū: et h̄ oīa clarius patēt. xxxvj. q. j. c.
de raptorib⁹: i glo. Bar. brix. i fi. Quar/
to ꝓterea queri pōt: vtrū occaſione religi/
onis ꝓtermitti poſſunt opa ⁊ officia pieta
tis in parētes: ꝑſertim cuʒ honor obſequij
parentibus exhibēdus cadit ſub neceſſita
te ꝓcepti hui⁹ ſed ingreſſus religiōis ē de
cōſilijs ⁊ non de neceſſitate ſalutis. Ad h̄
dicendū ꝙ aliter ⁊ aliter loquendū ē de cō
ſtituto in ſeculo ⁊ de profeſſo in religione.
Qūtum igit ad primū: q̄ ɔſtitutus eſt i ſe/
culo: dicit doctor ſanct⁹ ſcđa. 2ᵉ. q. cj. ꝙ re
ligio ⁊ pietas ſūt due vtutes: nulla auteʒ
vtus alteri vtuti ɔtrariat aut repugnat:
qꝛ ſm phm in ꝓdicamētis. Bonū nō ē bo/
no cōtrarium ⁊ ideo non pōt eſſe ꝙ pietas
⁊ religio mutuo ſe impediant: vt ꝓpt vnā
alterius act⁹ excludat: cuiuſlibet enī vir/
tutis actus debitis circūſtantijs limitat:
quas ſi ꝓtereat non erit iam vtutis act⁹ ſ;
vitij. Unde ad pietatem ptinet officium et
cultum parentib⁹ exhibere ſm debitū mo
dum: nō eſt autē debitus modus vt plus i
tendat ad colendū patrem q̄ȝ ad colenduʒ
deum: ſed ſicut dicit Ambro. ſup Lucam.
Neceſſitudini legis diuine religionis pie
tas anteferat. Si ergo cult⁹ parentū abſtra
hat nos a cultu dei: iam nō eſſet pietas pa
rentū inſiſtere cultui cōtra deum: vñ dicit
Hiero. in ep'a ad Heliodox. Si pater in li
mine domus iaceat: ſi mater vbera q̄b⁹ te
lactauit oſtēdat: pcalcatū pge patrē: pcal
catam pge matrē: ⁊ ſicc' oculis ad vexillū
crucis euola: ſūmum genus pietatis ē in
hac re eſſe crudelē. Et ideo in tali caſu di/
mittenda ſunt officia pietatis in parentes
ꝓpter diuine religionis cultuʒ: quia dicit
Grego. ꝙ parētes quos aduerſarios i via
dei patimur: odiēdo ⁊ fugiēdo neſcire de/
bem⁹. Unde Hiero. vbi ſupra. Honora pa/
trem et matrē ſi te a vero patre non ſepat:
tādiu ſcito carnis copulā q̄diu ille ſuum
nouerit auctorē. Et idem iudiciū eſt ſi ſine
periculo mortalis culpe: ꝓpter ꝓpriaʒ fra
gilitatem vel aliam quācūq; occaſionē pa
rentib⁹ officia pietatis exhibere non poſſe
mus. Si vero debita obſequia parentib⁹

exhibēdo non abſtrahamur a diuino cul/
tu vel obſeruātia mandatoꝝ: etiā ſine no/
ſtro obſequio ſuſtentari nō poſſunt nō de/
bemus eis relictis intrare religionē: quia
trāſgrederemur p̄ceptū de honoratiōe pa/
rentū nam ſi eoꝝ curā deo cōmitteret: hoc
eſſet tēptare: cū habēs ex humano cōſilio
q̄d ageret: piculo parentes exponeret ſub
ſpe diuini auxilij: ꝙ ſi ſine eo parētes trāſi/
gere vitam poſſent: licitū eſſet illi deſertis
parentibꝰ religionē intrare: qꝛ filij nō tenē
tur ad ſuſtentationē parentū niſi cauſa ne
ceſſitatꝭ: vnde illud Luc. ix. vbi dn̄s dicē/
ti ſibi: pmitte me primū ire ⁊ ſepelire patrē
meū; reſpōdit: ſine vt mortui ſepeliāt mor/
tuos ſuos: tu aūt vade ⁊ annūcia regnum
dei: exponit Cyrillꝰ dicēs: ꝙ diſcipulꝰ ille
non petijt ꝙ patrē iam defunctū ſepeliret:
ſed adhuc viuentē in ſenectute ſuſtētaret:
vſq3 quo illū ſepeliret: qđ dn̄s non ꝯceſſit.
qꝛ erant alij qui eius curā habere poterāt
linea parentele aſtricti. Vn̄ generaliter pa
rentes plus obligant̄ ad puidentiā filio/
rū q̄ filij ad puidentiā parentū: cuiꝰ cau/
ſam aſſignat lyra ſup Matth. ix. dicēs: ꝙ
pater cū ſit pncipiū filij p ſe: obligat̄ ad p
uidendū filijs de doctrina ⁊ nutrimento:
non aūt ecōuerſo. Vnde dicit̄ .ij. Corꝭ. ix.
nec debēt filij theſaurizare parentibꝰ ſ3 pa
rentes filijs: ⁊ ideo nō licet parētibꝰ ingre
di religionē omiſſa cura filioꝝ: ſed debent
de eis curare vel de cura competenti eis p
uidere: filius aūt nō ſimpliciter curā parē
tum habere tenet̄ ſ3 p accidens ſc3 ſi pater
ſit in caſu neceſſitatꝭ i quo nō poſſit p aliū
ſibi ꝯuenienter ſubuenire: ⁊ ideo tali caſu
ceſſante pōt ⁊ debet etiā ꝯtra voluntatem
parentū religionē intrare. Ad hoꝝ etiā cō
firmationē habet̄ diſ. j. c. ius naturale: in
glo. ꝙ filij locupletes nutrire tenent̄ parē
tes egenos: ꝙ ſi parētes habēt vn̄ ſuſtēta/
re poſſunt vel aliq̄ artificio ſe iuuare pn̄t
tunc filij nō obligant̄: niſi ſit pſona cui nō
ꝯuenit operari: vt miles ⁊c. qui eoipſo ꝙ
eget lic3 opari poſſet: tn̄ eſt alendus: ⁊ ſic
iſtud preceptum eſt affirmatiuū ⁊ obligat
ſemp: ſed non ad ſemp: ſiliter parētes imo
fortiori vinculo tenent̄ filios nutrire etiā
etiam illegitimos: vt exp̄ſſe pat3 extra de
eo qui dux. in ma. quā pol. p adulte. c. cu3
haberet: in fi. in tex. ⁊ glo. Porro q̄ntū ad
ſcđm ſc3 illum qui iam in religione profeſ/
ſus eſt: dicendū ſm Tho. ⁊ Alex. an. ꝙ ta
lis reputat̄ iam q̄ſi mortuꝰ mundo: ⁊ ideo
non debet occaſione ſuſtētationis parētū
exire clauſtrū: i quo ꝯſepelit̄ chriſto: ⁊ ite/
rū ſe negocijs ſecularibꝰ implicare: tum p
pter paupertatem qua pprio carent: tū etiā
ppter obedientiā qua ſine licentia ſuoꝝ p̄
latoꝝ eis clauſtrū exire non licet. Tenet̄
tamē ſalua ſui p̄lati obediētia ⁊ ſue religi/
onis ſtatu: piū ſtudiū adhibere: q̄liter eiꝰ
parentibꝰ ſubueniat̄. Preterea lic3 talis
non ſit obligatus ad exhibitionē corpalē
honoris parentū: eſt tamē obligatꝰ ad ex/
hibitionē ſpūalem: ſc3 in reuerēdo: ꝯſolā/
do: orando: ad bonū inducendo: et ſalutē
aīe pcurando: ſalua ſemp obediētia ſupio
ris: nam in exhibitione ſpūali religioſus
maxime debet pficere p̄ceptum iſtud circa
parentes in qua p̄cipue cōſiſtit ꝯfirmatio
ad deū. Quinto deniq3 queri pōt: quare c
non eſt datū p̄ceptum de honore filioꝝ et
alioꝝ hominū ſicut de honore parētū. Ad
hoc rn̄det Aſten. li. j. ti. xxiiij. ꝙ ratio na/
turalis nō ſtatim dictat ꝙ aliq̄d ſit p aliq̄
faciendū: niſi cū homo aliquid debet: de/
bitū aūt filij ad patrē eſt maxime manife/
ſtum: ⁊ ideo ponitur ſub p̄cepto: vn̄ Eccī.
vij. Honora patrē tuū ⁊ gemitꝰ matris tue
nō obliuiſcarꝭ: memēto enī q̄m niſi p illos
non fuiſſes retribue illis quō ⁊ illi tibi: et
ideo non ponit̄ etiā ſub aliquo p̄cepto de
calogi vt aliqđ obſequiū vꝉ beneficiū ali/
cui niſi parentibꝰ impendat̄: parētes aūt
non videt̄ eſſe filijs debitores ppter aliq̄
beneficia ab eis recepta: ſed potiꝰ econuer
ſo filius q̄ eſt aliq̄d patris: ⁊ patres amāt
filios vt aliq̄d ipoꝝ: vt dicit̄ . viij. ethi. vn̄
eiſdē rationibꝰ nō ponunt̄ aliqua p̄cepta
ptinētia ad amorē filioꝝ: q̄bus non ponū/
tur aliqua p̄cepta ordinantia hoīem ad ſe
ip̄m: nemo enī vn̄q̄ carnem ſuam odio ha
buit. Et ſicut in p̄ma tabula vel in ordine
ad deū: p̄mū p̄ceptu3 ponit̄ de honore pn
cipij qđ eſt deus: ſic i ſcđa tabula vꝉ i ordi/
ne ad primū: p̄mum p̄ceptum ponit̄ đ ho
nore pncipij qđ ē homo: vt ſic vtrobiq3 pn
cipij dignitas honoret̄: nam q̄ parētes ho
norat deū ⁊ ſeip̄m honorat: vnde legit̄ ꝙ
q̄dam famoſus doctor erat pariſiꝰ multis
notus ⁊ dilectus: hoc audiens mater eius
paupcula: cogitauit viſitare filiū: ⁊ in tu/
nicella de burello venit pariſiꝰ: querens a
matronis p tali magiſtro q̄ reſponderunt
quid vultis ei: ego ſum inquit mater eius
tunc matrone refocillātes eam poſtea ve/
ſtibus bonis eam ornauerūt: ne magiſter
ille de vilitate matris verecūdiā pateret̄:
que cum veniſſet ad filiū ait: Ego ſum ma
ter tua. Rn̄dit magiſter: non credo: qꝛ ma
ter mea paupcula eſt: ⁊ tunica3 de burello
habere ꝯſueuit: et cum nullo mō vellet eā
agnoſcere: reducta tunicā ſuā induit: ⁊ ad
filium ſuum reuertit̄ ſedentē in medio do
ctoꝝ: qui ſtatim aſſurgēs matri caputium
depoſuit ⁊ amplexatus ē eā: dicēs: modo
ſcio ꝙ eſtꝭ mater mea qđ vbiq3 diuulgatū
p magno honore ei reputatum ē: ⁊ poſtea
ep̄s pariſienſis effectꝰ ē. Econtra vero de
inhonorantibꝰ ⁊ nō ſubueniētibꝰ pentum
neceſſitatibus: legit̄ in libro Apum. Ni i
normānie ptibus erat vir diues ſed igno/
bilis habēs vnicū filiū delicate nutritu3:
ꝯuenit ergo patrē miles q̄dam cū amicis
dicens: filia nobis eſt decora nimis ⁊ pru/
dēs p quā poſteritas tua exaltari poterit:
hanc filio tuo dabimus in vxorē: hoc me/
dio: vt cedas poſſeſſionibꝰ tuis vniuerſis:
⁊ filius tibi ⁊ matri q̄diu vixeritꝭ abūdā/
tiſſime puidebit. Hoc pater audiens ⁊ he
rens ſub dubio: tandē ab amicꝭ cōpulſus
eſt cedere bonis ⁊ qꝛ filius āno primo pa/
rētes honorauit: ſcđo tamē minꝰ: ⁊ tertio
inuerecundiꝰ q̄ decebat: quarto aūt anno
vxore ſuggerēte domunculā eis in oppoſi
to fecit: vbi nō modicā egeſtatē ptulerūt:
nā vix interdū audebāt itrare domū filij:
ſed p ſeruū mandabant ei q̄bus poterant
non carere. Accidit autē vt mater viſa au
cā infixa veru in domo filij: diceret viro:
me feminā magis decet paucis eſſe cōten/
tam: tu vade ad domū filij vt ſaltem ſemel
eſurientē animā ſaties: quē mox vt venien
tem filius vidit: aucam ab igne retraxit et
abſcondit: obuiuſq3 patri quid q̄reret inq̄
ſiuit: qđ pater intelligens diſſimulauit et
redijt: tunc filius puelle p̄cepit vt aucā ad
igne reponat: que bufonē maximū pectori
herentē inuenit: qua clamāte filius accur
rit: bufonēq3 niſus ē excutere: bufo x̄o re/
ſiliens faciem eius adeo fortiter inuaſit ꝙ
nulla arte deponi potuit: ꝙ ſi pars aliqua
monſtri tangeret̄ filius ita ſenſibiliter le/
debat̄ ac ſi in corde percuteret̄: ꝯterritus
igit̄ ⁊ cōtritus dioceſanū adijt et cōfeſſus
p penitentia recepit: ꝙ p omnes fines nor
mānie ⁊ gallie circūiens: euētum rei popu
lis enarraret: ⁊ ſic omnes parētes ⁊ filios
exēplo ſuo plenꝰ informaret: tandē ſāctoꝝ
q̄rūdā p̄cibꝰ liberatū: ⁊ ſubito diſparuiſſe
fedum monſtrū audiuimꝰ. Ad laudē dei.

Quō debēt ali parētes a filijs ⁊ puideri: ac ecōtra quō filij etiā debēt a parentibus ali et prouideri: Sermo V

Honora patre3 tuu3
b ⁊c. Ad euidentiā āt eoꝝ q̄ tacta
ſunt in p̄cedēti ſermone q̄ri pōt.
Que ſūt onera q̄ pater p filio ſubire tene/
tur ſaltē nōdū emācipato. Ad h̄ rn̄det Jo.
an. i additiōibꝰ ſpeculi ſup rubrica: q̄ filij
ſūt legitimi: ꝙ. xiiij. ſūt onera q̄ pr̄ p filijs
hmōi ſubire habet. Primū ē alimentoꝝ p̄
ſtatio ⁊ educatio. Scđm ē ꝙ illꝭ q̄rat coniu
ges vel puideat đ alio ſtatu ſc3 eccl'iaſtico
vel religioſo. Tertiū ē ꝙ dotē vꝉ donatio/
nē ppt̄ nuptias tribuat. Quartū ē ꝙ i iu/
dicijs p illꝭ agat ⁊ ꝯſentiat. Quintū eſt vt
ipoꝝ tutelā gerat. Sextū vt onera nurus
ſubeat. Septimū vt ſibi debitū ſubſidium
bonoꝝ reliquat. Octauū vt q̄ñ teſtat̄ eos
inſtituat vꝉ exheredet: al's nō valeret. No
nū vt ex fructibꝰ aduenticioꝝ ſūptus liti/
gioꝝ faciat. Decimū ꝙ illos ſub caſuali vꝉ
mixta cōditione non inſtituat. Undecimū
vt ipoꝝ bona admiſtret ⁊ regat. Duodeci
mū vt in adeūda ex eoꝝ actibꝰ vel ꝯtracti/
bus actiōe: ꝙ iuſſu teneat vꝉ ꝙ ratū habe/
at. Tredecimū ꝙ i adeūda hereditate p fi/
liū iuſſū p̄ſtet vꝉ pmittat. Decimūq̄rtu3 ꝙ
plerūq3 patna pietas ꝯſiliū capiat p libe/
ris ſuis. Quibꝰ p̄miſſis iā pncipale ſcđ3 ē
pſequēdū ſc3 quō filij obligāt̄ ad parētū
ſuſtētatiōe3: qꝛ p̄ceptū iſtud nō ſolū intelli
git̄ đ reuerētia pentibꝰ exhibēda: ſ3 etiā đ
neceſſitatibꝰ ⁊ alimētꝭ corpalibꝰ miſtrā diſ:
dūmō patēter indigeāt. Primo igit̄ q̄ri
pōt q̄d i alimētoꝝ appellatiōe ꝯtineatur.
Ad h̄ dicēdū ꝙ i alimētoꝝ appellatiōe cō/
tinēt̄ oīa ad vitā neceſſaria: puta cibaria:
veſtes: habitatio ⁊ ſiꝉia: qꝛ ſine talibꝰ corpꝰ
ali nō pōt: h̄ pt3. x. q. ij. c. ep̄s: i glo. ⁊ plenꝭ
us i ſpe. q̄ fi. ſint legi. §. j. i p̄n. ꝯtinet̄ etiā i
ea ad medicinā egroto neceſſaria: vt i ſpe.
q̄ fi. ſint legi. §. j. i p̄n. x̄. ſ3 nūq̄d is. Et oīa
alia q̄ hoī natura demōſtrat eē neceſſaria:
verūtn̄ alimēta q̄ p̄ſtari debēt ſiue de iure
ſiue đ hoīs diſpoſitiōe p̄ſtanda ſūt: ſm fa/
cultates eiꝰ q̄ eadē habet p̄ſtare: vt pt3 ex̄
de eo q̄ dux. in matri. quā pol. p adul. c. cū
haberet: in tex. ⁊ glo. Scđo queri pōt: vtꝝ
ergo tenet̄ pater preſtare filijs ſpurijs vel

alijs illegitimis alimēta pſtim cuz ex̄ q̄ fi.
ſint legit.c. venerabilem: dicit tex. in fine
ꝙ ſeculares leges nō ſolū repellūt tales a
ſucceſſiōe pat̄na: ſ; etiā negāt eis alimēta:
⁊ allegat ibi glo. leges. Ad h̄ dicēdū ꝙ lex
canonica tāq̄ benigna ↄſiderauit tales il/
legitimos nō eſſe in culpa: vt ptz. lvj. di. c.
naſci. ⁊ ſm glo. in h̄ ↄcordat iuri naturali
ſm ꝙ dicim⁹: ꝙ liberoꝝ ꝓcreatio ⁊ educa
tio ab inſtinctu nature procedit: vt. j. di. c.
ius naturale: ⁊ ideo debēt ali. In h̄ ḡ caſu
rigori iuris ciuilis eq̄tas canonica pferen
da ē: vt dic̄ glo. in. c. cū haberet: ex̄ de eo q̄
du x. i ma. quā pol. p adul. Et q̄rit ibi glo.
nūq̄d de iure canonico tales illegitimi ſuc
cedēt in bonis: ⁊ r̄ndet ꝙ nō: q: lz h̄ decre
talis mādat eis alimēta pſtari: non t̄n eos
legitimat aut vocat ad ſucceſſionē patris:
vt de clādeſ. deſpō. c. vl. Proinde queri
pōt. Cū filij ſpurij de benignitate canoni/
ca p parētes ali debeāt: apud quē illud cō
pleri debeat. Ad h̄ r̄ndet glo. in dicto. c. cū
h̄ret: ꝙ fili⁹ minor triennio debet ali apud
matrē: maior v̄o triēnio debet ali apō pa/
trē: ⁊ allegat. C. de pa. po. §. nec filiuz: hoc
etiā ptz ex̄ de ↄuer. infide. c. vl. i tex. ⁊ glo.
ꝙ t̄n apud matrē fili⁹ minor triēnio ali de/
bet: itelligit Alan⁹ q̄n mater habet euz la/
ctare: ſi t̄n h̄ nō deceret: puta q: nobilis ē:
vel forte poſt diuortiū ē pfeſſa vl̄ monaſte
riū ingreſſa: tūc apud patrē debet ali. i. ex
pēſis patr: de iure eni eſt ꝙ mater lactare
debet filiū ꝓprijs vberib⁹: vt patz. v. di. c.
ad ei⁹: ſi t̄n eēt ↄſuetudo ꝙ alteri traderet
ad lactādū ⁊ p ↄn̄s ſcādalū eēt ſi mater eū
lactaret: vel ſi ſubeſſet alia legitima cauſa
ꝓpt̄ quā mater eū lactare nō poſſet: putat
Gaſpar d̄ chald. eū lactādū expēſis pr̄is.

B Quarto p̄terea q̄ri pōt an aliq̄ caſu pr̄ re
cuſare pōt ne filiū alat. Ad h̄ r̄ndet glo. in
dicto. c. cuz h̄ret: ꝙ ſic ex cauſa iuſta: puta
ſi fili⁹ patrē accuſauit ⁊ allegat i argumen
tū. l. ſi q̄s a liberis. §. ſi q̄s ex his. ff. de lib.
agno. qd̄ verū ē ſiue fuerit accuſatio facta
d̄ crimie capitali: ſiue etiā ex delatione pr̄
graue diſpēdiū paſſus ſit. Scd̄o ſi minor ē
triēnio fili⁹: ⁊ ſupeſt m̄r: quē caſū intellige
ꝓut iā dictū ē iā d̄ lactāte. Tertio ſi pater
ē inops ⁊ mater abundat. Quarto ſi ē ſpu
ri⁹ ⁊ h̄ de iure ciuili: ſec⁹ de iure canonico
vt dictū ē ⁊ hi q̄ttuor caſus colligūt ibidē
ex glo. Hoſti. aūt ex̄ d̄ ↄuer. infide. c. ij. ad/
dit duos caſus. Prim⁹ q̄n cōmittit ingra/
titudinē ↄ patrē. C. de alen. libe. ſi patrē:
⁊ cauſe ingratitudinis notā t̄ i. c. q̄ntaual
lis: de iureiur. in glo. ⁊ videbit̄ infra cum
aget̄ de exheredatiōe: vn̄ caſus ille multū
generalis ē ⁊ plēs cōplectit̄: q: ex q̄b⁹ cau
ſis pater filiū ⁊ fili⁹ patrē exheredare p̄nt:
ex eiſdē etiā alimēta denegare p̄nt: vt no.
Bar. i tractatu de alimēt: in. l. ſi q̄s a libe
ris. §. ſi q̄s ex his. ff. de libe. agno. Scd̄s ē
ſi fili⁹ habet artē vl̄ ſcit artē vn̄ viuat. ff. d̄
lib. agno. l. ſi q̄s a liber. Deniq̄ ſm Bar.
i tractatu de alimēt: ſocer tenet̄ alere nu/
rū inopē: ⁊ allegat. ff. d̄ li. ag. l. ſi q̄s a libe/
ris. §. nō t̄m: ſil̄r frēm frater alere tene/
tur: vt. l. mutus. §. manente. ff. de iur̄. dot̄.
Sil̄r mō heres extne⁹ filij tenet̄ alij patrez
vt ibi notat̄: p. l. ſi q̄s a liberis. §. parens:
ff. de libe. agno. Sic etiā monaſteriū alere
tenet̄ patrē monachi cū ſit ſuus heres cu/
iuſdā ſemimortui: vt i aut̄. ſi q̄ mulier. C.
de ſacroſanct eccleſijs. Tutor v̄o pupillo
denegās alimēta nō ſolū incidit iuſtā cau
ſam remouēdi: ſed etiā puniēdi: vt. l. fi. ff.
vbi pu. edu. de. et lege tutor: q̄ alimēta. ff.
de ſuſ. tu. ⁊ vaſallus vt dicit ibidē Bar. te
netur alere d̄n̄m egenum: al̄s feudū poſſit
ei licite auferri ꝓpter denegationē alimē/
toꝝ: vt extra coll. de iuramento fideli. c. j.
Deniq̄ ſacerdos tenet̄ vxori ⁊ filijs de ec
cleſie ſue bonis alimenta pſtare ſi non ha/
bent aliunde: vt ptz. xxxj. di. c. oīno. i glo.
ibi tamē loquit̄ de vxore ⁊ filijs nō aūt de
cōcubina: vide tex. ⁊ glo. Maritus multo
magis vxorem alere tenet̄ q̄n dotē habet:
q: dos ſeruire debet onerib⁹ matrimonij:
ꝙ ſi dotē nō habet nihilomin⁹ eam nutri/
re tenet̄: ſi vero opat̄: ⁊ idem etiā in here/
de viri matrimonio ſoluto: vt nota. in. l. ſi
pregra. ff. de op. li. Si v̄o non opatur viro
tunc non obligat̄ ad eam alendā: niſi furo
re detentā: vel niſi maritus eā expulerit ſi
ne cauſa rōnabili: q: tūc p eam nō ſtat quo
min⁹ opetur: ꝙ ſi pater ⁊ filius egeant di/
cit glo. in dicto. c. cū haberet: ꝙ mater ale/
re tenetur virum ⁊ filiū ſi facultas ſubeſt:
vt l. l. ſi q̄s a liber. §. vtꝝ: ⁊. l. penul. ff. de
li. agno. q̄ leges dicūt ꝙ mater ⁊ auus ma
tern⁹ aleret filiū ſi pat̄ nō ſupeſt aut egens
eſt. Dicit eni Bar. in primo tractatu: ꝙ tu
tor tenet̄ alere matrē vl̄ ſororē pupilli eḡ
tē: vt in. l. j. poſt p̄n. ff. de tu. ⁊ ra. diſ. Sil̄r
ſi tutor paup eſt nec habet vn̄ ſe alat: pōt
alere ſeip̄m de bonis pupilli: ſi diues eſt ⁊
abundat: vt in. l. j. §. ſi pupillus. ff. de tute/
lis ⁊ ra. diſ. Quinto autē queri pōt po/

natur caſus: pater carnalis ē infidelis vel
impius: ⁊ alter extrane⁹ eſt fidelis ⁊ iuſt⁹
⁊ eq̄liter egent: nec filius dare ſufficit vtri
ꝙ: cui potius ſubueniet: p̄ſertim cū dicit̄
Eccl̄i. xij. Da bono ⁊ ne receptis peccatorē:
benefac humili ⁊ ne dederis impio. Ad h̄
dicendū ꝙ in iſta queſtione doctores ↄtria
ſentiunt. Quidā eni dicunt ꝙ in hoc caſu
p̄ponēdus eſt extraneus ꝓpter auctēs in/
ductas: ⁊ ad h̄ facere videtur. lxxxvj. di. c.
nō ſatis: in tex. ⁊ glo. dicit eni Hiero. ꝙ in
paupibus nō tam paupta ꝙ religio ē at/
tendenda: vt ptz. xvj. q. j. c. q̄m q̄cq̄d. Idē
Ambro. ſup illud: ordinauit i me cha. dic̄
eni ꝙ p̄mo diligendus eſt de⁹: ſcd̄o paren
tes: tertio filij: poſtea domeſtici: q̄ ſi boni
ſunt malis filijs p̄ponēdi ſūt. Nimirū cuz
p̄hus dicat. viij. ethi. ꝙ amicicia pfecta eſt
q̄ eſt ꝓpt̄ virtutē: ⁊ q: multi doctores in cō
trariū ſentiūt: ideo dicit Petr⁹ cōmeſtor:
hāc q̄ſtionē eſſe nebulā ⁊ tenebroſā aquā
in nubibus aeris. Diſtinguēda eſt igit̄ h̄
queſtio: nam ſi loq̄mur de affectu dilectio
nis: tūc plus tenemur bonis exneis ꝙ ma
lis ꝓximis: ⁊ ſic auctas Ambro. itelligen
da eſt: q: magis debemus diligere bonos
exneos ꝙ malos ꝓpinquos. Si vero loq̄/
mur de corpali ſubuentiōe in neceſſarioꝝ
exhibitiōe: tūc ſi extrane⁹ bonus ⁊ fidelis
magis indiget vtiq̄ p̄ponēdus ē patri mi
nus indigēti: vt patz. lxxxvj. di. c. paſce fa
me morientē: ſi nō paniſti occidiſti: ꝙ ſi eq̄
liter indigēt: tūc dicit glo. iij. di. c. j. dicas
ꝙ patrē q̄liſcunq̄ ſit: debem⁹ extraneo p̄/
ponere: etiā ſācto i his que ſpectāt ad op⁹
miſcdie: ſcz i neceſſarijs ꝓuidēdis: cui⁹ ra/
tio eſt ſm Hein. boyc: q: cum exhibitio nu
trimēti ſit de iure naturali primeuo: cōmu
ni oībus aīalib⁹: ſm ꝙ non ē q̄rendū q̄s fi
delis ſit q̄s infidelis: q: nec hec aīalia diſ/
cernere ſcirent. Ergo q̄ iure patrem cogno
ſco: eodē ſcz ſubueniēduz indico: ⁊ ip̄m in
p̄miſſo caſu cūctis p̄fero. Preterea: ſi pa/
ter mal⁹ ē alia rōne videt̄ ſibi magis ſub/
ueniēdū: q: ſi moriat̄ aīe piculū iminet: ſi
viuat ſperādū ē de miſcdia dei q̄ non vult
mortē peccatoris: ⁊ q̄ non venit vocare iu/
ſtos ſ; peccatores. Hec etiā fuit opinio Ho
ſti. ⁊ Gof. ⁊ Ray. Tho. aūt ſcd̄a. 2ᵉ. q. xxxj
ponit adhuc aliā rōnez dicēs: ꝙ nulli⁹ be
nefactoris beneficiū ē tantū ſicut pr̄is vel
parentū. Et ideo parētes i recōpēſādis be
neficijs: ſūt oīb⁹ alijs p̄ferendi: niſi neceſſi
tas ex alia pte p̄pōderaret: vel aliq̄ alia cō
dicio: puta cōmunis vtilitas eccl̄ie vl̄ rei/
publice: cū eni bonū cōmune multoꝝ diui
nus ē ꝙ bonū vni⁹: dignū ē ⁊ v̄tuoſum ꝙ
q̄s p bono cōmuni reipublice ſpūalis vel
tpalis etiā ꝓpriā vitā exponat piculo. Sz
in ceter parentes oībus ſūt p̄ferēdi: ceteris
parib⁹. Et lz ↄdictū ē ꝙ parentes debēt the/
ſaurizare filijs: ⁊ nō ecōuerſo: t̄n i extreme
neceſſitat articulo: magis liceret deſerere
filios ꝙ parentes: q̄s nullo mō deſerere li
cet ꝓpter beneficioꝝ ſuſceptoꝝ obligatio
nē: vt ptz p p̄hm in. viij. ethi. hec Tho. cō/
cordat Pet. ſup. iij. di. xxix. Sexto cōſe/ C
quēter queri poteſt de patre q̄ lapſus ē in
hereſim: vtrum filius debet illū accuſare
⁊ prodere vel occultare ⁊ alere. Ad hoc re
ſpondet Aſten. ⁊ Alex. an. ꝙ pater heretti
cus aut ſibiip̄i t̄m officit: vtpote q̄n eſt oc/
culte: nec alicui p illā inficere q̄rit: ⁊ tunc
debet occultari ⁊ ali: aut etiā alios ſua pra
ua doctrina corrūpit ⁊ tūc tenet̄ fili⁹ accu/
ſare patrē: cui⁹ ratio ē: q: tenet̄ honorē pa
tris celeſtis p̄ferre honori patr carnalis:
vn̄ pater carnalis q̄ dehonorat patrē cele/
ſtem nō eſt ſuſtētādus. Sed filius in eo ca
ſu ↄſideret illō euāgelicū. Qui diligit pa
trē aut matrē plus ꝙ me nō eſt me dign⁹:
vn̄ Deut̄. xxxiij. d̄r ꝙ i laude leui. Qui di/
xit patri ſuo ⁊ matri ſue neſcio vos: ⁊ fra/
trib⁹ ſuis ignoro illos ⁊ neſcierūt filios ſu
os: hi cuſtodierūt eloquiū tuum ⁊ pactuz
tuū ſeruauerūt: ⁊ hoc ↄtigit quando iuſſu
Moyſi iterfecerūt idolatras chorizātes ⁊
zelati ſunt zelū d̄ni: vt ptz in Exodo. Se
ptimo inſup q̄ri pōt cū ſm legē canonicaz
filius ſpuri⁹ ali debeat a parentib⁹: vtꝝ ḡ
pater aliq̄d poſſit legare filio ſpurio p ali/
mēt. Ad h̄ Barto. ff. de his q̄ vt indigni.
l. fi. r̄ndet ꝙ ſic: p l̄raz: ex̄ de eo qui du x. in
ma. quā pol. p adul. c. cū haberet: vbi pa/
pa p̄cipit ꝙ talib⁹ a parētib⁹ debet fieri ꝓ
uiſio neceſſitatū: ſm ꝙ parētib⁹ ſuppetūt
facultates: dūmodo t̄n nō leget eis imode
rate. Poterit etiā ſic legare ꝓ alimētis in
vita filij: ꝙ poſt eius obitū legatū cedat fi
lijs filij. Idē tenet Baldeuom⁹. C. d̄ ſacro
ſanc. eccle. l. j. Et idē dicit Bar. in dicta. l.
fi. de dote: q: pater pōt legare filie ſpurie
ꝓ dote eadē rōne: qd̄ nota ſingulariter: q:
ſepe accidit: ⁊ licz leges ↄdicāt q̄ tales nō
ſolū repellūt a ſucceſſione paterna: ſ; etiaz
negāt ip̄is alimēta: vt ptz ex̄ q̄ fi. ſint le. c.
p venerabilē: in fi. qd̄ inductuz ē de rigore
iuris ciuilis i de teſtatiōe crimis: vt dicit

glo.in dicto.c.cũ hrẽt:tñ valebũt legata ꝓ
miſſa etiã ĩ terris q̃ nõ ſunt ecclie:qꝛ vt dič
ibidẽ glo.ad fi. hoc ius ꝑfert ciuili:quia
innitit iuri naturali:eo ꝙ educatio filioꝝ
ẽ de iure naturali. Oꝛ ſi querit: vtruz ꝗ
mulier poſſet filios ꝺ adulterio ſuſceptos
ſibi ſucceſſores heredes ĩſtituere. Ad hoc
dicendũ ꝙ ſic:qꝛ q̃libet põt ſibi heredẽ in/
ſtituere cũ q̃ nõ ꝓhibet:ſeruata ſemꝑ legi
tima ꝑte liberis ſuis.De q̃ legitima vide/
bit in ſermone ſcđo ſequẽti. Verũtñ vir le
gitimos habẽs filios:ſi viuente vxore du
cat aliã ſcientẽ illud impedimentũ:ꝛ ex ea
filiũ vel filios habeat:ſm Guil.tales filij
adulterini nõ pñt patri ſuccedere in here/
ditate:ſed tenent reſtituere totã heredita
tem filijs prioris matrimonij: cũ oĩb⁹ fru/
ctibus mala fide ꝯſũpt(:quãtũcũqꝫ opor/
teat eos egere vel mẽdicare:niſi bona fide
cõpleta ſit legitima ꝑſcriptio:maxĩe ſi etiã
poſt cõpletam ꝑſcriptionẽ retinẽt bonã fi/
dem:tũc enĩ nõ tenent:ꝛ ſic tales filij tãq̃
in peſſima cõditione geniti ab oĩ heredi
tate excludunt:poſſet tñ eis aliquid in te
ſtamento legari:ĩmo debet eis fieri alimẽ
toꝝ ꝓuiſio:vt in dicto.c.cuz haberet:vbi
ponit idem caſus:nam licz parentũ mali/
cia non noceat filijs quo ad deũ tamen ad
puniendũ crimẽ parentũ filijs nocet quo
ad penam tẽporalẽ.Exemplũ primi:dicit
enĩ di.lvj.c.nunq̃ de vitijs erubeſcam⁹ pa
rentũ: ſed vnũ illud queram⁹ et ſemꝑ am/
plectemur ſcz virtutem ꝛ hmõi: etiã ſi ali/
enigenã habet matrẽ:etiaz ſi fornicatione
pollutam ꝛ quolibet hmõi de decore ſordi
datam:nihil tñ de eius aut vilitate fuſca/
bitur aut crimine polluet.glo. ibidez hoc
vult dicere:ꝙ ille q̃ natus eſt ꝺ parentib⁹
ꝓſus alienis a virtutibus: dum tñ ipẽ ſit
bonus melior eſt q̃ ille q̃ nat⁹ eſt de bonis
parẽtib⁹ cũ ipẽ ſit malus: ꝛ ibidẽ.c.naſci.
vbi ponit ꝯuenientẽ ſimilitudinẽ:vide ſi
placet. Exemplũ ſecũdi ponit.vj.q.j.c.ſi
q̃s.vbi narrat lex impatoꝝ Honorij ꝛ Ar
chadij:q̃ talis ẽ:ꝙ ſi q̃s inierit ꝯſpiratio/
nem aut ſuſcepit vel dederit ꝯſpirationis
ſacrm̃: de nece viroꝝ illuſtriũ q̃ ſunt ĩ con
ſiſtorio imꝑatoꝝ: vel etiã ſenatoꝝ virorũ:
vel etiã imꝑatorib⁹ militantiũ:hic inquã
ac ſi actu ꝑfecerit maieſtatis re⁹ gladio fe/
riet:bonis eius fiſco imꝑatoris addit:fi/
lijs aũt ei⁹ vitã imꝑatoria lenitate ꝯcedũt:
ꝗ a ſucceſſione oĩm ꝓximoꝝ habẽt alieni:
nec aliq̃ teſtamẽta recipiẽt:ꝗ ꝑpetuo egen
tes paupes ꝛ infames erũt:vt ſit eis mors
in ſolaciũ ꝛ vita ĩ ſuppliciũ niſi reuelaſſent
illã ꝯſpirationẽ:hec ibi. Ad laudẽ dei.

Quomodo filij ſpurij ꝛ ſimiles ſuccedunt parentib⁹ in teſtamen/to vł ab iteſtato:ꝛ quomodo nõ: Sermo VI

Honora patrem et
ma.ꝛc̃. Occaſiõe eoꝝ q̃ tacta ſũt
de ſucceſſione filioꝝ illegitimoꝝ
in teſtamẽto pentũ vel ab ĩteſtato. Que A
ri põt:vtꝝ oẽs filij illegitimi: cũ legitimis
matri ſaltem nõ illuſtri ſuccedere pñt:ꝛ ꝙ
ſic videt p.ff.vñ cognati ĩ le.hac ꝑte:ꝛ ĩ.l.
ſi ſpurius:ꝛ in.l.modeſtin⁹:ꝛ.ff.de inoffi.
teſta.in.l.ſi ſuſpecta.§.de inofficioſo:nam
oĩs fili⁹ illegitimus ẽ: niſi ex iuſt⁹ nuptijs
ſuſceptus ſit:videt ꝗ ꝙ oẽs illegitimi q̃q̃
a paterna ſucceſſione repellant: vt ĩ aut.
quib⁹ mo.na.effi.legit.§.vlt.coll.vj.ꝛ l.c.
p venerabilẽ:in fi.ex:qui fi.ſint leg.vbi di
cit:tales ſcz mãſeres et ſpurios ſm leges
eſſe ꝑuandos ſucceſſiõe paterna: nõ tñ di/
cit materna vt patz p iura ꝑallegata: q̃ ne
dũ filiũ naturalẽ tm̃ ex ꝯcubina ꝓcreatuz
ad matris ſucceſſionẽ admittũt: ꝗ etiã ſpu
riũ: vt in ꝑdictis iuribus clare ptz: ꝛ huic
opiniõi ſat⁹ aſſentire videt Hoſti. ĩ ſũma
in ti.qui fi.ſint le.in.§.an vtrũqꝫ gen⁹ ſuc/
cedat.in fi. Ad deciſionem aũt q̃ſtionis
hui⁹:videndũ ẽ de differentia filioꝝ illegi
timoꝝ. Primo nãqꝫ filij q̃dem ſũt illegiti/
mi:q̃ dicunt naturales tm̃.ſ.qui nati ſunt
de legitima ꝯcubina: q̃ in domo tenet q̃ſi
loco vxoris vnica:vt ptz ex de renũciatio/
ne.c. niſi cũ pridẽ.§.ꝑſone:ĩ glo. Pro q̃ B
ſciendũ ꝙ leges ꝑmiſerũt vt q̃s vnã cõcu/
binã habere poſſet nec ei penam impoñt
ex tali coitu:dũmodo tñ talem teneat q̃ de
iure poſſet eſſe cõcubina:in qua q̃dez mul
ta ꝯcurrere debent ſm Petꝝ ꝺ vnzola ſu/
per tractatu notulaꝝ. Primo ꝙ nõ ſit vir
go:quia ſtuprũ in virgine cõmittit:vt.ff.
ad.l.iuliã.de adul.ꝛ ſtu.l.iter.§.libertas:
quod punitur p.l. vt inſtit.de public.iuð.
.§.item lex.in fi.§. Poteſt tamen aſſumere
virginẽ in ꝯcubinam abſqꝫ legis punitio/
ne:ſi prius ꝓteſtetur ꝙ eam in cõcubinam
habere velit: maxime ſi eſt de vili genere:
ꝙ ſi non ꝓteſtaretur:tunc haberet illã ac/
cipere ĩ vxorem ꝛ ſi recuſaret de ſtupro pu

niret:vt.ff.de ꝯcubinis.l.iij.ꝛ ſm hoc na
turalis dicit natus de cõcubina q̃ ĩ domo
tenetur quaſi loco vxoris vnica vt dicit ĩ
glo.ex de renũ.c.niſi cũ pridẽ.in.§.ꝑſone.
Scđo nõ debet eſſe vidua honeſte viuens
qꝛ ſtuprũ etiã ĩ tales cõmittit:vt.l.ꝑalleg.
ſi libertas.ꝛ.§.item lex:niſi ſpãliter ꝓteſte
tur ꝙ talẽ viduã in ꝯcubinã habere velit:
inhoneſtã tñ ſine ꝓteſtatiõe poſſet in ꝯcu/
binam accipe:vt.ff.de cõcub.l.j.§. ꝛ puto.
.§.qui autẽ. Tertio nõ debet eẽ affinis nec
ſanctimonialis:vt.ff. de cõcub.l.j.§.ſi q̃:ꝛ
l.penul. Quarto ad ꝗ vt poſſit habere cõ/
cubinã:non debet habere vxorem nec ipã
virũ:vt.ff.de cõcub.l.j. Quinto ſicut non
põt habere duas vxores:ita nec duas ꝯcu
binas. Sexto retinere debet ĩdubitato af/
fectu ꝛ in domo:vt in aut.q̃b⁹ mo.na.effi.
ſui iur. Septimo ꝯcubina talis eſſe debet
que põt eẽ vxor:vt in aut.vt li.ma.ꝛ aute.
.§.ad hoc. Qui ergo talẽ mulierẽ ſibi aſſu
mit in ꝯcubinam:ex penam legis ẽ:lꝫ non
ſit extra penã canonis:eo ꝙ canon omnẽ
fornicationẽ dãnat: vt plene notat p Jo.
an.in cle.ꝺ heret.ad noſtrũ: circa mediũ:
xx.vij. ſicut nec iure diuino ꝑmittit. Fili⁹
igit qui de tali muliere naſcitur naturalis
tm̃ eſt:ꝛ talis filius ab inteſtato ſuccedere
non põt in bonis paternis: ſi pater alios
filios legitimos vel nepotes.i. filioꝝ fili/
os habet. Nec pater teſtamentũ faciẽs te/
netur talem naturalẽ inſtituere: nec aliq̃d
relinquere ſm leges:niſi velit: põt tamen
illi prouidere ſi voluerit eo modo qui po/
netur in ſermone ſequenti in ſcđa q̃ſtione.
Verũtamen in bonis maternis filius na/
turalis tñ ſuccedit cuz legitimis filijs ab
inteſtato: vt.C.ad ſenatuſcon.or.ſi qua:ꝛ
extra de renun.c.niſi cum pridẽ.§.ꝑſone.ĩ
glo. Jus vero canonicũ quod mitius agit
tales naturales admittit ad inſtitutionez
ipius hereditatis:ſaltem in aliqua parte
ſalua dũtaxat filijs legitimis portiõe legi/
tima:qui ſine cauſa exheredari nõ poſſũt:
de qua portione videbit in ſermone ſequẽ
ti:cui etiam portioni nullum grauamẽ im
poni poteſt in legando:vt.C. de inoffi.te/
ſta.l.oĩi mõ: ꝛ duabus legib⁹ ſequẽtib⁹:
cetera tamen legare poteſt in teſtamentuz
ad pias cauſas vel etiam alienis. Et ſi q̃s
teſtatorem ꝓhibere voluerit ab heredita/
te: ſm leges erit repellẽdus: vt.C.ſi quis
autẽ aliquem teſtari prohibuerit.l.j.gene
raliter tamẽ omnes filij dicuntur natura/
les tñ: qui de ſoluto ꝛ ſoluta ꝓcreantur:
inter quos tẽpore cõceptus poterat eẽ ve/
rum matrimoniũ nulla lege ꝓhibitum: et
tales ſimiliter a ſucceſſione materna non
repellunt: nec p leges nec etiam p canoni
cas ſanxiones. Unde dicit Jo.fa.inſti.ad
ſenatuſcon.orphi.in.§.nouiſſime:ꝙ nec ꝓ
pter iura canonica que reprobãt concubi/
natum repellantur naturales a ſucceſſiõe
materna:dũmodo non fuerint nati ex dã/
nato coitu. Secundo q̃dem filij dicuntur
manſeres ſcilꝫ illi ꝓprie qui de ſcorto nati
ſunt. Tertio q̃dem filij dicũtur ſpurij q̃ C
nati ſunt de ꝓfeſſo vel ꝓfeſſa: vel etiam de
his q̃bus nubere non licet. Quarto qui/
dem filij dicũtur nothi: ſcz qui de adulte/
rio nati ſunt: ſicut enĩ notha dicit febris
que affligit ſicut quartana:ꝛ tamẽ non eſt
vera quartana:ſic nothus qui vere videt
filius ꝛ tamen non eſt:hec patent extra de
renun.c.niſi cum pridez:in.§.ꝑſone:ĩ glo.
generaliter tamẽ omnes ex coitu damna/
to ꝓcreati ſpurij pleruqꝫ vocantur:ꝛ om/
nes tales ſm rigorem iuris ciuilis ab oĩ
ꝓſus beneficio excluduntur:vt.C.de na
tu.liberis:et ma. eorum: aut. licet patri.
vnde tales nec dicũtur legitimi: qꝛ nec de
legitimo coitu ſunt: ſed de inceſtuoſo ne/
phario vel damnato: nec etiam dicuntur
naturales de fictione iuris:quia iura fin/
gunt naturam non eſſe cooperatam: vt in
aut.quib⁹ mo.natu.effi.ſui iur.§. fi.vnde
ſm leges tales filij non ſoluz repelluntur
a ſucceſſione paterna: ſed etiam negantur
eis a patre alimẽta: vt ĩ dicta aut.licet pa/
tri:ꝛ.C.de ĩceſt.nupt.aut.ex cõplexu:q̃ð
inductum eſt de rigore iuris ciuilis in de/
teſtationem criminis: vt dicit glo.c. cum
haberet:extra de eo qui dux. in ma.quam
pol.per adult. Jus tamen canonicũ rigo/
rem illum mitigat in eodẽ.c.cum haberet:
dicẽs: Sollicitudinis tamẽ tue intererit:
vt vtrqꝫ liberis ſuis ſm ꝙ eis ſuppetunt
facultates neceſſaria ſubminiſtret: ſuper
quo dicit glo. Hoc enim quod dicit hic in
telligitur de benignitate canonica: que vi
gorem ſumit a iure naturali: nam educa/
tio liberorum eſt de iure naturali: vt patet
j.di.ius naturale: vnde ius iſtud ꝑfert ci/
uili:hec glo. De hoc etiam patz.ff. de lib.
ag.ſi quis a liberis.j.Rñ.ꝛ.§.ſi q̃s: et.C.
de alen.li.ſi cõpetenti:ꝛ.l.vl. Dicẽdũ igit
ꝙ ſolum illi illegitimi: ſiue ſint ſpurij ſiue
alij:nõ tamẽ nati ex coitu dãnabili: q̃uis

non patri tñ matri ſuccedũt cũ alijs legiti/
mis niſi mater eēt illuſtris:ſicut tenēt glo/
ſe ordinarie iuris ciuilis.C. ad ſenatuſcõ.
orphã.in le.ſi q̄ illuſtris.Et cõiter doctores
in eadē lege tenēt cũ gloſis.Sic etiã tenet
glo.inſti.ad ſenatuſcõ.orphi.in.§.nouiſſi/
me:ꝛ etiã in dicta.l. ſi ſuſpecta.§.j.ꝛ .ff.de
inoffi.teſta.q̄s gloſas cõiter oēs doctores
ſequũt.Odoff.Albri. de roſat.Cy. Bar.
ꝛ Bal.in dicta.l.ſi q̄ illuſtris.Spec.etiam
ita tenet ĩ titulo de ſucceſſiõe ab inteſt.cir/
ca mediũ.v. ſ nũquid ſpurij :nam qñcũq₃
coit⁹ ex quo nat⁹ ē ſpuri⁹ põt de inceſtu vl'
adulterio accuſari:ſcʒ ipã mater:tũc talis
fili⁹ ei nõ ſuccedit:qd̄ etiã ſatis ſentire vi/
det ibidē Jo.an.ĩ addic.ſic etiã tenet Jo.
fa.in dicto.§.nouiſſime: adijciēs ꝙ nec p/
pter iura canonica q̄ reprobãt ꝯcubinatũ
repellunt naturales dũmodo non fuerint
nati ex dãnato coitu:vñ generaliter tenē/
dũ ē ſm Pe.de vnzola:ſup tractatu notu
laꝝ :ꝙ ſicut filij ex dãnato coitu de rigore
iuris ciuilis nõ ſuccedũt patri : neq₃ ex te/
ſtamēto:neq₃ ab īteſtato:qꝛ nec pater põt
eis ex teſtamēto aliq̄d relinquere:nec iure
inſtitutiõis nec etiã iure legati: vt in auc.
q̄b⁹ mo.na.effi.ſui iur.§.fi. ſic etiaʒ matri
nõ ſuccedũt;nec ex teſtamento nec ab inte
ſtato:ſi nati ſunt de tali coitu q̄ poſſit accu
ſari de adulterio : ſecus tñ eſſet ſi de coitu
nõ dãnato naſceret : vt in filio in meretri/
cio nato ſeu vulgo ꝯcepto:qꝛ tũc ſuccedũt
matri cũ legitimis filijs: niſi mater eſſet il
luſtris:ꝛ a matre ꝛ aſcēdētib⁹ p matrē de/
bent inſtitui vel exheredari:cũ cauſa legi/
gib⁹ approbata: vt inſti.ad ſenatuſcon.or/
phi.§.nouiſſime:ꝛ in dicta.l. ſi ſuſpecta.§.
j. Ut aũt pleni⁹ ĩnoteſcat deteſtatio crimi/
nis hui⁹ in iure ciuili ſciendũ :ꝙ ſm leges
tali ſpurio nihil reliqui põt niſi alimenta:
etiam ſi relinquat p aĩa niſi pater reliq̄rit
tali filio ſub hac ꝯditione.ſ.ſi monaſteriũ
ingrediat tũc eñ tenet relictũ qd̄ ē ſingu/
lare dictum: vt.C.de ſacroſan.ec.l.j. Nec
etiã ſpurius eligi põt ĩter paupes p execu/
torē a patre datũ nec etiã p epm : niſi q̄ ad
alimēta:ꝛ ſi vltra ſibi ꝯfert :põt eps reuo/
care. Nec etiã p̄ſcribere põt longo tpe :qd̄
recipit ab epo vl' teſtatore lege phibente :
qꝛ titulus ē a iure reprobat⁹: ppter fidem
tñ bonã ex auc̃te ſupioris p̄ſumptã: hñ p̄/
ſcriberet ſpacio.xxx.annoꝝ: vt.C.de epi.
ꝛ cle.l.id qd̄ paupib⁹: vbi q̄ritur :an etiaʒ
executor:ꝙ ſi ſpurius ex opinione cõi legi
timus reputet : heres tñ inſtitui nõ poteſt
adeo ꝙ nec vſucape põt ppter legis inter/
dictũ: vt.C.d̄ ſentēcijs ꝛ īterlo. om̃i.iudi.
l.ij.v.pone. Ratio vero cur ſpuri⁹ inſtitui
nõ põt nec etiã illi p viã cõtractus cõferri
põt eſt iſta:qm̃ act⁹ ppter turpitudinē agē
tis reprobat⁹ : nulla conſuetudine pmitti
põt:ꝛ equipatur actui de iure diuino phi
bito:ſic ꝙ p hoſem ſtatui nõ põt:ꝛ ideo ſpu
rio relictũ applicat venientib⁹ ab inteſta/
to: vt.ff. d̄ teſta.le.teſti factio. verũtñ ex q̄
teſtator ſeruatis heredibus portiõe cano/
nica:cetera ſemp legare põt in teſtamentis
ad pias cauſas vel etiã alienis: nec inueni/
tur cautũ in iure canonico delegando tali
bus ſpurijs q̄ ex dãnato coitu ſũt pcreati:
nõ video cur non poſſit etiã illis legari de
benignitate canonica :dũmodo tñ non le/
get eis ĩmoderate : ſ de hoc dictũ ē in ſer/
mone p̄cedēti. Qr ſi obijcit de cõſtitutiõe
vel ꝯſuetudine quarũdã terraꝝ:q̄ ſcʒ ille/
gitimi ſuccedãt in bonis maternis: ꝛ plu/
res illud ītelligere voluit indiſtincte de oĩ/
bus illegitimis ex quocũq₃ coitu etiã dã/
nabili q̄ poſſet accuſari: vt dictũ eſt. Ad h̄
dicendũ ꝙ tales nõ recte ſentirēt : qꝛ talis
ꝯſuetudo ſic īterp̄tari debet vt min⁹ deui/
et a iure cõi:ꝛ non ſit ei ꝯ̄ria quantũ poſſi
bile ſit: vt ex̃ de cõſue.c. cũ dilectus : vnde
ꝛ ꝯſuetudo recipit īterp̄tationē a rõne iu/
ris cõis:qñ verba ꝯſuetudinis formaliter
nõ repugnãt: vt pbat in.c.j.§.porro.in ti.
q̄lit olim feudũ alienare poterat : coll.x.
Dicta ergo cõſuetudo deponens illegiti/
mos filios ſeu naturales tñ ꝛ ſpurios ad
ſucceſſionē maternaʒ admitti :ſic intelligi
debet: vt magis iuri cõmuni ꝯueniat ꝛ ſit
illi ꝯformis. Ad hoc faciunt notata p Jo.
an.in.c.j.de conſti.li. vj.ꝛ p Bar.ff.ad.l.
fal.in.l.j.in prin. ſic ſcʒ ꝙ nati ex dãnato
coitu rõne cui⁹ mater accuſari poſſet:repel
lãtur ab eis ſucceſſione:p̄ſertim cum ſpu/
rius non ſit vulgo q̄ſitus patre ſcʒ ĩcerto:
ſed ex patre certo:qui etiam ſi ſoli eēnt nõ
extante filio legitimo: matri etiam nõ illu
ſtri:minime ſuccederent : vt clare dicit te/
xtus in.l.ſi illuſtris.C. ad ſenatuſcon. or/
phi. vbi etiam rõnem glo. Bal. approbat:
eo ſcʒ ꝙ talis amplexus ē a iure accuſabi/
lis:ſecus tamen eſſet de amplexu mulierũ
ſolutarum ꝛ vulgo pſtitutaruʒ :cum quo
cõcordant om̃es doctores :ꝛ ita deciditur
in auc.quibus mo.natu.effi.ſui iuris. Ad
laudem dei.

De cognatiõe ꝛ ſucceſſione ab inteſtato ac legitima portione: de his quoq₃ qui teſtamenta conde/re poſſunt: Sermo VII

b Onora patrē ꝛ ma
trē.ꝛc̃.Cũ tactũ ſit in ſermone
p̄cedenti de ſucceſſione heredi/
taria ꝛ teſtamētis incidi⁹ hãc materiã pro
ſequi cupiētes. Primo querimus de ſuc
A ceſſione ab inteſtato:quot .ſ. modis dicit
aliquis decedere inteſtat⁹. Ad hoc dicen/
dũ ꝙ q̄ttuor modis. Primo.ſ.ſi nullnʒ te/
ſtamentũ fecit. Secundo ſi fecit ꝛ nõ iure:
Tertio ſi iure fecit ſ poſtea ruptũ ē: vt pu/
ta nato ei filio. Quarto ſi nõ eſt ruptũ ſed
heres noluit adire hereditatē ſicut de quo
dam ſancto patre legit : vt inſti.de here. q̄
ab in.in p̄n.ꝛ de iure cõi laico morienti ab
inteſtato pri⁹ ſuccedũt deſcēdentes:ſecun/
do aſcēdētes:tertio pximiores collatera/
les. vt in auc̃.de here.ab in.in prin.his oĩ/
bus deſinētib⁹ ſuccedit vir vxori ꝛ ecõuer
ſo. vt.C. vnde vir ꝛ vxor.l.j. Ultimo vero
ſuccedit fiſc⁹: vt.C.de bonis vacan.l.j.ꝛ.ij.
Clerico vero inteſtato morienti: ſuccedũt
cognati ſm ordinē p̄notatũ:in bonis ſaltē
q̄ pſone intuitu ſibi obuenerũt. xij.q .vi.c.
vlt. vbi dicit. Quicunq₃ ex gradu eccleſia
ſtico ſine teſtamēto ꝛ ſine cognatõe diſceſ/
ſerit:hereditas eius vbi deſeruiuit euolua
tur: vbi oñdit ꝙ cognati debēt p̄cedere q̄
ſi defecerĩt ecclia ſuccedit quaſi fiſc⁹: vt pʒ
ex̃ de ſucceſſionib⁹ ab inteſtato.c.vlt. Et h̄
intellige cũ res clerici decedētis manifeſte
ſunt diſtincte a rebus ecclie:ſecus aũt ſi fu
erint ita cõfuſe: ꝙ dubitet an cleric⁹ habu
it aliq̄d pprij vel nõ:tũc eñ p̄ſumit totũ
p eccleſia ꝛ totaliter ſibi vēdicat. vt pʒ.xij
q.ij.c.quicũq₃ de ſacerdotib⁹ vel miniſtris
p ſua vtilitate atq₃ amicis glo.i. p ſuo vti
li officio ꝙ mediens vel ſucceſſione ab inte
ſtato quocũq₃ mõ aut p ſcripture ſeriē ali/
quid meruerit ab aliq̄ pcipe in reb⁹ eccle/
ſie nõ poterit numerari:ſ qd̄ exinde volue
rĩt facere eoꝝ arbitrio ſubiacebit: ꝙ ſi hoc
poſt eoꝝ mortē inordinatũ fortaſſe remãſe
rit glo. qꝛ inteſtat⁹ deceſſit eccleſia cui pre/
fuit vel miniſter extitit hoc ſibi ĩ ppetuum
vendicabit. glo.ſi nõ hʒ heredes. Et nota
ꝙ ꝯſanguinitas quo ad ſucceſſionē in he/
reditate durat vſq₃ ad.x.graduʒ. vt patet
xxxv.q.v.c.ad ſedē.ꝛ hoc numerando ſm
leges vbi quelibet pſona addit graduʒ: vt
pote duo frẽs ſũt in ſecũdo gradu: ꝛ eorũ
filij in quarto: ꝛ ſic pcedendo vſq₃ ad deci
mũ ſicut ĩ eodē.c.maĩfeſte declarat Alex.
papa.ij. Secũdo q̄ri põt: vtrũ filij natu/
rales cõputant in prima cognatiõe:ita ꝙ
aliq̄ mõ ſuccedere pñt prĩ ĩ hereditate. Ad
hoc dicēdũ ꝙ filij ſpurij.ſ.q̄ ex dãnato coi
tu ſũt ſm leges oĩ pſus bñficio excludũ/
tur: vt dictũ ē:ſ tamē intereſt epĩ facere ꝙ
vterq₃ parentũ talibus liberis neceſſaria
ſub miniſtret:ſm ꝙ ſuppetunt facultates
iuxta ſanxionē canonicã: vt pʒ ex̃ de eo q̄
dux.in vxo.quã pol.p adul. Alij vero filij
naturales ſi pater hʒ alios legitimos fili/
os vel nepotes:tunc ſuccedere nõ poſſunt
licet tñ patri dari vel relinquere filijs na/
turalibus ac eoꝝ matri vnciã vnã ꝛ nõ vl/
tra:vel ſoli ꝯcubine ſemiunciã ꝛ nõ vltra.
vt.C.de naturali libe.l.matre:ꝛ hoc ſm le
ges.ſed ius canonicũ admittit eos ad in/
ſtitutionē hereditatis ſalua ſemp legitima
portione legitimis filijs:de q̄ videbit ĩfra
Qr ſi pater nõ hʒ aliquos legitime deſcen
dētes ſ habet aſcēdētes:tũc legitima par/
te.ſ.tertia parte relicta aſcēdētib⁹ reliquũ
inter naturales diſtribuere põt. Qr ſi nec
deſcēdētes nec aſcēdētes habeat:tunc licʒ
ei inſtituere naturales inſolidũ heredes:
vt.C.de natu.li.auc̃.licet. Qr ſi nec legi/
timi ſupſunt nec legitima ꝯiunx:tũc natu/
rales ab inteſtato ſuccedũt in duabus vn
cijs:ita tñ ꝙ ſi mater ſupeſt: virilis ei por/
tio de ipĩs det. Qr ſi ſola vxor ſupeſſet:tũc
naturales tñ in nihilũ ſuccedũt :nã licet
vxor nõ ſuccederet ex q̄ ſunt alij agnati:ſi
tñ ipã ſupeſt:facit ꝙ naturales non ſucce/
dunt ſed defert hereditas alijs legitimis
ſucceſſorib⁹: vt dicta auc̃.licet patri. Ad B
huius aũt declarationē p̄mo ſciendum ꝙ
hereditas diuidit in.xij.ptes q̄ appellant
xij.vncie: vt pʒ in inſti.de heredib⁹.§.here
ditas:ꝛ habēt iſta noĩa vncia.i.vna pars
vncie:bicuns:tricuns:q̄drans:quincuns
ſemis.i.medietas hereditatis: vel ſexcũs
ſeptuns:biſſedodrãs:dexcuns: vel decũs
deunx. Et appellatiõe aſſis vel ponderis.
xij.vncie cõtinent. Secũdo v̄o ſciendum
de legitima portione: ꝙ triplex ē legitima
portio. Prima q̄ ē debita iure nature:ꝛ dr̄
debitũ bonoꝝ ſubſidiũ:ꝛ hoc debet filijs
tñ q̄ ſine cã exheredari nõ pñt:ꝛ huic por/
tioni nullũ grauamē ĩponi põt.ſ.ĩlegãdo.
o

vt.C.de inoffi.teſta.oimodo. ⁊ duab⁹ le/
gib⁹ ſeqntib⁹:⁊ hec ē talis:ꝙ ſi ſūt quattu
tuor filij vel infra:debēt hr̄e tertiā ptē he/
reditatis.Si vo ſūt qnqȝ vel vltra debent
hr̄e medietatē ei⁹ qđ eis deferebať ab inte
ſtato:vt.C.de inoffi.teſt.auť.nouit.qđ ſa
ne intelligi dȝ detractis debitis ſi q̄ eſſent.
Scđa vo portio legitīa dr̄ q̄rta falcidia:q̄
debeť iure inſtōnis:vt cū aliqs ē inſtitut⁹
heres:⁊ illa hereditas ē exhauſta p legata
tūc inſtitut⁹ pōt detrahere ſibi vſqȝ ad q̄r/
tā ptem hereditatis detrahendo.ſ.de ſin/
gulis legatis niſi ad pias cās:vt ptȝ eꝫ de
teſta.⁊ vl.vo.c.raynaldus.ad fi.vide glo.
ibidē in p̄n.⁊.C.ad.l.falcidiā.p totū.Ter
tia deniqȝ portio dr̄ trebellianica q̄ locū hȝ
qn̄ qs inſtitut⁹ heres rogať vt alij reſtitu/
at hereditatē:⁊ talis inſtitut⁹ retinere pōt
q̄rtā ptē de tota hereditate:vt inſtiť.de fi/
deicō.here.§.ij.⁊.C.ad trebel.p totū:⁊ h̄
detrahiť de vniuerſitate hereditatis:⁊ ī h̄
cōputanť legata ⁊ donationeſ.ff.ad.l.fal.
in quarta.Notanť hec.eꝫ de teſta.⁊ vl.
vo:in.d.c.raynald⁹.⁊ hec quidem de iure
ſunt:verūtn̄ circa hec diuerſaꝝ terraꝝ ē va
ria ꝯſuetudo:q̄ ſi rōnabilis ſit ⁊ preſcp̄ta
ſeruari dȝ.Pretera cum q̄libet teneať ali
quē vel aliqs aut collegiū aut hmōi ſibi ī
heredē inſtituere:qꝛ ſine heredis inſtitutōe
nō eēt teſtm̄:vt.C.e.inuenim⁹.§.ꝙ ſi n̄ fue
rit.Jđ teſtator ſi habeat aſcēdētes vel de/
ſcēdētes illoſ īſtituere dȝ heredes ſaltē ī eo
rū legitīa portiōe:vt.C.de inoff.teſt.auť.
nouiſſima.Or ſi nec aſcēdentes nec deſcē/
dētes hēat:tūc ſm leges pōt alios inſtitue
re quoſcūqȝ velit:tn̄ vt ait ſanct⁹ Tho.ī qđ
libetis.Si p̄ximi illa hereditate manifeſta
nccītate indigerēt:tunc teneť eis h eredi/
tatē dimittere:ſaltē ex debito honoris pa/
rentele:qꝛ cū p̄cipiť.Honora pa.⁊ ma.p̄ci
piť etiā honorare pentelā ī his q̄ ad pentelā
ptinēt:⁊ hoc dico niſi eēnt mali ⁊ hmōi bo
nis indigni.Or ſi p̄ximi non indigerent
nccītate manifeſta:tūc libere pōt in alios
diffundere:dicēte dn̄o.Uade vēde oīa que
habes ⁊ ſeq̄re me. Tertio q̄ri pōt quō li/
citū eē pōt extantib⁹ legitimis filijs ꝯdere
teſtm̄ alienis:vľ etiā p pijs cauſis p̄ſertiȝ
cū.xvij.q.iiij.c.fi.ꝯtineť ꝯriū:⁊ ſunt vba
Augu.in ſermōe d vita clericoꝝ:dicētis:
Quicūqȝ vult exheredato filio heredē fa/
cere eccliaȝ q̄rat alteꝝ q̄ ſuſcipiat nō augu
ſtinū:imo deo p̄picio neminē inueniet:et

ponit ibi Gratianus exēplū laudabile ſcti
Aurelij carthaginēſi ep̄i.Quidā eni cum
filios n̄ hr̄et nec ſperaret:res ſuas oēs do/
nauit ecclie retento ſibi vſufructu:nati ſūt
ei filij:reddidit ep̄s ei nec opināti oīa q̄ il/
le donanerat:in ptāte hēbat ep̄s nō redde
re h̄ iure fori nō iure poli.Ex qbus verbis
videť ꝙ ex iure diuo fuit ep̄s obligat⁹ ad
oīa reddēda p̄pter inſperatā p̄lē:⁊ iō ar/
guit ibi glo.dicēs:Nonne fili⁹ natus iure
qnqȝ reuocare pōt legitimā portionē ſuam
ſi pr̄ oīa bona ſua donauit.C.de inoffi.do
na.ſi totas:nā aliqs libero ſuo dedit bōa
ſua cū crederet ſe nō habituꝝ filios legiti/
mos:nunqđ fili⁹ poſtea nat⁹ nō ſolū ptem
h̄ etiā totū reuocabit.vt.C.de reuoca.do/
na.ſi vnqȝ.Bn̄.veꝝ ē:⁊ qđ h̄ dr̄ intelligen/
dū ē ꝙ ecclia non cogiť totū reddere:h̄ tn̄
legitimā portionē:vľ canon corrigit legeȝ
qꝛ licet ad h̄ nō cogebať iure actōis:tn̄ ex
qdā eq̄tate naturali tenebať q̄ ſuadet oīa
p̄uidere:maxīe ab ecclia q̄ tenet legē per/
fectiōis:verūtn̄ teſtator ſeruatis heredib⁹
legitima portiōe:de rigore iuris ſemp pōt
alia legare in teſtm̄ ad pias cās vel etiam
alienis:ꝙ ſi quis teſtatorē teſtari p̄hibue/
rit ſȝ leges ab ei⁹ erit hereditate repellēd⁹
vt.C.ſi qs aliquē teſtari p̄hibuerit.l.j.
Quarto p̄inde q̄ri pōt:qui ſūt illi q̄ ſm
iura teſtm̄ cōdere p̄nt.Ad h̄ rn̄det Hoſt.ꝙ
oēs qui nō p̄hibenť a iure.Pro q̄ ſciēduȝ
ꝙ hi p̄hibenť facere teſtm̄.Primo quidē
filiuſfamilias niſi p̄hibuerit peculium ca/
ſtrēſe vľ quaſi:vt pȝ li.vj.de ſepul.c.licet.
vbi ſubdiť ꝙ q̄uis filiuſfa.abſqȝ pr̄is aſſē
ſu ſibi poſſit eligere ſepulturā:ſi ſupra pu/
bertatē fuerit nihil tn̄ relinq̄re pōt p alma
ſua p̄ter ipius aſſenſū niſi peculiū caſtren/
ſe vel q̄ſi caſtrenſe habeat.Pro q̄ ſcienduȝ
ꝙ peculiū caſtrenſe dr̄ illud qđ filiuſfa.oc/
caſione militie a parentib⁹ vel alijs donať
vľ ipē in milicia acq̄rit:h̄ quaſi caſtrenſe ē
qđ filiuſfamilias ex aduocatiōe vel alio of
ficio publico pcepit:⁊ ſilr̄ qđ obuenit pre/
ſbyteris vľ clericis ex officio in qb⁹ pater
nihil iuris hȝ h̄ fili⁹ in eis pr̄familias cen/
ſeť:vt.ff.ad macedō.l.j.c.vl.⁊.l.ij.⁊.C.de
inoffi.teſta.l.fi.Secūdo p̄hibenť ipubes:
ſeruus ⁊ furioſus q̄ nō hȝ lucidū interual
lū ac p̄digus cui ē bonoꝝ adminiſtratio i/
terdicta:⁊ mutus qui nihil loquiť:⁊ ſur/
dus naturaliter q̄ oino nihil audit:vt in/
ſti.quib⁹ nō ē pmiſ.fa.teſta.p totū.cec⁹ au

tē pōt facere cū ſolēnitate q̄ poniť.C.qui
po.fa.teſt.l.hac cōſultiſſima.Tertio p̄hi/
benť religioſi q̄ oī p̄prietati renūciauerūt
⁊ nihil p̄prij habēt:nec hr̄e p̄nt q̄cunqȝ diſ
pēſatiōe priuilegiati:qꝛ dr̄ eꝫ de ſta.mo.c.
cū ad monaſterium.ī fi.nec extimet abbas
ꝙ ſup habēda p̄prietate poſſit cū aliq̄ mo/
nacho diſpēſare:qꝛ abdicatio p̄prietatiſ ſicē
⁊ cuſtodia caſtitatis adeo ē annexa regule
monachali.glo.de iure poſitiuo ſequitur:
vt ꝯ eā nec ſumus pōtifex poſſet licētiā in/
dulgere:⁊ glo.ꝯcor.ibidē.Si qs tn̄ filios
hn̄s monaſteriū ingrediť nullo teſtamēto
ꝯdito:pmittiť ei diuidere cū filijs ⁊ inť il
los:vt ī auť.d ſctiſſimis ep̄is.§.ſi q̄ mulier
⁊.xix.q.vltia.c.vl.§.ſi q̄ mulier.Similiter
⁊ mulier teſtm̄ facere pōt qn̄cūqȝ voluerit
ante p̄feſſionē cū ⁊ ad ſeculū reuerti poſ/
ſit:vt pȝ eꝫ de regu.c.ſtatuim⁹. Quinto
occaſionē p̄dictoꝝ q̄ri pōt:vtrū religioſuſ
aſſumpt⁹ ad ep̄atū vľ aliā p̄laturā cōdere
pōt teſtm̄:p̄ſertim cū.xviij.q.j.dr̄.c.ſtatu/
tū eſt ⁊ rōnabiliter ſm ſctōs pr̄es a ſynodo
ꝯfirmatū vt monachus quē canonica ele/
ctio a iugo regule monaſtice p̄feſſiōis ab/
ſoluit:⁊ ſacra ordinatio de monacho ep̄m
facit:velut legitim⁹ heres pr̄nam ſibi he/
reditatē poſtea iure vendicādi habeat:ſed
q̄cquid acquiſierat vľ hr̄e viſus fuerat.ſcȝ
ante promotioneȝ in epiſcopū monaſterio
relinquat:⁊ abbatis ſui qui fuerat ſm re/
gulam ſancti Benedicti arbitrio.Ex qbus
verbis videtur ꝙ religioſus in epiſcopum
aſſumpt⁹ nō teneť obedire p̄latis ſue reli/
gionis:quia ē eis ſupior:nec etiā obligať
ad paupertatem:qꝛ velut legitimus heres
pr̄nam ſibi hereditatē iure vendicādi po/
teſtatē habet:vnde ⁊ p conſequens eis vi
deť eē licitū ꝯficere teſtamētū.Ad h̄ rn̄dȝ
ſanct⁹ Tho.ſcđa 2e.q.clxxxvi.ꝙ religio/
ſus ad aliquā p̄laturā aſſumpt⁹:nullo mō
p̄prium habere pōt:nec hereditatē pr̄naȝ
ſibi vēdicat q̄ſi p̄priā:h̄ tn̄ q̄ſi eccle debitā
vt dicit ibidē gl.⁊ ſubdiť ibidē ī tex.ꝙ p⁹ꝙ
ep̄s ordiať ad altare ad qđ ſanctificať qđ
acquirere potuerit reſtituat.Similiter te/
ſtamentū nullo modo facere pōt:qꝛ ſola di
ſpenſatio ei cōmittitur rerum eccleſiaſtica
ruȝ que morte finiť ex qua incipit teſtamē
tum valere:vt apoſtolus dicit ad Heb.ix.
Si tamē ex conceſſione pape teſtamētū fa/
ciat:tunc non intelligitur ex proprio face/
re teſtamentum ſed auctoritate apoſtolica

intelligitur eſſe poteſtas ſue diſpenſatiōis
āpliata vt eius diſpenſatio poſt mortē va/
lere poſſit videāt ergo ſibi qui a religioſis
impudenter et damnabiliter talia recipi/
unt. Sed hic poteſt obijci cum aliquis fa
ctus eſt monachus omnia que habebat de
dit monaſterio:ergo ⁊ ius ſuccedendi:qui
enim dat omniā bona ſua:dat ⁊ ſpem futu
re actionis:vt.C.de donať.l.iij.⁊ ergo vi/
detur ꝙ prius ſuccedet monaſteriuȝ. Ad
hoc reſpondet glo.in dicto.c.ſtatutum.ꝙ
ius ſuccedendi nō competit niſi poſt mor/
tem defuncti:vnde ius illūd nō dedit mo/
naſterio ſed tantum ſpem ſolam:Sed illa
ſpes euaneſcere debet:ex quo illa perſona
deſinit eſſe filius monaſterij:vt inſtitu.de
acqui.per arro.§.mortuo.Joh̄.Nimirum
cum ⁊ ſi ante mortuus fuerit illa ſpes eua/
neſceret.Quarto prohibentur clerici face
re teſtamentum de rebus eccleſie tam mo/
bilibus ꝙ immobilibus:⁊ ſi alicubi de cō
ſuetudine facere poſſunt teſtamēta de tali/
bus tamen ius eſt contrarium:vt patet ex
tra de teſta.⁊.vlt.vo.c.ad hoc tibi preſenti
bus litteris innoteſcat ꝙ clerici de mobi/
libus que per eccleſiam ſunt adepti de iu/
re teſtari nō poſſūt:glo.multofortius nec
de immobilib⁹ ⁊.c.relatum.ij.vbi etiā ſub
ditur.Licet antem mobilia per eccleſiam
acquiſita de iure in alios pro morientis ar
bitrio transferri non poſſunt:conſuetudi/
nis tamen eſt nō iprobande:vt de his pau
peribus ⁊ religioſis locis:⁊ illis qui viuē
ti ſeruierant:ſiue cōſanguinei ſint ſiue alij
aliqua iuxta ſeruicij meritum conferātur.
Ueruntamē ſi clerici habent patrimonia/
lia vel que ſibi aduenerunt aliunde:puta
ex ſucceſſione vel donatione facta perſone
non intuitu eccleſie:vel de illis que ſibi p
ſcripturam vel huiuſmodi artificium ac/
quiſiernnt:indubitāter de his teſtari poſ/
ſunt ⁊ donare.vt co.ti.c.quia nos:⁊ hec
etiam locum habent ſi clericus ſit in pote/
ſtate patris vel aui conſtitutus:vt.C.de
epiſco.⁊ cleri.auten.preſbyteris:licet in
alijs perſonis ſecus ſit. Quinto prohi/
bentur vſurarij publici facere teſtamentū
niſi prius cautionem debitam fecerint de
reſtitutione plenarie facienda:ꝙ ſi contra
fecerint irritum eſſe iudicatur.li.vj.de vſu
ris.c.quāꝙ.vbi dicitur ī fine.Nullus ma
nifeſtorum vſurariorum teſtamentis in/
terſit:aut eos ad ꝯfeſſionem admittat ſiue

ipõs abſoluat: niſi de vſuris ſatiſfecerint:
vel de ſatiſfactione ꝓ ſuaꝝ virib⁹ facultа/
tum pſtet vt pmittit idoneā cautionē. Te
ſtamēta quoq; manifeſtoꝝ vſurarioꝝ alit
facta nō valeant: ſed ſint irrita ipõ iure: et
ſilr q̄ ad iudiciū aīe intelligendū ē de qui/
buſcunq; alijs bonis iniuſtis de quib⁹ fie
ri nō põt teſtm̄. Mimirū cū ꝛ heres ſciens
ꝙ hereditas ſe nō extēdit vltra debita ſiue
ex cōtractu ſiue ex maleficio vel q̄ſi nihil
dare debet legatarijs: nec ſibiipi retinere
donec creditorib⁹ ſatiſfecerit qui ſunt ī iu/
re potiores vt videbitur latius poſtea. Ad
laudem dei omnipotentis.

Utrum liceat dare hereditatem extraneis: ꝛ de executiōe teſtamē/ ti: ſolutione debiti ac reſtitutione iniuſtorum: Sermo VIII

Onora patrem et
b matrē ꝛc. Occaſione eoꝝ q̄ prece
dēti ſermone dicta ſūt de teſta/
mētis. Queri põt primo generaliter: an
A liceat hoī dare hereditatē ſuam extraneis
excluſis ꝓprijs ꝯſanguineis: pſertim cuꝫ
deficiunt cognati in linea deſcēdētiū ꝛ aſ/
dētiū: ꝛ videt ꝙ nō: qꝛ qui priuat aliquem
iure ſuo: facit iniuriā ꝓximo: qḋ eēt cōtra
charitatē: ſ oēs attinētes habēt ius ī here
ditate ſi ꝯtingat eos ſupuiuere: in ꝯtrariū
etiā videt ꝙ nihil eſt magis rōni ꝯſonū q̄
vt cuilibet liceat dñium rei ſue transferre
in quē velit: ꝗ ꝛc. Ad hanc q̄ōnē rñdet ſan
ctus Tho. in q̄olibetis: ꝙ hō hoī dupliciṫ
obligat. ſ. hūano iure ꝛ diuino. Jus autē
hūanū notat ſm diuerſitatē terraꝝ aliq̄s
eñi poſſeſſor hereditatis põt ex iure patrie
cuicūq; vult rē ſuā dare vel vendere: alicu
bi ſuccedit vn⁹. ſ. pmogenit⁹ vel alicubi vl
timo genitus: alicui oēs ꝑ diuiſionē: igiṫ
ſi ꝯſuetudo q̄ iure equiualet dat alicui licē
tiā liberā ꝯferēdi alij vel totā vel ptem nō
p̄iudicat alicui hoc faciendo qḋ poteſt eſſe
de iure: qꝛ dicit lex nemini facit iniuriā q̄
vtit iure ſuo: hoc ꝗ tenendū ē q̄tū ad obli
gationē legis hūane. Alia ē obligatio le/
gis diuine. i. charitat⁹ qua primo tenemur
ſi indigeant ſubuenire ꝓpinq̄s: aut igitur
indigēt hereditate illa indigētia manife/
ſta: ꝛ tunc teneṫ eis dimittere hereditateꝫ:
niſi ſunt mali ꝛ hmōi bonis indigni: teneṫ
inquā ex debito honoris parētalis: qꝛ qui
p̄cipit honorare patrē ꝛ matrē: p̄cipiṫ ho
norare parentelā in his q̄ ad parētelā per/
tinēt: ꝙ ſi nō indigent manifeſte: tūc libe/
re põt in alios diffundere: dicēte dño: Da
pauperib⁹ ꝛ ſequere me: ſicut eñi carnali vi
ctus affectu poſſet hr̄e filios ꝛ filias: ꝛ eis
reliq̄re ꝛ ꝑ ꝯñs alios excludere: ſic multo
magis ex eis p̄t ſue ſaluti ꝓuidere: nec ꝑ h̄
aliquē priuat iure ſuo: qꝛ ipe vtiṫ iure ſuo:
nec ipi hñt ius niſi cōditionale. ſ. ſi ipe vel
moriat inteſtat⁹ vel eis dimittere velit.
Nota tñ generaliter ꝙ ſić Deut. xxj. p̄cipi
tur ꝑentibus: ꝙ ſi habuerint filiū ꝯtuma/
cē nō ſolū illū exheredēt ſed etiā accuſent
corā ſenioribus ciuitatis vt lapidibus ob
ruatur: ſic ecōtra p̄cipiṫ ibidē ꝙ ſine cau/
ſa rōnabilis. ſ. vel ex affectu iordinato aut
ex aliqua paſſione nec vn⁹ dꝫ priuari ſua
hereditate vel in toto vel in pte: nec alter
dꝫ inſtitui heres: cū ibidē p̄cipiṫ ꝙ filius
dilecte nō dꝫ p̄poni filio odioſe in iure pri
mogeniture: cū filius odioſe fuerit primo
genitus. Verūtñ ſi quis in terra vbi cōſti/
tutio facta ē ꝙ maſculi duplicem recipient
portionē: teſtamētū faceret ꝙ oēs equaliṫ
inſtituerent tā filie q̄ filij: hoc licitū eſſet:
vtpote magis ꝯſonū rōni ꝛ iure naturali:
licet illa ꝯſtitutio nō ē ꝓprie ꝯ̄ ius cōe ſ p̄/
ter. Cōſtitutio tñ q̄ facta ē de religioſis: ꝙ
nō ſuccedēt ab inteſtatis ꝑentib⁹ in heredi
tate ꝑuerſa: iniuſta: ꝛ iniqua ē: vtpote di/
recte ꝯ̄ria iuri nature: iuri canonico ꝛ iuri
ciuili. Secūdo queri põt: infra qḋ tempus
vel ꝑ quē cogeṫ heres vel executor adim/
plere teſtamētū vel implere voluntatē de/
functi: pſertim cum teſtator poſſet heredi/
bus ſuis penā imponere ꝑ teſtamētū ſi nō
paruerint voluntati ſue: vt pꝫ inſtiṫ. de le/
gatis. §. pone. Qḋ ſane intelligiṫ dum te/
ſtator nō precipit aliqḋ turpe vel inhone/
ſtum aut ſaluti ꝯ̄riuꝫ. vt. ff. de ꝯdi. inde. §.
quidā. Ad hoc dicēdū ꝙ tales cogēdi ſūt
ꝑ epm̄ ꝙ īfra annū adipleāt volūtatē teſta
toris: ꝛ ſi neglexerit: tūc ipemet ep̄s illud
exequi dꝫ: vñ eẋ de teſta. ꝛ vl. vo. c. nos q̄/
dē habeṫ: Vir quidā moriēs legauit edifi
care monaſteriū de bonis relictis quod fe
mina q̄dā heres exiſtēs facere diſtulit: de
q̄ papa ꝯſultus ſcripſit dioceſano: Horta/
mur vt eā cōmoneas vt infra annū mona/
ſteriū ꝯſtruat: ſequiṫ: ꝙ ſi iplere neglexe/
rit: tūc ꝑ te edificeṫ ꝛ oīa ꝑ te loco ipi ſine
diminutiōe q̄libet aſſigneṫ: ſic eñi ſm pijſ/

ſimas leges. glo. C. de epi. ꝛ cle. nulli. diſſa
tas defunctoꝝ pias volūtates epali decēs
ē ſtudio adipleri. Et ex ꝯcilio magun. ſcri/
biṫ ꝙ. c. ſi heredes iuſſa teſtatoris nō adi/
pleuerint ab epõ loci illi⁹ oīs res q̄ eis re/
licta ē canonice interdicaṫ cū fructib⁹ ꝛ ce
teris emolimētis: vt vota defuncti ipleau
tur. Et in glo. ꝙ ſi teſtator interdixiſſet ī te
ſtamēto: ne. ſ. epš ſe de executiōe q̄cunq; cā
intromitteret: nihilomin⁹ tñ herede execu
tionē teſtamēti ꝓtrahente epš illud exeq̄
faciet ꝛ cōpellet aplico mā dato: vt pꝫ. e. ti.
B c. tua. in textu ꝛ glo. Tertio vo q̄ri põt:
vtrū ne poſſit executor teſtamenti differre
executionē: ad h̄ vt res defuncti meli⁹ ven
dat: qꝛ ex hoc ſeq̄reṫ ꝙ plures elemoſynaſ
facere poſſet ꝓ defūcto: ex quib⁹ defunct⁹
magī iuuabiṫ. Ad h̄ rñdꝫ ſcūs Tho. ī q̄oli
betis: ꝙ in mora modici tpis nō videṫ eſſe
magnū ꝑiculū: ꝛ iō ſi executor ꝑ modicum
tp̄s elemoſynas dare differat: vt rebus de
functi vēditis ampliores elemoſynas da/
re poſſit: laudabiliṫ facit. Si vo ecōuerſo
ꝑ multū tpis differat elemoſynas diſtribu
ere vt in modico ampliores elemoſynas fa
ciat: nō videṫ eē abſq; culpa: qꝛ forte defū
ctus a purgatorio interim liberaṫ: in quo
exñti remediū ſuffragioꝝ maxime neceſſa/
riū erat: hic aũt requirūt prudētis execu/
toris examē: vt. ſ. ꝯſideratis dilatiōe tpis:
ꝛ ꝯditiōe ꝑſone q̄ crediṫ cit⁹ vel tardius
liberanda: ꝛ etiā quātitate augmēti elemo
ſynaꝝ: faciat qḋ videbiṫ expedirī defūcto.
Qꝛ ſi q̄riṫ: vtrū mortu⁹ detrimētū aliqḋ
ſentiat: ex hoc ꝙ elemoſyne q̄s dare māda
uit retardanṫ: pſertim cū talis retardatio
ꝓuenit ex negligētia executoris ſ vni⁹ ne/
gligētia merito nō cederet alteri ī detrimē
tum. Ad h̄ rñdet ibidē Tho. ꝙ h̄ ē op⁹ du
plici diſtinctiōe. Primo quidē ex pte ipi⁹
detrimēti: diſtinguēdū ē eñi duplex detri/
mētū: nā q̄ddam ē detrimētū qḋ ptinet ad
tolerantiā pene: ſm aplm̄. j. Coꝝ. iij. Si cu
ius opus arſerit detrimētū patieṫ. Aliud
aũt ē qḋ ptinet ad ſubtractionē remedij: ꝛ
ſic negligentia vnius redūdat in alterū. ſ.
q̄tū ad effectū remedij ſm ꝙ vnus hō ab
alio iuuari põt: non aũt imputaṫ alteri ad
penā. Secūdo etiā diſtinguēdū ē ex pte ele
moſyne circa quā p̄t ꝯſiderari meritū ele/
moſyne ꝛ effectus ipi⁹. Quātū igiṫ ad me
ritū elemoſyne nullū detrimētū defunctuſ
patiṫ ex p̄dicta tarditate: maxīe ſi inquan
tū in ipõ fuit cām adhibuit vt huiōi elemo
ſyne cito dareṅṫ: qꝛ meritū p̄ncipaliter ex
voluntate ꝛ intentiōe dependet: ſ quātuꝫ
ad effectum elemoſyne patiṫ detrimētum
nō quidē vt ꝓ hmōi tarditate puniaṫ: ſed
qꝛ remediū ei non adhibeṫ dum ſuffragia
differunṫ: ex q̄b⁹ plurimū iuuareṫ: ꝛ ideo
licet vnius negligentia nō imputaṫ alteri
ad penā: põt tñ redūdare ī alterū quantuꝫ
ad effectū remedij ſm ꝙ vn⁹ hō iuuari põt
ab altero. Porro quale iudiciū mereatur
ille q̄ teſtamentū infideliter exequiṫ: ſatis
oſtendiṫ in geſtis karoli magni vbi legiṫ
ꝙ quidā miles karolo multis annis ſerui
uerit: hic ad extrema ꝑduct⁹ nepotē ſuum
vocauit dicēs. Jn ſeruitio regis annis taꝫ
ꝑſtiti ſexaginta: nihil ꝓprij poſſidens niſi
qḋ ad miliciā ꝑtinebat: ꝛ ecce ſolū equum
optimū habeo: ꝛ ex hoc ſtatuo teſtamētuꝫ
vt me mortuo vendas equū ꝛ pecuniā pro
ſalute mea pauperib⁹ erogabis: pollicituſ
ē alter ſe facturū vt optauerat. Auunculo
igitur mortuo: vidit alter equū eē validuꝫ
ꝛ audacē: q̄re nec vēdidit eū nec pecuniaꝫ
ꝓ eo ſoluit: ſtatutū auūculi ꝑuipēdēs trāſ
acto vero dimidij fere anni ſpacio aīa defū
cti nepoti viuo manifeſte apparuit: dicēs:
Nō curaſti facere qḋ ꝓ aīa mea liberanda
ſtatuerā: ꝛ iō medio tp̄e q̄ ꝑ elemoſynas li
berari debuerā paſſus ſū graues penas: ſ
ecce nūc iudiciū dedit opeꝝ pōderator ol/
potēs ꝛ oēs aſſeſſores ei⁹ angeli iuſtū eſſe
decernūt: vt aīa mea ad requiē tranſeat: ꝛ
aīa tua penas excipiat: quas exactur⁹ fue
rā adhuc in tormētis. His dictis diſparu/
it: ꝛ alter grauiſſimā infirmitatē incurrēs
que geſta erāt ꝯfeſſus ē ſacerdoti: nec mul
to poſt mortu⁹ penas quas meruerat exol
uit. Quarto pro inde queri põt: quis or/
do tenēdus ē ī ſoluēdo creditorib⁹ ꝛ lega/
tarijs: pſertim quādo nō poteſt ex relictis
oībus ſatiſfieri. Ad h̄ rñdet Ray. ꝙ ſi he/
res ſcit credit vel dubitat: ꝙ hereditas nō
extēdiṫ vltra debita: ſiue fuerint ex cōtra/
ctu ſiue ex maleficio vl̄ quaſi: tūc nihil da
re dꝫ legatarijs: donec ſatiſfecerit credito/
ribus: ꝛ idē mod⁹ tenēdus int̄ creditori/
bus priorib⁹ ꝛ in iure potioribus ꝙ ſi ſuffi
cit hereditas pro omnibus ꝛ ſimul veniūt
tunc iterum primo ſatiſfieri debet credito/
ribus: ſi vero ſeparatim veniunt: tūc ſatiſ/
facere poteſt ſm illum ordinem quo veni/
unt: ꝛ ſi hereditas deficit ante plenā ſolu/
tionē cū tamē putabat ſufficere: liberatur
heres ſic ſoluēdo: dum tamen nihil faciat

dolo ⁊ creditores poſtmodũ veniẽtes licꝫ
fuerint in iure potiores: nõ debent inquie
tare heredẽ: niſi remãſerit ei de heredita/
te. Qꝛ ſi ſupſunt legatarij quibꝰ nõ ẽ ſatiſ
factũ: tunc heres põt habere ius ſuũ ꝯ le/
gatarios vt poſtea videbit̃. Et notandum
generaliter ꝙ licet obligatio teſtatoris ad
heredẽ trãſeat: nõ tñ ꝑiculũ ꝑiurij ⁊ hmõi:
q̃ nõ pñt excedere ſingularẽ perſonã: vt di
C cunt Hoſti. ⁊ Ulri. Ad maiorẽ hoꝝ eui/
dentiã ſciendũ ꝙ ante oĩa põt heres dedu
cere funeris expẽſas: ⁊ etiã alias neceſſari
as q̃s fecit cã hereditatis: vt in teſtõ inuẽ/
tario ⁊ hmõi: caueat tñ ne faciat expenſas
ſuperfluas ⁊ põpoſas: ꝑcipue ſi ꝑ hoc here
ditas ſe nõ extẽderet ad plenã ſolutionẽꝫ:
qꝛ qñ debita totã hereditatẽ exhauriunt:
heres quidẽ ſicut eſſe debet imunis a lu/
cro: ſic etiã a grauamine: vt pꝫ. C. de iure
delibe. l. ſancimꝰ. §. ⁊ ſi ꝑfatã: cum ſequẽti/
bus: nõ tñ videret̃ imunis a grauamĩe: ſi
de bonis ſic indebitatis expenſas ſuꝑflu/
as faceret. Deinde primo ſatiſfacere debet
creditoribus hoc ordine: nam ſi tenetur ex
furto vel rapina ⁊ extat res furtiua tũc ip/
ſam rem reſtituat: qꝛ nunq̃ ſua fuit. Secũ/
do loco reſtituet omnibꝰ creditoribꝰ habẽ
tibꝰ pignora vl' hypothecas vel habentibꝰ
actiones ꝑſonales: vt. C. qui po. in pig. l.
eos: ꝙ ſi habeant pignꝰ ſpãle vel oĩa bo/
na obligata vt dici ſolet: tunc q̃ prior ẽ tꝑe
inſtrumentoꝝ: potior ẽ in iure: vt. C. q̃ po.
in pig. l. ſi decreto. ⁊ l. diuerſis: excipit̃ tñ
mulier in dote q̃ prior ẽ oĩbus habẽtibus
tacitã hypothecã etiã ſi habeat priꝰ ꝑterq̃
filijs prioris mr̃imonij agẽtibꝰ ꝯ nouercã:
vt. l. aſſiduꝰ. ſꝫ de his ⁊ de materia pignorꝫ
ac hypothece grã breuitatꝫ ſupſedeo: q̃ vo/
luerit breuiter videat in piſana in vbo pi/
gnus. Tertio vo reſtituet oĩbus alijs qui
bus dꝫ quocũq; mõ. Qꝛ ſi q̃rit̃ q̃ ordine
Dicẽdũ ſm Guil. ꝙ ſi debet̃ ex cã priuile/
giata: vt in depoſito: illud ꝑmo reſtituẽdũ
ẽ. ff. depoſiti. l. ſi hoiem. Si vo ex alijs cau
ſis. ſ. de ꝯtractu. i. de emptione: venditiõe
locatiõe: ꝯductione: mutuo ⁊ ſilibꝰ: ſiue ex
maleficio. i. ex furto: rapina homicidio: vl'
quocunq; iniuſto dãno ſcient̃ ⁊ volũtarie
facto: vel quaſi maleficio. i. ex quocũq; no
cumẽto ꝑter ꝓpoſitũ illato: vt cũ iudex per
imperitiã male iudicat: vel cum de domo
alicuiꝰ aliquid ẽ eiectũ qꝺ nocuit tranſeun
tibus ⁊ ſilia: vt inſti. de obli. q̃ ex q̃ſi delic.
naſc. in prin. ⁊ ꝑ totũ. Ex his inquã cauſis
equaliter debet̃ reſtitutio: ita tñ ꝙ ſi aliq̃s
amplius vigilauerit ĩ petẽdo illi prio reſti
tuendũ ẽ: alijs vo ſoluet̃ ꝓ rato: vt. ff. pro
his q̃ in frau. l. pupillus. ⁊ ĩ hoc vltimo ca
ſu iure poli ⁊ ſi nõ iure fori excuſaret̃. Qꝫ
graue vero ſit nõ ſoluere debita: legitur de
quodã milite qui fabro ferrario debitꝫ ob/
ligatꝰ ꝑ incuriã illa mĩme ſoluit: ⁊ ſic mor/
tuus ẽ. poſt triginta vero annos apparuit
cuidã ſeruo ſuo quõdã fideliſſimo flãman
tia ferramenta equoꝝ gerens in manibus
q̃ ſcꝫ nõ ſoluerat: ⁊ ait ſeruo. Dicas vxori
mee ꝙ ſoluat tale debitũ q̃ ſic vxor: retulit
alter vxori cũ lachrymis q̃ conlachrymata
ſoluere debita nõ diſtulit cũ alijs debitis:
⁊ ſtatim poſt vir ſuꝰ apparuit a pena ſe ſo/
lutũ indicãs: ⁊ vxori grãs agens. Poſtq̃
igit̃ creditoribus oĩbus ſatiſfecerit: ſatiſfa
cere dꝫ etiã ꝓ poſſe legatarijs: differenter
tñ qꝛ debita tenet̃ ſine diminutiõe ſoluere
etiã ſi totã hereditatẽ exhaurirẽt: de lega/
tis vo ſm Hoſti. ⁊ vl. ſi tot ſũt ꝙ nõ rema/
neat ei legitĩa portio: tunc põt detrahere
ſuã legitimã: ⁊ iterũ quartã ptẽ hereditatꝫ
ſm quoſdã ſi fuerit inſtitutꝰ heres. ſ. detra
hendo de ſingulis legatꝫ: niſi ad pias cau
ſas: qꝛ in his q̃ ad pias cauſas relinquũt̃:
ceſſat falcidia: vt pꝫ ex̃. e. ti. c. vl. ĩ glo. ⁊. C.
ad. l. fal. de qua falcidia dictũ ẽ ſupra. Cũ
igit̃ heres teneat̃ ad oĩa debita defuncti:
ſm canones: vt pꝫ ex̃ de ſolu. c. j. in tex. ⁊
glo. ⁊ hoc intelligit̃ ſi hereditas ſufficiat:
q̃ri põt ſi cõtingit ples eẽ heredes: quõ te/
nent̃ ad debita ⁊ legata. Ad hoc dõm ꝙ qui
libet heres regulariter tenet̃ ꝓ heredita/
ria pte: vt. C. de acqui. here. l. iij. excipiun/
tur tñ q̃nq; caſus. Primꝰ ẽ ſi aliquis ſit in
obligatione faciendi aliq̃d vel nõ faciẽdi:
vt ſi teſtator promiſit ſe aliquod opus fa/
cturum: vel promiſit per ſe vel heredẽ ſuũ
nõ fieri quo minꝰ ꝑ fundũ ſuũ tibi ire lice/
at: tũc q̃libet heredũ in ſolidũ obligatur:
vt. ff. de vbo. ob. in executionibꝰ. §. ij. Se/
cũdus caſus ẽ: ſi res q̃ dꝫ reſtitui ĩ ſolidũꝫ
poſſideat̃ ab vno. C. de here. acti. l. ij. ⁊. ff.
cõmodati. l. ſi mihi. §. heres. Tertiꝰ ẽ in ali
mentis legatis: qꝛ ꝓ volũtate defuncti vel
iudicis vel ab vno ĩ ſolidũ vl' a pluribꝰ pro
ptibus deſignatis petunt̃. ff. de alimen. le
ga. l. iij. Quartꝰ ſi teſtator ab vno heredũ
legauerit creditori hereditario cõpenſan/
di animo: tũc enim heres onus ſuſtinebit
vſq; ad quantitatem legati. ff. de lega. l. cũ
ab vno. Quintus in expenſa funeris vxo

ris que nõ tm̃ aſtringit heredes pro here/
ditarijs portionibus: ſed etiam virum pro
portione que peruenit ad eum de dote vxo
ris. ff. de reli. ⁊ ſump. fu. quotiens: ⁊. l. ve/
luti. Preterea licet heres pupillus ſit: nõ
tamẽ differri poteſt ſolutio debitoꝝ prete/
xtu pupillaris etatis: vt. C. de acq̃. hered.
ſub pretextu. Sed ve malicie tpis huiꝰ in
quo vix aliquis inuenitur fidelis ad exe/
quẽdũ piã volũtatem teſtatoris: oẽs pro/
prio lucro inhiãt: ſolutionẽ ꝓtrahũt: dimi
nuũt: debita denegãt: diſſimulãt: ꝑierant
nec iniuſta iuſtificant: imo ⁊ teſtatorẽ mo/
dis omnibus a ſalubri debitoꝝ ſolutione
iniuſtoꝝ reſtitutiõe: legatoruꝫ ordinatiõe
reuocant: ſicut legit̃ in cronicis miniſtroꝝ
generaliũ ordinis minoꝝ: ꝙ quidam vſu/
rarius habens vxorem nobilẽ ⁊ ꝓles mul
tas infirmabatur: quẽ quidã frater minor
audiens cõfeſſionem eius ita terruit ꝙ vo
cato notario vniuerſa reſtitui mandauit.
ſed fratre recedẽte acceſſit vxor ante viruꝫ
ſtatuẽs oẽs proles ac cũ lachrymis rogãs
vt eis miſereret̃: qꝛ fame morerent̃ ⁊ ad tã
tam miſeriã deuenirent: qui ſtulta ⁊ iniq̃
pietate motus accerſito notario oĩa ſtoli/
de filioꝝ amore reuocauit: que ſalubrit̃ or
dinauit ꝓ ſalute anime. Quo audito frat̃
ille iterũ acceſſit ⁊ de reſtitutõe faciẽda in/
ducere voluit: cui miſer r̃ndit nequaq̃ poſ
ſe ſe filios exheredare: ⁊ in tanta egeſtate
relinquere: tunc frater ait cũ feruore ſpũs
ex q̃ tu reuocas q̃ ꝓ ſalute tua ſalubriter or
dinaſti: ⁊ ego reuoco abſolutionẽ tuorum
peccatoꝝ quam tibi dedi ⁊ ſtatim videnti/
bus cunctis quidam coruus ad infirmum
acceſſit ⁊ roſtrũ in eius ore ponẽs tamdiu
tenuit donec miſer ille triſteꝫ animã exala
uit: ⁊ tunc cum ea ſubito euolauit: qꝺ a no
bis auertat ieſus chriſtus. Ad laudem dei
omnipotentis.

Quibus de cauſis poſſunt heredes exheredari: ⁊ vtrum religioſi poſſunt ſuccedere ab inteſtato: aut facere teſtamẽtũ: Sermo IX

b **Honora patrẽ ⁊ ma**
trẽ ⁊c. Materiã de teſtamentis
A grã breuitatis cõcludere cupi/
entes. Primo q̃rimꝰ: vtrũ filij vl' heredes
ipſo iure q̃nq; excludunt̃ ab inteſtato: pre
ſertim cũ bona defunctoꝝ ad heredes de/
etiã illoꝝ q̃ dãnati fuerit: vt. C. de bonis
dam. aut̃. bona. Ad hoc dõm ꝙ ſic: propt̃
aliqua crimina patris. Primo propter cri
men hereſis in patre: quia bona heretico/
rum ſunt ipõ iure fiſcata: vt patet li. vj. de
here. c. cum ſm leges: vbi ſubditur: Bona
hereticorum qui grauiꝰ horribilius ac de/
teſtabilius q̃ predicti delinquũt: ipõ iure
de fratrum noſtrorum conſilio decernimꝰ
confiſcata. Uide etiam ſequentia ſi placet.
Sic etiam filius propter hereſim heredita
rio iure priuatus eſt vt hic: ⁊ extra. e. ti. c.
vergentis. ⁊ in glo. Secundo ſi pater com
miſit crimen leſe maieſtatis priuantur filij
iure ſucceſſionis etiã omniũ proximorum
vt perpetuo pauperes ⁊ egentes ꝑmaneãt
⁊ infamia eos ſemper paterna cõmittetur:
vt pꝫ. vj. q. j. c. quero. §. ſi quis. vbi etiam
exponit̃ quid ſit crimẽ leſe maieſtatis. Et
ſm quoſdam in cauſa ſimonie qꝺ ei pariſi/
catur: vt ibidem. §. ſequenti. ⁊ in glo. Ter/
tio ſi pater erat patronus ſeu habuit aliqꝺ
ius ſeu feudum in eccleſia qꝺ deberet tran
ſire ad filios: ⁊ ipe interfecit vl' mutilauit
rectorem illius eccleſie vl' clericũ: tunc eis
perdit omne ius ⁊ omnẽ dignitatem ſuam
quã in ea habuit ⁊ nihil perueniet ad fili/
os: vt extra de penis. c. in quibuſdam.
Secundo proinde queri poteſt: vtrũ pa/
ter in aliquo caſu poteſt exheredare fili/
um preſertim in legitima portione que eſt
debita iure nature: ita ꝙ illi portioni nul/
lum grauamen imponi poteſt: vt. C. de in/
offi. teſta. Ad hoc dicendum ꝙ ſic in mul/
tis caſibus qui tanguntur: extra de iure/
iuran. c. quintauallis. in glo. ⁊ ĩ auten. vt
cum de ap. cog. §. cauſas. col. viij. Primus
caſus eſt ſi filius manus iniecerit in prẽm
vt offenderet eum: vel ſi grandem vl' gra/
uem iniuriam fecerit patri ⁊ contumeliã.
Nimirum cum propter illuſionem illatam
Noe maledictionẽ ingeſſit filio ſuo cham
dicens: Geñ. ix. Maledictus Chanaan ſer
uus erit fratribus ſuis. Secundus ſi pa/
rentes criminaliter accuſauerit preter q̃
de crimine leſe maieſtatis: vel de offenſa
contra cõmunitatem ſue ciuitatis facta: vl'
etiam de hereſi: vt dicit glo. in. c. cum ha/
beret. extra de eo qui dux. in matri. quam
pol̃. ꝙ pater ex iuſta cauſa poteſt recuſare
nec etiam alat filiuꝫ: puta ſi eum accuſauit
ſiue accuſatio fuerit facta de crimine capi/
tali; ſiue etiam ex delatione pater graue

diſpēdiū paſſus ſit:ī auē. vt cū de appel.co
gno.§.ſi dolo2.ꝛ idē ē ſi fili⁹ calūnioſe pri
ū ē monuerit a q̄ ſi paē defecerit:optet eum
dāna grauia ſuſtinere. Terti⁹ ſi fili⁹ male/
ficus efficiaē vl̄ cū maleficis verſeē:ſicē ſūt
fures:latrones:raptozes:homicide:pira/
te ꝛ ſiēes. Nimi꜡ cum p̄cipiat dn̄s dicens:
Exo.xxij. Maleficos ne patiaris viuere.
Quart⁹ ſi filia vitā luxurioſā elegerit:cū
tn̄ pentes eā ꝓ poſſe dotare vellēt:niſi ne/
glexerint eā nubere vſq̧ ad.xxv.annū.tūc
eīn teneē eā dotare ſi alicui adheſerit: etiā
indigno ꝛ cū illo manebit etiā iuito patre
nec exheredabiē:vt pȝ.xxxvj.q.j.c.de ra/
ptozib⁹. ī glo. Si tn̄ vagā luxuriā elegerit
exheredari poterit:ꝛ ſilr̄ ſi fili⁹ miſceaē cū
nouerca aut ꝯcubina pr̄is ſui:ſicē Rubē p̄/
mogenit⁹ Jacob feciſſe legiē:cui Jacob ꝑ
bn̄dictione ait Gen̄.xlix. Nō creſcas quia
aſcēdiſti cubile pr̄is tui:ꝛ maculaſti ſtratū
ei⁹:vnde p̄uat⁹ fuit iure p̄mogeniture. Et
paulus tradidit eū ſathane ad poſſidēduȝ
cozpaliē q̄ habuit vxozē pr̄is ſui.j.Coꝝ.v.
ī glo. Uñ generalr̄ oēs exheredari pñt in/
re poli:q̄ vitā infamē ducūt ꝛ pctīs inſer/
uiūt:nā ſi in veteri lege tales filij iubenē i
A terfici:vt pȝ Deuē.xxj.vbi dr̄. Si genuerit
hō filiū ꝯtumacē ac ꝓteruum q̄ nō audiat
pr̄is ac mr̄is īperiū ꝛ cohercit⁹ obedire cō
tēpſerit:app̄hendēt eū ꝛ ducēt ad ſeniozes
ciuitatis illi⁹ ꝛ ad poztā iudicij dicētq̧ ad
eos. Fili⁹ nr̄ iſte ꝓteru⁹ ꝛ ꝯtumax ē moni/
ta nr̄a audire ꝯtēnit: cōmeſſatiōib⁹ vacat
ꝛ luxurie atq̧ ꝯuiuijs: lapidib⁹ eū obruet
ppl̄s ciuitatis ꝛ mozieē vt auferatꝭ malū ď
medio vr̄i. Quid ḡ faciēdū ē ī lege gr̄e ꝛ ꝑ
fectiōis:lex enī canonica lȝ nō adimit vitā
granē:tn̄ īponit pn̄iam:ꝛ iō licet lex nō ex/
pzimit tales eē pziuādos hereditario iure
ſatis tn̄ innuit in glo. de iureiur. in.c. q̄nta
uallis:ꝛ ī auē. ꝑall. ꝙ ſi fili⁹ fuerit iocula/
toz ꝯ volūtatē pr̄is: hereditaria ſucceſſiōe
p̄uari pōt:niſi pr̄ eādē habuerit ꝓfeſſiōeȝ:
qui tn̄ ludus ſ̄m ſe nō ē illicit⁹ dū vtaē mo
derate qꝛ ozdinaē ad ſolaciū hoīb⁹ exhibē
dū: vt dicit ſanct⁹ Tho. ſc̄da 2ᵉ.q.clxviij.ꝛ
habeē ſupza l.iij. p̄cepto:multo fozti⁹ ḡ ex/
hereditari pōt in his pſeuerās criminib⁹:
notozijs ꝛ ſcādaloſis īfamia plenis:vl̄ etiā
ſi ꝯ volūtatē pentū inter cithararios vl̄ mi
mos pſeuerauerit. Quint⁹ ſi fili⁹ ꝓhibue/
rit pentib⁹ facere teſtm̄:tūc ab eoꝝ heredi/
tate repellēdus ē:vt:C.ſi q̄s aliquē teſtari
ꝓhibuerit.l.j. Sext⁹ ſi fili⁹ pentib⁹ furioſ

debitā curā nō adhibuerit vl̄ īpēderit:qꝛ ī
tali nc̄citate teneē eoꝝ curā hr̄e ꝛ eis ſerui
re. Septim⁹ ſi fili⁹ rogat⁹ a pr̄e ob debitū
ī carcere detruſo vt fideiubeat ꝓ eo n̄ vult
fideiubere ī eo ꝓ q̄ creditozes ei⁹ fideiuſſo
rē recipe volūt qð tn̄ ī filijs maſcul̄ locuȝ
hȝ. Octau⁹ ſi fili⁹ pr̄em captū a ſaracenis
redimere noluit:ī q̄ cāu ſi pr̄ in captiuitate
decedat:hereditas ad eccliaȝ ſpectat. No/
nus ſi pr̄ ſit catholic⁹ ꝛ fili⁹ efficiē heretic⁹
puta cū publice p̄dicat hereſim vl̄ cōfiteē
vel ꝓfiteē vl̄ defēdit:vl̄ cozā p̄lato ſuo cō/
feſſus vl̄ ꝯuict⁹ aut ſn̄ialiē dānat⁹ ſit de
hereſi. Decim⁹ ſi fili⁹ crimē leſe maieſtatis
īcurrit: vt de pe.di.j.ſi q̄s cū militib⁹. Un
decim⁹ addi pōt cū fili⁹ machinat⁹ fuerit
in mortē pr̄is:vl̄ nouerce illi⁹ q̄cunq̧ mō.
Et nota generaliē ꝙ oēs iſte cāe ingratitu
dinis tolluē a filio ꝑ ingreſſū religionis:
vt pȝ eꝫ de apoſtatis.c.ex litteraꝝ ꝛ in glo.
B Tertio ꝟo hui⁹ occaſione q̄ri pōt: vtꝝ ſ̄
pr̄ exheredare pōt filiū ex eo ꝙ tranſit ad
religionē:h̄ ē q̄rere:an religioſi ꝓfeſſi ſuc/
cedūt ī bonis pentū vl̄ in teſtō vl̄ ab inte/
ſtato:p̄ſerti cū religioſoꝝ cognatio non di
caē eē in terra ſ̄ ī cel:vt in auē. quō opozȝ
monachos.§.nō egredieē. In cui⁹ figura
melchiſedech dr̄ eē ſine pr̄e ꝛ ſine mr̄e ſine
genealogia:ꝛ ī lege veteri nō habebant le
uite ꝑtē poſſeſſionū:ſ̄ habebāt p̄mitias et
oblatōes vn̄ mortui facti ſūt mūdo ꝑ ꝓfeſ/
ſionē religiōis. C. de epiſ. ꝛ cle. l. deo:imo
trāſlati dicunē in cozpe ꝛ ī aīa. in auē. h̄ cō
ſtitutio interp̄taē piozē ꝯſtōem:ī p̄n.coll.
vj. Ad h̄ dōm ꝙ ſicut ꝑ ingratitudinē p̄te
ritā aliq̄s exheredari nō pōt poſtq̄ factus
ē monach⁹.auē. de monachis.§.j.ꝛ.xix.q.
vi.§.vl.vbi dr̄: Nō liceat pentib⁹ liberos
vl̄ liberꝭ parētes ab hereditate ſua repelle
re monachos factos q̄uis dū laici fuerāt
in cām ingratitudinis inciderūt:ſic mlto/
magis ſuccedere pn̄t. Nec obſtat illud.xij.
q.j.c.cleric⁹.vbi dr̄ ꝙ clerici nō debēt hr̄e
ꝑtē hereditatꝭ paterne cū habeāt heredita
tē dn̄i.ꝛ.e.ti.c.cui dn̄s poztio ē:qꝛ h̄ ſoluit
Matthe⁹ ī cle.vi.de regu.ꝙ illud ītelligiē
ſ̄m vet⁹ teſtm̄ q̄ tp̄e leuite p̄micias hēbāt:
ꝛ oblatōes:nec hēbāt ꝑtē poſſeſſionū: ho/
die ꝟo ꝯſiliū ꝑfectiōis ē qð amplectunē
veri religioſi q̄ nihil ꝓprij poſſident ſ̄ ſunt
illis oīa cōia:uā in cōi nō mēdicantes hr̄e
poſſūt bona:nō ſolū mobilia ſ̄ etiā imobi
lia ꝛ hereditaria:vt pȝ.xviij.q.j.c.j.ꝛ ī gl.
ꝛ.xix.q.vi.§.ſi q̄ mulier.ꝛ iō nō valet imo

prauā ē ꝯſuetudo:q̄nimo poti⁹ ē corrupte
la ꝙ monachi ad hereditariā ſucceſſioneȝ
nō admittanē:vt notaē ꝑ Hug.xx.q.iij.c.
pn̄s.in.iiij.glo.ꝛ ī glo. Bar. ꝛ ꝯcozdat lex
C. de ep̄.ꝛ cler̄.l.deo nob̄:ꝛ.§.nullam:reti
net enī monach⁹ iura ſuitatis que multa
ſūt:vt notaē ī lege:ſi fili⁹ q̄ patri.ff.ď vul.
ꝛ pupil.ſub. Si q̄riē: q̄d ḡ de mēdican/
tib⁹ puta q̄ ē ꝓfeſſus regulaȝ mēdicātium
vtꝝ ſuccedere debeat in hereditate. Ad h̄
r̄ndet Matthe⁹ ī dicta cle. ꝙ lȝ mōaſteriū
nō ſit capax hereditatis vt poſſideat:cape
tn̄ pōt vt vēdat:ar.ff.de l.l.cetera.§.ſi duo
bus:ꝛ.l.filius.§.ſicut:ꝛ eꝫ de ꝓba.in.c.in
p̄ntia. Excipiūē fratres minozes q̄ ī nullo
ſuccedūt ab inteſtato:et qð dictū ē prius:
cognatio religioſoꝝ nō dicaē eē in terra ſ̄
in celis:nō ē veꝝ ſimpliciter:imo q̄tuȝ ad
ſuccedendū cognatis ꝛ agnatis ad como/
dū monaſterioꝝ eoꝝ cognatio ē etiā in ter
ra:vt notaē in dicta.l.deo nobis:verūtn̄
ſaluo ſaniozi iudicio: q̄cūq̧ clerici vel reli
gioſi poſſidētes:ſufficientiā vict⁹ ꝛ veſtit⁹
habētes:bonaq̧ ſua turpiter et inutiliter
dilapidātes:q̄ꝝ de paupib⁹ cura minima
ē:bonis nō ſolum ꝓprijs ſ̄ etiam crucifixi
multifarie multiſq̧ modis abutētes:tāq̄
indigni iudicio poli hereditaria ſucceſſio/
ne pn̄t p̄uari:ꝛ bona ad vſus pios vel lici
tos ꝯuerti ꝛ maxīe h̄ locū habet in mona/
chis q̄ talib⁹ bonis in ꝓprietate dānabili
ſolēt abuti:q̄b⁹ ē ꝓpriū nullū hr̄e ꝓpriuȝ.
Nimiꝝ cū de oīb⁹ oblatis tā clericꝭ q̄ mo/
nachis victū tm̄ ꝛ veſtitū ſimplicēq̧ cōpe/
tētiā ſui ſtat⁹ ꝑ ſeip̄is dūtaxat cōceſſa no/
ſcunē:cetera ſunt paupeꝝ ꝛ ip̄i diſpēſato/
res dei ſicut patȝ.xvj.q.j.c. decime.c. qm̄
quicq̄d:ꝛ ideo ſi ea q̄ paupeꝝ ſūt.i. oīa ſu/
ſtētationi nature ſup̄flua q̄ paupib⁹ ſūt aſ/
ſignata:ī vſus vel abuſus ꝓpzios ſuſcipi/
unt: ꝑfecto ſacrilegiū incurrūt:ꝛ ꝑ abuſi/
onem taliū iudiciū ſibi mādūcāt ꝛ bibūt:
vt ibidē diciē:ꝛ ideo merito pziuādi ſunt
habēdis:q̄ tam dānabiliē abutunē habi/
tis:ne ſumāt occaſionē amplioꝝ malicie.
C Quarto ꝓinde q̄ri pōt:vtꝝ religioſi vl̄
etiā clerici nihil habētes niſi intuitu eccle
ſie acq̄ſita:ꝯdētes teſtamentū via facti:ꝑ
h̄ ip̄os teſtamentū illud recipiētes ꝯſtitu/
unt veros ꝛ iuſtos poſſeſſozes:h̄ ē vtꝝ illō
teſtamentū recipe ꝛ retinere pn̄t:p̄ſertim
cū prius oſtenſū ſit ꝙ tales via iuris teſta/
mentā ꝯdere non pn̄t. Ad h̄ dicēdū ꝙ nō:
qð pȝ primo de religioſis eꝫ de teſtamen/

tis:ꝛ vlē. volū.c. qꝛ ingredientibus:vbi di/
ciē de quadaȝ abbatiſſa q̄ poſtq̄ regendi
officiū ſuſcepit ꝯdito teſtamēto:glo.ď bo/
nis ꝓprijs ꝛ non abbacie legata q̄buſdaȝ
reliquiſſe dicēs eā vſq̧ in diem obitus ſui
nō induiſſe habituȝ monachalē ſ̄ ī veſtib⁹
q̄b⁹ vtunē loci illius p̄ſb̄ri ꝑmanſiſſe:ſicut
ꝛ illa q̄ ante illā fuerat abbatiſſa:ꝛ h̄ pene
ex ꝯſuetudine licuiſſe: glo. hec cōſuetudo
nō ꝓdeſt:qꝛ non q̄d fiat:ſ̄ q̄d fieri debeat
ꝯſiderādū ē:ſequiē. Neceſſariū ḡ viſū eſt:
ꝙ poſtq̄ abbatiſſa ozdinata eſt ꝛ in mona/
ſterio ꝑ annos plurimos vſq̧ ad obitū p̄/
fuit:veſtis q̄litatē ad culpam fozte ep̄i ꝑti/
nere q̄ eā ſic eē ꝑmiſit:glo. fozte non ē nota
dubitatiōis ſ̄ affectiōis:ſequiē:non tamē
potuiſſe monaſterio p̄iudiciuȝ irrogare:ſ̄
ꝛ res ip̄i⁹ eidē loco ex q̄ illuc ingreſſa ꝛ ab
batiſſa ꝯſtituta ē de iure cōpetere:h̄ ibi:ex
q̄ pȝ ꝙ multo min⁹ abbatiſſa licentiā dare
pōt monialib⁹ ꝯdendi teſtamentuȝ. Sc̄do
pȝ de clericis.e.ti.c.cū in officijs charita/
tis p̄mo loco teneamur illis obnoxij a q̄/
bus beneficiuȝ nos cognoſcim⁹ recepiſſe:
ecōtra q̄dē clerici cū ab eccleſijs ſuis mul/
ta beneficia ꝑceperūt bona ꝑ eas acq̄ſita ī
alios trāſferre p̄ſumūt:hoc igiē qꝛ antiq̄s
canonib⁹ cōſtat inhibitū:nos indemnita/
ti eccliaꝝ ꝓuidere volētes ſiue inteſtati de
ceſſerint ſiue alij cōferre noluerint: penes
eccliās eadem bona p̄cipimus remanere.
Quinto deniq̧ queri pōt:vtꝝ filij parē/
tes et nepotes auum vel auiā exheredare
pn̄t ꝓpter aliq̄s cauſas. Ad h̄ dicenduȝ ꝙ
octo ſunt cauſe ꝓpter q̄s etiā illi poſſūt ex
heredari:q̄ tanguē in auē. vt cū de appel.
cog.§.cauſas:ꝛ.§.ſi oēs:coll.viij.omes tn̄
iſte cauſe ingratitudinis tollunē etiā ꝑ in
greſſum religiōis:vt dicit Ber. eꝫ ď apoſ.
c.ex lr̄aꝝ. Prim⁹ caſus eſt ſi pr̄ filiū accu/
ſauit vel mater de aliq̄ crimīe p̄terq̄ de cri
mine leſe maieſtatꝭ:vel etiam de hereſi:ex
emplū illi⁹ habem⁹ in legenda ſancti An/
dree de mr̄e luxurioſa:q̄ filiū iniuſte accu
ſauit eo ꝙ illi commiſceri recuſauit. Sc̄ds
caſus eſt ſi pater vite filij ꝑ venenū vl̄ ali/
ter inſidiatus fuerit:quātomagis ſi vnuȝ
filiū interfecerit ab alijs exheredari pote/
rit:ſicut mihi ꝯſtat de quodā q̄ inſaniens
libidine ad quādā vt illā in mr̄imonio ſi/
bi copularet:vxozē ꝓpriā ꝛ vnū filiū vene/
no dato interemit:ſic Athalia regina libi
dine dominādi excecata filios regis q̄s ī/
uenire potuit interfecit. Terti⁹ caſus ſi pr̄

vxori: filij vel concubine ſe carnaliter immiſcuerit. Quartus caſus ſi pr̄ filiū teſtari ꝓhibuerit de his de quibus teſtari potuit. C. ſi quis aut aliquē teſtari ꝓhibuerit. l. j. Quintus caſus ſi pr̄ filij furioſi curā non egerit. Sext⁹ ſi pater filiū non redemit captiū a ſaracenis ſubueniendo ſibi: q͛ tunc ſi fili⁹ in captiuitate decedat: bona de quib⁹ ipſe teſtari poterat debēt eſſe eccleſie: vl̄ dari debent ꝓ captiuoꝝ redemptione: ſi vero redeat rite p̄rem pōt exheredare. Septim⁹ caſus ſi pr̄ ſit heretic⁹ ⁊ filius catholicus: nimirū cū bona hereticoꝝ ſint ꝯfiſcata: vt p̄ꝫ li. vj. de heret. c. cum ſm̄ leges: vbi tn̄ ſubdit': ꝯfiſcationis tamē hui⁹ executio vl̄ bonoꝝ ipſoꝝ occupatio fieri nō debet ꝑ p̄ncipes aut alios dn̄os tp̄ales: niſi ꝑ ep̄m loci vel aliam ꝑſonam eccleſiaſticā q̄ ſuꝑ hoc habeat p̄tātem: ⁊ ſn̄ia ſuꝑ eiuſdem crimine fuerit ꝓmulgata. Octau⁹ ſi pr̄ vxori filij dederit venenū ad mortem vel mētis alienationem: vel aliter inſidiatus fuerit eius vite: ⁊ eodē modo intelligendū ē ſi mater dederit marito filie venenū: vel al's inſidiata fuerit eius vite. Denique generalr̄ cuꝫ filij vel parētes q̄ de iure cōi ſunt inſtituendi heredes: ſm̄ ſtatutū ⁊ ꝑſonā ſufficiūt i bonis: ⁊ in eis appareat bonoꝝ illoꝝ manifeſta abuſio vel dilapidatio i ſuꝑbia voluptate vl̄ cupiditate: tunc iure poli licite pōt teſtator illa bona diſponere ad dei honorē vel paupeꝝ ſubuentionē: exheredando heredes hmōi: q͛ ad hoc ⁊ heredes illi obligarent' in eo caſu: iuxta illud qđ ſuꝑeſt date elemoſynā: hoc enī p̄ceptū eſt ſm̄ doctores: ⁊ ſic alteri ſubtraheret' occaſio poſſidēdi illa bona i ſuꝑbia ⁊ abuſione: ac ꝓprie ſaluti melius ꝯſularet' nā regula iuris ē. Qui occaſionē dāni dat: dānū dediſſe videt'. Et ideo q̄ relinq̄t alteri qđ veriſimiliter timet' ab eodē abuti: nō euitat p̄ncipiū peccati: qđ a nobis auertat chriſtus ieſus. Ad laudē dei.

De obedientia erga p̄latos ⁊ eccleſiaſticos ⁊ ꝯfeſſiōe ꝓprio ſacerdoti facienda: Sermo X

Honora patrē tuū
b ⁊c. Secūdo mō p̄ceptum iſtud exponit' de patre ſpūali: qui gerit curam ſalutis animaꝝ vel in ſeculo vel etiaꝫ in religione. Quātū igit' ad patrem ſpūalem in ſeculo curā alaꝝ habētē honora eum q͛ te de fonte baptiſmatis regenerauit: ⁊ ꝑ ſacra diuinū alimētū miniſtrat: ac ſanct' exemplis ⁊ p̄dicationib⁹ inſtruit ⁊ informat. Hūc ḡ patrē triplicit' honorare debem⁹ ſcꝫ humiliter obediēdo: fidelit' ſubueniēdo: ⁊ reuerētiā exhibēdo. Q̄tū a
ad p̄mū patrē ſpūalē. i. p̄latū ⁊ mr̄em. i. eccleſiā honorare debem⁹ hūiliter obediendo: in his potiſſime ad q̄ de iure tenemur: puta cū p̄cipit feſta celebrare: ieiunare: interdicta eccl'ie ſeruare: excōicatos vitare: q͛ hoꝝ ſimiliū trāſgreſſio ſi fit ex deliberatione ⁊ ꝯtēptu: ꝯſtituit mortale pctm̄: hinc dr̄ Deut. xvij. Qui ſuꝑbit nolens obedire ſacerdotis imꝑio: morte moriat'. Hinc primo q̄ri pōt: vtꝝ ſubdit⁹ p̄lato ſuo eccliaſtico teneat' i oīb⁹ obedire: lꝫ etiā malus ſit: ⁊ p̄ſtim cū dicat Pe. p̄ma canonica. ij. Obedite p̄poſit' vr̄is: nō tm̄ bonis ⁊ modeſt' ſ3 etiā diſcholis: ⁊ Mat. xxiij. dic̄ dn̄s: Suꝑ cathedrā Moyſi ſederūt ſcribe ⁊ phariſei oīa ḡ quecūq͛ dixerit vobis ſeruate ⁊ facite: ſm̄ vo opa eoꝝ nolite facere: dicūt enī ⁊ nō faciūt: ſ3 hi ſunt mali p̄lati q̄b⁹ dn̄s in oīb⁹ obedire p̄cepit. Nimirū cum ⁊ malis p̄entib⁹ carnalib⁹ obediēdū ē. Ad h̄ dicendū q̄ ſuꝑ illud Romo. xiij. Oīs aīa p̄tātibus ſublimiorib⁹ ſubdita ſit: dicit glo. eo q̄ ſuꝑiores ſūt obediēdū ē eis: cū ḡ ſubiectio debet' alicui rōne p̄tātis ſublimioris tō q̄diu manet p̄tās debet manere obedientia: q͛ manente cauſa debet manere effectus: ⁊ q͛ p̄tās p̄latiōis cū ſit donū gratie gratis date nō gratū faciētis: ꝑ pctm̄ non tollit': q͛ pctō non opponit': ideo i malo p̄lato nihilomin⁹ manet p̄tās p̄latiōis: ⁊ ꝑ ꝯſequēs illi debet' obediētia: vt paꝫ. viij. q. iiij. c. nōne: i glo. Or ſi cōtingat p̄tātem tolli totalr̄ vt ꝑ depoſitionem: tunc tollit' etiā totalr̄ obediētia: ſi vo ꝯtingat ligari ſcꝫ ad tp̄s vel i cert' caſib⁹ tūc ſimiliter ligat' obediētia. Ad h̄ ex̄ de elec. c. venerabilis: ⁊ idē ē ſi obediētia inhibet' vel ſuſpendit' ad tp̄s: vt. xv. q. vj. c. nos ſāctoꝝ: vn̄ ꝯcludit Aſtē. li. j. ti. xxiiij. poſt Alex. an. q̄ malo p̄lato honor debet' q̄diu ab eccl'ia toleratur: ⁊ lꝫ male p̄ſideat: haberi debet vt bn̄ p̄ſidēs: quouſq͛ ab eccl'ia deponat': vn̄ nō debet ei debita obediētia ⁊ reuerētia ſubtrahi a ſubditis: nec inferioꝝ eſt iudicare de p̄latis: vtꝝ ſcꝫ bene opent' vel nō. Roma. xiiij. Tu q̄s es q̄ iudicas ſeruū alienum: ⁊ ſic obediendū eſt malis p̄latis. Sed i quibus obediendū eſt: oſtēdit ſanctus Tho. ſcđa. 2ᵉ. q. ciiij. dicēs: q̄ homo ſimpliciter deo ſubijcit' q̄tum ad oīa exteriora ⁊ interiora: ⁊ ideo in omnib⁹ ei tenet' obedire: ſed homo non tenet' in oībus homini obedire. Nam duobus modis cōtingere pōt q̄ ſuꝑiori ſuo non tenet' obedire. Primo modo ꝓpter p̄ceptum maioris poteſtat': nullus enī p̄cipere pōt cōtra p̄ceptum dei vel etiaꝫ ſuꝑioris p̄lati: dum illud rōnabile fuerit: vt oſtendit glo. Roma. xiij. ſuper illud qui reſiſtunt ei ⁊c̄. Secūdo modo ſi p̄cipit illud in quo nō eſt ſubiectus: naꝫ in his que ꝑtinent ad interiorē motum volūtatis: nō tenet' homini obedire ſ3 ſoli deo: ſed ſolū in his que exterius ꝑ corpus ſunt agenda: ⁊ hoc ſm̄ rōnem ſuꝑioritat': ſicut miles duci in his q̄ ꝑtinent ad bellū: ſeru⁹ dn̄o in his que ꝑtinent ad diſciplinaꝫ vite ⁊ curam domeſticā: chriſtianus p̄lato p̄lato eccleſiaſtico in his q̄ ꝑtinēt ad ſalutem anime: non enī p̄latus eccleſiaſtic⁹ auctoritatē habet imꝑandi ꝓ libito ſuo: ſ3 ſicut religioſi qui ꝓfitent' regularem ꝯuerſatiōeꝫ ſm̄ illam ſuis ſubdunt' p̄latis: ⁊ ideo q̄tū ad illa ſola tenent' obedire que ꝑtīt ad regularē ꝯuerſationē ꝑtinere: q̄ eſt obediētia ſufficiēs ad ſalutē: ſic etiam oīs chriſtianus qui i baptiſmo chriſtianā ꝓmittit ꝯuerſationem: ſm̄ illaꝫ etiam ſuis p̄latis ſubdit': ⁊ igit' q̄tum ad illa ſola que requirunt' ad ꝯuerſationem chriſtianā: put ſancta mater eccl'ia: non ſolū ex iure diuino ſ3 etiam poſitiuo: ſufficienter expreſſit tanq̄ neceſſaria ad ſalutē: chriſtian⁹ obligat⁹ habetur ō neceſſitate ſalutis: ſed q̄cquid ad hoc de bono ſuꝑaddit: ꝑtinet ad cumulū ꝑfectionis: ⁊ ſic p̄ꝫ q̄ ſubditi ſuis p̄latis non tenent' in omnib⁹ obedire ſed in aliquibus determinate: dicit enī Guil. q̄ inferiores tenent' obedire p̄latis eccleſiaſticis i his ad quoꝝ obſeruationē in baptiſmo ſe obligauerūt: vt ſcꝫ teneāt veram fidē cum opibus ⁊ abrenūcient ſathane ⁊ pōpis ei⁹ ⁊ oīb⁹ opib⁹: ⁊ ꝑ ꝯſequēs q̄tū ad oē pctm̄ vitādū ⁊ ſpūale bonū ꝓſequendū: ſ3 i alijs actib⁹ nō ſubdūt' eis: niſi inquātū ad iſta reduci ſeu ꝑtinere pn̄t: vnde. xj. q. iij. c. nō ſemꝑ malum eſt non obedire p̄cepto: dicit glo. q̄ inferior obedire non debet nō ſolū qn̄ eſt iniuſtū: ſed etiam qn̄ eſt inhoneſtū: vel etiam incomodū: quod vltimū tn̄ non
B eſt in omnib⁹ intelligēdū. Secūdo queri poteſt: cum ſubditus ſit in obedientia p̄lati in his ſaltem que ſunt ad aīe ſalutē neceſſaria: vtꝝ ergo liceat ei alicui alteri cōfiteri q̄ ꝓprio p̄lato. Ad h̄ dicēdū ſm̄ Rich. ⁊ Aſten. loquendū eſt de ꝯfeſſione dupliciter. Vno modo put eſt opus vtutis directe repugnans hypocriſi: in quo q̄s ſeipſm̄ accuſat: ne alius q̄ eſt appareat: vel mala ſua aperit ad morbi inueſtigandā curationē: ⁊ hoc modo cōfeſſio fieri pōt cuilibet qui pōt adiuuare inſtruendo vel orando: vel de quo pōt homo erubeſcere ⁊ humiliari: ⁊ alter exemplo humilitat' meliorari: non peccatorū cognitione depꝛauari: ⁊ ſic quis cōfiteri poteſt cuilibet peccatū ſuum ſiue clerico ſiue laico. Sic enī dicit Bern. ſuꝑ cantica: Vir ꝑfectus eſt veritatis amator: qui oīes vellet noſcere ſua mala: dū tamē ei nō eſſet cauſa mali ſed boni. Alio modo put eſt opus ſacramētale ordinatū ad recōciliationem que fit ꝑ abſolutioneꝫ ⁊ hec cōfeſſio nulli eſt faciēda niſi p̄ſbytero: vt ex̄ de pe. ⁊ remiſ. c. omnes: ⁊ lꝫ q̄daꝫ ſentire videant' q̄ in caſu neceſſitatis neceſſariū ſit ꝯfiteri laico: tū ſm̄ Aſten. ꝯtrariū ē veꝝ: q͛ p̄ſbꝛo non laico p̄ceptū ē in dicto. c. eſt tū licitū ⁊ cōgruū ſi aſſit idoneus laicus tp̄e neceſſitat' illi ꝯfiteri: ⁊ ſic itelligit magiſter ſn̄iaꝝ ſm̄ Hein. boyc: in. iiij. di. xvij. c. vl. dicēs: Si defuerit p̄ſbꝛ ꝓximo faciēda eſt cōfeſſio. Or ſi q̄rit' ad q̄d talis ꝯfeſſio valeat: rn̄det Tho. ⁊ Aſten. q̄ baptiſm⁹ habet efficatiā ex ſāctificatione materie: ⁊ iđo a q̄cūq͛ ꝯferat' alicui ſacrm̄ recipit: ſ3 vis pn̄ie ſacralis ꝯſiſtit i ſāctificatione miniſtri: ⁊ ideo q̄ laico cōfitet': lꝫ impleat quod ē ex p̄te ſua de ꝯfeſſione ſacramentali: ſacrm̄ tn̄ abſolutiōis non ꝯſeq̄t': ⁊ ideo valet tm̄ ad diminutionē pene q̄ fit ꝑ cōfeſſionis meritū ⁊ penaꝫ: ſed nō ꝯſeq̄t' diminutionē illā pene que fit ex vi clauiū: ⁊ ideo ſic ꝯfeſſus magis punit' poſt iſtam vitam q̄ cōfeſſus ſacerdoti: minus tn̄ punitur q̄ ſi nulli fuiſſet cōfeſſus: verūtamē extra caſū neceſſitatis q̄s cōfiteri debet ꝓprio ſacerdoti: vt p̄ꝫ i dicto. c. oīs: vbi dicit Hein. boyc: p⁹ Hoſti. ⁊ Jo. an. q̄ ꝓpri⁹ ſacerdos dr̄ cui cura p̄ochialis eccl'ie ē cōmiſſa ſiue ſit rector ſiue vicari⁹. Cura autē e. i. vigil oneroſa ac ſollicita cuſtodia alaꝝ alicui cōmiſſa: vt curet ne pereāt ſ3 ſaluēt': q̄ cōpetit ex lege vel cōmiſſione canonica aut cōſuetudine vel p̄ſcriptiōe ꝑ ſedē apl'icam non improbata: vn̄ ꝓprius ſacerdos dici p̄t q̄ habet imediate curā. ſ. ſacerdos p̄ochialis. Similit' papa et ep̄s ſūt ꝓprij

ſacerdotes et īmediati: ſicut archip̄ſbri: vt
ex̄ ꝺ offi. archip̄ſbyteri. c. officiū. c. vt ſin/
gule. Itē legatꝰ pape vel penitentiariꝰ pa/
pe: vt de offi. legati. ⁊ idem videtur intel/
ligendū de generali vicario ep̄i: ex̄ de offi.
iuꝺ. ordi. c. inter cetera: et ſufficit licentia
cuiuſlibet iſtoꝝ vt q̄s cōfiteri poſſit alteri
q̄ꝫ ꝓprio ſacerdoti: etiā ſi licētia ſit genera
lis. ſ. nō expꝛeſſo cui ꝯfiteat̄: vt p̄tꝫ in extra/
uagan̄. Io. xxij. q̄ incipit: vas electiōis: et
ſi q̄s dicit ſe h̄re licētiā a quoq̄ꝫ iſtoꝝ dicit
Hein. boyc: ꝙ ſibi credendū ē: q꞉ nō ē p̄ſu
C mēdū ꝙ ſit īmemor ꝓprie ſalutis. Tertio
occaſione iam dictoꝝ q̄ri pōt: an frēs men
dicantes q̄ deputant̄ ab ep̄is vel etiam a
ſūmo pontifice ad audiendū ꝯfeſſiones: li
centiā ſacerdotis prochialis habere debe
ant: ⁊ vtrū ip̄is fratribꝰ ſic deputatis con/
feſſi teneant̄ ſemel ī anno ꝯfiteri ꝓprio ſa
cerdoti: p̄ſertim cū ſacerdos ſacrā miſtrās
agnoſcere debet vultum pecoꝝ ſuoꝝ: vt dr̄
Eccl. xxxij. curā illius habe. Ad h̄ dicēdū
q̄ꝫtū ad p̄mā ptē q̄ſtiōis: ꝙ Io. an. ī clem̄.
ſup cathedrā: ī glo. ſup v̄bo: denotat: dic̄
ꝙ nō ē neceſſe licētiā petere ꝓpter v̄bū li/
bere: ⁊ idē tenet Paulus de liazarijs: ⁊ in
telligunt̄ mēdicātes fratres p̄dicatores ⁊
minores: ⁊ ibi p Clemētē q̄ntū ꝓrogatum
uit ad Auguſtin̄. ⁊ p Io. xxij. ad carmeli/
tas. Q̄ntū aūt ad ſcdām ptē q̄ſtionis: dicē
dū ꝙ lꝫ quidā doctores ſentiāt vt archid̄.
⁊ Io. mo. ꝙ ip̄is fratribꝰ ꝯfeſſi teneant̄ ſe/
mel ī anno cōfiteri ꝓprio ſacerdoti: tn̄ Io.
an. ſup v̄bo: abſoluti: dic̄ ꝙ a fratribꝰ ab
ſoluti nō habebūt vlteriꝰ neceſſe cōfiteri ꝓ
prio ſacerdoti. Nec obeſt. c. oīs: q꞉ itelligi
tur de illo qui alteri legitime ꝯfeſſus non
erat: vt dicebat Bn̄dictꝰ ī ꝯſtitutiōe: inter
ceteras: ⁊ Io. xxij. in extrauagan̄. vas electio
nis: qd̄ de facto tenet̄. Et dic̄ Hein. boyc:
ꝙ h̄ verꝰ ē: alr̄ ptās et officiū de hmōi de
modico vel ꝺ nihilo opareſ: imo forſan ī q̄
dā deriſiōe haberet̄: cū pauci ꝯfiterēt̄ eis
videntes teneri ſe nihilominꝰ ſacerdoti ꝓ
prio eadē peccata ꝯfiteri. Idē tenet Guil.
de mōte: dicēs: ꝙ ꝺ rigore ⁊ veritate ſacri
q̄ꝫtū ad culpā mortalē ⁊ penā ppetuam: di
cti frēs in ſacro pn̄ie reputant̄ ꝓprij ſacer
dotes: ⁊ ſic ſatiſfactū ē caplo: oīs: h̄ q꞉ con
feſſus ē exhibendū corpꝰ chriſti p ꝓprium
p̄ſbyterū ⁊ nō aliū: nec p̄t eē h̄n certū p̄ſby
tero de ꝯfeſſiōe facta fratribꝰ hmōi: idcir/
co equū ⁊ vtile eſt vltra neceſſariā ꝯfeſſio
nē talibꝰ factā: volūtaria nō obmittat̄: ad

oſtēdendū ſubiectionē ⁊ obedientiā ſuo p̄
lato ꝯfitēdo. ſ. illa peccata q̄ citra vltimaꝫ
ꝯfeſſionē ppetrauerit vel etiā oīa ſi placu/
erit: alr̄ eni detraheret̄ p̄ſbris ⁊ eoꝝ eccle/
ſijs: q̄bꝰ prochiani dāt ouū vel denariū in
ſua ꝯfeſſiōe q̄ ꝯſuetudo nō improbat̄: ſm
doctores tn̄ ī dicto. c. oīs: ſunt aliq̄ caſus ī
q̄bꝰ nō debet ꝯfiteri ꝓprio ſacerdoti: h̄ reꝗ
ſito curato: imo ꝯ̄dicēte q̄s pōt ⁊ debet li/
cite alteri ꝯfiteri. Primꝰ caſus ē ſi ꝓprius
ſacerdos ſit inſcius ⁊ ignarꝰ vel indiſcretꝰ
vt patꝫ de pe. di. vj. c. placuit: vt deinceps
nulli ſacerdotū liceat quēlibet cōmiſſū al/
teri ſacerdoti ad pn̄iaꝫ accipe: ſine eius cō
ſenſu cui ſe prius cōmiſit: niſi ꝓ ignorātia
illiꝰ cui p̄us ꝯfeſſus ē. Scd̄s caſus ſi ꝓpriꝰ
ſacerdos particeps ē criminis: vtputa q꞉
peccauit cū pſona q̄ ſibi ꝯfiteſ: tunc enim
tollit̄ erubeſcētia ꝯfitenti: ⁊ vt plurimum
puritas ꝯtritiōis impedit̄: vnde. xxx. q. j.
dicit̄. c. oīs: ꝙ ꝯfeſſionis filij quādā com/
paternitatē cū cōfeſſore cōtrahūt: quapro/
pter ſi q̄s h̄ ſcelus ppetrauerit: nō ſolū dig
nitatis honorē amittat: verūetiaꝫ vſq̄ꝫ ad
exitum vite iugi pn̄ie ſe ſubdat. Et Celeſti
nus papa ſubdit ibidem: ſi quis ſacerdos
cū filia ſpūali fornicatꝰ fuerit: ſciat ſe gra/
ue adulteriū cōmiſiſſe: idcirco femīa ſi lai/
ca eſt derelinquat oīa: ⁊ res ſuas paupibꝰ
reddat ⁊ cōuerſa ī monaſterio vſq̄ꝫ ad mor
tem deo ſuiat: ſacerdos aūt q꞉ exēplū ma
lū dedit hoībꝰ: ab omī officio deponat̄ et
pegrinādo. xv. ānos peniteat: poſtea v̄o
ad monaſteriū vadit ibiq̄ꝫ cūctis diebꝰ vi/
te ſue ſuiat deo. Et. c. ſequēti. glo. ī. c. oīs:
dicit ꝙ ibi nō ē filiatio niſi q̄ ad ſolū ſacer
dotē: q꞉ ꝓles ſacerdotis iūgi poſſet matri
monio cū filijs vel filiabꝰ ꝯfeſſionis. Hinc
eni dicit Ioh̄. in. c. oīs: ꝙ p̄ſbr grecꝰ nō au
diet cōfeſſionē vxoris ſue: ⁊ glo. Bar. ibi/
dem dicit ꝙ ſacerdos oriētalis nō audiet
ꝯfeſſionē vxoris ſue: q꞉ nec ip̄a libere cōfi/
teſ ſi cōmiſit adulteriū: ſi ḡ laicꝰ in neceſſi
tate audiat ꝯfeſſionē mulieris alicuiꝰ: nō
pōt poſtea cū ea ꝯtrahere: ar. h̄: ſi tamē cō
trahit forte tenet mrīmoniuꝫ: videſ eni h̄
tm̄ ſacerdoti ꝓhiberi: cuꝫ eiꝰ tm̄ officiū ſit
audire pctā confitentū: hoc ibidē glo. ſen/
tit in deteſtationē criminis: q̄cquid tamē
ſit: licꝫ videat̄ inhoneſtū et incōueniēs: ſi
tamen audit ſacerdos cōfeſſionem vxoris
ſue vel cōcubine: dare pōt vtiq̄ꝫ pn̄iaꝫ: ſm
Tho. ⁊ Aſten̄. dūmodo tn̄ alr̄ habeat au/
ctoritateꝫ abſoluendi. Tertius caſus eſt ſi

fuerit ſacerdos reuelator ꝯfeſſionis quod
oīno ꝓhibet̄ in dicto. c. oīs. §. caueat oīno
ſacerdos ne v̄bo vl̄ ſigno aut q̄uis modo
ꝓdat aliq̄tenꝰ peccatorē: h̄ ſi prudētiori cō/
ſilio indiguerit illud abſq̄ꝫ vlla expꝛeſſione
caute reꝗrat: qm̄ q̄ peccatū in penitentiali
iudicio ſibi detectū reuelare p̄ſūpſerit: nō
ſolū a ſacerdotio deponendū decreuimus
verūetiā ad pn̄iaꝫ agendā ī artū monaſte/
riū retrudendū. Addit Hoſti. ꝙ oībꝰ die/
bus vite ſue pegrinādo peniteat: qd̄ itelli
git̄ q̄ꝫdiu eſt in pn̄ia tpali: puta vſq̄ꝫ ad ſe/
ptēniū vel decēniū vel plꝰ vl̄ minꝰ: ſm ꝙ ē
pn̄ia limitata: q̄ elapſa: ē ī monaſteriū de/
trudendꝰ vt ibi ppetuā pn̄iaꝫ agat. Quar
tus caſus ſi veriſimiliter timeat̄ ꝙ pſonaꝫ
ꝯfitētē ſollicitabit ad pctm̄: ⁊ maxime ſi h̄
ꝯſtat ex ꝓbabilibꝰ indicijs vel ex manife/
ſta cōuerſatiōe aut fama cōmuni. Quintꝰ
caſus ſi pctm̄ ſit directe cōmiſſū ꝯ̄ pſonam
ip̄iꝰ curati: ⁊ potiſſime ſi ſit tale peccatū:
cuiꝰ ꝯfeſſio reꝗrat expꝛeſſionē ⁊ circūſtātiaꝫ
illiꝰ pſone in quā cōmiſſū ē: vt p̄tꝫ de infa/
mia: de detractatiōe ⁊ hmōi. Sextꝰ caſus ē
tpe iuſte neceſſitatꝭ: vt cū q̄s infirmat̄ vſ/
q̄ꝫ ad mortē: vel itrare debet iuſtū bellum
vel mare: vel aliqd̄ ſile euidēs p̄iculum: ⁊
deeſt ꝓpriꝰ ſacerdos. Septimꝰ caſus ē ſi eſt
vagabundus. ff. de iudi. l. heres abſens.
Octauꝰ cum q̄s q̄rit domiciliū q̄ ſe ꝯferat.
nā ⁊ is ſine domicilio eſt. ff. ad municip̄. l.
heres: ī p̄n. ⁊. l. eiꝰ. §. celſus. In his deniq̄ꝫ
caſibꝰ p̄dictꝭ ⁊ ſilibꝰ: in q̄bꝰ ꝓbabilit̄ timet
penitēs ex ꝯfeſſiōe p̄iculū īminere ſibi vel
ſacerdoti: ſemp debet recurrere ad ſupiorē
⁊ petere licētiā alteri ꝯfitendi quā ſi habe
re nō poſſit: idē iudiciū ē ac ſi non haberet
copiā ſacerdotis: vn̄ magis eligere debet
laico ꝯfiteri: nec ī h̄ trāſgredit̄ eccl'ie p̄ce/
ptū: q꞉ p̄cepta iuris poſitiui nō ſe extēdūt
vltra charitatē nec etiā fit iniuria ſacerdo
ti: q꞉ amittere p̄uilegiū videſ q̄ ꝯceſſa ſibi
ptāte abutit̄: ꝯcordat Pe. Alex. Inno. ⁊
Guil. ⁊ cōmuniter addūt ꝙ ſi nullo mō ha
bere pōt ſacerdotē aliū ⁊ neceſſitas īmine/
at: ꝯfiteat̄ peccatū in genere ſine eo ꝺ quo
poſſit malum ꝓuenire: ⁊ addunt Hoſti. et
Ray. ꝙ tales nō debent ꝯfiteri cuicūq̄ꝫ ſa/
cerdoti: h̄ potius illi q̄ alr̄ habet iuriſdicti
onē ſi ſaltē haberi pōt. Ad laudē dei.

De cōfeſſione q̄n̄ ⁊ cui ē facien/da aut q̄n̄ iterāda: ⁊ q̄liter ē celan/da; et de abſolutiōe priuilegiatorum: Sermo XI

Honora patrē tuū

b ⁊c. Ad maiorē euidētiā materiā
de cōfeſſione plenꝰ ſcire cupien/
tes. Primo q̄ri pōt: vtꝝ ꝺ neceſſitate ſalu/
tis reꝗrat̄ cōfeſſio: vel ſufficeret ſola p̄ce/
dens ꝯtritio: cū eni p ꝯtritionē p̄cedenteꝫ
peccatū dimiſſū credat̄: ſequēs ꝯfeſſio ne
ceſſaria nō videſ. Ad h̄ rn̄det Guil. in ſuo
ſacramētali: ꝙ ſi loq̄mur de illo q̄ mortali
ter peccauit: tūc ꝯcordāt theologi ꝙ talis
habet ore neceſſario ꝯfiteri: nec papa cum
tali diſpēſare poſſet q̄n cōfiteri teneſ: cuiꝰ
ratio ē ſubſtātia ⁊ materia ꝺ q̄bꝰ eccl'ia mi
litās fundata ē ſunt ſacra: quoꝝ vnum eſt
pn̄ia q̄ ſacrā tollere aliud nō eēt q̄ꝫ eccl'iaꝫ
ſubuertere qd̄ papa facere nō pōt q̄ ſolꝰ vi/
cariꝰ chriſti eſt: dicit etiā Tho. ꝙ papa ne
ceſſitatē ſacroꝝ tollere nō pōt: ſicut nec in/
ſtituere noua ſacra: q꞉ ſūt ex inſtitutiōe di
uina: h̄ diſpenſare poſſet de tpe. ſ. ꝙ differ/
ret vltra annū. Tn̄ h̄n veꝝ eſt ꝙ ſola cōtri
tio cū ꝓpoſito ꝯfitendi ⁊ ſatiſfaciendi tol
lit peccatū: ⁊ reddit viuū ⁊ mundatū pec/
catorē qd̄ oſtendit dn̄s ī Lazaro: quē ſola
vocatio oīno reddidit viuū: anq̄ꝫ chriſtus
eū traderet ap̄lis ad diſſoluēdū: ꝙ ſi poſt/
ea non ꝯfiteat̄ vel ſatiſfaciat: ingratum ſe
reddit ⁊ peccat mortaliter: vn̄ triplex ē ra
tio q̄re poſt ꝯtritionē neceſſaria eſt ꝯfeſſio
ſm Guil. Prima ꝓpter ſtatutuꝫ eccl'ie: qd̄
ꝯ̄cipit ꝯfiteri: nam auctās ⁊ traditio eccle
ſie obligat vt p̄ceptū: vt p̄tꝫ. xj. di. c. in his
rebꝰ. Scd̄a eſt q꞉ ignoramꝰ an peccatuꝫ ſit
dimiſſum: ꝙ ſi nō: tn̄ in pn̄ia q꞉ ſacramēta
lis ē ⁊ effectiua gratie remittit̄. Tertia q꞉
dato ꝙ ſimꝰ ſine peccato mortali: vt ſatiſ/
faciamꝰ p̄cepto pape: neceſſariū ē ſaltē ve
nialia ꝯfiteri ſemel in anno: qd̄ ꝓpter hoc
p̄ceptum eſt: vt ī eucharistie receptione re
uerētiores ſimꝰ: vt patꝫ in dicto. c. omnis.
Scd̄o q̄ri pōt: quotiēs q̄s ꝯfiteri teneat̄:
an ſtatim ppetrato mortali peccato. Ad h̄
rn̄det Hein. boyc: in dicto. c. oīs: ex̄ de pe.
⁊ re. ꝙ cū ꝯfeſſio ſit p̄ceptum affirmatiuū
nō obligat niſi ꝓ loco ⁊ tpe: ⁊ eccl'ia volu/
it in h̄ p̄cepto tp̄s determinare: cuꝫ ſit p̄ce/
ptū diſcipline nō nature: vn̄ determinauit
ꝙ adminus ſemel in anno debet fieri con/
feſſio: vt in dicto. c. oīs: qd̄ tn̄ fallit ī mo
nachis nigris q̄ ſaltē ſingulis menſibꝰ ꝯfi
teri debent: vt p̄tꝫ in cle. de ſta. mo. c. ne in
agro. §. ſane: quā ꝯſtitutionē q̄ ad hoc ad

alios religioſos dilatare ſatis honeſtū ē:
ſm Jo.an.ibidē. Alij vō ꝗuis ex eccleſie
ꝑcepto nō obligenᷣ ꝯfiteri niſi ſemel ī an/
no ſm ius canonicum: tñ qꝛ ſm phm.viij.
phiſicoꝝ voluntas nō retardat facere opus
volitū: niſi ꝓpꝰ aliquā cauſā rationabilē:
ideo dilatio ꝯfeſſiōis ſi nō ē ex cauſa rōna
bili ⁊ meritoria: tūc vl nō ē voluntas ſuffi
ciēs ad delectionē peccati: vl dilatio ex cā
ſua ē ꝑiculoſa vel etiaꝫ vitioſa: ⁊ vtrobiqꝫ
A letale diſpēdiū īminet aīe. Nam dilatio
cōfeſſionis ē ꝑiculoſa. Primo ꝓpter īcer/
titudinē vite dicente dño: Vigilate qꝛ ne/
ſcitis diē neqꝫ horā: ⁊ diuiti rñdit: Stulte
hac nocte repetēt aīam tuaꝫ ⁊c. Scđo ꝓpꝰ
accumulationē criminū: dicit eni Greg. pec
catū qđ ꝑ pñiaꝫ non diluiᷣ: mox ſuo pōde
re in aliud trahit. Tertio ꝓpter elongati/
onē a deo: ita ꝙ difficilius ꝯuertiᷣ ⁊ eius
vita ꝑiculoſius finiᷣ: dicit eni Ouidius:
Qui non ē hodie cras minꝰ aptus erit: et
pō. Qui ſe elongant a te ꝑibunt. Quarto
ꝓpter indignationē iudicis qꝛ ꝑ hoc mag
nā īgratitudinē oſtēdit reꝰ: timēdū ē etiā
ꝙ qui ſemel tm̄ ꝯfiteᷣ ī anno nō facit hoc
ex amore: ſꝫ potius ex timore vel ex alia ſi/
niſtra ītētione: qꝛ ſi nō rediret tp̄s ieiunij:
nō rediret etiā cū illis tp̄s ꝯfeſſionis pec/
cati. Quinto ꝓpter defraudationē grē: q̃
ꝑ ꝯfeſſionē ꝯferreᷣ: q̃ redderet hoīem ma
gis firmū ad reſiſtendū malo ⁊ inherēdū
bono: multi naqꝫ deſperāt a peccato poſſe
reſipiſcere: donec doloroſa confeſſione ſtu
duerint illud abluere. Scđo etiā dilatio ē
vitioſa. ſ. ex negligētia: q̃ in mortali quis
exiſtēs īminēte neceſſitate ꝯfitēdi non ꝯfi
teᷣ vel ampliꝰ tardat ⁊ mortaliter peccat:
que tp̄is neceſſitas q̃ ad obligationē ꝯfeſ
ſionis ex quattuor attēdi poteſt: vt tangit
Alex. đ hal. in. iiij. pte ſūme: ⁊ Tho. ī. iiij.
Primo ex pte ꝑiculi īminentis. ſ. mortis:
vtpote ſi ē in bello: in mari: vel ī alio mor/
tis ꝑiculo: vel ſi mulier ē in partu ⁊ ſiſibꝰ.
Scđo ex pte ſacri cuiuſcūqꝫ ſuſcipiēdi: tra
ctandi vl ꝯferendi: vel ī aliquo actu vt mi
niſtrū eccīie ſe exhibēdi: verbi gratia. Si
vult ſacrū ordinē recipe: celebrare: eucha/
riſtiā ſumere vel ſacramēta miniſtrare: ad
quos actꝰ nullus in peccato mortali nō cō
feſſus accedere debet: copia ſacerdotꝭ ob/
lata ⁊ neceſſitate nō vrgente. Tertio ex pte
ſtimuli ꝯſcientie: cum ſcꝫ ꝯſcīa ſibi dictat
ꝙ ſtatim cōfiteri teneaᷣ: ex eo ꝙ deſperat
ſe poſſe reſiſtere peccato niſi ꝑuia ꝯfeſſiōe
ꝙ ſi illam nihilominꝰ ꝑtermittat vel diffe/
rat: nō excuſaᷣ a mortali ꝓpter ꝯtēptum:
quē incurrere pōt duplici rōne. Primo cū
celeritas ꝯfeſſionis ꝯtemniᷣ vt actus pec
cati ſepius itereᷣ. Scđo cū actualiter cogi
tat diſpendiū peccati: offenſam dei et alia
hmōi: q̃ efficaciter illū ad penitentiā inci/
tarēt: ⁊ tñ non peniteret: ſed potiꝰ illi mo/
tioni reſiſteret qđ eſſet reſiſtere inſpiratiōi
ſpūſſancti. Quarto ex parte dubij vt ſi ha
bet caſū de q̃ papa ſolus eū abſoluere pōt:
⁊ nūc habet copiā ꝯfeſſoris dñi pape: ⁊ du
bitat ſi illum habebit in futuro: vñ ſi quis
exiſtens ī mortali ī his caſibꝰ differt ꝯfite
ri: non excuſaᷣ a mortali: dūmodo debitā
oportunitatē habeat. Tertio q̄ri poteſt
vtꝝ in aliquo caſu teneᷣ q̄s ꝯfeſſionem fa
ctam reiterare. Ad hoc rñdet Pe. in. iiij.
ꝙ ꝯfeſſio eſt ī remediū ⁊ in ꝑceptū: quātū
igiᷣ ē in remediū ſi q̄s vult iteꝝ ꝯfiteri bo
nū eſt ad maiorē remiſſionē citiꝰ obtinen/
dam: tā ex pena ⁊ verecūdia q̄ꝫ etiaꝫ ex vi
clauiū: quātū tñ ad ꝑceptū nō teneᷣ illam
iterare: niſi velit poſtq̄ꝫ chyrographꝰ pec/
cati q̃ ſe diabolo ſemel obligauerat ē ſolu/
tus. In aliq̄bꝰ tñ caſibꝰ ꝯfeſſionē reitera/
re teneᷣ. ſ. vel ꝓpter defectū ꝯfeſſoris: aut
ꝓpter defectū ꝯfitentis: nam ꝑmo reitera
re teneᷣ ſi deficit ꝯfeſſori clauis potentie:
eo ꝙ non pōt de peccato ꝯfeſſo abſoluere:
⁊ tūc remittet eum ad ſupiorē cum litteris
vel aliter: quā tñ remiſſionē ſi peccatuꝫ oc
cultū eſt facere debet de licētia penitentis
tm̄ ⁊ non aliter: vel dimittat eū ire libere
ad quēcūqꝫ hn̄tē abſoluēdi ptātē. Quō āt
abſolutio iſta fieri debet ab eo q̃ remittit
ad ſupiorē ī his đ q̄bꝰ ptātē hꝫ abſoluēdi:
oñdit Tho. ī q̄dā q̄olibeto dicēs: ꝙ ſacer/
dos nō abſoluit aliquē niſi q̃ diuinitꝰ cre/
diᷣ abſolutꝰ: ſꝫ poſtq̄ꝫ a deo eſt abſolutꝰ: te
neᷣ adhuc eccīie ꝯfiteri: ⁊ quia diſpēſatio
abſolutiōis nō ē tota minori tradita. Tene
tur tñ ei oīa ꝯfiteri: ⁊ ip̄e debet ab oībꝰ ab
ſoluere a q̄bꝰ pōt: ⁊ deinde teneᷣ eū remit
tere ad ſupiorē abſoluendū de reſiduo: ve
rūtñ ſm Tho. in. iiij. di. xix. ſacerdos nul/
lum abſoluere pōt excōicatuꝫ a culpa: niſi
ꝑus abſolutꝰ fuerit ab excōicatione: quia
ꝑticeps nō eſt ſacroꝝ eccleſie excōicatꝰ: q̃
tñ excōicati tp̄e neceſſitatis abſolui pñt a
quocūqꝫ ſacerdote ab oībus etiā excōica/
tionibꝰ: verūtñ vt habeᷣ li. vj. de ſen. ex.
c. eos: ſi ſic abſoluti a ſentētia canonis vel
hoīs: eo ꝙ recurrere nequeūt ad eū a quo
fuerant abſoluendi ꝓpter legitimuꝫ peri/
culū vel impedimentū: ſi ceſſante periculo
vel impedimento nō ꝑſentent ſe illi a quo
debebant abſolui: mandatū eius receptu
ri: ⁊ vt oportet ſatiſfacturi: reincidūt ī ean
dem ſnīaꝫ: ſicut ⁊ illi q̄bus a ſede apoſtoli
ca vel legatis abſolutis iniungiᷣ vt ordi/
nario vel alteri ſe ꝑſentent ꝓ pñia ⁊ ꝙ in/
iuriatis ſatiſfaciāt q̄tocius poterint. Pre
terea ſi q̄s aliquē abſoluit đ facto qđ tñ đ
iure nō pōt nō credit ſanctꝰ Tho. eū abſo/
lutū eē: excuſaᷣ tñ ꝑ ignorantiā iuris: ſed
multomagꝭ ꝑ ignorātiā facti: cū credit eū
hr̄e auctoritatē niſi fuerit ignorātia craſſa
⁊ affectata: ſacerdos tñ nō excuſaᷣ cui ius
illud ignorare non licet: idē tenet glo. ij. in
ꝟ. ex ciuitates: in clem. ſup cathedrā. Dicit
etiā Jo. an. ꝙ quo ad penā eternā tutꝰ eſt:
B ſꝫ a ſatiſfactiōe ⁊ pñia tutus nō eſt. Ꝗ ſi
q̄riᷣ: q̄d de ꝯfeſſiōe ſacerdoti facta: q̃ non
de iure tenet eccīiaꝫ. Ad ħ rñdet Fran. de
zab. ꝙ licꝫ valeant geſta ꝑ talē ꝑlatū facta
donec toleraᷣ: vt dicūt Inno. et Hoſti. qꝛ
tñ in foro penitētiali īterꝑtabunᷣ ī ptē du
riorē tanq̄ꝫ tutiorem: ex de ſcrutinio. c. j. in
glo. melius ē vt habeanᷣ ꝓ nō abſolutis:
ita ꝙ viuētes qui fuerūt cōfeſſi tali ꝑlato
detecto ꝙ nō ſit vel fuit ꝑlatus: iteꝝ ꝯfite/
ri debebūt: q̃ ad mortuos aūt īterꝑtabūᷣ
ꝙ ex fide ſaluati ſīt: ⁊ abſolutio valuerit:
vt vult glo. ex de elec. in. c. dudum. ij. ⁊ qđ
ibidē textꝰ dicit: ꝙ tales aīe decipiunᷣ in
telligiᷣ q̃ ad decipientē: q̃ eas q̄ſtus grā ꝑ
dere non curauit q̄ꝫtum in eo fuit: et ideo
ſanguis eoꝝ a deo diſtincte requiriᷣ: ſꝫ qꝛ
deus nullū decipi velit q̄ꝫtū in eo ē: tales
ſm glo. ſaluāᷣ in ſola fide. Scđo vero ite/
rare teneᷣ ſi defuit cōfeſſori clauis ſciētie:
qꝛ neſcit diſcernere inᷣ lepram ⁊ leprā: tūc
eni diſcretiori denuo ꝯfitendū ē: vt ī dicto
c. oīs: de pe. di. vj. placuit. Tertio iterare
teneᷣ ex pte defectus ꝯfitētis: qñ ſcienter
dimidiauit ꝯfeſſionē tacendo mortale pec
catū: dicit eni Hein. boyc: in dicto. c. oīs:
ꝙ nō eſt licitū ſi q̄s in fraudē vel ꝓpter ve
recundiā diuerſis ꝯfiteᷣ: cuilibet pteꝫ dū
taxat reuelādo ꝓpter verecundiam: ſicut
q̄dam faciūt ꝯſiderantes maximā cōgeriē
peccatoꝝ: vt de pe. di. v. c. j. vnde Tho. in
iiij. di. xvij. dicit ꝙ de neceſſitate ꝯfeſſiōis
eſt: ꝙ hō oīa peccata ſua cōfiteaᷣ q̄ ꝓtunc
habet in memoria alioq̄n nō ē ꝯfeſſio: ſed
cōfeſſiōis ſimulatio: ſed ſi quis nō habuit
in memoria quod poſtea recordatur: ſuffi/
cit ꝙ hoc peccatum dicat explicite ⁊ alia ī
generali: dicendo ꝙ cum alia multa confi
teretur hoc oblitus fuit: idē Pe. Quarto
ſi cōfitens cōtempſit vel neglexit ſatiſface
re ⁊ oblitus eſt iniunctā ſatiſfactionē: quā
ſi ſciret ⁊ eaꝫ implere vellet non oporteret
ob hoc iterare ꝯfeſſionem. Quintū q̄dem
addere volunt de eo qui redit ad peccata
cōfeſſa: quia q̃ reincidit non videᷣ eſſe ve
rus penitens: ſed potius irriſor: de pe. di.
iiij. c. qui reincidit. Sed ad hoc reſpondet
ſāctꝰ Tho. in. iiij. di. xxij. ꝙ recidiuās nul
lo modo teneᷣ peccata dimiſſa directe ꝯfi
teri nec in generali nec in ſpeciali cuicūqꝫ
cōfiteaᷣ: ſed indirecte ſicut illud ſine quo
ſciri nō poteſt debitꝰ modus ſatiſfactiōis:
teneᷣ recidiuās notificare peccata dimiſ/
ſa quātū ſufficit ad hoc vt ſciatur que ſatiſ
factio poſſit illi cōgruentius iniungi: vt ſi
frequenter lapſum carnis paſſus eſt ex ali
qua occaſione ꝑ ſatiſfactionē talis occaſio
ꝑſcidatur: ⁊ ſimiliter de alijs peccatꝭ. Se/
xtum etiam q̄dā addunt de eo qui ꝯfeſſus
eſt in ꝓpoſito non deſerēdi peccatū: đ hoc
tamē caſu dicit Tho. in. iiij. di. xvij. ꝙ con
feſſio ſm ꝙ eſt actus ꝟtutis nō valet ſine
charitate q̃ eſt principiū merendi ſꝫ ſm ꝙ
eſt ps ſacramēti ordinat ꝯfitētem ad ſacer
dotem qui claues eccīie habet: ⁊ ꝑ ꝯfeſſio/
nem cōfitentis cognoſcit ꝯſciam eiꝰ: ⁊ ſm
hoc pōt etiā eſſe in eo q̃ nō ē cōtritꝰ: qꝛ pōt
pctā ſua ſacerdoti nota facere: ⁊ clauibꝰ ec
cleſie ſe ſubijcere: ⁊ q̄uis tūc nō ꝑcipiat ab
ſolutiōis fructū: recedente tñ fictione inci
piet recipe ſicut etiā ī alijs ſacramētis: vñ
nō teneᷣ iterare ꝯfeſſionem ad quā fictus
accedit: ſed teneᷣ poſtmodū fictionē ſuaꝫ
cōfiteri: cōcordat Pe. Ad hoc etiā facere
videᷣ de pe. di. j. c. menſuraꝫ. §. nō ita: vbi
diciᷣ. Nec eſt neceſſe vt ſemel ſacerdoti cō
feſſi ſumꝰ denuo ꝯfiteamur: ſed lingua cor
dis nō carnis apud verū iudicē ea iugiter
cōfiteri debemus: ⁊ licꝫ Ray. ⁊ Hoſti. con
trariū tenent: tñ iſtud verius videᷣ. Hinc
extra de pe. ⁊ re. c. ꝙ q̄dam: dicit Alex. iij.
ꝙ lꝫ non ſit vera hmōi pñia: admittēda ta
men eſt eoꝝ confeſſio: ⁊ crebris ſalutaribꝰ
monitis eſt pñia indicēda: glo. talis peni/
tentia nō ē vera. i. fructuoſa quo ad vitam
eternā: valet tñ ei q̃ facit ⁊ ſentiet fructum
eius cū de alio crimine penitentiā egerit:
vt pꝫ de pe. di. iiij. §. vlᷣ. in fine. Quarto
q̄ri poteſt an peregrini cōfiteri pñt alieno
ſacerdoti: ⁊ abſolui a crimine cuius abſo/

lutionem ſibi retinuit eṗs. Ad hoc rñdet
Guil. ꝙ ſi acceperũt perã ⁊ baculũ vel alˢ
licẽtiã a ꝓprijs ſacerdotibꝰ: pſumendũ eſt
eis datam licentiã ꝯfitendi: ⁊ tũc abſolui
poſſunt etiã a caſibꝰ eṗo reſeruatis: maxi/
me cũ inſtat tṗs generalis cõmunionis vt
ĩ paſcha: debet illi tñ iniũgi ꝙ cũ habuerit
copiã ſui eṗi vel alterius habentꝭ auctori/
tatẽ abſoluendi iterũ cõfiteatur illi pniãꝫ
ab illo recipiẽs. Si vero ſine licẽtia ſui ſa/
cerdotis ꝑegrinantur: ab alio non pñt ab
ſolui niſi ĩ neceſſitate. Et idem eſt de alijs
negociatoribꝰ ⁊ viatoribꝰ: ſm Inno. ⁊ Ho
ſti. In extrema tñ neceſſitate põt ꝗlibet ab
ſolui auctoritate apl̃ica: nec requirit itera
tio cõfeſſionis vel abſolutionis: ſi tñ fuiſ/
ſet excõmunicatꝰ ⁊ in tali neceſſitate abſo/
lutus: ſi poſtea ſe repñſentat eṗo: reincidit
in eandẽ ſentẽtiã: vt li. vj. de ſen. excom. c.
eos. Quinto pterea q̃ri põt: vtꝝ habẽs
ꝯfeſſionale vl̃ ꝓuilegiũ papale: in quo ha/
bet talis clauſula: ꝗ ſup peccatis que ſibi
ꝯfiteberis niſi talia ſint ꝓpter ꝗ merito ſe/
des apl̃ica ſit ꝯſulẽda: an vigore iſtoꝝ ver
boꝝ abſolui põt ab excõicatione ortum ha
bẽte a canone illo. xxvij. q. iiij. ſi ꝗs ſuadẽ/
te diabolo: huiꝰ ſacrilegij vitiũ incurrerit
ꝙ in clericũ vel in monachũ violẽtas ma/
nus iniecerit: anathematꝭ vinculo ſubiace
at: ⁊ nullꝰ eṗoꝝ illũ abſoluere pſumat niſi
mortꝭ vrgẽte ꝑiculo ⁊c. vel ſi incurrerit ex/
cõmunicationẽ maiorẽ ob ꝑticipatiõeꝫ vel
in alijs excõmunicatiõibꝰ. Ad h̃ rñdet vir
magne ſciẽtie dñs Jacobꝰ camerac. decanꝰ
ꝙ ab omi excõicatione põt abſolui niſi pa
pa ſibi ſpecialiter abſolutiõeꝫ reſuauerit.
Caſus aũt papales reſeruati ſũt: atroꝝ ꝑ/
cuſſio clerici: falſatio bulle papalis: cõbu
ſtio eccl̃ie poſt denũciationẽ: ſimonia ĩ or/
dine ſi ſuſpenſus a diuinis vl̃ maiori excõ/
municatione ligatꝰ ſe diuinis imiſceat offi
cijs vt pꝰus irregularis efficit. In ceterꝭ ve
ro ꝗ ſpecialit pape nõ reſeruant: ꝯfeſſor p̃
dictꝰ abſoluere põt: ar. c. nuꝑ. §. in ſcđo: ex
de ſen. excõ. nã ibi dicit: ꝙ qꝛ ꝯditor cano/
nis ciꝰ abſolutiõeꝫ ſibi ſpẽaliter nõ retinu/
erit eo ipõ ꝯceſſiſſe videt alijs facultatẽ re
laxãdi: ſilr cũ ſedes apl̃ica ꝓuilegiat ali
ꝗs deuotas ꝑſonas ſimul cõmorantes: vt
ſcꝫ poſſint eligere ꝯfeſſorẽ a ꝗ faciant cele/
brari recipiant ſacramẽta ⁊c. ſemꝑ addit il
lam clauſulã iure parrochialis eccl̃ie ſem/
per ſaluo: de quo dñs abbas magiſter Ar
noldus ſancti Pauli in traiecto decretoꝝ
doctor ꝯſultus reſpõdit: ex quo dicta clau
ſula freꝗ̃ter in priuile. inſerit: ipãꝫ clau/
ſulam ipe papa met exponit extra de priui
legijs in. c. in his: ⁊ vult ꝙ priuilegiati pri
uilegijs eis conceſſis vtant ꝯdum tamẽ ab
his que iure parrochiali ꝓueniunt abſti/
neant: quaſi dicat ꝯceſſis vtant: ſed omia
emolumenta inde ꝓuenientia parrochiali
cedant eccl̃ie: in ꝗbus latet eccl̃ie preiudi/
ciũ. Unde dicũt doctores ĩ dicto. c. ĩ his:
ꝙ non recipiant alienos ad diuina dñicis
diebus ⁊ feſtiuis: in ꝯtẽptũ pſbyteri par/
rochialis: vt ex̃ de parrochijs: in. c. vt do/
minicis: ⁊ ꝙ nõ benedicãt mulieres: neqꝫ
ꝑuulos baptizẽt: nec decimas vel oblatio
nes parrochianoꝝ recipiant: nec iniũgãt
parrochianis penitentiã: nec eis tradant
eucharistiam ⁊ ſimilia. Sexto deniqꝫ q̃ri
poteſt: cum nullo modo liceat reuelare cõ/
feſſionẽ: vtrum ſi quis reuelat alicui ĩ con
feſſione cõſilio vel ſecreto talia que nõ ſũt
de ſui natura peccata: vt quis reuelat ſa/
cerdoti que debet vel que ſibi debent: vel
deponit penes eum aliquã pecuniã ſub ti/
tulo cõfeſſionis an celare teneat. Reſpon
det Ray. ⁊ Guil. ꝙ ſacerdos non debet ta
lia recipere ſub titulo cõfeſſionis: ſi tamẽ
ꝑ indiſcretionẽ ſic recipit: nõ tenet celare
niſi per modũ cõſilij vel ſecreti: ⁊ iura que
puniũt reuelantes cõfeſſiones non atten/
dunt niſi ad peccata: vnde ſacerdos ſi cõ/
pelleretur ꝑ iuramẽtũ de tali debito reue/
lando: vel depoſitarius de pecunia apud
ſe repoſita: tenet vtriqꝫ dicere veritatem.
etiam ſi prius iuraſſet de non reuelando:
qꝛ non eſſet obſeruandũ iuramẽtũ in ꝑiu/
dicium iuris alieni: ſecus tamẽ ſi iniuſte ⁊
ꝑ tyrannũ inquireret: tũc enĩ ſubterfuge/
re deberet tacendo vel ſophiſtice reſpõdẽ/
do: peccatũ vero quod ſolum ſcit in cõfeſ/
ſione non licet reuelare alicui etiam cuꝫ li
cẽtia ꝯfitẽtis ſm Tho. Pe. ⁊ Hein. boyc:
ſed faciet ſibi dici extra confeſſionem ⁊ ſic
petet licentiam reuelandi: cuius ratio eſt
quia quaſi de eſſentia ſacramenti eſt con/
feſſionem celare: niſi forte ꝯfitens velit ꝙ
abſolute ſciat ⁊ libere ad dicẽdũ alicui ſo/
li ſed non alijs: vel in ſimilibꝰ caſibꝰ. Ad/
dit etiam Hein. boyc: in dicto. c. omnis. §.
caueat: ꝙ ſi quis cõfitetur cõmittendũ vt
homicidiũ maleficiũ ⁊c. et dicit ſe non poſ
ſe temptationi reſiſtere tunc ſm rob. ſacer
dos reuelare poteſt his qui poſſũt ꝓdeſſe
⁊ non obeſſe: ꝗ ſic exponit textũ: de pe. di.

vj. c. ſacerdos. Idem Archid. ibi. et Jo. ij.
q. j. c. ſi peccauerit. ſuꝑ verbo ꝓditor: ꝙ nõ
eſt ꝓditio reuelatio de peccato futuro ſꝫ de
pterito. Credit Hein. boyc: ꝙ nõ tenet ce/
lare in vi cõfeſſiõis ſacramẽtalis: qꝛ nõ eſt
vera ꝯfeſſio eo ꝙ de peccato cõmittẽdo nõ
põt dari penitẽtia: ſed tenet celare in vi ſe/
creti. Secretũ aũt in tali caſu celari nõ de/
bet: qꝛ tantũ malũ ꝗlibet impedire tenet
circũſtantijs debitis: vt patet de iureiurã.
c. quẽadmodũ. §. vlti. ſm Hoſti. Tamẽ ſco
tus: Tho. Richardꝰ ⁊ Pe. cõtrariũ dicũt
in. iiij. ſed impediri debet malũ oĩmodo ſi/
ne expñſſione ꝑſone: dicit etiam Aſteñ. ꝙ ſi
laicus caſu audiat peccata cõfitẽtis ſacer/
doti tenet illud celare ex p̃cepto iuris na/
ture ⁊ iuris diuini ⁊ poſitiui. Similit ſi cõ
feſſor alicui reuelaret qđ tm̃ ſciuit ex cõfeſ/
ſione. Ad laudẽ dei.

De oblatiõibus in eccleſia dan dis ⁊ recipiendis vel reſpuẽdis: et de ſolutiõibus decimarũ p̃dialiũ ⁊ ꝑſonaliũ ⁊ mixtaꝝ: Sermo XII

Onora patrẽ tuuꝫ
b ⁊c. Secũdo debemꝰ honorare pa
rẽtes ſpũales eis fideliter ſubue
niendo ĩ omnibꝰ neceſſitatibꝰ in cuiꝰ argu
mentũ dicit de cõſe. diſ. j. c. Oĩs chriſtianꝰ
ꝓcuret ad miſſaꝝ ſolẽnia aliꝗd deo offerre
⁊ ducere ad memoriã qđ deus ꝑ Moyſen
dixit: Nõ apparebis ĩ ꝯſpectu meo vacuꝰ:
⁊ in collectis ſanctoꝝ patrũ liquido appa/
ret: ꝙ oẽs chriſtiani aliquid deo offerre ex
vſu ſctõꝝ patrũ debẽt. Ad huiꝰ igit eui/
A dentiã pmo q̃ri põt: vrũ oblatiões vſuales
que fiũt in eccl̃ia parrochiali pſbytero ad
altare ſũt de neceſſitate p̃cepti: pſertim cũ
ĩ lege veteri p̃cepit dñs ne vacuis manibꝰ
venirẽt ad templũ: vt dictũ eſt. Ad h̃ reſpõ
det ſanctꝰ Tho. ſcđa 2ᵉ. q. lxxxvj. ꝙ nomẽ
oblatiõis cõe eſt ad oẽs res ꝗ exhibent in
in cultura dei vel in vſu miniſtroꝝ expen/
dẽdo: ⁊ hmõi oblatiões de ſui rõne habẽt
qđ offerant volũtarie: ſm illud Exo. xxv.
De hoĩe ꝗ vltroneꝰ offert accipietis ⁊c.
⁊ Matth. v. Si offers munꝰ tuũ. Quadru
plici tñ rõne tñ rõne ꝗs tenet ad oblatiões
illas. Primo ex p̃cedẽti ꝯuentiõe: ſicut cũ
alicui concedit fundꝰ eccl̃ie vt certis tṗibꝰ
oblationẽ faciat: qđ tñ hꝫ rõnẽ cenſus. Se
cũdo ꝓpter p̃cedentẽ deputationẽ vel pro/
miſſionẽ: ſicut cũ ꝗs offert donatiõe int vi
uos: vel cũ in teſtamẽto reliquit eccl̃ie ali/
quã rem mobilẽ vel imobilẽ in poſteꝝ ſol/
uendã. Tertio ꝓpter eccl̃ie vel miſtri ne/
ceſſitatẽ: puta ſi miniſter eccl̃ie nõ haberet
vnde ſuſtẽtaret: vt patet dicto. c. oĩs xp̃ia/
nus. qđ intelligit tanꝗ̃ p̃ceptũ: duꝫ mini/
ſter pauꝑ eſt: vñ dicit ibi glo. credo ꝙ ſi ſa/
cerdos pauꝑ eſt: põt eis diuina officia ſub
trahere niſi dent: tutius tñ eſt ꝙ cogant ꝑ
ſuꝑiorẽ: qđ etiã fieri debet. xij. q. ij. c. chari
tatẽ. Quarto ꝓpter conſuetudinẽ: tenent
eñ fideles in ſolẽnitatibꝰ aliquibꝰ ad ali/
quas oblatiões cõſuetas: ad hoc extra de
ſimo. c. ad apl̃icã: vbi dicit ꝙ per eṗm loci
veritate cognita: cõpeſcant ꝗ malicioſe ni
tunt laudabilẽ cõſuetudinẽ imutare: ⁊ in
glo. Et hec feſta ſunt p̃cipue quattuor pn/
palia: ⁊ addit Tho. ꝙ in his duobus vlti/
mis caſibꝰ remanet oblatio quodãmõ vo/
lũtaria q̃tũ ad quãtitatẽ vel ſpeciẽ rei ob/
late: vnđ ꝗ debitas oblatiões non reddũt
puniri poſſũt ꝑ ſubtractionẽ ſacramẽtorũ:
nõ ꝑ ipm ſacerdotẽ cui ſunt oblatiões faci
ende: ne videat ꝑ ſacramẽtoꝝ exhibitionẽ
aliquid exigere: ſed ꝑ ſuꝑiorẽ aliquẽ. Se/
cũdo ᵹo queri põt: vtrũ ne aliquoꝝ obla/
tiones ſunt reſpuẽde: pſertim cũ dr Deut.
xxiij. Nõ offeres mercedẽ ꝓſtibuli ĩ domo
dñi dei tui. Ad hoc rñdet Aſteñ. lib. vj. ti.
xxxij. ꝙ aliquoꝝ oblatio reſpuẽda eſt ĩ cri/
minis ſui deteſtationẽ. Primo ſi ꝗs ſpõte
⁊ ſine neceſſitate rebaptizatꝰ eſt ab hereti/
cis: illius oblatiões biẽnio nõ ſunt recipi/
ende: etiã ſi peniteat: vt patet de cõſe. diſt.
iiij. c. eos quos. vbi ſubdit ꝙ duobus an/
nis etiã oblatiões modis omnibꝰ nõ ſinã/
tur offerre ⁊c. vide. Secũdo ſi ſit hereticꝰ
vel credens. ſ. receptor hereticoꝝ: ⁊ ꝓpter
hoc denũciatus: excõicatus: ⁊ idem eſt de
quolibet excõicato publico: vt patet extra
de heret. c. excõicamus itaqꝫ. §. credentes.
vbi ſubditur ꝙ clerici nec elemoſynas nec
oblatiões eorũ recipiant: alioquin ſuo pri/
uent officio. Tertio ſi emunitatẽ eccleſie
violauit nec emendare velit: vt. xvij. q. iiij.
c. miror. vbi ꝓhibet recipi oblatio etiam a
tota familia domꝰ illius ꝗ vim eccleſie in/
tulit. Quarto ſi ſit meretrix publica: vt
Deut. xxiij. Nõ accipies mercedẽ ꝓſtibuli:
vnde non põt facere publicã oblationẽ ad
altare: ſed bñ põt de turpi lucro facere ele/
moſynã: ⁊ hoc ne ſacerdos peccatũ illius
approbare videat. xiiij. q. v. c. non ſane. in/

ri. ⁊ ſimile eſt de alijs criminibus notorijs ⁊ horrēdis. Quinto ſi ſit vſurari⁹ public⁹ vt extra de vſur. c. q2 in omnibus. Sexto ſi ſit raptor obſtinat⁹ ⁊ inobediens: vt extra de rapto. c. ſup eo. Septimo ſi ſit oppreſſor pauperū. j. q. j. c. nō eſt putāda elemoſyna. et. xc. diſt. c. oblationes. Octauo ſi ſint ab inuicē diſcordātes ⁊ ſe odientes: nec reuo/cari poſſunt ad cōcordiā: vt eo. c. oblatio/nes diſſidentiū fratrū. i. chriſtianoꝝ neq3 i ſacrariū neq3 in gazophilaciū recipiant: glo. cū eoꝝ odiū eſt notoriū. Sequit: Sil'r dona eoꝝ qui paupes opprimūt a ſacerdo/tibus refutanda ſunt. Ratio aūt quare ab iſtis elemoſyne recipi pūt ⁊ nō oblatiōes: q2 elemoſyne fiūt in occultis: de quo nihil ad eccleſiā: vt de ſimo. c. ſicut tuis. Obla/tiōes xͦo in publice q̄ ꝓhibent: ne exinde peccator ꝯſolet: ⁊ ne pctm̄ ipius eccl'ia pu/blice videat approbare. Tertio q̄ri pōt vtrū homīes teneant dare decimas ex ne/ceſſitate p̄cepti: ꝑſertī3 cū illa ſola homīes obſeruare tenent tp̄e gratie: q̄ a chriſto per apl'os ſunt mādata: ſm illud Matth. vlt. Docentes eos ſuare oīa quecūq3 mādaui vobis: ⁊ apl's dic̄ Act. xx. Nō enī ſubter/fugi quo min⁹ annūciarē vobis om̄e cōſi/liū dei: ſed neq3 i doctrina xp̄i neq3 apl'oꝝ aliq̄d cōtinet d ſolutiōe decimaꝝ: q2 qđ di/cit Matth. xxiij. Hec oportuit facere ad tē/pus p̄teritū legalis obſeruātie referendū videt. Ad hoc r̄ndet ſanct⁹ Tho. ſcđa 2e. q. lxxxvij. inter alia: ꝙ decime in lege vete/ri dabant ad ſuſtētationē miniſtroꝝ dei: ⁊ eſt p̄ceptū ptim morale inditū naturali ra/tioni: qđ enī his q̄ diuino cultui miniſtra/bant ad ſalutē toti⁹ popul⁹ victus neceſſa/ria miſtraret ratio naturalis dictat: ſicut ⁊ his q̄ cōmuni vtilitati inuigilāt: vt prin/cipibus: militibus ⁊ alijs quib⁹ ſtipendia victus debent a populo. j. Coꝛ. ix. Quis militat ſtipendijs ſuis vnq̄. Partim etiā erat iudiciale: robur habēs ex inſtitutiōe diuina. ſ. certa determīatio ſtipēdij: quod debet miniſtris diuini cultus: que ponit decimā partem illis tribuendā: ⁊ quia ma/ter eccleſia ſequēs veſtigia diuini precepti de decimis ſoluendis: ſm quādam huma/nitatē inſtituit determīationē decime par/tis ſoluendā eccleſie miniſtris tempore no/ue legis: vt non minus populus noue le/gis: miniſtris noui teſtamēti exhiberet q̄ populus veteris legis: cum obligetur ad maiora: ſm illud Matth. v. Niſi abunda/uerit iuſticia ⁊c. cum etiā miniſtri noui te/ſtamenti ſint maioris dignitatis: ⁊ ſic patz ꝙ ad ſolutionē decimaꝝ tenent partim ex iure nature: partim ex inſtitutiōe eccleſie: ⁊ quia radix ſolutionis decimarū eſt debi/tū quo ſeminātib⁹ ſpiritualia debent car/nalia: ſm illđ. j. Coꝛ. ix. Si nos vobis ſpi/ritualia ſeminamus: non magnū eſt ſi nos carnalia veſtra metamus: ideo ſup hoc de/bitū fundauit eccleſia determīationē ſolu/tionis decimarū: oīa autē que poſſidet hō, ſub carnalibus cōtinent: ⁊ ideo de omni/bus poſſeſſis decime ſunt ſoluende. Ad cuius euidentiā ſciendū: ꝙ quedā ſunt de/cime pſonales: que ſc3 debent ex negocio artificio: ſcienti3: militia: venatiōe: piſca/tione: de molendinis: balneis: fullonijs: metallarijs: lapicidinis ⁊ hmōi. Quedā3 xͦo ſūt p̄diales: q̄. ſ. ꝓueniūt ex ipis p̄dijs. Quedam etiam dici poſſunt mixte: vt de agnis: apibus ⁊ alijs fetibus animaliū: ⁊ de ꝓuentibus exinde receptis: vt de lacte lana: melle ⁊ ſimilib⁹: q2 partim a predijs ꝓueniunt vnde animalia veniunt: partim a cuſtodia pſonarū: ⁊ ad vtraſq3 ſoluēdas obligant chriſtiani. Or ſi obijcit: ſolutio decimarū videt ex veteri lege introducta: ſed in lege veteri nullū p̄ceptū dat de pſo/nalibus decimis: que. ſ. ſoluūtur de his q̄ cōquirit aliquis de ꝓprio actu mercatiōis militie ⁊c. ergo nec in noua lege tenet ad hoc aliquis. Ad hoc reſpondet Tho. vbi ſupra: ꝙ ſpecialis ratio fuit cur in lege ve/teri non fuit datū mandatū in pſonalibus decimis ſm cōditionē populi illius: quia omnes tribus certas poſſeſſiōes habebāt de quibus poterant ſufficiēter ꝓuidere le/uitis qui carebant poſſeſſionibus: nō autē interdicebat eis quin de alijs opibus ho/neſtis lucrarent: ſicut ⁊ alij iudei: ſed po/pulus noue legis eſt vbiq3 p mundū diffu/ſus: quorū plurimi poſſeſſiōes nō habent. ſed de aliquibus negocijs viuūt: qui nihil cōferrent ad ſubſidiū miniſtrorū dei: ſi de negocijs eorum non ſoluerent. Miniſtris etiā noue legis artius interdicit: ne ſe in/gerāt negocijs lucratiuis: ſm illđ. ij. Thi/mo. ij. Nemo militans deo implicat ſe ne/gocijs ſecularibus: ⁊ ideo in noua lege te/nent homīes ad decimas pſonales ſm cō/ſuetudinē patrie ⁊ indigentiā miniſtrorū: vnde Aug⁹. dicit: ⁊ habet. xvj. q. j. c. deci/me: de militia: de negocio: ⁊ de artificio reddes decimas: ⁊ ſm Tho. ⁊ Hoſti. deci/

B

me dari debent de omni lucro licito. Or ſi querit: vtrum etiā de illicitis acquiſitis tenet quis dare decimas. Reſpondet Ho/ſtien. ꝙ p̄diales decime dari debent indi/ſtincte a poſſidente p̄dia: ſiue iuſte ſiue in/iuſte: ſiue a catholico: heretico: iudeo: pa/gano: vt extra eo. ti. c. de terris. De pſona/libus autē diſtinguit: aut tenet ad reſtitu/tionē: vt in furto: rapina: ſimonia: vſura: ludo: iniuſta exactione: iniuſta ſententia: iniuſto bello ⁊ hmōi: tunc decime nec de/bent dari nec recipi: ſi xͦo non tenetur ad reſtitutionem: vt in meretricio: lenocinio: hiſtrionatu ⁊ ſimilib⁹: ⁊ tunc ſi ex peccato notorio queſtus ꝓuenit: eccleſia nō debet recipere ne peccatū videat approbare: ſec⁹ ſi occultum eſt q̄uis p̄latus hoc ſciat: ar. xxxij. q. v. c. chriſtiana. et. vj. q. j. c. ſi omīa. idem Tho. vbi ſupra: ar. ij. in ſolutione ſe/cūdi argumēti. Quarto queri poteſt cū ſm iura de omnib⁹ decimis tam pſonalib⁹ q̄3 p̄dialibus ſolutio fieri debet: cur eccle/ſiarū p̄lati non exigunt de omnib⁹: ne ne/gligētia eorum ſit alijs cauſa delinquēdi. Ad hoc dicendū: ꝙ lic3 eccleſia poſſet exi/gere decimas tam pſonales q̄ prediales: tamē laudabiliter nō requirit in illis locis vbi ſine ſcandalo requiri nō poſſent ꝓpter diſſuetudinē vel aliā cauſam: ſicut Paul⁹ laudabiliter noluit vti poteſtate a deo ſibi tradita: vt ſc3 acciperet ſtipēdia victus ab his quibus euangeliū p̄dicabat: ne daret impedimentū aliquod euangelio: ⁊ ex hoc etiā excuſare poſſunt non ſoluētes ſed di/uerſimode: nam decime pſonales ſm Ray. ⁊ Hoſti. non ſunt de diuino iure ſicut p̄dia/les: ſed tm̄ debent ex iure poſitiuo: q2 Le/uiti. vlti. tm̄ de p̄dialibus fit mentio: con/ſuetudo autē ius humanū tollit: dum eſt pure poſitiuū vel in toto ſi eſt generalis: vel in parte ſi eſt ſpecialis vel pticularis: vt. xij. diſt. c. cōſuetudo. ⁊ vide latius ſupe/rius: vnde videt ꝙ cōtraria conſuetudo a culpa liberet illas non ſoluentes: ſed ille decime neceſſarie ſunt ſoluēde que deben/tur ex lege diuina vel loci cōſuetudine ap/probata: vtpote prediales: vt extra de de/cimis. c. in aliquib⁹. vbi ſubdit: Ille q̄ppe decime neceſſario ſunt ſoluēde que deben/tur ex lege diuina vel loci cōſuetudine ap/probata: vt decime p̄diales: vel mixte: vt/pote de omnib⁹ fructibus terrarū arborū hortorum: nutrimētis animaliū: lana: la/cte: feno: lignis: piſcatiōibus: venationi/bus ⁊c. Or ſi obijcit Leuit. vlti. Non mā/dat ſolui decima niſi de frugibus ⁊ pomis arborū: ⁊ animalib⁹ que tranſeūt ſub vir/ga paſtoris: ſed p̄ter hec ſunt etiā quedam minuta que homini ꝓueniunt: ſc3 herbe q̄ naſcunt i horto ⁊ alia hmōi: ergo nec de il/lis in noua lege tenet quis dare decimas. Ad hoc r̄ndet Tho. vbi ſ. ꝙ ea que ordi/nant in finē ſunt iudicāda ſm ꝙ cōpetunt fini. Decimarū autē ſolutio eſt debita non ꝓpter ſe ſ ꝓpter miſtros quoꝝ honeſtati nō ꝯuenit: vt etiā minima exacta diligētia re/quirāt: hoc enī in vitiū cōputat: vt patet p phm in. iiij. Ethic. ⁊ ideo rex regū non de/terminauit: vt de huiuſmodi minutis re/bus decimas darent: ſed hoc reliquit arbi/trio dare volentiū: q2 minima quaſi nihil cōputant: ⁊ iđo phariſeis de his decimas dantib⁹ ait dn̄s. Oportuit hec ſc3 minima facere: ⁊ illa ſc3 maiora legis nō omittere. Preterea vbi de antiqua cōſuetudine nul/lā decimā ſoluūt: lic3 eccleſia poſſet ibi re/quirere decimas ſaltem p̄diales: tamē lau/dabiliter nō requirit eas in locis vbi ſine ſcandalo requiri nō poſſet ꝓpter diſſuetu/dinē vel aliā cauſam: nec tamē illi qui non ſoluūt in locis illis ſunt in ſtatu damnati/onis: niſi forte ꝓpter obſtinationē haben/tes volūtatē nō ſoluēdi etiā ſi ab eis ptina/citer peterent: hec Tho. Vel pōt dici ſm Guil. ꝙ quādo nulla decima ſoluit: videt ꝙ dn̄i p̄diorum breui manu ſoluerint eccle/ſie decimas: ⁊ eis deinceps eccleſia redo/nauerit: ⁊ ſm Hoſti. compoſitio inter pſo/nam eccleſiaſticā ⁊ laicos ſuper aliqua pte decime ſeu tota de conſenſu ſuperioris pre/lati valet: vt patet extra de tranſac. c. ita/tuimus: vt ſi ſuper decimis inter vos ⁊ ali/quā pſonam eccleſiaſticā aſſenſu epiſcopi vel archiepiſcopi ſui compoſitio facta fue/rit: rata ⁊ incōcuſſa pſiſtat. Quinto que/ri poteſt: vtrum in aliquo caſu laici poſſūt abſq3 peccato decimas in feudum habere. Ad hoc reſpondet glo. extra de deci. c. q̄/uis. ꝙ hodie decime in feudū dari nō poſ/ſunt ſicut alia feuda: vt extra de feuđ. c. j. ſed cauſa quare olim clerici antiquis tem/poribus dabant laicis in feudū hec erat: vt laici defenderent eccleſias ab hereticis ⁊ alijs oppreſſoribus: poſtea xͦo cum ceſſa/uit non fuerunt conceſſe: imo expreſſe fuit ꝓhibitum: quia ſine peccato non poſſunt eas laici detinere: et decimas ab antiquo conceſſas adhuc poſſident laici et eorum

C

coꝝ ſucceſſores: tamē ſi aliqua noualia cō-
ſurgūt in decimatiōe laicoꝝ: nō accreſcunt
eis: vt eo. ti. c. tua nobis. ꝛ in glo. vnd̄ ſm
Ray. a tpe lateranēſis cōcilij celebrati ſub
Alexādro: nullo mō poſſunt decime laicis
cōferri: nec valeret talis collatio vel infeu-
datio: vt eo. ti. c. ꝓhibem⁹: qđ ſane intelli-
git̄ ſm Hoſti. niſi a papa: vt in cōſtitutiōe
feudoꝝ epiſcopū vel abbatē: qꝛ ſi ius ꝑcipi
endi fructus tempales ꝫ decimarū fuerit lai
co cōceſſum ante dictū cōciliū: ꝛ laicus hū
viuat ꝛ defendit eccleſiā ſicut fidelis vaſal
lus: excuſari poteſt: alꝰ in aīe ꝑiculū tenet
illas: ex quib⁹ patet q̄ ꝑiculoſum eſt habe
re redditus decimales: vel etiā nō ſoluere
decimas eccleſijs: ita ꝙ religioſi qui dicūt
aliqua: quib⁹ a ſolutiōe decimaꝝ audiētes
retrahāt: ſiue in ſermonib⁹ ſiue alibi: ipſo
facto ſunt excōicati: vt ĩ cle. de penis. c. cu-
piētes. Econtra xo ſm Ray. remuneratio
fideliter ſoluētium decimas q̄druplex eſt.
Prima eſt abūdātia fructuū. Malach. iij.
In decimis ꝛ in ꝓmitijs ꝛ in penurijs vos
maledicti eſtis ꝛ me vos cōfixiſtis gens to
ta: inferte omnē decimatōez ĩ horreū meū:
vt ſit cibus in domo mea: ꝛ ꝓbate me ſup
hoc dicit dn̄s: ſi nō aperuero vobis catha-
ractas celi: ꝛ effudero vobis benedictionē
vſq̄ ad abūdātiā: ex q̄ patet ꝙ cā penurie
fuit ſbtractio decimaꝝ: vn̄ Malach. ibidē:
qꝛ mihi nō reddidiſtis decimas ꝛ ꝓmitias
idcirco in fame ꝛ penuria maledicti eſtis.
Secūda ē ſanitas corpoꝝ: Aug⁹. ꝛ habet̄.
xvj. q. j. c. decime. ſi decimā dederꝭ nō ſolū
abūdantiā fructuū recipies: ſed etiā ſani-
tatē corpis cōſequeris. Tertia eſt remiſſio
peccatoꝝ: Aug. ibidē: deus noſter qui di-
gnatus eſt nobis totū dare: decimā a no-
bis dignatus eſt accipere: non ſibi ſed no-
bis ſine dubio ꝓfuturā: nō ergo dn̄s deus
ꝓmiū poſtulat ſed honorē: glo. gratis vult
beneficia cōcedere: nō pro ꝓcio ſed tm̄ ho-
norem vult habere. Quarta eſt regnū ce-
leſte: Aug. ibidē: qui ergo ſibi aut premiū
comparare: aut peccatorū indulgentiā deſi-
derat ꝓmereri: reddat decimā. Et iterum:
cum enī dando decimas ꝛ terrena ꝛ cele-
ſtia premia poſſis ꝓmereri: ꝑ auaricia du
plici benedictiōe fraudaris: hec eſt enī dn̄i
iuſtiſſima ꝯſuetudo: vt ſi tu illi decimā nō
dederis: tu ad decimā reuoceris. ſ. partē q̄
cecidit cūꝫ lucifero. Sequit̄: dabis impio
militi qđ non vis dare ſacerdoti: vt patet
ibidem. q. vij. c. maiores noſtri ideo copijs
oīb⁹ abūdabant: qꝛ decimas deo dabāt
ꝛ cenſum ceſari reddebant: mō qꝛ diſceſſit
deuotio dei: acceſſit indictio fiſci: nolum⁹
cū deo partiri decimas: modo autē tollit̄
totū: hoc tollit fiſcus qđ nō accipit chriſt⁹:
hoc ibi: ꝛ ſunt verba Aug. Tertio debe-
mus honorare parētes ſpūales reuerētiā
corporalē ꝛ mentalē exhibēdo: vtpote q̄s
de⁹ honorauit eos deos appellādo: ꝛ iterū
ait ĩ euāgelio: Qui vos audit me audit: ꝛ
q̄ vos ſpernit me ſpnit: nā q̄tiēs aliq̄s reli-
gioſo vel ſacerdoti detrahit: totiēs capiti
chriſti coronā ſpineā ĩponit: qꝛ ipſi ſunt ca-
put ꝛ ſupior ps eccl'ie militāt̄: quotiēs eis
iniuriā fecerit: totiēs xp̄m clauis cōfodit:
quotiēs eis cōuiciat⁹ fuerit: totiēs ĩ xp̄i fa
ciē ſpuit: q̄tiēs exoſus habuerit: totiēs xp̄i
latus trāſfigit: qꝛ quāto ſunt magis hono
rādi: tanto deteſtabilior eſt dehonoratio.
Propter tria nāq̄ ſpecialit̄ ſunt honorā-
di. Primo rōne cōis vtilitatis: qꝛ fideles
ꝑ abſolutionē purificāt: ꝛ per ſacra ineſſe
gratie cōfirmāt: ꝛ regnū celorū ꝑ clauē lin
gue reſerāt. Secūdo rōne dignitatis q̄ tan
ta eſt ꝙ creatorē ſuū mirabiliter creant et
ꝛ ꝓ noſtra ſalute hoſtiā īmortalē cōſecrāt.
Tertio rōne nr̄e neceſſitatis: qꝛ irā dei per
oblationē placant ꝛ manū dei extentā ad
vlciſcendū oblatiōis virtute ne feriat cōti-
nent: ꝛ ideo dn̄s oſtēdit ĩ dathan ꝛ abiron
quātū deteſtet̄ peccatū illud quo q̄s deho
norat ſacerdotes. Hinc. xj. q. j. c. ſacerdoti-
bus ſcribit Grego. impatori Mauricio int̄
alia. Quid mirū ſi illos pietas veſtra di-
gnet̄ honorare: quib⁹ in eloquio ſuo ho-
norem tribuēs: eos aut angelos aut deos
ipſe etiā appellat deus ꝛc̄. vide ibidem de
honore ſacerdotū. Ad laudē dei.

De obediētia religioſoꝝ in qui- bus obedire tenent̄: ꝛ vtrū ſit po- tiſſima virtutū: ꝛ de triplici obe- dientia: Sermo XIII

Onora patrē tuūꝫ
b ꝛc̄. Secūdo mō ꝑ patrē ſpūalem
intelligit̄ oīs ſupior in religione
quē ſilr honorare iubemur: verā obedien-
tiā ꝛ reuerentiā exhibēdo. Ad cui⁹ eui-
dentiā primo queri pōt: vtrū religioſus ſp
peccet mortalit̄ trāſgrediēdo qđcūq̄ eorū
qđ ĩ regl'a tenet̄: pſertim cū voueat ſeruare
regulā quā profitet̄. Ad h̄ rn̄det Aſteñ. li.

vj. ti. xvij. ar. ij. ꝙ nō ſemꝑ peccet mortali-
ter: non enī equaliter obligat̄ ad obſeruā-
dum oīa que cōtinent̄ ibidē: ſed ſm maius
ꝛ minus ſm ꝙ diuerſimode ibi tradunt̄:
nam in regulis ſanctoꝝ patrū aliqua cōti-
nent̄ ꝑ modū p̄cepti ꝛ inhibitiōis: aliq̄ xo
ꝑ modū ſtatuti rōnabilis: ꝛ aliqua ꝑ mo-
dū monitiōis ꝛ hortatiōis ꝛ hmōi: qđ ma-
xime pꝫ in regl'a beati Frāciſci. Religioſ⁹
igit̄ illa trāſgrediēdo q̄ cōtinent̄ in regl'a
ſue ꝓfeſſiōis ꝑ modū p̄cepti ꝛ inhibitiōis
peccat mortalit̄: ſ; ea trāſgrediēdo q̄ ꝯtinē-
tur ibidē ꝑ aliū modū non peccat mortalit̄
quātū ē de xtute regule: niſi forte rōne ex-
ceſſus libidinis vel cōtempt⁹: alꝰ ſi ſancti
p̄res religiones inſtituētes aliquā regulā
eq̄liter obligare vellēt ad oīa cōtēta in ea:
tūc fruſtra difformit̄ ſm diuerſitatē dictoꝝ
modoꝝ ea tradidiſſent. Et h̄ rn̄ſio ꝯfirmat̄
ꝑ Grego. ix. Inno. iiij. Alex. iiij. Nicol. v.
q̄ declarādo regulā ſancti Frāciſci: deter-
mināt nō obligari fr̄es ꝑ regulā niſi ad ea
q̄ in ipa p̄ceptorie vl' inhibitorie ſūt exp̄ſſa.
Vn̄ dicit̄ Jo. an. in. c. relatū: ex̄ ne cle. vl' mo.
ꝙ ſolū tria ſubālia ſūt in p̄cepto: ꝛ quo ad
ea q̄ ꝯtinent̄: ex̄ đ ſta. mo. c. cū ad monaſte-
riū. reliqua xo nō ſūt de p̄cepto niſi p̄cep-
torie vl' ꝓhibitorie ponant̄ ĩ regl'a: alꝰ enī
vix ex q̄ttuor monachis vn⁹ ſaluaret̄. Se
cūdo q̄ri pōt in q̄b⁹ religioſus tenet̄ obedi
re p̄lato ꝛ in q̄bus nō: pſertim cū ſimplicit̄
ꝓmiſit obediētiā ſicͭ ꝛ paupratē ꝛ caſtitatē
circa q̄ duo nulla cadit diſpēſatio: vt pꝫ ex̄
de ſta. mo. c. cū ad monaſteriū: ĩ fi. Ad hoc
rn̄det glo. ex̄ de tēp. or. in. c. ad aures. ꝙ nō
ſemꝑ ē obediēdū p̄lato: ſi tn̄ p̄latus excōi-
cet ſubditū: tūc ſiue ſententia ſit iuſta ſiue
nō: ſemꝑ eſt obediēdū ſnīe: ſm Greg. xj. q.
iij. c. j. vbi dicit̄: Sentētia paſtoris ſiue iuſta
ſiue iniuſta fuerit timenda eſt: Glo. niſi in
duob⁹ caſibus. ſ. cū ſentētia eſt poſt appel-
lationē lata: ꝛ cum ꝯtinet intollerabilē er-
rorem: extra de ſen. excō. c. ꝑ tuas. Et vbi-
cūq̄ ſentētia eſt nll'a: nō eſt obediendū. eo.
ti. ſtatuim⁹. li. vj. Secūdo nō tenet̄ obedi-
re p̄cepto p̄lati q̄ñ nō ꝑtinet ad officiū ſuū
qđ p̄cipit: vj. q. j. c. quia frater. Vn̄ Bern̄.
in li. de p̄cepto ꝛ diſpentiōe dicit: Subdit⁹
nec citra ꝓfeſſionē nec vltra ꝓmiſſū cogē-
dus eſt ꝑ legē obediētie: ex quo patꝫ: ꝙ nec
in grauioribus nec in leuioribus que oīno
p̄ter regulā ſunt obedire tenet̄: qꝛ non te-
net̄ niſi quaten⁹ ſe obligauit ſua ꝓfeſſiōe:
licꝫ ꝑfecta obediētia ſit etiā in his obedi-
re ĩ q̄uā tū bona ſunt vel ad bonū referibi
lia. Tertio tenet̄ obedire p̄lato q̄ñ p̄cipit
ea q̄ ꝑtinent ad officiū: vt patet in dicto. c.
ad aures. Vn̄ dicit Tho. ſcđa 2ͤ. q. ciiij. ꝙ
religioſi ꝓfitent̄ obedientiā q̄tum ad re-
gularē conuerſationē: ſm quā ſuis p̄latis
ſubdunt̄: ꝛ ideo q̄tum ad illa ſola tenent̄
obedire: q̄ poſſunt ad regularē cōuerſatio-
nē ꝑtinere: ꝛ hec eſt obediētia ſufficiēs ad
ſalutem: ꝛ hoc intelligit̄ ſm glo. vbi. ſ. q̄ñ
p̄latus nō decipit̄ in p̄cepto ꝑ aliquā igno
rantiā vel indiſcretionē: nā excuſaret̄ q̄s
ꝑ impotentiā abſolutā: q̄ñ ſcꝫ adimplere
nullo mō poteſt qđ mandat̄: qꝛ impoſſibi-
liū nulla ē obligatio: vel etiā q̄ñ talis obe-
dientia ex aliqua accidētali cauſa ſubdito
vergeret in ꝑiculū anime. Quarto nō de-
bet obedire p̄lato p̄cipienti illud qđ oīno
malū eſt: licꝫ p̄lato videat̄ bonum ꝛ iuſtū:
vt extra de reſti. ſpo. c. litteras. ſeruato qđ
dicit̄ extra de ſen. excō. c. inq̄ſitioni. Vn̄ ꝛ
ſi ſubditus haberet conſcientiā reſiſtentē:
illam ſequi deberet etiā ſi eſſet erronea ne
edificaret ad gehennā: extra de ſimo. c. ꝑ
tuas: debet tamē ſubditus conari vt infor
met ſuam cōſcientiā: vt ſit ꝯformis p̄cepto
p̄lati ſui q̄tuꝫ pōt: vt de p̄ſcrip. c. fi. in glo.
de quo latius videbit̄ infra. Quinto ſi p̄-
latus ſcienter p̄cipit qđ malū eſt multomi-
nus illi obediēdū ē. xj. q. iij. c. q̄ reſiſtit ꝛc̄.
Sꝫ quid ſi illud iubeat qđ facere nō debe-
as: hic ſane contemne poteſtatē ꝛc̄. ſi tamē
aliquid p̄latus aīo puerſo mādauit qđ nō
eſſet malū in ſe: tunc obediētia mereret̄ du
plex premiū. Sexto ſi dubiū ſit p̄ceptum:
an ſcꝫ ſit bonū vel malū: tunc ꝓpter obedi
entie bonū excuſat̄ a peccato: licꝫ in veri-
tate ſit malū: vt. xxiij. q. j. quid culpat̄. cir-
ca fi. De bellis dubijs: vbi dn̄s peccat p̄ci-
piendo: non ſeruus obediendo: intelligē-
ge tamē in dubio eſſe obediendū: niſi du-
bietas eſſet tam craſſa ꝛ ſupina que nō ex-
cuſaret: vt ſi mādaret aliquid cōtra articu-
los fidei ꝛ ꝓhibitionis: vel cōtra generale
ſtatutū eccleſie: aut etiā ſi eſſet ignorantia
affectata: in talibus enī dubietas nō excu-
ſat: nec etiā ignorantia. xvj. q. j. c. ſi cupis.
eſſe ꝙ diceris monachus: vbi ſubdit ꝙ nō
multū diſtat in vitio vl' decipe poſſe vel de-
cipi chriſtianū ꝛc̄. Nam ſi quis que dei ſūt
ignorat ignorabit̄: vt patet. xxxviij. diſt. c.
qui ea. Verūtn̄ dicit̄. xj. q. iij. c. quid ergo.
ꝙ licꝫ nunq̄ per obedientiā malū fieri de-
bet: aliquādo tamē ꝑ obedientiā bonū qđ

agiť intermitti debet: ⁊ glo. dicit: ꝙ ꝓ obe
diẽtia bonũ ẽ pati etiã qđ iniuſtũ ẽ: ⁊ iple/
re debemus p̄ceptũ licȝ vix ſit tolerabile.
Septio nõ teneť obedire qñ p̄cipiť aliq̃d
ĩ derogationẽ iuriſdictiõis maioris p̄lati:
vt ſi p̄ciperet minor p̄latus ꝙ maiori viſi/
tanti non diceret aliquid de reuelãdis in
viſitatiõe: vel ꝙ nullus loqueret aliquid
de bono anime ſue vel ordinis ſui: quia vi
ſitator qui eſt delegatus eſt maior ſuo pre/
lato ſi eſt datus a ſuo ſuperiore. Octauo ſi
quis eximiť a poteſtate p̄lati ſui illius au/
ctoritate qui hoc poteſt: vtpote cum mona
chus factus ſit epiſcop⁹: nã licȝ eis poſtꝙ̃
facti ſunt epiſcopi que nõ licebãt ante epi/
ſcopatũ: vt oſtendiť .xviij. q. j. c. ſtatutum
eſt. in glo. q᷑ vt dicit textus ibidem: ſtatu/
tũ eſt ⁊ ſm ſanctos patres rationabiliter a
ſynodo cõfirmatũ eſt: vt monachus quem
canonica electio a iugo regule monaſtice
profeſſionis abſoluit: ⁊ ſacra ordinatio de
monacho epiſcopum facit ⁊c. glo. abſoluiť
ab obediẽtia ſui abbatis cum ſit factus de
filio pater. Item a monachali regula nõ in
ꝓprio habẽdo nec in habitu reijciendo: ſed
in ieiunijs: vigilijs: modo cantãdi: ſilẽtio
etiã nõ poteſt oĩno vacare cum habere de/
beat tubam preconis. Item põt ſibi facere
cõmatres qđ prius nõ licuit: qđ ſane intel/
ligiť ꝑuerum leuando: ſed monachus põt
puerũ baptizare: vt. xviij. q. ij. c. ꝑuenit. j.
in glo. ſed ep̄us poteſt etiã leuare puerũ:
exemplo Grego. qui p̄us monachus fact⁹
eſt: ⁊ poſtea cũ eſſet diaconus cardinalis:
cõpater imꝑatoris Mauricij fact⁹ eſt. Itẽ
monachus exiſtens legitimus eſt heres ⁊
accipit hereditatẽ nõ ſibi ſed eccleſie ⁊ cete
ra ibidẽ. Tertio queri põt an religioſus
teneatur magis obedire ſuo abbati ꝙ̃ ſuo
dioceſano: p̄ſertim cum ſit illius ordinis
q̃ nõ ſunt exempti. Ad hoc reſpõdet Hein.
boyc: extra de ſta. mona. c. cum ad mona/
ſteriũ. In p̄ma diuiſione dicens: aut que/
rimus de his que verſanť in foro iudicia/
li: ⁊ tunc plus obedire tenetur epiſcopo ꝙ̃
abbati. C. de epiſ. ⁊ cleri. in auten. in cau/
ſa animaꝝ: puta ab epiſcopo ſuſcepta ĩ de/
cimarũ ⁊ primitiarũ ratione reddenda: in
cauſis iudicialibus: vt patet. xj. q. j. c. de
ꝑſona. lxj. diſ. c. obitum. in fi. ⁊ ſic intellige
qđ notat glo. xij. diſt. c. de his: vbi etiã di/
cit: ꝙ de regulis cantandi vel officiandi in
eccleſia debet ſimiliter obedire epiſcopo
ſeu metropolitano: aut querimus in his q̃
ſpectant officium abbatis: puta in regulis
ſeruãdis ⁊ circa regule correctionẽ ſiue in
fractione voti abſtinẽtie in ſilẽtio retinen/
do ⁊ ſimilib⁹: ⁊ tunc debet in illis abbati
ſuo obedire: vt. xviij. q. ij. c. nullã. in fi. nec
etiã obedire debet epiſcopo vocanti eũ ad
miniſteriũ ſuũ vľ comitatũ inuito abbate:
q᷑ hoc ſolum ꝑtinet ad papam: ꝙ ſi mona/
chus abbate conſentiente vocatus ſit: vel
etiã auctoritate pape nec ibi ordinis ſtatu/
ta ſeruare poterit: cõſulendum eſt ꝙ ſi po/
teſt ad clauſtrũ reuertať: nec ſe periculis
exponat cõmodis alienis. Quarto que/ B
ri põt occaſiõe p̄dictorũ: vtrũ magis obli/
gat p̄ceptũ p̄lati vel cõſcientia: p̄ſertim cũ
ip̄a videť obligare virtute diuini precepti
vel ꝓhibiti. Ad hoc rñdet ſanct⁹ Tho. in
li. q̃ſtionũ de veritate. q. xvij. prout lucide
declaratũ eſt in ſermonib⁹ de trib⁹ partib⁹
penitẽtie: vbi agiť de elemoſynis ſp̄ualib⁹
Quinto queri põt: vtrum obediẽtia ſit
maxima virtutũ: p̄ſertim cũ diciť. j. Regũ
xv. Sauli melior eſt obediẽtia ꝙ̃ victime:
ſed oblatio victimarũ ꝑtinet ad religionẽ
que eſt potiſſima inter omnes virtutes mo
rales. Ad hoc rñdet doctor ſanct⁹ ſcđa 2ᵉ.
q. c. iiij. ꝙ ſicut peccatũ in hoc cõſiſtit ꝙ hõ
cõtempto deo cõmutabilibus bonis inhe/
ret: ſic meritũ virtuoſi actus cõſiſtit econ/
trario in hoc ꝙ homo cõtẽptis bonis crea
tis deo inheret: finis autẽ potior eſt his q̃
ſunt ad finẽ. Si ergo bona creata ꝓpter d
ↄtemnunť vt deo inhereať: maior eſt laus
virtutis ex hoc ꝙ deo inheret ꝙ̃ ex hoc ꝙ
bona creata cõtemnit: ⁊ ideo virtutes ille
quib⁹ deo ſm ſe inhereť. ſ. theologice: ſũt
potiores virtutib⁹ moralibus quib⁹ aliqđ
terrenũ contemniť vt deo inhereať. Inter
virtutes aũt morales tanto aliqua potior
eſt: quãto magis aliquid cõtemnit vt deo
inhereať. Sunt ꝗ̃ tria genera bonorũ hu/
manoꝝ que poteſt homo cõtemnere ꝓpter
deũ: quoꝝ infimũ ſunt exteriora bona: me/
diũ ſunt bona corꝑis: ⁊ ſup̄mũ anime bo/
na: inter que quodãmodo p̄cipua eſt vo/
lũtas inquãtũ. ſ. ꝑ volũtatẽ homo omnib⁹
alijs bonis vtiť: ⁊ ideo ꝑ ſe loquendo lau/
dabilior eſt obedientie virtus: que ꝓpter
deũ cõtemnit ꝓpriã voluntatẽ ꝙ̃ alie vir/
tutes morales: que ꝓpter deũ aliqua alia
bona cõtemnũt. Vñ Greg⁹. diċ vlti. moraľ.
ꝙ obediẽtia victimis iure p̄poniť: quia ꝑ
victimas aliena caro: per obedientiã ꝟo
voluntas propria mactať: vnde etiaȝ alia

quecũqȝ virtutũ oꝑa ex hoc meritoria ſunt
apud deũ: quia fiũt vt obediať diuine vo/
luntati: nam ſi quis etiã martyriũ ſuſtine/
ret: vel cuncta ſua pauꝑibus erogaret: niſi
hoc ordinaret ad impletionẽ diuine volũ/
tatis: qđ directe ꝑtinet ad obedientiã: nõ
poſſent eſſe meritoria: ſicut nec ſi fierẽt ſine
charitate que ſine obediẽtia eſſe nõ poteſt:
ideo dicit Greg⁹. vlti. moraľ. ꝙ obedientia
tanto magis eſt meritoria quãto min⁹ ha/
bet de ſuo. Nimirũ: q᷑ obedientia ſicut ⁊
quelibet alia virtus debet habere ꝓmptã
voluntatẽ in ſuũ ꝓpriũ obiectũ: non autẽ
in id quod repugnans eſt ei: ꝓpriũ autem
obiectũ ipſius obediẽtie eſt p̄ceptũ: qđ ex
alterius volũtate procedit: ſcȝ diuina vel
humana: vnde obedientia reddit ꝓmptaȝ
hominis voluntatẽ ad implendũ volunta
tem alterius. ſ. p̄cipientis: ſi autẽ id quod
ei p̄cipiť ſit ei volitum ꝓpter ſe: etiã abſqȝ
ratione p̄cepti: ſicut accidit frequẽtius in
ꝓſperis: iam ex ꝓpria voluntate tendit in
id ⁊ nõ videť implere ꝓpter p̄ceptũ: ſ ꝓ/
pter propriã volũtatẽ: ſed quãdo id quod
p̄cipiť nullo mõ eſt ſm ſe volitũ: ſed ſm ſe
cõſideratũ proprie volũtati repugnans ſicͭ
accidit ĩ ꝓſperis: tũc oĩno manifeſtũ eſt ꝙ
nõ impleť niſi ꝓpter p̄ceptum: ⁊ ideo dicit
Greg⁹. in vlti. moraľ. ꝙ obedientia que ha/
bet aliquid de ſuo in ꝓſperis eſt nulla vel
minor: quia. ſ. volũtas propria non videť
tendere p̄ncipaliter ad implendũ p̄ceptuȝ
ſed aſſequẽdum ꝓpriũ volitũ: in aduerſis
autẽ vel difficilibus eſt maior: quia ꝓpria
volũtas in nihil aliud tendit ꝙ̃ in p̄ceptũ:
ſed hoc intelligendũ eſt ſm id qđ exterius
apparet: nam ſm iudiciũ dei q̃ corda rima/
tur: cõtingere põt ꝙ obediẽtia in ꝓſperis
aliq̃d habẽs de ſuo: ꝓpter hoc non ſit mi/
nus laudabilis: ſi ſcȝ ꝓpria volũtas obe/
diẽtis nõ minus deuote tendat ad imple/
tionẽ p̄cepti: plus innitens p̄cepto ꝙ̃ pro/
prio volito. Preterea ſciendũ eſt ꝙ obe/
dientiã ad quã ſe quis voto p̄ſertim religi
onis cõſtrinxit: vberior eſt merito: q᷑ iam
mereť ex voto qđ eſt actus latrie vel religi
onis: inter ceteras autẽ virtutes morales
latria eſt p̄cipua: quia concernit p̄ceptum
prime tabule: ⁊ etiam mereť ex obediẽtia:
vnde talis ſe plus ſubijcit deo obedientiã
vouendo ⁊ profitendo ꝙ̃ ſolum ꝓfitendo:
eo ꝙ ſubijcit actũ ⁊ poteſtatẽ: ita ꝙ nõ põt
aliud decetero facere ꝙ̃ qđ ſibi fuerit im/
peratũ: ſicut plus facit qui dat arborẽ cum
fructu ꝙ̃ qui dat ſolum fructũ. Notanduȝ
tñ ꝙ obediẽtia triplex diſtinguiť. Quedã
enĩ diciť imꝑfecta ſufficiens tamẽ ad ſalu/
tem: qua. ſ. quis obedit tñ in his que ſer/
uare ꝓmiſit: vel que in illis implicite cõti/
nenť: ſicut ſunt illa ſine quib⁹ religionis
ꝓfeſſio nõ ſeruať: vt recipere officia ordi/
nis ⁊ hmõi: ⁊ talis obedientia neceſſitatis
eſt: ſicꝙ̃ ſolũ obedire teneńť in his q̃ poſ/
ſunt ad regularẽ conuerſationẽ ꝑtinere: ꝙ
ſi p̄ciperet aliquid ſupra vel infra vel con/
tra ꝓfeſſionẽ vel regulã factã: ad hoc non
teneť: ⁊ hoc vult Bern. in li. de p̄. ⁊ diſ. di/
cens: Subditus nec citra ꝓfeſſionem nec
vltra ꝓmiſſum cogendus eſt. Quedaȝ eſt
autẽ obediẽtia ꝑfecta: que. ſ. ſe extendit ad
omnia humano mõ poſſibilia: que nõ ſunt
cõtra deũ vel cõtra regulã quã quis cõfeſ/
ſus eſt: ꝙ ſi p̄latus ex paſſione vel ꝑuerſa
intentiõe dura p̄ciperet aut grauia: dũmo/
do non ſint mala ſimpliciter vel in aliquo
caſu: tũc obediens duplicẽ mereť coronã:
ꝙ ſi durũ alicui videať: recolat obediẽtiã
Abrae filium ĩmolantis: ⁊ Ezechielis pe/
nitentiã acceptãtis eiuſdẽ quarto: de quo
plenius patet alibi: recolat inquã herculẽ
de quo legiť ꝙ iuno vxor iouis inuidens
herculi: quẽ ipſe in almena genuerat: oĩa
difficilia ſolebat illi p̄cipere: ipſum enĩ mi/
ſit ad hiſpaniã ad occidendũ Gereonẽ: ad
infernum ad educendũ cerberũ: in athali/
diam ad ſuperandũ hydrã quinqȝ capituȝ:
hercules omĩa cõpleuit: ita ꝙ iuno citius
fuit feſſa p̄cipiendo ꝙ̃ hercules obediẽdo
ſic in religione dato ꝙ hercules: id eſt ſapi
ens ſubdit⁹ p̄latũ habeat ꝓ nouerca: q. ſ.
ſibi non ceſſat difficilia malicioſe p̄cipere:
ip̄e tñ debet ei in oĩb⁹ obedire: ⁊ eum obe/
diendo patiẽtia fatigare: ita ꝙ p̄latus ma/
lus citi⁹ fatigari debet p̄cipiẽdo ꝙ̃ ſubdi/
tus obediẽdo. Quedã deniqȝ obediẽtia ẽ
indiſcreta obediens etiaȝ in illicitis ⁊ illa
vituꝑabilis eſt. Pro quo ſciendũ ꝙ ſi p̄ci/
pit qđ ſimpľr malũ eſt: nequaꝙ̃ eſt obediẽ/
dũ. Si ꝟo dubiũ eſt tũc obediẽs excuſať a
peccato ꝓpter obediẽtie bonũ: licȝ ĩ ꝟitate
ſit malũ: niſi dubietas eſſet tã craſſa ⁊ ſupi
na q̃ nõ excuſaret: vt ſi mãdaret qđ eſſet ↄ
articulos fidei: vel p̄ceptũ diuinũ: vel con
tra generale p̄ceptũ vľ ſtatutũ eccleſie: aut
directe cõtra ꝓfeſſam regulã: p̄ſertim ĩ his
caſibus in quibus p̄latus diſpenſare non
poteſt: vt in tribus votis ſubſtantialib⁹: ⁊
in his que habenť extra de ſta. mo. c. cũ ad

agitᷣ intermitti debet: ⁊ glo. dicit: ꝙ ꝓ obe
diētia bonū ē pati etiā qꝺ iniuſtū ē: ⁊ īple/
re debemus p̄ceptū licȝ vix ſit tolerabile.
Septio nō tenetᷣ obedire qn̄ p̄cipitᷣ aliq̄d
ī derogationē iuriſdictiōis maioris p̄lati:
vt ſi p̄ciperet minor p̄latus ꝙ maiori viſi/
tanti non diceretᷣ aliquid de reuelādis in
viſitatiōe: vel ꝙ nullus loqueretᷣ aliquid
de bono anime ſue vel ordinis ſui: quia vi
ſitator qui eſt delegatus eſt maior ſuo pre/
lato ſi eſt datus a ſuo ſuperiore. Octauo ſi
quis eximitᷣ a poteſtate p̄lati ſui illius au/
ctoritate qui hoc poteſt: vtpote cum mona
chus factus ſit epiſcopꝰ: nā licȝ eis poſtꝙ̄
facti ſunt epiſcopi que nō licebāt ante epi/
ſcopatū: vt oſtenditᷣ. xviij. q. j. c. ſtatutum
eſt. in glo. q: vt dicit textus ibidem: ſtatu/
tū eſt ⁊ ſm̄ ſanctos patres rationabiliter a
ſynodo cōfirmatū eſt: vt monachus quem
canonica electio a iugo regule monaſtice
profeſſionis abſoluit: ⁊ ſacra ordinatio de
monacho epiſcopum facit ⁊c̄. glo. abſoluitᷣ
ab obediētia ſui abbatis cum ſit factus de
filio pater. Item a monachali regula nō in
ꝓprio habēdo nec in habitu reijciendo: ſed
in ieiunijs: vigilijs: modo cantādi: ſilētio
etiā nō poteſt oīno vacare cum habere de/
beat tubam preconis. Item pōt ſibi facere
cōmatres qꝺ prius nō licuit: qꝺ ſane intel/
ligitᷣ puerum leuando: ſed monachus pōt
puerū baptizare: vt. xviij. q. ij. c. ꝑuenit. j.
in glo. ſed ep̄us poteſt etiā leuare puerū:
exemplo Grego. qui p̄us monachus factꝰ
eſt: ⁊ poſtea cū eſſet diaconus cardinalis:
cōpater imꝑatoris Mauricij factꝰ eſt. Itē
monachus exiſtens legitimus eſt heres ⁊
accipit hereditatē nō ſibi ſed eccleſie ⁊ cete
ra ibidē. Tertio queri pōt an religioſus
teneatur magis obedire ſuo abbati ꝙ̄ ſuo
dioceſano: p̄ſertim cum ſit illius ordinis
q̄ nō ſunt exempti. Ad hoc reſpōdet Hein.
boyc: extra de ſta. mona. c. cum ad mona/
ſteriū. In p̄ma diuiſione dicens: aut que/
rimus de his que verſantᷣ in foro iudicia/
li: ⁊ tunc plus obedire tenetur epiſcopo ꝙ̄
abbati. C. de epiſ. ⁊ cleri. in auten. in cau/
ſa animaꝝ: puta ab epiſcopo ſuſcepta ī de/
cimarū ⁊ primitiarū ratione reddenda: in
cauſis iudicialibus: vt patet. xj. q. j. c. de
ꝑſona. lxj. diſ. c. obitum. in fi. ⁊ ſic intellige
qꝺ notat glo. xij. diſt. c. de his: vbi etiā di/
cit: ꝙ de regulis cantandi vel officiandi in
eccleſia debet ſimiliter obedire epiſcopo
ſeu metropolitano: aut querimus in his q̄

ſpectant officium abbatis: puta in regulis
ſeruādis ⁊ circa regule correctionē ſiue in
fractione voti abſtinētie in ſilētio retinen/
do ⁊ ſimilibꝰ: ⁊ tunc debet in illis abbati
ſuo obedire: vt. xviij. q. ij. c. nullā. in fi. nec
etiā obedire debet epiſcopo vocanti eū ad
miniſteriū ſuū vl' comitatū inuito abbate:
q: hoc ſolum ꝑtinet ad papam: ꝙ ſi mona/
chus abbate conſentiente vocatus ſit: vel
etiā auctoritate pape nec ibi ordinis ſtatu/
ta ſeruare poterit: cōſulendum eſt ꝙ ſi po/
teſt ad clauſtrū reuertatᷣ: nec ſe periculis
exponat cōmodis alienis. Quarto que/ B
ri pōt occaſiōe p̄dictorū: vtrū magis obli/
gat p̄ceptū p̄lati vel cōſcientia: p̄ſertim cū
ip̄a videtᷣ obligare virtute diuini precepti
vel ꝓhibiti. Ad hoc rn̄det ſanctꝰ Tho. in
li. q̄ſtionū de veritate. q. xvij. prout lucide
declaratū eſt in ſermonibꝰ de tribꝰ partibꝰ
penitētie: vbi agitᷣ de elemoſynis ſp̄ualibꝰ
Quinto queri pōt: vtrum obediētia ſit
maxima virtutū: p̄ſertim cū dicitᷣ. ſ. Regū
xv. Sauli melior eſt obediētia ꝙ̄ victime:
ſed oblatio victimarū ꝑtinet ad religionē
que eſt potiſſima inter omnes virtutes mo
rales. Ad hoc rn̄det doctor ſanctꝰ ſcd̄a 2ᵉ.
q. c. iiij. ꝙ ſicut peccatū in hoc cōſiſtit ꝙ hō
cōtempto deo cōmutabilibus bonis inhe/
ret: ſic meritū virtuoſi actus cōſiſtit econ/
trario in hoc ꝙ homo cōtēptis bonis crea
tis deo inheret: finis autē potior eſt his q̄
ſunt ad finē. Si ergo bona creata ꝓpter h
ꝯtemnuntᷣ vt deo inhereatᷣ: maior eſt laus
virtutis ex hoc ꝙ deo inheret ꝙ̄ ex hoc ꝙ
bona creata cōtemnit: ⁊ ideo virtutes ille
quibꝰ deo ſm̄ ſe inheretᷣ. ſ. theologice: ſūt
potiores virtutibꝰ moralibus quibꝰ aliqꝺ
terrenū contemnitᷣ vt deo inhereatᷣ. Inter
virtutes aūt morales tanto aliqua potior
eſt: q̄nāto magis aliquid cōtemnit vt deo
inhereatᷣ. Sunt ꝗ tria genera bonorū hu/
manoꝝ que poteſt homo cōtemnere ꝓpter
deū: quoꝝ infimū ſunt exteriora bona: me/
diū ſunt bona corpis: ⁊ ſup̄mū anime bo/
na: inter que quodāmodo p̄cipua eſt vo/
lūtas inquātū. ſ. ꝑ volūtatē homo omnibꝰ
alijs bonis vtitᷣ: ⁊ ideo ꝑ ſe loquendo lau/
dabilior eſt obedientie virtus: que ꝓpter
deū cōtemnit ꝓpriā voluntatē ꝙ̄ alie vir/
tutes morales: que ꝓpter deū aliqua alia
bona cōtemnūt. Vn̄ Gregꝰ. dic̄ vlti. moral.
ꝙ obediētia victimis iure p̄ponitᷣ: quia ꝑ
victimas aliena caro: per obedientiā ꝟo
voluntas propria mactatᷣ: vnde etiaȝ alia

quecūqȝ virtutū opa ex hoc meritoria ſunt
apud deū: quia fiūt vt obediatᷣ diuine vo/
luntati: nam ſi quis etiā martyriū ſuſtine/
ret: vel cuncta ſua paupibus erogaret: niſi
hoc ordinaret ad impletionē diuine volū/
tatis: qꝺ directe ꝑtinet ad obedientiā: nō
poſſent eſſe meritoria: ſicut nec ſi fierēt ſine
charitate que ſine obediētia eſſe nō poteſt:
ideo dicit Gregꝰ. vlti. moral'. ꝙ obedientia
tanto magis eſt meritoria quāto minꝰ ha/
bet de ſuo. Nimirū: q: obedientia ſicut ⁊
quelibet alia virtus debet habere ꝓmptā
voluntatē in ſuū ꝓpriū obiectū: non autē
in id quod repugnans eſt ei: ꝓpriū autem
obiectū ipſius obediētie eſt p̄ceptū: qꝺ ex
alterius volūtate procedit: ſcȝ diuina vel
humana: vnde obedientia reddit ꝓmptaȝ
hominis voluntatē ad implendū volunta/
tem alterius. ſ. p̄cipientis: ſi autē id quod
ei p̄cipitᷣ ſit ei volitum ꝓpter ſe: etiā abſqȝ
ratione p̄cepti: ſicut accidit frequētius in
ꝓſperis: iam ex ꝓpria voluntate tendit in
id ⁊ nō videtᷣ implere ꝓpter p̄ceptū: ſꝫ pro/
pter propriā volūtatē: ſed quādo id quod
p̄cipitᷣ nullo mō eſt ſm̄ ſe volitū: ſed ſm̄ ſe
cōſideratū proprie volūtati repugnans ſic̄
accidit ī ꝓſperis: tūc oīno manifeſtū eſt ꝙ
nō impletᷣ niſi ꝓpter p̄ceptum: ⁊ ideo dicit
Gregꝰ. in vlti. moral'. ꝙ obedientia que ha/
bēt aliquid de ſuo in ꝓſperis eſt nulla vel
minor: quia. ſ. volūtas propria non videtᷣ
tendere p̄ncipaliter ad implendū p̄ceptuȝ
ſed aſſequēdum ꝓpriū volitū: in aduerſis
autē vel difficilibus eſt maior: quia ꝓpria
volūtas in nihil aliud tendit ꝙ̄ in p̄ceptū:
ſed hoc intelligendū eſt ſm̄ id qꝺ exterius
apparet: nam ſm̄ iudiciū dei q̄ corda rima/
tur: cōtingere pōt ꝙ obediētia in ꝓſperis
aliq̄d habēs de ſuo: ꝓpter hoc non ſit mi/
nus laudabilis: ſi ſcȝ ꝓpria volūtas obe/
diētis nō minus deuote tendat ad imple/
tionē p̄cepti: plus innitens p̄cepto ꝙ̄ pro/
prio volito. Preterea ſciendū eſt ꝙ obe/
dientiā ad quā ſe quis voto p̄ſertim religi
onis cōſtrinxit: vberior eſt merito: q: iam
meretᷣ ex voto qꝺ eſt actus latrie vel religi
onis: inter ceteras autē virtutes morales
latria eſt p̄cipua: quia concernit p̄ceptum
prime tabule: ⁊ etiam meretᷣ ex obediētia:
vnde talis ſe plus ſubijcit deo obedientiā
vouendo ⁊ profitendo ꝙ̄ ſolum ꝓfitendo:
eo ꝙ ſubijcit actū ⁊ poteſtatē: ita ꝙ nō pōt
aliud decetero facere ꝙ̄ qꝺ ſibi fuerit im/
peratū: ſicut plus facit qui dat arborē cum

fructu ꝙ̄ qui dat ſolum fructū. Notanduȝ
tñ ꝙ obediētia triplex diſtinguitᷣ. Quedā
enī dicitᷣ impfecta ſufficiens tamē ad ſalu/
tem: qua. ſ. quis obedit tm̄ in his que ſer/
uare ꝓmiſit: vel que in illis implicite cōti/
nentᷣ: ſicut ſunt illa ſine quibꝰ religionis
ꝓfeſſio nō ſeruatᷣ: vt recipere officia ordi/
nis ⁊ hmōi: ⁊ talis obedientia neceſſitatis
eſt: ſicqȝ ſolū obedire tenentᷣ in his q̄ poſ/
ſunt ad regularē conuerſationē ꝑtinere: ꝙ
ſi p̄ciperetᷣ aliquid ſupra vel infra vel con/
tra ꝓfeſſionē vel regulā factā: ad hoc non
tenetᷣ: ⁊ hoc vult Bern̄. in li. de p̄. ⁊ diſ. di/
cens: Subditus nec citra ꝓfeſſionem nec
vltra ꝓmiſſum cogendus eſt. Quedaȝ eſt
autē obediētia ꝑfecta: que. ſ. ſe extendit ad
omnia humano mō poſſibilia: que nō ſunt
cōtra deū vel cōtra regulā quā quis cōfeſ/
ſus eſt: ꝙ ſi p̄latus ex paſſione vel ꝑuerſa
intentiōe dura p̄ciperet aut grauia: dūmo/
do non ſint mala ſimpliciter vel in aliquo
caſu: tūc obediens duplicē meretᷣ coronā:
ꝙ ſi durū alicui videatᷣ: recolat obediētiā
Abrae filium īmolantis: ⁊ Ezechielis pe/
nitentiā acceptātis eiuſdē quarto: de quo
plenius patet alibi: recolat inquā herculē
de quo legitᷣ ꝙ iuno vxor iouis inuidens
herculi: quē ipſe in almena genuerat: oīa
difficilia ſolebat illi p̄cipere: ipſum enī mi/
ſit ad hiſpaniā ad occidendū Gereonē: ad
infernum ad educendū cerberū: in ꝯthali/
diam ad ſuperandū hydrā quinqȝ capituȝ:
hercules omīa cōpleuit: ita ꝙ iuno citius
fuit feſſa p̄cipiendo ꝙ̄ hercules obediēdo
ſic in religione dato ꝙ hercules: id eſt ſapi
ens ſubditꝰ p̄latū habeat ꝓ nouerca: q. ſ.
ſibi non ceſſat difficilia malicioſe p̄cipere:
ip̄e tñ debet ei in oībꝰ obedire: ⁊ eum obe/
diendo patiētia fatigare: ita ꝙ p̄latus ma/
lus citiꝰ fatigari debet p̄cipiēdo ꝙ̄ ſubdi/
tus obediēdo. Quedā deniqȝ obediētia ē
indiſcreta obediens etiaȝ in illicitis ⁊ illa
vituꝑabilis eſt. Pro quo ſciendū ꝙ ſi p̄ci/
pit qꝺ ſimpl'r malū eſt: nequaꝙ̄ eſt obediē/
dū. Si ꝟo dubiū eſt tūc obediēs excuſatᷣ a
peccato ꝓpter obediētie bonū: licȝ ī ꝟitate
ſit malū: niſi dubietas eſſet tā craſſa ⁊ ſupi
na q̄ nō excuſaret: vt ſi mādaret qꝺ eſſet ꝯ
articulos fidei: vel p̄ceptū diuinū: vel con
tra generale p̄ceptū vl' ſtatutū eccleſie: aut
directe cōtra ꝓfeſſam regulā: p̄ſertim ī his
caſibus in quibus p̄latus diſpenſare non
poteſt: vt in tribus votis ſubſtantialibꝰ: ⁊
in his que habentᷣ extra de ſta. mo. c. cū ad

monaſteriū: ſi certū ē ꝙ pōt diſpēſare: tunc
debet ſubditus obedire: ſi v̄o dubiū eſt an
p̄latus pōt: tūc ſubditꝰ excuſat̄ rōne dubij
ſi obedit. Ad laudē dei.

De charitate increata: ⁊ qualiter diligit ſeipſam: angelos: homies: ⁊ omnia creata: Sermo XIIII

Honora patrē tuum

b ⁊c. Tertio p̄ceptū hoc exponitur
de patre ⁊ matre eternali: id eſt d̄
deo ⁊ chriſto: beataq̄ʒ virgine q̄ dicit̄ mat̄
A gratie ⁊ miſericordie. Hos ḡ parētes ho
norare debemꝰ tripliciter: eos ſcʒ p̄ omnibꝰ
⁊ ſup oīa diligēdo: obediēdo: ac ꝑ charita·
tiuā ſubuentionē deū in ſuis mēbris bono
rando: iugiterq̄ʒ cordiali affectu deo iugit̄
ſeruiēdo ⁊ grās agēdo. Primo inquā eos
honorare debemꝰ p̄ omnibꝰ ⁊ ſup oīa dili/
gendo: ad qd̄ homo potiſſime moueri de/
bet ex eo: ꝙ in tantis bñficijs amoris nos
deus diligēdo p̄uenit: vt omnē ingratitu/
dinē ⁊ tepiditatē a noſtris cordibus ꝓcul
ꝓpelleret: ⁊ ſi q̄nq̄ʒ piguiſſet amare iam ſal
tem nos tantū amatos nō pigeat remeare:
q: charitas ſm aplm̄ eſt finis p̄cepti: quia
omnia opa q̄ ſunt in p̄cepto tendūt ad cha
ritatē: vt magis ac magis augeat̄. Eſt aūt
charitas dilectio q̄ deus ſup oīa ⁊ ī omni/
bus diligit̄ ꝓpter ſe: ⁊ ꝓximus ꝓpter deū
⁊ ī deo: que charitas vt dicit Augꝰ. naſcit̄
in appetitu. ſ. cū quis appetit fieri volūta/
te dei ſup oīa: nutrit̄ autē in cogitatiōe: cū
ſcʒ in hoc cogitat ⁊ in hoc ꝓficit: roborat̄
inquā in opatione ac tandē ꝑficit̄: cum ab
hoc ſe nō auertit ꝓpter aliqua mala q̄ ſibi
adueniūt: verūtamē q: ꝓpter defectus na/
turales ⁊ impedimenta corpalia hec plene
cōſequi nō pōt in hac vita: cupit diſſolui et
eſſe cū chriſto: vbi plenius ⁊ ꝑfectius hoc
adipiſci ſperat: ſcʒ ꝙ voluntas dei ſup oīa
fiat: de hac igit̄ virtute charitatꝭ licʒ mul/
ta dixiſſe me memini: p̄ſertim in li. qui inti
tulat̄ ſcala amoris: ac in lib. qui intitulat̄
edemym cōtemplatiuorū: in ſermonibꝰ q̄ʒ
de diuerſis: ne tamē hāc eminētiſſimā vir/
tutem intactā ī hoc opuſculo videar p̄ter/
iiſſe: quedā ſtatui ſub breuitate ꝓſequi. Et
B p̄mo de virtute charitatis in ſe. De qua
primo queri poteſt: vtrum charitas ſit ali/
quid creatum in anima: p̄ſertim cum nihil
creatū eſt infinite virtutis: ſed magis oīs
creatura vanitas eſt: charitas autē non eſt
vanitas ſed vanitati repugnat: ⁊ eſt infini
te virtutis: q: animā hominis ad infinitū
bonū ꝑducit: vnde deus ſpūaliter eſt ani/
me vita ſicut aīa corporis vita: iuxta illud
Deut̄. xxv. Ipſe eſt vita tua: ſed aīa viuifi/
cat corpus ꝑ ſeipſam: ergo deus eſt anime
vita quā vtiq̄ʒ viuificat ꝑ charitatē: iuxta
illud. j. Ioh. iij. Nos ſcimus q̄m tranſlati
ſumꝰ d̄ morte ad vitā q̄m diligimꝰ fratres.
Ad hoc r̄ndet magiſter ſententiaꝝ in p̄mo
diſt. xvij. ꝙ charitas nō eſt aliquid creatū
in aīa: ſed eſt ipſe ſpūſſanctus mentē inha/
bitans: nō eſt tñ intentio ſua ꝙ iſte motus
dilectiōis q̄ deū diligimꝰ ſit ip̄e ſpūſſanctꝰ
ſ ꝙ ip̄e motꝰ dilectiōis eſt a ſpūſancto non
mediāte aliq̄ habitu: ſic̄ a ſpūſancto ſūt alij
actus virtuoſi mediātibus habitibus ali/
arū virtutū: puta habitꝰ ſpei: fidei vel alte
rius virtutis: ⁊ hoc dicebat ꝓpter excellē/
tiā charitatis: ⁊ in hoc magiſter ſentētiaꝝ
habuit aliquos ſequaces: verūtamē cōmu
niter doctores hoc improbāt ſup hunc lo/
cum. Nam Bonauē. dicit ibidē: ꝙ eſt po/
nere charitatem ſm cōmunē opinionē que
eſt habitus creatus informās animā: ⁊ ra/
tionē huiꝰ ſumit tripliciter. Primo ex ꝑte
eſſentie charitatis: q: charitas eſt bonitas
creature rōnalis: ipſam ꝑficiens ⁊ diſtin/
guens ⁊ ordinans ⁊ diſponens. Secūdo a
ꝑte virtutis: q: charitas qua deū diligimꝰ
eſt virtus: nō q: deus tm̄ coopat̄ in nobis
ſed etiā quia noſtra volūtas coopat̄ deo:
adiutores enī dei ſumus: ⁊ q: cum coope/
ramur deo: neceſſe ē ſimilit̄ nos cōformari
ſibi: neceſſe eſt etiā ꝙ ab illa ſumma chari/
tate relinquat̄ in nobis aliqd̄ exemplum ī
effectu noſtro ꝑ quod moueat̄ illi confor/
miter: volūtas eīm libera eſt ⁊ nata moueri
ad oppoſita: ⁊ ideo ponit̄ in nobis virtus
charitatis create: nō ꝓpter defectum a ꝑte
dei in nobis coopantis: ſed volūtatis no/
ſtre ſibi coopantis. Tertio a ꝑte operatio/
nis ponit̄ neceſſitas: quia reformatio ſiue
recreatio: vnio ⁊ dilectio: non tm̄ ſunt ab
alio vt ab efficiēte: ſed etiā vt ab informā/
te: informans autē eſt charitas creata: licʒ
enī recreatio ab increato ꝑ modū efficien/
tis ſicut creatio: tamē recreatio vel refor/
matio reliquit vlterius formā: ⁊ id̄ neceſſe
eſt ponere habitū informantē: h̄ ille. Tho.
etiā in ſcd̄a 2e. q. xxiij. dictam opinionē re/
probat: dicens: inter alia: ꝙ motus chari/
tatis non ita procedit a ſpūſancto mentem
humanā mouentē: ꝙ hūana mens ſit mo/
ta tm̄: ⁊ nullo modo ſit p̄ncipiū motus hu
ius: q: hoc eſſet ꝯtra rationē volūtarij cu/
ius principiū oportet in ipſo eſſe: aľs eīm ſe
queret̄ ꝙ diligere nō eſſet voluntariuʒ qd̄
īplicat ꝯtradictioneʒ: q: de ſui rōne amor
īportat ꝙ ſit actus volūtatis. Nec dici po
teſt ꝙ moueat voluntatē ad actū diligēdi
ſicut mouet̄ inſtrumentū: ꝙ ſi ſit principiū
actus: nō tñ eſt ipſo agere vľ non agere: q:
ſic etiā tolleret̄ ratio voluntarij ⁊ exclude
ret̄ rō meriti: ſed oportet ꝙ a ſpūſancto ſic
moueat̄ ad diligendū: ꝙ etiā ⁊ ipſa ſit effi
ciens hunc actū: nullus aūt actus ab aliq̄
potētia actiua ꝓducit̄ niſi ſit ei ꝯnaturaľ
ꝑ aliquā formā q̄ ſit actionis principiū: vñ
deus q̄ oīa mouet ad fines debitos: ſin/
gulis rebus formas indidit: ꝑ quas ad fi/
nes a deo ſibi p̄ſtitutos inclinant̄: ⁊ ſic vt
dicit̄ Sap. viij. Diſponit oīa ſuauit̄: mani
feſtū eſt aūt ꝙ actus charitatis naturā po
tentie voluntatis excedit: ideo niſi aliqua
forma naturali potētie ſupadderet̄ ꝑ quaʒ
ad actū dilectiōis inclinaret̄: ſcd̄m hoc eſ/
ſet etiā iſte actꝰ īꝑfectior naturalibꝰ actibꝰ
⁊ etiā actibus aliaꝝ virtutū: nec eſſet faciľ
⁊ delectabilis qd̄ patet eſſe falſum: q: nul/
la virtus tantā inclinationē habʒ ad actū
ſuū ſicut charitas: nec aliqua tā delectabi
lit̄ operat̄. Hinc maxime neceſſariuʒ eſt ꝙ
ad actū charitatis aliqua habitualis for/
ma ſupaddita ſit naturali potētie inclinās
ip̄am ad charitatis actū ⁊ delectabilit̄ ope
rari faciens: vñ licet effectiue deus ſit vita
anime ꝑ charitatē ⁊ corporis: ꝑ animaʒ tñ
formaliter charitas vita anime eſt: ſic̄ ani/
ma corporis vita. Unde ꝑ h̄ ꝯcludi pōt: ꝙ
ſicut anima īmediate vnit̄ corpori: ſic ⁊ cha/
ritas anime: ⁊ opat̄ formalit̄ efficacia for/
me ſcd̄m virtutē agentis qd̄ formā īducit:
⁊ ideo charitas nō eſt vanitas: ſed fac̄ eſſe
ctū infinitū dū deo ꝯiūgit animā iuſtificā/
do ip̄am: h̄ eīm demonſtrat infinitatē virtu
tis diuīe que eſt charitatis actor. Ex dictiſ
igitur patet: ꝙ duplex eſt charitas: ſcʒ in/
creata que deus eſt: ⁊ creata que dei donū
eſt: vñ Bern. in li. de dili. deum dicit̄ recte
charitas ⁊ deus ⁊ dei donū: itaq̄ʒ charitaſ
dat charitatē ſubſtātia accidētalē: vbi dā/
tē ſignificat nomē ſubſtantie ē vbi donum
C qualitatis. Secūdo vero q̄ri pōt de cha
ritate increata q̄ deus eſt: vtrū ſcʒ ſit eadē
dilectio diuina reſpectu creaturaꝝ cū ea q̄
eſt vnius perſone in diuinis reſpectu alte/
rius: p̄ſertim cū ex hoc ſequeret̄ ꝙ dilectio
dei reſpectu creaturaꝝ eſſet ſumma: ſic̄ illa
q̄ eſt reſpectu ꝑſonaꝝ adinuicē: q: dilectio
dei nō poteſt intendi: nec etiā remitti. Ad
hoc dicendū ſm Alex. de hales in li. j. vbi
agit̄ de dilectiōe dei ad creaturas: ꝙ ali/
q̄d diligere idē eſt qd̄ illi bonū velle. Dicē
dū igit̄ ꝙ diligere dei duplicē habet com/
parationē: vnā ad ip̄am dei voluntatē: ali
am ad ip̄m volitū: cū ergo dicit̄: pater dili
git filiū vľ ecōuerſo: ibi eſt ſummū bonum
tā ex ꝑte voluntatis q̄ꝫ ex ꝑte voliti: q: pat̄
filio nō poteſt velle maius bonum q̄ꝫ vult.
Cū vero dicit̄ deus diligit creaturā: h̄ di/
lectio eſt etiā ſumma ꝑ cōparationē ad vo/
luntatē diligentis: q: nec pōt eē maior nec
intendi nec remitti: ⁊ ſic eſt in termio dile/
ctionis: ac ꝑ ꝯſequēs eſt eadē dilectio cum
dilectiōe illa q̄ eſt reſpectu ꝑſonaꝝ: q: dei
voluntas eſt ſua eſſentia: de qua dilectiōe
dicit dñs ad diſcipulos: ſicut dilexit me pa/
ter ⁊ ego dilexi vos: verūtamē ꝑ cōparati/
onē ad creaturā dilectā ſiue ad ip̄m volitū
qd̄ ex dilectiōe deus efficit in creatura: vel
qd̄ iam factū ei placet: tūc nō eſt ſumma di
lectio ſed pōt eſſe maior: q: pōt huic crea/
to velle maius bonū: ſicut poteſt ip̄m face
re melius q̄ꝫ ſit: ſcd̄m ꝙ li melius nomina/
lit̄ accipit̄. Ex his cōſequent̄ eliciendū eſt
ꝙ q̄ntū eſt ex ꝑte voliti vľ creature dilecte:
q̄nto meliores ſunt creature in ordīe ⁊ gra
du ſuo: tāto magis ſunt diligibiles: q: bo/
nū rōne boni diligibile eſt: ⁊ ideo quātum
eſt in qualibet creatura de bono tantū ē di
ligibilis ⁊ ab eo plus diligit̄: q̄ volunta/
tē habet bene menſuratā ⁊ ordinatā ſic̄ eſt
in deo. Sed obijcit̄ ꝙ deus nō diligit crea
turā niſi ſm ꝙ creatura eſt in deo ⁊ ab eter
no fuit in deo: ꝓpter quod creaturā etiam
dilexit ab eterno: ſicut ſcriptū ē Ephe. ij.
Elegit nos ante mūdi conſtitutionē: nec ē
electio ſine dilectiōe: alioq̄n vt dicit Hugo
ea eſt vis amoris ꝙ neceſſe eſt amantē eſſe
talē quale eſt id qd̄ amat. Si deus igit̄ cre/
aturā diligeret in eſſe ꝓprio neceſſariū eſſʒ
illū trāſformari in creaturā vľ in ſimilitu/
dinē creature: qd̄ cū ſit īpoſſibile non dili/
git creaturā niſi ſcd̄m ꝙ eſt in ſeipſo. Ad h̄
reſpondet Alex. de hales ibidē ꝙ illa au/
ctoritas Hugonis ꝓprie intelligitur: vbi
amās minus nobile eſt amato vľ ſimplici/
ter vel ſcd̄m quid ſicut eſt in hominibus:
aliquis eīm amans aliquid q̄uis ſit minuſ
nobile ſimplicit̄ ſic̄ minimus vľ aliquid ſi/
mile: tamen in eo quod illud affectat ⁊ cir/

monaſteriū: ſi certū ē ꝙ pōt diſpēſare: tunc
debet ſubditus obedire: ſi vero dubiū eſt an
ꝓlatus pōt: tūc ſubditꝰ excuſat̄ rōne dubij
ſi obedit. Ad laudē dei.

De charitate increata: ⁊ qualit̄ diligit ſeipſam: angelos: homies: ⁊ omnia creata: Sermo XIIII

Onora patrē tuum

b ⁊c. Tertio p̄ceptū hoc exponitur
de patre ⁊ matre eternali: id eſt d̄
deo ⁊ chriſto: beataq̄ꝫ virgine q̄ dicit̄ mat̄
A gratie ⁊ miſericordie. Hos ḡ parētes ho
norare debemꝰ tripliciṫ: eos ſcꝫ p̄ omnibꝰ
⁊ ſuꝑ oīa diligēdo: obediēdo: ac ꝑ charita
tiuā ſubuentionē deū in ſuis mēbris hono
rando: iugiterq̄ꝫ cordiali affectu deo iugit̄
ſeruiēdo ⁊ grās agēdo. Primo inquā eos
honorare debemꝰ p̄ omnibꝰ ⁊ ſuꝑ oīa dili
gendo: ad qđ homo potiſſime moueri de
bet ex eo: ꝙ in tantis bñficijs amoris nos
deus diligēdo p̄uenit: vt omnē ingratitu
dinē ⁊ tepiditatē a noſtris cordibus ꝓcul
ꝓpelleret: ⁊ ſi qñq̄ꝫ piguiſſet amare iam ſal
tem nos tantū amatos nō pigeat remeare:
q2 charitas ſm apl'm eſt finis p̄cepti: quia
omnia opa q̄ ſunt in p̄cepto tendūt ad cha
ritatē: vt magis ac magis augeat̄. Eſt aūt
charitas dilectio q̄ deus ſuꝑ oīa ⁊ i omni
bus diligit̄ ꝓpter ſe: ⁊ primus ꝓpter deū
⁊ i deo: que charitas vt dicit Augꝰ. naſcit̄
in appetitu. ſ. cū quis appetit fieri volūta
te dei ſuꝑ oīa: nutrit̄ autē in cogitatiōe: cū
ſcꝫ in hoc cogitat ⁊ in hoc ꝓficit: roborat̄
inquā in opatione ac tandē ꝑficit̄: cum ab
hoc ſe nō auertit ꝓpter aliqua mala q̄ ſibi
adueniūt: verūtamē q2 ꝓpter defectus na
turales ⁊ impedimenta corꝑalia hec plene
cōſequi nō pōt in hac vita: cupit diſſolui et
eſſe cū chriſto: vbi plenius ⁊ ꝑfectius hoc
adipiſci ſperat: ſcꝫ ꝙ voluntas dei ſuꝑ oīa
fiat: de hac igit̄ virtute charitat̄ licꝫ mul
ta dixiſſe me memini: p̄ſertim in li. qui inti
tulat̄ ſcala amoris: ac in lib. qui intitulat̄
edemyn cōtemplatiuorū: in ſermonibꝰ q̄ꝫ
de diuerſis: ne tamē hāc eminētiſſimā vir
tutem intactā i hoc opuſculo videar p̄ter
iſſe: quedā ſtatui ſub breuitate ꝓſequi. Et
B p̄mo de virtute charitatis in ſe. De qua
primo queri poteſt: vtrum charitas ſit ali
quid creatum in anima: p̄ſertim cum nihil
creatū eſt infinite virtutis: ſed magis oīs
creatura vanitas eſt: charitas autē non eſt
vanitas ſed vanitati repugnat: ⁊ eſt infini
te virtutis: q2 animā hominis ad infinitū
bonū ꝑducit: vnde deus ſpūaliter eſt ani
me vita ſicut aīa corporis vita: iuxta illud
Deut̄. xxv. Ipſe eſt vita tua: ſed aīa viuifi
cat corpus ꝑ ſeipſam: ergo deus eſt anime
vita quā vtiq̄ꝫ viuificat ꝑ charitatē: iuxta
illud. j. Ioh. iij. Nos ſcimus qm̄ tranſlati
ſumꝰ d̄ morte ad vitā qm̄ diligimꝰ fratres.
Ad hoc rn̄det magiſter ſententiaꝝ in p̄mo
diſt. xvij. ꝙ charitas nō eſt aliquid creatū
in aīa: ſed eſt ipſe ſpūſſanctus mentē inha
bitans: nō eſt tn̄ intentio ſua ꝙ iſte motus
dilectiōis q̄ deū diligimꝰ ſit ipe ſpūſſanctꝰ
ſꝫ ꝙ ipe motꝰ dilectiōis eſt a ſpūſancto non
mediāte aliq̄ habitu: ſicē a ſpūſancto ſt̄ alij
actus virtuoſi mediātibus habitibus ali
arū virtutū: puta habitꝰ ſpei: fidei vel alte
rius virtutis: ⁊ hoc dicebat ꝓpter excellē
tiā charitatis: ⁊ in hoc magiſter ſentētiaꝝ
habuit aliquos ſequaces: verūtamē cōmu
niter doctores hoc improbāt ſuꝑ hunc lo
cum. Nam Bonauē. dicit ibidē: ꝙ eſt po
nere charitatem ſm cōmunē opinionē que
eſt habitus creatus informās animā: ⁊ ra
tionē huiꝰ ſumit tripliciter. Primo ex ꝑte
eſſentie charitatis: q2 charitas eſt bonitas
creature rōnalis: ipſam ꝑficiens ⁊ diſtin
guens ⁊ ordinans ⁊ diſponens. Secūdo a
ꝑte virtutis: q2 charitas qua deū diligimꝰ
eſt virtus: nō q2 deus tm̄ coopat̄ in nobis
ſed etiā quia noſtra volūtas coopat̄ deo:
adiutores enī dei ſumus: ⁊ q2 cum coope
ramur deo: neceſſe ē ſimiliṫ nos cōformari
ſibi: neceſſe eſt etiā ꝙ ab illa ſumma chari
tate relinquat̄ in nobis aliqđ exemplum ī
effectu noſtro ꝑ quod moueat̄ illi confor
miter: volūtas eīn libera eſt ⁊ nata moueri
ad oppoſita: ⁊ ideo ponit̄ in nobis virtus
charitatis create: nō ꝓpter defectum a ꝑte
dei in nobis coopantis: ſed volūtatis no
ſtre ſibi coopantis. Tertio a ꝑte operatio
nis ponit̄ neceſſitas: quia reformatio ſiue
recreatio: vnio ⁊ dilectio: non tm̄ ſunt ab
alio vt ab efficiēte: ſed etiā vt ab informā
te: informans autē eſt charitas creata: licꝫ
enī recreatio ab increato ꝑ modū efficien
tis ſicut creatio: tamē recreatio vel refor
matio reliquit vlterius formā: ⁊ idō neceſſe
eſt ponere habitū informantē: h̄ ille. Tho.
etiā in ſcđa 2e. q. xxiij. dictam opinionē re
probat: dicens: inter alia: ꝙ motus chari
tatis non ita procedit a ſpūſancto mentem
humanā mouentē: ꝙ hūana mens ſit mo
ta tm̄: ⁊ nullo modo ſit p̄ncipiū motus hu
ius: q2 hoc eſſet ꝯtra ratione volūtarij cu
ius principiū oportet in ipſo eſſe: alīs enī ſe
queret̄ ꝙ diligere nō eſſet voluntariuꝫ qđ
īplicat ꝯtradictionē: q2 de ſui rōne amor
īportat ꝙ ſit actus volūtatis. Nec dici po
teſt ꝙ moueat voluntatē ad actū diligēdi
ſicut mouet̄ inſtrumentū: ꝙ ſi ſit principiū
actus: nō tū eſt ipſo agere vl' non agere: q2
ſic etiā tolleret̄ ratio voluntarij ⁊ exclude
ret̄ rō meriti: ſed oportet ꝙ a ſpūſancto ſic
moueat̄ ad diligendū: ꝙ etiā ⁊ ipſa ſit effi
ciens hunc actū: nullus aūt actus ab aliq̄
potētia actiua ꝓducit̄ niſi ſit ei ꝯnatural̄
ꝑ aliquā formā q̄ ſit actionis principiū: vñ
deus q̄ oīa mouet ad fines debitos: ſin
gulis rebus formas indidit: ꝑ quas ad fi
nes a deo ſibi p̄ſtitutos inclinant̄: ⁊ ſic vt
dicit̄ Sap̄. viij. Diſponit oīa ſuauiṫ: mani
feſtū eſt aūt ꝙ actus charitatis naturā po
tentie voluntatis excedit: ideo niſi aliqua
forma naturali potētie ſuꝑadderet̄ ꝑ quaꝫ
ad actū dilectiōis inclinaret̄: ſcđm hoc eſ
ſet etiā iſte actꝰ īꝑfectior naturalibꝰ actibꝰ
⁊ etiā actibus aliaꝝ virtutū: nec eſſet facil'
⁊ delectabilis qđ patet eſſe falſum: q2 nul
la virtus tantā inclinationē habꝫ ad actū
ſuū ſicut charitas: nec aliqua tā delectabi
liṫ operat̄. Hinc maxime neceſſariuꝫ eſt ꝙ
ad actū charitatis aliqua habitualis for
ma ſuꝑaddita ſit naturali potētie inclinās
ip̄am ad charitatis actū ⁊ delectabiliṫ ope
rari faciens: vñ licet effectiue deus ſit vita
anime ꝑ charitatē ⁊ corporis: ꝑ animaꝫ tñ
formaliter charitas vita anime eſt: ſicē ani
ma corporis vita. Unde ꝑ h̄ ꝯcludi pōt: ꝙ
ſicut anima īmediate vnit̄ corꝑi: ſic ⁊ cha
ritas anime: ⁊ opat̄ formaliṫ efficacia for
me ſcđm virtutē agentis qđ formā īducit:
⁊ ideo charitas nō eſt vanitas: ſed fac̄ effe
ctū infinitū dū deo ꝯiūgit animā iuſtificā
do ip̄am: h̄ enī demonſtrat infinitatē virtu
tis diuīe que eſt charitatis actor. Ex dict̄
igitur patet: ꝙ duplex eſt charitas: ſcꝫ in
creata que deus eſt: ⁊ creata que dei donū
eſt: vñ Bern̄. in li. de dili. deum dicit̄ recte
charitas ⁊ deus ⁊ dei donū: itaq̄ꝫ charitaſ
dat charitatē ſubſtātia accidētalē: vbi dā
tē ſignificat nomē ſubſtantie ē vbi donum
C qualitatis. Secūdo vero q̄ri pōt de cha
ritate increata q̄ deus eſt: vtrū ſcꝫ ſit eadē
dilectio diuina reſpectu creaturaꝝ cū ea q̄
eſt vnius perſone in diuinis reſpectu alte
rius: p̄ſertim cū ex hoc ſequeret̄ ꝙ dilectio
dei reſpectu creaturaꝝ eſſet ſumma: ſicē illa
q̄ eſt reſpectu ꝑſonaꝝ adinuicē: q2 dilectio
dei nō poteſt intendi: nec etiā remitti. Ad
hoc dicendū ſm Alex. de hales in li. j. vbi
agit̄ de dilectiōe dei ad creaturas: ꝙ ali
q̄d diligere idē eſt qđ illi bonū velle. Dicē
dū igit̄ ꝙ diligere dei duplicē habet com
parationē: vnā ad ip̄am dei voluntatē: ali
am ad ip̄m volitū: cū ergo dicit̄: pater dili
git filiū vl' ecōuerſo: ibi eſt ſummū bonum
tā ex ꝑte voluntatis q̄ꝫ ex ꝑte voliti: q2 pat̄
filio nō poteſt velle maius bonum q̄ꝫ vult.
Cū vero dicit̄ deus diligit creaturā: h̄ di
lectio eſt etiā ſumma ꝑ cōparationē ad vo
luntatē diligentis: q2 nec pōt eē maior nec
intendi nec remitti: ⁊ ſic eſt in termīo dile
ctionis: ac ꝑ ꝯſequēs eſt eadē dilectio cum
dilectiōe illa q̄ eſt reſpectu ꝑſonaꝝ: q2 dei
voluntas eſt ſua eſſentia: de qua dilectiōe
dicit dñs ad diſcipl'os: ſicut dilexit me pa
ter ⁊ ego dilexi vos: verūtamē ꝑ cōparati
onē ad creaturā dilectā ſiue ad ip̄m volitū
qđ ex dilectiōe deus efficit in creatura: vel
qđ iam factū ei placet: tūc nō eſt ſumma di
lectio ſed pōt eſſe maior: q2 pōt huic crea
to velle maius bonū: ſicut poteſt ip̄m face
re melius q̄ꝫ ſit: ſcđm ꝙ li melius nomina
liṫ accipit̄. Ex his cōſequent̄ eliciendū eſt
ꝙ q̄tū eſt ex ꝑte voliti vl' creature dilecte:
q̄to meliores ſunt creature in ordīe ⁊ gra
du ſuo: tāto magis ſunt diligibiles: q2 bo
nū rōne boni diligibile eſt: ⁊ ideo quātum
eſt in qualibet creatura de bono tantū ē di
ligibilis ⁊ ab eo plus diligit̄: q̄ volunta
tē habet bene menſuratā ⁊ ordinatā ſicē eſt
in deo. Sed obijcit̄ ꝙ deus nō diligit crea
turā niſi ſm ꝙ creatura eſt in deo ⁊ ab eter
no fuit in deo: ꝓpter quod creaturā etiam
dilexit ab eterno: ſicut ſcriptū ē Ephes̄. ij.
Elegit nos ante mūdi conſtitutionē: nec ē
electio ſine dilectiōe: alioq̄n vt dicit Hugo
ea eſt vis amoris ꝙ neceſſe eſt amantē eſſe
talē quale eſt id qđ amat. Si deus igit̄ cre
aturā diligeret in eſſe ꝓprio neceſſariū eſſꝫ
illū trāſformari in creaturā vl' in ſimilitu
dinē creature: qđ cū ſit īpoſſibile non dili
git creaturā niſi ſcđm ꝙ eſt in ſeipſo. Ad h̄
reſpondet Alex. de hales ibidē ꝙ illa au
ctoritas Hugonis ꝓprie intelligitur: vbi
amās minus nobile eſt amato vl' ſimplici
ter vel ſcđm quid ſicut eſt in hominibus:
aliquis enī amans aliquid q̄uis ſit minuſ
nobile ſimpliciṫ ſicē minimus vl' aliquid ſi
mile: tamen in eo quod illud affectat ⁊ cir

ca illud afficitur ſupponit ſeipſum amatō
⁊ ſic quodammodo transformatur in illō:
ſic autē non eſt in deo: vnde nō oportet ꝙ
transformetur in amatū: nō eñ intelligit
verbū illud de dilectione que eſt volūtas
boni qualis eſt dilectio dei: ſed intelligit
de dilectione que ē affectio que quodam/
modo transformat amantē in amatum. Et
etiā dicit Bonauen. ſup. iij. di. ꝙ amor di/
uinus nō eſt amor affectionis inclināſ ad
alteꝝ: ſed potius inclinans ⁊ trahēſ ad ſe/
ipſum: vnde diuinus amor potius amata
transformat ⁊ conformat ipſi amāti ꝙ ecō
uerſo: ſcōm ergo ꝙ duplex eſt cōformatio
rerū ad deū. ſ. ſcōm ſimilitudinē veſtigij et
ſm ſimilitudinē expreſſā que eſt ratio ima
ginis: ſm hoc dei dilectio dupliciť accipi
poteſt. Primo generaliť ſcꝫ in effectibus
nature q̄s cōmuniť ⁊ generaliť cōicat om
nibus creaturis: ⁊ ſic diuina dilectio ē re/
ſpectu oīs creature. Secūdo ſpecialiť. ſ. in
effectibus gratie q̄s cōicat tm̄ creature ra
tionali nō habēti defectū alicuꝰ criminis:
⁊ ſic diuina dilectio nō eſt niſi reſpectu eiꝰ
creature cui charitatē cōicat: ita ꝙ ꝑ illam
charitatē vnione ꝓmaxia deo adhereat vt
ſic ꝑ charitatē in deo maneat ⁊ deus in eo.

Tertio q̄ri pōt de creatura magis a deo
dilecta: vtrū ſcꝫ deus magis diligit homi/
nē vľ angelū: ꝑſertim cū tāto creatura vi/
deatur amabilior q̄to eſt deo ſimilior: ſed
angelica natura videť deo ſimilior: vtpo/
te natura nobilior. Ad hoc rn̄det Bona/
uentu. ſup. iij. di. xxxij. ꝙ deus diciť dilige
re creaturā nō ratiōe affectiōis animi ſꝫ ra
tione cōicatiōis alicuꝰ boni: ſic ꝙ dilectio
dei qotius diciť eſſe dilectio effectus q̄ʒ af
fectus. Duplex eſt igiť effectus principaľ
ipſius dei reſpectu creature rōnalis. ſ. con
ditionis in q̄ oſtenditur dei potentia: ⁊ ſic
magis dilexit angelos: quia meliora ꝯtu/
lit eis naturalia. Secūdus aūt effectꝰ ē re/
parationis in q̄ māifeſtať dei miſericordia
⁊ ſic magꝰ dilexit homīes q̄s. ſ. releuauit ⁊
angelos deſeruit: ⁊ ſic in dilectiōe dei mu/
tuo ſe excedūt: dicēdū igiť ꝙ ſi loq̄mur de
exceſſu dilectiōis ſꝫ ſtatū p̄ntē tūc magꝰ di
ligꝰ angelos q̄ʒ homīes: vtpote deo ſimi/
liores q̄a nobiliores: q̄s ⁊ vno ſolo motu
meritorio glorificauit: qui ⁊ nullā habent
retardationē q̄ ꝓpediunť q̄ minus in deuꝫ
totaliter tendere valeāt. Si vero loq̄mur
ſm ſtatū gr̄e finaľ in quo erit reparatio cō
ſummata: tūc videť ſatis rationabiliť dici
poſſe ꝙ magis diligit homīes: q2 de pluri
bus habebit homo in paradiſo vñ gratus
⁊ deuotus exiſtat deo ꝙ angelus: tū ꝓpter
beneficiū incarnationis: quia vt diciť He
breo. ij. Nuſq̄ʒ angelos apprehēdit ſed ſe/
men abrae: tum ꝓpter beneficiū redemptio
nis: quia vt diciť Ioh. xv. Maiorē hac di
lectionē nemo habet ⁊c̄. poſuit eñ animaꝫ
ſuā ꝓ hominibus releuādis nō ꝓ angelis
tū ꝓpter beneficiū eminētis glorificatiōis:
q2 ꝯſtituit in altiori gradu honoris huma
nā naturā in vtroq̄ʒ ſexu q̄ʒ angelicā: ſcili/
cet chriſtum ⁊ eius nobiliſſimā matrē. Di
lexit inſuꝑ deus humanū genus tā in ſta/
tu inimicitie ꝙ in ſtatu amicitie: nō autem
angelicū genus qō poſt caſum omnino de
ſeruit: ⁊ hec manifeſtāt erga nos nō ſolnm
diuine charitatis magnitudinē: ſed etiam
eiuſ nimietatē: ſcōm illud Epheſ. ij. Deus
qui diues eſt in miſericordia ꝓpter nimiam
charitatē qua dilexit nos: cū eſſemus mor
tui peccato ꝯuiuificauit nos in chriſto: et
licet angelus eſt deo ſimilior q̄tuꝫ ad ea q̄
ſunt nature nō tñ q̄tū ad dona gratie: mo
do dei dilectio magis penſat dona nature
ſuꝑaddita: ꝙ ea que ſunt naturaliť inſita.
Conſidera nūc o anima quātā tibi dilecti/
onē oſtendit deus in via: quātāq̄ʒ exhibe/
bit in patria: obtulit eñ in chriſto ꝓ ſalu/
te tua ſuā diuinitatē: nobiliſſimā animam
⁊ innocētiſſimā carnē: offert inſuꝑ omnibꝰ
eminentiſſimā charitateꝫ: vt merito dicat
Iacobus in canonica ſua: Omne datū opti
mū ⁊ omne donū ꝑfectū deſurſū eſt deſcen
dens a patre luminū: amplectere igiť am/
plectere totis ꝑcordijs: āplectere dona dei
tui o ſponſa chriſti: ⁊ exultando cū ꝓpheta
iubila deo dicēs: Quid retribuā dn̄o: vn
de ſpōſus tuus in hac vita tanti te eſtima/
uit: tantaq̄ʒ charitate ſalutē tuā ſitijt: ꝙ de
eo dicit Bern. Si chriſtus tot mēbra habu
iſſet q̄t ſunt ſtelle in celo: ⁊ q̄libet mēbroꝝ
corpus habuiſſꝫ: oīa illa corpora ad lignū
crucis dediſſet: anteq̄ʒ animā vnā q̄tuꝫ in
ſe eſt in damnatiōe reliquiſſet: ſi ergo tan/
tā habuit charitatē in recreatiōe: o q̄tā ex
hibebit in eterna glorificatiōe: Dicit enim
Bern. in ra. chriſti: ꝙ dilectio qua omnis
angelica natura pariť ⁊ humana ſe mutuo
diligūt: reſpectu illiꝰ dilectiōis q̄ chriſtꝰ in/
q̄tū hō diligit minimū glorioſū eſt minor
ꝙ centꝝ ad circūferētiā celi chryſtallini cō
ſiderato ipō fonte: vnde taľ amor origineꝫ
habet: verūtamē dilectionē dei ſummi ad
minimū beatū q̄s explicet: nā tanta dile/
ctione deus trinus ⁊ vnus ferť in minimū
beatuꝫ: ꝙ ſi ponať ex vna ꝑte dilectio dei
ad minimuꝫ beatum: ⁊ ex alia ꝑte dilectio
chriſti inq̄tū homo ⁊ beate marie omniū/
q̄ʒ angeloꝝ ⁊ ſanctoꝝ quā ſpirāt in deuꝫ et
inter ſeinuicē nulla poteſt eſſe equiparatio
quia finiti ad infinitū nulla pōt eſſe cōpa/
ratio: ⁊ ideo amor quē minimus ſanctꝰ ſpi
rat in deū maior eſt q̄ʒ amor chriſti inq̄tuꝫ
homo ⁊ amor beate virginis omniūq̄ʒ ſan
ctoꝝ ⁊ angeloꝝ quē ſpirāt inuicē inť ſe: ſic
maior ē circūferētia celi chryſtallini mini/
mo centro: quia talis dilectio dei eſt vnus
de tribus principalibus actibus ſubſtātia
lis glorie: qō nos feliciť expiri cōcedat ie/
ſus chriſtus ſponſus eterne glorie.

De charitate creata que eſt po/ tiſſima virtutū in qua cōſiſtit om/ ne meritū: Sermo XV

Onora patrē tuū.

b Expediti vtcūq̄ʒ de charitate in/
creata que deus eſt. Iā de chari/
tate creata que dei donū eſt ſmo ſuccinctꝰ
A ꝑcurrat. De q̄ p̄rio queri pōt vtrū ſcꝫ cha
ritas creata que cordibus fideliū infundi/
tur: ſit ſpecialis virtus: ꝑſertim cum chari
tas nihil aliud eſſe videť ꝙ amicicia q̄daꝫ:
ſed amicitia nō poniť a pħo virtus: vt pa
tet in. iij. li. Ethic̄: q2 nec cōnumerať inter
virtutes morales nec inter intellectuales.
Ad hoc rn̄det breuiť Richar. ſuꝑ. iij. di. xx
vij. ꝙ charitas eſt virtꝰ vna ſm ſpeciē ſpe/
cialiſſimā: q2 in plures ſpecieſ nō diuidiť:
charitas enī ꝯſtituiť in ſpecie ex ſui cōpa/
ratiōe ad primū ſuū ⁊ principale ac forma/
le obiectū qō nō eſt niſi vnū: ſcꝫ ipſe deus
ſub ratione q̄ eſt ſūmū bonū: quo ſolo ple/
narie volūtas beatificari pōt: hec aūt for/
malis ratio obiecti charitatis nō eſt diuiſi
bilis in plures rōnes eo ꝙ impoſſibile eſt
eſſe plura bona q̄ ſint ſumma bona: q2 nō eſ
ſet ſummū bonū in quo nō eſſēt oēs rōnes
boni ꝑ modū excellētiorē q̄ʒ inuenirenť in
aliquo alio bono: nec tale bonū poſſet eſſe
principale charitatis obiectū: eo ꝙ in tali
bono volūtas beatificari nō poſſꝫ. Ad ob
iectū ergo dicendū ſm Tho. ſcōa. 2e. q. xx
iij. ꝙ pħus in. viij. Ethic̄. nō negat amiciti
am eſſe virtutē: ſed dic̄ ꝙ ē virtus vľ cū vir
tute: pōt tñ dici ꝙ amicitia ꝓprie nō eſt vir
tus ꝑ ſe ab alijs diſtincta: q2 nō habꝫ rōnē
laudabilis ⁊ honeſti niſi ex obiecto: ſcōm
ſcꝫ ꝙ fundať ſuꝑ honeſtate virtutū: qō pa
tet ex eo: q2 nō quelibet amicitia rationem
habꝫ laudabilis ⁊ honeſti ſic̄ patet in ami
citia delectabilis ⁊ vtilis: vñ amicitia vir/
tuoſa magis eſt aliq̄d ꝯſequēs ad virtuteſ
q̄ʒ ſit virtus: nec ē ſimile de charitate q̄ nō
fundatur principaliť ſuper virtute huma/
na: ſed ſuꝑ bonitate diuina: vnde Augꝰ.
li. de moribus eccleſie Charitas eſt virtꝰ q̄
animi noſtri rectiſſima affectio eſt q̄ ꝯiūgit
nos deo q̄ ipm̄ diligimus. Et ſi obijciť ꝙ
charitas habet duo obiecta: ſcꝫ deū ⁊ ꝓxi/
mū: ⁊ ergo nō eſt vna virtus ſm ſpeciē. Re
ſpōdet ibidē Richar. ꝙ ꝓximꝰ nō eſt ꝑnci/
pale ⁊ formale obiectū charitatis: q2 ꝑ cha
ritatē ipm̄ nō diligimus niſi ꝓpter deum.

Scōo vero q̄ri pōt vtꝝ charitas ſit potiſ
ſima virtutū ſic̄ ſentire videť apl̄s. j. Coꝝ.
xiij. Maior aūt hoꝝ eſt charitas. Ad h̄ re/
ſpōdet Tho. vbi. ſ. ꝙ ex quo bonū in acti
bus hūanis attendiť ſm ꝙ regula debita
regulanť: ideo neceſſe eſt ꝙ hūana virtus
q̄ ꝑncipiū eſt bonoꝝ actuū ꝯſiſtat in attin/
gēdo regulā hūanoꝝ actuum. Duplex ē er
go regula hūanoꝝ actuū: ſcꝫ humana rō ⁊
deus: ſed deus ē regula prima a q̄ etiā hu/
mana rō eſt regulanda. Hinc virtutes the/
ologice q̄ ꝯſiſtūt in attingedo illā regulaꝫ
primā: eo ꝙ eaꝝ obiectū eſt deus: excellen
tiores ſūt virtutibꝰ moralibꝰ vľ intellectua
libꝰ q̄ ꝯſiſtūt in attingēdo rōnē hūanā: ꝓ/
pter qō oportet vt ēt inť ipas virtutes theo
logicas illa ſit potior q̄ magis deū attigit
ſic charitas: q2 fides ⁊ ſpes attingūt q̄deꝫ
deū ſm ꝙ ex ipō ꝓuēit nob̄ vľ cognitio ve
ri vľ adeptio boni: ſꝫ charitas ipm̄ deū at/
tingit vt in ipō ſiſtat: nō vt eo nob̄ aliq̄d ꝓ
uēiat: ⁊ ſic charitas ē excellētior fide ⁊ ſpe:
ac ꝑ ꝯſeq̄ns oībꝰ alijs virtutibꝰ: ⁊ qō maiꝰ
eſt ſine charitate nulla pōt eē virtꝰ vera vľ
meritoria: ſicut oñdit aplꝰs. j. Coꝝ. xiij. ſi
diſtribuero in cibos paupeꝝ omnē facul/
tatē meā: ⁊ ſi tradidero corpꝰ meū ⁊c̄. Hu/
ius aūt ratio eſt: q2 virtus ordinať ad bo/
nū: ſed bonū ꝑncipaliť eſt finis: nā ea que
ſunt ad finē nō dicunť bona niſi in ordine
ad finē. Sicut ergo duplex eſt finis. ſ. vlti/
mus ⁊ proximus: ita duplex eſt bonum ſci
licet vltimū ⁊ hoc eſt principale bonū ho/
minis: ſcꝫ dei fruitio: iuxta illō pſ. Mihi
adherere deo bonū eſt. ⁊ ad hoc ordinatur
homo ꝑ charitatē Et bonū ꝓximū vľ ꝑticu
lare ⁊ ſcōariū qō ēt duplex eē poteſt. Anū

quidē vere bonū vtpote q̄tū in ſe eſt ordi/
nabile ad principale bonū qd̄ eſt vltimus
finis. Aliud aūt eſt bonū apparēs ꝛ nō ve
rū: quoniā abducit a finali bono: ſicͭ aua/
rorū prudentia qua diuerſa genera locello
rū excogitāt: ꝛ auarorū iuſticia qua metu
grauiū damnoꝝ ɔtemnunt alienū ꝛ aua/
rorū tēperantia qua luxurie cohibēt appe/
titū qm̄ ſumptuoſa eſt: ꝛ auaroꝝ fortitudo
qua vt ait Horatius. Per mare pauperiē
fugiunt: p ſaxa ignes: vt dicit Aug. in. iiij.
li. ɔtra Julianū: ꝛ ideo neccē ē habere cha
ritatē vt ꝛ virtutes meritorie reddāt ꝛ deo
grate: q2 p ſolā charitatē ordinant actꝰ om
niū aliaꝝ virtutū in finē vltimū: ac p cōſe/
quēs dat formā actibꝰ oīm aliaꝝ virtutū:
vñ generalit̄ charitas dicit̄ radix virtutū
q2 p illā oēs alie nutriunt̄ virtutes: nec ꝫ
Greg. in Omel. hꝫ q̄cq̄ viriditat̄ ramꝰ bo/
ni opis: ſi nō pmaſerit in radice charitat̄.
Dicit̄ etiā fundamentū virtutū: eo ꝙ oēs
alias virtutes valēter ſuſtētat: dicit̄ etiaꝫ
forma virtutū nō quidē exemplarit̄ aut eſ/
ſentialit̄ ꝫ magis effectiue: q2 formā oībus
īponit ordinās eas ad vltimū finē. Unde
ꝓprie virtutes dicunt̄ in ordine ad actus
formatos: dicit̄ etiā mat̄ virtutū: q2 ex ap
petitu finis cōcipit actus aliaꝝ virtutū im
perādo eos. Unde merito dicit̄ charitas
maxima virtutū: q2 dicit̄ ī euāgelio Mat̄.
xxij. ꝙ dilectio dei eſt primū ꝛ maximum
B mandatū. Tertio ꝓinde queri pōt vtrū
in charitatiua dilectiōe ɔſiſtat omne meri
tū ſicut intelligere dat apl̄us in dicta au/
ctoritate: ſi diſtribuero: cum tñ ecōtra diffi
cultas in operādo videat̄ augere meritū:
eo ꝙ ſcd̄m pħm virtus eſt circa difficile ꝛ
bonū ergo maior virtus circa magis diffi/
cile ꝛ maiꝰ bonū: ſed charitatiua dilectio
difficultatē in operādo diminuit: q2 dicit
Aug. in li. ɔfeſ. qui amat nō laborat: oīs
eñ labor nō amantibꝰ grauis ē: ſolū amor
eſt qd̄ nomē difficultatis erubeſcit. Ad ħ
rñdet Rich. ſup. iij. di. xxx. ꝙ ꝓprie loquen
do de merito ſcd̄m ꝙ ɔſiſtit ī actu remune
rabili de cōdigno in vita eterna: ſic omne
meritū aut eſt charitatiua dei dilectio: aut
tñ illud qd̄ in ipſo actu formale ē p chari/
tatiuā dei dilectionē: p hoc enī ꝙ volūtas
p charitatē diligit deū ꝓpter ſe ꝛ ſup oīa:
vult actus alios rectos eſſe p illū cui ꝓpt̄
ſe ꝛ ſup omnia adheret: qd̄ eſt ipos referri
in finē vltimū modo debito: ꝛ ſicut rectitu
do eſt in actu ex ſui ɔformitate ad regulaꝫ

ſuā que in naturalibus eſt natura ꝛ in arti
ficialibus ars: ꝛ in moralibus ratio recta
ꝛ lex diuina: ſic etiā illud qd̄ eſt formale in
merito ſicut ipſa remunerabilitas q̄ in ipo
eſt ex ſui debita relatione in vltimū fineꝫ:
ꝛ ex ɔſequēti ipa ratio remunerabilitatis
q̄ ī merito eſt formal̄ ex charitatiua dei dile
ctione cauſata eſt: vnde oē meritū q̄ntuꝫ
ad illud qd̄ eſt ī merito formale cōſiſtit eſſē
tialit̄ vl̄ cauſalit̄ in charitatiua dei dilecti
one. Ad obiectū ergo dicendū ꝙ difficul/
tas ad operandū ꝓueniēs ex habitudine
mala: quā ſibi peccator p actus malos acq̄
ſiuit nō auget meritū: nec facilitas que eſt
in opante p virtutē minuit meritū. Bona/
uentura vero ſup. iij. di. xxvij. ſupaddit ꝙ
charitas ſup omnes virtutes primatū te/
net: ꝛ efficacia meriti p prius attribuenda
eſt actui charitatis q̄ꝫ actui aliarū virtutū
eo ꝙ ipſa cōpletiua ſit omniū virtutū: ꝛ in
ipſius actu cōnectit̄ ipm meritū. Ratio ve
ro quare charitas tanta ceteris virtutibꝰ
excellētia p̄eminet eſt: q2 maxime nos effi/
cit deiformes: tū ratiōe liberalis exhibiti/
onis: quia ſicut deus ex amore tribuit oīa
dona: ſic charitas liberaliter exequit̄ oīa
obſeq̄a ꝛ mandata: tū rōne ɔformis vnio/
nis: q2 ſicut filij patri nectunt̄ nexu amoris
ꝛ vniunt̄: ſic homo p charitatē adherēdo
deo ſpūs vnus efficit̄: ꝓpter qd̄ dicit̄. Jo/
han. xvij. Ut ſint ɔſūmati in vnū ſic̄ ꝛ nos
vnū ſumus: tū etiā rōne finalis quietatio/
nis: q2 cū amor ſit pōdus ſpūale facit in de
um tendere ꝛ in deū quieſcere ſicut corpo/
ralia p ſua pondera in locis ꝓprijs firma/
ri habēt ꝛ ſtabiliri: vnde Augꝰ. in li. ɔfeſ.
ponderibꝰ ſuis agunt̄ oīa ꝛ loca ſua petūt
pondus meū amor meus eſt: illo feror q̄cū
q̄ꝫ feror. Preterea beatus Bernardinꝰ in
euāgelio eterno de charitate dicit int̄ alia:
ꝙ ipa tāte p̄cioſitatis eſt in ɔſpectu dei: ꝙ
oīa p̄cioſa reddit: ꝛ ideo p auꝝ deſignat̄ in
Apoc̄. iij. vbi dicit̄ ſuadeo tibi emere a me
aurū ignitū ꝛ ꝓbatū vt locuples fias: naꝫ
ſicut aurū ē preciū omniū theſauroꝝ: ſiue
ſint lapides p̄cioſi: p̄dia: domus: mercan/
tie ſiue quicq̄d aliud eſt appreciabile auri p̄/
cioſo exiſtimabit̄: ſic etiā cuncte cogitatio
nes: affectiōes: locutiōes: opatiōes ꝛ ſilīa
charitatis precio cōmenſurantur: quia de
us opera non ponderat ſed affectū: vt pla/
ne patet. xxiiij. q. j. c. odi. in fine: vbi dicit̄
dñs īterrogat cor nō manū: q̄nto nāq̄ꝫ pu
riori ſeu feruētiori amore placitū aliq̄d deo

facimus: tanto reddit̄ ei gratioſius. Hinc
Luc̄. xj. Laudata eſt paupercula vidua q̄
miſit ī gazophylaciū duo minuta: nō quia
multa ꝛ magna fecit: ſed qm̄ ampla chari/
tate dilexit. Nec ſolū aurū ē amor: ſed etiā
oīa que fiūt ex charitate: non tñ q̄ ſunt de
genere bonoꝝ: ſed etiā indifferētia reddit
eadē charitas aurea: in cuius figura dicit̄
iij. Regū vj. ꝙ nihil erat in tēplo qd̄ nō au
ro tegeret̄: quia que fiūt ex charitate red/
duntur aurea q̄bus anima iuſti celeſti ſpō
ſo decent̄ exornat̄: vnde pſ. Aſtitit regīa
a dextris tuis in veſtitu de au. Cuiꝰ ratio
eſt: quia licet ꝓprius actus charitatis queꝫ
īmediate elicit ſit diligere deū ꝛ ꝓximū ſi/
cut quelibet virtus vnicū ſolū actū habet
quē elicit: ſicut actus fidei quē elicit eſt cre
dere: ꝛ ſic de alijs virtutibus: nulluſq̄ꝫ ab
eadē virtute aliuſ actus alicit̄: charitas ta
mē ſupra virtutes oēs hāc obtinet ſupemi
nentiā: ꝙ q̄uis eaꝝ actus ꝓprios īmedia/
te nō eliceat ꝫ eliciunt̄ ab habitibꝰ ꝓprijs:
p ipam tñ oēs actus virtuoſi virtualit̄ im
perant̄: ꝛ eos a ꝓprijs habitibꝰ elicere fac̄:
q2 cūcte virtutes in charitate cōnexitatem
habēt: ꝛ ex ħ cūctas virtutes virtuoſaſq̄ꝫ
opatiōes charitas reddit meritorias. In/
ſup nō ſolū virtutes ꝛ opationes virtuoſe
p charitatē meritorie reddunt̄: ꝫ ēt omnia
alia ſiue ꝓſpera ſiue aduerſa ſiue mixta ſi/
ue bona gratie ſiue mala pene ꝛ mala cul/
pe coopantur charitatē habēti in bonū: tā
p̄cioſa nāq̄ꝫ ꝛ efficax eſt apd̄ deū charitas
ſancta ꝙ etiā pctā coopant̄ illi in bonum:
vt dicit glo. ſup illd̄ Roma. viij. Diligenti
bus deū omnia coopant̄ in bonū. Nec mi
rū cū voluntas impat omnibꝰ potētijs ſic
amor omnibuſ virtutibus: nō minor eſt in
bono diuina dilectio q̄ꝫ in malo diuīa offē
ſio: ꝫ arrogāti bona ɔuertunt̄ in malū: q2
nō opat̄ ad dei gl̄iam ſed ad ꝓpriā: ſi ergo
arrogantia virtutes vl̄ opa virtuoſa ɔuer
tit in vitia: nō minus charitas diuina ma/
lū ɔuertit ꝛ coopat̄ in bonuꝫ: ex hijs ergo
ſequit̄ ꝙ charitaſ omnia reddit meritoria:
ſic etiā ſola illius ꝑuitia ſunt remuneratio
C ne digna. Pro quo ſciendū ꝙ omne ob/
ſeqviū deo īpenſū aut illi īpendit̄ ex amo/
re recto ꝛ puro qui eſt amor gratuitus nō
querēs que ſua ſūt: aut timore pene vl̄ vin
dicte: aut ex ſpe mercedis tpal̄ vl̄ et̄ne aut
alia quacunq̄ꝫ ratione ſeſe potius q̄ꝫ deum
reſpiciente: ergo ſi obſequiū impendit̄ ex
amore puro credit illum eſſe bonū q̄ eideꝫ

hoc impendit: quia nulli rectus amor ꝛ pu
rus īpendit̄ ab aliq̄ niſi credat illū eſſe bo/
nū ꝛ merito ſue bonitatis hmōi amore eſſe
dignū ꝛ p ɔſequēs tale obſequiuꝫ eſt mere
gratuitū ac ſolū ꝓprie remuneratione di/
gnū: qui vero nō gratis reddit obſequiuꝫ
deo ſed ex quadā neceſſitate vl̄ coactiōe cu
iuſcunq̄ꝫ ſuppoſitiōis: nō ꝓprie dicēdꝰ eſt
remuneratiōe dignus: ſed magiſ illi p̄ciuꝫ
ope ſue elocate reddēdū eſt. Deniq̄ꝫ diui/
nus amor eſt ille theſaurꝰ euangelicꝰ a deo
naturalit̄ in humano corde reconditꝰ: quē
q̄ inuenit hō vadit ꝛ vēdit omnia vt emat:
id ē redimat agrū illū illicito cōplexu amo
ris vitioſi miſerabilit̄ alienatū ꝛ venditū:
de qua. ſ. emptiōe dicit̄ in canticis: ſi dedit
homo totā ſubſtātiā domus ſue p dilectio
ne quaſi nihil deſpiciet eā: nimi r ... ſit vti
litatis infinite: tū q2 quolibet actu charita
tiſ mercat̄ regnū dei: dicēte dño: q̄ dederit
calicē aque frigide tm̄ in nomine meo: amē
dico vobis nō pdet mercedē ſuā: tum etiā
ſicut diues efficitur cui omnes mercātie et
ɔtractus lucroſi reddunt̄: ſic mille milies
eos ditiores ſpiritualit̄ reddit ipa charitaſ
in mercātijs oīm virtutū ꝛ virtuoſoꝝ ope
rū: ꝛ hoc tangit apl̄us. j. Coꝝ. xiij. dicens:
charitas patiens eſt. ſ. q̄tū ad habitū pati
entie in anima: ꝛ ideo nō deficit in aduer/
ſis que occurrūt in illatis: penis: iniurijs:
ɔtumelijs: infortunijs ꝛ ſimilibꝰ: nā ſic̄ au
rū pcuſſū dilatat̄ ſic in aduerſis p̄ſſa chari
tas auget̄: vnde pſ. In tribulatiōe dilata
ſti mihi. Secundo benigna eſt: id eſt bene
ignita: quia reddit bonū pro malo: vñ glo
ſa ſup illud Ephe. iiij. Eſtote inuicē beni/
gni: id eſt largi de facultatibuſ veſtris: ꝛ ħ
maxime vos ꝑſequentibꝰ: Tertio nō emu/
latur: id eſt nō inuidet aliene felicitati: vel
ꝓſperitati ſpirituali vel tēporali. Quarto
nō agit perperā: id eſt pverſe p̄ſtando im/
pedimentū ne bona fiāt: vel rationē oper̄
nō deformat intentione nō recta. Quinto
nō īflatur de donis vl̄ bonis adeptis. Se/
xto nō eſt ambitioſa: ſcꝫ de bono acq̄rēdo
quia vult ſubeſſe nō preeſſe. Septimo non
querit que ſua ſunt ſed dei gloriā ꝛ cōmu/
nem ꝓfectū. Octauo nō irritatur: id eſt nō
prouocat̄ ad irā: q2 nō habet appetitū vin
dicandi ſed vituperationē ɔuertit in refe/
ctionē ꝛ plagā in medicinā. Nono non co/
gitat malū ſcꝫ rancoris vl̄ vindicte vl̄ etiā
ſuſpitionis ſiniſtre. Decimo nō gaudet ſu/
per iniquitate ſcꝫ propria vel aliena ſed de

let. Undecio cogaudet veritati ſez cogni/tionis vel operis in ſe ⁊ in alijs. Duodeci/mo omnia ſuffert. ſ. reſpectu difficultatum quas patiť ad exequēda opera virtuoſa. Tredecimo omnia credit. ſ. que veritas in ſcripturis ſuadet. Quartodecimo oīa ſpe rat. ſ. que chriſtus ꝓmiſit. Quintodecimo omnia ſuſtinet. ſ. reſpectu abſētie dilati ſū/mi boni ꝓmiſſi qd patiēter expectat a deo ꝙ xpē nullā cāz ab īchoato bono deſiſtit.

De ſubiecto charitatis qd ē hu mana volūtas: ⁊ de quinqȝ donis que recipit anima ab infuſa chari/tate: Sermo XVI

Onora patrē tuū.

b Poſt aliquātā diſcuſſionē chari tatis in ſe: videndū eſt de ei⁹ ſub/iecto in quo ꝓprie ꝯſiſtit diuina dilectio.

A De quo primo queri poteſt vtrū ipſa vo luntas hominis ſit ſubiectū charitatis: et videtur ꝙ nō: quia charitas amor quidem eſt: ſed amor ſcdm phm eſt in cōcupiſcibi li: ⁊ ideo charitas eſt in ꝯcupiſcibili ⁊ nō ī volūtate immo potius eſſet in libero arbi trio: quia charitas vt in p̄cedēti ſermone declaratū eſt ſe extedit ad oēs actus huma nos: ſcdm illud. j. Corinth. vl. Omnia ope ra vr̄a in charitate fiāt: ſed p̄ncipiū huma nor actuū eſt liber arbitriū: ergo p ꝯſe/quēs videtur ꝙ charitas maxime ſit in li bero arbitrio ſicut in ſubiecto: ⁊ p ꝯſequēs nō in voluntate. Ad hoc rīdet Tho. ſcda 2e. q. xxiiij. ꝙ duplex eſt appetitus. ſ. ſēſiti uus ⁊ intellectiu⁹ qui dicit volūtas ⁊ vtri uſqȝ obiectū ē bonū licet diuerſimode: nā obiectū appetitus ſenſitiui eſt bonū p ſen/ſum apprehenſū: obiectū autez appetitus intellectiui vel voluntatis eſt bonū ſub cō muni ratione boni ꝓut eſt apprehenſibile ab intellectu. Charitatis autē obiectū nō ē aliqd ſenſibile bonū: ſed bonū diuinuz qd īntellectu ſolo cognoſcit: ⁊ ideo charitatis ſubiectū nō eſt appetitus ſenſitiuus ſed in tellectiuus. i. voluntas. cū eñ ad bonū di uinū qd eſt intelligibile ſe vis ꝯcupiſcibil extendere non poteſt: ſed voluntas ſola: ideo concupiſcibilis ſubiectū charitatis eſ/ſe non poteſt. Nec etiā liber arbitrium: qꝛ licet liberū arbitriū non eſt alia potentia a voluntate: tamen charitas non eſt in volū tate ſcdm rationē liberi arbitrij cuius act⁹

eſt eligere: quoniā electio eſt eor que ſunt ad finem: voluntas autē eſt ipſius finis: vt dicitur in. iij. Ethic. vnde charitas cuius obiectū eſt vltimus finis magis dici debz eſſe in voluntate ꝙ in libero arbitrio: ⁊ cō grue ſatis: qꝛ ſicut voluntas imperat om/nibus potentijs: ſic amor omnibus virtu/tibus. Secundo queri pōt vtrū illa chari/tas in nobis cauſetur naturaliť vl' ex infu ſione ſpirituſſancti vl' ex bonis actib⁹ p̄ce/dentibus: p̄ſertim quia qd eſt cōmune cre/aturis omnibus: naturaliť etiā ineſt homi nibus: ſed vt dicit Dyoni. iiij. c. de di. no. omnibus diligibile ⁊ amabile ē bonū diui nū qd eſt obiectū charitatis: ⁊ ideo nobis naturaliter ineſt aut ſaltē acquiriť ex acti/bus p̄cedentibus: iuxta illud. j. Timoth. j. Finis p̄cepti charitas eſt de corde bono ⁊ ꝯſcientia pura ⁊ fide nō ficta: ⁊ p ꝯſe/quens non eſt ex infuſione. Ad hoc rīdet Tho. vbi. ſ. ꝙ charitas ē amicitia quedaz ad deū fundata ſup cogitatione beatitudi nis eterne: hec autē cōmunicatio nō debet eſſe ſm bona naturalia ſed ſcdm dona gra tuita: quia vt diciť Ro. vj. Gratia dei vita eterna. Hinc ipſa charitas nature faculta/tem excedit: qd autē excedit nature facul/tatē non poteſt eſſe naturale nec acquiri p potentias naturales: quia naturalis effe/ctus ſuam cauſā non tranſcendit: ⁊ ſic nob non ineſt naturaliter ipſa charitas: licet i/eſt nobis dei dilectio que fundať ſup com municatione bonor naturaliū: de qua di/cit ibidē Dyoni. nec etiā charitas p vires naturales acquiri poteſt: licet actus virtu oſi p̄cedentes hominē diſponāt ad recipi/endum charitatis infuſionē vt tangit di/cta auctoritas apli: ſed per gratuitā infu/ſionē ſanctiſpirit⁹ acquiriť q̄ eſt amor pa/tris ⁊ filij: cuius participatio in nobis eſt ipſa charitas creata: de qua diť aplus Ro ma. v. Charitas dei diffuſa eſt in cordibuſ noſtris p ſpiritūſanctū qui datus eſt nob: ⁊ hec eſt operatio quedā potiſſima diuine bonitatis. Ad cuius effectū pficiendū di/uina dignatio poſtulat: puer. xxiij. dicēs: Fili prebe mihi cor tuū: ſicē eñ accipitri vo lanti ſufficit ſi cor p̄de ſue ſibi retineat: ſic chriſto ſufficit dū ſolū cor hominis obtine at: pro quo nimirū adipiſcendo de celo vo lauit in virginis vterū: de vtero in preſepi um: de preſepio in patibulū: de cruce in ſe/pulchrū necnō ad infernū: deinde ad reſur rectionis gloriā: ac tandē ad patris dexte

ram vt ſic cor humanū plenius poſſideret. per cor aūt intelligiť voluntas: qꝛ de⁹ ani mam querit in corde ⁊ volūtatē in anima: vnde ⁊ in euangelio p cor voluntas intel/ligitur: vbi dicitur: diliges dñm deū tuuz ex toto corde tuo. Cuius ratio eſt: quia ſic cor corporale eſt principiū omniū motuum corporaliuz: ita etiā voluntas maxime ꝙ tum ad intētionē finis vltimi quieſt obie/ctū charitatis eſt principiū omniū motuuz ſpiritualiū: vt igitur ſciamus q̄ p charita/tatē excellentiſſima dona nobis a deo do/nantur.

B Sciendū eſt ꝓut ſufficit ad pre/ſentē ſpeculationē ꝙ infuſa diuinitus cha/ritate quinqȝ dona acceptiſſima recepim⁹. Primū donū eſt diuini amoris cōnatura/litas: nam diuina bonitas que ſpirituiſā/cto appropriatur nullā aliā virtutē collo/cat in humano corde ſic illi cōnaturalē: ſicē amorē ⁊ charitatē: quia vt diciť prima Jo han. iiij. Deus charitas eſt ſez increata i/menſus: imortalis: a qua quidē charitate quidā purus ⁊ infinitus actus amoris ꝓ/cedit: cū igiť animā humanā creauit deus ad imaginē vtiqȝ charitatis ⁊ ſimilitudinē infiniti actus amoris ſui creauit illā. Hic poſtꝙ puenerit ad liber rationis vſū: tūc ex eſſe ꝓprio quandā habet aptitudinē ad amandū ſine qua aliquo mō eē nō pōt: ne/ceſſariū eñ eſt illi diligere bonū īcōmuta bile qd deus ē: aut bonum cōmutabile qd mundus eſt. Ipſaqȝ p libe. arbi. in medio ꝯſtituta dinoſciť: vt ad qdcunqȝ voluerit ſe diuertere poſſit: ⁊ hec i anima aptitudo diligēdi qdā eſt imago dei: a qua. ſ. aptitu/dine ꝓcedit qdā velox ⁊ efficax amoris act⁹ p quē infiniti actus diuini amoris ſilitudo clarius demōſtrať: ex qb⁹ relinqtur ꝙ nul la virtus ita ꝯnaturalis eſt in anima hūana ſicut ipa charitas. Scdm donū eſt ipi⁹ di/uinitatis ꝯformitas: ſup oēs eñ virtutes amor animā deo ꝯformat: cui⁹ rō eſt: qꝛ de us charitas eſt: ⁊ ideo meli⁹ p charitatem ꝙ p aliquā aliā virtutē tanꝙ deo ꝯſimilio rē aīa ꝯformiť in deū trāſformať: vnde di/cit Hugo de arra anime: ꝙ ea vis amoris ē vt te talē eē neceſſe ſit: qle ē illō qd amas ⁊ cui p affectū ꝯiūgeris in ipius ſilitudinē ipa qdammō dilectiōis ſocietate trāſforma ris: ⁊ ideo ſubdit ibidē: Deꝰ charitas ē ⁊ q̄ manet in charitate ī deo manet ⁊ de⁹ in eo. Si eñ vt refert phs. ij. polliť. Ariſtopho/nos diť: ꝙ amātes deſiderāt ex duob⁹ vnū fieri: ⁊ Tulli⁹ de amicitia diť: ꝙ is eſt ami

cus q̄ ē tanꝙ alť idē: qnto magis ſm apo/ſtolū. j. Cor. vj. Qui adheret deo. ſ. p amo rē pfectū vn⁹ ſpūs ē cū eo. Exprimur enī in nobis: ꝙ vis amoris ardētis totaliť ad hoc nititť: inhyat ⁊ geſtit: vt nō ſolū ſit intimus ipi⁹ amāti: ſʒ ēt vt qdammō ſit ipm amatū. Hinc ēt intātū trīs in amore dei valēter ex cedit: ꝙ īcōparabiliť pdiligit deū dilectū ꝙ ſeipm. Tertiū donū ē ipi⁹ aīe formoſitas: nā poſtꝙ aīa p charitatē deo fuerit confor mis quō nō erit decor ipius aīe formoſus: cū ſit in ea vera ſilitudo diuinitatis. Pro q̄ ſciēdū ſm Alex. de hales ac alios doctores ꝙ imago dei in aīa ꝯſiſtit in naturalib⁹ p/prietatibus ⁊ potētijs eius: ſimilitudo ve/ro ꝯſiſtit in gratuitis: id ē in virtutib⁹ cha ritate diuina formatis ⁊ decoratis: p̄cipue tñ in ipſa charitate ⁊ diuina dilectiōe: vn/de licet aīa cunctas virtutes ⁊ dona habeat ſi charitate priuatur deformis ē: ⁊ ideo di/ſplicet ꝙ euidenter oſtendit apoſtolus. j. Corinth. xiij. vbi dicitur: Si linguis homi nū loquar ⁊ angelor: charitatē aūt nō ⁊c. Hinc ait Hugo ꝙ hoc priuilegiū ſola cha/ritas habet vt deus dicatur ⁊ ſit: nō eñ di us humilitas eſt ⁊ patientia: quia cū om/nis virtus dei donū ſit: nulla p̄ter charita tem hoc habet: vt nō ſoluz dei donū ſed et deus dici poſſit: reliqua igitur gratiar do na largitur deus ⁊ his quos reprobat: ſo/lam autē charitatē quaſi ſeipm his tm̄ qs diligit ī premiū ſeruat: hec ille. Anima nā/ꝙ humana carboni ſimilis eſt: qui ſi extin ctus fuerit obſcurā īndaginē induit: ſi ve/ro perfecte ignitus fuerit totus ſplendid⁹ ⁊ igni ſilimus apparebit: ſic anima huma/na dū amore diuino per peccatū fuerit ex/tincta: id eſt charitatis igne priuata: terrā nigredinē immo ⁊ diabolicā turpitudinez induit. Hinc de talib⁹ Hiere. iiij. diciť: De/nigrata ē ſup carbōes facies eor: qb⁹ ī euā gelio ꝯueniēť ī pperat dñs: vos ex pr̄e dia bolo eſtis: qꝛ filij ſilitudinē pr̄is habere de/bēt: qd eñ torpeſcit ī diabolo niſi petrū: vt pote cui⁹ natura ieffabili pſchritudie ⁊ no bilitate ꝯdita ē ſ charitate puata ⁊ liqtate dformat. Ecōtra ſo dū aīa fuerit charita tis igne incēſa ptin⁹ efficiť pulcherrīa deo/ꝙ ſilima: qd eñ carbo ignit⁹ niſi ignis cē/ſeri debeat: cū tā ignis fact⁹ ē forma carbo nis: ⁊ qd aīa charitatis igne pfecte ſuccēſa: niſi non dico de⁹ ſ deificata cēſeri debeat: cui dr ī pſ. ꝯfeſſionē q̄. ſ. turpitudo petōrū deponiť: ⁊ decorem. ſ. charitatis induiſti

amictus lumine ſcʒ diuine gratie ſicut veſtimento: vnde charitas iã facta eſt anime forma: ſicut forma corporis eſt anima: ⁊ ſicut ignis operit carbonis nigredinem: ſic charitas operit peccatoꝝ multitudinẽ. Uerũ ne meũ putes ficticiũ audi Aug⁹. dicẽtem: qualis eſt homis dilectio talis ẽ homo: ſi terrã diligis terra es: ſi celũ celũ es: ſi aũt diligis deũ nõ audeo dicere deus es ſed audi ꝓphã dicentẽ: ego dixi dij eſtis ⁊ filij excelſi omnes. hec ille. Quartũ donũ eſt ſpiritualis vite veritas: nam in ſola charitate cõſiſtit tã virtutũ omniũ q̃ etiaꝫ ipſius anime vita. Hinc ait ꝓpha: querite dñm id eſt amorẽ eternũ q̃ eſt deus ⁊ hoc ꝑ amorẽ ⁊ viuet aĩa vr̃a: cui pſ. ⁊ aĩa mea illi viuet. O felix aplus q̃ hanc vitã expertus ait: viuo ego iam nõ ego: viuit vero in me chriſtus. De hac aũt vita dicit Aug. inter alia: ꝙ ſicut vita corporis anima eſt: ita vita anime deus eſt: ſicut corpus expirat dũ amittit animã: ſic anima expirat dũ amittit deũ: de⁹ amiſſus mors anime: aĩa amiſſa mors corporis: ⁊ licet corpus nr̃m mori poſſit tñ idipm̃ q̃ diligimus ſcʒ anima mori nõ põt cũ diligit deũ: cui mors eſt nõ diligere deũ. hec ille. Et Bern. Fons vite eſt charitas: nec animã illã viuere dixerim q̃ de illo nõ hauſerit. Haurire quõ põt niſi p̄ſens ſit ipi fonti q̃ charitas eſt q̃ deus eſt. hec ille. Sed quõ inquis adhuc vite fontẽ appropiquare poterõ? Rñdet ad hoc Auguſti. ꝙ pes anime amor eſt: qui ſi prauus eſt dicitur cupiditas vł libido: ſi rectus eſt dicitur charitas. His igitur pedib⁹ ambulat anima ad bonũ incõmutabile vł cõmutabile: qꝛ charitas eſt anime motus ad fruendũ deo ꝓpter deũ ⁊ ſe ac ꝓximũ ꝓpter deum: cupiditas autẽ eſt anime mot⁹ ad fruendũ ſe ac ꝓximo ⁊ quolibet corporeo non ꝓpter deũ ad deũ ergo ſm Aug. q̃ vbiqꝫ p̄ſens eſt: vbiqꝫ totus: non pedibus licet ire ſed moribus: mores aũt nr̃i nõ ex eo qð q̃ſqꝫ nouit: ſ ex eo ꝙ diligit diiudicari ſolẽt: nec faciunt bonos vł malos mores niſi boni vł mali amores: ꝓpter qð longe a peccatoribus ſalus: vt dicit ibidẽ Aug. ſup pſ. non loco ſed diſſimilitudine: q̃d eſt diſſimilitudine? mala vita: malis moribus: ſi eniꝫ bonis moribus deo appropinquamus: malis moribus recedimus a deo: vnde ꝯgrue idẽ homo corpore ſtãs in vno loco: ⁊ amãdo deũ accedit ad deũ: ⁊ amãdo iniq̃tateꝫ recedit a deo. hec ille. deniqꝫ ſicut charitas animã viuificat ſic ⁊ virtutes actiõeſqꝫ virtuoſas meritorias reddit ⁊ viuidas: vt ſupra tactũ eſt. Quintũ donũ eſt amoris inſatiabilis ſuauitas: nulla aũt virtus alia tantã facit experiri delectationẽ ⁊ cõplacẽtiã ſicut charitas: tã in deo q̃ in creaturis: ſẽſerat hoc qui dicebat: Q̃ dulcia faucib⁹ meis eloquia tua ſup mel ori meo: ⁊ iterũ: iudicia dñi vera iuſtificata ĩ ſe metipa dulciora ⁊c. Cũ igitur amor dei ſuauiſſim⁹ eſt tã in affectu q̃ in effectu: dicente Bern. in li. de diligendo deũ: vbi amor eſt labor non ẽ ſed ſapor: quoniã amanti nihil ẽ difficile. Ideo ꝑ ꝯſequens nec ſatiari põt deſiderio qui nõ niſi deſiderare ꝯcupiſcit: iuxta illð pſ. Cõcupiuit aĩa m. de. iuſ. t. in omi tẽpo. ꝓpter h̃ aũt anima deũ amãs amore nõ ſatiatur: quia deus amor ẽ quẽ q̃ amat amorem amat: amare aũt amorẽ facit circulum vt nullus debeat eſſe finis vł mẽſura amoris: vnde Dyoni. li. de di. no. ꝙ amor ſcilicet eternus oſtenditur ſicut quidã etern⁹ circulus ꝑ optimũ ex optimo in optimũ inenarrabili cõuerſione circũiẽs: ⁊ in h̃ circulo ſpiritus amans ꝯplectitur ⁊ ad infinitum amorẽ cõplectendũ inuitatur: ex qua inuitatione ſurgit q̃dam appetitus inſatiabilitas q̃ omnia vorat: qꝛ de copia facit inopiam: dũ ex p̄guſtatis dei delitijs ampli⁹ inardeſcit in deſiderijs: qꝛ ⁊ ſi datur ad plenitudinẽ nunq̃ tñ ad ſatietateꝫ. Hinc eccĩ. xxiiij. dicitur. qui me edũt adhuc eſuriũt.

c

De hac igitur charitate in ordine ad ſubiectum adhuc duo queri pñt. Primũ eſt vtrũ charitas habita põt diminui vł totaliter amitti: p̄ſertim cũ dicat Aug⁹. viij. de trinitate: ꝙ ſi dilectio nõ eſt vera dilectio dicẽda nõ ẽ: ſed ſicut idẽ dicit in epła ad Iulianũ comitẽ: charitas que deſeri põt nõ vera fuit: ergo neqꝫ charitas fuit. Ad hoc rñdet Tho. ſcða. 2ᵉ. q. xxiiij. inter alia: ꝙ charitas habita diminui nõ poteſt: neqꝫ ꝑ actũ peccati mortalis: qꝛ mortale charitatẽ totaliter corrũpit tã effectiue: qꝛ charitati ꝯtrariatur q̃ etiã meritorie: qꝛ dignus eſt ꝙ illi deus ſubtrahat totaliter ipam charitatẽ: nec etiam ꝑ actũ peccati venialis: nec quidẽ effectiue: qꝛ ad charitatẽ non attingit: ſ tm̃ ad feruorẽ charitatis: nec etiã meritorie: quia deus non plus vel prius ſe auertit ab hoĩe q̃ homo auertit ſe a deo: ſimiliter diminui nõ põt ꝑ ceſſationẽ ab actu virtutis directe loquẽdo: qꝛ licet virtutes ex actib⁹ acq̃ſite ꝑ ceſſationẽ diminui poſſunt: vt dicit phs viij. Ethic. ꝙ multas amicitias inappellatio ſoluit: id eſt non appellare amicũ vel nõ colloqui: cui⁹ rõ eſt: qꝛ ꝯſeruatio vniuſcuiuſqꝫ rei depẽdet ex ſua cauſa. Cauſa vo virtutis acq̃ſite eſt actus hũanus: quibus ceſſantib⁹ virtus acq̃ſita diminuitur: ⁊ tandem totaliter corrũpitur: ſed hoc in charitate locũ nõ habet: qꝛ ſolũ a deo infunditur: ⁊ ſic actu charitatis ceſſante nõ diminuitur charitas directe nec corrũpitur ſi deſit mortale peccatũ: indirecte tñ loquendo diminutio charitatis dici põt diſpoſitio ad corruptiõeꝫ ipius que fit ꝑ venialia peccata vel etiã ꝑ ceſſationẽ ab exercitio operũ charitatis: ſ ꝑ mortale totaliter corrũpi põt: qꝛ ſubiectũ charitatis eſt ad bonũ ⁊ ad malũ vertibile ſm arbitrij libertatẽ. Secũdo queri põt: vtrũ charitas augeri põt. Ad hoc ibidem breuiter rñdet Tho. ꝙ charitas nõ augetur ꝑ hoc ꝙ charitas additur charitati ſicut quidã ponunt: ſed ꝑ hoc ꝙ charitas intenditur in ſubiecto: ita ꝙ ſubiectũ magis ac magis charitatẽ ꝑticipat: ſm ꝙ magis reducitur in actũ illius ⁊ illi magis ſubditur: nõ tñ intelligendũ eſt ꝙ in quolibet actu charitatis ipa charitas augeatur: ſed q̃libet actus charitatis diſponit ad augmentũ charitatis: inquãtũ ex vno actu charitatis ꝓmptior redditur ad agendũ ſm charitatẽ: ⁊ ſic abilitate creſcẽte ꝓrumpit in actũ feruentiorẽ dilectionis quo conatur ad charitatis ꝑfectionem: ⁊ tunc charitas augetur in actu: ⁊ huic quidẽ augmẽto charitatis nullus termin⁹ imponi põt in ſtatu vie: tũ qꝛ charitas ſm rõnẽ ꝓprie ſpeciei terminũ augmẽti nõ habet: eo ꝙ eſt ꝑticipatio quedã infinite charitatis q̃ eſt ſpũſſancti: tũ etiã qꝛ cã agens charitatẽ eſt infinite virtutis. ſ. deus: tum deniqꝫ qꝛ creſcẽte charitate ſemꝑ in ſubiecto ſupcreſcit abilitas ad vlterius ꝓcedendum vel augmentandũ: capacitas enim creature rõnalis ꝑ charitatẽ augetur: qꝛ ꝑ ipam cor dilatatur: iuxta illud. ij. Cor. vj. Cor noſtrũ dilatatũ eſt: ⁊ ideo ſemꝑ remanet abilitas ad maius augmentũ. Ad lau.

De obiecto charitatis ſcꝫ ſũmo bono: ⁊ de mercãtia amoris: ac de quattuor que ſunt ꝑ ordinẽ ex charitate diligẽda: Sermo XVII

Onora patrẽ tuuꝫ

m ⁊c. Iã ordine debito videndũ eſt de obiecto ſũmo charitatis: de q̃ p̄mo q̃ritur vtrũ ſumma bonitas ſit p̄ma rõ diligendi omne illud qð ex charitate diligitur: ac ꝑ ꝯſequẽs obiectũ formale ipi⁹ charitatis: p̄ſertim cũ ſicut ſe habet ens ad cognitionẽ: ita bonũ ad dilectionẽ: ſed p̄ma rõ cognoſcendi nõ eſt ſũmũ ens ſed ens cõe creatori ⁊ creature cõitate analoga: ḡ ſilr prima rõ diligendi nõ eſt ſumma bonitas ſ bonitas cõis creatoris ⁊ creature cõitate analoga.

Ad hoc rñdet Rich. ſup. iij. diſ. xxviij. ꝙ p̄ma rõ diligẽdi ex charitate eſt ipſa ſũma bonitas: qꝛ ſicut p̄mo rõ videndi eſt illud rõne cui⁹ mouet viſũ quicq̃d mouet viſum vt lumẽ vel color: ⁊ ſicut p̄ma rõ intelligẽdi ẽ illud rõne cui⁹ intelligitur quicq̃d intelligitur vt ens vel verũ: ſic cõcedendũ ẽ illud eſſe p̄mã rõnem diligẽdi ex charitate: rõne cui⁹ diligitur quicq̃d ex charitate diligitur: h̃ eni ſumma bonitas ꝓpter quã oĩa diligenda ſunt q̃ ex charitate ſunt diligenda. Ad obiectũ igitur dicendũ: ꝙ nõ eſt ſilr de p̄ma rõne diligẽdi ex charitate: ⁊ de p̄ma ratiõe diligẽdi cõiter deũ: qꝛ ſicut diligere cõmuni⁹ eſt q̃ ex charitate diligere: ſic prima rõ diligẽdi cõmunior ẽ q̃ p̄ma rõ diligẽdi ex charitate: ⁊ ideo ſi detur ꝙ p̄ma rõ diligẽdi cõmuniter dicti nõ ſit ſumma bonitas: ſed bonitas cõmunis creatoris ⁊ creature cõitate analoga: ꝓnt ꝯcludere videtur argumẽtũ: nõ tñ ꝓpter hoc ſequitur ꝙ ſumma bonitas non ſit p̄ma rõ diligẽdi ex charitate: ex q̃b⁹ ꝯcluditur qð ſũma bonitas ẽ p̄ma rõ diligẽdi ex charitate ⁊ obiectũ formale ipſi⁹ charitatis. Pro q̃ ſciendũ ꝙ ſũma bonitas põt ꝯſiderari dupliciter: ſcꝫ ſm eſſe qð hꝫ in re: vel ſm eſſe qð hꝫ in aĩa vł mẽte. Sũma bonitas ḡ ẽ formale charitatis obiectũ ſm eẽ qð hꝫ in re: ⁊ ex cõſequẽti eſt eius obiectũ ſm eſſe qð habet in nr̃a mente. Cui⁹ rõ eſt: qꝛ eſſe reale bonitatis idẽ eſt cum ipſa bonitate: ſed eſſe ſuũ qð habet in nr̃a mente in rõne cognoſcibilis eſt ipm eſſe noſtre menti rep̄ſentari: vel ab ea aliquo mõ cognoſci: mõ noſtra volũtas ꝑ charitatẽ primo ⁊ p̄ncipaliter tendit ꝑ dilectionẽ in ipam ſummã bonitatẽ in ſuo reali eſſe qð eſt idẽ cum ea: ⁊ ex conſequẽti diligit eam noſtre menti p̄ſentari: ⁊ a noſtra mente cognoſci. Hinc eſt qð domin⁹ vniuerſaliter omnib⁹ p̄ceptum charitatis indixit: dicens: Diliges dominũ deũ tuũ ex toto corde tuo ⁊c. ⁊ ne queram⁹ diuerticulũ ad excuſandas excuſationes in peccatis: ipa charitas om

nibus venalis exponit̄: nec eſt pſonarum
acceptio apud deū: vt dicit̄ Roma.ij. quia
ſolē ſuum oriri facit ſup bonos ꝛ malos: ꝛ
pluit ſup iuſtos ꝛ iniuſtos: vt dr̄ Matth.
v. Nec eſt qui ſe abſcōdat a calore eius: vt
dicit pſ. Uis nūc videre ſignū mercātie
amoris hui⁹: audi pſ. Suauis dn̄s vniuer
ſis: ꝛ miſ. eius ſup ꝛc. neminē tamē ad ei⁹
emptionē violentat: ſed vt dicit̄ Eccl̄.xv.
Deus ab initio cōſtituit hominē rectum: ꝛ
reliquit eum ī manu cōſilij ſui: tn̄ aūt ſua/
det q꜡ coacta ſeruitia nō acceptat: vn̄ dicit̄
Apoc̄.iij. Dicis q꜡ diues ſum ꝛ locuples ꝛ
nulli⁹ egeo: ꝛ neſcis q꜡ tu miſer es ꝛ miſe/
rabilis: paup: cecus ꝛ nudus: ſuadeo tibi
emere a me aurū ignitū ꝛ pbatum vt locu
ples fias ꝛ veſtimentis albis induaris: vt
nō appareat cōfuſio nuditatis tue: hoc ibi.
Sed forte cauſeris de difficultate tā inue/
niēdi q̄ȝ adeūdi feliciſſimā apothecā hui⁹
mercātie: ꝛ licȝ multi eſſent qui eā cōpare
vellēt: tn̄ locoꝝ incertitudo ꝛ itineris lon/
gitudo eos ab hoc ꝓpoſito reuocaret. Ad
hoc fidenter reſpondeo ꝙ deus qui chari/
tas eſt: vbiq; regnat: vbiq; maieſtas eius
omnia replet: ac eius charitas complectit̄
vniuerſa: q̇nimo ꝓpe eſt dn̄s omnib⁹ inuo
cātibus eum in veritate: ſi tamē eius apo/
thecā magis delectat inuenire: queramus
eam cū ſponſa dicente: Indica mihi quem
diligit aīa mea: vbi paſcas: vbi cubes in
meridie: ne vagari incipiā poſt greges ſo/
daliū tuoꝝ: curre fidelis ſponſa ad lectulū
ſponſi tui ꝛ mercantiā amoris inuenies:
curre inquā ad dimenſionē crucis: q꜡ nul/
libi vendit̄ amor niſi in hac apotheca: vbi
ex amore pater filium ꝛ fili⁹ obtulit ſemet/
ipm̄: amplectere illū cū magdalena ꝛ ſcru/
tando cōprehende ſi potes cum omnibus
ſanctis que ſit longitudo: latitudo: ſubli/
mitas ꝛ pfundum amoris huius feliciſſi/
me apothece: felix paul⁹ qui dicebat: Mi/
hi autē abſit gloriari niſi in cruce domini
noſtri ieſu chriſti. Sed rurſus de quātita/
te pcij expaueſcis forſan ꝙ anguſtias tuas
incōpabiliter excedat: ꝛ dicis cum apoſto/
lo: Uelle quidē adiacet mihi: pficere autē
nō inuenio. Unde ad eandē margaritā cō/
parandam allectus: Hugo dicit inter alia.
O charitas ſi ſcirem quāti vales precium
pro te appenderem: ſed forte excedis angu
ſtias meas: nec inuenire potero preciū tuū
penes me: dabo tamē qd̄ habeo ꝛ totū qd̄
habeo: ꝛ tota domus mee ſubſtātia te com
mutabo: ꝛ cum totā dedero totū quaſi ni/
hil iam reputabo: omnes delectatiōes car/
nis mee: omnes iocūditates cordis mei p/
pter te libēter impendā vt te ſolā poſſide/
re valeā: tu ſola mihi charior: tu ſola vtili
or: tu ſola ſuauior: tu ſola iocūdior ampli⁹
delectaris: abūdantius ſatians: tuti⁹ ſal/
uans: felicius cōſeruans: ꝛ poſtea cauſam
ſubdit cōparationis hui⁹ dicens: Nūquid
parū eſt deum in ſe manentē habere tantū
eſt charitatē poſſidere: q꜡ ſm̄ Bern̄. Deus
charitas eſt: quid pcioſius: ꝛ qui manet in
charitate in deo manet: quid ſecuri⁹: ꝛ de⁹
ī eo: quid iocūdius: vnde inquis ergo tā/
tū inueniā preciū ad cōparandū? Sed ne
expaueſcas ne diffidas o homo: omnes ſa
tiare deſiderat qui omnes ad hūc vite fon
tem inuitat: dicens Ioh.vij. ſi quis ſitit. ſ.
amorē: veniat. ſ. affectionis paſſib⁹ ad me
ſcȝ fontem indeficientē vite ꝛ charitatis:
ad me torrentē inebriantis voluptatis: ad
me dulcedinē transformātis amoris ꝛ bi/
bat: ſed quo pcio dn̄e: omnes inquit ſitien
tes venite ad aquas ſcȝ grē ꝛ charitatis: ꝛ
qui non habetis argentū ꝓperate: emite ꝛ
comedite: venite emite abſq; argēto ꝛ abſ/
q; vlla cōmutatiōe vinū ſcȝ amoris ꝛ chari
tatis ꝛ lac puritatis: q꜡ charitas opit mul
titudinē peccatoꝝ: nō ergo emit̄ auro vel
argento nō quibuſlibet iocalib⁹ vel orna/
mentis: nō adulterinis crinibus aut fuca/
mētis: nec caudatis veſtibus: nec roſtrat̄
calceis: hec enī oīa dn̄i ſunt licȝ ab homi/
nibus abutant̄. Deinde eſt terra ꝛ pleni/
tudo eius de ꝓpria moneta margaritā hāc
cōpare neceſſe ē nō de his q̄ dn̄i ſunt: qui⁹ ſt̄
oīa bona tpalia: corpalia: ſpūalia ꝛ eterna/
lia: apienda eſt ḡ ꝓpria burſa ꝛ ꝓpria mo/
neta tradenda burſa nr̄a cor noſtrū eſt in q̄
moneta noſtra recōdit̄ ſcȝ ſcelera ꝛ pecca/
ta que noſtra ſunt ꝛ ꝓpria: ꝛ hec dominus
p mercantia amoris gratāter acceptat: q꜡
illa tn̄ ſunt noſtra: oīa xͦo bona dei ſunt:
iam cōſidera quid das ꝛ q̇d recipis: nihil
charius eo quod emit̄: nihil vilius eo quo
emit̄: pciū ſoluis cū peccata hūiliter reco/
gnoſcis ꝛ cōfiteris: charitatē recipis cum
remiſſionē acquiris: audi pcium ſoluentē:
dixi cōfitebor aduerſum me iniuſticiā meā
dn̄o: audi margaritā diuine dilectiōis re/
cipientem: ꝛ tu remiſiſti impietatē peccati
mei. O pelag⁹ infiniti amoris q̇d agis q̇d
ſuſtines: o ſblimites ſapiētie dei q̄ exupas
omnē ſenſū quō ex amore quodāmō ſtulta
facta es: nimirum ſcelerib⁹ noſtroꝝ acceptis
ꝛ ampliſſimū donum tue charitatis indul/
gens: vt amore tuo beatos nos facias ine/
terrib: vn̄ querit Aug⁹. in li. cōfeſ. q̇d tibi
ſum bone ieſu vt amari te iubeas ꝛ pcipi/
as: ꝛ niſi faciā iraſcaris ꝛ mineris mihi in/
gentes miſerias. Rn̄det Bern̄. lib. de dili/
gendo deū cū amat deus nihil aliud vult
q̄ȝ amari certiſſime ob aliud non amat niſi
vt amet̄ ſciens ipſos amore beatos qui ſe
B amauerint. Secūdo pncipalit̄ queri pōt
ex quo ſm̄ Augu. j. de doc. xp̄iana. q̄ttuor
ſunt diligēda. Unū qd̄ eſt ſupra nos. Alte/
rū qd̄ nos ſum⁹. Tertiū qd̄ eſt iuxta nos.
Et quartū qd̄ eſt infra nos. Utrū ſcȝ omne
illud qd̄ eſt ſupra nos p naturā ex charita/
te diligendū eſt: pſertim cū non ſolū deus
videat̄ ſupra nos eſſe: ſed etiā angeli boni
ꝛ mali: ꝛ ipſa beatitudo quā expectamus.
Ad hoc rn̄det Rich. vbi ſupra: ꝙ oē illd̄
qd̄ p naturā eſt ſupra nos: ex charitate di/
ligendū eſt: nam ꝙ deus ex charitate dili/
gendus eſt: ſatis patet ex iam dictis. Dili/
gēndi ſunt etiaȝ ſancti angeli ex charitate
cum ſint pticipes eterne beatitudinis: in q̄
cōmunicāt homīes cū angelis: ſicut dicit̄
Matth.xxij. ꝙ in reſurrectōe erūt homīes
ſicut angeli in celo charitatis enī amicitia
vt dictū eſt ſupra: fundat̄ ſup cōmunicati/
one beatitudinis et̄ne. Nec mirū ſi diligē/
di ſunt: cum ꝛ ipſi affectu pariter ꝛ effectu
cordialiter nos diligūt: nam q̄ꝛtum ad pri/
mū dicit Origen̄. ſup librū numeroꝝ ome/
lia.lxix. Agunt angeli diem feſtū letantes
ſup his qui refugiētes cōſortia demonū: p
exercitia virtutū ſe feſtināt angelicis ſocia
re cōſortijs. Q̄ꝛtum etiā ad ſecūdum dicit
ibidem omel. lxvj. Adeſt vnicuiq; noſtrū
etiā minimis qui ſunt in eccleſia: angelus
bonus: angelus dei: qui regat: q̇ moueat:
qui gubernet: qui p actibus noſtris corri/
gendis: ꝛ miſeratiōibus poſcēdis: quoti/
die videat faciē patris: hec ille. Ceterū dia
bolus cū ſit nomē nature in malicia obſti/
nate: ideo cōcedi nō debet ꝙ ſit ex charita/
te diligēdus: niſi cum hac determinatiōe:
ſcȝ rōne ſue nature que naturaliter eſt bo/
na ꝛ a deo eſt: nō eſt tamē eius natura dili/
genda ex charitate amore amicitie: quo rei
dilecte vitā eternā optamus: imo ex chari
tate in eius eterna punitiōe diligere debe/
mus dei iuſticiā: iuxta illud pſ. Letabit̄
iuſtus cū viderit vindictā: ſed illā naturā
ex charitate diligere debemus: volēdo eā
cōſeruari ad dei gloriā: ſicut etiā diligim⁹
creaturas irrōnabiles: nō ꝙ velim⁹ eis bo
nū vite eterne: ſ inquātū volum⁹ eos ꝑma
nere ad dei gloriā ꝛ vtilitatē hoīm. Deniq;
beatitudo ſilr̄ eſt ex charitate diligēda: q꜡
nō tn̄ illud ex charitate diligit̄ ad qd̄ ha/
bet̄ amicitia: ſ etiā bonū illud qd̄ optam⁹
amico vel qd̄ manere volum⁹ illi⁹ gra: ſm̄
quē modū beatitudinē ex charitate diligi/
mus: eā enī nobis ꝛ amicis volum⁹: ꝛ eaȝ
ad dei gloriā manere volum⁹: ad quē ſum/
me charitatis amicitiā hr̄e debem⁹: nō tn̄
eſt intelligēdū ꝙ beatitudo creata ſit p na/
turā ſupra nos cū ſit accidēs: ꝛ natura ſbē
ſit nobilior q̄ȝ accidētis. Tertio pncipalr̄
q̄ri pōt: vtrū ex charitate diligēdū ſit illud
qd̄ ſum⁹ nos: pſertim cū id qd̄ ad charita/
tē ptinet: nō pōt eē vitupabile: q꜡ charitas
nō agit pperā: vt dr̄. j. ad Cor. xiij. ſ amare
ſeipm̄ ē vitupabile. dicit̄ enī. ij. ad Timo.
iij. In nouiſſimis dieb⁹ inſtabūt tpa picu/
loſa: ꝛ erūt hoīes ſeipoſ amātes. Ad hoc
rn̄det Tho. ſcd̄a 2ͤ. q. xxv. ꝙ cū charitas
ſit amicitia quedā: iō dupliciť de charita/
te loqui poſſum⁹. Uno mō ſb cōi rōne ami/
citie: ꝛ ſic amicitia ꝓprie nō habet̄ ad ſeipm̄
ſ aliq̇d mai⁹ amicitia: q꜡ amicitia vnionē
quādā importat. Dic̄ enī Diony. ꝙ amor ē
virt⁹ vnitiua: vnicuiq; aūt ad ſeipm̄ ē vni/
tas q̄ potior ē vnione. Un̄ ſic̄ vnitas eſt pn
cipiū vnionis: ſic amor q̇ q̇s ſeipm̄ diligit ē
forma ꝛ radix amicitie: in hoc enī amicitiā
habemus ad alios: ꝙ ad eos nos habem⁹
ſic̄ ad noſipſos. Alio mō loqui poſſum⁹ de
charitate ſm̄ ꝓpriā rōnē ipi⁹: put. ſ. eſt ami
citia hoīs ad deū pncipalit̄: ꝛ ex ꝯſti ad
ea q̄ dei ſunt: int̄ q̄ etiā eſt ipe hō q̇ charita
tē habet: ꝛ ſic int̄ cetera q̄ ex charitate dili/
git q̄ſi ad deū ptinētia: etiā ſeipm̄ ex chari/
tate diligit. Q꜡ aūt amātes ſeipoſ vitupe
rant̄ inq̄ꝛtū amāt ſe ſm̄ naturā ſenſibilem
cui dānabilit̄ obtēpant: h̄ enī nō eſt xͦe ex
charitate ſeipm̄ amare: ſ q̇s xͦe ſeipȝ amat
ſm̄ naturā rōnalē: vt velit ſibi ea bona q̄
ptinēt ad pfectionē rōnis: ꝛ h̄ mō pcipue p
charitatē ptinet diligere ſeipm̄. Quarto A
pncipaliter queri pōt: vtrū ex charitate di
ligendū ſit oē illud qd̄ eſt iuxta nos: quo
ad naturā eiuſdē ſpeciei nobiſcū complete
exiſtēs in ſpecie: id eſt oīs hō ſiue bon⁹ ſiue
mal⁹: pſertim cū dr̄ Sap. xiiij. Silr̄ odio ſt̄
deo impi⁹ et impietas ei⁹. Ad h̄ dic̄ Rich.
vbi ſupra: ꝙ oē illud qd̄ eſt iuxta nos di/
ligendū eſt inq̄ꝛtū hō eſt: dilectiōe amicitie.

optando ſibi beatitudinē eternā: ſi nō fue/
rit obſtinatus in malicia: qđ dico propter
antichriſtū: qui h̄ mō nō erit diligēd⁹: ſed
eo mō diligēdus eſt quo diabolus: vt iam
dictū eſt. Unde homo inquātū hō nō odit̄
a deo: ſed ſua impietas ꝑ ſe: ⁊ iꝑ̄enet ꝑ ac/
cidens rōne impietatis ſue: ſi ꝗ dei inimi/
cus non poteſt a charitate excludi: quāto
minus inimicus ꝓprius: ſicut plus eſt pō/
deranda iniuria diuina ꝗ̄ ꝓpria. Hinc dic̄
Bonauē. ſup. iij. diſt. xxx. ꝙ charitas ī ho/
mine vera nō eſt: niſi diligat oē diligibi/
le: diligibile autē a charitate eſt oē illud
qđ eſt poſſibile ad beatitudinē ꝑuenire: et
ideo non habet aliquis charitatē niſi dili/
gat omnes illos qui ſunt in ſtatu vie: ſiue
ſint amici ſiue inimici. Unde in pš. dicit̄:
Latū mandatū tuū nimis: quia mandatū
charitatis ad omnes ſe extendit: ⁊ ſicut lō
gitudo mādati ſe extendit ad omnē diffe/
rentiā tēporis: ſic latitudo ad omnē ꝑſonā
hominis viatoris. Sciendū tamē ꝙ duplex
eſt amoris affectus. Quidā eſt a charitate
elicitus: ſcȝ quo ꝗs optat alteri ſummū bo
nūm ſiue beatitudinē eternā: ⁊ ad illū affe
ctum omnes tenent̄ tam erga inimicos ꝗ̄
erga amicos. Alius eſt amoris affectus a
charitate imperatus: quo ſcȝ optat ꝗs alteri
bonū temporale ⁊ ꝓſperitatē tranſitoriā: ⁊
ad illum affectū non tenent̄ ex neceſſitate:
ſed tñ ex ꝑfectione: vt inimicos diligant:
ſed ſufficit ꝙ nō odiant ⁊ de eoꝝ aduerſi/
tate nō gaudeant: niſi forte ad aliqđ bonū
inde ſperatū. Quinto ꝑncipaliter queri
poteſt: vtrū ex charitate ſit diligendū oē
illud qđ eſt infra nos quo ad naturā. ſ. cor
pus noſtrū: ꝑſertim ꝙ ſi corpus noſtrū eſt
diligibile ex charitate: eo ꝙ ſeruit aīe: ꝑ con
ſequēs etiā oēs alie creature que ſunt in/
fra nos eſſent diligibiles ex charitate: cuȝ
omnia creata ſeruiāt aīe: inquātū ꝑ ea re/
duci pōt in dei cognitionē: ſm apoſtolū di
centē Roma. j. Inuiſibilia dei a creatura
mūdi ꝑ ea que facta ſunt intellecta conſpi/
ciunt̄. Ad hoc rn̄det Bonauē. ſup. iij. diſt.
xxviij. Qꝛ cū charitas ſit pōdus inclinās
ad ſummū bonum ⁊ ꝑfectam beatitudinē:
omne illud facit diligere qđ eſt beatū ⁊ be/
atificabile: qꝛ ꝗ cōtingit aliquid eſſe beatū
tripliciť: ſcȝ ꝑ eſſentiā ſicut ſolus deus: ⁊ per
ꝑmā influētiā ſicut rōnalis ſpūs ac ꝑ quādā
redūdantiā ſicut corp⁹ hūanū: in qđ gaudiū
glorie redūdat ꝑ ꝯiūctionē ſui ad aīaȝ bea
tā. Hinc ē ꝙ oīa iſta ſunt ex charitate dili/
gēda ſm ꝑus ⁊ poſteri⁹: ſm maius ⁊ min⁹
ſicut pars ꝙ charitas nō ſolū nos facit deū
diligere ⁊ rōnalē ſpiritū ſ etiā corp⁹. Uerū
tamē ſm Rich. ibidē: alie creature irrōna/
les ad noſtrā eſſentiā nō ꝑtinētes: ſūt qui/
dem ex charitate diligēde: nō tñ dilectiōe
amicitie ꝓprie loquēdo: ſ inquātū ex cha/
ritate volum⁹ illas cōſeruari ad honorem
dei ⁊ vtilitatē hoīm: ꝗs ex charitate diligi
mus dilectiōe amicitie: ſic eñ ⁊ de⁹ ex cha/
ritate creaturas illas diligit: iuxͣ illud Sa
piētie. xj. Diligis oīa que ſunt. Ad lau.

De ordine charitatis reſpectu diligibiliū: ac de mō diligēdi obiectū formale charitatis qđ eſt ſummū bonū: Sermo XVIII

Honora patrē tuū.

m ⁊c. Poſt ꝑmiſſa videnduȝ eſt de
ordine charitatis reſpectu diligi
biliū: ac de mō diligēdi vnūqđq diligibi/
liū: vt ſic ſalubriter amās ad vnūqđq dili
gibiliū ordinate moueri valeat: ⁊ dicat il/
lud Cant. ij. Introduxit me rex in cellā vi
nariā: ordinauit in me charitatē. Ad cu/ A
ius euidentiā ꝑmo queri pōt: vtrū ſit ordo
in charitate reſpectu diligibiliū: ſicut ſentire
videt̄ Aug⁹. in li. de doc. chriſtiana. c. vij.
dicens: Inter diligibilia ꝑmo ordinati ſu/
mus ad illud qđ eſt ſupra nos: deinde ad
illud qđ nos ſumus: tertio ad illud qđ eſt
iuxta nos: ⁊ quarto ad illud qđ eſt infra
nos. Ad hoc rn̄det Rich. ſup. iij. diſt. xxix.
ꝙ ordo quidam eſt reſpectu diligibiliū: qꝛ
ſm Aug. xj. de ciui. dei. et. xiij. ꝯfeſ. Amor
eſt pōdus anime: ſicut ergo corpora ꝑ ſua
pondera ordinate mouent̄ ad loca ſua: et
ordinate in eis quieſcūt: ſic anima ꝑ chari/
tatiuū amorē ordinate mouet̄ ad diligibi/
lia: ita ꝙ hic ordo eſt ꝑ ipſam charitatē in/
clinatiue: qꝛ voluntatē inclinat ad diligi/
bilia: ſm ꝙ plus ⁊ minus habet de bonita
te ceteris paribus: cum eñ nō ſit diligibi/
le niſi bonū ſm ꝙ res plus habet de boni/
tate plus etiam habet de diligibilitate: in
actib⁹ aūt charitatis ē ordo ille formaliť:
ipſi eñ actus charitatis reſpectu diligibi/
liū ordinati ſunt: ⁊ in h̄ ordine diligibiliū:
ipē de⁹ ꝗ eſt ſummū bonū ꝑmatū obtinet:
qꝛ ꝗlibet amicitia illū ſpecialiť reſpicit in
quo ꝑncipaliť eſt illud bonū: ſup cui⁹ cōi/
cationē fundat̄ amicitia: eo ꝙ ipō ꝑncipa/
liť depēdet illa cōicatio: ſ amicitia charitis
fundat̄ ſup eternā beatitudinē ꝗ in deo ē ꝑ
eſſentiā: in nullo aūt alio ē niſi ꝑ ꝑticipatōȝ:
deus eñ cōe ⁊ fontale bonū eſt: a ꝗ ſolo de/
pēdet cōicatio btītudinis eťne: ⁊ iō ꝑncipa/
liť ex charitate diligēd⁹ ē. Scđo vō ꝗri pōt
vtrū igiť de⁹ ꝓpter ſe ⁊ ſup oīa diligēd⁹ eſt:
ꝑſertim cū illud qđ diligēdū ē ꝓpter merce/
dē nō eſt ꝓpter ſe ⁊ ſup oīa diligēdū: qꝛ ſm
phm. j. Poſter. Illud ꝓpť qđ amauim⁹ aliđ
magis ē amatū: ſ de⁹ diligēd⁹ eſt ⁊ ſibi ſuiē/
dū eſt ꝓpter mercedē. Hinc pš. dicebat ī ſui
cōmēdatiōȝ: Inclinaui cor meū ad faciēdas
iuſtifi. tuas ineternū ꝓpter retributōēȝ. Ad
h̄ rn̄det Rich. vbi ſ. ꝙ de⁹ diligēd⁹ eſt ꝓpter
ſe ⁊ ſup oīa: qꝛ dic̄ Aug. de doc. xp̄ia. ꝙ de⁹
ꝓpter ſeipm ⁊ ampli⁹ hoīe diligēd⁹ eſt: in ꝗ
ſatis dat̄ intelligi ꝙ ſit ſup oīa diligēd⁹: hoc
etiā inuit dñs Lu. xiiij. vbi dic̄: Si ꝗs venit
ad me ⁊ nō odit patrē ſuū ⁊ ma. ⁊ vxo. ⁊ fil. ⁊
fratres ⁊ ſo. adhuc aūt ⁊ aīaȝ ſuā nō pt me⁹
eſſe diſcipul⁹: ſ oīa ꝗ inꝗ̄tū elongāt a deo ꝑ
pter deū odiēda ſunt: min⁹ ſunt diligēda ꝗ̄
de⁹: ꝗ de⁹ plus ē diligēd⁹ ꝗ̄ oīa ꝑdicta ac ꝑ
ꝯñs ſup oīa. Hui⁹ aūt rō eſt: qꝛ quātū res hȝ
de bonitate tantū hȝ de diligibilitate: cū ni/
hil ſit diligendū niſi bonū: ſed bonitas dei
trāſcēdit ī infinitū bonitatē toti⁹ creature: ꝗ
plus ꝗ̄ tota creatura diligēd⁹ ē: vn̄ dic̄ ibidē
Bonauē. ꝙ ſm ordinē charitatis deus etiā
ꝑponend⁹ ē nobis intantū vt amor reſpectu
nrī: nec eq̄ri poſſet: nec ꝑponi amori dei: ſal/
na ſub̄a habit⁹ charitatis: cui⁹ rō eſt: qꝛ cha
ritas facit deū diligi tanꝗ̄ finē vltimū ⁊ tāꝗ̄
ſummū bonū: ⁊ qꝛ finis vltim⁹ ē vn⁹ ſolus ⁊
ſūmū bonū: ſilr nō hȝ aliud ſupius ſe vľ ſibi
eq̄le. Hinc eſt ꝙ ſm charitatis legē impoſſi/
bile ē aliꝗd plus deo vel eq̄liter ipī deo ama
re: charitas eñ qꝛ diligit deū ſicut ſummū dili
git deū ſup oīa: ⁊ qꝛ diligit ipm ſicut finē vlti/
mū: diligit eū ꝓpter ſe: qđ aūt diligiť ꝓpter
ſe ⁊ ſup oīa: diligiť dilectōe fruitiōis: qđ vō
ꝓpter aliud diligiť dilectiōe vſus: ꝗ cū cha
ritatꝭ ſit oīa ad deū tanꝗ̄ ad finē vltimū re/
ferre: ſicut pōderis eſt corp⁹ ad locū ꝓpriū in/
clinare: hinc ē ꝙ charitas facit nos deū pl⁹
ꝗ̄ noſmetipōs diligere. Ad obiectū igiť ꝙ
deus ꝓpter mercedē diligēd⁹ ē: rn̄det Rich.
ibidē: ꝙ deū diligi ꝓpter mercedē tripliciť
accipi pōt. Uno mō ꝓ mercede increata que
de⁹ eſt: de ꝗ dicit̄ Gen. xv. Noli timere abrā
ego ꝓtector tuus ſū: ⁊ merces tua magna ni
mis: ⁊ tales ſunt boni mercēnarij: de ꝗb⁹ dr̄
Lu. xv. Quāti mercēnarij ī domo pr̄is mei
abūdāt panib⁹: vbi dic̄ glo. ꝗ future merce/
dis intuitu digna oꝑari ſatagūt: ꝗtidianis
ſupne grē reficiūt̄ alimētis. Alio mō ꝓ mer
cede creata ꝗ tñ nobilior eſt ꝗ̄ mot⁹ charita
tis vie: cuiuſmodi merces ē clara dei viſio ⁊
ei⁹ ꝑfecta fruitio: ⁊ ſic etiā de⁹ diligi pōt ex
charitate ꝓpter mercedē ſicut ꝓpter finē: non
in ꝗ quieſcit ꝗ ꝓprie finis vltim⁹ eſt ⁊ bonū
increatū: ſ ꝗ eſt ipā quies ꝗ vltim⁹ finis nō
eſt: ꝗ̄uis ſit ī fine vltimo. Tertio mō ꝓ mer
cede tꝑali: ⁊ ſic de⁹ nō eſt diligēd⁹ ꝓpť mer/
cedē ſicut ꝓpter finē: qꝛ res oīs tꝑalis ē min⁹
digna ꝗ̄ mot⁹ charitatis: pōt tñ diligi ꝓpť
mercedē ſicut ꝓpter aliꝗd coadiuuās ad mo/
tū dilectiōis: ſicut diſtributio quotidiana pōt
eſſe coadiuuās ad h̄ vt canonicus vadat ad
ecctiā: nō tñ eſſe dȝ rō ꝑncipalis. Tho. ſcđa
2ᵉ. q. xxvj. dic̄: ꝙ hō nō ſolū amicitia chari/
tatis que fundat̄ ſup cōicatiōe donoꝝ grē ⁊
glīe deū diligere dȝ ſup oīa ⁊ plus ꝗ̄ ſeipm:
eo ꝙ btītudo in deo ē ſicut in cōi ⁊ fontali oīm
ꝑncipio: ꝗ beatitudinē ꝑticipare pn̄t: ſ etiā
amore naturali diligit ꝗs deū ſup oīa ⁊ pl⁹
ꝗ̄ ſe: qꝛ ab eo nature bonū accipim⁹: nā ſup
cōicatōe bonoꝝ naturaliū nobis a deo facta
fundat̄ amor naturalis: ꝗ nō ſolū hō in ſue
nature integritate diligit deū ſup omia etiā
plus ꝗ̄ ſeipm: ſed ꝗlibet creatura ſuo mō. i.
vel intellectuali vt angel⁹: vel rōnali vt hō
vel irrōnali vt bruta aīalia: vel ſaltē amore
naturali ſicut lapides ⁊ alia ꝗ cognitiōe carēt:
qꝛ vnaꝗq3 ps plus amat naturaliť cōe bonū
toti⁹ ꝗ̄ ꝑticulare bonū ꝓpriū: qđ manifeſtat̄
ex ope: ꝗlibet eñ ps inclinatōēȝ hȝ ꝑncipa/
lē ad actionē cōmunē ⁊ vtilitatē totius: ap/
paret etiā h̄ in polić. vtutib⁹ ſm ꝗs ciues ꝓ
cōi bono diſpēdiū ꝓprīaꝝ rerū ⁊ ꝑſonaꝝ in/
cōi bono diſpēdiū ſuſtinēt. Tertio ꝓinde ꝗri pōt de ꝑ/ B
cepto diuine dilectiōis: de ꝗ dr̄ Matth. xij.
Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo: vtꝝ
ſcȝ teneamur ad illū modū diligēdi quē ibi/
dē dñs exꝑmit: ꝑſertim cū h̄ ꝑceptū fragili/
tatē hūanā penit⁹ illaqueare videat̄: dicēte
dño Matth. xix. Si vis ad vitā ingredi ſua
mādata. Iſtud eñ eſt mādatū magnū ⁊ ꝑci/
puū oīm mandatoꝝ ad cui⁹ obſeruatōēȝ hō
maxīe videt̄ obligari: qđ tñ obſuare videt̄
īpoſſibile: ſicut īpoſſibile eſt aliꝗd moueri ſil
⁊ ſemel ī oppoſitꝭ motib⁹: aīa aūt nrā ꝗ̄diu
in carne eſt reflexū hȝ ad corp⁹: qꝛ corp⁹ qđ
corrūpit̄ aggrauat aīaȝ: ⁊ ſic ī mortali vita
totaliť in deū ferri nō pōt: nec ꝑ ꝯñs ex toto
corde diligere. Ad h̄ rn̄det Bonauē. ſup. iij.
di. xxvij. ꝙ cū aliꝗn dicūt doctores hūc mo/

dam dilectiõis impleri poſſe: aliq̃n ṽo im/
pleri nõ poſſe: ex hoc ãmonemur ꝙ vno mõ
ad dictũ dilectiõis modũ obligamur implẽ/
dũ: alio mõ excitamur ad ipm̃ deſiderandũ.
Pro quo ſciendũ ꝙ dupliciter intelligi põt
ꝙ hõ totũ cor poſſideat vt ex toto corde deũ
diligat: aut ita ꝙ excludat omnẽ affectũ ex/
traneũ: ⁊ tũc plene ac ꝑfecte cordi dñat: hoc
aũt eſt qñ oĩs motus cordis refert in deũ: ⁊
ſic oĩs totalitas cordis ponit plenũ dñium:
aut amor dei dr̃ totũ cor poſſidere: ita ꝙ non
excludat omnẽ affectũ extraneũ ſed tm̃ affe/
ctũ oppoſitũ ip̃i deo: hoc eſt ꝙ nihil diligat
ſupra deũ vel equale deo: ⁊ ſic diligit deũ ex
toto corde qui diligit eũ ꝓpter ſe ⁊ ſuꝑ oĩa.
Prima totalitas haberi nõ põt an̄ adeptiõꝫ
glorie vbi ad ip̃m deũ aſpiciemꝰ ⁊ in ip̃m cõ
tinue feremur: ⁊ iõo modus ille diligẽdi nõ
obligat viatores ad ſui impletionẽ: ſʒ expri/
mit in p̄cepto vt ſciamus q̃ ꝑ amorẽ tendere
debeamꝰ: ⁊ vt nemo ꝑfectũ ſe arbitret quo/
uſqꝫ ꝑfectionẽ illã aſſecutꝰ fuerit. Et ſi q̃rit
cur in illo p̄cepto magis exp̃mit q̃ tendere
debeamꝰ q̃ꝫ in alijs p̄ceptis. R̃nderi põt ꝙ
plenitudo legis eſt dilectio: ⁊ finis p̄cepti ẽ
charitas: mãdatũqꝫ dilectiõis eſt p̄mũ ⁊ ma
ximũ diuinũ teſtimoniũ: tõ diſpoſuit ſpũſſã/
ctus circa ip̃m exp̃mere ꝑfectiõꝫ ⁊ cõplemẽ/
tũ: ad qð ſingula bona ⁊ mãdata ordinant
magis q̃ꝫ in aliquo p̄ceptoꝝ. Secũda ṽo to/
talitas haberi põt ꝑ infuſionẽ gr̃e q̃ ẽ expul/
ſiua oĩs mortalis culpe: ſic enĩ ſm Tho. vbi
ſ. q. xliiij. Totũ cor hoĩs etſi nõ actu ſemꝑ
ferat in deũ habitualit: tñ ſemꝑ in deũ ferri
põt: ita ꝙ nihil ꝯ dei dilectionẽ cor hoĩs re/
cipiat: ⁊ h̃ eſt ꝑfectio vie cui peccatũ veniale
nõ cõtrariat: qꝛ nõ tollit habitũ charitatis
cũ nõ tendat ĩ oppoſitũ obiectũ ſʒ ſolũ impe/
dit charitatꝭ vſũ. Quarto q̃ri põt: vtrũ di/
uine dilectionis ſit aliq̃s modus habẽdus:
p̄ſertim cũ ratio boni cõſiſtat in mõ ſpecie ⁊
ordine: vt patet ꝑ Augu. in li. de natura bo/
ni: ſed dilectio dei eſt optimũ in hoĩe: ſm
illud Colo. iij. ſuꝑ oĩa charitatẽ habentes.
Hinc Augu. q̃rit in li. de moribꝰ eccl̃ie: Dic
mihi queſo te: quis ſit diligẽdi modus: ve/
reor enim ne plus minuſue q̃ꝫ optet inflam/
mer deſiderio ⁊ amore dñi mei: fruſtra ṽo
q̃reret modũ ſi nõ eſſet aliq̃s diuine dilecti/
onis modus. Ad h̃ reſpondet Tho. ſcða 2ᵉ
q. xxvij. ꝙ modus importat quãdam menſu
re determinationẽ: que determinatio reꝑit
tam in mẽſura q̃ꝫ in menſurato: ſed aliter et
aliter. In menſura enĩ inuenit eſſentialiter:
quia mẽſura ſm ſeip̃am eſt determinatiua ⁊
modificatiua alioꝝ: in mẽſuratis aũt inue/
nit mẽſura ſm aliud: id ẽ inquãtũ attingũt
menſurã: ⁊ ideo in menſura nihil accipi põt
ĩmodificatũ: ſed res mẽſurata nõ eſt modi/
ficata niſi menſurã attingat ſiue deficiat ſi/
ue excedat. In omnibꝰ igit appetibilibus ⁊
agibilibus menſura eſt finis: quia eoꝝ que
appetimus ⁊ agimus oportet accipere rati/
onẽ ꝓpriã ex fine: vt patet in. ij. phiſicoꝝ: ⁊
ideo finis ſm ſeip̃m habet modũ: ea ṽo que
ſunt ad finẽ habẽt modũ ex eo ꝙ fini ſũt ꝓ/
portionata. Et ideo ſicut dicit phus in p̄mo
Politic̃. Appetitus finis in omnibꝰ artibꝰ
eſt abſqꝫ fine ⁊ termĩo: eoꝝ autẽ que ſunt ad
finẽ eſt aliquis terminꝰ: exempli gr̃a: Me/
dicus nõ imponit aliquẽ terminũ ſanitati:
ſed facit eam ꝑfectã quãtũcunqꝫ põt: medi/
cine ṽo terminũ imponit: qꝛ non dat tantũ
de medicina quãtum põt: ſed ſm ꝓportionẽ
ad ſanitatẽ: quã ſi excederet vel ab ea defice
ret eſſet ĩmoderata: ſic finis omniũ actionũ
⁊ affectionũ hũanaꝝ eſt dei dilectio: ad quã
omnes ordinant q̃ debite ordinant: qꝛ ꝑ eã
maxime vltimũ finẽ attingimꝰ: ⁊ ideo in di/
lectione dei modus accipi non põt ſicut in re
mẽſurata vt ſit in ea accipere plus ⁊ minus:
ſed ſicut inuenit modus in menſura in qua
non põt eſſe exceſſus: ſed quãto plus attin/
git regula tanto melius eſt: ⁊ ita quãto deꝰ
plus diligit tanta eſt dilectio melior: modꝰ
ergo diligẽdi deũ eſt ſine modo diligere: ſm
Bern̄. in li. de diligendo deũ: cũ inquit: Di/
lectio q̃ tendit in deum tendat ⁊ in infinitũ:
nam ⁊ infinitus deus eſt ⁊ immẽſus: quiſnã
queſo debeat eſſe finis noſtri vel modꝰ amo
ris: amat immẽſitas: amat eternitas: amat
ſuꝑeminens ſciẽtie charitas: amat deus cu/
ius magnitudis non eſt finis: cuiꝰ ſapientie
nõ eſt numerus: cuiꝰ pax exuperat omnẽ in/
tellectũ: ⁊ vicẽ repẽdimus cũ mẽſura: vide
nũc quo modo: imo q̃ꝫ ſine mõ deus a nobis
amari meruerit: qui prior dilexit tantus ac
tantũ ⁊ gratis tantillos ac tales: hec ille in/
ter alia. Quinto queri põt quõ intelligat
illud p̄ceptũ Deut. vj. Diliges dominũ deũ
tuũ ex toto corde tuo ⁊c̃. Ad hoc reſpondet
Tho. ibidẽ. q. xliiij. inter alia: ꝙ in Marco
⁊ ĩ Luca ponunt quattuor tradita ĩ hoc p̄/
cepto: in Deut. ṽo ⁊ Matth. ponunt tria: ſʒ
q̃uis alicubi vnũ dimittit: hoc contingit ꝙ
illud ex alijs intelligit: quattuor igit ſunt
de ratiõe huiꝰ p̄cepti. Pro quo ſciendum ꝙ
dilectio eſt actus volũtatis que ſignat hic ꝑ
cor: qꝛ ſicut cor corporale p̄ncipiũ eſt omniũ
corporaliũ motuũ: ita ⁊ voluntas ⁊ maxime
q̃ꝫtum ad intentionẽ finis vltimi: qð eſt ob/
iectũ charitatis: eſt p̄ncipiũ omniũ ſpũaliũ
motuũ: tria ſunt autẽ p̄ncipia actuũ que mo
uent a volũtate: ſcꝫ intellectus qui ſignat ꝑ
mentẽ: vis appetitiua inferior q̃ ſignat ꝑ ani
mã: ⁊ vis executiua exterior q̃ ſignat ꝑ forti
tudinẽ ſeu virtutẽ ſeu vires. Primo igit p̄/
cipit deus diligi ex toto corde: id eſt ex tota
volũtate: vt ſcꝫ ꝑ charitatẽ volũtas totalit
ferat in deũ: hoc enĩ eſt ex toto corde dilige/
re. Or ſi querit an deus totaliter diligi po
teſt: dicendũ ꝙ hoc tripliciter intelligi põt.
Primo vt modus totalitatis referat ad rẽ
dilectã: ⁊ ſic deus totaliter eſt diligẽdus: qꝛ
totũ qð ad deum ꝑtinet diligi debet: ſiue ſit
iuſticia ſiue miſericordia. Secũdo vt totali/
tas ad diligentẽ referat: ⁊ ſic etiã deus to/
taliter diligi debet: vt nõ remaneat in corde
locus amore dei vacuus: quo intret amor ĩ/
ordinatus: ſed oĩa referant in deũ vt eius ho
nor ⁊ beneplacitũ in omnibꝰ p̄ponat. Ter/
tio põt intelligi totalitas ſm cõꝑationẽ dili/
gentis ad rem dilectã: vt ſcꝫ modũ diligẽtis
adequet modo rei dilecte: ⁊ hoc eſſe nõ põt:
cũ enĩ vnũqðqꝫ ſit intantũ diligibile inquã/
tũ eſt bonũ. Deus cuiꝰ bonitas eſt infinita:
eſt infinite diligibilis: nulla autẽ creatura
poteſt deũ infinite diligere: qꝛ oĩs virtꝰ crea
ture ſiue naturalis ſiue infuſa ẽ finita. Hinc
hortat Hugo: dicẽs: Quãtum potes tantũ
diliges: poſſibilitas tua erit menſura tua:
quãto plus amas tanto plus habes: ⁊ quã/
to plus habes tanto felicior es. Extendere
ergo ⁊ dilatare quãtũ potes: vt totũ imple/
atur qð in te eſt: noli timere q̃ſi deficere de/
beat ille ſi nimis capax fueris: ſi vas nõ de/
ficit oleũ ſufficit: cor tuũ vas eſt: amor illiꝰ
oleũ eſt q̃ꝫdiu vas habes: ille infundere nõ
ceſſat: hec ille. Secũdo p̄cipit diligi ex tota
mẽte: id eſt intellectu: vt. ſ. moueat ad aſſen
tiendũ his que ſunt fidei ⁊ ad meditandũ d̃
deo dilecto: qꝛ vbi cor ibi oculus tã exterior
q̃ꝫ interior. Tertio p̄cipit diligi ex tota ani/
ma: id eſt ex vi appetitiua inferiori vt ſe con
formet ꝑti ſuꝑiori: qꝛ ſicut ſpera ſuꝑior mo/
tu ſuo mouet inferiores: ſic etiã volũtas mo
uet appetitum ſenſitiuũ: vt habet. iij. de aĩa
⁊ hoc ꝑ vim amoris p̄ſertim diuini: moue/
tis efficaciter ip̃am volũtatẽ: qua deſiꝑe fa/
cit carnalia ⁊ ardua reddit ſuauia. Quarto
p̄cipit diligi ex tota virtute vel fortitudine:
id eſt vi executiua exteriori: qua ſcilꝫ actus
noſter exterior obediat deo ad operandũ ex
dilectiõe: nec ꝓſperis cedens nec aduerſis:
ſed fideliter cũ apoſtolo clamitans: Omnia
poſſum in eo qui me cõfortat: ⁊ aggredi ar/
dua ⁊ ſuſtinere grauia. Ad laudẽ dei.

De modo ⁊ ordine charitatis re/ſpectu diligibiliũ boni cõmutabi/lis: Sermo XIX

Onora patrẽ tuum

b ⁊c̃. Viſo de p̄cepto ⁊ modo diligẽ
di bonum incõmutabile: in p̄ſenti
ſermone videndũ eſt de modo ⁊ ordine dili/
gendi bonũ cõmutabile. De quo p̄mo queri
poteſt: vtrũ ordo charitatis reſpectu diligi/
bilium boni cõmutabilis cadat ſub p̄cepto:
p̄ſertim cũ ea que ſub p̄cepto cadunt: nobis
ſufficiẽter in ſacra ſcriptura tradita ſũt: ſed
ordo charitatis reſpectu diligibilium inter
creaturas nuſq̃ꝫ in ſacra ſcriptura reperit
poſitus. Ad hoc reſpõdet Tho. ſcða 2ᵉ. q. A
xlv. ꝙ modus qui ꝑtinet ad rationẽ virtuo/
ſi actus cadit ſub precepto qð datur de actu
virtutis: ordo autem charitatis pertinet ad
dilectionẽ ip̃ius virtutis: cum accipiat ſm
ꝓportionem dilectionis ad diligibile. Rur/
ſum cum ſm philoſophũ in. v. Metaphy.
Prius ⁊ poſterius dicit ſm relationem ad
aliquod principiũ: oportet neceſſario ꝙ vbi/
cunqꝫ eſt aliquod principiũ: ſit etiã aliquis
ordo: dictũ eſt autẽ in ſermone p̄cedenti: ꝙ
dilectio charitatis tendit in deum: ſicut in
principiũ beatitudinis: in cuius cõmunica/
tione charitatis amicitia fundatur: ⁊ ideo
oportet ꝙ in his que ex charitate diligunt:
attendat aliquis ordo ſm relationẽ ad pri/
mũ principiũ huius dilectiõis qð eſt deus:
ex quibus manifeſte patet: ꝙ ordo charita/
tis ſub p̄cepto cadere debet. Preterea oĩne
illud quod deus facit in nobis ꝑ gratiã: in/
ſtruit ꝑ legis p̄cepta: ſm illud Hiere. xxxj.
Dabo legem meã in cordibus eoꝝ: ſed deus
cauſat in nobis ordinẽ charitatis: ſm illud
Cantic̃. ij. Ordinauit in me charitatem. Ad
illud igitur quod obijcit dicendum: ꝙ ordo
diligendoꝝ in ſacra ſcriptura ſatis exprimi/
tur: cũ enĩ mãdat vt q̃s diligat ꝓximũ ſicut
ſeip̃m: ſatis dat intelligi ꝙ dilectio ſuiip̃ius
p̄ferri debet dilectioni ꝓximi: ſic tñ mãdat
j. Joh̃. iiij. ꝙ ꝓ fratribꝰ aĩam: id eſt vitã cor/
poralẽ ponere debemꝰ: dat itelligi ꝙ ꝓximi
ſalutẽ plus diligere debemꝰ q̃ꝫ corpꝰ ꝓpriũ.
Rurſuꝫ cũ mãdat ad Gal. vj. ꝙ operemur bo/

nā maxīe ad domeſticos fidei: daꝛ intelligi ꝙ inter ꝓximos ceteris paribꝰ meliores magis diligere debemꝰ. Sił ca. j. ad Timo. v. Vituperaꝛ q̄ nō hꝫ curā ſuoꝝ ⁊ maxīe domeſticoꝝ: daꝛ intelligi ꝙ ꝓpinquiores magis diligere debemꝰ: ⁊ ſi ꝓximi diligēdi ſunt: ꝯñs eſt ꝙ magis ꝓximi magis ſunt diligēdi: inꝛ hec autē diligibilia deꝰ vt ꝑtractū eſt ſup oīa diligēdꝰ ē: qđ ipſe chriſtꝰ patēter inuit Luce xiiij. dicēs: Si ꝗs venit ad me ⁊ nō odit patrē ⁊ matrē ⁊ vxo. ⁊ fil. ⁊ fra. ⁊ ſo. adhuc aūt ⁊ a. ſ. nō pōt meus eſſe diſcipulꝰ. Secūdo q̄ri pōt: vtrū ſm ordinē charitatis hō plus debeat diligere ſeipm̄ ꝙ ꝓximū: ⁊ videꝛ ꝙ nō: qꝛ charitas nos facit ꝯformare volūtatē noſtrā volūtati diuine: ſed deꝰ nō magis diligit nos ꝙ ꝓximos: ſꝫ magis diligit ꝓxios nobis meliores: cuiꝰ dilectiōi nos ꝯformare debemꝰ. Preterea deꝰ vult ꝙ magis deſideremꝰ honorē ſuū ꝙ cōmodū nr̄m: vult etiā ꝙ magis amemꝰ ⁊ appciemur qđ magis eſt amandū ⁊ apꝑciādū: ſed ſalus pluriū aīaꝝ magis facit ad honorem dei ⁊ magis appreciandū eſt ꝙ ſalus vniꝰ anime noſtre. Hinc videꝛ dicere apl'us Heb. ix. optabā egoipſe anathema eſſe a xp̄o ꝓ fratribꝰ meis. Ad ħ r̄ndet Bonauē. ſup. iij. di. xxix. ꝙ ſm ordinē charitatis amor ſalutis ꝓprie: ꝑponendꝰ eſt amori ſalutis aliene: alioq̄n vt dꝛ Eccl. xiiij. Qui ſibi nequā eſt cui bonꝰ erit. Dictat etiā ħ iudiciū recte rōnis ⁊ inſtructio nature: nā ſicut natura appetit ſuā ꝯſeruationē: ſic charitas ſuā ꝑfectionē: ſꝫ natura magis appetit cōſeruationē ſui in ſe ꝙ in ſuo ſili: ſic ꝑ ꝯñs ⁊ charitas: nā vnūqđqꝫ plus appetit ꝑfectionē in ſeipſo ꝙ in ſuo ſili: ⁊ qđlibet pondus plus trahit corpꝰ in q̄ eſt ad ſitū ſibi debitū ꝙ trahit ad corpus ſibi annexū. Hinc eſt ꝙ charitas ꝑus appetit deū vniri nobis ⁊ ī nobis habitare: noſqꝫ in ipm̄ deū tēdere: ac in ipſo q̄ſcere ꝙ appetat in aliq̄ alio q̄ nobiſcū hꝫ aliquā ſilitudinē. Ad obiectū ꝗ dicendū ſm Rich. ibidē: ꝙ magnitudo actꝰ diligēdi ex charitate nō tm̄ penſaꝛ ſm magnitudinē boni diligibilis: ſꝫ cū hoc etiā ſm ꝓximitatē diligētis ad diligibilitatē: qꝛ actus charitatis nō tm̄ eſt ab habitu charitatis: ſed etiā a virtute diligētis q̄ eſt volūtas. Ille enī actꝰ eliciꝛ a volūtate ꝑ charitatē: ſic aūt virtꝰ naturalis vt virtus ignis fortiꝰ agit ceteris paribꝰ reſpectu obiecti ꝓximi ꝙ remoti: ſic volūtas fortiꝰ mouet ad diligendū ceteris paribꝰ rem diligēti ꝓximiorē. Faciēda eſt ꝗ cōꝑatio bonitatis diligibilis ꝓximationi ad diligentē: ⁊ ſi bonitas vniꝰ diligibilis plus excedat bonitatē alteriꝰ diligibilis ꝙ approximatio diligibilis minꝰ boni ad diligentē excedat approximationē magis boni ad eūdē minꝰ diligentē: tūc ille diligēs magis diligere maiꝰ bonū debet: ſi autē eſt ecōtrario magis debet diligere minꝰ bonū: ⁊ qꝛ nulliꝰ ꝓximi bonitas tantū excedit bonitatē diligētis ex charitate quātū ꝓximitas diligēdi ad ſeipm̄ excedit approximationē ſui ꝓximi ad eū: ideo dꝫ hō ex charitate magꝭ diligere ſeipm̄ minꝰ bonū ꝙ quēcūqꝫ aliū ꝓximū magis bonū: verūtñ qꝛ diuina bonitas ꝓpꝛ infinitatē ſui plus excedit bonitatē hoīs diligētis ex charitate ꝙ approximatio hoīs ad ſeipm̄ excedit approximatōez dei ad eū: idō magis dꝫ hō diligere deum ꝙ ſeipm̄. Addit etiā Bonauē. ꝙ ſicꝫ eſſentiale ē nature appetere eſſe: ſic etiā eſt eēntiale grē appetere deo cōplacere ⁊ deo adherere: ⁊ idō deꝰ nunꝙ a nobis exigit vt magis ſalutē alienā ꝙ ꝓpriā diligamꝰ. Hinc dicit in euāgelio: Quid ꝓdeſt homi ſi vniuerſum mūdū lucreꝛ: aīe vo ſue detrimētū patiaꝛ. Qꝛ aūt apl'us dic: Optare ſe anathema a xp̄o ꝓ fratribꝰ ītelligiꝛ ad tp̄us ⁊ ſub ꝯditiōe. ſ. ſi optabile eſſet. B Tercio q̄ri pōt: vtrū ꝗ plꝰ hō diligere dꝫ ꝓximū ꝙ corpꝰ ꝓpriū: ꝑſertim cū plus diligendū eē videꝛ illud ſine q̄ nō pōt ꝗs eē ꝑfecte beatꝰ: ꝙ illud ſine quo poteſt eſſe perfecte beatus: ſꝫ aīa nō pōt eſſe ꝑfecte beata etiā btitudine eſſentiali ſine ꝓprio corꝑe: qꝛ dic Augꝰ. xij. ſup Gen. Ineſt aīe naturalis appetitꝰ corpꝰ admiſtrādi: q̄ appetitꝰ quodāmō retardaꝛ ne tota intētiōe ꝑgat in illud ſūmū celū ꝙdiu nō ſubeſt corpꝰ: cuiꝰ admiſtratiōe appetitus ille q̄ſcat: ſicꝫ eñ vnaqueqꝫ res ꝯſeruationē ꝓprie eſſentie naturaliꝛ deſiderat: ſic ⁊ hō cuiꝰ eſſentia ex aīa ⁊ corꝑe dinoſciꝛ cōſtituta. Ad ħ r̄ndet Tho. ſcđa 2e. q. xxvj. ꝙ illud ē magis ex charitate diligēdū qđ habet pleniorē rōnē diligibilis ex charitate: cōſociatio ꝗ in plena ꝑticipatōe btitudinis: q̄ eſt rō diligēdi ꝓximū: eſt maior rō diligendi ꝙ ꝑticipatio btitudinis ꝑ redūdantiā: q̄ eſt rō diligēdi ꝓpriū corpꝰ: ⁊ addit Rich. vbi ſ. dicēs: Qꝛ ꝓximꝰ q̄ ad aīaꝫ plus ē diligēdꝰ: qꝛ bonitas aīe ꝓximi plꝰ excedit bonitatē corporis nr̄i: eo ꝙ directe ē capax dei ꝑ cognitionē ⁊ amorē: qđ corꝑi nr̄o nō ꝯuenit ꝙ ꝓximitas corꝑis nr̄i ad aīaꝫ nr̄aꝫ excedit approximatōꝫ ꝓximi ad eā: maxīe cū ꝓximꝰ nr̄ ſit cōformis aīe nr̄e in rōne ⁊ volūtate: que cōformitas corꝑi reſpectu aīe nō ꝯuenit: vnde magis debet homo ex charitate ꝓximo velle ſuā beatitudinē ꝙ anime ſue illud beatitudinis qđ ſibi accreſcit in corꝑis reſūptione: quia aut nihil ſibi accreſcit de habitudine eſſentiali: aut ita paruꝫ ⁊ tali modo ꝙ plene beatitudini ꝓximi nō debet anteponi maxime qꝛ hō ꝓ ſalute ꝓximi ponēdo aīaꝫ ſuā id eſt vitā corporalē in vitā eternā cuſtodiet eā: qđ vtiqꝫ in aliquo caſu eſt de neceſſitate ꝑcepti: vnde quidam ita diſtinguūt: ꝙ hō debet plus diligere ꝓximū ꝙ corpꝰ ꝓpriū: ꝓ ſtatu corruptibili q̄ ſcꝫ aggrauat animā: vt diciꝛ Sapiētie. ix. nō tñ ꝓ ſtatu incorruptibili q̄ corpus erit anime neceſſariū ad ſue beatitudinis cōplementū. Quarto q̄ri poteſt vtrū hō plus diligere debeat vnuꝫ ꝓximū ꝙ aliū: ꝑſertim cum iuſticia habita nō tm̄ eſt ratio diligibilitatis: ſed etiā poſſibilis haberi: qꝛ dic Augꝰ. li. viij. de tri. c. vj. q̄ amat homīes: aut qꝛ iuſti ſunt: aut vt iuſti ſint amare debet: ſꝫ oēs homīes ꝙuis nō ſint eque iuſti: tñ equaliꝛ capaces ſunt iuſticie: ſi deus infūdere vellet: ergo ratiōe iuſticie poſſibilis haberi debēt oēs equaliꝛ diligi. Ad hoc r̄ndꝫ Rich. ſup. iij. di. xxix. ꝙ hō magis diligere debet vnū ꝓximū ꝙ alium: nō tm̄ ſcđm effectū ſed etiā ſm affectū: cuiꝰ ratio eſt: qꝛ cū deus ſit formale obiectū charitatiue dilectionis: ⁊ ipſe diligens ſicut efficiēs ꝑ ipm̄ charitatē ſicut ꝑncipiū charitatiue dilectionis: oportet ꝙ ſm maiorē approximationē rei dilecte ad alterꝫ iſtoꝝ: maior ſit dilectiōis affectus: vñ ꝙto diligibile melius eſt tanto deo ꝓpinquius eſt: ⁊ tāto magis diligendū eſt: ceteris paribꝰ tñ: ſimiliter qꝛ ꝙtū diligibile ꝓpinquius ē diligenti: tanto magis ceteris paribus diligendū eſt. Hinc duoꝝ diligibiliū vnū poſſet ita paruꝫ excedere aliud in ꝓpinquitate ad deū: ⁊ taꝫ exceſſiue ab alio excedi in ꝓpinq̄tate ad diligentē: ꝙ diligens magis deberet diligere minus bonū: ꝙuis minor exceſſus in bonitate plus reddat rē diligibilē ꝙ aliq̄ñ maior exceſſus in ꝓpinquitate ad diligentem. Ad obiectū ergo reſpōdit ꝙ homo rōne iuſticie iā habite: magis eſt diligibilis ꝙ rōne capacitatis iuſticie poſſibiliꝛ haberi: qꝛ plus mouet res dū eſt in actu ꝙ dū eſt in potentia.

¶ Quinto queri pōt vtrū ergo ꝗs plus diligere debet extraneū meliorē ꝙ ſibi magꝭ cōiunctū minus bonū: ꝑſertim cū ꝗs magis illū diligere debeat q̄ ſm ꝑfectā iuſticiā magis eſt diligendus: ſꝫ ſm ꝑfectā iuſticiā melior eſt ſemꝑ magis diligendus. Dicit enim Augꝰ. de vera religione ꝙ hec eſt ꝑfecta iuſticia qua potius potiora ⁊ minꝰ minora diligimus: ⁊ ꝯgrue ſatis: qm̄ in diligendo debet homo ſe diuine volūtati ꝯformare: ſꝫ deꝰ meliorē ſemꝑ magis diligit: qꝛ maioris dilectiōis effectū in eodē oñdit. Ad ħ reſpondꝫ Richar. vbi. ſ. ꝙ nos aliquē magis diligere ꝙ aliū dupliciter intelligi pōt aut ſibi maius bonū optādo: vel ex affectu maiori diligendo. Primo mō debet extraneuꝫ meliorē magis diligere ꝙ ſibi ꝯiunctū minus bonū ꝓ illo ſtatu quo ſunt in tali gradu bonitatꝭ: ⁊ ħ eñ req̄rit dei iuſticia vt maiori bono ꝑmium maius r̄ndeat: ꝙdiu tñ ſumꝰ in ſtatu vie in q̄ pōt eē ꝑfectꝰ in merito debet hō velle ꝙ ſibi magis ꝯiūctus ꝓueniat ad maiꝰ meritū ꝙ extraneꝰ: ⁊ ex ꝯñti ad maius ꝑmiū. Secūdo vo mō loquēdo de dilectiōe. q. ſ. ex affectu maiori diligit: tūc qm̄ in ordīe diligēdi ex charitate debeat haberi aſpectꝰ ad ꝓpinq̄tatē diligibiliū ad deū ⁊ ēt ad diligētē: ita tñ ꝙ multomagꝭ pōderet exceſſū in vno gradu ꝓpinq̄tatis ad deū: ꝙ exceſſū in vno gradu ꝓpinq̄tatis ad diligentē: vñ tāta pōt eſſe bonitas extranei ⁊ tā ꝑua bonitas ⁊ ꝓpinq̄tas mihi magis ꝯiuncti: vtpote qꝛ non attinet niſi in tertio gradu: ꝙ ex maiori affectu diligere debeā extraneū magis bonū ꝙ mihi magis ꝯiunctū minꝰ bonū: pōt etiā econuerſo ꝯtingere ꝙ ille q̄ mihi ꝯiunctꝰ ē: ita de ꝓpinq̄ mihi ꝯiūctus eſt: ⁊ exceſſus bonitatꝭ extranei vltra bonitatē iſtiꝰ ita ꝑuus ꝙ plꝰ diligere debeo iſtū minus bonū magis mihi ꝯiunctū ꝙ illū extraneū magis bonū: qꝛ eū eſſe meū a parētibꝰ meis habeo: credo ꝙ ſicut nō debeo aliquē ꝓximū ex maiori affectu diligere ꝙ meipm̄: ꝙtūcūqꝫ excedat me in bonitate: ſic nō debeo aliquē ꝓximū ex affectu maiori diligere ꝙ patrē meū: ꝙtūcūqꝫ illū excedat in bōitate nō ꝑuilegiata: qđ dico ꝓpter bonitateꝫ humane nature chriſti ⁊ beate virginis q̄s ex maiori affectu diligere debeo ꝙ patrē vł matrē: qꝛ ꝑ eoꝝ bonitateꝫ nobis ꝓuēit maius bonū ꝙ ꝑ ꝑentes. Ad ħ ergo qđ obijciꝛ ꝙ in diligēdo debet hō ſe cōformare volūtati diuine: dicēdū ꝙ eſt verū nō tñ ſemper volēdo qđ ipe vult ſed qđ ipe vult hominē velle: ⁊ ideo ꝙuis deus ſimpliciter vult magis bonū: qꝛ nulla ē ꝓpinq̄tas ad deū niſi ꝑ bonitatē: nō tñ vult me ex affectu maiori diligere extraneū meliorez ꝙ patrē meū minus bonū: qꝛ vult ꝙ in diligēdo ego ſeruē rectā īclinationē nature: ꝙuis nō velit ꝙ ſeruē īclinationē corruptā. Sexto

queri pōt vtrū ordo charitatꝭ remanebit in
patria. Rñdet ad hoc breuiꝰ Bonauen. ſup
iij. di. xxxj. declinās ad hāc ptē ꝙ duplex ē
ordo charitatis. Unus ꝗ reſpicit charitatez
ꝭm ſe: que ꝗdē attēdiꝭ ꝭm gradū ⁊ differen
tias boni: magis boni ⁊ maximi boni: ⁊ ille
manet in patria: qꝛ eſſentialis eſt charitati:
vnde magis hō diligit in patria deū ꝙ̄ ſpiri
tū creatū: ⁊ ſpiritū magis ꝙ̄ corpus. Alius
eſt ordo ꝗ attendiꝭ ratiōe nature ſubtracte:
vtpote ille ꝗ eſt ꝭm differētias ꝓprij boni et
alieni: ꝓpinqui ⁊ remoti: ⁊ hic ordo non re/
manebit in patria ꝓ eo ꝙ nō cōpetit illi ſta/
tui: nā in ſtatu beatitudinis erit pfecta obe
dientia nature reſpectu glorie: ita ꝙ tūc om
nino natura glorie cōformabiꝭ: vt ſicut cor/
pus efficieꝭ ſpirituale ⁊ per omnia ſpiritui
obtēperabit: ꝙ̄uis nūc oporteat ſpiritū cor/
pori condeſcendere: ſic per omnia natura cō
formabitur ordine gratie ⁊ glorie: qui attē/
ditur ſcđm differentias boni: erit etiam ibi
perfecta conformitas voluntatis noſtre re/
ſpectu diuine: ⁊ ideo non magis diligemus
illud quod magis erit nobis ꝓpinquū: ſed
illō quod erit dño magis beneplacitū. Erit
etiā ibi perfecta affluentia ⁊ redundātia cō/
munis leticie: quia multiplicabitur gaudiū
hominis multiplicatione perfecta: vt tantū
gaudeat de bono vniuſcuiuſqꝫ ꝓximi ꝙ̄tuz
de ſuo: quod non poſſet eſſe niſi diligeret ꝓ/
ximū ꝙ̄tū ſemetipſum ⁊ hoc eſt quod dicit
Anſhel. in proſoloñ. c. vltimo. In illa perfe/
cta charitate innumerabilium angelorū ⁊ ho
minū beatoꝝ: vbi nullꝰ minus aliū ꝙ̄ ſeipm
diligit: nō aliter gaudebit ꝗſqꝫ pro ſingulis
alijs ꝙ̄ pro ſeipſo: ⁊ hoc etiā ſentit Auguſ.
de vera religione: ⁊ Berñ. li. de diligēdo de
um. De laudē dei.

De ordine charitatis inter patrē matrē: vxorē: filios: benefactores: beneficiatos: amicos ⁊ inimicos: Sermo XX

Honora patrez tuuz.

b Ad exequēduz vlterius de ordine
diligendi bonū cōmutabile vt lu/
cidius ad pticularia diſcutiēda veniamus.
Primo queri pōt vtrū ꝗs magis diligere
debeat patrē vꝉ matrē: pſertim cū dicit phs
in pmo de generatiōe animaliū: ꝙ femia in
generatiōe dat corpus: ſed homo nō habet
animā a patre: qꝛ p creationē īfundiꝭ a deo
⁊ ſic habꝫ filius plus a matre ꝙ̄ a patre: ſūt
etiā matres magis amatrices filiorū: vt di/
cit idē phus in. x. Ethic. Ad h̄ rñdet Tho.
ſcđa. 2e. q. xxvj. ꝙ p ſe loquēdo ceteris pari
bus paꝭ magis ē amādꝰ ꝙ̄ maꝭ: amant eñ
paꝭ ⁊ maꝭ vt ꝗdā pncipia naturaꝉ originis:
paꝭ aūt habet excellētiorē rōnē principij ꝙ̄
maꝭ: qꝛ paꝭ ē pncipiū p modū agentis ⁊ for
me: maꝭ aūt p modū patiētis ⁊ materie: qñ
in generatiōe homīs maꝭ miniſtrat materiā
corpis informē: formaꝭ aūt p virtutē forma/
tiuā ꝗ eſt in ſemie patris: ⁊ ꝙ̄uis ꝟtus ſemi
nis nō pōt creare rōnalē aīaz diſpōit tñ ma/
teriā corpalē ad hmōi forme ſuſceptionē: ve
rūtamē pōt inꝭ prēz ⁊ matrē tāta eē diſtātia
ꝟtutis ⁊ malitie ꝙ amicitia ſolueꝭ vꝉ minua
tur: vt dīc phs in. viij. Ethic. ⁊ ideo vt dicit
Amb. Boni domeſtici ſūt maꝭ filijs ꝑponē/
di: poſſet ēt filiꝰ diligi tā paꝝ a prē ⁊ tā mul/
tū a matre: ꝙ filius magis deberet diligere
matrē ꝙ̄ prem. Scđo ꝟo ꝗri pōt vtrū ꝗs
magis diligere debeat prem ſpūalem vꝉ car
nalē: pſertim cū ſup illud Luc. viij. Mater
mea ⁊ frēs mei hij ſunt. Dīc Beda in glo. ꝙ
religioſiores mōſtranꝭ copule mētiū ꝙ̄ cor
poꝝ: ⁊ corporali neceſſitudini pſcriptoꝝ ce/
leſtiū forma pfertur: ergo magis ſūt diligen
de copule mentiū: qđ includit magis eē dili
gendū prem ſpūalē ꝙ̄ carnalē. Nimiꝝ cum
maiora bñficia recipimꝰ a prē ſpūali: ſic ma
ius eſt nr̄m eē grē ꝙ̄ nr̄m eē nature: qꝛ meli/
or ē vnꝰ times deū ꝙ̄ mille filij īpij: vt dicit
Eccī. xvj. Ad h̄ rñdet Rich. ſup. iij. di. xxix.
ꝙ oībꝰ pēſatis magis debet ꝗs diligere pa/
trē carnalē ꝙ̄ ſpūalē: ſibi optādo magis bo/
nū ⁊ ex maiori affectu: ꝙ̄uis eñ maiꝰ bñfici
um recipit filius a prē ſpūali ꝙ̄ carnali: ta/
mē pater ſpūaliſ nō eſt ita vere cā bñficij qđ
īpendit filio ſicut paꝭ carnaꝉ bñficij qđ īpen
dit filio: qꝛ pater ſpūaꝉ nō dat niſi miniſtra/
liꝭ eē grē: paꝭ ꝟo carnaꝉ dat eē nature ſicut
efficiēs cā: ⁊ ſic plꝰ excedit rō cauſe ī prē car
nali ꝙ̄ bñficium ſpūale collatū a prē ſpūali
Uerūtñ taꝉ poſſet eē affectꝰ exhibitiōis pa/
tris carnaꝉ erga filiū ꝙ ꝑponēdus ē paꝭ ſpi
rituaꝉ: mlti nāqꝫ pentes īmiſericordes ſe fi/
lijs exhibēt: īmo plerūqꝫ pēptores ſe faciūt
aīaꝝ filioꝝ: iuꝗ illud pš. cv. Immolauerūt
filios ſuos ⁊ filias. ſ. demonijs. Preterea ī
actu exteriori debet filiꝰ aliquā reuerētiam
prī ſpūali quā nō debet prī carnali: qꝛ pater
ſpūalis pōiꝭ loco dei ꝗ ē paꝭ oīm: pcipue in
effectibꝰ grē ꝗbꝰ ꝯfert exiſtētiā ſpūalē. Ter c

tio ꝓinde ꝗri pōt vtrū ꝗs magꝭ diligere vxo
rē dꝫ vꝉ pentes: pſertim cū illō videꝭ magiſ
diligēdū cui ē magꝭ adherēdū: ſ3 Geñ. ij. dr:
relinꝗt hō prēz ⁊ mrēz ⁊ adherebit vxori ſue
⁊ erūt duo in carne vna. Nimiꝝ cū ꝗnto for/
tior ē inꝭ aliꝗs ꝯiūctio tāto maior ē dilectio
nis rō: ſ3 fortior ē ꝯiūctio inꝭ viꝝ ⁊ vxorē: qꝛ
fūdaꝭ ſup vīculū legꝭ diuie ꝙ̄ inꝭ viꝝ ⁊ pa/
rētes: qꝛ fūdaꝭ ſup vīculū actionis nature:
fortior ē aūt deꝰ ꝙ̄ natura. Ad h̄ rñdet Rich.
ſup. iiij. di. xxix. ꝙ oībꝰ pēſatꝭ ex maiori affe
ctu charitatꝭ dꝫ vir diligere pentes ꝙ̄ vxo/
rē: tñ rōne fortiorꝭ ꝯiūctiōis: qꝛ fortior ē ꝯiū
ctio ꝗ ē fūdata ſup ꝓpinꝗſſimū nature gradū
ꝗlis ē viri ad pentes: ꝙ̄ fūdata ſup mutuuz
ꝯſēſū p ꝟba vꝉ ſigna expſſa ꝗlis ē inꝭ viꝝ ⁊
vxorē: tū ēt rōne maiorꝭ boni a diligēti rece/
pti: qꝛ eē: nutriri ⁊ diſciplīari: ꝗ filiꝰ a penti
bus recepit: maiꝰ bonū ſūt ꝙ̄ carnale reme
diū ꝯtra eſtū ꝯcupiſcētie: ⁊ ſolatiū ſocietatꝭ:
⁊ adiutoriū ad ꝓcreatiōez ꝓlis ꝗ vir recipit
ab vxore: rō ꝓinde dictat ꝙ vir magꝭ eā dili
gere dꝫ: a ꝗ diligiꝭ ſtabiliꝰ ⁊ amore minꝰ re/
flexo: ac magꝭ ꝓpꝭ ſe: ſ3 iſte ꝯditiōes ſūt ma/
gis in dilectiōe mrīs ad filiū ꝙ̄ vxorꝭ ad vi/
rū: qꝛ faciliꝰ vt in plibꝰ ſoluiꝭ amicitia mu/
lierꝭ ad viꝝ ꝙ̄ mrīs ad filiū: vxores ēt raro
amāt niſi vt reamēꝭ: ſ3 ꝭm phm. viij. Ethico.
mrēs gaudēt ibi amare reamari nō ꝗrunt: ſi
vtraqꝫ nō ꝯtingāt. Uxores ēt vt in plibꝰ nō
forti amore diligūt maritos niſi ꝓpꝭ vtile vꝉ
delectabile: mrēs autē fortiꝭ diligūt: ⁊ ſi ni/
hil debeat eiſ ꝓdeſſe: verūtñ ꝙ mlti viri ma
gis amare videꝭ vxores ꝙ̄ pntes: h̄ vēit ex
eo ꝙ ī amādo ſequūꝭ īcliatonē ſēſualitatꝭ:
ꝗ ꝓpꝭ ſui corruptiōez magis incliat ad bonū
delectabile ſ3 carnē. Quarto itaqꝫ ꝗri po
teſt vtꝝ parētes ſint magꝭ diligēdi ꝙ̄ filij: p
ſertim cū ꝭm ordinē nature humor ꝓcedit a
radice ad ramos: ſ3 amoris ꝯuerſio in rōna/
libus ſimiꝉ ē dñatiōi humorꝭ ī vegetabilibꝰ:
paꝭ aūt cōparaꝭ ad filiū ſic radix ad ramos
hic ordie nature filij plꝰ diligūt ꝙ̄ pentes:
ſ3 grā ē pfectio natur: ⁊ idō ſimiꝉ ordo teneri
dꝫ ī gratuito Ad h̄ rñdꝫ Bonauē. ſup. iij. di.
xxix. ꝙ ſ3 ordiēz charitatꝭ pētes ceterꝭ pibꝰ
ꝑponēdi ſunt filijs: cuiꝰ rō ē qꝛ gratuitꝰ amor
facī memorē eē pceptoꝝ bñficioꝝ: ⁊ qꝛ plura
bñficia recepimꝰ a pentibus ꝙ̄ a filijs: ideo
ꝭm vie deſideriū plus eis tenemur ⁊ magis
eoꝝ ſalutē diligere ⁊ ꝓcurare debemꝰ: vnde
generaliꝭ ꝭm Rich. ibidē: ad vidēdū quem
duoꝝ hoīm debeat hō magis diligere: reſpi
cere debemꝰ nō tñ eoꝝ bōitatē ⁊ eoꝝ diligē/
tē ꝓpinꝗtatē: ſ3 ēt eoꝝ ad diligētē dilectionē
⁊ ad bñficia ꝗ diligēs recepit p eoꝝ ꝓcurati
onē ſeu opatiōez: cū ꝗ filiꝰ plura bñficia rece
pit a pentibꝰ ꝙ̄ a filijs: ⁊ ꝑus dilectꝰ ſit a ſuo
prē ꝙ̄ a ſuo filio ceterꝭ paribꝰ magis dilige
re dꝫ patrē ſuū ꝙ̄ filiū: verūtñ dilectiōe na/
turali magis incliaꝭ affectus hoīs ad filios
ꝙ̄ ad parentes cuius rō eſt: qꝛ natura appe/
tit in ſuo ſimili cōſeruari: ⁊ magis illud di/
ligit in ꝗ habet principalius ſaluari: ⁊ quia
paꝭ habet in filio ſaluari ꝭm ordinez natu/
re ⁊ nō ecōuerſo: hinc ꝭm ordinē nature ma
iorē inclinationē habet ad filium: qꝛ magis
vult īpm habere ſupſtitē ꝙ̄ patrē. Ad h̄ au/
tē qđ obijciꝭ ꝙ ſcꝫ gratia dei debet eſſe con/
formis nature. Rñdet ibidē Bonauē. ꝙ na
tura in ꝗbuſdā currit via cōſona cū gratia:
vt ꝙ hō prius ⁊ plus diligat ſe ꝙ̄ ꝓximum:
in hoc natura gratie cōcordat: in ꝗbuſdam
vero currit via oppoſita: ſcꝫ ī hoc ꝙ diligit
ſe plus ꝙ̄ deum: hoc enim gratie repugnat
in ꝗbuſdā vero currit via deſpata vꝉ diuer/
ſa: vt in hoc ꝙ diligit filiuz plus ꝙ̄ patrem:
vnde gratia ſupueniens ordinē in affectu: p
mo ſaluat ⁊ pficit: in ſcđo ſimpliciꝭ mutat:
in tertio nouū ordinē dat: ita tñ ꝙ affectum
nulluz exterminat: vñ ꝯcludit opinatiue ꝙ
hō habens charitatē ⁊ habēs parētes ⁊ fili
os: dum moueꝭ affectu gratuite dilectionis
magis deſiderat parentū ſalutē: dum vero
affectu nature magis deſiderat filij ſanita/
tem: ⁊ eſt hec oppoſitio naturalis ad gratui
tum ꝓpter ꝯſiderationē diuerſā. Quinto
ꝗri pōt vtruz homo magis diligere debeat
benefactorē vꝉ beneficiatū: pſertim cum di/
cat phus in. ix. Ethico. ꝙ benefactores ma/
gis amare videnꝭ beneficatos ꝙ̄ ecōuerſo
Ad hoc rñdet Thoñ. ſcđa. 2e. q. xxvj. ꝙ ali
quid magis diligiꝭ dupliciter. Uno modo
qꝛ rationē hꝫ excellentioris boni ⁊ ſic bene/
factor eſt magis diligendus: qꝛ cuꝫ ſit pnci/
piū boni in beneficiato rationē hꝫ excellen/
tioris boni: ⁊ talis amor eſt magis debitus
ac p ꝯſequens eius ꝯtrariū habet rationem
maioris peti. Secundo mō rōne maioris cō
iūctionis ⁊ ſic magis diligiꝭ beneficiatꝰ: qđ
phs. ix. Ethic. ꝓbat quattuor rōnibꝰ. Pri/
mo qꝛ bñficiatus eſt ꝗſi ꝗddā opꝰ bñfacto/
ris: naturale autē eſt alicui vt diligat opus
ſuū. Secundo qꝛ vnuſꝗſqꝫ naturaliꝭ diligit
id in quo reſpicit ſuum bonū: vñ benefactor
in beneficiato reſpicit ſuū bonū honeſtum:
ſicut beneficiatus in benefactore ſuū bonū
vtile: bonū autē honeſtū delectabilius cor/

conſideratᷣ ꝙ bonũ vtile: qꝛ diuturniꝰ eſt ⁊
magis cũ delectatione recolitᷣ Tertio qꝛ ad
amãtem ꝑtinet agere: vult em̄ ⁊ operatᷣ bo/
nũ amato: ad amatũ aũt ꝑtinet pati. Quar
to qꝛ difficilius eſt beneficia impẽdere ꝙ re
cipere: ea vero in qbꝰ magis laboramꝰ magꝭ
diligimus: q̄ vero de facili nobis ꝓueniunt
qͦdammõ cõtẽnimꝰ: vñ ex oibꝰ ꝯcluditᷣ: ꝙ li
cet amoꝛ bñficiati ad benefactorẽ eſt magis
debitꝰ: tñ amoꝛ benefactoris ad beneficiatũ
eſt magis ſpõtaneꝰ. Sexto q̄ri põt vtrũ te
neatᷣ qs inimicos diligere: tã q̄ ad affectũ ꝙ
q̄ ad effectuȝ: ꝓſertim cũ dꝛ Leuit. xix. Dili
ges amicũ ſicut temetipſm: ſup q̄ dic̄ Augꝰ.
ꝙ nomīe amici itelligitᷣ oīs hõ: ⁊ dñs ĩ euã/
gelio q̄ nihil manifeſtius: diligite inimicos
vr̄os: benefacite his q̄ oderunt vos ⁊ orate
ꝓ ⁊c̄. Ad hoc rñdȝ Bonauẽ. ſup. iij. di. xxx.
ꝙ nũꝙ eſt vera charitas niſi affectu diligat
omne diligibile: diligibile aũt a charitate ẽ
omne illõ qͦd eſt poſſibile ad beatitudinẽ ꝑ/
uenire: ⁊ ideo nõ hȝ aliq̄s charitatẽ niſi di/
ligat oẽs illos q̄ ſunt in ſtatu vie: ſiue ſint
amici ſiue inimici: dꝛ em̄ in pſ. Latũ mãda/
tũ tuũ nimis: qꝛ mãdatũ charitatis ad oẽs
ſe extẽdit: ⁊ ſicut lõgitudo mãdati ſe extẽdit
ad oẽm dur̄atiã tp̄is: ſic latitudo ad oẽm ꝑſo/
nã hoīs viatoris: ⁊ ideo ſicut nõ haberet
charitatẽ q̄ ꝓponeret vno tm̄ die peccare ⁊ ĩ
alijs bñfacere: eo ꝙ ſibi deficit lõgitudo mã
dati: ſic oẽs hoīes diligẽs ꝑter vnũ ſoluȝ
charitatẽ nõ hȝ: qꝛ ſibi deficit latitudo man
dati. Eſt tñ duplex affectꝰ amoris: q̄dã ẽ eli
citꝰ a charitate q̄ ſcȝ optat qs alteri ſummũ
bonũ ſeu eẽnã beatitudinẽ: ⁊ ħ affectu oẽs
tenentᷣ inimicos ẽt actu inimicãtes diligeᷣ
⁊ eis vitã eẽnã optare. Alius affectꝰ ẽ impe
ratꝰ a charitate: q̄ ſcȝ optat qs alteri bonuȝ
tp̄ale ⁊ ꝓſꝑitatẽ trãſitoriã: ⁊ ħ affectũ nõ oẽs
tenentᷣ diligere: ſ; ſufficᷣ nõ odiſſe ⁊ de eiꝰ ma
lo nõ gaudere: niſi inq̄ntũ malũ pene ꝓficit
ad ſalutẽ aīe: vñ taliᷣ illũ diligere eẽt ꝑfecti
onis ⁊ ſuperogatiõis: ſic̄ diligere ꝑmo mõ ẽ
necẽitatis ad quã tã ꝑfecti ꝙ iꝑfecti ſũt obli
gati: ⁊ ſicut mãdatũ iſtõ de dilectiõe ꝓximi
intelligitᷣ q̄ntũ ad affectũ: ſic ẽt q̄ntũ ad effe/
ctũ. Pro quo ſciẽdũ ꝙ q̄ſ aliũ diligere po
teſtᷣ effectu exteriori dupl̄r. Primo q̄ñcũq;
ſe offert tp̄is oportunitas. Secũdo q̄ñ ſoluȝ
īcũbit necẽitas. Si loq̄mur ergo de ſpeciali
exhibitiõe op̄is exterioris generaliᷣ q̄ñ ſe of
fert tp̄is oportunitas: ſic diligere inimicos
effectu cumulus eſt ꝑfectionis nõ p̄cepti ne
ceſſarie obligatiõis: licet q̄ntũ ad effectꝰ ĩ ge/
nerali q̄ ſcȝ cõmuniᷣ alijs īpedũtᷣ ex p̄cepto
tenentᷣ etiã inimicos diligere: vt dicit ibidẽ
Rich. vt cũ orat ꝓ ꝑpl̄o ĩ generali: vl̄ p̄dicat
ĩ cõmuni: vl̄ elemoſynas dat in cõmuni: aut
ſalutatiões nõ negare vl̄ ſimilia: q̄ cõiᷣ om/
nibus impẽduntᷣ niſi in caſu in q̄ timeret ex
hoc inimicũ magis ꝓuocari vl̄ aliqͦd aliud
malũ oriri. Si vero loq̄mur de exhibitione
op̄is q̄ñ necẽitas īcũbit: tũc inimicos effectu
diligere eſt generalis ⁊ neceſſarie obligatio
nis. Vñ dicitᷣ. j. Joh. iij. Qui habuerit ſb/
ſtantiã huius mũdi ⁊ viderit fratrẽ ſuũ ne/
ceſſitatẽ patiẽtẽ ⁊ clauſerit viſcera ſua ab eo
quõ charitas dei manet in eo. Preterea
ſm̄ Rich. ibidẽ: omnes tenẽtᷣ ad nõ faciẽdũ
inimicis malũ effectũ: q̄uis licitũ ſit quan/
doq; eis inferre tp̄alia grauamia ſiue in cor
pore ſiue in poſſeſſiõe ordinata ad animarũ
eoꝝ vl̄ reipublice vtilitatẽ: ħ tñ nõ eſt licitũ
cuilibet facere: ſ; tãtũmodo ꝯceſſuȝ eſt illi q̄
hoc facit: vt miniſter legis q̄ nec hoc facere
debet ex liuore vĩdicte ſ; zelo iuſticie ⁊ amo
re vtilitatis publice ⁊ ſic faciens nõ facit vt
inimicus ſed vt amatoꝛ iuſticie. Septimo
queri põt vtrũ maiꝰ ſit meritũ diligere ami/
cũ vl̄ inimicũ: ꝓſertim cũ dicitᷣ Matt. v. Si
diligitis illos q̄ vos diligũt quã mercedem
habebitis: glo. nullã in celo. Cõſtat autẽ ꝙ
diligere inimicos ẽ de ſupadditis a dño in
euãgelio: ſ; dñs nõ ſupaddit niſi ea que ſũt
ꝑfectiõis maioris. Nimirũ cuȝ ibi ſit maioꝛ
pugna ⁊ ꝑ ꝯſequẽs glorioſioꝛ victoria. Ad
hoc rñdet Richar. ſup. iij. di. xxx. ꝙ ad vidẽ
dũ qs hoꝝ actuũ ſit magis meritoriꝰ: reſpi/
ciendũ eſt ad quattuoꝛ: ſcȝ ad formã q̄ ẽ cha
ritas: ⁊ ad conatũ volũtatis ipſius diligen/
tis: ⁊ ad ꝯueniẽtiã ipſius obiecti: ⁊ ad rela/
tionẽ in finẽ Si em̄ vnus actus aliũ excedit
in aliquo iſtoꝝ ⁊ ſunt pares in alijs tribus:
ille qui excedit eſt magis meritorius: vnde
ſi duo actꝰ ſunt ex equali charitate: ⁊ ex eq̄li
voluntatiᷣ conatu: ⁊ reſpectu obiectoꝝ eque
cõuenientiũ: ⁊ vnus referatᷣ nobiliori mo/
do in vltimũ finem ꝙ alius: vtpote qꝛ vnus
refertur magis īmediate ꝙ aliꝰ: ille qui no/
biliori modo refertur in finẽ eſt magis me/
ritoriꝰ: ⁊ ſimili modo dici poteſt de qualibȝ
aliarũ cõditionũ alijs manẽtibus paribus:
ꝙ ſi vterq; actus diligendi: ſcȝ tã amicuȝ ꝙ
inimicũ ex eodẽ habitu charitatis procedit
⁊ ex equali conatu voluntatis ac eque nobi
li mõ referatᷣ in finẽ vltimũ: tũc ille ẽ magis
meritoriꝰ q̄ ẽ reſpectu amici: qꝛ amicꝰ ẽ obie
ctũ ꝯueniẽtius dilectiõis ꝙ inimicꝰ. Si etiã

ꝓcedit ex equali conatu voluntatis: tunc
intenſioꝛ eſt ꝙ ille qui eſt reſpectu inimici:
qꝛ ad diligendũ inimicũ nõ ſic iuuatᷣ dili/
gens a naturali inclinatione nec a paſſiõe
ſicut iuuatᷣ ad diligẽdũ amicũ: verũtamẽ
q̄ñ actus diligendi amicũ nõ ẽ eo intẽtioꝛ:
tunc ſemꝑ actus diligendi inimicũ ex ma/
iori conatu voluntatis ꝓcedit ⁊ eſt magis
meritorius. Deniq; ſcðm Bonauen. ibidẽ
ſi habitus charitatis vniusᷣ tm̄ habilitat
ad diligendũ amicũ: habitus aũt alterius
ſe extẽdit etiã vſq; ad inimicos: tunc abſq;
dubio multomagis ⁊ excellẽtius eſt dilige
re inimicũ ꝙ amicũ: ⁊ multo ꝑfectiori ha/
bitu indigemus ad hoc ꝙ poſſimus exire
in actũ iſtũ ꝙ in alteꝝ: quod oſtẽdit Aug.
in enchiridion di. Magnũ eſt ergo eũ q̄ ti/
bi nihil mali fecit eſſe beneficũ ⁊ benino/
lũ: illud vero multo grandius ⁊ magnifi/
centiſſime bonitatis eſt vt tuuȝ q̄s diligas
inimicũ: deniq; ſi actus illi ex eadẽ chari/
tate ꝓcedũt tunc ſũt equaliᷣ meriti reſpectu
p̄mij eſſentialis: reſpectu vero p̄mij accidẽ
talis ſcðm opinionẽ ꝓbabiliorẽ ſimpliciᷣ
loquẽdo dilectio inimicoꝝ videtᷣ eſſe excel
lentioꝛ: quia in ea magis exercitatᷣ ꝑfectio
charitatis. Ad laudẽ dei.

De dilectiõe ꝓximi vera iuſta ſãcta: ⁊ de ſeptuplici affectu amoris erga ꝓximos: Ser. XXI

b Onora parte tuũ:

Viſo vtcunq; de ordine diligen/
di ꝓximũ: iã de modo breuiᷣ ꝓſe
A quamur. De primo q̄ri põt vtꝝ aliq̄ actu
ex charitate diligitᷣ ꝓximus quo nõ diligi
tur deus: ꝓſertim cũ dic̄ Augꝰ. viij. de tri.
ꝙ charitas nõ eſt niſi amoꝛ boni: cũ ḡ ꝓxi/
mus ſit bonũ aliud a ſummo bono põt ali
quo charitatis actu diligi quo nõ diligitᷣ
ſummũ bonũ: qꝛ forte ꝑtunc actu de ſũmo
bono nõ cogitamus. Ad hoc rñdet Rich.
ſup. iij. di. xxvij. ꝙ nullo actu charitatis di
ligitᷣ ꝓximus q̄ nõ diligitᷣ deꝰ explicite vl̄
implicite: nullus em̄ actus eliciᷣ ab habi/
tu niſi in virtute ſui principaliᷣ ⁊ formaliᷣ ob
iecti: qꝛ ſicut ſcða mouẽtia non mouẽt niſi
in virtute p̄mi mouẽtis: ſic inferiora obie/
cta nõ mouẽt niſi in virtute obiectoꝝ p̄mo
rũ ⁊ formaliũ: p̄mũ aũt ⁊ formale obiectũ
charitatis eſt deus ſub rõne q̄ eſt ſũmũ bo
nũ: in quo ſolo plene plene volũtas benefi
ciari põt: ⁊ ideo quicquid volũtas diligit
ex charitate diligit in virtute ſummi boni:
nõ tm̄ mouẽtis ꝑ modũ cauſe efficiẽtis ſed
etiã ꝑ modũ finis ⁊ obiecti: explicite qui/
dẽ cũ de ip̄o actu cogitamus: implicite ve/
ro cũ ex charitate diligẽdo ꝓximũ nõ niſi
īplicite de deo cogitamꝰ: ſcȝ cogitando de
de aliquo honeſto bono: ꝓpter qͦd ad dili/
gendũ ꝓximũ ex charitate mouemur: cuȝ
em̄ voluntas mouetᷣ in illud qͦd eſt ad finẽ
ꝓpter finẽ tũc vno actu mouetᷣ in vtrũq;:
ideoq; quocunq; actu charitatis diligitur
ꝓximus illo eodẽ diligitᷣ deus īplicite vel
explicite: nec põt ex charitate diligi ꝓximꝰ
niſi in ordine ad deũ. Hinc ſup illud Ro.
xiij. Qui diligit ꝓximũ legẽ īpleuit: dicit
glo. ꝓximus ſine deo diligi nõ poteſt: ⁊ ita
q̄ ſancte ⁊ ſpiritualiᷣ diligit ꝓximuȝ q̄d in
eo diligit niſi deũ. Secðo queri põt vtrũ B
p̄ceptũ Matth. xxij. de dilectiõe ꝓximi da
tũ ſit cõuenientᷣ traditũ q̄ dicitᷣ. Diliges ꝓ
ximũ tuũ ſicut teip̄m: ꝓſertim cũ ſm̄ ph̄m
ix. Ethic̄. amicabilia q̄ ſunt ad alteꝝ veni/
unt ex amicabilibus q̄ ſunt ad ſeip̄m: ex q̄
videtur ꝙ dilectio ſuiip̄ius ſit dilectionis
ꝓximi principiũ: ſed principiũ potius ẽ eo
qͦd eſt ex p̄ncipio. Ad hoc rñdet Tho. ſcða
2ᵉ. q. xxiiij. ꝙ hoc p̄ceptũ ꝯuenientᷣ traditᷣ:
qꝛ in eo tangitᷣ ⁊ ratio diligẽdi ⁊ dilectiõiſ
modus: ratio quidẽ diligẽdi tangitᷣ in eo
ꝙ ꝓximus nominatᷣ: ꝓpter hoc eñi ex cha
ritate debemus alios diligere: qꝛ ſunt no/
bis ꝓximi tã ſm̄ naturalẽȝ dei imaginẽ ꝙ
ſm̄ eterne ḡlie capacitatẽ: nec refert vtruȝ
dicatᷣ ꝓximus vl̄ frater: vt habetᷣ. j. Joh.
iiij. vl̄ amicꝰ: vt habetᷣ Leuit. xix. qꝛ ꝑ oia
hec eadẽ affinitas deſignatᷣ: oīs em̄ hõ cẽ/
ſetur ꝓximus frater vl̄ amicus. Modꝰ ve/
ro dilectionis tangitᷣ cũ dicitᷣ ſicut teip̄m:
qͦd nõ eſt intelligendũ q̄ntũ ad hoc ꝙ aliq̄ſ
ꝓximũ equaliᷣ ſibi diligat: ſ; ſimiliᷣ ſibi:
⁊ hoc tripliciᷣ. Primo quidẽ ex ꝑte rõnis
dilectiõis: vt. ſ. nõ diligat aliq̄s ꝓximum
ꝓpter ꝓpriã vtilitatẽ vl̄ delectationẽ: ſ; ea
ratiõe ꝙ velit ꝓximo bonũ ſic̄ ſibiip̄i vult
bonũ: vt ſic dilectio ꝓximi ſit vera: nã cuȝ
q̄s diligit ꝓximũ ꝓpter ꝓpriã vtilitatẽ vel
delectationẽ: tũc nõ vere diligit ꝓximũ ſ;
ſeip̄m: eſt em̄ de natura veri amoris ꝙ ho/
mo velit ei bonũ q̄mẽ amat ⁊ ſic diligit euȝ
ſicut ſeip̄m: exempli gratia: cũ homo natu
raliter diligit ſeip̄m: motus ip̄ius amoris
in duo tendit: primo in ſeip̄m cui vult bo/
nũ: ſcðo in bonũ qͦd optat ſibiip̄i: ⁊ q̄uis
vtrũq; dicatᷣ amari: tñ amore vero dilig[illegible]

ſeipm cui bonū illud optat: ac illud bonū q̄ſi p accidēs amare cōprobat̄ ⁊ abuſiue. ſ. ꝓpter viſū ꝓpꝛiū: ⁊ ſic nō vero amore diligit illud: ſed ꝓprie diligit in illo ſeipſum amore vero: porro ſicut exteriora cetera ſumere pōt hoc in vſum ſuū: ſic ⁊ homīes q̄s ſi diligit qꝛ ſunt vtiles ſibi vł delectabiles manifeſte patet ꝙ eos nō amore vero diligit ſicut ſeipm ſed ſicut vinū ⁊ ſimilia: ⁊ h̄ dicit̄ de pe. di. ij. c. ꝓximos diligimus ſic̄ nos: ſi nō propt̄ aliquas vtilitates noſtras nō ꝓpter ſperneda beneficia: nō ꝓpter affinitates vł ꝯſanguinitates: ſed ꝓpter h̄ tātū: quia ſunt nr̄e nature ꝑticipes diligamꝰ hoc ibi. Secūdo vero ex ꝑte regule dilectionis: ſcȝ vt nō ꝯdeſcēdat ꝓximo in aliquo malo ſȝ ſolū in bonis: ſic̄ ⁊ ſue volūtati ſatiſfacere debet ſolū in bonis: vt ſic dilectio ꝓximi ſit iuſta. Pro quo ſciendum ꝙ iuſticia hoc de iure requirit: vt minori bono maius: ⁊ maiori maximū ꝓponat̄. Tria igitur ſunt in nobis gradata bona: ſuꝑmum eſt anima: mediū eſt corpus: infimū eſt terrena ſubſtantia: quē gradatū amorē naturalit̄ inſitū habet oīs homo vt minus diligat terrenā ſubſtantiā q̄ ꝓpꝛiū corpus: et corpus q̄ animā: licet q̄dā repiant̄ adeo obcecati ꝙ huic dilectiōis ordinē in ſe peruertūt: ꝓpter corpus cōtēnentes animā: ⁊ corpus periculis exponētes ꝓpter terrenā ſubſtantiā: in q̄bus manifeſte patet ꝙ ad ſemetipſos iuſtus ordo dilectiōis nequāq̄ eſſe pōt: ſed potius odiūt ſemetipſos: iuxta illud pſ. Qui diligit iniq̄tatē odit animā ſuā: q̄ſquis ergo iuſto ordīe ſe diligit: ꝓximū ſicut ſeipm diligere debet: vt p̄mo ⁊ p̄ncipaliter optet ſibi bona ſpiritualia: ſecundo corporalia: ⁊ tertio tēporalia. In his ꝟ͛o tribus gradibus ſemꝑ ſeipm ꝓximo ſuo p̄ponere debet: vt in dicto p̄cepto dat̄ intelligi. Diliges ꝓximū tuū ſicut teipm. Penſent ergo parētes ⁊ ꝓpinqui qualit̄ ſuos filios diligant ſicut ſeipſos q̄s in iuſtis bonis ditare feſtināt: quos ꝑ ſimoniā ad p̄bendas vł religiones ꝓmouēt: q̄s filiabꝰ vſurariorū: raptorū ⁊ filiū ꝑ mamona iniq̄tatis iungūt: q̄ ergo tā in ſe q̄ in ꝓxio temporalia corporalibꝰ ⁊ corporalia ſpūalibus anteponūt: nec ſe nec ꝓximū amore iuſto diligūt. Tertio deniq̄ ex ꝑte finis: vt ſcilicet aliq̄s ꝓximū diligat ꝓpter deū ſicut et ſeipm ꝓpter deū diligere debet: vt ſic dilectio ꝓximi ſit ſancta. Pro quo ſciendū ꝙ illud ſanctū eſſe dicit̄ qđ ad dei glīam ordinat̄: ſicut altare dicit̄ ſanctū eo ꝙ eſt deo dedicatū ⁊ ſic de alijs. Sic amor ſanctꝰ dicitur q̄n deo ſanctificat̄: hoc eſt q̄n in ipſū vt in ſummū bonū pure refert̄: cū enī deus fons eſt omniū bonorū: ad ipm diligendū tanq̄ ad cōmune bonū naturalit̄ quilibet inclinat̄: ſicut fluuij egredientes a mari ad mare reuertunt̄: quodā etiā inſtinctu naturali cōmune bonū ꝑticulari p̄fert: ⁊ vnaqueq̄ ꝑs ad bonū totius naturalit̄ ordiatur ⁊ inclinat̄: hinc manus ꝑcuſſionibꝰ exponunt̄: vt cor ⁊ caput a periculis ꝯſeruētur: cū ex eis humani corporis vita dependeat: ſic naturali quodā īſtinctu quilibet ſemetipm ordinat in deū ſicut in beatitudinis fontē: ſicut ꝑs in bonū totius naturaliter ordinat̄: ꝑficit̄ aūt hoc charitatis virtute qua diligit homo ſeipm ꝓpter deum: p̄cipit igit̄ deus diligere ꝓximū ſic̄ ſeipm id ē ſalutē anime ſui ꝓximi querere ac ad deū illū dirigere ſicut ſeipm ad deū dirigere debet: ad quē naturalit̄ inclinat̄: ⁊ hic amor ꝓprie dicit̄ ſanctus. Eſt enī amor naturalis inter ſanguine iūctos: cū ſe diligūt eo ꝙ ex eiſdē parentibꝰ geniti ſunt: ſȝ non eſt amor ſanctus nec ad ſalutem ſufficiēs. Eſt ⁊ amor ciuilis ſicut inter illos q̄ ꝓpter hoc ſe diligunt qꝛ ſunt eiuſdē ciuitatis municipes: vł ſub eodē p̄ncipe: ac eiſdē legibꝰ gubernāt̄: vł ſi ſunt eiuſdē negotij: officij ⁊ ſtudij: mutue ſocietatis: ꝯuerſationis ⁊ ſic de alijs ex q̄bꝰ ꝯtrahit̄ amor amicitie: ⁊ huiuſmodi dilectiōes duas p̄mas ꝯditiones cōprehendere pñt: vt ſcȝ ſint veri ⁊ iuſti amores: ſed nō tertiū: qꝛ nō ſemꝑ ordinant̄ in deū. Ad maiorē aūt euidentiā ſciendū ꝙ ad p̄ceptū de dilectiōe ꝓximi implendū affectu ſeptiformi ſe quis erga ꝓximū exercere debet. Primus eſt affectus pie cōpaſſionis in aduerſis: quo ſcȝ mēs aliorū mala ſentiat ſic̄ ſua: ⁊ hoc p̄ncipalit̄ in ſpūalibus malis tā pene q̄ culpe: deinde in corporalibꝰ ⁊ tēporalibꝰ afflictionibꝰ ⁊ iacturis: ſicut apl's q̄ de ſe dic̄. ij. Cor. xj. Quis infirmat̄ ⁊ ego nō infirmor: q̄s ſcādalizat̄ ⁊ ego nō vror: hāc aūt cōpaſſionem lachrymatus eſt ieſus. Luc. xix. Qui vidēs ciuitatē hierl'm fleuit ſuꝑ illā dicēs: Si cogno. ⁊c. p̄uidit enī iacturā tā animarū q̄ corporū q̄ etiā rerū. Nec mirū cū de lege nature ſi quid patitur vnū mēbrū cōpatiunt̄ ei omnia mēbra: vt dicit apl'us. j. Cor. xij. Secūdus aūt eſt affectus ꝯgratulatiōis in ꝓſperis: q̄. ſ. q̄s de alieno bono letat̄ ſic̄ de ſuo ſiue ſit de ꝓfectu ſpūali: corꝑali vł tēporali: iuxta illud Ro. xij. Gaudete cū gaudētibus: ⁊ qꝛ vt dr̄. Matt. xij. bonus homo de bono theſauro cordis ſui ꝓfert bona: ideo oportunitate ſe offerente affectū cordialis ꝯgratulationis etiā oſidit verbis ſicut fecit Moyſes Numeri. xj. cū Ioſue ferret egre ꝙ Heldad ⁊ Medad ī ꝑplo ꝓphetarēt: q̄ſi quit emularī ꝓ me: q̄s mihi tribuet vt oīs ꝑplus ꝓpheter ⁊ det eis ſpūm ſuū deus: de quo etiā ponit exēplū apl'us. j. Cor. xiiij. Si gloriat̄ inq̄t vnū mēbrū ꝯgaudēt ei omnia mēbra. Sumus enī inuicē mēbra ī myſtico corpe chriſti: vt dicit̄ Ephe. iiij. Tertius vero eſt affectus trāquille ſupportationis: nā difficillimū eſt in humana ꝯuerſatione nō oriri ſcādala: tū ex fragilitate: tū ex ignorātia: tū ēt ex malitia q̄ ī ꝑñti ſeculo regnāt: ille igit̄ cōmēdādꝰ ē q̄ aliorū nō ſolū īꝑfectiōes ſȝ ēt iniectiōes magnanimo ⁊ tranq̄llo corde ſufferre nouit: cū h̄ tāti ſit meriti ⁊ virtutis vt in eo pēdeāt oēs leges ⁊ ꝓphete: iuxta illud Galath. vj. Alter alterius onera portate ⁊ ſic adimplebitis legem chriſti: ⁊ hoc fit principalit̄ cū corde ore ⁊ ope. Hec tria dimittit ⁊ ꝯdonat. Primo graues iniurias exēplo chriſti ꝓ crucifixoribꝰ orātis in cruce: pater inq̄t dimitte eis qꝛ neſciūt q̄d faciūt: qđ exemplū apl'us imitādū ꝓponit Ephe. iiij. dicēs: Eſtote inuicē benigni: miſericordes: donātes inuicē ſicut deus in chriſto donauit nob̄. Secundo magnas infamias: ſicut ⁊ chriſtꝰ infamatus eſt dū diceret̄ inſanus blaſphemus: publicanorū amicꝰ: demoniacus ſeductor: ꝑpli: potator vini ⁊c. q̄ tū affectu cordiali cūcta remiſit ⁊ nos remittere docuit dū in oratiōe dñica ſubiūxit: dimitte nobis debita ⁊c. Tertio magna rerū diſpēdia: ſic̄ apl'us ad quoſdā dicit Hebreo. x. Rapinā bonorū vr̄orū cū gaudio ſuſcepiſtis exēplo chriſti qui veſtibus ſpoliatꝰ nudus in cruce pepēdit. Quartus ꝑinde eſt affectꝰ benigne ꝯuerſatiōis: nō reddēdū malū ꝓ malo: ſed in bono malū vincēdo: corde: ore et opere: ſic̄ expreſſe p̄cepit dñs Luc. vj. Diligite inimicos veſtros. ſ. corde: benefacite his q̄ oderunt vos: ſcȝ opere: ⁊ orate ꝓ ꝑſecutoribus ⁊ calūniantibus vos. ſ. ore: ē enī benignitas quidā animi dulcor excludēs omnē nequitiā: habilitās hominē ad internā leticiā ⁊ ad beniuolētiā: in exteriori q̄ȝ ꝯuerſatione reddēs hominē affabilē ⁊ benignū. Dicūt̄ aūt benigni quos bonꝰ amoris ignis ad benefaciendū ꝓximis etiam aduerſarijs feruere facit. Quintus itaq̄ eſt affectus humilis honoratiōis: quo ſcilicet omnes reueretur ⁊ honorat: omnes ſibi prefert: omnibꝰ tanq̄ dominis ſuis humili corde ſe ſubdit: ſcđm illđ. j. Petri. ij. Omnes honorate: fraternitatem diligite. Et iterum ad Romanos. xij. Honorē inuicem preuenientes: ſed quia de hoc honore preſtando tactū eſt ſupra in primo ſermone precepti huius: ideo breuitati conſulēs ꝓſequi pretermitto. Sextus autē eſt affectus cordialis vnionis: vt ſcȝ homo q̄ntuȝ in ſe eſt: ⁊ q̄ntum ſcđm deū pōt cū alijs vnū ſe ſentiat ac omniū rectū velle ꝓ ſuo reputet: ⁊ huius vnitatis cordialis affectus ex tribus in anima generat̄ ⁊ cōſeruat̄. Primo ex humilitate q̄ ſcȝ ꝓximo ſm̄ deum in omnibus ꝯdeſcēdit: honorē ⁊ gratitudinē ⁊ q̄dlibet humilitatis obſequiū gratanter impendit: vñ tā in ꝯdonādis iniurijs q̄ in ſupportādis miſerijs ⁊ defectibꝰ ſe ꝓmptū exhibet: eo ꝙ ſe lōge viliorē ⁊ talibꝰ digniſſimū reputat. Ad que nos apl'us ad Ro. xij. hortat̄ dicens: Nō alta ſapiētes ſȝ humilibus ꝯſentiētes. Secūdo vero ex puritate: p̄ſertim illa de qua dicitur Matt. v. Beati mūdo corde ⁊c. Hij ſunt enī mundi corde q̄ ſimplici oculo ⁊ puro corde in deū intendētes: inter īmunda mūdi mundum habētes aſpectū ꝓximū in dño duntaxat charitꝰ amplectunt̄: de h̄ oculo dicit̄ in cāticis: vulneraſti cor meū ſoror: mea ſpōſa ⁊ ſequit̄ in vno oculorū tuorū. Tertio ꝑinde ex ipa charitate: charitas enī q̄ liq̄t humana corda cū in cor hoīs fuerit diffuſa diuinitus: illudq̄ humile ac purū inuenerit oīa aliorū bona in ſe trāſformat ⁊ ſua facit: ſolū nanq̄ liq̄dū eſt qđ omni forme ꝯgruit qđ optime amatoris cordi ꝯuenit. Factū ē inq̄t cor meū ſicut cera liqueſcens. Ex his autē tribus vt dicit̄ Act. iiij. Multitudīs credentiū erat cor vnū ⁊ anima vna in domino: qꝛ hūilitas eos euacuauerat ſēſu ꝓprio: puritas eos mūdauerat mūdano cōtagio: ⁊ charitas ꝑ trāſformationē collocauerat in vno amoroſi cordis glutino. Septimus deniq̄ eſt affectꝰ chriſtiformis oblatiōis ⁊ paſſiōis ꝓ alijs: vt. ſ. exēplo ieſu chriſti paratꝰ inueniat̄ ꝓ oībꝰ ⁊ ſinglorū ſalute ponere aīaȝ ſuā: qꝛ vt dicit̄ Ioh. xv. Maiorē hāc dilectionē nemo hȝ vt aīaȝ ſuam pōat q̄s ꝓ amicis ſuis: tūc enī vere diligit ꝓxim ſuū ſic̄ ſeipm: tradēs ꝓpriā vitā

vt liberet illius animā: ad qꝺ nos hoꝛtaꝛ
exemplo chꝛiſti Joh. in pꝛima canonica. c.
iij. dicēs: In hoc cognouimꝰ charitatē dei:
qm̄ ille ꝓ nobis animā ſuam poſuit ⁊ nos
debemꝰ aīas ꝓ fratribꝰ ponere. Ad laud.

De actibus interioꝛibꝰ charitatiſ qui ſūt dilectio: gaudiū: miſericoꝛdia: pax: ⁊ de dr̄na amoꝛis amicitie ⁊ ꝯcupiſcētie: Ser. XXII

Onoꝛa patre tuū.

b Jam oꝛdine ꝯgruo videndū ē de
actibus charitatis tā interioꝛibꝰ
ꝙ exterioꝛibꝰ. Quū igiꝛ ad actus interio-
A res. Pꝛimo q̄ri pōt vtrū ꝑncipalioꝛ actꝰ
charitatis ſit diligere amoꝛe amicitie vl̓ cō-
cupiſcētie: ꝑſertim cū actus ille quo deꝰ di-
ligiꝛ: vt obiectū beatitudinis eſt actꝰ pꝛin-
cipaliſſimus charitatis: qꝛ ſub tali ratiōe
eſt obiectū charitatis: ſed ſic diligere deū
eſt velle ipm̄ habere qꝺ ē ipm̄ amare amo-
re ꝯcupiſcētie. Cū eñ ex charitate volo de-
um mihi: diligo me amoꝛe amicitie ⁊ deū
amoꝛe ꝯcupiſcētie: ſed certū eſt ꝙ iſte actꝰ
eſt ꝑncipalioꝛ inq̄ntū ferꝛ in deū ꝙ inq̄tū
reflectiꝛ i ſeipſum. Ad hoc rn̄det Richar.
ſup. iij. di. xxvij. ꝙ amoꝛ amicitie ⁊ ꝯcupi-
ſcentie dupliciꝛ cōparari poſſunt. Pꝛimo
inq̄tū ſunt reſpectu eiuſdem amati ⁊ tunc
amoꝛ amicitie ſemꝑ nobilioꝛ eſt ceteris pa-
ribus: ſicut eñ nobilioꝛ ratio naturaꝛ enti-
tatis eſt exiſtere in ſe ꝙ in alia: vt patet in
ſubſtantia ⁊ accidēte: ſic rō nobilioꝛ eſſen-
di bonū eſt eſſe bonū ſcðm ſe ꝙ eſſe bonum
alterius: bonū aūt qꝺ amaꝛ amoꝛe amici-
tie: aut amaꝛ qꝛ bonū ſm̄ ſe: aut vt ſit bo-
nū ſcðm ſe: qꝛ amās amoꝛe tali vult amato
vl̓ bonū qꝺ iā hꝫ vl̓ qꝺ adhuc nō hꝫ.
Amoꝛe vero cōcupiſcētie bonū amaꝛ ad h̓
vt ſit bonū ipſius amātis vl̓ alterꝰ cui amaꝛ
bonū illud ꝯcupiſcit. Secūdo vero inq̄tū
ſūt reſpectu diuerſoꝝ amatoꝝ: ⁊ tūc amoꝛ
ille amicitie ⁊ ꝯcupiſcētie pñt eſſe idē actꝰ
ſcðm rem: vt cū volo deū mihi: deum amo
amoꝛe ꝯcupiſcētie: ⁊ me amoꝛe amicitie: et
cū idē actus eſt: poſſūt e tā eſſe actus diffe-
rētes ſm̄ rē: ⁊ ſic cōparādo vnū amoꝛē ad
aliū poſſibile eſt amoꝛē ꝯcupiſcētie nobili-
oꝛē eſſe ꝙ amoꝛē amicitie ꝓpter maioꝛē no-
bilitatē amati: h̓ qꝛ ꝑ charitatē amoꝛ cōcu-
piſcentie reſpectu nobiliſſimi amati qꝺ eſt
deus oꝛdinaꝛ ſicꝫ ad finē ad amoꝛem amici-
tie: nā qui ex charitate vult frui deo qꝺ eſt
ipm̄ amare amoꝛe ꝯcupiſcētie: h̓ ideo vult
vt deꝰ honoꝛeꝛ ⁊ glorificeꝛ in ſe qꝺ eſt ipm̄
amare amoꝛe amicitie: qꝛ ſic amāſ deo vult
ꝑncipaliꝛ gloꝛiā ⁊ honoꝛē: ideo ſimpliciꝛ
loq̄ndo amoꝛ amicitie nobilioꝛ eſt: ⁊ cha-
ritatis ꝑncipalioꝛ actus. Dicendū igiꝛ ꝙ
deū diligere vt beatitudinis obiectū itel-
ligi pōt dupliciꝛ. Uno modo ſic ꝙ diligēs
ad hoc ipm̄ diligat: vt ſuā ꝑfectionē ꝑ ipm̄
ꝯſequaꝛ: ⁊ ſic deū diligere nō eſt ꝑncipaliſ-
ſimus actus charitatis: nec ſub iſta rōne ē
obiectū ꝑncipale charitatꝭ. Alio modo ſic
ꝙ diligaꝛ: quia in ipſo ſunt oēs ꝑfectiones
ſimpliciꝛ qꝺ requiriꝛ ad h̓ vt aliq̄d ſit ꝑfe-
cte beatitudinis obiectū: ⁊ ſic diligere de-
um eſt ꝑncipaliſſimus actus charitatis: et
eſt dilectio amicitie: qꝛ ſic diligēs ꝑncipali-
us vult deū habere oēs ꝑfectiones q̄s ha-
bet ꝙ velit aliq̄d aliud. Ex his igiꝛ patꝫ ꝙ
deus ex charitate diligiꝛ ꝓpꝛie amoꝛe ami-
citie qꝺ eſt ipm̄ diligere ꝓpter ſeipm̄ ⁊ nō ꝓ-
pter aliquid aliud. Ad cuius euidētiā diꝛ
Tho. ſcða. 2e. q. xxvij. ꝙ ſm̄ quattuoꝛ ge-
nera cauſaꝝ pōt aliquid diligi nō ꝓpter ſe
h̓ ꝓpter aliud. Pꝛimo ſcðm genꝰ cauſe fi-
nalis ſicut diligimus medicinā ꝓpter ſani-
tatē: ſed ſic ex charitate nō diligimus deū
ꝓpter aliud: qꝛ nō oꝛdinaꝛ ad aliud ſicꝫ ad
finē: ſed ꝓpter ſeipm̄: qꝛ ipſe eſt finis vltimꝰ
omniū. Secūdo ſcðm genus cauſe formaꝛ
ſicut diligimꝰ hominē ꝓpter virtutē: quia
ſcꝫ virtute formaliꝛ bonus eſt ⁊ ꝑ ꝯſequēs
diligibilis: ſed ſic nō diligimus deū: qꝛ nō
informaꝛ aliquo alio ad h̓ ꝙ ſit bonꝰ: ſed
eius ſubſtantia ſua bonitas eſt: ſm̄ quā ex-
emplariꝛ oīa bona ſunt. Tertio ſcðm genꝰ
cauſe efficiētis: ſicut diligimꝰ aliq̄s inq̄tū
ſunt filij talis patris: ſic etiā nō diligimꝰ
deū: qꝛ bonitas ei nō ineſt ad altero ſꝫ ieſt
omnibus alijs ab ipſo. Quarto ſcðꝫ diſpo-
ſitionē q̄ reduciꝛ ad genus cauſe materia-
lis: dicimur aliq̄d diligere ꝓpter illud qꝺ
nos diſpoſuit ad eius dilectionē: vt ꝓpter
aliqua beneficia ſuſcepta: q̄uis poſtea ꝙ
iā amare incipimꝰ nō ꝓpter illa beneficia
amemus amicū h̓ ꝓpter eius virtutē: ⁊ ſic
deus diligi pōt ꝓpter aliud: qꝛ ſcꝫ ex aliq̄-
bus alijs diſponimur ad hoc ꝙ in dei dile-
ctionē ꝑficiamus: vt ꝑ beneficia ab eo ſu-
ſcepta: vl̓ ꝑ pꝛemia ſperata: vl̓ ꝑ penas q̄s
ꝑ ipm̄ vitare intēdimus. Secūdo ꝑncipa-
liter queri pōt de interioꝛibus effectibꝰ cō-
ſequentibus pꝛincipalē actum charitatis

qui eſt dilectio: ⁊ ſunt ꝑncipaliter tres effe-
ctus. ſ. gaudiū: miſericoꝛdia ⁊ pax. Que-
riꝛ igiꝛ vtrū gaudiū ſit effectus ipſius cha-
ritatis in nobis: ꝑſertim cū ex abſentia rei
amate magis triſticia ſequiꝛ ꝙ gaudiū: h̓
deus quē ꝑ charitatē diligimus eſt nobis
abſens q̄diu i hac vita viuimꝰ: qꝛ q̄diu ſu-
mus in coꝛꝑe ꝑegrinamur a dn̄o: vt diciꝛ
ij. Coꝝ. v. Ad hoc rn̄det Tho. ſcða 2e. q.
xxviij. ꝙ ex amoꝛe ꝓcedit ⁊ gaudiū ⁊ triſti-
cia: ſed cōtrario mō. Gaudiū enī ex amoꝛe
cauſaꝛ vel ꝓpter ꝑſentiam boni amati: vel
etiā ꝓpter hoc ꝙ ipſi bono amato ꝓpꝛium
bonū ineſt ⁊ ꝯſeruaꝛ: ⁊ ſm̄ h̓ maxie ꝑtinet
ad amoꝛē beniuolētie vel amicitie ꝑ quā
aliquis gaudet de amato ſe ꝓſpere gerēte
etiam ſi ſit abſens: ecōtrario ꝯo ſequiꝛ ex
amoꝛe triſticia vl̓ ꝓpter abſentiā amati: vl̓
ꝓpter hoc ꝙ amatū cui volumꝰ bonū ſuo
bono pꝛiuaꝛ: aut aliquo mō depꝛimiꝛ. Cha-
ritas aūt eſt amoꝛ dei cuiꝰ bonū imutabile
eſt: qꝛ ipſe eſt ſumma bonitas: ⁊ ex hoc ipſo
qꝺ amaꝛ eſt in amante ꝑ nobiliſſimū ſuum
effectū: ſm̄ illud. j. Joh. iiij. Qui manet in
charitate in deo manet ⁊ deus i eo: ⁊ ideo
ſpūale gaudiū qꝺ de deo habeꝛ ex chari-
tate cauſaꝛ: ⁊ licꝫ q̄diu ſumus in coꝛpoꝛe
ꝑegrinari dicimur a dn̄o q̄ntū ad ꝑſentiā
clare viſionis: tn̄ amātibꝰ ſe ꝑſens ē in hac
vita ꝑ grām inhabitatōēꝫ: iuxꝫ illꝺ Joh. xiiij.
Ad eum veniemꝰ ⁊ manſionē apud eū fa-
ciemus. Quꝛ ſi queriꝛ vtrū illud gaudiū
ſpūale admixtōēꝫ aliquā triſticie recipiat.
Rn̄det ibidem Tho. ꝙ ex charitate de deo
duplex cauſaꝛ gaudiū. Unū quidē pꝛinci-
pale qꝺ eſt ꝓpꝛiū charitatis. ſ. ſm̄ ꝙ gaude-
mus de bono diuino ſm̄ ſe cōſiderato: ⁊ ta-
le gaudiū eſt meliꝰ: nec patiꝛ admixtionē
triſticie: ſicut nec illud bonū de quo gau-
deꝛ aliquā mali admixtionē habere pōt:
hinc diciꝛ Phil. iiij. Gaudete i dn̄o ſemꝑ.
Aliud aūt eſt gaudiū charitatis quo gau-
det q̄s de bono diuino ſm̄ ꝙ ꝑticipaꝛ a no-
bis: q̄ ꝑticipatio pōt impediri ꝑ aliqꝺ con-
trariū: ⁊ ex hac ꝑte pōt hr̄e ꝑmixtionē tri-
ſticie: put ſcꝫ quis de eo triſtaꝛ: qꝺ diuine
ꝑticipatiōi repugnat: vel in nobis vel etiā
in ꝓximis q̄s tanq̄ꝫ noſipſos diligimꝰ: ſicꝫ
ipſa peccata ⁊ defectꝰ q̄tidiani incolatuſq̄
ꝑſentis miſerie ac ſilia q̄ triſticiā cauſant:
eo ꝙ defectū impoꝛtāt ꝑticipatōis ſummi
B boni. Tertio ꝑncipaliꝛ q̄ri pōt de miſeri-
coꝛdia q̄ ſilr̄ eſt interioꝛ effectus charitatꝭ:
vtrū. ſ. miſericoꝛdia eſt virtꝰ aliq̄: ꝑſertim
cū nihil qꝺ eſt virtuti ꝯtrariū eſt laudabi-
le: ſed Nemeſ contrariaꝛ miſcðie: vt dicit
phūs in. ij. Rheto. Nemeſ enim eſt paſſio
laudabilis: vt diciꝛ in. ij. Ethic. ꝙ miſcðia
nō eſt virtus. Nimirū cū dicit Saluſtiꝰ: ꝙ
oēs homies q̄ de rebus dubijs ꝯſultāt: ab
ira ⁊ miſcðia vacuos eſſe decet: nō enī ani-
mus facile verū ꝓuidet vbi iſta afficiunt:
hec ille. Ad hoc rn̄det Tho. ſcða 2e. q. xxx
ꝙ miſericoꝛdia doloꝛē impoꝛtat de aliena
miſeria: q̄ doloꝛ nolare pōt. Uno mō motū
appetitꝰ ſenſitiui: ⁊ ſm̄ hoc miſcðia paſſio
eſt ⁊ nō virtus: imo pōt eſſe vitiū ſi nō fue-
rit rōne regulata. Hic auctoꝛitas Saluſtij
iā poſita intelligiꝛ de miſericoꝛdia ſm̄ ꝙ ē
paſſio rōne nō regulata: qꝛ ſic impedit con-
ſiliū rōnis dū facit a iuſticia deuiare. Alio
mō nomiare pōt motū appetitꝰ intellectiui
ſm̄ ꝙ alicui diſplicet malū alterius: q̄ mo-
tus eſſe poteſt ſm̄ rōnem regulatus: ⁊ pōt
ſm̄ hunc motū rōne regulatū etiā regula-
ri motus inferioꝛis appetitus. Unde dicit
Augꝰ. in. ix. de ciui. dei. ꝙ iſte motus ani-
mi: ſcꝫ miſericoꝛdia ſeruit rōni: qū ita pꝛe-
beꝛ miſericoꝛdia vt cōſerueꝛ iuſticia: ſiue
cum indigēti tribuiꝛ: ſiue cū ignoſciꝛ peni-
tenti: ⁊ qꝛ ratio virtutis hūane cōſiſtit in h̓
ꝙ animi motus rōne reguleꝛ: iō cōſequēs
eſt miſericoꝛdiā eſſe virtutem. Ad obiectū
igiꝛ dicendū: ꝙ phūs de miſcðia ⁊ nemeſi
loquiꝛ ꝙ vtraq̄ eſt paſſio: ⁊ habēt quidē
cōtrarietatē ex ꝑte eſtimatiōis quā habent
de malis alienis: qꝛ de his miſericoꝛs do-
let inq̄ntū eſtimat aliquem indigna pati:
nemeſiticus autē gaudet inq̄ntū eſtimat
aliquē digne pati: ⁊ triſtaꝛ ſi indignis ꝓ-
ſpere ſuccedit: ⁊ vtrūq̄ laudabile eſt ⁊ ab
eodem nomie deſcēdens: vt ibidem diciꝛ.
Unde ex dictis patet: ꝙ illa duo ꝓpꝛie nō
contrariantꝛ: quia diuerſis reſpectibꝰ aſſu-
muntꝛ: imo verius miſericoꝛdia virtꝰ mo-
ralis eſt circa paſſionē exiſtens: ⁊ reduciꝛ
ad illā medietatē que diciꝛ nemeſ: que ſic
exhibet miſericoꝛdiā vt tn̄ ſeruet iuſticiā.
Quꝛ ſi queriꝛ vtrū miſericoꝛdia ſit maxia
virtutū. Rn̄det ibidē Tho. ꝙ miſcðia in ſe
eſt maxia virtutū: ad miſericoꝛdiā enī ꝑti-
net ꝙ alijs effundat ⁊ coꝝ defectꝰ ſubleuet
ſed quo ad habentē nō eſt maxima virtutū
niſi is qui habet ſit maximꝰ: q̄ nullū habet
ſupꝛa ſe ſicꝫ deꝰ: de q̄ diciꝛ: miſeratōēs eius
ſuꝑ oīa oꝑa eius: vtpote cui ꝓpꝛiū eſt miſe-
reri: q̄ ꝯo ſuꝑ ſe aliq̄d hꝫ illi maius ⁊ meliꝰ
eſt ꝯiūgi ſuꝑioꝛi ꝙ impleri defectū inferio-

ris: ⁊ ideo ꝙ̄tū ad hominē qui deū habet
ſupiorē: charitas ꝑ quā vnit deo potior ē
ꝙ̄ miſericordia ꝑ quā ſupplet defect⁹ ꝓxi/
morū: ſed inter oīs virtutes q̄ ad ꝓximū
ꝑtinent potiſſima eſt miſericordia: ſicut eſt
etiā potioris actus. Hinc dicit̄ Oſee. vj. et
Matth. xij. Miſericordiā volo ⁊ nō ſacri/
ficiū: q꞉ ꝑ exteriora ſacrificia vel munera
deus nō colit̄ ꝓpter ſe ſed ꝓpter nos ⁊ ꝓxi
mos: nō enī indiget ſacrificijs nr̄is ſed ea
q̄ ſibi vult offerri ꝓpter noſtrā deuotionē
⁊ ꝓximoꝝ vtilitatē: ⁊ ideo miſericordia q̄
defectib⁹ alioꝝ ſubuenit̄ eſt ſacrificiū deo
magis acceptū: vtpote ꝓpinqui⁹ inducens
vtilitatē ꝓximorū: ſm̄ illud Heb. vlti. Bñ/
ficētie ⁊ cōionis nolite obliuiſci: talib⁹ enī
hoſtijs ꝓmeret̄ deus. Quarto ꝓncipalit̄

c q̄ri pōt de pace: vtrū .ſ. pax ſit effect⁹ ꝓpri⁹
charitat̄: ꝓſertim cū diſſenſio q̄ paci ꝯtriat̄
pōt eſſe cū charitate. Paul⁹ enī ⁊ Barna/
bas diſſenſiſſe legunt̄: Act. xv. ſic ſacri do/
ctores in aliquib⁹ opinionib⁹ diſſentiunt.
Ad hoc rñdet Tho. ſcđa 2e. q. xxix. ꝙ de
rōne pacis eſt duplex vnio q̄ reqrit̄. Una
ē ſm̄ ordinationē ꝓprioꝝ appetituū ī vnū.
Alia ſm̄ vnionē appetit⁹ ꝓprij cū appetitu
alterius: ⁊ vtrāqꝫ vnionē charitas efficit.
Pro quo ſciendū: ꝙ dupliciť cōtingit cor
hoīs tēdere in diuerſa. Uno mō ſm̄ diuer/
ſas potētias appetitiuas: ſicē appetit⁹ ſenſi/
tiu⁹ pleruqꝫ tēdit ī ꝯtriū appetit⁹ rōnalis: ſꝫ
illud Gal. v. Caro ꝯcupiſcit aduerſus ſpm̄.
Alio mō inꝙ̄tū vna ⁊ eadē vis appetitiua
tendit ī diuerſa appetibilia q̄ ſil̄ cōſequi nō
pōt: ex q̄ neceſſariū ē eſſe repugnātiā motuū
appetit⁹: vnio ꝟo motuū iſtorū eſt de rōne
pacis: nō enī hꝫ hō pacatū cor: etiā ſi habe
at aliq̄d qđ vult ꝙ̄diu reſtat ei aliq̄d volē/
dū: qđ ſil̄ hr̄i nō pōt quā vnionē facit cha/
ritas ſm̄ qđ de⁹ diligit̄ ex toto corde: vt .ſ.
oīa referam⁹ ī ip̄m: ⁊ ſic oēs appetit⁹ nr̄i in
vnū ferunt̄. Silr̄ dupliciter cōtingere pōt
diſſenſio diuerſoꝝ cordiū: vel eñ cōtingit
ī opiniōib⁹ tm̄: ⁊ illa diſſenſio nō repugnat
paci: q꞉ opiniones ꝑtinent ad intellectū q̄
ꝓcedit appetitū qui ꝑ pacē vnit̄. Silr̄ etiā
diſſentire in paruis bonis nō repugnat pa
ci viatoris: q꞉ talis diſſenſio ꝓcedit ex di/
uerſitate opinionū: dū vn⁹ eſtimat hoc de
quo eſt diſſenſio: ꝑtinere ad bonū illud in
quo cōueniunt: ⁊ alius eſtimat nō ꝑtinere:
⁊ ſm̄ hoc talis diſſenſio de minimis ſicut
inter Paulū ⁊ Barnabā: ⁊ de opinionib⁹
ſicut inter ſacros doctores: licꝫ paci ꝑfecte
repugnet que erit tm̄ in patria: in qua ple/
ne veritas cognoſcet̄ ⁊ oīs appetit⁹ cōple/
bit̄: paci tñ īꝑfecte ñ repugnat q̄lis habet̄
in via. Secūdo cōtingere pōt diſſenſio di/
uerſoꝝ cordiū in bonis cōferētib⁹ ad vitā
⁊ ꝓ̄cipue ī magnis quoꝝ vnio ē de rōne pa
cis: quā vnionē ꝑficit charitas ſm̄ ꝙ dili/
gim⁹ ꝓximū ſicē noſip̄os: ex q̄ ꝯtingit ꝙ hō
vult implere volūtatē ꝓximi ſicē ſuijp̄ius:
⁊ ꝓpter hoc inter amicabilia vnum ponit̄
idemptitas dilectionis ſiue electionis: vt
patet in. ix. Ethic. Et Tullius in li. de ami
citia dicit: Mꝛ amicoꝝ eſt idem velle ⁊ nol
le. Quinto queri pōt: vtrū omnia pacem
appetant: ꝓſertim cū dicit Aug⁹. xix. de ci.
dei. tale bonū eſt bonū pacis: vt in rebus
creatis nihil gratioſius ſolet audiri: nihil
delectabilius cōcupiſci: nihil vtilius poſſi
deri. Et addit ibidem ꝙ omnia pacē appē
tant: cū tamē ꝯtrariū a multis actitari vi/
demus: de quib⁹ pš. dicit: Cū his q̄ ode/
rūt pacē eram pacificus. Ad hoc dicendū
duplex eſt pax. Quedā eſt apparens ⁊ nō
vera: ⁊ illa cōuenit cū cōcordia: nā concor/
dia eſt quedā vnio voluntatū diuerſorum
cordiū: ꝙ ſi malū eſt in quo cōcordāt: tūc ē
ibi tm̄ cōſenſus cordiū: nō aūt cōſenſus ap
petituū ſinguloꝝ cordiū: ⁊ ſic non eſt vera
pax impijs ſed ſolū apparens: verbi grā:
cum in actu cōſentiunt adulterij: vis appe/
titiua tendit in diuerſa appetibilia: q̄ ſimul
aſſequi nō poteſt: eo ꝙ ſenſus appetitiuus
tendit in cōtrariū appetitus rōnalis. Affe/
ctit enī miſer fedis delectationib⁹ frui: nec
fama pollui: nec vindicta diuīa mulctari:
nec cōſcientia remordēte cruciari: ſed hoc
cōſequi non poteſt. Secūda pax eſt vera ⁊
aliquid concordie ſuꝑaddit ac inuenit̄ tm̄
in bonis: nam ſi qui cōcordant ī bono: tūc
nō eſt ibi tm̄ cōſenſus diuerſoꝝ cordiū: ſed
etiā cōſenſus appetituū ſingulorū cordiū:
⁊ hanc duplicē pacem ſcꝫ dei in vnione ap/
petituū ſingulorū cordiū: quā vt dictuꝫ eſt
operat̄ in nobis charitas dei: ⁊ pacē ꝓxi/
mi in vnione multorū cordiū ꝙ̄ ꝓximi cha
ritas in nobis operat̄: cōmendat domin⁹
diſcipulis: dicens: Pacē relinquo vobis
ſcꝫ ꝓximi: pacem meā ⁊c̄. ⁊ vtrāqꝫ pacē na
turaliter omnes appetunt: nam ⁊ oēs bel/
lantes ꝑ bella querūt ad aliquā pacem ꝑ/
fectiorē ꝑuenire ꝙ̄ prius habuerāt in qua
nihil eoꝝ voluntati repugnet: quā pacem
ſolus deus dare pōt: nec veraciter inuenit̄
niſi in eo ꝙ diuine volūtati ꝑ oīa couenit̄.

De actibus exterioribus chari/
tatis qui ſunt triplices: ſcꝫ corpa/
les: ſpūales ⁊ reales: Ser. XXIIII

Onora patrē tuuꝫ

b ⁊c̄. Expediti de actibus interio/
rib⁹ charitatis. Jam ad ꝓſequē/
dum actus exteriores ipſius ſtulū cōuerta/
mus: quos vt ꝓ̄ſenti ſpeculatiōi ſufficit tri
plices diſtinguere poſſumus: ſcꝫ corpales:
A ſpūales ⁊ reales. Quātum igit̄ ad effect⁹
corpales pmo queri pōt: vtrū in quātali/
cunqꝫ charitate cōſtitutus teneat̄ mortem
ſubire pro chriſto: ꝓſertim cū dicit̄ .j. Joh.
iij. Qm̄ ille animā ſuam ꝓ nobis poſuit ⁊
nos debem⁹ ꝓ fratrib⁹ aīas ponere: alio/
quin dicit dñs Luce. ix. Qui me erubue/
rit ⁊ meos ſermones corā hominib⁹: ⁊ fili⁹
hoīs erubeſcet eum cuꝫ venerit in maie/
ſtate ſua. Ad hoc rñdet Bonauē. ſuper. iij.
diſt. xxx. ꝙ ſubire mortē intentione placē/
di deo cōtingere pōt tripliciť. Uno mō qñ
adeſt neceſſitas vel deſerendi iuſticiam vel
amittendi vitā: ⁊ tūc ſubire mortē eſt iuſti/
cie ⁊ neceſſitat̄. Alio mō qñ ſe offert opor/
tunitas manifeſtādi diuinā gloriā ⁊ edifi/
candi eccleſiā: ⁊ tūc eſt ꝑfectionis ⁊ ſuꝑero
gationis. Tertio mō ſolū ex hoc ꝙ vitam
ſuā habet exoſam: ⁊ hoc eſt temeritatis et
crudelitatis. Ūñ Aug⁹. Illos qui ſemet/
ip̄os ꝓ̄focant ⁊ ꝓ̄cipitio collidūt ꝓpter vi/
te ꝓ̄ſentis odiū: dicit eſſe ſceleratiſſimos ⁊
crudeliſſimos homicidas: tractans illud
Joh. xij. Qui odit animā ſuā ī hoc mūdo:
in vitam eternā cuſtodit eaꝫ. Cū ḡ querit̄
vtrum omnes teneant̄ mortē ſubire ꝓ xp̄o
dicendū: ꝙ ꝓ loco ⁊ tempore vbi talis op/
tio dat̄: vel ꝙ iuſticia deſerat̄: vel ꝙ vita
perdat̄: ibi oīs quātūcunqꝫ ſint imꝑfecti
tenent̄ ſubire mortē: ⁊ ꝓ̄eligere magis deo
dilecto mori ꝙ̄ ip̄o offenſo viuere: ſed vbi
non iminet talis neceſſitas nec talis optio
dat̄: ſed tm̄ offert ſe oportunitas manife/
ſtandi diuinā gloriā ⁊ edificandi eccleſiā:
ſi quis ſe tūc morti exponit talē mortē ſubi
re ꝑfectiōis ⁊ ſuꝑerogatiōis eſt: ad quā nō
oīs tenent̄: q꞉ citra dictā neceſſitatē poſi/
tus ſubterfugere ⁊ ſeip̄m occultare poteſt.
Nec ex hoc dicit̄ nomē xp̄i erubeſcere: ſed
tūc tm̄ qñ timore mortis negat ip̄m chriſtū
nec illud debitū de quo Joh. loquit̄ in au/
ctoritate iam dicta ſemꝑ eſt debitū neceſſi/
tatis ad qđ obligamur: ſed eſt debitū con/
gruitatis ad qđ āmonemur. Secūdo q̄ri
vtrū habētes charitatē ꝑfectā teneant̄ ea
q̄ ſunt ꝑfectiōis adimplere: ꝓſertim cū ſm̄
Grego. in omel. Creſcētibus donis rōnes
etiā creſcūt donoꝝ: ⁊ cui pl⁹ cōmittit̄ plus
exiget̄ ab eo: cui ḡ cōmittit̄ ꝑfecta chari/
tas: cum deus exigat actū habitui cōueni/
entē: videt̄ ꝙ ille tenet̄ ad oꝑa ꝑfectionis:
imo ne deficiat tenet̄ ꝓficere: cum non ſit
mediū inter hec: eo ꝙ in via dei non ꝓgre/
di regredi eſt: nec vnꝙ̄ viator in eodē ſtatu
ꝑmanet: nec videt̄ poſſe ꝓficere perfecta
charitas niſi in operibus ꝑfectionis ⁊ ſuꝑ
erogationis. Ad hoc reſpondet Bonauē.
vbi ſupra: ꝙ quinqꝫ modis quis genera ꝑ/
fectionis diſtingui poſſunt: ⁊ ſm̄ hoc q̄nqꝫ
modis quis obligat̄ ad aliquid. Primū
genus eſt ꝑfectio iuſticie ⁊ ſufficientie que
conſiſtit in adimpletiōe mandatorū dei: de
q̄ dicit̄ Matth. v. Eſtote ꝑfecti ſicut ⁊ pa/
ter veſter celeſtis ꝑfect⁹ eſt. Et ad hoc mā/
datum diuinū obligant̄ omnes tam ꝑfecti
ꝙ̄ etiā imꝑfecti. Perfecti tamē eo magis
obligant̄ de bono ⁊ equo: quo magis bo/
num ꝑcipiunt: ꝑ quod diuinum mandatū
implere poſſunt. Secūdū genus eſt perfe/
ctio religionis que cōſiſtit in obſeruantia
conſilioꝝ dei: de qua dicit̄ Matth. xix. Si
vis ꝑfectus eſſe vade ⁊ vende oīa ⁊c̄. ⁊ ad
hanc ꝑfectionē quis non obligat̄: licꝫ per/
fectam charitatē habeat: niſi votum religi
onis interueniat. Tertiū genus eſt ꝑfectio
ꝓ̄lationis: que conſiſtit in regimine ſubdi/
torū: de qua dicit̄ Luc. vj. Perfectus oīs
erit ſi ſit ſicut magiſter eius: vnde propter
officiū ſuſceptū quis obligat̄ ad ꝑfectionē
ꝓ̄lationis: alīs autē nō. Quartū genus eſt
ꝑfectio oꝑationis: que conſiſtit in oſtēſio/
ne exemplorū: de qua dicitur Gen. ix. Noe
vir iuſtus atqꝫ ꝑfectus in generationibus
ſuis: vnde licꝫ quis non obliget̄ ad aliq̄d
ſimpliciter vel ſm̄ ſe: tamē ad euitandum
ſcandalū puſillorum: qđ vtiqꝫ graue pecca
tum eſt: vt dicit Tho. ſcđa 2e. q. xliij. Quiſ
obligat̄ ad ꝑfectionē oꝑationis. Hinc dic̄
aplus. j. Cor. viij. Non manducabo carnē
in eternū ne fratrē meū ſcandalizem. Hinc
iterum dicit: Omnia mihi licent: ſed non
omnia expediunt. Quintū deniqꝫ genus
eſt ꝑfectio trāquillitatis: que cōſiſtit in cō/
ſummationē difficilimorū optimorū: ſicut
dicit̄ .j. Joh. iiij. ꝙ perfecta charitas foris
mittit timorē: ⁊ ꝓ̄hus dicit: ꝙ perfecta vir/
tus optimorū eſt optima: ⁊ ad hoc q̄s non

obligaꝭ niſi ſm ꝯſciētie dictamē: ꝑ qđ ob/
ligaꝭ ad ꝑfectionē trāquillitatis ꝓpter cō/
ſcientie iudiciū: vnde generaliter ad quat
tuor vltima ꝑfectiōis genera ꝗs non obli/
gaꝭ in ꝑfecta charitate exiſtēs: quātū ē ex
obligatiōe diuini mādati: niſi ſuꝑinducaꝭ
aliq̄ noua obligatio ad hmōi genera ꝑfecti
onū adimplēda. Ad obiectū igiꝭ dicēdū:
ꝙ homo nō teneꝭ ſꝑ ꝓficere in charitate:
loquēdo de ꝓfectu qui cōſiſtit in augumē/
to ⁊ incremento charitatis: qꝛ charitas nō
augeꝭ in homine cōtinue: ſed loquēdo de
ꝓfectu qui cōſiſtit in bonorū operū multi/
plicatione ⁊ iuſticie exercitatiōe: ſic teneꝭ
quis ꝓficere: qui tamē ꝓfectus charitatis
non tm̄ attendiꝭ in impletiōe conſiliorū et
operū ꝑfectorum: ſed etiā in obſeruātiam
mandatorū. Tertio queri pōt de effecti/
B bus exterioribus ſpūalibus ipſius charita
tis: ⁊ p̄mo quo ad ꝓximū vtrum ſcꝫ corre/
ctio fraterna ſit actus charitatis: p̄ſertim
cū actus cōtrarij non ꝑtineant ad eandem
virtutē: ſed ſupportare peccantē eſt actus
charitatis: ſm illud Gal. vj. Alter alteriꝰ
onera portate: ⁊ ſic adimplebitis legē xp̄i
que eſt lex charitatis: ſed corrigere ſuppor
tationi videꝭ eſſe contrariū. Ad hoc reſpō
det Tho. ſcda 2e. q. xxxiij. ꝙ correctio de/
linquētis ē remediū quoddā qđ cōtra pec
catū alicuiꝰ adhiberi debet. Et qꝛ peccatū
alicuiꝰ dupliciꝭ ꝯſiderari pōt. ſ. inquātum
eſt nociuū ei ꝗ peccat: vel inquātuꝫ vergit
etiā in nocumentū aliorꝫ ꝗ ex eius peccato
leduntꝭ vel ſcandalizantꝭ: vel etiā inquātū
eſt nocumentū boni cōmunis: cuiꝰ iuſticia
ꝑ peccatū hoīs ꝑturbaꝭ: ideo duplex eſt
correctio delinquētis. Una que peccato re/
mediū adhibet: inquātū eſt quoddā malū
ipſius delinquētis: ⁊ iſta eſt ꝓprie fraterna
correctio que ad emēdationē delinquētis
ordinaꝭ: nā remouere malū alicuiꝰ ē eiuſ/
dem rōnis cuiꝰ eſt bonū eius ꝓcurare: ſed
ꝓcurare bonū fratris ad charitatē ꝑtinet:
ꝑ quā amato bonum volumus ⁊ oꝑamur.
Hinc etiā fraterna correctio charitatꝭ actꝰ
eſt: qꝛ ꝑ eam fratris malū. ſ. peccatū repel/
limus: cuiꝰ remotio tāto eſt deo acceptior
⁊ fratri ſalubrior q̄ꝫ remotio exterioris dā/
ni vel etiā corꝑalis nocumēti: quāto ꝯtra/
riū bono virtutis magis eſt affine charita
ti q̄ꝫ bonū corꝑis vel exteriorꝫ rerū. Ex quo
ꝯcludiꝭ ꝙ fraterna correctio magis ē actꝰ
charitatis q̄ꝫ curatio corporalis infirmita/
tis: vel exterior ſubuētio fraternalis ege/
ſtatis: ⁊ ꝑtinet ad omnes: fitqꝫ ꝑ ſimplicē
āmonitionē. Alia vero correctio eſt que re/
mediū adhibet peccato delinquētis: ſm ꝙ
eſt etiā malū aliorū ⁊ precipue nocumentū
boni cōmunis: ⁊ talis correctio eſt actus
iuſticie: cuius eſt ſeruare rectitudinē iuſti/
cie vnius ad aliū: ꝑ quā intendiꝭ cōmune
bonū: ⁊ ꝑtinet ad ſuꝑiores: qꝛ nō ſolū fit ꝑ
ſimplicē āmonitionē: ſed etiā interdū per
punitionē: vt alij timentes a peccato deſi/
ſtant. Ad obiectū ꝰ dicendū: ꝙ correctio
fraterna nō opponiꝭ infirmorꝫ ſupportati/
oni: ſed magis ex ea cōſequiꝭ: intantū enī
aliquis ſupportat peccantē: inquātū ꝯtra
eum nō ꝑturbaꝭ: ſed ꝑ beniuolentiā ad eū
ſeruat. Preterea ſicut fraterna correctio ē
actus charitatis: ſic etiā alia opera miſeri/
cordie ſpūalis: vt cōſulere dubitāti: doce/
re ignorantē: cōſolari triſtē: offendenti re/
mittere: onoroſos ac graues ſupportare: ⁊
ꝓ omnibꝰ orare: ſed qꝛ de his ſeptē generi/
bus elemoſyne ſpūalis diffuſe ſatis ī ſeptē
ſermonibꝰ tractaſſe me memini: in ſermo/
nibꝰ de tribus ꝑtibꝰ penitētie: ideo de his
ꝓſequi grā breuitatis omitto. Quarto
queri pōt: vtrū cū quātulacunqꝫ charitate
reſiſtere ꝗs poſſit quātecūqꝫ temptationi:
p̄ſertim cū gratia quātūcūqꝫ modica potē
tior eſt ⁊ excellētior q̄ꝫ natura: ſed homo in
ſtatu innocētie cōſtitutꝰ in puris naturali/
bus quātecūqꝫ tēptationi reſiſtere poterat
quātomagis in quātulacūqꝫ charitate vel
gratia cōſtitutus: alioqn ſi quātecūqꝫ tem
ptationi reſiſtere nō poſſet: tūc in eo nō pec
caret qđ euitare non poſſet. Ad hoc rn̄ det
Bonauē. ſuꝑ. iij. diſt. xxx. dicēs inter alia
ꝙ ſi loquimur q̄ꝫtum ad temptatiōis exor/
diū: tunc quātulacūqꝫ charitas quātecūqꝫ
tēptationi reſiſtere pōt: qꝛ vt diciꝭ. j. Cor.
x. Fidelis deus qui nō patieꝭ vos tēptari
ſuper id qđ poteſtis: ſed facet cū temptiōe
ꝓuentū vt poſſitis ſuſtinere: deus etiā ho
minē habentē charitatē nunq̄ꝫ deſerit: niſi
prius homo recedat a deo: qui potiꝰ ſm ꝙ
augeꝭ tēptationis bellum: oꝑaꝭ etiā deus
charitatis augmentū: vnde quātūcūqꝫ ſit
modica charitas ī homīe: nunqꝫ pōt virtꝰ
eiꝰ ab aduerſario deijci: qꝛ ſm ꝙ creſcit bel
lū creſcit adiutoriū: ſi hō faciat qđ in ſe eſt.
Si vero loqmur de temptiōe q̄ꝫtū ad ꝯſum/
mationē victorie. ſic nō pōt eſſe ꝙ ex modi/
ca charitate ꝗs reſiſtat tēptatiōi maxīe: nā
ordo diuine iuſticie nō patiꝭ qn ex victoria
magni belli fiat ampliatio meriti: vnde ſi
iſta duo nō ꝯtradicūt ſed ſimul ſtant: poſſi
bile eſt ꝙ ex parua charitate in ꝑncipio tē/
ptationis ⁊ magna in fine reſiſtiꝭ magne
tēptationi: ⁊ iterū poſſibile eſt ꝙ ex parua
charitate in ꝑncipio ⁊ fine nō reſiſtiꝭ ma/
gne temptatiōi: liberū enī arbitriū adiutū
adiutorio gratie ex vna ꝑte: ⁊ ex alia corru
ptū vitio cōcupiſcētie: cū in illo ꝑ tempta/
tionē excitaꝭ impetus ꝯcupiſcentie: ſm ꝙ
magis ac magis fortiter excitaꝭ: ſm hoc i/
diget maiori repſſiuo: ſed oīs qui legitime
certat: quāto magis excitaꝭ in eo impetus
temptatiōis tanto magis accreſcit virtus
reſiſtēdi adeo ꝙ nunq̄ꝫ deus ſinit nos tem/
ptari ſupra id qđ poſſumus ſuſtinere ⁊ re/
C ſiſtere. Quinto queri poteſt de effectibꝰ
exterioribus realibus ipſius charitatis: ꝗ
ſunt beneficētia ⁊ elemoſyna. Unde queri
poteſt: vtrum beneficētia ſit actus charita
tis: p̄ſertim cū omne qđ quis dat: vel dat
ſicut debitū: vel ſicut non debitū. Benefi/
ciū aūt qđ impendiꝭ ſicut debitū ꝑtinet ad
iuſticiā: qđ vero impendiꝭ ſicut non debitū
gratis daꝭ: ⁊ ſm hoc ꝑtinet ad miſericor/
diā: ex quo cōcludiꝭ ꝙ omnis actus bene/
ficētie vel ē actus iuſticie vel miſericordie:
nō eſt igiꝭ actus charitatis. Ad hoc rn̄det
Tho. ſcda 2e. q. xxxj. ꝙ beneficentia nihil
aliud importat q̄ꝫ facere bonū alicui: ſꝫ hoc
bonū ꝯſiderari poteſt dupliciter. Uno mō
ſm cōmunē rationē boni: ⁊ hoc ꝑtinet ad
rationē beneficētie: ⁊ eſt actus beneficētie
⁊ eſt actus amicitie: ac ꝑ cōſequēs charita/
tis: in actu nāqꝫ charitatis includiꝭ boni/
tas ſiue beniuolētia: ꝑ quā ꝗs amico vult
bonum: voluntas autē effectiua eſt eorum
que vult ſi facultas aſſit: ⁊ ideo ex conſe/
quēti amico benefacere ex actu dilectionis
cōſequiꝭ. Hinc beneficētia ſm cōmunē ra/
tionē boni eſt amicitie vel charitatis actꝰ.
Unde Bern̄. in hoc differūt iuſticia: bene/
ficētia: iuſticia ⁊ miſericordia: qꝛ beneficē/
tia que ē actus amicicie ſeu charitatis: re/
ſpicit in beneficio collato cōmunē rationē
boni: iuſticia vero reſpicit ibidē rationē de/
biti: miſericordia deniqꝫ reſpicit ibidē ra/
tionē releuantis miſeriā vel defectū: verū/
tamē beneficētia nō eſt alia virtus a chari/
tate: ſed tm̄ nominat quēdam charitatis
actū. Sexto queri pōt: vtrum elemoſyna
ſit actus charitatꝭ: p̄ſertim cū elemoſynarꝫ
largitio ſine charitate fieri poteſt: ſm illđ
j. Cor. xiij. Si diſtribuero in cibos paupe/
rū oēs facultates meas: charitatē autē ⁊c̄.
Ad hec reſpōdet Tho. vbi ſupra. q. xxxij.
ꝙ exteriores actus ad illam virtuteꝫ refe/
runtꝭ ad quā ꝑtinet id quod eſt motiuū ad
agendū huiuſmodi actus: motiuū autē ad
dandū elemoſynas eſt vt neceſſitatē pati/
enti ſubueniaꝭ. Unde quidam elemoſynā
diffinientes dicunt: ꝙ elemoſyna eſt opus
quo datur aliquid indigenti ex cōpaſſione
ꝓpter deū: qđ vtiqꝫ motiuū ꝑtinet ad miſe
ricordiā: vnde manifeſtū eſt ꝙ elemoſynā
dare ꝓprie actus eſt miſericordie: qđ etiaꝫ
apparet ex nomīe: nam in greco elemoſyna
deriuaꝭ a miſericordia: qm̄ igiꝭ miſericor/
dia eſt effectus charitatis: vt pateꝫ in. q. iij.
ſermonis p̄cedentis: ideo ex cōſequēti ele/
moſynā dare charitatis actus ē miſericor/
dia mediāte. Ad obiectū ꝰ dicendū: ꝙ ali/
quid ē actus virtutis dupliciter. Uno mō
materialiꝭ ſicut actus iuſticie eſt facere iu/
ſta: ⁊ talis actus virtutis eſſe pōt ſine vir/
tute: qꝛ multi nō habentes habitū iuſticie
iuſta oꝑantꝭ: vel ex naturali ratione: vel
ex timore aut ſpe aliquid adipiſcendi: aut
ꝓpter aliquid ſimile. Alio mō diciꝭ aliqđ
actus virtutis formaliter: ſicut actus iuſti
cie eſt facere iuſticiā eo modo quo iuſtus
facit: ſcꝫ prompte: delectabiliter: ⁊ amore
iuſticie: ⁊ hoc mō actus virtutis nō eſt ſine
virtute: ſm hoc etiā elemoſynas dare ma/
terialiter pōt eſſe ſine charitate: formaliter
autē elemoſynas dare: ſcꝫ ꝓmpte: delecta/
biliter ꝓpter deū ⁊ omni eo modo quo de/
bet nō eſt ſine charitate. Septimo queri
pōt: vtrū elemoſyne corporales effectū ha/
beant ſpiritualē: p̄ſertim cum ex hoc ſequi
videreꝭ ꝙ maior elemoſyna maiorē effectū
ſpiritualē ꝑficeret: eo ꝙ multiplicata cau/
ſa multipltiplicaꝭ effectus: qđ tamen eſſet
contra illud Luce. xxj. vbi diciꝭ de vidua
mittente duo minuta in gazophilaciū que
ſm dominicā ſententiā plus omnibus mi/
ſit. Ad hoc reſpondet ibidem Tho. ꝙ ele/
moſyna corꝑalis tripliciter ꝯſiderari pōt.
Uno modo ſm ſuam ſubſtantiā: ⁊ ſm hoc
nō habet niſi corporalē effectū: inquātū. ſ.
ſupplet corꝑales defectus ꝓximorū. Alio
modo conſiderari pōt ex parte cauſe illius
qui dat elemoſynā: inquātū enī dat elemo
ſynā corporalē ꝓpter dilectionē dei ⁊ ꝓxi/
mi: tunc affert fructū ſpiritualē: ſm illud
Ecci. xxix. Perde pecuniā ꝓpter fratrem:
pone theſaurū in p̄ceptis altiſſimi ⁊ ꝓde/

rit tibi magis ꝗ aurum. Hinc etiā vidua ꝗ
minus dedit ſm quātitatē: plus dedit ſm
ꝓportionē: ex quo penſat in ipſa maioꝛ cha
ritatis effectꝰ ex qua coꝛꝑalis elemoſyna
ſpiritualē efficaciā habet. Tertio mō cōſi/
derari pōt ex ꝑte effectus: ⁊ ſic etiaꝫ habet
ſpūalē fructū inquātū .ſ. ꝓximꝰ cui p coꝛ/
poꝛalē elemoſynā ſubuenit ad oꝛandū pro
bñfactoꝛe mouet: vñ Eccī. xxix. dicit: Cō/
clude elemoſynā in ſinu paūpis ⁊ hic ꝓ te
exoꝛabit ab oī malo. Deniꝙ vt nemo ſe ex/
cuſet de elemoſynaꝝ largitiōe multa ſunt
elemoſynarū genera: principaliter tñ ſeptē
coꝛꝑalia: ⁊ ſeptē ſpūalia ad q̄ oīa alia redu
cunt: ⁊ qđ exhiberi nō poteſt in ope: ſaltē
tribuat bona volūtate. Dicit enim Augꝰ.
ſup pſ̄. ciij. Si potes dare da: ſi non potes
affabilē te fac: coꝛonat deus intꝰ volūtatē
vbi nō īuenit facultatē: nemo dicat nō ha/
bebam: charitas nō de ſacculo erogat. Et
iterū in Encheridion: Multa ſunt genera
elemoſynarū que cū facimꝰ adiuuamur vt
nobis dimittant peccata: ſ; ea nihil eſt ma
ius ꝗ cum ex coꝛde peccata dimittimꝰ: hec
ille. Ad laudē dei.

De nouem cōditiōibus cōſide/ randis ī elemoſynis dandis: et de quibus elemoſyna fieri poteſt vt ꝓſint facienti: ac de iniuſte extoꝛ/ tis: Sermo XXIIII

Honoꝛa patrē tuuꝫ
b ⁊c̄. Jam oꝛdine debito ꝓſequēdū
eſt de ꝯditiōibꝰ reqſitis: vt in ele
moſynis dandis oꝛdo debitus obſeruet ⁊
modus: nā ſicut modus ⁊ oꝛdo requirit in
charitatiua dilectiōe: vt pꝫ ſupius: ſic ⁊ in
elemoſynaꝝ diſtributiōe cū mediāte miſe/
ricoꝛdia ſit actus ipſius charitatꝭ: vt dictū
A eſt. Ad cuiꝰ euidentiā ꝑmo queri pōt de
modo elemoſynas diſtribuēdi: vtrū .ſ. ele/
moſyna ſit abūdanter faciēda: ꝑſertim cuꝫ
dicat aplꝯs. ij. Coꝛ. viij. Nō vt alijs ſit re/
miſſio: id eſt alij de veſtris ocioſe viuāt: vo
bis aūt ſit tribulatio: id eſt paupertas. Sed
hoc cōtingeret ſi daret elemoſyna abun/
danter. Ad h̄ rñdet Tho. ſcđa 2ᵉ. q. xxxij.
ꝙ elemoſynaꝝ abūdantia ꝯſiderari poteſt
dupliciter. Primo ex ꝑte dantis: cū .ſ. quis
dat qđ eſt multū ſm ꝓportionē ꝓp̄ie facul
tatis: ⁊ ſic laudabile eſt abundanter dare:
vñ ⁊ dñs Luc. xxj. Laudauit viduā q̄ mi/
ſit omnē victum ſuū in gazophylaciū. Ue/
rūtamē opoꝛtet illā abundantiā debite cir
cūſtantionari ſm conditionē ꝑſone ⁊ ſtatꝰ
ꝓut in ſequēti ſermone latius patebit. Se
cūdo ex ꝑte eius cui dat eſt elemoſyna du/
pliciter abūdans. Uno mō ſic ꝙ ſuppleat
ſufficiēter eius indigentiā: ⁊ ſic eſt lauda/
bile abundāter elemoſynā dare: vñ Augꝰ
in epl̄a ad quēdam comitē. Caue ꝓuidens
diſcretionē elemoſyne: ita vt vtriuſꝙ: ſcꝫ
dantis ⁊ accipiētis ſit ſolaciū. Alio mō vt
ſupabundet ad ſupfluitatē: ⁊ hoc non eſt
laudabile ſed melius eſt pluribus indigē/
tibus elargiri. Et hoc ꝓhibet inducta au/
ctoꝛitas Pauli: nō vt alijs ſit remiſſio vel
refrigeriū. Loquit enī ibdem de abūdan/
tia elemoſyne que ſuperexcedit neceſſitatem
recipiētis: cui non eſt danda elemoſyna vt
inde luxuriet: ſed vt inde ſuſtentet: circa
qđ tamē eſt adhibenda diſcretio ꝓpter di/
uerſas cōditiones hominū: quoꝝ quidam
delicatioꝛibus enutriti magis indigēt de/
licatis cibis aut veſtibꝰ. Uñ dicit Ambro.
in libꝛo de officijs: Cōſideranda eſt in lar/
giendo etas atꝙ debilitas: nōnunꝗ vere/
cūdia que ingenuos pꝛodit natales: aut ſi
quis ex diuitijs in egeſtatē cecidit ſine vi/
tio ſuo. Qđ autē ſubdit: vobis aūt tribu
latio: loquit de abūdātia ex parte dantis:
vbi tamē dicit glo. nō hoc ideo dicit quin
meliꝰ eſſet .ſ. abūdanter dare: ſed de infir/
mis timet quos ſic dare monet vt egeſtatē
non patiant. Secūdo queri poteſt: qualis
oꝛdo tenendus eſt in elemoſynis dandis:
cum nō poſſit omnibꝰ ſatiſfacere. Ad hoc
dicendū: ꝙ nouem ſunt cōſideranda ī ele/
moſynis diſtribuēdis. Primo fides: qꝛ fi/
delis ꝑponendus eſt infideli ceteris pari/
bus. Illi enī nobiſcū renati ſunt in chꝛiſto
tanꝗ fratres: ceteri reputant nobis alieni
⁊ hoſtes chꝛiſti. Unde Sal. vj. de elemoſy/
na diſtribuēda ꝓponens ſubdit: ergo dum
tempus habemꝰ opemur bonū ad omnes:
maxime aūt ad domeſticos fidei. Secūdo
neceſſitudo ſiue ꝓpinquitas: quibus lege
nature magis obligamur: ⁊ ſic ꝓpinqui ſā/
guinis extraneis pꝛeponunt vel ꝑferunt:
quia ſm apoſtolū: Qui curam ſuoꝝ ⁊ ma
xime domeſticoꝝ nō habet: fidem negauit
⁊ eſt infideli deterioꝛ. Ita tamē ſubuenire

debet ſuis ꝙ cām ꝑſtet neceſſitas: non car/
nalitas: id eſt non ditent pꝛopter carnalē
amoꝛem: ſed paſcant pꝛopter nature ſuſtē/
tationem: alioquin deus nō eſſet cauſa ſed
caro. Tertio beneficiū pꝛius acceptum et
ꝑcipue ſpirituale: plus enī obligamur be/
neficis ꝗ alijs etiā ꝓpinquis: a quibus ſcꝫ
cōmoda tempoꝛalia vel ſpiritualia recepi/
mus. Cuiꝰ ratio eſt: quia magis debemus
reddere debitū ꝗ dare gratuitum. Et ideo
magis debemus reddere ſuſcepta benefi/
cia ꝗ amicis aliquid gratis dare: ſicut ma
gis debemus reddere mutuū ꝗ amicis da
re. Et maxime obligamur his q̄ ſm Pau/
lum laboꝛant in verbo ⁊ doctrina. j. ad Ti
moth. v. Et iterū. j. Coꝛ. ix. Si nos vobis
ſpiritualia ſeminamus magnū eſt ſi carna
lia veſtra metamus: qſ̄i diceret: non ⁊c̄. vi/
de. Quarto meritū: nam ex honeſto ⁊ me/
rito melioꝛibꝰ eſt potius ſubueniēdū. Eccī
xij. Da bono ⁊ ne receperis peccatoꝛē: be/
nefac hūili ⁊ ne dederis impio. Unde di/
cit Tho. ſcđa 2ᵉ. q. xxxij. ꝙ ſic diligēdi ſūt
homines vt eoꝝ non diligant erroꝛes. Et
quia exhibitio beneficij dilectiōi coꝛreſpō/
det: ideo peccatoꝛi ad ſuſtentationē natu/
re debet elemoſyna dari ſi indigeat: cum ꝓ
cipiat nobis etiā inimicis benefacere: ſed
ad fouendū eoꝝ maliciā non debemus
eis aliquid dare: vnde ſi cōſtaret ꝙ eo qđ
eis dat in peccatū abuterent: nō deberet
eis dari niſi neceſſitas extrema expoſceret.
Quinto tempus: qꝛ ceteris paribꝰ ſenes
ſunt iuuenibus ꝑferēdi. Sexto neceſſitas
quia magis dandum eſt plus egenti: eo ꝙ
elemoſyna eſt inſtituta ad neceſſitatē ꝓxi/
mi ſubleuandā: alſ enī fruſtraret elemoſy
na fine ſuo: nec haberet meritū apud deū:
vnde qui tenent capti ab hoſtibus ⁊ ꝑſer/
tim infidelibus ꝑferendi ſunt alijs. Simi/
liter qui ꝓpter debita excruciant in carce/
ribus penis ⁊ ſupplicijs. Nam ſi pauper
afflictionis ſue tꝑe nihil impetrat a tē: vel
quo iniuſte rapit ad moꝛtē: plus apud te
pecunia tua valeat ꝗ vita moꝛituri: nō eſt
leue peccatū: vnde. xij. q. ij. c. ſicut oīno. di
cit glo. ꝙ eccleſia nō ſolum ſuis captiuis ſ;
etiā extraneis tenet ſubuenire. Et hi dicū/
tur captiui qui ab hereticis vel gentilibus
capti ſunt: vel a talibus vbi timet ꝑiculuꝫ
coꝛpoꝛis vel anime: tales tenet redimere
eccleſia: ⁊ etiā quilibet priuatus: ⁊ allegat
ibidem iura. Septimo debilitas: qꝛ claudi
ceci: valitudinarij debēt ꝑferri ſanis: imo
ſm leges qui laboꝛare poteſt ⁊ ſe immiſcet
elemoſyne: redigit in imꝑatoꝛis ſeruitu/
tem. C. de men. vali. l. j. li. xj. ⁊ ſic danda ē
elemoſyna pauꝑibus qui non poſſunt ope
rari manibus: vt. lxxxij. diſt. c. j. Quod ſa
ne intelligendū eſt de his elemoſynis que
tendunt ad alimenta vel ad ſuſtentationē
coꝛpoꝛis: ſicut eſt paſcere: potare: veſtire:
hoſpitari. Nam cum ſint imeriti: dignum
eſt vt egeſtate laboꝛent. Secus eſt de alijs
vt viſitare infirmū: redimere captiuum: ſi
ſaltem non timent peioꝛa: ⁊ ſepelire moꝛ/
tuos. Uerūtamē ī extrema neceſſitate nul/
li eſt elemoſyna deneganda: vt. lxxxvj. di.
c. paſce fame moꝛientē: et. c. non ſatis eſt.
Nec hiſtrionibꝰ nec venatoꝛibus nec me/
retricibus eſt deneganda in neceſſitate: qꝛ
tūc in tali nō honoꝛat vitiū ſed naturā: vt
eo. c. qui venatoꝛibꝰ. Unde nec in neceſſi/
tate neganda eſt excōmunicatis: vt patet
xj. q. iij. c. quoniā mltos. in fi. Octauo mo/
dus: vt nō totum vni nec ſimul effundant
opes: ſ; diſcrete diſpenſent: niſi foꝛte quis
ex toto vellet relinquere ſeculum: vt patet
lxxxvj. diſt. c. fratrē noſtrū. §. in ipſa libera
litate modus adhibendus eſt rerū ⁊ ꝑſo/
narum. Rerum vt non omnia vni ſed ſin/
gulis quedā pꝛeſtent: vt pluribus ꝓdeſſe
poſſimus: iuxta illud pſ̄. Diſperſit dedit
pauperibus. Perſonarū vt pꝛimū iuſtis:
deinde peccatoꝛibꝰ quibus ꝓhibemur: nō
quia homines ſunt ſed quia peccatoꝛes.
Nono nobilitas: id eſt verecundia que in/
genuos pꝛodit natales: quod ꝑſertim at/
tendit in his qui ex diuitijs ſine vitio ſuo
ceciderunt in egeſtatem. Dicit enim Boe/
cius: ꝙ inter omnes aduerſitates foꝛtune
infeliciſſimū genus infoꝛtunij eſt fuiſſe fe/
licem: lxxxvj. diſt. c. dominus. vbi ſubdit.
Conſideranda eſt in largiendo etas atꝙ
debilitas: nōnunꝗ etiam verecundia que
ingenuos ꝓdit natales: gloſa. Nota vere/
cundiā eſſe ſignū nobilitatis: vnde ꝙ no/
bilitas talis attendi debet in dandis ele/
moſynis legit in vitis patrum de quodaꝫ
qui ſingulis petentibus elemoſynam da/
bat: ad quem cum veniſſet mulier veſtita
vilibus: aperiens manū voluit dare mul/
tū: ⁊ clauſa eſt manus eius leuās parū: ve/
nit aūt alia bñ veſtita q̄ vidēs veſtes illius
miſit manū volens leuare parum ſed aper
ta eſt leuans multū. Qđ admirans inqui/

ſiuit de illis mulieribus. ⁊ cognouit ꝙ mu
lier bonis vtens veſtibꝰ: erat de honeſtis
mulieribus que venerat ad paupertatē: et
ꝓ opiniōe nataliū erat induta bonis veſti
bus: alia vo accipiēdi cā vilibus ſe induit
magis piū ergo eſt ſubuenire pauperibus
nobilibus ⁊ honeſtis: verecūdis: paupta/
temqꝫ diſſimulantibus ꝙ̄ effrontibꝰ oſtiatim
mendicātibus. Tertio ꝓinde queri pōt:
de quibꝰ facienda eſt elemoſyna vt ꝓdeſſe
poſſit facienti. Ad hoc dicendum: ꝙ extra
de deci. c. ex tranſmiſſa. tenet glo. ꝙ nō ſo/
lum de rebus licite acq̄ſitis debet fieri ele/
moſyna: ſed etiā de illicite acquiſitis fieri
poteſt elemoſyna: ⁊ dari debet decima: ſi
de illis nō competat repetitio: ⁊ dominiū
transferat̃: ⁊ ſic meretrix: hiſtrio: ⁊ qui de
mām̄ona iniquitatis viuūt: id eſt ꝑ ſollici/
tudinē temporalē: etiā cōtra diuina māda/
ta acquirūt: debent decimā dare ⁊ elemo/
ſynam facere. Sacerdos tamē non debet a
meretrice decimā recipere ne videat̃ impu
nitatē preſtare. Uerūtamē Hein. boyc hāc
queſtionē lucidius ꝓſequens: illā diſtin/
guit: dicens: ꝙ aliquādo quedā acquirūt̃
licite ⁊ a bono: ⁊ ex talibus bene acquiſit̃
⁊ a bono debet fieri elemoſyna: qꝛ tunc fru
ctuoſa erit. xiiij. q. v. c. Elemoſyna redem/
ptoris noſtri oculis iſta placet: que non ex
illicitis ⁊ iniquitate cōgerit̃: ſed que de re/
bus cōceſſis ⁊ bene acquiſitis impendit̃.
Aliquādo ſūt licite acquiſita ſed a malo:
⁊ tūc licꝫ de eis poſſit fieri elemoſyna: non
tamē ꝓdeſt facienti: vt ea. q. c. ſcriptū eſt:
ſcꝫ Prouerb. xv. Uictime impioꝝ abomi/
nabiles deo: vota iuſtoꝝ placabilia. Neqꝫ
enī in omnipotentis dei iudicio quid: ſed
a quo det̃ inſpicit̃. Hinc eſt enī qꝺ ſcriptū
eſt: Reſpexit dominꝰ ad Abel ⁊ ad mune/
ra ⁊c̃. Expedit tamē agere bonū opus mi/
ſericordie vel penitētie: qꝛ licꝫ nōdum me/
reat̃ in his operibꝰ vitam eternā: nullo mō
tamē manebunt ſine remuneratione: vt de
peni. di. v. c. falſas penitētias: vbi ſubdit̃.
Nec tamen deſperet: interim quicq̄d boni
facere poterit hortamur vt faciat: vt omni
potens deus cor illius illuſtret ad peniten
tiā. Si vo illicite ſunt acquiſita: tunc ſi nō
ſunt in bonis alicuius domini illicite acq̄/
ſita: puta epiſcopus: clericus: vel mona/
chus venationi deditus ex venatione ali/
qua acquirit contra p̄ceptum eccleſie: qꝺ
legit̃ de tali venatione in clemen. de ſtatu
mona. c. ne in agro. §. porro. per totū. ⁊ ſic
dicit̃ illicite acquiſitū: quia cōtra prohibi/
tionem iuris poſitiui: non tamē iniuſte: qꝛ
nulli fit p̄iudicium cum p̄ſupponit̃ ibi ꝙ
ius venādi in illo loco habeant: licꝫ vena/
tioni p̄ſentiam ꝑſonalem exhibere non de/
ebrent: vt ibi p̄cipit̃. Et a ſimili intelligit̃
omne lucrū illicite: licꝫ nō iniuſte acquiſi/
tum: vt in feſtis ⁊c̃. ꝙ de eis poteſt fieri ele
moſyna ſicut ī p̄ſenti caſu de illicite acqui/
ſitis poteſt fieri elemoſyna. Aut ſūt acqui/
ſita in bonis alicuius domini eo inuito: in
quo caſu nullo modo poteſt elemoſynas
facere: ſed tenet̃ reſtituere: vt. xiiij. q. v. c.
forte aliq̄s cogitat. Et dicit multi ſunt chri
ſtiani diuites ⁊ auari: non habeo peccatū
ſi illis abſtulero ⁊ paupibus dedero: vnꝺ
enim illi boni agunt mercedē habere pote/
ro: ſed huiuſmodi cogitatio ex calliditate
diaboli ſuggerit̃: nam ſi totum tribuat qꝺ
eis abſtulerat: auget potius peccatū ꝙ̄ mi
nuat: hec Augꝰ. Et in hoc caſu cōcurrunt
vis cōpulſiua ⁊ vis ablatiua: ⁊ ſic ſm̄ q̊ſ/
dam vſura: furtum ⁊ rapina reputatur. Si
vo iniuſte acquirunt̃ domino ignorante:
tunc etiā de eis elemoſyne fieri nō poſſunt
vt. xiiij. q. v. c. immolantis ex iniquo obla/
tio eſt maculata. Et in hoc caſu cadunt qui
res inuentas nō habitas pro derelicto ab/
ſcondunt: vt ea. q. c. Multi ſine peccato pu
tant eſſe ſi alienū quid inueniunt teneant:
⁊ dicunt deus mihi dedit: cui habeo red/
dere? Diſcant ergo hoc peccatū ſimile eſſe
rapine: ſi quis inuenta nō reddit: hec Hie/
ronymꝰ. Itē Augꝰ. Si quid inueniſti ⁊ nō
reddidiſti rapuiſti quātuꝫ potuiſti: feciſti:
qꝛ nō plus inueniſti q̄ alienū negat ſi poſ/
ſet ⁊ tolleret: deus cor interrogat non ma/
nū. Aut acquirunt̃ iniuſte domino tradē/
te: ⁊ tunc ſi verſat̃ turpitudo ex parte acci
pientis tm̄: tunc in illo caſu nō poteſt acci/
piens elemoſynas facere: ſed tenet̃ reſtitu
ere: ⁊ in hoc caſu cadunt omnes facientes
contractus vſurarios ꝓpter improbū lu/
crum. Et ſm̄ quoſdā omnes vſurarij ⁊ ad
aduocati exigentes immēſa ſalaria ⁊ īmo/
derata. Similit̃ medici qui emūgunt egro
tos qui tamē ſepius de facili curari poſſūt.
Et officiales qui per īmoderatam probita
tem plurima extorquere ſolēt. xiiij. q. v. c.
non ſane. vide per tototū. Aut verſat̃ tur/
pitudo ex pte dantis tm̄: vt vbi meretrici
datur preciū ſcorti: ⁊ hoc accipiens retine/

re poteſt vel elemoſynas inde facere. Et h̄
proprie dicit̃ turpe lucrum: quia ꝓpter lu/
crum illud ſuſtinent: vt opprobrio habeā/
tur: vt dicit phus. iiij. Ethic̃. Aut verſat̃
turpitudo ex pte vtriuſqꝫ: ⁊ tunc nō poteſt
elemoſyna inde fieri: nec etiā debet danti
reſtitui: ſed illi ꝑſone vel eccleſie in cuiꝰ in/
iuriā data ē: exēplū primi: vt pecunia data
iudici ad ferendū iniuſtū iudiciuꝫ reſtitui
debet nō danti ſed illi in cuius iniuriā da/
ta eſt: vnde dicit̃. xj. q. iij. c. non licet iudi/
ci vendere iuſtū iudiciū ꝙ̄ꝯminus iniuſtū
Sed hoc intereſt ꝙ iudex accipiens vt iu/
ſtum det iudiciū tenetur reſtituere danti.
Si vero vt iniuſtū tenetur reſtituere illi in
cuius iniuriā ſuſcepit. Et ſimili modo dicē
dum eſt de pecunia data teſtibꝰ ꝓpter ini/
quum teſtimoniū ferendū: vt. xiiij. q. v. c.
non ſane. Aduocatus tn̄ pōt vēdere iuſtū
patrociniū: ⁊ iuriſperitus verū ꝯſiliū: dū/
modo cū debito moderamīe hoc faciāt: vt
patet ibidē. Uerūtamē vt dicit gloſa in di/
cto. c. non licet. xj. q. iij. Si ſine labore dare
poteſt cōſiliū: nō reuoluēdo libros: nec la/
borando in ꝑlegendis allegationibꝰ: tunc
gratis tenet̃ ſubuenire: ꝙ ſi cauſa iniuſta
eſt nō debet eā aduocatus vł iuriſperitꝰ aſ/
ſumere: nec patrociniū vł conſiliū vēdere:
ſed potius eam acceptā vł aſſumptā debet
deſerere poſtꝙ̄ ꝑceperit eam eſſe iniuſtam:
hec glo. ⁊ allegat iura. Quarto aūt que/
ri poteſt vtrū id quod iniuſte extortum eſt
debeat paupibꝰ erogari vł ablatis reſti/
tui: aut in quibus caſibus debet erogari ⁊
in quibꝰ reſtitui. Ad h̄ rn̄det Hein. boyc.
extra de iudeis. in. c. cū ſit nimis abſurdū:
ꝙ ſi ſcitur a quo eſt extortū ſed nō reperit̃:
tunc debet erogari pauperibꝰ: vt extra de
vſuris. c. cum tu. vbi ſubdit. Cogendi ſūt
per penā quā ſtatuimus: cōtinuo eas his
a quibus extorſerunt vł eorū heredibꝰ re/
ſtituere: vł his non ſupſtitibus pauperibꝰ
erogari. Si vero ſcitur qui ſunt ⁊ reperiū/
tur: tunc ſi eſt acquiſitum in detrimentum
tre ſancte: dꝫ nihilominꝰ erogare ī ſbſidiū
terre ſancte: vt extra de iudeis. c. ad liberā
dā: vide ꝓceſſum. Si vero ſecus eſt acqui
ſitum: ſed illi a quibus eſt extortum nō ha
bent actionem ſeu ius repetendi: ⁊ tūc po/
teſt ſeu debet pauperibus erogari: vt patꝫ
xiiij. q. v. c. non ſane. §. ſunt alie: vbi tangit
de ſalarijs īmoderatꝭ que recipiunt̃ ab of
ficialibus: nec tn̄ repetunt̃ ab eis: niſi cer/
tum ſit ſalariū eis conſtitutū: ⁊ tunc ſcd̄m
quoſdā dari poteſt pauperibus: conſultuꝫ
tamen eſt ꝙ ei reddat a quo īmoderate re/
cepit ſi non eſt diues: vide textū ibi cū glo
ſa: ꝙ ſi ius habent vel actionem repetendi
tunc non debet pauperibus erogari: ſed il
lis vel eorū heredibus a quibus extortum
eſt vt in dicto. c. cuꝫ tu. Preterea ea que
reſtituenda ſunt ſi nō poſſunt ei mitti fide
liter ⁊ ſecure cui reſtitui debent: tunc pau/
peribus erogari debent ſm̄ Ray. Hoſtiē.
⁊ Tho. Si vo fidelit̃ ⁊ ſecur̃ mitti pōt: h̄ tn̄
fieri cōmode nō pōt ꝑ̄ſat̃ circūſtātijs: puta
quātitate rei debite q̄ ē forte modica reſpe
ctu r̄motiōis loci: q̄ forte lōge diſtat: ⁊ illiꝰ
diuitijs cui reſtitutio faciēda ē: qꝛ tā modi
ca poteſt eſſe ſumma rei reſtituende ꝙ nul
lo modo debet pro ea velle ꝓximū tā gra/
uiter onerare: ⁊ tunc pauperibus erogari
poteſt. Si vero ecōtra res reſtituēda ē ma
gna ⁊ diſtantia loci eſt modica ⁊c̃: tunc de
bet reſtitui ⁊ non erogari pauperibus. In
talibus enim ad arbitriū boni viri recur/
rendum eſt. Ad laudē dei.

Utrum ⁊ qualiter elemoſynaꝫ dare ſit in p̄cepto: ⁊ quomodo ſub poteſtate cōſtituti elemoſynā dare poſſunt: Sermo XXV

Honora patrē tuū:

b De elemoſyna corporali quedam
in generali proſequēdo: primo q̄/
ri poteſt vtrū elemoſynā dare ſit in p̄cepto
ſicut leo papa in ſermone de apparitiōe vi
detur aſſerere dicens: In illo magno ſum/
moqꝫ iudicio tanti eſtimabit̃ vł largitatis
benignitas vł tenacitatis impietas: vt pro
plenitudine omniū virtutū: ⁊ ꝓ ſūma om/
niū cōmiſſorū: ⁊ per vnū malū illi in igneꝫ
mittentur eternū: ⁊ per vnū bonū iſti itro/
ducentur in regnū. Ad hoc rn̄det Thom̄.
ſcd̄a. 2e. q. xxxij. ꝙ cū dilectio ꝓximi ſit in
precepto: neceſſe eſt omnia illa cadere ſub
p̄cepto ſine quibus dilectio ꝓximi nō con
ſeruat̃. Ad dilectionē aūt ꝓximi ꝑtinet ꝙ
ei nō ſolum velimus bonū: ſed ēt vt opere
mur ſcd̄m illꝺ. j. Ioh. iij. Nō diligamꝰ ver/
bo neqꝫ lingua. ſ. tm̄ ſed opere ⁊ veritate.
Ad hoc ergo ꝙ velimuſ ⁊ operemur bonū
alterius: requirit̃ ꝙ eius neceſſitati ſbue/

nlamus: quod ſit p elemoſynarũ corporali
um largitionẽ: ⁊ ideo ē in p̄cepto: hinc. lx
xxvj. di. c. non ſatis. circa fi. Subdit. miſe
ricordia cõmunis eſt vſus: ideo cõmune p̄
ceptũ omnibus officijs: om̃ibus etatibus
neceſſaria ⁊ ab omnibus eſt conferenda:
non publicanus: non miles excipitur: nõ
agricola: non vrbanuſ: diues: pauper: om
nes in cõmune ammonentur vt conferant
non habenti. hec ibi. Sed hec intelligẽda
ſunt ſcd̃m q recta ratio requirit: ſcd̃m quã
vt ibidẽ dicit Tho. ↄſiderãdũ eſt aliquid
tam ex pte dantis q̃ ex parte recipientis:
vt ſic aſſint oportune circũſtantie que ſem
per requirunt in p̄ceptis affirmatiuis ad/
īplendis. In dante igit̃ conſiderandũ eſt
q aliquãdo habet aliquid ſupfluũ tã na/
ture q̃ pſone: id eſt tã ſuſtẽtationi vite ſue
q̃ ſuoꝝ quoꝝ curã habet: q̃ etiã decẽti cõ/
ſeruationi ſtatus ſui. Et de hoc ex p̄cepto
debet fieri elemoſyna: etiã ſi pauperes ex/
treme neceſſitatis nõ cõpareãt: ſʒ illð Lu
ce. xj. Qð ſupẽ date elemoſynã. Nec opor
tet excuſationẽ future neceſſitatis p̄tẽdere
vl̃ ↄſiderare vltra ꝓbabilia ſigna: qꝛ h̄ eẽt
de craſtino cogitare. i. curã ſupfluã habe/
re: ſicut fecit Elimelech de quo dicunt He/
brei ſup Ruth. j. q ꝓpt̃ famẽ q̃ acciderat ĩ
terra illa: multi paupes recurrebãt ad eli/
melech virũ Noemi: quia diues erat ⁊ po
tens: ſʒ ꝓpt̃ auaritiã ſuã dux ei fuerat pau
pibus cõmodare vl̃ dare. Et ideo ad euitã
das eoꝝ importunitates exijt de terra iſrl̃
cũ bonis mobilib⁹ q̃ habebat: h̄ qꝛ ꝓpt̃ ma
lã cauſã exijt diuino iudicio pegrin⁹ obijt
cũ filijs ſuis in egeſtate: vñ reuerſa Noe/
mi vxor eius in terrã ſuã ait: egreſſa ſũ ple
na. ſ. filijs ⁊ diuitijs: ⁊ vacuam me reduxit
dñs. hec ibi. Oꝛ ſi obijcit̃: que iuſte poſſi/
dent̃ etiã licite retinẽt̃. Ad h̄ rñdet Tho.
ibidẽ q tpalia bona q̃ diuinit⁹ hõi ↄferun
tur ei⁹ q̃dẽ ſũt q̃tũ ad ꝓprietatẽ: h̄ q̃tũ ad
vſũ nõ debẽt eius eẽ h̄ alioꝝ q̃ ex eis ſuſten
tari pñt ex illo qð ei ſupfluit. Hic ait Baſi/
lius omel̃. j. Si fateris ea diuinit⁹ tibi p/
ueniſſe: an iniuſt⁹ ē de⁹ ĩequalit̃ res nobis
diſtribuẽs: cur tu habũdas: ille vo mẽdi/
cat: niſi vt tu bone diſpẽſatiõis merita cõ/
ſeq̃ris: ille vo patiẽtie brauijſ decoret̃. Eſt
paniſ famelici quẽ tu teneſ nudi tũica quã
tu in ↄclaui ↄſuas: diſcalciati calce⁹ q̃ pe/
nes te marceſcit: idigẽtis argentũ qð poſ/
ſides humatũ: q̃ circa tot iniuriar̃ q̃t dare
valeres. h̄ ille. Et Amb̄. dic̃ ſup illð euãg.
homĩs cuiuſdã diuit̃ fruct⁹ vberes ager at
tulit. Et habet̃. xlvij. di. c. Sicut hi. Quid
inq̃t auarus iniuſtũ eſt: ſi cum aliena nõ in
uadã ꝓpria diligẽtius ſeruo. O impudẽs
dict: ũ ꝓpria dicis: q̃ ex q̃bus reconditis in
hunc mundũ detuliſti: qñ in hãc ingreſſuſ
es lucẽ qñ de ventre matris exiſti: a quib⁹
queſo facultatibus quibuſq; ſubſidijs ſti/
patus ingreſſus es? Et infra ꝓpriũ nemo
dicat qð eſt cõmune: plus q̃ ſufficeret ſum
ptũ ⁊ violent̃ obtẽtũ eſt: nũq̃d iniqu⁹ ē de
us vt nobis nõ equalit̃ diſtribuat vite ſub
ſidia? vt tu quidẽ eſſes afflũẽs ⁊ abũdãs ⁊
alijs vero deeſſet ⁊ egerẽt? An idcirco ma/
gis: qꝛ ⁊ tibi voluit benignitas ſue expimẽ
ta cõferre: ⁊ aliũ p virtutẽ patiẽtie corona/
re? Tu vero ſuſceptis dei munerib⁹ ⁊ in ſi/
nũ tuũ redact̃: nihil reputas agere ĩiquũ
ſi tã vite multoꝝ ſubſidia ſolus obtineas:
hec ibi. Unde ↄcludendo dicẽdũ eſt: q ſi ĩ
paupe apparẽt euidẽtia ſigna neceſſitatis
extreme tũc certũ eſt q dare tenet̃: ⁊ mor/
taliter peccat nõ dãdo. Si vero ſigna mãi
feſta extreme neceſſitatis nõ apparẽt tunc
illi dare nõ tenet̃: h̄ diſtribuere ſibi põt ſu/
pflua: ſm̃ qð ſibi videbit̃ oportunũ: dũmõ
tñ ↄtribuat. Alioq̃n em̃ auditurus eſt. Ite
maledicti ⁊c̃. Eſuriui em̃ ⁊ nõ dediſtis mi/
hi mãducare. Secũdo vero q̃nq; ex par/
te dãtis eſt aliqð ſupfluũ nature: ſed tñ ne
ceſſariũ eſt ipi pſone ſcd̃m decẽtiã ſui ſtat⁹.
Et de tali tenet̃ ex p̄cepto dare elemoſynã
in extrema nec̃tate recipiẽtis: al̃s ãt nõ ni/
ſi de ↄſilio ſuperogatiõis. Ratio prior̃ eſt:
quia neceſſitas abſoluta in ꝓximo neceſſi/
tati noſtre conditionate p̄ferẽda eſt: ita tñ
quod id qð mihi ſupfluũ modo eſt: in ꝓxi/
mo tẽpore nõ ſit mihi neceſſariuʒ: vnde de
tali neceſſitate ꝓximi indigẽtis dic̃ Amb̄.
li. de offi. ⁊ habet̃. lxxxvj. di. c. Non ſatis.
circa finẽ: vbi dicit̃ Paſce fame morientẽ:
q̃ſquis em̃ homines paſcendo ſeruare po/
teris: ſi non paiuſti occidiſti: vnde tñ in h̄
caſu ligat hoc preceptũ: q vt dic̃ Amb̄. in
dicto. c. Sicut hi. Tũc minus eſt criminis
habenti auferre q̃ talit̃ indigenti negare.
Tertio deniq; ex parte dantis q̃nq; totũ
eſt neceſſariũ nature ſue ⁊ ſuoꝝ quicq̃d ha
bet: ⁊ de illo nõ debet elemoſyna fieri: qꝛ h̄
eſſet ↄtra ordinẽ charitatis: cũ hoc eſſet ſi/
bi ſuiſq; ſubtrahere nec̃aria vite: ordo ve/
ro charitatis prius incipit a ſeipſo: niſi ſal
tem aliquo modo ſciret recõpenſare per ali
am viam ſuã ⁊ ſuoꝝ neceſſitatẽ: vel niſi ta/
lis caſus immineret vt ſibi ſubtrahẽdo ta/
li daret: per quẽ eccleſia vl̃ reſpublica ſuſtẽ
taret̃: qꝛ p talis pſone liberatione ſe ſuoſ/
q; laudabiliter periculo mortis exponeret
cum bonũ cõmune ſit proprio preferendũ:
ſicut illa vidua Sareptena fecit: que de ſi/
B bi filijq; ſui neceſſario prophetam Helyam
pauit: vt patet. iij. Regum. xvij. Secun
do queri poteſt ex quo vt prius dictum eſt
in dicto capitulo. Non ſatis. nullus excipi
tur ab elemoſyna conferenda: vtrum etiã
omnis ſub poteſtate conſtitutus indifferẽ
ter dare eandem poteſt. Ad hoc reſpõ/
det Richardus ſuper. iiij. diſtin. xv. q or/
do naturalis hoc exigit: vt a ſuperioribus
inferiora regulent̃: ⁊ illi qui ſub aliena ſũt
poteſtate conſtituti: de eis ex quibus ali/
is ſubijciuntur: ordinare non debent alit̃
q̃ eis commiſſum fuerit a ſuperiorib⁹. Et
quia nullus alteri ſubditus eſt q̃tũ ad in/
teriores intellectus ⁊ voluntatis actus ni
ſi ſoli deo: ideo de illis bonis elemoſynam
omnibus facere licet: vtpote: orando: cor/
ripiendo: remittendo: ac alia pietatis ope
ra ſpiritualia perficiendo: de quibus late
tractaui in ſermonibus de tribus partib⁹
penitentie. Uerumtamen de rebus exteri/
orib⁹ ſcd̃m quas alicui ſuperiori quis ſbij/
citur: non debet nec poteſt elemoſynam fa
cere: niſi quatenus illi fuerit a ſuperiori cõ
miſſum vel permiſſuʒ. Et ideo generaliter
quicunq; acceperit aliquid ab alio: legiti/
mam dandi poteſtatem non habente: tan/
q̃ iniuſtum tenetur reſtituere. Ad cui⁹ eui
dentiam ſciendum: q principaliter quat/
tuor ſunt hominum genera aliorum pote/
ſtati ſubiecta: que non poſſunt elemoſynã
facere niſi ſub certis modis eiſ a iure vl̃ ap
probata conſuetudine aut etiam a ſuperio
re eis conceſſis: ſcilicet vxores: proles: cliẽ
tes ⁊ profitentes. Omnes iſti in extrema
neceſſitate dare poſſunt elemoſynam indi/
ſtincte. Nimirum cum et in hoc caſu liceʒ
etiaʒ furari: eo q talis neceſſitas facit om
nia communia. Extra tamen caſum extre/
me neceſſitatis indifferenter dare non poſ
ſunt: quod patet: quia mulier que minus
ſubiecta videtur ⁊ equalis viro q̃tum ad
actum matrimonialem iudicatur in his q̃
ad diſpẽſationẽ dom⁹ ptinẽt viro ſubiecta:
nec facer̃ põt elemoſynã niſi eo mõ q̃ ſeq̃t̃.
Pro quo ſciendum ſcd̃m Scotũ in. iiij.
diſtincti. xv. q vxor de rebus viri: ſcilicet
pane: vino et huiuſmodi: que de approba/
to more ſolent ad diſpenſationeʒ vxoris p/
tinere: poteſt moderatas elemoſynas fa/
cere ſcd̃m facultateʒ viri ſui: ⁊ maiorem vl̃
minorem multitudinem pauperum. Non
tamen dare poteſt exceſſiue reſpectu facul
tatum niſi de conſenſu: nec etiaʒ de alijs re
bus ſue diſpenſationi nõ cõmiſſis: niſi vt
dictũ ē in extrema nec̃itate: vl̃ niſi reſ para
fernales vl̃ ꝓprias haberet p̄ter dotẽ: vbi
de ↄſuetudĩe parafernalia vxoris ſũt. Pa
rafernalia autẽ dicunt̃ illa bona q̃ mulieri
obueniũt poſt mr̃imoniũ titulo donatiõiſ:
ſucceſſiõis: legatiõis: ecõtra q̃ habet ante
mr̃imoniũ ⁊ portat ad viꝝ ſuũ dicũt̃ dos:
donatio vero ē illð qð a viro demane dat̃
mulieri in ſurrectiõe: vt curtã domũ vl̃ ſi/
mile ad vitã ei⁹. Quicq̃d igit̃ de ↄſuetudi
ne patrie mulieris eſt: de hoc elemoſynam
dare poteſt: de alijs autẽ non niſi vt dictuʒ
eſt. Si tamẽ eſſet lucroſa ita q exhibita de/
bita gubernatione domus opibus ſuis lu
craretur: tunc etiã de hoc dare poſſet: nec
intellige deducendo expenſas victus ſui:
quia vir tenetur ad omnia huiuſmodi: taʒ
propter dotem q̃ propter obſequium. Oꝛ
ſi mulier in ſecundo matrimonio filios ha
bet ex primo: qui nõ habẽt aliquã actionẽ
ↄtra matrẽ: nõ põt illa ↄtra mariti ꝓhibi/
tionẽ aliq̃d eiſdẽ dare: niſi ſic̃ alijs paupe/
rib⁹: Secus tñ ſi habẽt aliquã actioneʒ: vt
qꝛ obligata ē eos alere. ſ. cũ ſint ĩpuberes:
vl̃ qꝛ ambo ↄiuges eoꝝ bona poſſidẽt: aut
alia iuſta cã: tũc em̃ ⁊ marit⁹ tenet̃ illos a/
lere: quia mat̃ cũ ſuis onerib⁹ ad marituʒ
trãſijt: qꝛ tamẽ maritus habet ãminiſtra/
tionẽ rerũ nõ debet eos al̃s vxor alere: ni/
ſi ĩ extrema neceſſitate. Preterea viro exi
ſtente ꝓdigo ſi celat vxor aliquid bona fi/
de de rebus cũ viro cõmunibus: vt ſibi et
viro ſuo tẽpore ꝓuideat: qui eas male con
ſumeret: non peccat: nec viro ꝓhibenti vel
repetenti tenetur obedire: quia reddendo
iuuaret eum ad peccatum. Econtra ſi vxor
viderit virum tenacem: ſuperflua tamẽ ha
bentem tam nature ſuſtentationi q̃ etiam
decentis ſtatus conſeruationi: tunc vxor
ſibi conſcientiaʒ formare debet: q marito
non diſpliceat elemoſynam dare: licet ali/
quando prohibet. Hoc em̃ quãdoq; faciũt
vt vxores temperent nõ a toto h̄ ab exceſſu

Poteſt etiam foꝛmare ſibi conſcientiaꝫ ex
miſeria pauperis: cogitans ꝙ ſi marit⁹ vi/
deret vtiq̃ ſibi placeret vt eius miſerie ſb/
ueniret. Et ſic cogitare poteſt vtilit̃ velle
gerere negociũ viri ſui ad ſalutẽ aīe. Et ge
neraliter nota: ꝙ ſi vir furtum fecerit vel
aliquid iniuſte acquiſitum aut retentum
apud ſe haberet: poteſt illud mulier reſti/
tuere etiam contradicẽte marito. Qz ſi ve
rus poſſeſſoꝛ ⁊ ei⁹ heres ignoꝛatur: poteſt
inde elemoſynam facere etiam inuito ma/
rito: niſi maritus eius verum dominũ fur
ti cognoſceret: tunc enim ipſa non debet il
lud alienare: ſed virum ſuuꝫ efficaciter ad
reſtitutionẽ inducere. Si vero res ipſa con
ſumpta eſt tũc poteſt vxoꝛ ſi vir expꝛeſſe nõ
contradixerit: negotia mariti gerẽdo ⁊ ſe/
ipſam exonerando extimationem de boniſ
cõmunib⁹ reſtituere vel in elemoſynas da
re: ſi cui reſtituenda ſit ignoꝛatur. Qz ſi cõ
tradicente viro hoc faceret bona fide: licꝫ
ad hoc non teneatur: non tamẽ eſſet illi pe
nitentia iniungenda quaſi pꝛo moꝛtali.

C Secundo pꝛoles: nam filiuſfamilias licꝫ
vti poteſt rebuſ parentum ad pꝛopꝛiam ne
ceſſitatem: tamen ſcðm Thom̃. ibidem nõ
poteſt alijs dare: quia q̃uis eſt heres non
tamen adhuc eſt dominus rerum: nec per
conſequens eſt in ei⁹ poteſtate paterna he/
reditas. Qui ergo recipiunt ab eis elemo
ſynas extra articuluꝫ extreme neceſſitatis
tenentur ad reſtitutionẽ: niſi darent elemo
ſynam moderatã in pane: vino ⁊ ſimilib⁹:
que non inferunt parentibus ſenſibile dã/
num: de quibus conſtare poteſt ꝙ parenti
bus placet. Et idem iudicium eſt de furio/
ſis: amentibus: pupillis ⁊ adhuc ſub tuto
ribus vel curatoꝛibus exiſtentibus. Uerũ
tamẽ ſi filiuſfamilias exiſtẽs adhuc in pa/
terna poteſtate habuerit aliquod peculiuꝫ
caſtrenſe: id eſt quod ei datũ eſt a patre vel
alijs occaſione militie: vel ipſe ſibi acq̃rit
ex militia: vel peculiũ quaſi caſtrẽſe: qð .ſ.
ex aduocatione vel alio officio publico p/
cipit: vel etiã quod obuenit pſbyterı́ ⁊ cle/
ricis ex officio ſuo eccleſiaſtico: tũc de his
facere poteſt elemoſynas ſcðm Ray. qꝛ q̃/
tum ad hoc paterfamilias cẽſetur: De ad/
uẽticio autẽ: id eſt qð ex alia quacũq̃ cau/
ſa filio aduenit: ſiue a matre: ſiue ab extra
nea pſona: ſiue de alijs operatiõib⁹ vel la/
boꝛibus ſuis nõ poteſt filius elemoſynam
facere: qꝛ licet filio in hoc ſeruat̃ pꝛꝛietaſ
⁊ ſi pater pꝛemoꝛiat̃ filij eſt: tamẽ q̃diu pa
ter viuit in eo plenũ vſufructũ habet. Si/
militer de pfecticio: id eſt qð de rebus pa
tris vl̃ eaꝝ occaſiõe aduẽit: vt fructus ſiue
lucrũ: fili⁹ elemoſynã dare nõ põt: qꝛ nihil
iuris in eo habet: niſi tñ quo ad ſpem ſuc/
ceſſionis: ſi tñ fili⁹ eſſet in ſchol̃ de licẽtia
patris: vl̃ in peregrinatiõe tũc dare poſſet
elemoſynã: tã de pfecticio q̃ de aduẽticio

Tertio clientes: nã ſm Tho. in. iiij. di.
xv. Serui ancille ⁊ famuli q̃uis etiã ſint li
bere cõditionis nõ poſſunt elemoſynaſ da
re de rebus dñoꝝ ſuoꝝ ſine eoꝝ conſenſu:
niſi panẽ ⁊ hmõi q̃ nõ inferũt ſenſibile no/
cumentũ: etiã ſi ipſe famulus eſſet diſpen/
ſatoꝛ rerũ: qꝛ nõ ponit̃ diſpẽſatoꝛ quaſi po
teſtatẽ aliquã in re domini ſui habens: ſed
quaſi ad vtilitatẽ dñi tractans. De pꝛecio
tñ ppꝛij ſeruitij libere dare pñt. Quar/
to pfitentes ſcꝫ in religiõe paupertatẽ volũ
tariã: elemoſynã dare nõ poſſũt ſm Ray.
quia nihil habẽt. xij. q. j. c. nõ dicatis: niſi
foꝛte aliq̃s adminiſtrationẽ aliquã habue
rit: tũc eñ poteſt ⁊ debet elemoſynã facer̃:
quia quicq̃d religioſis ſup eſt in pias cau/
ſas erogandũ eſt: vt patet. xij. q. j. c. qꝛ tua
vbi ſubditur. Cõmuniter aũt viuẽtib⁹ iaꝫ
de faciendis poꝛtionibus vel exhibẽda ho
ſpitalitate ⁊ adimplẽda miſericoꝛdia a no/
bis quid erit loquendũ: cũ omne quod ſu/
pereſt neceſſitatibus: in cauſis pijs ac reli/
gioſis erogandũ eſt: domino magiſtro om
nibus dicente: quod ſupereſt date elemoſy
nam ⁊ omnia munda ſunt vobis: hec Gꝛe/
go. angloꝛuꝫ epiſcopo. Si tamẽ eſſet talis
adminiſtratio de qua ſtatutũ eſſet: ꝙ quic/
quid ſupeſt ad mõaſteriũ vl̃ aliquẽ ſpecia/
lem vſum refundat̃: vt in quibuſdã pꝛioꝛa
tibus: tunc elemoſynas exceſſiuas ſine cõ/
ſenſu facere non debet. Qz ſi monach⁹ de
voluntate abbatiſ vadit Romã vel ſtat in
ſtudio: tunc ſcðm Ray. moderatas elemo/
ſynas facere poteſt: quia eoipſo ꝙ dedit il/
li licentiam eundi vel etiam ſtandi: ſubin/
telligitur ei licentiam conceſſiſſe faciẽdi ea
que ſcholares ⁊ peregrini de honeſtate fa/
cere ſolẽt. Et addit Tho. ſcða. 2ᵉ. ⁊ in. iiij.
ꝙ etiã citra extremã neceſſitatẽ poſſet mo/
nachus aliquod modicũ dare abſente ab/
bate ſub ſpe ratihabitionis: nõ tamen eo p̃
ſente: vel quando pꝛobabiliter crederet ꝙ
abbas non conſentiret niſi fuerit extrema
neceſſitas. Ad laudẽ dei.

De accidia ⁊ filiabus eius: ſcili/
cet malitia: deſperatione: puſilla/
nimitate: rancoꝛe: toꝛpoꝛe: ⁊ men/
tis euagatione: Ser. XXVI

Onoꝛa patrẽ tuũ.

A b Exod. xx. Tertio deniq̃ parẽtes
eternales honoꝛare debem⁹: eis
iugiter ⁊ indefeſſe cũ omni affectu ſeruien/
do ⁊ gratias agẽdo: vt ſic ĩtelligat̃: honoꝛa
patrẽ tuuꝫ qui te creauit ⁊ imagine pꝛo/
pꝛia inſigniuit: qui te redemit ⁊ ppꝛia car/
ne ⁊ ſanguine paſcit. Et hoc tripliciter.
Primo p omnibus beneficijs ⁊ donis tã
naturalibus q̃ gratuitis: deuotas ⁊ iugeſ
gratiarũactiões referẽdo: ad qð te monet
tota ſcriptura. Similiter omnis creatura
que ſuo modo creatoꝛẽ ſuũ laudat: vñ Job
xxxviij. rephendit pigros dicẽs: Ubi eras
cũ me laudarẽt ſimul aſtra matutina: ⁊ iu/
bilarent om̃es filij dei. In lectulo dñe. Ad
hoc etiã excitate ppꝛia natura: qꝛ ſm phyſi
cos in coꝛpoꝛe humano inſeminauit tot mẽ/
bꝛa quot ſunt dies in anno: vt ex hoc ĩſtin
ctu naturali infoꝛmerı́ ꝙ nulla dies te trãſ
ire debet ſine diuina laude ⁊ gratiarũacti/
one. Secundo debemus eũ honoꝛare: om/
nes actiones: locutiones: affectiones ⁊ co
gitationes noſtras in ſui laudẽ ⁊ gloꝛiã re
ferendo. Ad quod hoꝛtatur aplus dicens
Col. iij. Omnia quecũq̃ facitı́ in xbo aut
in opere: omnia in nomine dñi noſtri ieſu
chꝛiſte facite. Et ex hoc actiões tue nõ cen/
ſentur humane: ſed angelice ⁊ diuine. Nã
eis qðammodo celicã foꝛmã impꝛimis cũ
in eis ſolũ honoꝛẽ diuinũ intẽdis: ſic ecõ/
tra maximã deo iniuriam irrogant: qui in
actibus ſuis oſtentationẽ ppꝛiã aut huma
nã cõplacentiã aut aliquid hmõi querunt.
Tertio debemus eũ honoꝛare p̃ omnibus
⁊ ſup omnia diligẽdo: ad qð potiſſime mo
ueri debes: ex eo ꝙ in tantis amoꝛis bene
ficijs te diligendo puenit: vt omnẽ ingrati
tudinẽ ⁊ tepiditatẽ amoꝛis ſui a coꝛde tuo
pcul expelleret: vt ſi te quãdoq̃ piguiſſet
amare iã nõ pigeat reamare. Sed hũc ho/
noꝛem plurimũ impedit accidia q̃ ſm Da/
maſce. eſt quedã triſticia aggrauãs: que. ſ.
ita depꝛimit animũ hoĩs vt ei nihil libe/
at agere: ⁊ ideo accidia impoꝛtat qðdã te/
dium operandi bonũ: pcipue diuinuꝫ: iuꝫ
illud pꝫ. Omnẽ eſcã abominata ẽ anima
eoꝛũ. Ex quo patet ꝙ duo ſunt nomina hu
ius vitij: ſcꝫ triſticia ⁊ accidia: cuius ratio
eſt: qꝛ in iſto peccato eſt auerſio a ſpiritua/
li bono quod eſtimatur graue vl̃ grauareı́
ſicut eſt vigilare: ieiunare ⁊ oꝛare ⁊c. ⁊ ra/
tione huius dicitur triſticia que opponit̃
leticie ſpirituali. Nam affectus triſticie da
tus eſt homini vt doleat de peccatis ppꝛijs
⁊ alienis: de dilatione patrie: de impfectio
ne vite ⁊ de ſimilibus: ſed nũc mutat̃ ⁊ du/
cit in diffidẽtiã: deſperationẽ: ⁊ irrationabi
lem meroꝛẽ: ⁊ oppõit̃ letitie ſpirituali: ita
ꝙ affectus gaudij qui dat⁹ fuit homini vt
gauderet in deo ⁊ in ſpe eternoꝝ bonoꝝ et
intuitu beneficioꝝ dei: ⁊ in bonis operib⁹
⁊ omnia vana ⁊ inutilia faſtidiret: modo
puertitur in diſſolutionẽ ⁊ vanitatẽ ⁊ inſa
nias falſas: ita ꝙ gaudet de affluentia reꝝ
honoꝝ: voluptatũ: de riſu: fabul̃: turpib⁹
ludis ⁊ ſimilia: ⁊ omnia que dei ſunt faſti/ B
dit tanq̃ inſipida. Et ſic ſecũdo in iſto pec
cato fit cõuerſio ad creaturã in qua querit
finalẽ quietẽ que eſtimat̃ leuis: ⁊ ratione
huius dicit̃ accidia que opponit̃ foꝛtitudi
ni que cõſiſtit in aggrediendis arduis ⁊ ſu
ſtinendis aduerſis. Nã per accidiã habet
anima tediũ de omni ſpirituali difficili: et
inuenit opera virtuoſa ⁊ bona quaſi ace/
toſa. Hic queri poteſt vtꝝ accidia poteſt
eſſe peccatũ ⁊ pcipue moꝛtale. pſertim cum
ſcðm phm in. ij. Ethic. paſſionibus nõ lau
damur neq̃ vituperamur: ſꝫ accidia ẽ paſ/
ſio quedã: ẽ eñ quedã ſpeciel triſticie vt di
cit Damaſce. Ad hoc rñdet Tho. ſcða. 2ᵉ.
q. xxxv. ꝙ accidia ſcðm Damaſce. eſt que/
dam triſticie aggrauans: que ſcꝫ ita depꝛi/
mit animũ hominis: vt nihil ei agere libe/
at: ſicuti ea que ſũt acida etiam frigida ſũt
⁊ ideo accidia ĩpoꝛtat tediũ quoddã ope/
randi. Et huiuſmodi triſticie paſſio ſcðm
ſe quidẽ non eſt peccatũ: quia ſcðm ſe non
nominat aliquod laudabile vl̃ vituperabi
le: ſed ſcðm ꝙ applicat̃ ad aliqð bonũ di/
citur laudabile ⁊ ecõtra vituperabile ſcðꝫ
ꝙ applicat̃ ad aliquid vituperabile. Exẽ/
pli gratia: triſticia de vero malo cũ fuerit
moderata nominat aliquod laudabile: ſꝫ
triſticia de vero bono: vl̃ etiã triſticia ĩmo
derata nominat aliquid vituperabile. Ue
rumtamẽ accidia que eſt toꝛpoꝛ mẽtis: bo/
na negligentis inchoare ſemper eſt mala.
Et hoc dupliciter. Naꝫ quãdoq̃ eſt mala

ſcōm ſe:cum ſcʒ ſit de eo quod eſt vere bo/
num licet ſit apparens malū:ſicut triſticia
que eſt de ſpirituali bono. Nā cū ſpiritua/
le bonū ſit vere bonū:triſticia q̄ eſt de ſpi/
rituali bono eſt ſcōm ſe mala : ſic ecōuerſo
delectatio dicitur ſcōm ſe mala que eſt de
eo quod eſt apparens bonū ⁊ vere malūʒ.
Quandoqʒ vero triſticia mala eſt ſcōm ef/
fectum tm̄: quando ſcʒ ſic triſticia de vero
malo hominē aggrauat ⁊ eum totalit̄ ab
opere bono retrahit:⁊ ſic etiā eſt peccatuʒ.
Hinc apoſtolus.ij. Corinth.ij. Nō vult vt
penitens maiori triſticia abſorbeatur:non
tamen ſemper eſt peccatum mortale. Sed
accidia ex ſuo genere eſt veniale peccatuʒ:
qr ſʒ Auguſti. Accidia eſt tediū eterni bo
ni:hoc autē nō opponitur charitati ſed in/
ducit diminutionē feruoris charitatis:in
quo conſiſtit omne veniale. Iſtud ergo te/
dium vt dicitur in cōpendio poteſt accipi
tripliciter. Uno modo prout eſt purus mo
tus naturalis: ⁊ ſic nullum eſt peccatum.
Alio modo prout eſt motus appetitus cō
triſtari de opere ſpirituali laborioſo:⁊ ſic ē
veniale: quis etiā ille appetitus ſit delibe
ratiuus : quia conſenſus in veniale nō eſt
niſi veniale. Tertio put redundat in omiſ
ſione eorum que ſunt neceſſaria ſaluti : ita
ꝙ motus accidie pertingit vſqʒ ad rationē
que conſentit in fugam:horrorē ⁊ deteſta/
tionē diuini boni:carne contra ſpiritū om
nino preualēte:⁊ tunc eſt mortale peccatū.
Et poteſt quis dici quattuor modis accidi
oſus. Primo modo cuʒ quis per quandā
deteſtationem ⁊ horrorem ad diuina volū
tarie omittit ea perficere. Secundo modo
cum quis ex quadam negligentia omittit
ea perficere ad que obligat̄ alienis nimiū
implicatus. Tertio cum quis nolēs ex ve/
recundia vel aliquo alio extrinſeco coact⁹
cum triſticia perficit aliqua bona ſpiritua
lia. Quarto cum nimium deijcitur ⁊ con
triſtatur etiam de vero malo ex quo reddi
tur ineptus ad bona ſpiritualia perficien/
da. Deinde queri poteſt quot ſunt filie ac
cidie:preſertim cum a doctoribus ponatur
eſſe vitiū capitale. Ad hoc reſpondet Gre/
go.xxxj.moraliuʒ.ꝙ ſex ſunt filie accidie.
Prima filia dicitur malicia que non acci/
pitur hic ſcōm ꝙ eſt genus vitiorū:ſed q̄
quis deteſtatur bona ſpiritualia. Or autē
accidia cauſat vel generat maliciā ex hoc
patet:quia accidia proprie attendit̄ in de/
teſtationem bonorum ſpiritualium ⁊ tan/
q̄ nulla vel vilia contemnendo. Et ſic ge/
neraliter malicia a qua procedit ꝙ aliquiſ
bona ſpiritualia deliberate faſtidit:contē/
temnat ⁊ deteſtetur. Et ſic malicia multuʒ
aggrauat peccatū accidie peſſima filia de.
teſtande matris. Nam molto grauius q̄s
peccat ex certa malicia ceteris paribus q̄
ex paſſione:quia ibi mouetur voluntas in
malum ex ſeipſa ⁊ ex electione: hic autē ex
paſſione quaſi ex quodam extrinſeco ipui
ſa:grauius etiam peccat quis ex paſſione
q̄ ex ſola ignorantia:quia ignorantia mi/
nuit de ratione voluntarij nō autē paſſio :
⁊ ſic ex malicia proprie dicit̄ peccare in ſpi
ritumſanctum:ſicut ex ignorantia in filiū:
⁊ ex infirmitate vel paſſiōe in patrē. Unde
peccatum malicie grauius iudicatur in ge
nere ſuo:de quo ps. Dilexiſti maliciam ſu
per benignitatem:⁊ dicit̄ irremiſſibile id ē
nō ita facile remiſſibile ſicut peccata ex in/
firmitate vel ignorantia perpetrata :quia
tollit omnia illa que requirūtur ad remiſ/
ſionem peccatorū:nec habet aliquā cauſā
remiſſionis cuʒ ex certa malicia ⁊ electiōe
ꝑpetratur reddens operantem obſtinatū:
ita ꝙ contemnit ſubire humilitatem peni/
tentie. Secunda filia accidie dicitur eſ/
ſe deſperatio:quia diffidentia meritorum
eſt mater diffidentie premiorum ex qua ite
rum naſcitur triſticia. In accidia au/
tem eſt talis diffidentia : quia accidia eſt
diffidentia de proprijs viribus ⁊ de auxi/
lio dei in implendo ardua : ⁊ ſic cauſat de/
ſperationem:que eſt etiam peccatum in ſpi
ritumſanctū. Notādū tamē ſcōm Hein/
ricum de vrimaria:ꝙ ſi labatur aliquis in
deſperationē ex infirmitate vel ex grauita
te complexionis:⁊ de hoc dolʒ ⁊ renititur
inq̄tum poteſt:ſic deſperatio non eſt pec/
catum niſi forte veniale. Si autem hoc con
tingit ex errore vel deceptione: puta ſi eſti
mat obſequium ſe preſtare deo ſi ſeipſū oc/
cidat:ſic deſperatio eſt peccatuʒ mortale.
Si vero quis deſperet ex certa malicia vel
ex electione: vt diffinitiue dicat cum Cayn
maior eſt iniquitas mea q̄ vt veniam mere
ar :ſic eſt peccatū mortale in ſpiritumſan/
ctum. De quo tamen clarius videri poteſt
in ſermone de peccatis in ſpiritumſanctū.
Tertia filia dicitur puſillanimitas reſpe
ctu conſiliorum chriſti que naſcitur ex diffi
dentia prouenientе ex conſideratione pro/

prie infirmitatis:vel ex arduitate operis.
Hic queri poteſt vtrum puſillanimitas
ſit peccatum:preſertim cum vt dicitur Ec/
cleſiaſti.x. Initium omnis peccati eſt ſup/
bia:ſed puſillanimitas non videtur ex ſu/
perbia procedere : quia ſuperbus extollit
ſe ſuper id quod eſt:puſillanimis autē ſub
trahit ſe ab his quibus dign⁹ eſt. Hinc di/
cit philoſophus in quarto Ethic. ꝙ maxi/
me videtur puſillanimis eſſe q̄ magnis ho
nis dignus exiſtit:⁊ tamen his non digni
ficat ſeipſum. Ad hoc reſpondet Thomas
ſecunda.2e.q.cxxxiij.ꝙ omne illud eſt pec
catum quod contrariatur inclinationi na/
turali :quia cōtrariatur legi nature. Ineſt
autem cuicunqʒ rei naturalis īclinatio ad
exequendum actionem ſue potentie cōmē/
ſuratam:vt patet in omnibus rebus natu
ralibus:tam animatis q̄ inanimatis. Si/
cut ergo ꝓſumptuoſus excedit proportio/
nem ſue potentie duʒ nititur ad maiora q̄
poſſit:ſic econtra puſillanimis deficit a ꝓ/
portione ſue potentie:dum recuſat in eo tē
dere quod eſt potentie ſue cōmenſuratum:
⁊ ideo ſicut preſūptio ſic ⁊ puſillanimitas
peccatum eſt. Inde punitur ſeruus qui ac
ceptam pecuniam fodit in terram: nec ope
ratus eſt ex ea propter quendam puſillani
mitatis timorem:vt patet Matthei. xxv.
vnde poteſt etiam ex ſuperbia oriri:duʒ ni
mis proprio ſenſui innititur : quo reputat
ſe inſufficientem ad ea reſpectu quorū ſuf/
ficientiam habet. Hinc prouerbiorum. xxvj.
Sapientior ſibi piger videtur ſepteʒ viris
loquentibus ſententias. Nihil eniʒ prohi
bet ꝙ ſe q̄tum ad aliqua deijciat ⁊ q̄tū ad
alia ſe extollat. Quarta ꝓinde filia dici
tur rancor quem etiam cauſat accidia inq̄
tum accidia facit iraſci ⁊ indignari aliquē
contra bonos:qui volunt eū inducere ad
ſpiritualia bona:⁊ cum nocumentum con/
tra aliquem machinatur:ſi ipſū inferre nō
poteſt:interius tenet ⁊ conſeruat iram:in/
dignationem ⁊ mētis amaritudinem :que
omnia importat rancor : vnde rancor ē ira
⁊ indignatio inueterata:quia ſicut ex cha
ritate naſcuntur opera bona ex quibuſ eſt
confirmatio charitatis:ſic ira eſt accidia :
ex accidia vero vetuſtas ire: quia accidio
ſi ſepe reprehenſi frequenter ad īdignatio
nem mouentur. Nam multi ſunt talis na/
ture:ꝙ quando quis dicit vl' facit quod ſi/
bi non placet : ſemper habent rancorem et
amaritudinem cordis ſuper talem :⁊ hoc ē
ſignum ꝙ nondum cauſam vel originē ta
lis ire vel rancoris radicitus euulſerunt.
Unde dicitur in decretis de penitētia ⁊ re/
miſſione:di.ij.c.j. Si quis ſemel notat⁹ fu
erit inuidie vel contentionis vitio: ⁊ rur/
ſum in hocipſum inciderit : ſciat ſe primaʒ
cauſam id eſt vitium ex qua inuidia vl' cō/
tentio naſcitur:in interiorib⁹ medullis ha
bere reconditam. Oportet ergo eum ꝑ cō/
traria atqʒ aduerſa curari:id eſt per humi/
litatis exercitium:vt patet ibidem. Alio/
quin monet huiuſmodi: illud prouerbiorum
j. Deſpexiſtis omne conſilium meum:⁊ in/
crepationes meas neglexiſtis : ego quoqʒ
in interitu veſtro ridebo. Quinta filia ac/
cidie dicitur torpor : q̄ potiſſime oritur ex
ocio. Nam accidioſus vt frequenter ociuʒ
ſequitur:quod tamen ſumme cauenduʒ ē:
non ſolum in verbis ſed etiā in operibus :
alioquin deteſtabilem torporem incurrit.
Eſt autem torpor circa precepta quedaʒ in
ſenſualitas vel inuſualitas :propter quam
homo reduci non poteſt ad executionē mā
datorum dei:vel torpor eſt circa prohibita
cum ſcilicet quis nimis ſecurus eſt ⁊ ſe ni/
mis exponit temptationibus vel peccato/
rum periculis. Eſt inq̄ torpor quedam p̄/
cepta non facere contemnere vl' amare. Eſt
etiam torpor circa conſilia:ſcilicet nolle ꝑ
fectum eſſe qd̄ vtiqʒ eſt delinquere :bonuʒ
non amare:conſilia contemnere vel etiam
irridere Hic queri poteſt vtrum inciden/
taliter diuturnitas tēporis ex qua iſte ran
cor videtur procedere auget peccatum :p̄/
ſertim cum conſuetudo mala non ſolum vi
deatur peccatum alleuiare ſed etiam excu/
ſare : vt patet de ſuperfluo ornatu qui iam
ex conſuetudine nō iudicatur ſuperfluus.
Ad hoc reſpondet Gaſpar de caldri:extra
de eo qui du.in ma.in.c.cuʒ haberet:ꝙ ex
diuturnitate temporis peccatum augetur
frequentatum:quia quanto maiori tempo
re inficitur anima tāto magis fit habitus
vitij: ⁊ per conſequens videtur eſſe maior
contemptus dei:ac per conſequens maiuſ
peccatum:⁊ hoc tangit in .c.cum haberet.
dicens ꝙ peccatū non diminuitur ſed au/
getur ex diuturnitate temporis: ⁊ tāto am
plius elongatur a deo : ⁊ ideo debilitatur
virt⁹ ⁊ corrūpit̄ aīa :⁊ ꝑ ꝯſequēs difficili⁹
releuatur. Sexta filia accidie eſt mentis
euagatio:⁊ hoc frequent̄ circa illicita cū q̄

dam feda occupatiõe ⁊ delectatiõe moroſa
vel etiā cõſenſu: qꝛ in deſiderio ē oīs ocio/
ſus: ſ qñ eſt ꝑticularis certā habēs materi
am vt gule: luxurie: auaritie ⁊ ſic ↄ̄uenit omi
bus vitijs. Quādo vero generalis ē ⁊ in/
certa tūc diciť ꝓprie euagatio q̄ eſt filia ac/
cidie. Nā q̄ abſorptus eſt cū triſticia nõ ha
bens in ſe vbi delecteť euagať ad omia q̄/
rens delectationē in ocioſis: in vanis: i fe/
dis: in malignis ⁊ ſimilibꝰ: in morādo: de/
lectādo: ↄſentiēdo: ꝓponendo: affectādo:
machinādo: ſic ꝙ cor illiꝰ factū eſt ſpe/
lunca latronū: qd̓ a nobꝭ auertat ieſus chri
ſtus. Amen.

Sequūť ſermões de ꝓcepto q̄nto.

Utrū licitū ſit mortificare ea q̄ diſcernūt vel ſentiūt vel tm̄ viuūt ⁊ ꝙ tria requirunť ad iuſtam occi/ſionem. Sermo I

Non occides: Ex
odi. xx. Hoc ē q̄ntū ꝓceptum
n in quo ꝓ̄ncipaliť ⁊ explicite ꝓ
hibetur ira ꝓrūpens in iniu/
rias ꝑemptorias hūane vite
Secūdario vero ⁊ implicite ꝓhibeť omne
nocumentū qd̓ inferri poteſt iniuſte cõtra
ꝓximū vl̓ etiā ↄtra ſeipm̄: ſiue nocumētuꝫ
illud fiat ope vl̓ manu: vt ꝑcutiēdo: muti/
lando: depilādo: vulnerādo: ſcādalizādo
ſiue etiā lingua vl̓ nutu: vt detrahēdo ex/
cõmunicādo: ꝑſuadēdo: cõſulēdo: ad pec/
catū deducēdo: nutibꝰ irritādo vl̓ allicien
do: ſiue dentꝫ corde vl̓ affectu: vt inuiden
do: odiēdo: peccatū cõmittēdo: bonū ꝓpo/
ſitū ſuffocādo. Sed qꝛ vita corporalis ē fū
damētū oīm alioꝝ: ideo ſub iſto modo nõ
occides: legiſlator mādatū expſſit. Et ſm̄
hoc ꝓceptū iſtud tripliciter exponi poteſt.
Primo ſic: nõ occides. i. nihil manu vl̓ ope/
re ꝑficies: quo vita ꝓximi vl̓ tua corporal̓
vl̓ ſpiritualis iniuſte perimať vl̓ detrimen
tū patiatur. Sed qꝛ mādatū hoc homicidi
um corporale ꝓ̄ncipaliter ꝓhibet: ideo de
illo ꝓſequendū eſt in principio. Pro q̄ ſci
endū ſm̄ Ray. ⁊ Hoſt. ꝙ homicidiū corpo/
rale cõmitti poteſt quatuor modis. ſ. iuſti
cia dictante: neceſſitate inſtigante: caſu ac/
cidente: ⁊ voluntate īpellente. Et addi po/
teſt quintus modus occiſionis tpe ſcꝫ ne/
ceſſitatis extreme elemoſynaꝫ aliquo ſub/
trahente. Quātum igiť ad primum queri A
poteſt vtrū licitū ſit occidere ꝑ iuſticiā: ꝓ/
ſertim cū videať eſſe contra ꝓceptū iſtud:
licet alibi dñſ ꝓcepiſſe dinoſciť: maleficos
nõ patieris viuere. Ex his eñ Manichei
ſumūt cauſā calūniādi: dicētes: ꝙ legiſla/
tor ſibiipſi ↄtradicit ⁊ ↄtraria ꝓcipit. Et ꝓ̄
cipue dicunt ꝙ nõ licet ſacerdotē eſſe occi/
ſorē: quia dictū eſt Petro: mitte gladiū in
vaginā: ⁊ hoc eſt ↄtra ꝓlatos eccl̓iaſticos
q̄ iudiciū exequēdo ⁊ īperādo gladios ac/
cipiunt ⁊ alios occidunt: vnde Manichei
tāta diligentia mādatū hoc obſeruare cu/
rabāt: ꝙ refugiebāt occidere nõ tm̄ homi/
nes ſꝫ et beſtias ⁊ virgultas: qua ꝓpter an
tiqui Manichei nolebāt de fructibꝰ arbo/
rum carpere ⁊ cõmedere. Nimirū cū dicit
aplꝰs ad Roma. xiij. Qui ordīationi dei
reſiſtit ſibiipſi dānationē acquirit: ſed per
ordinationē diuine ꝓuidentie cūcta viuē/
tia conſeruanť. Ad hoc dicēdū ſm̄ Tho.
ſcd̓a. 2e. q. lxiiij. ⁊ ꝓ̄mo q̄ſtū ad omnia viuē
tia ꝙ nullus peccat ex hoc ꝙ ad hoc vtitur
aliqua re ad qd̓ eſt a deo cõdita vl̓ ordina/
ta. Nā in ordine rerū īperfectiora ſunt ꝓpť
ꝑfectiora: ſicut etiā in via generationis na
tura procedit ab imꝑfectis ad ꝑfecta: ⁊ in/
de eſt ꝙ ſicut in generatione hominis pꝛiꝰ
eſt viuū: deinde animal: ⁊ vltīo homo: ſic
etiā ea que tm̄ viuūt: vt plante ſunt cõmu/
niter ꝓpter animalia: ⁊ animalia ꝓpter ho
mines: ⁊ ideo ſi homo plantis vtať ad ani
maliū vtilitatē: ⁊ animalibꝰ ad hominum
vtilitatē nõ eſt illicitū. Inter alios aūt vi/
te huius vſus maxime neceſſarius eſſe vi/
detur vt animalia plantis vtanť in cibum
⁊ homines animalibꝰ qd̓ ſine mortificatio
ne coꝝ fieri nõ poteſt: ⁊ ideo licitū eſt plan
tas mortificare ad vſuꝫ animaliū: ⁊ aīalia
in vſum hominū: ⁊ hoc ordinatiõe diuina:
dicitur eñ Geñ. j. Ecce dedi vobis vniuer
ſam herbā ⁊ vniuerſa ligna vt ſint vobis ī
cibū ⁊ cunctis animātibꝰ. Et iteꝝ Geñ. ix.
Omne quod moueť ⁊ viuit erit vobꝭ in ci/
bum. Hinc dicit Auguſti. j. de ciuitate dei.
Cum audimus non occides: nõ accipimꝰ
hoc dictū eſſe de frutectis quia nullꝰ eſt eiſ
ſenſus: nec de irrationabilibus animalibꝰ
quia nulla nobis ratione ſociantur. Et ite
rum ibidē. Iuſtiſſima ordinatione creato/
ris ⁊ vita ⁊ mors coꝝ noſtris vſibꝰ ſubdiť

Quantū aūt ad creaturā rõnalem dicen/
dū ꝙ ſicut imꝑfectū ordinať ad perfectū:
⁊ ideo licituꝫ ē occidere aīalia bruta: quia
naturaliter ordinanť ad vſum hominū: ſic
etiā pars ordinať ad totum vt imꝑfectuꝫ
ad perfectum: ⁊ ideo naturaliter oīs pars
eſt propter totum. Hinc videmus ꝙ ſi ſalu
ti totiꝰ corporis expediat ꝓciſio mēbri pu/
tridi: tunc laudabiliter abſcindiť: queli/
bet autē perſona ſingularis cõparať ad to
tam cõitatē ſicut ps ad totū: ⁊ ideo ſi quis
eſt periculoſus cõicati ⁊ corruptiuꝰ ipſius
ꝓpter aliqd̓ crimē: tunc laudabiliter occi/
ditur vt bonum cõmune ↄſerueť. Modi/
cū eñ fermētū totā maſſam corrūpit. Et ħ
intelligit dñs quādo dicit Exo. xxij. Male
ficos nõ patiaris viuere: qd̓ tamē nõ ē ge/
neraliter intelligendū de omnibus pecca/
toribꝰ: qꝛ dñs Mat. xiij. ꝓcepit zizania cre
ſcere ne ſimul eradicareť ⁊ triticū: ⁊ ħ pre/
ſertim qñ mali ſic latēt inter bonos: ꝙ occi
di nõ poſſent q̄n occiderenť ⁊ boni: vel qñ
multos habent ſequaces: ita ꝙ ſine bono/
rū ꝑiculo occidi nõ poſſent. q̄n vo ex malo
rū occiſione nõ imineret ꝑiculū bonis: ſed
magis tutela ⁊ ſalus: tunc mali debēt occi
di ſi fuerint alijs grauiter nocētes. Ex di/
ctis igiť pꝫ: ꝙ cū iudex reū iuſte cõdēnat
ordine iuſto ſeruato: ⁊ miniſter taliter cõ/
demnatū occidit: tunc homicidiū nõ ē pec
catū ſ meritoriū: dūmõ fiat amore iuſticie
⁊ ꝓ ↄſeruatione boni cõis ⁊ reipub. hoīs
eñ occiſio fieri ꝓhibeť ab hoīne nõ a lege
q̄ ꝓcepit: malefi. nõ pa. vi. quoniā deꝰ qui
cõditor eſt ⁊ ↄſeruator legis ⁊ nature: põt
hoīem ꝓuari vita qñ vult ⁊ quō vult. Lex
B ꝙ dꝛ hoīem occidere: qñ miniſter legis euꝫ
occidit ſeruato iuſto legꝭ ordine. Ad cu/
ius euidentiā ſciendū ꝙ tria requirūť ad
ħ ꝙ occiſio hoīs ſm̄ legē iuſta reddiť. ſ. ꝙ
hoc fiat iuſto ordine: iuſta cā ⁊ iuſto aīmo.
Primo requiriť ordo iuſtus ad interficiē
dū reum: qꝛ malefactorē nõ accuſatū vl̓ nõ
ↄuictū occidere nõ licet. vñ Augꝰ. i ome.
de penitētia. Multi corriguntť vt petrus:
multi tolerāť vt iudas: multi neſciunť do
nec dñs veniat qui illuminabit abſcõdita
tenebraꝝ: nos vero a cõione quēq̄ ꝓhibe
re nõ poſſumꝰ: niſi aut ſpõte cõfeſſū: aut in
aliq̄ ſeculari vl̓ eccl̓iaſtico iudicio nolatū:
vl̓ cõuictū. ⁊. ij. q. j. dicit canon Eleutherij
pape. Nihil ↄtra quēlibet accuſatū abſq̄
legitimo ⁊ idoneo accuſatore fiat. Et impe
rator Cõſtantinꝰ dicit ibidē. c. Iudex cri/
minoſū diſcutiens: nõ ante ſentētiam ꝓfe/
rat q̄ꝫ aut reum iꝑ ſe ſe cõfiteať: aut per in/
nocentes teſtes ↄuincať. Ad tenendū igi/
tur in punitiõe reoꝝ iuſtum ordinē requi/
runť duo. Primo ꝙ puniens habeat offi/
cium iudicis. Secundo ꝙ procedat ſm̄ or/
dinē iuris: quia nõ eſt dñs ſed miniſter le
gis. vnde. xxiij. q. v. c. j. ſuꝑ illud Math.
xxvj. Omnis qui acceperit gladium gla/
dio peribit: dicit glo. ꝙ ſolus iudex occide
re poteſt: ⁊ hoc tantū ſm̄ legem cuiꝰ eſt mi
niſter: nõ autem tanq̄ꝫ priuata perſona: qd̓
patet expreſſe. e. ti. vbi dicitur. c. miles cuꝫ
obediēs poteſtatibus ſub quibꝰ legitime
cõſtituťꝰ ē hominē occidit: nulla ciuitatis
ſue lege reꝰ homicidij ē: imo niſi fecerit re/
us imperij deſerti atq̄ ↄtēpti erit: ꝙ ſi ſua
ſpõte atq̄ auctoritate feciſſet crimen effuſi
humani ſanguinis incidiſſet: itaq̄ vñ pu/
nitur ſi iniuſſus fecerit: inde puniet ſi non
fecerit iuſſus: hoc ibi. Hic queri poteſt:
vtrū liceat priuate perſone malefactorem ⁊
mortis reum occidere: ꝓſertim cum Exod̓.
xxxij. ꝓcepit moyſes. Occidat vnuſquiſq̄
ꝓximū ſuum fratrem ⁊ amicum ſuum ſcꝫ
pro peccato vituli cõflatilis. Nimirum cū
occiſio malefactoruꝫ ſit vtilis reipub. ⁊ bo
no cõmuni. Ad hoc reſpondet Tho. ſcd̓a
2e. q. lxiij. ꝙ ex quo malefactorem occide/
re licitum eſt inquātū ordinatur ad ſalutē
totius cõmunitatis: ideo ad illum ſolū ꝑti
net occidere cui cõmittitur cura cõmunita
tis cõſeruāde: ſicut ad medicum pertinet
ꝓ̄ſcidere membrū putridū: quando fuerit
ei cõmiſſa cura ſaluatõis corporis: cura au
tem cõmunis reipub. cõmiſſa eſt principi/
bus habentibus publicam auctoritatem:
⁊ ideo eis ſolis licet malefactores occide/
re: nõ autem priuatis perſonis: nec quidē
laicis: quia q̄uis cuilibet priuate perſone
licitum ſit aliquid facere ad cõmunē vtili/
tatem: dūmodo nulli noceat: tamen ſi fie/
ret cum alterius nocumento: tūc facere nõ
poteſt niſi ſm̄ iudicium eius ad quē perti/
net eſtimare: quid ſit ſubtrahendum parti
bus pro ſalute totiꝰ. Multominus hoc li/
ceret clericis duplici ratione. Primo quo
niam electi ſunt ad altaris miniſteriū in q̄
repreſentatur paſſio chriſti occiſi: qui cum
percuteretur nõ repercutiebat: vt dicitur
prima Pe. ij. Hinc eis nõ competit vt ſint
ꝑcuſſores aut occiſores: quia miniſtri do/
minū ſuū imitari debēt: ſm̄ illud Eccl. x.
ſm̄ iudicem populi ſic ⁊ miniſtri eius. Se/

cundo qꝛ clericis miniſterium noue legis
cõmittitur in qua nõ determinat̃ pena mu
tilatiõis vel occiſionis corporalis: ⁊ ideo
vt ſint idonei miniſtri noui teſtamenti: de/
bent a talibus abſtinere: p̃ſertim cuʒ dicit
apl̃s. j. Timo. iij. Oportet epiſcopum ſine
crimine eẽ: nõ vinolentũ: nõ percuſſorem:
vnde licet ſacerdotes veteris legis male/
ficos interfeciſſe legimus: vt patet de phi
nees ſacerdote: qui interfecit iſrahelitam
coeuntẽ cum madianite: vt dicitur Nume
ri. xxv. ⁊ de Samuele qui regẽ Achab in/
terfecit: ⁊ de Helya qui ſacerdotes Baal
peremit: ⁊ ſic de alijs: quia tamẽ miniſteri/
um clericorũ noui teſtamenti cõſtat in me/
lioribus ordinatum q̃ ſint occiſiones cor/
porales ſcʒ in his que pertinẽt ad ſalutem
ſpũalem: ideo nõ cõgruit eis ꝙ minoribus
ſe ingerant: quapropter eccl̃iarum prelati
recipiunt quidem officia principum terre:
nõ vt ip̃i iudicium ſanguinis p ſeip̃os ex/
erceant: ſed ꝙ eorum auctoritate per alios
exerceant̃. Or ſi queritur an liceat inter
ficere furem qui venit ad furandũ. Ad h̃
dicendũ ꝙ furem diurnũ nõ licet occidere
niſi telo ſe defendat: vt extra de homici. c.
ſi perfodiens. Furem vero nocturnum qui
nõ poterat diſcerni vtrũ ad furandum vel
occidẽdum venerat: nec al̃s poterat depre
hendi: licite poteſt occidi: ſi tamẽ ſine leſi/
one dep̃hendi poterat: tenet̃ ille qui eum
occidit. Multomagis autẽ nocturni depo
pulatores agrorũ ⁊ latrones inſidiantes
in publicis ſtratis q̃libet occidere poteſt.
Hec patent. xxiij. q. v. c. cũ homo. in glo.
⁊. C. quando lice. vincu. ſine iu. ſen. ſe vin
di. l. j. Additur etiam in dicta glo. ꝙ nul/
lo iure inuenitur ꝙ fideiuſſor occidi poſ/
ſit ſi nõ exhibet illum p quo fideiuſſit pro
reo criminis: ſed ſi fideiuſſor ſine dolo reũ
criminis nõ exhibet pecunialiter punitur
ſi autem dolo eum nõ exhibet: punit̃ arbi/
trio iudicis: vt. ff. de exhiben. reis. l. ſi q̃s
reum. Secundo p̃cipaliter requirit̃ cau/
ſa iuſta que tunc deeſt quando quis occi/
dit̃ ſine ſuo demerito licet ſeruet̃ iuris or/
do: quia forte per falſos teſtes cõuincitur:
ſicut Suſanna ac iudices quadã negligen
tia torpentes debitã inquiſitionẽ nõ adhi/
bent: ⁊ ſic omnes homicide reputant̃: qui
ſententiã iniuſtã dederunt: aut aliquo mo
do p̃motores fuerunt. Sic Nabuth ad in/
ſtinctum regine iezabel iniuſte cõdẽnatus
⁊ occiſus eſt ſcʒ propter vineã ſuã. Sic Jo
ſeph in carcerem miſſus ẽ: eo ꝙ dominus
eius mulieri p̃prie nimiũ credulus rei ve/
ritatem nõ eſt inueſtigat⁹. Or ſi querit̃
vtrũ in aliquo caſu innocentẽ interficiens
excuſet̃ ab homicidio. Ad hoc dicendum
ꝙ occidere innocentẽ per falſos teſtes ac/
cuſatum ⁊ cõdemnatũ: quãdoqʒ excuſatur
a peccato: nec reputat̃ p homicidio dupli
ci cauſa. Prima eſt: quia talis nõ cõdẽnat
eum qui eſt iuſtus inquãtũ iuſtus: ſed in/
quãtũ ẽ iniuſtus cõuictus ⁊ dignus morte
p̃batus: ⁊ ſic cõuictum nocentẽ ꝯdemnat.
Secunda eſt: quia talis iudex ſm̃ allega/
ta ſententiã ferens nõ occidit innocentẽ:
ſed qui eũ accuſant ⁊ falſo nocẽtẽ aſſerũt.
Si tamẽ iudex imunis vult eſſe a peccato:
tria debet obſeruare que tangit etiã Tho.
ſcd̃a 2ᵉ. q. lxiiij. Primũ eſt ꝙ diligentiſſi/
me teſtes examinet vt eos valeat de falſo
teſtimonio cõuincere ac repellere: innoxi/
umqʒ liberare: ſicut fecit Daniel Suſan/
nam liberans: Unde Job. xxix. Pat̃ erã
pauperũ ⁊ cauſam quã neſciebã diligẽtiſ/
ſime inueſtigabam: conterebam molas in
iqui ⁊ de dentibus illius auferebã predã.
Secundo ſi nõ poteſt ſic p̃ficere: tunc de/
bet eum mittere ad ſuperiorem per euʒ iu/
dicandũ. Tertio ſi nõ poteſt ſubterfugere
quin illum iudicet: tunc debet differre ſen
tentiã inquantũ poteſt: tandẽ vero cum ſe
non poteſt amplius excuſare iuridice nec
p̃trahere quin iudicet: tunc nõ peccat ſm̃
allegata ſententiã ferens: quoniã ip̃e non
occidit innocentẽ: ſed illi qui eum aſſerunt
nocentẽ. Miniſter vero innocentẽ cõdem/
nantis ſi ſententia cõtinet intolerabilẽ er/
rorem nõ debet obedire: quia reus homici
dij fieret: al̃s eñ excuſarentur carnifices
qui martyres occiderunt. Or ſi nõ ꝯtinet
manifeſtam iniuſticiã: tunc nõ peccat mã/
datum exequendo: quia ſuperioris ſenten
tiam diſcutere nõ habet: nec etiam innocẽ
tem occidit: ſed iudex cui tantũ miniſteriũ
adhibet. Tertio principaliter requirit̃ ani
mus iuſtus: de q̃ habet̃. xj. q. iij. c. ep̃s aut
p̃ſbyter. §. ſi ergo: vbi ſubdit̃. Ex animo in
iuſta eſt ſententia: cum aliquis ſeruata in/
tegritate iudiciarij ordinis in adulterũ vl̃
quẽlibet criminoſum: non amore iuſticie ſ̃
liuore odij vel precio aut fauore aduerſari
orũ inductus ſniaʒ p̃fert. Et. c. ſequẽ. vn
de nec in iudice nec in miniſtro alia interfi

c

ciendi maleficium poteſt eẽ intentio q̃ʒ ze/
lus iuſticie ⁊ bonum reipub. vt patet ibi/
dem in diuerſis. c. Ex his ergo patet: ꝙ ſi
aliqđ predictorum triũ defuerit occiſio in/
iuſta reputabit̃: ⁊ omnes ad hoc ſcient̃ vl̃
negligenter ignorantia craſſa cooperãtes
homicidij rei iure poli iudicabunt̃. Patʒ
etiam ex dictis q̃ fallaciter ſe plerũqʒ vicia
mentiunt̃ eſſe virtutes: dũ ſub pallio vir/
tutis iuſticie plura homicidia: q̃ grauiſſi/
ma ſũt p̃ctã neq̃ter cõmittũt̃. Hinc Berñ.
ſuper cãtica ſollicite ſuperiores quoſqʒ in/
ſtruit dicẽs: ꝙ mens q̃ in magnã celſitudi
nis perfectionẽ contendere nititur: actus
ſuarũ virtutũ debet in puluerẽ redigere: h̃
eſt om̃s circũſtantias ⁊ intentiones actuũ
ſubtili mentis ꝯſideratiõe diſcutere: ne ali
quid impurũ in ip̃o actu ⁊ intentiõe virtu
tutũ valeat latitare: qꝛ multotiens aliquiſ
actus virtuoſus eſtimat̃: qui ſi ſubtiliter
diſcutiat̃: latẽs ĩ eo vitiũ reperit̃. Deniqʒ
vbi hec tria cõcurrũt: ibidẽ interfectio reo
rum eſt nõ ſoluʒ licita ſed ⁊ meritoria: imo
plerũqʒ obligatoria: vt pʒ. xxiij. q. v. c. rex
debet. Unñ ſi iudex p̃termitteret: ⁊ in tali/
bus facere iuſticiã: p̃ncipalit̃ prece: p̃cio:
fauore ⁊ ſic de alijs: grauiſſime peccaret:
etiã ſi de maleficio ſpes emẽdatiõis habe/
retur: qꝛ hoc eẽt vendere iuſticiã. Si tamẽ
in eo caſu parceret illi p̃ncipaliter ex com/
paſſione ⁊ pietate: ac adderet illi ſecunda/
rio ſatiſſacionem pecuniariũ: hoc licitum
eẽt ⁊ pium: p̃ut determinat Aug⁹. longo
p̃ceſſu. xxiij. q. v. circũcelliones: verumta
mẽ ſi nõ eſſet ſpes correctionis: tũc dʒ eum
occidere vel inutilem reddere ad malefaci
endũ: alioquin grauiſſime peccaret ⁊ oĩm
maloꝝ particeps fieret: vt pʒ. xxiij. q. iiij.
c. eſt iniuſta miſericordia: vbi ponit exem/
plũ de Agag pinguiſſimo. Et ſubinfert tex
tus: Ita ſi quis latronum filijs deprecanti
bus motus: ⁊ lachrymis cõiugis eius in/
flexus ſoluendũ putat: cui adhuc latroci/
nandi aſpirat affectus: nõne ĩnocẽtes tra/
dit exitio. i. morte: qui liberat multoꝝ exi/
tia cogitantẽ. Ubi etiã querit glo. dicens:
Cur hic redarguit eccleſia iudices q̃ repri
munt gladiũ nõ occidẽdo reũ: cum. j. q. v.
c. j. ⁊. c. de occidẽdis: p̃cipiat reos nõ occi/
di. Et r̃ndet ꝙ hic loq̃tur de ĩcorrigibilib⁹
ibi v̊ corrigibilib⁹: ⁊ qꝛ eccl̃ia miti⁹ punit ĩ
ſanguine q̃ lex ciuilis: iõ iudicat corrigibi
les eſſe parcendos: incorrigibiles vero nõ
ſoluendos vel taliter puniendos ꝙ ad ma
lefaciendum reddant̃ inutiles. Ad laudẽ
dei omnipotentis.

De occiſione alterius propter defenſionem ſuiipſius vel rerum ſuarũ aut perſonarũ ꝯiũctaꝝ ⁊ de homicidio caſuali: Sermo II

On occides.

n Uiſo de homicidio qđ fit per
iuſticiã dictãtem: ſecũdo loco
p̃ſequẽdũ ẽ de homicidio qđ
cõmittitur propter neceſſitatem cogentem. A
Ad cuius euidentiam primo queri po
teſt: vtrum alicui liceat alium occidere ſe/
ipſum defendendo ne occidatur: preſer/
tim cum homicidium ſit grauius peccatũ
q̃ ſimplex fornicatio vel adulterium: ſed
nulli licet cõmittere ſimplicem fornicatio/
nem vel adulterium aut aliud quodcunqʒ
mortale peccatum pro cõſeruatione vite p
p̃rie: quia vita ſpiritualis eſt preferẽda cor
porali. Hinc etiam dicit Auguſtin⁹ ad ple
biculam de occidendis hominibus ne ab
eis quiſqʒ occidatur: nõ mihi placet conſi/
lium ne forte ſit miles aut publica functio
ne teneatur: vt nõ pro ſe hoc faciat: ſed pro
alijs: accepta legitima poteſtate ſi eius cõ/
gruat perſone. Ad hoc reſpondet Tho. ſe
cũda 2ᵉ. q. lxiiij. ꝙ ex actu alicuius ſeipſuʒ
defendentis: effectus duplex ſequi poteſt.
Unus quidem eſt conſeruatio vite p̃prie.
Alius ẽ occiſio inuadentis. Actus ergo
huiuſmodi ex hoc ꝙ intenditur conſerua/
tio vite proprie nõ habet rationem illiciti:
cum hoc ſit cuilibet naturale ꝙ ſe conſer/
uet in eſſe quantum poteſt: aliquis tamen
effectus ex intentione bona prouenięs illi
citus reddi poteſt: ſi nõ ſit fini proportio/
natus: ⁊ ideo ſi quis ad defendendã pro/
priam vitam vtat̃ maiori violẽtia q̃ʒ opor/
tet erit illicitũ: ſi vero moderate violentiã
repellit: erit licita defenſio: quia ſm̃ iura:
vim vi repellere licet cum moderamine in
culpate tutele: nec eſt neceſſarium ad ſalu/
tem vt homo actum moderate tutele pre/
termittat ad euitandum occiſionem alte/
rius: quia plus tenetur prouidere vite ſue
q̃ʒ vite alterius: ſed quia hominẽ occidere
nõ licet niſi auctoritate publica p̃pter bo/
num cõmune: ideo illicitũ eſt ꝙ homo ho/
minẽ occidere intendat vt ſeip̃m defendat
niſi ei qui publicam habet auctoritatẽ: qui

ſcȝ intendens occidere hominē ad ſui de/
fenſionem: refert hoc ad bonum publicum
vt patet in milite pugnante cōtra hoſtes:
⁊ in miniſtro iudicis pugnante ꝯtra latro
nes: ꝗuis iſti etiam peccent ſi priuata fo/
ueantur libidine: ſi enim quis priuatꝰ in/
tendat hominē occidere vt ſeipm̄ a morte
defendat: mortaliter peccat ⁊ homicidiuȝ
cōmittit: ſed ꝓpꝛie defenſio erit in inten/
tione ⁊ interitꝰ aduerſarij erit preter inten
tionem ex ſola neceſſitate: multomagꝭ om/
nibus ꝓhibetur defenſio que fit cum liuo
re vindicte. Ad obiectū ergo dicendum ꝙ
nō ē ſimile de fornicatiōe: quia actus forni
cationis vł adulterij nō ordinatur ad ꝯſer
uationē vite ꝓpꝛie ex neceſſitate ſicut actꝰ
defenſionis ex quo q̄ꝫ ſequit̄ homicidi
um. Superaddit etiā Hein. de vrimaria:
ꝙ ſi tale homicidium cōtingit ex euitabili
neceſſitate: vt qꝛ potuit effugere ſed nō fu/
git ꝓpter verecundiā vel aliam cām: tunc
nō excuſat̄ a toto ſed a tanto: qꝛ meliꝰ fuiſ
ſet ꝙ fugiſſet: ⁊ ideo tanꝙ̄ ꝓ mortali debȝ
agere penitentiā. Si vero cōtingit ex ine/
uitabili neceſſitate: vt quia facultatem in/
uaſorem effugiendi nō habuit: tunc ſi nō
occidit liuore vindicte vł ex impetu ire: ſꝫ
amore cōſeruationis vite ꝓpꝛie ſe ſimplici
ter defendendo ne vitam perdat: cū mode
ramine inculpate tutele: hoc ꝯceſſum eſt vi
ris imperfectis ſed nō perfectis vt dic̄ Au
gu. in li. de lib. arbi. ⁊ ideo talis excuſatur
a toto: qꝛ nō potuit aliter occiſionis peri/
culum euadere: nec aſtringitur ad peniten
tiam niſi ad cautelam ꝓpter ambiguū du/
bietatis: vt ptȝ. xxiij. q. v. c. excōmunicato
ruȝ. in textu ⁊ glo. pōt enim timere ſi forte
quid duplicitatis ꝓ humana fragilitate ī
eodem incurrerit flagitio ſcȝ ꝙ nō ſolū il/
lum occiderit ex neceſſitate ſe defendendi
ſed etiā ex iracundia vel indignatione aut
ex libidine vindicte. Inſuper interiorē pe
nitentiam ſemꝑ agere debet ⁊ quaſi pecca/
tis ſuis aſcribere: ꝙ in tantā venit neceſſi/
tatem: ⁊ in hoc ꝯcor. Hoffre. ⁊ Hoſti. Se
cūdo queri pōt vtrū ꝗ liceat alicui aliū oc/
cidere ꝓ defenſione rerū ſuarum: ſicut pro
defenſione corpoꝝ. Ad hoc dicendum ſm̄
doctores ⁊ etiā glo. in. c. ſignificaſti. ij. ex/
tra de homici. ꝙ omnes leges ⁊ omnia iu/
ra que loquūtur de hac materia: ꝯcedunt
vim vi repellere poſſe tam in defenſiōe re/
rum ꝗ perſonarū: dūmodo moderamē in/
culpate tutele nō excedat: qꝛ defenſio tunc
redderetur illicita. Quātū tamē ad defen
ſionē rerū hoc intelligendū ē: qḋ ſcȝ iniuri
am rebus illatā quis ſtatim poteſt ⁊ debet
ꝓpulſare ſi vult. Quomō autē iſtud ſtatiȝ
intelligit̄: dicunt ꝙ attendi debet defendē
di cōmoditas: qꝛ nō debet ſe quis ſtatim
exponere ſine ſocijs cōtra multitudinē ſua
bona auferentē: ſed in hoc inſpicit̄ cōmo/
ditas vt ſocios ⁊ amicos poſſit cōuocare:
domum intrare: arma capere: ⁊ hoc ꝗtō/
tius fieri poteſt: alˀs enim eſſet guerra que
nō eſſet auctoritate ꝓpꝛia mouenda: vt ptȝ
ex̄ de iureiuran. c. ſicut: nec etiā iniuria fa/
cta perſone morā aliquā expectat: ſed vt
dicitur in dicto. c. ſignificaſti: fieri debȝ in
continenti: qꝛ ſi fieret ex interuallo tūc eēt
vindicta. Qꝛ autē iniuria facta rebus in
cōtinenti ꝓpelli debet: intelligit̄ quo citi/
us fieri poterit arbitrio boni viri: nam ibi
debet attendi qualitas deijcientis ⁊ deie/
cti ⁊ rei ex qua deiectus eſt. Si eñ priuatꝰ
deijcit aliū: tunc requirit̄ modicus appa
ratus ad recuperandum poſſeſſionē ſcȝ bi
duo vł triduo: ꝙ ſi nobilis expellit aliquē
de caſtro: tunc ad recuperandū requiritur
magnus apparatus: qui forte fieri nō pote
rit in ſex menſibus: ⁊ ſic incōtinenti dicere
tur fieri quādo cōmode poteſt fieri. Voluit
tamē quidam ꝙ ꝗuis ꝓ cōſeruatiōe vite ꝓ
pꝛie liceat imperfectis in ineuitabili neceſ
ſitate aliū occidere: minime tamē hoc li/
citum eſt ꝓ cōſeruatione reꝝ temporalium
quia ꝓximi vita fortune rebus eſt preferē
da niſi forte quis ex taliū ablatione: ſimul
⁊ vite neceſſaria auferret vt ſi quis in deſer
to poſitus tm̄ vnū panem haberet: tunc vi
detur ꝙ illum ꝓ neceſſitate ſui victus ſicᷓ
⁊ perſonam ꝓpꝛiam defendere ⁊ cōſeruare
poſſet. Tertio queri poteſt incidentali/
ter occaſione eoꝝ que nunc dicta ſunt: vtꝝ
fames faciat aliquid licere quod alˀs nō li/
ceret: preſertim cum dicitur. xxxij. q. iiij. c.
ſicut. ꝙ ſanctius eſt mori fame ꝗ̄ idolati/
cis veſci: ex quo videt̄ expꝛeſſe ꝙ propter
neceſſitateȝ famis nō licet cōmitti aliquod
peccatum: qḋ extra neceſſitatē eſſet morta
le peccatum. Ad hoc reſpondet ibidē glo.
ſuper eodem. c. ꝙ talis neceſſitas non ha/
bet legem: ſed propter neceſſitatem famis
auferri aliena licitum eſſet: ſicut fecerunt
apoſtoli vellentes ſpicas: vt patet de con/
ſe. di. v. c. diſcipulos. Similiter in illo ca/
ſu furari licitum eſt: vt patet extra de fur.
c. ſi quis in glo. Sic etiā homicidiū cōmit/

re licitū eſt: vt patet ex̄ de homici. c. ſi per/
fodiens. ⁊. c. interfeciſti. in glo. Licitū eſt
inquā in quadrageſima comedere carnes
vt patet extra de obſerua. ieiu. c. ꝯcilium.
per ꝯſequens igitur licitum eſt ꝓpter ne/
ceſſitatem famis comedere de idolaticis:
dūmodo tamē hoc no fiat in venerationeȝ
idolorum: vt dicit glo. in dicto. c. ſicut: et
⁊ addit ꝙ nulla neceſſitas hominē excuſa
re poteſt a fornicatione: vt patet. ff. de ritu
nup. l. palam. §. nō eſt ignoſcendū. Qꝛ ſi
querit̄ cauſa cur ꝓpter neceſſitatē famis
excuſatur a furto ⁊ nō a fornicatione. Re/
ſpōdet glo. extra de fur. in. c. ſi quis. ꝙ mu
lier nō excuſatur a fornicatione ꝓpter ne/
ceſſitatem famis ſed a furto: quia ꝓpter ne
ceſſitatem res facta ē cōmunis: in fornica/
tione autē nō eſt ita: ⁊ ideo debet potiꝰ ma
la quelibet pati ꝗ̄ malo cōſentire. Alteriꝰ
querit glo. quare excuſor ab homicidio ſi
ex neceſſitate me defendēdo aliquē occido
⁊ nō a fornicatione. Ad hoc reſpōdet: non
interficio ſed potius ip̄e ſe interficit ꝗ me
aggredit̄: vt. ff. ſi quadrupes paupe. fe. in
§. arietes. Quarto queri poteſt: vtrum
quilibet ꝓximū a morte liberare teneatur
vel defendere cum poteſt: ꝑſertim cū iniu/
ſte inuaditur: ſicut ſonare videtur textus:
extra de homi. in. c. ſicut dignū. §. illi etiā.
vbi dicitur: Qui potuit a morte hómineȝ
liberare ⁊ nō liberauit eū occidit. Ad hoc
reſpōdēt quidā ꝙ hoc intelligitur de iudi
ce qui tenetur ex officio iniuriam a ꝓximo
repellere. Alij vero dicunt ꝙ hoc ē genera
liter intelligendū de oībus: ⁊ hoc videtur
eſſe rōnabiliꝰ: quia quilibet ex debito cha
ritatis a proximo tenetur iniuriā repelle/
re ſi ſine ꝓpꝛio periculo facere poteſt: ⁊ ſꝫ
Hoſti. ꝓbare videtur: qḋ etiam euidenter
docet inſtinctus naturalis ī brutis anima
libus. Inter alia nāqꝫ patet hoc de delphi
no: ꝓut docet phꝰ in. x. de animalibus: ſo
lus enim delphin felle caret: ⁊ tā miro mo/
do ſe inuicem diligūt ꝙ ſi aliquis eoꝝ mor
tuus fuerit alij efferunt eum ſuꝑ ſcapulas
⁊ cuſtodiunt ne ab alijs piſcibus comeda/
tur: quouſqꝫ a tempeſtate maris eijciatur.
Refert etiaȝ Plinius ꝙ delphino quodā
a rege quodā capto reliquorū ingens con
uenit multitudo ad portum vbi delphin li
gatus tenebatur quibus plangentibus et
quaſi miſerationē poſtulantibꝰ rex euȝ di/
mitti ꝑcepit: nō ergo defendere ꝓximum
ab iniuſta nece cuȝ ſine periculo poteſt: eſt
illum indirecte occidere: in cuius argumē
tum vidētes percutere clericū ⁊ cum poſ/
ſunt eū defendere nō defendunt: ſentētiaȝ
excōmunicationis incurrunt: preſertim ſi
hoc eis incumbit ex officio: vel etiam ſm̄
quoſdā cum hoc doloſe dimitterent: vt pa
tet extra de ſen. excom. c. quāte preſumpti/
onis. ⁊ in glo. Ad hoc etiā habet̄ ar. xxiij.
q. v. c. adminiſtratores: in fi. ⁊. q. iiij. c. ē in
iuſta miſericordia: nam ⁊ ſimili modo ꝗs
alium indirecte occidit: victum illi neceſ/
ſariū denegando ⁊ homicida reputat̄: vn/
de dicit Ambroſius ⁊ habet̄. lxxxvj. di. c.
nō ſatis eſt: vbi ſubdit circa finē: paſce fa/
me morientē: quiſquis enī paſcēdo homi/
nes ſeruare poterꝭ ſi nō paueris occidiſti:
⁊. lxxxiij. di. §. iij. Mortem enim languen/
tibus probatur infligere: qui hanc cū poſ
ſit nō excludit. ⁊. c. error. c. cōſentire. ⁊ ex/
tra de homici. c. ſicut dignū. §. illi etiā: vbi
ſubditur. Qui potuit hominē a morte li/
berare ⁊ nō liberauit: eum occidit: ſicut et
animarū homicida reputatur qui propꝛia
ignauia cū impedire poſſet ſinit eas peri/
re: vt patet di. xliij. c. epheſijs: quod tamē
de ſuperioribus pꝛīcipaliter intelligitur:
vnde ſubdit̄ ibidem. Cū increpare delin/
quētes noluerit: eos ꝓculdubio tacendo
paſtor occidit. Ceterū eſt adhuc aliud ge/
nus occidendi indirecte: quo ſcȝ quis oc/
cidit ſola defenſione ſine animo defenden/
di illuȝ qui perpetrat homicidiū: exempli
gratia. Nam ſi vadis ad occidendū alium
⁊ teipm̄ illi ſcienter aſſocias: nō tamē ani/
mo ip̄m incitandi vel iuuandi ad homici/
cidium perpetrandū: nec ſuper hoc cuȝ eo
verba aliqua habuiſti nec ipſe tecum: vel
etiā ſibi hoc ex animo diſſuaſiſti: licet tibi
noluerit acquieſcere: ſed tu de ip̄o timens
eo animo ſecum pergis vt ſi forte alter ſu/
perualeret ⁊ hunc inſequeretur: tu ipſum
defenderes: ſicqꝫ propter tuā aſſociationē
animoſior factus alium occidit: tūc in hoc
caſu ſm̄ Hoſti. efficeris homicida defenſio
ne ſola: vel ſolo animo defendēdi occiſorē:
quod etiā expꝛeſſe patȝ extra de homici. c.
ſicut dignū. §. illi etiam: ⁊ in glo. nec enim
poteris ꝓpter hoc ad ordines promoueri:
quia irregularis efficeris: ⁊ ſic intelligit̄
ꝙ ſola defenſione cōmittit̄ homicidiū. ex/
tra de cleri. pugnā. in du. c. heinricus. ī fi.
Verūtamē iſtud ē intelligendū ꝓpꝛie de il
legitima defenſione: qm̄ ſi quis iuſto pre/
pto iudicis: iuſto cōſilio aſſeſſoris defenſi/

one legitima homicidiū incurrerit: nullꝫ homicidij peccatum perpetrauit. Tertio principaliter cōmittiṫ homicidiū aliquando a caſu preṫ intentionē occidēdi vel etiā ledendi: de quo queri poteſt. Utrū occidens hominē caſualiter incurrat homicidij reatum: preſertim cuꝫ in decretis di. l. plures inducunṫ canones in quibus homicidia caſualia puniuntur. Ad h̄ reſpondet Tho. ſcd̄a 2ᵉ. q. lxv. ꝙ ẜm phm̄ in. ij. phy. Caſus eſt cauſa agens preter intētionē: ⁊ ideo ea que caſualia ſunt ſimpliciter loquendo nō ſunt intenta neqꝫ volūtaria ⁊ quia omne peccatum eſt voluntariū ẜm Augu. cōſequēs eſt ꝙ caſualia inquātum huiuſmodi nō ſunt peccata. Cōtingit tamē ꝙ id qđ nō eſt actu ⁊ per ſe volitum ⁊ intentum: eſſe per accidens volitū ⁊ intentum ẜm ꝙ cauſa per accidēs dicitur remouenſ prohibens: vnde ille qui nō remouet ea ex quibus ſequitur homicidiū: cū tamē remouere poteſt ⁊ debet: tunc erit quodaꝫ modo voluntariū homicidiū. Ad cuiuſ euidentiā ſciendū ꝙ homicidiū ẜm Aſtē. cōmitti poteſt tribus modis. Primo modo dando operam rei licite: debitāqꝫ diligentiā adhibendo ẜm exigentiam operis puta ſi quis pulſauerit ⁊ lapis cadēdo aliquem oppreſſit ⁊ occidit: qđ veriſimiliter prius timere nō potuit: vel ſi ſecans arborem in aliquo priuato loco vbi nō ē acceſſus hominū: ⁊ arbor cadens aliquem caſu occidit: tūc enim nō imputatur ei ad culpam: vt patet di. l. vbi dicitur. c. hi qui arborem incidere videntur: ſi cōtingat vt cadens arbor aliquem occiderit: iculpabileſ ſunt atqꝫ innoxij: quia nec voluntate illorū nec deſiderio homicidium perpetratuꝫ eſt ⁊. c. ſi duo fratres in ſilua arbores ſuccciderint: ⁊ appropinquante caſura arboris vnus frater alteri dixerit caue: ⁊ ille fugiens in preſſuram arboris ceciderit ⁊ mortuꝰ fuerit: viuēs frater innocēs de ſanguine fratris germani diiudicetur. hec ibi. Secūdo modo caſu cōmittiṫ homicidium dando q̄dem operā rei licite: ſed nō adhibendo debitā diligentiaꝫ: vt ſi q̄s ſecat arborem in cōmuni tranſitu: ⁊ ante caſum illius nō circūſpicit: nec alte clamauerit vt appropinquātes ſibi caueant: ⁊ tūc in talibus ac ꝯſimilibꝰ caſibus nō eſt imunis ab homicidio: quia non excuſaṫ a toto ſed a tanto ẜm gradum incurie proprie ⁊ negligentie: vnde diſ. l. ex cōcilio Guarmatieñ. dicit̄. c. ſepe contingit dum quis operi neceſſario inſiſtens arborem incidit: vt aliq̄s ſubtus ip̄am veniens deprimaṫ: ⁊ idcirco ſi volūtate vel negligentia incidentis arborem factū eſt vt homicida penitentie debet omnino ſubmitti: qđ ſi nō voto ſed incuria illius: nō hec eum ſentētia cōtingit: ⁊ ſic mitius agendū eſt cum his quorū negligentia patratū eſt homicidiū q̄ꝫ cuꝫ his quorū volūtate ⁊ induſtria factū eſt: ſicut cum illo de quo legitur: vt refert Jacobus de vitriaco: ꝙ fuit miles quidam vnicum habens filium quem ſecū duxit ad prata: in quibus meſſores fenū defalcabant: cuꝫ igitur paruulus in herba dormiret vnus de falcatoribꝰ falcem extendens ignoranter interfecit. Qđ audiēs pater dolens: ⁊ eiulans filiū ſepeliuit. Contigit autē vt in die paraſceues dictus pater nudis pedibꝰ eccleſias viſitaret: venit ille obuiam dictꝰ homicida filij ſui funem in collo geſtans: qui flexis genibꝰ fuſis lachrymis ⁊ iunctis manibꝰ ait: Domine pro illo qui hodie mortem ſuā inimicis indulſit: ⁊ pro ſuis iterfectoribꝰ exorauit. Supplico vt mortem filij veſtri quē ignoranter interfeci mihi indulgeatis: ad cuius vocem pater ad miſericordiam motus occiſori ſtatim filicidij piaculum indulſit: cū igitur ingreſſus fuiſſet eccleſiam ⁊ veniſſet ad deoſculāduꝫ crucem: ſtatim imago crucifixi clauis cruci cōfixa manus ⁊ brachia de cruce laxauit ⁊ amplexans militem eum dulciter oſculatus eſt. Tertio modo caſu cōmittiṫ homicidiū operam dando rei illicite: puta quia proijciebat lapidem vel iaculum ſiue in ludo ſiue in corporis exercitio verſus locuꝫ vbi ſolet eſſe tranſitꝰ hominū: ⁊ tunc reus teneṫ homicidij: ꝙ ſi facit in loco priuato: vbi nō eſtimaṫ acceſſus hominū nō excuſaṫ a toto ſed a tanto: q2 dedit operam rei illicite vel inutili. Ex dictis autem patꝫ ꝙ in omni homicidio nō volūtario ſed caſuali maxime reſpiciendū eſt ſi occiſor dedit operam rei licite vel illicite: vtrum ve debitam adhibuit diligentiā: ex hoc enī. extra de homici. in. c. lator p̄ſentium: excuſatur clericus qui in ludo caſu alium interfecit. Et ibidem in. c. continebaṫ: nō excuſatur clericus qui in ludo caſu laicū interfecit: vt patet in textu intuentibꝰ. Et ſi queris rōnem diuerſitatis: reſpōdet glo. in dicto. c. cōtinebaṫ ꝙ ſecundus dabat operā rei illicite ludendo ſcꝫ cum laico: qđ clericis nō licet: vt patet ij. q. vij. c. laicos. xxiij. di. c. ſi igitur: in prin. ludus etiam ille clericis nō cōgruebat eo ꝙ pernicioſus erat: ludus autem pernicioſus nō debet eſſe impunitus: vt. ff. de fur. in furti actione. §. cum eo: nec etiam occiſor diligentiam adhibuit quā debuit: quia cum ſciret ludi conditionem: nō remouit a ſe falcem: ⁊ ſic vbiqꝫ fuit in culpa: primus vero ludebat cum clerico ⁊ licito ludo: ⁊ de illo cultello nō ſperabatur aliqđ mortale: ⁊ alter qui mortuus eſt ſe potius ingeſſit: aliū ad terram ꝓijciendo: in cuius cultell[illegible] cecidit ⁊ occubuit qua ꝓpter ad terrā proiectus in culpa non fuit: ſed qui ipſuꝫ proiecit. Ad laudem dei omnipotentis.

Utrum grauius ſit occidere iuſtum vel peccatorem de aborſu et occiſione propria: an etiam per caſtitate ſeruanda licet ſe committere periculo: Sermo III

Non occides. Exodi. xx. Expediti de tribꝰ modis homicidij corporalis qđ facto vel manu perficiṫ: iam quartū breuiter ꝓſeq̄mur: qui modus cōmittiṫ impia volūtate ip̄ellente: ⁊ hoc homicidij genus habet ꝓprie cōpletam homicidij rationem: tam formalē q̄ꝫ materialem qđ quis cōmittit vel in alterū vel etiā in ſemetip̄m. In alterū autem perficiṫ vel ex libidine vindicte: ſicut intendens exercere vindictam in eo qui patrē eius interfecit: vel etiam ex animi crudelitate qđ execrabilꝰ ē: ſicut latrones vel irati occidūt hominē: vl̄ deniqꝫ ex cupiditate: fauore: amore vel ſilibꝰ affectibꝰ inordinatis q̄ oīa ſūt in lege ꝓhibita ⁊ crimīa grauiſſima. Hic p̄mo q̄ri poteſt: vtrū ſit grauiꝰ peccatū occidere innocentē ⁊ iuſtū q̄ꝫ occidere peccatorē: p̄ſertim cū in genere pctōꝝ que contra proximū cōmittunṫ: tanto videtur aliquid eſſe maius peccatū: quanto maiꝰ infert nocumentū illi in quē peccat: ſed occiſio plus nocet peccatori q̄ innocenti: qui de miſeria huiꝰ vite per mortem tranſit ad celeſtē gloriā: cū ecōtra pctōr ſubita morte p̄uentꝰ ꝑdit pariter corpꝰ ⁊ aīaꝫ: q̄ reſeruata ad vitā p̄ntē: reuocari poterat ad penitētiā. Ad h̄ reſpōdet Tho. ſcd̄a. 2ᵉ. q. lxiiij ꝙ nullū hoīem licet occidere ẜm ſe cōſideratū quia in quolibet etiā peccatore debemus amare naturaꝫ quā deꝰ fecit: que per occiſionē corrumpitur: vnde peccatorꝭ occiſio tñ reddiṫ licita ꝑ cōparationē ad bonū cōmune qđ per eiꝰ crimē corrumpiṫ: vita vero iuſtoꝝ eſt cōſeruatiua ⁊ promotiua boni cōmunis: quia ip̄i ſūt pars principalior multitudinis: ⁊ iō nullo modo licꝫ occidere innocentē: quapropṫ plus peccat interficiens innocentē q̄ꝫ peccatorē: ⁊ hoc ꝓpter quattuor. Primo q2 nocet illi quem ex debito plus diligere deberet: ⁊ ſic magꝭ agit contra charitatem. Secūdo q2 infert iniuriam illi qui eſt minꝰ dignus: ⁊ ſic agit magis cōtra iuſticiam. Tertio q2 p̄uat cōmunitatē maiori bono. Quarto q2 ex hoc magis contemnit deum: ẜm illud Luce. x. Qui vos ſpernit me ſpernit: qđ dominus oſtendit cū dixit. Saule ſaule quid me perſeq̄ris. Q2 autē obijcitur de peccatore qui maius nocumentū ſuſtinet: vtpote ꝑdens vitam pariter ⁊ animā. Ad hoc dicendum ꝙ in penſanda grauitate peccati magis eſt cōſiderandū illud qđ eſt per ſe: q̄ id qđ eſt ꝑ accidens: nā ꝙ iuſtus occiſus ad gloriā tranſeat: ꝑ accidēs ſe habet ad occiſioneꝫ. Ex dictis ergo ſatis perpendi pōt: quante ſit malicie paruulos innocentes iugulare: quoꝝ etiaꝫ oppreſſores homicide deteſtabiles iudicantur: preſertim ſi voluntarie hoc faciant: ꝙ ſi preter voluntatē ⁊ animū occidendi contingat oppreſſio: nō tamen excuſantur oppreſſores ſi ſua negligētia hoc actum eſt: vt quia ſecum in vno lecto poſuerunt: vt expreſſe patet. ij. q. iiij. vbi dicitur. c. conſuluiſti. de infantibꝰ qui in vno lecto cum parentibus dormientes: mortui reperiunṫ: ⁊ infra monendi nanqꝫ ſunt ⁊ proteſtandi parentes: ne tam tenellos ſecum in vno lecto collocent: ne negligentia qualibet prouenientе ſuffocentur: vel opprimantur: vnde ip̄i homicidij rei inueniantur: vbi dicit glo. licet opprimens nocere noluit: dū tñ fuit in culpa licet leuiſſima. Culpa autem eſt ꝙ a diligenti poterat preuideri ⁊ non eſt preuiſum: ⁊ ideo tenetur in hoc caſu quantum ad deum: nō tamen punietur ratione homicidij ſed ratione negligentie: ita ꝙ minor imponitur pena vel penitentia ab eccleſia pro negligentia q̄ ſi feciſſet ex animo: vt patet diſt. l. vbi dicitur. c. ſi quis voluntate homicidium fecerit: ad ianuam eccleſie catholice

ſemper iaceat:⁊ cõmunioneꝫ in exitu vite
ſue accipiat:ſi autem nõ voluntarie ẜ caſu
aliquod homicidiũ fecerit prioꝛ canon.vij
annis agere penitentiã iuſſit:ſecundꝰ q̃nqꝫ
mandauit.Ille vero canon ponit̃ ibidem
ex cõcilio Neoceſarieñ.l.c.eos vero:⁊ ſub
ditur in textu dicti.c.cõſoluiſtis:quia ſi il
le qui cõceptum:glo.viuificatũ in vtero ꝑ
aboꝛſũ deleuerit homicida eſt:vt pꝫ Exo.
xxij.quantomagis qui vnius ſaltẽ diei pu
erulũ peremerit homicidã ſe eſſe excuſarẽ
nequibit.Hinc etiam extra de his :qui fil.
oc.in.c.de infantibꝰ.cõcludit glo. ꝙ ſi ꝗs
ſponte filiũ interemit grauiſſima pena de/
bet ei imponi:aliquantulũ maioꝛ q̃ꝫ ꝓ alio
homicidio:quia magis videt̃ peccare pro
pꝛium filium occidendo:⁊ ẜm leges foꝛtio
ri pena puniri debet: vt.C.e.l.vna.Si ve/
ro caſu nõ voluntate interemit ſed graui
culpa p̃cedente:tunc penitẽtia .vij. vel.v.
annoꝝ eſt imponenda:ar.di.l.c.ſi qua fe/
mina.Si pꝛoinde leuis culpa p̃ceſſit: tunc
penitẽtia trium annoꝛuꝫ imponi debet:vt
in dicto. c.de infantibus.Si deniqꝫ nulla
culpa vel negligẽtia pꝛeceſſit in nullo de iu
re ſunt puniendi:licet ad cautelã eis peni/
tentia debet iniungi ꝓpter ambiguum du/
B. bietatis cõſideratis circũſtantijs. Secũ/
do queri poteſt:vtrum omnis aboꝛſũ pꝛo/
curans homicida cenſendus eſt. Ad hoc
reſpondet canon.xxxij. q.ij.c. ꝙ non.⁊.c.
moyſes. Inter alia ponẽs differẽtiã inter
aboꝛſum coꝛpoꝛis animati ⁊ inanimati:di
cẽs: Moyſes tradidit ſcꝫ Exo.xxj.ꝙ ſi ꝗs
percuſſerit mulierẽ in vtero habentẽ ⁊ ab/
oꝛtuꝫ fecerit:ſi foꝛmatũ fuit.glo.ad plenũ
dabit percutiens animã ꝓ anima:ſi auteꝫ
informatũ fuerit mulctetur pecunia:vt ꝓ/
baret nõ eſſe animã ante foꝛmã. Ex quibꝰ
bus verbis datur intelligi ꝙ anima nõ in/
funditur niſi pꝛius coꝛpus ad plenũ fuerit
foꝛmatũ:nec aboꝛſum reputat̃ homicidiũ
niſi pꝛius coꝛpus fuerit animatũ.Hinc di/
cit Hiero.ad algaſiam:⁊ ponit̃.e.ti.c.ſicu/
ti:ꝙ ſemina paulatim foꝛmant̃ in vtero:⁊
tamdiu nõ reputatur homicidium donec
elemẽta cõfecta ſuas imagines membraqꝫ
ſuſcipiũt.Et ſi obijcitur illud qđ ponitur
extra de homicidio.c.ſi quis cauſa explen
de libidinis vel odij meditatione homini
aut mulieri aliquid fecerit:aut ad potãdũ
dederit vt nõ poſſit generare aut cõcipere
aut naſci ſoboles:vt homicida teneat̃.In
quibus verbis intelligi datur ꝙ ꝓcurans
ſterilitatem vel etiam aboꝛſum fetꝰ inani/
mati iudicat̃ homicida. Ad hoc reſpõdet
glo.ꝙ hoc eſt verũ quantũ ad penam lega
lem:vt.ff.de penis.ſi quid.§.cum aboꝛtio/
nis.ff.ad.l.coꝛ.de ſic.ſed mulierem:nõ ta/
men efficitur irregularis ac ſi hominẽ in/
terfeciſſet:quia nõ cõtrahitur irregulari/
tas niſi fetus iam animatus interficiatur:
nec interficit̃ vt homicida ſed punit̃ peca
nia ſed dicit̃ homicida occaſionaliter vel
indirecte:ſicut di.lxxxvj.c.nõ ſatis.§. pa/
ſce fame moꝛiente:quiſquis enim paſcẽdo
homines ſeruare poteris:ſi nõ paniſti oc/
cidiſti:⁊.lxxxvij.di.c.ſi expoſitus. Ter/
tio queri poteſt:vtrum clericis licitum ſit
occidere maleficos: pꝛeſertim cũ Moyſes
a leuitis interfici fecit vigintitria milia ho
minum in vindictam adoꝛationis vituli:
vt habet̃ Exod.xxxij.Et phinees ſacerdos
interfecit iſrahelitã coeuntẽ cum madiani/
tide:vt patet Numeri.xxv.Samuel quo/
qꝫ regẽ Amalech interfecit:vt patet.j.Re
gũ.xv.Helyas etiã ſacerdotes Baal: ⁊ pe
trus Ananiam ⁊ ſaphiram.Ad hoc reſpõ
det Aſteñ.lib.j.ti.xv.Qꝛ clericis occide/
re nõ licet:qꝛ dicit apl's.j.Timo.iij.Opoꝛ/
tet epiſcopum eſſe ſine crimine nõ vinolen
tum:nõ percuſſoꝛẽ.Et Bern.ſcribit ad Eu
genium papã.Aggredere ſubditos nõ fer
ro ſed verbo:quid denuo gladium vſurpa
re temptas quẽ ſemel iuſſus es ponere in
vaginam ſcꝫ in Petro cui dictum ẽ. Mit/
te gladium tuum in vaginã:⁊ ratio huius
ẽ:qꝛ hoc p̃cepto nõ occides cuilibet aucto
ritate ſua pꝛohibet̃ occidere. Cuꝫ ergo mi
niſtris veteris teſtamẽti fuerat auctoꝛitas
cõmiſſa:miniſtris autẽ noui teſtamẽti nõ
ẽ cõceſſa vt per ſe quẽq̃ꝫ interficiant: ideo
ex conſequenti pꝛohibet̃ illo p̃cepto cleri/
cis in caſu iuſticie aliquem interficere.Ra
tio vero cur hec auctoꝛitas nõ eſt cõmiſſa
clericis noui teſtamẽti duplex ẽ: ꝓut latiꝰ
patet in pꝛimo ſermone p̃cepti huius poſt
mediũ. Quarto queri poteſt:vtrum lice C
at alicui ſeip̃m occidere ex quacũqꝫ ratiõe
vel cauſa vrgente:pꝛeſertim cũ ⁊ Samſon
ſeip̃m interfecit:vt patet Iudicũ. xvj. qui
tamẽ cõnumeratur inter ſanctos.ad Heb.
ij.Similiter ⁊ Raſias ſeip̃m interfecit:ma
gis eligẽs nobiliter moꝛi q̃ꝫ peccatoꝛibus
ſubditꝰ fieri:⁊ cõtra naturales ſuos iniu/
rijs agi:vt patet ij..Mach.xiiij.Qđ autẽ
nobiliter fit ⁊ foꝛtiter nõ videtur eſſe illici/
tum.Ad hoc dicẽdum ẜm Tho.ſcđa 2e.q.
lxiiij.⁊ Aſten.li.j.ꝙ ſeip̃m occidere ẽ om/
nino illicitum:niſi hoc fieret iuſſu diuino
vel inſtinctu ſpeciali ſpũſſancti :⁊ hoc tri/
plici ratiõe.Pꝛimo quia faceret contra le
gem naturalẽ ⁊ legem ſcriptam : et peccat
in ſeip̃m:nam res quelibet naturaliter ſe/
ip̃am diligit:⁊ ideo quelibet res naturali
ter ſe ĩ eſſe cõſeruare laboꝛat: reſiſtẽdo coꝛ
rumpẽtibꝰ inquãtũ poteſt: ⁊ ideo ꝙ aliꝗs
ſeip̃m occidit eſt cõtra naturalẽ inclinati/
onem ⁊ ꝯtra charitatẽ qua quilibet ſeip̃m
diligere debet.Eſt etiam contra legem di/
uinam:quia ẜm Augu.in p̃mo de ciuitate
dei quod dictũ eſt:non occides: de homĩe
intelligamus:nec ergo alteruꝫ nec te : nec
enĩ aliquid aliud q̃ꝫ hominẽ occidit qui ſe
ip̃m occidit:⁊ ideo ſemꝑ ẽ moꝛtale ⁊ enoꝛ/
me peccatũ. Secundo quia peccat in ꝓxi/
mũ:nam quelibet pars id qđ eſt ẽ totiꝰ:ꝗ/
libet autẽ homo eſt pars cõmunitatĩ ⁊ ſic
id quod ẽ eſt ip̃ius cõmunitatis: in hoc er
go ꝙ ſeip̃m interficit:iniuriaꝫ cõmunitati
facit: vt patet ꝑ ph̃m in .v.ethic. Vſurpat
enĩ ſibi iudiciũ ſanguinis:quod nõ lꝫ etiã
publicã habẽti poteſtatẽ niſi ſeruato iurĩ
oꝛdine: vt ſupꝛa dictũ eſt:nullus auteꝫ iu/
dex ſuiip̃ius eſſe põt . Tertio quia peccat
in deum nam vita quoddã donum ẽ homi
ni diuinitus attributũ ⁊ eiꝰ poteſtati ſub/
iectum:qui occidit ⁊ viuere facit:⁊ ideo ꝗ
ſeip̃m vita pꝛiuat in deuꝫ peccat: ſicut qui
ſeruũ alienũ interficit peccat in dominuꝫ
cuius eſt ſeruus.Ad ſolũ enĩ deum ꝑtinet
iudiciũ moꝛtĩ ⁊ vite: ẜm illud Deut. xxij.
Ego occidam ⁊ ego viuere faciam.Ex qui
bus omnibꝰ concludit̃ ꝙ nullo modo lici
tum eſt alicui ſeip̃m occidere niſi ex ſpecia
li inſtinctu ſpũſſancti:ſicut dicit Augu.in
j.de ciuitate dei.Non ſamſon excuſat̃ ali/
ter ꝙ ſeip̃m cum hoſtibus ruina domꝰ op/
pꝛeſſit:niſi quia latẽter ſpũs hoc iuſſerit ꝗ
ꝑ illum miracula faciebat:⁊ eandẽ rõnem
aſſignat de quibuſdã ſanctĩ feminis: que
ꝑſecutiõis tẽpoꝛe ſeip̃as occiderũt :quarũ
memoꝛia in eccleſia celebꝛatur:vnde circa
hunc articulũ multi quondã errauerunt:
crudeles ſibiip̃is manꝰ homicidas iniici/
entes:ꝗdaꝫ enĩ ex peccati hoꝛroꝛe ⁊ deſpe
ratione vt iudas : cum tamẽ nulli liceat ſe
ip̃m ꝓpter peccatũ cõmiſſũ occidere : tũ qꝛ
in hoc ſibi maxime nocet:eo ꝙ ſibi adimit
neceſſariũ tẽpꝰ penitẽtie : tũ qꝛ deſperatio
extremũ malũ eſt:a ꝗ decetero releuari nõ
põt:vnde Augu.j.de ciuitate dei.c.xix.re
pꝛobat factũ Lucretie ꝗ ſeip̃am occidit qꝛ
fuit ab alio opp̃ſſa: ꝓ quo tñ facto eam ro
mani laudibꝰ extulerũt :de qua Lucrecia
plenius vide .xxxij.q.v.c.ꝓpoſito: quedã
etiam mulieres ꝓ caſtitate vel virginitate
ſeruanda leguntur ſeip̃as occidiſſe:cũ ta/
men nulli mulieri liceat ſeip̃aꝫ interficere
ꝓ ſeruanda caſtitate : ẜm Io.an. extra de
ſepul.in.c.ex ꝑte.ij.⁊ h̃ tenet archid.xxiij.
q.v.c.nõ ẽ:cuiꝰ ratio ẽ ẜm Tho. vbi ſupꝛa:
qꝛ non debet ĩ ſe cõmittere crimẽ maximũ
qđ ẽ ſuiip̃ius occiſio: vt vitet minꝰ crimen
alienũ:non enĩ eſt crimẽ mulieris ꝑ violẽ/
tiam violate ſi conſenſus non aſſit: qꝛ non
inꝗnat̃ coꝛpꝰ niſi de cõſenſu mẽtis vt Lu/
cia dixit: qđ etiam latius oſtendit̃ .xxxij.
q.v.c.j.cum tribꝰ ſequentibꝰ.Cõſtat etiaꝫ
minus eſſe peccatũ foꝛnicationẽ vel adul/
terium q̃ꝫ homicidiuꝫ :⁊ p̃ſertim ſuiip̃ius
quod ẽ grauiſſimũ : quia ſibiip̃i nocet cui
maximã dilectionẽ debet: ẽ etiã periculo/
ſiſſimũ quia non reſtat tẽpus vt ꝑ penitẽ/
tiam expiat̃ .Hinc etiã grauiſſima ſequit̃
punitio : vñ ex cõcilio bꝛacharen.đ.xxiij
q.v.c.placuit:vt hi qui ſibiip̃is volũtarie
aut ꝑ ferrũ aut ꝑ venenũ aut ꝑ p̃cipitium
aut ꝑ ſuſpendium vel quolibet modo infe
runt moꝛtem:nulla pꝛius ꝓ illis in oꝛati/
one cõmemoꝛatio fiat: neqꝫ cũ pſalmis ad
ſepulturam eoꝝ cadauera deducant̃ :mul
ti enĩ ꝑ ignoꝛantiã hoc ſibi vſurpãt. Simi
liter ⁊ de his placuit fieri ꝗ ꝓ ſuis ſceleri/
bus moꝛiunt̃ :impenitẽtes ſubaudit̃ :hoc
ibi:quod etiã ĩtelligit̃ de eo ꝗ ſeip̃m inter
ficit:ẜ aliquãtulũ ſupuiuẽs pniaꝫ agit Si
militer ẜm Tho.nulli ſeip̃m licꝫ occidere
ob timoꝛẽ ne ꝯſentiat in peccatũ : quia nõ
ſunt faciẽda mala vt inde veniãt bona: vl̃
vt vitent̃ mala:p̃ſertim minoꝛa ⁊ minꝰ cer
ta:incertum eſt enĩ an aliquis in futuꝝ cõ
ſentiet ĩ peccatũ:quia potẽs ẽ dominꝰ ho/
minẽ quacũqꝫ tẽptatione ſupueniẽte a pec
cato liberare et p̃ſeruare. Pꝛoinde refert
Lactantiꝰ li.iij. de falſa ſapĩa : ꝙ multi ex
his ꝗ animas eternas eſſe ſuſpicabant̃ :ſi
biip̃ſis iniecerunt manꝰ homicidas tãq̃ꝫ ĩ
celũ eẽnt migraturi: vt Cleãtes: Criſippꝰ
Zerio:⁊ ſic de alijs. Similiter ⁊ Empedo
cles qui ſe in ardẽtĩ ethne ſpecu intẽpeſte
noctis deiecit: vt cum repẽte non apparuiſ
ſet ad deos abiiſſe crederet̃ : affectu cõpla/
centie humane ⁊ vane gloꝛie deluſus: cuꝫ
ecõtra dicit apl's.Si tradidero coꝛpꝰ meũ
ita vt ardeam ⁊c̃.ſicut pꝛioꝛes ob amoꝛem

eterne vite ſe neci tradiderunt: ⁊ ex roma/
nis Catho qui fuit ĩ om̃i vita ſua Socrati
ce vanitatis imitat᷑ ⁊ ip̃e romane ſapie p̃n
ceps: qui anteq̃ʒ ſe occideret plegiſſe librũ
Platonis dicit᷑: qui ð eternitate animaꝝ
ſcriptus eſt: ⁊ ad ſũmũ nephas ybi aucto/
ritate cõpulſus ẽ: et Ambrachiotes ille q̃
cum eundẽ librũ plegiſſet p̃cipitẽ ſe dedit:
nullã ob aliam cauſã niſi ꝙ Platoni cre/
didit: vnde dicit Augu. j. de ciui. dei: ꝙ er
ror fuit gentiliũ ꝙ mors eſſet optanda om
nibus: ⁊ ꝙ virtutis ẽ ſiue cõſtantie vl᷑ mag
nanimitatis: ꝙ homo ſibi mortẽ inferat:
quẽ errorẽ Augu. reprobat ⁊ etiam om̃es
doctores. Quinto queri põt: vtrũ igit᷑
ꝓ ſaluanda caſtitate vel honeſtate licituʒ
eſſet ſe cõmittere caſui: etiam ſi inde poſſet
mors ſequi: dum tamen hoc certũ non ſit:
ſed ſe ſperat euadere poſſe. Ad hoc reſpon
det glo. prima: extra de ſepul. in. c. ex pte.
ij. ꝙ ſic: dũmodo ex illo ꝓpoſito nõ faciat
vt ſe interficiant: q2 ſi tunc ſequeret᷑ mors
vel mutilatio: iudicaret᷑ homicida. Pro
quo ſciendũ ꝙ ſicut nullo modo licitũ eſt
alicui ſeip̃m occidere: ſic nullo mõ licitũ ẽ
ſeip̃m mutilare: quia ex hoc non ſolũ irre/
gularis ſed etiam homicida quodãmodo
iudicaret᷑: vt patʒ extra de cor. vitia. c. ſig
nificaſti: vbi agit᷑ de quodaʒ qui ſibi fecit
amputari virilia credens ſe p̃ h̃ obſequiũ
p̃ſtare deo: ſ; ĩ hoc diſplicuit: vt dicit glo.
quia non ferro ſed religione querenda eſt
caſtitas: vt. xxxiij. q. v. c. tunc ſaluabit᷑: in
fi. cũ eo tamẽ Clemens papa. iij. in hoc diſ
penſauit vt facere poſſet officiũ ſacerdota
le p̃terq̃ʒ officiũ miſſe. id ẽ ſm glo. baptiza
re: penitentiã dare: ſacramẽta miniſtrare
⁊ alia pficere que ſolis ſacerdotib9 ſũt cõ/
ceſſa. Et addit glo. ꝙ reputat᷑ homicida:
qð etiaʒ exp̃ſſe patet di. lv. vbi dicit᷑. c. Si
quis abſciderit ſemetip̃m. id ẽ qui ampu/
tauerit ſibi virilia non fiat clericus: quia
ſuus eſt homicida ⁊ dei cõditionis inimi/
cus: ſi quis cum clericus fuerit abſciderit
ſemetip̃m oĩno damnet᷑ quia ſuus ẽ homi
cida: hoc ibi. Verũtamẽ ſi talis caſtratio
non ſponte ſed caſu vl᷑ neceſſitate vt ꝓpter
languorẽ a medicis: vel ꝓpter pſecutionẽ
a barbaris: ꝓpter neceſſitatẽ a dominis:
ꝓpter infantiã a parentib9 ⁊ in ſimilibus:
nec a ꝓmotione p̃peditur nec homicida iu
dicat᷑: vt patʒ extra de cor. viti. c. ex pte. j.
⁊. ij. di. lv. c. ſi quis a medicis ⁊ trib9 ſequẽ
tibus: ⁊ ſimili modo intelligẽdũ ẽ de quo/
libet membro abſciſſo: vt. e. ti. c. qui parteʒ
cuiuſlibet digiti ſibi volens abſcidit: hũc
ad clerum canones non admittũt. Cui ve
ro caſu aliquo cõtigerit dum aut opi ruſti/
co curam impendit: aut aliquid faciens ſe
non ſponte pcutit: hos canones p̃cipiunt
id eſt pmittunt cleros fieri: et ſi in clero re
perti fuerint non abijci: in illis enĩ volun
tas eſt iudicãda que ſibi auſa fuit ferrum
inijcere: in iſtis vero caſus veniã meruit:
quod quidã ſane intelligunt ſi dedit ope/
ram rei licite: ſecus tamẽ ſi dedit operã rei
illicite: qð expreſſe patet e᷑ de cleri. pug. ĩ
duello. c. j. ĩ glo. vnde. xxxiij. di. c. maritũ.
⁊. c. cõiter ꝓmoueri ꝓhibent᷑ ad ſacros or
dines tãq̃ʒ indigni ꝓpter diuerſos caſus
ibidẽ enumeratos. Ad laudem dei.

De iniuſto bello qð fit q̃nq̃ʒ mo dis: ⁊ de bello iuſto ac de his que rapta ſunt in bello: Sermo IIII

On occides Exo.

h xx. Jam ordine cõgruo de bello
pſequendũ eſt in quo contingũt
plura homicidia rapine ⁊ ſimilia. Pro q̃
ſciendũ eſt ſm canoniſtas ꝙ ſeptem ſunt
belloꝝ ſpecies. Primuʒ bellũ dicit᷑ roma
nũ quod ſcʒ fit inter fideles et infideles:
quia romana eſt caput fidei. Secundũ di/
cit᷑ iudiciale quod ſcʒ auctoritate iudicis
fit. Tertiũ dicit᷑ licitũ vl᷑ iuſtũ quod ſcʒ fit
auctoritate iuris. Quartũ dicit᷑ neceſſari
um quod ſcʒ fit ad ſui defenſionẽ: ⁊ in iſt᷑
bellis dicunt ꝙ quis non tenet᷑ ad reſtitu
tionem. Quintũ ꝓinde dicit᷑ p̃ſumptuo/
ſum qð ſcʒ fit cõtra iudicẽ vel ſupiorem p̃
cõtumaces vel inobedientes iudici vl᷑ ſu/
periori. Sextuʒ dicit᷑ temerariũ qð ſcʒ fit
cõtra iuris auctoritatẽ. Septimũ dicit᷑ vo
luntariũ: qð ſcʒ aſſumitur auctoritate pro
pria: ⁊ in his trib9 dicunt ꝙ quis tenet᷑ ad
reſtitutionẽ. Ad maiorẽ autẽ euidentiã
in generali diſtingui põt duplex bellũ ſcʒ
iniuſtũ ⁊ iuſtũ ac p̃ cõſequens ſic oẽ bellũ
iniuſtũ reddit᷑ illicitũ ex eo ꝙ iniuſtũ ita ⁊
oẽ bellũ iuſtũ reddit᷑ licitũ. Iniuſtũ ãt ⁊ il
licitũ reddit᷑ bellũ mult᷑ modis. Primo
ex rõne vel animo vlciſcẽdi: etiã ſi iuſtam
habens cauſam bellũ moueat ⁊ ideo iniu/
ſte agit et grauiter peccat: vnde. xxiij. q. j.
dicit᷑. c. quid culpat᷑ in bello: an quia mo/
rituri quãdoq̃ʒ moriunt᷑ vt dominent᷑ in

pace victuri: nocendi cupiditas vlciſcẽdi
crudelitas: implacat9 ⁊ implacabilis ani/
mus: feritas rebellandi: libido dominan/
di ⁊ ſi qua ſũt ſimilia: hec ſũt que in bellis
iure culpant᷑ ⁊c̃. Hinc etiaʒ quãtũcũq̃ʒ q̃s
iuſtam habeat cauſã belli: ſi ex animo ẽ in
iuſtum: tũc non licite capit nec retinet: vt
e. q. c. militare. Secũdo reddit᷑ iniuſtũ ex
loco puta quia fit in loco ſacro: vt patʒ li.
vj. ð immu. ec. c. decet: vnde. xij. q. ij. in. c.
cuʒ deuotiſſimã: dicit glo. ꝙ emunitas di
cit᷑ priuilegiũ quo gaudet eccleſia: vt ĩ am
bitu ſuo non fiat pugna vel inſultus vl᷑ ra
pina: per. xxx. vel. xl. paſſus: vt patʒ. xvij.
q. iiij. ſicut antiquitus: et delinquẽt᷑ pena
ponit᷑. e. q. c. ſi quis cõtumax. Tertio red/
ditur iniuſtũ ex tẽpore: quod patet extra
de treuga et pace. c. j. vbi dicit᷑: treugas a
quarta feria poſt occaſũ ſolis vſq̃ʒ ad ſecũ
dam feriam in ortu ſolis ab aduẽtu domi/
ni vſq̃ʒ ad octauas ep̃hie: et a. lxx. vſq̃ʒ ad
octauas paſche ab om̃ib9 inuiolabilit᷑ ob/
ſeruari p̃cipimus: ſi quis aũt treugas frã/
gere p̃ſumpſerit: poſt tertiã admonitionẽ
ſi non ſatiſfecerit: ep̃us ſuus excõmunica/
tionis ſententiã dictet in eũ: ⁊ alia multa
dicit in textu. Glo. ibidẽ: treuga eſt ſecuri/
tas p̃ſtita reb9 ⁊ pſonis diſcordia nõdũ fi/
nita. Et nota ꝙ hec treuga in textu poſita
eſt canonica ⁊ nõ cõuentionalis: ſi enĩ eẽt
ꝯuẽtionalis ſemp̃ ſeruaret᷑: quia fides ho
ſti ſeruãda ẽ: verũtamẽ ꝙ hic textus dicit
hodie non tenet: ⁊ ep̃i qui non ſeruãt hãc
cõſtitutionẽ nõ dicunt᷑ tranſgreſſores: q2
non fuit moribus vtẽtium approbata hu/
B iuſmodi treuga: h̃ glo. Hic queri poteſt:
vtrũ bellare liceat diebus feſtis: cuʒ feſta
ſint ad vacãdũ diuinis ordinata: ſabbatũ
enĩ intelligit᷑ requies: ſed bella maximaʒ
inquietudinẽ habẽt. Ad hoc r̃ndet Tho.
ſcða. 2e. q. xl. ꝙ obſeruatio nõ impedit ea
que ordinant᷑ ad hoĩs ſalutem etiã cor/
poralẽ: vñ dñs arguit iudeos dicens. Jo.
vij. Mihi ĩdignamini q2 totũ hoĩem ſaluũ
feci in ſabbato: ⁊ inde ẽ ꝙ medici licite me
dicari poſſunt hoĩes in ſabbato: multo
autẽ magis ꝯſideranda ẽ ſalus reipublice
p̃ quã impediunt᷑ occaſiões plurimorũ et
innumera mala tẽporalia ⁊ ſpũalia: q̃ʒ ſal9
corporalis vnius hoĩs: ⁊ ideo ꝓ tuitiõe
reipublice fideliũ licitũ eſt in dieb9 feſt᷑ ex
ercere iuſta bella: ſi tamen neceſſitas h̃ ex/
poſcat: quia hoc eſſet tẽptare deũ ſi iminẽ
te neceſſitate quis a bello vellet abſtinere:
ſed neceſſitate ceſſante nõ eſt licitũ bellare
in diebus feſtis ꝓpter rationẽ inductam.
Quarto reddit᷑ iniuſtũ ex parte cauſe: qñ
ſcʒ inferens vel defendens non foueat iu/
ſtam cauſã inferẽdi vel defendendi: vnde
xxiij. q. ij. c. j. dicit glo. ꝙ bellũ eſt iniuſtũ
ratione rei: vt ſi nõ eſt ꝓ repetẽdis rebus
intelligo ꝓprijs vel ꝓ defenſione patrie i/
telligo iuſta defenſione: quia ſi verus do/
minus papa vel p̃nceps populũ ſuum ſeu
de iure ſibi ſubiectuʒ ſibi inobedientẽ vel
rebellem bello opprimeret: defendẽtes pa
triam iniuſte agerent ⁊ peccarent: vt ꝓba
tur. xxiij. q. iij. §. item ab aliquo: vbi ptʒ ꝙ
iuſte interficiẽdus non debet fugere mor/
tem iniuſte: tanta eſt vis iuſticie. Quinto
reddit᷑ iniuſtũ ratiõe pſone. Pro quo ſciẽ
dũ ꝙ primo cõſiderãda ẽ pſona q̃ bellũ ge
rit: an ſcʒ cleric9 vel laic9: ꝙ ſi cleric9 nullã
habens iuriſdictionẽ: tunc bella mouere
non debet: ſed licite poteſt in neceſſitate ſe
defendere: vt patet li. vj. de ſen. excom. c.
dilecto: ꝙ ſi iuriſdictionẽ tẽporalẽ habet:
tunc licʒ ſm quoſdaʒ etiã in caſu licito nõ
poſſet vti gladio tẽporali niſi prius vtatur
gladio ſpũali: tamẽ hoc cõmuniter repro/
batur p̃ Inno. Hoſti. ⁊ alios doctores ĩ di
cto. c. dilecto: ⁊ dicunt ꝙ idẽ eſt dicenduʒ
de eis quod de ſecularib9 iudicib9: ita ꝙ
quilibet p̃latus iuriſdictioneʒ habens tẽ/
poralẽ cõtra inobedientes ſubditos licite
mouet arma: vt patʒ exp̃ſſe. xv. q. vj. c. au/
ctoritatẽ cuius ẽ ratio quia tunc ꝓprie nõ
dicit᷑ fieri bellum p̃ p̃latum ſed potius iu/
ſticie vel iuris executio. ff. de rei ven. l. qui
reſtituere: qð eſt tñ dicere: ꝙ iuris execu/
tio non habet iniuriaʒ. Similiter ep̃i cum
ſint executores canonuʒ: vt de offi. or. c. j.
ideo licite mouere poſſũt bella cõtra here
ticos vl᷑ infideles. xxiij. q. vij. ca. ſi ð reb9 ⁊
vide textũ extra ð heret᷑. c. excõicam9: ſimi
liter ꝯ inſidiantes vel inſequentes hoſtili
ter cardinalem: vt li. vj. de penis. c. felic᷑ ⁊
quia tales ſunt diffidati a iure quaſi ho/
ſtes ⁊ rebelles iuris. Et idẽ ſentiendũ ẽ de
quolibet qui haberet ip̃ius iuris executi/
onem exercere: imo forte ⁊ quilibet p̃uat9
dũmodo p̃cedat declaratio ſui iudicis: q̃
declaratio ĩ criminib9 eccl̃iaſtic᷑ ẽ neceſſa/
ria ab ip̃o fiẽda: vt ptʒ li. vj. de heret᷑. c. p̃/
ſidẽtes. c. vt inq̃ſitionis. §. ꝓhibemus: ſic
in qualibet confiſcatione vl᷑ pena pecunia
ria ſeu bonoꝝ app̃henſiõe facta a iure: nõ
debet executio fieri: niſi precedat iudicis.

declaratio: vt voluit Jo. an. poſt archid.
li. vj. de peniſ. in. c. felicis. Secundo vero
conſideranda eſt pſona que auctorizat: nam
ſi indicit bellum cõtra ſubditum ꝓprium
rebellem ⁊ cõtumacem: in non cõparẽdo
vel iuſtis mandatis nõ parẽdo: que tamẽ
ad ipſius iuriſdictionẽ ptinent: tunc licita
eſt diffidatio ⁊ licitũ bellum dũmodo iuris
ordine hec fiant. Si vero cõtra ſubditũ al
terius tunc iudex qui vult bellũ indicere:
pmo debet requirere iudicẽ talis rebellis
⁊ de eo iuſticiã petere: ⁊ tene ſi ſuus iudex
non facit iuſticiam poteſt bellum indicere
ſm Jnno. xxiij. q. ij. c. domin⁹ deus. Si ve
ro non ſit iudex qui de tali poſſit iuſticiam
facere tunc licz tali iudici bellũ indicere iu
ris auctoritate: nec mirũ: quia poſſet etiaꝫ
priuatus auctoritate ꝓpria h casu rem ſuã
recupare. C. de iudeis. l. iudei. ⁊ l. nullus:
multomagis hoc põt cõtra ſubditũ ꝓpriũ:
licz melius faceret ſi ipſe ⁊ ſubditus cõmit
terent cauſam iudicio arbitroꝝ: vt. xj. q. j.
ſi clericus. Jtem oportet ꝙ pſona mãdãs
habeat iuſtam mãdandi auctoritatẽ: ⁊ ta/
lis ẽ pncipaliter deus: ideo ſi diuino mã/
dato bellum geritur hoc ſine dubio iuſtũ
eſſe decernitur: in quo bello ductor exerci
tus vel populus: non tam auctor belli ꝙ̃
miniſter iudicãdus eſt. xxiij. q. ij. c. domi/
nus de⁹. Jtem papa poteſt indicere bellũ
iuſtũ cõtra hoſtes fidei hereticos et alios
rebelles: vnde dicit. xxiij. q. viij. c. diſpar
Nimirũ ẽ iudeorũ et ſaracenorũ cauſa: in
illos eñ qui chriſtianos pſequunt ⁊ ex vr
bibus ⁊ ꝓprijs ſedibus pellunt iuſte pug
natur: vbi tamen dicit glo. ꝙ lex dicit eis
quiete degentibus nullam debere facere
moleſtiam: vt. C. de ſacrifi. paga. chriſtia/
nis. Similiter quãdo ſui ſubditi opprimũ
tur in iuuantib⁹ ⁊ violentis iuſte bellũ in/
fert: vt expreſſe patet. xxiij. q. viij. c. ſcire.
Sic imperator indicere poteſt bellũ: vnde
dicit Jnno. in. c. olim cauſam: extra de re/
ſti. ſpo. ꝙ princeps ſine auctoritate homis
cui non ſubeſt. ⁊ ſine auctoritate iuris cui
nõ aſtringitur mouet bellum ⁊ ſubdit: bel
lum autẽ ſm ꝙ ꝓprie dicit ſolus princeps
qui ſuperiorem non habet indicere põt. Qr
autem dictuꝫ eſt de papa ⁊ imperatore ꝙ eo
rum edicto iuſtum eſt bellum: ſane intelli/
gitur: ſi iuſticiam habent pro parte ſua: ſi
enim iuberent mala vel iniuſta: nõ eẽt eis
obediendũ: vt dicit Augu. xj. q. iij. c. non
ſemper. ⁊. c. ſi domin⁹. Preterea ſi ecõtra

bellum indicit a perſona priuata vel infe/
riori cõtra ſuperiorẽ: hoc abſurdum ⁊ iniu
ſtum eſt ſiue offendendo ſiue defendẽdo:
ꝙ ſi ſuperior iniuſte vexat ſubditum: tunc
licz ꝓpter bonum obediẽtie ſubditus me
lius faceret humiliter obediendo vel pati
enter ſufferẽdo: iuxta illud apoſtoli. Non
vos defendẽtes chariſſimi ſed date locuꝫ
ire: ⁊ hoc ſi ſuperior iniuriam faceret pſo/
ne. Si vero rebus tunc melius eſſet dimit
tere pallium poſt tunicam: ⁊ rerũ ſuſtine/
re iacturam: qꝫ pro rebus tranſitorijs con
ſeruandis tam acriter in alios exardeſce/
re: tamẽ quia hoc eſt conſilij: dico ꝙ talis
cõuenire poteſt ſuum ſuperiorẽ et querelã
deponere coram ſuperiore ſui ſuperioris vel
corã epiſcopo: ꝙ ſi alter ſuperiorem non ha/
beat vel recognoſcat: vel etiam inuanũ cõ
quireret epiſcopo vl' alteri: tũc puto ꝙ vio
lenter poterit ei reſiſtere: quia hoc eſt ſe de
fendere: vt eſt expꝛeſſum in li. feudorum: de
mi. va. qui cõtumax eſt. c. vno: in fi. vbi di
cit textus: ꝙ ſi domin⁹ militi vaſallo iuſti/
ciam facere noluerit: vaſall⁹ dominuꝫ põt
derobare. id ẽ depdare. Ceterũ ſi vnus
domin⁹ vel priuatus mouere vult bellum
cõtra alium dominũ vel priuatuꝫ qui mu/
tuo non ſunt ſubditi: tunc ſi hoc fit contra
habentem vel recognoſcentẽ ſuperiorẽ de
bet prius requirere a ſuperiore illius ꝙ de ta
li ſubdito ſibi miniſtret iuſticiã q̃ denegata
licite mouere poteſt bellũ ſm Jnno. ⁊ Jo.
an. in. c. dilectis: de appel. alioquin ſi non
prius iuſticiam requireret: tunc inferens
teneret ad damna ⁊ expenſas paſſo bellũ
quia ſibi ipſi non poteſt ius facere nec eẽ iu
dex in cauſa ꝓpria: imo actor debet ſequi
forum rei: vt de fo. compe. c. j. ⁊. ij. hoc vult
etiam Jnno. Hoſtiẽ. Jo. an. ⁊ alij. in dicto
c. olim. Si vero cõtra non recognoſcenteꝫ
ſuperiorẽ ſed tamẽ ſtare paratum iuri vel iu
dicio arbitrorũ vel bonoꝝ virorũ: haben/
tem etiam iniuſticiã ꝓ ſe: nõ debet tali in/
dicere bellum: quia bellũ tñ debet eſſe ne
ceſſitatis: vt ptꝫ. xxiij. q. j. c. militare: ſ vbi
nõ vult ſtare iuri nec cognoſcit ſuperiorẽ:
licz de honeſtate anteꝙ̃ fieret bellum iniu
rians requiri deberet: ex hoc tñ ſi inferre
volẽs iuſtã habet cauſã iuſte infert: nã i h
caſu ꝗs licite res ꝓprias auctẽ ꝓpa capit:
⁊ ſi illas recupare ſi poterit alias loco ſua
rũ poterit: vt ptꝫ p doctores i dicto. c. oli.
Et Hoſti. i. c. j. de treu. ⁊ pace: dicit ꝙ in h
caſu licitum ẽ aduerſarium depredari. Et

C

ſimiliter quãdo dominus vel ciuitas req̃/
ſita denegat de ſuo ſubdito facere iuſticiã.
Hic incidentaliter queri põt: quid de ca
pto: q ꝓmiſit vel iurauit ad carcerẽ reuer/
ti: ⁊ ſi reuertitur ſcit ſe moriturũ: an tenea
tur reuerti. Solutio in cle. c. paſtoralis: de
re iudi: in glo. p hanc: dicit captiuũ non te
neri ad redeũdũ in vincula ſi iniurioſe te/
nebatur: vel ſi eſſet dubium: tamẽ conſulen/
dum eſſet ꝙ adiret papam ꝓ relaxatiõe iu
ramenti: ſed ſi mors vel captura nõ eẽt in/
iurioſa: tunc nõ poſſet eam fugere ſine p/
iurio ſed reuerti teneret: ſed ante capturã
fugere põt: licz ſe cognoſcat reum criminis:
qꝛ non eſt iure cautũ ꝙ ſponte ſe debeat di
recte vel indirecte offerre ſupplicio: ſ poti
us reſeruare diuino iudicio qd' vlciſcit nõ
punita i hoc ſeculo. Denicꝫ queri poteſt
vtruꝫ acquiſita vel capta in bello retineri
poſſunt quaſi ꝓpria: vl' teneat quis ad re
ſtitutionem. Ad hoc dicendũ ꝙ mouens
bellũ iniuſte: tenet ad reſtitutionẽ omniũ
que pdita ſunt in bello a quacꝫ pte ſint
pdita: quia talis cenſet pdo vel latro. ff. de
capt. l. hoſtes: et primo tenet aduerſarijs
de omnib⁹ damnis illatis: ſecũdo tenetur
ſuis ꝓprijs hominib⁹ de dãnis que recepe
runt ab aduerſarijs qui iuſte repugnabãt
ſi ipſi ꝓprij homies eum iuuenerũt bona fi
de: aut ſi fuerũt inducti eius cõſilio timo/
re vel coactione ⁊ de ſe non erant facturi:
Nam regula iuris ẽ: qui occaſionẽ damni
dat: damnũ dediſſe videt: ſecus ſi mala fi
de iuuerũt eum: in quo caſu nullã habent
cõtra ipm actionẽ. Si vero mouet bellum
iuſte: facit ſuum quicꝗd capit ab hoſte vel
auxiliatorib⁹ eius ſiue ſubditis ſiue alijs
quouſcꝫ ſibi ſit ſatiſfactũ de omni damno
⁊ labore ⁊ ope tam ſui ꝙ̃ ſuoꝝ: vl' donec ſe
hoſtis offerat ad ius et ſatiſfacere velit.
xxiij. q. vij. c. ſi de rebus: verũtamen vltra
hoc non debet recipe: niſi forte talis eſſet
hoſtis ꝙ ꝓpter hereſim vel propter aliud
hmõi bona ſua eſſent p edictuꝫ publicata.
Qr ſi obijcitur res capte nõ ſunt ſolute ꝓ
debito: ſed i bello iuſte queſite. di. j. ius gẽ
tiũ. Ad hoc dicendũ ꝙ ſaltẽ iure poli non
poſſet hoſtem in iudicio conuenire nec vltra
eſtimationẽ damnorũ illatoruꝫ a patiente
iuſte bellũ vel iniuriarũ illatarũ inferens
bellũ poſſit exigere: vl' vltra pdicta exacta
in bello pſeuerare: quia nõ debet quis du
plici pena conteri. Et li. vj. de re. iur. bona fi
des non patit vt ſemel exactũ iterũ exiga

tur: ⁊ ſi ponat ꝙ adhuc non ſit habita res
ꝓpter quã fuit inchoatũ bellũ: dico ꝙ eſti
matio ſuccedit loco rei. Subditi vero bel/
lantiũ iniuſte ſi tali bello non pſtant dñis
conſilium: auxiliũ vel fauorem: nõ ſũt ſpoli/
andi vel in aliquo puniendi: qꝛ peccata de
bent tñ actores tenere: vt ex de his q fi. a
ma. pte ca. c. queſiuit: vbi dicit: peccata ſu
os actores tenere debeãt: nec pena ſit vlte
rius ꝓtrahenda ꝙ̃ delictum fuerit in exce
dente repertum: vide tamẽ ibi glo. Nõ vexã
eſt etiã ſi dñs pdictoꝝ in ipſo iniuſto bello
vtat rebus ipſoꝝ eis ablatis: ſimiliter nõ
ſunt ſpoliãdi clerici: religioſi: conuerſi: pere
grini: mercatores: ruſtici euntes ⁊ redeun
tes ⁊ in agricultura exiſtẽtes: et animalia
quibus arant ⁊ ſemina portãt: vt extra de
treu. et pa. c. innouam⁹. xxiiij. q. iij. ſi quis
romipetas. Jterũ queri põt: vtrũ aliquẽ
pncipem vel dñm in bello iuuantes: excu/
ſant a crimine. Ad hoc dicendũ: ꝙ ſi con/
ſtat bellum eſſe iuſtum: tunc ſi in pſtando
conſilium vel auxiliũ non excedant: licite iu
uare poſſunt: qꝛ regula iuris ẽ: qui facit p
aliũ eſt pinde ac ſi faciat p ſeipm. li. vj. Et
iterũ: põt quis p alium qd põt facere p ſe/
ipm: ſi tñ fuerit tales pſone que licite poſ/
ſent arma exercere. Si vo bellũ conſtat eſſe
iniuſtum: tũc non excuſant adiuuantes:
etiã ſi fuerint ſubditi q hoc facerẽt de mã/
dato dñi ſui: ⁊ tenent reſtituere damna q̃
intulerunt: qꝛ plus debẽt timere deum ꝙ̃
hoiem: ex de iureiur. c. ſicut. iij. Si denicꝫ
dubiũ ẽ: vtꝝ bellũ ſit iuſtũ vel nõ: tũc ſi ta
les iuuantes ſũt ſubditi illi⁹ bellũ mouen
tis: ⁊ credunt illũ quẽ iuuant habere ⁊ fo/
uere iuſtũ bellũ: tunc excuſant ꝓpter bo/
num obediẽtie: ſilr ⁊ in dubio excuſãt:
vt patꝫ expſſe. xxiij. q. j. c. qd culpat: in fi.
verũtamẽ milites ſtipẽdiarij exnei vl' cog/
nati aut amici iuuãtes q non ſũt ſubditi: i
tali caſu nõ excuſant: nec debent in dubio
ſe cõmittere diſcrimini vt iuuẽt aliquẽ in
pꝛeiudiciũ alterius. Qr ſi obijcit de aduoca
to quem excuſat bona fides: ꝙdiu credit
eſſe iuſtam cauſam quã fouet: lꝫ in verita/
te ſit iniuſta: dicendũ ꝙ nõ eſt ſimile: qꝛ eſt
ibi iudex ſuperior qui cauſã examinat et iu/
dicat de allegatis. Jn bello vero in virib⁹
corpalib⁹ negociũ agit: nec p rationẽ diiu/
dicat. De reſtitutione vo facienda ꝓpter
damnũ iniuſte illatum: aut homicidiũ in/
iuſto patratũ: vide pleniſſime i ſeptimo p/
cepto. Ad laudem dei.

De q̄ttuoꝛ peccatis ad deum ꝓ vindicta clamãtibꝰ: q̄ ſunt fratricidiũ: zodomia: oppꝛeſſio ⁊ mercedis detentio: Sermo V

On occides Exo.

n xx. Cõgrue ſatis reſtat nunc vi/
dere de peccatis ad deũ ꝓ vindi
cta clamantibꝰ: q̄ ſunt p̄cipue q̄ttuoꝛ: ſicut
īterp̄tatiue quadruplex genus homicidij
coꝛpalis diſtingui põt: ⁊ his verſibꝰ nota/
ri ſolent. Clamitat in celis vox ſanguinis
et zodomoꝛum. Vox oppꝛeſſoꝛum merces
detenta laboꝝ. Dicũt autẽ iſta peccata ad
deũ clamare ꝓ vindicta: qꝛ ſuis enoꝛmita
tibus deũ potiſſime ad vindictam ꝓuocãt
B vt patebit inferiꝰ ꝑ ſingula. Primũ igi/
tur peccatũ pro vindicta ad deũ clamãs ẽ
fratricidiũ quod al's vocat̃ homicidium:
de quo habet̃ Geñ. iiij. ⁊ magiſter in hiſto
rijs dicit: ꝙ Abel fuit paſtoꝛ ouiũ: ⁊ Cayn
agricola: poſt mł'tos ergo dies obtulerũt
dño munera: credit̃ enĩ Adam in ſpũ do/
cuiſſe filios vt deo offerrẽt decimas ⁊ pri/
micias. Cayn ergo obtulit de frugibꝰ ter/
re deo ſed d̃ peioꝛibꝰ ⁊ coꝛroſis: vt dicit ly
ra. Abel aũt obtulit de p̄mogenitis gregĩ
ſui ⁊ adipibus eoꝝ. id ẽ de pinguioꝛibus:
⁊ ſm̃ Joſephũ obtulit lac et pꝛimogenita
agnoꝝ: ⁊ reſpexit dñs ad Abel. id ẽ ad bo
nitatẽ ⁊ intentionẽ ipius: ⁊ ꝑ cõſequẽs ad
munera eius: qꝛ tales oblationes nõ erãt
accepte deo ex ſeip̄is ſed ex bonitate offe/
rentiũ. Ad Cayn aũt ⁊ ad munera eiꝰ non
reſpexit: munera nãq; ex auaricia homĩs
nata deo non placuerũt: qꝛ plus ꝓbat dñs
intentionẽ q̄ actionẽ: plus volũtatẽ q̄ fa/
cultatẽ. Qꝛ ſi queritur quõ reſpexit dñs
ad Abel ⁊ ad eius munera. R̃ndet trãſla/
tio Theodotiõis: ꝙ inflãmauit deus ſuꝑ
Abel ⁊ ſuꝑ eius munera: ignis enĩ de celo
oblationẽ eius incẽdit: vt legit̃ factuȝ He
lye in carmelo. iij. Reg. xviij. ⁊ ſub Moyſe
Leui. xix. ⁊ ſub Gedeone Judicũ. vj. Jra
tuſq; eſt Cayn vehementer ⁊ ↄcidit vultꝰ
eius p̄ verecundia: minoꝛem ſibi p̄latũ vi/
dens. Cetera patent vſq; ibi: quid feciſti:
Vox ſanguinis fratrĩ tui clamat ad me de
terra: nunc ergo maledictus eris ſuꝑ ter/
ram. Et Cayn p̄ timoꝛe damnans ſe ac de/
ſperãs reſpõdit: Maioꝛ eſt iniquitas mea
q̄ vt veniam merear ⁊c̃. et poſuit dominꝰ
ſignum in Cayn tremoꝛẽ capitis ⁊ omniũ
membꝛoꝝ: ⁊ ſic ſciẽter a domino punitus
⁊ excõmunicatꝰ et indignus miſericoꝛdia
nõ interficeret̃: in faciem tamen eiꝰ ſm̃ q̄ſ/
dam ſpeciale ſignum imp̄ſſit ⁊ hoc in fron
te vt cognoſceret̃ ab omnibꝰ innocentem
fratrẽ occidiſſe: ⁊ ſic hominibꝰ abominabi
lis redderet̃: ſic etiam ſepius cõpertũ eſt:
ꝙ homicida p̄ſente occiſi vulnera fluxum
ſãguinis renouabãt: velut occulto dei iu/
dicio vindictam expetendo: verũtamẽ be
atus ille q̇ paſſus iniuriã ꝓ dei amoꝛe reo
miſericoꝛditer indulget. Hinc incidenta
liter queri põt: vtꝝ inimico petenti veniã
teneamur remittere non tm̃ rancoꝛem ſed
etiam emendã: p̄ſertim cum dicat̃ Leuit̃.
xix. Nõ queras vltionẽ nec memoꝛ eris in
iurie ciuiũ tuoꝝ: nimirũ cũ maius eſt ſe nõ
defendere: q̄ petenti veniã emendã remit
tere. Sed dicit ap̄l's ad Roma. xij. Nõ voſ
metip̄os defendentes ſed date locum ire.
Et Matth. v. Si quis te ꝑcuſſerit in vnaȝ
maxillã p̄be ei ⁊ alteraȝ. Ad hoc reſpõdet
Rich. ſuꝑ. iij. di. xxx. ꝙ inimico petenti: et
ſi teneat̃ hõ remittere ſignum rãcoꝛis: qꝛ
rancoꝛẽ tenet̃ remittere etiã non petenti:
nõ tamẽ tenet̃ remittere ſatiſfactioneȝ ſeu
emendã ꝓ iniuria ſibi facta: ſed ꝓ illa ſibi
de iure cõpetit actio in iudicio ↄtra iniuri
antem: niſi foꝛte ſit homo talis ſtatꝰ ſeu ob
ligatione tali ligatus: rõne cuius in iudi/
cio ſibi non ↄuenit emẽdã requirere: alijs
aũt q̇bus cõpetit repetitio: ſolum ex p̄ce/
pto interdicit̃ actio cõtra iniuriantẽ q̄ fit
zelo vindicte: nõ autẽ que fit zelo iuſticie:
quia q̄tum ad pꝛimuȝ eſt p̄ceptum: q̄tum
autẽ ad ſcđȝ eſt conſiliũ: qđ eſt ſuperoga/
tionis ⁊ non neceſſitatis: tenet̃ tamẽ iniu/
riantẽ non excludere ab oꝛatiõibꝰ q̄s fun/
dit pro fidelibꝰ: ⁊ non negare cõmunia ſig
na charitatis: ⁊ in caſu neceſſitatis tenet̃
etiam illi tꝑaliter ſubuenire ſi põt ſine alte
B rius p̄iudicio cui magis obligat̃. Secũ
dũ vero peccatũ ad deũ clamans ꝓ vindi
cta eſt vitiũ zodomiticum: d̃ quo habetur
Geñ. xviij. dicente dño: Clamoꝛ zodomoꝝ
⁊ gomoꝛreoꝝ multiplicatꝰ eſt: vbi dic̃ Gre/
go. ꝙ nouitas tante ⁊ tã inaudite turpitu
dinis q̄ſi admirationem ⁊ dubitationẽ pa
rit in audiẽte: vnde dñs q̄ſi admirãs ⁊ du
bitans ſuꝑ tãto ſcelere ītroducit̃ loquẽs.
Deſcendã ⁊ videbo: q̄ſi diceret incredibi/
le mihi videt̃ humanã naturã ad tantũ de
ueniſſe flagicium: nam intantũ exarſerũt
concupiſcẽtijs ꝙ ⁊ angelis ſcelere tam in/
audito abuti volebãt. Quod aũt ſequit̃:
⁊ peccatũ eoꝝ aggrauatũ eſt nimis: dicũt
ſuꝑ hoc doctoꝛes hebꝛei: ꝙ iſta aggraua/
tio fuit ex eo ꝙ quãdã puellã inſolita moꝛ
te occiderũt eo ꝙ alimẽta dederat paupe/
ri: ⁊ hoc cõſonat dicto Ezech. xvj. vbi dic̃:
Viuo ego dicit dñs: quia nõ fecit zodoma
ſoroꝛ tua et filie eius ſicut feciſti tu et filie
tue: ecce fuit iniquitas hec zodome ſoroꝛĩ
tue: ſuperbia: ſaturitas panis ⁊ abundan
tia ſcȝ diuitiarum: ⁊ luxuria ⁊ ocium ip̄iꝰ:
⁊ manum egeno ⁊ paupi non poꝛrigebãt:
tu tamẽ o ingrate chꝛiſtiane peioꝛa quot/
tidie ꝑpetras: qui poſt accepta tam mani/
feſta veritatis documẽta tam infinita cha
ritatis inſignia: poſt effuſum chꝛiſti ſãgui
nem inflaris: ſuperbia illaquearis: auari/
cia cõmeſſationibus vacas ⁊ ocio: nec eſt
qui pupillis chꝛiſti marceſcentibꝰ inedia
miſereat̃: vt Mat. x. chꝛiſtus dicat. Amen
dico vobis tolerabiliꝰ erit terre zodomo/
rum ⁊ gomoꝛreoꝝ in die iudicij: q̄ illi ciui
tati que nõ recepit vos ſcȝ pauperes me/
os. Cõperto igitur ſcelere tam nephando
pluit dominꝰ ſuꝑ eos ignem ⁊ ſulphurem:
⁊ ꝓ vindicta criminis ſubuertit omnẽ cir/
ca regionem nõ ſolũ reos ſed ⁊ puulos eo/
rum ac iumẽta: necnõ terrenaſcẽtia ⁊ ip̄aȝ
terram cõſumpſit et cõuertit in mare moꝛ/
tuum: vnde quaſi de igne infernali ſũpta
eſt illa vindicta qui nõ poterat expectare
ꝓpter inauditũ ſcelus donec cetera pecca
ta punirent̃: dicit̃ aũt mare moꝛtuũ: quia
ſm̃ magiſtrum in hiſtoꝛijs: nec piſces nec
aues in eo viuũt nec aliquã materiã ſuſti/
net niſi bituminatã: nam omne carens vi
ta ſubmergit̃: ⁊ ecõuerſo ſi quid viuũ aliq̄
arte ſubmerſeris ſuperexilit adeo vt lucer/
na ardens ſuꝑnatat que extincta mergit̃:
quia nihil viuũ in eo ſubmergi poteſt. Re
fert enĩ Joſephus ꝙ Veſpaſianꝰ hoc expe
riri volens quoſdã manibꝰ poſt terga vin
ctis iuſſit in altum maris ꝓijci: ⁊ oẽs tãq̄
vi ſp̄ũs ſurſum depulſi deſuꝑ fluitabant:
vnde in deteſtationẽ criminis fetoꝛ maris
huius eſt hoꝛribiliſſimꝰ quaſi p̄nunciũ fe/
toꝛis infernalis apte ſe declarãs terra ꝓ/
inde circũiacens particeps maledictiõis
huius: arboꝛes quidẽ pꝛofert pomiferas:
quarum poma licȝ ad maturitatem dedu/
cta pulcherrima videant̃: ſi tamẽ incidas
fauillam intus inuenies: que oīa ⁊ mul/
ta ſimilia in deteſtationeȝ huius peccati a
deo ſunt inflicta: vnde ⁊ vxoꝛ Loth retro
ſpiciens in ſtatuã ſalis verſa eſt: vt ſic oſtẽ
deret dominꝰ quantũ ei diſpliceat peccati
huius ſola memoꝛia: et in hoc quidem ge/
nere peccati computant̃ omnia peccata cõ
tra naturam que ſcȝ repugnant ip̄i oꝛdini
actus venerei qui cõuenit humane ſpeciei
de quibꝰ videbat̃ in. vj. p̄cepto: oīes enĩ
qualitercũq; vitia cõtra naturã ꝑpetrãtes
ex quibus ſcȝ ꝓles ſequi nõ poteſt hoſtes
ſunt ⁊ aduerſarij dei: deſtructoꝛeſq; gene/
ris humani: quia deus creauit homĩes vt
multiplicent̃ ſuꝑ terram: ⁊ iſti dant operã
vt pereat opus dei: hinc eſt ꝙ ſpecialit̃ cla
mat ad dominuȝ ꝓ vindicta: quia vt dicit
Augu. ꝑ illud violat̃ ſocietas que nob̃ cũ
deo eſſe debet: cum eadẽ natura cuius au/
ctoꝛ ip̄e eſt libidinis ꝑuerſitate polluitur.
Dicit etiã Augu. ꝙ vidẽs deus vitiũ con
tra naturã ĩ humana natura fieri: fere de/
ſijt incarnari: cuiꝰ etiã vindicta patȝ Geñ.
xxxviij. vbi dicit̃: ꝙ Her pꝛimogenitꝰ Ju/
de neq̄ fuit in conſpectu domini: vnde di/
cunt doctoꝛes hebꝛei: ꝙ ad vxoꝛem ſuam
afficiebat̃ libidinoſe: ⁊ ideo pꝛecauebat ne
impꝛegnaret̃ fundens ſemen extra vas de
bitũ: ne ſcȝ ex impꝛegnatiõe eius pulchꝛi/
tudo minueretur aut eius cõcubitu ad tẽ/
pus fruſtraretur: ⁊ ideo diuino iudicio iu
xta eam inuentus eſt moꝛtuꝰ: vt dicit glo.
Similiter ⁊ frater eius fundebat ſemẽ ſu/
per terram eo ꝙ pꝛimogenitꝰ filius aſcri/
beretur fratri defuncto non ſibi: ⁊ ideo ꝑ/
cuſſit eum dominꝰ et moꝛtuꝰ eſt: ſic percũt
in eternũ libidinoſi peccatoꝛes a facie dei:
qui contra naturam peccantes nature au/
ctoꝛem impugnant. Omnis nanq; libidi/
noſa pollutio pꝛocurata quaȝ ex ſuo gene
re vel modo ſusceptio ꝓlis ſequi non põt:
vitium cõtra naturam iudicat̃: multo ta/
men execrabilioꝛ ẽ inter illa reſolutio que
fit ĩ vitio zodomitico: quod vitium ꝓpter
ſuaȝ abominabilitatẽ apoſtolꝰ ad Roma.
j. Vocat anthonomatice turpitudinẽ: naȝ
poſt peccatũ beſtialitatis iſtud vitium ab/
ominabilius vel teſtabilius iudicat̃ adeo
ꝙ ad hoc vitiũ p̄cauendũ antiqui p̄res re/
periunt̃ adulteriũ vł' ſtupꝛũ q̄ſi nihil repu
taſſe reſpectu iſtius vitij: obtulit enĩ Loth
duas filias ꝟgines ad publicũ ſtupꝛũ: vt
impediret h̃ vitiũ. Et aliꝰ q̇dẽ vt habet̃ Ju
dicũ. xix. obtulit filiã ꝟginẽ dicẽs: Habeo
filiã ꝟginẽ ⁊ h̃ homo habet ↄcubinã ⁊c̃. ⁊
ſequit̃: Tm̃ obſecro vt ſcelus hoc ↄ̄ natu/

ram non opemini in virū. Nimirum cū re
fert Methodius vitiū hoc fuit cauſa gene
C ralis diluuij. Tertiū ꝓinde peccatuꝫ ad
deū ꝓ vindicta clamans eſt oppreſſio vel
afflictio viduaꝝ ⁊ pupilloꝝ: ꝯtra quod di
cit Exo. xx. Vidue ⁊ pupillo nō nocebis:
ſi leſeritis eos clamabunt ad me ⁊ ego ex/
audiam eos ⁊ clamores eoꝝ. Et ſi querit:
que dicit vidua: dicēdū ꝙ vulgari ſermo/
ne illa vidua dicit cuius maritus mortuꝰ
eſt: vt ptꝫ. xxxiiij. diſ. c. vidua: ⁊ que deſijt
eſſe nupta: vnde et virgo vidua eſſe dicit.
C. ḋ ver. ſig. l. malū. §. vidua: ſed dicit ma
gis ꝓprie vidua que ſuis vel parentū opi
bus ſuſtētari non pōt: vt ptꝫ. j. q. ij. c. ſicut
epiſcopū. §. auctoritate: vbi ſubdit: vidu/
as honora q̄ vere vidue ſunt: que aūt non
ſunt vere vidue. id ē q̄ ſuis vel parētū opi/
bus ſuſtentari poſſunt nō recipiant: vt ec
cleſia ſufficiat his que vere vidue ſūt: ⁊ ta
les vidue vt patet ex hoc ab eccl'ia ꝓuide/
ri debent quātū poſſibile eſt. Similiter et
alij paupes ac pſone miſerabiles q̄ non ha
bent al's vnde ſuſtentēt: vt ptꝫ. lxxxij. di.
c. j. ⁊. ij. vnde rationabiliter dici pōt: ꝙ ſb
nomine vidue ⁊ pupilli ꝯtinent omnes p
ſone miſerabiles. Miſerabilis pſona vero
dicit ſup quā natura mouetur ad miſerā/
dum: ſiue vir ſiue mulier paup: oppreſſuſ:
debilis: infirmus vel deſolatꝰ. Eſt etiaꝫ p
ſona miſerabilis que cauſas ꝓprias admi
niſtrare non pōt: ſiue ſit vidua: pupillꝰ: or
phanus: cecus: ſenex: decrepitus: diutur/
no morbo fatigatꝰ ⁊ omnes quibꝰ natura
mouet ad miſerandū ꝓpter iniuriā fortu/
ne licꝫ etiam diuites ſint: ⁊ tales etiam te/
net defendere ⁊ adiuuare licꝫ eſſent diui/
tes. Hinc etiā viduis ⁊ pupillis ꝯceſſit im
perator magnū priuilegiū ⁊ earū cauſe ſpe
ctant ad iudiciū eccl'ie: ⁊ ideo miniſtris ec
cleſie cōceditur: ꝙ ꝓ ſe ⁊ ꝓ miſerabilibus
pſonis defendēdis ī iudicijs ſecularibus
intendere poſſunt queſtionibꝰ: vt patꝫ ex/
preſſe. lxxxvj. di. c. ꝯuenit: ⁊ hoc eſt ex cōci
lio calcedoñ. lxxxvij. di. c. deſolatis. lxxx/
viij. di. c. j. Et extra de poſtulādo. c. j. ⁊ vl.
cū gloſis. Peccatuꝫ igit oppreſſiōis taliū
miſerabiliū pſonaꝝ clamat ad dominū ꝓ
vindicta. Nimirū cum talibꝰ pſonis in ne
ceſſitatibus nō ſubuenire mutuādo vl' ab
eis debita cum nimia auſteritate repetere
iudicat eſſe peccatum ꝓ vindicta clamās
ad dominū. Vtrum aūt ad primuꝫ p̄cepit
dñs Deu. xvj. dicens: Si vnus ḋ fratribꝰ
tuis ad pauptatē deuenerit: non obdura/
bis cor tuum nec cōtrahes manū tuaꝫ: ſed
dabis mutuū quo eum indigere pſpexer:
caue ne forte tibi ſubrepat impia cogitatio
⁊ dicas in corde tuo: appropinquat ſepti/
mus annus remiſſionis: in quo nō licebit
repetere debita vel mutuata niſi anno fini
to: ⁊ auertas oclos a paupe fratre tuo: no
lens et qḋ poſtulat mutuū comodare: ne
clamet cōtra te ad dñm ⁊ fiat tibi in pecca
tū. Unde dicūt hebrei ſup Ruth. j. ꝙ ꝓpt
famen que acciderat ī terra iſrl' multi pau
peres currebāt ad elimelech virū noemis
qr diues erat et potens: ſed qr ꝓpter eius
auariciā durū illi fuerat paupibꝰ dare vel
comodare: ideo ad euitādas eoꝝ importu
nitates exijt de terra ſua cum bonis mobi
libus que habebat: ⁊ qr ꝓpter malaꝫ cau/
ſam exijt: diuino iudicio peregrinꝰ iterijt
in egeſtate cum duobus filijs: vnde reuer
ſa vxor eius Noemi ī terrā ſuā ait. Egreſ/
ſa ſum plena ſcꝫ filijs ⁊ diuitijs: ⁊ vacuam
me reduxit dñs. Vtrum etiam ad ſcōm di
cit Exo. xxij. Si pecuniā mutuo dederis
pupillo meo paupi: non vrgebis eū quaſi
exactor. Lira: repetēs debitū cū nimia au
ſteritate q̄diu impotens eſt ad ſoluendū:
ſequit nec vſuris vi opprimes. Ex q̄bus li
quido patꝫ ꝙ creditor debitorē opprimēs
quem ſcit impotentē abſoluendū: ꝓmptū
tamē ad ſatiſfaciendū iudicio bonoꝝ gra/
uiſſime peccat: niſi forte debitor abſoluti/
onem negligentiꝰ agat: ſua ludis ⁊ cōmeſ
ſationibus ꝯſumens ac ocio vacans: ⁊ ad
ſoluendū quaſi nullam curam adhibens:
vnde p̄dicti creditoris vt pauperē taliter
opprimentis peccatū ꝓ vindicta clamitat
in celum: ſicē reſponſum eſt cōquirētibus:
Eſaie. lviij. Quare ieiunauimꝰ ⁊ non aſpe
xiſti: humiliauimus aīas noſtras ⁊ neſciſti:
Ecce inq̄t in die ieiunij vrī inuenit volun
tas vr̄a nō mea ſcꝫ illa ꝙ oīes debitores
vr̄os repetitis: ad hoc enī tūc vacabāt: eo
ꝙ vſqꝫ ad noctē tunc ieiunabāt: ſequitur.
Ecce ad lites ⁊ ꝯtentiōes ieiunatis ſcꝫ cū
lite debita repetentes: glo. ibidē: qui repe
tit non habentē deo facit violentiā: ⁊ ideo
ſubdit: vt audiat ī excelſo clamor veſter:
nam oīs oppreſſio ꝓximi clamat ad deū
vindictam: vt patꝫ Exo. xxij. Si clamaue
rit ad me exaudiā eum qr miſericors ſum.
Hinc dñs dicit Exo. iij. Vidi afflictionem
populi mei qui eſt in egypto ⁊ clamorē eiꝰ
audiui ꝓpter duriciā eoꝝ qui p̄ſunt opibꝰ
⁊ ſciens dolorē eius deſcendi vt liberarem
eum. Quē ingenua nobilitate Trayanꝰ i/
perator licet gentilis imitatꝰ eſt. Nam ſm
Helinandū in geſtis romanoꝝ: cū Traya
nus imperator equū aſcēdiſſet ad bellum
ꝓfecturus: vidua quedaꝫ app̄henſo pede
illius miſerabiliter lugens: iuſticiā ſibi fie
ri petijt: de his qui filiū ſuum innocentem
occiderant dicēs. Tu auguſte imperas: et
ego tam atrocem iniuriā patior: cui impe/
rator. Ego tibi ſatiſfaciam cū rediero: cui
illa. Quid ſi nō redieris? Succeſſor meus
inquit ſatiſfaciet: ⁊ illa. Quid tibi prodeſt
ſi alius benefecerit: tu mihi debitor es ſm
merita recepturus: ⁊ fraus eſt vtiqꝫ redde
re nolle qḋ debet: ſucceſſor tuus iniuriam
patientibꝰ ꝓ ſe tenebit: nō te liberabit iu/
ſticia aliena: nam bene agetur cum ſucceſ/
ſore tuo ſi te liberauerit: his verbis motꝰ
imperator de equo deſcēdens cauſam per/
ſonaliter examinās viduā condigna ſatiſ/
factiōe cōſolatus eſt: vnde in foro trayano
ſtatua fuit poſita rep̄ſentans quomō ī ex/
peditione poſitus viduā liberauit: ⁊ in ſe/
natu clamatū eſt nō alter felicior Auguſto
nec melior Trayano. Quartū deniqꝫ pec
catum ē detentio mercedis operarioꝝ in/
iuſta: de qua dicitur Deut. xxiiij. Nō nega
bis mercedē indigentis ⁊ pauperis fratr'
tui: ſiue aduene qui tecū moratur in terra:
⁊ intra portas tuas ē: ſed eadē die reddes
ei precium laboris ſui ante ſolis occaſum:
qr paup eſt ⁊ ex eo ſuſtentat animā ſuā: ne
clamet cōtra te ad dominū ⁊ reputet tibi
in peccatū. Et ſi q̄ris in quale ⁊ inq̄ enor/
me peccatū reputabit. Reſpōdet ſapiens
Eccl. xxxiiij. Qui effundit ſanguinē ⁊ qui
fraudem facit mercēnario fratres ſunt: qr
ambo ſunt peccata vindictā ad deum cla/
mantia. Dicit eñ Jacobi. v. Ecce merces
operarioꝝ veſtroꝝ qui meſſuerūt regi/
ones veſtras q̄ fraudati ſunt a vobis cla/
mant: ⁊ clamor eoꝝ in aures domini ſaba/
oth introijt. Et dicit notāter ꝙ merces cla
māt nō mercēnarius: qr plerūqꝫ paup le/
ſus iniuratꝰ vel a mercede fraudatus: nec
mutire quidē audet pre timore diuit': ⁊ ex
eo clamor mercedis efficit violētior: ſicut
patuit de filijs iſrl' in labore luti ⁊ later' ne
quiter opp̄ſſis ab egyptijs. Et ſi queritur:
an nō liceat protrahere ſolutionē in craſti/
nū in caſu ꝙ tūc certitudinaliter ſolueret.
Ad hoc reſpōdet dñs Leui. xix. Nō mora
bitur opus mercēnarij tui apud te vſqꝫ ma
ne. glo. merces ſcꝫ qua forſitan viuit cum
vxore ſua ⁊ filijs ⁊ parētibꝰ: ſi defert defic
vietꝰ ⁊ ſi in craſtinū recipit vim tñ ⁊ calum
niā pertulit: quia interim vnde viueret nō
habuit: hoc cōtra multos qui ſolutionē ꝓ/
trahunt nō ſolū de die in diem ſed etiā de
anno in annū: imo plerūqꝫ tandem vl' de/
bita negant vel qḋ peius ē ſibi ſeruienti/
bus falſo crimine imponūt vt hac occaſio
ne ſolutionē debitā ſubterfugiant in futu/
rum damnationeꝫ multiplicem recepturi.
Ad laudē dei omnipotentis.

De peccato criminali: originali: actuali: mortali ⁊ veniali: Ser VI

Non occides Exo. xx. In precedentibus expediti de homicidio corporali: quod opere vel manu committit. Jaꝫ
ordine debito ꝓſequendum de homicidio
ſpūali ſcꝫ ipius anime: qḋ in ſe vel etiā in
ꝓximo cōmittit. In ꝓximo quidē p pecca
tum manifeſtum qḋ ſcandala ſuſcitat puſil
loꝝ. In ſe vero per quodlibet pctm̄ morta
le ſiue occultū ſiue manifeſtū. Ad ꝓſequē/
dū igit primo homicidiū ſpirituale ꝙ vnꝰ
quiſqꝫ peccator in ſeipo cōmittit: ſciēduꝫ
eſt ꝙ peccatū eſt idem qḋ prauꝰ actus. De
lictum vero boni deſertio quaſi derelictū:
qr dicit Augꝰ. in q̄ſtionibꝰ leuit. ꝙ decli/
nare a bono delictū ē: facere vero malum
pctm̄ eſt. Indifferenter tamē ⁊ pctm̄ nomi
ne delicti ⁊ delictū nomine peccati appella A
tur. Hic ergo q̄ri poteſt que ſit differētia
inter criminalia ⁊ mortalia: cum vtrūqꝫ ſe/
pius in ſcriptura ſacra inueniat. Ad hoc
breuit dicēdū: ꝙ ē differētia inter ea ſicut
inter genus ⁊ ſpeciē: nā q̄cunqꝫ pctā ſunt
criminalia ſūt etiā mortalia: ſed non econ/
uerſo: multa nāqꝫ ſunt mortalia q̄ nō ſunt
criminalia: qr nō inducūt decapitationeꝫ:
depoſitionē: exiliū: vel detruſionē in carce
rē: licet etiā omne peccatum mortale voca
tur quodāmodo crimen: proprie tamē cri/
men eſt graue pctm̄ accuſatiōe ⁊ dānatio/
ne digniſſimū: vt dicitur. lxxxv. di. c. j. ī fi.
Unde primū pctm̄ criminale ē peccare ī fi/
dem trinitatis. Secūdū crimē ē pctm̄ con/
tra naturā. Tertiū ē homicidiū. Quartuꝫ
ē crimē leſe maieſtatis. Quintū ē ſacrilegi
um cū effractione violenta. Sextū eſt ince
ſtus. Septimū adulteriū. Octauū cōſpira
tio. Nonū falſū teſtimoniū. Decimū ſimo/

nia in ordine τ beneficio. Undecimū vſu/
ra. Omnia iſta ſunt criminalia maiora ac/
cuſatione τ damnatione digniſſima. Alia
vero pctā nō vocant̄ recte crimīalia: quia
nō ſunt capitalia licet ſint mortalia: ſūt eñ
diſpenſabilia ſine diſcoloratione eccleſie:
hec archidia. xxv. di. c. alias. Uerūtamen
nō ſolū criminalia ſed etiā omnia morta/
lia mortē inducūt anime ipius operantis:
Infinita enim iacturā mortale pctm̄ ope/
ratur in homine: nam inter cetera offēdit
deum τ vniuerſam ecclīam triumphantē:
ſpiritusſancti pignus aufert: mentē macu/
lat: obnubilat τ charitate nudat: merita
mortificat: opera in mortali facta annihi/
lat: animā vita eterna priuat: τ finalit̄ dā/
nat τ apoſtaticis ſpiritibus tam ſimilitu/
dine ꝙ reprobatione aſſociat. Sed quia
duplex ē pctm̄ ſpiritualē mortē adducens
ſcʒ originale τ actuale mortale. Primo q̄/
ri poteſt quid ſit pctm̄ originale. Ad h̄ di/
cendū ſm doctores ꝙ illud pctm̄ origina/
le dicitur qḋ ab origine natiuitatis cōtra/
hitur: qꝛ ſm apl̄m. Oēs naſcimur filij ire:
τ cōtrahit̄ ex Adam p carnē ꝓpagatam ex
eo. Nā dicit cōpendiū theologie: ꝙ lʒ ani/
ma nō ſit ex traduce: culpa tamē originalis
ab anima ade tranſit ad animas poſteroꝝ
mediante carne p cōcupiſcentiā generata:
ſicut eñ ab anima ade ipo adā peccāte in/
fecta fuit caro ade τ effecta ꝓna ad libidi/
nē: ſic caro ſeminata ſecū trahens infectio
nē vitiat animas poſteroꝝ. Ex quo patʒ ꝙ
originale pctm̄ eſt in carne τ in anima: ſed
in carne materialiter τ originaliter: in ani
ma vero formaliter τ tanꝗ ī ſubiecto. Di/
cit autē Inno. ꝙ originale peccatū nō ē fo/
mes nec ꝓnitas peccati: ſed q̄dam aīe ma/
cula fomiti annexa que delet̄ ī baptiſmo:
ſed quia fomiti eſt annexa ideo fomes vel
illa ꝓnitas aliquādo dicitur originale pec
catū: τ ſm hoc intelligit̄ qḋ ait Aug⁹. ſcʒ
ꝙ originale peccatū reatu tranſit in baptiſ
mo ſed actu remanet: qꝛ macula que facit
hominē reū eterne pene: tranſit vt de cete/
ro ratione peccati illius nō ſit aſtrict⁹ eter
ne pene: min⁹ tamē ꝓprie dicit̄ idē pecca/
tū actu remanere: qua remanet ꝓnitas ex
qua ſurgūt actuales cōcupiſcētie. Or ſi
q̄ritur: cū xp̄s ſatiſfecerit per paſſionē ſuā
ꝓ peccato primoꝝ parentum τ plene: ex quo
originale deriuat̄ ad poſteros cur nō fuit
ſublatū originale per mortem chriſti. Ad
hoc reſpōdet arch. de pe. di. j. c. ſerpens. ꝙ

cum Adā τ Eua peccauerūt tranſgrediēs
do p̄ceptū domini: oēs eram⁹ in ipis origi
naliter vl' ſeminaliter: τ ideo quodāmodo
omnes peccauim⁹ ipis peccantib⁹: ſed in
chriſto cū ſatiſfecit ꝓ peccato p̄moꝝ parē/
tū nō eramus. τ iō p ipius ſatiſfactionē il/
lud pctm̄ ſublatū nō fuit. Et ſi q̄rit̄ cur
originale pctm̄ imputet̄ anime: cū illud tā
tū ꝯtrahat̄ ex carnis corruptiōe. Ad hoc
quidā dicunt ꝙ ideo: qꝛ aīa cōdelectat̄ ipi
carni: τ ideo illi etiā imputat̄. Melius ta/
men dici pōt ꝙ ibi q̄dam digna retributio
notatur: prius enī peccauit aīa p̄mi paren
tis τ ita corrūpit ipam carnē: τ ideo modo
corruptio carnis corrumpit alam. Secū
do q̄ri poteſt vtrū peccatū originale fuerit
grauius alijs peccatis mortalib⁹: p̄ſertim
cū pena culpe ꝓporcionari debet: ſed pctm̄
illud grauiſſime punitū ē. Ad h̄ reſpondʒ
Tho. ſcḋa 2ᵉ. q. clxiij. ꝙ in peccato duplex
grauitas attēdi pōt. Una q̄dem ex ipa ſpe
cie peccati: ſicut dicim⁹ adulteriū grauius
eē peccatū ſimplici fornicatione. Alia gra
uitas peccati eſt que attendit̄ ſm aliquaʒ
circūſtantiā loci: tēporis vel perſone: ſʒ pri
ma grauitas eēntialior τ p̄ncipalior ē pec/
cato: vnde ſm eā magis pctm̄ dicit̄ graue
ꝙ ſm aliā. Dicendū ē igit̄ ꝙ pctm̄ protho
parentis nō fuit grauius oībus alijs pec/
catis humanis ſm peccati ſpeciē: qꝛ licʒ ſu
pbia ſm gen⁹ ſuū habeat quādā excellen/
tiā inter alia peccata: maior tamē ē ſupbia
qua quis deum negat vel blaſphemat: ꝙ
ſupbia qua quis inordinate diuinā ſimili/
tudinē appetit: qualis fuit ſupbia primoꝝ
pentū: qui ſcʒ ſunt inordinate ſupra ſuam
menſurā appetierūt diuinā ſilitudineʒ ꝙ/
tū ad ſciaʒ boī τ mali ſic̄ ſerpēs eis ſugge/
ſit: vt. ſ. p v̄tutē ꝓprie nature determiaret
ſibi q̄d eēt bonū τ q̄d malū: τ vlteri⁹ q̄tuʒ
ad ꝓpriā ptātē opandi: vt. ſ. v̄tute ꝓprie na
ture oparet̄ ad beatitudinē ꝯſequēdā: ve/
rūtn̄ ſm ꝯditionē pſonaꝝ peccantiū habu
it illud pctm̄ maximā grauitatē ꝓpter p/
fectionē ſtatus ipoꝝ. vn̄ dicit Aug⁹. xiiij.
de ciui. dei. Magna fuit ī peccādo iniq̄tas
vbi tāta fuit in nō peccādo facilitas: habe
bāt eñ p̄mi pentes maximā ad nō peccan/
di facultatē: qꝛ nihil habebāt intrinſec⁹ qḋ
eos ad peccādū ipelleret τ ſugeſtionibus
diaboli ſine oī difficultate reſiſtere potuiſ/
ſent: τ ſicut pctm̄ illud ſm qḋ fuit grauiſſi
mū ſed nō ſimpliciter ac pene magnitudo
q̄ ꝯſecuta ē ad illud p̄mū peccatū nō corre/

reſpōdet pctō ſm quātitatē ꝓprie ſpeciei:
ſed inquātū fuit ex hoc interrupta primi
ſtatus innocentia: qua ſubtracta deordi/
nata eſt tota humana natura que tunc vir
tualiter erat in primis pentibus. Nam qꝛ
primi parentes inſtituti fuerūt a deo: non
q̄ſi quedā perſone ſingulares: ſed ſic̄ q̄daʒ
p̄ncipia toti⁹ hūnane nature ab eis in po/
ſteris deriuāde: ſimul cū beneficio diuino
ꝯſeruante a morte τ alijs defectib⁹ corꝑali
bus τ ſpūalib⁹: ideo p eoꝝ pctm̄ tota hūa/
na natura in poſteros tali beneficio deſti/
tuta: mortē τ defectus multipharios icur/
rit: inſup τ dānationē eternā aīe τ corpis
ſaltē quātū ad penā damni. Tertio que/
B ri pōt de pctō actuali mortali quādo. ſ. pec
catū dicit̄ mortale τ quādo nō. Ad hoc di
cendū ꝙ pctm̄ mortale dupliciter cōtingit
fieri. Primo p accidens ſicut ꝯſcientia er/
ronea facit ibidē eſſe mortale pctm̄ vbi ſm
ſe nō erat mortale pctm̄ vel etiā nullū pec/
catū: ḋ qua ꝯſcīa erronea plura dixiſſe me
mini in ſermonib⁹ de trib⁹ ptib⁹ penitētie
in ſermone ſecūdo de opibus miſericordie
ſpūalis. Uel etiā ꝯtingit ibidē eſſe morta/
le p accidens ꝓpter ſcādalū puſilloꝝ: qꝛ lʒ
nō ſit ſm ſe malū tn̄ hʒ ſpeciē mali: τ de h̄
videbitur in ſermone ſeq̄nti. Secūdo fieri
pōt aliqḋ pctm̄ mortale ſimplr̄ τ p ſe: τ de
hoc ē pn̄s q̄ſtio. Ad quā r̄ndet Tho. ſcḋa
2ᵉ. q. xxxv. ꝙ pctm̄ ex hoc mortale dicitur
qꝛ tollit ſpūalem vitā q̄ ē p charitatē: nā il/
lud peccatum ex ſuo genere iudicat̄ mor/
tale qḋ ſm ꝓpriā ſuā rōnem charitati ꝯria
tur. Cōſiderandū tn̄ ē in omnib⁹ peccatis
q̄ ſunt mortalia ſm gen⁹ ſuū ꝙ nō ſūt mor/
talia niſi quādo ſuā pfectionē ꝯſequūtur:
per conſenſum rationis: quia ſi fuerit tātū
inchoatio peccati in ſola ſenſualitate: non
pertingens vſq̄ ad conſenſum rōnis: tunc
ꝓpter imperfectionē actus eſt peccatū ve/
niale ſicut in genere adulterij cōcupiſcētia
que conſiſtit in ſola ſenſualitate eſt pecca/
tum veniale: ſed cum peruenitur ad ꝯſen/
ſum rationis: tunc eſt mortale. Et idem di
cendū eſt de primis motibus ire vel inui/
die que reperiunt̄ etiā q̄n̄q̄ in viris perfe/
ctis: τ ſūt peccata venialia: vt dicit Tho.
ibidem. q. xxxvj. Quarto queri poteſt:
C vtrum peccatum veniale poſſit fieri morta
le: preſertim cum dicit Auguſtin⁹ exponēs
illud Jo. Qui incredulus eſt filio non vi/
debit vitam: ꝙ peccata minima id eſt veni
alia ſi negliguntur occidūt. Nihil autē oc/

cidit ſpiritualiter niſi peccatum mortale.
Ad hoc reſpōdet Tho. ſcḋa 2ᵉ. q. lxxxviij.
ꝙ peccatū veniale fieri mortale: poteſt in/
telligi tripliciter. Uno modo ſic ꝙ idē act⁹
numero poſſit prius eſſe peccatū veniale τ
poſtea mortale: τ hoc fieri nō poteſt: qꝛ pec
catū p̄ncipaliter cōſiſtit in actu volūtatis
ſicut τ quilibet actus moralis: vnde nō di
citur vn⁹ actus moralit̄ ſi volūtas mutet̄:
q̄uis etiā actio ſm naturā ſit cōtinua. Si
autem volūtas nō mutet̄ nō poteſt eē ꝙ ḋ
veniali fiat mortale: quia peccatū veniale
τ mortale ſūt diuerſe ſpecies peccati. Alio
modo poteſt intelligi ꝙ multa venialia cō
ſtituant vnū peccatū mortale: τ hoc etiam
fieri nō poteſt: non enī omnia peccata ve/
nialia totius mundi poſſunt habere tātuʒ
de reatu quantū vnum peccatum mortale
nec quidē ex parte durationis qꝛ mortale
habet reatū eterne pene: peccatū autē ve/
niale reatū pene temporalis: nec etiā ex p/
te dāni: qꝛ mortale meret̄ carentiā viſiōis
diuine: cui nulla alia pena cōpari poteſt vt
dicit Chryſo. Nec deniq̄ ex pte pene ſen/
ſus q̄tū ad vermē cōſcientie: licet forte q̄/
tū ad penā ignis nō ſūt improportionabi/
les pene. Tertio modo poteſt intelligi ſic:
vt id qḋ eſt veniale ex genere ſuo: fiat ali/
quando mortale: τ hoc quidem eſt poſſibi
le ſcʒ inquātū ꝯſtituit̄ ī eo finis: vl' inq̄tū
refertur ad mortale peccatuʒ ſicut ad finē:
licet ecōtra mortale nō poteſt fieri veniale:
cuius ratio eſt: quia mortale τ veniale dif/
ferūt ſicut pfectū τ īperfectū in genere pec
cati: impfectum autē per aliquā additio/
nem ad perfectionē venire poteſt: τ ſic ve/
niale per hoc ꝙ additur ei difformitas pti
nens ad genus peccati mortalis: efficitur
mortale: ſic̄ cū q̄s dicit v̄bū ocioſuʒ vt ali/
quā iciter ad fornicationē: ſʒ id qḋ ē perfe/
ctū nō pōt fieri ipfectū p additionē: τ ideo
pctm̄ mortale nō fit veniale p id ꝙ addit̄
ei aliqua deformitas ptinēs ad aliqḋ gen⁹
peccati venialis: poteſt tamē id qḋ ē ex ge/
nere mortale eē veniale ꝓpter impfectionē
actus vt prius dictū ē: vnde breuiter actus
qui ē ex ſuo genere venialis quattuor mo/
dis fieri poteſt mortalis. Primo ex cōſciē
tia erronea: qꝛ q̄cq̄uid fit ꝯ ꝯſciaʒ edificat
ad gehēnā: ſi etiā fit ꝯ ꝯſciam erroneā: vt
diffuſe patet in ſermone. ij. de operib⁹ mi/
ſericordie ſpiritualis in li. de trib⁹ ptib⁹ pe
nitētie. Et h̄ ē rō: qꝛ cū in pctō duo ſunt ſcʒ
auerſio a bono incōmutabili: τ conuerſio

ad bonū cōmutabile:penes primū princi/
paliter iudicatͬ pctm̄:qꝛ illud eſt quaſi foꝛ
male:ꝛ ſcōm quaſi materiale. Hinc ē ꝙ ꝗ̄/
uis leuare feſtucā de terra leue videatͬ vel
indifferēs:tamē quādo fit cōtra cōſcienti/
am pctm̄ ē:qꝛ ſꝑ ītelligitͬ bonū īcōmutabi/
Aſs creatore le:fitqꝫ auerſio a peccatoꝛe. Secūdo ex cō/
placētia:dicit enim Aug⁹. ꝙ nullū pctm̄ ē
adeo veniale ꝙ nō fiat moꝛtale dū placet.
Signū aūt cōplacentie moꝛtale pctm̄ con/
ſtituētis eſt quādo tātū inheret tali venia
li ꝙ etiā nō dimitteret ſi moꝛtale eſſet. Ter
tio ꝓinde ex quadā diſpoſitione:qꝛ ꝑ fre/
quētē lapſum in venialia diſponitͬ ꝗs ad
moꝛtale:ꝛ ſm hoc intelligitͬ illud Augꝰ.
Vitaſti grādia videas ne obꝛuaris arena.
hoc eñ dicit:quia ſepe de pctīs minutꝭ dū
nimis frequētantͬ deuenitͬ ad magna:ſicͭ
de modica ſcintilla quādoqꝫ ſurgit magn⁹
ignis:ſic eñ cōſuetudo venialiū cadere fa
cit ī moꝛtale:ꝛ ſicͭ ꝯſuetudo iurādi cadere
facͭ in periuriū per occaſionē:ꝛ ſm hūc ſen
ſum dicitͬ:de pe.di.j.c.tres ſunt:vbi ſub/
ditur:Illa vtiqꝫ que humana fragilitate:
ꝗuis parua tamē crebꝛa ſurrepūt:ſi colle
cta circa nos fuerīt:ita nos grauabunt et
oppꝛimēt ſicut vnū aliqꝺ grande peccatū.
Quid eñ intereſt ad naufragiū: vtꝝ vno
grandi fluctu nauis operiatͬ ꝛ obruatͬ:an
paulatim ſurrepēs aqua in ſentinam ac ꝑ
negligētium culpā derelicta atqꝫ contem/
pta impleat nauē atqꝫ ſubmergat. Quar/
to deniqꝫ ex ꝓgreſſu:qꝛ quādo inſurgit ve
niale poſſet ꝓgredi ad moꝛtale:nō qꝛ ipſū
veniale in ſubſtātia fieret moꝛtale:ſed qꝛ
ex ip̄o occaſionalitͬ fieret moꝛtale:ꝑ ꝯſue/
tudinē eñ ſemper creſceret ꝛ libido pecca/
ti ꝛ cōtemptus dei. Quinto q̄ri pōt:vtꝝ
ergo moꝛtali debeatͬ pena infinita:pꝛeſer/
tim cū dicitͬ Hiere.x. Coꝛripe me dñe: ve/
rūtamē in iudicio ꝛ nō in furoꝛe tuo:ne foꝛ
te ad nihilū redigas me. Ira vero vel fu/
roꝛ dei metaphoꝛice vindictā diuine iuſti/
cie ſignificat:redigi autē in nihilū eſt pe/
na infinita:ſicut ex nihilo aliq̄d facere vir
tutis eſt infinite. Ad hͦ dicēdum ſm Tho.
ꝑma 2ͤ.q.lxxxvij. ꝙ pena ꝓpoꝛtionatͬ pec
cato:in pctō autē duo ſūt: quoꝝ vnum eſt
auerſio ab incōmutabili bono qꝺ eſt infi/
nitū bonū:ꝛ ex hac parte pctm̄ ē infinitū:
ꝛ ideo ꝑ ꝯſequēs pctō debetͬ infinita pena
qꝛ tūc pctō coꝛreſpōdet pena damni que ē
infinita:vtpote amiſſio boni īfiniti.ſ.dei.
Aliud autē qꝺ ē ī pctō ē ad cōmutabile bo
nū inoꝛdinata cōuerſio:ꝛ ex hac parte pec
catū ē finitū:tum qꝛ bonū illud cōmutabi
le finitū eſt:tū etiam qꝛ ip̄a cōuerſio finita
ē:actus eñ creature nō poſſunt eſſe infini
ti:ꝛ ex hoc pctō coꝛreſpōdet pena ſenſus q̄
etiā eſt finita ſm quātitatē nō tamē ſm du
rationē:ꝛ hoc ꝓpter tria. Primo quia licꝫ
pena pctō ꝓpoꝛtionetur ſm acerbitatē:taꝫ
in iudicio diuino ꝗ̄ humano:ſicut Aug⁹.
dicit.xxj.de ciui.dei. In nullo tamē iudi/
cio requiritur ꝙ pena adequetͬ culpe ſm
durationē:ſicut culpa adulterij vel homi/
cidij momētanea lōga punitͬ pena carcerꝭ
exilij vel etiam moꝛtis:in qua moꝛte nō cō
ſideratur occiſiōis moꝛa:ſed potius ꝙ au
fertur a ſocietate viuentiū: ꝛ ſic ſuo modo
rep̄ſentat eternitatē pene inflicte diuini/
tus. Secūdo quia duratio pene coꝛreſpon
dere debet durationi culpe:culpa vero ꝗ̄/
tum ad actum licet nō duret eternalitͬ: ta/
mē homo peccat in eterno ſuo: Dicitͬ enīꝫ
quis in eterno ſuo peccare:nō ſolū ſm con
tinuationē actus in tota vita hominis du
rātis:ſed quia ex hoc ꝙ finem in peccato
cōſtituit:volūtatem habet in eternū peccā
di. Dicit eñ Greg.in.ij.moꝛal. ꝙ tales vo
luiſſent ſine fine viuere:vt ſine fine potuiſ
ſent ī iniquitatib⁹ permanere:ꝛ ideo iuſtū
eſt ſm Grego. ꝙ qui ī ſuo eterno peccat cō
tra deū:in eterno dei puniatͬ. Tertio vero
quia duratio pene coꝛreſpōdet durationi
culpe:nō quidem pꝛopꝛie ex parte actus q̄
temporalis eſt:ſed ex parte macule que re/
manet niſi ꝑ penitentiā deleatͬ:qua durā/
te remanet etiā reatus pene. Perſeuerat
autē macula donec volūtas econuerſo ſe a/
uertens a bono cōmutabili ad incōmuta/
bile bonū ſe cōuertat: ꝙ ſi qꝺ abſit ī auer/
ſione tali moꝛiatͬ:tunc in auerſiōe ꝑpetua
reprobat⁹ obſtinatͬ:ac per ꝯſequēs punitͬ.
Dicit eñ Tho.ſuꝑ.iiij.di.xxj. ꝙ in illis q̄
damnantͬ nō poteſt aliqua culpa dimitti:
nec aliquis reatus tolli:cū charitate care/
ant per quā ꝛ culpa purgatͬ ꝛ reatus tolli/
tur:ꝛ quia deus nec veniale pctm̄ dimittit
ſine moꝛtali:ideo venialia pctā moꝛtali cō
iuncta puniuntͬ etiam in damnatis eterna
liter:etiam quātūcūqꝫ minima fuerīt: etiā
ſi ante pctm̄ moꝛtale dimiſſū fuiſſet venia/
le quantū ad culpam manente reatu. Ho/
rū ratio eſt:quia tria requiruntͬ ad purga
tionē culpe vel reatus in futuro ſcꝫ gratia
pena ꝛ voluntas:nam gratia habens ad/
iutoꝛium pene ꝛ cōſonantiam voluntatis:

potens ē purgare culpā ꝛ peccati ſcoꝛiam:
ſed in dānatis nō ē grā:ꝛ eoꝝ voluntas ē
in malo firmata:ꝛ ſic pena culpā purgare
nō poteſt.

De ſcandalo tam actiuo ꝗ̄ paſſi uo quādo eſt peccatum moꝛtale. quando veniale. ꝛ quando nullū: Sermo VII

On occides Exo.

n xx. Secūdo ꝓſequendo de homi
cidio ſpirituali ip̄ius anime qꝺ
facto cōmittitͬ in proximo ſcꝫ per ſcādalū
A puſillorū. Primo queri poteſt de ſcanda
lo quo ſpirituale perpetratͬ homicidium:
vtrū diffiniatur eſſe dictū vel factū minus
rectū pꝛebens occaſionē ruine: ꝛ videtͬ ꝙ
nō:quia cū inter actus ꝟtuoſos vlͭ rectos
vnus ſit rectioꝛ vel virtuoſioꝛ altero:illud
ſolū videtͬ nō minus rectū eſſe qꝺ ē rectiſ/
ſimū:ꝛ ſic ſequeretͬ ꝙ omnis actus virtuo
ſus ꝑter optimū eſſet ſcandalum. Ad hoc
reſpōdet ſanct⁹ Tho. ſcđa 2ͤ.q.xliij. ꝙ ſi/
cut dicit Hiero. ſuper illud Matth.xv. qꝺ
grece ſcandalon dicitͬ. Nos offenſionē vlͭ
ruinā ꝛ impenſionē pedis poſſum⁹ dicere.
Cōtingit eñ qn̄qꝫ ꝙ aliquis obex ponitͬ
alicui in via coꝛpoꝛali:cui īpingens diſpo/
nitur ad ruinā:ꝛ talis obex dicitur ſcāda/
lum:ꝛ ſimiliter in ꝓceſſu vie ſpūalis cōtin
git aliquē diſponi ad ruinā ſpūalem:ꝑ di/
ctū vlͭ factū alterius inꝗ̄tuꝫ.ſ.aliquis am
monitione ſua vlͭ inductiōe aut exēplo al/
terū trahit ad peccādū: ꝛ hoc ꝓpꝛie dicitͬ
ſcandalū:nihil aūt ſm ꝓpꝛiā rationē diſ/
ponit ad ſpūalem ruinā niſi qꝺ habet ali/
quē defectū rectitudinis: qꝛ id qꝺ eſt ꝑfe/
cte rectū:magis munit hominē contra ca/
ſum ꝗ̄ ad ruinā inducat:ꝛ iō cōuenienter
dicitͬ qꝺ dictū vlͭ factū min⁹ rectū ꝑbens
occaſionē ruine ſit ſcādalū:nō cogitatū vlͭ
affectatū:qꝛ hoc latet in coꝛde nec alteri ꝓ
ponitur vt obex ad ruinā diſponēs. Poꝛ/
ro minus rectū nō dicitͬ hic qꝺ ab aliquo
alio ſuꝑatͬ in rectitudine:ſed qꝺ habet ali
quē rectitudinis defectuꝫ:eo qꝺ eſt ſm ſe
malū:ſicut peccata:vl habet ſpeciē mali:ſi
cut cū aliquis recūbit in idolo ꝗuis enim
ſm ſe nō ſit pctm̄ ſi ꝗs hoc nō faciat inten/
tione coꝛrupta:tamē qꝛ hꝫ ſpeciē quādam
vlͭ ſimilitudinē venerationis idoli: pōt alteri
ꝑbere occaſionē ruine:ideo monet apl̄s.j.
Theſſa.v. Ab oī ſpē mala abſtinete vos.
Hinc cōuenienter dr̄ min⁹ rectū vt cōꝑhē/
dantͬ tā illa q̄ ſunt ſm ſe pctā:ꝗ̄ illa q̄ hn̄t
ſpeciē mali. Notandū tamē qꝺ dictū vlͭ fa/
ctū vnius poteſt alteri eſſe cauſa peccandi
dupliciter. Uno modo ꝑ ſe quādo ꝗs ſuo
malo verbo vel facto intēdit aliū ad peccā
dū inducere: vlͭ ſi ip̄e hoc nō intēdat tamē
ip̄m factū eſt tale ꝙ de ſui rōne habet vt ſit
inductiuū ad peccādū:puta qꝛ publice fa/
cit pctm̄: vlͭ qꝺ habet ſimilitudinē peccati
ꝛ tunc qui facit huiuſmodi actū ꝓpꝛie dat
occaſionē ruine:ꝛ vocatͬ ſcandalū actiuū:
eo ꝙ agens dat legitimā occaſionē ruine:
qꝺ ſonat cām impfectā aliqualitͬ ducens
ad ruinā:ꝛ ꝓpter hoc nō dicitͬ:dans cām
ruine:qꝛ nihil pōt homini ſufficiēs eſſe cā
peccati qꝺ ē ſpūalis ruina niſi ꝓpꝛia volū/
tas. Secūdo mō ꝑ accidēs pōt alteri eē cā
peccādi:qn̄ ſcꝫ ꝑter intentionē operantis:
ꝛ etiā ꝑter cōditionē opis aliquis male di
ſpoſitus ex hmōi opere inducitͬ ad peccā/
dū:puta cū aliq̄s inuidet bonis alioꝛuꝫ:ꝛ
tunc ille qui facit hmōi actū rectū:nō dat
occaſionē quantū in ſe eſt:ſed alius ſumit
occaſionē ſm illud ad Roma.vij. Occaſio
ne autē accepta ꝑ mandatū peccatū opatū
ē in me oēm ꝯcupiſcētiā:ſine lege eñ moꝛ/
tuū erat pctm̄ ꝛc. ꝛ hoc dicitͬ ꝓpꝛie ſcāda/
lū paſſiuū qꝺ fit ſine actiuo:qꝛ ille q̄ recte
agit quātū ē de ſe:nō dat occaſioneꝫ ruine
quā alter patitͬ:ſicut frequēter cōtingit in
ſuſpicioſis ꝛ temerarie iudicātibus: qn̄qꝫ
etiā cōtingit ꝙ ꝛ ſit ſimul ſcandalū actiuū
in vno ꝛ paſſiuū in alio:puta cuꝫ ad indu/
ctionem vnius peccat alius quandoqꝫ de/
niqꝫ ē ſcādalū actiuū ſine paſſiuo:puta cuꝫ
aliquis aliū inducit ad peccādū verbo vlͭ
facto ſed alter nō ꝯſentit. Deinde ſecun/
do queri poteſt:vtrū ſcādalū ſit peccatuꝫ:
pꝛeſertim cum omne peccatū ſit volunta/
rium:adeo ꝙ ſi nō eſſet voluntariū nō eſſꝫ
peccatum:peccata nāqꝫ nō veniūt ex neceſ
ſitate:ſed ſcandalū vēit ex neceſſitate:di
cente domino Matth.xviij. Neceſſe eſt vt
veniant ſcandala. Ad hoc reſpōdet Tho.
vbi ſ. ꝙ ſcandalū actiuū ſemper ē peccatū
in eo qui ſcandalizat:quia vlͭ ip̄m op⁹ qꝺ
facit eſt peccatū: vel etiam ſi habeat ſpeci/
em peccati dimittendum eſt ꝓpter ꝓximi
charitatē ex qua tenetͬ vnuſquiſqꝫ ꝓuide/
re ꝓximi ſui ſaluti:ꝛ ſic q̄ nō dimittit agit
contra charitatē:poteſt tamē eſſe ſine pec/
cato illius qui ſcādalizatur.i.occaſionem

habet ruine. Sic̃r ſcãdalũ paſſiuũ ſemꝑ eſt
pctm̃ in eo qui ſcãdalizat̃ .i. occaſionẽ reci
pit ruine: qꝛ nõ ſcãdalizat̃ niſi inquantum
aliqualiter ruit ſpũali ruina que eſt pctm̃.
Poteſt tamẽ ſcãdalũ paſſiuũ eſſe ſine pec/
cato eius ex cui⁹ facto aliquis ſcãdalizat̃:
ſicut cũ ſcãdalizat̃ de his q̃ ali⁹ benefecit.
Qꝛ aũt dicit̃ neceſſe ẽ vt veniant ſcãdala:
ſubintelligit̃ ſm cõditionẽ hominũ: qꝛ ſi/
bi a pctĩs nõ cauẽt: ſicut ſi medic⁹ videns
aliquos indebita dieta vtẽtes dicat: Ne/
ceſſe ẽ tales infirmari: qđ intelligendũ eſt
ſub hac cõditiõe: ſi dietã nõ mutẽt: ⁊ ſimili
ter neceſſe ẽ euenire ſcandala ſi hoĩes con/
uerſation ẽ malã nõ mutẽt: vl̃ neceſſe ẽ eue
nire ſcãdala neceſſitate finis: qꝛ vtilia ſũt
ad hoc ꝙ qui probati ſunt manifeſti fiãt.
B Ad maiorẽ euidentiã ſciẽdũ ꝙ ſcãdalũ
tã actiuũ q̃ꝫ paſſiuũ quãdoq̃ꝫ põt eẽ venia
le ⁊ quãdoq̃ꝫ mortale. naꝫ ſcandalũ actiuũ
duplex ẽ ſcꝫ ꝑ ſe ⁊ ꝑ accidẽs. Per ſe q̃dem
dicit̃ quãdo intẽdit ĩducere aliũ ad peccã
dũ: ſi ergo intẽdit ducere ꝓximũ ad peccã
dũ venialit̃ ꝑ actũ peccati venialis: eſt ve/
niale pctm̃ ſed graue: vt cũ quis aliũ indu
cit ad dicẽdum mendaciũ officioſũ vl̃ ioco
ſũ: ſicut ↄtingit quotidie in familia dom⁹
q̃ inducit̃ ad negãdũ dominũ vel dominã
eſſe in domo vel ſilua. Si ꝟo ꝑ actũ peccati
venialis intẽdit aliũ inducere ad mortale
pctm̃: tunc ille actus qui ſm ſe ẽ venialis
fieret mortalis ex intẽtiõe: ſicut frequẽter
euenit in diuerſis indicijs venerijs vt ĩ nu
tib⁹: affatib⁹: oſculis: amplexib⁹ ⁊ ſil̃ibus
que in genere ſuo venialia ſũt ſi intentiõe
ſimplici fierẽt vel etiã nulla pctã: ſꝫ ſi libi/
dinoſe fiunt vl̃ ad ꝓuocãdũ fedũ amorem
vl̃ ↄcupiſcẽtiã in alio: tũc mortalia iudicã/
tur ex intentiõe: qꝛ ad cõpletionẽ mali ſuf/
ficit intẽtio mala: vt dicit Tho. in. iiij. imo
qđ ẽ ꝑ ſe bonũ facit intentio praua malũ ⁊
dãnabile: vt ptꝫ. j. q. j. c. marchion. §. vide
q̃tũ bonũ ẽ charitas. Qꝛ ſi intẽdit aliũ in
ducere ad peccandũ venialiter ꝑ actũ pctĩ
mortalis: peccat mortalr̃ ex duplici via. Si
deniq̃ꝫ intẽdit aliũ inducere ad peccãdum
mortaliter ꝑ actũ pctĩ mortalis: eſt morta/
le grauiſſimũ: vtpote ex oĩ parte aggraua/
tũ ex opere: intentione ⁊ ex ſcãdalo: vñ de
hmõi dicit̃ Matth. xviij. Qui ſcandaliza/
uerit vnũ de puſillis iſtis q̃ in me credunt
expedit ei vt ſuſpẽdat̃ mola aſinaria ĩ col/
lo eius ⁊ demergat̃ in ꝓfundo maris. Se/
cũdo vero dicit̃ ſcãdalũ ꝑ accidẽs quãdo
ſcꝫ aliter ſcandalizant̃ preter intentionem
agentis: qꝛ nõ intẽdit facto vel verbo dare
alteri occaſionẽ ruine: ſꝫ ſolũ ſue ſatiſface/
re volũtati: ⁊ factum ſm ſe diſponit ad ali
quã ruinã ſpũalem: ⁊ hoc quãdoq̃ꝫ ẽ pctm̃
veniale: puta cũ aliquis actũ pctĩ venialiſ
cõmittit: vel actũ qui nõ eſt ſm ſe malus: ſꝫ
habet ſpeciẽ mali cũ aliqua leui indiſcreti
one quo ſcandalo etiã infirmi ⁊ imperfecti
ſcandalizantur. Exemplũ habem⁹ in Pe/
tro de quo dicit Paulus ad Gal. ij. Cũ vi
diſſem ꝙ nõ recte ambularent ad veritatẽ
euãgelij dixi cephe corã omnib⁹. Si tu cuꝫ
iudeus ſis: gentiliter ⁊ nõ iudaice viuis:
quõ gentes cogis iudaizare: vnde Petr⁹
in hoc peccauit ⁊ rep̃henſibilis fuit ſm ſẽ/
tentiã pauli ⁊ Augu. ſubtrahẽs ſe a genti
bus vt vitaret ſcãdalũ iudeoꝝ quia hoc in
caute aliqualit̃ faciebat: ita ꝙ ex hoc gen/
tiles cõuerſi ad fidẽ ſcãdalizabant̃: ⁊ hoc
ex eoꝝ imperfectiõe: qꝛ factũ petri nõ erat
tam graue ꝙ inde merito poſſint alij ſcan/
dalizari. Quãdoq̃ꝫ ꝟo ſcãdalum eſt pctm̃
mortale: vel qꝛ cõmittit actũ peccati morta
lis: vl̃ qꝛ ↄtemnit ſalutẽ ꝓximi: cũ ꝓ ea cõ/
ſeruãda nõ p̃termittat aliquis facere qđ ſi
bi libuerit etiã ſi in ſe nõ ſit pctm̃. Exempli
cã. Cõtingit quẽpiam ab actu quidẽ pecca
ti ceſſare: ſꝫ tamẽ puſilloꝝ ſcandalũ nõ eui/
tare: vtpote qꝛ remanet cũ illa in caſtitate
quã prius tenuit in fornicatiõe: aut occul/
te recipit in vxorẽ quã in manifeſto habu/
it ↄcubinã: ⁊ de ſimilibus idẽ ẽ iudiciũ: in
quib⁹ cauet̃ actuale pctm̃ ſed nõ ãmouet̃
puſillorũ ſcandalũ: ⁊ ſic remanet in morta/
le p̃cipiciũ: iuxta illud. j. Coꝝ. viij. Si autẽ
peccãtes in fratres ⁊ ꝑcutiẽtes ↄſciam eo/
rũ infirmã in chriſtũ pctĩs: q̃propter ſi eſca
ſcãdalizat fratrẽ meũ: nõ mãducabo carnẽ
in eternũ ne fratrẽ meũ ſcãdalizem: in qui/
bus verbis oſtendit Paulus ꝙ ſolũ pro/
pter ſcandalũ puſilloꝝ carnes idolis imo
late nõ debẽt comedi. Nimirũ qꝛ ſpẽs ma/
li infirmis plurimũ nocet ⁊ occidit eorum
animas ꝓ quibus chriſtus mortu⁹ ẽ: quid
ergo putas meret̃ pctm̃ notoriũ vtiq̃ꝫ mul
tomagis ẽ puniẽdũ nõ ſolũ in futuro ſꝫ eti/
am in pñti: vt ptꝫ. xxiij. q. v. cũ quiſq̃ꝫ. ⁊ vt
dicit Grego. in regiſtro. Peccata manife/
ſta nõ ſũt occulta correctiõe purgãda: ſꝫ pa
lam ſunt arguẽdi q̃ palã nocẽt: vt dũ aper/
ta obiurgatione ſanant̃: hi q̃ eos imitãdo
dereliq̃rant corrigant̃: ꝙ ſi ex h̃ nõ emẽdã
tur ab ouili chriſti ſunt eijciendi: iuxta illđ

xxiiij. q. iij. c. reſecãde ſũt putride carnes ⁊
ſcabioſa ouis a caulis repellenda: ne tota
domus maſſa corpus ⁊ pecora ardeat: cor
rũpatur: putreſcat: intereãt. Arrius ĩ ale/
xandria vna ſcintilla fuit: ſꝫ quia nõ ſtatim
oppreſſus eſt: totuꝫ orbẽ ei⁹ flãma popula/
ta eſt: hoc ibi. Hinc etiã plerũq̃ꝫ plura pec/
cata notoria ſequi ſolent plage generales:
vnde. xlv. di. c. ſꝫ illud nõ occioſe tranſcur/
rendũ eſt: ꝙ vno peccãte ira dei ſuꝑ omnẽ
populum venit: ⁊ exemplificat. j. q. iiij. c.
eccl̃ia. đ pctõ Achan vt Joſue. vij. De pec/
cato egyptiorum ꝓ quo. x. plagas recepe/
runt: vt Exo. ix. x. ⁊. xj. De peccato quoq̃ꝫ
filiorũ Hely ꝓ quo populus ⁊ archa tradi
ti ſunt in manus philiſtinoruꝫ ⁊c̃. Deniq̃ꝫ
cauſã ſubiungit in dicto. c. ſed illud dicẽs:
Que ẽ iſta miſericordia vni parcere ⁊ om/
nes in diſcrimẽ adducere: polluit̃ enim ex
vno peccatore popul⁹ ſicut ex vna oue mor
bida totus grex inficitur: ſic enim vno vl̃
fornicãte vel aliud qđcunq̃ꝫ ſcelus cõmit/
tente plebs vniuerſa polluitur: hec ibi.
Quotq̃t autẽ illius exemplo ad imitatio/
nem inducũtur: tot animaꝝ occiſarũ reus
corã deo cõuincitur: quas peremit veneno
praui exempli: ⁊ ſi nullus inde ſequat̃ ani
marum: interitus tamẽ ſm Hiero. iudiciũ
patietur eternũ: quia venenum obtulit ſi
C fuiſſet qui biberet. In his ergo notorijs
peccatoribus qui ſcandalo ſuo gregẽ vni/
uerſum inficiunt duo ſũt obſeruãda. Pri/
mũ ẽ ſeuera ⁊ quottidiana ab omnib⁹ cor/
rectio: ⁊ in hoc nulli parcendum ẽ nec pre/
lato nec ſeniori: vñ dicitur. ij. q. vij. c. paul⁹
dicit. ſ. j. Timo. iiij. Seniorẽ ne increpaue/
ris: ſed hec eius regula tũc eſt ſeruãda: cũ
culpa ſeniorum ſuo exemplo nõ trahit ad
interitũ corda iunioꝝ: vbi aũt ſenior iuue/
nibus exemplũ ad interitum prebet: ibi di
ſtricta increpatione feriendus eſt: hoc ibi
⁊. xj. q. iij. c. p̃cipue: vbi dicit̃: deteri⁹ quip
pe in populis prelati delinquunt: ac ꝑ hoc
crudelius q̃ꝫ ceteri puniunt̃. Sequitur: qꝛ
ſi peruerſa inquã perpetrant: tot mortib⁹
digni ſunt: quot ad ſubditos ſuos perditi
onis exempla tranſmittunt. Secundum ẽ
C eorum qui correpti obedire contemnunt:
ex cõmuni chriſtianorum cõuerſatione per
cenſurã eccleſiaſticã electio: vt pꝫ. xxiiij. q.
iij. c. tã ſacerdos q̃ꝫ reliqui omnes fideles
ſuꝑmã debẽt habere cura de his q̃ pereũt:
quaten⁹ eoꝝ redargutiõe aut corrigant̃ de
pctĩs: aut ſi incorrigibiles apparuerĩt ab
eccl̃ia ſegregent̃ ſcꝫ ꝑ excõicationẽ: nam ꝓ
quolibet mortali manifeſto debẽt quis ex
cõicari: ſi aliter nõ vellet corrigi: vt pꝫ. xj.
q. iij. c. nemo epõꝝ: exemplũ de ver. ſig. c.
ex ꝑte. Qꝛ ſi fuerit excõicatus nõ ſolũ nõ ẽ
illi cõicandũ: ſꝫ nec illis qui talibus excom
municatis cõicant: vt. xj. q. iij. c. rogo ⁊ mo
neo ne cuiq̃ꝫ ſacerdotũ ſupraſcripto mario
cõicãti ↄtra animã ſuã quiſq̃ꝫ veſtrũ cõmu
nicare p̃ſumat: glo. hoc verbum rogo h̃ p̃/
ceptiue ponit̃: monemus eni quos habe/
mus caros. ⁊. c. ſequẽti cũ glo. Rõ huius ẽ
qꝛ vt dicit̃ ibidẽ. c. oẽs chriſtiani qui a ſa/
cerdotibus excõicant̃ ſathane traduntur
quõ ſcꝫ qꝛ extra eccl̃iam ẽ diabolus ſicut ĩ
eccl̃ia ẽ chriſt⁹: ac ꝑ hoc quaſi diabolo tra/
ditur q̃ ab eccl̃iaſtica cõmuniõe remouet̃:
vnde illos quos tũc apl̃s ſathane traditoſ
p̃dicat. ſ. j. Coꝝ. v. Excõicatos a ſe eẽ demõ
ſtrat. ⁊. c. nihil ſic formidare dꝫ xp̃ian⁹ ⁊c̃.
vide. Si ꝟo tales negligẽtie p̃latoꝝ ꝑ cen
ſuram nõ artant̃ ad emendationẽ: tamen
ſũmopere ſũt vitandi: iuxta illud: ſi eccle/
ſiã nõ audierit ſit tibi ſicẽ ethnic⁹ ⁊ publi/
canus: ⁊ paulus. j. Coꝝ. v. p̃cepit dicens:
Scripſi vobis ne ↄmiſceamĩ fornicarijs:
glo. id ẽ cũ crimioſis generalit̃ q̃ fornicãt̃
a deo: nõ vtiq̃ꝫ fornicarijs huius mundi. ſ.
tm̃: vnde ſubdit magis diſtincte ſi q̃s frat̃
noĩatur. i. chriſtian⁹ ⁊ eſt fornicator ſcꝫ ma
nifeſt⁹ aut auar⁹. ſ. publice ꝑ vſurã ⁊ rapi/
nã auariciã ſuã oñdens: aut maledicus. i.
blaſphemator aut detractor aſſiduus: aut
ebrioſus. i. ebrietati aſſuet⁹: cũ hmõi nec ci
bũ ſumere: q̃ꝫdiu. ſ. ĩ his ꝑſeuerãt vt ſic cõ/
fundant̃ ⁊ emendent̃: alioq̃n q̃ familiare
cũ eis frequẽtat ↄſortiũ: pctõꝝ eorũdẽ aſſu
mit ꝑticipiũ. Et iđ dictũ ẽ ioſephat regi iu/
de. iij. Regũ vlti. Jmpio prebes auxilium
⁊ his q̃ dominũ oderũt amicitiã iungeris:
idcirco iram domini merebaris. ſ. ex rigo/
re iuſticie. Secundo de ſcãdalo paſſiuo ſci
endũ ꝙ ſcãdalũ paſſiuũ importans impa/
cationẽ quãdã ꝑ quã aliquis diſponit̃ ad
ruinã: qñq̃ꝫ põt eẽ veniale: puta cuꝫ aliq̃s
ex inordinato dicto vl̃ facto alteri⁹ mouet̃
motu venialis peccati: ſicut frequẽter con
tingit in ſuſpitiõibus: qñq̃ꝫ vero eſt pctm̃
mortale: puta cũ aliquis ex inordinato fa/
cto vl̃ dicto alteri⁹ procedit vſq̃ꝫ ad morta/
le pctm̃. ſ. vl̃ imitando pctm̃ mortale ab ali
is perpetratũ: vel temerarie iudicando id
qđ ſm eius iudiciũ videtur hr̃e ſpẽm pctĩ
mortalis. Porro de ſuſpitiõe ⁊ temerario

iudicio dicta ſufficiāt in ſermonib⁹ domi/
nicalibus dñica.iiij.poſt penthecoſtē. Hic
queri pōt: vtrū bona ſpiritualia ſint ꝓpter
ſcandalū ꝑtermittēda ſicut ſentire videt
Hiero.di.ꝙ dimittēdū eſt ꝓpter ſcādalum
om̄e qđ poteſt ꝑtermitti ſalua triplici veri
tate ſcʒ vite:iuſticie:ꝛ doctrine:ſed imple/
tio cōſilioꝝ multotiēs ꝑtermitti poteſt ſal/
ua triplici veritate ꝑdicta:que tamē ꝯſilia
ſunt maxima inter opa ſpiritualia: alioqn
peccarent oēs qui ꝑtermittunt. Ad hoc re
ſpōdet Tho.vbi.ſ.ꝙ in ſpūalibus bonis
diſtinguendū eſt:nā quedā boꝛum ſunt de
neceſſitate ſalutis que ꝑtermitti nō poſſūt
ſine peccato moꝛtali: nullus autē peccare
debet moꝛtaliter nec venialiter vt alterius
pctm̄ impediat:qꝛ ſm oꝛdinē charitatꝭ pl⁹
diligere debet ſalutē ꝓpꝛiā ꝗ̄ alienā:ꝛ iđo
talia nō debēt ꝑtermitti ꝓpter ſcandalum.
Exempli grā: qñqꝫ cōſilioꝝ obſeruatio et
operū miſericoꝛdie impletio ſūt de neceſſi/
tate ſalutis in his qui iā vouerūt conſilia
ꝛ in his quib⁹ ex debito īminet defectibuſ
alioꝝ ſubuenire: vel in tēpoꝛalib⁹ vt paſcē
do eſurientē: vel in ſpiritualibus vt doce/
re ignoꝛantem:ſiue hmōi fiant debita pꝛo/
pter iniunctū officiū: vt patet in ꝑlatis ſi/
ue ꝓpter neceſſitatē indigentis :ꝛ tūc non
ſūt ꝑtermittenda ꝓpter ſcandalū :qꝛ tunc
ſunt de neceſſitate ſalutis. In his vero ſpi
ritualib⁹ q̄ nō ſunt de neceſſitate ſalutꝭ:ne
qꝫ ꝑ ſe neqꝫ ꝑ accidens: videt diſtinguēdū
qꝛ ſcandalū qđ ex eis oꝛit qñqꝫ ꝓcedit ex
malicia ſcʒ aliqui volūt īpedire huiuſmo/
di ſpiritualia bona cōcitando ſcādala:ꝛ h
eſt ſcandalū phariſeoꝝ qui de doctrina do
mini ſcādalizabant :qđ domin⁹ docet eſſe
ꝯtēnendū Matth.xv. dicēs: Sinite illos
ceci ſunt ꝛc̄. Verūtamē circa doctrinā duo
ſūt ꝯſideranda.ſ. veritas que docet ꝛ illa
ē de neceſſitate ſalutis: vt ſcʒ ꝯtrariū veri/
tati nō doceat:ꝛ ideo ꝓpter nullū ſcanda/
lum qđ ſequi videatur debet ꝑtermiſſa ve
ritate falſitatē docere. Secūdū eſt ip̄e act⁹
docēdi qui cōputatur īter elemoſynas ſpi
rituales:ꝛ ideo eadē ratio eſt de doctrina
ſicut de alijs operibus miſericoꝛdie vt iaʒ
dictū ē: vt ſic veritatem ſm congruentiam
tempoꝛis et ꝑſonaꝝ ꝓponat ille cui incū/
bit docendi officium: ſicut idem ē iudiciū
de coꝛrectione fraterna ad quā magis ob/
ligantur ſuperioꝛes ꝗ̄ pares. Sed quomo
modo obligant :patet in alio ſermone de
tribus partibus penitētie. Quādoqꝫ ve/
ro ſcandalū ꝓcedit ex infirmitate vꝉ igno
rantia ꝛ huiuſmodi dicitur ſcādalum pu/
ſilloꝝ ꝓpter qđ ſunt ſpiritualia opera vel
occultanda vel etiam interdum differēda:
vbi periculum nō imminet: quouſqꝫ reddi
ta rōne huiuſmodi ſcandalum ceſſet: ſi ta/
mē poſt redditā rōnem ſcandalū duret:iā
videtur eſſe ex malicia:ꝛ ſic ꝓpter ip̄m nō
ſunt huiuſmodi bona ſpiritualia dimittē/
da. Ad laudem dei omnipotētis.

De homicidio quod fit per detractionē qua plurimos occidunt ſpiritualiter vꝉ coꝛpoꝛaliter exemplo diaboli qui chꝛiſto detraxit ex ſupbia: īuidia ꝛ malicia. Ser. VIII

Non occides Exo.

xx. Proceſſu cōgruo iam de ſecū
do modo ꝓximū occidendi breui
ter ꝓſequamur: qđ ſcʒ fit lingua vel nutu
ſic eñ ſecūdo modo ꝑceptum hoc exponi
poteſt. Non occides.i. vel verbo vꝉ nutu
ꝑficies: quo vita ꝓximi vꝉ tua coꝛpalis vꝉ
ſpiritualis iniuſte perimat vel detrimētū
patiat. Qꝛ aūt v̄bo ſic̄ facto q̄s occidat A
pʒ de pe.di.j. vbi dꝛ.c. homicidioꝝ v̄o tria
genera eē dicebat beat⁹ petr⁹: ꝛ penā eoꝝ
parilē foꝛe dicebat: ſic̄ eñ homicidas īter/
fectoꝛes fratrū :ita detractoꝛes eoꝝ eoſqꝫ
odiētes hoīcidas eē manifeſtabat: qꝛ ꝛ q̄
occidit: ꝛ qui odit fratrē ſuuʒ ꝛ qui ei de/
trahit ꝑiter homicide eē demōſtrāt. Et ite
rum illud. Noli putare te non eſſe homici
dam quando fratri tuo male perſuades :
ſi fratri tuo mali perſuades occidis : et vt
ſcias qꝛ occidis: audi.pſ. Filij hominū dē
tes eoꝝ arma ꝛ ſagitta ꝛ ligua eoꝝ gladi⁹
acutus. Hoc igit homicidiū tā coꝛpale ꝗ̄
ſpūale multipharie multiſqꝫ modis ꝑficit
ꝑcipiēdo: ꝯſulēdo: ſuadēdo :adulādo :ad
pctm̄ alliciēdo: ad irā ꝓuocādo: decipiēdo
falſitatē ingerēdo: ī ꝑdicatiōib⁹ :ꝯfeſſioni
bus ꝯſilijs ꝛ ſilib⁹: ſꝫ qꝛ de ſingulis ī locis
inferi⁹ videbit: ꝑcipue in ſeptimo ꝑcepto
vbi agit de nouē pctis alienis: iđ ꝓ nunc
grā bꝛeuitatꝭ ſuꝑſedeo. Solū aūt h duo ſta
tui ꝓſequēda.ſ. de iniuſta occiſione que fit
ꝑ detractionē: ꝛ de iuſta occiſiōe q̄ fit ꝑ cen
ſurā eccl̄iaſticā tā iuris ꝗ̄ iudicis. Quā/
tū igitur ad pꝛimū ſciēdū ē ꝙ maledicta de
tractio ꝑmo ſumpſit exoꝛdiū a diabolo ex
trib⁹.ſ. ex ſupbia in celo: ex inuidia in pa/
radiſo: ꝛ ex malicia vel crudelitate in ter/
ra. Naʒ quātū ad pꝛimū diabolus elatus
in ſupbiam in celo: celſitudinē filij dei per
ꝓpꝛiam ſubiectionē ſuſtinere non potuit:
ſed illi ſimilis eſſe voluit : dicit eñ Bona/
uētura ſup ſcđʒ di.v. ꝙ pꝛimū peccatū dia
boli in celo fuit ſupbia ꝑſumptionis et tu
moꝛis: ſtatim eñ vt vidit ſuam pulchꝛitu/
dinē ꝑſumpſit magna de ſe : vnde Augu.
xj. ſup Geñ. ad litterā dicit. Factus cuʒ tu
moꝛe a luce veritatis ſe auertit ſupbia tu/
midus ꝛ ꝓpꝛie poteſtatis delectatiōe coꝛ/
ruptus: ſed hoc peccatum fuit conſūmatū
ſupbia ambitiōis: quia ꝑſumens de ſe ap/
petijt quod oīno ſupꝛa ſe fuit: ꝛ ad qđ per
uenire non potuit: nam diabolus natura/
lium ſuoꝝ cōſiderans ſtrennuitatē ꝛ excel
lentiam ꝛ ꝑexcellentiam: voluit ꝑeſſe ꝛ re/
quieſcere ſua auctoꝛitate: hoc eſt ſine meri
tis ꝛ ſine miniſterio: cum tamē ſe nouerat
factum ad acquirendū eternam beatitudi
nem ꝑ merita et miniſteria : ꝛ hec ambitio
excecauit oculos eius vnde Berñ. đ gradi
bus humilitatis loquens ad diabolū in/
ter alia dicit. Velim curioſius o curioſe in
tentionem tue curioſitatis inquirere: po/
nam inquit ſedem meā ad aquilonem: nec
aquilonem hūc coꝛpoꝛalē nec ſedem hanc
cum ſis ſpiritus intelligo materialem: pu
to autem per aquilonem repꝛobādos ho/
mines ꝛ ſpūs deſignatos fuiſſe: ꝑ ſedē po
teſtatem in illos quos vtiqꝫ in ꝑſentia dei
quāto ei vicinioꝛ tanto ceteris ꝑſpicatioꝛ
ꝑuidens: nullo ſapientie radio choꝛuſcan
tes: nullo ſpūs amoꝛe feruentes : velut va
cuū reperis locum: affectaſti ſup illos do/
miniū: quos quadā aſtucie tue claritate ꝑ
funderes: tue malicie eſtibus inflāmares:
vt quomodo altiſſim⁹ ſua ſapientia ac bo/
nitate omnib⁹ filijs obedientie ꝑerat : ſic
ꝛ tu ſup oēs filios ſupbie ꝯſtitut⁹ tua eos
aſtuta malicia ac malicioſa aſtutia regeres
ꝑ qđ altiſſimo ſimilis eſſes ſed miroꝛ cum
in ꝑſentia dei tuuʒ ꝑuideris pꝛincipatum
cur non ꝛ in eadē ꝑuidiſti ꝑcipicium: nam
ſi ꝑuidiſti que fuit inſania: ꝙ cum tāta mi
ſeria cuperes ꝑncipatuʒ: mallens miſer ꝑ/
eſſe ꝗ̄ feliciter ſubeſſe :ſed credibilius ē ꝙ
non ꝑuidiſti: vel qꝛ dei bonitatē attēdens
in coꝛde tuo dixiſti non requiret: vel quia
viſo pꝛincipatu ſtatim in oculo ſupbie tra
hes excreuit: que īterpoſita caſum videre
non potuit: ſic Joſeph cum ſuaʒ ꝑuidiſſet
exaltationē non tamē ꝑuidit ſui venditio/
nem: hec ille: dicit eñ Apoc.xij. ꝙ dꝛaco
ille magnus ꝛ rufus .id ē ſanguinolētus :
cauda ſua trahebat tertiā partē ſtellaꝝ :et
miſit eas in terram: ꝑ caudā autē circūue/
niētia ꝛ malicia diaboli ſignat : q̄bus dei
filio detrahēs traxit ad imitationē ſui ter
tiam ꝑtem angeloꝝ : vt ſubiectos haberet
quib⁹ ꝑeſſet: nam vna pars angeloꝝ oīno
rebellis ei fuit : altera vero titubauit :ſed
tandē ei⁹ detractioni reſtitit: tertia deniqꝫ
pars detractoꝛi lucifero adherendo ꝯſen/
ſit:ꝛ hanc detrahēdo tanꝗ̄ ꝑncipes tene/
bꝛarū ad terram miſit: et ſic vt etiam dicit
Bonauen. vbi ſ: ſupbie peccatum in affe/
ctu inuidie ꝛ odij ꝑpetua ꝛ ꝑfecta auerſio/
ne fuit cōfirmatū: nam ex quo non potuit
obtinere quod petijt: iđo inuidere cepit ꝛ
affectu odij cōtraire:ꝛ in hoc cōfirmat⁹ eſt
in malo: quia hoc ip̄m oīno a deo ſeꝑauit:
vnde in hmōi ꝓlis generatione ꝯfirmata
eſt ſupbia :ꝛ lucifer diabolus dictus ē q̄ſi
deoꝛſum fluens : diabolus eñ ſupbus nō
valens aſcēdere: ſed cōpulſus deſcēdere:
odit deū iuſtum:ꝛ inuidet excellentie ei⁹:
minoꝛes autē angeli lucifero ꝓpterea ad/
heſerunt: quia cōſiderātes naturaliū ſuo/
rum ſtrēnuitatē ꝛ excellentiā eſſe minoꝛē:
non ſunt auſi tm̄ appetere: ſꝫ voluerūt ſub
vmbꝛa illius requieſcere: ita ꝙ nō miniſtra/
rent: ſed quadā ſub illo potirent volunta
ria libertate : quā ſꝫ diuino dominio time
bant adipiſci ſe nō poſſe: cognouerūt eñ
ſe factos ad ꝑfruēdū quietꝭ beatitudinē :
et acquirendū ꝑ merita et miniſteria: in h
ergo ſupbierunt: ꝙ ſine meritis voluerūt
eſſe beati:ꝛ ſine miniſterio quieſcere: ac ſi/
ne limite ꝓpꝛiā volūtatē implere. Qñ̄ B
antē ad ſcđm diabolus eiectus de celo : ꝑ/
uidenſqꝫ rationabilē creaturā ad locū vñ
exciderat aſſumēdam: agnoſcens inſup fi/
lium dei incarnandū: inuidiam quā cōce/
pit in celo: peperit in terreſtri paradiſo: ſu
per illud eñ Jone.ij. Propt me oꝛta eſt h
tēpeſtas: dicit Alexā. de hal. in.iij. ſuo: h
ip̄m exponēs de filio dei: ꝙ lucifer ꝑuidit
rationalem creaturā aſſumendā in vnita/
te ꝑſone filij dei: vidit ꝛ inuidit : cecidit et
temptauit: eiuſqꝫ inuidia moꝛs introiuit ī
oꝛbem terraꝝ. Inuidia nanqꝫ cōmouit eū
ad temptandū hominē: cuius felicitati in
uidebat: vt ꝑ peccatū demereret humana
natura aſſumptionē ꝛ vnibilitatē ad deū:
non eñ ſuffecit peſtifero detractoꝛi detra/
ctionem diffundere ꝯtra chꝛiſtū in celo in

angelica natura: ſed etiam ſue detractiōis
.virus diffundere conatus eſt in paradiſo
.ī humana natura: dicit̄ eni Geñ.iij. ꝙ ſer/
pens erat callidior cūctis animātibus: et
acceſſit ad Euā: domino detractur⁹ cū tri
plici lingua venenū effundēs ſicut ſerpēs
ꝓpter velocitatē motus lingue: tres ling/
uas habere credit̄. Prima fuit ligua ma/
licioſe intentionis fallendi eam cum inq̄ſi
uit: cur p̄cepit vobis deus vt nō comede/
retis ex omni lingno paradiſi: exteri⁹ q̄ſi
neſcius queſiuit: iterius quaſi verſipellis
venenū infudit: mulier eni iam venenum
ſentiens ⁊ in fide vacillans: detractori re/
ſpondit: ne forte moriamur: ſentiēs igit̄ il
lam dubitantē: mendaciū cumulat vt illā
decipiat: que ē ſecūda lingua ꝑnicioſi mē/
dacij: nequaꝙ̄ inq̄t moriemini: ꝓtinuſq̄
tertiā adiungit que ē apparētia boni cum
ſubinfert: ſcit eni deus ꝙ ī quocūq̄ die co
mederitis ex eo aperient̄ oculi veſtri ⁊ eri
tis ſicut dij: ſcientes bonū ⁊ malū: eius de
tractioni Eua ꝯſentiens turpiter cecidit:
virūq̄ ſuū ad caſum induxit: ac interitū
generalē omnibꝰ poſteris induxit: non ſo
lum corpis ſed etiā ⁊ anime. Nec his qui/
dem cōtentus q̄rtum ad tertiū adiecit vir/
rus ſuū effundere ſine intermiſſiōe in vni/
uerſo mūdo: qđ affuturū cernētes angeli
cōpatiendo generi humano ꝑ detractiōes
diabolicas multipliciter ruituro: lamēta/
biliter clamabāt in caſu demonū dicentes
illud Apoc.xij. Ve terre ⁊ mari: q̄r deſcen
dit diabolus ad vos: habēs iram magnā:
ſciens q̄r modicū tēpus habet: q̄d eni oīs
demonū tēptatio niſi quedā detractio eſt:
qua nitit̄ vilipendere deū: magnificare ſe/
culū: ſubuertere virtutes: cōmendare im/
pietates. Verūtamē ceter̄ criminibꝰ p̄ter/
miſſis que fiunt eoꝝ ſuggeſtionibꝰ: ad ea
que maxime diabolo inſtigāte ꝑ detractio
nes ꝑpetrant̄ ſtilum cōuertamus. Diabo
lus nanq̄ maximam tyrannidē exercet in
lingua: dicēte Jacobo in canonica ſua.iij.
c. lingua ignis ē ſcʒ accendēs cōtentiones
et ſimilia: imo ē vniuerſitas iniq̄tatis: q̄r
ꝑ eam fere oīa peccata ꝑpetrant̄ virtua
liter: q̄ maculat totū corpꝰ: q̄r malū eius
redūdat in alia mēbra: ⁊ inflāmat rotā na
tiuitatis noſtre. id ē totū curſū vite noſtre
iflāmata a gehēna. id ē a diabolo q̄ ſic vo/
cat̄ eo ꝙ gehēne deputat̄: ⁊ infra. Eſt eni
inquietū malū: plenū veneno mortifero:
id ē detractionis: nam detractor inficit eū
de quo detrahit ꝑ infamiā: ⁊ eum qui libē
ter audit ⁊ ſeipm̄ ꝑ culpam: cum igit̄ dia/
bolo inſtigante detractiones ingeminat̄:
hinc oēs impij detractores vtūt̄ illa tri
plici lingua ſerpentina: ſicut ſm̄ Iſiđ. ſer/
pens qui anguis dicit̄ tāta celeritate ling
uam mouet: ꝙ triplicem linguā habere vi
deatur: cū non habeat niſi vnā: prima nā/
q̄ loquit̄ cum intētione fallendi: ꝓmens
ſcʒ aliud ore ⁊ aliud cogitans corde: cū ta
men deus homini dederit linguā cordi li/
gatam atq̄ cōiūctā: ꝑ hoc indicare volēs.
ꝙ non aliud eſt loquendū ore q̄ ſit radica
tum in corde. Sʒ ecōtra faciūt iux̄ pſalmi/
ſtā.xj. Labia doloſa in corde ⁊ corde locu/
ti ſūt. Et iterū.ix. Sedet ī inſidijs cū diui/
tibus in occultis vt interficiat ſcʒ in audi
torū mentibꝰ innocentē: vnde Ambro .li.
đ paradiſo. Bilinguis ſerpēs habet̄ atq̄
letalis: eo ꝙ diaboli miniſter aliud loqui/
tur aliud corde meditet̄. Secūda vero lin
gua loquit̄ ſermone mendacij qđ maxime
cōtingit cōtra bonos ac malorū ꝑſecuto/
res: vnde dicit Anacletꝰ papa. vj.q.j.c. de
teriores ſunt qui doctoꝝ vitā moreſq̄ cor/
rūpunt: his qui ſubſtantias alioꝝ p̄daſq̄
diripiunt: iſti eni ea que extra nos ſūt licʒ
noſtra ſint auferunt: nā detractores ⁊ mo
rum cōtēptores ſiue qui aduerſus nos ar/
mant̄ ꝓprie nos diripiunt: et Augu: ſuꝑ
illđ pſ̄.cviij. Pro eo vt me diligerēt detra
hebant mihi: ſic ait. Plꝰ nocent in mēbris
detrahētes chriſto ꝙ qui eius carnē mox
reſurrecturā peremerūt: ⁊ tales ſūt đ q̄bꝰ
dicit Berñ. in ſermone. Si pauꝑ es vilē et
abiectum te reputāt: ſi diues es: ambitio/
ſum: ſi p̄dicator ⁊ doctor: honoris ⁊ huma
ni fauoris queſitorē: ſi tacens inutilē: ſi ie
iunas hypocritaꝫ: ſi comedas voracē: hec
ille. Tertia deniq̄ lingua loquit̄ cum ap/
parētia boni: de qua Berñ. ſuꝑ cātica ſer/
mone.xxiiij. detractores quodam ſimula/
te iracundie fuco: cōceptā maliciā quā re
tinere non poſſūt obumbrare conant̄: vi/
deas a detractore alta p̄mitti ſuſpiria: ſic
q̄ cū quadā grauitate vultu meſto: dimiſ/
ſis ſuꝑcilijs ⁊ voce plangenti egredi male
dictionē: ⁊ quidē tanto ꝑſuaſibiliorē quā/
to credit̄ ab alijs q̄ audiunt nō corde inui
do ſ̄ magis cōdolentis affectu q̄ malicio/
ſe ꝓferri: doleo inquit vehemēter ꝓ eo ꝙ
diligo eū ſatis: ⁊ nūq̄ potui de hac re cor/
rigere eum: ⁊ alia: vnde mihi quidē com/
pertum fuerat de eo iſtud ſed ꝑ me nūq̄ in

notuiſſet: at q̄m ꝑ alterū patefacta eſt res
veritatem negare non poſſū: reuera ita ē:
hec ille: tales ſerpēti ſūt ſimiles: iuxta illđ
pſ̄.cxxxix. Acuerūt liguas ſuas ſic̄ ſerpē/
tes quando ſcʒ ſub ſpecie boni ac placido
vultu venenū detractiōis effundūt: vnde
ſerpēti ꝓpter tria ſimulātur. Primo quia
ſerpens eſt animal ꝓdicioſum: ſic ⁊ illi: q̄r
retro mordēt illos q̄s dū p̄ſentes ſūt ama
re ſe ſimulāt: iux̄ illđ pſ̄. cviij. Pro eo vt
me diligeret. id ē diligere ſe ſimulabāt: de
trahebāt mihi. Secūdo quia ſerpens mor
det in ſecreto: ſic illi detrahūt in ſilētio: q̄r
maxime tūc detrahūt: quādo ſe de hoc ac/
cuſandos nō fore cōfidunt: vnde đr Eccī.
x. Si mordeat ſerpens in ſilencio: nihil eo
minus habet qui occulte detrahit. Tertio
quia tortuoſe incedit ſerpēs: ſic illi ſumūt
a laude eiꝰ exordiū cui detrahere cupiūt.
Hi ſunt ſerpentes de quibꝰ Hiere. viij. di/
cit̄. Ecce ego mittam vobis ſerpētes peſſi
mos quibus non eſt incātatio: quia detra
ctionibus aſſueti difficile corrigunt̄ ꝑ ver
C bum dei. Preterea detractor etiam ſimi
latur cani rabido. Primo q̄r ſemꝑ inquie/
tus ⁊ in motu eſt: ſic detractor mente non
quieſcit: niſi prius euomat delatiōis vene
num qđ ī corde geſtat Eccī.xix. Sagitta ī
fixa in femore canis: qui ſcilʒ nunq̄ q̄eſcit
donec eam remouerit: ſic verbum in corde
ſtulti non quieſcit donec manifeſtū fuerit.
Secundo quia dicit Plinius: ꝙ canis ra
bidus vt plurimū habet ſub lingua eius
vermiculū quēdā qui linguā eius pūgit:
⁊ pungēdo coleram magnā in eius accen/
dit cerebro ꝓpter quod infuriā eum ꝯuer
tit: ꝙ ſi vermiculus a lingua canis extra/
heretur: canis a rabie curaret̄: ſic etiā ac/
cidit homini detractori q̄ vermiculū odij
vel inuidie vel rācoris ſub lingua. id ē in
corde patiat̄: iuxta illud pſ̄.ix. Sub lin/
gua eius labor ⁊ dolor: quaſi de corde fun
ditus extraheret̄: detractor ꝓtinus libe/
raret̄. Tertio quia mordax eſt ſ̄ nō latrat:
⁊ ſic ꝓditorie mordet: ſic detractores ſunt
vt dicit̄ Eſa. lvj. Canes muti nō valentes
latrare. De q̄bꝰ dicit Berñ. libro de ꝯſide/
ratione. Omnē qui palā veret̄ dicere qđ
in aure loquit̄: ſuſpectū habeas: ꝙ ſi corā
te iudicare ille rēnuit: delatorē iudices nō
accuſatorē: o virū ſm̄ cor dei: qui fidenter
loquit̄ detrahentē ſecreto ꝓximo ſuo hūc
ꝑſequebar. Nimirū: cum in hoc detractor
cani rabido deteſtabilior ē. Quarto nāq̄
canis rabidus fugit domeſticos: ne is in
rabie cōſtitutꝰ eis noceat: ſ̄ ꝑnicioſior ē de
tractor: qui nec extneis nec ꝓpinquis nec
domeſtic̄ ꝑcit: qđ ē extremū malū: vñ pſ̄.
liiij. Q̄m ſi inimicꝰ meꝰ maledi. mihi: ſuſ.
vtiq̄. Et ſi is qui ođ. me: ſuꝑ me ma. lo. fu.
abſ. me forſ. ab eo. Tu v̄o ⁊c̄. Merito dicit
apl̄us ad Roma. j. Detractores deo odibi
les: quia quodlibet mortale peccatū tanto
reputat̄ execrabiliꝰ quāto plures in eiꝰ ꝑ/
petratione debite circūſtātie omittunt̄: ac
circūſtantie aggrauātes admittūt̄: q̄ ſunt
p̄ncipaliter ſex: ac naturā earū debite con
uincunt̄ obſeruare: nō eni attendit detra/
ctor q̄s loquit̄: q̄r nō ꝯſiderat ſeipm̄ q̄ cuꝫ
ſit impiꝰ: loquit̄ ſepius ꝯ̄ iuſtos: nec etiaꝫ
attēdit q̄bꝰ loq̄t̄: ꝙ ſcʒ ex v̄bis ſuis conta
mināt̄ ac veneno detractiōis ꝑimunt̄: nec
pōderat q̄d loq̄t̄: cū ſit ꝑnicioſa ⁊ plerūq̄
mendoſa. Tam ꝑnicioſa q̄nq̄ reꝑiunt̄: ꝙ
vna detractione ſucceſſu tēꝑis mille milia
aīaꝝ ac interfectiōes corpoꝝ ſequunt̄: nec
etiā pōderat quātū loq̄t̄: q̄r plꝰ iuſto ſepiꝰ
amplificat mala falſa veris imiſcens: nec
inquā attēdit quō loquit̄: q̄r ſimulare loq̄
tur ea zelo bono manifeſtare ſimulās: cuꝫ
ſolo denigratiōis affectu ꝓferat: ſimulata
vero eq̄tas eſt duplex iniq̄tas. Nec ꝓinde
ponderat quare loquit̄: q̄r ex inuidia ⁊ li/
uore: nec etiā ponderat q̄ñ loquit̄: q̄r q̄rit
tēpus quo plꝰ inficiat vel noceat: ſolū eni
ad h̄ conari videt̄ vt in corde ꝯceptā eua/
mat iniq̄tatē. Hinc beatꝰ Berñ. dicit. Gla/
dius triceps lingua detractoris: nec huiuſ
modi linguā mucrone illo quo dominicū
latus ꝯfoſſum eſt crudeliorem dicere vere
aris: fodit hec corpus chriſti: nec iā exani
me fodit ſed exanime facit: ipis etiam ſpi/
nis ⁊ clauis nocētior eſt: q̄s ei vides infi/
xos: niſi eni corporis ſui vite p̄tuliſſet: vi/
tam illius corporis nunq̄ illud ꝓ iſto mor
tis iiurie tradidiſſet: nec tm̄ vulnerāt ⁊ ſā
guinē fundūt: ſed etiaꝫ ſanguinē bibunt:
ideo ſanguiſſuge ſunt bibentes ſanguinē
viuoꝝ ⁊ q̄nq̄ mortuoꝝ: hinc merito poſtu
lat pſ̄.cxix. Dñe libera aīam meā a labijs
iniq̄s ⁊ a ligua doloſa. Vñ de mala lingua
legit̄ in libro Apum đ quodā ſacerdote: q̄
tantū lingue vitio deditus erat: ⁊ p̄cipue
detractiōis: ꝙ potiꝰ de ſe peſſima mētiret̄
q̄ nō ſocios vel ſibi cohabitantes crimībꝰ
infamaret: hinc añ mortē diuino iudicio
raptus in furiā: in ſeipm̄ tanta cede deba
chatꝰ ē: ꝙ ꝓprijs dētibꝰ ꝓpriā linguā ma/

ꝟdicam laniaret: ⁊ palam cunctis oſtēde/
ret. Oꝛ quia lingu a ſua doloſe egerat vene
num aſpidū ferens ſub labijs: quaſi ſepul
chꝛū patēs guttur illius fetoꝛē teterrimuꝫ
anhelaret: ſicut legit̄ ī Ceſario de q̄dā pu
ella tam maliloqua: ꝙ beatuꝫ ſe iudicaret
qui flagellum lingue eius euadere poſſet:
tandē eſt defuncta ⁊ in atrio eccleſie ſepul
ta: mane igit̄ ad eccleſiam venientes vide
runt eius ſepulchꝛū ad inſtar foꝛnacis ar/
dētis fumū eructuantē: qui terram ꝓijciē/
tes vt viderent quid hoc eſſet: medietateꝫ
ſupioꝛē corpis eius cōbuſtam inuenerūt:
cuꝫ tñ ps inferioꝛ ab vmbilico ⁊ deinceps
illeſa ꝑmanſit. Ad laudē dei.

Qualiter detractio ſex modis fieri pōt ſine peccato ⁊ tribus modis cum pctō veniali: Sermo IX

Non occides Exo.
xx. Ad ꝓſequendū autē materiā
de vitio detractionis. Primo
queri poteſt vtꝝ detractio ſit peccatū moꝛ
tale ꝑſertim cuꝫ dicit Hiero. in ep'la ad Ce
lantiā: rarū inuenies qui irrepꝛehenſibileꝫ
vitam ſuā exhibere velit: vt is non libēter
repꝛehendat alienā: quod Hiero. ītelligit d̄
detractiōe: ſ in coꝛde malū alteri⁹ ꝑ diſpli
centiā repꝛehendere ac alijs etiam denūcia/
re delinquētis emendationē intendēs: vi
detur eſſe virtutis actus ⁊ charitatis. Ad
hoc reſpondet Hein. hoyc. in. c. cū dilect⁹:
ex̄ de purgatione canonica: ꝙ peccata ver
boꝛū maxime ſunt ex intētione dicētis iu/
dicanda: detractio autē ſm ſuam rationē
oꝛdinat̄ ad denigrādā famā alicui⁹: hinc
eſt ꝙ ille ꝓpꝛie ꝑ ſe loquēdo detrahit: qui
ad hoc de aliquo obloquit̄ eo abſente vt
eius famā denigret: auferre autē alicui fa
mā valde graue peccatū eſt: quoniā inter
res tēpoꝛales fama videt̄ eſſe p̄cioſioꝛ: per
cuius defectū homo imped: t̄ a multis bñ
agendis: ꝓpter quod dicit̄ Eccl. xlj. curā
habe de bono nomīe: hoc enī magis ꝑma
nebit tibi q̄ꝫ mille theſauri magni et p̄cio/
ſi: ⁊ ideo detractio ꝑ ſe loquēdo ē moꝛtale
peccatuꝫ: ⁊ maius q̄ꝫ furtū nō ſolū quia re
tēpoꝛali p̄cioſioꝛ ē fama: ſed quia furtū vt
cōmuniter contingit aut ex quadā neceſſi
tate: aut cupiditate: detractio vero ex inui
dia vel odio: ⁊ ideo dicit̄. vj. q. j. c. Sūma
iniquitas eſt fratrib⁹ accuſare: vnde ſcri/
ptum ē. Omnis qui detrahit fratri ſuo ho/
micida eſt: ⁊ oīs homicida non habet par
tem in regno dei: hec ibi. Contingit tamē
quādoq̄ ꝙ aliquis dicit aliqua verba ꝑ q̄
diminuit̄ fama alicui⁹: non hoc intendēs
ſed aliquid aliud: h̄ aūt nō eſt detrahere ꝑ
ſe ⁊ foꝛmaliter ſed ſolū materialiter et q̄ſi
ꝑ accidens: ⁊ ſi q̄dem verba ꝑ que fama al
terius diminuitur aliquis pꝛoferat ꝓpter
aliquod bonum vel neceſſariū: obſeruatis
debitis circūſtantijs: nō eſt peccatū nec di
ci poteſt detractio: ſi vero ꝓferat ex animi
leuitate vel ꝓpter aliq̄d non neceſſariuꝫ:
non eſt peccatū moꝛtale: niſi foꝛte verbum
quod dicit̄ ſit adeo graue ꝙ notabilit̄ fa/
mam alicui⁹ ledat: ⁊ p̄cipue in his que ꝑti
nent ad honeſtatem vite: quia hoc ex ipſo
genere verboꝝ habet rationē peccati moꝛ
talis. Ad maioꝛē autē euidentiaꝫ ſcien/
dum: ꝙ detractio large ſumpta ꝓut eſt de
nigratio aliene fame ꝑ occulta verba ſicut
a quibuſdaꝫ diffinit̄: aliquādo fieri poteſt
ſine peccato: aliquādo vero cum veniali: ⁊
quandoq̄ cuꝫ moꝛtali. Sine peccato fieri
pōt ſex modis: obſeruatis debitis circū/
ſtantijs. Primo fieri poteſt ꝓpter ei⁹ coꝛ/
rectionē de quo q̄s loquit̄ denigrationē:
vt cum defectus eius intentiōe debite cir/
cūſtantionata dicunt̄: his qui tenent̄ euꝫ
coꝛrigere et emendare: ac diffamiam eius
ꝓ poſſe p̄cauere: ſicut prī: mrī: magiſtro:
domino: vel altero ſuperioꝛi: quod ſane i/
telligitur ſeruato oꝛdine euāgelico qui po
nitur Matth. xviij. Si peccauerit in te fra
ter tuus coꝛripe eum inter te ⁊ ipm̄ ſolum:
quod p̄ceptum dominicū tunc ſolū locum
habet: quādo peccatū occultum ſolum no
cet peccanti ⁊ ei in quem peccat̄: vt quia a
peccante ledit̄ vel ſola noticia ſcandaliza
tur ⁊ ad eadem peccata incitat̄: tunc enim
pꝛius debet ipm̄ coꝛrigere īter ſe ⁊ ipm̄ ſo/
lum: ſi ꝓbabiliter ſpem habet emendatio
nis: ſin autē: vel etiā ſi tam efficaciter ipm̄
alliceret ad peccatuꝫ ꝙ de ruina timeret:
tunc ei denūciare debet qui tenet̄ ꝓdeſſe
⁊ nō obeſſe: cuius ratio eſt: quia ex pecca/
to duo mala peccatoꝛ incurrit ſcꝫ leſioneꝫ
ꝯſcientie ⁊ fame: ſed maius dānum ē leſio
ꝯſciētie q̄ꝫ fame: ⁊ ideo ſi ꝯſciētie ſubueni/
ri non pōt niſi cū leſione fame: tūc poſtpo/
nit̄ fama vt reparet̄ ꝯſcientia: ſicut plerū
q̄ membꝛū abſcindit̄: vt totius coꝛpoꝛis
vita cōſeruet̄: ⁊ ſic patet q̄liter quis alteri
us pctm̄ emēdationis gratia denunciare
debet: alioq̄n q̄cūq̄ duct⁹ hūano fauoꝛe:

timoꝛe: pꝛece: p̄cio ⁊ ſic de alijs: peccatū ta
cet ab alio ꝑpetrandū vel iam ꝑpetratuꝫ:
cuꝫ tamē ex illius reuelatiōe veriſimiliter
ſperat emendationē peccatū alienū incur
rit: vt patet in. vij. p̄cepto: vbi agit̄ de pec
catis alienis. Secūdo vero fieri pōt ꝓpter
publice iuſticie bonuꝫ: vnde tunc aliū q̄s
accuſare pōt: non ſolū coꝛam ꝑſona pꝛiua
ta ſed etiam coꝛaꝫ iudice: ⁊ ad hoc plerūq̄
de neceſſitate ſalutꝭ obligat̄: dicit enī Au
gu. Qui veritatē occultat ⁊ qui ꝓdit men
daciū vterq̄ reus ē: ille qꝛ ꝓdeſſe nō vult
iſte quia nocere deſiderat. Hic queri pōt
vtrū ea que recipiunt̄ ſub ſigillo cōfeſſio/
nis vel ſecreti: in hoc caſu ꝓpalari poſſūt:
p̄ſertim cuꝫ dicit̄ Pꝛouer. xj. Qui ambu/
lat fraudulēter reuelat archana: q̄ autē fi/
delis ē celat amici cōmiſſū. Ad hoc reſpō/
det ſanctus Tho. ſc̄da. 2ᵉ. q. lxx. ꝙ de illis
que homini ſūt cōmiſſa in ſecreto ꝑ ꝯfeſſi/
onem: nullo modo debet teſtimoniū ferre:
quia non ſcit ea vt homo ſed tanq̄ꝫ dei mi/
niſter: ⁊ maius eſt vinculū ſacramēti quo
libet homīs p̄cepto: quod ſane intelligit̄
niſi eo modo reuelet̄ qui ponit̄ in. iiij. p̄ce
pto: ſermōe. xj. in fine. Circa ea vero q̄ ali/
ter homini ſub ſecreto cōmittunt̄ diſting/
uendū ē: quādoq̄ enī talia que ſtatim cuꝫ
ad noticiā homīs veniunt homo ea mani
feſtare tenet̄: puta ſi tale occultum ꝑtinet
ad coꝛruptionē multitudinis ſpūalem vel
coꝛpoꝛalē vel redūdaret in graue damnuꝫ
alicuius ꝑſone: vel ſi quid aliud eſt hmōi
q̄d quis ꝓpalare tenetur teſtificādo uꝭ de
nūciando: ⁊ cōtra hoc debitū obligare nō
poteſt ꝑ ſecretum cōmiſſum: quia in h̄ frā/
geret fidem alteri debitā: quandoq̄ vero
ſunt talia que quis ꝓdere nō tenet̄: vnde
poteſt obligari ex hoc quia ſibi ſub ſecre/
to cōmittunt̄: ⁊ tunc nullo modo tenet̄ ea
ꝓdere etiam ex p̄cepto ſupioꝛis: qꝛ ſerua/
re fidem eſt de iure naturali: nihil aūt pōt
p̄cipi cōtra id quod eſt de iure naturali: h̄
ibi: in cuius etiā argumentū p̄cepit domi/
nus Deut. xxj. dicēs: Si genuerit homo fi
lium cōtumacē ac ꝓteruū: qui non audie/
rit parētū imperiū: ⁊ cohercitus obedire
noluerit: ducent eum ſenioꝛes ciuitatis et
accuſabunt: moꝛteq̄ moꝛiet̄: vt latius ꝑꝫ
B ibidem. Tertio ꝓinde fieri poteſt detra/
ctio ꝓpter inſtructionē ⁊ cautelam audiē/
tium: vt ſcꝫ caueāt ſimilia: quod maxime
verum eſt d̄ malis iam ſaltem ex ꝑte mani
feſtis ⁊ coꝛrectis ſeueritate diuina vel eq̄/
tate humana: ex qua coꝛrectione ſaltē au/
diens timoꝛe concutiat̄: ſic enī fecit Pau
lus. j. Coꝛ. x. Qui poſt recitata diuina be
neficia filijs iſrael collata ꝓtinus ſubin/
fert eoꝝ ingratitudinē ⁊ dignam punitio
nem. Unde dicit: ſed non in plurib⁹ eoꝝ
beneplacitū erat deo: ſcꝫ non in illis q̄ deū
offenderūt ſed tm̄ in duob⁹ ſcꝫ Joſue ⁊ Ca
leb: quib⁹ tm̄ conceſſum eſt terram ꝓmiſſi
onis ingredi: vt patet Nume. xiiij. Dein/
de oſtendit ita eueniſſe nō ꝓpter illos tm̄
ſed ꝓpter nos coꝛrigēdos dicēs: hec autē
om̄ia in figura facta ſunt noſtri: ſcꝫ vt nō
ſimus cōcupiſcentes maloꝝ ſicut illi con/
cupierunt: vt patet Nume. xj. vbi dicit̄ ꝙ
populus ꝓmiſcuū flagrauit deſiderio car
nium: ⁊ miſit domin⁹ coturnices ⁊c̄. necdū
defecerat cibus ⁊ furoꝛ domini ꝑcuſſit po
pulum plaga magna nimis: non tamē ex/
pꝛimit̄ modus plage nec numerus inter/
fectoꝝ: dicunt tamē quidā ꝙ modus pla/
ge fuit ignis q̄ cōbuſſit eos: ⁊ hoc ſcripſit
Paulus ad Coꝛ. qui deſiderio carniū co
medebāt ī idolo ⁊ ſcādalizabāt infirmos:
⁊ ſic ſimiles erant iudeis ī deſerto carnes
deſiderantib⁹: hinc digni erant nō ſolum
ſimili pena: ſed etiā maioꝛi: quia ſicut ī bo
nis melius eſt q̄d figurat̄ q̄ꝫ ipa figura: vt
regnū celoꝝ q̄ꝫ ipa terra ꝓmiſſionis: ita in
malis lōge peius eſt q̄d figurat̄ q̄ꝫ figura
ſignās: vnde ſm Augu. illa ſupplicia que
filij iſrael ſuſtinuerūt: figura iehenne fue/
runt: que om̄i pena maioꝛ eſt. Sequitur:
neq̄ idolatre efficiamini: ſcꝫ idolaticis ve
ſcendo in veneratione idoli vel in ſcanda
lum infirmoꝝ: ſicut quidā illoꝝ: vt patet
Exo. xxxij. Sedit popul⁹ manducare ⁊ bi
bere: ſcꝫ coꝛam idolo: ⁊ in vindictā inter/
fecti ſunt illa die. xxiij. milia. Neq̄ foꝛnice
mur ſicut quidam ex ipis foꝛnicati ſūt ſcꝫ
cum madianitis: vt patꝫ Nume. xxv. et ce
ciderūt vno die. xxiiij. milia: nā Phinees
videns Zambꝛi p̄ncipē in tribu Symeon
coeuntē cum filia cuiuſdā potentis madi/
anitarū quā dixit ſe duxiſſe in vxoꝛē: ꝑfo/
dit ambos in locis genitalibus ceſſauitq̄
plaga ſcꝫ moꝛtis quā miſerat domin⁹ in fi
lios iſrꝭ. Quidā tamē dicere volūt ꝙ plu
res iuuenes zelo phinees accēſi multa mi
lia populi ꝑcuſſerūt: ⁊ hoc recitat h̄ Pau/
lus coꝛinthijs ad terroꝛē: quia ſupꝛa. v. c.
dixerat: oīno audit̄ inter vos foꝛnicatio:
⁊ talis foꝛnicatio q̄lis nec inter gētes: ita
vt aliquis habeat vxoꝛē patrꝭ ſui. id ē no/

nercam ſuã: vnde fornicatorẽ hunc Paulus tradidit ſathane corporaliter vexãdũ quouſqꝫ peniteret: hanc enĩ poteſtatẽ apoſtolus habuiſſe dicit̃: vt quẽ a peccato nõ poſſet auellere: ſic traderet ſathane: ſeqt̃. Neqꝫ murmurauerītis ſicut qdam eorum murmurauerũt ſcꝫ Nume. xvj. ⁊ hoc ꝯtra Moyſen ſupiorẽ ſuũ: ⁊ perierũt ab exterminatore. id ē ab angelo q extra termios terre ꝓmiſſionis eos ꝑcuſſit: naꝫ Dathan ⁊ Abyron qui fuerũt principes filioꝝ Ruben ꝯtra Moyſen murmurãtib⁹ ⁊ reliquũ populũ incitantib⁹: orauit Moyſes ⁊ tremuit terra: expauitqꝫ popul⁹ ⁊ grãdi ſtrepitu ꝑ illoꝝ tabernacula excitato: ſciſſa eſt terra ſub pedib⁹ eoꝝ: ⁊ apiens os ſuũ deuorauit eos cũ omni ſubſtãtia eoꝝ: deſcenderuntqꝫ viui in infernũ: ⁊ reducta eſt terra quaſi nihil hoꝝ factum videret̃: ⁊ concludit apoſtol⁹: hec aũt oĩa in figura. ſ. noſtri cõtingebãt illis: ſcripta ſunt aũt ad correctionẽ noſtrã: vnde vulgariter dicit̃ ꝙ pulchre ſe caſtigat q alterius exemplo ſe emendat: ſic ⁊ Judas in epl'a. ij. c. peccatoribus terrorẽ incutit dicens: Ue illis q in viam Cayn abierũt ſcꝫ ꝑ inuidiam: ⁊ errore Balaam mercede effuſi ſũt: ſcꝫ ꝓpter cupiditatẽ: ⁊ ꝯtradictiõe Chore perierũt qui ſcꝫ ꝓpter ambitionẽ ſacerdotij ſeditionem mouit: ſic etiam quorũdã mala vita ac eoꝝ poſterior vindicta quãdoqꝫ ꝓpalari poſſunt ad terrorẽ ⁊ inſtructionẽ audiẽtium. Quarto ſiqdeꝫ detractio fieri põt ad auiſationẽ audientiũ: ne ſcꝫ ꝯuerſione mutua maloꝝ ⁊ cõtagione cõtaminent̃ et decipiant̃ eorũ malicia ⁊ cõtagioſam vitã ignorãtes: hoc enĩ ⁊ Paulus expſſe feciſſe legitur. ij. ad Timo. iiij. vbi dicit Timotheum auiſãdo. Alexãder erari⁹ ml'ta mala mihi oſtendit: iſte eſt Alexãder de q habet̃. j. Timo. j. qui cõſcientiã bonã repellẽs flagicijs naufragauit circa fidẽ ꝓpria temeritate ⁊ ꝓ̃ſumptione: ꝑductus ĩ errorem fidei: ⁊ ideo Paulus eũ excõmunicauit: ⁊ ſathane corꝑaliter vexãdũ tradidit: vt diſcat ſcꝫ ꝑ penaꝫ nõ blaſphemare: ſola nanqꝫ vexatio dat ĩtellectũ auditui: vt dr̃ Eſa. xxviij. dicit enĩ ibidẽ glo. ꝙ ad correctionem delinquentiũ Paul⁹ vtebat̃ diabolo apl'ica poteſtate: ſicut nũc ꝑlati eccleſiaꝝ cõtra rebelles vtunt̃ eccleſiaſtica cenſura: ſicut enĩ demones in inferno ſunt executores diuine iuſticie: ſic aliquãdo ĩ hoc mũdo: iuxta illud pſ. lxxvij. Miſit in eos iram indignatiõis ſue: indignationẽ ⁊ irã ⁊ tribulationẽ immiſſionẽ per angelos malos: Alexãder igit̃ erari⁹ multa mala mihi oſtendit: faciens ſcꝫ cõtra me qđ potuit reddet illi domin⁹ ſm opa ei⁹ quẽ et tu deuita: ⁊ iteꝝ. ij. Theſſa. iij. Subtrahat̃ vos ab oĩ fratre ambulãte inordinate: ⁊ iteꝝ j. Cor̃. v. Si quis frater nominat̃. i. chriſtianus: ⁊ eſt fornicator aut auar⁹ aut idolis ſeruiens aut maledic⁹ aut ebrioſus aut rapax: cuꝫ hmõi nec cibũ ſumere ⁊c̃. nec ſolum: ſed Matth. vij. ꝓ̃cepit domin⁹. Attẽdite. i. cauete a falſis ꝓphetis qui veniũt ad vos in veſt. o. ⁊c̃. et Luc. xij. Attendite a fermẽto phariſeoꝝ qđ eſt hypocriſis. id eſt ſimulatio ſanctitatis non exhibitio. Quinto ꝓ̃terea fieri põt detractio ad correctionẽ abſentiũ: cũ ſcꝫ alicui amico fideli qui abſentis zelat honorẽ ⁊ ꝑfectũ reuelant̃ defectus: vt vlteri⁹ illi ꝓferat ad correctionẽ ⁊ emẽdationẽ: ⁊ hoc modo detractione videt̃ vſus fuiſſe Joh. in apoc̃. inſtinctu ſpũſſancti ⁊ inſtructiõe angeli ſibi apparẽtis: tanq̃ repſentãtis ꝑſonam filij dei in humanitate ⁊ ĩ eius ꝑſona loquẽt̃: vnde inter cetera informauit euꝫ vt ſcriberet ſeptem eccleſijs. i. epĩs eccleſiarũ q ſũt in aſia: qualiter ⁊ ſubditos delinquentes corrigerẽt ⁊ bene agẽtes in bono conforta rent: vnde ait angelo: Epheſi eccl'ie ſcribe id ē eius epõ qui dicit̃ fuiſſe Timotheus Pauli diſcipul⁹: quẽ ꝯſtituit epm̃ eccleſie epheſine: vt oſtẽdit lyra. j. Timo. j. ⁊ hũc epm̃ cum populo ſubiecto cõmẽdat de pacientia ⁊ cõſtãtia in tribulationib⁹: ⁊ ꝑ̃ſertim ꝙ oderũt facta nicolaitaꝝ: ſed in hoc ſcripſit eius ſubditos redarguẽdos: quia charitatẽ primã reliquerũt: qr nõ miſerũt tam larga manu elemoſynas in hierl'm in ſubſidiũ ſanctoꝝ ſicut aũ cõſueuerũt. Scribens vero angelo. i. epõ ſmirne eccl'ie qui dicit̃ fuiſſe Policarp⁹: cõmendat eos in oĩb⁹ ꝓ̃cipue in ꝑſeuerantia ⁊ patiẽtia tẽptationũ et tribulationũ. Tertio ſcribens angelo. i. epõ pergami eccl'ie: cõmendat qdem et⁹ ſubditos eo ꝙ non negauerũt nomen chriſti in ꝑſecutionib⁹ ⁊ tormentis in dieb⁹ Antiphas martyris: qui ſpecialiter noĩat̃: qr verbo ⁊ exemplo alios ad martyriũ animauit: ⁊ ſubinfert: ſed habeo aduerſum te pauca: ſcꝫ peccata corrigẽda: qr habes illuc tenẽtes doctrinã Balaã: qui ſcꝫ docebat mittere puellas pulchras ꝓpe caſtra hebreoꝝ: vt earum pulchritudie cõ

ſpecta hebrei qui fuerunt luxurioſi allicerentur ad luxuriaꝫ: ac per conſequens ad idolatriam: vt ſic deus offenderet̃ contra totum populum: ſic in eccleſia pergamẽſi erant tunc quidam tenentes doctrinaꝫ nicolaitarũ: inducẽtes ſcꝫ verbo et exemplo ad fornicationẽ tanq̃ licitam et ad cõmedendum de idoloꝝ ſacrificijs: vnde dicit Alexan. de hales: ſuꝑ Apoc. in eodẽ paſſu: ꝙ iſte nicolaus fuit vnus de ſeptẽ diaconibus de quibus habet̃ Act̃. vj. qui tamen a fide ⁊ doctrina chriſti poſtea receſſit: eo ꝙ argueret̃ ſuper hoc: quia nimiuꝫ diligebat vxorẽ ſuam que erat valde pulchra: ſicut dicit Clemens: ⁊ vt ſe excuſaret ab hac ſtulticia reſpõdit: nõ eſt mihi cure quid ipa faciat: qui vult vtat̃ ea: ⁊ ideo ꝓ̃dicauit vxores eſſe cõmunicãdas ⁊ oĩes mulieres ⁊ cõmeſtionẽ idolaticorũ eſſe licitam: predicauit etiaꝫ hunc mũdum non a deo: ſed a quibuſdã principibus eſſe factum: ⁊ quia talis error licite fornicandi ⁊ de idolaticis manducandi conſonus erat carni: ideo fere oĩes eccl'ie hoc errore vel impugnabant̃ vel etiam in ꝑte inficiebantur. Uñ et angelo thiatyre eccl'ie ſcripſit: reꝓ̃hendendo ꝙ ꝑmitteret mulierẽ Jezabel que ſe dicebat ꝓphetam docere ⁊ ſeducere ſeruos dei ſimplices: ꝙ ſcꝫ licitũ eſſet fornicari ⁊ mãducare de idolaticis in idoloꝝ veneratione: alioquin nõ eſſet peccatum niſi ratione ſcãdali puſilloꝝ. Sexto deniqꝫ fieri põt detractio ꝓpter cõpaſſionem abſentiũ imprimendã ei cui malũ alterius manifeſtat̃: vt ſic ꝓuocetur ad orãdum ꝓ taliũ cõuerſione ⁊ emendatiõe: qđ vtiqꝫ licitum ē ⁊ meritoriũ: in cuius argumentũ vidua illa ſareptena ꝓpter fideꝫ a domĩo cõmendata: vt dicit̃ Matth. xv. et Marc̃. vij. que acceſſit ad ieſũ dicẽs: Miſerere mei fili dauid: filia mea male vexat̃ a demonio: exprimit enĩ filie ſue miſeriam vt dominũ pietatis ꝓuocet ad miſericordiã. ¶ Secundo vero ꝓ̃ncipaliter fieri põt detractio cũ peccato ſed veniali ꝓpter imꝑfectionem actus: vel etiam male intentionis: quod qdem fieri põt tripliciter. Primo nanqꝫ fit ex quodã indiſcreto ac ꝓ̃ſumptuoſo zelo iuſticie: quo ſingula geſta vel verba alioꝝ mordacius reꝓ̃hendũt: non tamẽ notabiliter alioꝝ famã ledentes: ꝓ̃ſertim quo ad ea que ꝯcernunt honeſtatẽ vite. Unde de hoc dicit Hiero. in epl'a ad Celantiã: ꝙ rarũ inuenies qui irreꝓ̃henſibilem vitam ſuam exhibere velit: vt is nõ libenter reꝓ̃hendat alienã: tantaqꝫ huius mali libido mẽtes hominũ inuaſit: vt etiã qui ꝓcul ab alijs vitijs receſſerũt: in iſtud tamẽ quaſi in extremũ laqueũ diaboli incidant. Secundo vero fit ꝑ lapſum lingue vel ꝑ ſurreptionẽ ex quadaꝫ animi leuitate: non ex intentiõe nocendi: ⁊ tunc etiam eſt veniale: niſi ꝑ eam notabiliter alterius famã lederet. Uñ ſuꝑ illud Prouer. xxiiij Cum detractorib⁹ ne cõmiſcearis: dic glo. hoc ſpecialiter vitio ꝑiclitat̃ pene totũ genus humanũ: tum qr ſtultoꝝ infinitus eſt numer⁹: ⁊ pauci ſunt qui ambulãt ꝑ viam ſalutis: tum etiam qr pauci vel nulli ſũt: q non ex animi leuitate aliqñ aliquid dicũt de quo non in aliquo vel leuiter alteri⁹ fama minorat̃: quia vt dicit̃ Jaco. iij. Si qs in verbo non offendit hic ꝑfectus eſt vir. Tertio deniqꝫ fit ex loquacitate vl' loquẽdi libidine: cuius impulſu quicqd ad aures venerit ſilẽtio tegere non poteſt. Et ꝙ̃tum ad hoc queri poteſt: vtrũ ſimpliciter narrans alterius mala ab alijs cõmuni genere loquẽdi audita peccat mortaliter. Ad hoc reſpõdet Sco. in. iiij. diſ. xv. ꝙ rara fides eſt: ideo inter homies quia multi multa loquunt̃: ⁊ mũdus plenus mendacijs quotidie experitur: ꝓpterea dicens ſe ſic tm̃ audiſſe: niſi ex ipo modo dicendi aliquaꝫ maiorẽ certitudinẽ oñdat q̃ ex cõmuni relatione: tũc ex natura actus in illoꝝ opinione non aufert illi famã: quia ſi audiẽtes firmiter cõcipiunt eũ de quo ſermo fit eſſe crimioſũ leues ſunt vtiqꝫ de qualib⁹ ſcriptũ eſt Eccl̃i. xix. Qui scito credit leuis eſt corde: verũtñ quoniã a ſcãdalis puſilloꝝ cauere neceſſe ē: qr ve ꝑ quem ſcãdalũ venit: ⁊ multi ſunt tales puſilli leues ad cito credendũ mala: ideo ꝑiculoſũ valde eſt ex alioꝝ relatu alijs audita talia referre: qđ ſi fit aĩo ledẽdi eũ d q ꝓfert̃: nõ facile põt excuſari quin ꝯ̃ charitatẽ faciat: ⁊ ſic mortalẽ culpã cõmittat: ſi vo ex incõſideratione vel ꝯfabulãdi libidine hoc fiat: durũ eſt ꝙ genus culpe venialis excedat: cuꝫ vt dicit̃ Jaco. iij. Qui non offendit in verbo ⁊c̃. hec Scotus. Ad laudẽ dei.

De differẽtia ĩter detractiõeꝫ: ſuſurrationẽ et ꝙ detractio ſex modis fit cum peccato mortali: ac de audiẽtib⁹ detractionẽ: Sermo X

On occides Exo.

n xx. Viſo vtcūqꝫ de diuerſis mo/
dis detractionū: q̄ fieri pñt vel ſi
ne pctō vel cū peccato veniali tm̄: h̄ ꝯſeq̄
volumus de modis quibꝰ ꝑ detractionez
mortale peccatū incurrit. Ad cuius eui
A dentiā primo queri pōt: vtrū detractio ſit
vitiū diſtinctū a ſuſurratiōe: ꝓſertim cū di
cit Iſid. in li. ethymo. ꝙ ſuſurro ā ſono lo
cutionis appellat: q2 non in facie alicuiꝰ
ſed in aure loquit detrahēdo: ſ3 de altero
loqui detrahendo ad detractionē ꝑtinere
videt. Ad hoc reſpōdet Tho. ſcda. 2e. q.
lxxiiij. ꝙ ſuſurratio et detractio ī materia
cōueniunt: ⁊ etiā in forma ſiue in modo lo
quēdi: q2 vterqꝫ malū de ꝓximo dicit: ꝓ/
pter quā ſimilitudinē vnū ꝓ alio interdū
ponit: naz ſuꝑ illud Eccl. v. Nō appellerl
ſuſurro dicit glo. id ē detractor: differunt
tn̄ in fine vel intentione quia detractor ꝓ/
prie famā ꝓximi ꝑ oblocutionē intēdit de
nigrare. Hinc illa mala ꝑcipue de ꝓximis
ꝓferre querit: q̄bus ꝓximus poſſit diffa/
mari: vel saltē eiꝰ fama minui: ſuſurro ve/
ro ꝑncipaliter intēdit amiciciā aliquoꝝ ſe
parare: dic̄ enī glo. ſuꝑ illud Roma. j. Su
ſurrones detractores deo odibiles: ſuſur/
rones ſunt inter amicos diſcordiā ſeminā
tes: detractores q̄ alioꝝ bona negāt vl' mi
nuūt: ex quo ꝑtz ꝙ ſuſurro talia ꝓferre q̄/
rit de ꝓximo: que ꝯtra ipm̄ mouere poſſūt
aīm audientis: ſm̄ illud Eccl. xxviij. Vir
peccator cōturbabit amicos: ⁊ ī medio pa
cem habētiū īmittit inimiciciā. Inquātuz
igitur ſuſurro dicit malum de alio dicitur
detrahere: ſed in hoc differt a detractore:
q2 non intendit ſimpliciter malū dicere ſ3
etiā quicq̄d ſit illud qd̄ aīm vnius contra
aliū ꝑturbare poſſit: etiaz ſi ſit ſimpliciter
bonū ⁊ tn̄ apparēs malū: inq̄tū alteri diſ/
plicet cui dicit. Unde ſuſurro ꝓprie dicit
bilinguis: quia cū amicicia ſit īter duos:
ſuſurro nitit ex vtraqꝫ ꝑte amiciciā rūpe/
re: ⁊ ideo duabꝰ linguis vtit ad duos vni
dicens malū de alio: ꝓpter qd̄ dicit Eccl.
xxviij. Suſurro ⁊ bilinguis maledictꝰ cuiꝰ
cauſaz addit dicens: multos enī turbauit
pacē habētes. Criminatio autē eſt vitiū ab
his duobus diſtinctū: de quo dicit Leui.
xix. Non eris crimīator nec ſuſurro in po
pulis: nam crimīator ē q̄ alijs publice im/
ponit crimina vel accuſando vel cōuician
do: quod non ꝑtinet ad detractionē vel ſu

ſurrationē: ex dictis etiā ꝯludit: ꝙ ſuſur/
ratio grauius eſt vitiū q̄ꝫ detractio: q2 pec
catū in ꝓximo tanto grauiꝰ eſt: quāto per
ipm̄ ꝓximo maius nocumentū infert: tan
to vero maius nocumentū infert: quanto
maius eſt bonū qd̄ tollit. Inter alia ergo
bona exteriora ꝑeminet amicus: quia ſine
amicis nullus viuere poſſit: vt ꝑtz ꝑ ph̄m
viij. ethic̄: ⁊ ideo dicit Eccl. vj. ꝙ amico fi
deli nulla ē cōparatio: quia et ipa fama q̄
ꝑ detractionē tollit: ad hoc eſt neceſſaria
ꝙ quis idoneꝰ ad amiciciā habeat: ꝓpter
qd̄ etiam dicit Prouer. vj. Sex ſūt q̄ odit
dn̄s ⁊ ſeptimū deteſtat aīa eius: ⁊ hoc ſe/
ptimū ponit euz qui ſeminat inter fratres
diſcordiā. Et ſi obijcit ꝙ detractor frequē
ter peiora dicit ā alio: vtpote ſimplicit ma
la: quia ex talibꝰ orit infamia q̄ꝫ ſuſurro q̄
non curat niſi dicere apparētia mala: que
ſcz audienti diſpliceāt licz quādoqꝫ ſm̄ ſe
bona ſint. Ad h̄ dicendū ꝙ grauitas pec
cati magis attendit ex fine vel intentiōe:
q̄ꝫ ex materiali obiecto: et ideo rōne finis
ſuſurratio grauior ē: q̄uis detractor q̄nqꝫ
peiora dicat: eadē etiā rōne detractio que
ex leuitate vel loquacitate ꝓlata ex obie/
cto materiali veniale peccatū eſſet: ꝓlata
ex inuidie liuore ad denigrandā famā al/
terius graue mortale iudicaret: cū enī pec
cata verboꝝ potiſſime ſunt ex intētiōe di/
centis iudicāda: ⁊ detractio ſm̄ ſuā ratio
nem ordinat ad denigrandū famā alteri/
us: ille ꝓprie detrahit q̄ ad hoc de aliquo
obloquitur eo abſente vt eius famā deni/
B grec. Quod fieri pōt ſex modis cū mor
tali peccato. Primo cū quis peccatuz fra
tris verū ſ3 occultū indebito modo vel in/
debita intentiōe reuelat: ſicut q̄dam illis
reuelāt quibꝰ nulla rationabili cauſa reue
lare cogunt: qui ſcz querūt illū de quo re/
uelatū eſt potius infamare q̄ emēdare: in
iuſto modo ⁊ indebito ꝓceſſu: vel ſi reue/
lant eo modo quo debent: nō tamē hoc fa
ciunt ea intentione qua deberent: ſicut nō
nulli ſimulata ꝯſcientia vel amore ficto: ꝓ
tenſis gemitibꝰ veluti cōpaſſione vel dolo
re cōſtricti: dicūt ſe reuelare mala fratris
vt corrigant ⁊ inſtruant: cuz tn̄ nullo iſto
rum ſed ꝓpria malicia vel inuidia moueā
tur: inter quos tn̄ peſſime agūt: q̄ libellos
famoſos cōficiunt ⁊ ꝓijciūt: illos ꝓijcien/
tes in eccl'ia in platea vel domo: quibꝰ in/
uentis alij ꝓtinus diffamant: q̄ nō peccāt
ſolum mortaliter: ſed etiam contra talium

ꝯfectores ⁊ inuentores: nec ſtatim deſtru/
entes ⁊ doloſe publicātes inſtitute ſūt pe/
ne grauiſſime: vtꝫ oīe ſm̄ canones flagel/
latio ⁊ excōmunicatio. v. q. j. vbi dicitur. c
qui in alterius famaz publice ſcripturam
aut verba contumelioſa cōfinxerit: ⁊ reꝑ/
tus ſcripturā nō probauerit: flagellabitur
⁊ q̄ eā priꝰ inuenerit rūpat: ſi nō vult aucto
ris facti cām incurrere: ⁊ ibidē ex concilio
elibertano. c. hi qui: dicitur ꝙ debēt excō/
municari tales libellos ꝓijcientes. ⁊. c. q̄/
dam maligni. vnde ſi ꝯſtat q̄s fecerit: accu
ſari pōt atqꝫ deponi: cū ſit peccatū accuſa/
tiōe ⁊ ꝯdemnatiōe digniſſimū. xxv. diſt. §.
nūc aūt in fine. Porro ſm̄ leges ciuiles pe
na taliū ē decapitatio: vt ꝑtz. C. de famoſ
libel. l. vnica. ⁊. v. q. j. dicit imꝑator Uale.
Si quis famoſū libellū domi vel in publi/
co ſiue in q̄cunqꝫ loco ignarus reperit: aut
corrūpat priuſq̄ꝫ alter īueniat: aut nulli cō/
fiteat īuentū. Si vero nō ſtatim eaſdē car/
tulas vel corruperit vl' igni ꝯſumpſerit ſed
vim earum doloſe manifeſtauerit: ſciat ſe
quaſi auctorē huius delicti capitali ſenten
tie ſubiugandū: hmōi autē libellus alteri/
us opinionē nō ledat: hoc ibi. Unde quili
bet de populo tales accuſare poteſt: quin
etiā accuſatori ꝓ modo ꝑſone accuſate pre
cium ꝯſtituitur vt ſi eſt ſeruus in libertatē
tranſeat. ff. de iureiur. §. ſi. ⁊. C. eo. ti. l. vni
ca. Ratio vero tante vīdicte pōt eē: q2 niſi
talis detractor ad lucē ꝓducat: non poteſt
ille ꝯtra quē libellum famoſū cōpoſuit ſe le
gitime purgare: ac detractorez de falſitate
ꝯuincere: cum tamē multo plus nocere po
teſt impia ⁊ falſa lingua detractoris: q̄ꝫ in/
ſta ⁊ vera lingua proficere poteſt excuſato
ris vl' laudatoris: ꝓſertim cū homines pro
niores inueniunt ad credendū ⁊ memorie
cōmēdandū mala q̄ꝫ bona: ſicut venenū ſe/
mel ſumptū plus īficeret q̄ꝫ thyriaca pluri
es ſumpta remediū preſtaret. Secūdo mo
cū quis pctm̄ iam reuelatum verbis mali/
gnis plus iuſto aggrauat ⁊ augmētat: ali/
q̄d vltra veritatē apponēdo: ſicut in loq̄ci
bus detractoribꝰ frequenter ꝯtingi ſolet.
vnde. ij Regū. xiij. dicitur ꝙ cū Abſalon in
ꝯuiuio interemiſiſſet fratrē ſuū Amon: in
vindictam ſtupri thamar ſororis ſue: ſtatī
fama peruenit ad Dauid regem: ꝙ Abſa/
lon oēs filios regis occidiſſet nec vnus q̄/
dem remanſiſſet: talis autē nō incōuenien/
ter muſce cuidā graui ſimulat que taſanꝰ
a q̄buſdam dicitur: que ſub caudis iumen

torū reſidet ⁊ pungēdo ſanguinēqꝫ ſugen/
do ſe paſcit: ⁊ iumenti carnes intumeſcere
facit: ſic detractor alioꝝ mala dilatat ⁊ fe/
tida q̄bus pernicioſe ſe paſcit. vnde dicit
Eccl. xj. Ab vna ſcintilla auget ignis: et
ab vno doloſo auget ſanguis: glo. i. mors
hominū ſp̄ualis vl' etiā interdū corꝑalis:
ſeq̄tur. Homo enī pctōr ſanguini inſidiat.
Tertio ꝓinde cū q̄s alteri falſum pctm̄ im
ponit ex ꝓpria malicia vl' inuidia aut ſuſpi
tione temeraria qd̄ eſt peſſimū genus de/
trahendi: ⁊ ideo talis merito dici pōt vr/
ceolus diaboli: plenꝰ aqua maledicta ran/
coris vl' temerarie ſuſpitiōis: cuius lingua
demonis aſꝑſorium facta ē: q2 ex abūdan/
tia cordis os loquit: ve illis qui tali male
dicta aſpergunt aqua ſi fidem dictis adhi
bent. Hac detractiōe mulier libidinoſa Io
ſeph innocentē ac caſtū incarcerauit quem
falſe criminata ē apud virū ſuū. vt ꝑz Gen.
xxxviij. Hac inq̄ꝫ ancilla maliloqua Sare
virgini detraxit ⁊ improperauit ꝙ eſſet in/
terfectrix viroꝝ ſuoꝝ: vt ꝑatz Tob. iij. Ta
les ſimilant porcis qui nō flores ſ3 ſterco/
rū feces querunt: quibus dicit Sap. j. A
detractione parcite lingue. q. d. ſi nō vultꝭ
ꝑcere proximo ſaltez lingue ꝓprie parcite:
ne trahatis illam ꝑ lutū vicioꝝ: ſicut porci
ꝑ lutum ſtercorum. Unde tante vilitatꝭ ſūt
hmōi ꝙ nō ſolū deo ſed etiam diabolo de/
teſtabiles redduntur: vtpote quoꝝ lingue
vl' oꝑatiue vl' ꝑmiſſiue poſſunt dici abſter/
ſoria ſordiū electoꝝ: ſicut dicitur Sap. xj.
Qui ſtultus ē ſeruiet ſapiēti. Quarto ita/
ꝙ cū illud qd̄ in ſe bonū ē dicit intentione
mala factū: de qualibet dicit Oroſꝰ. Sunt
quidem homines ſimiles phariſeis: qui ā
omī qd̄ vident malū iudicant: ſi q̄s vacat
humilitati hypocrita ē: ſi recreationi gulo
ſus eſt: ſi patientie timidus eſt: ſi iuſticie ī/
patiens eſt: ſi prudētie malicioſus ē: ſi ma/
turitate melancolicus flegmaticꝰ ſeu fan/
taſticus eſt: ſi iocunditati diſſolutus eſt: ſi
religioni ſingularis eſt: ſi ſilētio ⁊ paci diſ
ſimulator eſt: ſi alioꝝ correctioni ꝓſūptuo
ſus eſt: ſi vigilijs ⁊ orationibus indiſcretꝰ
eſt: ſi cōmuni dormitioni ſomnolētus eſt:
ſi predicationi ⁊ aliorum ſaluti laudis ap/
petitor eſt: ſi habet gratiā hominū adula/
tor eſt: ſi adulari rēnuit ſuperbꝰ ē: hec ille.
Omnia nāqꝫ peruertunt falſo iudicio: ſi/
cut habet. ij. Regꝭ. x. Principes filiorum
Amon nuncijs a Dauid miſſis ad regem
ꝯſolandum de morte patris detraxerunt:

Non occides Exo.

xx. Viſo vtcūq; de diuerſis mo/
dis detractionū: q̄ fieri pħt vel ſi
ne pctō vel cū peccato veniali tm̄: h̄ ꝯſeq̄
volumus de modis quibꝰ ꝑ detractionez
mortale peccatū incurrit. Ad cuius eui
A dentiā primo queri pōt: vtrū detractio ſit
vitiū diſtinctū a ſuſurratiōe: p̄ſertim cū di
cit Iſid. in li. ethymo. ꝙ ſuſurro d̄ ſono lo
cutionis appellat̄: q: non in facie alicuiꝰ
ſed in aure loquit̄ detrahēdo: h̄ de altero
loqui detrahendo ad detractionē ꝑtinere
videt̄. Ad hoc reſpōdet Tho. ſcd̄a. 2e. q.
lxxiiij. ꝙ ſuſurratio et detractio ī materia
cōueniunt: ⁊ etiā in forma ſiue in modo lo
quēdi: q: vterq; malū de ꝓximo dicit: ꝓ/
pter quā ſimilitudinē vnū ꝓ alio interdū
ponit̄: naz ſuꝑ illud Eccl. v. Nō appellerl
ſuſurro dicit glo. id ē detractor: differunt
tm̄ in fine vel intentione quia detractor ꝓ/
p̄ie famā ꝓximi ꝑ oblocutionē intēdit de
nigrare. Hinc illa mala p̄cipue de ꝓximis
ꝓferre querit: q̄bus ꝓximus poſſit diffa/
mari: vel ſaltē eiꝰ fama minui: ſuſurro ve/
ro p̄ncipaliter intēdit amiciciā aliquoꝝ ſe
parare: dic̄ enī glo. ſuꝑ illud Roma. j. Su
ſurrones detractores deo odibiles: ſuſur/
rones ſunt inter amicos diſcordiā ſeminā
tes: detractores q̄ alioꝝ bona negāt vl̄ mi
nuūt: ex quo ptz ꝙ ſuſurro talia ꝓferre q̄/
rit de ꝓximo: que ꝯtra ip̄m mouere poſſūt
aīm audientis: ſm̄ illud Eccl. xxviij. Vir
peccator cōturbabit amicos: ⁊ ī medio pa
cem habētiū īmittit inimiciciā. Inquātuz
igitur ſuſurro dicit malum de alio dicitur
detrahere: ſed in hoc differt a detractore:
q: non intendit ſimpliciter malū dicere h̄
etiā quicq̄d ſit illud qd̄ aīm vnius contra
aliū ꝑturbare poſſit: etiaz ſi ſit ſimpliciter
bonū ⁊ tm̄ apparēs malū: inq̄tū alteri diſ/
plicet cui dicit̄. Unde ſuſurro ꝓp̄ie dicit̄
bilinguis: quia cū amicicia ſit īter duos:
ſuſurro nitit̄ ex vtraq; ꝑte amiciciā rūpe/
re: ⁊ ideo duabꝰ linguis vtit̄ ad duos vni
dicens malū de alio: ꝓpter qd̄ dicit̄ Eccl.
xxviij. Suſurro ⁊ bilinguis maledictꝰ cuiꝰ
cauſaz addit dicens: multos enī turbauit
pacē habētes. Crimīatio autē eſt vitiū ab
his duobus diſtinctū: de quo dicit̄ Leui.
xix. Non eris crimīator nec ſuſurro in po
pulis: nam crimīator ē q̄ alijs publice im/
ponit crimina vel accuſando vel cōuician
do: quod non ꝑtinet ad detractionē vel ſu
ſurrationē: ex dictis etiā ꝯludit̄: ꝙ ſuſur/
ratio grauius eſt vitiū q̄ detractio: q: pec
catū in ꝓximo tanto grauiꝰ eſt: quāto per
ip̄m ꝓximo maius nocumentū infert̄: tan
to vero maius nocumentū infert̄: quanto
maius eſt bonū qd̄ tollit̄. Inter alia ergo
bona exteriora p̄eminet amicus: quia ſine
amicis nullus viuere poſſit: vt ptz ꝑ phm
viij. ethic: ⁊ ideo dicit̄ Eccl. vj. ꝙ amico fi
deli nulla ē cōparatio: quia et ip̄a fama q̄
ꝑ detractionē tollit̄: ad hoc eſt neceſſaria
ꝙ quis idoneꝰ ad amiciciā habeat̄: ꝓpter
qd̄ etiam dicit̄ Prouer. vj. Sex ſūt q odit
dñs ⁊ ſeptimū deteſtat̄ aīa eius: ⁊ hoc ſe/
ptimū ponit euz qui ſeminat inter fratres
diſcordiā. Et ſi obijcit̄ ꝙ detractor frequē
ter peiora dicit d̄ alio: vtpote ſimplicit̄ ma
la: quia ex talibꝰ orit̄ infamia q̄ ſuſurro q̄
non curat niſi dicere apparētia mala: que
ſcz audienti diſpliceāt licz quādoq; ſm̄ ſe
bona ſint. Ad h̄ dicendū ꝙ grauitas pec
cati magis attendit̄ ex fine vel intentiōe:
q̄ ex materiali obiecto: et ideo rōne finis
ſuſurratio grauior ē: q̄uis detractor q̄ńq;
peiora dicat: eadē etiā rōne detractio que
ex leuitate vel loquacitate ꝓlata ex obie/
cto materiali veniale peccatū eſſet: ꝓlata
ex inuidie liuore ad denigrandā famā al/
terius graue mortale iudicaret̄: cū enī pec
cata verboꝝ potiſſime ſunt ex intētiōe di/
centis iudicāda: ⁊ detractio ſm̄ ſuā ratio
nem ordinat̄ ad denigrandū famā alteri/
us: ille ꝓp̄ie detrahit q̄ ad hoc de aliquo
B obloquitur eo abſente vt eius famā deni/
gret̄. Quod fieri pōt ſex modis cū mor
tali peccato. Primo cū quis peccatuz fra
tris verū h̄ occultū indebito modo vel in/
debita intentiōe reuelat: ſicut q̄dam illis
reuelāt quibꝰ nulla rationabili cauſa reue
lare cogunt̄: qui ſcz querūt illū de quo re/
uelatū eſt potius infamare q̄ emēdare: in
iuſto modo ⁊ indebito ꝓceſſu: vel ſi reue/
lant eo modo quo debent: nō tamē hoc fa
ciunt ea intentione qua deberent: ſicut nō
nulli ſimulata ꝯſcientia vel amore ficto: ꝑ
tenſis gemitibꝰ veluti cōpaſſione vel dolo
re cōſtricti: dicūt ſe reuelare mala fratris
vt corrigant̄ ⁊ inſtruant̄: cuz tm̄ nullo iſto
rum ſed ꝓp̄ia malicia vel inuidia moueāt
tur: inter quos tm̄ peſſime agūt: q̄ libellos
famoſos cōfictunt ⁊ ꝓijciūt: illos ꝓijcien/
tes in eccl̄ia in platea vel domo: quibꝰ in/
uentis alij ꝯtinus diffamant̄: q̄ nō peccāt
ſolum mortaliter: ſed etiam contra talium
ꝯfectores ⁊ inuentores: nec ſtatim deſtru/
entes ⁊ doloſe publicātes inſtitute ſūt pe/
ne grauiſſime: vtꝫ ſm̄ canones flagel/
latio ⁊ excōmunicatio. v. q. j. vbi dicitur. c
qui in alterius famaz publice ſcripturam
aut verba contumelioſa cōfinxerit: ⁊ reꝑ/
tus ſcripturā nō probauerit: flagellabitur
⁊ q̄ eā priꝰ inuenerit rūpat: ſi nō vult aucto
ris facti cām incurrere: ⁊ ibidē ex concilio
elibertano. c. hi qui: dicitur ꝙ debēt excō/
municari tales libellos ꝓijcientes. ⁊. c. q̄/
dam maligni. vnde ſi ꝯſtat q̄s fecerit: accu
ſari pōt atq; deponi: cū ſit peccatū accuſa/
tiōe ⁊ ꝯdemnatiōe digniſſimū. xxv. diſt. §.
nūc aūt in fine. Porro ſm̄ leges ciuiles pe
na taliū ē decapitatio: vt ptz. C. de famoſ
libel. l. vnica. ⁊. v. q. j. dicit imꝑator Vale.
Si quis famoſū libellū domi vel in publi/
co ſiue in q̄cunq; loco ignarus reperit: aut
corrūpat priuſq; alter īueniat: aut nulli cō/
fiteat̄ īuentū. Si vero nō ſtatim eaſdē car/
tulas vel corruperit vl̄ igni ꝯſumpſerit ſed
vim earum doloſe manifeſtauerit: ſciat ſe
quaſi auctorē huius delicti capitali ſenten
tie ſubiugandū: hmōi autē libellus alteri/
us opinionē nō ledat: hoc ibi. Unde quili
bet de populo tales accuſare poteſt: quin
etiā accuſatori ꝓ modo ꝑſone accuſate pre
cium ꝯſtituitur vt ſi eſt ſeruus in libertatē
tranſeat. ff. de iureiur. §. ſi. ⁊. C. eo. ti. l. vni
ca. Ratio vero tante vīdicte pōt eē: q: niſi
talis detractor ad lucē ꝓducat̄: non poteſt
ille ꝯtra quē libellum famoſū cōpoſuit ſe le
gitime purgare: ac detractorez de falſitate
ꝯuincere: cum tamē multo plus nocere po
teſt impia ⁊ falſa lingua detractoris: q̄ in/
ſta ⁊ vera lingua proficere poteſt excuſato
ris vl̄ laudatoris: p̄ſertim cū homines pro
niores inueniunt̄ ad credendū ⁊ memorie
cōmēdandū mala q̄ bona: ſicut venenū ſe/
mel ſumptū plus īficeret q̄ thyriaca pluri
es ſumpta remediū preſtaret. Secūdo d̄o
cū quis pctm̄ iam reuelatum verbis mali/
gnis plus iuſto aggrauat ⁊ augmētat: ali/
q̄d vltra veritatē apponēdo: ſicut in loq̄ci
bus detractoribꝰ frequenter ꝯtingi ſolet.
vnde. ij Regū. xiij. dicitur ꝙ cū Abſalon in
ꝯuiuio interemiſiſſet fratrē ſuū Amon: in
vindictam ſtupri thamar ſororis ſue: ſtatī
fama peruenit ad Dauid regem: ꝙ Abſa/
lon oēs filios regis occidiſſet nec vnus q̄/
dem remanſiſſet: talis autē nō incōuenien/
ter muſce cuidā graui ſimulat̄ que tafanꝰ
a q̄buſdam dicitur: que ſub caudis iumen
torū reſidet ⁊ pungēdo ſanguinēq; ſugen/
do ſe paſcit: ⁊ iumenti carnes intumeſcere
facit: ſic detractor alioꝝ mala dilatat ⁊ fe/
tida q̄bus pernicioſe ſe paſcit. vnde dicit̄
Eccl. xj. Ab vna ſcintilla auget̄ ignis: et
ab vno doloſo auget̄ ſanguis: glo. i. mors
hominū ſpūalis vl̄ etiā interdū corꝑalis:
ſeq̄tur. Homo enī pctōr ſanguini inſidiat̄.
Tertio ꝓinde cū q̄s alteri falſum pctm̄ im
ponit ex ꝓp̄ia malicia vl̄ inuidia aut ſuſpi
tione temeraria qd̄ eſt peſſimū genus de/
trahendi: ⁊ ideo talis merito dici pōt vr/
ceolus diaboli: plenꝰ aqua maledicta ran/
coris vl̄ temerarie ſuſpitiōis: cuius lingua
demonis aſꝑſorium facta ē: q: ex abūdan/
tia cordis os loquit̄: ve illis qui tali male
dicta aſpergunt̄ aqua ſi fidem dictis adhi
bent. Hac detractiōe mulier libidinoſa Io
ſeph innocentē ac caſtū incarcerauit quem
falſe criminata ē apud virū ſuū. vt pz Gen.
xxxviij. Hac inq; ancilla maliloqua Sare
virgini detraxit ⁊ improperauit ꝙ eſſet in/
terfectrix viroꝝ ſuoꝝ: vt patz Tob. iij. Ta
les ſimilant̄ porcis qui nō flores h̄ ſterco/
rū feces querunt: quibus dicit̄ Sap. j. A
detractione parcite lingue. q. d. ſi nō vultl
ꝑcere proximo ſaltez lingue ꝓp̄ie parcite:
ne trahatis illam ꝑ lutū vicioꝝ: ſicut porci
ꝑ lutum ſtercorum. Unde tante vilitatl ſūt
hmōi ꝙ nō ſolū deo ſed etiam diabolo de/
teſtabiles redduntur: vtpote quoꝝ lingue
vl̄ oꝑatiue vl̄ ꝑmiſſiue poſſunt dici abſter/
ſoria ſordiū electoꝝ: ſicut dicitur Sap. xj.
Qui ſtultus ē ſeruiet ſapiēti. Quarto ita/
ꝙ cū illud qd̄ in ſe bonū ē dicit intentione
mala factū: de qualibet dicit Oroſiꝰ. Sunt
quidem homines ſimiles phariſeis: qui d̄
omī qd̄ vident malū iudicant: ſi q̄s vacat
humilitati hypocrita ē: ſi recreationi gulo
ſus eſt: ſi patientie timidus eſt: ſi iuſticie ī/
patiens eſt: ſi prudētie malicioſus ē: ſi ma/
turitate melancolicus flegmaticꝰ ſeu fan/
taſticus eſt: ſi iocunditati diſſolutus eſt: ſi
religioni ſingularis eſt: ſi ſilētio ⁊ paci diſ
ſimulator eſt: ſi alioꝝ correctioni p̄ſūptuo
ſus eſt: ſi vigilijs ⁊ orationibus indiſcretꝰ
eſt: ſi cōmuni dormitioni ſomnolētus eſt:
ſi predicationi ⁊ aliorum ſaluti laudis ap/
petitor eſt: ſi habet gratiā hominū adula/
tor eſt: ſi adulari rēnuit ſuperbꝰ ē: hec ille.
Omnia nāq; peruertunt falſo iudicio: ſi/
cut habet̄. ij. Regl. x. Principes filiorum
Amon nuncijs a Dauid miſſis ad regem
ꝯſolandum de morte patris detraxerunt:

ꝑuertentes puram Dauid ⁊ nunciorꝫ eius
intentionẽ quorũ dimidias barbas raſe/
runt ⁊ veſtes vſqꝫ ad nates detruncauerũt
vnde ſecuta ſunt multa mala: vt pꝫ in tex/
tu: ſic detractor dimidiam barbam radit vl'
potius eradicat: dum virilitatis medieta/
tem ſcꝫ intentionis rectitudinẽ detraben/
do peruertit: dicẽs a bono bonũ mala in/
tentione peractum: detruncat inſuꝑ veſteſ
vſqꝫ ad nates: cum in eis detegit ſi ꝙd pu/
dibundũ fuerit: ſic Johanne baptiſta ieiu
nante dicebant: demoniũ habet: ſic ⁊ ieſu
comedente dicebãt: vorax eſt ⁊ potator vi/
ni. Quinto iam cognitũ bonum alteriꝰ di
minuendo: ſicut dicẽte domino. Nunquid
cõſideraſti ſeruũ meũ Job ꝙ nõ ſit ei ſimi/
lis in terra: protinꝰ diabolus reſpondit di
cens primo: Nunquid iob fruſtra timet de
um ⁊c̃. Secũdo vero pellẽ pro pelle ⁊c̃. ſic
qꝫ neutrũ aſcribit diuine charitati que ſo/
la gratam reddit tam operãtẽ ꝙ̃ operatũ:
ſic Maria ſoror moyſi murmurauit cõtra
moyſen audita eius ſeꝑatione a thoro con
iugali: vt patet diffuſe in ſecũda ſermone
apoſtolorũ feſti Petri ⁊ Pauli. Sexto bo
num alterius iam cognitũ oĩno reticendo
cũ illud eſſet manifeſtandum ad dei hono
rem vel ad ꝓximi edificationẽ: aut ad cõ/
munẽ iuſticiã equitatem ſeu charitatem: ſi
cut fecerũt milites qui reſurrectionẽ domi
ni nouerũt: ⁊ tamẽ ꝓpter acceptã pecuniã
illa doloſe ac pernicioſe tacuerũt: vt patet
Matth. vlti. de quo vitio dicit Gilb. ꝙ gra
uis ẽ rapacitas cũ verã alterius gloriaꝫ et
ſi mendacio nõ corrũpis ſilentio preteris:
liuor enĩ priuatã excellentiã ſemꝑ cogitãs
alienam obſcurat: hec ille. Qualiter ĩ his
obligatur quis ad reſtitutionẽ videbit̃ in
C tertio ſermone ſeptimi precepti. Hic que
ri poteſt de detractione audientibꝰ vtrum
ſcꝫ tantũ peccãt quantũ detractor: preſer/
tim cũ Bern. dicat: ꝙ detrahere aut detra
hentẽ audire: quid horũ damnabilius ſit
nõ facile dixerim. Ad hoc reſpõdet Tho.
ſcda 2e. q. lxxiij. ꝙ vt dicit̃ Roma. j. Digni
ſunt morte nõ ſolũ qui peccata faciunt: ſed
etiã qui peccata facientibus ɔſentiũt: ⁊ h̃
quidem fieri põt dupliciter. Uno mõ indi/
recte qñ ſcꝫ aliquis non reſiſtit detractori
cum tamẽ reſiſtere poſſit licet illi detractio
diſpliceat: ⁊ hoc cõtingit vel ex timore vel
ex negligentia vel etiã ex verecũdia quibꝰ
retractus omittit repellere detrahentẽ: ta/
lis autẽ multominꝰ peccat ꝙ̃ detrahens ⁊
pleruñqꝫ venialiter: poteſt tamẽ hoc eẽ q̃ſqꝫ
mortale: vel ꝓpter hoc ꝙ incũbit audienti
ex officio detrahentẽ corrigere: vel etiã ꝓ/
pter periculum qꝺ ex illa detractiõe ſequi
poteſt: vel etiã ꝓpter radicẽ qua ſcꝫ timor
humanus poteſt eẽ mortalis: incõmutabi
li bono bonum ꝑponẽs cõmutabile. Alio
modo directe quãdo ſcꝫ quis inducit aliũ
ad detrahendũ vel ſaltẽ ei placet detractio
propter odium illius cui detrahitur: ⁊ ta/
lis nõ minus peccat ꝙ̃ ille qui detrahit: ĩ
quandoqꝫ magis ꝓpter maiorẽ delectatio
nem vl' maius odium. Hinc dicit Bern. ad
Eugeniũ: ꝙ velle audire ⁊ detrahere quid
horum damnabilius ſit nõ eſt facile diffini
re. Rationẽ autẽ idemptitatis tãgit idem
Bern. in li. de cõſideratione vbi ait: Detra
ctor ⁊ detractionis libens auditor: vterqꝫ
diabolum portat: iſte in lingua ille in aure
ex quo patet ꝙ tot demones in aures reci
pis: quot detractiones libẽter audis. Hic
ait Augꝰ. Nõ accomodes aures tuas ad
percipiendũ verba detrahentis: ne accipi
as mortẽ in anima tua: Detrahenti enĩ et
audienti anime vtriuſqꝫ eſca mortis eſt de
tractio. q. xj. q. iij. dicit̃. c. nõ ſolũ ille reuſ
eſt qui falſum de aliquo ꝓfert: ſed etiaꝫ is
qui aurem cito criminibus p̃bet. Nõ tamẽ
ſemꝑ quis reſiſtere debet detractori eũ ar/
guendo de falſitate: maxime ſi ſcit verũ eẽ
quod dicitur: ſed de hoc debet eum redar/
guere verbis: ꝙ fratri ſuo detrahẽdo pec/
cat: vel ſaltem ſignis oſtendere debet ꝙ ei
detractio diſpliceat: quia vt dicit̃ Prou.
xxv. Uentus aquilo diſſipat pluuias: ⁊ fa
cies triſtis linguã detrahentẽ. Si vero ſcit
detractorẽ dicere falſum: tũc debet etiam
verbis reſiſtere dicẽs ſe ſcire contrariũ eſſe
verũ: alioquĩ ꝑut. xj. q. iij. c. quiſquis. ſub
ditur: vterqꝫ reus eſt ⁊ qui veritatẽ occul/
tat ⁊ q̃ mendaciũ dicit: quia ⁊ ille prodeſſe
nõ vult: ⁊ iſte nocere deſiderat. Deniqꝫ li/
cet ſm̃ Alex. de hales. in. ij. ſuo: ille cui de
trahit̃ inſcidere debet cauſas detractionũ
⁊ ſcandali: ſm̃ ꝙ ſcandalũ eſt dictũ vel fa/
ctum minus rectum p̃bens occaſionẽ rui/
ne: tamẽ ſi nõ prebet cauſam licꝫ detractor
querat occaſionẽ: debet tũc detractionem
exemplo chriſti equanimiter ſuſtinere. Di
cit enim Grego. omel. ix. ſuper Ezech. ꝙ li
guas detrahentiũ ſicut noſtro ſtudio non
debemus excitare ne ipĩ pereant: ita ꝑ ſuã
maliciaꝫ excitatas debemus equanimiter
tolerare vt nobis meritũ creſcat: qꝺ ſane
intelligenduꝫ eſt: niſi talis diffamatio ver
gat in periculum aliorum: tunc enim pro/
poſſe audientibus ſatiffaciet: ſicut chriſtꝰ
qui dicentibus apoſtolis: Matt. xv. Scis
qr audito phariſei hoc verbo ſcandalizati
ſunt: protinus reſpondit. Sinite illos ceci
ſunt ⁊ duces cecorum: cuius veſtigia ſecu/
tus apoſtolus. j. Corinth. iiij Mihi inquit
pro minimo eſt vt a vobis iudicer aut ab
humano die: nec mir̃: quia vt dic̃ Richar.
ſuper apoc̃. Malorũ ſemper odioſa ẽ vita
bonorũ: ⁊ quẽ deus cõmendat prauorũ ſer
mo blaſphemat: vnde ⁊ Diogenes cum ei
nunciaſſet amicus: te cuncti amici vitupe/
rant: oportet inquit ſapientiã ab inſipien/
tibus feriri: eſſe enĩ meliorẽ iudicat mala
lingua quẽ carpit: ⁊ hanc quidẽ derogatio
ſingulari munere gr̃e dominꝰ ideo ꝑmittis
qr nimiũ oportuna reperit̃ ſuſtinẽtibꝰ: nã
vj. q. j. c. oues ſubdit̃. §. ipa autẽ detractio
licet ex vitio ſit detrahẽtiũ: tamẽ iuſto dei
iudicio nõnunq̃ꝫ aduerſus bonos excitat̃
vt quos honeſta p̃ſumptio vel aliorum fa
uor in altum extulerat detractio humiliet.
Dicit eñ Alex. de hales vbi ſupra: ꝙ ſicut
ꝑ adulationẽ mentis oculi claudunt̃ ⁊ ex/
cecant̃: ita ꝑ detractionẽ aperiũt̃ ⁊ illumi
nantur: diligenter enim ꝑquirit ſi quid in
eo ſit rep̃henſibile qꝺ emendet: vnde dicit
Pet. rauen. ꝙ virũ fortẽ excitat ad virtu/
tis exercitium alieni laboris aculeus: nec
mentis oculos torpere ꝑmittit inuidia de/
tractorꝫ. Jacob qui in baculo ſuo iordanẽ
tranſierat nõ rediſſet cum duabus turmis
niſi eũ inuidia Eſau agitaſſet: nec Joſeph
egyptijs imparaſſet: niſi ipm̃ inuidia fra/
trum vendidiſſet. Hinc cõcludit Grego. ꝙ
Abel eſſe rẽnuit quẽ malicia Cayn nõ ex/
ercuit. O virũ ſm̃ cor dei qui vindictã pol
licenti de maledico ꝓtinꝰ reſpondit. ij. Re
gum. xvj. Deus p̃cepit Semei vt maledi/
ceret Dauid: ⁊ quis ẽ qui audeat dicere q̃
re ſic fecerit? dimitte vt maledicat iuxta p̃/
ceptũ domini. O q̃ꝫ linceos oculos Dauid
habuit: nõ attendens maledictũ inuehen/
tem ſed dominũ ꝑmittentẽ: dominꝰ enim
licet nõ iubeat detractori voluntatẽ ꝑuer/
ſam: tñ iubet eiꝰ voluntatis effectũ ad iu/
ſtorum exercitationem ⁊ profectũ. Ad lau
dem dei omnipotẽtis.

In quibus excõmunicatio ſu/ ſpenſio ⁊ interdictum cõueniunt ⁊ in quibus differunt: Sermo XI

Non occides Exo.

n xx. Nunc autem ordine congruo
proſequendum eſt de iuſta occiſi/
one ſpũali: q̃ fit ꝑ cenſurã ecclẽſticã q̃ quis
gladio ſpirituali vel eccleſiaſtico iuſte oc/
cidit̃: ⁊ tanq̃ꝫ mẽbrũ putridũ a myſtico cor
pore chriſti qꝺ eſt eccleſia p̃ſcinditur: vnꝺ
gladius eccl'iaſticus cenſura vocat̃. Eſt B
autem cenſura iudicatio ſeu ſententia a ca
none vel ab eccl'iaſtico iudice lata. Et con/
tinet in ſe tria: ſcꝫ excõmunicationẽ: ſuſpẽ/
ſionẽ ⁊ interdictum: vt patet extra de ver/
bo. ſig. vbi dicit̃. c. querenti: quid ꝑ cenſu/
ram eccleſiaſticam debeat intelligi: cũ hu/
iuſmodi clauſulam in lr̃is noſtris apponi
mus: reſpondemꝰ ꝙ ꝑ eam nõ ſolũ interdi
cti ſed ſuſpenſionis ⁊ excõmunicatiõis ſen
tentia valet intelligi: vt iudex diſcretꝰ re/
rũ ⁊ perſonarꝫ circũſtantijs indagatis fe/
rat quã magis viderit expedire: hec ibi.
Ad maiorẽ aũt euidẽtiã p̃mo q̃ri põt ĩ q̃bꝰ
iſta tria ɔueniũt. Ad h̃ r̃ndet Jo. cal. ĩ tra
ctatu de eccl'iaſtico interdicto: ĩ p̃n. ꝙ tria
p̃dicta ĩ h̃ p̃mo ɔueniũt: ꝙ ꝑiter cõp̃hendũ
tur ſub no̅ie cenſure vt dictũ ẽ. Secũdo ꝙ
ĩ eis appellatio p̃cedẽs appellãtẽ defẽdit.
vt ex̃ ꝺ appel. c. ad h̃. c. p̃terea. c. dilectꝰ: ve
rũtñ appellatio ſeq̃ns nõ defendit appellã
tem: vt. c. paſtoral. ij. r̃nſo. ⁊ li. vj. ꝺ ſen. ex.
c. is cui. Tertio ꝙ in oĩbus p̃dictis ꝓhibe
tur diuinorꝫ celebratio: vt. v. q. iij. c. ſi quis
ep̃s ĩ ɔcilio. ⁊ ex̃ de cleri. excõicato depoſi/
to interdicto miſtrãte. c. ij. ⁊. iij. c. poſtula/
ſtis. Quarto ꝙ in omnibus precedere de/
bet monitio ⁊ ſeruari forma decretalium:
extra de appel. c. rep̃henſibilis: de ſen. ex.
c. ſacro. ⁊ lib. vj. eo. ti. c. cum medicinalis.
Quinto ꝙ cum abſoluunt̃ debet in his p̃
cedere iuramentum: ⁊ poteſt in eis abſolu
tio fieri ad cautelam: cum extat caſus faci
endi. vt de ſen. excom. c. venerabili: ſaluo
qꝺ habetur li. vj. eo. ti. vbi dicitur. c. p̃ſen/
ti generali ſtatuimus edicto. beneficiũ re/
laxationis ad cautelã quo ad interdicti ſẽ
tẽtias ĩ ciuitates caſtra vl' q̃libet alia ſacra
loca ſiue terras aliq̃s generaliter ꝓmulga
tas locũ aliq̃tenus nõ hr̃e: h̃ ibi. Sexto ꝙ
hmõi ſn̄ie debẽt ſuari ꝑ ſupiores: vt de of.
or. c. cũ ab eccl'iarũ: vbi etiã pꝫ ĩ glo. qua/
liter plebanꝰ excõicari põt: nõ tamẽ cũ ſo/
lennitate que ponitur. xj. q. iij. debent. Se
ptimo ꝙ his durantibus nõ põt q̃s elige/
re nec elegi ſeu teſtificari: vt ꝺ ɔſue. c. cũ di

lectus.de elec.c.cū inter ſenio:ē.de teſti.ꝛ
atteſta.c.veniēs.ij.in fi.Octauo ꝙ ſuperi/
oꝛ nō debet de ipſis aliquid diſponere par
tibus nō vocatis: vt de appel .c. romana.
§.penult.li.vj. ꝛ de ſen.ex.c .romana .e.li.
Nono ꝙ recepti in ſpāles filios ſedis apo
ſtolice.ſ.p̄dicatoꝛes:minoꝛes:ciſterciēſes:
ab inferioꝛibus nulla iſtaꝝ triū ſentētiarū
ligari poſſūt:vt pꝫ li.vj.de ꝟbo .ſigni. c.j.
Decimo ꝙ vtrobiq; ſnīam violādo vł foꝛ/
mā illius fulminatiōis nō tenēdo :irregu/
laritatē incurrit:vt li.vj.de ſen.ꝛ re.iudi.
cū eterni.ꝛ de ſen.ex.cū medicinalis :ꝛ ꝙ
ſnīa licet iniuſta ligat in foꝛo ꝯtentioſo ob
ſeruata tamē debita foꝛma :ſimiliter ꝙ ſicē
in excōicato requirit ꝯſenſus vt celebrās
incurrat irregularitatem:ſic ꝛ in alijs: ꝛ ꝙ
vtroſq; ꝓbabilis ignorātia reddit excuſa
tos.Secūdo vero qri pōt in qbus tria pꝛe
dicta differūt.Ad hoc rn̄det Joh.cal. vbi
ſupꝛa ꝙ tria p̄dicta differūt p̄mo in ꝑticipa
tione:qꝛ cū interdicto ꝛ ſuſpēſo ꝑticipari
pōt:niſi ſpāliter eſſet interdicta ꝑticipatio
vt li.vj.de p̄uil.c.ep̄oꝝ:ſed cū excōmu/
nicato nō:qꝛ ſi cōicaret minoꝛē excōicatio
nē incurreret.xj.q.iij.c.cum excōicato: de
ſen.ex.c.nulli.c.cū deſideres. Secūdo qꝛ
ſingularis pſona ꝓpꝛie ſuſpendit vel ex/
cōicatur:nō aūt interdicit niſi impꝛopꝛie:
vt de reli.do.c.cū dilect⁹.ꝺ cleri.excō.c.po
ſtulaſtis.Loc⁹ vero ꝓpꝛie interdicit vt de
verbo.ſig.c.cū in partibus:licet hoc fiat ī
penā delinquētiū pſonaꝝ:vt de ſpon.c.nō
ē vobis:interdicit etiā vniuerſitas nō ex
cōmunicat vt clerus vł popul⁹:vt li.vj.de
ſen.ex.ſi ſnīa:interdicit etiā qn̄q; ſingula
ris pſona:vt de offi.dele.c.ex lr̄is .ꝓut in/
terdictū diſtinguit a ſuſpenſiōe:vt de pꝛi/
uile.c.cū capella.ꝛ li.vj.co.ti.c.j.§.in eos.
ſiliter qn̄q; laicus interdicit q̄ ꝓpꝛie nō ſu
ſpendit ꝓut ſuſpenſio ē diſtincta ſpēs :vt
de ꝟbo.ſig.c.querenti.Tertio qꝛ effectus
excōicationis nō poteſt ſuſpendi ſicut effe/
ctus alioꝝ:vt extra de pꝛiuil.c.pꝛiuilegia.
ꝛ hoc ſm Inno.ꝛ Hoſti. quādo locus vel
ecclia interdicit:ſecus aūt cū perſona pꝛo
culpa ꝓpꝛia ē interdicta vel ſuſpenſa:ſi ta/
mē ꝓ culpa alterius qꝺ aliquando fit: vt
xvij.q.iij.miroꝛ.tunc dici pōt ſicut de inter
dicto loci:ꝙ pōt ſuſpēdi ſicē ꝛ tolli. Quar/
to qꝛ ep̄i nō incurrūt aliquā ſuſpenſiōis vł
interdicti ſnīam ab homine vel a iure pꝛo/
latam:niſi ſpecifice expꝛimāt :vt lib.vj.de
ſen.ex.c.qꝛ pꝛiuilegiū:qꝺ tamē pꝛiuilegiū

nō habēt ꝯtū ad excōicationē. Quinto qꝛ
interdictū generale loci nō pōt ad cautelaꝫ
relaxari:vt lib.vj.de ſen.ex.c.pn̄ti. ſed ab
excōicatione vel ſuſpenſione bene fieri po
teſt ad cautelā abſolutio:vt ex̄ de ſen.ex.c.
venerabili.Sexto qꝛ interdictuꝫ generale
nō pōt in locū ꝓferri ſine ſpeciali licentia
pape ꝓ pecuniario debito vt in extuagan̄.
bonifacij.ꝓinde attendētes: ſꝫ excōicatio
vel ſuſpenſio bene fieri pōt: vt de appel.c.
p̄terea.Septimo qꝛ in vniuerſitatē vł col/
legiū ferri excōicatio non poteſt:vt de ſen.
ex.c.romana.§.fi.li.vj.licet ſinguli de vni
uerſitate excōicari poſſūt:vt omnes recto
res ꝑ quos regit qui dicunt vniuerſitas:
ſeu cōmunitas in effectu:vt de immu.ec.c.
aduerſus.ꝛ de ꝓcura.c.fi.ſꝫ interdictū be/
ne ꝓfert:vt in.c.ſi ſnīa.eo.ti.ac li. Ter/ B
tio ꝓinde queri pōt de ſnīa excōicationis
quid ſit excōicatio:ꝛ quis illā inferre po/
teſt.Ad qꝺ dicendū ꝙ excōicatio ē cenſu/
ra a canone vel ab eccliaſtico iudice pꝛola/
ta:excludens a qualibet licita cōmunione
ꝛ actu legitimo:nā cum excōicatio ſit pe/
na ſpūalis:laicus nō eſt capax actiue licet
ꝺ papa poſſet illi ꝯcedere:vt pꝫ.xcvj .di.c.
bene quidē.in glo.Similiter nō iudex ſen
tentiā ferre nō pōt cū ſit iuriſdictiōis:vt ꝺ
offi.oꝛ.c.ꝯquerente.Opoꝛtet inſuꝑ ꝙ in/
dex ſuper excōmunicandū iuriſdictionem
habeat:ꝛ omnis talis excōmu nicare po/
teſt nō ſolum papa ꝛ epiſcopi:ſed etiā eoꝝ
officiales ꝛ omnes eoꝛum inferioꝛes pꝛela
ti qui collegijs pꝛeſunt:vt abbates etiam
nō benedicti dūmodo tamē fuerint confir
mati ꝛ conſimiles:vt ꝺ ſimonia:ſicut tuis.
ꝛ de offi.oꝛdi.cum ad eccliam:ꝛ Archi.vt
videtur excōmunicare poteſt:licet non ſit
p̄ſbyter.ar.di.xxv.perlectis:ꝛ ex̄ de offi.
oꝛ.c.j.ꝛ de appel.c.rep̄henſibilis:ſic etiaꝫ
quilibet ſacerdos parrochialis ſm qſdam
ꝛ hoc p̄ſertim cum fuerit in eadem dioceſi
ꝯſuetudo:quia per tacitum ꝯſenſum ex cō
ſuetudīe vł pꝛeſcriptione poteſt acquiri ta
lis iuriſdictio per patientiā ep̄i:que ꝯſue/
tudo dat iuriſdictionem:vt.ix.q.iij.c.con/
queſtus:ꝛ his concoꝛ. Tho. Hoſt.ꝛ Alb.
nec mirum cum vt notat Inno. de reſtitu.
ſpo.c.olim.iij.epiſcopus expꝛeſſe poteſt cō
cedere clerico poteſtatem excōmunicandi
etiam ſi fuerit pꝛiuata perſona:verūtamen
excōmunicationem a iure poteſt facere:q̄/
cunq; poteſt ius condere:vt papa ī vniuer
ſa eccleſia:ꝛ ſimplici ep̄i in ſuis dioceſ :vt

xvj.q.ij. viſis.in fine.xxiiij.q.iij.coꝛriplā/
tur:nullus etiam citra ep̄m excōmunica/
re nō poteſt cum illa ſolennitate:que poni
tur.xj.q.iij.c.debent.Nota tamē genera/
liter ꝙ excōmunicare nō poteſt excōmuni/
catus nec hereticus :nec ſciſmaticus :nec
apoſtata a fide:nec intruſus:nec a iuriſdi/
ctione ſuſpenſus:nec etiā qui violauit in/
terdictū:hec patent.xxiiij .q.j. audiuim⁹:
ꝛ.§.ſi autem:in fi.xij.q.ij. alienationes .et
c.p̄carie.extra de ꝯceſ.pꝛeben.c.qꝛ diuerſi
tatem:extra de exceſ.pꝛela.c.fi.Quarto ſi
militer queri poteſt:vtrum ep̄s extra terri
toꝛium ſuū quēpiā ex ſubditis ſuis excom
municare poteſt.Ad hoc dicenduꝫ: ꝙ hec
queſtio dupliciter intelligi poteſt.Pꝛimo
an ep̄s exiſtens extra ſuā dioceſ. ſubditū
ſuū excōmunicare poteſt.Et ad hoc reſpō/
det Hoſt.ꝙ ep̄s ꝛ huiuſmodi pꝛelati extra
dioceſim vel territoꝛium ſuū agere nō poſ/
ſunt ea q̄ ſunt iuriſdictionis ꝯtentioſe. vn
de cū nullus eſt excōmunicādus ſine cau/
ſe cognitione:vt.xj.q.iij.c.nemo:hinc ta/
lis excōmunicare nō poteſt nec ſedere pꝛo
tribunali nec aliquid diſponere :vt. ix.q.
ij.c.ep̄m.ꝛ.c.ſeqn̄ti.nec per ꝯſeqnēs abſol
uere pōt in his q̄ requirūt cauſe cognitio/
nem:verūtamē ſecus ē de his que nō req̄/
runt cauſe cognitionē:cum hoc ad volun/
tariam iuriſdictionē ꝑtineat:ꝛ idē ē dicen/
dum de legato de latere pape extra termi/
nos ſue legationis:ar.ff.de offi. ꝓ con.l.ij
ꝛ extra de offi.le.c.excōmunicatis: ep̄i ta/
men expulſi licite poſſunt exercere iuriſdi/
ctionē in aliena dioceſi:vt in cle. de fo .cō/
pe.c.q̄uis:vbi plane pꝫ ꝺ vtroq; caſu.Se
cūdo ſic pōt intelligi queſtio:vtrū epiſco/
pus exiſtens intra ſuam dioceſim excōmu
nicare poteſt ſuū ſubditū exiſtentē vel pec/
cantē extra ſuam dioc̄.ꝛ tūc dicendū ꝙ ra/
tione domicilij poteſt iudex eccleſiaſtic⁹ ex
cōmunicare per ſententiā viue vocis ſuuꝫ
ſubditū etiā exiſtentem extra territoꝛiū:vt
patet extra vt lit.nō ꝯteſt.c.tue. vbi dicit
ꝙ reus qui ſe cōtumaciter abſentat per cē/
ſuram eccleſiaſticam vt iuri pareat: ꝯpelli
poteſt:ꝛ ex hoc patet ꝙ etiā extra territo/
rium tenet ſententia: ad idem de appel.c.
cum ſit romana:in fi.Verūtamē ſtatutum
ep̄i per quod ſubditi certū aliqꝺ faciētes
ꝓpter quod excōmunicātur:nō ligat ſubdi
tum in alieno territoꝛio ꝯtra facientem:vt
patet expꝛeſſum:li.vj.de ꝯſtit.c.ij. ꝛ ratio
diuerſitatis ē: quia ſtatutum eſt quedam

qualitas pꝛincipaliter territoꝛiū regulās:
ꝛ ꝑ ꝯſequens perſonas:ita ꝙ nō ſolū ſub/
ditos:ſed etiam quoſcūq; intra territoꝛiū
exiſtentes afficit:ꝛ ſic nō afficit ea ratione
qꝛ ſubditi ſunt:ſed rōne territoꝛij regulati
ꝑ ſtatutum:ꝛ ideo nō poteſt extendi extra
territoꝛiū:qꝛ ꝑ hoc ſurgeret aliud incōue/
niens ſcꝫ ꝙ ꝑ ſtatuta vnius ep̄i regularet
territoꝛiū alterius ep̄i quod ē contra iura
ſed ſentētia viue vocis afficit pſonā:ꝛ ideo
in eo ceſſat ratio pꝛedicta. Quinto equi
dem queri poteſt:vtrū ſubdit⁹ ep̄i delin/
quens intra dioceſim:in loco tamen exem
pto ligat ep̄i ſtatuto delictū illud punien/
te.Ad huius queſtionis reſponſionē Jo.
cal.diſputando terminauit ꝙ talem delin/
quentē nō ligat:qꝛ locus exemptus equi/
paratur loco extra territoꝛiū conſtituto.ꝑ
c.cum ep̄s:de offi.oꝛ.li.vj.vbi pulchꝛe de
hoc:ꝛ de ſta.regu.c.vno.in fi.eo.li.ꝛ ī cle.
de pꝛiuile.c.archiep̄o.xviij.q.ij.c.lumino/
ſo:in quibus illud ꝓbatur exceptis qbuſ/
dam caſibus ꝛ ſic in alijs firmat regula:ꝛ
hoc etiam tenet Jo.an.c.ij.de conſti.li.vj.
verūtamē domin⁹ Mercilius doctoꝛ eius
tenet hoc eē verum quādo delinquens eſt
alś exemptus:nec mirū cum exempti pꝛe/
ſerti ſedis apoſtolice filij ꝑ epiſcopos nul/
la cenſura ligari poſſunt:vt li.vj.de ꝟbo.
ſigni.c.j.Si tamē alś ſubditus eſt:tūc ſm
eundem tale ſtatutū ligat:ꝛ ſic diſputādo
terminauit Frederic⁹ de ſenis:vt patet in
eius cōcilijs.c.ij.ꝛ mouet ex hoc: quia lo/
cus exemptus ē in ſua dioc̄:vt dicto.c.cuꝫ
epiſcop⁹:de reſcrip.c.abbatē:ꝛ de offi. oꝛ.
c.graue.Pꝛimam tamē opinionem putat
Franci.vexioꝛē cuꝫ ſtatuta nō habeant vi
res niſi quatenus extenditur iuriſdictio
ſtatuentis:vt dicto.c.ij.de ꝯſti.li.vj.in ra/
tione ſui:maxime cum dicit extra territoꝛi
um ius dicenti nō pareatur impune: nam
quo ad hoc iuriſdictio impoꝛtat idem qꝺ
territoꝛium per notata ibidem: locus au/
tem exemptus nō ē de iuriſdictione ep̄i:vt
dicto.c.graue.Similiter iudex eccleſiaſti/
cus per ſpecialem ſententiaꝫ excōmunicās
eum qui nulla ratione ſubditus ē eius ta/
lis ſententia nulla ē:vtpote lata a non ſuo
iudice:vt.ij.q.j.c.in pꝛimis.extra de con/
ſue.c.ad noſtram.ꝛ de iudi.c.at ſi clerici.ꝛ
ſpāliter de ſentētia excōmunicatiōis pꝛo/
batur:extra de pꝛiuil.c.cum olim.j. ꝟ.illꝺ
etiam.Si pꝛoinde excōmunicatur alś non
ſubditus qui factus ē quo ad quid ſubdi/

tus:ſcꝫ ratione delicti contractus: vel rei
de qua agiť:tũc talis ſententia non ligat:
nec iudex poteſtatem habet in huiuſmodi
perſonam niſi in ſuo territorio inuentã: vt
li.vj.de fo.compe.c.romana.§. contrahen
tes:q̃ hoc etiã tenet Inno.de fo. compe.c.
fi.in prin. ⁊ Io.an. ⁊ Io.mo.in dicto.§.cõ/
trahẽtes: ⁊ allegãt rõnes ad hoc. Sexto

C denicꝫ queri põt ex quibus cauſis ꝓferri
poteſt excõicatio. Ad hoc dicendũ ꝙ du/
plex eſt excõmunicatio. Prima ẽ et diciť
minor ⁊ ſeparat tm̃ a ſacramẽtis percipiẽ/
dis: vt extra de excep.c.a nobis: ⁊ illa in/
fligiť q̃ncꝫ a iure: ⁊ hoc in multis caſibus
vt poſtea videbiť: quãdocꝫ etiã ab homi/
ne ⁊ etiã a quocũcꝫ iudice eccleſiaſtico: vt
extra de offi.or.cum ab ecclīarum: ⁊ hoc ſi
ne ꝑ cõtumacia: vt. v.q.ij.preſenti.xj.q.iij
c.audiuim⁹: ſiue etiã ꝑ alijs culpis: ⁊ hoc
ſiue ſimpliciter: vt de pe.di.j. c. accuſatio/
ne: ſiue ad tẽpus: vt.lxxxvj.di.c.tãta. Se/
cunda vero eſt vł diciť excõmunicatio ma
ior que ſeparat ab omni cõmuniõe: tã quo
ad homines q̃ꝫ quo ad ſacramẽta: vt de cle
ri.ex.c.illud. ⁊.c.fi. ⁊ dicto.c.a nobis: ⁊ il/
la ſimiliter aliquando ferť a canone ⁊ hoc
multipliciter vt videbitur: ſemper tamen
fertur ꝑ aliquo crimĩe: vt.xvij.q.iiij.c.ſiq̃ſ
ſuadente: qđ tenet glo.xj.q.iij.c.epi ſi. Di
ci tamen poteſt ꝙ ꝓprie ferť ꝑ contuma/
cia: quia canon vel ſtatutũ intelligiť mo/
nere ꝙ quilibet abſtineat ab eo ꝓpter qđ
excõmunicatur: ⁊ ſm hoc debet itelligi qđ
notat Archi.poſt Lau.ĩ dicto .c. epiſcopi
ſi: vbi dicit in omni excõmunicatione pter
mittendã eſſe monitionẽ. Aliquãdo vero
fertur a iudice vel homine: ⁊ videť textus
dicere ꝙ ferri poſſit tam ꝑ contumacia q̃ꝫ
ꝑ offenſa: qđ etiã tenet glo.in dicto.c. epi
ſi. Inno.aũt dicit eo.ti.c.ex pte: ꝙ excõmu
nicatio q̃ncꝫ ferť ꝑ offenſa ⁊ contumacia:
nam ꝑ ſolo crimine nõ ẽ quis excõmunicã
dus ſi ſe corrigere velit: ⁊ hoc etiã tenet ar
chidia.li.vj.de excep.in.c.j.in ṽbo contu
macie dicẽs: ꝙ iura q̃ dicunt quẽ poſſe pro
crimine excõmunicari: intelligenda ſunt ſi
nolit ſe ſuꝑ illo corrigere: ⁊ ſic excõmunica
tur ꝓprie pro cõtumacia: qđ etiã cõmuni/
ter ſeruatur: ⁊ hoc ſentit Tho.in.iiij .diſt.
xviij. Nõ ſi queritur: vtrum pro quali/
bet contumacia poteſt fieri excõmunicatio
preſertim cum tantũ tres cõtumacie caſus
exprimunť ꝑ quibus fieri debet excõmu/
catio.xj.q.iij.c.certum: in cui⁹ ar. ⁊.c.nul/
lus ſacerdotũ: diciť ꝙ pro leuibus cauſis
alicui cõmunio ꝓhiberi nõ debeat: ſed pro
illis tm̃ ꝑ quibus canones hoc ꝑmittunt.
Ad hoc reſpondet glo.in dicto.c. certum:
ꝙ pro qualibet contumacia ſuper quocun
cꝫ crimĩe quis excõmunicari poteſt: ⁊ hoc
tenet Inno.de ṽbo.ſig.c. ex parte. Unde
quanto cõtumacia fit ſuper actu leuiori tã
to videtur eſſe grauior: ſicut furtũ in re le/
uiori diciť eſſe maius: inſtitu.de rerũ diui
ſione.§.gallinarũ: tamẽ propter dictum.c.
nullus ſacerdotum: prelati nõ debent eſſe
faciles ad excõmunicandum pro qualibet
leui cõtumacia: licet vtrĩcꝫ poſſint: vt extra
de ſen.excom.c.ſacro. Porro hec maior ex
cõmunicatio quandocꝫ ſimpliciter ſine ſo
lennitate ꝓfertur: vt quando iudex dicit.
excõmunico talem: vt in.c.ſi quem: de ſen.
ex.quandocꝫ vero cum ſolẽnitate: de qua
xj.q.iij.c.debent: ⁊ tũc dicitur anathema:
vel alio nomine dici poteſt mucro epiſco/
palis: vt.xvj.q.ij.c.viſis in fi.quia cũ hac
ſolennitate nullus excõmunicare poteſt ni
ſi ſit ad minus epĩs ſm Hoſti.in ſũma eo.
ti.§.j. ⁊.ij. Ad laudẽ dei omnipotentis.

De excõmunicatione minori ꝑ canonẽ: ⁊ quãdo ſententia lata ꝑ iudicem ligat: ⁊ quãdo non: ac de his que requiruntur in abſolutio/ne ab excõmunicatiõe: Ser. XII

Non occides. Uiſo de excõmu/
nicatione tam minori q̃ꝫ maiori:
ꝙ dupliciter infligiť vtriuſcꝫ ſen
tentia ſcꝫ per canonem ⁊ ꝑ iudicẽ: h̃ breui/
ter proſequendum eſt primo quando quis
minorem excõmunicationẽ incidit per ca/
nonẽ. Ad h̃ dicendũ ꝙ licet q̃ ad deũ q̃s
B ſeparať a ſacramẽtis ꝑcipiẽdis q̃ꝫcito mor
tale cõmittit: licet occultũ: vt.xj.q.iij.c.au
di denicꝫ: vbi oſtẽdiť ꝙ huiuſmodi tradi/
tur ſathane: vnde talis euchariſtiaꝫ ⁊ alia
ſacr̃a recipit in ꝓpriã damnationẽ: vt ex̃ d̃
coha.cler. ⁊ mu. c.fi. infligitur tũ ab eccle/
ſia ſpãliter ipõ iure minor excõmunicatio
⁊ ꝓhibenť ſacramẽta in multis caſibus.
Primo illis quibus negatur eccliaſtica ſe
pultura: vt qui moriunť in torneamẽto: vt
extra de torneameñ.c.j. ⁊ exponit etiã Ho/
ſti.ẽt dicẽs ꝙ ſi q̃s etiã ibi letale vuln⁹ ac/
cepit licet poſtea ſuperuixerit ⁊ penituerit

⁊ ei euchariſtia nõ negetur: carebit tamen
eccliaſtica ſepultura: cui textus ibidẽ ſatis
conſonat. Et idem poteſt dici de eo qui nõ
ſemel confitetur in anno: vt extra de pe.et
re.c.omnis. Secũdo vero generaliter om/
nibus notorijs peccatoribus: ⁊ hoc ideo:
quia manifeſte demonſtrãt ſe nõ penitere:
xcv.di.c.illud: vbi ſubdiť: nam nõ penitẽ
ti illđ ſcꝫ chryſma vel oleũ extreme vnctio
nis fundi nõ poteſt: qꝛ genus ẽ ſacr̃i: nam
quib⁹ reliq̃ ſacr̃a negant: quõ vnũ genus
putať poſſe ꝯcedi: hec ibi: ⁊.xiij.q.ij.c.pro
obeuntibus: in fi. ⁊ de cõſe.di.ij. ꝑ dilecti/
one. Tertio aũt diſſidentib⁹.i. pauperum
oppreſſorib⁹: manifeſtis raptoribus: pub/
licis vſurarijs: ⁊ meretricib⁹ q̃ large dicũ/
tur excõmunicati: inq̃ꝫtum eoꝝ oblatiões
ad altare nõ recipiuntur. Quarto notorijſ
fornicatoribus: vt extra d̃ coha.cle. ⁊ mu.
c.veſtra. Quinto ſacrilegium cõmittenti/
bus: vt.xvij.q.iiij.c.miror. Sexto cuꝫ quis
recipit eccliam de manu laici: ⁊ ſic eã tenet
vt expĩſſum patet.xvj.q.vij.ſi q̃s deinceps
ar.ad idẽ: extra de elec.c.quiſquis. Septi
mo ſm quoſdam vtentibus in bello iniu/
ſto contra chriſtianos arte baliſtarioꝝ ſeu
ſagittarioꝝ: ex̃ de ſagit .c. artem. Octauo
ſimoniacis: vt extra.eo.c.tanta. Nono cũ
quis cõmunicat cũ excõmunicato maiori
excõmunicatiõe: nõ tamẽ in crimine: ſed d̃
hoc latius poſtea videbiť. Sciendũ tamẽ
ſm Hoſti. ⁊ Inno. ꝙ in p̃dictis caſibus q̃/
libet a ꝓprio ſacerdote abſolui poteſt: ⁊ di/
co ꝓprium ſm Hoſti. Omn̄ qui poteſt illuꝫ
abſoluere a peccato: nec obſtat ſi idẽ ſacer
dos excõmunicatus ſit minori excõmuni/
catione ſaltem ipõ iure: vt qꝫ extra de ſen.
ex.c.duobus: vide etiaꝫ glo.que arguit ꝓ
⁊ contra. Idem etiam tenet Tho .in.iiij.di.
xviij. Secundo queri poteſt: vtrũ ſenten
tia per iudicẽ ex iniuſta cauſa lata ligat: ꝓ
ſertim cũ dicat Grego. ⁊ habetur. xj. q.iij.
c.ſententia paſtoris ſiue iuſta ſiue iniuſta
fuerit ſemper timẽda eſt. Ad cuius reſpõ/
ſionẽ primo ſciendũ: ꝙ ſententia diciť in/
iuſta quãdo nõ ſeruať ordo: vel q̃n nõ ſub
eſt cã vel ſaltẽ rõnabilis cauſa fulminãdi:
vel cũ intentione mala ⁊ nõ zelo iuſticie ꝓ
ferť: ⁊ de his pulchre ꝓſequiť.xj. q.iij.c.
epĩs aut p̃ſb yter.§.ſi ergo: ⁊.c.nõ ſolũ.§.cũ
ergo: vide ſi placet. Dicendũ ſm Io.cald.
ꝙ ſi in tali iniuſta excõicatione reperiť abi
litas tam ex pte excõicantis q̃ꝫ ex pte excõ
municati: ⁊ ceſſat erroris expreſſio: tunc
bene ligat ſententia: nã multa fieri nõ de/
berent: que tamẽ facta effectũ aliquem ha/
bent. Fateor ꝙ nullus iniuſte debet excõ/
municari: ⁊ ideo faciens ẽ in culpa penãcꝫ
mereť.xj.q.iij.c .temerariũ. nihilominus
taliter excõmunicatus ẽ ligatus: vt dicto
c.ſnĩa paſtoris.eo.ti.c.epi ſi.de off.dele.c.
cum contingat: de ſen.ex.c.per tuas.c. ſa/
cro: vbi de hoc: qđ ideo ꝓcedit vt eccleſie
claues in maiori reuerentia habeanť.xj.q
iij.c.nemo cõtemnat: ⁊ vt ꝑ meritũ obediẽ
tie homo ſpiritualiter creſcat: eo.ti.c.quid
ergo: vũ ⁊ ſi ꝓferẽs peccet: tũ parens iuſte
facit.xiij.q.j.quid culpať: in fi. ⁊ nõ ꝯtem
nendo mereť: ſicꝫ talis ſentẽtia ẽ aĩe diſci
plina: vt.xxiiij.q.iij.c.notandũ: in fi. ⁊ de
ſen.ex.li.vj.c.j.dicitur eſſe medicina aĩe:
nã ex quo ſic paret ecclie clauibus: licet ſit
ligatus apud eccliam militantẽ nõ tamen
apud deũ vel eccliam triumphantẽ: vt de
reſti.ſpo.c.litteras: ⁊ de ſen.ex.c. inq̃ſitio/
ni: verũtamẽ ꝯtẽnendo ligareť etiã apud
deũ: vt dicto.§.cũ ergo: pareat igiť humili
ter ⁊ ecclie ſancte deferat obedientiã ⁊ re/
uerentiã: iuxta qđ dicitur.xix.di.c. in me/
moriã. Silr̃ Franci.de zab.tenet ꝙ talis ſẽ
tentia ligat vt canon dicit dicto.c .ſentẽtia
paſ. Nimiꝝ cũ nõ ſolũ ſnĩa iniuſta excõica
tionis ſed etiam quelibet alia ex iniuſta cã
ligat ⁊ tranſit ĩ rẽ iudicatã: vt de re iudi.c.
cũ inter: nã ⁊ abſolutio ab excõicatõe ex ĩ/
iuſta cã tenet: vt de ſen.ex.li.vj.c. venera/
bilib⁹.§.vbi: par aũt ẽ ptãs ligãdi ⁊ ſoluẽ
di: vt de ma. ⁊ obe.c.cũ inferior: ⁊ in glo. ⁊
de ſen.ex.c.ſacro: ibi eſt caſus aptus ꝙ ex
cõmunicatio lata in nõ cõtumacem que eſt
excõmunicatõ ex iniuſta cauſa indiget ab B
ſolutione. Tertio queri poteſt: vtrũ igiť
excõmunicatio lata ex falſa cã ligat: vt di/
cendo: excõmunico te qꝛ furtũ feciſti ⁊ fal/
ſum eſt. Ad hoc r̃ndet glo.in.c.ex parte: d̃
offi.ord. ꝙ talis excõmunicatio tenet: licet
abſolutio ex cauſa falſa niſi rata nõ teneat
cuius rõ eſt: quia vtrobicꝫ ꝯſuliť aĩe. Hic
excõicatio ⁊ ſi iniuſta ſit nõ tamẽ eſt cõtem
nenda: ne ex ꝯtemptu q̃s ligeť: ⁊ excõica/
tio ẽ medicina aĩe ſi nõ ꝯtẽniť: qꝛ poti⁹ no
cet iniuſte excõicanti q̃ꝫ excõicato ſi nõ con
temnit: alia rõ poteſt aſſignari quare non
ꝓdeſt abſolutio ex falſa cã: quia fuit excõi
catus ꝑ certa cã: ⁊ oĩs res ꝑ quaſcũcꝫ cãs
naſciť: per eaſdẽ diſſolui dꝫ: vt de reg.iur.
oĩs res: ſ de illa cã nulla facta eſt mentio:
remanet ergo ⁊ ei⁹ effectus: hec ibidẽ iter

alia. Tñ Franci. de zab. ꝯrinz tenet in ſua
repetitione: de ſen. ex. i. c. ꝑpendimꝰ: dicẽs
ꝙ oĩs diſpoſitio ex falſa cã vitiaṫ: qñ cau/
ſa ẽ adequata effectui: ita ꝙ diſponẽs ceſ/
ſante cã nõ erat diſpoſiturꝰ. C. de falſa cau
ſa adiecta legato. l. j. vbi caſuſ ẽ notabilis:
⁊ ſic vult ꝙ excõicatio lata ex falſa cã nõ te
net: qñ excõicãs ſi ſciuiſſet cãm nõ eẽ verã
nõ fuiſſet eũ excõicaturus: dicta tñ glo. cõ
muniter teneṫ: ⁊ iõ dicunt Inno. Hoſti. et
Guil. ꝙ tutius ẽ dicere ꝙ talis excõicatio
tenet: vt. xj. q. iij. c. j. ⁊. c. ſi epũs: qꝛ nõ eſt er
roꝛ intolerabilis expſſus: ⁊ licet cã ſit fal/
ſa nõ ẽ tamẽ ĩpoſſibilis: vnde ꝯſulendũ ẽ:
ꝙ ad cautelã abſoluaṫ ꝗ ad forũ iudiciale
licet ꝗ ad deũ ligatꝰ nõ ẽ: niſi forte ligareṫ
ex ꝯteptu. Pro quo ſciendũ ſm Io. an. de
ſen. ex. li. vj. in. c. dilecto ſuꝑ verbo contem
ptus: ꝙ ꝗnqꝫ modis excõicatio ꝯtemniṫ.
Primo qñ excõicatus accumulat culpam
culpe. Scdo qñ ex certa ſciã eccliam intrat
etiã quãdo nõ diciṫ diuinũ officiuz. xxiiij.
q. iij. c. clericus. xxv. di. c. j. circa prin. niſi
fuerit cã predicatiõis q̃ audita exeat: vt de
ſen. ex. c. reſponſo: vel niſi ſolum tranſeat
ꝑ eccleſiam qñ nõ fiunt diuina. Tertio qñ
nõ intrat eccliaz ſ; ad valuas audit diuinũ
officiũ qd̕ eſt ꝯtra iura: extra de pe. ⁊ re. c.
ꝙ in te. de ſen. ex. c. ꝑmittimus: de priuile.
c. ꝙ nõ: vnde clerici ſ; patiẽtes puniuntur
vt extra de cleri. excõ. c. illud dominus. ⁊.
illud aũt. Quinto quãdo nimis doꝛmit in
ſentẽtia ſic ligatꝰ: vt de ſen. ex. c. ꝑ tuas. ⁊
verũ in alijs: ⁊ maxime vltra annũ. xj. q. iij
c. rurſus: ⁊. c. ꝗcunqꝫ: hec ille. Quarto q
ri põt: vtrũ igiṫ ſentẽtia excõicatiõis que
nulla eſt liget. ſ. quãdo in agente vl̕ patien
te nõ ẽ abilitas ferendi ſniam vel ſuſtinen/
di. Ad hoc dicendũ ꝙ nõ: qd̕ primo ptz in
agente: qꝛ forte nõ ẽ iudex illius in quẽ tu/
lit ſniam: ⁊ ſic dioceſanꝰ nõ põt ferre ĩ fra/
trẽ minoꝛẽ aliquã cenſurã: vt patet in ſer/
mone ꝓcedenti: ⁊ ideo diciṫ. xj. q. iij. c. j. ꝙ
ſententia paſtoꝛis ſiue iuſta ſiue iniuſta eſt
timenda: vel ſi iudex illius eſt: tamẽ iuriſ/
dictionẽ illam exercere nõ poteſt: vnde ex/
cõicatus excõicatione maioꝛi nõ excõicat.
vt. xxiiij. q. j. c. audiuimꝰ: ⁊ ſic loquiṫ. c. cui
eſt. xj. q. iij. vbi ſentẽtia lata fuit ab hereti/
co: qui iuriſdictionẽ nõ habet: nec etiã lai/
cus: vt. xcvj. di. c. bene quidez. Secũdo ve
ro patet in patiente inabili: vt pote cum is
in quem ſententia fertur eſt talis ꝙ delin/
quere non poteſt: vt infans furioſus vel ſi
miles vſum rõnis nõ habentes: ſi hoc eſt
notoꝛium vt notauit Inno. de ſen. ex. c. ro/
mana. §. in vniuerſitatẽ. li. vj: vel ſaltẽ hu/
iuſmodi ſententie nõ eſt capax: ſicut infide
lis vel ſarracenus: ſic enĩ nõ eſt de coꝛpoꝛe
eccľie. ij. q. j. c. multi. de diuoꝛ. c. gaudemꝰ.
Ad maioꝛẽ tamẽ euidentiam Io. an. lib.
vj. de ſen. ex. in. c. preſenti. diuerſos caſus
exprimit in quibus excõmunicatio nulla
eſt. Primus eſt quãdo poſt appellationez
legitimã excõmunicatio fertur: tunc enim
nulla ẽ: vt de offi. dele. c. cum ꝯtingat: ſal/
uo qd̕ dicitur li. vj. de ſen. ex. c. licet. Secũ/
dus eſt quãdo ſentẽtia ꝯtinet intolerabi/
lẽ erroꝛez: vt de ſen. excom. li. vj. venerabi
lem: ⁊ ratio eſt ſm eundẽ Io. vbi ſupra: qꝛ
cuz excõmunicaṫ quis eo ꝙ facit quod bo
num ẽ: vl̕ nõ facit qd̕ malum eſt: ſi eccleſia
vellet talem ſententiam ligare cuz appare
at ex foꝛma ſententie ꝙ ſubditꝰ nõ debebat
parere: videreṫ ꝑ ꝯſequens pctm̃ de ſibi ꝗ
ꝯſtaret approbare vt licitũ: ⁊ h̕ dicere non
eſſet bene catholicũ: ⁊ hi duo caſus habẽ/
tur: extra de ſen. ex. c. per tuas. Tertiꝰ qñ
quis excõmunicaret excõmunicatione ma
ioꝛi illos qui excõmunicato cõmunicarent
nõ in crimine ſed in locutione ⁊ in alijs ca/
ſibus in quibus incurriṫ minoꝛ excõmuni
catio: talis enim ſentẽtia nõ valet niſi tri/
na monitione premiſſa vel vna pro tribus
⁊ niſi admonẽdi nominatim exprimantur
vt li. vj. c. ſtatuimus. c. ꝯſtitutionẽ. c. ſtatu
tum. Quartus quãdo iudex nõ erat is ꝗ
tulit ſententiã ſaltem eius in quẽ tulit: vt
de conſue. c. iij. ⁊ de priuile. c. cum olim.
Quintus cũ a ſuo iudice profertur ſed ex/
cõmunicato: vt. xxiiij. q. j. c. audiuimus. c.
aperte. Sextus cum a delegato quis excõ
municatur ꝯtra delegantis intentionẽ: vt
extra de preben. c. fi. vbi plane de hoc. Se/
ptimus quãdo fertur excõmunicatio con/
tra priuilegium: vt ex̃ de exceſ. prela. c. ſa/
ne. Similiter ſi prelati excedunt numeruz
euectionũ in viſitando tũc excõicatio non
tenet de quo lucide patet ex̃ d̕ cenſibus. c.
cũ apľs. ⁊ de exceſ. prela. c. cũ ad ꝗrundã.
Octauus cũ ab intruſo vl̕ a iuriſdictione
ſuſpẽſo quis excõicaṫ: vt. xij. q. ij. c. aliena
tiões. Nonꝰ qñ ferṫ a violãte iterdictũ ho
minis: vt pz expſſũ d̕ exceſ. ꝓla. c. tãta. De/
cimꝰ qñ ferṫ a delegato ĩpetrato ab excõi/
cato ĩ cãu ñ ꝑmiſſo. vt li. vj. d̕ reſcꝓ. c. j. Un
decimus quãdo ꝓlati interdicerent ſubdi
tis ſuis: ne ſuperioꝛibꝰ vl̕ legatis ſeu iudi/
ſitoꝛibus ſtatum exponant eccleſiaꝝ ſuaꝝ
vel monaſterioꝝ: ⁊ de hoc ferrent ſenten/
tiam excõmunicationis: vt li. vj. offi. ord̕.
c. quia pleriqꝫ. Quinto ꝓterea queri põt
que requirũtur in abſolutione ab excõmu
nicatione maioꝛi. Ad hoc dicẽdũ ꝙ quat/
tuoꝛ requiruntṫ principaliter. Primuz eſt
vt excõmunicatus prius iuret ſtare mãda
tis eccleſie: vt extra de ſen. excom. c. ex te/
noꝛe: qd̕ tamen iuramentũ nõ eſt de ſubſtã
tia abſolutiõis. co. ti. cuz deſideres: ideo ſi
omittaṫ qd̕ tamẽ fieri nõ debet: nihilomi/
nus tenet abſolutio. Et ſi queriṫ que mã
data debent abſoluto fieri ꝗ iurauit: dicẽ/
dum ꝙ ſi excõmunicatꝰ erat a canone: ꝓn/
cipaliter iniungẽduz eſt ei quod ꝯtra eun/
dem canonẽ nunꝙ veniat: vt incendiario
ꝙ nunꝙ incendat: ꝑcuſſoꝛi clerici ꝙ nũꝙ
ꝑcutiat: ⁊ ſic de alijs: vt. xxiij. q. vl. c. peſſi/
mã. Secundũ eſt ꝙ ſi fuit excõmunicatꝰ ꝓ
notoꝛia in aliquẽ offenſa: tunc abſolui nõ
debet niſi prius ſufficiens emenda ꝓſteṫ:
pro occulta vero offenſa vel cõtumacia ſuf
ficit iuratoꝛia cautio: vbi nulle petunṫ ex/
penſe vel ſatiſfactio damni: ſed vbi petun/
tur expenſe: non debet abſolui niſi ſatiſfa/
ciat: ⁊ peccat qui talez abſoluit: lz ab excõ
municatiõe abſolutus ſit: ſi ſaltem ſatiſfa/
cere põt: ꝙ ſi non põt tunc ſimiliter nõ de
bet abſolui niſi recepta ab eo idonea cau/
tione: ꝙ ſatiſfaciet ſi ad pinguioꝛẽ foꝛtunã
ꝑuenerit: vt extra de ver. ſigni. c. ex parte.
⁊ extra d̕ ſolutĩ. c. odoardus: dicta aũt cau
tio erit pignoꝛaticia vl̕ fideiuſſoꝛia que di
citur idonea: quã ſi ꝓſtare non poteſt ſaltẽ
ꝓſtet iuratoꝛiam: ⁊ ſic abſolutio non eſt ei
denegãda: vt. xxvj. q. vj. c. ſi ꝓſbyter. Ter
tium ꝙ abſoluaṫ per eum qui tulit ſenten/
tiam vl̕ per eius ſuperioꝛem aut alium cui
cõmiſit: ⁊ hoc cum pſalmo ⁊ oratiõe ⁊ ver/
beribus: ⁊ poſtea ſubiungaṫ: abſoluo te a
tali ſentẽtia excõmunicatiõis: vt de ſen. ex
com. a nobis. Et ſi fuerit excõmunicatus
ab vno iudice ꝗdem ſed ꝓpter plures cau
ſas lz vna ſentẽtia: ⁊ tunc ſi plures intẽde
bat ferre ſentẽtias tot erunt etiã abſoluti/
ones quot cauſe: ſm Guil. de mõ. laud̕. in
cle. grauis: d̕ ſen. excõ. Si vero ꝓpter oẽs
cauſas intendebat ferre vnã ſentẽtiã: tũc
ſufficit vna abſolutio: dũmodo oẽs cau
ſe ſint expreſſe: alˀs enĩ non ſufficit ſi eſt du
bium: tunc ad iudicẽ eſt recurrẽdũ: hec de
ſen. ex. c. cum ꝓ cauſa. Si vero pluribꝰ ſen
tentijs eum excõmunicauit intendẽs eum
pluribꝰ ligare ſentẽtijs tũc vt dictũ ẽ plu/
res abſolutiões ſunt neceſſarie: ſi vna tñ:
vt dicendo excõmunico anathematizo ⁊c.
tunc vna ſufficit abſolutio. Si ꝓinde liga
tus eſt a pluribꝰ iudicibꝰ: ⁊ oẽs habent
vnã iuriſdictionẽ tunc valet qd̕ fit ab vno
⁊ vna abſolutiõe: dũmodo tamen ab alijs
poteſtatẽ habeat: ꝙ ſi diuerſas habẽt iuriſ
dictiones: tunc erũt tot abſolutiões quot
excõmunicatiões: hec Guil. ibidẽ inṫ alia:
et ſi celauerit vnam ex cauſis ꝓpter quas
erat excõicatus: erit abſolutio ſubreptitia
nec tenebit: vt de ſen. excõ. c. officij. Quar
tum deniqꝫ ẽ: ꝙ poſt abſolutionẽ excõmu/
nicatoꝛ abſoluto faciat mãdata iuſta ⁊ ra/
tionabilia: alˀs enĩ appellare põt: vt extra
de pactis. c. fi. ⁊ de appel. c. vt debitꝰ: in ex
cõmunicatiõe tamẽ minoꝛi caſum exꝓmat
excõmunicatus ſacerdoti ꝓprio et ſic ſe fa
ciat abſolui ſpecialiter ab eadẽ: ⁊ intelligi
tur ꝓprius ſacerdos curatus vel dioceſa/
nus aut alius ꝗ d̕ licentia eoꝝ eſt electus:
nec requiriṫ iuratoꝛia cautio: vt d̕ ſen. ex/
cõ. c. nuꝑ: circa fi. Porro defunctus ab/
ſolui debet hoc modo: ſi fuerit ſepultꝰ in ci
miterio non exhumabiṫ coꝛpꝰ ſ; ſepulchrũ
verberabiṫ: vt fit circa viuos: vt. d. c. a no
bis: ⁊ talis abſolutio valet ſm Guil. vt ſe/
peliaṫ in loco ſacro: vel vt ſepultus nõ ex
humeṫ ⁊ oreṫ ac celebreṫ pro eo: et licz in
moꝛtis articulo poteſt abſolui ꝗlibet excõ
municatus a ſimplici ſacerdote: vt de ſen.
excõ. c. nõ eſt dubium: ⁊ de ſepul. c. ꝓhibi/
ano: tamẽ moꝛtuus abſolui nõ põt niſi ab
eo qui poterat eum ſanũ abſoluere: vt ptz
in dicto. c. a nobis. Et iterũ lz excõmunica
tus põt etiam inuitus abſolui ab excõmu/
nicatione: ſicut inuitus poterat excõmuni
cari: imo etiam manẽte ꝯtrouerſia põt ali/
quis excõmunicationẽ etiã iuſte latã diſcre
te remittere: ſi illius ſaluti viderit expedi/
re ſm Tho. in. iiij. di. xviij. Idẽ Alb. Ta/
men moꝛtuus abſolui non põt niſi in eius
moꝛte ſigna ꝯtritionis apparuiſſent: vt di
cto. c. a nobis: ⁊ in glo. Sexto deniqꝫ ꝗri
põt vtrum abſolutionẽ extoꝛquens ꝑ vim
vel ꝑ metum: beneficiũ abſolutiõis conſe/
quiṫ. Ad hoc reſpõdet Grego. x. ꝑut ꝯſti/
tuit in ꝯcilio generali lugdunẽ. ⁊ habeṫ
in. vj. d̕ his que vi vel metus cauſa fiunt:
dicens: abſolutiõis beneficiũ ab excõmu/
nicatiõis ſentẽtia vl̕ quacũqꝫ reuocatione
ĩpius aut ſuſpenſionis ſeu etiaz interdicti
ꝑ vim vel metũ extoꝛta: ꝓhibis ꝯſtitutionis

auctoꝛitate oīno viribus euacuamus. Ne
autē ſine vindicta violētie excreſcat auda
cia malignandi: eos qui abſolutiōem ſiue
reuocationē huiuſmodi vi vel metu extoꝛ
ſerint: excōmunicationis ſentētie decerni
mus ſubiacere: hoc ibi: ex q̄bus ptʒ ꝙ ab/
ſolutionē extoꝛquens eſt excōmunicatus
ipō iure: ſ; ſm Jo. an. a ſuo oꝛdinario pōt
abſolui: qḋ ſm Jo. an. in nouella intelligē
dum eſt tam de muliere q̄ꝫ de viro: lʒ dicat
textus eos: dicit inſuꝑ glo. ſuꝑ illo verbo:
extoꝛſerint: ꝙ ſi quis metum intulit ſed tñ
index eum abſoluere voluit: tūc abſoluti/
onē extoꝛquēs non manet excōmunicatꝰ:
quia verba ſūt intelligēda cū effectu: ſimi
liter ſi abſoluēdus nō intulit ſ; alius: non
erit excōmunicatꝰ: ſecus tñ ſi mādauit vel
eius noīe factuʒ ratū habuit: dicit deniꝗ;
ſuꝑ eadē vltima glo. ꝙ ꝑ vanum metuʒ il/
latum non incurrit q̄s hanc penā: qꝛ talis
metus non inducit reſtitutionē: nec ꝓpꝛie
metus appellatur. Unde quis metus dica
tur iuſtus vel vanus: notatᷣ eo. ti. cuʒ dile
cti: ⁊ vt cōmuniter dicunt doctoꝛes hoc ar
bitrio boni viri relinquēdū ē: ſm Jo. an.
in nouella. Ad laudē dei.

De ꝓuilegijs clericoꝝ ꝯiugatoꝝ ⁊ non cōiugatoꝝ: ⁊ de octo excō/municationibꝰ ſeculares clericos ꝯcernētibꝰ: Sermo XIII

Non occides. Exo.

b xx. Expediti vtcunꝗ; de ſentētia
excōmunicatiōis in generali: iā
ad ꝑticularia ſtilum cōuertentes. Primo
duximus breuiter ꝓſequi excōmunicatio/
A nes ſtatum clericalē ꝯcernētes. Ad cuiꝰ
euidentiā primo queri pōt q̄ ſūt emunita/
tis priuilegia clericꝭ a iure ꝓſtita. Ad hoc
breuiter dicendū eſt ꝑ diſtinctionē aut enī
clerici ſunt ꝯiugati aut nō: quia clerici pri
mā tonſuram habētes vel etiam minoꝛes
oꝛdines pñt ſi voluerīt ꝯtrahere ⁊ clerica/
tum deſerere. Si ergo ſūt ꝯiugati gaudēt
priuilegio duplici: ſi tñ cum vnica ⁊ virgi
ne ꝯtraxerint: ⁊ alia que requirunt ad cle
ricatū nō omiſerint: que priuilegia ponū/
tur in. vj. de cle. ꝯiuga. c. vno. Primuʒ eſt
ꝙ verberans illū incidit in excōmunicati
onē: que ponitᷣ. xvij. q. iij. c. ſi quis ſuadē/
te. Secundū eſt ꝙ a iudice ſeculari nō pōt
ꝓ criminibus cōueniri vel ꝯdemnari ciui

liter vel criminaliter: vel etiam puniri: vt
dicto. c. vno. li. vj. alioq̄n facientes cōtra/
rium incidunt in eandē excōmunicationē
ſicut violantes alioꝝ clericoꝝ priuilegia.
Uerūtamē hec priuilegia p̄dicti ꝑdunt in
ſex caſibus. Primus eſt ſi tōſurā ⁊ veſtes
clericales nō deferunt: vt dicto. c. vno. li.
vj. Secūdus autē ſi bigami fuerint accipi
entes duas vxoꝛes aut vnam coꝛruptam:
vt li. vj. de biga. c. vno: ⁊ videbitᷣ latiꝰ infe
rius. Tertius ſi actū clericatui cōtrarium
exercuerint: vt ſi militauerint: vt de cleri.
non reſi. c. vl. ⁊ in glo. de ſen. excō. c. in au/
dientia. Quartus ſi etiam tonſuram ⁊ ve
ſtes deferentes carnificū vel macellatoꝝ
aut tabernarioꝝ artem exercent et moni/
ti tertio non deſiſtunt: ſiue ea reaſſumūt:
ꝑdunt oīno priuilegium: ſi ꝯiugati: ſinau
tem in rebus tñ: ⁊ ſi oīno incedunt vt lai/
ci: ꝑdunt etiam in ꝑſonis q̄ꝫdiu hec agūt:
vt in cle. de vi. ⁊ hone. cle. c. dioc̄. Quintꝰ
ſi infra annuʒ artem ioculatoꝝ imitantes
etiam non ammoniti nō dimittūt: vel ſi mi
noꝛi tēpoꝛe admoniti non deſiſtūt vt li. vj.
de vi. ⁊ hone. cle. c. clerici. Sextus ſi immi
ſcēt ſe tyrānidi ⁊ enoꝛmitati etiaʒ ſi nō ſūt
admoniti priuilegiū ꝑdūt: vt de ſen. excō.
c. cum non ab homīe: poſſūt tamē poꝛtare
arma ex iuſta cauſa: vt ſi tranſeūt per loca
ꝑiculoſa ꝓpter timoꝛē hoſtiū vel latronuʒ
lʒ ꝑcutere non debeant niſi vim vi repellē
do. Septimus quādo ꝓpter crimen aliqḋ
degradati ſunt: vt de ver. ſigni. c. nouimꝰ:
vbi plane de hoc. Si vero clerici non ſunt
ꝯiugati tunc gaudent triplici priuilegio:
q̄ priuilegia dicuntᷣ emunitates: ab e qḋ ē
extra: ⁊ munera: q̄ſi extra munera: ē enim
emunitas q̄dam libertas cōpetens eccle/
ſijs ꝑſonis ⁊ rebꝰ ad eos ſpectantibꝰ. Pri
mū ergo priuilegiū eſt circa emunitateʒ ꝑ/
ſone habens tria capl'a. Primuʒ conſiſtit
circa immunitatem canonis. xvij. q. iij. ſi q̄s
ſuadente: ꝙ ſi eum ꝑcutiens temere ſit ex/
cōmunicatus: etiam ſi volūtarie ſe verbe/
ribus ſubijcit: vt de ſen. excō. ꝯtingit. j. et
idem ē de intruſo in vincula: vt eo. ti. c. nu
per: niſi in caſu qui tangitᷣ li. vj. de elec. c.
vbi periculū: ⁊ ſm quoſdā ī caſu qui poni/
tur ḋ iureiurᷣ. in. c. ex reſcripto: iſtud tamē
priuilegiū ceſſat in multꝭ caſibus etiā ipō
al's priuilegiū retinente. Primus ſi p̄latꝰ
eccleſiaſticus eū capit ꝑ ſe vel ꝑ alium: vt
de ſen. excō. c. vt fame: ⁊ eo. ti. li. vj. c. cleri
cos. Secūdus ſi turbās officiū diuinū ab

habēte officiū in eccl'ia ſiue ḋ facto ſiue de
iure moderate ꝑcutitᷣ: vt eo. ti. c. veniēs: ⁊
iſtud moderate repetitūītelligitᷣ ī q̄ttuoꝛ
caſibꝰ ſequētibꝰ. Tertiꝰ ſi dñs familiarem
moderate ꝑcutit. Quartꝰ ſi magiſter cau/
ſa diſcipline ſuū diſcipulū: de q̄bꝰ latiꝰ in/
ferius videbitᷣ. Quintꝰ ſi ꝓpinquꝰ ꝓpin/
quum clericū tñ inferioꝛis gradꝰ: eo. ti. c.
cū volūtate. Sextꝰ ſi turpitᷣ inuētꝰ cū mr̄e
ſoꝛoꝛe filia vxoꝛe ⁊c̄. vt eo. ti. c. ſi vo. ꝟ. nec
ille. Septimꝰ ſi ꝓbabilitᷣ ignoꝛabat eū cle
ricū: vt dicto. c. ſi vo. Octauꝰ ſi ī ioco: vt
eo. ti. c. j. Nonꝰ vim vi repellēdo: vt eo. ti.
c. ex tenoꝛe: ⁊ de homiciḋ. c. ſignificaſti. ij.
oēs hi caſus notātᷣ ī dicto. c. cū volūtate:
ī glo. penul. Decimꝰ ſi amens furioſus vꝉ
doꝛmiens ꝑcutit: vt in cle. vna: de homici/
dio. Undecimꝰ ſi negotiatiōibꝰ ſe imiſcet:
vt ḋ cohabi. cle. ⁊ mu. ex liṙs. Scḋʒ ꝓinde
capl'm ꝯſiſtit circa īmunitatē rerum clerici
nō ꝯiugati: ꝙ ſcʒ a tali clerico pedagia ꝓ
eius ꝑſona vel guidagia non exigantᷣ: vt
li. vj. de cenſibꝰ: q̄ꝫq̄ꝫ: vnde ſingularis ꝑſo
na ꝓuilegiū hoc violans excōicatꝰ eſt: vil/
la ciuitas vel vniuerſitas ſubiacet interdi
cto: vt dicto. c. q̄ꝫq̄ꝫ: ⁊ in cle. de imu. ecc̄. et
de cenſibꝰ. c. p̄ſenti. Tertium capl'm eſt de
pena imponētiū clericis collectas aut alia
onera ꝑſonalia: al's ſi moniti non deſiſtūt
ſunt excōmunicati: de immu. ecc̄. nō minꝰ:
c. ſi aduerſus: et eo. ti. li. vj. c. vlti. vt infra
B patebit. Secundū priuilegiū cōſiſtit cir/
ca īmunitateʒ rerum eccleſiaꝝ: ſcʒ ꝙ ī ipīs
vel ꝓ ipīs tallijs vel exactionibꝰ non gra/
uētur: nec ipōꝝ ꝓuentuū pars aliqua ſub
trahatᷣ: nec aliqua onera per cōmunitates
vel dominos imponantᷣ: vt de īmu. ecc̄. c.
non minus. c. ſi aduerſus: ⁊ eodē ti. li. vj.
c. vlti. ⁊ idem eſt de rebus clericoꝝ vſibus
deputatis nō mercimonij cauſa delatꝭ: vt
dictum ē: verūtamen non defenditᷣ clericꝰ
a patrie ſtatutis ī bonis ꝓpꝛijs tertio mo/
nitus ſe negociationibꝰ īmiſcens. Tertiū
priuilegiū conſiſtit circa īmunitatem foꝛi
vel iudicij: ſcʒ ꝙ clericus in ſacris vꝉ ī mi/
noꝛibus: incedens in habitu ⁊ tonſura co
rā iudice ſeculari trahi nō pōt ciuiliter vel
criminaliter: nec puniri ꝑ iudicem ciuilē:
vt. xj. q. j. c. j. et. ij. et. c. cōtinua: de foꝛo cō/
pe. c. j. et. ij. nec tali priuilegio renunciari
poteſt ex pacto. xj. q. j. c. iſta inolita. c. pla/
cuit: de fo. compe. c. ſi diligenti: niſi deliq̄/
rit immiſcendo ſe tyrannidi ⁊ enoꝛmitati:
tunc enī ſeruatᷣ illud capl'm: cum nō ab ho

mine: de iudicijs: vide pulchꝛum ꝓceſſum
quod etiaʒ ꝓcedit ſi factus incoꝛrigibilis
defert habitum ⁊ tonſurā: vt de ſen. excō.
c. ꝑpendimus. Notandū tamen ꝙ hoc pri
uilegium clericale oīno perditᷣ in tribꝰ ca/
ſibus ſine monitiōe p̄uia: ⁊ tribus cū mo/
nitione p̄uia. Primus caſus ē quādo cle/
ricus eſt degradatus: quia tunc traditᷣ iu
dici ſeculari puniendus: vt dicto. c. noui/
mus: ⁊ de heretᷣ. c. ad abolēdā. Foꝛma ve/
ro degradationis ponitᷣ li. vj. de penis. c.
degradatio: vbi plane de hoc. Secūdus ſi
ꝑ annū exercet artē Goliardi vel bufonis
vel ioculatoꝛis licʒ habitū ⁊ tonſurā defe/
rat: vt li. vj. de vi. ⁊ hone. cle. clerici. Ter/
tius q̄ñ habitu ⁊ tōſura dimiſſis ſe publi/
ce ſeuis īmiſcet: ⁊ dico ſeuis: qꝛ diſtinguitᷣ
inter crimīa enoꝛmia leuia ⁊ mediocria: q̄
diſtinctio ꝓbatᷣ dicto. c. ꝑpendimꝰ: ḋ ſen.
ex. c. in audiētia. c. cū nō ab hoīe: ⁊ lʒ circa
hec multa ſcripta ſunt: tamē ꝯcluſio eſt ꝙ
in enoꝛmibꝰ non ē neceſſaria monitio: ī me
diocribus aūt ⁊ leuibus ſic. Crimē aūt di/
citᷣ ſeuum qḋ ſine graui ſcandalo tolerari
non pōt: ḋ ſen. ex. c. cū illoꝝ: ⁊ maxime q̄ñ
ſm leges coꝛꝑalis pena debetur: ſimiliter
criminis publicitas ꝑſone qualitas cōtra
quam infamia ꝑſeuerantia ⁊ ſimilia ſeueri
tatem habēt indicare: vt dicto. c. cū illoꝝ:
vñ Jo. an. de renū. c. niſi cū pridē: ſuꝑ glo.
ex loco iſto enumerat. xxiij. crimīa que di/
cuntur grauia. Preterea primus caſus ex
tribus vbi requiritᷣ p̄uia monitio ē: quan
do clericꝰ ſe īmiſcet non enoꝛmibꝰ ſ; medi/
ocribus vel leuibus lʒ tonſura dimiſſa ha
bitū deferat laicalē: vt de vi. ⁊ hone. cle. c.
ex liṙis. Scḋs ſi artē goliardi vel ioculato
ris infra ſpaciū anni monitus non dimit/
tit: vt eo. ti. li. vj. c. vno: vbi dicitur ꝙ care
bit omī priuilegio clericali: ⁊ iḋo talē ver/
berans nō incidit in canonē ſm Jo. an. et
archiḋ. lʒ etiam ſit clericus in ſacris. Ter/
tius ſi officiuʒ carnificū ⁊ macelloꝝ publi
ce ⁊ ꝑſonaliter exercet: tertioꝗ; monitꝰ in/
fra terminū non ceſſat: vel officium reaſſu
mit: vt in cle. j. de vi. ⁊ hone. cle. in dictꝭ ſ;
caſibꝰ ipō iure omē ꝓuilegiū amittit: de ꝑ/
cutiēte ꝟo clericū ad ſe defendēdū videbi
tur infra. Scḋo p̄ncipaliter q̄ri pōt q̄ ſunt
excōicatiōes ꝯcernentes ſtatutū eccl'iaſti/
cū: q̄s incidūt trāſgreſſoꝛes ipſo iure. Ad
ḣ dicendū ꝙ p̄ma excōicatio ē ḋ iudicibꝰ:
⁊ habetᷣ li. vj. ḋ iudi. in. c. mulieres: vbi dr̄
ꝙ ex q̄cūꝗ; cauſa ī iure nō exꝓſſa non ſunt

in iudicio pſonaliter trahende:ſed ſi neceſ
ſarium eſt eaꝝ teſtimoniū in cauſa :mittet
iudex interdum ad eas expenſis ꝓducen/
tis:alioquin iudex fraudulenter vel ficto
modo vadens vt eam occaſione tali viſita
re poſſit:ꝛ ideo eaꝫ in teſtem noīari iuſſit:
eſt excōmunicatus : et intelligiꝭ ꝓprie de
iudice eccleſiaſtico.Dicit tamē Jo.an.ī no
uella:ꝙ in eum caſū quo fieret talis fictio
in iure ciuili inter laicos non videt quare
non ſit locus huic pene in iudice laico:ſed
plus dicit:ꝙ pars vel eius ꝓcurator lꝫ lai
ci ſi ꝑticiparēt huic fictioni:puto nominā/
do mulierem in teſtem ad hunc finem:ex/
cōmunicati eſſent ex ꝑticipio : vt ď ſen.ex/
cō.c.nuꝑ:ep̄s tamen abſoluere poteſt hāc
excōmunicationē:quia papa ſibi nō reſer/
uat.Secūda vero ē de ꝯſeruatorib⁹ pꝛiuile
gioꝝ que poniꝭ li.vj.de offi.delega.in.c.
hac ꝯſtitutione.§.pars vero: vbi diciꝭ:ꝙ
ſi pars ꝓcuraret ꝙ ꝯſeruatores de alijs ꝗꝫ
de manifeſtis iniurijs ꝛ violētijs ſciēter ſe
intromitterēt:ſeu ad alia que ad iudicialē
indaginē exigunt ſuaꝫ extenderēt poteſta
tem:eoipo cōſeruatores ꝑ vnū annū ab of
ficio ſūt ſuſpenſi ꝛ pars que ꝓcurauit ſen/
tentiā excōmunicatiōis incidit:a qua non
pōt abſolui: niſi indebite fatigato d̄ns de
expenſis ſatiſfaciat:ꝛ tūc ſm Jo.mo.ꝛ ar/
chid.abſolui pōt ab epō. Dicit etiam Jo.
an.ꝙ ſi tertius non ꝑticipando in hoc ꝑti
hec ꝓcuraret hac pena ligatus non eſſet:
ꝑ eo ꝙ in textu diciꝭ pars: vtrūqꝫ autē iu
dex qui ꝑticipare videꝭ crimini dānato:
etiā excōmunicatus ē: remittit Jo.an. ad
c.cōtingit.j.de ſen.excō. Tertia ꝓinde eſt
de inquiſitorib⁹ heretice prauitatꝭ:ꝛ ē du/
plex.Prima que poniꝭ in cle.j. de hereti/
cis:circa finem: vbi determinaꝭ de eis de
linquētib⁹ in tali officio inquiſitiōis : ſiue
in faciendo ſiue in omittendo:ꝛ ſi epī ſunt
vel ſupiores:triennio ſuſpenduntꝭ ab offi/
cio:alij vero ſententiā excōmunicatiōis in
currunt ꝑ ſolum romanū pontificē abſol/
uendi.hic textus.Unde vt diciꝭ in gloſa:
nota ꝙ duo requiruntꝭ ad hāc penam: ſcꝫ
ꝙ fiat ꝯtra iuſticiam ꝛ ꝯtra ꝯſcientiam :et
ſimilē penam incurrūt qui vexant inquiſi/
tores quo quomodo ſuꝑ hoc:quod gloſat
Pau.vt incitationib⁹ fideiuſſiōib⁹ et ſili/
bus:ꝛ dicit Matth.ꝙ ſi quis offendit ali/
quē de familia epī vꝉ inquiſitoris q̇ iuerat
ad capiendū hereticū:nō tamē animo im/
pediendi officiū vel iuuandi hereticū : ſed

ꝓpter inimicicias vel aliam cauſā: nō pōt
dici quod impediat officiū :poterit tamen
ꝯtra eum ꝓcedi tanꝗꝫ contra cōturbatorē
officij:ſm ea que notat Inno.in.c.j.de of/
fic.dele.in glo.magna:circa p̄n.Ceterū ꝓ
eo ꝙ diciꝭ in textu ꝙ ſi odij gratie vꝉ amo/
ris lucri aut comodi tēporalis obtentu ꝯ
iuſticiam ꝛ ꝯſcientiam ſuaꝫ obmiſerint cō/
tra quēlibet ꝓcedere vbi fuerit ꝓcedēdū:
ſubinfert glo.ꝙ ſi ex alia cauſa obmiſerit:
non habet locum pena ī eiſdē: vnde om̄is
hereticus lꝫ etiam omnino occult⁹ eſt excō
municatus ip̄o iure vt eo.ti.c. ad abolen/
dam:ꝛ.c.excōmunicam⁹:ꝛ hoc ſentit glo.
hic:ꝛ ideꝫ tenet Jo.an.xxiiij.q.j.in ſūma:
idem Hoſt.ꝛ Ray.in ſūmis. Secūda vero
ſentētia poniꝭ in cle.ij.de hereꝭ.vbi poni/
tur ꝙ nullus inquiſitor eē poterit niſi .xl.
annū etatis attigerit:ꝛ ne ꝑtextu officij in
quiſitiōis q̇buſuis modis illicitꝭ pecuniā
extorqueant:nec ſciēter ob delictū clerico
rū eccleſiaꝝ bona fiſco etiam eccleſie appli
care p̄ſumant:ꝙ ſi ſecus in his vel eoꝝ al/
tero fecerint:excōmunicati ſūt ipſo facto:
non abſoluēdi niſi ſatiſfactiōe p̄miſſa his
a quib⁹ extorſerint:nullis p̄uilegijs ſeu re
miſſionibus ſuꝑ hoc valituriꝭ:dicit glo. ꝙ
hic nō ꝓhibetur imponi pena pecuniaria
ſed ꝓhibet illicitas exactiones:ſecus ē de
licitis:ꝛ hoc vult lr̄a que dicit:extorqueāt
quod ſonat vitiū violentie vel fraudis :et
ſic ſecus ſi iuſte cōdemnent: caueant tamē
ne imburſent quia reputareꝭ extorſio :ſed
dent pauperib⁹ vel applicēt officio inquiſi
tionis.Dicit etiam gloſa ꝙ bona clericoꝝ
ꝓpria ꝓpter hereſim ꝯfiſcari poſſūt: ꝛ ad/
dit glo.ſuꝑ verbo pecuniā:ꝙ nomīe pecu/
nie intelligiꝭ q̇dcūqꝫ extimabile comodū:
idem Pau.ꝛ Henze.j.q.j.c.quicq̇d.c. ſūt
nōnulli.Qꝛ autē debet p̄cedere ante abſo
lutionē ſatiſfactio:intelligit glo.ſi habeāt
vnde ſatiſfaciant:ꝛ tūc abſolui poſſunt ab
ordinario :ſi tamen bona iuſte fuerint cō/
fiſcata et hereticus poſtea conuertereꝭ ad
fidem non ſunt eidem ex debito reſtituen
da niſi de gratia ſm Matth. eo.ti.et in.c.
vergentis.in fine. Quarta autē eſt de p̄/
latis inſtituentibus heredes hereticos :q̇
ponitur extra de hereꝭ.c.ſi quis epiſcop⁹:
vbi dicit ꝯcilium affricanū :ꝙ ep̄s hereti/
cos ſiue extraneos ſiue ꝯſanguineos inſti
tuens heredes excōīcatus ē: ꝛ hoc intelli/
giꝭ ď q̇libet clerico: vt ꝑꝫ ibidē ī.c.ſequē/
ti:et intelligiꝭ de bonis ꝓprijs : qꝛ de bo/

nis eccleſie teſtari non poteſt. Quinta pꝛe
terea eſt de p̄latis per terras vagantibus:
ꝛ ponitur in extrauagā .vt pꝛelatoꝝ: vbi
excōmunicat p̄latos qui latenter habitu
tranſformato recedunt ab eccleſijs ſuis:et
interdicūt ad curiam veniunt:ꝛ illicēciati
recedunt:ꝛ receptatores eorum ſcienter:ꝛ
idem habeꝭ in extrauagā.ſi decedat: vbi
excōmunicat eos etiam ſi patriarchali dig
nitate fulgeant :ſed quis eos abſoluet ig/
noro. Sexta eſt de ſequeſtratione fructuū
ꝛ poniꝭ in clemē.vna.de ſequeſtra.poſſ.§.
ſi quis: vnde ſequeſtraꝭ beneficiuꝫ ꝑ ordi/
narium loci vna ſentētia in poſſeſſorio vel
petitorio in curia cōtra eum qui triēnio nō
poſſedit promulgata :ꝛ impediens vel ſe/
queſtrās vel occupās fructus eſt excōmu
nicatus:ꝛ ſi de litigatorib⁹ eſt: cadit de iu
re ſuo:ꝛ ſm Pau.de liꝫa :hoc verbum im
pedire intelligiꝭ hic de facto :ſecus ſi ď iu
re:puta allegando ſententiā non eſſe latā:
ꝛ dicit glo.ꝙ ſub hoc verbo ſi quis:ꝯtine/
tur etiam epiſcop⁹:nec poſſunt abſolui ni/
ſi fructus reſtituant vel extimationē:ꝛ tūc
abſoluanꝭ ab ordinario :nec etiam remiſ/
ſio ꝑtis aduerſe iuuaret:qꝛ p̄dicti fructus
non ſunt in libera diſpoſitione ꝑtis aduer
ſe:eo ꝙ ſūt bona eccleſie:ꝛ hoc ſentit Frā/
ciſ.de zab.qui dicit:ꝙ in eo ꝙ non fit abſo
lutio niſi pꝛius amoto impedimento:con/
tra illos qui ī electionib⁹ matrimonijs vel
alijs quibuſlibet negocijs volūtarie ꝛ ma/
licioſe impedimenta ꝓponunt:ꝙ non p̄nt
abſolui niſi intereſſe reſtituāt ſi poſſunt et
īpedimenta remoueri faciūt:ꝛ credit Lau
dunus cōfeſſores maxime diſcretos ꝛ litte
ratos errare ſi al's iſtos abſoluūt. Deniqꝫ
dicit glo.in verbo nullaten⁹ ꝛ omnes ſcri/
bentes ſuꝑ eodeꝫ ꝙ ordinarius hūc abſol
uere poteſt. Septima deniqꝫ eſt de ſtudēti/
bus legentib⁹ vꝉ audiētibus leges vꝉ phy
ſicam:que poniꝭ in.c.ſuꝑ ſpecula.§. qꝛ ve/
ro:extra ne cle.vel mo. Ad cuius euiden/
tiam ſciendū:ꝙ ſeculares clerici accedere
poſſunt ad theologiā vel ad canones tam
audiendo ꝗꝫ legendo ꝛ ſtudendo: vt dicit
.§.quia vero:ꝛ idem eſt de artib⁹ ſeu natu
ralibus. Si vero ad legēs aut ad phyſicā
audiendas legendas vel ſtudendas acce/
dunt:tunc ſi non ſunt p̄ſbyteri vel benefi/
ciati:ſine metu cōſtitutionis huius .id ē ſi
ne pena excōmunicationis legere poſſunt
ꝛ ſtudere. Si vero p̄ſbyteri ſunt licꝫ nō be
neficiati:incidūt in canonē: niſi infra du/

os menſes deſiſtant :aut licꝫ deſiſtāt ad tē
pus:tamen iteruꝫ in eis audire legere vel
ſtudere incipiunt :quia ſic fieret fraus le/
gi:quod vitandū eſt ſm Hoſti.ꝛ Joh. an.
Si vero non ſunt p̄ſbyteri ſed beneficiati:
tunc non incidunt canonē niſi habuerint
dignitates vel ꝑſonatus ſeu eccleſias ple/
banias ſub ſe capellas habētes in quibus
inſtituunꝭ clerici ꝑpetui: nec cōuenientes
ab ip̄is amoueri abſqꝫ cauſa rationabili:
imo vult ibidē glo.ꝙ intelligi debet text⁹
de omnib⁹ eccleſijs curam animarū habē/
tibus:quia maior eſt ratio de habētib⁹ cu/
ram animarū ꝗꝫ de ꝑſonatibus nullam cu
ram habentib⁹:p̄ſertim cum is qui ad cu/
ram animarū eligiꝭ : ad ordinem ſacerdo/
tij ꝓmoueri obligaꝭ :alioquin eadeꝫ eccle
ſia ip̄o iure pꝛiuatus eſt: vt de p̄ben .c.ex/
tirpande.§.ꝙ vero:ꝛ dicit Hoſtiē. vicariū
ꝑpetuum eccleſie curate hac cōſtitutiōe cō
ſtringi. Addit inſuꝑ glo.penꝉ. in dicto.c.
ſuꝑ ſpecula.ꝛ Inno.ac Hoſti. ꝙ auctorita
te canonis hui⁹ excōmunicati abſolui poſ/
ſunt a quolibet epiſcopo tam domicilij ꝗꝫ
ſtudij:tutius tamē eſt ꝙ tm̄ abſolui poſſūt
ab epiſcopo domicilij. Octauo poteſt ad/
di quedam excōmunicatio licꝫ ſit particu/
laris:que poniꝭ extra de loca.ꝛ ꝯduc.j.c.
ꝙ ſcꝫ excōmunicati ſunt magiſtri ꝛ ſchola
res Bononie qui ante tēpus cōductionis
aliorum magiſtroꝝ vel ſcholariū hoſpitia
conducūt ſine ip̄oꝝ conſenſu: ex quo patꝫ
ꝙ non obligarenꭋ cōducentes ante tēpus
hoſpitia ꝑ ſcholares nō habitata:ꝛ lꝫ Ho/
ſtien .dicat ꝙ hac excōmunicatiōe liganꭋ
etiam alibi ſtudentes: tamē Hoſt.Innoc.
Abbas ꝛ Ja.an.tenēt cōtrariū dicētes eā
eſſe localem vt verba ſonāt: verūtamē ſm
quoſdā valent ad alia ſtudia tanꝗꝫ prece/
ptum:licꝫ non rōne pene ſcꝫ excōmunica/
tionis:poſſunt aūt hm̄ōi excōmunicati ab
ordinario abſolui:ex quo enī papa ſibi nō
reſeruat abſolutionē:epō concedere vide/
tur: vt de ſen.excō.c.nuꝑ.c.penul.eo.ti.in
glo. penul.De nona vero excōmunicatiōe
ſcꝫ illoꝝ qui inducunt alios ad vouendū
ꝛ voto eligendū ſepulturam: videbiꭋ ī ſer
mone ſequēti:qꝛ eſt ſn̄ia cōmunis religio/
ſis ꝛ clericis ſecularib⁹. Ad laudem dei.

De vndecim excōīcationib⁹ q̄ cō cernūt ſtatum religioſoꝝ: tā poſſi dentiū ꝗꝫ mēdicātiū: Ser.XIIII

Non occides Exo.

A xx. Viſis de excõmunicationibꝰ
que cõcernunt ſolum clericos ſe/
culares: iam oꝛdine debito ꝓſequendũ eſt
ꝺ his que religioſoꝝ ſtatum cõphendunt
tã poſſidentiũ q̃ mendicantiũ. Pꝛo quo
ſciendũ ꝙ pꝛima excõmunicatio eſt de apo
ſtatis: que ponit̃ in vj. ne cleri. vel mo. vt
piculoſa: vbi dicit: ꝙ ſi tacite vel expꝛeſſe
ꝓfeſſus quãcunqꝫ religionẽ in ſcholis vel
alibi temere ſue religionis habitũ dimi/
ſit: eſt excõmunicatus ipſo facto: dicit ibi
glo. ꝙ ſi ex cauſa dimittit habitũ: puta ꝓ/
pter timoꝛẽ non ẽ excõmunicatꝰ: ⁊ Jo. an.
in nouella non putat eſſe de mẽte legiſlato
ris: ꝙ monachus in cella dimittens habi/
tũ vel dum in occulto balneũ intrat aut in
lecto ſine habitu iacet: ligat̃ hac excõmu/
nicatione: ſed quãdo ſe ꝯſpectibꝰ hoĩm ex
hibet ſine habitu: in habitu laicali vel ſe/
cularis clerici ſine iuſta cauſa: tunc ligat̃:
quãtomagꝭ ſi ex turpi cauſa: vt eundo ad
lupanar: ⁊ ad hoc facit principiũ capl'i qꝺ
vult eoꝝ vagationibꝰ ꝓuidere: vñ Hein.
boyc: in. c. p̃terea: de apoſtatis dicit: ꝙ ibi
eſt argumentũ ꝙ omnis apoſtata religio/
nis eſt excõmunicatus. Idem archid. Jo.
an. ⁊ Hoſti. Nec ab iſta excõmunicatione
excuſat̃ religioſus curatꝰ eccleſie pꝛochia/
lis ſi dimittit habitũ: ſm Jo. cald. in q̄daꝫ
additione: in iſto. c. ſup verbo aliquis: nec
mirũ cum Guil. de mõ. laud. in cle. ij. de cẽ
ſibꝰ: ſup verbo ꝯſumunt: dicat ꝙ iſtud. c.
vt piculoſa etiam locum habet in ep̃o reli
gioſo ſi dimittit habitũ: huius tamẽ excõ/
municationis abſolutionẽ papa ſibi nõ re
ſeruat. Secũda excõmunicatio ẽ de reli/
gioſis ſtudia litteraꝝ accedẽtibꝰ ſine licẽ/
tia: que ponit̃ i dicto. c. vt piculoſa: vbi di
cit̃: ꝙ religioſus ſine licentia ſui p̃lati cuꝫ
ꝯſilio ſui ꝯuentus accedens ad ſtudia lit/
teraꝝ eſt excõmunicatus ip̃o facto: ⁊ dicit
glo. ſup verbo: a ſuo p̃lato: ꝙ ep̃s ſine licẽ
tia abbatis vel locum tenẽtis qui ꝓpꝛius
ſuus p̃latus dicit̃: hanc licentiã dare non
põt: imo nihilominꝰ incurreret illam excõ
municationẽ: ⁊ eſt eadẽ excõmunicatio cũ
p̃cedenti. Tertia excõmunicatio ẽ de do
cẽtibꝰ tales religioſos: ⁊ habet̃ in. d. c. vt
piculoſa: vbi ſubdit̃: doctoꝛes ſiue magi/
ſtri q̄ religioſos ſuo habitu dimiſſo leges
vel phyſicã audientes ſcienter docere aut
in ſcholis ſuis retinere p̃ſumpſerit: eo ip̃o
ſimili ſint ſententia innodati: vbi glo. ar/
guens ꝙ doctoꝛ non eſt excõmunicatꝰ ſi re
ligioſus non dimiſit habituꝫ: poſtea tenet
ꝯtrarium: ⁊ hoc placet archid. ⁊ dicit Jo.
an. hoc teneas ſaltẽ poſtq̃ monachꝰ cano/
nem incidit: vt ſic ſaltem excõmunicato cõ
municet in crimine ſup quo obligatus eſt
⁊ remittit ad. c. ꝯtingit: de ſen. excom. Et
ſi monachus talis ſcholas exire noluerit:
dicit glo. ꝙ doctoꝛ exeat ſcholas: ſicut fit
quãdo excõmunicatꝰ intrat eccleſiã: huiꝰ
etiã abſolutioneꝫ papa ſibi nõ reſeruauit.
Quarta excõmunicatio eſt de ſtudentibꝰ
phyſicã vel leges: ⁊ ponit̃ extra ne cle. vel
mo. c. nõ magno: vbi dicit ꝯciliũ turoneñ.
ꝙ religioſi ꝓfeſſi exeuntes ad audiendũ le
ges vel phyſicã: niſi infra duos mẽſes ad
clauſtrum redeant: excõmunicati ſũt: ⁊ in
nulla cauſa patrocinari poſſũt: ⁊ in choꝛo
capitulo ⁊ ceterꝭ erũt vltimi nec ſine diſpẽ
ſatione pape poſſũt ꝓmoueri: ⁊ addit̃ eo.
ti. c. ſup ſpecula: ꝙ eoꝝ excõmunicatio per
oꝛdinarios locoꝝ debet publicari. Hic tñ
eſt ꝯtrouerſia inter doctoꝛes: nam q̄dã te/
nent ꝙ q̄̃cito religioſi in ſcholis audire in
cipiunt: ⁊ ſi ſemel audiãt legant vel ſtude/
ant: ip̃o facto oẽs penas incurrunt: hoc
Hoſti. i dicto. c. ſup ſpecula: ⁊ hoc eſt ſecu/
rius ꝓpter obſcuritatẽ. c. huius: ſup ſpecu
la. Alij vero vt Vincen. Goff. Inno. ⁊ ar/
chid. dicunt: ꝙ talis habet duos mẽſes in
fra quos illas penas euitare poteſt: ꝙ ſi
talis non exit ſed in clauſtro ſuo audit le/
git vel ſtudet leges vel phyſicã: tunc ſimi
liter eſt duplex opinio: dicit Inno. i dicto
c. non magno: ꝙ ſimili modo incidunt ca/
nonẽ. Idem tenet Hoſti. dicens: ꝙ licꝫ nõ
ligetur iſta ꝯſtitutiõe quo ad verba tamẽ
quo ad mẽtẽ legiſlatoꝛis bene ligat̃: quia
finalis cauſa huius ꝯſtitutionis eſſe vide
tur: ꝙ iſte ſciẽtie religioſis non cõgruũt: ⁊
hec opinio tutioꝛ eſt: ideo ꝯtrariã opinio/
nem gratia breuitatis omitto. Cõcludit ta
men Jo. an. ꝙ a lectiõe auditu et p̃ncipali
ſtudio h̾ ꝓhibent̃: qꝺ q̄dam declarant di/
centes: ꝙ ſi ſtudens in legibꝰ hoc facit p̃n/
cipaliter cauſa illas ſciendi tunc ligat̃: ſin
autẽ ſed ſolũ inquãtũ facere poſſũt ad no/
ticiam canonũ: hoc facere poteſt nec cano/
nem incidit: ſed quia phyſica ad cognitio/
nem alterius ſciẽtie nõ multuꝫ facere põt:
ideo religioſus eam ſtudens indiſtincte li
gat̃: hanc tamẽ abſolutionẽ ſibi papa nõ
reſeruauit: niſi quãtũ ad ꝓmotionẽ: vt in

dictis. c. nõ magno: ⁊ ſup ſpecula. ſm Ho/
ſti. Spe. ⁊ Jo. an. Quinta excõmunica/
tio eſt de religioſis diſcurrẽtibꝰ que ponit̃
in cle. de ſta. mo. c. ne in agro. §. qꝛ vero nõ
nulli monachoꝝ ſicẽ accepimꝰ ſuaui iugo re/
gularis obſeruãtie obiecto interdũ ꝓpꝛijs
relictis monaſterijs: ſe in eis ſecure moꝛa/
ri non poſſe fingẽtes: vel alio coloꝛe q̄ſito
p curias p̃ncipum euagãdo diſcurrunt: et
niſi a p̃latꝭ eoꝝ petita penſio vel ſubuẽtio
aſſignet̃ eiſdem: ꝯſpirantes in illos eiſqꝫ
ꝓditionẽ vel alia grauia imponẽtes: eos
capi vl' incarcerari: ip̃oꝝ monaſteria cõbu
ri ꝓcurãt: ⁊ interdũ ip̃oꝝ monaſterioꝝ bo/
na in totũ vl' in p̃tẽ non modicã occupare
p̃ſumũt ⁊c. ⁊ hos excõicat ipſo facto: ſi ad
curias ſe ꝯferũt: vt p̃latis aut mõaſterijs
ſuis damnũ inferãt: ⁊ ſm glo. habet locuꝫ
tã in canonicꝭ regularibꝰ q̄̃ monachis: nõ
tñ i his q̄ adminiſtrationẽ aliquã habẽt: ⁊
addit glo. ꝙ duo requirũt̃ ad hãc excõica
tionem ſcꝫ ꝙ curiã intrauerint ⁊ aĩm dãnã/
di monaſteriũ vl' p̃latũ habuerint: nec pu
tat ponderandũ hr̃e licẽtiã vel nõ hr̃e: cuꝫ
h̾ in textu nõ repetat̃: hinc ẽ ꝙ etiã de licẽ/
tia p̃lati curiã intrãs: ſꝫ ad hoc intrans ẽ li/
gatꝰ: ex ſolo ſꝫ exitu clauſtri ob hãc cauſaꝫ
non ligat̃. Et ſi curiã intrauit hoc animo
ſed damnũ non intulit: vel quia foꝛte non
potuit vl' penituit: dicit glo. ꝙ nihilominꝰ
eſt ligatus. Idem dicit Paulus. Hãc etiã
excõmunicationis abſolutioneꝫ ſibi papa
B non reſeruauit. Sexta excõmunicatio ẽ
de monachis arma tenentibꝰ: ⁊ ponit̃ i di
cto. c. ne in agro. §. quia vero: vbi ſubdit̃:
p̃fate quoqꝫ ſentẽtie mõachos infra ſepta
monaſterioꝝ ſine licentia abbatum ſuoꝝ
arma tenentes decreuimus ſubiacere: et
poteſt pꝛioꝛ hanc licentiaꝫ dare qui ẽ loco
abbatis: ar. ne ſede va. c. j. ⁊ de ſta. mona.
c. monachi: nec ſm Pau. ſufficit petere li/
centiam niſi obtineat̃: vt de elec. c. ſi reli/
gioſus: ⁊ li. vj. ꝺ teſta. c. ſi religioſus: ⁊ ad
dunt Pau. ⁊ Genze. ꝙ hoc verbum tenen
tes: denotat tẽpoꝛis cõtinuationẽ: vt ſic te
nere ſit cum effectu. ff. de ver. ſig. l. nomẽ.
§. tenere. Et ſi tenet eadeꝫ extra monaſte
rium: non habet in eo locum hec pena ſm
glo. ⁊ Guil. qui addit ſi etiam monachꝰ te/
neat in alieno monaſterio nõ ſuo: quia lit/
tera loquens ſepta monaſterij: debet intel
ligi de ꝓpꝛio monaſterio: q̄uis auteꝫ non
ſit locus pene ſi tenet ea extra ſepta mona
ſterij: tamẽ hoc non licet hec tamẽ ſenten/
tia non includit canonicos regulares ſm
veriorem opinionem quã tenet Genzelinꝰ:
cuius ratio eſt: quia in hac excõmunicati/
one non addidit de canonicis ſicut in pꝛi/
ma: nec debet fieri extẽſio huius pene ad
non ſuos terminos: licꝫ ip̃i anime videat̃
eſſe fauoꝛabilis. Hic pꝛimo queri poteſt
vtꝝ indiſtincte verũ ſit: ꝙ non liceat mo/
nacho tenere arma ſine licentia ſui abbatꝭ
p̃ſertim cum ꝯtingere poteſt magnũ peri/
culum: quia ſi abbas odio capitali mona/
chum pſequat̃: poteſt eũ ꝑcutere: vulnera
re ⁊ interficere: nec ſe poſſet monachus de
fendere vim vi repellendo: qꝺ tamẽ eſt de
iure naturali: vt de reſti. ſpo. c. olim. j. ⁊ in
cle. paſtoꝛalis: ꝺ re iudi. Ad hoc reſpõdet
Guil. ꝙ ſic ille tex. debet intelligi: ꝙ abba
tis licẽtia debet peti: ſi tamẽ talis eſt erga
ſuos monachos ꝙ ab eo ſit licentia poſtu
lãda: nam ſi talis eſſet ꝙ eius ꝯſoꝛtiũ eſſet
intolerabile: vt quia parit ꝯtumeliam cre
atoꝛis: vl' quia ſubditis iniungit intolera/
bilia: vel quia monachos odio capitali ꝑ/
ſequit̃: tunc ſine licẽtia eius poſſũt mona/
chi arma aſſumere: ſi nõ poteſt alijs reme/
dijs ſuccurri: vt de appel. c. de pꝛioꝛe: ꝺ ho
micid. c. ſignificaſti: ⁊ in dicta cle. paſtoꝛa/
lis. Secũdo queri poteſt: q̄d p arma de/
bet intelligi: cum armoꝝ appellatio videa
tur eſſe generalis: ita ꝙ cõphendit etiã la
pides. Ad hoc reſpõdet glo. ꝙ hoc v̾bum
arma nõ ſumit̃ hic ita latiſſime: hinc dicit
Pau. ꝙ h̾ loquit̃ de armis militaribꝰ: nõ
clericoꝝ que ſunt lachꝛyme: vt. xxiij. q. vi.
c. cõuenioꝛ: vbi ſubdit Ambꝛo. Lachꝛyme
mee mea arma ſũt: talia enĩ munimẽta ſũt
ſacerdotis: aliter nec debeo nec poſſum re
ſiſtere: ⁊ ꝙ hoc intelligi debet de armis que
ſunt ad vſum pugne: al's ſi in camera vel i
fra ſepta monaſterij mõachus lapides ha
beat ad alium certum vſum vel cultellum
antiquũ ꝓ coquina: vl' q̄d ſimile: nõ ẽ locꝰ
huic pene: ſecus ſi lapides habeat iuxta ia
nuam ad vſum pugne: videndũ tñ eſt ex foꝛ
ma: modo ⁊ alijs circũſtantijs: an talia te/
neat vt arma offenſibilia ſeu defenſibilia:
vt ſunt ea que cõmuniter ad inuadẽdũ vel
defendendũ arma dicunt̃: cui ꝯcoꝛ. Guil.
dicens: ꝙ h̾ cõphendunt̃ arma: et hoc ſm
h̾ iudicare debet: q̄ tñ ꝯiecture non ſũt ne/
ceſſarie i notꝭ ⁊ maioꝛibꝰ armis: vt lãceis:
gladijs: baliſtꝭ ⁊ ſilibꝰ: ſed Genze. dicit ꝙ
non fuit mens ꝯditoꝛis ſi monachꝰ teneat
lapides vel fuſtes ꝙ ſit locꝰ huic pene: nã

videt̃ dixiſſe ꝺ illis armis que cõmuniter
arma dicunt̃ inuaſiõis :ſicut ſunt gladij:
lancee ⁊ ſimiles:ac arma defenſionis ſicut
galee lorice ⁊ ſimiles:quia etiã talia arma
ad defenſam quãdoꝙ habentẽ faciunt au
daciorem ad malũ: hec ille :tutius tamẽ ẽ
ab omnibꝰ abſtinere. Septima excõmu/
nicatio eſt de ſimoniace receptis in religi/
one:que ponit̃ in extuagan̄. Urbani pape:
que incipit:ne ĩ vinea :vbi p̃cipit̃ ne a pſo
nis q̃buſcunꝙ volentibꝰ ingredi eoꝝ reli/
giones eccleſias monaſteria domos ſeu lo
ca:in earũ receptiõe aut ante vel poſt q̃cũ/
ꝙ paſtus prandia ſiue cenas pecunias ſeu
iocalia aut res alias etiam ad eccleſiaſticũ
ſeu quẽuis aliũ pium vſũ deputata ſeu de/
putanda decetero directe vel indirecte pe/
tere vel exigere quocunꝙ modo p̃ſumãt:
illa dũtaxat recepturi que pure et ſpõte ol
pactione ceſſante dare voluerunt:ꝙ ſi ſecꝰ
egerint:ſi pſone ſingulares extiterint tam
dantes q̃ recipiẽtes hmõi excõmunicatio
nis:ſi vero capl̃a vel cõuentus fuerint ſu/
ſpenſionis ſentẽtijs eoipo decreuimꝰ ſub/
iacere:a quibus p̃terq̃ in mortis articulo
abſolui nequeãt abſq̃ ſedis apl̃ice licẽtia
ſpeciali:hoc ibi:p̃ter alias penas ĩ iure ta
xatas:vt ex eo.ti. quoniã ſimoniaca.et.c.
ex inſinuatiõe:de quibꝰ poſtea latiꝰ vide/
bit̃.Et dicit Hein.boyc :in.c.poſt trãſlati
onẽ:de renunc̃.ꝙ ſolus papa diſpenſat cũ
recepto ſimoniace ĩ religione tã in ordini/
bus q̃ in beneficio q̃ in religione vl̃ loco.

Octaua excõmunicatio ẽ de electiõe ab/
batiſſe vl̃ prioriſſe: vbi ꝑ prioriſſam mona/
ſterium gubernat̃ q̃ ponit̃ li.vj.de elec.in
c.indẽnitatibus:qꝺ.c.tractat de electione
abbatiſſe:vbi ſubditur.§.poſtremo: hi q̃s
ad dirigendas in hmõi electionibꝰ monia
les eaſdem deinceps cõtigerit euocari: ab
his pꝛeſus abſtineant ꝑ que inter eas ſuꝑ
faciendis ip̃is electiõibꝰ oriri poſſit diſcor
dia:vel exorta nutriri: al̃s eoip̃o excõmu/
nicationis ſentẽtie ſe nouerint ſubiacere:
huius antẽ abſolutionẽ ſibi papa nõ reſer/
C uauit. Nona eſt de monialibꝰ que cano/
nice nuncupant̃:⁊ ponit̃ in clemẽ:attẽdẽ/
tes:de ſta.mo.vbi ſubdit̃.§.ſtatuimꝰ. Il/
las quoꝙ mulieres que vulgo dicũt̃ cano
nice ſeculares:ac vt ſeculares canonici vi/
tam ducunt:non renũciantes ꝓprio nec ꝓ
feſſionem aliã facientes ꝑ locoꝝ ordina/
rios ſi exempte non fuerint ſua:ſi vero ex/
empte fuerint autoritate apl̃ica precipimꝰ
viſitari:ꝑ hoc tñ non intendentes earũ ſta
tum regulã ſeu ordinez approbare:⁊ infra
p̃cipit viſitatores duobꝰ notarijs ⁊ duabꝰ
pſonis ſue eccleſie quattuorꝙ viris alijs
honeſtis eſſe cõtentos. In fine vero cõclu
dit:ꝙ ſi qui viſitatores in premiſſis vl̃ ali/
quo p̃miſſoꝝ impedire p̃ſumpſerint : niſi
moniti reſipiſcant:eoip̃o ſentẽtiã excõmu/
nicationis incidunt:dicit hic glo. ꝙ moni
ti anteq̃ impedire incipiãt:ſi poſt impedi/
unt non ligant̃:qꝺ etiam ſentit Paulus ⁊
Henze.naz quia monitio fieri debeat vt re
ſipiſcant:oportet intelligi ꝙ iam impedie/
bant ⁊ maxime ſm Henze. quia ꝺ agit̃ de
pena incurrenda: vbi ſtricta interp̃tatio fi
eri debet. Ad hoc li.vj.ĩ reg.iur̃. in penis
benignior eſt interp̃tatio facienda: vñ pu/
tat glo.ꝙ neceſſe ſit impedimentuz p̃cede/
re et monitionẽ ſequi :vt ſit locus huic pe/
ne:hoc dicit:quia vidit p̃latos ſcribentes
quandoꝙ monialibꝰ ꝙ parent ſe certa die
ad recipiendum viſitationẽ ipoꝝ: ⁊ in eiſ/
dem litteris faciunt monitionẽ : ꝙ nullus
impediat :talis enĩ monitio fieri debet vt
deſiſtat ab illato impedimẽto vt ſit locus
huic pene:et addit Pau.ꝙ ſufficit moni/
tio generalis:quia non dicit tex. ꝙ nomi/
natim moneri debeant: ⁊ idez tenet Hẽze.
qui dicit ꝙ poſſibile eſt ꝙ impedientiũ no
mina viſitatores ignorent ⁊ ſic non poſſit
facile nominatim monere: ꝓpter qꝺ poſſet
hec ꝓuiſio plus debito differri qꝺ eſt vitã
dum:dicit tamẽ glo.vl.ꝙ ordinariꝰ poteſt
abſoluere ligatos hac ſentẽtia:⁊ idẽ Hen/
ze.ꝑ.c.aduerſus :de imu.eccle.ex quo pa/
pa ſibi non reſeruat. Decima excõmuni/
catio eſt de religioſis violãtibꝰ interdictũ:
que ponit̃ in clemẽ. ex frequẽtibꝰ. de ſen.
excõ.vbi ſũmatim habet̃ :ꝙ religioſi etiaz
exempti violantes interdictũ poſituz ꝑ ſe
dem apoſtolicã vel ordinariũ loci vl̃ gene
ralẽ ceſſationẽ diuinoꝝ factã ꝑ ꝓuinciale
ꝯciliũ vel eũ q̃ hoc potuit ſeruatã ꝑ cathe/
dralem vel matricẽ eccleſiam loci: excõmu
nicati ſunt ip̃o facto :non obſtantibꝰ priui
legijs cõſuetudinibꝰ cõuentionibꝰ ⁊ ſtatu/
tis:⁊ dicit glo.ꝙ loquit̃ hic de omnibꝰ re/
ligioſis ſiue mendicantibꝰ ſiue non:ſiue ex
exemptis ſiue non : clerici tamẽ ſeculares
ſm glo.non ligãt̃ hac ſentẽtia : ⁊ idẽ dicit
Pau.quia pene ſunt reſtringẽde. Cuius
ratio eſt ſm Guil.laud. quia multis graſ/
ſantibus opus eſt exemplo:ꝑ qꝺ vult dice
re ꝙ religioſi magis in hoc delinquebãt:

⁊ ideo magis reſtringi debeant. Preter/
ea ꝑ hoc qꝺ dicit̃ in tex.nõ obſtãtibus ob/
iectis q̃buſcũꝙ dicit glo.ꝙ remouent̃ om
nes obiectus ꝑ quos allegaret̃ nullitas
ſententie interdicti.imo ſm Pan.⁊ Mat.
remouet̃ obiectus iniuſticie: vnde ſenten/
tia interdicti etiã iniuſta ſeruãda eſt :ſicut
⁊ ſentẽtia excõmunicationis:⁊ tales obie/
ctus dicunt̃ excuſatiões fucate, ⁊ friuole:
quibus religioſi ſe voluerit excuſare:⁊ ex
emplificant Pan. ⁊ Henzel: vt quia dice/
bãt ſe ſuper hoc hr̃e priuilegia:que tamen
in hoc ſibi nõ pſunt vt hic in fine: vel dice
bãt ſe appellaſſe :cũ tamẽ talis appellatio
nõ ſuſpendat interdictũ:ꝺ appel.c.adhuc:
vel ſnĩam iniuſtã vl̃ nullã vl̃ interdictũ nõ
eſſe generale vl̃ aliquid ſile. Fratribus in/
ſuper minoribus ꝓhibet̃ in cle.cũ ex eo.ꝺ
ſen.ex.ne tẽpore interdicti fratres ⁊ ſoro/
res tertij ordinis recipiãt ad diuina:ſi ſecꝰ
fecerint excõicati ſunt ip̃o facto:ſed poſt ſa
tiſfactionẽ abſolui poſſunt a dioceſano au
ctoritate tñ apl̃ica: vt dicit tex. Ad maio
rem autẽ euidẽtiã ſciendũ ꝙ matrix eccl̃ia
dicit̃ maior ⁊ baptiſmalis:q2 ſicut mat̃ ge
nerat ſic ⁊ illa regenerat ꝑ baptiſmũ :etiaz
ſi talis matrix eccl̃ia ſubeſt religioſis. Di/
cit tamẽ glo.ꝙ cum eadẽ debẽt interdictũ
ſeruare:q2 ⁊ tunc locũ habet hec cle. ⁊ idẽ
putat Fran. vnde q̃diu celebrat̃ officium
diuinũ in eccleſia:nõ eſt locus huic pene:
ſm glo.⁊ idem Pan.qui ait ꝙ cum ĩ eccle
ſia cathedrali matrici ſeruatur interdictũ
vl̃ nõ ſeruatur:hoc preſumitur fieri de vo/
luntate prelati ⁊ capituli:q2 tacendo vidẽ
tur facere.xcvj.diſ.c.facientis. Or ſi inter
dicta ꝓuincie vel dioceſ:in aliq̃bus eccle/
ſijs matricibus ſeruãt interdictũ :⁊ in ali/
q̃bus nõ:tunc ſm Pan.in locis in quibꝰ
ſeruat̃ ẽ locus huic pene in alijs nõ: ſi ta/
mẽ matrix eccl̃ia ẽ ſita in terra nõ interdi/
cta ⁊ plures alie eccl̃ie in loco interdicto:
ac nulla p̃ncipalior ſed q̃libet baptizat: et
aliq̃ ſeruant interdictũ:alique nõ: tũc ſm
glo.nõ eſt locꝰ huic pene:q2 deficiũt mens
⁊ verba:⁊ ſm Aluar̃.ſi poſitũ interdictuz
nõ ſeruaret̃ ab eccl̃ia matrice nõ eſſet locꝰ
huic pene:q2 hic attendit̃ obſeruãtia facti
⁊ ſm glo.q̃diu religioſi ignorant ignoran
tia ꝓbabili nõ ligant̃. Undecima excõi/
catio ẽ de decimis que eſt quadruplex que
ponitur in clẽ.de deci.c. religioſi: q̃cunꝙ
nouialium aut alias decimas eccl̃ie debi/
tas ad eos ex aliqua cauſa legitima hõ ſpe
ctantes approbare ſibi p̃ſumpſerint:aut
acq̃ſitis fraudibus ſiue coloribus vſurpa
re:ecce prima excõmunicatio: ſequit̃ : ſeu
qui de animalibus familiarium ⁊ paſtoꝝ
ſuorum vel alioꝝ animalia ſua propterea
gregibus ipſorum ĩmiſcentiũ :ecce ſecũda
excõmunicatio:ſeq̃tur.Seu qui de anima
libus q̃ in fraudem eccl̃iarum in pluribus
locis emunt emptaꝙ tradunt venditoribꝰ
vl̃ alijs ab ip̃is tenenda:ecce tertia excom
municatio:ſeq̃tur.Seu qui de terris quas
tradũt alijs excolendas decimã ſolui eccle
ſijs nõ permiſerint aut prohibuerint: niſi
poſt req̃ſitionem per eos quorum intererit
ſuꝑ hoc eis factam a premiſſis deſtiterint
infra menſẽ:aut ſi de eis hiis q̃ vſurpare cõ
tra premiſſa vl̃ retinere p̃ſumpſerint:infra
duos mẽſes damnificatis eccleſijs emen/
dã non fecerint cõpetentẽ:ſuſpẽſi ſunt ab
officijs ad miniſtrationibꝰ ⁊ beneficijs ac
talia nõ habentes excõmunicati ſunt: nec
poſſunt releuari niſi prius ſatiſfecerit: ho
rũ tamẽ declarationẽ breuitati ꝯſulẽs ſtu/
dioſo lectori relinquo. Ad laudẽ dei.

De ſex vltimis excõicatiõibus ſtatum religioſorum concernenti bus: Sermo XV

Non occides Exo.

n xx. Excõmunicationes ſtatũ reli
gioſoꝝ principaliter ꝯcernẽtes
pſequẽdo. Primo queri poteſt:ex quo in
cle.ne in agro de ſta.mo.§.quia vero: pro/
hibetur monachis egredi monaſteria ſine
ſuoꝝ ſuperioꝝ licentia: vtrũ ex cauſa poſ A
ſint eijci de monaſterio. Ad hoc reſpõdet
Matth.ꝙ ꝑ quocunꝙ crimine non dz mo
nachus eijci:ſed in carceribus monaſterij
detineri: vt patet.xxvij.q.j.c. ſyndicas :et
c.ſi quis ſacro.⁊ in hoc nota de ip̃o mona/
ſterio qꝺ dicitur carcer monachis malis:
bonis autẽ ſuaue iugum: vt patet in dicto
c.ne in agro:in glo.ſuper verbo ſuaui: vn/
de licet monachus deponat̃ nõ tamen de/
bet eijci de monaſterio.ſed hoc operabitur
eius depoſitio ꝙ nõ recipiet prebendaz in
monaſterio:nec habebit vocẽ in capitulo:
monachus tamẽ remanebit: vt dic̃ Inno.
de ſimo.in.c.dilectus:ſi tamẽ abbas ⁊ mo
nachi euz expellunt ſine cauſa: tunc bona
que monaſterio contulit retinere non poſ/
ſunt. Debent igitur eũ recipere ĩ monaſte/
rio vel carcerare:ac de neceſſarijs ꝓuidere.

vt patet extra de regularibus.c.fi. ⁊ ſi no/
luni hoc facere tūc ipſi vel dioceſanus po/
net eū in alio monaſterio:⁊ illud monaſte/
riū habebit bona illius: vt.eo.c.⁊ ex̄ de re
nun.c.iij.⁊ ſi tali monacho victualia dene/
gantur:poteſt ſup his agere ⁊ reſtitutionē
petere: vt de reſcrip.c.cū dilecta.ď accuſa.
c.olim reſtituit̄ tamē potius officio iudic̄
ꝙ iure actionis:nō enī habere poteſt actio
nē nomine proprio cū nō habeat ꝓprium:
xij.q.j.c.nō dicatis:de ſepul.c.fi.li.vj .pōt
etiā petere ſe reſtitui ad clauſtrū ſalua or/
dinis diſciplina:licet etiā ſibi accipere de
bonis mōaſterij ſi abbas ei denegat expē/
ſas: vt dicto.c.olim.⁊.c.ex parte.Et ſi qri/
tur:qnid iuris ſi qs ſe transfert de vno mo
naſterio in aliud.Ad hoc dicendū ꝙ in.c.
qd̄ a te:ex̄ de cle.coniuga.ponunt̄ diuerſe
opiniones doctorū:nam ſi religionē vnaꝫ
ingreſſus infra annū probationis ſe tranſ
fert ad aliud monaſteriū:tunc omnia recu
peraret: vt de regula.c.ſtatuim⁹.⁊ .c.is q̇.
li.vj.⁊.c.bene ſilium.in glo.iij.eo.li.Si ve
ro talis ingreſſus exiuit poſt profeſſionem
vel annū probationis:tunc ſm̄ Hoſti.Jo.
an.⁊ Hein.boyc:ſi cum licentia ſuperioris
exiuit recuperat bona ſua: ne monaſterio
ſecundo ſit oneroſus.Si vero ſine licētia
ſaltem poſtulata:tunc imputet ſibi qui re/
ceſſit ⁊ qui eum recepit:quia fieri nō debu
it: vt de regula.c.licet:⁊ ideo bona ſua ſibi
nō reddunt̄:ſufficit enim petere licentiam
vt ibidem dicit glo.dicit tamen glo .in di/
cto.c.qd̄ a te.ꝙ monacho recedente quo/
cunqꝫ modo a ſuo monaſterio in aliud ar/
tioris vite:reſtituuntur ei bona ſua vt illa
transferat ſecundo monaſterio ad qd̄ tran
ſit.Alij vero vt Accur.⁊ Brixienſ tenent
ꝙ debet habere ſolum vſufructū: ⁊ etiam
Hoſti.in ſumma:licet contrariū teneat in
lectura:De ceteris autē gratia breuitatis
ſuperſedeo. Duodecima igitur excōmu/
nicatio ſtatum religioſorum ↄcernens eſt
de religioſis ſine licētia ſecularibus ſacra/
menta miniſtrantib⁹: que ponitur in cle.
de priuil.c.religioſi:qui clericis aut laicis
ſacramentū vnctionis extreme vel eucha/
riſtie miniſtrare matrimonia ue ſolēnizare
nō habita ſuper his parrochialis preſbyte
ri licentia ſpeciali:aut qui excōmunicatos
a canone preterꝙ in caſibus a iure expreſ/
ſis vel per priuilegia ſedis apoſtolice con/
ceſſis eiſdem vel a ſentētijs per ſtatuta pro
uincialia aut ſynodalia ꝓmulgatis ſeu vt

eorum verbis vtamur a pena ⁊ a culpa ab/
ſoluere quēꝙ pſumpſerint:excōmunicatio
nis incurrūt ſniam ipſo facto p ſedem dum
taxat apoſtolicā abſoluendi: vnde ponun
tur ibi.vj.excōmunicatiōes: vt pꝫ intuēti.
Dicit autē hic glo.ꝙ hec cōſtitutio locum
nō habet in clericis ſecularib⁹ ꝓpter ver/
bum religioſi.Idem Pau.Stepha.Heze.
qui dicit ꝙ de religioſis h̄ diſponit̄ qꝛ fre/
quentius in hoc excedebāt :⁊ intelligitur
hec cle.de omnibus religioſis dummodo
ſint religionis approbate: vt dicit Laud̄.
Idem lapus:al's enim nō ſunt ꝓprie reli/
gioſi: vt de reli.do.c.vlt.⁊.c.vno.lib .vj.⁊
de voto.c.vno.e.li.ſed quoniā is qui ē re/
ligiōis nō approbate ē religioſus ⁊ hic ge
neraliter loquit̄ de omnibus religioſis:iđ
tutius in dubio tenēdū ē ꝙ locū habet i q̇/
buſcunqꝫ religioſis:⁊ idem ſentit Petrus
de ſtagno:pſertim cū ⁊ locum habeat in re
ligioſo nouitio ſic̄ lapus tenet:arg.de ſen.
ex.c.religioſo:li.vj.nam tpe nouiciat⁹ gau
det priuilegio canonis:ſi qs ſuadente:tan
ꝙ religioſus: vt pꝫ.xvij.q.iiij.c.ſi qs ſua/
dente:⁊ ideo debet etiā ſentire onus : vt ď
cenſi.cle.j.⁊ eſt regula iuris in vj.qui ſen/
tit onus ſentire debet cōmodū ⁊ ecōuerſo:
refert tamē Pe.de ſtagno.quēdā cardina
lem tenuiſſe ꝙ ſi religioſus miſtrat religio
ſis:nō eſt loc⁹ huic pene:cum de ipſis non
caueat̄ male tamē faciunt ſi miſtrant reli/
gioſis alterius religionis :ſec⁹ aūt ſi eiuſ/
dē: vt in cle.ne in agro:ď ſta.mo .§. ſane.ſ.
Lapus tñ dicit ꝙ verbū clericis locū ha/
bet de clericis ſecularibus ⁊ regularibus:
qd̄ ē tutius:⁊ ꝙ hoc verbū laicis locū ha/
bet in oībus taꝫ ſecularibus ꝙ religioſis:
qꝛ.xvj.q.j.c.generaliter loquitur de mo/
nachis etiā qui nō ſunt clerici ſed puri lai
ci:qñqꝫ dicunt̄ religioſi: vt de rebus eccl̄.
nō alie.c.fi. Preterea ſi parrochian⁹ dic̄
ſe habere licentiam ſui curati: videtur di/
cere gl.ꝙ religioſus parrochiano credere
poteſt licet hoc nō eſſet tutum in foro ↄten
tioſo:quia ſi prelatus vellet facere religio
ſum publicari excōmunicatum ⁊ curatus
negaret licentiam eſſe datam:tunc nō po/
terit religioſus ſe tueri: verūtamē ſi parro
chianus ↄfiteret̄ ſe dixiſſe religioſo ꝙ ha/
bebat licentiam curati nō erit procedēdnꝫ
cōtra religioſum ad penam de qua hic :qꝛ
nō dicitur miniſtraſſe ſacramentū in ↄtem
ptum ſacerdotis parrochialis:cnꝫ tamen
hec clēmeñ.ſolum reſpiciat contemptū: ꝓ

hoc ꝙ in littera dicit:preſumpſerit. Et ſi
obijcitur ꝙ religioſus ignorans penā hāc
licet al's ſit bone vite:⁊ miniſtrans eucha/
riſtiam ſine licentia nō tamē in cōtemptuꝫ
curati:penam hanc incidit: nec excuſatur
per ignorantiam iuris :quia regula iuris
eſt in.vj.ignorantia facti nō iuris excuſat.
Ad hoc dicendū ꝙ Franciſ.de zab.cōtra/
rium cōſuluit per hanc regulam in verbo
preſumpſerit.que notat dolum ⁊ temerita/
tem miniſtrantis: vnde licet ignorantia iu
ris nō excuſet tamē quādo ex cōiecturis ꝓ
babilib⁹ perpenditur ꝙ quis ignorauit ex
cuſatur ſm̄ notata:de ↄſtit.c.ij.vnde ſicut
miles armate militie excuſatur ab ignorā/
tia iuris.C.de iur.⁊ fac.igno.l.j.ſic ⁊ hūc
excuſare poſſum⁹:precipue in foro peniten
tiali in quo credendū eſt aſſerenti ſe igno/
raſſe:tutū tamen eſt ꝙ ad cautelam petat
abſolutionem. Preterea qd̄ dicit in tex.
iſto de excōmunicatis a canone intelligit̄
ſm̄ Laud̄ .q̇ ad oēs ſiue ſint religioſi eiuſ
dem ordinis ſiue alterius:ſiue ſint laici ſi/
ue clerici ſiue mulieres:cum ſit eadem ra/
tio: vt de ↄſti.c .tranſlator ⁊ .intelligit̄ de
maiori excōmunicatione nō minori: vt de
ſen.excom.c.ſi quē:⁊.c.nuper:cui concor.
Lapus:intelligit̄ etiaꝫ de quocunqꝫ cano
ne a papa ꝓmulgato:ſm̄ glo.i verbo quo
cunqꝫ.idem Paulus ⁊ Laud̄:nam ille per
excellentiam dicitur canon:hinc etiaꝫ ſub
ijcit de excōmunicatis per ſtatuta ſynoda/
lia vel ꝓuincialia:nō tamē eſt idem de ex/
cōmunicatis per ſententiam hoīs ſi ſic ab/
ſoluuntur: vt vult ibidem glo. vt non fiat
extenſio ad caſum nō expreſſuꝫ.Idē Lau.
Pau.⁊ Henze.Et ex hoc infertur ꝙ in ex/
communicatis per ſentētiam pape non eſt
locus huic pene : quod tenet Laud̄. quia
ſi voluiſſet de hoc intelligi expreſſiſſet: ve
rumtamen licet tex.dicat de habentib⁹ po
teſtateꝫ abſoluēdi per priuilegia ſedis apo
ſtolice:tamē ſm̄ Pau.ſufficit ꝙ habeant
a dioc̄.quo ad caſus eidē cōmiſſos:qꝛ tunc
abſoluit tanꝙ ei⁹ delegat⁹ vl' vicē gerens:
Qd̄ autē hic dicit̄ de ſententijs latis p ſta
tuta prouincialia vl' ſynodalia:h̄ etiam in/
telligitur ſm̄ Lau.de ſententijs latis per
ſtatuta legatorum:de quibus de offi.lega.
c.fi.⁊ intelligit tex.tm̄ de ſententijs excom
B municatiōis. Hic queri pōt : vtrū religio
ſus abſoluēs interfectores clerici nō ab ex
cōmunicatione quā incurrit per canonem
ſi quis ſuadente.xvij.q.iiij.ſed a pctō icur

rat hanc penam.Ad hoc reſpondet Lau.
ꝙ nō:qꝛ aliud eſt abſoluere a peccato ho/
micidij ⁊ aliud abſoluere ab excōmunica/
tione:frequenter enī aliqui abſoluunt̄ ab
excōmunicatione manēte pctō: vt de teſti.
c.veniens.ij.in fine:ſicut etiam excommu
nitatus ⁊ irregularis abſoluitur ab excō/
municatione manente irregularitate: vt ď
ſenten.excom.c.cum illorum:quia irregu/
laritas eſt potius macula ꝙ peccatum:po
teſt igitur tolli peccatum ab eo qui de tali
peccato poteſt abſoluere:remanente tamē
propria macula:alioqnin ſi hoc etiam in/
tellexiſſet de peccato expreſſiſſet ſicut exp̄ſ/
ſit de excōmunicatione: vt de deci. verum/
tamen qꝛ excōmunicatus admitti nō debꝫ
ad ſacramentū penitentie ſuper illo in quo
eſt excōmunicatus:anteꝙ ab excōmunica
tione ſit abſolutus:cum ſit extra eccleſiaꝫ
vniuerſalem:extra quā nullus ſaluat̄: vt
de ſum.trini.c.j.§.vna. Ideo ſi talem ad/
mittit ignoranter:'quia probabiliter igno
rat illum excōmunicatū: vt quia fuit excō/
municatus per ſtatutuꝫ ſynodale qd̄ igno
rare licet.de conſti.c.j.lib.vj. ⁊ ſic excuſa/
tur:aut nō eſt probabilis ignorātia: vt qꝛ
fuit excōmunicatus a canone quem cōfeſ/
ſor ignorare nō licet: ⁊ tunc videtur velle
Laud̄.ꝙ ꝙuis confeſſor peccet abſoluen/
do a peccato:nō tamen incidit in hanc pe.
nam.Henze.autem expreſſe dicit ꝙ tal' hāc
penaꝫ nō incidit:licet grauiter peccet quā
do ſcienter abſoluit: vel ſi nō fuit ignoran/
tia probabilis quia decepit peccatorem et
ſeipm:eo ꝙ talis abſolutio illi non proſit:
⁊ hos religioſos hanc penam incidentes:
ſolus papa abſoluit: verumtamen ab eis
taliter ſacramenta ſuſcipientes nō incidūt
in canonem tanꝙ participantes in crimi/
ne:quia tunc illud de participatione locu
habet quando fit participatio poſt actum
damnatum ⁊ nō in ipſo actu. Tredecima
excōmunicatio eſt de religioſis retrahenti
bus a decimis perſoluendis: ⁊ ponuntur
due excōmunicationes:in clemē.de penis
i.c.cupiētes.Pria eſt de his q̇ aliq̄ ꝓferre
pſumūt i ſermōib⁹ ſuis vl' alibi: vt audien
tes a ſolutōe decimaꝝ retrahūt ipſo fcō ſūt
excōicati . Secunda eſt qui ſcienter poſt/
ponunt confitentibus conſciam facere de
ſoluendis decimis:⁊ illi tā diu manent ſu/
ſpenſi ipſo facto:donec ↄſcientiā fecerint
ſi cōmode facultatem habuerint hoc ipſuꝫ
eis dicendi:exinde excōmunicationis in/

curſuri ſententiã ſi hac negligentia nõ pur
gata predicare p̄ſumpſerint: ſed hec pena
nõ extendit ad religioſos monaſteriorum
vel eccliarum decimas percipientiũ: ſ̄ma
aũt excõmunicatio nõ ſolũ cõprehendit re
ligioſos mẽdicantes ſed etiã nõ mendicã/
tes: vt dicit glo. ⁊ idem Pau. ꝓ hoc ꝙ ſub
ditur in tex. omnibus religioſis: Quis in
vj. de decimis. c. j. loq̄tur tm̃ de predicato/
ribus ⁊ minoribus. Preterea dicit Pau.
ꝙ duo requirunt ad hoc ꝙ ſit locꝰ huic pe
ne. Primũ eſt ꝙ taliã dicãt ꝑ q̃ retrahant
aliquos a ſolutione decimaꝝ debitarũ ec/
cleſijs. Secũdũ ꝙ dicant hac intentiõe: ſe/
cus enĩ ſi alia intentione: vl' ſi nõ eẽnt eccle
ſijs debite ſed alijs quocunq; modo: ſm ꝙ
audiẽtes q̃ retrahunt ſunt obligati ad ſo/
lutionẽ decimaꝝ: vnde ſi talia dicũt audiẽ/
tibus nõ obligatis nõ ẽ locus huic pene.
Quãtũ autẽ ad ſecũdã excõicationem di/
cit Lau. ꝙ ſi religioſi reperiunt ĩ ↄfeſſione
quoſdã decimas retinẽtes nõ abſoluẽt: eo
ꝙ ſunt in ↄtinuo mortali: vt de decimis. c.
prohibemus: nec tolli poteſt pctm̃ niſi re/
ſtituatur ablatũ ſi ⁊ quando reſtituere po/
teſt: prius igitur q̃ꝫ abſoluant de ſolutiõe
decimarũ debitã cautionẽ recipiãt. Deci
maquarta excõicatio eſt de religioſis men
dicantibus: ⁊ ponit in. vj. c. vno. de exceſ.
p̄la. vbi ꝓhibet ne quocũq; de p̄dictis in
quocũq; loco ad habitandũ domos vl' lo/
ca quecunq; de nouo recipere ſeu hactenus
recepta mutare: aut ea venditiõis permu/
tationis donatiõis aut cuiuſuis alienatio
nis titulo q̄cunq; in alios trãſferre preſu/
mant: abſq; ſedis ap̄lice licẽtia ſpãli ple/
nã ⁊ exp̄ſſam faciente de ꝓhibitiõe hmõi
mentionẽ: ꝙ ſi ſecꝰ egerint per. c. cupiẽtes.
in cle. de penis: ſũt ipſo facto excõmunica/
ti: excipiunt tamẽ in dicto. c. vno. de exceſ.
p̄la. in. vj. hi qui de ſuorum ſupioꝝ licẽtia
vitã ducunt heremiticã: q̃ in locis remotis
vbi nõ eſt hoĩm habitatio de ꝓpinquo acq̃
rere p̄nt ⁊ mutare tales habitationes. Et ſi
q̃rit: q̃d dr̃ nouũ: r̄ndet Pau. ꝙ nouũ re/
ſpectu principij: dr̃ illud qđ nunq̃ fuit. vij
q. j. c. nõ autẽ. ⁊. viij. q. j. nec nouũ: ⁊ d̓ vb.
ſig. c. q̃d ꝑ nouale: ⁊ ſic ſumit hic nouum.
Quãdoq; vero dr̃ nouum qđ fuit ſ; poſtea
eẽ deſijt ⁊ nũc renouat: ⁊ ſic nõ accipit hic
quia nõ prohibent loca deſtructa reficere
ſed ſolũ noua loca nõ acquirere que nunq̃
fuerũt ad hoc deputata: quod Paulꝰ di
cit verum: niſi locus deſierit eẽ in eoꝝ do/
minio ⁊ habitatione ⁊ poſtea ex nouo iure
illũ acquirãt: ar. de renũ. c. quod inter: hu
ius ſententie abſolutionem ſibi papa non
reſeruauit. Quintadecima excõmunica
tio eſt de aſſumentibꝰ nouã religionẽ vel
habitũ noue religionis: ⁊ ponit in. vj. de
reli. domi. c. vno. vbi dicit diſtrictius inhi
bẽdo ne aliquis d̓ cetero nouũ ordinẽ aut
religionẽ inueniat: vel habitũ noue religi
onis aſſumat: contra facientes autẽ ſenten
tiã excõmunicationis incurrũt. Pro quo
ſciendũ ꝙ hic prohibet nouã regulã facere
⁊ ſm illã profiteri: ⁊ etiã prohibet nouum
habitũ facere qđ intelligit Jo. an. in pluri
bus ſimul ⁊ in eodem collegio habitanti/
bus ⁊ eandem religionẽ profitẽtibus: al's
ſingularis perſona nõ inueniens ſectas et
ſeorſum habitans nouũ habitũ ſibi poſſet
induere. Hic etiam notandũ eſt ꝙ cleri/
cis ⁊ laicis licitum eſt in cõmuni viuere vl'
de laboribus ſicut fratres zuollis ⁊ dauã/
trie: aut de elemoſynis ſicut in vrbe roma:
⁊ alibi quidẽ faciunt: qui vulgo dicuntur
apoſtoli: dũmodo nouã religionẽ aut no/
uũ religionis habitũ nõ aſſumãt: nõ enim
cenſendi ſunt religioſi: ſed potius ſũt cleri
ci vl' laici ſeculares qui viuunt in cõgrega
tione cauſa religionis id eſt pij operis qđ
licet: vt. ff. de collegijs illi. l. j. §. ſed religio
nis: ⁊ Barto. in. l. ſi. ibidem. Jdẽ cõcluſit
Fran. de zab. padue. qui addit: Nec ergo
ſunt prohibendi ſed permittendi ſicut per
mittunt plures alie cõgregatiões que nõ
ſapiunt impietatẽ: vt extra de eccl'. edificã.
vbi permittitur leproſis cohabitantibus
edificare eccliam ⁊ habere ſacerdotẽ: ⁊ di/
cta. l. j. de collegijs illicitis. Ceterum Jo.
xxij. in quadam extrauaganti: que incipit
ſancta romana: condemnat quoſdã qui ſe
religioſos aſſerebant: ⁊ ſequi ordinẽ peni/
tentie minorum fratrũ: ⁊ excõmunicat epi
ſcopos ⁊ eorum ſuperiores ⁊ alios p̄latos
quoſcunq;: qui predictis ritum viuendi ⁊
habitũ p̄ter ſpãlem licentiaꝫ ſedis apoſto
lice ↄceſſerint: non tamẽ reſeruat ſibi pa/
pa abſolutionem. Sedecima excõmuni/
catio eſt de ſtatu beguinaruꝫ: que ponitur
in cle. j. de religi. domi. vbi mulieres ſtatũ
beguinarũ ſectantes ⁊ de nouo aſſumẽtes
ac religioſi in hac dãtes auxilium: ↄſilium
vel fauorem ſunt ipſo facto excõmunicati:
papa tamen abſolutionem ſibi nõ reſerua/
uit: verũtamen Joh. xxiij. per extrauagã.
ſuam que incipit: recta ratio concedit he/
ginis ſimul habitantibꝰ q̃ vitã ducunt ho
neſtam ⁊ ecclias deuote frequẽtãt ⁊ curio/
ſitatem diſputãdi nõ vſurpãt: vt poſſint li/
bere ac inuicem ↄuerſari declarans tales
ſub ꝓhibitione iſtiꝰ cle. nõ includi: ſed po/
tius tales per. §. ſane aperte excludi: vnde
⁊ ep̄s Cameraceñ. impetrauit ad Johãnẽ
papã ꝙ beguine que viuũt honeſte ĩ dioc̄.
cameraceñ. nõ includunt ſub iſta cle. put
habetur in q̃dam bulla que incipit. Cũ au
tem nuper. Decimaſeptima excõicatio ẽ
religioſis matrimoniũ ↄtrahentibus que
ponit in cle. eos. de ↄſanguini. ⁊ affi. vbi
religioſos ⁊ religioſas excõmunicat qui ti
more diuino poſtpoſito in animaꝝ ſuarum
periculum matrimonia ↄtrahunt: precipi/
ens eccliarum p̄latis vt tamdiu tales de/
nuncient ſeu denunciari faciant excõmuni
catos donec errorem ſuũ ↄgnoſcentes ab/
inuiceꝫ ſeperent ⁊ abſolutiõis beneficiũ ob
tinere mereant: hoc ibi. Nũ ſi q̃ritur q̃s
hic dicit religioſus in quo poteſt eẽ locus
huic pene. Ad hoc reſpõdet glo. in verbo
religioſos: ꝙ omnis ꝓfeſſus expreſſe vl' ta
cite religionẽ approbatã: vt d̓ voto. c. vno
li. vj. ꝙ intelligit etiam glo. ſi ꝓfeſſio illa
tacita vl' expreſſa nõ obligat illi religioni ſ;
religiõi ĩ genere. Jdẽ Lau. Pau. ⁊ Henze.
⁊ addit pau. ꝙ ſi quis ꝑfecte dixerit: volo
ↄtrahere tecũ matrimoniũ: haberet locuꝫ
ſ; pena tam in religioſo q̃ꝫ etiã in ↄtrahen/
te ſcienter cũ religioſo: nam lꝫ in tex. ſignã
ter exprimit de ↄtrahentibꝰ cũ monialibꝰ
intelligit etiaꝫ de profeſſis ſororibus ⁊ de
quibuſcunq; alijs religioſis ĩ religione ap
probata profeſſis: immo dicit ⁊ concludit
Fran. de ſpon. c. ex litteris: ꝙ etiam ꝑ illa
verba volo ↄtrahere tecum: inducitur ma
trimonium ſi p̄ceſſit ↄtractus de cõtrahen
do: quia nõ nulla ſunt verba formalia ma/
trimonij: ſufficit enim quoquomodo con/
ſenſus exprimatur: vt de ſpon. c. j. ⁊. c. tue.
Additur etiam ibidem alia excõmunica/
tio de clericis in ſacris ordinibus ↄſtitu/
tis matrimonia ↄtrahẽtibus: que obligã/
tur eodem modo ſicut religioſi. Et ſi queri
tur qui dicantur hi ſacri ordines. Ad h̓ di/
cendum ſm glo. ⁊ paulum ꝙ ſacri ordines
h̓ accipiuntur ſtricte ſcꝫ pro ſubdiaconatu
⁊ ſupra: nam large quilibet ordo dicitur ſa
cer: vt de filijs preſby. c. j. ⁊ Quis ples ſint
ordines: dicit tamẽ Pau. ꝙ ordo dicitur
vnum ſacramentum rõne vnius forme: ⁊ ſic
vides ꝙ hic ↄſideratur votum ſolenne per
profeſſionem vl' ſacri ordinis receptionem
cui annexum eſt votum caſtitatis ſolenne
nõ autem hic ↄſideratur votum ſimplex:
deniq; dicit glo. penultima ꝙ ab iſta excõ/
municatione poteſt abſoluere epiſcopus.
Jdem Laurẽ. niſi forte poſt excõmunicati/
onem incurriſſent irregularitatem: nam
ab irregularitate nõ abſoluit epiſcopꝰ: vt
de cleri. excõmunica. c. iij. vbi de hoc: debꝫ
etiam abſolutionem ſatiſfactio precedere:
ſicut in manifeſta offenſa: ⁊ dicit Henze. ꝙ
iſta offenſio ſcꝫ cohabitationis mutue non
poterat eſſe nõ manifeſta: ⁊ ſic erat notori/
um actus permanentis. Hinc ſm Pau. ta
les in recognitione erroris ſe ſeparantes:
debent ab inuicem ſe abiurare: vt qui cle.
vl' vo. c. ij. ſicut etiam fit in reconciliatione
ſeparatorum: vt. xxxv. q. vj. vbi ponit for/
ma iuramẽti: ⁊. c. precedenti ponit caſus.
Ad laudẽ dei omnipotentis.

De excõmunicationibꝰ que cõ/ cõtingũt circa materiam de ſepul turis mortuorum: Sermo XVI

Non occides. Opere p̄cium
n preſenti ſermone proſequendas
duximus excõmunicationes cir/
ca materiam de ſepulturis mor/
tuorum ab eccliaſticis ſanctionibꝰ emana/
natas. Quarũ prima eſt de religioſis et A
clericis ſecularibus ad vouendum de eli/
genda ſepultura alios inducentibus: que
ponitur in cle. cupientes: de penis vbi di/
citur. §. ſane temerarios violatores conſti/
tutionis illius ſcꝫ. c. j. de ſepul. li. vj. que re
ligioſis ⁊ clericis ſecularibus prohibet ne
aliquis ad vouendũ iurandũ vl' fide inter
poſita ſeu al's promittẽduꝫ inducant: vt ſe
pulturam apud eorũ eccleſias eligant: vel
iam electam vlterius nõ ĩmutent: ſimilem
ſententiam pena in dicta conſtitutione cõ/
tenta in ſuo perdurante robore incurrere
volumus ipſo facto ab aliquo a ſede apo/
ſtolica preterq̃ꝫ in mortis articulo nullate/
nus abſoluendos: nullis priuilegijs aut
ſtatutis cuiuſcunq; tenoris exiſtant in cõ/
trarium ſuper his valituris: hoc ibi: vbi
dicit glo. ſuper verbo ſimilem ſententiam
ꝙ hoc intelligit de ſententia excõmunica/
tionis: q2 ſi voluiſſet referre ad omnia pe/
nalia ibidem cõtenta dixiſſet in plurali ſi/
miles penas: reliqne enim dicunt pene: ſ;

excõicationem vocauit ſententiam. Et di/
cunt Laud. ⁊ Henze. ꝙ ſi religioſi quocũ/
ꝗ queſito colore tales inducũt ad ꝓmittẽ
dũ ⁊c̃. eſt locus huic pene ſiue fuerit dire/
cte ſiue indirecte publice vel occulte per ſe
vł per alium: ⁊ idẽ de clericis ſecularibus
dicit tamẽ Lapus: ꝙ ex ſola inductiõe nõ
incidũt canonẽ niſi inductio habeat effe/
ctuʒ: vt quia inductus fecit illud ad quod
induxerunt eum: dicunt enim intelligi ver
ba cum effectu: maxime in hoc caſu in quo
agitur de ſpirituali pena per conſtitutio/
nem imponenda: nec etiam incidunt ex in/
ductione ad eligendũ ſepulturam: dũmo/
do fiat citra votum iuramentũ vł ꝓmiſſuʒ
Unde religioſus vł clericus ſecularis ab
infirmo vel ſano requiſitus vł nõ reqſitus
de eligenda ſepultura: ſecure conſulere po
teſt: ſi in ſua eccleſia vł cõuentu plura ſuf/
fragia habiturus eſſet. Qꝛ ſibi ſit vtilius
ibidem ſepeliri ꝗ̃ alibi: arg. ad hoc extra
de ſepulturis. c. fraternitatem: nec incur/
rat penam niſi obligatio vel promiſſio ali/
qua interueniat: vt dicit textus ĩ. vj: de ſe/
pulturis. c. animarũ: ⁊ in dicto. c. cupiẽtes
quia nullus obligatur ex cõſilio niſi frau/
dulento vt li. vj. de reg. iur. c. nullus: põt
ergo dicere conſulo vobis hoc pro ſalute
anime veſtre faciatis tamẽ libere ꝗcquid
decreueritis: nolo enim ꝙ h̊ mihi promit/
tatis. Secunda excõmunicatio ẽ de ſepeli
entib9 hereticos que ponit̃ lib. vj. de he/
reti. c. quicũꝗ hereticos credẽtes recepta
tores defenſores vł fautores eoꝝ ſcienter
preſumpſerint eccłiaſtice tradere ſepultu/
vſꝗ ad ſatiſfactionẽ idoneam excõmunica
tiõis ſentẽtie ſe nouerint ſubiacere: nec ab
ſolutionis beneficiũ mereãt̃: niſi proprijs
manibus publice extumulent ⁊ proijciant
huiuſmodi corpora dãnatoꝝ: ⁊ locus ille
ꝑpetua careat ſepultura. hoc ibi. Ad cui9
euidentiã dicit Jo. an. in nouel. ꝙ hi ſunt
credẽtes qui ore ꝓprio dicũt ſe credere ipo
rum erroribus: ⁊ tales iudicant̃ heretici:
eo. ti. excõmunicam9. ij. de ꝟbo. ſig. c. ſup
quibuſdã: vel ſm Zachinũ in tractatu ſuo
de heret. credẽtes dicunt̃ qui verbis vł fa
ctis oſtendũt ſe credere errorib9 heretico/
rũ ſcʒ verbis detegens in hoc intentioneʒ
ſue volũtatis: aut faciẽs id in quo ſatis ex
ꝑmit̃ credulitas erroris: vt quia eiſdem
adheret aut ad eorum ꝑdicationem vadit
ad quã ſi iuerit vltra ꝗ̃ ſemel cenſet̃ here/
ticus: cum par crimen ⁊ par culpa ſit pro/
hibita diſcere ⁊ docere: vt. C. d̉ mathemã.
l. culpa: ⁊ ex binario actu videtur trahi cri
men ad cõſuetudinẽ: ⁊ idem eſt de his qui
ſtudẽt vel tenẽt libros hereticoꝝ niſi ſtatĩ
illos deſtruãt: ſimiliter qui eis reuerentiã
exhibent ſm mores ſuos: vł ab eis recipi/
unt ꝯſolationẽ vł cõmunionẽ vł man9 im
poſitionẽ aut ſimilia: que pertinẽt ad rit9
eorum: dicunt̃ etiam credẽtes: vt eo. ti. li.
vj. c. filij: q̇ pari pẽa cũ heretic̃ iudicãt̃ vt
e. ti. c. penł. §. fi. Receptores vero heretico
rũ dicunt̃ illi ſm Jo. an. qui ſcienter here
ticos recipiũt in ſuis domib9 ⁊ eos occul/
tant: vt ſic manus inquiſitoris euadãt: vt
ff. de receptator̃. l. j. ⁊. ij. C. de his q̇ latro.
occul. l. j. vbi dicit̃ ꝙ grauius punit̃ q̇ ſci/
enter receptat ⁊ aſſociat fugienteʒ ꝗ̃ q̇ ſo/
lum latitantem occultat: ⁊ ſm Zachi. ſuffi
cit ꝙ ſemel eos receptat: vt li. vj. de penis.
c. felicis: ſi tamẽ receptatus erat cõſangui
neus receptantis mitior erit pena: quia ꝑ/
ſumit̃ hoc facere ſanguinis affectione po/
tius ꝗ̃ cõtemptu fidei. Defenſores ꝓinde
hereticorũ dicunt̃ q̇ vł publice defẽdũt er/
rorẽ eoꝝ ⁊ hi dicũt̃ heretici manifeſti: de
verbo. ſig. c. ſuper quibuſdã: imo dicunt̃
hereſiarche. xxiiij. q. iij. c. qui aliorũ: ⁊ ta/
les ſunt peiores hereticis: vt dicit̃ ibidem
vł etiam qui defendunt hereticũ ne capia/
tur: puniatur ⁊c̃. ⁊ hoc directe vł indirecte
per ſe vł per alios qualitercũꝗ: tales non
damnarent̃ ꝓ hereticis ꝗ̃uis inſurgat cõ
tra eos hereſis ſuſpitio propter quã ẽ eis
indicenda purgatio. Fautores autem ſm
Zachi. dicũt̃ tribus modis. Primo omiſ/
ſione vł negligẽtia ſcʒ nõ puniendo cũ po/
teſtatem habeant ⁊ hereticos puniendos
agnoſcant: vł negligẽdo. ij. q. vij. c. negli/
gere cũ poſſet perturbare peruerſos nihil
aliud ẽ ꝗ̃ fauere: vel etiã nõ iudicãdo cuʒ
ad hoc teneant̃. Secũdo cooperatiõe ⁊ fa/
cto viſitando ſuſtentando ad euadendum
auxiliũ vel fauorẽ preſtando. Tertio conſi
lio ⁊ verboꝝ prolatiõe ſcʒ exceſſus excuſã/
do ꝓ eis intercedẽdo: deniꝗ ab excõicati/
one ꝑdicta põt epẽs abſoluere: qꝛ papa ſibi
nõ reſeruauit. Tertia excõmunicatio eſt
de ſepeliẽtib9 tẽpore interdicti vł publice
excõicatos: noĩatim interdictos ⁊ manife
ſtos vſurarios: que ponit̃ in cle. de ſepul.
in. c. eos qui ꝓprie temeritatis audacia de
functorũ corpora nõ ſine cõtẽptu clauium
eccłie in cimiterijs interdicti tp̃e in caſib9
nõ ꝯceſſis a iure vł excõmunicatos publi/

B

ce aut noĩatĩ interdictos vł vſurarios ma
nifeſtos ſcienter ſepelire ꝑſumpſerint: de/
cernim9 ipo facto excõmunicationis ſentẽ
tie ſubiacere: a qua nullatenus abſoluant̃
niſi prius ad arbitriũ dioc̃. epi eis quibus
per ꝑmiſſa fuerit iniuria irrogata ſatiſfa/
ctionẽ exhibuerint cõpetentẽ: nullo eis cir
ca premiſſa exemptionis vel quonis alio
priuilegio ſub quacunꝗ forma verborum
ꝯceſſo aliqualiter ſuffragante: hoc ibi: et
ſic ſm glo. hec ſententia includit quoſcun/
ꝗ etiam religioſos cuiuſcunꝗ ꝓfeſſionis
Idem Laud. ⁊ Henze. quia littera loquit̃
indiſtincte: etiam feminas ſm eoſdem cõ/
prehẽdit: ar. xvij. q. iiij. c. iij. c. ſi q̇s ſuadẽ/
te. ⁊ de ſen. ex. c. mulieris: dicunt eñ ꝙ in
iſtis conſtitutionibus iuris cõmunis etiã
penalib9 maſculinũ ꝯcipit femininũ pro/
pter auctoritateʒ ꝯditoris: ⁊ quia fiunt cũ
magna maturitate: vnde ꝑſumit̃ ꝙ nihil ĩ
iquũ contineat: ⁊ idem dicit Laud. de in/
ſtitutionib9 factis per ꝑlatos eccłiarũ: ꝓ
quibus etiam ꝑſumitur ꝙ nihil iniquũ cõ/
tineant: ſecus tamẽ dicit de ſtatutis princi
pum ſecularium: que frequenter odioſe pro/
mulgant̃: vnde in talibus odioſis maſcu/
linũ nõ cõcipit femininũ ſed in fauorabili/
bus ſic: femininũ nunꝗ̃ ꝯcipit maſculinũ
quia ꝯtra naturam eſſet quã ars quantuʒ
poteſt imitat̃. De illo autem verbo ex con
temptu dicit Henze: ꝙ ex contemptu etiaʒ
ał's nõ ligandus ligatur: vt de cler. ex. c. ſi
celebrat: ⁊ dicit Stephanus ꝙ ꝯtemnere ẽ
mandatũ nõ curare: vt. xj. q. iij. excellentiſ
ſimus: ⁊ ꝙ eccleſie poteſtas nõ eſt ꝯtemnẽ
da: eo. ti. nõ cõtemnat: ⁊ ꝙ tunc ex contem
ptu quiʒ tranſgredit̃ quando voluntas
eius ſubijci rẽnuit ordinationi legis: ⁊ ꝓ/
cedit ad faciendum cõtra legem agit: quã/
do autem propter cauſaʒ particularẽ indu
citur: nõ dicitur ex contemptu facere: niſi
ex eadem cauſa delictum frequenter itere/
tur: ⁊ ꝙ non facile diſpenſatur cum eo qui
contemnit: ⁊ ideo in litteris de ſtilo curie
ſolet apponi clauſulã: dũmodo nõ in con/
temptum clauium: nec excuſatur q̇s d̉ mã/
dato ſui prelati ſepelit contra cle. iſtam: qꝛ
cum ſit hic prohibitum nõ tenetur obedi/
re prelato ⁊ poſſet illi condicere: vt. xj. q. iij
c. ſi dominꝰ. c. nõ ſemper. c. iulianꝰ. de tẽp.
or. c. ad aures. Preterea ſuper verbo ci/
miterijs: dicit glo. ꝙ ſi talis ſepelitur in lo
co priuato: non eſt locus huic pene: etiam
ſi locus ille ſit contiguus cimiterio ⁊ vide

C

tur velle glo. ꝙ oportet locum eſſe deputa
tum cimiterio ⁊ benedictum. Dicit tamen
Stephanus ſufficere: ꝙ locus ſit deputa/
tus ſepulture etiam ſi nõ ſit benedictꝰ: ał's
enim illuderent̃ iura: cum multa ſint loca
ſepulture deputata q̇ tñ nõ ſũt bñdicta ⁊ ĩ/
tellige loca deputata ad ſepeliendũ corꝑa
eoꝝ q̇ nõ ſũt excõicati ⁊c̃. Argumẽtum eſt
de eccleſia non conſecrata que gaudet im/
munitate eo ꝙ ibi diuina celebrant̃: vt eo.
ti. c. j. ⁊ de conſe. eccle. vł alta. c. fi. nõ enim
poteſt negari quin ſit cimiteriũ ex quo de/
putatum eſt ſepulture ergo locus eſt huic
littere: ⁊ hoc verum eſt ſi diu reputatũ eſt
pro cimiterio: quia tunc preſumendũ vide
tur ꝙ fuit benedictum niſi conſtaret cõtra
rium: nõ enim dicitur proprie cimiterium
niſi proter benedictionem: vnde Jo. an. ſu
per hanc cle. dicit ꝙ cimiterium eſt locus
ad vſum cimiterij per epiſcopum benedi/
ctus: vt de conſe. di. j. c. nemo. concor. Jo.
cald. ⁊ Joh. de lig. ⁊ hoc oportet fateri ꝗ̃/
tum ad penam excõmunicationis h̊ impo/
ſitam que maxima ẽ. Et nota ꝙ licet regu/
lariter epiſcopus ſe nõ debet intromittere
de loco exempto: vt de offi. ordi. c. graue. ⁊
ſic loquitur Inno. de priuił. c. ad hec: tamẽ
h̊ ſibi permittit̃ quo ad poteſtatem ⁊ penã
de qua hic. Ad maiorẽ tamen euidentiã
in hoc. c. ſunt quattuor excõmunicationes
diſtincte. Prima eſt de his q̇ in cimiterijs
tempore interdicti ſepeliunt corpora defũ/
ctorum in caſibus a iure non conceſſis: de
quo queri poteſt: an qd̉ hic dicitur de ĩter
dicto procedit ſiue ſit generale ſiue ſpecia/
le. Ad hoc reſpõdet Laud. ꝙ dũmodo pro
cedat a claue ſiue h̊ fiat a iure vł ab hoĩe:
vt de exceſ. prela. c. tanta. de ꝯſuetu. c. cum
inter: de elec. c. vbi periculũ: ſecus tamen
dicit in caſu qui ponit̃ de offi. ordi. c. ſi ca/
nonici. c. ꝗ̃uis. in. vj. ⁊. c. ꝙ tranſlationeʒ:
de tempo. ordi. Item. c. is qui. de ſen. excõ.
in. vj. ⁊ extra d̉ ſta. regula. c. ſuper quodã.
c. monachi. ⁊ in glo. quia talia interdicta
non procedunt a claue. Idem Paulus et
Henze. Et ſi queris qui ſunt caſus a iure
conceſſi. Reſpondet glo. Primus ẽ quan/
do agitur de ſepultura clerici qui ſerua/
uit interdictum: nam tali tempore interdi
cti ſepultura conceditur cum ſilentio: ta/
men ⁊ ſine pulſatione campane: vt in. c. ꝙ
in te: de pe. ⁊ re. Secundus eſt in priuile/
giatꝫ circa ꝯfrẽs: de quib9 ĩ. c. vt ꝑuilegia:
extra de priuił. De tertio vero caſu dubiuʒ

eſt an ſcꝫ in quattuoꝛ feſtis anni inquibus
tempoꝛe interdicti poſſunt alta voce diui/
na celebꝛari pulſatis campanis ⁊ ianuis
apertis: vt habetur in.c.alma mater: de ſē
ex.in. vj.poſſint etiā moꝛtui ſepeliri: glo.
tenet hic ꝙ nō licet tunc moꝛtuos in cimi/
terio ſepeliri: ꝗuis multotiens fuerit con/
trariū obſeruatū. Et hoc bene ꝓbat. c.cuꝫ
⁊ plantare.§.ꝙ ſi: de priuil. ⁊ ꝑ.§.vlt. in.c.
alma: nā ꝑagraphꝰ ille qui diebus illis ꝑ/
cipationem diuinoꝝ cōcedit loquiť de au/
diendis officijs nō de ſacramētis. Ideꝫ te/
nēt Pau. ⁊ Henze. ⁊ hoc eſt tutius: quia ď
iure tēpoꝛe interdicti pꝛohibenť celebꝛari
diuina ⁊ ſepultura ac ꝯferri ſacramēta: a
quo iure recedi nō debet niſi quatenꝰ repe
ritur exceptū: ⁊ idem tenet Io. de lig. ī tra/
ctatu ſuo de eccl̃iaſtico interdicto licet Io.
cal. ꝯtrariū teneat. Et ſi q̄ris an hec pena
locū habebit ſi illi de loco interdicto ſepe/
liunt aliquē ex locū interdictū exiſtentem
de loco interdicto. Ad hoc rn̄det Pau. ꝙ
ſi locus eſt interdictꝰ ꝓpter delictū dn̄i ter
re: tūc nō habet locū: ſecus aūt ſi ꝓpter de
lictū populi: vt li. vj. de ſen. ex. ſi ſnīa: tn̄ ꝗ
ad caſū huiꝰ cle. nō ſufficit ꝙ ſit de loco in/
terdicto niſi noīatim ſit interdictꝰ. Secun
da vero excōicatio ē de his ꝗ publice excō
municatos ſepeliūt. Et ſi q̄ritur de quibuſ
excōicatis hic loq̄tur. Rn̄det glo. ꝙ de ex/
cōicatis tā ab hoīe q̄ a iure: dūmodo ma/
ioꝛi excōicatione nō aūt minoꝛi. Idē Lau.
Henze. ⁊ Pau. ratio ē: qꝛ nomīe excōicati/
onis intelligiť de maioꝛi ſnīa: de ſen. excō.
c. ſi quē: vel quia minoꝛ excōicatio nō ſic ī/
ficit ſicut maioꝛ: quia taliter excōmunica/
to nō ꝓhibeť ꝑticipari ſicꝫ excōicato excōi/
catiōe maioꝛi: dicto.c. excellentiſſimꝰ. Hic
cōiter dicitur ꝙ excōicatio nō trāſit ad ter
tiā perſonā. Per talē inſuꝑ ſepulturam fa
ctam de excōicato excōicationi minoꝛi nō
indiget eccl̃ia recōciliatiōe: ⁊ addit ħ glo.
ſuꝑ verbo publice: ꝙ ħ iudicabiť ex quali
tate foꝛi ſcꝫ multitudine vľ paucitate offi/
cialiū ⁊ aſtantiū: vtrū excōicatio dicenda
ſit publica vľ publicať: ita ꝙ in hoc rei ve
ritas pōderať: vt ꝗ ad hūc caſum videať
an p̄ſumanť ſepelientes ſcire vľ ſaltē ſit ca
ſus ꝗ ſit eis imputandū ſi ignoꝛarūt qď pu
blice ſciebať: alr̃s poſſet eē occultus licet ꝑ
iudicē in banco corā duobꝰ vľ tribꝰ ꝓmul
gata fuit: ad ħ monet mens ⁊ rō iuris ꝗ eſt
ꝑpōderāda verbis: ⁊ ſic nō eſt locꝰ huic pe
ne: qꝛ nō p̄ſumiť ſciuiſſe ſm glo. Pau. et

Stepha. idem Henze. ꝗ addit ꝙ etiā ſi ſci/
uiſſet nō eſt locus huic pene: q̄ nō debꝫ ex/
tendi niſi ad publice excōicatū. Sepelienſ
tn̄ occulte excōicatū maioꝛi excōmunicatio
ne ſemꝑ incidit minoꝛē excōicationē: quia
cui nō excōicamus viuo nec cōicare lꝫ moꝛ
tuo: vt dicit glo. in.c. ad ħ. de priuil. ⁊ ideꝫ
Hein. boyc: e.c. Si vero publice excōicatū
ſcienter ſepelit in cimiterio: incidit maioꝛē
excōicationē vt hic. Tertia ꝑinde excōi/
catio eſt ꝯtra ſepelientes noīatim interdi/
ctos: ꝗ excōmunicati ſūt: de qua queri po/
teſt ꝗs dicatur noīatim interdictos. Ad ħ
reſpondet Lau. ꝙ is noīatim interdictus
diciť qui in ſentētia nominatim eſt expꝛeſ
ſus: per id qď notat Inno. de pꝛeben. c. I la
teranēſi. dicit etiā ꝙ talis expꝛeſſa noīatio
requiritur etiā de his quoꝝ culpa vľ frau/
de latū eſt interdictum: ⁊ de his ꝗ pꝛebue/
runt auxilium vľ fauoꝛem: de ſen. ex. c. vl.
li. vj. ꝙ ſi notoꝛiū eſt de fautoꝛibꝰ qui dede
rūt occaſionem interdicto nō tamē erit lo/
cus huic pene: qꝛ non ſunt nominatim in/
terdicti: etiam ſi in ſentētia fuiſſet quis in/
terdictus cum fautoꝛibus ſuis: quia nō ex
eo ꝙ notoꝛie fauent dicunť nominatim in
terdicti: ar. de cle. ex. pꝛopoſuit: cuꝫ hec cō
ſtitutio ſit penalis que reſtringenda eſt: vt
li. vj. de elec. c. ſtatutū. Quarta deniq̄
excōmunicatio eſt qua ſepelientes vſurari
os excōmunicantur. De quo queri poteſt
quis ſit vſurarius manifeſtꝰ: dicit ħ Mat
theus ꝙ manifeſti dicunť vſurarij qui ex
libꝛis eoꝝ cōuinci poſſunt: vt in cle. vna.
de vſur̃. vľ ſi coꝛam ſacerdote confiteť: qui
quo ad hoc eſt eius iudex: ſed addit Ioh.
an. li. vj. de vſur̃. c. quāq̄. ꝙ in hoc caſu ne
ceſſarij ſunt teſtes quod placet Io. de lig.
quia confeſſio in foꝛo penitentiali nō facit
rem notoꝛiam. Archidia. in dicto. c. dicit
ꝙ quantum ad illud. c. ſufficerent argumē
ta cum fama de vſuris. c. cum in dioce. ibi
ſi cum alijs argumentis maxime ſi tenet al
tare paratum dicitur manifeſtus vſurari/
us: ⁊ nota in. c. j. ⁊. ij. de vſur lib. vj. ꝙ om/
nes pꝛedicti velut manifeſti vſurarij care/
re debent eccleſiaſtica ſepultura: niſi cauiſ
ſent de reſtituendo vſuras ſm foꝛmam de
cretalis: quāq̄ de vſuris: in. vj. ⁊ hoc per
ſe vel per alium habentem ſpeciale manda
tum ad cauendum: quia vt dicitur in reg.
iur. Qui per alium facit eſt per inde ac ſi
faciat per ſeipſum. Hic queri poteſt:/
an poꝛtantes pꝛedictoꝛum coꝛpoꝛa ad ſe

pulturam ⁊ cōcauitātes ſepulchꝛū fodiē/
tes fabꝛicantes aperientes: ⁊ pꝛelati cleri/
ci ⁊ miniſtri eccleſiaꝝ in quibus ſepeliunť
non ꝓhibentes ⁊ cereos cruces ac ſimilia
poꝛtantes hic ſint ſimiliter excōmunicati.
Ad hoc reſpōdet Io. cal. ꝙ ſi cum diuino
officio ſepultus eſt: ꝓculdubio videtur ꝙ
oēs p̄dicti dicta excōmunicatiōis pena
ligātur: quia hoc caſu ſunt oīno ꝑticipes
criminis ſiue cooꝑatoꝛes: ad hoc ď ſen. ex
cō. c. nuꝑ. c. ſi concubine. Si tamen ſine di/
uino officio ſepultus eſt etiam ī cimiterio:
licꝫ tutius ſit dicere p̄dictos oēs eē liga/
tos: tamē licꝫ trepide credo iſtos nō liga/
ri dicta pena: ſed quia videnť generaliter
cōtemnere ꝓhibitionem: arbitraria pena
puniri poterunt etiam ꝑ iudicem eccleſia/
ſticum: vt de offi. dele. c. ď cauſis. Stepha
nus autē dicit hunc caſum non dubiū cuꝫ
ꝑticipent ſepelientibus ⁊ ſic in crimine dā
nato. Dicit tamen Frā. de ꝫab. poſt multa
ſcripta doctoꝝ: ⁊ putat ꝙ hic ſoli ſepelien
tes vel hoc fieri faciētes ſunt excōmunica
ti: ⁊ ꝓ ſepelientibus intelligo eos ꝗ actua
liter moꝛtuū humo vel tumulo cōdunt: vt
diciť in glo. Lapus tenet cum Stepha. et
dicit Imola ꝙ hec pars videť veriou: alr̃s
enī poſſet illudi p̄ſens cōſtitutio ꝙ ſcꝫ oīa
funeralia pompoſe expedirenť ⁊ ꝙ tandē
vnus ſolus ribaldus vel vilis ꝑſona ſepe/
liret euꝫ: deniq̄ oēs p̄dictas ſententias
abſoluere pōt oꝛdinarius poſt debitaꝫ ſa/
tiſfactionē: eo ꝙ non eſt abſolutio reſerua
ta: vt de rebus eccle. nō ali. cle. j. vbi de ħ:
⁊ dicit glo. ꝙ ſi ſepulti ſūt publice excōmu
nicati vel nominatim interdicti vel vſura
rij manifeſti: ꝯtra dictam ꝓhibitionem de
bent exhumari ſi poſſūt coꝛpoꝛa diſcerni:
verūtamē alius ſepultus tēpoꝛe interdicti
nō eſt exhumādus: p̄ſertim poſt relaxatū
interdictū: quia ſi nō eſſet ibidem ſepultꝰ:
tūc poſt interdictū laxatum ſepeliri debe/
ret: ergo a foꝛtioꝛi ſepultus nō exhumabi/
tur niſi manifeſte deceſſiſſet impenitens: ſi
militer ſm Innocē. Pau. Guil. ⁊ Stepha.
durante adhuc interdicto exhumādus ē.
Ultima excōmunicatio de hac materia
poniť in quadā extrauagan̄. Bonifa. viij.
que incipit: deteſtande feritatis: cuiꝰ men/
tionem facit Io. an. in. c. eos: de ſen. excō.
in nouel. ⁊ alij doc. ſuꝑ rubꝛica de ſepul. in
qua papa excōmunicat oēs etiam ſi pon
tificali dignitate fulgeāt: qui coꝛꝑa defun
ctoꝛum tā inhumaniter ⁊ crudeliter ꝑtra/

ctabant vel ꝑtractari faciant ſcꝫ exenterā/
do dimēbꝛando decoquēdo vel ſimilia fa/
ciendo vt oſſa transferant alibi ſepeliēda:
ſed debent ad tempus tradi ſepulture vt ī
cineratis coꝛpoꝛibꝰ oſſa transferanť vel cū
coꝛpoꝛe debent oſſa transferri: et eſt caſus
pape reſeruatus: huic tamen pene locꝰ nō
eſt: ſi talis deceſſerit in locis vbi nō viget
cultus catholice fidei: nec etiam in locī vi
cinis vbi poſſet trāſferri coꝛpus ad ſepeli/
endum. Ad laudem dei.

De excōmunicatione in genera/li quā quis icurri poteſt ꝑ violētā iniectionē manꝰ in clericū vel reli/gioſam ꝑſonam: Sermo XVII

N
On occides. Exo.
xx. Congrue ſatis nunc vidēdū
eſt de excōmunicationibꝰ q̄s ꝗs
incidit inijciens manū violentā in clericū
vel religioſum. Et pꝛimo de excōmunica
tiōe que poniť. xvij. q. iiij. c. ſi quis ſuadē/
te diabolo: huius ſacrilegij vitiū incurre/
rit: ꝙ in clericum vel monachum violētas
manꝰ iniecerit: anathematꝭ ſubiaceat vin/
culo: ⁊ nullus epiſcopoꝝ illum p̄ſumat ab
ſoluere niſi moꝛtī vꝛgente periculo: ħ ibi.
Ad cuius euidentiā queri poteſt que re
quirunť ad hoc vt quis canonē iſtum in/
currat. Ad hoc dicendū: ꝙ quattuoꝛ req̄/
rūtur. Pꝛimo ꝙ clericus ꝑcuſſus pꝛiuile/
giū non amiſit clericale: de quo ptꝫ ſupꝛa.
Hinc enī verberans clericum degradatuꝫ
⁊ curie ſeculari traditū: non incidit in hūc
canonem: quia ſm Hoſti. talis nō retinet
pꝛiuilegiū clericale: vt de iudi. c. cum non
ab homīe: ſecus tamē ſi non ſit traditꝰ q̄/
uis degradatus: vt. lxxxj. di. c. dictū: nam
ibi diciť ꝙ talis depoſitus debet clericali
ter viuere: vnde credit Io. an. in. c. degra/
datio: ď penis: li. vj. ꝙ verbaliter depoſi/
tus ⁊ degradatus retinet pꝛiuilegiū cleri/
cale: ſed actualiter degradatus ⁊ curie ſe/
culari traditus clericali p̄uilegio nō gau/
det ⁊ ſimile dicēdū de clerico heretico ma
nifeſto curie ſeculari tradito: ſm Innocē.
Io. an. Uin. ⁊ Aſten. Addit inſuꝑ Io. de
de lig. in ſuo tractatu de cenſu. eccl̃. ꝙ ꝑcu
tiens clericū non baptizatū ad oꝛdines ꝓ
motum nō ē excōmunicatus. Cuius ratio
eſt: qꝛ nō baptizatus nō recipit characterē
oꝛdinis: cum baptiſmꝰ ſit ianua oīm ſacra

mentoꝝ: vt de ꝓſby.non bap.ꝑ totū: ꝑcu
tiens tamē ꝑ ſaltū ꝓmotum incidit ī cano
nem: cuiꝰ ratio ē: quia talis recipit chara
cterem rōne cuius ei competit emunitas:
vt in.c.j.de cleř.ꝑ ſal.ꝓmo. Et nota ꝙ ſm
canoniſtas ſūt nouem ordines: verberās
igiť quēcūq₃ habentē vnum de illis ordi/
nibus: etiam laicū illitteratū ſacrū ordinē
recipientē hunc canonem incidit: vt notat
Hein.boyc: in.c.vt fame: de ſen.excom. ve
rūtamen verberans clericu₃ ꝓmotum ad
ordines coactione abſoluta nō incidit ca/
nonem: vt notat de baptiſ.c.maiores. Si
vero coactione cōditionali: tunc etiam nō
gaudet priuilegio clericali niſi tacite vľ ex
preſſe ꝓmotionem ratificauerit: ⁊ tūc etiā
continere teneť ſi ad ſacrum ordinem pro/
motus eſt: vt no.in.c.vbi dicidiſti.lxxiiij.
di. Similiter verberās fratres tertij ordi/
nis de ſimplici regula non ſunt excōmuni
cati ſm Joh.an.in.c.cum ex eo.de ſen.ex.
in cle.⁊ ideo ſm Jo.calď.quia non ſunt ꝑ/
ſone eccleſiaſtice ſtricte ⁊ ꝓprie loquendo:
quia nec ſunt clerici nec religioſi: cu₃ non
ſunt ꝓfeſſi religionis ꝑ ſedem apoſtolicā
approbate: nec ꝓmittunt ꝯtinentiam obe/
dientiā regularē nec pauꝑtatē ſed eſt qui/
dam modus viuendi approbatꝰ: ⁊ hoc ē ve
rum niſi habeāt aliqua priuilegia apoſto/
lica: tunc enī iudicandū eſt ex tenore illoꝝ
vt de priuiľ.c.porro: ⁊.c.recepimus: hinc
dicit Fran.de ʒab.ꝙ ſi ſunt aſtricti ordini
ꝑpetuo: ſic ꝙ nō poſſunt egredi: cenſendi
ſūt eccleſiaſtice ꝑſone tanꝙ ꝑpetuo depu/
tati ad piūm vſum: vt in cle.vna: de deci.ī
fi.⁊ de priuiľ.c.ꝑ exceptionē: li.vj. Alś ꝙ
habeant in aliquibꝰ certum modum viuē/
di: hoc non īmutat natura₃ perſone quin
cenſeāť laici. Similiter verberās canoni/
cam ſecularem ſm doctores in cle.attēdē/
tes.§.illas quoq₃: de ſta.mo.non eſt excō/
municatus eo ꝙ viuūt vt ſeculares nec re
nūciant ꝓprio nec ꝓfeſſionem regularē fa/
ciunt: nec ſtatum nec religionē habent ap
probatū: lic₃ ab epiſcopis viſitari poſſunt
ſiue ſint exempte ſiue non: multominꝰ ver
berās beguinā excōmunicatus eſt ſm do/
cto.in cle.de reli.do.§.ꝓdictis vero: verū/
tamē verberās donatū vel oblatū cū effe/
ctu: vt quia effectualiter ſe et ſua donauit
alicui religioni approbate: iuxta clemē.j.ď
deci. mutato habitu ſeculari l₃ ex toto nō
habeat habitum illius religionis: incidit
hunc canonē: quia tales gaudent eodem
priuilegio ſicut religioſi veri: vt dicto.c.ꝑ
exceptionem: ⁊ ibi Joh.an.in nouel.⁊ idē
dicit Hein.boyc: in dicta cle.j.ſi tamen de
derint tm̄ partē bonoꝛu₃ partem ſibi reſer
uantes tunc non gaudent eodem priuile/
gio. Deniq₃ lic₃ nouicius in religione ap/
probata non ſit religioſus effectualiter do
nec tacite vel expreſſe ſit ꝓfeſſus: tamen il
lum verberans eſt excōmunicatus: vt eſt
tex.in cle.in.c.religioſo: de ſen.excom.li.
vj.nec obſiſtit ꝙ ad ſeculum redire poſſet
quia idem eſt in clerico ſeculari in minori/
bus ordinibus ꝯſtituto. Secundo prin/
cipaliter requiriť ꝙ ſit factū: quia ſola vo
luntas ſine effectu ſubſequēte non ſufficit
vt quis incidat hunc cononē₃. Hinc dicit
Ray.ꝙ eleuans pugnam: gladium: haſtā
vel baculum ſuꝑ caput clerici volens eum
ꝑcutere: non tamen ꝑcutiēs: non eſt excō/
municatus: cuius ratio eſt: quia canō iſte
requirit ad illationē pene doloſam volun
tatem: quod ꝓbat cum dicit diabolo inſti
gante ⁊ factum cōſūmatum: nec ſufficit at
temptatio: vnde dicit Joh.an.ꝙ ꝑ ſolam
attemptationē nullus īcidit niſi ad actus
cōſūmationem ꝑuenerit: ſimiliter ſm In/
no.in.c.nuꝑ.ij.de ſen.excom. compellens
clericum ꝑ metum vt ſibi aliquid det: vel
de fundo exeat: nō eſt excōmunicatꝰ: quia
non ſit iniectio manuū in clericum nec in
res illi adherentes qď canon iſte requirit
qď Jo.de ligna.credit verū: ſi metus tm̄ ē
verbalis non realis per ꝯtractum ꝑſone:
verūtamen ſi quis clerico metum ingerat
adeo ꝙ ſe ꝓcipitat in aqua₃ vel aliud eui/
dens periculum vt euadat: tunc ſm Ray.
Hoſt.⁊ Hoſti.ē excōmunicatus: ſecus aūt
ſi clericus fugiēdo ledať. Hic queri pōt
de intellectu excōmunicationis que poni/
tur in.c.ſi quis: de ſen.excom.li.vj.vbi di
cit tex. Cum quis abſq₃ tuo mandato ma/
nus iniecerit in clericum tuo nomīe violē/
tas: ſi hoc ratum habueris: excōmunicati
onē latam a canone incūctanter incurris:
cum ratihabitio retrotrahať et mandato
debeat comparari. Si vero iniectio cade₃
tuo nomine non ſit facta tunc lic₃ habēdo
ratam eandē: nō tamē ꝓpter hoc excōmu/
nicationis illiꝰ vinculo īnodaris: cum ꝗs
ratum habere nequeat qď eius nomīe nō
eſt geſtum: hoc ibi. Utrū mandans: au/
toriʒans ratum habens vel ꝯſulens ꝙ cle
ricus ꝑcutiať excōmunicationē incurrat.
Ad hoc reſpondet Hein.boyc: in.c.mulie
res: de ſen.excom.inter alia: ꝙ ſi mādans
moriť ante manuū iniectionē factam: tūc
dicit Bern.hic in ver.ſed pone: ꝙ non eſt
excōmunicatus: quia mandatū morte ex/
tinguitur: vt.ff.mandati.l.inter cauſas.
Idem tenet Uincē.⁊ Inno.in dicto.c.mu
lieres: dicit tamen Hoſti.ꝙ ſi nō penituit
ſatis eſt excōmunicatus: cum conſtet ꝙ in
mortali deceſſiſſet. Idem Tan.Hoff.ꝗ di/
cunt ꝙ excōmunicatus niſi mandatū ante
mortem reuocauerit: ⁊ maxime cū in eadē
volūtate decedere intelligať: vt ď baptiſ.
c.maiores: ⁊ bene quis excōmunicať poſt
mortem: vt patet.xxiiij.q.ij.c.ſane ꝓferť.
Idē Archi.lxxxviij.di.c.fi.⁊ eo.ti.cū ꝗs:
li.vj.⁊ h̄ videť tutiꝰ. Si vo nō moriť an̄ ħ
penituit ⁊ reuocauit an̄ iniectionē q reuo/
catio ad mādatariū an̄ iniectionē ꝑuenit:
⁊ ſic nō īcidit: aut tam tarde reuocauit ꝙ
ad eū an̄ iniectionē venire nō potuit: ⁊ tūc
diť Inno.ꝙ l₃ ď culpa redargui ⁊ puniri
valeat: tn̄ ī canonē nō īcidit: niſi ꝗ dolo fe
cit: nō enī ligat eū ꝗ ē in charitate alś eēt
iniqua ⁊ iniuſta: nec fertur niſi ꝓ mortali.
Bern.tamen ⁊ Hoſti.dicunt cōtrarium ꝑ
l.ſi mandaſti.ff.mādati: ⁊ ideo dicit Aſte.
ꝙ talis quo ad deu₃ nō eſt excōmunicatꝰ:
tamē quo ad eccleſiam excōmunicatꝰ eſt:
qď videť verū ſm Joh.an.eo.ti.c.cu₃ ꝗs
glo.ij.li.vj. De ratū vero habēte dicēdu₃:
ꝙ ſi factum fuit eius nomīe ⁊ poſtea ratū
habuit tanꝙ nomīe ſuo factu₃: tunc cano
nem incidit: quia ratihabitio ī maleficijs
retrotrahiť ⁊ mandato cōparatur: vt hic
inter: ſecus tamē ſi nō haberet ratam tāꝙ
nomīe ſuo factam: ſed vt ꝗlibet alius qui
dicit: Benedictus deus qui talis vbera/
tus eſt: quia malus erat: ⁊ tunc nō incidit
canonem: ꝑ ea que notat Archid.ij.q.iiij.
c.auditum. Si vero ratū habuit tūc ꝗdem
incidit in canonē: non tamen a tēpore inie
ctiōis ſed a tēpore ratihabitiōis: vt notat
Archid.in.c.omnes: in fi.xvij.q.iij.⁊ Jo.
an.in hoc.c.cum quis: in verbo: incurris:
qui addit ꝙ ſi iſta₃ ratihabitionē in corde
tenuerit: ita ꝙ de ipa nō poſſit fieri fides:
tunc lic₃ talis quo ad deu₃ ſit ligatus: nō
tamen quo ad eccleſia₃ militantē que non
iudicat ď occultis: vt patet ď ſimo.c.ſicut
tuis. Idem Hoſti.in dicto.c.mulieres: et
glo.in dicto.c.omēs. De cōſulente aūt di/
cendum: ꝙ etia₃ incidit in canonem: quia
cōſentire videť delicto: imo cauſam dat ef
ficacem: vt de ſen.excom.c.quāte. Nec mi
rum cum talis etiam ſecuto homicidio ho
micida clerici cenſetur: vt pat₃ de homiē.
c.ſicut dignu₃.§.qui vero: ⁊.§.fi.⁊.c.ſigni/
ficaſti.ij.§.j. hoc tamē intelligiť ſane cum
iniectio manus ex tali conſilio ſecuta eſt:
vt ꝓbant iura inducta: vľ quādo ꝑticipat
in crimine ꝓcedenti: vt eo.ti.c.nuꝑ.§.in ſe
cūda: ſm Hoſt.Hein.boyc: inť alia. Ter
tio ꝓncipaliter requiriť ꝙ hoc fiat aīo in/
iuriandi: nā ſm Hein.boyc: in.c.ſi.vo.de
ſen.ex.ſi ꝗs ꝑcutit clericū cauſa tuitionis
vel defenſiōis tm̄ nō eſt excōicatus: vt eo.
ti.c.ex tenore: ibi: niſi ſe defendēdo: qď ve
rū ē niſi ī defendēdo ſe modū excedat: qď
ſic eſt intelligendū: qꝛ ſi clericus ꝑcuſſit ſe
mel laicū nō intēdēs ampliꝰ ꝑcutere: et de
hoc laicus ſit certus: tūc nō debet ꝑcutere
clericū: alioqn ē excōicatꝰ. Si vo clericus
venit ad ꝑcutiēdū vel ſe parat ad iteꝝ ꝑcu
tiendū: aut de hoc laicꝰ ꝓbabiliť dubitat:
tūc licet laico ꝑcutere clericū ad īminentē
violentiā repellēdā: ſm Inno.⁊ Hoſti.di.
cto.c.ſi vo.§.ſi vero ꝓmū: ⁊ ď homiē.c.ſig
nificaſti: ſiliter ſi ꝑcutit clericum ad defen
ſionem ⁊ tuitionē ꝓximi: puta patrꝭ mrīs
vxoris filij vel familie: tūc etiā nō eſt excō
cōmunicatꝰ ſm Inno.⁊ Jo.an. Et ſi vel/
let clericus aliū occidere capies eū ⁊ liga/
bis anteꝙ aliu₃ occidi ꝑmittas: ar.xxij.q.
ij.c.ne quis arbitreť: circa fi.īmo ſi hoc ti/
more illum caſu occidas non es excōmuni
catus: l₃ ſis irregularis ſm Inno.ad h̄ de
homiē.ſi furioſus: in cle. Jo.an. Si tamē
ꝑcutit clericū ꝓ tuitione reꝝ ⁊ in ꝑcutien/
do modum excedit: tūc canonē incidit: vt
de homiē.c.ſuſcepimus. Si autē modū nō
excedit: tunc non ſolum ꝑſonam ſed etia₃
res ſuas defendendo vel incōtinēti reꝑcu
tiendo: vel etia₃ res alioꝝ quod plus eſt:
nō ē excōmunicatꝰ: vt dicto.c.ſuſcepimꝰ ⁊
vbi diciť ꝙ tūc ſolū teneť quādo modum
excedit ſm Inno.Hoff.⁊ Ray. Preterea:
in dicto.c.ſi vero: ſm Hein.boyc: ſi ꝗs in/
uenit clericum turpiter agentē cum vxore
matre ſorore aut filia ꝓpria: ſi tunc ꝑcutit
eum citra mutilationē vľ mortem: non eſt
excōmunicatꝰ: ſi vero mutilat vel occidit
eum: tunc dici pōt ꝙ tali parciť quo ad ex
cōmunicationē quaſi tam iuſtum dolorem
cōpeſcere nō poſſet: vt dicit ibidē glo.ar.
C.de.l.iulia: ď adulterꝰ: ⁊ lex ꝑmittit ipm
occidere ſic inuentū.ff.ď adul.ꝙ ait lex.§.
ꝙ ait: alś ex īteruallo nō liceret: tutiꝰ ē tn̄
dicere ꝙ ī canonē incidūt. Et nota ꝙ ꝓdi/

cta etiam intelligunt̃ de vxore putatiua lꝫ
ratione impedimenti ꝑpetui non poteſt eē
vxor: ẜm Uin. Hoſ. ⁊ Joh. an. Or ſi nõ in/
uenit cum turpiter agentē ſed ſolum cũ ſo/
la ſedentē ⁊ ꝯfabulātē: tũc ꝑcutiens nõ in
cidit in canonē ẜm Hoſti. ⁊ Joh. an. fallit
tamē in caſu vbi maritus aliquem ter mo
nuiſſet ne cum vxore ſua ꝯuerſaret̃: ⁊ tunc
eum detinere põt p .xx. horas et ꝑſentare
iudici: vt. lxxxj. di. c. ꝑſbyter: ⁊ hoc videt̃
de indi. c. cum non ab homine: licꝫ in alijs
criminib⁹ hoc fieri non põt: et addit text⁹
in dicto. c. ſi vero: ꝙ ſi inuenit clericuꝫ tur
piter agentem cum alia muliere ꝙ̃ cũ vxo
re matre ſorore vel filia ꝓpria: ⁊ inijcit ma
nus: excõmunicatus eſt. Ad maiorē aũt
euidentiam ſciēdum ꝙ generaliter verbe/
rans clericum nõ animo iniuriandi ẜ cor/
rigendi: non incidit canonē dũmodo mo/
dum non excedit et auctoritate iuris ẜ fa/
cere poſſit: vnde ponunt̃ aliq̃ caſus extra
de ſen. excom. c. cum voluntate: in quibus
clericum corrigere licet. Primus eſt rõne
officij quod quis ĩ eccleſia obtinet: cuius
pretextu ſi clericus eſt: poteſt alium in mi/
noribus dũtaxat ordinibus cõſtitutũ cau
ſa correctionis leuiter percutere: vt hic vl'
etiam turbantē diuinũ officiuꝫ de eccleſia
poteſt eijcere tam clericum ꝙ̃ religioſum:
etiam ſi eum non habet aliquã iuriſdictio
nem: vt in. c. veniēs: de ſen. excom. ẜm In
no. Hoſti. ⁊ Joh. an. dũmodo non excedit
moduꝫ in expellendo: ⁊ addit Joh. an. in
c. periculoſã: li. vj. ne cleri. vel mona. glo.
penul. ꝙ mõachus licite vi expelli poteſt:
qui ꝯtra ſtatutum illius capli ſcholas in/
trauit: ſicut etiam clericus vel monachus
excõmunicatus vel interdict⁹ tēpore diui/
noꝝ eccleſiam intrãs vi expelli poſſit: ẜm
laud. in cle. grauis: eo. ti. Et hec omnia in
telligunt̃ dũmodo non fit exceſſus. Offi/
cialis tamē laicus in clericum manus inij/
cere non poteſt eum ꝑcutiendo etiaꝫ d mã
dato ſui ꝑlati quin canonē incideret: niſi
in caſu ꝓut videbitur inferi⁹. Cuius ratio
eſt: quia nulli laico ſuꝑ clericũ tãta datur
auctoritas: niſi fortuito caſu: nõ ex delibe/
ratione clericum ledat: vt eo. ti. c. ſi vero
alicuius. Secundus eſt de clericis ſeniori
bus qui zelo deuotionis ꝑdicta faciunt, ⁊
eodem modo excuſantur vt hic ⁊ dicto. c.
veniens: vbi plane de hoc. Tertius d his
qui obtentu ꝑlatiõis vel magiſterij ſubdi/
tos ⁊ ſcholares correctionis cauſa leuiter
ꝑcutiunt. Dicit tamen boyc: in. c. vniuerſi
tatis: eo. ti. ꝙ ſi ꝑlatus ex ꝓpoſito ſcienter
⁊ malicioſe debitaꝫ correctionē excedit eſt
excõmunicatus: ⁊ etiam illi qui ẜ faciunt
de ei⁹ mandato: ſiue hoc fiat capiendo: ad
carcerem ducēdo cum ſcꝫ calce pugno vel
alio modo ꝑcutit: non reſiſtentem ſed cor/
rigi ⁊ obedire paratũ quia leuis et mode/
rata caſtigatio tñ eſt illi permiſſa: vt hic ⁊
in. c. vniuerſitatis. Si vero debitã correcti/
onem p ſe vel p alium non excedit: tũc põt
eum capere ⁊ incarcerare etiam p laicos:
vt eo. ti. c. vt fame. §. laici xo: vbi plane de
hoc: ⁊. c. ſi clericos: ⁊ d offi. or. c. cũ epiſco/
pus: li. vj. ⁊ hoc verũ eſt: lꝫ etiam talis cle
ricus nõdũ incorrigibilis appareat. Simi
liter poteſt eum verberare animo corrigē/
di p ſe vel p alium clericũ vel religioſum:
dũmodo fiat cauſa regularis diſcipline: nõ
tamē eſt tutum vel honeſtũ hoc facere per
laicos ꝯuerſos: quia. c. vniuerſitatis non
videtur hoc ꝯcedere ꝙ hoc faciãt niſi per
clericum vel monachum: ẜm Uin. ⁊ Joh.
an. p laicũ ſecularem nullo modo licet q̃n
canonem vterq; icidat. Quartus ē de pa/
rentibus ⁊ magiſtris q̃ verberãt vl' man⁹
inijciunt in filios vel diſcipulos clericos:
d q̃bus dicit Hein. boyc: eo. ti. c. ſuꝑ eo: ꝙ
ſi hoc faciunt non ex odio: inuidia vel in/
dignatione: ſed cauſa diſcipline vel corre/
ctionis: ſed intēperate tunc ſũt excõmuni/
cati: ar. d. c. voluntate. Si moderate tunc
nihilomin⁹ pater ē excõmunicat⁹ ſi man⁹
inijcit in filiũ in ſacris ordinib⁹ ꝯſtitutuꝫ:
vt ibi. §. fi. ſecus autē ſi in minoribus tñ:
magiſter tamē nõ eſt excõmunicat⁹ ſiue di
ſcipulus ſit in ſacris ſiue non: vt dicto. c.
ſuꝑ eo. c. ex tenore: ⁊. c. cum volantate. §. ſi
vero: vbi generaliter loquit̃ non diſting/
uēdo inter diſcipulos exiſtētes ĩ ſacris et
alios: naꝫ leuis caſtigatio mgr̃is eſt ꝑmiſ/
ſa: vt notat ibidē glo. ⁊ addit Fran. ⁊ Jo.
in ſum. ꝯfeſ. ꝙ lꝫ magiſter cum ira ꝑcutiat
nõ eſt excõicatus ex q̃ cauſa correctiõis ẜ
faciat: ſi moueat̃ p zelum ⁊ nõ excedat mo
dum: et Jo. an. in. c. vniuerſitatis: putat ꝙ
quãtacũq; ſit cõmotio dũmodo nõ ad ꝑſo
nam ſed ad crimē ⁊ correctiõis cauſa ẜ fa/
ciat: excõmunicat⁹ nõ erit. Et generaliter
qđ dictũ eſt de nigro p oĩa dicēdũ ē de ꝑla
to: ⁊ qđ dictũ eſt d parentib⁹ p oĩa dicēdũ
eſt de dominis ⁊ ſuꝑiorib⁹ illos de familia
ſua corrigentibus. Deniq; percutientes il
los q̃ clericale ꝓuilegium amiſerũt: cano/
nem non incidunt: de quibus patet ſupra.
Et ſi querit̃ quid de clericis ſeinuicē lo/
coſe ꝑcutiētibus: reſpõdet Hein. boyc: in
dicto. c. ſuꝑ eo: ꝙ ſi tēperate et leniter ſe ꝑ/
cutiunt non incidũt in canonē: vt dicto. c.
ſuꝑ eo. j. clericis enĩ licituꝫ eſt inuicē ludere
etiaꝫ ſe manualiter tēperate verberare: vt
de homic. c. lator: ſed quia ſepe d tali ludo
ꝑueniunt ad iram ⁊ rixam: ideo tutius eſt
abſtinere ẜm Hoſti. ⁊ Jo. an. quia ſi ex ira
vel odio aut appetitu vindicte ſeinuicē ꝑ/
cuſſerint canonē incidunt: vt dicto. c. ſuꝑ
eo: in fi. ſimiliter ſi ſe ꝑcutiunt enormit̃ ex
cõmunicati ſunt: qꝛ ludus noxius ē in cul
pa: vt de ꝑſump. c. j. ⁊ ĩ glo. Quarto ꝑn/
cipaliter requirit̃ ꝙ fiat doloſe: vt notat
Hoſti. eo. ti. c. quãte: quia loquit̃ de violē
ta iniectione: nõ eſt aũt violētia ſine dolo:
dolus autē nõ poteſt eſſe cum q̃s querit ſi/
bi ⁊ alteri ꝓdeſſe ac nulli obeſſe: lꝫ ibideꝫ
videat̃ eſſe quedaꝫ violentia nõ tamen in/
iuſta. Ad cui⁹ euidentiã dicit Hein. boyc:
in. c. nuꝑ. ij. de ſen. excõ. inter alia: ꝙ ſi vio
lenter clericum capiēs in cuſtodia trudēs
ac detinens hoc facit ad ſui defenſionem:
tunc ẜm Hoſti. excõmunicat⁹ non ē dũmo
do defenſionis cauſa ceſſante libere ꝑmit/
tit abire: quoniã ipſa ceſſante nõ cenſeret̃
defenſio ẜ vindicta. Ad hoc dicto. c. ſi ve/
ro. Or ſi facit hoc non ad ſui defenſioneꝫ
nec animo iniuriandi alteri: ſed poti⁹ ipm
ſaluandi ⁊ tuendi: tũc non eſt etiã excõmu
nicatus quia nõ iniuria irrogat̃ ſed poti⁹
ſalus ꝓcuratur. xlv. di. c. cum beatus: ẜm
Hoſti. ſi vero non facit animo ſe tuendi vl'
illum ſaluandi: ſed al's zelo dei: puta quia
facere vult homicidiũ vel adulteriũ: tunc
lꝫ modico tēpore teneat ipm inuitum ⁊ re/
nitentē citra tamē iniuriã ꝑcuſſionis non
creditur eũ incidere in excõmunicatiõeꝫ:
⁊ in hoc ꝯcor. Inno. Hoſti. ⁊ Joh. an. dicē
tes: ꝙ ſi officialis vel quiuis alius talē ca
piat vel liget auctoritate ꝓpria: cuꝫ inſtet
periculũ: nec alter poſſet ab alterius iniu/
ria compeſci: non eſt excõmunicatus imo
meretur: vt. xxiij. q. iij. c. fortitudo: cũ duo
bus ſequentibus: dũmodo tamen ẜm Ho
ſti. ⁊ Joh. an. ꝯcito poteſt ipm ꝑlato reſti/
tuat: al's ſecus: vt dicto. c. vt fame. §. laici:
de maio. ⁊ obe. c. ſolite. §. j. imo pl⁹ dicunt
Inno. ⁊ Joh. an. ibideꝫ ſcꝫ ꝙ ſi illum caſu
occideret non animo vindicãdi ſed alium
defendēdi ne occidat̃ non eſſet excõmuni/
catus: licꝫ efficeret̃ irregularis: ad hoc de
homicid. ſi furioſus in clemē. Preterea: ſi
animo iniuriandi obſident eum in caſtro
vel claudunt in domo non tamē vt euꝫ ibi
cuſtodiant: ſed vt verecũdiam inferãt tũc
dicit Inno. ꝙ non credit eum in cuſtodia
vel carcere retinere: quia hoc nõ intēdunt
nec violentiã eius ꝑſone faciunt: nõ ergo
credit illos canonē incidiſſe: tēpus tamen
ſic eum detinendi clauſũ ne ſequeret̃ excõ
municatio limitanduꝫ eſſet arbitrio boni
viri. Si deniq; facit vt eũ in gladio vibrã/
te ſuꝑ caput eius illi mortē cõminando ni
ſi turrim domuꝫ vel cuſtodiam intrauerit
ẜm Hoſti. ⁊ Joh. an. incidit: etiam detinē/
do ſiue fuerit in carcere clauſus ſiue funi/
bus ligatus ſiue cuſtodibus vallatus ne
quo velit ire poſſit ẜm Inno. Porro ſiqui
dem non inijcit manus violentas in cleri/
cũ ſed in res eidem adherentes: vt veſtes
vel frenum equi quem equitat vel in mani
bus tenet: aut alias res quas portat cleri/
co ſciente ⁊ inuito ⁊ hoc iniurioſe: tunc in/
cidit in canonem: ſi tamē eo neſciēte ⁊ fur/
tiue tenet ⁊ aufert non incidit: quia nõ in/
tendit violentiaꝫ inferre ſed furto ſubtra/
here. Uerũtamē ſi auctoritate ꝓpria violē
tiam inferens rem illam potuerit inuade/
re ⁊ accipere d iure: vt quia clericus debe
bat ei cenſum ꝓ domo quã inhabitauit et
ſoluere ceſſauit per trienniũ: et ſic licuit ei
talem expellere: vt de locato. c. potuit: tũc
non incidit canonem eum repellendo cuꝫ
moderamine: vel vim vi repellendo: vt de
reſti. ſpo. c. olim cauſam: ẜm Inno. Hoſti.
⁊ Joh. an. Similiter arreſtans clericũ aſpor/
tantem res ſuas vel alias apud ſe depoſi/
tas: non incidit ẜm Fran. laud. Jo. in ſũ.
⁊ Aſten. etiam ſi aufert ei dum eſt in aſpor
tando anteꝙ̃ aſportans ad locum deſtina
tum ſe recipiat. Secus autē poſtꝙ̃ ad locũ
ꝑuenit ⁊ poſſeſſionē facta adeptus fuerit:
quia nõ licet ei vſurpare ius ſibi in re ſua
ex interuallo. Deniq; qualitercũq; quis cle
ricum ledat licꝫ non manu: animo iniuriã
di: canonem incidit ẜm Jo. de ligna. Hinc
dicit Hoſtien. ꝙ qui ſpuit in faciem clerici
excõmunicatus eſt: quia fit iniectio in cle/
ricum. Similiter ſi ſuꝑ eum effundit aquã
oleum vl' ſimilia aĩo iniuriandi: ẜm Aſtē.
Uerũtamen ſi iniurioſe violentiã inferēs
errat in perſona cui infert: vtpote percuti/
ens Seyum clericũ ⁊ credens ſeu volens
ꝑcutere Ticiũ laicũ: tũc dicit Hein. boyc:
in. c. ſi vero. ij. eo. ti. ꝙ ẜm ꝓbabiliorē opi/

uionem non eſt excōmunicatus quia ſi er/
roꝛ ſolus qualitatis excuſat a pena: vt in
dicto.c.ſi vero:magꝭ excuſare debet erroꝛ
qualitatis ⁊ pſone: nam ſola temeritas et
violentia in hoc conſideraẜ: ⁊ idem tenet
Joħ.an.hic concoꝛ.etiam Innoc̄. ⁊ Ray.
niſi a deo eſſet craſſa ignoꝛantia ꝙ coloꝛē
excuſationis non haberet. Si ꝓinde ꝑcu/
tiens errat non in pſona ſed ſoluȝ in quali
tate: vt ꝑcutiens clericum credens eū eſſe
laicum: ⁊ eſt ꝓbabilis ignoꝛantia: quia vi
det eum in habitu laicali non gerentem ſe
ꝓ clerico: vel credit eum habitum clerica/
lem ludo eſſe impoſitū: ⁊ ꝓbabilem habet
cauſam hoc credendi: ⁊ tūc non incidit: vt
dicto.c.ſi vero. Ideȝ Tan.Hoſt. ⁊ Jo.an.
⁊ ꝓbatione deficiente quo ad eccleſiaȝ mi
litātem ſi velit iurare ꝙ hoc ignoꝛabat cō
ſcientie ſue relinquiẜ: vt hic in tex. ⁊ ī glo.
ſcōa. Si tamē veritas eſt ī contrariū: quo
ad deum ligatus eſt: et ſi poſtea denudat ī
penitētia apoſtolicā ſedem accedat: leſo ſa
tiſfaciet ⁊ de piurio penitentiā aget: ⁊ ad/
dit Inno.in.c.cuȝ non ab homīe: eo.ti.in
glo.fi. ꝙ ſi clericum occidat ignoꝛans euȝ
clericum: foꝛte quia nocte eum occidit: nō
credit eū excōīcatū: ⁊ credit neceſſe eſſe ꝙ
dolus interueniat ⁊ ꝙ ſe ꝑcutere clericuȝ
intendat. Ad laudem dei.

De abſolutiōe ab excōmunica/tione ꝓpter iniectionem manuū violentā in clericū vel religioſam pſonam: Sermo XVIII

Non occides Exo.

xx. Jam oꝛdine debito videndū
eſt de abſolutiōe ſentētie quā q̄s
incurrit vigoꝛe illius canonis: ſi q̄s ſuadē
te diabolo.xvij.q.iiij. quis ſciȝ abſoluere
poteſt iniicientē manū violentam in cleri/
cum vel religioſū. Ad hoc rn̄det Haſp.
A de calō.in.c.j.q̄ cle.vel mo. ꝙ de papa nul
li dubium eſt q̄n abſoluit excōmunicatuȝ
ꝓ quacūqȝ iniectione manuū in clericum:
vt dicit tex.in iſto canone: ⁊ ſicut hoc pōt
ꝑ ſe ſic ⁊ ꝑ alium habentē ſpeciale manda/
tum ad hoc ẜm Ain. legatus etiam a late/
re pape: ẜm veriorē opinionē etiam ī enoꝛ/
mi abſoluere poteſt. Et dicit Joħ.an. ꝙ vi
dit aliquos legatos de latere abſoluere et
aliquos abſtinere: ſibi tamen placet ꝙ ab
ſoluere poſſit: quia vices pape gerit vt de
ſen.ex.c.ad eminētiā: ⁊ ō offi.lega. ꝙ trāſ
lationē: etiam ſi ſit extra terminos legati/
onis dūmodo ſit in via ac etiā aliunde ve
niētes: vt de offi.delega.c. excōmunicatꝭ.
De alijs vero legatis dicit ꝙ illi nō abſol/
uunt in atroci: equioꝛ eſt enī eoꝝ poteſtas
q̄ȝ legatoꝝ de latere: nec enī abſoluunt ali
unde veniētes niſi ō ſpeciali gratia eis vl̄
eccleſie ſit amplius ꝯceſſum: vt de offi.de/
lega.c.excōmunicatis: legatus tamē de la
tere dūmodo ſit cardinalis capientē ſe nō
poteſt abſoluere: quē nullus ꝑterq̄ȝ papa
abſoluere pōt: excepto moꝛtis ꝑiculo: vt ī
c.felicis.§.p̄ſenti: ō penis: li.vj. Epiſcopꝰ
autē ſe capientē abſoluere non poteſt: ſed
ſolus papa: p̄terq̄ ī moꝛtis articulo: vt in
cle.ſi quis: de penis: nec etiā aliū abſolue
re poteſt ī atroci graui ſiue enoꝛmi ſine pa
pe mādato: vt hic: niſi quādo papa nō pōt
adiri: vt in.c.eos: de ſen.ex.li.vj. in medi/
ocri vero ꝓuilegiatos abſoluere poteſt: de
quibꝰ videbiẜ infra. In leui deniqȝ abſol
uit oēs: hec ille. Ad cuius euidentiā ſci
endū: ꝙ enoꝛmis aut grauis exceſſus vel
iniuria diciẜ ſi ꝑuenitur ad effuſionē ſan/
guinis illiꝰ mēbꝛi ex quo de facili exire nō
ꝯſueuit: ſi oculus effodiaẜ: ſi vulnereẜ: ſi
fuſtibus cedaẜ: nō tamē ſi leuis actus vel
vnguis aut virge ꝑcuſſione ſanguis exie/
rit tranſire ꝓfitemur in atrocē iniuriam:
ſed circa hoc nō ſolum ip̄m factū ſed etiaȝ
facti qualitas ꝑcutiendi ⁊ iniuriandi mo/
dus diligētius attēdaẜ: et ex circūſtantia
loci: tēpoꝛis et pſone que ſit leuis medio/
cris ac grauis vel enoꝛmis iniuria manife
ſtius cognoſcaẜ vt ſi facta eſt ī atrio: foꝛo
coꝛam iudice vel p̄lato coꝛam multis in ec
cleſia vel loco publico: in cimiterio: doꝛmi
toꝛio: vel ſi facta ē magiſtratui: iudici ma/
giſtro: domino: p̄lato: patri: patrono aut ī
dignitate ꝯſtituto: ⁊ hoc ab aliquo inferi/
oꝛi ꝯtra noꝛmā iuris ⁊c̄. vn̄ dicunt Inno.
Hoſti. ⁊ Joħ.an. ꝙ quādo leſio dicaẜ gra
uis vel enoꝛmis: arbitrio iudicis cōmitti/
tur. Idem Specu. p̄ter tamē homicidiū ⁊
membꝛi mutilationē: ti.ij.§. nūc dicamus.
Diciẜ etiam crimen ſeuum: quia ſine gra/
ui ſcando tolerari nō poteſt: vt de ſen. ex.
c.illoꝝ: ⁊ maxime quādo debeẜ pena coꝛ/
poꝛalis ẜm legē: ⁊ qō notat Joħ.an. de re
nun.c. niſi cum p̄ridē: ſup glo. ex loco iſto
vbi enumerat.xxiij. crimīa que dicūẜ gra/
uia. Leuis auteȝ iniuria cōmittiẜ modica
ꝑcuſſione vel impulſione pugne manꝰ pal

me: digiti: baculi vl̄ lapidis: ita ꝙ ad liuo
rem vel mutilationē membꝛi: fractionem
dentis dilapidationē capilloꝝ non modi/
cam vel ſanguinis effuſioneȝ non ꝓcedit.
Mediocris iniuria eſt ſi par parem ꝑcutit
pleno ictu ex deliberatiōe ⁊ conatu: tamē
ſine mutilatiōe et enoꝛmi vulneratiōe aut
ſanguinis effuſiōe iudicio diſcreti viri. Et
nota generaliter ꝙ excōmunicatio ꝓ leui
iniuria manus violente in clericū vel reli/
gioſum abſolui poteſt ab epiſcopo: quia ħ
iam redactū eſt ad ius cōmune: ex.c.pue/
nit: eo.ti. vbi ſubdiẜ de his abſoluēdis q̄
clericis non enoꝛmē ſed modicaȝ ⁊ leuem
iniuriam irrogant: tue fraternitatis arbi/
trio duximus cōmittendū. Et in glo. ⁊.c.
religioſo: eo.ti.li.vj. Secūdo ſciendū ꝙ
ſunt diuerſi caſus in quibꝰ taliter excōmu
nicati citra ſedem apoſtolicā abſolui pn̄t:
non ſolum de mediocribꝰ ſed etiā quādo/
qȝ de enoꝛmibꝰ exceſſibus. Primꝰ ergo ca/
ſus eſt periculū vel articulus moꝛtis qui
ſemꝑ eſt exceptꝰ: vt dicto.c.ſi quis ſuaden
te: ⁊ de ſen.excō.c. nō dubium: talis enī et
a ſimplici ſacerdote poteſt abſolui: vt ibi:
eſt tamē illi iniungendū ꝙ ſi moꝛtē euaſe/
rit ſedi apoſtolice ſe rep̄ſentet: vel ei q̄ poſ
ſet eum abſoluere mandatū illius ſuꝑ hoc
recepturus. Idem etiā ō alijs caſibꝰ ſequē
tibus eſt intelligenduȝ vt remoto impedi/
mento ꝓpter qō abſolui poterant: ſe ſupe
rioꝛi repſentent: vt ō ſen.excō.c.de cetero:
c.ea noſciẜ: ⁊.c.Quis: ꝙ ſi ceſſante impedi
mento ſe non p̄ſentauerint: in eandē ſentē
tiam incidunt: vt eo.ti.li.vj.c.eos: ⁊ ħ ve/
rificaẜ p̄terq̄ȝ in puero: vt de ſen.excō.c.j.
⁊ vl.in tex. ⁊ glo. ſiue ſe poſtulent abſolui
ante pubertatē ſiue poſt. Et dicunẜ pueri
ẜm aliquos maſculi minoꝛes.xiiij.ānis: ⁊
femelle minoꝛes.xij. quod videẜ ꝓbabili/
us q̄ȝtum ad hūc caſum: quia liceȝ in mino
ribus annis doli capaces videanẜ: tamen
in punitiōe parciẜ etati: vt ex̄ de delic.pue
B ro: ꝑ totum. Ad maioꝛē tamē euidentiā
dꝛ in dicto.c.eos qui a ſnīa canonis vl̄ ho
minis cū ad illū a q̄ alꝭ de iure fuerūt ab/
ſoluendi nequeūt ꝓpter iminentis moꝛtꝭ
articulū: aut aliud impedimētū legitimuȝ
ꝓ abſolutiōis beneficio habere recurſum
ab alio abſoluunẜ: ſi ceſſante poſtea peri/
culo vl̄ impedimēto hmōi ſe illi a quo his
ceſſantibus abſolui debebāt q̄ȝcito como/
de poterunt cōtempſerint p̄ſentare: mādā
tum illius ſuꝑ illis ꝓ quibus excōmunica
ti fuerat humiliter recepturi ⁊ ſatiſfacturi
ꝓut iuſticia ſuadebit: decreuimus ne cen/
ſure illū danẜ eccleſiaſtice in eandē ſenten
tiam recidere ip̄o iure. Et ẜm Jo.an.in no
uel. loquiẜ hic de impedimēto tēpoꝛali: vt
dicto.c.Quis: vbi plane de hoc. Et addit
Archid. ꝙ nec ꝓ moꝛtis periculo nec alio
impedimento debet excōmunicatꝰ abſolui
ab alio q̄ȝ ab excōmunicatoꝛe vel abſoluē/
di poteſtatē habente: ſi poſſet ad eū habe/
ri recurſus. Addit inſuꝑ Hein.boyc: in.c.
ꝙ de his: eo.ti. ꝙ quis diciẜ cōſtitutus in
moꝛtis articulo nedū ex graui infirmitate
ꝓueniente: ſed etiam ſi hoſtem timeat ca/
pitalem: vt ſi ſit obſeſſus vel obſideat ī lo/
co in quo machine frequēter iacíunẜ ⁊ ba
liſte: vel ſit nauigaturus longo ⁊ ꝑiculoſo
nauigio: vel trāſiturꝰ per loca inſidioſa et
periculoſa: vel timet p̄donem aut crudeli/
tatem potentis ẜm Inno. et Hoſti. ⁊.ff.de
do.cau.moꝛ.l.iij. ⁊.iiij. caueat tamē abſol/
uens ne nimis laxet habenas. Et nota ꝙ
habēs iuſtas excuſationes q̄bus ab itine/
re rationabiliter excuſaẜ ꝓpter legitimuȝ
impedimentū: nō debet abſolui ab huiuſ/
modi excōmunicatione: niſi recepto iura/
mēto ẜm moꝛem eccleſie ꝓut habetur: eo.
ti.c.ex tenoꝛe.c.Quis: in fi. Inſuper illi ſb
iuramenti debito iniungendū eſt vt q̄cito/
us opoꝛtunitatē habuerit romanum pōti/
ficem: vel illum qui poteſtatē habet eū ab
ſoluendi adeat: mandatū eius ſuſcepturꝰ
⁊ pariturus: vt eo.ti.c.de cetero. Preterea
in dicto.c.eos: li.vj.§.ſtatuimus: dicit pa/
pa de abſolutis a ſede apoſtolica vel lega/
tis: quibꝰ iniungiẜ ꝙ alicuius cōſpectui ſe
p̄ſentare debeant: ſi hoc non faciunt cum
p̄mo comode poterūt: ip̄o iure eandē ſen
tentiā incidūt. Sed ẜm Jo.monald. hoc ī/
telligiẜ de ſentētijs homīs non iuris ⁊ ad
dit ꝙ papa vel legatꝰ non abſoluit ab illis
ō ſtilo curie: ſed remittit ad ſuū excōmunī
catoꝛē cuius cauſam oſtendit Jo.an.in no
uel. dicēs: ꝙ in curia romana vel in curijs
legatoꝝ circūſtantie que in imponēdis pe
nitētijs ſūt ponderāde vel in ſatiſfactiōeȝ
arbitrāde: nō facile ſciri poſſūt: ideo ſolēt
tales remitti ſuꝑ his ad oꝛdinarios vl̄ ali/
os qui ſunt in ꝑtibus quos adire non cu/
rabant: niſi hoc fuiſſet ſic ꝓuiſum. Se/
cundus vero caſus eſt ō regularibus: que
p̄cipue tangiẜ.eo.ti.in.c. cuȝ illoꝝ.§.nos
tn̄: ſuꝑ quo dicit Hein. boyc: ꝙ ſi regularꝭ
iniicit manus violētas in ep̄m: abbatem:

vel aliũ p̄latum ſupiorem: nõ põt abſolui
citra ſedē apl'icam: ꝛ hoc eſt ꝓpter ſcanda
lum vt dicit' in textu: naʒ ſm leges tale de
lictum capite puniendũ eſt: vt. ff. de re mi/
li. l. oĩe delictũ: ſm Hoſti. ꝛ Jo. an. ꝛ ideʒ
eſt ſi ſit in priorem locum abbatis tenētē:
vt de maio. ꝛ obe. c. cum in eccleſijs: et ꝑ h̄
videt' ſolui de monacho q̄ abſente abbate
ꝑcuſſit vicariũ quem abbas dimiſit ĩ clau/
ſtro. Si vero man⁹ iniicit in alium clauſtra
lem ſm Jo. an. vel in aliũ clericũ ſecularē
vel religioſũ ꝛ excelſus eſt enormis: tũc ſi
militer abſoluēdus eſt a papa: vt hic in te/
xtu: ſiue factuʒ ſit ante ingreſſũ ordinis ſi/
ue poſt. Si v̄o non eſt exceſſus enormis ꝛ
ante religionis ingreſſũ cõmiſſus: tunc ꝑ
p̄latum ſuũ regularē abſolui poteſt vt hic:
quod ꝯceditur non ſolũ abbatibus ſ; etiã
prioribus ꝛ alijs quarũcũq; religionũ pre
latis: quod etiaʒ extendit' ad tēplarios et
hoſpitalarios ac ſimiles q̄ magiſtros lai/
cos habent: ſm Joh. caldˀ. in. c. canonica:
eo. ti. nam quia ex regula eis oĩes illi⁹ or
dinis obedire debent: ideo poſſunt excõ/
municare ꝛ ab excõmunicatiõe eos abſol/
uere: ꝛ hoc iudicialiter licʒ nõ penitentia/
liter ſm Alex. ꝛ Tho. ſuper. iiij. xviij. di. ꝛ
idem Hoſt. in. c. porro. eo. ti. qui dicit ꝙ ta
lis p̄latus laicus abſoluit hoc caſu: cum h̄
ſit priuilegiũ oĩm cõmuniter viuētiũ: vt d̄
vi. ꝛ hone. cleri. c. qm̄. Nec obſtat ꝙ ſit lai
cus: qꝛ abſoluere ꝛ excõmunicare ē iuriſdi
ctionis: vt de elec. c. trãſmiſſam: ꝛ ideo ca/
dunt in laicos: vt. xxxij. di. §. ver: ſm Jo.
caldˀ. Qꝛ ſi poſt ingreſſum religiõis cano/
nem incidit per iniectionē manus in reli/
gioſum eiuſdē monaſterij: nec eſt exceſſus
enormis: tunc abſolui debet per ꝓpriuʒ p̄
latum: vt ĩ dicto. §. nos tamē. v̄. ſi v̄o clau
ſtrales: ꝛ eo. ti. c. monachi. Si vero in mo
nachum alterius monaſterij tunc locũ ha/
bet. §. ſi vero clauſtralis: in dicto. c. cum il
loꝝ ſcʒ ꝙ ꝑ p̄latum ꝓprium ꝛ illius religi/
oſi qui paſſus ē iniuriã abſolui debet: etiã
ſi extra loca monaſterij ſe ꝑcuſſerint: vt te/
net Abbas: cui ſatis ꝯcor. Jo. an. De mo/
do tamē abſoluendi dicit Hoſti. ꝙ quãdo
duo abbates abſoluere debent: ſic fiet: ab
bas ꝑcutientis iuramentũ a ꝑcutiente re/
cipiet ꝙ decetero cauebit: et abbas ꝑcuſſi
ꝑcutientem verberabit: que verbera erũt
loco ſatiſfactionis: quia monachus nõ ha
bet vnde ſatiſfaciat: ꝛ demũ abbas ꝓprius
eum abſoluet: ꝯgruenti⁹ tamē fieret ſi vn⁹
alteri totuʒ cõmitteret: vt extra de offi. or.
c. ſi. Et nota generaliter ſm Hoſti. ĩ dicto
§. nos tamē: ꝙ vbi ſupior p̄latus religio/
ſi non eſt ſacerdos: vel eſt excõmunicatus
vel mortuus aut al's q̄litercũq; defecit: in
eo caſu in quo ceſſante impedimēto poſſet
abſoluere: talis prelatus in ipſius defectu
ſemꝑ eſt ad ꝓprium dioc̄. recurrenduʒ: vt
patet eo. ti. c. monachi: et de monialibus:
ꝛ. c. canonica: quod intelligenduʒ eſt ſm
Guil. tam de exemptis q̄ȝ de non exemptꝭ
viroꝝ q̄ȝ mulierũ: ꝛ hec eadeʒ intelligēda
ſunt de religioſo ꝛ religioſa adhuc ĩ anno
ꝓbationis exiſtentib⁹: vt eo. ti. li. vj. in. c.
religioſo. Deniq; ſi regularis ꝑcuſſerit cle
ricum ſecularē: abſolui poteſt ab ep̄o: ſiue
percuſſio facta fuit ante monachatuʒ ſiue
poſt: vt dicto. c. religioſus. Qui man⁹ vio
lentas in clericum ſecularē iniecit: ne hoc
p̄textu habeat materiaʒ euagandi poterit
ab ep̄o eo caſu abſolutiõis beneficiũ exhi/
beri: qui ſeculari clerico poſſet ſi clericum
alium ꝑcuſſiſſet: hoc ibi: ꝛ in glo. Jo. mo.
ibidem. Tertius caſus eſt de clericis cõ/
muniter viuentib⁹ qui ponit' extra de vi.
ꝛ hone. cle. in. c. quoniã: vbi dicit' ꝙ q̄ cõ/
muniter viuunt ꝛ ſub vno tecto dormiũt:
ac in eadem domo veſcunt': ſi ſibijnuicem
violentas iniiciũt manus a ſuo dioc̄. abſol
ui poſſunt: dũmodo non fuerit atrox iniu/
ria: qd̄ cõmuniter exponit' quando ſimul
viuunt in eodeʒ collegio ſiue ſint clerici re
gulares ſiue ſeculares: ꝛ etiã intelligit' de
collegio approbato. Quartus ꝓinde ca
ſus eſt de mulierib⁹ excõmunicatis ꝑ inie/
ctionem manuũ violentã: quarũ exceſſus
ſi nõ fuerit enormis abſolui poſſũt ab epi/
ſcopo: vt eo. ti. c. mulieres. Si vero fuerit
enormis: vt ſi occiderit vl' mutilauerit cle/
ricum tũc ſunt opiniones inter doctores:
vtꝝ ſit mittēda ad papã: dicit tñ Guil. ꝙ ē
ĩ epi ꝑtãte eas mittere vl' nõ: qꝛ nõ diſting
uit' circa eas int' atrocē vel nõ atrocē iniu
riam: ꝛ ſubdit. Credo tñ ꝙ expediat hm̄õi
mulieres mitti ad curiam ſi fortes ſũt et ſi
atrocitas magna ē: nec fiet alteri p̄iudiciũ
aliq̄d ex eius miſſiõe: ſatis etiã ꝯcor. Ro/
doſſ. ꝛ Aſtē. in ſũ. ſua: mulier tamen incen
diaria loci ſacri vel lr̄as pape falſificans:
vt dicit idē Guil. mittēda ē ad curiã: qꝛ nõ
inueniunt' iura ꝑcere mulierib⁹ in hac pteʒ
cui⁹ forte cauſa ē: qꝛ non cõmittunt' hm̄õi
crimina niſi ꝑ excogitatam maliciã: ſ; inie
ctio manuũ ſepi⁹ fit ex impetu ſubitaneo.

Quintus caſus eſt de alijs ꝑſonis ſecula/
ribus que nõ ſunt ſui iuris: ꝛ ſiquidē ſunt
ſeruilis cõditionis qd̄ nõ intelligo de mer
cēnarijs: tũc etiã illi ſunt ad papã mittēdi
ꝓ iniectione violēta: niſi in duob⁹ caſib⁹.
Primus eſt ſi hoc fecerint in fraudē vt ſe
ſubtraherēt a ſeruitio dñoꝝ ſuoꝝ. Secũd⁹
eſt ſi ꝓpter eoꝝ abſentiã ſine culpa domini
graue damnũ dñs pateret': tunc eñi abſol/
uunt' a ſuis ep̄is cũ cõditione: que ponit' ĩ
c. relatũ. e. ti. vbi plane d̄ hoc. Qꝛ ſi domi/
ni eſſent in culpa: tũc tam dñi q̄ ſerui mit/
tēdi ſunt ad ſedē apl'icã: qꝛ tũc tã mãdans
q̄ȝ mãdatarius ligant' ſententia excõicati/
onis: vt dicto. c. mulieres. ĩ ſi. ꝛ eo. ti. c. cũ
quis. li. vj. Si v̄o ſunt filijfamilias q̄ ſunt
impuberes vel non ſunt adhuc plene doli/
capaces: tũc de his dicendũ: ꝓut patet ſu/
pra circa p̄n. ſermonis. Qꝛ ſi nõ ſunt impu
beres ſed in patris poteſtate cõſtituti: tũc
ſm quoſdam mitti nõ debent: qꝛ hoc eſſet
in p̄iudiciũ patris: ꝛ facta eſſet iniectio vi/
olenta ſine patris culpa: nõ eſſet tam enor/
mis exceſſus: ꝙ ꝓpter vitandũ ſcandaluʒ
ad ſedem apoſtolicã eſſent mittendi: vt di/
cto. c. relatum. Unde cõcludit Jo. an. ꝙ fi/
liusfamilias ſeorſum habitans a patre re/
gens ſe ꝛ familiã ſuam ꝛ vxorem ac filios:
bonaq; ſeꝑata poſſidens mitti debet ad cu
riam: ſi autem non habitat ſic diuiſim: tunc
abſolui debet ab epiſcopo: qd̄ intelligit' ſa
ne de exceſſu nõ enormi. Sextus caſus ē
de his qui patiunt' impedimēta tempora/
lia: de quib⁹ generalit' nota: ꝙ regularit' tē
pore abſolutiõis iurant qd̄ reaſſumptis vi/
ribus accedant ad ſedē apoſtolicã: ſed fal/
lit in impubere: vt eo. ti. in. c. vlti. quedam
autem ſunt ꝑpetua ꝛ in his non eſt opus.
Primũ impedimentũ eſt infirmitas: nec
ſolum intelligit' de illa infirmitate ex qua
iminet mortis ꝑiculũ: ſed etiã de illa ꝑ quã
impedit' ire ad ſedē apl'icã: ſm Inno. e. ti.
c. qd̄ de his. Secũdũ eſt ſenectus: q̄ ſi tan/
ta eſt ꝙ papã adire nõ põt: tũc non eſt mit/
tendus: vt dicto. c. qd̄ de his. Tertium eſt
pauꝑtas: vt eo. c. Pro quo tñ ſciendũ: ꝙ
licʒ ſint pauꝑes tamē ſunt hũiles: id eſt nõ
generoſi ꝛ fortes: quib⁹. ſ. nõ iminet ꝑicu/
lum in labore nec eis eſt impudibundũ ele
moſynã petere ꝛ pedes ire: tũc oĩno mittē/
di ſunt ad curiã: ꝛ ſic intelligit' ꝑ Jo. an. c.
ea noſcit'. eo. ti. Qꝛ ſi ſunt pauꝑes nobiles
ꝛ delicati: quos nec decet ire pedes nec cõ/
mode ſine ꝑiculo tantũ laborē ſubire poſ/
ſent: quib⁹ etiã pudibundũ eſſet mendica/
re: tales ꝑ dioceſanũ abſolui poſſunt: vt. e.
ti. c. decetero. c. q̄uis. Si deniq; ſunt deli/
cati: diuites: potentes: qui cõmode terras
ſuas relinquere non poſſunt: tunc veritas
exceſſus pape ſignificãda eſt: vt ſic ipſius
cõſilio corrigant' ꝛ abſoluant': ꝛ ſic loquit'
dicto. c. mulieres. Septim⁹ eſt de his qui
patiunt' impedimēta ꝑpetua: ſicut mutila/
ti vel mēbroꝝ officio deſtituti: puta claudi
ceci: debiles ꝛ ſiles: qui poſſunt a dioceſa/
no abſolui: ꝛ debet fieri ſatiſfactio his q̄b⁹
facta eſt iniuria: vt dicto. c. ea noſcit': ꝛ hic
caſus intelligit' de his q̄ ꝓpter deſtitutio/
nem membroꝝ ad ſedē apl'icã accedere nõ
poſſent: vt dicto. c. qd̄ de his. Octau⁹ eſt
de officialib⁹: id eſt iudicib⁹ vel apparitori/
bus aut ianitorib⁹ alicui⁹ p̄ncipis vel po/
teſtatis: qui ſunt ſeculares ꝛ laici: q̄ ſi ꝑcu/
tiunt clericũ p̄textu officij ſui: puta ꝓpter
turbã in eũ irruentē quã cõpeſcere querũt
nec faciũt hoc ex liuore vel malo ꝓpoſito: ſ;
indeliberate vel ex caſu fortuito: ꝛ non ſit
enormis exceſſus: abſolui poſſũt ab eo: vt
eo. ti. c. ſi v̄o. §. officialis. Si tñ hoc fecerit
deliberate aĩo iniuriãdi: vel nõ p̄textu offi
cij ſui: tũc ad papã mittendi ſunt: vt dicto
§. officialis. Si proinde ſunt officiales vel
oſtiarij celerici: q̄ p̄textu ſui officij nõ gra/
uiter ꝑcuſſerint: nõ aĩo iniuriãdi: non ſunt
excõicati: vt patet ſupius. Si tñ aĩo iniuri
andi hoc fecerint. excõicati ſũt: ſed ab ep̄o
abſolui poſſũt niſi forte eundē clericũ gra/
uiter vulnerauerit: vt dicto. c. ſi v̄o. Ratio
v̄o diuerſitatis ē: qꝛ clerico dat' maior au/
ctoritas ſuꝑ aliũ clericũ rõne officij ſui q̄ȝ
laicoꝝ vt patet ibidē. Nonus deniq; ca/
ſus de his q̄ ſtant in dubio: vtrũ excõicati
ſunt vel nõ: q̄s ep̄us abſoluere põt ad cau/
telã: q̄uis impẗiri nõ poſſet directã abſo/
lutionē: q̄ cautela hodie redacta eſt ad ius
cõe: de h̄ habet'. e. ti. c. cũ deſideres. et. c. ſi
v̄o. ij. in glo. Et põt addi generalit' de his
q̄ iudicio boni viri cãm iuſtã habēt ad nõ
eundũ ad ſedē apl'icã: ſicut exempli grã ꝓpter
inimicitias capitales q̄s habet: vel alias
iuſtas excuſatiões q̄b⁹ ab itinere rõnabili/
ter excuſat': ita ꝙ ſine ꝑiculo nequeat apli/
ce ſedis ſe cõſpectui p̄ntare: tales etiam ab
ep̄o poſſũt abſolui: vt pʒ exp̄ſſe eo. ti. c. de/
cetero. Eſt tñ illis ſub iuramēti debito in/
iũgendũ: vt q̄citius oportunitatē habue/
rint: romanũ põtificē adeãt: mãdatũ apl'i/
cũ ſuſcepturi: vt ibidē ſubdit'. Moniales

eciã inijciẽtes manus ĩ ſe inuicẽ vel ĩ cõuer
ſos vel cõuerſas: aut in clericos man⁹ vio/
lentas ab epo ſunt abſoluẽde: vt ſeqꝛ .e.
ti. c. de monialib⁹. nec ibidẽ diſtinguiꝛ inꝛ
exceſſum enormẽ ⁊ mediocrẽ. Ad laudẽ.

De excõicatiõibus in ſpeciali ꝑ iniectionẽ man⁹ violentã in cleri/cũ: vel ꝑſecutionẽ eiuſdem: aut q̃/ſcunq̃ iniuriã: Sermo XIX

On occides Exo.

n xx. Expediti nũc vtcũq̃ de excõi/
catiõibus ꝑ iniectionẽ man⁹ vio/
lentã in generali: iam ad ꝑticulares excõi/
catiões eiuſdẽ violẽtie ſtilũ ꝓut dñs dona/
uerit cõmittam⁹. Quarũ ꝑma eſt de ꝑſe/
A cutorib⁹ cardinaliũ: ⁊ ponit̃ l. vj. d penis.
c. felicis. vbi ſubdit̃: ꝙ q̃ ſancte eccl'ie car/
dinales hoſtilit̃ fuerit inſecut⁹ vl' ꝑcuſſerit
aut cepit: aut ſoci⁹ fuerit faciẽtis: aut fieri
mãdauerit: vel factũ ratũ habuerit: aut cõ
ſiliũ dederit vel fauorem: aut poſtea rece/
ptauerit vel defenſauerit ſciẽter eundẽ: ſic
reus criminis leſe maieſtatis ꝑpetuo ſit infa
mis: diffidatus: nihilominꝰ ⁊ bãnit⁹: poſt
multas aũt horrẽdas ꝯ hmõi fulminatiões
tandẽ ſubinfert: excõicatiõis ſententiã etiã
in oẽs quocũq̃ mõ ꝑticipantes: a romano
põtifice dũtaxat abſoluẽdos: que. ſ. excõi/
catio ſingulis dieb⁹ dñicis cũ maxima ſo/
lẽnitate ꝓmulgari precipit̃. In fine quoq̃
hui⁹ cõſtitutionis annectit̃ ꝙ ſi rectores ⁊
dñi terraꝝ ꝯ ꝑſumptores ꝑdictos ꝑñtis cõ
ſtitutiõis tenorẽ nõ fecerit obſeruari tã ipi
ꝙ officiales eoꝝ infra mẽſem poſtꝙ res ad
noticiã eorũ ꝑuenerit: eoipſo ſententiã ex/
cõicatiõis incurrãt. Sic ciuitas ꝑter vrbẽ
dans conſiliũ: auxiliũ vel fauorẽ: ſeu diſſi/
mulãs dignã punitionẽ offerrente ſe facul
tate põtificali: dignitate carebit ⁊ interdi/
cta remanebit. Et nota hic vnũ ſpeciale: ꝙ
ſcz cardinalẽ hoſtiliter ꝑſequẽs: licz ipſum
nõ tetigerit: tamẽ excõicationis ſententiã
nõ euadit: ſm Io. mo. archi. ⁊ Io. an. Se
cũda excõicatio eſt de licentiãtibus occidi
eos vel ꝑſequi in ꝑſona vel rebus: q̃ ꝓmul
gauerũt aliquã cenſurã eccleſiaſticã: ⁊ po/
nit̃ in. c. quicũq̃. e. ti. li. vj. vbi ꝑmo excõi/
cat cum certis limitatiõibus dantes licen/
tiã offendendi in ꝑſonis vel rebus ſuis vl'
ſuoꝝ: ꝓferentes contra aliquos cenſuram
eccleſiaſticã: aut eos quoꝝ ſunt occaſione
prolate: ac etiã eaſdem ſentẽtias obſeruã/
tes ſeu taliter excõicatis cõmunicare no/
lẽtes. Secũdo ſententiã excõicatiõis pro/
rogat ad omnes q̃ auſi fuerint vti dicta li/
centia vel aliquid ꝑmiſſoꝝ: vel qui ꝓprio
motu id agunt: ⁊ ſi ſpacio duoꝝ menſiũ in
tali ſentẽtia ꝑmãſerint: extunc ꝑ ſolũ papã
abſolui poſſunt: nã ideo facta fuit hec con
ſtitutio: qꝛ multi ꝑlati timebãt exercere cẽ/
ſuras ꝓpter grauamĩa q̃ eis vel ſuis infe/
rebant̃: ⁊ ſm Io. an. nõ ſolũ licentiã dãtes
ligat hec cõſtitutio. Si tñ licentiã nõ dedit
nec ratũ habuit p⁹ factũ: tũc ſm Archid. ñ
eſt excõicat⁹: etiã ſi factũ ſit ꝯtẽplatiõe ei⁹.
qꝺ min⁹ eſt: ſed etiã iubẽtes vel mãdantes
Qꝛ ſi q̃rit̃ an ꝑcutiẽs vel capiẽs laicos
cõſanguineos eoꝝ q̃ talẽ ꝓmulgarũt ſentẽ
tiã ſint excõicati. Ad hoc rñdet Io. an. ꝙ
ſic: ⁊ ſic eſt caſus ſpecialis ac ſiĺis caſus ha
bet̃ in. c. ſciãt. de elec. li. vj. qñ. ſ. nõ eligit̃
is ꝓ quo rogauerũt: ⁊ ꝓpterea cõſangui/
neos laicos grauare nõ verent̃: ⁊ dic̃ ibi/
dem Io. an. ꝙ illa cõſanguinitas extẽdit̃
vſq̃ ad ſeptimũ gradũ: qꝛ ad illũ gradũ fit
ſucceſſio: vt notat̃ de appel. c. poſtremo. in
glo. j. ſed qꝛ de affinib⁹ nõ fit hic mentio: ⁊
cõſtitutio penalis ẽ: ideo nõ includit illos
ſm Io. an. in nouella: põt tñ epus illã ex/
cõicationẽ abſoluere ſic̃ ⁊ ꝑcedentẽ: qꝺ in/
telligit Io. mo. añ denũciationẽ: poſt de/
nũciationẽ enĩ a ſolo papa ſunt abſoluẽdi.
Tertio nihilomin⁹ laicũ iniuriãs vl' impe/
diens portantẽ lr̃as vel ſiĺe ſup cauſis que
ad forũ eccl'iaſticũ de iure vl' ꝯſuetudine ꝑ/
tinent ſunt excõicati: qꝺ intelligit̃ de laico
ꝓpinquo vel conſanguineo: vt notat glo.
ſup verbo ꝓpinquoꝝ in. c. qm̃. de imu. eccl'.
li. xj. vbi ad longũ ponit̃ caſus iſte: ſ; poſt
cõdignã ſatiſfactionẽ q̃ ponit̃ in textu: põt
epus hmõi abſoluere: multomagis excõi/
cati ſunt ꝑ dictũ. c. qm̃. qui impediũt ſuper
cauſis q̃ ad forũ eccl'iaſticũ de iure vel con/
ſuetudine ꝑtinẽt lr̃as ad ſedẽ ap'licã impe/
trari vel ſup ipis corã ordinarijs vel dele/
gatis eccleſiaſticis litigari. Tertia excõ/
municatio eſt de iniuriãtibus pontifices q̃
ponit̃ in cle. j. de penis: vbi dr̃: Si q̃s ſua/
dente diabolo in hoc ſacrilegij genus pro/
ruperit: ꝙ q̃uis iniurioſe pontificẽ vel te/
mere ꝑcuſſerit: aut ceperit aut bãnierit vl'
hoc fieri mãdauerit: ab his facta rata ha/
buerit: aut in his faciendis ſocius fuerit:
aut conſiliũ in his dederit aut fauorẽ: aut
ſcienter defenſauerit: omnes illi ſunt ipſo
facto excõmunicati ꝑ ſolum papã abſoluẽ/
di: vt latius patet in textu: ciuitas ꝟo vel
cõmunitas criminis hui⁹ rei ſubiacet inter/
dicto. Dicit tñ glo. ꝙ ſi eſt electus ſed non
dum cõſecratus: nõ eſt locus huic pene: ⁊
etiã intelligit̃ iſta cõſtitutio de his q̃ man⁹
inijciunt in res epo adherẽtes: eo mõ vt di
ctũ eſt ſupra de clericis: ⁊ addit glo. ꝙ in h̃
caſu ꝑ ſolũ mandũ ꝑficit̃ delictũ: licz factũ
ſecutũ nõ eſſet: ⁊ hi quidẽ ſolũ ſunt abſol/
B uendi a papa. Quarta excõicatio eſt de
rectoribus nõ parẽtibus inquiſitorib⁹ he/
retice prauitatis q̃ ponit̃ in cle. vt inq̃ſitio/
nis. li. vj. de heret̃. vbi papa ꝑcipit recto/
res locoꝝ parere inquiſitoribus ordinario
vel alteri eoꝝ inueſtigatiõe: captiõe: cuſto
dia: ⁊ punitione hereticoꝝ ⁊ fautoꝝ ſuoꝝ:
nõ obſtãtibus ꝓclamatiõibus vel appella
tiõibus: ita tñ ꝙ de illo crimine cũ ſit mere
eccleſiaſticũ: nec iudicent nec cognoſcant:
cõtra faciẽtes ⁊ nõ parentes ⁊ coꝝ fauto/
res excõicat: ſed abſolutionẽ ſibi nõ reſer/
uat: verũtamẽ ſi excõicationẽ ꝑ annũ ſuſti
nuerint: vult eos vel hereticos cõdẽnari.
Quinta excõicatio eſt de his qui cogũt
interdictũ violare: que ponit̃ in cle. de ſen.
excõ. in. c. grauis. vbi ſic ſummat Io. an. ꝙ
dñi tꝑales qui cogũt aliquos ĩ loco inter/
dicto celebrare diuina: vel qui ꝑ pulſatões
campanaꝝ vel ꝑ ꝑcones faciũt: tũc ad illa
audienda populũ euocari: vel ꝓhibent ne
publice excõicati vl' interdicti ſup hoc per
illos qui miſſas celebrãt moniti eccleſias
exeunt: ⁊ ipi nomĩatim moniti q̃ nõ exeũt:
omnes ꝑdicti excõicati ſunt ꝑ papã abſol/
uendi. Et dicit glo. ſecũda: ꝙ idez de dñis
ſpũalibus tꝑalem iuriſdictionẽ habẽtibus
etiã ſi ſunt epi vel eccleſiaꝝ ꝑlati: licz Ste/
pha. cõtradicat ⁊ male: ⁊ idem intelligẽdũ
eſt de ceſſatiõe qñ ceſſatio habet vim inter/
dicti: de quo videbit̃ inferius. Dicit etiam
Steph. ꝙ nõ ꝓhibet̃ indiſtincte pulſatio
cãpanaꝝ: ſed ꝑmittit̃ ad cõuocandũ popu
lũ ꝓpter ꝑdicatiõꝫ: ar. de ſen. excõ. c. rñſa.
niſi fieret in fraudẽ: vt qñq̃ factũ fuit me/
diolani: vbi qñq̃ portabant̃ funera facie/
bant pulſari cãpanas ad ꝑdicationẽ: ſed
pulſatio cãpanaꝝ quo ad diuina celebran/
da ꝓhibet̃ tꝑe interdicti: vt de pe. et re. c.
ꝙ in te. Et ſi querit̃ vtrũ clerici taliter com
pulſi ad celebrandũ diuina excuſant̃ ꝓpt̃
iuſtũ metũ. Rñdet Laud. ꝙ nõ: qꝛ potius
oĩa mala debet pati q̃ꝫ malo conſentire: vt
de vſur̃. c. ſup eo. Idẽ Henzel. de tẽporib⁹
ordi. c. ad aures. Nec etiã ſuꝑioris aucto/
ritas in talib⁹ excuſat: vt. xij. q. ij. c. genera
lis. ſm glo. ⁊ idẽ Paul⁹: ⁊ h̃ quo ad ipſos
dños vt penã incurrãt: ſufficit enĩ ꝙ cele/
brãtes generalit̃ moneãt excõicatos ⁊ int̃/
dictos vt exeãt: quo caſu ſi dñs tꝑalis ꝓ/
hibet eos exire: ꝯ ipm eſt locus huic pene:
ſecus aũt quo ad ipos monitos: qꝛ vt ipſi
nõ exeũdo incidãt hanc penã: requirit̃ ꝙ
ſint moniti nominatim: vt patet in littera:
vñ q̃s hic incidit canonẽ q̃ttuor modis. ſ.
cogẽdo: euocãdo: ꝓhibẽdo ⁊ remanẽdo:
ꝑ ſedẽ ap'licã dũtaxat abſoluẽdi. Sexta
excõicatio eſt de cõcedẽtibus rep̃ſalias ꝯ
eccl'iaſticas ꝑſonas: q̃ ponit̃ in. c. vno. de
iniur̃. ⁊ dam. da. li. vj. vbi dicit̃ ꝙ rep̃ſalie
ꝯ eccl'iaſticas ꝑſonas nõ debent cõcedi: vl'
cõceſſe generaliter nõ debẽt ad ꝑſonas ec/
cleſiaſticas extẽdi aut ad eoꝝ bona: ⁊ ꝯtra
faciẽtes niſi reuocent infra mẽſem a tꝑe cõ
ceſſionis vel extẽſionis: ſingulares ꝑſone
ſunt excõicate vniuerſitates interdicte: de
his autẽ rep̃ſalijs videbit̃ in ſeptimo ꝑce/
pto: hinc ꝓ ꝑſenti cauſa breuitatis ſuꝑſe/
deo: verũtamẽ abſolutionẽ hui⁹ excõicati/
onis ſibi papa nõ reſeruauit. Septima ex
cõicatio ẽ de cogentib⁹ ſoluere eccl'iaſticas
ꝑſonas pedagia vl' guidagia: q̃ ponit̃ in. c.
quã ꝙ. de cenſib⁹. li. vj. vbi ſũmarie dr̃: ꝙ ſi
vniuerſitas: vel ſingularis ꝑſona ꝑ ſe vel ꝑ
aliũ ſuo nomĩe vel etiã alieno eccleſias vel
eccl'iaſticas ꝑſonas cõpulerit ſoluere peda
gia: guidagia vel exactiões ꝓ reb⁹ ſuis: q̃s
cauſa negociatiõis nõ deferũt vel deferri
faciũt: vel ꝓ ꝑſonis alijs: ſi ꝑſone fuerint
ſingulares excõicatiõis ſi collegiũ vel vni/
uerſitas alicui⁹ loci interdicti ſentẽtiã ipo
facto incurrãt: nec abſolui poſſũt niſi ꝑus
exacta plenarie reſtituerit: ⁊ de trãſgreſſi/
one ſatiſfecerit: ⁊ addit Clemẽs in cle. ꝑñti
eo. ti. ꝙ dioceſani q̃b⁹ cõſtat has ſñias in/
cidiſſe: publicare debẽt ⁊ has ſñias obſer/
uare. Ad cui⁹ euidẽtiã ſciẽdũ: ꝙ pedagia
dicũt̃ q̃ dant̃ a trãſeũtib⁹ in locis a ꝑnci/
pe ꝯſtitutis. Sed guidagia dicunt̃ q̃ dant̃
ꝓ ducatu ꝑ terrã alicui⁹ vt ſecuri vadant:
vt no. glo. de ꝟbo. ſig. c. ſup quibuſdã. ga/
bella ꝟo dicit̃ vectigal qꝺ dat̃ ꝓ intromit
tẽdo blado qꝺ int⁹ vehit̃: qꝺ vectigal etiã
auctoritate ꝑncipis nõ eſt a clericis exigẽ/
dũ: vt notat Hoſti. hinc gabellarij exigen/
tes ⁊ officiales cõpellẽtes ⁊ ciuitas ſeu lo/
cus ſbijcit̃ penis: ĩ dicto. c. q̃ꝙ. Dicit̃ aũt
notãter quas cã negociãdi non deferũt: qꝛ

etiã inijcientes manus ĩ ſe inuicē vel ĩ cõuerſos vel cõuerſas: aut in clericos man⁹ violentas ab ep̃o ſunt abſoluēde: vt ſequit̃ .e. ti.c.de monialib⁹. nec ibidē diſtinguit̃ int̃ exceſſum enormē ⁊ mediocrē. Ad laudē.

De excõicatiõibus in ſpeciali ꝑ ĩniectionē man⁹ violentã in clericũ: vel ꝑſecutionē eiuſdem: aut q̃cunq̧ iniuriã: Sermo XIX

n

Non occides Exo. xx. Expediti nũc vtcũq̧ de excõicatiõibus ꝑ iniectionē man⁹ violentã in generali: iam ad ꝑticulares excõicatiões eiuſdē violētie ſtilũ ꝓut dñs donauerit cõmittam⁹. A Quarũ ꝑma eſt de ꝑſecutorib⁹ cardinaliũ: ⁊ ponit̃ li.vj. d penis. c.felicis. vbi ſubdit̃: ꝙ ꝗ ſancte eccl'ie cardinales hoſtilit̃ fuerit inſecut⁹ vl' ꝑcuſſerit aut cepit: aut ſoci⁹ fuerit faciētis: aut fieri cõmãdauerit: vel factũ ratũ habuerit: aut cõſiliũ dederit vel fauorem: aut poſtea receptauerit vel defenſauerit ſciēter eundē: ſicut reus criminis leſe maieſtatis ꝑpetuo ſit infamis: diffidatus: nihilomin⁹ ⁊ bãnit⁹: poſt multas aũt horrēdas ꝯ hmõi fulminatiões tandē ſubinfert: excõicatiõis ſentētiã etiã in oēs quocũq̧ mõ ꝑticipantes: a romano põtifice dũtaxat abſoluēdos: que.ſ. excõicatio ſingulis dieb⁹ dñicis cũ maxima ſolēnitate ꝓmulgari precipit̃. In fine quoq̧ hui⁹ cõſtitutionis annectit̃ ꝙ ſi rectores ⁊ dñi terraꝝ ꝯ ꝑſumptores ꝑdictos ꝑñtis cõſtitutiõis tenorē nõ fecerit obſeruari tã ipi ꝙ officiales eoꝝ infra mēſem poſtꝙ res ad noticiã eorũ ꝑuenerit: eoipſo ſententiã excõicatiõis incurrãt. Sic ciuitas ꝑter vrbē dans conſiliũ: auxiliũ vel fauorē: ſeu diſſimulãs dignã punitionē offerrente ſe facultate põtificali: dignitate carebit ⁊ interdicta remanebit. Et nota hic vnũ ſpeciale: ꝙ ſcz cardinalē hoſtiliter ꝑſequēs: licz ipſum nõ tetigerit: tamē excõicationis ſententiã nõ euadit: ſm Jo.mo.archi. ⁊ Jo.an. Secũda excõicatio eſt de licentiãtibus occidi eos vel ꝑſequi in ꝑſona vel rebus: ꝗ ꝓmulgauerũt aliquã cenſurã eccleſiaſticã: ⁊ ponit̃ in.c.quicũq̧.e.ti.li.vj. vbi ꝑmo excõicat cum certis limitatiõibus dantes licentiã offendendi in ꝑſonis vel rebus ſuis vl' ſuoꝝ: ꝓferentes contra aliquos cenſuram eccleſiaſticã: aut eos quorũ ſunt occaſione prolate: ac etiã eaſdem ſentētias obſeruãtes ſeu taliter excõicatis cõmunicare nolētes. Secũdo ſententiã excõicatiõis prorogat ad omnes ꝗ auſi fuerint vti dicta licentia vel aliquid ꝑmiſſorũ: vel qui ꝓprio motu id agunt: ⁊ ſi ſpacio duoꝝ menſiũ in tali ſentētia ꝑmãſerint: extunc ꝑ ſolũ papã abſolui poſſunt: nã ideo facta fuit hec conſtitutio: q: multi ꝑlati timebãt exercere cēſuras ꝓpter grauamina ꝗ eis vel ſuis inferebant̃: ⁊ ſm Jo.an. nõ ſolũ licentiã dãtes qđ min⁹ eſt: ſed etiã iubētes vel mãdantes ligat hec cõſtitutio. Si tñ licentiã nõ dedit nec ratũ habuit p⁹ factũ: tũc ſm Archid. ñ eſt excõicat⁹: etiã ſi factũ ſit ꝯtēplatiõe ei⁹.

Or ſi q̃rit̃ an ꝑcutiēs vel capiēs laicos cõſanguineos eoꝝ ꝗ talē ꝓmulgarũt ſentētiã ſint excõicati. Ad hoc rñdet Jo.an. ꝙ ſic: ⁊ ſic eſt caſus ſpecialis ac ſilis caſus habet̃ in.c.ſciãt. de elec.li.vj. qñ.ſ. nõ eligit̃ is ꝓ quo rogauerũt: ⁊ ꝓpterea cõſanguineos laicos grauare nõ verent̃: ⁊ dic ibidem Jo.an. ꝙ illa cõſanguinitas extēdit̃ vſq̧ ad ſeptimũ gradũ: q: ad illũ gradũ fit ſucceſſio: vt notat̃ de appel.c.poſtremo.in glo.j. ſed q: de affinib⁹ nõ fit hic mentio: ⁊ cõſtitutio penalis ē: ideo nõ includit illos ſm Jo.an. in nouella: põt tñ ep̃us illã excõicationē abſoluere ſicut ⁊ ꝑcedentē: qđ intelligit Jo. mo. añ denũciationē: poſt denũciationē eni a ſolo papa ſunt abſoluēdi. Tertio nihilomin⁹ laicũ iniuriãs vl' impediens portantē lr̃as vel ſilr̃ ſup cauſis que ad forũ eccl'iaſticũ de iure vl' ꝯſuetudine ꝑtinent ſunt excõicati: qđ intelligit̃ de laico ꝓpinquo vel conſanguineo: vt notat glo. ſup verbo ꝓpinquoꝝ in.c.qm̃.de imu.eccl'. li.xj. vbi ad longũ ponit̃ caſus iſte: ſ; poſt cõdignã ſatiſfactionē ꝗ ponit̃ in textu: põt ep̃us hmõi abſoluere: multomagis excõicati ſunt ꝑ dictũ.c.qm̃. qui impediũt ſuper cauſis ꝗ ad forũ eccl'iaſticũ de iure vel conſuetudine ꝑtinēt lr̃as ad ſedē ap̃licã impetrari vel ſup ipis corã ordinarijs vel delegatis eccleſiaſticis litigari. Tertia excõmunicatio eſt de iniuriãtibus pontifices ꝗ ponit̃ in cle.j.de penis: vbi dr̃: Si ꝗs ſuadente diabolo in hoc ſacrilegij genus proruperit: ꝙ quis iniurioſe pontificē vel temere ꝑcuſſerit: aut ceperit aut bãnierit vl' hoc fieri mãdauerit: ab his facta rata habuerit: aut in his faciendis ſocius fuerit: aut conſiliũ in his dederit aut fauorē: aut ſcienter defenſauerit: omnes illi ſunt ipſo

facto excõmunicati ꝑ ſolum papã abſoluēdi: vt latius patet in textu: ciuitas xo vel cõmunitas criminis hui⁹ rei ſubiacet interdicto. Dicit tñ glo. ꝙ ſi eſt electus ſed nondum cõſecratus: nõ eſt locus huic pene: ⁊ etiã intelligit̃ iſta cõſtitutio de his ꝗ man⁹ inijciunt in res ep̃o adherētes: eo mõ vt dictũ eſt ſupra de clericis: ⁊ addit glo. ꝙ in h̃ caſu ꝑ ſolũ mandũ ꝑficit̃ delictũ: licz factũ ſecutũ nõ eſſet: ⁊ hi quidē ſolũ ſunt abſoluendi a papa. B Quarta excõicatio eſt de rectoribus nõ parētibus inquiſitorib⁹ heretice prauitatis ꝗ ponit̃ in cle. vt inꝗſitionis. li.vj. de heret̃. vbi papa ꝑcipit rectores locoꝝ parere inquiſitoribus ordinarijs vel alteri eoꝝ inueſtigatiõe: captiõe: cuſtodia: ⁊ punitione hereticoꝝ ⁊ fautoꝝ ſuoꝝ: nõ obſtãtibus ꝓclamatiõibus vel appellatiõibus: ita tñ ꝙ de illo crimine cũ ſit mere eccleſiaſticũ: nec iudicent nec cognoſcant: cõtra facientes ⁊ nõ parcentes ⁊ eoꝝ fautores excõicat: ſed abſolutionē ſibi nõ reſeruat: verũtamē ſi excõicationē ꝑ annũ ſuſtinuerint: vult eos vel hereticos cõdēnari.

Quinta excõicatio eſt de his qui cogũt interdictũ violare: que ponit̃ in cle. de ſen. excõ. in.c.grauis. vbi ſic ſummat Jo.an. ꝙ dñi tp̃ales qui cogũt aliquos ĩ loco interdicto celebrare diuina: vel qui ꝑ pulſatõez campanaꝝ vel ꝑ ꝑcones faciũt: tũc ad illa audienda populũ euocari: vel ꝓhibent ne publice excõicati vl' interdicti ſup hoc per illos qui miſſas celebrãt moniti eccleſias exeunt: ⁊ ipi nomĩatim moniti ꝗ nõ exeũt: omnes ꝑdicti excõicati ſunt ꝑ papã abſoluendi. Et dicit glo. ſecũda: ꝙ idez de dñis ſpũalibus tp̃alem iuriſdictionē habētibus etiã ſi ſunt ep̃i vel eccleſiaꝝ ꝑlati: licz Stepha. cõtradicat ⁊ male: ⁊ idem intelligēdũ eſt de ceſſatiõe qñ ceſſatio habet vim interdicti: de quo videbit̃ inferius. Dicit etiam Steph. ꝙ nõ ꝓhibet̃ indiſtincte pulſatio cãpanaꝝ: ſed ꝑmittit̃ ad cõuocandũ populũ ꝓpter ꝑdicatiõz: ar. de ſen. excõ. c. rñſa. niſi fieret in fraudē: vt qñq̧ factũ fuit mediolani: vbi qñq̧ portabant̃ funera faciebant pulſari cãpanas ad ꝑdicationē: ſed pulſatio cãpanaꝝ quo ad diuina celebranda ꝓhibet̃ tp̃e interdicti: vt de pe. et re. c. ꝙ in te. Et ſi querit̃ vtrũ clerici taliter compulſi ad celebrandũ diuina excuſant̃ ꝓpter iuſtũ metũ. Rñdet Laud. ꝙ nõ: q: potius oĩa mala debet pati ꝙ̃ malo conſentire: vt de vſur̃. c. ſup eo. Idē Henzel. de tēporib⁹ ordi. c. ad aures. Nec etiã ſupioris auctoritas in talib⁹ excuſat: vt. xj. q. iij. c. generalis. ſm glo. ⁊ idē Paul⁹: ⁊ h̃ quo ad ipſos dños vt penã incurrãt: ſufficit eni ꝙ celebrãtes generalit̃ moneãt excõicatos ⁊ interdictos vt exeãt: quo caſu ſi dñs tp̃alis ꝓhibet eos exire: ꝯ ipm eſt locus huic pene: ſecus aũt quo ad ipos monitos: q: vt ipſi nõ exeũdo incidãt hanc penã: requirit̃ ꝙ ſint moniti nominatim: vt patet in littera: vñ ꝗs hic incidit canonē q̃ttuor modis. ſ. cogēdo: euocãdo: ꝓhibēdo ⁊ remanēdo: ꝑ ſedē ap̃licã dũtaxat abſoluēdi. Sexta excõicatio eſt de cõcedētibus rep̃ſalias ꝯ eccl'iaſticas ꝑſonas: ꝗ ponit̃ in.c. vno. de iniur̃. ⁊ dam. da. li.vj. vbi dicit̃ ꝙ rep̃ſalie ꝯ eccl'iaſticas ꝑſonas nõ debent cõcedi: vl' cõceſſe generaliter nõ debēt ad ꝑſonas eccleſiaſticas extēdi aut ad eoꝝ bona: ⁊ ꝯtra facientes niſi reuocent infra mēſem a tp̃e cõceſſionis vel extēſionis: ſingulares ꝑſone ſunt excõicate vniuerſitates interdicte: de his autē rep̃ſalijs videbit̃ in ſeptimo ꝑcepto: hinc ꝓ ꝑſenti cauſa breuitatis ſupſedeo: verũtamē abſolutionē hui⁹ excõicationis ſibi papa nõ reſeruauit. Septima excõicatio ē de cogentib⁹ ſoluere eccl'iaſticas ꝑſonas pedagia vl' guidagia: ꝗ ponit̃ in.c. quã ꝙ. de cenſib⁹. li.vj. vbi ſũmarie dr̃: ꝙ ſi vniuerſitas: vel ſingularis ꝑſona ꝑ ſe vel ꝑ aliũ ſuo nomĩe vel etiã alieno eccleſias vel eccl'iaſticas ꝑſonas cõpulerit ſoluere pedagia: guidagia vel exactiões ꝓ reb⁹ ſuis: q̃s cauſa negociatiõis nõ deferũt vel deferri faciũt: vel ꝓ ꝑſonis alijs: ſi ꝑſone fuerint ſingulares excõicatiõis ſi collegiũ vel vniuerſitas alicui⁹ loci interdicti ſentētiã ipo facto incurrãt: nec abſolui poſſũt niſi ꝑus exacta plenarie reſtituerit: ⁊ de trãſgreſſione ſatiſfecerit: ⁊ addit Clemēs in cle. ꝑñti eo. ti. ꝙ dioceſani ꝗb⁹ cõſtat has ſñias incidiſſe: publicare debēt ⁊ has ſñias obſeruare. Ad cui⁹ euidētiã ſciēdũ: ꝙ pedagia dicũt̃ ꝗ dant̃ a trãſeũtib⁹ in locis a ꝑncipe ꝯſtitutis. Sed guidagia dicunt̃ ꝗ dant̃ ꝓ ducatu ꝑ terrã alicui⁹ vt ſecuri vadant: vt no. glo. de xbo. ſig. c. ſup quibuſdã. gabella xo dicit̃ vectigal qđ dat̃ ꝓ intromittēdo blado qđ int⁹ vehit̃: qđ vectigal etiã auctoritate ꝑncipis nõ eſt a clericis exigēdũ: vt notat Hoſti. hinc gabellarij exigentes ⁊ officiales cõpellētes ⁊ ciuitas ſeu locus ſbijcit̃ penis: ĩ dicto.c.ꝙꝙ. Dicit̃ aũt notãter quas cã negociãdi non deferũt: q:

tū ē tñ ſunt īmunes tam eccleſie ꝙ eccleſi/
aſtice pſone: vt. C. de ſacroſanc. eccle. l. ſa/
croſancta. ⁊ de immu. eccl̄i. c. j. li. vj. al's enī
nō gaudent īmunitate: vt dicto. c. j. a con/
trario. Non enī fauendū eſt clericis in eo
in quo iura violant: vt patet ex ne cleri. vl'
mona. ī diuerſis capitulis. Dicit autē Jo.
an. ex quo ſibi papa nō reſeruat hanc abſo
lutionem: alij cōcedere videt: verūtamē ſi
clerici non cōpulſi dicta ſoluerent: tunc re/
ceptores hunc canonem nō incurrerēt nec
tenerent ad reſtitutionē. Octaua excōi/
catio eſt de imponētibus clericis collecta
tallias exactiōes ⁊ ſimilia. Et ponit primo
de īmunitate eccl̄i. in. c. nō minus: qđ eſt cō
cilij lateraneñ. vbi ſummarie dicit ꝙ talia
imponentes clericis vel eccleſijs: aut illo/
rū iuriſdictionē vſurpantes: ſi moniti non
deſiſtunt: excōicati ſunt cū ſuis fautorib⁹:
poteſt tamē clerus in neceſſitate p̄bere ſub
ſidia: abſqꝫ tamē omni coactione. Poſtea
eo. ti. in. c. aduerſus. in cōcilio generali re/
nouatū eſt illud ſtatutū: cū hac tamē reſtri
ctione: ꝙ roman⁹ pontifex p̄mus cōſulat
cui⁹ intereſt cōmunib⁹ vtilitatib⁹ ꝓuidere:
deinde caſſat ꝯſtitutiōes ⁊ ſentētias laico/
rū ip̄as eccl'ias grauātiū ac in fine ſubiun
git: ꝙ rectores ⁊ ſil'es excōicati ꝓpter gra/
uamina p̄miſſa: remaneāt excōicati etiā p⁹
depoſitū officiū: ⁊ nihilomin⁹ etiā excōica/
ti ſūt etiā ſucceſſores: niſi ſatiſfecerit infra
mēſem. Et de eodē habet eo. ti. c. vlt. li. vj.
Et ſi querit cur pingui⁹ ꝓuiſum eſt in ex/
cōicatione p̄cedenti ꝯ exigentes pedagia:
guidagia: gabellas ⁊c. cū ibidē ſine moni/
tione p̄uia canonē incidāt ꝙ hic ꝯ exigen/
tes vel imponētes tallias: collectas vel ſi/
miles exactiōes vbi reqrit monitio p̄uia.
Ad hoc dicendū ꝙ in caſu p̄cedēti maius
īminet piculū ī gabellis ⁊ ſilib⁹: qꝛ ſoluūt
rōne rerū q̄ deferunt: nā nolēs ſoluere pa/
teret graue p̄iudiciū iter differēdo: ſecus
aūt eſt in collectis: qꝛ clerici facili⁹ a ſoluē
do deſiſtere poſſunt: nec ita veriſilr ex eo
ꝙ nō ſoluūt damna incurrere poſſunt: hec
Franc. de zab. in. c. innouam⁹. de cenſib⁹.
Deniqꝫ ſolerter intuēdū eſt ꝙ in. c. cleric'.
li. vj. de īmu. eccle. nō ſolū excōicat p̄dicta
onera imponētes ⁊ exigētes: ſed etiā cleri/
cos ꝯſentientes ⁊ ſoluētes: a q̄ ſentētia nō
pñt abſolui niſi a ſūmo pōtifice: ⁊ vniuer/
ſitates culpabiles ibidē iterdicto ſubijcit:
verūtñ dicit Jo. an. ī nouella: ꝙ Bñdict⁹
in ſua extrauagañ. q̄ incipit: Quā olim. hanc

decretalē reſtrinxit ad exigētes tm̄: ⁊ Cle/
mens eā cū ſuis declarationib⁹ reuocauit
ita ꝙ voluit haberi ꝓ nō facta p ſuā extra/
gañ. que ē in clemē. e. ti. c. vno. ⁊ ibi remit/
tit Jo. an. nec gloſauit in nouella. Nona
excōicatio eſt de agētibus ꝯ eccl'iaſticā li/
bertatē que ponit eo. ti. c. nouerit. vbi ſub
dit: excōicam⁹ oēs hereticos ⁊c. necnō ⁊ q̄
decetero ſeruari fecerit ſtatuta edicta ⁊ cō/
ſtitutiōes introductas ꝯ eccl'iaſticā liber/
tatē: niſi ea de capitularib⁹ ſuis: id eſt de
libris ſtatutoꝝ infra duos mēſes poſt hu/
iuſmodi publicatiōꝫ ſentētie fecerint amo/
ueri. Itē excōicamus ſtatutarios ⁊ ſcripto
res ſtatutoꝝ necnō poteſtates: cōſules: re/
ctores ⁊ cōſiliarios locoꝝ: vbi decetero hu
iuſmodi ſtatuta ⁊ cōſuetudines edite fue/
rint vel ſeruate: nec nō ⁊ illos q̄ ſm ea p̄ſū
pſerint iudicare vel in publicā formā ſcri/
bere iudicata: h̄ ibi. Verūtñ ſm oēs docto
res nō fit ꝯ libertatē eccl'ie qñ violant p̄ui
legia cōceſſa pticularibus eccleſijs: ſed tūc
fit ꝯ libertatē hui⁹ eccleſie vel illi⁹ qñ ſunt
cōceſſa eccl'ie vniuerſali: ⁊ ſm Hein. boyc
qui ſm talia ſtatuta p̄ſumpſerint iudicare
vel iudicata in formā publicā redigere ſta/
tim ipſo facto ſūt excōicati. Officiales aūt
⁊ eius cōſiliarij nō ligant: niſi ſciētes ea eē
cōtra eccl'iaſticā libertatē aſſenſerint deli/
cto: vt qꝛ ſeruauerūt vel cōſiliū dederūt ꝙ
ſeruēt: vel negligētes fuerūt ea de ſuis ca/
pitulis delere: vel officiū dimittere ꝙcito
de eis certificati ſciūt ⁊ cognoſcūt eſſe con/
tra libertatē eccleſie cōceſſa cū aliquo mo/
dico interuallo: qđ boni viri relinquit ar/
bitrio: vt de dona. ca. aplice. Si autē igno/
rant ſtatuta fore cōtra libertatē eccl'ie: non
inciderēt in excōicationē que nō cadit niſi
ī cōtumacē. xj. q. iij. nemo epoꝝ: ſm Inno.
Hoſti. ⁊ Jo. an. hic: ⁊ hoc ſane intelligēdū
eſt ꝙ ignorātia talis excuſat: qđ ab excōi/
catione ad quā incurrendā requirit dol⁹:
non tamē excuſat ab alia pena: ſilr ſi alij a
pſonis in textu cōtentis ſeruāt ſtatuta illa
ꝓpterea nō ſunt excōicati ſm Inno. glo. idē
Jo. an. in cle. vna. de vſur. ſup verbo obſer
uare: in argumentū aūt p̄dictoꝝ in. c. eos.
de imu. eccle. ip̄o facto ſunt excōicati habē
tes ſeculare dominiū: qui ꝓhibere p̄ſumūt
ſuis ſubditis: ne p̄latis aut cleric' ſeu pſo/
nis eccl'iaſticis quicꝙ vendāt aut aliqđ ab
eis emant neqꝫ eis bladū molāt: panē co/
quāt aut alia obſeqa exhibere p̄ſumāt: cū
talia ī derogationē eccleſiaſtice libertatis

interdicere iudicat: papa tñ nō reſeruat ſi/
bi eius abſolutionē. Decima excōicatio
eſt de laicis: qui cogūt ſibi ſubmitti eccle/
ſiaſticas pſonas ſeu bona eccl'iaſtica: que
ponitur in. c. ſi. de re. eccle. non ali. li. vj. et
ponunt ibidem due excōicatiōes. Prima
in. §. laici vo qui p̄latos vel capitula eccle/
ſiarū ſeu alias pſonas eccl'iaſticas ad ſub/
miſſiones hmōi faciēdas hactenus: id eſt
ante hoc capitulū cōpulerūt: niſi poſt com
petentē monitionē remiſſa ſubmiſſiōe quā
p vim vel metū exegerāt: eccl'iaſticas pſo/
nas ⁊ bona eccl'iaſtica eis ſubmiſſa taliter
in ſua libertate dimittant. Illa etiā qui de/
cetero p̄latos vel pſonas eaſdē ad talia fa/
cienda cōpulerūt: cuiuſcūqꝫ ſint dignitat'
cōditionis aut ſtatus: excōicatiōis ſenten/
tia ſint innodati: ⁊ ſic in hac excōicatione
requirit monitio: ⁊ ſolū habet locū in mo/
bilibus. Secūda excōicatio ponit in. §. ex
cōtractib⁹. Preterea ſup p̄miſſis hmōi li/
centia. ſ. pape: ⁊ cōſenſu. ſ. ſui capituli int'/
ueniētib⁹ hacten⁹ initis: vel quos in futu/
rum iniri cōtigerit: ſeu occaſiōe illorū laici
vltra id qđ eis ex natura cōtractuū ipſorū
vel adhibita in illis lege: id eſt cōuentiōe
pmittit aliqđ nō vſurpēt: qui vo ſec⁹ ege/
rint niſi legitime moniti ad vſurpatiōe hu
iuſmodi deſtiterint: reſtituēdo ea q̄ etiā ta
liter vſurparūt: eo ipſo ſententiā excōicati/
onis incurrāt: hoc ibi: eius tñ abſolutionē
papa non ſibi reſeruat. Undecima eſt de
incendarijs ⁊ effractoribus eccl'iaꝝ: ⁊ ſunt
due ſentētie. Prima ponit extra de ſentē.
excō. in. c. tua nos. vbi dicit ꝙ nō ſolū hi q̄
in clericos man⁹ temerarias iniiciunt: ſed
etiā incēdiarij poſt publicationē a ſolo pa/
pa ſunt abſoluēdi: vide ibidē in glo. Pro
quo ſciendū: ꝙ incēdiari⁹ ſm Ray. ⁊ Guil.
dicit ille: qui incēdit auctoritate ꝓpria ciui
tatē: villā: māſionē: ſegetē vel ſilua aliena
malo ſtudio. xxiij. q. vlt. c. peſſimā. ſeu etiā
q̄ cōſiliū vel auxiliū impēdit: ſecus ſi iuſſu
eius q̄ poteſtatē habet indicēdi bellū qđ ē
iuſtū: vel ſi caſu vel negligētia hoc faciat.
Idē Goff. ⁊ Hoſti. Secūda excōicatio po/
nit. e. ti. c. cōqueſti. vbi dicit: ꝙ q̄ cū effra/
ctione ſpoliāt eccl'ias excōicati ſunt: ⁊ poſt
denūciationē a ſolo papa abſoluēdi: eſt enī
deteſtabile ſacrilegiū. Pro quo nota: ꝙ ſi
cōmitteret ſacrilegiū eccleſiā ſpoliādo: tñ
ſine effractiōe vel incēdio: nō eſſet ibidem
maior excōicatio late ſententie ſed ferende
niſi ꝓuinciale vel ſynodale ſtatutū eſſet in

cōtrariū. Secūdo nota ꝙ publicatio de q̄
fit hic mētio: nō addit aliqđ q̄tū ad vincu
lū: ſed q̄ ad abſolutionis difficultatē: qꝛ añ
denūciationē ab ep̄o abſolui poſſunt: ſed
poſt p ſolū papā: ⁊ h̄ intelligūt etiā verū: ſi
eccl'ie nō ſunt cōſecrate ſm Hoſti. Jo. an. ⁊
Hein. boyc. de conſe. eccle. vel al. c. vlt. vbi
dicūt: ꝙ eodē p̄uilegio gaudet eccl'ia nō cō
ſecrata: graui⁹ tñ peccat q̄ ꝯſecratā violat:
ſic ex q̄litate pſone maior iniuria extimat
eo. ti. c. cū illoꝝ ſm eos: h̄ incendiarij alioꝝ
locoꝝ domoꝝ ſeu rerū non ſunt excōicati h̄
excōicandi. xxiij. q. vlti. c. ſi q̄s mēbrorū: ⁊
c. peſſimā. vt ibi Joh. dicē ⁊ Bern. ⁊ Hoſti.
dicto. c. cōqueſti. ⁊ qđ dictū eſt de incēdia/
rijs ⁊ effractorib⁹ eccl'iaꝝ: ꝙ iure ſūt excōi/
cati: intelligūt Ray. Goff. Hoſti. ⁊ Joh. in
ſumma etiā de incēdiarijs vel effractorib⁹
alioꝝ locoꝝ religioſoꝝ vel vicinoꝝ: vl' eoꝝ
qui ſūt in ſpacio p̄uilegiato. xvij. q. iiij. c. ſic
antiqtus. vbi etiā dicit ꝙ maior eccl'ia per
circūitū. lx. paſſus habeat: ⁊ minor vel ca/
pella. xxx. hoc tñ maxie verū eſt ſi loci con
ſuetudo habet ꝙ incendiarij taliū ip̄o iure
ſunt excōicati: qꝛ tūc ſeruāda eſt cū ꝯſuetu
do ſit optima legū interpres: de ꝯſue. c. cū
dilect⁹. ſecus ſi nō habet: vt notat Jo. an. ī
c. oēs eccl'ie. xvij. q. iiij. ⁊ Hoſtiē. in ſumma:
ſupius tñ dicta nō intelligunt de eo q̄ incē
dit ꝓpriā domū vel ſegetē: niſi dolo malo h̄
faceret. ſ. vt ſil' aliena bona incēderet. Pre
terea infra ſpaciū dictoꝝ paſſuū qđ dꝫ eſſe
cimiteriū: nulla dom⁹ niſi tm̄ clericoꝝ edi
ficari debet: vt. xij. q. j. c. nulla. ⁊ illa bene
gaudet īmunitate. xvij. q. iiij. c. quiſqs: et
paſſus eſt mēſura qnqꝫ pedū: pes aūt ſpa/
ciū. xv. digitoꝝ: vt refert glo. in dicto. c. an
tiquit⁹. Duodecima excōicatio eſt de his
qui ꝓhibēt ne nūcij aplici terrā ſuā intrare
p̄ſumāt. ⁊ ponit in quadā extrauagañ. q̄ inci/
pit: ſup gētes. ⁊ eſt Jo. xxij. vbi ꝓfert ſnīa
excōicationis ⁊ interdicti generalis in ꝓ/
hibētes nūcios ſedis aplice terras ſuas ī/
trare: q̄s tñ hmōi abſoluere poteſt ignoro.

De excōicatiōibus q̄ cōtingūt in inuaſiōe rerū eccl'iaſticaꝝ ⁊ iuriſdictionū ſpiritualiū ac ī electiōib⁹ p̄latoꝝ ſp̄ualiū: Sermo XX

On occides Exo.
n xx. Uiſio de excōicatiōe ꝓpter in/
iectionē man⁹ violentā in pſonā

eccleſiaſticā vel religioſam: iam ꝓſequēdū eſt de excōicatione quā q̄s incurrit ꝓpter iniectionē man⁹ violentā in ip̄as res pſonarū eccſiaſticaꝝ vel religioſaꝝ. Hic primo queri pōt: an res clerici violēter occupans ſeu ledēs incurrat excōicationē. Ad hoc r̄ndet Hein. boyc in. c. nup. ij. de ſentē. excō. ꝙ ſi tales res clerico nō adherēt tūc nō incurrit ſentētiā: vt ſi fieret violētia vel iniuria in veſte vł equo quā vel quē nō de-

A

net: ſed ē forte iuxta eū ſm Inno. ⁊ Jo. an. qd̄ ꝓbatur: qꝛ nec incurreret ſi res eccleſie occuparet ſine effractiōe: que tñ magis eſt ꝓuilegiata vt dicūt doctores in. c. ꝯqueſti. eo. ti. Si ꝟo ſunt res clerico adherētes: vt veſtis. indumēta: equus cui inſidet: nec lꝫ eidē res illas inuadere vł accipere de iure ꝓpria auctoritate tanꝗ̄ ꝓprias: nihilomin⁹ tñ illas accipit violēter clerico ſciēte ⁊ inuito: vt qꝛ veſtes eius tenet vel dilaniat: equū tenet vel interficit aīo iniuriādi: tūc canonē incidit: ſi tñ nō infert violentiā ſed furto tollit veſtē: corrigiā vel burſam: tūc nō incurrit excōicationē: licꝫ Jo. de lig. cōtrariū tenet: nā nulla fit hic pſone violētia q̄ nō ſentit rem ablatā. In talib⁹ enī volūtas ⁊ intentio multū eſt attendēda: nō enī intēdebat iſte violentiam inferre ſed furto tollere. Similiter nō faceret aīo iniuriādi tūc nō incidit canonē: exempli grā: fugiēs inimicos ſi eijcit clericū de equo ip̄m aſcēdens vt ſic euadat: qꝛ veriſilr al's euadere nō potuit nō videt̄ eſſe excōicatus: qꝛ non fecit diabolo ſuadēte vel malicioſe ⁊ iniurioſe: ſed coactus neceſſitate ineuitabili: licꝫ quidā doctores cōtrariū ſentiāt: hui⁹ enī opinionis eſt Pe. de cen. eccle. q̄ inter ceteras rōnes hanc inducit: q̄ ſilr in alijs caſibus eſt notāda. Dicit enī: nō credo ſapientē aliquē dicturū talē peccare mortaliter: ergo neceſſe habebit dicere illum nō eſſe excōicat̄: nam cū excōicatio ſit eterne mortis damnatio: vt. xj. q. iij. c. nemo ſacerdotū. ideo nō debet infligi niſi ꝓ mortali. Dicit enī Jo. an. in nouella: ꝙ null⁹ incidit in aliquē canonē ſine dolo: ar. ff. de adul. l. penul. ff. de ſiccar̄. l. j. Idem Johannes de ligna. Deniqꝫ ſi tales res eſſent q̄s ei liceret de iure inuadere vel accipe ꝓpria auctoritate: vt qꝛ cleric⁹ debebat ei cenſum pro domo quā ihabitabat: ⁊ ceſſauit ſoluere ꝑ trienniū: ⁊ ſic licitū eſt illi talē expellere de loco: vt ex̄ de locato. c. ꝓpter. et. c. potuit. ⁊ ⁊ in glo. In hoc ḡ caſu nō incurrit canonē clericū repellēdo cū moderamīe vel vim vi repellēdo: vt de reſti. ſpol. c. olim. ſm Inno. Hoſti. ⁊ Jo. an. ſecus tñ eſſet ſi cōceſſaꝫ domū vel aliquā rem ante tp̄us cōceſſiōis finitū abſtuliſſet: quā ante tp̄us finitū tolli nō debuit. Ceterū ſm Guil. ⁊ Frā. ⁊ Jo. an. in ſumma Aſten. ⁊ Pe. de cenſu. eccle. detinēs clericū aſportantē res ſuas vel alienas apud ſe depoſitas: vel eas ꝑ violētiā auferēs inuito clerico: nō incidit canonem ſi ea aufert dum eſt in aſportādo anteꝗ̄ ad locū deſtinatū ſe recipiat. Secus tñ ſi faceret ex interuallo poſtꝗ̄ clericus ad locum deſtinatū ꝑuenerit ⁊ ꝑfecte poſſeſſionē illarū rerū adeptus fuerit: qꝛ nō licet ei ius ſibi vſurpare ī re ſua ex interuallo: hec eſt igit̄ excōicatio ꝓma q̄ generalis eſt. Secūda ꝟo excōicatio ponitur in. vj. de elec. vbi dicit̄ ca. generali ꝯſtitutiōe ſancimus. vniuerſos ⁊ ſingulos qui regalia cuſtodiā ſeu guardiā aduocatiōis ſeu defenſiōis titulū in eccleſijs ſeu monaſterijs vel q̄buſlibet alijs vijs locis de nouo vſurpare conātes: bona eccleſiaꝝ monaſterioꝝ aut locoꝝ ip̄oꝝ vacantiū occupare p̄ſumunt: ⁊ q̄ hoc fieri ꝓcurāt ip̄o facto ſunt excōicati. Pro quo ſciendū ꝙ regalia ſunt ea que vacāte eccl'ia rex capit: vt patet in regno francie ⁊ anglie: nā illic vocant̄ regalia iura regis ī q̄buſdā eccl'ijs vacātib⁹ cōpetētia q̄b⁹ de ꝓlato ordinatis illa ꝑcipiūt ꝓlati ⁊ nō rex: ſm Archid̄. Addit etiā cuſtodiā vel guardiā: quia dicūt ſe debere cuſtodire eccleſiā vacantē donec de ꝓlato fuerit ei ꝓuiſſum: vt in eccl'ia pariſien. patet exemplū vbi tales cuſtodes laici ⁊ nobiles appellant̄ vicedn̄i. Addit inſup aduocatiōis ſeu defenſionis titulum qd̄ expone ſm Garle. ius patronat⁹ qd̄. ſ. ſm diuerſas regiones diuerſa ius illd̄ ſortit̄ vocabula: ⁊ addit ꝙ quocūqꝫ nomīe cenſeant̄ vſurpantes de nouo tale ius in dictis eccleſijs vel locis ⁊ bona vacātiū eccleſiaꝝ vel locoꝝ occupātes excōicati ſunt ipſo iure. Tertia excōicatio

B

ponit̄ in cle. vna de ſequeſt. §. ſi q̄s. q̄ fert̄ ꝯ eos q̄ ſeq̄ſtrationē impediūt vel fructus ſeq̄ſtrandos occupare p̄ſumunt. Pro quo ſciendū ꝙ bn̄ficiū ſequeſtrat̄ ꝑ ordinariū loci vna ſentētia ī poſſeſſorio vel petitorio in curia ꝯ eū q̄ triēnio pacifice nō poſſedit ꝓmulgata: ⁊ impediēs vel fruct⁹ ſeq̄ſtrandos occupās eſt excōicat⁹: ⁊ ſi eſt de litigatoribus cadit a iure ſuo ſi impedit de facto nō de iure: verūtñ ſi triēnio cōſumato pacifice poſſeſſum eſt: tūc impedire pōt ſequeſtrū: de pluribus aūt grā breuitatis ſupſedeo. Quarta excōicatio ponit̄ in extrauagā. Jo. xxij. q̄ incipit: ſuſcepti. cōtra eos enī qui obſeruant ex antiqua cōſuetudine vel nouiter introducta: ꝙ fructus ꝓmi vel ſecūdi vel alteri⁹ anni bn̄ficioꝝ vacantiū totalit̄ applicant̄ defuncto vel fabrice vel eccleſijs aut pſonis habētib⁹ annalia de cōſuetudine ꝓuilegio vel ſtatuto: ita ꝙ q̄ talia bn̄ficia canonice obtinēt: ⁊ ad quos de iure tales fruct⁹ ſpectare deberēt nihil inde ꝑcipiunt: vn̄ illud incōueniēs ſequit̄ ꝙ cōmode nequeūt ad impendendū ſeruitiū debitū reſidere in eccleſijs in q̄b⁹ bn̄ficiati exiſtūt: ſi taliter applicātes ſunt ep̄i vel ſuperiores a pontificalib⁹ ⁊ ab ingreſſu eccleſie ſuſpendit: ſi capitulū: collegiū vel vniuerſitas interdicto ſubijcit: ſi ſingularis pſona eccl'iaſtica vel mūdana: excōicatiōis ſententiā incurrit a qua tñ reſtitutiōe facta pōt ꝑ dioceſanū abſolui. Quīta excōicatio ponit̄ circa electionē pape: ⁊ hoc tripliciter. Primo ꝯ eos q̄ cardinalib⁹ incluſis in cōclaui ꝓ electiōe ſummi pontificis fienda vel alicui eoꝝ ſecrete nunciū mittere vł ſcripturā aut cum aliquo eoꝝ ſecrete loqui p̄ſumpſerint: tales excōicatiōis ſententiā incurrāt ipſo facto: tñ ordinari⁹ hmōi pōt abſoluere: vt li. vj. de elec. c. vbi periculū. Secūdo ꝯ dn̄os ⁊ officiales ciuitatis in q̄ papa eligit̄ q̄ñ nō tenent formā dicti. c. vbi ꝑiculū. ſ. ꝙ oīa in dicto. c. faciāt inuiolabiliter obſeruari ſine fraude: nec cardinales vltra hec artare p̄ſumāt: ⁊ ꝙ ſup his obſeruandū corꝑaliter iuramentū p̄ſtent: vnde ſi dicta nō obſeruauerint aut fraudē circa ea cōmiſerint: excōicatiōis ſentētiā incurrūt ⁊ efficiunt̄ infames. Et nota h̄ caſū in q̄ laicus auc̄te canonis hꝫ poteſtatē in clericū. ſ. includēdi cardinales in cōclaui ꝓ electione fienda cū certa regula ⁊ mō q̄ ponit̄ in dicto. c. ⁊ hoc factū pluries legit̄: vt pꝫ extra de elec. c. licet. in glo. Tertio deniqꝫ ꝯ electū in papā nō tamē a duab⁹ ꝑtib⁹ cardinaliū: qui ſe pro papa ingerit tā ip̄e ꝙ hi etiā q̄ eū in papā recipiūt excōicatiōis ſententiā incurrūt cū alijs penis q̄ ponunt̄ in dicto. c. licꝫ. Et nota ꝙ papa eoipſo ꝙ electus eſt a duab⁹ ꝑtib⁹ cardinaliū ex auc̄te ſua papatū recipe pōt: ⁊ ſtatim hꝫ plenā ⁊ liberā adminiſtrationē: vt patet. xxiij. diſ. in noīe dn̄i. tñ qd̄ hic dic̄ decretalis de duabus ꝑtib⁹ aliq̄n obſuāt cardinales: aliq̄ñ nō: vt dicto. c. licꝫ. in glo. ⁊ poſſūt facere ꝯ hoc: cū neceſſitas eſt in cā q̄ legē nō habet: vt de cōſue. c. quāto. etiā ad hoc habēt cardinales ſpecialia ſtatuta: ſi tñ nullatenus due ꝑtes cōſentiūt tūc brachiū ſeculare ſe dꝫ int̄ponere: vt in glo. dicti. c. licꝫ. Sexta excōicatio fert̄ generaliter ꝯ oēs liberā electionē impediētes q̄ ponit̄ in. vj. de ele. vbi dicit̄. c. ſciant cūcti q̄ clericos aut q̄ſlibet alias pſonas eccl'iaſticas ad q̄s in aliq̄bus eccleſijs: monaſterijs: aut alijs pijs locis ſpectat electio: pro eo ꝙ rogati ſeu al's inducti eū ꝓ quo rogabant̄ vel inducebātur eligere noluerint vel ꝯſanguineos eoꝝ aut ip̄as eccl'ias: monaſteria ſeu loca cetera bn̄ficijs ſeu alijs bonis ſuis. ſ. tp̄alibus ꝑ ſe vel ꝑ alios ſpoliādo aut al's iniuſte ꝑſequēdo grauare p̄ſumpſerint: ſeip̄o facto excōicationis ſentētia innodatos: hec ibi. Pro quo nota ꝙ ſm Jo. mo. ꝑ pſonas eccleſiaſticas intelligunt̄ templarij: hoſpitalarij ⁊ ſil'es cōuerſi: q̄ licꝫ nō ſunt clerici: tñ ſūt eccl'iaſtice pſone: vt. xvij. q. iij. quiſq̄s. vnde archid̄. exemplificat etiā de laicis cōuerſis q̄ de ꝯſuetudine: licꝫ nō de iure poſſunt electiōibus intereſſe. e. ti. ⁊ li. in. c. ex eo. Nota p̄terea ꝙ hic eſt caſus ſpecialis: ī q̄ laicū cognatū electoꝝ offendēs vel ꝑcutiens excōicat⁹ ē ip̄o iure: ⁊ ſm Jo. an. cōſanguinitas iſta extendit̄ vſqꝫ ad ſeptimū gradū: in h̄ caſu: qꝛ vſqꝫ ad illum gradū fit ſucceſſio: vt notat̄ in glo. j. de appel. in. c. poſtremo. ſed non includit affines ſm Jo. an. in nouella: qꝛ de eis hic nō fit mentio ⁊ ꝯſtitutio penalis eſt: ſilr ⁊ mādatari⁹ ē excōicat⁹: vt tenēt Gar. Ar. ⁊ Jo. an. licꝫ Jo. mo. ꝯ teneat. Ceterū hic pena locū habet ī p̄ſentatis patrono: ſi cleric⁹ vel pſona eccleſiaſtica ſecus tñ ſi laicus eſt: hoc tenet Jo. an. Gar. Archid̄. ⁊ plures alij: verūtamē ep̄us ab eadē abſoluere poteſt. Septima excōicatio fulminat̄ ꝯ ep̄os q̄ ſe ingerunt ad curā alteri⁹ dioc̄. ⁊ ponit̄ ex̄ de offi. or. in. c. q̄m ī pleriſqꝫ. vbi ſubdit̄. §. ꝓhibem⁹ aūt oīno ne vna eadēqꝫ ciuitas ſiue dioc̄. diuerſos pontifices habeat: tanꝗ̄ vnū corpus diuerſa capita quaſi monſtrū: niſi eo modo qui ponit̄ ibidem: ⁊ ea cauſa ſequit̄ vnde ſi q̄s aliter ſe ingeſſerit excōicatiōis nouerit ſe mucrone ꝑcuſſum ⁊c̄. Octaua excōicatio ponit̄ li. vj. de elec. in. c. fundamenta. ⁊ eſt localis: vbi dicit ꝙ excōmunicati ſūt nominātes: eligētes vel aſſumētes ſilr nominati electi vel aſſumpti: ſilr et eis

odiētes auxiliū: cōſiliū vel fauorē dantes:
⁊ loquiť de eligēdo vel aſſumendo aliquē
in ſenatorē ⁊ rectorem vrbis romane vltra
annū ⁊ abſq̧ licentia ſedis aplice ſpeciali:
put in textu declarať: nec pōt abſolui niſi
p romanū pontificē. Nona excōicatio eſt
ↄtra eū qui vacañ. impio romano imperiū
inuaſerit: ⁊ poniť in extrauagā. Jo. xxij. que
incipit: ſi fratrū. vbi diciť: ꝙ ſi q̄s imperio
vacañ. virtute cuiuſcūq̧ cōmiſſiōis impa/
tore mortuo ſibi forte quocūq̧ colore que/
ſito imperiū ſine iuriſdictionē eius inuaſe/
rit: niſi de licētia romani pontificis ⁊ oēs
ei obedcētes cōſiliū: auxiliū vel fauorē pre/
ſtantes ſunt excōicati ⁊ terra loca vel vni/
uerſitates eiſdē ſubiecta ſūt interdicto ſup
poſita: vnde li. vj. de ſen. ⁊ re iudi. in. c. ad
aplice: circa finē. excōicanť q̄ Friderico de
poſito tanq̄ꝫ impatori vel regi cōſiliū auxi/
liū vel fauorē p̄ſtiterint: papa tñ abſolutio
nē nō reſeruat. Decima excōicatio poniť
in quadā extrauagañ. Jo. xxij. quam gloſauit
Genzel. ⁊ incipit: olerū. vbi diciť ꝙ ſi q̄s i
puicia de marchia anchonithana romane
eccleſie ſubiecta: rectorē vel aliū miniſtrū
ſiue officialem a ſede aplica ſibi deputatū
occiderit: inuaſerit vel male tractauerit:
excōicatus eſt ipſo facto: ⁊ pape reſeruať
abſolutio. Undecima excōicatio cōmit/
tiť in litteris aplicis: ⁊ hoc tripliciť. Pri/
mo i eiſdē indebite impetrādis: nā in qua/
dam extrauagañ. que incipit: excōicamus
⁊ anathematizamꝰ. de qua etiā facit men/
tionē Jo. an. de ſimonia in. c. cū eſſent. ibi
excōicat oēs vtriuſq̧ ſexus qui faciūt vel
recipiūt pmiſſionē vel pecuniā aut dona/
tionē vel vtilitatē quācūq̧ p gr̄a vel iuſti/
cia cōſequēda a ſede apoſtolica p ſe vel p
alio in cauſis vel iudicijs: aut al̄s per litte/
ras apoſtolicas ⁊ quibuſcūq̧ modis apud
ſedē apoſtolicā obtinenda: ſimiliť eos ex/
cōmunicat q̄ exciderint nec i triduo mani/
feſtauerīt pape vel alicui p quē ad papā fi/
deliter referať: ⁊ ſcienter vtētes talibꝰ lr̄is
vel gratijs cū p̄miſſis excōicat: reſeruās ſi/
bi ipſi de omnibꝰ abſolutionē: eandē extra/
uagañ. allegat Jo. an. in lectura ſup decre.
nemo. de ſimonia: ⁊ eſt Bonifacij pape ſilr̄
auctor in directorio iuris. Itē An. de bu/
trio ⁊ dicit eā durare: vñ licꝫ quidā dicant
eam reuocatā tamē cōtrariū tutius eſt te/
nendū: nō tamē hec excōicatio extēdiť ad
illū q̄ miſit quēdā ad curiā ad ſollicitandū
p quadā ſua pmotiōe: cui tñ ↄſtituit de ſa
lario: q2 hoc non eſt ſimonia: vt no. Fran.
de eta. ⁊ qua. c. tuā. Secūdꝰ vo in litteris
aplicis impugnādis: vñ in extrauagañ. Bñ/
dicti. xj. que incipit: q2 nōnulli: ibi ſubdiť
ꝙ quicūq̧ impugnat lr̄as electi in papā:
aut etiā anteq̧ coroneť: cū p ip̄am electio/
nē canonice factā ius papatus ſit acq̄ſitū:
⁊ ex ip̄a electione canonica ſit cōfirmatus
ac exercere poſſit officiū ſuū ante corona/
tionē: vt patet. xxiij. diſt. c. in nomine dñi.
talis ip̄o facto ē excōicatus. Tertio deniq̧
in lr̄is aplicis falſificādis: nā ex̄ de crimi.
falſi. c. ad falſarioꝝ. ſubdiť: Nos oēs fal/
ſarios noſtraꝝ lr̄aꝝ q̄ p ſe vel alios vitium
falſitatis exercent cū defenſoribꝰ ⁊ fauto/
ribus ſuis anathematis vinculo decreui/
mus innodatos ⁊c̄. Inſup ⁊ clerici officijs
⁊ bñficijs ſunt priuati: ſuntq̧ degradandi
⁊ curie ſeculari tradendi ac puniēdi: prout
patet in textu: ⁊ addit Hoſti. in ſumma: ꝙ
hodie p̄ceptū eſt vt in lr̄is dñi pape nec in
magno nec in modico q̄s audeat manū ap
ponere: litterā vnicā vl̄ punctū vnicū cor/
rigēdo: vel etiā ſm Rich. in. iiij. di. viij. lit/
terā caducā reformādo: exceptis officiali/
bus quibꝰ hoc cōmiſſum eſt: alioq̄n manū
apponēs ex canone lato in curia ipſo facto
ſentētiā excōicationis incurrit q̄ p aliquē
citra ſedē apoſtolicā relaxari non pōt. Idē
Hoſt. tñ ſm Rich. vbi ſ. ſecus eſſet in lr̄is
quoꝝ efficacia iam expirauit: nec intende/
ret eis vti. nec etiā poſſent alicui eē vtiles.
Preterea de cri. falſi. c. dura. ſubdiť: In/
hibemus ne q̄s apud ſedē aplicā lr̄as no/
ſtras niſi a nobis vel de manibꝰ eorū reci/
piāt q̄ de mādato nr̄o ad illud ſunt officiū
deputati: pſone vo ſolēnes p nunciū reci/
pere poſſunt de manibꝰ p̄dictoꝝ. Item ſm
glo. Bern. ibidē hoc poſſunt etiā alie pſo/
ne: ſicut indifferēter quilibet hodie p nun/
ciū impetret lr̄as dūmodo tñ de manibus
pape vel ad hoc p eum deputati recipiant.
al̄s eni falſe eſſent: ⁊ recipiēti imponiť ip̄o
iure excōmunicatio tā clerico q̄ꝫ laico: ſm
Pe. de anch. licꝫ textus prima facie tñ de
laico videať intelligi. Ceteꝝ diuerſi modi
falſificandi litteras papales ponunť. eo.
ti. c. licꝫ. Deniq̧ in dicto. c. ad falſariorū:
dicit Inno. iij. qui litteris vti voluerit eas
primo diligenter examinent: quoniā ſi fal/
ſis litteris ſe vſos dixerint ignorāter eorū
ſera penitētia euitare nequibit penas infe/
rius annotatas ⁊c̄. Pro quo nota ſm Ho/
ſtieñ. ꝙ ſi ſimplex ignoranter vtiť talibus

litteris falſis nō excuſať: quia per alios i/
quirere debuit. Idē archid. Si tñ falſitas
erat ita latēs ꝙ de facili non poterat pcipi
in apto: tunc ſi p ſe ⁊ alios adhibuit diligē
tiā quā potuit ⁊ nihil pcepit excuſata eſt:
quia tunc cenſeť ignorātia iuſta ſcḋꝫ Pe.
de ancho. Inſup e. ti. i. c. dura. diciť ꝙ ſi q̄s
falſas lr̄as ſe habere cognoſcit infra. xx.
dies aut deſtruat aut reſignet ſi penā excō
municatiōis euadere voluerit: alioq̄n ca/
nonē incidit: ſed hoc intelligit Hoſti. quā/
do lr̄e falſe aliq̄ caſu ad eū puenerūt. Ab/
ſolutio vero dictaꝝ excōicationū citra ſedē
aplicā impēdi nō pōt: vt patet e. ti. c. dura.
Duodecima excōicatio poniť in extraua
gañ. Job. xxij. q̄ incipit. Impellit nos: vbi
diciť. Si q̄s lr̄as vl̄ ſigillū cardinal̄ falſa/
uerit vl̄ ab alijs falſatis ſcienť vſus fuerit
ip̄o facto eſt excōicatꝰ. Eſt ēt alia extraua/
gans. Job. xxij. gloſata p Genzel. q̄ incipit
pdiens quaſi ex adipe: vbi excōicať mone
tam falſā in regno frācie fabricātes ⁊ ſciē/
ter portātes vt alios decipiāt q̄s papa ſolꝰ
abſoluere pōt: ſ3 videť eſſe localis tñ q̄ ad
regnū frācie. Deniq̧ in pceſſu annuali qui
fit annuatim in curia in cena dñi ⁊ ē marti
ni pape ſic incipiēs: excōicamꝰ ⁊ anathema
tizamꝰ: vbi excōicat oēs hereticos q̄cunq̧
nomie cēſeāť ac eoꝝ fautores: receptores:
defenſores. Itē oēs q̄ i terris ſuis noua pe
dagia iponūt. Itē oēs falſarios lr̄aꝝ apli/
caꝝ vel alioꝝ de mādato tñ dñi pape dāti/
um cuiuſcūq̧ tenoris fuerint. Similiť pira
tas ⁊ arma aliaq̧ phibita ſarracenis defe/
rentes: ſic oēs ipediētes ſeu iuadentes vi/
ctualia vel alia ad vſū rōe eccle ncc̄ria ad/
ducētes ⁊ etiā q̄ tales defendūt: oēs ēt au/
ctoritate nō debita capiētes: detinētes: ſpo
liātes: ex ppoſito verberātes ſeu eadē mā
dātes illos q̄ ad ſedē aplicā veniūt: morā/
tur vel inde recedūt. Itē q̄ verberāt: ſpoli
ant aut talia mādāt fieri in eos q̄ p defen/
ſiōe cauſaꝝ ſuaꝝ hñt recurſū ad ſedē apli/
cam: aut in pſecutores: pcuratores: nego/
tiorūq̧ geſtores: promotores: aduocatos:
auditores: iudices ⁊ ſiles. Itē capiētes: de
tinētes: dep̄dātes ſeu vulnerātes romipe/
tas vrbē cā deuotiōis ⁊ peregrinatiōis ac/
cedentes: in ea morātes ⁊ inde recedētes:
auxiliū vl̄ fauorē dantes. Itē qui hoſtiliť
inuadūt romā aut regna cecilie ⁊c̄. oēs vel
quaſcunq̧ terras aut loca vel iura ad Ro
manā eccleſiā ptinētia: conſiliū: auxiliū vl̄
fauorē dantes: p̄dicti non debēt abſolui ci
tra ſedē aplicā: niſi in mortis articulo: ⁊ ni
ſi ſatiſfactionē vl̄ cautionē ſufficientē p̄ſti/
terint de ſtando mādatis ſancte mr̄is eccle
ſie: alioq̄n tales abſoluētes ip̄o facto excō
municatiōis ⁊ anathematis ſentētias inci
dūt: ſuſpēſi ab officijs p̄dicatiōis: ammini
ſtratiōis ſacramētoꝝ: audiēdi ↄfeſſiōeꝫ ⁊c̄.
Ad laudē dei.

De excōicatiōe eoꝝ q̄ fidem catholicam impugnāt directe vl̄ indirecte ⁊ eorum receptores: fautores ⁊c̄. Sermo XXI

Non occides Exod. xx. Operēpciū
n iam p̄ſti ſmone pſequēdū eē re/
or de his qui directe vl̄ indirecte
ipugnātes fidē catholicā ſentētiā canonis A
incidūt. Primo igiť canonē incidūt de/
mones inuocātes: nā in quadam extraua/
gañ. Job. xxij. q̄ icipit: ſup ip̄ius ſpecula:
ſubdiť ꝙ ſi q̄s demones innocauerit vl̄ eo
rū auxiliū poſtulauerit aut fedus ⁊ pacta
cū eis fecerit: aut eos adorauerit: aut i eo/
rū nomine imagines: anulos: ſpeculū ſiue
rem aliā magice ad ip̄os demones obligā
dos ↄſtituerit: aut rñſa ab eis petierit: ex/
cōmunicatus eſt ip̄o facto: q̄s tñ abſoluit
huiuſmodi penitꝰ ignoro: q2 nō exprimitur
ibidē: vnde ⁊ vtētes arte notoria q al̄s di/
ciť ars ſalomonis p hāc extrauagañ. ſunt
excōicati: de qua arte latius videbiť in p̄/ B
cepto ſeptimo ſermone. xxj. Secūdo ca/
nonē icidūt ſarracēis ↄtra chriſtianos au
xiliū p̄ſtantes: vnde extra de iudeis. c. ſar
racenis. c. ita quorundā. c. ad liberandū.
c. ſignificauit. c. ꝙ olim. pnūciant excōica
ti q̄ ſarracēis ↄtra chriſtianū pplm: arma:
ferrū: ligamina galeaꝝ deferūt: galeas vl̄
naues vendūt: aut in piraticis ſarraceno/
rū nauibus curā vl̄ gubernationē exercēt
vl̄ machinis aut quibuſlibꝫ alijs aliqḋ eis
conſiliū vel auxiliū impendūt in diſpēdiū
terre ſancte: aut etiā qui p nuncios merci/
monia phibita deferūt: ⁊ licet dicat gloſa
ſcḋa in dicto. c. qḋ olim. ꝙ epi poſſunt tales
abſoluere obſeruata forma penitētie q̄ ibi/
dem exprimiť in textu: tñ hoc nūc locū nō
habet: quia dicūt Job. an. ⁊ Pe. de anch.
ſuper eo. c. ꝙ hodie papa temporibus qui/
bus pceſſiones generales facere ſolet ter
in anno tales excōmunicat: ⁊ ſic a tali ſen/

tentia papa sol⁹ absoluit: ꝛ dicta pena etiã extenditur ad illos qui quecunq̧ alia mercimonia ad eos portant vel mittũt durãte guerra int̃ christianos ꝛ eos. Insup̃ Nicola.iiij. in extrauagañ.q̃ incipit Olim statuit. ꝛ innouat in generali q̧ nullus ferrum: arma: equos: ligamina: victualia vl' q̃cunq̧ alia mercimonia in alexãdria vl' alia loca sarracenoꝝ terre egypti deferre vl' mittere seu de portibus suis vt eis deferãt' extrahere vel extrahi pmittere aut eis ꝯsiliũ fauorẽ vl' auxiliũ p̃stare p̃sumãt: alioquin ip̃o facto sũt excõicati Et similit' statuit de omnibus terris soldano subiectis nec absolui possunt nisi tantuȝ de bonis ꝓprijs in subsidiũ terre sancte ꝯuertendis exposuerint q̃tuȝ ad ptes p̃dictas detulerint aut miserint aut deferri vel de ipsoꝝ portib⁹ deferendũ eis extrahi pmiserint: ꝛ hec extrauagãs est innouata p bonifac̃.sextuȝ: post ac p clemẽ.quintũ: q̃ etiã absolutionẽ reseruauit p̃terq̧ in mortis articulo: vt patet ĩ extrauagañ.q̃ incipit: multa mẽtis. Aeneti tñ sup̃ h̃ habẽt priuilegiũ a Martio q̃ntũ ad mercimõia ꝛ victualia p plures annos nõ aũt quo ad arma ꝛ ligamina: tñ tp̃us illud eis indultũ credit' iaȝ p annos aliquot expirasse. Ceterũ in quadã extrauaganti q̃ incipit. Copiosus: fert' sñia contra portãtes arma ꝛ alia ꝓhibita subsidia sarracẽis regni Granate ꝛ dantes eis auxiliũ vl' fauorẽ. Tertio canonẽ ĩcidũt innitẽtes alienatiõib⁹ factis a scismatis: vt patet ex̃.e.ti.c.j. vñ licet Hostieñ. dicat q̧ iste casus est localis q̃tenus excõicat ip̃o iure al's requirit' sñia.xxiij.di.c.ĩ noĩe: tñ Frã. de zab. intelligit verbũ h̃. Si q̃s aũt ꝯire p̃sumpserit excõicatiõi se nouerit subiectuȝ: Nõ ponit' in dicto ca.j. de ꝯuẽtiõib⁹ ĩ futurũ: post tp̃us.s. illi⁹ c.s. de his q̃ restitisent ꝛ voluissent obseruare alienationes factas p illos. Pro quo no. s̃m Ray. q̧ differentia est int' scisma ꝛ heresim: sicut int' dispositionẽ ꝛ habitũ. Nã p̃mo dicit' scisma sed cũ post ptinacit' inhesit sue secte asserẽs nõ esse obediẽdũ eccl'ie romãe est heresis: q: peccat in illũ articulũ: sanctã ecclesiam. catholicã: oĩs igit' heretic⁹ est scismaticus ꝛ nõ ecõuerso. Idẽ Hos. Preterea tã hereticus ep̃us q̃ scismaticus non põt absoluere nec excõicare nec ĩdulgẽtias facere aut aliquid hmõi s̃m Tho. Et ratio est: q: talis potestas est iurisditional' q̃ ex simplici hominis iniũctiõe ꝯfert'; ꝛ ideo nõ ĩmobilit' eis adheret: ar. vij.q.j.c. nouatianus .in fi. verũtamẽ quo ad iurisditionẽ sp̃ualẽ scismaticus benefacit: puta chrysma ꝯficit: altarc benedicit ꝛ ꝯsecrat ꝛc'. vñ Hein. boyc. extra de scismaticis in.c. q̃d ap. dic̃: q̧ q̃ ad characterẽ ꝛ susceptionẽ characteris valẽt facta ab hereticis ꝛ scismaticis: q: a talib⁹ ordinati in forma eccl'ie characterẽ recipiunt.xxxij.di.§. verũ.ꝛ.c. ad hec. Idẽ Ioh. in sum. Inno. ꝛ Hosti. Et recipit sic ordinatus executionẽ ordinis habitu: licet non actu nisi cũ eo fuerit dispẽsatũ: sicut etiam homicida dat ꝛ recipit executionẽ ordinis habitu nõ actu ꝓpter irregularitatẽ: vt de tẽpo.or.c.fi. Quarto canonẽ incidũt oẽs heretici q̃buscũq̧ noĩb⁹ cẽseant': vt.e.ti.c. excõicam⁹: vñ siue q̃s veterẽ siue nouã heresim sequit' excõicat⁹ est licet sit occult⁹. Occultus dico rerũ pluriũ ꝛ nõ reꝝ actus exterioꝝ: Dic̃ eñ Pe. de palu. in.iiij. q̧ p solo actu interiori q̃ tñ solo q̃s pfectus hereticus est nõ ĩcurrit' excõicatio. Sed si aliquo actu exteriori manifestat delictũ suuȝ q̃tũcunq̧ occultũ tunc ĩcurrit. Ideȝ tenet glo. in cle.j. de here. ꝛ s̃m Pe. ad rationeȝ heretici duo ꝯcurrũt: vnũ est heresis initium.s. in rõne: alteꝝ in volũtate q̃d est heresis cõplimẽtũ: vt q: ptinacit' a fide deuiat: ꝛ veritate quã th̃ determĩauit eccl'ia: ꝛ talis ꝓprie dicit' hereticus. Cõcordat Tho. in iiij.s. qui inciderit in heresim iã damnataȝ vl' errat de nouo in articulis fidei aut fingit vl' sequit' nouã sectã. Itẽ q̃ nõ tenet q̃tuor ꝯcilia generalia: ꝛ q̃ nõ recipit epistolas decretales nec cãnonẽ eccl'ie catholice nec determinationẽ eiusdẽ: exempli gratia s̃m Pe. de ancho. sup̃ cle. de vsuris ex graui. Actus feneraríj non sapit heresim: nec ptinet ad inquisitionẽ: ꝛ tñ asserere ptinacit' hoc non eẽ peccatũ est hereticum: q: ꝯtra determĩationẽ eccl'ie: vt exp̃sse ptȝ in clemen. de vsu. ex grãdi. ĩ fi. ꝛ sic intelligẽdũ est de alijs falsis assertiõib⁹ ꝯtra id q̃d determĩauit eccl'ia: vñ q̃ teneret vl' p̃dicaret ptinacit' q̧ laici nõ tenent' soluere decimas sacerdotib⁹: nec dare oblationes: nec eis ꝯfiteri: sed q̧ peccãt ea faciẽdo: cũ oẽs clerici sint mali: ꝛ suo demerito ab ecclesia remouendi: talia vtiq̧ essent heretica: ꝛ cõtra talẽ ꝓcedi posset tanq̃ ꝯtra hereticum Pau. eñ dicit: q̧ hereticus est nõ solũ qui male sẽtit ꝛ docet de fidei articulis ꝛ sacramentis eccl'ie: sed etiã q̃ falsam ꝛ extortaȝ expositionẽ ponit in scripturis diuinis cõtra id q̃d eccl'ia tenet. Et notant' addit' ĩ dicta cle. ex grandi. ptinacit': q: si in ioco vel ex lubricitate lingue hoc diceret hereticus nõ esset: sicut est.xxij.q.ij.c. q̃d ait. Dubius etiã in fide dicit' hereticus: vt ex̃.e.ti.c. dubius. ꝛ in glo. q̃d tñ s̃m Ant. de bu. sane ĩtelligendũ est cũ illa dubietas hȝ annexaȝ animi ptinaciã cũ ꝯsensu ꝛ deliberationẽ ꝛ placentiã: h̃ eñ inducit heresim circa articulos fidei. Simili' excõicationi subiacent oẽs eis quoquo mõ adherẽtes: vt eo. ti.c. excõicamus: ꝛ de sen. ex.c. nouerit: et pᷓimo credẽtes.i. s̃m Ioh. An. in nouel. q̃ dicũt se credere errorib⁹ ip̃oꝝ: vl' s̃m zanchi. qui verbis vl' factis ostendũt se credere erroꝛib⁹ hereticoꝝ ꝯfacientes sꝫ id in q̃ exp̃mit' crudelitas erroꝝ: vt q: trãsit plus q̃ semel ad eoꝝ p̃dicatiões: exhibet eis reuerentiã s̃m suos mores: recipit ab eis cõsolationẽ: cõmunionẽ: man⁹ ĩpositionẽ vel similia q̃ pertinẽt ad ritũ eoꝝ q̃ libros eoꝝ suscipiũt: legũt: nec statim destruũt vl' superioribus tradũt. Et generalit' quicunq̧ sequunt' facta eoꝝ dicũt credẽtes: q̃d intellige de factis que ptinẽt ad ritũ erroꝝ: al's nõ. Secũdo receptores: q̃ sꝫ scientes eos tales esse recipiũt ad hospitia: vt in.c. felicis. de penis: lex tñ illũ ꝓprie receptorem vocat: q̃ receptat ꝛ celat vt celatus manus iudicis euadat: vt.ff. de receptatorib⁹: le.j. ꝛ.ij. ff. de offi.p̃sidis.l. cõgnuit. Nã q̃ taleȝ animo simplici reciperet hospitio tp̃e necessitatis nõ videt' incidere canonẽ. Tertio defensores tã erroꝝ q̃ psonaꝝ: sed q̃ defẽdit errores dãnabilior est: q: nõ solũ hereticus sed etiã heresiarcha cẽsendus ẽ: vt. xxiiij. q.iij.c. q̃ alioꝝ. Defensores aũt psonarũ sunt: q̃ viribus vl' potẽtia resistũt ne ad manus iudicis veniãt puniendi.xxj.q.j.p totũ: sicut principes ꝛ potẽtes. Itẽ defensores sunt supiores qui tales nõ corrigunt sed sub eis securi⁹ in sua malitia pseuerãt.

Quarto fautores eoꝝ: vtpote supiores q̃ tales ab eccl'ia ꝯdẽnatos de terra sua nõ ejciũt: nec etiã puniũt ꝓut debẽt.ij.q. vij. c. negligere: vnde tales ex sola omissione dicunt' fautores: priuate tñ psone in h̃ casu si non capiunt vel detinẽt fautores dici nõ possunt: quia ad eos hoc non pertinet nisi requisiti iurassent eos tenere vel iudicare nec faciunt. Adhuc autẽ dupliciter quis fauet heretico. Primo quidẽ verbo: vt cũ quis eũ excusat: nõ ex lingue lubrico: nec per iocum: sed in conuenticulis vel inter laicos dicendo isti non sunt tales quales dicuntur nec negant ista vel illa. Et generaliter s̃cdm Pe. de ancho. quandocunq̧ prouocat verbis plebẽ ad hereticoꝝ amorem ꝛ fidem euacuat: fauere dicitur. ar. ij. q. j.c. fi. Similiter defendens colorate dicitur fauere: vt. xj.q.iij.c. ita corporis. Secus si per lubricum lingue: naȝ maxime in talibus ad mentẽ dicentiũ recurrẽduȝ est: vt. xj. q. iij.c. inter verba. Secũdo vero facto: vnde qui facto fauet probatione non eget: in eo puta si tali procurat alimoniaȝ: vel si ea subministrat p que liberet' ꝛ similia. Et idẽ est in eo q̃ talẽ p̃cibus liberat.

Quinto sepeliẽs aliquẽ p̃dictoꝝ eccl'iastica sepultura excõicat⁹ ẽ: vt patet.c. q̃cunq̧ de here. li. vj. Debẽt eñ taliũ corpora ex cimiteriũ sepeliri in signũ ppetue dãnationis. Et licet predicti absolui possũt ab excõmunicatiõe q̃tũ ad sñiam iuris a diocesano: nõ tñ q̃tũ ad sentẽtiã viue vocis qua papa ter in ãno illos excõmunicat viue vocis oraculo: et in processu annuali: de quo dictũ est in fine sermonis p̃cedentis: ab illa nanq̧ nullus inferior papa potest absoluere: vt de ma. ꝛ obe.c. cũ inferior. Quinto canonẽ incidunt assissini. Pro quo notandũ q̧ assissini fuerunt ꝛ adhuc sunt forte q̃dã infideles: q̃ ex quibusdã falsis opinionibus quibus enutriti fuerũt: de facili mittebant' ad occidendũ quẽcunq̧ christianum: non curantes si ipsi ob hoc occidendi essent: contra quoruȝ pestem Inno. iiij. de homi.c. pro humani. li. vj. statuit q̧ quicunq̧ princeps: prelatus aliaq̧ persona ecclesiastica vel secularis aliquẽ christianuȝ per assissinios interfici fecerit vel mandauerit q̃uis mors non fuit subsecuta: ꝛ q̃ assissinios acceptauerint vel defenderint vl' occultauerint: nõ solũ excõmunicationis vel depositionis incurrunt sententias ip̃o facto: sed sunt etiam cum omnibus bonis suis omnibus christiãis expositi ꝛ ppetuo diffidati: ita q̧ postq̃ aliquod ex predictis ꝓbabilibus constiterit documẽtis: nulla alia excõmunicationis: depositiõis seu diffidationis sentẽtia requirat': sed bñficia taliũ p illos ad quos collatio ptinet alijs libere conferantur. Pro quo notandum q̧ hoc genus hominum est pessimum: ꝛ q: de istis simpliciter exprimit textus ad alios homicidas non extenditur q̃d isto. ca. continetur in his penis. Mãdãs etiã hãc penã incidit: licet effectus nõ sequtur sec⁹ tñ

ſi mandaret occidi iudeum vel paganum.
Similiter ⁊ aſſiſſinos receptãs ſcꝫ patẽter
vt differat a ſequẽti quod eſt occultauerit
⁊ iſti receptores tanꝙ aggreſſores tenẽtur:
C. de his ꝗ latro. occl'ta. l. ij. arch. papa tñ
ſibi nõ reſeruauit abſolutionẽ hu9 excõi/
catiõis vigore decretalis hu9. Uerũtñ in/
ꝗ̃tum reputant' heretici ꝯtinent' etiã in ꝓ/
ceſſu ꝗ fit a papa in cena dñi: de quo patet
s. ⁊ ſic ab eodẽ dũtaxat abſoluẽdi. Sexto
canonẽ incidũt expoliãtes romipetas: de
quibus. xxiiij. q. iij. Si ꝗs romipetas: ex/
cõicant' em̃ illi ⁊ etiã alij ꝗ ſpoliãt eũtes ad
curiã vl' redeũtes ꝓ cauſis agẽdis in cu/
ria ꝑ ꝓceſſũ annualẽ curie romane. Et ad/
dit' extra de rap. c. excõicationi ſubdant' ꝗ
romanos aut alios chriſtianos ꝓ negocia
tione aut alijs honeſtis cauſis nauigio ve
ctos aut capere aut ſuis rebus ſpoliare p̃/
ſumunt. Sup quo dic' Hoſti. ꝙ ẽ canon la/
te ſentẽtie: ⁊ addit ꝙ pirate ter in anno ſo/
lenniter excõicãt' a papa: ⁊ ſic abſolutio ſer
uatur eidẽ. Sequit' textus. Illi etiã ꝗ chri
ſtianos naufragiũ patiẽtes ꝗbus ſꝫ regu/
lam fidei auxilio eſſe tenent': dãnata cupi/
ditate ſpoliãt rebus ſuis: niſi reddiderint
ablata excõmunicationi ſe nouerint ſub/
iacere: ita tñ ꝙ p̃cedat ammonitio: vt dicit
glo. vñ ſi poſt ammonitionẽ ablata non re
ſtituant ſtatim ſũt excõicati: ſecus ſi reſti/
tuant. Cõcordat Pe. de anch. Ut igit' ta/
les nõ reſtituẽtes excõicationẽ incurrant:
requirit' ammonitio ſaltẽ vna ꝓ oĩbus: vt
de ſen. ex. c. ſacro. Secus tñ eſſet de talib9
nauigijs q̃ piraticã exercẽt tyrannidẽ vel
inimica ſunt nomini chriſtiano vel p̃ncipi:
C. de fur. aut'. nauigia: nam paria delicta
mutua cõpenſione tolerant'. Unde genera
liter ꝗcꝗd accipit' ex naufragio p̃dictoꝝ ſi/
ue de naui ſiue mari ſiue de littore reſtituẽ
dũ eſt. ff. e. l. ſi ꝗs ex naufragio: alˀs nulla
cõſuetudine ſtatuto vl' p̃cepto ꝗs excuſat':
qꝛ furtũ cõmittit': ff. de acqui. re. do. l. qua
rõne. in fi. C. de fur. l. in eũ: ꝗnetiã ſꝫ leges
ſi petat' infra annũ ꝯdẽnabit' ad reſtituen
dũ quadruplũ: ſ; poſt annũ in ſimplũ vt in
dictis lc. Hic ẽt icidẽtalit' addi põt ꝙ ac
cedẽtes ad ſepulchꝝ dñi cã deuotiõis ſine
licẽtia pape ſũt excõicati: ⁊ eoꝝ abſolutio
pape vl' ſummo penitẽtionario reſuat': vt
habet' i ꝓceſſu ãnuali romãe curie: ⁊ repe
rit' in li. penitẽtionarie ſũmi penitẽtiona/
C rij. Septimo canonẽ incidũt oẽs matri/
moniũ ꝯtrahẽtes in gradib9 ꝯſãguinitatꝭ

⁊ affinitatis ꝯſtitutiõe canonica int'dictis
⁊ hoc ſcienter: quia ſciebãt gradũ ꝓpinꝗ/
tatis: vl' nõ ignorabãt ignorantiã ꝓbabili
ſ; affectata: ⁊ ſi alt' ſolus ſciebat ſolus liga
tur. Similit' ꝯtrahẽtes cũ monialib9: ⁊ re
ligioſi: clerici in ſacris ordinib9 ꝯſtituti:
ac moniales matrimonia ꝯtrahẽtes: vt pa
tet in cle. vna de ꝯſan. ⁊ affini. Pro ꝗ nota
ꝙ in ſex caſib9 h̃ expſſis h̃ ꝯſtitutio tm̃ lo/
cũ habet ⁊ eius pena. Qua propt' ſi ꝗs cõ/
trahit cũ hñte maritũ vl' cũ iudea vl' cũ pa
gana: vl' cũ cognata ſpũaliter vl' legalit' vl'
ꝯtra ĩpedimentũ iuſticie publice honeſta/
tis: licet matrimonia nõ teneãt tñ nõ eſt lo
cus huic pene q̃ in illis caſibus vel ſimili/
bus nõ eſt expreſſa. Similit' in dictꝭ ſex ca/
ſibus nõ eſt locus huic pene ſi licite ꝯtra/
hunt. ſ. ꝑ diſpẽſationẽ pape: qꝛ cũ ceſſat cul
pa ceſſat ⁊ pena: de ꝯſti. c. ij. Hinc vt dictũ
eſt ignorãtia facti nõ iuris excuſat: ignorã
tia dico ꝓbabilis nõ affectata: qꝺ ſi poſt cõ
tractũ matrimoniũ ꝑcipit vnũ caſuꝫ de ſex
p̃dictis: nõ tñ mulctat' hac ſententia: quia
hec cõſtitutio nõ punit cohabitationeꝫ vel
inceſtũ ſ; ꝯtractũ licet grauiter peccet talẽ
cognoſcẽdo. Preterea ſi ꝑ pape diſpẽſatio
nẽ impedimentũ qꝺ erat ĩpe ꝯtracti matri
monij r̃mouet': tũc ſi tollit ĩpedimẽtũ etiã
ꝗ ad penã p̃teritã: nõ ẽ de illis alia abſolu
tio neceſſaria: ſec9 tñ ſi facit tm̃ valere ma/
trimoniũ. Ceteꝝ qꝺ dictũ eſt de monialib9
etiã intelligit' de ſororib9 eo ꝙ in iure po/
nunt' ꝓ eodẽ: licet alicubi eas locutio vul
garis diſtinguit dũmodo tñ ſint religioſe.
Et dicũt' hic religioſi vl' religioſe: ꝗ vl' q̃ ꝓ
fitent' exp̃ſſe vl' tacite religionẽ aliquã ap/
probatã: vt in. c. vno de voto. li. vj. Q ꝺ ẽt
intelligit glo. ſi ꝓfeſſio illa tacita vl' exp̃ſſa
nõ obligaret illi religioni: ſ; religioni tñ ĩ
genere: vt de regula. c. nõ ſolũ: ⁊. c. ſequẽti
li. vj. Idẽ laud. Pau. ⁊ gẽzel. Deniꝗ ſacri
ordines intelligunt' hic ſubdiaconat9 dia/
conatus: ⁊. s. Sed ꝯtrahẽs cũ hmõi ſpon/
ſalia nõ ligat' hac pena niſi poſt cõſumma/
uerit per carnalẽ copulã: quia tunc cõtra/
xiſſe iudicat'. Et nota ꝙ glo. penul. dicit ꝙ
p̃dicti ab ep̃o poſſunt abſolui p̃miſſa ſatiſ/
factione. Similit' fit in mãifeſta offenſa: ni
ſi poſt excõmunicationẽ talẽ incurriſſẽt ir/
regularitatẽ: aqua ſolus papa diſpenſaret
vt ĩfra patebit: vnde dicit paulus ꝙ in re/
cognitione erroris ſe ſeparantes: debẽt ab
inuicem ſe abiurare: vt qui cle. vel vo. c. ij.
ſicut etiam fit in recõciliatiõe ſeparatorum

vnde forma iuramẽti ſeparationis ponit'.
xxxv. q. vj. c. Ab iſto die in antea tu ꝑ nul/
lũ ingeniũ te ſociab huic cõſanguinee: nec
in coniugio: nec in adulterio: nec cum illa
ad vnã mẽſam mãducabis aut bibes: aut
ſub vno tecto manebiſ niſi in eccl'ia: aut in
alio publico loco: vbi nulla mala ſuſpicio
poſſet eſſe: vt vbi corã teſtibus idoneis ꝓ
certa neceſſitate parit' colloq̃mini: nec ali/
am cõiugẽ accipias niſi forte poſt actã pe/
nitentia tibi licentia data fuerit ab epiſco/
po tuo aut ab eodẽ miſſo ſic te deus adiu/
uet. hec ibi. Nec debet ꝗs occaſione ꝯſan/
guinitatis vxorẽ dimittere ⁊ aliã ducere:
ſi eã p̃mo legitime ꝓbata fuerit: vt ibideꝫ
c. ſe. Proinde receptur9 vxorẽ quã iniuſte
dimiſit h̃ mõ iurabit: vt patꝫ ibidẽ Ab iſto
die i antea iſtã ꝯiugẽ. N. quã iniuſte dimi/
ſeras ita tenebis ſicut marit9 ſuã ꝯiugem
debet habere in dilectiõe ⁊ debita diſcipli/
na: nec eã ꝑ vllũ ĩgeniũ malũ ſeꝑabis: nec
ea viuẽte alias accipies: ſic te de9 adiuuet.
hoc ibi. Ad laudẽ dei.

De diuerſis excõmunicatiõib9 ꝗs incurrũt diuerſimode ꝑticipantes cũ excõicatꝭ: Ser. XXII

On occides. Exo. xx. Cõgrue
n ſatis poſt p̃dicta videndũ eſt de ex
cõicatiõib9 q̃s incidũt diuerſi ꝑ/
ticipãtes illicite cũ excõicatis. Prima nã/
ꝙ ſentẽtia ponit' extra de ſen. ex. vbi dicit
clemẽs. iij. c. ſignificauit. clericos ꝗ ſcient'
⁊ ſpõte ꝑticipauerint excõicatis a nobis: ⁊
ĩpos in officijs receperint diuinis eadẽ ſẽ/
tentia excõicatiõis cũ ipſis nõ dubitamus
inuolui: ꝗs etiã ꝓ bñficio abſolutiõis ha/
bẽdo ad nos volum9 cũ lr̃aꝝ tuaꝝ inſinua
A tione remitti. Ad cui9 euidentiã ſciẽduꝫ
ꝙ circa expoſitionẽ huius decretalis ẽ tri/
plex opinio ſolennis. Prima Hoſti. q̃ etiã
ponit' in ſumma ꝯfeſ. ſcꝫ ꝙ iſta eſt vna no/
ua excõmunicatiõis ſpecies ad quã incur
rendã ꝗnꝗ requirunt': ita ꝙ vno deficien
te nõ ĩcurrit maiorẽ excõicationẽ: eo ꝙ ex/
cõmunicatio p̃ſens deuiat a cõibus regulꝭ
iuris: quã etiã opinionẽ ſeꝗtur Ioh. an.
Et iſta quinꝗ tãgunt' hic in textu. Primo
ꝙ cõmunicãs cũ excõmunicatis ſit cleric9
⁊ ergo laicus excluditur. Secũdo ꝙ ſcien/
ter cõmunicet: ⁊ ideo ignorãtia ꝓbabilis
facti nõ iure excuſat. Tertio ꝙ ſponte ꝑtici
pet: ⁊ dicit Hoſ. hic excludi coactionẽ ab/

ſolutã nõ cõditionalẽ. Quarto ꝙ cõmuni
cet in diuinis officijs: etiã in horis canoni
cis extra eccl'iaꝫ legẽdis ſm Hoſ. Quinto
ꝙ cõmunicet cũ nomĩatim excõmunicatis
a papa: ⁊ hoc in diuinis: ⁊ ſic excõicat9 per
canonẽ nõ dicit' excõmunicatus a papa ĩ/
mediate: ſed oportet ꝙ ab eodẽ excõicet' ꝑ
ſẽtẽtiã viue vocis ſm Ioh. cald. ꝓpt' ſtri/
ctã interp̃tationẽ: miti9 em̃ agit' cũ lege ꝙ̃
cũ miniſtro legis. Secũda opinio eſt Pe.
de Anch. ꝗ dicit: ꝙ ꝗ cõicat cũ excõicato a
papa ſpõte ⁊ ſciẽter ⁊ in diuĩs eſt excõica/
tus eadẽ ſentẽtia. Et iſtũ dic' veꝝ eſſe intel/
lectũ hui9 decre: ⁊ idẽ videt' dicere Guil'.
Spe. ⁊ Hoſ. Tertia ẽ Tan. ſ. ꝙ ꝗ ꝑticipant
cũ excõicatis a papa eodẽ crimĩe ꝓpt' qꝺ il
le eſt excõicat9 eadẽ ſentẽtia ligant': ⁊ ſic ꝑ
papã ſunt abſoluendi: quaꝫ opinionẽ glo.
veriorẽ credit. Inno. ẽt dic' ſic ĩtelligi poſ/
ſe. Similit' Ioh. an. ⁊ Ioh. de lig. dicũt ꝙ
videt' adherendũ huic vltĩe opiniõi. Pri/
ma tñ opinio magis ꝯſonat textui. Secun
da vero ponit' ꝯtra cõicãtes cũ excõicato ĩ
crimĩe dãnato: ⁊ h̃ de ſen. ex. c. nuꝑ. vbi ſb/
ditur: ꝙ cũ nomĩatim excõicato ſciẽter cõ/
municãs in crimĩ ecriminoſo ei ꝯſiliũ im/
pẽdendo auxiliũ vel fauorẽ: ac ꝑ h̃ rõne dã
nati crimĩs in eũ videat' delinquere ꝗ dã/
nauit ab eo vl' ei9 ſuꝑiore merito delicti tũc
erit abſolutio requirẽda: cũ facientẽ ⁊ con
ſentientẽ par pena ꝯſtringat: vñ talis cum
iuramẽto debꝫ abſolui: vt ibidẽ ſubditur.

Pro ꝗ notandum ẽ: ꝙ aliud eſt cõicare
criminoſo tm̃: ⁊ aliud cõicare in crimĩe tm̃ ⁊
⁊ aliud cõicare criminoſo in crimĩe dãna/
to. Nã cõicare criminoſo tm̃: eſt illi ꝗdẽ cõ
municare ſed nõ in crimĩe dãnato. Exẽpli
gratia. Si ꝗs fuerit excõicatus eo ꝙ cele/
brat in certo loco ꝓhibito: alius aũt eideꝫ
cõmunicat ſꝫ in alio ꝙ̃ in celebratiõe: ⁊ tũc
dicit' cõicare criminoſo ſed nõ crimĩe dam
nato. Cõmunicare vero crimĩe tm̃: eſt cri/
minoſo nõ cooꝑari in crimĩe dãnato: vt ſi
quis celebrat in loco int'dicto ꝓpter qꝺ ex
cõmunicatus eſt: ſed ꝑ ſe celebrat ⁊ ali9 tm̃
eius miſſam audit: tũc em̃ crimini cõicat:
ſed nõ criminoſo. Tertius deniꝗ cõmuni
cat crimini ⁊ criminoſo: vt qꝛ quis fuit ex/
cõmunicatus eo ꝙ in loco prohibito cele/
brat: ⁊ alius eũ celebrantẽ iuuat: tunc eniꝫ
criminoſo cõmunicat in crimine: vnde vt
quis incurrat hanc maiorem excõmunica/
tionẽ: oportet ꝙ ꝑticipet tam crimini ꝙ̃ cri
minoſo. Ad exemplum ſumi poteſt. eo. ti.

ex.c.ſi cõcubine. Nã ſi mulier excõicaẽ pro
fornicatiõe generaliẽ: tũc tã laici ꝙ clerici
cũ ea fornicãtes excõicatiõe maiori ligãẽ:
vtpote qui poſt latã ſnĩam in eodẽ crimine
cõicãt crimĩoſe: vt dicto.c.ſi cõcubine. Si
vero mulier excõicaẽ ꝓpter fornicationem
clericoꝝ tñ. tũc ſoli clerici liganẽ. Si ꝑin/
de talis mulier excõicaẽ ꝓpter fornicatio/
nẽ certi clerici in ſpecie: puta ticij: tunc alij
clerici cõicãtes eidẽ nõ incurrũt excõicati/
onẽ maiorẽ quo ad eccliam militantẽ. Si ꝑ
terea talis excõicaẽ ꝓpter fornicationẽ ni/
hil ſpecificãdo. tũc pticipãtes ſiue publice
ſiue occulte ſunt excõicati. Si deniꝙ ꝓpter
publicã fornicationẽ ſolũ excõicaẽ: tunc ei
pticipantes occulte in crimine nõ liganẽ.
Addit An. de bu. ſup. e.c. ꝙ hec intelligũ/
tur poſt latã ſentẽtiã ſecus aũt ſi ante: qδ
ſane intelligiẽ in excõicatiõibus ab homi/
ne ſec⁹ a canone: cũ iã lata ſit ſẽtẽtia: ſcꝫ tẽ
pore facte ꝯſtitutiõis. Preterea ſciendũ ꝙ
in hoc caſu ꝑ ꝯſilium intelligiẽ ſm Pe. de
anch. qñ ꝗs ĩpendit ꝯſiliũ delinquẽti ĩ cri
mine ꝓ quo eſt excõicat⁹: tũc eñ eandẽ ex/
cõmunicationẽ incurrit: ſiue eẽt al's factu/
rus ſiue nõ: qꝛ pticipat in crimine. Abbas
dicit hoc certũ eſſe ſi ꝯſiliũ datũ eſt directe
ad crimẽ qδ excõicationẽ inducit: puta ad
clericũ verberãdũ: nõ ſic tñ ſi ꝯſiliũ daret ĩ
facto ꝓ quo nõ incideret excõicationẽ. Idẽ
An. de bu. exẽpli grã: cõſiliũ do vt laicum
ĩterficias: ⁊ tu cũ eo piter ĩterficis clericũ:
tu excõicationẽ incurris nõ ego: qꝛ cõſiliũ
meũ directe nõ intẽdebat ad pcuſſionẽ cle/
rici. Auxiliũ etiã intelligiẽ de directa pti/
cipatione: ſecus de indirecta: vt ſi quis ex
cõmunicatus eſt quia fecit guerrã cõtra ec
cleſiã vl' clericũ: poſtea ego illi guerram fa
cio ⁊ tu contra me illũ adiuuas: tunc illi ꝑ
bens auxiliũ nõ es excõmunicatus: qꝛ nõ
directe pticipas in cauſa ꝓ qua es excõmu
nicatus. Fatetur etiã Hoſtieñ. ꝙ dñs auxi
liũ vaſalli excõicati inuocare põt ꝓpter fi/
delitatis debitũ qδ remanet: niſi cũ excõi/
catione: pariter ⁊ debitũ fidelitatis ablatũ
eſſet: ⁊ ꝑceptũ de nõ adiuuãdo. De fauore
vero ſciendũ: ꝙ in laudatiõe facti dicẽ Ab/
bas fauorẽ ĩpendi. Deniꝙ ex predictis oĩ/
bus concludiẽ ꝙ pticipãs crimĩnoſo in cri
mine ꝓpter quod eſt excõmunicatus: ean/
dẽ excõmunicationẽ incurrit ſiue extra ter
ritoriũ ex cõmunicãtꝭ ſiue intra ſiue ſit ei⁹
ſubditus ſiue nõ: quia iuris auctoritate li/
gatur etiã ſi ꝓmulgans cõmunicaret: quia

nõ ſua ſed iuris ſnĩa ligaẽ: exẽpli grã dicit
glo. ſup dicto.c.nuper. ꝙ ſi ego excõmuni/
co parrochianũ meũ ꝓpter crimẽ: ⁊ parro/
chianus alterius cõicat ei fauorẽ imptien/
do ĩ eodẽ delicto ĩ me videẽ derelinquere:
⁊ eadẽ ſnĩa ligaẽ: ⁊ nõ ſoluꝫ ſnĩa canonis:
qꝛ tũc a ſuo epõ vl' ꝓprio ſacerdote abſolue
retur qδ iſte nõ põt: vt hic in textu: ꝫ iſte ꝓ
pter delictũ ligaẽ ſentẽtia mea ⁊ a me debꝫ
abſolui: ⁊ ſic large ſubdit⁹ me⁹ appellaẽ ra
tione delicti. Tertia ꝓinde poniẽ contra
cõmunicãtes excõicato: ꝫ nõ in crimĩe dã/
nato: ꝗ poniẽ in dicto.c.nup: ꝯtra ſcꝫ eos
ꝗ cõicãt excõicatis maiori excõicatiõe ĩ ora
tione vl' oſculo vl' comedẽdo ⁊c. ⁊ tales a ꝓ
prio epõ vl' ſacerdote poterũt abſolutionis
beneficiũ obtinere: Quis eñ tũc nõ iudiceẽ
ſed iuris ſnĩa excõicato cõicãs ſit ligat⁹: qꝛ
tñ ꝯditor canonis ei⁹ abſolutionẽ ſibi ſpe/
cialiẽ nõ retinuit: eoipſo videẽ ꝯceſſiſſe fa/
cultatẽ alijs relaxandi. hec ibi. Ad cui⁹ B
euidentiã notãdũ ꝙ. xj. q. iij. c. cũ excõica
to. ⁊. cap. ſequentibus. prohibemur excõi/
catiõe maiori excõicatꝭ cõicare: ꝑſertim in
quinꝙ ꝗ notanẽ in illo verſu. Os orare va
le cõmunio mẽſa negaẽ: al's ꝗs ĩcurrit mi/
norẽ excõicationẽ. Primo tenemur nega/
re os: id eſt oſculũ: vt diciẽ hic in textu: et
etiã collocutionẽ in caſibus nõ cõceſſis: qꝛ
ſm Guil. familiaritas vel pudor aut timor
ſcandali nõ excuſat pticipãtẽ cũ talib⁹: ſic
nõ licet lr̃as excõicati recipere vl' ei mitte/
re nuncios vl' lr̃as niſi in caſu in quo licẽt
ei loqui ſm Guil. ⁊ Hug. Nec mun⁹ ab eo
ꝗs recipiat aut receptũ retineat: ſꝫ vl' pau/
peribus diſtribuat vel excõicato remittat
ad ſui ruborẽ ſm Guil. Secũdo nec eos de
bemus ſalutare: nec ſalutãtes reſalutare.
Verũtamẽ ſi ꝗs aſſurgat excõicato vel re/
uerentiã exhibeat: aut ſe ſalutãti inclinet:
vel quaſi ſe reſalutãdo labia moueat cũ tñ
nihil dicat: tũc ſm Guil. excõicationẽ non
incurrit: cũ pene ſint reſtringẽde: vt de pe.
di. j. § pene. Similiẽ nõ eſt ſalutãdus cũ ei
ſcribiẽ: ſed loco ſalutatiõis eſt ſcribenduꝫ
ſpũm ꝯſilij ſanioris: ⁊ ſi ꝗs ab eiſdẽ ſaluta
tur rñdere põt: deus emẽdet vos ⁊ huiuſ/
modi. Tertio nõ debem⁹ cuꝫ eis orare nec
diuina audire: vnde ſi eccliam intrat ⁊ ibi
ſe firmat tenemur exire: ſi tamẽ eius excõ/
municatio eſſet occulta: tunc qui ſciũt exi/
bunt ſecrete ⁊ caute: ita ꝙ nõ ſequaẽ ei⁹ ma
nifeſtatio ſi poſſunt: al's non exibũt: vt. vj.
q. ij. c. ſi tantũ: ſi tamẽ nõ venit cauſa oran/

di ſed ꝓ alio negotio: nõ video cur in eadẽ
eccleſia orare nõ poſſũ: vt dicẽ Inno. Pro/
inde ſi ſacerdos ante inchoationẽ canonis
pcepit excõicatũ ad eẽ ꝗ ptinaciẽ ſe firmat
ibidẽ debet dimittere miſſã. Si vero poſt
tũc debet ꝓcedere ſimul cuꝫ ſeruitore tñ: et
alij omnes debẽt exire: ⁊ anteꝙ ſacerdos
cõmunionẽ dicat ſacriſtiã intrabit ⁊ ibi miſ
ſam pficiet. Itẽ ſm Tho. in. iiij. di. xviij.
Pro excõicatis quis orare põt ſed nõ inẽ
orationes ꝗ ꝓ mẽbris ecclie fiunt ⁊ tñ fru/
ctũ nõ pticipãt ꝗdiu in excõicatiõe manẽt
ſed oraẽ vt eis ſpũs penitẽtie detur vt ab/
excõicatione ſoluanẽ. Quarto prohibe/
mur participare in menſa ⁊ ſi ſe ingerit mẽ
ſe mee publice excõmunicatus ſm Guil. te
neor ſurgere: ſecus ſi occulte ⁊ non poſſuꝫ
ſine eius nota ſurgere: poſſum etiã in eadẽ
domo manere ſi tante capacitatis ẽ: ꝙ eius
cõmunionẽ vitare valeo: vnde poſſũ in ea/
dem camera comedere: ſed nõ in eadẽ men
ſa: ⁊ hoc eſt verꝫ dũ tanꝙ alienus aduenio
nã ſi venio inuitatus ad aliqδ feſtũ vl' cõ/
uiuium ⁊ aliquẽ ibidẽ reperio publice ex/
cõmũicatũ recedere teneor: licet ſedeat ad
aliã menſã: qꝛ omnes tales cõuenientes ad
cõuiuiũ ſimul cõmunicare dicendi ſunt ſꝫ
Guil. Similiter ſi amico meo venienti come
dere ad domũ meã dimitto domum vl' cla
ues vel pmitto comedere ſeparatim tñ: ⁊ ꝫ
in fraudẽ ne offendã eũ: ſed fauorẽ eius ac
quirã excõmunicationẽ minorẽ incido: ſe/
cus autẽ ſi ex timore ne vim inferat aut ex
humanitate credẽs eũ alimẽto vl' hoſpicio
indigere: ⁊ de hoc pteſtationẽ facio ſcđm
Guil. Quinto ꝓhibemur cũ eis cõmuni
onẽ habere: ſcꝫ in alijs actibus humãe cõ/
uerſationis: ⁊ ꝑcipue in actibus legitimis
⁊ facinoroſis: ꝓ quibus tamẽ nõ eſt excom
municatus: vtpote in emẽdo: vẽdendo: cõ
tractus ineũdo: locãdo cõcedendo ⁊ ſimi/
lib⁹ niſi hoc fecerit neceſſitas caſu. Sic eti
am nõ debet fieri cõtractus aliquis cũ ſer/
uiente excõmunicato nomine excõmunica
C ti. Quidã tamẽ cõmunicãtes excuſãtur
qui ſcꝫ ponunẽ in his verſibus. Utile lex
hũile res ignorata neceſſe. Hec anathema
tibi faciunt nec poſſunt obeſſe. Primũ eſt
vtilitas vel ipſius excõmunicati vt cum ei
loquitur de his que pertinent ad abſoluti
onem vel ſalutem: licet alia incidenter in/
terponat vt magis proficiat: vnde ⁊ ad ꝑ/
dicationẽ admittitur vt expreſſum eſt. eo.
ti. in. c. reſponſo. Et per hunc modũ licet ꝑ

dicatoribus cũ eiſdẽ conuerſari ⁊ ab excõ/
municatis elemoſynas accipere: ſi al's non
valent ſuſtentationẽ habere: vt extra. e. ti.
cũ volũtatis. Et etiã ſm Hoſtieñ. extra ca/
ſum neceſſitatis cuꝫ ꝓbabiliter ſperant in
eis proficere: vel etiã vtilitas ex pte ptici/
pantis tam in tẽporalibus vt petendo de/
bitũ. eo. ti. ſi vere: vnde nollet dare poſſet
in iudicio conueniri: al's eñ ex delicto ſuo
comodũ reportaret: vt extra de iudi. c. in/
tellerimus. In ſpiritualibus etiã loꝗ po/
teſt de ſalute anime ſue petendo conſilium
ſi eſt neceſſitas ⁊ recurſum ad aliũ habere
non poteſt ſcđm Guil. Secundũ eſt lex ma
trimonij: niſi propter matrimoniuꝫ illicite
contractũ eſſet excõmunicatio lata: ꝙ ſi la
ta eſt propter aliud delictũ: tũc quo ad red
ditionẽ debiti vterꝙ excuſatur: quia in de
bito carnis exigendo vir ⁊ vxor parifican
tur. In alijs etiã excuſaẽ mulier cũ excom
municato viro pticipãdo: ꝫ nõ econuerſo:
qꝛ cũ vir eſt caput eius debet eã cogere vt
faciat ſe abſoluere: ar. vij. q. j. ſicut vir ſm
Ray. ⁊ Hoſ. Si ꝟo vir excõicatũ vocaret
ad menſã: credit Guil. ꝙ vxor cum viro co
medere non poſſit in eadẽ mẽſa ſed in alia
tam remota ꝙ dici poſſit ſe nõ pariẽ comã/
diſſe: ſic nec elemoſyna debet accipi ꝗ daẽ
nomine excõmunicati: niſi legitima neceſ/
ſitate. Tertiũ humilitas ſubiectiõis vl' ſer/
uitutis: ſic ſunt filij qui ſunt in patris po/
teſtate vel etiã emãcipati qui ſunt cõmen/
ſales patri ⁊ ab eo neceſſaria recipiunt: dũ
modo tñ nõ pticipãt in crimine damnato.
Alij vero filij nõ excuſanẽ ſm Guil. Simi
liẽ excuſanẽ monachi pticipãtes cũ abba/
te excõicato ſcđm Guil. quia ſunt quaſi fa/
milia eius: ⁊ clerici cõmunicantes epõ ſuo
ſi ſunt eius officio ⁊ ſeruitio deputati: al's
nõ ſm Hoſtieñ. Excuſanẽ etiã ſerui ⁊ an/
cille ſeruilis cõditionis: ⁊ etiã ruſtici ſeruien
tes ac ſimiles ſubiecti ꝗ nõ ſunt ita curia/
les ꝙ eoꝝ ꝯſilio ſcelera ꝑpetranẽ: qδ etiaꝫ
intelligiẽ de his ꝗ colũt terrã eoꝝ ⁊ de me
diatarijs: ⁊ ꝗ ꝓpter culturã recipiũt certã
portionẽ fructuũ tñ eñ cõmũicare poſſũt
ꝙtũ oportet propter culturam ⁊ huiuſmo/
di. Nota tamen ꝙ ſi tales perſõe ante ex
communicationem ſe obligauerunt: ⁊ ſer/
uitium intrauerunt non tenenẽ diſcedere.
Similiter ſi poſt excõmunicationẽ ꝫ igno/
rauerunt eam: ſecus tamẽ ſi ſciuerunt ⁊ tñ
ſe intecerũt niſi nccitas eos cõpuliſſꝫ: ꝙ fie
rent de familia illius. Et nota generaliter

q̃ de p̄dictis pſonis ceſſāte ſubiectiōe ceſ/
ſare debet cōmunio niſi neceſſitatis articu
lus īmineat. Dicūt eñ Uincē. ⁊ Joh. anð.
q̃ nullus de nouo debet intrare familiam
excōicati: ⁊ q̃ mercēnarij finito ſuo tpe cū
excōicato nō debēt annū reincipe. Idem ē
de obligatiōe ꝯiugū ſi ſoluanť p diuortiū
⁊ ēt patrie poteſtatis ſi ſoluiť p emācipati/
onē ſcʒ q̃ non pōt poſtea patri cōicare ſine
pena: vt notat Hoſ. ⁊ etiā Hoſti. in ſūmis:
q̃ oēs pſone cōtēte in. c. qm̄ multos. xj. q.
iij. vſqȝ ad illū ỽſiculū: quicūqȝ ſuis ſupio
ribus excōicatꝭ cōicare tenenť ꝑpter obno
xietatē qua tenēť illis aſtricti. ſ. vxores: fi/
lij: ancille ſeu mancipia ruſtici ſeruiētes ⁊
oēs alij de familia: q̄ nō ſūt adeo curiales
q̃ eoꝝ ꝯſilio ſcelera ꝑpetranť. Et additur
ibidē de illis nō vitādis q̄ excōicatis cōi/
cant: de quo articulo ſumptū videť illō q̃
excōicatio nō trāſit ad tertiā pſonam. Alie
vero pſone q̄ tanguntť in verſu q̄cunqȝ de/
bēt euitare cōmunionē niſi neceſſitatꝭ arti
culus īmineat: ſʒ Inno. ⁊ ab. extra. e. ti. c.
Inter alia: vl̓ etiā cauſa vtilitatis de q̄ lo/
quiť. xj. q. iij. c. p̄deceſſor. extra eo. ti. c. Si
vere: de qua vtilitate dictū ē ſupra: ꝑpter
h̄ eñ ⁊ nutricij ⁊ ſimiles pſone cōicātes ex
cuſanť: q̄ ſi a dn̄o recederēt nō haberēt vñ
viuerēt: ar. in di. c. ſi vere: vbi excuſanť q̄
cū nautis excōicatis ꝯueniūt de trāfferen
do cōtra ſarracenos. Ex dictis igiť genera
liť concludi pōt q̃ cōicatio nc̄cria vl̓ quaſi
vtēdo iure ſuo tolerať: h̄ volūtaria ⁊ ma/
xime delicioſa vl̓ criminoſa dānať: ꝑpťea
patres excuſanť ⁊ dn̄i pticipātes cū filijs
⁊ ſeruis excōicatis: non q̄dē ſimplr̄ h̄ ſcōm
Tho. in. iiij. di. xviij. in his in q̄bus ſūt ob
ligati: q̄ ſicut īferiores obliganť ad obſe/
quiū ſupioꝝ: ſic ſupiores ad ꝓuidentiā in/
ferioꝝ ⁊ correctionē. Hinc eñ ſi ex eoꝝ de/
fectu īciderūt vl̓ etiā pmanēt ī ſentētia nō
excuſanť: ſecus ſi p eos nō ſtetit ⁊ inſtant
vt ſubditi querāt abſolutionē. Sic condu
ctores mercēnarijs cōmunicare pn̄t vbi ſi/
ne magno incomodo eos vitare nō valēt.
Sic armiger vl̓ ſeruiēs militi excuſať ei cō
municādo: nō tamē cōmunicādo cū excōi/
catis cū quibus dn̄s ſuus cōicat. Sic va/
ſalli tenēť reddere tributa ⁊ ſeruicia dn̄is
excōicatis in quibus ſunt obligati: dum/
modo tamen non in crimine damnato.

Quarto excuſa ignorantia facti proba/
bilis non tamē iuris: niſi illos quibus li/
cet ius ignorare: ſicut ſunt pueri doli non

capaces. Diciť aūt quis factū ignorare cū
ei nō ꝯſtat q̃ ille tale fecit: putā verberauit
clericū: q̄ nec vidit nec eſt fama tā publica
q̃ omnino credi debeat. Nā ſi ab aduerſa
rio audit vl̓ leui fama: nō debet ſibi de hoc
formare ꝯſcientiā. Similiter ſi eſt fama pu
plica aliquē eſſe excōmunicatū ex facto oc
culto ꝯtra quē tñ nō eſt publica ſentētia ſu
p hoc: nō teneor eū vitare: niſi poſtq̄ ſup h̄
ſe purgare recuſauerit: vl̓ in purgatiōe de/
fecerit: ſi tñ eſt fama publica q̃ notorie ali/
quid fecit ex quo maiorē excōmunicationē
incidit: vl̓ q̃ publice excōmunicatꝰ ſit: aut
a fidedignis hoc audio q̃ eum audierunt
denunciari excōmunicatū: aut viderūt eū
feciſſe q̄d ex q̄ maiorē excōmunicationē in/
cidit: teneor eū vitare donec veritatē īqui/
ſierim: ſi vero ab excōmūicato audiero de
ſua excōmunicatiōe extra ſigillū cōfeſſiōis
teneor eū vitare: ſecꝰ tñ ſi audiero tm̄ in cō
feſſione. Hic tamē notandū q̃ licet excō/
municati etiā nō denūciati ſcōm cōmunia
iura deberent vitari: tamē p cōſtitutionē
factā Cōſtātie fuit illud modificatū: ⁊ ī cō
cilio Baſilieñ. anteq̄ ſciſſura fierꝫ renoua
tū: ſcʒ q̃ fideles nō teneanť excōicatū eui/
tare in diuinis et extra: niſi fuerit publica
tus ſeu denunciatꝰ: excepto caſu de inie/
ctione manuū notoria in pſonaſ eccleſiaſti
cas vl̓ religioſas: ⁊ idē eſt de alijs cenſurꝭ
eccleſiaſticis. Cuius tenor eſt iſte. Ad eui/
tandū ſcandala ⁊ pericula multa que con/
ſcientijs timoratis cōtingere poſſunt: om̄i/
bus chriſtifidelibꝰ tenore p̄ſentiuꝫ miſeri/
corditer indulgemus: q̃ nemo deinceps a
cōmuniōe alicuius ſacramentoꝝ admini/
ſtratiōe vl̓ receptiōe aut alijs quibuſcunqȝ
diuinis intus vl̓ extra p̄textu cuiuſcūqȝ ſe/
tentie aut cēſure eccl̓iaſtice a iure vl̓ ab ho
mine ꝓmulgate: generaliť teneanť abſti/
nere vel aliquē vitare aut interdictū eccle/
ſiaſticū ſuare: niſi ſentētia vl̓ cenſura hu/
iuſmodi fuerit in vel cōtra pſonā: collegi/
um: vniuerſitatē eccl̓ie cōitates vl̓ locū cer
tū vl̓ certā a iudice publicata vel denūcia/
ta ſpecialiť ⁊ exp̄ſſe: cōſtitutiōibꝰ ap̄licis ⁊
alijs in ꝯtrariū facientibꝰ nō obſtātibꝰ q̄/
buſcunqȝ. Saluo ſi ꝯtra quem ꝓ ſacrilega
manuū iniectione in clericū ſentētiā latā a
canone: adeo notorie ꝯſtiterit incidiſſe: q̄ō
factū non poſſet aliqua tergiuerſatiōe cela
ri: nec aliquo ſuffragio excuſari. Nā a cō/
munione illius licet denunciatus non fue
rit volumꝰ abſtineri iuxta canonicas ſan/

ctiones: hec ibi. Quinto excuſat neceſſi/
tas tam excōicati q̄ pticipātis: q̄ cū indi/
gent pōt excōicatis dari aliq̄d cā hūanita/
tis ſm Guil. ⁊ ſi petūt hoſpiciū non teneť
q̄s expectare donec fuerint ab omnibꝰ re/
pulſi: ⁊ intelligiť quo ad neceſſaria vite:
ſecus ſi petit vtenſilia: vt foſſoriū: ſecurim
⁊ hmōi. Itē videť caſus neceſſitatis in pti
cipante ſi vocať a iudicibus excōicatis vt
ſtet iuri ⁊ cōpeat ⁊ iniuriatores ſuos cōuin
cat ſm Guil. Similiť pegrini: viatores et
ſīl̓es in neceſſitate conſtituti licite poſſunt
ab excōmunicatis recipere vl̓ emere neceſ/
ſaria vite ſm Inno.

De excōicatione p pticipationē vſurarioꝝ: ⁊ qualiter abſolutꝰ rela biť in eandē ſententiā: et quātā in homīe iacturā operať excōmunia/ tio: Sermo XXIII

n Non occides Exo.
xx. Ad maiorē euidentiā eorū q̄
dicta ſunt in ſermone p̄cedēti de
A pticipātibus excōicatis. Primo q̄ri pōt
vtrū videns aliquē incidere canonē ꝓpter
violentā manū iniectionē ī clericū: ſeu au/
diens eum publicari excōicatū: nec eū poſt
ea vidit infra annū vel bienniū: teneať eū/
dem vitare donec ei cōſtat de alterꝰ abſo/
lutiōe. Ad hoc dicendū ſm Hein. boyc: et
alios doctores: q̃ ſi eſt vl̓ credať hō timo/
rate ꝯſcie nec īmemor ſue ſalutis: ⁊ maxīe
ſi eo tpe q̄ cōſtetit mihi de eius excōicatiōe
ſeruabat ſentētiā ⁊ mō nō ſeruat: pōt alter
ꝓbabiliter credere q̃ ſit abſolutꝰ ⁊ ei ſic cō
municare: q̃ ſi pranas et diſcholꝰ erat nec
ſentētiā ſeruabat: tūc credūt doctores ip̄m
eſſe vitandū ſicut ab initio ſiue in publico
ſiue in occulto donec de abſolutione hmōi
ꝓbabiliter p̄ſumať. Cōcordat Guil. Se/
cūdo q̄ri pōt: vtrū audiēs publicare quē/
piā excōicatū colonie quē poſtea repit bo/
nonie vbi nihil ſcitur de eius excōicatiōe:
teneať eum publice vitare. Ad hoc dicen/
dū ſm Guil. q̃ dicunt quidā: q̄ñ ſolus ſcit
aliquē excōmunicatū nō teneť eum in pu/
blico vitare: ſecꝰ tñ in caſu ꝓpoſito etiā vbi
nihil ſciť de illa excōicatione cū crimen eiꝰ
ſit publicū: ⁊ hoc eſt tutius. Quidā alij tñ
benignꝰ r̄ñdent dicētes: q̃ ſi poſſet facile
ꝓbare publicatā excōicationē: vt q̄ teſtes
habet ad ꝓbandū vel inſtrumēta: tūc eum

vitare teneť vbicūqȝ inuenerit: alꝭ eū pu/
blice vitare non debet niſi in eadē dioceſi.
Tertio queri pōt an excōicati p ſtatutū or/
dinarij generaliter ꝓmulgatū: ſint ꝓinde
excōmunicati a c ſi eſſent ſpecialiter nomi/
nati. Ad hoc reſpōdendo Hein. boyc: facit
diſtinctionē in. c. a nobis. e. ti. dicēs: quia
aut queris quātū ad hoc q̃ ſint excōicati/
one ligati: ⁊ dic q̃ ſic vt hic ita intelligo
glo. Bern̄. hic: aut q̄tū ad hoc q̃ tanq̄ ex/
cōmunicati vitari debeant: ⁊ dic q̃ nō: do/
nec ſint deuicti vel denūciati: vt extra de
cleri. excō. miniſt. c. ꝓpoſuit. §. j. vbi hoc no
tat Hoſti. ⁊ eo. ti. c. cum nō ab homine: vbi
idem notat: ⁊ hic. Et idem intelligo de ex/
cōmunicatis p ſententiā generaliť ex cau/
ſa ꝓmulgatā: vt eo. ti. c. romana. §. caueāt.
li. vj. Et ſic breuiter patet de pticipātibus
excōicatis excōmunicatiōe maiore: non tñ
in crimine damnato: qualiter incurrūt ex/
cōmunicationē minorē. Nūc autē occurriť
caſus ſingularis. ſ. de pticipātibus vſura/
rijs publicis: nā cum vſurarij publici lar/
ge tñ dicanť excōmunicati excōicatione
minori: eo q̃ nō debent admitti ad cōmu/
nionē altaris vel eoꝝ oblatiōes recipi de/
beant: nec ſi in h̄ peccato deceſſerint: chri/
ſtianā accipiāt ſepulturā: vt extra de vſu/
ris. c. q̄ in omnibꝰ: tñ in quibuſdā eis pti/
cipantes excōmunicati ſunt excōicatione
maiori: vt patet in clem̄. vna de vſur. que
incipit: ex graui. vbi ſubdiť: q̃ quicūqȝ co
mitatū ipſaꝝ poteſtates: capitanei: recto/
res: cōſules: iudices: hec nomīa ſunt offi/
cialiū ſm varias locoꝝ cōſuetudines: ⁊ q̄
non omnia ſpecificare pōt: ſubmittit hanc
clauſulā generalē aut alij qui inter officia/
les: ⁊ addit cōſiliarij quo ad eos qui dant
cōſiliū efficax. Sequiť: Statuta hmōi face
re ſcribere vel dictare aut q̃ ſoluanť vſure
vel ſolute cū repetunť nō reſtituanť plene
ac libere ſciēter iudicare p̄ſumpſerint: ſen/
tentiā excōicationis incurrant: etiā eandē
ſententiā incurſuri niſi ſtatuta hmōi hacte
nus edita de libris comunitatū ip̄aꝝ ſi ſup
hoc poteſtatē habuerint infra tres menſes
deleuerint: aut ſi ip̄a ſtatuta vel cōſuetudī
nes effectū eoꝝ habētes quoquo mō p̄ſum
pſerint obſeruare: hec ibi. Pro quo nota
imponētes onera grauia repetētibus vſu/
ras: vt quādo repetens vſuras in foro ec/
cleſiaſtico p ſtatutū laicoꝝ cogiť vſurario
tanto tpe tantā mutuare pecuniā quanto
tempore ⁊ quātam repetēs ab vſurario re/

q de p̄dictis pſonis ceſſāte ſubiectiōe ceſ/
ſare debet cōmunio niſi neceſſitatis articu
lus imineat. Dicūt em̄ Vincē. ⁊ Joh. anḋ.
q nullus de nouo debet intrare familiam
excōicati: ⁊ q mercēnarij finito ſuo tpe cū
excōicato nō debēt annū reincipe. Idem ē
de obligatiōe ꝯiugū ſi ſoluant̃ p diuortiū
⁊ ēt patrie poteſtatis ſi ſoluit̃ p emācipati/
onē ſcꝫ q non pōt poſtea patri cōicare ſine
pena: vt notat Hoſ. ⁊ etiā Hoſti. in ſūmis:
q oēs pſone cōtēte in. c. qm̄ multos. xj. q.
iij. vſqꝫ ad illū ꝟſiculū: quicūqꝫ ſuis ſupio
ribus excōicatꝭ cōicare tenent̃ ppter obno
xietatē qua tenēt̃ illis aſtricti. ſ. vxores: fi/
lij: ancille ſeu mancipia ruſtici ſeruiētes ⁊
oēs alij de familia: q̇ nō ſūt adeo curiales
q eoꝝ ꝯſilio ſcelera ppetrant̃. Et additur
ibidē de illis nō vitādis q̇ excōicatis cōi/
cant: de quo articulo ſumptū videt̃ illḋ q
excōicatio nō trāſit ad tertiā pſonam. Ille
vero pſone q̄ tangunt̃ in verſu q̇cunqꝫ de/
bēt euitare cōmunionē niſi neceſſitatꝭ arti
culus imineat: ſꝫ Inno. ⁊ ab. extra. e. ti. c.
Inter alia: vl̃ etiā cauſa vtilitatis de q̄ lo/
quit̃. xj. q. iij. c. p̄deceſſor. extra eo. ti. c. Si
vere: de qua vtilitate dictū ē ſupra: ppter
h̃ em̄ ⁊ nutricij ⁊ ſimiles pſone cōicātes ex
cuſant̃: q̄ ſi a dn̄o recederēt nō haberēt vn̄
viuerēt: ar. in di. c. ſi vere: vbi excuſant̃ q̇
cū nautis excōicatis ꝯueniūt de trāfferen
do cōtra ſarracenos. Ex dictis igit̃ genera
lit̃ concludi pōt q cōicatio necr̄ia vl̃ quaſi
vtēdo iure ſuo tolerat̃: ſ; volūtaria ⁊ ma/
xime delicioſa vl̃ criminoſa dānat̃: ppt̃ea
patres excuſant̃ ⁊ dn̄i pticipātes cū filijs
⁊ ſeruis excōicatis: non q̇dē ſimplr̃ ſ; ſcōm
Tho. in. iiij. di. xviij. in his in q̇bus ſūt ob
ligati: qꝛ ſicut īferiores obligant̃ ad obſe/
quiū ſupioꝝ: ſic ſupiores ad puidentiā in/
ferioꝝ ⁊ correctionē. Hinc eni ſi ex eoꝝ de/
fectu īciderūt vl̃ etiā pmanēt ī ſentētia nō
excuſant̃: ſecus ſi p eos nō ſtetit ⁊ inſtant
vt ſubditi querāt abſolutionē. Sic condu
ctores mercēnarijs cōmunicare pn̄t vbi ſi/
ne magno incomodo eos vitare nō valēt.
Sic armiger vl̃ ſeruiēs militi excuſat̃ ei cō
municādo: nō tamē cōmunicādo cū excōi/
catis cū quibus dn̄s ſuus cōicat. Sic va/
ſalli tenēt̃ reddere tributa ⁊ ſeruicia dn̄is
excōicatis in quibus ſunt obligati: dum/
modo tamen non in crimine damnato.

Quarto excuſa ignorantia facti proba/
bilis non tamē iuris: niſi illos quibus li/
cet ius ignorare: ſicut ſunt pueri doli non
capaces. Dicit̃ aūt quis factū ignorare cū
ei nō ꝯſtat q ille tale fecit: puta verberauit
clericū: qꝛ nec vidit nec eſt fama tā publica
q omnino credi debeat. Nā ſi ab aduerſa
rio audit vl̃ leui fama: nō debet ſibi de hoc
formare ꝯſcientiā. Similiter ſi eſt fama pu
plica aliquē eſſe excōmunicatū ex facto oc
culto ꝯtra quē tn̄ nō eſt publica ſentētia ſu
p hoc: nō teneor eū vitare: niſi poſtq̄ ſup h̃
ſe purgare recuſauerit: vl̃ in purgatiōe de/
fecerit: ſi tn̄ eſt fama publica q notorie ali/
quid fecit ex quo maiorē excōmunicationē
incidit: vl̃ q publice excōmunicatꝰ ſit: aut
a fidedignis hoc audio q eum audierunt
denunciari excōmunicatū: aut viderūt eū
feciſſe q̇d ex q̇ maiorē excōmunicationē in/
cidit: teneor eū vitare donec veritatē īqui/
ſierim: ſi vero ab excōmūicato audiero de
ſua excōmunicatiōe extra ſigillū cōfeſſiōis
teneor eū vitare: ſecꝰ tn̄ ſi audiero tm̄ in cō
feſſione. Hic tamē notandū q licet excō/
municati etiā nō denūciati ſcōm cōmunia
iura deberent vitari: tamē p cōſtitutioneꝫ
factā Cōſtātie fuit illud modificatū: ⁊ ī cō
cilio Baſilieñ. anteq̄ ſciſſura fierꝫ renoua
tū: ſcꝫ q fideles nō teneant̃ excōicatū eui/
tare in diuinis et extra: niſi fuerit publica
tus ſeu denunciatꝰ: excepto caſu de inie/
ctione manuū notoria in pſonaſ eccleſiaſti
cas vl̃ religioſas: ⁊ idē eſt de alijs cenſurꝭ
eccleſiaſticis. Cuius tenor eſt iſte. Ad eui/
tandū ſcandala ⁊ pericula multa que con/
ſcientijs timoratis cōtingere poſſunt: om̄i/
bus chriſtifidelibꝰ tenore p̄ſentiuꝫ miſeri/
corditer indulgemus: q nemo deinceps a
cōmuniōe alicuius ſacramentoꝝ admini/
ſtratiōe vl̃ receptiōe aut alijs quibuſcunqꝫ
diuinis intus vl̃ extra p̄textu cuiuſcūqꝫ ſe/
tentie aut cēſure eccl̄iaſtice a iure vl̃ ab ho
mine pmulgate: generalit̃ teneant̃ abſti/
nere vel aliquē vitare aut interdictū eccle/
ſiaſticū ſuare: niſi ſentētia vl̃ cenſura hu/
iuſmodi fuerit in vel cōtra pſonā: collegi/
um: vniuerſitatē eccl̄ie cōitates vl̃ locū cer
tū vl̃ certā a iudice publicata vel denūcia/
ta ſpecialit̃ ⁊ exp̄ſſe: cōſtitutiōibꝰ aplicis ⁊
alijs in ꝯtrariū facientibꝰ nō obſtātibꝰ q̇/
buſcunqꝫ. Saluo ſi ꝯtra quem p ſacrilega
manuū iniectione in clericū ſentētiā latā a
canone: adeo notorie ꝯſtiterit incidiſſe: qḋ
factū non poſſet aliqua tergiuerſatiōe cela
ri: nec aliquo ſuffragio excuſari. Nā a cō/
munione illius licet denunciatus non fue
rit volumꝰ abſtineri iuxta canonicas ſan/

ctiones: hec ibi. Quinto excuſat neceſſi/
tas tam excōicati q̄ʒ pticipātis: qꝛ cū indi/
gent pōt excōicatis dari aliq̇d cā hūanita/
tis ſm Huil. ⁊ ſi petūt hoſpiciū non tenet̃
q̇s expectare donec fuerint ab omnibꝰ re/
pulſi: ⁊ intelligit̃ quo ad neceſſaria vite:
ſecus ſi petit vtenſilia: vt foſſoriū: ſecurim
⁊ hmōi. Itē videt̃ caſus neceſſitatis in pti
cipante ſi vocat̃ a iudicibus excōicatis vt
ſtet iuri ⁊ cōpeat ⁊ iniuriatores ſuos cōuin
cat ſm Huil. Similit̃ pegrini: viatores et
ſil̃es in neceſſitate conſtituti licite poſſunt
ab excōmunicatis recipere vl̃ emere neceſ/
ſaria vite ſm Inno.

De excōicatione p pticipationē vſurarioꝝ: ⁊ qualiter abſolutꝰ rela biť in eandē ſententiā: et quātā in homīe iacturā operat̃ excōmunia/ tio: Sermo XXIIII

N On occides Exo. xx. Ad maiorē euidentiā eorū q̄
dicta ſunt in ſermone p̄cedēti de
A pticipātibus excōicatis. Primo q̄ri pōt
vtrū videns aliquē incidere canonē ꝓpter
violentā manū iniectionē ī clericū: ſeu au/
diens eum publicari excōicatū: nec eū poſt
ea vidit infra annū vel bienniū: teneat̃ eū/
dem vitare donec ei cōſtat de alterꝰ abſo/
lutiōe. Ad hoc dicendū ſm Hein. boyc: et
alios doctores: q ſi eſt vl̃ credat̃ hō timo/
rate ꝯſcīe nec īmemor ſue ſalutis: ⁊ maxīe
ſi eo tpe q̇ cōſtetit mihi de eius excōicatiōe
ſeruabat ſentētiā ⁊ mō nō ſeruat: pōt alter
pbabiliter credere q ſit abſolutꝰ ⁊ ei ſic cō
municare: q ſi prauus et diſcholꝰ erat nec
ſentētiā ſeruabat: tūc credūt doctores ip̄m
eſſe vitandū ſicut ab initio ſiue in publico
ſiue in occulto donec de abſolutione hmōi
pbabiliter p̄ſumat̃. Cōcordat Huil. Se/
cūdo q̄ri pōt: vtrū audiēs publicare quē/
piā excōicatū colonie quē poſtea repit bo/
nonie vbi nihil ſcitur de eius excōicatiōe:
teneat̃ eum publice vitare. Ad hoc dicen/
dū ſm Huil. q dicunt quidā: q̄ſi ſolus ſcit
aliquē excōmunicatū nō tenet̃ eum in pu/
blico vitare: ſecꝰ tn̄ in caſu ꝓpoſito etiā vbi
nihil ſcit̃ de illa excōicatione cū crimen eiꝰ
ſit publicū: ⁊ hoc eſt tutius. Quidā alij tn̄
benigniꝰ r̄ndent dicētes: q ſi poſſet facile
pbare publicatā excōcationē: vt qꝛ teſtes
habet ad pbandū vel inſtrumēta: tūc eum
vitare tenet̃ vbicūqꝫ inuenerit: al̃s eū pu/
blice vitare non debet niſi in eadē dioceſi.
Tertio queri pōt an excōicati p ſtatutū or/
dinarij generaliter pmulgatū: ſunt pinde
excōmunicati ac ſi eſſent ſpecialiter nomi/
nati. Ad hoc reſpōdendo Hein. boyc: facit
diſtinctionē in. c. a nobis. e. ti. dicēs: quia
aut queris quātū ad hoc q ſint excōicati/
one ligati: ⁊ dic q ſic vt hic ita intelligo
glo. Bern. hic: aut q̄tū ad hoc q tanq̄ ex/
cōmunicati vitari debeant: ⁊ dic q nō: do/
nec ſint deuicti vel denūciati: vt extra de
cleri. excō. miniſt. c. ꝓpoſuit. §. j. vbi hoc no
tat Hoſti. ⁊ eo. ti. c. cum nō ab homine: vbi
idem notat: ⁊ hic. Et idem intelligo de ex/
cōmunicatis p ſententiā generalit̃ ex cau/
ſa pmulgatā: vt eo. ti. c. romana. §. caueāt.
li. vj. Et ſic breuiter patet de pticipātibus
excōicatis excōmunicatiōe maiore: non tn̄
in crimine damnato: qualiter incurrūt ex/
cōmunicationē minorē. Nūc autē occurrit
caſus ſingularis. ſ. de pticipātibus vſura/
rijs publicis: nā cum vſurarij publici lar/
ge tn̄ dicant̃ excōmunicati excōicatione
minori: eo q nō debent admitti ad cōmu/
nionē altaris vel eoꝝ oblatiōes recipi de/
beant: nec ſi in h̃ peccato deceſſerint: chri/
ſtianā accipiāt ſepulturā: vt extra de vſu/
ris. c. qꝛ in omnibꝰ: tn̄ in quibuſdā eis pti/
cipantes excōmunicati ſunt excōicatione
maiori: vt patet in clem̄. vna de vſur̄. que
incipit: ex graui. vbi ſubdit̃: q quicūqꝫ co
mitatū ipſaꝝ poteſtates: capitanei: recto/
res: cōſules: iudices: hec nomīa ſunt offi/
cialiū ſm varias locoꝝ cōſuetudines: ⁊ qꝛ
non omnia ſpecificare pōt: ſubmittit hanc
clauſulā generalē aut alij qui inter officia/
les: ⁊ addit cōſiliarij quo ad eos qui dant
cōſiliū efficax. Sequit̃: Statuta hmōi face
re ſcribere vel dictare aut q ſoluant̃ vſure
vel ſolute cū repetunt̃ nō reſtituant̃ plene
ac libere ſciēter iudicare p̄ſumpſerint: ſen/
tentiā excōicationis incurrant: etiā eandē
ſententiā incurſuri niſi ſtatuta hmōi hacte
nus edita de libris cōmunitatū ip̄aꝝ ſi ſup
hoc poteſtatē habuerint infra tres menſes
deleuerint: aut ſi ip̄a ſtatuta vel cōſuetudi
nes effectū eoꝝ habētes quoquo mō p̄ſum
pſerint obſeruare: hec ibi. Pro quo nota
imponētes onera grauia repetētibus vſu/
ras: vt quādo repetens vſuras in foro ec/
cleſiaſtico p ſtatutū laicoꝝ cogit̃ vſurario
tanto tpe tantā mutuare pecuniā quanto
tempore ⁊ quātam repetēs ab vſurario re/

cepit: vel ꝙ nõ ſeruãti ſtatutũ illud etiam ius nõ reddatˀ: aut ꝙ certã collectã ſoluat vel aliqđ ſimile: talia ſunt ꝓ quibꝰ p̄dicti excõicationẽ incurrũt vl' qualitercũq; al's impediũt repetitionẽ vſurarũ: canonẽ incidũt. Verũtamẽ ponendo ſtatutũ ꝙ nullus ꝓ vſura recipiat vltra duos denarios in menſe ꝓ libra nõ erit locꝰ pene: ſm glo. ⁊ Laud. dũmodo ceſſet fraus: qꝛ ꝓhibendo de maiori ꝑ hoc non ꝑmittit de minori: ar. xxxj. q. j. c. hac ratiõe. Idẽ Pau. ⁊ Io. an. Itẽ ſicut hic punit iudicãtes vſuras ſoluendas: ſic etiã ſcribẽtes iudicata ſi iudicatˀ ſm ſtatuta de quibꝰ hic: ſecus ſi nõ iudicatˀ ſm ſtatuta nec ponitˀ tenor ſtatuti in ſentẽtia: ſed tũc iudicans ſolũ incurrit ſententiã. Cum enĩ hec conſtitutio ſit penalis extẽdi non debet ad ꝑſonas nõ exp̄ſſas: vt in regu. iur. In penis li. vj. Ad hoc etiã vt hi qui talia ſtatuta ſcribũt vl' dictãt ſint excõmunicati requiritˀ ſm Paulũ ꝙ tanq̄ officiales hoc faciant vt innuit textus. Ex dictis igitˀ patet ꝙ officiales quicũq; facientes: dictãtes vel ſcribẽtes talia ſtatuta vel iudicãtes vſuras eſſe ſoluẽdas vel nõ repetẽdas: aut repetitas nõ eſſe ſoluẽdas: ſtatim ip̄o facto ſunt excõicati: hi vero q̇ habent poteſtatẽ tã de iure q̃ꝫ de facto ſtatuta iam facta delẽdi ſm Paulũ ⁊ Io. an. ſi nõ deleuerint infra tres menſes ſilr̃ ſunt excõmunicati. Ex dictis etiã patet ꝙ non oĩs obſeruantes dicta ſtatuta ſunt excõicati: ſꝫ tm̃ ꝑſone ſupius ĩ textu exp̄ſſe. Inſuꝑ alia ponitˀ excõicatio de quibuſdã cõmunicãtibus li. vj. de vſur. in. c. vſurarũ voraginẽ vbi diſtricte p̄cipit: vt nec collegiũ nec alia vniuerſitas vel ſingularis ꝑſona cuiuſcũq; ſit dignitatis: cõditionis vel ſtatus: alienigenas ⁊ alios nõ oriũdos de t'ris ip̄oꝝ publice pecuniã fenebrẽ exercẽtes aut exercere volẽtes: ad hoc domos ĩ terris ſuis cõducere vel cõductas habere aut al's habitare ꝑmittant: ſed hmõi vſurarios manifeſtos oẽs infra tres menſes de terris ſuis expellant nunq̃ꝫ decetero tales aliq̃s admiſſuri: nemo illis ad fenus exercendũ domos locet vel ſub alio titulo quocũq; concedat: qui vero cõtrafecerit ſi ꝑſone fuerint eccl'iaſtice patriarche: archiepĩ: epĩ ſuſpenſionis: minores vero ꝑſone excõicationis: ſi autẽ collegiũ ſeu alia vniuerſitas interdicti ſententiã ſe nouerit incurſuros: quã ſi per menſem animo ſuſtinuerint indurato: terre ipſorum q̃ꝫdiu in eis idem vſurarij cõmorantˀ: extũc eccleſiaſtico ſubiaceant interdicto. Pro quo nota ſm Io. an. in glo. ꝙ manifeſti vſurarij dicuntˀ illi de quibus notoriũ eſt de iure: vt quia confeſſi cõdemnati vel de facto: vel qꝛ habent opis euidẽtiã que nulla tergiuerſatiõe celari poteſt: vt qꝛ tenent menſam paratã. Et addit Io. an. ⁊ Lapus: ꝙ ex vnico actu põt dici vſurarius manifeſtus ſi actus ille ꝓbari põt. Addit inſuꝑ Io. an. in glo. ſi locans ignorat ip̄m vſurariũ eſſe: tunc ignorãtia ꝓbabilis ipſum excuſat: poſtq̃ꝫ tamẽ ſcit: ipſuꝫ expellere debet ſub quocũq; titulo illi conceſſerit etiã ſi nullo titulo illi cõceſſerit: tm̃ ſi bona fide vendidit vel donauit tũc non poteſt eum expellere. Ceterum quoniã vt hec pena locum habeat: oportet ꝙ vſurarius non ſit oriundus de terris illis: dicit glo. ꝙ ille dicitˀ oriũdus in ciuitate qui naſcitur in ciuitate vel eius vico. ff. ad municipales. l. qui ex vico. vel etiã ſi pater eius inde originẽ duxit. ff. e. l. aſſumptio. §. filiꝰ. et. C. de municipal'. vel origina. l. j. et. l. filios. li. x. vnde ſi oriundus in vna ciuitate ꝑmitteretˀ habitare ⁊ fenus exercere ĩ alia ciuitate eiuſdem domini: locus eſſet huic pene: ſm Io. an. in nouella. Et qđ in textu dicitˀ de vniuerſitate hoc clericus piſanus intelligit de vniuerſitate eccleſiaſtica non ſeculari. Guil'. autem ⁊ Arch. intelligũt de vtraq;: vt ſic generaliter dictũ generaliter intelligatˀ extra de priuil'. c. quia circa. Io. an. in nouella dicit: ꝙ ille intellectus eſt nimiũ rigoroſus ⁊ includeret totũ orbẽ illud interdictũ: ideo prior intellectus ſibi magis placet. Petrus dicit: credo ꝙ intellectus Guil'. ⁊ Archid. ſit verior ⁊ aſſignat plures ratiões: textus tamẽ prime opinioni cõſonare videtˀ qui ſubdit de laicis. Ceterum ſi laici fuerint ꝑ ſuos ordinarios ab huiuſmodi exceſſu omni ceſſante p̄uilegio ꝑ cenſurã eccleſiaſticã cõpeſcantˀ. Deniq; ſimiliter excõmunicati ſunt ſepeliẽtes vſurarios manifeſtos: vt patet ſupra ſermone xvj. eiuſdem p̄cepti. Porro in fine videndum eſt qualiter abſolutus iterũ relabitˀ in eandem ſententiã ꝑ ꝓpriam negligentiã. Pro quo nota ꝙ q̃ꝫtum ad hunc articulũ ponuntˀ principaliter duo canones. Quantũ ad primũ ſic habetˀ in li. vj. de ſentẽ. excõ. c. eos qui a ſententia canonis vel hominis cum ad illum a quo de iure fuerant abſoluendi nequiunt propter iminentes mortis articulũ: aut aliud impedimentũ legitimũ ꝓ abſolutiõis beneficio habere recurſum ab alio abſoluuntˀ: ſi ceſſante poſtea ꝑiculo vel impedimẽto huiuſmodi ſe illi a quo his ceſſantibꝰ abſolui debebant q̃ꝫcito cõmode poterũt cõtempſerint p̄ſentare: mandatũ ipſius ſuꝑ illis ꝓ quibus excõmunicati fuerãt humiliter recepturi ⁊ ſatiſfacturi prout iuſticia ſuadebit. Decernimus ne ſic cenſure illudantˀ eccleſiaſtice in eandeꝫ ſententiã reincidere ip̄o iure: hoc ibi. Ad cuiꝰ euidentiã ſciendũ: ꝙ a ſentẽtia canonis ille abſoluit cui canon reſeruauit: ꝙ ſi nemini reſeruauit abſoluit ordinarius: ſed a ſententia hominis ille abſoluit qui ꝓtulit vel eius ſuꝑior. Preterea mortis ꝑiculum non ſolũ eſt letalis infirmitas: ſed etiã cũ timet hoſtẽ capitalẽ: aut obſeſſus eſt: aut ĩ manibꝰ p̄donis eſt: aut tyranni: aut etiam ꝑiculoſum nauigium vel naufragium: aut trãſitus ꝑ loca ꝑiculoſa ⁊ ſimilia. Sic etiã multa ſunt iuſta impedimẽta que tamẽ nõ ſunt mortis ꝑicula: ꝓpter iuſtũ igitˀ impedimentũ ꝓueniens ex multis cauſis: vt. e. ti. ea noſcitˀ. c. quis: et. c. de his. poſſunt hmõi abſolui ab alio: tenentˀ tamẽ cõparere illi q̇ habet auctoritatẽ abſoluendi eum extra caſum neceſſitatis: ⁊ hoc qñ p̄mo cõmode poterit: id eſt ſm Hoſti. ceſſante impedimẽto ⁊ aliquo modico tempore indulto: quo q̇s ſibi de neceſſarijs ꝓuidere valeat iuxta arbitrium boni ⁊ diſcreti viri ne ex friuolis excuſatiõibus frigoris: caloris ⁊ ſimiliũ cõſtitutionẽ deludat: nec abſolutus ſit in negligẽtia vel fraude. Et hoc tenet Io. an. ꝙ in quibuſcũq; ſentẽtijs iuris ⁊ hominis locũ habet qđ hic dicitˀ: ꝙ reincidit ipſo iure: niſi cõpareat poſt abſolutionẽ ſi poteſt ⁊ pareat. Hinc iniungendũ eſt ei ꝙ ceſſante temporali impedimẽto ſe rep̄ſentet illi q̇ poterat eũ abſoluere: ſed vbi eſt impedimentũ ꝑpetuũ nõ eſt hoc illi iniungendũ ſm Arch. Qui etiã exponens verbũ ꝯtempſerit dicit: ꝙ cõtemnere dicitˀ hoc ipſo: ꝙ iuſta cauſa ceſſante ſe nõ ſtudet p̄ſentare. Quidã ſunt caſus in quibꝰ nullus abſoluere poteſt niſi in mortis articulo: vt patet in falſarijs litteraꝝ dñi pape: ⁊ in ſequẽtibus hoſtiliter cardinales: ⁊ iniurioſe vel temerarie ꝑcutientibus epiſcopũ vel banniẽtibus: ⁊ in religioſis ac clericis ſecularibꝰ inducẽtibus ad vouendũ eligere ſepulturã: ⁊ ſic de alijs quibꝰ additˀ ꝙ a talibꝰ abſolui nõ poſſunt citra papã niſi in mortis articulo: ſicˀ etiã exprimitˀ in ſentẽtijs ꝓceſſus annualis qui fit in curia ꝑ papam. Quantum etiã ad ſecũdũ habetˀ in eo. c. eos. §. idem ſtatuimus. de his de quibꝰ cũ a ſede ap̄lica vel legatis ipius abſolutiõis beneficiũ a quibuſuis ſentẽtijs ꝯſequuntˀ: iniungitˀ vt ordinarioꝝ ſuorũ vel aliorum quorũlibet ſuſcepturi penitentiã ab eiſdeꝫ ſe cõſpectui rep̄ſentent: ⁊ paſſis iniuriam ſeu his quibus ꝓpter hoc exiſtũt obligati ſatiſfactionẽ exhibeãt cõpetentẽ: ſi hoc cũ p̄mũ cõmode poterũt adiplere nõ curauerint ꝙ. ſ. in eadẽ ſententiã relabantˀ: h° ibi.

Quod ſi queritˀ cur iſti ſic remittuntˀ ad ſuũ excõmunicatorẽ. R̃ndet Io. an. ĩ nouella. ꝙ in curia romana vel in in curijs legatoꝝ circũſtantie in imponẽdis penitẽtijs ſunt ponderande vel in ſatiſfactionibus arbitrande. q̇ cum ibidẽ facile ſciri nõ poſſunt: ſolent tales remitti ſuꝑ his ad ordinarios vel alios qui ſunt ĩ ꝑtibus quos adire nõ curabant: niſi hic ſic fuiſſet ꝓuiſum. Et ꝑ h° ea que breuiter de diuerſis excõicatiõibus annotata ſunt gratia breuitatis ſufficiãt.

Vt tamẽ vnuſquiſq; diligẽtius ſe caueat ab excõicationũ ſentẽtijs. Hic in fine videndum eſt: quanta ⁊ q̃ꝫmulta damna ſp̄ualia pariter ⁊ tẽporalia ꝑ excõicationẽ ꝯſequitˀ chriſtianꝰ. Hinc dicˀ Augꝰ. ⁊ habetˀ. xxiiij. q. iij. Corripiantˀ ꝙ nulla eſt maior pena in eccleſia q̃ꝫ excõmunicatio. Primo quidem excõicatus non eſt ſuſceptibilis alicuiꝰ ſacramenti q̃ꝫdiu fuerit ſic ligatus. iij. q. iiij. Engeltrudã. Ratio eſt: qꝛ ſeparat a corpore chriſti: vt ibidem dicitˀ cuius virtute ſacramenta miniſtrantˀ. Quapropter dicit Augꝰ. xj. q. iij. c. nihil ſic debet formidare chriſtianus q̃ꝫ ſepari a corpore chriſti: ſi eñ ſeparatˀ a corpore chriſti non eſt membrũ eius: ſi non eſt membrũ eius: non vegitatˀ ſpiritu eius. Et ſi queris: cuius tunc membrũ efficitur: reſpondeo: ꝙ diaboli. Nam dicit Augꝰ. xj. q. iij. ca. Omnis chriſtianꝰ dilectiſſimi qui a ſacerdotibus excõmunicatˀ ſathane traditur: quomodo ſcꝫ: quia extra eccleſiã eſt diabolus ſicut in eccleſia chriſtꝰ: ac ꝑ hoc quaſi diabolo tradi dicitˀ: q̇ ab eccl'iaſtica cõmuniõe remouetˀ: vñ q̇s ap̄lus tunc ſathane traditos p̄dicat excõmunicatos a ſe eſſe demõſtrat: hoc ibi. Nã in eccleſia primitiua quãdo oportebat homines ad fidem inuitare ꝑ ſigna: ſequebatur excõmunicationẽ alius effectus. ſ. manifeſta exactio corꝑalis ipſius diaboli: vt patet. j. ad Coꝛ. v. ſꝫ nũc ſp̄ualiter ⁊ inuiſi

biliter ſathane tradit̃. Secũdo priuat̃ ſuffragijs eccleſie ꝑ qꝺ incurrit triplex incõmodũ: qꝛ ſm magiſtrũ ſententiaꝝ: ⁊ Tho. in. iiij. di. xx. Ex ſuffragijs eccľie q̃s tria cõſequit̃: valent enĩ ad augmentũ gratie eis ſcꝫ qui gratiã habẽt: ⁊ ad merendã eis qui nõdum habẽt. Secũdo valent ad ꝓtectionẽ dei habendã que ſubtrahit̃ excõicatis ⁊ ſibijpſis relinquũtur: non tamẽ ꝙ oĩno a diuina ꝓuidentia excludant̃. Tertio valent ad defendendũ ab hoſtibꝰ: ſed ecõtra diabolo maior poteſtas ſeuiẽdi dat̃ in excõicatos tam corꝑaliter ꝙ ſpũaliter. Si tñ iniuſte q̃s excõicat̃ ⁊ excõicationẽ hũiliter ſeruat: tũc hũilitatis meritũ recõpenſat excõicationis damnũ ſm Tho. ibidẽ: vñ ſm Rich. in. iiij. talis ꝑ hoc nõ excludit̃ a ſuffragijs eccľie: qꝛ nec eccľia hoc intendit. Et ſiľe eſt ſi excõicatꝰ ex iuſta cauſa penitet ac abſolutionẽ diligẽtiſſime ꝓcurat paratus facere qꝺ in ſe eſt. Tertio nõ põt excõicatꝰ cũ alijs intereſſe diuinis: nec cũ eis orare ĩ eccľia aľs mortaliter peccat ꝓpter ꝓhibitionẽ eccleſie: nec etiã põt extra tã ꝓpe ſtare ꝙ audiat diuina: vt ex̃ de pe. ⁊ re. qꝺ in te. nõ tñ ei ꝓhibet̃ ſimplex ingreſſus eccľie ex̃ tempꝰ diuinoꝝ: imo põt intereſſe p̃dicationi qñ nõ dicunt̃ ibidẽ diuina. Et ſi obligatus eſt ad horas tenet̃ eas ꝑſoluere: nõ tñ põt hoc facere cũ alio nõ excõicato ſꝫ dꝫ ſolus legere ⁊ ſine dñs vobiſcũ: nec mirũ: cum etiã excludit̃ a ꝑticipatõe fideliũ etiã in loquẽdo: ſalutãdo: comedẽdo ⁊c̃. eo mõ quo dictũ ẽ ſupra quãtomagis in diuinis. Hinc ſi ſcienter excõicatꝰ ingerit ſe officijs alicuiꝰ ordinis efficit̃ irregularis: vt patebit: ſi tñ baptizaret vt vetula nõ efficit̃ irregularis: ⁊ qꝺ grauiꝰ eſt nõ ſolũ excõmunicatio iuſta excludit a regno celoꝝ ſꝫ etiã iniuſte lata: ſi cõtẽnat̃: vt. xj. q. iij. c. nemo. Hinc Grego. dicit. e. ti. c. ſentẽtia paſtoris ſiue iuſta ſiue iniuſta fuerit timenda eſt.

Quarto nõ põt excõicatus ſuſcipi ad religionẽ niſi p̃us abſoluat̃: ⁊ hoc nec in ꝓbatiõe habitꝰ nec in ꝓfeſſione. Si tñ fuerit receptus vel ꝓfeſſus tenet: nec etiã põt eligere nec eligi: vt ex̃ de cõſue. c. cũ dilectus. ⁊ de elec. cũ inter. R. Et ſi ſecus factũ fuerit ipõ iure talis electio nulla eſt: qꝺ Pe. de palu. dicit̃ verũ eſſe: etiã de electiõe in regẽ vel imꝑatorẽ: vt ex̃ de elec. c. ꝑ venerabilẽ. Sic nec põt dare beneficiũ: vt de exceſ. ꝑla. c. tanta. Nec etiaꝫ acquirere: extra de cleꝛ̃. ex. miniſt. c. poſtulaſti. Et dum eſt in mora petendi abſolutionẽ de bñficijs habitis nihil ꝑcipiet: extra de appel. c. paſtoralis. ſecus ſi nõ eſt ĩ mora. Eſt etiã ab officio ſuſpẽſus: qꝛ nec ligare nec abſoluere poteſt. xxix. q. ij. c. audiuimus. Q̃diu tamẽ ab eccleſia tolerat̃ valet qꝺ ab eo fit. Cõcordat Rich. in. iiij. diſtin. xviij. niſi forte eſſet notoriũ. Omnis etiaꝫ actus legitimus eſt ſibi interdictus: ita ꝙ nec iudicare poteſt nec accuſare nec teſtificari. iij. q. ij. §. euidẽter. Or ſi vnus de iudicibꝰ ſententiã ferentibus eſt excomunicatꝰ: nõ valet ſententia ſi ſimul eam cũ excõmunicato ꝓnunciant ſm Joh. de ligna. Etiã ſi fuerit excõmunicatꝰ iniuſte dũmodo publice: vt de ſentẽ. ⁊ re iudicata. c. ad ꝓbandum. quia facta ⁊ iudicata per excõmunicatũ occulte valent etiam in ſpũalibus: vt ſi abſolueret in foro conſcientie ſm Pe. de palu. in. iiij. Idem Rich. ibidem. Nec etiã excõmunicatꝰ publice cõſtitui poteſt ꝓcurator: vt extra de ꝓba. c. poſt ceſſionem. nec etiã conſtituere ꝓcuratorem: extra de ꝓcura. c. fi. Si tamẽ excõmunicatus eſt reus: poteſt in iudicio ſe defendere: ⁊ ad hoc ꝓcuratorem inſtituere: vt extra de iudi. c. intelleximꝰ. Secus tamẽ ſi ſit actor: vel ſi reus ⁊ cõueniat vel recõueniat vt dicto. c. poſt ceſſionẽ. Quĩto excõmunicatio abſoluit a iuramento fidelitatis. xvj. q. vj. c. nos ſanctorum: et. c. iurãtes. ſm Joh. de ligna. Et ſi quis alicui deberet in certo termino et interim creditor excõmunicaret̃: ſed Bar. brix. ⁊ Joh. de ligna. non obligaret̃ debitor ei ſoluere q̃diu ꝑſeueraret in excõmunicatiõe. Sed ſm Jo. an. debitum deponat in edem ſacram vt poſtea creditori abſoluto detur. Quidã tamẽ conſulũt vt illi ſoluat̃ in termino cõſtituto. Nec etiam talis matrimoniũ cõtrahere poteſt: contractum tamẽ tenet: licꝫ mortaliter peccet. Nec etiam valent littere per eum impetrate: nec etiam poſt abſolutionẽ vti poteſt litteris impetratis excõmucatione pendente: ac poſt litem conteſtatã opponi poteſt contra eum exceptio excõmunicationis repulſo excõmunicato ab agendo. Nec aſtringi quis poteſt pacto tacito vel expreſſo cõmunicare excõicato: niſi in caſibus a iure ꝑmiſſis. Currit inſuper contra eum p̃ſcriptio ſi eſt in mora petendi abſolutionem nec dabit̃ reſtitutio excõmunicato ſi p̃ſcriptuꝫ ſit ſm Joh. de ligna. Sexto nec ordinare poteſt vel ordinari quo ad executionem etiam ſi ignorat: vnde ab ipſo ordinati etiam ignoranter indigent diſpẽſatione quo ad executionem ordinis ſm Petrũ de palu. ⁊ hoc ſiue epiſcopus ordinans fuerit excõmunicatus occulte ſiue publice cum tamẽ vtrobiqꝫ cõferat: ſed in altero caſu faciliter diſpenſat̃ ꝓpter ꝓbabilem ignorantiã: occulte tamẽ excõicatus abſoluit in ſacramento penitẽtie ⁊ tenet abſolutio q̃uis grauiter peccet. Ratio eſt ſm eundẽ Pe. quia cauſa vniuoca cõicat formã ſuã ſm modũ quem habet. Et qꝛ in cõferẽdis ordinibꝰ ſe habet ep̃us vt cauſa quodãmodo vniuoca: cõferre nõ põt executionẽ quã nõ habet. Sed in collatione penitentie ſacerdos ſe habet vt inſtrumentũ equiuocũ in conferendo gratiã: etiam ſi nõ habet: ⁊ ideo valet abſolutio. Septimo excõmunicatus decedens nõ debet in loco ſacro ſepeliri: nec debet ꝓ eo fieri oblatio nec oratio: niſi ante mortẽ apparuiſſent in eo ſigna cõtritionis: quia tunc poſt morteꝫ poteſt abſolui. xxiiij. q. ij. c. ſane. Secreta tamẽ oratione poteſt orari ꝓ excõmunicatis ſm Pe. de peruſio: nec etiã cadauer eius facit locum religioſum: ſicut cadauer fidelis nõ excomunicati: ſm Joh. de ligna. ⁊ ſi poteſt diſcerni debet de loco ſacro ꝓijci: ⁊ ſic de alijs.

De duplici interdicto. ſ. generali: ⁊ quãtũ vnũquodqꝫ ſe extendit ⁊ de duplici ceſſatione a diuinis: Sermo XXIIII

Non occides Exo. xx. Expediti iam vtcũqꝫ de ſentẽtijs excõmunicatiõis: nũc breuit̃ expediendũ eſt de alia cenſura eccleſiaſtica: que dicit̃ interdictũ. Eſt enĩ interdictũ ſeꝑatio quedã a certis ſacramẽtis ⁊ ab omnibus diuinis officijs ad eccleſiaſtica ſepultura: vt patet extra de ſponſaľ. c. nõ eſt vobis: ⁊ de peni. ⁊ remiſ. c. qꝺ in te. ſed de
A hoc poſtea plenius videbit̃. Notandum igit̃ ꝙ interdictũ eſt duplex. ſ. generale et ſpeciale. Generale quidẽ dicit̃ quod fert̃ contra regnũ ꝓuinciã ciuitatẽ caſtrũ villã vniuerſitatẽ vel collegiũ: ⁊ huiuſmodi interdictũ generale fert̃ qñqꝫ a iure qñqꝫ ab homĩe: ⁊ qñqꝫ ab vtroqꝫ. A iure nãqꝫ fert̃ primo cum collegiũ vel vniuerſitas ciuitatis vel loci cogit eccleſias vľ eccleſiaſticas ꝑſonas ſoluere guidagia vel pedagia vel ab ipſis eccleſijs vel eccleſiaſticis ꝑſonis exigit vel extorquet ꝓ ꝓprijs rebus quas non cauſa negociatiõis deferũt: vnde hoc ipõ ſunt interdicti: ſm Jo. calð. vt de cenſibus. c. quãq̃. li. vj. tamẽ cõmuniter non tenet̃ iſta opinio eo ꝙ iſte caſus more vtẽtium nõ eſt approbatus: ſed ꝑ contrariã cõſuetudinẽ derogatus diſt. iiij. §. leges. Nõ autẽ ſic eſt de ſententia excõmunicationis que ſubito trahit ſecũ ſuum effectum. Secũdo fert̃ a iure in vniuerſitatẽ cuꝫ aliqua vniuerſitas concedit rep̃ſalias contra ꝑſonas eccleſiaſticas vel cõtra alios cõceſſas extẽdit ad illas niſi reuocauerit eas infra mẽſem a tempore cõceſſionis vel extenſionis: vt de iniur̃. ⁊ dam. da. c. ſi pignorationes. li. vj. Tertio fert̃ in vniuerſitatẽ: cum vniuerſitas locauit domo vel conductas habere permiſerit vſurarijs alienigenis in terra ſua ad exercendũ fenus: vt de vſur̃. c. j. li. vj. Quarto fertur in locum vel ciuitatem cum officiales ciuitatis ĩ qua debet romani pontificis electio celebrari: vel rep̃ſentantes ipſam ciuitatem non ſeruauerint ea ad que tenent̃ ꝑ. c. vbi ꝑiculum. de de elec. li. vj. vel fraudem in eis vel circa ea cõmiſerint: tunc illa ciuitas eſt interdicta ipõ iure: vt eo. c. §. ciuitas. Quĩto queuis ciuitas eſt interdicta p̃ter vrbem que conſentit dando conſiliũ vel fauorem hoſtiliter ꝑſequẽtibus: capientibus vel ꝑcutientibus cardinalẽ ſancte romane eccleſie: vt̃ que infra menſem dilinquens huiuſmodi ꝓut enormitas faciẽtis exigerit ⁊ ei facultas affuerit nõ punijuerit: vt li. vj. de penis c. felicis. Sexto ciuitas interdicit̃ que ꝓpriũ epiſcopũ iniurioſe vel temere ꝑcuſſerit vel ceperit vel bannierit aut hoc fieri mãdauerit aut conſiliũ ad hoc dederit ſeu fauorem: aut hoc facientẽ ſcienter defenſauerit: vt in cle. de penis. ſi quis ſuadente. Porro caſum qui ponit̃ cõtra clerum ſoluentem diuerſas exactiões laicis. in. vj. de imu. eccle. gratia breuitatis omitto: quia reuocatus eſt ꝑ clemẽ. vt patet eo. ti. c. qm̃. in clemẽ. Et nota generaliter ꝙ interdicta ciuitate nõ ſunt homĩes ciuitatis: int̃dicti ſed interdicto ꝑpľo omnes de populo ſunt interdicti: vt li. vj. de ſentẽ. ex. c. ſi ſentẽtia.

Item Hein. boyc in. c. ex ꝑte abbatiſſe de priuiľ. cum eccleſia tm̃ interdicit̃: tunc nec clerus nec populus ꝑ hoc cenſet̃ interdictus: vnde poſſunt clerici alibi celebrare ⁊ populus audire diuina. Cum v̾o clerus

tm̄ interdicit̄ tūc nec eccleſia nec populus
cenſet̄ interdictus: ⁊ ſic pōt alius clerus
ibidē veniens diuina celebrare. Cū deniqꝫ
populus interdicit̄ tūc clerus non intelli/
git̄ interdictus: vt de reſcriptis.c. ſedes.
Nam in hoc caſu vel ſiłi appellatiōe popu
li nō ꝯtinet̄ clerus nec ecōuerſo: niſi aliud
exprimat̄ ſm̄ Hoſti. cui⁹ opinio approbat̄
de ſen.excō.ſi ſententia.li.vj. ⁊ ibi. ⁊ ꝑ Jo.
an. Jn fauorabilib⁹ tñ maxime attenta ꝓ/
pria ſignificatiōe verbi appellatiōe populi
videt̄ clerus cōprehendi: ar. de foro cōpe.
c. dilecti.cū ibi notatis. Et Jo.cal. intelli/
git appellatiōe cleri nō ſolū cōtineri ꝓmo/
tos ad ordines: ſed etiā religioſos cōuer/
ſos ⁊ conuerſas: qui ita ſunt ad eccleſiam
tranſlati ꝙ de populo dici non poſſunt: vt
xij.q.j.c.duo ſunt. ⁊ de ꝑuił.c.vt ꝑuilegia.
c.penul.de ſen.excō.nō dubiū. Nota tamē
ꝙ interdicto loco ſub appellatiōe ciuitatis
caſtri ville vel hmōi: ꝗuis tūc nō ſunt int̄/
dicti ciues illi⁹ loci: hoc tñ ſane intelligit̄
cū interdicit̄ locus ꝓpter delictū domini
vel alicui⁹ ſingularis ꝑſone: ⁊ ipi nō dede
rūt cauſam interdicto: ſecus autē ſi ꝓpter
delictū ciuiū vel populi vel vniuerſitatis
ipius loci interdictū ponit̄: vt in.c. ſi ſen/
tentia.rñſo.ij.de ſen.excō.li.vj. Ad maio/
rē autē euidentiā ſciendū: ꝙ dū interdicit̄
aliqͣs locus ſub appellatiōe regni: ꝓuincie
ciuitatꝭ: caſtri: ville: terre vel loci: tūc etiā
ipoꝝ locoꝝ ſuburbia ⁊ cōtinentia edificia
intelligunt̄ interdicta: de ſen.excō.ſi ciui/
tas.li.vj. ꝙ ſi ſuburbia ⁊ habitātes in eis
nō ſunt de iuriſdictiōe loci interdicti ſiue
vniuerſitatis: tamē ſm̄ Joh.cal. nec in eis
pōt celebrari ꝓpter rationē dicti.c. ſi ciui/
tas.ſ.ne vilipendat̄ interdicti ſententia: ⁊
ſic interdictū ꝓmulgatū in locuꝫ includit
ſuburbia ⁊ cōtinētia edificia etiā in nullo
ſubiecta dicto loco vel vniuerſitati ipius:
ſec⁹ tñ eſſe videt̄ ſi ꝓferens interdictū non
habebat iuriſdictionē ſpūalē in ſuburbijs
vel cōtinētibus edificijs: licꝫ illā haberet ī
locū quē interdixit: vt li.vj. de ꝯſti.c.ij. ve/
rūtamē pōderata rōne.c. ſi ciuitas. dici pōt
ꝙ etiā hoc caſu ſuburbia ⁊ cōtinētia edifi/
cia adherentia loco interdicto intelligant̄
interdicta non ab homīe ſꝫ a iure: ſimile eſt
extra de ſen.excō.c. nup. Et ſi querit̄ vſqꝫ
ad quē locū durāt ſuburbia cōtinētia edi/
ficia ⁊ adherētia. Ad hoc dicendū: ꝙ ſi cō/
ſuetudine ſtatuto vel vſu vulgari hoc ap/
paret: tūc ſtandū eſt tali interꝑtationi: vt
diſt.j.c.ꝯſuetudo. ⁊ de ſpōſał.c.ex lr̄is. ſin
aūt. tūc arbitrio viri: id eſt iudicis hoc de/
termineт̄: vt de offi.dele.c.de cauſis.ij.re/
ſpōſo: vñ in dicto.c.ſi ciuitas. ſup illud: cō
tinentia edificia: dicit glo. hoc eſſe iudicis
arbitrio relinquēdū. Et ſiłr dicendū eſt de
locis adherētibus: nā ſm̄ Jo.cal. licꝫ ꝓpe
ciuitatē vel locū interdictū nō ſit aliquod
edificiū: nihilomin⁹ tñ loca adherentia lo/
co interdicto debēt intelligi interdicta: ſic
ꝙ in eis celebrari nō valeat ſine violatiōe
interdicti: alioqͥn vilipenderet̄ interdicti
ſentētia ꝯ.c.ſi ciuitas. verūtñ adherentia
vel cōtigua ſuburbijs vel cōtinētijs edifi/
cijs nō intelligunt̄ interdicta: alioqͥn ſeq̄/
ret̄ ꝙ adherētia adherētibus vniuerſalit̄
eſſent interdicta: ⁊ ſic interdicto loco vno
totus mūdus eſſet interdictus: quod eſſet
abſurdū dicere: ⁊ hoc tenet Jo.an. de po/
ſtuł.c.j. qui dat ſiłe de eo qđ dicit̄: ꝙ excōi
catio non tranſit in tertiā ꝑſonā: xj.q.iij.c.
qm̄. Preterea ſi indiſtincte interdicitur
terra alicui⁹ dñi: tūc non ſolū intelligit̄ de
ea q̄ ſua eſt abſolute ⁊ ſimplicit̄: vel etiā q̄
ad dominiū iuriſdictionale: de poſtu.c.j. đ
offi.dele.c.ſane.ij. đ iureiur̄.c.ex reſcripto.
de ſpō.c. nō eſt vobis. ſed etiā de ea quam
tenet in feudū vel emphiteoſim: qꝛ in his
caſibus ſpectat ad eū vtile dominiū: ⁊ ſiłr
de ea quā tenet rōne dotis vxoris: qꝛ cōſtā
te matrimonio marit⁹ eſt dñs dotis. Qꝛ ſi
terras habet in diuerſis ꝓuincijs ꝑ ꝑte et
ꝓ diuiſo: tūc oēs ille ꝑtes ſubiacent inter/
dicto: ſecus ſi ꝓ indiuiſo: ne innocens pu/
niat̄: ar.li.vj.de ꝑben.c.vlti. in fi. ſi tamē
talis dñs interim nouā terrā acquirit illā
interdictū nō includit: ⁊ ſi terrā iā interdi
ctā vendit vel ꝑdit ꝓpter hoc interdictū
nō tollit̄: cū onus rei cū ipa re tranſeat: de
deci.c.paſtoralis.c. cū nō ſit. de pignor̄.c.
ex lr̄is. terra aūt impignorata non ſubijcit̄
tali interdicto niſi ꝓferens dixerit: interdi
co terrā quā talis tenet. Hoc etiā ſcien/
dū: ꝙ qñ villa: caſtrū vel locus interdicit̄
vocat̄ interdictū generale: licꝫ ibidē eſſet
tm̄ vna ecclia vel etiā nulla: qm̄ ałs etiam
extra eccleſiā illā celebrari poſſet ſolēniter
ꝗuiſ illud ſine cauſa fieri non debet: vt de
cōſe.di.j.c.cōcedim⁹. Sed qꝛ cenſet̄ inter/
dictū generale: includit oīa loca ſingula/
ria ⁊ plana in qͥb⁹ ałs celebrari poſſet: ⁊ h̄
ꝗtū ad loca generalit̄ interdicta. Porro
ꝗtū ad ꝑſonas generalit̄ int̄dictas ſciēdū
ꝙ qñ aliqđ cōe vel ꝑplus vel vniuerſitas
interdicit̄: tūc ſm̄ Jo.an. ſinglāres ꝑſone
illi⁹ cōis ꝑpli vel vniuerſitatis intelligunt̄
generalit̄ interdicte: ita ꝙ ī nullo loco pñt
audire diuina vel ꝑcipere ſacr̄a: ꝑterqꝫ ī ca
ſib⁹ ꝑmiſſis: vt poſtea videbit̄. Ratio eſt:
qꝛ actualis auditio diuinorū ⁊ ꝑceptio ſa/
cramētoꝝ ꝑ interdictū ē ꝓhibita: act⁹ aūt
ꝓprie ſunt ſuppoſitoꝝ nō vniuerſitatis: ſed
vt ſinglis ꝑdicta intelligunt̄ ꝓhibita: vt ī
c.ſi ſnīa.§.vl.de ſen.ex.li.vj. vñ ſnīa int̄di/
cti lata in aliquā vniuerſitatē vel ꝑplm̄ ſm̄
Jo.an. ligat etiaꝫ abſentes et culpe alioꝝ
ꝯdicētes ꝓpter quā interdicti ſnīa ꝓfert̄:
qđ apte ꝓbat dictū.c.ſi ſnīa. nā ibi pꝫ ꝓpē
delictū dñi ꝑplm̄ ſeu vniuerſitatē interdici.
Nā iſta pena interdicti puniūt̄ etiā qui nō
peccauerūt: vt de ſpō.c.nō ē vobis. Fatet̄
tñ Jo.an. illos inſontes quo ad deū: vt de
ſen.ex.a nobis.ij.de re iudi.c.j.li.vj. dum
mō ſaltē hūiliter paruerint ſnīe interdicti.
Et ſi talis abſens fuerit de alia ciuitate vł
ꝑplo: ſed gratioſe fuit recept⁹ in ciuē vel po
pularē int̄dicti ꝑpli: ꝗuis forte nunꝗ ibi
fuit vel habitauit: adhuc credūt qͥdā ꝙ ta/
lis intelligat̄ interdict⁹ dicto ꝑplo interdi
cto ꝓpter dictā rōneꝫ. Et vt dic̄ regula iur̄.
lib.vj. q̄ ſentit onus ſentire dꝫ ⁊ cōmoda ⁊
ecōuerſo: hic etiā exiſtēs de ꝑplo nō inter/
dicto ſi poſt interdictū efficit̄ de ꝑplo int̄/
dicto: credūt docto. ꝙ tūc ligat̄ ſic alij: cū
enī fact⁹ ſit mēbꝛū illi⁹ copis nō dꝫ āmodo
alio iure cenſeri ꝙ̄ corp⁹. Nec obſtat ꝙ ſen
tentia ꝑceſſerat qñ lata fuit ꝯ vniuerſitatē
vel ꝑplm̄ qui nō mutant̄ nouis ꝑſonis ſu/
ꝑuenietib⁹. Sic ecōtra ī ciuitate quidā ha/
bitātes ſꝫ nō exiſtētes ciues vel de populo
illi⁹ ciuitatis non includunt̄ in interdicto
illi⁹ vniuerſitatis vel ꝑpli: vt in dicto.c. ſi
ſentētia.§.vl. ibi. ſingulares ex eo ꝑſonas:
nā iſti nō ſunt ex eo ꝑplo licꝫ ibidē habitēt
Si tñ etiā locus eſt interdict⁹: tūc in eo nō
poſſunt audire diuina ſicut nec extranei: ſꝫ
extra locū illū ſūt oīno liberi. Ceterū ſi qͥs
de vniuerſitate īterdicta ſe trāſfert ad aliū
locū nō interdictū. ⁊ nō fuit culpabilis vel
in cā interdicti: ⁊ ex toto deſinit eſſe de po/
pulo: tūc credūt docto. circa eū interdictū
ceſſare: cū enī in eo ceſſat cā efficiēs ⁊ cōſer
uans: debet etiā effect⁹ ceſſare. Nec liber/
tas a lege ſibi data de trāſlatiōe domicilij
tollit̄ ꝑ hmōi interdictū: nec talis dici pōt
ꝓuentus vel deſtinat⁹: ex quo ponit̄ nō cul
pabilis: ſed ſolū dicebat̄ interdictus: quia
fuit de vniuerſitate interdicta. Et ſimile ē
de illo qui bannit̄ ſimpliciter ſeu cōfirmat̄
vel relegat̄ ⁊ nō ad temp⁹: qꝛ tūc nō cenſet̄
amplius de illa vniuerſitate: ſecus tamē ſi
tm̄ ad temp⁹. Siłr ſecus eſt de ſpecialit̄ in/
terdicto: ⁊ etiā de eo q̄ fuit in culpa ꝓpter
quā interdicti ſentētia lata eſt: qꝛ tunc etiā
intelligit̄ ſpecialit̄ interdict⁹: ⁊ ideo tales
quocūqꝫ ſe transferāt interdicti remanēt:
vt de ſen.ex.c.alma.§.illis etiā.li.vj. Pre/
terea: interdicta vniuerſitate alicuius loci
nō intelligunt̄ interdicti ꝑ hoc habitātes
ſuburbijs vel cōtinētibus edificijs qñ non
ſunt de corꝑe illi⁹ vniuerſitatis ſꝫ ſui iuris
vel alteri ſubiecti. Ratio eſt: qꝛ ⁊ ſi interdi
ctū ciuitatis extendat̄ ad ſuburbia: vt di/
ctū eſt: tamē interdictū vni⁹ vniuerſitatis
nō extendit̄ ad aliā vniuerſitatē: vt ꝓbat
c.ſi ſentētia. ſicut interdictū vni⁹ ꝑſone nō
complectit̄ aliā. Jn dubio tñ ſi nō apparet
habitātes in ſuburbijs eſſe ſui iuris vł de
alia vniuerſitate: ꝑſumendū eſſet eos eſſe
de vniuerſitate ciuitatis cui adherent: ꝙ ſi
habitātes in ſuburbijs eſſent de capella ci
uitatis tꝑe nō interdicto audiētes ibi diui
na ⁊ eccłiaſtica recipiētes ſacramēta: tunc
credit Lapus abbas ꝙ illa q̄litas nō īmu
tat ſolutionē ꝑdictā: qꝛ licꝫ ſint de parro/
chia: nō tñ de vniuerſitate ciuitatis nec de
culpa: niſi aliter eſſet de ꝯſuetudine vel iu
re. Sic etiā dicendū eſt de nobilib⁹ ⁊ mar/
chionib⁹: comitibus ⁊ hmōi habitātib⁹ in
dioceſi vel ciuitate: cui⁹ popul⁹ vel vniuer
ſitas eſt interdictus vel interdicta: nam ſi
ſubeunt onera: ⁊ habent honores ſicut alij
de dicta vniuerſitate tūc ligant̄ eadē ſen/
tentia: ałs nō. Et idem puto ſi ꝑ priuilegiū
eſſent exempti a munerib⁹ vel onerib⁹: qꝛ
per hoc ſequit̄ ꝙ ſunt de ipa vniuerſitate.
Si vͦo ſunt ſui iuris ex cōſuetudine vel ex
imperiali ꝑuilegio ſic ꝙ dicte vniuerſitati
tanꝗ de ipius corpore in nullo ꝑticipant:
tūc cenſendi ſunt vt penitus extranei: nec
eos ligat interdictū latum in dictā vniuer
ſitatem. Et nota generaliter ꝙ ceſſationes
generales habēt vim interdicti ⁊ cōparāt̄
interdicto: vt patet in cle. ex frequētibus.
de ſen.excō. De quib⁹ ceſſatiōibus etiā di/
cit̄ de appel.c.dilectis. de offi.ordi.c. irre/
fragabili. ⁊.e.ti.c.ꝗuis. ⁊.c.ſi canonici.li.
vj. Sꝫ alie ſūt ceſſatiōes ſpēales q̄ ſolū ob/
ſeruant̄ ī eccłijs in quib⁹ ſunt indicte ⁊ nō
ī alijs: ſic̄ etiā dictū ē đ int̄dicto ſpēali: vñ
Jo.an. ꝯcordās ꝯrias opīones de pena nō
obſeruātiū indictas ceſſatiōes: dic̄ ꝙ glo.

Inno. ⁊ Hoſtië. in. d. c. irrefragabili. et. c. dilectis. dicẽtes: ꝙ ſi q̄s in ecclia ceſſatiõi ſuppoſita celebraret: nõ efficeret irreglaris cũ hec ceſſatio nõ ſit vera ſentẽtia interdicti: ſed eſt quedã organoꝝ ſuſpẽſio: intelligunt loqui de ceſſatiõe ſpeciali. ſ. poſita in certa ecclia vl' certis eccliis: ſed glo. Inno. ꝯtrariũ tenẽs in. c. non eſt vobis: de ſpon. intelligi debet de ceſſatiõe generali in loco qꝛ talis ceſſatio vim habet interdicti. Et h̄ etiã placet Joh. cal. Hoc etiã probat dicta cle. ex frequẽtib⁹ q̄ generales ceſſationes indictas ab eo q̄ põt equipat generalibus interdictis: ſpeciales aũt q. ſ. ſunt certarũ eccleſiaꝝ: vñ licȝ religioſi ⁊ exempti nõ ſeruãtes ceſſationẽ generalẽ indictã ⁊ ſeruatã ꝑ matricẽ eccleſiã excõicationẽ incurrerent ꝑ dictũ. c. ex frequẽtibus. Hoc tñ fallit vbi ſpecialit̃ in ecclia cathedrali vel matrice eſſet indicta ceſſatio: quia tũc religioſus violans nõ incurreret excõicationẽ cũ nõ inueniat̃ exp̄ſſũ. Preterea aliud ẽ interdictũ ſpeciale vel ſingulare qḋ etiã fert̃ tam a iure q̄ ab homĩe. Interdictũ autem ſpeciale dicit̃ cũ interdicit̃ aliqua eccleſia ac etiã cũ interdicunt̃ oẽs ecclie ciuitatis vni⁹ vel etiaȝ vnius ꝓuincie: ſicut aliqñ fit ꝑ ꝓcuratores grãꝝ ſi eis nõ paret̃ vel pro collectis decimaꝝ ⁊ legatoꝝ. Ad hoc de ꝓ̄uile. c. cũ ⁊ plantare. §. ꝙ ſi templarij. Nam interdictũ hmõi qḋ ponit̃ etiã in omĩbus eccleſijs totius ꝓuincie: ꝓprie nõ dicit̃ generale ſed ſpeciale: eo ꝙ ſe nõ extendit niſi ad eccleſias ⁊ ſacra loca contigua eccleſijs illi⁹ ꝓuincie: nõ aũt ad aliã terrã non cõſecratã illi⁹ ꝓuincie: ita ꝙ extra illas ecclias licite ſolẽniter celebrari põt. Q̄uis hoc ſine cauſa fieri nõ debet: vt de cõſe. di. j. c. cõcedimus. In interdicto xͦo generali nõ ſolũ ecclie ſunt interdicte: ſed etiã oĩa alia loca ſingularia ſunt interdicto ſuppoſita: ita ꝙ in nulla ꝑte loci illius in quo poſitũ eſt interdictũ diuina ſolẽniter celebrari poſſũt. Interdictũ igit̃ ſpeciale qñq; ꝓmulgat̃ a iure ⁊ qñq; a iudice. A iure nãq; repit̃ poſitũ ꝯ̄ eccleſiã. Primo ꝓpter iniurioſuȝ homicidiũ in ea ꝑpetratũ: vel iniurioſum ſanguinẽ in ea effuſum: vt patet de ꝯſe. di. j. c. ſi motũ. Secũdo cũ ꝓpter effuſionẽ humani ſemĩs ſtudioſe ꝓcuratũ eſt polluta: vt d̄ cõſe. diſt. j. c. eccleſijs. In his enĩ duobus caſib⁹ ecclia ſic ẽ int̃dicta ꝙ añ recõciliationẽ in ea diuina officia celebrari nõ debẽt: vt in dictis. c. ſi tñ ſic fuerit manifeſtũ ꝙ legitime ꝓbari poſſet: cũ ecclia nõ iudicat d̄ occultis. Quõ aũt recõciliari dȝ ponit̃ ex̄ de cõſe. ec. vel alta. c. ꝓpoſuiſti. et. c. vltĩo. Tertio qñ propter diſcordiã p̄ronoꝝ epũs oſtia claudit eccleſie ⁊ tollit inde reliq̄as ⁊ p̄cipit vt null⁹ in ea ſacrũ miſteriũ celebret donec ad cõcordiã redeãt: vt de iurepa. c. j. ⁊. ij. nõ tñ ꝓferẽs ſñiaȝ interdicti. Quarto ſi ecclia fuerit ſimoniace ꝯſecrata nõ dȝ in ea celebrari: vt. j. q. iiij. c. ecclia. Quinto ſi fuerit ecclia p̄ncipalit̃ ꝯſecrata ꝓ queſtu nõ ꝓ diuino cultu: vt de ꝯſe. di. j. c. ſi q̄s baſilicã. Sexto ſi ecclia eſt ꝯſecrata ſine licentia epĩ dioc̃. vt de ꝯſe. di. j. c. p̄cepta. Septimo ſi ſine reliquijs vel ĩ loco deſerto ⁊ nunq̄ habitato fuit dedicata: de ꝯſe. di. j. c. placuit. Verũtñ q̄uis ĩ his caſib⁹ ĩ tali ecclia de iure celebrari nõ debeat: ꝯ̄triũ tñ faciẽtes nõ ſunt irregulares: qꝛ nõ eſt exp̄ſſum ĩ iure: vt pȝ de ſen. ex. is qui. li. vj. Sȝ ſi epũs ꝓpter aliquã cauſã de p̄dictis ſpẽalit̃ eccleſiã interdixerit: tũc celebrãs in ea hñ eſſet irregularis ſm Jo. cal. Qui etiã addit: ꝙ qñ ꝓfert̃ interdictũ in eccleſia: tũc cimiteriũ eccleſie cõtiguũ ⁊ capella eius cõtigua ſimilit̃ intelligunt̃ interdicta. Secus autẽ ſi p̄dicta nõ ſũt cõtigua eccleſie interdicte: vt de ſentẽ. excõ. c. ſi ciuitas. li. vj. ij. rñſo. Simili mõ ſi fuerit ecclia polluta: intelligit̃ etiã pollutum cimiteriũ eidem contiguũ: nõ tamẽ ecõuerſo: ne nimis dignum maius dignũ aut acceſſoriũ principale ad ſe trahere videat̃: vt de cõſecra. eccle. vel alta. c. vno. lib. vj. Item ſi remotum fuerit cimiteriũ vel capella: vel ſaltẽ per parieteȝ intermediũ ſeparatũ vel ſeparatã: tunc nõ ſubiacent interdicto. Hic queri poteſt: vtrum in eccleſia ſpecialiter interdicta celebrari poſſunt diuina: ſeruata forma. c. alma. §. adijcimus. de ſenten. excõ. li. vj. Ad hoc dicendũ ꝙ nõ. Ratio eſt: quia. c. alma loquit̃ cuȝ locus fuerit interdictus: ⁊ hoc appellat̃ interdictum generale: de peni. ⁊ remiſ. c. qḋ in te: ſiue cõmune qḋ idem ſonat: de priuil. c. qḋ nõnulli. Benefacit ad hoc. c. p̄ſenti. de ſentẽ. excõ. li. vj. Unde cũ ꝓhibitio diuinoꝝ que videbat̃ induci ꝑ interdictũ ſpeciale fuerit ſublata ſeruata forma. c. alma. tunc remanet ſimpliciter ꝓhibitio que fit in interdicto generali. Silr̃ in ecclia ſpecialit̃ interdicta q̄s põt baptizari vl' etiã ĩ frõte chryſmari: lȝ Jo. monachi in. d. c. p̄nti. ſecus innuere videat̃. Nã a quis interdicto p̄dicta ſunt exẽpta: vt de ſpon. c. nõ eſt vobis: de ſen. ex. c. rñſo: ⁊ eo. ti. qm̃: li. vj. Et hoc fieri põt cũ debita ſolẽnitate cathezizatiõis: qꝛ ꝑmiſſo baptiſmo intelligunt̃ oĩa ꝑmiſſa ꝑ que ꝑuenit̃ ad illud ⁊ ſine q̄bus ſi fieri põt baptiſm⁹ expediri nõ debet: vt de ꝯſe. di. iiij. c. Siue ꝑuuli ſiue iuuenes: cũ. c. ſequẽtib⁹. Ex dict̃ etiam ꝯcludit̃ ꝙ ꝯfectio chryſmatis admittitur tp̄e interdicti qḋ ꝯficit̃ in die cene dñi: quo chryſmate vtẽdũ eſt tã in baptiſmo q̄ in cõfirmatiõe: vt de ſen. ex. c. rñſo: in fi. et eo. ti. c. qm̃: li. vj. Officia tñ ꝓ baptiſmo in ſabbato ſancto vl' ꝓ ꝯfectiõe chryſmatis ĩ die cene dñi fieri nõ poſſũt a clericis interdictis ſine pena irregularitatis: nec etiam a nõ interdictis in loco int̃dicto: niſi ſua ta moderatiõe. c. alma. §. adijcimus: qꝛ ſũt diuina officia alicui ordini deputata. Deniq; interdictũ ſingulare vel ꝑticulare eſt cũ ĩterdicunt̃ alicui ꝑſone ſingulari diuina officia ⁊ eccliaſtica ſacramẽta ⁊ hoc vniuerſaliter: vl' etiã ꝑticularit̃. ſ. quo ad aliq̃ ip̄oꝝ ſacramentoꝝ vl' officioꝝ: vt de offic̃. dele. c. ex litteris: de ꝓ̄uile. c. j. ⁊. c. epõruȝ. li. vj. Uñ licet ſm Jo. calḋ. quot ſunt actuſ homĩs tot modis illoꝝ reſpectui poſſit interdici: vt. xj. q. iij. §. euident̃: tũ hic tm̃ ꝓſequẽdũ eſt de interdicto ſingularis ꝑſone q̄tũ ad diuina officia ⁊ ſacramẽta: qḋ etiã dici poteſt ſuſpenſio: de quo poſtea videbitur. Et nota ꝙ interdictus ab aliquo actu reſpiciente diuina: intelligitur interdict⁹ etiã ab omni alio actu qui illo actu includitur: vel qui ſine illo actu exerceri nõ poteſt: vt de appellati. c. ſollicitudinẽ: vt int̃dictus ab officio ſacerdotali: exercere non debȝ officia que proprie cõpetũt ſacerdoti. Secus tamẽ ſi ſolũ altaris miniſteriũ ſit ei interdictum: vt de corpe vitia. c. ſignificauit. Nec interdictus ab officio ſacerdotali poteſt exercere pontificale quod ſine ſacerdotali exerceri non poteſt: de exceſ. p̄lato. c. ex litteris: in fi. ⁊ ſic de ſimilib⁹. Int̃dictus tamẽ a maiori nõ eſt interdictus vl' ꝓhibitus a minori qḋ in illo maiori includitur: eo ꝙ ſine maiori ꝑfici poteſt. Sic̃ etiam ꝓhibitus a minori non eſt ꝓhibitus a maiori dũmodo ſine minori ꝓhibito perfici poteſt: probant̃ hec. xcv. di. c. illud. lxxiiij. di. c. geſta: de ſen. ex. c. illorũ: eo. ti. c. is cui: li. vj. Sicut etiã prohibitus a ſuperiori ordine non eſt prohibitus ab inferiori: ſic interdictus a pontificalibus non eſt prohibitus a ſacerdotalibus: ⁊ prohibit⁹ a ſacerdotalibus non eſt ꝓhibit⁹ a decanalibus: ⁊ ſic de alijs. Preterea notanduȝ ꝙ in iſto ſingulari interdicto includuntur omnes interdicti nominatim: ⁊ de interdicto lato ſpecialiter in perſonã: ⁊ talib⁹ velut excõmunicatis ⁊ non al's ſunt interdicta eccleſiaſtica ſacramenta: vt in dicto. c. alma. §. adijcimus. Idem Joh. an. de ſenten. ex. in. c. preſenti in glo. penul. lib. vj.

Et ſi queritur vtrum interdicto communi vel vniuerſitate vel populo omnes de illo cõmuni intelligant̃ nominatim interdicti. Ad hoc dicendũ ſcḋm Inno. ꝙ non niſi tm̃ illi de quorũ culpa dolo vel fraude interdicti ſententia lata eſt: ⁊ qui in hoc prebuerunt conſiliũ ⁊ fauorem: quod alij putant verum poſt denunciationeȝ ſententie publice factã q̄tum ad omnes quos certũ eſt eſſe de populo interdicto: ut interuenientib⁹ talibus circũſtantijs manifeſtis intelligantur nominatim interdicti: ⁊ ſic huiuſmodi indubitabiles circumſtantie vicẽ habeãt proprij nominis. Gaſpar de cal. dicit ꝙ nominatim interdicti dicuntur: quoſ certũ eſt eſſe interdictos: etiã cũ ciuitas vl' caſtrum interdicitur: de verbo. ſigni. c. cuȝ in partibus. Uerũtamen vt ſcrupuloſis cõſulatur conſcientijs: cum in ſententia dicitur excõmunico vel ĩterdico. Petrũ ⁊ Johannẽ cũ ſuis fautoribus ⁊ participibus: tunc Petrus ⁊ Johannes proprie ſũt nominatim ĩterdicti vel excõmũicati: ⁊ ideo vitandi: fautores auteȝ et participes quis vitare non tenetur: donec per iudicẽ declarentur et denuncient̃: niſi forte ipſorũ participatio eſſet adeo notoria ꝙ nõ eſſet loc⁹ excuſationi: nec poſſet aliqua tergiuerſatione celari: vt de cohabita. cleri. c. tua nos: ⁊ de cleri. excõmũi. miniſ. c. propoſuit: ⁊ h̄ facta prius fide de fauore: vt ibi: nec enim aliter eos denunciabit iudex: etiaȝ ſi ſciat vt homo eos eſſe participes vel fautores: vj. q. ij. c. ij. ⁊. iij. nec vitabuntur niſi denũcientur. Ad hoc etiã maxime facit extrauagans. Martini pape quinti: quã dedit in concilio Conſtãtienſi: de qua patet ſupra.

Amplius notandum eſt ꝙ ingreſſus eccleſie interdicitur a iure. Primo in caſib⁹ qui ponuntur de ſenten. excõmũicatio. c. ſacro: ⁊ eo. titu. c. j. lib. vj. ⁊. eo. titu. de cenſibus. c. exigit. ⁊. xvj. qꝛ. vij. c. ſi quis deinceps. Secundo cum celebrat quis ſcienter aut al's participat in diuinis preſentib⁹ excommunicatis vel ĩterdictis: vel illos ad-

mittit ad eccleſiaſticam ſepulturam : vt de
priuilegijs.c.epiſcoporũ libro.vj. Archi/
diaconus tamen ſuper iſto capitulo dicit :
ꝙ intelligitur de excõmunicatis ab homi/
ne vel interdictis:quod probat per textuȝ
qui dicit:donec ſatiſfecerint ad arbitrium
eius cuius ſententiã contẽpſerunt:ſed ta /
les admittentes ſcienter ad eccleſiaſticam
ſepulturã ſunt excõmunicati: vt patet.ſ.

Ceterũ ſi preſbytero celebrante miſſaȝ in
eccleſia diaconus cui eſt interdictus ĩgreſ
ſus eccleſie vel ſubdiaconus dicit euange/
lium vel epiſtolã illius miſſe etiã extra ec /
cleſiam ⁊ preſbyter ſcit eos ĩterdictos :tũc
illi tres efficiuntur irregulares :preſbyter
quia participat crimini ⁊ criminoſo . alij
vero quia vnũ eſt officium quod tamen in
eccleſia celebratur principaliter: ⁊ ſic coo /
perant̃ actui eis prohibito in loco in quo
exercetur. Scđm tamen Johan.anđ.cui ꝓ
hibitus eſt ingreſſus eccleſie: licet per hoc
prohibitus eſt a celebratione ⁊ auditione
diuinorum in ea:poteſt tamen eam ꝑtranſ
ire ⁊ etiã in ea ſtare ⁊ orare tẽpore quo nõ
celebrantur in ea diuina: vt.j.q.ij.qui ſtu /
det:in fine. Idem Johan.calđ. Item cui
interdictus eſt eccleſie ingreſſus : ſi extra
eccleſiam ingerit ſe diuinis non efficitur ir
regularis: vt dicit glo.in.c.is cui .de ſẽtẽ.
excõmuni.libro.vj. Similiter ſi celebrat in
oratorio ſtricte loquendo:ita ꝙ non eſt ec/
cleſia: de ſenten.excõmuni.c.vltimo de ꝓ /
uilegijs.c.petentibus. Si tamẽ celebrat in
eccleſia nõ ꝯſecrata que proprie dicitur ba
ſilica: vt de religioſis domibus.c.j. effici /
tur irregularis:ad hoc de conſecra. eccle.
vel alta.c.vltimo: ⁊ de immunita .eccle.c.
penulti. Satis eſt enim ꝙ auctoritate pon
tificis ſit dedicata: vt de conſecra. diſtinc.
j.c.nemo. Ad laudem dei.

Cõtra quos ⁊ ex qua cauſa pro fertur interdictũ: ac de effectibꝰ eiꝰ ſcȝ prohibitionis diuinoꝝ officio rum ⁊ miniſtrationis ſacramento rũ: exceptis aliqbꝰ: Ser. XXV

Non occides Exo.

a xx. De interdicto breuiter proſe /
quendo notandum eſt ꝙ interdi
ctum promulgari poteſt contra collegia :
vniuerſitates:eccleſias:villas: prouinci /
as:caſtra ⁊ regna. Item cõtra viros ⁊ mu/
lieres:clericos:laicos :religioſos :priua /
tos:prelatos:rectores:nobiles:plebanos
⁊ ſimiles: cuiuſcunqȝ etatis ſint ſcđm ꝙ ca
paces ſunt penarum. Et ſi queritur vtrũ A
interdictum latum in locum per inferiorẽ
ordinarium : liget etiam ipſum proferentẽ.
Ad hoc dicendum ꝙ Johannes anđ. di /
ſputauit iſtaȝ queſtionẽ in regula:cui licȝ :
libro.vj. ⁊ Johã.calđ.de rapto.c.j.in.vij.
q.de eodem tractans: ⁊ concludunt ꝙ cre
dunt proferentem vel ſuperiorem ſententi
am interdicti violantes irregulares fore :
quia hac irregularitate ligantur a canone
vt de ſenten.excõmuni.c.is qui:lib .vj .de
conſtitu.c.j. ⁊ vlti. Et ſi forte nõ male dice/
retur ꝙ interdictum proferente non ſeruã/
te:nec alij ſeruare tenerentur.ar .de ꝓuile /
gijs.c.petiſtis:tamen illud capitulũ loqui
tur cum is pro quo:id eſt ad cuius quere /
lam ⁊ in cuius fauorem latum eſt id nõ ſer
uat quod ad alium caſum non eſt extendẽ
dum:cum videatur per modum priuilegij
licet corpore iuris clauſi emanaſſe: vt intel
ligi poteſt ex ibidẽ notatis ꝑ Inno . ⁊ Ho /
ſtien. Nã autẽ iuris priuilegia caſus ſuos
nõ excedant patet de priuile.c .ſane etiaȝ ſi
ſint corpore iuris clauſi: vt ibidẽ notat Ho
ſtien. Si tñ ꝓferẽs interdictũ diceret ꝙ nõ
ſeruando loci interdictũ ꝑ hoc intenderet
illud relaxare:tunc credunt ꝙ nec ſubditi
nec ꝓferens efficerentur irregulares:ꝑſer
tim cũ relaxatio interdicti loci nõ habeat
certã formã. Naȝ ſublato principali ceſſãt
omnia acceſſoria. Secus tñ credendũ eſt ſi
ꝓferẽs hoc nõ dixit licet in mẽte gereret in
terdictũ relaxare: qꝛ ſicut verbalit̃ lata fu/
it interdicti ſnĩa: ſic ỽbo relaxatio fieri de
buit: vt de re.iur̃.oĩs res. Excipit̃ tñ papa
qui non ſubiacet legibus. Si vero que /
ritur ex qua cauſa ꝓfertur interdictũ. Ad
hoc dicendũ ꝙ ab homĩe ꝓfertur quando
qȝ propter contumaciã: ⁊ tũc neceſſaria eſt
monitio precedens: ⁊ forma que tradit̃ de
ſen.ex.c.j.li.vj. ⁊ ſic intelligit̃ extra de ap.
reprehenſibilis : quandoqȝ ꝓfertur propt̃
delictũ: ⁊ tunc monitio non eſt neceſſaria :
vt patet.v.q.iiij.c.in loco: ⁊ ſic ĩtellige no /
tata per Inno. ⁊ alios de ap.c.ad h̃ qm̃: de
exceſ.prelato.c.j. Sed a iure profertur pro
pter exceſſum ſiue delictũ ſine monitiõe ꝑ /
uia: ſiue ſit interdictũ generale ſiue ſpecia/
le: ſcȝ contra eccl̃iam: ſiue ſingulare: ſcȝ cõ/
tra perſonã. Profert̃ autẽ ab homine ſub
hac forma verborũ. Nos ꝓpter talẽ cauſã
talem eccleſiam vel terram ſupponimꝰ in /
terdicto: vt extra de verbo.ſignifica.c. cuȝ
in partibus. Verumtamen extrauagans
Boniſa.que incipit:proinde attẽdentes :
prohibet interdictum in aliquem locũ fer/
ri pro pecuniario debito ſine licentia ſedis
apoſtolice: ⁊ ſi contrariuȝ fit eſt irritũ. No
ta tamẽ ꝙ ibi loquitur de interdicto gene/
rali: ⁊ ergo putat Johan. calđ. ꝙ illa ex /
trauagans non habet locuȝ in ſpeciali in /
terdicto eccleſie: vt quod de nouo prohibe
tur in vno caſu non habeat locum in alio:
vt de ſenten.excõmunica.c.ſi ſententia.j. ⁊
§.reſponſo:libro.vj. Preterea ſi queri /
tur vtrum interdictum ad tempus ſuſpen/
di poteſt per alium q̃ȝ per papam. Ad hoc
dicendũ ſcđm Innocẽ. ⁊ Hoſtien. ꝙ quã /
do locus interdicitur vel eccleſia tunc ta /
lis ſententia ſuſpendi poteſt: ⁊ cum ſuſpẽ /
ſa fuerit celebrari poterit: extra de priuile.
vt priuilegia: argu. de ſpon. c.non eſt vo /
bis: ſed ſi eſt interdicta perſona ſiue ſuſpẽ
ſa: cũ hoc factum eſt propter culpaȝ ipſius
interdicti vel ſuſpenſi: tunc interdictuȝ vl̃
ſuſpenſio perſone ſuſpendi non poteſt : ſicẽ
nec excommunicatio: ad hoc de ſenten.ex/
cõmunica.c.cum deſideres. Quãdo vero
factum eſt propter culpam alterius : tũc di
ci poteſt ſicut et de interdicto loci : ſcilicet
ꝙ talis ſententia ſuſpẽdi poteſt per epiſco/
pum ſicut et tolli. Sed vtrum interdictũ
ſpeciale relaxari poteſt ad cautelam ſi dica
tur nullum: notat Archidiaconꝰ de ſentẽ.
excõmunica.c.preſẽti:libro.vj.ꝙ nõ. Sed
Johan.mo.tenet ibidem contrariũ : ⁊ hoc
placet Johan.anđ. Johã.vero calđ. tenet
aliter in tractatu ſuo de eccleſiaſtico inter/
dicto. Ceterum queri poteſt de effectu ec
cleſiaſtici ĩterdicti quottuplex ſit. Ad hoc
dicendum ꝙ generaliter duplex eſt eiꝰ effe
ctus: ſcilicet ꝓhibitiõis diuinorũ officiorũ
exceptis quibuſdã caſibus : ⁊ prohibitio /
nis miniſtrationis ſacramentorũ : exceptiſ
quibuſdã ſacramentis interdicti tẽpore ꝑ /
miſſis. Circa ad primum ſciendũȝ : ꝙ olim
⁊ ſcđm antiqua iura tempore interdicti nõ
permittebãtur eccleſiaſtica officia celebra/
ri vel audiri: vt extra de pe. ⁊ re.c.quod in
te: ⁊ de ſpon.nõ eſt vobis: niſi ſemel in eb /
domada celebrari cauſa conficiendi corpꝰ
chriſti: vt de ſenten.excõmuni.c.permitti /
mus: ꝙ ſcilicet tunc decedentibꝰ poteſt da
ri. Sed per noua iura fuit iſtud extenſum
per.c.alma mater: de ſenten.excõmuni.li.
vj.per iſtũ videlicet modũ: ꝙ ſingulis die
bus in tali loco debent ſi poſſunt in eccleſi
is ſiue monaſterijs miſſe ⁊ alia officia cele
brari: ſicut priꝰ ſubmiſſa voce ianuis clau /
ſis: nõ pulſatis cãpanis: excõicatis ⁊ int̃ /
dictis excluſis : vñ ꝑ quolibet horũ de ꝑ ſe
ſi nõ obſeruet̃ tribus alijs obſeruatis vio
lat̃ interdictũ: vnde ſi clericus in loco int̃ /
dicto alijs celebrantibꝰ ſonat cãpanã : vel
aperit ianuas eccl̃ie incurrit irregularita/
tẽ: ſecus tñ ſi nõ fieret celebratio: quia irre
gularitas requirit actũ ꝑfectũ: vt.xv. q .j.
c.ſi. Interdictũ etiã violat̃ cũ q̃s celebrat
in eccleſia ianuis ꝑforatis vel feneſtris fa/
ctis in eis: ita ꝙ exiſtentes extra eccleſiam
poſſint in eccl̃ia celebrãtes audire ⁊ corpꝰ
chriſti videre: vt patȝ in cle.ex frequẽtibꝰ:
de ſen.ex. Predictus tñ effectuſ cũ ſua mo
deratiõe locũ nõ habet in int̃dicto ꝑſ̃ vel
vniuerſitatis nõ expreſſo loco: ſed in inter
dicto loci generalis: vt patet ĩ.c.alma ma/
ter. Hic queri poteſt vtrũ omnis celebrãs
in loco interdicto: vel interdictus a diui /
nis celebrans in quocunqȝ loco fit irregu/
laris. Ad hoc dicendũ ꝙ clericus ſic inter
dictus vbicunqȝ celebrat efficit̃ irregula /
ris: vt.xj.q.iij.ſi quis epiſcopus damnat̃ :
⁊.c.ſequẽ.de cle.ex.miniſ.c.clerici. ⁊.c. ſe /
quen. Similiter clericus nõ int̃dictus qui
celebrat in loco interdicto : agẽs in officio
ſuo ſicut prius efficitur irregularis : id eſt
ſolenniter dicens officiũ diuinum quod ei
cõpetit rõne alicuius ordinis ſm Inno. et
alios: hoc patet de exceſſi.ꝑlato.c.vlti .de
ſen.ex.is qui:li.vj.ij.reſpõſo: ⁊.c.is cui.j.
reſponſo:li.vj. ⁊ hoc eſt verum ſi ſcient̃ hoc fe
cerit: nam ignorãtia probabilis excuſaret
eũ ab irregularitate ſcđm Johan.an.in di/
cto.c.is qui.§.is vero: de priuile .epiſcopo
rũ:li.vj.ibi ſcienter a cõtrario ſenſu. Qui/
dam etiã dicunt: ꝙ ſi clericus ſcit interdi /
ctum loci quod tamẽ non eſt publicũ ꝑ de/
nunciationem: ſi illud non ſeruat efficitur
irregularis: ⁊ huius opinionis eſt archi.
quod eſt verum niſi fuerit occultum ita ꝙ
legitime probari non poſſet: vt. vj.q.ij.c.ſi
tantum. Et dicit Johan .anđ. ꝙ expediret
per conſtitutionẽ prouideri clericos nõ te/
neri ad obſeruantiam interdictorũ prola /
torum a iure: niſi primo fieret ipſorũ decla
ratio ꝓpter id qđ habet̃ de cenſi.c.ꝙ§.li.
vj. Et in cle.ꝑiti.e.ti. qđ etiã poſtea factũ
eſt per Mar.v.in concilio Conſtantienſi :
vt patȝ ſupra. Clericꝰ tamen nõ interdictus

abſoluere poteſt ⁊ ligare ſubditū ſm In/
no. qꝛ talia nō ſunt ordinis ſꝫ iuriſditiōis.
B Ceterum queri poteſt vtrū nō interdicti
poſſunt admitti in loco īt̃dicto ad diuīa
cū celebrāt ſinglīs dieb9 ſubmiſſa voce: iu
xta moderationē.§.adijcim9:ī.c.alma. Ad
hoc dicēdū ſm oēs docto. ꝙ laici nequaꝙ̃
pñt admitti: qꝛ interdictū loci excludit oēſ
ſiue ſint de loco īterdicto ſiue extranei: ni/
ſi fuerit ſpecialit̃ ꝑuilegiati: vt de ꝑuile.c.
licet: li.vj. De clericis aūt extraneis vtrū
poſſint admitti ad celebrandū vl̃ ꝯcelebrā/
dū: tenꝫ Archi. ꝙ nō: in.§.adijcim9: ī glo.
ſup ꝟbo celebrent̃. Io.an. rñdet ꝙ h̃ ē du/
rū: ⁊ ꝗ nimis emungit elicit ſāguinē: ⁊ ſic
videt̃ tenere ꝯtrariū: ⁊ hoc ꝓbat multꝭ ra
tionib9 Io.cal. dic̃ ꝙ h̃ dubiū freqn̄t̃ pul
ſauit aures ſuas: tādē ꝯcludit ꝙ nūꝙ̃ fuit
auſus ꝯſulere ꝙ tales extranei admitterē/
tur: ſꝫ ꝯſulēdus eſſꝫ roman9 pōtifex vt de/
termīaret ꝗd ſibi videret̃. Verūtñ ſup hoc
fratres mīores habent priuilegiū ſpeciale
qḋ dicit̃ mare magnum Alex. pape. iiij. ⁊
Clemē. pape. iiij. ⁊ approbatū a multis ali
is ſūmis pōtificib9: qḋ etiā extēdit̃ ad eo/
rū familiares. Sup ꝗ q̄ri pōt an ꝑuilegi/
um alicui monaſterio vl̃ religiōi ꝯceſſū de
admittēdis familiarib9 ad diuīa tp̃e int̃/
dicti: extēdit̃ ad familiares aſſūptos poſt
datū ꝑuilegij. Ad hoc rñdet Hein. boyc. ī
c. qḋ in te: de pe. ⁊ re. qḋ Io.an. in.c. lꝫ de
ꝑuile. ⁊ in regl̃a: ꝗ ſentit: li.vj. in nouel. dic̄
ꝙ ſi aſſūpti poſt ꝑuilegiū ſubrogati ſūt il/
loꝝ ꝗ extabāt tp̃e ꝑuilegij: tūc ad illos ex/
tendit̃: al̃s ꝑuilegiū nō eſſet ꝑpetuū. Si ve
ro ſunt illis adiūcti vl̃ ſupadditi ſed ex cā
rōnabili tūc idē eſt. Si vero nuda volūta/
te tūc ad illos nō extēdit̃ ne cēſura eneruet
tur. Rectores etiā eccl̃iaꝝ tp̃e int̃dicti ha/
bere pñt clericū familiarē ad ſuiendū ī di/
uinis: vt de vi. ⁊ ho. cle. c. vt ꝗſꝫ: īmo ſm
Io.cal. habere pñt ⁊ retinere laicū nō int̃/
dictū quē ꝑmo habebāt etiā ſi eſſet de loco
interdicto: ꝗ recedēte pñt aliū etiā laicum
nō interdictū ceſſāte fraude q̄libet: de ver.
ſig. c. vl. li. vj. loco illi9 ſurrogare: qꝛ tales
dicunt̃ familiares domeſtici ꝗ in hoc gau/
dent ꝑuilegio ab hoīe ꝯceſſo: vt ī.c. licꝫ.§.
j. de priui. li. vj. multo fortꝭ iuris ꝑmiſſiōe:
de qua in.§.adijcimus: niſi talis ſurroga/
tus eſſet de illis quoꝝ culpa dolo vl̃ frau/
de lata fuit ſnīa: vl̃ ꝗ ad ꝑpetrādū delictuꝫ
ꝑhuerūt cōſiliū auxiliū vl̃ fauorē: vt in.c.
licet; in fi. ſecus tñ ſi eſſet de ꝑplo int̃dicto.

Et nota generalit̃ ꝙ irregularitas ꝯ̃trā ad
iſtū caſum nō cadit niſi in clericos: hinc ſi
religioſus ad nullū ordinē ꝓmotus cele/
braret ſm Io.cal. nō includit̃ in ꝑdicta re/
gula irregularitatis: eo ꝙ nō habet ordi/
nē clericalē: multomin9 monialis vl̃ ſecula
ris laicus vl̃ laica coadiuuās ꝑ̄ſbyterū in/
terdictū in celebrādo: vl̃ nō interdictū ī lo
co interdicto. Et ecōtra oēs etiā in ordini/
bus mīorib9 ꝯſtituti ſm oēs docto. ſi agūt
in officio ſuo ſicut ꝑ̄t9: vt offerēdo in miſ/
ſa calicē vl̃ thuribulū aut aliḋ qḋ ad offici
um ſuū ſpectat: ſiue dicēdo matutinū aut
veſꝑas ſunt irregulares. Et Hoſti. arguen
do ꝓ ⁊ ꝯtra in.c.ij. de cle. ex. finalit̃ dic̄ ꝙ
ꝗcꝗd ſubtilizet̃ tenēdū eſt tales irregula/
res eſſe: qꝛ clerici ſunt: ⁊ iura generalit̃ lo/
quunt̃ de clericis: ⁊ hij habēt officia ipſis
ordinib9 deputata: vt patet. xxiij. di. c. aco
lytus: ⁊.c. ſequētib9. Si tñ cleric9 int̃eſt di
uinis officijs: ſꝫ nō eſt ꝑncipalis celebrans
ſꝫ audit ea ex quadā ſimplicitate ſiue deuo
tione: nō ꝯtēnēdo: nō efficit̃ irregularis: ⁊
ſic dꝫ intelligi dictū Inno. ſꝫ ſi hoc fac̄ cō/
tēnendo ⁊ faciēdo celebrare diuina ſeu au/
ctoritatē ꝑ̄bēdo: ſubaudi vl̃ coopando tūc
irregularitatē incurrit: ⁊ ſic intelligit̃ di/
ctū Hoſti. cui cōcordat Io. cal. Arch. ad h̃
c. tanta: de exceſ. ꝑla. ⁊ .c. ij. de cle. ex. Un/
de ⁊ ſi duo vel tres in itinere dicerēt horaſ
canonicas in loco interdicto taꝫ alte ꝙ ab
alijs audiri poſſent: tenent quidā ꝙ h̃ non
poſſunt facere ſine violatiōe interdicti: vt
de pe. ⁊ re. c. qḋ in te. Itē licet mulier poſt
partū intrare poteſt eccleſiā in loco inter/
dicto ſitā ad reddendā gratiarūactioneꝫ:
tñ hoc fieri nō poteſt cū ſolennitate ſine pe
na irregularitatis ipſius ſacerdotis. Sic ī
die paraſceues laici poſſūt accedere ad cru
cē ⁊ orare cū nullū officiū diuinū celebret̃
nec illud in ꝓhibitione interdicti ꝯtineat̃
Inſup ſm Inno. clericus interdict9 vl̃ ī lo
co interdicto cū ſolēnitate faciēs aquā be/
nedictā eſt irregularis: qꝛ hoc cōpetit ordi
ni clericali: de cōſe. di. iij. c. aquaꝫ. Pōt tñ
bñdici ī loco īterdicto a nō īterdicto cū mo
deratione. c. alma: nec cū illa aq̄ benedicta
poſſunt ſeculares aſpergi: quoniā ad hūc
finē ꝓhibitio benedictiōis eſt īducta in h̃
caſu ne tales aſpergant̃. Aſpergēs tñ non
efficitur irregularis: quia non violat int̃/
dictum: nec in celebratiōe diuinorū: nec in
collatione ſacramentoꝝ: cū ꝓprie no ſit ſa
cramentū: nec hoc eſt in iure cautū: peccat

tamen huiuſmodi. Sic fieri nō pōt officiuꝫ
ꝓ baptiſmo in ſabbato ſancto: vel ꝓ ꝯfecti
one chryſmatis in die cene dñi vl̃ ꝓ anni/
uerſario defuncti: niſi cū moderatiōe. c. al
ma. Et idē eſt dicendū de bñdictiōe caliciſ
paramentoꝝ vl̃ corporaliū aut candelaruꝫ
in feſto purificatiōis: vel oliuaꝝ in die pal
maꝝ. Itē eccleſiaꝝ: altariū manentiuꝫ aut
viaticoꝝ. Verūtamē ſicut cōcedit̃ tempore
interdicti ſacramentū penitētie: vt poſtea
videbitur: ſic etiā fieri pōt ꝑ officiū cōmen
datiōis aīaꝝ: eo qḋ officiū illḋ videt̃ qua/
ſi annexū ad abſolutionē ꝗ fit in penitētia
cū moderatiōe tñ. c. alma. Deniꝙ notan/
dū ē ꝙ cāpane eccleſiaꝝ pulſari pñt ꝓ aue
maria ⁊ ſimilib9: ſicut eſt de laudabili con/
ſuetudine: quia hoc non eſt officium alicui
ordini deputatū: ſed illud maxime ꝓpt̃ lai
cos dinoſcit̃ introductū. Similit̃ ꝓ audiē
do verbū dei etiā in eccl̃ia qḋ vtiqꝫ licituꝫ
eſt: vt de ſen. ex. c. rñſo: vbi exꝑ̄ſſe de hoc.
Nō tñ debet ſonari cāpanella ꝓ diuinis of
ficijs celebrādis: ita vt audiat̃ exteri9 a ſe
cularibus: qꝛ ꝓhibitio pulſatiōis cāpana
rū minores cāpanellas includit: cū h̃ con/
ſideretur nō quātitas ſed ſon9 cāpane: de
C pe. ⁊ re. c. qḋ in te. Secundus aūt effect9
interdicti eſt ꝓhibitio adminiſtratiōis ſa/
cramentoꝝ: ſub quo parit̃ includit̃ ꝓhibi
tio eccleſiaſtice ſepulture. Pro quo ſciēdū
ꝙ licet ꝑ eccleſiaſticū interdictū eccl̃iaſtica
ſacramenta generalit̃ ꝓhibeant̃: quedam
tñ ſpecialit̃ ꝑmittunt̃ tanꝙ̃ animaꝝ ſaluti
magis neceſſaria. Nam in interdicto lato ī
locū vel terrā: ꝑmo cōcedit̃ ſacramentum
baptiſmi nō ſolū ꝑuuloꝝ: vt. d. c. qḋ in te: ſꝫ
etiā adultoꝝ ⁊ aliorū quorūcunꝙ: de ſen.
ex. c. q̄m. li. vj. ⁊ fiet cathezīſatio vt dictum
eſt. ſ. Secūdo cōcedit̃ ſacramētū ꝯfirma
tiōis in frōte: vt d. c. q̄m: ex quo ꝯſequent̃
fieri pōt ꝯfectio chryſmatis cū moderatio
ne. c. alma. Tertio ꝯcedit̃ ſacramentum
eukariſtie inq̄ꝫtū dicit̃ viaticū: qꝛ dari pōt
decedentib9: vt. d. c. qḋ in te. ⁊ de ſpō. c. nō
eſt vobis: de ſen. ex. c. ꝑmittimus: nec eniꝫ
debꝫ alicui penitēti in extremis denegari:
vt. d. l. c. penitētes: in fi. nō tñ pōt dari ſa/
nis ſm Archi. in. c. alma. ⁊ Ioh. an. ſuper
verbo: admittat̃: ſanis aūt dānatꝭ ad mor
tē eo tp̃e dari poſſit: ad hoc de pe. ⁊ re. c. cū
ſm. ⁊ ibi nota in. iiij. glo. planū eſt eñi ꝙ ta
les cenſent̃ tūc in mortis articulo: quo ca/
ſu appellatiōe penitētie ītelligit̃ viaticum
d. c. qḋ ī te. Mulierib9 aūt partui appropin

quātibus ſm Ioh. an. in. c. qḋ in te: nō eſt
dandū niſi aliud īmineret ꝑiculū mortis:
qꝛ nō ſunt ꝓprie in mortis articulo: ⁊ idem
dicendū eſt de intrātibus mare vl̃ bellum
cāpeſtre vl̃ etiā obſeſſis. Sed vtrū cleri/
cis ⁊ religioſis nō interdictis ſacramentū
eukariſtie dari nō pōt ꝑ̄terꝙ in mortis ar/
ticulo. Ad hoc dicēdū ꝙ de ſacerdotibus
celebrantib9 ſm formā. c. alma. nō eſt dubi
um: de alijs aūt nō inuenit̃ ꝯceſſū in iure
ſcripto: nā in edictis ꝑmiſſorijs certoꝝ ca/
ſuū qḋ nō inuenit̃ exꝑ̄ſſe ꝑmiſſuꝫ ſubiacet
illo ꝓhibitu: cū igit̃ int̃dicto ꝓhibeat̃ mi
niſtratio eccleſiaſticoꝝ ſacramētoꝝ certis
caſibus ⁊ ſacramentis exceptis: vt in. c. al
ma: ſpecialit̃ꝙ ſit ꝑmiſſum corpus chriſti
inq̄ꝫtū dicit̃ viaticū ⁊ nō alit̃: ſequit̃ ꝙ ali/
ter ꝗbuſuis ꝑſonis miniſtrari nō debet: et
ſi religioſi ſuis fratribus vl̃ ſororibus ſiue
monialibus quarū curā gerūt eo tp̃e īdiſ/
ferent̃ cōicare ꝑ̄ſumūt: videāt qua auctori
tate hoc faciāt cū nō video hoc poſſe fieri
ſine priuilegio ſpeciali. Deniꝙ cū corpus
chriſti portat̃ ad infirmū: hoc fieri poteſt
cū pulſatione nole ac lumine ꝓ̄cedenti cete
riſꝙ ꝯſuetis: eo ꝙ nō inuenit̃ cautū in iure
⁊ vt videntes reuerent̃ ſe inclinent: vt de
cele. miſ. c. ſane: vnde pōt etiam dari infir/
mo in ꝑ̄ſentia aſtantiū ⁊ ad infirmū veniē
tium: vt intelligat̃ ꝑmiſſio ſcḋm cōditionē
ſtatus ꝑſone cui fit: nā infirmi conditio re
quirit aſtantes: nec reperit̃ exꝑ̄ſſum in iu/
re ꝙ viſo tanti ſacramēti ſit ꝓhibita tēpo
re interdicti: niſi cū officia diuina celebrā/
tur actualit̃: ⁊ ſic intelligi pōt. c. ex frequē
tibus. in cle. de ſen. ex. Quarto cōcedit̃
ſacramentū penitētie: pro quo notāduꝫ: ꝙ
olim morientibus tñ ꝯcedebat̃ ſacramen
tū penitētie: vt de ſpon. c. nō eſt vobis: de
pe. ⁊ re. c. qḋ in te: hodie vero etiā ſanis cō
cedit̃: niſi fuerint excōicati: ꝗ ꝑ̄terꝙ ī mor
tis articulo ad penitētiā nō debēt admitti
vt in. c. alma.§. ſane: vel niſi ꝓpter eoꝝ cul/
pā vel fraudē lata fuerit ſnīa interdicti: vl̃
ad ꝑpetrādū delictū cuius actiōe latū ē in
terdictū ꝑ̄buerūt ꝯſiliū auxiliū vl̃ fauorē:
his enī caſibus penitētia nō eſt ꝯcedenda
niſi prius ſatiſfecerint ſi poſſent: vel de ſa/
tiſfaciēdo cautionē idoneā ꝑ̄ſtiterint: ꝙ ſi
neutꝝ facere pñt tūc iurabūt ꝙ cuꝫ potue/
rit ſatiſfaciēt ⁊ oñib9 modis ꝗb9 poterunt
ad ſatiſfactionē fidelit̃ laborabūt: tunc eti
am poteſt hmōi ſācramētū penitētiē ꝯcedi
vt in. c. alma.§. illis: ⁊ ex ꝯñti a talib9 dece

dentib⁹ licite recipi pñt mortuaria poſt ſu/
ſceptã penitẽtiã ꝛ ꝓ eis orandũ ẽ.xj.q.iij.
c.quicunqꝫ:ꝛ hoc a ꝯtrario ſenſu:ſec⁹ ante
penitentiã:vt ibi:ꝛ hoc fatef. Joh.an.in
cle.eos:de ſepul.eſſe verꝫ de relictiſ in mor
te:ſed q̃ darenf cũ funere ſepulto in cimite
rio de facto tꝑe intdicti nõ licet clericis re/
cipere:qꝛ tũc ꝑticiparẽt delicto ſm eundẽ.
Itẽ recipi pñt oblatiões ab interdictis pe
nitentibus etiã in loco ĩterdicto:vt di.xc.
c.oblatiões:in glo.vñ ꝛ talef gaudere pñt
indulgẽtijs ꝛ remiſſiõib⁹ q̃ generalit̃ ſunt
interdicti:vł etiã ſpecialit̃ poſt ſuſceptã le
gitime penitẽtiã. Quinto ꝯcedif ſacra/
mentũ matrimonij tꝑe ĩterdicti ꝑ legitimũ
ꝯſenſũ viri ꝛ mulieris:vt ex̃ de ferijs.c. ca
pellanus:etiã ſi ꝯtrahẽtes eſſent ĩterdicti
ſm Inno.de ſpõ.c.nõ eſt vobis:imo ꝑ ex/
cõicatos:vt de eo q̃ duxit in ma.quã pol.
ꝑ adul.c.ſignificaſti: ſed ſolẽnis bñdictio
nuptiarꝫ fieri nõ põt ſm Hoſti.qꝛ illð eſt of
ficiũ ordini clericali deputatũ:vt de ſecũ.
nup.c.j.ꝛ.iij.etiã ſi tm̃ alt̃ eorꝫ eſſet interdi
ctus:ſi tñ mulier nõ eſſet nomĩatim intdi/
cta ſ tm̃ de vniuerſitate intdicta: vir autẽ
nullo mõ eſt ĩterdictus:tũc ſi poſt deſpõſa
tionẽ de pñti fieret bñdictio : ſic etiã eſt de
mẽte iuris:vt de ſpõ.c.ꝯſultationẽ.tũc poſ
ſunt parit̃ in loco nõ interdicto bñdici : qꝛ
tã mulier ꝑ diſpẽſationem de pñti deſijt eẽ
de vniuerſitate interdicta:ex q̃ vir ei⁹ non
erat ĩterdictus : extũc eñ ſortif munera et
honores viri:vt.ff.de ſena.l.femine:ſ non
ecõuerſo. Sexto cõcedit̃ ſacramẽtũ ordi
nis clericis:ſi tm̃ laici ſunt ĩterdicti:ita ꝙ
tales clerici pñt ordinari in loco nõ ĩterdi/
cto:ſimilit̃ laici pñt ordinari ad clericatuꝫ
ſi tm̃ locus eſt ĩterdictus:nec quomodoli/
bet fuerũt culpabiles delicti ꝓpter qð ſen/
tẽtia lata fuit niſi ꝓpter delictũ vniuerſita
tis lata fuiſſet ſentẽtia in locũ ĩterdicti : qꝛ
tũc null⁹ de vniuerſitate poſſet ordinari :
oẽs eñ tũc intelligunt̃ intdicti:vt in di.c.
ſi ſnĩa:ĩterdict⁹ tñ ſi poſtea monaſteriũ in/
gredit̃ ordinari põt poſt ꝓfeſſionẽ nõ añ :
ſi tñ ordinaf tenet:rõ p̃mi eſt :qꝛ deſijt eſſe
de ꝑplo ĩterdicto ſicꝑ ꝑpetue bãnit⁹ Septi
mo ſacramẽtũ extreme vnctiõis tꝑe ĩterdi
cti nulli ꝯcedit̃:vt de pe.ꝛ re.c.qð ĩ te:naꝫ
ſm Joh.an.nec clerici priuilegiant̃ ſuꝑ ex
trema vnctiõe in.d.c.qð in te:ꝛ ꝑ ꝯñs nec
religioſi niſi ſpecialit̃ de hoc fuerint p̃uile
giati ꝛ exp̃ſſe:qð tñ mlti religioſi male ad/
uertũt. Octauo nõ cõcedit̃ ſepultura cle
ricis ꝛ alijs interdictis a diuinis: vt de p̃/
uile.c.vt p̃uilegia.§. ſane:ꝛ eo.ti.c.ep̃oꝝ.
li.vj. de ſen. ex.c.is cui. Silit̃ intdict̃ oĩ/
bus laicis nõ ĩterdictis vñcũqꝫ venictibuſ
in locis ĩterdicto generali vł ſpeciali ſuppo
ſitis:vt de priuil.c.cũ ꝛ plantare:c.vt p̃ui/
legia:ꝛ.d.c.qð in te:ꝛ in cle.eos:de ſepul.
clerici tñ q̃ nõ ſunt culpabiles ꝛ ſuauerũt
ĩterdictũ in locis interdicto generali dũ/
taxat ſuppoſitis ſine pulſatiõe cãpanarꝫ :ꝛ
ceſſantib⁹ oĩb⁹ ſolẽnitatib⁹ public̃ cũ ſilẽ/
tio tumulari pñt:vt in.d.c.qð in te:ꝛ i.d.
cle.eos:nõ tñ ſepeliri pñt in eccl̃ia vł cimi/
terio ſpecialit̃ ĩterdict⁹:vt de ſen.ex.c. ſi ci
uitas:li.vj.in fi.naꝫ tũc clerici culpabiles
ibi nõ ſepelienf:de q̃ ꝑ Inno.de exceſ. p̃la
to.§.fi.glo.penul.in fi.ꝛ ꝑ cimiteriũ h̃ itel
ligit̃ locus deputat⁹ auctoritate ep̃i ad ſe/
pulturã q̃ꝫtũ ad penã icurrẽdã: ſꝫ ſm Jo.
an.ꝛ Joh.de lig.ꝛ Joh.cal.Sepeliẽtes au
tẽ interdictos ex̃ eccl̃iaꝫ ꝛ cimiteriũ ſine of
ficio diuino nõ incurrũt penã :ſecus ſi cuꝫ
officio clerici h̃ facerẽt priuilegiati: ſimilit̃
quo ad ſacramẽtorꝫ ꝑceptionẽ pñt ſic cleri/
ci eccl̃iaſticã recipere ſepulturaꝫ :ſi tñ eẽnt
ſolũ ſub auditiõe diuiorꝫ p̃uilegiati tũc eſt
dubiũ an ſic ſepeliri pñt:ꝛ hec ſũt vera ni/
ſi pl⁹ in p̃uilegio ꝯtineref. Itẽ oẽs coope/
rãtes in ſepultura cõtra ꝓhibitionẽ eccl̃ie
penã incurrũt:nõ tñ portãtes crucẽ vł ce/
reos aut aſſociãtes:qꝛ illi ꝓprie nõ coope/
ranf. Deniqꝫ quattuor ſũt feſtiuitates:ſcꝫ
natalis dñi:paſche:penthecoſtes ꝛ aſſum/
ptiõis virgĩs glorioſe:ĩ q̃b⁹ in.c.alma ma/
ter:ꝯcedit̃ ꝙ officia diuĩa celebrent̃ ſolen/
niter alta voce ianuis aptis ꝛ pulſatis cã/
panis:excõicatis tñ ꝓrſus excluſis:ſ ĩter/
dictis admiſſis: q̃bus obreuerẽtiã dictarꝫ
ſolennitatũ:ꝛ vt ipi ad humilitatis grãm
ꝛ recõciliatiõis affectũ facili⁹ inclinent̃: p̃
fatis dieb⁹ ꝑticipatio ꝑmittit̃ diuinorꝫ: ſic
tñ ꝙ illi ꝓpt̃ q̃rꝫ exceſſũ interdictũ hmõi ꝑ
latũ eſt altari nullaten⁹ appinquent. Dicit
tũ Archi.h̃ ꝙ corp⁹ xp̃i ſanis ꝛ extrema vn
ctio infirmis tũc ꝯcedi nõ põt:qꝛ.§. adijci/
cimus:cũ ſe.nihil ĩmutat de ꝓhibitiõe ſa/
cramẽtorꝫ ſed ſolũ diuinorꝫ officiorꝫ:vñ in/
ra q̃ canũt de ſũptiõe ſacramẽtorꝫ: de ꝯſe.
di.j.c.ꝛ ſi nõ freqnti⁹.c.ſeculareſ.c.oĩs ho
mo:ꝛ de pe.ꝛ re.c.oĩs :loquunt̃ ĩterdicto
ꝛ alijs ꝓhibitiõib⁹ ceſſãtib⁹.qð tenet Jo.
an.põt inſuꝑ in dictis feſtiuitatib⁹ aq̃ ſolẽ/
niter benedici ꝛ aſꝑgi:ſic põt panis ꝛ fru/
ctus bñdici ꝛ miniſtrari:ꝛ Joh.an.in cle.

eos de ſepul.tenet ꝙ in dictis dieb⁹ eccl̃ia/
ſtica ſepultura dari nõ põt:licet Jo.cal.cõ
trarium teneat:nã Joh.de ligñ.ꝛ Rob.te/
nẽt cũ Jo.an. Poſſunt etiã nuptie ſolẽnit̃
bñdici in feſto aſſũptiõis:in tribus autem
alijs bñdictio ſolẽnis nuptiarꝫ generalit̃ ẽ
ꝓhibita.xxiij.q.ij.c.nõ oportet a ſeptuage
ſima:de ferijs.c.capellanus:ſic in quattu/
or feſtiuitatib⁹ publice pñt ꝯſecrari vł be/
nedici virgines:abbates:abbatiſſe :alta/
ria:calices:paramẽta ꝛ ſil̃ia:cuꝫ ꝓprie non
ſunt ſacramẽta ſ certa officia diuĩa. Et no
ta ꝙ in dict̃ feſtiuitatib⁹ dies incipit in ve/
ſperis vigiliarꝫ vſqꝫ ad cõpletoriũ diei ſe/
quẽtis excluſiue:h̃ etiã tuti⁹ videt̃ :licet q̃/
dã dicere volũt ꝙ ſcðm cõpletoriũ etiã cã/
tari põt:nã ſolẽnitas celebratiõis vni⁹ diei
naturalis incipit in veſpis vigilie ꝛ t̃minat̃
in veſperis feſti: vt in.c.ij.de ferijs.

De ſuſpẽſiõe ꝛ q̃lit̃ ſuſpẽſi ſunt ꝯferẽtes vł recipiẽtes idebite bñfi cia vł ordines: Ser. XXVI

Non occides Exod.xx.
Expediti de cẽſura excõicatiõis ꝛ interdi/
cti:iaꝫ ordine debito de ſuſpẽſiõe
videndũ eſt. Pro quo notãdũ ꝙ ſuſpen/
ſio ꝓut eſt ſpecies eccl̃iaſtice cẽſure eſt cen
ſura eccl̃iaſtica ſubtrahẽs facultatẽ admi/
niſtrãdi eccl̃iſtica ſacramẽta vł etiã exequẽ
di diuĩa officia. Et q̃uis multiplex iuenit̃
in iure ſuſpẽſio:qꝛ glo.in cle.cupientes:de
penis ꝓſequit̃.xxv.ſpecies ſuſpẽſiõis cuꝫ
ſuis adiectiõib⁹:de q̃b⁹ pñũc gr̃a breuita/
tis ſupſedeo: tñ h̃ ſolũ ꝓleq̃ dignũ duxim⁹
de ea ꝓut eſt ſpecies eccleſiaſtice cenſure:q̃
q̃lit̃ differt ab excõicatiõe ꝛ intdicto viſuꝫ
eſt.s̃. Nũc aũt differẽtiã int̃ depoſitũ:de/
gradatũ ꝛ ſuſpẽſũ:p̃mo videam⁹ : nã lar/
ge loquẽdo frequẽter in iure vnum ꝓ alio
poſitũ repim⁹:cuꝫ tñ ꝓprie loquẽdo diffe/
runt:nã ſuſpẽſio videtur ĩportare priuatio
nem legitime executionis ordinũ vel offi/
ciorum eccleſiaſticorꝫ ſimpliciter vel ad tẽ/
pus:ꝛ cũ ſpe diſpenſationis:que quãdoqꝫ
infertur a iure:et quandoqꝫ a iudice. De/
poſitio vero priuationẽ importat legitime
executionis officiorum et beneficiorꝫ eccle
ſiaſticorũ poſſeſſionis ſimpliciter ꝛ ex toto
abſqꝫ ſpe reſtitutionis: retento tamen pri/
uilegio clericali : quia conueniri nõ poteſt
in iudicio ſecl̃ari:nec capi: nec puniri a lai
cis:ꝛ fit per ſententiã hominis cõmuniter
ſed ſine ſolennitate:nec poteſt hec pena in/
ferri ab inferiori epiſcopo q̃ hoc facere põt
erga ꝓpriũ ſubditũ aſſiſtẽte ſibi canonico
numero epiſcoporũ ſi deponẽdus eſt in ſa/
cris:al̃s ſufficit ꝓpria ſentẽtia epiſcopi ſi/
ne aliorũ preſentia:nec taliter depoſit⁹ re/
ſtitui poteſt niſi per diſpenſationeꝫ pape.
Poſtea tamẽ moderatũ eſt: ꝙ quando ſa/
cerdos vel alius in ſacris ꝯſtitutus debe/
at degradari ꝛ ſeculari curie tradi ꝓ here/
ſi:tũc hoc fieri põt per ſolũ epiſcopũ cõuo/
catis abbatib⁹:prelat̃ ꝛ religioſis ſue dio/
ceſis:eo ꝙ numerus epiſcoporꝫ de facili nõ
poteſt haberi:vt de hereti.c.qm̃.li.vj. De/
gradatio vero vltra penã depoſitiõis hoc
addit: ꝙ priuatur omni priuilegio clerica/
li cũ certa ſolennitate :quia auferũt illi q̃/
dam inſignia:vt.xj.q.iij.c.epiſcopus:vn/
de quõ fit degradatio habet̃ lib.vj.de pe/
nis.c.degradatio. Nota tñ ꝙ non oĩs de/
gradatus eſt ſeculari curie tradẽdus:ſ ſo/
lũ in trib⁹ caſibus. Primo in crimine here
ſis:ſi noluerit ad pñĩtẽtiã redire: vł ſi poſt
penitentiã recidiuauerit:vt extra de here.
c. ad abolendã:vbi expreſſe de hoc. Secũ/
do in falſario litterarꝫ pape:vt extra de cri
mi.fal.c.ad falſariorꝫ. Tertio cũ quis pro/
pter talẽ calumniaꝫ punit̃ quã intulit ſuo
epiſcopo:que tangitur.xj.q.j.c.ſi quis ſa/
cerdotũ:ꝛ.c.ſe.cũ glo.. Ad maiorẽ auteꝫ
euidentiã ſciendũ ſcðm Guil.ꝛ alios ꝙ tri
pliciter quis dicit̃ ſuſpenſus. Primo quo
ad ſe tm̃:quãdo ſcꝫ non eſt ꝓhibitus abſti
nere ab officio diuino ꝛ huiuſmodi ꝑ ſentẽ
tiã canonis vł hominis :ſed tm̃ per ſimpli
cem prohibitionẽ iuris abſqꝫ ſententia la/
ta : ſicut quilibet exiſtens in peccato mor/
tali tenet̃ abſtinere a celebratione: ſi tamẽ
celebrat nõ tenetur ſubditus eius vel qui/
libet alius euꝫ vitare: etiã ſi ſciret peccatũ
eius:q̃uis celebrãs mortalit̃ peccet.di.x
xviij.c.vlti.ex̃ de coha.cleri.vra. Silr̃ exi/
ſtẽs in excõicatiõe minori dicit̃ ſuſpẽſus :
quia debet abſtinere a celebratione ꝛ exe/
cutione ordinũ al̃s mortaliter peccat cum
minori excõmunicatione recipiens aliqð
ſacramentũ: vel ſolẽniter in officio ſuo tra
ctãs:vt di.xl.c.multi.j.q.j. c.ſacerdotes :
ꝛ exp̃ſſe pꝫ ex̃ de cle.ex.miniſ.c.ſi celebrat
nec mirꝫ cũ talit̃ excõicat⁹ ſm Guil.ſeparatuſ
eſt etiã ab oſculo pacis qð daf in miſſa:qð
ẽ loco cõionis:nõ ãt ab horꝫ dicẽdis cũ ali
is. Et q̃uis ſm Inno.talis ſacramẽta ꝯfe
rẽdo vł ordinẽ ſuũ exeq̃ndo grauit̃ peccet

nõ tñ efficit̃ irregularis. Et licet ſm Tho.
in. iiij. nõ debeat q̃s inducere talẽ ad dicẽ/
dum miſſam vl̃ al̃s ad exequenduz officia
ſua: dũ certus eſt de malicia ſua ⁊ obſtina
tione: ſi tamẽ aliũ habere nõ põt excuſatur
a tali recipiẽdo ſacramẽta: cũ eſt ei⁹ ſuperi
oꝛ vel parrochialis: qꝛ vtit̃ iure ſuo ⁊ ma/
lo illius in bonũ ſuũ. j. q. j. ſi iuſtus fuerit:
ſicut etiã licitũ eſt fideli vti iuramẽto facto
ab infideli p̲ falſos deos: vt patet. xxij. q.
j. c. monet. Secũdo dicit̃ quis ſuſpenſus q̃
ad alios tm̃: ⁊ hoc mõ large dicit̃ q̃s ſuſpẽ
ſus: ſicut cleric⁹ peregrin⁹ dicit̃ ſuſpẽſus q̃
celebꝛare p̲mittit̃ occulte ex deuotione: vt
extra de cle. p̲egrin̄. c. tue fraternitatis: ſed
nõ publice niſi cũ q̃nq̃ ſigillis ep̃oꝝ: vt di.
xcviij. c. j. ⁊. ij. ⁊ ex̃ eo. ti. tua nos. ⁊ hoc ſi ſi
gilla ſunt ignota al̃s ſufficeret ſigillũ epi/
ſcopi ſui: vt ibidẽ in glo. ⁊. lxxj. di. c. p̲riua
tus. xix. q. ij. due. Etiã ſufficit p̲batio teſti
um: vt in dicto. c. tue. multo magis aũt ſuf/
ficit ap̲lice ſedis mãdatũ: vt extra de cler̃.
nõ reſi. c. tue. Ratio huius eſt ſm Hoſti. qꝛ
in publica celebꝛatiõe põt eũ mouere ĩaniſ
gl̃ia vl̃ cupiditas nõ aũt in p̲riuato: ſimilit̃
in publico põt accidere cõmune malũ ⁊ ſcã
dalũ ſi nõ ordinat⁹ celebꝛaret: in ſecreto ve
ro ſolũ eſſet periculũ celebꝛãtis. Ad h̃ aũt
ſm Hoſti. ꝙ tales ſuſcipi debeãt in execu/
tione oꝛdinũ: debent littere cõtinere hanc
clauſulã uel ſimilẽ: quẽ gradatim ad talez
oꝛdinẽ p̲mouimus: vt di. xxiij. c. in nomĩe
dñi: verũtamẽ ſic ſuſpẽſus ſi celebꝛat etiaz
in publico nõ efficitur irregularis. Tertio
modo dicit̃ q̃s ſuſpẽſus p̲p̲rie: ſcȝ taȝ quo
ad ſe q̃ȝ quo ad alios: ⁊ hoc qñ p̲ ſentẽtiam
canonis vel hominis eſt ſuſpẽſus ab offi/
cijs ſuis: ⁊ talis abſtinere tenet̃ ab officio
etiã poſt ꝯtritionẽ ⁊ ꝯfeſſionẽ quouſq̃ ſit
relaxata ſuſpenſio p̲ eũ qui põt: al̃s ſuſpẽ/
ſus a diuinis officijs vl̃ a celebꝛatiõe ⁊ hu/
iuſmodi: ſi ꝯtra fecerit moꝛtalit̃ peccat ⁊ ef
ficitur irregularis ſm Inno. de ſen. ⁊ re iu
di. c. cũ eterni. li. vj. hoc etiã patet: xj. q. iij.
c. ſi q̃s ep̃s. Et ſm Inno. ⁊ Guil. ſi tal̃ etiã
extra eccl̃iam dicat hoꝛas officiãdo popu/
lum ſicut fieri ſolet in exercitu efficit̃ irre/
gularis: ſecus tñ ſi nõ officiando dicat cuz
vno vel duobus. Suſpẽſus tñ a põtificali
bus: ſi celebꝛat in pontificalibus nõ erit ir
regularis: cuius ratio eſt: qꝛ põtificalia nõ
ſunt de ſubſtãtia celebꝛatiõis: nec debem⁹
aliquẽ irregularẽ iudicare niſi reperiat̃ ex/
p̲ſſum ar. de pe. di. ij. §. pene. Similit̃ ſuſpẽ
ſus a p̲ticipatiõe ſacramẽtoꝝ de qua habe
tur. xviij. di. c. placuit. c. ſi quis aũt. ⁊. c. de
cernimus. Si ꝯtrariũ faciat nõ efficit̃ irre
gularis. Et ſimile dicendũ eſt de ſuſpenſio
ne que ponit̃. lviij. di. c. fi. ⁊ extra de elec.
c. oſius. ⁊ extra de his que fiunt a maio. p̲
ca. c. j. nã tales nõ efficiunt̃ irregulares ſȝ
Hoſtieñ. ⁊ Inno. de q̃bus ſingulis gratia
breuitatis ſup̲ſedeo. Notanduȝ eſt igit̃ B
ꝙ ex pluribus cauſis ⁊ modis quis incur
rit cenſurã ſuſpẽſionis: tã quo ad ſe q̃ȝ quo
ad alios. Primo nãq̃ ꝯferẽs oꝛdĩes alie/
no clerico ſine licẽtia ſui ep̃i vl̃ ſup̲ioꝛis et
hoc ſcient̃ vl̃ ſaltẽ ex affectata ignoꝛantia:
ſuſpenſus eſt per annũ a collatiõe oꝛdinũ:
⁊ poſtq̃ȝ ſuſpẽſio fuerit manifeſta poterunt
interim clerici ſui abſq̃ ſui ſup̲ius licentia a
vicinis ep̃is oꝛdines recipere: vt de tẽpo.
oꝛ. c. eos. li. vj. p̲ quã dec̃. rep̲obat̃ opinio
dicentiũ: ꝙ oꝛdinare poterat alienum ſub
ſub ſpe ratihabitiõis: ⁊ intelligit̃ ſuperioꝛ
in hoc caſu ep̃us de cuius dioceſi is q̃ vult
oꝛdinari eſt oꝛiũdus: vl̃ in cui⁹ dioceſi be/
neficiũ eccleſiaſticuz habet: vel vbi habet
domiciliũ licet alibi natus fuerit. Nullus
aũt inferioꝛ epiſcopo hãc licentiã dare põt
niſi ex p̲riuilegio ſingulari: niſi tm̃ vicari⁹
eius generalis in ſp̃ualibus ep̃o in remotĩ
agente: vel ſede vacãte capitulꝫ ſeu is ad
quẽ tunc adminiſtratio ſp̃ualiũ p̲tinet: hec
oĩa habent̃ de tẽpo. oꝛ. c. cũ nulli. li. vj. Se
cundo cõferẽs tonſurã clericalẽ infanti ni/
ſi foꝛte religionẽ intraret vl̃ illitterato ſeu
homini aliene dioc̃. ſine licentia: vl̃ etiam
ꝯiugato niſi volẽti religionez intrare: aut
ad ſacros oꝛdĩes p̲moueri: qñ. ſ. de iure po
teſt talis ſuſpenſus eſt p̲ annũ a collatione
tonſure tm̃: vt de tẽpo. oꝛ. c. nullus. lib. vj.
Tertio ꝯferẽs oꝛdinẽ vl̃ beneficiũ ſimõia/
ce ac mediatoꝛ exiſtens talis ſimonie ſcd̃m
Ray. ſi ſimonia eſt notoꝛia tũc ip̃o iure ſu/
ſpenſus eſt etiã quo ad alios: vt extra de ſi
mo. c. accuſatũ. ⁊ in glo. diffuſius: ⁊ ſol⁹ pa
pa diſpẽſat. Si vero occulta: ſuſpenſus eſt
quo ad ſe: nõ quo ad alios: ar. de ſimo. c. et
ſi queſtiões. ⁊. c. veniẽs. Idẽ dicit̃ in dire/
ctoꝛio iuris. li. iij. ti. xvj. Et nota ſm Goſ.
⁊ Hoſti. ꝙ diſpẽſatio pape ſolũ requirit̃ in
maioꝛibus oꝛdinibus: ſed ep̃us diſpẽſare
põt de tonſura ⁊ minoꝛib⁹ oꝛdinib⁹: ſic̃ eti/
am ep̃us diſpẽſare põt in ſimonia q̃ cõmit
titur circa exequias defũctoꝝ ꝯſecratiões
cimiterij ⁊ ſacroꝝ vaſoꝝ in venditiõe chꝛyſ
matis in benedictionib⁹ nubẽtiũ ⁊ hmõi:

qꝛ nõ eſt ei p̲hibitũ in iure: ⁊ ſic intelligit̃
cõceſſum: extra de ſen. ex. c. nup̲. ſm Ray.
⁊ Wil. qd̃ etiã intelligi videt̃ cũ hmõi ſimo/
nia eſſet manifeſta: nã occulta non inducit
irregularitatẽ: q̃uis ſimonia in oꝛdine oc/
culta inducit ſuſpẽſionẽ: ⁊ p̲ ꝯñs irregula/
ritatẽ ſi ſe ingerit diuinis ſic̃ p̲us: vt vide/
bit̃. Quarto aliquẽ oꝛdinãs vel ad oꝛdi/
nandũ p̲ſentãs q̃ p̲miſit vel iurauit oꝛdi/
natoꝛi vel p̲ñtatoꝛi nil petere de illa eccl̃ia
ad cui⁹ titulũ oꝛdinat̃: tũc oꝛdinatoꝛ trien
nio ſuſpẽſus eſt a collatiõe oꝛdinũ: ⁊ p̲ſen/
tatoꝛ ab executiõe ſuoꝝ oꝛdinũ: vt pꝫ exp̃ſ/
ſum de ſimo. c. ſi quis. vbi addit glo. Sed
intellige ſi crimẽ ſit occultũ: ꝟ ſi eſſet mani/
feſtũ ſp̲ eſſent ſuſpẽſi: ⁊ ſi accuſarẽt̃ ⁊ cõuin
cerent̃: deponerẽt̃ ex tali p̲miſſiõe ⁊ iura/
mento: hoc ibi. Secũdo p̲ncipaliter oꝛdi
nes recipiens ſuſpẽſus eſt multis modis.
Primo nãq̃ vltramõtan⁹ oꝛdinat⁹ ab ep̃o
italie niſi licentiã habeat a papa vl̃ ab ep̃o
vñ eſt oꝛiũdus: vel ĩ cui⁹ dioceſi ẽ bñficiat⁹
⁊ hoc p̲ patẽtes ip̃i⁹ ep̃i l̃ras cãm rõnabilẽ
cõtinẽtes cur ip̃m oꝛdinare nõ velit vel nõ
poſſit: ip̃o facto ſuſpẽſus abſq̃ ſpe diſpẽſa/
tiõis: vt de tẽp. oꝛ. c. ſepe. li. vj. Silr̃ recipi/
ens aliquẽ ex oꝛdinib⁹ ſacris ab ep̃o q̃ re/
nũciauit loco ⁊ dignitati ⁊ h̃ ſciẽter vel ex
ignoꝛãtia craſſa nõ recipit oꝛdinis executi
onẽ ꝟ ſuſpẽſus eſt: ſolũq̃ p̲ papã cũ eo diſ/
pẽſari põt: vt ex̃ d̃ oꝛdinat̃ ab ep̃o q̃ renũ.
c. j. Secus tñ ſi tm̃ reſignauit loco: ⁊ roga/
tus ab ep̃o loci h̃ fecerit ⁊ ſi p̲babili igno/
rãtia h̃ factũ eſt: vel ſi tm̃ recepit ab eo oꝛ/
dines minoꝛes poterit ep̃us cũ eo diſpẽſa/
re: vt ibidẽ. Secũdo ṽo oꝛdinat⁹ a ſimoni/
aco in oꝛdine ſuſcepto quãtũcũq̃ occulto:
aut etiã in dignitate vel a ſimoniaco noto
rio in collatiõe oꝛdinũ: aut in collatiõe ſeu
receptiõe vel mediatiõe bñficioꝝ non reci/
piunt oꝛdinis executionẽ ſed ſunt ip̃o iure
ſuſpẽſi: q̃uis ĩ ſua oꝛdinatiõe nulla ſit cõ/
miſſa ſimonia: ⁊ h̃ in deteſtatiõez ſimonie:
vt. j. q. j. gr̃a ſi nõ gratis. c. ſi q̃ a ſimoniac̃.
Et eſt rõ: qꝛ tales cũ oꝛdinũ executiõe ſint
p̲uati: qd̃ non hñt dare nõ p̃ñt: vt. d. c. gr̃a.
c. q̃ ſacros oꝛdines: et. j. q. vij. c. daybertũ.
Nota tñ ꝙ a talibus oꝛdinati ex ignoꝛãtia
facti excuſant̃ a peccato: nõ ſolũ q̃tũ ad oꝛ
dinationẽ ꝟ etiã q̃tũ ad oꝛdinũ executiõez:
abſtinere tñ debẽt cũ ſciunt quouſq̃ cũ eis
diſpenſet̃: qd̃ fieri debet p̲ papam: vt dicit
glo. in dicto. c. ſi qui. Ignoꝛantia ṽo iuris
nõ excuſat. Hinc ſm Tho. ſcd̃a 2ᵉ. q. c. po/
tius p̲mitteret q̃ ſe excõicari q̃ȝ a talib⁹ oꝛ/
dinari: qꝛ obediẽdo nõ excuſaret̃. xj. q. iij.
quid ꝗ. iniuſtã aũt excõicationẽ patiendo
meret̃: vt. xxiiij. q. iij. c. cõperim⁹. cũ diuer/
ſis. c. ſe. cõcoꝛ. Goff. Tertio oĩs ſimonia/
ce oꝛdinat⁹ etiã ſi vitiũ ſimonie ſit occultũ
eſt ip̃o iure ſuſpẽſ⁹: nõ ſolũ ab oꝛdine quẽ
ſimoniace ſuſcepit ꝟ etiã ſm Hug. ⁊ Inno.
ab actib⁹ omniũ alioꝝ oꝛdinũ: ⁊ ſm Inno.
etiã in t̃p̲alib⁹: vñ ⁊ p̲dit admĩſtrationẽ. j.
q. j. rep̲iunt̃. ex̃ de ſimo. c. tanta. nec poteſt
cũ tali diſpẽſari niſi p̲ papã: vt. j. q. j. erga.
Qui etiã faciliter nõ diſpẽſat qñ cõmiſſa ẽ
ſimonia ex p̲te vtriuſq̃. ſ. oꝛdinatoꝛis ⁊ oꝛ/
dinati: vel etiã qñ cõmiſſa ẽ ex p̲te oꝛdinati
tm̃: vt plane patet. j. q. j. c. ſtatuim⁹. ij. et. c.
qui ſtudet. Si ṽo cõmiſſa eſt ex p̲te oꝛdina
toꝛis tm̃: vt oꝛdinati cõſanguineo oꝛdina/
toꝛi aliq̃d dante ip̃o oꝛdinato penit⁹ igno/
rante: tũc nõ poteſt ip̃e ep̃us diſpenſare cũ
eo p̲pter turpitudinẽ ſuã ſed ſucceſſoꝛ ei⁹
in ep̃atu: vel ſi habet domiciliũ in alio epi/
ſcopatu: tunc ep̃us ille poteſt: ⁊ multo ma/
gis papa: dicto. c. ſtatuim⁹. ij. et. c. ſe. ⁊ h̃ ſȝ
Inno. Hoſti. Ray. ⁊ Goff. Item qñ ſimo/
nia cõmiſſa ẽ tm̃ ex p̲te oꝛdinati: tũc ſi talis
nõ miniſtrat põt ep̃us cum eo diſpẽſare in
oꝛdinib⁹ rite ſuſceptis: q̃uis nõ in illo quẽ
ſimoniace recepit: nec etiam ꝙ recipiat ali
os ante diſpenſationẽ: ſilr̃ ſi talis ante diſ/
penſationẽ poſt oꝛdinẽ ſimoniace ſuſceptũ
miniſtraſſet: tunc etiã in oꝛdinib⁹ ante rite
ſuſceptis nõ poterit epiſcopus diſpẽſare.
Quarto p̲inde oꝛdinatus ab heretico:
ſciſmatico: excõicato vel degradato nõ re/
cipit executionẽ: licꝫ ſm Tho. Pe. Ray. ⁊
Goff. tales oꝛdinatoꝛes veros cõferãt oꝛdi
nes q̃tũ ad characterẽ: ſicut ⁊ oĩ alia vere
cõficiũt ⁊ cõferunt ſacramẽta: excepta pe/
nitẽtia quo ad excõicatos manifeſte: ſecus
de occultis qui abſoluũt ſm Rich. ⁊ Pe.
de palu. dũmodo tamẽ p̲dicti tenẽt foꝛmã
eccleſie. j. q. j. c. dñs declarauit. de ꝯſe. diſt.
iiij. nõ eſt vobis. peccãt tamẽ moꝛtalit̃ tam
dantes q̃ȝ recipiẽtes ab eis quecũq̃ ſacr̃a
ſciẽter: niſi baptiſmũ in extrema neceſſita/
te: q̃uis aũt ignoꝛãtia p̲babilis nõ craſſa
facti nõ iuris: tales nõ excuſat a peccato ĩ
ip̃oꝝ oꝛdinũ receptiõe ⁊ in eoꝛũdẽ executi/
one q̃din ĩ eadẽ ignoꝛãtia laboꝛãt: poſtq̃ȝ
tñ h̃ ſufficiẽter ſciũt: abſtinere debent quo/
uſq̃ cũ eis fuerit diſpẽſatũ. Erga quã diſ/
pẽſationẽ dic̃ Hoſti. ꝙ ĩ ep̃atu ſolus papa
diſpẽſat: vt ex̃ de elec. papa diſpenſat: imo
A

ſm Ray. ⁊ Hoff. ſi oꝛdinati fuerūt a tali ꝙ
recepit vltimā manus impoſitionē: id eſt
ep̄alē conſecrationē ex̄ ecclesiā nunꝙ̄ tole/
rant. ix. q. j. oꝛdinationes. Si v̄o factū eſt
ex ignoꝛātia ꝓbabili: tūc ſꝫ Hoſti. ꝑ diſcre
tū p̄latū cū tali poterit diſpēſari: ⁊ ſic tole/
rant in oꝛdinibꝰ ſuſceptis: vt pꝫ ex̄ de oꝛdi
natis ab ep̄o ꝙ renun. c. vlti. Preterea ſm
Ray. ⁊ Hoff. ſi oꝛdinatꝰ eſt ab eo ꝙ recepit
vltimā manꝰ impoſitionē in eccleſia: id eſt
anteꝙ̄ efficeret hereticus: ſciſmaticus vel
excōicatus: tūc ex diſpēſatiōe tolerat mini
ſtrare in oꝛdinibꝰ ſuſceptis: ſiue ſciebat ſi/
ue ignoꝛabat: ſed ad ſupioꝛes ꝓmoueri nō
debet niſi eſſet neceſſitas magna ⁊ cōuerſa
tio ſancta: vt. ix. q. j. c. ij. et. iij. ⁊ idē videt
dicere Hoff. de interdicto ⁊ ſuſpēſo a diui/
nis. ſ. ꝙ nō cōfert executionē: vt. ix. q. j. c. j.
⁊ ſe. Quinto oꝛdinatꝰ ad aliquē ſacrum
oꝛdinē extra ſtatuta tp̄a oꝛdīationū: de ꝙ/
bus vide in. vij. p̄cepto ſermone. xiiij. ſuſpē
ſus eſt: nec debet ꝑmitti in ſuſceptis oꝛdini
bus miſtrare: ꝙuis characterē recepit: vt
ex̄ de tēp. oꝛ. c. ij. ep̄us tn̄ impoſita eis pꝛi/
mo penitētia cōpetenti ſuſtinere poterit vt
in ſuſceptis oꝛdinibꝰ miſtret: vt ibi. c. ꝯſul
tationi. ⁊ in glo. Cōcoꝛ. Inno. ⁊ etiā Alri.
qui addit ꝙ ſecus eſt de oꝛdinibus ſuſcipi
endis. Dicunt etiā quidam ꝙ ſi talis ante
diſpenſationē in oꝛdine ſuſcepto miniſtra/
uerit: non poſſet epiſcopus cum eo diſpen
ſare: verius tamē videt ꝙ poſſit per. c. Lu
gdunen̄. ix. q. ij. niſi foꝛſan executio ſibi in/
terdicta fuiſſet. ⁊ nihilominꝰ poſtea mini/
ſtraſſet. Ratio eſt: ꝙa omnis ſuſpenſus in/
terdictus vel excōicatus ſe diuinis inge/
rens efficit irregularis: nec ſubleuari pōt
niſi ꝑ papā: vt pꝫ de ſen. re ⁊ iud̄. c. cū eter/
ni. li. vj. ⁊ de ſen. excō. c. cū medicinalis. li.
vj. Sexto oꝛdinatus ꝑ ſaltū. ſ. aliquo oꝛ/
dine p̄termiſſo ad oꝛdines ſupioꝛes aſcēdē
do ꝙuis characterē recipiat: tn̄ eſt ſuſpen
ſus ab executiōe oꝛdinis ſic recepti: vt diſ.
v. c. ſollicitudo. ex̄ de cle. ꝑ ſal. ꝓmo. c. j. ⁊
in glo. ꝙ ſi nō malicia ſed ignoꝛātia vel ne/
gligentia hoc egit: ꝙuis de rigoꝛe deponi
deberet: tn̄ ex diſpēſatiōe ep̄i ad oꝛdinem
p̄termiſſum poterit ꝓmoueri. Et ſi an̄ diſ/
pēſationē hmōi ⁊ repationē oꝛdinis omiſſi
miſtrauerit in oꝛdine illo vel ſupioꝛi: cre/
dens ꝙ gradatim ꝓmotus fuiſſet poterit
etiā ep̄us cum eo diſpēſare. Si v̄o ſcienter
vel ꝑ ſaltū ꝓmotus in oꝛdine ſic ſuſcepto
vel ſciēter omiſſo: ſine diſpenſatiōe ⁊ oꝛdi/
nis omiſſi recupatiōe miniſtrauerit: tūc ſo
lus papa ꝙ vlterius aſcēdat cū eo diſpen/
ſare poterit: ꝙuis in oꝛdine rite ſuſcepto
ſufficeret ep̄i diſpēſatio: ſm Ray. Hoſti. et
Guil. ar. de cle. nō oꝛ. miniſ. c. ex lr̄is. Se/
ptimo recipiens vno die minoꝛes oꝛdines
cū ſubdiaconatu vel duos ſacros oꝛdines
oꝛdinatoꝛe ſciēte vel ignoꝛāte: ſuſpēſus eſt
ab oꝛdinibꝰ ſic receptis. lj. diſ. c. qui in aliꝙ
īmo deponi debet: vt. lxxvij. di. c. ſubdia/
conus. ⁊ extra de eo ꝙ fur. oꝛ. re. c. īnotuit.
poſſunt tn̄ hmōi ꝑmitti miſericoꝛdit in mi
noꝛibus oꝛdinibus tm̄ miniſtrare: ⁊ ſi reli/
gionē intrauerint ac vita moreſꝙ̄ eoꝛū exe
gerint: poteſt abbas ſi voluerit etiā ī alijs
oꝛdinibꝰ ſecū diſpēſare: vt extra de eo qui
fur. oꝛ. rece. c. latoꝛ. Idē Ray. ⁊ Hoſti. Ve/
rū ſi lata fuiſſet ꝑus excōicationis ſentētia
cōtra taliter recipiētes ⁊ nihilominꝰ rece/
perūt. nō poterit cū eis diſpēſari niſi ꝑ pa/
pam: vt papa exemplariter in dicto. c. inno
tuit. ⁊ in glo. ⁊ addit Hoſti. ꝙ etiā papa cū
talibus defacili non diſpenſat: ar. extra de
cle. excō. mi. c. latoꝛes. Octauo recipiēs
oꝛdinē ſeꝙ̄ ꝓmoueri faciens cū falſo titu/
lo eſt ſuſpēſus: vt pꝫ exp̄ſſum ex̄ de ſimo. c.
ꝑ tuas. iij. vbi rn̄det papa ꝙ niſi cum hmōi
fuerit miſericoꝛdit diſpenſatū nec ad ſupi/
oꝛes aſcēdere: nec in ſuſcepto debet oꝛdine
miniſtrare: adducēs ad hoc ibidē triplicē
rationē: vt patet latius in ſeptimo p̄cepto
ſermone. xiiij. cū tali tamē ſm Guil. in oꝛ/
dinibus ante rite ſuſceptis ꝑ epiſcopū diſ/
penſari poterit: ſed in oꝛdine ſic ſuſcepto ⁊
alijs poſtea ſuſceptis ſolus papa diſpēſat:
vt patet eo. ti. c. penul. in fi. Nono recipi
ens oꝛdinē excōmunicatiōe ligatus ſuſpen
ſus eſt: ⁊ quideꝫ ſi ſciens ſe excōmunicatū
oꝛdinē ſuſcepit: tūc eſt a ſuſceptis oꝛdinibꝰ
ꝑpetuo deponēdus: ſi v̄o non recoluit fa/
ctū ꝓ quo canonē incidiſſet: vel factū qui/
dem recolens: ſed iuris ignarus neſciuit
exinde ſe teneri in excōicatione: tunc cū eo
ſi ſecularis ſit ſolus papa diſpenſare pote/
rit. Mimirū cum ⁊ pape ſoli taliū eſt abſo/
lutio reſeruata: qꝺ tn̄ minus eſt vt ceteri
p̄lati intelligant eis maioꝛa ꝓhibita ꝙbus
vetita ſunt minoꝛa: hec plane patēt de ſen.
excō. c. cū illoꝝ. vbi etiā ſubdit: ꝙ ſi religi/
oſi fuerint vel regulares: tūc abbas eoꝛū ꝑ
iniūctā ⁊ ꝑactā penitentiā cū eo diſpēſare
poterit: niſi fuerit adeo graue et notabile
ꝙ ap̄lica ſedes eſſet merito cōſulēda: vt eſt
mēbꝛi mutilatio: copioſa ſanguis effuſioꝛ

vel in ep̄m aut abbatē vel aliū p̄latū violē
ta manus iniectio ⁊ ſimilia: ꝓut ibidē ex/
emplificat: vel etiaꝫ niſi qui fecit adultus
vel diſcretus fuerit ꝙ violēter ꝯ eū de ob/
liuione ⁊ ignoꝛātia p̄ſumet: vt patꝫ ibidē.
Decimo religioſus recipiēs aliquē oꝛdi/
nem in apoſtaſia ſuſpenſus eſt: ⁊ quātum/
cūꝙ̄ poſtea fuerit recōciliatus p̄lato ſuo ⁊
penitentiā receperit: tn̄ abſꝙ̄ diſpēſatione
in oꝛdine ſic ſuſcepto miſtrare nō poterit:
vt pꝫ ex̄ de apoſ. c. vlti. Si tn̄ ad religionē
aliā tranſiiſſet ⁊ ibidem oꝛdinationē ſuſce/
piſſet: in oꝛdine ſuſcepto ſine diſpēſatione
miniſtrare poſſet: vt dicit ibidē glo. qꝛ tūc
oꝛdinē in apoſtaſia nō recepiſſet: ex̄ de tēp.
oꝛdi. c. ex ꝑte: dicit tn̄ glo. ꝙ ſi monaſteriū
ad qꝺ tranſiuit fuit maioꝛis religionis tūc
nō peccauit: vt extra de regul̄. c. licꝫ. ⁊ tūc
de iure cōmuni pōt in oꝛdine ſuſcepto libe
re miniſtrare. Si v̄o minoꝛis tūc peccauit
moꝛtalit: ⁊ tūc cum eo diſpenſandū eſt al̄s
nō debet miſtrare: hoc ibi. Itē oīs apoſta/
ta quācūꝙ̄ religionē fuerit tacite vl̄ exp̄ſſe
ꝓfeſſus: temere ſue religionis habitū di/
mittens: ip̄o facto ſententiā excōicationis
incurrit: vt li. vj. ne cleri. vel mo. c. vt ꝑicu/
la: ⁊ ſic ſuſpēſus eſt. Undecimo ꝯtrahēs
matrimoniū de p̄ſenti ⁊ faciens ſe ad oꝛdi/
nes ſacros ꝓmoueri: alit ꝙ̄ a ſacris cano/
nibus eſt cōceſſum: etiā ante carnalē copu
lā: ꝙuis characterē recipiat: tn̄ ab oꝛdinis
executiōe ſuſpēſus eſt: ita ꝙ nec poſt moꝛtē
vxoꝛis poterit in oꝛdine ſuſcepto miſtrare
nec ad alios aſcēdere: nec aliqꝺ officiū vel
beneficiū eccl̄iaſticū obtinere: ac matrimo
niū nihilominus ſic cōtractū ꝓpter hoc nō
diſſoluit: qꝺ intellige niſi religionē appꝛo/
batā ante carnis copulā intrauerit ⁊ pꝛo/
feſſionē fecerit: hec patent in extrauagan̄. Io.
xxij. que incipit: antiqua. Ad lau. dei.

De diuerſis ſuſpēſiōibus quas ꝙs incurrit ipſo iure ꝓpter diuer/ ſas cauſas: Sermo XXVII

Non occides Exo.

xx. Expediti de ſuſpenſiōe ꝙ con
trahit in collatiōe vel ſuſceptiōe
oꝛdinis: iā breui ſtilo de diuerſ alijs ſuſpē
ſionibꝰ ꝓſequēdum eſt. Prima ſuſpēſio
eſt in bn̄ficijs cōferendis vel acquirendis:
nam bn̄ficiū ſimoniace cōferens vel etiam
mediatoꝛ exiſtens: eſt ip̄o iure ſuſpenſus:
dictū eſt in ſermone p̄cedenti de eo qui cō/
fert oꝛdinē ſimoniace vel mediatoꝛ eſt: ac/
quirens v̄o beneficiū cum cura: vel etiam
dignitatē ꝑ ſimoniā: ſi eſt occulta: tunc idē
eſt iudicium ſm Hoff. ſicut de illo ꝙ recipit
oꝛdinem ſimoniace: vt dic. ū eſt ſupꝛa: quia
ſuſpēſus eſt ip̄o iure etiam quo ad alios: ⁊
nō ſolū ab actibus omniū oꝛdinū ſed etiā
ab adminiſtratiōe tp̄aliū: ſm Inno. ⁊ ī tali
beneficio ⁊ dignitate diſpēſat ſolus papa:
p̄cipue qn̄ bn̄ficiatis ſciētibus eſt cōmiſſa:
⁊ de hac ſimonia plenius vide in. vij. p̄ce/
pto. Qui aūt recipit ſimplex bn̄ficiū ſimo/
niace ſm Ray. ſuſpēſus eſt etiā ꝙ ad alios
ab actibꝰ omniū oꝛdinū: ſi ſimonia fuerit
notoꝛia: ſi tn̄ occulta non eſt ſuſpenſus ip̄o
iure quo ad aliquos ſed ſuſpendendus: vt
j. q. iij. c. j. et. ij. Idē Tho. ⁊ Hoſti. Et ſi qui
dem cōmiſſa ē ſimonia ip̄o bn̄ficiato igno/
rante: tūc ep̄us cum eo diſpēſare poteſt in
tali bn̄ficio: poſtꝙ̄ pure ⁊ ſimplicit ei renū
ciauit: ac etiā ꝙ miniſtrare poſſit in oꝛdini
bus ante ⁊ poſt bn̄ficiū ſuſceptis: qꝺ intel
lige ſi ep̄us ignoꝛauit: nam ſi ſciēter ſimo/
niace cōtuliſſet nō ipſe ſed ſupioꝛ diſpēſare
poſſet: ar. j. q. j. c. j. Idē Tho. Ray. ⁊ Alri.
Si deniꝙ̄ ſimonia cōmiſſa eſt bn̄ficiato ſci
ente: tūc ſolus papa diſpenſare poteſt: tam
in illo bn̄ficio ꝙ̄ in quocūꝙ̄ alio ſm Alri.
Tan. ⁊ Hoſti. Secūda ſuſpēſio cōcernit
iudices ⁊ cōſeruatoꝛes: nā iudex eccl̄iaſti/
cus vel delegatus ꝙ cōtra ꝯſcientiā ⁊ iuſti
ciā in grauamē ꝑtis alteriꝰ in iudicio ꝙcꝙ̄
fecerit ꝑ gratiā vel ꝑ ſoꝛdes: puta ꝑ pecu/
niā: odiū: fauoꝛē: timoꝛē ⁊ ſilia: ab execu/
tione officij per cōtinuū annū ſuſpēſus eſt.
Et ſi ſuſpenſiōe durāte ſe diuinis ingeſſe/
rit efficit irregularis: nec releuari poterit
niſi ꝑ papā: vt de ſen. ⁊ re iudi. c. cū eterni.
li. vj. Sic etiā ferentes excōicationis ſen/
tentiā cōtra aliquē vel cōtra aliquos: niſi
p̄mittāt trinā admonitionē: vel ſaltē vnā
ꝓ tribus: ⁊ hoc ꝑſonis idoneis p̄ſentibus
ſuſpenſi ſunt ꝑ menſem ab ingreſſu eccleſie
vnde ſi tempoꝛe intermedio diuina officia
celebꝛauerit in eccleſia efficeret irregula/
ris. Similiter aliquis exiſtens cōſeruatoꝛ
auctoꝛitate illius cōſeruationis ſe nō po/
teſt intromittere de alijs ꝙ̄ de māifeſtꝫ in/
iurijs ⁊ violentijs: vt de offi. dele. c. ſtatui/
mus. ꝙ ſi de alijs que ſcꝫ iudicialē indagi/
nem requirūt ſe intromiſerit: eſt ſuſpēſus
per annum ab officio: vt patet ibidem. c.

hac cõſtitutiõe. Tertia ſuſpẽſio cõcernit
notorios fornicatores ꝗ ſũt ipo iure ſuſpẽ/
ſi quo ad ſe ⁊ quo ad alios: vt.xxxij.diſt.c.
nullus miſſam. et.c.ſe.et.lxxxj.di.c.ſi qui
pſbyteri.cũ.c.ſequẽtibꝰ. Pro quo notan/
dũ ſm Tho.⁊ Ray.ꝙ dupliciť diciť noto/
riũ.ſ.notoriũ iuris:cũ ꝗs in iudicio confi/
teť vel de crimine cõuinciť.Et notoriũ fa/
cti: cũ.ſ. crimẽ ita populo manifeſtũ eſt ꝙ
nulla tergiuerſatiõe celari põt. Quocũqꝫ
igiť modoꝝ iſtoꝝ fornicatio clerici notoria
fuerit:ſuſpenſus eſt tã quo ad ſe ꝗꝫ quo ad
alios ſm Tho.Ray.Bern.Inno.Hoſti.⁊
alios. Nec ſolũ ſacerdos ſ etiã i quocũqꝫ
ordine cõſtitutꝰ: etiã in minoribꝰ ex noto/
ria fornicatiõe ſuſpẽſus eſt ipo iure ab om/
nibus actibꝰ ordinũ:ſm Inno. qḋ etiã no
tat Archiḋ.xxxij. diſt.§.ad hec.qḋ probat
etiã p.c.miſtri.di.lxxxj.in fi. ⁊ ex̃ de coha.
cle.⁊ mu.c.veſtra.⁊.c.queſitũ in glo.vnde
tãdiu talis eſt ſupẽſus ꝗdiu pſeuerat i vi/
tio: ⁊ interim ſi exequiť officia ſua etiã ſe/
mel:efficiť irregularis: ⁊ indiget diſpẽſa/
tiõe pape ſm Inno.Hoſti.vt notat Archi.
⁊ An.de bu. Hinc etiaꝫ ſi poſtea ceſſaret a
vitio ⁊ ante diſpẽſationẽ vtereť officio ſuo
ſemꝑ mortaliť peccaret:ꝗuis nouã irregu
laritatẽ nõ ↄtraheret. Si ꝟo cũ eſſet ſuſpẽ
ſus nõ executus eſt officia ſua: nihilominꝰ
indiget diſpẽſatiõe ab illa ſuſpenſiõe: quã
facere poterit epũs ſm Inno.Secũdo no/
ta ꝙ ſm iura cõmunia tales euitari debẽt
tã in miſſa ꝗꝫ in aliis diuinis officiis:vt di.
xxxij.c.nulꝰ.et.c.ꝑter hec.ſed in hoc vari/
atur opinio doctoꝝ.Aliqui dicũt ꝙ euita/
ri debẽt in diuinis poſt ãmonitionẽ eis fa
ctã ſi ſe nõ correxerint:ſm Hu.⁊ Lau.que
admonitio fieri põt a quocũqꝫ ſm Hu.ſed
ſm Lau.fieri debet ab epõ qḋ videť veriꝰ
⁊ ꝓbať p.c.ſacerdos aliꝗs.⁊.c.ſi ꝗs epus
pſbyter.lxxxj.di.Sed alioꝝ opinio cõmu/
nior eſt et ſolennior docto. ꝗuis Archiḋ.
dicat eã durã: ꝙ ſtatim euitari debet ante
quãcũqꝫ admonitionẽ:qꝛ ius ſuſpẽdit eos
quo ad ſe ⁊ ꝗ ad alios: ſ tenẽt Tho.Ray.
Al.Inno.Hoſti.Io.cal.An.de bu. A ta/
libꝰ ꝗ ſm ea ꝗ habenť in corꝑe iuris nec ſť
audiẽda diuina: nec ſumẽda ſacrã niſi ba/
ptiſmꝰ ⁊ euchariſtia i extrema neceſſitate:
vt diſt.xxxij.§.verũ.Ceterũ:qꝛ frigeſcente
charitate ſupabundat iniꝗtas : ⁊ pſertim
carnalitas in eccliaſticis:ad vitandũ ſcan
dala ⁊ etiã multa picula ꝗ ↄſcientiis timo/
ratis cõtingere poſſent: ꝓuiſum eſt:nõ no/

toriis fornicatoribꝰ ſed chriſti fideliũ piis
mẽtibus:vt libere ⁊ licite valeãt audire eo
rũ diuina ⁊ recipe ſacramẽta:cũ non tene/
anť tales vitare ꝑtextu cuiuſcũqꝫ ſentẽtie
vel cenſure eccliaſtice:a iure vel ab homie
generaliť ꝓmulgate:donec talis ſententia
vel cenſura fuerit a iudice publicata vľ de/
nũciata ſpecialiť ⁊ expſſe: vt patet in extra
uagañ.Martini pape.v.quã dedit in cõci/
lio Cõſtañ.vt pꝫ.ſ. ꝗ incipit: ad euitandũ
ſcandala. Quarta ſuſpẽſio cõcernit ꝑla/
tos quoſcũqꝫ ꝗ ꝑtextu viſitatiõis eccliarũ
vel monaſterioꝝ exigũt vel recipiũt inde/
bitas ꝓcuratiões ↄ̃ cõſtitutiõeꝫ Inno.pa/
pe.iiij.ꝗ poniť ex̃ de cenſi.c.ꝓcuratiões:et
Grego.x.que poniť.e.ti.in.vj.c.exigit.vñ
cõſtitutionẽ illam violãtes duplũ eius qḋ
receꝑint: ecclie a qua id receptũ fuerit in/
fra mẽſem reddere obliganť. Alioꝗn ex/
tũc patriarche: archiepi: epi duplũ ipſum
vltra ꝑdictũ tempꝰ reſtituere differentes:
ingreſſum eccleſie ſibi ſciant interdictum.
Inferiores ꝟo ab officio ⁊ bñficio nouerit
ſe ſuſpẽſos quonſqꝫ de duplo hmõi graua/
tis eccleſiis plenariã ſatiſfactionẽ impen/
dant:nulla eis in hoc dantiũ remiſſione li/
beralitate ſeu grã valitura:ſ ibi. Quinta
ſuſpenſio feť ↄ̃ ꝑlatos eccliaꝝ in.c. ſi quo/
rũdã:extra de ſolu.vñ ꝑlatus eccleſiã pro
alienis debitis obligãs:ipſo iure ſuſpẽſus
eſt ab admiſtratiõe tam ſpũaliũ ꝗꝫ tpaliũ:
nec eccleſia teneť obligata: ſed idẽ ꝑlatus
ꝓ debitis illis rñdere debet:vt ibi. Et di/
cunt Ain.⁊ Goff.ꝙ hoc ꝓcedit ſiue ſi eccle
ſia cõmendata vel intitulata ſeu etiã ad ꝓ/
curãdũ data:de elec.cũ nobis: ſiue ſit etiã
occupata ne ꝑdo ſit melioris cõditiõis: vt
de ꝑben.c.cũ qui. Dicit tñ Ain.ꝙ ſi ecclia
monaſterio ſubiecta ꝓ debitis alienis ob/
ligať :abbas nõ incurrit hanc penã:ſ ꝑla/
tus cuiꝰ eſt admiſtratio:ſecus aũt eſſet ab/
batis :⁊ ſi ꝗs nõ grauaret eccleſiã obligã/
do ſed remittẽdo:dicit Ain.ꝙ teneť ad pe
nã. Hoc tñ nõ placet Io.an. qꝛ nõ debet ſ
ius penale ex̃ ſuos termios extẽdi:⁊ ſ pla
cet Inno.Si tñ eccleſia pecuniam haberet
ſupfluã:dicit Hoſti.ꝙ eã mutuare poterit
indigẽti:⁊ etiã de ſupfluo teneť facere ele/
moſynã pauꝑibꝰ.Et addit Io.an.in regu/
la.in penis.li.vj.ꝙ qñqꝫ ꝑ attẽptare cõſu/
mať delictũ etiã ſi nõ ſequať effectꝰ: ⁊ tũc
ius punit:ad hoc facit de homič.c.ꝓ hũa/
ni.li.vj.vbi mãdato ꝑficiť delictũ: ſic etiã
hic tradẽdo lrãs vel ſigillũ incurrit hanc

penã etiã ſi obligatio nõ ſequať: vt qꝛ ſte/
tit ꝑ creditorẽ nõ ꝑ ꝑlatũ:cum ꝓceſſerit ad
actũ quãtũ in ſe fuit:loquiť tñ hic de ꝑlato
inferiori epõ:cũ epi nõ incurrãt ſuſpẽſionẽ
iuris niſi ḋ ipis fiat expſſe mẽtio: vt ḋ ſen.
excõ.c.qꝛ piculoſũ.li.vj.de elec.c.ſi cõpro/
miſſariꝰ.eo.li.Sed diẽ Hoſti.ꝙ ꝓpter hãc
cauſã deberet epũs a ſuꝑiore ſuſpẽdi. Pre
terea ꝗuis ſm Ain.⁊ Inno. ꝓximꝰ ſuꝑior
abſoluere poteſt ab hac ſuſpẽſione: ex quo
papa ſibi nõ reſeruat: vt ḋ ſen.excõ.c.nuꝑ.
tamẽ ſm Hoſtiẽ. ſi ante relationẽ imiſceat
ſe diuinis:efficiť irregularis ⁊ erit ꝑ ſoluꝫ
papam abſoluẽdus: vt de ſen. ⁊ re iudi.c.
j.li.vj.Sed Io.an.hoc nõ credit: cũ nõ ſit
ſuſpẽſus ab officio vľ diuinis.Io.cal.dicit
ꝙ cũ ſit ſuſpenſus a ſpũalibꝰ:põt teneri cũ
Hoſti. ꝙ ſit irregularis: eo ꝙ adminiſtra/
tio ſpiritualiũ large ſumpta poteſt include
re diuinorũ celebratõeꝫ. Ad ſ facit de cor.
vi.c.ex pte.ij.⁊ hoc videť ſecurius. Si ꝟo
ſumať ſtricte: ꝓut denotat quãdam prela/
tionẽ ⁊ poteſtatẽ cõpetentẽ nõ ratiõe ordi/
nis ſed dignitatis:tũc verum eſt dictũ Io.
an.⁊ hoc eſt benignius. Sexta ſuſpenſio
cõprehendit religioſos pſidentes mona/
ſterio:prioratui:ecclie vel adminiſtratiõi:
qui cõcedunt alicui ad vitã vel ad certum
tempꝰ iura: redditus aut poſſeſſiões eiuſ/
dem: pecunia etiã inde recepta niſi neceſſi
tas aut vtilitas monaſterii ꝑoratus eccle/
ſie ſeu adminiſtratiõis huiꝰ hoc expoſcat:
accedente nihilominꝰ ad hoc cõſenſu con/
uentus ſui:vel ſi cõuentũ non habent ꝑla/
ti ſui:alioꝗn ipo facto ſunt ſuſpenſi ab offi
cio: vnde nec valet dicta cõfeſſio:hec patẽt
de rebꝰ eccle.nõ alie.c.monaſterioꝝ.in cle.
Excipiunť tñ ibi duo caſus.ſ.locatio ⁊ vẽ/
ditio reddituũ vel fructuũ ad modicũ tem
pus.Modicũ aũt tempꝰ licꝫ ſit arbitrariũ
tamẽ intelligiť decẽniũ ſm oẽs docto. Sꝫ
vtrũ hec ſuſpenſio intelligať ab officio di/
uinorũ vel officioꝝ tpaliũ adminiſtratiõis
puta prelati ꝓcuratoꝝ cancellarii ⁊ hmõi.
Ioh.an. remittit ad notata de deci.c.ſ. in
cle.⁊ ibi ponit vtrãqꝫ opinionẽ:ſed ad vlti
mũ dimittit ſub dubio:quapropter opinio
ſecurior eſt eligenda. Septima ſuſpenſio
fertur cõtra pticipantes ſcienter excõmu/
nicatis i diuinis:excõmunicatis dico ma/
iori excõmunicatiõe:nam ꝑ talem pticipa/
tionẽ peccat mortaliter contra ꝓhibitionẽ
eccleſie faciens:etiam ſi ius ignorat:preci/
pue ſi talis conditiõis eſt ꝙ ſcire potuit et

debuit huiuſmodi pticipationis ꝓhibitio/
nem: non tamẽ eſt excõmunicatꝰ maiori ex/
cõmunicatiõe ſed minori: nec eſt irregula/
ris ſed vicinus irregularitati:nam ingreſ/
ſus ecclie eſt illi interdictus ſi publice ex/
cõmunicatos admittit ad officia diuĩa ſeu
eccliaſtica ſacramẽta vel eccliaſticã ſepul/
turã: donec de huiuſmodi tranſgreſſione
ſatiſfecerit cõpetenter ad arbitriũ eius cu/
ius ſententiã cõtempſit: vt patet lib.vj.de
priuiľ.c.epiſcopoꝝ.vnde ſi poſtꝗꝫ eſt inter/
dictus ingreſſus ecclie ſe diuinis ingerit i
ſuo officio ſicut prius irregularis efficiť:⁊
ſic videť intelligendũ de clericis ſeculari/
bus ⁊ regularibꝰ. Sed et ſi ſepeliret excõ/
municatũ publice:tũc eſſet excõmunicatꝰ:
vt ſupra:nec etiã metus in talibus excuſa/
ret:ſm Hoſti. niſi metus qui cadit in con/
ſtantẽ virum ſm Guiľ.⁊ Hug. Hic nota ꝙ
pticipatio cum excõmunicatis eſt mortale
peccatum in quattuor caſibus ſm Tho.in
iiij.diſt.xviij. Primo pticipando i crimie.
Secũdo in diuinis.Tertio in ↄtemptu ec/
cleſiaſtice diſcipline. Quarto cõtra prohi/
bitionẽ ꝑceptoriam ſuperioꝝ. Idem Pe.
abbas ⁊ Archi.xj.q.iij.c. ſicut apoſtoli.et
ſic intelligiť idem.c.ſcꝫ cum quis ꝑ cõtem/
ptũ pticipat tũc excõicari poteſt:quia mor/
taliter peccat.Idem Io.an.⁊ Io.de ligna.
⁊ Rich.in.iiij.Et hoc eſt verum ſm ea que
ſunt in corꝑe iuris.Sed hodie ſecus ꝓpter
extrauagañ.Martini pape.v.de qua patꝫ
ſupra. Octaua ſuſpenſio ferť contra pa/
triarchas:archiepõs ⁊ epõs qui locant vľ
alio titulo cõcedunt aliquam domũ vſura
riis alienigenis ad fenus exercendum:vel
etiã ſi ꝑmittunt ꝙ vſurarii alienigene: ſcꝫ
non oriundi de terris ipſoꝝ locoꝝ publice
vſurã exercentes vel ſaltem exercere volẽ/
tes: habeant domos cõductas ſeu aľs ha/
bitent in terris ſuis: id eſt eoꝝ iuriſdictiõi
ſubiectis:niſi infra tres menſes oẽs tales
de terris ſuis expellẽt: nunꝗꝫ decetero ta/
les aliꝗs admiſſuri:eoipſo cenſurã ſuſpen
ſionis incurrũt: vt patet li.vj. de vſuř.vſu
rarũ. Nona ſuſpẽſio eſt lata cõtra bñdi/
centes ſecũdas nuptias. Pro quo nota ex̃
de ſecũ.nup.diciť.c.vir autẽ vel mulier ad
bigamiã trãſiens nõ debet a pſbytero bñ/
dici: qꝛ cũ alia vice bñdicti ſunt eoꝝ bñdi/
ctio iterari nõ debꝫ:hoc ibi.glo. diẽ ꝙ hoc
debet ꝑtermitti ad exhortationẽ cõtinẽtie:
⁊ etiã qꝛ ſacrm iterari nõ debet: vñ ḋr ibidẽ
c.j.capellanũ quẽ bñdictionẽ cũ ſecũda cõ

ſtiterit celebraſſe ab officio beneficioq; ꝛc.
ſuſpēſum: cū lraꝝ tuaꝝ teſtimonio ad ſedē
apoſtolicā nullaten⁹ deſtinare poſtponas.
Hinc q̄ri pōt: vtrū vl'iter verū eſt ꝙ ſecū/
de vel vlteriores nuptie bn̄dici nō pn̄t. Ad
hoc rn̄det Hein. boyc in dicto. c. vir aūt. ꝙ
duplex eſt bn̄dictio nuptialis. Una q̄ fit in
facie eccl'ie p̄ quā matrimoniū publicat᷑: ꝛ
ſine q̄ matrimoniū clādeſtinū reputat᷑: de
qua habet᷑. xxx. q. v. c. ij. ꝛ. iij. ꝛ p̄ totū. ꝛ de
clādeſt. deſpō. c. cū inhibitio. ꝛ tūc quātū/
cūq; fuerūt al's bn̄dicti ambo vl' alter ipo/
rū debēt nihilomin⁹ denuo bn̄dici: vt patz
in iuribus allegatis. Alia que fit ſpeciali⁹
cū pallio vel libro cui nubētes ſupponunt᷑
ꝛ quibuſdā ꝓprijs orōnib⁹ ꝛ alijs bn̄dicūt᷑:
de qua bn̄dictiōe dicit᷑ hic ī duob⁹. c. ꝛ tūc
ſi notoriū eſt virū eſſe corruptū vel mulierē
corruptā ſm̄ Hoſti. in ſum. bn̄dictio nō p̄/
ſtat᷑: q2 niſi virgo cū virgine cōtraxerit nō
debet intereſſe ſacerdos: vt dicit. c. de his.
xxxj. q. j. hoc intelligit᷑ ꝙ nō debet p̄bere
bn̄dictionē. Sed h̄ eſſet nimis rigoroſum:
paucıq; bn̄dicerent᷑: nec videt᷑ hoc innue/
re tex. hic qui loquit᷑ de ſecūdis nuptijs: ꝛ
ſic req̄rere videt᷑ p̄mas nuptias p̄ceſſiſſe: ꝛ
ideo dicendū eſt: ꝙ ſi nō eſt notoriū virum
eſſe corruptū vel mulierē corruptā: ꝛ ſunt
p̄me nuptie quo ad vtrūq;: tūc debēt bn̄di
ci vt hic: ꝛ dicto. c. de his. Et idē dicendū ē
cū nō eſt notoriū mulierē eſſe corruptā. Si
vō ſunt ſecūde nuptie ex p̄te vtriuſq;: tunc
cū al's bn̄dicti fuerint nō debet iterari bn̄/
dictio: ſic̄ dicit᷑ de alijs ſacramētis nō ite/
rādis: q2 talis bn̄dictio q̄ſi ſacramētalis ē
ſm̄ Hoſti. in. d. c. capellanū. Et hoc verū ē
etiā ſi cōſuetudo ſit in cōtrariū: ꝛ papa eā
ſciat ꝙ ꝯſuetudo nō excuſat ī talib⁹: vt pz
de heret᷑. c. ad abolendā. niſi ꝛ papa ex cer/
ta ſciētia approbet ipam. Et idē iudiciū eſt
ſi ſūt ſecūde nuptie ex p̄te mulieris tm̄: ve/
rūtamē cū ſint ſecūde nuptie ex p̄te viri tm̄
nec eſt notoriū mulierē eſſe corruptā: tunc
ſm̄ quoſdā bn̄dici poſſūt: ꝛ hec eſt opinio
Tho. in. iiij. diſt. xlij. Ratio eſt: q2 ibi aliq̄
mō ſaluat᷑ ſignificatio: ꝛ hec opinio cōiter
ſeruat᷑: ꝛ licz ſm̄ iura cōmunia cū ſacerdo/
te talit᷑ ſuſpēſo ſolus papa diſpēſare pōt: tn̄
Jo. xxij. in extrauagan̄. q̄ incipit: cōcertatiōez
antique. dicit ꝙ cū talib⁹ p̄ſbyteris a pena
ſuſpēſiōis p̄dicte abſoluere ac ſup̄ executi/
one ordinū ꝛ retētiōe hmōi bn̄ficioꝝ: eorū
dioc̄. libere diſpēſare valeat. qđ ſane intel/
ligit᷑ niſi an̄ diſpēſatōez hmōi diuinis offi/
cijs vt p̄us ſe ingeſſerint. Decima ſuſpen
ſio fert᷑. ꝯ clericos q̄ ſciēter indignū eligūt
ad ep̄atū: ꝯ illā formā q̄ ponit᷑ ex de elec. c.
cū in cūctis. vn̄ tales ſunt p̄ trienniū ſuſpē/
ſi a bn̄ficijs tā habit᷑ q̄ȝ habēdis. Similit᷑
eligētes aliquē ſiue facta fuit electio cōcor
diter ſiue in diſcordia: ſi infra. viij. dies ex
quo poterūt cōmode diſtulerūt ipſā electi/
onē electis p̄ſentare q̄ culpabiles in h̄ fue/
rint: a ꝓſecutiōe electionis ſunt excluſi ac
ſuſpēſi p̄ trienniū a beneficijs: q̄ obtinēt in
ſecūda eccleſia. Inſup̄ ſi infra tēpus illud
temere vel colorate ſe īmiſcuerint illis: ipo
iure p̄petuo ſunt p̄uati: vt de elec. in. c. cu/
piētes. §. ceterū ſi. li. vj. Preterea ſi facta
eſt cōpromiſſio in aliquē ꝛ cōpromiſſarius
ſciēter eligit indignū: ipo facto p̄ trienniū
ſuſpenſus eſt a bn̄ficijs eccleſiaſticis: vt de
elec. c. ſi cōpromiſſarius. §. porro. hec tamē
ſuſpēſio non tangit ep̄os licz effecti cōpro/
miſſarij indignnm elegerint: nec intelligit᷑
de electionib⁹ inferioꝝ prelatoꝝ: ſed tm̄ de
electiōib⁹ ep̄oꝝ ꝛ ſup̄ioꝝ: vt ibidē ſubdit᷑.
Hic que ri pōt: vtrū ſuſpēſus a bn̄ficio cē
ſeat᷑ etiaȝ ſuſpēſus ab officio vel ecōuerſo.
Ad hoc dicendū ſm̄ Pe. de anch. ſup̄ cle.
cupiētes. de penis. cui cōcor. Baſp̄ de calđ.
ꝙ aut q̄s eſt ſuſpēſus a bn̄ficio vel ab offi/
cio ſeu ab vtroq;. Si vō a bn̄ficio tūc ſiue
ſit ſuſpēſus a iure ſiue ab hoīe nō ē ſuſpēſ⁹
ab officio: ar. c. dilectus. de offi. or. nec etiā
officiū ē acceſſoriū ad bn̄ficiū: lȝ ſit ecōuer
ſo: ꝛ eſt regula iur᷑. in. vj. que dic̄: in penis
benignior eſt interp̄tatio facienda. Si vō
ſuſpēſus eſt ab officio cū illa adiūctiōe tm̄:
tūc planū eſt ꝙ nō ſuſpēſus a beneficio: cū
tm̄ ſit ſuſpēſus ab officio: hoc enim oſtēdit
ſentētie ꝓmulgatio: nec vltra ꝓferētis in/
tentionē ſentētie vires ſe extendūt: ſaluo
caſu. c. paſtoralis. ex de appel. Si vō ſuſpē
ſus eſt ab officio ſimplicit᷑ ſine adiūctione
tm̄: ꝛ hoc a iure: tūc ſi hoc ē ꝓpter crimē: pu
tat in illo caſu ꝙ ſuſpēſus ab officio ſit etiā
ſuſpēſus a bn̄ficio: vt etiā habet᷑ exempla/
riter. lxxxj. diſ. c. eos. et. c. ſi q̄s ſacerdotū.
Si vō ꝓpter infamiā vel cōtumaciā ſuſpē
ſus eſt ab officio: tūc nō eſt ſuſpēſus a bn̄fi
cio: vt. ij. q. iiij. c. p̄ſbyter ſi a plebe. Porro
ſi ab homīe ſuſpēſus ē ab officio ſimplicit᷑:
ꝛ hoc ꝓpter crimē graue: tūc etiā ſuſpēſus
eſt a bn̄ficijs. Si vō ꝓpter crimen leue vel
ꝓpter infamiā aut cōtumaciā: tūc non eſt
ſuſpēſus a bn̄ficio: vt in iuribus allegat᷑.
Si deniq; ſuſpenſus eſt ab vtroq;: ꝛ hoc p̄

illam dictionē: ꝛ tūc planū eſt ꝙ excluſus ē
ab vtroq;: aut p̄ illā dictionē: vel: ꝛ tūc ab/
ſtinere debet ab vtroq; donec ſciat intenti/
onē ꝓferentis: vt de cleri. excō. c. illud. ſm̄
glo. ꝛ Hoſti. e. ti. c. latores. vult tn̄ Goff. ꝙ
talis ſententia nō valet ꝓpter incertitudi/
nē. Undecima ſuſpēſio fert᷑ cōtra religio
ſos mēdicātes ꝛ poſſidētes: nā in. c. nō ſo/
lum de regula. in. vj. fratres p̄dicatores ꝛ
minores ad ꝓfeſſionē recipiētes aliquē in
ordine ſuo ſeu ad renūciationē faciendam
ſeculo ante ꝓbationis annū elapſum: ipſo
facto a receptione quorūcūq; ſunt ſuſpenſi
ꝛ extendit᷑ etiā ad alios mendicātes in. c.
ſe. Similit᷑ religioſi mēdicātes ꝛ qui deci/
mas nō recipiūt: ſcienter obmittētes cōſci/
entiā facere cōfitentib⁹ de decimis ſoluen/
dis: a p̄dicatiōis officio ſunt ſuſpenſi: do/
nec eis faciāt cōſcientiā ſi cōmode poſſūt:
ꝛ ſi interim p̄dicauerint erūt extunc excō/
municati: vt patet in cle. cupientes. de pe/
nis. hoc tn̄ intelligūt Pe. de anch. ꝛ Pau
lus: ſi fuerint ſup̄ hoc requiſiti. ſ. a p̄latis.
Similit᷑ religioſi grauātes vel fraudātes
eccleſias cōtra decimas eis debitas: ſi req̄/
ſiti p̄ illos quoꝝ intereſt nō deſiſtunt infra
mēſem: vel de vſurpatis vel retentis infra
duos menſes nō fecerint emendā: ſuſpenſi
ſunt ab officio admiſtrationis ꝛ bn̄ficijs: ſ;
talia non habētes excōicati ſunt: vt in cle.
illa de decimis. ꝛ dicit hic Jo. an. in glo. ſe
credere ꝙ ſufficiat iudicis declaratio: nec
ſit neceſſaria alia abſolutio quo ad ſuſpen/
ſionē: ſed quo ad excōicationē bene requi/
rit᷑ abſolutio. Deniq; Guil᷑. durādi ī ſuo
repertorio aureo: multos caſus poſuit in
q̄b⁹ aliq̄s ipo iure ſuſpenſus eſt: ſ; multos
hic cauſa breuitatis omitto. Unū dum/
taxat in fine queri pōt: vtrū ſuſpēſi poſtq̄
ſatiſfecerint indigent abſolutiōe. Ad hoc
rn̄det glo. in cle. j. de deci. ꝙ ſic in illo caſu:
ſecus tamē ſi fuiſſent ſuſpēſi ad certū termi
nū: dic tn̄ ꝙ ſufficeret d̄claratio iudicis ſu
per ſatiſfactione: ſecus in excōicatione ſup̄
qua oīno requirit᷑ abſolutio: ꝛ hanc glo.
notat ſingulariter Pau. tamē ibidē latius
loquit᷑: nā p̄ eo ꝙ dicit glo. inducit qđ no/
tat Inno. extra de eta. ꝛ quali. c. cū bone.
In contrariū inducit qđ notat idē Inno.
de cohabi. cleri. c. ſicut. Poſt multa tandē
Pau. cōcludit ꝙ melius dicendū: ꝙ qn̄q;
tempus vel factum adijcitur abſolutioni
fiende: ꝛ tunc neceſſaria eſt abſolutio: vt
exemplariter patet de ſenten. excō. c. par/
rochianos. c. cōqueſti. de offi. ordi. c. ſigni/
ficauit. Aliquādo vō adijcitur durationi
ſentētie: ꝛ tunc abſolutio nō eſt neceſſaria
ſed ſufficit declaratio: vt de immu. eccle. c.
aduerſus. in fi. de ſpon. c. nō eſt vobis. nā
abſolutio tūc videt᷑ facta in diem vel cōdi/
tionē cōſtituētis: vt de appel. c. p̄terea. cō/
muniter tn̄ ſm̄ Pau. in excōicatione tp̄us
vel factū adijcit᷑ abſolutiōi: q2 in ea requi/
rit᷑ ſatiſfactio p̄ximi que certa eſſe poteſt:
ꝛ dei p̄ peccato q̄ eſt arbitraria: vt de peni.
diſt. j. c. menſurā: ꝛ ideo de eo poſſet dubi/
tari: nā peccator nō habet in hoc arbitrari
qđ placet Franciſ. ibidē. Abſolutio autez
a ſuſpenſione fieri pōt ſub hac forma vel ſi/
mili. Ego abſoluo te a vinculo ſuſpēſionis
quā incurriſti ꝓpter talē cauſam: ꝛ reſtituo
te executioni ordinū ꝛ officiorū tuorum: in
nomine patris ꝛc. nihilominus tamē quia
ſuſpēſio p̄tinet ad forum cōtentioſum: nec
req̄rit᷑ forma determinata neceſſaria huiuſ/
modi relaxatiōis: ideo quicq̄d dicat ꝛ qui/
buſcūq; verbis vtat᷑ is qui valet abſolue/
re veraciter abſoluit. Quis autē abſolue/
re pōt de ſingulis gr̄a breuitat᷑ ſup̄ſedeo.

De irregularitate ꝛ q̄ nō poſſūt effici irregulares: ac de irregularitate q̄ diuerſimode ꝯhit᷑ ex nature vitiate corruptiōe: Ser. XXVIII

Non occides Exo.

n

xx. Expediti p̄ut potuim⁹ de cen
ſura eccleſiaſtica q̄ ꝓprie compre/
hendit excōicationē ſuſpenſionē ꝛ interdi/
ctū. Jam de nota irregularitatis ꝓſequē/
dū eſt. Unde irregularitas ſic diffinit᷑ a
ſpeculatore: ꝙ eſt nota ſeu impedimētū ca/
nonicū ex facto ſeu defectu ꝓueniēs: q̄ q̄s
ꝓhibet᷑ ad eccl'iaſticos ordines ꝓmoueri
ꝛ in eiſdē miſtrare. Et dicit Guil᷑. ꝙ eſt de
iure poſitiuo: licz in lege veteri fuerit p̄or/
dinata in p̄ſonā dauid: q̄ ꝓpter multū ſan
guinē effuſū ꝓhibit⁹ ē edificare tēplū dn̄i:
vt de ꝯſe. di. j. c. j. vbi etiā dic̄ glo. ꝙ lȝ fue/
rit dauid in veteri teſtō: fuit tn̄ p̄figurator
noui: ꝛ iō in figura tp̄is iſti⁹ dictū eſt ei nō
edificabiſ mihi tēplū. ſ. ſp̄uale vt celebres ī
eo: ꝛ ē argumētū a minore: ſi em̄ ꝓpt᷑ homici
diū repulſus fuit a ꝯſtructiōe: mlto poti⁹ a
miſterio. Et dic̄ Inno. de renū. c. niſi cū p̄/
dē: ꝙ papa cū oīb⁹ irreglarib⁹ diſpēſat: q2
iſte pene ſunt de iure poſitiuo: olim enī li/

cittũ erat ſacerdotib⁹ interficere. Hinc moy
ſes erat homicida ⁊ ſacerdos egyptiũ int/
ficiens. Et ſamuel agag pinguiſſimũ regẽ:
phinees quoq; iudeũ cũ madianita coeun
tem. Sic petrus ananiã ⁊ ſaphirã. Et ſi
querit̃ que fuit cauſa inſtitutiõis irregula
ritatis. Rñdet Guil. ꝙ horror ⁊ ſcãdalum
inde oriẽs: nã abominabile eſſet ꝙ qui in/
tinxit manus in ſanguinẽ humanũ offerat
ſanguinẽ ⁊ hoſtiã imaculatã vel aliud offi/
ciũ exhibeat chriſto: vt. xxiij. q. vlt. c. his a
quib⁹. Nota tñ ꝙ plures ſũt pſone in qb⁹
nõ cadit irregularitas: nã ſm Jo. cal. mu/
lier quecũq; ſit ex quo nõ eſt capax ordinis
ſiue characteris clericalis: irregularitas ĩ
eam nõ cadit p quã impedit̃ q̃ ordinari vl̃
ordinis officium celebrare. Unde mulieri
ꝓhibent̃ ea q̃ ordinis officio cõpetunt: vt
xxiij. diſt. c. ſanctimonialis. c. ſacratas. de
peni. ⁊ re. c. noua quedã. verũtamẽ q̃uis
nõ efficit̃ irregularis: temerarie tñ agit et
grauiter puniri debet. Similit̃ in cle. vna
de homi. ponit tria genera hoĩm: qui ppe/
trantes homicidiũ non efficiunt̃ irregula/
res. Primo furioſi: ⁊ dicit ibi glo. ꝙ furio
ſus q̃ ſiue cõtinuo furore laborat ſiue p in/
terualla q̃diu fuerit iniuriã põt pati: ſ nõ
agere. xv. q. j. c. illud. c. aliquos. hinc etiã
qd p eum fit: ſic habet̃ pinde ac ſi caſu ac/
cidiſſet ſine facto pſone: ⁊ ſi damnũ dat nõ
tenet̃. l. aquilia. ſed eſt pinde ac ſi quadru/
pes feciſſet vel tegula cecidiſſet. ff. ad. l. aq̃
liã. l. ſ ſi quotiẽs. §. ij. nec etiã peccãt ĩ tali
amẽtia cũ nõ ſit cõpos rõnis. Secũdo infã
tes nõ efficiunt̃ irregulares: qꝛ de his idẽ
eſt iudiciũ. Dicit̃ enĩ alibi ꝙ infans vel fu
rioſus pdidit vel corrupit impunitũ eſt: et
rationẽ reddit lex q̃ de homicidio loquit̃.
ff. ad. l. corne. de ſic. l. infans vel furioſus
ſi hominẽ occiderit lege cornelia nõ tenet̃:
cũ alterũ innocẽtia ꝯſilij alterũ fati infelici
tas excuſet: ſatis ẽ ſuo furore punit̃: ⁊ dicẽ
glo. ꝙ infans hic dicit̃ minor ſeptẽnis: qꝛ
etas illa ignorat quid faciat: hinc ex taliũ
ſponſalib⁹ non cõtrahit̃ publice honeſta/
tis iuſticia: de deſpon. impu. c. lr̃as. Dicit
tamẽ Hoſti. in. c. illo de delicto pueroꝝ: ꝙ
puer dolicapax ſi ꝓijciendo lapidẽ vel cul/
tellũ occidit aliquẽ irregularis eſt: licȝ nõ
habuerit animũ occidẽdi: qꝛ in lege ꝓmo/
tiõis nõ volũtas ſ factũ attẽdit̃: tale tamẽ
homicidiũ fatet̃ diſpenſatiõe dignũ. Dicit
Henzelin⁹ ꝙ talis tenet̃ qꝛ dolicapax: licȝ
fauore etatis cũ eo miti⁹ agat̃: vt de delic.
pue. c. j. Et addit ꝙ qꝛ dolicapax dicit̃ cuȝ
ꝓximus eſt pubertati: id eſt cũ magis pro/
pinquat etati puberi q̃ infantie: hoc ĩ ma/
ſculo eſt in decimo anno cũ dimidio ⁊ ali/
quãtulũ vltra: in femĩa ṽo in. xj. anno cũ
dimidio ⁊ aliquãtulũ vltra: ſic no. inſti. de
inutilib⁹ ſtipulatiõib⁹. §. pupillus. ad hoc
de deſpõ. impu. c. cõtinebat̃. c. atteſtatiões
⁊ ĩ glo. Tertio dormiẽtes: nam ſm Laud.
dormiẽtes furioſo comparant̃: vt extra de
baptiſmo. c. maiores: ⁊ hoc ideo: qꝛ dormi/
tio reddit hominẽ totaliter extra mentem
velut eſſet in extaſi: nam aliqui dormiẽdo
loquunt̃: aliqui aliq̃d agunt: vtpote ſe ar/
mant: vadũt: aſcendũt ⁊ deſcendũt: Unde
refert Laud. de ſocio ſuo anglico: qui dor/
miens pariſius iuit de eccleſia ſancti Be/
nedicti vſq; ad flumẽ ſecane de nocte ⁊ ibi
puerũ interfecit: ⁊ reuerſus dormiens po/
ſuit ſe in lecto: ⁊ de hoc videt̃ ꝙ nõ ſit irre/
gularis et hoc tenendum eſt: verũtamen
ebrius occidens aliquem licȝ vſum ratio/
nis ꝓtunc nõ habeat: non excuſat̃ a deli/
cto nec ab irregularitate ſm Henzelinuȝ ⁊
Matth. xv. q. v. c. inebriauerũt. quia ſi de
ĩpo intelligi voluiſſet: cum alijs etiam ex/
preſſiſſet: vt de deci. c. ad audientiã. p̃dicti
autẽ nullam irregularitatẽ vel peccatũ in/
currunt nec celebrando nec officijs ordinis
vtẽdo: nec etiã diuinis intereſſendo. Ad
maiorẽ autẽ euidentiã ſciendum: ꝙ irregu
laritas ꝓut ſumit̃ in p̃ſenti ſpeculatiõe tri
pliciter cõtrahit̃: ſcȝ nature vitiate corru/
ptione opis vel oris obligatione: ⁊ eccleſia/
ſtice cenſure violatione. Primo nãq; con/
trahit̃ nature vitiate corruptiõe: ⁊ h dupli
citer. Primo ex nature ꝓprie defectiõe: nã
ſm Aug. incõpoſitio corpalis ineq̃litatẽ ĩ/
dicat mẽtis: ⁊ iõ in lege veteri corpe vitia/
ti ꝓhibebãt̃ a ſacerdotio: vt pȝ Leui. xxj.
⁊ recitat̃. xlix. di. c. Hinc etenĩ ſupna voce
ad moyſen dr̃ in Leuit. Loq̃re ad aaron:
hõ de ſemĩe tuo p familias q̃ habuerit ma/
culã non offerat panẽ deo ſuo nec accedat
ad miſteriũ eius: vbi repẽte ſubiũgit̃: ſi ce
cus fuerit: ſi claudus: ſi paruo vel grandi
naſo ⁊ torto: ſi fracto pede: ſi mãcus: ſi gib
bus: ſi lippus: ſi albuginẽ habẽs in oculo:
ſi iugẽ ſcabiem: ſi impetiginẽ in corpe vel
põderoſus: hoc ibi. Et exponit ſingula ap
plicãs ad vitia: vt defectui corpis mẽtꝭ de/
fect⁹ correſpõdeat. Preterea tñ in noua lege
ſunt arbitraria ⁊ cũ eis diſpẽſari põt: vt pȝ
ex̃ de cor. vitia. c. cũ in tua. Sup q̃ materia

breuiter dicendũ eſt: ꝙ ſi quis priuatuſ eſt
mẽbro magno ⁊ manifeſto: qd ſcȝ inducit
notabilẽ deformitatẽ eius p̃uatio: ſicut p̃/
uatio naſi ⁊ hmõi: vl̃ etiã inhabilitateȝ ad
exequendũ officiũ: vt priuatio man⁹ ⁊ hu/
iuſmodi: tũc quacunq; cã ſit p̃uat⁹ ſeu mu
tilatus iuſta vel iniuſta: naturali vl̃ accidẽ
tali ꝓmotionẽ impedit: ⁊ cum tali defectu
ꝓmotũ deijcit: vt eo. c. expoſuiſti. Si vero
prius erat ꝓmotus ⁊ poſtea ſupuenit defe
ctus: tũc ſi ꝓpter hoc nõ reddit̃ nimis de/
formis: exequi põt illa officia ad q̃ nõ ĩpe/
dit̃ p illũ defectũ: puta ſi factus ſacerdos
amiſit viſũ: tunc licet miſſã celebrare nõ po
teſt: nec al̃s in altari miniſtrare: poterit tñ
p̃dicare: ꝯfeſſiões audire ⁊ ſimilia: nec eti/
am beneficio p̃uari debet ſi ſine culpa ſua
talẽ defectũ incidit: qꝛ afflictio addi nõ de
bet afflicto: vt. vij. q. j. c. cũ pcuſſio: dabit̃
ei tñ adiutor ſi tale beneficiũ eſt cui ĩpe de/
ſuit̃ nõ põt: vt extra de cle. egro. c. ij. Nota
tñ generalit̃ ꝙ deformitates q̃ enumerant̃
in di. c. hinc etenĩ: ⁊ alie q̃cunq; ſm Hug.
ibideȝ nõ repellũt aliquẽ niſi qñ inducunt
nimiã deformitatẽ in quo nõ põt certa do/
ctrina tradi: nã in talib⁹ multũ attenditur
ſcandalũ: nec etiã aliq̃ deformitaſ impedit
ꝓmouendũ niſi ſit hoc in iure exp̃ſſum: qꝛ
edictũ de ꝓmouẽdis eſt ꝓhibitoriũ: vnde
põt ꝯtingere ꝙ aliq̃s alicubi licite ꝓmoue
bitur ⁊ alibi nõ licite: vt qꝛ in vno loco ſur
git ſcandalũ ⁊ nõ in alio: in talib⁹ nãq; ſcã
dalũ ꝑſ maxime ꝯſiderabit̃: ſm Franciſ.
de zab. ⁊ ſi dubitat̃ an ſurget inde ſcãdalũ
tunc recurrendũ eſt ad arbitriũ epĩ: vt eo.
ti. c. cũ ĩ tua: etiã facilius diſpenſandũ eſſȝ
cũ religioſis in monaſterijs ſuis latentib⁹
vt ꝙ cũ pede ligneo miniſtrarẽt ⁊ ſimilia:
q̃ ſunt iudicio dioceſanoꝝ arbitrãda. Si
vero quis mutilatus vel priuat⁹ eſt mem/
bro paruo vel occulto: tunc ſi hoc factũ eſt
ſpõte ⁊ ſine iuſta cauſa: vtpote ex indigna/
tione: impatiẽtia: ſupbia vl̃ ſimili cauſa: et
tunc indiſtincte a quocunq; factũ fuerit ſi/
ue a ſeipſo ſiue ab alio: repellit̃ a ꝓmotiõe
⁊ ꝓmotus deijcit̃: etiã ſi putabat obſequi
um ſe p̃ſtare deo: vt ſeipm caſtrãdo: vt eo.
ti. c. ſignificauit: ſi tñ ex hoc nõ eſt ĩpotens
ad executionẽ officij põt cũ eo diſpẽſari q̃/
uis difficulter cũ eo qui ſe caſtrauit: vt. lv.
di. c. ſi quis abſciderit: ⁊. c. ſe. Secus tñ ſi
ſine ſua culpa ſunt abſciſa virilia: vtpote
ꝯſilio medicorum: vt de corpore vitiatꝭ. c.
ex parte. ij. vel etiã a barbaris per violẽtiã
vt. lvj. di. c. ſi quis a medicis: nec eſt neceſ/
ſe vt ruſtici dicunt ꝙ teſticulos ſuos pulue
riſatos vl̃ al̃s ſecũ portant in burſa: quaſi
tunc intelligantur habere cuncta membra
ſua: cũ aliquibus bonũ eſſet ꝙ nec porta/
rẽt virides: vt notat Bern. eo. ti. c. ex pte.
Similiter ſi ſponte ⁊ ex iuſta cauſa: vtpote
ꝓpter periculũ lepre: ne totũ corpus infice/
ret ſibimet amputaret virilia: cũ eſſet bene
perit⁹ in cirurgia: tunc nec repellit̃ a ꝓmoti
one nec deijcitur ꝓmotus: vt dicto. c. ex p/
te. ij. ⁊ idẽ iudiciũ ſi ſic natus eſt. Uerũta/
mẽ hermaphrodita q̃ ſcȝ participat de vtro
q; ſcȝ de maſculino ⁊ feminino repellitur a
ꝓmotione propter deformitatẽ ⁊ mõſtruo
ſitatẽ: ar. xxxvj. di. c. illitteratos: talis eñ
q̃uis ordĩari nõ debet: tamẽ ſi magis ver/
git in ſexũ maſculinũ q̃ femininũ ſuſcipit
characterẽ: ſecus aũt ſi magis vergeat ĩ fe
mininũ: vl̃ ſi equaliter pticipat de vtroq;.
Preterea ſi quis operam dando rei licite
caſu ſibi abſciderit mẽbrũ occultũ: vel etiã
membrũ paruũ manifeſtũ: vtpote digituȝ
non neceſſarium ad ſignũ crucis faciendũ
⁊ ſimilia: per que non redditur impotens
vel inhabilis ad exequendũ officiũ tũc nõ
repellitur: ſecus autẽ ſi daret operã rei il/
licite: ⁊ ſic caſu abſcideret: nihilominus ſi
membrũ eſſet vl̃ pars mẽbri que generaret
modicã deformitatẽ: talis miſericordit̃ in
ſuſceptis tolerari poteſt: ſcȝ per diſpẽſatio
nẽ epiſcopi: h colligi poſſũt ex dictꝭ Ray.
Guil. Inno. ⁊ Ber. trahunt̃ q; ex dicto. c.
ſi quis abſciderit: ⁊ extra eo. ti. c. ſignifica/
uit. Deniq; hij qui ſũt ſeruilis cõditionis
etiã ꝓ tanto dicunt̃ irregulares: qꝛ nõ de/
bent ordinari niſi prius plenã libertatem
cõſecuti fuerit: vt. liiij. di. c. j. ⁊. ij. ⁊. iij. Ra
tio huius eſt clericalis dignitas ⁊ ſeruilis
vilitas: vt extra de ſer. non or. c. de ſeruoꝝ
in fi. Qꝛ ſi ſeruus ſe ꝓmoueri fecerit dño
neſciẽte vel etiã ſciẽte ⁊ ꝯtradicẽte: tunc ſi
fuerit ordinatus in minoribus reducit̃ ad
ſeruitutẽ vt pri⁹: vt. liiij. di. c. nulli: Si ṽo
fuerit ordĩat⁹ ad ſbdiacõatũ vl̃ diacõatũ:
oportet ꝙ det aliũ loco ſui: vl̃ p aliquã pſo
nã ꝓcuret redẽptionẽ ſui: aut ſi nõ habue
rit ipſe reddat̃: vt patȝ exp̃ſſũ. liiij. di. c. ex
ãtiq̃s: ⁊ extra de ſer. nõ or. c. miramur: vbi
dicit etiã de ſubdiacono qd in. c. ex antiq̃s
fuit pretermiſſum: ſi pinde ꝓmotus eſt in
ſacerdotẽ remanet quidẽ in ordine ſuo red
dito tñ peculio dño ſuo ſi qd habet: vt ĩ di
cto. c. ex antiquis: ⁊ ſi non habet debet ꝓ/

curare redēptionē ſuā: qḋ ſi nō poteſt: tūc in ſeruitijs ſacerdotio cōuenientibus ſeruire tenet̄ domino ſuo: vt officiando ei in miſſis ⁊ hoꝛis canonicis ac alijs ſimilibꝰ: vt. liiij. di. c. frequēs: in fi. ⁊ dicto. c. de ſeruoꝝ: in glo. in fi. ꝙ ſi nollet ei ſeruire deponendus eſſet. Et ſi queritur quāto tpe pōt eum repetere. Ad hoc dicendū ꝙ dñs ſuus eum repetere poteſt infra tēpus vnius anni a tpe notitie: vt patet. liiij. di. c. ſi ſeruꝰ: ij. Uerumtamē ſi incognitꝰ monaſteriū ingreditur debet pꝛobari per trienniū infra quod tēpus ſi fuerit requiſitus debet reddi dño ſuo: poſt trienniū aūt a dño ſuo q̄ri nō poteſt: niſi ſit tam longe ꝙ inuenire nō poteſt: nam tales poſt trienniū ſi mōachi effecti fuerint liberi efficiuntur: vt dicto. c. ſi ſeruus. ij. ⁊. xvij. q. ij. c. ſi quis incognitꝰ. Si pꝛoinde ſeruus ꝓmotus eſt dño ſciente ⁊ non ꝯtradicente tūc eoipſo liber factus eſt: vt dicto. c. ſi ſeruus. ij. Et nota ꝙ cū ſeruus oꝛdinatus vel in religiōe ꝓfeſſus redditur domino ſuo: non licebit dño manus in eū violētas inijcere: alˀs incideret in canonē ſcđm Inno. ar. in dicto. c. ſi quis īcognitus: nec ſeruū ſuū cōſtitutū in ſacris vł ꝓfeſſum religionē appꝛobataꝫ: cogere pōt ad ꝯtrahendū matrimoniū ꝓpter votū ſolēne annexū oꝛdini: vt extra de ꝯuer. ꝯiu. c. quidā. Ceteꝝ ſi ſeruus oꝛdinat̄ neſciēte domino ſuo ſed epiſcopo ſciente vel etiā rep̄ſentatoꝛe ꝙ ſit ſeruus: tūc ille ſeruus efficitur liber: ⁊ epiſcopus vel repꝛeſentatoꝛ tenet̄ dño duos reddere ſeruos eque bonos: vt. liiij. di. c. ſi ſeruꝰ ꝑmo: ⁊ in glo. dicti. c. de ſeruoꝝ. Deniqꝫ ſeruus eccłie liberatꝰ tenetur ad hoc etiā ſi nō fuiſſet expꝛeſſū ī ſui manumiſſiōe ꝙ nō iniuriet̄ eccleſie: nec accuſet eā: nec teſtificet̄ ꝯtra eā: alˀs reuocat̄ in ſeruitutē: vt. xij. q. ij. c. diaconi: ⁊ ſcđꝫ q̄ſdā etiā ad opas honeſtas: vt ī dicto. c. diaconi: nō tamē eccłie manumittēti ſeruire tenetur in officio clericali: niſi in manumiſſione fuiſſet expꝛeſſum ⁊ in oꝛdiatiōe: vt ex̄ eo. ti. c. eo libentius. Uerūtamē ſeruo pꝛiuate perſone liberato vt ꝓmoueat̄ nō pōt retinere ſibi dñs aliq̄s operas in quibꝰ teneat̄: vt. xliiij. di. c. j. niſi dūtaxat ſpirituales qḋ expꝛimi debet ſi hoc vult patronus ⁊ hoc in ſui manumiſſione: ac poſtea declarare in oꝛdinatiōe ſm Hoſti. ꝙ ſi ſic ꝓmotus noluerit in hmōi deſeruire: nō tñ reuocabit̄ in ſeruitutē ſꝫ degradabit̄ ſi factꝰ eſt

C ſacerdos ſm Ray. Hoſ. ⁊ Inno. Secundo vero ꝯtrahit̄ ex parētū illegitima ꝯiūctione: nati nāqꝫ ex illegitimo thoꝛo ꝓhibentur a ꝓmotione: ⁊ hoc ꝓpter tria. Pꝛimo ꝓpter dignitatē clericalē q̄ dari non debet hmōi vilibus ꝑſonis: ex̄ de exceſ. ꝑlat̄. c. inter dilectos. Secundo ꝓpter deteſtationē paterni criminis: nec em̄ incōueniens eſt vnū puniri ꝑ alio: vt filiū ꝑ peccato parentū: pena ſaltē tēpoꝛali: nō eterna: exemplū pꝛimi ex̄ de heretic̄. c. vergentis: exemplū ſcđi. j. q. iiij. ꝑ totū. Tertio ꝓpter imitationē: nā tales filij cōiter eſſe ſolēt imitatores paterni ſceleris: vt. lvj. di. c. ſi gens: vñ q̄uis aliquādo reperiant̄ hmōi viri valde induſtrioſi ⁊ virtuoſi: ex hoc reddunt̄ magis laudabiles: non tñ adaptant̄ iura niſi ſm ea que in pluribus accidūt: nihil tñ eis nocet illegitimatio quo ad deū ⁊ virtutuꝫ opera ſi in ſe boni ſunt: vt diffuſe patꝫ. lvj. di. c. naſci. cū quinqꝫ. c. ſequētibus. Ceteꝝ ſi quis ſe ignoꝛat illegitimū eē cū tñ ſit: tūc ſm Hoſti. ignoꝛātia ꝓbabilis excuſat eū: ar. C. de teſtam̄. l. j. ⁊. ff. de offi. ꝑſi. l. iij. vñ durante tali ignoꝛātia nō peccat faciendo ſe ꝓmoueri: cū tamē hoc ſciuerit ſufficient̄ q̄uis alijs occultū ſit diſpēſatiōe indiget quo ad oꝛdinē ⁊ dignitatē: ⁊ adhoc laboꝛabit anteq̄ exequat̄ vlterius officiū ſuū vt legitimet̄. Pꝛo quo nota ꝙ legitimat̄ q̄s tripliciter. Pꝛimo ꝑ ſequens matrimonium ſcꝫ ꝯtrahēdo cū illa ex qua habet filios illegitimos: ⁊ hoc eſt veꝝ quādo illa potuit eſſe eiꝰ vxoꝛ qñ filios ex ea genuit: alˀs nō vt extra qui. fi. ſūt legit. c. ꝯq̄ſtus: q̄tū ad pꝛimū: ⁊. c. cām. c. tāta: q̄tū ad ſcđm. Secūdo mō ꝑ ſpecialē indulgētiā pape: vt e. ti. c. ꝑ venerabilē: que legitimatio ſicut ꝑma valet ad hᵒ vt talis ꝓmoueri valeat ad omnes oꝛdines ⁊ dignitates eccleſiaſticas: vt de fi. pꝛſbyteroꝝ. c. is qui: li. vj. ſi ꝓinde fiat ab epo: tunc valet ad hoc ꝙ minoꝛes oꝛdines recipere poſſit et beneficiū ſine cura vt ibi. Tertio modo ꝑ leges ſeculares ſm modos in eis traditos qui reduci poſſunt ad tres. Pꝛimus eſt ſi pater filiū naturalē offerat curie imꝑatoꝛis efficiat̄qꝫ curialis vt in aut̄. q̄bus mo. na. effi. le. §. ſi quis igitur. colla. viij. Idem ſi offerat eū curie ciuitatis de qua vel de cuius vico eſt oꝛiundꝰ: inſtitut̄. de nupt̄. §. vlti. Secūdus eſt ſi pater decedens in teſtamento filiū inaturalē nominet legitimū heredē: ⁊ ipſe poſtea teſtamentū offerat pꝛincipi: vł ſi pat̄ in īſtrumēto ꝑ publicā manum ꝯfecto vł alio ſcripto cū ſubſcriptione triū teſtiū eū filiū nominet: nec adijciat naturalē: vt ī aut̄. vt liceat matri vel auie. §. ad hoc. Tertius eſt ſi nullo modo filio legitimo exiſtente: ipſe naturalis filiꝰ ſeipm̄ offerat curie: vt ī autent̄. q̄bus mo. na. effi. legit. §. j. ſed hec legitimatio nihil ꝯfert q̄tū ad hoc ꝙ ꝓmoueri poſſet ad oꝛdines ⁊ dignitates eccleſiaſticas. Ceteꝝ reſtat adhuc vna diſpēſatio illegitimoꝝ que fit per ingreſſū appꝛobate religionis: tunc em̄ ꝓmoueri pōt ad omnes oꝛdines ſm Ray. ⁊ glo. ſūmariā diſtin. lvj. c. j. ſed ad ꝑlationes ⁊ dignitates ſine diſpenſatiōe ꝓmoueri nō pōt: vt in dicto. c. j. Ray. ⁊ glo. in quo etiā capitulo ponit exempla de ſummis pontificibꝰ illegitime natis. Inſuꝑ nota ꝙ oꝛdinati in ſacrꝭ ſi ſuſcipiūt filios ex vxoꝛibus cū q̄bus ante oꝛdinationē ꝯtraxerant: tales filij ſūt illegitimi: ſi ꝯſenſerunt vxoꝛes ꝙ viri oꝛdinarent̄ vł hoc ſcientes nō ꝯtradixerūt: ſecus tñ ſi ignoꝛauerūt vł ꝯtradixerīt. xxxij. diſtin. c. ſeriatim. Ad laudem dei omnipotentis.

De irregularitate q̄ cōtrahit̄ in homicidio vł mutilatione q̄ttuoꝛ modis: ſcꝫ voluntate: iuſticia: neceſſitate vł caſu: Ser. XXIX

Non occides. Exo. xx.

n Secūdo vero ꝯtrahitur irregularitas opis vł oꝛis ꝑpetratione: ⁊ hoc multis modis: nā pꝛimo ꝯtrahi

A tur ꝑ homicidiū vł mutilationē. Ad cuius euidentiā dicit̄ in cle. vna. de homic̄. ꝙ ſi furioſus vł infans ſeu doꝛmiēs hominē mutilet vel occidat: nullā ex hoc irregularitatē incurrat: ſic ⁊ ille q̄ moꝛtē alit̄ vitare nō valēs ſuū occidat vł mutilēt inuaſorē: ꝑ hoc patent̄ innuēs ꝙ alij ibidē nō excepti quēpiā occidētes vł mutilātes irregularitatē incurrūt. Et dicit ibidē glo. ꝙ q̄ ad irregularitatē ꝯtrahēdā: mutilatio mēbroꝝ homicidio cōparat̄: ſuꝑ verbo mutilat: ⁊ allegat multa iura ſm Laud. tñ irregularitas nō inducit̄ ex qualibet mutilatione ſed ſolū cū mutilat̄ aliqḋ de ꝑncipalibꝰ mēbꝛis: vt eſt oculꝰ: manꝰ: pes: naſus ⁊ ſilia. lv. di. ſi euāgelica: de cle. pug. ī duello. c. j. in fi. de homi. c. is q̄: li. vj. Cuiꝰ occaſiōe queri poteſt Utrū digitus ſit mēbꝛuꝫ: ⁊ vtrū mutilare digitū ſit mutilare mēbꝝ. Ad hoc dicēdū ꝙ q̄dā doctoꝛ de bononia nomīe Saluanꝰ in ſtudio paduano pꝛeſentē queſtionē foꝛmauit ⁊ diſputauit de clerico beneficiato mutilāte digitū alteri clerico eiuſdē eccłie: in q̄ q̄ſtiōe q̄ ad vltimū q̄ſitū eſt dubiū: vtꝝ mutilās digitū mutilare dicat̄ mēbꝝ adeo ꝙ ſit irregularis: in q̄ dubio determīauit ꝙ ſic: qꝛ iura dicūt īdiſtincte de mutilatione mēbꝛoꝝ: vt de coꝛ. viti. c. j. lv. di. c. penitētes. In ꝯtrariū aūt eſt ꝙ digitꝰ nō ē mēbꝝ ſꝫ ꝑs mēbꝛi: vt. ff. de edi. edic. l. idē filius: in ꝑn. ⁊. ff. de ſta. ho. in. l. nō ſūt liberi: qḋ videt̄ veriꝰ: ⁊ ideo dictuꝫ Saluani nō videt̄ veꝝ: qꝛ canones etiā exꝑmunt de mutilāte ꝑtē mēbꝛi: īmo etiaꝫ de mutilāte ꝑtē digiti: vt. lv. di. c. q̄ partē euiuſlibet digiti. Sed ibi loquit̄ de mutilante ſibiipī ꝑtē digiti: vnde qꝛ materia irregularitatis ē reſtrigēda tanq̄ penalis: videtur ꝙ quis nō ſit irregularis niſi quādo mutilat mēbꝝ: vt extra ne cleric̄. vel mo. c. cleri. ⁊ de homi. c. is qui: li. vj. nā vtrobiqꝫ exꝑmit de mutilatiōe mēbꝛoꝝ: ⁊ videt̄ canones voluiſſe tūc fieri quēpiā irregularē actiue qñ ipſe reddidit aliū irregularē paſſiue: vt de coꝛ. viti. c. j. ⁊ ꝓ hoc optime valet ꝙ ibi dicit̄ in glo. j. ꝯcoꝛ. etiā Franc̄. de zab. Secundo queri pōt: vtꝝ mēbꝛū debilitās ita ꝙ pꝛius inutile fiat nō tamē mutilans efficit̄ irregularis. Ad hoc dicēduꝫ ꝙ Gaſper de calď. hanc queſtionē ꝑtractās in. c. j. qui cle. vel vo. putat ꝙ curia romana tenet talē irregularē: ⁊ ꝓ hoc facit ꝙ tale mēbꝛū dicit̄ eſſe moꝛtuū. j. q. j. c. ſicut vigeri: ⁊ ergo large loq̄ndo dici poteſt mutilatū: hoc etiā tenet Archid. de homi. c. vl. li. vj. ſcꝫ ꝙ ex debilitate mēbꝛi cōtrahit̄ irregularitas: vnde ⁊ mēboꝝ diminutio irregularitatē inducit: vt de cleric̄. pugñ. in duello. c. j. vbi gloſa diminutionem accipit pꝛo mutilatiōe. Et licet iura que loquntur de membꝛis mutilatis vtuntur verbo detruncationis vel truncationis aut mutilationis: aut mutilare ꝓpꝛie ſignat incidere vel ſuccidere ſcđm gloſariū: dicit enim gloſarius ꝙ mutilare aliquid eſt qḋ ſit integruꝫ detruncare: large tamē ſumpto vocabulo ē idē qḋ cōmouere: debilitare ⁊ mutare: veruntamē non eſt tantus hoꝛroꝛ in viſu: nec tanta commiſſio in actu membꝛū eſſe debilitatum ſicut mutilatum: vide latius de hac materia: Bar. Bꝛix. in vltima queſtione dominicali: ⁊ Io. an. in regła. in

penis:vj.in.j.q.⁊ in ſpecu.titu.de penis.
Quibus p̄miſſis notandũ eſt:ꝙ homi
cidiũ corporale cõmittit̃ multis modis .ſ.
facto:p̄cepto:cõſilio:defenſiõe :adhortati
one:ꝯſenſu:vt extra de homi.ſicut dignũ:
⁊ de cleri.pug.in duello.c.Heinricꝰ:in fi.
⁊ hij omnes efficiunt̃ irregulares niſi de/
claratio eccl'ie vl' diſpẽſatio ipos excuſabi
les reddat ſm̃ Hoſti.in dicto.c.Heinricꝰ.
Unde ſi tu euntẽ ad occidenduz aſſocias:
voluntate quidẽ eũ reuocandi ab homici/
dio:ſed tamẽ cũ intẽtione eũ defendendi ſi
alter eũ p̄ualeret: ⁊ ſic homicidiũ cõmittit
irregularis es ſcd̃m Hein:boyc.in.c:ſicut
dignũ:de homi. Primo nãq; facto vl' ope
re quis occidit ⁊ hoc volũtate iuſticia ne/
ceſſitate vel caſu. Primo quidẽ ſpontanea
volũtate cũ ope ſubſecuto qd' requirit̃ ad
irregularitatẽ: q2 ſola volũtas nõ inducit
irregularitatẽ:eo ꝙ lex ꝓmotiõis factũ re
q̃rit:vt.xv.q.j.c.vl.Si vulneraſſet homi/
nẽ grauiſſime nec ſecuta eſſet mors nec mẽ
bri mutilatio directe vl' indirecte non eſſet
irregularis:ideo dico indirecte: q2 ſi vul/
nus intuliſſet nõ de ſe mortale: ⁊ vulnera/
tus ꝓpter impitiã medici vl' incuſtodiam
ꝓpriã moreret̃ :nihilominus efficeret̃ ꝑcu/
tiens irregularis ſm̃ Laud. ⁊ Pe.de an/
cho. Ad irregularitatẽ ergo requirit̃ actꝰ
cũ volũtate: vnde ſiue veneno ſiue gladio
ſiue quocũq; modo:etiã ſine peccato vt p
iuſticiã aliq̇s aliũ interficit irregularis eſt
xxiij.q.viij.c.j.⁊.ij.dicit tñ Hein.boyc:ex/
tra ne cle.vl' mo.in.c.clericis:ꝙ ſi clericus
intereſſet morti vl' effuſioni ſanguinis ali/
cuius licite ⁊ iure approbate:vt ſuſpendio
vel decapitatiõi latronis vel homicide: h̃
ſolũ nõ redderet eũ irregularẽ:niſi int̃eſſz
vt p̄ſtans auctoritatẽ:auxiliũ:ꝯſiliũ ⁊c̃.vt
de homi.c.ſicut dignum. Hinc ſi ſpectaret
ad eũ iuriſdictio:nullo modo vindicte de/
bet intereſſe:vt de exceſ.p̄lato.c.ex litterꝭ.
Idẽ ſpecu.⁊ glo.Ray.⁊ Joh.in ſũma. Ue
rũtamẽ ſi intereſſet effuſioni illicite ⁊ reꝓ/
bate a iure:vt ſi intereſſet duellis capitali
bus que omnino dãnata ſunt:vt eo.ti.c.j.
⁊.ij.⁊.ij.q.v.monachiaz: tunc ſm̃ laud.de
ſtatu mo.c.ne in agro.§.porro:in cle.ſi cle/
ricus iuerit ad aſſociandũ ⁊ honorẽ faciẽ/
dũ alteri de pugnãtibꝰ ⁊ mortẽ aduerſarij
ſitierit q̃tũ põt et in animo geſſerit:ꝙ for/
ſan ſi auderet etiã facto faueret:tũc videt̃
ꝙ ſit irregularis p dictũ.c.ſicut dignuz.§.
clericos:ꝯcor.boyc: in.c.ſic dignũ:nudo

tamẽ p̄ſentia al's exhibita nõ inducit ir/
regularitatẽ licet aliter peccet grauit̃ q̃ in/
tereſt:vt extra ne cleri.vl' mo.ſentẽtiam in
glo. Idẽ ſpecu.⁊ addit Hein.boyc:ꝙ om/
nes quoquo mõ adiuuãtes in duello pec/
cant mortaliter: ⁊ ſi ꝯtingeret aliquẽ mori
imputaret̃ om̃ibus homicidiũ ⁊ om̃es fie
rent irregulares.xvij.q.iiij.c.oẽs:ſm̃ Ho/
ſti.Bern.Jo.an.⁊.Jo.in ſumma. Dicit in
ſup Jo.cald.in.c.gaudemꝰ de diuortijs:
ꝙ q̃uis irregularitas ſurgens a lege diui
na locũ etiã habeat in nõ baptiſato: vt ſi ẽ
bigamus:tñ in ea q̄ ſurgit a lege poſitiua:
vt ꝓpter homicidiũ nõdũ baptiſati non li/
gantur. Hic ergo queri poteſt vtrũ cleri/
cis licitũ ſit arma mouere. Ad hoc videt̃
dicendũ ſm̃ Joh.cald.in.c.petitio:de ho/
mi ꝙ ſi armis vtit̃ in ꝯtinẽti vim vi repel/
lendo cũ debito moderamĩe:h̃ ei licet: nec
efficit̃ irregularis:vt.l.di.c.q2 te: ⁊ in cle.
vna de homicidijs. Si vero alio caſu vtit̃
armis ⁊ hoc auctoritate pape ĩ bello iuſto:
tũc etiã ſi mutilat vl' occidat nõ eſt irregu/
laris:quia papa licite poteſt iuſtũ bellum
indicere:p̄cipue cõtra hereticos ⁊ infide/
les fidei reſiſtẽtes:qd' ꝓbat̃.xxiij.q.iiij.ſiẽ
excellentiã:⁊.c.ſi nõ ex fidei merito: ⁊ ĩ ta/
li bello papa licentiã dare põt clericis vtẽ/
di armis quibuſcunq; ſine metu irregula/
ritatis:immo cũ homicidio voluntario di
ſpẽſare põt eo penitẽte:vt de pe.di.j.c.j.⁊
de homic̃.c.ſicut dignũ: ⁊ etiã clerico licẽ/
tiã dare poteſt ꝙ vtat̃ armis offenſibilibꝰ
in bello iuſto qd' tenet Hoſti.dicto.c.ſiẽ di
gnũ: ⁊.c.occidit.xxiij.q.viij.ſi ꝑinde cleri
cus vtitur armis motu ꝓprio ſed in bello
iuſto vt p defenſione patrie: vl' al's:tũc ibi
dem eſſe poterit cuz armis defenſionis:vt
xxiij.q.iij.c.fortitudo: ⁊ poterit hortari
nõ aũt pugnare.xxiij.q.viij.vt p̄dicẽ: ⁊ ora
tionibus ac lachrymis intercedere:vt.e.q.
c.cõuenior. Dicunt etiã Innocẽ.⁊ Hoſti. ꝙ
clamare poſſunt capite ⁊ pugnate ſed non
occidite: cũ armis tamẽ offenſibilibus nõ
debet adeſſe niſi ea intentione vt ſe defen/
dat ⁊ non vt pugnet impediẽte ordinis ꝓ/
feſſione.xxiij.q.viij.c.clerici.c.quicũq; ex/
tra de voto.c.ex multa.§.fi. ⁊ in tali bello
ſi neminẽ occiderit vel mutilauerit non eſt
irregularis:licet ab alijs plures occiſi vel
mutilati fuerint:hoc enim potius eoruz fa
tuitatibus imputandũ eſt qui bellum iniu
ſtũ mouerũt. Ad tollẽdũ tñ oẽ dubiũ põt
ad cautelã in h̃ caſu ſibi pẽitẽtia ĩpõi: ⁊ ſic

intelligit̃.c.p̄ſentiũ:extra de cleri.ꝑcuſ.
⁊ ibi in vi.glo. Si tamẽ in tali bello cleri/
cus aliquem vulnerauit non tñ occidit vel
mutilauit qui poſt ab alijs occiſus eſt: tũc
ſi vulnus clerici diſcerni potuit a vulneri/
bus alioꝝ ⁊ ꝑpendi ꝙ non erat vulnꝰ mor
tis:nõ efficit̃ irregularis:vt eo.ti.c.ſigni/
ficaſti.ij.vbi plane de hoc:ꝙ ſi diſcerni nõ
potuit ꝓpter dubiũ irregularis iudicat̃:vt
ibi: ⁊ eo.ti.in.c.petitio:dicit Hoſti.ꝙ ſi q̇s
in bello iuſto pugnauerit in ꝓpria ꝑſona:
q̃uis alios ꝑcuſſerit dũmodo de morte a/
licuius remorſũ ꝯſciẽtie nõ habeat nõ cen/
ſet̃ irregularis:qd' etiã.c.petitio:ꝓbare vi
detur. Et q̃tũ ad ea q̄ dicta ſunt nota gene
raliter:ꝙ Hoſti.⁊ Joh.an.tradũt duas re
gulas. Prima eſt ꝙ in dubio nec magiſter
nec iudex.aliquẽ iudicar̃ debẽt irregularẽ
vt de pe.di.j.c.pene:de ſen.ex.is q̄ in eccle
ſia:li.vj. Secũda ẽ ꝙ vnus q̇ſq; ĩ dubio ſe
debet irregularẽ iudicare ⁊ reputare:vt pz
de ſimo.ca.matthęꝰ. Dicit etiã Hoſt. ꝙ in
bello iuſto clericꝰ pugnãti lanceã dare põt
ante ꝯflictũ: ⁊ hic ſm̃ Hein. boyc: in.c. ita
quorũdã:de iudeis ſi petunt̃ ad defenſio/
nẽ ⁊ tutelã:nõ aũt ſi petunt̃ ad inuaſionez
⁊ ĩpugnationẽ:ſufficit eñ ꝙ p ſe nõ interfi
ciat vel mutilet:vt ꝓbat tex.in dicto.c.pe/
titio. Ecõtra mouẽtes arma in bello iniu/
ſto ſunt irregulares ſi reperiunt̃ aliq̇ int̃/
fecti vel mutilati:ſiue fuerint ex ꝑte iniuri
antiũ ſiue ex parte recipientiũ ſm̃ Ray.in
ſum.qd' quidẽ ĩtelligũt qñ clerici fuerunt
in culpa: ⁊ hoc apparet ex verbis eius duz
dicit mouerint arma q̃ſi voluntarie ⁊ ſine
neceſſitate:nã ſi defenderẽt ſe vl' ſocios ne
ceſſarie:licet aliq̇s a defendẽtibꝰ ſit inter/
fectus ex alia parte:ſi reliqui nec ĩterfeciſ/
ſent nec vulneraſſent nõ eſſent irregulareſ
licet occidendi volũtatẽ habuiſſent: q2 lex
ꝓmotionis factũ requirit:vt dictũ eſt: nõ
aũt ſic eſt de inuadẽtibuſ:q2 vno mutilato
vel occiſo iudicant̃ oẽs irregulares:p̄ſer/
tim in iuſto bello:deniq; mandãs vl' cõſu/
lens aliquẽ occidi ſi mãdatarius ꝓpt̃ hoc
aggrediens nõ occidit ſed occidit̃: tũc mã
dans efficit̃ irregularis ſm̃ Jo.an. ⁊ Ho/
ſti.in.c.ad audiẽtiã: ⁊.c. Petrꝰ: de homi.
ſic mãdãs aliquẽ verberare: ꝓhibẽs tñ eũ
occidi vel mutilari:ſi mãdatariꝰ excedit ⁊
mutilat:mãdãs efficit̃ irregularis:vt eo.
ti.is q̄:li.vj. Scd'o q̇s ſit homicida p iuſti/
tiã q̃tũ ad cõtrahẽdã irregularitatẽ:nã cũ
iudex vel miniſter reũ iuſte ꝯdẽnatũ occi/

dit homicida eſt ⁊ irregularis: vt dicto.c.
ſicut dignũ:vnde clericus in ſacris nõ põt
eſſe iudex ſanguis:ſaltẽ in ꝓpria ꝑſona co
gnoſcẽdo ⁊ iudicãdo:vt dicit Hein.boyc:
in.c.clericis:extra ne cle.vl' mo. et h̃ pz ẽt
in dicto.c.clericis: ⁊.c.ſniam:eo.ti.nec vt
ordinarius nec vt delegatꝰ: vt de rapt̃.c.ĩ
archiepiſcopatũ:põt tñ cõmittere iure ſuo
⁊ vice ſua iuriſditionẽ tp̃alẽ ſi quã habet:
⁊ hoc ſiue generalit̃ ꝯſtituẽdo laicũ aliquẽ
generalẽ vicariũ ſuũ vl' balliuũ:qui de om
nibꝰ malefactoribus faciat vindictaz:ſiue
etiam ſpecialiter certã cãm:vt eo.ti.c.ep̃s:
li.vj.⁊ ibi p Joh.an.in glo.ſua p̄ma:idem
Ber.⁊ Hoſti.ibi dicũt ꝙ ſi appellet̃ in ta/
li cauſa debet appellari ad ipm p̄latuz: ⁊
ipſe alij delegabit:ꝗ ſcd̃m eos ſpecialit̃ de/
legare põt: ⁊ licet nõ põt cõmittere vel mã/
dare ſpecialit̃ ⁊ exp̃ſſe penã ſanguinis in/
ferri vſq; ad mortẽ vel mutilationẽ:tñ ge/
neraliter mandare põt alicui ꝙ de malefa/
ctoribus exequat̃ iuſticiã: vt di.c.epiſcopꝰ
Ex dictis igit̃ videt̃ ꝙ clericꝰ iure patro/
natꝰ talẽ habẽs iuriſdictionẽ:hanc cõmiſ/
ſionẽ facere põt ſine pena irregularitatis:
⁊ ſi clerico hoc licet: videt̃ ꝙ laicꝰ talẽ iu/
riſdictionẽ habẽs nõ p ſe ſed p balliuuz cau
ſas ſanguinis agẽs ordinari poſſit: verũ/
tamẽ ſi p̄latus alicui clerico cõmittit ꝙ vi/
ce ſua balliuũ vel ſpecialẽ iudiciariũ depu/
tet ⁊ hoc facit:talis nõ videt̃ tutus a peri/
culo irregularitatis ſi ꝓceſſum eſt ad mor/
tem vl' mutilationẽ p dictũ.c.ep̃us:ibi ĩ iu
riſdictiõe ſua cõmiſſo: ⁊ in fi.ibi:cũ iuriſdi
ctionẽ obtinet temporalẽ:iſte nãq; nullam
habz iuriſdictionẽ ſed cõmiſſionẽ vel man
datũ volũtarie recipit ⁊ voluntarie cõmit/
tit. Ceterum.c.p̄latis:de homi.li.vj.di
cit ꝙ ſine pena irregularitatis clerici poſ/
ſunt de ſuis malefactoribꝰ ꝯqueri ⁊ coram
ſuo iudice ſeculari:etiã de criminibꝰ ex q̇/
bus pena debet̃ ſanguis exp̃ſſe ꝓteſtãdo
ꝙ ad penã ſanguinis nõ intẽdũt: ſecꝰ tñ ſi
tẽderẽt ad penã mortis vl' mutilatiõis: li/
cet ore ꝯtrariũ ꝓteſtarent̃ :licet eñ clerico
ſuã iniuriã corã iudice ꝓſeq̇ ciuilit̃: q̃uis
nõ criminalit̃:tñ ſm̃ Hoſ. ſi actor crederet
nullo mõ poſſe ꝑuẽire ad effectũ ſue petiti/
onis niſi p mortẽ vl' mutilationẽ:nõ ẽ iuo/
cãdũ brachiũ ſeculare: ſecꝰ ſi crederet diffi
cult̃ poſſe ꝑuẽire ad optatũ effectũ: ⁊ ſic ex
ponit̃ vix abſq; ⁊c̃.ĩ.c.poſtulaſti.de homi.
Iudex v̇o ſi modum ciuil' actiõis excedẽs
gladio vtit̃: exceſſus nõ ĩputat̃ actori ſed

iudici: vt ibi ſm Hoſ. ⁊ Jo. an. ⁊ cōcordat
Archi. ſic clericus nō poteſt eſſe ꝯſiliarius
iudicātis in cauſa ſanguinis: vbi mors vł
mutilatio ſequił: nec etiā aduocat⁹: nec te
ſtis nec tabellio: qꝛ nō poteſt dare ꝯſiliuꝫ:
auxiliū: opē: operā vł fauorē: nec etiam di/
ctare vel ſcribere ſententiā ex q̄ ſeq̄tur mu
tilatio vel homicidiū: nec ꝙ aliq̄s capiał
ꝓ delicto: ſecus tñ pro debito: licet poſtea
ꝓ delicto detineatur ⁊ inłficiał. Et ſi que/
ritur vtrū clericus abſq̧ pena iudici ſecu/
lari cōſulere poteſt aut ei reſpōdere in cau/
ſa ſanguinis vbi ſequił mors vł mutilatio
Ad hoc dicēdū ſm Joh. calō. in. c. ex litte/
ris: de exceſ. prelato. cui ſatis ꝯcor. Hein.
boyc. ibidē: qđ ſi conſuluit ſup certo facto
īminente ad puniendū tunc irregularis iu
dicatur: vt hic: ſi saltē ex cōſilio ſuo ſiue ge
nerali ſiue ſpeciali ſequatur ꝓpinquū ho/
micidiū: ad hoc dicto. c. ſicut dignū. §. fi. ⁊
c. ſignificaſti. j. ⁊. ij. quod eſt dicendū ſcđm
Hoſti. ⁊ Joh. an. ne cle. vel mo. c. clericis:
idē ſpecu. ⁊. archi. Si vero cōſuluit ſup fa/
cto nō īminēte ad puniēdū: ⁊ ꝯſulens be/
ne cōſuluit vł rn̄dit vt iura canunt: tūc nō
efficitur irregularis: ⁊ ſic intelligił opinio
Joh. ⁊ Ber. ad hoc. c. peſſimā. xxiij. q. vlti.
in glo. penul. ⁊ vltra. Si vero errauit ꝗuiſ
nō erat iuriſperitus: ſed erat caſus ſuper q̄
erant opiniones: ⁊ ip̄e ſequēs aliquoꝝ opi
niones ſic conſuluit: tūc etiā nō eſt irregu/
laris: quia cum de certo facto nō conſulue
rit: ſatis eſt ꝙ non fuerit in culpa. argu. in
e. ti. c. ſignificaſti. ij. ⁊. c. petitio: ſi tamē er/
rauit in caſu in quo nullus peritus erraſſꝫ
tunc eius ignorantia craſſa iudicał ⁊ fit ir
regular. ſi ſequitur mors: quia fuit in lata
culpa. Vl̄ ſi nō eſt iuriſperitus ⁊ tamē p̄/
ſumit ꝙ iudex ſequatur eius conſiliū tūc
eſt in culpa ⁊ fit irregularis: ſi vero non p̄/
ſumit ſicut nec preſumere debet: ⁊ ſimplici
ter dixit ꝙ ſentiebat: non tñ ſuggerēdo q̄/
ſi ex affectu: ſed tm̄ quod ſentiebat expri/
mendo tunc quia ceſſat culpa nec factū eſt
certū non eſt irregularis: ſimiliter ſi iudici
vel officiali maleficū inſequēti ſimplici ani
mo demonſtrarat neſciens nec ſuſpitioneꝫ
habens ꝙ ad punitionē quereretur: ſed ꝓ
pter aliud: tūc credunt eū nō eſſe irregula/
gularē ex quo non fuit eius intentio corru
pta. ſecus tamen ſi ſciuit vel ſcire debuit ꝙ
C ad penā quereretur. Tertio quis fit ho/
micida neceſſitate defendendi ſe: de quo q̄
ri poteſt vtrū homicidiū ex neceſſitate cō/
miſſum inducit irregularitatē. Ad hoc re/
ſpondit Hein. boyc. ī dicto. c. ſicut dignū:
ꝙ ſi neceſſitas illa fuit euitabilis tūc eſt ir/
regularis: ita ꝙ nec ad ſuperiores ordines
pōt aſcēdere: nec in ſuſceptis miniſtrare ni
ſi diſpēſatiue: vt. l. di. c. de his clericis: ſm
Bern. ⁊ Hoſti. hic. Si vero neceſſitas om/
nino fuerit ineuitabilis: tūc licet tres ſint
opiniōes: tñ opinio Bar. Brix. i. c. de his:
j. ⁊. ij. lj. di. tenēda eſt q̄ hodie ſeruał: ꝙ. ſ.
eidē in nullo imputał: nec quo ad peccatū
nec quo ad irregularitatem: ita ꝙ ſine aliq̄
diſpenſatiōe miniſtrare pōt in ordine ſuſce
pto: ⁊ hoc hodie approbatū eſt ꝑ cle. vnaꝫ
de homi. ⁊ ibi ꝑ Joh. an. in glo. ſup verbo
nullā. Jtē de illo qui mortem aliter vitare
nō potuit exēplificat glo. de illo q̄ erat in/
angulat⁹ ita ꝙ fugere nō poterat: ⁊ ſic vi/
detur ꝙ ſi fugere poterat nō excuſał. Jdē
paulus: verūtamē ſm Hei. boyc. i. c. ſuſce/
pimus: de homi. dicit ꝙ ſi in fugiendo imi/
neret periculū ſicͭ frequenł ſolet: qꝛ fugiē/
do cadere poſſet: vel ꝑ inſequētē velociorē
interfici: tūc nō tenel fugere: abſit eñ dice
re ꝙ tāto periculo ſe exponere tenerel: vt
lit. nō ꝯteſt. c. accedens. ij. ⁊ hoc idē dici po
teſt vbi ſm ꝑſone qualitatē fuga eſſet ali/
cui vituperoſa: nā ⁊ al's ꝯſeruatio honorū
p̄fertur vtilitati rex. Vñ de hoc arbitrarie
ꝯſiderandū eſt ſm Henze. eo. ti. in cle. vna
gloſa vltima: ⁊ idē laud. ⁊ hoc maxime cō/
ſtare pōt ꝑ iuramētū ſuū cū de ſua ꝯſciētia
⁊ periculo agał ſine alterius p̄iudicio: pu/
ta de ꝓmotiōe ad ordines: vt eo. ti. c. ſigni
ficaſti: ſecus tñ ſi cū alio ꝯtēdat vt de bñfi
cio ⁊ ſimilib⁹: de defenſione vero rex ſuaꝝ
dicit Archi. ⁊ etiā Laud. ac Vincē. h̄ ideꝫ
notāt in. c. ſuſcepim⁹: de homi. ꝙ ꝗuis ho
ſtis fortior ſit ⁊ ſine armis impetit ⁊ ſpoli/
at: nō eſt tñ dicendū ob res ſuas trāſitori/
as clericū armis ſe tueri debere ⁊ interfice
re ſpoliatorē: ⁊ in hoc ꝯcor. Hoſti. ⁊ Johā.
an. in dicto. c. ſuſcepimus: ⁊. c. Petrus. e.
ti. ⁊ ſpe. ti. de lega. alij tñ dicūt ꝙ bona ſua
tm̄ armis defendere licitū eſt: vt de ſen. ex.
c. dilecto: li. vj. Et ꝙ inłfectores de quib⁹ ī
c. ſuſcepimus: dicił viā ꝑfectiōis. i. religio
nis arripuerunt: q̄bus vim illatā ſibi vi re
pellere non licebat: ⁊ hoc in repellendo in
culpa fuerūt ſꝫ Ala. ⁊ Vincē. h: ⁊ idē Hoſ.
qui dicit ꝙ iſtud locū habet in monachis
qui viam perfectionis aſſumpſerunt: ſed ꝓ
mum ſecurius eſt: vnde ⁊ ſi quis occideret
vel mutilaret occidere volētē patrē: filiū:
cōiugē vel aliā ꝑſonā ſibi coniunctā quam
aliter defendere nō poterat: nihilominus
irregularitatē incurrit ſm glo. qꝛ nō dicił
neceſſitas ineuitabilis: idē Pau. ⁊ Lap⁹
oportet eñ ꝙ offēſus irruere nō velit in of
fendente ad hoc ꝙ offēſus ſi occidit vł mu
tilat nō incurrat irregularitatē. Quarto
quis fit homicida caſu: verūtamē ſi dabat
operā rei licite ⁊ adhibuit diligentiā quaꝫ
debuit ſm iura tūc nō imputał ei nec quo
ad peccatū: nec quo ad irregularitatē: ſm
oēs doctores. xxiij. q. v. c. de occidēdis:
⁊ eo. ti. c. ex litteris. ij. c. ſignificaſti. c. Jo.
⁊. c. fi. Si vero nō adhibuit diligentiā quā
debuit tūc imputał ei tā quo ad peccatum
ꝙ etiā quo ad ordines ſuſcipiēdos: qꝛ nec
debet ꝓmoueri: nec in ſuſceptis miniſtra/
re eo. ti. c. p̄ſbyterū. c. ad audientiaꝫ: ſcđm
Bern. ⁊ Hoſti. in dicto. c. ſicut dignū: ſimi
liter ſi dabat operā rei illicite ꝗuis adhi/
buit omnē diligētiā: tñ īputał ei q̄ ad pec/
catū ⁊ irregularitatē. l. di. c. clerico. c. ſi q̄s
volūtate: de homi. c. ꝯtinebał. c. dilect⁹. ij.
⁊ Hoſti. h: ⁊ in. c. ſicut nob: de teſta. ⁊ Hoſ.
Ray. Joſti. in ſūmis coꝝ. Preterea q̄cun/
q̧ dat cauſā ꝓpinquā ⁊ ordinatā ad homi/
cidiū: homicida iudicał dūmō occaſioneꝫ
p̄ſtando dederit opam rei illicite: ⁊ h̄ tenet
Bern. ⁊ Hoſti. ⁊ Hein. boyc. ſecus tñ de oc
caſione remota: ⁊ ad illud homicidiū non
ordinata. Jtē qui poteſt hominē a morte li
berare ⁊ nō facit: vł qui nō paſcit fame mo
rientē ſm Matth. in cle. de homi. nō eſt ir/
regularis: retrahēs tñ aliquē volētē aliuꝫ
ab iniuſta morte liberare: ſm Hein. boyc.
irregularis efficił: ⁊ allegat. c. ſi q̄s viduā
l. di. ⁊ de pe. di. j. c. periculoſe. Hic genera/
liter due regule generales ſūt notāde: pri/
mā ponit Gaſpar dicens: ꝙ qñ culpa p̄ce/
dit caſum tunc imputatur illi q̄ fuit in cul/
pa: licet nō fuerit in cauſa agēs: ſecus tñ ſi
nō fuit in culpa: exēpli gratia ſi q̄s rixā in/
cipiat ⁊ in ip̄a male tractel: ꝓpter qđ eius
ꝯſanguinei vel amici p̄ter ꝯſcientiā ſuā in/
ferētē occidāt vł mutilāt irregularis erit:
qꝛ culpa ſua caſum p̄cedit: vt patet eo. ti. c.
p̄ſbyterꝝ. ⁊. c. ſignificaſti. ij. exemplū ſecun/
di patet exp̄ſſū eo. ti. in. c. Petr⁹: caueat ꝗ
cleric⁹ ne ſit rixoſuſ: vt. xlvj. di. §. j. ⁊. §. ecce
Scđam vero ponit Jo. in ſūma ꝯfeſ. ꝙ ſcꝫ
vbi bona fide fiūt ea q̄ circa egrotos ꝯtin/
gunt: nō debet aliq̄s defacili ſcrupuloſam
habere ꝯſcientiā: licꝫ in aliq̄ fuerit erratū:
dūmodo non ſit ibidem lata ⁊ euidēs cul/
pa aut negligentia diſſoluta: que ꝓprie do
lus eſt: de quo videbitur in. vij. p̄cepto: vt
ſi bona fide dederit infirmo aquaꝫ bibere
vel limphatū vinū vel vocauit minutoreꝫ
⁊ ſimilia que tamen ſcđm ꝯditionē perſo/
ne vel infirmitatis vel tēporis aut aliaruꝫ
circūſtantiaꝝ eſſent illi pnitioſa ⁊ mortife/
ra: ſecus tamen ſi non fuerit bona fide: ex/
empli gratia ſi quis infirmuꝫ verteret vel
traſuerteret in aliud latus vt citius moria
tur irregularis eſt: vt dicit ſpecu. ti. de le/
ga. §. iuxta propoſitionis: ſi ſaltem ex hoc
citius moreretur: ſi tamē hoc faceret ad re/
uelandū infirmū ⁊ non vt citius moriatur
non erit irregularis: quia bona fide ſubue
nire voluit infirmo. Ad laudē dei.

De diuerſis alijs irregularitatibus que cōtrahuntur oris vel operis ꝑpetratione: Sermo XXX

Non occides Exo.

xx. Viſo de primo modo quomo
do contrahił irregularitas ope/
ris vel oris perpetratione: iā reliquos mo
dos breui ſtilo percurramus. Nā ſecun/
do modo ꝯtrahił ꝓpter bigamiā irregula A
ritas ⁊ hoc triplici ratione: prima ⁊ princi
palis cauſa quare bigamus promoueri ꝓ/
hibetur eſt: propter defectum ſacramēti q̄
eſt in eo: qꝛ ſcꝫ coniunctio ꝯiugalis facta ꝑ
eū ſignificare nō poteſt illā ꝯiūctionē ſpi/
ritualē xp̄i ⁊ eccl'ie q̄ eſt vnic⁹ ſpōſus cū ec/
cleſia q̄ eſt vna ſpōſa. cū eñ carnē ſuā diui/
ſerit in plures vxores: nō eſt vn⁹ vni⁹. xx/
vj. di. c. acutius: ⁊ extra de biga. c. debitū.
Pro quo nota ꝙ in matrimōio duplex ſa/
cramentū attendił ꝓpter duplicē cōiuncti
onē q̄ eſt in ipſo: ſcꝫ animoꝝ ⁊ corpoꝝ. Pri
ma ꝯiūctio ſcꝫ aīoꝝ ſignat ꝯiūctionē chri/
ſti ⁊ eccl'ie: q̄ fuit q̄ſi matrimoniū initiatuꝫ
q̄dē in patriarchis ⁊ ꝓph̄is ratuꝫ in chriſti
natiuitate ⁊ ꝯſummatū in cruce: vł ratum
in cruce ⁊ ꝯſummatū in gloria. Secūda ve
ro cōiunctio ſignificat etiā vnionē diuini/
tatis ⁊ humanitatis factā in vtero virgi/
nis: vt dicco. c. acutius: et dicto. c. debitū.
Cum ergo tam coniunctio chriſti ⁊ eccleſie
ꝙ etiam vnio diuinitatis ⁊ humanitat. nō
ſit niſi vnica: merito ſignatur in coniuncti
one primi matrimonij: ⁊ cum quis tranſit
ad ſecundum recedit ab vnitate: ⁊ ſic non
poteſt ſignare dictā vnicā ꝯiunctionē quā
etiā rationē tāgit Aug⁹. in dicto. c. acuti⁹.

in fi. ⁊ qꝛ ɔiūctio fornicaria nō ſignat illaꝫ
cōiunctionē chriſti ⁊ eccleſie: hinc ſi ꝗs nō
ɔtraxit ſ tm̄ cū mlt̄is fornicatꝰ fuit nō cen
ſet irregularis. Secūda rō eſt ꝓpter digni
tatem ordinū. xxvj. di. c. vna: ⁊. c. vltra: vñ
nec tollit irregularitas iſta ꝑ baptiſmū: ſi
cut irregularitas homicidij: cuius rō ē: qꝛ
ɔtrahit ex matrimonio ⁊ baptiſmꝰ nō ſol/
uit matrimoniū: vt dicto. c. vna. Tertia rō
eſt ꝓpter ſignū incōtinētie. Dic̄ eñ Amb.
in dicto. c. vna. Quō aūt pōt hortator eſſe
viduitatis: ꝗ ipa ɔiugia frequētauerit: et
lxxxij. di. c. ꝓpoſuiſti. ver. ſꝫ fortaſſe: vñ et
bigamꝰ omni ꝑuilegio clericali nudat ac
ſeculari foro penitꝰ adijcit: nō obſtāte ꝗcū
ꝗ ɔſuetudine: adeo ꝙ eis ſub pena excōi
catiōis inhibitū eſt deferre tonſurā vl' ha/
bitū clericalē: vt patet expꝛeſſum de biga. li.
vj. c. altercatiōis. Hec ꝗ bigamia multꝭmo
dis ɔtrahit. Primo cū ꝗs ſucceſſiue ⁊ di/
uerſis tꝑibꝰ duas hꝫ vxores ⁊ vtraſqꝫ co/
gnoſcit: ⁊ hic ꝓprie ꝑfecte dicit bigamꝰ. x/
xxj. q. j. c. appareāt: ſecus tñ ſi nō cognouiſ
ſet ambas ſm Tho. in. iiij. licꝫ magiſter ſē
tentiaꝝ aliter dicat: nō eñ tenet in hoc eiꝰ
opinio: cōcor. etiā dictū. c. debitū. Secun/
do vero cū ꝗs diuerſis tꝑibꝰ duas hꝫ vxo
res: vnā de iure: ⁊ aliā de facto: puta qꝛ cō
trahit cū ſanguinea ⁊ vtrāqꝫ cognoſcit: ſ
etiā cenſet bigamꝰ ꝓpter intētiōis affectū
cū oꝑe ſubſecuto: vt eo. ti. c. nuꝑ: ⁊ ideꝫ ē ſi
plures habet vno tꝑe: vtpote ducēs vnam
clādeſtine ⁊ aliā in foro eccl'ie: ⁊ vtrāqꝫ co/
gnoſcit: vl' etiā ſi ɔtrahit cū duabꝰ de facto
tm̄ ⁊ eas cognoſcit: vt qꝛ ſūt ambe ɔſāgui/
nitatis vl' affinitatis linea ɔiūcte: vt dicto
c. nuꝑ. Tertio qñ ɔtrahit cum cognita ab
alio ⁊ eā cognoſcit: ⁊ hoc ē verꝫ ſiue ſciuerit
eā corruptā ſiue nō: vt. xxxiiij. di. c. curan/
dū: ⁊. c. ꝑcipimꝰ. Si tñ ipe ſolus eā deflo/
raſſet ⁊ poſtea cū ea cōtraheret nō cēſeret
bigamus: vt dicto. c. acutiꝰ: arg. extra ꝗ fi.
ſint legit. c. tāta. Quarto qñ ꝓpriā vxoreꝫ
cognoſcit ſiue ſciēt' ſiue ignoranter poſtq̄
ab altero cognita eſt: vt. xxxiiij. di. c. ſi cu/
ius: ⁊. c. ſe. vnde ſi vir accuſaret de adulte/
rio vxorē: ⁊ accuſatiōe pēdēte vir debitum
adultere redderet etiā ad ꝑceptū eccl'ie fie
ret irregularis: qꝛ bigamꝰ ſm Tho. Ray.
⁊ Hoſt. Quinto qñ ɔtrahit cū vidua ab a/
lio viro cognita: ſecꝰ tñ ſi fuiſſet relicta vir
go. xxxij. di. c. ſeriatim. xxxiij. di. c. maritū:
⁊ notāt. xxxiiij. di. c. ꝑſbyteri. §. vidua. Se
xto qñ ꝗs vilē ꝑſonā ducit in vxorē: ſicꝫ an

cillā ſeruilis ɔditiōis: vl' ioculatricem: vl'
aliquā ex illis ꝗ publicis ſpectaculis man
cipant: licet virginē: tūc repellit ab ordie:
vt patet expꝛeſſum. xxxiiij. di. c. ſi ꝗs viduā:
ij. Septio qñ ꝗs ɔſtitutꝰ in ſacris: vl' poſt
ꝓfeſſionē in religione contrahit cū corru/
pta: vt patꝫ. xxvij. q. j. c. quotquot: ⁊ de bi
gamis: c. a nobis: ⁊ in glo. vnde licet quis
credit ɔtrahere cuꝫ virgine ⁊ inuenit eam
corruptā ⁊ ſic cognoſcit eā: ad ordines ꝓ/
moueri nō poteſt: cū ſit maritus corrupte:
vt patet. xv. q. j. c. ſi. ⁊. xxxij. q. v. c. ille aūt:
Ceterū quia ꝑ baptiſmū nō tollit hec irre/
gularitas: vt dictū eſt: ideo ſi quis vnā ha
buit vxorē āte baptiſmū ⁊ aliā poſt baptiſ/
mum: vl' vtrāqꝫ ante baptiſmū irregularis
ē: vt. xxxiiij. di. c. ſi quis viduā. j. ⁊. xxxv.
di. c. j. Similiter is qui ante baptiſmuꝫ di/
miſit vxorē ꝓpter fornicationem: ⁊ poſt ba/
ptiſmū eā iteꝝ recipit irregularis ē. Hic
ergo queri poteſt vtrū in irregularitate cō
tracta ꝑ bigamiā poteſt fieri diſpēſatio. Et
dicunt quidā ꝙ non: quia ɔtra doctrinam
apoſtoli eſt: ɔtra quā nec papa diſpenſare
poteſt. Tho. tamē in. iiij. di. xxvij. dicit ꝙ
bigamie nō eſt adiuncta irregularitas de
iure naturali: ſed de iure poſitiuo: nec ē eti
am de eſſentialibus ordinis ꝙ aliquis nō
ſit bigamus: quod patet ex eo: quia ſi ꝗs
ad ordinem accedit characterem recipit: ⁊
ideo papa diſpēſare poteſt in tali irregula/
ritate: nō tamē inferior prelatus. Qđ autē
in ɔtrariū obijci pōt ꝑ decre. extra. eo. ti. c.
nuꝑ: ſoluit Tho. dicēs ꝙ ꝑ illā decre. oſtē/
dit ꝙ eadē eſt difficultas diſpēſandi in ill'
ꝗ de facto cū plibꝰ ɔtraxerūt ſicꝫ ſi de iure
ɔtraxiſſēt: nō ꝙ ſubtrahat poteſtas diſpē/
ſandi. Quod etiā obijcitur nō eſſe licitum
diſpenſare ɔtra doctrinā apoſtolicaꝫ: ſol/
uit ibidē Tho. dicens ꝙ eſt verū q̄tuꝫ ad
ea que ſunt de iure naturali: ⁊ q̄tū ad ea ꝗ
ſunt de neceſſitate ſacramentorū ⁊ fidei: ſ
in alijs que ſunt de inſtitutiōe apoſtoloruꝫ
cū eccleſia: nūc eandē habeat poteſtatē ſta
tuendi ⁊ deſtituendi quā tūc habebat: po/
teſt per eū diſpenſari qui primatū tenet in
eccleſia: ꝗuis cū tali irregularitate diſpē/
ſare nō ɔſueuit niſi forte ſubeſſet aliꝗ cau/
ſa maxima. Tertio modo ɔtrahitur irre
gularitas in crimine hereſis: in qua ſcꝫ he
reſi poſt vulnꝰ ſanatū remanet cicatrix: ſcꝫ
irregularitas: vt dicitur. j. q. j. c. ventuꝫ: et
ideo prohibentur heretici a promotione: ⁊
promoti deijciuntur. Pro quo nota ꝙ he/

retici puniunt pena quadruplici. Primo
excōicatione: qꝛ ſunt ipſo facto excōmuni/
cati: vt ex eo. ti. c. ad abolendā. ⁊ de hoc. ſ.
Secūdo v̄o depoſitiōe: qꝛ indiſtincte ſiue
clericus ſiue laicus etiā papa vel imꝑator
vel quilibet aliꝰ deponi debet ab omni di/
gnitate: vt. xl. diſt. ſi papa. et. xxiiij. q. j. c. ꝗ
cōtra pacē: inſuꝑ omni officio ⁊ bñficio ta/
lis ſpoliari debet ac degradari ſi clericꝰ ē:
⁊ iudicio ſeculari tradi puniēdus animad/
uerſione debita. ſ. crematione: niſi cōtinuo
poſt cōprehenſionē erroris ad fidē cōuerti
velit ⁊ errorē ſuū abiurare ac ſatiſfactionē
exhibere: ⁊ ſic redeūtes in ꝑpetuo carcere
retrudi debēt: vt patet ex eo. ti. c. excōmu/
nicamꝰ. ij. Nec ſolum heretici ſed etiā eorū
receptores credētes defenſores ⁊ fautores
ipſorūqꝫ filij vſqꝫ ad ſecūdā generatiōꝫ ad
nullū eccl'iaſticū bñficiū vl' officiū publicū
admittent: al's eſt irritū: vt de heretic̄. c. ꝗ/
cūqꝫ. li. vj. qđ intelligas ſane ꝑ lineam pa/
ternā: naꝫ ꝑ maternā nō puniunt niſi vſqꝫ
ad primū gradū: vt eo. ti. c. ſtatutū. Tertio
puniunt rerū ablatiōe: qꝛ bona eoꝝ oīa
ſunt ipo iure cōfiſcata: executio tñ cōfiſca/
tionis vel occupatio bonoꝝ fieri nō debet
ꝑ ꝑncipes ſeculares anteq̄ ꝑ iudicē eccle/
ſiaſticū ſuꝑ eodē cōfiſcatio fuerit ꝓmulga/
ta: vt. eo. ti. c. cū ſecūdū. li. vj. Quarto pu/
niunt militari ꝑſecutiōe: qꝛ ſi aliter fieri nō
pōt armata manu ſunt ab eis oīa bona au/
ferēda: ſi tñ reuertunt ad fidei veritatē de
iure cōi poſt abiurationē hereſis: admit/
tunt ad laicā cōmunionē poſtq̄ recōcilia/
ti fuerint: vt. j. q. vij. c. j. et. c. dayberꝰ. ex/
cipiunt tamē illi qui poſt abiurationē er/
roris vel poſtq̄ ſe ꝓprij antiſtitis examina
tione purgauerint: ſi deprehenſi fuerint in
abiuratā hereſim recidiſſe: tales enim ſine
vlla penitus audiētia ſeculari iudicio re/
linquunt: vt eo. ti. c. ſuꝑ eo. lib. vj. Ceteri
vero non ſolū ad laicā recipiunt cōmunio/
nem: vt dictū eſt: ſed inſuꝑ meritis ꝓprijs
ſuffragātibus circa eos quadruplex diſpē
ſatio fieri pōt. Qñqꝫ enī fit cū eis diſpēſa/
tio ſemiplena: ita ꝙ ſolū recipiunt in ordi/
nibus ante hec oīa ſuſceptis: vt. j. q. j. c. ſi
ꝗs heretice. vbi plane de hoc. Qñqꝫ v̄o fit
cū eis diſpēſatio plena: ita ꝙ poſſint ad ſa/
cerdotiū ꝓmoueri: vt. j. q. vij. c. cōuenientī/
bus. Qñqꝫ ꝓinde fit cum eis diſpenſatio
plenior: ita ꝙ epiſcopi eſſe poſſunt: vt. xij.
diſt. c. nos cōſuetudinē. Qñqꝫ fit cum eis
diſpenſatio pleniſſima: ita ꝙ ꝓmoueri pñt

ad ſuperiores dignitates: vt. xxiij. q. iiij. c.
ipa pietas. Quarto mō cōtrahit irregu/
laritas ꝑ dilationē baptiſmi: nā ſi ꝗs adul
tus ſanꝰ diſtulit baptizari: ⁊ poſtea ī egri/
tudine timore mortis ſe fecit baptizari: ꝓ/
moueri non pōt: cuiꝰ cā ē: qꝛ ꝑſumit nō v̄e
cōtritus: nō eñ ex volūtate ſed ex neceſſi/
tate videt recepiſſe baptiſmū: vt patet ex/
ꝑſſum. lvij. diſt. c. ſi ꝗs. Eſt etiā alia cauſa
ſm Guil. vt ſcꝫ ꝑ hanc penā homīes indu/
cerent nō negligere ſuā ſalutē: nec mirū ꝙ
tales non ꝓmouent: cum ⁊ neophiti ꝓhi/
bent ordinari iuxta ſententiā apl'i: vt patꝫ
xlviij. di. c. j. et. c. qm̄. Cuiꝰ ratio duplex eſt
ſm Ray. Prima ne incidāt in ſuꝑbiā: pu/
tantes ꝙ fides ſiue religio chriſtiana mul/
tū eis indigeat: vt dicto. c. j. et. c. quoniā.
Secūda eſt: qꝛ nō ſunt experti ſtatus eccl'ie
vel religionis: nec ſciunt modos ꝑſonaꝝ:
nec ieiunauerūt nec fleuerūt ⁊c. vt patet in
dictis. c. vnde tales nec ad minores ordi/
nes ꝓmoueri debēt: imo nec tonſurari: ar.
xix. q. iij. c. monaſterijs: ⁊ ſatis cōcor. Hoſt.
⁊ Hoſti. ⁊ idem intelligit de neophitis in
religiōe: vt dicto. c. monaſterijs. Et ſi q̄rit
cur nō tollit irregl'aritas iſta ꝑ baptiſmū.
Ad hoc dicendū ſm Ray. ꝙ baptiſmꝰ ita
dilatus inducit eam: ⁊ ideo nō poteſt eam
tollere: qꝛ idem non operat cōtrarios effe
ctus: vt extra de bap. c. maiores: ſecꝰ tamē
eſt de illo ꝗ diſtulit ſic cōmunionē vſqꝫ ad
talem egritudinē: quia hic non repellit ab
ordine: vt. l. diſt. c. is v̄o. Similiter pōt ille
qui diſtulit ſic baptiſmū in duobꝰ caſibus
ꝑ diſpenſationē ordinari. Primꝰ eſt ſi poſt
baptiſmū fides ⁊ vita illiꝰ ꝓbabilis appa/
ruerit. Secūdꝰ eſt ſi raritas clericoꝝ h' exe/
gerit: vt. lvij. di. c. ſi quis. Quinto modo
contrahit irregularitas ꝑ ſuſceptionē ite/
ratā ſacramētoꝝ characterē imꝑmētiū: vt
baptiſmi: cōfirmatiōis ⁊ ordinis: vt. l. diſ.
c. ɔfirmandū. j. q. j. qđ quidā. de cōſe. diſt.
iiij. c. qui bis. Unde qui ſciēter rebaptizati
ſunt vel recōfirmati vl' reordinati: ſeu etiā
ignorāter ſed poſt ſcitū ratū habuerūt abſ/
qꝫ diſpenſatiōe pape ꝓmoueri nō poſſunt.
Si v̄o tale ſacramentū ignorāter ſuſcepe/
runt vt infantes vel abſolute coacti: tales
ſm quoſdā de iure ꝓmoueri poſſunt: ſm
alios tñ tutius eſt dicere ꝙ cū diſpēſatiōe:
⁊ hoc vult dictū. c. qui bis. et. c. ſequēs. Si
v̄o ꝗs ꝓbabilit' dubitat facta diligēti ſuꝑ
hoc inq̄ſitiōe: nec certificari pōt vtrū aliqđ
dictoꝝ ſacramētoꝝ ſuſcepit vl' nō: tūc talis

non efficiꝭ irregularis licȝ in hoc caſu ite/
ret ſacramentũ: qꝛ nõ putaꝭ iteratũ qđ ne/
ſciꝭ eſſe factũ: vt de ꝯſe. di. j. c. ſolẽnitates.
⁊ extra de p̃ſby. nõ bap. c. veniens. vñ dici
debet in forma cũ dubitaꝭ. Si nõ es bapti
zatus vel cõfirmatus ego te baptizo. Ra/
tio xͦ p̃dicte irregularitatis eſt ꝓpter in/
iuriã factã ſacramẽtis: q̃ conſiſtit in hoc ꝙ
ſacramentũ nõ iterandũ ꝓpter effectũ in/
delibilẽ characteris ſimplr̃ iteraꝭ. Sex/
to cõtrahiꝭ irregularitas ꝑ ſolennẽ penitẽ
tiã: vt di. l. c. ex penitẽtibꝰ. vbi plane de h̃.
Pro quo nota ꝙ penitẽtia ſolẽnis de qua
nunc loq̃mur tm̃ imponiꝭ ab ep̃o vel de eiꝰ
mãdato: nec imponiꝭ clerico niſi depoſito
⁊ fieri debet cũ ſolẽnitate q̃ poniꝭ. l. diſt. c.
i capite: vbi eandẽ penitentiã i forma ꝓſe/
quiꝭ ex ꝯcilio Agathen̄. Nec iponiꝭ talis
penitẽtia ꝓ crimie enormi ⁊ vulgariſſimo
qđ totã ciuitatẽ vel terrã cõmouit. Et ſm
Ray. iterari nõ põt: vt de pe. diſ. iij. c. reꝑi/
unꝭ: q̃uis alia quelibet penitẽtia ſiue pu/
blica ſiue p̃uata poteſt iterari quotiens hõ
peccat: vt ibi. c. ſepties. et. c. adhuc inſtãt.
ſ; qꝛ hodie talis penitẽtia nõ habeꝭ in vſu:
iõ gr̃a breuitatꝭ de ea ſupſedeo. Ratio xͦ
cur talẽ impedit ꝓmouendũ eſt: qꝛ nõ ſunt
digni ſuſcipe vaſa ſacramentoꝝ: qui dudũ
fuerũt vaſa vitioꝝ: vt diciꝭ in. c. illud. l. di.
Secũda rõ eſt ꝓpter ſcandalũ ꝑpl̃i euitan/
dũ qui crimẽ eius agnoſcũt. Scandalũ eſt
enĩ ꝑpl̃o dei tales ꝑſonas ſup ſe poſitas ha
bere: q̃s vltra modũ vitioſas ꝯſtat eſſe: vt
patet exp̃ſſum di. l. c. de his xͦ. Tertia rõ
eſt timor: ne iterũ labanꝭ in voraginẽ viti/
orũ: qui timor de priſtina cõſuetudine cõ/
ſurgit. lxv. diſt. c. in ſacerdotibꝰ. Quarta
ratio eſt: qꝛ nõ haberẽt libertatẽ rep̃hendẽ
di alios: nã qua fronte peccantẽ corripere
põt: cũ tacitus ip̃e ſibi reſpõdeat eadem ſe
cõmiſiſſe q̃ corripit: vt. xxv. di. c. primũ. Cõ
cor. Ray. ⁊ Tho. in. iiij. põt tñ cũ eis in mi/
noribus ꝓpter neſſitatẽ vel vtilitatẽ eccle/
ſiaſticã diſpenſare. diſt. l. c. placuit. ⁊ hoc ꝑ
ep̃m ex quo nõ eſt ei ꝓhibitũ in iure: verũ/
tamẽ publica penitẽtia nõ inducit irregu/
laritatẽ q̃ ſm Ray. iniũgi põt ꝑ cõfeſſorẽ:
⁊ fit in publico: nõ tñ cũ p̃dicta ſolẽnitate:
vt cũ iniũgiꝭ ꝑegrinatio ꝑ mundũ cũ bacu
lo cubitali ⁊ cũ ſcapulari: hanc enĩ impo/
nere põt q̃libet ſacerdos parrochiano ſuo.

Septimo cõtrahiꝭ irregularitas ꝑ obli/
gationẽ ad aliqđ officiũ alicuiꝰ curie: ⁊ or/
dinari ꝓhibeꝭ niſi p̃us a curia ſit abſolutꝰ

vt patet. lj. diſ. c. j. ⁊ ſequẽtibus. Pro quo
ſciendũ ꝙ tribus modis poſſũt dici curia/
les ſm Ray. Primo modo large dicunꝭ
illi curiales qui quacũq; cõditiõe ſunt ob/
ligati curie alicuiꝰ publice poteſtatis: ſiue
ſint milites ſiue aduocati ſiue officiales ſi/
ue etiã hiſtriones: ⁊ generaliter oĩs offi/
cium honeſtũ vel inhoneſtũ habẽtes dum
modo curie ſunt obligati. Secũdo modo
ſtricte dicunꝭ curiales: qui curãt ⁊ gerunt
honeſta officia curie: ſicut decuriones: iu/
dices ⁊ ſiles. Tertio mõ ſtrictius dicunꝭ
curiales: qui ſcȝ in cauſa ſanguis ſunt offi
ciales: hi nãq; dicunꝭ curiales a cruore: ſ;
alij dicunꝭ curiales a cura. Omnes ĝ curi/
ales indiſtincte ſm Ray. ordinari ꝓhibẽꝭ
niſi p̃us a curia ſint abſoluti: vt. lj. diſt. c. j.
⁊ ſequẽtibꝰ. Poſtq̃ aũt abſoluti ſunt a cu
ria: tũc ſe exercuerũt ſeua vt officiales vel
milites q̃ ſanguinẽ humanũ fuderunt: vel
turpia ⁊ inhoneſta vt hiſtriones: non poſ/
ſunt ꝓmoueri: vt. lj. di. c. j. et. ij. de cõſe. di.
ij. c. ꝓdilectione. Si tamẽ exercuerunt ho/
neſta officia ſicut iudices: aduocati: tabel/
liones: ⁊ hoc in cauſa ciuili ſeu pecuniaria
tñ: tũc admittunꝭ vt. lj. di. c. oſius. ſed in
cauſa ſanguis repellunꝭ vt. lj. di. c. aliquã/
tos. Nam in cauſa mutilatiõis vel mortis
quicũq; fuerit iudex vel aduocatꝰ ꝓ actore
ſiue ꝑ reo: cũ actor obligaꝭ ad talionẽ: vel
aſſeſſor officialis vel teſtis aut notariꝰ ſen/
tentiã ſcribens vel ꝓferens ſeu qui ſcribit
atteſtatiões vel legit eas dũ publicanꝭ: et
qui ſcripſerit vel dictauerit lr̃as ꝓ vindi/
cta ſanguis omnes tales ꝓmoueri nõ poſ/
ſunt: vt dicto. c. aliquãtos. ⁊ di. l. c. ſi quis
poſt remiſſionẽ. extra ne cleri. vel mona. c.
ſentẽtia. Quare etiã ceteri curiales ordi/
nari ꝓhibenꝭ: ſm Ray. tres ſunt cauſe p̃n
cipales. Prima eſt: qꝛ quidã ex p̃dictis vt
frequẽter irregularitatẽ cõtrahunt ex offi/
cijs eis cõmiſſis. Secũda: qꝛ tales q̃nq; re/
petunꝭ ⁊ ſic eccleſia ꝑturbaꝭ. Tertia: qꝛ p̃/
ſumiꝭ cõtra eos ꝙ nõ tranſeãt ad clericatũ
voto religionis ſed vt ratiocinia domino/
rũ ſubterfugiãt: vt. liij. diſt. c. legem. Idȝ
Hoſt. ⁊ Hoſti. ⁊ ſimiliter obligati ad ratio/
cinia ꝓ ꝑſonis ſecularibus: ſicut tutores:
ꝓcuratores ⁊ ſimiles ad ordines ꝓmoueri
non poſſunt: vt. xxj. q. iij. c. j. et. ij. extra ne
cleri. vel mo. c. j. et. ij. ſecus tamẽ ſi exercẽt
ea ꝓ ꝑſona eccliaſtica vel etiã ſeculari ſed
miſerabili: ſicut cecus paup puſillꝰ vidua
⁊ ſiles: qꝛ tales ꝓmoueri poſſunt niſi aliõ

canonicũ impediat: vt. lxxxix. diſt. c. indi/
catũ. lxxxvj. diſt. c. ꝑuenit. xvj. q. j. c. mona
chi. ij. Si tamẽ officiũ quod geſſerunt fini/
tum eſt: ⁊ tamẽ adhuc obligati ſunt ad ra/
tiociniũ: tunc ſm Ray. ſi non mouetur eis
queſtio nec mota eſt bene ꝓmoueri poſſũt
niſi manifeſtũ ſit aliquẽ talẽ teneri de do/
lo. Si xͦ moueꝭ queſtio de dolo: tũc ꝓmo
ueri non debet ante deciſam litẽ: vt. lxxxj.
diſt. c. tantis. eẋ de obligatis ad ratiocinia
v. c. ⁊ in glo. debet tñ taxari tp̃us infra qđ
q̃ſtio decidaꝭ: ar. eẋ qui fi. ſunt legi. lator.
⁊ qui ma. accu. poſ. c. inſup. Si deniq; que/
ſti moueꝭ de culpa tm̃: tũc ꝓmoueri poteſt
nõ obſtãte reclamatiõe actoris: cũ lis poſt/
ea ꝓcederet: ſicut p̃us ⁊ ſub eodeȝ iudice.

Octauo crimẽ mediocre ⁊ notoriũ indu/
cit irregularitatẽ. Pro quo nota ſm Ray.
in ſmmina: ꝙ in hoc loco crimẽ enorme di/
ciꝭ homicidiũ ⁊ aliqua ſimonia: ⁊ etiã ſm
Hoſt. hereſis: ⁊ qđlibet hoꝝ ſiue fuerit oc/
cultũ ſiue manifeſtũ impedit ꝓmouendũ ⁊
deijcit ꝓmotũ etiã poſt penitentiã. Crimẽ
aũt leue diciꝭ hic illud mortale qđ de ſe nõ
inducit depoſitionẽ niſi ex cõtumacia poſt
admonitionẽ: vt ebrietas ⁊ ludꝰ alee: vt pȝ
xxxv. di. c. j. vel ſtrepitus in ſynodo: vt. v.
q. iiij. c. in loco: ⁊ ſimilia que reꝑiunꝭ in iu/
re: talia ĝ ſiue fuerint occulta ſiue manife/
ſta nec impediũt ꝓmouendũ: nec deijciũt
ꝓmotũ: extra õ coha. cleri. ⁊ mu. c. veſtra.
Crimẽ deniq; mediocre diciꝭ h̃ adulteriũ
furtũ: ſacrilegiũ: ꝑiuriũ: falſuȝ teſtimoniũ
⁊ ſimilia: q̃ ſi ſunt occulta nõ impediũt pro
mouendũ nec deijciũt ꝓmotũ: nec indigẽt
diſpẽſatiõe: ſed ſufficit penitẽtia ſacramẽ/
talis: vt eẋ de tem. ordi. c. ex tenore. et. c. q̃/
ſitũ. vbi plane de hoc ⁊ in glo. Si xͦ ſunt
manifeſta ꝑ ꝓpriã confeſſionẽ delinquẽtis
extra iudiciũ factã: tunc etiã nõ faciũt talẽ
irregularem: q̃uis ille ſi clericus eſt ſuſpẽ/
di deberet ab officio ⁊ bñficio: vt extra de
exceſ. p̃la. c. q̃ ſit graue. Si ꝓinde ſunt ma
nifeſta ꝑ famã deficiẽte accuſatore ⁊ legiti/
ma ꝓbatione: tũc etiã non inducit irregu/
laritatẽ: vt dicto. c. queſitũ: purgatio tamẽ
canonica talibus eſt indicenda: qua p̃ſtita
debẽt abſolui: ſed ſi defecerint in ea debẽt
deponi: vt eẋ de adul. c. ſignificaſti. Si de/
niq; ſunt manifeſta ꝑ ſententiã vel cõuicti/
onẽ aut ꝑ euidentiã facti: ſic ꝙ nulla tergi/
uerſatiõe celari põt: tũc inducũt irregulari
tatẽ: vt dicto. c. q̃ſitũ: põt tñ i hmõi medio/
cribꝰ notorijs in iure vel de facto in tali ir/

regularitate ꝑ ep̃m diſpẽſari ſm: Inno. in
glo. ſup dicto. c. ex tenore. Infames etiã tã
de iure q̃ȝ de facto repellunꝭ a ꝓmotione
dignitatũ ⁊ ordinũ: vt. lj. di. c. q̃ in aliq̃. de
regu. iur̃. c. infamibꝰ. li. vj. Idẽ Ray. infa/
mis de iure eſt: quẽ ius ponit eſſe infamẽ:
vt qꝛ cõuictus ẽ de facto: vel q̃ pugnat in
arena cũ beſtia ꝓ lucro ⁊ hmõi: vide õ hoc
plura. iij. q. vij. c. infamis. ꝑcipue in. §. por/
ro. in textu ⁊ glo. Infamis aũt facto diciꝭ
ille cuiꝰ apud bonos ⁊ graues grauata eſt
opinio ſuper aliquo crimie: de quo gratia
breuitatis ſupſedeo. Ad laudẽ dei.

De irregularitatibꝰ que cõtra/ hunꝭ ꝑ eccleſiaſticarũ cenſurarum violationẽ: Sermo XXXI

Non occides Exo.

xx. Tertio ꝯtrahiꝭ irregularitas
eccliaſtice cẽſure violatiõe. Ubi
breuiter hic ꝓſequẽdo q̃ñ qualiꝭ ⁊ vtrũ ex
cõicatus: ſuſpẽſus vl̃ interdictꝰ durãte ex/
cõicatione: ſuſpenſione vel interdicto cele/
brãs: aut diuinis vel eccliaſticis officijs ſe
imiſcẽs irreglr̃aritatẽ incurrit. Omiſſis di/
uerſis opinionibꝰ ſciendũ eſt: ſm ꝙ notat
Io. caldͦ. ⁊ An. de bu. Itẽ Tho. Pe. de pa
lu. ⁊ Guil. ꝙ ſi celebrans aut vtens officio
ordinis eſt mulier ſiue laica ſiue religioſa
ſeu qualiſcũq; ſit: nõ efficiꝭ irregularis: qꝛ
cũ nõ ſit capax ordinis clericalis: in eã nõ
cadit irregularitas ꝑ quam quis impediꝭ
ab ordine vel ordinis officiũ celebrare: et
hec ratio ſumiꝭ ex. c. hec aũt imago. xxxiij.
q. v. ⁊ extra. c. debitũ. de biga. Hinc eſt ꝙ ſi
mulier excõicata vel interdicta vel in loco
inꝭdicto: vel indebite tractet officia ſacra:
temere quidẽ agit ⁊ puniri debet: vt de pe.
⁊ re. c. noua. nõ tñ efficiꝭ irreglr̃aris. Si xͦ
eſt virilis ꝯditiõis: ſ; furioſus: infans: vel
dormiẽs hoc agit: non eſt irregularis nec
peccat: vt patet ſupra. Si ꝓinde ſane men/
tis eſt: ſed laicus ſiue religioſus ſiue ſecu/
laris ⁊ cum ſolẽni p̃paratu alicuius ordi/
nis celebrat aut exequitur actum alicuius
ordinis: tunc videꝭ ꝙ ſit irregularis: licet
hoc indicaꝭ eſſe rigoroſum: vt de cleri. nõ
ordi. mi. c. j. nec cũ tali vt ꝓmoueri valeat
alius q̃ȝ papa diſpẽſare põt: ſicut ⁊ cũ ordi/
nato ac ſuſpẽſo celebrãte alius q̃ȝ papa nõ
diſpẽſat: ⁊ ergo idẽ eſt in iſto caſu: ſed hoc
intelligẽdũ videꝭ tm̃ de ordinibꝰ ſacris ⁊ i

apparatu ſolenni: cum officia minoꝝ oꝛdi/
num licite ſm Tho. in .iiij. ⁊ alios docto/
res exerceri poſſūt: etiā ab his qui nō ſunt
oꝛdinati in illis. Hinc ſi hoc agit ſine appa/
ratu ſolenni non efficit̃ irregularis. Si p̄/
terea clericus eſt: tunc aut celebꝛat in oꝛdi/
ne quem non habet: ⁊ hoc agens in oꝛdini
bus ſacris iudicat̃ irregularis. De ſubdi/
aconatu tamē dicit Guil. ꝙ ſi eſt in minoꝛi/
bus cantare poteſt epiſtolam: dūmodo ſi/
ne ſolēnitate: et addit Inno. ꝙ hoc eſt lici/
tum quādo deeſt ſubdiaconus: ⁊ tunc etiā
cātet ſine oꝛnamētis ſubdiaconi. Solēnis
autē apparatus ſubdiaconi videt̃ eſſe ma/
nipulus. Dicit enim Pe. de palu. in .iiij. ꝙ
tunicellam licet etiā non ſubdiacono poꝛ/
tare: quia nō eſt ei pꝛopꝛia veſtis ſicut ma/
nipulus quē nullus inferioꝛ ſubdiacono
poꝛtare debet: hec ille. Vnō ſi talis cantet
epiſtolam cum tunicella ſine manipulo tm̄
nec poꝛrigit calicem diacono vel ſacerdo/
ti: quod eſt pꝛopꝛium officium ſubdiaconi
⁊ p̄ncipalis actus oꝛdinis illius: et vbi eſt
conſuetudo ꝙ etiā in minoꝛibꝰ cōſtitutus
illo mō cantet epiſtolā: non videt̃ ex hoc
irregularis: ſecus tamē vbi cuꝫ manipulo
vel poꝛrigēdo calicē: vel vbi nō eſt mos ꝙ
aliq̄s cantet inferioꝛ ſubdiacono. De alijs
tamē oꝛdinibꝰ ſupioꝛibus non eſt dubium
ꝙ incurrit̃ irregularitaſ. Si itaq̄ꝫ clericus
celebꝛat in oꝛdine quē habet: ſed eſt excōi/
catus excōicatione maioꝛi: vel celebꝛat aut
officium exercet diuinū in loco interdicto
ab homīe vel a iure: tūc efficit̃ irregularis
⁊ indiſpenſabilis niſi ꝑ papā: vt de ſenten.
excō. is qui. li. vj. Dicit tamē Guil. ꝙ in mi
noꝛibus cōſtitutus miſtrando ſeu officiuꝫ
ſuum etiā cum ſolēnitate exercendo cū eſt
excōicatus non efficit̃ irregularis: qꝛ illa
duo. c. ſi quis ep̄us. j. et. ij. que ponunt̃. xj.
q. iij. nō loquunt̃ de eis: vt patet intuenti:
⁊ pene ſunt reſtringēde: ſecus etiam eſt de
ſubdiacono: vt iam dictū eſt. Credūt etiaꝫ
quidā ꝙ ſubdiaconus excōicatus epiſtolā
ſine ſolēnitate legens vel diaconus vl̄ etiā
p̄ſbyter nō incurrat irregularitatē. Si aūt
talis clericus eſt ſuſpenſus: ſtricte ſumēdo
ſuſpenſionē. ſ. quo ad ſe ⁊ quo alios: ⁊ hoc
ab homīe ſeu iudice: ſed ignoꝛat ignoꝛātia
ꝓbabili: tunc nō efficit̃ irregularis: ⁊ hoc
eſt verū ſi ſe ignoꝛat ꝓbabiliter excōicatū
ſuſpēſum vel interdictū: non ignoꝛātia iu/
ris ſed facti: ar. de excōmunicato. xj. q. iij.
ſi quis epiſcopus. j. et. ij. ⁊ de ſuſpēſo ⁊ in/

terdicto: ar. de ſenten. excō. c. cum medici/
nalis. li. vj. §. vlti. ⁊ ibi glo. penul. ⁊ ꝑ In/
no. Hoſti. ⁊ Jo. an. de ſen. excō. c. cum illo/
rum. in glo. j. Idem Hein. boyc. Si tamen
ignoꝛat ignoꝛātia craſſa ⁊ ſupina: tūc ſi ſen
tia excōicationis ſuſpēſionis vl̄ interdicti
fuerit nulla: de quo vide plures caſus per
Jo. an. de ſen. excō. c. ſolet. in fi. et. c. licꝫ. li.
vj. ⁊ tūc nō efficit̃ irregularis: vt eſt exp̄ſ/
ſum extra de appel. c. ad p̄ſentiā. et. c. dile/
ctus. in fi. et extra de ſen. excō. c. ſolet. in fi.
⁊ eo. ti. c. ſolet. li. vj. ⁊ hoc in ſentētia excō/
municatiōis notat Inno. in dicto. c. ad p̄/
ſentiā: ⁊ Jo. an. in nouella. dicētes etiā ꝙ
licꝫ talis ab alijs ſit vitādus vt ibi: ipſe tm̄
nō debet ſe gerere ꝓ excōmunicato: qꝛ ſm
veritatē talis nō eſt ligatus: ſed intelligūt̃
ſane p̄dicta de ſententia que eſt nulla: que
ſcꝫ nec ligat apud deū nec apud eccleſiaꝫ:
licꝫ quādoq̄ꝫ de facto toleret̃: vt no. extra
de teſti. c. dilectus. ſecus tamē eſt de ſentē/
tia iniuſta: que licꝫ nō liget apud deum: li/
gat tamē apud eccleſiā: que ſentētia ſemꝑ
eſt timēda: vt. xj. q. iij. c. j. et. ij. ⁊ ꝑ ꝯſequēs
obſeruāda: alioquin ſententiā ſui paſtoꝛis
videret̃ cōtemnere: ⁊ ſic ligaret̃ ꝓpter cō/
temptū: vt ibi. c. audi deniq̄ꝫ. §. cum ergo.
Poꝛro ſiue ſentētia fuerit iuſta ſiue iniu/
ſta ſi ſe immiſcet aliquo officio nulli oꝛdi/
ni deputato ſeu qđ nō competit ratiōe ali/
cuiꝰ oꝛdinis: ſicut eſt officiū magiſtri ſcho/
lariū: aduocati: tabellionis: iudicis: bene/
dicentis mēſam vel legentis in menſa lecti
onem ⁊ ſimilia: nō eſt irregularis. Similit̃
ſi ſe quidē īmiſcet officio eccleſiaſtico ⁊ ſpi
rituali: ſed ea tm̄ facit que ſunt non alicui
oꝛdini vel officio deputata: nec a iure nec ꝯ
cōſuetudine: nec etiā eccleſie cōſtitutione:
ſicut ſi cantat reſpōſoꝛia vel legit lectiōes:
nō eſt irregularis: vnde videt̃ ꝙ ſi in aliq̄
eccleſia ſit cōſuetudo ꝙ ſine diſtinctiōe oꝛ/
dinis quiſq̄ꝫ legat epiſtolā poꝛtat cereos:
vel quid aliud faciat ꝑtinēs ad aliqđ offi/
ciū: nō eſſet irregularis qui facit illud offi/
ciū: quia cōſuetudo attendit̃ in ſacramen/
tis ⁊ eccleſiaſticis officijs: vt de cele. miſſ.
c. ꝑniciosus: ſm Inno. Hoſtiē. ⁊ Jo. an. et
Spe. Idē de excōicatis: ſuſpēſis vel int̃di/
ctis qui recipiūt aliquē in canonicū qđ fa/
cere poſſunt: de reſcrip. c. capitulū. ⁊ notat
Berñ. Inno. ⁊ Hoſti. de p̄ben. c. ꝓ illoꝝ.
glo penul. Idē de religioſis mēdicātibus
ſuſpēſis a receptiōe quoꝝlibet ad ꝓfeſſio/
nē ſui oꝛdinis: iuxta. c. nō ſolū de regl̄a. li.

vj. qꝛ tales ꝓpter hoc nō ſunt irregulares
ꝑ p̄miſſa: ⁊ hoc notat Joħ. an. in nouella:
ibi ſuꝑ verbo: ſuſpenſos: licꝫ Hoſti. in hoc
vltimo cōtrariū tenere videat̃: de re iudi.
li. vj. ⁊ male. Si p̄terea clericus īmiſcet ſe
his q̄ ſunt oꝛdini certo deputata: ⁊ hoc cū
ſolēni apparatu: tūc ſi eſt excōicatus excōi/
catione maioꝛi: fit per hoc irregularis ſiue
ſit excōicatus ab homīe ſine a canone ſm
Inno. Hoſti. ⁊ Spe. ⁊ a ſolo papa releuari
pōt: vt de re iudicata. c. cū eterni. §. ſcituri.
li. vj. ⁊ dicto. c. cū medicinalis: etiā ſi fue/
rit ſentētia iniuſta: ſecus ſi nulla vt dictum
eſt: ſecus tm̄ de excōicatione minoꝛi: vt. c. ſi
celebꝛat: extra de cle. ex. mi. Quidā tū di/
cunt: ꝙ licꝫ nō requirit̃ diſpenſatio papa/
lis: tamē requirit̃ diſpēſatio ep̄alis: vt de
cleri. cōiu. c. ſane. ij. vel ſaltem eius qui ab
excōicatiōe minoꝛi pōt abſoluere: ſicut in/
nuit dictū. c. ſi celebꝛat. ⁊ hoc obtinet iam
cōſuetudo ſm Hoſti. Inno. ⁊ Jo. an. Simi
liter ille qui ī eccleſia ſanguis vel ſeminis
effuſione polluta: vel q̄ p̄ſentibꝰ excōicati/
one maioꝛi innodatis ſciēter celebꝛare pꝛe/
ſumit: licet in hoc temerarie agat: irregula
ritatis tamē laqueū cum hoc iure nō ſit ex/
p̄ſſum nō incurrit: vt de ſen. excō. c. is qui.
li. vj. ⁊ de hoc ꝑ Inno. de excel. p̄la. c. fi. Si
v̄o talis īmiſcens ſe his q̄ ſunt oꝛdini cer/
to deputata cū apparatu ſolēni fuit ſuſpē/
ſus tm̄ a bn̄ficio: tunc dicit Hein. boyc: ta/
lem nō eſſe irregularē celebꝛando vel diui/
nis ſe īmiſcēdo: quia hoc nullo iure cauet̃
de elec. cum in cūctis. §. clerici. et. c. cū Vin
toñ. et. c. ſtatuimus. Item li. vj. de cōceſſi.
p̄ben. c. quia diuerſitatē. ⁊ hoc tenent In/
nocē. ⁊ Hoſti. in dicto. c. ſi celebꝛat. ⁊ Berñ.
eo. ti. c. latoꝛes. ⁊ Spec. ti. de lega. §. iuxta
ꝯpoſitionis. v̄. item nota. ꝙ ſuſpēſus: imo
talis celebꝛans vel ſe diuinis īmiſcens me
ret̃: qm̄ illa ſunt in nr̄is officijs gratioꝛa: q̄
licꝫ impēdere nō tenemur tñ cauſa dilecti/
onis impēdimꝰ: vt. xxviij. q. j. c. iam nunc.
circa mediū: vbi dicit̃: Multa aūt ſunt fa/
cienda nō iubente lege ſed libera charita/
te: ⁊ ea ſunt in nr̄is officijs gratioꝛa: q̄ cum
liceret nobis etiā nō impēdere tū cauſa di/
lectionis impēdimꝰ. Silr̄ ſuſpēſus tm̄ a pō
tificalibꝰ diuinis ſe īmiſcēdo vel ſine pon/
tificalibꝰ celebꝛādo nō eſt irregularꝭ: qꝛ h̄
iure non cauet̃: ⁊ pene ſunt reſtringēde: vt
de pe. diſ. j. c. pe. Vñ pōtificalia nō ſunt de
ſubſtātia oꝛdinis vel officij: qꝛ ſine eis q̄li
bet officiū fieri pōt: vt notat Inno. ī dicto

c. medicinalis. Idē ſpe. ⁊ cardinaliſ: quoꝝ
opinionē Hein. boyc: credit eſſe verā. Qꝛ
aūt Hoſti. ꝯtrariū tenet in dicto. c. medicinal̃.
hoc intelligendū ē ꝙ cū ab officio ſeu oꝛdi/
ne pontificali: id eſt ep̄ali fuerit ſuſpēſus:
tūc officio oꝛdinis ep̄alis ſe īmiſcendo fie/
ret irregularis: ⁊ hoc notat Genzelinus in
extrauagañ. Jo. xxij. q̄ incipit: ſuſcepti re/
giminis. ad fi. ſuꝑ verbo: a pōtificalibus:
vbi dicit: ꝙ ſuſpēſus a pōtificalibꝰ ꝓhibet̃
ab his q̄ ſunt ſibi al̃s vt pontifici ꝑmiſſa ⁊
dependētibus ab eis: puta ab oꝛdinū cele/
bꝛatiōe: frontis chꝛyſmatiōe: baſilicaꝝ ſeu
virginū cōſecratiōe: miſſe cū mitro ⁊ bacu/
lo celebꝛatiōe ⁊ ſilibꝰ: nō aūt ab alijs: puta
a miſſe celebꝛatiōe ſine oꝛnamētis pōtifica
libꝰ celebꝛare: penitētias dare ⁊ ſilibꝰ: q̄ cō
petūt ei rōne ſacerdotalis officij: vt ſentit
Cōpoſt. ex̄ de ꝯſue. c. cū dilectꝰ. ⁊ Berñ. đ
offi. dele. c. ſane. Et addit Joħ. caldrini: ꝙ
ep̄us ſuſpēſus vel interdictꝰ a pōtificalibꝰ
ſi exercet officiū ſacerdotis etiā cū pontifi
calibꝰ nō eſt irregularis: ⁊ ſic intelligit di/
ctū Inno. in dicto. c. medicinalis. vbi dicit
ꝙ is cui ſunt īterdicta tm̄ pōtificalia: ſi ce/
lebꝛat vel officiū exercet ī inferioꝛi oꝛdine
nō eſt irregularis: qꝛ hoc iure nō cauet̃: et
pene nō ſunt extendēde: de ſen. excō. is q̄.
li. vj. Verūtamē ſuſpēſus ab officio ſacer/
dotali nō poterit vti pontificali etiā aliter
q̄ꝫ in miſſa: qꝛ interdicto officio vno omīa
ſibi cenſent̃ interdicta q̄ ſine illo nō poſſet
explicare: ſed ſine ſacerdotali officio nō po
teſt explicare pontificale. Itē ſuſpēſus a ſa
cramētoꝝ ꝑceptione vel ꝑticipatiōe ſi cele/
bꝛat vel diuinis ſe īmiſcet: ſm Hein. boyc
nō eſt irregularis: vt eſt exp̄ſſum ī dicto. c.
ſi celebꝛat: qꝛ ꝑticipare ſacramētis non eſt
officij vel oꝛdinis eo ꝙ etiā laici ꝑticipant
eiſdē. Si tñ eſſet ſuſpēſus a collatiōe ſacra/
mentoꝝ vel etiā p̄uatus: tūc miſtrando ea
in officio ſuo vt p̄us efficeret̃ irregularis:
niſi miſtraret aliqua ſine ſolēnitate q̄ in ca
ſu neceſſitatis etiā laicus miſtrare poteſt:
vt patet de baptiſimo. Silr̄ ſuſpēſus ab in/
greſſu eccl̄ie ſm Inno. Spe. ⁊ Hein. boyc:
ſi intrat eccleſiā nō efficit̃ irregularis: qđ
intellige verū niſi in eccleſia ſe diuinis in/
geſſerit: vt de ſen. ex. is cui. li. vj. Sic ſuſpē
ſus ab aliquo certo officio ſi ſe īmiſcet alio
officio q̄ꝫ illi a quo ſuſpēſus ē: tūc nō eſt ir/
regularis: vt de ſen. ex. c. ij. ibi de miſterio
ſibi interdicto: Idem Jo. an. in dicto. c. is
qui. Et nota generalit̃ ꝙ de ꝑſona inter/

dicta idez p oīa dicendū eſt ſicut de pſona
ſuſpēſa: q2 tale interdictū nō differt a ſuſpē
ſione. Secūdo nota q ea q̄ dicta ſunt de
ſuſpēſione a iudice: generalit intelligunt
quocūq3 mō fuerint ſuſpēſi ſiue ſimpliciter
ſeu ad tempus determiatū vel indetermi/
natū ſiue etiā rōne crimis defect⁹ vel infa/
mie. Putant enī doctores tales durante
ſuſpēſione celebrātes eſſe irregulares: nec
poſſe cum eis diſpenſari niſi p papā: ar. ad
hoc. xj. q. iij. c. ſi q̄s pſbyter. ⁊ dicto. c. cum
medicinalis. Porro ſi quis fuerit ſuſpē
ſus a canone hoc fit triplici ratiōe. Primo
rōne criminis: ⁊ tūc ſi ſimpliciter eſt ſuſpē/
ſus celebrādo fit irregularis: vt. xj. q. iij. c.
ſi quis epiſcopus: ſimilit ſi ſuſpēſus eſt ad
tempus determinatū: tunc infra illud tem
pus celebrando efficit irregularis. Si vo
ſuſpēſus eſt ad tempus indeterminatū cū
cōditione donec ſatiſfaciat: ſicut in. c. ſi q̄s
āmodo. lxxxj. diſt. ⁊ de cohabi. cleri. ⁊ mu.
c. ſicut. ⁊ in clemē. de deci. c. j. ⁊ tūc ſm Jo.
caldē. licz quidā cōtradicant: verius tamē
eſt q ſic ſuſpenſus ante abſolutionē cele/
brans efficit irregularis: quia in hoc factū
iudicis eſt neceſſariū vt habeat p abſolu/
to: vt no. de eta. ⁊ quali. c. cum bone: ⁊ ſic
cum factū homīs ſit neceſſariū: ſequit q
ad ſuſpēſionē dei canon aliquid addit: vt
in dicto. c. ſicut. quod bene pbat de puil.
c. epiſcopoꝝ. li. vj. Si autē ſuſpenſus eſt cū
conditiōe donec peniteat: ſicut in. c. oſius.
de elec. ⁊ in. c. j. de his que fi. a ma. parte
ca. tunc equū eſt tenere q interim celebrā/
do non fit irregularis: quia talis videtur
ſuſpenſio dei tm̄ ad quā nihil addit canon
nec vt habeat p ſublata factū aliquod iu/
dicis eſt neceſſariū: et ideo dicendū eſt de
eo ſicut de ſuſpenſione dei tm̄ cum eadē ſit
ratio. Similiter ſi eſt ſuſpenſus a canone q̄
ad ſe tm̄ vt excōmunicat⁹ minori excōmu/
nicatiōe vel pmotus per ſaltū non eſt irre
gularis: primū patet in dicto. c. ſi celebrat.
ſecūdum patet. lij. diſt. c. ſollicitudo. ſ3 hoc
vltimū ſane intelligendū eſt q celebrando
vel officiando in ordine ad quē per ſaltum
eſt pmotus non eſt irregularis. Secundo
quis ſuſpendit a canone ratione alicuius
defectus: vt eſt defectus ordinis ſicut cle/
ricus p ſaltū pmotus q̄tum ad ordinem
obmiſſum cui⁹ ſi exercet officiū anteq̄ illū
recipiat eſt irregularis: ſicut prius dictum
eſt de laico diuinis ſe ſolēniter īmiſcente:
vel talis ſuſpēſus eſt ratione defectus alte
rius ſicut bigamus illegitimus corpore vi
tiatus a nō ſuo epiſcopo: vel ante legitimā
etatem ordinatus. Et in hoc caſu cōcordāt
omnes doctores q talis celebrando nō fit
irregularis: q2 hoc nō inuenit expſſum in
iure: vt de ſentē. excō. c. is qui. li. vj. ⁊ ideo
tales nō incurrūt nouam irregularitatē ſi
celebrāt ante diſpēſationē obtentā: ⁊ h̄ ſer/
uat romana curia: q2 cū in curia mādat cū
tam ordinatis in ſupradictis defectib⁹ diſ/
pēſari nil dicit de irregularitate quā incur
riſſent ex celebratiōe ante diſpēſationē: vt
patet. lvj. diſt. c. apſica. et. c. cenomanēſem.
Stilus aūt curie attendēdus eſt: vt de cri.
fal. c. q̄grauī. Nec obſtat q ordinatio iam
facta ante legitimā etatē vel a non ſuo epō
fuerit cū peccato: q2 pncipalis cauſa pter
quā dicim⁹ tales ſuſpenſos eſt defectus nō
peccatū: ergo rōne defect⁹ nō crimīs talis
debet cenſeri ſuſpēſus: ⁊ ex hac rōne puto
q licz irregularis ex celebratiōe diuinorū
ſit ſuſpēſus a canone pter hmōi irregula
ritatē: ſi tamē alʼs nō eſt ſuſpēſus a iure vel
ab homīe: puta q2 fuit abſolutus ab excōi/
catione vl ſuſpēſione ſed nō fuit cū eo diſ/
penſatū in irregularitate: vel etiā nō ſuſpē
ſus cōtraxit irregularitatem: q2 celebrauit
in loco interdicto: tunc talis ex noua cele/
bratiōe poſtea facta in loco nō interdicto:
nō incurrit nouā irregularitatē: cū hoc nō
ſit expſſum ī iure: vt dicto. c. is qui. Ter/
tio q̄s ſuſpendit a canone rōne infamie vl
ſcādali: ⁊ talis celebrādo nō efficit irregu
laris: vt extra de cle. pegri. p totū. pcipue
c. iij. ⁊ de homi. c. ex lrīs. tūc enī pprie non
eſt ſuſpenſus quo ad ſe ⁊ quo ad alios: vt
patet dicto. c. iij. Unde dicit Hein. boyc: q
ſuſpēſi nō quo ad ſe ſed q̄ ad alios tm̄ ſicut
pegrini ⁊ ignoti clerici: tales nō ſunt ſuſpē
ſi quo ad ſe nec ab homīe nec a iure: ⁊ ideo
ſine peccato celebrare poſſūt: dūmō eſſent
ī loco vbi celebrare poſſent: ſ3 plebes ſuſpē
ſe phibite ſunt audire eoꝝ officia ſm In/
no. ⁊ ideo illi bñ faciūt abſtinēdo pter in/
famiā q̄ pōt eſſe ꝯ illū: vl vt ſcādalū euitet
nō tm̄ peccare vident poſtq̄ talis ſacerdos
pegrinus a plato eccleſie in q̄ celebrat ad/
miſſus fuerit: q2 ſubditoꝝ nō eſt diiudica/
re vtrū ſe legitime pbauerit ſacerdotē ido
neū. Ex dictis etiā ſequit ſm Inno. q illi
quoꝝ crimīa ſūt notoria: q̄ etiā poſt penitē
tiā phibent celebrare pter ſcādalū ⁊ infa
miā: vt d̄ coha. cle. ⁊ mu. c. fi. ſi celebrāt aū
diſpēſationē nō incurrūt nouā irregulari/
tatē. Et ex allegatiōe quā facit intelligere
videt etiā de notorio fornicatore: qd pbū ē
tenere: ⁊ qd no. in. c. j. de ſen. ex. li. vj. intel
ligat de notorio fornicatore aū penitentiā
celebrāte: ne videat ſibiipſi ꝯtrari⁹: tm̄ de
rigore ſola penitētia nō tollit ſuſpēſionē ca
nonis in notorio fornicatore: vt videt ex/
pſſum. l. diſt. c. puenit. q2 requirit factū iu/
dicis: vt ſupradictū eſt de ſuſpēſione a ca/
none donec ſatiſfaciat: ſ3 abſolutione facta
a ſententia canonis a q̄ pōt hoc caſu epus
abſoluere: q2 ꝯditor canonis ſibi nō ſerua/
uit ſi penitet remanēte irregularitate quaz
cōtraxit hmōi fornicator notori⁹ ex celebra
tione diuinoꝝ. Dicit enī Inno. q talis ce/
lebrans anteq̄ peniteat efficit irregularis
indiſpēſabilis niſi p papā: ſed anteq̄ ſecū
diſpenſet ſi celebrat penitens: id eſt omiſſa
cōcubina nō cōtrahit nouā irregularitatē
ex illa noua celebratiōe. Deniq3 nota gene
raliter: q licz bigamus: illegitimus: cor/
pore vitiatus: ordinat⁹ ante legitimā eta/
tem: ordinat⁹ a nō epō ſuo: ⁊ ſic de aliis ce/
lebrādo nō efficiunt irregulares: ſi tamen
pterea fuerit eis a iudice interdicta cele/
bratio: ⁊ nihilomin⁹ ante diſpenſationē vl
interdicti relaxationē ingererēt ſe diuinis
in officio ſuo vt pus efficerent irregulares
⁊ ſic vt breuius potui patet de nota irregu
laritatis. Ad laudē dei.

De homicidio qd fit ſolo affe/ctu per inuidiā et de peccato inui/die: Sermo XXXII

Non occides Exo.

xx. Jam deniq3 de tertio mō occi/
dendi primū vel ſeipm ſuccinct⁹
ſermo pcurrat: qd ſcz homicidiū fit corde
vel affectu. Sic enī tertio mō pceptum hoc
exponi pōt: nō occides: id eſt corde vl affe/
ctu nō reuolues q̄ vita pximi vel tua cor/
poralis vel ſpūalis indebite pimi vel detri
mentū pati deſideres. Tertiū igit gen⁹ ho
micidii pſequēdo ſciēdū eſt: q iſtud homi
cidiū cordis grauī⁹ eſt q̄ homicidiū corpo
ris: quāto aīa pſtantior ē corpe: p inuidiā
nāq3 pprīā occidit aīaz ac pximoꝝ inſidiat
vite ſaltē p affectū: de q̄ hōicidio d2 Sap.
iij. Inuidia enī diaboli mors introiuit ī or/
bē terraꝝ: imitant aūt illū q̄ ſunt ex pte ei⁹
ſic p odiū affectu mortifero pprīā interimit
animā: ac pximoꝝ tā aīe q̄ corpis q̄rit mor
tē. Hinc d2. j. Jo. iij. Oīs q̄ odit fratrē ſuū
homicida ē: ⁊ ſcitis q oīs homicida nō h3
vitā in ſe manentē: glo. ibidē ⁊ ſi viuēs int
ſanctos p fidē viuere cernit: imp petuū tm̄
cū Cayn damnabit. Aū h̄ mō tam pueri q̄
mulieres ⁊ etiā ſequaces iudeoꝝ xpm cru/
cifigentiū facti ſunt homicide dñm ieſum
odiētes: ſicut ⁊ iudei hodierni pdeceſſorū
ſuorū imitātes veſtigia fiunt adhuc homi/
cide p affectū: de quib⁹ dicit Sap. ij. Ipſi
vo homicide theſaurizauerūt ſibi malum.
inſipiētes ⁊ maligni oderūt ſapientiā ⁊ rei
facti ſunt in cogitatiōibus ſuis. Mtum
igit ad pmū peccatū: ſcz inuidie dic Aug.
ſup Gen. iiij. q inuidia eſt dolor aliene feli/
citatis: cui⁹ peccati malicia ex hoc cōſide/
rari pōt: q2 peccatū h̄ ortū h3 a ppria mali/
cia abſq3 culpa pximi: quod eſt vitiū oīno
diabolicū: ſicut dicit Aug⁹. lib. de doctri/
na xpiana. Inuidia vitium diabolicū eſt3
quo ſolo reus eſt ⁊ inexpiabiliter reus: nō
enī dicit diabolo vt damnet: adulterium
cōmiſiſti: furtū feciſti: villā alienā rapuiſti
ſed hominū ſtatui inuidiſti: cuius inuidia
mors intrauit in orbē terraꝝ: quē imitant
omnes inuidioſi: q̄ dicunt eſſe ex pte eius
eo q nulla carnali delectatiōe puocante ſ3
ſolo ſpū diabolico ſuggerēte cōſpirant in/
uidias: rancores: detractiōes: ſuſpitiones
⁊ ſimilia ſemīa mentis amaricate. Cuz enī
cetera peccata dulcedinis aliq̄d corrupte
menti cōferre noſcunt ſolum iſtud vitium
amaritudine tabeſcente repletū marſcere
cogit ppriū ſubiectū: qd in pximoꝝ pſpe/
ritate cruciat velut infernale tormentū: vñ
dicunt inuidi ſpecialiter amici diaboli: q2
ſm Tulliū: Amici ſunt q̄ habent idē velle
⁊ nolle: ſic inuidi cum diabolo vident hr̄e
idē velle ⁊ nolle: cū vterq3 mala velit ⁊ bo
na reſpuit letaturq3 de pditiōe hoim. Hinc
etenim vitium hoc cum omnib⁹ ſpiritibus
reprobis tam rationalibus q̄ intellectua/
libus pſeuerabit ineternū: ſicut ecōtra cha
ritas ſancta nō excidet a ſaluandis imper/
petuū: vnde deſcendētibus in lacum ſola
cōcomitabit inuidia ⁊ eius peſſima filia. ſ.
odiū: ⁊ ſicut charitas obtinebit pncipatū
in celicis incolis: ſic inuidia ī reprobis ſpi
ritib⁹: iux illud pš. cxj. Peccator videbit
⁊ iraſcet ⁊c. Hic primo queri pōt: vtrum
inuidia eſt dolor vel triſticia: ſicut ſentire
videt Aug⁹. in auctoritate pdicta: ⁊ Da/
maſce. lib. ij. vbi ponit inuidiā eſſe ſpeciem
triſticie: ⁊ dicit: q inuidia eſt triſticia in ali
enis boni: cum tamē obiectum triſticie eſt

malũ:ſed obiectũ inuidie eſt bonũ:qꝛ cau/
ſat ex aliena felicitate: vñ memoria bonoꝝ
habitoꝝ eſt cauſa delectatiõis: nõ igit̃ eſt
cauſa triſticie:qꝛ oppoſitoꝝ nõ eſt eadẽ cau
ſa:eſt tñ cauſa inuidie. Dicit enĩ Grego.in
v.moral.de inuido loquẽs: Tabeſcentem
mẽtẽ ſua pena faciet quã felicitas torquet
aliena. Ad hoc rñdet Tho.ſcda 2ᵉ.q.xxxvj.
ꝙ obiectũ triſticie eſt malũ ꝓpriũ. Contin
git autẽ id qđ eſt alienũ bonũ apprehendi
vt malũ ꝓpriũ: ⁊ ſm hoc de bono alieno põt
eſſe triſticia: ſed hoc cõtingit dupliciter. Uno
mõ qñ ꝗs triſtat̃ de bono alicui⁹ inꝗtũ im
minẽt ſibi ex hoc piculũ alicui⁹ nocumẽti:ſicẽ
cũ hõ triſtat̃ de exaltatione inimici ſui ti/
mens ne ledat eũ:⁊ talis triſticia nõ eſt in/
uidia ſed magis eſt timoris affectus: vt di
cit pħus in.iiij.rhetorice. Alio mõ bonum
alterius eſtimat̃ vt malũ ꝓpriũ:inquãtum
eſt diminutiuũ ꝓprie glorie vel excellentie
⁊ hoc mõ de bonis alterius triſtat̃ inuidia
⁊ ideo p̃cipue de bonis illis inuident in ꝗ/
bus eſt gloria ⁊ in ꝗbus homĩes amãt ho/
norari ⁊ in opinione eſſe: vt dicit pħus in.ij.
rheto. Ad maiorẽ tñ euidentiã ſciendũ
ſm Tho.ibidẽ:ꝙ talis triſticia de bonis
alienis q̃ttuor modis cõtingere põt. Uno
mõ qñ vt dictum eſt aliquis dolet de bono
alterius inquãtũ ex eo timet̃ nocumentũ
vel ſibiipſi vel etiã alijs bonis: ⁊ talis tri/
ſticia non eſt inuidia vt dictum eſt: vnde
põt eſſe ſine peccato. Dicit eñ Grego.xxij.
moral. Euenire plerũq; ſolet vt non amiſſa
charitate nos inimici ruina letificet:⁊ rur/
ſum eius gloria ſiue inuidie culpa cõtriſtet
cũ ruente eo quoſdã bñ erigi credimus: ⁊
ꝓficiente illo pleroſq; iniuſte opprimi for/
midamus. Hinc dicit̃ Prouerb.xxix. Cũ
impij ſumpſerint p̃ncipatũ gemet pplus: ⁊
talẽ triſticiã oñdit Abachuc ppħa ꝯ Nabu
chodonoſor regẽ babylonis ꝓſperitatẽ il/
lius tẽporalẽ admirans:cuꝫ eſſet idolatra
peſſimus cũ omni pplo ſuo. Unde.c.j.con/
querit̃ dño dicens: Uſq; quo dñe clamabo
ſcʒ in oꝛone cõtra Nabuchodonoſor tẽpli
deſtructorẽ ⁊ ciuitatis? vt dicit Lira. Seq̃/
tur: Uociferabor ad te vim patiens: ſcʒ in
oppꝛeſſione ppli ⁊ non ſaluabis? quare reſpi/
cis cõtemptores tuos cõferẽdo:ſcʒ eis po/
teſtatẽ ⁊ gloriam temporalẽ:⁊ taces impio
cõculcante iuſtiorẽ ſe ſcʒ iudeos:talis igit̃
triſticia nõ eſt inudia ſed potius nemeſis:
ꝗ nemeſic⁹ tñ triſtat̃ de bono inique agẽ/
tiũ:iuxͣ illud pſ.lxxij. Zelaui ſup iniq̃s ⁊c̃.

Inuidus aũt triſtat̃ de bono eoꝝ etiã qui
ſunt digni: verũtamẽ vt dicit glo.ſup Aba
chuc.j. Nõ debem⁹ ſup hoc turbari viden
tes a p̃ncipio mũdi ab impio Cayn occiſũ
Abel iuſtũ:exultãte Jacob regnare in do/
mo patris ſui Eſau: ipſe quoq; circa quem
hec q̃rela dirigit̃ a iudeis crucifigit̃ ⁊ bar/
rabas latro dimittit̃. Secũdo mõ ꝗs tri/
ſtat̃ de bono alteri⁹: nõ quidẽ ex eo ꝙ alt̃
habet bonũ illud: ſed ex eo ꝙ nobis deeſt
bonũ illud qđ alter habet: ⁊ hoc eſt ꝓprie
zelus: vt dicit pħus.ij.rhetorice. Pro quo
nota: ꝙ ſi zelus ille cõſiſtit circa bona ho/
neſta vel virtuoſa: tunc laudabilis eſt: ſm
illud.j.Coꝝ.xiiij: Emulamĩ ſpiritualia:ſic
Eſaias ppħa: vt patet eiuſdẽ.vj. Uidens
dñm ſedentẽ ſup ſoliũ excel. ⁊ ange.cõci.ſ.
ſ.ſctũs dñs de⁹ exerci.interno dolore tact⁹
ait: ve mihi qꝛ tacui.ſ.a rep̃hẽſiõe Ozie re/
gis:qui ſcʒ tũc a dño ſedente in ſolio tanꝗ̃
ad iudiciũ ſuſcepit vindictã lepre:eo ꝙ of/
ficiũ ſacerdotale ſibi voluit vſurpare. Se/
quit̃: quia vir pollut⁹ labijs ego ſum. Si/
cut enĩ polluunt̃ labia dicendo qđ nõ de/
cet:ſic etiam tacendo quod dici deberet: ⁊
ſic pollutus labijs erat ac per conſequens
indignus laudare deum. De hoc etiã zelo
ſcribit Hiero.ad Aletã de inſtructõe filie.
Habeat inq̃t ſocias cum quibus addiſcat:
quib⁹ inuideat quaꝝ laudib⁹ mordeat̃:ſic
enim vnuſquiſq; laudabiliter alioꝝ exem
plis optimis excitari debet ad proficien/
dum in bonum: hac namq; ratiõe reor eſſe
p̃ceptũ a dño: luceat lux veſtra corã homĩ/
bus vt videant opa veſtra bona ⁊c̃. Si āo
zelus ille fit de bonis tpalibus: tũc poteſt
eſſe ſine peccato: ꝓpter finem intentũ debi
te circũſtantionatũ vel etiã cum peccato:ſi
finis eſt inordinatus vel affectus ĩmode/
ratus. Tertio modo triſtat̃ aliquis de bo/
no alterius inquãtũ ille cui bonũ accidit ẽ
eo indignius: que quidẽ triſticia nõ poteſt
oriri ex bonis honeſtis: ex quibus aliquis
iuſtus efficit̃: ſed ſicut pħus dicit.ij.rheto
rice.eſt de diuitijs ⁊ ſimilibus que poſſunt
equaliter ꝓuenire dignis ⁊ indignis: et hoc
triſticia ſm ipſum vocat̃ nemeſis: ⁊ ptinet
ad bonos mores:ſed hoc ideo dixit:qꝛ cõ/
ſiderabat ipã bona tpalia ſm ſe: ꝓut poſ/
ſunt magna videri nõ reſpiciẽtib⁹ ad eter/
na: ſed ſm doctrinã fidei tẽporalia bona q̃
ꝓueniũt indignis ex iuſta dei ordinatione
diſponũt̃: vel ad eoꝝ correctionẽ: vel etiã
ad eoꝝ maiorẽ dãnatiõeꝫ. Nã q̃tũ ad p̃miũ

refert magiſter Guil.pariſieñ.in li: de vni
uerſo corporali: de quodã q̃ q̃ꝫto floruit ꝓ/
ſperitate tanto creuit malicia. Tandem tñ
ad ep̃atũ electus: ſtupẽs de bonitate diui/
na: q̃ maliciã ſuã grata ꝓſperitate ꝓſeq̃ vi
debat̃ ſeſeq; ad hoc officiũ recognoſcẽs indi
gniſſimũ ep̃atũ refutauit ⁊ in gratiaꝝ actio
nẽ in ppetuã ſeruitutẽ ſe dño fideliter ꝯſecra
uit. Q̃tũ etiã ad ſcõm dictũ eſt diuiti epu/
loni: Fili recordare qꝛ recepiſti bona in vi
ta tua. Chryſ.ibidẽ.q.dicat: ſi q̃d boni fe/
ciſti vnde premiũ deberet̃: oĩa recepiſti in
illo mũdo epulãs ditatus: oblectat⁹ ſucceſ
ſibus ꝓſperis: vt ſic nihil minuat̃ ex meri
tis in futuro de penis eternis. Hinc ꝓphe
ta Job prius velut humanũ aliqđ paſſus
admirans ſuper his ꝓſperitatib⁹ impiorũ
diuinũ iudiciũ ait: eiuſdem.xxj. Quare vi
uunt impij ſublimati ꝯfortatiq; diuitijs? ſe
men eoꝝ pmanet corã eis: dom⁹ eoꝝ ſecure
ſunt ⁊ pacate ⁊ nõ eſt virga dei ſup illos:
bos eoꝝ ꝯcepit ⁊ nõ abortiuit: vacca pepe
rit ⁊ nõ eſt priuata fetu ſuo: egrediunt̃ qua
ſi greges puuli eoꝝ ⁊ infãtes eoꝝ exultant
luſibus. Tandẽ vero riſione ſua diffiniti
uã ſubinfert ꝯcluſionẽ dicẽs: Ducũt in bo
nis dies ſuos ⁊ in puncto ad ĩferna deſcẽ/
dũt: qui dixerũt deo. Recede a nobis ſciẽ
tiã viaꝝ tuaꝝ nolumus. Sic pſ.in pſona
puſilloꝝ ꝓrũpens in vocẽ admiratiõis ait
in pſ. Q̃ bonus iſrael deus: q̃ ẽ.lxxij. Ec/
ce inquit ipĩ peccatores ⁊ abũdãtes in ſe/
culo obtinuerũt diuitias: ⁊ dixi: ergo ſine
cã iuſti.cor me. ⁊ laua.int̃ inno.ma.me. et
fui flagellat⁹ tota die ⁊c̃. paululũ tñ reſipi/
ſcẽs ſbdit: ſi dicebã narrabo ſic: Ecce nati
onẽ filioꝝ tuoꝝ reprobaui: exiſtimabaꝫ vt
cogno.hoc la.eſt ante me donec intrẽ in ſan/
ctuariũ dei: ⁊ intel.in nouiſſi.eoꝝ: ⁊ q̃d ibi
dẽ intellexit ſubdit: quõ facti ſunt inq̃t in
deſolationẽ ſubito defecerũt: perierũt pro
pter iniquitatẽ ſuã. Sed qualit̃ inquis: ve
lut ſomniuꝫ ſurgentiũ dñe in ciuitate tua
imaginẽ ipſoꝝ ad nihilũ rediges: vñ dicit
apti⁹ ĩ alio pſ.xxxvj. Uidi ipiũ ſup exalta
tũ ⁊ eleuatũ ſicut cedros libani: ſcʒ tpali ꝓ
ſperitate: ⁊ trãſiui: glo. ad nouiſſima eorũ
⁊ ecce nõ erat ſcʒ potẽs: diues: glorioſus:
delitioſus: ⁊ hoc q̃tũ ad corp⁹: q̃ſiui eũ ſcʒ
q̃tũ ad animã: ⁊ nõ ẽ inuẽt⁹ loc⁹ ei⁹ ſcʒ in
ſorte iuſtoꝝ: cuſtodi igit̃ ĩnocẽtiã ſcʒ ad de
um: ⁊ vide eq̃tatẽ q̃tũ ad ꝓximũ: qm̃ ſunt
reliq̃e hõi pacifico. Cũ igit̃ bona tpalia q̃
dant̃ etiã ipĩs vl' ad correctionẽ vl' ad ma

iorẽ dãnationẽ caduca ſunt ⁊ trãſitoria: ĩ/
mo pene nihil in ꝯparatiõe ad bona eťna:
q̃ tñ bonis ꝯſuant̃ in p̃miũ: ideo talis tri
ſticia ꝓhibet̃ ĩ ſacra ſcrip. ſʒ illđ pſ.xxxvj.
Noli emulari.i.imitari in malignãtib⁹: ne
q; zelaueris.i.inuidias faciẽtes iniq̃tateꝫ
⁊ ꝓſperãtes. Dicit eñ Lyra ꝙ hũc pſal.fe
cit Dauid: oſtẽdere volẽs ꝙ ꝓſperitas ma
loꝝ ſit ꝯtẽnẽda ⁊ afflictio iuſtoꝝ appeten/
da: tũc eñ multi vidẽtes Saul ipium ⁊ do
ech ei⁹ armigeꝝ ꝯtra dauid ⁊ fautores ei⁹
iniq̃ agẽtes ac in omnib⁹ ꝓſperitatẽ habẽ/
tes. Dauid aũt cũ ſuis iniuſte affligi: ⁊ ta/
mẽ aduerſitatib⁹ p̃mi: declinabãt ad ma/
lũ recedẽtes a deo quaſi deus curã de acti
bus humanis non haberet: q̃bus Dauid.
Noli emulari ⁊c̃. ⁊ cauſã ꝯtinuo ſubdit di
cẽs: qm̃ tanq̃ fenũ velocit̃ areſcẽt: ⁊ quẽ/
admodũ olera herbaꝝ cito decident. Un/
de q̃cquid delectatiõis vl' ꝓſperitatis ꝯſe/
q̃ valet in p̃nti: min⁹ ẽ a pena futura q̃ꝫ pũ/
ctũ circuli a magnitudine celi chryſtallini
ratio eſt: qm̃ q̃ malignãt̃ exterminabunt̃ ſu
ſtinẽtes aũt dñm ipĩ here.ter. ⁊ adhuc pu/
ſillũ ⁊ nõ erit peccator.ſ. ꝓſperatus: glorio
ſus: delitioſus in hac vita: ⁊ q̃res locũ ei⁹
⁊ nõ inuenies in eterna vita: qꝛ ſepult⁹ ẽ in
ĩferno: vbi freq̃ntabit illđ cãticũ. Sap.v.
Quid nob̃ ꝓfuit ſupbia: aut diuitiaruꝫ iq
ctãtia: quid ꝯtulit nobis? heu tranſierũt hec
omnia velut vmbra. Quarto deniq; triſta
tur quis de bonis alienis inq̃tũ alter ex/
cedit ipm̃ in bonis ⁊ hoc ꝓprie eſt inuidia
⁊ iſtud ſẽp eſt puũ: vt dicit pħs in.ij. rheto
rice: qꝛ dolet de eo de quo eſt gaudendum
ſcʒ de bono ꝓximi. Secũdo q̃ri põt: vtꝝ C
inuidia ſemp eſt peccatũ mortale: p̃ſertim
cũ inuidia ſit quedã triſticia vt dictũ eſt: ſʒ
triſticia eſt paſſio quedã appetitus ſenſiti/
ui: ⁊ ſm Aug.xij.de trinita.in ſenſualitate
non eſt peccatũ mortale ſed ſolũ ĩ rõne: vñ
⁊ infantib⁹ nõdũ rõne vtẽtib⁹ põt eſſe inui
dia: quia dicit Aug⁹.in.j.confeſ. vidi ego
et expertus ſum zelantem puerũ qui non/
dum loquebatur ⁊ ĩtuebatur pallid⁹ ama/
ro aſpectu collectaneũ ſuũ. Ad hoc reſpõ/
det Tho. vbi ſupra ꝙ inuidia ex ſuo gene/
re eſt mortale peccatũ: genus enim peccati
conſideratur ex obiecto: ſʒ inuidia ſm ra/
tionẽ obiecti ſui ꝯtrariat̃ charitati: ꝑ quã
eſt vita ſpiritualis anime ſcõm illud.j.Jo
han.iij.nos ſcimus quia tranſlati ſum⁹ de
morte ad vitã qm̃ diligimus fratres: nã
obiectũ vtriuſq; ſcʒ charitatis ⁊ inuidie ẽ

bonū ꝓximi:ſed ſm ꝯtrariū motū: qꝛ cha
ritas de bono ꝓximi gaudet ⁊ inuidia tri
ſtat̃:⁊ ſic directe ꝯtrariat̃ charitati:verū/
tn̄ in quolibet genere peccati mortalis īue
niunt̃ aliqui motus impfecti in ſenſualita
te ꝯſiſtentes:q̄ ſunt peccata venialia:ſic̄ in
genere adulterij p̄mus motꝰ ꝯcupiſcētie:
⁊ in genere homicidij primꝰ motus ire: ſic
etiā in genere inuidie reperiunt̃ aliq̄ p̄mi
motus:etiā qn̄qꝫ in viris pfectis:q̄ ſūt pec
cata venialia:motus igit̃ inuidie ſm ꝙ eſt
paſſio ſenſualitatis eſt quoddā impfectuꝫ
in genere actuū humanoꝝ:quoꝝ principi/
um eſt rō:⁊ ſic nō eſt mortale:⁊ idem eſt de
inuidia puuloꝝ quibꝰ nō eſt vſus ratiōis.

Pro quo nota ſm ꝙ dicit cōpendiū the/
ologie:ꝙ dolor vl' triſticia de alieno bono
eſt quadruplex:quia vel eſt primo primus
motꝰ ex nā veniēs: ſic̄ q̄dā naturalit̃ īuidi
ſunt:⁊ hoc nullo mō eſt pctm̄ cū nullo mo
do ſit in noſtra poteſtate:vel eſt ſecūdo p̄/
mus motus qn̄ ſcꝫ appetitus ſine cōpleta
deliberatione rationis tali paſſioni afficit̃
⁊ ſic eſt veniale peccatū:vel trahit̃ per in/
tentionē extra ſuā rationē:vt qn̄ dolor de
alieno bono ſurgit ex cauſa bona :ſicut qn̄
quis dolet de bono alterius:qꝛ videt illud
redundare in detrimentū anime eius : vel
etiā in detrimentū cōmunitatis:⁊ talis do
lor bonus eſt:qꝛ maius bonū magis ē ap/
petendū:vel deniqꝫ eſt actus volūtariꝰ de/
liberatiue: ⁊ ſic eſt mortale peccatū habēs
cōpletā rationē inuidie:⁊ ſm pħm.ij.rhe/
torice tales inuidebūt:q̄bus ſunt aliq̄ ſimi
les aut ſꝫ genꝰ aut ſꝫ cognationē aut ſcđꝫ
ſtaturā aut ſcđm habitū aut ſcđm opinio/
nē.Cū eñ inuidia ſit de aliq̄ excellētia al/
terius inq̄ꝫtū diminuit gloriā quā q̄s ap/
petit:ꝯſequēs eſt vt ad illos tm̄ īuidia ha/
beat̃:q̄bus hō vult ſe vl' p̄ferre in glīa vel
eq̄re:qđ ēē ſolet reſpectu pſonaꝝ nō multū
a ſe diſtātiū: vn̄ dicit Augꝰ. ꝙ tal' inuidet
inferioriorib' ne ſibi equant̃: ſupiorib' qꝛ
eis nō equāt̃:⁊ paribꝰ qꝛ eis equant̃:quā
inuidiā Saul ꝯcepiſſe noſcit̃ ꝯtra Dauid
quē in glīa ſibi eq̄ri timuit. Cū eñ reuerte
ret̃ de plio cū Dauid pcuſſo Philiſteo cū
exercitu Philiſtijm:⁊ mulieres in occur/
ſū egredietes canerēt:pcuſſit Saul mille:
Dauid decē milia:iratꝰ eſt Saul nimis: et
iſte ſermo diſplicuit in oculis eius: ⁊ dixit
dederūt Dauid decē milia:⁊ mihi dederūt
mille:q̄d ei ſup ē niſi ſolū regnū? vt patꝫ.j.
Reg.xviij.Ex h' igit̃ tpe q̄uis cum Dauid
cū exercitu ſuo liberaſſet a pic'lo mort' :ſta
tim inuidie liuore pcuſſus:deinceps nō re
ctis ocul' Dauid iſpiciebat: Poſt qđ poſt di
em alterā īuaſit eū ſpūs dei malꝰ:⁊ Dauid
pſallebat manu ſua vt p h' Saul refocilla/
ret̃ ⁊ leuiꝰ haberet:ac ſpiritus malus ab eo
recederet. Vn̄ rōnabilit̃ credi pōt ꝙ p me/
lodiā ſeu p aliq̄ alia ſenſibilia poſſunt a de
monibꝰ afflicti leuius ferre:etiā naturalit̃:
qꝛ actus actiuoꝝ ſūt in patiēte p̄diſpoſito:
vt dicit̃.ij.de anima:p melodiā igit̃ in hu/
mano corpe cauſari pōt aliq̄ diſpoſitio per
quā minꝰ ſubijcit̃ actiōi demonū:⁊ ſic affli
ctio ab eis cauſata diminuit̃ vl' alleuiat̃:
potuit ēt a Saule ṽtute diuīa īmediate vl'
mediātibꝰ ſctis āgel' tūc ex merito Dauid
ad tps demon expelli : q̄ laudes diuias in
cithara canebat ꝓ ſalute Saul':ſicut p ora/
tiōes ſctōꝝ freq̄nt̃ demōes expulſi legunt̃
a corpibꝰ obſeſſis:verūtn̄ qꝛ nūc cor Saul'
inuidie liuore tenebat̃: pſallēte Dauid nō
leuiꝰ habebat ſ acriꝰ:ac velut ī īſaniā ver/
ſus niſus ē ꝯfigere Dauid cū pariete: ⁊ ex
hoc agitatꝰ a ſathan ⁊ rācorē illius vſqꝫ ad
mortē nō dpoſuit : ꝙtūcūqꝫ Dauid poſtea
mitiſſime ꝯtra regē:ſtrēnuiſſime ꝯtra ho/
ſtes:fideliſſime ꝓ pplo dei:ac prudētiſſime
in omni negotio ſe gerebat:ſic Eſau ꝓ ſub
repta bn̄dictiōe ex inuidie liuore Jacob p/
ſecutus ē.Deniqꝫ peſtis īuidie tā pnitioſe
venenoſitatis eſt:ꝙ plīma ſuo veneno ſil' p
imit:nō eñ ſolū ſubiectū ꝓpriū inuicit vene
no mortifero diabolice prauitatis:ſ ēt oīa
eius opera bona velut īfecta ſerpētina ma
licia deo reddūt̃ īgrata: ac inuidioſo ī fru
ctuoſa : qđ bn̄ ſignat̃ in natura ſerpētis q̄
ſalamāder dr̄ ſolꝰ in igne viuēs:cuiꝰ ē ma/
xima vis int̃ omnia venenata :nam cetera
ſingulos feriūt h' plīma ſil' inficit: vn̄ ſi ar/
bori irrepſerit vl' in aquā ceciderit: vniuer
ſos fructus ſeu totā aquā ſil' inficit : ⁊ oēs
guſtātes pit̃ interficit: ſic īuidie ſerpens ſua
virulēta pnitie velut igne infernali cōfotꝰ
totū ſubiectū q̄ſi diabolicū reddit: ⁊ oīa
opa ṽtuoſa funditꝰ necat:q̄ſi virꝰ letale di
uini amoris ⁊ grē. Inſup Baſiliſco aptiſſīe
ſimilat̃:q̄ ſolo viſu inficit ⁊ pimit ēt longe
poſitos. Legit̃ eñ in hyſtoria Alexādri ꝙ
ābulās cū exercitu ſuo p montē altū: repit
ī ṽtice Baſiliſcū q̄ p̄mos exercitꝰ ſui ſolo vi
ſu pſtrauit:admirātibꝰ igit̃ ceteris nec p̄/
timore ꝓcedētibꝰ: aſcēdit Alexāder ptim
mōtis a lōge volēs inq̄rere cām illiꝰ peſti/
lentie:viditqꝫ Baſiliſcū in media via dor/

mientē: q̄ cū exercitū appinq̄re ſibi ſenſit
oculos aperuit ⁊ aſpiciēs ſolo viſu ꝓximi/
ores exercitus ſubito pemit. Facto igit̃ cli
peo ſeptē cubitoꝝ longitudīs ⁊ quattuor
latitudinis in exteriori pte illius ſpeculū ī
gens poni iuſſit:q̄ ptectꝰ Baſiliſcū aggre/
dit̃ q̄ ſpeculū aīo turbato ꝯtuēs:ac ſeſe ꝓ/
tinus in illo ꝯſpiciēs ꝓprio veneno ſtatim
int̃emptꝰ eſt:ſic miſer inuidus ſe p̄mum in
anima pimēs multos etiā nō viſos ferit:di
lacerat ⁊ int̃imit: ꝓnus ad ſuſpitiōes:de/
tractiones:ſuſurratiōes: ac temeraria iu/
dicia:cūcta curuo luſtrās oculo:q̄d nō in/
ficeret hec maledicta beſtia q̄ ⁊ opa ꝓximi
q̄ſlibet ſctā ſua malicia infecit:⁊ intp̄reta/
tione falſa puertit:nullā execrās iniuriā:
maliciā vl' violentiā:nimiꝝ cū ipa ſit fomē
tū inferni:nutrimentū diaboli : dānatorū
exercitiū ⁊ eternū ſuppliciū:a quo nos cu/
ſtodiat ieſus chriſtꝰ dei filiꝰ. Ad laud' dei.

De odio ꝯtra proximū ⁊ ꝯtra deum ac de deteſtabilitate huius vitij: Sermo XXXIIII

Non occides. Exo.

n xx. Viſo vtcunqꝫ de vitio īuidie:
iam de illius filia peſſima pſeq̄/
mur que dicit̃ odiū. Nā licet ſcđꝫ Greg.
xxxj.mor. Inuidie q̄nqꝫ ſunt filie: ſcꝫ odi
um:exultatio in aduerſis ꝓximi :afflictio
in pſperis ꝓximi : ſuſurratio ⁊ detractio :
tn̄ ipm odiū eſt pctm̄ magis deteſtanduꝫ :
qđ ſic ptꝫ:qꝛ ſm Tho.ſcđa.2e. q.xxxiiij.in
oīi conatu inuidie eſt aliq̄d tanq̄ pncipi/
um ſcꝫ affectꝰ diminuēdi gliam alteriꝰ. Et
hoc dupliciter:vel eñ poteſt ⁊ ſic eſt exulta/
tio in aduerſis:vl' nō pōt:⁊ ſic eſt afflictio ī
pſperis:cū ſcꝫ ꝓximi pſpera eueniūt ꝯtra
conatū inuidētis q̄ nitit̃ īpedire:q̄ ſcꝫ af/
flictio qn̄qꝫ tn̄ cū inuidia tabeſcēte ꝯualu
it:ꝙ in ꝓpriū ſubiectū manus crudel' inijce
ret :ſic Achitophel cernēs qꝛ Chuſi ꝯſiliū
eius ꝯſilio p̄ualuiſſet:inuidia motꝰ laq̄o ſe
ſuſpēdit: vt patet.ij.Reg.xvij. Eſt etiā ali/
quid tanq̄ medium cū ſcꝫ quis actu dimi/
nuit gliaꝫ alteriꝰ ⁊ hoc vl' ī occulto p ſuſur
rationē que ſcꝫ intendit amicitiā aliquorū
ſeparare: ⁊ ideo talia de proximo ꝓfert q̄
pōt animū adiētis mouere ꝯtra ipm:q̄cq̄d
ſit illud etiā ſi ſit ſimplicit̃ bonū ⁊ tn̄ appa
rens malū inq̄ꝫtū diſplicꝫ ei cui dicit̃ q̄ vo/
catur alio nomie bilinguis:vl' etiā in māi/
feſto:⁊ ſic eſt detractio. Eſt etiā tertio ali/
quid tanq̄ terminus vel finis q̄ eſt in ipo
odio:qꝛ ſicut bonū delectans cauſat amo/
rem:ſic triſticia cauſat odiū.Sic̄ igit̃ in bo
nis finis melior eſt his q̄ ſunt ad finem:ſic
econtra in malis. Et licet odiū oriri pōt ex
ira ſcđm quoddā augmentū qđ p irā appe
timus. Primo q̄dē malū ꝓximi ſm quan
dā menſurā: pnt ſcꝫ habet rationē vindi/
cte per cuius continuationē poſtea puenit̃
ad hoc ꝙ proximi malū abſolute deſiderat
qđ ptinet ad rationē odij.Dicit eñ Augꝰ.
in diffinitionibꝰ ꝙ odiū eſt vetꝰ ira ex plu/
ribꝰ cauſis collecta diuturno tpe pſeuerās:
tamē ex inuidia directius naſcit̃ per quaꝫ
ipm bonū ꝓximi reddit̃ contriſtabile ⁊ p
conſequēs odibile:⁊ eſt vltimū in pgreſſu
peccati ſiue in deum ſiue in proximum : eo
ꝙ opponit̃ dilectioni qua naturalit̃ deus
⁊ proximus diligit̃ q̄ eſt vltima in progreſ
ſu virtutum: quia omnia alia ad dilectio/
nem referuntur:vnde tantum habet odiū
de ratione mali q̄ꝫtū amor de ratiōe boni :
⁊ ſicut charitas habentē facit diuinum:ſic
odium poſſeſſorem facit omnino diaboli/
cum.Hinc dicit Grego.v.moraliū:ꝙ q̄uis
per omne vitiū quod perpetratur huma/
no corde antiqui hoſtis virus infunditur:
in hac tamen nequitia tota viſcera ſua ſer/
pens concutit:⁊ imprimende malicie peſtē
vomit. Hic ergo queri poteſt de odio in
proximum : vtrū ſcꝫ odium proximi ſit pec
catum et peccatū grauiſſimum : preſertim
ex eo ꝙ Johannes in canonica.j.iij.c. di/
cit:Omnis qui odit fratrē ſuuꝫ homicida
eſt:cum tamen econtra nullum peccatū in
uenitur in preceptis vel conſilijs diuine le
gis ſcđm illud prouerbioꝝ. viij. Recti ſūt
omnes ſermones mei:non eſt in eis praui/
um quid neqꝫ peruerſum:ſic Luce.xiiij.di
cit dominus :ſi quis venit ad me ⁊ nō odit
patrē ſuū ⁊ matrē nō pōt meus eſſe diſcipu
lus:⁊ hoc ſcđm gratiā:ſm naturā etiā ni/
hil naturaliū eſt peccatū:qꝛ peccatū eſt re/
ceſſus ab eo qđ eſt ſm naturā:vt dicit Da/
maſ.li.ij.ſed vnicuiqꝫ rei nāle eſt illđ odi
re qđ eſt ſibi ꝯtrariū ⁊ qđ nitit̃ ad eius cor
ruptionē. Ad hoc dicēdū ſꝫ Tho.ſcđa.2e.
q.xxxiiij.ꝙ odiū amori opponit̃: vnde tn̄
habꝫ odiū de rōne mali q̄ꝫtū amor de rōne
boni:amor ḡ debet̃ ꝓximo ſm illđ ꝙ hꝫ a
deo ⁊ id eſt ſcđm naturam ⁊ gratiam : non
autē ei debetur amor ſcđm illud qđ habet
a ſeipſo ⁊ a diabolo : ſcꝫ ſm pctm̄ ⁊ iuſticie
defectū:⁊ ideo licitū eſt in fratre peccatum

odio habere: ⁊ etiã omne illud qđ pertinet
ad defectũ diuine iuſticie: quia hoc perti/
net ad fratris amorẽ: eiuſdẽ eñ rõnis ẽ ꝙ
velimus bonũ alicuius: ⁊ ꝙ odimus ma/
lũ ipſius. Pro quo nota ꝙ inter alia ſunt
tria q̃ meritorie homo poteſt ⁊ debet odire
⁊ hoc inq̃ꝫtũ nos ĩpediunt ad beatitudinẽ
ꝯſequendã: inq̃ꝫtũ vero nos iuuãt ad bea
titudinẽ ꝯſequendã ſunt diligenda. Pri/
mo nanqꝫ debemuſ odire noſipſos: id ẽ cor
pus noſtrũ: tum ꝓpter infectionẽ culpe: tũ
ꝓpter corruptionẽ nature: que duo aggra/
uant animã ne poſſit videre deũ: inq̃ꝫtũ ta
men corpore poſſumus vti ad dei ſeruitiũ:
ſꝫm illud Ro. vj. Exhibete mẽbra veſtra ſ/
uire iuſticie: ſic debemus ipſũ diligere dile
ctione charitatis: vñ dicit Grego. in omel.
quadã: tunc eteñ animã noſtrã bñ odim⁹
cũ eius carnalibus deſiderijs non acquie/
ſcimus cũ eius appetitũ frangim⁹: ⁊ ei⁹ vo
luptatibus reluctamur. Secũdo debemuſ
odire peccatoꝝ trãſgreſſiones ⁊ eoꝝ vita/
re conuerſationes: ne eoꝝ cõmunicatione
maculemur: q̃ꝛ culpa eoꝝ deo ꝯtrariatur:
⁊ eſt beatitudinis impedimentũ: vnde ſꝫm
ea q̃bus deo aduerſant̃ ſunt odiendi qui/
cunqꝫ peccatores ⁊ pater ⁊ mater ⁊ ꝓpinq̃:
⁊ ſic intelligit̃ illud Luce. xiiij. ſi quis venit
ad me ⁊ nõ odit patrẽ ſuũ ⁊ ma. ⁊ fi. ⁊ fra. ⁊
ſoro. adhuc aũt ⁊ animã ſuã nõ poteſt me⁹
eẽ diſci. hinc dic̃ pſ. cxviij. Iniquos odio
habui: ⁊ iteꝝ. xxvi. Odiui eccl'iaꝫ malignã.
⁊ ad dñm: nõne q̃ oderũt te dñe oderã: nec
mirũ cũ amor ĩpioꝝ odiũ in deũ reputat̃:
Unde dictũ ẽ Ioſaphat. ij. Reg. vlt. ĩpio
ꝑbes auxiliũ ⁊ his qui oderũt dñm iũgerı̃
amicitia: idcirco iram dñi merebaris ⁊c̃.
Tertio debemus odire parentũ ⁊ amicoꝝ
carnalẽ affectionẽ: ⁊ hoc inq̃ꝫtũ nos impe/
diunt ⁊ retrahũt a beatitudine cõſequẽda
al's autẽ ſunt honorandi ⁊ diligendi: de h̃
dicit Hiero. licet ſparſo crine ⁊ ſciſſis veſti
bus vbera quibus te nutrierat mater oſtẽ
dat: licet in limine pater iaceat: ꝑcalcato ꝑ
ge p̃re ⁊ ꝑcalcata ꝑge matre: ⁊ clauſis ocu/
lis ad vexillũ crucis euola: ſolũ pietatı̃ ge
nus eſt in hac re eſſe crudelẽ. Et iteꝝ Hier.
in omel. ama poſt deũ patrẽ: ama matrem:
ama filios: ſi autẽ nc̃citas venerit vt amor
parentum ac filiorũ amori dei compararetur
vt non poſſit vtrunqꝫ ſeruari: odium in ſu
os: pietas in deum eſt: ſic nimirũ ⁊ inimi/
cos noſtros precipimur diligere ſed aduer
ſarios in via dei: licet carnis coniunctiõe
ꝓximus precipimur odire. Unde Grego.
in omel. quadã: ametur quilibꝫ in hoc mũ
do aduerſarius ſed in via dei ꝯtrarius nõ
ametur etiã ꝓpinquus: q̃ſquis eñ iã eter/
na concupiſcit in ea quam aggredit̃ cauſa
dei extra matrem: extra patrẽ: extra vxo/
rem: extra filios: extra cognatos: extra ſe/
ipſum fieri debet: vt eo verius deũ cogno
ſcant quo in eius cauſa neminem recogno
ſcit. Uerũtamẽ duo ſunt que ꝓhibemur B
odire in ꝓximo: ſiue fuerit cognatus ſiue
amicus ſiue inimicus. Primo nanqꝫ iube/
mur nõ odire naturã humanam quã vtiqꝫ
deus bonã cõdidit ⁊ bonaꝫ valde: vtpote
rationalẽ ⁊ ipſiuſ diuinitatis capacẽ: hinc
ergo non debemus appetere malũ: nec eti
am quo ad corpus niſi inq̃ꝫtũ corporal' af/
flictio deſeruire poſſet ad ſalutẽ anime ſue
etiã cauſa vindicte ſuſceptis prius iniuri/
is: quod oſtẽdit dñs in ſuo Matth. xviij.
qui debebat decẽ milia talenta: quẽ tamen
non ſoluentẽ neq̃ vocare nõ voluit: ſed ro
gatus oĩa remiſit: poſtq̃ aũt ꝯſeruo de/
bitũ dimittere noluit: ꝓtinus ſeru⁹ neq̃ ap
pellari meruit: ⁊ ĩ carcerẽ donec vniuerſũ
debitũ ſolueret tradi iuſſus ẽ: ⁊ dñs ſubiũ
xit: Sic pater meus celeſtis faciet vobis ſi
non remiſeritis. Hinc dicit magiſter ſentẽ
tiaꝝ in. iiij. di. xxij. ꝙ qui diuini bñficij ob/
litus ſuas vult vindicare iniurias: nõ ſolũ
de futuris peccatis veniã nõ meret̃ ſed eti
am ꝑterita que ſibi dimiſſa credebat ei ad
penã replicabunt̃: q̃ꝛ ꝓpter ingratitudinẽ
ita reuſ ⁊ peccator ꝯſtituit̃ vt antea fuerat.
Et hoc doctores ſpecialit̃ in quattuor pec/
catis ꝯtingere dicunt: vñ verſus. Fratres
odit apoſtata fit ſpernitqꝫ fateri. Penitu/
iſſe piget. i. penitet ꝑſtinq culpa redit. Cu/
ius cauſa ẽ ſꝫm Tho. ꝙ h̃ quattuor nõ ſolũ
ſunt ꝯtra remittẽtẽ peccata ſic̃ oĩa alia vi
tia: ſꝫ etiã ſunt ꝯtra remediuꝫ quo pctã di/
mittunt̃: quoꝝ remiſſio ꝑmo attribuit̃ fi/
dei ſine qua ĩpoſſibile ẽ placere deo: q̃ ſcꝫ
ĩpm pctm̃ agnoſcit. Scđo charitati q̃ pctm̃
execrat̃ ⁊ hũanũ affectũ auertit. Tertio pe
nitẽtie q̃ de ꝑteritı̃ ſatiſfacit: ⁊ ideo odium
fraternũ qđ oppõit̃ charitati ⁊ apoſtaſia q̃
oppõit̃ fidei: ⁊ duo alia q̃ opponũt̃ penitẽ
tie ſpecialẽ habẽt rõnẽ ꝙ faciũt redire pec/
cata: q̃ꝛ ſũt ꝯtra remediũ q̃ pctã dimittun/
tur: vnde cõit̃ odij ſemĩariũ ꝑtinacit̃ ꝯſuã
tes corporali maledictiõe mulctant̃ a deo:
iuxta illud Eccl'i. xxvij. laqueo peribũt qui
oblectant̃ caſu iuſtoꝝ: dolor autẽ ꝯſumet

eos anteq̃ moriantur. Porro laqueo pe/
rit q̃ ĩprouiſe perit. Sic abſalon odio pat̃/
no cõmotus in eius ꝑſecutiõe ſuſpenſus ĩ
arbore perijt. Sic pharao ferali odio ꝑſe/
quens filios iſrael cũ oĩ exercitu ſuo ſub
merſus eſt. Sic ĩpij iudei per odiũ chriſtuꝫ
occidentes a tito ⁊ veſpaſiano morte cru/
deliſſima mulctati ſunt: vt ſic qui gladiuꝫ
acceperint gladio pereãt. Ex quib⁹ liq̃t q̃ꝫ
deteſtabile vitiũ ſit odiũ q̃tũ ad naturam
ꝓximi. Pro quo ſciẽdũ ſꝫm Tho. ſcđa. 2ᵉ.
q. xxxiiij. ꝙ peccatũ cõmiſſũ in ꝓximũ ha/
bet rõnẽ mali ex duobus. Unũ eſt nocumẽ
tũ qđ infertur ei ꝯtra quẽ peccat̃: ⁊ ſic ho
micidiũ actuale grauiſſimũ eſt peccatoruꝫ
qđ in ꝓximũ cõmittit̃: qđ materialit̃ ſe ha
bet ad peccatũ homicidij. Secũdum vero
qđ formaliter ſe habet eſt deordinatio vo/
luntatis eius q̃ ꝑpetrat: ⁊ q̃ꝛ formale potiſ
ſimũ eſt in omni actu: ideo odiũ ſimplicit̃
eſt maius peccatũ q̃ exteriores actus q̃ fi/
unt in nocumentũ ꝓximi: q̃ꝛ per odiũ deor
dinat̃ volũtas homĩs q̃ eſt potiſſimũ ĩ ho
mine ⁊ ex qua eſt peccati radix. Unñ ſi act⁹
exteriores inordinati eſſent abſqꝫ inordĩa/
tione voluntatis nõ eſſent pctã: puta cum
quis ex ignorantia ꝓbabili vel zelo iuſti/
cie hominẽ occidit: ⁊ ſi quid culpe eſt in ex
terioribus actibus qui ꝯtra ꝓximũ cõmit
tunt̃ totũ eſt ex interiori odio: ⁊ ideo dñs
in lege veteri vindictã homicidij modera/
uit ſꝫm homicide affectũ poti⁹ q̃ꝫ effectũ:
mandauit eñ. Deut̃. xix. dicẽs: hec erit lex
homicide fugientis: q̃ ꝑcuſſerit ꝓximum
ſuũ neſciẽs: ⁊ q̃ heri ⁊ nudiuſterti⁹ nulluꝫ
cõtra eũ odiũ habuiſſe cõprobat̃: ſed abiſ/
ſe ſimplicit̃ cũ eo in ſiluã ad ligna cedẽda:
ferrũqꝫ lapſũ caſu ꝑcuſſerit amicũ: confu/
giet ad vnã de vrbibus refugij ⁊ viuet: nõ
eñ eſt reus mortis: q̃ꝛ nullũ ꝯtra eũ q̃ occi
ſus eſt odiũ prius habuiſſe mõſtrat̃. Si q̃ſ
aũt odio habẽs ꝓximũ inſidiat⁹ fuerit vi/
te eius: ſurgẽſqꝫ ꝑcuſſerit illũ ⁊ mortu⁹ fue
rit: fugeritqꝫ ad vnã de vrbib⁹ refugij: ar/
ripient eũ ſeniores illius vrbis: tradentqꝫ
in manũ ꝓximi cuius ſanguis effuſus eſt
⁊ morie̋: nec miſereberis eius: ſanguineꝫ
noxiũ auferẽs de iſrael vt bene ſit tibi. Et
Exo. xxi. Si q̃s ꝑ induſtriã occiderit ꝓxi/
mũ ſuũ: ⁊ ꝑ inſidias ab altari meo euellaſ
eũ vt moriat̃. Ex quib⁹ patet ꝙ dñs plus
penſat affectũ q̃ꝫ factũ: ⁊ ſic odiũ in homi/
cidio tanq̃ꝫ formale videt̃ eſſe potiſſimum
in malicia. Secũdo vero iubemur in ho/
mine nõ odire diuinã gratiã: q̃dã eñ dam
nabilit̃ odiũt ⁊ inuidẽt diuine gratie creſce
ti in mũdo: qđ eſt vitiũ omnino diabolicũ
⁊ obſtinatoꝝ vitiũ ſpeciale: q̃ gaudent ha
bere ſocios ĩpietatis dolẽtes de oĩ religi
oſitate: quo nimirũ vitio diabolus ĩexpia
biliter reus eſt: tales eñ q̃tũ in ſe eſt q̃rũt
extinguere veꝝ cultũ diuinũ. Hoc vitio ſti
mulatus Achã rex iuda cũ Eſa. vij. iubere
tur petere ſignũ liberatiõis a duobus regi
bus ſcꝫ Iſrael ⁊ Syrie q̃ venerũt ad deua
ſtandũ terrã Iuda: ꝑuipendẽs ille diuinã
bonitatẽ cũ eſſet idolatra peſſim⁹ ſignũ pe
tere recuſauit: q̃ꝛ timuit ꝙ in optato ſigno
deus glorificaret̃: ⁊ ſic a ꝓpl'is idola relinq̃
rentur: eligẽs cũ periculo regni ſui refuta
re ſignũ ne diuina religio ſumeret augmẽ/
tum. Sic hodie multoꝝ ꝑuerſitas augmẽ/
to chriſtiane religionis inuidet. in cui⁹ ar/
gumentũ nõ ſolũ corde recalcitrat ſed etiã
plerũqꝫ cõuitijs irriſionib⁹ ⁊ ꝑſecutiõibuſ
inſequit̃ diuinã gratiã ⁊ operatores eius.
Qđ vtiqꝫ peccatũ corã deo tanto dinoſcit̃
execrabilius: quãto nimiꝝ obiectũ ĩ quod
peccat̃ eſt excellẽtius ⁊ oĩ gratiarũactio
ne dignius qđ eſt ĩpa gratia diuina. Cui⁹
etiã peccati magnitudo ſatis oſtẽdit̃ ĩ vin
dicta pueroꝝ. iiij. Reg. ij. vbi dicit̃: ꝙ cum
aſcẽderet Heliſeus vt iret ꝑ viã in Bethel
pueri ꝑui egrediebant̃ de ciuitate: q̃ vt Ly
ra dicit ibidẽ ad hoc edocti fuerãt ⁊ incita
ti a ſuis parentib⁹ idolatris: vt ſubſanna/
rent ꝓphetas dñi: q̃ꝛ cultores dei diuinãqꝫ
religionẽ odio habuerũt: ⁊ dixerũt ad He
liſeũ: aſcẽde calue aſcẽde calue: capite nã/
qꝫ caluus erat Heliſeus: ꝯſiderãs ĝ radi/
cẽ huius illuſionis maledixit pueris vt et
eoꝝ parẽtes in ipſis punirent̃: nec decete/
ro parentũ maliciã imitarent̃: ſubitoqꝫ ve
nerunt vrſi duo lacerantes ex eis. xl. duos
pueros ad illuſionem ꝓphete vindicandã.
Si talis ergo pena debet̃ illudẽtib⁹ ꝑuul':
o quid erit ſenibus inuidẽtib⁹ ⁊ ꝑſequẽti/
bus. Secũdo queri põt de odio dei vtrũ
ſcꝫ deus odio haberi poſſit: ꝑſertim cũ dic̃
Dyoni. iiij. c. de diui. no. ꝙ omnib⁹ amabi/
le ⁊ diligibile ẽ ꝑmũ bonũ ⁊ pulchꝝ: ſꝫ de⁹
eſt ĩpa bonitas ⁊ pulchritudo. Ad h̃ rñdet
Tho. vbi. ſ. ꝙ odiũ eſt q̃dã mot⁹ appetiti/
ue potẽtie q̃ nõ mouet̃ niſi ab aliq̃ appħẽ/
ſo. De⁹ igit̃ ab homĩe duplicit̃ appħendi
põt. Uno mõ ſꝫm ſeipm̃: puta cũ ꝑ eſſentiaꝫ
videt̃ ꝑ quã eſt ĩpa bonitas: quã viſã nul/
lus odio habere põt: q̃ꝛ de ratione boni eſt

ꝙ amet: ⁊ īpoſſibile eſt ꝙ ꝗs deū ꝑ eſſenti
am videns odio habeat. Hinc in beatꝭ fir/
mata erit tā affectuoſa charitas in deuʒ ⁊
etiā in ꝓximū ꝓpter ꝑticipiū ſūmi boni ꝙ
ꝗlibet ſingulos alios diliget ſicut ſeipſuʒ:
⁊ in ſingulis ac omnibꝰ deū diliget ac pluſ
deū diliget ꝙ̄ ſe ⁊ oēs alios: qđꝗ magis
amplectēdū ē: plus mille milies diligeꝛ a
deo ꝙ̄ deū diliget. Alio mō deus ꝑ effectꝰ
ſuos videri pōt eo ꝙ ſcđm apl'm inuiſibilia
dei ꝑ ea que facta ſunt intellecta ꝯſpiciun/
tur. Sunt igiꝛ aliqui effectꝰ eiꝰ ꝗ nullo mō
pñt eſſe ꝯtrarij humane volūtati: ſicut eſſe
viuere: intelligere: qui ſunt oībꝰ appetibi
biles ⁊ amabiles: ſcđm ꝗ ꝙ apphēdiꝛ vt
hoꝝ datoꝛ effectuū odio haberi nō pōt: cū
oīa inq̄ꝫtū ſunt in dei ſimilitudinē tendūt
ꝗ eſt ip̄m eſſe. Sunt etiā alij quidā effectuſ
dei ꝗ repugnāt inordinate volūtati: ſicꝰ in/
flictio penaꝝ ⁊ inhibitio peccatoꝝ ꝑ legeʒ
diuinā: ꝗ repugnant volūtati ꝑ peccatū de/
prauate: ⁊ ꝑ ꝯſiderationē taliū effectuū ab
aliq̄bus deus odio haberi pōt: inq̄ꝫtū appꝫ
henditur vt peccatoꝝ ꝓhibitoꝛ ⁊ penaruʒ
inflictoꝛ. Non tñ quicunqꝫ penas odit de/
um auctorē penaꝝ odit. Multi nāqꝫ penaſ
odiūt ꝗ tñ eas ex reuerentia diuine iuſticie
patienꝛ ferūt. Dicit eñ Aug. x. ꝯfeſ. ꝙ ma
la penalia deus iubet tolerare non amare.
Sed ꝓrumpere in odiū dei punientis hoc
eſt odio habere ipſam dei iuſticiaʒ: ex ꝗ vt
frequenter ſequitur blaſphemia: quā hor/
ribiliter vindicatā in puero quinqꝫ annoꝝ
ſcribit Gregoriꝰ in dialogo. De qua ſimili
ter Leuiꝛ. xxiiij. habetur: ꝙ filius mulierꝭ
Iſraelitidis quē ꝯceperat de viro egyptio
dicunt eñ doctores Hebrei Exo. ij. ꝙ egy/
ptius quem moyſes interfecit erat vnꝰ de
ꝓpoſitis ad cōpellendū filios iſrael ad af/
flictionē laboris: qui percuſſit quendeʒ ex
ex Hebreis qui fuit maritus Solomith ꝗ
fuit pulchra valde: de qua habetur Nume
ri. xxiiij. Naʒ ille egyptius in aurora fecit
ſurgere maritū occupando eum in labore
⁊ tunc redijt ad vxorem eiꝰ que recepit euʒ
credens eſſe maritum ſuum: cum ergo ma/
ritus poſtea cognouiſſet rem geſtā argue/
bat inde egyptium: propter quod egyptiꝰ
eum percutiebat ac grauius affligebat: in
cuius vltionem a moyſe interfectus eſt: ꝗ
in adulterio predicto genuit filiū blaſphe
mum: vt patet Leuitic. xxiiij. mores enim
paternos imitans: dum ad ipatientiā mo/
tus erat deteſtationē diuini nominis ⁊ cul

tutus que prius in corde latuit tunc effun/
debat: ſcđm Hebreos eñ nominauit ī pu/
blico nomē domini tetragrāmaton: quod
ꝓpter reuerentiā diuinā nō erat licitū no/
minare: niſi in benedictionibus ſacerdo/
tū: ⁊ illud nomē maledixit: ꝓpter qđ ex di/
uino mādato morte mulctatus ē. Sic ad/
huc multi diabolico ſpū ſcʒ inuidie vꝉ odij
ꝯcitati quaſi ꝓ nihilo ducunt diuīas blaſ/
phemias. Tertio deniqꝫ queri pōt: vtrū
odiū dei ſit grauiſſimū peccatum: ꝓſertim
cū peccatū in ſpūmſanctū iudicaꝛ grauiſſi
mum: vtpote qđ ē irremiſſibile ſic dicitur
Matth. xij. ſʒ odiū dei nō cōputaꝛ inꝛ ſpe/
cies peccati in ſpūmſctm̄. Ad hoc dicēduʒ
ſm Tho. vbi. ſ. ꝙ rō culpe cōſiſtit in auer
ſione volūtaria a deo: volūtas aūt ſicꝰ ꝑ ſe
inheret ei qđ amat: ita ſm ſe refugit id qđ
odit: ⁊ ideo cum ꝗs deū odit volūtas eius
ſcđm ſe a deo auertiꝛ: in alijs aūt peccatis
vt in luxuria: auaricia ⁊c. quis nō auertiꝛ
a deo ſcđm ſe ſed ſcđm aliud: inq̄ꝫtū ſcʒ ap/
petit inordinatā delectationē que hʒ anne
xam auerſionē a deo: cū igiꝛ id quod eſt ꝑ
ſe potius eſt eo qđ eſt ſcđm aliud: ideo odi
um dei grauiſſimū peccatū eſt. Qđ etiā pa
tet ex eo: qꝛ vt diciꝛ. viij Ethicꝛ. optimū op
poniꝛ peſſimo: ſed odiū dei opponiꝛ dile/
ctioni dei in qua cōſiſtit optimū homīs: er
go diuinū odiū eſt peſſimū peccatū homīs
Hinc dicit Grego. xxv. mora. ꝙ ſicut nōnū/
ꝙ̄ grauiꝰ eſt peccatū diligere ꝙ̄ ꝑpetrare:
ita nequius eſt odiſſe iuſticiā ꝙ̄ nō feciſſe:
vnde licet infidelitas iudicaꝛ peccatū gra
uiſſimū: tñ rationē culpe nō habʒ niſi inq̄ꝫ/
tū eſt voluntaria: ⁊ ideo tanto grauioꝛ ē q̄ꝫ
to magis volūtaria. Qꝛ aūt ſit volūtaria
ꝓuenit ex eo ꝙ odio quis habet veritateʒ
q̄ ꝓponiꝛ: ex quo patet ꝙ ratio peccati ī in/
fidelitate ſit ex odio dei circa cuius verita
tē eſt fides: ſicut ergo cauſa maioꝛ eſt effe/
ctu ſic odiū dei maius peccatū eſt ꝙ̄ infide
litas. Qđ aūt obijciꝛ de peccatis in ſpūm
ſanctū dicēdū eſt ꝙ ſicꝰ ait Grego. xxv. mo/
raliū: aliud eſt bona nō facere: aliđ ꝟo bo
noꝝ odiſſe datorē: ſicut aliđ eſt ex p̄cipita/
tione aliđ ex deliberatiōe peccare: ex quo
daꝛ intelligi: ꝙ odire deū omniū bonoruʒ
datorē: ſit ex deliberatiōe peccare qđ ē pec
care in ſpiritūſanctū: vnde manifeſtū ē ꝙ
odiuʒ dei maxime eſt peccatū in ſpūmſan/
ctū: ſm ꝙ peccatū in ſpiritūſanctū nomīat
aliqđ ſpeciale genus peccati: ſed ideo non
computatur inter ſpecies peccati in ſpiri/

tūſanctū: qꝛ generaliter īueniꝛ in oñi ſpe/
cie peccati in ſpiritūſanctum: eſt eñ velut
quoddā letale virus omniū vitioꝝ ꝗ com/
mittunꝛ in ſpiritūſanctū: de quibus in ſer
mone ſequenti videbitur. Ad laudē.

De ſex peccatis in ſpiritūſācꝫtū in generali ⁊ ī ſpeciali: ⁊ quare ſūt irremiſſibilia: Ser. XXXIIII

Non occides Exo:

xx. Hoꝝ occaſione que dicta ſūt
in ſermone p̄cedenti in fine: vidē
dū eſt de peccatis in ſpiritūſanctū ꝗ ſomē/
tū ſuū vt in pluribus ſumunt: ex vitio cor/
dis rancoroſi ⁊ infecti deteſtabili odio dei.

Ad cuius euidētiā queri pōt primo: vtꝝ
ſit aliqđ peccatū in ſpiritūſanctū: ꝓſertim
cū illi ſingulariꝛ dicerēꝛ ī ſpūmſanctū pec/
care: quibus placeret malicia ꝓpter ſe: ſi/
cut econuerſo pijs mentibꝰ placet ipſa bo/
nitas vel virtus ſcđm ſe: ſed malicia nulli
propter ſe placet: quia malū eſt ſcđm phm
⁊ nullus ad malū intēdēs operaꝛ: vt dicit
Dyoni. iiij. c. de di. no. Ad hoc rñdet Tho
mas ſup ſcđm di. xliij. ꝙ ſicut peccare ex ī/
firmitate: id eſt ex paſſione innata vꝉ acꝗ/
ſita: cū ꝓpter impetū paſſiōis iudiciū rati
onis obruiꝛ eſt peccare in patrē cui poten
tia aſcribiꝛ: quia patreſ ſolēt eſſe ſenes ⁊ ī
potentes: ne ergo quis ſic eſſe crederet in
trinitate: ideo approbato vocabulo patri
potentia attribuiꝛ: ⁊ ſicut peccare ex igno
rantia coꝝ quoꝝ ſciētia a peccato ꝓſeruaſ/
ſet: vt ſic ignorantia ſit cauſa peccati: ē pec
care in filiū: cui ſapientia attribuiꝛ: ne fili
us dei credaꝛ imperitꝰ cū ceteri filij ſolent
eſſe iuuenes ⁊ imperiti. Sic etiam ex certa
malicia peccare ⁊ electiōe: qñ ſcʒ quis deli
berās adheret peccato: nō quaſi quadā tē
ptatione victus aut ignorātia circūuētus:
ſed ꝓpter hoc ꝙ habet appetitū corruptū
placet ſibi peccatū illud ſcđm ſe. Sed h̄ du
pliciꝛ fieri pōt. Primo ꝑ potentiaʒ alicuꝰ
rei in elegēte ꝑ quā īclinaꝛ in talē actū: ſicꝰ
ſibi ſimilē: ⁊ ſic oīs habēs habituʒ peccati
vꝉ ꝟtutis inclīaꝛ in actꝰ ſiſes ſuis habiti/
bus: qꝛ naturalis appetitꝰ ē in id qđ ē ſibi
ſiſe: vt ꝗ hʒ habitū itēperātie eligit actum
itēperātie: ⁊ ſic de alijs: ⁊ h̄ nō dꝛ ꝓprie pec
catū in ſpūmſctm̄: q̄uis fiat ex electiōe: qꝛ
maliciā ſub rōne malicie nullꝰ vnq̄ꝫ voluit
ſ ſm ꝙ ip̄m eſtimaꝛ bonū ipſi peccanti: q̄ſi
ꝗcrās corruptū eius appetitū. Alio modo

peccatū eligiꝛ ex certa malicia: qñ volūtaſ
reijcit id ꝑ qđ hō a pctō poſſit retrahi: ꝟbi
grā iā aliꝗs ſe a pctīs abſtinet ꝓpꝛ expecta
tionē retributiōis eꝛne: ſi ꝗ ſpē futuri pre/
mij a ſe volūtarie ꝓijcit: vꝉ aliq̄d aliđ qđ a
pctō retrahebat: ſcʒ timorē ꝑ ꝓſūptionē et
ſic de alijſ: tūc eliget h̄ qđ erit ſibi delecta/
bile ſm carnē q̄ſi ꝑ ſe bonum: ⁊ ſic ex certa
malicia peccat abijciēs volūtarie qđ eū re/
trahebat a ꝑpetratiōe culpe: ⁊ hoc ē ꝓprie
peccatuʒ in ſpūmſctm̄: cui approprīaꝛ ip̄a
bonitas: qꝛ ſpūs eſt nomē arrogātie elatio
nis ⁊ ſuperbie: ne ſpūſſctūs habere credaꝛ
arrogātiā ⁊ ſupbiā: vñ pctm̄ in ſpūmſctm̄ ī
oñi pctō latere pōt: ⁊ tūc in illo pctō repe/
riunꝛ actꝰ duo ꝗꝝ vterqꝫ ē peccatū grauiſ/
ſimū in genere ſuo. Exēpli grā: fornicatoꝛ
in vno actu fornicatiōis eꝛna p̄mia ꝯtēnita
ſe ſpē coꝝ abijciēs: ⁊ ī h̄ peccat pctō deſpe/
ratiōis: ⁊ qꝛ deſperat de p̄mio īcidit ī actū
fornicatiōis cū maiori ꝯtēptu: qꝛ ꝯtēptꝰ ag
grauat peccatū fornicatiōis: qꝛ actꝰ ille ꝑ/
uenit tūc ex certa electione ꝓpꝛ p̄cedētē a/
ctū: ⁊ ſic pctm̄ fornicatiōis trahit ſecū aliđ
pctm̄ ſpeciale qđ eſt in ſpūmſctm̄. Vñ dicit
Hein. de vrimaria ſup decē p̄ceptꝭ in. iij. p̄/
cepto: ꝙ pctm̄ in ſpūmſctm̄ ꝓprie dꝛ illud
qđ īpugnat bōitatē ſpūſſcti: ſcʒ ex cuiꝰ grā
ſit remiſſio pctōꝝ: ⁊ tale ē pctūm qđ ſit ex
certa malicia ſm theolo. vꝉ ex electiōe ſm
phm. ij. Ethicꝛ. ⁊ tale pctm̄ dꝛ irremiſſibile.

Pro ꝗ nota ꝙ irremiſſibile tripliciꝛ acci
pi pt. Pꝛīo negatiue: ſ. vt nllo mō poſſit re
mitti: ⁊ h̄ mō pctm̄ āgeloꝝ ⁊ dānatoꝝ ē ir/
remiſſibile. Scđo mō ꝑuatiue: vt qđ nō hʒ
ꝯgruētiā ex ſe q̄re remitti debeat: lʒ ex cō/
gruo poſſit oē pctm̄ remitti: ⁊ h̄ mō om/
ne peccatū mortale ē irremiſſibile. Tertio
modo ꝯrie ſm ꝙ aliq̄ culpa ꝯtrariā hʒ di/
ſpoſitionem ad remittendum: ⁊ hoc modo
peccatū in ſpūmſā. ē irremiſſibile: nō ex eo
ꝙ nūq̄ꝫ remittiꝛ cū deus ſit infinite miſeri
cordie cuiꝰ viſcera nūq̄ꝫ homī ſubtrahunꝛ
dū vixerit: ſ qꝛ nō hʒ aptitudinē ad h̄ ꝙ re
miſſibile ſit ex ꝑte delinq̄ntꝭ: eo ꝙ ī hiſ pec
catis volūtas a ſe repellit id ꝑ quod opor/
tet fieri remiſſio peccatorum. Unde ſcđm
Thomā vbi ſupra ſicꝰ egritudo diceretꝛ in/
curabilꝭ ꝗ faceret faſtidiū medicine: ſic pec
catū diciꝛ irremiſſibile ꝑ cuius actū ſpiri/
tualis medicine directe repelliꝛ: hinc ma/
nente pctō in ſpūmſā. nō manet ex ꝑte pec/
cantis additꝰ ad gratiā: qꝛ dicit Augꝰ. li.
de ſermōe dñi ꝙ tāta eſt labes huiꝰ pctī ꝙ

humilitatē deprecādi ſubire nō pōt. Ex q̄/
bus elicit̄ ꝙ ex ipa culpa tā ſepius iterata
peccator ſic egrotat ꝙ nō pateat additꝰ di
uine gratie: qꝛ peccator cū puenerit in pfū
dū malorꝝ ꝯtēnit: ſcʒ reſipiſci: vt dicit̄ pū.
xviij. Et licet hoc vitiū in multis q̄ꝺdiu ſa/
ni ſunt ſecretū remāeat tñ in fine vite ſe ple
rūq̄ꝫ ſignis euidētibꝰ māifeſtat. Propt̄ h̄
etiā dicit̄ irremiſſibile: qꝛ in ſacra ſcriptu/
ra peccatū in ſpiritūſanctū nō legit̄ dimiſ/
ſū. ſicut Melchiſedech dicit̄ ſine patre: qꝛ
nō legit̄ de eius patre. Reſipiſcētes tñ āte
morte a morbo peccati huius: qd̄ difficult̄
⁊ raro ꝯtingere arbitror: p īmenſitatē infi
nite diuine miſericordie: nō ſolū veniā cō/
ſequitur ſed etiā abūdātiori gr̄a q̄n̄q̄ꝫ p̄ue/
nit̄: vt vbi abūdauit delictū ſupabūdet et
gratia: ſi ſaltē comitet̄ humilitas pfundi/
or gratitudo pfuſior: emēdatio ſollicitior:
⁊ charitas itēſior. Secūdo q̄ri pōt q̄t de/
ſignāt̄ eē ſpecies peccati i ſpūmſāctū. Ad
hoc dicēdū ſm Tho. vbi. ſ. ſcd̄a. 2ᵉ. q. xiiij
ꝙ ſm peccatū in ſpūmſanctū h̄ accipimuſ:
ſex ſūt peccata in ſpūmſanctū q̄ tollūt oīa
illa q̄ requirūt̄ ad remiſſionē peccatorꝝ: et
ideo dicunt̄ irremiſſibilia. Qd̄ ſic oſtendi
pōt: nā ab electiōe peccati q̄s auertit̄ ex cō
ſideratiōe diuini iudicij qd̄ habet iuſticiaʒ
cū miſicordia ⁊ h̄ p ſpem q̄ ꝯſurgit ex cōſi/
deratiōe miſicordie remittētis pctā ⁊ p̄mi
antis bona: ſed h̄ tollit̄ p deſperationem.
Et iterꝝ p timorē q̄ ꝯſurgit ex ꝯſideratione
diuine iuſticie punientis pctā. Sed h̄ tol/
litur p p̄ſumptionē: dū ſe q̄s adipiſci p̄ſu/
mit gl̄iam ſine meritis vel veniā ſine peni/
tentia. Secūdo q̄s auertit̄ ab electiōe pec/
cati ex ꝯſideratiōe donorꝝ ipſius dei q̄ ſūt
duo. Primū eſt cognitio veritatꝭ: ꝯtra qd̄
ponit̄ ipugnatio veritatis agnite: dūʒ ſcʒ
aliq̄s veritatē fidei agnitā impugnat vt li
cētius peccet. Aliud eſt auxiliū interioris
gratie ꝯtra qd̄ ponit̄ īuidentia frat̄ne gra
tie: dū q̄s inuidet gratie dei creſcēti in mū
do. Tertio quis auertit̄ ab electiōe pecca/
ti ex cōſideratiōe ipſius peccati. In q̄ duo
ſunt cōſiderāda. Primū eſt inordinatio et
turpitudo actus: cuius ꝯſideratio ſolet in
ducere penitētiā in homine de pctō cōmiſ/
ſo. Sed cōtra hoc ponit̄ impenitētia ſpor/
tat ppoſitū nō penitēdi. Secūdū eſt boni
prauitas. ⁊ breuitas ꝙ q̄s in peccato q̄rit:
qꝛ momentaneū eſt qd̄ delectat: eternū ve
ro qd̄ cruciat: cuius ꝯſideratio ſolet homi
nē ad hoc inducere ꝙ eiꝰ volūtas peccato
non firmet̄. Sed hoc tollit̄ p obſtinationē
qua quis firmat ppoſitū ſuū in hoc ꝙ pec
cato inhereat. Hic tamē generalit̄ notādū
qd̄ qd̄libet p̄dictorꝝ peccatorꝝ dupliciter ac/
cidere pōt. Primo ex aliquo defectu exte/
riori: puta pp̄ter defectū aliquē rōnis regē/
tis: vl̄ pp̄ter aliquē impetū alicuiꝰ impellē
tis: ſicut q̄n infirmitatē vl̄ ignorantiā agū
tur: ⁊ ſic nō ſunt ſpecies peccati in ſpūmſā/
ctū: quia ſic non eſt dicēdus aliq̄s deſpera
tus vl̄ īpenitēs p ſe ſed p accidēs. Alio mō
ex hoc ꝙ volūtas tēdit ex ppria malicia in
vnūqd̄q̄ꝫ: vt qꝛ nō vult habere ſpem de fu/
turis p̄mijs: timorē de futuris ſupplicijs:
vel note veritati aſſentire ⁊ ſic de alijs: ⁊ h̄
modo ſunt ſpecies peccati in ſpūmſanctū.
Quibus p̄miſſis ſingula peccata breuit̄ p
curramus. Primū igit̄ peccatū in ſpiritū/
ſanctū eſt deſperatio: q̄ ipugnat diuinā mi
ſericordiā. De qua dicit Hein. de vrimaria
de decē p̄ceptis: ꝙ ſi labat̄ aliquis i deſpe/
rationē ex infirmitate vl̄ ex grauitate com
plexionis: ⁊ de hoc dolet et renitit̄ inq̄ꝺtū
poteſt: ſic deſperatio nō eſt peccatū niſi for
te veniale. Si vero ꝯtingat hec ex errore vl̄
deceptione: puta ſi eſtimat obſequiū ſe pre
ſtare deo ſi ſeipſū occidat tunc eſt mortale
peccatū. Si quis aūt deſperat ex certa ma/
licia vl̄ ex electione: vt diffinitiue dicat cū
Cayn. Maior ē iniq̄tas mea q̄ꝫ vt veniam
merear: ⁊ tunc peccatū eſt in ſpiritūſanctū
credēs magnitudinē delictorꝝ ſuorꝝ iā dei
miſericordiaʒ exceſſiſſe: ⁊ ob hoc de vitijs
aſcendit ad vitia: ſicut hij qui dixerūt Hie
re. xviij. Deſperauimus poſt cogitationes
noſtras ibimus: ⁊ vnuſq̄ſq̄ꝫ poſt prauitatē
cordis ſui mali faciemꝰ. Cū tñ nullo modo
deſperandum eſt q̄ꝺdiu ſumus in hoc cor/
pore: vt patet de pe. di. vij. c. nemo: vbi pla
ne de hoc ⁊. §. ſe. Ad maiorē tamen euidē
tiam diſtinguit Tho. duplicē deſperatio/
nem ſcd̄a. 2ᵉ. q. xx. dicens: ꝙ prima dicitur
deſperatio vniuerſalis qua quis exiſtimat
dei miſericordiā non eſſe infinitaʒ: diuine
miſericordie culpā ſuam preponderans: ſi
cut Cayn ⁊ etiaʒ Judas qui deſperās ait:
peccaui tradens ſanguinem iuſtum: quod
vtiq̄ꝫ peccatum grauiꝰ erat peccato fratri/
cidij immo deicidij: quia deſperatio talis
eſt actus infidelitatis. Secunda vero dici
tur deſperatio particularis: cum ſcʒ quis
in vniuerſali tenet veram exiſtimationem
fidei: ꝙ ſcʒ remiſſio peccatorum eſt in eccle
ſia militante: ſed deſperat de diuina miſe/

ricordia pp̄ter pticularem eiꝰ indiſpoſitio
nē: ꝙ ſcʒ in tali ſtato exiſtenti nō ſit ſperan
dū de venia ⁊ cū hoc deſperat a pctō poſſe
reſurgere vl̄ qd̄ peius eſt ꝯtemnit reſipi/
ſcere ⁊ talis deſperatio piculoſiſſima ē: qꝛ
per ſpem a malis maxime reuocamur ⁊ ad
bona reducimur: qua ſublata defluūt ho/
mines ad vitia irrefrenata ꝯcupiſcētia: ſic
Cayn deſperās ſm Joſephū rapinis ⁊ vio
lentia ꝯgregās opes ad latrocinia ſuos i/
nitabat. Proprie tamē ⁊ ſtricte loquendo
deſperatio ſm ꝙ ē pctm̄ in ſpiritūſanctum
nō puenit ex hoc ꝙ aliquis pctōꝝ remiſ
ſionē neget ſ ꝙ remiſſionē pctōꝝ quā fie/
ri credit a ſe ſpōte abijcit vt liberiꝰ peccet:
dum nō vult tendere in hoc ꝙ remiſſioneʒ
pctōrum ꝯſequatur. Secūdū pctm̄ i ſpi/
ritūſanctum ē preſumptio: que impugnat
diuinā iuſticiā. De qua dicit Hein. de vri/
maria: vbi ſupra: ꝙ preſumptio aut inna/
ſcit̄ ex in firmitate qua homo nimis d̄ dei
miſericordia cōfidit: ⁊ ſic eſt pctm̄ veniale:
aut īnaſcitur ex errore nimis de meritis ſu
is p̄ſumens: ⁊ ſic ē mortale ⁊ ſpēs ſupbie:
aut īnaſcitur ex certa malicia qua omnino
intendit dei iuſticiam eneruare preſumen/
do de pctī impunitate: ⁊ ſic eſt proprie pec
catū in ſpiritūſanctū. In quo genere pctī
refert Hiero. ſe originē deprehendiſſe: qui
poſt mortem ſuam anathematizatꝰ eſt: vt
xxiiij. q. ij. c. vl. Et huius preſumptiōis du
plex eſt ſpēs ſm Tho. ſcd̄a 2ᵉ. q. xxj. Pri/
ma eſt in qua q̄s īnitit̄ inordinate proprie
virtuti pp̄rijſq̄ꝫ meritis: q̄ preſumptio po/
tiſſime pcedit ex inani gloria: ſiue p̄ſumat
de virtute corporali ſiue ſpirituali. Secun
da vero eſt q̄ quis innitit̄ inordinate diuine
miſericordie deo tribuens qd̄ ei nō ꝯuenit
per qd̄ auertit̄ a veritate diuina: p̄ſumēs
veniā ſine penitētia ⁊ gloriā ſine meritis.
de q̄ Eccl. xxxvij. O preſumptio nequiſſi/
ma vnde creata es: cooperire ſcʒ ſpe falſa
diuine miſericordie aridā nequitiā ⁊ dolo
ſitatē illius. Glo. qꝛ decepit etiā ſeipm̄: ⁊ h̄
ē pp̄rie pctm̄ in ſpiritūſāctū: qꝛ p eū ꝯtem/
nit̄ adiutoriū ſpiritusſancti per qd̄ homo
reuocat̄ a pctō. Quidā tamē preſumūt in
mortis articulo ſe poſſe ſufficienter penite
re: ſicut latro fecit: ꝯtra quos ſcriptū legi/
tur. Maledictꝰ homo qui peccat in ſpe: de
pe. diſ. iiij. c. quādo quis: ⁊ h̄ exemplariter
patuit i Amon filio Manaſſes: qui vidēs
patrē primo peruerſe agentem ac poſtea p
penitētiam a deo ſuſceptū: vt pʒ. iiij. Reg.
xxj. ⁊. ij. Paral̄. vlti. Dixit in corde ſuo. ſʒ
Chryſ. in opere impfecto: Pater meꝰ ex
iuuentute multa mala fecit ⁊ in ſenectute
penituit: ⁊ ego nunc ambulabo ſm deſide
ria cordis ⁊ poſtea ꝯuertar ad dominū: q̄/
pp̄ter duobus tñ annis regnauit: ⁊ p vin/
dictam diuinā celeri morte ſublatus eſt.
Tertiū pctm̄ eſt impugnatio veritatꝭ agni
te: de qua dicit Hein. de vrimaria: vbi ſu/
pra ꝙ talis impugnatio aut puenit ex in/
firmitate vt cum q̄s pp̄ter verecundiā vin
ci nolēs impugnat veritatē agnitā: in his
tñ in quibꝰ nō eſt periculū nec īminet ali/
cui damnū: ⁊ ſic ē veniale pctm̄: aut prone
nit ex ignorātia craſſa cū damno alicuiꝰ vt
cū pp̄ter munera vl̄ aliqua ſtipēdia q̄ exce
cant intellectū impugnat veritatem agni/
tam in damnū alterius: vt patet in malis
aduocatis: ⁊ ſic eſt mortale peccatū. Aut
h̄ prouenit ex certa malicia: vt cū quis im/
pugnat deliberate fidē catholicā vl̄ prece/
pta vl̄ cōſilia euāgelica: ⁊ ſic pprie ē pctm̄
in ſpiritūſanctum. Nam agnitio veritatis
quā fides explanat docet eſſe peccatū: eſſe
virtutē: eſſe iudicē: eē penā impiorꝝ: eē glori/
am iuſtorꝝ: q̄ retrahūt hominē a malo ⁊ al/
liciūt ad bonū. Sʒ ꝯtra hāc aſſumit impu
gnationē veritatis agnite quā ſcʒ ipugnat
nō ex ignorātia pbabili ſed affectata: imo
⁊ certa malicia vt ſic liberiꝰ peccet ⁊ ſine ve
recūdia. Et his dicit̄ Eſa. v. Ve qui dicitꝭ
bonū malū ⁊ malū bonum ponētes tene/
bras ſcʒ erroris lucem veritatis: ⁊ lucē ſcʒ
fidei eſſe tenebras ignorātie. Et iterū. Ve
q̄ ſapiētes eſtis in oculis veſtris ſcʒ retor/
quēdo diuinā veritatem falſo iudicio ſm C
opinionem veſtrā. Quartū pctm̄ eſt in/
uidētia fraterne gratie: de qua dicit Hein.
de vrimaria: vbi ſupra. Qd̄ autē puenit
ex infirmitate: puta ſi dolet aliū meliorem
ſibi p̄ferri: tūc ſi dolet pp̄ter ſuam inſuffici/
entiā nō peccat: qꝛ dolor ille bonꝰ eſt vt pa
tet ſuperius. Si autē dolet de eminētia al/
teriꝰ: ſed talis motus ē indeliberatꝰ ſic eſt
veniale pctm̄: ſi tñ eſſet deliberatꝰ timens
ſibi pp̄ter hoc diminui pp̄ter gloriā: tunc
eſt mortale pctm̄ ⁊ ſpēs inuidie. Si deniq̄ꝫ
puenit ex certa malicia: puta cum propter
deprauationē affectꝰ aliquis nec amat bo/
num in ſe ipo nec etiā videre pōt in alio: ⁊
ſic pprie eſt pctm̄ in ſpiritūſanctū: nam ſi/
ne auxilio interioris gratie nullo humano
conamine quis veniam adipiſci poteſt: di/
cēte domino. Sine me nihil poteſtis facere.

Sed cōtra hoc aſſumit inuidentiā frater/
ne gratie:que ꝯſurgit nō de ꝓſperitate ter
reña vl' exaltatione mūdana:ſed de exalta
tiōe ⁊ ꝑfectu diuine gratie:nō inuidēs ꝑ/
ſone ſed gratie dei creſcenti in mūdo: ma/
gis eligens ab alijs duci vitā carnalē ⁊ ſe/
larem ꝙ̄ virtuoſam ⁊ religioſam. In cuius
argumentū talibus frequēter ingerūt per
ſecutiones oppſſiones:deriſiones: detra/
ctatiōes:oblocutiones ⁊ ſilia. Quintū
peccatū ē impenitētia. Pro quo nota ſm
Lyrā Matth.xij. ꝙ hic nō accipit finalis
īpenitētia ꝓut eſt quedā pcti circūſtantia
ſcȝ q2 aliquis ī pctō mortali morit: ſed qñ
qnis tante malicie ē ꝙ eligit ī pctō ſuo nū
ꝙ̄ penitere:ita ꝙ nollet ꝙ deus ſibi grām
penitēdi daret de malo iā cōmiſſo:⁊ ſic pri
uat peccati emēdā. De qua īpenitētia dicit
apl's. Ro.ij. Scdm duriciā aūt tuā o pctōr
⁊ cor īpenitēs theſaurizas tibi iram in die
ire. Ubi dicit glo. ꝙ tāta ē labes hui⁹ pec/
cati: vt depcandi humilitatem ſubire non
poſſit etiā ſi pctm̄ ſuū ꝯſcia mala teſte co/
gnoſcere ⁊ enūciare cogat. Hic aūt irā ſibi
theſaurizare dicit: ꝓpter enormitatē hui⁹
vitij:grauius ē eni poſt pctm̄ cōmiſſū nol/
le penitere ꝙ̄ ipm pctm̄ cōmittere. Nam in
talibus etiā venialia pctā ꝓpter actualem
contemptū ſepe mortalium enormitatē ſor
tiunt:que in timoratis mentib⁹ venialiū
limites nō excederent: vt ſic miſer adauge
at theſaurum execrabilē eterne damnatio
nis. Hoc etiā dicit Aug⁹. ⁊ habet. xxv. di.
§. hinc etiam. Nullū inquit pctm̄ eſt adeo
veniale qd nō fiat criminale dū placet.
Sextum ē obſtinatio in malo cōmittendo
cū quis firmat ꝓpoſitū in hoc ꝙ futuris
pctis cōmittēdis inhereat ac ſi nō eſſet in/
competens:⁊ ſic importat volūtatē delibe
ratā ꝑmanēdi in peccato:contra id qd ne/
ceſſario requirit ad delectionem culpe:qd
ē ꝓpoſitū nō amplius peccādi. In hac aūt
obſtinatione Saul cecatus inuidia contra
dauid dānabiliter pſeuerauit:ſilit ⁊ Pha
rao rex egypti:de quo dicit domin⁹ Exo.
iiij. Indurabo cor pharaonis ſcȝ ꝑmitten/
do:nec grām apponēdo ꝑ quā cor emolliat
iux illud pſ.xxi. Factū eſt cor meū tāꝙ̄ ce
ra liqueſcēs: vnde ſup illud Ro.ix. Cuius
vult miſeret ⁊ quē vult indurat. Dicit Ly
ra ꝙ hoc nō fit ꝓpter defectū dei cum non
deficiāt in eis inſtinctus diuini ad bonum
in quibus diuina bonitas totiens cōtem/
pta ſe liberaliſſime prebet: ſed eſt propter
defectum liberi arbitrij nō recipiētis illos
inſtinctus:⁊ ſic eidem iuſte gratia ſubtra/
bitur ⁊ denegatur: qua ſubtracta miſer in
peccatis obduratur: quia gratia nata eſt
mollificare cor humanū. Hinc dicit Eccs.
vij. Conſidera opera dei ꝙ nemo pōt corri
gere id eſt nullus homo: nulla aduerſitas
nullus euentus quē ille deſpexerit: ⁊ ſic eo
rum tribulatio vel aduerſitas nō eſt exer/
citium purgationis ſed initiū damnatio/
nis: quia dicit Greg'. xviij. moral. ꝙ flagel
lum tunc diluit culpā cum mutauerit vitā
nam cuius mores nō mutat: nō expiat acti
ones. Omnis ergo diuina ꝑcuſſio aut eſt
initium pene ſequentis aut initiū bene vi
uentis. Primū patet in Pharaone ⁊ An
tiocho regibus obſtinatis. Scdm ī Dauid
⁊ Manaſſe regib⁹ emendatis. Excecauit
enim priores malicia eoꝝ: ſic ⁊ hodie mul/
torū corda nullis plagis vel euentibus ad
humilē penitentiā emoliri queunt: donec
diuino iudicio tandē crudeliter mulctant
in eternū cruciandi. Quo a malis auertat
ieſus chriſtus. Amen.

Sequūt ſermōes de ꝑcepto ſexto.

Utrum ſit contra legem nature habere plures vxores ſimul. Et vtrum licuit ex diſpenſatione. Et ⁊ de grauitate adulterij in quo ſimul committi poſſunt ſeptem peccata criminalia:

Sermo primus

Non mechaberis.

Exo.xx. Hoc ē ꝑceptū ſextū in
ordine ꝑceptoꝝ. In q̄ q̄dē dñs
explicite ꝓhibet leſionē corpo
ralem in ꝑſona coniuncta: ſicut in ꝑcepto
precedenti ꝓhibet leſionem alicui⁹ in per/
ſona ꝓpria: implicite vero ꝓhibet in iſto ꝑ
cepto omnē illicitum concubitū ⁊ omnem
illicitum vſum mēbrorū venereorum. Di/
cit eni Augu. ſuper Exod. ⁊ habet. xxxij.
q.iiij.c. meretrices. §. ſed vtrū: vbi ſubdit.
Si furti nomine bene intelligitur omis il/
licita vſurpatio rei aliene: nō eni rapinam
permiſit qui furtum ꝓhibuit: ſed vtiq3 to/
tum aperte intelligere voluit: quicquid il/
licite rerum ꝓximi aufertur: ꝑfecto nomi/
ne mechie omnis illicitus concubit⁹ atq3

illorū membrorū nō legitimus vſus ꝓhibi
tus debet intelligi. Unde ꝑ hoc pōt iſtud
ꝑceptum tripliciter poteſt exponi. Prima
expoſitio ꝓprie reſpicit mechiā que fit ī ꝑ/
iudiciū contracti matrimonij: que talis ē.
Non mechaberis ſcȝ contra ſacramēti ma
trimonialis inſtitutionē: aliquē actū libi/
dinis exercendo. Secunda vero expoſitio
reſpicit mechiaȝ que fit ꝑ abuſum luxurie
corpalem extra vinculum matrimonij que
talis eſt. Non mechaberis. i. nulli cōmiſce
aris abſq3 federe matrimoniali. Et ſic ex/
ponit Iſidorus ſup Exo. ⁊ ponit ī decre.
xxxij.q.v.c. nō mechaberis: id eſt nec quiſ
ꝙ̄ preter matrimonij federa alienis femi/
nis admiſceatur ad explendā libidinem.
Nimirū cū ⁊ talis matrimoniū ſpirituale
violat in ſacramēto baptiſmatis cōtractū:
quia tollit mēbra chriſti ⁊ facit ea membra
meretricis: vt patet ibidē.c. ſi in eo fornica
tor. Tertia nanq3 expoſitio reſpicit mechi/
am que patrat per abuſum cogitationū et
exteriorū ſenſuū: que talis eſt. Nō mecha/
beris. i. non adherebis libidinoſis illece/
bris ⁊ īmundis reuolutionib⁹ corde vl' ſen
ſibus exteriorib⁹ abutendo. Dicit eni Iſi/
dorus: ⁊ habetur. xxxij.q.vij.c. nō ſolum:
de cōmiſſa fornicatione pctm̄ regnat in ho/
mines: ſed ſi adhuc delectat atq3 animū te
neat ſcȝ fornicādi ꝓculdubio regnat. For
nicatio carnis adulteriū eſt: fornicatio ani
mi eſt ſeruitus idolorū. Eſt autē ⁊ ſpiritua
lis fornicatio: de qua dominus ait. Qui vi
derit mulierē ad ꝯcupiſcendū eam iaȝ me/
chatus eſt eam in corde ſuo. Omnis īmun
da pollutio fornicatio dicitur: ꝙ̄uis q̄ſq3
diuerſa turpitudinis volūtate ꝓſtituatur
ex delectatiōe eni fornicandi varia gignū/
tur flagitia: quibus regnū dei claudit: vt
homo a deo ſepetur. Quātū igit ad me/
chiā ſm expoſitionē primā ſciēdū: ꝙ ſicut du
plex eſt matrimoniū: ſcȝ carnale ⁊ ſpiritua
le: ſic etiā duplex erit adulteriū ſcȝ carna
le ⁊ ſpirituale. Et quia ſponſus animarū
nobilior ⁊ fidelior ac amore noſtro digni/
or eſſe dinoſcitur: ideo per conſequens ad/
ulterium ſpirituale grauius iudicatur.
Primo tamē videndo de carnali adulte/
rio ſciendū ꝙ illud tribus modis fieri po/
teſt. Primo cū ſolutus vel ſoluta cōmiſce/
tur cū coniugato vel coniugata: ⁊ tūc po/
nitur eius diffinitio. xxxvj.q.j.§. cū ergo:
vbi ſubditur. Adulteriū vero ē alieni tho
ri violatio: vnde adulteriū dicit q̄ſi ad al/
terius thoꝝ acceſſio: hoc ibi. Secūdo ve/
ro cōcernit coniugatū vel coniugatā cum
ſoluto vel ſoluta ſe cōmiſcentē: de quo ad/
ulterio dicit Auguſtin⁹ ī decē chordis: et
ponitur. xxxij.q.vj.c. Nō mechaberis: id
eſt nō ibis ad aliā aliquam preter vxorem
tuā: tu autem exigis hoc ab vxore ⁊ nō vis
hoc reddere vxori: ⁊ cum debeas in virtu/
te ꝑcedere vxorem tuā quoniā caſtitas vir
tus eſt: tu ſub vno impetu libidinis cadis
⁊ vis vxorem tuā victricem eſſe ⁊c. Tertio
deniq3 ꝑpetratur adulteriū ex vtraq3 par/
te: ſcȝ tā adultere ꝙ̄ mechi ⁊ tūc aggraua/
tur peccatum: quia duplicatur adulteriū:
Nimirū cum dicitur. xxxij.q.vij.c. quēad/
modū. §. ſunt enim: ꝙ ſicut grauius peccat
adulter ꝙ̄ fornicator: ſic grauius peccat q̄
nec ſua dimiſſa ducit aliā eo qui ſuā dimit
tens cognoſcit aliam: grau⁹ quoq3 q̄ vxo/
rem habens ad cōiugē proximi accedit ꝙ̄
qui nō habens vxorem alterius violat vel
vxoratus ad ſolutā accedens. Uerūtamē
in adulterio requiritur dolus: eo ꝙ ī adul
terio ignorantia ꝓbabilis facti excuſet ab
adulterio. Unde legitur ſcriptū in concil.
Triburieñ. ⁊ ponit. xxxiiij.q.ij.c. In lectū
mariti abſente vxore ſoror iniit vxoris quā
ille vxorem ſuam eſſe putans dormiuit cū
ea: ſup hoc viſum eſt: ſi ipe per ſecuritatem
verā ſcȝ ſui iuramēti hoc probauerit ꝙ in/
ſcius fecerit hoc ſcelus: penitentiā quidē
que ſibi indicta fuerit agat legitimū ſuum
coniugiū habere permittatur: illa vero di/
gna vindicta affligatur ⁊ in eternū coniu/
gio priuetur. Hic primo queri poteſt:
vtrū habere plures vxores ſimul ſit cōtra
legē nature: ꝑſertim cum dicit Aug⁹. ⁊ ha
bet. xxxij.q.iiij.c. obijciūt: ꝙ qñ mos erat
crimē nō erat: ſicut patriarche cōiugib⁹ ex
cipientib⁹ ſemen ſuū miſcebant: nō ꝯcupi
ſcētia ꝑficiende voluptatis ſ ꝓuidētia ꝓ/
pagāde ſucceſſiōis: h ibi. Sȝ mos ⁊ ꝯſuetu
do ñ ē approbāda nec excuſat a culpa. Hic
dic gl. Gen. v. ī Lamech q̄ duas hūit vxo/
res ꝙ ꝑm⁹ ꝯ morē ⁊ naturā ꝯmiſit adulte/
riū. Ad h dām ſm Richar. l. iiij. di. xxxiij.
ꝙ ī hoīe ē duplex nā. Pria ē natura gene/
ris q̄ ē aīal: ⁊ ſic vt dic inſtitutū de iure na
turali. Ius naturale ē qd nā oīa aīalia do
cuit. Et ſic hr̄e plures vxores ſimul nō ē ꝯ
legē nature: nec tñ ē olo ſm naturā: q2 re/
periūt ēt q̄dā aīalia q̄ ꝯiugūt ī indiuiduā
copulā: ſic ſūt turtures ⁊ aues alie ꝙ̄pluri
me. Scda vo ē natura ſpeciei q̄ ſcȝ ē homo

Et ſic lex naturalis ē qua naturalis ratio practica aliq̄d obſeruādū in agibilibꝰ conſtituit. Homo nāqꝫ reponit in ſpē homīs: ꝑ animā ratōnalē. Et ſic habere plures vxores ſimul ē cōtra legem nature: quia ratō naturalis dictat equalem debere eſſe obligationē quantū ad vſum corpoꝝ inter virum ⁊ mulierū ad hoc vt ſit ſocietas cōiugalis. Dictat etiā nullum ſe debere obligare ad aliquid qđ poſſit eſſe impoſſibile alij rei cui obligatus eſt: Impoſſibile eſt autē vnuꝫ virum equaliter eſſe obligatū pluribus mulieribus ſicut vni ſoli. Dictat etiā ratio virum ad hoc debere tendere: vt in domo ſua ſit pax: quā multū impediret vxorum pluralitas: eo ꝙ vir non poſſet cuilibet ad votum ſatiſfacere: ⁊ ſuſpicaretur vna plus diligi aliā q̄ ſe: ⁊ ſic certarēt contra virū ⁊ adinuicem. Unde ⁊ in veteri et in noua lege determinatū ē ꝙ erit vna vnius: quia vtrobiqꝫ ſcribit̄. Propterea relinquet homo patrē ⁊ matrē ⁊ adherebit vxori ſue: ⁊ erūt duo in carne vna. Jus inſuꝑ naturale eſt: ꝙ nō faciat alij quod ſibi non vult fieri: vir autem nō vult ꝙ vxor habeat aliū virum: nec ergo velle debet aliā habere vxorē cū in tali actu ad paria iudicantur. Et hoc naturaliter impſſū eſt in humana natura: qđ patet ex eo q2 in matrimonio quidā amor eſt ſingularis quo naturaliter omnis vir zelat vxorem: quātū ad h̄ vt nullum diligat ī actu illo ſicͭ ipm diligit ⁊ ecōtra. Et ideo vt ibidem dicit Bonauentu. Stāte natura nūq̄ fuiſſet ibidē cōmunitas etiam ſi cetera facta fuiſſēt cōmunia: ſimiliter adueniēte charitate que facit omnia cōmunia: vxorē nunq̄ facit cōmunē propt̄ priuatum amorē qui debet eē in matrimonio: qui etiā eſt ſacramētū illiꝰ amoris q̄ deus zelat animā: vt nolit aliquē tantū diligi quantū ſe: ⁊ hac de cauſa ſe virū vl̄ ſponſum anime frequēter in ſacra ſcriptura nominare voluit: ⁊ in hoc patet ſapientia dei q̄ ſe nobis in nobis oſtendit: ⁊ nobiſipſis oſtendit in ſubditis creaturis quid agere debeamus. Patet igit̄ ex dictis ꝙ eſt contra legem nature plures habere vxores ſimul. Secūdo queri poteſt: vtrū igitur aliquādo licuit ex diſpēſatione diuīa plures habere vxores: preſertim cum .j. Reg. j. legitur ꝙ Helchana duas habuit vxores. ſ. Annā ⁊ Phenēnam: nec tamē ꝓpter hoc in ſcriptura reprehenditur: cū tamē conditor nature merito nō faceret cōtra naturā: imo cōtra ꝓpriā inſtitutionē: cum enī matrimoniū inſtitueret dixit: Et erūt duo nō tres vel quattuor in carne vna. Ad h̄ dicendum ſm Bonauen. in. iiij. diſ. xxxiij. ꝙ licꝫ deꝰ nō facit vel diſpēſat cōtra ius nature qđ ordinat in ipm ſ bene diſpēſat ɔtra ius nature qđ ordinat in ꝓximū: nō tamē proprie facit ɔtra ius ſ ſupra: q2 recta rō ſic dictat h̄ nō eſſe faciendū: vt tn̄ dicat in eius oppoſito deo eē obediendū. Deus ḡ cū patribꝰ diſpēſauit ⁊ eo mō ⁊ cā q̄bus licuit. Pro q̄ ſciendū ꝙ ad h̄ ꝙ aliqua diſpēſatio debite fiat ⁊ ea quis ɔueniēter vtat̄ quattuor erūt ɔcurrētia. ſ. ɔgruitas: neceſſitas vtilitas ⁊ honeſtas: q̄ ſimul in h̄ cāu reperiunt̄. Primo nāqꝫ tempus illud ɔgruuꝫ fuit diſpēſationi q2 tempus fuit figure. Et q2 chriſtus ꝑ baptiſmū generare debuit liberos ⁊ filios tā in ecclia catholica q̄ etiā in hereticis diuerticulis nō in figura p̄cedere dꝫ mr̄imoniū ſiue generatio ex libera ⁊ ancilla. Et rurſus: qm̄ inter illos q̄ ab hereticis baptizant̄ ⁊ q̄ hereſim ſequūt̄ quidam ad eccliam reuertunt̄: ideo vtriuſqꝫ figura p̄ceſſit: primi in iſmahele: de quo dr̄ Gen. xvj. Eijce ancillā ⁊ filiū eius: ſecūdi in ancillis Jacob: quaꝝ filij ſūt inter liberos cōputati. Sꝫ illa cōgruitas nō ſe extendit ad tēpꝰ nature inſtitute nec grē: q2 non erat tūc tempꝰ figure niſi tm̄ tēpore legis moſaice. Secūdo vero in tēpore illo neceſſaria fuit hmōi diſpēſatio: q2 tūc pauci fuerūt deū colētes: vt igit̄ diuinꝰ cultꝰ nō periret: neceſſe fuit vt filios multiplicarēt ad quam multiplicationē plr̄es vxores erant accipiēde: q̄ neceſſitas ceſſauit tam in lege nature q̄ etiam in lege gratie. Tertio proinde ſuadebat vtilitas: q2 parentes filios erudiebāt: ⁊ filij mores parētū ſeruabant: ⁊ ideo quāto plures genuerūt filios: tāto dei cultꝰ erat celebrior: ⁊ ſic erat vtile multos generare Sed hec rō ſe nō extendit añ tēpus Abrae: q2 ante non multiplicabantur ad dei cultū ſ ad malū: eo ꝙ imitatores erāt paternorū ſcelerū: quapropter deleti ſūt cū terra. Quarto deniqꝫ excuſabat honeſtas: q2 nō affectu libidinoſo ſ caſto: nec affectu adulteri: ſ mariti etiā ɔcubinas cognoſcebāt. Jn cuiꝰ argumētū de Abraam dicit̄ ꝙ nō ipſe ancillam accepit ſed vxori obediuit ⁊ ei in ea debitū reddidit ac affectu viri cognouit. Ceterū rōne huiꝰ honeſtatis dicta diſpēſatio ſe dūtaxat ad illos extendit in lege veteri: qui vxoribꝰ ⁊ concubinis temperāter ad dei cultum multiplicandū vti ſciebāt ⁊ volebāt: aliter enīꝫ eis diſpenſatio nō valebat. Et ſi querit̄ qualiter iſta diſpēſatio fuit facta cuꝫ nihil de ea legit̄ expreſſum in ſcripturis. Ad h̄ reſpōdet ibidem Richar. ꝙ hoc p̄ceptū de nō habēdo ſimul plures vxores nō erat niſi legis nature q̄ ſcripta eſt in corde: ⁊ idō ſufficit diſpēſatio facta per inſpirationē internā que facta fuit patriarchis ⁊ prophetis explicite ſ minoribus implicite. Precipue tamē vt dicit ibidē Bonauen. facta ē illa diſpenſatio ꝑ diuinā inſpirationē abraam ⁊ Dauid: qm̄ chriſtū de eoꝝ ſemīe naſciturū recipiebāt in ꝓmiſſione: ⁊ quia iſti erant tanq̄ capita populo ꝝ ⁊ imitandi tā q̄ ſancti: ideo intellexerunt recte diſpenſationē hāc ad oēs extendi q̄ erāt imitatores eoꝝ in caſtitate: vnde ⁊ mos fuit ex hoc introductus durās vſqꝫ ad aduentū chriſti: Sed tūc ceſſauit: q2 tunc ceſſauit neceſſitas ⁊ cōgruitas: verūtamē nō omnibꝰ licuit ī lege veteri accipere ſimul plr̄es vxores: ſed quibus licuit ſolū ex reuelatiōe diuina licuit q̄ fuit ꝑ inſpirationē: vꝫ ex̄ de diuor. in c. gaudemꝰ. ſubdit̄: nec vnq̄ vlli licuit plures inſimul vxores habere niſi cui fuerit diuina reuelatione ɔceſſū: ꝑ quā ſicut Jacob a mēdacio: Jſrahelite a furto: Samſon ab homicidio: ſic ⁊ pr̄iarche ⁊ alij viri iuſti q̄ plures legunt̄ ſimul habuiſſe vxores ab adulterio excuſant̄: hec ibi. Alijs autē ꝓhibitū erat q̄ ſcꝫ in matrimonio nō q̄rebāt diuinū honorē ſed ꝓpriā voluptatē. Hinc p̄cipit̄ Deut. xvij. Nō habebit vxores plurimas q̄ illiciāt eiꝰ animū: cū tamē Dauid decē vxores legit̄ habuiſſe. ij. Regum. xv. vnde dicit ibidē Lyra: ꝙ nō inhibet̄ ſimpliciter pluralitas vxoꝝ: ſ taliū q̄ illicerēt animū regis ad nimiā carnalitatē: ⁊ potiſſime allegenarū que traherent ad idolatriam: ſicut accidit in Salomone. De quo dicit̄. iij. Reg. xj. Cūqꝫ iaꝫ eſſet ſenex: deprauatū ē cor eius ꝑ mulieres vt ſequeret̄ deos alienos. De hoc. xxxij. q. iiij. c. ſalomō.

C Tertio queri pōt: vtrū adulteriū eſt maximū peccatorū: p̄ſerti cū. xxxij. q. vij. dicitur. c. quid in omnibꝰ peccatis eſt adulterio grauiꝰ: ſecundū nanqꝫ ī penis obtinet locum: quē quidē primū ſcꝫ locū illi habēt qui errant a deo. i. heretici: etiā ſi ſobrie vixerint ſcꝫ quantū ad exteriorē hominē: in cuius etiā argumentū nullū peccatum occultū in lege veteri tam rigoroſa examinatione inueſtigabat̄ ac obprobrioſa pariter ⁊ miraculoſa animaduerſione diuinitꝰ puniebat̄ ſicut adulteriū: ꝑut indicat lex zelotypie de qua videbit̄ poſtea: ſi vero manifeſtū erat tūc lex p̄cepit ambos interfici dicit̄ enī Leuit. ij. Si mechatus fuerit q̄s cū vxore alteriꝰ ⁊ adulterium ꝑpetrauerit morte moriat̄ mechus ⁊ adultera. Ad hoc dicendū ꝙ eſt adulteriū ſimplex: cum. ſ. ſolutus vel ſoluta accedūt thorum alterius. Et eſt adulteriū duplex cū ſcꝫ vxoratꝰ accedit ad vxorē alterius: ⁊ hoc grauius ē. Dicit enim Auguſtinꝰ de adulterinis ɔiug. ⁊ ponitur. xxxij. q. vij. in. c. quēadmodum. §. ſūt enī: ꝙ grauius peccat qui vxorē hn̄s ad cōiugem ꝓximi accedit: q̄ qui nō hn̄s vxorem thoꝝ alterius violat. Jn vtroqꝫ tamē adulterio plura peccata enormia committi poſſunt ⁊ peccatoꝝ occaſiones infinite prodeunt: ꝓpter quod adulteriū redditur tam horrendū ⁊ deteſtabile: vnde inter alia p̄cipue duodecī pctā crimīalia cōmitti poſſunt. Primū eſt execrabile furtū perſonarum quo ſubtrahit ꝓprio viro corpus ſuum illud cōmunicans alieno. Plures nanqꝫ viri potius ſe ꝑmitterent exheredari q̄ vxorem ſuā ab alio pollui ſinerēt qua ꝓpter pleriqꝫ viri vindicte cupidi ꝓprias vxores interficerent: vnde ſola ſuſpitio de adulterio reddit vxorem viro odioſam ⁊ econuerſo. Uerum etiam ſi perciperet ꝙ ante matrimoniū ab alio cognita fuiſſet. Et illa fuit vna potiſſima cā ꝙ eaꝫ dato libello repudij dimittere poſſet d̄ domo ſua. Hinc dicit̄ Deutero. xxiiij. ꝙ ſi vxor nō inuenerit gratiā ante oculos viri propter aliquā feditatem: vbi habet̄ in hebreo ꝓpter rem turpem: ⁊ ſic poteſt intelligi d̄ fornicatione que tamē humano iudicio probari nō poſſet. Repudiū ergo ꝑmittebat̄ ad duriciaꝫ cordis iudeoꝝ: ne vxores odio ſe interficerentur nō tamen tanq̄ licitū ſ ad p̄cauēdū maius malū: ſi vero ſperabat ſe poſſe ꝓbare tunc accuſabat eam: vt dicitur ibidem. c. xxij. Si duxerit vir vxorem ⁊ poſtea eā odio habuerit qđ potuit eē iuſte ⁊ tunc mulier erat puniēda: vel iniuſte ⁊ tūc vir erat puniendus: queſieritqꝫ occaſiones quibus dimittat eā obijciens ei nomē peſſimū ſcꝫ eam cōmiſiſſe adulteriū: nō quidē poſt acceptionē eius in vxorē ſ poſt affidationē. Et ſequitur pena tam vxoris delinquentis q̄ viri iniuſte calumniaꝫ imponentis. Furtū autē predictū duplicat ſi

cum viro vxorato luxuriam ꝑpetrat etiam
ſi vtrūqꝫ occultū perſeuerat. Secūdū pec-
catū eſt odiū qḋ ſuſcitat inter ſe ⁊ marituꝫ
ſuum: nō ſolum enī ex manifeſta cognitio-
ne ſed etiā ex violenta ſuſpitione talis ad-
ulterij: oriunť in viro rancor: amaritudo:
inuidia: odiū: optiones mortis: cōtentio-
nes: detractiōes: improperia ⁊ multa ſimi-
lia. Siľr ⁊ odiū qḋ excitat in viro ꝯtra me-
chum diuerſas machinationes: cuiꝰ itine-
ra aſepius obſeruat ad interficiēdū vľ ſal-
tem enormiter verberandū. Quot enī ho-
mines ꝓpter crimē adulterij ſe mutuo ꝑe-
merūt quis explicet: maritꝰ adulteri mor-
tem exoptat ne tanto diutiꝰ obprobrio ſub
iaceat: mechus econtra viri mortē affectat
vt ſic abuſum libidinoſe mulieris liberiuſ
poſſideat. Unde legiť ď vxore Hydene re
gis francoꝝ: ꝙ ꝓprium maritū occidi fe-
cit vt libere adulterari poſſet. Tertiū pec-
catū eſt periuriū in ſeipā q̄diu adulteriuꝫ
nō fuerit oīno manifeſtū: ita ꝙ aliqua ter-
giuerſatione negari poteſt: tūc enī interro
gata cogiť ex verecundia reſpondere mē-
dacia ⁊ incidere infinita ꝑiuria: tūc enim
ꝑiurium quaſi nullum peccatū reputat: vt
ſic ſaltem humanā confuſionē euadat: ⁊ h̄
tangiť Prouer. xxx. vbi diciť. Tria ſunt
difficilia mihi ⁊ quartum penitus ignora:
viam aquile in celo: viam colubri ſuꝑ ter-
ram: viā nauis in medio mari: ⁊ viaꝫ viri
in adoleſcentia. Talis eſt ⁊ via mulieris
adultere q̄ comedit id eſt fruitur adulteri
nis cōplexibus ⁊ tergens os ſuū ſcꝫ cū ꝑ-
iurioſe excuſando dicit: nō ſuꝫ operata ma
lū. Similiter illi cuꝫ quo perpetrat adulte
riū occaſionē dat infinitoꝝ periurioꝝ: q̄-
rū omniū ⁊ ipā rea tenebiť. Quartū pec-
catū eſt ſacrilegium: cōmittit enī ſacrilegi
um eo ꝙ violat eccľie ſacramētū ⁊ frangit
fidem in matrimonio preſtitā: vnde ſacri-
legus ⁊ hereticꝰ diceret qui ſacramētū ec-
cleſie pedibꝰ cōculcaret: ⁊ hoc vtiqꝫ ſacra-
mentū matrimonij ſm apoſtolū magnū ē.
Quintū peccatū ē dilapidatio tēporaliuꝫ
rerū quas furtim ſubtrahit a marito pro-
prio ꝯferendo eadē adultero: vel ſaltē ab
adultero clam recipit talia quaſi precium
ſcorti: depauperās vxorē illius ⁊ filios vľ
heredes: ⁊ ſic cōmittit furtū rerū tꝑaliuꝫ.
Sextū eſt irreparabile obprobriū liberorū
adultere: qꝛ per hoc minus derogat filijs
legitimis. Unde diciť Prouerb. vij. Non
grādis eſt culpa cū quis furatus fuerit. ſ.

reſpectu adulterij. Sequiť. Qui aūt adul-
ter eſt ꝓpter inopiam perdet animā ſuā tur-
pitudinē ⁊ ignominiā congregabit ſibi et
obprobriū illius nō delebitur ſcꝫ in filijs.
Nō enī obprobriū maius ꝗ̄ matrē habe-
re adulterio diffamatā? Plus tamē dero-
gat huiuſmodi ſpurijs de quibꝰ Sap. iij.
Filij adulteroꝝ in conſūmatione erūt ⁊ ab
iniquo thoro ſemen exterminabitur: ⁊ ſiq̄-
dem longe vite erunt in nihilū cōputabun
tur: ⁊ ſine honore erit nouiſſima ſenectus
eorū. Sequiť. Natiōes enī inique dire ſūt
cōſūmationes. Septimū eſt confuſio ⁊ of-
fenſio viri ⁊ omniū parentū fratrū ⁊ ꝓpin
quoꝝ: quos omnes inexplebili obcecata li
bidine contemnit ⁊ eoꝝ reuocationes vili
pendit. Sed quid mirū cum legiť de Me-
dea que patrē ſuū regē Dechem fugiēs cū
adultero ſuo Jaſone: fratrē ſuū abſinthiū
ſecū duxit vna cum patris diuitijs. Et cuꝫ
patrē inſequentē videret: fratrē ſuum per
mēbra diuiſit ac in via patris ꝓpinquātis
proiecit: qui tantū in membris filij colligē
dis tardauit: ꝙ filie ſpaciū ad nauē fugiē-
di dedit: ſicqꝫ cū adultero euaſit nauigio.
Octauū eſt obliuio timoris dei in omnibꝰ
agendis: ita ꝙ duciť ad diuinū cōtemptū
eo ꝙ ꝑuenit in ꝓfundū malorū. Nullū eni
facinus iam abhorret vt ſic cōſequatur qḋ
affectat. Expertū eſt enī ꝙ quādoqꝫ vene-
no tam cōparē ꝗ̄ proles extinguerent: vt
vľ talibus medijs ad cōcupitā fruitionem
adulterinā liberius peruenirēt. Maxime
vero conſurgunt optiōes multimode mor
tis ex vtraqꝫ parte ꝓpinquoꝝ ⁊ amicoruꝫ:
Nonū eſt cōmune ſcandalū totius terre: ⁊
ꝓuocatio omniū vľ ad blaſphemiā vľ ad
imitationē: cū tū ſcandalū actiuū ſit mor-
tale peccatuꝫ: vt patet ſcḋa. 2e. q. xliij. etiā
ſi quis ſcandalizauerit vnū de puſillis qui
in chriſtū credunt expedit ei ⁊c. Ex h̄ eniꝫ
ſcandalo ſequūtur infinite detractiones:
oblocutiones: ⁊ ſimilia. Decimū eſt ſuppo
ſitio partꝰ alieni: cū ſcꝫ viro ſuo ſupponūt
partū alienū tanꝗ̄ filiū legitimū in quo ca
ſu vir ab aliquo confeſſore licet experto da-
ri poteſt ſanū conſiliū. vľ quia adulteram
manifeſtat in obprobriū nō ſolū mulieris:
ſed etiā viri ⁊ filiorū ac omniū amicorum:
vľ ꝑmittit ſpuriū accipere aliorū heredita
tem: vľ deniqꝫ contrahere permittit cū ſo-
rore fratre vľ ſimilibus. De quo caſu vide
in precepto ſeptimo ſermone. lxv. Undeci-
mū eſt inceſtus cū conſanguinea vľ affini

qui ſepius cōcurrit cū adulterio ⁊ h̄ pecca-
tū in ſe grauius eſt ꝗ̄ adulteriuꝫ vt poſtea
videbitur. Duodecimū peccatum ē raptuſ
vľ violenta oppreſſio: qḋ vtiqꝫ peccatū quā
doqꝫ ſimiliter concurrit multū quia aggra
uare dinoſcitur. Inſuꝑ reſtant adhuc mul
ta peccata ſpecificanda: de quibus gratia
breuitatis ſuperſedeo. Sicut ſunt ficte cō-
feſſiones: indigne ſacramentoꝝ ſuſceptio
nes: dierū ſolennium violationes: fetuum
oppreſſiones: ſterilitatum procurationes
⁊ multa ſimilia. A quibus nos ꝯſeruet do
minus noſter ieſus chriſtus. Amen.

De pena adulterij ⁊ lege zelotypie: ac de multiplici adulterio qḋ cōmittiť cū vxore ꝓpria ex nimio amore ⁊ libidinis ardore: Ser. II

On mechaberis.

n Exo. xx. Uiſo vtcunqꝫ de graui-
tate adulterij. Jam de pena ꝓ eo
A dem taxata breuiter videamus. Pro q̄
ſciendū ꝙ ſi in adulterio fuerint aliqui le-
gitime deprehenſi: tunc contra illos poni-
tur pena mortis. Leuiť. xx. vbi diciť. Si
mechatus quis fuerit cum vxore alterius
⁊ adulterium perpetrauerit cū vxore pro-
ximi ſui: morte moriatur ⁊ mechus ⁊ adul
tera. Si vero fuit adulteriū occultū ita ꝙ
nō poterat legitime probari: vel ſi ſaltem
erat ſuſpitio de adulterio: tūc adamouen-
dā talis ſuſpitionis incertitudinē: ordina
ta fuit a domino lex zelotypie. De qua ha-
betur Numeri. v. vbi dicitur. Uir cuius
vxor errauerit: maritumqꝫ contēnens dor
mierit cum altero viro: ⁊ hoc maritus de-
prehendere nō quiuerit ſed latet adulteri-
um: ⁊ teſtibus argui nō poteſt: quia nō eſt
inuenta in ſtupro: ſi ſpiritus zelotypie con
citauerit virum contra vxorem ſuam: que
vel polluta eſt vel falſa ſuſpitione appeti-
tur: adducet eam ad ſacerdotē: vt ſcꝫ ſacer
dos pro ea ſacrificium offerat deo ad inue
ſtigandum ſuſpitionis certitudineꝫ. Erat
igitur oblatio decima pars ſati farine: nō
quidem ſimile que eſt farina delicatiſſima
⁊ purgatiſſima ſicut in alijs ſacrificijs nec
triticee ſed hordeacee: quia vt ibi diē Rab
bi Sa. Hordeuꝫ eſt pabulū iumenti: cui aſ
ſimilatur adultera: nec fundent ſuper eam
oleū quod eſt fomētū luminis: qꝛ cōmuni-

ter adulteriū fit in tenebris: nec imponet
thus qḋ ſignat deuotionem: qꝛ ſacrificiuꝫ
hoc offertur ex adulterij ſuſpitione nō ex-
deuotione: ⁊ hoc ſubditur cū dicitur: quia
ſacrificiū zelotypie ē ⁊ oblatio inueſtigās
adulterium. Sacerdos igitur ſtatuet mu-
lierē coraꝫ domino ſcꝫ ad temptandū ſi ex
terrore confiteref adulterium: aſſumetqꝫ
aquā ſanctam: vbi dicit Rabbi Salomon
ꝙ vocatur ſancta: quia ſumebatur de la-
bro eneo facto de ſpeculis mulierū deuota
rum: de quibus latius patet alibi: ⁊ fūdēs
aquam in vaſe fictili ponet illud in mani-
bus eius ⁊ pauxillum terre de pauimento
tabernaculi ſumens mittet in aquam: in ſi
gnū ꝙ ſacrificiū fiebat ꝓ vili cauſa. Et diſ
cooperiet caput mulieris ad maiorē eiꝰ cō-
fuſionem. Et ſcribet ſm Joſephū in mem-
brana nomē dei tetragrāmaton: faciēs eā
iurare ſuper illud ꝙ nihil viro ſuo nocuit
in his que ſibi obijciunť. Unde membra-
na proprie eſt ala veſpertilionis ⁊ hic aſſu-
mit hoc vocabulum per ſimile ad deſignā-
dum vile pergamenū. Porro ſi vir illius
nō erat contentus cum iuramento vxoris
tunc ſacerdos in facto procedens in eadeꝫ
mēbrana ſcripſit maledictiones ſequentes
prius tamē verbis incipiens ab innocen-
tia mulieris: quā quilibet prelatus deſide
rare debet ⁊ nō culpam. Si inquit nō dor-
mierit vir tecum ⁊ ſi nō polluta es deſerto
viri thoro nō te nocebunt aque iſte amariſ
ſime in quas maledicta congeſſi: ſin autem
declinaſti a viro tuo atqꝫ polluta es ⁊ con-
cubuiſti cū altero viro his maledictionibꝰ
ſubiacebis. Det te dominꝰ in maledictio-
nē exemplūqꝫ cunctorū: id eſt omnes te vi-
dentes tibi maledicant: ⁊ alie mulieres ex
emplo tuo territe adulterari formidēt. Et
tunc ſpecificat dicens. Putreſcere faciat
deus femur tuū: hoc enī mēbrū primo de-
nudať ad adulteriū: ⁊ tumēs vterus tuus
dirūpať: qꝛ circa vmbilicū ī mulieribꝰ vi-
get luxuria. Et dicet mulier: amē amē. De
inde ſacerdos abraſit oēm mēbrane ſcrip-
turā ī aq̄s: vt dicit mgr̄ ī hiſtorijs: ⁊ dabat
mulieri bibere etiā violēter ſi nollet accipe
preꝰ tū ď manu mulieř ſacrificiū zelotypie
tollēs ⁊ leuās corā dn̄o ponēſqꝫ ſuꝑ altare
vt ſic fieret exauditō ī oblatōe ad abſoluē
dū īnocētē ⁊ ꝯdēnādū nocētē. Poſtꝗ̄ ȝ bi
bit de aq̄ illa ſi rea fuit adulterij ꝑtrāſierūt
eā aq̄ maledictionis ⁊ inflato ventre cōpu
truit femur eiꝰ: eratqꝫ mulier ī maledictōꝫ

⁊ in exemplũ omni populo. Et dicit magi/
ſter in hiſtorijs: ꝙ vterus tumebat ĩ hydro
piſim nõ tñ ſtatim ſ paulatim vſqꝫ ad decẽ
mẽſes: donec tandẽ dirũperet: ꝙ ſi pollu/
ta nõ fuerat: inueniebat̃ inoxia manifeſto
iudicio: qꝛ ſi fuerat ſterilis fiebat fecunda
⁊ pariebat maſculũ menſe. x. Dicũt etiam
quidam doctores hebrei: ꝙ virtute illius
aque cõcipiebat etiã abſqꝫ virili ſemĩe: ⁊ h̃
erat vnũ de miraculis ꝑmanentib⁹ ſicẽ fuit
deſcenſus manne per. xl. annos: ac prote/
ctio nubis ⁊ ſimilia. Predicte aũt aque di
cebãt̃ ſancte ꝓpter nomẽ dñi dilutũ ĩ eis.
Dicebant̃ etiã maledicte ꝓpter maledicta
in eis cõgeſta. Dicebant̃ ſimiliter amariſſi
me: ꝓpter effectũ qui qñqꝫ ſequebatur. Et
talis lex a dño fuit introducta ad duriciaꝫ
cordis virorũ: ſicut libellus repudij fuit ꝑ
miſſus: eo ꝙ ꝓmpti fuerãt ad effundẽduꝫ
ſanguinẽ. Ecce quanta diſtrictione maledi
ctũ adulteriũ occultũ inueſtigabat̃: quã/
ta ꝯfuſiõe ⁊ maledictiõe a ſũmo iudice pu/
niebat̃: vt ſic oſtenderet in eo nõ ſolũ mul
tiformia ſed ⁊ deteſtabilia ꝑpetrare crimĩa
ac redũdare diſcrimina nõ ſolũ in ſe ſ etiã
in alijs ⁊ ꝑ̃ſertim in viro. Dicit eñ Hiero.
ſuꝑ epl̃am pauli ad Coꝝ. ⁊ ponit̃. xxxij. q.
ij. c. In cõiugio quis poſit⁹ q̃cunqꝫ peccata
fecerit nõ ꝓpriã infuſcant cõiugem ſed for
nicatio etiã vxorẽ coinq̃nat: vt iam nõ ſit
viro ſuo licita ſ adultera: qꝛ vir perdit ius
petendi debitũ: ſic econtra virũ coinq̃nat
vxoris foꝛnicatio ſi poſt adulteriũ eam co/
gnouerit: ita ꝙ ad officiũ eccl̃iaſticũ ordĩa
ri nõ poterit: eo ꝙ bigam⁹ effect⁹ ẽ: vt ptꝫ
xxiiij. di. c. ſi cui⁹ vxor eſt: ⁊. c. ſe. Deniqꝫ ri
goꝛ ⁊ ſeueritas diuine vindicte ꝓ hoc ſcele
re ſatis ꝑpendi põt in punitione Dauid:
adulteriũ quidẽ cõmittentis ſ humilit̃ pe
nitentis: cui poſt rñſum ꝓpheticũ. Domi/
nus quoqꝫ trãſtulit pctm̃ tuũ: ſcꝫ quãtum
ad culpã eã remittendo ꝓpter cõtritionẽ:
⁊ q̃tũ ad penaꝫ eã temperando: ne corꝑa/
liter moreret̃ ꝑ diuinã vindictam ſicut di/
gnus erat ſm legeꝫ. Quadruplici tamẽ
vindicta deo diſponente punit⁹ eſt. Prio
in morte filij cõcepti in adulterio: nec pote
rat dauid humili penitẽtia in cinere ⁊ cili/
cio vitã ipĩus a domino ꝓ̃cibus ĩpetrare:
eo ꝙ blaſphemare fecit inimicos nomẽ do
mini in reprobatione Saul ⁊ electiõe Da/
uid in regẽ: qui tamen ſatis peiora fecit q̃ꝫ
Saul. Secũdo in morte filiorũ alioꝝ. Ab/
ſalon eñ occidit Amon. Ioab Abſalõ. Sa

lomõ Adoniã: vnde ꝓſequit̃ ibidẽ ꝓphe/
ta. Nobrẽ nõ recedet gladi⁹ ð domo tua.
Tertio in ꝑſecutione q̃ ꝑſecutus ẽ eũ filius
ſu⁹ Abſalon diuino iudicio: ſicut ꝓ̃dixerat
Nathan ꝓpheta in ꝑſona domini. Suſci/
tabo ſuper te malũ de domo tua. Dicit enĩ
Grego. ꝙ ꝓ peccato Berſabee inſurgentẽ
ꝯtra ſe filium fugiẽs: reduxit ad animum
malũ qð fecit: ⁊ cõtumelioſa verba Semei
nõ tam cõuitia q̃ adiutoria eſſe credidit: q̃
bus ſe purgari ſibiqꝫ miſereri poſſe iudica
uit: hec ille. Hinc volenti Semei maledicẽ
tẽ interficere ꝓ̃nus inhibuit dicens. Di/
mitte eũ vt mihi maledicat iuxta ꝓ̃ceptum
dñi ⁊c̃. Quarto in violatione vxoꝝ ſuaꝝ:
⁊ h̃ a ꝓprio filio: vnde ſubdit̃ ibidem. Et
dormiet cũ vxoribus tuis ĩ oculis ſolis hu
ius. i. manifeſte corã omnib⁹ vt ſic ĩ q̃ pec/
cauit in eodẽ puniret̃. Et hec quidẽ dicta
ſufficiant de adulterio qð fit ꝑ acceſſuꝫ ad
alienũ. Preterea põt etiã adulteriũ com B
mitti multis modis in vxore ꝓpria: que. ſ.
adulteria duplicẽ habent originẽ: ſcꝫ nimi
us amor vxoris: ⁊ nimius ardor libidinis
⁊ talis in ſcriptura vocatur amator arden
tior. Unde dicit Hieronymus. ⁊ ponitur
xxxij. q. iiij. c. origo quidem honeſta ẽ amo
ris: ſed magnitudo deformis: nihil autem
intereſt ex qua honeſta cauſa quis inſani/
at. Unde Scotus in ſententijs. Adulter ẽ
inquit in ſuã vxorem amator ardentior: Et
infra. Nihil eſt fedius q̃ꝫ vxorẽ amare qua
ſi adulteram. Primũ igitur adulterij ge/
nus in coniuge ꝓpria eſt: cũ querũtur ve/
nena vel adinuentiones ſterilitat̃. De ve/
neno autẽ dic. t̃. xxxij. q. ij. ⁊ ſũt verba Au
guſtini ⁊ de nuptijs ⁊ concupiſcentijs: vn
de dicitur ibidẽ. c. Aliquãdo eouſqꝫ perue
nit hec libidinoſa crudelitas vl̃ libido cru
delis: vt etiã ſteritatis venena procuret: ⁊
ſi id eſt q̃uis nihil valuerit ꝙ cõceptos fe/
tus intra viſcera aliq̃ mõ extinguat: volen
do ſuam ꝓleꝫ prius interire q̃ꝫ viuere: aut
ſi ĩ vtero viuebat occidi añq̃ naſci. Proꝛ
ſus ſi ambo tales ſunt: cõiuges non ſunt.
Glo. id eſt iura coniugij nõ ſeruãt: nec ex/
cuſantur a peccato ꝓ carnali cõmixtione
vt coniuges: ⁊ ſi ab initio tales fuerũt: nõ
ſibi ꝑ cõnubiũ ſ per ſtuprũ potius conue/
nerũt. Glo. nota ꝙ cõiuges nõ ſũt q̃ eo ani
mo coniuncti ſunt vt ꝓlis generationẽ im
pediant. Sequit̃. Si autem ambo nõ ſunt
tales audeo dicere. Aut illa quodãmodo
eſt mariti meretrix id eſt digna pena qua

aliqua meretrix: digna ẽ: aut ille adulter
vxoris: id ẽ dign⁹ pena qua aliquis adul/
ter dignus eſt. Nimirũ: cum vterqꝫ iudice
tur homicida ſi fetus formatus ⁊ animat⁹
erat: vt patet ibidẽ in. c. ſequentib⁹: ⁊ lati/
us ſupra de homic̃. De adinuentionib⁹ ve
ro inuenit̃ in lege veteri: ſcꝫ Geñ. xxxviij.
ꝙ Her ꝓ̃mogenitus Iude neq̃ꝫ fuit in cõ/
ſpectu domini: vbi dicũt doctores hebrei
ꝙ ad vxorem ſuam afficiebat̃ libidinoſe: ⁊
ideo ꝓ̃cauebat ne impregnaret̃: ſemẽ fun/
dens extra vas debitum: ne ſcꝫ ex impreg
natiõe minueret̃ eius pulchritudo ſeu fru
ſtraretur ad tempus eius cõcubitum: qua
propter diuino iudicio mulctatus: inuen/
tus eſt apud eam mortuus vt dicit glo. Si
militer ⁊ frater eius ſemen fundẽs ſuꝑ ter
ram eo ꝙ primogenitus filius aſſcriberet̃
fratri defuncto nõ ſibi: percuſſus a domĩo
miſerabiliter interijt. Secundũ vero adul
terij genus exercetur in deteſtabili pecca/
to contra naturam: quo quis abutit̃ vxo/
re propria. De quo dicit̃. xxxij. q. vij. in. c.
adulterij malum: vbi ſubditur. Illud qð
contra naturam eſt execrabiliter fit in me/
retrice: ſed execrabili⁹ fit in vxore. Nimi/
rum cum in hoc nimiũ deroget ſacramen/
to matrimonij ⁊ ꝯiugis honeſtati: de vxo
re meretricem abominatiſſimã faciẽs. Di/
cit enĩ Richar. ſuꝑ. iiij. di. xl. in expoſitiõe
littere: ꝙ quia quo ad vſum cõtra naturaꝫ
non eſt vxor viro conceſſa: ⁊ quia mag̃ te/
netur vir cauere maluꝫ vxoris q̃ꝫ alterius
mulieris: ideo cum ad vſum contra natu/
ram nulla mulier viro ſit conceſſa: pl⁹ pec/
cat vir in vtendo contra naturaꝫ vxore ꝓ/
pria q̃ꝫ meretrice: hec ille. Unde ſm Hug.
Si vir polluerit vxorem extra clauſtra pu
doris dimitti poteſt talis vir ſi ipĩa non fu
erit inculpata ſed violentata ſomno dece/
pta: vel huiuſmodi: quod etiã patꝫ. xxxij.
q. vij. c. omnes accuſatiões: tam in tex. q̃ꝫ
in glo. Et addit̃ in glo. ꝙ credit vix poſſe
dimitti eo ꝙ polluit ſeipĩm manib⁹ ꝓprijs:
quidam tamen alij contrarium tenent. Si
vero cõſuetudinarie hoc faceret: ſine ꝓ̃iu/
dicio credo ꝙ tũc dimitti poſſet: multoma
gis aũt ſi contra voluntatẽ vxoris eã pol/
lueret manibus: ſicut legit̃ in li. Apũ. vt
ptꝫ infra ſermone. ix. eiuſdem ꝓ̃cepti. Ter
tium autẽ genus adulterij cõmittit̃ vxorẽ
cognoſcendo modo indebito: cum libidi/
noſo nõ ſufficit modus quẽ natura deter/
minat vt mulier in dorſo iaceat vir autẽ in

ventre incũbat eiuſdem: qui modus ẽ na/
turalis quo meli⁹ et facilius mulieres cõ/
cipiunt: quem modum q̃dam cauſa maio/
ris voluptatis ꝓ̃termittunt modum incõ/
ſuetum adinueniẽtes: licꝫ vas debituꝫ nõ
omittẽtes: ⁊ tales vt frequent̃ mortaliter
peccant. Et ſm Alber. in. iiij. diſ. xxxj. ad
minus eſt ſignum mortalis cõcupiſcentie:
vnde ꝓ tanto dicit̃ peccatũ cõtra naturã:
quia mulier ꝑ illum modum non poteſt tã
faciliter ꝯcipere: ꝓpter qð q̃to magis de/
uiat a modo naturali: tãto decernit̃ mal⁹
eẽ peccatum. Unde refert Methodi⁹ vnã
eſſe inter cauſas diluuij ꝙ mulieres in ve/
ſaniam verſe ſuꝑgreſſe viris abutebãtur.
Hinc etiam ſi vir talem vel ſimilẽ abuſum
exercendũ vxorem ſuam vellet cogere vio
lenter: vel ſalteꝫ ſollicitare efficaciter: tũc
ſm Petrum de tharẽ. vir poſſet dimitti
q̃tuꝫ ad cohabitationẽ donec ſe corrigat.
Et hoc manifeſte patet. xxviij. q. j. c. vxor:
et. c. idolatria: vbi plane de hoc: et in glo.
Si vero cognoſcit eam modo indebito nõ
ex libidine ſed ex neceſſitate: quia ꝓtunc
natura alium modũ non admittit: et hoc
ad euidẽdam fornicationẽ in compare vel
ad ꝓcreãdam ꝓlem: nihilominꝰ tamẽ pec
cat eam ſic cognoſcendo: nec eũ neceſſitas
excuſat a toto ſed a tãto: quia modus ille
cognoſcendi cõtra moduꝫ nature rõnalis
eſſe dinoſcitur cõmuniter impediens cõce
ptionem ꝓlis: vnde reputat̃ fornicatio in
dicto. c. idolatria: quia ad hoc nõ eſt inſti/
tutum matrimoniũ. Quartũ ꝑinde gen⁹
adulterij eſt: cum quis tranſgredi nititur
naturalẽ delectationẽ. Nam licꝫ debitum
modum ⁊ locum teneat: actũ tñ ſic exercet
quo luxurie libidinem augmẽtare vel ſal/
tem ꝓlongare valeat: qð vtiqꝫ ſignum eſt
mortalis ꝯcupiſcẽtie ⁊ iudicat̃ adulteriuꝫ
ꝓpter exceſſiuũ ardorem libidinis: vt patꝫ
xxxij. q. iiij. c. origo: vbi ſubdit̃. Adulter
eſt amator in ſuam vxorẽ ardentior: nihil
enĩ eſt fedius q̃ꝫ vxorem amare q̃ſi adulte/
ram: vbi dicit glo. ꝙ amator ardentior dr̃:
cũ tantũ vxorẽ diligit vt apud ſe diſponat
ꝙ ſi ipĩa eſſet forte vxor alteri⁹: nõ minus
ſecũ carnaliter cõmiſceret. Et hic adulter
dicit̃ nõ reatu criminis illi⁹ capitalis: ſ ſi/
militudĩe adulterine libidinis. Nihil enĩ
eſt adeo licitũ vt nõ poſſit ꝑnicies irroga/
ri. Nec vſus rei ꝯdemnat̃ ſ libido vt patꝫ
xlj. di. c. q̃ſquis. Quidã autẽ ecõuerſo er/
ga ꝯiugẽ deficiẽtes affectu amoris ⁊ inſa/

niẽtes appetitu libidinis vt optatũ cõſe
quanť effectũ in actu ꝯiugali:ſup aliũ ma
gis amatũ cogitãt vt ſic maiorẽ libidinis
delectationẽ ꝯcipiant. Quid tales niſi cõ
cubitus adulterinos ꝑpetrare dixerim:ꝓ̃
ſertim cum ⁊ ſola voluntate ꝑpetrať adul
teriũ. Inde dicit Augu. ⁊ poniť. xxxij. q.
v. c. qui viderit mulierẽ ad ꝯcupiſcenduꝫ
eam iam mechat⁹ eſt eam in corde ſuo: qꝛ
enĩ greco vocabulo adulter mech⁹ diciť:
cũ non aliena ꝯiunx ſ; mulier videri ꝓhi/
beť: apte veritas oſtendit: qꝛ etiã ſolo vi/
ſu cum turpiter vel ĩnupta ꝯcupiſciť adul
teriũ ꝑpetrať. Glo. hoc ẽ verꝫ in ꝯiugato:
ĩmo ſine viſu ſola ꝯcupiſcẽtia facit reũ ad
ulterio. Diciť eĩ ꝺ̓ peni. di. j. c. Si cui etiã
non ꝯtingat facultas ꝯcũbendi cũ ꝯiuge
aliena: planum tamen ſit eũ aliquo modo
cupere: ⁊ ſi ptãs detur eſſe facturũ: nõ mi/
nus reus eſt q̃ ſi in ĩpo facto deꝑhendať.
Quintũ itaqꝫ genus adulterij cõmittiť ĩ
adulterinis blanditijs ⁊ meretricijs: ſcꝫ ĩ
tactibus enormib⁹: in aſpectib⁹ turpib⁹: ĩ
oſculis libidinoſis: verbis luxurioſis ⁊ ſi
milib⁹ q̃ enarrare vetat humana verecun
dia. De q̃bus dicit Hiero. et poniť. xxxij.
q. iiij. c. liberoꝝ. Ergo vt dixim⁹ in matri/
monio opa conceſſa ſunt: voluptates aũt
que de meretricũ capiunť amplexibus in
vxore dãnate ſunt: nimirũ: cum diciť ĩ di/
cto. c. origo: ꝙ nihil fedius ẽ q̃ vxorẽ ama
re quaſi adulterã. Sed de his meretritijs
abuſionib⁹ poſtea lati⁹ videbiť. Sextũ ve
ro genus adulterij cõmittiť in nimia fre/
quentatione libidinis: ꝓpter qꝺ̓ efficaci⁹
ꝑficiendũ cõcupiſcentiã ꝓuocant ⁊ inflã/
mant vtendo calidis ⁊ libidinoſis in cibo
⁊ potu: ſeſe ꝑ hmõi ſumptionẽ potẽtiores
ad actum venereũ reddentes: vt ſe mutuo
pluries cognoſcãt: ac tam deteſtande tur/
pitudini frequenti⁹ inſiſtant vires natura
les penit⁹ eneruãtes: que cuncta ſũt ſigna
cõcupiſcentie mortalis: vnde ſup dicto. c.
origo q̃dem honeſta erat amoris: diẽ glo.
ſcilꝫ ſpes ꝓlis ⁊ vitatio fornicationis: ſed
magnitudo. i. ĩmoderata exactio ꝓ nimio
ardore libidinis deformis: nihil autẽ in/
tereſt ex qua honeſta cauſa quis inſaniat.
Vñ talis exactio ĩmoderata graue pecca/
tũ: vt ptꝫ. xxxij. q. ij. q̃cq̃d inť ſe ꝯiugati ĩ/
modeſtũ: glo. i. ſuꝑfluũ: inuerecũdũ: ſcꝫ ꝑ
blandicias meretricias: ſordidũ ſcꝫ ſemen
emittendo gerũt: vitiũ eſt hoĩm nõ culpa
nuptiaꝝ. Unde ibidẽ, q. vij. c. non ſolum: ĩ

ſi. diciť. Sũt q̃dam q̃ ſicut animalia abſqꝫ
diſcretiõe indeſinẽter libidini ſeruiũt: q̃s
ego nec mutiſ pecorib⁹ cõparauerim. De q̃/
bus pſ̃. xxxj. Nolite fieri ſiẽ equ⁹ ⁊ mul⁹.
Septimũ deniqꝫ genus adulterij cõmitti/
tur: cũ ex impetu libidinis vilipẽdiť tp̃s ĩ
iure ꝓhibitũ in diuerſis caſib⁹: put diffu
ſe ptꝫ in ſermonib⁹ ꝺ̓ tribus ꝑtibus pnĩe:
ſermõe. xxxvij. ꝓpter qꝺ̓ hic breuiter per/
trãſeo. Prim⁹ caſus ẽ impregnatio: cũ mu
lier incipit ꝓpinquare ad partũ: vñ. xxxij
q. iiij. c. origo: dicit Hiero. de ꝯiugatĩ. In/
nitenť ſaltem pecudes ⁊ poſtq̃ vẽter vxo
ris intumuerit nõ ꝑdant filios. Glo. pecu
des enĩ poſt ꝯceptũ nõ coeunt: nec mulier
faciat copiã ſui corpis a cõceptiõe vſqꝫ ad
purificationẽ. Seq̃ť ĩ glo. Perit enĩ par/
tus ex frequẽti ꝯcuſſione. Scꝺ̓s caſus eſt
purgatio poſt partũ: vñ. v. di. ꝑcipitur. c.
Ad ei⁹ vo ꝯcubitũ vir ſuus accedere non
debet q̃uſqꝫ q̃ gigniť ablacteť. He igiť q̃
filios ſuos ex praua ꝯſuetudine ad nutri/
endũ tradũt niſi ꝑus purgatiõis tp̃s trãſi
erit viris ſuis nõ debẽt cõmiſceri: hoc ibi.
Et q̃ ꝑcipue cauendũ ẽ infra tp̃s q̃ndecim
dieꝝ poſt partũ. Dicit enĩ Augu. Semen
nõ ſit mixtũ ſãguine: qꝛ q̃nqꝫ filij moriũť
ꝓpter h̓. Et h̓ ẽ verꝫ ſi in. xiiij. diebus poſt
partũ mulieri cõmiſceberis: ⁊ ampli⁹ nec
filios nec filias ꝓcreabis eo ꝙ ſemen viri
cũ ſãguine mortificať. Terti⁹ caſus eſt mẽ
ſtruum naturale vñ in dicto. c. ad ei⁹: ſub/
diť: ꝙ mulieres cũ in ꝯſuetis mẽſtruis de
tinẽť viris ſuis cõmiſceri ꝓhibenť: ita vt
illũ morte lex ſacra feriat: ſi q̃s vir ad mẽ/
ſtruam mulierẽ accedat vt ptꝫ Leui. vlti.
Scotus ĩ. iiij. dicit: ꝙ nec ibi mors inflige
bať niſi ꝓ pctõ mortali. De cauſa illi⁹ ꝓhi
bitionis ⁊ peccati gr̃a breuitatis h̓ ſupſe/
deo. Quart⁹ caſus eſt tp̃s ſacꝝ ſcꝫ tp̃s di/
erũ ſolẽniũ: ieiunioꝝ: ꝓceſſionũ letaniaꝝ:
que ſũt tpa orõnis. De hoc patꝫ. xxxiij. q.
iiij. in multis caplĩs: vnde ꝯcludit Aug.
ꝙ ſi quis ſacris noctib⁹ vel dieb⁹ aut tpe ie
iunij cõmiſceť vxori: ille mortaliť peccat
dũmodo temerarie fecerit. Dicit etiã Gre/
go. in dial. ꝙ mulier in nocte delectatione
victa ⁊ a viro cognita: demane veniẽs ad
ſolẽnitatẽ ĩ eccl̃ia ſãcti Stephani a diabo/
lo fuit mox arrepta. Quint⁹ caſus ẽ ſacer
locus vbi nec debet exigi nec reddi ſi põt
alius locus haberi ſm Alber. Si autem
tũc in neceſſitate reddat vel exigat cũ do/
lore ⁊ diſplicentia: ſi vult euadere crimen

mortale. Secundũ aũt adulteriũ eſt ſpi/
rituale: qꝺ̓ ꝑ eos cõmittiť q̃ dogmatizant
errores ⁊ hereticas prauitates. De q̃ adul
terio multa leguntť in veteri teſtamento:
quia ꝓni tunc erant ad errores ⁊ ad idola
triã. Eſt autẽ grauius peccatuꝫ q̃ adulte/
rium carnale cum aliena vxore: vñ. xxiiij.
q. vi. c. penul. ponunť multe ⁊ diuerſe he/
reticoꝝ ſecte aduerſus catholicã fideꝫ ex/
orte: que ab apl̃is ⁊ ſanctis patrib⁹ vel cõ/
cilijs damnate ſunt. Sed adhuc quicunqꝫ
ſcripturam ſanctã aliter ĩtelligit q̃ ſenſus
ſpũſſancti flagitat a quo ſcripta eſt: lꝫ ab
eccleſia non receſſerit ſcꝫ ꝑ ſententiã tamẽ
hereticus appellari põt: ⁊ de carnis operi
bus eſt eligens q̃ peiora ſunt: vt ptꝫ ibidẽ
c. hereſis: ⁊ ſunt vba Hiero. in epiſtola ad
Gal. vnde de hmõi doctorib⁹ erroꝝ habe/
tur. xxxvij. di. c. relatum. Poſtea vero ꝓ̃/
textu ſimulate religionis ĩnouate ſunt he
reſes diuerſe: de quibus habeť in decrẽ. ꝺ̓
here. in. c. ad noſtrũ. Sed quia de hac ma/
teria tactum eſt ſupra in. v. ꝑcepto ſmone
xvj. A. ⁊ ſermone. xxj. A. B. ac etiã ſmõe
xxx. A. B. ideo nũc breuitati ꝯſulẽs de h̓
ꝓſequi ꝑtermitto. Ad laudem dei.

Utrꝫ ſimplex fornicatio ẽ mor/ tale pctm̃. Et vtrꝫ aliq̃n fuit licitũ hr̃e ꝯcubinã. Et de meretricibus grauitateqꝫ fornicatiõis: Ser. III

On mechaberis.

n Exo. xx. Secũdo modo ꝑceptuꝫ
iſtud exponiť de omni ꝯcubitu:
qui fit non q̃dem ꝯtra fedus ſ; abſqꝫ fede/
re matrimoniali. Et ſic exponit Iſiꝺ̓. ſup
Exodũ: ⁊ poniť. xxxij. q. v. c. nõ mechabe/
ris: id eſt nec quiſq̃ ꝑter matrimonij fede
ra feminis alienis admiſceať ad explẽdũ
A libidinem. Et ſm hoc diſcerni poſſunt ſe
ptem ſpecies adulterij. Prima diciť forni
catio: q̃ large loquẽdo vocať adulteriuꝫ:
xxxvij. q. iiij. in. c. dicat aliquis vxorẽ nõ
habeo ĩꝺ̓o ancillã mihi aſſociam: ⁊ infra.
Cur queritur tale contuberniũ de quo na
ti filij non ſunt teſtes matrimonij ſed adul
terij: cur filij hmõi ſuſcipiunť adulterini
qui patri pudori ſunt non honori: dicente
ſcriptura. Adulteroꝝ filij ſunt abomina/
tio: hec Augu. in quodam ſermone de ſan
cto Iohãne. Ceteꝝ licꝫ ſm Iſidoꝝ omnis
ĩmunda pollutio diceť fornicatio: vt patꝫ

xxxij. q. vij. c. non ſolum: vbi ſubdiť. Om
nis ĩmunda pollutio fornicatio diciť: q̃/
uis quiſqꝫ diuerſa turpitudinis volunta/
te ꝓſtituatur. Ex delectatione enĩ fornicã
di varia gignunť flagitia: quibus regnũ
dei clauditur vt homo a deo ſeparetur. Et
ideo vt ibideꝫ ſubditur: inter cetera ſeptẽ
vitia fornicatio maximũ eſt ſcelus: ſcilꝫ ex
tenſiue: quia per carnis ĩmundiciam tem/
plum dei violať maculat enĩ corpus ⁊ anĩ
mã: ſm apl̃m enĩ qui fornicatur in corpus
ſuum peccat. Sequiť. Sunt autem quidã
qui ſicut animalia abſqꝫ diſcretione inde/
ſinenter libidini ſeruiũt: quos ego nec mu
tis pecoribus cõparauerim. Pecora enĩ
poſtq̃ cõceperint vltra non indulgent ma
ribus copiam ſui: hoc ibi. Tamen vt diciť
xxxvj. q. j. in. §. cum ergo: fornicatio lꝫ vi/
deatur eſſe genus cuiuſlibet illiciti coitus
qui fit extra vxorem legitimaꝫ: ſpecialiter
tamen intelligiť in vſu viduarũ vel mere/
tricum vel ꝯcubinaꝝ. Unde ſm Aſten. in
ſũma: fornicatio ꝓprie dicta cõmittiť quã
do ſolut⁹ ſolutam vſu naturali cognoſcit.
Et intelligunť ſolutus et ſoluta quolibet
vinculo ſcꝫ coniugij: cõſanguinitatis ordĩ
nis ⁊ religionis ſiue voti cõtinentie: que
tamẽ fornicatio grauatur in virgine ⁊ mu
tat ſpeciem peccati vocaturqꝫ ſtuprum in
ſcripturis. Ad maiorem autem euiden/
tiam primo queri poteſt: vtrum fornicatio
ſimplex ſit peccatum mortale: ꝓ̃ſertim cuꝫ
Oſee. j. ꝑcepit dominus Oſee. Uade ſume
tibi vxorem fornicariam ⁊ fac filios forni/
cationum: ex quo videť non eſſe mortale
peccatum. In cuius etiam argumentuꝫ in
ſacra ſcriptura ſimplex fornicatio reꝑitur
in antiquis patribus ſine reꝑhenſione: ſi/
cut legitur Gen. xvj. ꝺ̓ Abraam ꝙ acceſſit
ad ancillam ſuã Agar: et infra Gen. xxx.
legiť de Iacob ꝙ acceſſit ad ancillas vxo
rũ ſuarum Balã ⁊ Zelphã. Capitulo quo
qꝫ. xxxviij. legiť ꝙ Iudas acceſſit ad Tha
mar quam eſtimauit meretricem: ergo nõ
videtur eſſe mortale peccatum. Ad hoc di
cendum: ꝙ abſqꝫ omni dubio tenendũ eſt
ꝙ fornicatio ſimplex ſit mortale peccatũ:
qꝺ̓ patet tam rõne q̃ auctoritate. Primo
rõne ptꝫ ſm Tho. ſcꝺ̓a. 2e. q. cliiij. qꝛ pctm̃
mortale eſt omne pctm̃ quod cõmittiť di/
recte ꝯtra vitam hoĩs: fornicatio aũt ſim/
plex importat inordinationẽ q̃ vergit ĩ no
cumẽtũ vite ei⁹ q̃ ẽ ex tali ꝯcubitu naſcitu
rus. Uidem⁹ enĩ ĩ oĩb⁹ aĩalib⁹ in q̃bus ad

educationē ꝓlis req̄rit᷑ cura mar᷑ ⁊ femi/
ne: ꝙ in eis non eſt vagus cōcubitus: ſed
maris ad certam feminā vnā vel plures:
ſicut patet in omnib⁹ auib⁹. Secus aūt eſt
in animalib⁹ in quib⁹ ſola femina ſufficit
ad educationē fetus: in q̄bus ē vagus cō/
cubitus. Manifeſtū eſt autē ꝙ ad educati
onem hoīs non ſolū requirit᷑ cura matris
a qua lactat᷑ ſed multo magis cura patr᷑ a
quo eſt inſtruēdus et docēdus: ac ī bonis
tam exteriorib⁹ ꝙ̄ īteriorib⁹ ꝓmouēdus.
Et ideo cōtra naturam hoīs eſt: ꝙ vtat᷑
vago cōcubitu: ſed oportet ꝙ ſit maris ad
determinatā feminā cuꝫ qua ꝑmaneat diu
vel etiam ꝑ totam vitā. Et inde eſt ꝙ natu
raliter ineſt mari h⁹ in ſpecie humana ſolli
citudo de certitudine ꝓlis: qꝛ eis imminet
educatio ꝓlis: q̄ certitudo tolleret᷑ ſi eſſet
vag⁹ ꝯcubitus. Hec aūt determinatio cer/
te femīe mr̄imoniū vocat᷑: et ideo dicit᷑ eē
de iure naturali. Vn̄ qꝛ fornicatio ē ꝯcubi
tus vagus ⁊ ꝯtra bonum ꝓlis educande:
ideo mortale pctm̄ eſt: graui⁹ vtiq3 ſm̄ ſpe
ciem ꝙ̄ peccata q̄ fiūt ꝯtra bona exteriora
vt furtū ⁊ ſilia. In argumētū hui⁹ ſm̄ oēs
leges: filij qui de ꝯcubinis ſunt: vitupera
biles ſunt: ⁊ cōtumelia eſt in eis ſic naſci:
nec de iure patri in hereditate ſuccedere
ꝓhit ab inteſtato: qđ ordinatū eſt in penaꝫ
delicti patꝝ. Patet h̄ etiā auctē. Nā Au/
gu. ſup Exo. dicit et ponit᷑. xxxij. q. iiij. ꝟ.
ſed vtꝝ: in fi. ꝙ nomine mechie in iſto p̄ce
pto oīs illicit⁹ cōcubitus atq3 illoꝝ mēbro
rum non legitim⁹ vſus ꝓhibitus intelligi
debet. Et iteꝝ Augu. in q̄ſtionib⁹ Deut. ⁊
ponit᷑ eo. ti. c. meretrices eſſe ⁊ ad meretri
ces accedere ꝓhibet dn̄s: quaꝝ publice ve
nalis eſt turpitudo. Dicit᷑ enī Deut. xxiij.
Non erit meretrix de filiab⁹ iſrl̄ neq3 ſcor/
tatoꝝ de filijs iſrael. Pro quo nota ꝙ ī di/
cto. ꝟ. ſ. vtruꝫ: dicit glo. ꝙ hic videt᷑ ſurge
re inextricabilis ꝯtrarietas. Nā ī Deut.
licitum erat habere ꝯcubinam ⁊ dare ei p̄
cium ſue pudicicie ⁊ eā dimittere. Sic etiā
habet᷑ Exo. xxj. Si quis vēdiderit filiam
ſuam in famulā non egredietur ſicut ancille
exire ꝯſueuerunt. Sup quo dicit magiſter
in hiſtorijs ⁊ alij doctores: ꝙ tales vende/
bant in cōcubinas vt ſeruirent in lecto: et
ex cōſequenti de concubinis fierēt vxores
ſi placerent viris. Et tales quidam emere
ſolebant ꝓ ſeipſis vel ꝓ filijs ſuis. Si ergo
ſibi quis emerit ⁊ ei diſplicuerit eam acci/
pere in vxorem: tunc nō egredietur anno ſe/
ptimo ſicut ancilla: id eſt ſine precio: ſed q̄
eam humiliauit dotem veſtes et nuptias:
id eſt virū ei ꝓuidebat ꝓ precio pudicitie:
ꝙ ſi ante ſeptimū annū ei diſplicuerit ven
dendi eam alteri poteſt ateꝫ non habebit:
nec pudicicie precium negabit: ꝙ ſi eam in
vxorem duxerit tunc iuxta legem vxorum
faciet ei: nec ſine libello repudij egredietur.
Si vero non ſibi ſed filio eam emerit tunc
iuxta morem filiaꝝ faciet illi: ſcꝫ dando ei
dotem ⁊ alia ptinentia ad nuptias: hoc ex
pto ꝙ parentib⁹ puelle nihil dabit ꝓ mu/
nere ſicut apud hebreos cōſuetum erat: vt
ptꝫ Gen. xxiiij. de parentib⁹ Rebecce. Ra/
tio huius eſt: quia pecunia quā parentib⁹
dederat ꝓ ſeruitio puelle cōputatur hic ꝓ
tali munere: ꝙ ſi iſta refutata filio ſuo alte
ram acceperat: tunc ꝓuidebat abiecte nu/
ptias: veſtimenta: et p̄cium pudicicie: ſcꝫ
dotem ⁊ hoc ſm̄ arbitriū iudicuꝫ eo ꝙ hu
miliata: id eſt deflorata eſt a filio ſuo. Et ſi
iſta tria nō fecerit: id ē ſi nec ip̄e eam deflo
rauerit nec etiā filius eius nec eaꝫ ſibi nec
filio in vxorē accepit: tunc more ancillarū
gratis egredietur ⁊ abſq3 p̄cio ſibi dato. Ex
quibus liquido patet licituꝫ fuiſſe iudeis
habere cōcubinas. Sed in decalogo ſm̄ ī/
terpretationē Augu. ꝓhibita fuit omnis
fornicatio. Tandem reſpondet glo. ꝙ illō
in Deut. intelligit᷑ de cōparatiua pmiſſio/
ne: hoc eſt: pmittit᷑ minus malū vt maius
euitet᷑: vt patet. xxxiij. q. ij. c. Si q̄d veri⁹.
in glo. ⁊. xxvj. q. ij. c. Hi qui: licꝫ ī veritate
illud ſemp fuit peccatū. Dicit᷑ etiā Tobie
iiij. Attende tibi ab omni fornicatione et
p̄ter vxorem tuā nō patiaris crimē ſcire.
Crimen auteꝫ in ſacra ſcriptura dicit᷑ eſſe
mortale peccatuꝫ: vnde dn̄s in vindictam
huius vitij filijs iſrael cum filiab⁹ moabi/
taꝝ fornicantibus vt dicit᷑ Nu. xxv. iuſſit
dominus principes eoꝝ ſuſpendi: quia cri
men non impediebāt: ſed phinees ꝑueni/
ens executionem iuſſionis Zambri cū ma
dianita fornicantē interfecit ac eternuꝫ ſa
cerdotium ꝓmeruit: occiſi q̄ ſunt de popu
lo ꝓpter illud crimē. xxiiij. milia. In noua
q̄ꝫ lege ꝓhibita legit᷑ ab apoſtolo dicente:
j. ad Cor᷑. x. Neq3 fornicemini ſicut q̄daꝫ
eoꝝ fornicati ſūt ⁊ perierunt vna die. xxiij
milia. Iudicat᷑ inſuper ab eodem mortale
pctm̄: qꝛ dr̄. j. Cor᷑. vj. Nolite errare: neq3
fornicatores neq3 idol᷑ ſeruientes neq3 ad
ulteri ⁊c. regnū dei poſſidebūt. Et iterum
ad Gala. v. p̄miſſa fornicatione cuꝫ q̄bus/
dam alijs vitijs ſubdit: qui talia agūt reg/
num dei non poſſidebunt. Hinc. xxxij. q. j
c. vlt. dicit᷑ ꝙ de plurio talis penitētia de/
bet imponi qualis imponit᷑ de adulterio
fornicatiōe homicidio ⁊ alijs criminalib⁹:
⁊ ſic nunq̄ licuit habere cōcubinā. Ad ob
iectum igit᷑ dicendum ſm̄ Tho. in. iiij. di.
xxxiij. ꝙ vbicūq3 legit᷑ in veteri teſtamēto
aliquos ſanctos patres habuiſſe concubi
nas: vt Abraam Jacob Dauid ⁊ ſiles qđ
neceſſe ſit a peccato mortali excuſari: opor
tet eas eē matrimonio iūctas: ⁊ tamē dici
cōcubinas: qꝛ aliquid habebāt de ratione
vxoris ⁊ aliquid de rōne ꝯcubine. Nā ſm̄
ꝙ matrimoniū ordinat᷑ ad ſuum p̄ncipalē
finem qui eſt bonum ꝓlis: vxor viro ꝯiun
git᷑ inſolubili ꝯiunctione vel ſaltē diutur
na: ⁊ ꝯtra hoc non eſt diſpēſatio. Sꝫ q̄tuꝫ
ad ſecūdū finem qui eſt diſpēſatio familie
⁊ cōmunicatio operū: vxor ꝯiungit᷑ vt ſo/
cia. Sꝫ hoc deerat his que concubine no/
minabant᷑ vnde nec Abraā Agar ꝯcubi/
naꝫ ad petitionē Sare dimittere potuiſſet
niſi prius ſup hoc ⁊ voluntatē dei ꝑ reſpō/
ſum recepiſſet. Dicit enī Richar. ſup. iiij.
di. xxxiij. ꝙ Agar fuit cōiuncta Abrae in/
diſſolubili vinculo q̄tum ad mutuā pote/
ſtatē corpoꝝ: vn̄ ſm̄ rei veritatē fuit vxor:
ſed quia non habebat auctoritatē matris/
familias in regimīe dom⁹ ⁊ familie: nec ꝓ/
les ſua ſuccedere debebat in hereditateꝫ:
ideo quo ad h̄ erat ancilla. Nec licitū fuiſ/
ſet Abraā eam a ſe eijcere ꝓpter monitioēꝫ
Sare: niſi ſup hoc habuiſſet diuinū mā da
tum. Voluit autē deus eos ſepare nō q̄tū
ad vinculū ſed q̄tum ad cohabitationē et
thoꝝ: ad ſignificandū illud miniſteriū qđ
explicat ap̄ls ad Gal. iiij. cū dicit. Abraam
duos filios habuit. Cōcordat etiā ibidem
Bonauē. Porro ſm̄ Tho. ſcđa. 2ᵉ. q. cliiij
Judam excuſare a peccato fornicādo cum
Thamar nō ē neceſſariū: qꝛ fuit etiā actor
venditiōis Joſeph. Dicunt etiā cōiter do/
ctores: ꝙ lꝫ Oſee p̄mo videt᷑ dn̄s p̄cepiſſe
ꝙ Oſee fornicatricē accipiēs faceret filios
fornicationū: ꝙ tn̄ eā accepit ī vxorē: ſicut
etiaꝫ textus ſonare videt᷑ qui dicit. Sume
tibi vxorē fornicationū. Et h̄ nō ſolū licitū
eſt: vt ptꝫ. xxxij. q. j. c. integritas. ꝟ. cū q̄: ⁊
c. nō eſt culpādus: ſed etiā meret᷑ talem de
ſterquilinio vitioꝝ extrahēs: vt ptꝫ ex̄ de
ſpōſa: vbi dicit᷑. c. Inter opa charitat᷑ nō
minimū ē errātes ab erroris ſui ſemita re/
uocare. Et infra. Statuim⁹ vt oīb⁹ q̄ publi
cas mulieres d̄ lupanari extraxerint ⁊ du
xerint in vxores qđ agūt in remiſſionē ꝑ/ B
ficiat petōꝝ. Ut ſi q̄s ꝯtendat tales fuiſ
ſe dūtaxat ꝯcubinas nō vxores: ſup h̄ q̄ri
pōt: vtꝝ ꝯcubit⁹ ꝯcubinarius ex diſpēſati
one diuina poſſit fieri ſine peccato morta/
li: ꝓſertim cū dinoſcit᷑ eſſe ꝯ vnuꝫ de p̄nci/
pijs legis nature: ſcꝫ ꝯ bonum ꝓximi. Eſt
enī ꝯ bonū ꝓlis q̄ eſt p̄ncipalis finis car/
nalis ꝯcubit⁹ ſm̄ naturale iudiciū rōnis:
finis aūt p̄ncipium ē in moralib⁹. Ad h̄ re
ſpondet Richar. vbi ſupra: ꝙ talis ꝯcubi/
tus vt ī plurib⁹ eſt ꝯtra bonū ꝓlis: qꝛ tol/
lit debitū ordinē parentū ad ꝓlem. Dicit
enī Augu. ix. ſup Gen. ꝙ bonū ꝓlis eſt vt
vt amāter ſuſcipiat᷑ benigne nutriat᷑ ⁊ re/
ligioſe educet᷑: q̄ bono vt ī plurib⁹ caret ꝓ
les genita ꝑ ꝯcubitū fornicariū. Quia tn̄
ꝯtingere pōt ꝙ hō cuꝫ muliere ꝯueniat cū
q̄ nō eſt mr̄imonialiter iūct⁹: ⁊ mulier cuꝫ
viro ꝓpter bonū ꝓlis: ⁊ ꝙ ꝓlem amanter
ſuſcipiāt benigne nutriant ⁊ religioſe edu
cent: ⁊ ideo videt᷑ ꝙ ſi non obſtaret aliud
ꝙ̄ rō ſupradicta: ꝯcubit⁹ ꝯcubinari⁹ ī p̄di
cto caſu poſſet ꝑ diſpēſationē ꝯditoris le/
gis nature non eſſe pctm̄ mortale. Ergo di
cendū: ꝙ adhuc ē alia rō: qꝛ ſcꝫ in nullo ca
ſu pōt fieri nude vel abſq3 corruptiōe debi
ti ordinis ad deum. Nā talis viri ꝯcubit⁹
ſemp ē cū nō ſua q̄tū ad talē vſum: ⁊ ideo
ſemp corrūpit debitū ordinē ad dominiuꝫ
rei: ⁊ qꝛ mulier nō ē ſui ip̄ius ſ3 dei: ideo vir
ſe carnaliter copulās cū muliere non ſuaꝫ
q̄tum ad talē vſum debitū ordinē ad deū
corrūpit: de⁹ aūt facere nō pōt ꝙ act⁹ corrū
pens ordinē debitū ad ip̄m ſine pctō mor/
tali fieri poſſet. Et eadē rō eſt ſm̄ Richar.
vbi ſupra di. xxviij. cur nō pōt ꝯtrahi ma/
trimoniū ad tp̄s qꝛ ſeru⁹ alicui⁹ dn̄i haben
tis ſup ip̄m plenitudinē ptātis: non pōt ſi
ne cōceſſione dn̄i illi⁹ ⁊ auctoritate: alteri
ꝯcedere q̄lecūq3 poteſtatē in corp⁹ ſuū: ſ3
q̄libet homo ſeruus eſt dei: q̄ ſup quēlibet
hoīem habet oīmodā plenitudinē poteſta
tis: hinc null⁹ vir mulieri cōcedere poteſt
aliquā poteſtatē in corp⁹: nec ecōuerſo ni/
ſi ex cōceſſione dei explicita vel implicita.
Deus autē non ſolū non ꝯcedit ſ3 etiam ꝓ
hibet inter virū et mulierē fieri mutuā cō/
ceſſionem ſuoꝝ corpoꝝ q̄tum ad ꝯcubitū
carnalē ad tēpus: vt patꝫ Matth. xix. vbi
dicit. Quos deus ꝯiunxit homo nō ſepa/
ret. Verū eſt tamē: ꝙ deus tanq̄ ſuperior
dn̄s ſup virū ⁊ mulierē plenitudinē ptāt᷑

habẽs facere poſſet: ꝙ licitum eēt viro et
mulieri ꝯcedere ſibi mutuo ptãtẽ corpo/
rũ ſuoꝝ ad tp̃s: ꝙuis h̓ licitũ eẽ nõ poſſet
niſi ꝑ auctem diuinã. Vñ dicit Tho. ſcd̃a
2ᵉ. q. cliiij. ꝙ fornicatio dr̃ eſſe pctm̃ inquã
tũ eſt ꝯ rõnem rectã: ratio aũt hoĩs eſt re/
cta ſm qḋ regulaꝝ volũtate diuiã q̃ ẽ pͥma
regula ⁊ ſũma: ⁊ idõ qḋ homo facit ex vo
luntate dei obediens eius p̃cepto: non eſt
ꝯtra rectam rõnem: ꝙuis eſſe videaꝝ ꝯtra
cõmunem ordinẽ rõnis: ſicut etiã non eſt
ꝯtra naturã qḋ miraculoſe fit ꝟtute diui/
na: ꝙuis ꝯtra cõmunẽ curſum nature. Et
ideo ſicut Abraã nõ peccauit filiũ inocẽtẽ
volendo occidere: ꝓpter qḋ obediuit deo:
ꝙuis h̓ ſm ſe ꝯſideratũ ſit cõiter ꝯ rectitu
dinẽ rõnis humane. Sic etiã Oſee nõ pec
cauit ex p̃cepto diuino fornicando: nec ta/
lis cõcubitus fornicatio ꝓprie dici debet:
ꝙuis fornicatio noĩeꝝ ad cõem curſũ refe
rẽdo. Sic etiã Jacob excuſaꝝ a mendacio
xxij. q. ij. q̃riꝝ. §. item opponiꝝ: ⁊ iſraelite a
furto. xiiij. q. v. dixit dñs: ⁊ Samſõ ab ho
micidio. Silr ⁊ Abraã: vt ꝑꝫ. xxiij. q. v. c.
ſi nõ licet: circa fi. ⁊ etiã Phinees: vt ibi
q. viij. c. occidit. Et ſic ꝑꝫ ꝙ oĩs fornicari/
us ⁊ ꝯcubinarius ꝯcubitꝰ ẽ ꝓhibitus: tã
in lege nature ꝙ etiã in lege Moyſi ⁊ gr̃e.
Maxime tñ ꝓhibitus eſt ꝯcubitus hmõi
cũ meretribꝰ: vt. xxxij. q. iiij. c. meretrices
eẽ et ad meretrices accidere ꝓhibet dñs:
ſcꝫ Deuꝝ. xxiij. vbi dicit. Nõ erit meretrix
de filiabꝰ iſrael neqꝫ ſcortator de filijs iſrl̓.
Pro quo nota ſm Aſteñ. ꝙ meretrix dici
tur duobꝰ modis. Vno mõ q̃ vagã ſequiꝝ
libidinẽ. Et dr̓ vaga libido ad differentiã
fornicationis in q̃ ẽ determinata libido re
ſpectu vniꝰ perſone: vt cũ vna vni adheret
eꝝ qḋlibet vinculũ. ſ. matrimonij voti con
ſanguinitatꝭ affinitatꝭ ⁊ ſimiliũ. Alio mõ
dr̓ meretrix cuiꝰ publice venalis ẽ turpitu
do: ⁊ ad talẽ accedere ꝓhibet dicta aucto/
ritas. vnde meretriciũ eſt damnatũ: lꝫ ſub
diſſimulatiõe ꝑmittit eccl̓ia: forte ſm Ho/
ſti. vt maius malũ euiteꝝ: qꝛ q̇ nimis emũ/
git elicit ſãguinẽ. Et ſm leges meretrices
ſunt viliſſime q̃s iudicat lex indignas le/
gum obſeruatiõe ſeu ꝑ legẽ illaqueari. C.
de adulꝝ. l. q̃ adulteriũ: ĩ fi. Et lꝫ q̇dã ſom/
niare conãꝝ illicitũ ꝯcubituꝫ cũ meretrice
minoris eẽ criminis ꝙ cũ alia ſoluta ⁊ cor
rupta: tñ hmõi nõ modicũ errant ⁊ mẽtita
eſt iniq̇tas ſibi: cũ econtra talibꝰ cõmiſceri
pctm̃ aggrauet. Cuiꝰ ratio ẽ: qꝛ cũ putat ſe
ſimplicẽ fornicatiõeꝫ ꝑpetrare cõmittit ad
ulteriũ inceſtũ ſacrilegiũ vel ſilia: vl̓ ſaltẽ
ſe cõmittit ꝑiculo ⁊ diſcrimini maiorꝭ pec/
cati: cuꝫ ex oĩ ſtatu mundi libido meretri/
cũ accreſcit tã numero ꝙ malicia. Hinc ſu
per illud Deuꝝ. xxiij. nõ erit meretrix ⁊c̄.
dicit glo. ꝙ ad eas ꝓhibet accedere q̃ꝝ eſt
venalis turpitudo qḋ ẽ ꝓprie meretriciũ.

Vt aũt aliq̃liter ĩnoteſcat grauitas huiꝰ
peccati ſciendũ: ꝙ ſunt q̇dã gradus luxu/
rie ꝙtũ ad aggrauatiõem peccati. Pͥmꝰ
⁊ infimꝰ gradus luxurie ẽ ꝯſenſus in dele
ctationẽ peccati: de q̇ dicit Tho. ſcd̃a. 2ᵉ.
q. cliiij. arti. iiij. ꝙ nõ ſolũ ꝯſenſus in actũ
ſ3 etiã ꝯſenſus in delectationẽ mortalꝭ pec/
cati ẽ mortale pctm̃. Sꝫ de h̓ latiꝰ ꝑꝫ ſmo
ne. x. huiꝰ p̃cepti. Scd̓s vero gradꝰ ẽ ꝯſen
ſus ĩ actũ peccati mortalis: ſcꝫ luxurie: qḋ
grauiꝰ ẽ ꝙ ſolus ꝯſenſus in delectationẽ.
Et loquor h̓ de ꝯſenſu in actũ ſimplicꝭ for/
nicationis: qꝛ ꝯſenſus ĩ ſtuprũ raptũ adul
teriũ aggrauaret pctm̃. Tertiꝰ gradus eſt
cuꝫ talis ꝯſenſus in actũ ꝯfouet libidine
ſenſuũ exterioꝝ: vt viſu amplexu verbo ta
ctu ⁊ ſimilibꝰ: de q̇ dicit in euangelio dñs.
Qui viderit mulierẽ ad ꝯcupiſcendũ ⁊c̄.
hoc enĩ in ſuo genere ceterꝭ paribꝰ grauiꝰ
eſt prioribꝰ peccatis: ꝙuis ex q̇buſdaꝫ cir
cũſtãtijs poſſet ꝯtrariũ cõtingi: vñ ⁊ ĩ hac
vltima peccati ſpecie illa peccata grauio/
ra iudicanꝝ: q̃ vehementiorẽ libidinis ar/
dorẽ excitãt: vñ ſm Tho. vbi ſupra: lꝫ iam
dicta pctã ſm ſe bonũ ꝓlis humane nõ im
pediãt: habẽt tñ rõnem peccati mortalis:
eo ꝙ ꝓcedũt ex libidine q̃ radix ẽ huiꝰ im
pedimẽti. Quartũ ꝟo gradũ tenet ꝯcubi
tus cũ vxore q̇ ꝑ affectum excedit limites
mrĩmonij: vt cũ q̇s attẽdit nõ qꝛ vxor ſ3 qꝛ
mulier: idẽ facere paratꝰ ſi nõ eẽt eiꝰ vxor.
talꝭ enĩ peccat ĩ duobꝰ. Primo qꝛ ñ ĩtẽdit
ꝓlẽ ſ3 libidineꝫ: ⁊ ſic peccat ꝯ legẽ nature.
Dicit enĩ Tho. ſuper. iiij. diſ. xxxiij. ꝙ illa
actio dr̓ eẽ ꝯ legẽ nature qꝛ nõ ẽ ꝯueniens
fini debito: ſiue qꝛ nõ ordinaꝝ ĩ ip̃m ꝑ intẽ
tionẽ agẽtis: vel qꝛ de ſe nõ ẽ illi fini ꝓpor/
tionatꝰ. Finis aũt quẽ ex ꝯcubitu natura
intendit ẽ ꝓles ꝓcreanda educãda ⁊ inſti
tuenda: ⁊ vt h̓ bonũ q̃reret poſuit deꝰ dele
ctationẽ in coitu: vt dicit Cõſtantiꝰ. Qui/
cunqꝫ ǧ vtiꝝ ꝯcubitu ꝓpter delectationeꝫ
q̃ in ip̃o eſt: non referendo ad finẽ intentũ
a natura: ꝯtra naturã facit licꝫ etiaꝫ ſit ta
lis ꝯcubitus q̇ ad illuꝫ finem ꝯuenienter
ordinari poſſit: ſicut in matrimonio: quia

non querit ꝓlis ꝓcreationẽ ſed ſolã dele
ctationẽ. Similiter fornicariã vl̓ ꝯcubinã
cognoſcens etiã cauſa ꝓlis ꝓcreande: cõ/
tra naturã facit: quia hoc eſt ꝯtra bonum
ꝓlis ꝓcreande: ⁊ ſic talis ꝯcubitus nõ eſt
ꝓprie ad intentũ finẽ referibilis: qꝛ nec eſt
heres ſucceſſionis: nec ſanguinis: nec ẽ te
ſtis matrimonij ſed adulterij: nec parẽtibꝰ
eſt honori ſed pudori: vt paꝫ plane. xxxij.
q. iiij. c. dicat aliquis. Hinc diciꝝ Ecc̃i. xlj.
Erubeſce a patre ⁊ mr̃e de fornicatiõe. Se
cũdo vero peccat in hoc ꝙ ex aliq̃ ſuppu/
tatione paratus eẽt incidere fornicationẽ
ꝓpter affectuꝫ libidinoſũ quẽ ǧerit ad ꝓ/
priam vxorem: ſcꝫ in caſu quo non eſſet eiꝰ
ꝙ ſi eſſet vxor alterius tunc nihilominꝰ de
liberaret cum ea peccare: tũc iudicareꝝ ad
alterium. Ad laudem dei.

De ſtupro et eius grauitate ac pena. Item de excellẽtia virgini/tatis et in quo ꝓprie conſiſtit vir/ginitas: Sermo IIII

Non mechaberis.

Exo. xx. Scd̓a vero ſpecies iſtiꝰ
mechie vocaꝝ ſtuprũ. De quo di
ciꝝ. xxxvj. q. j. in. §. cum ergo. Stuprũ aũt
eſt ꝓprie virginum illicita defloratio: q̃ñ
videlicꝫ non p̃cedente coniugali pactione
vtriuſqꝫ volũtate virgo corrumpiꝝ: patre
iniuriaꝫ ad animũ ſtatim poſt cognitionẽ
non reuocãte. Et iſtud q̇deꝫ ſtuprum ſicut
eſt turpius exercitio: ſic eſt maius in vitio
ꝙ ſimplex fornicatio: ⁊ cõparaꝝ quodam/
modo adulterio. Dicit enĩ Ambro. lib. de
patriarchis. Nemo ſibi blandiaꝝ de legi/
bus: omne ſtuprũ adulteriũ eſt. Ad cuiꝰ
euidentiã queri poteſt: vtꝝ ſtuprum poni
debeat ſpecies diſtĩcta luxurie: p̃ſertim cũ
ſtuprũ importat illicitã virginum deflora/
tionem: vt dictum eſt: ſed hoc eſſe põt ſolu
ti cum ſoluta qḋ ꝑtinet ad fornicationem.
Ad hoc r̃ndet Tho. ſcd̓a. 2ᵉ. q. cliiij. ꝙ vbi
circa materiã alicuius vitij ſpecialis aliq̃
deformitas occurrit: ibi poni debet deter/
minata ſpecies illiꝰ vitij. Luxuria ꝟo pec/
catum eſt exiſtens circa venereas delecta/
tiones ⁊ oꝑationes. In virgine igiꝝ exiſtẽ
te ſub cuſtodia patris: occurrit q̇dam ſpe/
cialis deformitas ſi corrumpaꝝ: tã ex ꝑte
puelle ꝙ ex parte patris. Primo ex parte
puelle: quia ex hoc ꝙ violaꝝ nulla pactio/
ne coniugali p̃cedẽte: multuꝫ impeditur a
legitimo matrimonio ꝯtrahendo: ⁊ poni/
tur in via meretricandi: a quo retrahebaꝝ
ne ſignaculũ virginitatis amitteret. Mul
tum etiam eam damnificat: ⁊ ſic facit ꝯtra
iuſticiam. Nam ꝙuis eam vi non corrum
pat: tamen eam ſeducit. Et ſic obligaꝝ illi
ad reſtitutionẽ multiplicẽ. Primo qꝛ im/
pegit eam ad caſum multoꝝ vitiorũ: ſicut
enĩ rupta clauſura vinee multi poſtmodũ
intrant ſpoliant ⁊ ꝯculcãt: ſic fracto ſigil/
lo caſtitatis iam a multis impetiꝝ: inuadi
tur ⁊ ꝯculcatur. Diciꝝ enĩ Ecc̃i. ix. Oĩs
mulier que eſt fornicaria quaſi ſtercꝰ in via
ab omnibꝰ p̃tereuntibꝰ conculcabiꝝ. Et qꝛ
virginalem amiſit verecundiaꝫ: quotiens
occaſione illius peccat: totiens ſtuprator
peccati ꝑticeps efficiꝝ: quia regula iuris ẽ
in. vj. qui occaſionẽ damni dat: damnum
dediſſe videꝝ. Secundo magis abſtulit il/
li bonam famaꝫ ꝙ quicũqꝫ detractor: que
fama p̃cioſior eſt quibuſuis bonis tẽpora
libus. Diciꝝ enĩ Ecc̃i. xlj. Curam habe de
bono nomine: hoc enĩ magis ꝑmanebit ti
bi ꝙ mille theſauri magni ⁊ p̃cioſi: ꝓpter
quod teneꝝ ad illius reſtitutioneꝫ ſi reſti/
tui poteſt: ſinautẽ: tunc reſtitutio fieri de/
bet in equiualẽte ꝓut ẽ poſſibile: vt extra
ne lite pen. c. eccleſie ſancte marie. Tertio
quia abſtulit illi bonũ irrecuꝑabile vel ir/
recõpenſabile: quia virginitas amiſſa nõ
recipit recuꝑationẽ nec etiam recõpenſati
onem cum non ſit digna põderatio conti/
nentis anime. Dicit enĩ Augu. li. de virgi
nitate: ꝙ ꝟginalis integritas ⁊ ꝑ piam cõ
tinentiam ab omni cõcubitu imunitas an
gelica portio ẽ. Et iteꝝ ibidẽ ait: Pulchri
tudinẽ q̇s põt maiorẽ eſtimare decore ꝟgi
nis: q̃ amaꝝ a rege: ꝓbaꝝ a iudice: dedica
tur a dño: ꝯſecraꝝ deo: vñ ĩ euãgelio cẽte/
ſimꝰ fructꝰ aſſcribiꝝ ꝟginitati. Ad reſtitu
tionẽ igiꝝ huiꝰ maxĩe iacture q̇s inenitur
idoneꝰ? Silr ex ꝑte parentũ occurrit defor
mitas: qꝛ de cuſtodia filie ſollicitudinẽ ge
rere debẽt: ſm illud Ecc̃i. xlij. Sup filiã lu
xurioſã ꝯfirma cuſtodiã: ne q̃ñ faciat te in
opprobriũ venire inimicꝭ. Vñ non ſolũ pa
rẽtes ſ3 etiã alij ꝓximi cognati ⁊ amici ſibi
reputant illatũ magnum dedecus: cum eo
rum cognata: contempto virginitatis ho
nore fuerit publice fornicationi ſubacta:
vnde parẽtes eius potius ſuſtinerẽt mag/
nã iacturã reꝝ tꝑaliũ: ꝙ deflorationeꝫ ꝟgi/
nee honeſtatꝭ: ⁊ ſic ſtuprator obligaꝝ etiã

habēs facere poſſet: ꝙ licitum eēt viro et mulieri ꝯcedere ſibi mutuo ꝑtātē corpoꝝ ſuoꝝ ad tp̄s: ꝗuis h̄ licitū eē nō poſſet niſi ꝑ auctem diuinaʒ. Ūñ dicit Tho. ſcd̄a 2ᵉ. q. cliiij. ꝙ fornicatio dr̄ eſſe pctm̄ inquātū eſt ꝯ rōnem rectā: ratio aūt hoīs eſt recta ſm qd̄ regulat̄ volūtate diuīa q̄ ē p̄ma regula ⁊ ſūma: ⁊ idō qd̄ homo facit ex voluntate dei obediens eius p̄cepto: non eſt ꝯtra rectam rōnem: ꝗuis eſſe videat̄ ꝯtra cōmunem ordinē rōnis: ſicut etiaʒ non eſt ꝯtra naturā qd̄ miraculoſe fit v̄tute diuina: ꝗuis ꝯtra cōmunē curſum nature. Et ideo ſicut Abraā nō peccauit filiū inocētē volendo occidere: ꝓpter qd̄ obediuit deo: ꝗuis h̄ ſm ſe ꝯſideratū ſit cōiter ꝯ rectitudinē rōnis humane. Sic etiā Oſee nō peccauit ex p̄cepto diuino fornicando: nec talis cōcubitus fornicatio ꝓprie dici debet: ꝗuis fornicatio noiet̄ ad cōem curſū referēdo. Sic etiā Jacob excuſat̄ a mendacio xxij. q. ij. ġrit̄. §. item opponit̄: ⁊ iſraelite a furto. xiiij. q. v. dixit dn̄s: ⁊ Samſō ab homicidio. Silr̄ ⁊ Abraā: vt pꝫ. xxiij. q. v. c. ſi nō licet: circa fi. ⁊ etiaʒ Phinees: vt ibi q. viij. c. occidit. Et ſic pꝫ ꝙ oīs fornicarius ⁊ ꝯcubinarius ꝯcubit⁹ ē ꝓhibitus: tā in lege nature ꝗ̄ etiā in lege Moyſi ⁊ gr̄e. Maxime tñ ꝓhibitus eſt ꝯcubitus hmōi cū meretrib⁹: vt. xxxij. q. iiij. c. meretrices eē et ad meretrices accidere ꝓhibet dn̄s: ſcʒ Deut̄. xxiij. vbi dicit. Nō erit meretrix de filiab⁹ iſrael neq̄ ſcortator de filijs iſrl̄. Pro quo nota ſm Aſteñ. ꝙ meretrix dicitur duob⁹ modis. Uno mō q̄ vagā ſequit̄ libidinē. Et dr̄ vaga libido ad differentiā fornicationis in q̄ ē determinata libido reſpectu vni⁹ perſone: vt cū vna vni adheret ex̄ qd̄libet vinculū. ſ. matrimonij voti con ſanguinitat̄ affinitat̄ ⁊ ſimiliū. Alio mō dr̄ meretrix cui⁹ publice venalis ē turpitudo: ⁊ ad talē accedere ꝓhibet dicta auctoritas. vnde meretriciū eſt damnatū: lʒ ſub diſſimulatiōe ꝑmittit eccl'a: forte ſm Hoſti. vt maius malū euitet̄: q̄ q̄ nimis emūgit elicit ſāguinē. Et ſm leges meretrices ſunt viliſſime q̄s iudicat lex indignas legum obſeruatiōe ſeu ꝑ legē illaqueari. C. de adult̄. l. q̄ adulteriū: i fi. Et lʒ q̄dā ſomniare conāt̄ illicitū ꝯcubituʒ cū meretrice minoris eē criminis ꝗ̄ cū alia ſoluta ⁊ corrupta: tñ hmōi nō modicū errant ⁊ mētita eſt iniq̄tas ſibi: cū econtra talib⁹ cōmiſceri pctm̄ aggrauet. Cui⁹ ratio ē: q̄ cū putat ſe ſimplicē fornicatiōeʒ ꝑpetrare cōmittit ad ulteriū inceſtū ſacrilegiū vel ſiīa: vl' ſaltē ſe cōmittit ꝑiculo ⁊ diſcrimini maior̄ peccati: cuʒ ex oī ſtatu mundi libido meretricū accreſcit tā numero ꝗ̄ malicia. Hinc ſuper illud Deut̄. xxiij. nō erit meretrix ⁊c. dicit glo. ꝙ ad eas ꝓhibet accedere q̄x eſt venalis turpitudo qd̄ ē ꝓprie meretricuʒ.

Ut aūt aliq̄liter inoteſcat grauitas hui⁹ peccati ſciendū: ꝙ ſunt q̄dā gradus luxurie q̄tū ad aggrauatiōem peccati. Prim⁹ ⁊ infim⁹ gradus luxurie ē ꝯſenſus in delectationē peccati: de q̄ dicit Tho. ſcd̄a. 2ᵉ. q. cliiij. arti. iiij. ꝙ nō ſolū ꝯſenſus in actū h̄ etiā ꝯſenſus in delectationē mortal̄ peccati ē mortale pctm̄. Sʒ de h̄ lati⁹ pꝫ ſmone. x. hui⁹ p̄cepti. Scd̄s vero grad⁹ ē ꝯſenſus i actū peccati mortalis: ſcʒ luxurie: qd̄ graui⁹ ē ꝗ̄ ſolus ꝯſenſus in delectationē. Et loquor h̄ de ꝯſenſu in actū ſimplic̄ fornicationis: q̄ ꝯſenſus i ſtuprū raptū adulteriū aggrauaret pctm̄. Terti⁹ gradus eſt cuʒ talis ꝯſenſus in actū ꝯfouet̄ libidine ſenſuū exterioꝝ: vt viſu amplexu verbo tactu ⁊ ſimilib⁹: de q̄ dicit in euangelio dn̄s. Qui viderit mulierē ad ꝯcupiſcendū ⁊c. hoc enī in ſuo genere ceter̄ parib⁹ graui⁹ eſt priorib⁹ peccatis: ꝗuis ex q̄buſdaʒ circūſtātijs poſſet ꝯtrariū cōtingi: vñ ⁊ i hac vltima peccati ſpecie illa peccata grauiora iudicant̄: q̄ vehementiorē libidinis ardorē excitāt: vñ ſm Tho. vbi ſupra: lʒ iam dicta pctā ſm ſe bonū ꝓlis humane nō impediāt: habēt tñ rōnem peccati mortalis: eo ꝙ ꝓcedūt ex libidine q̄ radix ē hui⁹ impedimēti. Quartū v̄o gradū tenet ꝯcubitus cū vxore q̄ ꝑ affectum excedit limites mr̄imonij: vt cū q̄s attēdit nō q̄ vxor h̄ q̄ mulier: idē facere parat⁹ ſi nō eēt ei⁹ vxor: tal̄ enī peccat i duob⁹. Primo q̄ ñ itēdit ꝓlē h̄ libidineʒ: ⁊ ſic peccat ꝯ legē nature. Dicit enī Tho. ſuper. iiij. diſ. xxxij. ꝙ illa actio dr̄ eē ꝯ legē nature q̄ nō ē ꝯueniens fini debito: ſiue q̄ nō ordinat̄ i ip̄m ꝑ intētionē agētis: vel q̄ de ſe nō ē illi fini ꝓportionat⁹. Finis aūt quē ex ꝯcubitu natura intendit ē ꝓles ꝓcreanda educāda ⁊ inſtituenda: ⁊ vt h̄ bonū q̄reret̄ poſuit de⁹ delectationē in coitu: vt dicit Cōſtanti⁹. Quicunq̄ q̄ vtit̄ ꝯcubitu ꝓpter delectationeʒ q̄ in ip̄o eſt: non referendo ad finē intentū a natura: ꝯtra naturā facit liceʒ etiaʒ ſit talis ꝯcubitus q̄ ad illuʒ finem ꝯuenienter ordinari poſſit: ſicut in matrimonio: quia non querit ꝓlis ꝓcreationē ſed ꝓriā delectationē. Similiter fornicariā vl' ꝯcubinā cognoſcens etiā cauſa ꝓlis ꝓcreande: cōtra naturā facit: quia hoc eſt ꝯtra bonum ꝓlis ꝓcreande: ⁊ ſic talis ꝯcubitus nō eſt ꝓprie ad intentū finē referibilis: q̄ nec eſt heres ſucceſſionis: nec ſanguinis: nec ē teſtis matrimonij ſed adulterij: nec parētib⁹ eſt honori ſed pudori: vt patʒ plane. xxxij. q. iiij. c. dicat aliquis. Hinc dicit̄ Ecci. xlj. Erubeſce a patre ⁊ mr̄e de fornicatiōe. Secūdo vero peccat in hoc ꝙ ex aliq̄ ſupputatione paratus eēt incidere fornicationē ꝓpter affectuʒ libidinoſū quē gerit ad ꝓpriam vxorem: ſcʒ in caſu quo non eſſet ei⁹ ꝙ ſi eſſet vxor alterius tunc nihilomin⁹ deliberaret cum ea peccare: tūc iudicaret̄ adulterium. Ad laudem dei.

De ſtupro et eius grauitate ac pena. Jtem de excellētia virginitatis et in quo ꝓprie conſiſtit virginitas: Sermo IIII

N On mechaberis.

Exo. xx. Scd̄a vero ſpecies iſti⁹ mechie vocat̄ ſtuprū. De quo dicit̄. xxxvj. q. j. in. §. cum ergo. Stuprū aūt eſt ꝓprie virginum illicita defloratio: q̄ñ videlicʒ non p̄cedente coniugali pactione vtriuſq̄ volūtate virgo corrumpit̄: patre iniuriaʒ ad animū ſtatim poſt cognitionē non reuocāte. Et iſtud q̄deʒ ſtuprum ſicut eſt turpius exercitio: ſic eſt maius in vitio ꝗ̄ ſimplex fornicatio: ⁊ cōparat̄ quodammodo adulterio. Dicit enī Ambro. lib̄. de patriarchis. Nemo ſibi blandiat̄ de legibus: omne ſtuprū adulteriū eſt. Ad cui⁹ euidentiā queri poteſt: vtꝝ ſtuprum poni debeat ſpecies diſticta luxurie: p̄ſertim cū ſtuprū importat illicitā virginum deflorationem: vt dictum eſt: ſed hoc eſſe pōt ſoluti cum ſoluta qd̄ ꝑtinet ad fornicationem. Ad hoc rn̄det Tho. ſcd̄a. 2ᵉ. q. cliiij. ꝙ vbi circa materiā alicuius vitij ſpecialis aliq̄ deformitas occurrit: ibi poni debet determinata ſpecies illi⁹ vitij. Luxuria v̄o peccatum eſt exiſtens circa venereas delectationes ⁊ opationes. Jn virgine igit̄ exiſtēte ſub cuſtodia patris: occurrit q̄dam ſpecialis deformitas ſi corrumpat̄: tā ex ꝑte puelle ꝗ̄ ex parte patris. Primo ex parte puelle: quia ex hoc ꝙ violat̄ nulla pactione coniugali p̄cedēte: multuʒ impedit̄ a legitimo matrimonio ꝯtrahendo: ⁊ ponitur in via meretricandi: a quo retrahebat̄ ne ſignaculū virginitatis amitteret. Multum etiam eam damnificat: ⁊ ſic facit ꝯtra iuſticiam. Nam ꝗuis eam vi non corrumpat: tamen eam ſeducit. Et ſic obligat̄ illi ad reſtitutionē multiplicē. Primo q̄ impegit eam ad caſum multoꝝ vitiorū: ſicut enī rupta clauſura vinee multi poſtmodū intrant ſpoliant ⁊ ꝯculcāt: ſic fracto ſigillo caſtitatis iam a multis impetit̄: inuaditur ⁊ ꝯculcatur. Dicit̄ enī Ecci. ix. Omis mulier que eſt fornicaria quaſi ſterc⁹ in via ab omnib⁹ p̄tereuntib⁹ conculcabit̄. Et q̄ virginalem amiſit verecundiaʒ: quotiens occaſione illius peccat: totiens ſtuprator peccati ꝑticeps efficit̄: quia regula iuris ē in. vj. qui occaſionē damni dat: damnum dediſſe videt̄. Secundo magis abſtulit illi bonam famaʒ ꝗ̄ quicūq̄ detractor: que fama p̄cioſior eſt quibuſuis bonis tēporalibus. Dicit̄ enī Ecci. xlj. Curam habe de bono nomine: hoc enī magis ꝑmanebit tibi ꝗ̄ mille theſauri magni ⁊ p̄cioſi: ꝓpter quod tenet̄ ad illius reſtitutioneʒ ſi reſtitui poteſt: ſinautē: tunc reſtitutio fieri debet in equiualēte ꝑut ē poſſibile: vt extra ne lite pen. c. eccleſie ſancte marie. Tertio quia abſtulit illi bonū irrecupabile vel irrecōpenſabile: quia virginitas amiſſa nō recipit recupationē nec etiam recōpenſationem cum non ſit digna pōderatio continentis anime. Dicit enī Augu. li. de virginitate: ꝙ v̄ginalis integritas ⁊ ꝑ piam cōtinentiam ab omni cōcubitu īmunitas angelica portio ē. Et iterū ibidē ait: Pulchritudinē q̄s pōt maiorē eſtimare decore v̄ginis: q̄ amat̄ a rege: ꝓbat̄ a iudice: dedicatur a dn̄o: ꝯſecrat̄ deo: vñ i euāgelio cēteſim⁹ fruct⁹ aſſcribit̄ v̄ginitati. Ad reſtitutionē igit̄ hui⁹ maxie iacture q̄s inenitur idone⁹? Silr̄ ex ꝑte parentū occurrit deformitas: q̄ de cuſtodia filie ſollicitudinē gerere debēt: ſm illud Ecci. xlij. Sup filiā luxurioſā ꝯfirma cuſtodiā: ne q̄ñ faciat te in opprobriū venire inimic̄. Ūñ non ſolū parētes h̄ etiā alij pximi cognati ⁊ amici ſibi reputant illatū magnum dedecus: cum eorum cognata: contempto virginitatis honore fuerit publice fornicationi ſubacta: vnde parētes eius potius ſuſtinerēt magnā iacturā reꝝ tpaliū: ꝗ̄ defloratiōeʒ v̄ginee honeſtat̄: ⁊ ſic ſtuprator obligat̄ etiā

eius parētib⁹ ad reſtitutionē. Hinc ꝓceptū
eſt Exoď. xxij. ⁊ Deut. xxij. ꝙ ſi ſeduxerit
quis virginē necdū deſponſatā: ſcʒ ꝟbis
vel donis inducendo eam in cōſenſum co
pule carnalis: dormieritq; cuʒ ea: dotabit
eā ſcʒ dote vxoris ⁊ habebit eam vxorē: et
eſtimabit dos iux̄ facultatē corrūpentis ⁊
dignitatē puelle. Inſup dabit patri puelle
q̄nq̄gita ſiclos argēti ꝓ iniuria ſibi facta:
q2 puella erat ī eius tutela: ⁊ ſic corruptor
ad duplicē obligat dotē: vnā patri ⁊ aliā
puelle deflorate. Et cū hoc tenebat eaʒ in
vxorē accipe: ſi pater puelle voluerit ſibi
dare: nec poſtea poterat eā repudiare: ꝙ ſi
pat eā ī vxorē dare noluerat: eo ꝙ nobili/
or potētior vel ditior erat aut alia q̄cunq;
rōne: tenebat nihilomin⁹ dare patri puel/
le dictos .l. ſiclos ⁊ ſi non poterat ſoluere:
tunc tenebat ad equiualētiā ſeruire ſeu ꝑ
aliā viā ſatiſfacere: ⁊ h̄ q̄dē in lege veteri.
Verūtn̄ in noua lege q̄ eſt lex perfectionis
ſm rectam reſtitutionis obligationē: cor/
ruptor ꝟginis in caſu quo nō duceret eaʒ
vxorē: nedū ꝯdēnare debet ad dotandum
corruptā iux̄ modū dotis quā ꝟgines ac/
cipe ꝯſueuerūt: q̄ vt dictū ē eſtimat iux̄ fa
cultatē corrūpētis ⁊ dignitatē puelle: ſed
etiā ſm iuſticiā obligat vltra q̄tū rōne il/
lius corruptionis ei⁹ ꝯditio deterior facta
ē. Exempli grā. Si q̄s eā prius duxiſſet ꝓ
centū libris ⁊ nūc non vellet eā ducere ni/
ſi ꝓ ducent̄: tūc ſm merā iuſticiam corru/
ptor daret ei ducētas libras ſm Jo. an. in
c. ſi ſeduxerit: ex̄ de adult. et ſtupro: et ſm
Hein. boyc: in. c. ꝑuenit: eo. ti. Ad maio
rem tn̄ euidentiā q̄ri poteſt: an ⁊ qn̄ virgi/
nē corrūpens obligat ipam in vxorē duce
re vel dotare. Ad hoc rn̄det Hein. boyc: ī
dicto. c. ꝑuenit: ꝙ ſi corruptor ꝟginis ē ta
lis: ꝙ ipam in vxorē ducere non pōt: vt q2
iam vxoratus eſt: vel religioſus aut in ſa/
cris aut voto ꝯtinentie ꝯſtrictus: ſeu cog
nouit eius cognatā aut affinē: ⁊ tūc ipam
dotare debebit: vt dicto. c. ſi ſeduxerit. Cū
enī quis obligat ad duo copulatiue ſeu al
ternatiue: tunc ſi alterꝝ facere non pōt: ad
alterꝝ qď facere poteſt tenebit. Sed in di/
cto. c. ſi ſeduxerit aut obligat accipe vl̄ do
tare: ꝙ ſi non poſſet eā dotare tūc caſtiga/
tus ⁊ excōmunicat⁹ in monaſterio reclude
tur: vt ꝑʒ in dicto. c. ꝑuenit: in glo. vn̄ de/
bet eſſe caſtigatus ſm ꝙ viſum fuerit iudi
ci: ⁊ excōmunicat⁹ quo ad cōmunionē ſa/
cramentoꝝ quouſq; viſum fuerit ſuꝑiori:

vt ꝑʒ ibidē in glo. Et de monaſterio nul
la ſibi erit egrediendi ſine ꝓceptione licen
tia: vt ibideʒ in textu. Et hoc eſt verū etiā
ſi ſit clericus: vt notāt Abbas ⁊ Joh. an.
in dicto. c. ſi ſeduxerit. Si vero poteſt eam
ducere in vxorem: tunc ſi placet tam corru
ptori q̄ corrupte mr̄imoniū ꝯtrahere poſ/
ſunt etiaʒ inuitis ꝑentib⁹ ſm Bern. ⁊ Ho/
ſti. ꝙ ſi placet ſoli corruptori ſ; nō corrupte
tunc corruptor non tenebit ad eam dotan
dam: cū ad alterꝝ duoꝝ ſolūmodo teneat:
⁊ in optione ſua videat eſſe quid velit eli/
gere: vt in dicto. c. ꝑuenit. Qď tamē intel/
ligendū eſt ſane: niſi corruptorē admiſerit
indignum ſuo ꝯiugio: tūc enī ſm aliquos
⁊ rationabiliter locū habet id quod poni/
tur in dicto. c. ſi ſeduxerit: vbi ſubdit. Si
vero pater ꝟginis eaʒ dare noluerit pecu
niam reddet iux̄ morē dotis quaʒ ꝟgines
accipe ꝯſueuerunt. Glo. ibidē: que ſcʒ pe/
cunia vel dos eſtimabit iuxta facultates
ipius ſtupratoris et dignitatē puelle. Hec
fuit olim pena ī Exo. Sed hodie eſt illa q̄
ponit in dicto. c. ꝑuenit: vt iam tactuʒ eſt.
Si deniq; placet ſoli corrupte ſ; non corru
ptori: tunc corruptor tenet eaʒ dotare ſm
Bern. in dicto. c. ꝑuenit: et nihilomin⁹ ca/
ſtigatus ꝓut iudici videbit: excōmunica/
tuſq; ſm modū ꝓdictū ī monaſterio reclu/
detur: in quo agat penitentiā nō ꝑpetuam
ſed ad tēpus ſm arbitriū ſuꝑioris. In qui
bus ſatis liquet q̄tum eccleſia militās pō
derat maledictū ſtuprū virginū ſupra ſim
plicem fornicationē. Hic igit ꝓmo queri
pōt vtrꝝ ꝟginitas ſit excellentior matrimo
nio: ꝓſertim cum dicit Augu. in li. ď bono
cōiugali: ꝙ non impar meritū ꝯtinentie ē
in Iohāne qui nullas expertus eſt nuptias:
⁊ in Abraā qui filios generauit: ſed maio
ris virtutis maius eſt meritū: imo bonuʒ
cōmune potius eſt bono priuato: vt patet
ꝑ phm. j. ethicoꝝ: ſed ꝯiugiuʒ ordinat ad
bonum cōmune: ſcʒ ad ꝓlem ꝓcreandā et
educādā in ſeruitio dei. Dicit enī Augu.
de bono ꝯiugali. Qr cibus ē ad ſalutē ho
minis hoc eſt ꝯcubitus ad ſalutē humani
generis. Sed ꝟginitas ordinat ad bonuʒ
ſpeciale: vt ſcʒ vitent tribulatiōes carnis
quas ſuſtinent cōiugati ⁊ cogitent ea que
domini ſunt. Ad hoc reſpōdet Tho. ſcďa
2ᵉ. q. clij. ꝙ ſicut patet in li. Hieronymi cō
tra Iouinianū: hic fuit error Iouiniani q̄
poſuit virginitatem non eſſe matrimonio
ꝓferendā. Qui q̄dē error ꝓcipue deſtruit

B

exemplo chriſti: qui ⁊ matrē virginē elegit
⁊ ipe virginitatē ſeruauit. Et ex doctrina
apoſtoli q̄. j. ad Coꝝ. vij. Virginitatē con/
ſulit tanq̄ melius bonū. Deſtruit etiā ra/
tione: q2 bonū diuinū eſt potius humano
bono: ⁊ bonū aīme prefert bono corpori:
ſimiliter bonū contemplatiue vite prefert
bono actiue vite: dicente domino: Maria
optimā partē elegit: virginitas autē ordi/
natur ad bonū anime ſm vitā contempla/
tiuā: quod eſt cogitare ea que dei ſūt: con/
iugiū autē ordinatur ad bonū corporis qď
eſt corporalis multiplicatio generis huma
ni ⁊ pertinet ad vitam actiuā: q2 vir ⁊ mu/
lier in matrimonio viuēdo neceſſariū ha/
bent cogitare que ſunt mundi: vt ꝑʒ per
apoſtolū. j. Coꝝ. vij. vnde indubitant vir/
ginitas continētie cōiugali ꝓferenda eſt.
Et licet bonū cōmune melius ē bono ꝓua/
to ſi ſit eiuſdem generis: poteſt tamen bo/
nū priuatū eē melius ſm genus ſuū: ⁊ hoc
modo deo dicata virginitas carnali fecun
ditati ꝓfertur. Dic̄ eīn Auguſtin⁹ li. de vir
ginitate: ꝙ fecūditas carnalis: etiā illarū
que in hoc tempore nihil aliud in cōiugio
q̄ prolem requirūt: quā mācipent chriſto:
ꝓ amiſſa virginitate cōpēſari nō poſſe cre/
denda eſt. De Abraam ergo ⁊ Johāne di/
cendum eſt: ꝙ meritū nō ſolū penſatur ex
genere actus ſed magis ex animo operan/
tis. Hinc etiā opus qď ſm ſe iudicat indif
ferens ſm animū operantis reddit meri/
torium vl̄ demeritorium: ⁊ ideo ſuadet apo
ſtolus. j. ad Coꝝ. x. dicēs: Siue mā ducatis
ſiue bibitis aut aliquid aliud facitis: oīa
ad gloriā dei facite: vbi dicit glo. Si enim
hec recte fiunt laudes dei ſūt. Abraā igit
animū habuit ſic diſpoſitū: ꝙ paratus fu/
iſſet ſeruare virginitatem ſi tēpori cōgruū
fuiſſet: ſed tūc ex charitate diuino obtēpe/
rauit mandato: quo dixit: Creſcite ⁊ mul/
tiplicamini ⁊ replete terrā. Et ex hoc in eo
meritū continētie coniugalis: equat meri
to cōtinētie virginalis in Johāne reſpectu
ꝓmij ſubſtantialis: nō tamē reſpectu ꝓmij
accidentalis: quia dicit Augu. li. de bono
cōiugali: ꝙ Johānis celibatus ⁊ abrae cō
nubiū pro tēpore diſtributione chriſto mi/
litauerunt: ſed cōtinentiā Johānis etiam
in opere. Abraam vero in ſolo habitu ha/
bebat: opus autē reſpicit premiū acciden/
tale. Hinc cōcludit Aug⁹. lib. de virginita
te dicēs: Certa ratione ⁊ certaꝝ ſcriptura/
rū auctoritate nec peccatū eſſe nuptias in/

uenimus: nec eas bono cōtinētie virgina/
lis ac vidualis equamus: hec ille. Verum
tamē quāuis ſimpliciter loquēdo ceteris
paribus caſtitas virgīalis ſit melior q̄ cō/
tinentia cōiugalis: poteſt tamē cōiugatus
eſſe melior q̄ virgo duplici ratione. Prio
quidē ex parte ipius caſtitatis: cū ſcʒ con/
iugat⁹ habet animū magis paratū ad vir/
ginitatē ſeruandam ſi oporteret q̄ ille qui
actu eſt virgo. Unde Aug⁹. in li. de bono
cōiugali inſtruit virginē vt dicat. Ego nō
ſum melior q̄ Abraam: ſed melior eſt caſti
tas celibum q̄ caſtitas nuptiaꝝ. et poſtea
ratione ſubdit dicens: Qď enim ego nunc
ago: melius illi egiſſet ſi tūc agendū eſſet:
qď autem illi egerūt ſic ego nō agerē: etiaʒ
ſi nunc agendū eſſet. Secundo q2 forte ille
qui nō eſt virgo habet aliquā excellentio/
rem virtutem quā nō habet is qui eſt vir/
go ex eo ꝙ vehementius inheret deo ⁊ va
cat rebus diuinis. Nam finis ex quo vir/
ginitas laudabilis reddit eſt vacare reb⁹
diuinis. Hinc dicit Aug⁹. li. de virgi. Nec
nos in virginibus predicam⁹ q̄ virgines
ſunt: ſed ꝙ deo dicate pia cōtinentia virgi
nes: alie nanq; fatue virgines appellant.
Preterea notandū ſm Richar. in. iiij. di.
xxxiij. ꝙ virginitas accipi pōt dupliciter.
Prio improprie ſcʒ ꝓ negatione actualis
cōcupiſcentie cuiuſlibet veneree delecta/
tionis cū carnis integritate: ⁊ ſic quelibet
mulier naſcitur virgo: nec talis virginitas
eſt virtus: quia carnis integritas nō ē vir/
tus nec pars eſſentie virtutis: nā eſſentia
tota cuiuſlibet virtutis eſt in aīa ſm Au
gu. j. de ciuita. dei. c. xvij. et li. de bono con
iugali dicit: ꝙ cōtinentia nō corpori ſ; ani
mi eſt virtus. Sed integritas carnis ē qď/
dā ornamentū ⁊ decor eius accidētalis ex/
trinſecus aſſiſtēs. Et perdi poteſt abſq; di/
minutione virtutis virginitatis: vt patet
in virginib⁹ per violentiā corruptis: de q̄/
bus plura habent. xxxij. q. v. in prin. ⁊ in
multis. c. ſequētib⁹. Secūdo vero accipit
proprie ſcʒ pro habitu quo niſi aſſit ratio/
nabilis cauſa neceſſitatis vacandi carna/
li copule: determinatur volūtas ad prom/
pte ⁊ faciliter reſpuendū omnē veneream
delectationē: nō tm̄ illicitam ſ; etiā licitam
vt mens liberius ſpiritualib⁹ vacet: iuxta
illud apl̄i. Mulier innupta ⁊ ꝟgo cogitat
que dn̄i ſunt vt ſit ſancta corpe ⁊ ſpiritu: ⁊
ſic virginitas eſt virtus. Sic enim eſt habi
tus bon⁹ habentē ꝑficiēs ⁊ opus ei⁹ bonū

D

reddēs. Nec tamē eſt virtus diſtincta a cō
iugali caſtitate: qꝛ vtraqꝫ determinat volū
tatē ad id qđ recta rō dictat obſeruandum
circa venereas voluptates. Sȝ ꝑfectiꝰ ad
hoc determinat volūtatē ꝟginitas ꝙ ꝯiu
galis caſtitas: ⁊ ſic differre videntꝰ ſicut vir
tus imꝑfecta ⁊ ꝑfecta: ꝗ ꝑ eēntiā nō diſtin
guuntꝰ. Habitꝰ ꝗ virginitatis fuit in Ab
raam qui ꝓ illo tꝑe determinabat volūta
tē eius ad ꝯiugalē cōcubitū ꝓpter bonum
ꝓlis ex ꝑcepto diuino ꝓcreande: ſicut po
ſtea nō exiſtente ꝑdicta neceſſitate determi
nauit volūtatē ſancti Johānis ad reſpuen
dū oēm delectationē venereā: qꝛ ſicut in tꝑe
legis ſcripte maioris erat meriti ſtatꝰ coiu
gatoꝝ qui precipiebatꝰ ꝑ multiplicationē
fideliū: q̄ȝ ab omi venerea delectatōe abſti
nētiū ꝗ ꝓhibebatur: ſic in tꝑe gratie qđ eſt
tꝑs multiplicatiōis fideliū ad generatōē
ſpiritualiū maioris ē meriti ſtatus abſtinē
tiū ab omi venerea delectatione. Qꝛ ſi duo
ſtatꝰ referūtꝰ ad diuerſa tꝑa: ſic quolibȝ ſta
tu ꝯſiderato in ſuo optimo vnꝰ alteri nō ꝑ
fertꝰ. Unde Augꝰ. in li. de bono ꝯiugali di
cit. Nō eſt impar meritū ꝯtinētie in Johā
ne ꝗ nullas expertus ē nuptias ⁊ in Abra
am qui filios genuit. Ex quo concluditꝰ ꝙ
ſi modo neceſſitas imineret vacādi carna
li copule ꝑ diuinū preceptū explicata ſicut
antiquitꝰ: tūc ſi virgo ꝓpter hāc neceſſita
tē pure vacaret carnali copule: firmiter ꝓ
ponēs hac neceſſitate trāſacta ab oī dele
ctatiōe venerea abſtinere: ī tali ꝟgine ꝟgi
nitatis habitꝰ nec corrūpetꝰ nec minueretꝰ
⁊ ꝑ ꝯſequēs nō caderet ab illo ſtatu mētis
quē ꝟginitas ſupaddit caſtitati ꝯiugali:
q̄ȝuis caderet a ſtatu integritatis carnis.

Ceteꝝ ſimplr loquēdo ſtatꝰ ⁊ habitꝰ vir
ginitatis maioris ē meriti q̄ȝ caſtitatiſ ꝯiu
galis: ſicut ꝑfectū excedit īꝑfectū: ⁊ idō
ei aſcribitꝰ aureola. Eſt aūt aureola gaudi
um alicuiꝰ bti qđ ei datꝰ ꝓ opibꝰ a ſe factiſ:
habētibꝰ rōnē excellētis victorie: ꝑ qđ ap
parebit exteriꝰ in corꝑe ꝗdā decor qui ꝑdi
ctū interiꝰ gaudiū exteriꝰ declarabit. Et ſic
aureola ꝑncipalitꝰ ⁊ q̄ſi eēntialitꝰ erit ī aīa:
ſȝ eiꝰ ſignū erit aliqđ ſenſibile apparens in
corꝑe: ſiue ſignū illud fuerit effectū ab in
teriori gaudio ſiue nō: qđ maxīe dico pro
pter cicatrices martyrū: q̄ videntꝰ eē ſignū
aureole martyrū cū tñ ab ea nō ſūt effecte.
Angeliſ aūt nō debetꝰ aureola qꝛ ꝟginitas ē
illis cōnaturalis: nec hȝ in eis rōnē victo
rie: ſicut nec pugne. Soli ꝟgini debetꝰ: qꝛ
victoriā excellētiſſimā habȝ ꝯ carnales cō
cupiſcētias: hec Richar. in. iiij. diſ. xlix.

Ceterū inter alia ꝟginitas ꝓpter quinqꝫ
mrīmonio ꝑferenda ē. Primo qꝛ ſtatꝰ vir
ginitatis ē ſtatus angelicꝰ: vt quē deꝰ fecē
in celo in ordine angeloꝝ: oſns eñ angeli
virgines ⁊ incoinq̄nati dici pñt. Unū Hie
ro. de aſſūptōe ait. Profecto in carne ꝑter
carnē viuere nō terrena vita eſt ſȝ celeſtis:
⁊ in carne angelicā gloriā q̄rere maioriſ me
riti ē q̄ȝ hr̄e: eē eñ angelū felicitatis ē: eſſe
ꝟo virginē ꝟtutis: dū hoc obtinere nititꝰ
cū grā qđ habet angelꝰ ex natura. Et Am
bro. de viduis. Supgreditꝰ ꝟginitas ꝯdi
tionē nature ꝑ quā hoīes aſſimilantꝰ ange
lis: maior tñ eſt victoria virginū ꝙ angelo
rū. Angeli eñ ſine carne viuūt: virgines
aūt in carne triūphant. Secūdo qꝛ ſtatus
virginitatis eſt ſtatus inocētie. Nā ſi pec
catū nō fuiſſet ſemꝑ virginitas ꝑmanſiſſet
eo ꝙ nūq̄ȝ in mēbris illis corruptio extitiſ
ſet: taliter nanqꝫ fuiſſent vſi membris illis
ſicut vtebantꝰ oculo vel manu. Unū Augꝰ.
xiiij. de ciui. dei ait: ꝙ in ſtatu innocētie po
tuiſſet vir vxorē cognoſcere ſalua pud oris
integritate. Et iterū de fide ad petrū idem
ait. Si hō non peccaſſet mulier ſine dolore
pareret ⁊ etiā ꝟgo ꝑmaneret. Tertio qꝛ ſta
tus ꝟginitatis ē ſtatꝰ ſingulariſ bñdictōis.
Nā bñdicitꝰ ꝟgo ſpōſo terreno nuptura: q̄
bñdictio valet ad multiplicationē filioꝝ ꝰ
ſi ſaltē cū dei timore debitaqꝫ intētōe mrī
moniū aggreſſi fuerit ꝓpter reuerētiā bñdi
ctiōis accepte ꝑ tres dies vł duos aut ſaltē
primā noctē ī ꝟginitate ꝑmanēdo ſicut ꝯſu
litꝰ. xxx. q. v. c. alter. ⁊. xxiij. di. c. ſponſus.
Cōſecratꝰ ⁊ ꝟgo eterno regi nuptura felici
ter: q̄ bñdictio vł ꝯſecratio ꝑ votū ratifica
ta multū valet ad creſcēdū in gratijs ⁊ vir
tutibꝰ. Unū btā Agnes. Anulo ſuo ſubar
rauit me: q̄proptꝰ rēnuit accipe tꝑalē ſpōſū
ꝑfecti filiū: ei ꝑferēs ſponſū xp̄m. Quarto
qꝛ ſtatꝰ ꝟginitatiſ ordinatꝰ ad aīe bonū ſȝ
vitā ꝯtēplatiuā qđ ē cogitare ea ꝗ dei ſunt
quō placeat deo: mrīmoniū aūt ordiatꝰ ad
vitā actiuā. ſ. ad hūani generiſ multiplica
tionē: ꝓpter quā neceſſariū hñt cogitare ꝗ
ſūt mūdi: vñ ſic nuptie replēt terrā: ſic ꝟgi
nitas ꝑadiſū. Quinto qꝛ potiſſime ſtatꝰ ꝟ
ginitatis electꝰ ē a dño ieſu tāq̄ȝ optimꝰ ⁊ a
ſua btiſſima mr̄e ꝗ docta fuit ab inſtinctu
ſpūſſctī ad inſeq̄ndū apicē oīs ꝑfectōis: vñ
dñs ī euāgelio. Sūt eunuchi ꝗ ſe caſtraue
rūt ꝓpter regnū celoꝝ ꝗ pōt capere capiat.

Chriſtꝰ inſuꝑ Johānē nubere volētē indu
xit ad ꝟginitatē ſuādā: qꝛ nimis vt dicit
Dama. li. iiij. Quāto angelꝰ hoīe ſuperior
tāto ꝟginitas ē nuptijs honorabilior. Et
ſi q̄ritꝰ: ī ꝗ ꝓprie ꝯſiſtat rō ꝟginitatiſ. Rñdȝ
Tho. ſcđa 2ᵉ. q. clij. ꝙ ī delectiōe venerea
tria ſūt. Primū ē ex ꝑte corꝑis tñ. ſ. viola
tio ſignaculi ꝟginal: ⁊ hȝ ꝑ accidēs ſe hȝ ad
moralē actū ꝗ nō ꝯſideratꝰ ꝑ ſe niſi ſm ea ꝗ
ſūt aīe: ⁊ ſic integritas illiꝰ mēbri ꝑ accidēs
ſe hȝ ad ꝟginitatē. Nā ſi ꝓpter rōnabilem
cām bñficio medici vł obſtetricis amittitꝰ
ſignaculū: nō amittitꝰ ꝟginitas. Scđm eſt
ſolū ex ꝑte aīe. ſ. ꝓpoſitum nō ꝑueniēdi ad
delectationē venereā: ⁊ hȝ formalr ⁊ ꝯpleti
ue ſe hȝ ad ꝟginitatē: qꝛ rō moraliū actuū
in eo qđ ē rōnis cōpletꝰ. Tertiū ē aūt ex ꝑte
vtriuſqꝫ vtpote ī ꝗ ꝯiūgitꝰ id qđ ē aīe cum
eo qđ eſt corꝑis. ſ. ipa reſolutio ſemis dele
ctationē ſenſibilē cauſās: ⁊ hȝ ſe materialitꝰ
hȝ ad actū moralē: qꝛ ſenſibiles paſſiones
ſūt materia moraliū actuū: ⁊ ꝟginitas ma
terialr ꝯſiſtit in īmunitate a delectatōe ve
nerea ꝗ ē in ſemis reſolutiōe. Que reſolu
tio duplr ꝯtingere pōt. Prīo ex mētis ꝓ
poſito ꝑ ꝯcubitū vł ſine ꝯcubitu vt ꝑ tactū
vł ſolā cogitationē: ⁊ ſic ꝟginitas amittitꝰ
nūq̄ȝ recuperāda: q̄ȝuis eiꝰ amiſſio ꝑ ſolam
volūtatē ſine ſemis reſolutione recupera
ri pōt. Scđo vero ꝯ ꝓpoſitū ⁊ volūtatē: ſicut
in dormiēdo vł ex infirmitate nature fluxū
ſemis patiēdo: vł ꝑ violētiā illatā ab hoīe
vł demone: mēte tñ nō cōſentiēdo. Et ſimi
le ē ſi aliqua cognoſceretꝰ carnalitꝰ in dor
mitiōe vł ebrietate: niſi forte hac intētione
q̄reret ſomnū vł ebrietatē: qꝛ nūq̄ȝ amittitꝰ
ꝟginitas ſine ꝯſenſu mentis. Ad laudem
dei omnipotentis.

De raptu vario ⁊ eius grauitate: ac de maledictis ꝯſiliatricibus que gerunt officium lingue tertie: Sermo V

Non mechaberis.

Exo. xx. Tertia ꝓide ſpēs huiꝰ
mechie vocatꝰ raptꝰ. De ꝗ dici
tur. xxxvj. q. j. in. §. cū ȝ: ꝙ raptꝰ admittitꝰ
cum puella violēter a domo pr̄is ducitꝰ vt
corrupta ī vxorē habeatꝰ: ſiue puelle ſolū
modo ſiue ꝑentibꝰ tñ ſiue vtriſqꝫ vis illa
ta ꝯſtiterit: hic morte mulctatꝰ ſȝ ſi hȝ ad ec
cleſiā cū rapta fugerit ꝓuilegio eccl̄ie mor
tis īpunitatē ꝓmeretꝰ: hȝ ibi. Suꝑ ꝗ q̄ri
pōt: vtꝝ raptꝰ ſit luxurie ſpēs a ſtupro diſti
cta: ꝑſertī cū dicit Iſiđ. ī li. ethymol. ꝙ ſtu
prū. i. raptꝰ ꝓprie ē illicitꝰ coitꝰ a corrūpen
do dictꝰ: vñ ⁊ ꝗ raptu potitꝰ ſtupro fruitur.
Ad hȝ rñdet Tho. ſcđa 2ᵉ. q. cliiij. ꝙ raptꝰ
ꝓut nūc de eo loq̄mur ē diſticta ſpēs luxu
rie. et qñqꝫ ꝗdē ī idē ꝯcurrit cū ſtupro: ⁊ ſic
qñqꝫ vnū ꝓ alio ponitꝰ. Qñqꝫ tñ inuenitꝰ
raptꝰ ſine ſtupro ⁊ ecōtra: qñqꝫ ſtupꝝ inue
nitꝰ ſine raptu. Nā ī idē ꝯcurrūt qñ ꝗs vio
lētiā infert ad ꝟginē illicite deflorādā ꝗ ꝗ
dē violētia tā pr̄i infertꝰ ꝙ ꝟgini: qñ qꝫ ꝟo
pr̄i nō virgini: ⁊ qñqꝫ virgini non pr̄i. Dif
fert etiā alio mō violētia raptꝰ: qꝛ qñqꝫ pu
ella violēter abducitꝰ a domo parētū ⁊ vio
lentꝰ corrūpitꝰ: qñqꝫ ꝟo q̄ȝuis violentꝰ ab
ducitꝰ nō tñ violēter corrūpitꝰ ſȝ de ſua vo
lūtate: ſiue corrūpatꝰ ꝯcubitu fornicario ſi
ue mrīmoniali. Qualitercūqꝫ eñ aſſit vio
lētia ſaluatꝰ rō raptꝰ. Inuenitꝰ etiā raptꝰ ſi
ne ſtupro: cū. ſ. rapta priꝰ in vxorē ducitur
q̄ȝ corrūpatꝰ: vł ſi ꝗs rapiat viduā vł puel
lā corruptā. Stuprū etiā ſine raptu reꝑitꝰ
cū ꝟgo ſine violētie illatiōe ſua voluntate
violatꝰ. Ex ꝗbꝰ pȝ ꝙ raptꝰ īportat aliquā
ſpālē deformitatē circa actum luxurie ex ꝗ
ꝯſtituit ſpēm aliquā determīatā huiꝰ vitij
ab alijs ſpēbꝰ diſtinctā: ⁊ ꝯcurrere pōt cum
oībus alijs ſpēbus luxurie. Ad maiorē
aūt euidētiā ſciēdū ꝙ raptꝰ multis modis
cōmittitꝰ. Nā qñqꝫ ꝯmittitꝰ raptꝰ nō q̄ȝtū
ad ipam rē ſȝ q̄ȝtū ad vſū ipiꝰ rei: vt qñ mu
lier renitēs violēter opprimitꝰ: de ꝗ raptu
habetꝰ. xxxvj. q. j. c. de raptoribꝰ. §. ex hac:
vbi ſubditꝰ. Aliqñ nō res ipa affectatꝰ ſed
vſus eiꝰ dño ꝓhibēte vſurpatꝰ. Et hȝ itelli
gi pōt generalr ſiue ſit ꝟgo corrupta ꝯiu
gata ꝯſanguinea deo ſacrata: qꝛ ī oībꝰ lu
xurie ſpēbꝰ hmōi raptꝰ cōmitti pōt: et q̄ȝto
ſpecies luxurie grauior tāto raptꝰ hmōi ꝑ
nitioſior iudicatꝰ. Preterea ſi ꝑſona ſic
violata ī alteriꝰ ptāte conſiſtit: ſicut virgo
ſub ptāte parentū: vxor ſub ptāte viri: cō
ſecrata ſub ptāte ſui ſuꝑioris: tūc licet ipa
corruptioni conſentiat raptus dicitꝰ: eo ꝙ
ꝑter alterius volūtatē in cuius ptāte cōſti
tuta dinoſcitꝰ corrūpitꝰ niſi ſponſalia ꝑceſſe
rint ⁊ ea intētiōe corrūpatꝰ: vt in vxorē ha
beatꝰ: nec intereſt aliquod impedimētū ad
matrimoniū cōtrahēdū. Dicit eñ glo. ī di
cto. §. cū ergo: ī fi. ꝙ intelligitꝰ eā poſſidere
q̄ȝcito ſpōſalia interceſſerint. Unde nō di
citur raptor: cum ſue poſſeſſione vtatꝰ: vt

reddēs. Nec tamē eſt virtus diſtincta a cō
iugali caſtitate: qꝛ vtraqꝫ determinat volū
tatē ad id qḋ recta rō dictat obſeruandum
circa venereas voluptates. Sꝫ pfect⁹ ad
hoc determinat volūtatē ꝟginitas ꝙ ꝯiu/
galis caſtitas: ⁊ ſic differre videnť ſicꝫ vir/
tus impfecta ⁊ pfecta: q̄ p eēntiā nō diſtin/
guunť. Habit⁹ ḡ virginitatis fuit in Ab/
raam qui p illo tpe determinabat volūta/
tē eius ad ꝯiugalē cōcubitū ꝓpter bonum
ꝓlis ex ꝑcepto diuino ꝓcreande: ſicut po/
ſtea nō exiſtente ꝑdicta neceſſitate determi
nauit volūtatē ſancti Johānis ad reſpuen
dū oēm delectationē venereā: qꝛ ſicꝫ in tpe
legis ſcripte maioris erat meriti ſtat⁹ cōiu
gatoꜝ qui precipiebať p multiplicationeꝫ
fideliū: ꝙ ab omi venerea delectatōe abſti
nētiū q̄ ꝓhibebatur: ſic in tpe gratie qḋ eſt
tp̄s multiplicatiōis fideliū ad generatōeꝫ
ſpiritualiū maioris ē meriti ſtatus abſtinē
tiū ab omi venerea delectatione. Nꝫ ſi duo
ſtat⁹ referūť ad diuerſa tpa: ſic quolibꝫ ſta
tu ꝯſiderato in ſuo optimo vn⁹ alteri nō ꝑ
fert. Unde Aug⁹. in li. de bono ꝯiugali di
cit. Nō eſt impar meritū ꝯtinētie in Johā/
ne q̄ nullas expertus ē nuptias ⁊ in Abra
am qui filios genuit. Ex quo concludiť ꝙ
ſi modo neceſſitas imineret vacādi carna
li copule p diuinū preceptū explicata ſicut
antiquit⁹: tūc ſi virgo ꝓpter hāc neceſſita/
tē pure vacaret carnali copule: firmiter ꝓ/
ponēs hac neceſſitate trāſacta ab oī dele/
ctatiōe venerea abſtinere: ī tali ꝟgine ꝟgi
nitatis habit⁹ nec corrūpeť nec minuereť
⁊ p ꝯſequēs nō caderet ab illo ſtatu mērꝫ
quē ꝟginitas ſupaddit caſtitati ꝯiugali:
ꝗuis caderet a ſtatu integritatis carnis.

¶ Ceterꜝ ſimplr loquēdo ſtat⁹ ⁊ habit⁹ vir
ginitatis maioris ē meriti ꝙ caſtitatꝫ ꝯiu/
galis: ſicut pfectū excedit īperfectū: ⁊ idō
ei aſcribiť aureola. Eſt aūt aureola gaudi
um alicui⁹ bñ qḋ ei dať ꝓ opib⁹ a ſe factꝫ:
habētib⁹ rōnē excellētis victorie: p qḋ ap
parebit exteri⁹ in corpe q̄dā decor qui ꝑdi
ctū interi⁹ gaudiū exteri⁹ declarabit. Et ſic
aureola ꝑncipaliť ⁊ q̄ſi eēntialiť erit ī aīa:
ſ ei⁹ ſignū erit aliqḋ ſenſibile apparens in
corpe: ſiue ſignū illud fuerit effectū ab in/
teriori gaudio ſiue nō: qḋ maxīe dico pro/
pter cicatrices martyrū: q̄ videnť eē ſignū
aureole martyrū cū tñ ab ea nō ſūt effecte.
Angeli aūt nō debeť aureola qꝛ ꝟginitas ē
illis cōnaturalis: nec hꝫ in eis rōnē victo/
rie: ſicut nec pugne. Soli ꝟgini debeť: qꝛ
victoriā excellētiſſimā habꝫ ꝯ carnales cō
cupiſcētias: hec Richar. in. iiij. diſ. xlix.

¶ Ceterū inter alia ꝟginitas ꝓpter quinqꝫ
mr̄imonio ꝑferenda ē. Primo qꝛ ſtat⁹ vir
ginitatis ē ſtatus angelic⁹: vt quē de⁹ fecē
in celo in ordine angeloꜝ: oīs eñ angeli
virgines ⁊ incoinq̄nati dici pñt. Uñ Hie/
ro. de aſſūptōe ait. Profecto in carne ꝑter
carnē viuere nō terrena vita eſt ſ celeſtis:
⁊ in carne angelicā gloriā q̄rere maiorꝫ me
riti ē ꝙ hr̄e: eē eñ angelū felicitatis ē: eſſe
ꝟo virginē ꝟtutis: dū hoc obtinere nitiť
cū gr̄a qḋ habet angel⁹ ex natura. Et Am
bro. de viduis. Supgrediť ꝟginitas ꝯdi/
tionē nature p quā hoīes aſſimilanť ange
lis: maior tñ eſt victoria virginū ꝙ angelo
rū. Angeli eñ ſine carne viuūt: virgines
aūt in carne triūphant. Secūdo qꝛ ſtatus
virginitatis eſt ſtatus īnocētie. Nā ſi pec/
catū nō fuiſſet ſemp virginitas pmanſiſſet
eo ꝙ nūꝙ in mēbris illis corruptio extitiſ/
ſet: taliter nanqꝫ fuiſſent vſi membris illis
ſicut vtebanť oculo vel manu. Uñ Aug⁹.
xiiij. de ciui. dei ait: ꝙ in ſtatu innocētie po
tuiſſet vir vxorē cognoſcere ſalua pudoris
integritate. Et iterū de fide ad petrū idem.
ait. Si hō non peccaſſet mulier ſine dolore
pareret ⁊ etiā ꝟgo pmaneret. Tertio qꝛ ſta
tus ꝟginitatis ē ſtat⁹ ſingularꝫ bñdictōis
Nā bñdiciť ꝟgo ſpōſo terreno nuptura: q̄
bñdictio valet ad multiplicationē filiorū:
ſi ſaltē cū dei timore debitaqꝫ intētōe mr̄i/
moniū aggreſſi fuerit ꝓpter reuerētiā bñdi
ctiōis accepte p tres dies vl̓ duos aut ſaltē
primā noctē ī ꝟginitate pmanēdo ſicꝫ ꝯſu/
liť. xxx. q. v. c. alter. ⁊. xxiij. di. c. ſponſus.
Cōſecrať ⁊ ꝟgo eterno regi nuptura felici
ter: q̄ bñdictio vl̓ ꝯſecratio p votū ratifica
ta multū valet ad creſcēdū in gratijs ⁊ vir
tutib⁹. Uñ btā Agnes. Anulo ſuo ſubar/
rauit me: q̄propť rēnuit accipe tpalē ſpōſū
ꝑfecti filiū: ei pferēs ſponſū xp̄m. Quarto
qꝛ ſtat⁹ ꝟginitatꝫ ordinať ad aīe bonū ſꝫ
vitā ꝯtēplatiuā qḋ ē cogitare ea q̄ dei ſunt
quō placeat deo: mr̄imoniū aūt ordiať ad
vitā actiuā. ſ. ad hūani generꝫ multiplica/
tionē: ꝓpter quā neceſſariū hñt cogitare q̄
ſūt mūdi: vñ ſic nuptie replēt terrā: ſic ꝟgi
nitas padiſū. Quinto qꝛ potiſſime ſtat⁹ ꝟ/
ginitatis elect⁹ ē a dn̄o ieſu tāꝙ optim⁹ ⁊ a
ſua btiſſima mr̄e q̄ docta fuit ab inſtinctu
ſpūſſcti ad inſeq̄ndū apicē oīs pfectōiſ: vñ
dn̄s ī euāgelio. Sūt eunuchi q̄ ſe caſtraue
rūt ꝓpter regnū celoꜝ q̄ pōt capere capiat.

Chriſt⁹ inſup Johānē nubere volētē indu
xit ad ꝟginitatē ſuādā: qꝛ nimiꜝ vt dicit
Dama. li. iiij. Quāto angel⁹ hoīe ſuperior
tāto ꝟginitas ē nuptijs honorabilior. Et
ſi q̄riť: ī q̄ ꝓprie ꝯſiſtat rō ꝟginitatꝫ. Rñdꝫ
Tho. ſcd̄a 2ᵉ. q. cliij. ꝙ ī delectiōe venerea
tria ſūt. Primū ē ex pte corpis tm̄. ſ. viola/
tio ſignaculi ꝟginalꝫ: ⁊ h̄ p accidēs ſe hꝫ ad
moralē actū q̄ nō ꝯſiderať p ſe niſi ſm ea q̄
ſūt aīe: ⁊ ſic integritas illi⁹ mēbri p accidēs
ſe hꝫ ad ꝟginitatē. Nā ſi ꝓpter rōnabilem
cām bñficio medici vl̓ obſtetricis amittiť
ſignaculū: nō amittiť ꝟginitas. Scd̄m eſt
ſolū ex pte aīe. ſ. ꝓpoſitum nō pueniēdi ad
delectationē venereā: ⁊ h̄ formalr ⁊ ꝯpleti
ue ſe hꝫ ad ꝟginitatē: qꝛ rō moraliū actuū
in eo qḋ ē rōnis cōpleť. Tertiū ē aūt ex pte
vtriuſqꝫ vtpote ī q̄ ꝯiūgiť id qḋ ē aīe cum
eo qḋ eſt corpis. ſ. ip̄a reſolutio ſemis dele
ctationē ſenſibilē cauſās: ⁊ h̄ ſe materialiť
hꝫ ad actū moralē: qꝛ ſenſibiles paſſiones
ſūt materia moraliū actuū: ⁊ ꝟginitas ma
terialr ꝯſiſtit in īmunitate a delectatiōe ve
nerea q̄ ē in ſemis reſolutiōe. Que reſolu
tio duplr ꝯtingere pōt. Prīo ex mētis ꝓ/
poſito p ꝯcubitū vl̓ ſine ꝯcubitu vt p tactū
vl̓ ſolā cogitationē: ⁊ ſic ꝟginitas amittiť
nūꝙ recuperāda: ꝗuis ei⁹ amiſſio p ſolam
volūtatē ſine ſemis reſolutione recupera/
ri pōt. Scd̄o vero ꝯ ꝓpoſitū ⁊ volūtatē: ſicꝫ
in dormiēdo vl̓ ex infirmitate nature fluxū
ſemis patiēdo: vl̓ p violētiā illatā ab hoīe
vl̓ demone: mēte tñ nō cōſentiēdo. Et ſimi/
le ē ſi aliqua cognoſcereť carnaliť in dor/
mitiōe vl̓ ebrietate: niſi forte hac intētione
q̄reret ſomnū vl̓ ebrietatē: qꝛ nūꝙ amittiť
ꝟginitas ſine ꝯſenſu mentis. Ad laudem
dei omnipotentis.

De raptu vario ⁊ eius grauitate: ac de maledictis ꝯſiliatric: bus que gerunt officium lingue tertie: Sermo V

On mechaberis.

n Exo. xx. Tertia ꝓide ſpēs hui⁹
mechie vocať rapt⁹. De q̄ dici/
tur. xxxvj. q. j. in. §. cū ḡ: ꝙ rapt⁹ admittiť
cum puella violēter a domo pr̄is duciť vt
corrupta ī vxorē habeať: ſiue puelle ſolū/
modo ſiue pentib⁹ tm̄ ſiue vtriſqꝫ vis illa/
ta ꝯſtiterit: hic morte mulctať ſ ſi h̄ ad ec/
cleſiā cū rapta fugerit ꝑuilegio eccl̓ie mor/
tis īpunitatē pmereť: h̄ ibi. Sup q̄ q̄ri
pōt: vtrꜝ rapt⁹ ſit luxurie ſpēs a ſtupro diſti
cta: ꝑſerti cū dicit Iſid. ī li. ethymol. ꝙ ſtu/
prū. i. rapt⁹ ꝓprie ē illicit⁹ coit⁹ a corrūpen
do dict⁹: vñ ⁊ q̄ raptu potiť ſtupro fruitur.
Ad h̄ rñdet Tho. ſcd̄a 2ᵉ. q. cliiij. ꝙ rapt⁹
ꝓut nūc de eo loq̄mur ē diſticta ſpēs luxu/
rie. et qñqꝫ q̄dē ī idē ꝯcurrit cū ſtupro: ⁊ ſic
qñqꝫ vnū ꝓ alio poniť. Qñqꝫ tñ inueniť
rapt⁹ ſine ſtupro ⁊ ecōtra: qñqꝫ ſtupꝫ inue
niť ſine raptu. Nā ī idē ꝯcurrūt qñ q̄s vio
lētiā infert ad ꝟginē illicite deflorādā q̄ q̄
dē violētia tā pr̄i infert ꝙ ꝟgini: qñ qꝫ ꝟo
pr̄i nō virgini: ⁊ qñqꝫ virgini non pr̄i. Dif/
fert etiā alio mō violētia rapt⁹: qꝛ qñqꝫ pu
ella violēter abduciť a domo parētū ⁊ vio
lenť corrūpiť: qñqꝫ ꝟo ꝗuis violenť ab/
duciť nō tñ violēter corrūpiť ſ de ſua vo/
lūtate: ſiue corrūpať ꝯcubitu fornicario ſi/
ue mr̄imoniali. Qualitercūqꝫ eñ aſſit vio
lētia ſaluať rō rapt⁹. Inueniť etiā rapt⁹ ſi
ne ſtupro: cū. ſ. rapta pri⁹ in vxorē ducitur
ꝙ corrūpať: vl̓ ſi q̄s rapiat viduā vl̓ puel/
lā corruptā. Stuprū etiā ſine raptu repiť
cū ꝟgo ſine violētie illatiōe ſua voluntate
violať. Ex q̄b⁹ pꝫ ꝙ rapt⁹ īportat aliquaꝫ
ſpālē deformitatē circa actum luxurie ex q̄
ꝯſtituit ſpēm aliquā determiatā hui⁹ vitij
ab alijs ſpēb⁹ diſtinctā: ⁊ ꝯcurrere pt̄ cum
oībus alijs ſpēbus luxurie. Ad maioreꝫ
aūt euidētiā ſciēdū ꝙ rapt⁹ multis modis
cōmittiť. Nā qñqꝫ ꝯmittiť rapt⁹ nō ꝗtuꝫ
ad ipaꝫ rē ſ ꝗtū ad vſū ipi⁹ rei: vt qñ mu
lier renitēs violēter opprimiť: de q̄ raptu
habeť. xxxvj. q. j. c. de raptorib⁹. §. ex hac:
vbi ſubdiť. Aliqñ nō res ip̄a affectať ſed
vſus ei⁹ dn̄o ꝓhibēte vſurpať. Et h̄ itelli/
gi pōt generalr ſiue ſit ꝟgo corrupta ꝯiu/
gata ꝯſanguinea deo ſacrata: qꝛ ī oīb⁹ lu/
xurie ſpēb⁹ hmōi rapt⁹ cōmitti pōt: et ꝗto
ſpecies luxurie grauior tāto rapt⁹ hmōi p/
nitioſior iudicať. Preterea ſi pſona ſic
violata ī alteri⁹ ptāte conſiſtit: ſicut virgo
ſub ptāte parentū: vxor ſub ptāte viri: cō/
ſecrata ſub ptāte ſui ſupioris: tūc licet ip̄a
corruptioni conſentiat raptus diciť: eo ꝙ
ꝑter alterius volūtatē in cuius ptāte cōſti
tuta dinoſciť corrūpiť niſi ſponſalia ꝑceſſe
rint ⁊ ea intētiōe corrūpať: vt in vxorē ha/
beať: nec intereſt aliquod impedimētū ad
matrimoniū cōtrahēdū. Dicit eñ glo. ī di
cto. §. cū ergo: ī fi. ꝙ intelligiť eā poſſidere
ꝗcito ſpōſalia interceſſerint. Unde nō di/
citur raptor: cum ſua poſſeſſione vtať: vt

ff.de iniur.l.iniuriarũ.§.ſi quis. Nihilominus tamẽ huiuſmodi mortaliter peccat eã cognoſcendo carnaliter: anteq̃ cũ ea contraxerit ſm formã eccleſie. Ceterũ cũ viſus perſone raptori nõ deſponſate violenter rapitur: tũc raptor huiuſmodi cũ complicibus ſm leges capite punit᷑: ꝛ ſubſtãtia raptoris rapte applicat᷑: dũ tamẽ rapiat mulierem honeſtã ꝛ ingenuã: ſecus autẽ ſi rapiat meretricẽ: quia talis ſm leges nõ punitur: vt. C. de adul. l. que adulteriũ. Secus etiã ſi ancillam vł libertã: quia tũc decapitatur quidez ſed nõ perdit ſubſtantiam. Hec omnia habent᷑. C. de rap. virgi. l. vna. in prin. Scdm canones vero ſeru⁹ efficitur rapte: niſi ſe velit redimere: vt in dicto. c. de raptoribus. Preciũ autẽ redemptionis eius ſunt. l. dragme argentee: vt. xxxvj. q. ij. c. deniq;. Sed hec pena poteſt infligi in foro iudiciali nõ autẽ in foro penitẽtiali. Inſuper ſm canones raptor excõmunicari debet cũ omnibus fautorib⁹ ſuis: vt. xxvj. q. ij. c. j. iiij. v. ꝛ. vj. Or ſi virgo in patria poteſtate cõſtituta corruptõi conſenſerit: poteſt nihilomin⁹ agere pater ei⁹ cõtra corruptorẽ ſi iniuriã hanc ad animũ reuocare voluerit. Si tamẽ infra annũ ad animũ nõ reuocauerit ceſſat iniuriaꝝ actõ poſt annũ: vt inſti. de iniur. §. vlt. ꝛ. xxxvj. q. j. §. cum ergo: in glo. et in iſto raptu multi gradus ſunt. Nam graue eſt violẽter cognoſcere viduã vł corruptã q̃uis ab omi vinculo ſolutã: talis eñ plus peccat q̃ ſi ab ea reciperet centũ marcas argenti. Grauius tamẽ eſt violenter cognoſcere virginẽ licet ſub nulla parentũ vel tutorũ cuſtodia cõſtitutã: qđ tamẽ aggrauat᷑ ſi virgo cõſtituta in patria poteſtate violẽter opprimitur. Predicta tamẽ aggrauat is qui inuitã per adulteriũ maculat: qđ tamẽ inceſtus ſuperat ꝛ ſacrilegiũ: maxime vero vitium contra naturã violenter cõmiſſũ. In his enĩ omnibus luxurie ſpeciebus huiuſmodi raptus cõmittit᷑. Unde. xxxvj. q. ij. dicit᷑. c. Raptores igit᷑ viduarũ vel virginũ ob ĩmanitatẽ tãti facinoris deteſtamur illos vehementi⁹ perſequendo qui ſacras virgines vel volẽtes vel inuitas mrĩmonio ſuo conſociare temptauerit: quos pro tam nephandiſſimi criminis atrocitate a

B cõmunione ſuſpendi cõuenit: h̃ ibi. Porro raptus p̃dictus nõ ſolũ fit per violẽtiã ſed etiã per metum p verecundiã ac ſeductiones plurimas ꝛ hoc p̃cipue ꝯſilio quarundã cõſiliatricum ꝛ copulatricũ. De quibus dicitur Eccl. xxviij. Lingua tertia id eſt vetule mediatrices adulteroꝝ mulieres vericas ſm quoſdã libros: id eſt honeſtas quã verecundiã timentes: vł ſm alios mulieres viratas ꝛ viros habẽtes eiecit: ſcz đ domib⁹ virorũ ſuorũ adulteriũ imitãdo: ꝛ priuauit illa laborib⁹ ſuis: id eſt bonis domeſticis in quib⁹ laborauerũt. Tales nanq; vetule vel internũcie maledicte indifferenter nitunt᷑ virgines corruptas viratas cognatas ꝛ deo cõſecratas ſuis ſuaſionib⁹ ꝛ deceptionib⁹ ad caſum luxurie trahere p minimo precio: ſicut ſcriptum eſt Johel iij. Puellã vendiderũt pro vino vt biberent. Or ſi ſuis blãdicijs ꝛ pſuaſionibus ad ꝯſenſũ luxurie deducere neq̃unt: parãt inſidias ad inferẽdũ violẽtias ꝛ excogitãt apta loca in quib⁹ ipi corruptores hmõi violentiã liberi⁹ inferãt: ad q̃ nimiꝝ loca ſimplices puellas vł matronas inſidiaꝝ imemores callidis occaſiõib⁹ alliciũt: ac turpiter deceptas in luxurie voraginẽ deijciũt. Mirꝝ certe q̃ ciuilia iura tales nõ puniũt. Legit᷑ eñ Exo. xxj. p̃cipiente dño q̃ q̃ furatus fuerit hominẽ ꝛ vẽdiderit eũ: ꝯuict⁹ noxe morte moriat᷑. Ubi dicit Rabbi Salomon q̃ p ſolo furto hoĩs incurrit᷑ pena mortis ſi fuerit inuẽt⁹ ĩ manu ei⁹. Silr ꝛ q̃ vẽdiderit hoĩez ſic furto ſublatũ ꝛ inuẽtus fuerit in manu ei⁹ morte dign⁹ ẽ. et rõ hui⁹ ẽ q: fact⁹ ẽ hõ ad imaginẽ dei: ꝛ iõ rõne tante dignitatis p furto ei⁹ ĩponit᷑ pena mortis. Fit furtũ manu: fit ꝯſilio nec vllo mõ differũt in pctõ. Qua putas ĝ pena plectẽda ẽ lamia illa maledicta: q̃ puelle ſeu matrone aĩam quã ſeduxit p vili p̃cio tradidit diabolo: ꝛ corp⁹ lenocinijs etiã qñq; violẽter defedãdũ: cũ turpi⁹ hoĩez dãnificare vł dehoneſtare non põt q̃ in aĩa ꝛ fama ſeu q̃ in vxore vł filia: vñ frequenter tales aĩo ſimplici decepte reclamarẽt niſi maiorẽ infamie iacturã timerẽt. In cuius argumẽtũ legit᷑ Dañ. xiij. de duob⁹ iudicib⁹ q̃ cucurrerũt ad Suſanã exiſtẽtẽ ſolã ĩ pomerio: ꝛ dixerũt ad eã. Ecce oſtia pomerij clauſa ſũt ꝛ nemo nos videt ꝛ ĩ ꝯcupiſcẽtia tui ſumus: q̃obrẽ aſſentire nobis ꝛ cõmiſcere nobiſcũ: qđ ſi nolueris dicem⁹ teſtimoniũ ꝯtra te q̃ fuerit tecũ iuuenis: ꝛ ob hãc cãz emiſeris puellas a te ꝛ ingemuit ſuſanna ꝛ ait. Anguſtie ſũt mihi vndiq; : ſi eñ hoc egero mors mihi eſt. ſ. aĩe ꝛ etiã corpis: q: adultera p̃cipit᷑ interfici in lege: ſi aũt nõ

egero: nõ effugiã manus vr̃as: ſ3 melius ẽ mihi abſq; ope incidere in manus vr̃as q̃ peccare in ꝯſpectu dñi: ꝛ exclamauit ſcz p liberatione. Et infra dixit Daniel. Semen chanaã ꝛ nõ iuda ſpẽs decepit te ꝛ cõcupiſcẽtia ſubuertit cor tuũ ſcz a rectitudine rationis ꝛ diuine legis: ſic faciebatis filiabus iſrahel. ſ. p minas ꝛ terrores eas decipiendo ꝛ ad cõſenſũ veſtrũ inducendo ꝛ ille timentes tribulationẽ vel ꝯfuſionẽ tpalem loq̃hant᷑ vobis ꝯſentiẽtes in opus nephariũ: ſ3 nõ filia iuda ſuſtinuit iniq̃tatẽ vr̃am. Sic adhuc infinite mulieres honeſte licet minus caute diuerſis modis p deceptiões minas terrores ꝛ violẽtias in luxurie voraginẽ innocẽter deijciunt᷑. Maledicti ſũt nõ ſolũ corruptores ſed etiã ꝯſiliũ vel auxiliũ quoq̃modo tribuẽtes. De h̃ etiam legitur ĩ li. Apum q̃ erat quidã faber lignarius rebus tenuis: vxorẽ habẽs bonam ꝛ pulchrã: ĩ quã diues q̃dã oculos ꝯiecit ĩpudicos: mittit ĝ vetulã ad decipiẽdũ eã q̃ domũ ei⁹ intrãs ſalutat q̃ſi incognitã et reſedit ad ignẽ: oculiſq; circũductis plangit ſe fatigatã: q̃rit iuuẽcula vnde veniat: aut q̃d q̃rat. Et vetula. Si ipa ſis neſcio talis nomie taliſq; mr̃is filia quã me hr̃e credo ꝯſobrinã in iſta vicinia. Cui illa. Si ſuz neſcio tali q̃dem noĩe cenſeor ꝛ talẽ habui matrẽ. Tũc ruens in oſcula iuuẽcule hñ inq̃t aſſimilaris optime mr̃i tue: ſ3 q̃lẽ virꝝ habes? bonũ inq̃t ope fabrũ lignariũ. Et illa Heu filia mr̃is optĩe quõ ad hãc miſeriam veniſti vt fabrũ habeas virꝝ q̃ tot in parentela tua magnos ꝛ diuites habuiſti: ſicq; receſſit. Rediẽs die quarta: vere inquit filia multũ ſollicitor vt poſt ĩfortuniũ tuũ ſaltẽ copioſius terrenis abũdare valeas: inueni ĝ viã q̃ h̃ fieri poterit ſi ꝯſentis. Eſt h̃ diues q̃dã q̃ te vt heri mihi dixit cũ tuũ ĩfortuniũ deplorarẽ ſup oĩa diligẽs ꝯcupiſcit: cũ q̃ habebis q̃cq̃d corpi placere vł pdeſſe poterit. Cui illa. Bonũ virꝝ ꝛ me meliorez habeo: nec augere diuitias cupio cũ pctõ. Cui vetula blande rñdit q̃ſi ꝯgratulans ꝛ huic ait: magis te diligo: ſicq; receſſit ſ3 p⁹ triduũ reuerſa dixit Ueni mecũ chariſſima ad viſitãdũ eccłiaz btẽ marie. Nihil ãt mali ſuſpicata vadit cũ vetula. Trãſeuntes ĝ portã diuitis vt ordinauerat vetula rapit᷑ iuuẽcula ꝛ trahit᷑ ĩ ꝯclaui violent᷑ a diuite opp̃mẽda. Que plurimũ anguſtiata ſubito ꝯſiliũ adiuenit ꝛ inclinans ſe ad aures vetule. Ad horã inq̃t nũc me liberes chariſſima: q: iux᷑ ꝯſuetudinẽ feminaꝝ ꝯtigit mihi ꝛ fide data ſpõdeo cras redire. Annuit vetula ꝯſentit ꝛ diues. Rediẽs igit᷑ domũ p̃parat de vicinia tres mulieres fortes q̃s cũ virgis clã ĩ thalamo collocauit: veniẽteq; vetulã velut ĩ adiutoriũ ad ſe ornãdũ introduxit ĩ thalamũ firmatoq; oſtio concurrũt femie ꝛ nudatã veſtib⁹ v̾gis pcutiunt vſq; ad effuſionẽ ſanguis nec ceſſãt donec miſera eluctato conamie oſtium exiliuit ꝛ nuda penit⁹ p plateas aufugit. Mirãtib⁹ cũctis q̃d factũ ſit audiũt ꝛ ꝯſtãtẽ ĩ caſtitate iuuẽculã p totã ciuitatẽ extollũt: pluſq; lucrata ẽ ĩ honore ꝛ glĩa bone fame q̃ fuiſſet ĩ oĩbus copijs diuitꝫ adeptura. Scđo v̾o rapt⁹ ꝯmittit᷑ cũ nõ ſolũ vſus rei ſ3 etiã ipa res violent᷑ dño eripit᷑ vt ĩ ppetuũ teneatur. Et h̃ fieri põt trib⁹ modis. Primo mõ ꝯ volũtatẽ tã puelle q̃ parentum: ꝛ h̃ morte mulctãd⁹ ẽ ſ3 ius ciuile cũ oĩbus ꝯplicib⁹ ſuis: vt pz. ff. de violent᷑ opp̃ſſa tã q̃ ad penã iuris canonici q̃ ciuił. Scđo mõ fieri p̃t nõ q̃dẽ ꝯ volũtatẽ puelle ſ3 pr̃is: de q̃ dr̃ in c. de raptorib⁹: vbi ſubdit᷑. Si v̾o q̃ rapit᷑ patrẽ hr̃e ꝯſtiterit ꝛ puella raptori ꝯſenſerit ptãti pr̃is excuſata reddat᷑: excuſata. ſ. a pena quã vt videt᷑ ſuſtinere deberet eo q̃ rapine ꝯſenſit: q: faciẽtes ꝛ ꝯſentiẽtes pari pena ꝯſtringit. Sz h̃ intellige de nõ nubili q: ſi nubił eẽt nõ excuſaret᷑ niſi ĩ cãu. nã ſi ĩ ptãte pr̃is ꝯſtituta volũtarie rapit᷑ maior exiſtẽs. xxv. ãnis p̃t cũ raptore mrĩmoniũ ꝯhere ꝛ cũ eo manere etiã inuitis parentib⁹ nec eã ppter h̃ exheredare pñt eo q̃ diſtulerũt eã copulare mrĩmoĩo: vt pz ĩ dcõ. c. đ raptorib⁹: ĩ glo. ꝛ. xxxij. q. ij. c. fi. ĩ glo. Si tñ ĩfra ãnũ. xxv. ꝯ voluntatẽ parentũ alicui adheſerit nõ obligãt᷑ parentes eã dotare: q̃uis meli⁹ faciẽt eã dotãdo ſi ſaltẽ ſuo cõſilio dignũ elegerit. Sin aũt tũc pñt eã totaliter exheredare: ꝛ de h̃ pz ſ. i. iiij. p̃cepto.

Tertio mõ fieri p̃t ꝯ voluntatẽ q̃dez puelle ſ3 nõ p̃entũ: de q̃ dr̃ ĩ. §. ex auctate q̃ puelle ꝛ nõ parentib⁹ qñq; vis infert᷑ cũ ex volũtate pr̃is puella violent᷑ abducit᷑ vt ei⁹ patiat᷑ ꝯcubitũ cui⁹ copule nũq̃ ꝯſenſum adhibuit: ꝛ h̃ ſilr reus penaꝝ dictaꝝ iudicat᷑: vt dcõ. c. de raptorib⁹: ĩ p̃n. Magꝭ eñ põderat᷑ ĩ raptu violẽtia illata puelle q̃ parẽtib⁹: vñ. xxxvj. q. ij. dr̃. c. Si q̃s v̾ginẽ vł viduã niſi deſpõſauerit ſi rapuerit vł furatus fuerit ĩ vxorẽ cũ ſibi fauentib⁹ anathema ſit: ꝛ. C. de rap. v̾. l. vna ĩ p̃n. nulla nãq; põt inuita duci ĩ mrĩmoniũ. Cui⁹ rõ eſt:

q2 vt d2.xxvij.q.ij.c.ſufficiat ſolꝰ ſm leges ꝯſenſus eoꝝ de quoꝝ quarū ꝯiunctiōibus agit᷑: qui ſolꝰ ſi defuerit cetera etiā cū ipo coitu rite celebrata fruſtrāt᷑. mr̃imoniū em̄ nō facit coitus ſ volūtas: imo vt d2 ex̄ de ſpon. c. cū locū nō habeat ꝯſenſus vbi metus vel coactio intercedit: neceſſe vt vbi aſſenſus cuiuſq͂ requirit᷑ coactiōis materia repellat᷑: mr̃imoniū aūt ſolo ꝯſenſu ꝯtrahit᷑: ⁊ vbi de ipo q̄ritur dz plena ſecuritate ille gaudere cuiꝰ eſt animꝰ indagādus: ne ꝑ timorē dicat ſibi placere qđ odit ⁊ ſeq̄nat᷑ exitus qui de inuitis ſolet nuptijs ꝓuenire. Et intelligit᷑ de metu q̄ cadere pōt in ꝯſtantē viꝝ q̄ cōtinet mortis ꝑiculū vel corpis cruciatū: vt ibi. c. veniēs. ⁊. c. cōſultationi: in gloſis: vel etiā metus ſtupri ac ſimiliū: vt extra de his q̄ vi metuſue cauſa fiunt. c. cū dilectꝰ: in glo. vbi tāgit de multiplici metu. Et ſubdit: vñ videt᷑ relinquendū arbitrio iudicis an verba mine vel potentia hoīs ſit iuſta cā timoris: vt. ff. ex q̄bus cauſis maiores. l. iij. Maior tñ enormitas raptus cōmittit᷑: cū puella ꝯ volūtatē tā puelle q̄ꝫ ꝑentū violenter abducit᷑. Maxima vero cū alteriꝰ vl᷑ ſpōſa de p̄ſenti vel vxor violentat᷑. vñ. xxvij. q. ij. in. c. lex illa. §. ꝙ aūt: vbi ſubdit᷑: ꝙ raptaꝝ. ſ. ſpōſaruꝫ de p̄ſenti: quedā ſe rapiēdas exponūt: alie violent᷑ abducunt᷑: quolibꝫ mō ꝗ rapiant᷑ prioribus reddēde ſūt: h̄ ibi. Alioq̄n ſi raptor ſponſo ſpōſa hmōi nō reddiderit: tam idē q̄ꝫ rapta ſi ad priſtinū ſponſuꝫ remeare noluerit om̄i cōione ꝓuent᷑: vt eo. ti. c. otto ꝑſentiū lator. Nimiꝝ cū tale cōnubiū iudicat᷑ eſſe ſacrilegiū ꝓpter violationē ſacra-

C mēti mr̃imonij: vt ibi. c. de ꝯiugali. Mex ecrāde nāq; malicie iudicet᷑ i ꝯſpectu dn̄i alteri copulatā violētare vl᷑ rape: liq̄do pꝫ in vxore leuite Judicū. xix. ⁊. xx. q̄ ſcꝫ leuita cū vxore domū cuiuſdā ingreſſo ad hoſpitandū in gabaa venerūt iuuenes inſolētes ſm Joſephum ad vxorem rapiendum illius ⁊ dixerunt ad hoſpitem. Educ viruꝫ qui ingreſſus eſt domū tuam vt abutamur eo. Hoc dixerunt ſm Joſephum vt inclinarent dominū domus ⁊ maritū mulieris ad tradendum eam: vnde in fine intendebāt viro mortem inferre niſi traderet eis vxorem ſuam ſm ꝙ allegat in. c. ſequēti. Tradidit igitur eis vxorem ſuam iuſto metu: qua cū tota nocte abuſi eſſent: ſeꝫ ꝑ raptuꝫ ⁊ adulterium dimiſerunt eaꝫ mane: que rediens ad ianuam hoſpitij corruit in limine ⁊ ibidē expirauit. Mane autem leuita reperiens vxorē mortuā impoſuit eaꝫ aſino ⁊ reuerſus domū gladio cōſcidit cadauer vxoris cum oſſibus ſuis in duodeci ꝑtes: ſicut erāt duodeci tribus ꝑter tribū leui. Nam manaſſes erat diuiſus in duas ꝑtes vna fuit citra iordanē ⁊ alia vltra: alit᷑ em̄ factum nō fuiſſet ſufficienter notificatū: in tribū beniamin nō miſit partē q2 nuncios per quos miſiſſet occidiſſent: nec in tribū leui quia diſperſa fuit per omnes tribus ⁊ ſic fuit eis ſufficienter intimatū. Miſit etiā tales nuncios in omnes terminos iſrahel qui nō ſolū factū populo nunciarēt ſ etiā faciendi modū: ⁊ clamabāt ſinguli: nunq̄ꝫ factū eſt in iſrael tale nephas ex quo aſcenderunt patres de egypto. Egreſſi ſunt igit᷑ omnes quaſi vir vnus in maſpha quadringenta milia peditū pugnatoꝝ: ⁊ interrogauerūt a leuita modū quo ꝑpetratū eēt tantum ſcelus: quo cognito dixit populꝰ vniuerſus. Nō recedemus in domos noſtras donec vlciſcamur de gabaa: timuerunt em̄ cōmunē dei vindictā: experti q̄nq; ꝙ pro flagitio vnius vel paucoꝝ veniebat vltio diuina ſuper populū: vt patet Joſue. vij. de Achan qui rapuit ꝺ anathemate. Et miſerūt nuncios ad Beniamin qui dicerent. Cur tantū nephas in vobis repertum ē: tradite flagitij actores vt moriant᷑ ⁊ auferat᷑ malū ⁊ plaga de iſrael. Qui noluerūt: ſed cōglobati conuenerūt ad defendēdū reos xxv. milia. In hebreo habet᷑. xxvj. milia. Filij igitur iſrael iuſtū habentes bellum fiducialiter inierūt certamē: nihilominꝰ tamē bina vice ſuperati ſunt ⁊ in fugā cōuerſi licet maiores numero exiſterent: ⁊ hoc ꝓpter duo. Primo ſm hebreos q2 negligentes fuerant in punitione idolatrie i domo Miche ⁊ in tribus filioꝝ Dan qđ contigerat imediate ante factū iſtud ⁊ erat notorium: ⁊ ideo tenebant᷑ corrigere: qđ quia neglexerunt per filios beniamin nunc correctionem ſuſtinuerunt: vt ſic primuꝫ peccatum prius puniret᷑. Secundo quia nimis confidebant in ſua multitudine ⁊ fortitudine. Unde ſcriptū eſt ꝙ in primo ꝯgreſſu filij beniamin occiderūt de filijs iſrael. xxij milia virorum: rurſumq; filij iſrael ⁊ fortitudine ⁊ numero cōfidentes in eodē loco certaminis aciem direxerūt occiſiq; ſunt. xviij. milia viroꝝ: tertia vero vice purgatis filijs iſrael a negligentia ⁊ preſumptione occiderunt de tribu beniamin om̄s viros ⁊ mulieres ſenes ⁊ paruulos ac iumenta omneſq; vrbes ⁊ viculos beniamin vorax flāma combuſſit ⁊ euaſerūt tantū viri ſexcenti. Ecce quantā iacturam induxit raptus iſte maledictus: qui tam deteſtabiliſ tūc reputabat᷑ ꝙ omnes filij iſrael in maſpha iurauerīt ſe nō daturos filijs beniamī de filiabus ſuis in vxores. Inſup ex q̄ habitatores iabes galaad nō ſimul aderant ad vlciſcendū nephas iſtud in vindictam talis ignauie percuſſerūt eos in ore gladij a viro vſq; ad mulierē ſolis quadringētis virginibus reſeruatis. Ad laudē dei om.

De ſacrilegio ⁊ eius grauitate: ac gradibus diuerſis: Et de his q̄ poſt votum ſimplex cōtrahūt matrimonium: Sermo VI

Non mechaberis.

A Exo. xx. Quarta itaq; ſpecies huius mechie vocat᷑ ſacrilegium. Eſt autē ſacrilegiū ſacre rei violatio vl᷑ vſurpatio. Dicit᷑ eī ſacrilegiū q̄ſi ſacriledīū i. ledēs ſacrū vl᷑ legēs. i. furās diripiēs vel rapiens. Et ſm Ray. principaliter cōmittitur tribꝰ modis: ⁊ q̄uis ſint multi alij modi tamen reducibiles ſunt ad tres modos principales. Primus modꝰ cōmittitur reſpectu perſone vt cum quis violentiam infert perſone eccl̄iaſtice vel religioſe verberando vel rapiendo vl᷑ etiā cū tali carnaliter peccādo. Secūdus modus cōmittit᷑ reſpectu loci. ſ. eccl̄ie cimiterij monaſterij vel ſimilis loci priuilegiati cuiꝰ imunitas violatur. Tertius modus cōmittit᷑ reſpectu alicuiꝰ rei vt quādo ſacrū auferi᷑ de ſacro vel ſacrū de nō ſacro vel nō ſacrū de ſacro.

B Hic ergo primo queri poteſt: vtrū ſacrilegium ſit ſpeciale peccatū: ꝑſertim cū om̄e ſpeciale inuenit᷑ diſtinctū ab alijs peccatiſ: vt dicit ph̄s in. v. ethi. de iniuſticia ſpeciali: ſ ſacrilegiū nō videt᷑ inueniri abſq; alijs peccatis: ſed cōtinet᷑ ſub diuerſis generibus peccatoꝝ: ſcꝫ ſub homicidio ſi q̄s ſacerdotē occidat: ſub luxuria ſi q̄s ſacraꝫ virginē violat: aut q̄cūq; mulierē in loco ſacro ſub furto ſi quis rē ſacrā furatꝰ fuerit. Ad hoc dicendum ſm Tho. ſcđa. 2e. q. xcix. ꝙ ſacꝝ d2 aliq̄d ex eo ꝙ ad dīnū cultum ordinat᷑. Sicut autē ex eo ꝙ aliq̄d ordinat᷑ in finē bonū ſortit᷑ rōnē boni. ſ. ex h̄ ꝙ aliq̄d deputat᷑ ad cultū dei efficit᷑ q̄ddā diuinū: ⁊ ſic ei debetur quedā reuerentia que refert᷑ in deū: ac ꝑ ꝯſequēs om̄e id qđ ad irreuerentiā rerū ſacrarū pertinet ad iniuriā dei pertinet: ⁊ ſic inuenit᷑ ibidē q̄daꝫ ſpecialis ratio deformitatis. vbicūq; autē ſpecialis ratio deformitatis inuenitur: neceſſarium eſt ibideꝫ ponere peccatum ſpeciale: quia cuiuſlibet rei ſpecis attenditur precipue ſm formalē rationē ipſius: nō autem ſm materiā vl᷑ ſubiectū: ⁊ ſic ſacrilegium diſtinguitur ſpeciale peccatū. Uerūtamē nihil prohibet vnam ſpecialē rationem peccati in pluribꝰ peccatoꝝ generibus inueniri ſm ꝙ diuerſa peccata ad finē ordinantur vnius peccati. Sicut etiā in virtutibus apparet quibus imperat᷑ ab vna virtute: hoc em̄ modo quocūq; genere peccati quis faciat contra reuerentiā diuinis rebus debitā ſacrilegiū formaliter cōmittit: q̄uis ibidē materialiter ſint diuerſa genera peccatorum: nihilominꝰ tamē ſacrilegium inuenit᷑ interdū ab alijs peccatis ſeparatū: eo ꝙ actus nō habet aliā deformitatē niſi q2 res ſacra violat᷑ puta ſi iudex aliquē reū de loco ſacro rapiat quē in alijs locis licite rapere poſſet. Scđo q̄ri pōt: vtꝝ ergo ſpecies vel gradus ſacrilegij diſtingui debeant ſm diuerſitatē rerum ſacraꝝ: preſertim cū inter res ſacras cōnumerant᷑ etiā perſone ſacre: ſi ergo vna ſpecies ſacrilegij eſſet qua violatur perſona ſacra: ſeq̄retur ꝙ omne peccatum quod perſona ſacra cōmittit eſſet ſacrilegium: q2 per quodlibet peccatum violatur ꝑſona peccantis. Ad h̄ rn̄det Tho. vbi ſupra ꝙ vt dictum ē peccatum ſacrilegij cōſiſtit in hoc: ꝙ aliq̄s ad rē ſacrā irreuerenter ſe habet: debetur autē rei ſacre reuerētia rōne ſanctitatis: et ideo ſm diuerſā rationem ſanctitatis reꝝ ſacrarum quibus debetur reuerentia: neceſſe eſt ꝙ ſacrilegij ſpecies diſtinguantur ⁊ tanto ſacrilegiū ē grauius quanto ſacra res in quā peccat᷑ maiorē obtinet ſanctitatē. Attribuit᷑ autē ſanctitas tā perſonis ſacris. i. diuino cultui dedicatis q̄ꝫ locꝭ ſacrꝭ ⁊ etiam quibuſdā alijs rebus ſacris. Sꝫ q2 loci ſanctitas ordinatur ad ſanctitatē hominis qui deo cultū exhibet in loco ſacro. Dicit᷑ em̄. ij. Mach. v. Nō ꝓpter locū gētē ſ ꝓpter gētē deꝰ locū elegit. Jō grauiꝰ peccatū eſt ſacrilegiū quo peccat᷑ ꝯ ꝑſonā ſacrā q̄ꝫ quo peccat᷑ ꝯ locū ſacrū. Sunt tñ in vtraq; ſacrilegij ſpecie diuerſi gradus ſm differentiam perſonarū ⁊ ſacroꝝ locoꝝ.

Sic ⁊ in tertia ſpecie ſacrilegij que ſcilicet
cõmittitur contra res alias ſacras diuerſi
gradus ſunt: ſm differentiam rerum ſa/
crarum: inter quas ſummũ locũ obtinẽt ipſa
ſacra quibus homo iuſtificatur: quorum preci/
puũ eſt eucharistie ſacramẽtũ qđ continet
ipſm chriſtũ. Et ideo ſacrilegium cõmiſſuz
cõtra hoc ſacramentũ eſt inter omnia gra/
uiſſimũ: ſecũdũ autẽ locum tenent vaſa ſa/
crata ad ſacrorum ſuſceptionẽ ⁊ ipſe imagines
ſacre ⁊ ſanctorum reliquie in quibꝰ quodam
modo ipſe perſone ſanctorum venerantur vel de
honorantur: deinde ea q̃ pertinẽt ad ornatũ
eccleſie miniſtrorum: deinde ea que ſunt depu/
tata ad ſuſtentationem miniſtrorum ſiue ſint
mobilia ſiue ĩmobilia. Et quicunq; peccat
contra quodcũq; p̃dictorum: ſacrilegij crimẽ
incurrit: vnde ⁊ omne peccatũ qđ ꝑſona ſa
cra cõmittit materialiter quidẽ ⁊ quaſi per
accidẽs eſt ſacrilegium. Hinc ait Hiero. ꝙ
nuge in ore ſacerdotis ſũt ſacrilegiũ ⁊ blaſ
phemia. Formaliter tamẽ ⁊ proprie ſolum
illud peccatum ſacre perſone ſacrilegiũ eſt
quod agitur directe contra eius ſanctitatem
puta ſi virgo deo dicata fornicetur: ⁊ eadem
ratio eſt in alijs. Et hec quidẽ conſecratio
qua homo totaliter deo ⁊ diuino cultui de
dicatur: fit per votũ ſolenne: dicitur autẽ votũ
ſolenne qđ fit per ſuſceptionẽ ſacri ordinis
implicite ſm ritũ occidentalis eccleſie: vel ꝑ
profeſſionẽ expreſſam vel tacitam factã ali
cui de religionibꝰ approbatis: De quo pa
tet ſupra ĩ ſecũdo p̃cepto ſermone. v. Qua
litercũq; vero quis alias votũ fecerit etiam
caſtitatis vel virginitatis: dicitur votũ ſim/
plex. Unde ſi voueo vel ꝓfeſſionẽ facio in
regula vel ĩ religiõe nõ approbata: nõ ẽ vo
tũ ſolẽne nec caſtitatẽ violãdo ꝓprie ſacri/
legiũ cõmitto licet grauiſſime pecco. Et ſi ma
trimoniũ ꝯtraho tenet q̃dẽ mrimoniũ: vt
patet expſſe de voto. c. vnico. li. vj. vbi ⁊ ſub/
ditur ꝙ q̃to manifeſtiꝰ ſũt emiſſa vota: tãto
ꝓpter ſcãdalũ pluriũ ⁊ exẽplũ durior pe/
nitẽtia trãſgreſſoribꝰ debeatur: de hoc habetur
xxvij. q. j. c. viduas. §. he vero: q̃ necdũ ſa/
cro velamĩe ſũt recte: tñ in ꝓpoſito virgina
li ſemꝑ ſe ſimulauerit ꝑmanere licz velate
nõ fuerit tñ ſi nupſerint: aliq̃ñ tꝑe his agẽ
da ẽ pnĩa: qr ſpõſio earum a dño tenebatur. Si
eñ ĩter hoĩes ſolet bonefidei ꝯtractꝰ nulla
rõne diſſolui: q̃tomagis iſta pollicitatio
quã cũ deo pepigit ſolui ſine vindicta non
poterit: hec ibi. Hanc eñ litterã ĩtelligit car
dinalis de voto ſimplici violato ꝑ mrimo/
niũ ſeq̃ñs. Et pnĩa illiꝰ erit triũ annorum: vñ
dr. xxvij. di. c. ſi vir virginitatis votũ habẽs
adiungitur vxori: poſtea nõ dimittat vxorem
ſed tribꝰ annis peniteat. Nimirum cũ. c. ſeq̃ñs
dr ꝙ vouẽtibꝰ virginitatẽ nõ ſolũ nubere
ſed etiã velle nubere dãnabile ẽ: gloſa ſic vi/
detur ꝙ ſola volũtas etiã q̃ ad eccliaz punitur
vt. xix. di. c. anaſtaſius. Sz arguit glo. ſup
dicto. c. ſi vir. ꝙ ex q̃ alibi dr ꝙ iſti ſũt peio
res adulteris: nã. xxvij. q. j. in. c. nuptiarum
ſubdit Augꝰ. Nõ poſſũ q̃dẽ dicere a ꝓpoſi
to meliori lapſas ſi nupſerint: feĩas adul/
teras eẽ nõ ꝯiuges. Sz plane nõ dubitaue
rim dicere lapſus ⁊ ruinas a caſtitate ſan/
ctiori q̃ vouerũt deo adulteris eẽ peiores.
Si eñ qđ nullo mõ dubitãdũ ẽ ad offenſi/
onẽ chriſti ꝑtinet cũ mẽbrum eiꝰ nõ ſeruat
fidẽ marito: q̃to grauiꝰ offenditur ipſe deus
cũ illi ipſi nõ ſeruatur fides in eo ꝙ exigit ob/
latũ qđ nõ exegerat offerẽdũ. Cũ eñ quiſq;
nõ reddat qđ nõ impio cõpulſus ſed cõſilio
cõmonitꝰ vouit: tãtomagis fraudati voti
auget iniq̃tatẽ: q̃tominꝰ habuerit vouẽdi
neceſſitatẽ: hec ibi. Cũ igitur iſtis tñ pnĩa tri/
ennis ĩponitur: cũ adultero ſeptẽnis indica
tur: p̃ſertim iſti cũ peccãtes ĩ deũ eẽnt gra
uius puniendi q̃ illi q̃ in hoĩem peccãt: vt
patet expſſũ. xvij. q. iij. c. ſicut q̃. Et rñdet gl.
ꝙ iſtud ẽ ꝓpter bonũ mrimonij adiũctum
Et ſic habes hoc ꝙ minuitur pena delicti pro/
pter adiunctũ: ⁊ hoc patet. xxxiij. q. ij. c. q̃cq̃d.
q. iiij. dixit ſara. Et hoc q̃dem quo ad eccliaz
militãtẽ. Nã q̃ ad futurum iudiciũ pena ſem/
per rñdebit culpe: vñ ad oñdẽdũ grauita/
tẽ huiꝰ culpe ꝓſequitur Augꝰ. ĩ dicto. c. nu/
ptiarum dicẽs: In ꝯiugali vinculo ſi pudici/
cia nõ ſeruatur dãnatio nõ timetur. Sz in vir/
ginali ⁊ in viduali ꝯtinẽtia excellẽtia mu/
neris amplioris expetitur: q̃ expetita ⁊ ele/
cta ⁊ voti debito oblato: iã nõ ſolũ capeſce
re nuptias ſed etiã ſi nõ nubatur: nubere velle
dãnabile ẽ. Naz vt hoc demõſtraret apls nõ
ait: Cũ indelitijs degerint nubũt ĩ chriſto
ſed nubere volũt: hñtes inq̃t dãnationẽ qm
ꝑmã fidẽ irritã fecerũt: ⁊ ſi nõ nubendo tñ
volẽdo: nõ qr ipſe nuptie vel etiã taliũ dam
nãde iudicentur: ſed dãnatur ꝓpoſiti fraus: dã
natur fcã voti fides: dãnatur nõ ſolũ ſuſceptio
bõa inferiori. i. nõ dãnatur qr ſuſcepit bonũ
inferius. ſ. mrimoniũ ſed ruina ex bono ſu/
periori. ſ. ꝯtinẽtia: hec ibi. Et hec dicta ð ſim
plici voto ſufficiãt. Nũc aũt ð deo ſacra/
tis ꝑſonis ꝑ votũ ſolenne ꝓſequamur: de
q̃bus dr ex concilio Arelatẽ. xxvij. q. j. c.

ſciendũ eſt omnibus ꝙ de ꝯſecratarum femi
narum corpora: ꝑ votum ꝓprie ſponſionis ⁊
verba ſacerdotis deo cõſecrata templa eẽ
ſcripturarum teſtimonijs cõprobantur: ⁊ ideo
violatores earum ſacrilegi et iuxta apoſtolũ
filij ꝑditionis eſſe noſcuntur: hoc ibi. Ideo
dicit glo. eo. ti. ĩ. c. virginibus: ꝙ accedẽs
ad monialẽ tria enormia peccata cõmittit.
Primo inceſtũ quia ſponſa dei eſt quam
violat qui eſt pater noſter: vt patet. xij. q.
ij. c. qui abſtulerit: ⁊ inceſtus cõmittitur cuz
affini ſicut cum ꝯſãguinea: vt. xxxv. q. iij.
c. de inceſtis. Secũdo cõmittit adulteriuz
quia ſpõſam alterius: ſcz ſũmi regis turpi
ter corrumpit. Tertio cõmittit ſacrilegiuz
quia res eſt deo cõſecrata. Sed queri ſo/
let an iſte accedens ad moniale cõmittat
tria peccata an vnũ. Nos dicimus nõ eſſe
dubium q̃n tria cõmittat quo ad accuſati/
onem: nõ autẽ in veritate: plura ergo ſunt
quo ad accuſationẽ: vt. xxiij. q. v. c. relegẽ/
tes: ſed quo ad penitentiã vnũ tñ: ſed ad/
ulterium huiuſmodi maiori pena purgan/
dum erit q̃ ſi nõ eſſet inceſtuoſũ: vt. xxxij.
q. ij. §. ſunt autẽ. Et ita dicit lex: ꝙ ſi q̃s pu
niri debet ꝓpter adulteriũ: plus debet pu
niri ſi illud inceſtuoſũ ſit: vt. ff. de queſtio/
nibus: ſi quis nõ dicam: hoc ergo ĩtellige
ſicut illud extra de teſtibꝰ. c. ſicut: quia pe
nitentia ibi ⁊ ꝓ adulterio ⁊ ꝓ ꝑiurio impo
nitur: ⁊ tamen vnũ ſolum crimen cõmitti/
tur: hec gloſa. Hinc ſm legem Iuſtiniani
imperatoris ex nouellis huiuſmodi puni/
tur ꝓut habetur. xxvij. q. j. c. Si quis rapue
rit vel ſollicitauerit vel corrupuerit aſſiſteri
am. id eſt recluſaz vel diaconiſſam: id ẽ ab
batiſſam vel monaſtriaz: id eſt in monaſte
rio viuentẽ vel aliam mulierem religioſã
vitam vel habitum habentez: bona ipſius
⁊ eorum qui huiuſmodi ſceleris cõmuniõe
cõtaminati ſunt: a religioſo loco vendicẽ/
tur in quo talis mulier habitabat ꝑ religi/
oſos epiſcopos ⁊ iconomos ⁊ p̃ſides pro/
uinciarum ⁊ officiales eorum: ipſi autem capi
tali periculo ſubijciantur: hoc ibi. Scđz ius
autem canonicũ vtriq; penitentia imponi
tur: eo. ti. ex cõcilio toletano. c. deuotã. id
eſt ſolenniter ꝓfeſſam peccantem non reci
piendam eſſe in eccleſiã cenſemus: niſi pec
care deſierit: ⁊ ſi deſinens penitentiã ege/
rit aptam. id eſt annos decem recipiat cõ/
munionẽ: prius aũt q̃ in eccleſia admitta/
tur ad orationẽ ad nullius cõuiuiũ chriſti/
ane mulieris accedat: ꝙ ſi admiſſa fuerit
etiam hec que eam acceperit habeatur in ab
ſentia: corruptorẽ etiam par pena cõſtrin/
gat: quam penam ſi forte declinare vellẽt:
a ſolo carnali concubitu cõtinẽtes: alia q;
cuncta laſciuie genera frequentantes. Au
di quid ſuꝑ hoc dicat Cyprianus ad Põ/
ponium ſcribens ð virginitate et ponitur
xxvij. q. j. c. nec aliq̃ putet ſe poſſe hac excu
ſatione defendi ꝙ inſpici ⁊ ꝓbari poſſit an
virgo ſit: cum etiam manus obſtetricũ et
oculus ſepe fallatur. Et ſi incorrupta ĩuẽ
ta fuerit virgo ea parte qua mulier eẽ põt:
poterit tamẽ ex alia parte corporis peccaſ
ſe qua corrumpi poteſt ⁊ tamen inſpici nõ
poteſt: ſcz quãdo ex cõſenſu voluntatis fit
reſolutio ſeminis: ſequitur. Certe ipſe con/
cubitus ipſe complexus ipſa cõfabulatio ⁊
oſculatio ⁊ cõiacẽtium duorum feda ⁊ tur
pis dormitio q̃tum dedecoris et criminis
confitentur. Si ſuꝑueniens maritus ſponſã
ſuam iacentem cum altero videat nõne in/
dignatur ⁊ fremit ⁊ ꝑ zeli dolorẽ portat gla
dium in manu ſua? Et quia chriſtus domi
nus ⁊ iudex noſter cum virginẽ ſuã ſibi di
catam ⁊ ſanctitati ſue deſtinatam cum al/
tero iacere cernit: quãti id eſt quãtũ indig
natur ⁊ iraſcitur et quas penas ĩ celeſtibꝰ
huiuſmodi ꝯiunctionibꝰ cõminatur. Cuius
vt gladiuz ſpirituale ⁊ venturũ iudicij diẽ
vnuſquiſq; fratrum poſſit euadere: omni
conſilio ꝓuidere ⁊ elaborare debemꝰ: hoc
ibi. Porro de eccleſiaſticis in ſacris ordi/
nibus cõſtitutis in fornicationẽ lapſis ha
betur. l. di. c. Si quis diaconus aut p̃ſby/
ter poſt acceptam benedictionẽ leuiticaz:
cum vxore ſua incõtinens inueniatur: ab of
ficio ſuo deijciatur. Ecce manifeſte cõſtat ꝙ
ſm titulos antiquorũ patrum ſancto ſpiri
tu ſuggerente cõſcriptos: et ſm ſentẽtias.
cccxviij. epiſcoporum: ſcz ĩ niceno ꝯcilio qui
tot interfuerunt: vt. xv. di. c. canones: q̃s
etiam gallicani canones cõtinere videntur:
clerici in adulterio dep̃henſi: ſcz euidentia
facti aut ipſi cõfeſſi aut ab alijs cõuicti ad
honorẽ redire nõ poſſunt: hoc ibi. Uñ for
nicatio in clerico tenẽte concubinaz: dum
non eſt adhuc notoriũ: inducit depoſitio/
nem ſi admonitus nolit ſe corrigere. Naz
primo monitus nec deſiſtens ſuſpenditur a
beneficijs: ⁊ ſi ſuſpẽſus ſe non correxerit:
debet ab eiſdez beneficijs ꝑpetuo remoue
ri: vt extra de coha. cle. ⁊ mu. c. ſicut: ſiue fue/
rit in ſacris: vt eo. c. ſiue nõ: vt eo. ti. c. ſi aũt
clerici. Qr ſi talis fornicatio ſit notoria: tũc

ſuſpcẽus eſt ipo iure: vt eo. ti. c. veſtra: ⁊ c.
q̄ſitum: vtpote q2 dānatus ē de illa: vl' ſpō
te ꝯfeſſus eſt in iure: vel ex euidentia facti
q̄ non pōt aliq̄ tergiuerſatione celari: vt q2
mulierē multū ſuſpectā3 tenet publice aut
apparēt inde argumenta gradiētia ſup ter
rā. Et ſi interim celebrat efficit̃ irregular̃
vt pt3 diffuſe ĩ. v. p̄cepto ſmone. xxvij. Ce
teꝝ ſi ſacerdos deo ꝯſecratā agnoſcit: pec
catum duplicat q2 cōmittit duplex adulte
rium: icēſtū ⁊ ſacrilegiū. Maxime tñ faci/
nus illud deteſtabile iudicat̃: cū religioſi
deo cōſecrati pariter cōmiſcēt̃: de quibus
xxvij. q. j. ex ꝯcilio triburienſi. c. impudi/
cas deteſtabileſq3 ꝑſonas monachoꝝ atq3
monachaꝝ: q̄ abiecto ꝓpoſito ſāctitat̃ il/
licita ac ſacrilega ꝯtagione ſe miſcuerūt: ⁊
in arbitriū ꝯſciētie ꝓpria deſperatiōe ꝑdu
cte: de illicitis cōplexib9 libere filios ꝓcre
auerint: a monaſterioꝝ cetu eccleſiaꝝq3 cō
uentib9 eliminādas eē mādam9 q̄tenus in
ſuis ergaſtul̃. i. carcerib9 retruſe tñ facin9
ꝯtinua lamētatiōe deflētes: purificatorio
poſſint penitudinis igne decoqui: vt eis
vl' ad mortē ſoli9 miſcōe intuitu ꝑ cōmuni
onis gratiā poſſit ſubueniri. Et h̃ de illici
to coitu q̄ꝫtum ad perſonas deo dicatas.

Nūc deniq3 de earūdē deteſtabili matri
monio vidēdū ē: de q̄ generaliter dr̃. xxvij
q. j. c. vt lex ꝯtinentie ⁊ deo placēs mundi
cia ĩ eccleſiaſticis ꝑſonis ⁊ ſacris ordinib9
dilatet̃: p̃cipimus q̄tenus epi pſbri diaco/
ni ſubdiaconi et regulares canonici atq3
cōuerſi: ꝓfeſſi: q̄ ſacrū trāſgrediētes ꝓpo/
ſitū vxores ſibi copulare pſūpſerint: ſepa/
rent̃. Hmōi nāq3 copulationē quā ꝯ eccle/
ſiaſticā regulā cōſtat eē ꝯtractā: matrimo
niū nō eſſe cēſemus. Qui etiā abinuicē ſe/
parati ꝓ tātis exceſſibus cōdignā pniam
agāt. Idipm q3 ꝺ ſāctimonialib9 feminis
ſi qō abſit nubere attēptauerint: obſerua/
re decreuim9. Ad cui9 euidentiā ſciendū
C ꝙ ꝑſone deo dicate ꝯhentes: ſiliter alij cu3
eiſdē matrimonij feda cōnubia ineuntes:
varijs penis mulctant̃. Nā ſi monachus
vxorem duxerit: accipit ſniā3 ex ꝯcilio au
relianeñ. ⁊ ponit̃. xxvij. q. j. c. mōacho ora
rium ĩ monaſterijs vel zonas habere nō li
cet: glo. orariū ꝓprie ē pepulū q̄ mulieres
caput velāt: et ponit̃ ꝓ q̄libet ornamento
mulieꝝ: ſequit̃. Et ſi poſtea vxori fuerit ſo
ciatus: tāte puaricatiōis reus: nūq̄ꝫ eccl'ia
ſtici gradus ſortiat̃ officiū. Si vero moni/
alis nupſerit: tūc ex cōcilio Martini pape

de ea determinatū eſt qō ponit̃. xxvij. q. j.
c. de filia epi vel pſbri vel diaconi: ſi deuo/
ta fuerit. id eſt deo ꝑ votū ſolēne dedicata
⁊ maritū duxerit: ſi ea3 pater vel mater in
affectū recepit: a cōmunione habeant̃ ali/
eni: tanq̄ꝫ cōmunicantes excōmunicato in
crimine: ſequit̃. Mulier vero nō admitta/
tur ad cōmunionē niſi marito defūcto ege
rit pniā3. Si aūt eo viuente receſſerit ⁊ pe/
nituerit vel petierit cōmunionē ĩ vltimo fi
ne vite ſue deficiens accipiat eā. Vñ dicit
Hug. xxvij. q. j. ſup. c. quo chriſto: ꝙ ſi mo
nialis publice nubit: nunq̄ꝫ pōt accipe cor
pus dñi niſi in fine vite ſue: vel niſi prius
defunct9 fuerit ille cui nupſit: ⁊ h̃ adinſtar
ſecularis adulterij vbi adultera nō habet
ampli9 acceſſū ad maritū: vñ ⁊ virū carna/
lem relinquens ⁊ alteꝝ ducens ſiliter arce
tur a cōmunione vſq3 ad finē vite vel quo/
uſq3 ſecūdo ductus migrauerit a ſeclo: vt
xxxij. q. vij. c. fidelis femīa. Et h̃ ē ſm glo/
ſam ſtatutū in deteſtatiōe3 crimīs: ꝙ etia3
poſt pniā3 non pōt cōmunicare niſi ĩ mor/
te vel viro ſcdo mortuo. Sz ſi fornicat̃ dū
taxat: tunc poſt pniā3 accipere pōt corpus
dñi: 3 h̃ ideo q2 magis peccat ſolēniter con
trahendo q̄ꝫ fornicādo. Porro q̄ꝫtū ad ſe/
culares cū deo dedicatis cōtrahentes vel
ꝯtrahere tēptantes: determīat penā Ioui
nian9 imperator: et ponitur. xxxvj. q. ij. c. ſi
quis: non dica3 rapere ſed attemptare tñ
matrimonij ꝯiungēdi cauſa ſacratiſſimas
ꝟgines auſus fuerit: capitali pena feriat̃:
vbi dicit glo. ꝙ in maximis criminib9 pu/
nitur ſolus conat9: vt pat3. vj. q. ij. §. verū.
In minorib9 nō: q2 non ſum fur etia3 ſi ad
aliquē actū ꝓceſſi. ff. de fur. vulgaris. §. q̄
furti: ⁊ l. certe. Ius aūt canonicum qō ho
minē vita nō priuat aliā apponit penā: vñ
dicit̃. xxvij. q. j. ex concilio tributeñ. c. hi
igit̃ q̄ ſanctimonialib9 ſciētes ĩ matrimo/
nio ſūt ad iniuriā chriſti copulati: iux̃ cen
ſurā zeli chriſtiani ſepent̃: ⁊ nūq̄ꝫ eis cōce/
dat̃ cōiugali vinculo religari: ſed in pniē
ſe lamentis dū viuūt vehementer afficiāt:
h̃ ibi. Et enumerat glo. ibidem adhuc alia
crimina ꝓpter q̄ iura ꝓhibent nubere: tñ
ſi ꝯtraherent: teneret matrimoniū lic3 gra
uiter peccarēt. Preterea cūcti eccleſiaſtici
in ſacris ordinib9 cōſtituti ſimilē habēt ꝓ
hibitionē de nō ducēdo vxorē: q̄ꝫtu3 ad ec
cleſiam occidentalē. id eſt romanā. Dicit̃
enī. xxxij. di. c. Aliter ſe habet orientaliu3
traditio eccleſiaꝝ aliter huius ſācte roma

ne eccleſie. Nam coꝛu3 ſacerdotes diaconi
atq3 ſubdiaconi matrimonio copulant̃. id
eſt matrimonio copulato vtunt̃. Iſti9 aūt
eccl'ie vel occidentaliū nullus ſacerdotu3
a ſubdiacono vſq3 ad epm licentia3 habet
ꝯiugium ſortiēdi. Nota tñ ꝙ greci non cō
trahūt in ſacris ordinib9 oſtendit̃. liij. di.
vbi dicit̃. c. Si q̄s coꝝ q̄ accedūt ad clerū
voluerit nuptiali iure mulieri copulari: h̃
ante ordinationē ſubdiaconat9 faciat: vbi
dicit glo. ꝙ hoc. c. ē ſexte ſynodi: que ſyno
dus pſixit eis regulā viuēdi: vt pt3. xxxj.
di. c. nicena. Sed q̄ꝫtum ad romanā eccle/
ſiam ponit̃ pena clericoꝝ nuptijs vtentiū.
xxxij. di. c. Eos q̄ poſt diaconatu3 vxorib9
vacare voluerint: ab omni ſacro ordine re
mouem9: officio atq3 bñficio carere decer/
nimus: qō ſi ab epo cōmoniti ſe non corre
xerint: principibus indulgem9 licentiā vt
eoꝝ femīas māciperent ſeruituti. Si ꝟo epi
ꝯſenſerint eoꝝ prauitatibus: ipius officij
interdictiōe mulctent̃: hoc ibi. Inſup oēs
ꝑſone deo ꝑ votū ſolenne dedicate mr̃imo
nium ꝯtrahētes: ſimiliter ⁊ ſeculares ma
trimonij fedus cū eiſdē ſcienter ineuntes:
ſunt ipo facto excōmunicati: vt pt3 in cle.
eos: de ꝯſang. ⁊ affi. ⁊ de hoc latius vide ĩ
v. p̃cepto: ſermone. xij. in fine. Excipit̃ a p̃
dictis mulier ſecularis ꝯtrahens cum pſo
nis eccleſiaſticis vel religioſis: quia ſex9
fragilior excuſat̃ ab ignorātia iuris: ſi tñ
eſt libera ⁊ ꝯtrahit cū in ſacris ordinibus
exiſtente: redigi debet ĩ ſeruitutē eccl'ie: vt
pt3. xxxij. di. c. eos q̄ poſt. Sz ſi ancilla fu
erit vendi debet: vt. lxxxj. di. c. q̄dam cleri
ci ⁊ filij inde nati rediguñt in ſeruitutē ec
cleſie: vt. xij. q. vlt̃. c. cū multe. In q̄b9 oīb9
liquide patet q̄ꝫ execrabile ſit iſtud ſacrile/
gij vitium. Ad laudem dei.

De inceſtu: ⁊ quō excuſant̃ patri arche ꝯtrahentes cum cognatis ⁊ ⁊ de ſeptem ſpecieb9 cognatiōis ĩ q̄b9 cōmittit̃ inceſt9: Sermo VII

On mechaberis.

A Exo. xx. Sexta ꝟo ſpecies hui9
mechie dr̃ inceſtus turpior ceter̃
de q̄ dr̃. xxxvj. q. j. §. cū ergo. Sz inceſt9 eſt
ꝯſanguineaꝝ vel affiniū abuſus. Vñ ince/
ſtuoſi dicunt̃ q̄ ꝯſanguineis vel affinibus
ſuis abutūt̃: de q̄b9 dr̃. xxxv. q. viij. ex cō/
cilio aurelianeñ. c. inceſtuoſi dū in ipo de/

teſtādo atq3 nephādo ſcelere manent: non
int̃ fideles chriſtianos h̃ int̃ gētiles vel ca
thecuminos habeant̃. i. cū chriſtianis nō
ſumant nec cibū neq3 potu3 ſed ſoli faciāt
h̃: non oſculent̃ neq3 ſalutent̃ ab eis ⁊c. h̃
ibi. Ad cuius euidentiā p̄mo queri pōt: B
vtꝝ liceat aliquē ex ꝓpria cognatiōe ĩ vxo
rē ducere: p̄ſertim cu3 vt dr̃. xxxv. q. j. §. ꝙ
cōſanguineas noſtras ſiue vxoris noſtre:
nobis ĩ ꝯiugiū ducere liceat: exēplis ꝓba
tur ⁊ auctoritatib9. Abraā nanq3 Sarai fi
liā fratris ſui: ſc3 ſororē Loth in vxorē du
xit. Iſaac Rebeccā ĩ ꝯiugē accepit: q̄ erat
filia ꝯſobrini matr̃ ſue. Iacob duas ſoro/
res: ſc3 Lyam ⁊ Rachel filias Labā auun
culi ſui ſibi mr̃imonio ſociauit. In lege q3
p̃cepit dñs: ꝙ tñ de tribu ⁊ familia ſua du
cerēt vxores: ⁊ ſi q̄s decederet ſine liber̃s
frat̃ ei9 ſuſcitaret ſemē defuncti. Sz ad q̄ſ/
cūq3 lex puenit ei9 p̃ceptis ꝓbāt̃ obnoxij:
niſi q̄ vel euangelicis mādatis vel apl'icis
inſtitutis euacuata monſtrāt̃: nullo autē
euangelij p̃cepto vel apl'ico inſtituto con/
ſanguineoꝝ ꝯiūctiōes ꝓhibite reperiūt̃.
Ad hoc rñdet ibidē Augu. longo ꝓceſſu
c. cū igit̃. Verūtñ nos breuitati ꝯſulentes
reſpōdemus ſm ꝙ dicit Richar. ſup quar/
tum. di. xl. Sz aliqua eſt cōſanguinitas q̄
matrimoniū impedit cōtrahēdū ⁊ dirimit
contractū ex dictamine iuris nature: nam
dictamen legis nature impedit matrimo/
niū filie cū patre ⁊ filij cū matre: vñ dictu3
eſt in lege nature Geñ. ij. Relinquet homo
patrē ⁊ matrē et adherebit vxori ſue. Ius
enī naturale dictat maiorē reuerētiā debe
ri parentib9 q̄ꝫ ꝯiugib9: ⁊ dictat non ſic de
bere tractari turpiter parentes ſicut ſein/
uicem contractant cōiuges. Magis tamē
eſt cōtra ius nature matrimoniū filij cum
matre q̄ꝫ filie cū patre: quia vxor debet eē
viro ſubiecta. Eſt aūt contra ius nature ꝙ
filius matrem teneat ſubiectā: vnde ⁊ que
dam aīalia bruta abhorrēt coire cū matre
ſua q̄ꝫdiu dinoſcūt eā eſſe matrē ſuā. Nar/
rat enī phus. xj. de animalib9: de quodam
camelo q̄ cū ſaltaſſet ſup matrē ſuā cooper
tam: poſtq̄ꝫ recognouit ea3 eſſe matrē ſuā:
ſtatī deceptorē ſuū calcib9 pemit ⁊ pedib9
cōculcauit. Siſr refert ibidē. viij. c. ꝙ q̄dā
equ9 cū ſaltaſſet ſup matrē ſuā: et poſt ipſa
diſcoopta recognouiſſet eam: ſtatim aufu/
git ⁊ ſe de alto ꝓijciens interemit: quaſi p̄
horrore ſeipm non ſuſtinēs: eo ꝙ etiā aīa/
libus aliquib9 ineſt ad ꝑentes reuerentia:

naturalis. Et vt dicit Augu. in dicto. c. cũ
igitꝰ ex hac cõſuetudiẽ que ab ipſo exordio
humane ꝓpagatiõis originẽ habuit: ſcꝫ in
ſtinctu legꝭ nature: q̃ ſolũ vetat ꝯtrahere
matrimoniũ iter ꝑles ⁊ ꝑentes: quam ſcꝫ
ꝯſuetudinẽ nulla lex ꝯ iubendo euacuaue
rat: excuſatꝰ tñ Abraã Iſaac ⁊ Iacob et ce/
teri q̃ d̾ ꝓpria cognatiõe ducebãt vxores:
q̃nis ⁊ alia cauſa certiſſime rõnis q̃ id fa/
ctũ ẽ poſſit itelligi. Ceterꝭ enĩ idolatria fe/
datꝭ ſola familia Heber ĩ cultu vniꝰ dei re/
mãſit: vñ Abrã a chaldeis cum fratre ſuo
Aram ĩ ignẽ quẽ adorare noluit ꝓiectꝰ ẽ:
vt numẽ deitatis ſue exurẽdo ſentiret quẽ
venerãdo colere ꝯtẽpſit: ne ḡ ex ꝯiũctiõe
infideliũ fideles ad idolatriã ꝓlaberentꝰ:
⁊ ita deũ offenderẽt ſicut ante diluuiũ filij
dei cõmixti filiabꝰ hoĩm ipm ad iracũdiã
ꝓuocauerũt: rectiſſime cautũ eſt: vt patri/
arche viri ſanctiſſimi nõ niſi de ꝓpria cog/
natiõe id eſt de familia fideliũ ſibi vxores
accipent: h̾ ibi. Scd̾o ꝟo repitꝰ aliq̃ con//
ſãguinitas q̃ mr̃imoniũ impedit ex dicta/
mine legꝭ diuine: ita ꝙ ꝑ legẽ diuinã ꝓhi
bentꝰ hmõi mr̃imonialitꝰ copulari: vtpote
ꝯſãguinei ĩ ꝑmo gradu ⁊ ĩ ſcd̾o ex vna ꝑte
tm̃: vt patꝫ Leuit. xviij. vbi ꝓhibetꝰ acceſ/
ſus ꝑ cõcubitũ ad patrẽ matrem nouercã
ſorore ex patre vel matre tm̃ ſeu ex vtroq̃
eꝰ etiã mr̃imoniũ genitã. Itẽ ad filiũ vꝉ fi
liã filie vel filij ſiliter ad ſororẽ patris vel
mr̃is. Itẽ ad vxorẽ patrui ⁊ filij ac etiã fra
tris vel etiã filiã vxoris ꝑuignã: aut filiuꝫ
filiãq̃ ꝑuigni vel ꝑuigne: nec ad ſororem
vxoris ĩpellicatũ. i. ad cõcubitũ: ſi tñ ꝑma
ſoror fuerit mortua tunc alia duci potuit.
Has enĩ paucas ꝑſonas lex tm̃ excludit:
vt multiplicarẽtꝰ hoĩes ⁊ replerẽt terram.
Excipitꝰ tñ vnꝰ caſus: ſcꝫ qñ frater moritꝰ ſi
ne liberis tũc frater ſupſtes tenetꝰ eã acci/
pere ad ſuſcitãdũ ſemẽ fratris ſui defũcti:
vt ptꝫ Deut. xxv. Cuiꝰ ſtatuti rõ ẽ: qꝛ filiꝰ
ſic ꝓcreatꝰ ꝑ fratrẽ ſupſtitẽ magis ꝑtinere
videbatꝰ ad defunctũ q̃ ſi h̾ fieret ꝑ extra/
neũ: frater etiã defuncti magꝭ tenebatꝰ eẽ
ſollicitꝰ de ꝯſuatiõe noĩs fratris ſui defun
cti q̃ extraneꝰ. Vñ ſi nolebat h̾ facere pe/
na ꝯfuſibili puniebatꝰ tãq̃ a fraterna cha/
ritate deuians: q̃ pena ponitꝰ ibidẽ: ꝑdicti
aũt excludebãtꝰ a mr̃imonio ne daretꝰ car/
nalibꝰ incẽtiuũ luxurie ſi poſſent hmõi ma
trimonialiter copulari eo ꝙ tales ꝑſone ſo
lẽt frequẽter ĩ vna domo cõmorari. Ter/
tio deniq̃ ꝑ ſtatutũ eccleſiaſticũ matrimo/
nialiter copulari ꝓhibẽtꝰ ꝯſanguinei vſq̃
vſq̃ ad q̃rtũ gradũ incluſiue: vt ſic daretꝰ
caſtitati maior oportunitas: et qꝛ vſq̃ ad
hũc gradũ iter hoĩes amicicia ſatis dura/
rare ſolet ꝓpter vinculũ naturale ꝯſãguini
tatis. Sed poſt illũ gradũ eos eccl'ia cõce/
dit poſſe copulari ad amicicias quodãmo/
do fugientẽ reuocãdã: vt ſic charitas iter
hoĩes dilataretꝰ: eo ꝙ ꝯiunx ad ꝯſãguine/
os ſui ꝯiugis multũ afficitꝰ et lꝫ ſm̃ antiq̃
iura nõ ꝑfit hoĩes copulari vſq̃ ad ſepti
mũ gradũ ꝯſanguinitatis ⁊ affinitatis: vt
ptꝫ. xxxv. q. iij. fere ꝑ totum: tñ hec iura re
uocata ſũt ꝑ ꝯſtitutionẽ nouã q̃ ponitꝰ eꝰ d̾
ꝯſang. ⁊ affi. c. non debet: vbi ſubditꝰ: ꝓhi
bitio q̃ꝫ copule ꝯiugalis q̃rtũ ꝯſanguini/
tatis ⁊ affinitatꝭ gradũ decetero non exce/
dat: qm̃ ĩ vlterioribꝰ gradibꝰ iã nõ põt abſ
q̃ graui diſpẽdio hmõi ꝓhibitio generali
ter obſeruari: ⁊ infra. Cũ ḡ iã vſq̃ ad q̃rtũ
gradũ ꝓhibitio ꝯiugalis copule ſit reſtri/
cta: eã ita volumꝰ eſſe ꝑpetuam: nõ obſtan
tibꝰ cõſtitutiõibꝰ ſuꝑ h̾ dudũ editis vel ab
alijs vel a nobis: vt ſi quis ꝯ ꝓhibitioneꝫ
hmõi ꝑſũpſerit copulari: nulla lõginq̃tate
defendatꝰ annorꝫ: cũ diuturnitas tꝑis non
minuit pctm̃ ſ; auget: tantoq̃ ſũt grauiora
crimina quãto diutiꝰ infelicẽ aĩaꝫ detinẽt
alligatã: glo. ⁊ ita nulla ꝑſcriptio currit ꝯ
matrimoniũ ſicut olim: ſic et ꝯ votũ nulla
currit ꝑſcriptio. xxxiij. q. v. c. qd̾ deo pari.
Rõ aũt cur talis ꝓhibitio ĩ quodã genera
li ꝯcilio reuocata eſt ad quartuꝫ gradũ: qꝛ
ꝯſtitutio antiq̃tꝰ ꝯſeruata de ſeptimo gra/
du ⁊ de alijs gradibꝰ: frequẽter difficulta/
tes inducebat ⁊ aĩarꝫ pericula: ⁊ qꝛ ꝑ refri/
gerationẽ charitatꝭ amicicie vinculũ iter
ꝯſanguineos vltra q̃rtuꝫ gradũ ſic euane
ſcit ⁊ q̃ſi totaliter fugit: ꝙ extũc licitũ eſſe
debuit ipſaꝫ ꝑ vinculũ matrimoniale reno
uari: nec etiã debuit citra q̃rtũ gradũ licẽ
tia ꝯhẽdi relaxari: qꝛ vt ſcribit Grego. ad
Augu. epm̃ anglorũ: et habetꝰ. xxxv. q. iij.
c. quedam lex romana permittit: ſcꝫ. C. de
nup. celebrãdis: vt ſiue fratrꝭ ſiue ſororis
ſeu duorũ fratrũ germanorꝫ ſiue duarũ ſo/
rorum filius et filia miſceantur: ſed expe/
rimento didicimus ex tali coniugio ſobo/
lem nõ poſſe ſuccreſcere: in quibꝰ verbis ꝓ
hibet Grego. generaliter ĩ tã ꝓpinq̃s gra/
dibꝰ matrimoniuꝫ celebrari: ſpecialiter tñ
cõcedit ad tẽpus genti anglorꝫ ꝙ tertia et
quarta generatio fidelium inter eos licen
ter ſibi iungantꝰ eo ꝙ nouiter adhuc erãt
cõuerſi ad fidẽ: vt ibidẽ ꝓſequitꝰ: et eo. ti.
q. v. diffuſe declarat: h̾ idẽ Alexã. ij. in. c.
B ad ſedẽ: vltra mediũ. Scd̾o q̃ri põt vtrũ
inceſtus ſit aliqua determinata ſpẽs luxu
rie ꝑſertim cũ id qd̾ de ſe non importat ali
quã deformitatẽ: nõ ꝯſtituit aliquã deter
minatã ſpeciẽ vitij: ſ; accedere ad ꝯſangui
neos vel affines nõ ẽ ſm̃ ſe deforme: alio/
quin nullo tꝑe licuiſſet. Ad hoc reſpõdet
Tho. ſcd̾a. 2e. q. cxliiij. ꝙ ibi neceſſe ẽ inue
nire determinatã ſpeciẽ luxurie: vbi inue/
nitꝰ aliqd̾ repugnans vſui debito venereo
rũ. In vſu ꝟo ꝯſanguinearꝫ vel affiniũ in
uenitꝰ aliq̃d incongruũ triplici rõne. Pri/
mo qꝛ naturaliter homo debet quãdã ho/
norificẽtiã parentibꝰ: ⁊ ꝑ ꝯſequẽs alijs cõ
ſanguineis q̃ ex eiſdẽ ꝑentibꝰ de ꝓpinquo
trahũt originẽ: intantũ ꝙ apud antiquos
(vt Valeriꝰ maximus refert) non erat fas
filium ſimul cuꝫ patre balneari ne ſeinui/
cem nudos ꝯſpicerẽt: ĩ actibꝰ ãt venereis
maxie ꝯſiſtit quedã turpitudo honorificẽ
tie cõtraria: vtpote de q̃ hoĩes verecũdãtꝰ
⁊ ideo incõgruũ ẽ vt taliũ ꝑſonarꝫ venerea
cõmixtio fiat adinuicẽ: ⁊ hoc exꝑmitꝰ Le/
uit. xviij. mater tua ẽ: nõ reuelabis turpi/
tudinẽ eius ⁊ ſic de alijs. Scd̾o qꝛ ꝑſonas
ſãguine ꝯiũctas neceſſe ẽ ſimul ꝯuerſari:
ſi ḡ tales a cõmixtiõe venerea nõ arcerẽtꝰ:
oportunitas nimia daretꝰ eiſdẽ veneree cõ
mixtionis: et ſic animi hoĩm ꝑ luxuriã ni/
mis emolleſcerẽt. Hinc ĩ lege veteri ſpecia
liter ille ꝑſone videntꝰ eſſe ꝓhibite q̃s ne/
ceſſe ẽ ſimul cõmorari. Tertio qꝛ ꝑ h̾ impe
diretꝰ amicorꝫ multiplicatio: duꝫ enĩ quis
vxorẽ extraneã accipit: iũgũtꝰ ei q̃dã ami/
cicia ſpeciali oẽs cõſanguinei vxoris ac ſi
eẽnt cõſanguinei ſui: vñ Augu. xv. d̾ ciui.
dei: dicẽ ꝙ habita ẽ rõ rectiſſime charitatꝭ:
vt hoĩes q̃bꝰ eẽt vtilis atq̃ honeſta ꝯcor/
dia: diuerſarꝫ viciſſitudinũ vinculis necte
rentꝰ nec vnꝰ in vno multas haberet ſ; ſin/
gule ſpergerẽtꝰ ĩ ſingulis. Ariſto. autẽ ad
dit ⁊ q̃rtã rõneꝫ ĩ. ij. poli. dicẽs: ꝙ cum hõ
naturalitꝰ ꝯſãguineam diligat: ſi adderetꝰ
amor q̃ ẽ ex cõmixtiõe venerea: fieret nimi
us ardor amoris ⁊ maximũ libidĩs incen
tiuũ qd̾ caſtitati repugnat. Ceterꝫ ad q̃ſti/
onẽ dicẽdũ: ꝙ ĩ ꝯmixtiõe ꝑſonarꝫ ꝯiũctarꝫ
aliq̃d ẽ qd̾ ẽ ſm̃ ſe idecẽs ⁊ repugnãs natu
rali rõni: ſic ꝙ cõmixtio fiat iꝰ ꝑſonas ⁊ ꝓ
les q̃rꝫ ẽ ꝑ ſe imediate cognatio: vt ꝑdictũ
ẽ. Alie ꝟo ꝑſone q̃ ſi cõiũgũtꝰ ſm̃ ſeipſas: ſ;
ꝑ ordinẽ ad ꝑſonas: nõ hũt ita ex ſeipſis in
decentiã: ſ; variatꝰ circa h̾ decẽtia vel inde
cẽtia ſm̃ ꝯſuetudinẽ ⁊ legẽ diuinã vel hu/
manã. Naꝫ qꝛ venereorꝫ vſus ordinatꝰ ad
cõmune bonũ: idõ legi ſubiacet ⁊ ſm̃ legꝭ
determinationẽ fit licita vel illicita decẽs
vel indecẽs: dicit enĩ Augu. d̾ ciui: dei: et
ponitꝰ. xxxv. q. j. in. c. cũ igitꝰ: vbi ſubditꝰ:
ꝙ cũ nõ eẽnt aliq̃ hoĩes niſi q̃ ex illis duo/
bus: ſcꝫ Adã ⁊ eua nati fuiſſent: viri ꝯiu/
ges ſuas ſorores acceperunt: quod ꝑfecto
quãto ẽ antiquiꝰ cõpellẽte neceſſitate: tan
to poſtea factũ ẽ dãnabiliꝰ religiõe ꝓhibẽ
te: hoc ibi. Quibꝰ ꝑmiſſis ꝑterea ſciendũ
eſt: ꝙ multis modis cõmittitꝰ inceſtꝰ ſicut
multiplex repitꝰ cognatio mr̃imoniũ impe
diens ꝯtrahẽdũ ⁊ dirimẽs ꝯtractũ: primo
nãq̃ carnalis ꝯſanguinitas ſicut mr̃imo/
niũ dirimit: ſic etiã eiꝰ cõmixtio deteſtabi/
le vitiũ ĩceſtꝰ inducit: vñ inceſtꝰ poſt vitiũ
ꝯ naturã ẽ grauiſſimũ pctm̃ iꝰ pctã luxu
rie ſm̃ Tho. vbi ſupra: qꝛ eſt ꝯ naturalẽ re
uerẽtiã: quã ꝯiũctis ꝑſonis debemꝰ: vñ ⁊
vtraq̃ lege dãnatꝰ vt ptꝫ. xxxv. q. iij. c. ꝯiũ
ctiones ꝯſãguineorꝫ fieri ꝓhibẽtꝰ. Quare
igitur: qꝛ ⁊ has diuine ſeculiq̃ ꝓhibẽt le/
ges ſcꝫ. iij. q. iiij. c. conſanguineorꝫ: ⁊. C. de
nup. Sequitꝰ: leges ḡ diuine h̾ agentes: ⁊
eos q̃ ex eis ꝓdeũt nõ ſolũ eijciunt: ſ; ⁊ ma
ledictos appellãt: leges ḡ ſeculi infames
vocãt ⁊ ab hereditate repellũt. Nos vero
ſequẽtes pr̃es nr̃os infamia eos notamꝰ:
⁊ infames eſſe cẽſemꝰ: h̾ ibi. Inſuꝑ oẽs ꝓ/
hibentꝰ nubere q̃ ſciẽter ſuã ꝯſanguineam
vꝉ affinẽ cognoſcũt ĩ gradibꝰ notatꝭ. xxxij
q. vij. c. viduã. c. qui dormierit. xxxv. q. ij.
c. ſi q̃s cuꝫ mr̃e. c. ſi homo. Deniq̃ oẽs qui
ſciẽter ꝯtrahũt in gradibꝰ ꝯſanguinitatis
vel affinitatis ꝯſtitutiõe canonica interdi
ctis: ipſo facto ſũt excõicati: vt patꝫ in cle.
eos: d̾ ꝯſãg. ⁊ affi. ⁊ ſi altꝰ ſolꝰ ſciuit illũ de
fectũ: tunc ſm̃ glo. ſolꝰ ligatꝰ. Inſuꝑ putat
Pau. ꝙ ſi neſciẽter q̃dẽ cõtraxit: ſ; poſtea
ſciẽs affectu ꝯiugali cohabitauit: tũc ĩcur
rit hãc penã: qꝛ videtꝰ de nouo ꝯhere: ſ; h̾
videtꝰ rigoroſũ: ideo Fran. ꝯriũ eiꝰ putat
eſſe veriꝰ: ⁊ d̾ h̾ ĩ q̃nto ꝑcepto ſmone. xxj.
circa finẽ. Scd̾o cõmittitꝰ inceſtꝰ ĩ affini/
tate. Eſt aũt affinitas quedã ꝓpinq̃tas ex
carnali cõmixtiõe mediãte ꝯſãguinitate ꝓ
ueniẽs: oĩ carẽs parẽtela: ⁊ qꝛ ꝑ oẽꝫ carna
lẽ cõmixtionẽ vir et mulier efficiuntꝰ vna
caro: ideo etiã in coitu fornicario ꝯtrahitꝰ
affinitas. Et lꝫ antiquitꝰ erãt tria genera
affinitatꝭ q̃ declarantꝰ eꝰ de ꝯſãg. ⁊ affi. c.

nõ debet.in glo.tñ nūc ſolū ꝑmanet ꝑmuz
gen⁹ affinitatꝭ qȯ cauſaṫ ex carnali cõmi/
xtione mediāte cõſāguinitate: ꝛ h̄ ideo qꝛ
alia duo genera frequēter inducebāt diffi
cultatē ꝛ ꝑiculū aīaꝝ: vt dicit ibidē text⁹.
Preterea: eiſdē gradib⁹ ꝓhibeṫ mr̄imo
niȷ̄ ꝯtract⁹ ꝛ cõmittiṫ inceſt⁹ in ꝯſāguinita
te ꝛ affinitate vt ptz.xxxv.q.iiȷ.c.eq̄liter:
cum duob⁹ ſequētib⁹: ꝛ dicto.c.nõ debet:
nec põt hec ꝓhibitio preſcribi: vt dicto.c.
nõ debet.i fi. Qꝛ ſi q̄riṫ vtꝝ ſit mai⁹ pec/
catū cognoſcere ꝯſāguineā ꝓpriā vel ꝯſāg
uineā vxoris. Ad h̄ r̄ndet Rich. ſup.iiiȷ.
di.xxxiiiȷ.ꝙ cognoſcere ꝯſāguineā ꝓpriā
maius pctm̄ eſt: nõ tñ tātū iniuriaṫ vxori
quātū ſi cognoſceret ꝯſanguineā vxoris:
nec ē tātū ꝑiculū mr̄imoniȷ̄: qꝛ nõ ꝯ̄hit ꝑ h̄
affinitatē cū vxore: ꝛ ideo nõ ſic ꝑuaṫ iure
petendi debitū ab vxore. Deniq̄ ſicͤ dictū
eſt de ꝯſāguinitate ſic etiā dicēdū ē de affi
nitate: ꝙ oēs ſciēter ꝯtrahētes cū affini in
gradu ꝓhibito ſūt ipo facto excõicati: vt
ptz in dicta cle.eos. Nimirū cū ꝛ apl's gra
uitatē hui⁹ crimis oſtēdere volēs: dicit.j.
Corꝭ.v. Ego q̄dē abſens corpe ꝑſens aūt
ſpū: iā iudicaui eū q̄ ſic opat⁹ ē ſcȝ accipiē
do vxorē pr̄is: in noīe dn̄i tradere hmõi ſa
thane i interitū carnis: glo. vt ſathanas eū
corporaliter vexet ꝛ ſic a malo reſipiſcat.
Tertio mõ cõmittiṫ inceſt⁹ i publice ho
neſtatis iuſticia. Eſt aūt publice honeſta/
tis iuſticia ꝓpinq̄tas ex ſpõſalib⁹ ꝓueniēs
robur trahens ab eccl'ie inſtitutiõe ꝓpter
ei⁹ honeſtatē. Pro q̄ nota: ꝙ affinitas nõ
ſolū ꝯtrahiṫ ꝑ mr̄imoniū ꝯſumatū: ſ etiā
ꝑ mr̄imoniū nõ ꝯſūmatū ꝑ copulā carna/
lē: imo etiā ꝑ q̄dā ſponſalia ſcȝ illa non ſo
lū q̄ de iure tenēt: ſ etiā q̄ ꝺ iure nõ tenēt:
ſaltē ꝓpter impedimētū ꝯſāguinitatꝭ affi
nitatis cõpaternitatꝭ: qꝛ publice honeſta/
tis iuſticia req̄rit ꝙ talia ſpõſalia mr̄imo/
niū impediāt: vt patȝ ex̄ de ſpon. impu.c.
ꝯtinebaṫ.§.vl.de ſpon.ꝛ ma.c.iuuenis.c.
ad audiētiā. Et durat h̄ impedimētū vſq̄
ad q̄rtū gradū ꝯſanguineoꝝ incluſiue: vt
vt de ſpõ.c.ſponſā: ꝛ dicto.c.cõtinebaṫ: in
fi. Si tñ ſponſalia fuerūt nulla ꝓpꝭ defectū
vſus rõnis: tūc nullā inducūt affinitatē:
puta qꝛ ambo vel vn⁹ erat infans: vel ꝓpꝭ
defectū ꝯſenſus: vel qꝛ ſpõſalia facta erāt
ſub ꝯditiõe nõ extāte: vel añq̄ extaret cõ/
ditio ꝯtraxit cū alia: tunc nõ oriṫ publice
honeſtatꝭ iuſticia mr̄imoniū impediēs: vt
ptȝ li.vȷ.de ſpon.c.vnico: ꝛ de deſpon.im
pub.li.vȷ.c.vno: vbi plura de h̄. Quar/
tō cõmittiṫ inceſtus in cognatione ſpūali.
Pro q̄ nota ꝙ ſꝫm Richar.ſup.iiiȷ.di.xliȷ.
ꝙ ſicut hõ ꝑ carnalē generatiõeȝ accipit eē
nature: ſic ꝑ generatiõeȝ ſpūalē accipit eē
gr̄e: ꝛ ideo ſicut ꝑ generatiõeȝ carnalē con
trahit generat⁹ cū ꝑentib⁹ quoddā vincu/
lū qȯ dꝛ cognatio carnalis: ſic ꝑ regenera
tionē ſpūalē ꝯ̄hit quoddā vinculū cū dā/
te ſacr̄m regeneratiõis q̄ ē ſpūalis pr̄ ꝑſo/
nā dei repſentās: ꝛ cū tenētib⁹ ipm̄ dū ſu/
ſcipit ſacr̄m q̄ repſentat mr̄eȝ ſpūalē ſcȝ ec
cleſiā: ꝛ illȯ vinculū dꝛ cognatio ſpūalis.
Et ē q̄dā ꝓximitas ꝑſonaꝝ ꝓueniēs ex
datione ſacri vel tētione ad illud: ꝛ h̄ ꝓxi
mitas ſi ꝑcedit ꝯtractū mr̄imoniȷ̄: tūc ipe/
dit ꝯ̄hēdū ꝛ dirimit ꝯctū: vt ptȝ i.c.veni/
ens.ex̄ de cognatiõe ſpūali: ꝙ ſi poſt ꝯctū
mr̄imoniū ex certa ſcia talē cognatiõeȝ cū
vxore ꝯ̄xerit: ſibiipi ꝑiudicat q̄ntum ad ex
actionē debiti: alioq̄n inceſtū cõmitteret:
vt eo.ti.c.ſi vir: i fi. ſ ignorātia ꝓbabilis
excuſat: vt ibi. Idē Tho. Hoſti.ꝛ Io. an.
Et hui⁹ q̄dē cognatiõis tres ſunt ſpēs: ſcȝ
pr̄nitas q̄ ꝯ̄hiṫ īter regenerantē ꝛ regene
ratū: regenerās aūt ē baptiſmū ꝯferens q̄
repſentat ꝑſonaȝ pr̄is: ſcȝ dei: ꝛ tenētes ꝑ/
ſonā mr̄is ſcȝ eccl'ie: ꝛ inṫ illos ꝛ regenera
tū ꝯ̄hiṫ pr̄nitas: ſi tñ ipi prius regenerati
fuerūt ꝑ baptiſmū: nā iude⁹ vel gētilis nõ
baptizat⁹ nõ ꝯ̄hit pr̄nitatē cū puero leua/
to. Scd'a ē cõpaternitas q̄ ꝯ̄hiṫ inṫ regene
rantē ꝛ generantē: qꝛ tā baptizās q̄ȝ etiam
leuātes efficiūṫ cõpatres vꝭ cõmatres pa
rētū carnaliū ipi⁹ regenerati. ꝛ q̄ñq̄ trāſit
hec cognatio ad vnū ꝯiugū alio mediāte:
q̄ñq̄ nõ: nā qꝛ ꝯiuges īter ſe cõicant actio
nes nõ paſſiões: ideo ſi vn⁹ leuat pueꝝ al/
ter ꝯiūx efficiṫ etiā de eadē cognatiõe ſpi/
rituali: eo ꝙ iā ꝯiuges effecti ſunt vna ca/
ro: ſecus tñ eēt ſi leuareṫ añ ꝯſūmatū ma/
trimoniū. Ecõtra ꝟo ſi vn⁹ ꝯiugū ꝓlē ac/
quireret i adulterio tunc illā leuantes tñ
ꝯ̄hūt cognatiõeȝ ſpūalē illi⁹ ꝯiugis cui⁹ ē
ꝓles: hec patent ex̄ ꝺ cogna.ſpiri.c.marti
nus.xxx.q.iiȷ.c.ſi q̄s vn⁹: ꝛ.c.q̄ ſpūaleȝ:
ꝛ ideo põt alterā ꝯiugū cui nõ ē cognatiõe
ſpūali ꝯiūct⁹ ducere i cõiugiū: vt diṫ text⁹
dicti.c.q̄ ſpūalem: qȯ declarat ibideȝ glo.
Et ſiīe ē ſi vn⁹ ꝯiugū añ ꝯſūmatum matri/
moniū leuat pueꝝ: tūc enī alter ꝯiugū nõ
ꝯtrahit cognationē ꝑ hoc ſpūalem: qꝛ nec
dū facti ſūt vna caro: vt ibidē.c.poſt vxo/
rū. Tertio ꝟo ē ꝯfraṫnitas q̄ ꝯtrahiṫ īter

regeneratū ꝛ carnales filios regenerātis
ꝛ leuātis: vt ptȝ.xxx.q.iiȷ.c.pitaciū.c.nõ
oportet: ex̄ de cogna.ſpiri.c.ex lr̄is: ꝛ h̄ ſi/
ue carnales filiȷ̄ nati ſint añ ꝯctā cõpater/
nitatē inṫ ſuos parentes carnales ꝛ pa
rentes regenerati ſiue poſt: vt eo.ti.c.tua
nos. Filiȷ̄ tñ ꝑ q̄ꝝ neutꝝ ꝑuentū ē ad cõpa/
ternitatē: libere mr̄imonialiter copulari
pn̄t: niſi ꝯſuetudo illi⁹ eccl'ie ꝯ̄diceret: ꝛ h̄
ſiue dicti filiȷ̄ nati fuerint añ cõpaternita/
tē ſiue poſt: vt eo.ti.c.j.ſup eo: ſic pr̄ ſpūa/
lis in vxorē licite ducere põt ſororē filiȷ̄ ſpi
ritualis: vt ptȝ.xxx.q.iiȷ.c.nõ oportet.§.fi
liȷ̄ ꝟo: ꝛ.§.ſi q̄s. Per fornicariā aūt copu/
lā ſꝫm quoſdā lȝ efficiāṫ vna caro non tñ
ꝓpter h̄ trāſit cõpaternitas: qꝛ ꝑ rem pure
carnalē nõ ꝯtrahitur ſpūalis cognatio: et
hmõi opinionis ē Richar. ꝛ h̄ põt itelligi
ꝙ nõ ꝯtrahiṫ cognatio dirimēs matrimo
niū ꝯtractū ſed impediēs ꝯtrahēdū: ꝛ eo
modo ſentiūt aliȷ̄ ꝙ ꝯtrahiṫ cognatio ſpi/
ritualis cui⁹ opinionis ē Tho. ꝑdictū aūt
impedimentū multū ē ꝑiculoſū ꝓ filiȷ̄s ſa/
cerdotū parrochialiū q̄ infinitos acq̄rūt
ꝯfratres ꝛ ꝯſorores ſpūales: imo fere oēs
iuniores illi⁹ parrochie. Quinto cõmit/
titur inceſtus i ſpūali cognatiõe q̄ ꝯtrahi/
tur in ꝯfirmatiõe: in q̄ ſiīter ꝯtrahiṫ tam
forte vinculū cognatiõis ſpūalis: ꝙ etiaȝ
dirimit matrimoniū ꝯtractū eiſdē modis
ꝛ gradib⁹ q̄b⁹ cognatio ſpūalis in baptiſ/
mo ꝯtracta: ꝛ ſicut ibidē leuātes tenent ꝛ
repſentāt matrē ſpūalē ſcȝ eccl'iam: ſic h̄ te
nētes ꝯfirmādū: verūtñ qꝛ in catheciſmo
nõ ē niſi q̄dā diſpoſitio ad regeneratiõeȝ:
ideo ꝯ̄hiṫ ibidē cognatio ſpūalis tā debi/
lis ꝙ vix impedit mr̄imoniū ꝯ̄hendū: nec
dirimit ꝯctū: vt ptȝ ex̄ ꝺ cog.ſpiri.c.ꝯcto.
Sexto cõmittiṫ inceſt⁹ cuȝ filia ſpūali ꝑ
pn̄iaȝ regenerata ꝛ ꝯfeſſionē: vt ptȝ.xxx.
q.j.c.oēs: cū duob⁹ ſe. vbi vtriq̄ grauiſſi/
ma imponiṫ pn̄ia: nā i.iȷ.c.imponiṫ hmõi
ſacerdoti ꝙ ab oī officio deponaṫ: ꝛ ꝑegri
nādo.xv.ānis peniteat: poſtea i monaſte/
rio vſq̄ in finē vite deo ſuiat: ꝛ filia quaȝ
corrūpit oīa relinquat ꝛ vſq̄ ad morteȝ
deo ſeruiat i monaſterio. Ex q̄ arguit glo.
ꝙ plus peccat ſacerdos cognoſcēdo filiaȝ
ſpūalē q̄ȝ alteri⁹ vxorē ſ illa cognatio non
ſe extēdit vlteri⁹ q̄ȝ inter patrē ſpūalē ꝛ ei⁹
filiā ſpūalē. Septimo cõmittiṫ inceſtus
in cognatiõe legali q̄ fit ꝑ adoptiõem. Eſt
aūt adoptio volūtarius motus quo de nõ
filio fit fili⁹ nõ naturalis. Et ē triplex ſpe/
cies legalis cognitiõis. Prima ē inter ad
optantē ꝛ adoptatuȝ: ꝛ illa ſemꝑ impedit
ꝛ dirimit matrimoniū. Secunda eſt inter
liberos naturales ꝛ adoptantis ꝛ adopti/
uos: ꝛ illa tādiu impedit ꝛ dirimit mr̄imo
nium: q̄ȝdiu durat adoptio. Tertia ē que/
dam legalis affinitas que ꝯſiſtit inter ad/
optatū ꝛ vxorem adoptātis: ꝛ illa ꝑpetuo
impedit ꝛ dirimit matrimoniū ſicut ꝑma:
ꝛ hoc ꝓpter reuerentiā quā adoptat⁹ ſem
per debet patri adoptāti ꝛ eius vxori: ſed
qꝛ caſus iſte rariſſime repiṫ: ꝺ ceteris gra
tia breuitatis ſupſedeo. Ad laudem dei.

De pctõ ꝯ̄ naturā qȯ ꝓcuraṫ ſi/ne ꝯcubito diuerſimode ꝛ pollutione nocturna q̄ñ eſt pctm̄ ꝛ impedit ſacramentū: Sermo VIII

Non mechaberis:

Exo.xx. Septima deniq̄ ſpeci/
es huius mechie eſt peccatū con
tra naturam: quod eſt peccatū grauiſſimū
inter omnes luxurie ſpecies ſua deteſtabi
litate ꝓprio carens nomie: vnde vocatur
peccatum mutum: eo ꝙ ipm̄ etiaȝ nomina
re turpiſſimuȝ eſſet: vnde.xxxiȷ.q.iiiȷ.c.in
eo ſubditur de his nephandis criminib⁹
que in occulto fiunt: que nominare etiam
turpiſſimū eſt: ne etiam dicentis os et au/
res audientium polluantur: vbi dicit glo.
nam dicit impator ꝙ ꝓpter iſta crimina i/
ducuntur fames ꝛ peſtilētie et terremot⁹.
In auṫ.vt non luxuriāṫ contra naturā.
.§.ſi enī: collaṫ.vȷ.vocatur etiā peccatum
clamās vindictaȝ ſcȝ ꝯ̄ opantem: qꝛ ibidē
natura vim patiṫ ꝛ interimiṫ cū nõ poteſt
inde ſeq̄ fruct⁹ nature: ꝛ de hoc poſtea: diṫ
enī Augu.xxxiȷ.q.viȷ.in.c.flagicia: ꝙ per
iſtud peccatum violaṫ ipa ſocietas: q̄ cuȝ
deo nobis eſſe debet: cū eadē natura cui⁹
ipe auctor ē libidinis ꝑuerſitate polluiṫ:
vñ ꝓpter reos hui⁹ vitiȷ̄ etiā vicini cohabi
tantes pleruq̄ puniūṫ: ſicut ex̄ de exceſ.
ꝑla.in.c.clerici.ſup verbo q̄nq̄ ciuitates:
dicit glo. ꝙ illaꝝ ciuitatum due perierunt
ex vicinitate ꝛ tres ex ꝓprio delicto. Pau
lus autem ad Roma.j. vocat peccatū illȯ
turpitudinē anthonomatice: qꝛ lȝ oē pec/
catū ſit aīe deturpatio: tñ iſtud anthono/
matice dꝛ turpitudo: eo ꝙ etiā ipi demões
hoc peccatū erubeſcūt: vt dicit ibideȝ glo.

Notandũ autẽ ꝙ peccatum cõtra naturaꝫ large loquendo eſt oĩe illud ex cuiꝰ actu nõ poteſt ſequi generatio licꝫ fiat emiſſio ſeminis: quod vtiqꝫ eſt ꝯtra naturam que maxime multiplicationẽ intendit ſue ſpeciei: ꝑpter quod peccatuꝫ iſtud vtpote ordini nature contrariũ grauiſſimũ iudicaꝛ ĩ genere ſuo: ⁊ habet multos gradus. Infimus autẽ gradus vocaꝛ mollicies vel immundicia ⁊ cõmittiꝛ cum abſqꝫ aliquo cõcubitu cauſa veneree delectatiõis ipa pollutio ꝓcuratur: vel ꝑ ſolam moroſam ⁊ libidinoſam delectationẽ: vel etiaꝫ ꝑ libidinoſam oblectationẽ viſus: amplexus per oſcula vel colluctationes cõdormitiões: impudicas palpationes manuales vel inſtrumentales pollutiones: ⁊ multis ſimilibus aliiſqꝫ modis diuerſis ⁊ geſtibꝰ hec ſcelerata facinora ꝑpetranꝛ: que cũcta ſpecificare verecundia vetat: cum execranda coram deo et hominibꝰ reputanꝛ. Et hoc peccatũ cur tam graue ponderaꝛ oſtendit Tho. ſcda. 2e. q. cliiij. dicens: ꝙ ſicut ĩ ſpeculatiuis error circa ea quoꝝ cognitio naturaliter eſt homini indita: eſt grauiſſimꝰ et turpiſſimus: ſic in agẽdis agere ꝯtra ea que ſunt ꝯtra naturã determinata: eſt grauiſſimũ ⁊ turpiſſimũ: quia ergo vitiis que ſunt ꝯtra naturã homo tranſgrediꝛ id qđ eſt ſꝫm naturã determinatũ circa vſum venereum inde eſt ꝙ in tali materia hoc peccatũ eſt grauiſſimũ et deteſtandiſſimũ: vñ et demones hoc vitiũ maxime deteſtãꝛ ex ingenuitate nature: ⁊ etiaꝫ maxime cooperanꝛ vt ſequaꝛ deteſtanda degeneratio et ꝑditio anime. Nam ꝗ̃tum ad primũ legiꝛ in lib. Apũ de quadã muliere ĩ dioceſi cameraceñ. aſſuefacta hoc ſcelere: que ſemel in lecto laſciuiens hoc ſcelus extraordinarie pollutionis ꝑpetrabat: ſtatimqꝫ demonẽ audiuit inter ſe et parietẽ cum cachino clamãtẽ pfuh. pfuh. pfuh: interiectionem ſignificãs indignantis ⁊ ꝯfundẽtis: quapropter mulier turpiſſime ꝯfuſa cuꝫ maximo merore ⁊ pudore ꝯfeſſa: grauiſſime penituit. Et alia quedã dũ ſe ſimiliter pollueret ⁊ audiuit vocẽ demonis dicẽtẽ: age miſera age: qđ agis bene ſolueꝛ tibi in ꝓximo qđ nunc facis: que poſt a peccato reſiliẽs ac pniaꝫ aſſumẽs: ex maximo timore mortẽ incurrit. Unde ⁊ vitiũ h̃ demonibꝰ eſt verecundũ: qđ gloſa velle videꝛ ſuꝑ illum locũ Ezech. xvj. vbi diciꝛ: Dabo te ĩ manibus odientiũ te filioꝝ paleſtinorũ. i. demonũ qui erubeſcunt de via tũa ſcelerata: vitium contra naturã intelligens. Nimirũ cũ dicit Ariſtateles in li. de animalibus ꝙ nullũ animal eiicit ſemẽ extra feminã ꝗ̃ homo. Et in hoc plus ẽ ꝯtrarius ordinationi nature ꝗ̃ pecus. Dicũt etiã quidam ꝙ tẽpus mortalis vite chriſti excedẽtes et in hoc ſcelere adhuc ꝑſeuerãtes: ab hoc vitio liberari non poterũt niſi ſpeciali miraculo redemptoris: hinc ſepius octogenarij ⁊ centenarij repiunꝛ adhuc hoc vitio maledicto irretiti. Nihilominꝰ ⁊ demones ad hoc vitiũ ꝑpetrandum induſtrioſe cooꝑantur. In cuius argumentũ antiquitus inducebant ꝑditos ad ĩmolandũ idolis ſemen illud deteſtandũ ⁊ fetidiſſimum qđ ſperma vocamꝰ. Nã ſicut aliqui ſacrificabant idolis de ſanguine ſuo incidentes ſe caltris ⁊ lãceolis donec ſanguine ꝑfunderẽꝛ: vt ꝑꝫ. iij. Reg. xviij. de ꝓphis Baal: ſic etiam aliqui idolatre de ſuo ſemine ſacrificiũ deteſtandum faciebant: quia eſt ſanguis magis digeſtus. Sed hoc ꝓhibet dñs ſuis ſeruitoribꝰ Leui. xviij. dicẽs: De ſemine tuo nõ dabis vt ꝯſecreꝛ idolo Moloch. Et penam apponit Leuiꝛ. xx. dicẽs: Si quis dederit de ſemine ſuo idolo Moloch: morte moriaꝛ: populꝰ ťre lapidabit eũ. Et infra ꝙ ſi negligens populꝰ terre ⁊ q̃ſi paruipendẽs imperiũ meuꝫ: dimiſerit hominẽ q̃ dederit de ſemine ſuo Moloch nec voluerit eum occidere: ſuccidã ipm et oẽs qui ꝯſenſerũt, et vt fornicareꝛ cũ Moloch de medio populi ſui: hec ibi. Hic ergo queri põt: vtrũ pollutio non volũtaria vtpote ex infirmitate nature cauſata vel ĩ ſomno ꝯtingens ſit peccatuꝫ criminale: ꝑſertim cum ipa repiatur punita ĩ lege veteri: diciꝛ enĩ Leui. xv. Uir q̃ patiꝛ fluxũ ſeminis immũdus erit: ⁊ tũc iudicabiꝛ huic vitio ſubiacere: cũ ꝑ momenta ſinglã. i. frequẽter adheſerit carni illius atqꝫ ꝯcreuerit fedus humor. Inſuꝑ ĩmũdũ reddebat lectũ ſuũ: veſtẽ: ſedẽ: ſagmã. i. ſellã vl' ſtraturã aſini: vas fictile qđ tangebat frangebaꝛ: ſed ligneũ lauabaꝛ: qui tangebat eiꝰ lectũ: veſtẽ: ſedẽ ĩmundus erat: ſiliter ſuꝑ quẽ ipe ſaliuã iaciebat: ⁊ talis lauabat veſtimẽta ſua ⁊ erat ĩmũdꝰ vſqꝫ ad veſperã. Porro fluxũ ſemĩs patiens poſtq̃ ſanatꝰ fuerat: numerabat ſeptẽ dies ⁊ lotꝭ veſtibꝰ ⁊ corpe mũdꝰ erat: ⁊ octauo die offerebat par turtuꝝ aut duos pullos colũbaꝝ ⁊ faciebat ſacerdos occidi alterũ ꝓ peccato et alterũ in holocauſtum. Similiter Deuter. xxiij. diciꝛ. Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus ſit ſomno: egredieꝛ extra caſtra ſcꝫ deitatis ⁊ leuitarũ que caſtra erant in medio exercitus. Sequiꝛ. Et non reuerteꝛ priuſq̃ ad veſperũ laueꝛ aqua: ⁊ poſt ſolis occaſum regredieꝛ in caſtra. Ex quibꝰ punitionibus vel inſtitutionibꝰ videꝛ vtrũqꝫ reputari in peccatũ. Ad hoc dicendũ: ꝙ vt dicit Augꝰ. in li. de duobꝰ animalibꝰ: ⁊ poniꝛ. xxxij. q. v. §. Nõ niſi volũtate peccaꝛ. Et iteꝝ Iſidorꝰ in ſynonymis: ⁊ poniꝛ ibidẽ. c. nõ poteſt corpus corrũpi niſi prius corruptus animꝰ fuerit: munda nãqꝫ a cõtagione aĩa caro nõ peccat: ⁊ hoc eſt quod ait beata Lucia. Nõ inquit inq̃natur corpus niſi de ꝯſenſu mentis. Ex q̃bus liquido patet: ꝙ in dictis duobꝰ articulis ꝓprie loquẽdo nullũ emergit peccatum: cum ⁊ in ſomno nõ habeat vſuꝫ rationis ⁊ fluxum huiuſmodi quis patiaꝛ inuitus: ſed dicta inſtitutio corporalis purificationis a deo ordinata eſt ꝓpter corporalem ĩmundiciã ex dictis defectibus cauſatam. Uerũtamen ꝗ̃uis nocturna pollutio ꝗ̃tum in ſe eſt nullũ ſit peccatum: eo ꝙ ad peccatũ requiriꝛ liberũ arbitriũ. i. iudiciũ rationis cũ conſenſu voluntatis: qđ quidem iudiciũ non poteſt eſſe in dormiente: eo ꝙ tale iudiciũ dependet ab oꝑationibꝰ potentiarũ animaliũ que tunc liganꝛ ⁊ deſciunt: ſicut etiã in furioſis ⁊ amentibꝰ quibus nõ reputaꝛ ad culpã quod agũt. Poteſt tamẽ illa pollutio eſſe ſignũ vl' effectus
B peccati ꝑcedentis. Ad cuius euidẽtiam ſciendũ ꝙ vt Gregoriꝰ ſcribit Auguſtino angloꝝ epo: ⁊ habeꝛ di. vj. c. teſtamentuꝫ: vbi ſubdiꝛ. Sꝫ ẽ ĩ eadẽ illuſione nocturna neceſſaria valde diſcretio: que ſubtiliꝛ pẽſare debet ex qua re accidat menti dormiẽtis. Aliqñ eñ ex crapula: aliqñ ex nature ſuꝑfluitate vel infirmitate: aliqñ ex cogitatione ꝯtingit pollutio: hec ibi. In q̃bus verbis patẽt tres cãe ꝑncipales illuſionis nocturne. Pria cã eſt nature ſuꝑfluitas vl' debilitas: cũ ſcꝫ pollutio ꝯtingit vl' ex fortitudine virtutis expellẽtis ſuꝑfluũ: vl' ex debilitate ꝟtutis naturalis ſemẽ retinere nõ valẽtis: ⁊ ſic ꝯtingit ex ſola diſpoſitione nature ⁊ nõ ex ꝑcedenti cogitatiõe: vl' ſuꝑflua ingurgitatiõe: ⁊ tũc nõ eſt pctũ nec ẽ talis pollutio timẽda: vnde in dicto. c. teſtamẽtũ: ſubdiꝛ. Et quidẽ cũ ex nature ſuperfluitate vl' infirmitate euenerit oĩno h̃ illuſio nõ eſt timenda: quia hãc animꝰ neſciens ꝑtuliſſe magis dolẽdus ẽ q̃ feciſſe. et dicit Io. de la. ꝙ talis pollutio non prohibet ſacramẽtũ ꝑcipere vl' ꝯficere: q2 ſꝫm Tho. in. iiij. Nõ eſt ſignũ alicuius peccati põt tñ hebetudinẽ mẽtis inducere ſi ſimul cũ imaginatione ꝯtingat: ⁊ tũc ꝯſulenduꝫ ẽ ꝙ aliquis abſtineat tam a celebratiõe ꝗ̃ ſumptione ſacramẽti: cum ad hoc eleuatio mentis requiraꝛ. Qr ſi nõ cauſat depꝛſſionem mentis: tũc hꝫ tñ ĩmũdiciã corpalem ⁊ ideo ſi neceſſitas ĩmineat vel deuotio expoſcat: nõ impedit celebrationem vl' ſacramenti ſumptionẽ. Si tñ ꝓpter reuerẽtiã q̃s abſtinet laudãdus eſt: maxĩe qñ talis nature diſpoſitio nõ ẽ perpetua vl' nimis frequẽs. Et ſimile ẽ ſꝫm Tho. ſcda. 2e. q. cliiij. qñ reſolutio talis humoris fit ꝓpter nimiã corporis calefactionẽ vel aliã quãcũqꝫ commotionẽ ſeu cauſã nõ culpabilẽ. Secunda vero cauſa eſt ſuperfluitas crapule: ſcꝫ cibi vel potus: ⁊ tũc nocturna pollutio habet rõnẽ culpe: nõ ex ſe ſed ex ſua cauſa: et ẽ ſignũ peccati ꝑcedentis. Si tñ ꝑcedens crapula fuit tm̃ veniale peccatũ: tunc illa pollutio nõ prohibet ab euchariſtie perceptiõe: ſꝫ ꝓhibet ab eiuſdẽ ꝯfectiõe niſi neceſſitas ĩmineat: vñ in dicto. c. teſtamẽtum ſubdiꝛ. Cum vero vltra modũ appetitꝰ gule in ſumendis alimẽtis rapiꝛ: atqꝫ idcirco humorũ receptacula grauanꝛ: hꝫ exinde animꝰ aliquẽ reatũ: nõ tñ vſqꝫ ad prohibitionẽ myſterij ꝑcipiendi vel miſſaꝝ ſolẽnia celebrandi: cũ fortaſſe aut feſtus dies exigit aut exhibere miniſterium ꝓ eo ꝙ ſacerdos alius deeſt ipa neceſſitas cõpellit: nã ſi aſſunt alij qui ĩplere miniſteriũ valeant illuſio ꝑ crapulã a ꝑceptiõe ſacri myſterij ꝓhibere nõ dꝫ: ſꝫ ab ĩmolatiõe ſacri myſterij vt arbitror abſtinere dꝫ humiliꝛ. Si tñ dormientẽ turpi imaginatiõe nõ cõcuſſerit. ſ. illuſio ita ꝙ ſequaꝛ mentis depreſſio tũc eñ tã ꝑcipiẽs ꝗ̃ ꝯficiens abſtinere dꝫ. Qr ſi pollutio cauſata eſt ex nimia crapula vl' ebrietate q̃. ſ. induceret mortale pctm̃ tũc oĩno ceſſare dꝫ illo die. Tertia deniqꝫ cã ẽ illuſio ſomnioꝝ: q̃ qñqꝫ ꝓuenit ex ſola oꝑatione demonis ꝯmouẽtis fantaſmata dormientis in ordine ad talẽ effectũ. ſ. pollutiõis abſqꝫ oĩ culpa hoĩs: ⁊ tũc nullũ eſt pctm̃ nec ĩpedit euchariſtie confectionẽ. Qñqꝫ ꝟo ꝯtingit cũ aliq̃ pctõ veniali ꝑcedẽti. ſ. ex negligentia ſe ꝑparãdi ꝯ demonum illuſiones. Hinc in ꝯpletorio cantaꝛ.

Hoſtē𝑞 noſtrū ↄprime ne polluāt corpa. Nec tñ tūc impedit eucbariſtie ↄfectionē: niſi ſeq̄retur dep̄ſſio mentis. Aliq̄n ꝟo taꝫ ſomnioꝝ q̄ꝫ pollutionū illuſio cōtingit ex cogitationib⁹ preuijs q̄ p̄ceſſerunt in vigilijs ꝛ p̄ſertim ex cogitationib⁹ carnalib⁹ q̄ ſūt cū ↄcupiſcētia animaliū delectationū: qꝛ ex h̄ remanet quoddā veſtigiū ꝛ inclinatio in aīa: ſic ꝙ dormiēs facili⁹ inducit in ſua imaginatione ad aſſentiendū actibus ex quib⁹ ſequit pollutio: et ẜm h̄ dic̄ ph̄s j. ethi. ꝙ inq̄tū ptrāſeunt paulatim q̄dam motus a vigilantib⁹ ad dormiētes: meliora fiūt fantaſmata ſtudioſoꝝ q̄ꝫ q̄rūlibet. et Aug⁹. xij. ſup Gen. ad litterā dicit: ꝙ ꝓpter bonā aīe affectionē q̄dam ei⁹ merita ī ſomnijs clarent. Subdit ꝯ in dicto. c. teſtamētū ꝙ ſi ex turpi cogitatione vigilantis orit illuſio in mente dormiētis: pꝫ aīo reatus ſu⁹: videt eñ a qua radice inq̄natio illa p̄ceſſit: qꝛ qd̄ cogitauit ſciēs: hoc ptulit neſciēs ꝛ infra. Sꝫ pēſanda ē ip̄a cogitatō vtrū in ſuggeſtione an delectatiōe vel qd̄ maius ē in peccati ↄſenſu ceciderit. Trib⁹ eñ modis ipleꝛ oīe pctm̄: videlicet ſuggeſtiōe: delectatione ꝛ ↄſenſu. Suggeſtio q̄ppe fit p diabolū: delectatio p carnē: conſenſus p ſpm̄: qꝛ ꝛ primo culpā ſerpēs ſuggeſſit: Eua delectata ē velut caro: Adā vero velut ſpūs ↄſenſit: et neceſſaria eſt magna diſcretio inter ſuggeſtionē atq̄ꝫ delectationē: ꝛ inter delectationē atq̄ꝫ ↄſenſū. et infra. In ſuggeſtiōe pcti ſemē ē: in delectatione fit nutrimētū: in ↄſenſu ꝑfectio: hoc ibi.

C Ex quib⁹ colligit ꝙ tres ſūt gradus maloꝝ cogitationū in vigilante: que cauſant illuſionē hāc in dormiēte. Prim⁹ gradus ē qñ cogitatio preuia vigilantis ē pure ſpeculatiua: puta cū aliq̄s cā diſputationis cogitat de peccatis carnalib⁹: vł etiā cū colluctatiōibus occupat in vigilia ↄ̄ vitijs carnalib⁹ nō per affectionē ſed p horrorē: quarū imaginationū ſpecies remanſerūt in memoria: que in dormiēte mouentur ad locū iudicij: ꝛ tunc ſenſus cōis iudicat de his ac ſi ab extra per ſenſus particulares venirēt: ꝛ hec cauſa ſomnioꝝ. Unde ꝛ vigilādo cogitatiōibus imūdis nos īpugnat diabolus cui ꝛ ſi ꝑfecte reſiſtitur: nihilomin⁹ ꝛ in ſomno nos īpugnare conatur: ꝛ hoc frequēter accidit in dieb⁹ peculiarib⁹ in q̄bus p̄cipue cōicare vł celebrare deberem⁹: ſ; tūc nullū ē peccatum nec ſignū peccati: nec impedit cōionē nec eucbariſtie ↄfectionē. Añ. vj. di. dicit Iſidorus: c. Nō eſt pctm̄ qñ nolentes imaginib⁹ nocturnis illudimur: Et. ī. Luxurie quippe imagines quas ī veritate geſſim⁹ ſepe dormientib⁹ in aīo apparēt: ſ; innoxie ſi nō cōcupiſcēdo occurrūt. Secūd⁹ gradus ē qñ cogitatio preuia turpiū imaginationū etiā procedit ad delectationē ſenſualem ſ; in ſola delectatione finit ſine vllo deliberatiuo ↄſenſu volūtatis: immo cū quadam repugnantia voluntatis ꝛ rationis: de qua dicitur in dicto. c. teſtamentū. Sepe ↄtingit vt hoc qd̄ malignus ſpiritus ſemiat in cogitationē: caro trahat in delectationē: nō tamē anim⁹ eidem delectationi ↄſentiat: ꝛ cū caro ſine animo delectari nequeat: ipſe tamē anim⁹ carnis voluptatib⁹ reluctans in delectatione carnali quoquo mō ligat inuitus vt ei ex ratione cōtradicat ꝛ tamē ea delectatione ligat⁹ ſit ſ; ligatum ſe vehemēter ingemiſcat. Hinc paul⁹ gemebat dicens: Uideo aliam legē in membris meis repugnātē legi mentis mee: ꝛ captiuum me ducētē in lege peccati que eſt in mēbris meis. Et infra. Itaq̄ꝫ eſt homo captiu⁹ vt ita dixerim ꝛ liber: liber ex iuſticia: captiuus ex delectatione quā portat inuitus: ꝛ tūc habet rationē venialis peccati: ꝛ ex tali cauſa pollut⁹ nō impeditur a celebratiōe niſi ex reuerentia dimittere voluerit: vł niſi ſequeretur depreſſio mētis. Terti⁹ gradus eſt cū ex preuia cogitatiōe vigilantis nō ſolū delectatio ſequitur carnis ſ; etiam ↄſenſus volūtatis: ꝛ tūc eſt mortale peccatum ꝛ illuſio exinde ſequēs impedit patiētem tam a perceptione q̄ꝫ a confectiōe ſacramenti: qꝛ ẜm Grego. in dicto. c. teſtamentū propter taleꝫ pollutionem a ſacrto myſterio eo die abſtinere oportet. Ubi etiā vlterius querit glo. quid ſi cogitaui turpiter ſed anteq̄ꝫ dormiui ſtatim penitui: p⁹ polluor in ſomno: peccaui vel nō? Et videt ꝙ ſic: qꝛ licet ↄtritus ſim tamē veſtigia remanēt ꝛ reliquie: ſicut in liberto reliquie ſeruitutis: vnde patron⁹ ei ſuccedit: ſicut ī furioſis manet mrīmoniū: in reliquijs volūtatis. ff. de his qui ſui vel alie. iur. ſūt. l. patre furioſo: imputet igit mihi ſaltē ſi initialiter turpiter cogitaui: hec glo. Deniq̄ꝫ qꝛ cogitationi carnali ↄ̄ ꝓpinquo adeſt delectatio ꝛ delectationi ↄſenſus: idō verti poteſt in dubiū vtrū ſequēs pollutio accidat ex peccato vel nō: ſeu ex pctō mortali vł veniali. Cū ḡ de p̄cedenti ↄſenſu ſic dubitat, penitus abſtinēdū eſt. Si vero nō dubitatur: ſ; expreſſe q̄s agnoſcit nō p̄ceſſiſſe ↄſenſum: ꝛ neceſſitas vrget aut aliq̄ rōnabilis cā tūc poteſt accedere ꝛ etiā celebrare niſi p depreſſionē mentis impediret. Qꝛ ſi nec neceſſitas nec alia cā ſpālis ſubeſt ꝛ tamē celebrat: ex hoc tamē nō eſt dicend⁹ peccare mortaliter ſed venialiter: melius tamen ē abſtinere ꝓpter reuerentiā ſacramenti.

Preterea ſi querit an pollutio que incipit in ſomnis ꝛ in vigilia terminat ſit peccatū. Ad hoc rñdet Tho. in. iiij. ꝙ pollutio q̄tū ad rationē meriti vel demeriti magis iudicat ẜm principiū qd̄ ē in dormiendo q̄ꝫ ẜm finē qui eſt in vigilādo: qꝛ corporalis motus nō pertinet ad meritū vel demeritū: niſi inq̄tum a volūtate cauſatur. Ex quo eñ excitatus ē mod⁹ in dormiēdo nō ſubiacet volūtati vigilantis vlterius: nec reputatur euigilaſſe quouſq̄ꝫ perfecte vſuꝫ liberi arbitrij recuperauerit. Poteſt tamen ↄtingere ꝙ in ip̄a euigilatione peccatū oriatur. ſi. ſ. pollutio ꝓpter delectationē placeat: qd̄ quidē erit veniale peccatuꝫ ſi talis placētia fit ex ſurreptione: mortale vero ſi fit cū deliberatiuo ↄſenſu precipue cū appetitu futuri. Ip̄a aūt poſt placentia nō facit p̄teritā pollutionē pctm̄ ꝙ ſi placeat ſolū ꝓpter nature exonerationē vł alleuiationē tūc pctm̄ nō credit. Deniq̄ꝫ generaliter notandū eſt ꝙ ẜm medicos pollutio eſt euacuatio materie digeſtiue tertie ꝛ ẜm quoſdā ieiuniū eſt remotiuū cauſe vł incitamenti ad luxuriā: ſemē eñ in lumbis generatū ꝛ in vaſis collectū eſt ad luxuriā incitatiuū qd̄ natura p naturale deſideriū appetit foras pellere: quia ſibi ſuperfluuꝫ eſt nō neceſſarium: quia ſibi ad aliquid ordinatū eſt ſcꝫ ad proles generādas Et hec eſt ratio quare religioſi quātūcunq̄ꝫ ſancti de nocte polluunt: eo ꝙ natura que ſuperfluis aggrauatur illa nititur expellere. Et propterea ſepius hoc accidit ſine motu: et tūc homo emiſſo illo quod erat cauſa grauedinis valde ſe ſentit alleuiatū ꝛ inuenit ſe ad omnia bona expeditioreꝫ. Plures ſunt etiam cauſe pollutionis ſcꝫ acceptio crapuloſa cibi ꝛ potus. Item longus ſomnus: quia ſicut in longo ſomno multiplicatur ſudor ſic ꝛ pollutio. Item iacere ſuper dorſum longo tempore ꝛ potiſſime ſic dormire: quia calefaciunt renes. Item concupiſcentia diurna circa inordinatū amorem mulierū. Item nimius calor tempore dormitionis ꝛ ſimilia. Sūt etiā quidā qui ex leui delectatiōis ſenſu ſcꝫ vidēdo mulieres vł eis colloquēdo vł eaꝝ ↄfeſſiōes audiendo ſe vigilādo ſentiūt humectatos. Sꝫ tales credere nō debēt eē ſe vigiles pollutos qꝛ ẜm Auicēnā: tres ſūt meat⁹ ī virga virili: quorum vn⁹ ſub alio linialiter ordinat ẜm longitudinē ip̄i⁹. Unus meat⁹ ē p quē vrina tranſit ex veſica. Secundus ē meat⁹ ſpermatis ſeu ſeminis. Terti⁹ ē per quem tranſit q̄dam humiditas ſubtilis q̄ emittitur maxīe cū q̄s tangit mulierē in cui⁹ copula langueſcit. Silr ꝛ h̄ ꝓuenire pōt propter ſtercora in longatiōe exiſtētia. Inſup ex leui titillatiōe defluxus hui⁹ humiditatis ↄtingere pōt vt libros Ouidij de arte amādi legēdo vel de materia carnali diſputando: vł aliqua carnalia videndo ſeu ↄfeſſiones de materia carnali audiēdo ꝛ ſimilia. nec reputari debꝫ pollutio ꝓprie dicta. Itē mulier mēſtruata nō ꝓhibet accedere ad ſacramēta: ſi tamen ex reuerentia dimittit laudanda eſt: vt pꝫ expreſſum. v. di. c. ad eius ↄcubitū. Ad laudem dei omni.

De quattuor alijs gradib⁹ peccati contra naturā ꝛ de quadruplici vindicta qua domin⁹ hoc vitiū vindicaſſe legit: Sermo IX

On mechaberis.

n Exo. xx. Uiſio de infimo gradu peccati contra naturam: iam reliquos breui ſtilo percurramus.

Secūdus ergo gradus cōmittitur cū altera perſona ſimili vł diſſimili: cuꝫ ſcꝫ ſine aliquo concubitu ſe prouocāt mutuo: per geſtus tact⁹ amplex⁹ vł ſimiles actus libidinoſos ad emiſſionē ſeminis: damnationē deteſtabilē ſibi mutuo vēdicātes. Et h̄ pctm̄ ↄmittit in oīi ſtatu hui⁹ mūdi. Nulli nāq̄ꝫ parcit hec libidinoſa beſtia: nō vetule: nō ſeni: nō adoleſcēti: nō ꝟgini: nec q̄dē deo ſacratis pcit nec eccłiaſticis nec religioſis: oīm fines occupat etiā viduaꝝ et orphanoꝝ in ſingul' ſtragē agēs incredibilē: vix aliquē relinq̄ns īfeſtū. Nec q̄dē thorū ↄiugalē relinquēs īmunē q̄ſi licēti⁹ illic p̄ſumēs ſuā poſſe exercere maliciaꝫ ꝛ execrādā frequētare libidīs īpudiciciā: cū tñ Aug⁹. dicat de adulterinis cōiugijs ꝛ ponitur. xxxij. q. vij. c. adulterij malum: vbi A

ſubdiť. Iſte ſcꝫ vſus qui ē ꝯtra naturā ex/
ecrabiliter fit in meretrice: ſ3 execrabilius
in vxore: cū. ſ. nō ꝯtentus vſu rōnabili pro
prie vxoris deteſtandis pollutionibꝰ extra
ordinarijs ſaciare querit carnalē imo bru/
talē appetitum ī diuerſis libidinoſis geſti/
bus ꝛ ꝯtrectationibꝰ: alijſqꝫ ſpurciſſimis
adinuentionibꝰ. Unde legiť in libro Apū
ꝙ in ciuitate cameracenſi vxoratus erat:
cui nō ſufficit coitus cum vxore ꝗnetiam
contrectationibꝰ illicitis eam moleſtaret
inuitā. Igitur vbi nocte quadā reclaman/
te vxore ꝛ vindictā imꝑcante diuinā: mari
tus perpetrato violēter ſcelere ad ventris
officiū ſurrexiſſet: mox ſoluto ventre ꝑ ſe/
creta nature in cloaca eius viſcera deſcen/
derunt nec mora clamās reportatur ad le/
ctū ꝛ publica voce confeſſus cū duriſſimo
manuū cruciatu quas quaſi ignibꝰ vreren
tur abſcidi petijt: ac miſerabiliter in horaꝫ
diei tertiā expirauit dignā tali ope vindi/
ctā recipiēs. Tertius ꝓinde gradus huiꝰ
vitij cōmittiť cū nō ſeruatur naturalis mo
dus ꝯcūbendi ſed deuiant ad alios mon/
ſtruoſos ac beſtiales ꝯcūbendi modos ni/
mio libidinis ardore excecati vaſe tamen
debito. Modus aūt quē natura determi/
nat ē: vt mulier in dorſo iaceat ꝛ vir in vē/
tre incūbat eidē: et hic modus ē naturalis
hoībus: vtpote quo meliꝰ ꝛ faciliꝰ mulie/
res ꝯcipiunt a quo mō cā explende libidi/
nis deuiantes enormiter peccāt etiā ꝯiun
cti vinculo mrīmoniali: ꝛ quantomagis a
mō naturali deuiant: ac ꝑ hoc ꝯceptionem
fetus impediunt: tanto execrabiliꝰ peccāt
ſicut cū mulieres ſuis viris ſuꝑgrediūtur.
Unde refert Methodiꝰ vnā fuiſſe inť cau
ſas diluuij: ꝙ mulieres in veſaniā verſe ſu
pergreſſe viris abutebanť: et tales inferi/
ores ſunt brutis q̄ nō ꝑuertunt moduꝫ eis
a natura cōſtitutū. Si ergo talis peruerſi/
tas tam damnabilis iudicať in thoro con/
iugali. O quid erit in alijs: p̄ſertim cum in
dicto. c. adulterij malū. ſubditur. Uſus eni
naturalis ſi vltra modū ꝓlabiť in vxoreꝫ
quidē veniale ē: in meretrice damnabile.
Nō ſic intelligendū quin ſit etiā mortale ī
vxore: ſed qꝛ citius veniam mereť propter
vinculū matrimonij in quo ꝯceſſus ē vſus
mulieris licet nō abuſus: extra autē matri
moniū nec vſus naturalis ꝯceſſus ē. Ta/
les inſuper libidinoſe mulieribꝰ abutētes
ſepius in ſobolis puniunť: cū vľ ignobiles
moribꝰ vľ debiles viribꝰ ſuccreſcūt: vnde
Boniſa. martyr ſcripſit de hoc regi anglo/
rū: ꝛ poniť. lvj. diſt. c. ſi gens anglorū: ſicē ꝑ
iſtas ꝓuincias diuulgatū ē ꝛ nobis ī fran
cia ꝛ italia improperať ꝛ ab iſtis paganis
in improperiū nobis obijcitur: ſpretis no/
bilibꝰ ꝛ legalibꝰ ꝯnubijs adulterādo ꝛ lu
xuriando adinſtar ſodomitice gētis fedā
vitā duxerit: de tali cōmixtione meretriciū
eſtimandū ē degeneres ꝓplos quo ad forti
tudinē ꝛ ignobiles ꝛ furētes libidine fore
procreandos: ꝛ ad extremū vniuerſā ple/
bem ad deteriora ꝛ ignobiliora vergenteꝫ
ꝛ nouiſſime nec bello ſeculari fortē nec in
fide ſtabilem nec honorabilē eſſe hoībus:
nec deo eſſe amabilē vēturā: ſicut alijs gē/
tibus hiſpanie ꝓuincie ꝛ burgundionum
ꝓplis cōtigit: q̄ ſic a deo recedētes fornica/
te ſunt donec iudex taliū criminū vltrices
penas ꝑ ignorātiam legis dei ꝛ ꝑ ſarrace/
nos venire ꝛ ſeuire ꝑmiſerit: h̄ ibi. Extre/
mū autē malū huius gradus ē cū ꝗs vxo/
rē ſuā vľ aliā mulierē agnoſcit quidē ī va/
ſe debito ſ3 in reſolutione ſemē eijcit. Sicut
feciſſe legiť Her ꝑmogenitꝰ iude ꝛ frať eiꝰ
vt pꝫ ſupius. Et dicūt ꝗdā ꝙ demones ple
rūqꝫ ſeminis incremētū qꝺ hoīes ſic eijci/
unt aut alio quocūqꝫ modo vigilando vel
dormiēdo diligenť colligūt ac ſibiip̄is cor
pora formātes maſculina vľ feminina ī q̄/
bus etiā videri ꝛ palpari pūt ſi voluerint:
tranſformātes ſe ī incubū vľ ſuccubā: aſſu
mētes de maſculo ſemē maſculinū ꝛ ď feīa
femininū īgerūt ſe ad ꝯſtuprādū carnaliť
libidis ardore laborātes. Et vt refert Io.
de ianua in ſuo catholicon ſuꝑ verbo ſuc/
cubo. Angeli tenebrarū corpibꝰ ſic aſſum/
ptis vitā nō influūt ſ3 tm̄ motū. Unde ve/
re ꝛ ꝓprie loquēdo nō comedunt nec gene/
rāt: ꝛ tamē ꝑ eorū actū cōpleť generatio in/
q̄ntum ſemē humanū ſic collectū apponere
poſſūt in loco cōuenienti ad materiā ꝓpor
tionatū ſicut ꝛ ſemina aliarū rerū colligere
poſſunt ad cōplēdos aliquos effectus: vt
attribuať eis tm̄ id qꝺ ē motus localis nō
aūt ip̄a generatio cuiꝰ p̄ncipiū nō ē virtus
demonis aut corporis ab eo aſſumpti: ſed
ē virtus illiꝰ cuiꝰ ſemē fuit: ꝛ iō genitꝰ non
ē filiꝰ demonis ſ3 alicuiꝰ hoīs. Sic gēs hu/
norū ꝓcreata legiť in geſtis Gothorū. Naꝫ
cū gens gothorū migraret de Aſia in euro
pā: mulieresqꝫ deformes hrēt ī ſuo cōitatu
eiecit illas: timēs ne liberos nimis defor/
mes generarēt: ſicqꝫ nobilitatē gothorum
deformarēt: q̄ de caſtris excluſe cū errarēt

in nemore: acceſſerūt ad illas incubi demo
nes ꝛ ex illis genuerūt filios ꝛ filias: ex q̄/
bus ꝓceſſit fortiſſima gens hunorū. Simi/
liter legiť. Merlinꝰ ꝓpheta britanorū ex
incubo demone ꝛ ſanctimoniali feīa regis
filia generatꝰ. Unde ꝛ reges q̄ vſqꝫ hodie
regnāt in eadem britania que nunc anglia
diciť de fantaſtica matre deſcēdiſſe referū
tur. Merlinꝰ autē homo chriſtianꝰ fuit q̄
multa futura p̄dixit q̄ quotidie impleńť.
Uerūtamē plura leguńť de incubis: ď ſuc
cubis vero pauca: vnū tamē refert Ceſariꝰ
de q̄dā ſcholaſtico lubrico: cui nocte q̄daꝫ
feīa iudeā ꝓmiſerat venire ad lectū eius:
qua nō veniente ſpeciē eiꝰ diabolus aſſum
pſit ꝛ lectū illius aſcendit. Demonis igiť
tota nocte abuſus ꝯcubitu quē feminā p̄/
dictā eē credidit de mane ꝯpulit abire qui
reſpōdit: Cū quo putas te iacuiſſe hac no/
cte. Rñdit ille cū tali muliere. Qui ait: ne
quaq̄ ſ3 cū diabolo. Qui vt ſtultus diabo
lo irriſit ꝛ de ope nihil curauit. Legiť etiā
de q̄dam incubo qui cuidā maritate in ſpe
cie valde pulchri militis apparēs ac blan/
dis ſermonibꝰ eius ꝯſenſū acq̄rens ſex an
nis incredibili libidine ab eodē vexata ē.
Nā ꝛ inuiſibiliť ea ſepiꝰ abutebať marito
eiꝰ in eodē loco cubāte. Septimo ꝟo anno
venit ad ſanctū Bernardū: cui cū multis
lachrymis ſingula ꝑ ordinē narrās in con/
feſſione petijt ſubſidiū ꝛ ab eodē liberata
fuit a demone. De his dicit Beda ſuꝑ lucā
ꝙ q̄dā demones dicuńť ſuccubi q̄ ſuppo/
nūt ſe viris in ſpecie mulierū: q̄dam incu/
bi qui cognoſcūt mulieres ſub ſpecie viri:
forte nō luxuria tracti ſunt vt hoībus illu
dāt. Methodiꝰ aūt tāgere volēs cās dilu/
uij dicit inter alia ꝙ filij Cayn ꝑmo abute
banť vxoribus fratrū ſuorū nimijs fornica
tiōibus: poſtea vero mulieres in veſaniaꝫ
verſe ſuꝑgreſſe viris abutebanť: poſt hoc
exarſerūt homies in alterutrum coeūtes.
Seth autē preceptū accipiēs ab Adā p̄re
ſuo ne ſe miſcerēt poſteri eiꝰ poſteris cayn
ꝯiugio: ſeꝑauit cognationē ſuā a cognati/
one Cayn. Et ſm̄ Ioſephū filij Seth vſqꝫ
ad quartā generationē boni ꝑmanſerunt
poſtea ꝟo ad mala ꝓgreſſi ſunt ac ꝑ hoc vi
dētes filias Cayn eē pulchras ſeculares li
bidinoſas ꝯcupierūt eas ꝛ acceperūt ſibi ī
vxores. Et ex h̄ tꝑe tātꝰ vigebat ardor libi
dinis ī hoīes ꝙ demones ī humana ſpē ſe
trāſformātes ſe mulieribꝰ ꝯmiſcuerūt: ac
ille filios genuerūt iniurioſos: q̄ ꝓpter cū
fidētiam fortitudinis gigātes a grecis di/
cti ſunt: vt refert magiſter in hyſtorijs.
Quartꝰ inſuꝑ gradꝰ huiꝰ vitij eſt cū nō
ſuať in ꝯcubitu debitū vas vľ membrum B
ad h̄ ordinatū: qꝺ dupliciť ꝯtingit. Primo
cū vir ꝯcūbēs cū muliere nō ſeruat debitū
vas ſ3 aliūde ſibi dānabiliter vēdicat: vn̄
corruptū appetitū ſatiat. Secūdo cū vir ī
virū vľ mulier ī mulierē turpitudinē oꝑan/
tur ducti ī reprobū ſēſū. Et h̄ ꝓprie vocať
vitiū zodomiticū: qꝺ vitiū erat quaſi prin
cipalis cā generalis diluuij licet alie cau/
ſe ꝯcurrebāt. In eiuſdē quoqꝫ vitij deteſta
tionē addidit dominꝰ ſecūdo exterminare
terribili morte gētē peccatricē. Nā vt dicit
glo. de pe. di. j. ī. §. ſ3 ꝛ ꝯtinuo. Sex fuerūt
ciuitates quas deſtruxit dominꝰ cū ſuis re
gionibꝰ iuxta iordanē. ſ. ſodoma: gomorra
adame: ſeboim: deale: q̄ ē bale ꝛ ſegor: que
tamē fuit ad tēpus ſaluata ad preces Loth
vt ibidē ſaluareť: nec iterijt igne ꝛ ſulphu
re ſed terremotu. Pro q̄ nota ꝙ vt dicitur
Gen. xviij. Angeli in ꝑſona dñi Abrae ap/
parētes in receſſu dixerūt ad abraam. Cla
mor zodomorū ꝛ gomorreorū multiplicatꝰ
eſt. Gregꝰ. Pctm̄ cū clamore ē culpa cum
libertate: cū. ſ. ꝗs palā ſine verecūdia ad li
bitū ſuū peccat. Un̄ Eſaie. j. Pctm̄ ſuū q̄ſi
zodoma p̄dicauerūt. ſeq̄ť. Et pctm̄ eorū ag
granatū ē nimis. Dicūt hebrei ꝙ h̄ aggra/
uatio fuit: eo ꝙ quādā puellā occiderūt in
ſolita morte qꝛ dederat alimenta pauperi.
Cui dcō ꝯſonat illꝺ Ezech. xvj. Hec fuit i/
niq̄tas zodome ſororis tue: ſuꝑbia: ſaturi/
tas. panis: abūdātia ꝛ otiū: ꝛ manum ege
no nō porrigebāt. Seq̄tur. Deſcendā ꝛ vi
debo vtrū clamorē q̄ venit ad me ope ꝯple/
uerūt. Hiero. Magna enormitas criīs que
ſciētē oīa dubitare coegit. Receptꝭ igiť an
gelis ī hoſpitio Loth: vallauerūt domum
eiꝰ oēs a puero vſqꝫ ad ſenē dicētes: Educ
viros vt cognſcamꝰ eos. Erāt eī āgeli q̄ſi iu
uenes viri nimio decore p̄diti: q̄les potiſſi
me req̄rebāt ad opꝰtā nephariū. Hic legiť
ij. Mach. iiij. ꝙ Iaſon ambigens ſūmū ſa/
cerdotiū adito rege: ꝓmiſit pecuniā mltā:
ſi ptāti eiꝰ ꝯcederet gimnaſiū. i. ſcholā gēti
litatis ꝛ effebiā. i. ꝓſtibulū pulcherrimorū
iuuenū. Et ait Loth. Nolite facere maluꝫ
h̄ grāde habeo duas filias ꝟgines ꝛc. Di/
xit h̄ Loth ex animi ꝑturbatōe: cū tñ nullo
mō facere dꝫ minꝰ pctm̄ vt in alio vitet ma
ius: ꝛ licꝫ Loth excuſeť a tanto nō tñ a to/
to: tū rōne ꝑturbatiōis mētis in q̄ tūc erat

ita ꝙ plenã deliberatiõʒ nõ hẽbat:tñ etiã
qm̃ in ſuis ꝯciuib⁹ vitio peſſimo ꝛ ſuis ho
ſpitib⁹ occurrere volebat violẽtie.Et ãge/
li ad Loth.Oẽs q̃ tui ſũt educ de vrbe hac
delebim⁹ enĩ locũ iſtũ:eo ꝙ increuerit cla/
mor eoꝝ corã dño.Quo diſſimulãte egre/
di ꝯphenſũ Loth cũ ſuis angeli poſuerũt
ex ciuitatẽ dicẽtes:Ne reſpicias retro.ſ.ꝑ
inordinatũ affectũ ad ea q̃ mox ꝑitura ſũt:
nec ſtes in oĩ circa regiõe:q꞉ venerunt ad
ſubuertẽdũ cũ ʒodoma q̃ttuor alijs ciuita
tes ꝛ ſpaciũ inter mediũ.Vñ dicit̃ de pe.
di.j.§.ſ ꝛ ꝯtinuo:ꝙ he due vrbes adama ꝛ
ſeboym ex vicinia ʒodomoꝝ parilis exci/
dij traxere ꝯſortiũ cetera patẽt.Sequitur.
Igit̃ pluit dñs ĩ vltionẽ hui⁹ vitij ſuꝑ ʒo/
domã ꝛ alias ciuitates ignẽ ꝛ ſulphur id ẽ
ignẽ ſulphureũ q̃ſi ſũptũ de inferno.Dicit
enĩ Greg⁹.ꝙ gehẽnalis flãma moras non
ſuſtinẽs:ʒodomoꝝ ꝑuenit tollere nationẽ
ꝛ ip̃am terrã tãte ꝯfuſiõis ꝯſciã ꝯſumpſit
ignis ſulphure⁹.Qd̃ iõ fecit de⁹:vt terra ĩ
eternũ areſceret ſine ſpe iteꝝ germinandi:
ꝛ ſic grani⁹ puniuit iſtos q̃ ꝑmos pctõres
generali diluuio:q꞉ licet illi mẽſurã exce/
derẽt:tñ q̃ſi naturalit̃ peccabãt plurimi eo
rũ:vñ miro dei iudicio tota regio illa fcã ẽ
lacus fetidus:qui ſm Iſidoꝝ d꞉ affalas ꝛ
mare mortuũ li.ethymol.c.xx.Dicit̃ enim
lacus affalas.i.bituminis:nam aqua illa
ſtringit̃ bitũmine:ita ꝙ ventis moueri nõ
põt:vñ aque ille nõ quidẽ annuatĩ neq₃ ſẽ/
per ſed biẽnio in bienniũ euomũt ingẽtos
globos nigerrimi bituĩs ꝛ fedtiſſimi ad
littus:ꝛ tunc nullis ventis agitari poteſt:
Dicit̃ enĩ mare mortuuʒ ſm Iſid.q꞉ nihil
gignit viuũ:nihil recipit ex genere viuẽti/
um:nã neq₃ piſces hʒ neq₃ aſſuetas aquis
beluas:nec letas mergẽdi vſu patit̃ aues
ſed ꝛ quecũq₃ viuentia mergẽda tẽptaue/
ris q̃cunq₃ arte dimerſa ſtatim reſiliũt ꝛ q̃
uis vehemẽter eliſa ꝯfeſtim excutiuntur.
Refert enĩ Ioſephus ꝙ veſpaſian⁹ q̃ſdam
iunctis poſt terga manib⁹ iuſſit in altũ pro
ijci:ꝛ omnes tanq̃ vi ſpũs ſurſũ repulſi de
ſuꝑ fluitabãt:vñ ꝛ lucerna ardẽs ſuꝑna/
tat q̃ tamẽ extincta ſub mergitur.Nimirũ
cũ oĩe carẽs vita ſubmergit̃ niſi fuerit bi
tuminatũ.Excipit̃ tñ ferrũ:q꞉ ſuꝑ dicto.§.
ſed ꝛ cõtinuo:dicit glo.ꝙ aqua illa nec eſt
natabilis nec ẽ potabil:q꞉ ferrũ ibi natat
ꝛ pluma mergitur.Ibi ſunt poma pulcher
rima exterius:interi⁹ aũt plena fauilla et
cinere:his verbis deſcribit̃ luxuria:ſ ibi

Qd̃ latius ibidẽ exponit Archid.dicens.
Aqua luxurie gomorreoꝝ nõ ẽ natabilis:
q꞉ illaq̃at nõ eſt potabilis:q꞉ non recreat.
Vñ Hiero.Libido trãſacta ſꝑ relinq̃t ple/
nitudinẽ nũq̃ ſaciat̃:ꝛ extincta ſꝑ reaccẽ/
dit̃.Ferrũ ibi natat q꞉ ꝯſtans ꝛ firm⁹ hoc
vitiũ ſuꝑat:pluma mergit̃:q꞉ leuis ꝛ fra/
gilis hoc vitio ſuꝑat̃.Creſcũt in ripa laci
poma exteri⁹ pulcherrima:q꞉ forma iuue/
nũ effeboꝝ attrahit:potiſſime gomorreos
intus vero cinere ꝛ fauilla pleni ſũt:q꞉ fa/
uilla ẽ extincta ſcintilla:ꝛ in hmõi ignis di
uini amoris totalr̃ ẽ extinctus:q꞉ tales ſũt
aduerſarij ignis diuini amoris.Vocat̃ de
niq₃ lacus ille mare ſalinaꝝ:q꞉ vt q̃dã di/
cũt ex ill' aquis ſal candidiſſimũ efficit̃:vl'
etiã q꞉ lapides ſalis ibidẽ inueniũt̃.Vxor
aũt Loth inordinato affectu ꝯtra ꝑceptuʒ
angeli poſt ſe reſpiciẽs:verſa eſt in ſtatuã
ſalis quã Ioſephus refert ſe vidiſſe.Vbi
dicunt hebrei:ꝙ ſero precedente Loth ſal
petenti ꝓ cõdimẽto cibi angeloꝝ quos ho
mines credebat:vxor apportare rẽnuit:q꞉
ſm modũ ʒodomoꝝ inter quos habitabat
affectũ ad hoſpites nõ habebat:ꝛ ſic pena
reſpõdit pctõ.Dicunt aũt expoſitores no/
ſtri ꝙ factũ eſt in figura.Sal enĩ ꝯdimẽtũ
ẽ ciboꝝ:ꝛ ideo vxor Loth retroſpiciẽs ver
ſa eſt in ſtatuam ſalis:q꞉ punitio eius dat
cõdimentũ ſapiẽtie penitẽtib⁹ ne reuertã/
tur ad pctã priſtina.Propt̃ qd̃ ꝛ ip̃e dñs
ait Luc.xvij.Memores eſtote vxor' Loth
Unde ꝑ vindictã illam oſtenſũ ẽ quãtum
deo diſpliceat hmõi peccati ſola memoria.
Nimirũ cũ demones tãtũ abhorrẽt hoc vi/
tiũ ꝙ pre fetore ip̃ius fugiũt ab homĩe hoc
ꝑpetrante:cũ tñ prius hoc ꝑſuaſerint.Vñ
Ezech.xvj.Erubeſcẽt ſuple demones in
via tua ſcelerata.Verũtamẽ hoc fit nõ pro
pter deſideriũ humane innocẽtie:ſ propt̃
nobilitatẽ eoꝝ nature:ꝓcurãt enĩ vitiũ il/
lud ꝛ tñ deteſtant̃:ſicut hi q̃ cloacã euacu/
ant ꝓpter magnũ lucrũ:ꝛ tñ inde ſentiunt
fetorẽ magnũ.Tertio deniq₃ dñs addidit
vindictã huius tꝑe ſue neceſſitatis.Nam
ſm Augſ.videns deus vitiũ ſ ꝯtra natu/
rã fieri in hũana natura:fere deſijt incar/
nari.Et Hiero.ſuꝑ illud Eſaie.ix.Habitã/
tibus in regiõe vmbre mortis lux orta eſt
eis.dicit ꝙ lux illa oẽs laborãtes illo vitio
ʒodomitico nocte illa extinxit:q̃ chriſt⁹ na
tus ẽ:ne ĩ natura quã aſſũpſerat tãtã imũ/
diciã inueniret.Et hec põt eẽ ratio cur chri
ſtus nõ legitur tantũ ſcelus arguiſſe:eo ꝙ

tam recens memoria illius punitiõis erat
in mundo ꝙ hoĩes territi ſtrictius abſtine
bãnt ab ip̃o crimine.Quarto ꝓpter hoc fla
gitiũ adhuc potiſſime tẽporib⁹ hodiernis
dominus inducit diuerſas plagas in cetu
chriſtianitatis ſcʒ guerras:peſtilẽtias:fa/
mes:tẽpeſtates:terremot⁹:inundationes
aquarũ ꝛ ſimilia.Sicut imꝑator inſtat⁹ ſpi
ritu ſancto teſtat̃ in auc.vt nõ luxurientur
ꝯtra naturã.§.ſi enim.col.vj.ꝛ hoc recitat
glo.xxxij.q.iiij.in.c.in eo.dicens:Nã di/
cit imꝑator ꝙ ꝓpter iſta crimina inducun/
tur fames:peſtilẽtie ꝛ terremot⁹.Vñ ꝓpter
eadẽ ſcelera plures ꝓuincie punite legũt̃:
vt ꝑʒ.lvj.di.in.c.ſi gens angloꝝ:vbi Bo
nifacius martyr eadẽ ſcribẽs angloꝝ regi:
timet anglic' plagas affuturas ꝓpter hoc
ſcelus ſicut alijs gentib⁹ hiſpanie ꝛ ꝓuin/
cie burgũdionũ populis cõtigit:que ſic a
deo recedẽtes fornicati ſunt:donec vindex
taliũ criminũ vltrices penas ꝑ ignorãtiaʒ
legis dei.i.ſaracenos venire ꝛ ſeuire ꝑmi/
ſerit.Nã ꝙ ꝓpter delictũ ſepe ꝑmittit de⁹
inferri penas:vt pʒ.v.q.v.c.nõ oĩs.ꝛ.xvj
C q.j.reuertimini:vbi plane de hoc. Quin
tus deniq₃ gradus eſt cũ pctm̃ luxurie ali/
quis vl' aliqua ꝑficit cũ beſtijs:ſiue cõueni
at cũ eis in locis naturalib⁹ ſiue nõ:ꝛ hoc
vocat̃ crimẽ beſtialitatis vl' crimẽ peſſimũ
q̃ Ioſeph accuſauit fratres ſuos:vt patet
Gen.xxxvij.ſm aliquos.Alij vero ꝯſide/
rãtes ꝙ eẽt turpe dicere de patriarchis ta
lia:maxime cũ in hebreo reꝑitur:ꝛ retulit
patri rixam eoꝝ peſſimã:dicũt ꝙ ꝑ crimen
peſſimũ ĩtelligit̃ rixa q̃ fuit ĩter filios Lie
Bale ꝛ Zelphe quos deſpiciebãt tanq̃ ex
ancillis natos.Verũtamẽ q̃cquid ſit:dñs
ſtrictiſſime vitiũ hoc maledictũ ꝓhibuit:
ſepius idip̃m in lege veteri repetẽs.Dicit̃
eñ Exo.xxij.Qui coierit cũ iumento mor
te moriet̃:debet inſuꝑ iumẽtũ interfici ad
deteſtationẽ facti ꝛ ne alius cũ aĩali tẽptet
idẽ facere.Vñ Leuit̃.xx.dicit̃.Qui cum
iumẽto ꝛ pecore coierit morte moriat̃:pe/
cus quoq₃ occidite:mulier q̃ ſuccubuerit
cuilibet iumẽto ſimul interficiet̃ cũ eo.Et
eiuſdẽ li.xviij.hoc ſcelus etiã ꝓhibet̃.Et
Deutero.xxvij.Maledict⁹ qui dormit cuʒ
omni iumẽto ꝛ dicet omnis populus amẽ.
Ex quibus patet q̃ ſollicite deus hanc ab/
ominationem prohibuit:cum tamen qui/
dam reperiuntur tanta libidine excecati:
ꝙ fere cum omni genere animantiũ hanc
fetidã ſtulticiã exercent cooperãtibus de/

monijs que al's eſſet impoſſibile ꝑpetrare.
Unde relatione veridica didici ꝙ vn⁹ va/
gam querens libidinẽ tam in auibus q̃ in
animalibus:tandẽ maximã delectationeʒ
inuenit cognoſcẽdo eritium:diabolo non
dubiũ id actitante.Similiter reperte ſunt
mulieres nõ ſolũ de vrſis ſeu canib⁹ ſ etiã
de equis aut ſimilibus ꝯcepiſſe:ecce quid
excogitat ꝛ adinuenit maledicta libido?
Mirum eſt ꝙ huiuſmodi viros terra non
abſorbeat.Neſcio quid alij ſentiant:mihi
tamẽ ſaluo ſanioris iudicio videtur:ꝙ ad
huc magis delinquunt cum demonib⁹ fa/
miliaritatem contrahentes ꝛ cum eiſdem
carnaliter ex conſenſu cõmiſcentes:quod
in vitio carnis extremum videtur eſſe ma/
lorũ.De quo tamen vitio plures doctores
miranda ſcripſerunt:vt nobis fidem faci/
at etiam aſſerentiũ multitudo que ſcripſit
tam de ſuccubis q̃ de incubis id eſt taʒ de
demonib⁹ qui formam aſſumũt femineam
q̃ maſculinam.Nimirũ cum ꝛ noſtris tem
poribus inuenim⁹ eas quas demones nõ
ſolum decipere vel ad conſenſum allicere:
ſed etiam per violentiam ſtuprari conati
ſunt.Scimus inquã quaſdã conſentiẽtes
ꝛ carnaliter cõmiſcentes cum demonibus
tandem ad penitẽtie viam miſericorditer
reuocatas.Scimus deniq₃ alias carnali
cõmixtione ſic demonibus confederatas:
ꝙ in eodem libidinis furore perſeuerant.
O quanta eſt diuina pietas quantaq₃ hu/
mana cecitas.O q̃ execrandis ſe ĩmiſcet
humana nobilitas:vt merito cum ꝓphe/
ta diceret:Homo cũ in honore eſſet nõ in/ Ps.4
tellexit id eſt aduertit nobilitatem cõditio
nis:ſed cõparatus eſt iumentis inſipienti/
tib⁹ ꝛ ſimilis imo inferior factus eſt illis.
Quod a nobis auertat ieſus chriſtus.

De mechia ſpirituali que perficitur libidine cordis ꝛ exteriorum ſenſuum: Sermo X

Non mechaberis.

n Exo.xx.Tertio modo ꝑceptuʒ
iſtud exponit̃.Nõ mechaberis:
id eſt nõ adherebis ꝑ moroſam delectatio
nẽ ꝛ conſenſum libidinoſũ illecebris ſen/
ſualib⁹ vel ĩmundis reuolutionibus cor/
dialibus:ꝛ ip̃o quãtum ad hominẽ interi
orẽ in ſceno luxurie cordialis vel ſenſualis
damnabiliter abutendo:ꝛ hec dicitur ſpi/

ſpiritualis fornicatio vł mechia: vñ. xxxij. q.
vij. c. nō ſolum: ibi ſubditur. Eſt aūt ſpiri/
tualis fornicatio de q̃ dñs ait. Qui vide/
rit mulierē ad ꝯcupiſcendū eā: iā mechat⁹
eſt eam in corde ſuo. Ideo omnis imunda
pollutio fornicatio dicit: ꝗuis quiſq̧ di/
uerſa turpitudinis voluptate ꝓſtituatur.
Et hoc intelligit nō ſolū de pollutiōe cor/
porali ſed etiā cordiali: i abuſu imūdaꝝ co
gitationū vł etiā exterioꝝ ſenſuū. Sequit
ibidē. Ex delectatione eñ fornicādi. i. cor/
poraliter vł cordialiter varia gignunt fla/
gitia ꝗbus regnū dei claudit vt hō a deo
ſepetur: hoc ibi. Ex ꝗbus ſatis liquet: ꝙ lu
xurie vitiū plerūq̧ mēbro ſibi appropriato
cū additamēto leuiathā minime ꝯtentum
oēs fines cordis ⁊ humanoꝝ ſenſuū ſuo ve
neno fraudulēter occupare nitit: vt verus
inueniat: qui dicit Hiere. ix. Aſcēdit mors
per feneſtras nr̄as. i. ſenſus exteriores: in/
greſſa ē domos noſtras. i. domiciliū cordis
per criminoſū affectū accidente conſenſu.
Hinc ſm pħi ꝯſiliuꝫ qui deponere vult in/
ordinata deſideria omniū rerū quarū cu/
piditate flagrauit auertat oculos ⁊ aures
alioſq̧ ſenſus ab his que relinquit aut re/
linquere querit: nihil eñ facilius ꝙ amor
recrudeſcit: nam affect⁹ quocūq̧ ſe vertit
ꝑciū aliqđ preſens occupationis ſue repe/
rit: ergo facilius excludit ꝙ̄ expellit. Qđ
Iob ſubtiliter innuens ait. Pepigi fedus
cū oculis meis ne ꝗdem cogitarē de virgi
A ne. Hic queri pōt: vtrū in tactib⁹ oſculis
amplexib⁹ ⁊ ſimilib⁹ mortale pctm̄ conſi/
ſtat: ꝑſertim cū fornicatio mortale pctm̄ eē
dicat ex eo ꝙ p eā impedit bonum prolis
generāde ⁊ educande: ſꝫ ad hoc nihil ope/
rant oſcula: tactus: amplex⁹ ⁊ ſilia. Ad h̄
rūdet Tho. ſcđa 2ᵉ. q. cliiij. ꝙ aliꝗd dicit
eſſe pctm̄ mortale dupliciť. Uno modo ſm
ſpeciē ſuā: ⁊ hoc modo tact⁹: amplexus vł
oſcula ſm ſuā rōnē nō nominant mortale
pctm̄: quia talia poſſunt abſq̧ libidine fie
ri: vł ꝓpter patrie ꝯſuetudinē: vł ꝓpter ali/
quē amorē ordinatū ſeu aliā rōnabilē cau/
ſam. Alio mō đr aliquid eſſe pctm̄ mortale
ex ſua cauſa: ſicut ille ꝗ dat elemoſynaꝫ vt
aliquē inducat ad hereſim mortaliť peccat
ꝗuis opus in ſe bonū ſit: ⁊ hoc ꝓpter intē/
tionē corruptā. Et qꝛ nō ſolū ꝯſēſus i actū
peccati mortalis: ē mortale pctm̄: ſed etiā
ꝯſenſus in delectationē pcti mortalis: iđo
cū fornicatio ſit mortale pctm̄ ⁊ multoma/
gis alie ſpēs luxurie: ꝯſequēs eſt ꝙ ꝯſen/
ſus in delectationem talis pcti ſit mortale
pctm̄ ⁊ nō ſolū ꝯſenſus in actū. Cū igitur
amplexus: oſcula: tactus ⁊ ſiľa ꝓpter dele
ctationē fiant ex aīo deliberato: ꝯſequens
ē ꝙ ſint pctā mortalia: ⁊ ſic ſolū dicunt li/
bidinoſa: vnde ſm ꝙ talia libidinoſe fiūt
mortalia pctā iudicant. Nec mirū cum di
cat Aug⁹. đ fidē chriſtiana: ⁊ ponit. xxxij.
q. v. c. Nec ſolū affectu ⁊ tactu ſed aſpectu
quoq̧ appetit ⁊ appetit ꝯcupiſcētia femi/
naꝝ: nec dicatis vos habere aīmos pudi/
cos ſi habeatis oculos impudicos: qꝛ im/
pudic⁹ ocul⁹ īpudici cordis eſt nūcius. Et
cū ſeinuicē ſibi etiā tacēte lingua ꝯſpectu
mutuo corda nūciant īpudica ⁊ ſm ꝯcupi
ſcētiā carnis alterutro delectant ardore:
etiā in tactis ab imunda violatiōe corpori
bus fugit caſtitas ipa de morib⁹. Unđ po
teſt ſolus nut⁹ ex libidine fact⁹ eē mortale
pctm̄: qꝛ pctm̄ illud cōmittit in voluntate
que voluntas exteriorib⁹ ſenſib⁹ quaſi qui
buſdā inſtrumētis vtit: cū tamē ſtudioſa
volūtas plenā habet rationē peccati: vt pꝫ
ibidē. c. ꝗ viderit: ⁊ de pe. di. j. c. ſiē. Quin
q̧ ſūt igit vie veniendi ad voraginē cordi
alis luxurie. Nā p ꝗnq̧ ſenſus recipiunt
impꝛ̄ſſiones carnaliū cogitationū: quas ſe
quūt delectatio pariter ⁊ ꝯſenſus: vñ ſen/
ſus exteriores ſūt q̄ſi laquei cordis ⁊ hoīs
interioris quib⁹ incautus captiu⁹ ducitur
in ſeruitutē pcti. Primus igit laqueus ē
oculus nequā. Hic Hiere. Treno. iij. lamē
tabat dicēs. Ocul⁹ me⁹ deꝑdat⁹ ē animā
meā i cūctis filiab⁹ vrbis mee: venatione
ceperūt me q̄ſi auē inimici mei. ſ. demones
⁊ hoc p mediū filiaꝝ hoīm. Qđ prudēter
Iob aduertēs rñdit. Pepigi fedus cū ocu
lis meis ⁊c̄. Nimiꝝ cum dicit. Eccl. xxxj.
Memēto qm̄ malus ocul⁹ nequā: nequi⁹
oculo ꝗd creatū eſt: q̄ſi diceret: nihil. Qđ
vtiq̧ claruit i Dauid ꝗ betſabeā ſe lauātē
incaute reſpiciens capt⁹ ē oculis: ⁊ capti/
uus duct⁹ i affectū adulterij: ꝓpter qđ tam
turpiter cecidit: ꝙ cū adulterio crimē pro/
ditiōis ⁊ homicidij ꝑpetrauit. Hic poſtmo
dum ſollicite dñm exorauit dicēs. Auerte
oculos meos ne videāt vanitatē. Uñ peri/
culoſiſſimū obiectū viſus ē mulier ornata:
nā a planta pedis vſq̧ ad verticē capitis ē
plena laqueis ad capiendas aīas p mediū
viſus. Hinc merito dicit Eccꝫ. c. vij. Inue
ni amariorē morte mulierem ꝗ laqueus ve
natorū eſt. i. demonū ⁊ ſagena cor eius: vi/
cula ſūt man⁹ illi⁹. Et hoc exemplariter pa

tuit in Iudith eiuſdē. xvj. que non ex libi
dine ſed ex ꝟtute ſe ornauit ad decipiēdū
⁊ deijciēdū hoſtē iudeoꝝ. Dicit eni ibideꝫ
ꝙ colligauit cincinos ſuos mitra. i. i vna
ſerie cōgregauit ad decipiendū eum: ecce
laqueus in vertice: vnxit faciem ſuam vn/
gento: ecce laqueus in facie: ſandalia eius
rapuerūt oculos eius: ecce laqueus in pe/
dibus: pulchritudo eius captiuā fecit ani
mā illius: ecce totum corpus ei⁹ ē laqueis
plenum. Nec hec ſolū: ſed vt dicit eiuſdeꝫ
x. c. Aſſūpſit dextrariola ⁊ lilia ⁊ inaures
⁊ anulos ⁊ omnib⁹ ornamēt' ſuis ornauit
ſe. Pro quo nota: ꝙ lꝫ Iudith ornauit ſe
ad decipiendū Holofernem: tamē nō intē/
debat eum ducere ad peccatū mortale: ſed
ad hoc vt deſideraret eā habere vxorē: ⁊ p
hoc haberet ad eum familiarē acceſſum p
quem eū occidere poſſet: ꝓpter hoc caput
ornauit ⁊ faciē vnxit lachryma arbori aro
matice ꝗ facit ad decorē vultus ⁊ ſuauem
odorē ⁊ nihil omiſit de ꝯtingentib⁹ ad de/
centē ornatū: decepitq̧ eū ⁊ deiecit turpiť
amputans caput illius. Sic hodie mulier
ornata diaboli ſagena infinitos dānabili
cōcupiſcentia capit ⁊ aīam eius interficit.
Dicit eni Hiero. ꝙ gladius igne⁹ eſt ſpeci/
es mulieris velut ex omi ꝑte ſagittas emit
tens: quali putamus aīaꝝ periculo ſibi cō
ueniunt laſciu⁹ ornatus ⁊ neq̄ ocul⁹. Sed
audiat ꝯcupiſcentia videns. Qui viderit
mulierē ad ꝯcupiſcendū eam ⁊c̄. vñ. xxxij.
q. v. c. nec ſolo. c. qui viderit. Studioſa cō/
cupiſcētia fornicatiōis adequat opi. O ꝗt
igit adulteria ꝑpetrant etiā in ecclia dei:
quot fornicationes: quot deniq̧ libidino/
ſi aſpectus cū circūeunt officinas templi:
quoꝝ oculi luxuria pleni velut ad libidīs
venationē edocti. Similiter audiant ex la
ſciuia ſe ornātes illud Eccī. xxvij. Qui fo/
ueam fodit incidet in illā: ⁊ qui ꝯſtituit la
pidem ꝓximo offendet in eo: ⁊ qui laqueū
alio ponit ꝑibit in illo. Ubi tria tangūtur
quoꝝ vnūqđq̧ mortale ꝯſtituit. Nā p fo/
ueam intelligit intentio libidinoſa incitā
di alios p ornatū ad carnis cōcupiſcentiā
qđ eſt mortale: ꝗuis etiaꝫ incitās peccatū
illud ꝑpetrare non intēderet: p lapidē ve/
ro ſcandalū actiuū intelligit quod ē etiaꝫ
mortale ſm Tho. ſcđa. 2ᵉ. q. xliij. p laqueū
auteꝫ intelligit ornatus in ſe cum excedit
modum ⁊ ꝑtendit laſciuiaꝫ: tunc etiam eſt
mortale liceꝫ nō intendat alios trahere ad
laſciuiā: cuꝫ manifeſtā pretendat ſupbiā:
imo ſentina multoꝝ vitiorū eſt cum ſic ſpē
ctacula petit vt ſtultis placeat: tunc enim
quot mortales excitat concupiſcētias: tot
mortaliū peccatoꝝ particeps efficit ⁊ cau
ſa. Unde dicit de tali Prouer. vij. ꝙ mul/
tos vulneratos deiecit ⁊ fortiſſimi ꝗcunq̧
interfecti ſūt ab ea. Mirū eſt ꝙ chriſtiana
religio talē ornatū admittit ad chriſti de/
ſpectuꝫ ⁊ chriſtianoꝝ periculū. Nō ſic egit
adoleſcēs quidā mire pulchritudinis: qui
cernens in ſua ſpecie plures illuſtriū femi
narum ſcandalizari: ꝯfodit vultum ſuum
vulneribus: malens deformitateꝫ habere
feditatis q̄ formā irritamētū ꝑbentē alie/
ne libidinis. Secūdus aūt laqueus eſt
auris pruriens verboꝝ laſciuiaꝫ. Lingua
nanq̧ ſm Iacobū in canonica inquietum
maluꝫ eſt ⁊ plena veneno mortifero. Inſu
per maculat totum corpus ⁊ inflāmat ro/
tam natiuitatis inflāmata a gehēna. Et ꝑ/
ſertim lingua cordis libidinoſi inflāmat
aures audientium. Dicit eni Prouer. v.
Fauus diſtillans labia meretricis ⁊ niti/
dius oleo guttur ei⁹: nouiſſima aūt illius
amara q̄ſi abſinthiū et acuta q̄ſi gladi⁹ bi/
ceps: ⁊ infra. Nūc ḡ fili mi audi me ⁊ ne re/
cedas a verbis oris mei: lōge fac ab ea viā
tuam: ⁊ ne appropinques forib⁹ dom⁹ ei⁹.
Et ſi linguā maledicam declinare nō ꝑua/
les audi tunc ꝯſiliū ſapientis Eccī. xxviij.
vbi poſtq̄ plurima dixit đ lingua tertia ſe
minantē diſcordias et deijciente mulieres
viratas vel vericas: tandē ſubinfert. Bea
tus qui tectus eſt a lingua neq̄: ꝗ in iracū
diam illi⁹ nō trāſiliuit ⁊ ꝗ non attraxit iu
gum eius ⁊ in vinculis illi⁹ nō ē ligat⁹. De
inde ꝯſiliuꝫ tribuens euadenti ſubinfert.
Sepi aures tuas ſpinis ſciłꝫ timoris dei:
mortis incerte: futuri iudicij: penaꝝ infer
ni: ⁊ noli audire linguam neq̄: ⁊ ori tuo fa
cito oſtia: nihil ſcꝫ loqūēdo ad votū petu/
lans alloquētis: et ſeras auribus tuis: ne
verbis libidinoſis pateat introitus. Dicit
eni Ariſtoteles li. đ aīalibus: ꝙ ſus q̄diu
mare ſollicitāte rigidas tenuerit aures nō
ꝯſentit in coitum: vbi vero laxare ceperit
aures ſtimulat ad luxuriā. Et ibidē dicit
ꝙ omne animal aures habet mobiles pre
terq̄ homīes. Rigidas igit ⁊ immobiles
aures teneas: nec auditu recipias qđ rece
ptum cor īficiat ⁊ ꝯſenſum eliceat: nec cui/
ꝙ̄ credas etiaꝫ ſub ſpecie ſanctitatis vł ho
neſtatis blande loquentē: quia ſub pallio
ſpūalis amoris vel etiam religionis ſepi⁹

latet ardoꝛ libidinis pluresq̄ magˀ tēptā/
tur ab his pſonis que ſpeciē ſanctitatis in
habitu et religione ꝑtendūt. Sicut ſimile
quoddā in lib. de naturis rerū refert Pli
nius dicens: ꝙ ſus quando luxurie furijs
agitaᷓ in virū irruit cādida maxime veſte
indutū. Maxime vero cauēde ſunt ſocieta
tes lubꝛice q̄ varijs laſciuie canticis ac mu
ſicis inſtrumentis aures oblectari q̄runt:
q̄bus tandem coꝛda marmoꝛea paulatim
emolliunt ⁊ diſſoluūt ad laſciuiā coꝛpoꝝ.
Hinc dicitᷓ Ecci. ix. Cum ſaltatrice ne ſis
aſſiduus nec audias illā: ne foꝛte pereas ī
efficacia illius. Tertius aūt laqueus eſt
tactus inflāmās. Laſciuus enī tactus po
tiſſimū inflāmat ad luxuriā: diuerſimode
tamē. Naꝫ maxime tactus īmundus in ſe
vel in alijs membꝛoꝝ illoꝝ q̄ generationi
deſeruiūt ardoꝛem excitat libidinis: qua/
pꝛopter quis grauiꝰ peccat cōmuniter im/
pudica tangēdo q̄ꝫ videndo vel audiēdo.
Unde q̄dam ꝑ ſolū tactum plus peccāt q̄ꝫ
ſi decem pꝛoles ꝓpꝛie matri cōmiſcēdo ge/
nuiſſent. Heu q̄ꝫ flagicioſis actibus ſe immi/
ſcet humana nobilitas cum hac irrōnabi/
litatis noxa ſolus homo rōnabilitatis ca/
pax turpiſſime fedatᷓ. Nullū enī animal ir
rationale fecibꝰ hmōi legitᷓ maculatū: vn̄
merito dicē pſ. lxxxij. Diſperierūt ī endoꝛ
facti ſunt vt ſtercus terre. Endoꝛ interꝑta
tur fons generationis in quo iſti ꝑ tactus
abominabiles ꝑierunt: eo ꝙ infinita flagi
cia enoꝛmia ꝑegerunt. Quid auteꝫ vilius
ſtercoꝛe: ⁊ q̄d abominabilius tam ſoꝛdido
peccatoꝛe: qui ſua libidine violat iura na/
ture. Secūdo poſt hoc ad libidinē ꝓuocāt
oſcula libidinoſa: amplexus nudoꝝ coꝛpo
rū: cōtrectationes vberū ⁊ ſimilia. Naꝫ lu
xuria ꝑ oſculum libidinoſū irritatᷓ: eo ꝙ ī
oſculantibꝰ fit ꝯuenientia pꝛimū ⁊ anima
les ſpūs ꝯiungunᷓ. Hinc dicit pħus ꝙ eq̄
ante coitum ꝯſpirant anhelitu ⁊ ꝑ hoc ad
luxuriam ꝓuocanᷓ. Pꝛopter q̄d o virgo
chꝛiſti: que ſponſo tuo pudicū affectuꝫ ſer
uare deſideras: ſi quis te ad oſculū ſuum
inuitauerit: ꝓ oſculo ſputum reddas: ⁊ te
mere ꝯtrectanti pugnū ingeras: nec huiuſ
modi credas eſſe ſeruū chꝛiſti ſed ſathane:
non amatoꝛē ſed coꝛruptoꝛē: nō pudicicie
delatoꝛē: ſed ꝓpꝛie libidinis viliſſimū con
fotoꝛē. Si enī ſolus aſpectus libidinoſus
ꝯſtituit aliquē eē iudicādū adulterij reū:
iuxta ſermonē euāgelicū: o q̄d erit mutua
cōtrectatio coꝛpoꝝ in tactibꝰ: oſculis: am/
plexibus ⁊ ſimilibꝰ: Que tanto grauioꝛa
iudicanᷓ quā to delectatiōi carnali plenti/
oꝛem adminiſtrāt ꝯcitatiōeꝫ libidinis: vn̄
cum inter ſenſus coꝛꝑales in tactu carnali
maioꝛ dulcedo reꝑiaᷓ: ⁊ ex delectatiōe eiꝰ
maioꝛ coꝛruptio ſequatur: ac per ꝯſequēs
auerſio maioꝛ a deo: ꝓpter hoc intātū red
ditᷓ deteſtabilis ꝙ exerceri nō pōt ſine pec
cato ſaltē veniali etiā in facto ꝯiugali. De
q̄ tn̄ excipitᷓ vnus caſus ſcꝫ neceſſarius ta
ctus cauſa ꝓcreande ꝓlis: lꝫ Grego. ꝯtra/
rium dicat. xiij. diſ. c. nerui teſticuloꝝ. Nō
po tante delectationis inuenitᷓ: ꝙ ꝓuenit
a natura cupiente ꝓcreare ex ſimilibꝰ ſibi
ꝓ ꝯſeruatiōe ſpeciei humane: ī q̄ coꝛꝑalis
ſenſualitas intantū q̄nq̄ vincit aciē rōnis
in hoīe: ꝙ ex nimia eius frequētia q̄nq̄ ce
cus efficitᷓ: ⁊ ex cerebꝛi vacuatiōe q̄nq̄ fre
neticus. Et qꝛ talis delectatio incautū effi
caciſſime trahit in cōſenſum: ideo iudicaᷓ
cauſa deteſtabilis totū hoīem in peccatoꝝ
trahens voraginē. Hic q̄ri pōt: vtꝝ con/
ſenſus in delectationē peccati moꝛtalis. ſ.
ſimplicꝭ foꝛnicationis iudicari debet moꝛ
tale peccatū ꝑſertim cum peccatū homici/
dij grauius eſt q̄ꝫ ſimplicis foꝛnicationis:
ſed cōſentire in delectationē que ꝯſequitᷓ
cogitationē de homicidio nō eſt peccatū:
ergo multo minus ꝯſentire in delectatio/
nem que ꝯſequitur cogitationē de foꝛnica
tione iudicari debet moꝛtale: ergo ⁊c̄. Ad
hoc inᷓ alia rn̄det Tho. ſcd̄a. 2ᵉ. q. lxxiiij.
ꝙ aliquis de foꝛnicatione cogitās de duo
bus delectari pōt: vno modo de ipa cogi/
tatione: alio modo ḋ foꝛnicatiōe cogitata.
Delectatio autē de ipſa cogitatiōe: ſequitᷓ
inclinationē affectus in ipam cogitatiōeꝫ:
ipa vero cogitatio ꝭm ſe nō ē peccatū moꝛ
tale ſed q̄nq̄ veniale tm̄: vt cum aliquis ī
utiliter cogitat de ea: quādoq̄ etiā ſine oī
peccato puta cū quis vtiliter ḋ ea cogitat:
ſicut cuꝫ vult de ea ꝑdicare: diſputare vel
ſtudere ad infoꝛmandū ignaros: ⁊ ideo ꝑ
ꝯſequens affectio ⁊ delectatio q̄ ſic ē ḋ co/
gitatione foꝛnicatiōis non ē de genere pec
cati moꝛtalis: ſꝫ q̄nq̄ eſt veniale pctm̄ ⁊ q̄n
q̄ nullū: vn̄ nec ꝯſenſus in talē delectatio
nē ē moꝛtale peccatū. Sꝫ ꝙ aliq̄s cogitās
de foꝛnicatiōe delectetᷓ ī ipo actu cogitato
hͦ ꝯtingit ex eo ꝙ eiꝰ affectio ī hūc actum ē
īclinata: vn̄ ꝙ aliq̄s ī talē delectatiōeꝫ con
ſentiat hͦ nihil aliud ē: q̄ꝫ ꝙ ipe ꝯſentiat hͦ
ꝙ affectꝰ ſuus īclinatꝰ ſit ī foꝛnicationem.
Nullꝰ enī delectatᷓ niſi ī eo q̄d ē ꝯfoꝛme ap
petitui eiꝰ: ꝙ aūt aliq̄s ex deliberatiōe eli/
git ꝙ affectꝰ ſuꝰ ſe ꝯfoꝛmet his q̄ ꝭm ſe ſūt
peccata moꝛtalia hoc ē peccatū moꝛtale: ⁊
ideo talis ꝯſenſus ī delectationem peccati
moꝛtalis ē moꝛtale pctm̄. Hinc dicē Aug.
xij. ḋ trini. ꝙ ꝓpᷓ peccata delectatiōis etiā
ſine volūtate ꝑficiēdi ſꝫ cum volūtate oble
ctādi totꝰ hō dānabitᷓ. Et ideo dicēdū: ꝙ
ſolꝰ ꝯſenſus ī delectatiōeꝫ q̄ ꝓcedit ex cō/
placētia ipiꝰ actꝰ homicidij cogitati ē moꝛ/
tale pctm̄: nō aūt ꝯſenſus ī delectatiōeꝫ q̄
ꝓcedit ex cōplacētia cogitatiōis ḋ homici
dio. Ceteꝝ cū rō ꝯſentit ī talē delectatiōeꝫ
peccati moꝛtalis: tūc vocatᷓ delectatio mo/
roſa: nō vtiq̄ ꝭm diuturnitatem tpis: ſꝫ ex
eo ꝙ rō deliberās circa delectationē īmo/
ratᷓ nec tn̄ eā repellit tenēs ⁊ voluēs libētᷓ
ea: q̄ ſtati cū aīm attigerunt reſpui debue/
rūt: vt dicit Aug. vbi ſ. Tertio poſt hͦ ad
libidinē ꝓuocat mollicies veſtiū et lecti/
ſternioꝝ: q̄ꝝ etiā ſuauitas efficacitᷓ libidi
nē excitat. Un̄ dicē Amoſ. vj. dn̄s ad hmōi
Ue q̄ opulēti eſtis ī ſion: ⁊ infra. Qui doꝛ
mitꝭ ī lectis eburneis ⁊ laſciuitis ī ſtratis
vr̄is. Et iterū Ezechielᷓ. xxiij. Lauiſti te et
circūliniſti ſtibio oclos tuos: et oꝛnata es
mundo muliebꝛi: ſediſti in lecto pulcherri
mo: ⁊ mēſa oꝛnata ē an̄ te. Sꝫ ad quē fineꝫ
oн̄dit Eſa. c. xiiij. dicēs: Detracta eſt ad in
feros ſuꝑbia tua: ꝯcidit cadauer tuū: ſub/
ter te ſternetᷓ tinea ⁊ operimētū tuū erunt
vermes. Quarto deniq̄ ꝓuocat ad libidi
nem ſuauitas vnguētoꝝ ⁊ balneoꝝ. Nam
Amos. vj. De laſciuiētibus ī ſtratis ſuis
ſubditᷓ ꝙ erāt optimo vnguēto delibuti: ⁊
nihil cōpatiebāᷓ ſuꝑ ꝯtritiōe Joſeph. Un̄
dicūt q̄dā ibidē ꝙ ī optimo vnguēto intel
ligitᷓ illud q̄ vngebanᷓ vaſa diuino cultui
applicāda: ḋ q̄ ꝑcipitᷓ Exo. xxx. ꝙ nullus
ſub pena moꝛtis illo vteretᷓ. Quartꝰ la/
queus ē odoꝛ oblectans q̄ ſimiliter allicit ad
luxuriā: in cuiꝰ argumētum ḋꝛ. ij. Paralᷓ.
xvj. ꝙ poſtq̄ꝫ rex Aſa moꝛtuꝰ erat: poſue/
rūt eū ſuꝑ lectū ſuū. i. feretꝝ vel ſepulture
locū: plenū aromatibꝰ ⁊ vnguētis meretri
ceis. i. rebus odoꝛiferis q̄bꝰ antiq̄tus me/
retrices aſpergebant lectos ſuos ad allici
endū hoīes ad luxuriaꝫ: ſicut ḋꝛ Pꝛouer.
vij. in ꝑſona meretricis. Aſpſi cubile meū
mirrha: aloe ⁊ cinamomo. Nimiꝝ cum ḋꝛ
Pꝛouer. xxvij. ꝙ vnguēto ⁊ varijs odoꝛi/
bus delectatᷓ coꝛ. Sꝫ vt ḋꝛ Eſa. iij. Erit ꝓ
ſuaui odoꝛe fetoꝛ. Sꝫ q̄lis fetoꝛ erit oн̄dit
Job. c. xxviij. dicēs: Aſpergaᷓ ī taberna/
culo eiꝰ ſulphur. Fetoꝛ nāq̄ ſulphureꝰ peſ
ſimꝰ ē: vn̄ Eſa. xxx. ḋꝛ. Pꝛeparata ē enī ab
heri. i. a ꝑncipio tophet. i. gehēna ꝭm oēs
doctoꝛes a rege ꝑparata ꝓfūda ⁊ dilatata
nutrimenta eius ignis. ſ. infernalis ⁊ lig/
na multa. i. peccata: flatus dn̄i ſicut toꝛrēs
ſulphuris ſuccēdens eū. Quintꝰ laqueꝰ
eſt guſtus alliciens ſcꝫ ad crapulā ⁊ ebꝛie/
tatem: ac ꝑ ꝯſequēs ad libidinem. Delica/
ta nanq̄ cibaria cum abundantia ſumpta
multum ꝓuocant ad libidinem: ꝑſertim il
la que caloꝛem naturaleꝫ nutriunt: ⁊ quia
comedere ⁊ bibere ſunt ḋ neceſſitate natu
re diabolus ibi laqueum temptationis ab/
ſcondit: vbi natura ſibi neceſſitateꝫ requi/
rit. Hinc chꝛiſtū eſurientem pane tempta/
uit et ꝓthoparentes pomo deiecit. Unde
pꝛima temptatio filioꝛum iſrael erat de po
tu: vt patet Exo. xv. ſecūda de cibo. Exo.
xvj. Et quia ꝭm Grego. plures īterficiunᷓ
gula q̄ꝫ gladio: ⁊ ꝭm Hiero. vēter ⁊ genita
lia ſibi ſūt ꝓpinq̄: ideo venter mero eſtuās
de facili ſpumat in libidinē: et quia ſūptio
cibi ⁊ potus neceſſaria eſt ad conſeruatio/
nem indiuidui: ſicut actꝰ venereus ad con
ſeruationē ſpeciei: ideo deus vtrobiq̄ ma
ximam appoſuit delectationem: ne ab ani
malibus negligantur vt dicit Tho. ſuper
iiij. di. xlix. Homines autē beſtijs viliores
effectu maxime delectabilibꝰ illis abutun
tur. Sed ḋ his dicitᷓ Apocal. xviij. Quā/
tum gloꝛificauit ſe et in delicijs fuit: tantū
date illi toꝛmentū ⁊ luctum. Et figuratum
eſt Deutᷓ. xxviij. vbi dicitᷓ: ꝙ homo delica
tus et luxurioſus inuidebit fratri ⁊ vxori
que cubat ī ſinu ſuo: ne det eis de carnibꝰ
filioꝝ ſuoꝝ q̄s comedet: eo ꝙ nihil habeat
aliud in obſidiōe: ſimiliter tenera mulier de/
licata que ſuꝑ terraꝫ ingredi nō valet: nec
pedum veſtigium figere ꝓpter mollicie et
teneritudinem nimiaꝫ: inuidebit viro ſuo
q̄ cubat in ſinu eius ſuꝑ filij ⁊ filie carnibꝰ
⁊ illuuie ſecundinarū que egrediunᷓ ḋ me
dio feminū eius. id ē coſte. Sūt enī ſecun/
dine pellicule que egrediunᷓ cum pueris
quibus īuoluti ſunt. Si taliter iudicabat
dn̄s tēpoꝛaliter puniēdos trāſgreſſoꝛes ꝑ
ceptoꝝ illoꝝ: o qualis erit punitio eterna/
lis? Cū ſicut hic puniēdo tribuit diē ꝓ an/
no: ſic ibidē annum ꝓ die: imo mille milia
annoꝝ ꝓ minimo momento. Qḋ a nobis
auertat chꝛiſtꝰ ieſus. Ad laudem dei.

De luxuria ⁊ eius ſeptēplici ꝯcu

piſcētia: ac de filiab⁹ ei⁹ q̄ ſūt octo
ſm Gregoriū: Sermo XI

ON mechaberis.

n Exo.xx. Hic iam vltimo vidēdū
A ē de peccato luxurie. Pro quo
ſciendū: ꝙ luxuria ē ex imūdis deſiderijs
veniēs: lubrica mētis et carnis ꝓſtitutio.
Uel luxuria ē libidinoſe voluptatis appe
titus. Et intelligas appetitū q̄ ē cū ↄſenſu
rōnis: q̄ talis appetitus eſt mortale pecca
tū. Dicit̄ enī mortale peccatū eo ꝙ rō non
cohibet hmōi appetitū: cū tñ poſſet: vt di
cit̄. xxxij. q. vij. in. c. non ſolū. Inter cetera
ſeptē vitia vitium fornicatiōis. i. luxuria
maximū ſcelus eſt. Qd̄ duob⁹ modis pōt
intelligi. Primo extenſiue: q̄ fornicatio
maculat tam corpus ꝙ aīam: q̄ ſm aplm
q̄ fornicat̄ in corp⁹ ſuū peccat: ⁊ hāc rōnē
ſubdit ibidē in textu dicēs: ꝙ ꝑ carnis im
mūdiciā tēplū dei violat̄: d̄ q̄ dicit apl's. j.
Cor. iij. Neſcitis q̄ corpa vra templū ſūt
ſpūſſancti. Scd̄o pōt intelligi q̄tū ad mul
titudinē in h̄ peccato delinquentiū: q̄ licȝ
ſm Inno. vitiū hoc ſit extrema turpitudo
non ſolū aīam maculans ſed etiā naturaȝ
fedans: tū inumerabilis multitudo labo
rat ī hoc vitio: vt merito diceret dñs Iob
xl. Ecce Behemoth quē feci tecū fenuȝ q̄ſi
bos comedit: fortitudo ei⁹ in lūbis eius: ⁊
virtus illi⁹ in vmbilico vētris ei⁹. Behe
moth iterp̄tat̄ beſtialis ſenſus diabolū de
luxuria tēptantē: vel luxurie vitiū ī q̄ tota
ratio abſorbet̄ a carne ⁊ hoīem reddit be
ſtialē: nihilomin⁹ tñ ſicut bos herbam ſic
Behemoth hoīes ꝑ luxuriaȝ comedit: ꝑ h̄
deſignare volēs intolerabilē multitudinē
h̄ vitio vel in aliq̄ ſpecie laborantē. Nulli
nanq̄ꝫ parcit etati: nulli ſexui: nulli ſtatui
vel ↄditioni: nec q̄dē veret̄ deo ↄſecratas
ꝑſonas accedere: nec q̄dem thorū m̄rimo
nialē inuadere: in quo nimiꝝ deijcit infini
tos. Sara d̄ octo viris vnū viuū retinuit:
nunc vero de viginti vix vnus inoxi⁹ eua
dit. Sic etiā in ſingulis ſtatibus ⁊ etatib⁹
ſtragē exercet ineſtimabilē: nec vllū etiam
vſq̄ꝫ ad decrepitā etatē relinquit infeſtū:
ſed q̄s opere non poteſt ſaltem affectu tur
pitudinis deijcere conat̄. Hic primo q̄ri
poteſt: vtrum actus venereus poteſt fieri
ſine peccato ⁊ videt̄ ꝙ nō: quia nihil vide
tur impedire virtutem niſi peccatuȝ: ſ; oīs
actus venereus maxime virtutē impedit

quia dicit Augu. in. j. ſoliloquiorū. Nihil
eſſe ſentio qd̄ mag̃ ex arte deijciat animū
virilem: q̄ꝫ blandimēta femine: corporūq̄ꝫ
ille contactus ſine quo vxor haberi non
poteſt. Unde in actu venereo ſupfluitas ē
delectationis: que rationē intantū abſor
bet ꝙ impoſſibile eſt aliquid itelligere in
ipa vt dicit phs in. vj. ethicē. Et ideo dicit
Hiero. ꝙ in illo actu ſpiritus ꝓphetie non
tangebat corda ꝓphetarum. Ecōtra vero
videt̄ ꝙ ꝑ actum venereū non poteſt fieri
peccatum p̄ſertim cum ſolutus cōuenit cū
ſoluta. Ratio ē quia quilibet licite poteſt
vti ꝓut libet eo qd̄ ſuum eſt: ſed in actu ve
nereo p̄ſertim ſolutus ab oīui vinculo nō
vtit̄ niſi eo qd̄ ſuū ē: ⁊ ſic non videt̄ eē pec
catum. Ad h̄ dicendū ſm Tho. ſcd̄a. 2ᵉ. q.
cliij. ꝙ ī humanis actib⁹ illud ē pctm̄ qd̄ ē
ↄ ordinē rōnis ⁊ quāto aliq̄d ē magis ne
ceſſariū: tāto magis oportet vt circa illud
ordo rōnis ſuet̄: ⁊ ꝑ ↄſequēs ē mag̃ viti
oſū ſi rōnis ordo p̄termittat̄. Uſus aūt ve
nereoꝝ ad bonū cōmune valde ē neceſſari
us qd̄ ē ↄſeruatio gener̃ hūani: ⁊ ideo cir
ca h̄ maxie debet attēdi rōnis ordo. Ha
bet igit̄ ordo rōnis vt q̄libet ↄuenīēter or
dinet in ſuū finē: ⁊ ideo nō ē pctm̄ ſi ꝑ rati
onem vtat̄ hō reb⁹ aliq̄b⁹ ad finē ad quē
ſūt: modo ⁊ ordīe ↄuenīēti: dūmodo finis
ille ſit aliqd̄ vere bonū. Sicut aūt eſt vere
bonum ꝙ ↄſeruetur natura corꝑalis vni⁹
indiuidui ad cuius cōſeruationē ordinat̄
vſus ciboꝝ: ſic etiam eſt quoddā bonū ex
cellens ꝙ natura ↄſeruet̄ humane ſpeciei
ad cui⁹ ↄſeruationē vſus venereoꝝ neceſ
ſarius ē: vñ dicit Aug. li. d̄ bono ↄiugali:
qd̄ eſt cibus ad ſalutē hoīs: hoc ē ↄcubit⁹
ad ſalutem humani generis. Et ideo ſicut
vſus ciboꝝ pōt eſſe ſine peccato ſi fiat ordi
ne debito ⁊ modo ad finē ↄſeruatiōis ho
minis: ſic etiam vſus venereoꝝ ſi fiat ordi
ne debito ⁊ modo: ſm ꝙ ē ↄuenīēs ad finē
humani generis ſiue generatiōis. Et licȝ
q̄tum ad cōmunē ſtatum virtutis virt⁹ nō
impedit̄ niſi ꝑ peccatum: tamen q̄tū ad ꝑ
fectum ſtatū virtutis pōt impediri v̄tutis
ꝑ aliqd̄ qd̄ non eſt peccatū ſ; ē min⁹ bonū:
et hoc modo vſus femīe deijcit aīm: nō q̄
dem a v̄tute ſ; ab arce. i. a ꝑfectione v̄tut̃.
Un̄ dicē Aug. ī li. d̄ bo. ↄiu. Sicē bonū erat
qd̄ Martha faciebat occupata circa mini
ſteriū ſāctoꝝ: ſ; meli⁹ qd̄ maria audiēs ver
bū dei: ita etiā bonū Suſāne ī ↄiugali ca
ſtitate laudam⁹: ſ; bonū Anne vidue ⁊ ma

gis marie virginis anteponimus. Ecōtra
vero ſi quid fiat circa venereū actum p̄ter
id quod ratiōis ordo requirit vitioſū erit.
Et hoc ꝑtinet ad rōnem luxurie ꝙ ordinē
⁊ modū rōnis excedat circa venerea: ⁊ h̄ ē
peccatuȝ: quia non licet ei membra ſua ad
hoc vti. Cuius ratio ē: quia dicit aplus. j.
Cor̃. vj. ↄtra luxuriā loquēs. Empti eſtis
p̄cio magno glorificate ⁊ portate deū ī cor
dibus veſtr̃. Ex eo ergo ꝙ inordinate q̄s
vtit̄ corpore ſuo ꝑ luxuriā: deo facit iniu
riā q̄ ē p̄ncipalis dñs corporis noſtri. Un̄
⁊ Aug. in li. de decē chordis ait: Dñs qui
gubernat ſeruos ſuos ad vtilitatem illoꝝ
non ſuā hoc p̄cepit ne ꝑ illicitas volupta
tes corruat templū eius qd̄ eſſe cepiſti. Et
ideo aplus ad Gal̃. v. quēlibet noſtrū dili
genter auiſat ne decipiamur carnis illece
bris dicens: Caro cōcupiſcit aduerſus ſpi
ritū et ſpūs aduerſus carnem: hec enī ſibi
inuicē aduerſant̄ vt nō q̄cūq̄ꝫ vultis illa fa
ciatis. Dicit autē cōpendiuȝ ꝙ luxuria ex
ſuo genere ē peccatū mortale: q̄ ē ↄ prece
ptum illud nō mechaberis. Et ei⁹ ↄcupiſcē
tia diſtinguit̄ in ſeptē modos. Primus ē
cū ↄcupiſcentia ↄſiſtit in p̄mo motu tm̄ et
ſic eſt veniale pctm̄: nā prim⁹ motus in ge
neratiua ſemꝑ eſt pctm̄ niſi ꝑ ſacrm̄ matri
monij excuſet̄: lȝ nō ſemꝑ ſit pctm̄ ī nutri
tiua: cuius ratio ē: q̄ vis ↄcupiſcibilis nō
eſt ita corrupta ī nutritiua ſicut ī generati
ua. Secūdus eſt cū ſequit̄ ↄſenſus in dele
ctationē lȝ non in opus: ⁊ ſic ē mortale pec
catū: ſicut cū q̄s tenet ſcienter cogitatiōēȝ
immūdā de pctō carnis: ⁊ ſibi placet dele
ctat̄ voluēdo ⁊ reuoluendo: licȝ opus ꝑfi
cere non vellet. Tertius cū adeſt ↄſenſus
in opus ſi facultas vl' oportunitas adeſſet
⁊ ſic etiam eſt peccatū mortale. Quartus
cū ↄcupiſcētia nō ſoluȝ tenet̄ corde ſ; etiā
paſcit̄ viſu: ⁊ ſic etiā eſt peccatuȝ mortale.
Mat. v. Qui viderit mulierē ad ↄcupiſcē
dū eā iā mechat⁹ ē eā in corde ſuo. i. q̄ hoc
aīo ⁊ fine itēdit in mulierē vt eā ↄcupiſcat
⁊ ꝑ ↄſenſū carnaliter cognoſcat: q̄ ſm Au
gu. hoc nō eſt iā titillari ſed plene ↄſentire
libidini. Et ſignāter dicit ad ↄcupiſcēduȝ
eā: q̄ ſi q̄s viderit eā vt rē pulchrā ⁊ viſui
gratā nec vlteri⁹ ꝓcederet tūc ꝑuū vel nul
lū eſſet pctm̄: vel ſolum pctm̄ curioſitatis.
Quint⁹ modus ē ī ſtultiloquio ⁊ turpilo
quio vt cū q̄s ꝓcat̄ mulierē vl' ſaltē habet
cū ea familiaria colloquia ꝓp̄t libidinem
ad alliciēdū eius ↄſenſum: ⁊ ſic ē mortale.

Sext⁹ cū q̄s libidinoſe mulierē amplexat̄
vel oſculat̄ aut libidinoſe tāgit vbera vel
pudēda illi⁹: ⁊ h̄ vocatur ab aplo turpido
vt dicit glo. ibidē ⁊ hoc ē mortale pctm̄: et
tātograui⁹ p̄cedētib⁹ quātomagis libido
ꝑ talia accēdit̄ ꝓp̄t nimiā approximatiōēȝ
ad ignē: vñ tāgere mulierē ſine intētione
peccādi vel libidinē excitādi vel etiam a
muliere ſic tāgi nō ē pctm̄. Silr tāgere vx
orē ſuā cū intētiōe ſed ex neceſſitate ⁊ ex ꝓ
poſito generādi ꝓlem ad diuinū cultū vel
p̄cauendi fornicatiōēȝ ī ↄiuge vl' reddēdi
debitū. S; ex libidine oſculari vel tāgere
mulierē ad ſe nō ꝑtinentē ē mortale pctm̄.
Septimus modus ē qñ ↄcupia ꝓcedit in
op⁹: ⁊ tūc certū ē ꝙ ē mortale pctm̄: hec cō
pendiū. Scd̄o q̄ri pōt: vtꝝ luxuria ſit vi
tiū capitale: p̄ſertim cū dicat Iſid̄. li. de ſū
mo bono: ꝙ ſicut ꝑ ſupbiā mēt̃ itur ad ꝓ
ſtitutionē libidinis: ita ꝑ humilitatē men
tis ſalua ſit caſtitas carnis: ſed ↄ rōnēȝ vi
tij capitalis eē videt̄ ꝙ ex alio vitio oria
tur. Ad h̄ rñdet Tho. vbi ſupra: ꝙ vitium
capitale ē illud qd̄ habet finē multū appe
tibilē: ita ꝙ ex eius appetitu hō ꝓcedit ad
multa peccata ꝑpetrāda q̄ oīa ex illo vitio
tāq̄ꝫ ex p̄ncipali dicunt̄ oriri. Finis aūt lu
xurie ē delectatio venereoꝝ q̄ ē maxia: vñ
delectatio hmōi ī venereis ē maxime appe
tibilis ſm appetituȝ ſenſitiuū: tum ꝓpter
vehemētiā delectatiōis: tū etiaȝ ꝓpter ge
neralitatē hui⁹ ↄcupie: ex q̄ manifeſtū ē: ꝙ
luxuria vitiū ē capitale. Nec obſtat ꝙ lu
xuria ex vitio ſupbie origiuē trahat: quia
Grego. xxxj. moral̃. ſupbiam ponit reginā
oīm vitioꝝ: ⁊ inanē gliaȝ que imediate ab
ipa orit̄ ponit vitium capitale: ⁊ h̄ rationa
biliter: q̄ ſupbia importat inordinatū ap
petitū excellētie: ex oī aūt bono qd̄ q̄s ap
petit quādā ↄſeq̄t̄ ꝑfectionē ⁊ excellētiā:
⁊ ideo fines oīm vitioꝝ ordinant̄ in fines
ſupbie: ex q̄ videt̄ ꝙ habeat quandā gene
ralē cauſalitatē ſuꝑ alia vitia: ꝓpterea Gre
go. vbi ſupra: ponit luxuriā eſſe vitiū capi
tale octo filias eidē aſſignās. Cui⁹ rō eſt:
q̄ cū inferiores potentie ad obiecta ſua ve
hemēter afficiunt̄ ↄſequēs ē ꝙ vires ſupe
riores ī actib⁹ ſuis ipediāt̄ ⁊ deordinent̄.
Per vitiū aūt luxurie maxie appetit⁹ infe
rior. ſ. ↄcupiſcibilis vehemēter intēdit ſuo
obiecto delectabili ꝓpter vehemētiā dele
ctatiōis: ⁊ ideo ↄſequēs ē ꝙ ꝑ luxuriā ma
ximé vires ſupiores deordinēt̄ ſcȝ ratio ⁊
voluntas. Sūt igit̄ rōnis q̄tuor actus in B

ꝑgendis. Pꝛimꝰ actꝰ ē ſimplex ītelligētia
q appꝛhēdit finē aliquē vt bonū: ⁊ hic actꝰ
impedit̃ ꝑ luxuriā ſm illō Dan̄. xiij. Spe/
cies decepit te ⁊ ꝯcupiſa ſubuertit coꝛ tuū.
Et ꝙ̄tum ad hoc cecitas mētis ponit̃ filia
luxurie ſicut hebetudo mentis ponit̃ filia
gule: ⁊ de eoꝝ differētia vide ſupꝛa in. iij.
ꝓcepto ſmone. v. B. Et merito cecitas mē
tis ponit̃ filia tā deteſtāde matris: qꝛ ſm
Augu. in ope luxurie tota rō abſoꝛbet̃: ita
ꝙ lumen rōnis quodāmodo extinguit̃: et
totꝰ hō q̄ſi carnalis efficit̃: ⁊ inde eſt ꝙ vi/
tiū carnis plus hoīem vilificat ⁊ ꝑ infami
am denigrat ꝙ̄ alia vitia maioꝛa. Nō ex
eo ꝯtingit: qꝛ ꝑ extinctiōē rōnis hō ꝓuat̃
ſua naturali dignitate q̄ ꝑ vſū rōnis cete/
ra ꝓcellit. Hinc cōſulit pſ. xxxj. dicēs: No
lite fieri ſicut equus ⁊ mulus ⁊c̃. Unde cō
querit̃ dominꝰ Hiere. v. dicenſ: Saturaui
eos et mechati ſunt et in domo meretricis
luxuriabant̃: equi amatoꝛes. Lyra ibidē
notat effrenatā eoꝝ luxuriam: eo ꝙ equi ꝓ
ardoꝛe libidinis aliquādo poſt equas in/
ſaniunt. Sequit̃. Unuſquiſq; ad vxoꝛem
ꝓximi ſui hinniebat. id ē īuerecūde ſigna
luxurie ꝓtendebat: mulus autē eſt animal
ſtolidū: ⁊ hoc vitium ducit hominē mente
cecatū ad ꝑnicioſam ſtoliditatē. Secūdus
autē actus eſt cōſilium de his que ſūt agē/
da ꝓpter finem ⁊ hoc etiā impedit̃ ꝑ luxu
rie ꝯcupiſcētiā. Unde dicit Terentius in
eunucho: loquens de amoꝛe libidinoſo.
que res inquit neq; ꝯſilium in ſe neq; mo/
dum habet vllum eam ꝯſilio regere nō po
tes. Et ꝙ̄tū ad hoc ponit̃ ꝓcipitatio que
impoꝛtat ſubtractionē ꝯſilij: quia ſm Gre/
go. in moꝛal. donū conſilij dat̃ cōtra ꝓcipi
tationē. Pꝛo quo nota ꝙ ꝓcipitatio ī acti
bus anime dicit̃ methaphoꝛice ſm ſimili/
tudinē acceptam a motu coꝛpoꝛali. Dicit̃
autē ꝓcipitari ſm motum coꝛpoꝛalē quod
ī ima ꝑuenit a ſupioꝛi ſm impetum quēdā
ꝓpꝛij motus vel alicuius impellentis non
oꝛdinate per gradus incedendo. Sūmum
autē anime eſt ipā ratio: imū vero eſt ꝑ coꝛ
pus exercitata opatio. Gradus medij per
quos opoꝛtet oꝛdinate deſcēdere: ſunt me
moꝛia ꝓteritoꝝ: intelligentia ꝓſentiū: ſo/
lercia in cōſiderandis futuris euentibus
⁊ ratiocinatio vnū alteri cōferens: docili/
tas ꝑ quā aliquis acquieſcit ſentētijs ma/
ioꝛum: per quos gradus quis oꝛdinate de
ſcendit recte ꝯſiliando. Si quis ergo poſt
poſitis huiuſmodi gradibꝰ ferat̃ ad agen
dum ad impetum voluntatis vel paſſiōis
hoc dicit̃ ꝓcipitatio: verbi gratia: cū quis
amoꝛe vel cōcupiſcētie feruoꝛe cecatus ꝓci
pitanter currit ad luxū ꝓpter libidinē ex/
plendam ſe periculo moꝛtis frequēter ex/
ponens. Tertius vero actus eſt iudicium
de agēdis: ⁊ hoc ſimiliter impedit̃ ꝑ luxu
riam: dicit̃ enī Dan̄. xiij. de ſenibus luxu/
rioſis: ꝙ auerterunt ſenſū ſuum vt non re
coꝛdarent̃ iudicioꝝ iuſtoꝝ. Et ꝙ̄tum ad
hoc ponit̃ inconſideratio ſcꝫ moꝛtis infer
ni ⁊ ſimiliū. Pꝛo quo nota: ꝙ ſicut ꝓcipi/
tatio ē circa actū cōſilij ex defectu ſic incō/
ſideratio eſt circa actū iudicij ex defectu:
quia defectus recti iudicij ꝑtinet ad vitiū
incōſiderationis ꝓut ſcꝫ aliquis ī recte iu
dicādo deficit ex hoc ꝙ ea ꝯtemnit vel ne
gligit attendere ex quibꝰ rectū iudiciū ꝓ/
cedit. In libidinoſis enī tm̄ volūtas dele/
ctationi carnis īmergit̃: ꝙ nec de amaritu
dine moꝛtis cogitat: nec īcertitudinē huiꝰ
vite ponderat: nec iudicij diem foꝛmidat:
nec inferni penā hoꝛreſcit: ſed ſi ſemꝑ lice/
ret viuere ſemꝑ vellet peccare. Et inde ē ꝙ
iuſto iudicio deus actū peccati trāſitoꝛiū
eternaliter punit: quia ſm Augu. ſi homo
malꝰ eternaliter viueret: ſemꝑ ipm̄ liberet
peccare: ⁊ ſi homo peccat in ſuo eterno nō
mirum ꝙ deus punit in ſuo eterno. Quar
tus ꝓinde actus eſt ꝓceptum rōnis d̾ agē
do: quod etiā impedit̃ ꝑ luxuriam inꝙ̄tū
ſcꝫ homo impeditur ex impetu cōcupiſcen
tie: ne ſcꝫ exequat̃ illud qđ decreuit eſſe fa
ciendū. Unde dicit Terentiꝰ in eunucho
de quodā qui dicebat ſe receſſurū ab ami
ca h̾ verba: vna falſa lacrimula reſtringet:
⁊ ꝙ̄tum ad hoc ponit̃ incōſtantia. Pro
quo nota ꝙ incōſtantia impoꝛtat receſſum
quēdam a bono ꝓpoſito diffinito. Pꝛinci
pium aūt huius receſſus habet a vi appe/
titiua: non enī quis a pꝛioꝛi bono ꝓpoſito
recedit niſi ꝓpter aliq̇d qđ inoꝛdinate ſibi
placet. Sed iſte receſſus nō ꝯſūmat̃ niſi ꝑ
defectum rōnis q̄ fallitur in hoc ꝙ homo
repudiat quod recte acceptauerat. Et qꝛ
cum impulſui paſſionis reſiſtere poſſit: ſi
non reſiſtit hoc venit ex debilitate ratiōis
que non tenet ſe firmiter in bono cōcepto:
ideo incōſtantia ꝙ̄tum ad ſui cōſummatio
nem pertinet ad defectum ratiōis. Ex hoc
enim dicitur aliquis incōſtans quia ratio
deficit in mandando executioni ea que cō
ſiliata ſunt ⁊ iudicata. Ex hoc aūt ꝓuenit
hec mentis inconſtantia: quia delectatiōi
trāſitoꝛie per malam voluntatem incūbit:
⁊ ideo neceſſe eſt mentem variari ꝓut vna
delectatio momētanea tranſit ⁊ alia ſucce/
dit. Sola autē mens illa figitur in vera cō
ſtantia que per amoꝛem immobili et inua/
riabili bono fideliter innitur. Similiter ⁊
voluntas per luxuriā maxime deoꝛdinat̃:
nam ex parte voluntatis conſequitur du/
plex inoꝛdinatus actus: quoꝛum vnus eſt
appetitus finis: ⁊ quātū ad hoc ponitur
amoꝛ ſui ſcꝫ ad delectationem quam inoꝛ/
dinate ꝯcupiſcit. Sed audiāt dn̄m dicētē
Joh. xij. Qui amat animā ſuā perdet eā.
Amoꝛ ſui eſt: cum quis longam vitam ad
hoc deſiderat: vt ſuam libidinoſam volū/
tatem expleat. Quia carnalis affectus ſe
ipm̄ ⁊ alios ſolum amoꝛe cōcupiſcentie di/
ligens: omnia in ſui comodū oꝛdinat: vt
in eis ꝑamplius delectetur. Ex quo patet
ꝙ̄ ꝑnicioſum damnū inducit amoꝛ ſui: qꝛ
ꝓuat hominē ab amoꝛe oꝛdinato ſuipſius
et omniū creaturarum imo ⁊ ipſius dei: et
quod execrabilius eſt non ſolum ducit ad
cōtēptū: ſed ſi dici liceat vſq; ad odiū dei:
dicēte chꝛiſto in euangelio Joh. xv. Nunc
aūt ⁊ viderūt ⁊ oderunt ⁊ me ⁊ patrem me
um. Unde per oppoſitum odium dei poni/
tur filia luxurie: de quo odio plura dicta
ſunt in. v. ꝓcepto ſermone. xxxiij. Licꝫ enī
deus ſit purum ⁊ ſummū bonum quod di/
recte odiri non poteſt: dicitur tamen odiri
indirecte ꝓpter duo: ſcꝫ vel pꝛopter penā
quam iuſto iudicio peccantibus infligit:
vel ꝓpter bonum delectabile qđ mox pia
pꝛouidentia eis ſubtrahit ne grauius pec/
cent. Alius autem eſt appetitus eoꝝ que
ſunt ad finem: et ꝙ̄tum ad hoc ponit̃ affe/
ctus ꝓſentis ſeculi cui carnalis inheret ꝓ/
pter appetitum bonoꝝ: diuitiarū: ſanita/
tis: foꝛtitudinis ⁊ ceteroꝝ per que carna/
lis affectus ſuum finem cōſequitur ⁊ dele/
ctatione momētanea fruitur. Et per oppo
ſitum ponitur deſperatio futuri ſecl̄i: quia
dum nimis detinetur delectatiōibꝰ carna
libus: ad ſpūales venire non curat ſed eas
faſtidit. Conſiderans enī ſuam indiſpoſi/
tionem ad ſpiritualia vel celeſtia cōſequē/
da: vtpote quia cōcupiſcentie carnali ⁊ de
lectationi finaliter immerſus ſibiipi male
conſcius diffidit de venia et gloꝛia futura
ꝯſequenda: qꝛ deſperat de ꝓpꝛia reſipiſcen
tia iux̄ illud ꝓpheticū Hiere. xviij. Deſpe/
rauimꝰ: poſt ꝯcupiſcētias noſtras ibimꝰ:
⁊ vnuſquiſq; prauitatē coꝛdis ſui mali fa/
ciemꝰ. Qꝛ ſi impꝰ hmōi ſtulta ꝓſūptiōe ſe
ſpem habere iactitat: rn̄det ſapiēs Sapie
c. v. Talia dixerūt in inferno hi q̄ peccaue
runt ſcꝫ trāſierūt oīa tāq; vmbꝛa tanq; na
uis vel ſagitta: qm̄ ſpes impij tāq; lanugo
eſt q̄ a vēto tollit̃: ⁊ tanq; ſpuma gracilis
q̄ a ꝓcella diſpergit̃: ⁊ tanq; fumus q̇ a vē
to diffuſus eſt. Merito nāq; de foꝛnicatri/
ce dicit̃ Pꝛouer. vij. ꝙ mltos vulneratos
deiecit: ⁊ foꝛtiſſimi q̇q; interfecti ſunt ab
ea: vie inferi domꝰ eiꝰ. Sic deiecit Samſo
nem virtuoſitate potentē: quia quem oēs
philiſtijm deijcere nō poterant: Dalila me
retrix vinctū tradidit ad ſpoliandū: exce/
cādū: incarcerandū ⁊ illudendū. Sic deie
cit Salomonē ſapiā ſingularem vt idola
adoꝛaret: ne ſuas delicias. i. vxoꝛes vl̄ po/
tiꝰ meretrices ꝯtriſtaret. Sic deiecit Holo
fernē ſtrennuitate pollentē: cuiꝰ caput Ju/
dith abſtulit. Sic deiecit impios iudices
etate ſeneſcētes cū ī ꝯcupiā Suſāne turpi
ter exarſerunt. Sic deniq; deiecit Dauid ī
ſāctitate viuētē cū incaute reſpexiſſet Bet
ſabee ſe lauantē. Sed h̾ dei miſeratione re
ſpirauit ad emendā: quā tn̄ emendationē
difficulter admittit hec noxa. Dicit enim
Grego. ī moꝛal. ꝙ ex q̇ luxuria ſemel mētē
occupauerit: vix eā bona deſideria cogita
re ꝑmittit. Sūt enī viſcoſa deſideria: qꝛ ex
ſuggeſtione oꝛit̃ cogitatio: ex cogitatione
affectio: ex affectiōe delectatio: ex delecta/
tione conſenſus: ex cōſenſu opatio: ex ope
ratione cōſuetudo: ex cōſuetudine deſpera
tio: ex deſperatione peccati defenſio: ex de
fenſione gloꝛiatio: ex gloꝛiatiōe dānatio.
Unde glutinū h̾ efficaciſſimū eſt ad capiē/
das aīas vt dicit Aug. Hinc diabolꝰ ſolū
hoc vitiū elegit: cum Balach regē ꝑ Balā
ꝓphetam ſuū inſtruere vellet: quomodo
potiſſime filios iſrl̄ deuincere poſſet. Qđ
a nobis auertat ieſus chꝛiſtus dei filiꝰ ī ſe
cula benedictus Amē. Ad laudē dei.

Sequūt̃ ſmōes d̾ ſeptio ꝓcepto.

De furto in generali: ⁊ cur faciē/ da ē reſtitutio: vtrū ve ſit ꝑs ſatiſ/ factionis: ⁊ ꝙ ſeptē impediūt reſti tutionē: ac quid reſtituenti ſpūali ter reſtituitur: Sermo I

n

Non furtum faci

es. Exo. xx. Hoc eſt ſeptimū
pceptum in quo ſm Augu.
phibetur omnis contrecta/
tio rei aliene puenieſ ex cu/
A piditate vł iniuria. Pro quo ſciendū q
furtū eſt ↄtrectatio fraudulēta inuito dño
aliene rei mobilis ꝛ corpalis que fit aīo lu
crandi: ſcilꝫ gratia rei ſiue poſſeſſionis vel
vſus. Dicit autē cōtrectatio: qꝛ ſine ea nō
eſt furtū licꝫ interueniat voluntas verbū
vel ſcriptum: tamē p ſolam voluntatē erit
quis trāſgreſſor alicuius pcepti ſcꝫ illius:
non cōcupiſces rem pximi tui. Fraudulē/
ta dicit: quia ſi quis credebat rem eē ſuaꝫ
que non erat: nō cōmittit furtū: ſicut nec il
le qui credit q ab eo qui habet ius in illa
re poſſet accipe: lꝫ vterqꝫ teneat inuito dño:
ſi tn̄ credebat dñm pmiſſurūꝫ ꝛ ſuberat iu/
ſta cauſa credendi licꝫ nō erat cōceſſurus:
q ſi non ſuberat iuſta cauſa credēdi: tunc
furti reus tenet: ꝛ ſi putat inuito dño face/
re lꝫ eo volēte faciat mortaliter peccat: ac
furti reus tenet ad reſtitutionē. Additur
etiā rei aliene: qꝛ ↄtrectatio rei ppꝛie nō ē
furtū niſi ali9 haberet ī eadē re ius aliqd:
vtpote qꝛ res eſt pignorata vel cōmodata
quā dñs rei fraudulōſe capiendo furtū cō
mitteret. Dicit etiā mobilis ꝛ corpalis qꝛ
in reb9 īmobilib9 furtū cōmitti nō pōt nec
in corpalibus: vt ſūt actiōes ꝛ ſeruitutes:
eo q talia nō poſſunt ↄtrectari. Et ſubiun/
gitur aīo lucrandi ſcꝫ gr̄a ſue poſſeſſionis
vel vſus: qꝛ ſi qs alienā ancillam rapuerit
nō cauſa lucri ſ libidinis cōmittit furtum
qꝛ nō ſolū cōmittit furtum q rei dñiūꝫ ſibi
vult vēdicare ſed etiam qui vult ī ipa re ſi
bi vendicare vſum etiā inuito dño. Hic
pōt q̄ri: vtꝝ ſic ī re pua ſicut ī magna qs cō
mittat furtū. Ad qd rn̄det Gratian9. xiiij.
q. vj. c. vl. dicēs: Fur aūt nō ſolū in maiori
bus ſed etiā ī minorib9 iudicat: nō enī qd
furto ablatū ē: ſed mēs furātis attēdit ſic̄
a ſili: in fornicatiōe nō refert an deformis
vel pulchra ingenua vel ancilla paup vel
opulēta: qd ſane ītelligēdū ē qn̄ voluntas
etiā maiora ſubtraheret: qꝛ vt ibidē pmit/
tit: furtū nō tam in quātitate rei qꝫ in affe
ctu furantis ↄſideratur. Hinc dicit Tho.
ſcda. 2e. q. lxvj. q ſi qs accipit furtiue res
minimas: hn̄s aīm furādi vel pxio nocu/
mētū inferēdi tūc pt etiā ī talib9 minimis
eē mortale: ſic̄ in ſolo cogitatu p ↄſenſū: ſi
vo nō facit aīo furādi nec nocumētū infe/
rēdi ſꝫ poti9 pſumit nō eē ↄ volūtatē dñi:
tūc nō reputat furtū. Preterea lꝫ furtū
ppꝛie dr̄ occulta et fraudulenta occupatio
rei aliene: ſic̄ rapina ē violenta occupatio:
tn̄ qꝛ vtraqꝫ occupatio repitur īuolūtaria
ex pte ei9 cui aliqd ſubtrahit lꝫ vni ſubtra
hat p ignorātiā alteri p violētiā ꝛ vtrūqꝫ
opponit vtuti iuſticie: ideo p eodē plerqꝫ
reputant: ita p q p furtū ī h mādato gene
raliter intelligat oīs violēta vel fraudulē
ta occupatio rei aliene inuito dño: ſiue ſit
īuolūtariū purū aut mixtū: ꝛ talis occupa
tio ſemper obligat ad reſtitutionēꝫ: qꝛ ſm
Augu. ī epła ad macedoniū: ꝛ habet. xiiij
q. vj. c. ſi res. Non dimittit petm̄ niſi reſti
tuat ablatū ſi reſtitui pōt. Ad cui9 euidē
tiā ſeptē ſūt pncipaliter de reſtitutiōe pſe/
quēda. ſ. cur: qs: cui: qd: vbi: quō: qn̄. Pri
mo igit vidēdū ē an reſtitutio ē faciēda tā
qꝫ necc̄ria ad ſalutē: pſertim cū null9 obliga
tur ad impoſſibile: ſꝫ ablatū reſtitui ſepi9
ē īpoſſibile puta cū aliquis alicui abſtulit
mēbꝛū vel vitam. Ad qd rn̄det Tho. ſcda
2e. q. lxij. q reſtitutio ē act9 iuſticie cōmuta
tiue: q ↄſiſtit ī q̄daꝫ eq̄litate: vn̄ reſtituere
nihil aliud eē videt qꝫ iterato aliquē ī poſ
ſeſſionē vel dñiūꝫ rei ſue ↄſtituere: ꝛ ita in
reſtitutiōe attēdit eq̄litas iuſticie ſm recō
pēſationē rei ad rem: q ſcꝫ res vni9 habet
ab alio p volūtatē ei9: vt ī mutuo vel repo
ſito: aut ↄ volūtatē ei9 ſicut ī rapina ꝛ fur/
to: vn̄ p iteratā redditiōeꝫ rei iniuſte abla
te reparatur eq̄litas iuſticie: q ſi iuſte res
ablata fuerit ſi reſtituit ineq̄litas erit: qꝛ
iuſticia ī eq̄litate ↄſiſtit: cū g ſeruare iuſti/
ciā ſit de neceſſitate ſalutis: ↄſequēs eſt: q
reſtituere id qd iīuſte ablatuꝫ ē alicui ſit d
neceſſitate ſalutis. Verūtn̄ ī qb9 nō pōt eq
ualens recōpenſatio fieri: ſufficit q recōpē
ſet modo poſſibili iudicio diſcretorū. Or
ſi querit vtꝝ g reſtitutio ſit ps ſatiſfactio/
nis: pſertim cū Augu. ī epła pdicta ad ma
cedoniuꝫ dicat. Si res aliena pp̄ter quam
petm̄ ē reddi poſſit ꝛ nō reddit: pnīa non
agit ſꝫ ſilat. Ad h rn̄det Bonauen. ſuper
iiij. di. xv. q ſatiſfactio duplicit accipit. ſ.
cōiter: ꝛ tūc oē opus penale volūtarie aſſū
ptū: ſiue ad qd tenet iudicio dei ſiue iudi/
cio ſacerdotis p ſatiſfactiōe reputat: ꝛ ſic
etiā reſtitutio eſt op9 ſatiſfactoriū ꝛ ps ei9.
Scdo accipit ppꝛie: ꝛ tūc ſit p opus pena/
le volūtarie aſſūptū: ad qd nō tenebat ni/
ſi ex culpa ꝛ iudicio ſacerdot: ꝛ ſic reſtitu

tio nō eſt pars ſatiſfactiōis: qꝛ reſtituere te
net qui rem habet alienā ſm oīe ius: eti/
am ſi ſacerdos nūqꝫ īponat: alioqn nō eſſꝫ
capax pnīe: ſicut nec retinēs adulterā vel
fornicariā: ꝛ ſic potius de neceſſitate ſalu/
tis req̄ritur tanqꝫ pambulū ꝛ fundamētū
ſatiſfactionis ſalutaris. Ad penitētiā enī
ꝛ ſatiſfactionē q̄dam req̄runt vt fundamē
ta: ſicut iniurie remiſſio ꝛ aliene rei reſtitu
tio: quedā etiā vt expeditētia: vt vitare p/
ximas occaſiones: q̄dam inqꝫ vt ſatiſfacto
ria: ſicut oratio: ieiuniū: elemoſyna: q̄dam
autē vt pficientia: ſicut ſūt opa ſuperoga/
tionis: vn̄ alienū in ↄſciētia penitētis ē qſi
ferrū in vulnere egrotātis: cū nec vni pſit
B pnīa niſi iniuſtū reſtituat: nec alteri medi
cina niſi ferrū extrahat. Qd pſciēs dia/
bolus agit miro mō ne fiat debita reſtitu/
tio p varias cautelas ꝛ deceptiōes. Pria
deceptio dicit plongatiua ſolutiōis: qua
ptrahūt ſolutionē aucte ppꝛia: accipiētes
dilationē in iniuriā ꝛ dānificationē credi/
torū paupeꝝ: nec reputāt ſe obligatos ad
intereſſe. Secūda dicit diminutiua qua. ſ.
in ſolutione debitoꝝ aliqd abſtrahētes di/
minute ſoluūt ſine libero conſenſu credito
ris: ſed cū extorto ↄſenſu ex timore verecū
dia vł īportunitate: nō attēdentes q ſicut
alienū rapere ſic ꝛ retinere dānabile eſt in
uito dño. Et dicit creditor inuit9 qn̄ nō li
bere ↄſentit: ſed ex quodaꝫ extrinſeco qd/
dāmō coact9. Tertia deceptio dicit placa/
tiua: q ſcꝫ quis tm̄ ſtudet placare clamores
exteriores creditorū: nihil curās d clamo/
re ↄſciē q ppinquior ē: lꝫ ↄſcia dictat etiaꝫ
alia debita eē ſoluēda ſiue occulta ſiue ma
nifeſta: hoc enī nō curāt qꝛ clamores exte/
riores nō ſuſtinēt ꝛ lꝫ ↄſcia remordet: tam̄
quia creditor nihil petit dbitor ſatiſfacere
minime curat vł ſatagit. Quarta vero dr̄
diſtributiua q ſcꝫ piū arbitrant q ea q cer
tis pſonis ſibi notis reſtituere obligantur
in alias pias cauſas diſpēſare conant: vt
erigendo vł dotādo capellas: nuptui tra/
dēdo paupes puellas ꝛ multa ſilia: que pa
tent humanis oculis q̄rentes pōpam ꝛ in/
anē gliam. Sꝫ in decretis. j. q. j. dr̄. c. Non
ē putāda elemoſyna ſi pauperib9 diſpenſe
tur qd ex illicitis reb9 acq̄rit. Sequitur.
Hinc dr̄ Ecci. xxxiiij. Qui offert ſacrifici/
um de ſubſtātia pauperis: qſi q victimat fi
liū in ↄſpectu pr̄is. Quātus aūt ſit dolor
pr̄is ppendam9 ſi in ei9 cōſpectu filius vi/
ctimet: ꝛ hinc facile cognoſcit quāt9 apd
deū dolor exaſperat qn̄ ei ſacrificiū ex ra/
pina tribuit. Quinta dicit excecatiua: q
ſcꝫ quidaꝫ ſic excecant q q̄cq̄d in ſeculari
iudicio pce: pcio: fauore ꝛ ſilibus ſibi ſen/
tentialiter lucrari pn̄t: totū iuſtū reputant
nihil curātes de iure diuino vł ↄſcie ſtimu
lo: imo cūctas palliatas: violētias ꝛ iniu/
ſticias quaſi licitas reputāt: qꝛ excecat eos
auaricia eoꝝ: q ſi rephendunt vł inſtruūt
in his cito grauit indignant. Sexta dece/
ptio dicit fraudatiua: qua. ſ. decipiētes de
fraudant cū affectu tpaliū victi reſtitutio/
nes p ſe facere nequeunt: ſ filijs ꝛ heredi/
bus faciēdas relinqūt: in q manifeſte pꝫ
q plus amāt terrenā ſubſtātiā qꝫ ppꝛiam
aiam: q g demētia erit credere q filij vł he
redes plus erūt dilecturi aīam alienam qꝫ
ſubſtātiā iam licet iniuſte tn̄ acq̄ſitā: cū cō
tingere frequēter ſolet q male ablatoꝝ he
redes illa reſtituere nō curāt: eo q ab ipis
nō ſūt ipſe acq̄ſita: imo demerito ſuo parē
tes hmōi relinquūt: in morte filios vł he/
redes q nullā cōpaſſionē habētes ſup ſta/
tu mortis eoꝝ: vix ſemel in anno memores
erūt ad celebrandū eoꝝ anniuerſariū. Se/
ptima deniqꝫ dr̄ dānatiua: q ſcꝫ qs ad hoc
ducit q ſcienter relinquit filijs vł heredi/
bus iniuſta licet etiā ſciat eos nullā reſti/
tutionē facturos: ꝛ illa deceptio ē dānati/
ua ſui ꝛ ſuoꝝ heredū: qꝛ talis ſubſtantia fi
lijs derelicta nō eſt tm̄ cauſa damnationis
ſue ſ etiā heredū. He ſeptē deceptōes ſunt
quaſi ſeptē laquei: quibus iniuſt9 auarus
illaq̄atus ē ad eternā dānationē: qs euaſiſ
ſe gliatur. pſ. xc. dicēs: Qm̄ ipe liberauit
me de laq̄o ve. ꝛ a vbo aſpo. Vn̄ iniuſtus
auar9 triplices ditat heredes q oēs poti9
eligūt ei9 dānationē qꝫ vite reuocationem
qs dauid ſubtilr īnuit cū dic̄ ī. pſ. lxij. In
troibūt in inferiora terre. ſ. qꝫtū ad corpus
ꝛ ſic hereditāt vermes q rodūt ꝛ ↄſumunt
corp9 in delicijs ꝛ vitijs enutritū: cui ſatiſ/
faciētes aīe ſalutē poſtpoſuerūt. Scdo ad/
iūgit. Tradent in man9 gladij. ſ. q ad ani/
mā q tradit rugiētib9 pparatis ad eſcam:
ad torquēdū inexpſſibilib9 penis: q noīe
gladij exp̄munt. Tertio ſubdit ptes vul/
piū erūt. ſ. qꝫtū ad terrenā ſubſtātiā iīuſte
ↄgregatā ꝛ ipſe derelictā: q vulpina calli/
ditate ſic̄ diuerſis tergiuerſatiōib9 īpedie/
rūt ne moriēs reſtitueret: ſic aduertere no/
lūt vt aīam illi9 ꝛ ſuam reſtitutiōe ↄdigna
ab eterna dānatione eruerēt: nulliſqꝫ mo/
nitis ad hoc induci pn̄t: tā dē parit cum eo

qui bona reliq̄t in eternū dānādi. Vn̄ legi
tur de q̄dā heremita scō ꝙ dūm frequēter
orās vt illi penas inferni dignaret̄ ostēde
re: tandē fuit exauditꝰ ⁊ inter cetera horri
bilia tormēta vidit scalā cū decē gradibus
in q̄bꝰ erāt suspēsi decē hoīes vnꝰ gradatī
sup aliū. Infimꝰ erat quidā senex antiquiſ
simꝰ miser ⁊ putridꝰ: sup quem alij singuli
pēdebāt in gradibꝰ suis: q̄s demones hor
ribiliter flagellabāt: vngulis ferreis lani/
abāt ⁊ alia terrifica tormēta crudelit̄ infe/
rebāt: ita ꝙ eoꝝ pena videbat̄ excedere pe
nas oīm q̄ videbāt̄ ī inferno: q̄ multū ad/
mirās q̄siuit ab angelo ductore qui essent.
Rn̄dit angelꝰ: ille senex inferiꝰ pēdēs fuit
auarus: q̄ diuitias multas vsuris ⁊ rapi/
nis acq̄siuit: ⁊ qꝛ iniuste acq̄sita nō restitu/
it: hāc penā ineternū sustinebit: Scōs fuit
eiꝰ filiꝰ: q̄ licet vsurā ⁊ rapinā nō cōmisisset
tn̄ qꝛ pr̄is pecuniā ⁊ hereditatē male ꝯque
sitā nō restituit ſ sibi retinuit: cū pr̄e ēter
nū hāc penā sustinebit. Tertiꝰ fuit filiꝰ filij
⁊ sic vlteriꝰ vsq̧ ad decimā generationem
qui oēs dānati sūt in eternū: qꝛ bona pr̄is
iniusta restituere nō curauerūt. Et idō meri
to dicit̄ Eccl. x. Nihil ē iniquius q̄ȝ amare
pecuniā: h̄ eīn aīam suā venalē hȝ: imo to/
tā ꝓgeniē ⁊ cū h̄ amittit pit̄er ip̄am substā
tiā: sic ē ait ps̄. lxxv. Dormierūt somnū suū
⁊ nihil inuenerūt oēs viri diuitiaꝝ in mani
bus suis nisi demerita. exeunt eīn nudi et
rei ante districtū iudicē nil p̄ter pctā portā
C tes. Nu si debitā restitutionē fecerūt ī oī/
bus deo ⁊ hoībꝰ: tunc eis restituent̄ oīa
saluti oportuna q̄ ꝑ iniusticiā dānabiliter
sūt amissa. Que redigi pn̄t in numero se/
ptēnario. Nā primo restituit̄ sibi ip̄i deus
trinꝰ ⁊ vnꝰ: in possessionē eterne heredita/
tis in quo ꝯtinet̄ oē bonū honestū iocū/
dū ⁊ vtile. Nō ḡ audiat q̄s diabolū sugge
rentē si aliena restituis paup ⁊ mēdicꝰ re/
manebis: quō eīn paup ē q̄ diuitē deū pos/
sidet ⁊ nimis auarꝰ ē cui deus nō sufficit:
nec tn̄ diues ē: qꝛ qui deū ꝯtēnit oīa ꝑdit.
Hic dic̄ ps̄. xxxvj. Meliꝰ ē modicū iusto su
ꝑ diuitias pctōꝝ mltas. Scdō sibi restitui/
tur aīa sua: imo totus ip̄e: vtpote iā libera
tus a laqueo venātiū: ⁊ ꝑ ꝯsequēs a vbo
aspero. Ite maledicti. Tā efficaciter ḡ cun
cta restituat iniusta ꝓ liberatōe mortꝭ eter
ne: quāta sollicitudine restitueret inimicꝭ
capitalibꝰ ablata: si captꝰ ab eisdē traditꝰ
fuerit in carcerali pena: cū in neq̄ioribus
manibꝰ cōp̄rehēsus sit scȝ ī vngulis demo/
nioꝝ. Tertio sibi restituit̄ omne meritū aū
pctm̄ vsure vł rapine bonis oꝑibꝰ ⁊ exerci
tijs lucratꝰ fuit: ſ in pctō mortali penitus
amisit: nā sicut bona opera facta in gratia
mortificantur per sequentē culpam: sic re/
uiuiscunt per recuperatā penitentiaȝ. Ad
hoc igitur meritū recuperandū merito est
restitutionibus insistendū: quia meritum
vnius operis orationis vel cogitatiōis bo
ne: mille milies excedit omnia bona mun/
di: ⁊ sup h̄ illō erit eternū in fruitione: istō
momētaneū in possessione. Quarto sibi re
stituunt̄ omnia anime ornamenta scȝ gra/
tia ⁊ virtutes: ⁊ presertim illa vestis nuptia
lis qua scȝ anima deo grata efficitur ⁊ de/
nuo in eternā eius sponsam eligit̄. Que ꝑ
fecto restitutio gratie ⁊ virtutum: satis in/
nuitur in parabola quā dominꝰ proposuit
de filio prodigo: dicente patre post pater/
nalē amplexū cito proferte primā stolam:
scȝ innocentie ⁊ date anulum desponsatio/
nis spiritualis: occidite vitulū saginatum
id est christū mystice oblatū: vt sic cōuiuiū
sumat participatione salutifera sacramen/
torū ⁊c̄. Quinto sibi restituunt̄ confrater
nitates omniū timētiū deū: ita ꝙ p̄ticeps
fit omniū bonoꝝ que fiunt in ecclesia mili
tante. De q̄ ps̄. cxviij. gloriat̄ dicens Par
ticeps ego sum omniū timentiū te: ⁊ custo
dientiū mandata tua. Sexto sibi restituit̄
fama bona que super diuitias mltas ē esti/
māda: sicut sapiēs testat̄ Prouer. xxij. di/
cens: Melius ē nomē bonū q̄ȝ diuitie mul
te. Facta nanq̧ debita restitutiōe sine omi
rubore cōparere potest coram deo ⁊ omni/
bus hominibus quia tunc scandalū illud
amotū est d̄ q̄ dicit dn̄s Mat. xviij. Ve hoī
illi ꝑ quē scādalū venit: qꝛ scādalū actiuū
ē mortale pctm̄ vt latius determiat Tho.
scdā 2ᵉ. q. xliij. Septimo sibi restituit̄ ī se
cura ꝓmissiōe regnū sempiterne glie: vbi
sunt diuitie infinite ⁊ in eternū durature:
pn̄tes vero diuitie iniuste acquisite vł pos
sesse si nō restituunt̄ post pauca tn̄ interue
niente morte penitꝰ amittunt̄: ⁊ in fel aspi
dū infernaliū cōuertunt̄: si vero tunc resti
tuunt̄ qn̄ diutius retinere nō pn̄t. s. ī mor/
te vel post mortē verēdū ē ꝙ nō amore iu/
sticie sed timore vindicte extorta ē illa resti
tutio: qꝛ diutiꝰ ea tenuisset si diutiꝰ viuere
licuisset: nō ergo fit libera volūtate qd̄ fie/
ri videt̄ in oꝑe quā potissime deꝰ respicit
⁊ acceptat. Hinc cecinerūt angeli. In ter/
ra pax hominibus bonevoluntatis. Ad

laudem dei omnipotentis.

De damno spūali scȝ ipsiꝰ aīe: qd̄ infert̄ tripliciter. Et quō ad eiꝰ restitutionē obligat̄: Sermo II

Non furtū facies.

n Exod. xx. Viso vtcūq̧ cur faciē
da sit restitutio. Iā ꝓseq̄ndū ē
q̄s ad illā obligat̄. Pro q̄ sci
A endū ꝙ decē sūt genera hoīm q̄ necessario
obligant̄ ad restōnē. Primi sūt dānifica/
tores q̄ scȝ sine ꝓprio comodo alijs dānum
inferūt in persona vł substātia. Prīo in ꝑ/
sona dānū inferūt spūaliter vł corpaliter.
Spūalit̄ aūt ſm Sco. in. iiij. di. xv. Nullꝰ
pōt in naturalibꝰ aīe bonis alteri ꝓprie dā
nū inferre: cū bona naturalia sint incorru/
ptibilia: ſ bō dānificari pōt ī bonis morū
vel acquisitis: cuiusmōi sūt grā ⁊ virtutes
q̄ corrūpi valēt: vel acquirēdis ꝑ oꝑa bōa
quoꝝ acq̄sitio faciliter ip̄edit̄: nā ꝑ pecca/
ta ⁊ delicta virtutes iā acq̄site corrūpunt̄:
⁊ paulatī vitia generant̄ ac virtutes q̄ de/
berēt ex actibꝰ bonis generari īpediunt̄:
Et sic ī his pōt q̄s dispositiue saltē aliū dā
nificari triplr̄. Prīo generalr̄ aliū ꝑ exem
plū malū scādalizando: q̄ p̄bet̄ alteri pcti
eiusdē occasio licet remota: ⁊ ex h̄ cōtingit
scādalū actiuū eē mortale pctm̄: etiā illud
qd̄ habet spēm mortalis pcti: vt pȝ scdā 2ᵉ
q. xliij. de quo scādalo in diuersis locꝭ plu
ra posui. Scdō spāliter scȝ ꝓximū offendē
do signo verbo vel facto: ⁊ hmōi impellit
aliū magis ad spūale dānū. Primo nanq̧
offendit q̄s signo. Sūt eni signa sine q̄bus
innotescere nō pōt exteriꝰ dilectionis inte
rioris actꝰ: etiā illiꝰ ad quā oēs de necessi/
tate tenemur: qꝛ in oīmoda negatiōe eoruȝ
manifestū signū cordialis odij demōstrat̄:
sicut ē salutatio ⁊ ad interrogata aliqualis
rn̄sio. Qui ergo in isto negat tale verbum
aut auertit vultum aut subito fugit: odij
mortalis manifeste signū ostendit: nisi hoc
agat ex cā ex cā rationabili: vtpote si ꝓba
biliter timet ex hoc aliud deteriꝰ euenire:
⁊ tunc rōnem ⁊ intētionē facti sui dȝ intuē
tibus ꝓpter vitationeȝ scandali ꝓpalare si
bono modo fieri pōt. Scdō offendit vbo
cōtumelioso: ⁊ h̄ vel ꝯfuse: qd̄ intelligit̄ ꝑ
racha in euangelio Matth. v. vł specifice
⁊ manifeste qd̄ notat̄ ibidē in vbo fatue:
sicut ꝯtingit in cōtumelia ꝯuitio vł impro
perio: vnde talia verba ex deliberatiōe et
ꝯtemptu in proximū ꝓferre: frequēter est
mortale: ⁊ obligatur proferēs ad satisfacti
onē per se vel ꝑ aliū humiliter culpā suā di
cēdo: vel saltē equipollentia signa demon
strādo. Tertio offendit facto iniurioso si/
ue corporali siue reali. Nā ſm Lyrā ī illa/
tis dānis duo pēsanda sūt: scȝ offensa que
fit in rei corporalis vł tpalis ablatōe: ⁊ in
iniuria q̄ fit in dāni spūalis actiōe: cum scȝ
ex dāno dato q̄s iniuriato p̄stat impatien/
tie scādali ⁊ odij materiā. Dānū igit̄ infe/
renti nō sufficit ad salutē satisfacere de offē
sa restituēdo aliena: ſ etiā amouere tenet̄ ī
iuriā ⁊ scādalū qd̄ fit cū veniā petit ꝑ se vł
ꝑ aliū ſȝ ꝙ negocij q̄litas id exposcit iudi
cio probi viri. Tertio specialissime scȝ ꝓxi
mū efficaciter ad malū inducēdo vł a bo/
no retrahēdo. Qd̄ fieri pōt tripliciť. s. lo/
cutiōe: oꝑatiōe ⁊ nouitatū inuentiōe: ſ de
duobꝰ vltimis videbit̄ postea vbi aget̄ de
iniquis oꝑatoribꝰ. De primo ḡ sciendū: ꝙ
hō ꝓximū suū inducit ad malū locutione:
⁊ hoc p̄cipue q̄nq̧ modis. Primo turpit̄
docēdo cantilenas carnales: supfluas ad
ornationes: chorizationes detestabiles:
peccatorū inuentiōes ⁊ infinita similia: sic
pȝ. j. Regū. ij. ⁊. iij. in filijs Hely qui trans/
gredi faciebāt ꝓplm dn̄i ꝑuertēdo ritū cere
moniaꝝ in oblatiōibꝰ: ꝯsulētes ꝓprie gulo
sitati: ⁊ mulieres que venerant ad purifi/
candū polluebant dormiēdo cum eis: vel
etiā ſm quosdā corrupti pecunia dabāt li/
cētiā mulieribꝰ cōmiscēdi viris suis infra
dies purificatiōis vt pȝ pleniꝰ in historijs
ꝓpter qd̄ eos dn̄s multiplici damnatione
mulctauit: sicut predixerat dn̄s Samueli
⁊ primo quidē morte tēporali in ꝓlio ꝯtra
philistijm: nec solū ip̄i: sed eoruȝ demerito
triginta milia de isrł cū eis interierūt ⁊ ar
cha pit̄er capta ē: scdō morte eternali nō so
lū filios ſ etiā pr̄eȝ diuina iusticia damna
uit. Dicit eīn Hiero. ⁊ Rabanꝰ ibidē ꝙ He
ly ꝓ iniq̄tate filioꝝ dānatꝰ ē: qꝛ eos minꝰ
seuera aīaduersiōe plectebat: ⁊ q̄dē corri/
puit ſ lenitate ⁊ māsuetudine pr̄is nō seue
ritate ⁊ aucte pontificis: tertio morte tpali
ip̄iꝰ pr̄is ⁊ etiā vxoris Phinees: nā ambo
auditu euentu ꝓlij interierūt: Hely retro/
cadēdo: vxor Phinees ptū accelerādo: q̄r
to reprobatōe terrifica ī oī eoꝝ posteritate.
Vn̄ dn̄s ad Samuelē. Ego faciā vbū ī isrł
qd̄ q̄cūq̧ audierit tinniēt ambe aures eiꝰ:
suscitabo eīn aduersus Hely oīa q̄ locutus
sū sup domū eius. s. per virum dei missum.

ad eū ꝙ dixit hely in pſona dn̄i. Preſcidā
brachiū tuū ꝛ brachium dom⁹ pr̄is tui ſcꝫ
ythamar: vt nō ſit ſenex.i.ſūm⁹ ſacerdos ī
domo tua: ꝛ videbis emulū tuū.i. ſadoch
ſacerdotē ꝙ ab yathar a Salomōe abiecto
ſuſcepit ſacerdotiū. Seq̄tur. Et pars maxi
ma dom⁹ tue morieṫ cū ad virilē etatē ve/
nerit. Q̄ḋ ipletū ē q̄n̄ Saul ſacerdotes no
be ꝙ erāt de genere Heli interfecit: vno ſo
lo relicto ſcꝫ abyathar: ꝙ fugit ad dauid:
vt pꝫ.j. Regꝉ.xxij. Et qḋ his oīb⁹ mai⁹ eſt
dixit dn̄s ad Samuelē: Juraui domui He
li ꝙ nō expieṫ iniq̄tas dom⁹ ei⁹ victimis ꝛ
munerib⁹ vſqꜭ in eternū. Scḋo neq̄ter in/
flectēdo ad mala: puta ad vſurā furtū ra/
pinā ꝑcialitates ꝛ ſil'ia: ꝛ h̄ cōſilijs ſuaſio·
nib⁹ cōminatiōib⁹ aut p̄ceptiōib⁹: ſic̄ legiṫ
iij. Regū.xxj. de Jezabel: ꝙ induxit viꝝ ad
ꝯſēſū ꝛ ſcripſit l'ras ex noīe Achab ī iezra/
hel mādatum ꝯtinētes ꝙ ꝯuētū facerent ꝛ
ieiunarēt tāq̄ facturi iudiciū dei: ꝛ ſubmit
terēt falſos teſtes ꝙ dicerēt: Naboth bn̄di
xit.i. maledixit deū ꝛ regē: ex ꝙ teſtimonio
iudicarēt eū reū maieſtatis ꝛ ſic eū lapida
rēt iezrahelite tā timore ꝙ fauore regꝉ oīa
ꝑfecerūt: ꝛ miſit dn̄s Heliā ad Achab vt
diceret: Jn loco ī ꝙ linxerūt canes ſanguinē
Naboth lambēt ꝛ tuū ſanguinē ꝛ interfi/
ciam de Achab mingētē ad parietē ꝛ clau/
ſū ꝛ vltimū in iſrl': ꝛ canes comedēt Jeza/
bel ī agro iezrahel. Cui⁹ cā ſubiūgiṫ: q꞉ ve
nūdat⁹ ē vt faceret malū in ꝯſpectu dn̄i: cō
citauit em̄ eū Jezabel vxor ſua ꝛ abomina
bilis effect⁹ ē. Tertio ſpāl'r ꝯtaminādo ſcꝫ
in carnalitatib⁹ ꝑ laſciuos cātos geſt⁹ nu/
tus affatus amplex⁹: tactus ꝛ ſil'ia: aut eti
am ꝑ vetulas mediatrices aliq̄n̄ etiā minis
aut ꝓmiſſiōib⁹ infinitiſqꜭ modis ſibi dete
ſtanda voluptas allicit incautos. De hoc
legiṫ in li. Apū.c.xxxj. de quadam vetula
maledicta que circūduxit puellā quādam
ſeptē annis ꝛ diuerſis tradidit ꝓ virgine
ad peccādū cū ea: ꝙ tādē (vidēte eadē pu/
ella) corꝑe ꝛ aīa fuit a demonib⁹ e medio
ſublata: haud dubiū q̄n ī inferno ſepulta.
Quarto ſpūaliter corrūpendo.ſ. bonos ꝛ
bona derogatiuis v'bis aut p̄dicatiōibus
denigrādo hereticā aut falſā ꝛ ꝯtamina/
tam doctrinā ſeminādo: demones inuocā
do vl' q̄ſcūqꜭ ſupſtitiōes ꝛ prauitates edo/
cendo. Hec liquide patēt ī Joas rege iuda
ij. Paralꝉ.xxiiij. qui fecit qḋ bonū erat co/
rā dn̄o cūctis dieb⁹ Joiade ſacerdotis: vt
pote cui⁹ ꝯſilio regebatur: verūtn̄ mortuo
Joiada venerūt ad regē principes iuda ꝛ
adorauerūt regē vt deū: ſm̄ hebreos tribu
entes illi diuinū honorē: eo ꝙ habitauit ī
domo dei ſex annis: vbi tn̄ ſacerdotib⁹ lici
tū erat intrare: ip̄e aūt honores illos libē/
ter accepit: ꝛ delinit⁹ obſequijs eoꝝ acqui/
euit eis: in h̄.ſ. ꝙ dereliq̄rūt tēplū dn̄i dei
patrū ſuoꝝ: ſeruierūtqꜭ lucis ꝛ ſculptilib⁹
ꝛ facta eſt ira dn̄i ꝯtra eos: ꝙ adduxit exer
citū ſyrie in iudā ꝛ hieruſalē: ꝙ licet modi
cus eēt: tradidit tn̄ dn̄s in man⁹ eoꝝ infini
tā multitudinē: interficienteſqꜭ cūctos p̄n
cipes ꝑpl'i ꝙ fuerūt p̄maria cā delicti: ī Jo/
as aūt ignominioſa exercuere iudicia: ꝛ ab
eūtes dimiſerūt eū in languorib⁹ ſuis: ſur/
rexerūt autē ſerui ſui ꝛ occiderūt eū in le/
ctulo: ſicqꜭ miſerabili morte vita funct⁹ ē.
Quinto dānabil'r a bono retrahendo ne.ſ.
aliena reſtituat: ſuꝑflua ꝯtribuat: illatas
iniurias remittat: ne veritatē p̄dicātib⁹ cre
dat: ꝛ diuina freq̄ntet. ne peccare deſiſtat:
nec efficaciter ad emēdationē ſe cōuertat:
aut ne etiā ꝑ religiōis ī greſſū mūdū reliq̄t
ꝛ multa ſil'ia: ſic̄ Dathā Abyrō ꝛ Chore q̄
rētes inuadere vtrāqꜭ p̄laturā.ſ. ſpūalē et
tp̄alē: toto conamīe nitebāṫ auertere cōeꝫ
ꝑpl'm ab obediētia ſuoꝝ p̄latoꝝ.ſ. Moyſi ꝛ
Aaron diſſeminātes ꝛ ſuſcitātes ꝯſpirati
ones: murmuratiōes: ꝛ diſcordias: vt pꝫ
Numeri.xvj. vbi dic̄ Rabbi ſalmō: ꝙ per
totā noctē p̄cedētē ꝛ ꝑtem diei chore ꝛ ſibi
adherētes diſcurrerāt ꝑ caſtra dicētes ꝑpl'o
ꝙ mouerenṫ ꝓ vtilitate cōi: ꝛ h̄ mō coacer
uauerūt ſibi multitudinē ꝯ̄ Moyſē ꝛ Aarō:
vn̄ irat⁹ dn̄s ait ad moyſen ꝛ Aarō. Sepa/
mini de medio ꝯgregatiōis hui⁹ vt eos re
pēte diſꝑdā: ꝙ proni cadētes ī terrā dixerūt
vt pꝫ ibidē in l'ra. Hic q̄ri pōt: vtꝝ diſſua
dēs alteri religiōis ingreſſū aut v'tutū ex/
ercitiū ꝓuocās ad ꝯ̄riū: ad reſtōnē teneaṫ
cū nō dimittaṫ pctm̄ niſi reſtituaṫ ablatū:
ſ ī his plurimū dānificaṫ q̄s ī bono ſpūa/
li qḋ excedit oē dānū corꝑale ꝛ tp̄ale. Ad
h̄ rn̄det Sco. in.iiij. di.xv. ꝙ in dānificati/
one ſpūali q̄ntū ad bonos mores ꝛ v'tutes
acq̄rēdas vl' retinēdas: teneṫ mō poſſibili
q̄s reſtituere dānū tā imp̄ciabile: econtra
ſeꝫ ꝑuerſū efficaciter ad pn̄iaꝫ ꝛ act⁹ v'tuo
ſos īducēdo: inſuꝑ ꝓ eo orādo ꝛ alioꝝ ora
tiōes īpetrādo: q꞉ difficili⁹ ē ꝯuertere q̄ ꝑ
uertere: ꝛ ꝑ h̄ pꝫ q̄ntū piculū ē aliū ad pctm̄
inducere: q꞉ vix pōt aliq̄n̄ illum ad pn̄iam
reducere. Porro ſi ſubtraxit aliquē a reli/
gione tūc aut taliṫ ſubtract⁹ erat obligat⁹

B

voto ꝓfeſſionis: ꝛ tūc ſm̄ Sco. ibidē ꝓ vi/
rib⁹ laborare teneṫ vt ad religionē redeat
vt h̄ mō tam ſibi qꜭ religioni ſatiſfaciat: ſi
aūt ille noluerit intrare: tūc ſm̄ Heralꝉ. ob/
doñ. videṫ ꝙ qui eū religioni ſubtraxit: re
ligionē intrare debeat: ſi ſit idonea ꝑſona
ad intrandū: vt ſic intrādo ſatiſfaciat ordi
ni ꝛ bn̄ viuēdo ac orādo: ꝓ alio ad ei⁹ ꝯuer
ſionē laboret: ſi vero ſubtraxit aliquē nō q̄
dē obligatū: ſed tn̄ volentē intrare: tūc di/
ſtinguendū ē: vel hoc fecit aīo nocendi ip̄i
religioni: ꝛ tunc obligaṫ ip̄i religioni: ſed
q꞉ multū intereſt intereſſe in religiōe ꝛ pro
pe eſſe: iō nō tantū obligaṫ ſic̄ in p̄mo caſu
ſed teneṫ ad aliqualē reſtitutionē puta ad
aliquā inductionē alteri⁹ aliqualiter equi
ualentis ad ingreſſū illi⁹ religionis: aut h̄
fecit animo ꝯſulendi alteri quo ad ſaluteꝫ
aīe ſue: vtputa q꞉ in illa religione non erat
obſeruantia regularis: ꝛ ſic in nullo teneṫ
ſ magis mereṫ: vl' h̄ fecit aīo ꝯſulendi ſibi
ip̄i tn̄ in licitis ꝛ honeſtis: puta q꞉ erat ei⁹
mgr̄ ꝛ cū eo in ſtudio victitabat: ꝛ hoc ſine
fraude fecit: tunc quidē nō teneṫ religioni
ſ teneṫ ꝑſone ſic retracte ī illis in quibus
eū retrahēdo dānificauit: ꝯcor. etiam Ri/
char. Si deniqꜭ fecit h̄ aīo ꝯſulēdi ſibiip̄ſi
in illicitis ꝛ inhoneſtis: tūc maxime obli/
gatur deo ꝛ illi quē ſic ꝓpter vitioſa retra/
xit. Ratio aūt haꝝ reſtitutionū ē: quia ſm̄
Aug. li. retractionū cū virtutū bona maxi
ma ſint: aliq̄s plus aliū dānificat in iſtis
qꜭ in alijs quibuſcūqꜭ: ꝛ ꝑ ꝯſequēs ſm̄ iu/
ſticiā plus obligaṫ ad reſtituendū ꝓximo
tale bonū q̄ntū ſibi poſſibile ē: q̄ qḋcunqꜭ
aliud bonū: qḋ ſatis īnuit dn̄s Ezech.iij.
vbi dicit. Fili hoīs ſpeculatorē te dedi do/
mui iſrl'.ſ. ſpūalē: ꝛ iō ex officio tenebaṫ ar
guere malos de peccatꝉ vt peniterēt: ꝛ am/
monere bonos vt ꝑſeuerarēt. Sequiṫ. Si
ꝗ dicēte me ad impiū ꝑ ſcripturas: morte
morieris: nō annūciaueris ei neqꜭ locut⁹
fueris vt auertaṫ a via ſua impia ꝛ viuat:
ip̄e impi⁹ in iniq̄tate ſua morieṫ: ſanguinē
aūt ei⁹ de manu tua requirā. Sequiṫ. Et ſi
iuſtus ꝯuerſus a ſua iuſticia fecerit iniqui
tatē: ip̄e morieṫ ꝛ nō erūt in memoria iuſti
cie ei⁹ quas fecit: q꞉ aūt nō enūciaſti ei ſan
guinē ei⁹ de manu tua requirā. Si ꝗ domi
nus tam diſtricte requiret a negligentib⁹
O q̄d erit vl' a bono retrahentib⁹ vl' ad ma
lū ſollicitantib⁹ ꝓfecto tales plerumqꜭ de
mereṫ plus ꝛ puniunṫ: qꜭ p̄ncipales agē
tes vel delinquētes: ſicut plerūqꜭ grauius
ē maliciā dilexiſſe qꜭ ꝑpetraſſe: multi nāqꜭ
peccāt nolētes nō tn̄ niſi volētes: qui.ſ. pec
cāt ex ignorātia vl' infirmitate: ꝛ ſic malici
am faciūt ſ nō diligūt: qui aūt ex malicia
peccāt: maliciā diligunt. iux̄ illud. pſ̄.lj.
Dilexiſti maliciā ſuꝑ benignitatē. Nec mi
rū ſi retrahere a bono ꝛ īpellere ad malum
vitiū tam deteſtandū iudicaṫ q꞉ h̄ ē vnicū
ꝛ ꝯtinuū exercitiū reproboꝝ ſpirituū: ꝛ iō
demonū officijs ſemetip̄os īplicātes: meri
to cenſendi ſunt demones incarnati: vtpo
te ꝑ oīa ꝯformes in oꝑe ꝛ volūtate: ſic̄ enī
nihil deo accepti⁹ zelo aīaꝝ: ſic diabolo ni
hil acceptius ſeductione ꝛ ꝑditiōe aīaꝝ.
Jn cui⁹ argumētū legiṫ in li. de ſeptem do
nis ſpūſſancti. ꝙ q̄dā erat mulier q de ad/
ulterio cōcepit filiū: nec habuit vn̄ nutri/
ret illū: vir em̄ ſu⁹ mortu⁹ erat ꝛ oīa bona
ab ea pariter ablata: hinc cepit ip̄a multū
dolere quā diabolus ꝯtriſtatā vidēs acceſ
ſit ad eā in humana ſp̄e dicēs: Si vis ꝯſen
tire mihi duplicabo tibi oīa q̄ pri⁹ poſſide
bas. Cūqꜭ illa ꝯſentiret ait demō: poſt ſe/
ptē dies reuertar ad te: quibus tranſactis
redijt ꝛ iuxta ꝓmiſſū mulieri diuitias du/
plicauit: req̄rens ab ea vt in trib⁹ exequen
dis ſibi ꝯſentire vellet: qḋ ip̄a gratāter ac/
ceptauit ꝛ vſqꜭ in finē vite diligēter imple/
uit. Primūqꜭ erat ꝙ omnes religioſos in
hoſpitio ſuo reciperet ꝛ eos ad peccatum
carnis prouocaret: ꝛ hoc q̄ntū ad illos qui
prouocāt proximū ad malū qḋ ē acceptiſſi
mum ſeruitiū diabolo. Secundū erat ꝙ in
eccleſijs ſemꝑ eſſet garrula ꝛ verboſa vt ſic
a bono deuotos impediret: quantū ad ſe/
cundū. Tertiū erat ꝙ in die pauperes reci
peret ꝛ de nocte expelleret: vt ſic eos ad im
patientiā ꝛ alia vitia ſcꝫ blaſphemie male
dictionis murmurationis ꝛ [illegible]tractionis
incitaret. Or etiam aliquādo grauius pu/
niunṫ q̄ p̄ncipales agentes: pꝫ in decreṫ.
lxxxvj. di.c. tanta nequicia: vbi papa par/
cit actori p̄ncipali ſ nō ſuggerētib⁹: quod
etiā exemplariter pꝫ de q̄dā p̄poſito mōtꝉ
via de pede mōtis: qui prius ſūme fratres
minores diligebat: ſ opatiōe cuiuſdam fa/
muli ſui dilectionē ſic ꝯuertit in odium ꝙ
eius ꝑſecutiōe fratres neceſſario habebāt
vt de caſtro illo penit⁹ abirent: currentes
ergo fratres precibus ad beatū Franciſcū
rogabant vt ab atroci vexatione clemēter
eos eriperet: qḋ ꝛ factū eſt: nam de nocte p̄
poſitus ad diuinū iudiciū ē deduct⁹ cū fa/
mulo ꝛ cū ſn̄ia de eis dareṫ: beat⁹ Franci

ſcus ꝑpoſitū defendit: dicēs: ꝙ fuit ordini ſuo valde deuotꝰ: ẜ inductione famuli ſui fuit hoſtis effectus. Dictāte igiť ſnīa famulus eiꝰ vt ſibi videbať erat decapitatꝰ: cū igiť ꝑpoſitus a ſomno ſurrexiſſet: nimium territus cucurrit ad lectū in quo famulus dormiebat: quē veraciter decapitatuʒ C inueniēs ſtatim cucurrit ad fratres ⁊ frater minor effectꝰ ē. Deniqꝫ queri pōt incidentaliter vtrū de facto abſoluēs queʒ de iure nō poterat abſoluere: teneať ad reſtitutionē. ſ. ei notificādo ꝙ eū abſoluere nō poterat: cū ꝯſtet eū ſacramētaliter nō eſſe abſolutū: ⁊ ꝑ ꝯſequēs in aīe ſue bono grādē iniuriā paſſuʒ. Ad hͦ rñdet Guil. in ſuo ſacramētali ꝙ ſic: ⁊ peccat mortaliter ẜm Richar. in. iiij. di. xviij. ar. ij. q. v. ⁊ ſic ptʒ de dāno ipſius anime. Ad laudē dei omni.

De diffamia directe vel indirecte alteri illata: ⁊ qualiter ad reſtitutionē fame q̄s obligeť. Ser. III

Non furtū facies.

n Exo. xx. Jam ordine debito de reſtitutiōe fame ablate ꝓſequēdū ē: vtpote q̄ quodāmō boīs ſpūalibus adheret: ⁊ iō inter tpalia bona fama principatū obtinet: qꝛ maiꝰ bonū eſt qd̄ ē intra nos ꝙ̄ qd̄ eſt extra nos. Prouē. xxij. Melius ē nomē bonū ꝙ̄ diuitie multe: ⁊ ideo deteriores reputanť diffamatores ꝙ̄ raptores: vt ptʒ. vj. q. j. c. deteriores ⁊. c. ſequēti. Dicit Alex. papa. Sūma iniq̄tas ē fratribus accuſare. Unde ſcriptuʒ ē. A Omnis qui detrahit fratri ſuo homicida eſt. Hic ergo q̄ri poteſt an aliquem infamās teneať ad reſtitutionē. Ad hͦ reſpondet Richar. i. iiij. di. xv. ꝙ reſtitutio ē actꝰ iuſticie cōmutatiue: ⁊ qꝛ ad obſeruādā iuſticiā oēs obligamur. Hinc etiā teneť q̄libet ad reſtitutionē rei ablate iniuſte ſi reſtitui pōt. Sin aūt tūc reſtitutio fieri debet in eq̄ualente ſi poſſibile eſt: vt patet ex̄. ne lite penden. c. eccl'ie ſancte marie: ꝙ ſi nec equiualēs reddi pōt: tūc ſatiſfacere teneť ad arbitriū boni viri. Qd̄ ſi obijciť ad īpoſſibile nemo teneť: ẜ in ptāte diffamantis nō ē mutare opinionē malā hoīm quā ex diffamatiōe cōceperūt. Ad hͦ reſpondet Alex. de hales. in ſecūda pte ſūme tractatu de vitio detractionis: ꝙ licet talis non pōt in integrū mutare malā opinionē: tamē teneť bonū dicere de eo ſicut priꝰ dixit malū: ⁊ hoc illis corā quibꝰ fecit diffamationē: ⁊ oñdere ſe debet deliquiſſe: ex quo forte mutabiť opinio. Et nota generaliter ꝙ quecunqꝫ dicunť hic de diffamatōe: eadē pariformiter intelligēda ſūt de ſuſurratione: qꝛ ſicut diffamator obligať ad reſtitutionē fame: ſicut ſuſurrator ad reſtitutionē priſtine amicitie: niſi forte talis amicitia foret pernicioſa. Preterea ẜm Aſteñ. li. ij. ti. xv. Detractio fit multis modis q̄bus alterius fama diminuiť: nam qñqꝫ fit planis verbis: qñqꝫ vero verbis artificioſe excogitatis vel cātilenis: qñqꝫ nihilominus nutibꝰ ⁊ ſignis: ⁊ aliqñ ſcriptis qui libelli famoſi dicunť: vt cū quis ſcribit chartā in iniuriā ⁊ infamiā ⁊ alteriꝰ illā occulte proijciens in eccl'ia platea vel domo vt inuētā ꝓtinus alter infameť: ⁊ talis nō ſolū peccat mortaliter: ẜ etiā ꝯtra taliū ꝯfectores ⁊ inuentores: nec ſtatī deſtruētes ſed doloſe manifeſtātes inſtitute ſūt grauiſſime penetaʒ ẜm leges ꝙ̄ ẜm canones: vtpote flagellatio ⁊ excōmunicatio ẜm canones: vt ptʒ v. q. j. qui in alteriꝰ. c. hi qui: ⁊. c. ſi q̄s: qd̄ intelligiť niſi legitime ꝓbauerit ea q̄ ſcripſit: vnde ibidē. q. ij. c. relatuʒ: precipiť ꝙ nulliꝰ accuſatio ꝑ ſcripta ſuſcipiať: ẜ accuſent ꝑ̄ſentialiť ⁊c. Et ſi ꝯſtet ꝙ q̄s illō fecerit accuſari pōt ⁊ deponi velut accuſatiōe ⁊ ꝯdēnatiōe dignꝰ. In foro ꝟo penitētie tenetur ad reſtitutionē dāni dati ſi al's nō īcurriſſet dānū illud. Inſuꝑ teneť ad reſtitutionē fame in eiſdē locis ⁊ etiā in alijs vbi ītelligit illū infamatū accuſatiōe ſua: ⁊ hͦ ꝑ ſe ſi audet vl' ꝑ aliū ſi nō audet: vt amoneat ꝓ poſſe vel ſaltē alleuiet alteriꝰ infamiā teneť ꝓinde veniā petere ꝑ ſe ſi fieri pōts vl' ꝑ aliū manifeſtato vl' occulto noīe ſuo ꝓut diſcreto ꝯfeſſori videbiť expedire. B Deinde queri pōt: quot ſūt differentie detractionis vl' diffamatiōis quaꝝ quis tenetur reſtituere famā. Ad hͦ rñdet Alex. de hales: vbi ſupra in tractatu de vitio detractionis: ꝙ ſex ſūt differentie detractōis ad q̄rū reſtitutionē quis obligať. Prima ē cuʒ quis neget bonū qd̄ tamē agnoſcit ab alio factū tpe ⁊ loco quo tenebať illud ꝯfiteri: ſicut fecerūt iudei q̄ dixerūt Jo. ix. de miracula ceci nati queʒ dñs illuminauit. Da gloriam deo: id eſt confiteri veritatē: nam vt ibidem dicit Lyra. Uoluerūt eū inducere ad dicendū ꝙ illuminatus eſſet arte magica nō virtute diuina: ſcimus inquiūt quia hic hō peccator eſt. q. d. ergo virtute diuina nō fecit. Secūda eſt qñ quis nō negat manifeſte bonū alteriꝰ ſibi notū ẜ tamē tacet eo tēpore quo ex fraterna charitate tacendū nō ē: ⁊ hoc ideo vt obloquētiū fauorem acquirat vl' indignationē nō incurrat: aut ꝓpter aliud quodcunqꝫ cōmodū exequendū vl' incōmodū fugiendū: ſicut exemplariter patet Mat. vlt. in militibꝰ cuſtodientibus ſepulchrū. Qui poſt reſurrectioneʒ chriſti venerūt in ciuitatē ⁊ annūciauerūt ꝑ̄ncipibꝰ chriſti reſurrectionē ⁊ angeli terribilē apparitionē: ẜ pecuniā copioſā acceperūt ab eiſdē vt tacerēt chriſti reſurrectionē. ⁊c. Tertia eſt qñ bonū alterius ꝙ quis negare nō pōt peruertit: dicens illud eſſe factū intentione mala: vtpote de vana gl'a hypocriſi vl' ſilibꝰ cauſis vitioſis ſicut ſcriptū ē de chriſto Jo. vij. ꝙ murmur multus erat de eo in turba propter contrarietateʒ opinionū. Quidā eñ dixerūt qꝛ bonus ē approbātes eius doctrinā ⁊ miracula. alij aūt dicebāt nō: ſed ſeducit turbas: ⁊ hi fuerūt ꝑ̄ncipes ꝑplī qui ex inuidia oīa opera chriſti peruertebāt: vbi dicit Augꝰ. ꝙ quicunqꝫ emicuerit aliqua gr̄a: alij dicunt bonus ē: alij dicūt nō ſed ſeducit turbas: qd̄ aūt dictū eſt de deo valet ad ꝯſolationem de q̄cūqꝫ hͦ dictū fuerit chriſtiano. Quarta eſt cū occultū malū alterius reuelať eo modo quo nō debet: quō aūt reuelari debeat diffuſe ptʒ in ſermonibꝰ de tribꝰ ptibus penitētie in ſermōe de ope miſericordie ſpirituali qd̄ ē corrigere peccātē. Pro quo ſciendū ẜm Sco. in. iiij. di. xv. ꝙ aliū diffamās verū crimē ẜ occultū in publico ꝓponendo nō ſeruato iuris ordine: nō tenetur retractare verbū ſuū qꝛ hoc faciēdo mentiretur ſciens eſſe veꝝ qd̄ ꝓpoſuit: nec enim mentiri debet ꝓpter qdcunqꝫ bonū ſuo ꝓximo reddēdū: cū ẜm aplm. Nō ſūt facienda mala vt veniāt bona: verūtamē aliquo alio licito mō teneť ad reddēdā famā vt dicendo nō credatis eum eſſe talem: male dixi ⁊ fatue: hoc enim verum ē: quia non ſeruato iuris ordine propoſuit in publico qd̄ nō erat verū publicū: vel dicat nō reputetis eum eſſe malum: bonus ē enim quia q̄libet preſumendus eſt bonꝰ donec probeť contrariū: extra de ſcrutinio in ordine faciendo. c. vnico: ⁊ hoc eſt perſuadere alijs ꝙ nō reputent eum malū. Scdm Richar. autem ⁊ Tho. teneť etiam ſibi ad aliquā recompenſationeʒ ad arbitrium boni viri ſi nō poteſt ei reſtituere famam predictis modis. Sed incidentaliter queri poteſt: an accuſatus de crimine vero ſed occulto: ⁊ illud crimē negans teneať ad reſtitutioneʒ imponēti faciendā: ꝑ̄ſertim qꝛ ſic negans ī iudicio notat imponētem de calūnia: ⁊ qd̄ maius eſt diciť. v. q. vj. c. qui calūniā illatā nō probat: penā debet incurrere quā ſi ꝓbaſſet reus vtiqꝫ ſuſtineret. Ad hͦ rñdet Sco. vbi ſupra: ꝙ talis nō teneť illā negationē retractare: qꝛ nō teneť quicunqꝫ ſtatim in iudicio cōfiteri ſe eſſe reū nō dū conuictus: teneť tamē ꝑ quedā verba ſobria reſtituere famā accuſanti quē indirecte de calūnia notauit: dicēdo nō habeatis eū ꝓ calūniatore qꝛ forte in ꝓponēdo habuit bonā intentionē: vel forte credidit ſe probare poſſe intentū ſuū: ẜ deceptꝰ eſt. Quidā tamē dicūt ⁊ bene: ꝙ talis in nullo teneť: qꝛ ſi talia verba proferret ꝓ reo cōdemnaretur. Qd̄ ſi q̄ritur: an talis negās ſimplici verbo mortaliter peccet. preſertim cū videatur eſſe mendaciū ꝑnicioſū: tam reipublice que prepediť a punitione eiꝰ iuſta ꝙ̄ etiā perſone accuſanti q̄ per hoc notatur de calūnia. Ad hͦ rñdet Sco. ibidē: ꝙ ſicut dr̄ Deuť. xvj. Juſte qd̄ iuſtū ē exeq̄ris: ex q̄ dať intelligi ꝙ reſpublica non debet oīa mala punire: ſed ea tm̄ q̄ iuſte punire pōt: q̄lia ſūt q̄ corā iudice reipublice ſufficienť ꝓbari pñt: ⁊ iō nō lediť reſpublica ſi iudicium diuinū excedat eiꝰ iudiciū: vt ſic aliq̄ diuino iudicio reſerueť: ſuꝑ quibꝰ nō pōt reſpublica dare iuſtū iudiciū: qm̄ vt habetur. j. Regl'. xvj. Hō videt ea q̄ patēt: deus autē intueť cor: ⁊ ſic nō eſt mēdaciū ꝑnicioſū ꝯ rēpublicā nec ē etiā mēdaciū ꝑnicioſū ꝯ accuſātē: ẜ accuſās ſibimet ꝑnitioſus eſt dū eo mō defectū alteriꝰ ꝓponit q̄ nō deberet: imo deberet nō ꝓponere niſi poſſet ꝓbare: ⁊ ſic ſibi īputet ſi aliq̄ ſequať illi infamia: qꝛ ipſe ſibi ē cā nō negās q̄ defendit īnocētiā ſuā ī publico vbi nō ē nocens: nec habēdus ē ꝓ nocēte niſi fuerit publice cōuictus. Qd̄ ſi q̄riť: vtrū q̄ talis peccat ī ſe mētiēdo ꝓ ſe: durū eñ videť ꝙ q̄libʒ ab vno accuſatꝰ ī publico teneať de neceſſitate ſalutis id ſtatiʒ ī publico ꝯfiteri de q̄ ſic accuſatꝰ ē: ⁊ ſic exponere ſe patibulo ī iudicio ſanguinis: etiā oculū habēdo nō ſoluʒ ad penā ẜ etiā ad honeſtū ⁊ inhoneſtum: nō enim videť ꝙ ille honeſte ⁊ ẜm rectam rationē debeat corā tali iudice cōfiteri: qꝛ

tunc ipe pluſꝙ̄ q̇cunqȝ ali⁹ ſingulariſ accu/
ſans auferret ſibiipi famam: qꝛ in iudicio
credit cõfitẽti ꝯtra ſe. Rñdet Sco. ibidem
ꝙ reſponſio iuriſtarũ in hac pte cauta eſt:
ſcȝ dicẽdo nego ꝓpoſita vt ꝓponunt: ⁊ hoc
in ꝓpoſito dici poteſt ſine mendacio: quia
proponuntur vt in publico: ⁊ vt publice ꝓ
banda in publico: ⁊ ideo ſic ea negare po/
teſt: quia ſcit ea nõ poſſe ꝓbari in publico.
Or ſi iudex vrgeat eũ vt publice fateat vł
neget: rñdere põt ꝙ ſufficient ad accuſati/
onẽ rñdit: ⁊ ſic ẽ moris reſpõdere iuriſperi
tis. Sȝ nũquid ſi neget illud intẽdens tm̃
negare vt ibi ꝓpoſituȝ ẽ: ſcȝ vt publicũ ſicẽ
ſacerdos facit de ꝯfeſſiõe dicẽs: Nihil ſcio
iſtũ male feciſſe: qꝛ loquitur vt ĩ publico ⁊
ſcit in foro ꝯſcie: nũquid teneť penitere de
tali negatiõe? Rñdet Sco. ꝙ ſm Grego. et
habeť. v. di. c. ad ei⁹. ꝙ bonarũ mentiũ eſt
ibi culpas agnoſcere vbi culpa nõ eſt: mul
tomagis aũt vbi dubitatur an ſit culpa ⁊
qualis ꝓpterea in tali caſu tutũ eſt p⁹ talẽ
negationẽ indiſtincte penitere de h̃ tanꝙ̄
de tali quale eſt: ſcȝ ſi mortale tãꝙ̄ de mor/
tali: ⁊ ſi veniale tãꝙ̄ de veniali. Quinta
eſt cũ alterius malũ viſũ vel auditũ q̇s au/
gmẽtat apponẽdo aliquid vltra veritatem
vt frequẽter ꝯtingi ſolet: iuxta illud Eccl.
xj. Ab vna ſcintilla augeť ignis: ⁊ ab vno
doloſo augeť ſanguis: glo. i. mors hoĩum
ſpũalis vel etiã corporalis. Sequiť. Hõ ei
pctõꝛ ſanguini inſidiať. In cui⁹ argumẽtũ
habeť. ij. Regũ. xiij. ꝙ poſtꝙ̄ Abſalon in/
terfeciſſet Amon fratrẽ ſuum ꝓpter Tha/
mar ſororẽ ſuã quã violauit: ſtatim puenit
fama ad regẽ Dauid dicẽs: Percuſſit Ab
ſalon oẽs filios regł ꝙ ſi quis fuit a diuer/
ſis ⁊ de diuerſis infamat⁹ tũc vnuſquiſqȝ
diffamãtiũ in foro ꝯſcie diffamato ſatiſfa/
cere debet ad arbitriũ boni ⁊ diſcreti ꝯfeſ/
ſoris. Sexta deniqȝ eſt cum quis adinue
nit malũ aliquod vtpote falſũ crimẽ qđ al
teri mẽdaciter imponit. Et hoc dupłr ꝯtin
gere poteſt. Prĩo quidẽ narrãdo maluȝ a
ſeipo adinuẽtũ ex certa malicia: vł ex qua
dã ſuſpitiõe a ſignis leuib⁹ ſumpta: ⁊ talis
ſm Sco. vbi ſupra teneť alteri reſtituere
famã retractãdo ſimpłr verbũ ſuũ qđ falſe
impoſuit: ⁊ hoc ita in publico ſicẽ illũ publi
ce diffamauit: alś eñ nõ ſeruaret iuſticiam
ĩ reddẽdo ꝓxĩo qđ ſuũ ẽ. Et ſȝ Ray. talis
fame reſtitutio ſic fieri dȝ. ſ. ꝙ vbi ꝯtra pro
ximũ dixit p ſe vel p aliũ aut p cãtilenã li/
bellũ famoſũ detractionẽ oblocutionẽ ſu/
ſurractionẽ ꝯtumeliã vel ſimilia: in eiſdeȝ
locis ⁊ etiã in alijs in quib⁹ illũ ꝓpter hoc
ſentit diffamatũ publice recognoſcat erro
rẽ ⁊ falſã criminis impoſitionẽ niſi ex tali
publica recognitiõe renouareť maioꝛ infa
matio. Si tñ ea q̄ dixit ex quodã veriſili in
dicio ſuſpitioſo habuit: tũc nõ debȝ dicere
falſũ eẽ qđ de altero dixit ſ̃ mẽdaciũ: eo ꝙ
ꝯtra mentẽ dicebat ꝓximũ infamãdo: ⁊ tñ
potuit eẽ verũ: ſed vt dictũ eſt quilibet pre
ſumẽdus eſt bon⁹ donec ꝓbeť ꝯtrariũ. Et
ſm Hoſti. ⁊ Ray. talis etiã ab infamato te
neť veniã poſtulare niſi cã rõnabilis ob/
ſtaret. Ex his q̇ põt aduerti ꝙ̄ difficile ſit
reſtituere famã ablatã: ⁊ ꝙ̄ pauci reperiun
tur q̇ hoc ſeruãt: ⁊ tñ quotidie multifaris
multiſqȝ modis ĩfamie grauiſſime ſine ali/
qua ſatiſfactiõe diuerſis ĩponũť. Verũtñ
ve illis p q̇s talia ſcãdala ſuſcitanť: qꝛ ex/
ecrabilia homicidia iudicanť: vt pȝ de pe.
di. j. c. homicidioꝝ vero. Sȝ aliq̇s obijce
re põt ꝙ q̇s magis obligatur zelare pro fa
ma ꝓpria ꝙ̄ aliena: ⁊ qꝛ nõ poſſet famã red
dere ꝓximo ṽbũ ſuũ retractãdo niſi ſeipȝ
turpiter diffamaret: igiť nõ videť iuſtũ ꝙ
ſe diffamãdo alteri famã reſtituat. Ad hoc
rñdȝ Sco. vbi ſupra. ꝙ vnuſq̇ſqȝ magł dili
gere dȝ bõa ꝓpria tã ſpũalia ꝙ̄ corpalia ⁊
etiã exteriora: ſ̃ h̃ ordiate. i. ĩ ordĩe ad deũ
⁊ ad aĩe bonũ. Et iõ q̇libet cui iuſte cõpete
re põt fama: dȝ illã ſibi magis diligere ꝙ̄
alteri cui in eade cã nõ põt iuſte cõpetere.
Si tñ hmõi fama ſibiipi cõpetere nõ poteſt
niſi iniuſte: tũc magis dȝ illã alteri dilige/
re cui iuſte cõpetit ꝙ̄ ſibimet cui iniuſte: et
ſic eſt ĩ propoſito: nam falſe de crimine ac/
cuſato iuſte cõpetit fama: accuſanti autem
iniuſte in hocipo fama iuſte nõ competit:
nõ ſolũ quia in accuſando mẽtitus eſt: ſed
quia publice mentitus eſt: in quo ſeipſum
ſufficienter ⁊ radicaliter diffamauit. Se/
cundo contingit falſa diffamatio proximi
narrando ſimpliciter malũ ab alijs audi/
tum: verbi gratia. Quidã non imponit al
teri tale crimẽ in publico ſed de illo ſm au/
dita murmurat: nõ tamẽ tanꝙ̄ ſibi certum
ſed ſe ſic audiſſe teſtatur. Queri poteſt igi
tur: vtrum talis ad reſtitutioneȝ obligeť.
Ad hoc rñdet Sco. vbi ſupra: ꝙ rara fideſ
eſt ideo inter homines qꝛ multi multa lo/
quũtur: ⁊ quottidie mundus plenus men
dacijs experitur: ꝓpterea dicens ſe tm̃ ſic
audiuiſſe niſi ex ipo modo dicẽdi oſtendat
aliquã maiorẽ certitudinẽ quã ex cõmuni

relatiõe habuit: tũc ex natura actus ĩ illo/
rũ opinione nõ aufert ei famã: qꝛ ſi audiẽ/
tes firmiť ꝯcipiũt eũ de quo ſmo ſit eẽ cri
minoſũ leues vtiqȝ ſũt: ꝰ q̇libet ſcriptũ eſt
Eccĩ. xix. qui cito credit leuis eſt corde: ve
rũtamẽ qm̃ a ſcãdalis puſilloꝝ cauere ne/
ceſſe eſt: qꝛ ve p quem ſcandalum venit: et
multi ſũt tales puſilli leues ad ſubito cre/
dendũ malũ: ideo piculoſũ valde ẽ ex alio
rũ relatu alijs audita talia referre: ꝙ ſi ſit
aĩo ledẽdo eũ de quo ꝓferť: nõ facile põt
excuſari q̇n ꝯ charitatem faciat ⁊ ſic mor/
talẽ culpã cõmittat. Si ṽo ex incõſiderati
one vel ꝯfabulãdi libidine h̃ fiat: durũ eſt
ꝙ genus culpe venialis excedat: cũ vt dꝛ
Jaco. iij. Qui nõ offendit in verbo hic pfe
ctus ẽ vir: pſertim cũ humana lingua ĩ lu/
brico poſita ſit. Deniqȝ ſi q̇s publice crimẽ
cõmittit: vtpote fornicať videntib⁹ ac ſciẽ
tibus tribus vel q̃ttuoꝛ: tunc illi poſtea ac
cuſantes crimẽ non diffamãt eũ: ſed ipe in
illo facto publico ſeipm̃ diffamauit: quia
publice cõmittendo qđcũqȝ crimẽ leſionẽ
ſue dignitatł incurrit nec poſtea illa publi
catio p quaȝ talis leſio nota ſit aufert ſibi
famã: ſed tãtũmodo facit magis in publi/
cum deuenire qđ tñ prius ex natura cõmiſ
ſi actus ſimpliciter publicũ erat. Si q̇s tñ
crimina talia tm̃ a paucis nota publicãdo
dilataret: his q̇ non curãt ꝓdeſſe: nec etiã
correctionis affectu: ſ̃ poti⁹ loq̃citatis libi
dine: non dubitent ſe grauiter peccare: qꝛ
corrũpũt bonos mores colloquia praua:
⁊ alios ꝓuocant vel ad indignationeȝ vel
ad imitationẽ ⁊ ſcandalizationẽ: qđ a no/
bis auertat chriſtus. Ad laudeȝ dei.

De damno corporali in leden/do vel abutẽdo: et qualiter ĩ vtro ꝙ̄ teneatur quis ad reſtitutionẽ: Sermo IIII

On furtum facies

n Exo. xx. Tertio loco vidẽdũ eſt
non incõgrue de reſtitutiõe dãni
corpalis: qđ plerũqȝ ꝓximis inferri ſolet
iniuſte: qđ dupliciť fieri põt: ſcȝ ledẽdo vł
abutẽdo. Ledẽdo ṽo q̇s triplici gradu
dãnificat. Primo aliũ iniuſte vulnerãdo
ſic tñ ꝙ ſanari põt. Scđo mutilando. Ter
tio ṽo occidẽdo. Hec q̇ tria cõtingere pñt
dupliciter ſcȝ in neceſſitate ineuitabili vel
euitabili. Si ꝯtingũt ĩ neceſſitate ineuita/
bili: tũc ſm textũ ĩ cle. vna: de homicidio:
nullã penã inferẽs incurrit: nec etiaȝ irre
gularitatẽ. glo. ibidẽ: vt qꝛ ſic artatus fuit
ꝙ fugere nõ potuit: nec ſe clamore vel ali/
ter iuuare: nã defenſio ⁊ ꝓpulſatio iniurie
eſt ꝺ iure naturali: vt inſti. de iuř. na. gen.
⁊ ci. §. ius aũt gentiũ: dũmodo tñ fiat cum
moderamine inculpate tutele: qđ modera
men ꝯſiſtit ĩ tribus ſm Sco. in. iiij. di. xv.
Primo ĩ factoꝝ q̃litate: debet enĩ eẽ pari/
tas vt ſcȝ eq̃ lance equo mõ ⁊ actu ꝯgruẽ/
ti reſiſtať: nã offenſus ſine armis non põt
cũ armis offendere: niſi aliud ſuadeat vi/
riũ ineq̃litas: qꝛ ſi pugnus vni⁹ pl⁹ põt ꝙ̄
enſis alteri⁹: licitum ẽ enſe pcutere: vt ibi
vult glo. qꝛ defectũ viriũ cuȝ armoꝝ iuua/
mine ſupplere põt: pſumiť aũt iuuenis po
tẽtioꝛ ſene ad labores corporeos: ⁊ ſan⁹ po
tentioꝛ infirmo. Or ſi queritur: q̇d ſi me
cũ baculo q̇s inſultauit: ⁊ econuerſo pemi
illũ cũ gladio an puniar. Baldus decidit
p theoricã gloſam. C. vñ vi. l. j. ꝙ aut inſul
tat⁹ aliter ſe defendere poterat ⁊ tũc puni/
tur: aut nõ poterat et tũc nõ puniť. Et eo/
dem mõ dicit de illo qui me inſultauit ſine
aliq̇ armoꝝ genere volẽs mihi dare maxil
latum manu vacua: ego ṽo ne h̃ accideret
cũ nõ debeã expectare pus pcuſſi: vt dicit
glo. ĩ dicta. l. j. eũ cũ gladio pemi. Nã ſi po
terã aliter me defendere punioꝛ: qꝛ nõ ſer/
uaui modũ defenſionis: ſ̃ fuit exceſſus vl/
tra termĩos defenſionis ⁊ vindictam aſſũ/
pſi. Si ṽo cõſtat ꝙ aliter euadere nõ pote
ram: quin cũ vitupio pcuterer: tũc non pu
nioꝛ: qꝛ ſi lȝ h̃ ꝓpter res defendẽdas: vt di
cta. l. j. multofortius ꝓpter pſonã ⁊ corp⁹ qđ
eſt digni⁹: vt. ff. de penis: in. l. ſeruoꝝ. §. fi.
In dubio ṽo an poterã aliter me defende
re: pſumiť ꝙ ſic iter pares: ſecus aũt inter
impares ꝓpter ineq̃litatẽ viriũ: vñ multe
circũſtantie notãde ſũt: vt notať. C. ꝺ ſic/
carijs: in. l. j. Sed q̃riť vtꝝ q̇s teneť au/
fugere: dicẽdũ ꝙ ſic: cũ ſibi non nocet ⁊ al
ri ꝓdeſt. ff. de aq plu. ar. l. ij. §. item varijs.
Sed fallit pmo qñ infertur violẽtia circa
res ad eaꝝ occupationẽ vel deſtructiõem:
qꝛ fuga traheret ſecũ piculũ circa res. Se/
cũdo fallit vbi inferť violẽtia circa perſo/
nas: ⁊ fuga eẽt piculũ allatura: puta quia
inimic⁹ ẽ ſibi ad ſpatulas: ⁊ ad fugã terga
vertẽdo defacili vulnerari poſſet. ff. ad. l.
acquił. l. ſcientiam. §. qui cum aliter. Ter/
tio fallit quãdo fuga piculũ importat ho/
noris qꝛ honoꝛ ẽ pferẽdus oĩ lucro. l. Ju/

lianus:⁊ ĩ glo.ff.ſi quis cauĉ. Scḋo mo
deramen illud ꝯſiſtit in tp̄is ꝯgruitate:qꝛ
debet in ꝯtinēti ſcꝫ maleficio violentie ad
huc flagrante inuaſoꝛ repelli.ff.de vi et vi
ar.l.iij.§.cū igiĉ:qḋ veꝝ eſt de violentia il
lata pſone:in q̄ videĉ fieri ad defenſionē:
ne ſcꝫ iterato ꝑcutiaĉ ſi fiat incōtinenti: ꝙ
ſi fiat rixata ſepata ⁊ ſic nō incōtinēti : tūc
fieri videĉ ad vindictā:⁊ iḋo tūc nō licet:
vt notat glo.de homi.ĩ.c.ſignificaſti:ĩ ver
bo repellere.Si tñ ꝑcuſſus inſequaĉ ꝑcuſ
ſoꝛē fugientē vt eū repcutiat mitius punie
tur:ſcꝫ vt culpabilis nō vt doloſus qꝛ dif/
ficillimū ē iuſtū obtempare doloꝛē.ff.de ad
ulterijs.l.ſi adulteriū.§.impatoꝛ. Que/
ri igiĉ pōt vtꝝ expectare debeā actum ali/
quē fieri ab offendente añ defenſionē.Ad
qḋ dicendū ꝙ ſic vt armis inſultari clamo
re ⁊ minis terreri:qꝛ inceptoꝛ rixe ē: q̄ pōt
impune ſm leges offendi:vt.ff.ad.l.acq̄/
liā.l.ſi ex plag.§.tabernariꝰ:⁊ mine q̄dem
videnĉ ſufficiētes vel metus earū ⁊ terroꝛ
ſufficiēs:qñ fiūt ab eo q̄ facto minas exeq̄
ꝯſueuit:alś non:vt ſic ex pſonis hoīm pē/
ſemus facta.C. ſi q̄s impa.male.l.j. Dicit
tñ Baldus ⁊ ſecuriꝰ: ꝙ v̄bis ꝯ̄ verba reſi/
ſtendū ē:nō ad manꝰ ⁊ ferrū veniendū niſi
in caſibꝰ aliquibꝰ:vt v̄bi grā: qꝛ foꝛte mi/
natoꝛ expectat ſocios venientes q̄bꝰ alter
reſiſtere nō poſſet: tūc enī liceret añ tp̄s oc
currere:⁊ in ſilibꝰ ideꝫ eſt iudiciū. Tertio
moderamē illud ꝯſiſtit ꝯ̄ neceſſitatē ineui/
tabilitatē:nā moderate ⁊ ad defenſionem
fieri dꝛ qḋ ex neceſſitate fit.ff.ad.l.acquiĺ.
l.ſcientiā.§.q̄ cū aliter:nec curamꝰ equali/
tatē vbi nō poſſumꝰ euitare neceſſitatē:qꝛ
neceſſitas facit delictuꝫ ꝓbabile ⁊ excuſa/
bile qḋ alś nō eēt.ff.de manumiſ.teſta.l.q̄
potuerūt:ceſſante vero neceſſitate dꝛ poti
us offenſio vł vindicta q̄̄ defenſio. In du
bio vero an q̄s ītelligaĉ ꝑcutere ad defen
ſam vel vindictam dicit Balḋ .in dicto.§.
tabernarius:ꝙ ſi dum eſſes ī actu ꝑcutiē/
di ꝑcutio te ṗus tūc eſt ad defenſaꝫ :ſecus
ſi te ꝑcutio etiam incōtinenti poſtq̄ me ꝑ/
cuſſiſti:qꝛ tūc diciĉ ad vindictā niſi facerē
ne iterato repcuteres.Si v̄o non apparet
q̄ ꝑcuſſio p̄ceſſerit in dubio p̄ſumitur eius
culpa qui ꝓuocauit:⁊ inſultatꝰ in dubio p̄
ſumiĉ ſm Balḋ.ad ſui defenſionē feciſſe:
ſed vbi licita ē offenſio ibi illicita eſt defen
ſio:tunc enī debet equo aīo tolerari:vtpo
te cum inferĉ a publica pſona : vt a iudice
vel executoꝛe iuſte ſuum officiū exercēte:⁊
ideo ſm leges licite captū a familia ptātis
recalcitrātē ⁊ reſiſtentē: licꝫ familie in ſub
ſidiū publice iuſticie occidere.C. de his q̄
ad ec.ꝯfu.l.ſi ſeruus.Siliter vbi licite in/
ferĉ a pſona priuata :⁊ ideo non licet filio
reſiſtere patri coꝛrigenti:nec diſcipulo ſuo
magiſtro nec ſuo ſuo dño : niſi eſſet nimia
ſeuicia:quia tunc licet eis officiuꝫ iudicis
imploꝛare:ſi fiat ſeuicia ꝯtra officium pie/
tatis:ꝯcoꝛ.Alex.de hales in.iij.pte ſūme.
Si vero tria p̄dicta ꝯtingūt in neceſſitate
euitabili:⁊ p̄ſertim ab eo q̄ pꝛimo aliuꝫ ad
offenſionē ꝓuocat: tunc teneĉ ad reſtituti
onē ſm gradū ⁊ qualitatē iniuriaꝝ .Pꝛo
quo ſciendūꝫ:ꝙ pꝛimo quis infert ꝓximo
damnū vulnerādo : ita tamē ꝙ vulnus ſit
remediabile ⁊ tunc inferens remanet obli
gatus ad tria.Pꝛimo q̄deꝫ tenetur ad ex
penſas in medicos quas ille in ſanatione
ſuoꝝ vulnerū fecit: vt patꝫ extra de iniuř.
et dā.da.c.ſi rixaſti:⁊ ſumiĉ Exo.xxij. Si
rixati fuerint homīes ⁊ ꝑcuſſerit alter ꝓxi
mum ſuū ⁊ ille moꝛtuus non fuerit:ſed ia/
cuerit in lecto:qui ꝑcuſſit opas eiꝰ ſcꝫ amiſ
ſas ſm glo. ⁊ impenſas ī medicos reſtitu/
at.Scḋo tenetur ad illa que vulneratꝰ oc/
caſione talis leſionis amiſit:puta ſi homo
deditus erat alicui laboꝛicio coꝛpoꝛali :vñ
veriſimiliter credi pōt ꝙ inde fuiſſet lucra
tus:ad talem ſatiſfactionē obligatus ē vt
dicit glo.in.c.p̄allegato . Tertio teneĉ ad
placationē ip̄ius leſi ⁊ de iniuria data:cuꝫ
enī homini inĉ cetera bona honoꝛis ſit ma
ximum bonuꝫ :non videĉ ꝙ alicui inferri
poſſit grauis iniuria p quā multuꝫ deijciĉ
quin illi obligeĉ ad talis honoꝛis reſtitu/
tionem ⁊ hoc ad arbitriū bonoꝝ viroꝛum.

Secūdo vero quis ꝓximo damnū coꝛpo
ris eum mutilādo:qḋ vtiq̄ damnū irreme
diabile ē quia impedit ex toto actū huma/
num qui homini ſm membꝛū illud compe
tit:⁊ de hoc in lege veteri lex talionis poſi
ta fuit:ſicut ait dñs Matth.v. dictū eſt an
tiquis ſcꝫ Exo.xxj. vbi diciĉ :Reddet ani
mā ꝓ anima:oculū ꝓ oculo.dentem ꝓ dē/
te:manum ꝓ manu:pedem ꝓ pede:aduſti
onem ꝓ aduſtiōe:vulnus ꝓ vulnere:liuo
rem ꝓ liuoꝛe.Et dominꝰ Ego autē dico vo
bis:non reſiſtere ꝓ eo ſcꝫ malum reddēdo
ex vindicta:cuius doctrinā amplectēs ma
ter eccleſia non inueniĉ in huiuſmodi ali/
quā reſtitutionē niſi pecuniariā cōſtituiſ/
ſe.Unde ſm Sco.in.iiij.di.xv.talis muti/
lans obligatur mutilato ad quinq̄:pꝛeter

tim ſi eſt enoꝛmis mutilatio ex toto impe/
diens actum qui cōpetit homini ſm ptem
amputatam: vt amputatio manus dextre.
Pꝛimo teneĉ ad expēſas expoſitas in cu/
ratione illius vt dictū eſt de pꝛimo gradu.
Secūdo teneĉ ad ſatiſfactiōeꝫ impediti lu
cri ꝓ toto tēpoꝛe futuro: quo membꝛo illo
vſitaturus erat qḋ abſciſum eſt :iudicio ꝓ
boꝛum viroꝝ : vnde ſm ciuilia iura teneĉ
ad extimationē operarū futuraꝝ ꝓ toto tē
poꝛe vite trūcati: vt patꝫ inſti.de obli.q̄ ex
quaſi delic.naſ.§.homīe.ff. de his qui eie/
cerunt vel effu.l.ſi.Tertio ad ſatiſfactiōeꝫ
afflictiōis illius mutilati que ſibi ꝑpetua
eſt:cū viuere ſine oculis aut ſine manu tri
ſtabile ſit et oneroſū :quapꝛopter ei teneĉ
ad aliqua alia ſupimpendenda ex quibus
poſſit onera ⁊ triſticias ex tali leſione con/
ceptas cōſolabiliꝰ ſuſtinere. Ex vno tamē
reſpectu plus eſt pōderāda mutilatio pau
peris q̄̄ diuitis:ſi magł egebat abſciſa pte
ad victum neceſſarium acquirendū:ex al/
tero vero reſpectu alia ꝯditio in diuite pō
deranda eſt:ſcꝫ dignitas pſone:ſed parū ē
hoc quo ad pꝛimū reſpectuꝫ. Quarto tene
tur trūcatoꝛ ſi diues eſt alere trūcatū ſi ali
monijs eget. Quinto teneĉ truncatoꝛ etiā
alere om̄es quos truncatus illo mēbꝛo lu
crans alere ſolebat:ſcꝫ vxoꝛem filios parē
tes ⁊ ſilẽs quos nunc ꝓpter abſciſum mē/
bꝛum alere non pōt: ⁊ hec quidem de rigo
re iuſticie. Tertio deniq̄ q̄s ꝓximo dā/
nū coꝛpis infert eum occidendo ꝓ quo dā
no ī multis cōmunitatibꝰ lex talionis eſt
poſita: vt ſcꝫ homicida occidaĉ :⁊ hoc rati
onabiliter qꝛ hoc ꝯſonat legi naturali:cō/
ſonat etiā legi date ꝑ Moyſen a domino:
⁊ ꝯfirmatū eſt in lege euangelica a chꝛiſto
dicēte Matth. xxvj. Om̄es qui acceperīt
gladiū gladio peribunt. Uerūtamē homi/
cidiū tripliciter fieri pōt. Pꝛimo a caſu de
quo dicit Tho. ſcḋa.2e.q.lxv. ꝙ ſm phm
caſus eſt cauſa agens p̄ter intentionem:et
ideo ſimpliciter loquēdo caſualia non ſūt
intēta neq̄ volūtaria: ⁊ quia om̄e peccatū
eſt voluntariū ſm Augu.ideo caſualia in/
quātū hmōi non ſūt peccata: ꝯtingit tamē
id eſſe volitū ⁊ intentū ꝑ accidens qḋ actu
⁊ ꝑ ſe non eſt volitū ⁊ intentū: ſm ꝙ cauſa
ꝑ accidens diciĉ remouēs ꝓhibens :q̄ enī
non remouet ea ex quibꝰ ſequitur homici
dium:qḋ tamē remouere debuit : iudicaĉ
quodāmodo volūtarius homicida :qḋ cō
tingit dupliciter. Pꝛimo quādo dat opaꝫ
rebus illicitis quas vitare debebat.Secū
do quādo non adhibet debitam̄ ſollicitu/
dinē: ⁊ vtroq̄ modo cōmittit homicidiuꝫ
⁊ teneĉ ad reſtitutionē : mitius tamē cum
talibus agendū eſt:argumētū habeĉ Nu/
meri.xxxv. vbi diciĉ : ꝙ quicūq̄ foꝛtuitu ⁊
abſq̄ odio ꝓximū ꝑcuſſerit ⁊ moꝛtuꝰ fue/
rit : in vna ciuitatū refugij ſaluari poterit
q̄̄diu in illa ciuitate pſeuerauerit vſq̄ ad
moꝛtē ſūmi ſacerdotis : tūc enim ad ꝓpꝛia
redire potuit. Et ne talis occiſoꝛ ꝓpter viā
longioꝛem appꝛehēdereĉ a ꝓximis occiſi:
oꝛdinate fuerunt ꝑ ſucceſſum tp̄is.ix. ciui
tates refugij equaliter diſtātes: vt dicit ly
ra Deuĉ .xix. Preterea ſm iura rei licite
operam dans ⁊ debitam diligentiaꝫ adhi
bens:ſi ex hoc caſualiĉ ſequaĉ homicidiū
non incurrit homicidij reatū : argumentū
Deuĉ.xix. vbi exemplificaĉ de eo qui cuꝫ
ꝓximo exijt in ſiluam ad cedendū ligna:⁊
ferrū exiens de manubꝛio ꝑcuſſit ꝓximuꝫ
⁊ interfecit: talis interfectoꝛ non reputaĉ
homicida nec eſt reus moꝛtis.l.diſ.c.ſepe
ꝯtingit. De opere autē illicito ⁊ de diligē/
tia nō adhibita vide ſupius in p̄cepto: nō
occides.Scḋo pōt fieri homicidium ex de
fenſione ꝓpꝛia:quā ſi ſolum intendebat ⁊
hoc cū moderamine inculpate tutele : ⁊ qꝛ
talis defenſio licita eſt : qꝛ ſm iura vim vi
repellere licet:ideo nō iudicaĉ reus homi
cidij. Nec enī vt diĉ Tho. vbi ſupꝛa:ē neceſ/
ſariū ad ſalutē vt homo actū moderate tu
tele p̄termittat ad euitandā alterius occi/
ſionē:quia plus ꝓuidere teneĉ homo vite
ſue q̄̄ aliene:nihilominꝰ tñ cū hoīem occi/
dere non licet niſi publica auĉte ꝓpter bo
nū cōmune :ideo illicitū ē ꝙ homo hoīem
occidere intēdat vt ſeip̄m defendat: niſi ei
q̄ publicā habet auĉtem q̄ intēdēs occide/
re hoīeꝫ ad ſui defenſionē refert h̄ ad pub
licū bonū q̄̄uis etiā tales peccent ſi ꝓpꝛia
libidine moueāĉ : ꝙ ſi ad defenſionē ꝓpꝛiā
vtatur maioꝛi violētia q̄̄ opoꝛteat illicitū
erit:⁊ ſi occiderit reus erit: ⁊ tamē minus
reus eſt defendēs q̄̄ inuadēs: minuſq̄ ad
reſtitutionē obligatꝰ. Tertio pōt fieri ho/
micidium ex inuaſione alterius:⁊ h̄ homi
cidiū ꝓpꝛie diciĉ voluntariū in lege ꝓhi/
bitum ⁊ acriter puniēduꝫ: vñ dicit Sco.in
iiij.di.xv. ꝙ ſi de homicidis alicubi nō eēt
ſtatuta lex talionis :tunc pꝛo ſatiſfactione
nullꝰ ſibi moꝛtē inferre debet: qꝛ nullꝰ de/
bet eſſe homicida ſui ſine p̄cepto dei:expe/
dit tñ ſibi vt exponat vitā ſuā ī iuſta cauſa

vtpote ꝯtra inimicos eccl'ie: ſcꝫ hereticos vel alios infideles: ordinando laborem ⁊ piculū ſuū ī ſatiſfactionē illiꝰ quē occidit: vt ſic cui non pōt in corpalibꝰ bonis ſatiſfaciat in ſpūalibus ꝙ ſi nec tantā reſtitutionem facere velit: non pōt oīno a reſtitutione eſſe imunis: ſicut quidaꝫ fatui putant leuiter abſoluētes homicidas nec oſtēdētes eis reſtitutiōeꝫ eſſe neceſſariā q̄ſi facilius trāſire poſſit homicida ꝙ̄ vt ita dicam canicida vel bouicida q̄ ſine reſtitutione non abſoluent̄. Si ergo p̄dictus caſus nō occurrerit aut illū acceptare noluerit: debet ſm Sco. ⁊ Heral. ordinare totā vitam ſuā ī oratiōe ⁊ pnīa ad illius vtilitatē quē occidit: vt ſic facere valeat ſpūaleꝫ reſtitutionē equiualentē vite quaꝫ abſtulit: ſicut eſſe pōt equalētia ī talibꝰ. Tertio q̄ꝫ ſm Sco. ⁊ Heral. Si interfectꝰ aliquos ſuſtētabat vt filios parētes aut alios ꝓpinquos aut paupes tenet̄ īterfector ad tantā reſtitutionē quātaꝫ illis abſtulit p interfectionem occiſi. Ratio hoꝝ oīm eſt: qꝛ damnuꝫ paſſo facienda eſt reſtitutio: ⁊ generaliter vbicunq̄ non pōt fieri reſtitutio neq̄ ī dāno neq̄ in equalēti: reſtitui pōt p recōpenſationē fiēdā arbitrio boni viri. ſm Rich. Tho. ⁊ Hugo. Deniq̄ queri pōt quid d' dn̄is terraꝝ qui mutilāt vel excecāt homines ꝓpter lepores ceruos cuniculos ⁊ huiuſmodi q capiunt cōtra eoꝝ voluntatem. Rn̄det Aſteſ. in ſūma: li. v. ti. xxix. ꝙ grauiter peccāt nec ſūt excuſandi a mortali ſi faciūt libidine vindicte vel amore talium aīaliū aut libidine venādi aīalia q nulliꝰ hoīs ſunt: aut ſi ꝓpter vnicū actū h faciūt cū nō debeāt ita ſeuere ꝓcedere niſi ꝯ conſuetos ad talia: ⁊ ſi eo intuitu aliquē occiderēt homicidij crimē incurrerēt. Secūdo p̄ncipaliter pōt inferri ꝓximo dānū corporale. ſ. ip̄o corpe abutendo in adulterijs et ſtupris in q̄bꝰ latet multiplex iniuria. Nā ſm Tho. ſcd̄a. 2e. q. cliiij. Stuprum importat illicitaꝫ virginū deflorationē ſub cura parentū exiſtentiū q lꝫ ꝯſentire videat̄ tn̄ non modicā iniuriā patit̄ ex h ꝙ nulla pactione ꝯiugali p̄cedente a legitimo matrimonio ꝯſequendo ꝓpedit̄. Scd̄o ad maximā diffamiam deducit̄. Tertio in via meretricādi ponit̄: a qua ne ſignaculū virginitatis amitteret trahebat̄: ⁊ ſic execrabiliter dānificat̄. Similiter fit iniuria pr̄i q de eius cuſtodia ſollicitudinē geſſit: vnde multi parētes potiꝰ eligerēt amiſſionē non modicā ſubſtātie q̄ꝫ talem cōfuſionē filie. Hinc ꝯſulit Eccī. xlij. ſup filiā luxurioſam confirma cuſtodiā: ne qn̄ faciat te ī opprobriū venire inimicis. De hac materia vide pleniꝰ ſupiꝰ in p̄mo ſmōe de p̄cepto. Non mechaberis: quō ſcꝫ corruptor obligatur ad reſtitutionē. Sīliter ī adulterio multiplex reſultat iniuria. Primo nāq̄ fit ī maximū opprobriuꝫ viri: q potiꝰ ſuſtineret ſe exheredari. Scd̄o ē ī opprobriū parētū et amicoꝝ ſuoꝝ. Tertio ē in maximuꝫ opprobriū ipſius mulieris. Quarto eſt ꝯ bonuꝫ ꝓlis vtriuſq̄ ſcꝫ adulteri ⁊ adultere: ⁊ ſic tantā iniuriā accumulat vndiq̄ ꝙ vix facere poſſet recōpēſationē reſtitutiōis digne: qꝛ teſtāte Eccī. c. xxvj. Nō ē digna ponderatio ꝯtinentis aīe. Sꝫ quia de hac materia multa ꝓſequēda reſtāt in eo loco vbi aget̄ de raptoribꝰ: ideo ꝓnunc grā breuitatis ſupſedeo. Ad laudem dei.

Cauſā dāni reꝝ dās alteri: qn̄ tenet̄ ad reſtitutionē ⁊ qn̄ non: ex lata culpa leui leuiſſima: caſu fortuito: ⁊ ex mora: Sermo V

Non furtuꝫ facies.

Exo. xx. Viſis d' dānificatiōibꝰ q̄ reſpiciūt pſonā: vidēdū ē de his q̄ reſpiciunt terrenā ſubſtantiam. Pro q̄ ſciēdū ꝙ dānificātes h ꝓprie dicūt̄ alteri dānuꝫ inferētes lꝫ ſibi nihil auferentes. Qd̄ q̄dē p̄ncipaliter fit dupliciter. Primo dānū actualiter inferēdo p ſe vel familiā aut ſuos: ī eo ꝙ actualit̄ alter poſſidebat. Scd̄o ī eo ꝙ alter ꝟtualiter vel potētialiter poſſidebat. Quātū igit̄ ad primū q̄ri pōt vtrū illa regula iuris ſemp ē vera. Qui occaſionē vl' cauſā dāni dat: dānum dediſſe videt̄: qꝛ ſi ſic: tūc ſemp hmōi obligaret̄ ad reſtitutiōeꝫ. Qd̄ videt̄ ſatis graue: cū valde multis modis occaſio dāni p̄t dari p̄ſertim ī dāno p caſū. Ad h dicēduꝫ: ꝙ ſi q̄s ī dāno p caſū fortuitū oēm diligentiam adhibuit ad p̄cauendum: ita ꝙ nihil omiſit de ꝯtingentibꝰ: tunc nō tenet̄ ad reſtitutionē: vt. ff. ad. l. acquil. l. q occidit. §. in hac: ⁊. l. q foueas: ⁊ ex̄ de iniur. ⁊ dam. dato. c. fi. vbi dꝛ. Sane lꝫ q occaſionē dāni dat dānū videt̄ dediſſe: ſecꝰ ē tn̄ ī illo dicēdū q vt non occideret de ꝯtīgētibꝰ nil omiſit. Exempli grā. Si putator arboris añ caſum tēpeſtatiue clamat: ita ꝙ tranſiens ſi

bi poſſit p̄cauere piculū: tūc n̄ tenet̄ lꝫ alter opprimat̄: verūtn̄ in aliq̄bꝰ caſibꝰ dans dāni cauſā etiā p̄ter voluntatē tenet̄ ad reſtitutionē. Primo tenet̄ de culpa q̄. ſ. culpa q̄nq̄ p̄cedit caſū: vt cuꝫ q̄s fodit ciſternā in via cōmuni vel loco publico: vl' aperit: ⁊ ſic aptam dimiſit: ac bos ī ea cecidit: et tūc tenet̄ ad reſtitutiōeꝫ: vt ex̄ de iniur. ⁊ dam. da. c. ij. ſecus aūt ſi fodit in loco ſecreto: vt dicit glo. ⁊ idē eſt d' puero poſito ī lecto ⁊ oppreſſo qꝛ tūc opprimēs ⁊ ponēs reus ē. Eſt etiā culpa cū q̄s aſcendit equū quē ꝓpter ſuam impotētiā vel imperitiaꝫ retinere vel regere nō valet: et ideo tenet̄ ſi quēpiā equus ledat: qd̄ veꝝ ē ſi vt dicit̄ ex̄ de homic. c. ſignificaſti: aſcenſor ſciebat equi vitiū ⁊ equū duca. i. ore durū: ⁊ ſic ſciret ſe nō ſufficere ad eiꝰ retentiōem qꝛ tūc ē in culpa: ⁊ idē eſt ſi cognouit ſuā iperitiā: ſecus tn̄ ſi aſcēſor eiꝰ ī culpa nō erat: vtpote qꝛ equꝰ talē duriciā ⁊ impetū nūq̄ oſtēdebat: vel aſcēſor illā duriciā penitꝰ ignorabat: vide caſum d' puero ſic oppreſſo: ex̄ de homic. c. dilectꝰ filiꝰ. Preterea cū regula iur. ſit li. vj. non eſt ſine culpa q rei q̄ ad eum nō ptinet ſe imiſcet: ideo ꝓut etiā glo. ponit in exēplo: clericꝰ iaciens lapidē aut ſecus viā ſagittās: tenet̄ d' dāno dato: vt l. di. c. clerico: et in mōacho chirurgico: vt patꝫ ex̄ de homic. c. tua: ⁊ ſil'e iudiciū eſt in ope illicito ꝙ tenet̄ de culpa. Qn̄q̄ vero culpa caſū ꝯcomitat̄ vt ſi medicus vel chirurgicꝰ ſecuerit imperite aliquem. ff. ad. l. acquil. l. qua actione. §. fi. Qn̄q̄ ꝟo culpa ſequit̄ factū vt ī medico vl' chirurgico qn̄ bene ſecuit vlcus ſ; poſtea circa curā negligens fuit: ⁊ hec tria ꝓbant̄ ex̄ de eta. et q̄. or. c. ad aures: ⁊ de homic. c. tua nos. Qn̄q̄ tn̄ de culpa non agit̄: qꝛ culpa vnius cū culpa alteriꝰ compēſat̄: hinc imputat̄ illi q ſe tōderi patit̄ in loco periculoſo vbi de ꝯſuetudine cum pila ludebat̄: vn̄ nō tenetur tōſor ⁊ forte nec pcuſſor: niſi data opa illuꝫ pcuſſerit q radebat̄: verūtamē qn̄ ex vna pte dolus cōmittit̄ ⁊ ex altera pte culpa dep̄hendit̄: tunc dolus culpe p̄ponderat. Scd̄o tenet̄ homo de culpabili negligentia: puta ſi dānū dedit ex eo ꝙ ignē nō cohibuit: ne ad domum alioꝝ vagaretur: tunc enī ſm Inno. extra de homic. in. c. ſicut dignum: tenet̄ ad reſtitutionem: vt. ff. ad. l. acquil. l. ſi ſeruus ſeruū. §. ſi arbuſtū: tūc in foro penitētiali nō videt̄ ꝙ ad emēdam damni teneat̄: ſed tn̄ eſt illi iniūgenda penitētia de negligentia nō de damno ſatiſfaciendo: ar. xv. q. j. inebriauerūt: lex enī ciuilis q̄ intendit circa ꝯſeruationē patrimonioꝝ: ꝯſtituit ꝙ etiā ad reſtitutionē damni talis obligaret̄: credendū tamē eſt ꝙ ſi talis aliquo modo p ignē itēderet dare damnū: ꝙ etiam tūc in foro pn̄ie vel cōſcientie damnaret̄ ad reſtitutionē: ⁊ idem dico ſi etiam non intenderet ſed in eo lata culpa erat vt ignem ꝓijciēdo in domū plenam ſtipula: multomagis tenet̄ iudex vel officialis negligens: quia ſm Ioh. de platea. C. de canone largitionaliū tituloꝝ: li. x. in lege: p̄cepit: negligens punire criminoſos eadē pena puniri debet: qꝛ iudex q repertū nō vindicat facinus tegere vt cōſcius criminoſa feſtinat: imo debet eē ſollicitꝰ ⁊ velle certiorari an officiales ſibi ſubditi bn̄ vl' male gerāt officiū: ⁊ ſi male tūc melius ꝓuidere debet: al's de negligentia punit̄: vt ff. de offi. ꝯſul. ⁊ lega. in. l. obſeruare. §. pficiſci: ⁊ in. l. j. C. ad. l. iuliam repetū. Tertio tenet̄ homo de imperitia et ignorantia: naꝫ ignorātia plerūq̄ aſſcribitur culpe: p̄ſertim in his que quis ſcire tenetur ſm exigentiā accepti officij vel artificij: alioquin nimis p̄ſumptuoſuꝫ eſt ſe talibus īmiſcere. Quod autē aſſcribitur culpe: patet inſtit. de obli. que ex q̄ſi delic. naſ. in prin. ⁊ hoc primo in iudice: qui ſi tulerit iprudentia ſua ſententiā iniquā: ſm monaldum tenet̄ in ſolidum. C. de pena iudic. q male iudicat. l. vl. Secūdo ī notario. Tertio in aduocatis. Quarto ī medicis. Quinto in artificibus de quibꝰ omnibꝰ videbitur infra in locis ſuis. Quarto quis maxime tenet̄ de dolo ex induſtria qꝛ illud ē ſimpliciter voluntariū nec recipit aliquaꝫ excuſatiōeꝫ. Quinto tenet̄ etiā q̄s de mora: nam ſi q ſūt in mora tradēdi res q̄s dare tenēt̄: tūc ſi pereūt ſunt ad reſtitutiōem obligati: vt in reg. iur. lib. vj. vbi dꝛ mora ſua cuilibet eſt nociua: ꝯcordat. ff. de reg. iur. l. in ꝯdēnatiōe. §. vnicuiq̄: vn̄ in dicto c. mora: glo. ponit exēplū: de eo q ē ī mora ſoluēdi decimas qꝛ ſuo piculo peunt etiaꝫ ſi caſu fortuito peant: ⁊ idē ē de cōmodatario vel depoſitario: q fuit in mora reddendi rē ſibi cōmodatā vl' depoſitā: ⁊ idē ē de fure q ſemp ē ī mora. Circa regulaꝫ hāc tn̄ notādū ē ſm glo. in dicto. c. mora: ꝙ ad h ꝙ aliq̄s dicat̄ moroſus: req̄rit̄ ꝙ ſciat ſe debere ⁊ ſcire debeat: ⁊ ꝙ interpellatꝰ fuerit a iure vel ab hoīe: ⁊ ꝙ habuerit poſſibi

litatem dandi: vt.ff.de re.cre.quẽ te.ꝛ tũc
tenet moꝛſus de caſu foꝛtuito etiam ſi eo/
dem modo fuiſſet res apud dñm paritura
ſm Accurſiũ: qꝛ foꝛtaſſis domin⁹ rei vẽdi
diſſet ꝛ apd aliũ periſſet: et h̄ tenet Berñ.
Dicit etiam notãter moꝛa ſua: qꝛ ſi ſe para
tum exhibuit ad reddẽdum ſ alter recipe
noluit: tũc excuſat ꝺ moꝛa. Vñ generalit̃
ſi debitoꝛ ꝑmo fuit ĩ moꝛa ſoluẽdi ꝛ poſtea
creditoꝛ in moꝛa recipiẽdi vl' ecõuerſo: tũc
vltima moꝛa nocet vt.ff.ꝺ vſur.l.debitoꝛ.
Ad maioꝛẽ tñ euidentiaꝫ ſciendũ: ꝙ ſm
doctoꝛes dol⁹ eſt inſidioſa machinatio: vt
ſi comodatarius ſurripi ſibi facit cõmoda
tũ. Lata culpa ẽ non ĩtelligere vel ſcire ꝙ
oẽs ĩtelligũt vel ſciunt: vt ſi cõmodatari⁹
dimiſerit rem cõmodatã ĩ platea et ablata
fuit: et ipe dicat ꝙ nõ credebat ꝙ acciperet:
leuis culpa eſt negligentia vt ſi cõmodata
rius poſuit rem cõmodatã ĩ camera ſua et
oſtio apto relicto receſſit: leuiſſima culpa
eſt q̄ põt aliquo modo ꝓuideri: vt ſi cõmo
datarius rem in arca repoſuit ſ nõ firma/
uit: ꝙ ſi feciſſet fur non ſurripuiſſet: caſus
foꝛtuit⁹ ẽ q̄ nullo modo ꝓuideri potuit vl'
reſiſti: ſicut incendiũ ruina naufragiũ ꝛ ſi/
milia. Quib⁹ ꝑmiſſis q̄ri põt ad q̄d mu
tuo ꝯtrahentes teneãt. Ad h̄ rñdet Joh.
de platea: inſti.q̄.mo.re.ꝯ.obli.§.j. ꝙ ſi cõ
tractus celebꝛat gr̃a dãtis tñ: vt ꝯtingit
in depoſito: tunc recipiens ſoluꝫ tenet de
dolo ꝛ lata culpa: q̄nqꜫ tñ tenet depoſita/
rius etiã de caſu foꝛtuito: vt no.inſti.e.ti.
Vñ q̄nqꜫ ſunt ſm Jo. de platea q̄ faciunt
depoſitariũ ad reſtitutionẽ teneri: ſcꝫ ꝯuẽ
tio.i.pactũ: dolus: culpa: moꝛa: ꝛ oblatio
vt no.ff.depoſiti.l.j.§.ſepe. Si ꝟo ꝯtract⁹
celebꝛat gr̃a recipientis tñ: vt in cõmoda
to: tũc tenet de dolo ꝛ omni culpa ſcꝫ lata
leui leuiſſima: verũtñ vt notat glo.ĩ dicto
§.j.inſtit.quib⁹mo.re.ꝯtra.obli. q̄nqꜫ te/
net cõmodatari⁹ tñ de dolo ꝛ lata culpa:
puta ſi q̄s cõmodauit vxoꝛi alterius vt oꝛ
natioꝛ ad eaꝫ duceret: vt.ff.cõmodati.l.ſi
vt certo §.nũc videndũ: ꝛ.§.interdũ. Q̄n
qꜫ vero etiã de culpa leui: vt ſi cõmodo ti/
bi cyphum vt comites amici inuitent ad
cenã.ff.cõmodati.l.in reb⁹.§.hoc ita. Q̄n
qꜫ vero de leuiſſima et h̄ in comuni vſu cõ/
modãdi. Q̄nqꜫ etiaꝫ de caſu: vt ſi culpa ꝓ
cedit.i.culpa ſua accidit: hec glo. Unde lꝫ
quis re ſua male vti poſſet: cum ĩ ea ſit mo
deratoꝛ ꝛ arbiter: in depoſito tamen deter
minatũ eſt ꝙ debet adhiberi diligẽtiſſima

cuſtodia que culpam leuiſſimã excludat:
et ideo maioꝛ diligentia adhibenda eſt in
alienis q̄ꜫ in ſuis: quia ĩ ſuis culpa culpã/
da eſt: in alienis puniẽda: vnde nec furtũ
inter caſus foꝛtuitos cõputat quia reſiſti
potuit ꝛ ꝓcaueri: ꝛ ideo non excuſat cõmo
datariũ: vt inſtit.q̄.mo.re.cõ.obli.§.ſi.ni/
ſi fiat a pſona domeſtica: de qua non ſuſpi
cabat: vt notat Cynus.C.depoſiti.in.l.j.
ff.de furt.l.eum q̄.§.idem ſcripſit. Simili/
ter incendium non cõputat comodatario
inter caſus foꝛtuitos ſi incipit a domo ſua
quia ſine culpa inhabitantiũ non oꝛit in/
cendiũ.ff.ꝺ offi.ꝑfe.vigilũ.l. nam ſalutẽ:
niſi foꝛte fulgure choꝛuſcante cauſaret in
cendiũ. Si ꝑinde fit ꝯtractus gratia vtri
uſqꜫ: vt in locatione ꝛ cõductione: tunc te
net de dolo ꝛ culpa lata ꝛ leui: vt.ff.como
dati: in.l.ſi vt certo.§.ij. Sume exemplꝫ
in creditoꝛe pignoꝛis qui tenet de dolo et
culpa lata ꝛ leui: quia cõtractus celebꝛat
gratia vtriuſqꜫ: vt dicit textus inſtit. qui.
mo.re.ꝯtra.obli.in.§.ſi. ꝛ ideo non tenet
de leuiſſima culpa: nec de caſu foꝛtuito ni/
ſi fuerit in culpa. Si deniqꜫ in ꝯtractu trãſ
fertur dominiũ vt eſt in mutuo tunc reci/
piens tenet de dolo ꝛ culpa lata leui leuiſ
ſima ac etiam de caſu foꝛtuito: vt inſtit.q̄.
mo.re.ꝯtra.ob.§.j. Ceterũ ſi quis heres
vendit rem depoſitam vel cõmodatã quã
tamẽ ignoꝛabat depoſitam vel comodatã
ſm glo.in.c.cum quis: de reg.iur. li.vj.ta
lis excuſat: quia cum in ius ſuccedit alte/
rius: iuſtam ignoꝛantie cauſam cenſet ha
bere: et ideo non tenet ad reſtitutionẽ rei
ſed ad extimationẽ eius: vt.ff.e.l.j.in.ſi.et
l.ij. Poꝛro ſi q̄s rem cõmodatã ad certuꝫ
vſum ſuum: vertit ad alium vſum vel vtit
vltra cõceſſum: aut etiam alteri cõmodat:
furtũ cõmittit: niſi credat dominũ ꝑmiſſu
rum et erat iuſta cauſa credendi: ꝙ ſi ꝑ al/
terũ amittit tunc vltra cõcedens ad reſti/
tutionẽ indiſtincte tenet q̄litercũqꜫ res fu
erit ꝑdita vel deterioꝛata. Similiter depo
ſitarius vtẽs re depoſita furtum cõmittit:
ſi ne vtat illi ꝓhibitũ fuit: al's ſecus ſi do/
minũ ꝑmiſſuruꝫ putauit: ꝙ ſi res deterioꝛ
redditur reddita non videt. Dehinc q̄/
ri poteſt quid de his qui dant dãnuꝫ alijs
cum ſuis animalib⁹. Ad hoc dicẽdũ ꝙ du
plex eſt actio qua tenet domin⁹ animalis
damnũ dantis: pꝛima dicit lex acquilia: ꝺ
qua habet inſtit. de.l.acquilia: et.ff.e.ti.
ꝛ hac lege tenet domin⁹ aĩalis damnũ dã/

tis: quando culpa ſua aut negligentia ani
malis damnũ dedit: puta ſi dño inſtigãte
equũ ipe doloꝛe concitat⁹ recalcitrauit vl'
damnũ dedit: aut ſi quadrupes oneratus
plus iuſto damnũ dedit: vel ſi animal ſuũ
in ſegetẽ alterius miſit: vel ſi ſciebat bouẽ
ſuum coꝛnupetaꝫ ab heri ꝛ nudiuſtertius
aut ſcit animal ſuuꝫ feram beſtiã vt caneꝫ
ꝛ ſiles. Ar.ex.de iniur. ꝛ dam.da.c. ſi bos.
c.ſi leſerit.c.ſi culpa tua: vnde generaliter
non debet aliquis tenere verrẽ: apꝛum: ca
nem: vꝛſum: leonẽ: pantherã vl' aliud ani
mal quodcũqꜫ qꝺ nocere poſſit ſm Hoſti.
ti.de paupie.§.q̄ñ vir: ꝛ notãdũ: ꝛ hec col/
ligũtur ex glo.et dictis doctoꝝ: in.c.ſi.ex
de iniur. ꝛ dam.da. Qꝛ ſi beſtia fuerit fera
vel a domino ſuo ꝓuocata tũc dãdo illud
animal ꝓ noxa non liberat domin⁹ eius:
ſed tenet ad totius damni eſtimationẽ: qꝛ
hmõi aĩalia nõ debent teneri ſine magna
diligentia ꝛ cuſtodia: nec etiaꝫ in publico
debent poni vbi ſcꝫ eſt publicum iter: al's
enĩ dñs tenet ĩ duplũ: vt inſtit. ſi quadru
pes.§.interdicimus: ꝛ.§.ſi. Et ſm Joh.de
pla.cõdemnant in expenſis curationis et
operaꝝ amiſſaꝝ ꝛ amittendaꝝ: inquãtũ
iudici equũ videbitur. Alia vero ẽ actio q̄
vocat de paupie: de q̄ habetur.ff.ſi q̄dru.
pau.fe.dicat: ꝛ hac.l. tenet dñs aĩalis dã
num dãtis: quãdo ſcꝫ quadrupes ſine cul
pa dñi damnũ dedit: puta quãdo damnũ
dedit ꝯtra naturã ꝛ cõſuetudinẽ ſui gene/
ris: lꝫ ſua cõſuetudo talis ſit cõuicta foꝛte
ꝑ irritationẽ alterius: puta ſi ſit equus cal
citrãs cõtra cõſuetudinem ſuaꝫ aut bos
coꝛnupeta ꝛ tũc liberat dñs dans animal
dammificans ꝓ noxa lꝫ damnũ excedat q̄/
drupedis extimationem. Et ex his ꝯcludi
poſſũt infinita ꝑticularia damna: quomo/
do ſcilꝫ quis ad eoꝝ reſtitutionẽ obligat:
quia ſi ex naturali ferocitate beſtie vel ex
pꝛaua cõſuetudine nota dño ſuo vel ex ali/
qua ꝓuocatione aut inductione ex ꝑte dñi
poſſidentis damnuꝫ infert: tunc tenet.l.
acquilia. Si aũt ſed caſu repentino vl' cul
pa dãnũ paſſi ſũt tũc tenet.l. que vocatur
de pauperie. Deniqꜫ queri põt de incen/
dario qui dedit occaſionẽ efficacẽ incẽdij
quo leſit domum vel agrum alterius vtrũ
teneat ad reſtitutionẽ. Ad hoc rñdet Mo
naldus ꝙ tenet ad totũ damnũ: ꝛ ſi volũ/
tarie ignem appoſuit ꝛ debitam diligẽtiã
nõ adhibuit tenet in quadruplũ: ꝛ ſm le/
gẽ qui dolo ꝛ malicia ignẽ appoſuit: igne

cremãdus eſt aut capite puniendus: vt.ff.
de incendio. Pꝛo quo ſciendũ ꝙ ille ꝓpꝛie
dꝛ incẽdiari⁹ ſm Raymũdũ: q̄ aucte ꝓpꝛia
incendit ciuitatẽ villam manſum ſegetem
vel aliam rem alienã malo ſtudio ſiue pꝛo
odio ſiue ꝓ vindicta actu iuſſu cõſilio vel
auxilio: ꝛ talis eſt excõmunicãdus nec ab
ſoluẽdus niſi ſatiſfecerit: ꝛ ſi moꝛtuus fue
rit carere debet eccl'iaſtica ſepultura: eius
penitentia erit vt in hieroſolymis aut ĩ hi
ſpania in ſeruitio dei ꝑ annum ĩtegrũ per/
maneat. Si vero ep̄s hoc laxauerit: dãnũ
reſtituat ꝛ ꝑ annũ ab officio ep̄ali abſtine/
at: hec habent.xxiij.q.vlt.c.peſſimaꝫ. Si
tamẽ haberet loci ꝯſuetudo ꝙ ĩcẽdiarij lo
coꝝ ſeculariũ etiaꝫ eẽnt excõmunicati ipo
iure ſẽtẽtiãda eſt: qꝛ cõſuetudo eſt optima
interpꝛes legũ: ex de ꝯſue.c.cuꝫ dilectus:
ſecus ſi cõſuetudo non appareat: vnde ſm
Guil. tales habẽt excõmunicati in theuto
nia ratiõe ꝯſuetudinis quã papa ſcit ꝛ to/
lerat: lꝫ ſm rei veritatẽ ſola cõſuetudo abſ
qꜫ ſentẽtia vel ꝯſtitutiõe nõ excõmunicat:
qꝺ ſi faceret: iuſſu ei⁹ qui habet poteſtateꝫ
indicendi bellũ ꝛ iuſtam cauſã ꝓtẽderet:
non iudicaret incẽdiarius. Et dicit notã/
ter malo ſtudio quia ſi quis caſu vel negli
gentia hoc faceret nõ iudicaret incendia/
rius. Etiam dicit alienam qꝛ ſi ꝓpꝛiam do
mũ vl' ſegetem incenderet: lꝫ abutendo re
ſua peccaret: tñ non teneret pena incendi
arij niſi dolo malo hoc faceret: ſcꝫ vt ſimul
aliena bona incenderet ſm Ray. ꝛ alios.
Pꝛedicti vero incẽdiarij poſtq̄ fuerint ex
cõmunicati ꝛ ꝑ eccl'iaꝫ denũciati: nihilomi
nus abſolui poſſunt a ſuis ep̄is: niſi pape
fuerit reſeruatũ. Poꝛro incẽdiarij eccl'iaꝝ
ꝛ locoꝝ religioſoꝝ vel eoꝝ qui ſunt in ſpa/
cio pꝛiuilegiato: ſunt ipo iure excõicati: vt
ex de ſen.excõ.in.c. tua nos: et.c. ꝯqueſti.
qꝺ etiã ĩtelligũt veꝝ ſi eccl'ie nõ ſũt ꝯſecra
te ſm Hoſti. Jo.an. ꝛ Hein.boyc: ex de cõ/
ſe.eccli.vel al.c.vi. ꝛ ibi etiã dicũt ꝙ eodẽ
ꝓuilegio gaudet eccl'ia non ꝯſecrata: gra/
uius tñ peccat q̄ ꝯſecrataꝫ violat: ſicut ex
q̄litate pſone maioꝛ iniuria extimat: eodẽ
ti.cum illoꝝ: ſm eos. Poſtq̄ꜫ vero ſũt de/
nunciati excõmunicati in eccl'ia: ſolũ ꝑ pa
pam ſũt abſoluẽdi: vt in dicto.c. tua nos:
et cõqueſti. niſi in moꝛtis articulo: et dicit
Jo.an.eo.ti.c.tua nos: ꝙ legati pape non
pñt abſoluere tales: ex de offi.le.c.ꝙ tranſ
lationem: et in glo. vbi recitat ea que non
põt facere legatus. Ad laudem dei.

De reſtitutiõe dãni illati in edificãdo plãtãdo ſeminando: ⁊ de rei virtualiter poſſeſſe dãno reſtituendo: Sermo VI

Non furtum facies

Exo.xx. Proſequẽdo de dãnificatiõe rex̄ q̄ actualit̄ infert̄ ĩ his
q̄ actualiter alter poſſidebat. Queri põt
ſi de domo aliq̄d appẽſũ deiectũ vł effuſũ
fuerit qđ alteri nocuit: vtx̄ teneat̄ iniura/
to ad reſtitutiõez. Ad h̄ r̄ndet Specu. ĩ ti.
de iniurijs.§. ſequit̄.v. q̄d ſi de domo: ꝙ
talis tenet̄ ad dãnum ⁊ allegat diuerſa iu
ra: ⁊ h̄ ē vex̄ ſiue dãnificauerit ĩ pſona vel
reb⁹: nec ſolũ tenet̄ ſi dãnũ ĩtulit in ꝓpria
pſona ſ̄ etiã ſi factũ ſit a ſua familia: vt vx
ore filijs ſ̄uis ancillis: vt inſti.per q̄s pſo.
no.acq̄.ob. ĩ p̄n. vbi ð hac materia plenı⁹
tractat̄: ⁊ dicit ꝙ ſi dãnuz datũ ē in pſona
trãſeũtis appẽdẽs vł effundens: tenet̄ ad
ĩpẽſas ĩ curatiõe factas: ⁊ ad ſalaria medi/
cox̄ ⁊ ad opas q̄b⁹ leſus caruit ⁊ caritur⁹
ē: qđ ſane ĩtelligẽdũ ē niſi factũ eẽt tp̄e no
cturno q̄ñ rõnabilit̄ credi poterat nullũ p̄
terire. Scđo q̄ri põt q̄d de his q̄ edificãt
ĩ ſolo ꝓprio tñ cũ dãno vicini: puta q: p̄ci/
dit venas putei vicini: q̄ trãſeunt p domũ
edificãt̄: vł alti⁹ tollit edificiũ ⁊ obfuſcat
luminib⁹ domũ vicini. Ad h̄ r̄ndet glo. in
reg.iur̄.li.vj. Locupletari nõ debet aliq̄s
cũ alteri⁹ ĩiuria vł iactura. Quid cũ facio
aliq̄d ĩ fundo meo ex q̄ alij noceo ĩ ſuo: vt
puta ĩmitto trabẽ in alienũ pietẽ vel facio
feneſtrã ĩ alienũ pietẽ: h̄ nullo mõ licet: ſ3
ad reſtitutionẽ cõpellor: ⁊ allegat diuerſa
iura. Si v̄o nõ ĩmitto nec op⁹ facio ĩ alie/
no: ſ̄ tñ ĩ meo: tũc ſi dolo h̄ facio vt alteri
noceã ꝓhibeor: ⁊ ad reſtitutiõez obligor:
ſin aũt ſ̄ eo ſolũ ꝓpoſito vt mihi ꝓſit l3 p il
lud alteri noceo: tũc non ꝓhibeor: vt.ff.ð
aq̄ plu.ar.l.j.§. deniq3: nã edificiũ vſq3 ad
celuz eleuare põt. C. de ſ̄uı.l. alti⁹: vbi ð:
alti⁹ q̄dẽ tollere edificia ſi dom⁹ ſ̄uitutem
non debeat dñs ei⁹ minime ꝓhibet̄: ꝯcor.
glo. in.c. cũ eccl̄ia vulterana: ex̄ de electio
ne: in v. iniuriax̄: ⁊ de auc̄te ⁊ vſu pallij: ĩ
c. niſi ſpecialis: q̄ dicit ꝙ q̄s põt ſibiip̄i cõ/
ſulere ⁊ vti iure ſuo cũ alteri⁹ dãno: verũ/
tñ q̄ñ q̄s ſibi nõ ꝓdeſt ⁊ alteri nocet nõ de
bet tũc audiri.ff. ð rei vẽdi.l. ĩ fũdo. Ter
tio q̄ri põt ſi q̄s edificat ĩ alieno ſolo ð ſua
materia: an dñs ſoli teneat̄ ad reſtitutiõez
edificij: vel ſi edificat ĩ ꝓprio ſolo de aliena
mat̄ia an teneat̄ ad reſtitutionez materie.
Ad h̄ r̄ndet Jo. de platea: inſti. ð rex̄ diui/
ſione.§. cũ ĩ ſuo. p textũ: ⁊ glo. ibi ꝙ ĩ p̄mo
caſu dom⁹ ⁊ edificiũ efficit̄ ei⁹ cui⁹ ē ſolũ:
ſ̄ dñiuz materie pdidit edificãs: ideo diru
pto edificio nõ põt ſibi materia vẽdicare:
ſ̄ ſi edificãs eſt in poſſeſſiõe edificij: ⁊ dñs
ſoli petit ſolũ vel ſolũ ⁊ edificiũ: tũc ſi edi/
ficãs fuit ꝯtinue malefidei nullã habet ex
ceptionẽ nec remediũ ad aliq̄d ſibi retinẽ/
dũ: q: ē in culpa ſciẽter edificãdo ĩ alieno
ſolo. Si v̄o fuit ꝯtinue bonefidei: ſibi ꝯſu
lit̄ ope retẽtiõis p exceptionẽ doli: vt non
teneat̄ reſtituere edificiuz niſi dñs ſoluat
p̄ciũ materie: ⁊ mecedẽ artificũ. Si deniq3
fuit a p̄ncipio bonefidei ſ̄ tp̄e edificij ma/
lefidei: tunc eligit̄ q̄dã media via: vt dicit
glo. inſtit̄. de rerũ diuiſi.§. ex diuerſo: ſcil3
ꝙ poſſet edificiũ tollere ſine diſpendio do
mini ſoli: vt.l. Julianus ſcribit.§. ſi in alie
nam.ff. ð rei ven. In ſcđo vero caſu ſilr̄ter
dom⁹ ⁊ edificiũ efficit̄ ei⁹ cui⁹ ē ſolũ q: edi/
ficiũ cedit ſolo: non tñ efficit̄ dñs materie
ſc3 tignox̄ ſ̄ remanet dñs q̄ p̄us erat: q̄ tñ
non põt vẽdicare ſibi materiam ĩ edificio
poſitã: etiã ſi edificãs vellet tignũ ad ſe p/
tinentẽ eximere et ſibi reſtituere: et h̄ ideo
ne edificium deformet̄ ruina: vt dicto.§.
cũ in ſuo: ſed edificans tenet̄ ei ad extima
tionẽ tigni: vt.ff. de tig. iniũct.l.j. Si tamẽ
hoc fecit ſcienter et mala fide: tenet̄ furti:
non tamẽ tenet̄ eximere ſed extimationez
p̄ſtare quãtũ dñs tigni iurauerit: ⁊ ſumit̄
hic tignum ꝓ omni materia ex qua fit edi
ficium. Quarto queri poteſt ſi q̄s plan/
tat plantam ſuã in alieno ſolo vel alienam
in ꝓprio ſolo qualiter fiet reſtitutio. Ad h̄
reſpõdet Joh. de platea: inſtit̄. de re. diui.
.§. cuz in ſuo: ꝙ ſiue q̄s plantet in ſolo ſuo
plantã alienã ſiue plantã ſuam in alieno:
plãta efficitur dñi ſoli poſtq̄ egit radices
non ante: ⁊ ideo non tenet̄ ad reſtitutionẽ
arboris ſed ad eius extimationẽ. Prete
rea ſi arbor in confinio campi mei radices
egit cõmuniter in fundo meo ⁊ tuo cõmu/
nis efficit̄: ſi ſoluz in tuo tuus: ſi ſolum in
meo meus efficit̄ q: arbor ĩtelligit̄ illius
eſſe ĩ cuius fundo egit radices ⁊ de cuius
fundo alitur arbor. Q2 ſi querit̄ vtrũ au/
ctoritate propria poſſum incidere radices
quas arbor egit in fundo meo vel etiã ra/
mos eius pendẽtes ſupra domum meam.
Ad hoc dicendũ ꝙ cũ auctoritate iudicis
poſſum incidere al̄s nõ: vt.ff. arborũ furtĩ
ceſarũ.l. ſi plures.§. penl̄. niſi p̄mo tibi de/
nunciẽ vt tollas: ⁊ eſt cõſiliũ vt de hac de/
nũciatione fiat inſtrumentũ: vt negligente
poſſim remouere: ⁊ auctoritate ꝓpria inci/
dere: nõ ſolum qđ ſupexcurrit domũ meã
ſed etiã a ſtirpe ⁊ mecũ ligna portare nemi
ne ꝓhibente: vt.ff. de arboribus ceden.l.j.
.§. ſi arbor. Similit̄ ⁊ edificatum in alieno
qđ pendet ſuper meũ nullo iure ſeruitutis
tollere poſſum auctoritate ꝓpria: niſi p̄ce/
dente p̄dicta denũciatiõe.ff. de dam. infec.
l. ꝙ cõclaue. ⁊.ff. ad.l. acquil̄.l. quẽadmo/
dũ.§. ſi ꝓtectũ. Silr̄ omne ſemẽ qđ in alie/
no agro vł ꝓprio ſemiat̄: poſtq̄ coaluit ce/
dit ſolo. Si tñ ſeminaui in agro tuo bona
fide ſemẽ meũ: ſi ſum in poſſeſſiõe poſſum
ope retẽtionis mihi cõſulere vt nõ pmittã
te tollere niſi ſoluas p̄ciũ ⁊ impẽſas: vt in/
ſtitut̄. de rerũ diuiſiõe.§. qua rõne. Scđo
p̄ncipaliter q̄s actualit̄ p ſe ſuos vel fami/
liã damnũ infert: in eo ꝙ alter virtualiter
vel potẽtialiter poſſidebat. Ad cui⁹ euidẽ/
tiã p̄mo queri põt: vtrũ q̄s impediẽs aliũ
ne ꝯſequat̄ bñficiũ qđ al̄s cõſecut⁹ fuiſſet:
teneat̄ ad reſtitutionẽ: q: regula iuris eſt:
qui occaſionẽ damni dat damnũ dediſſe vi
det̄. Et ſ̄m ph̄m.iij. phicox̄. qđ modicũ de/
eſt q̄ſi nihil deeſſe videt̄. Ad h̄ r̄ndet Tho.
ſcđa 2ᵉ. q.lxij. ꝙ aliq̄s impedire põt aliũ ne
habeat p̄bendã multiplicit̄. Uno mõ iuſte
puta ſi intendẽs honorẽ dei vel vtilitatem
eccl̄ie ꝓcuret ꝙ det̄ alicui pſone digniori:
⁊ tũc nullo mõ tenet̄ ad reſtitutionẽ vel ad
aliquã recõpenſationẽ faciendã: ĩmo me/
ret̄ corã deo q̄rens que ſunt ieſu xp̄i. Alio
mõ iniuſte: puta ſi intẽdebat ei⁹ nocumen/
tũ quẽ impediuit ꝓpter odiũ vel vindictã
aut aliq̄d hmõi: ⁊ tũc ſi impedit ne p̄bẽda
det̄ digno: cõſulens ꝙ nõ det̄ anteq̄ ſit fir
matũ qđ ei det̄: tenet̄ q̄dẽ ad aliquã recõ/
penſationẽ penſatis cõditionib⁹ pſonax̄ ⁊
negocij ſ̄m arbitriũ ſapiẽtis: non tamẽ te/
net̄ ad equale: q: ille nondũ fuerat adept⁹
⁊ poterat multiplicit̄ impediri: tenet̄ tamẽ
ad omne intereſſe. Si v̄o iam firmatũ erat
ꝙ alicui daret̄ p̄benda: q: dign⁹ eſt: ⁊ alı⁹
ꝓpter cauſã indebitã ꝓcurat qđ reuocet̄:
idẽ eſt ac ſi iam habitam ei auferret: ⁊ iđo
tenet̄ ad reſtitutionẽ equalis tñ ſ̄m ſuã fa/
cultatẽ. Porro ſi talis indignus erat de q̄
firmatũ vel necdũ firmatũ fuit ꝙ ei daret̄:
tunc lic3 impediens ex inuidia ne ꝯſequat̄
grauiter peccat ꝓpter malã intentionẽ: nõ
tamẽ tenet̄ ad aliquã reſtitutionẽ. Si v̄o
h̄ fecit aĩo ꝯſulẽdi ꝓprie vtilitati: nõ tenet̄
ad aliquã reſtitutionẽ ſ̄m Rich. in.iiij. diſ.
xv. ſi ſaltẽ ꝓcurauit illud ꝓ ſe p viã licitã
⁊ honeſtã: p̄ſertim ſi ip̄e dignus fuerit: nã
ſicut dicit̄.ff. de regu. iur̄. nemo damnũ fa/
cit niſi qui id facit qđ facere nõ habet: iſte
enĩ ius habet ꝓcurandi ſibi bñficiũ ſerua/
tis circũſtantijs iuſtis ⁊ honeſtis. Cõcor.
ibidẽ Sco. ſicut a ſilr̄: ſi p̄cido venas ĩ fun/
do in eo p quas deriuabat̄ aqua ad alteri⁹
puteũ ſine fraude: intẽdens cõſulere vtili/
tati mee: non teneor ad reſtitutionẽ: q: tũc
nõ iniuſte damnifico ꝓximũ eo ꝙ ius ha/
beam faciendi vtilitatẽ meã in fundo meo.
Deniq3 ꝓ regula tenendũ eſt: ꝙ ſi quis di/
gnus cõſulens vtilitati ꝓprie facit auferri
indigno beneficiũ: qđ iam firmatum erat
ſibi dari: vt ſic acq̄rat ſibiipſi: non obligat̄
alteri ad reſtitutionẽ: cui⁹ ratio eſt ſ̄m ali/
quos: q: multomin⁹ tenet̄ ei quẽ ſic impe/
diuit ne ſibi beneficiũ traderet̄ q̄ ſi eidem
abſq3 falſi criminis impoſitiõe faceret iã da/
tum auferri: p eũ p quẽ ſ̄m iura canonica ⁊
diuina ſibi potuit auferri: ſicut p papã vel
p alios q̄ ſup hoc habẽt poteſtatẽ: ius enĩ
illud eſt potius ſp̄uale ⁊ cõmune ⁊ a ſupio/
ris poteſtate depẽdens q̄ ſit corpale ⁊ reſti
tuibile atq3 ꝓpriũ poſſidẽtis. Secũdo q̄/
ri põt: quid ſi alicui cui teſtator dare vel le/
gare vult bona ſua impedio legare vel da/
re: nũquid ex hoc teneor aliquid reſtituere
defraudato. Ad hoc dicendũ: ꝙ ſi hoc feci
ſolum intentione cõſolendi ꝓprie vtilita: ĩ
vel etiã alterius cui magis cõpetebat lega
tio ſ̄m rectam rationẽ ꝓpter aliquã circũ/
ſtantiã rationabilẽ iudicio probi viri: vel
al̄s p viam licitam ⁊ honeſtã ꝓcuraui: tũc
non teneor ad reſtitutionẽ. Si v̄o nõ appa/
reat cauſa rõnabilis cur vno ſuppreſſo q̄s
alterũ pmouit: nec quo ad ius hereditarie
ſucceſſionis: ne quo ad aĩe ſalutẽ ip̄ius le/
gantis: ſed ex aliq̄ affectu inordinato amo
ris: rancoris ⁊ ſilũ: tũc tenet̄ ad recõp̄ſa/
tionẽ: q: legantẽ p̄uauit cõmodo ſp̄uali: ⁊
aliũ cui legaſſet cõmodo corpali: ⁊ hoc po/
tiſſime locũ habet dũ teſtator laborat in ex
tremis: nec habet plenũ vſum rõnis. Unđ
dicit Sco. in.iiij. diſt.xv. ꝙ nõ mere libera
liter donat qui ex ignorãtia donat: ⁊ exem
plificat p̄mo de morti ꝓpinquo: cum ſc3 eſt
extra ſenſum vel rationis vſum ⁊ cum ope
⁊ malicia alicuius cõdit teſtamentũ quod

coꝛam deo nullū robur obtinet: ſimilr̄ q̄ ex aliquali coactiōe donat vt p̄ces ⁊ p̄ciū moleſtias fugiat. Ratio hoꝛum eſt: qꝛ ignorantia ⁊ aliqualis coactio excludit ſimpliciter voluntariū: hec Sco. Tertio queri poteſt: quid de eo qui damnificat alium in eo de quo ſperabat alter lucrū futurū: vt pote qꝛ deſtruxit vel deterioꝛauit agrū ſeminatū. ſ. ſemīa fodiendo vel ꝑ venationē vel per aīalia ſua alioſq̄ diuerſos modos deſtruendo. Ad hoc rn̄det Tho. vbi ſupꝛa ꝙ aliquē damnificās impediēdo ne adipiſcat̄ qđ erat ī via habēdi: talis nō obligat̄ recōpēſare tale damnū ex equo: qꝛ minus eſt aliq̄d habere in virtute vel potentia q̄ȝ habere actu: qui aūt eſt in via adipiſcendi aliquid habet illud ſolū ſm̄ virtutē vel potentiā ſicut in hoc caſu patet: ⁊ ideo ſi reſtitueret̄ ei vt haberet hoc ī actu: reſtitueret̄ ei qđ eſt ablatū nō ſimplū ſed multiplicatū qđ non eſt de neceſſitate reſtitutiōis: tenet̄ tamē aliquā reſtitutionē facere ſm̄ conditionē ꝑſonaꝝ ⁊ negocioꝝ iudicio diſcretoꝝ qđ quidā taxant dicētes: ꝙ ad tantū obligat̄ damnificās quātuȝ ꝓtunc valuiſſet ſi futurā meſſem vendiſſet: id eſt quātū fructus agri in illo dubio potuiſſent vendi: h̄ etiā ſentit Alex. lon. ⁊ Tho. Quarto q̄ri pōt: quid de eo q̄ damnificat aliū impediēdo eius laboꝛē lucratiuū iniuſte. Ad h̄ rn̄det Bernhardi. de religione xp̄iana pꝰ alios doctoꝛes: ꝙ ex quo talis iā erat actualiter ad hmōi lucra exequēda dedicatus inſtructus ⁊ p̄paratus: tenet̄ damnificās ad ea que ꝑ hec ꝓbabiliter lucratꝰ fuiſſet: exempli grā: impediēs aliuȝ ne poſſet exequi artē mechanicā qua imbutus eſt ⁊ cōſuetus lucrari panē ſuum: ex eo ꝙ nō facit ſibi ſolutionē ſtatuto tp̄e: cū tamē alter nō ſit ꝓtunc potens ad ſoluendum: item ruſticū violent̄ detinēs ne ſuas opas exequat̄: quia foꝛte metu vel verecūdia aut impoꝛtunitate ſua quodāmodo cogit eum eſſe in ſeruitio ſuo: ſimilr̄ impediēs piſcatoꝛē vel aucupē a captiōe piſciū ſiue auium q̄ ſunt cōis iuris niſi rōne ripe vł terre q̄ ſunt ſpecialiū dn̄oꝝ vel cōmunitatū ⁊ in ſimilibꝰ: tenet̄ impediēs ad reſtitutionē damni dati: cuiꝰ ratio eſt: qꝛ in talibꝰ aufert̄ ꝓpꝛius vſus q̄ erat vtiq̄ ſui iuris: aufert̄ etiā eis fructus in eoꝝ vſu cauſaliter ⁊ q̄ſi ſemīalr̄ cōtentus: impediunt̄ etiā ab his q̄ eis cōpetunt de cōmuni iure: de quo videbit̄ inferius vbi aget̄ de inuētis: ⁊ huiꝰ ſentētie eſt Giral. obdoſi. Quinto queri pōt: q̄d de his qui ꝓtrahūt ſolutionē vltra terminū p̄fixū vel nullū habētes terminū differunt de die ī diē. Ad h̄ rn̄det Bernhardi. vbi ſupꝛa poſt alios doctoꝛes: ꝙ tenēs mutuū vel aliud debitū vltra legitimū tempꝰ a creditoꝛe liberaliter conceſſum: tenet̄ ad totū intereſſe damni extūc creditoꝛi ꝓpter hoc ꝓueniētis: qđ verū eſt ſi potens erat ad ſoluendū: nō tamē tenet̄ ad totū lucrū qđ extunc illi ꝓbabiliter ꝓueniſſet ſi eam habuiſſet ſed debet ei ſubtrahi tantū quātū dubietas ꝑditionū in mercatiōibus vel emptiōibus cōtingentiū rōnabiliter eſt pēſanda ⁊ pitoꝝ iudicio ꝓbabilr̄ eſtimanda. Si tn̄ debitoꝛ abſq̄ omni culpa ſua fieret impotēs ad ſoluendū: tūc nō obligaret̄ ad reſtitutionē inquātū tp̄e obligatiōis ꝓbabiliter ſe credebat futurū potentē ad ſoluēdum. Si xͦo temerarie credebat tūc nō excuſat̄ de impotētia: verūtamē maximā irrogāt iniuriā qui mercedē laboꝛū p̄ſertim pauperū iniurioſe detinēt ⁊ iram dei ꝯtra ſe grauiſſime ꝓuocant ⁊ vindictā: ſed multi modernis tp̄ibus inueniunt̄ ſine lege q̄ debita ſoluere nolūt licȝ valeant: ⁊ faciūt diſcurrere paupes vicinos ſeu alienigenaſ qđ vtiq̄ execrabilis rapina iudicat̄. Nimirū cum ⁊ hi rapinā dicunt̄ cōmitterere qui ſupfluas diuitias detinēt ſciētes ⁊ videntes paupes nec eis in extrema neceſſitate ſubueniētes: imo dicunt̄ homicide: vt ptȝ lxxxvj. di. c. paſce fame moꝛientē: ꝙ ſi non pauiſti occidiſti: qꝛ tunc minꝰ peccatū eſſet hn̄ti auferre q̄ȝ indigēti denegare. Quid igit̄ crimīs erit pauperibꝰ laboꝛatoꝛibꝰ denegare qđ ſuū eſt vtiq̄ extremū malū: ⁊ iō dicit̄ vnū de quattuoꝛ peccatis dei vindictā acclamātibꝰ: vt patet Deut̄. xxiiij. ⁊ in c. Jacobi. v. Et ſunt hec q̄ttuoꝛ: oppreſſio vidue: fratricidiū: vitium cōtra naturā: ⁊ merces laboꝛū detenta: inter omnes tamē maximū damnū patit̄ q̄ teſtamēti ſui infidelē executoꝛē relinquēs: ꝑ illius negligētiā in igne purgatoꝛij relinquit̄: de quo vide in quinto ſermone quarti p̄cepti ſupꝰ.

Sexto queri pōt: ſi q̄s fraudauit aliū re ſua cū plus ſm̄ cōmune foꝛū valet ſiue ſit frumentū: vinū: oleū vel qđcūq̄ aliud: cū tamē tenebat̄ illi reddere debito tempoꝛe: vtrum reddens ſibi eandē rem numero vł ſpecie quādo minus valet ſm̄ cōmune foꝝ teneat̄ ad vlterioꝛem reſtitutionē. Ad hoc reſpōdet Ala. ꝙ talis debitoꝛ poſtq̄ factꝰ

eſt in moꝛa ſoluēdi nō ſatiſfacit ſufficienter niſi lucrū tempoꝛis ī quo plus valuit poſt moꝛā pariter apponat: qꝛ nō ſolū damnificauit eū in tanto ſed in maioꝛi p̄cio: qđ tūc ꝓ illa re poterat haberi ſm̄ cōmunē foꝛum niſi debitoꝛ ſine fraude ⁊ omni culpa tunc fuiſſet impotēs ad abſoluendū vſq̄ ad tēpus ſolutiōis. Septimo queri pōt: vtrū iuſtū habens bellū ſatiſfacere teneat̄ damna que fecit aduerſarijs ſuis ꝑ incēdia fracturas vel inciſiones arboꝛū vel vinearū. Ad qđ rn̄det Bernhardi. vbi ſ. ꝙ talis nō tenet̄ de illis damnis q̄ intulit bona fide a quibꝰ cōmode nō potuit abſtinere ſm̄ induſtriā ⁊ ꝯſuetudinē pugnātiū bona fide. Si q̄ xͦo graſſandi aīo ⁊ malicioſe intulit: cū alr̄s ſibi cōmode cōſulere poſſet tenet̄: ⁊ cōputabunt̄ illa dāna cū dānis ſibi ⁊ ſuis datꝭ ab hoſtibꝰ vſq̄ ad quātitates cōcurrētes: ⁊ qđ ſupercreſcit tenet̄ reſtituere. Ad.

Qualiter ad reſtitutionē tenent̄ raptoꝛes ꝑſonarū ⁊ rerū: itē p̄dones ⁊ pirate ac de repꝛeſalijs quō licite ſunt: Sermo VII

On furtum facies

n Exo. xx. Secūdo p̄ncipalr̄ aliena rapiētes obligant̄ ad reſtitutionē ſiue ſint raptoꝛes p̄dones pirate vel hmōi. Pro quo ſciendū: ꝙ rapiētiū p̄ncipaliter q̄ttuoꝛ ſunt genera: p̄mi ſūt raptores mulierū: ⁊ dicit̄ pꝛopꝛie raptus: ſecūdi ſunt raptoꝛes rerū: ⁊ dicit̄ ꝓpꝛie rapina: tertij dicunt̄ p̄dones: ⁊ quarti pirate. Circa pꝛimū igit̄ ad pꝛimū ſciendū: ꝙ raptoꝛ ꝑſonarum ꝓpꝛie dicit̄ q̄ puellā violēter rapit vt eā imꝑpetuū teneat: vel etiā qui abuſum puelle violēter rapit: vt patȝ. xxxvj. q. j. §. ex hac. qꝛ raptoꝛ ꝓpꝛie dicit̄ qui ꝑ violentiā rapit aliquā rem vel vſum rei: licȝ largo mō raptoꝛ vocat̄ q̄ puellā ꝯſentientē cōtra voluntatē parentū abducit: ⁊ ſic a raptoꝛe dicit̄ raptus: p̄terea raptus etiā cōmittit̄ in viduis ⁊ coꝛruptis ac ſanctimonialibꝰ: vt pȝ xxxvj. q. j. in diuerſis capitulis. Hic pꝛimo queri poteſt: vtrū ad reſtitutionē obligat̄ qui attemptat pudicitiā mulieris interpellando de luxuria ⁊ blando ſermone ꝑſuadendo diuerſis ꝓmiſſis. Ad hoc rn̄det Jo. de pla. inſti. de iniur̄. §. iniuria. xͦ. ſine cuius. ꝙ tales tenent̄ ei actione iniuriarū ⁊ etiā eius viro ſi virū habet: qꝛ pudicitiā illius coꝛrūpere temptauit: ſimilr̄ mulierē frequēter inſequens quocūq̄ vadit: tenet̄ eidem actiōe iniuriarū: qꝛ ꝓpter aſſiduam eius frequētiā ⁊ aſſecutionē infert illi multā infamiā: vt dicto. §. iniuria. ſecus autē ſi nō frequēter ſed aliquādo grā ſolacij ⁊ ludi honeſti. Si xͦo aliqua eſſet induta veſte meretricali: aut etiā diffamata cōuerſatiōe meretricali: tūc eam appellans ⁊ inſectans nō tenet̄ illi actiōe iniuriaꝝ ſm̄ leges: que ad maius malū euitandū ꝑmittunt turpitudinē meretricij: grauiter tn̄ peccant ⁊ tenent̄ in iudicio aīe. Secundo queri pōt: vtrū defloꝛās xͦginē tenet̄ ad reſtitutiōȝ. ſ. eam ducendo vel dotādo. Rn̄det Hoſti. in ti. de matrimonio. ꝙ vbi cauſa decipiendi ⁊ tm̄ carnalē copulā extoꝛquēdi cōſenſit in aliquā: ſi deceptoꝛ vult agere verā penitentiā: neceſſe hȝ illā ſine fictiōe ducere ī vxoꝛem: qđ ſi fieri non pōt: debet illi dare virū conuenientē vel aliter ſatiſfacere ſm̄ Ray. in. c. j. et. ij. de adulterijs. Concoꝛ. Alex. de hales in. ij. pte ſumme ī tractatu de ſtupꝛo. ⁊ addit Joh̄. de pla. inſti. de publi. iudi. §. itē lex iulia. dicēs: eq̄liter puniat̄ ſtupꝛū ꝺ iure canonico: dic ꝙ mulier non punit̄ ſed ſtupꝛās virginē cogit̄ aut eam dotare ⁊ in vxoꝛem recipere ſi ip̄a ⁊ pater eius velint: alr̄s ſi nolint cogit̄ eā dotare iuxta ip̄iꝰ ſtupꝛatoꝛis facultatē: ⁊ puelle dignitatē: habita etiā cōſideratiōe quātū plus rōne defloꝛationis datura eſt alteri viro: ꝙ ſi ſtupꝛatoꝛ eam in vxoꝛē recipe noluerit: tunc a iudice verberibꝰ caſtigatus ꝓut viſum ei fuerit ⁊ excōicatus ī monaſteriū detrudat̄ acturus penitentiā: hec habentur extra de adult̄. c. j. et. ij. vide de his plenius in ſexto p̄cepto in fi. pꝛimi ſermonis: ad qualem igit̄ putas reſtitutionē obligatū alterius vxoꝛē polluentē. Preterea licȝ hec ſit pena legis veteris: tamē ſm̄ Sco. in. iiij. diſt. xv. quādo lex humana cōcoꝛdat cum lege veteri tūc eſt ſeruanda. Tertio queri pōt quid ꝺ meret̄ qui ꝑ violentiā rapit xͦginē vel aliā mulierē aut abuſum earū. Ad hoc reſpōdet Fran. de platea: ꝙ tales abſolui nō poſſunt niſi eam parētibus reſtituāt: et vltra hoc ſm̄ leges cum omnibꝰ fautoꝛibꝰ ſuis puniri debent amputatione capitis: ⁊ eoꝛum ſubſtātia rapte eſt applicanda ſi ingenuā rapuerūt: ſi autē ancillā vel libertā: ſubſtantiā nō admittūt ſed decapitant̄: ⁊ hoc ſiue rapta fuerit xͦgo: vidua vel monialis: vt inſti. de publ̄. iudi. §. ſi aūt ꝑ vim

raptus: imo in moniali non ſolū puniť ra/
ptus ſed etiā attemptatio: vt.l.ſi quis non
dicā rapere.C. de epiſ.⁊ cle. ⁊ allegať illa
lex. xxxvj.q.ij. vbi diciť: ſi quis nō dicam
rapere ſed attemptare tm̄ matrimonij iun/
gendi cauſa ſacratiſſimas virgines auſus
fuerit capitali pena feriať: ſecus autē ſi fue
rit meretrix que rapereť: qꝛ tūc rapiēs nō
puniť hac lege: vt.ff.de furť.l.verū. ⁊ hoc
ideo qꝛ coitus cum meretrice remanet im/
punitus ſm̄ leges.ff.de adulť.l.ſi vxoꝛ.§.
ſed ⁊ in ea. niſi talis meretrix fuerit nupta
C.de adulť.l.que adulteriū.vel diuerterit
a viro aīo meretricādi: vt.e.ti.l.ſi mulier.
verūtamē p̄dicta pena locū nō habet in ra/
piente ꝓpriā vxorē: cum ei deť interdictuꝫ
de vxore exhibēda.l.fi.C.de lib.exhi. niſi
religionē intrauerit ante carnalem copulā
qḋ pōt: vt patet extra de cōuer.cōiug.in.c.
ex publico.Quis nō poſſit inuito viro poſt
carnalē copulā: vt ex de rap.in.c.cū cauſa.
Uerūtamē hec pena locū habet in rapiēte
ſponſam ꝓpriam de iure ciuili: licꝫ ſecus ſit
de iure canonico ī ſpoſa volēte: qꝛ nō diciť
raptoꝛ ꝓprie qui habet mulieris aſſenſum
vt dicto.c.cum cauſa: ſecus ſi cōſenſum nō
habuit: etiā nō pōt mulier rapta de iure ci/
uili nubere raptori alioquin priuať bonis
raptoris a lege ſibi applicatis: nec poſſunt
parētes eius cōſentire: al's incurrūt penā
deportatiōis ſi cōſentiāt: vt in auť.de rap.
mulierib9.§.illo. de iure tm̄ canonico qḋ p
ſua benignitate p̄ualet rapta raptori nube
re pōt: vt dicto.c.cū cauſa. ⁊ cōpelliť eam
dotare: vt.xxxvj.q.ij.c.tria. ſm̄ canones
etiā tales leuius puniunť in foro iudicia/
li: qꝛ raptoꝛ efficiť ſeruus rapte niſi ſe velit
redimere: vt.xxxvj.q.j.c.de raptorib9.Se
cūdo raptoꝛ debet excōicari cum ſuis fau/
toribus: vt ibidē.q.ij.c.j.et.iiij.poteſt autē
rapta cōtrahere cū raptore ſi velit: vt extra
de rapť.c.accedēs: licꝫ ſm̄ antiquos cano/
nes ⁊ etiā leges nō poterat: vt dicit ibidē
glo. Qꝛtum autē ad ſecūdū p̄ncipale ſci/
endū: ꝙ raptoꝛ rerū ꝓprie diciť ꝗ p violē/
tiā rapit bona ſeu res alienas: ⁊ tūc ab eo
diciť rapina. Ad cuius euidentiā p̄mo q̄ri
pōt: vtrū rapina ſit grauiꝰ peccatū q̄ furtū
p̄ſertim qꝛ verecūdia ē timoꝛ de turpi actu
vt diciť in.iij.Eth. ſed magis verecūdanť
homines de furto q̄ de rapina. Ad h' rn̄det
Tho.ſcḋa 2e.q.lxvj. ꝙ rapina et furtū ha
bent rōnem peccati ꝓpter inuolūtariū: qḋ
eſt ex pte eius cui aliquid auferť: ita tamē

ꝙ in furto eſt inuolūtariū p ignorantiā: in
rapina p violentiā: magis eſt aūt inuolun
tariū aliquid p violentiā q̄ p ignorantiā:
qꝛ violentia directius opponiť volūtati q̄
ignorantia: ⁊ ideo rapina grauius pecca/
tū eſt q̄ furtū. Eſt et alia ratio: qꝛ p rapinā
nō ſolū inferť damnū in reb9 ſed etiā ver/
git in quādam ignominiā ſeu iniuriā pſo/
ne cui inferť violentia: ſed qꝛ homīes ſen/
ſibilib9 inherētes magī gloriant de virtu/
te interiori q̄ manifeſtať ī rapina q̄ de vir/
tute interiori q̄ tolliť p peccatū: ideo min9
verecundanť de rapina q̄ de furto. Et ſci/
endū ꝙ omnis raptoꝛ eſt fur ſed nō ecōuer
ſo: qꝛ nullus improbioꝛ fur q̄ qui vi rapit
aliorum bona: vt notat Hoſt. ⁊ ſic videť ꝙ
violētia adauget peccatū furti ⁊ facit rapi
nam: vñ ⁊ iura canonica p eodē reputant
rem alterius vel etiā debitū nō ſoluere cuꝫ
poteſt: ſeu iniuſte detinere ⁊ rem alienam
violenter rapere: qꝛ vtrobiq̄ fit violentia
iniuſte: ⁊ ꝗ rem alteri9 vel debitū dare no/
luerit res alienaſ inuadit.xvj.q.j.c.decime
et extra de reſti.ſpoľ.ſup verbo: iniuſte de/
tinere: ſic notat glo. Secūdo queri poteſt
q̄ ſit pena raptoris rerū. Ad hoc dicendū:
ꝙ pena raptoris eſt ſm̄ leges: ꝙ ſi agať cō
tra eum infra annū ciuiliter: puniť in qua
druplū: cōputata.ſ.ip̄a re.poſt annū vo in
ſimplum: vt.ff.de vi bo.rap.l.j.et.ij.ſed ad
iſtā penā ſolū teneť poſtq̄ cōdēnatꝰ eſt nō
ante: ⁊ ſic intelligiť illud Exoḋ.xxij. Si q̄s
furatꝰ fuerit ouem aut bouē: aut occiderit
vel vendiderit quinq̄ boues p vno boue:
et q̄ttuoꝛ oues p vna oue reſtituet: qꝛ illa
lex eſt determīatiua pene p iudicē infligen
de: vt dicit Tho.ſcḋa 2e.q.lxij. ꝙ ſi agiť ꝯ
eum crimīaliter tūc ꝓpter vim ſine armis
puniť in tertia pte honoꝝ ſuorū ⁊ fit infa/
mis.ff.de iuḋ.p̄ua.l.j. Rñ.j.et.l.fi. Si vo
cū armis puniť deportatiōe.ſ. qꝛ deporta/
bať in inſulā ⁊ pdebat oīa bona: vt inſti.
pub.iuḋ. itē lex iulia de vi. nūc aūt vt cōi/
ter raptores puniunť pena mortis: ſic la/
trones ⁊ nocturni agroꝝ populatores: ſm̄
vo canones excōicanť nō ſolū a ſuo ep̄o ſ
etiā ab illo ī cuiꝰ ep̄atu rapinā faciūt: vt ex
de rapť.c.j.⁊.vj.q.iiij.c.placuit. Inſup ex
eo.ti.c.ſup eo. poniť triplex pena ſm̄ tri/
plicē differentiā raptoꝝ. Nā quidā rapto/
res ſūt ꝗ pſeuerant ī cōtumacia nō ſatiſfa/
endi vſq̄ ad mortē incluſiue: ⁊ illis ibideꝫ
denegať ſepultura eccleſiaſtica: ſacramen
ta eucariſtie et extreme vnctionis ⁊ peni

tentia: quidā vo in tota vita pſeuerant in
cōtumacia nec reſtituunt licꝫ facultatē p/
tūc habent: ſed vſq̄ ad mortem excluſiue
differūt: in morte vo penitent ſed vnde re/
ſtituant nō habēt: ſi hmōi penitentiā petie
rit dabiť ei: ſimiliť et viaticū: ſed tamē illi
denegabiť eccleſiaſtica ſepultura: qḋ ſtatu/
tum eſt ad alioꝝ terrorē. Unde p̄ſbyteri et
clerici nec eoꝝ ſepulturis debent intereſſe
nec ab eis elemoſynas accipere: nec etiam
ab eis qui illiꝰ rapine pticipes inuenti fue
rint: qḋ ſi cōtrafecerint ab officio ⁊ benefi/
cio deponi debēt. Quidā deniq̄ differunt
petere ⁊ ſatiſfacere vſq̄ ad mortē: in extre/
mis tamē poſiti penitētie remediū humili/
ter poſtulant et debitā reſtitutionē vel re/
ſtituendi ſecuritatē p̄ſtant per ſe vel p here
des: talibus aūt nec penitētia nec eccleſiaſti
ca ſacramēta nec etiā ſepultura eſt denegā/
da. Hec oīa patent in dicto.c.ſup eo. vnde
⁊ heredes cōpellendi ſunt ſatiſfacere quā/
tum habent de bonis eoꝝ quib9 ſuccedūt:
verūtamē de raptoribus occultis nō debet
talis rigoꝛ ſeruari: vt eo.ti.c.in lr̄is. Qꝛ/
tum autē ad tertiū p̄ncipale ſciendū ꝙ pre/
do diciť quicunq̄ alios iniuſte predať. Et
poſſumꝰ q̄rtum ad p̄ſens ponere quattuoꝛ
genera p̄donū. Nam p̄mo dicunť p̄dones
qui viatores expoliant de rebus: inter q̄s
etiā cōnumerāť latrones ⁊ nocturni agro/
rū populatores: nam latro diciť qui inſi/
diať homīb9 in publicis ſtratis: nocturn9
vo populatoꝛ agrorū diciť ꝗ de nocte va/
ſtat agros vel incēdit: ⁊ hos ſm̄ leges im/
pune licet interficere: vt.C.q̄ſi li. vnicuiq̄
l.j.et.ij.nec etiā gaudent īmunitate ſi con/
fugerint ad eccleſiā: vt patet extra de īmu.
eccle.c.inter alia. verūtamē peſſimū genus
latronū eſt gen9 receptoꝝ. Hinc pari pena
puniunť vt latrones: qꝛ ſine eis latitare nō
poſſunt.ff.de recepto.l.j.et.ij. Secūdo di/
cunť p̄dones iſti milites vel ſoldati ꝗ acci
piūt ⁊ tollūt a popularib9 vltra ſtipendia
ſibi cōſtituta: vt patet.xxiij.q.j.c. militare
nō eſt delictū. vbi ſubdiť: ꝓpterea quadaꝫ
ꝓuidentia militātibus ſunt ſtipendia con
ſtituta: ne dū ſumpt9 queriť p̄do graſſeť:
hinc milites cū interrogarēt Iohannē di/
centes: quid faciem9 nos: ait illis: neminē
cōcuciatis neq̄ calumniā faciatis ſed eſto/
te cōtenti ſtipēdijs vr̄is. Tertio dicunť p̄/
dones ipſi p̄lati qui vt ꝓcurationē impen/
dant legato vel ſimiles expenſas faciant:
plus extorquēt a ſubditis q̄ ſoluunt: ⁊ ta/

les obliganť ad faciendā reſtitutionē his
a quib9 plus receperūt: ⁊ ſup hoc tantūdē
cogenť elargiri paupib9: vt pꝫ ex de emu.
eccle.c.qꝛ plerīq̄. Quarto dicunť p̄dones
ip̄i iudices vel officiales indebite pecuni/
as accipiēs: vt.C.ad.l.iuľ.repetūdarū. et
de hoc vltimo poſtea latiꝰ videbiť. Deniq̄
ſm̄ Ray. eadē eſt pena p̄donis ⁊ raptoris
exceptis his q̄ dicta ſunt de latrone ⁊ no/
cturno agroꝝ populatore: cū vterq̄ raptoꝛ
dici pōt: vt p̄do cōtineať ſub raptore: ſicut
ſpecies ſub genere: ⁊ ideo quos par facin9
coinq̄nat ⁊ equat: etiā pena ſiľis comiteť:
vt.xv.q.iij.c.ſane q̄ſq̄s. Qꝛtū deniq̄ ad
quartū p̄ncipale ſciendū eſt: ꝙ pirate ſunt
latrones vel raptores in mari: qui ſpoliāt
⁊ inſidianť pegrinis ⁊ mercatorib9 vľ nau
fragijs: ꝗ ſm̄ Hoſti.excōicanť ab ore ſum/
mi pontificis ter in anno: ſed hoc intelligē
dum niſi talia fuerint nauigia que pirati/
cā tyrannidē exerceāt: vel niſi ſint inimici
nomini xp̄iano: vel alicui p̄ncipi ꝗ aucto/
ritatē habet mouendi bellum ex cauſa iu/
ſta in cuiꝰ nomīe hec faciunt.C.de furť.in
auten. nauigia. vnde extra de rapť.diciť.
c.excōicationi ſubdanť qui romanos aut
alios xp̄ianos p negociatiōe aut alijs ho/
neſtis cauſis nauigio vectos aut cape aut
rebus ſuis ſpoliare p̄ſumunt. Illi etiā qui
xp̄ianos naufragiū patiētes damnata cu/
piditate ſpoliāt rebus ſuis: niſi ablata red
diderint excōicatiōi ſe nouerīt ſubiacere:
glo. ⁊ ſic ꝗ cōtra faciūt ſunt ip̄o iure excōi/
cati: ⁊ teneť infra annū in q̄druplū.C.de
furť.l.in eum.hoc eſt ſm̄ leges ſi petať in/
fra annū ad reſtituendū quadruplum: ſed
poſt in ſimplū: vt in dicta.l.in eum. Unde
generaliť quicq̄d accipiť de naufragio
ſiue de ip̄a naui ſiue de littore ſiue de mari
reſtituendū eſt.ff.e.l.ſi quis ex naufragio:
al's nulla conſuetudine ſtatuto vel p̄cepto
excuſať q̄s: qꝛ deteſtabile furtū cōmittiť.
ff.de acqui.re.do.l.qua rōne.in fi. et dicta
l.in eū. ⁊ ideo ſm̄ Guiľ.nō excuſanť dn̄i ter
rarū qui cōponūt cū nautis aliquo ab eis
recepto ꝙ eos ſecuros faciūt: ꝙ ſi naufra/
giū patereť nihil ab eis reciperēt vel re/
cipi pmitterēt: cū al's hec ip̄a gratis facere
deberēt: verūtamē cōſeruanda eſt cōſtitu/
tio laudabilis in quibuſdā locis decernēs
ꝙ quicūq̄ accipit aliq̄d de ip̄o mari debet
habere certā ⁊ moderatā portionē illiꝰ: q̄a
talis cōſtitutio fit in fauorē naufragoꝝ ad
hoc vt homines magis ip̄as res pquirere

ſtudeāt ⁊ de labore ſuo ꝑmient̄. Ad maiorē aūt omniū ꝑdictoꝝ euidentiā ſciendū ꝙ repꝛſalie dicunt̄ qñ aliquis oriundus de vna terra ſpoliat̄ vel dānificat̄ ab alio oriundo ab alia terra: vel etiā qñ debitū ei nō ſoluit̄ tūc dat̄ ſpoliato poteſtas: ꝙ ſatiſfaciat ſibi ꝯ quēlibet de illa terra: vñ eſt ille ſpoliator vel debitor. Unde intelligendū ē fieri repꝛſalias tam quo ad ꝑſonas ꝙ̃ quo ad res. De quo queri pōt an repꝛſalie ſint licite in foro ciuili ⁊ aīe: ꝑſertim cū dicit̄ li. vj. de iniurijs ⁊ dam. da. c. ⁊ ſi pignoratiōes quas vulgaris elocutio repꝛſalias nominat: in quibꝰ alius ꝓ alio ꝑgrauat̄ tāꝙ̃ graues legibꝰ ⁊ equitati naturali cōtrarie ciuili ſunt cōſtitutiōe ꝓhibite ⁊c. nec enim licere videt̄ qȯ eſt contrariū iuri naturali. Ad hoc rñdet Bartho. de ſaxoferrato in tractatu de repreſalijs: ꝙ oīs doctores in iſtā declināt ſententiā: ꝙ ſi ad illū hominē gentē vel ꝑplm qui iuſticiā facere ⁊ debitū reddere neglexerit: haberi pōt recurſus vl' regreſſus: tūc repꝛſalie in foro ꝯſciētie non ſunt licite. Si vō nō pōt haberi regreſſus ad ſuꝑiorē tūc ſunt licite duobꝰ interuenientibꝰ. Primo ꝙ aſſit auctoritas ſui ſuperioris: nō enī licet alicui ſibi ius facere: vt xxxiij. q. ij. c. ſeculares. Secūdo ꝙ ſuꝑioris auctoritas interponat̄ ex cauſa iuſta: nam iſta decreta. niſi ex vera ⁊ iuſta cā interponant̄ ſūt ipſo iure nulla: vt. l. j. §. hec vba. ff. ne vis fi. ei. Cauſa iuſta videt̄ eſſe cū dominus gens vel populus requiſitꝰ iuſticiā facere neglexerit vel denegauerit: ⁊ tūc nō grauat̄ alius ꝓ alio: ſed potius punit̄ rector vel ciuitas ꝓ ſuis ciuibus ꝓpter negligentiā: vnde. xiij. q. ij. c. dñs noſter. ſubditur: iuſta bella diffiniri ſolent q̄ vlciſcunt̄ iniurias: ſic gens ⁊ ciuitas plectenda eſt que vel vindicare neglexerit: qȯ a ſuis improbe factū eſt vel reddere quod ablatum eſt. Tertio pōt addi ſm Tho. ſcda 2e. q. xl. qȯ requirit̄ intentio recta: ⁊ hoc in foro cōſcientie: licꝫ de tali animo nihil curetur in foro ciuili: intentio vō qua repꝛſalie licite reddant̄ eſſe debet ad ꝓmouendū bonum vel euitandū malū: alioquin nō excuſarēt auctoritas legitima ⁊ cauſa iuſta: quia dicit Augꝰ in li. cōtra Fauſtū: nocendi cupiditas: vlciſcendi crudelitas: implicatus ⁊ implicabilis animꝰ: feritas rebellando: libido dominandi: ⁊ ſi qua ſunt ſimilia: hec ſunt que in bellis iure culpant̄. Cōcordat etiā Jo. an. in dicto. c. et ſi pignoratiōes. ⁊ addit Bartho. ꝙ vltra ꝑdictas cauſas dominꝰ vel ciuitas ſtatuere pōt in terris ſibi ſimpliciter ſubditis: ꝙ ꝗlibet de ciuitate: villa vel terra eis ſimplicit̄ ſubiecta ꝓ debito alterius capi poſſit: ſicut qñqꝫ ſtatuit̄ ꝙ vxor ꝓ viro teneat̄ ſicut florētie ſtatutū eſt. Et ꝓ mercatore fugiēte teneant̄ vxores ⁊ liberi: licꝫ nō ſint heredes. Multi tamen ſunt cōtra quos repꝛſalie cōcedi nō poſſūt. Primo clerici: vt de iniu. ⁊ dam. da. c. vnico. li. vj. Secūdo ſcholares. C. ne fil. ꝓ pa. aut̄. habita. ſiue iam applicauerit ad locū ſtudij ſiue ꝑegrinet̄ cauſa ſtudij: ⁊ idē putant de nūcijs ⁊ famulis eoꝝ: vt dicta aut̄. ibi: eoꝝ nūcij. ⁊ idē de ſcriptoribꝰ ⁊ ſimilibꝰ qui neceſſarij ſunt in ſtudijs: idē de patre eunte ad videndū filiū ī ſtudijs: vt notat̄ ff. de iudi. l. ij. §. idem claudio. in glo. ſuper verbo: venerat. Tertio ambaſiatores ⁊ eorum ſeruitores: vt. ff. de iudi. l. ij. §. legat'. Quarto euntes ad indulgētias ⁊ ꝑegrini vt no. glo. ſuꝑ dicto vbo: venerat. xxxiiij. q. iij. c. ſi ꝗs romipeditas. Quinto omnes q̄ nō poſſunt in ius vocari: vt infans furioſus ⁊ ſic de alijs: qui poſtponunt̄ in. l. ff. de in ius vocā. tales tñ ꝯ quos rōne ꝑſone repꝛſalie nō poſſunt exerceri ꝯ eoꝝ res exerceri poſſunt: ſecus aūt ſi rōne cauſe poſſūt exerceri repꝛſalie: vt ſcholares: ambaſiatores in rebus ſaltem quas ſecū ducūt tanꝙ̃ neceſſarias ad dictā cauſam. Quidā tamē dicūt ⁊ ſecurius quo ad forū cōſcientie: ꝙ ſcꝫ repꝛſalie cōcedi nō poſſunt niſi ꝯ delinquētes. ſ. magiſtratꝰ: officiales ⁊ cōſiliarios iuſticiā denegātes: de ſen. excō. c. romana. in fi. li. vj. Item ꝯ vniuerſitatē iuſticiā denegantē. ff. ꝙ me. cā. l. metū. §. animaduertendū. ⁊ ꝯtra dñm ⁊ eius ſubditos ſibi auxiliū ꝑbentes ad iniuſticiā: de ſen. ex. c. ſi ſentētia. li. vj. ⁊ ꝯtra ꝑncipalē debitorē et eum q̄ res detinet. ff. de his q̄ in frau. cre. l. ait ꝑtor. §. ſi debitorē. nec ſolū in rebꝰ ſed etiā in ꝑſonis cōcedi poſſunt cum iuſticiā denegātes ꝓ ꝯdēnatis habeant̄: qȯ patet qꝛ pōt eis indici bellū ⁊ eoꝝ res apꝑhendi vt dicto. c. dñs ⁊ cōdemnatus capi ⁊ in carcerē trudi poſſit. C. qui bo. ce. poſ. l. j.

De reſtitutione furti qȯ q̄ttuor ꝑmis modis cōmittit̄. ſ. auferēdo hominē: rem alienam: ꝓpriā vel publicam: Sermo VIII

Non furtum facies: Exod. xx. Tertio ꝑncipaliter aliena furātes tenent̄ ad reſtitutiōeꝫ. Ad cuiꝰ euidentiā ſciendū: ꝙ furtū eſt cōtrectatio rei aliene mobilis ⁊ corꝑalis inuito dño animo lucrifaciēdi gratia: ſcꝫ rei poſſeſſionis vel vſus: ſicut plenius eſt determinatū in ꝑncipio huiꝰ ꝑcepti: ⁊ cōmittit̄ multis modis. Vñ ꝗdā furta remanēt ī nomīe generali: quedā vō nomē ſpeciale ſortiunt̄: verbi grā: furtum rei ſacre dicit̄ ſacrilegiū: ⁊ furtū de republica dicit̄ peculatus: furtū aūt beſtiaꝝ dicit̄ abigeatus: ⁊ furtū hoīm dicit̄ plagiū: de quibus poſtea videbit̄. Hic ḡ queri pōt vtrum extrema neceſſitas famis vel frigoris aliquē excuſare pōt a furto: ꝑſertim cuꝫ dicit̄ extra de furt̄. c. ſi quis ꝓpter neceſſitatē famis aut nuditatis furatus fuerit cibaria: veſtē vel pecꝰ peniteat hebdomadas tres: ſi reddiderit nō cogat̄ ieiunare. Ad h̄ rñdet Tho. ſcda 2e. q. lxvj. ꝙ ea que ſunt iuris hūani nō poſſunt derogare iuri naturali vel diuino. Scdm autē naturalē ordinē ex diuina ꝓuidentia inſtitutum: res inferiores ſunt ordinate ad hoc qȯ ex his ſubueniat̄ hominū neceſſitati: ⁊ ideo ꝑ rerū diuiſionē et appropriationē ex humano iure ꝓcedentē: nō impedit̄ quin homīs neceſſitati ſit ſubueniendū ex hmōi rebus: ⁊ ideo res quas aliqui ſuꝑabūdanter habent: ex iure naturali debent̄ pauperū neceſſitati. Unde dicit Ambro. ⁊ habet̄ in decretis. xlvij. di. ſicut hi: Eſurientiū eſt panis quē tu detines nudorum indumentū eſt qȯ tu recludis: miſerorū redemptio ⁊ abſolutio ē pecunia quā tu in terra defodis. Sed qꝛ multi ſunt neceſſitatē patiētes: ⁊ nō pōt ex eadem re omnibꝰ ſubueniri: cōmittit̄ vniuſcuiuſqꝫ arbitrio ꝓpriarū rerū diſpenſatio vt ex eis ſubueniat neceſſitatē patiētibꝰ. Si tamē adeo ſit vrgens ⁊ euidens neceſſitas vt manifeſtū ſit inſtante neceſſitate de rebus occurrētibus eſſe ſubueniendū: puta cum īminet ꝑſone ꝑiculum ⁊ aliter ſubuenire nō poteſt tunc licite pōt aliquis ex rebus alienis ſue neceſſitati ſubuenire ſiue manifeſte ſiue occulte ſublatis: nec hoc ꝓprie habet rationē furti. Vñ dic̄ glo. ſuꝑ dicto. c. ſi ꝗs: ꝙ ex eo ꝙ imponit̄ penitētia intelligit̄ ꝙ modica fuerit neceſſitas: ſi enī magna fuiſſet nō imponeret̄ penitētia: qꝛ tali tempore ſunt omnia cōmunia d̄ iure naturali ⁊ ciuili: vt notat̄. xlvij. diſt. c. ſicut hi. vbi ſequit̄: ꝓpriū nemo dicat qȯ eſt cōmune pluſqꝫ ſufficeret ſumptui ⁊ violēter obtentū eſt: id eſt q̄ ſumit plus ꝙ̃ ſufficeret illud q̄ſi violēter rapit: et. xlij. diſt. c. j. dicit̄ ex cōcilio Carthaginen̄. ꝙ ſm Hiero. aliena rapere cōuincit̄ q̄ vltra neceſſaria ſibi retinere probat̄. Cōcordat Rich. addens ꝙ nullū ius poſitiuū ſtatuere poſſit ꝙ tpe neceſſitatis furari nō liceret: quia tūc ipa res aliena facta eſt ꝓpria iure naturali qȯ fortius eſt poſitiuo: qꝛ īmutabile ⁊ tollere pōt poſitiuū: ſed nō ecōuerſo. Concor. Monal. qui ſuꝑaddit ꝙ ſi neceſſitas nō eſt magna: tūc reſtituere debet ⁊ agere penitentiā de furto: vt eo. ti. c. ſi quis. in glo. vbi dicit vlteriꝰ: ꝙ in extrema neceſſitate ſe defendēdi cū aliter ſe tueri nō poſſet pōt aliū occidere: vt in cle. j. de homicidio: ⁊ in ſimili caſu neceſſitat' multa ꝓhibita cōcedunt̄ ⁊ ſpecialit̄ vſus reꝝ.

Qꝛ ſi querit̄ cur tpe neceſſitatis magis licitū ſit furari vel occidere ꝙ̃ fornicari ꝓpter famis neceſſitatē. Ad hoc rñdet ibidē glo. ꝙ ꝓpter neceſſitatē res facta eſt cōis: ⁊ ſic licet ea vti: ſed ī fornicatiōe nō eſt ita: ⁊ qui in neceſſitate ſe defendit cū moderamine inculpate tutele aliū non interficit: ſꝫ ille qui ꝑmus aggredit̄ ſeipſum interficit.

Ad clariorē aūt intellectū octo differentias furantiū breui ſtilo ꝑcurramꝰ. Primi nāqꝫ furtū cōmittunt hominē auferendo: de quo habet̄ ex̄ de furt̄. c. qui furatꝰ fuerit hominē. glo. liberū ⁊ vendiderit cōuictus noxe morte moriat̄. glo. Qui furatur ſeruum hac pena non tenet̄. ff. ad. l. fal. de plag. l. vlt. ſm canonē etiā hec pena nō imponit̄ ſed illa que tangit̄ ex̄ de rapto. c. in archiepātu. vbi ꝓſequit̄ de pena ſm quātitatē delicti. Hic queri pōt vtrū xp̄ianꝰ furtim auferēs xp̄ianos detentos a paganis vel eos liberans: teneat̄ ad reſtitutionem. Ad hoc rñdet Ray. ⁊ Hoſti. ꝙ ſi hoc facit tpe guerre tūc ī nullo tenet̄: vt. xxiij. q. ij. c. dñs nr̄ iubet ad ieſū naue vt cōſtituat ſibi retrorſū inſidias ⁊c. ſi vō facit h̄ tpe treuge tūc tenet̄ ipi pagano reſtituere: nō tñ hoiem ꝓpter ꝑiculū aīe ſed eſtimatiōeꝫ. Siłr etiā obligat̄ de alijs ablatis eodē tpe facere reſtitutionē: vt. xxij. q. j. c. noli. vbi ſubdit̄: fides eñ qñ ꝓmittit̄ etiā hoſti eſt ſeruāda ꝯ quē bellū gerit̄. xxij. q. iiij. c. innocēs. ibi. fides ꝓximo licꝫ infideli data ꝓponit̄ diuino mādato: q̄. ſ. Joſue ꝯ dñi mādatū pepcit gabaonit'. Si tñ pagani cōpu-

ſtudeāt ⁊ de labore ſuo ꝓmiſent. Ad maiorē aūt omniū ꝑdictoꝝ euidentiā ſciendū ꝙ repſalie dicunt̄ qñ aliquis oriundus de vna terra ſpoliat̄ vel dānificat̄ ab alio oriundo ab alia terra: vel etiā qñ debitū ei nō ſoluit̄ tūc dat̄ ſpoliato poteſtas: ꝙ ſatiſfaciat ſibi ꝯ quēlibet de illa terra: vñ eſt ille ſpoliator vel debitor. Unde intelligendū ē fieri repſalias tam quo ad pſonas ꝗ̄ quo ad res. De quo queri pōt an repſalie ſint licite in foro ciuili ⁊ aīe: pſertim cū dicit̄ li. vj. de iniurijs ⁊ dam. da. c. ⁊ ſi pignorationes quas vulgaris elocutio repſalias nominat: in quibꝰ alius ꝓ alio ꝑgrauat̄ tāꝗ̄ graues legibꝰ ⁊ equitati naturali cōtrarie ciuili ſunt cōſtitutiōe ꝓhibite ⁊c. nec enim licere videt̄ qꝺ eſt contrariū iuri naturali. Ad hoc rñdet Bartho. de ſaxoferrato in tractatu de repreſalijs: ꝙ oēs doctores in iſtā declināt ſententiā: ꝙ ſi ad illū hominē gentē vel pplm qui iuſticiā facere ⁊ debitū reddere neglexerit: haberi pōt recurſus vl̄ regreſſus: tūc repſalie in foro ꝯſciētie non ſunt licite. Si ꝟo nō pōt haberi regreſſus ad ſuperiorē tūc ſunt licite duobꝰ interuenientibꝰ. Primo ꝙ aſſit auctoritas ſui ſuperioris: nō enī licet alicui ſibi ius facere: vt xxiij. q. ij. c. ſeculares. Secūdo ꝙ ſuperioris auctoritas interponat̄ ex cauſa iuſta: nam iſta decreta. niſi ex vera ⁊ iuſta cā interponant̄ ſūt ipſo iure nulla: vt. l. j. §. hec ꝟba. ff. ne vis fi. ei. Cauſa iuſta videt̄ eſſe cū dominus gens vel populus requiſitꝰ iuſticiā facere neglexerit vel denegauerit: ⁊ tūc nō grauat̄ alius ꝓ alio: ſed potius punit̄ rector vel ciuitas ꝓ ſuis ciuibus ꝓpter negligentiā: vnde. xiij. q. ij. c. dñs noſter. ſubditur: iuſta bella diffiniri ſolent q̄ vlciſcunt̄ iniurias: ſic gens ⁊ ciuitas plectenda eſt que vel vindicare neglexerit: qꝺ a ſuis improbe factū eſt vel reddere quod ablatum eſt. Tertio pōt addi ſm Tho. ſcda 2e. q. xl. qꝺ requirit̄ intentio recta: ⁊ hoc in foro cōſcientie: licꝫ de tali animo nihil curetur in foro ciuili: intentio ꝟo qua repſalie licite reddant̄ eſſe debet ad ꝓmouendū bonum vel euitandū malū: alioquin nō excuſarēt auctoritas legitima ⁊ cauſa iuſta: quia dicit Augꝰ in li. cōtra Fauſtū: nocendi cupiditas: vlciſcendi crudelitas: implicatus ⁊ implicabilis animꝰ: feritas rebellando: libido dominandi: ⁊ ſi qua ſunt ſimilia: hec ſunt que in bellis iure culpant̄. Cōcordat etiā Jo. an. in dicto. c. et ſi pignoratiōes. ⁊ addit Bartho. ꝙ vltra ꝑdictas cauſas dominꝰ vel ciuitas ſtatuere pōt in terris ſibi ſimpliciter ſubditis: ꝙ q̄libet de ciuitate: villa vel terra eis ſimplicit̄ ſubiecta ꝓ debito alterius capi poſſit: ſicut qñqꝫ ſtatuit̄ ꝙ vxor ꝓ viro teneat̄ ſicut florētie ſtatutū eſt. ꝙ ꝓ mercatore fugiēte teneant̄ vxores ⁊ liberi: licꝫ nō ſint heredes. Multi tamen ſunt cōtra quos repſalie cōcedi nō poſſūt. Primo clerici: vt de iniu. ⁊ dam. da. c. vnico. li. vj. Secūdo ſcholares. C. ne fil. ꝓ pa. aut̄. habita. ſiue iam applicauerit ad locū ſtudij ſiue ꝑegrinet̄ cauſa ſtudij: ⁊ idē putant de nūcijs ⁊ famulis eoꝝ: vt dicta aut̄. ibi: eoꝝ nūcij. ⁊ idē de ſcriptoribꝰ ⁊ ſimilibꝰ qui neceſſarij ſunt in ſtudijs: idem de patre eunte ad videndū filiū ī ſtudijs: vt notat̄ ff. de iudi. l. ij. §. idem claudio. in glo. ſuper verbo: venerat. Tertio ambaſiatores ⁊ eorum ſeruitores: vt. ff. de iudi. l. ij. §. legat. Quarto euntes ad indulgētias ⁊ ꝑegrini vt no. glo. ſuꝑ dicto ꝟbo: venerat. xxiiij. q. iij. c. ſi q̄s romipeditas. Quinto omnes q̄ nō poſſunt in ius vocari: vt infans furioſus ⁊ ſic de alijs: qui poſtponunt̄ in. l. ff. de in ius vocā. tales tñ ꝯ quos rōne pſone repſalie nō poſſunt exerceri ꝯ eoꝝ res exerceri poſſunt: ſecus aūt ſi rōne cauſe poſſūt exerceri repſalie: vt ſcholares: ambaſiatores in rebus ſaltem quas ſecū ducūt tanꝗ̄ neceſſarias ad dictā cauſam. Quidā tamē dicūt ⁊ ſecurius quo ad forū cōſcientie: ꝙ ſcꝫ repſalie cōcedi nō poſſunt niſi ꝯ delinquētes. ſ. magiſtratꝰ: officiales ⁊ cōſiliarios iuſticiā denegātes: de ſen. excō. c. romana. in fi. li. vj. Item ꝯ vniuerſitatē iuſticiā denegantē. ff. ꝙ me. cā. l. metū. §. animaduertendū. ⁊ ꝯtra dñm ⁊ eius ſubditos ſibi auxiliū ꝑbentes ad iniuſticiā: de ſen. ex. c. ſi ſentētia. li. vj. ⁊ ꝯtra ꝑncipalē debitorē et eum q̄ res detinet. ff. de his q̄ in frau. cre. l. ait ꝑtor. §. ſi debitorē. nec ſolū in rebꝰ ſed etiā in pſonis cōcedi poſſunt cum iuſticiā denegātes ꝓ ꝯdēnatis habeant̄: qꝺ patet qꝛ pōt eis indici bellū ⁊ eoꝝ res appꝑhendi vt dicto. c. dñs ⁊ cōdemnatus capi ⁊ in carcerē trudi poſſit. C. qui bo. ce. poſ. l. j.

De reſtitutione furti qꝺ q̄ttuor ꝑmis modis cōmittit̄. ſ. auferēdo hominē: rem alienam: ꝓpriā vel publicam: Sermo VIII

Non furtum facies:

Exod. xx. Tertio ꝑncipaliter aliena furātes tenent̄ ad reſtitutōēꝫ.

Ad cuiꝰ euidentiā ſciendū: ꝙ furtū eſt cōtrectatio rei aliene mobilis ⁊ corꝑalis inuito dño animo lucrifaciēdi gratia: ſcꝫ rei poſſeſſionis vel vſus: ſicut plenius eſt determinatū in ꝑncipio huiꝰ ꝑcepti: ⁊ cōmittit̄ multis modis. Uñ q̄dā furta remanēt ī nomīe generali: quedā ꝟo nomē ſpeciale ſortiunt̄: verbi grā: furtum rei ſacre dicit̄ ſacrilegiū: ⁊ furtū de republica dicit̄ peculatus: furtū aūt beſtiaꝝ dicit̄ abigeatus: ⁊ furtū hoīm dicit̄ plagiū: de quibus poſtea videbit̄. Hic ḡ queri pōt vtrum extrema neceſſitas famis vel frigoris aliquē excuſare pōt a furto: pſertim cuꝫ dicit̄ extra de furt̄. c. ſi quis ꝓpter neceſſitatē famis aut nuditatis furatus fuerit cibaria: veſtē vel pecꝰ peniteat hebdomadas tres: ſi reddiderit nō cogat̄ ieiunare. Ad h̄ rñdet Tho. ſcda 2e. q. lxvj. ꝙ ea que ſunt iuris hūani nō poſſunt derogare iuri naturali vel diuino. Scdm autē naturalē ordinē ex diuina ꝓuidentia inſtitutum: res inferiores ſunt ordinate ad hoc qꝺ ex his ſubueniat̄ hominū neceſſitati: ⁊ ideo ꝑ rerū diuiſionē et appropriationē ex humano iure ꝓcedentē: nō impedit̄ quin homīs neceſſitati ſit ſubueniendū ex hmōi rebus: ⁊ ideo res quas aliqui ſuꝑabūdanter habent: ex iure naturali debent̄ pauperū neceſſitati. Unꝺ dicit Ambro. ⁊ habet̄ in decretis. xlvij. di. ſicut hi: Eſurientiū eſt panis quē tu detines nudorum indumentū eſt qꝺ tu recludis: miſerorū redemptio ⁊ abſolutio ē pecunia quā tu in terra defodis. Sed qꝛ multi ſunt neceſſitatē patiētes: ⁊ nō pōt ex eadem re omnibꝰ ſubueniri: cōmittit̄ vniuſcuiuſqꝫ arbitrio ꝓpriarū rerū diſpenſatio vt ex eis ſubueniat neceſſitatē patiētibꝰ. Si tamē adeo ſit vrgens ⁊ euidens neceſſitas vt manifeſtū ſit inſtante neceſſitate de rebus occurrētibus eſſe ſubueniendū: puta cum iminet pſone ꝑiculum ⁊ aliter ſubuenire nō poteſt tunc licite pōt aliquis ex rebus alienis ſue neceſſitati ſubuenire ſiue manifeſte ſiue occulte ſublatis: nec hoc ꝓprie habet rationē furti. Uñ dīc glo. ſuꝑ dicto. c. ſi q̄s: ꝙ ex eo ꝙ imponit̄ penitētia intelligit̄ ꝙ modica fuerit neceſſitas: ſi enī magna fuiſſet nō imponeret̄ penitētia: qꝛ tali tempore ſunt omnia cōmunia ꝺ iure naturali ⁊ ciuili: vt notat̄. xlvij. diſt. c. ſicut hi. vbi ſequit̄: ꝓpriū nemo dicat qꝺ eſt cōmune pluſqꝫ ſufficeret ſumptui ⁊ violēter obtentū eſt: id eſt q̄ ſumit plus ꝗ̄ ſufficeret illud q̄ſi violēter rapit: et. xlij. diſt. c. j. dicit̄ ex cōcilio Carthaginē. ꝙ ſm Hiero. aliena rapere cōuincit̄ q̄ vltra neceſſaria ſibi retinere probat̄. Cōcordat Rich. addens ꝙ nullū ius poſitiuū ſtatuere poſſit ꝙ tꝑe neceſſitatis furari nō liceret: quia tūc ipa res aliena facta eſt ꝓpria iure naturali qꝺ fortius eſt poſitiuo: qꝛ imutabile ⁊ tollere pōt poſitiuū: ſed nō ecōuerſo. Concor. Monal. qui ſuꝑaddit ꝙ ſi neceſſitas nō eſt magna: tūc reſtituere debet ⁊ agere penitentiā de furto: vt eo. ti. c. ſi quis. in glo. vbi dicit vlteriꝰ: ꝙ in extrema neceſſitate ſe defendēdi cū aliter ſe tueri nō poſſet pōt aliū occidere: vt in cle. j. de homicidio: ⁊ in ſimili caſu neceſſitat̄ multa ꝓhibita cōcedunt̄ ⁊ ſpecialit̄ vſus rex.

Qꝛ ſi querit̄ cur tꝑe neceſſitatis magis licitū ſit furari vel occidere ꝗ̄ fornicari ꝓpter famis neceſſitatē. Ad hoc rñdet ibidē glo. ꝙ ꝓpter neceſſitatē res facta eſt cōis: ⁊ ſic licet ea vti: ſed ī fornicatiōe nō eſt ita: ⁊ qui in neceſſitate ſe defendit cū moderamine inculpate tutele aliū non interficit: ſꝫ ille qui ꝑmus aggredit̄ ſeipſum interficit.

Ad clariorē aūt intellectū octo differentias furantiū breui ſtilo ꝑcurramꝰ. Primi nāqꝫ furtū cōmittunt hominē auferendo: de quo habet̄ ex̄ de furt̄. c. qui furatꝰ fuerit hominē. glo. liberū ⁊ vendiderit cōuictus noxe morte moriat̄. glo. Qui furatur ſeruum hac pena non tenet̄. ff. ad. l. fal. de plag. l. vlt. ſm canonē etiā hec pena nō imponit̄ ſed illa que tangit̄ ex̄ de rapto. c. in archiepātu. vbi ꝓſequit̄ de pena ſm quātitatē delicti. Hic queri pōt vtrū xpianꝰ furtim auferēs xpianos detentos a paganis vel eos liberans: teneat̄ ad reſtitutionem. Ad hoc rñdet Ray. ⁊ Hoſti. ꝙ ſi hoc facit tꝑe guerre tūc ī nullo tenet̄: vt. xxiij. q. ij. c. dñs nr̄ iubet ad ieſū naue vt cōſtituat ſibi retrorſū inſidias ⁊c. ſi ꝟo facit h̄ tꝑe treuge tūc tenet̄ ipi pagano reſtituere: nō tñ holem ꝓpter ꝑiculū aīe ſed eſtimatiōēꝫ. Silr etiā obligat̄ de alijs ablatis eodē tꝑe facere reſtitutionē: vt. xxij. q. j. c. noli. vbi ſubdit̄: fides enī qñ ꝓmittit̄ etiā hoſti eſt ſeruāda ꝯ quē bellū gerit̄. xxij. q. iiij. c. innocēs. ibi. fides primo licꝫ infideli data ꝑponit̄ diuino mādato: q̄. ſ. Joſue ꝯ dñi mādatū pepcit gabaonit̄. Si tñ pagani cōpu-

lerūt illos captiuos ad circūciſionē idola/
triā vel aliud mortale peccatū: tūc ipſi peni
tus liberi facti ſunt: nec etiā tūc peccat il/
lum furans ſed meret. Dicit enī. liiij. diſt.
c. nulla officia publica iudeis iniūgant ꝑ
q̄ eis occaſio tribuat penā xp̄ianis inferre
ſi q̄ vo xp̄iani ab eis in iudaiſmo ritu ſunt
maculati vel etiā circūciſi: nō reddito p̄cio
ad libertatē ⁊ religionē redeant chriſtianā
⁊ ſm Hoſti. chriſtian9 iſte ſi dum eſſet treu/
ga frāgeret eam: ⁊ ſic erat in culpa dū fuit
captus: nō poteſt a ſaraceno furari: ſed te/
net ad reſtitutionē niſi imineret ꝑiculum
neceſſitatis. Ratio eſt: quia talis iuſte deti
net: ſecus aūt ſi iniuſte detineret. Secū/
di vo furtū cōmittūt rem alienā auferēdo
⁊ eſt duplex. Nā quoddā eſt manifeſtū cū
quo. ſ. fur dep̄hendit anteq̄ ad locū deſti
natū veniat. Aliud eſt nō manifeſtū cum q̄
ſcȝ fur nō dep̄hendit. ff. e. l. ij. et. iij. Pena
vo hmōi furti variat ſm q̄ varie de ipſo
agit. Or ſi querit de legib9 ſtatuētibus
occidi fures vtrū ſint licite. Rndet Sco. in
iiij. diſ. xv. q̄ tales leges ſunt iniuſte: ⁊ per
cōſequens occidentes eos ſunt homicide.
Hui9 ratio eſt: q: lex diuina ꝓhibuit homi
nē occidi: dicēs: Nō occides. ⁊ nulli infe/
riori licet in lege ſuꝑioris diſpēſare: ⁊ ergo
nulla lex ꝯſtituens hoīem occidi iuſta eſt:
ſi in illis caſib9 ſtatuat ī quib9 deus nō ex/
cipit. Excipit aūt ī multis. ſ. ī blaſphemia:
homicidio: adulterio ⁊ in multis alijs: nō
tamē inuenit excepiſſe in furto: ſed potius
voluit diuina lex furē puniri pecunialiter
⁊ nō pena mortis. Cōcor. Landul. ⁊ etiam
lex humana ciuilis. ſ. generalis: niſi ī fran
gente pacē ⁊ ſtratā ſpoliantē: qui etiā pōt
ꝓ q̄nq̄ ſolidis ſuſpēdi: vt in. x. colla. de pa
ce tenēda. §. ſi q̄s quīq̄ ſolidos. Si ḡ agit
cōtra furē crimīaliter ⁊ ad penā criminis:
tūc quidē nō eſt ſuſpēdendus vel demēbrā
dus ſed aliter puniēdus: ſcȝ vt fuſtiet vel
exulet vel alio modo puniat ꝓut iudici vi
debit: qđ intelligendū eſt de ſimplici fure
q̄ occulte ⁊ ſine armis delinquit. C. e. aut.
ſed nouo. Si vo cum armis vel etiam ſine
armis violēter aggredit in domo mari vel
itinere: tūc plus eſt q̄ fur ⁊ ꝯtra eū acrius
ꝓcedit. ff. de penis. l. capitaliū. §. graſſato
res. et. §. famoſus. de qua pena tactū eſt. ſ.
vbi agitur de raptore ſimplici ſine armis.
Quādoq̄ etiā tales ſm leges licite abſq̄
iudice occidunt: vt patet extra de homi. c.
ſi ꝑfodiens. vbi dicit q̄ fur nocturnus im/
pune poteſt occidi: diurnus autē non niſi
telo ſe defenderit: quia iam plus eſt q̄ fur:
glo. armorū nomine fuſtes ⁊ lapides intel
ligunt. ff. de furt. ſi pignore. §. furem. ⁊ fer
rum ⁊ omne qđ arcu manumittit. inſti. de
publi. iudi. §. item lex. cor. vin. Si vo ciui/
liter agat contra eum tūc pena furti mani
feſti eſt quadruplum: non manifeſti eſt du
plū: vt inſti. de obli. que ex delic. naſ. §. pe/
na. que etiā pena de iure canonico licite pe
ti poteſt: vt. xiiij. q. v. c. fi. in glo. vlt. niſi ſit
furtum domeſticū a filio patri factū vel ab
vxore marito: vt. ff. de penis. l. reſpiciendū
. §. furta domeſtica. ⁊ hec pena peti poteſt
etiaȝ poſt annū: inſti. de ꝑpe. ⁊ tem. acti. §.
furti. et poſtq̄ egit contra eum criminalit
poteſt iterū cōtra eum agere ciuiliter ⁊ ecō
uerſo: vt. C. quādo ciuilis actio p̄iudicet.
l. vnica. ⁊. ff. e. l. vlti. ſed hoc tm̄ in foro con
tentioſo. nam in cōſcienciōſo ſufficit reſti/
tuere ſimplū cum omni damno ex tali fur/
to ſecuto. Tertij ꝓinde furtum cōmittūt
rem propriā recuperando: de quo p̄mo q̄ri
poteſt: vtrum ille qui recuꝑat rem ſibi ſub/
tractā furto vel violentia vel modo equi/
pollenti furto: vel violentie teneat ad re/
ſtitutōeȝ. Ad hoc reſpōdet Alex. de hales
in tractatu de reſtitutiōibus opinādo ſine
p̄iudicio: q̄ cum quis furtiue vel violēter
recuꝑat nō quidē rem ſuam ſed equiualen
tem: ⁊ hoc in cōtinenti ſine interpolatione
temporis nō tenet ad reſtitutiōeȝ: niſi p̄us
alter reſtituat illud quod iſte abſtulit: q̄a
vim vi repellere licet in cōtinēti: niſi inquā/
tum id quod iſte rapuit melius eſſet: ſecus
tamē eſſet in tempore interpolato: cui9 ra/
tio eſt: quia multa ꝑpetrata inſtante dolo/
re remanēt impunita: que ſi ceſſante dolo/
re fierent punienda eſſent: qđ ſi rem ꝓpriā
furto vel violentia recuperet non tenet ad
reſtitutionem. Nec obſtat q̄ nemo ſibi ius
facere debet cum nō ſit iudex: quia hic nul
lum ꝑiculum imminet reipublice cum ſine
ſcandalo recuꝑet rem ſibi ablatā: nec etiaȝ
ille qui ꝑ violentiā accepit rem equiualen
tem tenet ad reſtitutionē: quia ſimpliciter
nō facit furtum: peccat tamē ordine debito
p̄termiſſo ſibi rem equiualentē vſurpando
⁊ ſi dicat q̄ cōtrectat rem alienam: dicen/
dum q̄ non vt alienā. Secūdo queri po/
teſt: vtrum ſeruus mercēnarius vel cōdu/
cticius vel alius creditor rem ſuā vel ope/
ris mercedē habere nō valēs: aut debita:
vtpote: quia impotēs eſt ad litigandū: eo

q̄ debitor eſt ſe potentior: vel q̄ iura ſua ꝓ
bare non poteſt: vel quia iudex ſibi iuſtici/
am nō facere ⁊ ſimilia: in hoc caſu credito/
ri ſuo ſubtrahens aliqđ equiualēs debitis
illis aut rebus: ad reſtitutioneȝ teneatur.
Ad hoc reſpondet Hein. de gādauo in q̄t/
libetis ſuis q̄ talis nō peccat nec in mō re/
cuperandi: nec in retinēdo rē ſibi recupe/
ratā. Cuius ratio eſt: q: licet iiurias ꝓpul/
ſare ⁊ ad reſtitutionē cōpellere regulariter
fieri nō debeat ꝑ ſingularē ꝑſonā: ſed ꝑ pu
blicū iudicē qn̄ per eum bono modo acq̄ri
poteſt: in caſu tn̄ q̄ hoc minime ꝑ iudicem
acquiri poſſet: tunc ſingulari ꝑſone intelli
gitur ꝯceſſū tanq̄ miniſtro legis ⁊ iudici
regulari: ⁊ huius ſentētie videt Aug9. eē
in epiſtola ad Macedoniū. ⁊ habet. xiiij.
q. v. c. nō ſane: q̄cquid ab inuito ſumit iniu
rioſe aufert. Nā plerīq̄ nec medico volūt
reddere honorē ſuū: nec operario mercedē
ſuā: nō tn̄ hec que ab inuito ſuſcipiunt per
iniuriā accipiunt q̄ potius per iniuriā nō
darent. Eiuſdē etiā ſentētie videt Innoč.
in. c. olim. j. extra de reſti. ſpo. in ſcđa opini
one in glo. que tn̄ ſane ſunt intelligēda qn̄
ꝑ talē furtiuā ſubtractionē nec ſibi nec ali/
is imineret aliqđ ꝑiculū diffamie vel cui9/
cunq̄ mali: qđ potiſſime fieri pōt: dū cre/
ditor fuerit diſpenſator debitoris: vel duȝ
res aliqua debitoris ad ip̄m per aliā viam
occultā ⁊ licitā venerit: ita q̄ nulli ex h̄ im
mineat periculū cuiuſcūq̄ diſpēdij ſp̄ual
vl corporalis: alr enī ſibiip̄i ſatiſfacere mi
nime pōt ꝓpter quinq̄ mala q̄ poſſūt inde
euenire. Primo ꝓpt periculū ſcādali fra/
terni: q: ꝓximo innocēti ꝓ furto poſſet im
poni. Secundo ꝓpter periculum ꝓprie diffa
mie qua q̄s fur defacili poſſȝ credi. Tertio
ꝓpter periculū ꝓprie ꝑſone vel vite: quia ſi
hoc ꝑ teſtes efficacit ꝓbaret: tanq̄ fur iu/
ſte puniri poſſet ſcđm leges. Quarto pro/
pter periculū anime: q: ſi iurare cogeretur
vtrū rē ablatā ſubtraxiſſet aut euȝ ſciret q̄
rē illā clanculo abſtuliſſet: defacile ꝑiuriū
īcurrere poſſet ex timore: ne ſcȝ factū ꝓpa/
lando puniret a iudice. Quinto ꝓpter p̄/
ceptū iuris poſitiui manās ab ordine diui
ni iuris: quia talis vſurpat ſibi publicam
poteſtatē qđ facere nō licet: vt. C. ne quis
in cauſa ꝓpria. l. j. Propter q̄tuor enī iu/
ſtiſſime ꝓhibitū eſt ne quiſq̄ ſibiip̄i ſatiſ/
faciat. Primo ne liceat vnicuiq̄ raptori vel
furi dicere: ego non rapui ſȝ tm̄ mihi ſolui
qđ debebat mihi. Scđo ne diſcordie naſce
rent ſi p̄ter ordinarium iudiciuȝ ſuꝑioris
vnuſq̄ſq̄ ſibi de reb9 alteri9 ſatiſfacere poſ
ſet. Tertio q: vnuſq̄ſq̄ in ſoluēdo ſibi p̄ci/
um rei ſibi debite: plus iuſto defacili debi/
tū eſtimaret. Quarto q: facilit eſtimaret
minus iuſto p̄ciū rei a ſe ſubtracte de q̄ ſi/
biip̄i ſatiſfaceret. Verūtamē cū nō eſt ſpes
recuperandi ſua ꝑ iudicē ordinariū: nec ī/
minet aliqđ ꝑiculū in illa ſubtractione nec
ſibi nec alij: nec ſpirituale: vt fame vel cul/
pe: nec corꝑale vt vite vl pene: tūc cū timo/
re dei cū recta ratiōe pōt ſibi ipſi de bonis
creditoris occulte ſatiſfacere: p̄ſertim cum
modernis tꝑib9 rariſſimi inueniunt fau/
tores: ꝓmotores ⁊ defenſores miſerabiliū
ꝑſonaꝝ: maxīe tn̄ cauere debet ne ſibi vl ſu
is heredib9 iterū fiat reſtitutio: ꝓpterea de
hoc heredes ſuos informare debet ne q̄c/
q̄ recipiāt ſi ꝓ tꝑe vellet q̄ obligat9 fuerat
aliq̄d eiſ dare: nō tn̄ hoc facere p̄ñt qn̄ time
tur aliqđ ꝑiculū p̄dictoꝝ: cuius rō ē q: ſic
retineret ꝯtra ſe vl ꝯtra ꝓximū: ⁊ ſic p̄ter/
mitteret iuſticiā naturalē: eo q̄ ꝓpter rem
tꝑalē poſtponeret rē maiorē: ſcȝ famā: vi/
tā vel animā: ⁊ ſic peccaret. Quarti aūt
furtū cōmittūt rē publicā ſpoliādo: ⁊ vo/
cat peculat9: vt. xxxiij. q. iiij. c. quid ḡ: vbi
ſubdit. Peculat9 enī dicit furtū de repu/
blica. C. de cri. pecula. ſequit: ⁊ nō ſic iudi
cat furtū rei p̄uate quō reipublice. Or ſi q̄
ritur q̄d ḡ de furātib9 ⁊ in vſus ꝓprios cō
uertētib9 pecunias vel alias reſpublicas.
Ad hoc dicēdū q̄ vltra res puniri debent
capitali pena ſm leges: vt inſti. de pub. iu
di. §. lex iulia peculat9. Itē q̄ miſcet ferrum
vl rē ſimilē auro vel argēto publico. ff. ad.
le. iul. pe. l. j. in fi. Similit cōmonetari9 pu
blicus q̄ ꝑtē monete publice ſignat ꝓ ſe et
ſibi retinet: vt. l. ſacrificijs. §. q̄ cum. ff. eo.
Officiales ḡ publici tenētes ſigillum flore
renoꝝ ⁊ imiſcētes ſigillo florenos non bo/
nos: ⁊ ſic ledētes rēpublicā incidūt in pe/
culatū: ar. dicta. l. j. ff. ad. l. iul. pecu. Simi
liter q̄ dānificāt rēpublicā delendo vl ma/
culando librū vl ſcripturā ꝯtinentē mēſu/
rā agroꝝ vl viaꝝ publicaꝝ: vt. l. q̄ tabulā.
ff. ad. l. iul. pecu. Similit qui damnificant
rē publicā ſe creditores fiſci ſimulantes: ⁊
pecuniā quātūcunq̄ p̄uatā a debitore fiſci
recipiētes: vt. ff. ad. l. iul. pec. l. ſacrilegij. §.
eodē capite. Similit officia publica vēdē/
tes ⁊ dignitates: tenent ad reſtitutionem
pecunie: licet non illis q̄ dederunt ſȝ pau/
peribus: ⁊ taliter ementes debēt grauiter

puniri edicto leg. iulie de ambitu.l.vnica
ff.ad.l.iul.ambitꝰ:inſti.de pub.iudi.§.ſūt
ꝑterea:⁊ de ſimilibꝰ idem iudiciū habeat.
Uerumtñ qui vtilit ⁊ iuſte reipublice deſ/
uiunt:ſi de pecunijs reipublice qñq; ad tē/
pus ꝓprijs lucris deſeruirēt nō peccarēt:
dūmō reſpublica ꝑ h in nullo grauaret vel
dānū pateret:vtpote qꝛ eadē pecunia toto
tpe illo als maneret ītacta:nec alicui vſui
vl vtilitati applicaret:nā oēs q̄ nocumen/
tū inferūt reipublice:puta monetas falſifi
cādo:in pōdere materia ⁊ forma:vl cōmu/
munē exactionē diminute ꝑſoluendo: vel
aurū argentū ⁊ ſic de alijs ſemiplene depu
rando:⁊ omnes q̄ in varijs mercantijs pō
dera ⁊ mēſuras falſificāt:dicunt fures rei
publice:vt.ff.de ꝯtrahē.emp.l.j.⁊ tales fu
res exurunt ſm leges in aqua bullienti:vt
ff.de fal.moñ.l.ij.nec talis moneta liberat
ſoluentē.ff.de pig.l.elegant.In hac etiaꝫ
ſorte cōputant mercatores q̄ cōueniūt int
ſe:vt merces certo ꝑcio.ſ.plus iuſto vēda
tur:vel ꝙ vnus ſolus vēdat ad magis ex/
torquendū:⁊ ꝑcipue q̄ īpetrat ꝙ in ciuita/
te ſibi ſoli liceat vēdere certas merces:nā
ſi q̄s hmōi officiū exerceat ſm leges debet
oībus bonis ſpoliari ⁊ exilio ꝑpetuo dam
nari.Similit ꝯcedentes ⁊ admittētes pu/
niri debent:vt.C.de monopol.l.vna:nec
mirū:quia tales maxime damnificant cōi/
tatē:⁊ tenentur ad reſtitutionē omniū que
plus iuſto ꝑcio receperūt.Deniq; deteſta/
bile furtū eſt transferre terminos proximi
ſui:de quo dicitur Deut.xxvij.Maledictꝰ
q̄ transfert terminos ꝓximi ſui:qḋ ꝑncipa
liter intelligit de iniuſta detētiōe alicuius
fūdi:⁊ ſecūdario de vſurpatiōe iniuſta rei
cuiuſcūq;.Ad laudē dei.

De reſtitutione furti in quattuor vltimis modis:ſcꝫ i ſacrilegijs: in ſuētis:in vſu rei aliene:⁊ in occulta retentione iniuſta:licet iuſte acq̄ſita: Sermo IX

On furtum facies

n Exo.xx.Uiſis de quattuor ꝑmis
differentijs furantiū iā reliq̄s ꝓ/
ſequamur. Quinti nāq; furtū cōmittūt
ꝑ qḋ ſacrilegiū incurrūt:qḋ ipm furtū nō
mediocriter aggrauat:vnde dicit Aug. ſu
per Ioh.⁊ habet.xxiij.q.iiij.c.quid ergo:
qḋ nō ſic iudicat furtū rei priuate quō rei
publice:vt patet in ſermone ſequēti.ſeq̄t.
Quanto vehemētius eſt iudicādus ſacri/
legus fur:nō vñcūq; h tollere h eſt:ſ de ec
cleſia:q̄ aliq̄d de eccl'ia furat iude ꝓditori
cōparat:q̄ ſcꝫ erat fur ſacroꝝ loculoꝝ dñi/
coꝝ vt ibidē ꝑmittit. Pro q̄ ſciendū ꝙ ſa/
crilegiū ē quotiēs q̄s ſacrū violat: vl aufe
rēdo ſacꝝ de ſacro:vl ſacrū de nō ſacro: vl
nō ſacrū de ſacro:vt habet.xvij.q.iiij.c.ſi
q̄s ꝯtumax.§.ſacrilegiū:vbi ſubdit ꝙ ſa/
crilegiū duplicē penā ꝯtinet:pecuniariam
ſcꝫ ⁊ excōicatiōis:⁊ ſm glo.ꝑma eſt ꝓ dam
nū paſſo:ſcḋa ꝓ emunitate eccl'ie violate:
vñ dicit ibidē.c.ſi q̄s domū:ꝙ q̄ monaſte/
ria ⁊ loca deo dedicata ⁊ eccl'ias infringūt
⁊ depoſita ⁊ alia q̄libet exinde abſtrahūt:
dānū noues cōponāt ⁊ emunitatē triplici
ter:glo.i.ꝓ emunitate triplicit tantū det
q̄tū abſtulerūt:⁊ velut ſacrilegi canonice
ſētētie ſubiūgant.Porro cām huiꝰ dupli/
cis pene aſſignat Tho.ſcḋa.2e.q.xcix.di/
cens:ꝙ in penis infligēdis duo ſūt ꝯſide/
rāda.Primo equalitas ad hoc ꝙ pena ſit
iuſta:vt.ſ.in quo q̄s peccauit ī hoc torque
atur:vt dꝛ Sap.xj.⁊ hoc mō ꝯueniens pe
na ſacrilegij q̄ ſacris iniuriā infert excōica
tio:ꝑ quā a ſacris arcet.Secūdo vtilitas:
qꝛ pene q̄ſi medicine q̄dā infligunt:vt hiſ
territi deſiſtāt homines a peccatis.Sacri/
legus ḡ q̄ ſacra nō veret nō videt a pecca/
to ſufficient arceri ꝑ h ꝙ ei ſacra interdicū
tur de quibꝰ nō curat:⁊ ideo ſm leges hu/
manas adhibet capitis pena:ſm eccliam
xp̄o q̄ mortē nō infert adhibet pena pecuni
aria q̄ tñ eſt varia:vt patet.xvij.q.iiij.in di
uerſis caplis:q̄ pena ſm quātitatem crimi
nis ⁊ locoꝝ ꝯſuetudīes infligēde ſūt:vñ ſa
crilegiū in rebus eccl'ie ꝑpetratū homicidi
um reputat:vt patet.xij.q.ij.c.q̄ abſtule/
rit:vbi dicit:q̄ chriſti pecunias ⁊ eccl'ie ra
pit:aufert ⁊ fraudat homicida eſt:⁊.c.ī le/
gibus ſeculi:dicit ꝙ in vndecuplū reſtitu
ere debeat. Sexti vero furtū cōmittūt a/
liena inueniēdo.Hic q̄ri pōt vtrū inuēta a
caſu ⁊ fortuna reſtitutiōi ſubiaceāt:cū nō
dimittat peccatuꝫ niſi reſtituat ablatum.
Ad hoc rñdet Richar.in.iiij.diſ.xv.ꝙ re/
rū quedā ſunt cōmunes oīni iure naturali:
vt volucres nō domeſtice ⁊ piſces maris:
lapilli:gēme:margarite ⁊ alia ꝑcioſa in lit
tore maris inuēta q̄ nunq̄ fuerāt occupa/
ta ⁊ ſimilia:inſti.de reꝝ diui.§.⁊ q̄dē:⁊.§.
fere beſtie:⁊ talia reperiēs reſtituere nō te/
net:qꝛ de talibus dicit in dicto.§.fere be/

ſtie:que in nullius bonis ſunt naturali ra/
tione cōcedunt occupāti.Quedā vero ſūt
vniuerſitatis: vt illud quod eſt ciuitatis ī
cōmuni vt theatra:ſtadia ⁊ ſimilia:vt īſti.
de rerū diui.§.vniuerſitat.Qui ḡ ea q̄ ſūt
cōmunitatis aliq̄ caſu inuenerit:cōmuni/
tati reſtituere tenet. Quedā etiā ſūt ꝓpria
ſinguloꝝ que ſi inuenerit tenet ſimilit re/
ſtituere vero dño ſi pōt: alioq̄n huic dicit
xiiij.q.v.c.ſi q̄d inueniſti ⁊ non reddidiſti
rapuiſti:⁊.c.multi ſine peccato putāt eſſe
ſi alienū qḋ inuenerint nō reddāt ⁊ dicunt
deus dedit mihi cui habeo reddere:diſcāt
hoc peccatū eſſe ſimile rapine ſi quis inuē
ta non reddat:ꝙ ſi cuiꝰ ſint ignorat:tñ fa/
cere debet quod poteſt ad inueſtigandum
cuius ſint:debet eñ facere ꝑconizari in lo/
co vbi inuenerit ⁊ in locis circūiacētibus:
ꝙ ſi veꝝ dñm circūſtantijs debitis ꝓbatū
inuenerit: eideꝫ ſine difficultate reſtituat:
quia vt dicitur.ff.de furt.l.fal.§.qui alie/
num:q̄d iacens cauſa lucrefaciendi ſuſtu/
lit furti aſtringit ſiue ſcit cuiꝰ ſit ſiue igno
rat:⁊ hoc rationabiliter: qñ ex q̄ ſcit eam
nō eſſe ſuā ꝑſupponere debet eā de iure ad
aliū ꝑtinere.Si vero nō poteſt inuenire cu
ius ſint habita ſufficienti inquiſitiōe:tunc
illi reſtituet cui incūbit cura de republica:
quod verū eſt ſi preſumit eū tā fidelem: ꝙ
aut ad verū dominū reuocabit aut ꝓ amit
tentis anima pauperibus vtiliter diſpēſa/
bit:alioquin perſonaliter hoc faciet conſi/
lio diſcreti ⁊ timorati cōfeſſoris:vel ſi ipſe
inuentor tenuis eſt in ſubſtantia cū cōſilio
huiuſmodi confeſſoris ſibi retineat ⁊ ꝓ il/
lius ſalute dominū exoret. Ad maiorem
autē horū euidentiā ſciendum ſcḋm Iohā
nem de pla.inſti.de re.diui.§.ſingulorum:
ꝙ fere:beſtie:volucres ⁊ etiaꝫ piſces in flu
minibus publicis:vt eſt renus:moſa:quia
in nullius bonis ſunt: ideo naturali ratio
ne conceduntur occupanti: ⁊ ideo dicit ꝙ
licitum eſt ingredi fundū alienū cauſa au/
cupandi ⁊ venandi: dūmodo tamen domi
no fundi dānū nō inferat:quod ſi dominꝰ
fundi preuidet anteq̄ ingrediaris:ab in/
greſſu te prohibere poteſt:⁊ ſi poſtea īgre/
diaris teneberis iniuriaꝝ:verumtamen ſi
non obſtante prohibitione illuc ingredia/
ris ad aucupandum vel venandum quod
capies tuum efficitur:nec tibi poteſt aufer
ri per dominum fundi: vt tenet gloſa.ff.de
acqui.re.do.l.iij.inſti.de re.diui.§.apiuꝫ:
⁊ hoc de animalibus capiendis.Preterea
dicit Heinricus boyc:extra de conſuetuḋ.
ꝙ ſi fuerit cōſuetudo ꝙ fera beſtia vl auis
ſtatim poſtq̄ illaqueata fuerit taliter ꝙ ex
pedire ſe non poſſit domino laquei acqui/
ratur non illi qui de laqueo primo eam ce/
pit:vel ꝙ primo ꝑcutienti non primo appꝛ/
hendenti acquiratur:talis conſuetudo be
ne valeret:cum poſſit eſſe rationabilis ⁊ cā
rationabili fundata: ſcilicet ad vitandas
rixas que inter occupare volentes ſuſcita/
re ſolent:argu.ff.de vſufru.§.arborībꝰ.§.
equiſſimum:⁊ de treu.⁊ pa.c.j.⁊.ij.Si ve/
ro in inquiſitione talium rerum non ſit cer
ta conſuetudo tunc in talibus non poteſt
acquiri dominium vel poſſeſſio ſine corpo
rali apprehenſione:vt inſti.de re.diui.§.fe
re igitur beſtie.Fallit tamen in caſu vbi fe
ra beſtia ſe expedire non poſſit: quia tunc
eam acquiro quo ad dominiū vel poſſeſſi/
onē:nedū cū eā apprehēdo:ſed etiā cū ap/
ꝑhendendi poteſtatē habeo ꝑ oculoꝝ īſpe
ctionē ⁊ affectionē appꝛhēdendi ac poſſidē
di:ar.ff.de acq̄.poſ.l.j.§.ſi iuſſeri:⁊ de ac/
qui.re.do.l.in laqueū:in fi. vbi hoc notat
Berñ.⁊ Accur.licet Azo.⁊.Io.ibi dicant
ꝙ ſtatim cū īcidit in laqueū talit q̄diu lu/
ctando ſe expedire nō poſſet eā acquiro:ſꝫ
Hein.boyc:credit ꝙ male dicunt.Nā etiā
ſi a remotis oculis eā taliter illaqueatam
inſpicio:mihi non acquiritur: quia multa
poſſunt accidere ꝙ eam non capiā: vt inſti
tu.de re.diui.§.illud.Secundū accipit in
dicta.l.in laqueū:in fi. Deinde queri po
teſt quid ſi apes vel volucres ſint ſuper ar
borē alicuius ⁊ nidi earū an licet vnicuiq;
tollere. Ad hoc reſpondet textus in dicto
§.apium:ꝙ apiū ⁊ volucrū natura fera ē:
⁊ ideo licet apes vel aues ⁊ earum nidi cō/
ſiſtant ſup arborē tuā:nō tamē ſunt tui do
nec eas ceperis: ⁊ ideo poteſt interim aliꝰ
eas occupare ac apes ⁊ fauos melli ſibi fa
ctos ⁊ aues nidificantes ibidē acq̄rit ſibi:
nec tenetur tibi furti nec alia actiōe:vt di/
cto.§.apiū:⁊.ff.de furt.l.ſi apeſ.tenetur ta
mē tibi iniuriaꝝ ſi anteq̄ intraret campuꝫ
tuū vel aſcēderet arborē tuā ꝓhibuiſti: vt
dicto.§.apiū: v̄.plane:qḋ tñ capit poſt ꝓ
hibitionē ſuū efficit:vt.ſupra dictū eſt.Et
nota ꝙ examen apum volās ex alueo tuo
durat tuum q̄diu non aufugerit aſpectum
tuum:nec eius perſecutio eſt difficilis: vt
dicto.§.apium: in hoc tamen multum at/
tenditur conſuetudo vt dicit gloſa in di/
cto.§.apium: ſuper verbo examen.Et ex

bis ꝯcluditur ꝙ examē alueum tuum exi/
ens ⁊ arborē tuam ingrediēs tuū remanet
⁊ occupās eū ⁊furtū cōmitteret. Deinde
queri poteſt: quid de animalibꝰ naturalit
feris ſed accidentalit factis manſuetis: vt
pauones: colūbe: apes: cerui q̄ habēt con/
ſuetudinē eūdi ⁊ redeundi. Ad hoc rn̄det
Jo. de pla. inſti. de re. diui. in. §. pauonuz:
ꝙ tādiu ſunt occupātis ⁊ poſſidētis: ꝙdiu
detinēt animū ⁊ ꝯſuetudinē reuertēdi: po
ſtea vero fiūt occupātis: ⁊ ideo cuz ꝯſuetu
do inducat ex duplici actu vt notat gloſa
in. l. de quibus. ff. de legi. ⁊. C. de epiſ. au.
l. iij. videt ꝙ ſi iſta aīalia nō reuertāt dua
bus horis vl' diebus ꝯſuetis: ꝙ depoſue/
runt animū ⁊ ꝯſuetudinē reuertendi: ⁊ ſic
poſtea fiunt occupātis. Ecōtra vero dicit
vbi ſupra. §. gallinaꝝ: de aīalibus naturali
ter māſuetis ⁊ domeſticis: vt gallinis: q̄. ſ.
quātūcūqꝫ aſpectū poſſidētis dn̄i effugiāt
⁊ alio ſe tranſferāt: manēt tamē ipſius poſ
ſidentis ⁊ nō acquirunt app̄hendēti: ſꝫ ap
p̄hendēs ea cā lucri vl' oua vl' pennas com
mittit furtum ⁊ accuſari poteſt furti: vt di
cto. §. gallinaꝝ: ⁊. ff. de acqui. re. do. l. natu
ralē. §. pauonū: ⁊. §. gallinaꝝ: ⁊ notat glo.
ꝙ etiaz in vno ouo cōmittit furtū licet ſit
modici p̄cij. Preterea q̄ri pōt quid faciē
dū ſit de inuēto thezauro. Ad h̄ rn̄det Jo.
de pla. inſtit. de re. diui. §. thezauros: ꝙ
thezaurus inuētus ab aliquo in agro ſuo
ſiue in loco religioſo vel ſacro efficit inue/
niētis ⁊ ſibi totū acq̄rit: qđ ſane intelligit
dūmō caſu fortuitu inuenitur in loco ſacro
vel religioſo: alioquin eſſet totꝰ eccleſie vl'
monaſterio aſſignandus: ſed inuētꝰ i agro
alieno priuato vl' etiā publico: ſcꝫ ceſar vl'
ciuitatis acq̄ritur ꝓ vna medietate inuen/
tori: ⁊ ꝓ alia medietate dn̄o agri: vt dic te/
xtꝰ in dicto. §. thezauros: ⁊ glo. xiiij. q. v.
c. ſi quid inueniſti: ⁊ hoc eſt verū ſi fuerit i/
uentus thezaurus caſu fortuitu: nā q̄uis
in ꝓprio fundo licitū eſt operā dare ad iue/
niendū thezaurū dūmō nō faciat hoc arte
magica: q2 tūc eſſet fiſci: tn̄ in alieno fūdo
nō ſufficit operā dare ad reperiendum the
zaurū etiā de volūtate dn̄i fundi: ſed debꝫ
eſſe inuentus a caſu fortuitu vt inuētori di
midium acq̄rat: al's eīn ſi data opera inue
nit domino fundi acquirit totꝰ thezaurꝰ.
Et nota ꝙ glo. in dicto. §. thezauros: decla
rat quis ſit iſte thezaurꝰ dicens: ꝙ eſt pecu
nia ab ignotis dominis vetuſtiori tpe ab/
ſcondita: cuius pecunie depoſitiōis memo
ria nō extat: naz ſi de eo extaret memoria:
vel quia aliquis abſcōdiſſet cauſa lucri vl'
metus vel cuſtodie: diceretur īproprie the
zaurus: ⁊ ideo nihil acquirit inuētori ſed
eſt eius qui abſcōdit vl' eius heredis: vt di
cto. §. thezauros: ⁊ ideo mercēnarius labo
rans in alieno agro ⁊ a caſu thezaurū iue/
niens acq̄rit ſibi medietatē: ſecuſ ſi non ſit
thezaurꝰ: puta q2 mercēnariꝰ in domo ali/
cuius nouit empta inueniat pecuniā i ſac/
culo inuolutā in feneſtra: tūc eīn cū nō ſit
thezaurus nō eſt inuētoris ſed eſt vendito
ris: vt. ff. de rei. vēdi. l. a tutore. Preterea
dn̄s ſoli dicit nō ſolū ꝓprius poſſeſſor ſed
etiā defeudatariꝰ emphiteota ⁊ ꝯſimiles.
Ceteꝝ ſi caſu fortuitu q̄s inuenerit in fun/
do īpignorato ⁊ eſt creditor habebit medi
etatē: nec in debitū cōputabit. Si aūt mer
cēnarius in loco quo operat retinebit di/
midiū. Si eſt ſeruus cōis pluriū ⁊ inuenit in
loco vniꝰ dn̄i tūc illi totū acq̄rit: ⁊ idē ē de
quolibet q̄ mee poteſtati ſubiectꝰ aliq̄d in/
uenerit: mihi totū acq̄rit: vt filiuſfamiliaſ:
Si ſeruus inuenerit in alieno loco tūc vna
medietas erit dn̄i illius ſerui: ⁊ alia medie
tas domini loci. Qꝫ ſi fructuarius ſeruus
inuenit in loco fructuarij tūc medietaſ erit
dn̄i loci: ⁊ alia acq̄rit ꝓprietario ſerui: ſi ca
ſu fortuito iuenit. Sed ſi ſtudioſe queſiuit
totū erit dn̄i loci: ⁊ ſi inuenit in loco ꝓprie
tarij totū acq̄ritur ꝓprietario: ⁊ hec breuiſ
ſime notata ſufficiant. Deniqꝫ de alluui
one ſciendū eſt: ꝙ alluuio dicit incremētū
terre que ſic paulatim adijcit qđ intellige/
re non poſſumus quāto momento tēporis
adijciatur. De qua queri poteſt cui compe
tat poſſeſſio inſule nate in medio aquarū.
Ad hoc reſpondet textꝰ inſti. de re. diui. §.
inſula: ⁊ Jo. de pla. ibidē: ꝙ inſula nata in
mari in nullius bonis eſt: ⁊ ideo concedit
occupanti: ſed inſula nata in medio flumi
nis cōmunis: eſt habentiū p̄dia iuxta flu/
mina ex vtraqꝫ parte. Qꝫ ſi non eſt in me/
dio ſed eſt proximior vni partiū: tunc ē tm̄
communis ex illa parte predia habentibꝰ.
Ager vero a flumie diuiſo circūdatus eiꝰ
remanet cuius prius erat: ⁊ ſi flumē muta/
uit alueum primus alueus efficitur illoꝝ
qui circa eum predia poſſident: ⁊ ſecūdus
alueus eſt publicus: qui ſecundus alueus
redeunte flumine ad alueum antiquum ef
ficitur eorum qui circa eū predia poſſidēt:
ager aūt iundatꝰ aq̄ recedēte manet eiꝰ cuiꝰ
erat priꝰ: h̄ textus. Deinde q̄ri pōt vtruz

terrā tuā adiectā terre mee per alluuionez
ſalua ꝯſcientia tenere poſſuz ꝓ terra mea.
Ad hoc rn̄det textus. ff. de acqui. re. do. l.
adeo. §. preterea: ꝙ ſi vis fluminis aliquā
ptē ex tuo p̄dio detraxit ⁊ meo p̄dio appo
ſuit: palā eſt tuū ꝑmanere plane ſi longio/
ri tpe fundo meo heſerit et arbores q̄s ſe/
cū traxit in meo fundo radices egerint ex
eo tpe videt acquiſitū eē fundo meo: h̄ te/
xtus. Siue igitur terrā purā ſiue lapides
terra ꝯmixtos adiecerit fundo meo meum
efficit etiā ſi fuerint gemme vl' lapides pre
cioſi. Nec obſtat inſti. de re. diui. l. itē lapil
li: quia ibi loq̄tur de lapillis in littore ma/
ris reiectis q̄ in nullius bonis ſunt: hic de
lapillis qui meo p̄dio adijciunt: ⁊ genera
lit ſi ligna: aurū: argentū: pecunias ⁊ ſimi
lia fundo meo flumē adiecerit meuz erit: ⁊
de quocunqꝫ lex loquitur dū tn̄ ita adijcia
tur ꝙ terre coherat: vt patet ex verbo adie
c cerit. Septimi aūt furtū cōmittūt aliena
re abutendo Ad cuius euidentiā queri po
teſt vtrū q̄s furtū cōmittere pōt in vſū rei
⁊ non in ipa re. Ad hoc dicendū ſm docto
res ꝙ ſic: ⁊ hoc multiplicit. Nā primo cre/
ditor furtū cōmittit qui pignoribꝰ obliga/
tis ſibi ſine conſenſu debitoris vtit vl' al/
teri comodat: vt inſti. de oblig. q̄ ex. quaſi
de naſ. §. pena. ff. de furt. l. qui vas. §. ſi eo.
Secūdo comodatarius vtēſ re ad aliū vſū
q̄ fuerit ſibi comodata vl' vltra viū ad quē
ſibi fuit comodata: vt q2 equū ꝯceſſum ad
equitandū poſuit ad arandū: vl' ꝯceſſū ad
decē miliaria equitauit: xx. ⁊ ſic furtum in
vſu cōmittit niſi ꝓbabilit ſupponat de vo
luntate dn̄i: hec dicit. §. pena: ⁊. §. placuit:
⁊ tunc tenet ad reſtitutionē ⁊ etiā ad int/
eſſe ſi ꝯcedēs nō potuit īterim expedire ne
ceſſaria ⁊ ex hoc damnū incurrit: ⁊ ideo cō
ſulendū eſt hmōi in foro ꝯſciētie ꝙ notifi/
cet rē ipam comodāti q̄ ſi ratificauerit tūc
non tenet: ſin autē tūc reſtitutionē faciat:
⁊ idē iudiciū eſt ſi comodatū vlteriꝰ alteri
comodauit ſine ꝯſenſu dn̄i comodātis: q2
nō erat illi res ꝯceſſa ad illū viſum: ⁊ vlteri
us ꝯcedere videt gratia ſui lucri: q2 ſpes
lucri eſt ex alieno largiri ⁊ beneficio debi/
torē ſibi acq̄rere ⁊ de depoſitario ſimile iu/
diciū habeat. Unde generalit q̄cunqꝫ fit
ꝯtrectatio rei aliene vel vſus ꝯtra volūta/
tē dn̄i furtū cōmittitur: vt. ff. de furt. l. fi. ⁊
tenetur ad reſtitutionē ⁊ etiā ad intereſſe.
Deniqꝫ queri poteſt vtrū aliquis inueni
ens quod a proprio dn̄o fuit habitū ꝓ de/
relicto teneat ad reſtitutionē. Ad hoc re/
ſpondet glo. xiiij. q. v. c. ſi quid rapuiſti: ꝙ
hij nō cōmittūt furtū q̄ inueniūt rē habitā
ꝓ derelicto: nec tenent ad reſtitutionē: li/
cet etiā intēdāt furari ⁊ credāt non eſſe ha
bitā ꝓ derelicto: peccat tn̄ q̄s mortalit ꝓ/
pter prauā intētionē: qđ ſi putat facere do
mino inuito ⁊ facit eo volēte: licet res non
fuit habita ꝓ derelicto nō ſolū peccat mor
talit ſꝫ etiā furtū cōmittit. Secūdo hij non
cōmittūt furtū q̄ rē inueniūt alienā quam
credūt haberi ꝓ derelicto: ⁊ erat ꝓbabiliſ
cauſa credendi: licet in veritate nō habeat
ꝓ derelicto tūc eīn excuſat bona fides: ꝙ
ſi etiā in veritate habeat ꝓ derelicto: tunc
libere ꝯcedit occupanti: ſiue ſit res mobil
⁊ abijciat ſiue res imobilis: vt. ff. ꝓ dereli
cto. l. j. Tertio hij ſi cōmitūt furtū q̄ rē alie
nā inueniūt quā credunt nō haberi ꝓ de/
relicto: nec etiaz habet ꝓ derelicto: ſed eo
animo tollunt vt bona fide ſm omnē mo/
dum ſibi poſſibilē vero dn̄o reſtituāt: h̄ eti
am notantur. ff. de fur. l. famulus. §. q̄ alie/
num. Octaui deniqꝫ furtū cōmittūt alie/
na occulte retinendo: ⁊ hoc multipliciter.
Primo qui defraudāt plebāos in ſuis iu/
ribus parrochialibꝰ de q̄bꝰ aliq̄ dicta ſunt
in. iiij. p̄cepto. Secūdo qui retinēt ſoluen/
das decimas: nā decima ē in p̄cepto ⁊ ob/
ligat ad mortale: vt extra de deci. c. nō eſt ⁊
ibi diſtricte precipimus. Un̄ pōt excōmuni
cari ꝙ nō fit niſi ꝓ mortali: vt. xj. q. iiij. ne
mo epoꝝ: ꝙ tn̄ mortalit peccaret intelligit
Hoſti. verū eſſe ſi poſt p̄dicationē ⁊ moni/
tionē ipam retineat ⁊ nō ante monitionez
dūmodo tn̄ nō occultet: q2 videt tenere cū
licētia eiꝰ ad quē ꝑtinet: vt ptꝫ e. ti. c. nō ē ⁊
⁊ hoc maxime intelligendū eſt de his rebꝰ
de quibꝰ ex cōmuni ꝯſuetudine patrie non
ſolēt dari decime: licet ad hoc obligarent
ex cōmuni iure. De decimis etiam aliq̄ di/
cta ſunt in. iiij. p̄cepto. Tertio qui non ſol/
uunt theolonia: vectigalia: pedagia: gui/
dagia: talleas ⁊ ſimilia ꝓ cā rōnabili ipo/
ſita cū cōſenſu eoꝝ quoꝝ intereſt cū debito
moderamine ⁊ iuſtis ꝯditiōibꝰ q̄ ſi obſer/
uantur ad ſolutionē obligant. Uerūtamē
quicunqꝫ ꝑſonas eccleſiaſticas cōpulerint
ſoluere pedagia: guidagia vl' exactiōes ꝓ
rebus q̄s cā negociatiōis nō deferūt: ſi ſin
gulareſ ꝑſone ſunt: ipo facto excōicati ſūt
⁊ vniuerſitas interdicta: nec prodeſt con/
ſuetudo ꝯtraria: vt patet li. vj. de cēſ. c. q̄/
q̄: nec etiā ab excōicatione hmōi abſolutī/

onē vl' interdicti relaxationē obtineant:
donec exacta plenarie reſtituerīt: ⁊ de trāſ
greſſione ſatiſfecerint cōpetent: ⁊ in cle.e.
ti.c.preſenti addit Clemēs.v.ꝙ dioceſani
quibus conſtat has ſentētias incidiſſe pu/
blicare debēt ⁊ etiā obſeruare. Si tñ cleri/
ci libent et nō cōpulſi ſoluūt tūc nō incur/
runt excōicationē: nec tenent ad reſtituti/
onē ſm Joh.an.q̄ hec notat.c.ſup quibuſ/
dā: de ver.ſig. Et generalit omnia debita
occulta vel bona aliena que occulte q̄s te/
net in cuſtodia: ſi voluntate deliberata fir
miter ꝓpoſuerit ea nō reddere licet potēs
fuerit ad reddendū furti reus eſt in iudi/
cio anime ⁊ peccat mortalit. Quapropt li
cet poſtea eadē reſtituat ſi maledictionem
eternā euadere velit: dignā penitētiā age/
re non omittat. Ad laudē dei.

De reſtitutione infidelit aliena diſpenſantiū vel eorū curam infi/deliter agentiū: Sermo X

On furtum facies

n Exo.xx. Quarto principaliter
aliena infideliter diſpenſantes
aut curā alioꝝ infideliter agētes obligan/
tur ad reſtitutionē quoꝝ multa ſunt gene/
ra hominū. Sed gratia breuitatis in tripli
cē differentiā eos colligere placuit: ſcōꝫ ꝙ
triplex diſtingui pōt adminiſtratio ſcꝫ cu/
re rei familiaris ⁊ reꝝ eccl'iaſticaꝝ ac etiaꝫ
reipublice. Qṯū igit ad miniſtratōeꝫ rei
familiaris: primo mihi occurrūt tutores ſu
um officiū negligent exequentes. De qui/
bus primo queri poteſt: vtrū de ſua negli/
gentia ⁊ infidelitate obligant ad reſtituti
onē. Ad hoc dicendū ꝙ ad omne damnuꝫ
qđ pupillo vel adulto ꝯtingit eius dolo la
ta culpa vel leui aut negligētia ad reſtituē
endū obligat: vt.C.arbi.tute.l.q̄cquid:
vnde dicit Jo.de pla.inſti.de oblig.que ex
quaſi ꝯtrac.naſ.§.tutores: ꝙ qñ tutor fuit
negligēs i exigēdis ſolutiōibꝰ debitoꝝ pu
pilli q fctā ſit poſtea ñ idōea ad ſoluēdū cū
priꝰ eēnt idonea tpe tutele: tūc tenet ad ſa/
tiſfac.vt i.l.ij.C.arbitriū tut. Inſup tutori
iputat ⁊ ad intereſſe tenet ſi cauſā pupilli
diſperatā ducat. C.de admi.tu.l.ſi bona:
⁊.l.ſi nō eſt ignotū.ff.de admi.tu.l.quoti/
ens.§.ſicut. Ignoſcendū eſt tñ illi q̄ bonā
fidē agnouit: hec ſpe.in ti.de aduocato.§.
vtrinq̄ꝫ. Qr ſi q̄s pupillo vel legare vl' do
nare voluit aliq̄d ſꝫ tutor ipediuit dicēs:
lega vl' dona mihi: tunc ſcōm quoſdā tenē
tur ad reſtitutionē: ar.eſt in cle.j.de pnile.
vbi p̄cipit religioſis vt nō impediāt teſta/
tores q̄n legēt eccleſijs parrochialibꝰ: vbi
dicit frater Aluarus ꝙ al's peccāt morta/
liter ⁊ tenent ad reſtitutionē. Secundo
queri pōt: pōe caſū ꝙ tutores vl' curatores
extorſerūt vſuras: aut fecerūt rapīas: frau
des: damna: ⁊ ſimilia nomīe: pupilli pa/
troni vel patris ⁊ nihil ad eos ꝑuenit: ſed
ad pupillos: patronos vel patres: vnde q̄
fieri debeat reſtitutio predictis neſcienti/
bus vel etiā iuitis de bonis eoꝝ vel de bo
nis ꝓprijs. Ad hoc dicēdū ꝙ aut tales ad/
huc habēt i māibꝰ adminiſtratiōeꝫ reꝝ illo
⁊ tūc pñt et debēt reſtituere de bonis illoꝝ
ad q̄s ꝑuenit lucrū non tamē vltra lucrum
illud niſi ⁊ illoꝝ volūtate factū ſit aut poſt
factū ratū habuerunt: tunc eniꝫ tenent in
ſolidū ad omnia damna: hoc igit hmōi tu
tores facere ſtudeāt ſi ipi nō volūt obliga/
ti remanere ad ſatiſfaciendū de ſuo ſiue oc
culte ſiue maīfeſte cū ſufficienti cautela vt
ab ipſis nō poſſit poſtea repeti: ⁊ ad hoc fa
cere videt extra de reg.iur. vbi dic Chryſ.
omnis res ꝑ q̄s cauſas ꝯtrahit ꝑ eaſdē diſ
ſoluit. Verūtamē ſi p̄ter ꝯſenſum pupilli
dedit ad vſurā: tūc ipſe ſolus in culpa vi/
detur ⁊ rōnabilit mediā ptē vſure ſoluere
teneat: quā pupillus ſibi retineat ꝓ ſuo i/
tereſſe. eo ꝙ tutor lata culpa neglexit age/
re ꝓ licito lucro pupilli: aliā aūt ptē vſure
pupillꝰ ſoluat vt ſic lucꝝ reducat ad quā/
dā equalitatē ꝓportionabiliter cum lucro
reddituū hereditarioꝝ. Si tamē pupillus
manifeſte cōtradixit ⁊ ꝓteſtatꝰ eſt: ꝙ ſi po
ſuerit ad vſuras: ꝙ queſitas vſuras retine
re velit pro ſuo intereſſe: quia tanto tpe te/
nuit pecuniā nec exercuit in licitis mercā/
tijs: tūc tales pecunias retinere poterit: ſi
nō excedāt lucrū moderatū ad int'eſſe: q̄a
quot excederet reddere teneret tutori iam
obligato ad reſtituēdas vſuras: ſꝫ de hoc
inferius latius videbit. Preterea ſi tutor
nō habet amplius adminiſtrationē: tūc de
nunciari debet principalibus ꝓ q̄bus fecit
iniuſticias q̄ ſunt principalit ad reſtitutio/
nē obligati: ⁊ eps inducere ꝓ poſſe ꝙ ſatiſ
faciant: qđ ſi facere noluerit: tunc ipſe vti/
q̄ꝫ ad reſtitutionē obligat: habeat igit ꝓ/
poſitū reſtituēdi q̄cito potuerit de ꝓprio:
quod ſi nullo modo poteſt quia pauper eſt
tunc denunciet principalibus ⁊ remiſſio/
nem petet a creditoribus cū penes eū non

A

remāſerit pecūia fenebris: illi aūt q̄ eā ha/
buerūt remanent vt prius obligati: ſꝫ iſte
hac remiſſione libere ⁊ ſpōte obtēta nō te/
nebitur amplius ad reſtitutionē. Unde nō
tenet nec debet a p̄ncipalibꝰ ea ſubtrahe/
re occulte q̄bꝰ ſatiſfacere poſſet poſtq̄ꝫ ad/
miniſtrationē nō habet: etiā ſi ipe reſtitue
re nō poſſet: tum q2 quo ad ſe eſt excuſatus
a reſtitutiōe rōne impotētie: vt.xxiiij.q.v.
c.ſi res: tū etiā q2 ꝑ hoc nō ꝓuideret eorū
ſaluti q̄ iniuſte detinēt: eo ꝙ remanēt obli/
gati in ꝯſcientia ex quo ſciunt talia iniuſta
nec curāt ea iuſtificare: ⁊ ſic nō ſoluit pec/
catū vel obligatio quo ad eoꝝ eſtimationē
tum etiā q2 nō pōt a priuata pſona q̄s cogi
ad reſtitutionē male ablatoꝝ niſi ꝑ iudicē:
nec videt excuſari poſſe a furto cū ꝯtrectet
rē alienā inuito dño: cū in vſura tranſferat
dominiū: ⁊ ꝑ hoc ſe pluribꝰ expōit pericu/
lis: anime: fame ⁊ corporis ꝓut tactū ē in
ſmone precedenti. Ulterius queri pōt:
vtrū tutor more ciuitatꝫ mittēs encenia no
mine pupilli magiſtro ⁊ ſuis coniūctis te/
neatur ad reſtitutionē. Ad hoc rñdet Jo.
de pla.inſti.de acti.§.actionū: ꝙ in hoc ca/
ſu tenet pupillo actione negotioꝝ geſtoꝝ:
ff.de admi.tu.l.cū plures.§.cū tutor: ſimi/
liter ſi q̄s ſine mādato alteris debitorꝫ ſol/
ueret ſuo creditori nomine debitoris ⁊ de/
bitorē liberaret: tunc debitor cogit habere
gratū ⁊ ratū ⁊ obligat ſoluenti actiōe ne/
gotioꝝ geſtoꝝ: ad reſtitutionē pecūie quā
ꝓ debitore ſoluit: ſecus tñ ſi non vtilit ſol
uit ꝓpter aliq̄s circūſtantias: ⁊ de ſimilibꝰ
B idē eſt iudiciū. Secūdo queri pōt: vtruꝫ
vxor in rebus viri ⁊ filius in rebus paren/
tum: ac ſeruꝰ in rebus dñi ſui furtū cōmit/
tunt. Ad hoc dicendū ꝙ omnes illi cōmit
tunt furtū ſi cōtrectāt bona alterius in ca/
ſibus de cōmuni iure vl' laudabili cōſuetu
dine nō cōceſſis: verūtamē licet ꝯtra furē
aliū quēcunq̄ꝫ dat actio: etiā ſi ipubes ſit:
dūmō tamē doli capax: vt.ff.eo.l.impube
rē: vir tamē ꝯtra vxorē ⁊ ecōuerſo nō agit
actione furti ꝯſtante matrimonio ſed dat
actio in factū: ſi tamē q̄s vxori opē tulerit
furti tenet: vt.ff.ſi quis vxori: ⁊.C.rerum
amotaꝝ.l.ij. datur etiā actio furti ꝯtra euꝫ
q̄ dedit opē vl' ꝯſiliū ei q̄ furtū fecit.ff.e.ſi
is qui.§.ſi tu. ſimilit q̄ receptauerit: ⁊ om/
nes ad reſtitutionē obligant. Similit pa/
ter ꝯtra filiū nō adit actione furti: niſi fili/
us habuerit peculiū caſtrenſe: vt.ff.e.l.ne
cū filio: ſic etiā ecōuerſo filius agit ꝯtra pa
trē: ſi pater illi aliq̄d ſubripuerit de pecu/
lio caſtrēſi. Denique dñs ꝯtra ſeruū nō agit
actione furti: niſi ſuus poſt manumiſſionē
rē ꝯtrectet: ⁊ hoc tñ intelligit de ſeruo em
pticio. Queritur ergo vtrū vxor q̄ fecit
furtū ante matrimoniū vl' poſt cū viro vel
ſine viro: ⁊ vir pticipauit: aut vir ſolus ſi/
ne vxore: ſed vxor pticipauit cōſentiēdo vl'
vtēdo volūtarie vl' inuite pōt de his ſatiſ/
facere inuito viro. Ad hoc rñdet Monal.
in ſumma in tractatu reſtitutionuꝫ ⁊ ꝯcor.
Hui. ꝙ vbi de ꝯſuetudine vir ⁊ vxor ſibi
cōmunicāt debita ⁊ credita ex ꝯtractu vel
maleficio: ſi res furtiua adhuc extat in eo/
rū poteſtate: tūc vxor reſtituere poteſt illā
rē inuito marito vero dño. Si vero ꝯſum/
pta eſt poteſt vxor latent ſi vir expſſe nō cō
tradicit mariti negotiū gerēdo ⁊ ſeipſam
liberando exiſtimationē rei ꝯſumpte reſti
tuere vero domino de cōmunibus bonis ſi
aliter non poteſt: nec erit furtū quia nō eſt
fraudulenta ꝯtrectatio nec fit animo lucri
faciendi: verumtamē viro ꝓhibente nō eſt
facienda talis reſtitutio ſcōm quoſdā ma/
xime cū a ſolo viro furtū fuerit ꝑpetratuꝫ:
quia mulier nō habet rerū adminiſtratio/
nem de rebus cōmunibus ſed maritus: ſe/
cus autem eſt de rebus vxoris. Si tamē cō
tradicēte viro vxor reſtitutionē faceret de
rebus cōmunibꝰ bona fide latent: nō cre/
do ꝙ eſſet illi iniūgēda penitētia q̄ſi ꝓ mor
tali vl' ꝙ mortalit peccaret: ⁊ hoc maxime
licet qñ ab vxore furtum eſſet ꝑpetratum.
Quō aūt ſub poteſtate ꝯſtituti facere poſ/
ſūt elemoſynā viſū eſt.ſ.in.iiij precepto.
Queri pōt igit: vtrū de alieno faciētes
elemoſynas vltra menſurā eis licitā com/
mittūt furtū. Ad hoc rñdet Alex.de hal.
in.iij.pte ſumme in tractatu noni p̄cepti:
ꝙ talis cōmittit furtū et facit ꝯtra p̄ceptū
q2 dñs ſpolia nō q̄rit ſꝫ dona: vñ.xiiij.q.v.
c.imolās: ibi ſubdit illđ ſapiēt: q̄ offert ſa
crificiū ex ſubſtātia pauperꝫ: ē q̄ſi q̄ victi/
mat filiū in cōſpectu patrꝫ ſui: ⁊.c.ſe. forte
aliquis cogitat multi ſūt chriſtiani diuites:
auari: cupidi: nō habeo pctm̄ ſi ſuū ill' ab/
ſtulero ⁊ pauperibꝰ dedero: vñ eñ illi nil
boni agunt mercedē habere potero: cui co
gitationi rñdet ibidē: ſꝫ hmōi cogitatio et
a diaboli calliditate ſuggerit: nā ſi totum
tribuit qđ abſtulerat addit potiꝰ peccatuꝫ
q̄ꝫ minuat. Queri ergo poteſt: vtrū fur
elemoſynam faciendo de re furtiua cuius
agnoſcit verum poſſeſſorem a reſtitutione

liberetur. Ad hoc rñdꝫ Alex. de hal. l. iiij.
pte ſūme in tractatu reſtitutionū: ꝙ talis
ꝑ hoc nõ liberat̃ ſed magis peccat ꝙ ſi apđ
ſe reſeruaret: qꝛ nõ licet illi dare talẽ elemo
ſynã ne ſe reddat impotentẽ ad reſtitutio/
nẽ: vnde peccare videt̃ mortalit̃ dãdo deo
vł paupib⁹ rẽ alienã: qꝛ ꝑ hoc ſe reddit ma/
gis ĩpotentẽ ad reſtitutionẽ qđ etiã indi/
cat auctoritas p̃dicta Eccĩ. xxxiiij. q̃ offert
ꝛc. Et peccare videt̃ ſimiliter mortalit̃ ſciẽ
ter illã elemoſynã accipiẽs gratis ab eo q̃
non habet auctoritatẽ dandi. niſi fuerit in
extrema neceſſitate: quia dat alteri occaſi/
onẽ pcĩ mortalis: ſcꝫ ipi furi: ꝛ ideo tenet̃
reſtituere illã vero dño cũ ꝯſciẽtia furis: ꝛ
ſic vterqꝫ liberabit̃. Et hec quidẽ moder/
nis tẽporibus cõtingũt multipharie mul/
tiſqꝫ modis: ꝙ accipiunt̃ plima ab his qui
auctoritatẽ alienãdi non habẽt: vt ab vxo
re: filijs: famulis: ancillis ꝛ ſimilib⁹. Se/
cunda adminiſtratio eſt reꝝ eccleſiaſticaꝝ
ꝛ ſpiritualiũ: omnes eñi habẽtes bona ec/
cleſiaſtica ſunt diſpẽſatores eaꝝ nõ dñi: eo
ram agentes de patrimõio crucifixi in ſub
ſidiũ paupeꝝ: orphanoꝝ ꝛ viduaꝝ: vt pꝫ
xvj. q. j. c. decime tributa ſunt egentiũ aĩa
rũ ꝛ ſeqtur: decime eñi ex debito requirun
tur: ꝛ q̃ eas dare noluerint res alienas in/
uadunt: ꝛ q̃ti pauperes in locis ſuis vbi
ipſi habitant decimas illo dante fame mor
tui fuerint: tantoꝝ homicidioꝝ reus ante
eterni iudic̃ tribunal apparebit: qꝛ rem a
domino pauperibus delegatã ſuis vſibus
reſeruauit: ꝛ. c. qm̃ q̃cq̃d habẽt clerici pau
perũ eſt ꝛc. Unde in lege veteri: q̃dã deci/
me ſoluebãtur ꝑ ſuſtẽtatiõe leuitaꝝ q̃ non
habebãt aliquã ptẽ ĩ poſſeſſionẽ ꝑpli ſic̃ di
citur Numeri: xviij. Leuite decimaꝝ obla
tione ꝯtẽti erũt: q̃s in vſus eoꝝ neceſſarios
ſeparaui: ꝛ erãt alie decime: de q̃bus dicit̃
Deutro. xxiij. decimã ptẽ ſeparabis de cũ/
ctis fructibus tuis q̃ naſcunt̃ in terra ꝑ ſin
gulos annos ꝛ comedes in ꝯſpectu domi/
ni dei tui in loco quẽ elegerit dñs: ꝛ ille de
cime reſeruabant̃ ad offerẽda ſacrificia q̃
locum non habent in noua lege ſicut prio/
res decime in ſuſtentatiõeꝫ miniſtroꝝ dei.
Erant quoqꝫ ꝛ alie decime de quibus ſub/
ditur ibidem in Deutro. Anno tertio ſepa
rabis aliã decimã ex omnibus que naſcũ/
tur tibi eo tẽpore ꝛ repones iter ianuas tu
as: venientqꝫ leuites qui aliã nõ habẽt ꝑ/
tẽ nec poſſeſſionẽ reꝝ: ꝛ ꝑegrinus ꝛ pupil/
lus ꝛ vidua q̃ intra portas tuas ſũt ꝛ come
dent ꝛ ſaturabunt̃: ꝛ tales decime q̃s cum
paupibus edere debebãt augent̃ in noua
lege ꝑ hoc ꝙ dñs nõ ſolũ decimã ptẽ ſꝫ oĩa
ſupflua paupib⁹ iubet erogare: iuxta illđ
Lu. xj. Qđ ſupẽ date elemoſynã: vñ ĩ no/
ua lege clericis cõmiſſa eſt cura de decimis
in ſubuentionẽ miſerabiliũ pſonaꝝ diſtri/
buẽdã: ꝛ ideo lꝫ clerici habebãt in noua le
ge poſſeſſiones quas in veteri lege leuite
habere nõ poterãt: nihilomin⁹ tñ habẽt ẽt
interdũ nõ ſolũ decimas ſed etiã eccĩaſti/
cas poſſeſſiões: inſup p̃mitias ꝛ oblatiões
ꝑ viuis ꝛ mortuis: vt ſciãt ꝙ hec oĩa dan/
tur nõ ſolũ ꝑ ſuoꝝ ſuſtẽtatiõe: ſed vt ex eis
paupibus ſubueniãt. ¶ Hic ergo queri po C
teſt an clerici ſiue p̃lati q̃ bona eccleſiaſtica
ꝛ ſpiritualia in vſus illicitos ꝯſumũt ſunt
raptores. Ad hoc rñdet Ray. ꝙ ſi ꝯſangui
neis aut potẽtib⁹: aut diuitibus: meretrici
bus: hiſtriõibus eccĩaſtica bona paupib⁹
debita tribuũt ꝛ pauperibus detrahũt: ra/
ptores ſunt: qꝛ talia paupeꝝ ſunt: vt dicto
c. qm̃ q̃cquid. Nec etiã in vſu ꝓprio debẽt
excedere metas ſui ſtatus ſm decentiã ec/
cleſiaſticã: vt patet. xij. q. ij. c. gloria epĩ eſt
paupeꝝ opibus ꝓuidere ignominia ſacer/
dotis ẽ ꝓprijs ſtudere diuitijs: ſequit̃: mł
ti edificant parietes ꝛ colũnas eccĩie ſub/
trahunt: glo. i. clericos honeſtos nõ admit
tunt: ꝛ cetera multa ponit de ſupfluis ſum
ptibus: ac tandeꝫ ſubinfert: amico rapere
q̃ppiã furtũ eſt: eccĩiam aũt defraudare ſa
crilegiũ eſt: accepiſſe pauperib⁹ erogandũ
ꝛ eſuriẽtibus plurimis id reſeruare vł cau
tũ vel timidũ eſt: aut qđ aptiſſimi ſceleris
eſt exinde aliq̃d ſubtrahere omniũ p̃donũ
crudelitatẽ ſuperat: hoc ibi. Sicut peius ẽ
violẽtiam pati a iudice q̃ a latrone: vtpo/
te qui miniſter debuit eẽ iuſticie: ſic crude/
lius eſt pauperibus debita ab alijs ſubtra
here qui poſiti ſunt ab eccĩa tanq̃ diſpẽſa
tores elemoſyne: maxime tñ peccãt q̃ turpi
bus donãt: cuius cauſã aſſignat Aug⁹. et
habet̃. lxxxvj. di. c. q̃ venatorib⁹: dicẽs ꝙ
taliter donãtes nõ attẽdũt naturã operis
dei ſed naturã operis humanni: nec donãt
homĩ ſed neq̃ſſime arti: ꝛ. c. ſe. vide ſi pla/
cet. Et generaliter tã dãtes taliter q̃ reci/
piẽtes tenent̃ ad reſtitutionẽ ipi eccĩie: ni/
ſi date fuerint cauſa elemoſyne in ſũma ne
ceſſitate: qꝛ tunc fuit debitũ. Qꝛ ſi diuites
erant ꝛ honeſti ꝛ bene meriti viri qui iam
impenderunt eccleſie ſeruitiũ vel benefici/
cium reale vł corporale: tũc non obligant̃

ad reſtitutionem: qꝛ talibus eccleſia debet
repẽdere: vt. xij. q. ij. c. quicũqꝫ ſuffragio. ꝛ
c. ſequẽti. Similit̃ quãdocũqꝫ in cõmiſſis
diſpẽſatiõib⁹ rerũ eccĩiaſticaꝝ infideles ſe
exhibent nõ querẽtes diuinũ honorẽ ꝛ ec/
cleſie ꝓfectũ ſed ꝓpriũ cõmodũ aut inordi
natũ affectũ: grauiſſime peccant: ſicut qui
ꝓmouent ſuos ĩ patrimonio crucifixi affe/
ctu carnis nõ ſpũs: tales eñi ꝓmotiões ſũt
illicite ꝛ plerũqꝫ ſimoniace: vt verbi grã: ſi
q̃s cõſanguineo beneficiũ ꝯfert vt cõferẽs
magnificet̃ vel potẽtior fiat vel vt eius pa
rẽtela exaltet̃ ꝛ hmõi. Talis eñi ſm Ulri/
cũ ſimoniã cõmittit: quia tẽporalẽ vtilita/
tem querit ꝛ recipit: ꝛ qđ maius eſt p̃latus
vł diſpẽſator quicũqꝫ tenet̃ de bonis eccle
ſie ſue amiſſis ſua negligẽtia dolo culpa la
ta ꝛ leui: vt patet extra de offi. archidia. c.
ea q̃ cõtra. vbi etiã dicit glo. ſup verbo: ne/
gligentia: p̃latus nõ ſolum tenet̃ de dolo
culpa lata ꝛ leui adinſtar tutoris. C. de pe/
riculis tu. l. tutor. §. ſi res pupilli. ſed etiaꝫ
tenet̃ de negligẽtia vt hic patet. ſ. in textu
cum etiã ꝓpter negligentiã remouet̃. Itẽ
ſup hoc verbo: reatu: dicit glo. ar. ꝙ negli/
gentia p̃lati mortale peccatũ eſt: ꝛ eadẽ ſũt
intelligẽda de magiſtris fabrice eccleſiarũ
ac theſaurarijs: magiſtris ſanctiſpũs ꝛ ho
ſpitaliũ ac ſimiliũ: ſi negligẽtes ſunt ĩ his
que curã eorũ cõcernũt: quãtomagis ſi in/
fideliter ꝛ iniuſte agũt: ꝛ tenent̃ oẽs ad re
ſtitutionẽ. ¶ Tertia deniqꝫ admiſtratio eſt
ipius reipublice ad quã acquirẽdam oñs
fere ambitiõis affectu damnabilit̃ aſpirãt:
nec deũ timentes nec homies verẽtes. In/
ſatiabili nãqꝫ conatu laborãt p̃ce: p̃cio: fa/
uore: ſeruitio: ac mille ꝑmeandros inhiãt
vt peſtilẽtie cathedrã cũ maledictiõe ꝓpria
cõſcendant: qꝛ talib⁹ de iuſticia ferenda ac
defendẽda eſt minima cura: nimirũ eũ hu/
iuſmodi cõuincit̃ erit fur ꝛ latro vt mactet
ꝛ ꝑdat qui nõ intrat ꝑ oſtiũ: mõſtruoſa cõ/
nexio videre ſectatores impietatis ꝛ iniu/
ſticie miſtros effectos iuſticie videre lupos
gregũ paſtores ꝛ vultures pulloꝝ defen/
ſores: quid raptor in loco iudicis: q̃d reus
in loco vindicis? ſed qꝛ de his longo pro/
ceſſu poſtea videbit̃: hec gratia breuitatis
ſupſedeo. In his enĩ diſpenſatiõib⁹ reipu/
blice ꝛ quarũlibet cõmunitatũ tam infini/
ti iuſticiã abijciũt ꝓprio cõmodo deſeruiũt:
munera querũt: leges ꝛ iura lacerãt: puer/
tunt ꝛ corrumpũt: iuramentũ violãt: pau/
peres pupillos ꝛ viduas ſuppeditãt: impi/
etates ꝛ violẽtias corrigere diſſimulãt: ſo/
cij furum: raptorũ ꝛ oppreſſoꝝ effecti: adeo
vt int̃ eos vir inuenit̃ mũdus ab hac ſor/
de: nõ dñs nõ iudex nec cõſul nec aduoca/
tus: nõ rector cõmunitatis: nec decan⁹ cõ/
tuberniorꝝ aut confraternitatũ cuiuſcunqꝫ
ſint cõditiõis: ſtatus: artis ꝛ ſimiliũ. Oẽs
enĩ auaricie ſtudent ꝛ ꝓprio cõmodo iniu/
ſticiã meditati ſunt in cubili ſuo rapinas ꝛ
fraudes ſomniãt: aſtãtes omni vie nõ bo/
ne maliciã nõ execrant̃. Porro de executi/
one teſtamẽtoꝝ ſupius tactũ eſt in quinto
ſermone quarti p̃cepti. Ad laudẽ dei.

De reſtitutiõe eoꝝ que ſunt in/ iuſte extorta exactionata multipli citer per violẽtias vel fraudulen/ tias: Sermo XI

On furtum facies:

n Exod. xx. Quito p̃ncipaliter ab
alijs iniuſte bona extorquẽtes vł
exactionãtes obligant̃ ad reſtitutionẽ. Et
hoc fit a diuerſis ꝛ diuerſis modis de q̃b⁹
quedã exempli grã ꝓſequamur. Ad cui⁹
euidentiã p̃mo queri põt: vtrũ dñi tẽpora/
les qui ꝑ tallias ꝛ alias diuerſas exactio/
nes indebitas a ſubditis extorquẽt bona
teneant̃ ad reſtitutionẽ. Ad h rñdet Hein.
de vrimaria: ꝙ ille cẽſus qui fuit ab initio
regi impoſit⁹: ſine dolo fraude ꝛ coactione
debet integraliter dari: ꝙ ſi q̃s de hoc ſub/
traxerit mortaliter peccat ꝛ tenet̃ ad reſti/
tutionẽ. Et ſi certũ eſt ꝙ ab initio fuit regi
impoſitus: tũc qualecũqꝫ ſit onus vel cen/
ſus tolerari debꝫ ꝛ dari: qꝛ põt vnuſquiſqꝫ
imponere onus reb⁹ ſuis ſm beneplacitũ:
qđ heredes obligant̃ ſuſtinere. Si vo ne/
ſcit̃ vtrũ cenſus licite vel illicite fuerit in/
ſtitut⁹: hoc tñ certũ eſt ꝙ ab antiquo dari
ſolet: tũc etiã debet ſolui ſm Inno. ꝛ hoc ẽ
verũ ſi fuerit rõnabilis: ſinaũt tunc debet
moderari niſi agnoſcat̃ cauſa inſtitutiõis.
Cenſus enĩ nõ mutat̃ ꝑ tempore: niſi quis
probet cauſam ꝓpter quã legitime fuerit
inſtitut⁹. Ex cauſis tamẽ rõnabilib⁹ ſupra
cenſum illũ petere põt ſubſidiũ moderatũ
dũmodo ſine minis vel coactiõe directa vł
indirecta petat: vtpote iuſticiã denegãdo
defenſionẽ ſubtrahẽdo ꝛ ſimilia: qꝛ tunc cũ
peccato reciperet ꝛ ad reſtitutionẽ teneret̃
niſi fuerit ſeruus empticius: quia res illi⁹
domini ſui ſunt: licꝫ dñs peccaret ſi ſeruos

tales nimis grauaret. vñ ſm Ray. ⁊ Hoſti.
plures ſunt cauſe ꝓpter quas dñs exigere
pōt moderatū ſubſidiū vltra ꝯſuetudinē ⁊
cōmunē ſtatū. Prima eſt ꝓ defenſione pa/
trie: ad hoc em̄ omnes obligant̄ ſubueni/
re non ſolū rebus ſed etiā corporib⁹. xxiij.
q. iij. c. fortitudo. que bello tuet̄ a barba/
ris patriā vel domi defendit infirmos vel
a latronib⁹ ſocios plena iuſticia eſt. Secū/
da quādo dñs ire vult ad exercitū indictū
ab eccl'ia vel ꝑncipe ꝯ hereticos vel paga/
nos: nec ſibi ſufficiēs eſt ad expēſas: vñ ex̄
de cōuer. infide. c. j. dicit. glo. ꝙ pugnātes
ꝓ fide ⁊ ꝓ patria ob patriā vel fidē defen/
dendā: pater in filiū ⁊ filius in patrē inſur
gere debet. ff. de rel'. ⁊ ſump. fu. minime. et
marit⁹ in vxorē: xxiij. q. vlti. c. legi ſi roma/
ſtē. Tertia qñ in bello iuſto ex pte ſua ca/
ptus ē ab hoſtib⁹: ⁊ nō ſufficit ſe redimere
abſq; graui damno. Itē ꝓ obtinēdis ꝑui/
legijs ꝓtectiōis ſpecialis: filijs ad militiā
ꝓmouēdis vel filiabus maritādis: ⁊ in ca
ſibus ſi'libus rōnabilibus exigere pōt qñ
ip̄e nō pōt cōmode ad hec expēſas neceſſa/
rias facere: dūmō ſemꝑ moderate faciat ſi/
ne notabili ſubditoꝝ grauamīe: non tamē
petere pōt aliq̄d ꝓ cauſis ſuꝑfluis: vanis:
iniuſtis: facinoroſis ⁊ ſi'lib⁹. Secūdo q̄ri
pōt: vtrū dñs hñs officiales officia ſua ty/
rānide cū iniuſticia exequētes: ⁊ negligēs
ſe certificare an ſui miſtri bñ vł male gerāt
officiū: teneat̄ ad reſtitutionē? Ad h̄ rūdet
Jo. de pla. ꝙ tenet̄ ꝓ delicto familie com/
miſſo ꝓtextu officij ſui in quo tales ꝑponit
q2 tenet̄ eſſe ſollicit⁹ velle certiorari an offi
ciales ſui bñ regāt: ꝙ ſi male: tūc tenet̄ de
remedio ꝓuidere: al's de negligētia puniē
d⁹ ē: ⁊ allegat Jo. mlta iura. Addit Ray.
ꝙ ſi illud qđ ꝑ officiales exactū eſt iniuſte
ad ip̄os dños ꝑuenit: tūc tenent̄ dñi reſti/
tuere illis a quib⁹ exactū eſt ſi ſciunt̄: vel ī
pias cauſas erogandū eſt: aut in vtilitatē
cōmunē expendendū. Si ṽo nō ꝑuenit ad
ip̄os dños: tūc nihilomin⁹ officiales ſuos
ad faciendā reſtitutionē debēt compellere
ac ꝓ culpa ꝑpetrata acriter punire. Cōcor.
Tho. in ep'la ad quādam duciſſam lotho/
ringie ⁊ brabācie: vbi etiā ad hanc queſti/
onē vtrum dñs vēdere poteſt baliuis ſuis
tallias ⁊ hmōi officia in ſubditos: ꝑ que. ſ.
fiunt queſte collecte ⁊ exactiōes ſic rñdet.
Ap'ls. j. Coꝛ. x. ſic dīc: Oīa mihi licēt: ſ; ñ
oīa expediūt. Cū aūt baliuis ⁊ officialib⁹
veſtris nihil cōmittatis niſi tꝑalis officij

poteſtatē: nō video quare nō liceat vobis
hmōi officia vendere: dūmō talib⁹ venda/
tis de quib⁹ p̄ſumi poteſt: ꝙ vtiles ſint ad
hmōi officia exercēda: ⁊ nō tanto ꝑcio ven
dat̄ officiū qđ recuꝑare nō poſſit ſine gra/
uamine ſubditoꝝ. Sed tñ talis venditio
oīno expediens nō videt̄ ꝑmo: q2 frequē/
ter cōtingit ꝙ illi q̄ eſſent magis idonei ad
hmōi officia ſunt paupes ⁊ officium emere
nō poſſūt: q̄neti ā ſi tales diuites ſint: tñ q2
boni ſunt nō ambiūt officia nec inhiāt ad
lucra. Sequit̄ ḡ ꝙ vt plurimū illi officiuꝫ
emūt q̄ ſunt peiores ⁊ ſubditos vr̄os oppri
mētes: vnde magis expediēs videt̄ ꝙ ho/
nos ⁊ idoneos ad officia vr̄a eligatis: q̄s
etiā inuitos ſi neceſſe fuerit ad illa ſuſcipi/
enda cōpellatis: q2 ꝑ coꝝ bonitatē ⁊ indu/
ſtriā magis accreſcet vobis ⁊ etiā ſubditis
veſtris q̄ꝫ de p̄dicta officioꝝ venditiōe acq̄
rere valeatis. Et hoc cōſiliū dedit Moyſi
cognat⁹ ſuus Jetro: Exod. xviij. Prouide
inq̄t de omni plebe viros ſapiētes ⁊ timē/
tes deū ⁊ q̄ oderīt auariciā: ⁊ cōſtitue eos
tribunos ⁊ cēturiones q̄nquagenarios et
decanos q̄ iudices ſint ꝑpl'i omni tꝑe. Mꝫ
ſi querit̄ vtrū liceat recipere mutuū ꝓ ta/
libus officijs. Ad hoc rñdet Tho. in eadē
ep'la. Ad hoc videt̄ dicēdū: ꝙ ſi hoc pacto
mutuū dat̄ vt officiū recipiat̄ abſq; dubio
peccatū eſt vſurariū: q2 ꝓ mutuo accipiūt
officij poteſtatē: vñ in hoc datis eis occaſi/
onē peccādi: ⁊ ip̄i tenent̄ etiā reſignare of/
ficia taliter acq̄ſita. Si tñ gratis officiū et
poſtmodū mutuū reciperetis ab eis qđ de
efficio poſſunt recipe: hoc abſq; peccato fi/
eri poſſet: hec ibi. Tertio queri pōt: vtrū
officiales ſuꝑ alias collectas diuidētes et
inequaliter diſtribuētes p̄ce: ꝑcio: fauore:
odio ⁊ ſi'libus: teneant̄ ad reſtitutiōeꝫ. Ad
hoc rñdet Monal. in ſumma ⁊ alij docto/
res: ꝙ collecta duob⁹ modis in ciuitate fi/
eri pōt iniuſte. Primo mō per alios: ⁊ hoc
qñq; determiate: qñ ſcꝫ a cōmunitate ſum/
ma determiata p̄figit̄ his qui alijs ad ſol/
uendū imponūt: ⁊ tūc ſi taliter imponētes
alleuiāt ſe ⁊ amicos: nō grauāt cōitatē nec
defraudāt: q2 certā quotā cōgregāt ſ; alie/
nos aggrauāt: ⁊ ideo tm̄modo tenēt̄ illis
ad reſtitutionē: qñq; fit hoc indetermiate
cum ſcꝫ imponētibus nō determinat̄ certa
ſumma ſed eis p̄figit̄ modus exigēdi ⁊ im
ponēdi. ſ. ꝙ imponāt ciuibus. x. denarios
ꝓ libra: ⁊ tūc ſi ſe aut amicos alleuiāt cō/
munitatē defraudāt: ⁊ iō tūc peccāt morta

B

liter ꝓpter iuramētū ꝓmiſſoriū qđ violant:
iurauerūt eni vnicuiq; iuſtā īponere taxa/
tionē. Inſuꝑ obligant̄ ad faciendā reſtitu/
tionē cōitati de his q̄ min⁹ iuſto taxauerūt
ꝓ ſeip̄is ⁊ amicis: tū ꝓpter iuramentū ſal/
uandū: tū etiā ad dolū purgādū ⁊ fraudē
q̄ merito nulli debēt patrocinari ſm cano/
nes: tū etiā q2 collecta impoſita p̄ſumit̄ cū
cōi cōſenſu ⁊ ex iuſta neceſſaria ⁊ vtili cau/
ſa ꝓ bono cōi: ex quibus obligant̄ oēs ad
ſuſtinendā iuſtā partē oneris. Secūdo mō
pōt fieri collecta ꝑ ſe: ⁊ ſic ſi'r fit duob⁹ mo
dis. Prim⁹ eſt: qñ debet vnuſq̄ſq; iuramē
to manifeſtare quicq̄d hꝫ: ⁊ tūc ſi min⁹ dīc
q̄ꝫ habet piurus efficit̄ ⁊ ad reſtitutionē cō
ſtringit̄: ſi modis ⁊ cauſis rōnabilibus ex
cōi cōſenſu coꝝ quoꝝ intereſt īpoſita repe/
rit̄. Secūd⁹ eſt qñ q̄s iurat ſe miſſurū ali/
cui. x. denarios ꝓ vnaquaq; libra quā hꝫ ī
archa repoſitā ⁊ hoc ad certū temp⁹: tūc ei
infra tēpus illud ſemꝑ tenet̄: ⁊ elapſo tꝑe
piurus efficit̄ ſi nō facit qđ iurauit: inſuꝑ
iuramentū obligat eū ſemꝑ ad ꝑficienduꝫ
etiā poſt tp̄us elapſum. Quarto q̄ri pōt
de diſcuſſorib⁹ ⁊ eſtimatorib⁹ patrimonio/
rū: qui dolo: inuidia: p̄ce: ꝑcio: fauore vel
timore: patrimonia plus vel min⁹ eſtimāt
⁊ ꝓximū vel rēpublicā talit̄ damnificant:
vtrū. ſ. ad reſtitutionē obligant̄. Ad h̄ re/
ſpōdet Jo. de platea. C. de diſcuſſorib⁹. li.
x. in. l. j. ꝙ quidā ſunt diſcuſſores ad inue/
ſtigandū ⁊ diſcutiendū q̄ ſūt publici debi/
tores: ⁊ ſi tales quēpiā inique declarant et
deſcribūt eſſe publicū debitorē q̄ tñ nō ſit:
vel dicūt eſſe debitorē maioris quātitatis
q̄ ſit: tenent̄ ad reſtitutionē iniuriato faci/
endā. Inſuꝑ remanēt obligati fiſco in illa
quātitate in quā aliū deſcripſerūt inique.
Quidā ṽo ſunt diſcuſſores patrimonioꝝ
cauſa ponēdi in eſtiuo ꝓ collecta facienda:
vel alio grauamīe reali ſoluēdo ſm quāti/
tatē patrimonioꝝ: ⁊ de his dicendū eſt ſicͣ
de p̄cedētibus: q2 illud in q̄ ꝑperā ⁊ inique
plus exiſtimāt facultates alicui⁹ q̄ valeāt:
ip̄i tenent̄ vt patꝫ ꝑ textū in dicta. l. j. ⁊ hoc
ſiue exiſtimatione faciāt ꝓ collectis publi
cis ſiue ad ꝑuatū cōmodū: vtpote ꝓ fide/
iuſſorib⁹ dandis a tutore ſm valorē patri/
monij pupilli: q2 tūc ſi min⁹ iuſto exiſtimāt
⁊ ꝑ hoc fideiuſſor dat⁹ eſt minoris quātita
tis: tenet̄ exiſtimator pupillo: vt. C. de ma
giſtratib⁹ cōue. l. fi. ſiue etiā ſit exiſtimator
datus ad approbādos fideiuſſores an ſint
ſufficiētes: vt. ff. qui ſatiſdare cogunt̄. l. ſi

arbitrio. Simili mō tenent̄ mēſores agro/
rū: edificioꝝ: frumenti: vini ⁊ ſi'liū: ſi dolo
vel lata culpa inique metiant̄: vt. ff. ſi mē.
fal. modiū. l. ſi mēſor. §. j. et. ij. Si'r tabula/
rius q̄ fefellit in cōputatiōe: vt co. ti. l. fi. in
fi. C. de iur̄ fiſci. l. ij. Generalit̄ eñ vbicūq;
q̄s dolo vel lata culpa vel etiā leui inique
facit id ad qđ aſſumptus eſt a iudice vel a
ꝑtibus tenet̄: vt cū notarius aſſumpt⁹ eſt
ad cōputationē litteraꝝ ⁊ male cōputat: te/
net̄. l. cōputatiōis: vt. C. de fide inſtru. vel
medicus qui ꝑperā refert de qualitate vel
quātitate vulnerū tenet̄: vñ ex̄ de homic̄.
in. c. ſignificaſti. j. dicit glo. affectare vł ac/
ceptare quiſq; non debet in q̄ intelligit vel
intelligere debet infirmitatē ſuā alijs ꝑicu
loſaꝫ futurā. Similit̄ ⁊ obſtetrix de p̄gna/
tura ventris. ff. de ven. inſpi. cuſ. l. j. ⁊ ſic d̄
infinitis alijs. Quinto queri pōt: vtrum
medicus gr̄a lucri ꝓtelans morbos teneat̄
ad reſtitutionē. Ad hoc dicendū ꝙ abſq;
dubio tenet̄ ad reſtitutionē toti⁹ intereſſe:
q2 ſi medicus bonoꝝ fortune: id eſt iudex ⁊
aduocat⁹ ex ꝓtelatiōe litis tenet̄ ad reſti/
tutionē petendo ſuꝑfluas dilatiōes: mul/
tomagis ꝓtelans infirmitatē in detrimen
tū corꝑis infirmātis. Inſuꝑ Hoſti. dicit in
ſumma ti. de penitētia. ꝙ medic⁹ imꝑitus
tenet̄ ad reſtitutionē: vt ex̄ de eta. ⁊ quali.
ordinā. c. ad aures. Et in glo. vbi medicus
nō culpat̄ de negligētia ſed de imꝑitia ſuꝑ
illud: remordeat: glo. ſi forte imꝑite medi/
cinā dediſſet infirmiſ: imo q̄ tales imꝑitos
ſciēter eligit ⁊ ꝓmouet ſi'r tenet̄ ad reſtitu
tionē. Et addit Hoſti. in ſūma ti. de homi.
ꝙ licꝫ medico imputet̄ culpa ante factum:
puta q2 ſe intromittit de medicina cum ſit
idiota: ⁊ culpa in facto: puta q2 licꝫ ſit diſ/
cretus in arte non tamē ſequit̄ traditiōes
artis ſed capitaneā voluntatē: ⁊ culpa poſt
factū: puta quia peritus erat ⁊ ſequit̄ tra/
ditiones artis ſed nō adhibet diligentē cu
ſtodiā infirmi. Si tamē neq; ante factum:
neq; in facto: neq; poſt factuꝫ: in culpa de/
ꝑhendat̄: non imputat̄ ei ſi infirmus al's
fatuitate propria vel auaricia vel caſu for/
tuito moriatur. Preterea dicit textus in/
ſtitut̄. ad. l. aquil. §. preterea ſi medicus. ꝙ
medicus curam egri derelinquēs vel male
ſecans: egrū eſt in culpa: ⁊ ideo lege aqui/
lia tenetur ad reſtitutionē vel extimationē
ſerui quanti plurimi valuit infra annum.
Concordat lex: qua actione. §. fina. cum. l.
ſequēti. ff. ad. l. acq̄li. Et nota generalit̄: ꝙ

imperitia medici annumerantᷓ culpe: vt pꝫ
.§. p̃terea. ſicut ꝛ iudicis ac etiã cuiuſlibet
artificis aſſerentis ſe peritũ in arte ſua. Et
omnes illi ac ſimiles tenentᷓ non ſolum de
dolo ꝛ lata culpa ſed etiã de impitia: vt. ff.
de offi. p̃ſi. l. illicitas. §. ſicuti. et. ff. de var.
ꝛ ex̃oꝛ. cogni. l. ſi iudex. vnde rõne aſſerte
pitie lata culpa equipatᷓ dolo. ff. de cuſto.
reoꝝ. l. ad cõmẽtarienſem. Sic etiã oẽs elec/
ctoꝛes q̃ in electiõibus ſuis ad officia que/
cũq; ſpũalia vel tẽpoꝛalia nõ reſpiciũt p̃n/
cipaliter cõmunẽ vtilitatẽ ſed ꝓpꝛiã ſequũ
tur ſenſualitatẽ ſm p̃uatũ. ſ. affectũ in ido/
neos eligẽtes grauiter peccãt ꝛ cõmunica/
ti multũ obligantᷓ: fiũtq; ꝑticipes omniũ
maloꝝ que exinde ſequuntᷓ: qꝛ regula iu/
ris eſt: q̃ occaſionẽ damni dat damnũ de/
diſſe videtᷓ. Sexto queri põt: vtrum ex/
actoꝛes tributoꝝ: theoloneoꝝ: pedagioꝝ:
gruidagioꝝ ꝛ ſimiles aliquid plus debito
ſm antiquã cõſuetudinẽ exigẽtes teneantᷓ
ad reſtitutionẽ. Ad hoc rñdet Jo. de pla/
tea. C. de exac. tribu. li. x. in. l. j. ꝙ tales te/
nentᷓ furti ſi plus debito exigũt ſub terro/
re ꝛ p̃eminẽtia dignitatis: vt dicta. l. j. etiã
ꝓ alimẽtis ſuis ꝛ familie ſue vel equoꝝ. C.
de lucris aduoca. l. j. li. xij. ꝛ tenentᷓ eis in
duplũ reſtituere a quib⁹ exegerũt: vt. C. d̃
ſupactiõibus. l. j. lib. x. Porro ſi talia iuſte
debeãt exigi opoꝛtet ſm Ray. ꝙ ſint antiq̃
ꝛ impoſita ab his qui potuerũt: vt a p̃nci/
pib⁹: regib⁹: aut p̃ſertim auctoꝛitate eccle/
ſie ꝛ iuſta cauſa: vt ꝓ defenſione patrie vel
trãſeuntiũ aut nauigantiũ: ꝛ ꝙ recipiẽs fa
ciat illud ꝓ quo fuit inſtitutũ: vel ſi iam nõ
eſt neceſſe ꝙ paratus tñ ſit ſi neceſſe fuerit.
Jdẽ eſt ſi neſcitᷓ a quib⁹ ꝛ ꝓ quibus cauſis
fuit inſtitutũ. Putat tñ ꝙ ab his q̃ potue/
rũt ꝛ ꝓ iuſtis cauſis. Verũtñ nouũ nõ põt
ĩponi vel exigi niſi ꝓpter ĩminentẽ neceſſi/
tatẽ ꝓbabilẽ ꝛ h̃ a p̃ncipe vl̃ rege. xxiiij. q.
iij. c. ſi q̃s romipetas. Septimo ꝛ vltimo
queri poteſt de mercatoꝛib⁹ multis modis
ꝓ poſſe rerũ cariſtiã inducẽtibus: vtrũ ob
ligantᷓ ad reſtitutionẽ. Ad hoc dicendũ. ꝙ
generaliter quicũq; quouis modo facit vt
annona carius vendatᷓ: vt impediẽdo na/
ues vel nautas annonã adducẽtes ne ve/
nire poſſint ad locũ: tenentᷓ ad talẽ reſtitu/
tionẽ: ꝙ ſcꝫ iterũ ponãt eã in bono foꝛo ac
ſi naues ad poꝛtũ veniſſent. Jnſup ſm le/
ges huiuſmodi punitᷓ pena. xx. aureoꝛum:
vt. ff. ad. l. iul. de anno. l. ij. in fi. ꝛ coꝛpoꝛa/
liter etiã extra oꝛdinẽ. ff. de extraoꝛ. crimi.
l. annonam. Et idem eſt illo qui emit omnẽ
quãtitatẽ bladoꝝ que inueniri poteſt: eam
cõſeruãdo vt tempoꝛib⁹ oppoꝛtunis carius
vendere valeat: ꝛ ſic cariſtiã inducat: vt di
cta. l. annonã. et in glo. Preterea maxime
ꝓhibita eſt cõuentio inducentiũ monopo/
liũ: id eſt cõuentiõꝫ de mercib⁹ quibuſcũq;
vendẽdis ꝑ certas aut certũ modũ et p̃ciũ
in damnũ ꝛ cariſtiã reipublice ac cõtra fa/
cientes debẽt omĩb⁹ denudari bonis imꝑ/
petuũ ĩ exiliũ trudi: vt. C. de monopolijs.
in. l. vnica. Qui ẽ dedit arras ĩ emptionẽ
omniũ aromatum vel ſpecierũ ciuitatis vt
ip̃e ſolus poſtea carius vendat: qꝛ foꝛte p̃/
ſciuit naues venientes foꝛe ſubmerſas: di/
citᷓ facere monopoliũ in ciuitate ꝛ incidit
in dictã penam: vt dicta. l. vnica. ꝛ compel
li põt a p̃fecto vel ab alio officiali ad quem
ſpectat: vel ab ep̃o loci ꝙ vendatᷓ iuſto p̃/
cio ſm varietatẽ tempoꝝ ꝛ ſterilitatẽ rerũ:
vt. ff. ad. l. falcid̃. l. p̃cia rerũ. ꝛ ſi cariſtie tẽ
pus exegerit cogi põt quis etiã min⁹ iuſto
p̃cio vẽdere: vt. ff. ad. l. rhodiã. de iac. l. ij.
§. cũ in eadem. v̈. ꝛ oĩs. Jnſup cõpelli põt
ꝙ poſtq̃ expoſuit frumentũ vel aliam rem
venalem in foꝛo vt amplius eandẽ rem ad
domũ repoꝛtare nõ poſſit quouſq; vendat
C. de iudeis. l. nemo. Similitᷓ ſtatui poteſt
ad reuelandã cariſtiã: ꝙ quilibꝫ mercatoꝛ
ad alienas ꝑtes mittere teneatᷓ ad granum
emendũ ꝛ in cõmuni vendendum. Deniq;
cõpelli quilibet põt vt ad hoc mutuet pecu
niam. C. vt ne leui. emp. ſpe. fe. excu. li. x. l.
vnica. glo. ibidẽ. poteſt etiã in cõmuni ſta/
tui ne quiſq; emat granũ vltra ꝓpꝛiã indi/
gentiã cum familia ſuſtẽtanda: ne ſcꝫ alijs
res carioꝛes reddat vel etiã incõmoditatẽ
habendi tribuat: hec Jo. de platea. inſti. d̃
pub. iudi. §. ſunt p̃terea. Et infinita alia ad
hec que dicta ſunt reduci poſſunt: in quib⁹
manifeſte reperiuntᷓ exactiões iniuſte: ad
quarũ reſtitutionẽ faciendã quis obligatᷓ
de neceſſitate ſalutis. Quapꝛoptᷓ domin⁹
in euãgelio merito terrenã ſubſtantiã vo/
cauit mãmonã iniquitatis: qꝛ cum theſau/
ro honoꝝ vt frequẽter aggregant ſibi ſecu
lares incauti ꝛ ſine timoꝛe dei theſaurũ vi/
tioꝝ. Qđ a nobis auertat ieſus xp̃s.

De reſtitutiõe faciẽda de bonis acquiſitis ꝑ ludũ vel ꝑ meretriciũ aut foꝛnicationẽ quarũcunq; ꝑſo/narum: Sermo XII

Non furtum facies:

a Exod. xx. Sexto p̃ncipaliter tur/
pe lucrũ ſectãtes obligantᷓ ad re/
ſtitutionẽ faciendã. Pro quo ſciendum ꝙ
tres gradus turpis lucri diſtingui poſſũt:
Primũ eſt vt in ludis alee. Secũdũ eſt tur
pius vt in meretricio: lenocinio ꝛ quibuſ/
dam hiſtrionatib⁹. Tertiũ v̓o turpiſſimũ
b vt in ſimonia. Circa primũ igitᷓ ad p̃mũ notã/
dũ eſt: ꝙ ludus alee eſt oĩs lud⁹ q̃ innititᷓ
foꝛtune: ꝛ oĩs ludus talis eſt ꝓhibitus ſm
leges. Cui⁹ ratio ẽ: qꝛ tales ludi vt frequẽ/
ter exercentᷓ ad ſpoliandũ pꝛoximũ bonis
ſuis: ꝛ hoc illicito mõ. Jn cui⁹ argumentũ
ꝑ eo qđ ponitᷓ in cõuiuio veſcẽdi cã ꝑmit/
tunt leges ludere familie: vt. ff. e. l. fi. Ve/
rũtamẽ ꝓpter maliciã hoĩm ꝛ mala q̃ comi
tantᷓ oĩno deteſtãdus ẽ: vñ quicũq; ludũt
alea ſiue taxillis: vel qui ſunt ꝑticipes aut
etiã inſpectoꝛes peccãt: vt. ff. e. ꝑ totũ. C. e.
in cõſtitutiõe greca ꝛ maxĩe ſi ſunt clerici:
vt ex̃ de vi. ꝛ hone. clericoꝝ. c. clerici. ij. vbi
dr̃: ad aleas ꝛ taxillos nõ hmõi ludis intᷓ/
ſint: glo. public⁹ aleatoꝛ repellitᷓ a ꝓmoti/
one: vt de excef. p̃la. inter dilectos. nec eſſe
debẽt inſpectoꝛes hui⁹ ludi: vt autᷓ. de ſan.
ep̃is. §. interdicim⁹. collᷓ. ix. ꝛ tribus annis
arceantᷓ a miſterio: vt ibidẽ dicitᷓ: p̃cipue
tñ in illo ludo eſt peccatũ auaricie ꝛ rapine
ꝛ comitantᷓ multa peccata. ſ. mẽdacia: ꝑiu/
ria: blaſphemie: deceptiones ꝛ ſilia: Hic
p̃mo q̃ri põt: vtrũ acq̃ſita ĩ ludo reſtitutiõi
ſubiaceãt. Ad h̃ rñdet Rich. in. iiij. diſ. xv.
ꝙ quidã ludi ſunt ꝓhibiti vt toꝛneamenta
ꝛ ſiles ludi q̃ nõ innituntᷓ foꝛtune: ſic tñ ꝙ
nõ p̃cipitᷓ reſtitui homĩ qđ lucratᷓ ſm legẽ
hui⁹ ludi: ideo q̃uis tales peccẽt ꝯ ꝓhibi
tionẽ eccl̃ie faciẽtes: vt pꝫ ex̃ de toꝛneamẽ.
tñ reſtituere nõ tenentᷓ. Sũt ꝛ alij ludi ꝓhi
biti ſic ꝙ etiã reſtitutiõi p̃cipitᷓ id qđ ludẽs
tali ludo lucratᷓ: ſicẽ ſunt ludi aleaꝝ: ꝙ enĩ
tales ludi ſunt ꝓhibiti non ſolũ ſm leges:
vt. ff. de alea. ꝑ totũ. ꝛ dicto. §. interdicim⁹.
ſed etiã ſm canones: pꝫ. xxxv. di. vbi dr̃. c.
ep̃us. aut p̃ſbyter aut diacon⁹ alee deſerui/
ens: aut deſinat aut certe damnetᷓ: ſubdia/
conus aũt aut lectoꝛ aut cãtoꝛ ſilia faciẽs:
aut deſinat aut cõione p̃uetᷓ: ſilr ꝛ laicus:
hoc ibi. Porro de reſtitutiõe illi⁹ qđ tali
ludo lucratᷓ q̃druplex inter doctoꝛes v̓ſatᷓ
opinio. Prima eſt ꝙ iura ꝛ gloſe tales ar/
tant ad reſtitutionẽ faciendã: q̃ ꝑ iudicẽ cõ
pelluntᷓ: ꝙ ſi ꝑ ſententiã iudicis nõ artantᷓ
reſtituere nõ tenẽtᷓ. Ratio eoꝝ eſt: qꝛ talis
reſtitutio p̃cepta eſt in penã lucrantiũ: nec
iura dicũt ꝙ tales ip̃o iure reſtituere tene/
antᷓ: ſed qđ ab eis de iure repeti põt: nã hõ
q̃nq; põt aliq̃d licite retinere anteq̃ ꝑ ſen/
tentiã reddere cõpellatᷓ: qđ tñ ꝑ ſententiã
iuſte latã ſatiſfacere neceſſe eſt: ſicẽ electio
excõicati excõicatione minoꝛi nõ eſt irrita
ip̃o iure: ſed tñ eſt irritãda: ſicẽ patet plane
in textu ex̃ de cleri. excõ. cele. c. ſi celebꝛet.
Silr interficiẽs hoĩem ꝯ iuſticiã iuſte põt
hereditate p̃uari ꝑ ſentẽtiã: ſed tñ añ ſentẽ
tiã nõ tenetᷓ dimittere eã. Et hui⁹ opinio/
nis eſt Alex. de hal. in. iiij. ꝑte ſũme: in tra/
ctatu reſtitutionũ vbi dic: ꝙ aleatoꝛes niſi
fraudẽ imiſceant in ludis ſuis non tenentᷓ
de ſtricto iure ad reſtitutionẽ: qꝛ peccatum
interuenit inter ꝑtes qđ vtriq; ꝑti placet:
ꝛ obligatio cõdicti. Vñ ſm peccatũ illud ꝛ
obligationẽ cõdicti: nec ille q̃ amiſit de iu/
re põt repetere: nec ille q̃ lucrat⁹ eſt tenetᷓ
reſtituere. Et qꝛ antiqua iura iubent illud
reſtitui ꝛ cõcedunt actionẽ repetendi: ma/
gis videtᷓ eſſe ciuilis ſatiſfactio ꝛ pena pꝛo
peccato q̃ obligatio ad reſtitutionẽ. Non
eſt enĩ honeſtũ illud lucrũ nec honeſta oc/
cupatio ĩ talib⁹: imo ſepe multũ damnoſũ
efficitᷓ reipublice: cũ actiõe ludi diſtrahãtᷓ
poſſeſſiões ꝛ exheredentᷓ ſucceſſoꝛes: hinc
ad cohibitionẽ mali ſubſequentis data eſt
lex de aleatoꝛib⁹. Secũda v̓o opinio ſecu/
rioꝛ ꝛ cõmunioꝛ eſt: que tenet ꝙ eo mõ quo
ludus taxilloꝝ ꝛ aleaꝝ ꝓhibitus eſt: eodẽ
mõ tenetᷓ hõ ip̃o iure ad reſtituendũ qđ ex
eo lucratᷓ: qꝛ non tñ ꝓhibetᷓ talis ludus ſꝫ
etiã acq̃ſitio lucri eius. Tertia v̓o opinio
ſe obijcit: dicẽs: ꝙ talis reſtitutio p̃cepta ẽ
non ꝑ ius canonicũ ſed tñ ꝑ ius ciuile: q̃re
nõ videtᷓ ꝙ ad hanc reſtitutionẽ ſũt cõſtri/
cti de neceſſitate: niſi qui de iure legib⁹ im/
perialib⁹ ſunt ſubiecti: ꝛ hoc in foꝛo cõten/
tioſo: niſi fuerit ꝛ alibi talis reſtitutio per
cõſuetudinẽ approbata. Quarta opinio q̃
ꝓbabilioꝛ eſt ſoluit tertiã opinionẽ dicẽs:
ꝙ talis reſtitutio implicite in iure canoni/
co p̃cepta eſt: quia leges imꝑiales diuino
iuri nõ cõtrarias: nec ꝑ ius canonicũ aut ꝑ
rõnabilem ꝯtrariã ꝯſuetudinẽ abrogatas
iura canonica decreuerũt obſeruãdas: vt
patet diſt. x. c. de capitulis vel p̃ceptis im/
perialib⁹ ꝛcẽ. et. c. q̃s aut leges. c. veſtrã: et
ſic tenerentᷓ ad reſtitutionẽ etiã in foꝛo cõ/
ſcĩetioſo. Et hui⁹ opiniõis eſt Rich. in. iiij.
diſt. xv. Nos igitᷓ qui ꝑ cõſciẽtia militam⁹

p ſecuriori via dicim⁹: q aleatores ea que
lucrati ſunt ab his q̃ bona ſua alienare nõ
poſſunt: vel q̃ reb⁹ ſuis ſupeſſe nõ poſſunt:
tenent̃ indiſtincte ad reſtitutionẽ faciẽdã
eiſdẽ vel ſuis curatorib⁹. Cuiuſmodi ſunt
ſm Ray. furioſi: pdigi: minores. xxv. an/
nis: ꝛ maxie pupilli: mẽte capti: ſurdi: ceci
muti: ĩ infirmitate cõtinua: ſerui: religioſi:
filijfamilias q̃ nõ habẽt peculiũ caſtrẽſe vl'
q̄ſi vxores: admĩſtratores ꝛ ſiles de rebus
quarũ nõ ſunt veri dñi. Silr alios ad ludũ
vl' magis ludendũ trahẽtes: fraudẽ faciẽ/
tes ꝛ dolũ qualitercũqꝫ cõmittentes. Qui
xͦo lucrant̃ ab his qui bona ſua alienare
poſſunt: nec ad hoc inducti ſunt: tales nõ
obligant̃ ad faciendã reſtitutionẽ amittẽ/
ti. Et hec eſt opinio Placentini: ar. xiiij. q.
v. c. nõ ſane. Cui⁹ ratio eſt: q2 in ope illicito
amiſit. vñ ex̃ de vi. ꝛ ho. cleri. in. c. clerici
officia. dicit glo. q cũ turpitudo verſat̃ ex
vtraqꝫ pte melior eſt cõditio poſſidẽtis. ff.
de condi. ob tur. cau. l. ſi ob turpẽ. § porro.
nec tamẽ ſibi cõſulendũ eſt retinere. Sicut
ſimoniace dans nõ põt illud recipe nec re/
cipiẽs põt ſibi retinere: vt poſtea videbit̃.
Verũtñ ſi is q̃ amiſit paup eſt: piũ videt̃ q
eidẽ reſtituat̃: dũmõ p̃ſumat̃ q expendat
in vſus neceſſarios pprios vl' domeſticos.
Sin aũt tũc ſubueniendũ eſt cũ eiſdẽ vxori
illi⁹ aut filijs aut parẽtibus: q ſi diues eſt
tũc alijs paupib⁹ erogari debet. Nã cũ lu/
dus ille ſit q̃dã expoliatio pximi: nõ p̃t q̃s
licite aliq̃d p ipm acq̃rere nec p ↄſequẽs te
nere: nec alter dignus eſt recipe q̃ ſilr pri/
mũ ſuũ ſpoliare conabat̃ niſi ꝛ ipe acqui/
rens paup eſſet ꝛ cauſa elemoſyne cum xͦo
emẽdatiõis pposito retineret. Deniqꝫ q̃ri
ſolet vulgo: vtrũ ludo iſto pecuniã acqui/
rens ꝛ eandẽ denuo pdens teneat̃ reſtitu/
tionẽ illi⁹ qd̃ lucrat⁹ erat: vtpote q2 vnum
ſpoliauit ꝛ alterꝝ ditauit. Ad hoc dicendũ
videt̃ ſaluo iudicio alioꝝ: q ſi tal' lucrat⁹
eſt ab eo q̃ rem ſuã alienare potuit: nõ te/
net̃ ad reſtitutionẽ eidẽ faciendã vel pau/
perib⁹ diſtribuẽdã: ex quo eandẽ pecuniã
numero ludẽs amiſit. Secus tñ ſi alteri ad
reſtitutionẽ obligat⁹ fuit: q2 pecuniã alteri
debitã cũ altero ludẽdo pdere nõ debuit.

B Quãtũ xͦo ad ſecũdũ p̃ncipale. ſ. meretri/
ciũ qd̃ eſt turpi⁹ lucrũ ſciendũ eſt q mere/
triciũ eſt duplex. Quoddã enim exercet̃ p
vagã libidinẽ cũ diuerſis ſectando licꝫ nõ
oẽs admittat. Et ſic meretrix dicit̃ q̃ mul/
torũ libidini paret: vt. xxxiiij. diſt. c. vidua.

Quoddã etiã exercet̃ publice cũ ſe publi/
ce cũctis exponit: ꝛ ſic meretrix dicit̃ cui⁹
venalis eſt turpitudo. Vñ dicit̃: xxxij. q.
iiij. c. meretrices eſſe ꝛ ad meretrices acce/
dere phibet domin⁹. ſ. Deut̃. Sequit̃ qua/
rũ venalis eſt turpitudo. Vñ meretriciũ
eſt damnatũ licꝫ ſub diſſimulatiõe ptranſit
ꝛ pmittit ecclia forte ſm Hoſti. vt mai⁹ ma/
lũ euitet̃: puta vitiũ zodomiticũ: p̃ alijs vi/
tijs carnis ſumme pſequẽdũ: nam q̃ nimis
emũgit elicit ſanguinẽ. Scdm leges etiam
meretrices viliſſime ſunt: lex eñ eas indi/
gnas reputat legũ obſeruatione ſeu p legẽ
illaqueari: vt. C. de adult̃. l. q̃ adulteriũ.
in fi. ligat̃ tñ delictoꝝ penis ſm Jo. an. de
loc̃. c. j. ſup glo. ij. nec eccleſia punit eas ne
cõmittant̃ peiora: vt pꝫ. iiij. diſt. c. deniqꝫ.

Hic ꝙ queri põt: vtrũ aliq̃d acq̃rens per
meretriciũ vel fornicationẽ teneat̃ ad reſti
tutionẽ: p̃ſertim cũ de tali lucro dñs phi/
bet ſibi oblatõꝫ offerri dicẽs ĩ Deut̃. xxiij.
Non offeres mercedẽ pſtibuli ĩ domũ dei
tui. Ad hoc rñdet Alex. de hales in dicto
tractatu reſtitutionũ q q̃ fornicãdo acq̃rit
iure poſſidet qd̃ acquirit: licꝫ eñ turpiter
agit ꝛ ↄ̃ legẽ dei meretriciũ exercens: tamẽ
in hoc q accipit nõ iniuſte agit nec ↄ̃ legẽ.
Qd̃ ſane intelligit̃ dũ alter datũ iuſte ali/
enare potuit: eo q eſſet verus dñs cui⁹ vo
luntas a nullo pendebat. Vñ licꝫ meretrix
peccat ſic acq̃rendo: nõ tñ tenet̃ reſtituere:
q2 nõ cõmittit fraudẽ acq̃rendo ſed recipit
p̃ciũ ſui corpis locati ad ppetrandã forni/
cationẽ. Nec etiã oĩs oblatio de eo facta ẽ
abomĩabilis dño: ſed tñ publica q̃ fit cum
ſcãdalo: ſicut ſi meretrices traherẽt currũ
a fabricã ecclie vel darẽt ſericũ p ornamẽ/
tis aut vitrũ in ecclia: aut oblatiões ad al/
tare tpe miſſe. Hec nec ſacerdos nec ecclia
recipe debet: ne videant̃ eaꝝ opus appro/
bare. Sed licitũ eſt eis dare p̃uatas elemo
ſynas paupibus: vel etiã offerre candelas
in eccleſia ꝛ hmõi: dũmodo nõ recipiat̃ ob
latio a ſacerdote. Addit Monal. in ſũma:
q ſi monialis eſt q̃ accipit acquirit hoc mo
naſterio: honeſtius tamẽ eſt q monaſteriũ
nõ retineat ſed in pios vſus expẽdat: q ſi
de reb⁹ ecclie datũ eſt: tũc ecclie facienda ẽ
reſtitutio. Si xͦo a regulari pſona tũc illi⁹
monaſterio fieri debet reſtitutio: licꝫ etiã
habuit admĩſtrationẽ in monaſterio. Qd̃
ſi datũ eſt a ſeculari qui nõ eſt ſui iuris nec
habuit alienandi poteſtatẽ: tũc illi fiet re/
ſtitutio cui de iure competit: ꝛ vt ſi recipiat

adulter a cõiugata tenet̃ viro facere reſti/
tutionẽ duplicẽ. ſ. tam de receptis q̃ꝫ etiam
de dehoneſtatiõe vxoris. Hic queri põt:
vtrũ pſona regularis iniuſte recepta p ope
carnali vel de furto ſeu rapina reſtituere
põt auctoritate ppria. Ad hoc rñdet Alex.
de hales vbi ſ̃. q ſi adhuc extat res data
vel acq̃ſita penes illã: nec impetrare põt a
p̃lato q fiat reſtitutio: tũc auctoritate pro/
pria reſtituat etiã cõtradicẽte p̃lato: q2 pl⁹
eſt obediendũ deo q̃ꝫ homĩb⁹. Si xͦo con/
ſumpta eſt tunc inanis eſt actio creditoris
quã excludit inopia debitoris. Quid ſi con/
uerſa eſt in vtilitatẽ monaſterij vel hꝫ ali/
quid cõparatũ ex re ſibi data: ſi tũc nõ põt
nec audet impetrare q fiat reſtitutio p p̃la
tũ: gerat bona fide negociũ monaſterij cui
debet̃ reſtituẽdo: nõ tñ cõtradicente p̃lato
hoc faciat pter bonũ obediẽtie: niſi ſit illa
res cõparata de pecunia eccleſie vel pſone
p̃uilegiate: in hoc q tũc rem emptã de ſua
pecunia ſibi vẽdicare poſſit ſicut miles ꝛ pu/
pillus: in quo caſu etiã cõtradicente p̃lato
poteſt eam reſtituere. Et nota generalit̃ q
oĩa recepta ab hiſtrione: meretrice vel for/
nicatrice in quib⁹ obligant̃ ad reſtitutiõeꝫ
nõ debent illis dare a quib⁹ receperũt: ſed
ſi ſunt bona ſpũalia debẽt dare eccleſie vel
ſucceſſorib⁹ aut ſuperioribus put melius vi/
debit̃ expedire ad vtilẽ illoꝝ expenſioneꝫ.
Si xͦo ſunt bona ſecularia: tũc reſtitui de/
bent vero poſſeſſori vel adminiſtratori ad
arbitriũ boni probi viri: put melius expẽ/
di poſſunt in debitũ vſum ꝛ vtilẽ ipi⁹ veri
poſſeſſoris. Ratio hoꝝ eſt: q2 nõ p̃ſumit̃ q
dans talia bona pſonis turpibus: iterũ re/
cepta debeat expendere ſm normã iuſticie
niſi ſignis euidẽtibus ĩ eo pateat mutatio
cõuerſatiõis ꝛ praue volũtatis. Secũdo
queri põt: vtrũ pſona eccleſiaſtica dilapi/
dans patrimoniũ crucifixi paupibus debi
tũ teneat̃ ad reſtitutionẽ. Ad hoc reſpon/
det Monal. in ſumma in tractatu reſtitu/
tionũ: q eccliaꝝ p̃lati ꝛ alij clerici reſtitue/
re tenent̃ eccliaſtica bona ꝛ paupibus de/
bita que cõſumũt in vſus illicitos ea dan/
do meretricib⁹: hiſtrionib⁹ aut alijs turpi/
bus pſonis: aut etiã cõſanguineis ꝛ ami/
cis nõ ad nature ſuſtentationẽ vel aliã cau
ſam licitã: ſed vt eos faciãt diuites ꝛ hono
ratos. Attẽdant hoc q̃ de humili genere na/
ti ſuos copulãt nobilibus ꝛ diuitib⁹ cũ bo
nis ſpũalib⁹. Quid ſi querit̃: vtrũ ꝙ ſufficit
q hãc reſtitutionẽ faciãt de bonis eccleſie

vt pote de fructib⁹ quos iam pceperũt vel
adhuc pcepturi ſunt. Ad hoc rñdet Hoſti.
in ti. de penitentia. q ex quo quicq̃d ſupeſt
eorũ vſibus de pueñtib⁹ eccliaꝝ paupib⁹
debeat̃: ideo nõ ſufficit facere de talib⁹ ec/
cleſiaꝝ fructib⁹ reſtitutionẽ: cum habeant
bona patrimonialia aut aliunde acquiſita
q̃ꝫ ecclia: niſi q̃tenus ſibi ſbtraxerint de ne/
ceſſarijs: al's reſtitutionẽ facere debent de
bonis patrimonialib⁹ aut aliũde q̃ p eccle
ſiã acquiſitis. Silr oẽs p̃dicte pſone tenent̃
reſtituere que ſic receperũt de bonis ſpũa/
lib⁹: niſi ĩ neceſſitate cauſa elemoſyne ſine
dolo ꝛ fraude. Quid ſi querit̃: an meretrix
vel etiã mathematicus vl' cõſimiles dolo:
fraude vel ſuaſiõibus aliquẽ inducẽtes vt
peccet ꝛ pecuniã tribuat q̃ alias nõ fuiſſet
facturus teneant̃ ad reſtitutionẽ. Ad hoc
rñdet Jnno. q danti nõ cõpetit repetitio:
cũ vtrobiqꝫ verſet̃ turpitudo: ꝛ ĩ hoc caſu
potior eſt cõditio poſſidẽtis. Jn foro tñ cõ
ſciẽtie eſt illis penitẽtia ĩponenda de frau/
dulẽta ſollicitatiõe. Quãtũ demqꝫ ad ter/ C
tiũ p̃ncipale. ſ. ſimonia q̃ cauſat turpiſſimũ
lucrũ ſciendũ q hec eſt fera peſſima q̃ quo/
tidie deuorat eccleſie filios: hec vulpecula
doloſa q̃ demolit̃ vineas: hec anguis ve/
nenoſa latens in herba: id eſt vbertate bñ/
ficioꝝ. O labes execranda: qua phpudor
illuſtrior portio gregis xp̄i ſic dinoſcit̃ eẽ
infecta: vt nõ ſit q̃ euadat vſqꝫ ad vnũ: cuꝫ
tamẽ hmõi ſimoniaci pter ſilitudinẽ act⁹
infideles ꝛ heretici dicant̃. Cui⁹ rõ eſt ſm
Tho. in. iiij. q2 ſic opant̃ ac ſi eſtimarẽt do/
na ſpũſſancti pecunia poſſideri: que. ſ. eſti/
matio eſt heretica. Vñ Greg⁹. in regiſtro: ꝛ
habet̃. j. q. j. c. cum oĩs auaricia ſit idoloꝝ
ſeruitus: quiſq̃s hãc ꝛ maxime in dandis
eccliſticis honorib⁹ vigilãter nõ p̃cauet in/
fidelitatis pditioni ſubijcit̃: etiã ſi tenere
fidem quã negligit videat̃. Et. c. ſe. dicit:
Tolerabilior eſt eñ macedonũ ꝛ eorũ qui
cõtra ipm ſunt ſpũſſancti impugnatoꝝ im/
pia hereſis: illi eñ creaturã ꝛ ſeruũ dei pa
tris ꝛ filij ſpmſanctũ delirando fatent̃: iſti
ſuũ eundẽ ſpm efficiũt ſeruũ. Oĩs eñ dñs
vendit qd̃ habet ſiue ſeruũ ſiue aliq̃d eorũ
que poſſidet. Silr ꝛ qui emit dñs eius vo/
lens eſſe qd̃ emit p p̃ciũ pecunie illud ac/
quirit: ita ꝛ hi q̃ hanc iniquã actionẽ ope/
rant̃ detrahũt ſpũiſancto equaliter peccã/
tes his qui blaſphemãt dicẽtes: chriſtũ in
beelzebub eijcere demonia: atqꝫ vt veri⁹ di
cam⁹ inde cõpant̃ pditori: q̃ iudeis occiſo

ꝗbꝰ chriſtū vendidit. Qꝛ ſi obijcit̄ illud
qꝺ habet̄.j.q.j.c. placuit.§.ex hac. vbi dr̄:
Item opponit̄ ꝓphetia donū ſpūſſancti eſt:
hec aūt ī veteri teſta.a ſanctis ꝓphetis ven
di cōſueuerat. Unde Saul ad Samuelē ꝓ
vaticinio expetendo: nō niſi cū munere ire
ꝯſūpſit: vxoꝛ etiā Hieroboā ad hoīem dei
nō niſi cum munere acceſſit. Ad hoc rn̄det
ibidē illud Michee.iij. Duces eius in mu/
nerib' iudicabāt: ſacerdotes eius in mer/
cede rn̄debant: ⁊ ꝓphete eius in pecunia
diuinabāt: ⁊ ſuꝑ dn̄m requieſcebant dicētes:
Nōne dn̄s eſt in nobis: nō veniēt ſuꝑ nos
mala? idcirco ꝓpter vos ſion q̄ſi ager ara/
bit̄: ⁊ hierl'm vt cuſtodia pomerij erit. Ne/
mo ambigat ꝓpter ſcelera q̄ in hoc capitu/
lo legunt̄ fuiſſe ſubuerſā. Et tandē cōclu/
dit ꝙ mali ꝓphete nō boni ꝓphetiā vende
bant: illud declarās longo ꝓceſſu ⁊ diuer/
ſis exemplis. Et adiūgit: Poterat Petrꝰ
Simoni mago vendere qꝺ petijt: imo pote
rat ſimulare vendentē: ſpūs enī ſanctꝰ nec
vendi nec emi pōt: ſed oblatā pecuniā pa/
riter cū offerēte damnauit: hoc ibi. Secū/
do arguit ibidē: ꝙ chriſtꝰ a Juda venditꝰ
auriculā ſerui ſanauit: cuiꝰ exemplo liquet
ꝙ ſpūſſanctus ⁊ ſi inſte a ſimoniacis vena/
lis putet̄: virtutis ſue non obliuiſcit̄: nec
deſinit effectū ſue gr̄e etiā venditus. Ad h̄
rn̄det ibidē poſtea.§.cū ergo. ꝙ hec ſimili/
tudo nō valet: nō enī opat̄ hoc ſpūſſanctꝰ
ſpūaliter in ꝑfidis mercimonijs auaricie:
qꝺ chriſtꝰ geſſit coꝛpaliter certi myſterij cā
ad exemplū patiētie. Sequit̄: Poteſt igit̄
intelligi vt a ſimilitudine nō recedamꝰ: ꝙ
ſicut chriſtꝰ venditꝰ nō venditoꝛi vel emēti
ſed eis qui neſciētes aderāt dona ſue gra/
tie cōtulit ꝓ quibꝰ etiā in cruce ſupplicauit
ſic ⁊ ſpūſſanctus nō vendēti vel ementi ſed
his q̄ de manibꝰ eoꝝ ignoꝛātia ducti ſacra
dn̄ica accipiūt ſue gr̄e effectū largiri pro/
bat̄: hoc ibi. Et ca. ſicut eunuchus fuit qui
Joſeph comparauit: ita qui gratiā mercatur
viuū ſemē non habet ſiccis genitalibꝰ. Sic
quoqꝫ ignis ſacrificij qui p.lxx. annos ba/
bylonice captiuitatis ſub aqua vixerat ex/
tinctus eſt antiocho Jaſoni vendēte ſūmū
ſacerdotiū: qꝺ ſignificat ignem ſpūſſancti
non lucere in ſimoniacis ſacris: qꝺ in his
ſimilitudinibꝰ beatus Augꝰ. notare voluit:
niſi qꝛ ſacra ſimoniacoꝝ ſic̄ ⁊ ceteroꝝ here/
ticoꝝ licȝ ſint vera q̄tū ad formā: inania tn̄
⁊ falſa ſunt q̄tū ad effectū: cū nō poſſint in
coꝛdibꝰ hoīm gignere vel accēdere celeſtē

gratiā. Qꝺ ſane intelligendū eſt: ſi ſimo/
niace recipiunt̄: vn̄ ꝙ ab eis nō ſunt reci/
piēda ſacramenta declarat̄ longo ꝓceſſu
xxxij. diſt.§.verū. et.§.poꝛro. Ad lau. dei.

De ſimonia ⁊ eius triplici diui/ſione: qualit̄ etiā in triplici mune/re cōmittit̄ ac ad reſtitutionē obli/gat̄: Sermo XIII

On furtum facies:

n Exoꝺ.xx. Dicit Ambꝛo. tractatu
de myſterijs in deteſtationē huiꝰ
fere peſſime.ſ. prauitat̄ ſimoniace ꝺ Gyezi
qui ponit̄ in ſcriptura velut oꝛigo eiuſdem
vt habet̄.j.q.j.c.cū oꝛdinaret̄. vides inq̄t
qꝛ ꝓ facto auctoris ſucceſſio damnat̄ here
dis: inexpiabilis eſt enī venditi culpa mi/
niſterij ⁊ vindicta gratie celeſtis tranſit in
poſteros. Deniqꝫ moabite ⁊ ceteri non in/
trabūt in eccleſiā dei vſqꝫ in tertiā ⁊ quar/
tā generationē: tādiu ſcȝ vt ſimplicius int̄/
ꝑtemur donec culpā actoꝛis m̄ltiplicis ſuc
ceſſio generationis aboleret. Sed cū illi q̄
in deū idolatrie erroꝛe deliquerūt: ī quar/
tā generationē videant̄ eſſe mulctati: ꝑfe/
cto durioꝛ videt̄ eſſe ſentētia qua Gyezi ſe/
men vſqꝫ ineternū ꝓ cupiditate habēdi ꝓ/
phetica auctoꝛitate damnat̄: ꝓſertim cum
dn̄s ieſus ꝑ lauacri generationē omnibus
remiſſionē dedit peccatoꝝ. Cur ergo Gyezi
ſemē ineternū damnat̄: niſi vt vitioꝝ mag̃
q̄ȝ generis ſemen intelligas? Sicut enī qui
filij ꝓmiſſionū ſunt exiſtimant̄ in ſemē bo
num: ita etiā qui erroꝛis ſūt exiſtimant̄ in
ſemen malū: nam ⁊ iudei ex patre diabolo
ſunt: nō vtiqꝫ carnis ſucceſſione: ſed crimi/
nis: ergo om̄s cupidi: oēs auari Gyezi le/
prā cum diuitijs ſuis poſſidēt: ⁊ mala que/
ſita mercede non tm̄ pr̄imonij facultatē q̄ȝ
theſauꝝ criminū cōgregauerūt eterno ſup
plicio ⁊ breui fructu. Ad cuiuſmodi leta/ A
le diſpendiū ſalubriter declinādū ꝓmo q̄ri
poteſt q̄d ſit ſimonia. Ad hoc dicendū ſm
Hein. hoſt: ex̄ eo. ti. c. mandato. ꝙ due ſūt
ſpēs ſimonie. Una dicit̄ mētalis q̄ eſt ſtu/
dioſa volūtas vel cupiditas emēdi vel vē/
dendi aliquid ſpirituale vel ſpirituali an/
nexū cum opere ſubſecuto. Pꝛo quo ſcien
dum ꝙ nomīe emptionis intelligit̄ omnis
ꝯtractus nō gratuitꝰ ꝑter ꝑmutationē q̄ li
cite fieri pōt ꝑ ep̄m ſi videat̄ ꝯſultū: ita tn̄
ꝙ ꝑtibꝰ inter ſe non licet de h̄ paciſci ſicut

Inno. pōit ſȝ totū exponāt ⁊ relinquāt in
manus ſupioꝛis. Per ſpūale aūt intelligū
tur oꝛdines: ſacramēta ⁊ ſimilia. Per an/
nexū ꝟo ſpūali intelligunt̄ ea q̄ nō ſūt ita
ꝓpꝛie ſpūalia ſȝ ſūt ſpūalibꝰ annexa ⁊ qꝺ/
ammodo alligata: ſicut ius patronatꝰ ⁊ hu
iuſmodi. Addit̄ etiā cū oꝑe ſubſecuto: q̄a
ſola nuda volūtas interioꝛ licet īducat pec
catū nō tn̄ ſimoniā: ꝙ ſi opꝰ ſequit̄ affectū
ſimoniacū: lȝ nullū pactū accedit: ſimonia
iudicat̄: vt di.c.mādato: vbi ſubdit̄: ꝙ q̄
nullo pacto ſed affectu animi ꝓcedente cō
q̄runt̄ nō obligāt ad reſignationē ſȝ ſuffic̄
ſatiſfacere ꝑ ſolā penitētiā ipi creatoꝛi: glo
ſa ibidē: ꝙ ſola volūtas ſiue affectuſ animi
nō facit ſimoniacū lȝ alſ peccet. Sȝ de hoc
poſtea videbit̄ ā pliꝰ vbi aget̄ de intētiōe.
Secūda ꝑo ſpecies ſimonie dr̄ ꝯuētionalꝭ:
q̄ ſic diffiniri pōt. Simonia eſt ſpūalium vel
ſpiritualibꝰ annexoꝝ ꝓcedēte pacto ꝓmiſ/
ſiōis: ꝯditiōis: modi: ſeruitij: ꝑcij vl' cuiuſ/
libet tꝑalis receptio vel donatio. Et ſic ſi/
monia ꝯuētional' aliq̄d mētali ſuꝑaddit: ⁊
ꝯtingit tā in emēdo q̄ȝ in vēdēdo. Qua ꝓ/
pter nomē accipit nō a Giezi q̄ donum dei
vēdere nō timuit: ſed a Simone in q̄ mag̃
cōpleta fuit rō vitij huiꝰ: qꝛ ad h̄ donū dei
voluit emere vt poſſet carius vēdere. Un̄
j.q.iij.l. ſaluatoꝛ: ſubdit̄. Innotuiſti nobiſ
qꝺ tibi obijcit̄: vtrū vēdere eccl'iaſticaȝ rē
ſimoniacū ſit: patent̄ colligit̄ ex hoc quod
aplus ait Simoni. Pecunia tua tecum ſit
in ꝑditiōe: qꝛ exiſtimaſti donū dei pecunia
poſſideri: donū q̄ppe dei ſpūſſā.ē: ⁊ donū
dei eſt res ipi eccl'ie oblata. Et ſi bn̄ anim/
aduertis. Simon magus q̄ ad fidē acceſſit
nō ſpūmſan. q̄ ipe erat indignꝰ: ſȝ donū eiꝰ
emere voluit vt ex vēditiōe ſignoꝝ q̄ ꝑ eū/
dē fierēt multiplicatā pecuniam lucraret̄:
h̄ ibi: vn̄ q̄ ſpūalia vēdūt ſimoni mago con
formant̄ in ītentiōe: q̄ vero emere volunt
B ad lucrū ꝯformant̄ eidē in actu. Secun/
do q̄ri pōt q̄tuplex ſit ſimonia. Ad h̄ dicē/
dū ſm doctoꝛes ꝙ ſimonia triplicē hȝ diui
ſionē. Pꝛima diuiſio eſt iſta ꝙ quedam di
cunt̄ ſimoniaca qꝛ ꝓhibita: q̄dā ꝟo ꝓhibi
ta qꝛ ſimoniaca. Simoniaca ꝙ: qꝛ ꝓhibita
ſunt emere vel vēdere eccl'iaſtica bn̄ficia: q̄
q̄dē de ſui natura nō ſunt mala vl' ſimonia
ca: ſed ideo reddunt̄ mala ⁊ ſimoniaca: q̄a
fiūt ꝯtra ꝯſtitutionē ⁊ ꝓhibitionē eccleſie:
ꝑ eccl'iam.em̄ ꝓhibita ſūt eo ꝙ occaſio ma/
li ſūt. Un̄ papa diſpēſare pōt in ſimonia ta/
liꝰ miſſa: qꝛ que ſunt inducta auctoꝛitate

aplica: pōt ecōuerſo tolli eadē ꝯſtitutione
vl' auctoꝛitate. Unde ſi h̄ ſimonia ꝑpetrat̄
tm̄ mētalit̄ cū oꝑe ſubſecuto nō obligat ad
reſtitutionē: vt di.c.mandato: exēpli gra/
tia. Si q̄s renūciat eccl'ie vt alteri det̄.ſ. ne
poti: hinc Hein. hoſt: ex̄ ne p̄la. vices ſuaſ
in.c. ꝓterea: dicit ꝙ in his q̄ ſunt ſimonia/
ca: qꝛ ꝓhibita nō cōmittit̄ ſimonia: dūmo/
do fiat ꝑncipe auctoꝛe ⁊ ſciēte: nec tal' ſimo
nia ꝓmulgatoꝛē ligat: vt. ff. de legi.l. prin/
ceps. Uerūtamē licet in h̄ caſu ſimonia nō
cōmittit̄: adminus tn̄ infamia nō tollit̄: ſȝ
eſt ſpecies mali ⁊ turpe lucrū: qꝺ eſt euitā/
dū ſm aplm ex̄ de vi. ⁊ ho. cle. c. cū ab om̄i.
A qua ſaltē ꝑ exēplū ſupioꝛes ꝑlati ꝓ cete/
ris maxīe deberēt abſtinere ſm Hoſtien. ⁊
Joh. an. Secūdo q̄daȝ dicunt̄ ꝓhibita q̄a
ſimoniaca: ſicut vēdere ſacramenta ⁊ pure
ſpūalia ⁊ generalit̄ q̄ in ve. vel no. teſta. ſi/
moniaca iudicant̄: q̄ qꝛ de ſui natura mala
ſunt ideo ꝓhibita ſunt: extra de offi. del. c.
ex pte. j.ī glo. Un̄ ꝓhibita qꝛ ſimoniaca: li
cet nō eēnt ꝓhibita tn̄ adhuc eēnt mala: et
ꝑ ꝯſequēs nullā habēt diſpēſationē recipe
pōt: nec q̄dē papalē ſic̄ n̄ pōt diſpēſari cū le
ge diuia ⁊ cū lege nature. Scđa diuiſio ē ꝑ
mūera q̄ dant̄: q̄ ſūt triplicia: ſcȝ a manu:
ab obſeq̄o ⁊ a lingua. Pꝛimuȝ munꝰ eſt a
manu de q̄ q̄ri pōt vtrū ꝓ ſpūalibꝰ actibuſ
liceat dare vl' accipere pecunias vl' alia tē/
poꝛalia: ſicut ꝓ ꝓphetijs: oꝛōnibus: ꝑdica/
tiōibꝰ aut etiā miniſtratiōibꝰ ſacramētoꝝ
⁊ ſimilibꝰ: cum nemo ſtipēdijs ſuis militet
vnq̄ȝ: vn̄ dr̄. j. Coꝛ. ix. Quis inq̄t militat
ſtipēdijs ſuis vnq̄ȝ: q̄s paſcit gregē ⁊ de la
cte gregis nō mā ducat? Ad h̄ rn̄det Tho.
ſcđa. 2ᵉ. q. c. ꝙ ſicut ſacramēta dicunt̄ ſpi/
ritualia: qꝛ ſpūalē ꝯferūt gratiā: ſic etiā q̄/
dā alia dicunt̄ ſpūalia: qꝛ ex ſpūali ꝓcedūt
gratia ⁊ ad eā diſponūt: q̄ tn̄ ꝑ hoīm mini/
ſteriū exhibent̄ ſicut ⁊ ſacramēta. Opoꝛȝ
igit̄ hmōi diſpēnſatoꝛes ⁊ miniſtratoꝛes a
populo ſuſtētari: iuxta illꝺ apli. j. Coꝛ. ix.
Si nos voƀ ſpūalia ſeminamꝰ: magnū eſt
ſi nos carnalia vr̄a metamꝰ: ⁊ cetera mul/
ta q̄ ꝑſequit̄ ibidē de hac materia. Uēdere
ꝙ aut emere in hmōi actibus qꝺ ſpūale ē ſi
moniacū eſt: ſed accipere aut dare aliq̄d ꝓ
ſuſtentatiōe ſpiritualia miniſtrantiū ſcđm
oꝛdinationē ⁊ conſuetudinē eccleſie appꝛo
batā licitū eſt: ita tamen ꝙ intentio deſit
emptionis ⁊ venditionis: ⁊ ꝙ ab inuitis
non exigatur per ſubtractionē ſpiritualiū
que ſunt exhibenda: hoc enī haberet quā/

dam venditionis ſpeciē. Gratis tñ ſpūali-
bus exhibit' licite pñt ſtatute ⁊ ꝯſuete ob-
lationes vel quicunqꝫ alij ꝓuentus exigi a
volentibꝰ ⁊ valentibꝰ ſoluere ⁊ etiaꝫ ꝑ au-
ctoritatē ſup oꝛis ad hoc coartare vt latius
videbitur infra. Vñ ſolerſ īntuēdū ē ꝙ in
adminiſtratiōe ſpiritualiū duo ſunt quaſi
ꝯnexa ſubinuicē ſcꝫ cōmiſſa ſpūalis ptās
⁊ ſtatutū ſtipendiū ab eccl'ia vl' ꝯſuetudīe
approbata ꝓ ſuſtentatiōe. Cui ẽ cōmittiſ
ſpūal' poteſtas ex aſſumpto officio obliga-
tur ad vſum poteſtatis ſibi cōmiſſe in ſpiri
tualiū diſpenſatiōe: ſicut in ſacramentoꝝ
miniſtratiōe: delictoꝝ correctiōe: abſoluti-
one: diſpēſatiōe ⁊ ſimilibus. Habet etiā ꝓ
ſua ſuſtentatiōe ſtatuta ſtipendia ex reddi
tibus eccl'iaſticis: ⁊ ideo ſi quid accipet ꝓ
vſu ſpūalis poteſtatis: nō intelligiſ loca-
re operas ſuas quas ex debito ſuſcepti of-
ficij īpendere debet: ſed intelligiſ vendere
ipm gratie ſpūalis vſum. Et ꝓpter hoc nō
licet ꝓ quacunqꝫ diſpenſatiōe aliqd accipe
neqꝫ ꝓ abſolutione nec etiaꝫ ꝓ hoc ꝙ ſuos
ſubditos corrigant vl' a corrigēdo deſiſtāt
licet tñ eis accipe ꝓcuratiōes qñ ſubditos
viſitāt: nō quaſi ꝓciū correctiōis ſed quaſi
debitū ſtipendiū. Si vero quis nō eſſet ob
ligatus ex officio adminiſtrationē talē ſpi
ritualiū: tūc licite locare poteſt operas ſu-
as. Exempli grā. Ille ꝗ ſcientiā habet non
tamē ſuſcipit hoc officiū ex quo obligetur
alijs impendere vſū ſciētie: ⁊ ideo licite po
teſt ꝓciū ſue doctrine vel conſilij accipere:
nō quaſi veritatē aut ſciētiā vendēdo: ſed
quaſi operas ſuas locās: ꝙ ſi ex officio ad
hoc teneref intelligeref ipam veritatē vē-
dere: ⁊ ſic grauiter peccaret. Sicut quidaꝫ
inſtituunſ in quibuſdā eccleſijs ad docen
dū clericos eccl'ie ⁊ alios pauperes: ꝓ quo
ab eccl'ia beneficiū recipiūt: a quibus non
licet eis aliqd accipere: nec ad hoc ꝙ doce
ant: nec ad hoc ꝙ aliqua feſta faciant vl' ꝑ-
mittant: hec ille. Secūdo queri pōt vtrū
igiſ xenia ſimoniā inducāt cū ſint mune-
ra a manu. Ad hoc dicendū ꝙ ſi nō exten-
dunſ ad quātitatem numeri ⁊ fiūt ſine pa
cto ⁊ ſine aliqua corrupta intētione nō īdu
cūt ſimoniā: al's etiā in modico cōmittiſ ſi
monia: vñ. j. q. j. c. duces: poſtq̃ tetigit de
quarta pte ſicli ꝑ Saulē dāda Samueli q̄ſi
ꝓ p̄mio ꝓphetie. Et de vxore Hieroboam
ad hominē dei pgēte cū. x. panibꝰ ⁊ cruſtu
la ⁊ vaſe mellis quaſi ꝓ p̄cio ꝓphetie. Sub
dit ibidē. Hec mag' in ſuptus ꝓphete q̄ mu
nera ꝓphetie reputāda ſunt: licet potuerūt
bi ꝗ ad ariolos ire ꝯſueuerāt ex mala eoꝝ
ꝯſuetudine idipm eſtimaſſe de ꝓphetis et
voluiſſe ſanctis viris offerre qȯ diuinis of-
ferre ꝯſueuerāt: h' ibi. Preterea ſic in foro
ꝯſcientie maxime ꝯſiderāda eſt intētio: ſic
etiā in foro exteriori: qꝛ de alioꝝ itētiōe iu-
dicare nō poſſumꝰ: pōt tñ haberi ꝓbabilis
p̄ſumptio q ꝯſiderāda eſt in tribꝰ: ſcꝫ in q-
litate dantis ⁊ recipientis. ſ. an a paupe de-
tur diuiti vl' ecōuerſo: ſcdo ī quātitate mu-
neris: an ſcꝫ res ſit magni vel modici ꝓcij:
tertio in tpe donatiōis: an ſcꝫ inſtāte neceſ-
ſitate ꝯferaſ: ⁊ ſm hec habēda eſt p̄ſūptio
ꝓ vel ꝯtra: ar. ex' de p̄ſūp. c. tertio loco qſti-
onis: ⁊ in glo. Et h' tria ponūſ plane in q-
dā caſu ex' de ſimo. c. ⁊ ſi qſtiōes. Secun-
dū munus eſt ab obſeq̄o. De quo queri po
teſt vtrū licitū ſit illud munus īpendere ꝓ
ſpiritualibus: p̄ſertim cū dicat Grego. ī re-
giſtro ꝙ eccleſiaſticis vtilitatibꝰ deſeruien-
tes eccl'iaſtica dignū eſt remuneratiōe gau
dere: ſ' eccl'iaſticis vtilitatibꝰ deſeruire pti
net ad munꝰ ab obſeq̄o. Ad h' rñdēt Tho.
vbi ſupra ꝙ ꝑ pecuniā intelligiſ oīe illud
cuius ꝓciū eſtimari pōt pecunia: māifeſtū
eſt aūt ꝙ obſequiū homis ad aliquā vtili-
tē ordinaſ qȯ pōt eſtimari ꝓcio pecunie: qꝛ
mercede pecuniaria miniſtri cōducuntur:
hinc idē eſt ꝙ ꝗs rē ſpūalē det ꝓ aliquo tē-
porali obſequio exhibito vel exhibēdo ac
ſi daret ꝓ pecunia data vel ꝓmiſſa q ſcꝫ il-
lud obſequiū eſtimari poſſet. Et ideo ſic ſi
monia ꝯtrahiſ accipiēdo pecuniā vl' quālī
bet rē exteriorē qȯ ptinet ad manus a ma-
nu: ſic etiā ꝯtrahiſ ꝑ munꝰ ab obſeq̄o: quā
do ſcꝫ īpēdit obſequiū vl' inhoneſtū vt ad
carnalia ordinatū: ſcꝫ ad vtilitatē cōſāgui-
neoꝝ ſuoꝝ vel patrimonij ſui aut aliqȯ hu-
iuſmodi: eſt munus ab obſeq̄o ⁊ ſimonia-
cum eſt: p̄ſertim cū id facit principaliſ ad ī
petrandū aliqȯ ſpūale. Si tñ honeſtū ob-
ſequiū ⁊ ad ſpūalia ordinatū alicui p̄lato ī
penderet: puta ad eccl'ie vtilitatē vl' mini-
ſtroꝝ eius auxiliū: ex ipſa deuotiōe obſe-
quij reddiſ dignus eccl'iaſtico beneficio ſi-
cut etiā ꝓpter aliqua bona opera. Et ſic nō
intelligiſ eē munus ab obſequio: niſi intē-
deret obſeq ad adipiſcendū aliqȯ ſpūale:
ita ꝙ illud ſpiritnale eſſet principaliſ intē-
tū: vnde ſi ſecūdaria eſſet eius intentio ad
excitandū affectū eius qui habet dare ali-
qȯ ſpirituale: ⁊ poſtea conferēs illud prin-
cipaliter ad deū reſpiceret: ⁊ ad merita ꝑ-

ſone que per talia obſequia ⁊ per alia do-
na cōcurrūt tūc non eſſet ſimoniacum: ꝙ ſi
obſequiū impoſitū beneficio eſſet pure ſpi
rituale: tūc etiā ex pacto dari poteſt bene-
ficiū: ita ꝙ accipiens ꝓmittat illud obſeq-
um: ſicut plane patet ex' de p̄ben. ⁊ digniſ.
c. ſignificatū eſt nobis. Tertiū munꝰ eſt
a lingua. De quo queri poteſt: vtrū licituꝫ
ſit illud munus īpēdere ꝓ re ſpirituali: p̄-
ſertim cū id quod ad ꝓces alicuius fit gra
tis fieri videaſ: ⁊ ſic nō videſ ibi locū ha-
bere ſimonia q ꝯſiſtit in emptiōe ⁊ venditi
one: ſed munus a lingua intelligiſ ſi ꝗs ad
ꝓces alicuius eccl'iaſticū beneficiū ꝯferat.
Ad hoc rñdet Tho. vbi ſupra: ꝙ munus a
lingua dicaſ vel ipa laus ptinēs ad fauorē
humanū que ſub ꝓcio cadit: vel etiā ꝓces
ex quibꝰ acquiriſ fauor humanꝰ vl' ꝯtrari
um euitaſ. Et ideo ſi ꝗs ꝓncipaliſ ad h' in-
tendit ſimoniā cōmittit. Videſ aūt ad hoc
ꝓncipaliter itendere ꝗ preces exaudit pro
indigno: hinc factū ipm eſt ſimoniacū: ꝙ ſi
ꝓces porrigant ꝓ digno tūc ipm factū nō
eſt ſimoniacū: qꝛ debita cauſa ſubeſt exq̄ il
li ꝓ ꝗ ꝓces porrigunſ aliqd ſpūale ꝯferaſ
pōt tñ eē ſimonia in intētiōe ſi nō attendaſ
ad dignitatē pſone ſꝫ ad fauorē humanuꝫ.
Preterea ſm Tho. ⁊ Ray. ſi ꝗs ꝓ ſe rogat
vt curā animaꝝ obtineat vl' aliā dignitatē
quātūcunqꝫ ſit dignꝰ ex ipa p̄ſūptiōe red-
ditur indignus: ⁊ ſic ꝓces ſunt ꝓ indigno
Licite tñ ꝗs ſi indigēs eſt ⁊ ſe dignū ſentit
ꝓ ſe petere beneficiū ſine cura. Cōcor. Ho-
ſti. ⁊ Gof. Dicūt tñ quidā ꝙ indigens ⁊ di
gnū ſe ſentiens petere pōt beneficiū etiam
cū cura aiaꝝ: ꝙ ſi nō indiget peccat etiaꝫ ſi
ſimplex beneficiuꝫ petat: vt ptꝫ. j. q. ij. vbi
diciſ. c. Clericos aūt illos ꝯuenit eccl'ie ſti
pendijs ſuſtētari qbꝰ parētū ⁊ ꝓpinquorum
nulla bona ſuffraganſ: q aūt bonis paren
tū ⁊ opibꝰ ſuſtētari pñt: ſi qȯ pauperꝝ ē ac-
cipiūt: ſacrilegiū ꝑfecto cōmittūt ⁊ abuſi-
onē taliū iudiciū ſibi mādu cāt ⁊ bibunt: h'
ibi: ⁊ ſūt v'ba Hiero. ad damaſū papā. Hec
tñ opinio ſane intelligēda ē de his ꝗ que-
runt plus ꝓdeſſe q̄ p̄eſſe: paſcere ꝙ paſci.
Et h' oſtendit apl'us. j. ad Thimo. iij. di. Fi-
delis ſmo. i. verus ꝗ ſequiſ. Si ꝗs epatuꝫ
deſiderat bonū opꝰ deſiderat. Glo. Paulꝰ
dixit ꝙ vir debet p̄eſſe: hic oſtendit ꝗs: ꝗ
ſcꝫ vult opari ⁊ ꝓdeſſe multis nomē enim
epatus ſibi ꝓprie accipiſ importat opera-
tionē. Diciſ eñ epus ab epi qȯ eſt ſuper et
copos qȯ eſt intendere: vnde epus qſi ſup
intendēs: quaſi di. ſm Lirā. Nō eſt deſide
randū ꝓpter officij dignitatē ſed ꝓpſ an-
nexū laborē qui eſt ordinatus ad honoreꝫ
dei ⁊ ſalutē ꝓximi. Et extendiſ ad ſacerdo
tes ꝗs vlterius iformat quales eſſe debeāt
di. oportet epum irrep̄henſibilē eſſe. i. ſine
notabili vl' criminoſo defectu ⁊c. Tertia
deniqꝫ diuiſio eſt ex pte cōmittētiū: ⁊ ſic cō
tingit quattuor modis. Primo mō ex pte
vtriuſqꝫ: ſcꝫ tā ꝯferentis q̄ recipiētiſ: ⁊ tūc
vterqꝫ ſolū a papa diſpēſationē recipe pōt
in collatiōe ordinuꝫ: vt. ij. q. j. c. ſi ꝗs epus
ix. q. j. ab excōicatis: vnde papa difficuleſ
⁊ raro talē diſpenſationē admittit. Secun
do modo cōmittiſ ex pte neutriꝰ: vt cū ami
cus ordīati ipo ignorāte dat aliqd amico
ordināris ipo ſimiliſ ignorante: tūc eni or-
dinatus nō eſt ſimoniacꝰ. Nihilominꝰ ta-
mē poſtq̄ ſciuerit ſtatim renunciare dꝫ ad
deteſtationē criminis: vt extra de ſimo. c.
ſimoniace: vbi ſ' diſ. Poſſunt qꝛ ſimonia
ci nō ſunt ī ſuis ordinibus remanere. Glo.
diſpēſatiue: qꝛ de iure renūciare tenentur
poſtq̄ hoc ſciuerint q renunciatio fiet exe-
cutioni ordinis: ⁊ tūc epus diſpēſare pote-
rit: vt. j. q. v. c. p̄ſentiū: qꝛ ignorāte epo pe-
cunia data fuit. Tertio cōmittiſ ex pte cō-
ferentis ordines tm̄: vt cū ordinato igno-
rante amicus eius dat aliqd ordinatori: ⁊
tūc eſt idē caſus cū ſecūdo: niſi pecunia da
ta fuerit epo: tūc eñ epus diſpēſare nō po-
terit ꝓpter turpitudinē ſuā: ſꝫ papa: vt. j.
q. j. c. gra: vel etiam ſucceſſori epi. Si tñ ſic
ignoranſ ordinatꝰ poſtq̄ h' ſciuerit ⁊ exe-
cutioni nō reſignauerit: ſed potius ratum
habuerit vel etiā pecuniā ꝓmiſſā vel ſolu-
tā poſtea ſoluenti reddiderit ſimoniacꝰ iu
dicaſ: vt patet eo. ti. c. ex litteris: tamē ſm
Tan. ⁊ Guil. epus cū eo diſpēſare poterit.
Quarto cōmittitur ex pte ordinati tm̄ dā-
do ſcꝫ aliqd ordinātis amico vl' cōſiliario
vt ꝓmoueaſ: ⁊ cū illo pt ēt eps diſpēſare:
licet ſcienſ ſimoniace recipiat: dūmodo tñ
ante diſpēſationē nō miniſtrat: qȯ veꝝ ē in
ordinibus ante rite ſuſceptis: nō tñ in illo
quē ſimoniace recepit nec etiā ꝙ alios or-
dines recipiat. Si tamen alter per fraudeꝫ
daret pecuniā vt ſic ordinantis impediret
ꝓmotionem quaſi ſimoniacam nihil obeſ-
ſet ordinando: vt eo. ti. c. ſicut ex litteris.

De ſimonia in ſuſceptione ordi nis que contingit quinqꝫ modis: Sermo XIIII

Non furtum facies

Exo.xx. Sic dicit Gratian⁹ .j.q.j.c.cū ordinaretᷣ.§.q᷑ ergo auctoritate Leonis pape ſimoniaci nō niſi ſpiritū mendacij accipiūt ſm̄ Grego. apḋ ſimoniacos ſacerdotiū nō ſufficit: bn̄dictio eorū ī maledictionē cōuertitᷣ: manet apḋ eos anathema dādi ⁊ accipiēdi: cū ſcti nō ſint nec in corpore chriſti cōſtituti: cū ſint maledicti nec ſctificare alios pn̄t: nec corp⁹ chriſti tradere vel accipere: nec alijs bn̄dicere valēt. Scḋm Ambro. vero anathemat᷑ ob ꝓbrio ꝯdēnantᷣ atq᷑ a pticipatiōe corporiſ ⁊ ſanguis chriſti alienātᷣ: cū accipiatᷣ aurū ⁊ lepra detᷣ: cū inexpiabil᷑ ſit culpa venditi miniſterij. Scḋm Calcedonen̄. ꝯciliū ex tali ordinatiōe nihil ꝓficere indicantᷣ. Scḋꝫ Gelaſiū ſimonis dānatiōe inuoluūtᷣ: ſm̄ Grego. nazāzenū in ſacro ordine ꝑmanere aut renouari nulla rōne pn̄t. Ab heliſeo lepra ꝯfunduntᷣ: a Petro in dānatiōe damnantᷣ: a Chriſto vero de tēplo eijciuntur. Quid aliud ſimoniacus ſimoniaco in ſua ordinatiōe ꝯferre pōt: niſi qḋ Inno. de ceteris hereticis teſtatᷣ di. Qui ꝑfectionem ſpūs quā acceperāt ſcꝫ in ecclīa ꝑdiderūt: id eſt deſcendēdo ab ecclīa nō dare ei⁹ plenitudinē pn̄t: qui maxime opatᷣ in ordinationibus quē per ſuā ꝑfidiā ꝑdiderūt. Et iterꝫ. Qui honorē non habuit honorem dare nō potuit: nec ille aliquid accepit: q᷑ nil erat in dante: ſed dānationē quā habuit ꝑ prauā manus īpoſitionē dedit: h̄ ibi. Ad cuius ſanā intelligentiā ⁊ cautelā ſalutiferā in pn̄ti ſmone ꝓſequēdū eſt de ſimonia q̄ contrahitᷣ in ſuſceptione ſacri ordinis.

A Que ꝯtigit ꝓncipalitᷣ q̄ncq᷑ modis. Primo cōtingit ꝑ falſū titulū: ſicut extra e. ti. c.ꝑ tuas.iij. caſus ponitᷣ de quodā clerico qui ſcꝫ ordinari volēs nec titulū habēs rogauit quendā ꝑſbyterꝫ vt ip̄m ad ecclīe ſue titulū ꝑſentaret: q̄ recuſante cleric⁹ firmitᷣ repromiſit ꝙ nunq̄ in ecclīa ſua ſi ꝑſentaret ip̄m aliquā peteret portionē: ⁊ ſic ordinatus extitit ad talē preſentationeꝫ: nec in hoc egiſſe ſe putabat aliqḋ illicitū: conſulitur ergo q̄d iuris: cui rn̄det papa: ꝙ niſi cum eo fuerit miſericorditer diſpenſatum nec ad ſuperiores ordines aſcendere nec in ſuſcepto debet ordine miniſtrare. Et adducit ibidem glo. triplicē cauſam. Primo q᷑ hic fuit munus a lingua.j.q.j.c. ſunt nōnulli: ⁊ forte cū hoc munus a manu: ſicut cōtingere frequentᷣ aſſolet. Secūdo q᷑ nulla cōditio debet interuenire: vt ptꝫ eo.ti.c. tua nos. Tertio q᷑ ꝑ ſurreptionē voluit ordinē adipiſci: vn̄ cū tali ſolus papa diſpenſare pōt ī ordīe ſic ſuſcepto: vt ptꝫ e.ti.c. pēnul. in fi. tamē ſm̄ Guil. in ordinib⁹ ante rētis ſuſceptis ꝑ ep̄m diſpenſari poterit: ꝙ ſi ante diſpēſationē in ordīe miniſtrauerit irregularitatē incurrit: q᷑ generalitᷣ oīs ſuſpenſus interdict⁹ vl᷑ excōicat⁹ ſiue ſuſpēſus fuerit a diuinis vl᷑ ab officio vel a celebratiōe miſſe vel aliq̄d hmōi: ſi ꝯtra faciat efficitᷣ irregularis: vt ptꝫ de ſen. ⁊ re iudi. li.vj.cū eterni: ⁊ de ſen.excō.lib.vj.is cui. Preterea nō ſolū ſic ordinat⁹ ſꝫ ēt ordiātor illius a collatione ſi facti ꝯſcius fuerit aut etiā ignorauerit nō facta debita inq̄ſitiōe ⁊ ꝑſentator ab executiōe ꝑ trienniū ſūt ſuſpenſi: hinc etiā in collatiōe ſacri ordīs faciēdū eſt diligentiſſimū ſcrutiniū: q᷑ vt dicitur extra de elec.c. nihil eſt. Si ſecus fuerit incaute ꝑſumptū nō ſolū deijciend⁹ ē indigne ꝓmotus: verū etiā indigne ꝓmouēſ puniēdus. Qḋ ſcrutiniuꝫ de iure cōmuni ꝑtinet ad archidiaconū: vt ptꝫ extra de offi. archiḋ.c. vt nr̄m: q̄ diligētᷣ inq̄ret de genere patria. etate: titulo ad quē ordinatᷣ de loco in q̄ ꝯuerſatᷣ: de ſcientia: fide ⁊ alijs q̄ ꝯtinentᷣ in ap̄lica regula.j. ad Thimo.iij. vbi dicitᷣ: q̄ ep̄atū deſiderat bonū op⁹ deſiderat: oportet ḡ ep̄m irrep̄henſibileꝫ eſſe ⁊c. quā regulā cū alijs ꝯditiōib⁹ ſupadditis ꝓſequitᷣ ecclīa lōgo ꝓceſſu in mult᷑ diſtin. incipiēs. xlviij.di.ca.j. ꝙ ſi q̄s ſine examinatiōe ſit ordinat⁹: vtpote q᷑ not⁹ ⁊ dignuſ eſt: tūc nō delinquitᷣ: q᷑ tales nō ſunt examinādi. Si vero fuit indign⁹ dꝫ depōi ar. eꝫ de corpo. viti.c. expoſuiſti. Pōit eni ibidē caſū de quodā in abbateꝫ ꝓmoto: q̄ manu mutilatum ſe tacuit: quapropter papa eū deponi ꝑcepit. Similitᷣ ſi fuerit ignotus deponi debet licet eſſꝫ dign⁹: qḋ decretum eſt ad ignominiā ordinantis: q̄ ignotos ordinare nō debet: vt.xxiiij.diſ.c. ſi q̄s ꝑſbyter: ⁊ in glo. multomagis: igitᷣ ſi fuerit īdign⁹. Ceterꝫ ordināḋ⁹ ī examīatiōe ſua crimīa ſeu īpedimēta ꝓmotionē ſuā īpediētia māifeſtare tenetᷣ: niſi cū eo fuerit diſpēſatū: vt.l.di.c. ex pēitētib⁹. Alioq̄n ſi fraudulētᷣ ſbticerī ꝑſūit defect⁹ nō habebit executiōeꝫ ordīs ſic ſuſcepti: vt ptꝫ e.c. ⁊ eꝫ de renū. niſi cū ꝓdē.§. ꝑſone. Silitᷣ ſi q̄s excōicatū ſe ſciens ordines ſuſceperit: a ſuſceptis ordīb⁹ ē perpetuo deponēd⁹. Si tn̄ fa

ctū nō recoluit ꝓ quo excōicationē incidit vel ſaltē iuris ignarus excōicatū ſe neſciuit: tūc cū eo ſi ſecularis eſt ſolus papa diſpenſare poterit. Si vero regularis tūc abbas eius poſt penitētiā iniūctā ⁊ pactā cū eo diſpenſare poterit niſi adeo graue ⁊ notabile fuerit ꝙ merito eſſet ap̄lica ſedes cōſulenda: vel niſi qui fecit adultus ⁊ diſcretus fuerit ꝙ violentᷣ ꝯtra obliuionē ⁊ ignorantiā ꝑſumeretᷣ: vt patet extra de ſen.ex. cū illorꝫ: vbi etiā ꝓſequitᷣ de grauib⁹ ⁊ notabilibus quorꝫ abſolutionē ſibi reſeruat: ſcꝫ mēbri mutilationē vel ꝯfuſioneꝫ aut in epiſcopū vl᷑ abbatē violētas man⁹ iniectaſ cū exceſſus tales ⁊ ſimiles neq̄āt ſine ſcandalo ꝑteriri. Similiter ſi clericuꝫ ꝑcuſſerit ſecularē nō niſi per ſedē ap̄licā vt ſcādaluꝫ euitetᷣ abſolutiōis gratiā poterit ꝓmereri ⁊c. vide latius ibidē.

B Secundo ꝓncipaliter quis recipit ordineꝫ ab alieno ep̄o ſine licentia ſui dioceſani: ⁊ hoc vt frequenter impetrat ꝑce: ꝑcio vel ſuitio. Intelligitur aūt eiuſ dioceſanus in cuius dioceſi eſt oriundus: vel vbi beneficiū eccleſiaſticū obtinuit: vel vbi domiciliū ſuū habet licet alicui natus fuerit: vt plane patet: li.vj. de tēpo. or. c. cum nullus: vbi etiā additᷣ quis illā licentiā dare poteſt: cum dicitᷣ. Inferiores prelati: religioſi aut alij niſi eis ꝙ ſuos ſubditos aut clericos poſſint a quo voluerint odinari a ſede ap̄lica ſpecialitᷣ ſit īdultū: vel officialis ep̄i cū ad hoc ſe ipſius officiū nō extēdit hmōi nequeūt licentiā īpartiri. Ep̄o aūt in remotis agente ip̄ius ī ſpūalib⁹ vicarius generalis vel ſede vacāte capitulū ſeu is ad quē tūc tēporis adminiſtratio ſpiritualium noſcitᷣ ꝑtinere dare poſſunt licentiā ordinandi: hoc ibi. Quicunq᷑ ergo clericū alienū ſine licētia ſcienter vel craſſa negligentia ordinare ꝑſumpſerit per annū a collatione ordinis eſt ſuſpenſus ac interim eius clerici abſq᷑ ſua licentia pn̄t a vicinis ep̄is ordines recipere vt eo.ti.li.vj.c.eos. Ordinat⁹ autē h̄ mō priuatur executione ſui ordinis: poterit tamen ꝑ ep̄m reſtitui: vt patꝫ.ix.q.ij.c. Lugdunen̄. ꝑcipue tn̄ li.vj. de tēpo. ord. in. c. ſepe.§. nos igitᷣ: diſtricte precipitᷣ ne aliquis ep̄us italie ꝑſumat aliquē clericū vltramōtanū ordinare niſi cū licentia ſpeciali pape vel ſui dioceſani: ꝙ ſi ꝯtrariū factū fuerit tunc ordinati taliter abſq᷑ ſpe diſpenſationis ſuꝑ hoc a ſede apoſtolica obtinēde manere debent ſuſpenſi: ⁊ ordinantes illoſ digna penitētia puniri. Cauſa vero tam diſtricte ꝓhibitionis ponitᷣ li.vj. de tēpori. ordi. vbi dicitᷣ.c. Sepe ꝯtingit ꝙ nōnulli clerici vinculo excōicatiōis aſtricti aut apoſtate ſeu irregulares vel alſ ordinū ſacrorū ſuſceptiōe indigni ſuā patriā in q̄ de hiſ habetᷣ notitia fugiētes ſe in remotis ꝑtib⁹ faciūt ad hmōi ordines ꝓmoueri: nos igitur volētes aiarꝫ ip̄orꝫ periculis obuiare: ſtatuim⁹ vt null⁹ ep̄orꝫ italie decetero aliquē vltramōtanū clericū ordinare ꝑſumat niſi a nobis ſpecialē licētiam habeat vl᷑ ab ep̄o de cuius dioceſi traxit originē: vl᷑ ī cuius dioceſi beneficiatus exiſtit ꝑ eius patētes lr̄as cām rōnabilē cōtinētes q̄re ip̄m nolit aut neq̄at ordinare. Tertio mō q̄s ordinē furtiue ſuſcipit. Et hoc vt in pluribuſ ꝑ munera ſolet īpetrari. Pro q̄ ſciēdū ſcḋꝫ Hoſti. ꝙ triplicitᷣ q̄s dicitᷣ furtiue ordīat⁹. Uno mō cū q̄s ſine ꝯſciētia ꝓprij ep̄i ⁊ ſine examinatiōe ꝓmouetᷣ ex alicui⁹ fauore vel cupiditate muneris: vn̄ vt in hmōi ordīationibus oīa rite fiāt odinatorib⁹ ꝓcedendi modus prefigitᷣ ex ꝯci. nauaten̄. ⁊ ponitur xxiiij.di. vbi dicitᷣ.c. Qn̄ ep̄ſ ordīatiōes facere diſponit om̄s q̄ ad ſacrꝫ miniſteriū accedere volūt feria quarta ante ip̄am ordīationē vocādi ſunt ad ciuitatē vna cū ꝑſbyteris q̄ eos rep̄ſentare debēt: ⁊ tūc ep̄us a latere ſuo eligere dꝫ ſacerdoteſ ⁊ alios prudentes viros gnaros diuine legis ⁊ exercitatos in eccl̄iſticis ſanctiōib⁹: q̄ ordināḋorū vitā: gen⁹: patriā: etatē: inſtitutionē: locū vbi educati ſunt: ſi ſint bn̄ lr̄ati: ſi ſint īſtructi in lege dei ante oīa diligentᷣ inueſtigent: ſi fidē catholicam firmiter credāt: ⁊ verbis ſimplicib⁹ aſſerere q̄ant. Ip̄i autē q̄bus cōmittitᷣ h̄ cura cauere debent ne aut fauoris gratia: aut cuiuſcūq᷑ muneris cupiditate illecti a vero deuiēt vt indignū et minus idoneū ad grados ſacros ſuſcipiendos ep̄i manib⁹ applicēt: qḋ ſi fecerint: ⁊ ille q̄ īdigne acceſſit ab altari remouebitᷣ: et illi q̄ donū ſpūſſcī vēdere conati ſūt coram deo iā ꝯdēnati eccl̄iaſtica dignitate carebūt: igitᷣ ꝑ tres ꝯtinuos dies diligentᷣ examinetᷣ: ⁊ ſic ſabbato q̄ ꝓbati ſunt ep̄o rep̄ſentētᷣ: h̄ ibi. Alio mō furtiue q̄s dicitᷣ ordinat⁹ cū ꝑter ꝯſciētiā ep̄i recipit eodem die oēs ordines minores ſimul qḋ fieri nō debet niſi hoc obtineat eccl̄ie ꝯſuetudo: ⁊ tūc fieri pōt cū ꝯſciētia ep̄i. Uerutamē vn⁹ ordo ſacer cū minorib⁹ vel duo ſacri vno die nullo mō ꝯferendi ſunt vni: vt patet eꝫ de

tēpo.ordi.c.litteras. Hinc ordinās ꝗ h̄ fecerit ex certa ſcientia deponi debet: vt patꝫ lj.di.c.ꝗ in aliquo: ꝙ ſi ex negligētia fecit tunc ꝓuari debet poteſtate ꝯferēdi talē ordinē: vt dicto.c.litteras. Ordinatus aūt h̄ mō ab executiōe ordīs ſic ſuſcepti ſuſpēſuſ ē: vt ptꝫ.ibidē: imo depōi dꝫ: vt ptꝫ.lxxvij.di.c.ſbdiaconꝰ: ⁊ ex̄ d̄ eo ꝗ fur.or.c.īnotuit Si tn̄ iux̄ pr̄te ꝯſuetudiēꝫ q̄ttuor ordibꝰ minoribꝰ ſimľ receptiſ ſubdiaconatū eodē die furtiue receperit ꝑmitti pōt miſericorditer ꝑ diſpēſationē in minoribꝰ tm̄ miniſtrare: ꝙ ſi religionē īntrauerit ac vita moreſq; eiꝰ exegerint: abbas ſi voluerit in alijs ordinibus ſecū pōt diſpēſare: vt patet extra de eo ꝗ fur.orō.ſuſ.c.h.lator. Tertio modo cuꝫ vno gradu omiſſo ſaltū facit. Pro ꝗ ſciendū ꝙ ordines ordinate recipi debent ſicut enumerati ſunt.lxxvij.di.c.illud nos: vbi ſubdiř. Si qs ep̄us eē mereř ſit ꝓmo oſtiarius: deinde lector poſtea exorciſta: inde ſacreř acolytuſ: demū vero ſubdiaconꝰ: deinde diaconus poſtea p̄ſbyter. Exinde ſi meretur ep̄us ordineř. Unde quattuor minores ordines qui ſunt primi reputāř etiā ſacramentū ⁊ imꝓmunt characterē. Verūtamen inq̄ʒtū ordo ad ſacramentū ordinatur nec ep̄atus nec pſalmiſtatus nec prima tōſura reputantur inter ordines: ſecus autē largo modo loquendo de ordine ꝓut ſcꝫ ē quedā deputatio ad diuinū cultū. Quicūq; igiř aliquo ordine p̄termiſſo de p̄dictis ſeptē ad ſuperiorē aſcēderit licet characterē recipit: de rigore tn̄ iuris deponi debet: etiā ſi nō malicia ſed ignorantia vel negligentia ordinē illū p̄termiſit: ⁊ ab executione ſuperioris ſuſpenſus eſt quouſq; ꝑ dioceſani diſpenſationē ad ordinē p̄termiſſuꝫ ꝓmoueatur. Qr ſi ante diſpēſationē hmōi ⁊ recuperationē omiſſi miniſtrauerit in ordine illo vel ſuꝑiori credēs ꝙ gradatim ꝓmotus fuiſſet: poterit nihilominus cuꝫ eo ep̄us diſpēſare: ſi tamē ſcienter ꝑ ſaltū ꝓmotus in ordīe ſic ſuſcepto vel ſcieř omiſſo ſine diſpēſatione miniſtrauerit ⁊ ordiniſ omiſſi recuperatiōe: tunc ſolus papa ꝙ vlterius aſcēdat cū eo diſpēſare poterit: licet in ordine rite ſuſcepti ep̄i diſpēſatio ſufficiat: ſicut etiā diſpenſare pōt cū nō ordinato miniſtrāte: vt patꝫ ex̄ de cle.nō ordi.miſ.c.ex lrīs: vbi diciř de quodā diacono ꝗ celebrauit nō ordinatus cū ꝗ ep̄us diſpenſare potuit vt in ordīe ſuſcepto miniſtraret impoſita prius penitētia ſalutari cū ſuſpēſiōe ab officio biennio vľ triennio iuxta ꝓuiſionē ep̄i: nunꝙ̄ tn̄ auctoritate ep̄i poterit vlterius ꝓmoueri. Concor. Ray. Hoſ. Guil. Cū beneficio tn̄ retinēdo ſiliř ep̄us diſpēſare potuit: ne ſuſtētatione priuatꝰ ad ſecularia reuerti cogař. Salubrius tn̄ faceret ſi ad religionē tranſiret: hoc patet in dicto c.ex litteris. Denicq; licitū eſſe videř ſi clericus in ordinibus minoribꝰ tātūmodo cōſtitutus legat epiſtolā in miſſa ſine ſolēnitate cantus cū ornamentis ad hoc ordinatis: vt extra de vi.⁊ ho.cleri.c.vt quiſq;: et in glo. Quarto principaliř qs ordinem ſuſcipit extra tp̄s ab eccľia ꝯſtitutū. Pro quo ſciendū ꝙ ordines generaliř conferri pn̄t in ſex tp̄ibus anni: ſcꝫ in ſabbatis q̄ttuor tēpoꝝ: in ſabbato āte dn̄icā in paſſione: ⁊ in ſabbato paſche: vt patꝫ.lxxv.di.c.vlti. Ratio quare ſemꝑ in ſabbato ꝯferuntur ordines eſt ſm̄ Hoſt. qr ſabbatū ſignat requiē: ⁊ ꝗ tranſit irreuocabiliř ad clericatū ſcꝫ ꝑ ſuſceptionē ſacri ordīs: trāſit de labore ſeculariū negotioꝝ ad vacādū ſp̄ualibuſ: qr ſꝫ apľꝫ.ij.Timo.ij. Nēo militās dō īplicat ſe negotijs ſecľaribus: vn̄.lxxxviij.di.c.fornicari: ſubdiř. Anteq̄ʒ eccleſiaſticꝰ qs ſit licet ei negotiari facto iam non licet.

Hic queri poteſt: vtrū ne ordines etiam alio tp̄e ꝯferri pn̄t. Dicendū ꝙ ſic in tribuſ caſibus. Primo ſi papa voluerit ſubdiaconatū ⁊ dn̄icis ⁊ p̄cipuis feſtiuitatibꝰ ꝯferre pōt: vt patet extra de tēpo.or.c.j. Secūdo pōt ep̄us eiſdē diebuſ ꝯferre miores ordines ſi voluerit: aliq̄bꝰ tn̄ ⁊ nō mlť ne videař ordinationē facere generalē: vt e.ti.c.de eo: vbi ſubdiř. Licet ep̄is dn̄icis diebus ⁊ alijs feſtiuis vnū aut duos ad minores ꝓmouere ordines: ſed ad ſubdiaconatū nō niſi in quattuor tēporibus aut in ſabbato ſctō: aut in ſabbato an̄ dn̄icā de paſſione nulli epoꝝ p̄terq̄ʒ romano pōtifici liceat aliq̄s ordinare. Tertio ſm̄ Ray. ſi ī ſabbato ordinationū taꝫ ordinās ꝙ̄ ordinādꝰ ꝯtinuaret ieiuniū vſq; in diē dn̄icā: tūc mane diei dn̄ice poſſet ꝯferri ſacer ordo: quia tūc mane diei dn̄ice intelligiř trahi ad ſabbatū ꝓpter ꝯtinuationē ieiunij. Qr ſane intelligendū eſt de eodē ordine nō de diuerſis: vtpote ſuſcepturus erat ordinē diacōatus in ſabbato: ſed p̄peditus ꝓtūc eūdē ſuſcipit modo p̄dicto in dn̄ica: quod tamē facere non expedit niſi legitima neceſſitate. Concor. Hoſtiē. Inno. ⁊ alij qō traxerunt ex capitulo lrās: extra de tēpo.orō. vbi ponitur caſus ꝑ oppoſitū de quodā ſcꝫ qui fuit in ſabbato ordinatus in diaconuꝫ ⁊ die dn̄ica ſequēti cōtinuato ieiunio fuit ordīatus in p̄ſbyteꝝ: ꝓ quo ep̄us ordinās a collatione ordinū diaconij ⁊ p̄ſbyterij ac ordinatus ab executiōe ſacerdotalis officij fuit ſuſpenſus donec de illis papa aliř diſponeret: vnde licet ordinatꝰ extra tēpora ſtatuta characterē recipiat: in ſuſceptis tn̄ ordinibus permitti miniſtrare nō debet: niſi poſt penitentiā ꝯdignā ep̄us cū eo diſpenſet: vt patet plane: eo.ti.c.ꝯſultatiōi. Et licet hoc capitulū tm̄ loq̄ videař de ſacrľ ordinibus: tamē.c.cū quidā loquiř de ordinibus in cōi: ⁊ ex hoc videř ꝙ in dicto.c.lrās veſtras: papa ſibi ſpecialiř diſpenſationē reſeruauit: qō aliquādo facit ex certa ſcientia vt alij magis terreanř: ⁊ ip̄i delinquētes puniař: vt dicit ibidē glo. verum tamē in ordinibꝰ ſuſcipiendis ſm̄ quoſdā ep̄us diſpēſare nō poteſt ſi ante diſpēſationē miniſtrauerit: verius tamē videř ꝙ poteſt: vt.ix.q.ij.lugdunen̄. niſi forte ſibi fuiſſet interdicta executio ⁊ nihilominus miniſtraſſet: quia omīs ſuſpenſus: interdictꝰ vel excōicatus ſe diuinis ingerens efficiř irregularis: nec ſubleuari poteſt niſi ꝑ papā: vt patet de ſen.⁊ re iudi. cū eterni: li.vj.⁊ de ſen.excōmu.cū medicinalis: li.vj. Quinto principaliter quis ordinē ſuſcipit ſimpliciter mediante munere aliquo cū ſimoniaca prauitate: de quo munere dictuꝫ eſt in ſermone p̄cedēti. Generaliř tamē notandū eſt ꝙ principaliř confert aliq̄ō ſpirituale ꝓ pecunia vel re tp̄ali: vel etiā obſequio ſibi īpenſo ad cōmodū ꝓpriū: aut etiam ꝓ fauore precū vel laudū ſimoniā committit: ⁊ ꝗ ꝓ aliquo ſp̄uali p̄ncipaliř offert vel exhibet pecuniam vel obſequiuꝫ ſimoniā cōmittit. Qui vero porrigit p̄ces ꝓ ſe vel alio indigno aut in idoneo iā factum ē ſimoniacū ex intētiōe: qr reſpectū principalē habet nō ad honorē dei vľ ad vtilitatem eccľie: vľ ad dignitatē ꝑſone: ſꝫ ad fauoreꝫ hūanū vľ ad ꝓuatū cōmodū: nā ſola intentio facit ſimoniacū: vt patet plane: e.ti.tua nos. Sed ſimonia mētalis pōt ſola penitētia purgari: vt eo.ti.c.mādato: qr eccleſia nō iudicat de occľto in foro ꝯtentioſo: q̄ tn̄ maxime ſimoniā ꝑſequiř dūmō fuerit manifeſta: vn̄ ex̄ eo.ti.c.ſicut ſimoniaca peſtis ſua magnitudīe alios morbos vincit. Gloſa: qr reſpectu eius cetera ꝓ nihilo reputātur: ita ſine dilatiōe mox vt eiꝰ ſigna ꝑ aliquā ꝑſonā claruerīt de eccľia dei dꝫ eliminari atq; ꝓpelli. Nimirū cū dicař.c.ſe.tāta ē labes huius crimīs ꝙ etiā ſuꝰ aduerſus dn̄os ⁊ q̄libet criminoſi admittunř ad accuſationē eiꝰ: ēt infames ⁊ notorij: imo meretrix: glo.q̄ aľs nō ē admittēda ad accuſationē vľ teſtimōiū ꝓpř vilitatē eiꝰ. Nullius em̄ refutař accuſatio ſuꝑ h̄ crimīe: niſi q̄ ꝓbata nō de zelo iuſticie ſꝫ de malignitatis fōte ꝓcedere videř: vt e.ti.c.ſꝫ hdi.in fi. Ad laudē dei.

De ſimonia in collatione vľ adeptione beneficiorum vel dignitatum: Sermo XV

Non furtum facies

n Exo.xx. Scribit Greg. vniuerſis ep̄is hiſpanis di.⁊ habeř.j.q.iij.c.audiuimꝰ dilectiſſimi ꝙ nos audiſſe oportuit ſꝫ audiſſe ꝑfecto nō libuit: q̄ſdā.ſ.eſſe ſacroꝝ ordinū ꝓfeſſores: ꝗ ſub muneꝝ datiōe vľ acceptiōe dei eccľias vľ eaꝝ ſibi bn̄ficia vſurpāt: qō q̄dē ſcelꝰ tā vos nō dudū acriř correxiſſe admiramur: iuſte enī vterq; corripiēdꝰ ē: ⁊ a ſctē liminibꝰ eccľie ſubmouēdꝰ: ⁊ ꝗ ꝓ eccľie ambitu munera largiř: ⁊ ꝗ vt eccľiam adeat q̄cq̄ʒ p̄ſumit accipere: iſte q̄ppe donū dei emere: h̄ aūt vendere p̄ſumit a ſacrilegio q̄ppe h̄ facinꝰ nō diſpar dixerī: cū id qō ſpōte a ſacro deliberatiōis arbitrio gratľ fieri d̄buit ſub pecunie pactiōe cauſař: h̄ ibi. Et qō execrabiliꝰ ē. Greg. ſimoniā diē eē hereſim: vt ptꝫ.j.q.j.c.ꝗ ſacros: vbi ſubdiř. Cū liq̄at hāc hereſim an̄ oēs a radice peſtifera ſubrepſiſſe: atq; in ip̄a ſua origīe apľica eē deteſtatiōe dānatā: cur nō caueař: cur non ꝑpēdiř: qr bn̄dictio illi ī maledictiōeꝫ ꝯuertiř ꝗ ad h̄ vt hereticꝰ fiat ꝓmoueř.glo. ꝯſecutiue ſit hereticꝰ. Vn̄ ꝯcludit Ambro. vbi ſupra cū ordīareř ep̄s qō dedit auꝝ fuit: qō ꝑdidit aīa fuit: cū āt ordinaret qō accepit auꝝ fuit: qō dedit lepra fuit: cito turpem dedit lepra mercedē ſcꝫ in Giezi: ⁊ pecūia male q̄ſita corpꝰ aīamq; cōmacľat. Ad euitādū igitur ferā hāc peſſimā ⁊ fetidiſſimā de ea breuiř ꝓſeq̄mur. Nā poſt declaratiōeꝫ ſimōie in ſuſceptiōe ordīs: videndū ē de ea q̄ cōmittiř in collatiōe bn̄ficioꝝ vľ dignitatū: ī q̄ꝝ adeptiōe duo p̄ncipaliř ſūt ꝯſiderāda ad euitādā ſimoniacā prauitatē ⁊ diuinā maledictionē. Primū ē ip̄a īntētio q̄ dꝫ p̄ncipaliř ferri ad honorē diuinū ⁊ cōeꝫ vtilitateꝫ

tē eccleſie ꝓfectūq; ſpiritualē illius qui ꝓ/
motionē recipit: nam ſola intentio ſimōia/
cum facit: eo. ti. tua nos: vbi ponit casus
de quodā qui ſua bona obtulit vt illa poſt
modū ꝓ p̄benda retineret ⁊ in canonicū re
ciperet. Videt papa ſi ꝯditio vel pactū in
teruenit ſimonia eſt: ſi pure ſine pacto vel
ꝯditione obtulit: deinde rogās vt recipe/
retur ⁊ ſua bona retineret ꝓ p̄benda ⁊ ca/
nonici pure ꝯſentiūt tūc licet: ſi tamē is q̄
talē deuotionē facit ea intētiōe ducat vt ꝑ
oblata ſpiritualia valeat adipiſci: ⁊ cano/
nici nō eſſent eū niſi cōmoda tp̄alia perci/
perent admiſſuri ſine dubio culpabiles am
bo iudicant corā deo: h̄ ibi. Et idē ſciēdū
eſt ꝓportionabilit̄ de muneribꝰ a lingua et
ab obſequio: vt in ſmōe p̄cedenti: hinc be/
neficia patrū filij habere nō p̄nt: q; p̄ſumi/
tur vix vnq̄ȝ in illa collatiōe intētionē fuiſ
ſe rectificatā: vt extra de ſi. p̄ſby. in diuerſ
capitulis: p̄cipue in. c. ad extirpādas: vbi
ſubdit: ſi q̄ filij p̄ſbyteroꝝ ꝓuintie tue te/
neant eccl̄ias in q̄bus patres eoꝝ tanq̄ȝ ꝑ/
ſone vl̄ vicarij nulla ꝑſona media miniſtra
runt eos ſiue geniti ſunt in ſacerdotio ſiue
nō ab eiſdem eccl̄ijs nō differas amouere.
Glo. quilibet repellit qui quaſi iuris ſuc/
ceſſores ſibi eccl̄iam vēdicare itēdit: quia
ibi nō habȝ locū ſucceſſio etiā ſi fuerint de
legitimo thoro: ſecus tamē ſi media ꝑſo/
na īterceſſerit: q; de iure cōi ibi ⁊ alibi poſ/
ſent p̄fici. Ve tñ illis q̄ in fraudē ꝯferūt a/
liquā p̄bendā alteri: vt ſic vlterius ꝯferat
filio ſuo: verūtamē legitimꝰ filꝰ in eadem
eccl̄ia bñficiuȝ aliud obtinere pōt: eo. ti. c.
ad hec: ſed illegitimꝰ non: vt. c. cū decorē:
vbi dicit filijs canonicoꝝ p̄bēdas in eiſdē
eccleſijs ꝯferri nō ſinatis quoꝝ ſunt cano/
nici patres eoꝝ: cū indecoꝝ ſit vt in altaris
officio illegitimꝰ filius īpudico patri mini
ſtret: in quo vnigenitꝰ filius eterno patri
ꝓ ſalute humani generis victimat. Et no/
ta generaliter ꝙ periculoſiſſimū eſt paren
tibus ac ꝓximis amicis gerere ſollicitudi/
nē de ꝓuiſione ſpirituali filioꝝ vel nepotū
ſuoꝝ etiā ꝑ ſolas p̄ces aut fauores: q; vix
inuenit hmōi q̄ debitā habeat intentionē
aut ſimoniacā ſubterfugiat prauitatē. Nā
ſcdm̄ doctores canonici q̄ mutuo cōueniūt
dicētes: canonizemꝰ nepotulos nr̄os: pla/
ceat tibi de meo: mihi placebit de tuo: vel
qui dicunt nunq̄ me viuente fiat aliq̄s ca/
nonicus hic niſi fiat talis ꝓ quo rogaui ſi
moniā cōmittūt: q; omnis pactio ⁊ ꝯuen/

tio ac aliena intētio ceſſare debet. Et gene
raliter quicunq; bñficiū ꝯfert ꝯſanguineo
vl̄ īpetrat vt ip̄e ꝯferēs vl̄ īpetrās magni/
ficet aut potentior efficiatur: vel vt eiꝰ pa/
rentela exaltet ſimoniā cōmittit: q; tēpo/
ralē vtilitatē q̄rit. Secūdo principaliter B
attendēdū eſt ip̄a etas tali ſtatui ꝯueniēs:
ꝓ quo ſciendū ꝙ ſunt duo genera benefici
orū. Primū eſt ſine cura animaꝝ ſicut ſim
plex capellania p̄bende ⁊ mlt̄e dignitates.
Secundū eſt cū cura animaꝝ: ſicut eccleſie
parrochiales: ep̄atus ⁊ ſimilia. Cum igit
ap̄lus. j. Thi. iij. prohibeat ꝓmouere neo/
phitū. i. in fide nouellū vl̄ in religiōe noui
tiū: ⁊ hoc ꝓpter duas rōnes. Primo ne in/
cidāt in ſupbiā putātes ꝙ fides chriſtiana
vel religio multū eis indigeat. Secūdo q;
nō ſunt exp̄ti ſtatus eccl̄ie vl̄ religiōis nec
ſciunt modū ꝑſonaꝝ: nec ꝓbauerūt nec ꝓ/
bati ſunt: que rōnes tangunt. xlviij. di. c.
j. ⁊. c. qm̄. Ex hoc queri pōt de etate ꝯgrua
p̄ficiendoꝝ. Ad hoc dicendū ꝙ eccl̄ia de ꝓ
pria ꝯſcientia loquēs decernit tales eſſe ꝓ/
mouendos ad eccleſiaſtica bñficia q̄ reperi
unt idonei ad executionē debitā illoꝝ per
agendā. Hinc gratianꝰ in decretis ī mlt̄is
diſtinctiōibus longo ꝓceſſu declarat: qua
lis debeat eſſe in ſacerdotē ordinandꝰ: ꝑſe
quēs illud ap̄li. j. Thi. iij. vbi ponit. xiij. cō
ditiones ad h̄ neceſſarias ſi deo debet eſſe
accepta ꝓmotio dicēs: Oportet ep̄m (qd̄
vlterius extēdit ad ſacerdotes) eſſe irrep/
henſibilē: vnius vxoris virū: id eſt non bi/
gamū: ſobriū ⁊c̄. Et addit eccl̄ia adhuc de/
cē īpedimēta in iure poſitiuo que pariter fa/
ciunt. xxiij. requiſita circa ordinandos: de
quibus gratia breuitatis ſupſedeo: q; ne/
ceſſe eſt ꝙ ſacerdos ſicut ſtatu ſic ⁊ vita ſu/
ꝑemineat ceteris: alioq̄n vt ſcribit Gre. ad
reges francoꝝ Theodericū ⁊ Theobertū
in quoꝝ regno regnabat peſtis ſimoniaca
⁊ habet. j. q. j. c. fert. vbi ſubdit: vulnera/
to paſtore quis curādis ouibꝰ adhibȝ me/
dicinā: aut quomō ppl̄m oratiōis clipeo tu
eatur q̄ iaculis hoſtiū ſeſe feriendū expōit
aut qualē fructū de ſe ꝓducturus eſt cuius
peſte graui radix infecta eſt: maior ḡ metu
enda eſt locis illis calamitas vbi tales in/
terceſſores ad locū regiminis adducūt qui
dei magis in ſe iracundiā ꝓuocent q̄ȝ ꝑ ſe
metipſos placare debuerant. Et idem patȝ
extra de preben. ⁊ dignit. c. graue nimis et
abſurdū eſt ꝙ quidā eccl̄iaꝝ prelati cū poſ
ſint viros idoneos ad eccleſiaſticū benefi/

cium ꝓmouere: aſſumere non verent indi
gnos: quibꝰ nec morū honeſtas nec littera
rū ſciētia ſuffragant carnalitatis ſequētes
affectū nō iudiciū rōnis. Vñ quāta eccl̄ijs
damna ꝓueniāt nemo ſane mētis ignorat.
Volētes igit huic morbo mederi: p̄cipimꝰ
vt p̄termiſſis indignis idoneos aſſumant
qui deo ⁊ eccleſijs velint ⁊ valeāt gratū im
pēdere famulatū ⁊c̄. Et. c. penul. ponit ca/
ſus de quodā cui ep̄us portuenſis dū eſſet
legatꝰ in almania: dedit quādam p̄bendā
deuolutā ad ſedē ap̄licā in eccl̄ia argētinē/
ſi rogās ſummū pontificā vt illā collatōeȝ
benigno ꝓſequeret affectu: ꝓcurator autē
capituli argētiñ. ꝓpoſuit ex aduerſo cōſue
tudinē ex antiquo inuiolabilit̄ obſeruatā
ꝙ nullū niſi nobilē: liberū ⁊ ab vtraq; p̄te
illuſtrē honeſte cōuerſationis ac eminētis
ſcīe in ſuū cōſortiū hactenꝰ admiſerant. Et
infra rñdet papa. Nos attendētes ꝙ non
generis ſed virtutum nobilitas viteq; ho/
neſtas: gratū deo faciūt ⁊ idoneū ſeruitorē
ad cuiꝰ regimē nō multos ſm̄ carnē nobi/
les ⁊ potentes elegit ſed etiā ignobiles et
pauꝑes: eo ꝙ nō eſt ꝑſonaꝝ acceptio apud
deū: ⁊ vix ad dominia dignitatū nedū ad
p̄bendas viri eminētis ſciētie valeāt repi/
ri: quapropt mādamꝰ vt ip̄m ad eam recipi
faciatis. Glo. q; nō ſanguini ſed vite meri/
tis bñficia ſunt cōferenda: et ſic de alijs in
multis locis repies. Verūtamē cū eccl̄ia ī
aliquibꝰ paſſibꝰ cōdeſcendere videat: hoc
vtiq; nō ex aīo ſ; ꝑmiſſiue cū dolore decla/
rat admittere ad euitandū maiꝰ malū: cum
accreſcente mundana malicia multa cogit
diſſimulare que nō p̄ualet extirpare. Exē/
pli gratia: iura antiqua decreuerūt ꝙ in ſa
cerdotiū ꝓmouēdus eſſet annorū. xxx. vt
patet. lxxviij. diſt. ſicut diffiniuit Bonifa/
cius papa dicēs. c. Si q̄s. xxx. etatis ſue nō
impleuerit annos nullo mō p̄ſbyter ordi/
net etiā ſi valde ſit dignꝰ. Et cōcil̄. Neoce/
ſarieñ. c. p̄ſbyter ante. xxx. annoꝝ etatē nō
ordinet q̄uis ꝓbabilis ſit vite: ſed obſer/
uet vſq; ad p̄finitū tempꝰ: dñs enī. xxx. an
no baptizatus eſt: ⁊ tūc p̄dicauit. Et Leo
papa ibidē. Quid eſt manꝰ cito imponere
niſi ante etatē maturitatis: ante tempꝰ exa
minis: ante meritū obediētie: ante expitiā
diſcipline ſacerdotalem honorem tribuere
nō ꝓbatis: ⁊ quid eſt cōicare peccatis alie/
nis niſi talē effici ordinantē q̄lis ille eſt qui
nō meruit ordinari. Qr̄ tñ neceſſitas coege
rat nōnullos añ tempꝰ illud ordinabāt: vt

patet ibidē. §. hoc regulariter. vbi ſubdit:
Paulus ap̄lus in adoleſcētia a dño electꝰ
⁊ ad p̄dicandū miſſus aſſeritur. Eccl̄ia ſiḱ
neceſſitate exigēte nōnullos ante. xxx. an/
nū ordinare cōſueuit. Et. c. Si. xxx. annoꝝ
nō repiunt ⁊ neceſitas expoſcit a. xxv. an/
nis ſacerdotes ordinent. Et. lxxvij. diſ. di/
cit ex cōci. Carthaginēſi. c. Placuit vt añ
xxv. annos nec diaconi ordinent nec v̄gi/
nes cōſecrent. Et ex concilio Agatheñ. c.
ep̄us. ex cōci. quoq; Toletano. c. in veteri.
Porro ſubdiaconi anno. xx. ordinabant:
vt eo. ti. ex ſexta ſynodo. c. ſubdiaconꝰ. nō
minor. xx. annoꝝ ordinet. Si q̄s v̄o in ali/
quo ordine ſacerdotali p̄ter cōſtituta tēpo/
ra ordinatꝰ fuerit deponat: hec ibi. Nunc
autē ambitiōe p̄ualente patrimonia cruci/
fixi ſibi quiſq; p̄occupare conat per phas
nephaſq; eccl̄iaſtica ſtatuta violādo: eccle
ſiaſtica bona inuadendo: p̄ce: fauore: p̄cio
obſequio: ⁊ quotidie videt impleri: denuo
illud. iij. Regū. xiij. Hieroboā fecit de no/
uiſſimis populis ſacerdotes excelſoꝝ: qui/
cūq; volebat implebat manū ſuā et fiebat
ſacerdos excelſorū. Sic etiā ad tantā ceci/
tatē venit eccleſia dei in pleriſq; mūdi cli/
matibꝰ: ꝙ pueris eccl̄ias regēdas cōmiſe/
runt: ambitiōe ceca ꝓmotores detenti ad
exaltandū ſuos: q̄propt tūc papa ꝑmiſſiue
eccl̄iaſtica ſtatuta relaxare ſinebat: vt patȝ
extra de eta. ⁊ qual. in or. p̄fici. Ubi ſcribit
papa archiep̄o Cantuarieñ. ⁊ ſuo ſuffraga
neo. c. indecorū eſt vt hi debeāt eccl̄ias re/
gere q̄ nō nouerūt gubernare ſeip̄os: cū ad
eccl̄iaꝝ regimē tales ꝑſone ſunt admitten/
de que diſcretiōe p̄eminent: ⁊ morū fulge/
ant honeſtate: nolentes igitur ſuſtinere vt
paruulis regimē eccl̄iaꝝ cōmittat: māda/
mus quatenꝰ nemini infra annū. xxiiij. cō/
ſtituto ꝑſonatū cuiuſlibet eccl̄ie concedere
p̄ſumatis: ſcituri ꝓcerto ꝙ ſi cōtraire p̄ſū/
pſeritis: qd̄ inde feceritis irritabimꝰ ⁊ in/
obedientiā veſtrā grauiter puniemꝰ. Ubi
dicit glo. ꝙ licȝ ſpecialiter ꝓhibet ꝓmoue/
re cōſtitutos infra. xxiiij. annū: nō tñ cōce/
dit in. xxv. vel in. xxvj. imo vſq; ad annū
xxv. ꝓhibent ordinari: vt plane p̄tȝ ex̄ de
elec. c. cū in cūctis. ſed poſtq̄ȝ. xxiiij. annū
habuerint diſſimulādo ſuſtinebit: ſic diſſi/
mulādo ſuſtinet ſacerdotes q̄ ſunt notorij
fornicatores quos vbiq; in cōi iure multi/
plici damnatiōe ⁊ depoſitiōe mulctauit: vt
patet. xxxij. di. c. Nullꝰ miſſā audiat p̄ſby/
teri quē ſcit cōcubinā indubitāter hr̄e. Et

c.ſe.⁊ extra de coba.cleri. ⁊ mu.c.queſitū.
Nūc aūt īntantū hec peſtis excreuit euidē
tia facti: ꝙ eccl'ia diſſimulās quaſi corrige/
re nō valēs: ſtatuit in ꝯcil. Conſtātieñ. ꝙ
nullꝰ ſacerdos quātūcūq notoriꝰ euiden/
tia facti debeat in diuinis vitari ꝙdiu to/
leratᷣ ab eccl'ia. O genꝰ electū regale ſacer/
dotiū: gens ſancta ⁊ pplus acquiſitiōis: ad
quātā degeneratōeꝫ deduxit te maledicta
peſtis auaricie: cui reſeruatᷣ illud Malac.
ij. Ecce nūc ad vos mādatū hoc o ſacerdo/
tes: ſi nolueritis audire ⁊ ſi nolueritis po/
nere ſup cor veſtrū vt detis gloriā nomini
meo.ſ.bñ viuēdo: vt dicit glo. mittā ī vos
egeſtatē: ⁊ maledicā bñdictionibꝰ veſtris.
Tertiū attēdendū ꝑncipaliter eſt munꝰ a
manu: obſequio vel lingua ꝓut clariꝰ ta/
ctū eſt in ſermone ꝑcedēti. Quartū autē
eſt virtus: qꝛ dicit Chryſ. de dignitate ſa/
cerdotali li.iij. Agitᷣ in terris ſed officium
celeſtibꝰ negocijs cōtinetᷣ: nō enī hō nō an
gelus: nō archangelꝰ: nō aliqua alia crea/
tura: nō virtꝰ: ſed ipe ſpūſſanctꝰ hoc munꝰ
inſtituit: ⁊ adhuc manētes in carne miſte/
rio fungi ꝑſtitit angeloꝝ: ergo in ꝓmotiōe
attēdere debēt nō ꝑſonā ſ virtutē: alioqn
parētes vl' ꝓmouētes ꝓmoti portabūt ini/
quitatē: ſicut hely q filijs ſacerdotibꝰ ſ ma
le agētibꝰ duplicē recepit a dño vindictā:
qꝛ cadēs retrorſum fractis ceruicibꝰ expi/
rauit: ⁊ ꝓ peccatis filioꝝ ſuoꝝ damnatꝰ eſt
vt dicit Hiero. Nimirū cū dicat Gregoriꝰ
omel'.xvj. ꝙ nullū ab alijs maius ꝑiudiciū
ꝙ a ſacerdotibꝰ tolerat deus qñ eos quos
ad aliorū correctionē poſuit dare exempla
prauitatis cernit ex inordinata nāq ⁊ in/
diſciplinata multitudine ſacerdotū hodie
datᷣ cōtemni nr̄e redēptiōis venerabile ſa/
cramētū. Et Augꝰ. in ep'la quadā: ⁊ habetᷣ
lxxxiij.di. dicit ſic: ꝙ nemo ampliꝰ nocet ꝙ
q ꝑuerſe agens nomē vel ordinē ſanctitat'
vl' ſacerdotis habet. Delinquētē nāq hūc
nullꝰ redarguere ꝑſumit: ⁊ in exemplū cul
pa vehemēter extenditᷣ: qñ ꝓ reuerētia or/
dinis peccator honoratᷣ. Attendāt ḡ q in/
giter inhiāt ꝓuidere filijs ⁊ nepotibꝰ ſuis
de ꝑrimonio crucifixi: in quibꝰ necdū nul/
lū relucet ꝓbitatis indiciū: nulla idonei/
tas: nulla argumēta virtutū: nec verentᷣ ī
hoc terrificū futurū iudiciū illiꝰ q dicebat
in ꝑabolis. Ve vobis ſcribe ⁊ phariſei qui
circūitis mare ⁊ aridā ad faciēdū vnū ꝓſe
litū: ⁊ cū factꝰ fuerit facit' eū filiū gehēne
duplo ꝙ vos. Diſſimulāt nunc collatores

ī ſcrutinio: ſ nō diſſimulabit chriſtꝰ ī iudi/
cio: cū ecōtra in ꝑmitiua eccl'io diſtricta vi
gebat cenſura. Sed nūc qd'? Atq infectis
paſtoribꝰ inficitᷣ vniūſitas gregl': oēs aua/
ricie ſtudēt a maximo vſq ad minimū: oēs
q ſua ſunt querūt atq ſuoꝝ: ⁊ his q ꝑmatū
diligūt de cognatis ſuis ꝓmouēdis: ditā/
dis ⁊ exaltādis cura maior: chriſtꝰ aūt ſolo
ſternitᷣ ⁊ cōtemnitᷣ. Adeo nāq inualuit h̄
cōſuetudo maledicta.ſ. ꝓmouēdi ſm̄ affe/
ctū nō ſm̄ rōnem: in acceptiōe ꝑſonaꝝ non
virtutū vt vix inueniatᷣ q ꝑ oſtiū in ouile
ouium ingrediatᷣ: eo ꝙ caro ⁊ ſanguis ſibi
totū vendicāt ꝑncipatū: ⁊ ſi parietē foderi
tis ad videndū horrenda in domo dei vix
aliquē ꝓmotū poteritis inuenire q deteſta
bilē ſimonie labē ꝑualeat euadere. Nā plu
res occurrūt corruptele obſeruāde q̄s lau/
dabiles cōſuetudines vocāt: aut in bñficij
collatiōe: aut ī eiuſdē cōfirmatiōe vel etiā
ī intronizatiōe ⁊ ſilibus. Dña auaricie ſibi
poteſtatiue ꝑtē vēdicat. O ꝙuera ſnīa ꝑs
cv. dicētis: Jmmolauerūt filios ſu. demo.
Quintū deniq attendendū eſt ſcīa ad fa/
ciendā debitā executionē aſſūpti officij: vt
habetᷣ ex̄ de eta. ⁊ q̄li. in or. ꝑſi.c. cū ſit ars
artium regimē aīaꝝ: diſtricte ꝑcipimus vt
ep̄i ꝓmouēdos in ſacerdotes diligēter in/
ſtruant ꝑ ſe vel alios viros idoneos ſuper
diuinis officijs ⁊ eccl'iaſticis ſacris qualitᷣ
celebrare valeāt: quoniā ſi decetero rudes
⁊ ignaros ordinare ꝑſumpſerint: ⁊ ordina
tores ⁊ ordinatos vltioni graui decernimꝰ
ſubiactre: ſanctiꝰ enī eſt maxīe in ordina/
tione ſacerdotū paucos bonos ꝙ multos
malos habere miſtros: qꝛ ſi cecus cecū du/
cat ambo in foueā dilabuntᷣ. Et.c.ſe. ep̄us
clarineñ. ꝓpter ſuā ruditatē ⁊ clericature
modicitatē deponitᷣ. Qui ḡ ꝑdictis nō at/
tentis ⁊ ſilibus q cōcernūt diuinū honorē
ꝓpriā ſalutē ⁊ eccl'ie cōem vtilitatē ꝑſonam
accipit: carnē diligit: ſanguinē erigit cum
Gyezi ⁊ Simone diuine maledictiōis im/
ꝑcationē incurrit. Ad laudē dei.

De ſimonia in locatiōe bñficio/rū vel eccleſiaꝝ: ⁊ collatiōe ſacroꝝ vel ſacramentaliū: Ser. XVI

Non furtum facies:

Exo.xx. Dicit Augꝰ. ⁊ habetᷣ.j.
q.j.c. Si iuſtus miſter fuerit com
puto eū cum Paulo q gloriā ſuā nō querit

di.j. Coꝝ.iij. Ego plātaui: appollo rigauit:
deꝰ aūt incrementū dedit. Qui vo ſupbꝰ
miniſter fuerit cū zabulo cōputatᷣ: ſ nō cō/
taminatᷣ donū xp̄i: qꝛ ꝑ illū purus fluuius
trāſit venitq ad fertilem terrā. Scio qꝛ la/
pis ex aqua fructū ferre nō pōt ⁊ ꝑ lapide/
as cānales trāſit aqua ad areolas ⁊ in cā/
nali lapideo nihil generat: ſed ortus mul/
tū fructū affert. Spūalis enī virtꝰ ſacr̄i vt
lux pura ab illuminādis excipitᷣ: ſ ꝑ imū/
dos trāſiens nō inqnatᷣ. Jn quibꝰ verbis
oſtēdere vult Augꝰ. ꝙ ſacr̄a ab impijs ſa/
cerdotibꝰ miſtrata nō poſſūt obeſſe iuſtis:
dūmō ſe criminū ꝑticipes nō faciūt ea reci
piendo nō vt oportet. Ad cuiꝰ euidentiā
tertio loco videndū eſt de ſimonia in mini/
ſtratiōe ſacr̄aliū. De quo q̄ri pōt: vtrū ſꝑ
ſit illicitū dare pecuniā vel qdcūq munus
qd pecunia mēſurari pōt ꝓ miſtratiōe ſa/
cramētoꝝ ⁊ ſacr̄aliū: ꝑſertim cū dicē ap'lus
j. Coꝝ.ix. Neſcitis qm̄ q in ſacrario opantᷣ
q de ſacrario ſūt edūt: ⁊ q altari deſeruiūt
cū altario ꝑticipantᷣ. Ad hoc rñdet Tho.
ſcda 2e.q.c. ꝙ accipe pecuniā ꝓ ſpūali ſa/
cramētoꝝ gr̄a crimen eſt ſimonie: qd nulla
ꝯſuetudine pōt excuſari: qꝛ cōſuetudo non
ꝑiudicat iuri naturali vel diuino. Per pe/
cuniā aūt intelligitᷣ oīe illud qd pecunia
eſtimari pōt: vt dicit phus. iiij. Eth. Acci/
pere vo aliq̄ ad ſuſtētatiōeꝫ eoꝝ q ſacr̄a mi
niſtrāt ſm̄ ordinatiōꝫ eccl'ie ⁊ ꝯſuetudines
approbatas nō eſt ſimonia nec peccatū: nō
enī accipitᷣ tanq ꝑciū mercedis ſ tanq ſti
pendiū neceſſitatis. Vnde ſup illud. j. ad
Thimo. v. Qui bñ ꝑſunt ꝑſbyteri duplici
honore digni habeantᷣ: dicē glo. Aug. Ac/
cipiāt ſuſtētationē neceſſitatis a ꝑplo: mer/
cedē diſpēſatiōis a dño. Vñ Tho. in q̄tlibe
tis eandē q̄ſtionē mouēs ꝯcludit ibidē di
cens: ꝙ cū in diſpēſatiōe ſacroꝝ vel alioꝝ
aliq̄ recipiuntᷣ: vt in eo ſimonia euitetᷣ tria
ſunt neceſſaria. Primo vt h̄ fiat ex ꝯceſſi/
one iuris diuini vel hūani aut ſaltē ꝑe cō/
ſuetudinis. Secūdo ꝙ intentio ſit pia non
corrupta: id eſt ꝙ deſit intentio emēdi vel
vendēdi: ſ intētio referatᷣ ad ſolā cōſuetu/
dinis obſeruātiā. Tertio vt ſit forma ho/
neſta: vt.ſ. nō reqrantᷣ vel artentᷣ ꝑ ſacroꝝ
ſubtractionē nec etiā aū officij exhibitionē
ne pctm̄ intᷣuenire videatᷣ: ſ expleto officio
poterunt exigi: ⁊ ſi ſubditi dare recuſant ꝑ
ſuꝑiorē ſūt cogēdi: vt pꝫ ex̄ de ſimo.c. Ad
ap'licā audiētiā frequēti relatiōe ꝑuenit ꝙ
quidā clerici ꝓ exequijs mortuoꝝ ⁊ bñdi/

ctiōe nubētiū ⁊ ſilibꝰ pecuniā exigūt ⁊ ex/
torquēt: ⁊ ſi forte eoꝝ cupiditati non fuerit
ſatiſfactū: impedimēta ficticia fraudulēter
opponūt. Ecōtra vo quidā laici laudabilē
ꝯſuetudinē circa ſanctā eccl'iā pia deuotio
ne fideliū introductā ex fermento heretice
prauitatis nitūtᷣ infrīgere ſub ꝑtextu ca/
tholice pietatis: quapropꝰ ſup his prauas
exactiōes fieri ꝓhibemꝰ: ⁊ pias ꝯſuetudi/
nes obſeruari ꝑcipimꝰ: ſtatuētes vt libere
cōferantᷣ eccl'iaſtica ſacr̄a: ſ ꝑ ep̄m loci ve/
ritate cognita cōpeſcantᷣ q malicioſe nitūtᷣ
laudabilē cōſuetudinē imutare. Predicte
vo exactiōes praue potiſſime videntᷣ ex h̄
introducte: qꝛ frequētᷣ eccl'iaꝝ ꝑlati faciūt
eas ꝑ alios deſeruire ſub tā exigua portiōe
ꝙ ex ea cōuenietēter nequeūt ſuſtētari: vnde
diſpēdiū nō modicū ſpūalis ꝓfectus ſuſti
net xp̄iana religio: ſic oſtēditᷣ ex̄ de ꝑben.
⁊ digni. vbi dr̄.c. Extirpande ꝯſuetudinis
vitiū in quibuſdā ꝑtibꝰ inoleuit: ꝙ ſcꝫ par
rochialiū ꝑroni eccl'iaꝝ ⁊ alie quedā ꝑſone
ꝓuētus ipaꝝ ſibi penitꝰ vendicātes ꝑſby/
teris eoꝝ ſuitijs deputat' relinquūt adeo
exiguā portionē ꝙ ex ea nequeūt ſuſtētari.
Sequitᷣ: Vñ fit vt in his religiōibus pene
nullꝰ inueniatᷣ ſacerdos parrochialis qui
vllā vel modicā hꝫ peritiā lr̄aꝝ. Cum igitᷣ
os bouis ligari nō debeat triturātis: ſed q
ſeruit altario de altari viuere debet: ſtatui/
mus vt cōſuetudine q̄libet ep̄i vel patroni
ſeu cuiuſlibet alteriꝰ nō obſtāte portio ꝑſby
teris ipſis ſufficiēs aſſignetᷣ: h̄ ibi. Prob/
pudor caſus ꝑdictus pluribꝰ ī locis iā in/
oleuit. Paſſim enī collegia ſibi incorporāt
bñficia ⁊ ea faciūt tenui ꝑcio deſeruire: ce/
tera ſibi reſeruātes in iudicium aīaꝝ ſuaꝝ.
Secūda vo cā ꝑdicte corruptele emanare
videtᷣ ex eo ꝙ quidā ꝑlati cōferūt eccl'ias
retētis ſibi fructibꝰ vel aliq̄ ſaltē ꝑte eoꝝ vl'
etiā bñficia: qd fieri nequaq pōt vt tali pa
cto ꝯceſſo.ſ. bñficio ſibi fructꝰ retineat ex
donatiōe.ſ. bñficij ꝓuētus ꝑcipiēs: vt ex̄ vt
eccl'iaſtica bñfi. ſine dimi. cōfe.c. vt noſtrū.
vbi etiā ad maiorē diſtinctionē ⁊ euidētiā
huiꝰ materie ſubditᷣ in fine. Nā cū in La/
terañ. ꝯcil'. ſit ꝓhibitū ne quis cōferendo
beneficiū eccleſiaſticū partē ꝓuentuū ſuis
vſibus retinere ꝑſumat. Et alibi reperiatᷣ
in canone ꝙ eccleſiaſtica bñficia debēt ſine
diminutiōe cōferri: credimus diſtinguen/
dum vtrum qui dat ſpirituale benificiū ꝓ/
uentus ipius ante donationē percipiat ſcꝫ
ex cā iuſta: nā ſi ꝓuentꝰ añ donationē non

ꝑcepit ſed alius.ſ. yconomus ⁊ ex donati/
one cōſequit̄ vt ipſe ꝓuent⁹ ꝑcipiat:nō eſt
dubiū incedere ſimoniacā prauitatē. Si
vo ante donationē ꝑcepit ipe ꝓuent⁹ cre/
dim⁹ diſtinguēdū vtrū ante donationē cō
ſtituat.ſ.cū ſuo capitulo vt ipi ꝓuent⁹ re/
tineāt ad temp⁹ ꝓ iuſta cā ⁊ neceſſaria.ſ.ꝓ
debitis eccłie releuādis: an cōueniat cum
ipo q̄ accepit beneficiū ſeu cū mediatore q̄/
cūqȝ vt officio illo cōceſſo retineat ipe pro/
uētus: primū enī mēbrū credim⁹ eſſe licitū
ſm aūt dicim⁹ nō licere: hoc ibi: vide caſū
plane in glo.lōgo ꝓceſſu q̄ cōtigit in eccle/
ſia Mediolanēſi.⁊ ex̄ de cenſi. ꝓhibemus.
B Hic q̄ri pōt: vtrū liceat clerico eccłaȝ ſuā
locare in totū: ſicut via facti frequēter vi/
demus. Ad hoc dicendū ſm Huil. ꝙ loca/
tio ⁊ ꝯductio hic locū nō habēt. Sed p̄ſby
ter debet gratis facere officiū ⁊ ille gratis
expēſas ꝓuidere:ita ꝙ alr̄ pōt honeſte vi/
uere ſine extorſione a ſubditis: ⁊ ſic ſi loco
tibi eccleſiā:⁊ tu cū ſis p̄ſbyter locas opas
tuas vt ibi officies:non habiturus ibi ał̄s
aliquā iuriſdictionē nō cōmitto ſimoniā.
Nō tn̄ fieri pōt vltra temp⁹ vite locātis:q̄
clericus in bn̄ficio compat̄ vſufructuario
qui nō eſt niſi ad vitā:niſi locatio facta fu/
iſſet nomīe eccłie ⁊ vtiliter:tūc enī ſm In/
nocē. ſucceſſor tenet̄ ad illā.xij.q.ij.c.que/
cūqȝ ſuffragio. Poteſt etiā locator illi quē
cōducit vel cui locat fructus eccleſie cōmit
tere curā animaꝝ:vt putat Hoſti. dūmodo
ſine pactiōe gratis fiat cū auctoritate epi.
Et hoc pōt etiā ſine aucte epi modico tem/
pore ex cauſa rōnabili nō tn̄ diu:q̄ nec pe/
grinari pōt ſine licētia epi: vt de cōſe.di.v.
c.nō oportet. Uerūtn̄ nec ep̄us nec ordina/
rius nec alius p̄latus ſub annuo cenſu cō/
mittere pōt vices ſuas: vt patet ex̄ ne p̄la.
vi.ſuas vel eccle.ſub an.cēſu cōcedant.c.j.
vbi tangit̄ de decanis ruralib⁹: et.c.ij. q̄a
hoc redūdat in grauamen ſubditoꝝ. Et.c.
iij. vbi tangit̄ de his q̄ ſic ſtatuūt̄ ad regi/
mē eccleſiaꝝ. Nā in illo.c. eccleſia accipit̄
ꝓ p̄latura ipi⁹ eccłie q̄ ſub annuo cenſu cō
cedi ꝓhibet̄:q̄ quoddā ſpūale eſt:cū in.c.
ſequēti id eſt quarto cōcedit̄ eccleſia poni
ad firmā ſub annuo cenſu reddēdo qȯ licȝ
in p̄mo caſu:q̄ ibi eccleſiā ſignat obuētio/
ones ꝓueniētes occaſione ipi⁹ eccłie: ⁊ ſic
nullū ſpūale locat̄. Et ſic ex illo.c. trahit̄
ꝙ licitum eſt vendere beneficij fructus ad
tempus. quia papa ibi cōcedit: imo nō eſt
prohibitū hoc facere ad totū tempus vite
ſue:licȝ nō eſſet honeſtum. Semp̄ tamē ita
intelligendū eſt ꝙ nihil ſpūale interueniat
vt extra de rerū ꝑmu.c.ad q̄ſtiones: vbi dr̄
in glo. ꝙ ſicē ſpūale cū ſpūali pōt cōmutari:
ſic tp̄ale cū tp̄ali. Uide ibidē in textu nota/
bilē caſum de ꝑmutatiōe duarū eccleſiarū
Porro q̄tum ad collationē ſacroꝝ primo
q̄ri pōt de ſacro baptiſmatis: an liceat pro
eo pecuniā dare ſi ſacerdos noluerit gra/
tis baptizare ⁊ puer ſit in articulo mortis:
p̄ſertim cū baptiſm⁹ ſit ianua ſacroꝝ ⁊ ad
ſalutē neceſſari⁹. Ad hoc rn̄det Tho. ſcd̄a
2ᵉ.q.c. ꝙ ſacra noue legis ſunt maxīe ſpiri
tualia inquātuȝ ſunt ſpūalis gr̄e cā q̄ p̄cio
eſtimari nō pōt: ⁊ eius rōni repugnat ꝙ nō
gratuito det̄. Accipe ḡ pecuniā pro ſpūali
ſacroꝝ gr̄a eſt crimē ſimonie qȯ nulla con/
ſuetudine pōt excuſari vt dictū eſt. Si ḡ ſa/
cerdos noluerit baptizare niſi dato p̄cio:
tūc ille q̄ gerit curā pueri in tali caſu poſſet
illū baptizare:vel a quocūqȝ alio facere ba
ptizari. Nā q̄ nullo mō peccandū eſt: ⁊ in
caſu neceſſitat̄ q̄libet baptizare pōt:ideo
ꝓ eodē habendū eſt ac ſi nō eſſȝ ſacerdos.
Or ſi adult⁹ eſt q̄ petit baptizari īminente
iam mortis ꝑiculo:nec adeſt niſi ſacerdos
petens p̄ciū ꝓ baptiſmo: debet poti⁹ abſqȝ
baptiſmo decedere: q̄ tunc ſuppleret̄ ei ex
baptiſmo flamīs qȯ ex ſacro deeſſet. Dato
tn̄ gratis bn̄ficio baptiſmatis:pōt eū ſacer/
dos admonere de laudabili tenēda cōſue/
tudine. Secūdo q̄ri pōt de ſacro cōfirma
tiōis q̄tū ad materiā.ſ. de chriſmate: vtrū
licitū ſit dare nūmos chriſmales. Ad hoc
rn̄det̄ ex cōci. lateran. ⁊ habet̄ ex̄ de ſimo.
c.ea que de auaricie. vbi dicit̄: Audiuim⁹
ꝙ nūmos ꝓ chriſmate ab eccłijs extorq̄tis
quos nūc cathedraticos aliq̄n paſchalem
p̄ſtationē:interdū ep̄alem cōſuetudinē ap/
pellatis. Glo. variatio nomīs nihil ꝓdeſt:
⁊ bona denomīatio malū nō excuſat: quia
quodcūqȝ nomen imponas ſimoniacū eſt:
vn̄ ſeq̄it̄: Quia vo h̄ ſimoniacū eē dino/
ſcit̄:mādam⁹ quaten⁹ p̄textu alicui⁹ ꝯſue/
tudinis vł̄ p̄latiōis p̄dictos denarios nul/
laten⁹ exigatis. Glo. Cōſuetudo iſta quā/
tūcūqȝ longa nō excuſat ſed magis accu/
ſat:hoc ibi. Sed edictum hoc nō cōpeſcuit
mēte reprobos: ſicut ꝑ ſiłitudinē oſtendit
Chryſ. i omeł. ſup euāgeł. Mat. xxij Abeū
tes phariſei cōciliū inierūt vt caperēt ieſū
in ſermone: quēadmodū inq̄t ſi q̄s claude/
re voluerit aq̄ currētis meatū: ſi fuerit ex/
cluſa aliq̄ violētia: aliūde ſibi ſemitā rūpit
ſic eoꝝ malignitas ex vna p̄te cōcluſa aliā
ſibi aditū adinuenit:hoc ibi. Sic etiā iſto/
rū auaricia cōciliū aliud poſt mādatū p̄di/
ctū ſpoliādi eccłias adinuenit: vt pȝ clari⁹
infra eo.ti. vbi dicit̄.c. intantū. Sane ꝑue/
nit ad audientiā noſtrā ꝙ olim quidā ſuf/
fraganei tui ꝓ chriſmate certā cōſueuerūt
accipe pecunie quātitatē: nō metuētes pe/
nā canonicā: ⁊ correptionē tuā illudere cu
pientes: tp̄us faciēde ſolutiōis anticipāt:
recipiētes in media q̄drageſime qȯ recipe
cōſueuerūt poſt paſcha: vt cām decipiendi
diſſił̄ent: nomē denarioꝝ variāt: q̄s prius
chriſmales: ſecūdo paſchales dicebāt. cō/
ſuetudinē medie q̄drageſime nūcupantes.
Et infra. Cū enī expꝛ̄ſſius exp̄mat vēditio/
nis ſpeciē q̄ p̄us recipit q̄ rē cōferat p̄cioſā
⁊ gratis ſit gr̄a cōferēda mādam⁹ quaten⁹
tales exceſſus corrigas: ſupradictos ſuffra
ganeos tuos ⁊ eoꝝ officiales a tam illicita
exactiōe cōpeſcens: ꝙ alioꝝ culpa tibi non
C imputet̄ ad penā:hoc ibi. Tertio q̄ri pōt
de ſacro penitētie: vtrū ꝓ abſolutiōe pote/
rit aliq̄d exigi vel exactū dari. Ad quod
rn̄det canon ex̄ de ſimo.c. Ad aures nr̄as
ꝑueniſſe nouer̄: ꝙ cū. G. quidā noīe ꝓpter
pecuniā quā debebat vinculo fuiſſet excō/
municatiōis aſtrict⁹ creditorib⁹ ſatiſfecit:
ſed excōicatorib⁹.x. libras ꝓ abſolutiōe q̄/
rētibus nō valuit abſolutiōis bn̄ficiū obti
nere. Glo. bn̄ficiū abſolutiōis cū ſit eccłia/
ſticū myſteriū ⁊ ſpūale nihil eſt exigenduȝ
ꝓ ipo p̄ſtando. Et ideo qui p̄ciū ꝓpter hoc
recipit eſt ſimoniac⁹. Sed id dubitari po
teſt: vtrū ſi dediſſet aliquid ꝓ abſolutione
ipius: ſimoniam cōmiſiſſet. Poteſt dici ꝙ
nō: q̄ iniuſte ſibi abſolutio denegabat̄ ex
quo ſibi ſatiſfecit cū vexationē ſuā redime
rat:hec glo. Sequit̄ text⁹: Qm̄ igit̄ indi/
gnū eſt ⁊ eccłie romane ꝯſiliū vt abſolutiōis
bn̄ficiū redimat̄: diſtricte vobis mādam⁹
quaten⁹ ſi p̄fatus. G. debitū ſoluit ipſum
gratis faciat̄ abſolui ſi excōicatores id nō
fecerint req̄ſiti. Glo. nihil ḡ iudici ꝓ abſo/
lutiōe directe dandū eſt: ſecus ſi aduerſa/
rius ꝓpter eius cōtumaciā fecit ſumpt⁹: q̄
illos debet ſoluere anteꝙ abſoluat̄. Siłr ſi
iudex ꝓpter hoc feciſſet expēſas: q̄ tūc nō
dat̄ intuitu abſolutiōis: ſi tn̄ illum iniuſte
excōicaſſet ſine omni difficultate ⁊ graua/
mine debet abſolui. Uerūtn̄ ſm Tho. ſcd̄a
2ᵉ.q.c. Si ꝓ crimīe fuiſſet excōicatus ⁊ in
abſolutiōe aliq̄d exigeret̄: nō quaſi p̄cium
abſolutionis ſed quaſi pena culpe p̄ceden
tis: ꝓ qua fuit excōicatus: hoc licitū eſſet
dūmō rōnabiliter fieret. Quarto queri
poteſt: vtrū ꝓ ep̄is: abbatibus ſiue ꝓ qui/
buſcūqȝ ꝑſonis eccłiaſticis ponēdis ī ſedē
ſiue introducēdis p̄ſbyteris ī eccleſiā: aut
canonicis ī p̄bendā: aut ꝓ ſepulturis: exe/
quijs: bn̄dictiōib⁹ ⁊ alijs ſacris aliq̄d pōt
exigi vel dari: p̄ſertim cum ab antiq̄ fuerit
introducta cōſuetudo. Ad hoc rn̄det cōci.
Lateran.: ⁊ habet̄ ex̄ de ſimo.c. cū in eccle/
ſie. vbi ſubdit̄: Horribile nimis eſt ꝙ in q̄/
buſdā eccleſijs locū venalitas ꝑhibet̄ hr̄e
ita vt ꝓ ep̄is vel abbatib⁹ ſiue quibuſcūqȝ
ꝑſonis eccłiaſticis ponēdis in ſedē ſiue in/
troducēdis p̄ſbyteris ī eccleſiā necnō etiā
ꝓ ſepulturis ⁊ exequijs mortuorū ⁊ bn̄di/
ctiōibus nubentiū ſiue alijs ſacris aliquid
requirat̄. Putāt aūt plures ex hoc licere:
q̄ legē mortis: id eſt peccatū de longa in/
ualuiſſe cōſuetudine arbitrant̄: nō attēdē/
tes ꝙ tanto grauiora ſunt crimina quāto
diutius infelicē animā detinēt alligatā: ne
igit̄ decetero fiāt ⁊ ne vel ꝓ ꝑſonis eccłia/
ſticis deducēdis in ſedē vel ſacerdotibus
inſtituēdis vel ſepeliēdis mortuis aut bn̄/
dicendis nubētibus: aut alijs ſacris aliq̄d
exigant diſtricti⁹ inhibem⁹. Si q̄s autē cō
tra hoc venire p̄ſumpſerit: portionē cū Gy
ezi ſe nouerit habiturū. Ubi arguit glo. vi
det̄ ꝙ talis ꝯſuetudo nō ſit reprobāda vbi
ꝓ receptiōe canonica vł̄ introductiōe ꝑſone
in eccleſiā aliq̄d recipiat̄: vt in auē. de ſan.
ep̄is. §. ꝓ ꝯſuetudinib⁹: dū tn̄ nō det̄ ex pa
cto vel exigat̄ ſ; ſpōte ex poſtfacto offerat̄:
ſed h̄ req̄rebat̄ ex cōſuetudine qȯ eſt peni/
tus reprobandū etiā ſi tm̄ paſtus req̄rat̄:
vt infra eo.ti. vbi dicit̄.c. Iacob⁹ canonic⁹
eſculanus ꝓpoſuit ꝙ cū ipe in eccłia apri/
nen. ſit receptus ī canonicū ⁊ in fratrē: ca/
nonici eiuſdē loci partē ꝓuentuū ac p̄bēde
ſibi aſſignare recuſant: quādā ꝯſuetudinē
p̄tendētes ꝙ prandiū hr̄e ſolebant a cano
nico recepto nouo: quo circa mādam⁹ qua
ten⁹ ſi ita eſt dictos canonicos vt tali con/
ſuetudine nō obſtāte ſibi ſicē vni ex alijs in
ꝓuētibus ⁊ p̄benda ꝓuideant appellatiōe
remota cōpellas. Glo. ibidē: Talis cōſue/
tudo nō excuſat imo poti⁹ ſimoniā inducit
q̄ ꝓ paſtu vel paſtellis aliq̄d exigi nō de/
bet ꝓ hmōi ſpūalibus. Deniqȝ queri pōt
vtrū ſacerdos poſſet celebrare vel alia di/
uina facere ꝓ pecunia. Ad h̄ rn̄det Ray. ꝙ
ſi ad illa tenebat̄ tūc aliq̄d exigere ſimoni/
acū eſt: vt pȝ.j.q.iij.c. vendētes. vbi dicit̄:

In templo vendētes ſunt qui hoc qḋ qui/
buſdā iure cōpetit ad ꝑmiū largiunꝰ: ꝙ ſi
non tenenꝰ ad h̄ ⁊ eis ſumpt⁹ deficit aliq̄d
accipe poſſūt ſicut ⁊ locare opas ſuas ſiue
ad diem ſiue ad annū ſicut ꝑdictū eſt. Nō
ſane intelligendū eſt ꝙ ipe gratis officiare
debeat ſine pacto ꝑcedēte cauſa plus extor
quēdi: ⁊ alter grat̄ ſibi dꝫ ꝓuidere de ho/
neſto victu illi⁹ diei: qꝛ ſacerdos paup non
debet ſuis ſtipēdijs militare: ⁊ dignus eſt
mercēnari⁹ mercede ſua. Nec iuxta ꝑceptū
legis veteris alligabis os bouis trituran/
tis. Vn̄ ſi ꝗs inducit hmōi ſacerdotē ad ce/
lebrādū: nec eū remunerat digno ꝑcio de/
tentor mercedis eſt: peccatū acclamās vin
dictā celeꝰ: ꝙ ſi ſumpt⁹ hꝫ ⁊ ad h̄ nō teneꝰ:
debet gratis facere vel ceſſare: al̄s enim ex
auaricia facere videꝰ: ꝙ ſi forte nō eſſet ſi/
monia ſaltē mētalis: tn̄ eſſet turpe lucrum
habēs ſpeciē mali. ſ. auaricie defraudans
pauperculos ſacerdotes. Quod a nobis
auertat ieſus chriſtus: Amen.

De ſepultura ⁊ eius loco: electi one: canonica portione: ⁊ de exe/ quijs: ac de ſimonia circa funera: Sermo XVII.

On furtum facies:

n Exo. xx. Quia ſm̄ Grego. vltima
volūtas defunctoꝝ cōſeruāda eſt
ꝑ illoꝝ volūtate corpa eoꝝ ſunt tumulāda
nō ꝑ arbitrio nr̄e diſpoſitiōis: idō de ſepul/
turis. iiij. ſūt ꝑncipalit̄ ꝓſequēda. Primū
eſt ꝙ de loco ſepulture: de quo dic̄ Ray. ꝙ
ius ſepulture eſt qḋ cōpetit eccl̄ie ad ſepeli
endū aliq̄s in cimiterio ſuo. Et ꝓuenit ex
pontificis aſſignatiōe ⁊ cōſecratiōe: vt pꝫ
xiij. q. j. c. eccl̄ias. Competit aūt generalit̄
eccleſijs parrochialib⁹ ⁊ etiā illis quib⁹ a
iure vel ꝑuilegio cōceſſū eſt ⁊ nō alijs: attē
to tn̄ illo qḋ habeꝰ li. vj. de pac. vbi diciꝰ
c. pactū cū rectore ꝑrochialis eccl̄ie factū a
nobis ne aliq̄s vel certos ipius eccl̄ie par/
rochianos recipiat̄ ad eccl̄iaſticā ſepultu/
rā oīno ſeruare debetis q̄uis ſepultura li/
bera ſit monaſterio vr̄o ab ap̄lica ſede in/
dulta: ⁊ illi apud vos elegerint ſepulturā:
cū ꝑdictū pactū indulto hmōi deroget: h̄
ibi. et. c. qꝛ ex eo. Hic queri pōt vtrū talis
ſepultura pōt emi vel vendi: ꝑſertim cū le/
giꝰ Gen̄. xxiij. ꝙ abraam emit ab Ephron
ſpeluncā duplicē i ſepulturā vxoris ſue. Ad
hoc dicendū ꝙ ipa ſepultura emēda ſi ē ter
ra l cimiteriū cōſecrata: vel ſi fuit ibi aliq̄s
ſepult⁹ tūc vendi nō pōt: vt. ff. de rei ven. q̄
religioſis. Et ſil̄r ē de tūba in q̄ fuit aliq̄s
ſepult⁹: qꝛ loc⁹ iā fact⁹ ē religioſus: vt. ff. ḋ
rel. ⁊ ſūp. fu. l. ij. ⁊. xiij. q. ij. c. Queſta ē nob̄
nereida clariſſima femīa: ꝙ ab ea ſolidū ꝓ
filie ſue ſepultura fraternitas vr̄a velit exi
gere: hoc aūt vitiū eſt: ⁊ infra. Memor es
qꝛ dū abraā a filijs Ebron ſepulchrū ꝑcio
ad humandū corp⁹ cōiugis poſtularet: pre
ciū accipe rēnuit: ne cōmodū videaꝰ de ca/
dauere ꝯſecut⁹. Si ḡ tante ꝯſideratiōis pa
gan⁹ vir fuit: quātomagis nos q̄ ſacerdo/
tes dicimur hoc facere nō debem⁹. Et ꝓſe/
quiꝰ ibidē: ꝙ ſi ꝯtingat aliquē in eccl̄ia ſe/
peliri oblata lib̄alit̄ ꝑñt accipi: ſ ꝑcipit ne
debeāt exigi: ne aut venalis dicaꝰ eccleſia
aut eaꝝ rectores de mortuis gl̄iari videāꝰ
dūmō ex cadauerib⁹ ſibi cōmodū vendica/
re ſtudeāt. Et ibidē. c. ſeq̄n. ⁊ ex̄ de ſepul. c.
abolēde. Si vo ſepultura emēda eſt terra
pura nōdū ad vſuꝫ ſepulture deputata ſed
deputāda: ⁊ ſil̄r tūba: tūc vtiq̄ vendi licet
⁊ emi: ſic fecit abraā q̄ emit terrā non cōſe/
cratā ad vſū ſepulture vt ibidē inſtitueret
ſepulchra. Et addit ſanct⁹ Tho. ſcd̄a 2ᵉ. q.
c. ꝙ apud gētiles loca ſepulture deputata
religioſa reputabanꝰ. Et idō ſi Ephrō ꝓ iu/
re ſepulture ꝑciū intēdit accipere peccauit
vendēs: licꝫ abraā non peccauit emens: qꝛ
nō intēdebat emere niſi cōem terrā. Nꝛ ſi
ḡ querit̄ q̄d de eccleſijs vbi diuerſa ſunt ci
miteria vel loca ⁊ taxatū eſt ꝓ quāta pecu/
nia q̄s ponaꝰ in tali vel tali loco. Ad hoc
rn̄det Hoſti. ꝙ ſimonia eſt ex̄. e. ti. audiui/
mus. et. c. ſicut. Patet etiā. xiij. q. ij. ex cō/
ci. Valēſi. c. ꝑcipiēdū eſt. et ex cōci. Tribu/
rien̄. c. eccl̄iaſtico. vbi ſubdiꝰ. Nō hoīs eſt
terra ⁊ plenitudo ei⁹. Si terrā vēdis inua/
ſiōe rei dn̄ice re⁹ teneberis: grat̄ accepiſti
a deo grat̄ da ꝓ eo: q̄re interdictū ſit oib⁹
oīno xp̄ianis terrā mortuis vendere ⁊ de/
bitā ſepulturā denegare: niſi forte ꝓximi ⁊
amici defuncti ꝓpter nomē ⁊ redemptionē
aīe defuncti gratis dare aliq̄d velint: hoc
ibi. Et in diuerſis alijs. c. ibidē. Sic etiā ſi
crux ſpecialis porteꝰ vel quecūq̄ ſil̄ia gr̄a
maledicti queſt⁹ adinuēta: vt dicto. c. au/
diuim⁹. Deinde queri pōt vbi ſepeliri de/
beat q̄ decedit nulla ſepultura electa. Ad
h̄ rn̄det Jo. an. de ſepul. in. c. aīaꝝ. li. vj. ꝙ
talis ſepeliri dꝫ in ſepulcro parentū ſuoꝝ
exēplo ꝑriarchaꝝ: vt. xiij. q. ij. c. Ebron. vl̄

i eccl̄ia ſua ꝑrochiali qḋ magis ſuadendū
eſt ad cōſeruandā cōem pacē: maxīe qꝛ iā h̄
ꝯſuetudo inualuit. Nꝛ ſi domiciliū hn̄s i ci
uitate q̄nq̄ ſe trāſferat ad villam ruralē cā
recreatiōis vel exercitatiōis: ibiq̄ decedat
nō electa ſepultura: debet i eccl̄ia ſua par/
rochiali trāſferri. Mulier aūt ſine electiōe
ſepulture decedens cū viro ſuo vltimo cui⁹
domiciliū ⁊ honorē retinet ē tumulāda: vt
eo. ti. li. vj. is q̄. Preterea ſi q̄riꝰ: vtrū hi
q̄ alienū in caſu nō cōceſſo ſepeliūt teneāꝰ
ad reſtitutionē. Ad h̄ rn̄det Alex. papa. iij.
ex̄ de ſepul. c. cū ſit liberū. dicēs: Mādam⁹
ꝙ ſi ita eſſe inueneritis ꝑfatos cōpellatis:
vt oſſa ꝑfate mulieris ⁊ bn̄ficia q̄ occaſiōe
eius ſepulture recepiſſe noſcunꝰ memora/
tis fratrib⁹ cū integritate reſtituāt: ⁊ dece/
tero ſil̄ia attentare nō ꝑſumāt. Et idē ꝑci/
B pit Inno. in. e. ti. c. in nr̄a ꝑñtia. Secūdū
ꝑncipalit̄ ꝓſequēdū eſt de electiōe ſepultu
re: de q̄ li. vj. de ſepul. c. aīaꝝ piculis. Pre/
cipiꝰ vniuerſis clericis tā ſecularib⁹ q̄ re/
ligioſis in v̄tute obediētie ⁊ ſub intermīa/
tiōe maledictiōis eterne: ne inducāt aliq̄s
ad vouēdū: iurādū: aut inꝰpoſita fide ſeu
al̄s ꝓmittendū: vt apud eoꝝ eccl̄ias eligāt
ſepulturā: aut iā electā nō īmutēt: al̄s ele/
ctio talis ē irrita: ⁊ q̄ ſic elegerint nec ſepe/
liri ꝑñt apḋ eccl̄ias ſic electas nec alibi eli/
gere: ſ oīno ſepeliēdi ſūt apud eccl̄ias apḋ
quas ſepeliēdi fuiſſent ſi ſepulturā nō ele/
giſſent. Cui etiā ꝯſtitutiōi ſupadditū eſt in
clem̄. de penis. c. cupiētes. ꝙ q̄ ꝯtriū facere
ꝑſūpſerit: alios inducēdo ad iurandū: vo/
uendū: ꝓmittēdū vt apud eos eligant aut
electā nō īmutēt: ipo facto ſn̄iaꝫ excōicati/
onis incurrāt: a q̄ ſolū a papa niſi i mortis
articulo valeāt abſolui. Et addiꝰ in dicto
c. aīaꝝ. ꝙ religioſi vel clerici q̄ ꝑdictos in
ſuis eccl̄ijs vl̄ cimiterijs ſepelire ꝑſūpſerit:
tenenꝰ ad reſtōeꝫ corporū ſi petanꝰ: ⁊ etiā
oīm que occaſiōe ſepulture eoꝝ ꝓuenerūt
quōlibet ad eoſdē faciendā integralit̄: ⁊ h̄
infra. x. dies: quā niſi fecerit eccl̄ie ipe apḋ
q̄s ſepulti fuerit ⁊ cimiteria earūdē extūc
ſint ⁊ tādiu manēt inꝰdicta: donec fiat re/
ſtitutio ꝑdictoꝝ. Sec⁹ tn̄ dicendū eſt qn̄ q̄s
motu ꝓprio voueret vel iuraret in tali loco
eligere ſepulturā: qꝛ ſm̄ Hoſti. tenereꝰ hoc
ſeruare: niſi ex cā noua p⁹ orta excuſareꝰ:
vt qꝛ fact⁹ eēt ep̄us vel religioſus: vel loc⁹
ille q̄ſi diſſipat⁹ ē ⁊ ſil̄ia: ſic pꝫ ſupi⁹ de cō/
ditiōibus ſubintellectis i voto vel iuramē
to ꝓmiſſorio: ꝙ ſi ꝓpri⁹ ſacerdos violēter
rapuerit corpus illi⁹ q̄ elegit alibi ſepeliri
ſm̄ Hoſti. ius qḋ in eius mortuario habet
⁊ oſſa reſtituet: vt dicto. c. cū liberū. De/
inde queri pōt: vtrū patres eligere pñt ſe/
pulturā filijs ſuis moriētib⁹ cū in paterna
cura ⁊ ptāte nutrianꝰ. Ad hoc rn̄det Bo/
nifaci⁹ papa. viij. de ſepul. li. vj. dicēs. c. lꝫ
pater minores filios q̄ nequeūt anteq̄ ad
annos pubertatis ꝑueniāt eligere ſepultu
rā poſſit ſi ꝯſuetudo terre id habeat q̄ vo/
luerit ſepelire: hoc tn̄ nō pōt vbi hmōi cō/
ſuetudo nō habeꝰ: ſ ſunt cū ſuis maiorib⁹
vel in eccl̄ia parrochiali tumulādi. Nuis
aūt filiuſfamilias abſq̄ patris aſſenſu ſibi
poſſit eligere ſepulturā: pro aīa tn̄ ſua ꝑter
illi⁹ aſſenſū niſi peculiū caſtrēſe aut q̄ſi ca/
ſtrēſe habeat: aliq̄d legare nō pōt: hoc ibi.
Deniq̄ pactio pecuniaria ſup electione ſe/
pulture fieri nō pōt ſm̄ Hoſti. qꝛ quicq̄d tē
porale dareꝰ vel ꝓmittereꝰ vt talis electio
fieret: oīno reprobandū eēt tanq̄ ſimonia/
cū. j. q. ij. ꝙ pio. Tertiū ꝑncipaliter ꝓſe/ C
quēdū eſt de portione canonica qn̄ q̄s ele/
git alibi ſepeliri: de q̄ ꝑmo queri pōt: vtrū
in iure ſit aliq̄ taxa determīata ꝓ portione
canonica: vt ꝑ eam ſopiaꝰ oīs cōtrouerſia.
Ad h̄ dicendū: ꝙ de his q̄ ſepulturas eli/
gūt apud fratres ꝑdicatores vel minores:
declarata ē certa taxa ne materiā habeant
litigādi cū ꝑlatis in. c. ſup cathedrā. §. verꝝ
de ſepul. in clem̄. vbi diciꝰ. Statuim⁹ ⁊ or/
dinam⁹ eadē vt dictoꝝ ordinū frēs de ob/
uētiōibus omnib⁹ tā de funeralib⁹ q̄ de q̄/
buſcūq̄ ⁊ quōcūq̄ relictis diſtincte vel in/
diſtincte ad quoſcūq̄ certos vel determīa
tos vſus de q̄b⁹ quarta ſiue canonica por/
tio dari vel exigi nō cōſueuit vel nō debet
de iure: necnō de datis vl̄ qualitercūq̄ do/
natis in morte ſeu mortis articulo in infir/
mitate dantis vel donātis ꝯceſſerit de qua
deceſſerit quomōcūq̄ directe vel indirecte
fratribus ipis vel alijs pro eiſdem quartā
partē auctoritate ap̄lica taxamus ⁊ limita/
mus parrochialib⁹ ſacerdotib⁹ ⁊ eccleſia/
rū rectorib⁹ ſeu curatis largiri integre te/
neanꝰ. Verūtn̄ vt ibidē ꝓſeq̄tꝰ de datis
vel legatis ante temp⁹ infirmitatis in qua
legans decedit non oportet dare quartā ſi
ſine dolo vel fraude danꝰ vel leganꝰ ante
temp⁹ illud. Si tamē cum dolo ⁊ fraude ta
lia ꝓcuraret: obligarenꝰ ad quartā cura/
tis dandā ac ſi legata fuiſſent in mortis ar
ticulo. Porro vltra portionē hmōi nō poſ/
ſunt parrochiales exigere: nec frēs tenenꝰ

amplíꝰ impēdere: nec ad hoc a quoqꝫ poſ/
ſunt aliqualiť cohercerí. Ex quo ſequiť ꝙ
cū ad eoꝝ eccleſiā funera portanť ſi nō de/
fraudanť a bñficíjs debitis ac ſi in eoꝝ ec/
cleſia ſepelirenť propter ꝙ bñficia vt papa
ꝑmiſit in eodē.c. canonica portio dať: tūc
etiā ad quartā dandā frēs ꝑdicti nō obli/
ganť: als enī plus tollerenť q̄ quartā: qꝺ
papa hic ꝓhibet: ⁊ de electiōe ſepulture in
eccľia aliena cōmodū reportarēt. Secū/
do querí pōt qualis ſit exhibēda portio ca
nonica de his ꝙ in alijs eccleſijs ſibi ſepul/
turā exigūt. Rñdet ad hoc Clemens papa
iij. ex͂ de ſepul. dicto.c. certificari voluiſti a
nobis quō illa clauſula ꝙ in ꝓuilegijs ſolet
apponi: ſalua iuſticia illaꝝ eccľiaꝝ a quibꝰ
mortuoꝝ corpa aſſumunť intelligi debeat
⁊ exponi: cū aūt ſup h̄ articulo diuerſa no/
ſtroꝝ anteceſſoꝝ manauerit inſtituta Leo/
ne iuſticiā illā qñqꝫ tertiā: vt.e.ti.c.j. qñqꝫ
mediā partē: vt eo.ti.c. relatuꝫ. ⁊ Urbano
quartā fore cenſente. Glo.c. Urbani nō ha
bemꝰ ſed Lucij tertij: vt patet.c. cū ſup ali/
quo. Sequiť: Nos tale ꝑhemus in hac va
rietate reſpōſum: vt ſicut beatꝰ Hiero. inq̄t
vnaqueqꝫ ꝓuincia in ſuo ſenſu abūdat ꝭm
rationabilē ꝯſuetudinē regionis illa inſti/
cia circa medietatē vel tertiā aut quartā ꝓ
locoꝝ diuerſitatibꝰ attēdať: hoc ibi. Sꝫ
ꝗd ſi cōſuetudo nō appareat. Rñdet Tho.
ſpectandā eſſe cōſuetudinē eccleſie metro/
politane: ꝙ ſi nec illa appareat: ſpectanda
eſt ꝯſuetudo vicinaꝝ: que ſi varia eſt: tunc
dicit glo. in dicto.c. certificari. ꝙ tūc de mi
nori ſūma erit intelligendū: qꝛ in illa oēs
cōcordant. Dicit Hoſť. ꝙ tunc q̄rta debeť.

Tertio queri pōt de quibꝰ rebꝰ dari de/
bet canonica portio. Ad hoc rñdet Ray.
cui cōcor. Hoſti. ꝙ nō tm̄ de oblatiōibꝰ ce/
reis ⁊ alijs hmōi: que eccľia in q̄ ſepeliť re/
cipit in die funeris: ſed etiam de alijs q̄ de/
functus illi eccľie ꝓ anima ſua relinq̄t. Ad/
dit Guil. h̄ intelligendū eſſe de his q̄ relin/
quunť occaſione eccľie vel loci: ſecus autē
ſi intuitu ꝑſone ꝑſonis eccľiaſtice: dūmō tñ
in fraudē nō fiat. Et hoc intelligiť tam de
mobilibꝰ q̄ȝ imobilibꝰ. Excipiunť tñ orna
mēta eccľie ⁊ quedā alia q̄ ponunť extra ꝺ
teſta. vbi diciť.c. de his q̄ in ornamētis vel
ꝓ eis ſeu fabrica: lumiaribꝰ anniuerſario:
ſeptimo: triceſimo: ſiue alijs ad ꝑpetuū di/
uinū cultū leganť eccľijs vel reliq̄s pijs lo
cis canonica portio: dūmō ī fraudē nō fiat
vt ea ex͂pus. Glo. ſi ē cōſuetudo: ſiue parro/
chialis eccleſia debeat defraudari deduci
nō debet. Glo. hoc dictū eſt ꝓpter reueren/
tiā diuini cultus: multa ꝓpter religionem
cōmitti ſolēt: nā ſumma ē ratio q̄ religionē
facit. Sed obijciť illud extra de ſepul. in.c.
in noſtra ꝑñtia. vbi ſubinferť: parrochia/
lis eccľia de oblatiōibꝰ legitimis ⁊ alijs q̄
defunctus ꝓ aīa ſua in vltima diſpoſitiōe
relinq̄t ꝑterq̄ de equis ⁊ armis recipiat q̄r/
tā ꝑtē. Ad hoc rñdet glo. ibidē: ꝙ hoc in/
ductū fuit in fauorē terre ſancte: ſic̄ de his
q̄ relinquūť in ornamētis eccľie ſiue ad cul
tū diuinū nihil deduciť. Erat enī ipſis ho
ſpitalarijs hoc ſpecialiter indultū in ſubſi/
diū terre ſancte: vt patet ī textu dicti.c. Et
nota generaliter ꝙ portio canonica debeť
illi eccľie vbi ꝯſueuit accipe ſacra: vt de ſe/
pul.c.j. Quarto queri pōt: ſi defunctus
eccľie ſue relinq̄t.x. ⁊ alteri eccľie in q̄ elegit
ſepeliri centū vtrū eccľia ſua pōt agere ad
canonicā portionē. Ad hoc rñdet Ray. ꝙ
ſi legauit hoc mō ꝙ eccľia ſua eſſet illis cō/
tenta: ⁊ ſacerdos ſciens cōditionē ſuſcepit
legatū: videť renūciaſſe iuri ſuo: nec debꝫ
vltra petere portionē. Si xͦo defunctꝰ ab/
ſolute relinq̄t ⁊ ſacerdos abſolute recepit:
poterit nihilominꝰ de ceteris portionē ſibi
vendicare: vel ſaltē aget ad ſupplementū
cōputatis illis.x. vt patꝫ plane ex͂ de teſta.
c. officij. ⁊ in glo. Nā ſi ſepulturā elegit in
eccľia ꝓpria nihil illi legās: ⁊ alijs eccleſijs
multa: tūc ab alijs eccleſijs nihil petere po
teſt. Sed ſi eſt ꝯſuetudo ꝙ eligētes in eccle
ſia ꝓpria ſepulturā ſemꝑ aliq̄d relinquant:
pōt tūc eccľia repetere ab heredibꝰ: nō iu/
re actiōis: nec differēdo ꝓpter hoc ſepultu
rā: ſed implorādo officiū ſuꝑioris: extra de
ſimo. ad apoſtolicā. Si tamē nō eſt cōſuetu
do: tūc nihil petere pōt ſed ſolis funerali/
bus debet eſſe contenta: qꝛ teneť ex officio
eū ſepelire: extra de ſimo. nō ſatis. Quī/
to deniqꝫ queri pōt: ſi quis ſepulturā elige
ret apud religioſos q̄ poſt hoc illā religio/
nē intrat ⁊ decedit: vtrū locus illiꝰ religio/
nis tenebiť eccľie illiꝰ ad canonicā portio/
nē. Ad hoc dicendū ꝑ diſtinctionē: qꝛ aut
talis intrat ī infirmitate in q̄ moriť: ⁊ tunc
teneť ad illā portionē: vt pꝫ plane eo. ti.c.
de his. Si xͦo tranſit in ſanitate vel etiā in
īfirmitate de q̄ tñ nō moriť: tūc aut accipiť
in cōfratrē alicuiꝰ loci religioſi: nō oblatis
bonis ſuis ſ ſibijpſi retētis ⁊ ibi ſepulturā
eligit: nō liberať ꝭm Hoſť. a canonica por/
tiōe: ſicut nec eximiť ab eꝑali iuriſdictiōe
etiā ſi ipſi religioſi ſint exempti: extra de ꝓ
uile. cū ⁊ plantare. §. de cōfratribus.c. vt ꝓ
uilegia. Idē Hoſti. Si vero recipiť in con/
fratrē reſignando bona ſua oīa: etiā vſū
fructū ⁊ mobilia: tūc nō teneť ad canonicā
portionē eccľie parrochiali: etiam ſi tēpore
nouiciatus moriať: qꝛ licet exire potuerit
tñ nō exiuit ſed in religione deceſſit: ⁊ hoc
ſufficit ad quarte retētionē: extra eo. ti. de
his. Quartū deniqꝫ ꝑncipaliť ꝓſequen/
dū eſt de exequijs defunctoꝝ: de quo que/
ri poteſt: vtrū ſimonia cōmittať aliq̄d reci
piendo ꝓ exequijs mortuoꝝ vel ex eo ꝙ q̄ſ
interſit exequijs vľ extreme vnctioni. Ad
hoc rñdet Gof. ⁊ Hoſti. ꝙ ꝓ hmōi nihil dꝫ
exigi: pie tñ cōſuetudines debēt obſeruari
Unde extra de ſimo.c. ad nr̄aꝫ: ſubdiť. Di
ſtricte vobis mādamꝰ q̄tenꝰ ꝓ miniſterio
eccľiaſtico exercēdo nullatenus pecuniam
exigas: ⁊.c. cū in eccľie. Hec tñ ſane ſūt in/
telligēda de tali qui fuit ex officio ſuo ob/
ligatus ad eas faciēdas: qui vero nō ē ob
ligatus ad hmōi locare pōt opas ſuas mo/
do ſcꝫ qm̄ ꝑfixꝰ eſt in ꝑcedentibus. Et in ſi
milibus idē eſt iudiciū: vt dū q̄s vigilat ſu
ꝑ defuncto: vel dicat pſalteria vel miſſas.
Preterea ſtatuta que fiunt ad faciendum
aliquid ad qꝺ non obliganť cū appoſitio/
ne certi taxus. Exempli gratia: q̄ tm̄ lega/
uerit eccľie habebit crucē argenteā aut ꝓ/
ceſſionē ⁊ ſimilia. Si ſtatutū illud faciūt ꝑ
verba affirmatiua nō eſt ſimonia: ſecus ſi
ꝑ verba negatiua: qꝛ tūc tollit officium pie
tatis ſcꝫ ꝙ ꝓceſſio nō fiat gratis: vľ ꝓ ini/
nori ꝑcio qꝺ nō licet. Ad honorē dei.

De ſimonia ꝑ ingreſſū religiōis quō videlicet licitū ſit ab ingredi/entibus aliquid exigi ⁊ quomodo non: Sermo XVIII

On furtum facies

n Exo.xx. Cū habeať ex concilio
Toletano.xj. ꝙ q̄cquid inuiſibiľ
gratie ꝯſolatiōe tribuiť: nūqꝫ q̄ſtibꝰ vel q̄/
buſcūqꝫ ꝑmijs venūdari penitꝰ dꝫ: vt.j.q.
j. quicq̄d: merito q̄rit Gratianꝰ in ꝑn.j.q.
ij. An ꝓ ingreſſu mōaſterij pecunia ſit exi/
genda vľ exacta ꝑſoluēda: cū vtrūqꝫ licitū
vtriuſqꝫ teſtamēti ſerie cōprobať. Legitur
enī.j. Regū ꝙ Anna detulit ſecū Samue/
lē poſtq̄ȝ ablactatꝰ fuerat in tribus vitulis
⁊ tribus modijs farine ⁊ amphora vini ad
domā dñi in ſylo. In actibꝰ q̄ꝫ apľoꝝ legū
tur q̄ multitudinis credentiū erat cor vnū
⁊ anima vna: nec aliq̄d eoꝝ q̄ poſſidebant
q̄ſqꝫ ꝓpriū eſſe dicebat: ſed erāt illis oīa
cōmunia: ſinguli vendebāt ꝑdia ſua ⁊ po/
nebant precia eoꝝ ante pedes apoſtoloruꝫ
quorū vnus Ananias. ſ. dū ꝑtē ſibi reſer/
uaret cū vxore ſua Saphira ſentētia male
dictionis accepta ante pedes apľi cecidit
mortuus. Hinc liq̄do apparet ꝙ ingreſſu/
ri monaſteriū ſua debēt offerre rectoribus
nec aliter ſunt recipiendi niſi ſua obtulerīt
Ad hoc ibidē rñdet ꝙ aliꝺ eſt ſua ſpōte of
ferre: aliud exacta ꝑſoluere. Anna mater
Samuelis nō exacta neqꝫ petita ſꝫ ſponte
munera ſacerdotibus obtulit. Credentes
ſua ſpōte offerebāt apľis vt indigentiū ne/
ceſſitatibus deſeruirēt: q̄ inſtāte ꝑſecutiōe
infideliū eis poſſidere nō libebat. Anani/
as q̄ꝫ nō ideo dānatus eſt qꝛ ſua nollet of/
ferre: ſed qꝛ ſpūiſctō mētitus: ꝑcia eoruꝫ q̄
apľis obtulerat ex ꝑte fraudabat. Non er/
go his auctoritatibꝰ ꝑmittiť rectoribꝰ ab ī
greſſuris aliq̄d exigere ſed ſpōte oblata ſu
ſcipere: qꝛ illud dānabile eſt: h̄ vero mini/
me: h̄ ibi. Uerūtñ ad amouēdas ſcrupulo/
ſitates quorundā ſimpliciū materiā hanc
ꝓfundius aſſumēdo ⁊ eā clarioribꝰ decla/
rationibus ꝓſequēdo: ſaluo ſaniori iudi/
cio dici pōt ꝑ diſtictionē ꝙ ꝭꝫ Hein. boyc:
duplex eſt religio: ſcꝫ ordinis approbati et
ꝯfraternie ſecularis. Si ģ loq̄mur de reli/
gione nō q̄dē ordinis approbati: ſed ꝯfra/
ternie ſecularis q̄ generaliť ſūpto vocabu
lo religio dici pōt: tūc dicūt Ray. ⁊ Io. in
ſumma ꝯfeſ. ꝙ ſiue in ſtatutis ſiue in ordi/
nationibꝰ alicuiꝰ cōfraternie ita dictū ē ꝙ
ſcꝫ bis vel ſemel in anno ꝯueniāt frēs oēs
ſimul ad tractādū de ſalute animaꝝ ad au
diendū verbū dei: ad celebrandū miſſas ⁊
oratiōes ꝓ viuis ⁊ defunctis: ⁊ ponūt cer/
tā quātitatē ſingulis annis ex qua reficiā/
tur ⁊ ꝓuideanť paupes h̄ ē bonū dūmodo
ſit ex intētione munda ⁊ pure in deo fixa.
Abſit enī vt ea q̄ ꝓpter bonū ac licitū faci/
mus aut habemus: ſi q̄d ꝑ hoc preť nr̄am
voluntatē cuiqꝫ mali acciderit noƀ impu/
teť: vt dı. xxiij.q.v.c. de occidēdis. Si ve/
ro ꝯfraternitates ita ſint ꝯſtitute ꝙ nulluſ
recipiať niſi ꝓmittat ſe daturū ſinguľ an/
nis.x. tūc ſi fiat ꝓpter honeſtā cauſā: vtpo
te ꝓ alendis pauperibꝰ: redimēdis capti/
uis ⁊ ſimilibus: nō eſt ſimonia nec ſunt re/
ꝓbāde: vt dı. xlij. di.c. Si q̄s deſpicit eos

ampliꝰ impēdere: nec ad hoc a quoq̄ poſ/
ſunt aliqualiť cohercerí. Ex quo ſequiť ꝙ
cū ad eoꝝ eccleſiā funera portanť ſi nō de/
fraudanť a bñficijs debitis ac ſi in eoꝝ ec/
cleſia ſepelirenť propter q̄ bñficia vt papa
ꝑmiſit in eodē.c. canonica portio dať: tūc
etiā ad quartā dandā frēs ꝑdicti nō obli/
ganť: alš eñ plus tollerenť q̄ quartā: qđ
papa hic ꝓhibet: ⁊ de electiōe ſepulture in
eccl'ia aliena cōmodū reportarēt. Secū/
do queri pōt qualis ſit exhibēda portio ca
nonica de his q̄ in alijs eccleſijs ſibi ſepul/
turā exigūt. Rñdet ad hoc Clemens papa
iij. ex̄ de ſepul. dicto.c. certificari voluiſti a
nobis quō illa clauſula q̄ in ꝓuilegijs ſolet
apponi: ſalua iuſticia illaꝝ eccl'iaꝝ a quibꝰ
mortuoꝝ corpa aſſumunť intelligi debeat
⁊ exponi: cū aūt ſup h̄ articulo diuerſa no/
ſtroꝝ anteceſſoꝝ manauerit inſtituta Leo/
ne iuſticiā illā qñq; tertiā: vt.e.ti.c.j. qñq;
mediā partē: vt eo.ti.c. relatuꝫ. ⁊ Urbano
quartā fore cenſente. Glo.c. Urbani nō ha
bemꝰ ſed Lucij tertij: vt patet.c. cū ſup ali/
quo. Sequiť: Nos tale ꝓhemus in hac va
rietate reſpōſum: vt ſicut beatꝰ Hiero. inq̄t
vnaqueq; ꝓuincia in ſuo ſenſu abūdat ſm
rationabilē ꝯſuetudinē regionis illa iuſti/
cia circa medietatē vel tertiā aut quartā ꝓ
locoꝝ diuerſitatibꝰ attēdať: hoc ibi. Sꝫ
q̄d ſi cōſuetudo nō appareat. Rñdet Tho.
ſpectandā eſſe cōſuetudinē eccleſie metro/
politane: ꝙ ſi nec illa appareat: ſpectanda
eſt ꝯſuetudo vicinaꝝ: que ſi varia eſt: tunc
dicit glo. in dicto.c. certificari. ꝙ tūc de mi
nori ſūma erit intelligendū: qꝛ in illa oñs
cōcordant. Dicit Goff. ꝙ tunc q̄rta debeť.

Tertio queri pōt de quibꝰ rebꝰ dari de/
bet canonica portio. Ad hoc rñdet Ray.
cui cōcor. Hoſti. ꝙ nō tñ de oblatiōibꝰ ce/
reis ⁊ alijs hmōi: que eccl'ia in q̄ ſepeliť re/
cipit in die funeris: ſed etiam de alijs q̄ de/
functus illi eccl'ie ꝓ anima ſua reliq̄t. Ad/
dit Guil. h̄ intelligendū eſſe de his q̄ relin/
quunť occaſione eccl'ie vel loci: ſecus autē
ſi intuitu pſone ꝯ̄uis eccl'iaſtice: dūmō tñ
in fraudē nō fiat. Et hoc intelligiť tam de
mobilibꝰ q̄ī mobilibꝰ. Excipiunť tñ orna
mēta eccl'ie ⁊ quedā alia q̄ ponunť extra ð
teſta. vbi diciť.c. de his q̄ in ornamētis vel
ꝓ eis ſeu fabrica: lumīaribꝰ anniuerſarioꝛ
ſeptimo: triceſimo: ſiue alijs ad ꝑpetuū di/
uinū cultū leganť eccl'ijs vel reliq̄s pijs lo
cis canonica portio: dūmō ī fraudē nō fiat
vt ea ex̄pus. Glo. ſi ē cōſuetudo: ſiue parro/
chialis eccleſia debeat defraudari deduci
nō debet. Glo. hoc dictū eſt ꝓpter reueren/
tiā diuini cultus: multa ꝓpter religionem
cōmitti ſolēt: nā ſumma ē ratio q̄ religionē
facit. Sed obijciť illud extra de ſepul. in.c.
in noſtra pñtia. vbi ſubinferť: parrochia/
lis eccl'ia de oblatiōibꝰ legitimis ⁊ alijs q̄
defunctus ꝓ aīa ſua in vltima diſpoſitiōe
reliq̄t ꝑterq̄ de equis ⁊ armis recipiat q̄r/
tā ptē. Ad hoc rñdet glo. ibidē: ꝙ hoc in/
ductū fuit in fauorē terre ſancte: ſic de his
q̄ relinquūť in ornamētis eccl'ie ſiue ad cul
tū diuinū nihil deduciť. Erat enī ipſis ho
ſpitalarijs hoc ſpecialiter indultū in ſubſi/
diū terre ſancte: vt patet ī textu dicti.c. Et
nota generaliter ꝙ portio canonica debeť
illi eccl'ie vbi ꝯſueuit accipe ſacra: vt de ſe/
pul.c.j. Quarto queri pōt: ſi defunctus
eccl'ie ſue reliq̄t.x. ⁊ alteri eccl'ie in q̄ elegit
ſepeliri centū vtrū eccl'ia ſua pōt agere ad
canonicā portionē. Ad hoc rñdet Ray. ꝙ
ſi legauit hoc mō ꝙ eccl'ia ſua eſſet illis cō/
tenta: ⁊ ſacerdos ſciens cōditionē ſuſcepit
legatū: videť renūciaſſe iuri ſuo: nec debꝫ
vltra petere portionē. Si vō defunctꝰ ab/
ſolute reliq̄t ⁊ ſacerdos abſolute recepit:
poterit nihilominꝰ de ceteris portionē ſibi
vendicare: vel ſaltē aget ad ſupplementū
cōputatis illis.x. vt patꝫ plane ex̄ de teſta.
c. officij. ⁊ in glo. Or ſi ſepulturā elegit in
eccl'ia ꝓpria nihil illi legās: ⁊ alijs eccleſijs
multa: tūc ab alijs eccleſijs nihil petere po
teſt. Sed ſi eſt ꝯſuetudo ꝙ eligētes in eccle
ſia ꝓpria ſepulturā ſemꝑ aliq̄d relinquant:
pōt tūc eccl'ia repetere ab heredibꝰ: nō iu/
re actiōis: nec differēdo ꝓpter hoc ſepultu
rā: ſed implorādo officiū ſupioris: extra de
ſimo. ad apoſtolicā. Si tamē nō eſt cōſuetu
do: tūc nihil petere pōt ſed ſolis funerali/
bus debet eſſe contenta: qꝛ teneť ex officio
eū ſepelire: extra de ſimo. nō ſatis. Quin/
to deniq; queri pōt: ſi quis ſepulturā elige
ret apud religioſos q̄ poſt hoc illā religio/
nē intrat ⁊ decedit: vtrū locus illiꝰ religio/
nis tenebiť eccl'ie illiꝰ ad canonicā portio/
nē. Ad hoc dicendū ꝑ diſtinctionē: qꝛ aut
talis intrat ī infirmitate in q̄ moriť: ⁊ tunc
teneť ad illā portionē: vt pꝫ plane eo.ti.c.
de his. Si vō tranſit in ſanitate vel etiā in
īfirmitate de q̄ tñ nō moriť: tūc aut accipiť
in cōfratrē alicuiꝰ loci religioſi: nō oblatis
bonis ſuis ſ ſibiipſi retētis ⁊ ibi ſepulturā
eligit: nō liberať ſm Goff. a canonica por/
tiōe: ſicut nec eximiť ab ep̄ali iuriſdictiōe
etiā ſi ipſi religioſi ſint exempti: extra de ꝓ
uile. cū ⁊ plantare. §. de cōfratribus.c. vt ꝓ
uilegia. Idē Hoſti. Si vero recipiť in con/
fratrē reſignando bona ſua oñia: etiā vſū
fructū ⁊ mobilia: tūc nō teneť ad canonicā
portionē eccl'ie parrochiali: etiam ſi tēpore
nouiciatus moriať: qꝛ licet exire potuerit
tñ nō exiuit ſed in religione deceſſit: ⁊ hoc
ſufficit ad quarte retētionē: extra eo.ti. de
his. Quartū deniq; ꝑncipaliť ꝓſequen/
dū eſt de exequijs defunctoꝝ: de quo que/
ri poteſt: vtrū ſimonia cōmittať aliq̄d reci
piendo ꝓ exequijs mortuoꝝ vel ex eo ꝙ q̄s
interſit exequijs vł extreme vnctioni. Ad
hoc rñdet Gof. ⁊ Hoſti. ꝙ ꝓ hmōi nihil dꝫ
exigi: pie tñ cōſuetudines debēt obſeruari
Unde extra de ſimo.c. ad nr̄aꝫ: ſubdiť. Di
ſtricte vobis mādamꝰ q̄tenꝰ ꝓ miniſterio
eccl'iaſtico exercēdo nullatenus pecuniam
exigas: ⁊.c. cū in eccl'ie. Hec tñ ſane ſūt in/
telligēda de tali qui fuit ex officio ſuo ob/
ligatus ad eas faciēdas: qui vero nō ē ob
ligatus ad hmōi locare pōt opas ſuas mo/
do ſcꝫ q̄m ꝑfixꝰ eſt in ꝑcedentibus. Et in ſi
milibus idē eſt iudiciū: vt dū q̄s vigilat ſu
ꝑ defuncto: vel dicat pſalteria vel miſſas.
Preterea ſtatuta que fiunt ad faciendum
aliquid ad qđ non obliganť cū appoſitio/
ne certi taxus. Exempli gratia: q̄ tñ lega/
uerit eccl'ie habebit crucē argenteā aut ꝓ/
ceſſionē ⁊ ſimilia. Si ſtatutū illud faciūt ꝑ
verba affirmatiua nō eſt ſimonia: ſecus ſi
ꝑ verba negatiua: qꝛ tūc tollit officium pie
tatis ſcꝫ ꝙ ꝓceſſio nō fiat gratis: vł ꝓ mi/
nori ꝑcio qđ nō licet. Ad honorē dei.

De ſimonia ꝑ ingreſſū religiōis quō videlicet licitū ſit ab ingredi/entibus aliquid exigi ⁊ quomodo non: Sermo XVIII

Non furtum facies
Exo.xx. Cū habeať ex concilio
Toletano.xj. ꝙ q̄cquid inuiſibił
gratie ꝯſolatiōe tribuiť: nūq; q̄ſtibꝰ vel q̄/
buſcūq; ꝑmijs venūdari penitꝰ dꝫ: vt.j.q.
j. quicq̄d: merito q̄rit Gratianꝰ in ꝑn.j.q.
ij. An ꝓ ingreſſu mōaſterij pecunia ſit exi/
genda vł exacta pſoluēda: cū vtrūq; licitū
vtriuſq; teſtamēti ſerie cōprobať. Legitur
eñ.j. Regū ꝙ Anna detulit ſecū Samue/
lē poſtq̄ ablactatꝰ fuerat in tribus vitulis
⁊ tribus modijs farine ⁊ amphora vini ad
domū dñi in ſylo. In actibꝰ q̄ꝫ aplōꝝ legi/
tur ꝙ multitudinis credentiū erat cor vnū
⁊ anima vna: nec aliq̄d eoꝝ q̄ poſſidebant
q̄ſq; ꝓpriū eſſe dicebat: ſed erāt illis oñia
cōmunia: ſinguli vendebāt ꝑdia ſua ⁊ po/
nebant precia eoꝝ ante pedes apoſtoloꝛꝫ
quoꝝ vnus Ananias. ſ. dū ptē ſibi reſer/
uaret cū vxore ſua Saphira ſentētia male
dictionis accepta ante pedes apl'i cecidit
mortuus. Hinc liq̄do apparet ꝙ ingreſſu/
ri monaſteriū ſua debēt offerre rectoribus
nec aliter ſunt recipiendi niſi ſua obtulerit
Ad hoc ibidē rñdet ꝙ aliđ eſt ſua ſpōte of
ferre: aliud exacta pſoluere. Anna mater
Samuelis nō exacta neq; petita ſꝫ ſponte
munera ſacerdotibus obtulit. Credentes
ſua ſpōte offerebāt aplis vt indigentiū ne/
ceſſitatibus deſeruirēt: q̄ inſtāte pſecutiōe
infideliū eis poſſidere nō libebat. Anani/
as q̄ꝫ nō ideo dānatus eſt qꝛ ſua nollet of/
ferre: ſed qꝛ ſpūiſctō mētitus: ꝑcia eoꝛꝫ q̄
aplis obtulerat ex pte fraudabat. Non er/
go his auctoritatibꝰ ꝑmittiť rectoribꝰ ab ī
greſſuris aliq̄d exigere ſed ſpōte oblata ſu
ſcipere: qꝛ illud dānabile eſt: h̄ vero mini/
me: h̄ ibi. Uerūtñ ad amouēdas ſcrupulo/
ſitates quorundā ſimpliciū materiā hanc
ꝓfundius aſſumēdo ⁊ eā clarioribꝰ decla/
rationibus ꝓſequēdo: ſaluo ſaniori iudi/
cio dici pōt ꝑ diſtictionē ꝙ ſꝫ Hein. boyc:
duplex eſt religio: ſcꝫ ordinis approbati et
ꝯfraternie ſecularis. Si ḡ loq̄mur de reli/
gione nō q̄dē ordinis approbati: ſed ꝯfra/
ternie ſecularis q̄ generaliť ſūpto vocabu
lo religio dici pōt: tūc dicūt Ray. ⁊ Jo. in
ſumma ꝯfeſ. ꝙ ſiue in ſtatutis ſiue in ordi/
nationibꝰ alicuiꝰ cōfraternie ita dictū ē ꝙ
ſcꝫ bis vel ſemel in anno ꝯueniāt frēs oēs
ſimul ad tractādū de ſalute animaꝝ ad au
diendū verbū dei: ad celebrandū miſſas ⁊
oratiōes ꝓ viuis ⁊ defunctis: ⁊ ponūt cer/
tā quātitatē ſingulis annis ex qua reficiā/
tur ⁊ ꝓuideanť paupes h̄ ē bonū dūmodo
fit ex intētione munda ⁊ pure in deo fixa.
Abſit eñ vt ea q̄ ꝓpter bonū ac licitū faci/
mus aut habemus: ſi q̄d ꝑ hoc preť nr̄am
voluntatē cuiq; mali acciderit nobꝫ impu/
teť: vt dꝛ. xxiij.q.v.c. de occidēdis. Si ve/
ro ꝯfraternitates ita ſint ꝯſtitute ꝙ nulluſ
recipiať niſi ꝑmittat ſe daturū ſingulł an/
nis.x. tūc ſi fiat ꝓpter honeſtā cauſā: vtpo
te ꝓ alendis pauperibꝰ: redimēdis capti/
uis ⁊ ſimilibus: nō eſt ſimonia nec ſunt re/
ꝓbāde: vt dꝛ. xlij. di.c. Si q̄s deſpicit eos

eos q̃ fidelit̃ agapes.i.cõuiuia pauperibꝰ
exhibẽt ⁊ ꝓpter honorẽ dñi ɔuocãt fr̃es:et
noluerit cõicare huiuſcemodi vocatiõibꝰ
ꝑuipẽdẽs qḋ gerit̃ anathema ſit. Si vero
loq̃mur de religiõe ordĩs approbat̃:tũc di
cẽdũ ꝙ in acceptatiõe ad ordinẽ duo ſũt in
ſpiciẽda. Primũ eſt ip̃a collatio ⁊ cõmũica
tio ſacre religionis cũ aſſumit̃ ad ꝓbã vel
ad ꝓfeſſionẽ ⁊ ſic ꝓ eo nullo mõ dandũ eſt
aliqḋ munus tẽporale:q̃ ſpũale eſt qḋ da/
tur:ſed pure debet gratis dari ſolũ haben
do reſpectũ ad honorẽ dei ⁊ ꝓfectũ ɔuẽtꝰ.
Et ideo oportet ꝙ in feruida ⁊ nõ ficta ad
deũ affectione recipiat ꝑſonas idoneas re/
ligioni:idoneas dico regi ⁊ ſi non regere.
Que idoneitas p̃ncipalit̃ ɔſiſtit in exem/
plari ⁊ pacifica cũ ꝓximo ɔuerſatiõe:ĩ vo
luntaria ⁊ ꝓmpta ſupiorĩs ſubiectione:ne
ꝑ eius inſolentias rigor ordinis tepeſcat.
Infirmitates aũt corporales ⁊ defectꝰ na
turales pie ſupportande ſunt:vt ĩpleat̃ il/
lud apl̃i. Alter alterius onera portate. In
hoc aũt caſu potiſſime peccant monaſteria
q̃ dotata certis ꝓuẽtibus fundata ɔſiſtũt
in certis ꝑſonis:ita ꝙ vna perſona mortua
alia loco eius ſubroget̃:in q̃bus vt vulgo
dicit̃ panis gratis dat̃:ſed in receptiõe:in
diuiſiõe ⁊ ꝓfeſſione taxa cõſueta exigit̃:et
ſic dato qḋ eſt tp̃ale ꝓ collatiõe ſpũaliũ mu
nus exigit̃. Hic q̃ri põt an ɔſuetudo taxe
q̃tũ ſcȝ ingrediẽs dare debeat ſeu ipſa ta/
xatio ꝑ ɔſuetudinẽ introducta reprobet̃.
Et vtrũ dando qḋ ɔſuetũ eſt ſimonia com
mittat̃. Ad hoc r̃ndȝ Hein.boyc:extra de
ſimo.c.in tm̃:ꝑ diſtinctionẽ dicẽs:ꝙ ſi q̃ri/
tur vtrũ dãdo ꝙ ɔſuetũ eſt ſimonia cõmit
tat̃. Dicendũ ꝙ ſi dat̃ ex cõuẽtiõe vl̃ cõpul
ſione tũc eſt ſimoniacũ:q̃ ſi pactũ int̃põa/
tur de tali ɔſuetudine obſeruãda ſimonia
cũ eſt:vt ptȝ e.ti.c.veniẽs ad nos.§.p̃ſby/
ter ꝓpoſuit ꝙ abbas ⁊ fr̃es ſcĩ.R.noluerũt
eũ in monachũ recipere quſq̃.xxx.ſolidoſ
dare ɔuẽit:ɔuẽtiõe aũt facta ſeq̃nti die mo
naſticũ habitũ induerũt eũ:⁊ ijdem mona
chi.xxx.ſolidos:abbas.x.⁊ famuli.xij. ꝓ
paſtu aſſerẽtes hoc eſſe de ɔſuetudine mo/
naſterij poſtulauerũt:⁊ infra. Mandamuſ
q̃tenus ſi ita eſſe inueneris abbatẽ ⁊ mona
chos ad reſtituendã pecuniã p̃fato.§.taȝ
indigne acceptã cõpellas:⁊ abbatẽ ⁊ ma/
iores ꝑſonas monaſterij ꝓ tante prauitatiſ
exceſſu ab officij executiõe ſuſpẽdens p̃ci/
pias p̃dicto.§.vt in alio monaſterio in ha
bitu monaſtico dño ſtudeat deſeruire:hoc

ibi. Unde Urbanus papa in extrauaganti
q̃ incipit. Ne in vinea dñi ſuꝑ hmõi terribi
lẽ ſentẽtiã fulminauerit:nã ibi p̃cipit oĩbuſ
p̃latis ⁊ rectoribꝰ:capitul̃ ⁊ ɔuẽtibꝰ quoꝝ/
cunq̃ locoꝝ religioſoꝝ vl̃ eccl̃iaſticoꝝ:ne
a ꝑſonis ingredi volẽtibꝰ ⁊ recipi apḋ eos
paſtus:prãdia:pecũias:iocalia vl̃ alia ad
quẽcunq̃ vſũ deputata vl̃ deputãda dire/
cte vl̃ indirecte exigere p̃ſumãt:ꝙ ſi ſecus
egerint ſi ſũt ꝑſone ſingulares tũc tã dãteſ
q̃ recipiẽtes excõicãt a ſede apl̃ica dumta/
xat abſoluẽdos. Si vero ſunt capitula ſeu
ɔuẽtus tũc eos ſuſpẽdit a ſummo põtifice
dũtaxat releuandos:h̃ ibi. Q̃ ſi gratis q̃/
dẽ talis ingrediens recipit̃:ſed poſtea ad
talẽ ɔſuetudinẽ obſeruãdã cõpellit̃:tũc ſi
milit̃ eſt ſimonia:vt e.ti.c.Jacobꝰ. Si ve/
ro ceſſãte om̃i ɔuẽtiõe ⁊ cõpulſiõe grat̃ da
tur qḋ eſt ɔſuetũ:tũc nõ cõmittit̃ ſimonia
q̃ ad eccl̃iam militantẽ:q̃uis h̃ ſit ſimonia
cũ q̃ ad deũ.i.peccatũ:⁊ h̃ ex affectu malo:
vt eſt exp̃ſſũ e.ti.c.in mãdato:vbi ſubdit̃:
ꝙ ad reſignationẽ ſpũaliũ ⁊ tp̃aliũ nõ extẽ
dit mandatũ q̃ nullo pactu ſ affectu animi
p̃cedẽte vtcũq̃ talit̃ acq̃runt̃:in q̃ caſu de
linquẽtibꝰ ſufficit ꝑ ſolã penitẽtiã ſuo ſatiſ
facere creatori. Glo.ſolus affectꝰ animi nõ
facit aliquẽ ſimoniacũ:licet al̃s peccet. Si
vero dat intẽtiõe ſincera nõ peccat. Se/
cũdũ p̃ncipalit̃ inſpiciendũ in acceptatiõe ꝟ
ad ordinẽ eſt ip̃a ꝓuiſio corꝑal̃ neceſſitatis
q̃ debet̃ illi q̃ recipit̃ ad ſtatũ religionis:⁊
tũc q̃ri põt:vtrũ ſpũalibus gratis oblatis
pñt recipiẽtes aliq̃d exigere ĩ ſubſidiũ cor/
poral̃ ſuſtẽtatiõiſ illiꝰ q̃ recipit̃ cũ monaſte
riũ nõ ſit fundatũ in certo numero ꝑſonaꝝ
cũ ſufficienti ꝓuiſione reddituũ:nec eſt ibi
taxatio ꝑ ɔſuetudinẽ introducta. Ad h̃ re/
ſpõdet Hein.boyc:ex̃ de ſimo.in.c.q̃m ſi/
mõiaca:ꝙ ſi talis receptio fit ſub pacto cõ
ditiõe vl̃ modo:tũc nõ eſt licitũ:q̃ oĩs pa/
ctio ⁊ ɔuẽtio in ſpũalibꝰ ceſſare dȝ:vt.j.q.
ij.c.q̃ꝓpio:in fi.extra de pac.c.vlt.⁊ in glo.
e.ti.c.tua nos:glo.ij.vbi dicit ꝙ ꝑ illḋ ca/
pitulũ apparet ꝙ nõ licet ſub illa forma re
cipe quẽpiã:recipimꝰ te in fr̃eȝ ſi detuleris
tecũ vñ viuas:q̃ tũc ſpũalia nõ offerunt̃ li
bere. Si vero talis receptio fit ſub ꝓuiſiõe
ſeu intimatiõe ſine pacto ɔditiõe vl̃ modo:
tũc ſi monaſterium abũdat etiã ꝓ tali rece/
pto vel recipiẽdo idẽ ẽ cũ caſu p̃cedẽti ĩ fo/
ro ɔſciẽtie. Dic̃ em̃ Guil. ꝙ ſi recipiẽtes fa/
ciũt exp̃ſſionẽ de dãdo:⁊ recipiẽdꝰ tacet et
recipit̃:nõ poterit ibidẽ ꝑmanere:q̃ q̃ ta/

tet ɔſentire videt̃:vñ habẽdus ẽ ꝓ ɔſẽtiẽ/
te in foro penitẽtiali. Nec in iſto caſu reci/
piẽtes:q̃ tp̃alibus abundant ad tp̃alia re
ſpectũ habere debẽt. Ueruntñ lȝ abundat
monaſteriũ:ĩgrediẽtes tñ ſi habuerint ſal
tẽ ꝓ ſuſtẽtatiõe victus ſui monaſterio ꝓui
dere debẽt:ne cogant̃ nutriri pauperꝝ ele/
moſynis:p̃ſertim ſi monaſteriũ bonis tam
abundant̃ aggregatis nõ abutat̃.ſ.ſuper/
flue dilapidando vl̃ auare ɔſuãdo. Uñ ar
gumẽtũ habemꝰ.j.q.ij.c.clericos:vbi ſub
dit̃. Qui bonis parentũ ⁊ opibꝰ ſuſtẽtari
pñt:ſi qḋ pauperꝝ eſt accipiũt:ſacrilegium
ꝓfecto cõmittũt:⁊ ꝑ abuſionẽ taliũ iudici/
um ſibi mãducãt ⁊ bibũt:⁊ tribꝰ.c.ſeq̃ẽ.
Quicq̃d em̃ ſuꝑfluũ eſt tã eccl̃ie q̃ religio
ni pauperꝝ ẽ. Quõ aũt mõaſteriũ ſuccedit
in teſtamẽto ⁊ ab inteſtato ac alia plura de
iſta materia vide ſupius in.vj ſmõe.iiij p̃/
cepti. Si vero monaſteriũ eſt adeo tenue ⁊
pauꝑtate dep̃ſſũ ꝙ redditus nõ ſufficerẽt:
tũc r̃ndere pñt tp̃alia nobis nõ ſufficiũt li/
bent̃ te recipiemꝰ ad ſpũalia ſ ad tp̃alia nõ
poſſumꝰ niſi pl̃es haberemꝰ poſſeſſiões:et
tũc recipiẽdus offerat ſe ⁊ ſua:h̃ em̃ licituȝ
eſt dũmõ aſſint debite circũſtãtie:vt ex̃ de
B ſimo.c.tua nos:ſm Ray.⁊ Archi. Pro
q̃ ſciendũ ꝙ vt habet̃ de ſtatu mona.⁊ re/
gu.c.periculoſo:li.vj.Bonifaciꝰ.viij.ibi/
dẽ cõſtitutiõe ĩꝑpetuũ irrefragabilit̃ va
litura p̃cepit oẽs moniales cuiuſcũq̃ reli/
gionis vl̃ ordinis in q̃buſlibet mũdi ꝑtibꝰ
exiſtẽtes ſub ꝑpetua ĩ ſuis monaſterijs de/
bere decetero ꝑmanere clauſura:ita ꝙ nul
li eaꝝ religioni tacite vl̃ expreſſe ꝓfeſſe ſit
vel valeat eẽ q̃cũq̃ rõne vel cã monaſteria
ip̃a deinceps egrediẽdi facultas ⁊c̃.q̃ ibi/
dẽ ꝓſequit̃. Et poſtea ſubinfert. Sane vt
h̃ ſalutare ſtatutũ cõmodiꝰ valeat obſuari
diſtrictius inhibemꝰ ne in monaſterijs or/
dinũ nõ mẽdicãtiũ aliq̃ decetero recipian/
tur in ſorores:niſi q̃t poterũt de ip̃oꝝ mo/
naſterioꝝ bonis ſiue ꝓuẽtibꝰ abſq̃ penu/
ria ſuſtẽtari:ſi ſecꝰ actũ fuerit irritũ decer/
nentes:h̃ ibi. Ex q̃bꝰ v̄bis p̃rio ɔcludit̃ ꝙ
parẽtes ſi facultas ſuppetit alere tenent̃ fi
liã ingredientẽ tale monaſteriũ:qḋ nõ ha/
bet redditꝰ ſufficiẽtes ad recipiendũ pl̃es
ꝑſonas:ac comode ſine penuria ꝓuidẽduȝ
ſub interminatione maledictionis eterne.
Si em̃ in ſeculo tenent̃ eã alere ⁊ etiã dota
re poſtq̃ nubit:q̃ntomagis dũ nubit eterno
ſponſo. Alioquin videt̃ hic ex inaffectione
⁊ vindicta quodammodo ꝓcedere:nõ fa/

uens filie dño ſuiẽti qḋ illi faueret mũdo
inherẽti. Argumentũ exp̃ſſũ habemꝰ.xvj.
q.vj.c.de lapſis ſacerdotibꝰ q̃ trudunt̃ in
aliquã religionẽ ad faciendũ penitẽtiã q̃ꝝ
bona parit̃ tradi debẽt:vt ip̃i ex rebꝰ eorũ
ſubſidiũ habeant:q̃ de correctiõe eoꝝ ſol/
licitudinẽ gerũt:ne locis in q̃bus dati fue
rint ſint oneroſi:vide longũ ꝓceſſũ. Secũ
do dico ꝙ omnia bona ad filias deuoluta
ante ꝓfeſſionẽ tenentur parentes vel tuto
res aſſignare mõaſterio ſine omni diminu/
tione:niſi filie ſecus diſpoſuerint cũ boniſ
illis:alioquin ſacrilegiũ cõmittũt ⁊ male/
dictionẽ eterne dãnationis incurrũt. Ter
tio dicunt ꝙ tenent̃ ſuccedere ab inteſtato
ac ſi in ſeculo remanſiſſent ſine diminutio/
ne. Nec pñt ɔtra hoc ſtatuta cõdi q̃ ſint ali
cuius momenti:q̃ noſcit̃ eſſe ɔtra ius na/
ture ⁊ cõtra ius diuinũ. Q̃ ſi in ſeculo ma
nẽtes egerint furtũ:rapinã ⁊ ſacrilegiũ cõ
mittũt. Quarto dico ꝙ nõ pñt exhereda/
re religionẽ intrãtes nec defraudare ſua le
gitima portiõe:ẽt ſi in ſeculo poſiti meruiſ/
ſent exheredationẽ:hec patẽt.ſ.in ſmone
vj.iiij.p̃cepti. Nũc aũt q̃ parẽtes ⁊ amici
carnales multipharie fraudes meditant̃
ɔtra dñm et ſuos eius ꝓ poſſe ſubtrahen/
tes oĩa in religiõe poſitis adijciẽteq̃ ſecu/
lo deditis:q̃ carnales carnalia ſapiũt ⁊ di
ligũt. Ideo p̃mo dico ꝙ ad hmõi monaſte
ſteriũ ꝑſonas recipiẽtes oblatis priuſ libe
ralit̃ ſpũalibus ex eo ꝙ poſſeſſiones nõ ſuf
ficiãt ꝓ recipiẽdis:licite pñt exigere ab ea
vel eius parẽtibꝰ q̃ petit ibidẽ deo ſeruire
ſubſidiũ bonoꝝ tp̃aliũ:nõ tanq̃ principa/
lit̃ intentũ:nec quaſi p̃ciũ religiõis ſ vt ha
beat monaſteriũ vñ poſſit comode ꝓuide/
re ꝑſone p̃dicte in oĩbus neceſſarijs. Et h̃
ſentit Tho.in.iiij.di.xxv.maxie tñ in iſtis
requirit̃ recta ĩtẽtio ꝙ ſcȝ talit̃ recipiẽtes
nihil req̃rãt in rebus dãdis niſi ꝓfectuȝ
ſpũalẽ augmẽtandi diuinũ cultum in illo
monaſterio:nã tp̃alia ſunt quaſi q̃dã ãmi/
nicula q̃bus iuuamur ad tẽdẽdũ in beati/
tudinẽ inq̃tũ ꝑ ea vita corporalis ſuſtẽta/
ta nobis organice deſeruiunt ad actus vir
tutũ. Et ideo defectus tp̃aliũ ducit ad ni/
miã ſollicitudinẽ vel exceſſiuũ laborẽ:q̃bꝰ
ſpũs obruit̃ ⁊ a ſpiritualiũ ꝓfectu prepe/
ditur. Intantũ igit̃ dũtaxat querãt tp̃alia
inq̃tum ſpirituali profectui deſuire pñt:
dicẽtes cũ ſapiẽte.ꝓũ.xxx. Diuitias ⁊ pau
ꝑtates ne dederis mihi:ſ tantũ tribue vi
ctui meo neceſſaria. Alioquin ſi talia fie/

erent in fraudē auaricie ſub ptextu paup/
tatis ſimoniacā labē nō effugerent: vt e.ti.
c.qm̄ ſimoniaca labes adeo pleraſq̄ moni
ales inficit vt vix aliquas ſine p̄cio recipi/
ant in ſorores p̄textu pauptatis nitunt̄ hu
iuſmodi vitiū palliare: ne id decetero fiat
penitus inhibemꝰ. Et Tho. addit vbi ſu/
pra ꝙ ſi ſine grauamine pñt pſonā accipe:
tūc ſimoniacū eſt aliq̄d ab ea exigere. Se/
cundo dico ꝙ exq̄ monaſteriū ingreſſa ſe ⁊
ſua oīa dedicat deo: ideo oīa bona eiꝰ in/
telligunt̄ eſſe collata monaſterio: vt. C. de
epi. ⁊ cleri. autē. ingreſſi: ⁊. xix. q. iij. vbi d̄r
c. q2 ingredientibꝰ monaſterium ꝯuertēdi
gratia vlterius nulla ſit licētia teſtādi: ſed
vt res eoꝝ eiuſdē monaſterij ſint: apta legl̄
diffinitiōe decretum eſt. Et. §. ſi qua mulier
aut vir monaſticā elegerit vitā ⁊ intraue/
rit monaſteriū: liberis nō extātibꝰ mona/
ſterio qd̄ ingredit̄ res eius cōpetere iube/
mus. Sed ſi pſona liberos habens anteq̄
de rebus ſuis int̄ eos diſponat monaſteri/
um intret: liceat glo. auctoritate huiꝰ legis
q̄uis nō ſit dn̄a ⁊ poſtea int̄ eos diuidere
legitima nulli diminuta. Et qd̄ eis non de/
derit monaſterio cōpetet. Sed ſi omnē ſub
ſtantiā int̄ filios diuidere voluerit: ſua p/
ſona filijs cōnumerata ptem ſibi retineat q̄
monaſterio cōpetere debeat. Sed ſi poſt i/
greſſū moriat̄ āteq̄ int̄ eos diuidat filij le
gitimā pticipāt: reliqua ſubſtantia mona/
ſterio cōpetēte: h̄ ibi. Tertio dico ꝙ ſic̄ nō
licet parentibus filios ſuos ad vitā ſolita
riā trāſeuntes de monaſterio abſtrahere:
vt e. q. §. vlti. ſic nō licet parētibꝰ liberos vl̄
liberis parētes ab hereditate ſua repelle/
re monachos factos: q̄uis etiā dū laici fu
erūt ingratitudis cām inciderint ꝑpt̄ quā
exheredari potuerūt: vt patet ibidē. §. pe/
nul. Ex q̄bus oīb⁹ cōcludo ꝙ inſpecta
ꝓch dolor malicia tp̄is huius: in q̄ paren/
tes ⁊ amici magis applaudētes in ſc̄lo re/
manētibus q̄ amore celeſtiū religionē in/
gredientibꝰ ſuis verſutijs ⁊ fraudulentijs
multiphārie multiſq̄ modis actitare conā
tur: vt ip̄a monaſteria ſubſidijs ꝯgruis et
portione ſibi debita defraudent̄ q̄q̄ dā/
nabilibꝰ ē cōmunitates plurime ſtatuta in
iqua: ne ſcʒ religioſi ſuccedāt ab inteſtato
⁊ ſimilia ꝯtra religioſos in p̄iudiciū legis
tā nature q̄ humane ꝯdere nō verent̄: ita
ꝙ monaſteria nec agere pñt ꝯtra parentes
ꝓ alimentis filie: nec etiā parētibꝰ mortu/
is agere poſſunt ad ptem hereditatis ſue.

Ideo dico ſaluo ſēp ſanioꝝ iudicio ꝙ ipſa
monaſteria ſi nō ſufficiūt ꝓ recipiendis ad
ꝓuidēdū de omnibus requiſitis abſq̄ pe/
nuria ⁊ abſq̄ nimia ſollicitudine ⁊ labore:
q̄bus ſpūs obruitur ⁊ diuinus cultꝰ p̄pe/
ditur: pñt licite in recipiendo pſonā habe/
re parit̄ intentionē recipiendi tpalia tan/
q̄ ſubſidiū neceſſariū ꝓ ſpūali ꝓfectu. Et
hoc ſentit Vlricus q̄ addit ꝙ ſpūalibꝰ gra
tis oblatis etiā exp̄mere pñt ⁊ paciſci de a/
liq̄ certa ſumma tpaliū: nō ſolū ꝓ tp̄e pñti
ſed etiā ꝓ futuro: vtpote de legitima porti/
one poſt obitū parentū: vt ſic ſeculariū he/
redū fraudulente cupiditates retūdant̄: ⁊
hmōi monaſteria ſubſidijs oportunis non
fraudent̄. Sat̄ ꝯcordāt Hoſti. Gof. Ray.
Guil. ⁊ Tho. Ad laudē dei.

De ſimonia in iurepatronatꝰ in p̄dicatiōibus. Et vtrū pecunia ſi/moniace data reſtitui debeat ⁊ cui Ac de diſpenſatione ſimonie:

Sermo XIX

On furtum facies

n Exo. xx. Vt cū ꝓpheta pſeq̄mur
inimicos noſtros ⁊ cōphendamꝰ
eos nec reuertamur donec deficiāt: vulpe/
culas has peſſimas ſimonie deteſtabiles p
ſcrutemur vſq̄ in finē. Et inq̄ramꝰ vtrū
ſaltē licitū ſit pecuniā exigere vl̄ dare aut
aliqd̄ munus qd̄cunq̄ ꝓ his q̄ ſunt ſpūali
huſ annexa: p̄ſertim cū oīa tpalia ſpūalibꝰ
annexa videant̄: q2 tēporalia ſūt querēda
ꝑpt̄ ſpūalia. Si g̊ nō liceret vēdere ſpūalibꝰ
annexa videret̄ ex hoc ꝙ nihil tēporale vē
dere liceret. Ad hoc rñdet ſcūs Tho. ſcd̄a
2e. q. c. ꝙ aliq̄d pōt eſſe ſpūalibꝰ annexum
dupliciter. Vno mō ſicut ex ſpūalibꝰ depen/
dens: ſicut habere beneficia eccl̄iaſtica d̄r
ſpūalibus annexū: q2 nō cōpetit niſi habē/
tibus bñficiū clericale: vñ hmōi nullo mo/
do pñt eſſe ſine ſpūalibus: ⁊ ꝑpter h̄ ea vē/
dere nullo modo licet: q2 eis vēditis intel/
ligunt̄ etiā ſpiritualia venditioni ſubijci:
j. q. iij. ſi quis obiecerit non cōſecrationem
emi ſed res q̄ ex conſecratione perueniunt
penitus deſipere ꝓbatur. Nā cū corporal̄
eccl̄ia vt epiſcopꝰ aut abbas aut tale aliq̄d
ſine rebus tēporalibus innullo ꝓficiat: ſi
cut nec anima ſine corpore corporaliter vi/
uit: q̄ſq̄s horum alterum vendit ſine quo
nec alterum prouenit: neutrūʒ inuēditum

derelinquit: nullus g̊ emat eccl̄iam vl̄ p̄bē
dam vl̄ aliqd̄ eccl̄iaſticū: vel paſtellum nec
paſtū ꝓ hmōi ſoluat. Et. c. queſitū ē. In q̄/
bus auctoritatibus oſtendit̄ ꝙ tale anne/
xum nullo mō liceat emere vl̄ vēdere. Sili
ter ſm Vlricū oīa ſacramentalia ordina/
ta ad aliquē effectū ſpiritualē vendi nō poſ
ſunt: ſicut nec ratione materie vēdi poteſt
ſacramentum: vt patet. j. q. j. placuit: pe/
nul. vbi dicit̄ placuit: vt nullꝰ ep̄oꝝ ꝓ mo/
dico balſami qd̄ benedictū ꝓ baptiſmi ſa/
cramēto per eccl̄ias dat̄: q2 ſinguli tremiſ/
ſem pro ip̄o exigere ſolēt: aliquid vlterius
exigat: ne forte qd̄ ꝓ ſalute animaꝝ p īuo/
catione ſanctiſpūs ꝯſecrat̄: ſic̄ Simon ma
gus donū dei pecūia voluit emere: ita nos
venūdantes damnabilit̄ venundemur. Et
tribus c. ſequētibus vbi agitur de baptiſ/
mo: vnctione ⁊ cōmunione. Quedaʒ vero
ſunt annexa ſpiritualibꝰ inq̄tū ordinātur
ad ſpiritualia: ſicut iuſpatronatꝰ: quod or
dinatur ad preſentandū clericos ad eccle/
ſiaſtica beneficia: ⁊ vaſa ſacra que ordinā/
tur ad ſacramentoꝝ vſuʒ: ⁊ huiuſmodi nō
p̄ſupponūt ſpiritualia ſʒ magis ea p̄cedūt
ordine tēporis. Et ideo aliquo modo ven/
di poſſunt: nō tamē inq̄tum ſunt ſpūalibꝰ
annexa: vnde calix ſacratus vendi nō po/
teſt: p̄ſertim laico niſi ꝯfractus q̄ tamē an/
te ꝯſecrationē ſimplicit̄ vēdi poteſt. Scd̄ʒ
quoſdā tamē vendi poſſunt alteri eccl̄ie in
eadē forma: nō quidē ꝯſecratio earundem
ſed tm̄ materia ⁊ forma. Ius etiā patrona
tus p ſe vendi non poteſt nec infeudū dari
ſed tranſit cū villa: agro vel fundo q̄ ven/
ditur vel conceditur. Ad cuius maiorē eui
dentiā ſciendū: ꝙ iuſpatronatus ſm Ho/
ſtien. eſt poteſtas preſentādi inſtituenduʒ
ad beneficiū eccl̄iaſticum. Et ꝓuenit ſcd̄m
Gof. ex eccleſie fundatione: dotatiōe: ſoli
collatione. Vnde patronū faciūt dos: edi
ficatioꝫ fundus. Et vocat̄ aliquādo aduo/
catio vel vicedominatus vel cuſtodia vel
guardia vel ius frequētatiōis vel ꝓceſſio/
nis: hec em̄ omnia pro eodē ſupponunt: vt
extra de iurepatronatus. c. p̄terea qm̄. Cu
ius vel priuilegiū eſt quadruplex. Primū
ꝙ ius habet p̄ſentandi inſtituēdū ad p̄bē/
das vl̄ ad eccl̄ias nō collegiatas: vt extra
de iurepatronatus fere p totū. In collegia
tis vero nō electioni faciēde ſed iam facte:
poſtulat̄ aſſenſus patroni: vt e. ti. cū nob̄:
ſi ſaltē ꝯſenſit ꝙ poſſet fieri collegiata ſine
ꝓteſtatione iuriſ ſui: vt patʒ in gloſa ibidē

Secundū eſt ꝙ p̄mꝰ ⁊ principalis incedit ī
ꝓceſſione. xvj. q. vij. c. pie mēt̄: ⁊. c. ſequē/
ti: ⁊ dicto. c. cū nob̄: vbi plane ponit idip̄m
Tertiū ꝙ ſit defenſor eccl̄ie p̄cipuꝰ: ⁊ ideo
tenet̄ eā defēdere ab oībꝰ oppreſſiōibꝰ: vt
xvj. q. vij. c. filijs. Quartuʒ eſt ꝙ ſi vergat
ad inopiā alēdus eſt de bonis eccl̄ie: vt di
cto. c. filijs: ⁊. c. quicunq̄. Et ſʒ Hoſti. ius
patronatus nō dicit̄ directe ius ſpūale: q2
cadit in laicū: ſm q̄d tn̄ ſpirituale dici pōt:
q2 p ip̄m preſtat̄ via ad ꝯſequēdum ſpūale
beneficiū. Vñ ſm Hoſti. trāfferri pōt in ali
um quattuor modis. Primo p ſucceſſionē
hereditariā: vt patet extra de iure patro. j.
⁊. ij. c. vbi dicit glo. in. c. j. Nota ꝙ iuſpa/
tronatus apud vnūquēq̄ heredē eſt inſoli
dū quo ad omnē eius effectū. ff. de bo. lib.
ſi libertas: in fi. pret̄ ſacerdotis p̄ſentatio/
nem que eſt apud omnes communiter ita
ꝙ apud nullum ſingulariter. Et plura vi/
de ibidem de hac materia. Secundo per p/
mutationē: q2 cū alio ſpirituali poteſt per/
mutari: vt extra de reꝝ pmuta. c. ad q̄ſtio/
nis. Tertio p donationē: ſi tamē donat̄ lai
co requirit̄ ꝯſenſus ep̄i: vt extra e. ti. c. p̄/
terea: maxie quādo dubitat̄ ne fiat in frau
dem ⁊ trāffert̄ in potentiorē: vt ibidē inui
tur. Quarto per venditioneʒ: q2 licet non
poſſit vendi ſpecialiter tamē tranſit cū vni
uerſitate vendita: niſi de ipſo ſpecialit̄ ex/
cipiat̄: vt eo. ti. c. cū ſeculē: p̄ſertim in glo.
Similiter trāſit cū vniuerſitate in ꝯditiōe
ad firmā ſiue ad penſionē: vt eo. ti. c. ex lit
ter̄: vbi caſus iſte patʒ in textu: ⁊ dicit glo
ſa cū dicūt quidā ꝙ talē ꝯtractū celebraue
rūt int̄ ſe: ꝙ ville dominiū tranſiret in ꝯdu
ctorē: ⁊ ſic in ip̄m trāſiuit iuſpatronatꝰ. De
niq̄ ſi ipſam vniuerſitatē emūt ⁊ vēdūt in
fraudē maiori ſcʒ p̄cio q̄ iuſtū ſit talē vni/
uerſitatē diſtrahi intuitu ſcʒ iurepatrona/
tus: nō excuſant̄ a ſimonia: extra e. ti. vbi
dicit̄. c. q2 clerici q̄dā aduocatias. i. iuſpa/
tronatus eccleſiaꝝ cōparant: vel quocun/
q̄ modo poſſunt acquirūt vt poſtmodū eo
rū filij vel nepotes ad eaſdē eccl̄ias preſen
tentur: precipimus vt id artiꝰ inhibere ꝓ/
cures eoſdē aduocationibꝰ taliter acquiſi/
tis appel. poſt ſpoliādo. Secundo queri
pōt vtrū ꝓ actibus ſpūalibus: vt eſt p̄dica B
tio verbi dei licʒ exigere vel dare pecuniā:
p̄tertim cū dicat apl̄s. j. Coꝝ. ix. Quis mi
litat ſuis ſtipendijs vnq̄: quis paſcit gre/
gem ⁊ de lacte gregis nō manducat? Ad h̄
rñdet Tho. ſcd̄a. 2e. q. c. Qꝛ p̄dicantibꝰ q̄/

dem tēporalia debent̄ ad ſuſtentationē ꝑ/
dicantiū nō aūt ad emendum ꝑdicationis
v̄bū. Unde ſup illō̄. j. Thimo. v. Qui be/
ne p̄ſunt p̄ſbyteri: dicit glo. Neceſſitatis ē
accipere vnde viuit̄: charitatis eſt p̄bere:
nō tn̄ venale eſt euāgeliū vt ꝓ his p̄dicet̄:
ſi em̄ ſic vendūt magnā rē vili p̄cio vēdūt.
Concor. canon. j. q. iij. vbi dicit̄. c. nō ſoluꝫ
venditores ſunt colūbaꝝ ⁊ domū dei faci/
unt domū negotiatiōis: q̄ ſacros ordines
largiendo p̄ciū pecunie vl' laudis vel etiaꝫ
honoris inq̄rūt: verū hi quoq; q̄ gradū vl'
gratiā in ecclīa ſpūalē quā dn̄o largiēte ꝑ/
ceperūt nō ſimplici intētiōe: ſed cuiuſlibet
humane cauſa retributiōis exercēt: ꝯtra il
lud Petri apl'i q̄ loquit̄ quaſi ſermōes dei
que miniſtrat tanq̄ ex virtute quaꝫ admi/
niſtrat deus: vt in omnibus honorificetur
deus. Quicunq; ḡ tales ſunt ſi nolūt veni
ente dn̄o de eccleſia auferri auferāt iſta de
actibus ſuis ne faciāt domū dei domū ne/
gociatiōis: hoc ibi. Tertio queri pōt vtꝝ
pena ſimoniaci ſit ꝯueniēs culpe: vt ſcꝫ eo
p̄uet̄ qō ꝑ ſimoniā acq̄ſiuit: p̄ſertim cū il/
la pena nō cōpetit generalit̄ omnib⁹: cū q̄/
dā ſpūalia muneris intuentu acquirunt̄ ſi
moniace: q̄ tn̄ ſic adepta nō poſſunt admit
ti: ſicut omnes characteres q̄ ꝑ aliquā con
ſecrationē īprimunt̄. Nec etiā iuſtū videt̄
ꝙ aliq̄s de eo puniri debeat qō fit ip̄o ne/
ſciente ⁊ nolēte: qꝛ pena debet̄ peccato qō
debet eſſe voluntariū: ſed ꝯtingit ꝙ aliq̄s
ſimoniace ꝯſequit̄ aliqō ſpūale ꝓcuranti/
bus alijs eo neſciente ⁊ nolēte. Ad h̄ rn̄dꝫ
Tho. vbi ſupra. Qꝛ nullus licite pōt reti/
nere qō ꝯtra volūtatē dn̄i acq̄ſiuit: puta ſi
quis diſpenſator de rebus dn̄i ſui daret ali
cui ꝯtra voluntatē ⁊ ordinationeꝫ dn̄i ſui:
tunc ille qui acciperet licite retīere nō poſ/
ſet: dn̄s aūt cuius ecclīaꝝ p̄lati ſūt diſpen/
ſatores ⁊ miniſtri ſic ordinauit: vt ſpiritua
lia gratis darent̄: iuxta illō Matth. x. gra
tis accepiſtis gratis date. Et ideo q̄ mune
ris interuētu ſpiritualia quecūq; aſſequū/
tur nō ea licite retinere p̄nt. Inſup autē ſi/
moniaci ſpūalia tā vēdētes q̄ emētes aut
etiā mediatores alijs penis ſm̄ delicti qua
litatē puniunt̄: ſcꝫ īfamia: depoſitiōe ſi ſūt
clerici: ⁊ excōicatiōe ſi ſunt laici ſicut exp̄ſ/
ſum eſt. j. q. j. c. ſi quis ep̄us: ex ꝯcilio Cal/
cedon̄. Unde licet hmōi characterē ꝑ ꝯſe/
cratione recipiūt ꝓpter efficatiā ſacramen
ti quā etiā amittere nō poſſunt: nō tamē re
cipiūt grām nec ordinis executionē: eo ꝙ
quaſi furtiue receperūt characterē ꝯtra p̄n
cipalis domini voluntatē: ⁊ ideo ip̄o iure
ſuſpenſi ſunt q̄ ad ſe: vt ſcꝫ de executiōe or/
dinis ſui ſe nō intromittāt ⁊ etiā q̄ ad ali/
os vt ſcꝫ nullus ei cōmunicet in ordīs exe
cutione: ſiue peccatū eius ſit publicuꝫ ſiue
occultū ⁊ ideo nullus ordinē recipere de/
bet ab ep̄o quē ſcit ſimoniace ꝓmotū: ꝙ ſi
ꝑ eū ordinet̄ nō recipit ordīs executioneꝫ.
Qꝛ ſi nō ꝯſtat ei de ep̄o ꝙ ſit ſimoniace ꝓ/
motus tūc nō debet credere peccatū alteri
us: ⁊ ita cū bona ꝯſciētia dꝫ ab eo ordineꝫ
recipere: al's nequaq̄: nec etiā repetere po
teſt pecuniā quā turpit̄ dedit: licet ali⁹ in/
iuſte detineat. Si vero ſit ſimoniacuſ ex eo
ꝙ ꝯtulit ordinē ſimōiace: vl' qꝛ dedit vl' ac/
cepit beneficiū ſimoniace: vl' etiā ſi fuit me
diator ſimonie: tūc ſi eſt publicū eſt ip̄o iu/
re ſuſpēſus quo ad ſe ⁊ quo ad alios: ſi aūt
ē occultū ſuſpēſus eſt ip̄o iure tm̄ q̄ ad ſe ⁊
nō quo ad alios. Et ideo ſi ep̄us ſit ſimoni
acus aliquo alio mō q̄ ꝑ ꝓmotionē ſuā ſi/
moniace factā: pōt q̄s ordinē ab eo accipe/
re ſi ſit occultum: qꝛ nō eſt ſuſpēſus quo ad
alios. Qō aūt dicebat̄ de ignorāte ⁊ nolē/
te qui merito puniri taliter nō debuit. Ad
hoc rn̄det ꝙ ad hoc ꝙ aliq̄s eo p̄uet̄ qō ac
cepit nō ſolū ē pena peccati ſed etiā quan/
doq; eſt effectus acq̄ſitiōis iniuſte: puta cū
q̄s emit rē aliquā ab eo q̄ vendere nō pōt:
licet em̄ neſciēs hoc faciat: tn̄ ad reſtitutio/
nē obligat̄: plus tn̄ punit̄ ſciēs. Sic etiam
in ſimonia: qꝛ ſi ip̄o neſciēte ⁊ nolente ꝑ ali
os alicuius ꝓmotio ꝓcurat̄ ſimoniace ca/
ret quidē ordīs executiōe ⁊ tenet̄ reſigna/
re beneficiū qō eſt ꝯſecut⁹ cū fructib⁹ extā
tibus: nō tn̄ tenet̄ fruct⁹ reſtituere ꝯſump/
tos: quia bona fide poſſedit. Qꝛ ſi inimic⁹
eius pecuniā fraudulet̄ dedit vt ei⁹ ꝓmo/
tionē īpediret: vel ſi ip̄e exp̄ſſe ꝯtradixit et
nunq̄ poſtea ꝯſenſit tūc nō tenet̄ ad renū/
ciatiōeꝫ. Qꝛ ſi ſcient̄ ſimoniā ꝯtraxit vltra
penā p̄dictā tenet̄ de om̄ibus fructib⁹ ꝑce
ptis ⁊ etiā de his q̄ ꝑcipi potuerūt a diligē
te poſſeſſore: niſi fuerint expenſi in vtilita/
tē ecclīe vlterius etiā punit̄: qꝛ notat̄ infa
mia ⁊ cū eo difficilius diſpenſat̄. Quar
to queri pōt vtrū pecunia vel alia res data
ſimoniace illi ecclīe reſtitui debeat in cui⁹
iniuriā data fuit. Ad h̄ rn̄det Hein. boyc:
extra de ſimonia. c. de hoc aūt: ꝑ diſtinctio
nē dicēs: Quia aut res aut pecūia fuit tm̄
ꝓmiſſa: aut fuit data tradita ⁊ recepta: ſi p̄
mo modo tūc ſibi fuit ſola promiſſio nuda

nō cōuentionalis: id eſt abſq; eo ꝙ ꝯuētio
interueniſſet: ⁊ talis ꝓmiſſio nō noceret:
ar. extra de ſponſa. c. fi. ſcd̄m Hoſti. Et glo
ſa dicit ibidē ꝙ conatus ſine volūtas ſine
effectu nō nocet. Si vero fuit ibidē ꝓmiſ/
ſio ꝯuentionalis tunc in talib⁹ ſola pactio
nocet: vt patet extra de pac. c. fi. vbi etiam
dicit̄ glo. ꝙ omnis pactio in ſpūalib⁹ ē illici
ta ⁊ ſcd̄m leges turpe pactū nō tenet. ff. de
ver. ob. Et infra dicit glo. ꝙ pactum turpe
dr̄ qō fit etiā de re ſacra ſiue ſpūali: vt patꝫ
in hoc. c. Et in omnib⁹ q̄ in ſui natura hōa
ſunt ⁊ licita ſed ꝑ pactū fiūt illicita: vn̄ de
hoc caſu dicendū eſt ꝙ ſit eiuſdē iuris cum
caſu ſequēti. Si vero ſcd̄o mō: id ē ſi pecu/
nia fuerit data: tradita ⁊ recepta: tūc ſi p̄te
xtu antiq̄ praue ꝯſuetudinis fuit tradita ⁊
recepta penes illā ecclīam remanere debet
in cuius iniuriā eſt recepta. Et iſto mō ſol/
ui pōt ⁊ intelligi ꝯtrariū in. c. veniēs: ex̄ de
ſimonia ſm̄ Hoſti. ⁊ Io. an. ibidē: qꝛ in il/
lo caſu nō fuit ſimplicit̄ datū ſm̄ antiquaꝫ
ꝯſuetudinē: ſed etiā facta fuit int̄ eos ꝯuē
tio. Qꝛ ſi talis pecunia tradita fuit ⁊ rece/
pta ex cōuentiōe tūc refert ſm̄ Hoſtiē. in h̄
paſſu: quia vel donās errauit in iure: ⁊ tūc
ſubuenit̄ ei ⁊ reſtituit̄ ei: vt dicto. c. veni/
ens: vel ſcient̄ hoc fecit: ⁊ tūc ſi vult intra/
re religionē de benignitate redditur ei vel
monaſterio ad qō tranſit: ne eidē oneroſuſ
exiſtat: ⁊ ita intelligit̄ opinio Inno. ⁊ alio
rū. Idē etiā videt̄ ꝙ ſi adeo paup eſt ꝙ nō
habeat vnde viuat: vt patet in eo qō legit̄
⁊ notat̄ extra de cleri. ꝯiu. c. ꝙ a te. Sed ſi
donans nō errauit nec in iure nec in facto
nec etiā vult intrare religionē ⁊ habet vi/
te ſufficientiā: tūc ſi pecunia data ē vni vel
plurib⁹ tanq̄ priuatis ꝑſonis: cū in h̄ caſu
ecclīa culpa careat in cuius iniuriā data ē
ip̄a ecclīa pecuniā hāc ip̄o iure habere de/
bebit: vt patet in dicto. c. de hoc autē: verū
tamē ſi capitulū in hoc deliq̄t: tūc nec dās
nec recipiēs ip̄am habebit ſed cōfiſcabit̄.
ar. extra de dona. int̄ vi. ⁊ vxo. c. ⁊ ſi nccē.
Nec obſtat ꝙ illi q̄ receperūt defūcti ſunt:
qꝛ turpia lucra ſunt etiā ab heredib⁹ extor
quēda. ff. de calū. l. in heredē: ꝯfiſcabit̄ au
tē a fiſco ſummi ⁊ nō inferioris p̄ncipis in
h̄ caſu ⁊ ſic erit pecunia pauperib⁹ erogan
da: vt extra de vſuris: c. cū tu: cū ſuis ꝯcor
dantijs: ſm̄ Hoſti. ⁊ Io. an. in dicto. c. de h̄
aūt. Quinto q̄ri pōt an ⁊ qn̄ ⁊ q̄s valeat
diſpenſare cū ſimoniaco. Ad hoc rn̄dꝫ Io
hā. de calō. extra de renūciatiōe: in. c. poſt
trāſlationē dicēs: Qꝛ ſi ſimōiace q̄s ordīeꝫ
adept⁹ ē ip̄o ordīato ſciēte vl' ꝯſētiēte taci/
te vl' exp̄ſſe: vl' poſtea ratum habēte: vl' ip̄o
eodē pecuniā dāte: tūc ī his caſib⁹ executi
onē ꝑdit: nō ſolū ordīs ſic ſuſcepti: ex̄ de ſi
monia. c. tāta: ſed etiā omniū alioꝝ ſm̄ Ul
ricū ⁊ Inno. ⁊ addit Inno. ꝙ etiā in tp̄ali/
bus ⁊ ꝑ ꝯſequēs ꝑdit adminiſtrationē tē/
poraliū: ar. lxxxj. di. c. eos etiā q̄ vt fornica
ri eiſ liceat: diuinū officiū dereliq̄rūt a deo
recedentes diabolo ⁊ opibus eius ſeruiūt
ſicut ſe iuſtiſſime ab officio alienos faciūt:
ita beneficioꝝ alienos ecclīarū p̄uatos eē
adiudicam⁹: hoc ibi: vn̄ alius q̄ papa ſup
his diſpēſare nō pōt: vide tn̄ clari⁹ de h̄ ſu/
pra. Si vero ſimoniace ordinē adeptus eſt
ip̄o ignorāte nec poſtea ratum habēte: tūc
ex diſpenſatiōe ep̄i pōt in ordinib⁹ remane
re. j. q. j. p̄ſentiū. In alijs aūt ordinib⁹ non
ſimoniace ſuſceptis ſine diſpēſatiōe rema/
nere poteſt: nouos tn̄ nō recipiet niſi cum
eo diſpēſet̄ in ordine quē ſimoniace acq̄ſi/
uit. Diſpēſare vero poteſt in hoc caſu: ſcili
cet vt nouos recipiat ſolus papa ſi eſt ma/
nifeſtū: ſi aūt occultū tūc ep̄us. Preterea
ſi dignitatē vel ecclīam curatā adeptus eſt
ſimoniace eo ſciēte vel ꝯſentiēte: tacite vel
expreſſe: vl' poſtea ratū habente aut etiā pe
cuniā dāte: tūc ſi libere renūciat ep̄s diſpē
ſare poterit vt in alia ecclīa beneficiū obti
neat ⁊ in ſuſceptis ordinibus miniſtret: ⁊
vt in eadē ecclīa beneficiū obtineat nō ta/
mē illā dignitatē quā ſimoniace obtinuit
⁊ ꝙ in minoribus ordinibus miniſtret: nō
tamē ꝙ ad ſuꝑiores ordines aſcēdat: ⁊ ſic
plus punit̄ remanēs in ecclīa in qua ſimo/
niā cōmiſit: q̄ ſi ad aliā ſe trāſſferat Aut fa
ctū eſt ip̄o ignorante ⁊ tūc nō nocet ei ſi fa/
ctū eſt inſidioſe ab inimicis: ꝙ ſi ab amiciſ
factū ē: tūc ſi nō renūciat ſpōte ſ; expectat
ſentētiā: in tota illa natiōe ecclīaꝫ vl' digni
tatē habere nō pōt: nec h̄ caſu ep̄us ea vice
diſpēſare pōt: vt extra de ele. c. ſi alicui⁹: in
p̄nci. qō itelligit Hugo: niſi ecclīe nccītas
vl' vtilitas id expoſcat: vt ptꝫ exp̄ſſuꝫ. j. q.
vij. §. niſi rigor: ī alia v̄o natiōe poterit ep̄ſ
diſpēſare: ar. a ꝯrio dicti. c. ſi alicui⁹: ibi ea
vice. Si v̄o ſpōte renūciat: dicit̄ glo. in di. c.
poſt trāſlationē: ꝙ ep̄s illa vice diſpēſare
poterit ex nccītate vel vtilitate ecclīe. j. q.
vij. c. ⁊ ſi ita. Si deniq; ſimplex bn̄ficiū ac/
q̄ſiuit ſimōiace ſ; ignorāt̄ tūc poſt liberā re
ſignatōeꝫ ea vice pt ep̄ſ diſpēſar̄. Idē ſi ſciē
ter ⁊ nccītas vl' vtilitas ecclīe req̄rit: m̄lto

minus ſi ſententiā expectauit:niſi ꝓpt̃ ne/
ceſſitatē vel vtilitatē:⁊ generalit̃ de diſpē/
ſatione epī intellige ſi cuꝫ ipſo non fuit cō/
miſſa ſimonia.De ſimōia autē cōmiſſa cir/
ca exequias:benedictiones nubentiū:ſal:
panis:ī ꝯſecratiōe eccl̃iaꝝ:vaſoꝝ veſtimē/
toꝝ:venditiōe chriſmatis ⁊ ſimiliū:ſcd̃m
Hein.boyc:in dicto.c.poſt tranſlationem:
ep̄us vt credit diſpenſari pōt poſt pactam
penitentiā:ꝯcor.Hoſti.Goff.⁊ ſpeculator.
Deniqꝫ de ſimonia ꝑ ingreſſū religiōis ſo/
lus papa diſpenſat ſi ingrediēs ſcient̃ con
traxit vel poſt ratū habuit. Si ignorant̃ ꝑ
inimicū nihil nocet:ſi ꝑ amicū eo ignoran/
te vel ꝯtradicēte:tūc credit Hein.boyc: ꝙ
ep̄us diſpēſare pōt:in dicto .c.poſt tranſla
tionē:⁊ allegat multa iura.Ad laud.dei.

De reſtitutione elemoſynaꝝ ꝓ/pter dādi impotentiā vel accipiendi fraudulentiā:falſā queſtinationem ⁊ dānabilē abuſionem:

Sermo XX

On furtum facies

n Exo.xx.Septimo principalit̃ ele
moſynis vl̃ donis abutētes tenē
A tur ad reſtitutionē. Ad cuius euidenti/
am ſciendū ꝙ principaliter tria ſunt hoīm
genera ꝗ obligant̃ ad elemoſynarū reſtitu
tionē.Primi ſunt qui recipiūt elemoſynaſ
ab his qui eas dare nō poſſunt:de quo tal̃
regula dari poteſt.Omne acquiſitū a dan/
te legitimā auctoritatē dandi nō habente:
reſtitui debet. Ratio huius eſt: quia ſcd̃m
Sco.in.iiij.di.xv.nō ē iuſticia ſi donat ꝗs
ꝗ ꝓhibente iure nō habet auctoritateꝫ do/
nandi:niſi ꝓbabilit̃ p̄ſumat ꝙ illis place/
at qui ſuꝑ hoc habent poteſtatē donandi:
⁊ ideo dare non poteſt furioſus vel qualit̃
cunqꝫ alienatus a mente ſicut nec peccare
poteſt.xv.q.j.c.merito:extra de homici. ſi
furioſus.Similiter nō valet ꝙ donat ſuuſ
aut filiuſfamilias qui nō hꝫ peculiū caſtrē/
ſe vel quaſi.ff.ad macedoñ.l.filiꝰ.ff.de pe/
cul̃.l.filius.Nec etiā valet qđ donat vxor
que nō habet res parafernales.ff.de dona
tio.inter vi.⁊ vxo.l.quitus:nec qđ donat
monachus vel clauſtralis.xij.q.j.c.nō di/
catis:⁊.c.nolo:extra de ſtatu mona.cū ad
monaſteriū:nec qđ donat bonoꝝ eccl̃iaſti
coꝝ adminiſtrator:niſi eccl̃iaſtica bōa mo/
derate donet honeſtis ꝑſonis ex iuſta cau
ſa:qr pauperꝝ bona ſunt.xvj.q.j.c.ſi.aliter
raptor eſt nec qđ donāt ꝗ minores ſunt.xv.
annis. C.ſi maior fac.ra.habuerit.l.ſi. et
multominꝰ ſi donat pupillus ꝗ nihil altēa
re poteſt ſine auctoritate tutoris.ff.de acq̇.
re. do.l.pupillꝰ: nec valet donatio ꝓdigi.
ff.de cura.fur.l.iulianꝰ.Oīa ꝗ ſupradicta
⁊ ꝯſimilia a talibus habita reſtitui debent
niſi ꝓbabiliter p̄ſumat̃ ꝙ illis talis dona
tio placeat ꝗ ſuꝑ hoc poteſtatē acceperunt
quoꝝ declarationē vide latiꝰ ſuperiꝰ.Un/
de generalit̃ etiā omnes tenētur ad reſtitu
tionē faciendā ꝗ recipiūt ab his ꝗ ſunt ob
ligati in iuſtis vel debitis: ſi ꝑ h̃ efficiunt̃
impotētes ad ſoluendum:exempli grā.Si
ꝗs accipiat elemoſynas ab vſurario ꝗ ꝓpt̃
h̃ efficit̃ nō ſoluendo:tūc ad reſtitutioneꝫ
obligat̃: qđ ſane intelligendū eſt ſi ꝓpt̃ h̃
certa iniuſta ſoluere nō poteſt:ſecus auteꝫ
ſi ꝓpter hoc nō efficiat̃ ipotēs ad ſatiſfaci/
endū de certis iniuſtis.Cōcor.Ulri.verū/
tamē licet vſurarij nō eſſent ſoluēdo tñ ex/
cuſant̃ p̄dicantes ⁊ religioſi qui vadūt vt
ad penitentiā ⁊ reſtitutionē illos ꝓpoſſe i/
ducant ſi de vſuris cuꝫ eis comedunt:ma/
xime ſi apud alios comode venire nō pñt:
ſiue illos inducāt in p̄dicatiōe generali ſi/
ue in ꝑſuaſiōe ſpeciali: vt ptꝫ ex̃ de ſen. ex.
c.cū voluntate:vbi ſubdit̃:p̄dicatores ꝗꝫ
penes excōicatos vel alios alienaꝝ rerum
detentores in p̄dicationibus ⁊ ꝯfeſſiōibꝰ
quaſi gerunt cauſaꝫ eoꝝ ad quos res ipſe
ſpectare noſcunt̃:elemoſynas licite poſſūt
ab illis recipere:p̄ſertim ſi al̃s nō valeant
in illo loco ſuſtentationē habere: qđ tamē
ſm̄ Richar. verū eſt ſi de correctione ſpes
ꝓbabilis habeat̃:⁊ etiā ſi ꝓpter eoꝝ expē
ſas nō ſubtrahat̃ vſurario reſtituēdi facul
tas in toto vel in magna ꝑte:concor.Ray.
Archi.⁊ Hoſti.Preterea multomagis ſa/
cerdotes oblationes a manifeſtis vſurari/
is recipientes obligant̃ ad reſtitutionem:
nā licet ex hoc vſurarij nō fierēt ipotentes
ad ſoluendū:tamē recipientes ad reſtituti
onē obligant̃:⁊ donec ſatiſfecerit ad arbi/
triū ſui epī ab officij ſui executiōe manent
ſuſpenſi:vt extra de vſur̃.c.qr in omnibꝰ.
Caueant igitur ne celebrent interim al̃s ſi
erent irregulares:ſm̄ Hoſti.tamē ſm̄ Ar/
chi.decretū illud nō eſt late ſentētie ſꝫ ferē
de:p̄ma tamē opinio ſecurior eſt. Qr ſi ꝗ
ritur ꝗ ſint vſurarij manifeſti:dicendū ſm̄
Hoſti. ꝙ dupliciter cognoſci pñt. Primo
ꝑ notoriū iuris:qñ ſcꝫ ꝑ ep̄um in eccl̃ia pu/
blicati ſunt: ſecus autē ſi ab ep̄o tolerant̃.
Secūdo ꝑ notoriā facti: id eſt ꝑ euidentiā
manifeſtā.ſ.cū tenēt patentē mēſam ad pe/
cuniā mutuandā cuilibet ſub vſuris:ſicut
meretrix in ꝓſtibulo cuilibet ſtat ꝑata:ita
habet̃ i.l.palā.ff. de v̾. ſig.⁊ ꝑ bar. in.l.ij.
ff.de furt̃. Si v̾o ſunt manifeſti ꝑ infamiā
nō tñ notorij:ſm̄ Gratianū hāc penā nō pa
B tiunt̃. Secūdi p̄ncipalit̃ ſunt ꝗ recipiūt
elemoſynas fraudulent̃.Pro ꝗ ſciēdū ſm̄
Sco.in.iiij.ꝙ ad iuſtā donatiōeꝫ tria req̇/
runt̃.Primū ē ꝙ ſit libertas ex ꝑte donā/
tis: ꝓpter cuiꝰ defectū nō pñt p̄dicti alie/
nare bona licꝫ ſua: ⁊ etiā ex ꝑte recipiētis:
ꝓpter cuius defectū fratri minori pecunia
dari nō pōt:nec alicui religioſo ſb̄dito cui
nō eſt credita āmiſtratio dari pōt aliq̇d ſi/
ne ſcitu ⁊ licētia ſui ſuꝑioris: qr nō ē capax
alicuiꝰ ꝓprietatis.Secūdū eſt ꝙ ſit volun/
tas recipiēdi ex ꝑte ipiꝰ cui fit donatio: qr
niſi oblatū recipiat̃ dominiū nō trāſfert̃:⁊
ꝗ caueāt ꝗ q̄cūqꝫ oblata refugiūt in mani/
feſto ſ poſtmodū clā auferūt in occulto:qr
furtū cōmittūt.Tertiū eſt ꝙ ſit trāſlatio li
beralis ex ꝑte donātis.Nō eſt aūt in dona
tiōe iuſticia ſi donās nō mere liberalit̃ do/
nat:⁊ iō generalit̃ quicūqꝫ coactꝰ circūuen
tus vel deceptꝰ donat: nō mere liberaliter
donat:qr aliq̄lis coactio ⁊ ignorātia exclu
dūt ſimplicit̃ volūtariū: nō ꝗ valet illa do
natio que ꝓcedit ex quacūqꝫ neceſſitate vl̃
coactiōe.Sil̃r ſm̄ Sco.deceptus ab eo cui
donat q̄tū ad illā rōnem ꝓpter quā donat
nō ſimplicit̃ donat: vñ ſm̄ Inno. ⁊ Hoſti.
hypocrita ꝗ ſub nomīe boni ac deuoti viri
multa q̄ſiuit: obligat̃ ad reſtitutionē: qr ꝑ
fraudē adeptꝰ eſt illa bona.xiiij.q.v.c.ſi.⁊
c.ꝗ habetis.§.ſ hoc. Et iō talit̃ acq̇ſita dꝫ
alijs viris deuotis vel pauꝑibus erogare:
de talibꝰ eñ dic̃ dñs Mar.xij. de ſcribis ꝗ
deuorāt domos viduaꝝ obtētu ꝓlixe orō/
nis:hi accipiēt ꝓlixius iudiciū.Et Math.
xxiij.Ue vobis ſcribe ⁊ phariſei hypocrite
ꝗ comeditis domos viduarū:orōnes lon/
gas faciētes ꝓpter h̃ enī ampliꝰ accipietis
iudiciū. Sil̃r ſi dat̃ aliq̇d nō egeno:eo ꝙ ꝑ
ſuā ſil̃atōneꝫ egenꝰ putabat̃ h̃ alijs egenis
diſtribuere tenet̃:niſi ⁊ ipſe interim egenꝰ
efficiat̃:de talibꝰ enī ibidē dic̃ Sco.videāt
truſatores illi ꝗ diuites exñtes tāq̄ egeni
recipiunt elemoſynas: ne iniuſte oīa hmōi
recipiāt: qr nō eſt ibi ī dante volūtariū ꝓ/
pter cōditiōis ignorātiā quā reſpicit ī do/
nādo. Ad maiorē aūt euidentiā p̄mo q̄ri
pōt:vtrū illi ꝗ ſe ſil̃ant bonos nō ſunt que/
ſtus grā ſic̃ hypocrita: tenent̃ ad reſtōeꝫ.
Ad hoc rñdet Alex.đ hales:dicēs:in.iiij.
tractatu reſtitutionū:ꝙ ſic:cuius rō eſt:qr
ille ꝗ dat aliq̇d hypocrite quē eſtimat bo/
nū ⁊ religioſū: nō dat ꝑ ſe loquēdo hypo/
crite:ſ interp̄tatiue dat viro religioſo: vñ
nō trāſfert̃ dominiū rei date ad hypocritā
⁊ ſic hypocrita nō ē iuſtꝰ poſſidēs rei date
ſ vſurpatiue ⁊ īuito dño: ac ꝑ ꝯñs ē aliene
rei cōtrectator ꝓpter qđ tenet̃ ad reſtōeꝫ.
Qr ſi obijcit̃:igit̃ a ſili cui confert̃ ab ep̄o
p̄bēda eo ꝙ credit̃ eſſe bonꝰ ⁊ nō ſit: tenet̃
etiā ad reſtitutōeꝫ illius.Ad h̃ rñdet ibidē
Alex.de hales:ꝙ nō eſt ſil̃e:qr licꝫ cōferēs
alteri p̄bendā credit illū eſſe caſtū ⁊ bonū:
tñ ille cui ꝯfert̃ p̄bēda nullā fraudē cōmit/
tit ꝓpt̃ quā illi ꝯfert̃:qr tali intētōe nō ſil̃at
ſe caſtū vt p̄bēdā aſſeq̇t̃. Iō licꝫ ingrediēs
ſit malꝰ: vtpote fornicator ⁊ impiꝰ licitꝰ tñ
eſt eiꝰ ingreſſus in p̄bendā:hinc etiā nō te/
net̃ ad reſtōeꝫ.Si tñ ꝑ hypocriſim ꝓpter h̃
ſe bonū ſil̃aſſet vt p̄bendā aſſeq̇ret̃:tūc eiꝰ
ingreſſus eſſet vitioſus ⁊ illicitus: vtpote
fraude ⁊ dolo adeptꝰ: ⁊ ꝑ ꝯñs tenet̃ ad re/
ſtitutionē.Sil̃r etiā ſi ep̄us vel altꝰ p̄latus
matrē vel ſororē alicuiꝰ cognoſceret:⁊ ob h̃
illi p̄bendā aliquā tribueret:tunc cognita
veritate tenet̃ reſignare: qr turpiſſimū in/
greſſum habuit. Secūdo q̄ri pōt de his ꝗ
mēdicant elemoſynas pauperū rapiendo:
cum tñ eis nō ſit neceſſariū. Ad hoc rñdet
Alex. de hales vbi ſupra: ꝙ ſi diues exñs
vel ſaltē nō pauꝑ mētiēdo ſe pauperē aliq̇d
acq̇rit:tenet̃ ad reſtōeꝫ non illi a quo rece/
pit:qr talis iā meritū hꝫ apud deum dans
elemoſynā intuitu pietatis:ſed tenet̃ dare
pauꝑibꝰ ꝗbus alter vtiqꝫ donaſſet ſi nō er/
raſſet. Qr ſi q̄rit̃ q̇d ꝗ de mēdicantibꝰ va/
lidis ꝗ ſe debiles claudos ⁊ infirmos fin/
gūt:⁊ vt dicit glo.C.de mēdi.vali.li.xj.cū
herbis ⁊ alijs medicamēt̃ fingere pñt de/
formitates mēbroꝝ ⁊ egritudines corpoꝝ.
Ad h̃ rñdet Io.de pla. ꝙ inſpiciēda ē eoꝝ
cōditio:vt ſi eis fuerit corpis integritas:⁊
annoꝝ robuſtas:eoꝝ inertia ſine vlla miſe
ratione puniat̃ hoc mō: vt ſi fuerint ſerui
ſubdant̃ dño accuſatoꝝ.Si v̾o liberi effi/
ciant̃ eoꝝ coloni aſſcriptitij: ⁊ h̃ qñ fingūt
infirmitatē.Si v̾o nō fingūt infirmitatē ſ
tñ ſani mēdicāt:tūc ſi ſunt forēſes expellāt̃
⁊ ad ſuas ꝑtes remittunt̃.Si aūt nō ſūt fo
rēſes:tūc ad artes ⁊ oꝑa ac publica exerci/
tia cōpelli debēt: vt ī aut̃.de q̄ſtore.§.ſi v̾o

vite. colla. vj. nã dicit ibidem glo. ꝙ cũ ſint robuſti ⁊ ſani auferũt panẽ debilib⁹ ⁊ per ꝯñs ad reſtitutionẽ obligant. Eſurienti enĩ panis vtilit tollit vt ei⁹ inertia cohibeat: ⁊ vtili⁹ eſurienti panis tollit ſi de cibo ſecurus iuſticiã negligebat ꝙ̃ eſurienti panis frangit: vt iniuſticie ſeduct⁹ acq̃eſcat: et q̃ freneticũ ligat ⁊ q̃ litargicũ excitat ambobus moleſt⁹ ambos amat: hec Aug⁹. ⁊ habent. v. q. v. c. nõ oĩs. Itẽ glo. ſup Matth. Iuſti⁹ feceris ſi iniuſte petentẽ correxeris ꝙ̃ ſi q̃d ei dederis. Tertio q̃ri põt. q̃d igit de q̃ſtorib⁹ q̃ mittunt in oẽm terrã ad euacuãda marſupia mulierũ fictis mẽdacijs: ita ꝙ tã vbo ꝙ̃ exẽplo: tã ſermõe ꝙ̃ ꝯuerſatiõe plurimos ſcãdalizãt ⁊ ĩ errorẽ ducũt. Ad hoc dicendũ: ꝙ ad abolendas eoꝝ deteſtabiles inſolẽtias tria ꝑncipalit de eis ĩ iure diſtricte ſũt ꝓmulgata. Primũ eſt de eoꝝ ꝯuerſatiõe q̃ ponit ex̃ de pe. ⁊ re. in. c. cũ ex eo. vbi ſubdit: q̃ aũt ad q̃rendas elemoſynas deſtinant modeſti ſint ⁊ diſcreti nec in tabernis aut alijs locis incongruis hoſpitent: nec inutiles faciãt aut ſũptuoſas expẽſas cauẽtes oĩno ne falſe religionis habitũ geſtẽt: ex quib⁹ liq̃do pȝ: ꝙ nõ debẽt eſſe ribaldi: fornicatores: adulteri: taxillatores aut ſilib⁹ crimĩb⁹ irretiti: nec elemoſynas in ſubſidiũ pauperũ datas vitioſe ⁊ ſcãdaloſe dilapidare debẽt: alioquĩ obligant ad reſtõem: q2 deteſtabile furtũ eſt. Secũdũ aũt eſt de eoꝝ auctẽte ſine q̃ nequaq̃ admitti debẽt: vñ ĩ dicto. c. cũ ex eo. ibi ſubdit: Elemoſynaꝝ q̃ȝ q̃ſtores quorũ q̃daȝ ſe alios mẽtiẽdo abuſiões nõnullas in ſua p̃dicatiõe ꝓponũt admitti: niſi apl'icas vel dioceſani epĩ lr̃as veras exhibeãt ꝓhibem⁹: ⁊ tũc p̃ter id q̃d ĩ ip̃is cõtinebit lr̃is nihil ꝑplo ꝓponere ꝑmittant. Formã vo quã cõiter ſedes apl'ica talib⁹ indulget duxim⁹ exprimẽdã: vt ſm eã epĩ dioc̃. ſuas lr̃as moderent. Ea ſiq̃dẽ tal': qm̃ vt ait apl's ad Ro. xiiij. Oẽs ſtabim⁹ añ tribunal xp̃i: recepturi ꝓut ĩ corpe geſſim⁹ ſiue bonũ fuerit ſiue malũ: oportet nos diẽ meſſiõis extreme miſcõie opibus p̃uenire ac eternorũ ĩtuitu ſemĩare in terris: q̃d reddẽte dño cũ multiplici fructu recolligere debeam⁹ ĩ celis: firmã ſpẽ: fiduciãq; tenẽtes: qm̃ q̃ parce ſemĩat parce ⁊ metet: ⁊ q̃ ſemĩat in bñdictionẽ de bñdictiõe ⁊ metet vitam eternã. Cũ igit ad ſuſtentationẽ fratrũ ⁊ egenorũ ad tale cõfluentiũ hoſpitale: ꝓprie nõ ſuppetant facultates vniuerſitatẽ veſtrã monemus ⁊ exhortamur in dño atq; in remiſſionẽ vobis iniũgim⁹ pctõꝝ: quaten⁹ de bonis a deo vobis collatis pias elemoſynas et grata charitatis ſubſidia erogetis: vt ꝑ ſbuẽtionẽ veſtrã eoꝝ inopie cõſolat: ⁊ vos ꝑ hec bona ⁊ alia q̃ dño inſpirãte feceritis ad et'na poſſitis gaudia ꝑuenire: hoc ibi. Tertiũ vo eſt de eoꝝ ãmonitiõe: q̃ ſcȝ ꝓhibent denũciare: nõ enĩ ꝑmittunt p̃dicare ſm iura ſed charitatiue ãmonere: vt patet plane li. vj. de heret. in. c. vt officiũ. ⁊ ĩ cle. ſcd̃a de peni. ⁊ re. In q̃ clemẽtina m'lta eis ꝓhibent denũciare vbi ſubdit: Cũ aliqui ex hmõi q̃ſtorib⁹ ſicut ad noſtrã audientiã eſt ꝑlatũ: nõ ſine multa temeritatis audacia: ⁊ deceptiõe multiplici aĩaꝝ: indulgentias ꝓprio ſuo motu ꝑp'o de facto cõcedãt: ſuꝑ votis diſpenſent: ⁊ a ꝑiurijs: homicidijs ⁊ peccatis alijs ſibi ꝯfitẽtes abſoluãt: mala ablata incerta data ſibi aliqua pecunie quãtitate remittãt: tertiã aut quartam partẽ de penitẽtijs iniũctis relaxent: aĩas tres vel plures amicoꝝ vel parentũ illorũ q̃ elemoſynas eis ꝯferũt de purgatorio vt aſſerũt mẽdacit extrahãt: ⁊ ad gaudia paradiſi ꝑducant: bñfactorib⁹ locoꝝ quoꝝ q̃ſtores exiſtunt remiſſionẽ plenariã pctõꝝ indulgeãt: ⁊ aliq̃ ex ipſis eos a pena ⁊ a culpa: vt eoꝝ verbis vtamur abſoluãt. Nos abuſus hmõi ꝑ quos cenſura vileſcit eccleſiaſtica: ⁊ clauiũ eccl'ie auctas deducit ĩ cõtemptũ: oĩmode aboleri volẽtes: ea ꝑ q̃ſcũq; q̃ſtores fieri ac attẽptari decetero diſtrictius inhibem⁹. Omnia ⁊ ſingula p̃uilegia ſi qua ſuꝑ p̃miſſis vel eoꝝ aliquo ſint aliquib⁹ locis ordinib⁹ vel ꝑſonis q̃ſtorũ hmõi quõcunq; cõceſſa: ne ipoꝝ p̃textu ſit eis materia talia vlterius p̃ſumẽdi: auctẽ apl'ica ꝙ̃tum ad p̃miſſa penit⁹ reuocãtes: hoc ibi. Nũc aũt laicos ⁊ illitteratos mittunt ꝓ colligẽdis hmõi elemoſynis: q̃d ſatis reprobat: extra de p̃uil'. in. c. tuaꝝ. ⁊ q̃d peius eſt nõ ſolũ vxoratos ſed etiã publicos fornicatores: adulteros ac alios infames q̃ ꝓ certa ſumma ſibi vendicãt auctoritatẽ diſcurrẽdi ꝓ hmõi elemoſynis: in fomentũ ⁊ augmentũ eterne maledictionis: Vñ dicit ſanct⁹ Bernhardin⁹ de religione xp̃iana: cũ in elemoſynis dandis eſt error ꝑſone: puta q2 dans credit alteri dare: tũc illud reſtituendũ eſt danti vl' illis ad quos dantis intẽtio ferebat: vt ſi quis ſolis infirmis hoſpitalis ſancti Anthonij vel alterius loci vel ꝑſone intendebat dare: nõ aũt queſtoribus: tunc eſt illis infirmis ⁊ pauperibus reſtituendũ: nihilomin⁹ tamen q2 nullus tenet proprijs ſtipendijs militare: nec etiã gerere cauſas aliorũ ad expenſas ſuas: dico ꝙ tales viuere poſſunt ſuꝑ queſtis quas faciunt moderate tamẽ: poſſunt etiã moderatũ ſalarium exigere ⁊ accipere dũmodo ſine mẽdacijs cũ moderaminib⁹ ſupradictis officium illud exequant. Or ſi tales queſtuarij dicunt ſe eſſe ſacerdotes ⁊ nõ ſunt: ac ꝑ impias deceptiões: ꝓmiſſiones ⁊ mẽdacia lucrati ſunt multa: tũc aut emũt queſtã illã ꝓ certa pecunie quãtitate ⁊ tũc quia id q̃d illis modis impijs lucrati ſunt eſt turpe lucrũ: totũ debet pauperib⁹ erogari: aut ſunt ſub obediẽtia hoſpitalis ꝓ quo queſtã fecerũt: ⁊ tũc domus hoſpitalis nihil eis dimittere debet p̃ter cõmunẽ victũ alioꝝ confratrũ: ſed totum debet vſui pauperũ applicare: ꝙ ſi aliter facit ip̃e domin⁹ peccat ⁊ peccatoꝝ ꝑticeps efficit: hec ille.

C Tertij p̃ncipaliter ſunt qui abutunt elemoſynis damnabiliter ꝙ̃ licite ſint acquiſite: ⁊ hoc dupliciter. Primo quãdo dat elemoſyna ſub cõditione quã recipiẽs nõ exequit: vt cum ſacerdoti datur elemoſyna ꝓ miſſis celebrandũ eis: vigilijs legẽdis ⁊c̃. qui t̃n hoc nõ ꝑficit: tũc dñi ſi receptori cõſtat de p̃ciſa intentiõe dantis: ꝙ. ſ. al's nullo mõ daret: obligat vel ad reſtituendũ vel ad ſufficienter ꝑ ſe vel ꝑ aliũ ſupplendũ ſm intentionẽ dantis. Cui⁹ ratio eſt: q2 cũ res in recipientẽ nõ tranſeat: niſi eo mõ quo dans tranſferre intẽdebat: ſi cõditio nõ ꝑficit: in ip̃m res minime trãſferri valebit. Nimirũ cũ intẽdebat hanc ſibi vel ſuis ꝓcurare bona ſpũalia a quib⁹ iniuſte fraudat quouſq; bona illa ſpũalia ſibi suppleant vel reſtituant. Si t̃n p̃ncipaliter illã elemoſynã daret ꝓpter ꝑſonam: ſecũdario vo propter ſpiritualẽ ſubuentionem: tũc licȝ petita non ꝑficiat nõ obligat ad reſtitutionẽ: ꝙ̃uis etiã alter erraſſet in ꝑſona: al's tamẽ peccaret infideliter agendo. Exempli gratia: do tibi marcã argenti p̃ncipaliter quidẽ quia te credo amicũ vel nepotem meũ. Secũdario vo: quia te credo probũ ⁊ bonũ: vt pro me intercedas vl' miſſas pro me ⁊ meis dicas: tunc licȝ non ſis amicus vel cognatus meus: nec etiam bonus vel probus: nec etiã interceſſionem pro me facis ad reſtitutionẽ ex neceſſitate ſalutis nõ es obligatus niſi ꝑ hypocriſim te bonũ ſimulaſſes: vt ſic elemoſynas vſurpares: peccas tamen grauiter fidelitatem tibi creditam infideliter exequẽs. Secũdo quãdo elemoſyna in ſuꝑfluitate conſumit cum talia ſuꝑflua pauperũ ſint. Ad cui⁹ euidentiã q̃ri poteſt: vtrum clerici obligent ad fructus beneficiorũ reſtituendos quos voluptuoſe cõſumpſerũt: nec ꝓ illis fecerunt ſaltem debito modo quo deberẽt: eo ꝙ in mortali peccato fuerũt. Ad hoc reſpondet Arch. xliiij. diſt. vbi in textu multa tangunt de cõuiuijs ⁊ cõmeſſationibus clericoꝝ: ꝙ ſcȝ huiuſmodi tenent ad reſtitutionẽ quadruplici ratiõe. Primo ratiõe dati: quia data ſũt alijs vt offerant ꝓ ip̃is offerẽtibus ⁊ inde pauperes alant: quod quia talis nõ facit licȝ fructus recipit infidelis eſt. xiij. q. ij. qui oblationes. Secũdo ratione furti: quia ſubtrahit illi qui paratus eſſet facere ſeruitiũ: ſubtrahit etiã danti qui petit ſeruitiũ. Tertio ratione ſacrilegij: eo ꝙ defraudat totã eccleſiã cui ꝓdeſſe deberet ſuis oratiõibus: vt dicto. c. qui oblationes. Quarto ratione odij: quia cum is qui diſplicet ad intercedendũ mittitur: irati anim⁹ ad deteriora ꝓuocat: ſicut ait Gregori⁹: ⁊ habet. xlix. diſt. §. j. Hinc merito dic̃ Hiero. ꝑmiſſum victũ de bonis altaris ⁊ nõ abuſum. Ad laudẽ dei.

De reſtitutiõe ꝓpter artes mechanicas deprauatas in materia: forma: fine: modo: tpe: ⁊ de alchimia ⁊ arte notoria: Ser. XXI

On furtum facies:

n Exod. xx. Octauo p̃ncipalit infideliť operantes tenent ad reſtitutionẽ. A

Pro quo ſciendũ eſt: ꝙ in reſtitutione facienda ꝓpter iniuſticiã ⁊ ꝑniciem de operibus mechanicis: p̃ncipaliter quinq; ſunt attẽdenda: que ſunt materia: forma: finis: modus ⁊ tempus. Primo nãq; fraudem cõmittunt circa materiã: ⁊ hoc fere in omnib⁹ artibus mechanicis qui materiaȝ ipſam viliori cõmixtione corrumpunt: aut viliorem pro meliori vendunt: aut vetante ignauia vel auaricia infidelit ꝑparant t̃m ſeruientes ad oculũ: ſicut fabri in omni genere metallorũ lignorum vel lapidum: ſic in lanificio quod cõprehendit oĩe genus veſtimentorũ: in quo ſcilicȝ cõprehendunt tinctores: fullones ⁊ ſimiles. Similiter et in venatione que cõprehendit omnẽ artem

ꝑparandi cibū ⁊ potū: et ſic de alijs artibꝰ
mechanicis in quibꝰ fraudē cōmittūt ī ſpe
cie: pondere: mēſura vel numero: vel debi/
ta ſollicitudine in ꝑparatiōe vel cōſeruatiōe
q̄ tñ ſm rectā rōnem fieri nō deberēt: ⁊ idō
tales artes q̄uis in ſe nō ſunt tm̄ licite ſed
etiā vtiles ⁊ neceſſarie ad hūanū vſum: tñ
homīes illis abuti pñt ⁊ ſepiꝰ abutunt̄: ita
ꝙ ad reſtōeꝫ obligant̄ propter infidelitatē
eoꝝ ⁊ deceptionē ſimpliciū. Tanta namq̄
malicia deceptiōis iā īualuit: qd̓ Hieremi/
as ꝓuidēs in ſpū iacturā hāc hūane ꝑfidie
diceret eiuſdeꝫ.ix. Quis dabit capiti meo
aquā ⁊ oclis meis fontē lachrymaꝝ: ⁊ plo/
rabo die ac nocte interfectos filie ꝓpli mei
ſcꝫ ſpūalit̄ in aīa. Sequit̄: Quia oēs adul
teri ſunt ⁊ cetꝰ ꝑuaricatoꝝ: q̄ſi diceret: ex h̄
habeo cām lamētandi: ⁊ extēderūt linguā
ſuā q̄ſi arcū mēdacij ⁊ nō veritatis: cōforta
ti ſunt in terra: id eſt i terrenis q̄ mēdacijs
ſuis aggregauerūt: qꝛ de malo.ſ. mendacij
ad malū.ſ. ꝑiurij egreſſi ſunt: ⁊ non cogno/
uerūt me dic̄ dñs.ſ. ꝑ timorē ⁊ amorē: ſeq̄t̄
Vnuſq̄ſq̄ ſe a ꝓximo ſuo cuſtodiat: qꝛ.ſ. nec
vicinitas nec cōſanguitas exhibēt fidelita
tē: ⁊ in omni fratre ſuo nō habeat fiduciā:
qꝛ oīs frater ſupplātans ſupplātabit̄. Lira
duplicat̄ aūt verbū ſupplātatiōis: qꝛ mul/
tū ſtudēt ad hoc vt vnus alterū decipiat ⁊
ſupplantet: ⁊ oīs amicus fraudulēter ince/
det: ⁊ vir fratrē deridebit ⁊ veritatē nō lo/
quit̄. Qꝛ ſi querit̄ quō decipient. Rñdet
Hieremias: Docuerūt linguas ſuas loqui
mēdaciū. Lira. Per verba pulchra ⁊ dece/
ptoria ſua mēdacia colorādo. Sed h̄ eſt ſci/
entia t̄rena aīalis diabolica q̄ ſtulticia re/
putat̄ apud deū. Hinc ꝓſequit̄ Hiere.x.c.
dicēs: Stultus factus ē oīs hō in ſciā ſua:
cōfuſus ē oīs artifex in ſculptili: qm̄ falſū
eſt qd̓ cōflauit. Hic q̄ri pōt q̄d d̄ de talibꝰ
q̄ quotidie mētiunt̄ in artificijs ſuis vl̓ cō/
tractibꝰ ⁊ ſilibꝰ: vt alios decipiāt vel ſaltē
ſe indēnes teneāt. Ad hoc rñdet Frāciſ. d̄
pla. ꝙ ſi ſcienter mendaciū ꝓferūt vt alios
decipiāt vel cariꝰ iuſto ꝑcio vendāt: morta
liter peccāt ⁊ tenent̄ ad reſtōem. Si vō mē
tiunt̄ ignorāter vel īprouiſe: qꝛ lingua la/
bilis eſt iudicat̄ veniale. Qꝛ ſi ſciēter qui/
dē mēdaciū ꝓfert ſ eo tm̄ intuitu vt ſe ſer/
uet indemnē nō q̄rēs alteri nocere: qꝛ ſatis
rōnabilit̄ res ꝑcio dat̄: nec eſt ibi deceptio
nec in re nec in valore: qꝛ nō vendit vnam
rem ꝓ alia: nec corruptā ꝓ incorrupta. Et
ideo tūc etiā eſt veniale maius tamē ꝙ̄ ꝑce
dens. Qd̓ tamē intelligit̄ dūmodo nō ac/
cedat iuramentū nec ducat in ꝯſuetudinē
qꝛ ſi ex praua conſuetudine mentit̄ aſſidue
tūc iudicat̄ mortale: ſic̄ multa peccata que
ꝓpter aſſiduitatē fiūt mortalia: ſicut ebrie/
tas aſſidua iudicat̄ mortalis culpa: nō aūt
oīs ebrietas: vt pꝫ ſupra. De medicis aūt et
chirurgicis ac de pñti materia vide ſupra ī
ſermōe de exactionatoribꝰ. Scd̓o q̄ri pōt
vtrū alchimia ſit licita ita ꝙ eā exercentes
nō faciūt furtū nec fraudē: ꝑſertim cū fieri
poſſe nō videt̄ ſine auri decoctiōe qd̓ eſt le/
ge ꝓhibitū. C. de auri publi. ꝑſecu. l.j. lib.
xj. Ad hoc dicendū videt̄: ꝙ iſti q̄ de plū/
bo ſtāno vel alio vili metallo ꝓducūt au/
rū vel argentū: nō ſūt repelli ſed potiꝰ lau/
dandi: dū tñ hoc nō faciant ꝑ artē magicā
vel aliā legibus odioſam: vt dic̄. C. de the/
ſaur̄. l.j. li.x. Iſti ſunt enī metallarij q̄ labo
re ꝓprio ſibi ⁊ reipub. cōmoda cōparant. C.
de metall̄. l.j. li.x. ⁊ ꝓpter h̄ ꝑuilegiati ſūt
ꝙ inuito dño pñt ingredi fundū alienū ad
inq̄rendū metallū: nec mutāt vnā ſpeciē in
aliā diuerſā: ſed vnā metalli ſpeciē faciunt
meliorē: vt de ſtāno vel ere argentū vel au
rū: nec mirū cum videamꝰ ꝙ ex re mortua
ꝓducit̄ viua: ex vermibꝰ ꝓducit̄ ſericū: ⁊
ex herba vitrū. Dicit etiā liber de ꝓprieta/
tibus rerū: ꝙ oīa metalla ꝓducunt̄ ex eo/
dem ꝓncipio.ſ. ex ſulphure ⁊ argēto viuo:
ex virtute etiā elemētorū maior eſt influē/
tia in vno loco ꝙ̄ in alio: ⁊ ideo in vna mi/
nera vel fodina fit plumbū vel ſtannum in
alia argentū vel aurū: et ſic de alijs. Cum
igit̄ ars imitet̄ naturā nō vident̄ alchimi/
ſte peccare ſi ꝑ virtutē lapidū vel aliquorū
elementoꝝ metallū de metallo: vt argentū
de ſtāno facere poſſunt: cū ſit q̄ſi ex eodem
genere. Si ḡ ꝑ alchimiā faciūt aurū verum
vel argentū. ⁊ hoc deo attribuūt: nō videt̄
peccare ſm Oldardū ⁊ Io. an. ī addi. ſpe.
ti. de cri. falſi: qꝛ nihil ꝓhibet artē vti aliq̄/
bꝰ naturalibꝰ cauſis ad ꝓducēdos natura
les ⁊ veros effectꝰ ſic̄ Augꝰ. dic̄ li. de trini.
Si tñ nō eēt purū ⁊ verū aurū vel argentū
tūc nō liceret nec facere nec vēdere: alioq̄n
obligaret̄ ad reſtōeꝫ. Tertio q̄ri pōt inci/
dētalit̄: vtꝝ ars notoria q̄ dr̄ alſ ars Salo
monis ſit licita: ꝑſertiꝫ cū ordinet̄ ad bonū
finē.ſ. ad acq̄rendā ſcientiā. Ad hoc rñdet
ſanctꝰ Tho. ſcd̓a 2e. q.xcvj. dicens: ꝙ ars
notoria ē illicita ⁊ inefficax. Illicita quidē
quia vtit̄ quibuſdā ad cauſandā ſcientiaꝫ
que nō habent ſm ſe virtutē cauſandi ſciē/
tiam que nō habent ſm ſe virtutē cauſan/
di ſcientiā: ſicut inſpectiōe quarūdam figu
rarū ⁊ ꝓlatione quorūdam ignotorū ver/
borū ⁊ alijs: ⁊ ideo hmōi ars non vtit̄ his
vt cauſis ſed vt ſignis: nō aūt vt ſignis di/
uinitus inſtitutis ſicut ſunt ſacramētalia:
vñ relinquit̄ ꝙ ſunt ſigna ſuꝑuacua: ⁊ per
ꝯñs ꝑtinētia ad pacta quedā ſignificatio/
nū demonibus placita ⁊ federata. Et ideo
ars notoria eſt penitꝰ repudiāda a xp̄iano
ſicut ⁊ alie artes nugatorie vl̓ noxie ſuꝑſti/
tionis: vt Augꝰ. dicit de doct. xp̄iana. Eſt
etiā inefficax ad acq̄rendā ſcientiā: cū enī
ꝑ hmōi artē nō attendat̄ acq̄ſitio ſcientie ꝑ
modū homi cōnaturalē.ſ. adinueniēdo vl̓
diſcendo: ꝯſequēs eſt ꝙ iſte effectus expe/
ctet̄ a deo vel a demonibꝰ. Certū eſt autē
aliquos a deo ſapientiā ⁊ ſciētiā ꝑ infuſio/
nē habuiſſe: ſic̄ de Salomone legit̄. iij. Re
gū. iij. dñs etiā diſcipulis ſuis dic̄ Lu. xxj.
Ego dabo vobis os ⁊ ſapientiā cui nō po/
terūt reſiſtere ⁊ ꝯtradicere oēs aduerſarij
veſtri: ſed hoc donū dat̄ pauciſſimis. Aut
expectat̄ cū obſeruatiōe certa: ſed ſm arbi/
trium ſpūſſancti: ſm illud. j. Coꝝ. xij. Alij
quidē dat̄ ꝑ ſpm̄ ſermo ſapiētie: alij ſermo
ſciētie ⁊c̄. ⁊ tandē infert: hec oīa opat̄ vnꝰ
atq̄ idē ſpūs diuidens ſingulis ꝓut vult.
Ad demones aūt nō ꝑtinet intellectū illu/
minare. Sed acq̄ſitio ſapiētie vel ſciētie fit
ꝑ illumiatiōnē intellectꝰ: ⁊ ideo nullꝰ vnq̄
ꝑ demones ſciētiā acq̄ſiuit. Multomagis
aūt ꝓhibita eſt ars necromācie: qꝛ fit ꝑ ma
nifeſtas demonū inuocatiōes qd̓ ē grauiſ/
ſimū pctm̄: vñ in. xij. tabulaꝝ lege que diu
ante xp̄i aduentū lata fuit. Artes magice
(vt dic̄ Cicero de republica) ꝓhibite fue/
rūt: ⁊ ſuppliciū cōſtitutū fuit his qui illis
artibꝰ vterent̄: de qua arte multa ponunt̄
xxvj. q.v.c. nec mirū. ⁊ vtentes ea ſunt ex/
cōicati ꝑ extrauagañ. Io. xxij. que incipit:
ſuꝑ ipſius ſpecula. vbi dicit̄: Si q̄s demo/
nes inuocauerit vel eoꝝ auxiliū poſtulaue
rit: aut fedus ⁊ pactū cū demonibꝰ fecerit:
aut eos inuocauerit: aut ipōs adorauerit:
in eoꝝ noīe imagines: anulos: ſpeculū ſi/
ue rem aliā magice ad ipōs demones obli
gādos cōſtituerit: aut rñſa ab eis petierit:
excōicatus eſt ipō facto: q̄s tñ abſoluit ab
C iſta excōicatiōe nō expmit̄ ibidē. Secū/
do ꝓncipalit̄ peccāt circa formā rei: et hoc
dupliciter. Primo quādo rem ipſam q̄tū
ad exteriorē apparentiā acceptā ⁊ gratam
beneq̄ valentē faciunt: cum tamē in verita
te nō ſit vt ſic decipiant ſimplices: ſic̄ ſcri/
ptores libroꝝ inutiliū ⁊ incorrectoꝝ: colo/
rantes etiā aliquas ſpecies vt recentiores
appareant: renouātes veteres pannos per
fullones aut tinctores ⁊ ſimiles inuētores
qui renouant ⁊ meliorāt diuerſa: nō quidē
ſm ſubſtantiā ſed tm̄ ſm exteriorē apparē
tiam. Secūdo vō qñ rebus humano vſui
neceſſarijs addūt multa ſuꝑflua ex curioſi/
tate: vanitate ⁊ nouitate: adinuētiōes de/
teſtabiles adijciētes: vt aīos alioꝝ alliciāt
⁊ ad eoꝝ cōꝑationē inducāt: vñ mala mul/
ta ſequunt̄ nō ſolū ꝑ taliū abuſionē ſ etiā
ꝓpter alioꝝ exemplū ⁊ imitationē: licꝫ talia
poſtq̄ in cōem ꝯſuetudinē p̄rie fuerint in/
troducta licite portari poſſent: niſi ſubeſſet
alia cauſa ꝑnicioſa q̄ꝓpt̄ eſſent vitanda:
qꝛ dic̄ Tho. ſcd̓a 2e. q.clxix. ꝙ in rebꝰ exte/
rioribus q̄bus vtit̄ hō pōt eſſe vitiū ex ꝑte
homis vel ex inordinato affectu vtētis: vl̓
etiā ex īmoderātia ꝑ cōꝑatiōꝫ ad hoīm cō/
ſuetudinē cū q̄bꝰ viuit. Vnd̓ Augꝰ. in. iij.
ꝯfeſ. ꝙ ꝯ̄ mores hoīm ſunt flagicia ꝓ morū
diuerſitate vitāda: vt pctm̄ int̄ ſe ciuitatis
vel gentis ꝯſuetudīe vel lege firmatū nul/
la ciuis vel ꝑegrini libidine violet̄: turpis
eſt enī oīs ꝑs ſuo vniuerſo nō cōgruens: ⁊
ideo ſic̄ ornatꝰ ⁊ cultus exterior variat̄ ſm
diuerſitatē tēpoꝝ ⁊ locoꝝ: ſic etiā debet ſe
q̄s cōformare cōſuetudini tp̄is illiꝰ ⁊ loci:
vbi ſaltē diſpar cultꝰ ⁊ ornatꝰ ſcandalū ge/
neraret: ſic̄ dic̄ Augꝰ. iij. de doc. xp̄iana. ꝙ
talares ⁊ manicatas tunicas hr̄e apud ve/
teres romanos flagitiū erat: nūc aūt hone
ſto loco natis nō eas hr̄e flagitiū eſt: ex q̄/
bus oībꝰ cōcludi pōt ꝙ in illis artibꝰ q̄ ſūt
rerū neceſſariaꝝ ad vitā hūanā deducēdā:
peccāt artifices adinueniētes aliq̄ ſuꝑflua
⁊ curioſa: ſm Tho. ſcd̓a 2e. q.clxix. qꝛ dāt
cām efficacē incautis ad peccatū: ⁊ ē regu/
la iuris: q̄ occaſionē damni dat damnū de/
diſſe videt̄. Hinc dic̄ Chryſ. ſuꝑ Matth.
ꝙ etiā ab arte calceſutoꝝ ⁊ textorū cetero/
rūq̄ multa oportꝫ abſcindere: etenī plura
ad luxuriā deduxerūt: neceſſitatē eiꝰ corrū
pentes: artē male arti cōmiſcentes: nā ſm
Chryſ. ſuꝑ Matth. Eas ſolas oportet ar/
tes vocare q̄ neceſſarioꝝ ⁊ eorū q̄ cōtinent
vitā noſtrā ſunt diſtributiue ⁊ cōſtructiue.
Si igit̄ opibꝰ alicuiꝰ artis vt pluries aliq̄
male vterent̄: q̄uis artes de ſe nō ſint illi/
cite: tamē ꝑ officiū ꝓncipis a ciuitate extir
pande ſm documēta Platonis: ſic̄ facture
ſuꝑflue ⁊ ſumptuoſe cortinarū lintheami/

nū ꝛ ſimiliū: que in triplo plus valēt ꝓpter
additionē ſupfluā. Sic fracture veſtimēto/
rū: calcei roſtrati ꝛ ſimilia: que nulli⁹ ſunt
vtilitatis ſed impedimēti plurimi merito
ſunt a xp̄iano tanq̄ʒ ſupſticioſa totis niſib⁹
deteſtāda: q꞉ plerūqʒ talia p̄parant̄ de ſu/
doꝛibus vel ſaltē de elemoſynis pauperū
quoꝝ vtiqʒ ſunt oīa ſuperflua. Hiere. ij. In
alis tuis inuētus eſt ſanguis aīaꝝ paupe/
rū. Tertio p̄ncipaliter peccant circa finē
intentū: q꞉ q̄ faciūt in vſu ad malū finē de/
ducūt. Ad cui⁹ euidētiā ſciendū: ꝙ quedā
artes ꝛ opationes manuales fiūt q̄ ſimpli/
citer pniciose ſunt: vtpote quoꝝ vſus eſt p/
nicioſus ꝛ dānabilis: nec ad vllū vſum hu
manū vtilis: ſed tm̄ ad pniciem coꝛpoꝝ vel
aīaꝝ: ſicut quedam venena moꝛtifera ꝛ ad
nullū vſum humanū vtilia: vt cum faciūt
decios vl̄ tabularia ad ludendū ad aleas:
fucumēta ad infardandū vultus mulierū:
crines adulterinos vl̄ coloꝛatos picturas
laſciuias in cameris ꝛ lectis ac alijs locis:
ſerta de floꝛibus ꝛ ſimilia que nihil valent
ad vtilitatē humanā ſed tm̄ ad interitū ani
marū: ꝛ moꝛtaliſſime peccāt talia exercen/
tes faciēdo: tenendo: dando: alienādo aut
vendēdo: ꝛ oīa peccata que ppetrant̄ occa
ſione rerū illaꝝ ꝛ omniū aīaꝝ hoꝝ occaſio/
ne peuntiū rei ſunt apud deuʒ: vt extra de
iniur. ꝛ dam. da. c. ſi. nec p ignoꝛantiā excu
ſant̄: ex quo ſciūt vel ſcire tenent̄ oēs ꝙ cō
muniter talib⁹ abutunt̄: quilibet eñ obli/
gat̄ ſcire cū qua victū lucrat̄ vtrū ſit licita
vel ecōtra: qđ ſi nō facit nō min⁹ eſt culpa/
bilis: vt dicto. c. ſi. ſi culpa. Videt̄ enim ꝙ
nullus laboꝛ nullūqʒ officiū appꝛobari de/
beat niſi patēter ad cōmodū hūane vite va
leat. Cū enim Geñ. iij. dñs dicat: In ſudoꝛe
vultus tui veſceris pane tuo: patēter oſten
dit nos nō velle laboꝛare vel deſudare: ni/
ſi in ope illo qđ valet ad ſuſtentationē vite
noſtre. Quedā etiā ſunt artes ꝛ opatiōes
manuales q̄ ſunt multū indifferētes: eo ꝙ
his quedā vt plurimū abutunt̄: q̄daʒ aūt
eiſdē bñ vti pñt: ſic̄ ſunt gladij: lancee: ba/
liſte: ſagitte q̄b⁹ vtunt̄ hoīes bñ vel male
ſiľr quedā venena. Itē aurifrigia ac ſilia oꝛ
namēta: ꝛ bꝛeuit̄ oīa quib⁹ hoīes pñt vti li
cite ꝛ illicite: ꝛ ī his indifferētib⁹ p̄ncipalit̄
reſpiciend⁹ ē finis intentiōis in faciētib⁹ ꝛ
vendentib⁹: nā ſi crederēt h̄ alicui foꝛe ne/
ceſſaria vel vtilia: vel etiā ſi animū habue/
rint indifferentē: ſiue de his nihil cogita/
uerint: q꞉ rationē cogitādi ſup his nō ha/
buerint: tūc nō peccāt: etiā ſi alij his abu/
tunt̄: ſicut oſtēdit Aug⁹. ꝛ habet̄. xxiij. q.
v. c. de occidēdis. vbi ſubdit̄: Abſit vt ea
q̄ ꝓpter bonū aut licitū facimus aut habe/
mus: ſi quid p hec p̄ter noſtrā volūtatem
cuiq̄ʒ male acciderit nobis imputet̄. Alio/
quin nec ferramēta domeſtica nec agreſta
ſunt habēda: ne q̄s ex eis vel ſe vel alterū
interimat: nec arboꝛes ſūt plātande ne q̄s
ex eis ſe inde ſuſpēdat nec feneſtra faciēda
ne q̄s ſe p hanc p̄cipitet: ꝛ q̄d pl̄a cōmemo/
rē: cū ea cōmemoꝛādo finire nō poſſim: qđ
enī eſt in vſum hoīm vanū ac licitū vñ non
poſſit pnicies erogari: hec ille. Si tñ eoꝛū
cōſcientia dictaret ꝙ alter ad abuſum hoc
req̄reret: vel ſaltē hoc dictare diceret rōne
pſone req̄rentis tūc vtiqʒ peccaret: vt cum
meretrix q̄reret oꝛnamēta coꝛpis: furioſus
gladios ꝛ ſilia. v. q. v. c. nō oīs. Dic̄ Aug.
Melius eſt cū ſeueritate diligere q̄ʒ cū leni
tate decipe: vtilius eſuriēti panis tollit̄ ſi
de cibo ſecurus iuſticiā negligebat q̄ʒ eſu/
rienti panis frangit̄ vt iniuſticie ſeductus
acquieſcat. Si deniqʒ patenter hoc ſciat ꝙ
alter ad abuſum q̄rat ꝛ tñ alteri vendat vl̄
quōcūqʒ tradat vt ali⁹ abutat̄: tūc moꝛta/
liter peccat ſi ſaltē abuſus alteri⁹ eſt moꝛta
lis: ꝛ oīa mala q̄ exinde ſequūt̄ tradēti pa/
riter imputant̄: vt. ij. q. j. notū. in ſi. et. xv.
q. vj. c. j. in ſi. vbi dicit̄: nō tm̄ attendenda
ſunt q̄ fiūt quātū quo aīo fiunt: ampli⁹ enī
reſpicit deus ad cogitatiōes ꝛ ſpontaneas
volūtates q̄ʒ actus q̄ p ſimplicitatē aut ne/
ceſſitatē fiūt. hoc ibi. Quō autē ꝛ que fieri
debeat reſtitutio p̄dictoꝝ oīm q̄ tacta ſunt
in p̄ſenti ſermone: non pōt ſigillatim facile
diffiniri ſed iudicio diſcreti cōfeſſoris in q̄/
libet caſu pticulari prudēter determinādū
ē: nec enī iure poli min⁹ ſpūalia q̄ coꝛpalia
vel tpalia damna cenſenda ſunt ꝛ eſtimā/
da. Quarto p̄ncipaliter peccāt circa mo
dum opandi q̄ eſt infidelis ꝛ tardus: ſicut
oēs dietarij ꝛ oēs oparij cōducticij facien/
tes fraudē in dietis ſiue cōducti fuerint ad
dies ſiue ad annos: laboꝛantes tm̄ ad ocu/
lū: in occulto ℣o laboꝛē ſubtrahētes: ꝓtra
hētes opus ad q̄nqʒ vel ſex dies qđ ī duo/
bus facere poſſent: aut etiā opa inutilia vl̄
ſupflua adijciētes q̄ſtus grā: aſſerentes ea
ſimilit̄ eſſe neceſſaria. Similit̄ quedā affir/
māt ſepius aliqua ad repationē vel opati/
onē neceſſaria: qđ tñ mēdaciter fingūt: vt
ꝓprijs lucris cōſulant: vel etiā in opere po
ſiti plura deſtruūt vt ſic laboꝛes ſuos pro/

trahāt: oēs igit̄ iſti tenent̄ ad reſtitutionē
nam cōtra ocioſos laboꝛatoꝛes p̄cepit dñs
Ade: In ſudoꝛe vultus tui ꝛc̄. q̄ſi oſtēdere
vellet laboꝛatoꝛes cōducticios obligatos
eſſe ad laboꝛē vſqʒ ad ſudoꝛes vult⁹ inclu/
ſiue. Poꝛro de medico ꝓtelāte moꝛbos q̄/
ſtus gratia: quō teneat̄ ad reſtitutionē: vi/
de ſupꝛa in ſermone vbi agit̄ de his q̄ iniu
ſte aliquid ab alijs extoꝛquēt vel exactio/
nant. Quīto p̄ncipaliter peccāt circa tē/
pus faciētes. ſ. opus indebito tpe non ſolū
q̄truʒ ad dies dñicos ꝛ feſtiuos: cui⁹ lucrū
vocat̄ māmona iniq̄tatis: ſed etiā in illis
tpibus in quib⁹ ꝓpter aliquas circūſtan/
tias opus illud reddit̄ min⁹ ꝓficuū: vt pʒ
in ſeminādo agrū: colligēdo meſſeʒ: putā/
do vineā: inſerendo ſurculos ꝛ infinita ſi/
milia: in quib⁹ negligens opatoꝛ ad reſti/
tutionē obligat̄ ſi p̄ter cōſciētiā ꝛ ſcitū cō/
ductoꝛis hoc facit. Ad laudē dei.

De ſeptem circūſtantijs ꝓpter quas mercantia reddit̄ illicita ſcʒ cauſe: pſone: cōmunis damni: cōſoꝛtij: loci: tpis: modi: Ser. XXII

On furtum facies:

n Exod. xx. Nono p̄ncipaliter iniu
ſte mercantias exercētes tenent̄
A ad reſtitutionē. Ad euidentiā hui⁹ mate
rie queri pōt: vtrū mercātia ſit licita: p̄ſer/
tim cū dicat Chryſ. ſup illud Matth. xxj.
Eijciebat ieſus oīs emētes ꝛ vendētes de
templo: ꝙ p hoc chꝛiſt⁹ deſignat ꝙ merca/
toꝛ nunq̄ʒ pōt deo placere: ꝛ iō null⁹ xp̄ian⁹
debet eſſe mercatoꝛ etiā ſi voluerit eſſe ꝓij/
ciat̄ de eccl̄ia. Ad hoc dicēdū ꝙ ip̄a nego/
ciatio debitis fulta circūſtātijs licita eſt ꝛ
admittēda: qđ ꝓbari pōt dupliciť p ſacrā
ſcripturam. ſ. poſitiue ꝛ p̄uatiue. Poſitiue
pꝛobat̄ ex̄ de dona. int̄ vi. ꝛ vxo. c. p vr̄as.
vbi papa conſulit ꝙ dos cuiuſdā mulieris
aſſignari dʒ viro ſuo ſub cautiōe ſibi poſſi/
bili: vel dʒ ſaltem alicui mercatoꝛi cōmitti
vt de pte honeſti lucri vir onera poſſit ma/
trimonij ſuſtētare. Ex quo patet papa mer/
cantiā honeſtā appꝛobat tanq̄ʒ licitā. Se/
cūdo ꝓbare pōt p̄uatiue: q꞉ ſi mercātia de
ſui natura peccatū eſſet ſaltē moꝛtale: tunc
ī aliquo loco ſacra ſcriptura ſine dubio ꝓ/
hibuiſſet: p̄ſertim cū fere totus hic mūdus
vt expientia docet in hoc publice ſemp oc/
cupet̄: nunq̄ʒ aūt ſcptura ꝓhibuit niſi dū/
taxat aliq̄ñ rōe circūſtātie vitioſe: ſic̄ ē mer
cari ī ſabbato in tēplo: vt pʒ Eſdre vlt. vbi
p̄cipit̄: ꝙ in ſabbato nō fiat negociatio: ꝛ
in euāgelio vbi eiecit de templo. Ex quib⁹
cōcedere videt̄ ꝙ in ceteris dieb⁹ ꝛ locis h̄
eis liceant. Quō autē dictū illud Chryſ.
debeat intelligi oſtēdit Aug⁹. in li. de q̄ſti.
noui ꝛ ve. teſta. dicēs: Foꝛnicari hominib⁹
ſemp nō licet: ſic ſi emant̄ merces in dei tē
plis qđ abhoꝛrere ſe oſtēdit: dñs Matth.
xxj. qñ dei zelo armat⁹ intrauit in templū
ꝛ eiecit oēs emētes ꝛ vendētes de tēplo: vt
myſtice demōſtraret ꝙ in emptiōib⁹ ꝛ ven/
ditiōib⁹ de coꝛde hoīs qđ eſt templū dei
auaricia vtiqʒ eijci dʒ q̄ eſt ancilla: teſtante
apl̄o Gal. iij. Auaricia que eſt idoloꝝ ſerui
tus: ipſa enī deſeruit theſauris cōgregan/
dis: q꞉ ſeruire facit nūmis cū filijs ſuis: q̄
ſunt oēs cōtract⁹ illiciti: de q̄ ancilla Pau
lus figuratiue ꝓſequit̄ ad Gal. iiij. dicēs:
Eijce ancillā ꝛ filiū eius: nō enī erit heres
filius ancille cū filio libere: hec fuit Agar
de filijs cui⁹ dicit̄ Baruch. iij. Filij quoqʒ
Agar q̄ exquiſierūt pꝛudentiā q̄ de t̄ra eſt
negociatoꝛes terre ꝛ themā ꝛ cōflatoꝛes et
exq̄ſitoꝛes pꝛudētie ꝛ intelligētie: viā autē
ſapiētie nō inuenerūt: ꝛ ideo vt pꝛemittit̄
ibidē: extermīati ſunt ꝛ ad inferos deſcen/
derūt: ꝛ ſonat illud impatoꝛiū: Eijce ancil/
lā ꝛ filiā eius: ne ſcʒ ꝓpter eam ꝛ nos eijci/
amur a regno: nā ſi cōtigerit in mercantijs
ancillā talē dñari: mercatoꝛ relictis cōgre/
gatis diuitijs ineternū pibit. Hinc ꝓuerb.
xxx. dicit̄: Per tria mouet̄ terra ꝛ quartū
ſuſtinere nō pōt. Per ſeruū cū regnauerit:
id eſt coꝛp⁹ ſpiritui p̄dominās. Per ſtultū
cū ſaturat⁹ fuerit cibo: id eſt affectui reple/
tū carnali deſiderio. Per odioſam mulie/
rē in m̄rimonio cōiunctā: id eſt mentē ela/
tam deo odioſam ꝛ demoni copulatā: et p
ancillā cū fuerit heres dñe ſue: id eſt liberꝝ
arbitriū qđ deſeruire deberet ip̄i ſynderiſi
in regno ſubiecto coꝛpis ꝛ aīe: ſed ex cōſue
tudine obſtinata ꝛ ceca totū regnū īuadit
ꝛ t̄renis inſeruire ac inhiare cogit: q̄ nūq̄ʒ
amittere credit: ꝺ q̄lib⁹ dic̄ pſ. xvj. Oclos
ſuos ſtatuerūt declinare ī t̄ra: ꝛ h̄ ē q̄rtū qđ
t̄ra ſuſtinere nō pōt: q꞉ poſtq̄ doꝛ. ſom. ſu.
nihil īuenerūt ꝛc̄. t̄ra inq̄ ſuſtinere nō pōt
q꞉ mltos fraudat: mltos ſpoliat: mlt̄ etiā
iniuriā irrogat. Eijce ḡ tu mercatoꝛ ancillā
ꝛ filiū ei⁹ de coꝛde tuo ſi nō vis eijci de reḡ
q̄s tūc eijcis cum ſm̄ rectitudinē ꝛ iuſticiā
mercātias pficis: ne tibi ꝯtigat illđ pſ. lj.

Tota die iniuſticiā cogitauit lĩgua tua ſic̄
nouacula acuta feciſti dolū: vbi oñdiť tri/
plex ſtudiū iīuſti mercatoris ad exercēdas
iniuſticias. Primū ē cordis: ibi: tota die ī/
iuſti. cogi. Secūdum oris: ibi: lingua tua.
Tertiū operis: ibi: ſicut nouacula acu. fe.
dolū. Sed qꝛ difficile eſt mercatorē iniuſti/
cijs exui: ideo mercātia ponitur inter illa
negocia q̄ vix fieri poſſunt abſq̄ peccato:
vñ de peni. diſt. v. c. negociū. ſubdiť: ſunt
eñ pleraq̄ negocia que ſine peccato exhi/
beri nō poſſunt: aut vix aut nunq̄. Et po/
nit Ray. quinq̄ q̄ ſunt rei familiaris cura:
de q̄. xxvj. di. c. q̄lis. vbi ſubdiť: q̄ cura rei
familiaris vix ab ip̄is agiť ꝗ culpā q̄liter
declinare debeāt ſciūt. Itē militia ⁊ nego/
ciatio: de peni. diſt. v. c. falſas. vbi ſubdiť:
ideo miles vel negociator vel alicui officio
deditꝰ ꝙ ſine peccato exercere non poſſit: ⁊
c. q̄litas. c. ꝯtꝛiū. Itē ꝓcuratio ⁊ admiſtra/
tio. ſ. in telonio: tallijs: exactiōibus ⁊ om/
nibꝰ officijs publicis: ibidē. c. de his. ⁊ diē
Hoſti. Adde ſextū qd̄ q̄ſi piculoſius ē oībꝰ
ſcꝫ aduocatio. Sed ⁊ ſeptimū nō obmittas
ſcꝫ ep̄atus officiū: ꝗ nihil miſerabiliꝰ vł pi/
culoſiꝰ ſi pfunctorie agať: vt pꝫ exp̄ſſū. xl.
B di. c. ante oīa. vide textū. Ad maiorē aūt
euidentiā ſciendū: ꝙ mercātia reddiť illi/
cita ex circūſtātia ſeptēplici: inť q̄s ſic an/
guſtiabiť mercator ꝙ vix euadere poterit
p̄cipiciū eterne damnatiōis: iuxͣ illud Eccī
xxvij. Qui q̄rit locupletari auertit oculū:
ſcꝫ a iuſticia ⁊ timore dei: qꝛ ſic̄ in medio cō
pagis lapidū palus figiť: ſic etiā inť me/
diū emptiōis ⁊ venditiōis anguſtiabiť pec
catis ꝗ q̄rit locupletari. Prima igiť circū/
ſtātia eſt ip̄ius pſone: qꝛ nō licet eccl̄iaſticꝭ
⁊ religioſis pſonis vacare mercatiōibus:
nemo eñ inq̄t ſm apl̄m militās deo impli/
cat ſe negocijs ſecularibꝰ. vñ. lxxxviij. diſt.
c. fornicari hominibꝰ ſp nō licet: negociari
Xᵒ aliq̄ñ licet: anteq̄ eñ eccl̄iaſticus quis
ſit licet ei negociari: facto iā nō licet. Ideo
p̄cipit eis ibidē. c. cōſequēti. ꝙ ab omni cu/
iuſlibet negociatiōis ingenio ⁊ cupiditate
ceſſare debeant: aut in quocūq̄ gradu ſint
poſiti mox a clericalibus officijs abſtinere
cogant: qm̄ domꝰ dei domꝰ orōnis eſſe dꝫ
⁊ dici: ne p officia negociationis potius ſit
latronū ſpelūca. Qr ſi queriť que pena fe
riendi ſunt clerici ⁊ monachi qui ſeculari/
bus negocijs ſe īmiſcent. Ad hoc reſpon/
det canon concilij Lateraneñ. extra ne cle.
vel mona. ſe ſe īmiſ. dicens. c. ſm inſtituta

p̄deceſſoꝝ noſtroꝝ ſub interminatiōe ana/
thematis ꝓhibeť ne monachi vel clerici cā
lucri negocienť. Ex quibꝰ oſtēdiť ꝙ excō/
municari debēt: ⁊ vltra hoc ſi ſe nō correxe
rint deponi debēt ex cōcilio Carthagineñ.
xcj. di. c. clericꝰ. vbi ſubdiť: qui Xᵒ ꝓ emē/
do aliq̄d in nūdinis vel ī foro deambulāt:
ab officio ſuo degradenť: inter emptiones
aūt vbi emptiōes fiūt ab officio declinātes
vel negligētiꝰ agētes ab officio ſuo remo/
ueanť: h̄ ibi. Religioſi tñ diſtrictiꝰ puniri
debēt: vt extra ne cle. vel mona. c. ſed nec.
Porro in foro penitētiali talibꝰ iniūgi vel
ſaltē cōſuli debet ꝙ taliter acq̄ſita ꝯtra for/
mā p̄dictā paupibꝰ erogare ſtudeāt: vt pꝫ
xiiij. q. v. c. qui habetis aliq̄d de malo faci/
te inde bonū: qui nō habetis de malo no/
lite acq̄rere de malo. Et ſubdit. §. ſed hoc.
De malo bonū facit: qui paupibus diſpen/
ſat qd̄ cum labore ⁊ ſollicitudine acq̄ſiuit:
iuxta illud facite vos amicos de mām̄ona
iniq̄tatis: hoc ibi. Hic queri pōt: vtrū ne
ſit aliqua negociatio q̄ ſit licita clericis vel
religioſis. Ad hoc dicendū ſm Ray. ꝙ ſi
indigeāt poſſūt imo debēt aliquo honeſto
artificio ſibi neceſſaria acq̄rere: dūmodo
tū ꝓpter hoc nō derogent diuinis officijs:
vt patet. xcj. di. vbi dꝛ ex ꝯcilio Carthagi.
c. clericꝰ victū ⁊ veſtitū ſibi artificiolo vel
agricultura abſq̄ officij ſui dūtaxat detri/
mēto p̄paret: clericꝰ eñ qui abſq̄ corpuſcu
li ſui ineq̄litate: id eſt infirmitate: vigilijs
deeſt ſtipēdio p̄uatus excōiceť: et. c. ſequē
ti. Oēs clerici ꝗ ad opandū validi ſūt ⁊ ar/
tificiola ⁊ lr̄as diſcāt: vt. ſ. etiā ſcribēdo vi
ctū lucrenť qd̄ eſt ꝓpriū artificiū clericoꝝ
⁊ extra ne cle. vel mona. c. j. Poſtq̄ multa
negocia recitat clericis interdicta: vt ſm
glo. oīa ſimilia caueanť: tandē ſubinfert:
nec tamē negociū iuſtum eſt interdicendū
ꝓpter neceſſitates diuerſas: quia legimus
ſanctos apoſtolos negociatos fuiſſe: glo.
ſcꝫ Paulū. Et in regula beati Benedicti
p̄cipiť ꝓuideri per quoꝝ manus negocia
monaſterij ꝓcurenť: hoc ibi. Unde Hiero
nymus ad Ruſticū monachū multa reci/
tat opera monachis ⁊ clericis cōgrua: ⁊ ea
inuenies: de cōſecra. di. v. c. nunq̄: de qui/
bus gratia breuitatis ſuperſedeo. Secūda
eſt circūſtantia cauſe: nam ſm Alexan. de
de hales: etiā laico mercari non licet: niſi
propter duo: vel propter neceſſitatem: vt
ſcilicet ſibi ⁊ ſue familie ſatiſfacere poſſit:
ſm condecentiam ſtatus ſui: vel etiā pro/

ꝓpter pietatē: vt ſcꝫ lucreť ad diſtribuen/
dū paupibus: vł ordinādo lucrū illō ī ali/
as pias cauſas: vtpote ſꝫ Tho. ſcd̄a. 2ᵉ. q.
lxxvij. Quis intendit negociatiōi ꝓpť pu/
blicā vtilitatem: ne ſcꝫ res ad vitā neceſſa
rie patrie deſint ⁊ lucꝝ petit nō quaſi ꝓ fi/
ne ſed quaſi ſtipendiū ſui laboris: ⁊ h̄ mo/
do ſimiliť licet: qꝛ dici pōt pietas: in eo ta/
mē caſu principaliť lucrū finē ponere illici
tū eſſet ſm Tho. Mercari vero ꝓpť ſubſtā
tias cumulādas ⁊ ip̄robā cupiditatē aut
curioſitatē aut aliū maluꝫ finē culpa mor/
talis iudicať: nimirū cū ⁊ ſupflua paupi/
bus erogare teneať: vt pꝫ. xlvij. di. c. ſicut
hij: ⁊. c. oēs: ſed de hoc latius ſupra dictuꝫ
eſt. Ex his ꝯcludiť ꝙ mercator licet nō p/
iuret aut nihil aliud iniuſtū faciat: qd̄ hoc
genus hominū cōmittere ſolet: nō tñ excu
ſať a mortali ſi ꝓpter iniuſtā cauſā licꝫ alꝭ
iuſte mercātias exerceat: ſcꝫ ꝓpter hono/
res: delitias vł inſatiabilē cupiditatē diui
tiarū: de qualibet dicit Eccleſiaſtes. iiij. c.
Unꝰ eſt ⁊ ſecūdū nō habet: nō filiū: nō fra/
trē: ⁊ tñ laborare nō ceſſat ſcꝫ in mercācijſ:
nec ſatianť oculi eius diuitijs: nec cogitat
dicēs: cui laboro ⁊ fraudo animā meā bo/
nis: ſed hoc magis dolendū: qꝛ cū plurimi
tales reperianť: nullus inueniť ꝗ de h̄ ſi/
bi ꝯſcientiā facit: vnde generaliť vendere
chariꝰ q̄ emať: cupiditatis cauſa eſt ⁊ tur
pe lucrū. Similiť ſine neceſſitate res eme/
re tēpore quo minus valēt ⁊ ſuare ad tp̄s
charioris fori ꝓpť cupiditatē vt tūc vēdā/
tur: turpe lucꝝ eſt: vt patet exp̄ſſū. xiiij. q.
iiij. c. quicunq̄: quale lucrū eſt paupibus
erogandū. Tertia vero circūſtātia ē cōis
damni ſm Sco. Pro quo ſciēdū ſm eūd/
dem in. iiij. di. xv. ꝙ tria ſunt hominū ge/
nera q̄ cū vtilitate ⁊ comodo reipublice in
mercantijs exercenť. Primi ſunt mercan/
tiaruꝫ apportitores de aliena. ſ. patria vbi
abundant ad patriā cui ſūt vtiles ⁊ neceſ/
ſarie: ⁊ tales habēt actū honeſtū ⁊ vtilē rei
publice. Secūdi ſunt mercantiarū ꝯſerua/
tores qui ſcꝫ magnā quātitatē mercātiarū
emūt vt aptius ſuo tp̄e repianť ab empto/
ribus: qꝛ portātes de longinquo mercāti/
as venales nō ſine graui īcomodo: poſſēt
ſemp vēdere illas pticulatim nec etiā indi/
gens eis poſſet ſtatim currere ad emēdum
eas: ⁊ ſic etiā tales ꝯſuatores ſunt ad ma/
gnā vtilitatē reipublice dūmō tm̄ rōnabi/
liť lucrari velint. Tertij ſunt mercantiarū
in melius īmutatores: q̄ ſcꝫ induſtria ſua ⁊

labore eaſdē meliores reddūt: vt faciendo
de lana pannū: de coreo calceos: de cera cā
delas ⁊ ſic de alijs: ⁊ tales ēt ſūt vtiles rei/
publice ⁊ lucrū ex his tribꝰ q̄ſitū eſt licitū
dūmodo nō obſtet aliud canonicū. Cuius
ratio eſt: qꝛ ſm apl̄uꝫ. j. Coꝝ. ix. Nemo mi
litat ſtipendijs ſuis vnq̄: ⁊ dignus eſt ope
rarius mercede ſua. In mercatione autem
multa concurrunt ꝓ reipublice ſeruitio et
vtilitate: que iuſte premium promerentur.
Primo occurrit eoꝝ induſtria: qꝛ ſi nō eſ/
ſent induſtrij in reꝝ valoribꝰ p̄cijs: expen/
ſis: piculis ⁊ comoditatibꝰ ſubtiliť eſtimā
dis: ad hoc nequaq̄ eſſent idonei. Secun/
do vigilantia ⁊ ſollicitudo q̄ in talibꝰ ē ne/
ceſſaria. Tertio labores: miſerie ⁊ īcomo/
da multa que ſuſtinent. Quarto pericula
multa que varie contingūt. Quinto qꝛ ſe/
pius ſine lucro omnia ſuſtinent ex diuerſiſ
infortunijs: ⁊ ideo merito lucrum p̄dictis
circūſtantijs cōpetens ⁊ diſcretum exinde
poſſunt rationabiliter reportare. Ex qui/
bus vlterius concludi poteſt ꝙ hi qui nec
mercātias transferūt nec cōſeruāt nec nun
dinis labore vel induſtria meliorando im
mutant reputanť mercatores inutiles ⁊ p/
nitioſi: vide pleniꝰ de hoc ſuperiꝰ vbi agiť
de iniuſte bōa exactionātibꝰ. Quarta p
inde eſt circūſtantia conſortij cum ſcilicet
res chariꝰ vendunť tranſeuntibꝰ q̄ man/
ſuris: aut ruſticis ignaris ⁊ ſimplicibꝰ q̄
exptis ⁊ aſtutis ſicut fieri ſolꝫ in nūdinis:
quando panē minuūt pondere: vinuꝫ vel
cereuiſiā menſura ⁊ ſic de alijs: contra qd̄
manifeſte p̄cipitur extra de emp. ⁊ vendiť.
c. placuit: vbi ſtatuit cōciliū ſacrū: ꝙ p̄ſby/
teri ſuas plebes āmoneāt: vt ⁊ hoſpitales
ſint: ⁊ non chariꝰ vendant tranſeuntibus
q̄ in mercato vendere poſſint: vbi diē glo.
ꝙ poſſunt etiā ad hoc cōpelli p excōmuni/
cationē: vt. xlij. di. §. huic etiam: qd̄ verum
eſt ſm Innocen. ſi hoc notoriū eſſet ⁊ mo/
niti emendare ſe nollent. Quinta prete/
rea eſt circūſtantia loci. Pro quo ſcien/
dū ꝙ locus in mercātijs vitandus eſt du/
plex. Primus eſt locus inhoneſtus ⁊ ſu/
ſpectꝰ in quo quis nō debet negotiari nec
etiam conuerſari: vt. ff. de arbi. l. ſi cū dies
. §. ſi arbiter. lxxxj. diſtin. c. in omnibus ob
ſeruari conuenit vt certus quis ſcilicꝫ ma
tutos certo tempore ſcilicet in die ⁊ certo ī
loco ſcilicet honeſto ⁊ māifeſto: ⁊ certis p/
ſonis ſcilicet honeſtis: vel apparere clericꝰ
vel loqui debeat mulieribus: vt excludať

omnis nephanda ſuſpicio: hoc ibi. Secun
dus autē locus eſt ſacratus: quia inhone-
ſtum eſt in loco tam excellenti: vtpote diui
no cultui mancipato: intendere negociatio
nibus quod eſt dedicatum orationibꝰ: con
tra tales enī dominus ardentiſſimū zelum
oſtendit cū intrans dei templum eijciebat
non ſolum vendentes ſed etiam ementes:
eo ꝙ vendentibus occaſionem mali preſti
terunt in loco indebito: ⁊ modo perturba-
tiuo orationis ⁊ diuini cultus. Attēdens
igitur eccleſia ſancta in talibus maximam
diuinam offenſam precipit ex concilio lug
duneñ. li. vj. de immu. eccleſi. cimit. et ali-
orū loco. c. decet domū dei ſanctitudo: di-
cens inter alia. Ceſſent in eccleſijs eorūq
cimiterijs negociationes ⁊ precipue nūdi-
narum ac fori cuiuſcūq tumultus ⁊ multa a-
lia ibidem ꝓſequit̄: inferens cauſam ꝓhi-
bitionis oīm cū dic̄: ne vbi eſt peccatorum ve
nia poſtulāda ibi peccādi det̄ occaſio: aut
deprehēdant̄ peccata ↄmitti. Sexta ꝗdē
eſt circūſtantia tēporis quod etiā pt intelli
gi dupl̄r. Primo ꝙ mercata fieri non dēt
diebꝰ dñicis ⁊ feſtis in quibꝰ ab hmōi ope-
ribus ceſſandū eſt: extra de ferijs. c. omēs
dies domicos a veſpa in veſpaz cū oīni ve-
neratōe decernimꝰ obſuari: ſequit̄ vt mer
catū in eis minīe fiat: ſꝫ de hoc latiꝰ dictū ē
in ſcdo precepto. Scdo poteſt intelligi ꝙ
mercata minime fieri debēt in nocte in cō-
uiuijs ⁊ ebrietatibꝰ: quia potiſſime ibi re-
gnat deceptio propt̄ rationē ⁊ diſcretionē
in pte ſopitā q̄ reddit̄ ſuſpecta ⁊ inhoneſta
mercatio: ſicut a ſimili dici pñt inhoneſta
iudicia que fierent in nocte vl̄ nō clara die
vt patꝫ extra de offi. dele. c. cōſuluit. ij. vbi
plane de hoc expreſſū eſt. ff. de orig. iur̄. l. ij
§. quia mgr̄atꝰ. Alioqn tale iudiciū ſuſpe
ctū redderet̄: quia ꝗ male agit odit lucē.
Septima deniq eſt circūſtantia modi: naz
mltis illicitis ⁊ iniuſtis modis pleriq mer
catores ſuas exercent mercationes quorū
numerus variꝰ multiplex ſubtilis ⁊ ad de-
cipiendū efficax: preſtim h̄ tpe nouiſſimo
in quo maledicta cupiditas in homine pre
ualuit. Jam enim inſtare videtur tempus
illud periculoſum peſſimi antixp̄i: qui vt
dicit̄ apocal̄. xiij. Faciet ne quis vendere
vel emere poſſet niſi habeat in dextra vel ī
fronte characterem nominis beſt ie: p quē
characterē ſpiritus deceptionis et menda
cij deſignatur eo ꝙ antixp̄s plenꝰ erit men
dacijs ⁊ deceptiōibus ⁊ in charactere illo

aduerſabit̄ veritati. Jlliq vniuerſi ꝗ cor-
de ore ⁊ ope mēdaces ⁊ fallaces erunt vni-
uerſaliter adherebūt que in charactere frō
tis ⁊ dextere denotantur: ſed hūc antichri-
ſtum cum ſuis dominus ieſus tandem in-
terficiet ſpiritu oris ſui cum venerit iudi-
care ſeculum per ignem. Ad laudē dei om
nipotentis.

De appropriatiōe rerum ⁊ trāſla tione dominij ipſiꝰ rei vl̄ vſus eiꝰ ⁊ de p̄ſcriptione rerū ac vſucapione quō fieri licite poſſunt:

Sermo XXIII

Non furtum facies

Exo. xx. Sicut habet̄ in decretis
di. viij. §. j. iure nature oīa ſūt cō-
munia omnibꝰ: qđ nō ſolū int̄ eos ſeruatū
credit̄: de ꝗbus legit̄: Multitudīs credē- A
tiū erat cor vnū ⁊ anima vna in dño: veruꝫ
etiā ex p̄cedenti tpe a phis traditū inueni-
tur: vnde apđ Platonē illa ciuitas iuſtiſſi
me ordinata tradit̄ ī qua quiſq ꝓprios ne
ſcit affectus: hoc ibi. Sic etiaꝫ iure diuino
omnia ſunt cōia: vnde Aug. ſup Jo. ⁊ pōi-
tur ibidē. c. quo iure: dicit iure diuino: Do
mini eſt terra ⁊ plenitudo eiꝰ: pauperes ⁊ di-
uites de vno limo dñs fec̄: ⁊ diuites ⁊ pau
peres vna terra ſupportat. Jure ergo hūa-
no dicit̄ hec villa mea eſt hec domus mea.
Jura autē humana iura imperatorū ſunt.
Quare? quia iura humana per imperato-
res ⁊ reges ſeculi deus diſtribuit humano
generi. Tolle iura imperatorū: ⁊ quis au-
det dicere hec villa mea eſt. Et ſubdit p iu
ra: ergo regum poſſidentur poſſeſſiones: ⁊
ſic in ſtatu quidem innocentie lege nature
cōmunis vſus omniū que ſunt in hoc mū-
do omnibus hominibus eſſe debuit: ⁊ hoc
ſcđm rectā rationē: qꝛ ſcđm Scotū hoc am
plius valuiſſet ꝗꝫ diſtinctio dominiorum: tū
propter pacificā conuerſationē: tum etiam
propter neceſſariam ſuſtentationē: qꝛ tunc
nullus occupaſſet quod alteri neceſſarius
extitiſſet. Jus igitur non fuiſſet neceſſariū
illud ab eo per violentiā illud extorqueri:
ſimiliter tunc ad ſuſtentationē vſus eoruꝫ
magis ſufficiens extitiſſet ꝗꝫ ſi precludere-
tur vſus alicuiꝰ alieni. Qꝛ ſi queritur: cur
ergo preceptum huius legis nature reuo-
catum eſt poſt lapſuꝫ humane nature. Ad

hoc dicendum ꝙ propter tria facta eſt illa
reuocatio poſt lapſum: ita ꝙ in ſtatu natu-
re lapſe reprehenſibile eſſet omnia eſſe cō-
munia ⁊ nociuum reipublice contra dictū
Platōis iam allegatū. Primo propter ne
gligentiā que exinde ſequeretur: eo ꝙ ter-
re in ſolitudinem redigerētur ⁊ omnes ar-
tes deperirent: homines quoq ocio dete-
ſtabili tepeſcerent: quod eſſet ſentina om-
nium vitiorum contra mandatum protho-
plaſtis traditum in ſudore vultꝰ tui veſce-
ris ⁊c̄. Naꝫ ſi cunctis agri cōmunes eēnt:
ſic etiam commune eſſet agros colere: ſe-
minare: metere: ſed experientia docet ꝙ de
cōmunibus quaſi nullus vel modicuꝫ cu-
rat. Secūdo propter maliciaꝫ que per hoc
maxime nutriretur: quia nullus inueniret̄
qui cū cōmunitate fructuū ſibi vellet appli
care laborem: ⁊ ſi quis inueniretur huiuſ-
modi tamen quaſi nihil ſibi retinere poſſit
cum fortiores plus debito de bonis cōmu-
nibus occuparent: nec malicioſi vel aſtuti
puniri poſſent allegantes ſe non occupare
alienū ac ſe talibꝰ indigere: ⁊ ſic mali ſem-
per haberent melius ⁊ boni peius: qꝛ mali
multa ſibi ſupflua cōgregarent ⁊ boni tm̄
neceſſaria acciperent. Tertio propter ini-
micitias excludendas: cum eſſet occaſio ef
ficax continue diſcordie inter homines: qꝛ
plures vna re vellent ſimul vti violentiam
ſibiinuicē inferentes. Sicut legit̄ de Nem
roth Geneſis. x. Cepit Nemroth eſſe robu
ſtus venator coram domīo: id eſt hominū
oppreſſor ⁊ extinctor: hoc eſt permittēte do
mino ſcđm Sco. ⁊ glo. Ex quibus omnibꝰ
patet ꝙ reipublice nullo modo talis com-
munitas expediret: ſcđm conditionem hu
mane malicie his temporibus nouiſſimis:
⁊ ideo redacta ſūt fere omnia ⁊ ſingula ad
quandā ꝑticularē appropriationē: vt h̄ di-
catur meū ⁊ hoc tuum: ⁊ hoc quidē eſt fun
damētū oīs iuſticie ī ↄtrectādo rē alienā:
⁊ p ↄſis omnis iuſticie in reſtituendo eaꝫ:
remoto autē hoc precepto legis nature de
habendo omnia cōmunia: ⁊ per cōſequēs
conceſſa licentia appropriandi et diſtinguē
di omnia: non fiebat actualis diſtinctio et
appropriatio per legē nature neq per legē
diuinā: ⁊ ergo relinquitur ꝙ per legem po
ſitiuam vel humanam: ⁊ poteſt dici ꝙ hec
lex ab ipſo Noe promulgata fuit aut ab ali
quo electo a filijs ſuis in principem eoruꝫ:
vel ab alio cui ipſa communitas hanc au-
ctoritatem cōmiſit: que inquam lex fuit. vl̄

eſſe potuit: ꝙ res tunc non occupata eſſet
primo occupantis eam: et ſic poſt hoc diui
ſerunt ſe ſuper terram: ac extunc vnus oc-
cupauit vnam plagam: alter autem aliaꝫ:
concordat Scotus in. iiij. diſtinct̄. xviij. q.
ij. Poſtꝗꝫ igitur introducta fuit rerū om-
nium diuiſio: neceſſe fuit per conſequens
fieri dominiorum rerum tranſlationem ꝓ-
pter varias cauſas occurrentes tam in vi-
ta ꝗꝫ in morte hominum. Ad cuius eui- B
dentiam ſciendum ſcđm Scotum vbi ſu-
pra: ꝙ iuſta tranſlatio rerum dupliciter fit
ſcilicet ꝗꝫtum ad dominium rei: vt ſi res a
dominio vnius in dominium alterius trā
ſeat: ⁊ ꝗꝫtum ad vſum rei ſiue ius vtēdi do
minio: tamen apud ipſum rem tradentē re-
manente. Sed qꝛ iuſticia vel iniuſticia trāſ
lationis vſus ipſius rei eaſdē regulas ha-
bet quas ipſa trāſlatio iuſta vel iniuſta do
minij ipſius rei. Jdeo primā trāſlationem
preſenti ſermone proſequamur. Hic que-
ri poteſt quot modiſ fieri poteſt tranſlatio
dominij quarumlibet rerū de vno in alte-
rum. Ad hoc dicendū ꝙ principaliter duo
bus modis: ſcilicet auctoritate publica vl̄
priuata. Primo fieri poteſt auctoritate pu
blica: ſcilicet alicuius principis vel legis:
de qua Scotus in. iiij. diſtinct̄. xv. talem
ponit concluſionem: ꝙ tranſlatio dominij
legis iuſte iuſt eſt: vt patet in preſcriptio-
ne ꝗꝫtum ad immobilia: ⁊ in vſucapiōe ꝗꝫ-
tum ad mobilia. Jn quibus eſt iuſta tranſ
latio quod probatur extra de preſcriptio.
in. c. vigilanti: gloſa ſuper illo verbo: alie
na: vbi patet expreſſum. Eſt autem preſcri
ptio vel vſucapio acquiſitio dominij p con
tinuationem poſſeſſionis temporalis a le-
ge diffiniti. Et eſt preſcriptio in immobili-
bus: vt in domo: agro: vineiſ ⁊ ſimilibus.
Jnſuper in incorporalibus locum habet:
vt in ſeruitutibus: electionibus: actioni-
bus ⁊c̄. vt poſtea videbitur. Vſucapio ve-
ro in mobilibus eſt: vnde ſcđm Scotū ibi-
dem hec preſcriptio iuſta eſt triplici ratio-
ne. Primo ratione pacifice conuerſatiōis:
nam iuſte ſtatui poteſt a legiſlatore quod
neceſſarium eſt ad ſubditorum pacificam
conuerſationem: ſed dominium neglecte
rei: ſicut eſſe ↄtingit in preſcriptione ⁊ vſu
capione transferri in occupantem eſt neceſ
ſarium ad pacificā ciuium conuerſationē:
quia ſi non transferretur dominium in oc-
cupantem: ſed poſt quantumcunq tempꝰ
apud primuꝫ ↄtinue remaneret: tūc oriret̄

exinde mortales lites: eo ꝙ poſſet ille qui
rem neglexit vl' eius heres poſt quantum/
cūq; tp̄us repetere rē illā neglectā ab alio
quantocunq; tēpore occupatā: ac ꝑ hoc tales
orirent' lites ꝙ impoſſibile eēt eas decide
re: quia ꝓbationē ſufficiētē habere nō poſ
ſent: ⁊ ꝑ conſequēs orirent' odia: contētio/
nes ⁊ rixe ꝑpetue: ex quib⁹ neceſſario pax
reipublice ꝑturbata remaneret. Secundo
vero ratiōe publice offenſionis: legiſlator
eñ iuſte punire poteſt ꝑ legē quēlibet trāſ
greſſorē pena corporali. Cuius trāſgreſſio
vergit in detrimentū reipublice: multoma
gis ergo pena reali vel pecuniaria applicā
do illā fiſco: ergo pari ratione poteſt cū ta
li pena punire applicando illud in quo pu/
nitur alicui qui in hoc eſt miniſter legis. Sz
negligens tanto tēpore rē ſuam tranſgre/
ditur ita ꝙ eius tranſgreſſio vergit in de/
trimentū reipublice cū impediat pacem cō
munez ergo poteſt lex rem ſic neglectā ap/
plicare fiſco: ⁊ ſit ad maiorē pacē eā trāſfer
re poteſt qui tanto tempore eaz occupauit
tanq̄ in miniſtrum legis. Et ex hoc patet
quomodo debet intelligi illa p̄ſumptio le/
gis vel iuris: ⁊ de iure contra quā ꝓbatio
non admittitur: vt quando mulier dat do
tem ꝙ p̄ſumitur vir ſtipulatū de ea reddē/
da: ⁊ obligaſſe bona ſua in caſu reſtitutio/
nis: vt extra de ſpōſalibus. c. is qui dedit
fidem: in textu ⁊ glo. ſic etiā preſumitur ꝙ
ſic rem ſuam negligens eaz ꝓ derelicta ha
buit: ⁊ ſi hoc nō ſit veruz: tamen legiſlator
punit eum ac ſi eam habuiſſet ꝓ re dereli/
cta: ⁊ illud in quo derelinquenti aſſimilat'
iuſte requirit ſimilem penā. Tertio deni
q; ratione autentice iuriſdictionis: nam ſi
quilibet poteſt ſuum dominium tranſferre
in aliū: poteſt etiam tota cōmunitas cuiuſ
libet dominiū de cōmunitate tranſferre in
quemlibet: quia in facto communitatis p̄/
ſuppono conſenſū cuiuſlibet includi. Igi/
tur cōmunitas illa habens iſtum conſenſū
iam obligatū in hoc ꝙ quilibet cenſentit ī
leges iuſtas condendas a cōmūitate vl' a
principe: poteſt ꝑ legez iuſtam in quēlibet
cuiuſlibet trāſferre dominiuz. Ex quibus
patet ſm Geral. odoñ: ꝙ poſſidēs aliq̄d
iure preſcriptionis iuſte poſſidet: qꝛ ꝑ au/
ctoritatē legis rem legitime preſcriptaz vl'
vſurpatam potius eſt perfectionis ⁊ ſup/
C erogatiōis ꝙ debite neceſſitatis ⁊ obliga/
tionis. Hic queri poteſt vtrū in poſſeſſo/
re malefidei preſcriptio locum habeat: p̄/
ſertim cum non dimittitur peccatum: ſm
Auguſti. niſi reſtituatur ablatum: ⁊ talis
poſſeſſor excuſationē nō habet de ignoran
tia. Ad hoc dicendū eſt ꝑ diſtinctionez: qꝛ
vl' talis eſt poſſeſſor malefidei ante cōple/
tā preſcriptionē: vel poſt cōpletā p̄ſcriptio
nem incipit eſſe poſſeſſor malefidei. Si pri
mo modo tunc ſibiinuicē ꝯtrariari vident'
ius canonicū ⁊ ciuile: nā ſcōm ius canoni
cū poſſeſſor malefidei nullo tēpore preſcri/
bit: vt patet eo. ti. in diuerſis. c. ⁊ planiſſi/
me: in vlti. vbi dicit': q̄m omne qđ non eſt
ex fide: id eſt ex ꝯſcientia peccatū eſſe ſyno
dali iudicio diffinim⁹ vt nulla valeat abſ/
q; bona fide preſcriptio tā canonica q̄ ciui
lis: cū generaliter ſit omni ꝯſtitutioni atq;
ꝯſuetudini derogandū: que abſq; peccato
mortali nō pōt obſeruari: vnde oportet ꝙ
q̄ preſcribit in nulla tp̄is ꝑte rei habeat cō
ſcientiā aliene: hoc ibi. Econtra vero ſcōm
ius ciuile nō requirit' bona fides: vt patet
extra de p̄ſcrip. c. vigilanti: vbi ſubditur.
Epheſinus eñ legiſlator ſolū ꝓpter vitan/
dā multoꝝ ſegnitiē ⁊ longi tēporis errorē
⁊ cōfuſionē prius tricēnali vl' quadragena
li preſcriptioni vigorē legis impoſuit: ⁊ ibi
dem in glo. ⁊ ſic ſibinuicē ꝯtrariant'. Ex
quo poteſt vlteri⁹ argui ꝙ ſi p̄ſcriptio ma/
lefidei cōcordat equitati iuris naturalis ⁊
videtur ꝙ ambo iura p̄dicta ſtatuēdo de/
buerunt in eā inſimul cōcordare. Si vero
fuit iniqua ⁊ contra equitatē iuris natura
lis videtur ꝙ nullum legale ius illam ſta/
tuere debuerat. Ad hoc dicendū ꝙ ibidez
proprie non eſt contradictio: licet ius ciui/
le dicat talem preſcriptionē equā ⁊ iuſtam
⁊ per conſequens inſtituendam. Ius autē
canonicū dicat eandē eſſe iniquā ⁊ iniuſtā
ac ꝑ conſequēs ꝓhibendā: quia ſic dicēdo
non attendūt ad eandē cauſā nec ad eun/
dē finem. Sed vbi ꝓprie contradictio erit
neceſſe eſt ꝙ ſcōm eundē reſpectū accipiā/
tur termini. Pro quo ſciendū ꝙ in huiuſ/
modi p̄ſcriptione ꝯſiderata mente iuris ci
uilis illam ſtatuentis: eſt vtiq; iuſticia ⁊ e/
quitas: quia concordat equitati iuris na/
turalis. Nam ius ciuile per preſcriptionē
malefidei duplicem habet finem: ſcz negli
gentes punire: ⁊ litibus finez dare: ⁊ vter
q; finium illorum correſpondet iuri natu/
rali: ⁊ ex hac parte talis preſcriptio iuſta ⁊
equa merito dici pōt. Cōſiderata ꝑinde mē
te iuri' canōici illā ꝓhibēti' ē iniuſta ⁊ iniq̄
qꝛ ꝯtrariat' iuris natural' equitati: naz ius
canonicū ꝯſiderans ꝙ talis poſſeſſor ma/
lefidei p̄ſcribens: intēdit per eandē p̄ſcri/
ptionē vſurpare rē alienā: ideo ꝯdēnat eā
tanq̄ iniuſtā ⁊ iniquā: qꝛ diſcordat ab illa
regula iuris q̄ ait: Qđ tibi nō vis alteri ne
feceris. Unde ſicut p̄ncipalis finis iuris ci
uilis eſt ꝯſeruare ciuilē ſocietatē q̄ minime
ꝯſeruat' niſi litigia terminent': ſic iuris ca/
nonici finis principalis eſt animas ordīa/
re in deū ⁊ in legē euāgelicā: qđ fieri nō po
teſt niſi cōſeruet' iuſticia: vt ſcz oīs interi/
or actus quo quis in deū ordinat' ſm iuſti
ciā reguletur. Et notandū ꝙ p̄ſcriptio male
fidei partim eſt a iure ciuili inducta. ſ. ꝓpter
duplicē finē p̄dictū: ⁊ ꝑtim ꝑmiſſa. ſ. conſi
derata p̄ſcribentis malicia ⁊ iniquitate: q̄
reſpectu iudicatur iniuſta: vt dictuz eſt. Et
ideo ſm illud a iure ciuili nō eſt inducta ſ
tm̄ ꝑmiſſa: quia qđlibet ius licet nō valeat
aliquod iniuſtū vel iniquuz inducere: pōt
tamē illud ꝑmittere quandoq; ꝓpter aliqđ
bonū ⁊ iuſtū quod ſequit' inde: ad qđ tale
ius magis ſpectat: ſic ī ꝓpoſito ꝑmittit ꝙ
p̄ſcriptio illius ex mala fide ⁊ iniq̄tate ꝓce
dat vt per eā duplicē p̄fatū finem eliciat: hoc
autē ideo facit: qꝛ cuz intendat pro vltimo
fine ꝯſeruare ciuilē ſocietatē cui fini deſer/
uit: maxime neceſſe eſt negligētes punire
⁊ litigia terminare. Ideo magis tēdere de
bet ad hoc tanq̄ ad cōmune bonū: q̄ vt i/
niquitatē remoueat vl' corrigat p̄ſcribentis
cum ſit bonū ꝑticulare: ⁊ ſic patet cur in p̄
ſcriptione malefidei ius canonicum a iure
ciuili diſcordat. Si vero ſecūdo modo: id ē
ſi poſt cōpletā p̄ſcriptionē incipit eſſe poſ/
ſeſſor malefidei tunc non obligatur ad re/
ſtitutionē: qđ probari poteſt triplici ratio/
ne. Primo ratiōe auctoritatis: nam ſi bo/
na fide durante preſcriptio vl' vſucapio cō
pleatur: tunc preſcribēs tutus eē videtur:
nō ſolum ſm ius ciuile ſed etiā ſz canones
vt patet expreſſū eo. ti. c. de quarta: ⁊ ī glo.
⁊ c. ad aures: ⁊ eo. ti. li. vj. c. j. Secūdo ra/
tione ꝓprietatis: quia ſi p̄ſcriptio cōpleat'
durante bona fide iā factū eſt ipius p̄ſcri/
bentis vtriuſq; iuris auctoritate: qđ antea
fuit alienū: nō obſtante q̄cunq; mala fide
poſtea ſubſequēte: ꝓpter qđ talis reſtitue/
re nō tenetur. Tertio ratione inculpabili/
tatis: quia nullus reſtituere tenetur id qđ
bene ⁊ iuſte poſſidere ꝓbatur: ſed talis p̄/
ſcribens rem poſſidet p̄ſcriptā iuſte ⁊ bñ:
non obſtante mala fide ſupuenīēte: ⁊ ideo
per conſequens reſtituere non tenetur: qđ
patet: nam illud quod de iure habet' iuſte
⁊ bene ex parte iuris vtiq; poſſidet': ⁊ ꝑ cō
ſequens alienū non eſt quod iure poſſide/
tur: hoc autez iure qđ iuſte: ⁊ hoc iuſte qđ
bene: vt patz. xiiij. q. iiij. c. quid dicā. Qui
dam tamen dicunt talem ad reſtitutionem
teneri. Sed hanc opinionē Hoſtien. deri/
det: nihilominus tamen tenet: ꝙ ſi de hoc
ꝯſcientia remorderet nec conſilio peritorū
reformari valeret: ſequenda eſt licet erro/
nea ſit: ⁊ hec eſt ſententia iuriſtaꝝ: cui etiā
concor. Tho. in. xiij. quodlibeto: vbi cum
tractaret principalem queſtionē de preſcri
bente cū mala fide: dixit eum ad reſtitutio
nem teneri: ſubdens ꝙ qui fide bona pre/
ſcripſit ad reſtitutionē non tenetur: licz ſci
at poſt preſcriptionē illud alienum fuiſſe.
Qz ſi obijcit illud Auguſti. Non dimittit'
peccatū niſi ab. re. dicēdū ꝙ hic nullū pec/
catū p̄ceſſit: quia cū bona fide p̄ſcriptio cō
pleta fuit: hinc regula illa nō tangit caſū.
Ceterū ſi quis tēpore preſcriptionis leſaz
conſcientiā habuit ⁊ poſt incipiat habere
non leſam: nō eſt per hoc interrupta p̄ſcri/
tio: ſm glo. in dicto. c. quoniā: quia illa cō
ſcientia fuit erronea ⁊ ideo deponēda. Qz
ſi dubitat ⁊ iuſtā dubitandi cauſā habeat:
erit nihilomin⁹ bone fidei poſſeſſor: ita vt
preſcribere poſſit: vt in dicta glo. ⁊ interim
vtatur bonis ⁊ fructibus: vt. ff. de vſur. l.
qui ſcit. §. bonefidei: inquirere tñ debet ab
alijs de illa re diligent': vt ſic ad veritatem
peruenire valeat: vt patet. xxiij. q. vlti. c.
occidit. Deniq; queri poteſt vtrū mala fi
de preſcribēs cenſeri debeat fur vel raptor
aut in qua ſpecie peccati locandus ſit. Ad
hoc r̄ndet Angelus de caſtellione areti/
no in repetitione. c. quoniā. de p̄ſcriptione
in vlti. q. ꝙ directe loquendo ⁊ proprie ta/
liter preſcribens nō poteſt cenſeri cuz fure
vel raptore: ⁊ breuis ratio eſt: quia furtuz
⁊ rapina principaliter conſiſtunt in aliene
rei vſurpatione: ſed preſcribens mala fide
principaliter conſiſtit in aliene rei detenti/
one interpretatiue tamē ⁊ īdirecte eſt ⁊ de/
bet in eadē ſpecie peccati locari. Equipol/
let ergo furi ⁊ raptori q̄tū ad peccatū con
ſcientie: ⁊ ꝑ conſequens indiget ſuam con
ſcientiam rectificare quēadmoduz fur vel
raptor: quod vtiq; fieri non poteſt niſi per
reſtitutionē: quia non dimittitur peccatuz
niſi res ab. reſtituat'. Et ſicut fur vl' raptor
non poteſt tenere vel defendere furtum vl'
rapinam contra illum cui furatus eſt ſine

peccato: ſic nec preſcribens mala fide pōt
tenere vel defendere rē preſcriptā ſine pec
cato cōtra illū cuius fuit res illa ꝑſcripta:
vnde corā deo talis infectā conſcientiā ha
bet ſicut fur ⁊ raptor: quia deus plus reſpi
cit ad effectū ꝙ ad actū: vnde. xiiij. q. v. c.
ſi qd ſubdit: q alienū negat ſi poſſet etiā
tolleret: deus eñ cor interrogat nō manū.
Ad laudē dei.

Quō ad preſcriptionē cōpletā re/
quirunt quinq: ſcꝫ bona fides: iu
ſtus titulus: cōtinuatio poſſeſſio/
nis: ⁊ ꝙ res ſit ꝑſcriptibilis: ⁊ tem/
pus determiatū: Ser. XXIIII

On furtum facies

n Exo. xx. Materiā de ꝑſcriptione
A ⁊ vſucapione ꝓſequēdo. Pri/
mo queri pōt que ſint requirenda ad h ꝙ
habeatur plena preſcriptio. Ad hoc dicen
dum ſm canones ꝙ quattuor requirunt
⁊ addi poteſt quintū. Primū igit eſt bona
fides ſm canones: licet aliter ſētiāt leges:
vt dictū eſt in ſermone ꝑce. ⁊ hec fides bo/
na dr ſm glo. in. c. ſi diligenti: e. ti. ⁊ ſꝫ Jo.
an. cū aliqs credit eſſe rē ſuā quā poſſidet
vel tradentē eē dñm vl' habere ius diſtra/
hēdi: lꝫ erret in facto. ff. de ver. ſig. bone fi
dei: ⁊ h bona fides ꝑſumit niſi ɔ̄riū ꝓbet
ar. ff. de ꝓba. verius: qñq tñ ꝑſumit ɔ̄riū
ꝑ denūciationē. C. de rei ven. ſi fundū: vñ
mala fides ꝑſumit ſi denuncietur emptori
ne emat: vl' qꝛ mercat ɔtra legē. C. de agri.
⁊ cenſi. quēadmodū: vl' ſi emat a ꝓcurato/
re meo per colluſionē: vl' qꝛ emat a ꝓdigo
vel luxurioſo ſeu alijs qbus bonis interdi
ctū eſt. ff. ꝓ empto. qui fundū. §. qui ſciēs:
⁊. l. ſi quis. Silit q emit a talib' ⁊ talia ꝓpt
q habēda ē vehemēs ſuſpicio rōnabilit ꝓpt
ꝑſonā vēdētē aut rē vēdēdā aut etiam ꝓpt
ꝑcij ineqlitatē: dr etiā malā hre fidē q do/
lo vēditorē induxit ad vēdēdū: vl' qñ ab il
lo emit quē vēdere nō poſſe ſciebat. ſ. a pu
pillo ſine auctoritate tutoris: aut a tutore
falſo quē ſciebat tutorē nō eē: ꝙ ſi qs ɔſciē
tictiā habeat ſimplicit dubiā dr eē bone fi/
dei: ſm Hoſ. Preterea lꝫ ſm canones ſp re
qrat bona fides: tñ ſm leges in ꝑſcriptiōe
requiritur bona fides. x. annorum inter
preſentes: vel. xx. annorum inter abſentes
C. de ꝑſcrip. lō. tēp. aut. malafidei: ſ in ꝑ/
ſcrip. xxx. vel. xl. an. ñ reqrit: vt. xvj. q. iij.
§. pōt: vbi mlta ponunt de hac materia ex
tx. ɔcilio Affricano: ⁊ ex e. ti. vigilanti. C.
de ꝑſcrip. xxx. vl'. xl. an. cū notiſſimi: ⁊. l. ſi
qs emptiōis: niſi vel' dicere leges ipas cor
rectas: vt in. c. qm: ex eo. ti. qd papa facere
pōt ꝓpt periculū aie: ſm Jo. an. lꝫ in alijs
legē tollere nō pōt q ad for ciuile: niſi vbi
tpalē habuerit iuriſdictionē: ⁊ requirit bo
na fides in qlibꝫ pte tpis ipius ꝑſcriptiōis
vt li. vj. de re. iu. c. poſſeſſor malefidei vllo
tpe nō ꝑſcribit. Scdm aūt ē iuſtus titul':
⁊ dr iuſtus ti. ois actus q ſolet acqri domi/
niū: ſi ver' dñs tradat reꝫ: vt ſi qs ab eo q
verus ē dñs rei accipit ipaꝫ rē ꝓ herede ꝓ
donato: ꝓ derelicto: ꝓ delegato ⁊ ſimilia.
Itē ſi ab añceſſoribus incepit ꝑſcriptio: ꝑ/
ſumere debet ⁊ credere ꝙ illi habuerūt iu/
ſtū titu. maxie ſi fuerūt honeſti viri: ſuffic
eñ habere titulū rex ⁊ ꝑſūptū. Iteꝫ ꝙ res
nō ſit vitioſa: puta furtiua vl' vi poſſeſſa vl'
a talib' empta. Preterea ſi ius cōe vl' ꝑſū/
tio nō eſt ɔtra poſſeſſorē: ſufficit bona fid.
als nccē eſt allegare titulū ⁊ ꝓbare: niſi al
leget ꝑſcriptio tāti tpis cui' ɔ̄rij nō ſit me/
moria: vt ptꝫ expſſū in tex. li. vj. eo. ti. in. c.
epm: ⁊ dicit Hoſ. ꝙ in ꝑſcriptiōe exigit cā
lꝫ nō legitima: nā ſi legitia foret locū ꝑſcri
tio nō haberet. Hic qri pōt vtrū titul' er
rone' vl' min' iuſt' dare pōt cām ꝑſcriben/
B di. Ad h dicēdū ꝙ ſi errat in facto tūc fie/
ri pōt ꝑſcriptio: qꝛ ignorātia facti ſi ꝓbabi
lis ē excuſat ꝑſcribentē ab errore: ⁊ ius po
ſitiuū punit negligentē in rex ſuax petitio
ne. Si vero qs errat in iure: tūc nō hꝫ cām
legitimā ꝑſcribēdi. qꝛ ignorātia iuris non
excuſat. Et ſi obijcit illd. c. cura paſtorali:
extra de iurepatro. vbi papa ꝓpt legitimaꝫ
ꝑſcriptionē cōcedit eccl'ias ex ignorātia iu
ris nō iuſto titulo ɔqſitas: a poſſeſſoribus
retinēdas: vbi arguit glo. dicēs: Iſti mo/
nachi vl' clerici q ꝑſcripſerunt has eccl'ias
aut habuerūt bonā fidē aut malā. Si bo/
nā h eē nō potuit niſi qꝛ iuſ ignorabāt: ſed
ignorātia iuris nō ꝓdeſt ad vſucapiēdum
ff. de vſuca. nunꝙ: ⁊ q ɔ legū interdicta mer
cat nō ꝑſcribit. C. de agri. ⁊ cenſi. quēad/
modū li. xj. ⁊ iſti ɔ interdicta canonū recepe
rūt eccl'ias: ⁊ ita ꝑſcribere nō pñt ſi malaꝫ
fidē habuerūt: nulla ꝑſcriptiōe iuuāt. Ad
hoc rñdet ibidē. Primo ꝙ hic tolerat pre/
ſcriptio hmōi ꝓpter ſcādalū: qꝛ nō poterāt
eccl'ie reuocari ſine ſcādalo. Secūdo ꝙ li/
cet illi q receperūt eccl'ias de manu laicorū
ꝑſcribere nō pñt: qꝛ ɔtra iura receperūt: tñ

eox ſucceſſores ꝑſcribere pñt q h ignorant
⁊ bonā fidē habēt ex q iuenerūt eccl'iam in
poſſeſſiōe: qꝛ q alterius loco ſuccedit iuſtā
habet ignorātie cām: vt. ff. de re. iu. q i alte
rius. Tertio ꝙ ibi fuit ꝑſcriptio cuꝫ tacito
ɔſenſu epi q h ſciuit ⁊ tāto tpe tacuit: vnde
vſus ⁊ patiētia tā lōga ducit officiū ꝑtox:
ar. ex de emp. ⁊ ven. c. ꝓuenit: ⁊ in gloſa.
Scdo qri pōt vtx currit ꝑſcriptio ɔ illuꝫ
q aliqd diu ſoluit ſine cā. Ad h dicēduꝫ ꝙ
nō currit ſꝫ licite retinere pōt qd nō de iu/
re ꝑſtitit: etiā ſi id diu ſoluit: vt ptꝫ. xvj. q.
iij. c. clerici. c. ſi epus. C. de agri. ⁊ cenſi. l.
litibus: ⁊ ex de cēſi. vbi dr. c. ꝓuenit: ꝙ cen
ſus ignorātie. i. cuius cā ignorat: nec diui
nis nec humanis legib' iuenit: oportet qp
pe vt ois cēſus ad qd ⁊ qñ ſolui debeat ꝑ/
ſciat vide caſū in glo. Tertiū ꝓinde req
ſitū eſt ɔtinuatio poſſeſſiōis: vt. ſ. toto tem
pore ꝑſcriptiōis ſine interruptiōe ſit poſſeſ/
B ſa. Ad cui' euidētiā qri pōt qualit fieri
pōt interruptio ꝑſcriptiōis. Ad h dicēdū ſꝫ
Ray. ꝙ dupliciter fieri pōt talis interuptio.
Prio naturalit ꝑ occupationē. ſ. aq vl' flu
minis fundū occupātis: ſilit ꝑ violēta de/
iectionē: vl' etiā ſi res a poſſeſſore ſit furto
ſublata. ff. de vſuca. naturalit: ac etiā ſi q/
cunq mō poſſeſſioneꝫ amiſit: ſeu animum
deſerēdi habuit. ff. de ſerui. vr. ꝑ. ſi edes. §.
j. ɔcor. Inno. Scdo interūpit ciuilit ⁊ hoc
in iudicio ɔtingit trib' modis. Prio ꝑ li/
bellū ꝑncipi oblatū: ſ h tm valet in qbuſ/
dā actiōib' q annales vocant: qꝛ poſt an/
nū nō pñt moueri: ſicut ē actio iniuriax: et
qdā alie. Inſti. de ꝑpe. ⁊ tē. ac. circa ꝑn. per
tpalē igit oblationē libelli ꝑpetuant. Se/
cūdo ꝑ qrelā iudici factā circa ɔuētionem
rei: ⁊ h valet in oib' actiōib'. C. de ꝑſcrip.
xxx. vl'. xl. an. ſic in rē. Tertio ꝑ lit. ɔteſta/
tionē in oibus actiōib' interūpit ꝑſcriptio.
C. de ꝑſcrip. xxx. vl'. xl. an. l. fi. Extra iudi
ciū do tal' interruptio fieri pōt qnq modis.
Prio ꝑ vſurax ſolutionē ꝑ quaꝫ interūpit
ꝑſcriptio q currere videbat ɔ creditorē nō
petētē debitū. C. de ꝑſcrip. xxx. vl'. xl. an. l.
cū notiſſimi. Scdo ꝑ ſcdam cautionē. ſ. qñ
debitor facit nouā cautionē: vt ptꝫ ibideꝫ.
Tertio ꝑ ꝓteſtationē: vt qñ qs iuſto metu
vl' alia cā ꝑpedit' nō pōt rē ſuā petere: ⁊ ꝓ/
teſtat corā iudice ordinario: vl' corā publi/
cis ꝑſonis: ex de of. or. c. paſtoral': ⁊ de ap.
c. ſi iuſtus. Quarto ꝑ denūciationē factaꝫ
colono: ex vt li. nō ɔteſ. c. qm. C. vbi in reꝫ
ac. exer. de. l. ij. Quinto ꝑ ſynodalem ꝓcla
mationē: vt puta ſacerdos aliqs ꝓclamat
in ſynodo generali vl' ꝓuinciali ꝙ ali' ſa/
cerdos tenet rē eccl'ie ſue: ex eo. c. ſctōrum.
Preterea ſm Ray. licꝫ ꝑſcriptio nō interū
pat: nihilomin' tñ in. vij. caſib' nō currit.
Prim' eſt tpe ꝑlati q male alienauit rem
eccleſie: qdiu nanq talis viuit non currit
preſcriptio cōtra eccleſiā: vt patet expreſſū
xvj. q. iij. c. ſi ſacerdos. Secundus eſt toto
tēpore vacationis eccleſie que petere habe
ret: vt eo. ti. c. j. ⁊. c. auditis. Tertius ſi ꝑla
tus eius fuerit hereticus: vt patet eiſdē. c.
Quartus eſt tpe ſciſmatis: vt eo. ti. cū no/
bis. Quintus tpe excōicationis ipſius ꝑ/
lati: niſi ſit negligēs in petendo abſolutio/
nē: extra de ɔceſ. ꝑben. c. quoniā. Sextus
ɔ eū q ē i etate pupillari. C. in his qb' cau.
nō eſt ne. l. fi. Septimus qñ qs iuſta cauſa
ꝑpeditus nō poteſt agere: regularit enim
ɔtra eū q nō poteſt agere non currit ꝑſcri/
ptio niſi poſtꝙ agere pōt iure nō impedien/
te. Hinc ɔtra filiūfamilias nō currit ꝑſcri/
ptio in rebus aduēticijs: niſi ex q liberat'
fuerit a patria poteſtate: nec mulieri in do
te niſi ſoluto matrimonio: vel viro vergē/
te ad inopiā: nec creditori niſi exiſtente de
biti petēdi cōditiōe: vl' aduenienti die ꝓbā/
tur hec. C. de anna. preſcript. l. j. §. fi. C. de
iure do. l. in rebus. §. omis. Itē dicta. l. cuꝫ
notiſſimi. §. illud aūt. Ex quo nota ꝙ ſi cre
didi cētū vſq ad annos. x. nō incipit cur/
rere cōtra me preſcriptio niſi poſt iſtos. x.
annos. Quartū eque requiſitū ad com/
pletā preſcriptionē eſt ꝙ res ſit preſcripti/
bilis. Ad cuius euidentiā ſciendū ꝙ licet
generaliter omnes res ⁊ omne ius preſcri
bi poſſunt: vt extra eo. ti. ad aureſ. C. de ꝑ/
ſcrip. xxx. vl'. xl. an. ſicut in rē: excipiunt tñ
quedā que preſcribi nō poſſunt. Prio nā/
q in criminibus nullo tēpore preſcribitur
ſed potius ex tēporis diuturnitate augen/
tur: vt extra de ſimo. cū in eccl'ia. xxxij. q.
v. c. qd deo. Secundo nō preſcribit cōtra
obedientiā viſitationū ⁊ etiā ɔtra ꝓcura/
tionē q ratione viſitatiōis debent: vt patꝫ
expreſſū eo. ti. cū nō liceat: ⁊. c. cū ex officij:
extra de cenſi. cū inſtantia: quod ſane itel/
ligit de ſubdito qui non poteſt preſcribere
contra prelatū. Ali' tñ prelat' preſcribere
poſſet: vt abbas vel ali' prelat' ɔtra epm
circa ſubditos ei'. Et ſic dic Inno. i h caſu
lꝫ ſubdit' aliqlit ꝑſcribat nō tñ ꝑſcribit no
mine ſuo ſed potius nomine alterius: cui
de ſubiectiōe rñdet: vt in di. c. cū ex officij.

peccato: ſic nec preſcribens mala fide põt
tenere vel defendere rẽ preſcriptã ſine pec
cato cõtra illũ cuius fuit res illa ꝑſcripta:
vnde corã deo talis infectã conſcientiã ha
bet ſicut fur ⁊ raptor: quia deus plus reſpi
cit ad effectũ ꝙ ad actuʒ: vnde. xiiij. q. v. c.
ſi ꝗd ſubdit: ꝗ alienũ negat ſi poſſet etiaʒ
tolleret: deus enĩ cor interrogat nõ manũ.
Ad laudẽ dei.

**Quõ ad preſcriptionẽ cõpletã re-
quirunt quinqꝫ: ſcʒ bona fides: iu-
ſtus titulus: cõtinuatio poſſeſſio-
nis: ⁊ ꝙ res ſit ꝑſcriptibilis: ⁊ tem-
pus determiatũ: Ser. XXIIII**

On furtum facies

n Exo. xx. Materiã de ꝑſcriptione
A ⁊ vſucapione ꝓſequẽdo. Pri-
mo queri põt que ſint requirenda ad h̃ ꝙ
habeatur plena preſcriptio. Ad hoc dicen
dum ſm canones ꝙ quattuor requirunt
⁊ addi poteſt quintũ. Primũ igit eſt bona
fides ſm canones: licet aliter ſẽtiãt leges:
vt dictũ eſt in ſermone ꝑce. ⁊ hec fides bo-
na dr̃ ſm glo. in. c. ſi diligenti: e. ti. ⁊ ſʒ Io.
an. cũ aliq̃s credit eſſe rẽ ſuã quã poſſidet
vel tradentẽ eẽ dñm vl' habere ius diſtra-
hẽdi: lʒ erret in facto. ff. de ver. ſig. bone fi
dei: ⁊ h̃ bona fides ꝑſumit niſi ꝯ̃riũ ꝓbet
ur. ff. de ꝓba. verius: qñqꝫ tñ ꝑſumit ꝯ̃riũ
ꝑ denũciationẽ. C. de rei ven. ſi fundũ: vñ
mala fides ꝑſumit ſi denũcietur emptori
ne emat: vl' q: mercat ꝯtra legẽ. C. de agri.
⁊ cenſi. quẽadmodũ: vl' ſi emat a ꝓcurato-
re meo per colluſionẽ: vl' q: emat a ꝓdigo
vel luxurioſo ſeu aliꝭ q̃bus bonis interdi
ctũ eſt. ff. ꝓ empto. qui fundũ. §. qui ſciẽs:
⁊. l. ſi quis. Silit ꝗ emit a talibꝰ ⁊ talia ꝓpt
q̃ habẽda ẽ vehemẽs ſuſpicio rõnabilit ꝓpt
ꝑſonã vẽdẽtẽ aut rẽ vẽdẽdã aut etiam ꝓpt
ꝑcij ineq̃litatẽ: dr̃ etiã malã hr̃e fidẽ ꝗ do-
lo vẽditorẽ induxit ad vẽdẽdũ: vl' qñ ab il
lo emit quẽ vẽdere nõ poſſe ſciebat. ſ. a pu
pillo ſine auctoritate tutoris: aut a tutore
falſo quẽ ſciebat tutorẽ nõ eẽ: ꝙ ſi q̃s ꝯſciẽ
tiẽtiã habeat ſimplicit dubiã dr̃ eẽ bone fi-
dei: ſm Hoſ. Preterea lʒ ſm canones ſp re
q̃rat bona fides: tñ ſm leges in ꝑſcriptiõe
requiritur bona fides. x. annorum inter
preſentes: vel. xx. annorum inter abſentes
C. de ꝑſcrip. lõ. tẽp. aut. malafidei: ſʒ in ꝑ-
ſcrip. xxx. vel. xl. an. ñ req̃rit: vt. xvj. q. iij.
§. põt: vbi mlta ponunt de hac materia ex
ix. ꝯcilio Affricano: ⁊ ex̃ e. ti. vigilanti. C.
de ꝑſcrip. xxx. vl'. xl. an. cũ notiſſimi: ⁊. l. ſi
q̃s emptiõis: niſi velĩt dicere leges ip̃as cor
rectas: vt in. c. qm̃: ex̃ co. ti. qꝺ papa facere
põt ꝓpt periculũ aĩe: ſm Io. an. lʒ in aliꝭ
legẽ tollere nõ põt ꝗ ad forũ ciuile: niſi vbi
tp̃alẽ habuerit iuriſdictionẽ: ⁊ requirit bo
na fides in q̃libʒ pte tp̃is ip̃ius ꝑſcriptiõis
vt li. vj. de re. iu. c. poſſeſſor malefidei vllo
tp̃e nõ ꝑſcribit. Scõm aũt ẽ iuſtus titulꝰ:
⁊ dr̃ iuſtus ti. oĩs actus ꝗ ſolet acq̃ri domi-
niũ: ſi verꝰ dñs tradat reʒ: vt ſi q̃s ab eo ꝗ
verus ẽ dñs rei accipit ip̃aʒ rẽ ꝓ herede ꝓ
donato: ꝓ derelicto: ꝓ delegato ⁊ ſimilia.
Itẽ ſi ab añceſſoribus incepit ꝑſcriptio: ꝑ-
ſumere debet ⁊ credere ꝙ illi habuerũt iu-
ſtũ titu. maxĩe ſi fuerũt honeſti viri: ſuffic̃
enĩ habere titulũ rez ⁊ ꝑſũptũ. Iteʒ ꝙ res
nõ ſit vitioſa: puta furtiua vl' vi poſſeſſa vl'
a talibꝰ empta. Preterea ſi ius cõe vl' ꝑſũ-
tio nõ eſt ꝯtra poſſeſſorẽ: ſufficit bona fiꝺ.
alſ nccẽ eſt allegare titulũ ⁊ ꝓbare: niſi al
leget ꝑſcriptio tãti tp̃is cuiꝰ ꝯ̃rij nõ ſit me-
moria: vt ptʒ exp̃ſſũ in tex. li. vj. eo. ti. in. c.
ep̃m: ⁊ dicit Hoſ. ꝙ in ꝑſcriptiõe exigit cã
lʒ nõ legitima: nã ſi legitĩa foret locũ ꝑſcri
tio nõ haberet. Hic q̃ri põt vtrũ titulꝰ er-
roneꝰ vl' minꝰ iuſtꝰ dare põt cãm ꝑſcriben-
B di. Ad h̃ dicẽdũ ꝙ ſi errat in facto tũc fie-
ri põt ꝑſcriptio: q: ignorãtia facti ſi ꝓbabi
lis ẽ excuſat ꝑſcribentẽ ab errore: ⁊ ius po
ſitiuũ punit negligentẽ in rez ſuaꝝ petitio
ne. Si vero q̃s errat in iure: tũc nõ hʒ cãm
legitimã ꝑſcribẽdi. q: ignorãtia iuris non
excuſat. Et ſi obijcit illꝺ. c. cura paſtorali:
extra de iurepatro. vbi papa ꝓpt legitimaʒ
ꝑſcriptionẽ cõcedit eccl'ias ex ignorãtia iu
ris nõ iuſto titulo ꝯq̃ſitas: a poſſeſſoribus
retinẽdas: vbi arguit glo. dicẽs: Iſti mo-
nachi vl' clerici ꝗ ꝑſcripſerunt has eccl'ias
aut habuerũt bonã fidẽ aut malã. Si bo-
nã h̃ eẽ nõ potuit niſi q: iuſ ignorabãt: ſed
ignorãtia iuris nõ ꝓdeſt ad vſucapiẽdum
ff. de vſuca. nunq̃: ⁊ ꝗ ꝯ legũ inꝺicta mer
cat nõ ꝑſcribit. C. de agri. ⁊ cenſi. quẽad-
modũ li. xj. ⁊ iſti ꝯ inꝺicta canonũ recepe
rũt eccl'ias: ⁊ ita ꝑſcribere nõ pñt ſi malaʒ
fidẽ habuerũt: nulla ꝑſcriptiõe iuuãt. Ad
hoc rñdet ibidẽ. Primo ꝙ hic tolerat pre-
ſcriptio hmõi ꝓpter ſcãdalũ: q: nõ poterãt
eccl'ie reuocari ſine ſcãdalo. Secũdo ꝙ li-
cet illi ꝗ receperũt eccl'ias de manu laicorũ
ꝑſcribere nõ pñt: q: ꝯtra iura receperũt: tñ.

eoꝝ ſucceſſores ꝑſcribere pñt ꝗ h̃ ignorant
⁊ bonã fidẽ habẽt ex ꝗ inueniũt eccl'iam in
poſſeſſiõe: q: ꝗ alterius loco ſuccedit iuſtã
habet ignorãtie cãm: vt. ff. de re. iu. ꝗ ĩ alte
rius. Tertio ꝙ ibi fuit ꝑſcriptio cuʒ tacito
ꝯſenſu ep̃i ꝗ h̃ ſciuit ⁊ tãto tp̃e tacuit: vnde
vſus ⁊ patiẽtia tã lõga ducit officiũ ꝑtoꝝ:
ar. ex̃ de emp. ⁊ ven. c. ꝑuenit: ⁊ in gloſa.
Scꝺo q̃ri põt vtꝝ currit ꝑſcriptio ꝯ illuʒ
ꝗ aliq̃d diu ſoluit ſine cã. Ad h̃ dicẽdũ ꝙ
nõ currit ſʒ licite retinere põt qꝺ nõ de iu-
re ꝑſtitit: etiã ſi id diu ſoluit: vt ptʒ. xvj. q.
iij. c. clerici. c. ſi ep̃us. C. de agri. ⁊ cenſi. l.
litibus: ⁊ ex̃ de cẽſi. vbi dr̃. c. ꝑuenit: ꝙ cen
ſus ignorãtie. i. cuius cã ignorat: nec diui
nis nec humanis legibꝰ inuenit: oportet q̃p
pe vt oĩs cẽſus ad q̃d ⁊ qñ ſolui debeat ꝑ-
ſciat vide caſũ in glo. Tertiũ ꝓinde req̃
ſitũ eſt ꝯtinuatio poſſeſſiõis: vt. ſ. toto tem
pore ꝑſcriptiõis ſine inꝺruptiõe ſit poſſeſ-
B ſa. Ad cuiꝰ euidẽtiã q̃ri põt qualit fieri
põt inꝺruptio ꝑſcriptiõis. Ad h̃ dicẽdũ ſʒ
Ray. ꝙ duplicit fieri põt talis inꝺruptio.
Prio naturalit ꝑ occupationẽ. ſ. aq̃ vl' flu
minis fundũ occupãtis: ſilit ꝑ violẽta de-
iectionẽ: vl' etiã ſi res a poſſeſſore ſit furto
ſublata. ff. de vſuca. naturalit: ac etiã ſi q̃-
cunqꝫ mõ poſſeſſioneʒ amiſit: ſeu animum
deſerẽdi habuit. ff. de ſerui. v: ꝑ. ſi edes. §.
j. ꝯcor. Inno. Scꝺo inꝺrũpit ciuilit ⁊ hoc
in iudicio ꝯtingit tribꝰ modis. Prio ꝑ li-
bellũ ꝑncipi oblatũ: ſʒ h̃ tñ valet in q̃buſ-
dã actiõibꝰ q̃ annales vocant: q: poſt an-
nũ nõ pñt moueri: ſicut ẽ actio iniuriaꝝ: et
q̃dã alie. Inſti. de ꝑpe. ⁊ tẽ. ac. circa ꝑn. per
tp̃alẽ igit oblatiõnẽ libelli ꝑpetuant. Se-
cũdo ꝑ q̃relã iudici factã circa ꝯuẽtionem
rei: ⁊ h̃ valet in oĩbꝰ actiõibꝰ. C. de ꝑſcrip.
xxx. vl'. xl. an. ſic in rẽ. Tertio ꝑ lit. ꝯteſta-
tionẽ in oĩbus actiõibꝰ inꝺrũpit ꝑſcriptio.
C. de ꝑſcrip. xxx. vl'. xl. an. l. fi. Extra iudi
ciũ ꝟo tal' inꝺruptio fieri põt q̃nqꝫ modis.
Prio ꝑ vſuraꝝ ſolutionẽ ꝑ quaʒ inꝺrũpit
ꝑſcriptio q̃ currere videbat ꝯ creditorẽ nõ
petẽtẽ debitũ. C. de ꝑſcrip. xxx. vl'. xl. an. l.
cũ notiſſimi. Scꝺo ꝑ ſcꝺam cautionẽ. ſ. qñ
debitor facit nouã cautionẽ: vt ptʒ ibideʒ.
Tertio ꝑ ꝓteſtationẽ: vt qñ q̃s iuſto metu
vl' alia cã ꝑpeditꝰ nõ põt rẽ ſuã petere: ⁊ ꝓ-
teſtat corã iudice ordinario: vl' corã publi-
cis ꝑſonis: ex̃ de of. or. c. paſtoral': ⁊ de ap.
c. ſi iuſtus. Quarto ꝑ denũciationẽ factaʒ
colono: ex̃ vt li. nõ ꝯteſ. c. qm̃. C. vbi in reʒ
ac. exer. dc. l. ij. Quinto ꝑ ſynodalem ꝓcla
mationẽ: vtputa ſacerdos aliq̃s ꝓclamat
in ſynodo generali vl' ꝓuinciali ꝙ aliꝰ ſa-
cerdos tenet rẽ eccl'ie ſue: ex̃ eo. c. ſctõrum.
Preterea ſm Ray. licʒ ꝑſcriptio nõ inꝺrũ-
pat: nihilominꝰ tñ in. vij. caſibꝰ nõ currit.
Primꝰ eſt tp̃e ꝑlati ꝗ male alienauit rem
eccleſie: q̃diu nanqꝫ talis viuit non currit
preſcriptio cõtra eccleſiã: vt patet expreſſũ
xvj. q. iij. c. ſi ſacerdos. Secundus eſt toto
tẽpore vacationis eccleſie que petere habe
ret: vt eo. ti. c. j. ⁊. c. auditis. Tertius ſi ꝑla
tus eius fuerit hereticus: vt patet eiſdẽ. c.
Quartus eſt tp̃e ſciſmatis: vt eo. ti. cũ no-
bis. Quintus tp̃e excõicationis ip̃ius ꝑ-
lati: niſi ſit negligẽs in petendo abſolutio-
nẽ: extra de ꝯceſ. ꝑben. c. quoniã. Sextus
ꝯ eũ ꝗ ẽ ĩ etate pupillari. C. in his q̃bꝰ cau.
nõ eſt ne. l. fi. Septimus qñ q̃s iuſta cauſa
ꝑpeditus nõ poteſt agere: regularit enim
ꝯtra eũ ꝗ nõ poteſt agere non currit ꝑſcri-
ptio niſi poſtq̃ agere põt iure nõ impediẽ-
te. Hinc ꝯtra filiũfamilias nõ currit ꝑſcri-
ptio in rebus aduẽticijs: niſi ex ꝗ liberatꝰ
fuerit a patria poteſtate: nec mulieri in do
te niſi ſoluto matrimonio: vel viro vergẽ-
te ad inopiã: nec creditori niſi exiſtente de
biti petẽdi cõditiõe: vl' adueniẽti die ꝓbã-
tur hec. C. de anna. preſcript. l. j. §. fi. C. de
iure do. l. in rebus. §. oĩs. Itẽ dicta. l. cuʒ
notiſſimi. §. illud aũt. Ex quo nota ꝙ ſi cre
didi cẽtũ vſqꝫ ad annos. x. nõ incipit cur-
rere cõtra me preſcriptio niſi poſt iſtos. x.
annos. Quartũ eque requiſitũ ad com-
pletã preſcriptionẽ eſt ꝙ res ſit preſcripti-
bilis. Ad cuius euidentiã ſciendũ ꝙ licet
generaliter omnes res ⁊ omne ius preſcri
bi poſſunt: vt extra eo. ti. ad aureſ. C. de ꝑ-
ſcrip. xxx. vl'. xl. an. ſicut in rẽ: excipiunt tñ
quedã que preſcribi nõ poſſunt. Prio nã
ꝙ in criminibus nullo tẽpore preſcribitur
ſed potius ex tẽporis diuturnitate augen-
tur: vt extra de ſimo. cũ in eccl'ia. xxxiij. q.
v. c. qꝺ deo. Secundo nõ preſcribit cõtra
obedientiã viſitationũ ⁊ etiã ꝯtra ꝓcura-
tionẽ q̃ ratione viſitatiõis debent: vt patʒ
expreſſũ eo. ti. cũ nõ liceat: ⁊. c. cũ ex officij:
extra de cenſi. cũ inſtantia: quod ſane itel-
ligit de ſubdito qui non poteſt preſcribere
contra prelatũ. Aliꝰ tñ prelatꝰ preſcribere
poſſet: vt abbas vel aliꝰ prelatꝰ ꝯtra ep̃m
circa ſubditos eiꝰ. Et ſic dic̃ Inno. ĩ h̃ caſu
lʒ ſubditꝰ aliq̃lit ꝑſcribat nõ tñ ꝑſcribit no
mine ſuo ſed potius nomine alterius: cui
de ſubiectiõe rñdet: vt in di. c. cũ ex officij.

Tertio eccľia vľ cetera ſacra ⁊ religioſa lo
ca: decime: primitie: oblationes nullo iure
pñt a laicis poſſideri vel p̄ſcribi: vt e.ti.c.
cãm: in textu: ⁊ glo. dič ꝙ exigiť ciuiľ poſ-
ſeſſio: ad p̄ſcriptionē etiã in hmōi ſpũalibꝰ
⁊ ꝑſona ſecularis talis eſt ĩ qua cadere nō
poſſit hmōi poſſeſſio de iure: qꝛ ſpũale ius
in laicũ nō cadit: vñ generaliť oēs q̄ nō ha
bent ciuilē poſſeſſionem ſed alieno nomĩe
poſſident p̄ſcribere nō pñt: qꝛ illi tm̃ dicun
tur poſſidere quoꝝ nomĩe poſſidentur: vt
de reſtitu. ſpo. c. cũ veniſſent: ⁊ de p̄ſcripti.
c. ſi diligenti. Hinc poſſeſſiones agroꝝ nō
p̄ſcribunť a colonis nec pignora a credito
ribus nec annui redditus a fructuarijs: ꝙ
ſi vſqꝫ ad centũ annos ꝓbare poſſes initiũ
poſſeſſionis: ſcꝫ ꝙ nomĩe tuo poſſeſſũ ē nō
obē tibi aliq̄ p̄ſcriptio: niſi velis dicere ꝙ
ꝑ longã obliuionē aliq̄s ꝑdat poſſeſſioneꝫ
vľ ſi tm̃ tp̄s effluxit ꝙ ignorat dñs vbi poſ
ſeſſio illa ſita ſit: vľ q̄ poſſedit alieno nomi
ne alteri poſtea tradat: extra de reſtiť. ſpo.
c. cũ veniſſent: ⁊ in glo. vľ etiã niſi dño pe-
tenti ſic poſſidēs nō reddiderit: tũc pōt reſ
talis p̄ſcribi nō tñ ab ip̄o ſic detinēte cum
malã fidē habeat ſ a ſuo ſucceſſore q̄ bonã
fidē habet: ⁊ ſic ptꝫ q̄ ꝑſone p̄ſcribere non
pñt. Et nota ꝙ oīs ꝓprietarius habet poſ-
ſeſſionē ciuilē: ſiliť ⁊ maritꝰ in bonis vxo-
ris: oīs vero fructuarius vaſallus ſupfici
arius ⁊ emphytheota. i. meliorator. ſ. agro
rũ: ⁊ vxor in bonis ſuis viuēte viro dicun
tur habere poſſeſſionē naturalē: vbi ſ con
currit poſſeſſio ciuilis ⁊ naturalis: vľ ciuiľ
tm̃: ibi eſt ſufficiēs poſſeſſio ad p̄ſcribēdũ:
ſ ſola naturalis poſſeſſio nō eſt ſufficiens.

C Preterea ē videndũ q̄ res ſm iura ſũt ĩ
p̄ſcriptibiles. Pro quo ſciēdũ ꝙ limes vľ
qđ adheret limiti ep̄atuũ vľ ꝓchiarũ p̄-
ſcribi ñ pōt: vt ex̄ de parroch. c. ſuꝑ eo. Rō
eſt ne termini ep̄atuũ vľ parrochiaꝝ ꝯfun-
danť: limeſ tñ ꝑdioꝝ p̄ſcribi pōt: vt e.ti.c.
qꝛ. xvj. q. iiij. volumus. Item nec liber ho
mo p̄ſcribi pōt. xvj. q. j. §. pōt: nec etiã cir-
ca iura libertatis nec etiã in matrimonio:
xxxiij. q. v. ꝙ deo. Similiť reſpublice q̄ ſũt
in vſu ciuitatũ: vt vie: platee: pōtes: aq̄du
ctus nec ĩ toto nec in ꝑte p̄ſcribi pñt. ff. de
vſucap̄. l. vſucapionē. C. de opibꝰ publi. l.
p̄ſcriptio: nec etiã publice functiōes ſiue ci
uilis canon q̄. ſ. ſolui deberet reipublice ꝓ
agris nō p̄ſcribunť a colonis. C. de p̄ſcri-
pti. xxx. vel. xl. an. male agiť: nec res fur-
tiue vľ vi poſſeſſe ſeu etiã q̄ naſcunť ex eis
p̄ſcribunť aut vſucapiunť. Inſtiť. de vſu-
ca. §. furtiue. Hic queri pōt vtrũ decime p̄-
ſcribi pñt ꝑ tp̄s de cuius ꝯrio nō eſt memo
ria. Ad hoc dicēdũ ꝑ diſtinctionē: aut em̃
queriť vtrũ a laicꝭ h fieri pōt ⁊ rñdet Frã.
ꝫab. ꝙ nō: qꝛ ſũt incapaces poſſeſſionis: vt
e.ti. cãm q̄ ⁊ ſine poſſeſſione p̄ſcriptio non
ꝓcedit: ⁊ ſic tp̄s de cuius ꝯrio nō ē memo-
ria lꝫ vim habeat tituli: vt e.ti. li. vj. c. epi-
ſcopũ: nō tñ facit capacē poſſeſſionis vľ cē
ſeri poſſidere eũ qui eſt incapax: ꝓ hoc qđ
notat Io. an. ⁊ Io. mo. de p̄ben. c. ij. li. vj.
Aut queriť de clericis q̄ ſcꝫ capaces ſunt
huiuſmodi poſſeſſionis: ⁊ tũc dicēdũ ꝙ ſi
parrochiam habēt tũc pñt ab eis decime p̄
ſcribi: vt patet e.ti. c. de quarta: vbi diciť
decime ⁊ oblatiōes defunctoꝝ clericꝰ ab ĩ-
petitiōe ep̄i quadragenaria tp̄is p̄ſcriptio
ne ſe poſſe tueri videť: niſi forte ĩterim pa-
ſtoralis ſedes caruiſſet paſtore q̄ iura eccle
cleſie ſue exigere debuiſſet: glo. rōne ſui be
neficij aliter nō. Aut queriť de religioſis:
⁊ tũc dicēdũ ꝙ ſi nō habēt parrochiã: ip̄aſ
decimas p̄ſcribere nō pñt: qꝛ nec poſſidere
xvj. q. j. placuit. ij. vbi breui ſtilo monacho
multa ꝓhibenť ⁊ eoꝝ ſtatus eleganť edici
tur. Si vero monachi parrochias habent
tũc rōne parrochiaꝝ ip̄as q̄ñqꝫ p̄ſcribunt:
vt extra de decimis. c. cũ ꝯtingat: ⁊. c. cum
in tua. Deniqꝫ queri pōt ĩcidentaliť vtꝝ
tenēs decimas in feudũ pōt ex hoc etiã re-
cipere decimas noualiũ. Ad hoc dicendũ
ſm Ray. ꝙ nō ſi ſecularis eſt: ſ dari debēt
eccľie parrochiali: qꝛ huiuſmodi ꝯceſſiōes
⁊ ꝑuilegia artãda ſũt nō ampliãda: qđ ptꝫ
exp̄ſſum extra de deci. c. tua: vbi ſb̄ditur:
nec occaſione decimatiōis antiq̄: licet ĩfeu
dũ decime ſint ꝯceſſe: ſunt decime noualiũ
vſurpande: cũ in talibus nō ſit extēdēda li
centia ſed potius reſtringenda: glo. ħ ideo
dicit: qꝛ laici decimas ſine peccato poſſide
re nō pñt: ⁊ ideo licētia iſta nō pōt extendi
ad noualia. Si vero religioſi ſunt ⁊ deci-
mas ex priuilegio ꝑcipiũt: tũc etiã ꝑcipiũt
leges noualiũ: vt e.ti. cũ ex ꝑte. iij. Si deni
qꝫ religioſi nō ex ꝑuilegio decimas ꝑcipi-
unt alicuius eccľie ſed ex preſcriptiōe: tũc
decime noualium non ſunt eis ſoluende:
ſed baptiſmali eccleſie: vt eodē titu. cũ con
tingat. Secundo queri poteſt incidenta
liter vtrum monachi de predijs ſuis ac la-
boribus obligantur ad ſoluēdas decimas
ſicut ſentire videtur textus. xvj. q. j. c. alia
cauſa. c. generaliter: ⁊. xij. q. j. c. duo: in fi.
Ad hoc reſpōdet glo. extra de deci. ex ꝑte.
j. ꝙ monachi in eccleſia ꝑmitiua decimas
dabãt de ꝑdijs ⁊ laboribus ſuis tanq̄ lai-
ci: vt in. c. allegatꝭ: ⁊ hoc vſqꝫ ad tempꝰ pa-
pe Paſchalis ſecũdi: poſtea vo idē Pa-
ſchalis in cōci. Magũti. ſtatuit ꝙ nec mo-
nachi religioſi nec aliq̄ cōiter viuentes de-
cimas de ſuis laboribꝰ ſoluerēt. xvj. q. j. c.
decimas: vbi plane de hoc. Tēpore vo ꝓ-
cedēte Hadrianꝰ papa ſolis ciſtercieñ. ho-
ſpitalarijs ſancti Iohãnis hieroſoľ. ⁊ tem-
plarijs cōceſſit hoc ꝑuilegiũ vt de ſuis la-
boribus quos ꝓprijs manibꝰ excolũt ſolue-
re nō tenenť. Alijs vo monachis cōceſſit
tm̃ decimas de noualibꝰ que colũt ſuis ma
nibus ⁊ hortis ac nutrimētꝭ animaliũ ſuo-
rum: vt diciť in pñti. c. ⁊ hoc mō ſeruať: ⁊
ita tenendũ eſt ꝙ ciſtercieñ. templarij: hie-
roſoľ. ⁊ hoſpitalarij decimas terrarũ quas
de ſuis laboribꝰ excolũt ſoluere nō tenenť
vt diciť in hoc. c. cũ duobꝰ ſequētibꝰ. niſi
pacto ad h tenerenť: vt eo. ti. ex multiplici
vel niſi parrochialis eccleſia enormiter le-
dereť: vt eo. ti. dilecti. et. c. ſuggeſtũ. vľ ni-
ſi ſoluendo renũciauerint ꝑuilegio ſuo: vt
extra de priuiľ. accedētibus. et. c. ſi de ter-
ra. ſed hec oīa ſane intelliguntť de mona-
chis q̄ populũ nō regunt: nam ſi ſecus tũc
licet eis recipe decimas ꝑſonales et ꝑdia-
les. Verũtamē ciſtercieñ. ⁊ ſiľes in ꝑuile-
gio ſoluere tenenť decimas de poſſeſſioni-
bus q̄s acq̄ſierũt poſt generalē cōciliũ vel
decetero acq̄rent: vt eo. ti. nuꝑ. vbi de hoc
pleniſſime. Quintũ deniqꝫ requiſitũ ad
completã p̄ſcriptionē eſt tempꝰ ad hoc de-
terminatũ: qđ in iure variũ poniť ſm va-
rias p̄ſcriptiōes: vñ eo. ti. c. j. diciť in glo.
ꝙ ep̄i qui ãmoniti neglexerint conuertere
plebes infideles ſub eius ep̄atu exiſtētes
ad catholicã fidem: poſt. vj. mēſes ãmoni-
tionis ep̄us vicinus qui poterit eas cōuer
tere habebit eã ſubiectã ſibi: ac pꝰ tres an-
nos ſequētes iure p̄ſcriptiōis manebũt illi
ſubiecte: ſi ꝑ ꝓpriũ ep̄m nō fuerit facta inte
rim repetitio: ⁊ ſic habes hic p̄ſcriptioneꝫ
triũ annoꝝ dũtaxat ⁊ ſex menſiũ ꝯ eccleſiã
qđ introductũ eſt ĩ fauorē fidei catholice.
Sed omiſſis multis ſiľibus p̄ſcriptiōibus
due ſunt principales ſpecies eius. Vna eſt
longi temporis ſcꝫ decē annorũ inter p̄ſen-
tes: id eſt ſm Accur. in vna ciuitate exiſtē-
tes: et. xx. annorũ inter abſentes. Alia eſt
longiſſimi temporis ſcꝫ. xxx. annorum vel
xl. et locum habet inter laicos ⁊ priuatas
ꝑſonas. Contra eccleſias autem neceſſaria
eſt p̄ſcriptio. xl. annoꝝ. Cōtra romanã vo
eccleſiã nō currit p̄ſcriptio niſi poſt ſpaciũ
centũ annoꝝ: de quibꝰ tamē ſingulis latiꝰ
differere gratia breuitatis omitto. Vſuca-
pio vo compleť in triēnio: ſed alꝭ quicq̄d
de p̄ſcriptiōe dictũ eſt ꝓportionabiliter de
vſucapione intelligi debet. Ad lau. dei.

De tranſlatiōe dominij rerũ in alterũ auctoritate ꝑuata duobus modis: et ꝙ cōtractus ꝑncipaliter fiũt tribus modis: Ser. XXV

Non furtum facies:

n Exoḋ. xx. Expediti de mō trãſla-
tionis qui fit auctoritate publica
iam ſm modũ ꝓſequamur q̄ fit auctorita-
te ꝑuata: ⁊ hoc vel ꝑ actũ mere liberalē: vľ
ꝑ actũ liberalē ſm quid. Primo mō fit ꝑ A
actum mere liberalem: ſcꝫ cum transferens
nullã expectat redditionē: ſicut in donati-
one ⁊ etiã in cōmodato. Pro quo dať ta-
lis regula: ꝙ dñs alicuiꝰ rei niſi ꝓhibeať a
iure vel a ſuo ſuꝑiore a cuiꝰ volũtate depē-
det in dando: donare pōt rem ſuã alij volē
ti eam accipe. Ex quo patet ſm Sco. ꝙ de
rōne liberalis donatiōis tria ſunt: de qui-
bus qꝛ ſupius tactũ eſt vbi agiť de abutē-
tibus elemoſynis ꝓnũc ea ſuccinctus ſer-
mo ꝑcurrat. Primũ igiť eſt liberalis ⁊ vo
lũtaria tranſlatio ex ꝑte donãtis: ⁊ ideo q̄
deceptus eſt vľ aliqualiter coactus donat:
nō ꝓprie donat: quia nō mere liberaliť do-
nat: eo ꝙ ignorãtia ⁊ aliqualis coactio ex-
cludũt volũtariũ: vt patet in. iij. Ethič. vt
dans alicui tanq̄ ꝓpinquo vel egeno ⁊ nō
eſt: nō ſimpliciť donat: qꝛ nō eſt ibi in dãte
volũtariũ ꝓpter cōditiōis ignorantiã quã
in dando donãs reſpicit. Similiť artatus
aliqua neceſſitate vt in vſuris dandis vel
in remittēdis: aut in alijs violētijs dãnis:
aut iniurijs cōdonãdis ne fiat ꝓ his emen
da cōdigna: vel etiã de ſolutiōibus ꝯtra-
hendis aut de debitis remittēdis: de qui-
bus poſtea late videbiť. Secũdũ eſt volũ-
tas recipiēdi ex ꝑte illius cui dať alioquin
nō trãſferreť dominiũ. Tertiũ eſt libertas
amboꝝ. ſ. huiꝰ donãdi: ⁊ illius recipiendi:
id eſt ꝙ nulla lege ſuꝑiori ꝓhibeať iſte do-
nare vel ille accipe: nec ꝑ actũ alteriꝰ a quo
dependēt in iſta trãſlatiōe: ⁊ ex hoc patꝫ ꝙ

C

quidā ſunt q̄ dare vel accipe nō poſſunt: de
quibꝰ patet ſupra: vnde ⁊ cleric̄ in aliquo
caſu donare non poteſt abſq̄ volūtate vel
ſaltem contra voluntatē pape: vt patet li.
vj. de cenſi. c. romana. vbi p̄cipit̄ ꝙ viſitā/
tes a viſitatis nihil recipiāt: cū dicit̄: Ca/
ueat inſup. ſ. viſitans ne ip̄e vel quiſq̄ ſuo/
rum aliqđ munus quodcūq̄ ſit ⁊ qualit̄/
cūq̄ offerat̄ recipere p̄ſumat: vt non q̄ ſua
ſunt videat̄ q̄rere: ſed que ieſu chriſti. Qđ
ſi fuerit cōtra p̄ſumptū recipiens maledi/
ctionē incurrat: a qua nunq̄ niſi duplū re/
ſtituat liberet̄: volumus enī in his quālı/
bet fraudem penitus euitari: ꝓcurationes
autē recipiant ꝑut eſt in canonibus conſti
tutū: nullā tamē pecuniā ipſe vel aliquis
de ſua familia occaſiōe alicuius officij aut
cōſuetudinis ſeu quolibet alio modo eorū
nomine: ſed in victualibꝰ expenſas tm̄ re/
cipiat moderatas: qđ exponit ibidem cla/
rius: dicens: Felicis recordatiōis Grego.
papa p̄mus p̄deceſſor noſter ꝓhibuit in cō
cilio Lugdun̄. ne aliqui ob ꝓcurationem
ſibi ratione viſitatiōis debitam exigere pe
cuniā p̄ſumerent: vel etiā recipere a volen/
te: verū quoniā experientia rerum nos in/
ſtruxit: ex hoc tam ꝑſonis viſitantibus q̄
locis ⁊ eccleſijs viſitatis: multa incōmodo
rum diſpendia ꝓuenire: cōcedimus vt pa/
triarche: archiepiſcopi: epiſcopi ⁊ alij qui/
bus ex officio cōpetit viſitare a volētibus
eccleſiaꝝ ⁊ locoꝝ viſitatorū rectoribus ſeu
ꝑſonis pecuniā licite recipere valeant pro
ſumptibꝰ moderatis faciēdis ⁊ victualibꝰ
diebus quibꝰ viſitatiōis officiū ꝑſonaliter
exercebūt: adijciētes ꝙ nō liceat viſitanti
niſi vnā ꝓcurationē recipere vna die: ſiue
vnū locū ſolū viſitauerit ſiue plura: etiā ſi
locus quilibet viſitatꝰ ab illo ſufficeret ad
integrā ꝓcurationē ꝑſoluendā: cū eidem
ſufficere debeat vt tempalia metat a locis
ꝑſonaliter viſitatis ꝓ diebus quibus eis
ſpiritualia ſubminiſtrat: hoc ibi. Similit̄
modus viſitādi ponit̄ in dicto. c. romana.
⁊ ad hoc maior pena adijcit̄ cōtra eos qui
aliq̄d receperint vltra debitā ꝓcurationē:
in. c. exigit. vbi dicit̄: ꝙ tenent̄ ad facien/
dā duplā reſtitutionē infra menſem: qđ ſi
nō fecerint tunc patriarche: archiep̄i ⁊ ep̄i
ſciāt ſibi ingreſſum eccl'ie interdictū. Infe/
riores xo a beneficio et officio nouerint ſe
ſuſpēſos: quouſq̄ de duplo hmōi grauat̄
eccleſijs plenariā ſatiſfactionē impendāt:
nulla in hoc eis dantiū remiſſione libera/
litate ſeu gratia valitura: hoc Grego. iiij.
in generali cōcil. Lugdunen̄. Preterea ſi
ep̄us viſitat nō ꝑ ſe ſed ꝑ alium: tunc ep̄us
nihil exigere pōt a viſitatis quos non ꝑ ſe
viſitauit: viſitati tamē tenent̄ miſtrare ex/
penſas ip̄i viſitāti miſſo ab ep̄o: vt pꝫ pla/
ne li. vj. de offi. ordi. c. ſi ep̄us. ⁊ hoc de do/
natōe. Secūdo xo de cōmodato viden/
dū eſt: qꝛ trāſlatio vſus illiꝰ habet quādā
ſimilitudinē ⁊ correſpōdentiā ip̄iꝰ tranſla/
tionis liberalis cū illo qui fit ꝑ actū mere
liberalem in donatiōe: nam cōmodatū eſt
alicuius rei ad aliquē certū vſum gratuita
cōceſſio. vn̄ ſimiles leges habet cōmodatū
cū tranſlatione liberalis vſus: ad hoc. ſ. ꝙ
ſit iuſtū: ⁊ ſimili modo in cōmodato cadit
iniuſticia ſicut in donatiōe ſm Sco. in. iiij.
Requirit̄ enī in cōmodāte p̄mo libera vo/
lūtas nō coacta. Secūdo ī recipiēte ꝙ rem
cōmodatā recipe velit ad vſum ſuū. Ter/
tio ꝙ nō ſit aliqua voluntas legis vel ſupe
rioris obſiſtens cōmodationi. Ex his tri/
bus multa ꝑticularizari poſſunt ꝓportio/
nabiliter ad donationē: de quibus gratia
breuitatis ſupſedeo. Ad maiorē tn̄ euidē/
tiā ſciendū: ꝙ in cōmodatiōe requirit̄ me/
ra liberalitas: ⁊ ideo ſi merces interuene/
rit nō erit cōmodatū ſed locatio vel alius
contractus innomiatus ſm Hoſti. ⁊ Goff.
qꝛ tūc non eſt cōdonatio mere liberalis ſed
ſm quid: ſicut quedā eſt donatio ſm quid
de qua poſtea videbit̄. Qꝛ ſi querit̄: q̄s
poſſit cōmodare ⁊ ſibi cōmodari: dicendū
ꝙ oīs qui cōtrahere pōt: ꝙ ſi pupillus cō/
modet nō eſt obligatꝰ ſed alius ei obligat̄:
vt. ff. de acti. emp. ⁊ ven. l. iulianꝰ. §. antepe
nult̄. Cuiꝰ ratio facile pōt inueniri. Pre/
terea poſſumꝰ alijs cōmodare nō ſolū nr̄a
ſed etiā aliena que poſſidemꝰ: vt. ff. cōmo/
dare. et. l. ita vt ſi: nō tamē licꝫ nobis ea cō
modare q̄ ſunt nobis cōmodata tm̄ ad vſū
noſtrū: nimirū cum nec nobis liceat vti ad
aliū vſum vel vlteriorē vſum q̄ nobis di/
noſcit̄ eſſe cōmodatū: vnde ſi tibi cōmoda/
ui rem ad certū vſum: ⁊ tu vteris ad alium
puta cōmodaui tibi equū ad equitandū ⁊
tu vteris ad arandū: vel vteris eo vltra lo
cum ⁊ tempꝰ tibi p̄fixū: ⁊ in caſibus ſimili/
bus: tūc cōmittis furtū ⁊ teneris ad reſti/
tutionē: niſi credebas cōmodantē ꝑmiſſu/
rū ⁊ erat iuſta cauſa credendi: vt. ff. de fur/
tis. l. qui re. Et ſi in eiſdem caſibꝰ res perijt
vel deteriorata eſt: teneris ad reſtitutionē;
quō aūt cōmodatariꝰ obligat̄ ad reſtituti/

onē viſum eſt ſupra: vbi agit̄ de damniſi/
catione rerū. Secūdo modo fieri poteſt
tranſlatio dominij rerū auctoritate ꝑuata
ꝑ actū liberalē ſm quid: qn̄. ſ. ꝓ eo ꝙ quis
tranſfert expectat ſibi reddi aliquid equi/
ualens ei qđ tranſfert̄: talis trāſlatio ꝓprie
contractus nomīat̄: qꝛ ibi trahunt̄ partiū
volūtates: trahit̄ eñ iſte ad tranſferendū
in illū a cōmodo qđ expectat ab illo. Vnđ
ſm Guil. Cōtractus eſt vltro citroq̄ obli/
gatio ex volūtate partiū cōſurgens: vt em
ptio: venditio: locatio: cōductio: mutuū ⁊
ſimilia: quaſi cōtractus eſt obligatio q̄ q̄s
obligat̄ alicui ex aliquo officio vel facto li
cito ⁊ honeſto: licꝫ nō interueniat expreſſa
volūtas vtriuſq̄: vt tutela vl' cura aut ne/
gociorū alienoꝝ geſtio ⁊ hmōi: nam q̄uis
pupillus habens tutorē aut pubes aut fu/
rioſus habens curatorē: vel ille cuiꝰ igno/
rantis gerit quis negociū: non exp̄ſſe con/
traxerit: nihilominus tutor curator ⁊ ne/
gociorū geſtor obligat̄ quaſi contraxiſſet:
¶ Idem Vlricus. Hic queri pōt de contra/
ctibus quot modis fieri poſſunt: tranſferē
do dominia rerum in alterū. Ad hoc dicen
dum: ꝙ principaliter fiunt tribus modis.
Nam p̄mo ſunt quidam cōtractus rei vti/
lis ꝓ re vtili īmediate: ſicut cum datur vi/
num ꝓ blado: oleum ꝓ frumēto ⁊ ſimilia:
⁊ talis cōtractus dicit̄ rerum permutatio:
Vnde ſm Sco. in. iiij. circa iuſtam rerum
ꝑmutationē talis regula dari poteſt: ꝙ do
mini rerū iuſte eas permutāt: ſi ſine frau/
de ſeruent equalitatē valoris in cōmutatis
ſm rectā rationē. Notanter autē dicit̄ ſine
fraude: ad excludendā triplicē fraudem.
Primā que ꝯtingit in ſubſtantia: vt ſcꝫ in
cōmutatione nō det auricalcū ꝓ auro: nec
vinum lymphatū pro vino puro: Secūdā
xo fraudem que cōtingit in quātitate rei:
ſiue quātitas menſuret̄ per virgam: ſiue ꝑ
pondus ſiue ꝑ menſurā aut per aliū modū
vnde oportet ꝙ debita quātitas ſeruet̄ pō
deris menſure vel numeri: ſiue in aridis ſi/
ue in liquidis. Tertiā deniq̄ fraudē caue/
re debet in qualitate rei: vt. ſ. non cōmutet
rem corruptam aut veterem pro ſana ⁊ no/
ua: non carnes infectas pro recentibus: et
hec omnia probant̄ extra de iniur̄. ⁊ dam.
da. c. Si culpa tua damnū eſt datum vl' in/
iuria irrogata: ſiue alijs irrogantibꝰ opem
forte tuliſti: aut hoc imperitia tua ſiue ne/
gligentia euenerit: iure ſup his ſatiſfacere
te oportet: nec ignorantia te excuſat: ſi ſci/
re debuiſti ex facto tuo iniuriam veriſimi/
liter poſſe cōtingere vel iacturam: ꝙ ſi ani/
malia tua nocuiſſe ꝓponas: nihilominꝰ ad
ſatiſfactionē teneris: niſi ea dando damnū
paſſis velis liberare teipſum: qđ tamē ad
liberationē non proficit ſi fera animalia vl'
que cōſueuerunt nocere fuiſſent: ⁊ quā de/
bueras non curaſti diligentiam adhibere.
Sane licꝫ qui occaſionem damni dat dam/
nū dediſſe videt̄: ſecus tamē eſt de illo di/
cendū qui vt nō cōtingeret de cōtingenti/
bus nil omiſit: hoc ibi. In quibꝰ verbis ſa
tis claret quāta cautela ſit p̄ueniendū alio
rum damnū. Vnde ſi quis defraudat aliū
in ſubſtantia qui ꝑmutando putat ſe aliā
accipere vel in quātitate vel in qualitate:
id eſt qui putat accipere aliquid quātū vel
quale dat occaſionē damni: quia nō ꝑmu/
taret niſi crederet aliā accipere ſubſtantiā
quātitatē vel qualitatē: ⁊ ergo videt̄ de p̄/
ſumptione iuris ⁊ ſm veritatē dediſſe dam
nū. Si xo inaduertēter aut ignoranter ali/
quis predictorū defectuū repertus fuerit
in re vendita: tunc venditor excuſat̄ a pec/
cato: nihilominꝰ tamē cum ꝑuenerit ad no
ticiā illius damnū illatum emptori: recom
penſare tenet̄: ſicut poſtea latius videbit̄
in cōtractu emptionis ⁊ venditionis. Se/
cūdo dicit regula p̄dicta ꝙ ſeruent equali/
tatem valoris in cōmutatis: qꝛ dicit Aug.
xiij. de trini. c. iij. ꝙ vile velle emere ⁊ cha/
re velle vendere reuera vitiū eſt: nimirū cū
in vtroq̄ iuſtū excedit p̄ciū: nā iuſtū p̄ciū
eſt qđ ē ſm cōmunē eſtimationē fori occur/
rētis: ſm ꝙ res q̄ vendit̄ in illo loco cōiter
valere poteſt: qꝛ ſm Hoſti. ⁊ Ray. Iuſtum
preciū conſiderat̄ reſpectu temporis con/
tractus: nec attendi debet ꝙ pluri ſit em/
ptū ⁊ minori vendat̄ vel econuerſo ꝙ plus
offerat̄. Tertio additur ī dicta regula ſm
rectam rationem attendentē: ſcꝫ naturam
rei ad vſum humanū propter quē iſta per/
mutatio fit. Talis autem equalitas ſcđm
rectam rationem non cōſiſtit in indiuiſibi/
li medio quod reſpicit ipſa iuſticia cōmu/
tatiua: ſed debet penſari valor eius in re/
ſpectu ad vſum noſtrū: ⁊ ad probabile iu/
diciū humane eſtimationis: menſurantis
valorem infra limites latitudinis compe/
tentis: de qua latitudine poſtea videbit̄ in
ſermone de emptiōe ⁊ venditiōe: cū pluri/
bꝰ alijs etiā ꝑtinētibꝰ ad ip̄aꝫ ꝑmutationē.
Secūdo xo ſūt quidā cōtractus rei vtilis
ꝓ nūmiſmate vel ecōtra: nā quia qn̄q̄ diffi.

cile fuerat res vſuales cõmutare imediate.
Hinc remediũ illud reptũ eſt: ꝑ qꝺ talis cõ
mutatio ꝺefacili fieri poſſet: qꝺ vocat̃ nũ/
miſma. ff. ꝺe ꝯhen. emp. l. j. ⁊ tunc cõmuta/
tio nũmiſmatis ꝓ re vtili vel vſuali emptio
ꝺicit̃. Ecõtra ꝟo venditio nominat̃. Et ꝺe
hoc cõtractu Sco. in. iiij. ſimilẽ ponit regu
lã priori ꝺicẽs: Q ꝺñi rerũ iuſte eas vẽdũt
vel emũt ſi ſine fraude cõſeruent equalita/
tem valoris in venditis ⁊ emptis ſm rectã
rõnem. Cuius expoſitio ſatis claret ex iaꝫ
ꝺictis ꝺe permutatiõe. Tertio ꝺeniq̄ ſunt
quidã cõtractus alij. ſ. nũmiſmatis ꝓ nũ/
miſmate: ⁊ talis cõtractus mutuũ nomiat̃
id ẽ mutui ꝺatio ⁊ mutui acceptio: mutuũ
enim ꝺicit̃: q꞉ ꝺe meo fit tuũ: qꝺ vtiq̄ ꝺari
ꝺeberet gratis nihil inde ſperando: iuxta
illud Luc. vj. Mutuũ ꝺate nihil inde ſpe/
rantes: vnde hec ꝺuo ꝺifferũt mutuare et
cõmodare: q꞉ ꝓprie res illas mutuam⁹ que
trãſeunt in ꝺominiũ recipiẽtis: vt ꝺenari/
os: nã res mutua fit illi⁹ cui mutuũ erogat̃
vt. ff. ꝺe re. credi. ⁊ ſi cer. pe. l. mutuũ appel/
lata. Sꝫ illas res cõmodam⁹ vł accõmoda/
m⁹ q̄ reddi ꝺebẽt in eodẽ eſſe. ſ. q̄ nõ trãſeũt
in poſſeſſionẽ recipientis: vt cõmodo tibi
equum nõ ad ꝓprietatem ſed ad cõmodum
vel vtilitatem. Cõmodare nãq̄ ꝺicit̃ qua/
ſi cum modo temporis ad aliũ transferre: ⁊
ſic patet qualiter transfert̃ ꝺominiũ rei in
alterum ꝑ cõtractũ in liberali ꝺonatiõe: in
rerũ ꝑmutatiõe: in emptiõe ⁊ venditione:
in mutui ꝺatione ⁊ mutui acceptiõe: ⁊ his
correſpõdent alij cõtractus in quibus non
transfertur ꝺominiũ rei ſed tm̄modo vſus
illius vel ius vtendi. Nam liberali ꝺona/
tioni ꝺominij correſpõdet vſus rei cõmo/
datio: ꝺe qua ſupra. Secũdo rerum ꝑmu/
tationi correſpõdet mutua vel ꝑmutua cõ/
modatio: que cõmodatio liberalis eſt ſm
quid: vt cõmodo tibi equũ ad vſum: et tu
cõmodas mihi vaccam. Tertio emptioni
correſpõdet cõductio: quia cõductor emit
vſum rei. ſ. vſum ꝺomus agri fundi ⁊ ſimi/
liũ: ⁊ põt cõductor rem conductã vlterius
alteri locare: vt. C. eo. l. nemo. ⁊ tũc res po
ſterioris cõductoris obligate ſunt p̄ncipa/
li ꝺño vſq̄ ad illam quãtitatẽ qua ⁊ iſte ſe/
cũdus cõductor tenet̃ priori: vt. ff. e. l. ſi in
lege. §. ſi colonus. Cõducit etiã quis aliqñ
vſum hũane artis vel oꝑatiõis ꝓ ꝺetermi/
nato p̄cio ⁊c̃. Quarto venditiõi correſpon
det locatio: ꝺicit̃ enĩ locator q̄ rei ſue vſuꝫ
alteri ꝓ precio cõcedit: vt cum loco ꝺomũ
meã tibi: tũc ego ſum locator: tu ꝟo cõdu/
ctor: ꝺicit̃ etiã quis locare ſuas oꝑas qñ ſe
offert ad faciendũ aliquid ꝓ p̄cio: vel etiã
qñ accipit rem vt faciat in ea aliquid qꝺ ꝺi
cit̃ innomiatus cõtractus. Et nota genera
liter ſm Hoſti. q̄ oĩa bona cõductoris in/
uecta et illata in ruſtico p̄dio ſciente ꝺño:
niſi ad temp⁹ inferant̃ tacite: ſũt obligata
ꝺño ꝓ penſiõe: ĩ vrbano aũt p̄dio nõ ꝺiſtin
guo vtrũ ꝺñs ſciat vel neſciat. C. ꝺe locato
l. certi. vñ talis obligatio tacita pignoris
inducta eſt multis modis ꝓ ꝺebitis cõtra/
ctis vel cõtrahẽdis in ꝺiuerſis admĩſtra/
tionib⁹ curis vel cõductiõibus ⁊ ſilibus: ⁊
hoc ꝓpter ſecuritatẽ: q꞉ tutius eſt incũbere
pignori q̄ agere in ꝑſonã: vt inſti. ꝺe obli.
q̄ ex ꝺelic. na. §. furti. vñ qñ tranſeũt in po/
teſtatẽ creditoris ꝺicunt̃ pignus: ſed q̄diu
rem manẽt apud ꝺebitorẽ ꝺicunt̃ hypotheca
nõ tãmẽ ꝺifferũt q̄tũ ad actionẽ. Quinto
ꝺeniq̄ mutui acceptioni nõ correſpõdet ali
quid ꝓprie in tranſlatione vſus rei: ſed hic
eſt ſingularis ferus qui quotidie ꝺeuorat
⁊ ꝺepaſcit pauperes ⁊ inopes viduas ⁊ or/
phanos iniuriatos ⁊ oppreſſos: nam tanta
rapacitas in cõgregando ꝺiuitias viget in
pleriſq̄: q̄ velut inſatiabile chaos inferni
oĩa ꝓ poſſe ꝺeuorare querẽtes iuſte vel in/
iuſte: nullũ hominẽ in mũdo ꝺiuitem eſſe
vellent: vt ipſi ſoli cuncta poſſiderẽt: quoꝝ
auaricia modũ nõ habet: nec capiendo ex/
plet̃ ſed magis excitat̃: ⁊ eo egentior fit q̄
plura queſiuit: verũtamẽ vt ꝺicit Caſſioꝺ.
vltra oẽs crudelitates eſt ꝺiuitẽ fieri velle
ꝺe exiguitate mẽdici: ament̃ honeſta lucra
horreant̃ ꝺamnoſa cõpendia: nullus au/
deat inde tollere que ꝺebeat collecta ꝺiſp/
gere addendo perdit que retinẽdo college
rit: ⁊ paupertatẽ potius ad ſe trahit ſi egẽ/
tiũ pecunias nõ repellit: ſed hec intellige/
re nolunt auari: q꞉ ꝺicit Ambro. ſuꝑ Iob.
q̄ ſicut hi qui ꝑ inſaniam mente tranſlati
ſunt: nõ tam res ipſas ſed paſſionis ſue fan
taſias vidẽt: ita etiã mens auari ſemel vin
culis cupiditatis aſtricta: ſemper aurum:
ſemꝑ argentũ videre credit: ſemꝑ reddit⁹
computat: aurum gratius q̄ ſolem intuet̃
ipſa ei⁹ oratio ⁊ ſupplicatio ad ꝺominũ au/
rum querit: aurum petit: ⁊ qꝺ extreme ꝺe/
mẽtie eſt: ſicut ꝺicit Seneca lib. ꝺe morib⁹
Monſtro ſimilis eſt auaricia ſenilis: quid
enim ſibi vult nõ intelligo: nam q̄d abſur/
dius vt ꝺici ſolet q̄ quo minus reſtat vie:
eo plus viatici querere: ⁊ via ꝺeficiẽte via/

ticum augere. Quod a nobis auertat chri/
ſtus ieſus.

De emptione ⁊ venditiõe ꝑ mẽ/dacia ꝑiuria: ꝑ verba ꝺuplicia: ꝺe/ceptoria: ꝺiffamatoria: ꝓmiſſoria ⁊ cõputatoria: Sermo XXVI

On furtum facies:

n Exo. xx. Iam ordine ꝺebito poſt
p̄miſſa ꝓſequẽdum eſt ꝺe ſeptima
circũſtantia in mercantijs: qua negociatio
redditur illicita: que eſt circũſtantia modi
ꝓut tactum eſt in p̄mo ſermone ꝺe iniuſte
mercãtias exercẽtibus que profecto circũ/
ſtantia multifarie ad ꝺeceptionẽ cautelo/
ſis vtit̃ iniuſticijs: latius ꝺe eadem eſt ꝓ/
ſequendum. Primus nãq̄ modus iniuſte
mercationis ⁊ cõtractuũ cõſiſtit in multi/
A plici mendacio. Ad cuius maiorẽ euidẽ/
tiam ea ꝺiſtinguere placuit in. vij. genera
mẽdaciorũ. Primo nãq̄ vendũt vel emũt
verbis ſimpliciter mendoſis loquẽs cõtra
mentẽ ſuã: vt ſcꝫ alios ꝺecipiant: ⁊ illi Iu/
de comparant̃ qui chriſtũ ꝓ pecunia ven/
didit: ſic eñ iſti veritatẽ ⁊ fraternã charita
tẽ ꝓ lucro vendũt: vt patet. xj. q. iij. c. abijt
vbi ſubdit̃: qui veritatẽ ꝓ pecunia negant
ꝺeum pecunia vendũt: ipſe ꝺixit: Ego ſum
veritas: cum ſocietatem fraternitatis ali/
q̄ ꝺiſcordie peſte cõmaculãt ꝺeũ ꝑdunt: q꞉
ꝺe⁹ charitas eſt: qui ḡ veritatis ⁊ charita/
tis iuſſa ſpernũt: ꝺeũ vtiq̄ q̄ charitas eſt ⁊
⁊ veritas perdũt: maxime cũ nõ infirmita/
te vel ignorantia peccant: hoc ibi. Vñ tan/
ta prochdolor inter ementes ⁊ vendentes
inueterata regnat abuſio: q̄ nec emere nec
vendere ſciunt ſine ꝺeceptiõe mendacioꝝ.
De quibus ait pſ̄. v. Non eſt in ore eorum
veritas: cor eorũ vanũ eſt. et Prouerb. xx.
Malũ eſt: malũ eſt: ꝺicit omnis emptor: et
cum receſſerit gloriabit̃. ſ. ꝓximũ ꝺecepiſ/
ſe: hi ſunt igit̃ qui portant characterẽ be/
ſtie. ſ. ꝺiaboli antichriſti in fronte et manu
ꝺextera: ꝑ quem aptiſſime mendaciũ ꝺeſi/
gnat̃: nõ quodcũq̄: ſed qꝺ falſum eſt ma/
terialiter ⁊ formaliter: q꞉ hoc habet perfe/
ctã rationẽ mendacij: mendaciũ enĩ nomi/
nat̃ ex eo q̄ cõtra mentẽ ꝺicit̃: ꝺum ſic q̄s
falſum ſcienter loquit̃ ſicut in hoc caſu: et
hoc non ſolũ ex ꝓpoſito vano ſed etiã ꝑni/
cioſo: vnde ſi intentio mentientis fert̃ ad
ꝺeceptionẽ ⁊ nocumentũ ꝓximi q̄tum ad
ꝑſonam ꝺiuitias aut famã: tunc ſm Tho.
ſcꝺa 2ᵉ. q. xc. eſt peccatũ mortale: cum no/
cere ꝓximo ſit mortale peccatũ. Cui cõcor.
Rich. ꝺe media villa. Et licꝫ tale nocumẽ/
tũ non ꝑducat̃ ad effectũ: nihilomin⁹ tamẽ
eſt mortale peccatũ: q꞉ vt ꝺicit Tho. ibidẽ
ex ſola intentiõe peccati mortalis aliquis
mortalit̃ peccat: q̄ ſi ꝑ talia mẽdacia ꝺeci/
piũt tũc obligant̃ ad reſtitutionẽ. Verũtñ
ſi ꝑ talia mẽdacia nõ intẽdũt ꝓximo noce/
re ſed ſeipſos indẽnes ſeruare: tũc nõ eſt ꝓ/
prie mẽdaciũ ꝑnicioſum nec peccatũ mor/
tale: niſi hoc fiat ex aſſiduitate ⁊ mala con
ſuetudine: tũc enĩ ſm Hoſti. mortale pecca
tũ eſt: ſicut ebrietas que cũ aſſidua eſt mor/
talis culpa eſt: vt. xxv. ꝺiſt. §. alias. vbi ꝺi/
cit̃: Ebrietas ſi aſſidua ſit in numero morta/
liũ peccatorũ ponit̃. Et ideo punit̃. xxxv.
ꝺiſt. c. ep̄us. vñ ꝺicit̃ Eccl. xx. potior ẽ fur
q̄ aſſiduitas viri mẽdacis: ꝑditionẽ autẽ
ambo hereditabũt. In quib⁹ verbis furẽ
p̄fert illi q̄ aſſidue mendaciũ loquit̃. Qꝺ
potiſſime cõtingit in emptiõe et venditiõe
cũ ꝓcedit ex auaricia: ⁊ ideo p̄miſit eccliaſ/
ſticus. c. x. nihil iniqui⁹ q̄ amare pecuniã:
hec enĩ ⁊ animã ſuã venalẽ hꝫ. Sed quãto
putas p̄cio cũ eam redemit chriſt⁹ ſanguine
ſuo ꝓprio? Audi chriſtũ in pſ̄. lxj. rñdentẽ:
Preciũ meũ cogitauerũt repellere: ꝓch/
pudor etiã ꝓ obulo minimo. Nã multi in
contractib⁹ ꝓpter obulũ nõ verent̃ iterare
mẽdacia ꝑiuria ꝺeceptiões ⁊ ſilia: nunq̄ tñ
ꝺe illo lucrũ habituri: hinc merito conclu/
dit pſ̄. v. ꝺicẽs: Perdes oẽs qui loquunt̃
mẽdaciũ. ſ. ꝑnicioſum. Secũdo ꝟo q̄daꝫ
malũ addẽtes malo vendũt vel emũt mul/
tiplicibus iuramẽtis imo ⁊ ꝑiurijs. Vnde
lxxxviij. ꝺi. c. eijciens. qꝺ tñ quedã ꝺecreta
nõ habẽt ſubdit Chryſ. Mercator ſine mẽ
dacio ⁊ ꝑiurio eſſe nõ põt: id eſt ꝺifficulter
eſſe põt. Hoc enĩ ⁊ ipſi quotidie fatent̃: vix
enĩ alicui credũt niſi iurãti. O ꝺeteſtanda
oꝛis abuſio: neſcire vẽdere minutã cuiuſli/
bet mercis viliſſime ſine iuramẽtis ⁊ ꝑiu/
rijs: ⁊ hoc ideo: q꞉ ſm ꝓpham nõ eſt timor
ꝺei ante oculos eoꝝ. O rabies mũdane cu/
piditatis totiens abſq̄ lucro plerũq̄ ꝑiera/
re. De q̄bus ait Caſſioꝺ. Negociatores illi
abominabiles eſtimant̃ q̄ iuſticiã ꝺei mini/
me ꝯſiderãtes ꝑ imoderatũ pecunie ambi/
tũ polluãt̃: merces ſuas plus ꝑiurijs one/
rãtes q̄ p̄cijs. Hic q̄ri põt: vtrũ oĩe ꝑiu/
riũ ſit mortale peccatũ: p̄ſertim cũ h̄ graue
videret̃ ꝓpter lingue lubricitatẽ: cũ etiã ſe/

plus cõtingat in ioco peierare. Ad hoc re/
ſpondet ſanctus Tho.ſcđa 2ᵉ.q.xcviij. q
ſm doctrinā philoſophi propter qđ vnū/
quodq tale illud magis: videmus autē q
ea que de ſe ſunt peccata venialia vel etiã
bona ex genere: ſi in contemptū dei fiant
ſunt peccata mortalia: multomagis ergo
quicquid eſt qđ de ſui ratione ptinet ad cõ
temptū eſt mortale peccatū: piurium autē
de ſui ratione importat cõtemptum dei: ⁊
ideo manifeſtū eſt q ex ſuo genere mortale
peccatū eſt: etiā ſi iocoſe piurat aut coact⁹:
dūmodo pcipiat ſe iurare ⁊ qđ iurat credit
falſum eſſe: quia cõtra pceptū eſt qđ ponit
Leuit.xix. Non periurabis: de quo plura
ponunt in ſecūdo pcepto. Quid ſentien
dum eſt de his qui induſtrioſe deliberato
animo ⁊ pposito peierare nõ verent: ⁊ hoc
ad decipiendū pximū periurio pnicioſo.
Utriq cenſendū eſt eſſe peccatū equipa/
randum deteſtabili homicidio: immo ſm
Tho. in quodlibetis: piurium ſolēne gra/
uius eſt homicidio: qꝛ ex hoc ipſo q in cau/
ſa cuiuſlibet peccati defert iuramentū: ma
nifeſte oſtendit q piurium p maximo pec
cato debet haberi: nec īmerito: quia piura
re nomē dei videt quedā diuini nominis
denegacio: hinc ſm locum tenet poſt idola
triā: vt patet ex ordine pceptorū. Et ex his
patet qꝛuili lucro deteſtabile vitium piurij
miſeri mercatores incurrunt. Tertio p/
inde vendūt vel emūt cum duplicitatibus
qđ maxime ptinet ad mediatores mercāti/
arū ſeu cenſales: theutonice vnterkauffer:
qui vtriq pti placere volentes: vtriuſq ſe
mentiunt fautores: vtroſq tamen ſepius
decipientes: nūc enim ementem: nunc ecõ/
tra vendentē decipiunt: ad pprīū dūtaxta
lucrum ⁊ cõmodum inhiantes. Hi ſunt fu/
res ſceleratiſſimi ex vtraq parte precīū ac/
ceptantes: vt vtrīq fidelitatem exhibeat:
cum tamē ſepius vtroſq decipiat. Contra
quos dicit Eccliaſti.ij. Ue duplici corde:
id eſt affectu ad decipiendū: ⁊ labijs ſcele/
ſtis: id eſt qui etiā ore pſequunt huiuſmo/
di affectū: ⁊ manibus malefacientibus: id
eſt qui ⁊ opere pficiunt: ⁊ peccatori ingre/
dienti duabus vijs: oſtendēs ſe amicum ⁊
exhibens inimicū corde ore ⁊ opere. Quā/
tum autē malū ſit hoc oſtendit domin⁹ in
pſ.liiij. loquēs de Juda. Si inimicus me⁹
maledixiſſet mihi: ſuſtinuiſſem vtiq ſcꝫ le/
uius. Et ſi is qui oderat me magna lo. fuiſ/
ſet: abſcon. me for. ab eo. Tu vo Judas hõ
vnanimis: ſcꝫ qꝛtum ad apparentiam: dux
meus: id eſt comes itineris: et notus me⁹: ⁊
qui ſimul me. du. ca. ci. Et ſubdit increpa/
tionē maledictiõis cõtra tales dicēs: Ue/
niat mors ſup illos deſcen. ad infe. viuen/
tes. Refert beatus Bernhardinus in ſuo
quadrageſimali: de quodā cenſali vel me/
diatore mercantiarū: qui vt ementibus et
vendētibus vel ſaltem vni parti eorū men
dacijs ſuis ſe gratum redderet: p firman/
do pcio inter eos pſonaliter aſtans: clam
ictu oculi vel pedis ementi vel vendenti:
aut vtriq pariter innuebat: vt mercatum
inter eos omnino cõcluderet. Tandemq
poſt firmatā int eos venditionē ⁊ emptio/
nem ſi alter eorū de chara venditione ſeu
villi emptione lamentabat reſpõdere ſole/
bat: ideo clam innuebam tibi ne facere de/
beres. Simile quiddā legitur Prouerb.
xxvj. vbi dicit: Sicut noxius eſt qui mit/
tit lanceas ⁊ ſagittas in mortē: ita vir qui
fraudulēter nocet amico ſuo: ⁊ cum fuerit
depꝛhenſus dicit: ludens feci. vnde officiū
tam picuIoſum merito computandū eſt in/
ter illa: que vix aut nunꝗ exerceri poſſunt
cum ſalute anime ſue: quia huic pprie con/
uenit ſimilitudo illa que ponit Eccliaſtici.
xxvij. Propter inopiā: glo. cordis vel ope
ris multi deliquerūt: ⁊ qui querit locuple/
tari auertit oculū ſuum: ſcꝫ a timore dei: ſi/
cut in medio compaginis lapidū palus fi/
gitur: que ſcꝫ palus premit ⁊ murus diſſi/
patur potius q roborat: ſic intermedium
emptionis ⁊ venditiõis anguſtiabit pec/
catis: quia vtriq parti vult applaudere in
manifeſto: ⁊ decipere in occulto: ſicq pre/
mitur peccatis ⁊ diſſipat deceptionibus.
Quarto equidē emunt ⁊ vendūt cū ver/
bis ſophiſticis: id eſt deceptorijs obſcuris
⁊ inuolutionibus plenis: nam in mercan/
do ſua verba tam aſtute componūt ⁊ ornāt
q ad plures etiā contrarios ſenſus appli/
cari poſſunt: dantes per hec incautis ⁊ ſim
plicibus aliter intelligere qꝫ ſit ī veritate:
putantes per hoc euadere mendacij diſcri/
men: quod econtra magis adaugēt. Unde
dicit Eccliaſtici. xxxvij. qui ſophiſtice lo/
quit: glo. ad decipiendū ⁊ ad capiendum
gloriā humanā ⁊ fauorem: odibilis eſt: ſcꝫ
deo ⁊ hominib⁹: his etiam ſophiſmatibus
vti ſolent begutte que circūlocutiue ⁊ pa/
rabolice diſſimulant verū vt euadant mē/
daciū: his etiā vti ſolent mercatores ad rei
vendende defectū indirecte occultandū.

Ad cuius euidentiā queri poteſt: an pec/
cent qui vendendo equos dicere ſolent em
ptori: ego tibi vendo hunc equū p vmbro/
ſo ſtrumoſo infirmo: ⁊ ſic de alijs defectib⁹
qui ſolent eſſe in equis: quos tamē defect⁹
equus nõ habet niſi forte vnū ſed occultū
quem defectum ſi ſciret emptor vix daret
illius precij medietatē: an inquā talis ven
ditor excuſat p hoc q in genere dixit defe/
ctum equi. Ad hoc reſpõdet Bern. in ſuo
quadrageſimali: q talis venditor tenetur
emptori dicere defectū illum in ſpeciali: qꝛ
alꝰ rem notabiliter maculatā vendit cum
detrimento proximi qđ eſt contra charita/
tem: nec ſufficit ſic exprimere in generali:
pſertim cum hoc in fraudē faciant vt cre/
dant emptores q ſicut nullū inueniūt de/
fectum manifeſtū: ſic nec ineſſe credūt ali/
quem occultum. Similiter vendētes pan/
nos ⁊ ſimilia nõ ſatiſfaciūt ſi dicunt: reſpi/
ce rem diligēter oculus paſcat te: quia hec
omnia fraudulenta ſunt verba cū ipſemet
ſciant certitudinaliter defectū rei venden/
de notabilem eſſe. Ex huiuſmodi enī con/
tractib⁹ ſepius emens incurrit grande pe/
riculū ⁊ damnū imminet venditori fraudu
lento qui tenet ad reſtitutionē totius dam
ni: vt extra de iniur. ⁊ dam. da. c. ſi culpa.
Inſuper incurrit diſpendiū ſalutis anime
ſue qđ grauius eſt omni damno: q ſi res
plus iuſto pcio vendit ppter latentē defe
ctum: tunc ignorans hoc ignorantia pba/
bili licꝫ peccare non videat: tamen poſtꝗ
ad eius noticiā peruenerit ad debitam recõ/
penſationē obligat. Quinto pterea qui/
dam emunt vl vendūt cū iniurijs aliorum
mercatorū: aliorū merces diffamātes iniu/
ſte vt ſuas charius vendant: qđ eſt menda
ciū valde pnicioſum ex multis cõcurrenti/
bus. Primū enī eſt negatio veritatis. Se/
cundum eſt intentio fallendi: quia vt dicit
Aug⁹. ⁊ habet. xxij. q. ij. §. ille ergo. q mē/
daciū eſt falſa ſignificatio vocis cum intē/
tione fallendi. Tertiū eſt iniuria pximi ꝗ
ipeditur ne vendere valeat merces ſuas.
Quartū eſt diffamatio proximi: qꝛ hoc no
tat eſſe minus iuſtus q mercib⁹ corruptis
pximos decipere ſuſpicat: nam audiētes
hoc diſſeminãt hanc infamiā inter merca/
tores vel vicinos: qui tamē minus peccāt
ſi merces illas corruptas eſſe putant. Pri/
mus autē diffamator malicioſus eſt ⁊ gra/
uius peccat: vnde in dicto. §. ille ergo. ſub/
dit. Sed cū fallere ſemp ſit volūtatis: falli
aūt vel infirmitatis vl temeritatis: graui⁹
ſit qđ ex voluntate qꝫ qđ ex temeritate vel
infirmitate procedit. Quintū eſt deceptio
mendoſa illi⁹ qui rem ſuā compare deſide
rat: qꝛ ſicut rem pximi nimis diffamat men/
daciter: ſic ⁊ pprīā nimis cõmendat vt alte/
rū decipiat: qđ ſi fecerit obligat ad triplicē
reſtitutionē faciendā. Primo illi quē deci
pit in vendēdo. Secūdo illi quē ſpoliat fa/
ma ſua eum diffamādo. Tertio tenet ad re
cõpenſationē damni qđ diffamat⁹ ſuſtinet
p hoc in nõ vendēdo: ⁊ ſup hec blaſphema
uit veritatē ⁊ lacerauit charitatē: dans al/
teri occaſionē īuidie ⁊ odij ſempiterni: vñ ta/
le mendaciū multo grauı⁹ ē qꝫ furtū ppter
diuerſa cõcomitātia. Sexto aūt quidam
emūt pmiſſiõib⁹ aut etiā pſtitis iuramētis
ad ſolutionem certo tpe faciendā: ſub dolo
fraude ſe cõſtringētes aīo fallēdi. Ad cui⁹
euidentiā queri põt: vtrū ille peccat ꝗ ali/
quid pmittit qđ tñ nõ implet: pſertim cum
dicat. xxij. q. iiij. c. vnuſqſq. Ut ſi pmittit
qs aliqđ inhoneſtū: tolerabili⁹ eſt pmiſſū
nõ facere qꝫ facere qđ turpe eſt. Ad hoc di/
cendū p diſtinctionē: aut enī pmittit quis
qđ eſt illicitū ⁊ inhoneſtū: ⁊ tūc taliter pro
mittens grauiter peccat: ſiue pꝓpoſuerit ad/
implere ſiue nõ: nec tale pmiſſū adimplere
debꝫ ſi nõ eſt honeſtū: imo ſi tēdit dūtaxat
ad inhoneſtatē qꝛꝗ ſeruari: nõ debet etiā
ſi ſine interitu ſalutis eterne ſeruari poſſet
vt patet expſſum ex de iureiu. in. c. quēad/
modū. vbi ponit exemplū vnū de eo ꝗ iura
uit ſe ducturū mulierē in vxorē ꝗ tñ interī
fornicata eſt: ⁊ de alio ꝗ ducens vxorē iura
uit q nunꝗ eaꝫ dimitteret: ꝗ ſiliter poſtea
adulteriū ppetrauit: quapropt neuter eoꝝ
pmiſſum adimplere tenet: ppter cõditiões
ſubintellectas: ſi videlicet pma ꝯ deſpõſa/
tionis legē nõ veniret: ⁊ ſi ſecūda ī lege cõ/
iugij non peccaret. Et qđ magis eſt ſi talis
mulier in mrimoniū acceptā da fieret inte/
rim leproſa paralitica: vel amitteret oculū
aut naſum: tūc ſilr nõ obligaret ad pficien
dū pmiſſū: vt pꝫ in textu: ⁊ h ideo ſm glo.
qꝛ honeſtas intelligit in h iuramento vt ſi
res in eodē ſtatu pmāſerit: ſecus tñ eſſet ſi
mulier laberet in facultatib⁹: q ſi p violē/
tiā opprimeret ſpõſa de futuro nõ tenet ſer
uare pmiſſum eā ducēdo: vt dic ibidē glo.
Si vo pmittit quod eſt honeſtū ⁊ licitum:
tūc ſm Tho. ſcđa 2ᵉ. q. cx. Si pmittēs ha/
bet animū adimplendi quod pmittit non
mentit: quia nõ loquit contra id qđ gerit

in mente: ſi tamẽ probabiliter credebat ſe poſſe ꝑficere. Qꝛ ſi temerarie credebat: ꝗa cãm credẽdi nõ hẽbat: tũc nõ excuſatur a mẽdacio ꝑnicioſo: quia in diſpendiũ eſt alterius. Preterea ſi non ꝑficit qꝺ fideli mente ꝓmiſit: tunc infideliter agit animũ mutando. poteſt tamẽ excuſari duobꝰ modis. Primo ſi ꝓmiſit id quod eſt illicitum manifeſte: quia tũc ꝓmittendo peccat: ſed mutando ꝓpoſitum bene facit. Alio modo ſi ſunt mutate cõditiones ꝑſonarum ⁊ negociorũ: vnde Seneca de bñficijs dicit: Ad hoc ꝙ homo teneatur facere que ꝓmiſit: requiritur ꝙ omnia ĩmutata ꝑmaneant: alioqñ nec fuit mendax in ꝓmittendo: quia promiſit qꝺ habebat in mente ſubintellectis debitis cõditionibus: nec eſt infidelis nõ implendo qꝺ ꝓmiſit: quia eedem cõditiones non extant. Hinc apoſtolꝰ nõ eſt mentitus qui non iuit corinthum quo ſe tamẽ iterum ꝓmiſit. ij. Corinth. j. ⁊ hoc propter impedimenta que ſupuenerant. Si deniꝗ quod ꝓmiſit animũ implendi non habuit licꝫ poſtea adimpleat tamẽ mendacij reus eſt ⁊ ꝓmiſſionis tranſgreſſoꝛ in voluntate iudicatur: quod vtiꝗ in p̃ſenti ꝓpoſito mendaciũ ꝑnicioſum eſſet: ac non adimplentẽ ad recompenſationẽ condignã obligaret: tam q̃ꝫtum ad capitale q̃ꝫ etiam q̃ꝫtum ad omne intereſſe. Verũtamẽ alteri fidem ꝓmiſſam non tenenti promiſſa fides de neceſſitate non eſt tenenda: vt patet extra de iureiurandõ. c. iij. ⁊ in glo. Septimo deniꝗ quidam in emptione ⁊ venditione decipere nituntur falſis computatiõibus: maxime quãdo cum inexꝑtis ſimplicibꝰ vel ruſticis computationẽ faciunt. Et quicquid in hoc decipere p̃ualent lucrum reputant: aut alter minus iuſto in ſolutione recepit: aut plus iuſto ſoluit: totũ in abiſſum auaricie trahunt. Sicut enim inſidiantur aranee muſcis in foraminibus muri: ſic huiuſmodi quotidie ſimplicibus hominibus inſidiantur ĩ apothecis ſuis. Sicut vulgo dici ſolet de puella q̃ de vita inquirens quãti conſtaret: accepto reſponſo petijt aliam magis p̃cioſaꝫ ⁊c̃. Cõtra tales dicitur Theſſal. iiij. Nemo circũueniat in negocio fratrem ſuũ quoniã vindex eſt dominꝰ. Vnde in ꝑſona decepti dicitur Ozee. xj. Circũuenit me effraim in negociatione ſua ⁊ in dolo domus ſue. Effraim creſcens interp̃tatur ⁊ ſignat impios mercatores qui ꝑ malicioſas circũuentiones diuitijs creſcunt. Sed iuſto dei iudicio eueniet eis quod dicitur Job. xx. Diuitias quas deuorauit euomet: ⁊ de ventre eius extrahet eas deus. Quod a nobis auertat chriſtus ieſus. Ad laudẽ dei omnipotẽtis.

De deceptionibꝰ mercatorũ in pondere: menſura: moneta: p̃cio ⁊ macula: in defectiõe: admixtiõe ⁊ corruptione: Sermo XXVII

n Non furtum facies. Exod. xx. Viſo de multiplici mendacio ꝑnicioſo quod cõtingit verbis ad decipiendũ ꝓximũ: ſecũdo loco procedendum eſt de multiplici mendacio qꝺ cõtingit facto ad ꝓximoꝝ circũuentiõꝫ qꝺ vtiꝗ non minoris eſt criminis: quia dicit Tho. in quodlibetis: ꝙ cum eadem ſit in vtroꝗ mẽdacio fallendi intẽtio hinc vterꝗ peccat equaliter: verbũ enim ⁊ factum aſſumitur vt inſtrumentũ fallendi: ⁊ ideo nõ refert q̃ꝫtum ad peccatum: vtrum aliquis verbo: ſcripto nutu vel quocũꝗ facto mentiatur: ſicut nec refert q̃ꝫtum ad homicidiũ vtrum quis interficiat gladio vel ſecuri. A

Sciendũ eſt igitur ꝙ quinꝗ ſunt hominum genera precipue mercatoꝝ: qui factis mendoſis ꝓximos circũueniunt ad decipiendum. Primo nãꝗ quidam laqueum deceptionis tendũt in varijs ponderibus ⁊ menſuris: contra illud Deut. xxv. Non habebis ĩ ſacculo tuo diuerſa põdera maius ⁊ minus: nec erit in domo tua modius maioꝛ ⁊ minoꝛ: pondus habebis iuſtum et verum ⁊c̃. Qꝺ ſane intelligendũ eſt in vno loco vel in vna ciuitate: nam ſm̃ Thõ. mẽſuras venaliũ rerum neceſſe eſt eſſe diuerſas in diuerſis locis: propter diuerſitatem copie vel inopie rerum: quia vbi res abundant menſure maiores eſſe cõſueuerunt et ecõuerſo. In quolibet tamẽ loco ſunt menſure determĩate publica auctoritate vel antiqua cõſuetudine: quas p̃terire non licet. Et ſimile iudiciũ eſt de ponderibus. Hic ergo queri poteſt de ponderibus ⁊ menſuris: an. ſ. vtens corruptis ponderibus vel menſuris: non ꝑ ſuperiorẽ ſed ꝑ plebeios iã in vrbe tota cõmuniter introductis peccet: p̃ſertim cum his qui iuſtas menſuras. ⁊ iuſta pondera mutant lucri cauſa penitentia imponitur: extra de empti. ⁊ vendi. c. vt menſure. vbi ponitur penitẽtia: xxx. dierũ in pane ⁊ aq̃: preter punitionẽ legis q̃ puniri debet: vt tãgit glo. Ad h̃ r̃ndet. s. Bernhardinus in tractatu de contractibus ꝙ ſi etiã hmõi corruptiõe aliq̃ iuſto p̃cio fraudãtur ꝑ eoꝙ credũt menſuras eſſe veras ⁊ pondera iuſta ſicut prius erãt: tũc hmõi fraudatoꝛ peccat mortaliter ⁊ damnum fraudis reſtituere tenetur. Si vero iuſto precio non fraudantur nec vtẽs eis ad fraudẽ vtatur iuſti p̃cij: non tenetur aliquid reſtituere q̃ꝫuis peccet non reuelãdo menſure corruptionẽ his quos credit eam latere: ſed forte non mortaliter peccat qñ corruptio communis eſt: quia ſatis de hoc data eſt ratio ꝙ huiuſmodi corruptio omnibꝰ ĩnoteſcat. Si autẽ oẽs tã domeſtici q̃ꝫ forenſes cõmuniter ſciũt pondeꝝ ⁊ menſuraꝝ quãtitateꝫ quibus vtuntur poſt cõmunẽ corruptioneꝫ: tũc nõ cadit in eis fraus vel falſitas cũ omnibus notũ ſit. Preterea ſi corruptio talis eſſet ꝙ vnã menſurã ſcꝫ maiorem teneret ad emendũ ⁊ aliã ad vendẽdũ. ſ. minorẽ: tunc niſi aliter cũ q̃ mercatur h̃ ſciat eſt ſemꝑ culpa mortalis: h̃ enĩ eſt ꝓpꝛium qꝺ ꝓhibetur in Deut. in v̓bis p̃dictis. Inter quos etiaꝫ hij cõnumerantur q̃ ad decipiendũ emẽtes humectant mercãtias ſuas: ſicut q̃nꝗ fit in omnibus fere ſpeciebus. Similiter ĩ lana: lino ⁊ infinitis alijs q̃ pondere menſurantur: qui omnes obligantur ad reſtitutionẽ. Pariformiter ſunt in h̃ ſcelere cõputati q̃ monetas in põdere diminuũt radẽdo vel lauãdo: cõtra q̃s leges ꝓmulgãt penas graues: q̃dã etiã tales monetas ĩ põdere grauiores eligentes maiori p̃cio alienãt. Pro q̃ notandũ ſm̃ Tho. ꝙ ſi tales emiſſent ſummatim aliquã monetã argenteã vel aureã: q̃rũ aliq̃ deficerẽt a debito põdere aliq̃ v̓o ſupadderẽt ⁊ aliq̃ tenerẽt iuſtã eſtimatiõeꝫ ſicut cõiter fieri ſolet ad deceptionẽ reipubli. tũc illicitũ eẽt peiores cõmuni p̃cio: meliores v̓o maiori p̃cio alienare: qꝛ qꝺ abũdat in melioribus deficit in peioribꝰ: vnde peccãt grauiter monetarij q̃ monetã vniꝰ valoris faciũt eẽ diuerſi põderis ad ſpoliãduꝫ cõmunitatẽ: qꝛ qꝺ vni adijciunt alteri ſubtrahũt: ⁊ ĩde ſequuntur tales cupiditates iniuſte. Ceteꝝ queri põt de his q̃ tãte fame ſunt ꝙ aduenientes ponũt põdus menſurã imo ⁊ preciũ rerũ quas habere deſiderant ĩ iudicio ⁊ arbitrio eoꝝ: at illi nihilominꝰ tales ſimpliciter fidẽtes nequiter decipe non verentur. Ad h̃ r̃ndet. s. Bernhardi. vbi. ſ. ꝙ rõnabiliter dici põt ſi vẽditores hmõi tal eſtimatiõis aut fame ſint in ꝑplo: aut tã ꝑfecti ſtatus ꝙ v̓bo eoꝝ plus ſtatur q̃ꝫ alteriꝰ iuramẽto: tũc a mortali nõ excuſantur rei venalis p̃ciũ mẽdaciter alterãdo: vel etiã mendoſe dicẽdo: tantũ ꝯſtitit mihi: vel tãtũ potui habere de illo: qꝛ ꝑinde eſt ac ſi emptor ſe cõmitteret fidei vẽditoris. ⁊ h̃ vẽditoꝛ acceptaret: ac tandẽ ꝯtra fidẽ acceptã ⁊ datã infideliter ſua vẽderet: talis execrabilẽ fraudẽ facit ⁊ obligatur ad reſtitutioneꝫ: ⁊ vltra hoc mortaliter peccat agẽs ꝯtra pactuꝫ date fidei. Nimiꝝ cũ dicatur. xxiij. q. j. c. noli: qꝺ fides etiã hoſti ſuãda eſt ꝯ quẽ bellũ geritur: q̃ꝫtomagis amico: ⁊. xxij. q. iiij. c. innocẽs. B

Secũdo q̃dã decipiũt mẽdaci facto: dũ merces falſas: mixtas vel corruptas tradũt tanꝗ ſanas: puras ⁊ veras. Ad cuius euidentiã q̃ri põt vtrũ ſit culpa mortal obligans ad reſtitutionẽ rẽ vẽdere: in q̃ ẽ macula vel fraus occulta quã vẽditoꝛ nõ manifeſtat ementi. Ad hoc dicẽdũ ꝙ rei vẽdẽde põt ineſſe triplex macula. ſ. in defectiõe: admixtiõe ⁊ corruptiõe. Primo põt ineſſe macula in defectiõe: ⁊ q̃ꝫtũ ad illã maculaꝫ ſcꝫ defectiõis dicendũ ſm̃ Tho. ſcd̃a. 2e. q. lxxvij. ⁊ ſm̃ Sco. in. iiij. di. xv. ꝙ circa rem vendẽdã triplex defectus ꝯſiderari poteſt. Primus eſt ſcd̃m ſubſtãtiã: vt ſi q̃s vẽdit auricalcũ ꝓ auro: ſtannum ꝓ argento: aut ecõuerſo emit a ſimplici ⁊ inexꝑto vẽditore aurũ ꝓ auricalco vel argentũ ꝓ ſtanno: vel denariũ magni valoris ꝓ denario ꝑui valoris: equitatẽ iuſti p̃cij notabiliter excedẽs ⁊ talis ſimpliciter obligatur ad reſtitutionem ⁊ cũ hoc peccat mortaliter fraude ꝓximũ circũueniẽs: vnde tantũ creuit hec peſtis maledicta ꝙ vix inuenitur mercatoꝛ expers illius cũ fere occurrat ĩ oĩbus mercibꝰ: vt vẽdant vnã ꝓ reliq̃: eo ꝙ fere oẽs merces licet ſint eiuſdẽ generis: tñ ſunt maioris valoris ⁊ vtilitatis ex vno loco adducte q̃ꝫ ex alio: qꝺ cõtingit vel ex natura patrie vel etiam ex beneficio humane ĩduſtrie: ſicut lana de anglia melioꝛ ẽ q̃ꝫ de Scotia: ⁊ artificia in vna ciuitate facta meliora ſunt q̃ꝫ in alia ⁊ ſic de ĩfinitis alijs: cõiter aũt mercatores ſuas merces vẽdũt ꝓ meliori vel ex natura vel ex induſtria: cũ tñ in veritate non ſint de melioribus: ⁊ ſic grauiter peccãt ⁊ ad reſtitutionẽ obligantur. Hinc ſcd̃o põt eſſe defectus in qualitate: ſicut iã patuit: qꝛ merces ſic vendite nõ ſunt talis valoris qualis eſſe putãt emptores: eo ꝙ merces vendũt alterius ſpeciei. Tertio poteſt eſſe defectꝰ

in quãtitate de quo ſimilit̃ ſupra dictũ eſt.
Otauũ vero ad ſcðaȝ maculã ſcȝ admixti-
onis: cũ in re vẽdẽda falſas aut peregrĩas
mixturas aut cõpoſitiões occulte addũt fe-
re in oĩa ſubſtãtia vẽdibili: ſic̃ faciũt multi
mercatores aromatarij ac etiam artifices:
ĩmo pene oẽs artificijs ⁊ mercãtijs lucrati-
uis incũbentes: qð ꝑcipue dñs lamentat̃.
Eſa. j. dicẽs: Argẽtũ tuũ verſũ eſt in ſcoriã
ſcȝ ꝑ cõmixtionẽ ſtanni vl̃ plũbi: vinũ tuũ
mixtũ eſt aqua. Sed alia lr̃a habet caupo-
nes tui ⁊ tabernarij tui miſcẽt vinũ aq̃. Se-
quit̃ heu cõſolabor ſuꝑ hoſtib⁹ meis ⁊ vin-
dicabor de inimicis meis: ⁊ cõuertã manũ
meã ad te ſcȝ puniẽdũ: ⁊ excoquã ad purũ
ſcoriã tuã. Lyra loquit̃ ad modũ fabri q̃ ꝑ
virtutẽ ignis cõſumit q̇cq̇d ẽ ĩpuritatꝭ ĩ au-
ro vel argẽto. Hic ꝙ̃ritur põt vtꝝ ponens
mixturas in mercib⁹ peccet ⁊ ad reſtitutio-
nẽ teneat̃. Ad h̃ r̃ndet Bern. in tracta. de
ꝯtractib⁹: ꝙ ſi talis mercator ꝓpt̃ hmõi cõ-
mixtiones vẽdit illas merces vltra extre-
mos limites iuſti ꝑcij: tũc totũ illud quod
plus recepit obligat̃ reſtituere: ⁊ vltra h̃ te-
net̃ ad intereſſe ſi alt̃ ꝑ hoc dãnũ paſſus ẽ.
Si vero ꝑ hoc nõ intẽdit niſi iuſtũ ꝑciũ ci-
tius extorq̃re: tũc ad ſatiſfactionẽ nõ obli-
gat̃: ꝑſertim ſi certitudinalit̃ vl̃ multũ ꝓ-
babilit̃ ſcit iuſtũ ꝑciũ nõ exceſſiſſe: ꝙ ſi du-
bitat tũc tenet̃ ꝓ eo ꝙ certus eſt de fraude
ſua. Ad maiorẽ tñ euidentiã ſciendũ ꝙ du-
plex eſt genus cõmixtionũ: nã q̇dã ſũt ad-
mixtiões ficticie q̃ quaſi in nullo mutant
valorẽ rei venalis: ⁊ in talib⁹ nõ peccant ſi
faciũt intẽtione ſola ſobriũ ⁊ iuſtũ lucꝝ ex-
torquẽdi. Alie vero ſunt admixtiões ꝑni-
tioſe q̃ virtutẽ ⁊ valorẽ notabilit̃ minuũt:
q̃ ſunt om̃ino ꝯtra ꝓprias ⁊ cões intẽtiões
emptoꝝ: ⁊ tales omnino ſint illicite ꝙ̃uis
etiã nihil vltra iuſtũ preciuȝ recipiũt. Nõ ẽ
q: taliũ vſus ſaltẽ in frequẽtatiõe ſua mor-
talis eſt culpa: ꝑut patet in illis q̃ in vino
mebiũ miſcẽt vt floridus in eo color eluce-
ſcat: cũ tñ dicit̃ ꝙ tale mebiũ in vino mira-
bilit̃ capiti ⁊ ſtomacho ſit nociuũ. Si tamẽ
virtutis minucio modica ſit ⁊ ꝑciũ iuſtũ:
tũc nõ puto niſi peccatũ veniale: h̃ Bern.
Sed arguũt in ꝯtrariũ mercatores dicen-
tes. Quilibet põt miſcere rei ſue qð vult
ſaltẽ anteq̃ eã venalẽ expõat: non aũt poſt
vini ꝑconizationẽ nec poſt merciũ vẽditio-
nẽ ⁊ ego aſſẽtio. Põt iterꝝ inq̇s merces ſic
mixtas venales exponere: nec ego ꝯdico:
ſed oportet ꝙ in vẽditione defectũ illũ mi-
xture plane notifices emptorib⁹ ſi vis eua-
dere diſpendiũ mortalis criminis. Ratio
ẽ q: ꝯſtat omnibus ꝙ lex ⁊ ꝯſuetudo ciui-
tatis eſt ꝙ vendat̃ vinuȝ puꝝ ⁊ merces nõ
mixta: ſed talis ꝯtra vtrũq; fraudulent̃ in-
cedit: cũ hoc etiã eius intẽtio corrupta cõ-
ſtat eſſe maledicta auaricia: in hac etiã ma-
cula cõprehendunt̃ illi q̃ vẽdũt merces cor-
ruptas ꝓ ſanis: qð ꝯtingere ſolet etiaȝ in
omnibus fere mercib⁹: ſcȝ ĩ carnib⁹: ouis ⁊
piſcibus: maximũ q̇ȝ periculũ ĩminet apo-
thecarijs ⁊ ſimilib⁹: q̃ in ſeropis ⁊ medici-
nis imponũt ea que ſciãt eẽ corrupta vl̃ no-
ciua ſeu nõ ꝓficua: cũ iã ꝓpter vetuſtatem
ſuã ꝑdiderũt virtutẽ: ex quo ſeq̇tur ꝓlixi-
or vel etiã grauior infirmitas aut interdũ
mors ipſa: ac ꝑ hoc medici incurrũt ĩfami-
am ⁊ etiã culpã ſi debitã diligentiã nõ ad-
hibuerint: vnde in om̃ib⁹ dãnis illis ⁊ ſimili-
bus ex corruptiõe merciũ ꝓuenientib⁹ tene-
tur vẽditor ad reſtitutionẽ ⁊ ad om̃e inter̃ eſ-
ſe: vt extra de iniur̃. ⁊ dam. c. ſi culpa: q: ta-
lis occaſionẽ dãni dat ⁊ ꝑiculi: vt dic̃ Tho-
mas ſcða. 2ᵉ. q. lxxvij. damni q̇dã: q: ꝓpter
hmõi corruptionẽ res q̃ vẽdenda ꝓponit̃
minoris eſt ꝑcij cũ cũ ꝓpter hmõi vitiuȝ ni-
hil de precio ſubtrahat. Periculi vero ex
eo ꝙ vſus talis rei reddit̃ inutilis ĩpedit⁹
vel noxius: ſicut domus ruinoſa ꝓ firma:
equus claudicãs ꝓ veloci: ⁊ cibus veneno-
ſus ꝓ ſano. Om̃ibus igit̃ ꝑdictis ꝯtinget
qð ait Chryſoſ. ⁊ ponit̃ in q̇buſdã decret̃
lxxxviij. di. c. eijciẽs: ꝙ queadmoduȝ triti-
cũ aut aliqð tale teras in cribro dũ huc ⁊ il-
luc iactant̃ oĩa ⁊ grauia paulatim deorſuȝ
cadũt ⁊ tãdẽ in cribro nihil manet niſi ſter-
cus: ſic de ſubſtãtia negociatoꝝ nouiſſime
nihil remanet niſi ſolum peccatũ: hec ille.

Tertio quidã decipiũt mẽdaci facto: dũ
mercatores int̃ ſe cõuentiões doloſas ⁊ ꝑ-
nitioſas faciũt ꝙ nullus de tali vl̃ tali mer-
cantia vẽdat vl̃ emat niſi tm̃ tres vl̃ quat-
tuor: vt ſic charius vẽdãt vl̃ ſimul paſcun-
tur vt vno ꝑcio plus iuſto vẽdant vt ãpli⁹
inde lucrari poſſint iniuſte: ⁊ hij ſunt ꝑdo-
nes execrãdi q̃ totã cõmunitatẽ ſpoliant ⁊
⁊ monopoli vocãt̃. Monopolon eñ ẽ mer-
catio quam aliq̃ ſoli ex condicto exercẽt et
impetrant ꝙ ipſi ſoli emere vendere vl̃ eti-
am docere poſſint: vnde generaliter mer-
catores qui conueniũt in certo precio plus
iuſto vendant: aut ꝙ aliqui dumtaxat aut
vnus ſolus vendat: vel etiã qui ĩpetrat ꝙ
ſibi ſoli res alique vendere liceat: iudican-
tur monopoli: ⁊ ſcðm leges debent bonis
ſuis ſpoliari: ac exilio ꝑpetuo damnari. Si-
militer ⁊ concedẽtes ⁊ admittentes debẽt
puniri: hec patent. C. de monopo. l. vna.

Quarto preterea quidam decipiunt facto
non ſoluentes tempore cõſtituto ad quod
ſe tamẽ obligauerunt ſcriptura: ꝓmiſſiõe
vel etiam iuramẽto: ⁊ hoc ꝓpter proprium
cõmodum quod interim querunt cuȝ illis
pecunijs: vel in lucratiuis mercationibus
vel etiam quia monetarum expectant mu-
tationẽ aut ſimilia queritantes propria cõ-
moda: aut etiam ex malicia vel alia quacũ-
q; culpa: vnde ſi creditori per talem dilati-
onem ſolutionis preſtant occaſionem dam-
nificationis tenentur ad omnimodam cõ-
digneȝ ſatiſfactionẽ ⁊ ad totũ intereſſe: ꝓ-
ut latius poſtea videbit̃. Quinto ſunt eti-
am quidã decipientes ſimplices: rẽ aliquã
minus debito ementes: vel etiã chari⁹ de-
bito vendentes: licȝ non faciunt propt̃ an-
ticipationẽ vel prorogationẽ ſolutionis: ⁊
hij ſunt ꝓprie preoccupatores rerum vena-
lium qui merces preoccupant: nõ propter
ꝓpriam neceſſitatẽ ſed ꝓpter improbã cupi-
ditatem: vt ſcȝ ſtatim ſine ĩmutatione tem-
poris vel loci vl̃ ipſius rei charius vẽdãt:
qui dicuntur in vulgari vorkouffer: in fo-
ro tanq̃ aucupes reſidentes: hij nimirum
grauiter peccant: quia propter cõmodũ ꝓ-
prium ac lucrũ quodlibet venale vel vſua-
le faciunt charius ementi ⁊ vilius venden-
ti q̃ iuſtuȝ ſit ſcðm rectam rationẽ: ex quo
damnificare videtur vtrãq; partẽ: lucrum
propriũ e medio tollentes: ⁊ per cõſequẽs
toti reipubli. ꝑnitioſi ſunt: ⁊ hec quidẽ po-
tiſſime ſolent exercere qñ taliũ rerũ chari-
ſtia contingit eſſe in terra propter raritatẽ
illarum merciuȝ: tunc enim vbiq; preoccu-
pant ad inſidiandũ in foro in vicis ⁊ plate-
is ac in viarum exitibus inexplebili cupi-
ditate inhiantes ad lucra ac vniuerſos ex-
coriare cupientes. Et ideo Bernhardi. ſuꝑ
cantica ſermone. xxxix. inter alia ponit in-
humanitatẽ erga proximum vnam eſſe ro-
tam auaricie: qua ſcȝ auarus rapido curſu
vehitur ad inferos. De qua dicit Aug⁹. de
verbis dñi: que ẽ iſta auiditas pecunie: cũ
⁊ ipſe belue modũ habeant: tunc enim ra-
piunt quando eſuriunt: parcunt vero pre-
de cum ſenſerint ſatietatem: inſatiabilis ẽ
ſola auaricia diuitum: ſemper rapit ⁊ nun-
q̃ ſatiatur: nec deum timet nec hominẽ re-
ueretur: nec patri parcit: nec matrem agno-
ſcit: nec fratri obtẽperat nec amico fidẽ ſer-
uat ⁊c̃. Quos egregie irridet. Seneca epi-
ſtola. xiij. dicẽs: vidiſti aliqñ canẽ miſſum
fruſtũ panis aperto ore captãtẽ: quicquid
accipit ꝓtinus integrũ deuorat ⁊ ſemꝑ ad
ſpem futuri hiat. Idem: euenit nobis quic-
quid expectantibus fortuna proiecerit. id
ſine vlla voluptate dimittimuſ ⁊ ſtatim ad
rapinã alterius erecti ⁊ attoniti in epicuꝝ
illud chaos incidim⁹ mane ſine termino ẽt
ſed vnde ꝓcedit hec inhumanitas niſi ex
beſtialitate ⁊ vilitate huius terrene concu-
piſcentie. Dicit eñ leo papa in quodaȝ ſer-
mone: ꝙ ãmoris pecunie vilis ẽ omnis af-
fectio: ⁊ anima lucri cupida etiã ꝓ exiguo
perire non metuit: nulliũq; eſt iuſticie in il-
lo corde veſtigiũ: in quo auaricia ſibi fece-
rit habitaculũ: nec quidem illi fructũ bo-
norum ꝯfert quẽ poſſidet: quia diuitiaruȝ
amor inſatiabilis: longe amplius torquet
eũ q̃ refrigerat vſu ſuo: quarũ quidẽ acq̇-
ſitio laboris: poſſeſſio timoris: amiſſio ple-
na doloris inuenit̃. Unde legit̃ in cronic̃
miniſtrorũ generaliũ ordinis minorũ: ꝙ q̇-
dam vſurarius ad extrema veniens nullũ
anime ſubſidiũ querens ait anime ſue. O
anima mea video ꝙ me derelinquere velis
cũ bonis acquiſitꝭ frui deberes: ſed ad mi-
nus decẽ libras tecum portabis: quas diu
in lombart meo poſui: ⁊ ego te deo auferã
quia talia tibi aufert: leuatiſq; oculis ĩ ce-
lum blaſphemãdo ꝯtra deũ ſpuebat: ⁊ cuȝ
ĩ illis blaſphemijs os ſuũ aperiret magna
flãma viſa eſt exire de ore eius que domuȝ
⁊ villam incendere videbat̃: ⁊ ſic illa tehẽ-
nalis anima in hoc mũdo flammas eterna-
les accepit: ⁊ in baratrũ horridũ parit̃ cuȝ
flamma deſcendit: in quo potiſſime patuit
ꝙ nihil auaro ſceleſtius: hic eñ animã ſu-
am venalẽ habet non pro. xxx. argenteis ⁊
ſed etiã pro obulo viliſſimo. Quod a nobis
auertat chriſtus ieſus.

De duplici valore rerũ: ⁊ vtruȝ liceat plus iuſto vendere ⁊ min⁹ iu-ſto emere: ac de triplici gradu iuſti ꝑcij: Sermo XXVIII

On furtũ facies.

a Exo. xx. quia dictum eſt in ſermo-
ꝑ. de his q̃ min⁹ iuſto emũt: ⁊ ma-
gis iuſto vendũt: quaſi ſpoliatores effecti

inť emptoꝛes ⁊ vēditoꝛes. Ad hāc mate
riam ꝓfundius indagandā ꝑmo ſciēdum
eſt ꝙ valoꝛ reꝝ ſʒ Sco.in.iiij.di.xv.dupli
ciť ſumi pōt. Pꝛimus valoꝛ eſt naturalis:
ſcʒ ſm bonitatē nature a deo in re creatā:
⁊ hoc mō foꝛmica mus vľ pulex plus valet
q̄ panis: qꝛ vitā animā ⁊ ſenſū habēt. Se
cūdus valoꝛ diciť viſualis q̄ ſumitur in re
ſpectu ad vſū nr̄ʒ: ⁊ ſic panis plus valet q̄
mus: ⁊ hoc mō ſumiť h̄ valoꝛ q̄ penſari po
teſt ex tribuſ. Pꝛimo ex virtuoſitate: quia
q̄to efficacioꝛ eſt res nr̄is vtilitatibꝰ tanto
p̄ciſioꝛ iudicať: ⁊ ſic panis triticeꝰ optimꝰ
eſt ⁊ equus foꝛtis. Secūdo ex reꝝ raritate
ſcʒ ſm ꝙ res ex ſue inuētiōis raritate ⁊ dif
ficultate magis nobis neceſſarie ſunt: ⁊ ſʒ
hoc idē bladuʒ plus valet tp̄e chariſtie q̄
abundātie. Tertio ex reꝝ cōplacabilitate ī
vſu eaꝝ: ⁊ ſic lʒ duo eq̄ ſūt eque foꝛtes ⁊ ve
loces: tn̄ vnꝰ eſt in vſu gratioꝛ vni: aliꝰ alij.
Verūtn̄ certa pēſatio valoꝝ reꝝ viſualium
vix aut nunq̄ a nobis fieri pōt niſi ꝑ cōie
cturalē ⁊ ꝓbabilē opinionē: ⁊ h̄ nō pūcta
tim ſeu ſub indiuiſibili rōne ac menſura in
plus ⁊ minus: ſed ſub aliqua latitudine cō
petēti reſpectu tp̄m locoꝝ ⁊ ꝑſonaruʒ circa
quam diuerſi diuerſimode res eſtimant: qꝛ
eq̄litas illa ſm rectā rōnē nō ꝯſiſtit in indi
uiſibili medio qꝺ reſpicī ip̄a iuſticia cōmu
tatiua: ſʒ ī quadā latitudīe. Et ideo q̄diu
emētes ⁊ vēdentes remanēt intra illā lati
tudinē: lʒ indiuiſibilē punctū eq̄ualētie nō
attingāt: in quocūq̄ gradu circa extrema
latitudīs illiꝰ fiat: vtiq̄ iuſte fit. Quantuʒ
āt ſe extēdat illa latitudo poſtea videbiť.

Hic ḡ q̄ri pōt vtrū res plus q̄ valeāt lici
te vēdi pn̄t: vľ etiā minꝰ emi. Ad h̄ dicēdū
ꝙ nō: pēſato eaꝝ valoꝛe in reſpectu ad vſū
nr̄m ⁊ ad ꝓbabile iudiciū hūane eſtimati
onis mēſurātis valoꝛē rei infra limites la
titudinis cōpetentis. Qꝺ ꝓbari pōt ꝑmo
qꝛ iura ciuilia ꝯtractū reſcidūt qn̄ emptoꝛ
vel vēditoꝛ vltra dimidietatē iuſti p̄cij de
fraudator: tūc eīn ꝯtractus eſt nullꝰ ⁊ ꝑ iu
dicē irritandus; nihilominꝰ aūt in foꝛo cō
ſcientie licet frandatio ſit citra medietateʒ
p̄cij: dūmō ſaltē ſit notabilis faciēda eſt re
ſtitutio: dūmodo ꝓcedat ex vno vľ ex plu
ribus iſtoꝝ quattuoꝛ. ſ. ſi ꝓcedat aut ex ꝓ
babili ignoꝛātia: aut ex mētis leuitate ma
nifeſta vel p̄ſumpta ſicut ꝯtingere ſolet in
ebꝛioſis aut inſipiētibus aut iuuenibꝰ aut
ꝓdigis aut ſilibꝰ: vľ etiā ex quacūq̄ ege
ſtate: aut etiam ex alia quacūq̄ neceſſitate
ad h̄ cōpellēte. Ex q̄bus cōp̄hēdi pōt ꝙ ta
lis ꝯtractꝰ nō ꝓcedit ex mera grata ⁊ gra
tuita volūtate: vnde talis defraudatio in
minus emēdo aut plus vēdendo: nō ſoluʒ
eſt ꝯtra iuſticiā ſed etiā ꝯtra charitatē ⁊ cō
tra naturalē hominis pietatē: lʒ ex vtriuſ
q̄ ꝑtis cōſenſu talis ꝯtractus ꝓcedere vi
deať. Et cū ſm Areſto. iij. Ethic. Ignoꝛā
tia ⁊ aliqualis coactio excludūt volūtari
um: ideo tales fraudatoꝛes vľ potiꝰ extoꝛ
toꝛes ad reſtitutiōeʒ obligāť: vn̄. x. q. ij. §.
hoc ius: diciť ꝙ ſi in vēditiōe plus offera
tur q̄ res valeat: eccl̄ia recipe non pōt nec
dʒ: ſed tm̄ iuſtū p̄ciū. Et licet lex dicat ꝙ ꝯ
ſeīucē decipere pn̄t citra medietatē p̄cij tn̄
eccl̄ia in ſuis ꝯtractibus dolū facere nō dʒ
vt plane patet ex̄ de dona. c. ꝑ tuaſ. Qꝛ ſi
q̄ritur cur ḡ lex ſiliť nō ꝓhibet totaliť hāc
ineq̄litatē. Ad h̄ dicēdū ſʒ Tho. qꝛ lex da
tur ꝑplo in q̄ ſunt multi a v̄tute deficiētes:
hinc ſolū ꝓhibet ea q̄ deſtruūt hūanū con
uictū: vtpote exceſſuſ magnos: qn̄ deceptꝰ
eſt aliq̄s vltra dimidiū iuſti p̄cij: tūc enim
ad reſtitutionē cogit: eccl̄ia v̄o punit etiaʒ
in ꝑuis qn̄ abſq̄ ſcādalo ⁊ maioꝛi diſpēdio
punire pōt: alr̄ non. Tolerat eīn eccl̄ia cri
men ꝓpť ſcādalū euitandū: vt ex p̄ſſū. iiij.
di. c. deniq̄: ſimiliť ꝓpter maius diſpēdiū
euitādū: vt. ix. q. j. oꝛdinationeſ: vbi diciť
in fi. vbi eīn multoꝝ ſtrages iacet: ſubtra
hendū eſt aliq̄d ſeueritati. Itē correctio ē
ſubtrahēda etiā ab eo q̄ hʒ ſociā multitudi
nē: vn̄ diciť. xxiij. q. v. c. nō poteſt eſſe ſalu
bꝛis a multis coꝛrectio: niſi cū ille coꝛripiť
q̄ nō habet ſociā multitudinē. Cū vero idē
moꝛbꝰ plimos occupauerūt: nihil aliud re
ſtat bonis q̄ doloꝛ ⁊ gemitꝰ: lex aūt diuia
q̄ nō ſolū dať ꝑplo ſed etiā v̄tuoſis: nihil ī
punitū relinq̄t qꝺ ꝯriū eſt virtuti: ideo ſm
diuinā legē illicitū reputať: ſi emendo vel
vēdēdo equalitas nō ſueť: ⁊ ad reſtitutio
nē cogit ſi ſit notabile dānū: pua q̄dā addi
tio vel diminutio equalitatē iuſticie tolle
re nō videť. Qꝛ ſi queriť an res cōpara
ta minꝰ dimidia ꝑte iuſti p̄cij vēditoꝛibꝰ de
beat reddi vľ retineri. Ad h̄ dicēdum ꝙ ſi
res minꝰ dimidia ꝑte iuſti p̄cij cōparať: in
poteſtate emptoꝛ ē ſupplere p̄ciū iuſtū vľ a
ꝯtractu recedere: vn̄ ex de emp. ⁊ vē. in. c.
cū dilecti: ſ h̄diť: qꝛ vero in arbitrio ēptoꝛiſ
ē ſi velit ſupplere iuſtū p̄ciū: aut vēditiōeʒ
reſcindere cū res minꝰ dimidia ꝑte iuſti p̄
cij cōpať: ſētētiā ip̄aʒ q̄ ſcʒ in h̄ caſu ꝑ ep̄m
lata fuit in ꝯriū: ſeq̄ť tāq̄ iuri cōtrariā ir
ritātes: poſſeſſionē monachis iudicamus
eſſe reddendā. Pꝛeterea glo. ibidē ſuꝑ v̄
bo deceptiōis: dicit: ꝙ cū dolꝰ dat cām co
tractui: puta dolo te induxi ad vēdēdā rē
aliquā: alr̄ nō vēditurꝰ: nō tenet ꝯtractꝰ:
vt. ff. de dolo. l. ⁊ elegāť: xij. q. ij. q̄ſq̄s ep̄s:
ī fi. ⁊ extra de re. ꝑmu. cū vniuerſoꝝ. Si ve
ro incido in ꝯtractū qꝛ vendíturꝰ eram ſ ꝑ
dolū tuū minꝰ vēdidi: vľ ꝑ dolū meū plus
emiſti: tenet q̄dē ꝯtractꝰ ſ agiť ad ſupple
mentū reſidui. ff. de acť. emp. ⁊ ven. l. iulia
nus. §. ſi vēditoꝛ: ſi vero dolꝰ nō dat cauſaʒ
ꝯtractui nec incidit in ꝯtractū: tūc ſi dece
ptus ſū vltra dimidiā ꝑtē iuſti p̄cij in vēdi
tione obtinet qꝺ h̄ dꝛ. C. de reſcin. ven. l. ij.
ſi aūt deceptus ſum minus dimidij iuſti p̄
cij: nō poſſū agere ad aliq̄d: qꝛ licitū ē ſcđʒ
leges ꝯtrahētibꝰ ſeſe ad inuicē decipe vſq̄
ad dimidiū iuſti p̄cij. ff. de mino. l. ī cauſe:
§. in p̄cio. Et nota ꝙ in ꝯtractibus boneſi
dei ſi dolus dat cām contractui nō ꝑ con
trahētes ſʒ ꝑ intermediā ꝑſonā tenet ꝯtra
ctus: ſ dať actio de dolo ꝯtra mediatoꝛeʒ:
ff. de dolo: ⁊ elegāť. §. j. in glo. Sʒ h̄ obijci
pōt ꝯtractus emēdi ⁊ vēdēdi mere volūta
rius eſt: qꝛ nullū ius cogit vēdere vel eme
re: ⁊ ideo p̄taxatio p̄cij reꝝ venaliū mere
volūtaria erit: ⁊ ꝑ ꝯſequēs ſoꝛtieť ius ⁊ fo
rū mere volūtariū. Ad h̄ dicēdū ꝙ licʒ de
iure ſi cogar rē meā vēdere: cogoꝛ tn̄ ī actu
⁊ ꝯtractu vēdēdi foꝛmā ⁊ regulā iuris ⁊ iu
ſticie ⁊ eq̄tatis debite ſeruare: ⁊ ideo in ef
fectu vendēdi nō licet mihi rei mee iniuſtū
p̄ciū ponere ⁊ accipe: qꝛ tūc impono nō vt
ſimpliciter mee ſed vt in alterum cōmutan
de: ⁊ ideo ſm Hoſti. licet aliq̄s ab initio co
gi nō poſſet rē ſuā vēdere vel alienā emere
vt ptʒ. C. de ꝯtrahē. empť. l. dudū: ſi tn̄ ex
poſuerit rē venalē ⁊ p̄ciū offerať: ⁊ ꝓ iuſto
p̄cio dare nō vult cogi pōt ꝑ iudicē ꝙ iuſto
p̄cio vēdat. ff. de offi. p̄fec. vꝛ. l. j. §. cura car
B nis. Alterius q̄ri pōt vtrū licitū ſit rem
venditiōi exponēdā taxare ſm valoꝛē vti
litatis ementiū: nō ſm valoꝛē vtilitatis vē
dentiū. Ad hoc dicēdū ꝙ ſi p̄ciū rerum no
ſtre vite neceſſariū taxareť ſm eq̄ualentiā
eius qꝺ ꝑticulariť nobis ꝯferūt vtilitatis
taliū p̄ciū eſſet qꝺammodo nobis imp̄ci
abile: exempli gratia: ſi vnica potio vľ her
ba medicinalis a moꝛte me valeat liberare
⁊ imp̄ciabilē ſanitatē reſtituere. Aut ſi ci
phus aque mihi p̄ ſiti moꝛituro poſſit ſuc
currere: valeīt predicta in hoc caſu infini
tam auri ſubſtantiā: nō ḡ debēt res ita ta
xari: qꝺ vt clarius pateat pōt triplici rōne
ꝓbari. Pꝛimo rōne neq̄tie ab hūanis coꝛ
dibus excludēde: nā duplex malū ex h̄ ſeq̄
retur: Pꝛimo qꝛ nihil eſt iniquiꝰ q̄ ꝓ ꝑti
cularibꝰ ⁊ p̄uatis comodis cōi ⁊ vniuerſa
li bono p̄iudicare: cū ſm oꝛdinē iuris ⁊ iu
ſticie cōmune bonuʒ priuato ſemꝑ preferri
debeat: vt ptʒ extra de poſtu. p̄la. in. c. bo
ne memoꝛie. Secūdo talľ taxatio fieret om
nino in pꝛeiudiciū cōis boni: cū ecōtra ī cō
tractibꝰ ciuilibus ⁊ humanis: pꝛecioꝝ eq̄
litas ſit menſurāda ꝑ reſpectū ad oīne bo
nū ꝓut omni bono dinoſciť expedire ad cō
ſeruationē vtilē reipublice: alioquin talis
taxatio difficultatē induceret īpoꝛtabileʒ:
vt patet intuentibus. Secundo qꝛ nihil in
iuſtius eſt q̄ vendere id qꝺ ſuū non eſt: nā
cōmodū qꝺcunq̄ qꝺ expectare videť em
ptoꝛ ex re emēda: omnino extra ip̄m vēdē
tem eſt: ſi ḡ vēditoꝛ ex hoc ꝯſequiť aliquā
maioꝛē vtilitatē ex illa re vēdēda ꝓpť ſpe
ciale cōmodū emptoꝛis: tūc omnino ꝯſeq̄
tur hoc ex re nō ſua: qꝺ vtiq̄ ineq̄litas eſſʒ
atq̄ iniuſtū. Et iſte caſus multipharie con
tingit dū q̄s ꝓpť pauꝑtatē: neceſſitatē aut
comoditatē cogiť aut minus iuſto vēdere
aut magis iuſto emere: qꝺ quidē ip̄ꝛoh̄ lu
cris inhiantes obſeruāt: vt tales euiſcera
re valeant: ſicut aranee muſcas capiūt ad
ſugenda interioꝛa eaꝝ: verbi gratia: vēdiſ
mihi hoꝛtuʒ retro domū meā plꝰ iuſto: qꝛ
multū indigeo: aut vēdis quātūcūq̄ rem
aliā q̄ plurimū indigeo: tūc eīn vēdis etiā
comodū meū. Itē emis a me pecias panni
minus iuſto: qꝛ pecunias ad ſoluēda debi
ta req̄ro: ⁊ ſic de alijs. Tertio qꝛ nihil ē di
rectius ꝯtra fraternā charitatē cui potiſſi
mum in neceſſitate ſubueniēdum eſt: miro
nāq̄ mō talis taxatio pietatē ⁊ humanita
tē vniuerſā eneruaret ⁊ eradicaret: cū tn̄ ī
talibus caſibus neceſſitatis maioꝛ pietas
eſſet exhibenda: vnde breuiter ꝯcludendo
in omnibus ꝯtractibus emptionis ⁊ ven
ditionis pꝛincipaliter attendenda eſt com
munis taxatio ⁊ eſtimatio a ciuilibus cōi
tatibus cōmuniter facta: ⁊ ſic ſinguli ī ſu
is ſingularibus ꝯtractibus ſequi debent
foꝛmā ⁊ regulā cōmuniū taxationū: ne ꝑs
turpiter: irrationabiliť: inobedienť ⁊ inde
center a ſuo toto diſſonet: ⁊ ne quilibʒ pꝛo
ſuo libitu cōmunitati ⁊ communi vtilitate
p̄iudicet: ac ꝑ ꝯſequēs cōmuni iuſticie ⁊ pi
etati deroget. Sed obijci poteſt ſi res non
poſſunt plus q̄ valeant vendi nec minus

emi: ⁊ hoc ſm cõmunẽ ⁊ ꝓbabilẽ eſtimati/
onẽ hominũ: tũc fere tota cõitas vẽdẽtiũ ⁊
ementiũ ↄtra iuſticiã peccaret: qꝛ q̃ſi oĩes
volũt chare vẽdere ⁊ vile emer̃. Ad h̃ dicẽ
dũ ꝙ nõ eſt vex de cõmunitate iuſtoꝝ: qꝛ
iuſtus nõ vult vltra iuſtũ p̃ciũ vẽdere vel
citra iuſtũ preciũ emere: inq̃tũ iuſtus: ſed
bene verũ eſt de cõmunitate iniuſtoꝝ ⁊ cu/
pidoꝝ: q̃ omnia etiã volũt iniuſta: ⁊ q̃cun
qꝫ vult emere citra iuſtũ preciũ vel vẽdere
vltra iuſtũ preciũ: ĩ hoc iniuſtus eſt ⁊ agit
ↄtra charitatẽ fraternã dũmodo ꝓcedit ex
vno illoꝝ. iiij. q̃ tacta ſunt in p̃ncipio ſmo/
nis huius. Sed qꝛ vt dictũ eſt penſatio va
loris vix aut nũq̃ a nobis fieri põt: niſi ſꝫ
ↄiecturalẽ ⁊ ꝓbabilẽ opinionẽ: ⁊ h̃ q̃dem
nõ punctat̃ ſub rõne ⁊ mẽſura indiuiſibili
in plus vl̃ minus ſed ponit̃ ſub aliq̃ latitu
dine cõpetẽti: circa quã etiã diuerſa homi
nũ capita ⁊ iudicia reperiunt̃ in eſtimatio
ne diſcrepare. Hinc etiaꝫ diſtingui põt tri/
plex gradus etiã iuſtus limitati ⁊ iuſtifica
ti p̃cij ſm varias eſtimatiões etiam ꝓbabi
C les diuerſoꝝ hominũ. Primus aũt gra/
dus iuſti p̃cij põt dici pius. ſ. q̃ ẽ minoris p̃
cij: ſecũdus diſcret9. ſ. q̃ eſt mediocris p̃cij
⁊ tertius rigid9. ſ. q̃ eſt maioris p̃cij: verbi
grã: ſint. c. pecie panni eiuſdẽ valoris: tũc
ꝓpter varia capita ⁊ diuerſas ſẽtẽtias cir/
ca illas: a varijſ erit varia taxatio: q̃dã eñ
eſtimabũt quãlibꝫ illaꝝ p̃cij. xxv. coronaꝝ
⁊ hoc dici põt p̃cij limes ⁊ grad9 pi9: q̃dam
vero. xxv. cũ dimidia: ⁊ talis taxatio dici
poteſt limes ⁊ gradus diſcretus: q̃dã etiã
xxvj. ⁊ hoc dici põt limes ⁊ gradus rigid9
ꝓpter varietatẽ ergo emptoꝝ ⁊ venditorũ
alique iſtaꝝ peciaꝝ pãni vendent̃: xxv. cũ
dimidia: alique. xxvj. q̃diu igit̃ in emptio
ne ⁊ venditiõe nõ fit exceſſus p̃cij vltra ta/
les limites: nõ derogat̃ cõmuni iuſticie et
licitus eſt ↄtractus. Preterea q̃ri poteſt
vtrũ licitũ ſit res vendere charius q̃ vale
ant: eo ꝙ venditio vedit in detrimentũ vẽ/
ditoris: p̃ſertim cũ ex hoc emptori vltra cõ
munẽ valorem nihil accreſcat. Ad h̃ rñdet
Tho. ſcða. 2e. q. lxxvij. ꝙ ſi fraus deſit in
emptione ⁊ venditiõe: tũc de ea loq̃ poſſu/
mus dupliciť. Uno mõ ſcðm ſe: ⁊ ſcðꝫ hoc
emptio ⁊ venditio videt̃ introducta ꝓ cõ/
muni vtilitate vtriuſqꝫ: dũ ſcꝫ vnus indi/
get re alterius ⁊ econuerſo ſicut patꝫ ꝑ phi
loſophũ. j. poli. qð igit̃ ĩtroductũ ẽ ꝓ vti/
litate cõi nõ dꝫ eẽ magis in grauamẽ vni9
q̃ alteri9: ⁊ ideo dꝫ ſm in equalitatẽ rei inter

oẽs ↄtract9 ↄſtitui ſiue inſtitui. Quãtitas
aũt reꝝ q̃ in vſus hoĩm venit: mẽſurat̃ ſm
p̃ciũ datũ ad qð inuẽtũ eſt nũmiſma: vt di
cit̃ in. v. Ethi. ⁊ ideo ſi p̃ciũ excedit quãti/
tatẽ valoris rei vel ecõuerſo res excedit p̃/
ciũ: tollet̃ equalitas iuſticie: ⁊ ideo vende
re charius aut vilius emere rẽ q̃ valeat eſt
ſcðm ſe iniuſtũ ⁊ illicitũ. Alio mõ poſſum9
loqui de emptiõe ⁊ venditiõe ſm ꝙ ꝑ acci/
dens cedit in vtilitatẽ vnius ⁊ detrimẽtuꝫ
alterius: puta cũ aliq̃s multũ indiget ha/
bere rẽ aliquã ⁊ alius ledit̃ ſi ea careat: ⁊ ĩ
tali caſu iuſtũ preciũ erit vt nõ ſolũ reſpici
at̃ ad rẽ que vendit̃ ſed etiã ad damnũ qð
venditor ex venditione incurrit: ⁊ ſic licite
põt aliq̃d vẽdi pluſq̃ valeat ſcðm ſe: q̃uis
non venditur pluſqꝫ valeat vendenti: non
tñ põt rẽ ſuã ſupuẽdere ex eo ꝙ emẽs mul/
tũ iuuat̃: vt dictũ eſt: qꝛ vtilitas que accre
ſcit ementi nõ ẽ ex vẽdẽte ſꝫ ex ↄditiõe emẽ
tis: nullus eñ vendere debet alterius lu/
crũ: lꝫ vẽdere põt damnũ qð patit̃: verũtñ
is qui ex re alterius accepta multũ iuuat̃
põt aliq̃d vendenti ꝓpria ſpõte ſuperoga/
re qð pertinet ad ei9 honeſtateꝫ: p̃ſertim ſi
vendẽs indigens fuerit: ratio prioris ẽ: qꝛ
iniuſtũ ẽ alteri vẽdere qð nõ eſt ſuũ: vl̃ vẽ/
dere emẽti qð ẽ emẽt̃: ↄcor. Sco. i. iiij. ad/
dẽſ ꝙ id̃ ẽ dicẽ. de ꝑmuta. Uerũtñ de ꝑmu
tatõib9 ĩ arte cãpſoria poſtea lati9 tractabi E

De cõtractu emptiõis ⁊ vendi/ tiõis ac etiaꝫ triplici termino ꝓro/ gatiõiſ: ⁊ quõ q̃s obligat̃ ad mutu andũ ꝓrimo: Sermo XXIX

Non furtuꝫ facies.

n Exo. xx. Iam ordine debito vidẽ
dũ eſt de tp̃is ꝓrogatiõe vl̃ anti/
cipatiõe in ↄtractibus emptiõis ⁊ vẽditio
nis. Pro quo ſciendũ ꝙ in hmõi ↄtracti A
bus ↄſiderandũ eſt triplex tẽpus vl̃ termi
nus ſolutionis: ⁊ ſcðm hoc erit ↄtract9 me
ritorius licitus vel ꝑnitioſus. Primus di
ci põt termin9 gratie ⁊ hic meritori9 eſt con
cedẽti. Secũdus eſt vite: ⁊ hic licitus ẽ de/
bite ↄtrahẽti. Terti9 aũt eſt culpe: ⁊ h̃ ꝑni/
tioſus eſt toti cõmunitati. Prim9 aũt dici/
tur terminuſ gratie eo ꝙ ex ip̃a lege gratie
ſumpſit originẽ eũ. ſ. expectatio ſolutionis
rei empte vſqꝫ ad certũ tp̃s ex gratia vẽdi/
toris ipi emptori libere ↄcedit̃: q̃ termin9
ſic ↄceſſus nõ ſolũ omni caret vitio: ſed eti

am eſt opus iuſtũ: piũ: meritoriũ. Primo
eſt opus iuſtũ adimplẽs iuſtã nature legẽ
quã dñs dilucidat. Luc. vj. dicẽs: quecun
qꝫ vultis. i. rationabiliť velletis vt faciant
vobis homieſ ⁊ vos eadẽ facite illis: hec ẽ
eñ lex ⁊ ꝓphete. Et illud oſtendit Gratia/
nus in p̃ncipio decreti: vbi p̃mittit ꝙ ius
nature eſt qð in lege ⁊ in euãgelio ↄtinet̃
quo q̃s iubet̃ alij facere qð ſibi vult fieri:
⁊ ꝓhibetur alijs inferre qð ſibi nolit fieri.
Ex hac igit̃ lege nature tenet̃ homo nõ ſo/
lũ ſcðm facultatẽ ſuã ac iuxta emẽtis indi/
gentiã ꝓ loco ⁊ tp̃e ꝑ dilationẽ ſolutionis
mutuũ dare: vex etiã p̃ncipaliť mutuare:
licet indigẽs nihil emeret ab eo: iuxta illð
p̃ceptũ dñicũ Luc. vj. Mutuuꝫ date nihil
inde ſperãtes: cũ eñ lex naturalis obligat
nos diligere ꝓximos ſicut noſipſos: h̃ vti/
qꝫ nõ tñ implẽdũ eſt affectu ſꝫ etiã ꝓ loco
⁊ tp̃e ope ⁊ effectu. Iux̃ illð. j. Ioh. iij. Filio
li nõ diligamus v̈bo neqꝫ lingua ſcꝫ tñ ſꝫ
opere ⁊ veritate. i. veraci oꝑatiõe. Hinc di/
cit̃. vij. q. j. c. oĩs: q̃ negãt miſericordiam
faciendã fugientib9 ⁊ neceſſitatẽ patienti/
bus: ip̃m chriſtũ negant q̃ eſt ſũma miſeri/
cordia ⁊ veritas: ſed qꝛ p̃ceptũ h̃ de q̃ h̃ loq̃
tur chriſtus eſt affirmatiuuꝫ: ideo obligat
ſꝑ ſꝫ ñ ad ſꝑ: ſꝫ tñ ꝓ loco ⁊ tp̃e ſicẽ alia p̃cepta
affirmatiua: ⁊ ideo in debito mutuãdi mõ
duo p̃ncipaliter ſunt cõſiderãda. Primuꝫ
eſt facultas ſubſtantiã habẽtiũ q̃ ſũt in tri/
plici gradu: qꝛ quidã eoꝝ habẽt facultatũ
penuriã: alij ſufficientiã: alij vero abũdan
tiã. Scðm eſt indigentia mutuũ poſtulan/
tiũ: qui ſunt etiã in triplici gradu: quidam
eñ habẽt neceſſitatẽ vltimã: quidã artam
licet nõ extremã: ⁊ q̃dã cõmunẽ licet nõ ar
tam vel extremã. Ad inueniẽdũ igit̃ verã
obligationẽ mutui: qñ cui et quõ q̃libꝫ ob
liget̃ ad tria p̃dicta hominũ genera q̃dam
ĩgenioſa diſcretiõe vario mõ cõputãda ſũt
⁊ vt de h̃ exempli cauſa modus ſubdat̃ cui
etiã cõcordat Alex. de hales notandũ ẽ ꝙ
p̃mo reperiunt̃ q̃dã hãbẽtes facultatũ pe
nuriã: licet nõ extremã ſm ſtatũ ſuũ ⁊ ꝑſo/
nã: ⁊ hi ſolũ obligant̃ p̃mis dare mutuuꝫ
id eſt eis qui ſũt in extrema neceſſitate ma
nifeſta. Nimirũ cũ ad dãdũ illis obligant̃
vt patet. ſ. in. iiij. precepto vbi agit̃ de ele/
moſyna quõ ad illã faciendã obligat̃ vn9/
quiſqꝫ. Ratio vero illius eſt: qꝛ licet ipi pe
nuriã patiunt̃ nõ tñ deficiũt neqꝫ moriun/
tur. Qui autẽ in extrema ſunt neceſſitate
manifeſte morient̃ niſi illis ſubueniat̃ in q̃

caſu ſũt oĩa cõia: ⁊ ideo de illis tanq̃ de
ſuis ꝓprijs ſubuenin debet taliť indigẽti:
ꝙ ſi nõ habẽt aliqð tp̃ale qð illoꝝ ſubuẽti/
oni cõueniat q̃ ſunt in tali extrema nccita/
te: tũc ipendere pñt adhuc triplex mutuũ.
Primũ eſt oꝑis id ẽ obſequij: qð mutuuꝫ
etiã inimicis eſt ĩpẽdẽdũ in neceſſitate: iu/
xta illud Exo. xxvij. ſi videris aſinũ odien
tis te iacere ſub onere: nõ ꝑtrãſibis ſꝫ ſub/
leuabis eum. Aſinus odientis eſt corp9 in
imici: qð iacet ſub onere qñ tenet̃ in extre/
ma neceſſitate: qð vtiqꝫ ꝑtranſire nõ debe/
mus: quin illi mutuũ charitatiuũ ſubuẽti/
onis ꝓ poſſe cõicemus. Secũdũ eſt mutu/
um oris qð eſt dulce verbũ ⁊ ↄſolatorium
qð vtiqꝫ ꝓ loco ⁊ tp̃e in tali corporis extre
ma neceſſitate degẽtibus eſt affectu pieta/
tis impẽdendũ: p̃ſertim illud verbũ dulce
qð poteſt ſaluare animã illius. Cũ eñ ve/
riſimile ſit ꝙ in tali neceſſitate multis ĩmi/
neat etiã extremũ ꝑiculũ ſalut̃: oĩno tale
mutuũ or̃ ẽ eiſdẽ nccrio miſicordiť ĩpẽdẽ
dũ ſicẽ his freq̃nť ſolet ↄtigere q̃ ex diuĩo ⁊
hũano iudicio ducũt ad mortẽ vel ꝓpinq̃
ſũt morti: hinc dꝛ Ecc̃i. xviij. Nõne ardo/
rẽ refrigerabit ros: ſic ⁊ verbũ meli9 q̃ da/
tum: hoc etiã mutuũ oris a pleriſqꝫ poteſt
impendi per ſubuentionẽ verborum apud
illos qui poſitum in tali neceſſitate diuer/
ſis modis ſcðm exigentiam euentus ſuble
uare poſſunt: vt procurando elemoſynas
indigenti vel veniam offendenti: aut ere/
ptionem oppreſſo ⁊ ſic de alijs. Tertiuꝫ eſt
mutuum cordis ꝙ etiaꝫ ceſſantibus predi/
ctis duobus ſemper impendi valet: nam ſi
non habes quo re vel opere vel etiã ore cõ
feraſ: adhuc tamẽ aliquid tibi ſuper eſt qð
illi mutuo cõmunicare teneris: habes cor:
habes affectum: habes inq̃ vel ſaltẽ habe
re teneris animũ pium: cordis cõpaſſionẽ:
mentis teneritudinem: mutuum igitur illi
prebe cordis cõpaſſioneꝫ ⁊ pietatem: quia
vt dicitur. j. Thimo. iiij. Pietas ad oĩa
valet ꝓmiſſionẽ habẽs vite que nunc eſt ⁊
future: ⁊ beati miſericordes quoniam ipſi
miſicordiã ↄſequẽt̃: int̃ oĩa nãqꝫ cor ẽ po/
tiſſimũ qð dñs reſpiciť: ⁊ ideo dicẽ Io. ĩcano. j. Joh. 3
ſna: q̃ viderit frẽm ſuũ nccitatẽ patiẽtem ⁊
clauſerit viſcera ſua ab eo. i. affectuꝫ piũ ⁊
cõpaſſiuũ nõ manũ: quõ charitas dei ma/
net in eo. q. d. nullo modo: qꝛ de9 talia cor
da penitus refugit inhabitare per grati/
am. Hinc dicitur per Eſa. lviij. c. cum effu
deris eſurienti animam tuam ſcꝫ ꝑ cordis

cõpaſſionẽ:ꝛ animã afflictã repleueris ſcꝫ
cõpaſſiua pietate:tunc orietur in tenebris
ſcꝫ peccatorũ tuoꝝ lux tua :id ē gratia tua
ad verã cõuerſionẽ mẽtẽ tuã illuminans :
B ꝛ de his tribus mutuis dicit gloſa Matť.
v .Si deeſt facultas da affectũ obſequium
vľ verbũ. Secũdo repertũť q̄dã habẽtes
facultatũ ſufficientiam:ꝛ hi non ſoluꝫ pri/
mis ſed etiã ſecundis mutuũ preſtare tenẽ
tur:ſcꝫ eis qui habẽt neceſſitateꝫ artã licet
nõ extremã. Ad cuius euidẽtiã ſciẽdũ ꝙ ſi
facultatũ habẽs ſufficientiã ſcõm ſtatũ ſu/
um ꝛ pſonã aliq̄d habeat qḋ nõ ſit neceſſa
riũ ſuſtẽtationi ſtatus ſui ꝛ pſone ſue:de q̄
prius viſum eſt vbi agiť de elemoſyna:nec
etiã illoꝝ q̄bus ꝓuidere teneť:vel q̄bꝰ ma
gis obligať vt ſunt filie:parẽtes:vxor:fa/
milie:ſerui ꝛ cõſimiles. Qḋ etiã intelligẽ/
dum eſt ſalua cõſiſtentia debita artis ſue
vel lucri aut mercãtiaꝝ ſuarũ q̄bus iuuať
ad illã ſufficientiã : tũc enī talis in mutuo
ſubuenire teneť ex neceſſitate precepti ne /
ceſſitatẽ artã patienti:licꝫ non ſit extrema
neceſſitas:verbi gratia .Sit aliquis artis
mechanice timens deuꝫ:arti ſue fideliť in/
cũbens ꝓ ſuſtentatiõe ſua ſueq̨ familie:ni
hilq̨ ſupflue vel indebite conſumens:ve /
rax in x̄bis ꝛ fidelis ī promiſſis . Hic inq̄
in edia p̄peditus : impenſas ſue artis non
poteſt acquirere niſi cuꝫ diſpendio ꝓprio:
eo ꝙ ꝓpter dilationẽ ſolutionis cogiť cha
rius emere: vel propter anticipationem ſo
lutionis cogitur vilius vendere: paratuſ/
q̨ ſit mutuanti debitam facere cautionem
ſine fraude:tali dico ꝙ facultatum ſuffici/
entiam habentes modo predicto tenen /
tur ex neceſſitate diuini precepti mutuum
dare:nihil inde ſperãtes:ꝛ hoc etiã dictat
ipſa lex nature quia alˀs non faceret alteri
qḋ ſibi rationabiliter vellet fieri. Tertio
quidã inueniunť habẽtes facultatũ abun
dantiã:ꝛ hij tenentur etiã ex neceſſitate p̄/
cepti dare mutuuꝫ exiſtentibꝰ in tertio gra
du:his ſcꝫ qui neceſſitatẽ habẽt cõmuneꝫ.
Ad cuius dilucidationẽ ſciendũ eſt ꝙ ī fa/
cultatibus abundantes ſcõm ſtatũ ꝛ pſo /
nam:licet lucratiuis negocijs vľ artificijs
nõ inſiſterẽt:q̄cq̄d ſupfluum habẽt decẽtie
ſui ſtatˀ ꝛ ſuoꝝ:teneňť illud p̄ſtare mutuo
cuilibet generi p̄dictoꝝ hoīm ſꝫm triplicez
gradũ nec̄citatẽ patientiũ:qḋ ſi nõ facit nec
alˀs bona ſua diſpenſare meliꝰ vľ ſaltẽ eque
bñ ꝓpoīt:mortaliť peccat:hic dꝛ.xlvij.di .
c.ſic hij:ꝙ nõ minoris eſt crimis hñti tolle
re q̄ cũ poſſis ꝛ abũdãs ſis indigẽtibꝰ de/
negare:ꝙ ſi nõ põt oībꝰ ſubuenire:tũc ce /
teris paribꝰ ſubuenire teneť magis egẽti .
Qꝛ ſi obijciũt q̄dã dicẽtes : he diuitie mee
ſunt:vtpote q̄s ſudoribꝰ ac īduſtrioſis ſol/
licitudinibꝰ meis mihi coaceruaui:cur qḋ
meũ eſt alijs īpẽdere debeo:ſi multis diui/
tijs egẽt:ſic dãnũ eoꝝ acq̄rãt ſibi laboribꝰ
induſtrioſis ſicᷓ ꝛ ego feci :hec eñ ꝛ his ſi /
milia q̄dã obijciũt:ꝛ vt x̄bis vtar Ambro
ſij in di.c.ſicᷓ hij. Vbi ſubdiť : ſꝫ ait:qḋ iniu
ſtũ eſt ſi cũ aliena nõ inuadã ꝓpria diligẽti
us ſeruo:cui rñdet Amb.ibidẽ. O ipudẽs
dictu ꝓpria dicis q̄ ex q̄bus recõdit̃ ī hũc
mũdũ detuliſti qñ in hãc īgreſſus es lucẽ:
ſequiť: Nũq̄d iniquꝰ ē deꝰ vt nob̄ nõ equa
liť diſtribuat vite ſubſidia vt tu q̄dẽ eſſes
affluens ꝛ abũdãs:alijs vero deeſſet ꝛ ege
rẽt:an idcirco magis:qꝛ ꝛ tibi voluit beni
gnitatis ſue expimẽta ꝯferre:ꝛ aliũ ꝑ vir /
tutẽ patiẽtie coronare :tu x̄o ſuſceptis dei
muneribus ꝛ in ſinũ tuũ redactis nihil te
putas agere iniquũ:ſi tã multoꝝ vite ſub/
ſidia ſolꝰ obtineas:q̄ſ eñ tã iniuſtꝰ:tã aua
rus q̄ q̄ multoꝝ alimẽta ſuũ nõ vſũ ſꝫ abũ/
dãtiã ꝛ delitias facit:neq̨ eñ minꝰ ē habẽ
ti tollere ꝛc̄.ſꝫ ibi:vñ tale ſupfluũ licꝫ illo /
rũ ſit ꝓpriũ q̄tũ ad ſue nature ſuſtẽtationẽ
ꝛ q̄tũ ad auctoritatẽ miniſtrãdi : tñ q̄tum
ad vſũ ē illoꝝ ī q̄bꝰ ſũt ꝓbabilia ſigna ne /
ceſſitatˀ ī tribꝰ p̄dictˀ gradibꝰ. Et lꝫ tranſ /
greſſores huiꝰ p̄cepti nõ ſꝑ puniãť lege hu
mana:nihilominꝰ tñ lege puniũť diuina :
nã ſꝫm Aug.li.de li.ar.multa īpunita iuſte
relinquũť a lege hũana:q̄ tñ iuſte iudicãť
lege diuīa: ſic punitꝰ fuit Elimelech:qꝛ tẽ /
pore chariſtie iudeã reliq̄t ne cogereť pau
pibꝰ dare vľ comodare:vt pꝫ ī cõmẽtˀ ſuꝑ
Ruth.j.c. vide hiſto.ſcolaſticã ꝛ Lyrã ibi
dẽ. Scḋo p̄ncipaliť ꝓlũgare t̄minũ ſolu
tiõis ē opꝰ piũ:p̄ſertim cũ ſit īdigẽti q̄ ſtatī
ſoluere difficuľť vľ nllˀo mõ põt:tradiť eñ
tũc emptori nõ ſolũ res empta ſꝫ etiã de mu
tuo ſubuẽiť ita ꝙ a tꝑe illo dilatiõis ad ſo
lutionẽ dato qḋammõ mutuat vẽditor em
ptori p̄ciũ mercãtie: vt ſic idẽ emptor ꝓui/
dere poſſit indigẽtijs ſuis : opꝰ eñ magne
pietatˀ ē artifici īdigẽti q̄ nõ hꝫ vñ artẽ ex /
erceat ꝛ familiã nutriat vẽdere ac tradere
mercãtiã pio vľ ſaltẽ diſcreto p̄cio ac beni/
gne ſolutionẽ expectare ſꝫ enī ē q̄ſi totã fa /
miliam ſuſtentare : ac per hoc quaſi plura
miſericordie opa exercere:quia ſic veſtit nu
dos:alit famelicoſ:potat ſitibũdoſ: viſitat

egrotos ꝛc̄.qui vero rigido termīo vẽdũt
hãc pietatẽ nõ q̄rũt:p̄ſertim dũmodo emẽ
tes fuerint paupes.Quis eñ hoc licite fa/
ciunt ſicᷓ poſtea videbitur:tñ ad illa ſubli/
mia p̄mia pietatis aſſequẽda nõ ptingent.
Cõtrariũ aut facere dici pñt:q̄ terminũ ſo/
lutiõis vẽdũt:vt pꝫ ex̄ de vſur.in.c.conſu/
luit:ꝛ in.c.in ciuitate:ꝛ hi ecõtra v eſitos
nudãt:alimenta ſpoliant ac modis oībus
paupeꝝ facultates attenuãt:ꝛ eos vſq̨ ad
purã mẽdacitatẽ euiſcerant. Tertio ꝑ ꝯſe/
quẽs ē opus meritoriũ iuxta vẽdẽtis ꝛ ter
minũ facientis intẽtionẽ:qꝛ q̄cquid agunt
homīes intentio iudicat oēs. Ad cuiꝰ eui/
dentiã ſciendũ ꝙ ſꝫm glo.ex̄ de vſur.in. c.
cõſuluit triplex intẽtio diſtingui põt ī mu/
tuo dãdo.ſ.charitatis:tepiditatis ꝛ cupi/
ditatis. Prima ē intentio charitatis in q̄
ſcꝫ intẽtione charitas ē cauſa mutui ꝛ hoc
quidẽ ꝯtingit:cũ in mutuo dãdo hõ ſoluꝫ
ex charitate moueť :nõ intendens ex ſꝫ ali
quã cõſequi tẽporalẽ vtilitatem:ſꝫ ex mera
ꝛ liberali gr̄a mutuat egenti Circa quod
mutũũ primo q̄ri põt:an ꝓ mutuo tali in/
tẽtiõe tradito liceat recipere poſtea donũ
aliqḋ gratuitũ. Ad ſꝫ dicẽdũ ꝙ ſi ꝓbabili/
ter p̄ſumereť illud dare gratis ex amicicia
nõ rõne mutui facti vel fiendi:nihil etiam
ſperãti:tũc illud gratis datũ recipi poteſt
abſq̨ vitio vſure:nã ſi pura intentiõe mu/
tuans aliq̄d ſuſcipit ab illo qui mere gratˀ
illud offert nõ peccat:qꝛ anteq̄ pecuniam
mutuaſſet licite potuit aliqḋ donũ gratis
accipere:nec peioris ꝯditiõis efficiť per ſꝫ
ꝙ pecuniã mutuauit. Cõcordat Tho.ſcḋa
2e.q.lxxviij.ꝛ hoc indicat verbũ chriſti di
centis. Mutuũ date nihil inde ſperãtes.i.
ex ipõ ꝯtractu mutui:verũtñ ad cauendũ
ſpẽm mali ꝛ vſure ꝑicula:tutiꝰ eſt abſtine/
ne niſi ꝓbabiliter p̄ſumať ꝙ ex antiq̄ ami
cicia talis ſequať gratuita donatio. Pri/
mũ ꝑiculũ ē ex ꝑte mutuãtis:nã q̄ recipi
unt ampliꝰ de facili ī talibꝰ donis incidũt
in intentionẽ vſurarij lucri :ꝛ ꝑ ꝯſequens
in cãm vſure ad qḋ p̄cauendũ plꝰ dꝫ vita/
re receptionẽ munuſculoꝝ poſt mutuũ q̄ ſi
nũq̄ mutuo p̄ſtitiſſet. Scḋm periculũ ē ex
ꝑte recipientis mutuũ illud qꝛ timẽdũ ē ꝙ
nõ mere gratis ampliꝰ reddit:ſꝫ vt mutuũ
ſibi datũ longiori tꝑe retineat : velut iterũ
in futuro tale mutuũ ſibi fiat:aut etiam qꝛ
vereť offenſã mutuãtis eũ tanq̄ ingratuꝫ
reputantis ſi nihil vltra mutui redditionẽ
impẽdat:tñ ſꝫm Guil. creditor aliquid tali
mõ vľ intẽtiõe datũ recipiẽs bona fide: nõ
teneť ad reſtitutionẽ de bona fide conſum
ptis vľ etiã de extantibꝰ q̄diu ꝓbabiliter
credit ꝙ ex ſola dilectiõe illi dederat. Ter
tiũ periculũ ē ex ꝑte ſcandali alioꝝ:qꝛ ſpe/
ciẽ habet mali exẽpli:ꝛ incurrit q̄s faciliť
ꝓpter hoc ꝑiculũ infamie ꝓprie: p̄ſtitor eñ
aut munꝰ recipiẽs defacili creditur eẽ vſu/
rarius:ꝛ ſic alios ſcandalizat ꝛ ſeipſuꝫ in/
famat. Secũdo queri poteſt: vtrũ debi/
bitor vſurarij habens pecunias ſub vſura
ꝛ mutuãs ſocio ſuo eo pacto ꝙ ſocius reſti
tuat vſurario ſortẽ ꝛ vſuras:dici poſſit vſu
rã cõmittere. Ad hoc rñdet Jo.calḋ.extra
de vſuris.c.fi.in ſua repetitiõe dicens ꝙ ſi
talis ſuo ſocio mutuans ꝓtunc intẽdebat
vſurario creditori ſuo de illa pecunia ſatiſ
facere:tũc nõ peccat nec fit in fraudem vſu
rarũ nec ſibi aliquid accreſcit:ſꝫ tãtũmodo
vt dãnũ ꝓpriũ euitet:non enī teneť q̄s eum
damno ꝓprio ſubuenire ſocio: vt pꝫ.xiiij.q.
v.c.deniq̨. Si nõ põt alteri ſubueniri niſi
alter ledať cõmodiꝰ eſt neutrum iuuari q̄
grauari alterũ.ff.de p̄ſcrip.ver.l .q̄ ſeruan
dorũ. Si vero talis nõ ītẽdebat ꝓtũc ſolue
re pecuniã ſub vſuris acceptã vſurario cre
ditori ſuo tũc peccat vlterius mutuãs ſub
vſura:ꝛ ſi a ſocio receperit vſuras tenetur
ad reſtituẽdũ eas. Cuius rõ eſt:qꝛ in ſꝫ ca/
ſu de pecunia ſic mutuata nullũ dãnũ paſ/
ſus ē:qꝛ licet illã nõ mutuaſſet: nihilomi/
nus tamẽ eãdẽ vſurã ſoluiſſet:nõ habens
animũ reſtituendi vſurarium mutuũ:cui
ſententie beatus Berñ.ꝯcordat. Tertio
queri poteſt an licet mutuũ dare ad captã/
dũ amorẽ ꝛ beniuolentiã debitoris. Ad ſꝫ
dicendũ ꝙ ſic: vbi ſpes principalis nõ pro/
tendatur vlterius:ſi tamẽ mutuans vltra
principaliter lucruꝫ intenderet eſſet vſura
verbi cauſa: Mutuo pape vľ imperatori vľ
alteri vt capta beniuolẽtia predictorũ con
ſequi poſſim aliquod beneficiuꝫ ſiue caſtꝝ
vel ſimilia:tunc vtiq̨ vſura foret ſꝫm Joħ.
calˀ. vbi ſupra. Ad laudẽ dei omnipotẽtis.

Utrũ licet emere redditꝰ ꝑpetu os vľ vitales p̄diales vľ pecunia/ rios:ꝛ de ſorte quid ſit: Ser. XXX

On furtũ facies.

n Exo.xx. Viſo vtcũq̨ de primo
termino ſolutionis qui eſt ter/
minus gratie:conceſſus a ven/
ditore ex gr̄a ex quo reddiť venditori me/

ritorius. Iã ſcđm terminũ ſolutiõis proſe
quamur qui dicit̃ termin⁹ vite: ⁊ ſicut pri/
mus termin⁹ ẽ ex pte venditoris: ſic iſte ſe/
cũdus termin⁹ ẽ ex pte emptoris: q̃ termi/
nus licet nõ ſit meritori⁹: tñ ẽ licit⁹ obſerua
A tis debitis circũſtãtijs. Ad cui⁹ euiden/
tiã primo generaliter q̃ri põt vtrũ licitũ ſit
emere redditus q̃ſcunq; ſiue vitales ſiue
hereditarios: p̃ſertim cum ſola ſpes plus
recipiendi vſurariũ faciat: vt pz ex̃ de vſu.
c. ↄſuluit: vbi ſubdit̃: q̃ hmõi hoies ꝓ in/
tẽtione lucri quã habẽt: cũ oĩs vſura ⁊ ſup
abũdantia prohibeat̃ in lege: ⁊ iudicandi
ſũt male agere: ⁊ ad ea que ſunt accepta re
ſtituenda in animaꝝ iudicio efficaciter in/
ducendi. Sed emẽs redditus ſiue vitales
ſiue hereditarios hoc vtiq; facit intentiõe
plus accipiendi: credẽs tamdiu viuere q̃
accipiet plus q̃ dedit. Ad hoc dicendũ: q̃
aliud ẽ in ↄtractu mutui ⁊ cõmodati: ⁊ ali
ud in ↄtractu emptiõis ⁊ venditionis: nã
in cõtractu mutui tm̃ p̃ſari debet ſubſtan/
tia rei ⁊ ipius valor: nõ autẽ vſus vel fru/
ctus eius: eo q̃ ratiõe vſus nõ licet ex mu/
tuo recipere vltra ſortẽ: ſed ſufficit q̃ mu/
tuanti tm̃modo reddat̃ valor ipi⁹ rei mu/
tuate: nec etiã eadem res numero reddi de
bet: eo q̃ in mutuo dñium transferat̃ i illũ
cui fit mutuũ: in cõmodato vero res eadeꝫ
numero reddi debet: quia dominiũ ei⁹ nõ
transfertur in cõmodatariũ. Uerũtamẽ ꝓ
vſu illius rei nihil recipi debet alioq̃n ac/
comodatũ tranſiret in locatũ. Sed in em/
ptione ⁊ venditiõe nõ ſolũ p̃euſat̃ ſubſtan
tia rei ſ etiã vſus ei⁹: ⁊ iõ ſi emptor rẽ ali/
quã vl̃ poſſeſſionẽ emit iuſto precio: ac po/
ſtea cõtingat q̃ ꝓpter poſſeſſiõis fructus
plus percipiat q̃ prius dederat: fit iuſte ſu
um: ⁊ totũ de ſorte eſt: ⁊ ideo ſi in emptiõe
⁊ venditione plus accipit̃ vel accipi ſpera
tur q̃ datũ fuerat: nõ eſt vitioſũ cũ totum
ſit de ſorte: ⁊ hoc verificat̃ tam in emptiõe
⁊ vẽditione q̃ ſimplr̃ fit: q̃ȝ etiã in illa q̃ fit
ad tp̃s vel ad vitã: eo eñ iure q̃ q̃s recipit
aliq̃d plus q̃ȝ dedit ⁊ iuſte fit ſuũ in poſſeſ
ſionib⁹ vel redditib⁹ ꝑpetuis: eodem iure
fit ſuũ qđ plus recipit in redditib⁹ ad vitã
cũ ſicut dictũ eſt totum q̃ plus accipit̃ de
ſorte ẽ: cũ ſubſtãtiã rei atq; vſũ ⁊ fructũ il/
lius pariter emat. Hic igit̃ incidentalit̃
notandũ ẽ de ſorte de qua dicit Alexan. de
hales in. iij. pte: q̃ ſors accipit̃ duob⁹ mo/
dis. Primo ꝓ ſigno diſtinctiuo rerum ſicut
Prouer. xvj. dicit Salo. Sortes mittunt̃

i ſignũ: ⁊ Numeri. xxxiiij. Dedi vobis ter
rã in poſſeſſionẽ quã diuideris ſorte. ⁊ pſ̃.
xxj. Super veſtẽ meã miſerũt ſortẽ. Scđo
ꝓ re iuſte poſſeſſa in diuiſione aliquarum
poſſeſſionũ: ⁊ h̃ mõ poſſeſſiones filioꝝ iſrl̃
vocant̃ ſortes. Magis proprie tñ ſors dici
põt ipa q̃titas mutuo data explicite vl̃ im
plicite. Et ſors ẽ capitale creditoꝝ exp̃ſſuꝫ
vel palliatũ: q̃r vſura nõ põt ↄmitti niſi cir
ca ſortẽ ⁊ capitale rerũ mutuabiliũ: h̃ igit̃
mõ ſortẽ accipiendo ↄtingit in ↄtractu vſu
rã eẽ vel nõ ex hoc q̃ aliquid accedit ſorti:
vel eſt de ſorte: verbi grã. Si quis aliquã
poſſedit domũ vel fundũ: fructus inde ex
creſcens de ſorte eſt ⁊ non accedit ſorti. Si
quis igitur emat aliquã rem iuſto precio:
res ipa ſecum portat ſortem ſuam: q̃ ſiqua
exinde proueniat excreſcentia: tũc illa qui
dem de ſorte eſt ⁊ nõ accedit ſorti. Eodem
etiam modo ↄtingit in locatiõe: porro cõ/
modatũ ſi maneat in ſua natura nõ recipit
excreſcentiã ſortis: ſed magis tunc in alio
ↄtractu tranſit ſcꝫ in locatũ. Ex quo relin/
quitur q̃ ſolũ in mutuo lucrũ accedit ſorti
⁊ ideo omnes doctores in h̃ ↄcordãt: q̃ in
mutuo nõ licet aliq̃d accipere vltra ſorteꝫ
⁊ q̃ ſolũ in cõtractu mutui veri vl̃ interpre
tatiui ⁊ nõ in alio cadit vſura. Concordat
etiã quedã glo. xiiij. q. iij. in. c. putãt q̃ ait.
q̃ ſunt duo cõtract⁹ qui de natura ſui gra/
tuiti ſũt: ſcꝫ mutuũ ⁊ comodatũ: mutuũ au
tẽ ſi nõ gratuitũ ẽ: iam nõ eſt mutuũ ſ vſu/
ra. Comodatũ xo ſi nõ eſt gratuitũ: tunc
nõ ẽ vſura: ſ deſinit eẽ comodatũ: vnde il/
lud qđ tunc accipit̃ ꝓ comodato ſi accipi/
ꝓ re comodata ⁊ ẽ pecunia tũc comodatũ
tranſit in emptionẽ ⁊ venditionẽ. Si vero
ẽ alia res que dat̃ ꝓ ea tunc tranſit in ꝑmu
tationẽ q̃ ſi pro vſu ipius accipit̃ pecunia:
tunc tranſit in locationẽ: ſi vero res alia:
tũc trãſit in cõtractũ inoiatũ ſcꝫ do vt des.
Et ideo nota generaliter q̃ quãdo dicitur
vſura cõmitti in aliquo cõtractu ſcꝫ empti/
onis: venditionis: permutatiõis: locatio/
nis. ⁊c̃. tunc ſemp̃ itelligunt̃ ibidẽ eẽ duo
contractus: exempli gratia: vendo tibi ꝓ
decem qđ vix valet octo: ⁊ hoc propter di/
lationẽ ſolutionis: ibi eſt vſura: ⁊ per con/
ſequens duplex contractus ſcꝫ venditiõis
B ⁊ mutui: cuius gratia preciũ adaugetur.
Secundo q̃ri poteſt quare potius in con
tractu locationis q̃ in mutuo poteſt quis
vltra ſortem accipere. Ad hoc dici põt vl/
tra ea q̃ dicta ſunt: q̃ hoc ↄtingit propter

tres rõnes: ſicut locatũ a mutuo differt tri
pliciter. Primo quidẽ differt locatum a mu
tuo rõne charitatis: q̃r ſm Alex. lomb. in
mutuo ẽ cõtract⁹ grẽ vel charitatis: in lo/
cato vero cõtractus iuſticie ⁊ eq̃tatis. Mu
tuũ ergo de ſui natura debet eſſe gratuitũ
alr̃s vendit̃ charitas ⁊ gratia q̃ cõmunicat̃
in mutuo: q̃ ſcꝫ venditio nihil aliud eſt q̃ȝ
abuſio ⁊ grẽ corruptela: in locato vero nõ
eſt ſic: vnde ſi mutuatis rebus vera rõ lo/
cationis ⁊ cõſimilis vſus rei locate datur
tũc vltra ipam rem licite ampli⁹ exigi põt.
Exempli grã. Si floreni aurei ex ſua inſpe
ctione vl̃ deportatiõe valerẽt aliq̃bus mor
bis vt faciũt alique gẽme: aut ſi abſq; ſui
cõſumptione aliquibus obſequijs vtiles
eſſent ſicut aurei ciphi vel argẽtei: tũc vti/
q; licite locari poſſent ⁊ cũ ipis recipi p̃ciũ
locatiõis: vt pz. xiiij. q. iij. c. ſi feneratoruꝫ
in glo. Põt etiã in locato quidẽ vſura cõ/
mitti ꝓut poſtea videbit̃. Secundo mutu
um a locato differt rõne ꝓprietatis: q̃r ſm
Io. an. ex̃ de vſur̃. in. c. fi. In locato ꝓprie/
tas rei locate remanet apud locantẽ: vt. ff.
loca. l. nõ eñ. Si g̃ lucruꝫ ꝓprie rei ꝑuenit
ad eũ ⁊ nõ ad aliũ iuſtũ ẽ: q̃r nullus cogit̃
facere bñficiũ de ꝓprio: vt pꝫ. x. q. ij. preca
rie. In mutuo vero dñiuꝫ rei mutuate trãſ
fert̃ in eũ cui mutuũ dat̃: ꝓpterea minime
iuſtũ eſt q̃ res illi fructificet cuius non eſt
id ẽ mutuanti: ⁊ nõ fructũ ſ poti⁹ dãnũ illi
faciat ꝓpter periculũ dico eius in cuius do
miniũ tranſlata eſt ⁊ iõ aperta iniuſticia ẽ:
iuſticia vero hoc expoſcit q̃ vſus rei a me
tibi mutuate ⁊ oĩs vtilitas ex ea ꝓueniẽs
ꝓ toto tp̃e quo tibi mutuata ſit a me oĩno
ſit tua ⁊ nõ mea. Cõcordat etiã Sco. l. iiij.
Tertio differt rõne vtilitatis: q̃r de locato
ſuſcipit homo fructũ de mutuo nõ. Unde
Chryſ. dicit: habẽs agrũ arãdo accipit ex
eo fructũ: habẽs domũ vſũ manſionis ca/
pit ex ea: ⁊ ideo qui locat domũ vel agruꝫ
vſũ ſuũ dare videtur: ⁊ quodãmõ videtur
mutuare cũ lucro: lucrũ ex pecunia repoſi
ta nullũ vſum capis: hec ille: qđ eñ ex vſu
denarioꝝ homo fructũ ſuſcipit nõ ꝓuenit
principaliter ex denarijs ſ ex ingenio vten
tium illis. Ex domibus autẽ et agris prin
cipaliter fructus ꝓuenit licet ſecundario
ex hominis ingenio: inſuper i mutuo peri
culum ⁊ damnũ pertinet ad mutuũ recipi/
entem: econtra vero damnũ periculũ ⁊ de
terioratio rei locate locatori iminet: ſi falsẽ
ex culpa illius qui locationẽ accepit nõ ſu

peruenit: iniuſtũ autem eſſet q̃ ad illũ ſpe/
ctaret cõmodũ ad quẽ nõ ſpectat periculũ
vt patet. c. j. de cenſi. in clemẽ. hui⁹ ſenten/
tie ſũt Hoſti. Io. an. Goff. ⁊ quaſi omnes.
Sed vt ad cepta redeam⁹. Tertio queri C
poteſt in ſpeciali: vtrũ abſq; vſure vitio q̃s
emere poteſt ad vitam redditus prediales
preſertim cum notum ſit q̃ ibi plus expe/
ctatur q̃ȝ datur: alioquin vtiq; nõ emeret
ſi pro certo ſciret ſe non plus recepturum.
Ad hoc dicendũ ſm Alexan. lomb. q̃ ta/
lis contractus licite fieri poteſt: ⁊ hoc tri/
plici ratiõe. Primo rõne veri dominij: nã
qui domin⁹ eſt alicuius rei: eſt etiã domi/
nus vſus illius: ſicut ergo talis dominus
rem illã in alterũ ſimpliciter transferre po
teſt: ſic etiam transferre poteſt vſumfructũ
illius dominij ꝓprietate ſibi retenta: vt pa
tet in locatis: ⁊ ſicut rem ſuã transferre po
teſt in aliũ ſimpliciter dando vl̃ vendẽdo
eam aut vſum eius: ſic etiam dare põt aut
vendere quo ad tẽpus determinatuꝫ: ex q̃
patet q̃ licite vendi poſſũt ⁊ emi redditus
ad vitã ratione veri dominij. Secũdo ve/
ro poſſũt vendi ⁊ emi ratione dubij ⁊ peri/
culi: nam ſicut exp̃ſſum patet extra de vſur.
in. c. nauiganti. Si quis dat decẽ ſolidos
vt alio tẽpore totidem ſibi grani vel vini:
vl̃ olei menſure reddant̃ que licet tũc plus
valeant: vtrũ plus vl̃ minus ſolutiõis tẽ/
pore fuerint valiture veriſimiliter dubita
tur: nõ debet ex hoc vſurarius reputari ra
tione dubij: hui⁹ etiã excuſat̃ qui pannos
granũ vinũ oleũ vel alias merces vẽdit vt
ampli⁹ q̃ tũc valeãt i certo termĩo recipiat
ꝓ eiſdẽ: ſi tñ ea tp̃e ↄtract⁹ nõ fuerat vẽdi/
tur⁹: h̃ ibi. Sꝫ in emptiõe ⁊ venditiõe red/
dituũ ad vitã: dubiũ ẽ vtrum vẽdẽs plus
dat q̃ȝ accipiet eo q̃ emẽtis vita reddit̃ in/
certa: iõ rõne dubij talis ↄtract⁹ licit⁹ ẽ cẽ/
ſendus: cũ eñ q̃s poſſeſſionẽ vendit ad vi
tã emẽtis: vẽdit vtiq; ip̃s incertũ: q̃r igno/
rat q̃ȝtũ emẽs ſupuiuere debeat: ⁊ cũ inde/
terminatio tẽporis a natura dependeat et
nõ ab hoĩe: iõ ẽ p̃ter hoĩs intentionẽ. Ex
natura ergo cõtractus vere transfert̃ res i
ementẽ: ⁊ q̃ñ morit̃ emens licꝫ parũ vixerit
ex natura eiuſdẽ cõtract⁹ reuertit̃ ad ven/
dentẽ: nec videt̃ hic difficultas maior q̃ȝ i
his q̃ ſimplr̃ vendũt̃: ſed ſi quis equũ eme
ret ⁊ ꝓ eo cẽtũ florenos ſolueret: ↄſtat q̃ ſi
talis equ⁹ in craſtino moreret̃ nihilominus
vẽdẽs cẽtũ florenos ſibi retineret: q̃uis ex
re empta emptor nullaꝫ vtilitatẽ ↄſecutus

fuiſſet: hoc eñ cõtingit ex eo ꝙ vendẽs rẽ ſuam iuſte tranſtulit in ementez: que iuſta tranſlatio ſtatiz facit preciũ eſſe vendẽtis. Tertio deniqꝫ poſſunt emi ⁊ vendi ratiõe iuſti precij: nam in tali cõtractu ſeruari debet equitas iuris naturalis inter ementez ⁊ vendentẽ: vt ſic contract⁹ ille reddaſ licitus: quando nimirũ eſt exceſſus in illo cõtractu qui corrũpit hanc equitatẽ: ſiue ex parte ementis ſiue ex pte vendentis: tunc ille contractus tanꝙ illicitus reſcindi debet: ⁊ illa equitas ponderari debet ex circũſtantijs vtriuſqꝫ partis: iudicio probi ⁊ experti viri: qua ſcꝫ equalitate ſeruata inter emẽdentẽ ⁊ vendentẽ contractus eſt licitus de natura ſui. Dico autem de natura ſui: quia ex parte ꝯtrahentis poteſt eſſe vitiũ in contractu ꝓpter eius intentionẽ corruptam: puta ſi quis diues ſufficientiã habens nõ ꝓpᷣ vite neceſſitatẽ ſ; auaricia ductus vt ditior fiat tales reddit⁹ emat: tunc ex parte contrahentis eſt turpe lucrũ. Cõcordat his Richar. in quodlibet. Porro tunc ſeruari dicitur equalitas iuris naturalis in hoc caſu: quãdo penſata ementis etate ⁊ ſanitate periculo ſimilibuſqꝫ circũſtantijs que poſſunt abbreuiare vitã emẽtis: ⁊ ex alia parte penſata precij quantitate que daſ faciliter diſcerni nõ poteſt vtrũ notabiliter in illo contractu potior ẽ emẽs aut vẽdens. Q̃ ſi ex aliqua parte reperiretur exceſſus notabilis ſaltem q̃tũ ad comparationẽ ad rem emptã vel venditã: tũc talis contractus licet in iure ꝓhibitus nõ videatur ⁊ ab eccl'ia tolleref: tamẽ in foro conſcĩe talis contractus vitioſus iudicaretur ꝓpter inequalitatẽ illius ſm cõmunẽ ⁊ approbatã cõſuetudinẽ niſi periculũ nõ poſſidendi pacifice vel leuãdi redditus ⁊ ſimilia pericula ac circũſtãtie iudicio proborũ emptionẽ illam reducerent ad debitam equalitatem. Quarto queri poteſt: vtrũ emere liceat hereditarie ꝑdiales redditus: cum palam liqueat ꝙ ibidem expecteſ pluſꝙ datur. Ad hoc reſpõdet Alex. de alexandria in ſuo tractatu: ꝙ talis contractus licite fieri poteſt: dũmodo ſerueſ equitas iuris naturalis: ita ꝙ nõ appareat liquide quis contrahentiũ habeat meliorem partẽ ſm cõmunẽ ⁊ approbatũ curſum illius terre: quod in omni emptiõe potiſſime obſeruandũ ẽ cum emiſ aliquid ab his qui paupertate conſtricti vel neceſſitate ſua vendere cogunſ. Unde ſup illud Leuitici. xxv. Quando vendis quippiã ciui tuo vel emis ab eo: ne contriſtes fratrẽ tuum ſed iuxta numerũ annorũ iubilei emas ab eo: dicit glo. ꝙ neceſſitatib⁹ proximorũ eſt ſubueniendũ nec eſt negociandũ de neceſſitatibus pauperũ: ideo ſũme cauendũ ne ꝑſertim ab illis qui neceſſitate cogente tales redditus vẽdunt minori ꝑcio ꝙ iuſtum ẽ ſm cõmunẽ eſtimationẽ emant: q; talis contract⁹ iudicaretur iniuſtus propter neceſſitatem vendẽtis: militans contra charitatẽ proximi cui in hoc caſu ſubuenire debuerat. Et ſm Alex. lomb. quando vẽditio a paupere facta ẽ ꝓpter artã neceſſitatẽ: tũc emptio mutuationis locũ tenet: ideo iniuſta ꝓpter neceſſitatẽ vẽdẽt ⁊ maliciã ipſius ementis quapropᷣ qꝺ plus accipiſ iuſtũ titulum nõ habet poſſeſſionis. Q̃ autẽ obijciſ ſi redditus hereditarios quis emit: neceſſario ꝯtingit ibidẽ fieri notabilẽ exceſſũ ſupra ſortẽ: ꝓpter hereditariã ſucceſſionẽ ꝑpetue duraturã: nihil obeſt: q; nec ius naturale nec ius poſitiuũ dictat ꝙ ille q̃ rem emit hereditarie tm̃ ꝓ ea dare teneaſ: q̃tũ ꝓbabile ẽ ꝙ ipe ꝑ totam vitã ſuã cũ omi poſteritate ſua ꝑcipe debeat: q; ſm h̃ nõ poſſet res hereditaria cadere ſub iuſta eſtimatione: ſ; ſufficit qñ taxaſ iuſtũ ꝑciũ: ꝙ habeaſ reſpect⁹ ad illuz qui emit ⁊ ad ei⁹ poſteritatẽ vſqꝫ ad certũ gradũ: vel potius ꝙ reſpectũ habeat ad cõem antiquã ⁊ approbatã ꝯſuetudinẽ terre illius iudicio expertorꝫ: vñ hereditarij redditus. xx. coronarꝫ q̃ valerẽt in aliq̃b⁹ locis xl. coronas ⁊ vltra vt in colonia: in alijs locis emereẽt ꝓ. cc. vt in zelandia: ⁊ h̃ ſm cõmunẽ ꝯſuetudinẽ patrie q̃ põderat diuerſas circũſtantias talẽ emptionẽ iuſtificantes. Deniqꝫ nota generaliter tres regulas ad maiorẽ euidẽtiã. Prima ẽ ꝙ qñ q̃s emit poſſeſſionẽ ſimplr vel ad tp̃s cã lucri qꝺ tm̃ ex natura tp̃is expectaſ: nõ ex natura rei poſſeſſe: tũc vitiũ ẽ in ꝯtractu qꝺ dr̃ in iure turpe lucrũ. Scḋa ẽ ꝙ ſi poſſeſſio taliſ ematur cã lucri: ⁊ talis emptio ꝓpter neceſſitatẽ vẽdẽtis fuerit min⁹ iuſta: cũ illi teneref ſubuenire gratis: tũc in tali ꝯtractu ẽ vitiũ vſure: nõ ꝑ ſe ſ; ꝓpter eq̃pollentiam rei: q; lucrũ qꝺ ex tali ꝯtractu ꝓuenire dinoſciſ: militat ꝯtra charitatẽ vñ teneſ ad reſtitutionẽ illi⁹ qꝺ min⁹ iuſto dedit. Tertia eſt ꝙ ſi poſſeſſionẽ quis emat nõ cã lucri primo ⁊ per ſe ſed ad ſui ⁊ ſuorum vite neceſſitatẽ dũmodo ſerueſ in emptiõe iuris naturali s equitas: ſi ꝓceſſus tẽporis plus recipiaſ ꝙ daſ iuſte fit illud ementꝭ: illud accipit tanꝙ ſuũ ꝓpter ꝯtract⁹ ipi⁹ naturã ⁊ nõ ratione tp̃is niſi valde ꝑ accidens. Quinto queri põt: an emere liceat reddit⁹ pecuniarios ꝑſertim: q; pecunia nõ ẽ vendibilis: eo ꝙ declinat a natura vł ꝯtractu emptionis: ⁊ ſortiſ cõtractũ mutui: ex quo lucrũ ſperare nõ licet. Ad h̃ reſpondẽt Alexan. de alexandria: vbi ſ̃. ꝙ h̃ etiam licitum eſt. Ad cui⁹ euidẽtiã ſciendũ ꝙ ꝯtractus vitiaſ quattuor modis. Primo ex cã materiali. i. ex parte rei q̃ vendiſ puta q; res non eſt vendibilis: vt hõ liber res ſpũalis: ⁊ res aliena q̃ vendi nõ poſſũt ⁊ ſic nõ viciaſ iſte cõtract⁹: q; nõ rebus noſtris habem⁹ tria bona. ſ. ĩmobilia ⁊ mobilia ⁊ ius vtriuſqꝫ: ⁊ ſicut diſtinguiſ mobile ĩmobile ⁊ ius vtriuſqꝫ: ſic ⁊ ip̃m ius vẽdi poteſt: nõ ergo vendiſ pecunia ſed ius ꝑcipiendi reddit⁹ pecuniarios ⁊ hoc licet cõcor. Richar. in q̃libeſ. Pecunia ꝟo trãſit cũ iure vẽdito. Sicut a ſimili ius patronat⁹ vẽdi nõ põt: q; annexũ ẽ ſpũali: tamẽ tranſit cũ vẽditione ville agri vel fundi q̃ vendi poſſunt: ius autẽ percipiendi talem quãtitatẽ pecunie ſuꝑ bonis certis annuatim ꝑpetue vł ad vitã nõ eſt pecunia: ſ; ab ea diſtinguiſ. Scḋo ex cauſa finali. i. ex ꝑte ꝑcij: qꝺ vitiũ excludiſ h̃: qñ ꝑcium ꝓportionaſ iuri qꝺ vẽdiſ: ita ꝙ naturalis equitas mõ ꝑdicto ſerueſ. Tertio ꝟo ex cauſa formali. i. ex parte pacti appoſiti qꝺ repugnat rei ſupra qua cõpaciſciſ: ſicut ẽ in ſimonia: vł qꝺ repugnat cõtractui: puta qñ ꝯtract⁹ ẽ gratuit⁹: ⁊ tale vitiũ facit vſuraz vt in mutuo cũ aliq̃d exigiſ ex pacto rõne mutuate: hic aũt nõ eſt mutuũ ſ; vera venditio. Quarto vero ex cã efficiẽte. i. ex pte cõtrahentis: ſicut cũ quis ſe fingit emere qꝺ in pign⁹ recipit: ⁊ tũc nõ excuſaſ ab vſura niſi fruct⁹ cõputenſ in ſortẽ: ar. ex̃ de pignorib⁹. c. illo nos: ſ; hec ẽ vera venditio ⁊ ꝑciũ trãſit ad vẽditorẽ ⁊ ius ꝑcipiẽdi redditus ſtat periculo ⁊ lucro emptoris. Poſſet tñ incidere vitiũ ex ꝑte cõtrahentis ꝓpter ei⁹ cupiditatẽ ⁊ auariciã: ſed hoc accidit ꝯtractui: vñ Inno. Hoſti. ⁊ Jo. an. extra de vſur. c. in ciuitate tenẽt: ꝙ licituz ſit emere redditos pecuniales: ⁊ etiã plures alij. licet nõ videaſ eſſe cõtractus tam honeſtus ſicut cõtractus redditũ ꝑdialiuz. Ad laudẽ dei omnipotẽtis.

De precij augmentatione propter ſolutionis prorogationez: ⁊ quomodo in ea committitur vſura vł non: Sermo XXXI

On furtum facies

n Exo. xx. Expediti de duob⁹ terminis ſolutiõis. Jã tertiũ proſequamur q̃ ẽ ꝑniciosus: ⁊ dici põt termin⁹ culpe: eo ꝙ ꝓ termino anticipato vł ꝓlongato iuris naturalis eq̃tas in ꝯtractu nõ ſeruaſ: ⁊ ſic vſura cõmittiſ. Qꝺ principaliter duob⁹ fieri põt: ſcꝫ in precij augmẽtatione ⁊ in minoratiõe. Primo quidẽ fieri põt in ꝑcij augmẽtatiõe ꝓpter terminuz ſolutiõis ꝓlongatũ. De quo queri poteſt: vtrꝫ carius vẽdens illi q̃ ſolutionẽ ꝓtrahit ꝙ qui ſtatim ſoluit vitiũ vſure cõmittat: ꝑſertim cũ appareat inequalis ꝯtract⁹: ⁊ h̃ ꝓpter terminũ ſolutiõis. Ad h̃ dicendum ꝑ diſtinctionẽ: nã taliter vẽdẽs dilationez ſolutionis expetenti: ſi ꝓpter expectatiõꝫ ſolutiõis ꝑciũ quidẽ auget: nõ tamẽ vltra limitẽ iuſti ꝑcij: de q̃ ſupra dictũ ẽ in tertia ſermone ante iſtũ: ſ; ſtat ĩ ſũmo gradu iuſti ꝑcij: qui diciſ rigidus: ita tñ ꝙ q̃tũcũqꝫ ſolutionẽ ampliori tp̃e gratꝭ ſeu ex pacto expectaret nunꝙ ꝓpter hoc vltra limitẽ iuſti ꝑcij aliq̃d accipet: tũc ſm Berñ. in tractatu de ꝯtractib⁹ nõ ẽ ibi ex vi ꝯtract⁹ vſura ſm ſentẽtiã magnorꝫ doctorꝫ: cui⁹ rõ ẽ: q; talis nõ vẽdit terminũ: nec ꝓpter expectationẽ accipit vltra iuſtũ ꝑciũ rei quã venvendit: q̃uis nõ faciat grãm remiſſioris ꝑcij deſcẽdẽdo ad gradũ diſcretũ vel piũ: qꝺ q̃dẽ libẽter faceret ſi emẽs ſtatim ſolueret: nã aliud ẽ nõ facere grãm aliã ꝓ eo qꝺ facit grãm expectatiõis: ⁊ aliud ẽ ꝓpᷣ expectationẽ ſimplr excedere iuſtũ ꝑciũ: ſtat igiſ talis in limite rigidi gradus q̃ adhuc ẽ iuſt⁹: ⁊ idẽ ꝓportionabiliſ dici põt de eo q̃ vẽdit alteri cari⁹ ꝓ eo ꝙ veriſilr timet nõ adipiſci ſolutionẽ niſi cũ labore ⁊ expẽſis: paratus relaxare iuſtã ptẽ ſũme ſi ſine tali diſpẽdio voluerit emẽs debita ſoluere. Si vero taliter vendẽs auget ꝑciũ vltra iuſtũ limitẽ rigidi gradus: verbi grã. Uult propᷣ terminũ ſex menſiũ de qualibet petia pãni hr̃e. xxviij. coronas: q̃ in gradu rigido valẽt tm̃. xxvj. vł etiã exigit vltra ꝑciũ illud: tunc ẽ vſura manifeſta: vt pꝫ expreſſum ex̃ de vſur. in. c. cõſuluit. Huius aũt ratio eſt:

quia tunc fiūt ibidē duo ꝯtractus. Prim⁹
eſt ꝯtractus vēditiōis: ⁊ rōne huius nō ca
dit ibi vſura. Scōs eſt ꝯtractus mutui: q̃2
ex termino ſolutiōis ꝓlongato in mercan/
tia ꝑciū augeť qḋ nihil aliud ē ꝙ̄ ipi emē
ti mutuare ꝑciū mercantie iam empte ⁊ ex
tali mutuo lucrū accipe: ꝙ ſi quis abſq̧ oī
dilatiōe ⁊ ſolutiōis expectatiōe venderet
alicui rē aliquā vltra iuſtū limitem rigidi
gradus: nō eēt ibidē vſure vitiū ſ ſolū cul
pa venditiōis iniuſti ꝑcij. Sed q̃2 pluri/
mi mercatores q̃ttidie queritāt defenſio/
nes ſuaꝝ verſutiaꝝ ad excuſandas excuſa
tiōes in peccatis: iō ꝑmo in eoꝝ ꝑſona pōt
obijci ꝙ mercatori licitū eſt in ſuis mercā/
tijs ꝑcipere moderatū lucrū: ex quo ꝓ vti/
litate reipublice ſe laborib⁹ expenſis ac di
uerſis exponit ꝑiculis. Quis em̄ militat
ſtipendijs ſuis vnq̄. Cū ergo iuſtū ē vt in
de reportet lucrū cōpetens officio ſuo: ⁊ ħ
facere nō valeat niſi in venditiōe mercium
ſic taxet ꝑciū ꝙ penſatis laborib⁹ expēſis
⁊ ꝑiculis circa merces factis: lucreť ꝑtem
decimā vľ octauā: qḋ etiā agere nō poteſt
niſi ꝓ expectatione ſolutiōis vſq̧ ad ħ pre
ciū augeat ſuaꝝ merciū: vt penſata hmōi
expectatiōe ſolutiōis cū ceteris circūſtan/
tijs: finaliter lucreť octauā partē vel deci/
mā. Ad hoc dicendū eſt ꝙ q̄uis mercato/
ri licitū ſit lucrari ꝓpter cauſas dictas: nō
tn̄ ē illi licitū ꝙ lucreť illicito mō. ſ. vendē
do terminū ⁊ obſeruādo modos alios illi
citos: nec etiā requiriť ꝙ ſemꝑ lucreť: q̃2
officiū mercantie innititur fortune ⁊ hūa/
ne induſtrie: ſi em̄ ſemꝑ lucrari deberet: ſe/
quereť ꝙ ſi merces valoris cētū coronarū
emiſſet ꝓ mille: tūc ſm illā poſitionē poſſit
ꝑ quēcūq̧ illicitū ꝯtractū licite merces eaſ
dē vēdere: ita ꝙ vltra mille coronas lucra
reť decimā ꝑtē. ſ. centū coronas qḋ mani/
feſte pꝫ eſſe irrōnabile: ſequereť etiā ꝙ ſi ī
terra vľ in tꝑe magne cariſtie merces ſuas
emiſſet ꝑcio magno: ꝓpter hoc in loco vel
tꝑe in quo merces ille viles eſſent ꝑcio ma
iori vēdere poſſet ꝙ̄ emiſſet: ſaltē ꝓpter ex
pectationem ſolutionis: qḋ manifeſte pꝫ
abſurdū ⁊ vtilitati reipublice ꝯtrariū: pre
cium igiť venditionis ſtatuēdū eſt ſm cō/
mune forum loci illius in quo merces ve/
nales adduxerūt: ita ꝙ notabilē exceſſum
cōmunis precij nō requirant: ꝙ ſi nō appa
reat ibidē forū taliū mercium: pōt pro tūc
exigere moderatū lucrū. Secundo obijci
poteſt ꝙ talis ꝯtractus vtilis eſt reipubli
ce tā ſcꝫ ementi ꝙ̄ vēdenti. Primo nāq̧ ꝓ
ficit ementi ꝓpter ſolutiōis ei⁹ impotenti
am ⁊ rerū emptaꝝ indigentiā: q̃2 ſi vellent
abſq̧ talis termini dilatione vendere: tūc
ꝓpter indigentiam denarioꝝ ⁊ pauperta
tem multoꝝ raros īuenire poſſent empto/
res. Secundo proficit vendenti: qui nō in
tendit charius vendere ꝓpter temp⁹: ſed
ad recuperandū ipm̄ damnū quod ex dila
tione ſolutiōis incurrit carius vendit: nā
ſi denarios illos poſt venditionē ſtatī reci
peret: cum eiſdē interim multa lucrari poſ
ſet: nec obligať alteri dilationē dare cū di
ſpendio ꝓprio. Ad hoc dicendū: ꝙ tales
ſunt euaſiones friuole: nā in prima pallia/
ta reſultat doloſa miſeratio vbi ſub ſpecie
pietatis violat iura charitatis: ac ꝑtextu
ſubſidij crudeliť ſerpit cōtra indigentiam
ꝓximi: q̃2 vbi ſe fingit intendere pietatem
ibi paſcit ꝓpriā cupiditatē. Addere nanq̧
indigētiam indigenti nō eſt pietas ſed ſub
ſpē pietatis impia crudelitas cum illū qui
ſtatim ſoluere nō poteſt ad hoc deducit ꝑ
augmentū precij ꝙ paulatim tardi⁹ ⁊ diffi/
cilius ſoluere pōt qḋ teneť. In ſecūda ve/
ro iniuſta latet exactio de eo qḋ ſuū nō eſt:
nam ⁊ ſi talis venditor interim cū pecunia
lucrari poſſet: poſſibile etiam foret ꝙ nihil
lucrareť: īmo qḋ ⁊ capitale ꝑderetur: cum
igiť nō ſtat in ꝑiculo talis dāni: ſtare non
poteſt etiam in certitudine talis lucri: alio
quin lucrū haberet de re nō ſua: ſcꝫ de mu
tuo in emptione dato vt predictū eſt: ⁊ ſm
Tho. Mercator nō poteſt in pactu deduce
re recompenſationē damni qḋ cōſideratur
ex hoc ꝙ ſua pecunia nō lucreť: cū nō pōt
vendere qḋ nōdū eſt ⁊ poteſt ab habendo
multipliciter impediri. Tertio pōt obijci
ꝙ talē cōtractū faciunt ex hoc licite ex eo
ꝙ ſicut frequēter apparet debitores nō ſol
uunt in termino cōſtituto: circa quoꝝ etiā
debitoꝝ requiſitionē oportet plerūq̧ face
re magnas expenſas. Quidā etiā poſt da
tam dilationē nunq̄ ꝑciū ſoluūt: ⁊ ſic ven
dens ſtat in ꝑiculo nō recipiendi ſolutio/
nē. Ad hoc dicendū ꝙ licet multi reperian
tur qui in termino cōceſſo nō ſoluūt: mul/
ti tamē ecōtra ſūt qui in termino cōſtituto
ſoluūt: nec tamē preciū ꝓpter tempus mer/
cibus additū minuūt: ⁊ ideo vtriuſq̧ ven/
dere terminū inequalitas ⁊ iniuſticia eſt:
cū ex hoc appareat manifeſta vitioſa inten
tio ꝙ ſi iuſto ꝑcio vendētes penā appone/
rēt nō ſoluentib⁹ in termino cōſtituto: hoc

licitū eēt dūmō in fraudē nō fieret. Similiꝝ
cū ex ꝺ fideiuſſorib⁹. c. ꝑuenit: ꝯceditur ꝙ
rōne intereſſe ſi debitor nō ſoluit in termīo
ſibi dato ꝙ creditor tūc ſeruari debet indē
nis: nec tūc eſt ibidē vſura: cū vſura ſit qn̄
rōne mutui lucrū ſperať: hec autē creſcen/
tia recipiť rōne damni vitādi nō lucri ha/
bendi: nec eos excuſat ꝗ plus iuſto vēdunt
eo ꝙ ſtant in ꝑiculo poſt datā dilationem
nunq̄ recipiēdi ſolutionē: ſi ſaltē ꝓpoſituꝫ
habuerint vltra iuſtū ꝑciū recipiēdi: dato
ꝙ in aſſignato termīo legitime ſolnerenť:
tūc em̄ licet ſolutionē nunq̄ receperint: in
cōſcientia ſua ſecuri eē nō poſſūt: cū de tali
termino dato culpā habeāt ⁊ aīam cū ſub/
ſtantia ꝑdant: hoc ſolum bonū vltimo ſibi
reſeruātes: ꝙ nō ꝓximo de ſua ſubſtantia
B ſ diabolo de ſua aīa ſatiſfacere obligātur.
Hic igiť queri pōt: vtrū a venditore nū/
q̄ vendi pōt tēpus ſine vitio vſure. Ad ħ
dicēdū ſm Geral. odonen̄. ꝙ tꝑs dupliciter
ter ꝯſiderari pōt. Primo ꝓut eſt quedam
duratio que ꝯſequitur ꝑmū motū: ⁊ ħ mo/
do tēpus ē quid cōmune oīm ⁊ nullo mo/
do vendi pōt: q̃2 qḋ cōmune ē omniū nō ē
ꝑticulariter ſinguloꝝ: ⁊ ideo tꝑs currēs ꝓ
receptione mutui. i. tꝑs mutuatiōis vendi
nō poſſet ipius mutui receptori: qn̄ a ven/
dente cōmittatur vſura: ꝓ eo ꝙ ex natura
mutui tꝑs illud nō eſt ꝑſtitoris ſ poti⁹ re/
ceptoris. Scḋo mō ꝓut eſt quedā duratio
applicabilis alicui rei q̄ duratio atq̧ vſus
ē alicui ꝯceſſus ad ei⁹ oꝑa exercēda: ⁊ hoc
mō tꝑs ē ꝓpriū alicui⁹ ſicut ann⁹ equi mihi
accomodati dr̄ eē me⁹: ⁊ hmōi tꝑs licite vē
di pōt: ⁊ ex hoc generaliter ꝯcludiť ꝙ tem
pus illud vendi pōt qḋ ē ꝓpriū venditoris
⁊ ideo licet ꝓpter tꝑs rē plus vendere ⁊ mi
nus emere ꝙ̄ tunc valeat: qn̄ nō ex malicia
ꝯtrahentiū ſ ex ꝓpria natura ꝯtractus id
ꝓcedat. Exempli gr̄a. Si quis alteri vēdit
bladū in tꝑe quo min⁹ valet ad requeſtum
alterius qḋ tn̄ ſeruare firmiter ꝓponebat ⁊
vendere tꝑe cōmuniter ⁊ ꝓbabiliť magis
caro: pōt tunc vendēs exigere ꝑciū qḋ ī ho
ra ꝑſtationis vľ vēditionis ꝓbabiliť cre/
diť valiturū. Ad maiorē tn̄ euidentiā po
nať caſus quē etiam tangit Sco. in. iiij. ꝙ
feſtū natiuitatis chriſti dicať. A. feſtū vo
Ioh. baptiſte dicať. B. ſi ꝗ quis vēdit bla
dū in. A. qn̄ ſcꝫ minoris eſt precij ad roga/
tū alterius ꝓ ꝑcio tūc currente: licet erat
illud ſeruaturus vſq̧. B. qn̄ cōmuniť ma/
ioris eſt ꝑcij: tūc miſericordiā facit ꝓximo
⁊ charitatē cum ꝓprio diſpendio. Si vo nō
erat ſeruatur⁹ tūc exhibet iuſticiā: ⁊ ſi pre/
ſtat ſolutionis dilationē ſuꝑaddit gratiaꝫ
Si ꝑinde nō ſeruatur⁹ illud ſtatuit vltra
iuſtū ꝑciū ꝓ. A. ſed iuſtū ꝑciū ꝓ. B. donā
do dilationem ſolutionis vſq̧. B. tūc ma/
nifeſtā cōmittit vſurā vendēs tꝑs nō ſuū:
vt pꝫ extra. e. ti. c. ꝯſuluit: ꝙ ſi ſeruaturus
erat illud vſq̧. B. tunc caſus ille licit⁹ eſt:
quia vendit tꝑs ſuum: q̃2 hoc modo ꝓprie
loquēdo nō accipiť illḋ plus ꝓpter tēpus
ſ ꝓpter naturā rei ſcꝫ bladi quod cōmuni
ter plus valet in. B. ꝙ̄ in. A. Ratio vero
quare poteſt illud ſub tali precio vendere
vel commutare duplex eſt. Prima quia is
cui preſtat vľ vendit tenetur ſibi ad proba
bile equiualens ſeu ad preſeruandum euꝫ
a damno probabilis lucri. Secunda quia
id quod in firmo ꝓpoſito dominij ſui eſt or
dinatum ad aliquod probabile lucrū: non
ſolum habet rationē ſimplicis pecunie ſi/
ue rei: ſed etiā vltra hoc habet quandā ſe/
minalem rationē lucroſi quā cōmuniť ca/
pitale vocamus. Ideo nō ſolum reddi ha/
bet ſimplex valor ipius: ſed etiam valor ſu
peradiunctus: quia caſus etiā notatur ex/
tra de vſur̄. c. in ciuitate: ⁊ cōcor. Alexan.
de hales. Et licet in dicto. c. in ciuitate. cō/
ſulit ꝙ a tali cōtractu abſtineāt: hoc tamē
cōſilium eſt monitio vtilitatis nō ꝑceptuꝫ
neceſſitatꝭ: verūtn̄ intereſt vtꝝ in ħ caſu ꝓ
illo tꝑe futuro ꝑciū certū ꝺterminet aut nō.
Si primo mō: tunc ſi veriſimiliť dubitať ab
exptis vtꝝ in tꝑe. b. plus vel min⁹ valebit
vel nō: ⁊ tunc ratione dubij probabilis ex/
cuſatur: vt dicto. c. in ciuitate. c. nauigan/
ti: extra de vſur̄. Si vero ponit ſub incer/
to: tūc ꝑfigere pōt aliquē certum diē illius
temporis determinate: vel taxare poteſt ꝑ
cium ſm ꝙ diutius ⁊ cōmunius valebit in
menſe illo: accipiendo ꝑcium mediocre in/
ter carius ⁊ minus carū illius menſis: ⁊ ħ
licitū eſt. Qz ſi velit determinare precium
ſub indeterminato tempore ponēs ſe in lu
cro tuo vt in pluribus contingi ſolet ⁊ ali/
um in dāno: vtpote exigens tātū quantuꝫ
valebit in quocunq̧ tꝑe vſq̧ ad. b. quādo
carius vendi ſolet: vel eligens vnū mēſem
de quo ex poſtfacto ſibi eligere velit diē in
quo plus valuiſſet: tales ⁊ conſimiles con
tractus ſūt vſurarij: quia ſors vendentis
efficitur nimis pinguis: ⁊ emētis ſors effi/
ciť nimis tenuis. Ratio autem cur ibideꝫ
ſit vſura patet: quia ponit partem ſuam.

vt in plurib⁹ cõtingit in tuto: τ illũ cum q̄
cõtrahit vt in plurib⁹ in periculo damni.
Eſt etiã ibi alia iniuſticia: q: ſi rem ſuã po/
ſtea vendere vellet oporteret eum aliquo
tempore determinato exponere ad vẽden/
dũ τ nõ in tẽpore vago: ſicq: cõtingere po/
teſt q min⁹ care vẽderet q̃ in die chariſſi/
mo inter .a. τ .b. τ ꝑ conſequẽs ĩ tali pacto
facit ſe certũ de lucro vltra qd̓ humana in/
duſtria poſſet: cũ his cõcor. Hoſti. Jo. an.
C τ Archid̓. ĩ. c. vſura. xiiij. q. iij. Secundo
queri poteſt: vtrũ ille qui merces ſuas in
loco illo nõ erat venditur⁹ vbi abundant
ſed eas tranſferre ꝓpoſuit ad loca vbi cari
us vendãtur poſſet rogat⁹ in eodẽ loco vẽ
dere tantũ q̃tũ veriſimiliter valerẽt ĩ alio
loco deductis ꝑiculis: laborib⁹ τ expẽſis:
p̄ſertim q: q̄ iure vẽdere põt carius propt̄
tp̄is dubietatẽ: eodẽ etiã iure videt̄ illud
facere poſſe ꝓpter dubiũ loci. Ad hoc dicẽ
dũ q Hoſti. tenet q nõ põt ſtare talis ꝯtra
ctus. Inno. autẽ tenet ꝯtrariũ quẽ ſequit̄
Ray. extra de vſur. ſ; Jo. an. cõcor. hãc cõ/
trarietatẽ dicẽs q ſi ſtatim emptor ille pre/
ciũ ſoluit putat opinionẽ Inno. verã: tunc
enim nõ habet ſpeciẽ vſure. Si vo ſolutio
precij differat̄: vt Hoſti. forſitan intellexit
tũc ꝓcedere videt̄ rõ Hoſti. q: ĩ dubio tem
poris põt venditori τ emptori cõmodũ ꝓ/
uenire: ſ; hic nullũ comodũ fit emptori ni/
ſi forte in ſolutionis dilatione: τ hanc diſti
ctionẽ approbat Jo. cald̓. extra de vſu. ĩ. c.
fi. verũtñ a tali ꝯtractu potiſſime cauendũ
eſt ꝓpter fraudẽ: que ſe ſe facilime põt im/
miſcere. Preterea ſm Hoſti. qui vẽdit fru
mentũ in .a. ꝑ p̄cio: q tũc cõiter currit: dã/
dũ tamẽ in .b. cũ adiecta cõditione ſi inte/
rim plus valuerit q hoc ſibi det̄: ſi vo mi
nus nõ vult q p̄cium minuat̄: ille vſuram
cõmittit: τ hoc notat Archi. xiiij. q. iiij. §. j.
Et ecõtra qui in .a. emit frumentũ p̄cio tũc
currente ea cõditione vt ſibi reddat̄ in .b.
ꝯmittit vſurã vt. xiiij. q. iij. c. vſura: Nõ eſt
q: ſm curſũ regionis cõiter in. b. frumẽta
ſũt cariora: nec obſtat q aliqñ cõtrariũ ac/
cidit: q: ad raro cõtingẽtia nõ aptant̄ iura
ff. de leg. l. nã ad ea: vnde talis eſt ad reſti
tutionẽ inducẽdus. Deniq: queri poteſt
vtꝝ etiã cõmittat vſurã qui terminũ cõce/
dit in vẽdẽdo nõ vt cari⁹ vendat ſed vt me
lius emẽtes ad ſuã apothecã trahat. Ad h̓
dicendũ q ſi tũc emptores ex h̓ aliqd̓ dam
nũ incurrũt: puta rõne qualitatis merciũ:
ex eo ſc; q nõ habeat tam bonas merces:
tũc vendẽs vſurã cõmittit rõne ſc; dilatiõ
nis merces plus iuſto vẽdendo: ꝯſiderata
earũdem qualitate: vt p; extra de vſu. con
ſuluit: nã vel emẽs exinde dãnũ incurrit: vl̓
ſaltẽ vlteri⁹ ꝓximũ ſuũ decipit in p̄iudici/
um aĩe ſue: etiã plerũq: cũ multis mẽdacijs
τ ꝑiurijs quib⁹ affirmat merces illas eẽ bo
nas: τ ſic patet vtcũq: qualiter in augmen
tatione precij in rerũ venditiõe ꝓpter dila
tionẽ ſolutionis latet vſura deteſtabilis: τ
qualiter nõ. Ad laudem dei omni.

De precij diminutione propter ſolutionis anticipationẽ vel propter expectationẽ ip̄ius rei empte q̃tũ ad ius vel vſum: Ser. XXXII

Non furtũ facies:

Exo. xx. Poſt ea q̄ dicta ſũt in
ſermone p̄cedenti: videndũ ẽ
de his qui minus iuſto emunt
rẽ aliquã ꝓ termino anticipato. Ad cui⁹
euidẽtiã primo queri põt: vtrũ emẽs agrũ A
vl̓ fundũ vl̓ aliq̄d aliud iuſto p̄cio: ea tñ cõ
ditione q quãdocũq: vẽdẽs illud p̄cium
ſoluat: tũc illud vẽditũ ad ſe libere reuer/
tat̄: ex hoc emẽs vſure vitiũ incurrat: pre/
ſertim cũ emẽs ibidẽ recipit interim excre/
ſcẽtiã vltra ſortẽ ſc; fruct⁹ annuos. Ad h̓
rñdet glo. magna: ex̄ de vſur. in. c. ꝯq̄ſtus:
vbi etiã plures ponit caſus: q ſi fund⁹ vel
ager vendit̄ iuſto p̄cio tũc nõ eſt ꝯtractus
vſurari⁹ ſed licitus: põt tñ ille ꝯtract⁹ illi/
citus τ vſurari⁹ iudicari: ſi ſc; emptor ſub
ſpẽ emptionis p̄ciũ agri mutuari intendit
τ ꝑ tale mutuũ lucrifacere ãnuos fructus
agri: tũc eñ vſura iudicat̄ a quibuſdã: l;
ab eccl̓ia ſm Archid̓. ex hoc ꝯdemnari nõ
poſſit: in talib⁹ enĩ potiſſime inſpicienda ẽ
doloſa intentio: nam ſi talis emptor inten/
tione ſimplici agrũ emit iuſto p̄cio: ſemper
parat⁹ illũ reſtituere ſi venditor redimere
voluerit: nõ ẽ ibidẽ vſura: q: nulla ibidem
interuenit rõ mutui: ſ; ſola emptio pura τ
ſimplex: vnde in iudicio q̄dẽ aĩe ſtãdũ eſt
in his cõſcĩe cõfitentis habuiſſe ſe purã τ
ſimplicẽ intentionẽ. Verũtamẽ per tria ſi/
gna exteriora p̄ſumi poteſt de intẽtiõe do/
loſa. Primũ ſignũ eſt qñ p̄ciũ qd̓ pro agro
dat̄ eſt min⁹ iuſto reſpectu valoris ipſius
rei: tũc enim ꝯtractus p̄ſumit̄ fact⁹ ĩ frau/
dem vſurarꝝ. Secũdũ eſt: quãdo redimẽs
in fundi redemptione tenet̄ aliq̄d ſoluere
vltra ſummã receptam: puta ſi fuit res vẽ/
dita ꝓ. c. coronis τ poſitum eſt in pacto q
cu; reſcinditur venditio ſoluant̄. cxx. tũc
enĩ duplicem recipit vſuram ſc; fruct⁹ an/
nuos τ hoc ſupadditum in pacto poſitu;.
Tertiũ ẽ quãdo emptor exercere ſolet vſu
ras τ vſurarios cõtractus: ꝓbãtur hec ex̄
de emp. τ vendi. c. ad noſtram: et ex̄ de pi/
gnori. c. illo nos. Quartũ ſignũ etiã addi
põt quãdo ſc; fit cõtractus emptiõis cum
pacto d̓ re vendẽda infra decẽniũ: ita tñ q
infra quinquẽniũ inſtrumẽtũ venditiõis
nequaq̄ facere teneatur ſm Hoſti. τ Joh̓.
an. in nouella in dicto. c. ad noſtram: talis
contract⁹ reputat̄ vſurarius: nam ſm Ho
ſti. ĩ h̓ caſu eo ip̄o detegit̄ fraus q̄ latebat ĩ
ꝯtractu. Secũdo principaliter queri põt
vtrum ſic tempus anterioratiõis vẽdi põt
ſicut tẽpus dilatiõis de quo dictũ eſt ĩ ſer/
mone p̄cedenti. Ad hoc dicendũ: q quan
docũq: tẽpus eſt ꝓprium venditoris: tũc
ab eo licite vendi poteſt quãdo tp̄alem vti
litatem p̄cio tẽporali appreciabilẽ in ſe in/
cludit. Sicut econtra tempus ꝓprium em
ptoris eidem vendi nõ poteſt: quia tũc vẽ/
deret non ſuũ ſed alienũ. Exempli gratia.
Teneor tibi ſoluere poſt. x. annos centum
coronas: nec ad illas ſoluendas ante tp̄s
illud obligatus ſum: tunc tecũ paciſcendo
tibi vendere poſſũ tẽpus illud q mox tibi
tribuã octoginta: ita q ꝓpter incurrẽs tẽ/
pus decem annorũ mihi viginti retineam
quia. x. anni quos vendo tibi ſũt quo ad h̓
mei iuris ꝓpter qd̓ vẽdere poſſum valorẽ
tp̄is illius. Q: ſi opponas q̄ rõne pecunia
mutuata nihil vltra ſe valoris vendibilis
habet: eadẽ rõne nec pecunia ſoluẽda poſt
x. annos τ ideo vẽdere tp̄s illud vſura vi/
det̄. Ad hoc rñdeo q hic nõ vendit̄ pecu
nia ſ; tp̄s ſolutiõis qd̓ vtiq: vẽdentis eſt:
cum ecõtra tẽpus pecunie mutuate nõ ẽ p̄
ſtitoris ſed receptoris vſq: ad terminũ ſibi
p̄fixũ: τ ideo ſibi vendi nõ põt q̄n cõmitta
tur vſura: vñ ſi is qui tibi poſt. x. ãnos ſol
uere tenet̄. c. coronas mutuaret tibi octo/
ginta: τ ex hoc vellet ſibi relinqui vel dari
xx. tũc indubie vſurã cõmitteret eo q tibi
tp̄s pecunie mutuate venderet: vñ ꝯcludẽ
do q̃uis pecunia ſe nõ valeat plus ſe ip̄a:
tñ aliquẽ valorẽ acq̄rit ex vtẽtis induſtria:
τ ideo vſus ille ſiue facultas vtẽdi põt ab
eo cuius ille vſus eſt legitime vẽdi. Q: ſi
rurſũ opponas q hñs centũ coronas etiã
habet facultatẽ vtendi τ poſſidẽdi eas: et
ideo eque bñ poterit vendere hãc faculta/
tem futuri tp̄is: ſicut p̄dict⁹ debitor facit q̄
non tenet̄ eas ſoluere ante. x. annos. Ad
hoc rñdeo q hic τ ibi nõ eſt eadẽ rõ nec cõ
ſimilis: q: pecuniam habens nõ põt ea vti
inquãtũ habet rõnem p̄cij vl̓ nũmiſmatis
niſi mutuando vel ꝓ alia re cõmutando:
vtrobiq: aũt currit futurũ tẽpus non ꝓ eo
q̄ pecuniã tradit ſed ꝓ eo cui mutuat̄ vel
in emẽdo cõmutat̄ aut appreciat̄ vltra ſim
plicem vim p̄cij ſui. Sed debitor p̄fat⁹ ni/
hil mutuat dum ſoluit octogĩta coronas:
ſed poti⁹ debitũ ſoluit: vt aliqd̓ p̄cium ac/
cipiat: qd̓ quide; mutui p̄cium dici nõ põt
cum nihil mutuet ſed ſoluat: ſ; dici põt pre
cium anterioratiõis huic p̄cio eſtimabilis
τ ideo licite vendi põt. Tertio p̄ncipalit̄ B
queri põt vtrũ gratia expectatiõis rei ven
dite liceat min⁹ dare ab emptore q̃ ſi p̄ſen
tialiter traderet̄. Ad h̓ reſpõdet Alexan.
de alexan. in tractatu ſuo q in emptione τ
venditiõe põt interuenire duplex expecta
tio. Prima vt expectet̄ res: et quia ſic ex/
pectat̄ ideo min⁹ dat̄: vt ſi quis dat. x. pro
menſura frumẽti que valet. xij. receptur⁹
illam menſura; in futuro tẽpore in quo ve
riſimiliter p̄ſumit̄ q non minus valebit:
et talis expectatio ẽ vſuraria: ſilr̄ emẽs
frumẽtũ in herba ꝓ ſex qd̓ veriſimiliter tẽ
pore meſſis valebit octo: talis cõtractus ẽ
vſurarius: vt patet extra de vſur. c. in ciui
tate: ſi tamẽ veriſimiliter nõ plus valeret
tẽpore ꝯtractus ꝓpter pericula τ alias cir
cũſtantias: nõ eſſet cõtractus vſurarius:
vt. ff. de cõtrahen. emp. l. fiſtulas. §. frumẽ
ta: τ. l. ſi debitor. §. veriſimile. Alia vo eſt
expectatio nõ rei ſed vſus eiuſde;: puta q:
res eſt talis nature q emens nõ poteſt ea
ſtatim vti lic; põt ſibi ſtatim tradi: q: res ĩ
ſe nõ habet ſtatim vſum ſuũ ſimulatim ſed
paulatim: τ ideo ſi emens min⁹ dat q: non
põt ſtatim ſimul vti re ſua ꝓpter expectati
onem vſus nõ peccat: q: res ſtatim tradit̄
et vẽdit̄ quãtũ valet tp̄e ꝯtractus l; min⁹
p̄cium ꝓ ea det̄ ꝓpter ſucceſſiuũ vſũ eiuſ/
dem: ſicut in redditib⁹ molendinarꝝ peda/
giorũ τ ꝯſimiliũ: vbi ꝑceptio redditũũ eſt
ſucceſſiua: τ idẽ dicendũ ẽ qñ vſus ip̄i⁹ rei
penit⁹ differt̄ in futurꝝ tp̄s lic; ip̄a res ſta
tim tradat̄: vt ſi quis ꝓ pellib⁹ varijs que
ſtatim tradunt̄ min⁹ dat circa pẽthecoſtẽ
q̃ circa Michaelis: q: vſus ei⁹ non ẽ circa
feſtum pẽthecoſtes ſed circa Michaelis: ſ;
q̃uis enim res tradit̄ vtroq: tẽpore tamẽ

licet vno tēpoꝛe dare minus p̄cium q̄ȝ alio
tempoꝛe nō ꝓpter rem expectatā: ſꝫ ꝓpter
vſum. Unde generaliter eſt ſciendū: ꝙ ius
vel vſus rerū ꝓ futuro tēpoꝛe licite pōt mi
nus emi: q̄ȝ ſi oīes ille res emptioni p̄ſen
tialiter traderent̄: ⁊ q̄nto ius futuroꝝ pꝛo
tendit̄ in longioꝛa tēpoꝛa: tāto ceteris pa
ribus emi poteſt minoꝛi p̄cio: cuius ratio
eſt: quia in his in quib⁹ ius rei ſeu ſup rem
differt ab ip̄a re vel ab actuali poſſeſſiōe et
vſu ip̄i⁹ rei poteſt ip̄m ius emi licꝫ ip̄a res
nōdum ſit vel actualit̄ nō tradat̄ aut etiā
vſus illius nōdum cōueniat. Conſtat aūt
ꝙ ius ⁊ actualis poſſeſſio rei p̄ſentis cete
ris paribus ampli⁹ valet q̄ꝫ ſolum ius rei
future: aut ꝙ ſolum ius abſq3 actuali poſ
ſeſſione non ſtatim tradita vel tradēda: tu
tius eſt enī incumbere pignoꝛi q̄ȝ agere in
ꝑſonaꝫ: ⁊ ſecuri⁹ eſt rem hr̄e ⁊ poſſidere q̄ꝫ
ſolū ius rei: ⁊ ideo licet illud plus vendi ⁊
iſtud minus emi: nam p̄cium ſemꝑ eſſe de
bet iuſtum ꝓpoꝛcionatū ip̄i rei vendite: q̄
iuſticia potiſſime debet attēdi a tēpoꝛe cō
tractus vt ſcꝫ tantū det̄ quantū res valet
tēpoꝛe ꝯtractus: non autē quātū valitura
eſt toto tēpoꝛe ſubſequēti: q2 regularit̄ res
ſm ꝙ valet tēpoꝛe contractus eſtimari de
bet. Et ex hoc trahit̄ ille caſus: ꝙ q̄ frumē
tum ſuū vendere diſponens in. b. ob roga
tum alterius illud vendit in. a. qū ſcꝫ ē mi
noꝛis p̄cij: poteſt illud vēdere vltra p̄ciū
illud qȯ valet in. a. ⁊ ſupaddere tātū quā
tum veriſimiliter valituꝝ eſt in. b. qȯ alter
nequaq̄ȝ facere poteſt qui diſpoſuit illud
vendere in. a. Ratio huius eſt: q2 tempus
illud reputat̄ in venditiōe quo libera ſua
voluntate diſpoſuerat illud vendere: lꝫ ob
rogatuꝫ alteri⁹ tempus illud anticipauit.
Ex his patꝫ ꝙ vitium vſure aut iniuſti p̄
cij cōmittitur: quādo minus precium dat̄
q̄ꝫ res valeat tēpoꝛe cōtractus a quo tēpo
re iuſtum p̄cium iudicādū eſt: non autē eſt
vitium ſi minus p̄cium detur q̄ȝ in futuro
daret̄: ⁊ licꝫ plus ꝑcipiat emens tempoꝛe
ꝯſequēti q̄ꝫ dederat illud: tamē qȯ recipit
eſt de ſoꝛte ꝓpter veram venditionē iuſte
factam tēpoꝛe ip̄ius cōtractus: hinc eſt ꝙ
emens annuos redditus q̄nquaginta co
ronarū ꝓ mille coꝛonis: non reputat̄ vſu
rarius: qui tamē vſurarius eſſet ſi ꝓ mille
coꝛonis mutuatis annuatim q̄nquaginta
coꝛonas reciperet: cui⁹ ratio eſt: q2 in p̄mo
caſu nō eſt cōtractus mutui ſed emptiōis:
qua vere tm̄ emit̄ ius futuroꝝ redditū:

⁊ ideo nō eſt ibidē anterioꝛatio ſolutionis
habens rōnem mutui: ſꝫ eſt ibidē actualis
ſolutio rei ſeu iuriſdictiōis actualiter em
pte ⁊ tradite. Quarto p̄ncipaliter queri
pōt: vtꝝ vendens aliq̄d certo p̄cio alteri q̄
mox ſibi rem eandē reuēditurus eſt mino
ri p̄cio: iudicat̄ eſſe vſurari⁹: exempli grā.
vendo tibi equū vel pannum ꝓ. c. coꝛonis
dans tibi dilatiōeꝫ ſolutiōis ſcꝫ dimidiuꝫ
annū: tu aūt inde mox reuendis ꝓ minoꝛi
p̄cio ſcꝫ. lxxxv. habitur⁹ ſtatim p̄ciū illi⁹.
Ad hoc dicendū ꝙ in hoc caſu p̄m⁹ vendi
toꝛ ⁊ ſcd̄s emptoꝛ q̄ eſt vna ꝑſona: iudicat̄
ex hoc īcidere vitiū vſure: eo ꝙ p̄m⁹ emēs
reuendidit p̄mo vendenti ꝓ p̄cioſitat̄ mi
noꝛi: q2 ſub quadam mutui rōne potius q̄ȝ
ſꝫ reali ſolutiōe tradidit illi. lxxxv. debēs
ab eodē re habere. c. poſt mediū annuꝫ: ta
lis enī ꝯtract⁹ eſt oī malignitate ⁊ duplici
tate plenus: ⁊ tales mercatoꝛes pꝛo ꝓpꝛio
cōmodo aſſequēdo ſūt deſtructoꝛes reipu
blice ac artiuꝫ mechanicaꝝ mercationūq3
legitimaꝝ: verūtm̄ ſi quis abſq3 intētione
reemendi rem a ſe vendendā abſq3 fraude
vendidiſſet: nō excedens limitē p̄cij grad⁹
rigidi: ⁊ tm̄ poſtea occaſione quacunq3 de
nuo reemeret nō ponēs p̄ciū citra limitem
gradus pij: nō eēt ibidē peccatū vſure nec
iniuſti p̄cij: maxime dūmodo nō fuerit ibi
dem intētio praua. Cui⁹ ratio ē: q2 tunc il
la reemptio taliter eſt circūſtantionata: ꝙ
nō eſt ibidē pctm̄ minoꝛatiōis iniuſte: licꝫ
in p̄ma vēditiōe ſolutiōis dilatiōeꝫ indul
ſerit: in ſcd̄a vo emptiōe ſolutiōeꝫ ꝓmptā
exhibuerit: tm̄ a talib⁹ cauenduꝫ eſt ꝓpter
ꝑiculum intētionis impie ⁊ minoꝛationis
p̄cij iniuſti. Talia nāq3 frequētātes maxi
me deſtruunt rēpublicā: p̄ſertim q̄tum ad
iuſtos artifices ⁊ mercatoꝛes. Oꝛ ſi que
rit̄ quale remediū dabit̄ artificib⁹ ⁊ mer
catoꝛib⁹: q̄ ob p̄ciū ſic vltra iuſticiā mino
ratū ꝓpter dilationē ſolutiōis p̄ſitā: ven
dere nequeūt pannos aut merces q̄n mul
tum amittāt de capitali: vel ſaltē nihil lu
crant̄ niſi laboꝛē inanē ſi ad terminū vēde
re nolunt: imo nec emptoꝛes repire pn̄t p̄
ſertim cum ꝑ hec ⁊ ſilia in ciuitatib⁹ inole
uit ꝯſuetudo iam longo tp̄e introducta ꝓ
cōmuni bono: ꝙ non vendat̄ niſi cū dato
cōpetenti ſolutiōis termino. Ad hͦ dicēdū
ꝙ ſi talis ꝯſuctudo ſit introducta ꝓ com
muni bono ⁊ nō in fraudē vſuraꝝ ſꝫ ꝓ ma
ioꝛi expeditione mercātiaꝝ: tunc ſi merca
toꝛ vendit merces ad terminū vltra quātū

tamē iuſti p̄cij rigidi gradus: nō eſt dubiū
quin cōtractus ille ſit vſurarius cum in eo
tēpoꝛis expectatio cadat ſub iniuſto p̄cio:
ꝯtra. c. ꝯſuluit: extra de vſur̄. Si vero nō
excedit quātitatem iuſti p̄cij: licꝫ terminū
tradat ⁊ ꝓ termino maioꝛi p̄cio vēdere vi
deat̄: non tm̄ eſt ibidē vſura. Nec obſtat ſi
ꝓ minoꝛi p̄cio daret ſtatim idē p̄cium rece
ptur⁹: qȯ oſtēdi pōt ꝑ ſimile in alijs debit̄
ſoluēdis: nā ſi q̄s aliq̄d debeat ad certum
terminū ⁊ parat⁹ inueniat̄ ſolutiōeꝫ anti
cipare: ſi creditoꝛ de eo qȯ eſt ſibi debitum
voluerit aliquid dimittere: conſtat ꝙ tūc
creditoꝛ dimittere poſſet: ⁊ tamē ab vſura
immunis eſſet: concoꝛdat Geral. ob doū.
licꝫ enim vſura ſit plus accipere ꝓpter tē
poꝛis dilationē: tamen non eſt vſura min⁹
accipe ꝓpter tēpoꝛis abbꝛeuiatiōeꝫ. Oꝛ
ſi obijcit̄ talis mercantia tantū non poſſet
vendi ad denarios ꝓmptos: quantū vēdi
poteſt cum dilatione ſolutionis in pactuꝫ
deducto: ⁊ res tātū valet quātū vēdi pōt:
vt. ff. ad trebell. l. j. §. ſi hec res: ⁊ ideo illȯ
plus qȯ accipit̄ ꝓpt̄ dilationē ſolutiōis vl
tra ſoꝛtem ꝑcipitur. Ad hͦ dicēdū eſt: ꝙ in
hoc caſu ex malicia mercatoꝛū malignoꝛū
in vendendo terminū illicito modo mino
ratur: iuſtum p̄cium illius mercantie: quo
diuites auari multos paupes artifices et
mercatoꝛes crudeliter euiſcerant: ⁊ ex hoc
relinquit̄ etiam iuſtis mercatoꝛib⁹ ſemita
q̄uis arta ⁊ obſcura: ꝙ eodem modo lici
te mercari poſſunt: cum debitis tamen cir
cūſtantijs ⁊ intētione pura: nam rebus ſic
ſtantibus ſi lanifex vl̄ mercatoꝛ aut alius
tantū vendit pannos merces vel res ſuas
ad terminū ſolutionis indultū ꝓ quanto
venderet ad ꝓmptos denarios ſi p̄dicte
ceſſarent impietates: nō vtiq3 edificat ad
gehēnam: ⁊ ꝙ dicit̄ res tantū valet quan
tum vendi poteſt: verum eſt ſi res ꝓ tanto
quantū valet vendi ꝑmittitur: ⁊ malicie p̄
dicte non obſtent: his etiā cōcoꝛdat Tho.
in quadam ſua reſponſione cum fuerat de
hac materia requiſitus. Quinto queri
poteſt: vtrum vendens alteri bladum pꝛo
x. coꝛonis ſoluendis poſt meſſem quando
bladum illud ſm ꝓbabilem eſtimationeꝫ
valebit tm̄ octo in p̄fixo termino: ſuperue
niat aūt chariſtia ita ꝙ dictus emptoꝛ idē
bladum vendat ꝓ duodecim: teneatur ī il
lo caſu pꝛim⁹ vendēs ad faciendū reſtitu
tionē pꝛimo emptoꝛi: eo ꝙ ꝓtunc emit bla
dum illud plus iuſto p̄cio: ⁊ videt̄ ꝙ non:

eo ꝙ emptoꝛ pꝛimus in nullo damnificat⁹
eſt: imo lucratus eſt duas coꝛonas: ſed in
contrariū facit ꝙ ille cōtractus erat vſura
rius. Ad hoc reſpōdet Aſteū. ī ſumma: li.
iij. ti. iiij. ꝙ pꝛimus venditoꝛ emptoꝛi p̄mo
tenetur id reſtituere qȯ ſupuendidit vltra
eſtimationē boni viri: quia licꝫ emptoꝛ pꝛi
mus damnificatus non eſt: hoc tamē fuit
ꝓpter euētū rei qui non excuſat ab vſura:
damnificatus tamē fuit quia plus emit q̄ȝ
in termino valebat ſm eſtimationē exper
ti viri ꝓbabilem: per locum autem a cōtra
rio emens agrum iam ſeminatū vel aliud
qȯ poſt certum terminum recipiet minoꝛi
p̄cio q̄ꝫ ꝓbabiliter valeat: vel quam alter
empturus eſſet eo ꝙ ſolutionē p̄cij antici
pet vſurā cōmittit: q2 ꝑ quandā rōneꝫ mu
tui tradit emptoꝛ p̄cium venditoꝛi ante re
ceptionē rei empte: cum ꝯſtet ꝙ ex natura
emptiōis ſeu cōmutatiōis nō teneat̄ trade
re p̄cium anteq̄ȝ recipiant rem emptā oēs
enī cōmutationes ſibijnuicē ꝑiter ⁊ ad pa
ria obligant̄. Preterea tradēs aū meſſem
bladū vet⁹ vt poſt meſſem nouū et p̄ualēs
recipiat: vſurā cōmittit ſm Hoſ. ſi intētiōe
coꝛrupta hoc faciat: ⁊ dico p̄ualens: q2 foꝛ
te vetus ꝓbabilit̄ tantū valuiſſet quantū
nouū ꝓ illo receptū: dico etiā intētiōe coꝛ
rupta: q2 ſi p̄ſtitoꝛ repoꝛtaret ex hͦ aliquaꝫ
vtilitatē renouatiōis ſui bladi ob quā cau
ſā poſſet diutius ꝯſeruari non ē iniuſtū: ſi
hͦ nō ꝯſequit̄ ſine p̄iudicio alteri⁹: q̄ nō in
tendebat illud ꝯſernare ſed cōſumere: ac
mutui cauſa potioꝛ erat alteri⁹ ſubuenien
do q̄ꝫ ꝓpꝛij cōmodi acq̄ſitio. Deniq3 ſi res
min⁹ emit̄: q̄ȝ valeat tp̄e ꝯtract⁹: recipiēda
tm̄ in alio tp̄e in quo veriſimiliter dubitat̄
vtꝝ illo tp̄e plus minuſue ſit valitura: nō
cōmittit̄ vſura: dicit̄ enī ex̄ de vſur̄. c. na
uigāti ꝙ ille q̄ dat. x. ſolidos vt alio tp̄e to
tidē ſibi grani vel vini vel olei mēſure red
dant̄: q̄ lꝫ tunc plus valeant vtꝝ plus vel
min⁹ ſolutiōis: tp̄e fuerit valiture veriſilr̄
dubitat̄: nō debet ex hͦ vſurari⁹ reputari rō
ne dubij hui⁹: hͦ ibi. Nō enī min⁹ dat̄ rōne
tp̄is ſꝫ ꝓpt̄ naturā rei q̄ min⁹ valet vno tp̄e
q̄ꝫ alio: ⁊ ſic etiā dicēdum ē in ꝯrio caſu: cō
coꝛ. Alexā. de hal. ⁊ Hoſti. Ad laudē dei.

De locatiōe poſſeſſionū ⁊ opa rū ac etiā aīaliū: ⁊ de emphyteoſi: ⁊ quō pōt interuenire contractus vſurarius: Sermo XXXIIII

Non furtum facies

n Exo.xx. Ad inueſtigandū mu/
tuū palliatū ⁊ vſurariū lucrum
quod in cōtractu locationis vł emphyteo
ſi interuenire poteſt: ſciendū eſt: ꝙ locatoꝛ
ille dicit qui rei ſue vſum alteri ꝓ p̄cio cō/
cedit: vt cum loco tibi domū meam ego ſū
locatoꝛ: tu vero cōductoꝛ: vel etiam dicit
q̄s locatoꝛ qui locat operas ſuas offerens
ſe ad faciendū aliquid ꝓ p̄cio: vel etiā cū
accipit vt aliquid faciat qꝺ dicit cōtract⁹
innominat⁹. Quātum igit ad primū modū
locandi ſcȝ vſum rei ſue notādū eſt: ꝙ ali/
quādo fit talis locatio imꝑpetuū: et tūc ſi
conductoꝛ moꝛit ſuccedit heres in locatio
ne: qn̄q₃ v̾o fit ad vitā cōducentis: ⁊ tūc
eſt locatio ꝑſonalis que moꝛit cum ꝑſona:
quādoq₃ vero ad certum tēpus: ⁊ tūc ſi cō
A ductoꝛ moꝛit infra illud tp̄s ſuccedit he/
res. Hic p̄mo queri poteſt: vtrū mutuās
ruſticis pecuniā vt poſſeſſiones ei⁹ colat:
qui licȝ legitime cōduct⁹ eas colere rēnuit
niſi mutuū recipiat: iuſte tamē eiſdē de fru
ctibus poſſeſſionū vel aliunde mercedem
operarū ſuarū tribuens: in foꝛo cōſcientie
ſit vſurarius reputādus. Ad hoc dicēdū
ꝙ duplex eſſe poteſt operaꝝ ſuarū recōpē/
ſatio. Prima fit ī iuſticia ⁊ equitate: ita ꝙ
ꝓpter mutuationē nihil minuat de iuſto
p̄cio ſm̄ cōmunē ⁊ approbatā ꝯſuetudinē
regionis: tunc non eſt vſura ex ꝑte mutu/
antis etiā ſi non fuiſſet al's mutuaturus:
ratio eſt: quia de mutuo non recipit lucrū
eo ꝙ non recipiat niſi ſuum: alioqn̄ ſi talis
mutuans vſurarius eſſet ⁊ ꝑ ꝯſequens ob
ligatus ad reſtitutionem: tunc non liceret
alicui mutuari iniuſte detinēti ſuā poſſeſ
ſionē aliquā pecunie quātitatē: et ip̄am in
pignus accipe: non cōputando fruct⁹ ī ſoꝛ
tem: qꝺ tamen falſū eſt vt patȝ ex̄ de vſur.
c.j. Secūda vero fit ex nequicia cū ſcȝ mu/
tuans ꝓpter mutuū aliquid detrahit ꝺ iu
ſto p̄cio operaꝝ: vel cum p̄ter operas iuſte
emptas alia quedā ab eis exigit q̄ coloni
impendūt: tunc eni eſſet vſura deteſtabił.
Unde generaliter ſi occupaſti rē meā: vel
per potētiā mihi vim facis in rebus meis
vel non reſtituis mihi mutuo p̄ſtitā loca/
tam vel cōmodatā: aut etiā non ſoluis mi/
hi de operib⁹ q̄bus tibi ſeruiui: nec vis mi
hi reſtituere mea vł deſiſtere ab iniuria ni
ſi mutuem centum: quo facto deſiſtis iniu
riari reſtituis mihi ⁊c. hoc nō eſt vſura ex
parte mea: cū nihil lucrer: ſ₃ redimo vexa/
tionē iniuſtā mea recupo et me defēdo qꝺ
lȝ ar. ex̄ de ſimo. c. dilect⁹: nec vſurā cōmit
to ſi ꝓpt̄ lucꝝ mihi ſoluat iuſtū debitū: vel
nō exigat a me iniuſtum debitū: ⁊ ex his
pn̄t m̄lti caſus ꝑticulares cōcludi. Scꝺo
q̄ri pōt vtꝝ ꝯductoꝛ locatoꝛi teneat de dā/
no ſi qꝺ ꝯtigerit ī re collocata. Ad h̄ rn̄det
Hoſti. ī ſūma ī titulo ꝺ locato: ꝙ nō tenet
de caſu foꝛtuito: vt. ff. loca. l. ſi merces. §.
vis maioꝛ. l. marc⁹. §. domū: ſ₃ bn̄ tenet ꝺ
dolo lata culpa ⁊ leui: vt inſtit. ꝺ locato. §.
fi. etiā ſi illud ꝯtigerit culpa alioꝝ q̄ꝝ opa
vtit: ⁊ in h̄ ꝯ̄ctu venit etiā culpa leuis: cū
grā vtriuſq₃ celebꝛet ꝯ̄tus q̄dā ꝯ̄rium di/
xerūt: vt inſtit. q̄. mo. ꝯ̄. obli. §. vl. Un̄ ſi au/
riga dū ceteros curſu ſuo trāſire vellet cur
rum euertit: ⁊ ſeruū quem duxerat quaſſa
uit vł occidit: tenet quia debuit ſe tēpera/
re ⁊ diligentius ſe habere: vt. ff. e. itē q̄rit.
Sed ſi fecit qꝺ quicunq₃ diligēs feciſſet ſe
curus erit: vt. ff. e. ſi merces. §. q̄ calūniā:
ꝺ dāno v̾o ab alio dato cui obuiare nō po/
tuit nō tenet: vt. ff. e. ſed de damno. Simi/
liter nec tenet de caſu foꝛtuito: vt dictū ē.
Dicit vlterius Hoſti. ſm̄ Azo. ꝙ ſi q̄s mer
cedem accipit ꝓ cuſtodia tenet etiā de le
uiſſima culpa: vt inſtit. de cōtrahē. emp. §.
ꝙ ſi fugerit: ⁊ extra de depoſito. c. bona fi/
des. Preterea qn̄q₃ culpa cōductoꝛis an/
numeratur ſeuicie: vt ſi magiſter ſcholari
oculū effoderit ſeueri⁹ cū calce ꝑcutiendo:
qꝛ leuis caſtigatio tm̄ illi ꝑmiſſa ē: vt. ff. lo
ca. l. Itē querit. §. iulianus: ex̄ de homici/
dio. c. ad audiētiā. Deniq₃ ꝯductoꝛ imple/
to tp̄e ꝯductionis tenet ip̄am rem reſtitue
re locatoꝛi: al's eni teneret ad intereſſe. ff.
B loca. l. videam⁹. §. q̄ vinum. Tertio que/
ri poteſt vtrum ꝓpter aliq̄s cauſas vel in/
foꝛtunia locatoꝛ ip̄i cōductoꝛi mercedē rei
locate remittere teneat. Ad h̄ rn̄det Ho/
ſti. in ti. de locato ꝙ ſic. Et h̄ in q̄ttuoꝛ caſi
bus. Primo ꝓpter ſterilitatē ꝯtingentē:
niſi poſſet cum vbertate p̄cedentis āni vel
ſubſequētis cōpenſari ⁊ niſi ꝯtigerit culpa
coloni: vnde ex̄ de locato dicit. c. ꝓpt̄ ſteri
litatē afficientē magno incomodo condu
ctoꝛes vitio rei ſiue culpa coloni ſeu caſu
foꝛtuito cōtingentē: colonis eccleſie tue ꝓ
rata eſt penſionis remiſſio facienda niſi cū
vbertate p̄cedentis vel ſequētis anni va
leat ſterilitas compenſari: glo. colon⁹ mo/
dicū dānū debet ſuſtinere. Caſus etiā foꝛ/
tuitus dn̄o nocet: ⁊ nō colono: vt non ha/
beat p̄ſionē niſi ꝓ rata: ⁊ ſic colon⁹ nihil
ꝑcepit nihil ſoluat: ita ꝙ remiſſio faciēda
eſt in totū vel in ꝑtē: niſi poſſet vbertas p̄/
cedentis anni vel ſequētis cōpēſari cū ſte/
rilitate. Quod ſi dn̄s remiſit cōpēſatiōē ꝓpt̄
ſterilitatē ⁊ āno ſequēti ꝯtingat vbertas:
pōt dn̄s petere penſionē integrā: verūtn̄ q̄
dicta ſunt intelligunt de colono q̄ certam
pecuniā vł certos choꝛhes annuatim de/
bet: ⁊ nō de ꝑtiario: q̄ cū dn̄o lucꝝ ⁊ dānū
partit: hec glo. ibidē ⁊ allegat diuerſa iu/
ra. Et addit Azo. ꝙ ſi caſu foꝛtuito contin
git vbertas augmētat pēſio ſicut diminui
tur qn̄ ſterilitas ꝯtingit: ſecus tn̄ ſi diligē/
tia coloni ꝯtingeret vbertas: vt. C. de fū.
rei p̄uate. l. ij. C. de oī agro deſerto. l. vl. li.
xj. ⁊ de alluuio: ⁊ palu. l. vl. Scꝺo fit remiſ
ſio ſi fund⁹ terremotu vel fructus caumate
vel grādine ſic ꝑijt: vt nuſq̄ ſit: ⁊ generali
ter ꝓpter illud qꝺ p̄ter ꝯſuetudinē euēnit:
vt. ff. e. l. ex ꝯductu. §. ij. ⁊. iij. Tertio fit re/
miſſio et excuſat a ſolutiōe ꝓpter vim ma/
ioꝛē cui reſiſtere nō potuit: vt p̄ncipis vel
iudicis: vel etiā ſi ꝓpter incurſus hoſtiū
amiſſus ē fruct⁹: ſec⁹ tn̄ ſi modicū dānum
ſtulerint. Quarto fit remiſſio qn̄ ꝓpt̄ caſū
foꝛtuitū impedit ꝯductoꝛ frui re ꝯducta:
ſcȝ qn̄ ꝺ domo ꝯducto expellit ꝓpt̄ aliquā
cauſā legitimā ꝓut videbit in. q. ſequēti.
Quarto ꝓinde q̄ri pōt vtꝝ in aliq̄ caſu
poſſet inq̄linus expelli de domo cōducta.
Ad h̄ rn̄det Hoſti. vbi ſupꝛa ꝙ ſic: ⁊ hoc ī
iiij. caſibus. Primo ſi dn̄s ꝓbat domū ſi
bi neceſſariā et talis neceſſitas īmineat q̄
tp̄e ꝯtract⁹ nō īminebat: puta ſi iterim du/
xit vxoꝛē: vł ſi domus in q̄ habitauit com/
buſta eſt: vel ſi qua ꝯſilis neceſſitas emer/
gat: vt ex̄ de locato. c. ꝓpter. in glo. ⁊ ī hoc
caſu remittēda eſt penſio ꝓ rata tp̄is: vt di
cto. c. ꝓpter. §. vex. Scꝺo qꝛ dom⁹ indiget
refectiōe q̄ nō īminebat tp̄e cōtract⁹: vt qꝛ
vento ꝯcuſſa ē ⁊ coꝛruit vel minat ruinā:
in quo caſu fit etiā mercedis remiſſio ꝓ ra
ta tp̄is: vt dicto. §. vex. Tertio qn̄ ꝯductoꝛ
ꝑuerſe verſat ī domū: qꝛ tenet poꝛcos ī ſo/
lario: vel nō ē in ea ſm̄ pactū ꝯductionis:
vel ſi deterioꝛē faciat: vel ſi in ea publicas
meretrices teneat: aut ꝑuerſos hoīes: aut
ꝓhibitos ludos: ar. in aut. de lenonib⁹. §.
ſācim⁹: coll. ij. ⁊ ex̄ ꝺ ſtā. mo. c. fi. §. j. ⁊. xlv.
di. c. ſed illud: vide notāter. Silr̄ ſi in agrī
ꝯductis opa ruſtica ſuo tp̄e nō exercerent
ne intēpeſtina cultura fundū deterioꝛem
reddat: vł ſi ꝓpter inimicicias culpa colo/
ni ortas dānū dat ⁊ de ſilib⁹ idē ē iudiciū.
Quarto cū ꝯduxit ad q̄nq₃ ānos vł vltra
domū vel fundū: ⁊ non ſoluit ꝑ biennium
pēſiones: tunc eni expelli pōt: vt ꝑtȝ dicto
c. ꝓpter. §. vex. Un̄ notandū ē: ꝙ bona cō/
ductoꝛis ſūt obligata locatiōi: h̄ eſt oīa
bona ꝯductoꝛis inuecta ⁊ illata in ruſtico
p̄dio: ſciēte dn̄o niſi ad tp̄s inferant: taci/
te ſūt obligata dn̄o ꝓ penſione: in vꝛbano
aūt nō diſtinguo vtꝝ dn̄s ſciat vel neſciat:
vt. C. de locato. l. certi: ꝙ ſi rem ſibi locatā
vlterius alteri locauerit qꝺ pōt: vt. C. e. l.
nemo: tūc res poſterioꝛis obligate ſūt p̄n/
cipali dn̄o vſq₃ ad illā quātitatē qua ⁊ iſte
ſcꝺs ꝯductoꝛ tenet p̄oꝛi ꝯductoꝛi: vt. ff. e.
l. ſi in lege. §. ſi colonus: verūtn̄ ſi ꝯductoꝛ
aliq̄d expenderit neceſſario vł vtiliter in re
ꝯducta: pōt agere contra locatoꝛem vt ex/
penſas recipiat. ff. e. l. domin⁹: al's ſecus.
Quātum autē ad ſcꝺm modum locandi
ſcȝ opas ſuas queri poteſt: quo tēpoꝛe con
ductoꝛ locatoꝛi merces laboꝝ ſuoꝝ ſolue/
re tenetur. Ad hoc reſpōdet Hoſ. ꝙ ſerua/
ri debet illud qꝺ inter eos actum eſt: ſi ve/
ro non apparet qꝺ inter eos actum eſt: tūc
ſeruandus eſt laudabilis mos regionis: q̄
ſi etiam non apparet vel varius eſt: tūc ſer
uari debet: qꝺ minimum eſt: ſcȝ vt ſoluat
in fine anni: vt de re. iur̄. li. vj. in obſcuris
minimū eſt ſequendū idem Azo. Sed hoc
ſane intelligit de his q̄ ꝯducunt ad annū
quibus non eſt reddēda merces circa finē
anni de neceſſitate ſalutis: niſi aliquib⁹ ne
ceſſario indigerent: ſecus autē eſt de cōdu
ctis ad dies ſeptimanas vel menſes: de q̄/
bus ait dn̄s Leuit. xix. nō remanebit apꝺ
te opus mercēnarij tui vſq₃ mane: de quo
patebit inferius. Scꝺo queri pōt vtrum
locans operas ſuas faciēdas in aliqua re
teneatur de damno illi⁹ rei. Ad hoc reſpō/
det Hoſti. in ſūma in ti. de locato: ꝙ ſi dā/
num cōtigit illius culpa etiam leui: tūc te/
tur ſiue fuerit culpa ſua ſiue alioꝛū quoꝝ
opera vtitur: ſecus ſi diligentiā debitā ad
hibuit: vt. ff. e. ſi merces. §. qui calūniam.
Et licȝ ꝺ damno ab alio dato non teneat:
vt. ff. e. ſed de damno: tamē tenet de cuſto
dia: vt. ff. e. qui mercedē: nam qui ꝓ ſola
cuſtodia mercedē accipit tenet etiā de le
uiſſima culpa: ſed ꝺ h̄ ſupꝛa in. v. ſermone
p̄cepti hui⁹: al's nō tenet niſi de leui culpa
vel lata: vt ſi palleū meū accepit ⁊ poſtea
ꝑ erroꝛem alteri dedit: quia non tolerat
erroꝛ in facto ꝓpꝛio. ff. e. Item ſi palleum.

Similiter ſi veſtimenta poliēda recepit et
mures roſerunt: teneť de culpa.ff.e. item
querit.§.ſi fullo:ꝛ de ſimilibꝰ idem eſt iu/
dicium.Eſt autem ꝛ alius cōtractus qui ē
medius inter locationem ꝛ venditionem:
ꝗ vocať empbyteoſis:qḋ ē nomen grecū:
ꝛ idem eſt qḋ melioratio in latino:nam an
tiquitus ſterilia terre tm̄ per hunc contra/
ctum cōcedebanť:quas recipientes meli/
orabant ꝛ meliorationes ſue erāt:qḋ poſtea
ꝑmiſſum eſt etiā fieri de fertilibꝰ ꝛ fructuo
ſis:ꝛ conſiſtit dūtaxat ī rebus ſoli vel fun
di. Qr autē iſte cōtractus ē medius inter
locationē ꝛ venditionē ſic patet quia quā/
do talis ꝯtractus celebrať:tunc aliqͩ da/
tur: ſicut in venditione p̄cium certū dať:
ſed tamē differunt:quia ꝑ venditionē trāſ
ferť dominiū:ſed h̄ retinet dn̄s dominiū:
ꝛ ſic videť magis accedere ad naturam lo
cationis in qua locans dominiū retinet:ꝛ
ſingulis annis aliquid recipit:ſic ꝛ in em/
phyteoſi:ſꝫ d̄ hac materia qꝛ raro frequē/
tatur gratia breuitatꝭ ſupſedeo : vide d̄ ea
ſi placet.C.de iure empby.ꝛ extra de loca
to.c.potuit:ꝛ multa ibidē ī glo.vide etiaꝫ
breuiter notata in ſūma piſana in v̄bo em
phyteoſis. Deniqꝫ de locatiōe animaliū
queri poteſt vtrū interuenire poſſit fraus
vſuraria quādo cōmittūtur animalia nu/
trienda:vt oues et boues porci et ſimilia.
Ad hoc reſpōdet Alexāder de alexā. ī tra
ctatu ſuo:ꝙ duobꝰ modis vſuraria fraus
interuenire poſſet. Primo modo quando
lucrū quod ex tali cōmiſſione ꝓuenit ortū
habet ex mutuo :vt ſi quis diues mutuet
alicui pauperi.c. libras vt ex eis emat bo/
ues oues ꝛ ſimilia nutriendas ad lucrum
illius qui mutuat:ꝛ illius cui mutuať ta/
le lucrum eſt vitioſum:quia ortū habet ex
mutuo:vnde ſiue totum ſiue partē mutuo
tradidit:nunꝙ poteſt ex mutuo ſumere lu
crum ī hoc caſu.Alio modo quādo exclu/
ditur periculū principalis cōmiſſi a cōmit
tente:ſiue quādo cōmittēs ſibi taxat lucꝝ
in tanta quātitate ꝙ non recōpenſatur la/
bor ꝛ ſollicitudo nutrientis ſm̄ rectaꝫ eſti
mationem.Si quis enī cōmittit cētū oues
nutriēdas ad lucrū: ita tamē ꝙ cētū oues
ſemꝑ ſint ſalue quicqͩ eis ꝯtingat : vitiuꝫ
vſure cōmittere poteſt ex non equa recom
penſatione laboris et ſollicitudinis illius
cui cōmittiť: et tales dicunť oues ferree:
tunc igiť tales cōmiſſiōes licite fieri pn̄t:
quādo mutuū et cōmiſſum non ꝯmiſcenť
in talibus:ſed dominiū cum periculo reti
neť qḋ cōmuniter accidere pōt ſine culpa
illiꝰ cui cōmittiť:vel etiā quādo dominiū
rei cōmiſſe cōmunicatur et qui ſuſcipit aīa
lia nutrienda ad lucrū:vel etiam quando
ꝑiculū cōmunicať vtriqꝫ : ꝛ quādo ſm̄ re/
ctam extimationē ſic lucrum taxať:qḋ re/
compēſari poteſt ſollicitudo ꝛ labor ꝛ ſum
ptus illius cui cōmittūť animalia. Por
ro Monaldus in ſūma ponit regulā gene
ralem di.hoc generaliter verꝝ eſt: ꝙ vbi ꝓ
babiliter dubitať: vtrum conditio vnius
ſit deterior vel alterius ex forma conditio
nis vel pacti adhibiti in contrahenda ſo/
cietate non eſt peccatum: vbi autē ad arbi
trium boni viri ꝛ prudētis grauatur alte/
rius cōditio:peccatum eſt ex parte grauā/
tis:ſi ſcienter hoc faciat:ꝛ tenetur ad reſti
tutionem nō poteſt tamē dari generaliter
doctrina ſuper huiuſmodi traditionibus
animaliū ꝓpter varietatem traditionum
ꝛ dolos qui ſub talibus conditionibus a
quibuſdaꝫ excogitantur enormiter : Quis
non vltra medietateꝫ iuſti precij in quo ca
ſu non ſolum eccleſia ſed etiam priuatꝰ qͥſ/
qꝫ tenetur ad reſtitutionē:ꝛ ſi non iure fo/
ri ſaltē iure poli:ꝛ maxime quādo ſimpli/
cem decipit:extra de empc̄. ꝛ ven.c.cuꝫ di
lecti:vbi etiam diciť in gloſa: ꝙ cum dolꝰ
dat cauſam cōtractui: puta dolo induxi te
ad vendendā rem aliquam alˀs non vēdi
turus:non tenet cōtractus: vt.ff. de dolo:
l.eleganter.Si vero incidis in contractuꝫ
quia vēditurus eras vel empturus : ſed ꝑ
dolum meum minꝰ vendidiſti vel plꝰ emi/
ſti:tunc tenet quidem contractus ſed agiť
ad ſupplementū reſidui:hoc ibi. Ex predi/
ctis autē trahi poſſunt multe concluſiōes
ꝑticulares: vnū tamē caſum ſingularē ſub
iungam quem ponit Bal. de puſio in .l.j.
C.ꝓ ſocio:qui talis eſt. Dedi oues in ſoc/
cidam vel locationē ad quinquēniū: et de
cōſuetudine eſt ꝙ in fine quinquēnij diui/
dantur oues et fructus earum :pone ergo
ꝙ oues īterim naturaliter perierūt: nūqͩ
ruſticus ad aliquid obligatus ē mihi? Di
cēdū ꝙ in tali triplex dānū ꝯtingere pōt.
Primo pōt īteruenire dānū ex natura: ꝛ ī
hoc caſu qꝛ fuiſſent etiaꝫ ꝑiture penes me:
ideo reſtituere nō teneť etiā ſi fuiſſent exti
mate:qꝛ in ꝯtractibus nō ordinatꝭ ad do/
miniū transferendū: eſtimatio nō facit em
ptionē: vt.ff. ꝓ ſocio.l.cuꝫ duobꝰ.§.dāna.
ff.loc̄.l.iij.ꝛ hoc ꝑ regulā traditā.ff.de cō/

trahen.empc̄.l.cū manu ſata.§.nemo.Se/
cūdo pōt ex fortuna ꝯtingere tale dānuꝫ:
ſi ergo ꝑierūt caſu fortuito cui reſiſti nō po
tuit:ſic ꝑiculū eſt cōmune :vt dicit textꝰ in
dicta.l.§.dāna:ꝛ ideo ſi oues erāt eſtima/
te.xx.libris:tūc ruſticꝰ teneť mihi reſtitue
re.x.qꝛ ſi nihil reſtitueret tūc totū dānū fo
ret vtiqꝫ meū qḋ eēt ꝯtra textum illū in.§.
dāna:qͥ dicit ꝙ damnū eſt cōmune: et ex h̄
ꝑꝫ ꝙ aliť iudicamꝰ de caſu fortuito et aliť
de caſu naturali. Tertio deniqꝫ cōtingere
pōt ex culpa ꝙ ſi culpa ruſtici vel eiꝰ fami/
lie damnū illud venerit :tunc ip̄e teneť ad
emendaꝫ totius quātitatis:eo ꝙ ante tp̄s
diuidende ſocietatꝭ oēs ꝑierūt ꝛ mee erāt:
lꝫ eſtimate fuerūt tradite ſicut p̄dictū ē: et
ad h̄ facit.C.de pac.l.ſi paſcēda pecora: et
ī dicto.§.dāna:ſi vero poſtqꝫ oues eqͥliter
ꝑiri debebāt:ruſtici culpa dānum īterue/
nit:tūc nō teneť mihi niſi ad dimidiaꝫ p̄cij
ꝑteꝫ:qꝛ in plus me nō dānificauit.Ex qͥbꝰ
ꝑꝫ ſm̄ Bal.ꝙ ſi dictū dānū ꝓuenit ex na/
tura:tūc ꝑtinet ad tradentē:ſi v̄o ex fortu
na ꝑtinet ad vtrūqꝫ cōmuniť :ꝛ ſi ex culpa
ruſtici ꝑtinet ad ip̄m ſolū. Ad laudeꝫ dei.

De contractu ſocietatis qͥ prin cipaliter variať tribꝰ modis : ꝛ de triplici vſura: Sermo XXXIIII

On furtuꝫ facies.

A n Exo.xx. Cōtractū ſocietatis p̄/
ſenti ſmōe breui ſtilo ꝓſeqͥ volē/
teſ. Primo qͥrimꝰ: vtꝝ liceat pecuniā mer
catori vel artifici ꝑ modū ſocietatis cōmit
tere ꝛ inde lucꝝ recipe:p̄ſertim cuꝫ a ſe pe/
cuniā magis alienat qͥ eā mutuādo dn̄iuꝫ
trāſfert:qꝫ qͥ eam mercatori vel artifici cō/
mittit:ſꝫ nō lꝫ inde lucrū recipe ḡ nec ī iſto
caſu. Ad h̄ rn̄det ſanctus Tho.ſcḋa.2ᵉ.q.
lxxviij.ꝙ ille qͥ mutuat pecuniā:tranſfert
dn̄iuꝫ pecunie ī eū cui mutuať :ꝛ ḡ mutu/
um recipiēs tenet pecuniā ſꝫ ſuo ꝑiculo :ꝛ
teneť ad integrā reſtitutiōeꝫ:ꝛ ideo qͥ mu/
tuauit poteſt exigere aliquid vltra ſortē:
ſed iſte qͥ pecuniā ſuam cōmittit mercatori
vel artifici ꝑ modū cuiuſdā ſocietatis : nō
trāſfert pecunie dn̄iuꝫ ī ſocium ſꝫ remanet
eiꝰ:ita ꝙ cū ꝑiculo ipiꝰ ſociꝰ eiꝰ de ea mer/
cať vel opať :ꝛ ideo licite pōt ꝑtē lucri in/
de ꝓuenietis expectare tāqꝫ de re ſua ſer/
uata debita equitate inter vtroſqꝫ : eſt enī
ſocietas qͥdam fraternitas: vt.ff.pro ſoc̄.l.
verum :ꝛ ideo impiū et fraterne charitati
cōtrarium eſſet:ꝙ īter eos cōmitteretꝭ tur/
pe lucrum vel etiā vſura:qḋ fit qn̄cūqꝫ nō
ſeruatur equitas inter ſocios. Ad cuiꝰ eui
dentiā ſciendū: ꝙ cōtractus ſocietatis tri/
pliciter variari pōt. Primo modo qn̄ ſunt
duo quoꝝ vnus ponit pecuniā tm̄: ꝛ alter
ponit tm̄ operā corporalē:vt.ff. ꝓ ſoc̄.l.v.
.§.j.de qͥ ponať caſus:ꝙ qͥdā ponit ī ſocie/
tate opam tm̄ ꝛ alter ponit.lx.coronas ad
tertiā ꝑtē lucri ꝛ dāni:h̄ ē ad dānū ꝛ lucrū
ponit.xx.coronas.xl.coronis ſemꝑ rema/
nētibꝰ ſaluis:tūc niſi ille qͥ ponit opam re/
cipiat mercedē laboris quē ſuſtinet ꝓ com
mertio.xx.coronaꝝ:qꝝ lucrū ꝛ damnū ad
illū ſpectant qͥ pecuniā dedit talis qͥ dedit
eā vſurariꝰ eſt:cuius rō eſt:qꝛ.xl.coronas
mutuauit mercāti ꝓ cōmertio.xx.corona/
rū ꝑtinētiū ad lucrū ꝛ damnū cū receptu/
rus ſit.xl.coronas que non ſtant ſuo ꝑicu
lo ſicut illius qͥ opam gerit:ergo deberent
eque bene viginti corone ſtare ad lucrū il/
lius qͥ operam ponit: nā ꝯueniēs ē ꝙ emo
lumentū habeat is qͥ habet ꝛ onus:alioqͥn
qui pecuniā dedit ꝓ.xl. coronis nihil ha/
bere debet ad ſimilitudinem mutuantꝭ qꝛ
ratiōe mutui nihil vltra ſortem recipe pōt
nec ſeruareť h̄ equalitas ſocialis: qꝛ ſi pe/
cuniam recipiens poſtqꝫ merces emit eas
perderet. xl.coronas ꝛ operam corporaleꝫ
perderet :cum tamē collator pecunie nihil
perderet niſi tm̄ viginti coronas:ꝛ ſic non
eſſet contractus licitus ſed in fraudeꝫ vſu
rarum fieret. Hic queri poteſt : ponatur
caſus ꝙ in diuiſione ſocietatis que quan/
doqꝫ fit poſt lōga tēpora et lōgos labores
ꝙ non inueniať niſi capitale ſalariū : vtrū
totuꝫ illud capitale debeat habere qui po/
ſuit vel debeat equaliter inter vtrūqꝫ diui
di:dicendū ꝙ de hoc ſunt diuerſe opinio/
nes:dicit enī glo.C.ꝓ ſoc̄.in.l.j.qḋ equa/
liter diuidi debeat niſi in contractu aliud
actum ſit:qḋ oſtēdit glo.ꝑ tres rōnes que
breuitati ꝯſulens p̄termitto quā ꝑtē tenet
glo.de iure.De ꝯſuetudine aūt dicit ꝙ ca/
pitale debet eſſe ſaluum ponenti : ꝛ ſi ē ita
ꝯſuetum ītelligiť etiam tacito hoc actū qꝛ
ꝯſuetudo in tacitū pactū deduci videť.ff.
ſoc̄.l.liceꝫ.Dicūt tm̄ Iacobꝰ de arena ꝛ Frā
ciſ.de pla.ꝛ veriꝰ ꝙ nō ſolū de ꝯſuetudine
ſꝫ etiā de iure eſt ꝙ capitale adhuc maneat
ſaluū ponēti:qͥre enī ſocius meꝰ debet hr̄e
pecuniā meā:ꝛ ſi tu dicas ꝙ ponit opam:
rn̄deo ꝙ p̄ciū ope ītelligiť correſpōdere ī/
truſorio pecunie non aūt ipi ſorti:ꝛ ideo ſi

vnus ponit cõmoditatem ope: eq̃ dez alter
ponit cõmoditatẽ pecunie: nõ aũt ꝓprieta
tem. Pone caſũ ꝙ vn⁹ ponat. x. milia: al/
ter vero ponat opam tm̃: tũc nõ põt ibidez
eẽ aliq̃ ꝓportio niſi de cõmodo ope ad cõ/
modũ pecunie: non aũt ad ipaz totalẽ ſor/
tẽ: qḋ tñ expreſſius patz qñ ponit̃ in ſocie
tate ſpecies ex vna pte puta vacce vel oues
ꝛ ex alia parte opa paſtoralis: tunc inter il
la tm̃ cõmoda ꝛ damna in obuentionibus
ſunt cõmunia nõ autẽ ipm̃ pecus: vt patet
ff. ꝑ ſoc̃. l. ſi duob⁹: in. §. ſi coeunda: ſic ẽ te
nendum eſt: ꝙ in dubio potius ĩtelligitur
in ſocietate poſitus vſus rei q̃ȝ ipa res: nã
ſi oues dant̃ in ſocietatez: tũc fetus: lane:
lac ꝛ huiuſmodi ſũt cõmunia: ſed nõ oues
in ſocietatẽ tradite: verum eſt etiam ꝙ licz
capita ꝑncipalia mortua ſunt: tñ ſocietas
in fetibus durat: vt. ff. de pigno. l. grege. ĩ
ꝑn. qḋ aũt dixi oues in ſocietatẽ traditas
non eſſe cõmunes: intelligẽdũ ẽ ſane ꝙ ca
pitale meũ non eſt cõmune: verbi grã tra/
didi. c. oues: tũc quãtuz eſtimabant̃ ꝓtũc
in ꝑcio ante oĩa detrahebam tanq̃ȝ capitale
meũ: qḋ aũt accreſcit puta fetus: lana: lac
ꝛc̃. diuident̃ tanq̃ȝ inter ſocios. Sed tunc
queri poteſt ſi ipm̃ capitale ꝑditum eſt ſeu
diminutũ aduerſa fortuna: vtrũ is q̃ ponit
opam aliquid teneat̃ ꝯferre ei qui capita/
le poſuit ꝛ ꝑdidit vl' diminutũ recepit. Ad
hoc rñdet Franciſcus de pla. ꝙ quaten⁹ ẽ
cõmune lucrũ eaten⁹ eſt cõmune dãnum ꝛ
nõ aliter: nã ſi ꝯtracta eſt ſocietas ad ptez
dãni ꝛ lucri: tũc indiſtincte tenendũ eſt ꝙ
dãnũ eſt cõmune: nec põt ꝯqueri q̃ ꝑdidit
opam manualẽ: nã ꝛ ali⁹ ꝑdidit intruſorũ
pecunie ſue: ꝛ hec ẽ etiã opinio Baldi. Si
ṽo ſic ẽ ꝯtracta ſocietas ꝙ opaz ponẽs ni
hil lucraret̃ de capitali: etiã ſi tm̃ remane/
ret capitale: tunc etiã nõ eſt obligat⁹ ad dã
num ſortis: ſed ei ſufficit damnũ opaꝝ ſua
rum amiſſaꝝ: ꝛ hoc ptz: qꝛ correlatiuoꝝ ea
dem eſt natura: ideo ſicut de capitali nihil
lucrat̃ opam ſuam ponẽs: ſic etiã de capi/
tali nihil damnificet̃. Si ṽo lucraret̃: tũc
etiã recte dãnificari deberet: quia de ꝯtra
rijs eedẽ regule dantur vt. C. de furt̃. l. ma
nifeſtiſſimi. §. ſ cum in ſcḋa: vbi dicit text⁹
ꝙ vbi ẽ periculũ ibi ꝛ lucrum: hec Bald⁹.
Dicunt tamẽ q̃dam ꝙ ſi pecunia eſt ꝑdita
poſt opas exhibitas: tunc ſufficit damnuz
opaꝝ: ſi vero ſtatim eſt ꝑdita ſcȝ ante ope/
ras pſtitas ꝙ tũc damnũ debet eſſe cõmu/
ne: ꝛ hec eſt opinio Pe. quã Cynus eſſe di

cit equiorẽ: qḋ verum eſt: ꝑſertim ſi culpa
recipientis pecunia ꝑdita eſt: ſi tamẽ ſocie
tas eſt cõtracta ad ptem equalẽ lucri ꝛ dã/
ni: tunc illa ſeruãda eſt: ꝙ ſi non apparet q̃
liter ꝯtracta ſit: tũc intelligit̃ ꝯtracta ſm̃
cõſuetudinem regionis: ꝛ ĩter mercatores
intelligit̃ ſm̃ ꝯſuetudinem mercatoꝝ: vt ĩ
auten. de fideiuſ. §. fi. et. C. de fideiuſ. l. fi.
Si deniq̃ȝ pecuniam mercatori dans in ſo/
cietatem: ſecũ ꝯuenit ꝙ det ſibi certaz par
tem de lucro: ꝛ nihil dicit de damno: tunc
ſi talis intendit habere lucrũ ꝛ non ſentire
damnũ vſurarius eſt vt patz extra ḋ vſur̃.
c. cõſuluit: quia lucrũ querit de mutuo in/
terꝑ̃tato ex quo periculũ ꝛ ꝑ ꝯſequens do/
miniũ pecunie trãſtulit in recipientẽ: ſi ve
ro ſimpliciter intendit pticipare lucrum ꝛ
damnũ licz de damno nihil expꝛ̃ſſit: tunc ẽ
cõtractus licitus: ꝛ licz de damno nihil di
xit: tamen intelligi debet etiam de damno
ſicut cõuentio facta fuit de lucro: vt patet
inſtit̃. de ſocie. §. illud. Secũdo modo fit B
cõtractus ita ꝙ vnus ponit pecuniã ꝛ ope
ram: alter vero tm̃ ponit pecuniã vel ope/
ram: et in hac ſocietate ſimiliter ẽ equitas
ſeruãda: ne quid ex aliqua pte fiat in frau
dem vſuraꝝ. Si igit̃ alter tm̃ apponit ope/
ram tunc q̃ri põt vtrũ pecuniã recipiẽs ad
mercandũ: paciſci poſſit cum eo q̃ illam ſi/
bi tradit: ꝙ in fine velit habere. xx. firma
ꝓ labore ꝛ induſtria: nolens in eis ſentire
damnũ aliqḋ abſq̃ȝ vitio vſure. Ad h̃ dicẽ
dum ꝙ ſic: ſed tunc eſt ꝯtractus locatiõis
non ſocietatis: quia tũc opas ſuas ꝓ tali
ꝑcio locat: ꝛ tunc nihil ſentiet ḋ lucro: poſ
ſet etiam paciſci ꝙ multũplus recipet ſine
dãno: quia tanta põt eẽ illius induſtria et
tanta interuenire ꝑicula ꝙ plus conferret
ſocietati q̃ȝ ipa pecunia vtputa ſi ſolus na/
uigaret vel ſolus ꝑegrinaret̃ ad terras lõ/
ginquas: vt. ff. eo. ti. ſi nõ fuerũt. §. j. ꝛ tũc
ex pacto nõ ſentiret partem damni ꝛ tamẽ
pticiparet in lucro: ſed tunc illa recipet nõ
vt ſocius ſed ratiõe ſalarij ſui. Si ṽo alter
tm̃ apponit pecuniã: tunc illud reduci põt
etiam ad cõtractum cõmiſſionis qui cõtra
ctus etiam quedam ſocietas dici põt. De
quo queri poteſt vtrum cõmittẽs pecuniã
ſuam bone fidei alterius mercatoris vl' ar
tificis: vt inde iuſte lucretur: ꝛ ĩ lucro par
tem habeat: hoc facere poſſit abſq̃ȝ vſure
vitio. Ad h̃ rñdet Alexã. ḋ alex. in tracta
tu ſuo: ꝙ talis cõmiſſio pecunie fieri põt
duob⁹ modis. Uno modo qñ fit trãſlatio

pecunie ſiue rei cõmiſſe in toto vl' in parte
in dñium illius cui cõmittit̃: ꝛ tũc ꝓ pecu/
nia ſic cõmiſſa nõ licet aliquid ſperare: ſicẽ
nõ licet alicui ſperare lucrũ de re non ſua:
qꝛ mutuũ eſt ꝛ ꝑ ꝯſequẽs aliq̃d inde ſpera
re nõ licet ꝓhibente dño. Luc̃. vj. Mutuũ
date nihil inde ſpe. Scḋo mõ fieri põt com
miſſio pecunie vl' alterius rei: ita tñ ꝙ ipa
res maneat in dominio cõmittentis: ꝛ tali
mõ ꝯmittẽs rẽ ſuã ſperare põt lucrũ tanq̃ȝ
de re ſua: qꝛ tunc pecunia vel alia res com
miſſa ẽ mercatori ſicut aliq̃d ſeruo vl' mini
ſtro ꝯmittit̃: qꝛ negociat̃ de rebus dñi ſui
ad vtilitatẽ eiuſdẽ: ꝛ per cõſequens qḋ ex/
creſcit ſorti ſicut rei ꝓprie iuſto titulo poſſi
det̃: nec eſt ſimile de mutuo ꝛ cõmiſſo: qꝛ ĩ
mutuo ſtat pecunia ꝑiculo recipientis: ſed
in cõmiſſo ſtat ꝑiculo cõmittẽtis ex q̃ lucꝝ
licitũ reddit̃. Uerũtñ oportet ꝙ tota pecu
nia ſit cõmiſſa: alioq̃n ſi partim eẽt cõmiſſa
ꝛ ptim mutuo data: tunc poſſet ibidẽ late/
re vitiũ vſure: exempli gratia: Si q̃s alicui
cõmittit centũ coronas: ita ꝙ mediã ptem
illi mutuet ꝛ aliã mediã ptem ſuo dominio
retineat ponẽs illũ ad ꝓpriũ dãnũ vl' ꝑicu/
lum ꝛ lucrũ tũc enĩ incurrit vſure vitium:
qꝛ nõ ſolũ ſperat lucrũ ex re cõmiſſa ſ etiã
ex re mutuata ꝓpter quã ſibi vendicat ope
ras illaꝝ. l. coronaꝝ: ꝛ ſic ꝑ ꝯſequẽs ex mu
tui adiectiõe vitiũ in toto cõtractu genera
C tur. Ad cui⁹ euidentiã dicit Richar. in
iiij. di. xx. ꝙ in cõmiſſiõe talis pecunie cõ/
mitti põt vſura quadrupliciter. Primo qñ
capitale ꝛ lucrũ ponunt̃ ſub certitudine:
ita ꝙ nec de capitali nec de lucro taxato ve
lit ſentire damnũ: ꝛ ḋ hoc nõ eſt dubiũ q̃n
ſit vſurariũ: qꝛ in hoc caſu ſtat ipa publica
vſura. Secũdo qñ capitale ponit̃ ſub certi
tudine ꝛ lucrũ ſub fortuna: qꝛ ꝯtract⁹ ſimi
ter ẽ vſurarius ſiue directe ſiue indirecte ſi
ue explicite ſiue implicite: ſicut plane patz
in beſtijs q̃ tradunt̃ tanq̃ȝ ĩmortales. Ter/
tio quãdo lucrũ ponit̃ ſub certitudĩe ꝛ ca/
pitale ſub fortuna: cui⁹ exemplũ ponit̃ ex̃
de vſur̃. c. nauigãti vel eunti ad nũdinas:
certã mutuãs pecunie quãtitatem: ꝓ eo ꝙ
ſuſcipit in ſe periculũ: recepturus aliquid
vltra ſortem: vſurari⁹ ẽ cenſend⁹. Glo. ibi/
dẽ: qꝛ iſte recipiebat in ſe periculũ: videba
tur ꝙ q̃ſi quadã cõpenſatione licite aliq̃d
vltra ſortẽ recipe poſſet: eo ꝙ ꝑiculũ pecu/
nie mutuate ptinebat ad debitorem cũ ſua
facta fuiſſet: ſ nihilomin⁹ ẽ vſurari⁹: h̃ ibi.
Nimirũ cũ in mutuis veris vl' interꝑ̃tatis

ſpe lucri ꝑncipaliter factis dubiũ ſeu peri/
culũ a fenore nõ excuſat vt ſupra declara/
tũ ẽ. Inſup in dicto caſu raro accidit ꝙ pe/
cunia ſic mutuo accepta pereat: niſi fuerit
culpa vel negligentia illi⁹ qui pecuniã ac/
cepit: ꝛ ideo q̃ ſic mutuo dat pecuniã hȝ in
fauorẽ ſuũ illḋ quod ſepi⁹ accidit: nec ha/
bet ꝯtra ſe niſi ꝙ rarius accidit. Qꝛ ſi obij
citur illud qḋ ponit̃. C. de nautico fenore.
l. j. ſcȝ talẽ cõtractũ ab obſeruatione cõiuz
vſurarũ eſſe liberũ. Dicẽdũ ꝙ licet non ſit
cõis vſura tñ eſt vſura. Hinc glo. ſup illud
ṽbũ cõmuniũ vſuraꝝ: dicit: ſ nõ cẽteſima
rũ: qꝛ licet ſit liber contractus a cõĩ vſura.
tñ nõ ẽ liber ab vſura centeſima. Pro quo
ſciendũ eſt: ꝙ vt tangit̃ ex̃ de exceſ. ꝑla. c.
inter dilectos: in glo. triplex ẽ vſura. Pri/
ma dicit̃ vſura cõis ꝛ ẽ illa q̃ in die vel in
ſeptimana vl' in mẽſe excedit ſortẽ: ſicut pȝ
ibidẽ in textu de clerico ludente ad taxil/
los q̃ ꝯceſſit ſocio. xj. vl'. xij. ꝛ ſic prima die
potuit excedere. Scḋa dicit̃ vſura centeſi/
ma ꝛ ẽ illa q̃ excedit ſortẽ in anno. Tertia
dicit̃ vſura ſeptupla vl' ſexageſima: ꝛ ẽ illa
q̃ excedit medietatem ſortis infra annum.
Quarto qñ ponit̃ vtrũq̃ȝ ſub dubio ꝛ for/
tuna: ꝛ tũc accipiens vltra ſortẽ aliq̃d non
tenet̃ reſtituere: qꝛ ratio veriſimilis dubij
ꝯtractus hmõi excuſat: vt ptz ex̃ de vſu. c.
nauiganti. §. illo quoq̃ȝ. Preterea pona/
tur caſus ꝙ quidã mercantias exercẽs in
francia cũ alterius pecunia: accipiat ibidẽ
mutuũ noĩe dñi ſui domino ſuo nihilomi/
nus ignorãte lucreturq̃ȝ cũ tali pecunia: q̃
rit̃ cui⁹ erit illud lucrũ. Ad h̃ rñdet Sco.
ꝙ talis tenet̃ reddere fruct⁹ domino ꝑnci
pali ſicut lucrũ de pecunia ꝓpria: nã eodez
modo tranſit in dominiũ vſus talis pecu/
nie mutuo accepte in dñm ꝑncipalẽ: ſicẽ eti
am ptinet ad eũ dominiũ vſus de ꝓpria pe
cunia: qḋ ſane ĩtelligit̃ qñ dãnũ talis mer
catoris in detrimẽtũ caderet dñi ꝑncipal':
puta qñ ille q̃ mutuũ accepit paup eſſet: ꝛ
ſi ꝑderet eam creditorib⁹ reſtituere nõ poſ
ſet: ꝙ ſi diues eſſet ꝛ nõ intẽderet ex dãno
ꝓueniente dñm ꝑncipalem damnificari: ſ
ideo mutuũ accepit ſub nomine dñi ſui: qꝛ
ſub noĩe ſuo tale mutuũ nõ inueniret: tũc
in tali caſu nõ obligaret̃ ad reſtituendũ:
quia tũc vſus talis pecunie nõ tranſit ĩ do
miniũ ꝑncipalem: niſi tm̃ nomine ꝛ nõ re:
hec Sco. in quodam tractatu ſuo. Tertio
modo fit contractus inter ſocios ita ꝙ am
bo pecuniam ꝛ operam ponunt in ſocieta/

tem:licet vnus aliquando plus ponit de
pecunia vel opera ꝙ̄ alius:⁊ tunc lucrum
eoꝝ eſſe debet equale:nõ quidẽ equalita/
te quãtitatis ſed ꝓportionis:ſi nihil aliud
expꝛeſſum erat in contractu. Poteſt etiã fie
ri pactũ ꝙ vnus recipiat quartã ꝑtem lu/
cri ⁊ alius tres ꝑtes ſm ꝓportionem pecu
nie vel induſtrie:verũtamẽ opoꝛtet etiam
in hoc ꝯtractu equitatẽ ſeruari ne fiat ali/
quid in fraudẽ vſurarũ omnibꝰ circũſtan/
tijs debite cõſideratis:vt iudicio ꝓbi ⁊ ex
perti viri veriſimiliter dubitet:cuiꝰ partꝭ
cõditio potioꝛ iudicet vel ſaltẽ vt nõ appa
reat notabilis exceſſus:⁊ abſit intẽtio coꝛ
rupta q̃ maxime in talibꝰ ẽ inſpiciẽda:pꝛe/
ſertim h̃ tp̃e cũ omnes querũt que ſua ſunt
⁊ idõ dicit Eccl.xxvj. Due ſunt ſpẽs rerum
ſcꝫ que difficiles ſunt ad hoc vt in eis vite/
tur pctm̃.q.d.quedã ſunt officia in quibꝰ
de facili pctm̃ incurrit ⁊ vix pctm̃ euitatur
⁊ infra ſubdit dicens:difficile exuit nego/
cians a negligẽtia. Alia lr̃a habet a mẽda
ci crimine:vel glo.i.a deſpectu dei:qꝛ deũ
ꝯtemnit quãdo veritatem ⁊ equitatẽ con/
temnit:⁊ caupo a peccatis labioꝝ:⁊ idõ hec
duo genera hominũ periculoſũ vitam du/
cunt niſi ſe firmauerint diligentiſſime ĩ dei
timoꝛe. Ad laudem dei omnipo.

Quõ licet paciſci pꝛo intereſſe damni emergentis de p̄terito pꝛe ſenti ⁊ futuro:ita ꝙ q̃s nõ incidat in cõtractũ vſurariũ: Ser. XXXV.

On furtũ facies.

n Exo.xx. Ad dilucidationẽ eoꝝ
q̃ dicta ſunt ⁊ dicẽda:p̄ſenti ſer
mone tractandũ eſt de intereſſe
quõ põt in ꝯtractibꝰ admitti ⁊ quõ non.

A Eſt aũt intereſſe ſm doctoꝛes quedã eui
tatio dãni vel recõpenſatio damni Que/
ri poteſt igit̃ p̃mo:vtꝝ ꝓ intereſſe.i.pꝛo oc
currenti dãno euitãdo: liceat paciſci cum
alio:recip̱e aliquid vltra ſoꝛtẽ abſq; vitio
vſure. Ad h̃ r̃ndet ſanctꝰ Tho.ſcd̃a 2e. q.
lxxviij. ꝙ talis abſq; peccato põt in pactũ
deducere cũ alio q̃ mutuũ ab eo recipit dã
ni recõpenſationẽ: ꝑ qđ ſibi ſubtrahit̃ ali/
quid qđ habere debet:qꝛ hoc nõ ẽ vende/
re vſum pecunie vl' mutuũ ſ; dãnũ euitare:
recõpenſationẽ tamẽ dãni qđ ꝯſiderat̃ in
hoc ꝙ de pecunia nõ lucret̃:nõ põt in pa/
ctũ deducere:qꝛ nõ debet id vẽdere qđ nõ
dũ habet ⁊ multipliciter ĩpediri põt ab ha
bẽdo. Vñ poteſt ab hmõi paciſci tripliciꝭ
ꝓ intereſſe dãni emergentis. Primo paci/
ſci põt ꝓ intereſſe dãni emergentis de pꝛe/
terito ⁊ hoc p̄cipue in q̃nq; caſibꝰ. Primꝰ
eſt cũ fideiuſſoꝛ ꝓ debitoꝛis defectu ꝯpul/
ſus ẽ ꝑ iuramentũ vl' alr̃ ſoluere creditoꝛi
vſurã ⁊ capitale: tũc eñ a debitoꝛi repetet
eã ⁊ oĩa dãna q̃ occaſione debiti habuit re
petere poteſt a debitoꝛe:quia fideiuſſoꝛ ſer
uari dꝫ indemnis:vt patꝫ ex̃ de fideiuſ.c.j.
⁊.ij.⁊ de fo.compe.c.fi.li. vj. Concoꝛdant
Tho. Ray.⁊ Alex.de hales:q̃ addit ꝙ re/
cte aduertenti in tali cãu nõ ẽ vſura: qꝛ fi/
deiuſſoꝛ nõ attendit accip̱e vltra ſoꝛtẽ:de q̃
caſu elegantiſſime tractat Jo.an.ĩ mercu.
de reg.iur̃.in regula.pctm̃ nõ dimittit̃.li.
vj.⁊ ſimile ẽ ſi mutuãs incurrit damnũ ex
eo ꝙ is in aſſignato termino non reddidit
q̃ mutuũ accepit: vt ex̃ de fideiuſ.c.ꝑuenit:
ſed de hoc poſtea latiꝰ videbit̃. Secũdus
caſus ẽ quãdo occaſione moꝛe creditoꝛ dã
nũ incurrit:exempli grã. Debes mihi cen/
tum ad certũ terminũ ac in termino ſolue/
re noluiſti: ꝓpter quod me opoꝛtuit accipe
re pecunias ad vſuras:tũc enĩ teneris mi/
hi ſoluere illas:quod verum ẽ ſi tibi pꝛedi
xi ꝙ caſu quo nõ ſolueris opoꝛteret me re/
cipere ad vſuras:eo ꝙ aliter mutuũ nõ in/
uenirẽ niſi per vſuras:nam ſi aliquo mo/
do euadere poteram ſine damno meo non
obligaris mihi ad intereſſe:alioquin obli/
gares mihi ne diſpendiũ patiar: vnde vi/
deoꝛ p̄miũ meruiſſe: vt extra de fideiuſ. c.
ꝑuenit:⁊.c.conſtituit. Ceterũ ſm Bal.
C.de vſu.l. vſuras. Pone ꝙ emi a Petro
lapides vel ligna ⁊ ſimiles res ex quibꝰ na
turaliter nõ ꝑcipitur fructus:⁊ vt p̄ciũ ſol
uerẽ illud accepi mutuo ſub vſuris:ac ſol/
ui illas res vendenti:ſed ip̄e non tradidit
mihi res illas fuitq; in moꝛa nõ tradendi:
nũquid tenet̃ mihi reddere vſuras illas?
Dicendũ ꝙ ſic tanq̃ꝫ intereſſe:⁊ ad hoc ha
bet̃ notabilis textus.ff.de ac.emp.l.luci/
us titius:ſm vnã lecturã:⁊ idẽ dicẽdum ẽ
in ſimilibus cõtractibꝰ:puta in locationi/
bus ⁊ conductionibus:hec ille. Tertiꝰ ca/
ſus tangitur extra de vſu.c.cõqueſtus:in
glo.que talis eſt: Vendo tibi pꝛediũ ⁊ tra/
do ac inde ꝑcipis fructus cũ tamẽ ad ter/
minũ pꝛefixum mihi p̄cium nõ ſoluis: tũc
potero elapſo termino petere recõpenſati/
onẽ:quia fructus rei vendite vendicas ti/

bi:cum tamẽ p̄cium illius nõ ſoluiſti mihi
⁊ ait glo.hic nõ accipitur aliquid ſicut vſu
ra ſed ſicut intereſſe. Et quando dicitur ꝙ
vſura ẽ quicquid ſoꝛti accedit:intelligi ha/
bet in mutuo: vl' quando aliquid exigitur
in fraudem vſurarũ:aut quando aliq̃d ex
pacto exigit̃:vel quãdo fit cauſa lucri acq̃
rendi ⁊ nõ cã dãni vitãdi:quia ſi p̄ciſe fiat
cauſa damni vitandi nõ vtiq; eſt vſura:nã
licet talis res ſit vendita:ſed nõ ſoluta nõ
poſſet a venditoꝛe repeti:tamẽ fructus eiꝰ
recip̱e poſſet poſtq̃ꝫ contra volũtatẽ ſuam
res vendita detinetur. Quartus caſus po
nitur in eadẽ glo.dicti.c.cõqueſtus:qui ta
lis eſt. Vendo tibi p̄diũ tali pacto:ꝙ quã/
docũq; ſoluero tibi pꝛecium illius p̄dij in
p̄ſtitum p̄dium illud a me reuertat̃: tunc
in tali caſu ſi iuſtum fuit p̄ciũ lucrat̃ emẽs
fructꝰ illiꝰ p̄dij interim ꝑceptos. Aboletur
enim in hoc caſu vitiũ vſure ꝓpter vendi/
ditionẽ rectã ⁊ equitateꝫ iuris naturalis
ſeruatã inter ementẽ ⁊ vendẽtẽ. Quintus
caſus eſt in contractu locationis in q̃ lici/
te ꝑcipit locans aliquid ſupꝛa ſoꝛtẽ:⁊ qua/

B re hoc in mutuo fieri nõ poteſt dictũ eſt ſu/
pꝛa. Secundo pꝛincipaliter paciſci po/
teſt aliquis ꝓ intereſſe damni emergentis
de p̄ſenti:de quo ponit̃ caſus:in.c.ſalubꝛi
ter:extra de vſur̃.ex q̃ poſſũt elici plꝭes alij
caſus vbi dicitur: Sane generũ ad fructꝰ
poſſeſſionẽ qui ſibi a ſocero ſuo ſũt pꝛo nu
merata dote pignoꝛi obligati: computan/
dos in ſoꝛtem nõ credimus compellenduꝫ
cũ frequenter dotis fructꝰ nõ ſufficiũt ad
onera matrimonij ſuppoꝛtãda:hoc ibi. Ex
quibus verbis habetur ꝙ licet fructꝰ taliſ
poſſeſſionis a genero ꝑcipiuntur q̃ poſſeſ/
ſio ſibi tradita eſt intuitu pecunie a ſocero
ſuo in cõtractu matrimonij ꝓmiſſe:ſed ad
huc detẽte:tamẽ nõ reputant̃ vſura: quia
traditio illoꝛũ reddituũ nõ habet ꝓpꝛie ra
tionẽ mutui ſed potius quandã recompen
ſationẽ ſubleuatiõis oneris ꝯiugalis: que
ꝓueniret ex dote ſoluta: ⁊ ſic interim ſtat
vice dotis:⁊ quaſi ꝓ dote:⁊ ſic fructꝰ do/
tis ei merito cedunt ꝓpter onera matrimo
nij ſuppoꝛtãda. C.de iur̃.dot.l.ꝓ oneribꝰ:
verũtamẽ ad hoc ꝙ maritus lucret̃ fructꝰ
rei dotalis:requirit̃ ꝙ ſuſtineat onera ma
trimonij.ff.de excep.doli.l.pater.in prin.
Requiritur inſ̃ꝫ ꝙ poſſeſſio rei dotalis ſit
tradita.ff.ſo.ma.l.de diuiſione. Fructꝰ eñ
ꝑcepti ante matrimoniũ reſtituunt̃ mulie/
ri nec cedunt lucra marito. C.de vſu.l.vl/
deamus.§.ante hec:in glo.dicti.c.ſalubꝛi/
ter. Hoſti.autẽ de hoc caſu aliam aſſignat
cauſam vt ſcꝫ dos mulieri ſalua ꝑmaneat.
Dicunt tamẽ quidam ꝙ ſi fructꝰ ſuperant
onera matrimonij:nõ poteſt de eis recipe/
re maritus niſi quãtũ ſe matrimonij onus
extendit:qꝛ ceſſante cauſa ceſſat ⁊ effectus
extra de appel.c.cum ceſſante. Secundus
caſus elici poteſt ex iſto qui talis eſt. Po/
ne ꝙ gener nõ recipit pignꝰ ſed cautioneꝫ
de numerãda dote certa die:⁊ interĩ ex pa
cto ſuſcipit certos denarios ꝓ vnaquaq;
libera:nunq̃d vſurã cõmittit?⁊ videtur ꝙ
nõ: vt patet argumẽtũ in p̄allegato.c. ſalu
bꝛiter. Tamẽ Joh.an.tenet cõtrariũ:⁊ re/
ſpõdet ad textũ illũ ꝙ loquitur de fructu
ſubmiſſo iudicio dei ⁊ foꝛtune:⁊ ad ratio/
nẽ textus dicit reſponderi ꝑ.c.ꝑ veſtras lit
teras:extra de dona. inter vi. ⁊ vxo. Pꝛo
quo bene facit qđ ibidẽ legitur in vltima
glo.⁊ hoc eſt ſecurius. Tertius caſus elici
endus eſt:ſi gener habẽs ſibi talẽ poſſeſſi/
onẽ obligatam:totũ ius poſſeſſionis illiꝰ
quod habet in aliũ tranſferat ſumma pecu
nie que ei ꝓ dote ꝓmiſſa fuerat ab eodem
recepta:vtrũ talẽ poſſeſſionẽ recipiens lu/
crifacere poterit fructus ꝑceptos ſicut ge/
ner:vſq; dum ſoluta fuerit antedicta pecu
nia? Ad hoc reſpondet Rodoſi.ꝙ ſi gener
animo donãdi trãſfert totum ius quod ha
bet in pignoꝛe in talẽ:nõ quidem ꝓpter cõ/
tractũ pecunie ab eodẽ accepte: ſed ꝓpter
amiciciam affinitatẽ vel huiuſmodi:⁊ al/
ter numerat ſibi pecuniã ꝓpter gratiam ⁊
dilectionem:nõ aũt ad lucrifaciẽdos fru/
ctus:tunc nõ eſſet vſura:qꝛ vera ratio mu/
tui nõ eſt ibi. Aboletur enim vſure vitium
ꝑ hoc ꝙ gener gratis ſibi ꝯcedit ius quod
habebat in poſſeſſione ⁊ ꝑ ꝯſequẽs ſibi cõ/
donat fructꝰ q̃s ip̄e ꝑcipere poterat: verũ/
tamẽ raro reperitur tam purꝰ affectus in/
ter amicos:⁊ idõ difficile eſt talẽ mutuantẽ
ab vſura tueri:nam ſi in pactum fuit dedu
ctum ꝙ gener numeranti pecuniam redde
re teneatur:ſi ip̄e voluerit vſura eſt:ſi nu/
merans pecuniã lucrifacere vellet: fructꝰ
⁊ ꝓpterea mutuauit. Et idẽ caſus dici põt:
ſi gener poſſeſſionẽ ſibi obligatã ⁊ ius eiꝰ
alteri vendat ꝓ p̄cio totius dotis:tũc eñ
alter fructꝰ dotis ꝑcipiens nec onus matri
monij illius ſuſtinẽs excuſatur:ex eo ꝙ ex
amicicia ſpõſe ⁊ abſq; fraude intẽtiõis coꝛ
rupte redditus illos emit p̄dicto modo.
Quartus ꝓinde caſus eliciẽdus ẽ iſte:po

ne ꝙ maritus habēs poſſeſſionē ſic obliga
tam interim moriat̃: nūquid heredes ma/
riti ꝓuilegiū habebunt mariti? de quo di/
ctū eſt in ꝓmo caſu ſcʒ ꝙ nō teneant̃ cōpu/
tare fructus in ſortem ſicut nō tenebat̃ ma
ritus: ⁊ hoc ꝓſertim q̄diu relictā alere ob
ligant̃: cum nō teneant̃ reſtituere dotē vſ/
qꝫ ad annū poſt mortē mariti ſui. C. de rei
vxo. ac. l. vna. Ad hoc Jo. an. poſt Hoſti.
in dicto. c. ſalubriter ꝑ illā rationē q̄ reddi
tur de onere ꝯiugali arguit ꝙ ſic: tandem
tamē determinat cōtrarium: eo ꝙ in h̄ cāu
ratio eſt diuerſa ab illo: naʒ heredes ſe ſta
tim expedire poſſunt de muliere reddēdo
illi pign⁹ vel rem obligatā qđ quidē mari/
tus non potuit. Preterea: qꝛ ſoluto matri/
monio deſinit eſſe dos: ⁊ ſm Bal. mutatio
ne ꝑſone mutat̃ ꝓuilegiū quotiēs eſt im/
mediata cauſa ipſius ꝓuilegij: vt. C. de im/
po. luc̃. de. l. licitatio. §. fi. ideo heredes ma
riti nō ꝯſequūt̃ idem priuilegiū. Quintuſ
deniqꝫ caſus eliciend⁹ eſt iſte: ponat̃ ꝙ ſo/
luto matrimonio mariti heredes obligant
mulieri p̄fatam ſeu aliā poſſeſſionē ꝓ dote
ſua: quia nō habent vnde ſoluāt: nunquid
fruct⁹ applicabunt̃ in ſortē. Ad hoc dicen/
dū ꝙ ſic. ff. de ſolu. titi⁹: ⁊ cōputet ſibi mu/
lier qꝛ nō recepit inſolutū. Nō enim eſt ea/
dem ratio in ꝓmo ⁊ ſecūdo caſu: ⁊ ideo nō
eſt idē ius qꝛ marit⁹ ſuſtinet onera mr̄imo/
nij ⁊ nō vxor: hec notāt Bern̄. Inno. Hoſt.
⁊ Antho. de butrio: in dicto. c. ſalubriter:
ſit ergo cauta mulier ne recipiat rem in ob
ligationē ſed faciat eam diſtrahi vł recipi/
at inſolutū. ff. de regu. iur̃. l. pio. alioquin
fruct⁹ cōputandi ſūt in ſortē. Nō incōueni
enter tamē dici poſſet ſm quoſdā ꝙ ſi mu/
lier nō eſſet ſufficiēs habere talē cautelam
⁊ nō ſit ſibi ſoluta dos poſt interpellatiōeʒ
legalē debeāt alimēta ſuſcepta ꝑ muliereʒ
ꝯputari in intereſſe nō ſolute dotis ſuo die
⁊ nō in ſortē: maxime ſi ip̄a mulier aliunde
nō habet bona ſicut frequēter ꝯtingere ſo
let: ꝓmū tamē eſt ſecurius. Tertio princi
paliter paciſci pōt aliquis ꝓ intereſſe dam
ni emergētis de futuro: ⁊ de hoc ponunt̃
caſus ſupius vbi agitur qualiter ꝓpter tem
pus licitū ſit rem plus vendere vel minus
emere q̄ꝫ valeat tp̄e contractus: quādo ſcʒ
nō ex malicia ꝯtrahentiū ſed ex ꝓpria natu
ra cōtractus id ꝓcedat. Sunt ⁊ alij caſus
quorū ꝓmus eſt iſte: ponat̃ ꝙ aliquis mer
cator habens centū coronas ex quib⁹ erat
ꝑ ſe vel per alium mercaturus aut aliqua
queſtiōqꝫ lucroſa emptur⁹: rogat⁹ inſtante
p̄ce amici ſui ſola pietate ⁊ neceſſitate du/
ctus eaſdē amico tradit indigenti. Queri
tur ergo vtꝝ exigēs ab amico lucruʒ ex pa
cto qđ deductis expēſis laborib⁹ ⁊ pericu
lis ex his denarijs ſibi ꝓbabiliter ꝓueniſ
ſet vſurā ꝯmittat. Ad h̄ dicēdū ꝙ talis cō
tractus licit⁹ eſſe videt̃ iudicio magnoruʒ
doctorum: ꝓ eo ꝙ nō tradit ſibi ſolam ſim
plicis pecunie rationem: ſed etiā tradit ſi/
bi capitale: ſiue id q̄ lucrabat̃ neceſſaria vi
te: ⁊ ideo poteſt inde recipe lucꝝ qđ mercā
do ꝓbabiliter inde ꝓueniſſet ſi ꝓpter illō
p̄ciſe negociationē ſuam q̄tū ad hec ꝓter/
miſit. Qꝛ autē hoc licitū ſit triplex ratō da
ri poteſt: Primo nanqꝫ licitū eſt ratiōe pie
tatis ⁊ equitatis: pium eſt enim ⁊ equum
in neceſſitate ſubuenire amico: cū h̄ dictet
lex nature. Inſup nō eſt iniquū ſi ratio ca/
pitalis quā mutuās iam in intentione ex/
p̄ſſa ⁊ quaſi in facto habebat ſibi ſeruetur
indemnis: quod ſane intelligit̃ niſi talis
mutuās in illo caſu teneretur ex neceſſita/
te p̄cepti mutuare ꝓximo etiam cum diſpē
dio ꝓprio: de quo ſupius latius patet vbi
dicit̃ ꝙ in debito mutuandi de neceſſitate
p̄cepti: conſideranda eſt facultas ſubſtan/
tiam habentis ⁊ indigentia mutuū poſtu/
lantis: ⁊ hoc ſm triplicē gradū in vtroqꝫ.
Si ergo talis obligat⁹ eſt ad mutuandum
ex neceſſitate p̄cepti: tunc nō poteſt de mu
tuo tali ſuſcipere lucꝝ ꝓpter duo. Primo
quia contra p̄ceptū ē de mutuo dando: di/
cente domino. Luc̃. vj. Date mutuū nihil
inde ſpe. vnde quodāmodo venderet cha/
ritatē: quia dum obligatus eſt ex fraterna
charitate facere mutuū: ſi recipit premium
vendit quodāmodo charitatē. Secundo:
qꝛ ſi mutuū recipiens in tali neceſſitate tūc
impiū eſſe videtur ꝙ per acceptionē huiuſ
modi lucri cogat illū ad maiorē neceſſitatē
deuenire. Si tamē mutuās ex mutuo alte/
ri p̄ſtito nō puū damnū incurreret: tūc ra/
tione damni emergentis intereſſe recipere
poſſet niſi mutuū recipiēs eſſet in extrema
neceſſitate. Concor. Antho. de butrio. Se
cūdo licitū eſt ratione indemnitatis ip̄ius
mutuantis dū illi cui mutuū dedit nō erat
obligat⁹ ad mutuandū ex debito fraterne
charitatis. Ad cuius intellectum queri
poteſt: vtrū tenens mutuū vł debitū vltra
tempus legitimū a creditore p̄conceſſum:
reſtituere teneat̃ totū intereſſe dāni: ⁊ etiā
lucri qꝫ ꝓbabiliter inde ꝓueniſſet: preter

tum ſi illo fuiſſet vſus tanq̄ꝫ capitali ſuo: qꝛ
tūc reſpectu talis videt̃ aſſumere rationē
capitalis. Ad hoc dicendū ꝙ om̄s periti i
h̄ cōmuniter ꝯcordāt: ꝙ extūc tenet̃ ad to/
tū intereſſe damni ꝓuenītis ex hoc credi/
tori: qđ ſane intelligit̃ ſi ex culpa debitoriſ
defectus ſoluēdi ꝓueniat. Ubi nanqꝫ ſit i/
potens ad ſoluendū abſqꝫ omni culpa ſua
nō tenet̃ ad illā reſtitutionē. De qua mate
ria videbitur infra: vbi dicet̃ quādo quis
obligatur ad faciendū reſtitutionē: verū/
tamē licet ex culpa ſua defectus ſolutiōis
ꝓuenit: nō tamē tenet̃ ad totū lucrū qđ ex
tūc creditori ꝓbabiliter ꝓueniſſet ſi eā ha/
buiſſet: qꝛ fauorabilior eſt cauſa damnum
vitantis q̄ꝫ lucrū captantis: ſ iudicio peri
torū ſobriū lucrū exigere pōt tm̄ ſubtrahē/
do q̄tū penſanda eſt dubietas lucri ⁊ ꝑdi/
tiōis ac alioꝝ cōtingētiū. Et inde ē ꝙ q̄ pe/
cuniā mutuat: ſi occaſiōe illi⁹ mutui labo/
res ſuſtinuit itineris vł al's de re pignora/
ta: poteſt tantū recipe fructū q̄tū ſibi ſatiſ
fiat: ſm Antho. de butrio. extra de vſu. in
in. cōqueſtus: ⁊ ex hoc alij caſus cōſimiles
colligi poſſūt. Iſtud tamē nō eſt p̄dicādū
ꝓpter maliciā populi: ſed in cōfeſſionibuſ
ꝯſuliandū: qui caſus ſane licitus intelligi/
tur ſi creditor ſm ſtatum ⁊ ꝑſonā tali lucro
mercātie inuigilaſſet: eo ꝙ difficulter care
re poſſet: nam ſi ex illa pecunia nō feciſſet:
nec facturus fuiſſe ſupponit̃ vnde lucrum
aliqđ cōſequi poſſet: vtpote qꝛ ꝓ certo ſup
ponit̃ ꝙ eam ſimpliciť expēdiſſet ſeu in ar
cha ſeruaſſet: tūc ad nullum intereſſe lucri
debitor obligatus eſt. Et ſimile dicēdū ē ſi
creditor minori incōmodo potuit carere q̄ꝫ
debitor dare: aut etiā ſi expoſuiſſʒ negocijſ
lucratiuis poti⁹ ex cupiditate q̄ꝫ etiā neceſ
ſitate ꝓuidendi ſibi ⁊ familie ſm ſtatum ⁊
ꝑſonam. Etiam quidā excipiūt debitū vſu
rariū: id eſt qđ quis ex vſuris lucratus ē:
⁊ h̄ triplici ratiōe. Primo rōne volūtarij:
quia vſura data fuit voluntaria non qui/
dem ſimpliciter ſed ſalteʒ ex occurrenti cō
ditiōe idō nō tenet̃ reddere niſi ſolā vſurā.
Secūdo rōne dominij: qꝛ dicūt dominium
reꝝ vſuraꝝ trāſferri in vſurariū: ⁊ idō nō te/
netur ad idē ſed ad equiualēs: fur aūt ⁊ ra
ptor ac etiā mutui retentor: poſtq̄ trāſijt tē
pus ꝯceſſum nō habet dominiū in re quaʒ
tenet inuito dn̄o ⁊ ideo tenet̃ ad intereſſe:
qꝛ veꝝ dominū dānificat in re ſua ⁊ in cō/
moditatibus quas ex re ſua traxiſſet. Ter
tio rōne cōſueti modi qui cōmuniter obſer
uat̃ in vſurariū ſatiſfactione: qꝛ nunq̄ īn/
nimus vſurarios cōpulſos ad reſtituendū
niſi ſolum incrementū vſure. Tertio licitū
eſt rōne vtilitatis: nam extra de vſur̃. c. na
uigāti dicit̃: ꝙ vendēs merces ad certum
terminū tradēdas pluſq̄ꝫ valent tempore
cōtract⁹ nō reputatur vſurarius ſi nō erat
tūc vēditur⁹ ſed in termino in q̄ tradēt̃: ⁊
creditur ꝙ in illo termīo tm̄ ſint valiture.
Qꝛ ſi tēpore ꝯtractus fuerat venditurus:
tūc vtiqꝫ reputat̃ vſurarius: quia tūc ꝓ fu
turo tēpore nō habuiſſet apud eū rationeʒ
vendibilis. Cum igit̃ futuro tempore mer
ces illas vēdere ꝓpoſuit: ⁊ ex hoc eodem
tēpore apud eū rationē vendibilis habuit:
ac ꝑ ꝯſequēs ſm valorē illius tēporis pro/
babiliter creditū licite vēdidit: hinc ratio/
ne ꝯſimili quia pecunia in p̄dicto caſu ra/
tionē capitalis habet: ideo licite de ea pro
babile lucrū exigere poteſt: verūtm̄ ſi h̄ fa/
ceret qꝛ pecunia ſua plus vti vellet: vt vſu
rario mutuo q̄ꝫ in mercatorib⁹ aut lucroſis
emptiōib⁹ vt capitali vero tūc nō excuſare
tur ab vſura. Similiter ſi cōcederet pecuni
am ad certū tēpus cū pena appoſita quam
credit debitorē incurſuꝝ: ⁊ generaliť quā/
do quis ꝑ talē viā p̄elegit lucrū poti⁹ q̄ꝫ ꝑ
iuſtā viaʒ mercādi: illicitū eſt ⁊ dānabile.
Hic deniqꝫ queri pōt: vtꝝ igit̃ iſte cōtra/
ctus vſurari⁹ dici debeat. Trado tibi cen/
tū coronas mox in domeſticis tuis neceſſi
tatibus expēdēdas: ſub h̄ tamē pacto ꝙ ſi
cut ꝯſimiles cētū corone tali mercatori tra
dite lucrabunt̃ vł ꝑdent: ſic iſte lucrentur
vł ꝑdent. Ad h̄ dicēdū ꝙ iſte ꝯtract⁹ valō
dubi⁹ ē inter doctores ꝓpter tria. Prīo qꝛ
tale pactū in fraudē vſuraꝝ videt̃ adinuē
tū. Secūdo ꝙ pecunia ex ſe ſola minime ē
lucroſa: nec valet niſi ſeip̄am. ſ ex īduſtria
mercātiū fit aliq̄ñ lucroſa ꝓpter coꝝ nego
ciationes ſed nihil eſt hic tale. Tertio xo
qđ efficaci⁹ eſt priorib⁹ in hoc ꝯtractu ne/
ceſſe eſt eē vnū de his trib⁹: ꝙ ſcʒ illa pecu
nia vł ē tradita ꝑ modū mutui: ⁊ tūc eſt ibi
manifeſta vſura: qꝛ tūc nō debet lucrari ne
qꝫ ꝑdere niſi recipienti. Uel eſt tradita per
modū depoſiti: ⁊ tūc etiā abſqꝫ omni lucro
ſola reddi debet quipoti⁹ is qui tale ſerua
uit depoſitū remunerādus eēt: ſ ex forma
p̄dicti caſus pʒ: ꝙ nō eſt tradita ꝑ modum
depoſiti: vel deniqꝫ tradita ē ꝑ modū capi/
talis: vt ſcʒ i ꝑſona tradentis emptionib⁹
⁊ mercatiōibus deputet̃: ſed hoc nō habet
hic locū: qꝛ tūc in pacto deductū eēt ꝙ eaꝫ

recipiens teneret̃ ſolis mercatiõibus fide/
liter deputari: ⁊ hec vltima rõ efficacit̃ ꝓ/
bare videt̃ ꝙ pecunia ſic tradita nõ poteſt
habere niſi rõnem mutui: ex quo quibuſdã
⁊ nõ indocte talis cõtractus illicitus eẽ vi
det̃: cui⁹ ſentẽtie eſt Inno. extra de vſu. c.
fi. ⁊ ibidẽ Jo. an. ꝯcordat: ⁊ h̃ ſecurius eſt
tenendũ: qꝛ cõtractus oĩno ſuſpect⁹ videt̃.

An aliquid accipi poteſt vltra ſoꝛtem ꝓpter debitum ſeueritatis eq̃tatis ⁊ charitatis: Ser. XXXVI

Non furtum facies

n Exo. xx. Cũ dictũ ſit in ſermone
p̃cedenti foꝛe licitum recipe ali/
quid vltra ſoꝛtem: ⁊ etiã paciſci ꝓ intereſſe
damni emergentis tã de p̃terito q̃ȝ de pꝛe/
ſenti q̃ etiã de futuro. Hic ꝓſequẽdũ ẽ q̃li
ter ꝓpter triplex debitũ põt vltra ſoꝛtẽ q̃s
accipe ſine vitio vſure ſcȝ ꝓpter debitũ ſe/
ueritatis: equitatis ⁊ charitatis. Pꝛĩo nã
ꝙ p̃ncipaliter põt vltra ſoꝛtẽ q̃s accipe ꝓ/
pter debitũ ſeueritatis: qꝛ ſcȝ hoc exigit ſe/
ueritas iuſticie: ꝓ eo ꝙ in ꝯtractu pena ap
A poſita eſt. Ad cuius euidẽtiã pꝛimo que/
ri poteſt: vtrũ in ꝯtractu mutui p̃ſtans vſu
re vitiũ incurrat ex eo ꝙ penã apponit re/
cipienti vltra terminũ p̃fixũ detinẽti ſi ta/
lem penã exigit ⁊ recipit. Ad h̃ rñdet inter
alia Sco. iiij. di. xv. ꝙ ſi tal̃ pena appoſita
ẽ abſq̃ intẽtiõe doloſa p̃cij ſeu lucri vſura/
rij: tũc p̃ſtitoꝛ eã exigere poteſt abſq̃ vitio
vſure. Exempli grã. Ego indigeo pecunia
mea ad mercandũ: qꝛ negocijs lucratiuis
opoꝛtet me ꝓuidere domui mee: ſ; a te roga/
tus eã tibi ꝯcedo vſq̃ ad certum diẽ: penã
adijciens ꝯditionalẽ ꝙ niſi tali die ſoluas
qꝛ multũ dãnificaboꝛ vl̃ ſaltẽ a lucro mihi
neceſſario defraudaboꝛ: tu poſtea ſolues
tantũ vltra ſoꝛtẽ: hec pena ſic appoſita ẽ li
cita: dũmodo nõ fiat in fraudẽ vſurarũ: qꝛ
licitũ ẽ me ſeruare indẽnẽ in cõtractu te ꝓ/
monẽdo ⁊ penã apponẽdo niſi talis caſus
accidat ꝙ ex neceſſitate p̃cepti ad hoc obli
gatus eẽm. Signũ aũt ꝙ talis pena nõ ap
ponit̃ in fraudẽ vſuraꝝ eſt: qñ creditoꝛ ma
gis vellet ſibi ſolui pecuniã ſuã in die pꝛe/
fixo q̃ȝ in craſtino cũ adiecta pena: ac ꝑ op
poſitũ in fraudẽ vſuraꝝ: quãdo vult poti⁹
ſolutionẽ differri vt penã incurrat. Aliud
quoq̃ ſignũ eſt: qñ p̃ſtitoꝛ ꝓbabiliter cre/
dit ⁊ ſperat ꝙ receptoꝛ mutui penã illã in/
curret: ⁊ tunc p̃ſtitoꝛi nullo mõ licet exige/
re penam illã cõuentionalẽ. Poꝛro d̃ hac

pena que ſic imponit̃ notandũ ẽ ꝙ Alexã.
lomb. triplicẽ penã diſtinguit. Pꝛĩa pena
dicit̃ canonica vl̃ legal̃: de qua dicit̃. xij. q.
ij. c. in legib⁹. De qua verbi grã ponat̃ ca/
ſus. Tutoꝛ dat pupillo q̃nq̃ ꝓ centũ ex vi
ſtatuti: q̃ nõ tanq̃ȝ vſurã ſed tanq̃ȝ penã le/
galẽ tutoꝛ pupillo ſoluit: ar. in dicto. c. ĩ le/
gibus. Hoc aũt fit ne tutoꝛes aut negligẽ/
tia aut malicia pupillis infidi fiant: cũ de
pecunia debuit emere poſſeſſiones pupil/
lo vl̃ q̃nq̃ ꝓ centenario. Verũtñ hoc firmi
ter tenendũ ẽ: ꝙ tutoꝛ pecuniã pupilli tra/
dere nõ poteſt ad rõnem q̃nq̃ ꝓ cẽtenario
ſub ꝯtractu quocũq̃ nõ licito: qꝛ tũc vſura
rius eẽt ⁊ ad ſatiſſaciendũ obligaret̃ ſicut
cõmuniter faciunt mutuantes cẽtum vt re
cipiant decẽ annuatim donec capitale reci
cipiant: qȝ eſt vſura manifeſta: vt patebit
latius infra. Secũda vero pena dicitur iu/
dicialis que ſcȝ imponitur ꝑ iudicẽ ad pu/
niendũ ꝯtumaciã debitoꝛis. De qua queri
põt: qñ iudex mandat aliqȝ faciendum vl̃
alicui dandũ in certo termino: vtꝝ ille pꝛo
quo mandat̃ ſiue iudicatũ eſt poſt elapſuȝ
terminũ poterit illam exigere. Ad h̃ dicen
dum ſm Hoſti. ꝙ licite petere põt etiam ſi
excedat intereſſe. Concoꝛ. etiã Inno. ⁊ ad
dit Hoſti. ꝙ etiã religioſi pñt talem penaȝ
petere ſiue cõſiſtat ĩ pena ſiue in alio. vt. j.
q. vij. c. quotiẽs: q̃netiã penaȝ a iure indu/
ctam: vt. xij. q. ij. ep̃s qui mancipiũ. Cleri/
ci tamẽ benignius q̃ȝ laici ſe habere debẽt.
Si vero ꝑs altera fecit qȝ potuit: vt adim
pleret mandatũ iudicis ſi paupertate vl̃ im/
potẽtia expꝛſſa totũ adimplere nõ potuit: licȝ
mero iure teneatur ad penã inſolidũ: tñ d̃
benignitate canonica nihil vltra q̃ȝ inter/
ſit ẽ exigẽdũ: ⁊ ſic intelligas ex̃ de penis. c.
ſuã. Scđo q̃ri põt: vtꝝ quis exigens pecu/
niam ab aliquo qui eſt ĩpotens ad ſoluen/
dũ: ⁊ ideo poſſeſſionẽ eius inſolutũ recipit
ſm ſentẽtiã cõitatis q̃ tñ valet plus q̃ȝ ip̃m
debitũ teneatur reſtituere ſuperfluũ valo/
ris ip̃ius poſſeſſionis: vl̃ vtrum ſit abſolu/
tus eo ꝙ aucte cõitatis eã poſſidet. Ad h̃
dicendũ ꝙ ſi creditoꝛ de dicta poſſeſſione
nõ percipit aliquam vtilitatem: non tenet̃
illud reſtituere ꝙ poſſeſſio plus valet: nec
eſt peioꝛis conditionis q̃ȝ alia ꝓuata per/
ſona: que niſi de pignoꝛe perceperit emolu/
mentum valoꝛem rei excedentẽ debitũ: re/
ſtituere nõ tenetur quãdo ſcȝ ex pacto mu/
tuũ cadit in cõmiſſum: potiſſime in hoc ca/
ſu: quia talem poſſeſſionẽ tenet etiã ex iu/
dicato cõmunitatis: ⁊ ſi debitoꝛ damnifi/

catur maxĩe ex culpa ſua: imputet ſibi: qꝛ
a cõmunitate nõ damnificat̃ niſi per acci/
dens: cuȝ dicta cõmunitas nõ poſuerit cre
ditoꝛem in illam poſſeſſionẽ ad inferendaȝ
iniuriam: ſed ad obſeruandã iuſticiã: ſed
hoc intelligi debet quando bona fides in/
teruenit ex ꝑte creditoꝛis qui ex cõmunita/
te cõſequit̃ ꝓprietatem poſſeſſionis. Or ſi
creditoꝛ fraudem cõmiſiſſet in ip̃am rem:
ſcȝ eam viliſicando: dicens ꝙ tm̃ valet cen
tum cum tamen ducentos valeat: ⁊ ſic ĩ ſo/
lutũ accepit: tunc totum illud qȝ valet al/
tra q̃ fuerat debitũ: creditoꝛ in foꝛo conſci
entie reſtituere obligat̃: eo ꝙ illicite egit
cõmittendo dolum ⁊ fraudem. Alteri⁹ no/
tandũ ꝙ ſi debitoꝛ qui ſub pena infra cer/
tum tempus ꝓmiſit ſoluere debitũ impedi
tur paupertate ſeu alia iuſta neceſſitate: tunc
nõ tenet̃ ſoluere penam vltra ſoꝛtẽ nec lici
te poteſt ab eo peti ſi in iudicio poteſt hoc
ip̃m ꝓbari: vt patet extra de ſolu. c. odar/
dus: in foꝛo aũt conſcientie petẽs a tali de
bitoꝛe ſemꝑ obligat̃ ad reſtitutionẽ: quia
in pacto talis conditio ſubintelligit̃ exce/
pta. Tertia deniq̃ pena dicit̃ conuẽtiona
lis: que ſcȝ de ꝯſenſu ꝑtis vtriuſq̃ fuerat
appoſita: vt ſaltẽ pene metu debitum certo
die ſoluatur: ⁊ hãc etiã exigere licet vt pꝫ
extra de arbi. c. dilecti. ⁊. xij. q. ij. c. fraterni
tas: qꝛ talis apponit̃ pena vt ſeruent̃ pa/
cta: ex̃ de penis. c. cõſtitut⁹: dũmodo tamẽ
intentio ſit recta: qꝛ al̃s vſure vitiũ nõ abo
leret̃ eo ꝙ ſperaret lucri penam que ſpes
deſtruit eius liberalitatem ⁊ gratuitũ mu/
tuũ. Concoꝛdat Hoſti. ⁊ addit ꝙ conuẽtio
nalis pena p̃ſumitur eſſe vſura: quãdo ta/
lis exercere ſolet vſuras aut ſtipulatur pe
nas in menſes aut ꝑ ſingulos annos. Ve/
rũtamen hanc penã recipe nõ eẽt licitũ: qñ
receptoꝛ ſine culpa ſua factus eſt impotẽs
ad ſoluendũ vl̃ ad ꝓmiſſa ſeruãda: quare
puniri nõ debet: ⁊ ideo ſi abſq̃ dolo ⁊ frau
de in ꝯtractu pena fuit appoſita: tunc ſi p̃/
ſtitoꝛ ex contractu nõ ſeruato damnificat⁹
eſt: petere poteſt penam ſaltem vſq̃ ad in/
tereſſe: non tamẽ vltra ſi receptoꝛ fuit a pa
cto violato legitime excuſatus: quia tunc
B nõ liceret eum vltra grauare. Hic queri
poteſt: vtrum ille qui recipit domũ ĩ pign⁹
pꝛo centũ coꝛonis mutuatis vſq̃ ad annũ:
hoc ſcȝ pacto ꝙ ſi nõ ſoluat in dicto termi/
no cadat debitũ in cõmiſſum: ⁊ pignoꝛatio
cadat in venditionẽ: tenere poteſt domum
ſub pignoꝛe ſibi ſic obligatam: eo ꝙ debi/

toꝛ nõ ſoluit in termino cõſtituto: cuȝ tamẽ
domus illa ſatis plus valeat. Ad hoc dicẽ
dum ꝙ valoꝛ domus compenſari debet: ⁊
quantũ excedit p̃cium. Computari etiã de
bet ſi creditoꝛ recepit vſumfructũ de domo
illa: nam ſi recepit: tunc iudicari nõ poteſt
ꝙ in aliquo damnificat⁹ ſit: vnde ſm quo/
dam ⁊ iuſte: tunc nõ ſolum nõ poteſt rete
nere domũ ſed etiam obligatur reſtituere
vſumfructũ vel ſaltem computare in ſoꝛtẽ
⁊ ſi damnificatus fuit: ſuũ intereſſe petere
poteſt. Si vero creditoꝛ nõ recepit vſũfru/
ctum domus: cum illa ſuperfluitas valoꝛ̃
domus cedat in penam debitoꝛis: ſuppoſi
ta vtriuſq̃ bona fide: qñ cõtractus mutui
fuit celebꝛatus: tunc locum habet quod di
ctum eſt de pena cõuentionali. Et nota ꝙ
ſi a p̃ſtitoꝛe mutui ſub aliquo p̃cio ſeu lu/
cro talis detentio vltra terminũ cõceditur
tunc eoip̃o vſura cõmittit̃: quia ex tali con
ceſſione ſoꝛtitur potius rõnem voluntarij
mutui q̃ȝ inuite detentionis. Secũdo inci/
dentaliter queri poteſt: vtruȝ liceat ab ho/
ſtibus vſuras exigere vl̃ recipe: ſicut ſenti
re videtur Ambꝛo. qui dicit ⁊ habet̃. xiiij.
q. iiij. c. ab illo vſuram exige cui nocere me
rito deſideras: cui iure inferunt̃ arma hu/
ic legitime auferunt̃ vſure: quẽ bello vin/
cere nõ potes: ab hoc vſuram exige: quem
nõ facit crimẽ occidere: ſine ferro dimicat
qui vſuras exigit: ſiue gladio ſe de hoſte
vlciſcitur qui fuerit vſurarius exactoꝛ ini/
mici: ergo vbi ius belli ibi ius vſure. hec
ille. In quib⁹ verbis oſtẽdit ꝙ ab hoſtib⁹
licitum eſt vſuras exigere. Ad hoc dicẽdũ
ſm Alex. lomb. ꝙ circa queſtionẽ hanc eſt
triplex opinio doctoꝝ. Pꝛima ẽ opinio
glo. ſup hoc dictũ Ambꝛo. qȝ ſcȝ verbum
Ambꝛo. debeat negatiue intelligi: dicit eñ
ab illo exigi vſuras cui merito nocere deſi
deras: q̃ȝ a nullo vſuram exigere debes: qꝛ
nulli debes deſiderare nocere nec xp̃iano
nec iudeo nec pagano: cui⁹ opinionis etiã
videt̃ eẽ Hug. ⁊ Archi. ĩ dcõ. c. ab illo. Se
cũda opĩo tenet ꝙ dcm̃ Amb. nõ ĩtelligit̃
de ĩfidelib⁹ tãq̃ȝ infidelib⁹: ſ; ſolũ de inimi
cis reipublice aut ꝑſecutoꝛib⁹ xp̃iani noĩs
q̃bus licitũ ẽ apte ⁊ ꝑ inſidias nocere: a ce
teris aũt q̃ ſeruire parati ſũt nõ licet accipe
⁊ in hoc etiã differunt ſaraceni q̃ xp̃ianos
parati ſũt ꝑſequi: ⁊ iudei q̃ parati ſũt quo/
dãmõ ſubijci. Hinc ſcribit Alex. papa ep̃is
hyſpanie. xxiij. q. viij. c. diſpar. nimirum ẽ
iudeoꝛum ⁊ ſaracenoꝝ cauſa: in illis enim

qui chꝛiſtianos ꝑſequūtur ⁊ ex vrbibꝰ etiam ꝓpꝛijs ſedibus pellunt: iuſte pugnāt: hi vbiqꝫ ſeuire parati ſunt. Tertia opinio tenet ꝙ licitū eſt ab oībꝰ hoſtibꝰ vſuras exigere ⁊ recipe quibꝰ licitū ē nocere in pſona vel rebus: ⁊ huiꝰ ſententie eſt Hoſti. cui adherere videẗ Jo. an. ⁊ hoc ꝓpꝛie ſonare videnẗ verba Ambꝛo. huiꝰ etiā ſententie ē Grego. de armino. in. q. de impſtitis venetorū: ⁊ hec opinio videtur rationi conſona ⁊ maxime verificatur de inimicis ⁊ pſecutoꝛibꝰ chꝛiſtiani nominis: cū omnia bona eoꝝ auferre poſſumꝰ: vt patet expꝛeſſum. xxiij. q. vij. c. ſi de rebꝰ: vbi de hoc pulcra ꝓſequiẗ. Unde tūc aboletur vſure vitium quia ſolus deꝰ eſt verꝰ dominꝰ oīm rerum ⁊ bona tempalia danẗ hominibꝰ ad colendū verū deum ⁊ dominū vniuerſi: vbi igitur cultus dei nō eſt: ſicut ab inimicis dei vſure legitime exigunẗ: quia hoc nō fit cā lucri ſed cauſa dei ⁊ fraterne dilectionis: vt ſcꝫ inimici debilitenẗ ⁊ ad deū reuertāẗ vnde qꝛ bona q̄ habēt eoꝝ nō ſunt: ex quo vere fidei ſūt rebelles: ideo ad catholicos reuoluunẗ: ⁊ generaliter in eodē caſu licꝫ ab infidelibus vſurā accipe: quo licet rapere vel furari: de quo vide ſupꝛa vbi agitur de aliena furantibꝰ. Hinc etiaꝫ Deut. xxiij. cōceſſum ē iudeis ꝙ fenerari poſſunt alieno ad vſuram. Sup quo quidam dicūt ꝙ lex potuit iudeis p̄mium iuſte concedere de illis ſolis gentibꝰ: quoꝝ terra fuerat iudeis a deo data: aut de quibuſcūqꝫ alijs quas iuſte ⁊ ſm deū poterāt expignoꝛare depaupare ⁊ exterminare: his enī poterāt vſuris ſicut alijs actibus oppꝛimere: ⁊ ſm quoſdam hodie conſimiliter fieri poterit. Unde ſi quis tua iniuſte vſurpat: ⁊ nō potes illa rehabere niſi ſub foꝛma vſure: licet tibi ſm iura canonica: vt pꝫ ex dicto Ambꝛo. ſub tali foꝛma tua recupare: dūmodo nō aſſit intentio vſurandi ſed recuperandi dūmodo etiā ſub tali ſpecie ceteris ſcādalum actiuū nō miniſtraret: nā multa de ſe licita ſunt ꝓpter ſcandalū euitanda. Secūdo p̄ncipaliter poteſt vltra ſoꝛtē quis accipe ꝓpter debitū equitatis: que ſcꝫ equitas in hoc requiriẗ vt verbi gratia. Ponamus tres caſus hāc equitatē demōſtrātes ⁊ cōtinētes. Pꝛimus caſus eſt de eo q̄ pecuniā p̄ſtat ad pompā: tunc enī recipe poteſt vltra ſoꝛtē: vnde ſi q̄s pecuniā in ſaccl ſigillatis aut alꝭ aliꝗ locet vt conductoꝛ ab ipſis viſitantibus diues credatur ⁊ amplius honoꝛetur ac timeatur: aut vt ſola p̄ſentatione eius aliquod piculum vel detrimentū euitet: tūc ſi vltra ipſam aliquid recipitur: p̄cium ſue locationis eſt: quia talis locatio non fuit mutuatio: nec eiꝰ vſus fuit cōſumptio nec alienatio eiꝰ. Cōcoꝛ. in hoc Tho. ⁊ Hoſt. ⁊ habeẗ. ff. de cōmo. l. iij. §. fi. ⁊ l. ſeqn. ⁊ xiiij. q. iij. ſi feneraueris. in glo. Et Sco. in. iiij. dicit ꝙ pecunia habet vſū vtilem ex ꝓpꝛia natura: vtpote ad videndū vel oꝛnādum tanq̄ꝫ diuitē poſſidentem: ⁊ ad iſtū finem locari pōt ſicut equus vel aliud locale: ⁊ ꝓ tali vſu retento domino p̄ciū recipi pōt: ⁊ ex toto ꝯtractus locationis vel vēditiōis eſt. Aboletur autē vſure vitiū in hoc caſu: qꝛ nō eſt ibi mutuū ſed locatio: nec tranſferẗ dominiū in recipientem nec ſtat piculo eius ſed locātis: eo modo ſicut ſi locarenẗ argētea vaſa: de q̄ periculo dictū eſt ſupꝛa. Similiter de differentia inter locatū ⁊ mutuatū dictū eſt ſupꝛa. Secūdus vero caſus ē: cū eccl'ia feudū in pignꝰ accipit a ſuo vaſallo qꝺ ab eadeꝫ tenet: tūc enī ex eq̄tate nō teneẗ eccl'ia fructꝰ in ſoꝛtē cōputare: vñ ex̄ de vſur. dꝛ. c. cōqueſtus: qꝺ mōaſteriū detinēs terrā titulo pignoꝛis: cōputari dꝫ fructꝰ in ſoꝛtē: niſi terra ſit de feudo mōaſterij: tūc enī ſm glo. nō teneẗ cōputare fructꝰ i ſoꝛtē nec ē vſura: ſed aboleẗ in h̄ vſure vitiū: eo ꝙ eccl'ia ratiōe feudi nō dꝛ recipe alienū: qꝺ veꝝ ē ſi vaſallus interī nō teneret ad ſeruitiū feudi: ꝙ ſi teneret: tūc eccl'ia recipet alienū: idē habeẗ ex̄ de feu. c. j. ⁊ ſm Bern. h̄ idē lꝫ i q̄cū q̄ feudo laicali: qꝛ ibi ē eadē rō ꝙ ⁊ idē ius. Scđa rō cur i h̄ caſu aboleẗ vſure vitiū ē qꝛ vaſallꝰ nō ē dñs feudi: q̄uis i eo habeat vtilē actionē: ⁊ ſꝫ aliq̄s nō ē maioꝛ dño. Pꝛeſumiẗ etiā velle dare qꝛ ad antbidota ē naturaliẗ obligatꝰ. Tertiꝰ deniqꝫ caſus ē qñ eccl'ie poſſeſſio ē alligata clerico i beneficio: a laicꝰ eā tenet violenẗ iniuſte: tunc enī ſm Alexā. de hales: clericꝰ huiꝰ bñficij fructꝰ pcipe pōt vltra ſoꝛtē: vt ex̄ de vſu. c. j. ⁊ h̄ ſm Alex. de hales nō fit cā lucri ſ; vt eccl'ie res illo mō de manu laici redimātur ⁊ ſic tales fructꝰ abſqꝫ vitio vſure pōt retinere: ⁊ eodē mō dicēdū ē de laico cui licet h̄ mō redimere poſſeſſionē de manu detentoꝛis iniuſti: ⁊ ſiẗ habeẗ de deci. ſm Ray. q̄ ſcꝫ iniuſte detente de manu laici abſqꝫ vitio ſimonie licite pñt redimi: ſi nō pñt aliẗ recupari: dūmodo fiat auc'te ep̄i cuiꝰ auctoritas i talibꝰ multum excuſat: vt ex̄ de re p̄mu. c. q̄ſitum: pñt etiam recipi in pignus ⁊ modo p̄dicto recipi fructus dūmodo ad alienas eccleſias nō ptineant: vt extra de deci. c. interdicimus: ⁊ idem iudiciū ē de alijs poſſeſſionibꝰ. Tertio principaliter pōt vltra ſoꝛtē quis accipere ꝓpter debitū charitatis: quādo ſcꝫ abſqꝫ omni intētiōe ⁊ pacto datur aliquid vltra ſoꝛtem. Nam ſm Tho. in. q. de malo: q. xiij. ſicut creditoꝛ licite poteſt minꝰ recipere ſua ꝓpꝛia voluntate: ſic etiam debitoꝛ poteſt amplꝰ dare: ⁊ ille cui dat licite poteſt illꝺ recipere: dum non aſſit creditoꝛis coꝛrupta intentio: ⁊ ex hoc patet ꝙ in multis caſibꝰ p̄ma fronte apparet ꝙ vſura concurrat cum tamen liciti ſint ꝯtractꝰ. Uerūtamē ſm Durandū: ſi mutuantis intentio coꝛrupta fuerit: ita ꝙ mutuū nō dediſſet niſi ſub ſpe lucri: tūc nihil inde recipe poteſt: ⁊ receptuꝫ reſtituere obligaẗ: lꝫ illud debitoꝛ ex charitate ſeu q̄cūqꝫ alia cauſa dederit. Pꝛo q̄ ſciendū: ꝙ in mutuo dando triplex pōt interuenire motiuū vel intentio. Pꝛimo eſt intentio charitatis in q̄ ſcꝫ charitas ē cauſa mutui: ⁊ tunc mutuans recipe pōt qꝺ liberaliter offerẗ ꝓut ſupius viſum eſt. Secunda eſt intentio tepiditatis: in qua ſcilꝫ mutuū eſt cauſa ſpei: qꝺ contingit cū mutuās lꝫ p̄ncipaliter moueaẗ ex charitate: ſecūdario tñ moueẗ ꝓpter aliquā tēpoꝛalem vtilitatem: ſic tamē ꝙ licꝫ vtilitas illa ceſſaret nihilominꝰ alteri mutuare vellet: ⁊ talis intentio non q̄dem tollit ſꝫ minuit meritum plus vel minꝰ ſm maioꝛē vel minoꝛē reſpectum ad tēpoꝛale cōmodū. Huiꝰ ſententie ſunt Bern. ⁊ Ala. ſup. c. cōſuluit: extra de vſu. Hoc tamē ꝯſiderandū eſt: ꝙ hmōi receptio rei tēpoꝛalis ꝓpter mutuū date: magis apta eſt coꝛrūpere hanc intentionem tepiditatis q̄ꝫ illā que ē charitatꝭ: quia illa foꝛtiꝰ obſtaculū habet ex ſeipſa: ſi tamē p hmōi receptionē intentio nō coꝛrumpiẗ: tunc ſicut aliquid ſperare ſecūdario nō eſt moꝛtale nec foꝛte malū ſm glo. i dicto. c. ꝯſuluit: ita nec recipe aliq̄d ex tali ſpe ſecūdaria videẗ aliter eē pctm̄: q̄ꝫ ſcꝺꝫ ꝙ fuit in intentiōe mutuū datū: ad hoc ar. j. q. ij. c. q̄ꝫpio. in fi. Uerūtñ cū ex charitate mutuās intētionē charitatis obſeruare teneaẗ in oblatis ſibi gratis cū certis circūſtantijs: q̄tomagis ille q̄ mutuuꝫ dedit cū tepiditate: cum ipe ꝓpinq̄oꝛ ſit coꝛruptioni cupiditatꝭ vt dictū eſt. De circūſtātijs etiā q̄ requirūẗ in donis oblatis vt ſine omī ſcrupulo recipi valeāt: habeẗ l. vj. ſmone p̄cedenti circa finē. Tertia deniqꝫ eſt intētio cupiditatis: cum ſcꝫ ex ſola ſpe lucri vel ſaltē p̄ncipaliter ꝓpter lucrū q̄s mutuet: lꝫ pactuꝫ nō interueniat ꝓut latiꝰ videbiẗ poſtea. Ad laudem dei.

Quādo dubium vel periculuꝫ excuſat vſure vitium ⁊ hoc ſub q̄ttuoꝛ differentijs ⁊ quādo non excuſat: Sermo XXXVII

Non furtum facies

Exo. xx. Poſt p̄miſſa pñti ſmōe ꝓſequendū ē de ꝯtractibꝰ vſurarijs q̄ aliqñ tñ excuſanẗ ꝓpter dubiū vel p̄iculū q̄ aboleẗ in talibꝰ vſure vitiū ⁊ aliqñ nō. Pꝛo q̄ ſciendū: ꝙ ī mutuis veris vel interp̄tatiuis ſpe lucri principaliter factis: dubiū ſeu piculum a fenoꝛe non excuſat: qꝛ nulla ꝯditio ſeu circūſtātia actū aliquē ex ſua natura vitioſū excuſare valet: niſi ſm qꝺ ab eo rōnem vitioſitatis pōt remouere. Uñ ꝙ iudei in expoliatiōe egyptioꝝ excuſanẗ. Exo. xij. a furto: nō venit ex alia cauſa q̄ꝫ ex diuino p̄cepto: q̄ vt vniuerſoꝝ dñs h̄ p̄cepit: et res nō ſuas ex p̄cepto ſuas eē fecit: ſed qꝛ in mutuis veris vel interp̄tatis ſi p̄ncipaliter fiūt ſpe lucri vſure vitiū ē ānexū: ideo dubiū aut piculū d' ſui natura non tollit vitioſitatē a tali mutuo. Siliter dubiū ⁊ piculū non tollit vſure vitiū niſi dñiuꝫ ⁊ vſus rei piclitantis cū q̄ lucraẗ ad lucrātē ptineat: qꝛ ex re ſua q̄s lucrari debet: ⁊ vſus rei ex q̄ lucꝝ puenit ad lucrantē ptinere debet: nā qñ i actu lucrādi piculuꝫ merciū vel pecunie nullo reſpectu actus mercādi ſpectat ad ipm tradentē: ſꝫ ſolū ad eū cui res tradite ſūt: tunc eo ipo reꝝ dñiuꝫ ⁊ vſus q̄ ad actū illū mercādi: ſpectat ad euꝫ ſolū cuiꝰ piculo currunt res enī pdiẗ dño ſuo. Siliẗ nō excuſat a fenoꝛe piculū ſeu dubiū vbi i ꝯtractu cauſa tpis nō ꝓpꝛij aliq̄d plꝰ ſperaẗ: qꝛ ibi p̄ſumitur ſemp eſſe mutuū veꝝ vl' interp̄tatiuū: cū fit ſpe lucri ꝓpter intercurrēs tp̄s de q̄ latiꝰ dictū ē ſupꝛꝰ. Notandū igiẗ ꝙ i ꝯtractu mutui veri vel interp̄tati q̄druplex dubiū ſiue piculū interuenire pōt. Pꝛimum enī piculū ſeu dubiū ꝯtingere pōt in capitali ⁊ nō lucro. Exempli gr̄a ponaẗ caſus q̄ tangiẗ ex̄ de vſur. in. c. nauiganti. Si q̄s mercatoꝛi nauigaturo per mare tradat. c.

ꝯronas tali ꝯditiōe: ꝙ ſi nauis cū capita/
li ꝑicliteᷓ non teneaᷓ ſibi reddere capita/
le: ſi tñ in mercando amiſerit ſemꝑ ſibi to/
tum capitale reddet: ⁊ ſi lucratꝰ fuerit: ha
beat ꝑtē lucri: tūc reputaᷓ vſura in dicto
c. nauiganti: ratio eſt qꝛ lꝫ capitale currat
ad ꝑiculū tradentis ꝗdiu ē in itinere vel
mari ⁊ ſic ꝓ tpe illo currat vt ſuuꝫ: in actu
tñ ⁊ vſu mercandi ac cōmutādi currit ſolū
ad ꝑiculū recipiētis: ⁊ ideo ꝑ talē actū ipi
ſoli lucraᷓ ſicut ſibi ſoli ꝑdiᷓ vt iam dictū
eſt. Hic qri pōt: ponaᷓ caſus ꝙ quis mu
tuat. c. coronas in antberpia vt inde reci/
piat. cxx. in anglia cū hac ꝯditiōe: ſi ī via
tales pecunie vel merces ex illis empte pe
riclitenᷓ: debitoꝛ vltra medietatē reddere
non teneaᷓ: ſi vero impedimentū nō pati/
atur ad totum reddendū teneaᷓ: vtruꝫ in
hoc caſu cōmittaᷓ vſura. Ad hoc dicendū
ſm Hoſti. ꝙ talis cōtractus eſt vſurarius
qꝛ aut recipiens non expendit pecuniā il/
lam ⁊ ſic impiū eſt ꝙ creditoꝛ ab eo exigat
ꝙ non habuit: aut expendit: ⁊ ſic ꝯſumiᷓ
pecunia vt efficiaᷓ alterius qꝛ res empta
de pecunia illa efficiᷓ debitoꝛis: quia pe/
cunia ſibi mutua tunc efficiᷓ ſua: et ideo
non debet creditoꝛ exigere lucrum ď re de
bitoꝛis qua vſus eſt ⁊ inde lucratus. Et ſi
quis obſtat: ꝙ hoc licitum videᷓ eo ꝙ cre
ditoꝛ in ſe periculum ſumpſit: dicenduꝫ ꝙ
ſuſceptio talis ꝑiculi in nullo euꝫ excuſat
vt ptꝫ dicto. c. nauiganti: nam ſpe lucri ta
le mutuū fecit ⁊ ꝑiculum ſubijt. Secūdo
queri pōt vtꝝ recipiens pecuniā vltra ma
re vehendā ⁊ ibidē reddendā ꝓ certo pre
cio ſibi ꝯſtituto cōmittat vſuram. Ad hoc
dicendū ſm Inno. extra de vſu. c. fi. qꝺ ta
lis non cōmittit vſurā ſiue ꝑiculū recipiat
in ſe ſiue nō: qꝛ locatio ē opaꝝ ⁊ cuſtodie:
⁊ idē ſentit Hoſti. Tertio qri pōt: pona/
tur cōditio ꝙ in mercādo capitale currat
ad ꝑiculū tradētis: ita ꝙ ꝗcꝗd mercando
vel alio inculpabili mō ꝑdaᷓ: ipſiꝰ capita/
lis traditoꝛi ꝑdiᷓ: lucꝝ aūt fixū ſit: ſcꝫ vnū
ꝓ. viij. vel. x. vtꝝ talis ꝯtractus ſit licitꝰ:
eo ꝙ in tali caſu certū ē ꝙ mercatoꝛ cui ca
pitale traditū eſt emit totū futurū lucꝝ ꝓ/
dicti capitalis tanto ſcꝫ ꝑcio ꝗntū ꝓbabi
litas futuri lucri cū vtilitate ꝓpria poſſet
rationabiliᷓ eſtimari. Ad h̄ dicēdū: ꝙ licꝫ
ꝗdam dixerūt hūc ꝯtractū illicitū eſſe: tñ
Geral. ob doñ. ꝓbat illū eſſe licituꝫ multi/
plici rōne. Primo rōne ꝑiculi: naꝫ in tota
mercatiōe ex h̄ capitali fiēda ꝑdictuꝫ capi

tale currit ad ꝑiculū tradētis. Scdo rōne
lucri: qꝛ totū lucꝝ qꝺ ꝓbabiliᷓ eſtimaᷓ ꝓ
uentuꝝ habet aliquē valoꝛem ꝗ aliꝗ iuſto
ꝑcio pt eſtimari: ⁊ ꝑ ꝯſequēs etiā iuſte vē
di. Tertio rōne vitādi dāni: qꝛ dāꝫ ſuū ꝓ
ꝓpriū capitale iuſte pōt inde exigere ſuū in/
tereſſe. Rōne ħ ꝯtractus videᷓ nulla com
mitti vſura: niſi capitale illud nō eēt vere
traditū ſm rem ꝓ capitali: ſed potiꝰ ꝓ mu
tuo ⁊ ad vſurariū lucꝝ: tūc enī eēt mutuū
interꝑtatū ⁊ ꝑ ꝯſequens apud lucrantē ꝓ
ueniret lucꝝ de re cuius nō haberet dñiuꝫ
nec vſum: ⁊ ex ꝑdictis caſibꝰ multi ꝯſiles
fabꝛicari ⁊ iudicari pñt. Scdm vero du
bium vel ꝑiculū ꝯtingere pōt ī lucro ⁊ nō
in capitali: qñ ſcꝫ capitale traditum rema
net ipi tradēti certuꝫ ⁊ firmū ita ꝙ in oēm
euentū ſibi ſit reddendū: ⁊ tunc non ſuffi/
cit īcertitudo lucri. Exempli grā: trado ti
bi centū coronas in omi euētu mihi reddē
das: ⁊ ſi inde lucratꝰ fueris tertiaꝫ ꝑtē vel
mediā mihi ď lucro dabis: ſi vero nihil lu
cratus fueris etiam nihil mihi dabis niſi
capitale: qꝺ ſemꝑ ſaluum remanebit: talis
ꝯtractus ē illicitꝰ eo ꝙ capitale non currit
ad periculū primi tradētis: ⁊ ideo ꝗcquid
de lucro ꝑcipit ſm Baldꝰ. cōputandū eſt ī
ſoꝛtem: nimirū cum ſit mutuū interꝑtatū:
non autē ſocietas nec ex foꝛma ꝯtractꝰ nec
ex materia quia eſt ꝯtra naturā ſocietatis
ꝙ vnus capit ſaluum ⁊ alius capit fractū:
vt. ff. ꝓ ſocio. l. minus. Q2 ſi obijcitur illꝺ
qꝺ legiᷓ extra de dona. inter vi. ⁊ vxo. c. ꝑ
veſtras: vbi diciᷓ: ꝙ dos vxoꝛis tradi pōt
⁊ cōmitti alicui mercatoꝛi vt de ꝑte hone/
ſti lucri vir eius onera poſſit matrimonij
ſuſtentare: dicenduꝫ ꝙ hoc intelligi debet
qñ pecunia daᷓ ad ꝑtem lucri ⁊ damni: qꝛ
ꝯtractꝰ tunc licitus eſt ſm glo. Etiā. xiiij.
q. iij. c. pleriqꝫ: talis ꝯtractus vſurariꝰ eſt:
⁊ licꝫ ꝗdam dicāt eſſe licitū ⁊ hoc ex vi pa/
cti qꝛ ꝯtractꝰ ex cōuentiōe legem recipiūt:
vt de reg. iur̄. c. ꝯtractus. lib. vj. tñ Azo ⁊
Accurſiꝰ ⁊ multi alij ſecurius ⁊ melius cō/
trariū tenent. ff. ꝓ ſocio. l. verum: vbi non
valet: vt extra de pꝛecarijs: in textu ⁊ glo.
vbi poniᷓ etiā differentia inter ꝑcariuꝫ et
cōmodatum: ⁊ ſubdiᷓ differentia inter ꝑ/
cariū ⁊ ꝑcarie: vide longuꝫ ꝓceſſū. Hoſti.
autē dicit: ꝙ licꝫ non ď iure ſocietatis ſed
ex vi pacti talis ꝯtractus licitꝰ dici pōt nō
tamē eſt oīno equus: ⁊ ideo in iudicio ani
maꝝ cōſulit ꝙ ſi pecuniā recipiēs ipaꝫ ca/
ſu foꝛtuito amitteret: tunc is qui illam de/

dit eidem remittat. Hic queri pōt: pona/
tur caſus quidam reddituariꝰ tradat mer
catoꝛi centū coronas cum inſtrumēto ꝙ ſi
bi reddat dimidiū lucri abſqꝫ omi pericu/
lo capitalis: apud ſe tamē firmiter intēdit
ꝙ quicquid de capitali debito modo mer/
cando perderet: non mercatoꝛi ſed ſibi ꝑ/
datur: licꝫ hoc nō manifeſtet ne ſcꝫ a mer/
catoꝛe decipiaᷓ. Queriᷓ vtrum talis pec/
cat vel vſuram cōmittat. Ad hoc dicēdum
ꝙ tale lucrum eſt iniquū ſed non iniuſtū:
⁊ vocaᷓ a domino mamona iniquitatꝭ: de
quo ſpecialiter elemoſyne fieri debet ī ab
olitionem iniquitatꝭ illius. Q2 autē ſit lu/
crum iniquū patet: quia ſic tradēs pecuni
am moꝛtaliter peccat: tum quia ſeipm per
hoc diffamat coꝛam illo mercatoꝛe ⁊ omni
bus hoc factum ꝑcipientibus: ponens la/
pidem offenſionis ⁊ petrā ſcandali vꝉ imi
tationis: contra illud. j. Timo. v. ab omni
ſpecie mala abſtinete vos: tum etiaꝫ quia
facit opus criminale ex ſuo genere: ſalteꝫ
quo ad hoc ꝙ illum exponit periculo per/
dendi ⁊ ipm capitale reſtituendi: tum de/
niqꝫ quia dat occaſionem ſuis heredibus
iniuſta exigendi ⁊ recipiendi ſi ipe ſubita/
nea moꝛte decederet: qui ꝓpter inſtrumen
tum vellent ꝙ talis ꝯtractus in ſuo robo/
re ꝑmaneret: vnde talis ſūmoꝑe cauere te
netur: ne ſua moꝛte vel ſubtractiōe merca
toꝛ ille damnificeᷓ ⁊ ne tale inſtrumentuꝫ
vel ꝯtractus appareat in ſcandalū alioꝝ.
Q2 autē lucrum illud non ſit iniuſtū: id ē
reſtitutioni de neceſſitate ſalutis obnoxiū
dūmodo ſit rationabiliter moderatū ex h̄
patet: quia moꝛales actus totam rationeꝫ
ſui moꝛis ꝯtrahunt ab actu voluntatis a
a quo ſcꝫ cauſanᷓ: naꝫ ſi idem actꝰ fieret a
beſtia vel ab amente ſeu rōnis vſum nō ha
bente nihil penitus haberet de rōne moꝛa
li. Cum igiᷓ iſtaꝝ. c. coronaꝝ traditio ma/
nare dinoſciᷓ a voluntate interioꝛi cōtra/
ria foꝛme cōtractꝰ: quia vult firmiter ꝙ il/
lud capitale incurrat in mercātijs ad ſuuꝫ
damnū ſicut ad ſuū lucrum: lꝫ in exterioꝛi
ꝯtractu ad cautelam exprimat ꝯtrariū: ne
ſcꝫ mercatoꝛ ficte vel indebite ꝑdat ſibi ca
pitale debitum: ideo exterioꝛ traditio vt a
voluntate ꝓcedens realiter illaꝫ ab vſure
vitio ſegregat: ⁊ capitale ſic traditum cur
rit ad tradētis ꝑiculū. Scdo qri poteſt:
ſi ponaᷓ caſus ꝙ aliqs tradat alteri. c. co/
ronas ad operandū fideliᷓ in arte vꝉ merca/
tiōe vſqꝫ ad annū: ſub tali ꝯditiōe ꝙ ī fine

ſi quid lucratus fuerit totaꝫ ſoꝛtem ac tri/
plicem lucri ꝑtem tradenti ꝯſignare debe/
at. Si vo damnū ſuꝑuenerit: tūc traditoꝛ
trium ꝑtium ⁊ receptoꝛ damnū quarte ꝑtꝭ
ſuſtinere debeat vtrum talis cōtractus ſit
licitus. Ad hoc dicendū ꝙ non: cuiꝰ ratio
ē ſi talem pecuniam ſeu rem cū ipa emptā
periclitari cōtingat: tunc debitoꝛ vel rece/
ptoꝛ quarte partꝭ damnū ſentiet: quia ꝗc/
quid ꝯtingat quarta pars ſoꝛtis ipi credi
toꝛi reddēda eſt: ⁊ ideo ꝗcꝗd ipe creditoꝛ
de lucro cōſequitur de illa quarta ꝑte que
non ſubiacet eius ꝑiculo vſurarium iudi/
caᷓ: qꝺ autē recipit de tribus partibus ꝗ
ꝑtinent ad eiꝰ ꝑiculū licitū eſt. Tertium
ꝑinde dubium vel ꝑiculum eſt nec ipiꝰ ca
pitalis nec etiam lucri: ſicut cōtingit ī ma
nifeſtis vſuris ⁊ etiā ꝯtingere ſolet quod/
ammodo his qui ſecurant mercantias et ī
depoſitis. Circa quod dubium vel pericu
lū quadruplices ſecuritates diſtingui poſ
ſunt. Prima ſecuritas eſt tolerabilis. Ex
empli grā. mercatoꝛ merces mittit ad par/
tes remotas: ⁊ nolens ſe totaliter expone
re periculo: querit aliquem qui de ꝑdictꝭ
mercibus ei faciat ſecuritatem ſcꝫ ꝙ ď eis
ſatiſfaciat ſi in via pereant: ſuſcipiens aūt
in ſe tale periculum cum mercatoꝛe conue
nit de certa quota pꝛo tali aſſecuratione:
tunc enim taliter aſſecurās licite recipere
poteſt tale lucrum: ⁊ hoc ꝓpter tria. Pri/
mo ꝓpter cōditionem locationis: videtur
enī eſſe ꝯtractus locationis quaſi tali aſſe
curatoꝛi locet ꝯditionē illarū mercīū vſqꝫ
ad talē locū cum ſuo ꝑiculo ⁊ cū eꝗ merce/
de: ⁊ ſic quod datur pꝛo locato merces eſt
nō vſura. Q2 ſi obijciᷓ. c. nauiganti extra
de vſur̄. qꝛ caſus ille videᷓ conuenire cum
iſto vbi mutuās eunti ad nundinas cēſeᷓ
vſurariꝰ ꝓ eo ꝙ recipit ī ſe ꝑiculū receptu
rus aliquid vltra ſoꝛtem. Ad hoc dicēduꝫ
ꝙ hi duo caſus ſunt multū diuerſi: nam re
ceptum vltra ſoꝛtem de quo dicit ibidē di/
recte ꝯcernit mutuū in ꝗ oīs ſuꝑabundan
tia ꝓhibetur: hic aūt non eſt ſic: nec enim
ꝓpter mutuū qꝺ nō ē hic ſed ꝓpter factū:
id ē ꝓpter ſecuritatē quā fecit ď mercibus
illis recepit tale lucrū. Scdo talis ꝯtractꝰ
eſt licitus ꝓpter ceſſationē ſoꝛtis: quia nō
eſt ibi ſoꝛs ergo nec mutuū: nec etiam dici
pōt ꝙ aſſecurans lucrum recipiat vltra ſoꝛ
tem: qꝛ ſine fūdamēto nullū edificiū daᷓ.
Ad eē vo vſure neceſſe eſt īteruenire ſoꝛtē
vt patebit infra. Tertio videᷓ eē licitꝰ cō/

tractus eo ꝙ exinde ſequiť cõmune bonũ
reipublice ⁊ vtilitas mercatoꝝ: quia mul/
te mercationes ceſſarent ſi nõ inuenirenť
tales aſſecurantes. Secunda vero ſecuri/
tas eſt culpabilis ⁊ illicita que tali modo
fieri cõſueuit. Tu mutuo ſuſcipis ab alio
certam ſummaꝫ qua eges ⁊ ego ꝓ te ſatis
do vel ſecuritateꝫ facio creditori tuo: cum
ħ pacto: ꝙ a te recipiã vnũ vel duos flore/
nos ꝓ centenario de tali ſecuritate quã ꝓ
te facio: talis enĩ cõtractus illicitus vide/
tur duplici rõne. Primo quia reperiť ibi/
dem mutuũ indirectũ eo ꝙ aſſecurãs ſtat
ibi loco mutuantis: hinc aſſecurãs eſt ibi
ac ſi mutuando ad certũ tempus cũ addi/
tione duoꝝ vel trium ꝓ centenario ſuã pe
cuniam rehaberet: paria nanq; videñť: cre
ditori ſatis vel aſſecurare recipiendo ꝓ ħ
aliquid a debitore et mutuare recipiendo
aliquid vltra ſortem. Secũdo: quia ceſſat
ibidem ꝑiculum eo ꝙ fit ſine ꝑiculo aſſecu
rantis: naꝫ ſi me cõſtituo debitorem credi
toris tui tu mihi ecõuerſo obligaris reſti/
tuere tanq̃ meus debitor vere ſortis: mul
to aũt amplius ẽ cõtractus illicitus ſi cre/
ditorem tuum non ſoluo te in termino con
ſtituto ſoluente. Tertia ꝑinde ſecuritas ẽ
variabilis ſicut patꝫ in depoſitꝭ. Exempli
gratia: poſui pecuniam apud campſorẽ ſi/
ne pacto aliquo: campſor autẽ cũ pecunia
mea negociať: dans mihi decem ꝓ centũ:
queri põt vtꝝ recipiendo lucrum illud vſu
ram cõmitto. Ad hoc dicenduꝫ ꝙ ſi pecu/
nia fuit incluſa ⁊ obſignata nec numerata
tunc videor ꝓhibuiſſe depoſitario ne vta/
tur: vt. ff. de fur. l. licet. § rei: ⁊. l. die. § qui
pecuniã: ⁊ ideo quia illicite eſt vſus pecu/
nia mea illi depoſita: hinc omñe lucrũ inde
ꝓueniens mihi reſtituere obligať quia ex
re mea locupletior factus eſt: ar. ff. de neg.
geſ. q̃ ſine vſuris. Si ꝟo pecuniã depoſui
ad numeꝝ ⁊ hoc ſub ſpe lucri tunc ſi aliq̃d
vltra ſortem recipio vſuram cõmitto. Si
deniq; ſimpliciter depoſui ad numeꝝ ſine
pacto ⁊ ſine ſpe lucri: tunc ſecus ẽ: ⁊ ĩ hoc
ſtať dicto meo: qꝛ hec queſtio de ꝯſcientia
eſt. Dicit aũt Bal. de ꝑuſio ꝙ ſi in hoc vlti
mo caſu campſor aliquid dat vltra ſortem
ex liberalitate: ſciẽs ſe nõ teneri ad ſupad/
dendũ aliq̃d: tũc ſi a ꝓ̃ncipio nõ habui ani
mũ fenerãdi: licite poſſum illud datũ reci/
pere: quia mera donatio eſt: ſi vero ſoluit
credens ſe ex q̃dã eq̃tate teneri q̃ ſepiꝰ ad
remunerãdũ mercãtes mouet: tũc idẽ ẽ in

dictũ. Verũtñ ſi ſe credidebat vſurarie ob
ligari cũ nõ obligareť: tũc a tali dono ab/
ſtinẽ dũ ẽ ꝓpter ꝯſciam: ⁊ etiã ad amouen
dũ ſcandalũ: qꝛ ⁊ ab omñi ſpecie mala abſti
nendũ ẽ ſm apl̃m. Quarta deniq; ſecu/
ritas ẽ execrabilis qꝛ cũ ea frequẽtať oĩs
vſura manifeſta. Exempli grã: ſi quis mu
tuans centũ coronau exinde velit aliquid
vltra ſortem habere ⁊ ꝙ ibi nõ ſunt ita ſe/
curi ſicut ſi illas haberet in arca: ſed mutu
ando multis eas ꝑiculis ammittẽdi expo
nit: tunc enĩ nõ excuſať ꝓpter tale pericu/
lum ab vſura: quia ꝑiculum in hoc caſu ni
hil a ratione ⁊ natura mutui differt: vl' ſal
tem ſic inſeparabiliter ſibi cõnexũ eſt: ꝙ non
plus habeat de ratiõe vẽdibilis q̃ꝫ mutuũ
habeat inquãtuꝫ mutuũ: hinc ex periculo
ħ lucrari ꝑinde ẽ: ſicut lucrari ex ſolo actu
mutui: nã et ſi mutuãs eẽt tãte demẽtie ꝙ
abſq; omñi ſecuritate pignoris vel teſtimo/
nij vel ſcripture mutuũ daret cũ exꝓ̃ſſa pa
ctione vſure: lꝫ remaneret in ꝑiculo reha/
bẽdi nõ ſolũ vltra ſortẽ: ſꝫ etiã ipam ſortẽ:
tñ tale ꝑiculũ eũ nõ excuſaret ab vſura: qꝛ
agit ꝯ̃ diuicũ ꝓ̃ceptũ: Luc. vj. mutuũ date
nihil inde ſperantes: ꝑ hoc enĩ periculum
non tolliť ius idemtitatꝭ ipi ꝓ̃ſtitori: quia
receptor teneť ſibi ad omnimodã idẽtita/
tẽ. i. ad reſtituẽdam plene eq̃le ipi ſorti: et
ideo iniquũ ẽ aliq̃d vltra ſortẽ expectare.
Quartũ deniq; dubiũ vel ꝑiculũ cõtin/
gere põt tam ĩ lucro q̃ꝫ in capitali: ⁊ tñ põt
ibidẽ eẽ ꝯtractꝰ vſurariꝰ. Exempli grã: ſit
aliq̃s mutuãs. c. coronas ad. x. ãnos: ſub
tali ꝯditiõe: ꝙ ſi mortuꝰ fuerit alter ipſoꝝ
ĩfra decẽniũ. ſ. tradẽs vl' recipiẽs: tũc a de
bito ⁊ mutuo receptor liberatꝰ ſit: ſi ꝟo ſu
peruixerit vterq;: tũc receptor dabit ducẽ
tas illi q̃ mutuũ dedit: tunc in tali caſu cõ/
mittit vſurã: qꝛ ſm Alex. lomb. tale peri/
culũ ab vſura nõ excuſat: cũ talis cõtractꝰ
nõ tẽdat ad eq̃litatẽ iuſticie: eo ꝙ illa ſup/
abundãtia nec ex labore nec ex vſu rei ꝓ/
prie nec ex alteriꝰ rei recõpenſatiõe reduca
tur ad equalitatẽ iuſticie: ꝑiculũ aũt nõ ex
cuſat vbi cauſa tꝑis ſupabũdantia capiť:
tũc aũt dubiũ excuſare ꝑt: qñ dubiũ ĩcidit
ex natura rei. Et ħ dictuꝫ ẽ ꝟ. Ad lau. dei.

De mutuo facto cõitati coacte vel ex charitate ſeu ex cupiditate. Et qñ talis teneť ad reſtitutioneꝫ et quãdo non: Ser. XXXVIII

On furtum facies

n Exo. xx. Iam videnduꝫ ẽ de his q̃
mutuãtes cõmunitati alicui reci
N piũt aliq̃d vltra ſortẽ. De q̃bꝰ q̃ri poteſt
vtꝝ cõmittãt vſure vitiũ ꝓ̃ſertim cũ q̃libet
de ſuo ĩ quo plenũ ius et dominiũ habet:
diſponere põt ĩ licitis ⁊ honeſtis ꝓ libitu
ſue volũtatis: quãtomagis tota cõmuni/
tas ħ põt: qꝛ ĩ ꝯſenſu cõmunitatꝭ ĩtelligiť
cõſenſus ſingulaꝝ ꝑſonarũ ſm Sco. licita
ꝟo ⁊ honeſta videnť q̃ fiunt in comodũ ⁊
ſalutẽ reipublice: ⁊ ideo cõitates diſpone/
re pñt ꝙ ponẽs tantã pecunie q̃ntitatẽ tã/
tũ recipiat annuatim: qñ ħ faciũt ad como
dũ ciuitatis: ⁊ ꝑ ꝯſequens aliꝰ recipe põt.
Ad ħ dicenduꝫ ꝙ tria ſunt hoĩm genera q̃
frequẽtant hmõi ꝯtractꝰ. Primuꝫ genus
mutuat coacte. Scõm ex charitate. Et ter/
tiũ ex cupiditate. Primo q̃dam ſũt coacte
mutuãtes ⁊ tales recipe licite pñt ĩtereſſe
dãni ⁊ ꝓbabilis lucri. Et ħ ex triplici rati/
one. Primo rõne dominij cõpellẽtꝭ qꝺ ſic
patꝫ nã q̃libet cõitas cauſa neceſſaria vl' ra/
tionabili inquirẽte vti põt ꝑſonis ſuorum
ſubditoꝝ: ꝟ multofortiꝰ pecunijs eoꝝ: naꝫ
lꝫ ſingularẽ collectã applicandã camere fi
ſcali nemo põt imponere ſine ꝓ̃ncipis per/
miſſione vt. C. de tribu. l. j. ⁊ li. x. tñ colle/
ctam ſpecialẽ vnaqueq; cõitas ꝓ neceſſita
te ſibi incumbente põt indicere: vt. l. cõis
C. de opi. pub. Cũ ꝟ ciues cogi pñt ad ta/
lia onera ſoluenda: manifeſtũ ẽ ꝙ talis co
actio de rõne mutui multũ aufert: ⁊ ꝑ ꝯſe/
quens ꝺ rõne vſure. Cũ enĩ de natura ipi/
us vſure ſit ꝙ fiat in mutuo voluntario et
nõ ĩ coacto: ſeq̃ť ꝙ tale mutuũ violẽtũ nõ
ſapiat vſure vitiũ: ꝟ mutuãtẽ diſponat ad
poſſe iuſte recipe ſuũ intereſſe: ſicut enĩ cõ
munitas licite põt ſuadẽte rõne et iuſticia
⁊ neceſſitate ſuos grauare: ſic ⁊ rõne iuſti/
cia ⁊ honeſtate dictãte põt etiã releuare ꝓ̃
ſertim qñ eſt ex ꝑte mutuãtꝭ pura coactio
⁊ ex parte cõitatis liberal' donatio: primo
nãq; excuſat eos pura coactio: qꝛ qꝺ nõ ẽ
licitũ in lege neceſſitas licitũ facit: vt dꝛ ex
de reg. iur. tales enĩ nõ pñt ſibi aliter ꝓui/
dere ꝺ dãno ſuo: niſi accipiẽdo qꝺ a cõmu
nitate voluntarie offerť: ſi ꝑinde creditor
dãnificatꝰ ex lõga mora ſolutiõis rõne dã/
ni põt aliquid recipe vltra ſortẽ: vt ex de fi
deiuſ. c. ꝑuenit: quãtomagis mutuare co/
actꝰ tali coactiõe ꝙ nunq̃ ei reddiť capita
le qꝛ ſi q̃s iſtoꝝ crimẽ vſuraꝝ incurrere de

beret: tunc is q̃ volũtarie mutuat potiꝰ il/
lud crimẽ incurreret q̃ꝫ is q̃ inuitꝰ: cũ nul/
lus vſurariꝰ eẽ põt niſi mutuũ dare volẽs
ad vſurã. Et ſi obijciť ꝙ talis modus a cõ
munitate ordinatꝰ hoĩes inuitat ad peccã
dũ ⁊ vltra ſortẽ recipiẽdũ. Ad ħ dicẽdũ ꝙ
hoc veꝝ eẽt qñ mutuãs ſpe lucri ꝓ̃ncipali/
ter moueref: ſecũdaria tñ ſpe moueri põt:
q̃ ſpes nõ facit hoĩeꝫ vſurariũ: iux̃ notata
in. c. ꝯſuluit: ex de vſur. ⁊ de hoc notatũ et
tactũ ẽ in ſcꝺo ſermone ꝓ̃cedenti. Verũtñ
ſi talis mutuãs poſt coactionẽ aliquo tꝑe
ꝯtẽtareť recipe annuatim de tali mutuo:
tunc vſurariꝰ efficereť ſm Fredericũ ꝺ ſe/
nis: qꝛ ſubſtantia ſpes ⁊ intentio recipiẽdi
vltra ſortẽ grã mutui facit vſurariũ. De in
tentiõe aũt antecedẽte cõcomitãte ⁊ ſubſe
quente diceť infra. Scꝺo excuſat eos libe
ralis donatio cõmunitatꝭ: diciť enĩ. j. q. j.
c. ſicut epm: ꝙ eiꝰ oblatio nullã culpe ma/
culã ingerit: q̃ nõ ex ambiẽtis petitione ꝓ
ceſſit: ⁊. c. q̃ꝫ pio. Scꝺo coacte mutuantes
recipe pñt vltra ſortẽ rõne damni emergẽ/
tis: qꝛ facta tali ꝓ̃ſtatione cõmunitas ꝓ̃ſtã
ti iam obligata ẽ: non hñs dilationẽ ſolu/
tionis liberaliť cõceſſam: ⁊ ſic ſemꝑ rema/
net in mora ſoluẽdi: de q̃ ꝓ̃ſtans dãnũ pa/
ti dinoſciť vel in executiõe mercãtie vl' ar/
tis mechanice vel etiam a reddituũ vel re
rũ quarũlibet emptione. Pone ergo ꝙ in
mercantia q̃s vtens pecunijs ſuis obliga/
tus ẽ debitis certo tꝑe ſoluendis: q̃s acq̃/
ſita pecunia ſoluere diſpoſuit: ſed inſtan/
ter ab amico req̃ſitus mutuet pecuniã ſuã
ad certũ tꝑs ex charitate: adijciens abſq;
fraude: ꝙ ſi debitor ſuo tꝑe non ſoluat tũc
creditor ꝓ ſuo intereſſe vltra ſortẽ recipi/
at: tũc enĩ illã pecuniã licite recipere põt ⁊
exigere ꝓ ſuo intereſſe: vt extra de arbi. c.
dilecti: ⁊ in glo. ſi igiť hoc lꝫ ĩ dicto caſu:
vbi non multa violẽtia patꝫ niſi detẽtio rei
vltra terminũ ꝯſtitutũ cõtra dñi volunta/
tem: q̃ntomagis licebit ciui rõne intereſſe
ſumere vltra ſortẽ: cum ſua pecunia cõtra
voluntatẽ ſuã auferť ⁊ detinetur. Tertio
coacte mutuantes recipe pñt vltra ſortem
rõne lucri ceſſantꝭ. Ex retentiõe nanq; de
biti ſeu mutui vltra tꝑs ꝯceſſum a lucro ꝓ̃
pediti: qꝺ licite negociãdo vel alio modo
lucrati fuiſſent: exigere licite et recipe pñt
in recõpenſatiõeꝫ: nõ ſolũ dãni ſꝫ etiã ceſ/
ſantis lucri: ſm diſcretuꝫ iudiciũ viri pru/
dentis: eo mõ quo tactũ ẽ ĩ ſmone. iij. ꝓ̃ce/
dẽti: ⁊ ideo ex rõne ꝯſimili pñt in hoc caſu

aliquid recipe vltra ſortẽ: cuʒ amiſſo talis
lucri ſit q̃dã dãnificatio p̃ſtitoris: illa nã/
ꝙ pecunia dño ſuo veriſiliter plus valuiſ/
ſet ꝙ̃ ſeipam: ꝓpter induſtriaʒ q̃ ille vſus
fuiſſet tam ad p̃cauenda dãna ꝙ̃ etiaʒ ad
cumulãda lucra: ⁊ ſic priuat⁹ ẽ non ſolum
tota pecunia ſed etiã toto vſu ⁊ fructu in/
duſtrie exercitãde in illa ſiue ꝑ illam: ⁊ ſic
dñs ea fuiſſet vſus vt capitali ſuo: nec ĩ h̃
caſu rõnem habet mutui ſʒ capitalis ſaltẽ
interp̃tatiue ſeu ablatiue. Hinc etiã cõmu
nitas ſibi tenet̃ tanq̃ de capitali: ſecus tñ
eẽt ſi illa pecunia vſus fuiſſet infra termi/
num ꝯceſſionis. Hic queri poteſt: pone
caſum: Petrus coactus tradidit cõmuni/
tati .c. coronas: receptur⁹ annuatim ex ſta
tuto eiuſdẽ cõmunitatis ſex quouſq; ipaʒ
ſortem recipiat. Interim veniat Johãnes
⁊ emat a Petro ius illd̓ ꝑcipiẽdo talẽ ſũ/
mã ſub forma iam dicta. Utrũ talis cõtra/
ctus ſit vſurarius: ⁊ videt̃ ꝙ non: quia nõ
cõmittit̃ vſura niſi inter vſurarie ꝯtrahen
tes: ſed inter Petꝝ ⁊ Johannẽ videt̃ eſſe
ſimplex ꝯtractus emptiõis: nec etiã inter
Johannẽ ⁊ cõmunitatẽ videt̃ eſſe ꝯtract⁹
mutui: quia mutuũ non ꝯficit̃ niſi quãdo
de meo fit tuum: hoc addito ꝙ tandẽ meũ
mihi reddat̃: ſed hoc non fit inter Johem
⁊ ciuitatem: quia ꝯtractus inter Johãneʒ
⁊ Petꝝ fieri põt de iure etiã ignorante cõ
munitate. Ad hoc dicendũ eſt ꝙ talis con
tractus dupliciter conſiderari põt que di/
ſtinctio habet̃ etiã ex̃ d̓ vſur̃. c. ꝯſuluit: in
textu ⁊ glo. Primo mõ conſiderari põt ex
forma ꝯtractus: ⁊ tunc iſte cõtractus q̃ fit
inter Petꝝ ⁊ Johannẽ tñ: non eſt vſura/
rius. Alio modo cõſideratur ex intentiõe
ꝯtrahentis: ⁊ tũc ille contractus vſurari/
us eſt vtrobiq; ſcʒ tam ĩter Johem ⁊ Pe/
trũ ꝙ̃ etiã inter Johem et cõmunitatẽ: lʒ
diuerſimode: qd̓ ſic patere põt. Nam p̃mo
cum mente ꝯtrahitur inter Petꝝ ⁊ Johã
nem: ſcd̓ario ſ̓o ꝯtrahit̃ cũ mẽte inter Jo
hannẽ ⁊ cõmunitatẽ: cuʒ igit̃ Johes ꝯ̃hit
cũ Petro in mẽte intẽdit ⁊ ꝓpterea ꝯ̃hit:
vt intret locũ Petri: vt ſcʒ fiat creditor cõ/
munitatis ad h̃ vt recipiat vltra ſortẽ: ſed
talis intẽtio ẽ vſuraria: nã p̃ncipalis eius
intẽtio ẽ vt acq̃rat locũ ſm̃ creditoris intẽ
tionẽ ſcʒ Petri q̃ ad hoc ꝙ emptor: id eſt
Johes ſit creditor cõmunitatis loco vẽdi/
toris: ⁊ ideo lʒ Johes nõ ꝯtrahit vſurarie
cũ Petro q̃tum ad formã ꝯtrahẽdi: tñ cõ
mittit vſuram ꝓpter maculatã intẽtiõem.

Nã quicq̃d agunt homĩes intẽtio iudicat
oẽs. Secũdario ſilr̃ mediante cõtractu fa/
cto cũ primo ꝯtrahit ſecũdus vſurarie cũ
cõmunitate: nõ q̃dem explicite ſ; implicite
cũ intẽtiõe ⁊ affectu. Eſt etiã ĩter eos rea/
lis ꝯtract⁹ mutui lʒ indirecte ſub velamĩe
emptionis: q; mediãte illo ꝯtractu empti
onis acq̃rit actor actiõeʒ ex empto ſuꝑ cõ/
munitatẽ: vt inſti. de emp. ⁊ vẽ. §. p̃cium: ꝙ
cõmunitas obligat̃ illi ⁊ fit debitor illi⁹ ſi
cut ante debitor erat p̃mi. Ratio vero cur
prim⁹ debitor excuſat̃ ab vſura ⁊ nõ ſecun
dus eſt: q; prim⁹ ad mutuandũ coactus ẽ:
modo vt dictũ eſt: qd̓ non ẽ licitũ in lege:
neceſſitas licitũ facit: ſcd̓s vero volũtari⁹
hoc facit cũ ſpe ⁊ intẽtione recipiẽdi vltra
ſortẽ: vnde ſi ſcd̓s emptor ſil̓r a cõmuni
tate cogeret̃ ſicut prim⁹: tũc eſſet excuſat⁹
ab vſura ſi p̃ncipaliter ĩ eo nõ eẽt ꝯſenſus
vltra ſortem aliq̃d recipiendi rõne mutui:
ſic enĩ in ſcd̓o vt in p̃mo excuſaret coactio
⁊ recta intentio q̃ neceſſario cõiungit̃ co/
actioni: q; ſi cogi placeret illicitũ fieret eo
ꝙ coactio in voluntariũ trãſiret. Scõm B
ſ̓o gen⁹ hoĩm mutuat p̃ncipaliter ex cha
ritate libere ſua offerens cõmunitati ſine
ſpe vel intẽtiõe aliq̃d vltra ſortẽ recipiẽdi
Pro quo ſciendũ: ꝙ q̃daʒ veri reipublice
amatores inueniri pñt lʒ rari: q̃ videntes
iminentẽ neceſſitatẽ vel euidentẽ vtilitatẽ
cõmunitatis: ex charitate ſaltẽ p̃ncipalit̃
ſpõte mouẽt̃ ſua mutuare cõmunitati: ⁊ ta
les licite recipere pñt qd̓ eis a cõmunitate
ſponte offert̃: q; nõ min⁹ p̃miari meret̃ vo
luntaria charitas: ꝙ̃ coacta neceſſitas: eo
ꝙ nõ minor ratio eſſe poſſit ⁊ dãni emergẽ
tis ⁊ lucri ceſſantis in voluntaria charita
te: ꝙ̃ in coacta neceſſitate: niſi crederet il/
las pecunias ĩ actib⁹ illicit̃ expendẽdas:
q; tũc particeps fieret oĩm maloꝝ inde ſe/
quentiũ: nec licite tũc recipe poſſet aliquã
remunerationẽ. Sed q; de hac materia ta
ctũ eſt ſupi⁹ ideo gr̃a breuitatis ſupſedeo.
Tertiũ aũt gen⁹ hoĩm cõmunitati mutu/
at ex cupiditate: ad recipiẽdũ aliq̃d vltra
ſortẽ: ⁊ tales vſurarij ſunt iudicãdi: peio/
res vtiq;: ꝙ̃ ſi dũtaxat pſone p̃uate fenera
rent̃: q; magis peccare videt̃ q̃ feneratur
cõmunitati cui pl⁹ obligat̃: ꝙ̃ q̃ feneratur
ſingulari pſone: dicẽte Augu. charitas cõ
munia ꝓprijs ⁊ nõ ꝓpria cõmunib⁹ antepo
nit. Hic q̃ri põt vtꝝ ſponte ponẽs ad mu
tuũ pecuniã ſuã ipi cõmunitati vel etiã p/
ſone ſingulari ex intẽtiõe cupiditatis: ſemp

vſurã cõmittat vltra ſortem aliq̃d recipiẽ/
do: p̃ſertim cum mutuuʒ recipiens libere
põt aliq̃d donare d̓ ſuo ſibi mutuũ danti:
⁊ trãſferre dñiuʒ qd̓ habet in re ſua in ipm̃
mutuantẽ: ac ꝑ ꝯſequẽs mutuãs illã rem
tanq̃ ſuã recipe nõ obſtante ꝙ ſit vltra ſor
tem. Ad h̃ dicendũ: ꝙ q̃ñcũq; cõmunitas
aliq̃ vel ſingularis pſona põt aliq̃d libere
de ſuo dare ꝓ pecunia ſibi mutuo data ⁊ ĩ
aliũ transferre: tũc ⁊ alter põt libere recipe
re: dũmodo nõ ſit ꝯ̃ legẽ iuſte p̃ncipantis
ſcʒ ipi⁹ dei: ſicut ptʒ in his q̃ mutuãtes ex
mera charitate recipe pñt aliq̃d vltra ſor/
tem ex libera donatiõe: q; ꝯtra h̃ dñs nul/
lum mandatũ edidit. Uerũtñ aliq̃ñ libere
de ſua aliquid dare nõ pñt ꝓ pecunia ſibi
mutuo data: ſic ꝙ mutuãs illud licite reci
pere poſſit ⁊ h̃ ꝓpter p̃ceptũ ſupioris iuſte
principãtis ⁊ p̃cipiẽtis Luc. vj. Mutuum
date nihil inde ſperantes. Et ex̃ de vſur̃. c.
ꝯſuluit. Qd̓ etiã ꝑ exẽplũ oſtẽdi põt: naʒ
ſm̃ Bonauen. in. iiij. di. xxj. ⁊ ſm̃ Alexã.
de hales: ⁊ Scotũ: ꝯfeſſor manifeſtare nõ
põt pctm̃ ꝑ ꝯfeſſionẽ illi manifeſtatũ etiaʒ
de licẽtia ꝯfitentis: eo ꝙ cõfeſſor obligat⁹
eſt: nõ tm̃ ex iure penitentis ſed etiã ex iu/
re eccleſiaſtico et diuino: ſuꝑ q̃ talis peni/
tẽs diſpẽſare nõ põt: extra de pe. ⁊ re. oĩs:
⁊ de pe. di. v. c. ſacerdos. Sic eſt etiã in ꝓ/
poſito nr̃o: nõ enĩ ligat̃ vſurarius aut q̃li
bet alius ad nõ recipiendũ aliq̃d vltra ſor
tem ex mutuo dato ex ſolo iure cõmunita/
tis vl̓ ſingularis pſone: ſed etiã ex p̃cepto
diuino: qd̓ mutuũ recipiẽs diſpenſare nõ
põt: ⁊ ideo lʒ ipe quãtũ in ſe eſt licite dare
põt mutuãti: tñ nõ poteſt ſic libere dare ꝙ
mutuans ꝓ pecunia mutuata licite recipe
poſſit aliq̃d vltra ſortem: q; dñs in verbis
p̃dictis poſt ꝯſiliũ addidit mandatũ: cum
enĩ dicit mutuũ date: ĩgerit ꝯſiliũ: lʒ q̃ñq;
etiam ſit p̃ceptũ vt ptʒ ſupra: ſed cũ addit
nihil inde ſperãtes ꝯdit p̃ceptũ negatiuũ
qd̓ obligat ſemꝑ ⁊ ad ſemꝑ: ⁊ ſic in hoc ca/
ſu ſola corrupta intẽtio cauſat vſure vitiũ:
nec põt excuſari ꝑ h̃ ꝙ vult indẽnis ſerua/
ri: q; ſi caſus occurrit q̃ ꝯſiliũ mutui ĩ p̃ce
ptũ ſ̓tit̃: tũc tenet̃ etiã cũ ꝓprio diſpẽdio
mutuare ꝓximo: ſin aũt tunc ſi vult indẽnis
ſ̓uari nõ mutuet q; ꝓtunc ad h̃ nõ obliga/
tur: ꝙ ſi mutuat libere mutuet nihil recipi
ens vltra ſortẽ iuxta p̃ceptuʒ chriſti: alio/
q̃n q̃cq̃d ex tali mutuo recepit obligat̃ re/
ſtituere ſi põt: ⁊ ſi non põt mortalit̃ peccat
ſi nõ ꝓponit ſatiſfacere cũ poterit: qd̓ intel/
ligit̃ ſemꝑ eſſe veꝝ q̃ñ ſpõte mutuat cũ in/
tentiõe p̃ncipali remunerationis licʒ nulla
pactio de hoc exteri⁹ interuenit: vt ĩ dicto
c. cõſuluit: ⁊ ex hoc ſiue corrupta intentio
fuerit mutuũ antecedens ſiue ſubſequens
vel etiam cõſequens. Ad cuius euiden/
tiam ſciendũ: ꝙ intentio cupiditatis ĩ mu
tuo p̃ſtando eſt cum ſola ſpe lucri: vel p̃n/
cipaliter ꝓpter lucrũ aliquis mutuuʒ pre/
ſtat licʒ pactum nõ interueniat: ita ꝙ ſpes
eſt cauſa p̃ncipalis mutui: ⁊ talis iudicat̃
vſurari⁹ in dicto. c. ꝯſuluit. Uñ pıculoſior
ẽ h̃ vſura ꝙ̃ q̃ fit cũ ex̃ꝑſſis pactiõib⁹: eo ꝙ
in foro cauſaꝝ minime põt repeti: a mult̃
q̃ʒ cecatis auaricia vix põt agnoſci: nimi/
rũ cum vt dicit Alexã. de hales: ſm̃ leges
humanas ſola volũtas vſurariũ non faci/
at: q; lex cohibet manũ nõ animũ: ſm̃ ſ̓o
legẽ diuinaʒ q̃ cohibet aĩm ſola voluntas
facit vſurariũ: q̃ ꝓfecto volũtas ⁊ intẽtio
cupiditatis tripliciter in cõtractu ꝯtingere
põt: aliq̃ñ enĩ talis intentio cupiditatis ẽ
antecedẽs. ſ. anteq̃ mutuũ dat̃ vel q̃ñ da/
tur: qd̓ ꝓprie directe eſt ꝯ̃ mãdatũ dñicũ:
ſi tñ poſt ꝓpoſitũ mutaret ⁊ intẽtiõem re/
ctificaret ſm̃ regulaʒ charitatis p̃us poſi/
tã: tũc grat̃ data licite recipe poſſet: alio/
q̃n ſ̓o talis intẽtio ꝯſequẽs vel ꝯcomitãs
ẽ: q; lʒ mutuãs ꝓtũc nullũ intendebat lu/
crũ: tñ ſi recipiẽs mutuũ aliq̃d dat in recõ
penſationẽ mutui: ⁊ creditor ꝓpter eãdeʒ
cauſã libẽter acceptat: tũc habet corruptã
intẽtionẽ ꝯcomitante ⁊ cõmittit vſuram.
Aliq̃ñ deniq; talis intentio ſubſequẽs ẽ:
q̃ñ ſcʒ quis abſq; ſpe lucri prorſus gratis
mutuat: ſed lapſu tp̃is p̃ualente cupidine
nõ tm̃ exigit ſortẽ ſʒ etiã vult mẽte: ⁊ oſtẽ/
dit ore vel ope ꝙ ꝓpter mutuũ p̃us factũ
aliq̃d ſibi det̃: ⁊ talis nõ ſolũ cõmittit vſu
rã ⁊ obligat̃ ad reſtitutiõeʒ: ſ; etiã q̃cũq; ĩ
ius talis mutui ſuccedit mutuanti ſicut fi
lius vel heres. Et hec eſt ſentẽtia Archid̓.
xiiij. q. iij. c. j. Deniq; quia tales p̃ſtatiões
vel mutuationes potiſſime ⁊ continue fre/
quentantur per venetos: florentinos ⁊ ia
nuẽſes que ſunt notabiles ciuitates ĩ ita/
lia: ideo ad p̃dictorum cõfirmationem re/
feraʒ caſum quem in. iiij. ſuper ſententias
ſcribit magiſter Guil. d̓ cremona: vir mag
ne ſcientie ⁊ fame qui poſtea fuit epiſcop⁹
papieñ. Unde refert ꝙ cũ quidaʒ vir p̃di/
ues ⁊ ꝑpotẽs ĩ pecunijs: intẽderet p̃dicto
modo ponere magnam pecunie quãtitatẽ
in vna p̃dictaꝝ ciuitatum pro elemoſynis

pauꝑibus imꝑpetuū diſpēſandis: habito prius ſuꝑ hoc a p̄dicto Guil. ꝑitoꝝ ꝯſilio. Facta igiť in vniuerſitate papienſi diligē ti diſcuſſione: cū adhuc materia ꝑ tres cōtrarias opiniões dubia remaneret: occurrentibus alijs cauſis miſſus eſt antedict⁹ Guil. ambaſiator ad papā Urbanū ſextū: tunc in ianua cōmorantē. Rogauit igitur eundē p̄fatus diues: ꝙ de p̄dicta materia ꝯſuleret ſummū pontificem: eiqꝫ de ſua intentiōe circa poſſeſſionez predicte pecunie in elemoſynis diſpenſandis ꝓpoſitum reuelaret. Cui tādē papa r̄ndit ꝙ bñ fecerat eū de tali ꝯſulendo: quia caſus ardu⁹ eēt: ⁊ aſſerebat eundē caſum vſurariū eē. Cui⁹ reſponſio ⁊ diffinitiua ſnīa ſatis eſt pōderanda qꝛ p̄dictus papa peritiſſimus erat: q̄ꝓpter in talib⁹ ſemꝑ tutior via tenenda eſt ⁊ ꝯſulenda. Ad laudem dei.

De arte campſoria triplici: ſcilꝫ artificiali: reali: ⁊ caſuali. Et i quibus rebus ꝓprie cōmittitur vſura. Sermo XXXIX

Non furtuꝫ facies.

Exo. xx. Cupientes ſmone p̄ſenti de arte campſoria ꝓſeq̄. Primo querim⁹ vtꝝ ipa ſit licita: p̄ſertim cum ad cōmutationē rerū videať oportuna: et ꝓpter variā hominū cōmoditatē introducta. Ad hoc dicēdū eſt: ꝙ tria ſunt genera cambioꝝ ſcꝫ artificialia: realia ⁊ caſualia. Prima cābia ſūt artificialia: ⁊ hec q̄dem ſūt licita obſeruatis debitis circūſtantijs.

A Ad cui⁹ euidentiā ſciendū: ꝙ ars cāpſoria ſm phm. j. politice caſu ⁊ fortuna p̄mitus inuēta eſt: ſ3 demū ꝑ exigētiā artificialis facta ē. Solet enī nūmiſma plus valere in regione ꝓpria q̄ꝫ in aliena: accidit ḡ forte quoſdā habere q̄dā nūmiſmata que nō multū appreciabanť in regione ſua: eo ꝙ erāt de regione extranea: illis ḡ veniētib⁹ cum eiſdez nūmiſmatib⁹ ad exteras regiones: in q̄bus ꝓpria erant ⁊ plus valebant accidit eos plus recipe q̄ꝫ valebant in ſua regione: q̄ videntes inde ſe recipe lucrum arte campſoria vſi ſunt: ⁊ ſic ars originem ſumpſit. Demū autē cōſiderantes ꝙ in aliquibus ꝑtibus nūmiſmata plus valerent vt melius expenderenť ꝓpter lucrū inde inuentū illa nūmiſmata mittebāt vel portabant: ⁊ ſic ꝓpter ꝯſuetudinem ſ3 ꝯuerſū eſt in artificiale exercitiū: que nimirū ars vſui reipublice videť eſſe cōmodoſa ⁊ neceſſaria: quia dicit Alexā. de alexan. i tractatu de vſur. ꝙ ipa neceſſaria eſt p̄mo ad vtilitatē ꝑegrinantiū ⁊ alioꝝ q̄ circūeunt diuerſas regiones. Scđo neceſſaria ē ad cōmutationē rerū ſine q̄ ſtare non pōt humana vita: rex enī cōmutatio neceſſaria ē: cū vnaqueqꝫ regio in quibuſdam abundet ⁊ in quibuſdam egeat: que cōmutatio cōmode fieri nō p̄t ſine nūmiſmate: nō enī i diuerſa loca remota cōmode portari poſſent res ad faciendā ꝑmutationē: ⁊ ideo neceſſaria fuit nūmiſma. Quādoqꝫ etiā denarij ſine ꝑiculo portari nō poſſunt ad faciēdā permutationē: ⁊ ſic ars campſoria fuit neceſſaria: qꝛ campſor ꝑ cambiū tali ꝑiculo ſubuenire pōt. Et etiam ꝓpter diuerſitatē nūmiſmatū quoꝝ valor ſm varia loca variatur. Hinc eſt ꝙ talis ars ꝑmutationis ꝯcediť. Ūn dicit Franciſc⁹ de maronis in. iiij. ꝙ ſicut ars mercatiōis legitime facta eſt naturalis: ⁊ ſicut mercatores ſūt valde vtiles: eo ꝙ aliqua habēť i vna regione q̄ nō habenť in alia: ſic etiā pecunie cōmutatores ſeu campſores ſunt vtiles: qꝛ vna moneta currit in vna regione ⁊ nō in alia. Si ḡ q̄riť vtrū cābia artificialia ſint licita: verbi grā: cambiendo vel ꝑmutando vnū florenū ⁊ inde recipiēdo vnū denariū vltra ſortem. Ad hoc dicendū: ꝙ lꝫ quidā affirmare conenť talem ꝯtractuꝫ nō eſſe faciliter excuſabilē: nec illum facientē eſſe bñ tutū: dicunt tñ alij ⁊ verius: ꝙ licita ſunt dūmodo debito modo exerceāť: qđ tñ rariſſime ꝯtingit ꝓpter cupiditatē improbi lucri talium. Unde ꝓpter q̄ttuor maxie licita reddunť. Primo qꝛ non hñt mutui rōnez: eo ꝙ ꝓpter dilationē tpis nō ſperať lucrū et ſic nō interuenit in eis mutuū vñ vſura dici poſſet. Scđo qꝛ cāpſori non reddiť eadem ſors i ſpecie vel numero: qꝛ tribuit monetā vni⁹ generis ⁊ recipit monetā alterius generis. Tertio qꝛ ſm Archidi. xiiij. q. iij c. j. in glo. non pōt dici emptio vel vēditio ꝓprie loquēdo: qꝛ emptio ⁊ vēditio ꝓprie ꝯſiſtit in rebus emptialib⁹ quaꝝ p̄cia nūmiſmate menſuranť: ſed h̄ genus fit in ſola ꝑmutatione nūmiſmatū diuerſoꝝ generū: ⁊ ideo ſimplex ꝑmutatio dici pōt q̄ licita ē: niſi cambiētes de diuerſis generibus nūmiſmatuꝫ chariſtiā inducere intendāt. Quarto deniqꝫ q̄dam nō indocte putant h̄ licere rōne intereſſe: ſcꝫ ꝓpter labores ⁊

expēſas ſalarioꝝ pēſionū ⁊ ſimiliū: q̄ campſor ſubijt ꝓpter hanc artē: quaꝓpť etiā ex ea viuere pōt: quia dicit apl's. j. Coꝛ. v. ꝙ nemo militat ſtipendijs ſuis vnq̄ꝫ. Non enī teneor incaſſum in alioꝝ vtilitatē laborare: nam laboris itineris ⁊ expenſaꝝ habenda eſt ratio: vt extra d̄ voto. c. magne: licita ſunt ergo talia cābia: dūmodo cū debito moderamine fiant ⁊ diſcretū ac moderatū lucrum dūtaxat recipianť. Sed quia vix ē poſſibile ꝙ exercentes talia cābia ab vſuris ⁊ ſimpliciū deceptionibus imunes ſeſe ſeruare p̄ualeant: ideo cunctis in foro conſcie diſſuadendū eſt: quia q̄ tangit picem inquinabiť ab illa: ⁊ occaſio proxima facillime mouet ad lapſū. Frequēter enim eis accidit ꝙ monetā vł rem aliā ab ignorantibus ⁊ inexꝑtis: aut ſimplicibus citra p̄ciū cōdignū ⁊ vltra moderatū lucrū recipiunt: ⁊ tūc ſemꝑ ad reſtitutionē obliganť in iudicio anime. Taceo de raſuris ⁊ alleuiationib⁹ monetaꝝ ⁊ de ſimilib⁹ hanc artem cōcernentib⁹: de quibus aliqua ſupra tacta ſunt. Hic incidentaliter queri pōt: vtꝝ habēs aliquā monetā quā timet futuro tēpore minorādā ꝯſueto p̄cio ſm ſtatuꝫ legis poſitiue vł dūi terre: nec volēs illam mutuare ꝓpter hunc timorē: niſi cū conditione ꝙ ſibi reddať alia moneta in equali p̄cio in quo nunc eſt ip̄a moneta ſcꝫ tēpore mutui debeat vſurari⁹ cenſeri. Ad hoc reſpōdet Alex. de alexan. ꝙ multis videtur illud eē vſurariū: alijs autē videť ꝙ nō: ⁊ ad hāc opinionē declinat Alex. cui cōcordat ſanct⁹ Bernardin⁹ in tractatu de ꝯtractibus: ⁊ iſtoꝝ ratio eſt triplex. Prima eſt quia aliud ē mutuo ſperare lucrū: ⁊ aliud ē vitare dānū: p̄mū enī fieri nō poteſt ſine iniuria dei: qui hoc ꝓhibuit Luc. vj. dicens: Mutuū date nihil inde ſperantes. Nec etiam ſine iniuria ꝓximi cui mutuum gratis dari debuit. Qui autē vitat dānuꝫ ſuū deo nō facit iniuriā: cū hoc nulla lege reperiať ꝓhibitū. Nec etiā ꝓximo facit iniuriā cū nō ledat proximū qui ꝓpriū euitat dānū: ſic ḡ magis q̄rit vitare dānū q̄ꝫ lucꝝ ꝓpriū acquirere. Secunda ratio eſt: quia debitor nō min⁹ accipit tēpore mutuatiōis q̄ꝫ reddere teneť tēpore ſolutionis: nec etiam erat veriſimile ꝙ illa moneta ex ſeip̄a minus eēt poſtea valitura q̄ꝫ valebat tempore mutuationis: cum eius minoratio vł vilificatio nō accidit rōne dilationis temporis: ſed potius ex voluntate legiſlatorū.

Tertia ratio eſt qꝛ debitor nō accipit pecuniā vt ſeruet eam vſqꝫ ad tēpus q̄ veriſimiliter erat min⁹ valitura: ſ3 vt vtatur ea ſtatim vel ſaltē in tp̄e breui quo valorē ſuū adhuc habeat: ſi ergo redderet mutuū tempore minoratiōis ip̄ius monete q̄tū ad valorē: tunc poſſet contingere ꝙ cuꝫ accepto mutui beneficio min⁹ redderet q̄ꝫ accepit: qđ videť min⁹ equū ſm fraternā charitatem. Secunda vero cābia dicunť realia: qꝛ vt plurimū realiter deducunť. Ad cui⁹ euidentiā queri pōt: vtꝝ campſor aliquid accipiēs eo ꝙ pecuniā quā ſibi h̄ ſoluo mihi faciat alibi in loco diſtanti numerari: puta in roma vł in venetijs vſurā ꝯmittat. B

Ad hoc dicēdū ꝙ ibi nō eſt vſura: quia vbi nulla interuenit rō mutui nulla pōt ibidez eſſe vſura. Nā ſm oēs doctores vſura proprie non cōmittiť niſi in contractu mutui: Mutuū autem dicitur quādo aliquid meum fit ꝑ aliqđ tempus tuū: ⁊ ideo neceſſe ē ꝙ ſolū in illis rebus quib⁹ mutuū interuenire pōt vſura cōmittať: quas Alex. de hales diſtinguit i triplici genere. Quedā enī mutuanť ſub certo numero: ſicut pecunia quedā ſub certa pōdere ſicut aurū: ⁊ q̄daꝫ ſub certa menſura ſicut granū: vinū: oleū ⁊ i his ſolum ꝓprie cōmittiť vſura. Cui⁹ ratio eſt: qꝛ ſole res circa quas conſiſtit mutuū habēt a natura vł arte ſibi conſtitutū valorē quem tranſcēdere minime poſſūt niſi vitioſe cōtra naturam vł artem agať. Ad id qđ obijcit Ganfre. dicēs vſurā etiā cōmitti poſſe in alijs reb⁹: puta ſi ꝓ pecunia mutuata recipiā equū vł p̄dium ad vſū ⁊ ſimilia vltra ſortē vſura eſt: vt ptꝫ. xiiij. q. iij. c. plerīqꝫ. Cui reſpondendū eſt: ꝙ diſtinctio fieri debet inter vſurā q̄ ab vſurario exigitur vltra ſortē ſeu vltra mutuū datū: qđ ꝓprie diciť vſura: ⁊ res i qua dicta vſura cōmittiť que eſt ip̄m mutuū: vt equ⁹ vł ager: de quo gigniť ip̄m lucrum. Nam ſi ponderať illud qđ mutuo datur: cui ꝓprie ⁊ vere accedit vſura: tūc ſemper illud conſiſtit in tribus p̄dictis. Si vero ponderatur p̄miū quod datur: tunc poteſt eſſe aliud a predictis: ſed hoc improprie ⁊ interp̄tatiue dicitur vſura. Reuertendo igitur ad ꝓpoſitū in caſu p̄dicto campſor non tradit aliquod mutuū: ſed potius recipit aliquid reſtituēdū tempore futuro in certo loco. Et ideo ſi vitiū aliqđ ibidem eſt erit aliud ab vſura. Unde ꝓ generali regula tenendū eſt ꝙ q̄cūqꝫ aliquid ab altero recipit nihil ſibi dā

do niſi tempore ſolutionis vel redditiõis
accepti:nõ cõmittit vſurã ratione talis ac/
cepti. Pro quo ſciẽdũ ꝙ tribꝰ rationibus
in talibus licite poteſt interuenire lucruʒ.
Primo ratiõe cuſtodie ſeu depoſiti :vtpu/
ta ſi abſꝗ periculo ⁊ labore deportiõis de
vna terra in aliam reddit mercator cum ꝓ
prio lucro depoſitũ vl'equalens. Exempli
grã. Epũs pergens romã deponit ĩ antber/
pia mille coronas alicui mercatori habẽti
rome tabulã pecunie:mercator autẽ acci/
pit ab epõ coronas viginti vt ꝑfatas mille
ſibi reddat indẽnes rome:in tali nanꝗ ca/
ſu nõ cõmittiṫ vſura. Verũtamẽ ſm quoſ/
dã ibi ẽ indecẽs ⁊ turpe lucrũ maxime pro
pter duo. Primo qꝛ mercator ille ſine peri
culo ⁊ expenſis ac etiã ſine labore deporta
tionis facit eas epõ reddi in roma. Secun
do qꝛ anteꝗ̃ reddat illas:põt ex traditiſ ſi/
bi in antherpia lucrari mercationibꝰ ſuis:
⁊ ſic videṫ eſſe turpe lucrũ licet nõ ſit ibi/
dẽ vſura:vnde ſm quoſdã nõ teneṫ ad re/
ſtitutionẽ qꝛ vere ſeruiuit epõ in aliq̃ equi/
ualenti:licet abſꝗ ſuo ꝑiculo ⁊ labore:idõ
indecẽtia talis lucri nõ cõtinet ſimpliciter
indecẽtiã vl'iniuſticiã:ſ potius quandam
equalitatẽ. Et huius opinionis ẽ Lau. pꝰ
Jo. de ligna. dicẽs ꝙ iſte caſus licitꝰ ẽ nõ
ſolũ ꝓpter periculũ qð plerũꝗ ſubit:ſ etiã
vt ſubueniaṫ ſalarijs miniſtroꝝ ⁊ penſio/
nũ:ac vt nõ fruſtra ponat opas ⁊ ſudorem
in aliorũ vtilitatẽ. Satis etiã ꝯcordat ſan/
ctus Bernardinꝰ ĩ tractatu de ꝯtractibus
vbi diċ. Credo ſaluo meliori iudicio:ꝙ qũ
tali cãbienti qui de hoc facit artẽ imminet
circa hanc artẽ expenſe penſionũ operarũ
ſalarioꝝ factoꝝ ⁊ diſcipulorũ :inſup circa
pericula ⁊ labores ſicut plerũꝗ talibꝰ con
tingere ſolet:ꝙ tunc nõ obligaṫ ad reſtitu
tionẽ. Secus aũt de eo qui hãc exercẽs ar/
tem ꝓpterea non ĩminent ſibi pericula:nec
habet inde labores nec expenſas ex quibꝰ
rõne intereſſe poſſet inde lucꝝ ſumere ſm
Baldũ. etiã ex de plus pe. c. j. Pone caſum
ꝙ mutuo campſori in antherpia centũ pro
xc. que mihi dari faciet rome:talis quideʒ
ꝯtractus ẽ licitꝰ iuregentiũ ⁊ neceſſariꝰ ac
naturali rõne inuentꝰ:eo ꝙ campſor ſubijt
ꝑicula maris ⁊ dãna nuncioꝝ. ff. de ꝟ. ob.
l. qui rome. §. calũnieris. Qꝛ ſi campſor plꝰ
aliquid lucraṫ:ex iuſticia q̃dẽ ⁊ licite lucꝝ
ſumit:qꝛ induſtria accedit rei licite:vt no.
ff. ad. l. fal. l. ſi heres. Licitũ ẽ etiã numerã
ti decẽ paciſci ꝙ reddanṫ nouẽ tñ qꝛ minu
ere ſortẽ nõ eſt pctm:augere autẽ ſic. Et eſt
textus notabilis. ff. ſi cer. pe. l. roga. §. ſi ti/
bi. Scðo rõne patrie põt in talibꝰ caſibꝰ in/
teruenire lucꝝ tam ex ꝑte dantis q̃ȝ ex par
te recipientis:cuiꝰ ratio eſt:qꝛ moneta cõ/
muniter plus valet in terra ꝓprijs q̃ȝ alie/
na: ⁊ ideo ſi pura ⁊ ſola rõne cambij pro/
pter monetã plus valentẽ ĩ ꝓpria patria q̃
aliena lucꝝ interueniat:nõ crediṫ ibidem
vſura. Exemplũ primi caſus:Si q̃s coloni
enſis mille coronas francie intẽdebat fer/
re pariſius ⁊ ibidẽ cambire vl' expendere:
inueniẽs autẽ campſorẽ in patria ſua tabu
lã cambij habẽtem pariſiꝰ cui tradit eaſdẽ
quaſi pariſius eas cãbiens ac ꝑ ꝯſequens
ad forũ cambij illiꝰ tradẽs:tũc ſi nihil ali/
ud intẽdit nõ eſt ibidẽ vſura licet ꝓ eiſdeʒ
coronis plus recipiat q̃ȝ colonie valeant.
Si tamẽ ꝑ hoc ꝙ eas colonie prius tradi/
dit ⁊ poſtea pariſius recipit lucꝝ intende/
ret acquirere:tũc illa traditio mutui rõnẽ
indueret ⁊ vſura eſſet. Exemplũ autẽ ſecũ/
di ſumendũ ẽ cõtrario mõ:qð tamẽ frequẽ
tius accidit:verbi grã. Pariſius exiſtens
indigeo pecunia in colonia:do tibi pariſiꝰ
centũ coronas ⁊ tu mihi facias cõſignare
ꝑ litteras tuas in colonia centum ⁊ quin/
decim florenos renenſes: tunc licet tñ lu/
creris inde ſcʒ q̃nꝗ florenos cũ centũ coro
ne faciant. cxx. florenos:tamen talis ꝯtra/
ctus ẽ licitus:tũ qꝛ eſt quedã ꝑmutatio nũ
miſmatis ad nũmiſma:nõ rõne pecunie q̃
de ſe fructũ nõ parit:ſ rõne patrie ſuperue
nit lucꝝ:tum qꝛ eſt ad vtilitatẽ vtriuſꝗ:ne
ꝗ enĩ ſine tali cambio mercantie exerceri
poſſũt:tũ etiã rõne intereſſe:ſicut de expẽ/
ſis rõne cuſtodie dictũ eſt. Concor. Jo. de
lignano ⁊ Lau. Tertio rõne monete põt ĩ
teruenire lucꝝ:nam quedã ſunt monete q̃
nõ ſolum ĩ patria ꝓpria ſed quaſi vbiꝗ ma
iorem habẽt valorẽ ſeu curſum q̃ȝ alie mo/
nete:ita ꝙ veriſimiliṫ tales monete citius
aſcendent in valore:vel ſaltem diminutio
valoris illarum minꝰ eſt formidabilis:talẽ
igiṫ pecuniã habens ac in theſauro recon
dere deliberans:poſſet ab alio requiſitus
ad vendẽdũ in eo caſu recipe de eadẽ pecu
nia aliquid vltra cõmunẽ valorem tũc oc/
currentem. Verũtamẽ ſm Alex. lombar.
ſi monetam emens dat plus ꝓpter tẽporis
dilationẽ vl' minꝰ ꝓpter tp̃is anticipationẽ
tũc ꝯtractꝰ nõ ẽ licitꝰ:ꝑſertim ſi ſic emens
cõiter lucreṫ:qꝛ videṫ eẽ mutuũ indirectũ
Si tamẽ eſſet ꝓbabile dubiũ:tũc rõne du/
bij ꝓbabiliter vel cõmuniter accidentiſ cõ/
C tractus excuſaretur. Hic queri poteſt:
vtrũ mutuans certam monetam quã veri
ſimiliter credit tẽpore ſolutiõis magis va/
liturã:tandẽ recipiẽs eandẽ ſummã eiuſ/
dem monete iam facte maioris valoris cõ/
mittat vſurã. Ad hoc dicendũ ꝙ ſi veriſiliṫe
erat ꝙ ꝑcioſior fieret:tunc ſi creditor erat
pecuniam ſeruaturꝰ nõ cõmittit vſurã. Si
vero nõ eſſʒ ſeruaturꝰ:tũc ſi debitori liber
tatem aufert ſe liberandi cõmittit vſuram:
quia ſe voluit exonerare ⁊ debitorẽ onera/
re. Si deniꝗ talẽ libertatẽ nõ aufert: tunc
nõ eſt vſura ſi nõ habʒ intentionẽ corrup/
tam ſcʒ ſi magis vellet ꝙ debitor ante tem
pus ſolueret ne oneraret. Tertio deniꝗ
cambia dicunṫ caſualia que noïanṫ a qui
buſdam cambia groſſorũ:de quibus dicit
ſanctꝰ Bernardinꝰ de cõtractibus ꝙ cele/
braṫ hoc modo. Indigeo in florentia decẽ
libras groſſorũ ⁊ ibi recipio ꝓ illis a cam/
pſore. c. ⁊. vj. florenos aut plus vl' minus:
ſm ꝙ tũc plus vl' minꝰ in florentia valent
decẽ libre groſſoꝝ:dehinc ad vnũ menſem
teneor ſibi tñ reſtituere quantũ infra decẽ
dies a die ꝯtractus valebũt decẽ libre groſ
ſoꝝ in venetijs:que licet aliquando valent
minus:tñ cõmuniter valẽt plus: ⁊ ideo ex
ercent iſta cambia vt ſic lucrenṫ qui cõtra/
ctus eſt oĩno illicitus vtpote exiſtẽs ꝯtra/
ctus mutui cum intentione recipiendi vl/
tra ſortẽ ponens ſe vt in pluribꝰ in lucro: ⁊
ideo dubiũ nõ excuſat ibidẽ ab vſura :hec
breuiter patent de cambijs. Ad laudẽ.

De vſura quid ſit ⁊ cur obligat ad reſtitutionẽ: ac vtruʒ in aliqua lege vel aliquo caſu cõcediṫ vſura vel permittitur: Sermo. XL

Non furtũ facies.

n Exo. xx. Merito diċ. pſ. lvij.
de vſurarijs obſtinatis. Furor
illis ſm ſimilitudinẽ ſerpẽtis:
ſicut aſpidis ſurde obturantis aures ſuas
que nõ exaudiet vocem incantãtium. ⁊c̃.
Vſurarius enĩ merito aſpidi cõparaṫ:qꝛ
ad vocẽ predicatoꝝ ⁊ ꝯfeſſorũ obturat au/
res ſuas:ne forte alliciaṫ ad reſtitutioneʒ:
obturat inquã ẽra id eſt cupiditate ẽrena:
⁊ cauda id eſt ſpe vite longioris ⁊ amore re
linquende poſteritatiſ:cuius pecunia ſiliſ
ẽ morſibꝰ aſpidis:qꝛ ꝑcuſſus ab aſpide q̃ſi
delectatꝰ in ſomnũ vadit ⁊ ꝑ ſuauitatẽ ſo/
poris moriṫ:eo ꝙ tunc venenũ lateṅ per
omnia membra diffundiṫ. Sic qui recipit
ſub vſura pecuniam ſub tẽpore quaſi bene
ficiũ ſentit:ſ vſura per omnes facultates
eius decurrit ⁊ totas indebituʒ obligatas M
ꝯuertit. Ad cuiꝰ cautelam ſalutiferã pri
mo queri poteſt quid ſit vſura. Ad hoc re/
ſpõdet Ambro. xiiij. q. iij. c. plerꝗ :dicẽs:
Quodcũꝗ ſorti accidit vſura ẽ:ſiue ſit pecu/
nia ſiue eſca veſtis ſpẽs ligna ſeruitiuʒ :vt
pʒ in omnibꝰ capitulis eiuſdẽ q̃ſtionis. Et
accipiṫ hic ſors ꝓprie ꝓ debita quantitate
rei mutuate in materia occurrenti. Et ſub/
intelligiṫ ex pacto vl' etiã intẽtione ꝑcedẽ/
te ꝯcomitãte vl' ſubſequẽte ꝓut priꝰ expo/
ſitũ eſt:vñ ꝯmittiṫ vſura ſola intentiõe cor
rupta ex ꝑte creditoris:qui non mutuaſſet
ꝑncipaliṫ niſi ꝓpter ſpem lucri:in quo ca/
ſu teneṫ creditor totũ ſic receptũ reſtitue/
re quacũꝗ intẽtiõe illi dederit debitor :vt
ex de vſur. c. conſuluit:in glo. Unde dicit
Alex. de hales in. iij. ꝑte ſũme in expoſitio
ne euãgelicoꝝ ꝑceptoꝝ:ꝙ ſm humanas q̃
dẽ leges ſola volũtas nõ facit vſurariũ:qꝛ
lex humana manũ cohibet nõ animũ: ſed
ſm legẽ diuinã que cohibet animum:ſola
voluntas facit vſurariũ. Qꝛ ſi queritur
cui applicabiṫ reſtitutio mẽtalis vſure. Re
ſpõdet ad hↄ Antho. archiepũs florẽ. in tra/
ctatu reſtõnũ di. ꝙ aliq̃ dicũt acceptũ vltra
ſortẽ ĩ vſura mẽtali tñ illi reſtitui nõ debe
re q̃ dedit:qꝛ volũtarie illð a ſe abdicauit:
nec tñ ſibi retinere dʒ:qꝛ ꝯ̃ legẽ dĩnã acce/
pit:ſ erogari dʒ paupibꝰ. Sʒ qꝛ illa rñſio
minꝰ ſufficiẽs videṫ:idõ magis dicẽdũ ẽ:ꝙ
ſi mutuũ recipiẽs dedit illð ex lĩbalitate ꝑ
modũ doni:tũc recipiens hↄ certitudinaliṫ
ſciẽs nõ teneṫ reſtituere nec ẽt paupibꝰ da
re ex ꝑcepto ſ ex cõſilio:ſ tñ teneṫ de ſua
corrupta ĩtẽtõe penitere. Quod ſi dedit rõne
mutui ꝑncipaliṫ:tũc non abdicauit illð a ſe
volũtarie ſ ꝯditionate:ne. ſ. mutuãs repu
taret ſe granatũ ⁊ alteꝝ ĩgratũ ⁊ ſic alia vi
ce nõ ĩueniret mutuũ: ⁊ tunc dʒ reſtitui qð
dedit mutuãti. Vñ dr̃ ĩ directorio iuris :ꝙ
vſurariꝰ mẽtalis ĩducẽdus ẽ in foro peni/
tẽtiali vt reſtituat ꝑ. c. ꝯſuluit: ex de vſur.
Et ſubdiṫ ꝙ lʒ ĩ foro iudiciali nõ ẽ punien
dus tãq̃ȝ vſurariꝰ:tñ ĩ foro ecclie iudicãdꝰ
ẽ male agere: ⁊ ĩducẽdꝰ ẽ nõ ꝯpellẽdus :vt
ſic accepta reſtituat: qꝛ q̃ ad deum reuera
vſurarius ẽ:hoc in glo . in dicto. c. conſu/
luit. Verũtñ poteſt ſperare mutuãs illud

ad qḋ tenet mutuū recipiens: ꝙ in conſi/
mili caſu neceſſitatis tenetur ſibi dare mu
tuū: etiam ſi prius illi nō mutuaſſet: nō ta/
men licet hoc ſperare ex vi mutui ſed tātū
ex charitate mutuū accipientis: quia mu/
tua beneficia charitatem accendūt: tamen
ſi hac intentione mutuū traderet: tunc illi
meritoriū nō eſſet: quia nō poneret in deū
finem ſuū: contra illud. Luc. vj. Mutuū
date nihil inde ſperātes: ſcꝫ ab homie ſed
B a deo. Secūdo queri poteſt: quare vſura
eſt peccatū ⁊ obligat ad reſtitutionē. Ad hoc
dicendū ſm Alex. de alexan. ꝙ hoc eſt ꝓ/
pter multas ratiões. Primo quia facit cō
tra naturā mutuate rei ſcꝫ pecunie que nō
parit fructū. Secūdo quia facit contra fi/
nem intentiōis pecunie: nam vt dicitur. j.
Politice. pecunia fuit inuenta vt per eam
fieret cōmutatio rei inter vendētē ⁊ emen/
tem ꝓpter neceſſaria vite: ⁊ nō vt pecunia
pecuniaꝫ augeat ſicut facit vſurariꝰ. Ter/
tio quia facit cōtra naturā contractꝰ mu/
tui qui debet eſſe gratuitꝰ: iuxta illḋ. Mu/
tuū date nihil inde ſperantes. Quarto: qꝛ
poſſidet ſine titulo: quia dominiū illiꝰ nō
transfert. Titulus autē hic vocat iuſtum
initiū vl' cauſa poſſidēdi: vt emptio vendi
tio vl' donatio. Ad cuiꝰ euidentiam ſciēdū
ꝙ tribus modis transfert dominium. Uel
enim transfert ꝑ naturā vt in ſucceſſione:
quādo ſcꝫ res deuoluit a patre per mortē
in filios: qḋ nō eſt in vſura vl' dolo libera/
litatis mere: vt in donatiōe: qḋ etiā nō eſt
in vſura quādo ꝓcedit intentio vel pactuꝫ
īterponit aut exactio ſubſequit: vl' fit trāſ
latio rōne iuris: ſicut equitate in venditio
nibus ⁊ ꝑmutationibus: qḋ etiā nō eſt in
vſura. Inſuꝑ qꝛ res mutuata ſtatim fit illi
us cui mutuat ⁊ eius ſtat periculo: hic val
de iniquū eſt ꝙ ex re aliena ſtāte alteriꝰ ꝑi/
culo velit habere lucrum. Porro ſanctus
Tho. ſcḋa 2e. q. lxxviij. ſuꝑ hac qōne rńdet
dicēs: ꝙ accipe vſurā ꝓ pecunia mutuata ē
ſm ſe iniuſtū: quia vēdit id qḋ nō ē. Pro
quo ſciendū ꝙ q̄dam res ſunt quarū vſus
eſt ipaꝝ rerum cōſumptio: ſicut vnū conſu
mit eo vtendo ad potū: ⁊ triticū ad cibuꝫ:
vnde in talibꝰ nō debet ſeorſum cōputari
rei vſus ab ipa re: ſed cuicunqꝫ conceditur
vſus ex hoc ipo cōcedit res: ⁊ ꝓpter hoc in
talibus ꝑ mutuū trāſfert dominiū. Si qs
ergo ſeorſum vellet vendere vinū ⁊ ſeorſū
vſum vini: bis vēderet eandem rem: vl' vē/
deret id qḋ nō eſt: ⁊ ſic manifeſte peccaret ꝑ
iniuſticiam. Et ſimili rōne cōmittit iniuſti/
ciā qui mutuat vinū vl' triticū: petens ſibi
duas recōpenſationes: vnam quidē reſti/
tutionē equalis rei: aliā vero ꝓcium vſus
qḋ vſura dicit. Quedā vero res ſunt qua
rū vſus nō ē ipa rei conſumptio ſicut vſus
domꝰ eſt inhabitatio nō autem diſſipatio.
Et ideo in talibꝰ ſeorſū pōt vtrūqꝫ cōcedi:
puta cū quis tradit alteri dominiū domꝰ:
reſeruato ſibi vſu ad aliqḋ tempꝰ vel econ
uerſo: ⁊ ꝓpter hoc homo licite pōt accipere
ꝓcium ꝓ vſu domꝰ: ⁊ ꝓter hoc petere do/
mū cōmodatā: ſicut pꝫ in conductiōe ⁊ lo/
catione domꝰ. Pecunia ſm phm. v. ethi.
⁊. j. Pol. principaliter eſt inuenta ad faci/
endas cōmutationes: ⁊ ita ꝓprius ⁊ princi
palis vſus eius eſt ipius cōſumptio vel di
ſtractio ſm ꝙ ī ꝯmutatiōes expēdit: ⁊ ꝓ/
pter hoc ſm ſe ē illicitū ꝓ vſu mutuate pe/
cunie ꝓciū accipe qḋ ē vſura: ⁊ tenet ea re
ſtituere ſicut alia iniuſta. Et addit Alex. de
hales in. iij. ꝑte ſūme in tractatu ꝓceptorū
decalogi ī expoſitione ſexti ꝓcepti ꝙ ſi eo
modo q̄ licet cōcedere equū vel domū pro
lucro: poſſet etiā ꝯcedi pecunia vinū triti/
cū ⁊ ſilia in quibꝰ vſura ꝯmittitur. i. q̄ vſu
ſuo ꝓncipali ꝯſumūt vl' diſtrahunt: tunc
nō eſſet vſura ſi ꝯcedens aliq̄d reciperet vl/
tra ſortē. Nam in locatione nō transfertur
dominiū eiꝰ qḋ locat: qḋ ſi fieret in pecu/
nia ⁊ alia re fenebri: vtpote ꝙ tm̄ ꝯcederet
ad pompā ⁊ oſtentationē nec ad aliū vſuꝫ:
tūc liceret vltra ſortē recipe: qꝛ non trans/
ferret eiꝰ dominiū. Preterea ſi vſus pecu
nie vl' ſimiliū reꝝ in quibꝰ vſura cōmittit
in ſe pareret fructū ī locatōe vbi manet do
miniū circa ꝯcedentē: tūc etiā liceret ꝓ ea
recipe vltra ſortē: licet etiā talia nō deterio
rarent: qꝛ ꝓ vſu vaſoꝝ auri ⁊ argenti pōt
aliq̄d recipi in locatione licet nō deteriorā
tur: vt dicit Richar. Tertio ꝓncipaliter q̄/
ri pōt: vtrū in aliquo caſu ꝯtractꝰ vſurari
us ab aliquo iure vl' lege ſit ꝯceſſus vl' per
miſſus. Ad hoc dicendū ſm magiſtꝝ He/
rardū de ſenis ordinis heremitaꝝ quē re/
citat Jo. an. in ſuis mercurialibꝰ in regula
pctm̄: ꝙ duobꝰ de cauſis malū ꝑmitti pōt.
Prima ē ꝓpter bonū qḋ inde orit. Secun
do ꝓpter maiꝰ malū qḋ inde vitat: q̄ tamē
ꝑmiſſio admittit in lege vl' iure ciuili: non
aūt naturali diuino vl' etiā canonico. Ut
dicit glo. ex̄ ne cle. vl' mo. in. c. iij. ꝙ multi/
plex eſt recompenſatio. Quandoqꝫ enim
compenſatur minus malū vt maius euite/
tur: ⁊ hec compēſatio penitus inhibetur:
xiiij. di. c: ꝙ ait. vbi tangit de Loth q̄ tra/
dere voluit filias ne ꝯmitterēt vitiū ſodo/
miticū: qḋ ibidē ꝓhibet niſi forte fieret in
vna eadēqꝫ ꝑſona: vt. xiij. di. c. j. ⁊. ij. tūc eī
minꝰ malū eſt eligendū: vt ibidē ꝓſequit
longo ꝓceſſu. Qnqꝫ vero maluꝫ ꝯpenſat
ꝓpter ſeq̄lam alicuiꝰ boni: vt cū quis com
mittit furtū vt paſcat paupes vl' ſubtrahit
vxori debitū ꝓpter ꝯtinentiā: vel facit cō/
tra votū vel matrimoniuꝫ vt aliq̄ chriſtia/
na efficiat: oīs talis ꝯpenſatio inhibet: vt
in dictis ꝯcordantijs: ⁊ plane pꝫ. xxx. q. j.
c. noſſe. xxxij. q. iiij. c. nō ſūt. xxxiij. q. v. c. ſi
dicat: q̄ tria capitula ſunt multū notanda.
Qnqꝫ ꝑinde ꝯpenſat damnū corꝑale pro
pter bonū ſpirituale: ⁊ hec ꝯpenſatio ſimi/
liter ꝓhibet: vt. lv. di. c. ſi euāgelica. Qn/
qꝫ ꝓterea cōpēſat dānū corꝑale ꝓpter bo/
nū corꝑale: vt cū femina amittit florē vir/
ginitatis vt ei recōpenſet ī fructu ſobolis:
⁊ hec nō reprobat: vt. xxxiij. q. v. c. tūc ſal/
uabit. Qnqꝫ ēt relaxatio iuris eccl'iaſtici re/
cōpenſat ꝑ acquiſitionē aliquoꝝ: ⁊ hec ſi/
milit admittit qn̄ ſcꝫ ē tm̄ ius eccl'iaſticū.
xxxiij. q. iiij. c. ipa pietas. ꝟ. itē inquiunt.
donatiſte. Qnqꝫ deniqꝫ illicita cōio alicu/
ius recōpenſatur ꝑ acquiſitionē plurium:
vt. ij. q. j. c. multi. Ex quibꝰ oībꝰ colligi po
teſt ꝙ ius canonicū vl' eccl'iaſticū nō admit
tit ꝙ ſub ꝯpenſatione boni malū ſit facien
dū id eſt illud qḋ eſt de genere malorū: qḋ
C al's eēt malū niſi canonis auctē excuſaret
vt pꝫ ꝑ ꝯtraria ſignata. Ad euidentiam
ꝟo ꝑmiſſiōis legis ciuilis q̄ ſcꝫ vſuras ex/
erceri ꝑmittit ſciendū ē ſm magiſtrū Her/
har. vbi ſupra ꝙ triplex eſt ꝯceſſio iuris.
Prima eſt ꝯceſſio iuris remouēs punitio/
nē ⁊ dimittēs penā: ſm quē moduꝫ ſcribit
beatꝰ Greg. angloꝝ epiſ: vt habet di. iiij.
c. deniqꝫ. vbi ſubdit. De ipa vero die domi
nica. ſ. quadrageſime heſutamꝰ quid nā di/
cendū ſit: cū oīs laici ⁊ ſeculares illa die
plus ſolito ⁊ ceteris diebꝰ accuratiꝰ cibos
carniū appetant ⁊ niſi noua quadā auidita
te vſqꝫ ad medias noctes ſe ingurgitēt: nō
aliter ſe huiꝰ ſancti tēporis obſeruationem
ſuſcipe putāt: qḋ vtiqꝫ non rationi ſꝫ volu/
ptati: imo cuidā cecitati mentis aſcribēdū
eſt: vnde nec a tali ꝯſuetudine auerti poſ/
ſunt: ⁊ iō cū venia ſuo inſtenio relinquēdi
ſunt: ne forte peiores exigant ſi a tali ꝯſue/
ter.30 dine ꝓhibeant. Ut eīm ait Salomō. Qui
multū emungit elicit ſanguinem: hoc ibi.
Hec ꝗ indulgētia ſm Greg. in dicto. c. fu/
it ſimplex ꝑmiſſio ꝑ ſolā indulgentiā pene
nec loquit ibi de venia culpe: ⁊ hoc modo
ꝑ ſimplicē ꝑmiſſionē ꝯcedit ius ciuile con/
tractū vſurariū: qꝛ nō punit eū ⁊ hec vide/
tur fuiſſe intentio Aug. quādo dicebat in
li. de li. ar. Uidet mihi legē iſtā que popu/
lo regendo ſcribit recte ita ꝑmittere: ⁊ di/
uinā ꝓuidentiā vēdicare ſicut Juſtinianꝰ
impator ꝑmiſit vſuras cēteſimas ⁊ ſexage
ſimas. De quo dic̄ Alex. de hales. in. iij. ꝑ/
te: ꝙ iuſtinianꝰ ꝑmiſit cōꝑatiua ꝑmiſſione
leuiſſimas vſuras: qꝛ vidit homines impe
rij ſui eſſe prauos ⁊ pronos ad dandum ad
vſurā: ⁊ ſic ꝑmiſit minꝰ malum vt euitaret
maius malū: ſicut etiā leges ꝑmittūt mere
trices. Ratio huiꝰ ē: qꝛ licet iura ciuilia re/
periant etiā in lege naturali fundata ſicut
omnia alia: tum qꝛ ius ciuile officiū habet
a lege nature dirigere. ſ. in cōmune bonuꝫ
ſm ꝙ ꝯgruit hūane ſocietati ciuilr viuēti
ſm quē modū cōe bonū hꝫ nutriri: ꝯſerua
ri ⁊ ꝓmoueri ꝑ legalē iuſticiā ⁊ ꝑ ciuilem
amiciciā: ⁊ hoc ſolū officium ſufficit ei. Et
qꝛ in vſurario ꝯtractu ſit volūtas recipien
tis ad vſurā ꝯditionata ſaltē licet nō abſo
luta: ex quo nō ꝯtingit ꝑ eam euident pre/
dictam amiciciā impediri: ideo ꝑ aliquā ꝓ
hibitionē ⁊ penā tali ꝯtractui deſinit obuia/
re: relinquēs eū diuino iudicio puniendū.
Ex his etiā pꝫ ꝙ lex ciuilis ꝓncipaliter ⁊
ꝑ pene ꝯminationē illa vitia ꝓhibet q̄ poſ
ſunt impedire domeſticā ⁊ ciuilē amiciciā.
Jus ergo ciuile ſe hꝫ vniformit ad omnes
caſus vſure ſm hanc ꝑmiſſionē: qꝛ in oīn
caſu ꝑmittit. Jus ꝟo naturale diuinū ⁊ ca
nonicū vniformit ſe hꝫt negatiue ad oīs
caſus vſurarios: qꝛ pari rōne ſic̄ in vno ca
ſu ſic ⁊ in quolibet ꝓhiberi debet: cum de
ſui natura vſura ſit mala. Et huius ſenten/
tie ē Jo. an. in mercu. in regula: pctm̄ arti.
iiij. Et ī hoc etiā ꝯcor. cōiter oēs doctores.
Cū eīm aliqui caſus a doctoribꝰ eximi vidē
tur ab vſura: tūc nō intelligendū ē ꝙ ī illis
caſibꝰ cōmittat vſura: ſed ꝙ in eis ꝓma fa
cie dūtaxat aliquid ſimile ꝯcurrit. Cū enī
vt dicit Alex. de hales in. iij. ꝑte. Uſura de
ſe ſit quid malū: iō ipa remanēte ſub rōne
illiciti ⁊ mali: nullo mō cadit in ea diſpen/
ſatio: vt clare pꝫ extra de vſu. c. ſuꝑ eo. vbi
ſubdit Alex. papa. iij. Cum vſuraꝝ crimē
vtriuſqꝫ teſtamēti pagina deteſtet: ſuper hoc
diſpēſationē aliquā poſſe fieri nō videmꝰ:
qꝛ cū ſcriptura ſacra ꝓhibeat ꝓ alteriꝰ vi/

ad qđ tenet mutuũ recipiens :ꝙ in conſi/
mili caſu neceſſitatis tenetur ſibi dare mu
tuũ:etiam ſi prius illi nõ mutuaſſet:nõ ta/
men licet hoc ſperare ex vi mutui ſed tãtũ
ex charitate mutuũ accipientis:quia mu/
tua beneficia charitatem accendũt: tamen
ſi hac intentione mutuũ traderet :tunc illi
meritoriũ nõ eſſet:quia nõ poneret in deũ
finem ſuũ:contra illud. Luc.vj. Mutuũ
date nihil inde ſperãtes:ſcʒ ab homie ſed
B a deo. Secũdo queri poteſt:quare vſura
eſt peccatũ ⁊ obligat ad reſtitutionẽ.Ad ħ
dicendũ ſm Alex.de alexan.ꝙ hoc eſt ꝑ/
pter multas ratiões. Primo quia facit cõ
tra naturã mutuate rei ſcʒ pecunie que nõ
parit fructũ. Secũdo quia facit contra fi/
nem intentiõis pecunie:nam vt dicitur. j.
Politice.pecunia fuit inuenta vt per eam
fieret cõmutatio rei inter vendẽtẽ ⁊ emen/
tem ꝓpter neceſſaria vite:⁊ nõ vt pecunia
pecuniaʒ augeat ſicut facit vſurari⁹.Ter/
tio quia facit cõtra naturã contract⁹ mu/
tui qui debet eſſe gratuit⁹:iuxta illđ.Mu/
tuũ date nihil inde ſperantes.Quarto:qꝛ
poſſidet ſine titulo:quia dominiũ illi⁹ nõ
transfert.Titulus autẽ hic vocat iuſtum
initiũ vl' cauſa poſſidẽdi:vt emptio vendi
tio vl' donatio.Ad cui⁹ euidentiam ſciẽdũ
ꝙ tribus modis transfert dominium.Uel
enim transfert p naturã vt in ſucceſſione:
quãdo ſcʒ res deuoluit a patre per mortẽ
in filios:qđ nõ eſt in vſura vl' dolo libera/
litatis mere:vt in donatiõe:qđ etiã nõ eſt
in vſura quãdo p̄cedit intentio vel pactuʒ
iterponit aut exactio ſubſequit:vl' fit trãſ
latio rõne iuris:ſicut equitate in venditio
nibus ⁊ pmutationibus:qđ etiã nõ eſt iu
vſura.Inſup qꝛ res mutuata ſtatim fit illi
us cui mutuat ⁊ eius ſtat periculo:hic val
de iniquũ eſt ꝙ ex re aliena ſtãte alteri⁹ pi/
culo velit habere lucrum.Porro ſanctus
Tho.ſcđa 2e.q.lxxviij.ſup hac qõne rñdet
dicẽs:ꝙ accipe vſurã ꝓ pecunia mutuata ẽ
ſm ſe iniuſtũ:quia vẽdit id qđ nõ ẽ. Pro
quo ſciendũ ꝙ q̃dam res ſunt quarũ vſus
eſt ipaꝝ rerum cõſumptio:ſicut vnũ conſu
mit eo vtendo ad potũ:⁊ triticũ ad cibuʒ:
vnde in talib⁹ nõ debet ſeorſum cõputari
rei vſus ab ipa re:ſed cuicunqꝫ conceditur
vſus ex hoc ipo cõcedit res:⁊ ꝓpter hoc in
talibus p mutuũ trãſfert dominiũ. Si qs
ergo ſeorſum vellet vendere vinũ ⁊ ſeorſũ
vſum vini:bis vẽderet eandem rem:vl' vẽ/
derʒ id qđ nõ eſt:⁊ ſic manifeſte peccaret p
iniuſticiam.Et ſimili rõne cõmittit iniuſti/
ciã qui mutuat vinũ vl' triticũ:petens ſibi
duas recõpenſationes:vnam quidẽ reſti/
tutionẽ equalis rei:aliã vero p̄cium vſus
qđ vſura dicit.Quedã vero res ſunt qua
rũ vſus nõ ẽ ipa rei conſumptio ſicut vſus
dom⁹ eſt inhabitatio nõ autem diſſipatio.
Et ideo in talib⁹ ſeorſũ põt vtrũqꝫ cõcedi:
puta cũ quis tradit alteri dominiũ dom⁹:
reſeruato ſibi vſu ad aliqđ temp⁹ vel econ
uerſo:⁊ ꝓpter hoc homo licite põt accipere
p̄cium ꝓ vſu dom⁹: ⁊ p̄ter hoc petere do/
mũ cõmodatã:ſicut pʒ in conductiõe ⁊ lo/
catione dom⁹. Pecunia ſm phm.v.ethi.
⁊.j.Pol.principaliter eſt inuenta ad faci/
endas cõmutationes:⁊ ita ꝓprius ⁊ princi
palis vſus eius eſt ipius cõſumptio vel di
ſtractio ſm ꝙ i ꝯmutatiões expẽdit: ⁊ ꝑ/
pter hoc ſm ſe ẽ illicitũ ꝓ vſu mutuate pe/
cunie p̄ctũ accipe qđ ẽ vſura:⁊ tenet ea re
ſtituere ſicut alia iniuſta.Et addit Alex.đ
hales in.iij.pte ſũme in tractatu p̄ceptorũ
decalogi i expoſitione ſexti p̄cepti ꝙ ſi eo
modo q̃ licet cõcedere equũ vel domũ pro
lucro:poſſet etiã ꝯcedi pecunia vinũ triti/
cũ ⁊ ſil'ia in quib⁹ vſura ꝯmittitur.i. q̃ vſu
ſuo p̄ncipali ꝯſumũt vl' diſtrahunt :tunc
nõ eſſet vſura ſi ꝯcedens aliq̃d reciperet vl/
tra ſortẽ.Nam in locatione nõ transfertur
dominiũ ei⁹ qđ locat:qđ ſi fieret in pecu/
nia ⁊ alia re fenebri:vtpote ꝙ tm̃ ꝯcederet
ad pompã ⁊ oſtentationẽ nec ad aliũ vſuʒ:
tũc liceret vltra ſortẽ recipe: qꝛ non trans/
ferret ei⁹ dominiũ.Preterea ſi vſus pecu
nie vl' ſimiliũ reꝝ in quib⁹ vſura cõmittit
in ſe pareret fructũ i locatõe vbi manet do
miniũ circa ꝯcedentẽ:tũc etiã liceret ꝓ ea
recipe vltra ſortẽ:licet etiã talia nõ deterio
rarent:qꝛ ꝓ vſu vaſoꝝ auri ⁊ argenti põt
aliq̃d recipi in locatione licet nõ deteriorã
tur:vt dicit Richar.Tertio p̄ncipaliter q̃/
ri põt:vtrũ in aliquo caſu ꝯtract⁹ vſurari
us ab aliquo iure vl' lege ſit ꝯceſſus vl' per
miſſus.Ad hoc dicendũ ſm magiſtꝝ He/
rardũ de ſenis ordinis heremitaꝝ quẽ re/
citat Jo.an.in ſuis mercurialib⁹ in regula
pctm̃:ꝙ duob⁹ de cauſis malũ pmitti põt.
Prima ẽ ꝓpter bonũ qđ inde orit.Secun
do ꝓpter mai⁹ malũ qđ inde vitat:q̃ tamẽ
pmiſſio admittit in lege vl' iure ciuili:non
aũt naturali diuino vl' etiã canonico. Un
dicit glo.ex̃ ne cle.vl' mo.in.c.iij.ꝙ multi/
plex eſt recompenſatio. Quandoqꝫ enim
compenſatur minus malũ vt maius euite/

tur:⁊ hec compẽſatio penitus inhibetur:
xiiij.di.c:ꝙ ait.vbi tangit de Loth q̃ tra/
dere voluit filias ne ꝯmitterẽt vitiũ ſodo/
miticũ:qđ ibidẽ ꝓhibet niſi forte fieret in
vna eadẽqꝫ pſona:vt.xiij.di.c.j.⁊.ij.tũc ei
min⁹ malũ eſt eligendũ :vt ibidẽ ꝓſequit
longo ꝓceſſu.Qñqꝫ vero maluʒ ꝯpenſat
ꝓpter ſeq̃lam alicui⁹ boni:vt cũ quis com
mittit furtũ vt paſcat paupes vl' ſubtrahit
vxori debitũ ꝓpter ꝯtinentiã:vel facit cõ/
tra votũ vel matrimoniuʒ vt aliq̃ chriſtia/
na efficiat:oĩs talis ꝯpenſatio inhibet:vt
in dictis ꝯcordantijs:⁊ plane pʒ.xxx.q.j.
c.noſſe.xxxij.q.iiij.c.nõ ſũt.xxxiij.q.v.c.ſi
dicat:q̃ tria capitula ſunt multũ notanda.
Qñqꝫ ꝓinde ꝯpenſat damnũ corpale pro
pter bonũ ſpirituale:⁊ hec ꝯpenſatio ſimi/
liter ꝓhibet:vt.lv.di.c.ſi euãgelica.Qñ/
qꝫ p̄terea cõpẽſat dãnũ corpale ꝓpter bo/
nũ corpale:vt cũ femina amittit florẽ vir/
ginitatis vt ei recõpenſet i fructu ſobolis:
⁊ hec nõ reprobat :vt.xxxiij.q.v.c.tũc ſal/
uabit.Qñqꝫ ẽt relaxatio iur' eccliaſtici re/
cõpenſat p acquiſitionẽ aliquoꝝ:⁊ hec ſi/
milit admittit qñ ſcʒ ẽ tm̃ ius eccliaſticũ.
xxxiij.q.iiij.c.ipa pietas. ⁊.itẽ inquiunt.
donatiſte.Qñqꝫ deniqꝫ illicita cõito alicu/
ius recõpenſatur p acquiſitionẽ plurium:
vt.ij.q.j.c.multi.Ex quib⁹ oĩb⁹ colligi po
teſt ꝙ ius canonicũ vl' eccliaſticũ nõ admit
tit ꝙ ſub ꝯpenſatione boni malũ ſit facien
dũ id eſt illud qđ eſt de genere malorũ:qđ
C al's eẽt malũ niſi canonis auc̃te excuſaret
vt pʒ p ꝯtraria ſignata. Ad euidentiam
ꝟo pmiſſiõis legis ciuilis q̃ ſcʒ vſuras ex/
erceri pmittit ſciendũ ẽ ſm magiſtrũ Her/
har.vbi ſupra ꝙ triplex eſt ꝯceſſio iuris.
Prima eſt ꝯceſſio iuris remouẽs punitio/
nẽ ⁊ dimittẽs penã:ſm quẽ moduʒ ſcribit
beat⁹ Greg'.angloꝝ epis:vt habet di.iiij.
c.deniqꝫ.vbi ſubdit.De ipa vero die domi
nica.ſ.quadrageſime heſitam⁹ quid nã di/
cendũ ſit:cũ oĩs laici ⁊ ſeculares illa die
plus ſolito ⁊ ceteris dieb⁹ accurati⁹ cibos
carniũ appetant ⁊ niſi noua quadã auidita
te vſqꝫ ad medias noctes ſe ingurgitẽt:nõ
aliter ſe hui⁹ ſancti tẽporis obſeruationem
ſuſcipe putãt:qđ vtiqꝫ non rationi ħ volu/
ptati:imo cuidã cecitati mentis aſcribẽdũ
eſt:vnde nec a tali ꝯſuetudine auerti poſ/
ſunt:⁊ idõ cũ venia ſuo inſtenio relinquẽdi
ſunt:ne forte peiores exigant ſi a tali ꝯſue/
Puer.30 dine ꝓhibeant.Ut em̃ ait Salomõ. Qui
multũ emungit elicit ſanguinem: hoc ibi.
Hec ħ indulgẽtia ſm Greg'.in dicto.c.fu/
it ſimplex pmiſſio p ſolã indulgentiã pene
nec loquit ibi de venia culpe:⁊ hoc modo
p ſimplicẽ pmiſſionẽ ꝯcedit ius ciuile con/
tractũ vſurariũ:qꝛ nõ punit eũ ⁊ hec vide/
tur fuiſſe intentio Aug'.quãdo dicebat in
li.de li.ar.Uidet mihi legẽ iſtã que popu/
lo regendo ſcribit recte ita pmittere: ⁊ di/
uinã ꝓuidentiã vẽdicare ſicut Juſtinian⁹
impator pmiſit vſuras cẽteſimas ⁊ ſexage
ſimas.De quo dicĩ Alex.de hales.in.iij.p/
te:ꝙ iuſtinian⁹ pmiſit cõpatiua pmiſſione
leuiſſimas vſuras:qꝛ vidit homines impe
rij ſui eſſe prauos ⁊ pronos ad dandum ad
vſurã:⁊ ſic pmiſit min⁹ malum vt euitaret
maius malũ:ſicut etiã leges pmittũt mere
trices.Ratio hui⁹ ẽ:qꝛ licet iura ciuilia re/
periant etiã in lege naturali fundata ſicut
omnia alia:tum qꝛ ius ciuile officiũ habet
a lege nature dirigere.ſ.in cõmune bonuʒ
ſm ꝙ ꝯgruit hũane ſocietati ciuilr viuẽti
ſm quẽ modũ cõe bonũ hʒ nutriri:ꝯſerua
ri ⁊ ꝓmoueri p legalẽ iuſticiã ⁊ p ciuilem
amicicia:⁊ hoc ſolũ officium ſufficit ei.Et
qꝛ in vſurario ꝯtractu ſit volũtas recipien
tis ad vſurã ꝯditionata ſaltẽ licet nõ abſo
luta:ex quo nõ ꝯtingit p eam euident pre/
dictam amicicia impediri:ideo p aliquã ꝓ
hibitionẽ ⁊ penã tali ꝯtractui deſinit obuia/
re:relinquẽs eũ diuino iudicio puniendũ.
Ex his etiã pʒ ꝙ lex ciuilis p̄ncipaliter ⁊
p pene ꝯminationẽ illa vitia ꝓhibet q̃ poſ
ſunt impedire domeſticã ⁊ ciuilẽ amicicia.
Jus ergo ciuile ſe hʒ vniformit ad omnes
caſus vſure ſm hanc pmiſſionẽ:qꝛ in omi
caſu pmittit.Jus ꝟo naturale diuinũ ⁊ ca
nonicũ vniformit ſe hñt negatiue ad oĩs
caſus vſurarios:qꝛ pari rõne ſicĩ in vno ca
ſu ſic ⁊ in quolibet ꝓhiberi debet: cum de
ſui natura vſura ſit mala.Et huius ſenten/
tie ẽ Jo.an.in mercu.in regula:pctm̃ arti.
iiij.Et i hoc etiã ꝯcor.cõiter oẽs doctores.
Cũ em̃ aliqui caſus a doctorib⁹ eximi videẽ
tur ab vſura:tũc nõ intelligendũ ẽ ꝙ i illis
caſib⁹ cõmittat vſura:ſed ꝙ in eis p̄ma fa
cie dũtaxat aliquid ſimile ꝯcurrit. Cũ enĩ
vt dicit Alex.de hales in.iij.pte. Uſura đ
ſe ſit quid malũ:idõ ipa remanẽte ſub rõne
illiciti ⁊ mali:nullo mõ cadit in ea diſpen/
ſatio:vt clare pʒ extra de vſu.c.ſup eo.vbi
ſubdit Alex.papa.iij.Cum vſuraꝝ crimẽ
vtriuſqꝫ teſtamẽti pagina deteſtet:ſuper ħ
diſpẽſationẽ aliquã poſſe fieri nõ videm⁹:
qꝛ cũ ſcriptura ſacra ꝓhibeat ꝓ alteri⁹ vi/

ta mētiri:merito plus ꝓhibendus ē q̄s ne
etiā ꝓ redimenda vita captiui vſuraꝝ cri/
mine inuoluat̃. Ex quib⁹ verbis colligit̃
primo ꝙ nō eſt aliqua diſpēſatio poſita in
vſura. Secūdo ꝙ nec ꝓ ſuſtētatiōe vidua/
rū pupilloꝝ vł quorūcūq; alioꝝ aliquo mo
do licitū ſit dare mutuū ad vſurā:ſic̄ qui/
dam falſiſſime fabulant̃:ar .j.q.j.c.nō eſt
putāda.xxxij.q.viij.c.vnico:p̄ſertim cum
h̄ nō liceat ꝓ redemptiōe captiui. Et ſi q̄s
dicat ꝙ etiā eccl'ia ꝑmittit.i.nō punit vſu/
rā ſcʒ occultā ⁊ palliatā. Dicēdū ꝙ hoc ve
rū eſt in foro ꝯtentioſo:eo ꝙ nō pōt omīa
corrigere:punit tn̄ in foro ꝯſcientioſo:⁊ ꝓ/
hibens deteſtat̃ in multis locis ⁊ vſuram
manifeſtā acriter punit vt poſtea videbit̃.
Inſuꝑ licet ius ciuile relinquit vſurarium
ꝯtractū ꝓhibendū ac puniendū iuri diui/
no ⁊ canonico:q̄bus magis incūbere vide
tur:īplicite tamē etiā ꝓhibet vbi dicit: ꝙ
ſacre leges nō dedignāt̃ imitari ſacros ca
nones:ſpālīter in matrimonijs ⁊ vſur̃: vt
in auc̃. vt clerici apud ꝓprios ep̄os:col̃.vj
ij.q.iij.§.hinc colligit̃. Et hec patent extra
de noui ope.nun.c.intelleximꝰ:in glo. Sʒ
ſm canones nō pn̄t exigi:ꝙ nec ſm leges.
Dicit imꝑator ſe amplecti quattuor cōcilia
vniuerſalia adeo vt ꝑ ea ſuis legibus dero
get̃:⁊ ſic mādauit ſeruari ea q̄ in Niceno
ꝯcilio ꝓhibita ſūt:qȯ eſt vnū de illis quat
tuor. In quo ꝯcilio ꝓhibita eſt etiā vſura:
vt plane pʒ di.xlvij.c.qm̄:⁊ ſic in hac ꝑte
leges oēs abrogate ſunt. Secūda ꝟo ē con
ceſſio addēs ꝓhibitionē:que idē ē ꝙ per/
miſſio tollens impedimentū:ſm quē mo/
dum inter nos iudei habitātes in ſui ritꝰ
obſeruātia ꝑmittunt̃:ita ꝙ liberā habeāt
licentiā obſeruādi ritus eoꝝ ⁊ feſta:vt pla
ne pʒ.xlv.di.c.qui ſincera:vbi ꝓhibet eos
in talibꝰ impedire. Sed hāc ꝯceſſionē ius
ciuile nō indulget vſurario ꝯtractui:quia
nō tollit impedimēta ꝯtra ꝯtractū vſura/
riū q̄ facit ius canonicū vł ſtatuta ciuitatū
aut dn̄oꝝ ꝯtra eundē turpē ꝯtractū. Ter/
tia deniq; ē ꝯceſſio p̄ſtans fauorē ⁊ ſubuē/
tionē atq; iuuamē ſm quē modū eccl'ia ꝑ/
mittit clericū a ſeculari ꝑtāte q̄nq; occidi.
Que ꝯceſſio ſe hʒ per additionē ad ſcdāʒ:
quēadmodū ſecunda ad primā. Nā in iſta
ꝯceſſione nō tm̄ ſubtrahit̃ cōminatio pene
ſic̄ in prima:nec tm̄ tollit̃ impedimētū per
qȯ occiſio clerici poſſet īpediri ſic̄ in ſecun
da:ſ3 etiā preſtat̃ iuuamē:qȯ non fiebat in
p̄dictis. Clerici enī qui morte dignꝰ eſt ec/
cleſia degradat ⁊ punit:tradēs illum ī ma
nus iudicis ſecularis vt occidat̃:iux̄ illud
j.Cor.v. Ego iudicaui tradere hm̄oi ho/
minē ſathane ī interitū carnis vt ſpūs ſal/
uus fiat. Deniq; licet q̄dā doctores iur̃ ci
uilis dicāt:ꝙ ſm leges vſura ꝑmiſſa eſt:ta
mē hodie ꝑ cleṁ.de vſur̃.c.ex graui.§.fi.
hoc teneri ꝓhibitū eſt:vbi habet̃ ꝙ tenēs
hanc opinionē ꝙ ad vſurā dare nō ſit pec/
catuʒ tanq̄ȝ hereticus iudicari ⁊ puniri de
bet:ſm Antho.de butrio ſuper rubrica de
vſur̃.in fi. Ad laudem dei omnipotētis.

De malis tꝑalibus ⁊ vſura pro uenientibus ⁊ etiā corporalibus. Cur etiā ius ciuile nō punit ſʒ ius canonicū acriter punit: Ser. XLI.

On furtum facies

n Exo.xx. Viſo vtcūq; ꝙ nulle le
ges nulla iura velint admittere
peſtē hanc peſſimā vſurarie pra
uitatis. Iam ꝓſequēda eſt huius deteſta/
tionis rō que citius agnoſcit̃ dum infini/
ta mala que exinde ſequūtur ſubtilꝰ inue
ſtigent̃. Quoꝝ numeroſitas ad maiorem
euidentiā ad tria genera maloꝝ ē reducen
da:que ſcʒ in populis ex vſuraria prauita
te cōſueuerūt ſuꝑuenire:maxime ſi publi/
ca ſit:q̄ ſūt mala tꝑalia:corꝑalia ⁊ ſpūalia.

Primo nāq; ꝯtingunt exinde multa ma
la tꝑalia:vt plane pʒ p̄mo ī pignoꝝ deſtru
ctione:cū multa pignora q̄ publico vſura/
rio dant̃.ſ.veſtes lanee ⁊ linee ac alia ſup/
pellectilia cōſumunt̃ a tineis:roduntur a
muribꝰ:vel deſtruunt̃ alijs diuerſis mo/
dis. Secūdo pʒ in pignoꝝ preſcriptiōe:qꝛ
ſepe contingit ꝙ ꝓ mutuo pignꝰ ponēs in
breui ſperat illud redimere nec tamē ceſſat
tranſire tempus:p̄ſtolabit̃ annus:⁊ ſic ſu
ꝑuenientibꝰ impedimētis quottidianis tā
dem in p̄ſcriptionē tranſit:⁊ ſic ad minus
p̄cium perdit. Tertio pʒ in denarioꝝ aut
ſubſtātiarū cōſumptione:qꝛ vſura paulatī
pecunias ⁊ ſubſtātias ciuiū aufert ⁊ ꝯgre/
gat ſibi:⁊ ꝑ ꝯſequens quottidie ꝑ hoc au/
gmentant̃ numero pauperes ⁊ mendici:
debilitant̃ ecōtrario mercatores ⁊ mecha
nici:⁊ per cōſequens paulatī deperit quo/
tidianū lucrū artiū ⁊ mercantiarū. Quar/
to pʒ in denarioꝝ ac diuiciaꝝ reductione
ad vnū locū p̄ſertim extraneū. Nā pigno/
ra p̄ſcripta plerūq; tranſmittere ſolent ad
alias partes vbi charius vēdant̃. Deniq;
regulare eſt ꝙ quāto diuicie ac denarij ad
pauciores ⁊ pauciora marſupia reducunt̃:
tanto peioris ſtatus ciuitatis ⁊ terre iudi/
cium eſt:ſicut nature deficientis ⁊ in breui
morituri hominis apertiſſimū ſignū ē:cuʒ
calor naturalis extremitatibꝰ membrorūʒ
derelictis ⁊ ſolū ad cor ⁊ ad ip̄a interiora
reduci videt̃: vnde vitium vſure pleroſq;
tanta replet inſania:ꝙ eos ſeuos ⁊ impios
reddit nō ſolū ad alienos ſed etiā ad proxi
mos conſanguineos etiā fratres quos vi/
dens habere domū vel aliam rem gratam
in dolo ſubuenit mutuo:rē concupitā pro
pignore recipiens:excreſcēteq; fenore vi/
det fratrē nō poſſe pignus redimere: iuri/
dice rem ip̄aʒ inuadit ⁊ fratrē fraudulēter
ſpoliat. Tanta eſt etiaʒ auiditas huiꝰ vitij
ꝙ gloriatur vſurariꝰ ſe ſpoliaſſe ⁊ excoriaſ
ſe pauperes ⁊ mendicos. Ad quē Dauid
pſ.51. ait per increpationē. Quid gloriaris in
malicia:id eſt in pecunia male acquiſita:q̄
potens es iniq̄tate.i.in vſuraria prauitate
tota die id eſt inceſſanter iniuſticiā id ē in/
iuſtū contractū ⁊ lucrum cogitauit lingua
tua id ē cogitatiōes expreſſit formādo ver
ba iuxta cupidineʒ cordis:ſicut nouacula
acuta feciſti ſcʒ opere dolū. Tria nāq; con
ſiderant̃ in nouacula. Primo occultat aci
em in ſe:ſic vſurarius occultat ī corde ſuo
malaʒ intentionē. Secundo priuſq̄ radat
acuit̃ ſuper lapidē oleo vnctū:ſic adulatō
malicioſa precedit vſurarium contractum
Tertio cū ea abradunt̃ pili: id eſt paulatī
auferunt̃ bona temporalia quaſi inſenſibi
liter:⁊ ideo vſurariꝰ fur dicit̃ artificioſus
īmo latro pernicioſus. In cuiꝰ argumētuʒ
dicitur Matth.xxj. ꝙ ieſus intrauit ī tem/
plū dei ⁊ eiecit omnes ementes ⁊ vēdētes
in templo ⁊ menſas nūmulariorū ſubuer/
tit ⁊ cathedras vendentiū colūbas ⁊ dixit
eis:Scriptū eſt ſcʒ Eſaie.lvj. Domus mea
domus orationis vocabitur:vos autē feci
ſtis illam ſpeluncā latronū. Spelunca ve/
ro latronū dicitur eſſe locus vbi aggregā/
tur ſpolia que rapiunt̃. Ecce quia dominꝰ
nūmularios vocat latrones:qui ꝓ munu/
ſculis fructuū ⁊ cōſimiliū pecuniā mutuo
dabant vt offerent̃ in templo. Nimirū cuʒ
aliquo modo furibꝰ ⁊ raptoribus deterio/
res ſint:⁊ hoc quadruplici ratiōe. Primo
ratione familiaritatis:peior enī ⁊ deteſta/
bilior eſt fur ⁊ latro domeſticus q̄ȝ alienꝰ.
Hinc dominꝰ ad iudam. Si inimicꝰ meus pſ.54.
maledixiſſet mihi ſuſtinuiſſem ⁊c̃. Nulla ē
enim ad nocendū efficacior peſtis q̄ȝ fami/
liaris inimicꝰ. Secūdo rōne aſſiduitatis:
eo ꝙ vſurarius ſemꝑ die noctuq; hoīes ex
poliat:in paſcha:in paraſceue ſancta:ī miſ
ſarū ſolennijs:⁊ nunq̄ȝ ab hac preda requit̃
otioſus. Tertio rōne ſagacitatis:qꝛ cū ma
iori malicia rē alienā vſurpat q̄ȝ fur vel ra/
ptor:eo ꝙ compellit voluntatē eius q̄ mu/
tuum recipit ad conſentiendū in talē rapi/
nam:ac per hoc ſimulat nullā iniuſticiam
inferre proximo ſuo. Quarto rōne ſecuri/
tatis:quia rem alienā vſurpat ſine timore
vſurpationis ⁊ eā detinet ſine timore repe
titiōis:etiā ſi publicꝰ vſurariꝰ fuerit. Fur
autē ⁊ latro hoc ſine timore facere nō poſ/
ſunt. Hic incidētaliter queri pōt:cū vſu/ B
rarius ſit fur ⁊ latro vt dictū eſt:cur iudex
ſecular̃ patiat̃ eos viuere:nō autē fures ⁊
latrones:cū enim vſurarij publici manife/
ſte ſint mali ⁊ iniuſti videt̃ iudex facere cō
tra p̄ceptū illȯ. Exo.xxij. Maleficos ne pa
tiaris viuere. Ecōtra vero iudex eccleſiaſti/
cus ſe plus intromittit de pena vſurarioꝝ
q̄ȝ alioꝝ furū. Ad hoc reſpōdet Alexā.de
hales in.iij.parte in expoſitione euangeli/
coꝝ preceptoꝝ:ꝙ iudex ſecularis rempub
licā gerit quātuʒ ad temporalia:⁊ iō q̄uis
vſurariꝰ ſit fur:tamen qꝛ fur ē domeſticꝰ ⁊
nō furat̃ ꝑ violētiā:ac etiā qꝛ ex illiꝰ furto
ꝓuenit aliqua vtilitas reipublice q̄tū ad
tꝑalia:ꝓpter h̄ vſurarios ꝑmittit viuere cū
tn̄ alios fures puniat. Eccl'iaſticꝰ aūt iudex
ſe plus intromittit de penis vſurarioꝝ: qꝛ
ſubtiliꝰ reſpicit ⁊ ꝓſequit̃ eos ꝓpter dānuʒ
ſpūale qȯ accidit ī vſura. Et qꝛ vſurarij de
inhonoratōe ⁊ ꝯtēptu dei ſibi fecer̄t officiū
⁊ modū viuēdi. Vn̄ intm̄ hāc peſtē deteſta
tur eccl'ia. ꝙ etiā prohibet ꝓ mutuo q̄cūq;
ꝟo palliato vł interp̄tato:in q̄ dūtaxat vſu
ra ꝯtigere p̄t dare viliſſima munuſcula fru
ctuū vł eſcaꝝ aut etiā qȯcūq; cōmodū:lʒ vi
deat̃ minimū ꝓhibet vltra ſortē deducere
ī pactū:reputās illȯ tā q̄ȝ deteſtabile furtū
⁊ iudicās de necēitate ſalutis oīno reſtituē
dū:vt ſic penitꝰ elidat caput.i.initiū huiꝰ
lamee. Alioq̄n ſic̄ īquietꝰ cācer q̄libet tp̄e
die hora ⁊ puncto fenꝰ vſurarij ſb̄am pau/
peꝝ rodit:⁊ qȯ mirabiliꝰ ē cūcta illiꝰ bona
dētes hr̄e videt̃. Nā nūmi illiꝰ dētes hn̄t:
ſilr̄ frumēta:vinū:oleū ⁊ ſilia:qꝛ ꝑ mutuū
comedūt alioꝝ egenoꝝ domos vineas ve/
ſtes segetes arua:⁊ cūcta illoꝝ bōa ꝯſumūt

lmo qđ crudeli⁹ ē: ꝯmedunt eoꝝ carnes ⁊ oſſa bibūt ⁊ ſāguinē eoꝝ: vt ī pſona taliū merito dicat Job eiuſdem.iij. Qui me comedūt nō dormiūt ⁊ p̄ multitudine eorum ꝯſumit̄ veſtimentū meum. Hic queri poteſt: vtꝝ ergo nō liceret alicui mutuāti deducere ī pactū cū eo cui mutuat: ꝙ ſcȝ alio tēpore ꝯſimilē ſibi mutuationē faciat: preſertim cū equū eſſe videat̄: vt ſeruitiū pro ſeruitio ⁊ grām ꝓ gratia reddat: vt extra đ teſta.c.cum in officijs. Et in glo. ff. de pet. here. ſed ⁊ ſi.§.ꝯſuluit. Et per ꝯſequēs licitum videt̄ ꝙ hoc in pactū deducat̄. Ad ħ reſpōdet glo.fi.in.c.ſi feneraueris.xiiij.q.iij.ꝙ ꝓ gratia mutui impenſa nō pōt iuſte exigi amplior grā aut aliud ꝙ̄ grā. Nam ſi ex debito iuſticie grā exigat̄: gratia nō eſt grā ſed potius grē venditio vel grē cōmutatio dici debet. Vñ dicit Alex. de hales: I iij.pte ꝙ mutuans quidē illud ſperare pōt ad qđ accipiens obligat̄: qꝛ in ꝯſimili caſu neceſſitatis tenet̄ accipiens ſimilit̄ mutuū illi dare q̇ dedit ei: etiam ſi prius nō dediſſet: nō tamē hoc poteſt ex vi mutui ſ; ex charitate mutuū recipientis. Mutua nāqꝫ beneficia charitatē accēdūt. Cōcedi poteſt igit̄ ꝙ mutuās in cōſimili caſu mutuū ſperare valeat ab eo q̇ mutuū recepit: qꝛ ad ħ ali⁹ obligat̄: ſi tamē hac intētione mutuū tradit nō eſt ſibi meritoꝛiū: qꝛ nō ponit deum finē mutui: ꝙ ſi in pactū deducit iā eſt vſurariū. Idem ſentit Tho. ſcđa 2ᵉ: q.lxxviij. dicēs: ꝙ quicūqꝫ ex pacto tacito vł expreſſo ꝓ mutuo aliquid acceperit cui⁹ preciū pecunia menſurari poſſet peccat cōtra iuſticiā: ſicut qui ꝓ mutuo pecuniam accipit vltra ſortē: poteſt tñ exigere ꝓ mutuo recōpenſationē eoꝝ que pecunia nō menſurāt̄: puta beniuolentiam ⁊ amorē quaſi ex debito. Sed tali debito nō cōpetit ciuił obligatio ꝑ quā inducit̄ neceſſitas vt non ſpōtanea recompēſatio fiat: hec ille. Bal. aūt de peruſio. C. de vſur̄. l.j. dicit ꝙ obligatio vſuraꝝ ideo ꝓhibita eſt: quia talis obligatio aut dicim⁹ ꝙ ꝯ̄hitur re aut ꝯſenſu. Si dicim⁹ ꝙ ꝯtrahit̄ re: hoc ē falſuȝ. ff. ſi cer. pe. l. rogaſti.§. ſi tibi. Si vero dicim⁹ ꝙ ꝯtrahit̄ ꝯſenſu: ħ ē iniuſtū: qꝛ oīs obligatio relatiua requirit extremū eq̇pollēs. Qđ ſic ꝓbat̄: debitoꝛ qui ꝓmiſit vſuras dȝ dominiū vſus: qꝛ vſura nō ꝯſiſtit niſi ī reb⁹ mutuabilib⁹ in quib⁹ vſus rei nō diſtinguit̄ a dominio rei: ⁊ ſic indebite fit. Et ſi dicat̄ ꝙ nō p̄ſtat eā ꝓ re ſ; ꝓ bñficio.

Rñdet̄ ꝙ remuneratio beneficij huius a iure naturali nō ē taxata nec ab aliqua ratione intellecta: quapꝛopt̄ deducere volūtatē ad neceſſitatē ⁊ obligationē infoꝛmē: nō ē ſm metas iuſticie naturalis. Et ideo apud Ariſtotelē vſure dicunt̄ oīe naturaliter ꝓhibitū lucꝝ. Et iteꝝ dicit phs. j. polit̄. ꝙ vſuraria acq̇ſitio pecuniaꝝ ē maxie p̄ter naturā. Cōcoꝛ. Hoſt. cū p̄dictis. Addit etiam Tho. ꝙ hō ſperare pōt ex mutuo rē cui⁹ vſus ſine p̄cio int̄ amicos ꝯcedi ſolet. Scđo p̄ncipalr̄ ꝯtingūt ex vſura multa mala coꝛpalia: q̇ figuratiue diſtinguūt̄ ī.iiij. genera maloꝝ. Apocal̄. vj. vbi Johānes ī aptiōe q̄rti ſigilli vidit. Et ecce equ⁹ pallid⁹ ⁊ q̇ ſedebat ſup eū nomē illi moꝛs: ⁊ infern⁹ ſeq̄bat̄ euȝ: ⁊ data ē illi ptās ſup q̄ttuoꝛ ptes terre interficere gladio ⁊ fame ⁊ peſte ⁊ beſtijs t̄re. Equ⁹ pallid⁹ ē auarus vſurari⁹: ſedēs deſup ē diabol⁹ auaricie ⁊ vſuraꝝ que a dño mām̄ona vocāt̄ in euangelio ⁊ nomen illi moꝛs: qm̄ illius inuidia moꝛs introiuit in oꝛbē t̄raꝝ ⁊ infern⁹. ⁊c̄. Ad cui⁹ euidentiā ſciendū ꝙ auar⁹ vſurarius recte per equū pallidum deſignat̄ ꝓpter quattuoꝛ. Primo ꝓpter tranſfoꝛmationē illius. Ex quo enī amoꝛ naturā habet tranſfoꝛmandi amantē in amatū: quis dubitet vſurariū ī palloꝛē auri coꝛdialit̄ trāſfoꝛmatuȝ. pſ. lxvij. Et poſterioꝛa eius id ē ſenſuales effectus in palloꝛe auri. Tanta nanqꝫ cupidine ducitur ꝙ ſemꝑ aurū ſitit eſurit: cogitat: ruminat ⁊ ſomniat: q̄re merito auaricia vocatur ab aplo idoloꝝ ſeruitus. Unde Eccs. v. Auarus nō implebitur pecunia. Et Berñ. Nō plus ſatiabitur coꝛ hoīs auro ꝙ̄ coꝛpus aura. Hinc q̇dam ait. Creſcit amoꝛ nūmi quātuȝ pecunia creſcit. Cui⁹ rō eſt: qꝛ potus pecunie nō ponitur ibi vbi cōſiſtit ſitis auari: ſic̄ vinū in dolio nō ſedat ſitim coꝛꝑis: ſic nec auꝝ in archa ſedare poteſt ſitim mentis. Scđo ꝓpter nimiā ſollicitudinē quā amplectitur in ꝯgregando ꝓpter inſatiabilem eius cupidinē: que nimiꝝ ſollicitudo nō ſinit eum quieſcere nec vigilando nec doꝛmiendo: ⁊ ſic in ſe marceſcit. Eccs. iiij. Unum eſt ⁊ ſecundū nō habet filiū: non fratrē: ⁊ tñ laborare nō ceſſat: nec ſatiant̄ oculi ei⁹ diuitijs nec recogitat dicens: Cui laboꝛo ⁊ fraudo aīam meā bonis. Tertio ꝓpter nimiū timorē ⁊ anguſtiā in ꝯſeruādo. Timoꝛ eñ facit exterioꝛa mēbꝛa pallida reducēs ſanguinē ad īterioꝛa: nā tāta qñqꝫ miſera tenacitate C

ꝯſtringit̄: ꝙ dū q̇d de ſua ſubſtātia expendit̄ q̄ſi oculū ꝑdidiſſe videat̄. Inſup oēs domeſticos vicinos ac ſuꝑuenietes fures ſuſpicat̄ ⁊ raptoꝛes: nulli cōfidit: nulli fauet. Et ideo dr̄ Prouer. xv. Cōturbat domū ſuā q̇ ſectat̄ auariciā. Quarto ꝓpt̄ nimiā triſticiā ⁊ meroꝛē ī amittendo: q̇ triſticia lima ē totius nature: quia ſpūs triſtis exiccat oſſa. Eccs. v. Eſt ⁊ alia infirmitas peſſima quā vidi ſub ſole: diuitie ꝯſ̄uate ī malū dñi ſui: peūt enī ī afflictiōe peſſima. Sup hūc igit̄ equum ſedet diabol⁹ tanq̄ꝫ iniquus poſſeſſoꝛ q̄ſi freno miſeꝝ auaꝝ ad volitū circūferēs: ac ꝑ eū tanq̄ꝫ ꝑ impiū inſtrumētū ꝑmiſſione diuina q̄ttuoꝛ in terra plagas exercēs: qꝛ data ē illi ptās īterficiendi: primo gladio: qꝛ cupiditas eſt venenū charitatis: nam ex actib⁹ v̄tuoſis generat̄ habit⁹ bon⁹ et iā generat⁹ ex his dilatat̄. Sic ſm Alex. de hales: mutua beneficia charitatē accēdūt: ⁊ ideo ꝑ ea fraterne dilectiōis habit⁹ vel generat̄ ſi aberat: vł ſi aderat dilatat̄. E cōtra v̄o act⁹ dādi mutuū ex ſpe lucri generat habitū cupiditatꝭ ac generatū adauget ⁊ dilatat: ita ꝙ tādē aīam trahit in quādā voꝛaginē inſatiabilis appetit⁹. Deficiēte igit̄ charitate ac inualeſcēte cupiditate generant̄ odia: ꝑtialitates: guerre: rixe: ire: inuidie: homicidia ⁊c̄. vt docet multiplex experientia. Secundo data eſt illi ptās interficiēdi fame. id ē defectu eoꝝ que natura req̇rit. Nā vſurari⁹ in hac pte reputat̄ homicida: qꝛ pauperi aufert neceſſaria. ſ. cibū potū veſtimētū lectū ⁊ cetera mobilia: inſup domū agrū ⁊ ꝑ ꝯſequens totū victum ⁊ ſic aufert illi vitā: qꝛ dicit̄ Eccl. xxxiiij. Panis egentium vita paupeꝝ ē: ⁊ q̇ defraudat illum hō ſanguinis ē: qui aufert in ſudoꝛe panē q̄ſi qui occidit ꝓximū ſuū. Si ġ dñs in iudicio cōdēnaturus eſt eos q̇ ꝓximo ſuo nō ſubuenerūt: q̇d putas dictur⁹ ē vſurarijs q̇ tāta auiditate a pauꝑib⁹ rapuerūt. ſ. veſtimētū de nudis panē de famelicis ⁊c̄. q̇ ex penuria faciūt infirmari: ſanos incarcerāt ⁊ excruciant liberos: fures latrones meretrices: lenones ⁊ ꝯſiles maleficos faciūt: ac tanq̄ꝫ lupi rapaces de bonis imo de carnibus miſeroꝝ ſatiare ſe ſatagūt. Profecto ꝯ̄ tales vniuerſi mūdi machina vindictaȝ acclamabit ⁊ ꝯdēnabit: qm̄ oīs reꝝ natura ſubuenit hoīs indigētie gratis et quātū ī ſe ē cōmunicat illi dona ſua: ſol: luna: ſtelle celi elementa ⁊ oīa q̄ in eis ſūt. Hinc

dicit Augu. Iudiciū maximū diuine bonitatis eſt: ꝙ q̄libet res cogit̄ dare ſeip̄am ⁊ tñ oīa ſua beneficia nō vēdunt homini: ſȝ illa gratis impendunt. Non ſic vſurarius neq̄ꝫ: ſed etiā deū ſuū ꝓ minimo vēderet ſicut alter iudas. Tertio data ē illi ptās nocēdi peſte ⁊ q̄ttuoꝛ beſtijs terre: quia tales publici vſurarij q̇ ſemꝑ viuūt in ꝯtumeliā ⁊ ꝯtēptū ſui creatoꝛis: ꝓuocant ad vindictā diuinā iuſticiā: cū maxime ꝓpter pctā notoꝛia q̇ totā inficiūt chꝛiſtianitatē diuerſe moꝛtalitates ⁊ plage ꝯtingere ſolent: ſicut in lege veteri ptȝ in multis locis: p̄ſertim in adoꝛatiōe vituli q̇ fuit figura auari vſurarij. Itē ī Saul q̇ ſue cōſulēs auaricie gabaonitas īterfecit ꝯ̄ iuſiurandū q̄ſi ſub ſpecie cuiuſdā religionis ꝓpter qđ in iſrł̄ miſſa fuit a dño fames trib⁹ annis: q̇uſqꝫ Dauid in regem ſublimatus vindictā exercuiſſet huius ſceleris. Ad laudem dei.

De tertio genere maloꝝ qđ ꝓuenit ex vſuraria prauitate ſcȝ malorum ſpiritualiū: quibus ꝑ eos infiniti maculant̄: Sermo XLII

Non furtum facies

Exo. xx. Expediti de duob⁹ maloꝝ generib⁹ q̇ ſolēt euenire multifoꝛmiter ex vſuraria prauitate: p̄ſertim ſi publica fuerit. Iam tertiū gen⁹ ꝓſeq̄mur.

Naȝ tertio ꝯtingūt ex eo multa mala ſpiritualia: qꝛ voꝛago q̇dā eſt oīm vitioꝝ: ⁊ ħ primo in ſeip̄o: ſecundo in ꝓximo. Naȝ in ſeip̄o nutrit vitam oppꝛobꝛioſam ⁊ odibilem: tum ꝓpter inerciam: quia ꝑ vſuraȝ ſibi tollit operoſitatē omnis debiti modi ꝓcurandi ſibi licita lucra: neceſſitās ſeip̄m ad indebitos modos lucrādi cōtra legem dñi dicentis Geñ. iij. In ſudoꝛe vul. t. veſ. pa. tuo: tū etiā ꝓpter maliciā q̇ ſequit̄ inerciā: qꝛ vt dr̄ Eccl. xxxiij. Multā maliciā docuit ocioſitas. Ad tantā itaqꝫ maliciaȝ ducit̄: ꝙ aīam ſuā ī tāta ſublimitate creatam: tāto p̄cio redēptā ⁊ ad tātā gl̄iam oꝛdinatā etiā viliſſimo denario venalem habet: iuxͣ illud Eccs. x. Auaro nihil ē ſceleſtius: ħ enī ⁊ aīaȝ ſuā venalē habet. Tum deniqꝫ ꝓpter deteſtabilē infamiā: iuxta illud Prouer. ij. Qui relinquūt iter rectuȝ ⁊ ambulāt ꝑ vias tenebꝛoſas: q̇ letant̄ cū male fecerint ⁊ exultant in rebus peſſimis quoꝝ vie ꝑuerſe ⁊ infames greſſus eoꝛuȝ. A

Pro quo ſciendū ꝙ ſcḋm leges tales vſura
rij ſunt infames ꝗ exercēt improbū fenꝰ.i.
qui poſt terminū etiā de vſurario ꝑuentu
cōputant ⁊ exigūt fenus qḋ vocāt vſuras
vſuraꝝ: vel etiam qui exercent vſurā cēte/
ſimā: ita ꝙ in capitate anni vſura adeq̄tur
ſorti: vt ptȝ.iij.q.vij.c.infamis: in fi.⁊.C.
quibꝰ ex cauſis: infa.l.improbū.Scḋm le/
gem aūt canonicā in q̄libet vſura peccatū
mortale cōmittit et infamiā incurrit gene/
raliter: vt ptȝ.vj.q.j.c.infames.Speciali
ter tamē infames ſunt ſi publici ſūt vſura/
rij: ita ꝙ ⁊ eoꝝ teſtamenta ip̄o iure ſūt irri/
ta.Et multa alia de eis ponūt̄ li.vj.ḋ vſu/
ris: de ꝗbus poſtea videbit̄. Preterea vi
ta hec opprobrijs plena generat filiam ne/
quiorē ſe que vocat̄ impenitētia. Int̄ oēs
enī peccatores difficilꝰ ad verā penitētiā
reducit̄ improbus vſurarius: ⁊ hoc ꝑpter
tres rōnes. Primo quia vſurarius repit̄
maxime indiſpoſitus ad veraciter penitē/
dū: quia ſemꝑ aut ꝓdigus eſt aut auarus.
Si ꝓdigus eſt non retinet vnde reddat: ſi
auarus eſt non poteſt induci vt reddat: pe
riculoſior eſt enī cōditio nolentis q̄ȝ nō va
lentis reſtituere: cum illud ex malicia hoc
ex impotētia cū culpa mixta originem ha/
bet. Intantū tamē excuſat̄: qꝛ ad impoſſi/
le nemo tenet̄. Inanis ē enī actio credito/
ris quā excludit inopia debitoꝛ: vt extra
de reſtit̄.ſpol.c.ij. Auarus autē rariſſime
niſi in mortis articulo ſatiſfacere q̄rit: ſimi
lis vaſculo terreo in ꝗ pueri denarios po/
nunt: cum iam cupido nūmi incipit ill̄ hiā
diri: de quo niſi frangat̄ extrahi non poſ/
ſunt. Sic vſurariꝰ niſi ī articulo mortis fu
erit non reſtituit: ⁊ qḋ execrabiliꝰ eſt raro
etiam in mortis articulo debite reſtituit: ⁊
ſic ī tota vita ſua remanet indiſpoſitus ad
penitēdū. Secūdo quia vſurarius ex illa
indiſpoſitione ducit̄ vlterius ad indurati
onem: quia cōſiderans ad ſtatū ſalutis ſe
ꝑuenire non poſſe niſi reſtituat aliena pro
ſuo poſſe: qḋ tamē ꝑficere non queat: niſi
ſe ⁊ ſuos in multa pauꝑtate ⁊ inhonorabi
litate relinquat: potius deliberat in pecca
to ſuo ꝑſeuerando q̄ȝ iniuſta reſtituēdo ſe
⁊ ſuos exheredare: ⁊ ſic ꝑſeuerando in ma
lo ꝓpoſito cor eius indurat̄ ꝯtra dominū
⁊ omne bonū: non ſuſcipiens inſpiratiōes
p̄dicationes exhortationes obiurgatiōes
vel cōminationes. Et implebit̄ in eo illud
Iob.xlj. Cor eiꝰ indurabit̄ q̄ſi lapis ⁊ ſtri
get̄ q̄ſi malleatoris incus: ꝗ ſcȝ quāto plꝰ
malleo ꝑcit̄ tāto durior efficit̄. Tertio ex
induratiōe venit ad obſtinationē ⁊ ꝯtem/
ptū dei ⁊ ꝓprie emēdatiōis: iux̄ illud Pro
uer.xiiij. Peccator cū ī ꝓfundū maloꝝ ve
nerit ꝯtēnit.ſ. reſurgere ꝑ penitentiam peccatā. Mira et
deteſtāda aliq̄ꝝ vſurarioꝝ obſtinatio q̄ vi
detur excedere quodāmodo obſtinatiōē
Iude. Iudas enī p̄mo penituit ḋ patrato
ſcelere lȝ indebito modo: ſcḋo pctm̄ ſuum
ꝯfeſſus eſt dicēs: peccaui tradēs ſāguinē
iuſtū: tertio p̄cium reſtituit qḋ ꝓ chriſti ꝓ
ditiōe recepit: ⁊ tn̄ veniā nō meruit: qꝛ illā
nō q̄ſiuit. Quid ḡ ſcelerꝰ eſt vſurarijs im
pijs ⁊ obſtinatꝭ ꝗ nec penitēt de vſura niſi
forte ꝙ nimis modicū lucrati ſunt: ꝙ ſi pe
nitere videt̄ nō tn̄ ꝯfitēt̄ ne ad ſatiſfactio
nem a ꝯfeſſore cogant̄: ꝙ ſi ꝯfitent̄ talem
requirunt ꝯfeſſorē ꝗ nō habet ꝯſciētiā nec
ſciētiā: ne ꝑ cautionē debitā ſatiſfacere co/
gant̄: ſ; ſimplici v̄bo ꝓmittūt ignaro ꝯfeſ
ſori ſatiſfacere: quā tn̄ ꝓmiſſionē cōmuni/
ter nō ſernāt: ⁊ ſic decipe q̄rētes decipiūt̄:
qꝛ regula iur̄.ē li.vj. nō dimittit̄ pctm̄ niſi
reſtituat̄ ablatū. In cuiꝰ argumentū ſunt
ip̄o iure excōicati: q̄ȝtū ad tria.ſ. ꝙ non de
bent recipi ad cōmunionē altaris: nec de/
bent recipi eoꝝ oblatiōes: nec etiā debent
recipi ad eccl̄iaſticā ſepulturā ſi ī hoc pctō
deceſſerint: vt ptȝ ex̄ de vſur̄.qꝛ ī oībꝰ. Ec/
ce q̄ȝ deteſtabilis ē vita vſurarioꝝ: ꝗ inſuꝑ
certa teſtimonia tenēt eterne damnatiōis.
Tota nāq; ſacra pagina veteris ⁊ noue le
gis ingeminat cōtra eos ſnīaȝ dānatiōis.
Et ꝑſertim pſ̄ ꝯſcius ſecretoꝝ dei in mul/
tis locis. Nimirū cū ⁊ ip̄i certa p̄uilegia ⁊
autētica inſtrumēta ſue dānatiōis ſecū de/
tinēt: ita ꝙ nullū crimē inuenit̄ qḋ tam pa
tēter ⁊ apte defert l̄ras eterne mortis ſicut
vſura. In q̄libet enī inſtrumēto et ī q̄libet
ꝑticula libroꝝ in q̄bꝰ vſurarij ꝯtractꝰ ꝯſcri
bunt̄: vſurariꝰ ꝑticulare p̄uilegium habet
qḋ illū ad eternū ſupplicium obligat: ſicq;
tot habet p̄uilegia q̄t vſurarios ꝯtractꝰ fe
cit: ex ꝗ ptȝ ꝙ multū certificatus ē ḋ gehē
na. Scḋo p̄ncipaliter vſura ē vorago et
ſentina oīm vitioꝝ in ꝓximos: qꝛ morbus
ē multū ꝯtagioſus. Nꝛ ſi graue ꝑiculū re/
putat̄ diu ꝯuerſari cū leproſis: incōꝑabili
ter tn̄ ꝑiculoſius eſt diu ꝯuerſari cū vſura
rijs: qḋ nos ꝓh pudor exꝑientia q̄tidiana
docet. Nā vſurarij ad palliandū artis ſue
ſcandalū ⁊ deteſtabilē maliciā ſepius inui
tant nobiliores potentiores ⁊ ditiores ip̄i/
us cōmunitatis vt ab eiſdeȝ honorati ⁊ in

B

gratia habiti nec ab alijs deſpiciāt̄: vnde
fit ꝙ vſq; ad hec tēpora tantū excreuit vſu
raria labes ꝙ de ea iam nullus eſt rubor:
nullus timor: nullus etiam grauitatis re/
ſpectus inter chriſtianos remanſiſſe vide
tur. Sed vt dicit̄ Hiere.vj. A maiore vſq;
ad minorē omnes auaricie ſtudent. Si mi
les: ſi baro: ſi diues: ſi p̄potens om̄es ſibi
mutuo comparant vel impignorant caſtra
villas officia ⁊ ſimilia: ita ꝙ hodie vix ali/
quis inuenit̄ īmunis: multo tamē lachry/
mabilius ē qḋ ibideȝ ſubinfert̄: a ꝓpheta
vſq; ad ſacerdotē cuncti faciunt dolū: id ē
doloſam vſuram: dum ſcȝ multiplices cō/
tractus ſimulata calliditate freq̄ntāt. Sȝ
quid mirū? cum olim vix inueniebat̄ vſu/
ras exercens niſi forte occulte: ꝙ ſi de tali
veridica ⁊ publica fama diuulgabat̄. tāto
deſpectui extunc habebat̄ ꝙ oīa bona ſua
bona diaboli dicebant̄: nemo attulit ignē
ḋ domo eiꝰ: nemo ſalutabat: ſ; ad eiꝰ occur
ſum multi expaueſcebant. Nūc ꝓh pudor
honorant̄: ꝓmouent̄: comitiua magna ſo
ciantur in plateis: copulant̄ in ꝯiugio cū
nobilibꝰ parentelis: ſepeliūt̄ in cimiterijs
⁊ quādoq; ī eccleſijs: ⁊ eoꝝ cōuerſatio int̄
homīes q̄ſi vnus ex illis: ⁊ ex hoc infiniti
peſtis huius cōtagio maculant̄: imitādo
defendendo: ꝯſulendo: ſubueniēdo: auxi/
liū p̄bendo adulando: alijſq; diuerſis mo/
dis ꝑticipando. Ex quibus liquet ꝙ nullꝰ
eſt improbior fur vl̄ raptor q̄ȝ vſurarius:
qꝛ multas animas deuorat: ⁊ hoīm facul/
tates exhaurit: vt dicit̄ li.vj.ḋ vſur.c.vſu
raꝝ voraginē: vnde talibus vſurarijs p̄ci/
pue manifeſtꝭ ſe ꝑticipes aliquo modo cō/
ſtituentes: multa ſp̄ualia mala et damna
incurrūt: que ſpecialiter ad tria maloꝝ ge
nera reduci poſſunt. Primū genꝰ maloruȝ
ſpiritualiū qḋ incurrunt ſunt mortales of
fenſiones. Nam q̄cunq; ſine legitima cau
ſa: id ē ſine neceſſitate iuſta recipiūt ab eis
mutuū mortaliter peccāt. Hic queri pōt:
vtrū licitum ſit accipe mutuū ſub vſura: p̄
ſertim cum hmōi cōſentire videt̄ efficacit̄
cooꝑari in vſure vitio. Ad hoc reſpōdet ſā
ctus Tho. ſcḋa.2e.q.lxxviij. ꝙ īducere ho
minē ad peccāduȝ nullo modo licet: vti tn̄
alterius peccato ad bonū eſt licitū: qꝛ deꝰ
vtit̄ omnibꝰ peccatis ad aliqḋ bonum. Ex
q̄libet enī malo bonū aliqḋ elicit: vt dicit̄
in encheridion. Ad cuius euidentiā ſcien
dum ſcḋm Alex.ḋ hales: in.iij.ꝑte: ꝙ q̄uis
occidere hominē ſit peccatū in ſe: nō tamē
ſcḋm ſe: quia quandoq; licet: dare tamen ad
vſuram ē peccatū in ſe ⁊ ſcḋm ſe: quia nunq̄ȝ
in aliquo caſu licet. Et ſic dn̄s homicidiuȝ
ꝓhibens: in aliq̄bꝰ tamē caſibꝰ homicidiū
cōceſſit: vſurā autē ꝓhibens in nullo caſu
eandē admiſit. Ex quo patet: ꝙ inducens
alium ad exercendū fenus in nullo caſu a
mortali pōt excuſari. Si ergo q̄s ſine pec/
cato mutuū recipe voluerit ſ; vſura abſq;
mortali culpa duo ſunt illi neceſſaria. Pri
mo ꝙ ille qui mutuū p̄ſtat non ſit a recipi/
ente inductus ad tale mutuū preſtanduȝ:
ſed ꝙ mutuans a ſeip̄o paratus ſit ad dan
dum tale mutuū: alioquin mutuāti coope
raret̄ ad exequenduȝ iniuſticiam: cum to/
ta vis contractus ex vtriuſq; concordi cō/
ſenſu manifeſte ꝓcedat. Secundo ꝙ ꝗ mu
tuum ſuſcipit: ad hoc ob legitimam cauſā
ꝓbam ⁊ neceſſariaȝ cogatur: quia velle ꝙ
ꝓximus mortaliter peccet vt ipſe ſuam ex/
pleat affectionem inordinatam vel non ne
ceſſariam prauū ⁊ impium eſſe iudicatur:
vno ergo iſtorum duorum deficiente mu/
tuum accipiens ſub vſura mortaliter pec/
cat ſemꝑ. Exemplum primi licȝ homo ꝯſti/
tutus eēt in extrema neceſſitate: tn̄ aliū in
ducere ad mutuandū ſub vſura eſſet pecca
tum mortale: quinpotius liceret illi neceſ/
ſaria ꝓ vita ꝯſeruanda violēter rapere: q̄ȝ
ad te mutuū alium inducere: eo ꝙ lege na/
ture omnia ſūt cōmunia in extrema neceſ/
ſitate. ff. de le. rho. l.ij. §. cum ī eadem: in te
xtu ⁊ glo. Propterea taliter accipiens nō
peccaret qui tamē mortaliter peccaret aliū
ad tale mutuuȝ inducens. Ideo tenet̄ ho/
mo velle potiꝰ in edia mori q̄ȝ animā ꝓxi/
mi ſic velle interimere. Exemplum etiaȝ ꝗ
mutuum accipit vt ludat vel inutiliter ex/
pendat in non neceſſarijs: aut vt emat ali/
qua non neceſſaria: ſemꝑ mortalit̄ peccat.
Tertiū q̄ȝ addendū ē ꝙ ſcilȝ in neceſſitate
mutuū accipiens ſub vſura mutuanti non
ꝯſentiat in peccatū vſure voluntariꝰ. ſ; in/
uitus eo vtat̄ ad neceſſitateȝ: nec ei place/
at vſuraꝝ exactio ſed tn̄ mutuatio que bo
na eſt. His ergo tribꝰ ꝯcurrētibꝰ licituȝ eſt
recipe mutuū ſub vſura: qꝛ tūc licȝ ꝯtractꝰ
talis mutui fiat ex vtriuſq; ꝯſenſu: non tn̄
ex conſenſu mutuū recipientis inquātum
eſt vitioſus: niſi tn̄ ꝑ accidēs: vt dicit Au
guſ. ꝙ aliud ē bene vti malo ⁊ aliud male
vti bono. Bn̄ vti malo nō ē pctm̄ ſ; bonuȝ:
cū ſ; etiam deus agat dum ꝑmittit cōmitti
mala: ⁊ inde elicit iuſticie bonuȝ ſed male

vti bono pctm̄ eſt: ſic bene vti vſurarij malo bonū eſt. Vtitᷣ aūt homo illo bene dum ꝓ ſua neceſſitate mutuū q̄rit: ⁊ abſq; vſura habere nō pōt: nō illi⁹ vitio delectat⁹ ſȝ ſolū neceſſitate coactus: ꝑ quāta tn̄ neceſſitate licitū ſit non facile diffiniri pōt: ſed recurrēdū ē ad iudiciū ꝓbi ⁊ experti viri. Non enī neceſſe ē expectare extremam neceſſitatē ſed etiā pōt quis vitare notabile dānū ſcandalū diſcidiū turbatiōeȝ ⁊ ſilia. Qꝫ aūt hoc licituȝ ſit ꝓbari pōt exemplis ꝑ ſimile. Dicit enī Augu. in ep̄la ad plebicolam q̄rēti: vtrū licitū ſit vti iuramēto illius q̄ falſos deos iurat: in q̄ manifeſte peccat eis diuinā reuerentiā adhibens ꝙ aliud ē inducere idolatrū nō ſolū vt iuret ſed etiam vt ꝑ idola iuret: atq; aliud ē recipere iuramentū ꝑ idola factū ab idolatro: nolente aliter iurare aut aliud iuramentū firmum non reputare: primū quidem illicitum eſt: ſcd̄m autē licet: quia homo tunc vtitur malo bene: ꝓpterea iudex hominē cōpellere pōt vt iuret ꝑ falſos deos: vel iudeum vt iuret ꝑ ſuam legem vl̕ fidem ō veritate dicēda: ſi non pōt aliter creditor rehabere ſuam pecuniā: quia tūc vtitur malo bene. Concor. Rich. in. iiij. ⁊ etiā Tho. vbi ſupra: q̄ addit exemplū de eo qui incidit in latrones cui licet eis manifeſtare et dare bona que habet vt mortem euadat: q̄ tamē bona latrones diripiendo deū offendūt ⁊ ꝓximum ſicut fecerūt decē viri dicētes ad iſmahel: noli occidere nos q: theſaurū habemus ī agro vt dicitᷣ Hiere. xlj. Secūdo peccant mortaliter recipiētes eorum oblatiōes in eccl̕ia: et ad reſtitutionē obligantᷣ: ac ab officio interim ſuſpēdūtᷣ: vt eo. ti. c. quia in om̄ib⁹: et in glo. Tertio peccāt om̄es mortaliter q̄ ſcienter eoꝝ elemoſynas recipiūt vt faciant illos ad reſtitutionē impotentes: ſaltem de certis male ablatis niſi aliqua legitima cauſa excuſentur vt poſtea videbitᷣ. Similiter om̄es peccant grauiter q̄ p̄bent ꝯſiliuȝ auxilium fauorem vel aliq̄d quodcūq; aliud ꝑticipiū ſcienter incurrunt ꝓut iam videbitᷣ.

C Secundū aūt genus maloꝝ ſpiritualiū quod incurrunt ſunt eccleſiaſtice maledictiōes: ꝓ quo ſciēduȝ ꝙ eccleſia ſancta determīat eſſe grauioris culpe vſuras efficaciter autēticare q̄ȝ vſuras accipe. Et ideo licȝ vſurarios māifeſtos excōmunicet dūtaxat minori excōmunicatiōe: vt ptȝ extra de vſur. in pleriſq; capitulis: ⁊ tactū ē ſupra: tamē efficaciter autēticātes eaſdem excōmunicat maiori excōmunicatiōe: vnde in clem. de vſur. c. ex graui. ponuntᷣ ſex excōmunicationes maiores cōtra efficaciter autenticantes vſuras. Primo ꝯtra dominos poteſtates capitaneos rectores cōſules iudices cōſiliarios aut quoſcūq; alios officiales qui decetero ſtatuta facere ſcribere vel dictare p̄ſumpſerint: ꝙ ab vſurarijs vſure exigi poſſunt. Secūdo ꝯtra eos qui ad ſoluendū vſuras ipſos debitores cōpellunt. Tertio ꝯtra iudices qui iudicare p̄ſūpſerint ꝙ vſurarijs vſure ſoluātur. Quarto ꝯtra eos qui de p̄dictis directe vel indirecte operā dederint ꝙ vſure ſolute nō repetantur. Quinto ꝯtra eos qui ſtatuta ī vſurarum fraudē hactenus edita: de libris cōmunitatū infra tres mēſes nō deleuerint cum tamē hoc facere poſſint. Sexto cōtra eos qui ip̄a ſtatuta ſeu ꝯſuetudīes effectū vſuraꝝ habētes obſeruare quoquo modo p̄ſumpſerint. Ecce om̄es ſupradicti ꝓpter fauorem vni vſurario manifeſto cōceſſum maiori excōmunicatione ſunt irretiti. Inſuꝑ in deteſtationē hui⁹ criminis diſtricte p̄cipitur li. vj. de vſur. c. vſuraꝝ voraginē. Qꝫ nec collegium nec aliqua vniuerſitas vel ſingularis perſona cuiuſcūq; ſit dignitatis conditionis aut ſtatus alienigenas ⁊ alios non oriundos de terris ipſoꝝ publice pecuniam fenebrem exercentes aut exercere volētes ad h̄ domos ī terris ſuis cōducere vel conductas habere aut al̕s habitare permittāt: ſed huiuſmodi vſurarios manifeſtos omnes infra tres mēſes de terris ſuis expellant: nunq̄ȝ aliquos tales de cetero admiſſuri: nemo illis ad fen⁹ exercendum domos locet: vel ſub alio titulo q̄cunq; concedat. Qui vero contra fecerint ſi ꝑſone fuerint eccl̕iaſtice patriarche archiepiſcopi ⁊ epiſcopi ſuſpenſionis: minores vero ꝑſone ſingulares excōmunicationis: ſi autem collegium ſeu alia vniuerſitas interdicti ſententiam ip̄o facto ſe nouerint incurſuros: quam ſi per menſem animo ſuſtinuerint indurato: terre ipſorum q̄ȝdiu ī eis idem vſurarij cōmorantur extunc eccleſiaſtico ſubiaceant interdicto. Ceterum ſi laici fuerint per ſuos ordinarios ab huiuſmodi exceſſu omni ceſſante priuilegio per cenſuram eccleſiaſticam compeſcātur: hoc ibi. Vltra hec etiam precipitur ibidem. c. q̄ȝq̄ȝ. Qꝫ lȝ vſurarij manifeſti ī vltima voluntate ō vſur. q̄s receperūt ſatiſfieri mā-

dauerint: denegatᷣ tn̄ eis eccl̕iaſtica ſepultura: donec ꝓut facultates patiuntᷣ plenarie ſatiſfecerint vel cautionē idoneā de reſtitutione fiēda p̄ſterint: alioq̄n qui ſecus eos ad ſepulturaȝ admiſerint eos pene in lateran. ꝯcil. ꝓmulgate ꝯ vſurarios ſubiacere decreuit eccl̕ia: ac teſtamēta eoꝝ aliter facta ip̄o iure ſūt irrita. Ad laudē dei.

De decē generib⁹ hoim̄ q̄ ꝓpter participationē aliquā cum vſurarijs obligantᷣ cum eiſdē ad reſtitutionem: Sermo XLIII

Non furtum facies

n Exo. xx. Viſo vtcūq; de duobus generib⁹ maloꝝ ſpiritualiū q̄d incurrūt vſurarijs ꝑticipantes: nūc tertium gen⁹ maloꝝ q̄d incidūt ꝓſeq̄mur. Tertiū igitᷣ genus maloꝝ q̄d incurrūt ſūt grauiſſime obligatiōes ad faciēdū reſtitutionē: q: ſatiſfacere tenentᷣ in ſolidum oēs illas vſuras q̄s ſuo fauore ⁊ auxilio adepti ſūt vſurarij: niſi ip̄i vſurarij eaſdē reſtituant: de q̄b⁹ ad maiorē euidētiā ſigillatim videre curabimus.

A Primo naq; reges p̄ncipes et dn̄i terraꝝ q̄b⁹ p̄cipitᷣ ex̄ de vſur. c. poſt miſerabilē: ꝙ iudeus ad remittēdas chriſtianis vſuras cōpellāt: ⁊ donec eis remiſerint ab vniuerſis chriſtifidelib⁹ tam ī mercimonijs q̄ȝ ī alijs ꝑ excōicatiōis ſententiā iubet ſum⁹ pōtifex eiſdē cōmunioneȝ oīmodā denegari. Tales inq̄ȝ p̄ncipes et dn̄i terraꝝ ſi cogunt ꝑ edicta vel p̄uilegia vſurarijs data debitores dare vſuras: tūc ſm Rodon. tenētᷣ ad reſtitutiōeȝ etiā ſi nihil ad eos ꝑuenit de bonis eoꝝ. Et q̄d pl⁹ ē ſm Guil. ſi tales cū poſſint nō cōpellunt ad reſtituēdū vſuras: tenētᷣ etiā ſi nihil ꝑuenit ad eos. Q̄d verꝫ ē p̄ſertim ſi fuerint req̄ſiti: cui⁹ rō ee pōt: q: ſicut dictū eſt h̄ habēt ī p̄ceptū ab eccl̕ia ſaltē de iudeis: q̄d ſi nō obſeruāt cū ex eoꝝ officijs eis īcūbat: ꝯſenſū interp̄tatiuū ſe hr̄e demōſtrāt: nec caret ſcrupulo ꝯceſſiōis occulte: q̄ manifeſto facinori deſinit obuiare: vt dꝛ ex̄ de homic. c. ſicut dignū. §. iij. Hodie ꝟo q̄d deterius excogitauit ī curijs p̄ncipum maledicta cupiditas: vbi paſſim auctas fenerādi venalis exponitᷣ q̄ſt⁹ gr̄a: q̄ tāq̄ȝ lupi rapaces ſitiūt ⁊ abſorbēt ſāguinē ⁊ ſudorē pauperū ac miſerabiliū ꝑſonaꝝ. Tales tn̄ qui ſimpliciter ꝑmittūt ꝙ libere fiāt vſure in patria: nō tn̄ auctorizando nec ꝓhibēdo licȝ ſm Alexā. lomb. mortalitᷣ peccent: tn̄ nihil obligatᷣ reſtituere ſi nihil ꝑuenit ad eos de bonis eoꝝ: q: tūc nō dāt cauſā efficiētē ſȝ ſūt cauſa mali ꝑ accidēs. Sc̄do p̄lati ſubſcribētes ac ſigillantes vſurarioꝝ cedulas ſm Hoſti. ſi tenorē eoꝝ nō legerunt vel ſi legerūt ⁊ vſura nō apparebat: q: forte poſita fuit maior quantitas q̄ȝ mutuata fuit: ⁊ ip̄e p̄latus nō diligēter ꝯſiderauit: tūc lȝ fatue fecit: nō tn̄ ſm ꝟitatem ꝯſenſit nec ad reſtitutiōeȝ obligatᷣ. Si ꝟo legit et ꝟitatē ꝑcepit: tūc ſigillādo ꝯſenſit et cauſā efficacē dedit: ac ad reſtitutiōeȝ ſe aſtrixit fact⁹ ꝑticeps peccati ⁊ nō cōmodi vſuraꝝ: q: tal̕ ſubſcriptio ī mult̕ ad ꝓbatiōeȝ inducit: vt ptȝ ex̄ de ſen. ⁊ re iudi. c. cū ītē vos. Tertio domos ad exercendū fen⁹ locātes vel quomodocūq; p̄ſtātes aut vēdētes aut ſm Archi. Guil. Jo. an. q̄cūq; titulo aſſignātes: ꝑticipes ſiūt oīm maloꝝ q̄ ī ea ex fenore ꝑpetrātᷣ. Et ſi fuerit vſurari⁹ impotēs ad reſtituēdū vſuras certas acq̄ſitas: tūc nō poſſent recipe penſionē locationis dom⁹. Si ꝟo potēs fuerit t̄pe ꝯtractus ad reſtituēdū: tūc tale lucꝝ iſti retinere poſſunt rōne ꝯtractus locatiōis ī quo trāſfertᷣ dn̄iuȝ illi⁹ lucri. ſ. p̄ēſionis in locātē: ꝙ ſi ad fenus illas domos nō ꝯducūt ſed ad alia: tūc h̄ nō ē ꝓhibitū. In dubio tn̄ p̄ſumitᷣ illā ad hoc ꝯducere: q̄ ſolet vſuras exercere: vt. ff. de actiōibus: ſi tibi. Quarto aduocati ⁊ ꝓcuratores defenſores hereditatū vſurarioꝝ: aut al̕s qualitercūq; impedientes ne reſtituāt vſuras eoꝝ patrocinio ⁊ fauore: aut ad req̄rēdū aut defendēdum vſuras cum effectu laborant ad reſtitutionē obligantᷣ cum ad hoc dent opam efficacē: hoc ſentit Inno. ⁊ Hoſti. extra de vſur. in. c. Michael: et Archidiac. in. c. ſi quis oblitus. xiiij. q. iiij. Quinto notarij ſcribe ſeu tabelliones ſm Geralō. ob don. ſi ſcienter faciunt chartas vel ꝯficiunt inſtrumēta de debito vſuraꝝ ac ſi eſſet debitum legitimū abſq; vſura: ſicut chartas ſ̄ō duplo vel triplo: tenentᷣ ip̄i ad reſtituēdū vſuram acceptam hui⁹ occaſione: ſi vſurarij non reſtituūt niſi hoc feciſſent in fauorem mutuū recipientis: huius ratio eſt: q: taliū inſtrumentū efficaciter cooꝑatᷣ ad h̄ ꝙ talis vſura ſoluatᷣ vſurario. Et ſm Hoſti. tales notarij ſunt piuri: quia cum creātur iurant ꝙ talia inſtrumenta nō ꝯficiēt: ergo nec decetero poſſunt teſtificari nec i-

ſtrumenta publica ɔficere: quia periurus
quātācūqꝫ penitentiā egerit teſtificari nō
poteſt: vt extra de teſta. ex pte. ⁊. c. vl. Sūt
enī infames quibꝰ omnes actus legitimi
ſunt interdicti: vt ibidēꝫ. c. licꝫ ex quadā.
Verūtamen ſi in inſtrumēto facta ē exp̄ſſa
mentio de vſura: tunc notariꝰ nō tenet̄ ad
reſtitutionē: qꝛ tunc non efficacit̄ coopat̄
niſi eſſet ɔſuetudo p talia inſtrumēta in iu
dicio cogere debitoꝛes ad ſoluendas vſu/
ras: tūc enī obligaret̄. Similiter teſtes ſi
ſcienter vſurarijs inſtrumentis ɔſenſerint
eſſe teſtes peccant: ⁊ obligant̄ ſatiſfacere
ſm diſtinctionē q̄ facta ē de notarijs cū cō
ſtet inſtrumentū ſine teſtibꝰ nō obtinere ro
bur: ⁊ ſic huic lucro cauſā p̄ſtant efficacē.
Sexto ſenſales ⁊ mediatoꝛes huius dete/
ſtabilis ɔtractus: ſm Heral. obdoñ. ſi ſtāt
ꝓ illis qui mutuo indigent ex cauſa ꝓba/
bili: ⁊ ab illis mutuū ꝓcurant qui pati ſūt
omnibꝰ dare: tunc non peccāt nec ad reſti
tutionem obligant̄: quia cum ꝓximo ſuo
bñ vtunt̄ vſurarij malo. Si tamen mutuū
querūt ꝓ his qui nō egent ſicut quotidie
fit in depoſitis ⁊ ɔtractibꝰ ac ſimilibꝰ: vel
etiam ſi ꝓximū mutuare nō intendentem
ad vſuram inducūt ad mutuandū: tunc in
vtroqꝫ caſu moꝛtaliter peccāt: male vtēdo
vſurarij malo: ar. extra d̄ homic. ſicut dig
num. §. qui vero: non tamē obligant̄ ad re
ſtitutionē. Si deniqꝫ ſtant ꝓ parte vſura/
rij in lucro: tunc non ſolum moꝛtaliter pec
cant: ſed etiā tenent̄ in ſolidū ſi ad hoc ſic
ſunt coopati ꝙ abſqꝫ illis vſuraria p̄ſtatio
minime facta fuiſſet. Ratio autē p̄dictoꝝ
ſumi poteſt ex ph̄o. ij. eth̄. vbi ait: ꝙ mediū
cōpatum extremis ſapit naturaꝫ extremo
rum: mutuū etiam gratuitū impedientes
ſm Rodoñ. reſtituere obligāt̄ eo ꝙ impe/
diunt indebite ꝓximoꝝ vtilitatē impediē
do ſcꝫ ne mutuū gratis det̄ ab his q̄ pati
erant gratis mutuare: vel quos inducunt
mutuū dare ſub vſuris: vel etiam volētes
facere ɔtractus modo licito impediūt ⁊ re
ducunt factum ad vſurariū contractū ⁊ in
iuſtum ⁊ ſic in talibꝰ p̄ſtant cauſam effica/
B cem ad impiū lucrum. Septimo ɔſilian/
tes ⁊ ad mutuandū ſub vſura cōcedentes
ac p hec duo alios ad fenerandū inducen/
tes qui non fuiſſent al's feneraturi tenent̄
in ſolidum. Si tamē al's erant feneraturi:
tunc ad reſtitutionē non obligant̄: niſi in
quātū ad eos puenit: ⁊ hec eſt ſecurioꝛ opi
nio. Dicunt tamen alij ꝙ in neutro caſu te
nent̄ niſi in quātū ad eos puenit. Silr cuꝫ
q̄s ſocietatē ɔtrahit cū alio ad fenus exer
cendū: vel etiā cū q̄s vſurario dat pecuniā
ꝓ lucro pticipādo. Tales aūt monent̄ ad
hoc ſentiēdū ꝓpter differētiā q̄ eſt iter ra/
pinā vel furtū ex vna pte: ⁊ int̄ vſuram ex
alia pte: penes voluntariū ⁊ inuolūtariū:
ex q̄ differētia habet oꝛtuꝫ ꝙ in his caſibꝰ
potioꝛ ē ɔditio vſurarij q̄ꝫ furis vel rapto/
ris. Nam qꝛ furtū ⁊ rapina ppetrant̄ ɔtra
dñi volūtatē: ideo p̄ſtans ad h̄ aliq̄ modo
cauſā efficacē tenet̄ ad reſtitutiōem: etiaꝫ
ſi nihil ad eū puenerit. Non ſic aūt dicunt
eē i vſura vbi īteruenit volūtariū mixtū:
in cuiꝰ argumentū in furto ⁊ rapina iura
tribuūt ſpoliatis actiōeꝫ ɔ̄ eos q̄ rapine et
furto cauſā dederūt efficacē: lꝫ ad eos ni/
hil puenit: non aūt dat̄ actio cū ad eos ni
hil puenit in vſura. Qz ſi mutuauit vſura
rio nō ad feneradū ſ̄ alia de cauſa: tūc ſm
Huil. diſtinguendū ē: qꝛ aut bonafide mu
tuauit vt ex illo mutuo cōmodū ſuū face/
ret: ac licite lucrādo ex illo ſe liberaret: et
tūc recipe pōt qđ liberalit̄ mutuauit: etiā
ſi al's ad ſoluendas vſuras non ſufficeret.
Si vo cauſa non iuſta vel aliq̄ inhoneſta
mutuū dedit: vt ad ludendū ⁊ ſilia: tūc nō
pōt repetere ſi nō ē al's ſoluendo. Octa/
no ſocij ⁊ factoꝛes ad vſurā ſtātes ad dan
dū mutuū in vſurarioꝝ pſona ita ꝙ apud
eos reſidet p̄ncipalis auc̄tas vſurarioꝝ:
ſm Heral. obdoñ. tenent̄ ad reſtitutionē:
niſi p̄ncipales reſtituāt: eo ꝙ ad h̄ cauſā p̄
ſtant efficacem. Silr famuli vſurarioꝝ vel
mercatoꝝ q̄ ꝓ eis ī mercātijs ⁊ ɔ̄ctibꝰ ven/
dūt tp̄s: vl' al's male ꝓ eis lucrāt̄: ſm Ro/
doñ. ſi ī pſona p̄ncipalis hoc agūt ad reſti
tutionē obligāt̄: cū huic impio lucro cau/
ſam p̄ſtāt efficacē. Seruitoꝛes aūt q̄ ad ſo/
lam actualē ⁊ manualē traditionē mācipa
ti ſunt ita ꝙ ipi nō taxant p̄ciū vſurarium
vel impioꝝ ɔtractuū: nec cū eis pactū con
trahit̄ de vſura q̄uis ipis p̄ñtibꝰ et pecu/
niā tradētibꝰ fiat: lꝫ inq̄ꝫ tales moꝛtaliter
peccēt: tñ ad reſtitutionē non obligant̄: ſi
abſqꝫ oī inductiōe pecuniā tradūt: nec eā
poſtea coacte exigunt. Si tñ p litigia co/
actiua vſuras exigerēt vel lucra ɔ̄ctuū im
pioꝝ: tūc tenent̄ ad reſtitutionē oīm q̄ eo/
rū ope de talibꝰ acquirūt̄: qꝛ tunc efficacit̄
coopant̄: ⁊ ī hac ſnīa ɔcoꝛ. Heral. obdoñ.
⁊ Huil. Preterea de mercēnarijs vſurari/
oꝝ ⁊ alijs q̄litercūqꝫ ſeruiētibꝰ: dicenduꝫ
ꝙ ſi vſurariꝰ nō eſt ſoluēdo: ſed q̄cunqꝫ ha

bet ꝓ vſuris obligata ſunt: tūc diſtinguen
dū eſt. Aut enī illis ſeruiūt in rebꝰ licitis
⁊ honeſtis: ⁊ tunc ſi ꝓpter ſubſtantie dimi
nutionē vſurariꝰ nō ſit magis impotēs ad
ſoluendū: licite pñt recipe mercedē cōdig/
nam: ⁊ hoc ideo: quia vtilitas quam inde
ɔſequit̄ vſurarius ex ope illo: cū mercede
merito cōpenſat̄: ⁊ ꝓpter mercedē mercē/
narijs datam paupioꝛ minime dici pōt: cū
loco mercedis cōmodum habeat operaꝝ.
Et idem dicendū eſt de his qui vēdūt vſu/
rarijs merces ſuas: quia ſi recipiunt dena
rios de lucro vſuraꝝ rependūt econuerſo
merces eiuſdē valoꝛis: hinc nō faciunt eū
magis impotentē ad ſatiſfaciēdū: niſi ſub/
eſſet alia cauſa. Si vero tales ſeruitoꝛes et
mercēnarij ſeruiant vſurario in illis in q̄/
bus eum ad ſatiſfaciendū faciunt impotē/
tem: vel magis impotentē: dum ſalariū re
cipiunt: tunc licꝫ non peccent et ſeruiendo
in rebꝰ licitis ⁊ honeſtis: imo ex hoc quā/
doqꝫ merentur apud deū: tamē ſalariū ſeu
p̄cium non poſſunt recipere: eo ꝙ iam oīa
bona illius ſunt obligata: et ex hoc faciūt
eum magis impotentē: ac p ɔſequens pꝛe/
ſtant cauſam efficacem ablata non reſtitu
endi: cuiuſmodi ſūt medici barbitonſoꝛes
⁊ ſil'es. Faciāt ḡ eadē grat' aut oīno abſti
neant: nā lꝫ in h̄ caſu nō pñt acceptare ſala
riū ab vſurario: tñ ī extrema neceſſitate ei/
dem amoꝛe dei ex ipa lege nature et ex di/
uino p̄cepto ſubuenire tenent̄: dicēte dño
Luc. xx. Diliges ꝓximū tuū ſicut teip̄m.
Hic tñ generalit̄ aduertēdū ē ſm Alex.
lombar. ꝙ illi quibus aliquid debetur ex
contractu vl' quaſi: aut ex maleficio vel q̄/
ſi poſſūt recipere quod ſibi debetur ex hu/
iuſmodi rebus: dum tamen rem vſurariā
furtiuam vel raptam non recipiant in ſpe/
cie ſua: quod quideꝫ in vſura verum ē ſm
eos qui tenent ꝙ in vſura dominiū nō trāſ
fertur: cuius opinionis fuerunt Alexan.
de hales: Bonauen. Scotus. Richar. Hu
go. ⁊ Ray. Cōtrarie vo opiniones fuerūt
Hoſ. ti. de decimis: ⁊ Bar. bri. extra d̄ de/
cimis: ex trāſmiſſa: licꝫ hoc non dicatur ex
p̄ſſe: ⁊ glo. xiiij. q. iiij. in. c. ſi quis: ⁊ Tho.
Scōm primaꝫ igitur opinionem recipi nō
debent in ſolutionē res vſurarie: quia pōt
debitoꝛ qui eas dedit cōtradicere ⁊ eas re
petere creditoꝛi. Ad intellectum autē huiꝰ
ſententie ſciendū eſt: ꝙ maleficium hic ac/
cipitur ꝓ quocunqꝫ crimine: vt furtum ra
pina homicidiuꝫ ⁊ huiuſmodi. Sed quaſi
maleficiū dicit̄ quādo eſt nocumētuꝫ p̄ter
ꝓpoſitum vt cum iudex per imperitiā ma
le iudicat vel cum de domo alicuius aliq̄d
eſt electuꝫ quod nocuit tranſeuntibꝰ vl' vi
cinis: vt inſtit̄. de obli. que ex quaſi delic.
naſ. in principio: ⁊ per totum. Contractus
aūt eſt ſm Huil. vltro citroqꝫ obligatio ex
voluntate partium ſurgens vt emptio: vē
ditio: locatio: cōductio mutuū et ſimilia.
Sed quaſi cōtractus eſt obligatio qua q̄s
obligatur alicui ex aliquo officio vel facto
licito vel honeſto: licꝫ non interueniat ex/
pꝛeſſa volūtas vtriuſqꝫ: vt tutela cura ali/
oꝛum negocioꝛum geſtoꝝ ⁊ huiuſmodi: q̄ꝫ
uis enim pupillus habēs tutoꝛem aut pu/
bes aut furioſus habēs curatoꝛem: aut il/
le cuius ignoꝛantis gerit quis negociū nō
exp̄ſſe ɔtraxerit: nihilominꝰ tñ hmōi tutoꝛ
curatoꝛ ⁊ negocioꝝ geſtoꝛ obligat̄ q̄ſi con
traxiſſet. Cōcoꝛ Vlricꝰ. Nono ɔſangui/
nei ꝓximi familiares amici ſeu alij quicū/
qꝫ tenentur ad reſtitutionē ſi de bonis ipſi
us vſurarij comedunt bibunt ſeu dono vl'
quocūqꝫ alio modo recipiunt vl' ī alienos
vſus cōuertunt: ⁊ hoc eſt verum ſi vſurari
us nō eſt ſoluendo: id ē ſi oīa bona que
habet non aut vix ſatiſfactioni ſeu reſtitu
tioni ſufficiūt: licꝫ etiam habeat aliq̄ licite
cōquiſita: eo ꝙ oīa bona ſua ſunt reſtitu
tioni obligata: ⁊ p̄dicti cauſā efficacē pꝛe/
ſtant ad nō ſatiſfaciēdū. Si quis vo dubi/
tat vtꝝ alter ſit ſoluēdo: tunc ſi res adhuc
extat: ſatiſfacere debet reſtituēdo: ne ꝓ re
tpali ſuaꝫ aīam in letale diſcrimen ponat:
qꝛ cū q̄s dubitat vtrū res ſit de rapina vel
aliter iniuſte acq̄ſita: tūc ſm Alex. de hal.
h̄ de rebꝰ alienis ſemꝑ regulare eſſe debet:
ꝙ hō rē talē reſtituere obligat̄: q̄ñ. ſ. ɔſcia
dictat ꝙ res ſit aliena: ſeu cum eē dubitat
alienā: ſiue obtinuerit ꝑemptiōeꝫ ſiue per
dationē. Decimo munera ī elemoſynam
ab eis recipiētes tenēt̄ ad reſtitutiōeꝫ. Si
cut ſūt p̄mo eccl'iaſtici recipiētes oblatiōeſ
ab vſurarijs manifeſt' indiſtincte tenētur
ad reſtitutionē: etiā ſi vſurarij eēnt ſoluen
do: ⁊ talis donec ſatiſfecerit ad arbitrium
ep̄i manet ſuſpenſus ab executione officij
ſui: vt ex̄ de vſur̄. c. qꝛ in oībꝰ: ī fi. Nō pin/
de ſtatutū ē: vt eccl'ia ſe palā oſtendat dete
ſtari vſurariam prauitatē leuius eſſe: iudi
cans oblatiōes recipe a meretricibꝰ: caue/
at igit̄ ne īterim talis celebret qꝛ fieret irre
gular' ſm Hoſti. lꝫ ſm Archiaconū decre
tum illud ē tñ ferende ſnīe ⁊ non late. Se/

cundo cũcti recipiẽtes elemoſynas ab eis
q̃s ſciunt ad reſtitutionẽ impotẽtes vel ſal
tem ꝑ h̃ fieri impotẽtes: qḋ tñ ſane itelligẽ
dũ eſt de certis eo ꝙ de incertis põt elemo
ſynã facere. Cõcoꝛ. Alricꝰ. Notãdum ẽ tñ
ꝙ q̃uis vſurarij nõ eſſent ſoluẽdo q̃tũ ad
certa: nihilominꝰ excuſanť religioſi ⁊ p̃di
cãtes q̃ vadũt vt ad pñiaꝫ ⁊ ſatiſfactioneꝫ
illos inducãt: licꝫ de vſuris vl' iniuſtis co/
medant: maxime ſi apud alios cõmode in
ueniri nõ pñt: ſiue inducãt illos ĩ p̃dicati/
one generali ſiue ĩ ꝑſuaſiõe ſpeciali: vt ex̃
de ſen. ex. c. cuꝫ ex volũtate. §. j. Q̇ḋ Ray.
intelligit eſſe verꝫ: ſi de coꝛrectione ſpes ꝓ
babilis habeať: et ſi ꝓpter eoꝫ expenſas
nõ ſubtrahať vſurario facultas reſtituen
di ĩ magna pte. Cõcoꝛ. Archid. et Hoſtiẽ.
Tertio rectoꝛes vel ꝓuiſoꝛes piaꝫ domo/
rũ ſiue ſint ꝑſone religioſe eccl'iaſtice vel ſe
culares: q̃ q̃nq̃ ſub pallio pietatis ac com
munis maioꝛiſq̃ boni: paſſim vſurarioꝛũ
vel ſimiliũ bona ſiue hereditates ſuſcipi/
unt: imo plerũq̃ tñes in ꝯſilijs vl' ꝯfeſſioi/
bus ad h̃ iducũt: vt ĩ pias cauſas illas di/
ſtribuãt impediẽtes ⁊ cauſã efficacẽ tribu
entes: ne certa certl' valeãt ſatiſfieri: ꝓpť
qḋ ad totuꝫ illud ad qḋ talẽ cauſam p̃ſtite
runt ſatiſfacere obliganť in iudicio ſuarũ
animaꝫ. Ad laudem dei.

De alijs generibꝰ hoim. ſ. domeſticoꝫ q̃ cũ vſurarijs teneňť ad reſtitutionẽ: Sermo XLIIII

Non fur. fac. Exo.

n xx. Ceptã materiã ĩ ſmõe p̃cedẽ
ti ꝓſequẽdo d̃ his q̃ cũ vſurarijs
obligãť ad reſtitutionẽ ſi ipi non reſtitue
rint: ſciẽdũ ẽ ꝙ vndecimo vxoꝛes vſurari/
A oꝛũ teneňť ad reſtitutiõeꝫ. Ad cuiꝰ euidẽ/
tiã notãdũ eſt ſm Alex. lomb. ꝙ ſi maritꝰ
eiꝰ ẽ ſoluẽdo: tũc ſi ſũt aliq̃ bona d̃ iuſto et
ſeꝑata ſũt de iniuſtis: d̃ illis expẽdere ſeu
viuere põt. Si v͛o ſũt ita mixta cuꝫ iniuſtl'
ꝙ diſcerni nõ pñt: tũc adhuc de illis expẽ
dere põt dũ ĩ mẽte habeat viuere d̃ iuſtis.
Cõcoꝛ. Rodoñ. ⁊ addit: ꝙ lꝫ de re habita
de vſuris vl' furtis comedere nõ poſſit ſci/
enter vltra caſũ neceſſitatis extreme: ſi tñ
res empta fuerit de vſura põt inde come/
dere etiã ſine caſu neceſſitatis extreme: ꝙ
ſi vſurariꝰ nõ ẽ ſoluẽdo: vtpote q2 nihil ha
bet niſi de vſuris: vel q2 oĩa bona ſua pro
vſurl' reſtituẽdis ſũt obligata: etiã ſi eẽnt
plura lꝫ q̃dã habeat d̃ iuſte acq̃ſitis: tunc
ſm Geral. obdoñ. diſtinguendũ ẽ: q2 ſi ta/
lis habeat aliq̃ bona q̃ nõ ſũt empta vl' ha
bita de vſur̃. ⁊ dos vxoꝛis ibi fuerit pꝛius
q̃ꝫ vſure p̃dicte: põt et debet inde ſuſtẽtari
dato ꝙ vir eius nõ eẽt ſoluẽdo. Si deniq̃
ñ ẽ ibi niſi res habita d̃ vſurl': ac vſure fue
rũt ibi p̃us q̃ꝫ vxoꝛis ipiꝰ dotes: tũc ipa re
ſtituere obligať q̃cq̃d ex illis rebꝰ accepit
q2 p̃ſtat viro cauſã efficacẽ ad nõ reſtituen
duꝫ. Q̇ḋ ſane intelligiť: q̃ñ dotes vxoꝛis
nõ pariũt fructũ licitũ: vt ẽ pecunia q̃ foꝛ/
ſitan vtiť ad exercẽdũ fenus. Nã ſi fructꝰ
ſufficiẽtes haberet de dote vl' pafernalibꝰ
ꝓ oĩbꝰ q̃ expẽdit: tũc ĩ nullo teneť vt vide
biť infra. Añ talis vxoꝛ vſurarij iniuſtis
bonis vtendo ꝓpter quinq̃ põt excuſari.
Primo ꝓpter ꝓcurationẽ agẽdo ſcꝫ cau/
ſam expoliatoꝫ monendo virũ ⁊ inducen
do ꝓ poſſe ad reſtituẽdũ: tũc enĩ nõ teneť
de his q̃ expẽdit eo tpe quo ꝓ reſtitutione
facienda fideliter laboꝛauit: etiã ſi reſtitu
tio non ſequať: ar. xj. q. iij. q̃m multos: ex̃
de ſen. exco. inter alia: nam q̃ vtiliter alte/
rius negociũ gerit etiã abſentis ⁊ ignoꝛã/
tis licite recipiat expenſas. Non tamẽ ſm
Rodoñ. de talibꝰ viuere põt ꝑ totũ annuꝫ
ꝓpter vnam ammonitioneꝫ vel duas: ſed
q̃diu inſtat opoꝛtunis hoꝛis ⁊ tẽpoꝛibus.
Cõcoꝛ. Hoſti. Scḋo ꝓpter recõpenſatiõeꝫ
cum ſcꝫ illi tantũ reſtituit quãtũ de ſuo re
cipit: ſicut ꝯtingit in fructibꝰ dotis vel pa
rafernaliũ: vel quia vxoꝛ lucroſa eſt ⁊ recõ
penſat in laboꝛibus ⁊ mercantijs et nego/
cijs lucratiuis: q2 tunc vir ex parte vxoꝛis
nõ fieret impotentioꝛ ad reſtitutionẽ. Di/
cit enĩ Alexan. de alex. ꝙ ſi in domo mari
ti habet fructus ſufficientes de dote vl' pa
rafernalibus ꝓ ſuis neceſſitatibꝰ: ⁊ ꝓ om/
nibus que expendit: tunc in nullo teneť.
Et licꝫ ꝑcipit de bonis vſurarijs vel iniu/
ſtis in vſu vite quotidiane: tamẽ excuſari
põt ꝑ talem recõpenſationẽ fructuũ. Dos
aũt eſt qḋ dať viro ꝓ onere vxoꝛis: para/
fernalia v͛o q̃cq̃d mulieri aduenit p̃ter do
tem. Tertio ꝓpter reſtauratiõeꝫ: vtpote:
q2 cũ doloꝛe q̃ſi coacta neceſſitate ꝑcipit d̃
bonis iniuſtis ⁊ ꝓponit ſe reſtauraturã in
poſterꝫ: dũmodo ad h̃ facultatẽ ſe habitu/
rã ꝓbabiliť credat. Quarto ꝓpť ignoꝛan
tiã q2 ſi rẽ q̃ vtiť nõ credebat eẽ vſurariaꝫ
vel iniuſte acq̃ſitã nec cauſã habebat hoc
ſciendi: tũc excuſať ꝓpť ignoꝛantiã facti.
Quinto. ꝓpter neceſſitatẽ: q2 ſemꝑ poteſt

excuſari ꝓ neceſſitate coꝛpoꝛali q̃ñ remedi
um aliud inueniri nõ põt: q2 nec vir ꝑmit/
teret eã mẽdicare: ⁊ ſic neceſſitate cogente
nõ reſtat aliud refugiũ: faciat ergo tũc taꝫ
facto q̃ꝫ ꝓpoſito oẽm modũ ſibi poſſibilem
recõpenſandi bona illa iniuſta: ſaltẽ ĩ moꝛ
te ſi nõ põt in vita. Duodecimo vſurario
rũ ꝓles ⁊ familie domeſtice: de quibuſ ſm
Geral. obdoñ. diſtinguẽdũ ẽ. Aut enĩ vſu/
rariꝰ ẽ ſoluẽdo ⁊ habet aliq̃ vltra ea q̃ ſol/
uere ⁊ ſatiſfacere obligať: tũc de his viue/
re poſſũt cũ illa diſtinctiõe q̃ iam in h̃ arti/
culo poſita ẽ d̃ vxoꝛe. Aut vſurariꝰ nõ ẽ ſol
uẽdo: ⁊ tũc quicquid ꝓ ſuo victu aut aliter
acceperint ſatiſfacere obliganť: q2 illũ ad
reſtituendũ faciũt ipotentẽ: ⁊ ad h̃ cauſam
p̃ſtant efficacẽ. Põt tamẽ excuſari pꝛopter
q̃nq̃ rõnes de vxoꝛe iã poſitas. Verũtamẽ
vltima ratio magis excuſat ꝓles q̃ñ ſũt in
tali etate ꝙ aliť ꝯmode viuere nõ poſſunt.
Minꝰ autẽ excuſat familiã cõducticiã que
põt apud alios acq̃rere ſumptꝰ: minꝰ enim
obligati ſũt vſurario: ⁊ iõ ꝯſulendũ ẽ ꝙ ab
hmõi ſeruitijs ſe penitꝰ abſtineãt: ſi ſaltem
alibi ſeruitiũ adipiſci valeant. De quibus
generaliter talis regula dari põt: ꝙ ſi vſu
rariꝰ ex eoꝫ ſeruitijs nõ cõſequiť aliquam
vtilitatẽ in ſubſidiũ reſtitutiõis faciende:
⁊ fuerit nõ ſoluẽdo: tunc hmõi ſeruientes
mercedẽ ſuã accipe nõ poſſũt: imo tenẽtur
ad reſtitutionẽ eoꝫ q̃ apud ipm ꝯſumpſe/
rũt. Similiter etiã ſi ſeruierũt ipis in illici
tis ⁊ inhoneſtis. Hic incidentaliť pꝛimo
queri põt. Pone caſũ: pater ſoꝛtis expẽdit
cẽtũ libꝛas groſſoꝫ in ſtudio ꝓ filio ſuo vt
doctoꝛ efficereť: cũ tamẽ nihil haberet niſi
lucꝫ de vſuris: moꝛiente ergo patre dimit
tit filio tñ. cc. libꝛas groſſoꝫ cum tñ habe
ret ſexcẽtas: queriť vtꝫ de p̃dictis centum
libꝛis teneať ſoꝛtes ad reſtitutionẽ. Ad h̃
dicendũ ꝙ ſi pater eiꝰ nõ erat ſoluendo q̃ñ
filiũ nutriebat in ſtudio: tũc diſtinguẽduꝫ
eſt. Aut enim ſoꝛtes credebat ꝙ pater eius
ſibi de bonis licitis ꝓuideret: ⁊ tũc ratiõe
bonefidei de rebus ꝯſũptis ſatiſfacere nõ
teneť ſed ſolũ de extantibꝰ. Aut nouit pa/
trẽ d̃ vſuris oĩa poſſidere: vl' vereſimiliter
credebat: ⁊ tũc ꝓpter cõſciam leſã quã ha/
bebat in vtendo alienis rebꝰ teneť ad re/
B ſtitutionẽ ſm ius diuinũ. Et in ſimilibus
idem eſt iudiciũ. Secundo queri poteſt:
vtrũ illud qḋ donatur vni filio in vita pa/
tris teneať hoc cõmunicare fratribꝰ poſt
moꝛtẽ patris. Ad hoc reſpondet Joh. de
pla. inſti. per quas perſo. nobis acqui. in
pꝛin. Q2 ſi filio donať aliquid bñficio vel
occaſione ſeu contemplatione patris tãq̃
ex cauſa ꝓpꝛia vl' immediata: tũc cenſeť pe
culiũ ꝓfecticium: ⁊ hoc teneť cõmunicare
fratribꝰ poſt moꝛtẽ patris. Secus auteꝫ ſi
pater ſit cauſa remota ⁊ mediata: vt ſi de/
dit filio eo ꝙ paternꝰ eius ſit ⁊ multũ dili/
git: vl' ſi filiꝰ noticiã habuit vl' amiciciã cũ
aliquo domino cõtẽplatiõe tamẽ patrl' ſui.
qui dñs eo ꝙ ſibi filius ſeruiuit plus eum
diligit q̃ꝫ patrẽ: ⁊ ideo filio donauit h̃: cer/
te tũc erit peculiũ aduenticiũ. Et hanc di/
ſtinctionẽ facit textꝰ. ff. ꝓ ſocio. l. l. ſociũ q̃
in eo: in fine. Ad huiꝰ autẽ intellectũ ſci
endum eſt ꝙ q̃druplex inueniť peculium.
Primũ ſcꝫ diciť caſtrenſe: qḋ ſcꝫ donatur
filiofamilias a parẽtibus vl' alijs occaſio/
ne militie: vl' ipe acq̃rit in milicia. Secũdũ
vero diciť quaſi caſtrẽſe: qḋ ſcꝫ filiuſfami/
lias acq̃rit ex aduocatõe vl' alio officio pub
lico: ſilr qḋ obuenit filijs exiſtentibꝰ pre
ſbyteris vl' clericis ex officio ſuo. Et ĩ quo
libet dicto peculio pať nihil iuris habet: ſ
filiꝰ potius in eo cenſeť paterfamilias. ff.
ad macedo. l. j. §. vlt. ⁊. l. ij. ⁊. C. de inoffi. te
ſta. l. fi. Tertiũ aũt diciť ꝓfecticiũ: qḋ ſcꝫ
de rebꝰ patris eoꝫ occaſiõe aduenit vt fru
ctus ſiue lucrũ. Et in hmõi peculio filiꝰ ni
hil iuris habet ſ pater plenã ꝓpꝛietatẽ hꝫ:
vt inſti. ꝑ quas ꝑſo. no. acqui. §. fi. Quar/
tũ deniq̃ diciť aduenticiuꝫ: qḋ ſcꝫ ex aliq̃
alia cauſa filio aduenit: puta a matre vl' ab
alia perſona extranea: ſeu etiã de alijs ope
ribꝰ aut laboꝛibꝰ ſuis ⁊ in hoc peculio ſer/
uať filio ꝓpꝛietas: ⁊ ſi pater p̃moꝛiať filij
eſt: patre tñ viuente hꝫ pať in eo plenũ vſũ
fructũ: ita ꝙ de eo filꝰ nec teſtari poteſt:
vt expꝛ̃ſſe pꝫ li. vj. de ſepul. c. licet pať. in fi.
multominꝰ habet filiꝰ aliq̃ã ptãtẽ ĩ boĩs
q̃ pater hꝫ niſi ꝙ de eis debeat ali. vñ ſi p̃/
ter volũtatẽ patris acciperet: rẽ alienã cõtre
ctaret: ⁊ ſic furtũ cõmitteret. Tertio de/
niq̃ q̃ri põt: vtꝫ filius mercando ⁊ lucran
do cũ pecunia patris illã ptẽ lucri q̃ attri/
buiť ꝑſone ſue: diceť aduẽticiũ: vt nõ tene
atur cõicare fratribꝰ poſt moꝛtẽ patris. Ad
hoc reſpondet Jo. de pla. vbi ſupꝛa. ꝙ dice
tur aduenticiũ: vt ꝙ medietas lucri cedet
ſibi: q2 cũ vnus ponit rem: alter induſtriã
lucrũ debet eſſe cõmune: vt. ff. ꝓ ſocio. l. j. ⁊
l. ſi nõ fuerit. Exempli gratia: ſi filiꝰ ex cen
tũ habitis a patre: lucratꝰ eſt alia centum:
debet pꝛimo de centũ lucratis habere. l. ⁊

cundo cũcti recipiẽtes elemoſynas ab eis
q̇s ſciunt ad reſtitutionẽ impotẽtes vl' ſal
tem p h' fieri impotẽtes:qḋ tñ ſane itelligẽ
dũ eſt de certis eo ꝙ de incertis põt elemo
ſynã facere.Cõcor. Ulric⁹.Notãdum ẽ tñ
ꝙ q̃uis vſurarij nõ eſſent ſoluẽdo q̃tũ ad
certa:nihilomin⁹ excuſant religioſi ꝛ p̃di
cãtes q̇ vadũt vt ad pniãz ꝛ ſatiſſactionez
illos inducãt:licz de vſuris vl' iniuſtis co/
medant:maxime ſi apud alios cõmode in
ueniri nõ pñt:ſiue inducãt illos ĩ p̃dicati/
one generali ſiue ĩ pſuaſiõe ſpeciali :vt ex̃
de ſen.ex.c.cuz ex volũtate.§.j.Q̇ḋ Ray.
intelligit eſſe verꝝ:ſi de correctione ſpes ꝓ
babilis habeat :et ſi ꝓpter eoꝝ expenſas
nõ ſubtrahat vſurario facultas reſtituen
di ĩ magna pte.Cõcor.Archid̄. et Hoſtiẽ.
Tertio rectores vel ꝓuiſores piaꝝ domo/
rũ ſiue ſint pſone religioſe eccl'iaſtice vel ſe
culares:q̇ q̃nq3 ſub pallio pietatis ac com
munis maioriſq3 boni: paſſim vſurariorũ
vel ſimiliũ bona ſiue hereditates ſuſcipi/
unt:imo plerũq3 tales in ꝯſilijs vl' ꝯfeſſiõi/
bus ad h' iducũt: vt ĩ pias cauſas illas di/
ſtribuãt impediẽtes ꝛ cauſã efficacẽ tribu
entes: ne certa certi valeãt ſatiſfieri : ꝓpt
qḋ ad totuz illud ad qḋ talẽ cauſam p̃ſtite
runt ſatiſſacere obligant in iudicio ſuarũ
animaꝝ.Ad laudem dei.

De alijs generib⁹ hoim.ſ. domeſticoꝝ q̇ cũ vſurarijs tenent ad reſtitutionẽ: Sermo XLIIII

Non fur.fac. Exo.

n xx.Ceptã materiã ĩ ſmõe p̃cedẽ
ti pſequẽdo d̄his q̇ cũ vſurarijs
obligãt ad reſtitutionẽ ſi ipi non reſtitue
rint:ſciẽdũ ẽ ꝙ vndecimo vxores vſurari/
A orũ tenẽt ad reſtitutiõez. Ad cui⁹ euidẽ/
tiã notãdũ eſt ſm Alex.lomb. ꝙ ſi marit⁹
ei⁹ ẽ ſoluẽdo:tũc ſi ſũt aliq̃ bona d̄ iuſto et
ſepata ſũt de iniuſtis:d̄ illis expẽdere ſeu
viuere põt.Si v̄o ſũt ita mixta cuz iniuſti
ꝙ diſcerni nõ pñt:tũc adhuc de illis expẽ
dere põt dũ ĩ mẽte habeat viuere d̄ iuſtis.
Cõcor.Rodoñ. ꝛ addit: ꝙ lz de re habita
de vſuris vl' furtis comedere nõ poſſit ſci/
enter vltra caſũ neceſſitatis extreme : ſi tñ
res empta fuerit de vſura põt inde come/
dere etiã ſine caſu neceſſitatis extreme : ꝙ
ſi vſurari⁹ nõ ẽ ſoluẽdo: vtpote q2 nihil ha
bet niſi de vſuris: vel q2 oĩa bona ſua pro
vſuris reſtituẽdis ſũt obligata : etiã ſi eẽnt

plura lz q̃dã habeat d̄ iuſte acq̇ſitis : tunc
ſm Heral.obdoñ.diſtinguendũ ẽ:q2 ſi ta/
lis habeat aliq̃ bona q̇ nõ ſũt empta vl' ha
bita de vſur.ꝛ dos vxoris ibi fuerit prius
q̃ vſure p̃dicte:põt et debet inde ſuſtẽtari
dato ꝙ vir eius nõ eẽt ſoluẽdo .Si deniq3
ñ ẽ ibi niſi res habita d̄ vſuris:ac vſure fue
rũt ibi p̃us q̃ vxoris ip̃i⁹ dotes: tũc ipa re
ſtituere obligat q̇cq̇d ex illis reb⁹ accepit
q2 p̃ſtat viro cauſã efficacẽ ad nõ reſtituen
duz.Q̇ḋ ſane intelligit :qñ dotes vxoris
nõ pariũt fructũ licitũ: vt ẽ pecunia q̇ for/
ſitan vtit ad exercẽdũ fenus. Nã ſi fruct⁹
ſufficiẽtes haberet de dote vl' pafernalib⁹
ꝓ oĩb⁹ q̇ expẽdit:tũc ĩ nullo tenet vt vide
bit infra . Uñ talis vxor vſurarij iniuſtis
bonis vtendo ꝓpter quinq3 põt excuſari.
Primo ꝓpter ꝓcurationẽ agẽdo ſcz cau/
ſam expoliatoꝝ monendo virũ ꝛ inducen
do ꝓ poſſe ad reſtituẽdũ :tũc enĩ nõ tenet
de his q̇ expẽdit eo tpe quo ꝓ reſtitutione
facienda fideliter laborauit: etiã ſi reſtitu
tio non ſequat:ar.xj.q.iij.qm̃ multos :ex̃
de ſen.excõ.inter alia:nam q̇ vtiliter alte/
rius negociũ gerit etiã abſentis ꝛ ignorã/
tis licite recipiat expenſas. Non tamẽ ſm
Rodoñ.de talib⁹ viuere põt p totũ annuz
ꝓpter vnam ammonitionez vel duas: ſed
q̃diu inſtat oportunis horis ꝛ tẽporibus.
Cõcor.Hoſti.Scḋo ꝓpter recõpenſatiõez
cum ſcz illi tantũ reſtituit quãtũ de ſuo re
cipit:ſicut ꝯtingit in fructib⁹ dotis vel pa
rafernaliũ:vel quia vxor lucroſa eſt ꝛ recõ
penſat in laboribus ꝛ mercantijs et nego/
cijs lucratiuis:q2 tunc vir ex parte vxoris
nõ fieret impotentior ad reſtitutionẽ. Di/
cit enĩ Alexan.de alex . ꝙ ſi in domo mari
ti habet fructus ſufficientes de dote vl' pa
rafernalibus ꝓ ſuis neceſſitatib⁹:ꝛ ꝓ om/
nibus que expendit: tunc in nullo tenet.
Et licz pcipit de bonis vſurarijs vel iniu/
ſtis in vſu vite quotidiane: tamẽ excuſari
põt p talem recõpenſationẽ fructuũ. Dos
aũt eſt qḋ dat viro ꝓ onere vxoris : para/
fernalia v̄o q̇cq̇d mulieri aduenit p̃ter do
tem.Tertio ꝓpter reſtauratiõez: vtpote:
q2 cũ dolore qſi coacta neceſſitate pcipit d̄
bonis iniuſtis ꝛ ꝓponit ſe reſtauraturã in
poſterꝝ:dũmodo ad h' facultatẽ ſe habitu/
rã ꝓbabilit credat. Quarto ꝓpt ignoran
tiã q2 ſi rẽ q̇ vtit nõ credebat eẽ vſurariaz
vel iniuſte acq̇ſitã nec cauſã habebat hoc
ſciendi:tũc excuſat ꝓpt ignorantiã facti.
Quinto. ꝓpter neceſſitatẽ:q2 ſemp poteſt

excuſari ꝓ neceſſitate corporali qñ remedi
um aliud inueniri nõ põt:q2 nec vir pmit/
teret eã mẽdicare:ꝛ ſic neceſſitate cogente
nõ reſtat aliud refugiũ:faciat ergo tũc taz
facto q̃ ꝓpoſito oẽm modũ ſibi poſſibilem
recõpenſandi bona illa iniuſta:ſaltẽ ĩ mor
te ſi nõ põt in vita. Duodecimo vſurario
rũ ꝓles ꝛ familie domeſtice:de quibus ſm
Heral.obdoñ.diſtinguẽdũ ẽ.Aut enĩ vſu/
rari⁹ ẽ ſoluẽdo ꝛ habet aliq̃ vltra ea q̇ ſol/
uere ꝛ ſatiſſacere obligat :tũc de his viue/
re poſſũt cũ illa diſtinctiõe q̇ iam in h' arti/
culo poſita ẽ d̄ vxore.Aut vſurari⁹ nõ ẽ ſol
uẽdo:ꝛ tũc quicquid ꝓ ſuo victu aut aliter
acceperint ſatiſſacere obligant: q2 illũ ad
reſtituendũ faciũt ĩpotentẽ:ꝛ ad h' cauſam
p̃ſtant efficacẽ. Pñt tamẽ excuſari propter
q̇nq3 rõnes de vxore iã poſitas. Uerũtamẽ
vltima ratio magis excuſat ꝓles qñ ſũt in
tali etate ꝙ alit ꝯmode viuere nõ poſſunt.
Min⁹ autẽ excuſat familiã cõducticiã que
põt apud alios acq̇rere ſumpt⁹:min⁹ enim
obligati ſũt vſurario:ꝛ id̄ ꝯſulendũ ẽ ꝙ ab
hmõi ſeruitijs ſe penit⁹ abſtineãt:ſi ſaltem
alibi ſeruitiũ adipiſci valeant. De quibus
generaliter talis regula dari põt :ꝙ ſi vſu
rari⁹ ex eoꝝ ſeruitijs nõ cõſequit aliquam
vtilitatẽ in ſubſidiũ reſtitutiõis faciende:
ꝛ fuerit nõ ſoluẽdo:tunc hmõi ſeruientes
mercedẽ ſuã accipe nõ poſſũt:imo tenẽtur
ad reſtitutionẽ eoꝝ q̇ apud ipm̃ ꝯſumpſe/
rũt.Similiter etiã ſi ſeruierũt ipis in illici
tis ꝛ inhoneſtis. Hic incidentalit primo
queri põt. Pone caſũ:pater ſortis expẽdit
cẽtũ libras groſſoꝝ in ſtudio ꝓ filio ſuo vt
doctor efficeret:cũ tamẽ nihil haberet niſi
lucꝝ de vſuris:moriente ergo patre dimit
tit filio tñ.cc.libras groſſoꝝ cum tñ habe
ret ſexcẽtas:querit vtꝝ de p̃dictis centum
libris teneat ſortes ad reſtitutionẽ. Ad h'
dicendũ ꝙ ſi pater ei⁹ nõ erat ſoluendo qñ
filiũ nutriebat in ſtudio:tũc diſtinguẽduz
eſt.Aut enim ſortes credebat ꝙ pater eius
ſibi de bonis licitis ꝓuideret: ꝛ tũc ratiõe
bonefidei de rebus ꝯſũptis ſatiſſacere nõ
tenet ſed ſolũ de extantib⁹.Aut nouit pa/
trẽ d̄ vſuris oĩa poſſidere: vl' vereſimiliter
credebat:ꝛ tũc ꝓpter cõſciam leſã quã ha/
bebat in vtendo alienis reb⁹ tenet ad re/
B ſtitutionẽ ſm ius diuinũ.Et in ſimilibus
idem eſt iudiciũ. Secundo queri poteſt:
vtrũ illud qḋ donatur vni filio in vita pa/
tris teneat hoc cõmunicare fratrib⁹ poſt
mortẽ patris. Ad hoc reſpondet Joh. de

pla.inſti.per quas perſo. nobis acqui.in
prin.Q2 ſi filio donat aliquid bñficio vel
occaſione ſeu contemplatione patris tãq̃
ex cauſa ꝓpria vl' immediata:tũc cenſet pe
culiũ pfecticium:ꝛ hoc tenet cõmunicare
fratrib⁹ poſt mortẽ patris.Secus autez ſi
pater ſit cauſa remota ꝛ mediata: vt ſi de/
dit filio eo ꝙ patern⁹ eius ſit ꝛ multũ dili/
git: vl' ſi fili⁹ noticiã habuit vl' amiciciã cũ
aliquo domino cõtẽplatiõe tamẽ patris ſui.
qui dñs eo ꝙ ſibi filius ſeruiuit plus eum
diligit q̃ patrẽ:ꝛ ideo filio donauit h': cer/
te tũc erit peculiũ aduenticiũ.Et hanc di/
ſtinctionẽ facit text⁹.ff.ꝓ ſocio.l.l.ſociũ q̇
in eo:in fine. Ad hui⁹ autẽ intellectũ ſci
endum eſt ꝙ q̃druplex inuenit peculium.
Primũ ſcz dicit caſtrenſe:qḋ ſcz donatur
filiofamilias a parẽtibus vl' alijs occaſio/
ne militie: vl' ipe acq̇rit in milicia.Secũdũ
vero dicit quaſi caſtrẽſe:qḋ ſcz filiuſſami/
lias acq̇rit ex aduocatõe vl' alio officio pub
lico:ſiliter qḋ obuenit filijs exiſtentib⁹ pre
ſbyteris vl' clericis ex officio ſuo.Et ĩ quo
libet dicto peculio pat nihil iuris habet:ſ
fili⁹ potius in eo cenſet paterfamilias .ff.
ad macedo.l.j.§.vlt.ꝛ.l.ij.ꝛ.C.de inoffi.te
ſta.l.fi. Tertiũ aũt dicit ꝓfecticiũ: qḋ ſcz
de reb⁹ patris eoꝝ occaſiõe aduenit vt fru
ctus ſiue lucrũ.Et in hmõi peculio fili⁹ ni
hil iuris habet ſ pater plenã ꝓprietatẽ hz:
vt inſti.p quas pſo.no.acqui.§.fi. Quar/
tũ deniq3 dicit aduenticiuz:qḋ ſcz ex aliq̃
alia cauſa filio aduenit:puta a matre vl' ab
alia perſona extranea:ſeu etiã de alijs ope
rib⁹ aut laborib⁹ ſuis ꝛ in hoc peculio ſer/
uat filio ꝓprietas:ꝛ ſi pater p̃moriat filij
eſt:patre tñ viuente hz pat in eo plenũ vſũ
fructũ:ita ꝙ de eo fili⁹ nec teſtari poteſt:
vt exp̄ſſe pz li.vj.de ſepul.c.licet pat.in fi.
multomin⁹ habet fili⁹ aliq̃nã ptãtẽ ĩ boĩs
q̇ pater hz niſi ꝙ de eis debeat ali. vñ ſi p̃/
ter volũtatẽ patris accipet:rẽ alienã cõtre
ctaret:ꝛ ſic furtũ cõmitteret. Tertio de/
niq3 q̃ri põt: vtꝝ filius mercando ꝛ lucran
do cũ pecunia patris illã ptẽ lucri q̇ attri/
buit pſone ſue:dicet aduẽticiũ: vt nõ tene
atur cõicare fratrib⁹ poſt mortẽ patris Ad
hoc reſpondet Jo.de pla.vbi ſupra.ꝙ dice
tur aduenticiũ: vt ꝙ medietas lucri cedet
ſibi:q2 cũ vnus ponit rem:alter induſtriã
lucrũ debet eſſe cõmune: vt.ff.ꝓ ſocio.l.j.ꝛ
l.ſi nõ fuerit.Exempli gratia:ſi fili⁹ ex cen
tũ habitis a patre:lucrat⁹ eſt alia centum:
debet primo de centũ lucratis habere .l.ꝛ

de alijs. C. ⁊. l. pro ſorte diuidere debet cū fratribꝰ. Tredecio filie vſurarioꝝ nupte ac eoꝝ mariti: de quibꝰ queri poteſt: vtꝝ gener raptoris vel vſurarij recipere poteſt cum filia dotem de bonis eius. Ad h̄ breuiter dicēdū eſt cū diſtinctiōe. Aut enī pat̄ cū filiam dotauit erat potēs ſatiſfacere de vſuris ⁊ alijs iniuſtis: nec ꝓpter dotē factꝰ eſt impotēs: tūc gener dotē recipiens non tenet̄ ad reſtitutionē illiꝰ qḋ recepit: lȝ vſurarius efficeret̄ poſtmodū impotēs. Cuiꝰ ratio ē: qꝛ cū vſurariꝰ dotē dedit: verꝰ dn̄s illius erat ⁊ ſine ip̄a potens ad ſatiſfaciendū remanebat: ⁊ ſic gener dotē recipiens nōdū dedit ei cām̄ efficacē ad nō reſtituendū: ⁊ licet impotēs poſtea factus ē: hoc tn̄ nō eſt ex culpa recipientis. Hec tn̄ ſane intelligunt̄ dūmodo nō recipiant rem ip̄am vſurariā vt domū vel fundū in ſolutione vſure receptū. Aut talis pater cū filiā dotauit erat vl̄ ſaltē efficiebat̄ impotēs ad reſtitutionē: ⁊ tunc ſm̄ Aſten̄. li. iij. ti. iiij. pꝰ rodoñ. licet dos nō ꝑueniat ex cā lucratiua ſed accipiatur ꝓpter onera matrimonij ſupportāda: tn̄ ſi talis veritatē ſentiēs aut ignorātia craſſa ductꝰ ꝯtraxit cū filia: non pōt de rebꝰ h̄mōi recipere dotē: licet ḋ ſubtilitate iuris ciuilis q̄ tam ſtricte nō reſpicit ꝯſciām aliter forte dici poſſet. Qḋ ſi ductus erat ignorātia ꝓbabili: tunc aliq̄ doctores excuſare ſūt conati: ꝯtraria tn̄ opinio videt̄ verior ⁊ ſecurior. Cuius opinionis eſt Alex. de alexan. qui dicit ꝙ poſtq̄ȝ gener ſcit ꝙ dos accepta neceſſaria ſit ad ſoluendū vſurā ⁊ ad alia debita: tūc reddere tenet̄: nec poteſt talē dotē cū bona ꝯſcīa retinere eo ꝙ omnia bona ſua fuerūt iam obligata reſtitutioni: ⁊ in hoc cōcor. multi ſolennes doctores. Nimirū cū ſm̄ Joh̄. de pla. inſti. de act. §. rurſus: ſi filia dotat̄ in fraudē creditorum: talis dos a creditoribꝰ reuocat̄: ⁊ gener eis tenet̄ ad reſtitutionē ff. ſi in frau. cre. l. fi. §. j. ⁊. vj. Addit etiam ſanctꝰ Bernardinꝰ ī tractatu de reſtitutionibus ꝙ tali filie poſſet etiā dari tale remediū ⁊ cōſiliū: ꝙ ſi pater eius haberet ſufficientiā ad reſtituendū certa de quibꝰ conſtat cui ſūt reſtituenda: ad q̄ ſoluēda pater principaliter obligat̄: tūc talis dos ſi parua eſt in totū: ſi vero magna ē in ꝑtē de incertis reſtituēdis poſſet ꝑ dioceſanū tali filie ꝑ modū elemoſyne ſm̄ diſcretū iudiciū aſſignari. Preterea: ſi ceſſante h̄ remedio mulier dotē reſtituere velit ⁊ vir ꝓhibeat tunc ip̄a eſt in ſtatu ſalutis: dūmodo ꝓponat ꝙ ſi vir p̄moriat̄: q̄ȝ primū potuerit reſtituet: ꝙ ſi ip̄a p̄uenerit ad diē mortis: tūc vocatis marito ⁊ filijs vl̄ heredibꝰ publice ꝓteſtetur eis ꝙ dos ſua de vſuris ē: ⁊ eis obſecret ⁊ obteſtet̄ ꝙ illā reſtituant. Qꝛ ſi vir vult dotē reſtituere ⁊ vxor prohibeat: tūc ſm̄ quoſdā viro ſufficit ad excuſationē ꝙ ip̄e nō ꝑcipiat de bonis illiꝰ ⁊ q̄n poſſit illā reſtituere ꝓponat: ſi aūt vterq̄ȝ cōcor. in nō reſtituendo tūc ambo remanent ī ſtatu dānationis. Hic incidentalit̄ primo q̄ri pōt: vtꝝ maritꝰ expellere poſſit vxorem remittēdo eā ad domū patris: ex q̄ pat̄ nō ſoluit ſibi dotē ꝓmiſſam. Ad hoc reſpōdet Bal. ff. de cōdi. ob cām. l. ſi donaturꝰ: ꝙ ſic qꝛ maritꝰ nō debet decipi nec vxorē habere ſine dote: vt ꝑȝ. xxx. q. iiij. vbi dicit̄. c. Nullū ſine dote fiat ꝯiugiū ⁊ iuxta poſſibilitatē fiat dos. ⁊ ex̄ de donati. inter vi. ⁊ vxo. c. ꝑ veſtras. Scḋo queri pōt: vtrum mulieri adultere cuiꝰ occaſiōe facta ē ſeꝑatio cohabitatiōis: teneat̄ vir vl̄ eiꝰ heres reddere dotē. Ad hoc rn̄det Jo. de pla. inſti de publi. iudi. §. Item lex iulia: ꝙ nō: qꝛ mulier ꝓbato adulterio ꝑdit dotē q̄ cedit lucro viri. C. de iure dotiū. l. ſi dotē. Et ex̄ de dona. inter vi. ⁊ vxo. dicit̄. c. plerūq̄ȝ: ꝙ ſi mulier ob cām fornicatiōis iudicio eccleſie aut ꝓpria volūtate a viro receſſerit: nec recōciliata poſtea ſit: eidē dotē vl̄ dotalicium repetere nō licebit. Glo. ſuꝑ illo ꝟbo: iudicio eccl̄ie: al̄s eā priuare nō licet etiam ſi nota eēt fornicatio vt ex̄ de diuor. porro. ⁊. c. ex lr̄is. Et plura vide ī dicto. c. plerūq̄ȝ in glo. Ecōtra ꝟo vt habet̄ ex̄ de dona. int̄ vi. ⁊ vxo. c. j. mulieres cū ꝓ aliq̄ licita cā a viris ꝓprijs fuerint ſeꝑate: totā dotē viri reddere tenent̄. Qꝛ ſi q̄rit̄: vtꝝ ḡ talis reſtitutio dotis fieri dȝ in ꝯtinēti. Ad hoc rn̄det Jo. de pla. inſti. ḋ act. §. fuerit antea ꝙ ſi dos ꝯſiſtit ī pecunia vl̄ alijs mobilibꝰ tūc maritꝰ vl̄ heres eius dilationē hȝ anni vniꝰ. Si ꝟo ꝯſiſtit ī mobilibꝰ reſtitui debȝ incōtinenti poſt ſolutū matrimoniū vl̄ celebratū legitime diuortiū. Et nota ꝙ licet maritꝰ vl̄ eiꝰ heres dilationē habeat vt nō teneat̄ reſtiture mobile niſi infra annū: ſicē ſūt naues iumēta ⁊ ſilia: tn̄ fructꝰ interim ꝑcepti ex ip̄is vt penſiones nauiū iumētorū ⁊ ſimiliū non lucrat̄ ſibi: ſ; habet interī cōmodū medij tp̄is ⁊ tenet̄ reſtituere vna cū rebus poſt annū. Secꝰ autē eſt in eo qḋ lucrat̄ cū pecunia quam ꝓ dote reſtituere

debet: ſeꝑ illud lucꝝ ſibi acquirit. Et ſic intelligit Salicetꝰ ⁊ Angelꝰ. C. de rei vxo. actio. l. j. ī. §. exactio. Porro licet infra annū maritus vl̄ eiꝰ heres nō tenet̄ reſtituere res mobiles datas in dotē tenet̄ tū interim vxorē alere ſi nō habet vnde ſe alat vt notat̄ in dicto. §. exactio. Qḋ tn̄ intelligit Bal. vſq̄ȝ ad ꝯdecētē quātitatē alimētorū: ⁊ abinde ſupra debet fructꝰ vxori reſtituere. Similiter dicendū ē de rebus ī mobilibus vxoris ꝙ ſi vir vel heres non reſtituit eas vxori ſtatim poſt ſolutū matrimoniū vl̄ celebratū diuortium: tunc poſt morā in huiuſmodi rebus tenet̄ etiā ad fructus. Qꝛ ſi vir aut heres nō habet niſi quantum ſibi ſolū ſufficiat: tn̄c omnis ordinata charitas incipit a ſeip̄o niſi eēt artifex vt aliūde ſibi poſſit acquire victū. Uerūtamen in his ⁊ multis alijs ſi t̄re cōſuetudo laudabilis ē ſeruanda eſt. Ad intelligentiā autem eoꝝ que dicta ſunt ſciendū eſt ꝙ donatio propter nuptias eſt illud qḋ ſpōſus ſpōſe donat quādo ab ea dotē accipit: vt eo. ti. c. nuper. Dos autē eſt qḋ viro dat̄ a muliere ꝓ onere qḋ de matrimonio ſuſtinet: ⁊ tamdiu durat q̄ȝdiu ⁊ matrimoniū: ſȝ eo ſoluto ſoluit̄ ⁊ dos: qꝛ ſine eo eſſe nō pōt: vt. ff. de iure do. l. iij. ⁊ ē dos quaſi ꝓprium patrimoniū mulieris. ff. ḋ mino. deniq̄ȝ. §. ſed vtrū in fi. Tn̄ q̄ȝdiu ſtat matrimonium manet dn̄iū dotaliū penes virū: ita ꝙ ꝯ̄ volūtatē viri nō pōt inde facere elemoſynā niſi eo mō q̄ dictū ē ſupra: vbi agit̄ de elemoſyna. Ān generalr̄ in tribꝰ caſibꝰ maritus lucrat̄ dotē vxoris. Primo ex pacto vt ſi paciſcat̄ de tota dote vl̄ eiꝰ ꝑte poſt vxoris mortē lucrāda: vt. C. de pac. ꝯuen. l. ex morte. in prin. ⁊ ī auc̄. ibi poſita. Scḋo cū deficiētibꝰ liberis ⁊ ꝓpinq̄s vxor mortua fuerit inteſtata: tūc vir ſuccedit vxori ⁊ lucrat̄ dotē ⁊ ecōuerſo: vt. C. vn̄ vir ⁊ vx. l. j. Tertio lucrat̄ ex lege: vt ſi ꝓpter adulteriū mulieris fiat diuortiū: vt ſupra dictū ē. Hic q̄ri pōt: pone ꝙ ꝓpter adulteriū vxoris facta ſeꝑatiōe thori mulier dotē amiſit: poſt h̄ inter eos ꝓbata ꝯſanguinitate ſeꝑant̄ oīno: nūquid mulier dotē repetere pōt cū nō fuerat mr̄imoniū ⁊ ꝑ ꝯſequēs nō cōmiſit adulteriū. Ad h̄ dicēdū ꝙ glo. ī. c. plerūq̄ȝ. ex̄ de dona. int̄ vi. ⁊ vx. lōgo ꝓceſſu arguens ad vtrāq̄ȝ ꝑtē cū multis allegatiōibꝰ: tādē cōcludit ꝙ ip̄a dotē repetere nō pōt. Cuiꝰ rō ē ſm̄ Lau. qꝛ licet poſtea appareat ꝙ nō fuit mr̄imoniū: tn̄ nihilominꝰ puniri dȝ ꝓpter intētionē cū oꝑe ſubſecuto: fecit ei qḋ potuit: ex̄ de biga. c. nuꝑ. ⁊. c. vl. ff. de adul. ſi vxor. §. j. Et ſubdit glo. p̄dicta iſtud verꝰ credo: p̄ncipiū em̄ ꝯſiderari dȝ ī talibꝰ ⁊ non exitꝰ vt ꝑ h̄ ceteris audacia delinquēdi auferat̄: nā ſi hoc eēt tn̄c falſū poſſet ꝯmitti ī ꝓbatiōe impedimēti. Cōcor. Hoſtiē. Lau. Goff. Guil. ⁊ Jo. vn̄ licet ꝯ̄ria opīo magis benigna appareat: tn̄ ſm̄ glo. nō eſt extēdēda licētia ꝓpter delictū. Deniq̄ȝ in alijs caſibꝰ exceptis iā dictis redit dos ad mulierē ⁊ donatio ꝓpter nuptias ad virū: niſi ſecus obtineat cōſuetudo approbata: vt ꝑȝ ex̄ de dona. inter vi. ⁊ vxo. c. donatio. §. ſane. Plura autē eēnt dicenda de hac materia que gr̄a breuitatis omitto: quoꝝ q̄dam qui voluerit noſcere pōt ex ſūma piſana in verbo: dos: breuiter annotata videt̄.

De quinq̄ȝ vltimis hominū generibus qui cum vſurarijs ad reſtitutionē obligant̄: Sermo. XLV

Non furtū facies.

Exo. xx. Ut vſq̄ȝ in finē contagioſā peſtifere vſure infectionē patēter oſtēdamꝰ: materiā in ꝓſecutione duoꝝ ſermonū p̄cedentium vtcūq̄ȝ declaratā breui ſtilo ꝯcludamus.

Quartodecio igit̄ tutores curatores ⁊ mr̄es ac alij q̄cūq̄ȝ ſine mādato gerēdo negociū alienū ⁊ ſic ꝓ alijs fenerando tenēt ad reſtōēȝ ſm̄ Alex. lomb. ⁊ rodoñ. qꝛ cāȝ efficacē ad tale lucꝝ p̄ſtiterūt. Ad cuiꝰ euidētiā primo ſciēdū ē: ꝙ triplex ē tutela. ſ. teſtamētaria q̄n pr̄ dat tutorē ī teſtō: ⁊ legitima q̄. ſ. a lege defert̄: nā cū nullꝰ ē tutor ꝑ teſtamētū: tūc q̄ primo loco deberet huic ab inteſtato ſuccedere tutelā illiꝰ tenet̄ ſuſcipere. Ac datiua: vt q̄n nllo tutore dato in teſtō nec extātibꝰ ꝯſanguineis idoneis iudex ex officio dat tutorē: ⁊ durat tutela vſq̄ȝ ad. xiiij. annū ꝯpletū ip̄iꝰ pupilli: ⁊ inde īcipit cura q̄ durat vſq̄ȝ ad. xxv. annū ꝯpletū. Notādū tn̄ ꝙ clerici n̄ cogūt̄ recipe tutelā lȝ poſſint alicui ſuccedere ab īteſtato: q̄ȝuis ī laicis ē ꝯ̄riū: vt. C. de legi. tute. auc̄. ſic hereditas. Poſſūt tn̄ clerici recipe legitimā tutelā: ſm̄ Jo. di. lxxxvj. c. fi. ſi volunt. Ep̄i aūt ⁊ monachi tutelā legitimā recipe nō pn̄t: vt in auc̄. de ſan. ep̄i. §. deo amabiles. Tn̄ ſm̄ quoſdā illi auctoritati derogatur ꝑ illud di. lxxxvj. c. peruenit: vbi ſatis

patet q possit recipe legitimã: licet nõ dati
nam vl' testamentariã: vbi etiã ostenditur
q ad cõmunẽ tutelaȝ miserabiliũ persona
rũ omnes clerici vl' monachi tenent: cũ scȝ
eis cõmittit ab his quoꝝ interest. Quod
etiam pȝ.lxxxviij.di.c.j.ꝛ.c.epꝯ guberna/
tionẽ. Ceteꝝ de tutore qdã dicta sũt superi
us vbi agit de gerentibꝯ alioꝝ negocia q
hic replicare superfluum iudico. Queri
tamẽ põt pmo. Pone q tutor pecuniã vsu
rariam pupillo tribuat nihilqȝ illi dicat q
sit lucꝝ vsurariũ: demũqȝ lapsu tẽporis p/
testet illud fuisse lucꝝ vsurariũ: vtrũ pu/
pillus teneat credere ꝛ illð restituere. Ad
h dicendũ ꝑm quosdã q non: pꝛsertim si de
bonis nõ habuit al's cõgruũ fructũ vl' emo
limẽtũ. Rõ ẽ: qꝛ pupillus nõ approbat qð
tutor fecit: nec tutor aliqd de vsuris dixit
tẽpore quo dicere debebat: nec pupillꝯ al's
iustũ lucꝝ vl' emolimẽtũ de suis bonis ha/
buit ꝓpterea p suo interesse põt illud reti/
nere ꝛ ipe tutor obligat hmõi lucꝝ restitu
ere: ꝛ sic penã sustineat infidel' dispensatio
nis sue. Secundo queri põt: vtꝝ tutores
vl' curatores aut matres que licet nõ fece/
runt ꝯtractus vsurarios p pupill' vl' filijs
tamẽ p illis vsuras exigũt ꝛ recipiũt tene
ant ad restitutionẽ. Ad hoc rñdet Alexã.
lomb. q tales obligant restituere si ille cu
ius noie acceperũt nõ est soluendo: vel nõ
vult satisfacere. Hoc etiã sentit Bar. brixi.
in.c. sicut nõ suo.xlvj. di. vbi phibet ali/
quis vsuras exercere nomine alieno sicut
nomine suo. Cuius ratio est: qꝛ facientẽ ꝛ
consentientẽ par pena constringit: vt.ij.q.
j.c. notũ: in fi. Et qð grauius ẽ ꝑm Inno.
si tutor noie pupilli pdictas exigit vsuras
tũc etiam post depositũ officiũ agi põt con
tra illũ: vt dicto.c. sic nõ suo: in glo. Ter
tio qri põt: quid ergo faciet tutor a cõitate
artatꝯ ad suscipiendã tutelã pupilli: q mul
ta habet suscipe ð vsur. Ad h rñdet sanctꝯ
Bernardinꝯ in tractatu de restitutiõibus
q corã epo ciuitatis ꝛ ptãte vl' lege prote/
stari debet: q a debitoribꝯ nõ exiget nisi ca
pitale ꝛ de vsuris se nõ intromittet: ꝛ de h
fieri faciat publicũ instrumẽtũ ꝛ sic euade
re poterit dispẽdium in vtroqȝ foro scȝ con
scientioso ꝛ cõtentioso. Quarto qri põt:
vtꝝ oẽs pdicti ꝛ alij qui dederũt cãm effi/
cacẽ vsuras exercẽdi: possent inuitis illis
qbus acquisite sũt aut ignorãtibꝯ de eisdẽ
accipe pecuniã ad qtitatem vsure acqsite.
ꝛ his restituere quibꝯ debent. Ad h rñdẽt

quidã q sic: nec in h cõmittũt furtũ: cũ illa
pecunia vsuraria nõ sit illoꝝ: nam qꝛ per
efficacem causam istoꝝ tale lucꝝ iniustum
deuenit ad manꝯ vsurarioꝝ ꝛ ad restitutio
nẽ obligati sũt isti mediatores vl' cãm effi/
cacem tribuentes iustũ esse videt vt q cau
sa illoꝝ iniuste sũt ablata de lege nature iu
ste licentiã habeant illa satisfacere: ne ipsi
de ꝓprio satisfacere teneãt: qð etiã Chryꝯ.
sentire videt. Et habet extra de re. iur.c.
Unũqðqȝ p quascũqȝ cãs nascit p easdem
dissoluit. Unde ad hoc pdicti vident obli
gati: ꝛ in hoc gerũt vtilẽ curam suam ꝛ il/
loꝝ qui illa iniuste detinẽt. Qð sane intel
ligendũ est in foro cõscientie: ꝛ dũmõ non
sequat aliud incõueniẽs: de quo dictũ est
supra: vbi querit: vtrũ quis p furtũ satisfa
cere põt sibiipi cũ cautelis ibidem positis.
Quintodecimo heredes tenẽt ad resti/ B
tutionẽ: de quibꝯ generaliter ꝑm Archið.
ꝛ alios doctores canonistas ẽ dicẽdũ: q li
cet aliter ꝑm leges distiguat: tñ ꝑm ius ca
nonicũ tenent indistincte heredes ad oĩa
debita defunctoꝝ i quoꝝ loca succedunt:
siue heredes sint filij: siue extranei: siue ra
ptoris siue alterius detẽtoris: siue talia de
bita fuerint ex cõtractu: vt emptio vendi/
tio: locatio: cõductio mutuũ ꝛ silia: vl' ex q
si cõtractu vt tutela: gestio negocioꝝ: siue
ex maleficio: vt furtuȝ: rapina: simonia vl'
quasi ex maleficio: vt cũ iudex ex impitia
male iudicat: aduocatus male aduocat: ꝛ
sic de alijs: vl' cũ ð domo est aliquid eiectũ
vl' effusũ qð nocuit alijs: siue puenerit res
illa p qua debitũ fuit ꝯtractũ ad heredes
siue nõ: siue lis fuerit ꝯtestata siue non: vt
plene pȝ.xvj.q.vj.c. si epm: extra ð pigno.
c. ex psentiũ: in fi. ex de solu.c.j. ex de vsur.
c. tua nos. ex de rap.c. in litteris. extra ð se
pul.c. fi. Qð sane tñ intelligit: si heredi/
tas sufficit: q si hereditas non sufficit ad
oĩa debita psoluẽda: tunc ꝑm Ray. in iudi
cio anime licet heres nõ fecit inuentarium
nõ tamẽ tenet nisi iqtũ sufficit hereditas.
Secus aũt ẽ in foro iudiciali ꝑm Jo. an. in
nouella vbi dicit q si fecit inuẽtariũ nõ te/
net vltra vires hereditatis: quo aũt ad iu
dicium anime illud indistincte affirmat.
Pro cuiꝯ noticia sciendũ: q inuentariũ
ẽ scriptura quã debet heres ꝑm leges in/
choare infra.xxx. dies a morte testatoris:
vl' postqȝ scit se eẽ heredẽ institutũ: ꝛ debȝ
ibi scribere omnes res defuncti sub testibꝯ
ꝛ dȝ illam scripturã pficere infra.xl. dies

vel infra annũ si res sũt remote: ꝛ tũc non
tenebit creditoribꝯ vltra id qð i heredita/
te fuerit inuentũ: al's ꝑm leges teneret in
solidũ si nõ fecerit inuentariũ. Ad pdicta
quoqȝ hoc addẽdũ est: q talis heres vltra
hereditatẽ in anime iudicio tenet ad oĩa
pdicta q dictus vsurarius p eo expendit:
si saltẽ illa mala fide suscepit. Cuiꝯ rõ ẽ: qꝛ
per hoc ad nõ restituendũ prestitit causam
efficacem quod verũ est: si talis habuit eo
tempore quo dictꝯ vsurariꝯ erat nõ soluen
do. Qð si querit: quid si de duobꝯ here
dibus vsurarij alter factꝯ est nõ soluendo.
Ad hoc dicẽdũ ꝑm Hosti. q alter obligat
in solidũ ꝛ hoc vsqȝ ad quãtitatẽ q ad eum
de hereditate puenit. Cuiꝯ ratio est: qꝛ suc
cedit in crimine: ꝛ etiã qꝛ omnes res here/
ditarie sunt obligate: vt plane pȝ ex ð vsu.
c. cum tu.§. fi. Sextodecimo testamento/
rũ executores qui plus deseruiunt corpori
qȝ anime: ꝛ oculo qȝ ꝯscientie tenent ad re
stitutionem. Ad cuiꝯ euidentiã sciendũ: q
sepiꝯ ꝯtingere solet vt relicta bona vsura/
rij nõ sufficiãt plenarie ad soluenda debi/
ta vl' restituẽda iniuste qsita: que tamẽ sci/
unt certis personis esse restituenda: ac ni/
hilominꝯ ne funꝯ vsurarij careat ecclesiastica
sepultura cũ epo vl' curato de certa quanti
tate pecunie p incertis ꝯuenit executor: vt
sic licentiam acquirat sepeliendi funꝯ in lo
co sacro: qð ꝛ plerũqȝ perficit cum magna
pompa: qua quidẽ pte amota reliqua bõa
vsurarij nõ sufficiũt ad plenarie satisfacien
dũ de certis. Talis igit executor cum det
efficacem causã q hi qui deberẽt hre certa
de bonis vsurarij nõ possunt acquirere: te/
net extunc in solidũ de pprijs satisfacere:
vsqȝ ad illã quãtitatẽ quã p incertis dedit
epo vel alteri etiã pauperi causa elemosy/
ne: ꝛ hoc iõ: qꝛ christꝯ nõ succedit in paupe
ribus nisi qñ non repertunt persone certe
quibꝯ restitui debeãt certa vt quasi p sub/
stitutionẽ christus succedere videat: ac si
testator diceret. facio tales ꝛ tales heredes
meos: quos si reperiri penitꝯ nõ cõtingat:
substituo mihi christuȝ in paupibus suis.
Sed de hoc plenius postea videbit. Simi
ter de executoribꝯ testamẽtoꝝ visũ ẽ supra.
iiij. pcepto. Decioseptimo detẽtores. reꝝ
emptaꝝ de pecunia fenebri tenent ad resti
tutionẽ. Ad cuiꝯ euidentiam queri potest.
Si ponat casus q vsurariꝯ de vsuraria pe
cunia emat equũ pdiũ vl' domũ: ac alteri li
beralit donet: efficiat qȝ postmodũ nõ sol/

uendo: vtꝝ qui soluit vsuras cũ effectu re/
petere posset rẽ emptã de vsuris a possesso
re: cui sic donata ẽ: ac vtꝝ possessionẽ reci/
piẽs in foro ꝯscie restituere teneat. Ad h
respõdet Monal. in summa q licet pcium
ex re furtiua redactũ nõ sit furtũ: vt.ff. de
fur.l. qui vas.§. vlt. ꝛ vitia personalia nõ
transeant in successores: vt ex de fil. psby/
teroꝝ.c. ex transmissa: tamẽ i hoc casu põt
iste petere ꝛ ille tenet restituere: vt ex de
vsur. cum tu. vbi plane pcipit in hoc casu
pdia vendi sic empta. Concor. Ray. Et hu
ius ratio ẽ: quia i tali casu res succedit lo/
co precij sicut ecõtra pciũ succedit loco rei:
vt.ff.ð pet. here.l. si rem ꝛ pciũ: quedã ta/
mẽ intellige ꝑm Guil. quãdo rẽ talem ha/
buit ex causa lucratiua: secꝯ autẽ si emisset
vel ex alia causa nõ lucratiua ꝛ bona fide
habuisset: vt nõ credẽs rẽ emptã de pecu/
nia vsuraria: vel credẽs ipm vsurariũ al's
habere vñ posset vsuras reddere. Concor.
Goff. Hosti. Specu. Et addũt Goff. ꝛ Ho/
sti. q si res illa lucratiua postea ad aliũ ex
siñi cã puenire ꝯtingat: ꝛ ille vlteriꝯ fuerit
ille q vsuras soluerat seu repetere potue/
rat: tũc ille cui prius res data fuerit libera
tur ꝛ cõtra eũ nõ posset agi ciuilit: vt.ff. de
act. ꝛ obli.l. oẽs debitores. ꝑm etiã Hosti.
si res empta de pecunia fenebri p tertiã p/
sonã peruenit ex cã lucratiua ad eũ qui de
dit vsuras vsurarius tñ minime liberat:
vt.ff. de vbo. ob. inter stipulantẽ. Decio C
octauo sũt eos ad sepulturã in casu nõ con
cesso recipientes: ac etiam notarij ꝛ testes
coꝝ testamentis assistẽtes: similit ꝛ ꝯfessio
nẽ coꝝ indebite audiẽtes vel absoluẽtes.
Pro q sciendũ q eos sic sepeliẽtes sũt ipo
facto excõmunicati: vt pȝ in clemẽ. de vsu.
c. eos. Audiẽtes autem in tali casu eorum
ꝯfessiones ꝛ absoluentes: ac etiaȝ testes ꝛ
notarij peccãt ꝯtra preceptum ecclesie posi
tum in.c. qȝqȝ: li. vj. de vsur. ꝛ vltra h oĩs
iam dicti tenent ad restitutionẽ omniuȝ q
receperunt ab eodem. Qꝛ si quidã vsura/
riũ nõ sepeliunt sed illum sepelire simulãt:
puta ponũt capsã honorifice vacuã i phere
tro: ac si corpus esset ipius vsurarij: tũc ni/
hilominꝯ ꝑm Jo. an. ꝛ alios doctores sub/
iacent eisdẽ penis. Hic queri potest pꝛio
vtꝝ vsurario qui restituere habet ad salu/
tem sufficiat q in periculo mortis ꝯstitutꝯ
cõdat testamentũ super restõne male abla/
toꝝ ita vt recipi possit ad absolutionẽ cõ
munionẽ ꝛ ecclesiasticã sepulturam. Ad h

rñdet Alex.lomb. ꝙ oīno nō ſufficit. Cuiꝰ duplex ratio dari pōt. Prima qꝛ teſtm̄ eſt vltima ſentētia voluntatis noſtre de eo qꝺ poſt mortē ſuam quis voluit fieri: cū enim teſtans hoc velit fieri poſt mortē: ⁊ pꝰ mortem locus penitentie nō ſit: ſine qua nullꝰ vſurarius abſolui pōt: reſtat ꝙ ſolū tāle teſtamentū cōdens: in ſtatu ſalutis eſſe minime pōt: ꝓpterea oportet ꝙ in vita reſtitui velit: alˀs nō dimittiť pctm̄ niſi reſtituatur ablatū: vt diciť de reg. iur. li. vj. vnde reſtō dūmodo poſſibilis fuerit ꝓcedere debet omnē actū penitētie vt poſtea videbiť. Secūda rō eſt: quia iuſticia dei requirit vt ille ſatiſfaciat qui peccauit. Sicut igiť vſurarius ē qui offendit: ſic ipē ſatiſfacere debet in quo offendit: qꝺ nō facit ſi faciēduꝫ in teſtamēto reliquit. Unde generaliter ſi ſatiſfacere cupit ita ꝙ ei remittať peccatū: quattuor obſeruare oportet. Primuꝫ ꝙ ſi pecuniam habꝫ vnde reſtō fieri pōt: illam exponat reſtitutioni per amicū fidelē antequā moriať. Secundo ꝙ ſub voce preconia ſolenniť ꝓconizari faciat ꝙ omnes a quibus per ſe vel per alios pecuniaꝫ extorſit: veniant recepturi plenā ſatiſfactionē. Et ħ quidem fiet tum vt his quibꝰ debeť reſtō plenius innoteſcat ⁊ venire poſſint ſua repetentes: tum etiā vt ſcandalū qꝺ in publico ꝓpter vſuras exercēdas ab eo multis ē relictū: hoc modo quaſi in publica pnīa deleať ⁊ emendeť: qꝛ vt diciť ex̄ de pe. ⁊ re. c. j. Manifeſta peccata nō ſunt occulta correptione purgāda. Nā ſi talis vſurariꝰ nō fecerit publice ſm̄ Alex.lomb. nō deť ei ſacramētū nec eccleſiaſtica ſepultura. Tertiō ſi habet aliq̃ inſtrumenta vſuraꝝ ꝙ ea caſſet ꝑ publicū inſtrumētū vel redigat ad debitū veritatꝭ. Quarto ſi aliquid deficit ad explicādū vel debite obligādū: faciat fieri publicū inſtrumētū atq; debitā cautioneꝫ ſicē exprimiť i. c. quāq̄. de vſur. li. vj. Et ſꝫ magnos vtrinſq; iurꝭ doctores fideiuſſor vſurarij teneť in ſolidum ad reſtōnem oīꝫ vſuraꝝ certaꝝ ⁊ incertaꝝ. ac etiā male ablatoꝝ per vſurariū extortoꝝ: quantū ſe vires ꝓdicte hereditatis extendūt ⁊ hoc habito reſpectu ad ꝓdicte cautionis tempꝰ. Nam licet tpe ꝓſtite cautōis ꝓncipalis eēt ſoluēdo. demūq; facultates eius eſſent exhauſte aliter q̄ in reſtōnibus ꝓdictis: nihilominꝰ fideiuſſor remanebit ad oīa obligatus. Et licet exceptio in opie ꝓſit principali: nō tamē fideiuſſori eius in dicto caſu

Secūdo queri pōt de eo qui ſe ſpōte obligauit ad vſuraꝝ reſtōnem credens vſurarij bona ad hoc ſufficere ⁊ poſtea inuenit nō ſufficere: vtꝝ de ſuo ꝓprio ſatiſfacere teneatur. Ad hoc rñdet ſanctꝰ Bernardinꝰ in tractatu de reſtitutionibus: ꝙ aut obligauit ſe diſtincte: puta ſi tm̄ haberet de bonis defuncti: ⁊ tunc nō obligať niſi ꝓ tāto quā̄tum inuenit de bonis eius. Aut obligauit ſe indiſtincte: ⁊ tunc ſi opus ē de ſuo ꝓprio ſuplere teneť ita ꝙ integre ſoluat. Cuiꝰ rō ē: quia ſeipm̄ ꝓprijs vbis illaqueauit: ⁊ licet in intentiōe habuit ſe velle diſtincte obligare q̄uis nō exꝓſſit: nō tn̄ per hoc ſe pōt excuſare: qꝛ magiſ ſtatur obligationi exꝓſſe q̄ intentioni occulte: quā qꝛ nō expreſſit ſibi imputet: quia ꝓpter inſipientiā ſuā ſuo iure creditores fraudari nō debent.

Tertio queri poteſt: vtrū per publicū inſtrumentū ab vſurario recipiens cautionē de reſtituendis vſuris ⁊ male ablatꝭ ad voluntatē ſuā poſſit iteꝝ ſine pctō ꝓmiſſionē hanc eidē relaxare ⁊ inſtrumētū cautionis reddere vel caſſare. Ad ħ reſpōdet ſanctꝰ Bern̄. vbi ſupra: ꝙ ſi ille q̄ ſe prius obligauit ⁊ nūc relaxationē petit ē cōpos ſue mētis: ⁊ hoc poſtulet iportune: pōt ſine pctō inſtrumētū huiꝰ obligatiōis caſſare: cū ſalus eiꝰ eē debeat i manu ſua nec teneať hō ſalutē aīe eiꝰ cū ꝓprio ſcādalo procurare: nec etiā ꝓpter hoc a vīculo debitoꝝ remaneret abſolutꝰ. Uerūtamē ſecꝰ eſſet ſi talis obligatꝰ eēt ſuo ꝓlato. Deniq; aduertēdū ē ꝙ ſi vſurariꝰ nō pōt habere fideiuſſorem nec pignora: tūc ſm̄ Jo.an. iuret illa non poſſe habere ⁊ iuret ſe facturū qꝺ cauet: ⁊ ſufficit: maxime ſi hoc vereſimile ē: vt ex̄ d̄ dona. inter vi. ⁊ vxo. c. ꝑ litteras. His igiť ꝓmiſſis deť vſurario penitētia ⁊ nō prius ſicē ꝓcipiť in dicto. c. q̄q̄. Nā ſi quis aliter eum abſolueret: theſaurizaret ſuꝑ ſeipſum diuinū iudiciū: ⁊ animā illiꝰ ꝓcipitaret in ꝓfundū inferni: nec ignorantia excuſaret eum: vt ex̄ de iniur. ⁊ damno dato. c. ſi culpa. Ad laudem dei omnipotentis.

Epilogatio de triplici vſura et in quibus committitur vel excuſatur: Sermo XLVI

Non furtum facies

Exo. xx. Ela iā tādē expediti vł ex pte de diuerſis ꝯtractibꝰ vſurarijs vt tenaciꝰ iprimāť ſuccincto ſtilo ſingula pcurrēdo breuiť ad memoriā renocemus. Pro q̄ ſciēdū ꝙ vſura ē q̄cq̄d ſorti accedit: ſiue ſit pecunia eſca veſtis ſpecies lingua ſeruitiū: vt pꝫ fere i omnibꝰ. c. xiiij. q. iij. Et ſub intelligitur ex pacto precedente: vel etiam ex intentione precedente concomitante vel ſubſequente. Et accipitur ħ ſors pro debita quantitate rei mutuate in materia occurrenti. ſcꝫ pecunia: frumento vino: oleo ⁊ ſimilibus. Et ſic ſors eſt capitale creditoris exꝓſſum vł palliatum. Nec vſura cōmitti poteſt niſi circa ſortē ⁊ capitale rerū mutuabiliū. Et hec vſura tā execranda reputať: ꝙ ius naturale diuinū ⁊ canonicū vniformiter ſe habent negatiue ad oēs caſus vſurarios: qꝛ pari rōne ſicut in vno caſu ſic ⁊ in quolibet prohiberi debuit: cū de ſui natura ſit mala. Et huiꝰ ſententie eſt Jo.an. in mercu. in regula pctm̄. Dicit etiam Alexan. de hales in. iij. parte ſūme ꝙ q̄uis hominē occidere ſit peccatū in ſe: nō tamē ſm̄ ſe. Et ideo quādoq; licet occidere: qꝛ dominꝰ in aliquibꝰ caſibꝰ homicidiū cōceſſit. Dare tamē ad vſurā ē peccatū in ſe ⁊ ſm̄ ſe: qꝛ nunq̄ i aliquo caſu licet: ⁊ ſic nulla poteſt in ea cadere diſpenſatio: vt pꝫ plane extra de vſur̃. c. ſuꝑ eo. Tāta nāq; ē illius feditas ꝙ etiā in extrema neceſſitate quādo licet furari: nō licꝫ aliū inducere ad mutuandū ſub vſura. Ut igitur vſure vitiū magis eluceſcat ꝓmo notādū eſt ꝙ in omni cōtractu ex hoc cōtingit vſura vel nō ꝙ aliquis accedit ſorti vł qꝺ eſt de ſorte: verbi gratia. Si quis poſſidet domū vel fundū vel huiuſmodi fructꝰ inde exceſcēs de ſorte eſt: ⁊ nō accedit ſorti. Si quis igiť emit aliquā rem iuſto precio res ipā ſecū portat ſortē ſuam: ⁊ ſi qua prouenit inde excreſcētia illa de ſorte eſt: ⁊ nō accedit ſorti. Et eodē modo cōtingit in locatione. Cōmodatū aūt ſi manet in ſua natura nō recipit excreſcentiā ſortis: ſꝫ magiſ tūc in alio contractu tranſit ſcꝫ in locatū. Ex quo relinquiť ꝙ ſolū in mutuo lucruꝫ accedit ſorti: ⁊ ideo in hoc cōcordant oēs doctores ꝙ in mutuo nō licet accipere vltra ſortē: ⁊ ꝙ ſolū in cōtractu mutui veri vł interpretati cadit vſura. Hinc. xiiij. q. iij. c. putant: dicit quedam glo. ꝙ ſunt duo contractus qui d̄ ſui natura ſūt gratuiti. ſ. mutuū ⁊ cōmodatū. Mutuū eñ ſi nō eſt gratuitū iam nō eſt mutuū ſed vſura. Cōmodatū vero licꝫ nō ſit gratuitū tamen nō eſt vſura q̄uis deſinit eſſe cōmodatum: ſed ſi quid recipiť pro re cōmodata ⁊ ē pecunia tūc cōmodatū tranſit in emptionē ⁊ venditionē. Si vero eſt alia res que datur ꝓ ea: tūc trāſit i permutationē: ꝙ ſi ꝓ vſu rei pecunie recipiť tūc tranſit i locationē: Si deniq; res alia recipiť tūc tranſit in cōtractū ſcꝫ innominatū ſcꝫ do vt des. Ex quo denuo relinquiť ꝙ ſolū in cōtractu mutui cōſiſtit vſura. Et ideo tenendū eſt generaliť ꝙ quādocūq; diciť vſura cōmitti i aliquo cōtractu emptiōis: venditiōis: locationis ꝑmutatiōis ⁊ ſimiliū: tūc ſemꝑ intelliguntur ibidē eſſe duo ꝯtractꝰ. Exempli gratia: vendo tibi ꝓ decē qꝺ vix valet octo: ⁊ hoc ꝓpter dilationē ſolatiōis: tūc ē ibidē vſura ⁊ ꝑ ꝯſequēs duplex ꝯtractꝰ. ſ. vēditionis: ⁊ mutui: cuiꝰ gratia preciū adaugeť. Secūdo notādū ꝙ triplex eſt vſura ſcꝫ animi ſigni ⁊ pacti. Uſura vero animi ē cū q̄s ꝓncipaliter mutuū dat ꝓpter ſpem lucri: ⁊ ſic cōmittiť vſura ſola intētiōe corrupta ex ꝑte creditoris q̄ principaliter mutuauit ſpe lucri: ⁊ tūc teneť creditor ad reſtitutionem ex quacūq; etiā intētiōe debitor illi dederit: vt ex̄ eo. ti. in. c. ꝯſuluit: i glo. Quidaꝫ tn̄ diſtinguūt ⁊ meliꝰ: dicētes ꝙ ſi debitor aliq̄d dedit ex ſola liberalitate ꝑ modū doni: tūc nō teneť eidē reſtituere ſꝫ dꝫ paupibus dare nō ex ꝓcepto ſꝫ ex ꝯſilio: ⁊ dꝫ de itentiōe corrupta penitere. Si vō dedit ratiōe mutui ꝓncipalr: tūc nō abdicauit illꝺ a ſe volūtarie ſꝫ ꝯditionate: ne. ſ. mutuans reputet ſe grauatū ⁊ alteꝝ igratū: ac ꝓpter ħ alˀs nō iueniret tale mutuū: ⁊ tūc reſtitui dꝫ mutuāti: ⁊ ꝑ ħ ſaluari pōt ꝯtrouerſia q̄ vſať inť doctores q̄ ſumiť ex. c. ꝯſuluit: ex̄ de vſur̃. vbi dꝛ in glo. ꝙ lꝫ tal' in foro iudiciali nō eſt puniēdus tanq̄ vſurariꝰ: tn̄ in foro cōſcīe ⁊ ecclīe iudicādus ē male agere: ⁊ inducendus ē nō ꝯpellendus vt ſic accepta reſtituat: qꝛ quo ad deū reuera vſurariꝰ ē. Ex ħ dicūt Scotꝰ in. iiij. ⁊ Alexan. lomb. i tractatu ſuo: ꝙ lꝫ talis vſura mētalis cū culpa mortali fiat ad reſtōne tn̄ non obligat: Et adducūt exēplū de furto: ꝙ ſi q̄s gratꝭ liberaliť i dono recipit qꝺ furari ꝓpoſuit: tūc licet talis fureť mēte nō tamē ope nec ad reſtōnē obligať. Sic qui ex cōceſſo mutuo lucrari itēdit a debitore tn̄ nihil exigit ſed gratis datū recipit: q̄uis ſit vſurariꝰ mente: tamē nō ē ope ita ꝙ teneať reſtituere. Ad qꝺ rñdet Jo.an. i mercu. ſuper regula pctm̄: ꝙ inť illos duos caſus ꝓbať eē magna diſſilitudo, Nā lꝫ donatariꝰ

in caſu furti coꝛruptā intētionē habuerit:
nō tamē donatio cauſaꝛ ab eius facto: nec
anneꝛa eſt illi intentioni coꝛrupte. Cuius
ꝯtrariū in mutuo cadit: q2 cū ex bono cha/
ritatis gratis fieri deberet: fit principaliꝛ
ex ſpe lucri: cui vitioſe ſpei effectꝰ ꝯſequiꝛ
ꝙ ē lucꝝ: ⁊ iō talis ad reſtōnem obligaꝛ:
q2 lucrū exinde ſub tali intentione receptū
ē vſurariū: ⁊ hec opīo vera ē ſm Inno. Ho
ſtieñ. Archi. ⁊ Ray. Patet igiꝛ intuēti ꝙ
he due opiniões ꝯrie ꝯcoꝛdari poſſūt per
ſupꝛadictā diſtinctionē: quā ponit archi/
epūs floꝛētinꝰ in tractatu reſtitutionū. Hec
aūt intentionalꝛ vſura piculoſioꝛ ē ꝙ illa q̄
fit cū exp̄ſſis pactiōibꝰ. Primo: q2 in foꝛo
cauſarū minime repeti pōt. Scōo q2 ꝓpter
ſuas ſubtiliſſimas palliatiões a multꝰ aua
ricia cecatis cognoſci nō pōt. Exēpli grā:
vt vnū caſū ponamꝰ de pluribꝰ. Si ematur
fundus vlꝛ ager iuſto pꝛecio ea cōditione ꝙ
qñcunq̄ vendēs ementi p̄ciū illud reſtitu/
rit fundū vel agrū rehabebit: tunc ille con
tractus in ſe nō ē vſurariꝰ ſ3 licitus: vt dicꝛ
glo. magna. in. c. ꝯqueſtꝰ: ex̄ de vſur. poteſt
tamē ille ꝯtractꝰ illicitꝰ ⁊ vſurariꝰ iudica/
ri ſc3 ſi emptoꝛ ſub ſpē emptionis intendit
mutuare p̄ciū agri: ⁊ ꝑ tale lucrū lucrifac
re annuos fructus agri: tūc enī vſura iudi
caꝛ ex intentione: licet ab eccl̄ia ſm Archi
dia. ex ꝯdēnari nō pōt. Q̄ō ſi ſimplici in
tentiōe agrū emit iuſto p̄cio paratꝰ tamen
reſtituere venditoꝛi reqrēti nō ē ibidē vſu/
ra. Signū autē intentionis ſimplicis ē ꝙ
dat iuſtū p̄cium ⁊ intēdebat emere poſſeſſi
ones vlꝛ redditꝰ: ac etiā ꝙ potiꝰ eligeret fū
dū tenere ꝙ̄ precium recipere. Ceterū tri
plex vſuraria intentio diſtingui pōt in cō/
tractibꝰ. Prima diciꝛ antecedens q̄ viget
anteꝙ̄ mutuū daꝛ vlꝛ quādo daꝛ: ꝙ pꝛo/
pꝛie directe eſt contra mandatū dominicū
ſi tamē poſtea ꝓpoſitū mutaret ad regula3
charitatis anteꝙ̄ vltra ſoꝛtē recipet: tunc
gratis datū licite retinere poſſet. Secūda
diciꝛ cōcomitans q̄ ſc3 mutuando non vi/
get tamē ſi mutuū recipiens poſtea in mu/
tui recōpenſationē aliqd dat: ⁊ mutuans
ꝓpter eandē cām libenter ſ3 acceptat: tūc cō
mitt. vſurā habēs coꝛruptā intentionem
cōcomitantē. Tertia diciꝛ ſubſequēs: que
ſc3 tam mutuando ꝙ̄ ſolutionē recipiendo
nō viget: ſ3 lapſu tēpoꝛis cupidine p̄ualen
te vult mēte ⁊ oſtendit oꝛe vlꝛ ope ꝙ pꝛopꝛ
mutuū pꝛius factū ſibi fiat munꝰ a manu a
lingua vlꝛ ab obſequio. Et hi oēs nō ſolum

cōmittūt vſurā ⁊ teneñꝛ ad reſtōnem ſ3 eti
am q̄cunq̄ in ius talis mutui ſuccedūt: vt
filij vlꝛ heredes. Et hec ē ſentētia Archid.
xiiij. q. iij. c. j. Q2 ſi queriꝛ: vtꝝ ſi nō fuit in
tentio creditoꝛis aliquid ex mutuo recipe
re ⁊ debitoꝛ aliquid dat teneaꝛ creditoꝛ ad
reſtōnem. Ad hoc dicendū ꝙ ex pte debi/
toꝛis in remunerādo in mutuante triplex
intentio diſtingui poteſt. Prima diciꝛ ti/
moꝛoſa qua ſc3 debitoꝛ timet diſplicere cre
ditoꝛi quem credit velle remunerari: vlꝛ ti/
met ab eo ſibi mutuatū auferri: vel ne in/
ueniret iterū mutuare volentē ſi nō remu/
neraret: ⁊ in ſimilibus caſibꝰ. Unde ſi cre
ditoꝛ hanc intentionē ſcit aut credit vlꝛ ſal/
tem veriſimiliter credere deberet reſtitue/
re debet accepta: tamē non teneꝛ reſtituere
bona fide conſumpta: ſm Guil. Secunda
diciꝛ gratioſa quādo ſc3 in remunerāte re
ſpectus aliquis remunerationis interue/
nit: nō tamē pꝛincipaliter ꝓpter illud fit: ſ3
magis ex gratia: ⁊ tūc creditoꝛ hoc credēs
nō teneꝛ ad reſtitutionē. Tertia diciꝛ amo
roſa quando ſc3 ex ſola charitate debitoꝛ
aliquid creditoꝛi donat: ⁊ ſi creditoꝛ taliꝛ
datū credit: reſtituere nō teneꝛ. Q2 ſi q̄riꝛ
Cur nō poteſt eque bene retineri ab vſura
rio mentali: cui debitoꝛ ex mera liberalita
te ⁊ libertate facit recōpenſationē. Ad hoc
dicendū ꝙ hoc venit ex diuino p̄cepto ſta/
tuente edictum ꝙ ī mutuo nihil ſperari de
beat: cū quo pꝛecepto recipiens ad mutuū
diſpenſare nō poteſt: ⁊ quia talis recompē
ſatio fit cōtra legē iuſte pꝛincipantis ſaltē
in eo qui taliter mutuat: ideo debitoꝛ recō
penſationē facere deliberās: licet quantū
in ſe eſt mutuanti licite dare poteſt: tamen
nō poteſt ſic libere dare ꝙ taliter mutuās
licite poteſt ſic vltra ſoꝛtem recipere: vt p3
plenius ſuperius in ſermone vbi agiꝛ de
mutuo facto alicui cōitati. Uſura vero ſi/
gni ē cū pactū exp̄ſſū nō interuenit ſ3 q̄da3
ſigna intentionē animi manifeſtātia: puta
cū mutuās inſinuat v̄bo nutu vlꝛ ſigno q̄/
cūq̄ ꝙ nō mutuaret niſi lucꝝ aliqꝺ ſpera/
ret: ſiue cū poſt mutuū negat terminū vel
iuramenti denegat relaxationē et qui iura
uit ſe nō abſentare ⁊ his ſimilia. Talis enī
nō tm̄ ꝙ accepit inde teneꝛ reſtituere: ſed
etiam illi teneꝛ reſtituere q̄ tali modo mu/
tuū recepit: niſi canonicū aliud obſtaret.
Cuiꝰ rō eſt: quia nō refert quid ex eq̄pollē
tibus fiat: nam ſicut non refert vtru3 quis
aliū gladio vlꝛ baculo interficiat: ſic nō re/

fert an v̄bo ſigno demōſtratiōe vel circū/
locutione q̄s aliq̄d oſtendat: vt ex̄ de con/
ſan. ⁊ affi. c. tua nos. ff. ſi cer. petaꝛ. l. certū
eſt. Uſura deniq̄ pacti fit cū pacto exp̄ſſo
de acq̄rēdo lucro vltra ſoꝛtē. Et vt tangiꝛ
ex̄ de exceſ. p̄la. c. inter dilectos: in glo. tri
plex ē vſura. Prima dꝛ vſura cōmunis: et
ē illa q̄ in die vel ſeptimana vel in mēſe ex
cedit ſoꝛtem: ſicut p3 ibidē in textu de cle
rico ludente ad taxillos q̄ ꝯceſſit ſocio. xj.
ꝺ. xij. ⁊ ſic p̄ma die potuit excedere. Scōa
diciꝛ centeſima: q̄ ſc3 excedit ſoꝛtē ī anno.
Tertia diciꝛ ſeptupla vel ſexageſima que
ſcil3 excedit medietatē ſoꝛtis in anno. Uñ
Iuſtinianꝰ impatoꝛ ꝑmiſit vſuras centeſi/
mas ⁊ ſexageſimas ſc3 leuiſſimas q2 vidit
homīes imperij ſui pꝛauos eſſe ⁊ ꝓnos ad
dādū ad vſurā: ⁊ ꝑmiſit minꝰ malū ad eui
tandū maius: ꝑmiſit inquā: id ē non puni
uit: vñ leges implicite ꝓhibent vſuras vt
B ſupꝛa tactū eſt. Tertio notandū ꝙ vſura
ſm oēs doctoꝛes ꝓpꝛie nō cōmittiꝛ niſi in
ꝯtractu mutui. Mutuū aūt diciꝛ qñ aliqꝺ
meū fit ꝑ aliqꝺ tempꝰ tuū: ⁊ ideo neceſſe ē
ꝙ ſolum in illis rebꝰ quibꝰ mutuū interue
nire pōt vſura cōmittaꝛ. Quas Alexā. de
hales diſtinguit ī triplici genere. Quedā
enī mutuanꝛ ſub certo numero ſicut pecu
nia: quedā ſub certo pondere ſicut aurum
quedā etiā ſub certa mēſura ſicut granum
vinū oleū ⁊ ſilīa: in q̄bꝰ ſolū ꝓpꝛie cōmitti
tur vſura: cuiꝰ ratio ē: q2 ſole res circa q̄s
mutuū ꝯſiſtit habēt de natura vlꝛ arte ſibi
cōſtitutū valoꝛem: quē trāſcēdere minime
poſſunt niſi vitioſe ꝯtra naturam vel artē
agaꝛ. Ad Ganf. autē q̄ obijcit etiā in alijs
rebꝰ cōmitti vſuram poſſe vt in equo vel p̄
dio ꝓ pecunia mutuata in pignꝰ recepto:
dicendum eſt ꝙ diſtinctio fieri debet inter
vſurā que exigiꝛ ab vſurario vltra ſoꝛtem
vel mutuū ꝙ ꝓpꝛie diciꝛ vſura: ⁊ interꝛ res
in qua cōmittiꝛ vſura q̄ eſt ip̄m mutuū vt
equus vel agrum ꝺ quo gigniꝛ ip̄m lucꝝ:
nā ſi ponderaꝛ id ꝙ mutuo daꝛ cui ꝓpꝛie
⁊ vere accedit vſura: tunc ſemꝑ ꝯſiſtit ī tri
bus p̄dictis: ſi v̄o ponderaꝛ ꝑmiū ꝙ da/
tur: tunc eſſe pōt aliud a p̄dictis: ſ3 hoc im
pꝛopꝛie ⁊ iterp̄tatiue diciꝛ vſura. Quar
to videndū eſt de intereſſe quō pōt admit/
ti in ꝯtractibꝰ. Pꝛo quo ſciendū: ꝙ inter/
eſſe ſm docꝛ. eſt q̄da3 euitatio dāni vel re/
cōpēſatio dāni: vnde ſm Tho. ſcōa. 2e. q.
lxxviij. ꝓ intereſſe: id ē ꝓ occurrenti dāno
euitādo licitū ē paciſci cū alio recipere ali/

quid vltra ſoꝛtem abſq̄ vitio vſure: ita ꝙ ī
pactum deducat cum eo cui mutuat dam/
ni recōpenſationē per ꝙ ſibi ſubtrahitur
aliquid ꝙ habere deberet: q2 hoc non eſt
vēdere vſum pecunie vel mutuū ſed dānū
euitare: recōpenſationē tñ dāni ꝙ ꝯſide/
raꝛ in hoc ꝙ de pecunia non lucraꝛ: non
pōt in pactū deducere: quia nō debet id vē
dere ꝙ nōdū habet: ⁊ multipliciter impe/
diri pōt ab habēdo. Deniq̄ qualiter vnuſ
quiſq̄ paciſci pōt ꝓ intereſſe dāni emergē
tis tam de p̄terito ꝙ̄ de p̄ſenti ⁊ de futuro
diffuſius patet ſuperius in ſermone vbi la
tius agitur de hmōi intereſſe. Quīto no
tandum eſt de emptione ⁊ venditiōe ī qua
cōmittitur vſura plus vēdēdo ꝓpter dila/
tionem ſolutionis: aut minus emēdo ꝓpꝛ
tempus anterioꝛatiōis. Pꝛo quo ſciendū
ꝙ ſi vendens petenti dilationem ſolutio/
nis: auget ꝓpterea p̄cium ſolutionis: non
tamē vltra terminū iuſti p̄cij ſc3 rigidi gra
dus: de quo dictū eſt ſupꝛa: tūc ex vi ꝯtra/
ctus non cōmittit vſurā: q2 talis nō vēdit
vltra iuſtum p̄cium ꝙ̄uis non faciat gra3
remiſſionis p̄cij deſcēdendo ad gradū di/
ſcretū vlꝛ piū: ꝙ libēter faceret ſi emēs ſta
tim ſolueret. Nam aliud ē non facere gra/
tiam aliquā pꝛo eo ꝙ facit gratiā expecta/
tionis: ⁊ aliud eſt ꝓpter expectationē ſim/
pliciter excedere iuſtum p̄ciu3. Inſuꝑ hoc
generaliter tenēdū eſt ꝙ tempus illud vē/
di poteſt ꝙ eſt ꝓpꝛium p̄ſtitoꝛis aut vendi
toꝛis: tempus aūt ꝙ non eſt ꝓpꝛiū p̄ſtito
ris ſed potius receptoꝛis ſicut eſt in omni
mutuo nunꝙ̄ vendi poteſt. Et ſic lic3 ꝓpꝛ
tempus rem plus vendere aut minꝰ eme/
re ꝙ̄ tempꝛe ꝯtractus valeat: quādo nō ex
malicia ꝯtrahentiū ſed ex ꝓpꝛia natura cō
tractus illud pꝛocedit. Exemplū p̄mi. Si
quis vendit equū non poteſt vendere tem
pus: cum in ꝯtractu fit tranſlatio dominij
ip̄ius equi ⁊ ſic tempus eſt ꝓpꝛium empto/
ris: ſi vero vendit vſum equi tūc poteſt vē
dere tempus: quia tunc eſt pꝛopꝛium ven/
ditoꝛis eo ꝙ non tranſfertur dominiū eq̄.
Exemplum ſecundi: vendis bladū ob al/
terius rogatum in hyeme quando minus
valet: ponit illud vltra iuſtum pꝛecium: q2
ſeruare pꝛoponebat et diſponebat illud in
eſtate quādo plꝰ valet. Et econtra dici pōt
de emente: vnde ſi taliter bladum vēdens
non diſpoſuit illud ſeruare: tunc vſurā cō
mittit: quia ex malicia cōtrahentis ⁊ non
ex natu. a contractus plus iuſto vēdidit.

Sed de hoc ſuperius viſum eſt vbi agitur
de augmentatiõe ꝑcij propter dilationem.
Similiter ius vel vſus reꝝ pro futuro tp̃e
minus emi põt q̃ ſi p̃ſentialiter traderẽt:
⁊ quãto ius futuroꝝ protendit in lõgiora
tẽpora tanto ceteris paribꝰ emi põt mino/
ri p̃cio: qḋ ſane intelligit in his rebus ĩ q̃/
bus ius rei differt ab ip̃a re vel ab actuali
poſſeſſione ⁊ vſu rei. Et ſic pro redditibus
ac poſſeſſionibꝰ ⁊ ſimilibꝰ licꝫ minus dare
q̃ꝫ toto tẽpore valẽt in fructibꝰ. Similiter
ponat caſus ď pecunia: q̃ creditor habeat
ius ꝑcipiendi a debitore ſingulis ãnis cen
tum coronas vſq̃ʒ ad. x. ãnos: q̃ faciũt mil/
le coronas: tunc tp̃s illud eſt propriũ debi
toris ⁊ põt vendere creditori: ita q̃ ĩ ꝓm/
pto dabit tm̃ octingentas coronas. Sed h̃
latius patent ſupius vbi agit de diminu/
tione p̃cij ꝓpter anteriorationẽ ſolutiõis.

Sexto notãdũ eſt ď mutuo coactiuo ſim
pliciter vel ſm quid: naꝫ mutuũ qḋ ſimpli
citer fit ex coactione ſcꝫ cõmunitate vel ſu
periore cogente excuſat ab vſura: quia ta/
lis coactio multuꝫ aufert de rõne mutui ⁊
ꝑ ꝯſequens de rõne vſure: de natura nãq̃ʒ
vſure eſt q̃ fiat in mutuo voluntario cum
ſpe lucri: hoc autẽ mutuũ eſt coactum ſine
ſpe lucri ſaltem p̃ncipaliter: ⁊ qḋ non ẽ li/
citum in lege: neceſſitas licituꝫ facit: vt ex
de reg. iur. Verũtamẽ recta intẽtio neceſſa
rio ꝯiungit coactioni: q̃ ſi cogi placeret il
licitũ fieret: eo q̃ coactio in voluntarium
tranſiret. Similiter mutuũ volũtariuꝫ ſm
quid excuſari põt ab vſura: verbi gr̃a. Si
rem meam ꝑ potẽtiã vel iniuſticiã occupa
ſti: vel mihi vim facis ĩ rebus meis: vl̃ nõ
reſtituis mihi rem mutuo p̃ſtitam locataꝫ
vel cõmodatam: aut etiaꝫ non ſoluis mihi
opas impenſas aut alia quecunq̃ʒ debita:
vel non vis deſiſtere ab iniuria mea niſi ti
bi mutuẽ centum: quo facto deſiſtis iniuri
ari: ⁊ om̃ia ꝓmittis reſtituere: hoc non eſt
vſura ex ꝑte mea: cum nihil lucrer: ſed re/
dimo vexationẽ iniuſtam: mea recupo: et
me defendo qḋ licet: ar. ex de ſi. c. dilectus
nec vſurã cõmitto ſi ꝓpter mutuũ mihi ſol
uat iuſtũ debitũ vel nõ exigat iniuſtũ de/
bitũ. Et h̃ latius patẽt ſupꝰ vbi agit de lo
cationibꝰ. Septimo notãduꝫ ẽ de dubio
vel ꝑiculo qḋ iteruenire põt ĩ ꝯtractu mu
tui veri vl̃ interp̃tati: gr̃a cuius põt aliq̃n
aliq̃d vltra ſortẽ recipi: lꝫ vt frequẽter vſu
ra palliata ſe latenter imiſcet. Ad cuꝰ eui
dentiã regule generales dari pñt. Prima
ẽ q̃ in mutuis veris vel interp̃tatis ſpe lu
cri p̃ncipaliter factis: dubiũ ſeu ꝑiculuꝫ a
fenore nõ excuſat: cuꝰ rõ eſt: q̃ ſi p̃ncipali
ter fiunt ſpe lucri tunc vſure vitiũ eſt annẽ
xum: ⁊ ideo dubiũ ⁊ periculũ de ſui natu/
ra nõ tollit vitioſitatẽ a tali mutuo. Scḋa
eſt: q̃ dubium ⁊ ꝑiculũ non tollit vſure vi
tiũ: niſi dominiũ ⁊ vſus rei ꝑiclitantis cũ
qua lucrat ad lucrantẽ ꝑtineat: quia ex re
ſua non aliena q̃s lucrari debet: cuꝰ ratio
eſt: q̃ cũ in actu lucrandi ꝑiculũ mercium
vel pecunie nullo reſpectu actus mercãdi
ſpectat ad ip̃m tradentẽ: ſed ſolum ad euꝫ
cui res tradite ſunt: tunc eoip̃o reꝝ vſus ⁊
dominiũ quo ad actũ illũ mercãdi ſpectat
ad eum ſolum cuꝰ ꝑiculo currunt: res enĩ
ꝑdit dño ſuo. Tertia eſt: q̃ dubiũ vl̃ peri/
culũ a fenore nõ excuſat vbi ĩ ꝯtractu cau
ſa tp̃is nõ ꝓprij plꝰ aliq̃d ſperat: cuꝰ rõ ẽ:
q̃ ibi ſemꝑ p̃ſumit eſſe mutuũ veꝝ vel iter
p̃tatiuũ cuꝫ fit ſpe lucri ꝓpt intercurrens
tp̃s: ď q̃ dictũ ẽ ſupra. In ꝯtractu igit mu
tui veri vl̃ interp̃tati q̃druplex dubiũ ſiue
ꝑiculũ interuenire põt. Primo in capitali
⁊ nõ lucro. Scḋo ĩ lucro ⁊ nõ capitali. Ter
tio nec in capitali nec in lucro. Quarto et
in capitali ⁊ ĩ lucro. De q̃bus ſupꝰ dictuꝫ
eſt vbi agit q̃n dubiũ vel periculũ excuſat
vbi diuerſi caſus ſpecificãt. Octauo no
tandũ eſt de mutuo in locatiõe aĩaliũ. De
quo dicit Alex. de alexã. q̃ duobꝰ modis
ibi iteruenire poteſt fraus vſuraria. Pri/
mo q̃n lucrũ qḋ ex tali cõmiſſione ꝓuenit
ortuꝫ habet ex mutuo: vt ſi diues pauperi
mutuat centũ coronas ad emẽda iumenta
nutriẽda ad lucrũ vtriuſq̃ʒ: tale lucꝝ eſt vi
tioſum: q̃ ortuꝫ habet ex mutuo: hinc ſiue
totũ ſiue ꝑtem mutuo tradit nunq̃ʒ ex mu/
tuo lucrũ ſumere põt. Scḋo q̃n excluditur
ꝑiculũ p̃ncipalis cõmiſſi a cõmittẽte: ſiue
q̃n cõmittẽs ſibi taxat lucꝝ ĩ tãta quãtita/
te q̃ nõ recõpenſat labor ⁊ ſollicitudo nu/
triẽtis ſm rectaꝫ eſtimationem. Hinc Mo
naldus in ſumma ponit regulam genera/
lẽ dicẽs: h̃ generaliter verũ eſt q̃ vbi ꝓba/
biliter dubitat: vtꝝ ꝯditio vniꝰ ſit deteri/
or vel alterius ex forma cõditiõis vl̃ pacti
adhibiti in ꝯtrahẽda ſocietate nõ ẽ pecca/
tũ: vbi aũt ad arbitriũ boni ⁊ experti viri
grauat alterius ꝯditio: peccatum ẽ ex ꝑte
grauantis ſi ſciẽter h̃ faciat: ⁊ tenet ad re/
ſtitutiõeꝫ. Nõ p̃t tñ dari generalis doctri/
ne ſuꝑ huiõi traditiõibꝰ aĩaliũ ꝓpt varie/
tatẽ traditionũ ⁊ varios dolos q̃ ſub tali/
bus ꝯditionibꝰ a q̃buſdã excogitant enor
miter: q̃uis nõ vltra medietateꝫ iuſti p̃cij.
In quo caſu non ſolũ eccl̃ia ſed etiã p̃uatꝰ
quiſq̃ʒ tenet ad reſtitutioneꝫ et ſi non iure
fori ſaltem iure poli. Et maxime q̃n ſimpli
cem circũuenit: vt extra ď emp. ⁊ ven. c. cũ
dilecti. Ad laudem dei.

De decem p̃ceptis mercatoruꝫ que neceſſario ſunt obſuanda: vitam eternam mercari volẽtibus: Sermo XLVII

On fur. fac. Exo.

n xx. Digreſſi paulolongiꝰ ꝓpter
varios euentꝰ ⁊ caſus mercatio/
nũ ⁊ ꝯtractuũ: iã cum gr̃a reuertamur ad
depingendũ ſtilo cõpendioſo vitã merca/
toꝝ illoꝝ: q̃ ſaluari deſiderãt: ne ſeducti ĩ
ignorantia: de tẽplo regni celeſtis eijciãt
foras in tenebras exteriores. Multa nã/
q̃ʒ requirũt in mercatore diuinis legibꝰ et
humanis approbãdo. Primo requirit po
tiſſime timor dei in oĩbꝰ agendis. In quo
vt efficacius nutriat tria ſunt neceſſaria.
Primo vt miſſas ⁊ alia officia diuina fre/
quẽtare nõ deſinat p̃ſertim ĩ dñicis diebꝰ
⁊ feſtis: ſũmoꝑe cauens ne mercantiaꝝ ne
ſocijs implicet illis diebꝰ: niſi q̃tenus ꝑ/
miſſum reꝑit: de quo patꝫ ſupra in. iij. p̃ce
pto heu quot mercatores iter fideles ⁊ in/
fideles longã morã trahentes: ac tp̃alibꝰ
dũtaxat lucris inhiãtes: tãq̃ʒ aĩalia irrati
onabilia viuunt ſine aliquo ſigno chriſtia
nitatis: q̃bus ſatis cõpetit illud Prouer.
xxx. Sanguiſuge due ſunt filie dicẽtes af/
fer affer: tales enĩ ſanguiſuge merito com/
parant q̃ ſine miſeratione pleroſq̃ʒ euiſce
rant iniuſticijs deceptionibꝰ mẽdacijs ⁊ ſi
milibꝰ. Quoꝝ due ſũt filie. ſ. cupiditas et
voluptas: totũ enĩ eoꝝ ſtudiũ circa h̃ duo
verſat: vna congregat impie ⁊ alia dilapi
dat ſuꝑflue in cõmeſſatiõibꝰ et ebrietatibꝰ
in luxurijs et impudicicijs ſicut q̃tidiana
docet expientia. Scḋo vt reuereat loca ſa
cra nec p̃ſumat quoquo modo mercãtias
exercere vl̃ ſecularia q̃cũq̃ʒ tractare ĩ locis
ſacris ⁊ deo dicatis: q̃ dñs vt ceteris timorẽ
incuteret ꝯ tales ardentiſſimũ zelũ oñdit:
cũ vt habet Mat. xxj. Intrauit ĩ tẽplũ et
eiecit oẽs vendẽtes ⁊ emẽtes inde: dicens
eis de domo dei: vos feciſtis illã ſpeluncã
latronũ. Et lꝫ multi eoꝝ in eccl̃ia vel locis
ſacratis non emũt neq̃ʒ vendũt: vacant tñ
ibidẽ frequẽter ꝑnicioſis ꝯfabulationibꝰ
⁊ ꝯuerſatiõibꝰ: vero chriſtiano p̃ſertim in
talibꝰ locis multũ dedecentibꝰ. Hinc ma/
ter eccleſia maximã diuinã offenſam ĩ tali
bus ꝯſiderãs li. vj. de imu. ec. c. decet do/
mũ: non ſolũ ꝓhibet ĩ huiõi locis fieri ne/
gociationes ⁊ nũdinaꝝ ac fori cuiuſcunq̃ʒ
tumultꝰ: ſed etiã q̃lis ibidẽ eẽ debeat chri/
ſtiani ꝯuerſatio plenarie ꝓſequit in fi. cõ/
cludẽs. Ne vbi ẽ pctõꝝ venia poſtulanda:
ibi peccãdi det occaſio. Tertio vt lucrum
mercãtie querat intentiõe recta. Nam ſm
Alex. de hales etiam laico mercari non li/
cet: niſi ꝓpter duo. Primo ꝓpter neceſſi/
tatẽ: vt ſcꝫ ꝑ hoc ſibi ⁊ ſue familie ꝓuidere
valeat rõnabiliter: ſm ꝯditionẽ ꝑſone ſue
⁊ ſtatus ſui: vnicuiq̃ʒ enĩ laico licitũ eſt lu/
crari tp̃alia iuſte vſq̃ʒ ad ꝯdecentiã ſtatus
⁊ ꝑſone: ⁊ non vltra niſi cauſa pietatis: q̃
quecũq̃ʒ ſupeſſe poſſunt tenet in elemoſy/
nas diſtribuere vt viſũ ẽ ſupra in. iiij. p̃ce/
pto. Secũdo vo ꝓpter pietatẽ: vt ſcꝫ iuſte
lucret qḋ paupibus diſtribuat vel ĩ alias
pias cauſas ordinet. Aut ſi ſm Tho. ſcḋa
2ᵉ. q. lxxvij. intendit negociationi ꝓpt pu
blicam vtilitatem: ne ſcꝫ res ad vitam ne/
ceſſarie deſint patrie: et lucrum petit non
quaſi pro fine ſed quaſi ſtipendium ſui la/
boris conduidendum pauperibꝰ hoc enĩ
ſimiliter dici põt pietas. Si tamẽ in eo ca/
ſu p̃ncipaliter finem in lucro poneret ſm
Tho. illicitũ ẽ. Deniq̃ʒ mercari ꝓpter ſub/
ſtãtias cumulãdas ⁊ improbã cupiditatẽ
vel ꝓpter aliũ finẽ ex charitateꝫ dãnabile
eẽt: q̃ tũc niteret q̃s ea congregare q̃ dñs
p̃cepit paupibus erogare: vt ptꝫ. xlvij. di.
c. ſicut hi: ⁊ c. oẽs. Et his q̃dẽ tribꝰ merca/
tor fidelis adiũgat: vt ſemꝑ ſocietatẽ p̃ſer/
tim familiarẽ alioꝝ indiſciplinatoꝝ ꝓ poſ
ſe caueat: q̃ tales potiſſime ſibi ꝯiunctos
ad letale diſpẽdiũ ꝓprie ſalutis ꝑtrahũt.

Scḋo reqrit fidelitas ĩ ſacro mr̃imonij:
nã vt ď. xxvij. q. ij. c. j. §. Illud mr̃imoniũ
eſt viri mulieriſq̃ʒ ꝯiũctio: glo. legitima vl̃
digna: indiuiduaꝫ vite conſuetudinẽ reti/
nẽs: q̃ ſm Hoſ. hac intẽtiõe iũgi debẽt in
mr̃imonio: vt ſic remaneãt ꝑpetuo. Et iḋo
vir non põt votũ ꝑegrinatiõis lõge voue/
re et exeq̃ ſine licẽtia vxoris excepto voto
hieroſolymitano qḋ ꝯceſſum eſt in fauorẽ
terre ſãcte ⁊ fidei chriſtiane. Qui tñ ſi fra/
gilitatẽ vxoris ⁊ ꝑiculũ abſentie ſue ſenſe/
rit: tũc ei cõſulẽdũ eẽt q̃ ab ĩpletione voti

in ꝓpria ꝑſona ꝓtūc cuꝫ diſpēſatiōe papali
abſtineret vel vxorē ſecū duceret: q2 male/
dictū lucꝝ qd̓ tali dāno vxoris cōpēſatur.
Et ſm Tho. i qd̓libet. i tali caſu ñ ē ꝯſulē/
dū viro ꝙ crucem accipiat ⁊ vxorē dimit/
tat: q2 neceſſaria nō debēt ꝑtermitti ꝓpter
ea q̄ ſūt ꝓprie volūtatis. Uiro nāq3 neceſ/
ſario iminet curā vxoris gerere: ſ; q̄d mixꝫ
cū nō ſufficit vixꝫ domi manere ſi voluerit
ꝯtinere: vñ. xxvij. q. ij. c. Si tu abſtines ſi/
ne vxoris volūtate tribuis ei fornicandi li
centiā. i. occaſionē ⁊ pct̄m illius tue impu/
tabit̄ abſtinentie: vide lati⁹ ſup̄i⁹ in. ij. p̄ce
pto: vbi agit̄ de voto ꝯiugum. Mīto igit̄
min⁹ ſe poterit vir elōgare ab vxore ſine cō
ſenſu illi⁹ vel cū ꝑiculo vtriuſq3 ꝓpter mo
dicū lucꝝ tp̄ale: q2 ex hoc ſequūt̄ infinita
mala ſicut q̄tidiana docet experientia. Heu
quot mercatores i lōginq̄s ſine vxore mo/
rā trahētes: diuerſis carnalitatib⁹ ⁊ ſpur/
cicijs ſeſe coinquināt ⁊ ꝓprijs vxorib⁹ vio
landi ſacr̄m matrimonij cauſas multipli/
ces p̄ſtant: mercātiaꝝ lucꝝ cū meretricib⁹
execrabiliter ꝯſumentes: q̄propter vt fre/
quēter a dño diuerſis infortunijs flagellā
tur: lꝫ intelligere nolūt in poſterꝫ receptu/
ri grauius iudicium. Tertio requirit̄ in
ꝟbis veritas: vt ſcꝫ nullo vtat̄ mēdacio:
p̄ſertim ꝑnicioſo nec iuramēto maxīe ꝑiu/
rio. Pro quo ſciendū ꝙ in mercātijs om̄e
mendaciuꝫ ꝑnicioſū vel aſſiduū ē mortale
pct̄m: nam ſm Tho. ⁊ Rich. Si mētientis
intentio fert̄ ad ꝓximi deceptionē vel no/
cumentū: nō ſolū q̄tū ad corpus ⁊ famā ſ;
etiā q̄tū ad terrenā ſubſtantiā: lꝫ nō ꝑdu/
cat̄ ad effectū: eſt t̄n mortale pct̄m: q2 ex ſo
la intentione peccati mortalis q̄s mortalit̄
peccat: ⁊ ſi ꝑducit ad effectū tenet̄ ad reſti
tutionē. Si ꝟo non intēdit ꝓximū decipe
ſed ſe indemnē ſuare: tūc nō ē mendacium
ꝑnicioſū nec mortale pct̄m niſi fuerit aſſi/
duū: tunc eni ſm Hoſti. eēt mortale pct̄m
ſicut ebrietas aſſidua: ſicut ptꝫ. xxv. diſ. §.
alias: ⁊ Eccl. xx. potior ē fur q̄ aſſiduitas
viri mēdacis: ꝑditiōeꝫ aūt ambo heredita
būt. Et hoc mēdaciū incurrūt oēs q̄ ad de
cipiēdū ꝓximū ꝯ̄ mentē loquunt̄: q̄ Iude
ꝓditori merito cōꝑant̄ vēdentes veritatē
ꝓ pecunia: vt ptꝫ. xj. q. iij. c. abijt: vbi dici
tur: q̄ veritatē ꝓ pecunia negāt deū pecu/
niā vendūt. Multū t̄n deteſtabiliores ſūt
q̄ mēdaciū ꝑiurijs a ffirmant. De quib⁹ ait
Caſſio. negociatores illi deteſtabiles eſti/
mānt̄: q̄ iuſticiā dei miſeōie ꝯſiderātes: ꝓ/
pter imoderatū pecunie ambitū polluūt̄:
merces ſuas pl⁹ ꝑiurijs onerātes q̄ p̄cijs.
Sꝫ q̄dā mēdacia declinare volētes ſophi/
ſticis ꝟbis vti ꝯſueſcunt: tā aſtute ꝟba cō
ponētes: ꝙ ad plures etiā ꝯtrarios ſenſus
applicari pñt: vt ſic decipiāt ⁊ mēdacij cri/
mē euadāt. Sꝫ his d̓r Eccl. xxxvij. qui ſo/
phiſtice loq̄t̄ ſcꝫ ad decipiēdū odibilis eſt
ſcꝫ deo ⁊ hoib⁹: verūt̄n ſicut nō refert vtꝝ
q̄s aliū iterficiat fuſte vel gladio: ſic nō re
fert vtꝝ decipiat ꝟbis mēdacib⁹ vel ſophi
ſticꝭ: vtrū ve decipiat mēdacijs aſſertorijs
vel ꝓmiſſorijs. Uñ dicit Tho. in qd̓libet.
ꝙ cū eadē ſit in vtroq3 fallēdi intētio: hinc
nō refert vtꝝ q̄s verbo ſcripto nutu vel q̄/
cunq3 facto decipiat. Quarto requirit̄ i
factis equitas: vt ſcꝫ ꝓximuꝫ nō decipiat.
Primo in ſubſtātia rei emēde vl̓ vēdēde:
ne ſcꝫ vēdat auricalcū ꝓ auro: ſtānū ꝓ ar
gento nec vnā rem ꝓ alia: ſic ſimplices de
ceptiōe circūueniendo: nec ecōuerſo a ſim
plici vēditore emēdo aurū ꝓ auricalco de
nariū ignoti valoris ꝓ min⁹ iuſto p̄cio no/
tabilit̄ excedēs eq̄tatē iuſti p̄cij: q2 tūc ob/
ligaret̄ ad reſtitutionē: ⁊ peccaret mortali
ter. Scd̓o i quātitate: q2 p̄cipit dñs Deut.
xxv. Nō habebis i ſacculo tuo diuerſa pō
dera maius ⁊ minus: nec erit in domo tua
tua modius maior ⁊ minor: pondus habe
bis iuſtum ⁊ verꝫ ⁊c. ⁊ hoc intelligendum
eſt de omnib⁹ rebus que vēdunt̄ in nume/
ro regula pondere vel mēſura. Contra mā
datum hoc etiam faciūt oēs merces ſuas
humectātes ⁊ etiaꝫ denarios in pōdere al
leuiantes. Tertio in q̄litate: ne ſcꝫ vēdant
rē corruptā ꝓ ſana vel equū claudū aut in
firmū ꝓ veloci ⁊ forti ac ſīlia: q̄ in oīb⁹ fere
mercib⁹ ſolēt ꝯtingere cū vēdūt iueteratū
ꝓ bene valenti: nam ex hoc maximū peri/
culū iminet apothecarijs ⁊ ſīlibus merca/
torib⁹. Similiter cauere tenent̄ ne faciant
admixturas ꝑegrinas ꝑnicioſas: q̄ ꝟtutē
⁊ valorē rei notabiliter minuūt: ⁊ ſic emē/
tes decipiunt: ſed ve malicie tp̄is huius: i
quo fere i omni ſpecie vendibili mixturas
viliores admittunt: put domin⁹ imprope/
rat Eſa. j. dicens. Argentū tuum verſū eſt
in ſcoriā ſcꝫ ꝑ cōmixtionē ſtāni vel plūbi:
vinū tuū mixtū eſt aq̄. Et ſequit̄ dira cōmi
natio. Quidā etiā quod peius eſt q̄ vēdē/
do oſtendunt res ſanas ⁊ tribuunt corru/
ptas: oſtēdūt res bonas et tribuūt malas
vel ſaltem min⁹ bonas: oſtendūt maiores
⁊ tribuūt minores: in his ⁊ ſīlibus ſeipos

ſubdole q̄ritantes: vñ Oſe. xj. d̓r in ꝑſona
decepti: circūuenit me effraim i negociati/
atione ſua ⁊ in dolo dom⁹ ſue. Effraim cre
ſcens interp̄tat̄ ⁊ ſignat mercatores q̄ per
malicioſas circūuētiones diuitijs creſcūt.
Quinto req̄rit̄ emēdi vel vēdēdi liber/
tas: ita ꝙ mercatores caueāt de ꝑnicioſis
ꝯuētionib⁹ inter ſe: ſicut cōtingere ſolet ꝙ
ꝯueniūt ꝑiter in h̄ ꝙ t̄m duo vel tres emāt
vel vendāt mercātiā aliquā: vt ſic min⁹ iu
ſto emāt vel magis iuſto vendāt: vt ſic ma
gis lucrari poſſint: ⁊ illi ſunt deteſtabiles
p̄dones totā cōmunitatē ſpoliātes: q̄ dicū
tur in lege monopoli q̄ cūctis bonis ſpoli
ati mitti deberēt in exiliū: vt. C. de mono/
pol. l. vna. Sīliter ſunt q̄dā p̄occupatores
rerꝫ venaliū q̄ nitunt̄ minus iuſto emere ⁊
maius iuſto vēdere: deteſtabiles vtiq3 rei/
publice: q̄ dicunt̄ in vulgari vorkouffer:
nō ꝓpter ꝓpriā neceſſitatē ſꝫ ꝓpter impro
bam cupiditatē talia frequētātes: ac tāq̄
aucupes in foro et in vicis inſidiātes: qui
grauiter peccāt: q2 qd̓libet venale vl̓ vſua
le ꝓpter ꝓpriū cōmodū ⁊ lucrū faciūt cha
rius emēti ⁊ vilius vendēti q̄ iuſtū ſit ſm
rectā cōmunē eſtimationē: multi etiā pecu
nioſi queritāt euiſcerare paupes ⁊ i neceſ/
ſitatib⁹ ꝯſtitutos ꝓpter quas ſua vendere
cogunt̄ domos poſſeſſiōes ⁊ alia mobilia
vel imobilia. Ex q̄bus hmōi ſumūt occaſi
onē aliū circūueniēdo in emendo citra iu/
ſtū p̄ciū: ꝓ q̄ regula generalis dari pōt: ꝙ
ſi venditio vel etiā emptio ꝓcedit ex ꝓba
bili ignorātia vel ex mentis leuitate mani
feſta vel p̄ſūpta: ſicut ꝯtingere ſolet i ebri/
oſis inſipientib⁹ iuuenib⁹ ꝓdigis aut ſīli/
bus vel etiā ex quacunq3 egeſtate aut alia
neceſſitate cōpellente: ⁊ ex h̄ taliter emens
aut vendēs iniuſte deprimit̄ in min⁹ vēdē
do vel magis emēdo: tūc talis cōtract⁹ nō
ꝓcedit ex mera grata ⁊ libera volūtate et
ſic militat nō ſolū ꝯtra iuſticiā ſ; etiā ꝯtra
charitatē ⁊ ꝯtra naturalē hoīs pietatē: q2
de aliorꝫ neceſſitatib⁹ q̄b⁹ ex fraterna cha/
ritate ſubueniendū eſſet captat ſibi cōmo/
dū ⁊ lucrū: cū t̄n in talib⁹ maior pietas ex/
hibēda eēt. Qꝫ ſi obijcit̄ ꝯtract⁹ emendi ⁊
vēdēdi mere volūtari⁹ ē: nec de iure q̄s co
git̄ rē ſuā vendere nec rem alienā emere ⁊
ſic taxatio p̄cij rerꝫ venaliū mere volunta/
ria eſt: ⁊ ꝑ cōſequēs ſortiet̄ ius ⁊ forꝫ mere
voluntariū. Ad h̄ dicendū ꝙ lꝫ de iure nō
cogit̄ rem ſuā vēdere vel rē alteri⁹ emere:
t̄n in actu ⁊ ꝯtractu vēdēdi vel emēdi tene
tur formaꝫ ⁊ regulam iuris iuſticie ⁊ eq̄ta
tis debite ſuare: nā i actu vēdēdi nō licet
ei rei ſue p̄cium iniuſtū ponere ⁊ accipe: q2
tūc imponit nō vt ſimplicit̄ ſue ſ; vt i alterꝫ
cōmutāde: ⁊ ꝓportionabilit̄ dicendū ē de
emptione alioq̄n tenet̄ ad reſtitutionem.
Sexto requirit̄ tp̄is non ſui inuēdibili/
tas: ne ſcꝫ tp̄s nō ſuū vēdat ꝓpter dilatio
nē ſolutiōis p̄ciū in mercib⁹ augmētādo:
hoc eni oīno ꝓhibet̄: ex̄ d̓ vſur. c. ꝯſuluit:
eo ꝙ ē manifeſta vſura: q2 fiunt ibidē duo
ꝯtract⁹. Primo venditiōis ⁊ rōne hui⁹ nō
cadit ibidē vſura. Scd̓o mutui: cum ex ter
mino dato p̄ciū auget̄ qd̓ nihil aliud ē q̄
ipi emēti mutuare p̄ciū mercātie iam em/
pte ac ex tali mutuo lucꝝ accipe: vt diffuſe
dictū ē ſup̄ius: ⁊ nihilomin⁹ aduertēdū: ꝙ
ſi abſq3 omi dilatiōe ſolutiōis q̄s alicui vē
deret rem ꝓ p̄cio adhuc ampliori q̄ fuit p̄
cium p̄ncipale cū vſura ſupadiuncta: non
eſſet ibidē vſure vitiū ſed ſolū iniuſte vēdi
tionis ⁊ iniuſti p̄cij pactum: cui⁹ excreſcen
tiā reſtituere tenet̄: qd̓ a maliuolis plerū
q3 ſolet attēptari charius vēdēdo trāſeun
tibus aut ruſticis aut ignaris q̄ māſuris
diſcretis ⁊ aſſuetis: ⁊ ſic in his tendunt la
queos deceptionis q̄b⁹ maxime ſubuenire
deberent b̄ñficijs charitatis: q2 dicit̄ ex̄ de
emp. ⁊ vē. c. placuit: ſtatuit ꝯciliū ſacrū ꝙ
p̄ſbyteri moneant plebes ſuas: vt hoſpita
les ſint atq3 nō chari⁹ tranſeuntib⁹ vēdant
q̄ i mercato vēdere poſſint: vbi dicit glo.
Bar. hic. ꝙ ad h̄ ꝑ excōmunicationē com
pelli pñt: vt. xlij. di. vbi dicit̄. §. Hinc etiaꝫ
Io. euāgeliſta i ep̄la ſua quēdā diotrepen 3. Ioh.
excōmunicat q̄ nec paupes recipiebat ⁊ re
cipientes de eccl̄ia eijciebat: h̄ ibi. Dicit t̄n
Inno. ꝙ excōmunicari poſſent ſi nō noto/
riū eēt ⁊ moniti emendare ſe nollent: hinc
etiaꝫ ſequit̄ in. c. placuit: alioq̄n ad p̄ſbrm
trāſeūtes hoc referāt: vt illi⁹ iuſſu: cuꝫ hu
manitate ſibi vēdāt. Septimo requirit̄ i C
reſpectu ꝓximi charitas: p̄ſertim ad illos
q̄ ſūt eiuſdē mercātie: ne nimiū querens q̄
ſua ſunt: cōmercatorꝫ ſuorꝫ ꝓſperitati inui/
deat: ac ꝑ hoc ꝓuocet̄ ad diffamādas mer
ces alienas: ſicut q̄dam faciūt in maximū
diſpēdiū ſalutis ſue: q̄ merces aliorꝫ iniu/
ſte diffamāt: vt eos i vēditiōe impediāt et
ꝓprias merces charius vēdāt: qd̓ ē mēda
ciū valde ꝑnicioſū ex multis cōcurrētib⁹: ⁊
nā primo ē ibi negatio veritatis qd̓ eſt ma
lū. Scd̓o intētio fallēdi qd̓ eſt pei⁹. Tertio
iniuria ꝓximi quem impedit a vēditione.

Quarto diffamatio ꝓximi que ꝑ ħ notat
de iniuſticia: ⁊ agit ora alioꝝ ad diſſeminā
dū hāc infamiā. Quinto deceptio ꝓximi
in vēdēdis et laudādis ꝓprijs mercibꝰ ac
plꝰ iuſto vēdendis: vñ talis ad multiplicē
reſtitutionē obligaẜ: vt ptʒ ſupiꝰ vbi agiẜ
de emptiōe ꝑ mēdacia. Hic tñ ſciendum ꝙ
ex quo tꝑalia ſeinuicē ī diuerſis impedire
pñt: qꝛ ꝓſperitas vnius aduerſitatē indu
cit alterius: ⁊ charitas ordinata plꝰ ſe dili
gere debet ꝗ aliū: ⁊ amicū ꝗ inimicum ꝓ/
pinquū ꝗ alienū: bonum cōmune multoꝝ
ꝙ bonū vniꝰ priuatū: ideo ſalua charitate
⁊ abſq; veneno inuidie pōt ceteris paribꝰ
fauere mercantiaꝝ ꝓſperitatē plus ſibi ꝗ
alio plus cognato ꝙ alieno et ſic de alijs:
⁊ ꝑ ꝯſequens contriſtari de cōtrario dum
alioꝝ ꝓſperitas ſibi ⁊ ſuis nocumentū ꝑ/
ſtat: non tamē ꝓprie cōtriſtando de aliorū
ꝓſperitate niſi inquātuʒ ſibi ⁊ ſuis nocet:
potius affectans ꝓſperitatem ſuis ꝗ alie/
nis: ac aduerſitatem alienis ꝗ ſuis: ſicut
magis obligatur diligere ſe ⁊ ſuos ꝗ alie
nos: non tñ ꝓpter hunc affectū debet ali/
quid iniuſte moliri ꝯtra alienū: qꝛ hoc eēt
iniquū nec quideʒ actu nec affectu nec ver
bo nec ſigno. Octauo reqriẜ legalitas ī
ſeruando ꝓmiſſa ⁊ ſoluendo cōtracta de/
bita: nec fidem irritam faciat cū ſocijs vel
extraneis: naʒ ſm Tho. ſcda. 2ᵉ. q. cx. qui
ꝓmittit qd̄ eſt licitum ⁊ honeſtū: ſi animū
implendi habet qd̄ ꝓmittit non mentiẜ: ſi
tamē ꝓbabiliter credere potuit adimplere
ſe poſſe qd̄ ꝓmittit: ꝙ ſi cauſā credēdi non
habet: mēdaciū ꝑniciosum incurrit: vtpo/
te ꝙ in alterius diſpēdiū vergit. Qꝛ ſi nō
ꝑficit qd̄ fideli mente promiſit: infideliter
agit animū mutando. Poteſt tamen excu
ſari duobꝰ modis. Primo ſi mutate ſūt cō
ditiones ex ꝑte ꝓmittentis: vt quia factꝰ
eſt impotens ad implendū. Secūdo ſi mu/
tate ſunt cōditiones ex ꝑte illius cui ꝓmiſ
ſū ē vel etiā ex ꝑte ꝓmiſſi: vt patet ſupius:
vbi agiẜ de emp. ⁊ ven. ꝑ mendacia. Si de
niq; qd̄ ꝓmittit animū implēdi nō habet:
tunc lʒ adimpleat poſtea: reus tñ ꝑnicioſi
mendacij ꝓmiſſioniſq; tranſgreſſor in vo/
luntate iudicaẜ. Et generaliter notandū:
ꝙ qñcunq; debitor ex malicia vel alia qua
cunq; culpa ſua creditori ſuo nō ſoluēdo ī
termino ſibi ꝯſtituto ꝑſtat occaſionē dam
ni: oīno ad cōdignā ſatiſfactionē obligatꝰ
ē: vt ptʒ ex̄ de iniur̄. et dam. da. c. ſi culpa:
verūtñ qcunq; frangit alteri fidē ꝓmiſſaʒ
⁊ iuramenta ꝑſtita: nec ei etiā fides de ne/
ceſſitate ſeruāda ē: vt ptʒ extra de iureiur̄.
c. iij. vbi poniẜ caſus d̄ cōpromiſſiōe facta
inter regē francie ⁊ regem anglie quaʒ rex
anglie non tenuit: ⁊ qrit rex francie vtruʒ
ad implenduʒ ipē obligetur. Rñdet papa
ꝙ non obſeruanti fidem nō eſt fides ſuā/
da: nec iuramentū aut fides data ſub con/
ditione obligat niſi cōditio ſerueẜ. No/
no requiriẜ ſtudioſitas in agnoſcēdo ⁊ ꝑ/
cauendo ꝯtractus vſurarios tā in emptio
ne ꝙ in vēditione aut locatiōe vel ꝯducti/
one ⁊ ſilibꝰ in qbus vt in pluribꝰ ſe mutuū
palliatū itermiſcet. Quapropter argumē
toſiſſima ſollicitudine cūctas adinuentio
nes diuerſoꝝ cōtractuū frequēter diſcuti/
at: ſi forſitan ī eis inueniat qd̄ oculos diui
ne maieſtatis offendat: verbi grā. In omi
emptione ſollicite conſideret: ne ꝓpter vē
dētis ignorātiā negligentiā incurrā pau/
pertatē aut neceſſitatē aut ꝓpẜ ſolutionis
anticipationē minꝰ iuſto ſoluat: qꝛ oīs ig/
norantia ⁊ aliqlis coactio excludit ſimpli/
citer volūtariū. In venditiōe ſilr ne magẜ
iuſto vēdat: ꝓpter ſolutiōis dilationē aut
ꝓpter aliā quācūq; cauſā nō legitimā. In
ꝯtractibꝰ aūt ſocietatis vel locatiōis dili/
gēter caueat ne ſe in tuto ⁊ alteꝝ in dubio
ponat: aut ne ꝑteʒ ſuā pinguiorem faciat.
Siliter in locatiōibꝰ opaꝝ: ne minꝰ iuſto ꝑ
cio ſoluat: qꝛ ꝑcium ſudoris ⁊ ſāguinis ē:
ꝑſertim cum diſtricte precipiat dñs Leui.
xix. dicēs: Nō morabiẜ opus mercenarij
tui apud te vſq; mane. Decimo requiriẜ
religioſitas chriſtiane ꝓfeſſionis corā deo
in obſeruātia mādatoꝝ eius: ⁊ corā hoībꝰ
in honeſtate vite: ſic ꝓuidentes bona non
ſolū corā deo ſed etiā coram oībꝰ hoībus.
Qd̄ vt mercator meliꝰ ꝑficiat ter vel qter
in anno ꝯfiteri aſſueſcat: reqrens ad ħ cō/
feſſorem exꝑtum ⁊ timentē deum: cui ꝯſci/
entia ſua debite prius examinata plene cō
fiteaẜ: d̄ ſingulis dubioſis reqrēs ꝯſiliū:
qꝛ nemo ſapiens ī ꝓpria cauſa: vtpote quē
excecat vel ſaltē obnubilat ꝑuatꝰ affectꝰ:
ſicq; cū multa ꝑparatiōe ad minꝰ ſemel in
anno ſacrm̄ altarẜ accipiat: ac ſemel ad mi/
nus ī āno cū ſocijs ſuis rōnes diligēter cō
ſcriptas reuideat: debita et credita teſta/
mētū ⁊ vltimā volūtatē ſuā ī ſcriptis ꝑpa
ratam ſemꝑ autētice teneat: vt cuʒ venerit
dñs vniuerſoꝝ ⁊ pulſauerit ꝯfeſtim apiat
ei: in mercantia tēporali merces requirēs
eternas. Hec ſunt igiẜ decem ꝑcepta mer/
catoꝝ que ſi fideliter ſuauerint vitā eter/
nam habebunt. Ad laudem dei.

De peccatis alienis:

De primo peccato alieno ſcilʒ iuſſionis: ⁊ quō in eo quis obligatur ad reſtitutionē: Ser. XLVIII

Non furtum facies

n Exo. xx. Decimo ꝑncipaliẜ iniu/
ſticijs ꝑticipātes obligant ad re
ſtitutionē niſi ꝑncipalis actor iniuſta reſti
tuat: q nimiꝝ ꝑticipatio fieri pōt nouē mo
dis ſm ꝙ nouē ſūt aliena pctā q ꝯtinenẜ ī
his verſibꝰ. Iuſſio ꝯſiliū ꝯſenſus palpo re
curſus. Participās mutꝰ nō obſtans non
manifeſtās: ꝙ eni tales tenenẜ etiā ad re/
ſtitutionē oſtendit Tho. ſcda. 2ᵉ. q. lxij. di
cēs: ꝙ aliqs teneẜ ad reſtitutionē nō ſolū
rōne rei aliene quā accepit ſ; etiā rōne iniu
rioſe acceptionis: ⁊ ideo qcūq; ē cauſa in/
iuſte acceptiōis teneẜ ad reſtitutiōeʒ. Qd̄
A qdē cōtingit dupliciẜ. Primo directe. Et
ħ tripliciẜ. Primo mouēdo ad ipām acce/
ptionē ⁊ ħ vel ꝑcipiēdo vel ꝯſulēdo vẜ ex
ꝑſſe ꝯſentiēdo vel etiā ꝑnicioſe laudando
qſi ſtrēnuū de ħ ꝙ aliena accipit. Alio mō
ex ꝑte ipīꝰ accipiētis quē. ſ. acceptat vẜ als
qlitercūq; auxiliū ꝑbet. Tertio mō ex ꝑte
rei accepte: qꝛ ſcʒ eſt furti vel rapine parti/
ceps qſi ſocꝰ maleficij. Scdo indirecte qꝛ
ſcʒ nō īpedit cū impedire poſſit et debeat:
vel qꝛ ꝑceptū ſiue ꝯſiliū furtū ſeu rapinaʒ
īpediēs ſubtrahit: vẜ etiā auxiliū q poſſet
obſiſtere: vẜ deniq; qꝛ poſt factū occultat:
vñ ſicut ꝯſentiētes ſiūt pctōꝝ ꝑticipes: iu/
xta illud Roma. j. Qui talia agunt digni
ſūt morte nō ſolū q faciūt ſ; et q ꝯſentiunt
faciētibꝰ: ſic etiā ī certis caſibꝰ obligāẜ ad
reſtitutionē. Principaliter tñ reſtituere
tenenẜ q ſūt ꝑncipales facto ⁊ ꝯſequenter
alij ꝑ ordinē. Verbo tñ reſtituēte dānū paſſo
nō tenenẜ alij reſtituere. Verūtñ principa
les ī facto ⁊ ad qs res ꝑuenit tenenẜ alijs
reſtituere ſi dānū paſſo reſtituerunt: ⁊ hec
generaliẜ intelligēda ſūt ī quacunq; ꝑtici/
patiōe. Quibꝰ ꝑmiſſis vidēdū ē de ſingu/
lis. Primo nāq; iubēs aliqd̄ malū vẜ iniu
ſtū tanq; ꝑncipaliẜ mouēs ꝑticeps pecca/
ti ꝯuinciẜ ⁊ ad reſtitutionē obligaẜ: ħ aūt
iuſſio ē ſupioꝝ ad ſuos ſubditos ſiue ſupe
riores fuerint ꝗtū ad ꝑuatā familiaʒ: ſiue
ꝗtū ad quācūq; iuriſdictionē publicā ſpi
ritualē vel tꝑalē. Vñ ꝑmo ꝗtū ad ſupiorē
in dominio tꝑali: argumētū habemꝰ ī Da
uid. ij. Reg. xj. qui lrīs ſuis poni mādauit
Vriā ex aduerſo belli vbi fortiſſimuʒ erat
ꝑliū: ⁊ ſic derelinqui: vt ꝑcuſſus interiret:
qd̄ ⁊ factū eſt: vñ ꝑ Nathā ꝓphām nuncia
uit ei dñs dicēs: o Dauid ecce ego te vnxi
in regem ſuꝑ iſrẜ ⁊ erui te de manu Saulꝛ
dans tibi vxores dñi tui ī ſinu tuo: dediq;
tibi domū iſrẜ ⁊ iuda: ꝙ ſi parua ſunt hec:
adijciā tibi multo maiora: qre ḡ ꝯtēpſiſti
verbū. i. ꝑceptū dñi vt interficeres Vriam
gladio filioꝝ Ammon: et accipes vxorem
eiꝰ: ꝗobrem nō recedet gladius de domo
tua vſq; in ſempiternū: hoc ibi. Vñ in lege
veteri iubeẜ ad ſāctificationē iumētū qui/
eſcere: ne ꝑcipiētis maculeẜ affectio: quia
ſic iumentū qd̄ ī ſe peccare nō pōt in magi/
ſtro ꝑcipiēte pctm̄ induceret: nā generaliẜ
ſuꝑior qui iubet violare ſabbatū ꝑpetrare
furtū homicidiū vẜ qdcūq; aliud flagiciū:
ita reus eſſe conuinciẜ apud deū ſua iuſſi/
one: ſicut ille qui ꝑficit ope: nec tñ excuſaẜ
alter mādatum illud ſceleratū exequens:
quia vt diciẜ Actẜ. v. Magẜ obedire opor
tet deo ꝙ hominibꝰ. Hinc etiā diciẜ Sap.
xviij. Simili pena ſeruꝰ cū dño ſuo afflictꝰ
eſt. Verūtñ ſi iuſſio fit ex affectiōe ⁊ execu
tio ſequitur ex ſola coactione: tunc magis
reꝰ ē ꝑcipiēs ꝗ faciens: qꝛ volūtas ē tāq;
formale ipīꝰ mali: opꝰ aūt tāq; materiale:
⁊ ideo dñs teneẜ reddere rōnem de omibꝰ
peccatis q exinde ſequūẜ in ſeruis. Hic
igiẜ primo queri pōt vtrū legiſlatores con
dentes ſtatuta irrationabilia ⁊ leges ini/
quas: obligāẜ ad reſtitutionē ſi ꝑ eas ali
qs iniuſte ſuis ſpoliaẜ. Ad hoc dicēdū ꝙ
ſi ſunt ꝯtra ius naturale qd̄ ꝯtineẜ in iure
diuino ⁊ canonico: tūc ipō iure non tenēt
tales leges: vnde. viij. di. c. quo vero: dici
tur in fi. dignitate vero ius naturale ꝑua/
let conſuetudini ⁊ conſtitutioni: quecunq;
eni vẜ in omnibus recepta ſunt vel ſcriptẜ
cōꝑhenſa: ſi naturali iuri fuerint aduerſa:
vana ⁊ irrita ſunt habenda: hoc ibi: vt eſt
de iuramētis nō ſeruādis: d̄ q patet extra
de iureiur̄. c. cū cōtingat: vbi poniẜ caſus
de viro q alienauit res dotales ⁊ alias qs
vxori donauit ꝓpter nuptias ꝑñte vxore ⁊
alienatiōi ꝯſentiēte: ⁊ ne poſtea vxor ꝯtra
alienationē veniret hoc ꝓprio iuramēto fir
mauit: poſt ſolutū autē matrimoniū nitiẜ
venire ī ꝯtrarium: cōſultus papa rñdit ꝙ
lʒ ꝯſenſus mulieris nō videaẜ in talibus

obligatorí⁹ ſm leges : vt.ff.de fun. dot.l.
Julian⁹ :ꝙ ꝓhibet alienatiõez fundi dota
lis:tñ mulier ſeruare debet hmõi iuramē/
tū:ne tali ꝑtextu viā ꝯtingat plurijs aperi
ri:⁊ h̄ eſt veꝝ ſi tale iuramētū ſine vi ⁊ do/
lo ſponte fuerit ꝑſtitum nec redūdat in al/
teri⁹ ꝑiudiciū nec etiā obſeruatū vergit in
ſalutis eterne diſpendiuz:vñ li.vj.eo.c.ij.
tangit eundē caſum vbi ⁊ ſubdit :qꝛ tamē
ꝗdam iudices ſeculares:mulieres ꝯtra ꝑ/
fatas alienationes audiūt:ꝙuis ꝯſtet eis
legitime de hmõi iuramento :nos aiaꝝ pe
riculis obuiare volentes :eoſdem iudices
ad obſeruandū hoc ius canonicū ꝑ locorū
ordinarios eccleſiaſtica cēſura decreuim⁹
cōpellendos:hoc ibi. Cauſa autē hui⁹ di/
uerſitatis tangit in dicto.c.cum ꝯtingat:
in glo.vbi dicit ꝙ lex ꝯſiderauit ꝗd ſit vti
le corpori ⁊ honeſtū :nam expedit mulieri
bus ſaluas habere dotes ſuas: vt īueniāt
aliquos quib⁹ nubere poſſint .ff.ſo.ma.l.
j.Sed canon cōſiderat vtilitatē anime. Añ
breuiter cōcludendo : cōditores ſtatutorū
iniquoꝝ vel legum:⁊ eoꝝ heredes ſm Du
randū:reſtituere tenēt totū illud quod ex
hmõi ſtatutis ⁊ legibus iniuſte ꝯtingit au
ferri:ſiliter omnes hmõi ſtatuta vel leges
ſeruantes reſtituere tenēt omnia illa que
occaſione obſeruatiõis eoꝝ iniuſte lucrati
ſūt:ꝙ ſi ꝗ timore cupiditate vl' amore odio
vel al's iniq̄ ſententiā tulerint ad plenariā
reſtitutionē leſo faciēdā obligant .ij.q.j.
c.in primis:vide longū ꝓceſſum vbi poni
tur quāta diligentia debeat adhiberi ī in/
quirendo veritatem ⁊ ſm veritatē iudicā/
do ne ſentētia cōtra inſontē iniuſta ferat.

Pro quo ſciendum ꝙ iniuſta ſententia
dari pōt tribus modis. Primo ex malicia
puta ꝓpter cupiditatez odium vel amorē:
vnde dicit Grego.⁊ habet.xj.q.iij.c. quat
tuor: ꝙ iudiciū cupiditate ꝑuertitur dum
ꝑmio animū alicuius corrūpim⁹: odio dū
cōtra quēlibet aduerſariū molimur :amo/
re dum amico vel ꝓpinquo ꝑſtare cōtendi
mus:⁊ Augu.ibidē.c.ſequenti. Quicūq̄
autē ꝯſanguinitate aut amicicia aut hoſti
li odio vel inimicicijs in iudicādo ducit:
ꝑuertit iudiciū chriſti ꝗ ē iuſticia:⁊ fructū
illi⁹ vtit ī dānatiõis amaritudinē: vñ ſi ta
lis cā ꝗ iudicat iniqua ciuilis ē: tunc iudi
cans tenet ad reſtitutionē dānoꝝ ⁊ punit
in triplo. Si vo criminalis ē:reſtituet dā/
na ⁊ ꝯfiſcationē ꝑiter totius ſubſtātie ſue
patiet: vt ī aut: vt litigātes iurēt.§. ſi ꝗs
aūt. Qꝛ ſi ꝗs ꝑmiū recipit ab aliquo vt ve
rā ſentētiā tribuat:ad reſtitutiõez obliga/
tur illi a ꝗ tam ꝑnicioſe recepit :qꝛ dicit ibi
dem Aug.c.nō licet iudiciū vēdere iudici:
⁊ ſi liceat aduocato vendere iuſtū patroci
nium ⁊ iuriſcōſultori rectū ꝯſiliū: ⁊.c.ꝗ re
cte. Scḋo ꝯtingit iniuſtū iudiciū ꝑ ignorā
tiā vel imprudētiā:⁊ tūc punit ex q̄ſi deli/
cto arbitrio iudicis ſ; nō in ſolidū.l.j.ff.de
varijs:⁊ extraordi.cogni. ⁊ inſtit. de obli.ex
q̄ſi delic.ī ꝑnci.⁊ h̄ ponit Jo.an. in.c.cum
eterni.in vbo:ꝯdēnatū :de ſen. ⁊ de re iu/
di.li.vj. Tertio ꝯtingit ꝓpter metū: vñ di
cit Grego.in dicto.c.qttuor: qḋ iudiciū ꝑ/
uertit timore dū metu ꝑtātis alicui⁹ veri/
tatē loqui ꝑtimeſcimus:de quo dicit ibidē
Augu.c.ꝗſꝗs metu cuiuſlibet ꝑtātis veri/
tatem occultat:iram dei ſuꝑ ſe ꝓuocat :qꝛ
magis timet hoīem ꝙ̄ deū: vnde ſi tale iu/
diciū fit ꝓpter metū qui cadit in cōſtantez
virū tūc l; peccat mortalit nō tñ tenet ad
reſtitutionē niſi tpe accepti officij vl' cōmiſ
ſionis dubitaſſet de metu inferēdo :qꝛ tūc
nō excuſaret a reſtitutiõe dānoꝝ faciēda
ſm Bal.in.l.fi.C.de pena iudi. ꝗ male iu
di. Ad cui⁹ euidentiā ſciēdū ꝙ metus ē
inſtantis vel futuri ꝑiculi cauſa iuſta men
tis trepidatio: vt.ff.e.l.j. Sed met⁹ cadēs
in cōſtantē virū eſt q̄druplex. Prim⁹ ē me
tus mortis. Scḋs eſt cruciatus corꝑis : vt
pz ex de his ꝗ vi metuſue cauſa fiūt.c.cuz
dilecti:in ꝗ ti.plura ponūt ꝺ hac materia.
Terti⁹ ē met⁹ ſtupri. Et quart⁹ ſeruitutis:
v.ff.e.neq̄ timore:⁊.l.iſti ꝗdē.§.j.ij.iij.cō/
cor. Tho. ⁊ Alb.addētes ꝙ nō refert vtrū
hec quattuor fiant in ꝑſona ꝓpria vel in ꝑ
ſona parentū vxoꝝ vel liberoꝝ. Qꝛ ſi q̄rit
vtrum aliū metu cōpellens ad alienādū
rem ſuam:teneat ad reſtitutionē. Reſpon
det Jo.de pla.inſtit.de actio.§. Itez actio
ꝺ eo ꝙ met⁹ cauſa: ꝙ talis tenet ad reſtitu
tionē rei cū omni cōmoditate ꝑcepta.l.me
tū.§.fi. nō tñ ē met⁹ ſufficiēs niſi trib⁹ his
ꝯcurrentib⁹. Primo ꝙ mine ꝯtineāt acer
bitatē facti:ſicut ille ꝺ quib⁹ iam dictū eſt.
Secūdo ꝙ ſi ꝑſona potens ad exequēdum
minas. Tertio ꝙ minans ꝯſueuit exequi.
Sed quid de metu reuerentiali puta ſi vx/
or aliquam obligationem vel alienationē
cōtrahat de mādato viri vel cleric⁹ de mā/
dato epi. Reſpōdet Jo.de pla. ꝙ reſtituet
illud qḋ geſtū ē tali metu reuerentiali offi
cio iudicis: vt dicit glo.notabilis.ff. qua/
rū reꝝ actio non datur:in.l.j.§.quo bono/

rande:⁊ idē eſt ſi ſubditus nō al's alienatu
rus alienet rogatu ſuꝑioris: qꝛ rogatū ſu/
perioris ꝑceptū eſt: vt dic glo.in verbo:ex
hortamur.in clem.ꝑma ꝺ teſtib⁹. Et notat
Inno.in.c.petitio.ex de iureiu. Secūdo
queri pōt de illo ꝓ quo iniuſta ſentētia la/
ta eſt: vtrū obligat ad reſtitutionē. Ad h̄
dicendū ſm oēs doctores: ꝙ ſi malā cōſciē
tiā habuit dū pendebat litigiū reſtituere
tenet :nec eū ſentētia defendit: ſic dicit de
ꝑſcrip.ex de ꝑſcꝑ.c.fi. vel ſi ꝑ falſos teſtes
vel ꝑ falſa inſtrumēta vel falſas allegatio/
nes ſciēter obtinuit tenebit in ꝑpetuū: vt
habet.C.ꝓpter falſam allegatõez.l.j.§. fi.
Qꝛ ſi ante ſentētiā nō habuit malā cōſcien
tiā ſed poſtea ⁊ nō appellauit:tunc ſentētia
ipm defendit: vt notat Hoſti.in ſumma de
ſentētia.§.ij.in fi. ⁊ idē de ꝑſcriptiõe cōple/
ta dicunt Bern.⁊ Hoſti. extra de ꝑſcrip.c.
vigilāti. niſi ꝯſcietiā haberet remordentē
quā remouere nō poſſet:qꝛ tūc obligat re/
ſtituere:ar.ex de ſimo.c.ꝑ tuas.ij. Theolo
gi tñ dicūt ⁊ meli⁹ quo ad forū cōſciētie: ꝙ
etiā poſt ſententiā vel ꝑſcriptionē ſi habet
vel hr̄e incepit ꝯſciam ꝙ res fuerit aliena:
⁊ cām credēdi habuerit: tenet ad reſtõem.
De quo ꝑ Bern.in extrauagan.ad repmendā
in verbo:ꝑ denunciatū.⁊ ꝑ Bal.in aut.ad
hoc.C.de vſur. Et hoc expſſe ꝓbat: inſti.
de except.§. Item ſi in iudicio.⁊ hoc tenet
Inno.ex de imu.eccl'.c.qꝛ plerīq̄. Tertio
queri pōt: vtrū laici cōdentes ſtatuta in ꝑ/
iudiciū eccl'iaſtice libertatis obligent ad
reſtitutionē. Ad hoc dicendū ꝙ laici nihil
diſponere poſſunt de reb⁹ eccl'iaſticis ſiue
tꝑalib⁹ ſiue ſpūalib⁹:eo ꝙ laicis ſuꝑ eccle/
ſijs ⁊ viris eccl'iaſticis nulla ē attributa fa/
cultas:⁊ ideo ſi a laicis ꝗd motu ꝓprio ſta/
tutū fuerit : etiā in fauorē ⁊ cōmodū eccle/
ſiarū:nulli⁹ firmitatis erit: niſi ab eccleſia
fuerit approbatū: vt pz expſſum ex de ꝯſti.
c.eccl'ia.⁊ ī glo. vñ nō ſolū ſtatuētes hmõi
ſtatuta vel leges ꝯ eccl'iaſticā libertatē ob/
ligant in ſolidū:ſed etiā qui cōditores in/
duxerūt ad talē legē ꝯſtituendū:ſtatutarij
⁊ eoꝝ heredes:cōſiliarij:ſcriptores iudicā/
tes:⁊ ea ſeruātes vel exequētes: vt vltra h̄
ſunt ipſo facto excōicati: vt pz plane:extra
de ſen.excō.c.nouit.et.c.grauē. ⁊ conciliū
Lateran.ex de imu.eccle.in.c.nō min⁹.ſub
anathemate ꝓhibet ne onera imponāt ec/
cleſijs: nec ſibi iuriſdictionē eccl'iaꝝ vſur/
pent. Si tñ epus ⁊ clerus tantā neceſſitatē
ꝑſpexerint vel vtilitatem: vt abſq̄ vlla co/
actiõe extimēt eis ſubueniendū: vbi laico/
rū nō ſuppetūt facultates:poſſunt vtiq̄ ſi/
bijpſis onus imponere. Qꝛ ſi laici cōtraue
nire ꝑſumpſerint ⁊ cōmoniti nō deſtiterit:
excōicationē incurrūt nō reſtituēdi cōtoni
donec ſatiſfecerint cōpotenter: ⁊ addit idē
cōciliū in.c.aduerſus.eo.ti. ꝙ cōſtitutiões
⁊ ſentētie a talib⁹ ꝓmulgate vel eorū man/
dato inanes ⁊ irrite habeant nunq̄ valitu
re. Qꝛ ſi deponunt ab officijs ⁊ alij ſubſti/
tuunt :tūc tam depoſiti ꝙ̄ ſubſtituti donec
ſatiſfecerīt remanēt excōicati: niſi ſbſtituti
infra mēſem ſatiſfecerint:qꝛ ſuccedit ī one/
re ꝗ ſubſtituit in honore. Et h̄ ideo qꝛ ſuc/
cedit in vitiū: vide lati⁹ in glo. Idē etiā eſt
ꝯtrū ad reſtõez ſi fiat ſtatutū ꝯ iuſ poſitiuū
ad pauꝑes opprimēdos ⁊ iuſticiā ipediēdā
ar.ex de imu.eccle.c.qꝛ plerīq̄. ſm Ray.et
Hoſti.in ſumma de cōdentib⁹ leges iniq̄s.
Añ cōtra hmõi cōdentes leges iniq̄s dicit
Eſa.x. Ve ꝗ ꝯdunt leges iniq̄s ⁊ ſcribētes
iniuſticias ſcripſerūt: vt opprimerēt ī iudi/
cio pauꝑes ⁊ vim facerēt cauſe hūiliū ꝓpli
mei:⁊ eſſent vidue ꝑda eoꝝ ⁊ pupillos di/
riperēt:ꝗd facietis in die viſitatiõis ⁊ cala
mitatis delonge veniētes:ad cui⁹ fugietis
auxiliū:⁊ vbi derelīquetis gloriā veſtram
ne incuruemi ſub vinculo: ⁊ cū interfectis
cadatis. Quarto queri pōt: vtrū mādās C
aliū ꝑcuti teneat ad reſtõem ſi ſequat effe/
ctus. Ad hoc dicendū ꝙ ſic tanq̄ ꝑncipa/
lis mouēs vel agens. In cui⁹ argumentū
ſi ꝑcuſſus fuerit cleric⁹: tūc vltra hoc tam
mādans ꝙ̄ mādatū exequēs incurrit ſen/
tentiā excōicatiõis: vt eo.ti.c.mulieres. et
li.vj.e.ti. cū ꝗs. addit ꝙ ratū habēs noīe
ſuo factū ſilr incidit canonem: ſi tñ nō eſſet
eius noīe factū: vel ſi nō hr̄et ratū:nō inci/
deret canonē: vt patet ibidē. Et addit glo.
in dicto.c. mulieres. ꝙ lic; mandās an in/
iectionē manuū peniteret:nihilominus tñ
canonē incideret niſi mādatū reuocauerit
ita ꝙ reuocatio ad ipm ꝑuenerit. In cōtra/
riū tamē tenet Guil.de cōmo.ff.de cōdi.ob
cauſam.l.ſi pecuniā.§.ſi ſeruū. ꝑma autem
opinio tenet quo ad eccleſiam:ſecūda quo
ad deū:qꝛ in foro ꝯſciētie nō tenent. Pre/
terea quō mādans ⁊ exequēs in bello iniu
ſto obligat viſum eſt ſupra in.v.precepto.

Quinto queri pōt: vtrū dñi terraꝝ vel ciui
tatū ac alij ſuꝑiores quoꝝ intereſt tā ſpūa/
les ꝙ̄ tꝑales auctoritatē dantes exercendi
vſuras ⁊ exigēdi teneant ad reſtitutionē.
Ad h̄ rñdet Rodon. ꝙ ſi cogūt debitores ꝑ

ſe vel ſuos officiales: aut ſtatuta edita: tūc
tenent ad reſtitutionē etiā ſi nihil ad eos
puenit de eoꝝ bonis ꝙ ſi fouēt eos recipiē/
tes de bonis eoꝝ tenent etiā ad reſtōem:
Imo ſm Guil. tales cū poſſint ſi non cōpel/
lunt ad reſtituendū vſuras tenent ad reſti
tutionē: etiā ſi nihil ad eos puenit. Cuius
ratio eſt: qꝛ habent hoc in pceptū ab eccl'ia
ſaltē de iudeis: vt pꝫ ex de vſur. c. poſt mi/
ſerabilē. vbi ſubdit: Judeos ad remitten/
das xp̄ianis vſuras p principes ⁊ poteſta/
tes cōpelli pcipim⁹ ſeculares: et donec eis
remiſerint ab vniuerſis xp̄ifidelib⁹ tam in
mercimonijs ꝙ̄ in alijs p excōicatiōis ſen/
tentiā eis iubem⁹ cōmunionē oīmodā de/
negari: hoc ibi: qḋ pceptū ſi non obſeruāt
cū eis incūbat ex eoꝝ officio: ꝯſenſū inter/
ptatū ſe hr̄e demōſtrant: iuxꝫ illud: Nō ca/
ret ſcrupulo ꝯceſſiōis occulte ꝗ manifeſto
facinori deſinit obuiare: vt ex de homi. c.
ſicut dignū. §. iij. Ex pdictis aūt plura tra/
hi poſſūt argumēta quib⁹ doceri pōt ꝓpor/
tionabiliter quō ſupiores ſpūales ⁊ etiā cu
re rei familiaris in h peccato alieno ſe obli
gant ad reſtōem: nā generalit oīs hñs au/
ctoritatē pcipiēdi ſup alios ſiē eccl'iaſticus
platus: terrenus dñs: magiſter: parētes ⁊
ſēes: ſi talis pcipit rapere: incēdere: pcute
re: occidere: opprimere: decipere: iniuſticiā
facere: vel quecūqꜫ mala ppetrare: licꝫ illa
p ſe nō facit: tñ ita reus eſt vel mag' ꝙ̄ ille
ꝗ facit: vñ regula iuris eſt li. vj. Qui facit
p aliū: eſt pinde ac ſi facit p ſeipm: ⁊ ex hoc
patet eoꝝ piculū ꝗ filios inſtruūt ad que/
cūqꜫ mala vel iniuſta: violare ſabbata vel
pcepta ad mercātias iniuſte exercēdas vel
artes mechanicas cū mēdacijs: piurijs: in/
iuſticijs in materia pondere numero mēſu
ra in arte ⁊ infinitis ſimilib⁹: quoꝝ omniū
pticipes fiūt: ⁊ hoꝝ ratio eſt: qꝛ iubens vi/
det cā pncipalior ꝙ̄ exequēs: qꝛ cā pma: ⁊
ſicut dicit pma ꝓpoſitōe de cauſis: cā pma
plus influit ſup cauſatū ꝙ̄ ſecūda. Qꝛ ſi q̄/
rit vtrū igit amic⁹ pcipiēs ꝗ nō eſt ſupior
ad reſtitutiōez obligat. Ad h r̄ndet Alex.
de hales ꝙ nō: ſaltē rōne qua pcipit ſed hñ
rōne q̄ ꝯſulit. Ratio eſt: qꝛ nō hꝫ impiū par
in parē. Deniqꜫ qꝛ aſſiſini iā nō repiunt:
ideo de his ſupſedeo: qꝛ p aſſiſinos iubent
occidi xp̄ianos ꝯ q̄s fecit ṫribile ſtatutū.
Inno. papa. iiij. vt patet lib. vj. de homi. c.
p hūane. Erāt enī q̄dā enutriti falſis opi/
nionibus: ita ꝙ de facili mittebant ad oc/
cidendū quēcunqꜫ chriſtianū: nō curātes
ſi ob hoc ipi occidendi eſſent. Qḋ a nobis
auertat chriſtus ieſus.

De ſecūdo peccato alieno. ſ. cō/ ſilij: ⁊ quō quis in eo tenet ad reſti tutionē: Sermo XLIX

Non furtum facies:

Exod. xx. Secūdū peccatū alie/
nū eſt ꝯſiliū malū vel etiā iniuſtū
quo q̄s pticeps maloꝝ efficit: iuxta illud
Eccl. xxvij. Faciēti ꝯſiliū neq̄ſſimū ſup eū
deuoluet. Sicē expſſe pꝫ in Heſter ꝙ Amā
ꝗ regi ꝯſiliū dedit ꝙ oēs filij iſrl' interfice/
rent vna die in toto regno regis Aſſueri:
deo diſponēte cū oīb⁹ ſuis cōplicib⁹ inter/
fectus eſt. Vñ Heſter vlti. dicē: Aſſuer⁹ rex
de eo ſcribēs ad ſbiecta regna ꝙ tales ma/
li ꝯſiliarij aures pncipū ſimplices ⁊ ex ſua
natura alios eſtimātes callida fraude de/
cipiūt: hoc ibi. Vñ generalit quicūqꜫ cōſi/
liū aliqḋ ſcienter tribuūt in mortale vitiū:
licꝫ actu nihil ſit ſecutū incurrūt tñ morta/
le peccatū: qꝛ mortale venenū obtulerūt lꝫ
nō erat ꝗ biberet. Si vo ꝯſiliū eoꝝ execu/
tionē fuerit ſortitū: cū ꝓprio peccato cōmu
nicāt ⁊ alienū: nec ſolū ſed etiā oīm pctōꝝ
inde ſeqnētiū pticipes fiūt: ſicē virginē de/
florās eā ponit in via meretricādi. Qꝛ ſi cō
ſiliū donāt ad quācūqꜫ iniuſticiā in artib⁹
mechanicis: mercātijs: cauſis iudiciarijs:
falſis teſtimonijs ⁊ ſilib⁹: ſi ex hoc ſecuta ē
iniuſticia: tūc ꝯſiliator ad reſtitutionē ob/
ligat: qꝛ dicē Tho. ſup. iiij. di. xv. ꝙ ſi ꝓba/
biliter credit cōſiliās efficax fuiſſe ꝯſilium
ſuū: ⁊ ꝙ alſ iniuſticia ꝯ primū cōmiſſa nō
fuiſſet: tenet ad reſtōez q̄ſi pncipalis actor
ſi ille reſtōem nō fecerit. Audiāt hec qui fi
lios docēt iniuſte lucratiuis occupari: ta/
les enī filios ſuos ⁊ filias ſuas imolant de
monijs: quib⁹ ait dñs Eſa. xxx. Ve vobis
filij deſertores: glo. dei cōſilio ⁊ Hieremie
alioꝝqꜫ ꝓphaꝝ ſpreto: vt faceretis cōſiliū ⁊
nō ex me ſed ꝯ me: ⁊ ordiremini telas: glo.
prauū demonſtrādo ꝯſiliū ⁊ nō p ſpm meū
vt adderetis peccatū ſup pctm̄: qꝛ ex malo
cōſilio malū alienū iūgit malo ꝓprio. Tale
cōſiliū dedit Achitofel vt Abſalon ꝯ legē
fedaret cōcubinas patris ſui: vt p tale vitu
periū pr̄i illatū crederet a ꝓp'lo int eos nō
poſſe fieri reconciliationē: ⁊ ſic firmi⁹ cum
Abſolone fedus inīret: quapropt illi⁹ cōſi
liū nutu dei fuerat reprobatū: ac ipſe diui/
no iudicio traditos in reprobū ſenſum: ſe/
ipſum execrabiliter interemit. Sic Hiero/
boā duriſſimo iudicio damnat⁹ ē: nō ſolū
q2 idola adorauit: ſed qꝛ ꝓp'lo iſrl' idipm cō
ſuluit. Sic Baalā qui ꝯſiliū dedit qnō filij
iſrl' per virgines ſpecioſas ad fornicationē
allicerent ⁊ ſic offenſo dño facilius gladio
deijcerēt. Sic Cayphas nō legit dñm cru/
cifixiſſe: ſed crucifigētibus cōſiliū dediſſe.
Silr ⁊ Annas ⁊ alij: de quibus ait dñs ad
Pilatū: Propterea ꝗ tradidit me tibi ma
ius peccatū habet. Ex quo pꝫ ꝙ qñqꜫ plus
peccāt mali ꝯſiliarij ꝙ̄ pncipales actores:
⁊ ideo p ꝯñs aliqñ plus puniunt in iure:
vt pꝫ. lxxxvj. di. c. tanta nequicia. vbi ſum/
m⁹ pōtifex parcit epō delinquēti ꝓpter ſim
plicitatē: ⁊ tñ illos ꝯſiliarios q̄s in eodem
ſcelere ꝯſultores habuit excōicat. Hic q̄/
ri pōt qñ q̄s teneat de ꝯſilio dato ⁊ qñ nō.
Ad hoc r̄ndet Jo. an. li. vj. in regula iuris
Null⁹ ex ꝯſilio dūmō fraudulentū nō fue/
rit obligat: diſtinguēdo. ſ. de conſilio: aut
enī dat ꝯſiliū circa cōtractū vel q̄ſi: aut cir
ca maleficiū vel q̄ſi. Si dat ꝗ cōſiliū circa
cōtractū ⁊ tūc ſi ꝯſiliū illud eſt fraudulētū
tenet actiōe de dolo ipi cui ꝯſiliū dedit: qꝛ
generaliter cōſulens tenet de omni cōſilio
fraudulēto quo q̄s ſciēter ad fraudem dat
alteri ꝯſiliū: ⁊ h innuit regl'a pdicta: Nul/
lus. Et addit Rich. in. iiij. di. xv. ꝙ appella
tione fraudulēti ꝯſilij cōtinet etiā malū cō
ſiliū ex ignorātia datū: ꝙ̄uis bonū cōſiliū
dare crederet: ſi debitā diligentiā ad ſcien
dū non adhibuit: qꝛ negligētia craſſa ꝓpe
dolū eſt: vt. l. diſt. c. ſepe. ex de iniur. ⁊ dā.
da. c. ſi culpa. ex de peni. ⁊ re. c. queſitū. vbi
plane de hoc in glo. Ad maiorē tñ euiden/
tiā exempla ponam⁹ ꝺ ſingulis. Primo de
cōtractu emptiōis ⁊ venditiōis: dicit enim
Dyn⁹ in dicta regula: null⁹: ꝙ ſi ꝯſiliū dat
cōtrahēti ꝗ alſ erat cōtractur⁹: tūc locū hꝫ
dicta regula: Null⁹ ex ꝯſilio dūmō fraudu
lentū nō fuerit obligat: id eſt ſi nō interue
nit fraus in ꝯſulēdo ꝓpter quā emēs forte
magis iuſto emit vel vendēs minus iuſto
vēdit: aut ab emptore ſolutionē extorque/
re nō pōt ⁊ ſilia: ꝗ poſſunt fraudulēter int/
uenire: quo nō obſtāte cōſuluit alter mala
fide: tūc enī tenet in ſolidū: ſi tñ bona fide
cōſuluit nō tenet. Si vo nō erat alſ ꝯtra/
cturus: tūc is ꝗ cōſiliū dedit tenet in ſoli/
dū: vt frequēter cōtingit in cōmeſſatiōib⁹
⁊ ebrietatib⁹ ad ꝓcurandū ſolutionē ſym/
boli: vñ ſi tui lucri cauſa me ad emendū vl'
vendendū induxiſti cōſilio fraudulēto te/
neris mihi. Secūdo in cōtractibus mutui
dupliciꝉ. Tū qꝛ me volentē mutuare grat
indigenti: tu me induxiſti ꝙ nō darē niſi ſb
vſura: tūc enī ſm Aſteñ. li. iij. ti. xl. teneris
ad reſtitutionē: eo ꝙ impedis indebite vti
litatē pximi pcurando ne mutuū ſibi da/
ret. Tū ecōtra ſciēs eū cui mutuaui facul/
tatib⁹ labi: nihilomin⁹ ad hoc me induxi/
ſti ꝓpter fauorē ei⁹ aut ꝓpter lucrū ꝓpriū:
eundē eſſe idoneū ad ſoluendū fraudulen
ter affirmādo. Et generalit quicūqꜫ indu/
cit alios ad faciendū cōtractus vſurarios
tenet in ſolidū pti leſe: ⁊ hec oīa ſicut etiā
ſequētia ſane intelligunt qñ pncipalis nō
reſtituit. Tertio pꝫ in tractatu locatiōis vl'
cōductiōis: nā ſi cōſilio tuo inductus ſum
fraudulent ad locandū domū meā illi quē
ſciebas male vſurūꝫ aut pciū locatiōis nō
ſoluturū: aut agrū meū illi quē ſciebas in/
fideliter acturū: ⁊ in ſilib⁹ ſicut in locatiōi/
bus opaꝝ: obligaris mihi in ſolidum: aut
ecōtra tuo cōſilio fraudulēto cōduxi equū
claudū p veloci: fundū aridū p fertili: ſer/
uū pigrū ⁊ infidū p agili ⁊ probo: teneris
mihi in ſolidū: ⁊ in ſilibus idē eſt iudiciū:
vt i emphytheoſi de quo q̄d ſit dictū eſt ſu/
pra. Quarto in cōtractu matrimoniali plu/
rimi ex cōſiliarijs fraudulētis maxia pati/
unt diſpēdia: nō ſolū in donatiōib⁹ ⁊ doti/
bus diminutis ſed etiā in pſonis mr̄imo/
niali vinculo cōiungēdis: in quib⁹ potiſſi/
me occultant ea q̄ diſplicere poſſunt alteri
ꝯtrahentiū: miſerāda prorſus hoꝝ cōditio
qꝛ nulla eſt vxoris electio: ſed q̄lis adueñe
rit talis eſt habenda: ſi iracūda: ſi fatua: ſi
ſupba: ſi fetida: ſi corrupta: aut cuiuſcunqꜫ
vitij eſt poſt nuptias expit: equus: aſin⁹:
bos: canis ⁊ viliſſima aīalia mācipia pus
ꝓbant ⁊ ſic emunt: ſola vxor nō oſtēdit ne
ante diſpliceat ꝙ̄ ducat. Quinto patet in
cōmodatis: nam ſi tu mihi cōmodaſti vaſa
vitioſa cōſulens fraudulēter vt i eis vinū
meū ponerē ⁊ vinum corrūperet aut effun
deret: teneris mihi ſatiſfacere: vt. ff. cōmo/
dati. l. in cōmodato. Similiter ſi mihi frau
dulēto cōſilio cōmodaſti rem corruptā aut
ſemifractā vt recipias renouatā: ⁊ i ſimili/
bus eſt idem iudiciū: ⁊ hoc de ꝯtractibus.
Secūdo ponamus exempla de quaſi cō/
tractibus: vtpote de tutorib⁹: curatoribus
vl' alijs quoꝝcūqꜫ negocioꝝ geſtorib⁹: aut
etiā teſtōꝝ executorib⁹: nam generaliter ſi
tuo ꝯſilio fraudulento ꝓmoues aliquē pce

pčio fauoꝛe cupiditate: vl' quocūqȝ affectu ad tutelā curā teſtamētoꝝ executionē aut quācūqȝ aliā adminiſtrationē: quē veriſimiliter timēs minus idoneū ſollicitū inſtū vel al's qualitercūqȝ min⁹ aptū: obligaris de omni iniuſticia craſſa negligētia imperitia damnū paſſis: vt patet ꝑus in auctoritatib⁹ de cōſilio fraudulento: maxime tñ hmōi tenenť de his quos taliter ꝓmouent ad curas adminiſtratiōes vel ꝑſidētias eccleſiaſticas aut ſpūales: vt ad regimē aiarū ad eccl'iaſtica bñficia ad ꝑlaturas eccleſiaſticas: aut admīſtratiōes rerū eccl'iaſticarū ⁊ miſerabiliū ꝑſonaꝝ: vt mgr̄i fabrice mgr̄i hoſpitaliū: mgr̄i ſanctiſpūs: ſil'r redituarij cōmunitatū aut quarūcūqȝ ꝑſonarū: ex quib⁹ multi multa ꝑticularizari poſſunt. Tertio ponam⁹ exempla de maleficijs in quib⁹ cōſiliū ſemꝑ eſt fraudulentū: ⁊ ideo cōſulēs ſꝑ obligať: nō quidē illi cui ſed ꝯ quē ꝯſiliū dedit: nā ſi conſulit occidi iudicať homicida: vt pȝ exꝑſſum.l.diſt.c.ſi q̇s viduā. ⁊ ex̄ de homi.c.ſič dignū. vbi poniť caſus de rege anglie q̇ ad ſuggeſtionē quoꝝūdā occidi fecit archiepm̄ Cantuarieñ. quoꝝ quidā venerunt ad cōfeſſionē ad epm̄ Oxoñ. a quo papa ꝯſult⁹ rñdit inť alia: ꝙ q̇ ſe aſſerūt animū regis inflāmaſſe ad odiū vnde homicidiū fuit ſecutū: dure ⁊ aſpere ſunt puniēdi: ſed non ita ſeuere ſicut actoꝛes ꝑncipales: niſi foꝛte regem illū ad illud homicidiū ſuis ſuggeſtiōibus ꝓuocaſſent: glo. foꝛte al's nō facturum: vñ eque teneť: qꝛ dolo ad hoc induxerūt regē qui al's nō feciſſet: vt.ff.de dolo.elegaň. Sil'r ſi q̇s cōſuluit ꝙ alteri fieret iniuria: teneť illi actiōe iniuriaꝝ: vt de.pe.di.j.c.nō ſolū. Item ſi q̇s cōſuluit ſeruo empticio ꝙ fugeret: vel ꝙ furtū faceret: teneť cōſulēs tam furti q̄ȝ ſerui coꝛrupti: duobus enī damnū intulit ſcilȝ dño ſerui ⁊ dño rei furtiue: ac vtriqȝ teneť ſatiſfacere: ⁊ idē eſt vbicūqȝ cadit nomen maleficij vt furti ⁊ rapine: vt pȝ ī glo. in dicto.c.null⁹. Maleficiū etiā diciť quodcūqȝ crimē ad qȯ qui aliū inducit cōſulendo: ſuadēdo: alliciēdo: al's nō factu ⁊ teneť ad reſtitutionē: qꝛ ſm Sco. ⁊ Aſteñ. ⁊ alios q̄litercūqȝ quis aliū damnificat in bonis aīe teneť illū econtrario ad conuerſionem efficaciter reducere per ſe ⁊ ꝑ alios quibuſcūqȝ modis poterit. Cui⁹ ratio eſt: qꝛ bona aīe ſunt maxima: ⁊ ideo maxīe teneť ad reſtitutionē: eo ꝙ maximū damnū intulit: vt dictū eſt ſ. vbi agiť de dānificātibus aliū in bonis aīe. Etiā ſub nōīe maleficij cōtineť cōſiliū quo alijs ꝑnicioſe cōſulūt ne debita ſoluāt aut aliena reſtituāt. Et qui in conſilijs ꝑncipū aut cōmunitatū iniuſte ꝓponūt ea q̄ in damnū ꝓximoꝝ veniūt ſine iuſta ⁊ rōnabili cā: aut etiā quoꝝ cōſilijs cōdunť iniq̄ ſtatuta vel exactiones cōtra cōmunitatē: ⁊ maxīe ꝯ eccl'iaſticā libertatē: de quib⁹ omnib⁹ tactū eſt ſupra in locis ſuis. Et nota generalit' ꝙ illi dicunť cōſiliarij crimioſi: qui ſuꝑ crimīe ꝑſtant cōſiliū: ⁊ hi dicunť cōmunicare crimīoſis in crimīe: vt ex̄ de ſen.excō.c.nuꝑ.§.i ſecūda.

Quarto ponam⁹ exempla de q̄ſi maleficijs: nā quaſi maleficiū eſt qñ fit nocumentū ꝑter ꝓpoſitū: vt cū iudex per imperitiā male iudicat: vel cū de domo alicui⁹ aliq̇d eſt eiectū qȯ nocuit tranſeūtibus: vt dictū eſt ſupra. Si q̇s ġ iudici cōſiliū ingerit ad dandū tale iudiciū: tūc obligať cōſulens ſecūdario eo mō quo iudicās obligať ꝑncipaliter de quo viſum eſt ſupra. Et idē dicendū eſt de eo qui conſulit alteri vt eijciat aliquid de domo quod alteri nocet. Sed omiſſis alijs queri pōt: vtrū cōſulēs alteri qȯ feneret vel ad hoc pecuniā gratis cōcedens: teneať ad reſtitutionē. Ad hoc dicēdū ſm Alex.lom. ⁊ Guil'. ꝙ in hmōi caſu ſunt diuerſe opiniones q̄ tñ faciliter cōcoꝛdari poſſunt. Quidā enī dicūt ꝙ qui alios ad fenerandū inducūt q̇ nō fuiſſent al's feneraturi: tenenť ī ſolidū: licȝ ad eos nihil ꝑuenit. Si tñ al's erāt feneraturi tūc nō obligant niſi inquātū ad eos ꝑuenit. Cuius opinionis ꝑma ꝑs ſic intelligi debet: ꝙ talis gratis indigēti mutuū ꝑſtitiſſent: ſi tuo ꝯſilio ad mutuādū ſub vſura inducti non fuiſſent: alioq̇n ſi al's indigēti nihil mutuaſſent: ꝓcedit alioꝝ opinio q̇ dicūt rōnabiliter moti: ꝙ licȝ talit' inducens moꝛtaliter peccet tñ ī neutro caſu obligať niſi inquātū ad eos ꝑuenit: ſicut nec in duob⁹ caſib⁹ ſequētib⁹: puta cū q̇s ſocietatē cōtrahit cū alio ad exercendū fenus: vel cū q̇s vſurario pecuniā ꝑſtat ꝓ lucro ꝑticipando: mouenť eñi tales ad hāc opinionē tenendam ꝓpter differētiā q̄ eſt inť rapinā ⁊ furtū ex vna ꝑte: ⁊ vſurā ex alia ꝑte. penes voluntariū ⁊ inuolūtariū. Ex q̄ differētia ſumit oꝛiginē ꝙ ī his caſib⁹ potioꝛ eſt cōditio vſurarij q̄ȝ furis vel raptoꝛis: nā in rapina ⁊ furto teneť etiā ad reſtōem q̇ ꝑſtat ad hoc aliquo mō cām efficacē: ſine q̄ patrata nō fuiſſet: etiā ſi nihil ad eū ꝑueniret: ⁊ hoc ideo qꝛ furtum ⁊ rapina cōtra volūtatē domini ꝑpetranť: non ſic aūt in vſura vbi interuenit voluntariū mixtū: ꝓpter hoc enī in rapina ⁊ furto iura ſpoliatis tribuūt actionē ꝯtra eos qui dederūt rapine vel furto opē cōſilio miniſterio cām efficacē: licȝ ad eos nihil ꝑuenerit: non autē ſic eſt de vſura: qꝛ non dať actio contra tales alios taliter inducētes cum ad eos nō peruenit quicq̄ȝ de tali lucro impietatis: nec talis pꝛopꝛie dat vſurario occaſionem vſuras accipiēdi: ſed potius mutuandi: qȯ quidē in ſe bonū eſt. Vñ generaliter plerū prauū cōſiliū dū efficax fuerit magis eſt ꝑnicioſuȝ ⁊ magis obligat q̄ȝ auxiliū: qꝛ auxiliū reſtringiť ſoluȝ ad illa in quib⁹ auxiliū dať: cōſiliū aūt extendiť ad oīa damna que vigoꝛe talis conſilij ſunt ſecuta: ⁊ in hoc execrabili⁹ peccāt infidi ꝑdicatoꝛes ⁊ cōfeſſoꝛes: tales indebite ad cōfeſſionē recipiētes ⁊ reſoluentes qui ꝓpꝛiū lucrum ⁊ alioꝝ fauoꝛem queritātes: de iniuſtis ſibi partē aſſumūt ⁊ alia relaxāt retrahendo cōfitētes ⁊ cōſiliū querentes ne aliena certa certis reſtituāt: vel ne ſuꝑfluitates ⁊ vana remoueant: aut ne veris ꝑdicationibus ⁊ doctrine ſalutifere credant: aut ne iniuriatis ſatiſfaciant: qȯ fieri nullo mō deberet. In cui⁹ ar. de vſur. c.quāq̄ȝ.li.vj. ꝑcipiť: ꝙ nullus manifeſtorum vſurarioꝝ teſtamētis interſit: aut eos ad confeſſionē admittat ſiue abſoluat: niſi ꝑus de vſuris ſatiſfaciant: vel de ſatiſfaciendo ꝓ ſuarū viribus facultatū idoneam cautionē ꝑſtent. Et ex omnib⁹ ꝑdictis patȝ intuenti de cōſilio fraudulēto: quo ꝓch pudoꝛ totus mūdus plenus eſt: quia vt diciť Prouerb.xij. Cōſilia impioꝝ fraudulēta. Et Hiere.ix. Oīs frater ſupplātans ſupplātabit: oīs amicus fraudulēter incedet. Inter omnia tamē ſunt abhoꝛrēda cōſilia copulatricū: que venenū dulce poꝛtant ī oꝛe: quarū lingua vocať lingua tertia: de qua diciť Eccī.xxviij. Lingua tertia mulieres viratas deiecit: id eſt habētes viros vel in bono ꝓpoſito firmatas: hec enī lingua maledicta turpitudinū mediatrix et libidinū internūcia: quaſi glutinū infernale cōiungit incautos fedo amoꝛe: ac tandē luxurie feditate: mirum ꝙ deteſtandā cōſiliatricū immanitatē iura ciuilia non puniūt: que ꝓ furto exiguo furem ſuſpendūt. Qua igiť pena lamia crudeliſſima merito plectenda eſſet: que puellaꝝ animas tradit demonijs ⁊ coꝛpus lenocinijs. Secūdo ꝑncipaliter quis dare poteſt conſiliū nō quidē fraudulentū ſed bona fide cū debita deliberatiōe ſm exigentiā cauſe. De quo queri poteſt: vtrū dans alteri cōſiliū vt pecuniā ſuā potius ponat in mercātijs q̄ȝ in ꝑdioꝛum emptionib⁹: ⁊ caſu foꝛtuito male accidit: quia foꝛte merces naufragio ſubmerſe ſunt: talis ꝯſiliās ad aliquā reſtitutionē obligeť? Ad hoc rñdendo diſtinguit Dynus: quia aut conſiliū dedit bona fide: ⁊ tūc nō tenetur: verūtamē in his que concernūt fidem chꝛiſtiane religionis ꝑcepta diuina ⁊ eccleſiaſtica diuina bonos moꝛes cōmunē iuſticiā ⁊ ſimilia que tangūt pupillā oculi quo ad ſalutē animaꝝ: niſi fuerit in his expertus nō debet cito ſententiā ꝑcipitare. Alioq̇n ex hoc iudicareť temerari⁹ aut ꝑſumptuoſus: nec etiā excuſareť ex eo ꝙ aīo ſimplici bona fide cōſiliū daret alteri in ꝑiculum vtriuſqȝ ſalutis aliene ⁊ ꝓpꝛie: qꝛ ſi cecus cecū conať ducere ⁊c̄. Si vō fraudulēter dedit conſiliū tunc oīno teneť: ⁊ hoc vult regula dicta.ſ.nullus. Ad laudē dei.

De tertio peccato alieno.ſ.conſenſus ⁊ qualiter in eo obligať q̇s ad reſtitutionē: Sermo L

Non furtum facies. n Exod.xx. Tertiū peccatū alienū A
eſt ꝯſenſus quocūqȝ reſpectu fiat ſcȝ vel ob amoꝛē agētis aut odiū patiētis: aut etiā generaliter: quocūqȝ affectu inoꝛdinato quis in moꝛtali deliberate ꝯſentiat peccatū moꝛtale ꝑpetrat. Et hoc vult apoſtolus ad Roma.j. cum enumeratis diuerſis criminib⁹: tandē ſubiungit: ꝙ qui talia agunt digni ſunt moꝛte: nō ſolū qui faciūt ſed etiā qui cōſentiūt faciētibus: vbi dicit glo. vt nullus excuſeť conſentire eſt tacere cū poſſis redarguere: ſicqȝ cū faciēte reus ⁊ peccati ꝑticeps iudicať eadē maledictione mulctādus ⁊ pari pena cruciādus. Qȯ liquide patuit in rege Achab.iij.Re.xxj. qui Jezabel impie regine cōſenſit in moꝛtē Naboth: adeo ꝙ lr̄as cōtinentes ſeriē falſe criminatiōis ⁊ iniuſte moꝛtis ī Naboth ab ea confectas: rex anulo ſuo cōfirmaret. Quapꝛopter audiuit a domino ꝑ Heliam dicentē: Occidiſti ſcȝ per ꝯſenſum inſuper ⁊ poſſediſti: et addidit: in loco in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth lambent quoqȝ ſanguinem tuum: et interficiam de

Achab mingentē ad parietē ⁊ clauſum et
vltimū in iſrael: ⁊ canes comedēt Jezabel
in iezrahel:hec ibi. Propter hoc etiā vxo/
res paruuli poſteriq̃ iudeoꝝ puniti ſunt ⁊
adhuc puniunt̃: vltione diuina tam tem/
poraliter q̃ eternaliter: non quidē ex hoc
ꝙ dominice crucifixioni interfuerūt vl̃ ad
hoc coopati ſunt: ſed quia parētibus con/
ſenſerūt ⁊ conſentiūt: ⁊ ab eis imprecatio/
nem maledictionis ſuſceperūt:ad Pilatū
vociferātibus eiſdem. Sanguis eis ſuper
nos ⁊ ſup filios noſtros. Unde pcuſſit eos
domin⁹ in poſteriora: ⁊ opprobriū ſempi/
ternū dedit illis:quia diuino iudicio ſicut
poſteri per cōſenſum parentū impietatē cō
municāt:ſic ⁊ hanc deteſtabilē maledictio
nem hereditant:ob hoc deniq̃ vxores filij
poſteri vel heredes vſurarioꝝ raptoꝝ fu/
rum violentiā inferentiū iniuſticiā vel de/
ceptionē quācūq̃ agitantiū ⁊ ſimiliū:cum
eiſdem rei iudicant̃:nō quia faciunt ſed qꝛ
cōſentiunt:ſic acquiſita damnabiliter reti/
nendo ⁊ leſe parti nō ſatiſfaciēdo inquātū
facultas bonoꝝ ſuppetit:vel etiam debita
iuſte vel iniuſte cōtracta non ſoluendo:ve/
rūtamē quādo debita vel iniuſta totā he/
reditatē exhauriunt:tunc heres debet eſſe
immunis a damno ſicut imunis eſſe tene/
tur a lucro: ita ꝙ non tenet̃ ſatiſfacere de
proprijs ſicut nihil retinere poteſt de alie/
nis. Ad maiorem autem euidentiā queri
poteſt:quotuplex eſt cōſenſus in culpā vel
in iniuſticiā alienā. Ad hoc reſpōdet glo.
in.c.j.extra de offi.delegati. vbi agit̃ de cō
ſentiētibus ꝙ pari pena plectendi ſunt:⁊ di
cit glo.ꝙ quadruplex eſt conſenſus ſcꝫ ne/
gligentie: conſilij coopationis: auctorita/
tis ſeu defenſiōis. Primus igit̃ cōſenſus
eſt negligentie:de quo cōſenſu dicit glo.ꝙ
in illo caſu minus peccat cōſentiens q̃ fa/
ciens: niſi forte negligētia nimis craſſa et
ſupina fuerit: vt in p̄lato:ſicut patet.j.q.j.
c.quicquid. vbi punit̃ epiſcopus excōmu/
nicatiōe duoꝝ menſiū:eo ꝙ correctionem
debitā neglexit. Nimirū cum dicit̃.lxxxiij
diſt.c.cōſentire videt̃ erranti: qui ad reſe/
canda que corrigi deberent non occurrit.
Et.c.quid enim prodeſt illi ſuo errore non
pollui:qui cōſenſum preſtat erranti. Et ex
his colligi poteſt quātum ſuperiores delin/
quūt: ac quāta pena digni ſunt: cum ſub/
ditoꝝ exceſſus ex deteſtabili negligentia
corrigere diſſimulant: ſicut exemplariter
patet Numeri.xxv. vbi dicit̃ ꝙ popul⁹ for

nicatus eſt cum Moab: ac pro peccato po/
puli iuſſit dominus principes in patibulis
ſuſpendidi: ad mitigandū furorē domini.
Cur aūt peccante populo deus duces cru/
cifigi voluit:niſi quia eoꝝ negligētia pec/
catis populoꝝ illos pncipes cōſtituit: iuxͣ
illud.xxiij.q.iij. Qui poteſt obuiare ⁊ per/
turbare peruerſos ⁊ non facit:nil eſt aliud
q̃ fauere impietati. Hinc etiā hely ꝓ pecca
tis filioꝝ ſuorum multiplici plaga ⁊ morte
temporali mulctatus eſt: imo ſicut ait Hie
ronym⁹: Pro peccatis filioꝝ ſuoꝝ dam/
natus eſt:qꝛ corripuit eos ſed lenitate pa/
tris:nō auctoritate pontificis. Quapropt̃
lxxxiij.diſt. p̄cipit̃.c. ſi quis epūs fornica/
tioni p̄ſbyteroꝝ diaconoꝝ vel crimini in/
ceſtus in ſua parrochia precio vel p̄cibus
interueniēte conſenſerit:vel cōmiſſum au/
ctoritate ſui officij non impugnauerit: ab
officio ſuſpēdat̃. Et.c.ſequēti dicit̃:ꝙ epi/
ſcopus qui talium crimina vel alioꝝ puer/
ſe agentiū non corrigit:magis dicēdus eſt
canis impudicus q̃ epiſcopus. Deniq̃ de
hoc cōſenſu negligētie vel diſſimulationis
dicit Hein. de vri. ꝙ ſi aliq̃s ex officio ſuo
debet ⁊ pōt rapinas ⁊ ſpolia p̄cauere ⁊ nō
cauet: tūc talis quidē ſpoliator dicit̃: non
tamen tenet̃ ad reſtitutionē:ſed auferentē
cogere debet ꝙ reſtituat:ſi tn̄ aliqȯ emoli/
mentū pceperit de tali diſſimulatiōe: tunc
ad reſtitutionē obligat̃. Similiter ſi requi
ſitus cauere nolebat: vel ſi requiſit⁹ aufe/
rentē ad reſtitutōez nō cogebat. Ꝙ ſi q̄rit̃
quid igit̃ de officialibus qui ſe certificare
negligunt an ſui miſtri officia ſua bene vel
male gerant. Rn̄det Jo. de pla.ꝙ tales te/
nent̃ ꝓ delicto familie ſue cōmiſſo p̄textu
officij in quo tales ꝑponit:qꝛ tenet̃ eſſe ſol
licit⁹ ſe velle certiorari an officiales ſui bn̄
regant:⁊ ſi male tunc de remedio ꝓuidere
al̃s de negligentia ſunt officiales hmōi pu
niendi: ⁊ allegat idem Jo. multa iura ad
hoc. Secūdus vō cōſenſus eſt cōſilij: de
quo dicit glo. vbi ſupra: ꝙ min⁹ punit̃ cō/
ſulens q̃ agens: plus tamē q̃ negligens.
Sed Hein. de vri. diſtinguit de cōſenſu cō/
ſilij ⁊ pſuaſiōis:aut enī p̄do fur vſurarius
vel cōſimilis erat hoc facturus etiā ſine cō
ſilio: ⁊ tūc minus peccat cōſulēs q̃ faciēs:
nec tenet̃ ad reſtitutionē:aut nō erat factu
rus:⁊ tūc eſt par delictū facientis ⁊ cōſen/
tiētis: vt.ff. de furt̃.l.qui ſuo. ⁊ talis tenet̃
ad reſtitutionē. Aliquādo etiā delictū con
ſulentis maius reputat̃ q̃ facientis: quia

p̄ncipaliter videndū ē quo animo fiat pec/
catū: et ideo.lxxxvj.diſt.in.c. tanta plus.
excuſat̃ faciens ꝓpter ſimplicitatē q̃ con/
ſulens. In cui⁹ argumentū cōſulens ibidē
magis punit̃: ſed de hac materia dictū eſt
in ſermone p̄cedenti. Tertius autē cōſen
ſus eſt coopationis:de quo glo. vbi ſupra:
ꝙ in tali conſenſu equaliter peccat faciens
⁊ cōſentiens: ⁊ ſm̄ hoc intelligunt̃ omnes
auctoritates que dicunt:ꝙ equaliter puni/
unt̃ agentes ⁊ cōſentiētes: ⁊ exemplificat
Hein. de vri. ꝙ ſi duo vel plures vnū agnū
furati ſunt quem ſinguli tollere nō potue/
runt:omnes furti tenent̃ in ſolidum:ſed ſi
vnus potuiſſet furtū feciſſe ſine alio: tunc
quilibet tenet̃ ꝓ parte ſibi al̃s cōtingente:
⁊ allegat.ff. de furt̃.l. vulgarū. Ad lucidi/
orem tamen intellectū iſtius ſciendū eſt:ꝙ
tripliciṫ quis alteri coopari pōt ⁊ fauendo
opem ferre. Nam primo quis p̄ſtat opem
alteri non reſpectu certi delicti:ita ꝙ fauet
delinquēti:ſed nō delicto: vt exempli grā:
quis cōmodat alteri crimīoſo ⁊ bānito pe/
cuniā vel aliud auxiliū qui per terras faci
nora cōmittebat:non tamē hoc reſpectu vt
ip̄e poſſet delinquere ⁊ graſſari: ſed ꝓ ali/
quo caſu licito: ⁊ tunc opem ferens in nul/
lo punit̃:puta ſi ſupplicat iudici vt eximat
eum de banno:vel eſt aduocatus in cauſa ī
qua agit̃ de nullitate banni: hoc enī licite
fit: vt patꝫ extra de iudi.c.intelleximꝰ. vbi
dicit̃: ꝙ excōmunicati cōueniri poſſunt et
aſſiſtere in iudicio: ſed reſpondere debent
ꝑ ꝓcuratorem: vt patet ibidem ⁊ in glo. et
de excep.c.j.li.vj. ⁊ ꝑ cōſequēs ſi talē fame
morientē q̃s alit:nulla pena tenet̃.lxxxvj.
diſt.c.nō ſatis.circa finē. Paſce fame mo/
rientem: quiſquis enī paſcendo homines
ſeruare poteris ſi nō paueriſ occidiſti. Hec
tamē ſane intelligunt̃ quādo non eſſet in/
terdictū vel ex natura criminis vel al̃s ex
cauſa in talibus fauerī: quia tunc diceret̃
eſſe fauor in caſu illicito:ſicut in caſu q̃ tan
git̃ libro ſexto: de hereti.c.ij.ꝙ ſcilicꝫ here
tici non debeant tradi eccleſiaſtice ſepultu
re. Secūdo vero quis fauet delinquenti ⁊
opem confert in caſu non licito:q̄uis non
faueat delicto: vt quādo delinquētem poſt
cōmiſſum delictū receptat ⁊ occultat: ⁊ tūc
bene punit̃ non tamē pari pena: quia non
poteſt fingi ꝙ conſenſerit delicto ſed tene/
bit̃ alia pena vt tanq̃ receptator: vt.ff. de
receptatorib⁹. ⁊ de his qui latro.occulta. ⁊
idem eſt in fauore preſtito ante delictum:

dūmodo non reſpectu certi delicti. Tertio
deniq̃ quis fauet et opem fert et reſpectu
certi delicti: vt quando tribuit arma ad in/
terficiendū aliquem: vel tribuit ſcalas ad
ingrediendum monaſteriū: et tunc taliter
cōſentiens tenet̃ pari pena tanq̃ opem effi
cacem preſtans:eo caſu quo alter non erat
al̃s commiſſurus vel ſaltem non ſic facili/
ter:nam ſi al̃s erat commiſſurus non dicit̃
facere principaliter: nec etiam tunc tenet̃
vt faciens ſed tanq̃ opem preſtans ſecun/
dariam non principalem: ⁊ per cōſequens
non tenetur pari pena ſed minori. Porro
principalē opem cōferens: ſicut pari pena
tenet̃: ſic ⁊ in ſolidum obligatur: quod po
tiſſime claret in aduocatis ⁊ ꝓcuratoribus
cum cauſam iniuſtam ſuis cauillationib⁹
defendūt. Unde ſm̄ Ray. tales tenent̃ ad
reſtitutionem omniū que illi contra quos
aduocabant propter eorum patrociniū in/
iuſte amiſerunt: ſeu per nimiam dilationē
diffinitiue ſententie damnificate fuerunt.
Unde generaliter ſi per ſuas cauillatiōes
aduerſarijs cauſam bonam abſtulerunt:
vel etiam eos grauauerunt ſuperfluā dila/
tionem petendo: vel falſum contra conſci/
entiam allegando: vel etiam poſitionē ca/
uilloſam faciēdo: aut falſum teſtem inſtru/
endo: aut clienticulū denegādo veritatem
inſtruendo vel procaci vociferatione pro/
ceſſum impediendo: prout patet expreſſum
v.q.iiij.in loco. ⁊ in gloſa. In omnib⁹ his
et ſimilibus aduerſario tenet̃ ad intereſſe
non ſolum eris ſed etiam iuris: ita ꝙ tene/
tur ponere partem iniuſte oppreſſam in ſta/
tu ſui primi iuris: alioquin improperabit̃
illi a domino illud.iij. Regū. vltimo. Im/
pio prebes auxiliū ⁊ qui dominū oderunt
amicitia iūgeris: idcirco iram domini me/
reberis: qꝛ aduocatus defendēs iniuſtam
cauſam: impio ⁊ veritatē que deus eſt odi/
enti p̄bet auxilium: ⁊ ideo concludit Tho.
ſcȯa 2ᵉ.q.lxxj. ꝙ illicitū eſt alicui coopari
ad malū faciendū: ſiue cōſulendo ſiue ad/
iuuando ſiue qualitercūq̃ cōſentiendo: qꝛ
cōſilians ⁊ coadiuuans quodāmodo eſt fa
ciens. Manifeſtū eſt aūt ꝙ aduocat⁹ auxi/
liū ⁊ ꝯſiliū p̄ſtat ei cui⁹ cauſe p̄rocinat̃: vn̄
ſi ſciēter iniuſtā cām defendit abſq̃ dubio
grauiṫ peccat: ⁊ ad reſtōem ei⁹ dāni tenet̃
qȯ ꝯ iuſticiā ꝑ eius auxiliū altera ꝑs incur
rit: ſi aūt ignoranter iniuſtā cām defendit:
putans eam eſſe iuſtam: excuſat̃ ſm̄ modū
quo ignorantia excuſare poteſt: ⁊ ſi poſtea

in ꝓceſſu litis apparet iniuſta: tunc nō de/
bet eam ꝓdere: vt ſcꝫ aliaꝫ partē iuuet vel
ſecreta ſue cauſe alteri parti reuelare: debꝫ
tamē cauſam illam extūc deſerere vel eum
cuiꝰ cauſam agit ad cedendū ſiue ad com/
ponendū ſine aduerſarij damno cū effectu
inducere: hec ille. Quartus deniqꝫ con/
ſenſus eſt auctoritatis ſiue defenſionis: et
in hoc caſu magis peccat cōſentiens defen
dendo ⁊ auctoritatē p̄ſtando q̄ꝫ faciens et
magis puniēdus eſt: vnde dicit̃. xxiiij. q.
iij. c. qui alioꝝ errorem defendit multo eſt
damnabilior illis qui errant: quia nō ſolū
ille errat ſed etiam alijs offendicula erro/
ris p̄parat ⁊ cōfirmat: hoc ibi. Sicqꝫ here/
ſiarche plus peccāt q̄ꝫ heretici: quia ſe ꝑti/
cipes aliorum errorum conſtituūt: et. xj. q.
iij. c. qui cōſentit peccātibus ⁊ defendit de/
linquētes: maledictus erit apud deū ⁊ ho/
mines. Et ſequit̃: Si q̄s peccantē defendit
acrius q̄ꝫ ille q̄ peccauerit coherceãt: hoc
ibi. Hac enim de cauſa tribus beniamin fe/
re tota deleta fuit iuxta Sabaa: quia ſcele/
ſtes peccatores defendere conati ſunt: vt
patet Judi. xx. Ad maiorē tamē euidentiā
ſciendum: ꝙ aliquā do fit auctorizatio vel
defenſio delicti poſt ꝑpetratū delictū: non
tamē factū nomīe auctorizāti: ⁊ tūc aucto/
zans non dicit̃ facere delictū illud: nec te/
net̃ tanꝙ factor delicti: ſed tanq̄ꝫ fautor et
defenſor delinquentis. Aliq̄n v̄o licet au/
ctorizatio delicti fit poſt ꝑpetratū delictū:
tamē cōmiſſum eſt delictū nomine auctori/
zantis: ⁊ tūc idem iudiciū eſt de ratificāte
ſicut de mādante: vt patet plane lib. vj. de
ſentē. excō. vbi dicit̃. c. cum quis abſqꝫ tuo
mandato manus iniicit in clericū tuo no/
mine violentas: ſi hoc ratū habueris: excō
municationē latam a canone incunctanter
incurris: cū ratihabitio retrotrahat̃ ⁊ mā/
dato debeat comparari. Si v̄o iniectio ca/
dem tuo nomine nō ſit facta: tunc licꝫ pec/
cet ratam habendo eādem: non tamē pro/
pter hoc excōmunicatiōis vllius vinculo
innodaris: cum quis ratū habere nequeat
qđ eius nomīe nō eſt geſtū: hoc ibi. Et hec
duo cōtinent̃ in duabus regulis iuris lib.
vj. Prima eſt ratū q̄s hre nō pōt qđ ipſius
nomine nō eſt geſtū: glo. expreſſe vel inter/
p̄tatiue. Secūda eſt ratihabitionē retrotra
hi ⁊ mādato non eſt dubiū cōparari. Pro
quo ſciendū ꝙ ſi quis clericū verberat no/
mine meo non tamē iuſſu meo: nō ſum ali/
quo mō obligatꝰ tēpore iniectiōis nec excō
municatꝰ: ſed tempore quo ratum habeo
tūc demū obligari incipio ꝯnūc nō ꝯtunc.
Et ſic ratihabitio retrotrahit culpā ⁊ excō
municationē ad ratū habentē incunctāter
id eſt ſine mora: qđ intelligit̃ nō ſolū de ra/
tihabitiōe vera ſed etiā interp̄tata: exempli
gratia: ꝓcurator meus aliquid facit nomi
ne meo licꝫ ad hoc mandatū non haberet:
ex quo ſcio ſi nō purgo teneor: q̄r tunc illud
mādare videor ⁊ hoc eſt ratihabitio p̄ſum/
pta. Similit̃ ſi ꝓhibere poſſum ⁊ ſciens nō
ꝓhibeo: ꝙ ſi ꝓhibeo vel purgo nō teneor:
vnde a ſimili ꝑticipo cū excōicato nō tamē
in maleficio ſed ad correctionē induco: nō
ſum ligatus: ſi aūt in maleficio ligatꝰ ſum:
q̄r in crimīe ꝑticipo cū criminoſo: ſic etiam
hic ꝑticipo nomīe meo geſtis approbando
hec ſparſim in glo. ibidem. c. cū quis. Ali/
quādo deniqꝫ fit auctorizatio in ipſo deli/
cto: ⁊ tunc magis peccat taliter cōſentiens
q̄ꝫ faciens: ⁊ magis tenet̃ ad reſtitutionē.
Cuiꝰ ratio eſt: q̄r oīa noſtra facimꝰ quibus
auctoritatē impartimur: vt patet lib. vj. de
p̄ben. c. ſi aplīce. Exempli gratia. Si aucto
ritate ſculteti vel baliui eius familia capit
clericum qui notorie apparet clericus: tunc
ſcultetus vel baliuꝰ dicit̃ facere ⁊ plus te/
net̃ q̄ꝫ facientes. Et ſic patet ex p̄dictis qua/
liter cōſenſus obliget ad peccatū ⁊ ad reſti
tutionē. Or ſi q̄s ſimpliciter corde cōſentit
aliquo delicto alieno ex quocunqꝫ affectu
inordinato: reus eſt illius delicti corā deo:
⁊ ideo Ezech. ix. Juſſit dn̄s omnes interfi/
ci in hieruſalē ꝓpter peccata delinquētiuꝫ
in ea: qui nō habuerūt ſignū thau in fron/
tibus eoꝝ: qđ ſignum ponebat̃ dūtaxat in
frontibꝰ ip̄a peccata deflentiū ⁊ gementiū
vn̄ dicit ibidē Ezech. ꝙ dn̄s vocauit viruꝫ
indutū lineis: habentē atramētariū ſcrip/
toris in lumbis: ⁊ dixit ei. Tranſi ꝑ mediā
hieruſalē ⁊ ſigna thau ſuꝑ frontes viroꝝ
gementiū ⁊ dolentiū: ſuꝑ cūctis abomina/
tiōibus q̄ fiūt ī medio eius ⁊ dixit alijs ſex
viris: Trāſite ꝑ ciuitatē ſequētes eū ⁊ non
parcētes neqꝫ miſerantes: percutite ſenem
adoleſcentē virginē paruulū et mulieres:
omnē autē ſuꝑ quē videritis thau ne occi/
datis ⁊ a ſanctuario meo incipite. Quod
a nobis auertat xp̄s ieſus bn̄dictꝰ ī ſecula.

De q̄rto p̄cepto alieno. ſ. adulationis: ⁊ qualiter in eo q̄s obligat̃ ad reſtitutionē: Sermo LI

Non furtum facies:

Exo. xx. Quartū peccatū alienū
eſt adulatio de qua dicit Auguſ.
ſuꝑ pſ. ꝙ adulatio ē fallaci laude ſeductō.
Et iteꝝ ait: duo ſunt genera ꝑſecutoꝝ. ſ. vi
tuperantiū. ⁊ laudantiū: ſed plus ꝑſequit̃
lingua adulatoris q̄ꝫ manꝰ ꝑſequētis. Cu/
ius rationē oſtendit idē di. Adulātiuꝫ lin/
gue ligāt homīes in peccatis: delectat enī
ea facere in quibus nō ſolū nō metuit̃ rep̄
henſor ſed etiā adulator operat̃. Qđ etiaꝫ
affirmat Hiero. ſuꝑ pſ. di. Nihil eſt qđ taꝫ
facile corrūpat mētes hominū ſicut adula/
tio: plus eñ nocet lingua adulatoris q̄ꝫ gla
dius ꝑſecutoris. Ad cuius euidentiā q̄ri
poteſt vtrū adulatio ſemꝑ eſt peccatum: ac
vtrū obligat ad reſtitutionē: p̄ſertim cum
adulatio cōſiſtat in quodā ſermone laudis
alteri exhibite ⁊ hoc intentiōe placēdi: ſed
aliū laudare nō eſt peccatū: q̄r dicit̃ ꝓuer.
vlti. Surrexerūt filie eius ⁊ beatiſſimā p̄/
dicauerūt vir eius ⁊ laudauit eā: nec etiaꝫ
alijs velle placere peccatuꝫ eſt: iuxta illud
mandatū aplicū. j. Coꝝ. x. Placete oībꝰ
per oīa ⁊c̄. Ad hoc di. ē ſm Tho. ſcđa. 2e.
q. cxv. ꝙ laudare aliquē pōt cōtingere be/
ne ⁊ male: put debite cicūſtantie ſuant̃ vl̄
p̄termittunt̃: nā ſi q̄s velit aliquē delecta/
re laudādo vt ex hoc eū cōſulet̃ ne in tribu
lationibus deficiat: vel etiā vt in bono ꝓ/
ficere ſtudeat: alijs debitis circūſtātijs ob
ſeruatis: hoc ꝑtinebit ad virtuteꝫ amicitie
⁊ affabilitatis. Similit̃ velle placere homi
bus: ꝓpter nutriēdā charitateꝫ ⁊ vt in eis
homo ſpiritualit̃ proficere poſſit laudabi/
le eſt: verumtamē velle placere hominibus
ꝓpter inanē gloriā: vel ꝓpter lucrū: vl̄ eti
am in malis hoc peccatū eſſet: ſm illđ pſ.
deus diſſipabit oſſa eoꝝ ⁊c̄. Et ad Galath.
ij. Si adhuc hominibus placereꝫ xp̄i ſeruꝰ
non eſſem. Sic etiā pertinet ad adulatiōeꝫ
q̄ eſt laus ꝑnicioſa: ꝙ aliq̄s velit aliū lau/
dare in quibus nō eſt laudādꝰ: q̄r forte ma
la ſunt iuxta illud: q̄m laudat̃ pctōr in de/
ſiderio anime ſue ⁊ iniquus benedicit̃: ex/
acerbabit dn̄m peccator: vel q̄r nō ſunt cer
ta de quibus eū laudat: ſed tm̄ ſcđm appa/
rentiā Eccl̄i. xj. Ne laudes virum in ſpecie
ſua: vel etiā ſi timeri poſſit ne humana lau/
de ad inanē gl̄iam ꝓuocet̃. Hinc Eccl̄i. xj.
āte mortē ne laudaueris hominē: vnde ſic
laudās aliū peccaret ꝑ exceſſum qđ ꝑtinet
ad adulationē qđ ſi facit ſola intētiōe de/
lectandi vocat̃ placidꝰ ſm ph̄ꝫ. Si vero fa
cit intētiōe alicuiꝰ lucri ꝯſeq̄ndi vocat̃ bla
ditor vl̄ adulator: cōīter tñ ſolet nomē adu
latiōis oībꝰ attribui: q̄ ſupra debitū modū
virtutis delectare volūt v̄bis vel factis in
cōi ꝯuerſatiōe. Et diuerſimode peccāt ſcđꝫ
q̄ntitatē ⁊ qualitatē adulatiōis: ac ſm dire
ctionē intētionis. Pro quo ſciēduꝫ ſcđm
Tho. ibidē ꝙ adulatio tribus modis pōt
ꝯ̄triari charitati: ⁊ ꝑ ꝯſequēs ꝯſtituit mor/
tale peccatū ⁊ obligat ad reſtitutionē. Pri
mo modo rōne ip̄ius materie: pu a cū ali/
q̄s laudat alteriꝰ pctm̄ qđ ꝯ̄triat̃ tā dilecti/
oni dei q̄ꝫ ꝓximi. Prio ꝯ̄triat̃ dilectiōi dei
ꝯtra cuiꝰ iuſticiā loq̄tur ⁊ ſcripturā illiꝰ mē
dacē facere conat̃: ſicut illi q̄bus ait domi
nus Malach. iij. Jnualuerunt ſuꝑ me v̄ba
vr̄a: ⁊ dixiſtis q̄d locuti ſumꝰ ꝯtra te: ⁊ di/
xiſtis: vanꝰ ē q̄ ſuit deo: ⁊ qđ emolimētuꝫ:
q̄r cuſtodierimꝰ p̄cepta eiꝰ. q. d. nullū: ⁊ q̄r
ambulauimꝰ triſtes corā dn̄o exercituū. ſ.
ieiunijs afflicti: ⁊ nūc beatos dicimꝰ arro/
gātes. Siq̄dē edificati ſūt faciētes īpieta/
tes. ſ. ī domibꝰ ⁊ poſſeſſiōibꝰ: ⁊ tēptauerūt
deū ⁊ ſalui facti ſūt. ſ. ip̄m ꝓuocādo ⁊ ꝯtē/
nēdo: ex q̄ ꝯcludere volūt ꝙ dn̄s de malis
eoꝝ nō hꝫ noticiā vl̄ ſaltē nō facit iuſticiaꝫ
qđ ē blaſphemia in deū: vn̄ rn̄derūt Hiere/
mie increpāti excecati iudei: eiuſdē. xliiij.
Sacrificemꝰ regine celi. i. lune ſic̄ fecimus
in vrbibꝰ iuda ⁊ in hierl̄m ⁊ ſaturati ſumus
panibꝰ ⁊ bn̄ erat nobis: ex eo aūt tp̄e q̄ ceſ/
ſamus ſacrificare ei oībꝰ īdigemꝰ: ⁊ gladio
⁊ fame ꝯſūpti ſumꝰ. Et rn̄dit Hiere. ex ore
dei diuerſas īgerēs cōminatiōes ⁊ plagas
vt ꝑꝫ ibidē in ꝑſecutiōe. Secūdo ꝯtraria
tur dilectiōi ꝓximi queꝫ adulādo fouet in
pctō: q̄r dic̄ Beda ſuꝑ Lu. Jp̄a pctī nutrix
adulatio: q̄ ſic̄ oleū flāmis in culpa ardē/
tibꝰ ſolet adminiſtrare fomētū: q̄ ꝓfecto pe
ſtis maxīe circa magnates ⁊ diuites inua/
leſcit. Dic̄ eñ Seneca in q̄dā epl̄a: ꝙ diui/
tes cū oīa hn̄t vnū illis deeſt. ſ. q̄ veritā/
tē dicat: ſi eñ in cliēticulū felicis homīs po
tētiſqꝫ ꝑueneris aut veritas aut amicicia ꝑ
dēda ē. Vn̄ dic̄ alanꝰ de plāctu natu: ꝙ hu
ius peſtis peſtilētia ꝑcutiūt̃ p̄ncipuꝫ late/
rales: palatini canes adulatiōis artifices
fabri laudis figuli falſitatis. Hi ſūt q̄ ma/
gnatoꝝ cōmēdatiōis tuba ī diuituꝫ aures
cithariżant: q̄ mellite adulatiōis fauos fo
ras eructāt: q̄ vt emergāt munera caput di
uitis oleo adulatiōis iungūt. Et Petrus
rauenn̄. ī q̄dā epl̄a dic̄. Elimiat a palacijs

in pceſſu litis apparet iniuſta: tunc nō de/
bet eam pdere: vt ſcꝫ aliaꝫ partē iuuet vel
ſecreta ſue cauſe alteri parti reuelare: debꝫ
tamē cauſam illam extūc deſerere vel eum
cuiꝰ cauſam agit ad cedendū ſiue ad com/
ponendū ſine aduerſarij damno cū effectu
C inducere: hec ille. Quartus denigꝫ con/
ſenſus eſt auctoritatis ſiue defenſionis: et
in hoc caſu magis peccat cōſentiens defen
dendo ⁊ auctoritatē pſtando q̄ꝫ faciens et
magis puniēdus eſt: vnde dicit. xxiiij.q.
iij.c.qui aliorū errorem defendit multo eſt
damnabilior illis qui errant: quia nō ſolū
ille errat ſed etiam alijs offendicula erro/
ris pparat ⁊ cōfirmat: hoc ibi. Sicqꝫ here/
ſiarche plus peccāt q̄ꝫ heretici: quia ſe pci/
cipes aliorum errorum conſtituūt: et.xj.q.
iij.c.qui cōſentit peccātibus ⁊ defendit de/
linquētes: maledictus erit apud deū ⁊ ho/
mines. Et ſequit: Si qs peccantē defendit
acrius q̄ꝫ ille q peccauerit coherceat: hoc
ibi. Hac enim de cauſa tribus beniamin fe/
re tota deleta fuit iuxta Gabaa: quia ſcele/
ſtes peccatores defendere conati ſunt: vt
patet Judi.xx. Ad maiorē tamē euidentiā
ſciendum: q aliquādo fit auctoriꝫatio vel
defenſio delicti poſt ppetratū delictū: non
tamē factū nomie auctoriꝫāt: ⁊ tūc aucto/
ꝫans non dicit facere delictū illud: nec te/
net tanq̄ factor delicti: ſed tanq̄ꝫ fautor et
defenſor delinquentis. Aliqñ vo licet au/
ctoriꝫatio delicti fit poſt ppetratū delictū:
tamē cōmiſſum eſt delictū nomine auctori/
ꝫantis: ⁊ tūc idem iudiciū eſt de ratificāte
ſicut de mādante: vt patet plane lib.vj. de
ſentē.excō. vbi dicit.c.cum quis abſqꝫ tuo
mandato manus iniicit in clericū tuo no/
mine violentas: ſi hoc ratū habueris: excō
municationē latam a canone incunctanter
incurris: cū ratihabitio retrotrahat ⁊ mā/
dato debeat comparari. Si vo iniectio ea/
dem tuo nomine nō ſit facta: tunc licꝫ pec/
cet ratam habendo eādem: non tamē pro/
pter hoc excōmunicatiōis vllius vinculo
innodaris: cum quis ratū habere nequeat
qd eius nomie nō eſt geſtū: hoc ibi. Et hec
duo cōtinent in duabus regulis iuris lib.
vj. Prima eſt ratū qs hre nō pōt qd ipſius
nomine nō eſt geſtū: glo. expreſſe vel inter/
pretatiue. Secūda eſt ratihabitionē retrotra
hi ⁊ mādato non eſt dubiū cōparari. Pro
quo ſciendū q ſi quis clericū verberat no/
mine meo non tamē iuſſu meo: nō ſum ali/
quo mō obligatꝰ tēpore iniectiōis nec excō
municatꝰ: ſed tempore quo ratum habeo
tūc demū obligari incipio pnūc nō ptunc.
Et ſic ratihabitio retrotrahit culpā ⁊ excō
municationē ad ratū habentē incunctāter
id eſt ſine mora: qd intelligit nō ſolū de ra/
tihabitiōe vera ſed etiā interptata: exempli
gratia: pcurator meus aliquid facit nomi
ne meo licꝫ ad hoc mandatū non haberet:
ex quo ſcio ſi nō purgo teneor: qꝛ tunc illud
mādare videor ⁊ hoc eſt ratihabitio pſum/
pta. Similit ſi phibere poſſum ⁊ ſciens nō
phibeo: q ſi phibeo vel purgo nō teneor:
vnde a ſimili pticipo cū excōicato nō tamē
in maleficio ſed ad correctionē induco: nō
ſum ligatus: ſi aūt in maleficio ligatꝰ ſum:
qꝛ in crimie pticipo cū criminoſo: ſic etiam
hic pticipo nomie meo geſtis approbando
hec ſparſim in glo. ibidem.c.cū quis. Ali/
quādo denigꝫ fit auctoriꝫatio in ipſo deli/
cto: ⁊ tunc magis peccat taliter cōſentiens
q̄ faciens: ⁊ magis tenet ad reſtitutionē.
Cuiꝰ ratio eſt: qꝛ oīa noſtra facimꝰ quibus
auctoritatē impartimur: vt patet lib.vj. de
pben.c.ſi aplīce. Exempli gratia. Si aucto
ritate ſculteti vel balliui eius familia capit
clericum qui notorie apparet clericus: tunc
ſcultetus vel baliuꝰ dicit facere ⁊ plus te/
net q̄ facietes. Et ſic patet ex pdictis qua/
liter cōſenſus obliget ad peccatū ⁊ ad reſti
tutionē. Qꝛ ſi qs ſimpliciter corde cōſentit
aliquo delicto alieno ex quocunqꝫ affectu
inordinato: reus eſt illius delicti corā deo:
⁊ ideo Ezech.ix. Juſſit dñs omnes interfi/
ci in hieruſalē ppter peccata delinquētiuꝫ
in ea: qui nō habuerūt ſignū thau in fron/
tibus eoꝝ: qd ſignum ponebat dūtaxat in
frontibꝰ ipa peccata deflentiū ⁊ gementiū
vñ dicit ibidē Ezech. q dñs vocauit viruꝫ
indutū lineis: habentē atramētariū ſcrip/
toris in lumbis: ⁊ dixit ei. Tranſi p mediā
hieruſalē ⁊ ſigna thau ſup frontes viroꝝ
gementiū ⁊ dolentiū: ſup cūctis abomina/
tiōibus q fiūt i medio eius ⁊ dixit alijs ſex
viris: Trāſite p ciuitatē ſequētes eū ⁊ non
parcētes neqꝫ miſerantes: percutite ſenen
adoleſcentē virginē paruulū et mulieres:
omnē autē ſup quē videritis thau ne occi/
datis ⁊ a ſanctuario meo incipite. Quod
a nobis auertat xp̄s ieſus bñdictꝰ i ſecula.

De q̄rto pcepto alieno. ſ. adula
tionis: ⁊ qualiter in eo qs obligat
ad reſtitutionē: Sermo LI

On furtum facies:

A n Exo.xx. Quartū peccatū alienū
eſt adulatio de qua dicit Auguſ.
ſup pſ. q adulatio ē fallaci laude ſeductiō.
Et iteꝝ ait: duo ſunt genera pſecutoꝝ. ſ. vi
tuperantiū. ⁊ laudantiū: ſed plus pſequit
lingua adulatoris q̄ꝫ manꝰ pſequētis. Cu/
ius rationē oſtendit idē di. Adulātiuꝫ lin/
gue ligāt homies in peccatis: delectat eni
ea facere in quibus nō ſolū nō metuit rep
henſor ſed etiā adulator operat. Qd etiaꝫ
affirmat Hiero. ſup pſ. di. Nihil eſt qd taꝫ
facile corrūpat mētes hominū ſicut adula/
tio: plus eñ nocet lingua adulatoꝝ q̄ꝫ gla
dius pſecutoris. Ad cuius euidentiā q̄ri
poteſt vtrū adulatio ſemp eſt peccatum: ac
vtrū obliget ad reſtitutionē: pſertim cum
adulatio cōſiſtat in quodā ſermone laudiſ
alteri exhibite ⁊ hoc intentiōe placēdi: ſed
aliū laudare nō eſt peccatū: qꝛ dicit puer.
vlti. Surrexerūt filie eius ⁊ beatiſſimā p/
dicauerūt vir eius ⁊ laudauit eā: nec etiaꝫ
alijs velle placere peccatuꝫ eſt: iuxta illud
mandatū aplicū. j. Coꝝ. x. Placete oībꝰ
per oīa ⁊c. Ad hoc di. ē ſm Tho. ſcda. 2e.
q. cxv. q laudare aliquē pōt cōtingere be/
ne ⁊ male: put debite cicūſtantie ſuant vl
ptermittunt: nā ſi qs velit aliquē delecta/
re laudādo vt ex hoc eū cōſulet ne in tribu
lationibus deficiat: vel etiā vt in bono p/
ficere ſtudeat: alijs debitis circūſtātijs ob
ſeruatis: hoc ptinebit ad virtuteꝫ amicitie
⁊ affabilitatis. Similit velle placere homi
bus: ppter nutriēdā charitateꝫ ⁊ vt in eis
homo ſpiritualit proficere poſſit laudabi/
le eſt: verumtamē velle placere hominibuſ
ppter inanē gloriā: vel ppter lucrū: vl eti
am in malis hoc peccatū eſſet: ſm illd pſ.
deus diſſipabit oſſa eoꝝ ⁊c. Et ad Galath.
ij. Si adhuc hominibus placereꝫ xp̄i ſeruꝰ
non eſſem. Sic etiā pertinet ad adulatiōeꝫ
q eſt laus pnirioſa: q aliqs velit aliū lau/
dare in quibus nō eſt laudādꝰ: qꝛ forte ma
la ſunt iuxta illud: qm̄ laudat pctōr in de/
ſiderio anime ſue ⁊ iniquus benedicit: ex/
acerbabit dñm peccator: vel qꝛ nō ſunt cer
ta de quibus eū laudat: ſed tm̄ ſcdm appa/
rentiā Eccl. xj. Ne laudes virum in ſpecie
ſua: vel etiā ſi timeri poſſit ne humana lau/
de ad inanē gl'iam puocet. Hinc Eccl. xj.
āte mortē ne laudaueris hominē: vnde ſic
laudās aliū peccaret p exceſſum qd ptinet
ad adulationē qd ſi facit ſola intētiōe de/
lectandi vocat placidꝰ ſm phꝫ. Si vero fa
cit intētiōe alicuiꝰ lucri ꝯſeq̄ndi vocat bla
ditor vl adulator: cōiter tñ ſolet nomē adu
latiōis oībꝰ attribui: q ſupra debitū modū
virtutis delectare volūt vbis vel factis in
cōi ꝯuerſatiōe. Et diuerſimode peccāt ſcdꝫ
q̄ntitatē ⁊ qualitatē adulatiōis: ac ſm dire
ctionē intētionis. Pro quo ſciendūꝫ ſcdm
Tho. ibidē q adulatio tribus modis pōt
ꝯtrari charitati: ⁊ p ꝯſequēs ꝯſtituit mor/
tale peccatū ⁊ obligat ad reſtitutionē. Pri
mo modo rōne ipſius materie: put a cū ali/
qs laudat alteriꝰ pctm̄ qd ꝯriat tā dilecti/
oni dei q̄ꝫ primi. Prio ꝯriat dilectiōi dei
ꝯtra cuiꝰ iuſticiā loq̄tur ⁊ ſcripturā illiꝰ mē
dacē facere conat: ſicut illi qbus ait domi
nus Malach. iij. Jnualuerunt ſup me vba
vr̄a: ⁊ dixiſtis qd locuti ſumꝰ ꝯtra te: ⁊ di/
xiſtis: vanꝰ ē q ſuit deo: ⁊ qd emolimētuꝫ:
qꝛ cuſtodierimꝰ pcepta eiꝰ. q. d. nullū: ⁊ qꝛ
ambulauimꝰ triſtes corā dño exercituū. i.
ieiunijs afflicti: ꝗ nūc beatos dicimꝰ arro/
gātes. Siqdē edificati ſūt faciētes ipieta/
tes. ſ. i domibꝰ ⁊ poſſeſſiōibꝰ: ⁊ tēptauerūt
deū ⁊ ſalui facti ſūt. ſ. ipm puocādo ⁊ ꝯtē/
nēdo: ex q ꝯcludere volūt q dñs de malis
eoꝝ nō hꝫ noticiā vl ſaltē nō facit iuſticiaꝫ
qd ē blaſphemia in deū: vñ rñderūt Hiere/
mie increpāti excecati iudei: eiuſdē. xliiij.
Sacrificemꝰ regine celi. i. lune ſic fecimus
in vrbibꝰ iuda ⁊ in hierl'm ⁊ ſaturati ſumuſ
panibꝰ ⁊ bñ erat nobis: ex eo aūt tpe q ceſ/
ſamus ſacrificare ei oībꝰ idigemꝰ: ⁊ gladio
⁊ fame ꝯſūpti ſumꝰ. Et rñdit Hiere. ex ore
dei diuerſas igerēs cōminatiōes ⁊ plagas
vt ptꝫ ibidē in pſecutiōe. Secūdo ꝯtraria
tur dilectiōi primi queꝫ adulādo fouet in
pctō: qꝛ dic Beda ſup Lu. Jpa pcti nutrix
adulatio: q ſic oleū flāmis in culpa ardē/
tibꝰ ſolet adminiſtrare fomētū: q pfecto pe
ſtis maxie circa magnates ⁊ diuites inua/
leſcit. Dic eñ Seneca in q̄dā epla: q diui/
tes cū oīa hñt vnū illis deeſt. ſ. q veritā/
tē dicat: ſi eñ in cliēticulū felicis homiſ po
tētiſqꝫ pueneris aut veritas aut amicicia p
dēda ē. Vñ dic alanꝰ de plāctu natu: q hu
ius peſtis peſtilētia pcutiūt pncipuꝫ late/
rales: palatini canes adulatiōis artifices
fabri laudis figuli falſitatis. Hi ſūt q ma/
gnatoꝝ cōmēdatiōis tuba i diuituꝫ aures
citharizant: q mellite adulatiōis fauos fo
ras eructāt: q vt emergāt munera caput di
uitis oleo adulatiōis iungūt. Et Petrus
rauenñ. i q̄dā epla dic. Elimiat a palacijs

adulatio veritatē:illi ſoli ī magnatoꝝ gra
tiā admittunt̄ ꝗ palpāt blādicijs ⁊ aures
fame bibulas calice babylonis inebriant:
hн cū magnatib⁹ agerer ſi ſcirēt inᷓ adula
tionē laudemq̄ꝫ diſtinguere. Sed ceca lau
dis ambitio plus credēs alij de ſeipō ꝙ ſi/
bi vtrūq̄ꝫ in diſtinctiōe ampliāt eos bñfici
is ꝗs torq̄re debuerāt ⁊ a pſūptiōe adulā/
di ſupplicijs deterrere:ſequit̄: Cuꝫ eñi ſal
correctiōis in oñi ſacrificio acceptet̄ a do/
mino:mel in oñi ſacrificio reprobat̄:hᷓ il/
le. Nimiꝝ cū dicat Chryſ. ꝙ ſicē finis ora/
toris eſt dictiōe pſuaſiſſe:⁊ medici medicīa
curaſſe:ſic finiſ adulatoris ē ſuaui eloquio
decepiſſe. Nā ſm Caſſio. Adulatio blāda
oībus applaudit:oīb⁹ ſalue dicit: ꝓdigos
vocat liberales:auaros parcos ⁊ ſapiētes
laſciuos curiales:garrulos affabiles ob/
ſtinatos ꝯſtantes:pigros maturos ⁊ gra/
ues:hec ſagitta leuit̄ volat ⁊ cito infigit:
hec ille:ſicq̄ꝫ laudat̄ peccator in deſiderio
anime ſue. Sꝫ dicē Eſa.v. Ve qui dicūt ma/
lū bonū ⁊c. vnde talis adulatio eſt morta/
le peccatū ⁊ tenet̄ homini quē adulādo ſe/
B duxit in damno ſalutis ſue. Tertio ꝯtra
riatur charitati rōne intētiōis:puta cū ali
ꝗs ad hoc adulat̄ alicui vt fraudulent̄ no
ceat ei vel etiā alteri corporalit̄ vel ſpūalit̄
vñ ꝑ adulatiōes triplex īferre pōt nocumē
tū. Primū ē reꝝ exterioꝝ ſicē ꝯtingit quā/
do ꝗs ꝟbis adulatorijs aliū ſeducit in em
ptiōe vēditiōe ac diuerſ alijs ꝯtractib⁹: ꝓ
ut frequent̄ ꝯtingit int̄ eos ꝗ ſūt mediato/
res ꝯtractuū ꝗ dicunt̄ vnderkouffer ī vul
gari:ab vtraq̄ꝫ pte ꝓciū deceptiōis clā ac/
ceptātes:ac vtriq̄ꝫ pti ſe fautores mētiētes
multipharie queritātes:quē eoꝝ abſq̄ꝫ no
ta poti⁹ decipere valeāt ꝗſtus gra. O ma/
ledicta rabies auaricie ꝗ modis oīb⁹ obli/
gat inuidū ad reſtituēdū inſolidū:vnde ta
lis ſimilat̄ ſcorpioni ꝗ in parte anteriori.i.
in facie blādicias fingit ac in poſteriori ꝑ/
te venenū deceptiōis infūdens pūgit. Nā
dicit Alan⁹ de plāctu nature. Adulatores
a voluntate vultū:ab aīo ꝟbū:a mēte lin/
guā:ad intellectu loq̄lā:amplo diſſenſiōis
intēuallo diffibulāt. Plerūq̄ꝫ eñi exterius
plauſibilit̄ applaudēdo collaudāt:qȯ in/
teri⁹ ꝯtradictoria deriſiōe defraudāt:foriſ
virgineo vultu applaudūt:interi⁹ ſcorpio
nis pungūt aculeo: ⁊ hᷓ exemplarit̄ patuit
in Samſone Judicē.xiiij. qui deſcendēs in
thanata ciuitatē Philiſtinoꝝ accepit vxo
rem:in cōuiuio igit̄ nuptiarū vt dicit ma/
giſter in hiſto. thānatei timētes robur Sā
ſonis dederunt ei.xxx.iuuenes robuſtos
ſermone quaſi ſocios:ope vero cuſtodes:
ne ſi forte ꝗd vellet cōmittere creſcēte cōui
uiorū ſocietate: quibus ait: ꝓpono vobis
ꝓbleuma ⁊c. Tandē dixerūt ſponſe blādi
re viro vt indicet:q̄ ſollicitans vix flendo
dicebat: Odiſti me:⁊ ideo nō exponis mi/
hi:qui tandē victus moleſtia eius indica/
uit:ſtatimq̄ꝫ ſuis ipſa reuelauit. Qui ſam/
ſoni dixerunt:quid dulci⁹ melle:quid for/
tius leone? Qui ait:quid doloſius mulie/
re:cetera patēt in textu:⁊ ſic ꝑ mulierē per
didit.xxx.ſyndōeſ ac totidē tunicas. Hinc
merito dicit ꝗdaꝫ verſificator. Qui mel in
ore gerit ⁊ me retro pungere q̄rit. Illi⁹ ami
ciciā nolo mihi ſociā. Quidam etiā adulā
tur vt ſic in rebus exterioribus vl̄ etiā cor/
poralibus noceant alteri ſicut quidaꝫ pro/
pter inaffectionē gaudent de deſtructione
alioꝝ:⁊ oſtendunt ſigna leticie de malis q̄
ſic referunt̄ cōmendāt īpietates:iniurias:
rapinas ⁊ ſimiles oppreſſiōes:licet iniuſte
ſm rectā rationeꝫ inferant̄:⁊ tales grauit̄
peccāt alios in malo cōfirmātes ⁊ tenent̄
ad ſpiritualē reſtitutionē:ac etiā tēporaleꝫ
ſi ex eoꝝ applauſu maior ſecuta ē damnifi/
catio:⁊ idē eſt ſi alteri detrahit per quā de
tractionē ꝓuocat audientē ad inferenduꝫ
eidē damnū qȯcunq̄ꝫ vel iniuriā:tūc enim
talit̄ detrahēs tenet̄ inſolidū. Hic queri
pōt vtrū cauſaꝫ ſuā ex fauore vl̄ adulatiōe
per iniuſtam ſentētiā obtinens ad reſtitu/
tionē obligat̄. Ad hᷓ rñdent cōmuniter do
ctores:ꝙ ſi talis habuit malā ꝯſcientiā dū
lis pēdebat reſtituere obligat̄ cū omni in/
tereſſe:⁊ idē eſt ſi ꝑ falſos teſtes:falſas al/
legationes aut inſtrumenta ſcient̄ obtinu/
it: vt. C. ſi per fal. alle. iu. l. j. imo ſm theo.
qñcunq̄ꝫ etiā poſt ſentētiā vel pſcriptioneꝫ
incipit habere malā ꝯſcientiā ſcꝫ rē illā eſ/
ſe alienā ſemꝑ reſtituere tenet̄:⁊ hᷓ Innocē.
tenet extra de imūi. eccle. c. q: plerīq̄ꝫ: ⁊ ex
pſſe ꝓbatur inſti. de excep. §. Itē ſi in iudi/
cio: Sic etiā officiales ꝗ vl̄ dños vl̄ iudiceſ
ſuis adulationibus incitāt ad iniuſte iudi
candū:opprimendū:exactionandū ex cer/
ta ſciētia tenent̄ inſolidū. Scdm nocumē/
tum qȯ per adulationē inferunt eſt corpo/
rale:⁊ hoc dupliciter ſcꝫ corrūpendo vl̄ le/
dendo. De primo igitur queri poteſt vtruꝫ
per fallaces blandicias virgineꝫ corrūpēs
ad reſtitutionē teneatur eā ſcꝫ ducendo vl̄
dotando. Ad hoc rñdet Hoſti. in ſumma.

in ti. de matrimonio:ꝙ ſi cauſa decipiendi
⁊ ſibi carnalē copulā extorquendi ꝯſenſerit
aliꝗs ī aliquā ſcꝫ ꝑ fidē ſimulatam:ſi dece
ptor verā vult agere pñiā neceſſe hꝫ illā
ducere in vxorē: vel ſi hᷓ fieri nō pōt dꝫ illi
dare virū cōuenientē vel aliter ſatiſfacere
vl̄ dotare. Cōcor. Alex. de bal. in. ij. Rich
ar. in. iiij. ⁊ Ray. Et addit Jo. de pla. inſti.
de iniu. §. iniuria. ꝟ. ſine cuius:ꝙ attēptāſ
caſtitatē mulieris honeſte ꝑ blandicias in
terpellādo de luxuria ac plura pollicēdo:
tenet̄ eidē actiōe iniuriaꝝ ac etiaꝫ eius vi/
ro:q: pudiciciā illius corrūpere tēptauit.
Similiter ſequens mulierem honeſtā ꝗcū/
q̄ꝫ vadit: quia propter illius frequentiam
infert mulieri multā infamiā:ſecus tñ ſcdꝫ
leges ſi mulieres eſſent indute meretricali
veſte. De ſecūdo vero patet Judicē. xvj. de
ſamſone ꝗ per blandicias Dalile quaꝫ ni/
miū diligebat ſeductus eſt: vt indicaret in
quo fortitudo illius conſiſteret:⁊ traditus
eſt in manus inimicoꝝ eius: vt patet ibidē
in textu:⁊ in his Sco. Sic Judas ꝑ blādi
cias oſculi tradidit chriſtum. Sic Joab ꝑ
oſculū ⁊ blandimenta ꝟboꝝ dicēs: Salue
mi frater decepit ⁊ int̄fecit Amaſam: vt ha
bet̄. ij. reg. xx. Hinc merito dicit Hugo de
ſancto vict. ꝙ adulator eſt amicus in obſe/
quio:hoſtis in animo:cūptus in ꝟbo: tur
pis in facto: vnde hoc gen⁹ adulatiōis ſila/
tur Syrene: de qua dicit Phiſiolog⁹ qȯ ē
monſtrū marinū habēs ab vmbilico ſurſū
formā virginis: inferi⁹ vero figurā piſcis:
hec belua in tēpeſtate gaudet in ſereno dul
cedine ſui cantus facit dormire nauigātes
⁊ quoſcūq̄ꝫ viderit ꝯſopitos ferens ipſos
ad locū ſiccū ꝓmo ſecū coire cogit:qȯ ſi no
luerit vel nō potuerit ipꝫ perimit ⁊ carnes
eius deuorat: aut etiā nauigantes dulcedi
ne ſui cantus ad ſe trahit ⁊ ſic ſubmergi fa
cit:ſic iſti tanq̄ꝫ Syrene dulcedine adulati
onis tendūt ad nocumentū alterius corpo
rale:aut corrūpendo aut ledēdo ⁊ int̄ficiē
do directe vel indirecte. Tertiū deniq̄ꝫ no/
cumentū quod inferūt adulatores eſt ſpiri
tuale vergēs in interitū ipſius anime:de ꝗ
bus dr̄ Ezech. xiij. Ve ꝗ ꝯſumūt puluillos
ſub oñi cubito man⁹ ⁊ faciūt ceruicalia ſb
capite vniuerſe etat̄ ad capiēdas aīas:ꝗ ꝟ
ba expōit Greg. xviij. moral. ⁊ habēt̄. xlvj.
di. c. ſunt nōnulli: vbi dicē. Ad hᷓ ꝗppe ſub
cubito puluill⁹ vl̄ ceruical ſub capite iacētiſ
ponit̄: vt mollit̄ ꝗeſcat̄:ꝗſꝗs ꝫ male agēti
bus adulator puluillū vl̄ ceruical ſb capite
vl̄ ſub cubito iacētiſ pōit: vt ꝗ corripi ex cul
pa debuerat:in eo fult⁹ laudib⁹ mollit̄ ꝗe
ſcat:hic rurſū ibidē ſcriptū eſt. Ipe. ſ. pctōr
edificabat parietē:illi aūt. ſ. adulatores li/
niebāt eū:parieſ ꝗppe nomīe pctī duricia
deſignat̄. Edificare ꝫ parietē ē ꝯ ſe quēpiā
obſtacula pctī cōſtruere: ſꝫ parietē liniūt ꝗ
pctā ꝑpetrātib⁹ adulant̄: vt qȯ ille ꝑuerſe
agēs edificat:ipi adulātes quaſi nitidum
reddāt:hᷓ ibi. Triplex eſt igit̄ dñā adulati
onis. Pria ē īferioꝝ ad ſupiores vt illos ī
clinēt ad vota ſua: qȯ ſatꝑꝫ. iiij. Reg. xij.
⁊. ij. Para. xxiiij. in Joas rege iuda: queꝫ
. ſ. puerulū nutriuit Joiada ſacerdos in ti
more dñi:poſt cui⁹ mortē venerūt ꝓncipes
t̄re:adulatiōe maligna honores illi diuioſ
exhibētes. Dixerūt enim vt refert Rabbi
Salomō eū eē dignuꝫ honore diuīo:q: ſex
annis in tēplo nutrit⁹ erat:qȯ nec ītrare li
citū erat:niſi his ꝗ habebāt loci cuſtodiā:
honore igit̄ oblatū acceptauit:⁊ exinde pe
tētib⁹ acq̄euit: vt derto dei tēplo ſuirēt lu/
cis ⁊ ſculptilib⁹: ꝯtēnerētq̄ꝫ ꝓphas dñi a/
deo vt etiā filiū Joiade ſacerdotiſ lapida/
rēt ad ipiū regiſ nō memorādis miſicordie
a Joiade pr̄e illi⁹ ſibi pſtite:qua ꝓpt̄ addu
cēs de⁹ exercitū Syrie:cūctos ꝓncipes re/
gis int̄fecit ad vindictā addulatiōis ꝑniti
oſe:ac in Joas rege ignomīoſa iudicia ex/
ercuerūt plagas. ſ. turpes ⁊ ignominioſas
īferēdo:dimiſerūtq̄ꝫ eū ī lāguorib⁹ maxis:
⁊ īſurgētes in eū ſui ſui ī vltiōeꝫ Joiade:
occiderūt eū ī lectulo: Ecce maledicta adu
latio q̄ꝫ lamētabilē finē adduxit ꝗ tñ hodie
fere toto t̄raꝝ orbe dñat̄. Nā dicē Hier. ad
celātiā ꝙ iſto maxīe tpe regnat vitiū adu/
latiōis qȯ ē grauiſſimū:q: hūilitat̄ ac be/
niuolētie loco ducit̄: ⁊ ita fit ꝙ ꝗ adulari
neſcit aut iuidus aut ſupb⁹ reputet̄. Scda
ꝟo ē ſupioꝝ ad īferiores dū palpāt eoꝝ cri
mina:⁊ hᷓ ē deteſtabilior. De ꝗ q̄ri pōt vtꝝ
officiales palpātes alioꝝ crimīa ac ꝑ hᷓ cri/
mīoſos punire negligētes ad reſtitutionē
teneāt̄. Ad hᷓ rñdꝫ Jo. de pla. C. de canōe
largitiōaliū ti. li. x. l. l. ꝓcepit:ꝙ tēes offici.
puniri debēt ea. pena ꝗ crimīoſuſ:nā iudꝫ
ꝗ reptū ñ vīdicat facin⁹ tegere vt ꝯſci⁹ cri/
mīoſa feſtiat ⁊ iudicat̄ ꝯſēſus tacitus:imo
de ꝓlatis dicit Auguſti. de verbis domi/
ni. Si neglexeris corrigere peior factus es
eo qui peccauit. Tertio deniq̄ꝫ eſt equali/
um ad equales ſicut ꝯtingit inter ſodales:
potiſſime tñ īter diſſimiles pſōas:quapro/
pter dicit̄ Eccl. vij. Inueñ amariorē morte

mulierē que laqueus venatoꝝ eſt:id eſt de
monum qui venantur animas : ⁊ ſagena
coꝛ eius:quia ſcʒ demonū rhetia ſunt qui/
bus homines capiuntur vnde merito La/
mee cōparantꝰ que ē beſtia faciē habēs hu/
mā ⁊ coꝛpꝰ beſtiale:de q̄ dicitꝰ ī thrennis.iiij.
ſed ⁊ Lamee nudauerunt mām̄as:lactaue
runt catulos ſuos:vbi dicit glo.ꝙ hec be/
ſtia crudelioꝛ eſt ſuis fetibus q̄ȝ cetere be/
ſtie:licet eñ eos ad tēpus nutriat :eos ta/
men poſtea lamat.Et inde dicitꝰ Lamea q̄
ſi lania: qꝛ catulos ſuos laniare fertꝰ . Sic
tales mulieres carnales ſenſualitates nu/
triūt:ſed animas laniāt om̄i pſecutoꝛe cru
delioꝛes:tales eñ p blandicias trahūt vi/
ros ab vxoꝛibus:filios a parētibus :ſacer
dotes ab officijs:mōachos a clauſtris:eui
ſcerāt marſupia:debilitāt coꝛpoꝛa:cōcupi/
ſcentias inflāmāt ⁊ animas dānāt.Quali
ter autē hmōi tenentꝰ ad reſtitutionē dictū
eſt ſupꝛa . Tertio deniqȝ mō poteſt adula/
tio ꝯtrariari charitati per occaſionē cū ſci/
licet laus adulatoꝛis ſit alteri occaſio pec/
candi:licet pꝛeter adulatoꝛis intentionē:⁊
tunc neceſſe eſt pꝛudenter ꝯſiderare vtruȝ
ſit occaſio data vel accepta ⁊ qualis ruina
ſubſequatꝰ:que ſtudioſo lectoꝛi ꝯſiderāda
relinquo:verūtamē ſi q̄s ex ſola auiditate
delectandi alios vel etiā ad euitandū ali/
quod malū aut ad ꝯſequendū aliqđ cōmo
dū alicui fuerit adulatus in neceſſitate nō
eſſet hoc ꝯtra charitatē ſȝ eſſet veniale pec
catū.Ad laudē dei.

De quinto peccato alieno ſcili/cet recurſus ⁊ qualitꝰ in eo q̄s obli/gatꝰ ad reſtitutionē: Ser. LII

On furtū facies.

n Exo.xx. Quintū peccatū alie/
nū eſt recurſus ad aliquē recepto
rē defenſoꝛē vel adiutoꝛē q̄ ſcȝ peccatoꝛi fa/
uet nō ſolū affectu ſed etiā effectu:eū ſcȝ in
aliquo fouendo ⁊ patrocināndo:vt ſic libe/
rius exercere valeat quaſcunqȝ neq̄tias:ī/
iuſticias aut violētias . Poꝛro ſimplex fau
toꝛ vlꝰ fauoꝛ q̄ ſcȝ ꝯſiſtit ī affectu ⁊ nil adijcit
effectu ad peccādū:peccat q̄dē in deū ſed
nō in canonē:⁊ ideo ad reſtitutionem obli
gatꝰ ſed nō homini . Qui vero fauoꝛi coꝛ/
dis effectū adijcit peccat in canonē ⁊ inci/
dit in penā ac tenetur ad reſtitutionē ꝓut
tangit glo.in cle.j.de penis.Et Jo.an.ibi/
dem ſi ſaltē ex illo recurſu actū vel ſaltē au

ctū ē maleficiū:aut etiā ſi ex hoc impedita
fuerit reſtitutio facienda ab altero : ⁊ ī iſto
fauoꝛe pnitioſo peccāt fere oēs q̄ timoꝛem
dei nō ſunt aſſecuti:vtpote in q̄bus magis
p̄ualet affectus humanus q̄ꝫ diuinus : dicē
eñ Hiero.in ep̄la ad Fabiolā ꝙ multa nos
facere cogit affectus:⁊ dū ꝓinq̄tatē reſpi
cimus coꝛpoꝛū:⁊ coꝛpoꝛis ⁊ anime offendi
mus creatoꝛē.Quapꝛoptꝰ ꝯſulit Seneca li
bꝛo de quattuoꝛ virtuti.di.q̄ſq̄s iuſticiā ſe
ctari deſideras pꝛius deū time ⁊ ama vt a/
meris a deo:amabis eñ deū ſi in hoc imi/
teris illū:vt velis omnibꝰ ꝓdeſſe nulli no
cere: ſequitꝰ: Juſtus eñ vt ſis nō ſolū non
nocebis ſed etiā nocētes ꝓhibebis:nā ni/
hil nocere nō eſt iuſticia ſed abſtinētia alie
ni:hec ille.Et Caſſio.ſup illđ pſ̄.⁊ opera/
tur iuſticiā :dicit ꝙ iuſticia nō nouit patrē
nō nouit matrē:veritatē nouit : pſonā non
accipit:deū imitatꝰ ſicut fecit Job q̄ fuit de
fenſoꝛ ⁊ aduocatus miſerabiliū pſonaruȝ.
Sed pꝛoch pudoꝛ vt dicitꝰ Oſee.iiij Nō eſt
veritas:nō eſt miſericoꝛdia ⁊ nō eſt ſciētia
dñi ī terra.Maledictū ⁊ mēdaciū ⁊ homi/
cidiū ⁊ furtū ⁊ adulteriū iundauerūt: ⁊ ſā
guis ſāguinem tetigit.q.d.ꝓpheta in ter/
ra nō eſt veritas ad ꝓximū in verbis:ſȝ ꝓ
veritate mendaciū pnicioſū ⁊ maledictum
ſcȝ detractionis:vituperij:falſi iudicij: fal
ſi teſtimonij ⁊ ſimiliū:nō eſt etiā miſericoꝛ/
dia erga ꝓximos:ſȝ ꝓ miſericoꝛdia homi/
cidiū:ī inferēdo nocumētū coꝛpis: ⁊ furtū
in rebus poſſeſſis:⁊ adulteriū in pſona cō
iuncta ⁊ per conſequens in heredibꝰ falſis
qui per adulteriū ſubſtituuntꝰ:inundaue/
runt.i.ſupꝛa modū abundauerūt ſicē aque
inundātes ꝓpꝛias ripas exeūt.Et qđ om/
niū hoꝝ peſſimū eſt:ſanguis ſanguinē teti
git:id ē pctm̄ recurſus pctm̄ ppetrationis
fouet:quo ſcȝ minꝰ coꝛrigatꝰ : aut etiā q̄ ſe/
curius frequentetꝰ. Ex q̄bus verbis patȝ
ꝙ duobus modis peccatū recurſus fouet
peccatū delinquētis.ſ.vbo ⁊ facto . Pꝛio
q̄dē pctm̄ alteriꝰ q̄s fouet vbo q̄ttuoꝛ mo/
dis.ſ.iniuſto iudicio:patrocinio:teſtimo/
nio ⁊ ꝯſilio.Ꝗtū eñ ad p̄mū dicē Petrus
bleſen.ꝙ officiū officialiū hodie ē iura cō/
fūdere:lites ſuſcitare:trāſactiōes reſcinde
re:dilatiōes inectere:ſupp̄mere vitatē: fo/
uere mēdaciū:q̄ſtū ſeq̄:eq̄tatē vēdere:ihia
re accuſationibꝰ:vſutias ꝯcinnare:h̄ ille.
Et Jſiđ.de ſū.bo.grauiꝰ inq̄t lacerātꝰ pau/
pes a pꝛauis iudicibꝰ q̄ꝫ a cruētiſſis hoſtibꝰ
nullꝰ eñ p̄do tam cupidus in alienis q̄ꝫ iu/

B

dex iniquus in ſuis : quando eñ iudicant
non cauſam ſed dicta conſiderant: ⁊ ſic ne
gligentes ſunt in diſcuſſione cauſantiū ſicē
in eoꝝ damno ſolliciti ſunt. Ad tales igitꝰ
iudices confugiūt iniuſti qui ſunt ex parte
eoꝝ :conſtipatiqȝ eoꝝ confidētia ceteros
iniuſtē diuerſis iniurijs continue laceſcūt
verbis:factis:violētijs : placitatiōibus ⁊
ſimilibus. Quia dicit Jſiđ. ibidem ꝙ iu/
dices iniqui errant a veritate ſentētie:duȝ
intendunt qualitatē perſone ⁊ exulcerāt ſe
pe iuſtos dum ip̄robe defendunt iniquos:
⁊ de hoc multa pꝛoſequitꝰ canon.xj.q. iij.ī
diuerſis.c.Uerūtamen tā iniuſte iudican/
tes q̄ꝫ iniuſtū iudiciū ꝓcurantes:ad reſti/
tutionē obligantur: ⁊ eterno diſtrictoqȝ di
uino iudicio reſeruantꝰ .Quibus ait domi
nus Eſa.v.Ue qui iuſtificatis impios pꝛo
muneribus ⁊ iuſticiā iuſti aufertis ab eo :
ꝓpter hoc ſicut deuoꝛat ſtipulā ⁊ ligna flā
ma ignis ⁊ caloꝛ flamme exurit : ſic radix
eoꝝ quaſi fauilla erit ⁊ germē eoꝝ vt pul/
uis aſcēdet.Et Michee.iij.Audite pꝛinci/
pes iacob ⁊ duces domus iſrael : Nūquid
non vꝛm̄ eſt ſcire iudicium:q .d.ad hoc te/
nemini qui habetis officiū iudicandi.Se/
quitur:qui odio habetis bonū:⁊ diligitis
malū:ac p conſequēs abutimini poteſtate
tradita:qui violentꝰ tollitis pelles eoꝝ :id
eſt res exterioꝛes:⁊ carnes eoꝝ ſcȝ affligē
do deſuper oſſibus eoꝝ : qui comederunt
carnē populi mei ⁊ pellē deſup excoꝛiaue/
runt:⁊ oſſa eoꝝ cōfregerūt ⁊ conciderūt ſi/
cut in lebete:per q̄ verba dantꝰ intelligi va
rij modi affligendi populū:⁊ infra. Audi/
te iudices domus iſrael:qui abominamini
iudicium ⁊ omnia recta pūertitis: qui edi
ficatis ſion in ſanguinibus:id eſt de ſub/
ſtātia ⁊ ſanguine innocentū:ſequitꝰ: Pꝛo
pter hoc cauſa veſtri ſcȝ delicti : ſion quaſi
ager arabitꝰ: ⁊ hieruſalē quaſi aceruus la/
pidū erit:⁊ mons tēpli in excelſa ſiluaruȝ.
Et ſic patet ꝙ hieruſalē fuit deſerta ꝓpter
iudicū ⁊ pꝛelatoꝝ falſitatē ⁊ oppꝛeſſioneȝ
innocētū miſerabiliū pſonarū:⁊ hoc ad mi
nus.lij.annis.Sic iudices ſenes īueterati
dieꝝ maloꝝ ꝯtra Suſannā dederūt falſuȝ
iudiciū ⁊ celerē vindictā ꝯſecuti ſūt.De iu
dicibus tñ plura videbuntꝰ īferius in pctō
alieno nō obſtās.Ꝗtū aūt ad ſcđm ſcȝ in/
iuſtū patrocinū:ſciēdū ꝙ cauſidici aduo/
cati vlꝰ ꝓcuratoꝛes iniuſtā cām ſcientꝰ defē
dētes:tenētꝰ illis q̄ ꝓptꝰ eoꝝ iniuſtū patroci
niū.ſ.ꝓptꝰ cauillatiōes ſupfluas:dilatiōes

falſas:allegatiōes pnitioſas inſtructiōes:
aut vociferatiōes ꝓcaces ꝓceſſum iudici/
arium puerterēt vlꝰ īpedirēt : vñ tenentꝰ ad
intereſſe tā eris q̄ȝ iuris:nā q̄litercūqȝ de/
fendūt aliū iniuſte ſuo patrocinio vlꝰ ꝓcu/
rādo iniuſtā alienatiōeȝ ⁊ ſolutiōeȝ aut im
pediēdo iuſtā reſtitutionē:tenentꝰ inſolidū
ꝓut latius tactū eſt ſupꝛa. Nimiꝝ cū in ta/
libus plurimi cōfidentes īfinitas adinuē/
tiones excogitāt quibus ꝓximos in iudi/
cio ſpoliare poſſunt.Ꝗtū vero ad tertium
ſcȝ iniuſtū teſtimoniū ſciendū ꝙ multi con
fidentes in teſtibꝰ coꝛruptis cām iniuſtem
ꝓſequūtꝰ : verūtñ hmōi ſciāt nō ſolū ſeip̄os
ſed etiā eoꝝ teſtes obligatos inſolidūȝ q̄c/
quid aduerſa ps amiſerit ex eoꝝ falſo teſti
monio.Sȝ qꝛ de h̄ reſtat ſpeciale h̄ceptū et
etiā videbitꝰ latiꝰ in vltiō pctō alieno:ideo
ad p̄ns ſupſedeo:vnū adijciēs qđ p̄oit Jſi
de.li.de ſūmo bono . Teſtibus inq̄t falſis
cōiunctis tarde veritas reperitꝰ ꝙ ſi ſepa/
rati fuerint examine iudicis cito māifeſtā/
tur : nam ſicut in vnitate pꝛauoꝝ grandis
eſt foꝛtitudo:ita in ſeparatione maloꝛ īfir/
mitas:hec ille.Similitꝰ ſi qui alios p accu
ſationē vel denunciationē iniuſte moleſta/
uerint obligantur ad damni reſtitutioneȝ
⁊ iniurie recōpenſationē:qꝛ pꝛoximū in du
bijs aut in certis accuſare nō debuerūt : ꝙ
ſi calūnioſe ex inaffectiōe hoc operati fue/
rint:ſunt etiam grauiter puniēdi: vt patet
extra de calūniatoꝛibus.c.vlti. Ꝗtū deni
qȝ ad quartū ſcȝ iniuſtū cōſiliū ſciendū: ꝙ
dicit Ambꝛo.li.ij.de offi.talis eſſe debet q̄
conſiliū dat:vt ſeip̄m foꝛmā alijs ad exem
plū bonoꝝ operū exhibeat:in doctrina in
integritate in grauitate.Et iteꝝ : q̄s enī in
in ſceno fonteȝ requirat: quis de turbida
aqua potū petat:itaqȝ vbi luxuria ibi in tē
perantia:vbi vitioꝝ cōfuſio eſt : quis inde
ſibi aliquid hauriendū exiſtimet : q̄s vtilē
iudicet aliene cauſe quē videt inutileȝ vite
ſue:an eū idoneū putabo qui mihi dat con
ſiliū quod nō dedit ſibi:⁊ mihi euȝ vacare
credā qui ſibi nō vacat:cuius animū volu
ptates occupāt:libido deuicit: auaricia ſb
iugat:cupiditas pturbat:hec ille . Ad ta/
les igitur deprauatos ꝯſiliatoꝛes multi de
prauatam ⁊ ſuſpectā habētes cām ꝓ ꝯſilijs
malignis recurrūt tā in ꝯfeſſiōe q̄ꝫ ex ꝯfeſ/
ſionē:in dānationē ſui:ī pniciē ꝓximi ꝯſili
atoꝛes inuoluētes ⁊ ſeip̄os efficatiꝰ inne/
ctētes:dū vtriqȝ obligati remaneāt ad cul
pā ⁊ ad reſtitutionē:vt patet in.ij .peccato

alieno: multomagis autem illi qui puſillanimes incitāt ad impia patranda: damna inferenda ⁊ ſimilia: ſm Hoſti. etiam ⁊ Inno. quanto efficatior fuit inductō tanto maior manet obligatio. Similiter qui vtūtur facto animatiuo ſicut in guerris iniuſtis q̄ vtuntur tubis ⁊ alijs inſtrumētis alatinis obligati remanēt. Secundo principalit̄ peccatum alteri⁹ fouet facto quod ſimr cōtingi poteſt quattuor modis. Primo q̄dem mō per receptionē tam perſonaꝝ quaꝫ rerum. Pro quo ſciendū ſm. Alex. de hal. ꝙ ille apud quē fur predo latro latet cuꝫ ſpolijs: dūmō in ſua poteſtate ſpolia habeat: tenetur eadē vero domio reſtuere: nec eſt ideo crimīe proditionis redarguēdus ſi ſpolia furto habita reſtituat: ſed potius exeq̄tur quod iuſticia requirit. Nec ex hoc fidē violat: quia in turpi voto debet reſcīdi fides. xxij. q. iiij. c. in malis ꝓmiſſis reſcinde fidē: et in turpi voto muta decretū: vnde ſi talia reciperet animo ſeruandi furi vel ſibi furti ꝑticeps eſſet: et reus mortis ſm leges ciuiles ideo neceſſe habet illa reſtituere: tamē ſine ꝓditione perſone: ꝙ ſi timeret ne ſibi furti crimē imponeretur: tūc illa ꝯmittere poteſt fideli ꝯfeſſori reſtituenda vero poſſeſſori. Et ſi q̄ritur vtrū fures vel raptores receptantes ad reſtitutionē teneant̄. Rñdet ſāct⁹ Bernhardin⁹ in tractatu de reſtitutionibus: ꝙ ſic: quādo recurrūt ad eos tanq̄ ad patrocinium preſtantes in nocumentum ꝓximorū et damnum quod alias non cōmitteretur. xj. q. iij. c. qui conſentit. Similiter ad reſtitutionem obligātur qui ſic ablata conſeruant ꝙ dominus rex eas rehabere non poteſt: vel qui ſcienter impediunt ne iniuſta debita vel ablata reddāt̄: ſicut ꝯtingere ſolet in vxoribus taliū que per immoderatas expenſas vltra earū dotes maritos ad reſtitutionē faciūt impotētes: vel econtra quando mulieres iniuſtis mercantijs ꝯgregant que viri earū ſuperflue conſumunt. Preterea queri poteſt vtrū locantes domos vſurarijs teneantur reſtituere penſiones ab eis acceptas. Rñdet ad hoc Bernhardinus vbi ſupra ꝙ ſic: niſi vſurarius ſit impotens vſuras reſtituere: quia tunc non poſſent recipere penſionem niſi prius eam debuiſſent habere participes tamē ſūt omniū malorū que in his domibus ex fenore perpetrantur: et idem intelligendum eſt de his q̄ locāt meretricibus adulteris taxillatoribus aut quibuſcunq̄ vitam facinoroſam manifeſte ducētibus. Similiter ⁊ hij qui tales impios hoſpicio recipiunt ad exercendum actus q̄ſcunq̄ ſceleratos: quia tales omnes peccatorū patratorū efficacē cauſaꝫ tribuūt. Secundo modo fouet quis facto peccatū alterius ꝑ defenſionē. Pro quo ſciendū ꝙ hec defenſio dupliciter fieri poteſt: vt tāgit glo. in clemē. vna de penis: nā ꝓmo fit defenſio auctorizatiōis delicti etiā ante factū: ⁊ tal̄ defenſor grauius punit̄ q̄ agens: vt patet xxiiij. q. iij. c. Qui alioꝝ errorē defēdit multo dānabilior eſt illis q̄ errāt ⁊c. Aliquando vero fit defenſio poſt delictū: puta quādo q̄s īpedit ne delīquēs ad manus iudicis veniat examināđ⁹ vel puniēđ⁹: de q̄ pōit̄. xxiij. q. j. Si cuſtos: ꝑ totū: vbi dr̄ de eodē. Et xxj. q. v. vbi plane de hoc in diuerſis capitulis oſtendit̄: ꝙ eadē pena puniēdus eſt: vel ſi saltē īpedit ne fiat executio iuſticie in delinquentē: vt extra de offi. dele. talis etiam eadē pena puniri debet: ⁊ e. ti. c. felicis: poſt principiū. Et addit glo. ī dicto. c. vna de penis: nō tñ puto ꝙ is q̄ talē defēdit ne ledat̄ a priuato nedū tertio ſed ab offenſo vel eius ꝯſanguineo vindicare volentibus īcludat̄ hac pena cū illa ſit iniuria ad quā etiā ꝓpulſandā a ſocio q̄s tenet̄: vt de ſen. ex. li. vj. c. dilecto: circa finē cū ſuis ꝯcor. ⁊ hoc ideo qr̄ delinquētes puniri nō debent niſi iuridice auctoritate publica non priuata. Iuxta illō Deut. xvj. Iuſte qđ iuſtū eſt exequeris. Añ vitij huius deteſtatio quaſcꝫ delinquēs defendit̄ ſatis oſtendit̄. Iudicū. xx. In facinore patrato cū vxore leuite quā incredibili libidine vexātes interemerūt. Congregatis autē q̄dringentis milibus viroꝝ ex iſrael ad vindictā ſceleris huius: ne forte furor dñi ſtillaret ſup oēm populū: miſerūt ꝓncipes eoꝝ ad tribū beniamin dicētes: Cur tātū nephas in vobis repertū ē: tradite nobis illos q̄ h̄ nephas operati ſūt vt moriant̄ ⁊ auferat̄ malū de iſrl. Qui noluerūt audire frēs ſuos: ſꝫ ꝯglobati ſūt oēs in gabaa vt illis ferrēt auxiliuꝫ. Quapropt̄ diuio iudicio ſūt interfecti. xxv. milia viroꝝ cū mulierib⁹ ⁊ puulis totamq̄ vrbē voraꝫ flāma ꝯſumpſit: euaſerūtq̄ tñ ſexcenti viri ī ſolitudinē fugiētes. Ceteꝝ ſi vt dr̄. ij. Para. xix. Ioſaphat rex tā ſeuere corrept⁹ erat: eo ꝙ īpio iuſtū ꝓberet auxilium: ita ꝙ ex rigore diuīe iuſticie vindicta diuina mulctari dignus erat: dicēte ꝓpheta. Impio prebes auxiliū ⁊ his qui domi-

num oderunt amicicia iungeris: ⁊ idcirco iram domini merebaris: ſed bona opera inuenta ſunt in te. Quid igit̄ meret̄ q̄ impijs impiū ⁊ iniuſtū prebet recurſum in receptiōe vel defenſione: hec autē impia defenſio puerſoꝝ: ⁊ oppreſſio īnocentū maximū prebet incentiuū diuine vindicte ſup gen⁹ hūanū: vt liq̄do ptꝫ. Hiere. xxj. ⁊ xxij. vbi domin⁹ mittēs Hieremiā ad regē Zedechiam: precepit vt non ꝑ nuncios vt diſpoſuit ſed pſeipſū vt dicit glo. regi loqueret̄ et diceret: Iudicate mane iudiciū. i. ſine prorogatione ⁊ eruite vi oppreſſū de manu calūniātis: ne forte egrediat̄ vt ignis indignatio mea ⁊ ſuccendat̄ ⁊ nō ſit qui extinguat ꝓpter maliciā ſtudioꝝ veſtrorū. Sed non audiuit eum rex: quapropter dedit eū dominus ⁊ filios ⁊ nobiles qui fuerunt actores oppreſſionis iniuſte in captiuitatem regi Babylonis: qui īterfecit filios eiuſ ⁊ nobiles ī oculis Zedechie. Deinde Zedechiam exoculatum duxit captiuū ī babylonē ⁊ ſic miſerabili morte vita funct⁹ ē. Tertio modo fouet per ſubuentionez que fieri poteſt multis modis. Primo ſigno indicatiuo: ſicut in guerris iniuſtis proditorie cōtingi ſolet: cum aliquis ſtatuit̄ in certo loco: vt dato fumo vel alterius rei ſigno ad predā ceteri concurrant: caſtra vel ciuitates ingredientes ⁊ predātes. Secūdo modo inductiuo: vt cū quis aliquid operat̄ q̄ proditio vel malum aliq̄đ ſuum conſequatur effectum: quod al̄s ꝑpetrari non poſſet vt cū ignē q̄s in aliquā domum ponit quo gentibus ad extinguendum ignē cōcurrētibus proditio interim ſuū conſequat̄ effectum: aut cum capta terra quis primo domum incēdit ⁊ ad idē faciēduꝫ alios ſuo exemplo inducit. Tertio opem preſtando vt cū mutuat arma ⁊ ſimilia ad maleficiū oportuna. Sed quid de eo qui mutuat alteri ad exercendū vſuras. Ad hoc quidem dicūt ꝙ ſi nō erat al̄s feneraturus tenetur mutuās inſolidū: ſecus autē ſi erat feneraturus. Alij vero rationabilit̄ moti dicunt ꝙ licet particeps efficiatur omniū peccatorū tñ in neutro caſu obligat̄ ad reſtitutionē ex eo ꝙ in vſura inuenit volūtariū mixtū: ego aūt puto vtrāq̄ opinionē ſaluari poſſe. Et ꝓma q̄dē opinio locum habere videt̄ qñ fenerās ex aliq̄ caſu efficit̄ īpotens nō ſoluēdo: tūc enī mutuās tenet̄ inſolidū pro illa ſaltem parte quam feneranti cōceſſit ad exercendū fenus. Secunda vero opinio locum habere videtur cum fenerās nō eſt impotens ad reſtituendum: ⁊ ſic de alijs ſubuentionibus prudēs lector ſillogizari poteſt. Quarto modo fouet alteri⁹ peccatū per ꝯſcriptionē: ⁊ hoc tribus modis. Primo ſcripturā falſificando: puta qui ꝑ falſum teſtamentū ſeu aliud inſtrumentuꝫ ſeu per aliā ſcripturā falſā aut falſificatam in libris mercantiarum ſeu aliorum pactorum aut debitorum alium iniuſte damnificat inſolidū obligatur ſatiſfacere: quia ad hoc cauſam dedit efficacem: vt. ff. de magiſtratibus conueniendis. l. j. ff. de furt̄. in. l. qui tabulas: ⁊ idem eſt ſi quis non producit in lucē litteras quaſcunq̄ in damnum alterius cui iuſte competit actio earundeꝫ Secundo inſtrumenta illicita conficiendo ſicut qui ſcienter conficiunt inſtrumēta de ſoluendis vſuris: vel aliaſ litteras quaſcūq̄: ex hoc enim notarij ſcđm Hoſtien. efficiuntur periuri: quia cum creantur hec abiurare ſolent: ⁊ per conſequens īfames vt latius patet ſupra. Tertio talia ſigillantes vel ſubſcribentes: nam ſigilla prelatorum faciunt inſtrumenta autentica: vt extra de fide inſtrumen. c. ſcriptura: ⁊ per hoc laici credentes huiuſmodi contractum per eccleſiam approbatum liberius peccant. Similiter prelati vel ſuperiores quicunq̄ ſubſcribentes cedulas vſurariorum: ſcđm Hoſtienſem ⁊ Goffredū ſi legunt ⁊ veritatem percipiunt participes fiunt vſurarum peccati: licet non cōmodi: hoc attendāt rectores communitatū qui ſigillāt litteras vſurarum in bonis pupillorum: vel etiam redituum quorumcunq̄ emptorum ad redētioneꝫ pro precio minus iuſto notabiliter: nam ſubſcriptio in mltis articulis iuris et conſenſum ⁊ approbationem īducit: vt extra de ſententi. ⁊ re iudi. c. cum inter vos ⁊ ⁊. c. ſi certum. Ad laudem dei omnipotentis.

De ſexto peccato alieno ſcilicet participatiōis ⁊ qualiter in eo q̄s obligatur ad reſtitutionem;

Sermo LIIII

Non furtuꝫ facies. Exo. xx. Sextū pctm̄ alienū ē pticipatio iniuſte acq̄ſitiōis vel rei ī iuſte acquiſite. Et hoc quidē principali-

ter fieri poteſt ſeptē modis:ita ꝙ ſeptē ſunt
hominum genera:qui participium ſumunt
in iniuſticijs ꝗtū ad p̄ſentem ſpeculationē
Primi nāq; ſunt ſocij criminis in violēti/
tijs. Pro quo ſciendū ꝙ vt dicit glo.in cle
men.j.de penis. Socius delicti dr̄ duobꝰ
modis. Nam quādoq; plures ſunt ſocij q̄/
rum nullus eſt principalior:⁊ tunc ſi nullꝰ
alium animauit pluſ q̄ alius eū:ſed ad ra/
pinam conuenerunt:tenetur quilibet ſolū
ꝓ parte ſua ſatiſfacere:ſic tñ ꝙ eoꝝ eſtima/
tio habeatur:vt qui magis ſtrennue ſe ha
buit ad malū ⁊ maiorē aduerſarijs incuſſit
timorem:intelligatur amplius obligatus.
Quod ſane intelligit̄:ſi quilibet per ſe fe/
ciſſet damnum etiam ſine tali ſocietate:nā
ſm Hoſti.⁊ monal.in tractatu reſtitutio/
num. Si ſimul vadunt quaſi vnus exerci/
tus:tenetur quilibet inſolidū : quādo vnꝰ
ſine alijs non auderet ire vel damnum nō
auderet vel poſſet inferre:in tali nāq; caſu
quilibet iuuat aliū ⁊ eum facit fortiorē ſic/
q; quaſi ſquame ſe mutuo comprimentes.⁊
ſic omnes ſunt cooperatores totius:vt pa
tet extra de homic̄.c.ſicut dignuꝫ.§.illi au
tem. Nimirū cū ſm Inno.⁊ Hoſtien.in di/
cto.c.ſicut dignū:in princi. Si quis rapi/
nam diſſuaſit nec aliq̄d rapuit:ſed cum ra/
ptoribus iuit vt perſonā rapientis libera/
ret:tenet̄ ⁊ ipſe inſolidū ſi raptor non iuiſ/
ſet:vel saltē rapinā non cōmiſiſſet niſi co/
mitatum iſtius habuiſſet:tunc eñ tenet̄ in
virilem portionem. Similiter etiam ſi ad/
uerſarius credens eum veniſſe in auxiliuꝫ
raptoris non fuit auſus ſua defendere: po
ſito ꝙ etiā ꝓ aduerſario veniſſet cauſa pa/
cificandi eos:quia hoc ipſuꝫ aduerſario p̄/
mo notificare debuiſſet:vnde ex hoc liqui
do patet:quia ſi verbo diſſuaſit tamē auxi
lio ⁊ facto opē preſtitit:ſecꝰ tamē ſi nihilo/
minus rapinam ꝑpetraſſet:⁊ generaliter ſi
multi contrarij comitati ſunt principales
ad rapinā ſeu deuaſtationē aut defenſionē
tales ſm Inno.⁊ Hoſtien. vbi ſupra in fo/
ro conſcientie non tenent̄ niſi ad rapinam
quā quilibet fecit vl̄ que eoꝝ auxilio facta
ſunt :⁊ que facta non eſſent ſi cuꝫ illis non
fuiſſent. Quandoq; vero tñ vnus eſt p̄n/
cipalis:alij vero ſunt cooperātes quos ſi/
bi forte coadiuuauit ad exercēdū guerraſ:
rapinas:predationes ⁊ ſimilia ex odio cu/
piditate vel alio quocūq; affectu inordina
to:⁊ tunc ſi principalis iniuſticiaꝫ fouet te
netur ſemꝑ inſolidū:ſubditi vero adiuuan

tes excuſant̄ ſi dubitāt vtrū bellū ſit iuſtū
vel iniuſtum:conſideratis ſingulis circū/
ſtantijs requiſitis:ſm Aug.xxiij.q.j.quid
culpat̄:qđ verū ſm Hoſtieñ.quādo ſubdi
ti quātū potuerūt diligēt̄ inq̄ſierūt ⁊ peri/
tiores conſuluerūt:⁊ tamē in ſe ſemꝑ dubij
remanſerūt:alʼs non.nec eñ excuſāt̄ timo
re incurrendi tēporale damnū :quia tenet̄
aliquis magis obedire deo q̄ hominibus
⁊ nullū tēporale p̄ponere ſaluti anime ſue.
In tali autē dubio ſcđm Rodoñ.nō ſic ex/
cuſant̄ ſtipendiarij cognati ⁊ amici coadiu
nantes:quia in tali dubio ſe cōmittere diſ
crimini nō debuerunt in preiudiciū alterꝰ
partis:vt patet.xiij.q.v.c.deniq;. Secun
di ſunt ſocij in vſuris ⁊ ſimilibꝰ iniuſticijſ.
De q̄bus queri pōt vtrū obligant̄ ad reſti
tutionē. Ad quod rñdet Gerhar.Rodoñ.
ꝙ ſocij vſuraꝝ ⁊ factores ad mutuuꝫ dan/
dū ſub vſura ſtantes in perſona vſurario/
rū:ita ꝙ apud eos reſidet quaſi principal̄
auctoritas vſurariorū : tenentur indiſtin/
cte ad reſtitutionē:niſi principalis vſurari
us reſtituat. Similiter ſcđm monaldū ſer/
uientes vſurarijs in fenerādi officio ſi dāt
pecuniam domini ſui ad vſurā de generali
mandato domini ſui dicētis ꝙ mutuēt pe/
cuniam quibus volunt ad vſuram nomi/
ne ipſius domini tenentur etiam ad reſtitu
tionem niſi dominus principaliſ reſtituat:
quia eſt in hoc ſicut principalis:⁊ in optio
ne eius eſt mutuare ⁊ non mutuare. Si ta/
men hoc ſpeciali mandato domini ſic man
dantis faciant:puta ſi dicat :mutua illi de
pecunia ad vſuram decem libras:tunc licꝫ
mortaliter peccēt hoc faciēdo : nō tñ tenēt̄
ad reſtitutionē:quia idē vſurarij per ſe vel
miniſtros alios exercerent licet nō ꝑ iſtos:
tenentur tamen ſi quid de vſuris ad ipſos
peruenit. Et etiā ſm Geral.obdoñ.⁊ Guil.
ſi quēpiam induxerunt ad accipiendū ſub
vſuris:ac etiā ſi ꝓpter mutua iam facta co
actiue exigunt̄ vſuras ab aliquo: tunc eñ
ſatiſfacere tenentur in tanto:⁊ ſimile iudi/
cium eſt de omnibus cōtractibus iniuſt̄.
Tertij ſunt emptores reruꝫ iniuſtarum. B
De quibus queri poteſt vtrū ad reſtitutio
nem teneātur. Ad hoc dicendū ſcđꝫ Bern
hardinū in tractatu reſtitutionum per di/
ſtinctionem:aut enim fuit emptor bone fi/
dei aut non. Si primo modo hoc eſt dupli/
citer : quia vel emit vt domino ſuo redde/
ret recepto intereſſe ſuo ⁊ precio : cum alʼs
eam dominus rei nullo modo recuperare

poſſet:vel ſaltem non tam faciliter: et tunc
quia geſſit vtiliter negociū domini ipſius
rei licite pōt recuperare p̄ciuꝫ ⁊ totū inter/
eſſe: ꝙ ſi ſine culpa ſua res pereat aut amit
tat̄ :tunc non tenet̄. Unde generaliter q̄c/
quid adeſt ex illa re:vt penſio:merces:fru
ctus vel ſimile tenet̄ reſtituere : quicquid
autē abeſt:vt p̄ciū: moderate expenſe: pōt
repetere : vel cum eo qđ ex ipſa re aduenit
ſibi vſq; ad currentem quātitatem poterit
merito compenſare: ꝙ ſi poſt emptionē rei
verum dominū inuenire non poterit:tunc
quicquid res ipſa valet vltra p̄cium ⁊ ex/
penſas ꝓ ea factas ꝓ anima illius cuiꝰ res
extiterat paupibus eſt erogandum. Satis
cōcordat Hoſti.Ray.⁊ Guil̄. vel ipſaꝫ rem
emit vt eam teneret ꝓ cōmodo ſuo ⁊ ꝓba/
biliter credebat non eſſe iniuſtā:quia con/
trarium veriſimiliter eſtimari non potuit.
Tunc hec bona fides quattuor ſibi contu/
lit. Primo ꝙ durante bona fide ⁊ cōſcien/
tia non decepta: rem illam reſtituere non
tenetur. Si tamen poſtea nouerit rem fu/
iſſe raptam aut iniuſte acquiſitam:tunc ad
reſtitutionē obligat̄ : vt.C.de fur.l.ij.tene
tur etiā extantes fructus reſtituere:de cō/
ſumptis tamē non tenet̄ ꝓpter bonam fi/
dem:vt.ff.de rei ven.l.fructus.et.l.ſi ex di
uerſis.§.fi.⁊ alias ſtudeat cautius negoci/
ari. Secūdo qꝛ poteſt rem vendere ⁊ alie/
nare bona fide durāte:ſed ſi lucrum aliqđ
ex rei venditione cōſecutus eſt.debet illud
reſtituere domino vendenti:vt.ff.de cōdi.
inde.l.nam ⁊ hic nat̄. Tertio ꝙ non tenet̄
reſtituere rem perditā in caſu fortuito du/
rante bona fide: quia ſi res interim pereat
ſine culpa ſua in nullo tenebit̄ domino re/
ſpondere. Quarto:quia poſt reſtitutionē
rei ſi eam fecerit iudice ſententiante: cōtra
venditorem agere poteſt de p̄cio quod de/
dit vt ipſum ſeruet indemnē: vt patet.xij.
q.ij.c. vulterane. vbi plane de hoc. Unde
dicat emptor domino rei ꝙ ipſum ad iudi/
cium trahat:⁊ poſtq̄ citatus fuerit vendi/
tori denunciet ꝙ compareat: ⁊ rem ipſam
defendat:⁊ ſi res ab eo tūc deuincit̄ de em
ptione venditor tenet̄ :niſi tempore dande
ſentētie emptor per contumaciā fuiſſet ab/
ſens:vel niſi ꝑ iniuriam iudicis fuiſſet ſen/
tentia lata: vt extra de empt̄.⁊ vendi.ven.
c.fi.vbi plane de hoc:⁊ in gloſa. Si autem
ad ſacerdotis p̄ceptum hoc fecerit in foro
cōſcientioſo: tunc in eodem foro venditor
inducendus eſt vt ipſum ſeruet indemnē:

ſed in foro contentioſo non poterit ipſum
conuenire: ar. in dicto.c.fi. Aut talis fuit
emptor male fidei:⁊ tunc vel ſic empta cre/
debat eſſe iniuſta: aut non credebat ꝓba/
biliter eſſe iuſta:aut etiā nihil de hoc cogi/
tabat. Si ergo ſciebat vel ꝓbabiliter eſſe
credebat iniuſta:tunc ſex modis grauatur
emptor. Primo:quia rem obligat̄ reſtitu/
ere:nec liberatur vendendo vel alʼs quali/
tercunq; alienando:nec etiā amiſſione vel
morte ipſius rei:nec ſi auferatur violenter
aut neſcienter de vſu cadat ſeu quocunq;
alio caſu interueniente non excuſat̄ quin
reſtituere obligat̄ : vnde furtum aut iniu/
ſtum emens ſemper tenet̄ de caſu fortuito
niſi in vno caſu : puta ſi rem domino tem/
pore ⁊ loco congruo obtuliſſet ⁊ ille recipe
noluiſſet:tunc enim emptor purgaſſet mor
tem vel alium caſum fortuitū: vt.ff.de con/
di.furti.l.in re furtiua. Secūdo:quia tene
tur reſtituere etiā omnes fructus ꝑceptos
et qui tempore intermedio percipi potue/
rant a diligenti poſſeſſore: vt extra de reſti
tut̄. ſpoli.c.grauis. quod tamē ſane intel/
ligit̄ ſm Ray. ſcilicet deductis prius ex/
penſis rationabilibꝰ quas fecit gratia fru/
ctuū querēdorum colligendorū et conſer/
uandorum que deducunt̄ tam a male q̄ a
bone fidei poſſeſſore.ff. de peti.here.l. ſi a
patre. Tertio:quia reſtituenda eſt res ſm
optimū eius ſtatū: puta ſi tempore ſue em/
ptionis vel venditionis ſiue intermedio
tempore plus valuit: iuxta illud: precium
reſtitui debet: vt in dicto.c.grauis.et.ff.de
condi.furti.in re furtiua.ff. de rei vendi.l.
ſi nauis.§.generaliter.ff.de furt̄.l.in re fur
tiua: qđ tamē intelligendū eſt ſm quoſdā
quando res non habet̄ : nam ſi res habet̄
tunc dicunt ſufficere quod reſtituat eque
bonam:ſicut erat quādo fuit ablata. Por
ro ſm Ray.ſi res melior facta eſt poſtq̄ il/
lam alteri vendidit:tenet̄ etiam ad reſtitu
tionem plurimi: vt.ff.de condi.fur.l. in re
furtiua. Quod etiam intelligendū eſt de
ſecūdo ⁊ tertio ⁊ vltra emptore male fidei.
Quarto:quia non poteſt a domino rei re/
petere pecuniā quam de re dedit poſtq̄ de
prehendit rem eſſe ipſius.C.de furt̄. in ci/
uilem.nec poteſt ſe defedere ratione ſtatu/
ti ſuper hoc editi: cum tale ſtatutū ſit con/
tra deum:⁊ ergo vitandum: vt.viij.diſt.c.
que contra. vbi patet expreſſum. Quinto:
quia non poteſt agere contra venditorem
de precio ſibi dato: obſtat enim ſibi turpi/

tudo ſua. C. de rerum vendi. ſi mancipiū. ſm tamē Alexā. de hales in. iiij. Talis poteſt rem emptam reſtituere vendēti vt recipiat preciū quod de illa dedit: magis enim poteſt ꝓuidere ſibi ꝙ̃ alteri: debet tamen inducere finem ad hoc vt reſtituat eam vero domino rei. Sexto: qꝛ perdit expenſas ſuas voluntarias: nam talis contrectādo rem alienam furtum cōmittit: ⁊ fur rerum ſemꝑ eſt in mora: vt. C. de fur. l. ij. ff. de cōdi. furti. l. ſi pro fure. ⁊ hoc in forinſeco iudicio ⁊ ciuili: verūtamē quibuſdam videt̃ non incongrue ꝙ de equitate iuris naturalis ⁊ cōſcientie bone: poſſeſſor verus reſtituere furi debeat intereſſe rationabiliū expenſarū: per quas res meliorata eſt: niſi pro quāto furi per ciuile iudiciū eſſet inflictum in penam: cōcor. Ray. Secūdo ſi emptor non ꝓbabiliter credebat rem eſſe iuſtam: tunc cum p̄cedētibus in p̄dictis ſex ſociandus eſt: verbi grā: fuit ductus ignorantia iuris: ſcꝫ quia licꝫ rem crederet eſſe raptam: non tamē credebat ꝙ illam emere peccatū eſſet: talis enim ignorantia nō excuſat: vel ductus fuit ignorantia facti: tūc ſi fuit craſſa et ſupina ſimiliter nō excuſat: puta cum tempore belli iniuſti quis emit a ſtipēdiario calicem: miſſale vel ſimilia: talis enī ſemꝑ in foro cōſcientie reſtituere tenetur: quia talis ignorantia non excuſat: vt patet extra de cler. excō. miniſtrāte. vbi etiam oſtendit glo. ꝙ ignorantia ꝓbabilis excōmunicationis non ligat excōmunicatum ꝙ̃diu talis ignorantia ꝑſeuerat. Tertia deniqꝫ ſi de hoc nihil cogitabat: cum tamen cauſam cogitandi habuerat: ⁊ hoc ꝓpter fatuam ⁊ temerariam ſimplicitatē vel ignauiam: tunc etiam in foro cōſcientie ſatiſfacere debꝫ ſm Hoſti. ⁊ Ray. Idē quoqꝫ dicendū eſt ſm Alexan. de hales ſi de hoc dubitabat: quia ſecurior pars eligēda eſt: ⁊ hec multipharie cōtingunt: quia frequēter vxores: proles: famuli et famule clam ignorante patrefamilias vendūt de rebus domeſticis. Quarti ſunt vxores: proles ſeruitores ⁊ ſimiles: de quibus quia dictū eſt ſupra vbi de reſtitutiōe vſurarū gratia breuitat̃ hic ſuꝑſedeo. Inter omnes tamē illos excuſant̃ potiſſime filioli ⁊ filiole ꝓpter neceſſitatē cum in tali egeſtate ſunt ꝙ cōmode viuere nō poſſunt. Quinti ſunt munerum acceptores. Pro quo ſciendum amici conſanguinei ſocij ſeu quicunqꝫ alij qui ꝙ de bonis vſurariorum ⁊ ſimilium comedunt ſeu bibunt: aut dona ſeu quocūqꝫ alio modo recipiūt vel in alienos vſus cōuertunt: ſi tales vſurarij vel ſimiles nō ſūt ſoluendo: quia videlicꝫ vix omnia que habent ſatiſfactioni ſufficiūt: licꝫ etiā aliqua de licite acquiſitis habeant: tales inquā quicquid p̄dictis modis recipiunt reſtituere tenent̃: quod tamē intelligendū eſt ſm Hoſti. niſi talia cōſumpta eſſent anteqꝫ ſcirent iniuſta eſſe vel datores iniuſtis obligari. C. de rerum vendi. certū eſt. ꝙ ſi quis de hoc dubitat ⁊ res adhuc extat obligat̃ ſatiſfacere ne ꝓ re temporali ponat animā ſuam in diſcrimen. Dicit enim Alexan. de hales in. iiij. ꝙ qui comedunt aut in alios vſus cōuertunt aliquod de vſura vel alio quocūqꝫ maleficio ſciēter ſiue ſint religioſi ſiue alij: aut ſi dubitant aut ſint iniuſta: ne diſcrimini ſe cōmittant reſtituere ſtudeāt: quia habet̃ ꝓ regula: ꝙ quicūqꝫ conſcientiam habet de re ꝙ ſit aliena tenet̃ illā reſtituere. pro quo facit illud Tobie. ij. Uidete ne furtiuū ſit: quia nō licet nobis aliquid de furto edere vel contingere. Idem Hoſti. hoc tamē locum habet cum reperire valet cui reſtituendū eſt. Unde refert Beda ĩ geſtis angloꝝ li. iij. de phurceo nobili viro ⁊ epiſcopo: ꝙ ab angelis fuit eductꝰ a corpore ⁊ deductus in altum: tres enī angeli fuerunt ei comitati quoꝝ vnus armatus ſcuto candido ⁊ gladio fulgureo proceſſit ante eum: demones autē bella mouētes ignita iacula in eum iactabant: ſed angelus ea ſcuto repellebat. Poſt mirabiles igit̃ conflictus iuſſerunt eum angeli reſpicere deorſum: quo facto vidit vallem tenebroſam quattuor ignibꝰ ſuccēſam: de quo interrogans reſponſum accepit: ꝙ vallis eſſet mūdus iſte viſibilis: q̃ttuor ỽo ignes quattuor peccata mūdum cōſumētia. Primus eſt ignis mendacij: eo ꝙ homines nō implent que ꝓmiſerunt in baptiſmo. Secundus cupiditatis: quia mundi diuitias amori celeſtium preponūt. Tertius diſſenſionis: quia ꝓximorū animos in rebus ſuperuacuis offendunt. Quartus impietatis: quia infirmiores ſpoliare ⁊ defraudare non formidant: ac ſpoliatores receptāte eos in ipſorū malicijs fouendo: qui ignes adunati tandem appropinquabant ei:: viditqꝫ demones in ignibus volantes ⁊ contra bonos bella mouentes timenſqꝫ dixit angelo: domine ignis mihi appropinquat. Cui angelus: quod non accendiſti non ar-

debit in te. Ignis enim iſte ſm merita operum ſingulos examinat: quia ſicut quis ardet per volūtatem illicitam: ita etiā ardebit per debitam penam: vnus ergo demonum accipiens veſtem fetidam ⁊ flammeā quā ſcꝫ phurceus dono p̄us recepit a quodam vſurario: ꝑcuſſit cum ea phurceum et iactauit ſuper eum ſtatimqꝫ humerū eius ⁊ maxillam accendit. Tunc ait angelus ei quod incendiſti arſit in te: ſicut bona peccatorum furum latronum ⁊ ſimiliū ſuſcepiſti: ſic etiam penarum particeps eſſe debes. Tādem anima reducta eſt ad corpus ⁊ ſtatim viſibile ſignum incendij protulit in humero ⁊ maxilla: ac aliquāto tempore ſuꝑuiuens in bonis operibus vitam laudabiliter finiuit. Sexti ſunt heredes qui inquātum de hereditate participant de iure canonico tenent̃ ad reſtitutionē omniū debitorum vel iniuſtorū quibus defuncti fuerant obligati: vtpote in quorum loca ſuccedunt: licꝫ etiam iniuſta bona ad eos non ꝑueniunt: vt patet extra de ſepult̃. c. vlti. vbi plene de hoc precipue in glo. Et ſi vnus heredum efficeret̃ non ſoluendo: tenetur alter in ſolidum vſqꝫ ad quātitatem hereditatis que peruenit ad eum. Cuiꝰ ratio eſt: quia ſuccedit in crimine ⁊ res hereditarie ſunt omnes reſtitutioni obligate: vt extra de vſur. cum tu. §. fi. ⁊: hoc etiam viſum eſt ſupra. Septimi deniqꝫ ſunt quicunqꝫ curatores qui nomine alieno bona cōgregant iniuſte: nam ſicut nemo nomīe ſuo ſic nec alieno debet exercere iniuſticiā ad cōſequēdum imꝑtū lucrum. Indecens eſt enim crimē ſuum cōmodis alienis impendere: vt exp̄ſſum patet. xlvj. diſ. c. ſicut non ſuo. vnde tenent̃ ad reſtitutionem: ſi illi quoꝝ nomine fecerunt reſtituere nolūt vel nō poſſunt. Et ſimile iudiciū eſt de matribus viduis que ĩ illicitis ⁊ iniuſtis ſollicitant̃ ꝓ filijs: ac pro eis cōgregant non non ſolum mamona iniquitatis: ſed etiaꝫ iniuſticie pariter niſi reſtituerint cuꝫ filijs eternis obligatiōibus penarū inuoluendi vt ſicut ꝑticipes criminis ſic inueniant̃ ꝑticipes eterne damnatiōis. Quam a nobis auertat ieſus chriſtus qui eſt benedictus ĩ ſecula: Amen.

De ſeptimo peccato alieno: ſcꝫ taciturnitatis: ⁊ qualiter q̇s in eo obligat̃ ad reſtitutōꝫ: Ser. LIIII

Non furtum facies:

Exod. xx. Septimū peccatū alienum eſt mutꝰ: id eſt taciturnitas. quando quis loqui deberet: de quo penituit Eſaias. vj. c. dicēs: Ue mihi qui tacui: quia vir pollutus labijs ego ſum. A Ad cuius euidentiā p̄mo queri pōt: vtrū taciturnitas ſit peccatū: p̄ſertim cum ſilentium in ſacra ſcriptura multum commendat̃. Hinc dicitur Eſaie. c. xxx. In ſilentio et ſpe erit fortitudo veſtra. Ad hoc reſpondet Hein. boyc: extra de ſta. mona. in. c. ꝙ dei timorē dicens: ꝙ aut queris de his que q̇s tenet̃ loqui: vt eſt ꝓpriū peccatū cōfiteri ꝓ debito tempore ⁊ alijs circūſtantijs: de quo eſt de peni ⁊ remiſ. c. omnis. ⁊ mederi ꝓximū ſermone medicinali ꝓ debito tēpore ⁊ alijs circūſtantijs in docendo corripiēdo: vt eſt de offi. ordi. c. inter cetera. et. xliij. diſt. c. ſit rector. vbi multa de hoc ⁊ ferre teſtimoniū veritatis in cauſa: vt patet. xj. q. iij. c. quiſquis metu. vbi ſubdit̃: vterqꝫ reus eſt et q̇ veritatē occultat: ⁊ qui mendaciū dicit: qꝛ ⁊ ille ꝓdeſſe non vult ⁊ iſte nocere deſiderat: in his igit̃ tacere mortale peccatū eſt. Aut queris de his in quibꝰ nō tenet̃ quis loqui vel non loqui ſed expedit ⁊ decet: et tunc veniale eſt peccatū facere in cōtrariū: quādo tamē hoc eſt ⁊ quādo non determinare in ſingulis eſt difficile: ſed ip̄a vnctio docet ſpiritusſancti qui nō ꝑmittit hominē ſibi adherentē de facili errare. Aut queris de his que quis nō tenet̃ tacere nec loqui: ſicut ſunt in differētia: ⁊ in his tacere non eſt peccatū: de quibꝰ notat Hoſti. extra de ſimo. in. c. ꝑ tuas. ij. Aut deniqꝫ queris de his que q̇s tacere tenet̃: ⁊ tūc tacere meritoriū eſt ⁊ actus virtutis: vt in dicto. c. ꝙ dei timorē. Ad maiorē aūt euidentiā huiꝰ peccati ſciendū eſt: ꝙ aliquis ꝑ ſuā taciturnitatem alteri quadruplex damnū inferre poteſt. ſ. anime: fame: nature et exterioris ſubſtātie. Primo nāqꝫ quis alteri damnū anime ꝑ ſilentiū inferre pōt: qd̓ maxime reſpicit ſuꝑiores ſubditoꝝ ſuoꝝ ſalutē negligentes: effecti canes muti nō valētes latrare: de quibꝰ Eſa. lvj. c. Speculatores eius ceci oēs: neſcierūt vniuerſi: canes muti nō valētes latrare. ſ. cōtra vitia: qꝛ illibꝰ ſunt irretiti: vnde ſequit̃: dormiētes ⁊ amātes ſomnia: ⁊ canes impudētiſſimi neſcierunt ſaturitatē: oēs ĩ viā ſuā declinauerūt vnuſquiſqꝫ ad auariciā ſuā a ſūmo vſqꝫ ad no-

niſſimū: vñ de talib⁹ p̄dixit dñs p̄ Zachariā.xj. O paſtor.ſ.nole: ⁊ idolū.ſ.colēs relinquēs gregē: gladi⁹.ſ.vindicte: ſup brachiū eius: id eſt ſup opera corporalia: ⁊ ſup oculum dexterū eius: id eſt ſuper animā in qua eſt intellectus: qui dicit̄ oculus: id eſt ſuper operationes virium interiorū ipſius anime: ſicut ſunt intentio: affectio: cogitatio ⁊c̄. Et Hieremie.xxiij. Ve paſtoribus qui diſpergūt ⁊ dilacerant gregem: ſcilicet exemplo male vite ⁊ verbo falſe doctrine. Sequit̄: Ecce ego viſitabo ſuper vos acriter puniendo maliciam ſtudiorū veſtrorū: et.xxxiij. Adhuc inquit ibunt greges ad manum numerantis dicit domin⁹. Unde ſup illud Ezechielis.iij. Fili hominis ſpeculatorem dedi te domui iſrael: dicit Proſper: Si impio locutus non fueris vt ſi ab impietate ſua cuſtodiat: ⁊ ille perierit: ſanguinem eius de manu tua requirā: hoc eſt dicere: ſi ei peccata ſua non annūciaueris: vt ab impietate ſua conuertat̄ ⁊ viuat: te q̄ non increpaſti: ⁊ ipſum qui te tacente peccauit flammis ꝑhennibus perdam. Rogo quis tam ſaxei pectoris: quis tam ferreus erit quem iſta ſententia non terreat. Unde concludit Iſido. de ſummo bono dicens: Sacerdotes ꝓ iniquitate populorū damnant̄: ſi eos aut ignorantes non erudiunt aut peccantes non arguūt. Hinc legitur in ceſario: de quodā curato qui mortuus viſus eſt tamdiu a ſuis parrochianis lapidari maledicētibus ⁊ improperātibus ipſum eſſe cauſam damnationis eorum quouſq; retrocedens cecidit in puteum abiſſi. Nec mirū: quia dicit Aſtex.ti. de multiloquio: ꝙ taciturnitas in p̄lato eſt mortale peccatū: quod ſane intelligit̄ ſi fiat omiſſio correctionis vel inſtructiōis ꝓ tempore debito: vt.xl.diſt.c.ſi propter. Et Aug⁹. de verbis domini: Si neglexeris corrigere peior factus es eo qui peccauit. Preterea ſicut grauiter peccāt p̄lati ſpirituales in nō corrigēdo ſuos ſubditos: ſic ⁊ ſeculares: ſicut patet Numeri.xxv. vbi iuſſit per Moyſen domin⁹ ꝓ peccatis populi p̄ncipes ſuſpendi. Sic ⁊ parentes non corrigendo filios: tot nāq; patres ⁊ matres infelici cōmercio comparāt infirmū affectu ſupſticioſo filiorum: eo ꝙ proles in hac vita peccantes digna correctione non feriunt: nimia dilectione qua erga eos ferunt̄ ⁊ afficiunt̄ decepti. Quapropter vtriſq; remanet eternus clamor diuine maledictionis: itaq; pueri

clamantes aduerſus parentes eiſdem maledicent: eo ꝙ peccātes illos a peccatis nō retraxerint: iuxta illud Prouerb.xxx. Generatio ſupple eſt que patri ſuo maledicit: et que matri ſue non benedicit. Hinc heli j.Regū.iij. crudeliter punitus eſt ⁊ damnatus legit̄: eo ꝙ tacuit malicias filiorum non eos debita correctione feriendo. Sic deniq; negligentes vigilare ſup cuſtodiā familie ſue rationē reddituri ſunt in iuſto iudicio dei de eis: ac generalit̄ omnes qui ſe mutuos p̄bent in iniuriā dei vel ꝓximi: puta ſi doloſe tacent videntes aliquem ad patrandū quodcūq; peccatū vel maleficiū cum tamē ſine proprio periculo ſolo verbo poſſent impedire ne facin⁹ ꝑpetrarent aut iniuriam irrogarent: qd̄ ex eo contingere ſolet: quoniam amore diuino refrigeſcente ꝓhdolor inordinatus amor in eis adauctus p̄ncipale ſibi dominiū vendicans nimiū inſoleſcit: diuina deſpiciens ⁊ humana cōplectens: cum tamē in contrariū dominus p̄ceptū dedit de correctione fraterna: Matth.xviij. vbi ait: Si peccauerit i te frater tuus: id eſt te ſciente: vbi etiā proſequit̄ de modo ⁊ ordine corripiendi prout latius ꝓſecutus ſum in ſermonib⁹ de trib⁹ partibus penitētie vbi agit̄ de quarto ope miſericordie ſpiritualis quod eſt corrigere peccantē: vbi etiā patet qualiter in omiſſione illius quis peccat mortalit̄. Maxime tñ in iudicio diuino reſeruant̄ medici ſpirituales animarū: qui in confeſſionibus ⁊ p̄dicationib⁹ peccata diſſimulant ex ignorantia vel negligentia: aut potius ex auaricia peccata nō redarguentes: merā iuſticiam ⁊ veritatem affectu quodam inordito ſubticētes: ac in caſibus illicitis aut nō cōceſſis abſoluentes: ac pleriq; inaudita ⁊ horrenda ꝑ diſpenſationes falſas admittentes in cauſis matrimonialibus iniuſticijs violentijs notorijs vitijs ⁊ ſimilibus: de quib⁹ gratia breuitatis ſupſedeo. Unū tamē incidētaliter queri poteſt: vtrum ſcʒ alium abſoluens de facto quem de iure nō potuit abſoluere teneat̄ ad reſtitutionem. Ad hoc dicendū ſm Guil. in ſuo ſacramentali ꝙ ſic: ſcilicet et quem ſic abſoluit notificando ꝙ eum abſoluere non poterat. Et ſm Richar. in.iiij. diſt.xviij. Talis ſacerdos peccat mortaliter confitentē tam damnabiliter in bonis anime damnificando. Nec credit ſanctus Tho. talem abſoſolutum: licʒ excuſet̄ ꝓpter ignorantiā iuris:

ſi tamē ſine fraude talem confeſſorē requiſiuit: multomagis autē propter ignorantiam facti: ſi ſcʒ confeſſorē putat auctoritatem habere. Ignorātia tñ craſſa ⁊ affectata nō excuſaret nec etiā excuſat̄ ſacerdos cui tale ius ignorare nō licet. Idem tenet glo. ij. in v̄. ex ciuitates. in clem. ſup cathedrā. Dicit etiā Io.an. ꝙ quo ad penā eternā taliter cōfitens abſq; fraude tutus eſt: tamē a ſatiſfactione peccati ⁊ penitētia nō eſt tutus. Sʒ de hoc plura ſupius in.iiij. p̄cepto ponunt̄.

B Secūdo q̄s alteri damnū inferre pōt ꝑ ſilentiū in bonis fame: ⁊ hoc contingere ſolet indirecte: qñ.ſ.q̄s audit aliū iniuſte diffamari: cui⁹ cōtrariū ſibi notum eſt ⁊ illius famā ſine ſuo ꝑiculo defendere poſſet: ſed nihilomin⁹ tacet: cū tñ eo tp̄e ex fraterna charitate tacendū nō eſt: ⁊ h̄ ideo vt vel obloquētiū fauores necdū habitos acquirat: vel iam habitos nō amittit: aut ne indignationem incurrat ſeu ꝓpter aliud quodcūq; cōmodū exequēdū vel incōmodum fugiendū: vt patet in militib⁹ chriſti ſepulchrū cuſtodiētib⁹ q̄ viſa chriſti reſurrectione ⁊ angeli terrifica apparitiōe pecuniā acceperūt vt veritatem ſubticerent: ſic his tēporib⁹ plurimi neq̄ter tacent ⁊ alios in diffamiā venire ꝑmittunt: vñ reus efficit̄ diffamie: q: diſſīlauit cōtraire: nam.xj. q.iij. dicit̄.c. quiſquis meri cuiuſlibet poteſtatis veritatem occultat: iram dei ſup ſe ꝓuocat: q: magis timet hoīem q̄ deū. Sequit̄: vterq; reus eſt ⁊ q̄ veritatē occultat: ⁊ qui mēdaciū dicit: quia ⁊ ille ꝓdeſſe non vult ⁊ iſte nocere deſiderat: et ſunt verba Aug. ad Caſulanū. Sicut enim nō refert: vtrū quis aliū interficiat cibū ſubtrahēdo vel venenū offerendo: ſic nō refert vtrum q̄s alteri noceat malicioſe tacendo vel ꝑnicioſe loquēdo. Tertio q̄s alteri damnū indirecte pōt inferre ꝑ ſilentiū in bonis nature: qd̄ cōtingere pōt in ꝑſona ꝓpria vel cōiūcta vt vxore filijs ⁊ filib⁹: ⁊ hoc ledendo vel abutendo de qua damnificatiōe plen⁹ ſupra dictū eſt. Qd̄ ſi agnoſcēs ſolo verbo ſine diſpendio ꝓprio p̄cauere potuiſſet impedire. Et ſi obijcit̄ illud p̄ceptū dominicū Matth.xviij. Si peccauerit in te frater tuus corripe eum inter te et ip̄m ſolū. Reſpondet Tho. ſcd̄a 2ᵉ.q.xxxiij. ꝙ quedam ſunt occulta peccata que tamē vergunt in nocumentū ꝓximoꝝ corporale vel ſpirituale: puta ſi q̄s occulte tractet qualiter aliū occidat aut viginem violet ſeu mulierē ra-

ꝑat: vel etiam ſi hereticus homines a fide ꝑuatim auertat: ⁊ ſic de alijs ſimilib⁹: talis enī non ſolum peccat in te: ſed etiā in alios ⁊ ideo oportet ſtatim audientē ad denūciationē ꝓcedere ſi voluerit a ꝑticipio criminis liber eſſe: niſi forte firmiter ⁊ ꝓbabilit̄ crederet ꝙ ſtatim per ſecretam āmonitionem eundem ad hoc ꝓpoſito reuocare poſſet. Quedā autē peccata ſunt que ſolū redundant in malū peccantis ⁊ eius in quē peccat̄: eo ꝙ a peccante ledit̄ vel ſaltem ex ſola noticia allicit̄: ⁊ tunc locum habet p̄dictum p̄ceptū dominicū niſi aliū ſic alliceret ad peccatū ꝙ timeret euadere nō poſſe diſpendiū: vnde generaliter hoc tuū imputa peccatū ⁊ maleficiū: qd̄ v̄o ſine diſpendio ꝓprio impedire potueris: ⁊ tuo ſilentio patrare ꝑmiſeris: canis mutus latrare nō p̄ualens: quo ꝯtra q̄ſtū ad p̄ſentē articulū dicit̄ Prouerb.xxiiij. Erue eos q̄ ducunt̄ ad mortē.ſ.corporis: ⁊ qui trahunt̄ ad interitum.ſ.aīe liberare nō ceſſes. Si dixeris vires nō ſuppetunt q̄ inſpector eſt cordis ipſe itelligit ⁊ ſeruatorē anime ſue nihil fallit: reddetq; homini iuxta opa ſua. Hinc ex cōcilio Gabilonēſ. dicit̄.xxxvj.q.ij.c. de puellis raptis necdū deſpōſatis in calcedoñ. cōcilio ſtatutū eſt eos q̄ rapiūt puellas ſub nomīe ſimul habitādi cooꝑantes ⁊ cōniuētes raptoribus: decreuit ſan. ſynodus vt ſi quidē clerici ſunt decidant a gradu ꝓprio: v̄o laici excōicent̄: ⁊ hoc ideo: q: cōniuere eſt ſcire reatū cui poteſt ꝓuideri ⁊ oculos claudere fingendo nō videre: ſicut faciunt officiales fauore: p̄cio: amore vel odio diſſimulātes oppreſſiōes iniuſticias inſolētias ⁊ ſimilia. Hic p̄mo queri pōt: vtrū cuſtodes ⁊ vigiles ciuitatū q̄ nō accuſant illos qui inciderūt in aliquā penā fiſco vel cōitati applicandā: puta cū repiunt euntes ꝑ ciuitatē poſt ſtatutū campane ſonū: tenent̄ ad ſoluendū penam illā quam dicti tranſgreſſores ſoluiſſent ſi eos accuſaſſent. Ad hoc r̄ndet ſanct⁹ Bernhardin⁹ in tractatu reſtitutionū: ꝙ q̄uis hmōi mortaliter peccent: eo ꝙ ꝑiuri ſint: ſi ſaltē tales accuſare iurauerūt: non tamē tenent̄ penam ſtatuti ſoluere: quoniam illi nōdum cōdemnati fuerūt: a quib⁹ tamē ſi munus aliqd̄ acceperūt vt tacerēt: hoc ipſum pauꝑibus erogare tenentur: verūtñ ſi talis diſſimulatio vergeret in damnū alteri⁹: puta ſi viderēt vel ꝑciperēt alicui ex hoc damnū ꝑ eoſdem inferri nec reuelarēt: extunc vtiq; damnū

damnificato refundere tenent᷑: vñ genera/
liter tenendū eſt ꝙ qui ꝑ quocunqꝫ officio
vel quecūqꝫ cuſtodia cōducti ſunt vel ſala/
riati ad exequēdum debite ⁊ vtiliter eadē
officia: ſi eorū negligentia vel culpa cōtin/
gat alijs ex hoc aliqua iniuſta damnifica/
tio: tenent᷑ illam refundere ac plenarie re/
ſtituere: ſicut cōtingit his qui in cuſtodijs
vineaꝝ poſſeſſionē aut aliarū rerū quarū/
cūqꝫ mercede cōducti ſunt: ac eoꝝ culpa et
negligentia alij damnificati ſunt. Et idem
dicendū eſt de his qui a cōitatibꝰ cōtuber/
nijs aut ſimilibꝰ ordinati ſunt ad imprimē/
dum certa ſigna vel ſigilla cōmunitatū vt
moris eſt in diuerſis artificijs: puta auro:
argento: metallo: panno ⁊ ſilibꝰ: in argu/
mentū certitudinis ꝙ in talibꝰ nulla repi/
etur deceptio in ꝑcio in arte in pōdere mē/
ſura regula ſeu alijs ꝗbuſcūqꝫ ad eadē ar/
tificia reqſitis: vt ſic ſimplices ⁊ ignari ꝑ/
dicta ſigna cernētes tanqꝫ vera teſtimonia
bonitatis ipſius rei ſecurius emant ac de/
ceptionē nullā formidēt. Igit᷑ qui talia ſi/
gna in deceptionē ementium iniuſte impri/
munt mendaciū ꝑniciosum ipſo facto oſten
dunt: celantes veritatē ex quo vt frequē/
ter piurium incurrunt: eo ꝙ cū iuramento
talia officia fideliter ꝓſequēda cōiter ſuſci
piunt obligat᷑qꝫ ad ſatiſfaciendū deceptis
emolimentaqꝫ ſuſcepta eius grā dare tenē/
tur paupibus. Secūdo queri pōt: vtrum
ſolo verbo ꝓhibere potens ꝓximoꝝ iniu/
riam ſine ꝑiculo vite vel ſtatus aut alteriꝰ
diſcriminis: ſed iniuriā fieri tacendo per/
mittens: ad reſtitutionē teneatur. Ad hoc
rñdet ſanctꝰ Bern. vbi ſupra: ꝙ ſi ex offi/
cio ꝯtradicere vel ꝓhibere tenet᷑: ſed ex ti/
more nō excuſabili aut alia quacūqꝫ inor/
dinata affectione rancoris: fauoris: cupidi
tatis ⁊ ſimiliū diſſimulat: tunc tenet᷑ de to
to damno qḋ ab alijs illatum eſt. Exempli
gratia. Si in cōſilio cōitatis vbi de impo/
nēdis collectis ipſis clericis agit᷑ aut de re
ligioſis hereditaria ſucceſſione ꝑuandis:
aut de ſimilibꝰ iniuſticijs aut violētijs tra/
tat᷑: ſi ꝗs ex officio publice tenet᷑ ꝯtra/
dicere ſed tacet: mortaliter peccat: ⁊ ad re/
ſtitutionem obligatur modo poſſibili: nec
etiā ꝓpter leuem timorem excuſari poteſt:
ſed tūc dumtaxat quando magnū illi peri/
culum iminet ⁊ grauari poteſt multos: ve/
rūtamē ſi non audet ex puſillanimitate pu/
blice cōtradicere ac diſſentire: ne ceteri ci/
ues eum infidelem ciuitati reputent ſi tali

iniuſticie non cōſentit: tunc ſm quoſdam
licꝫ mortaliter peccet tamē ad ſatiſfactionē
non obligat᷑. Alij tamē ꝓbabilius dicunt
hoc verū non eſſe: ſaltē in his qui ꝓhibere
potuiſſent ⁊ non ꝓhibent: nec etiam in his
quibꝰ ex hoc ꝓuenit aliqḋ cōmodū ſingu/
lare: qꝛ tunc efficaciter conſentire vident᷑.
Idem quoqꝫ dicendū eſt ꝓporcionabiliter
de collegijs in cauſis iniuſtis aut ſimonia/
cis ⁊ ſimilibꝰ: ac etiā de cōtubernijs ⁊ alijs
quibuſcūqꝫ ſocietatibꝰ: multomagis autē
ꝗs obligat᷑ in ſolidū ſi tacet in tēporalibꝰ
cauſis ⁊ ſimilibus ꝓpter aliqḋ burſale lu/
crū: ſecus aūt eſt de illo ꝗ manifeſte cōtra/
dixit: ꝗuis nihilominꝰ ſequat᷑ iniuſticia.
Preterea hi qui ex officio nō tenent᷑ ꝯtra/
dicere: ſi talia ſciētes nō cōtradicūt cum tñ
poſſint ſine ꝑiculo grauiter peccant: nec ex
cuſandi ſunt a mortali: nō tamē tenent᷑ ad
reſtitutionē niſi haberēt auctoritatem ali/
quā ſuꝑioritatis vl᷑ iuriſdictionē ſuꝑ acto/
rem: ſicut parentes: paterfamilias ⁊ ſic de
alijs. Ex ꝑdictis autē multi caſus ꝑticula/
res practicari poſſunt. Deniqꝫ quicūqꝫ ex
officio ſuſcepto tenet᷑ alios indemnes ſer/
uare: inſtruēdo: cōſulendo: ꝑcauendo: aut
ſm officij qualitatē curā debitā impēden/
do: ſi hocipm ꝑtermittit nō ſolū ex malicia
vel aliqua alia affectiōe inordinata: verū
etiā ex ſua culpa negligētia vl᷑ iperitia offi
cio ſuo indebita: ⁊ ex hoc alter damnū ali/
qḋ ſuſtinuit: tenet᷑ eidē totū illud damnū
reſtituere. Exempli grā: dñi terraꝝ officia/
les rectores ⁊ ſiles qui obligant᷑ ad defen/
ſionē viduaꝝ pupilloꝝ ac omniū miſerabi
liū ꝑſonaꝝ: ꝓ quaꝝ ꝓch pudor defenſione
vix verbū darēt niſi manibꝰ ꝑus deargēta
tis: ſic tutores: curatores: adminiſtratores:
ꝓcuratores: aduocati ⁊ ſiles: ꝗ cauſas ali/
orū negligēter exequunt᷑ imꝑitia vel incu/
ria: ſic medici corpoꝝ ⁊ maxime aiaꝝ: puta
ꝯfeſſores ⁊ ꝑdicatores vitatē nō ꝓpalātes
ſed ignari: negligētes vitia palpātes iuſti
ciā ⁊ veritatē cōtemnētes: facti ſunt fauo/
ris aut queſtus grā qſi canes muti non va
lētes latrare: notarij quoqꝫ neſciētes teſta/
menta debite cōdere ex quibꝰ multi ꝑdunt
iura ſua ⁊ cōſimiles: qui omnes obligant᷑
ad reſtitutionē. Ad laudē dei.

De octauo peccato alieno qḋ ē non obſtare quomō obligat ad reſtitutionē: Sermo LV

Non furtum facies:

Exod. xx. Octauū peccatū alie
nū eſt: nō obſtare malicijs ⁊ iniu/
ſticijs alienis ac maliuolis homibꝰ. Et dif/
fert a peccato ꝑcedēti ſicē factū a vbo: i illo
nāqꝫ ꝗs peccat qꝛ nō reſiſtit verbo: cum tñ
pōt ſine ꝓprio ꝑiculo. In iſto vo peccat ꝗs
qꝛ nō reſiſtit facto cū tñ pōt ſine ꝓprio diſ/
pendio. Illud aūt generalit᷑ ſe extendit ad
oēs: iſtud vo ſpecialit᷑ ad quoſcūqꝫ ſuꝑio/
res: ſiue ſint cure rei familiares vt patreſfa
milias: ſiue cure rei ſpūalis vt ſuꝑiores ec/
cleſiaſtici ac quarūcunqꝫ religionū vel etiā
cure cuiuſlibet dñij ſeu officij tpalis: ꝗ oēs
tenēt᷑ ad efficacē delinquētiū correctiōeꝫ ꝗ
facto ꝑficit᷑ cū verbū non ſufficit. Nam ſm
Tho. ſcḋa 2e. q. xxxiij. licꝫ correctio fratna
ꝗ eſt actus charitatis ⁊ ꝑtinet ad quēlibet
charitatē habentē: ſpecialiter tendens ad
emēdationē fratris delinquētis: ꝑ ſimpli/
cē āmonitionē fieri debeat cū certis circū/
ſtātijs: ita vt ꝓficiat delinquēti fieri inqꝫtū
debeat occurrētibꝰ: ſicē bñficia ꝗ nō debēt᷑
certis ꝑſonis ſed cōiter omnibus ſiue ſint
ſpūalia ſiue corꝑalia impēdenda ſūt occur/
rētibus tñ: hoc eñi ꝓ quadā ſorte habēdū
eſt: vt dicit Augꝰ. in. ij. de doctri. xpiana.
Illa tñ correctio ꝗ eſt actus iuſticie ꝑ quaꝫ
intendit᷑ bonū cōe qḋ nō ſolū ꝓcurat᷑ per
āmonitionē fratris: ſed etiā interdū ꝑ pu/
nitionē vt alij timētes a peccato deſiſtant:
⁊ ꝑtinet ad oēs ſuꝑiores ꝗ nō ſolū habent
āmonere ſed corrigere puniēdo. Talis in/
quā correctio nō eſt ꝑtermittēda etiā ꝓpter
turbationē ⁊ obdurationē maiorē illiꝰ qui
corrigit᷑: vt ſi propria ſponte corrigēdus ſe
emēdare nō velit: ſaltem cogat᷑ ꝑ penas vt
peccare deſiſtat. Qꝛ ſi ſit effectus incorrigi
bilis: ꝑ hoc nihilominꝰ cōi bono ꝓuideat᷑
cū ꝑ punitionē ordo iuſticie ſeruat᷑: ⁊ viniꝰ
exemplo alij a peccato deterriti trahant᷑: ⁊
quia talis correctio ſuꝑioꝝ debet᷑ certis ꝑ/
ſonis: ſcꝫ eoꝝ ſubditis quōlibet delinquē/
tibus. Hinc oportet ꝙ ſuꝑiores eam impē/
dant omnibꝰ ſine exceptiōe ꝑſonaꝝ: nō ex/
pectātes donec eis delinquētes occurrāt:
ſed debitā ſollicitudinē adhibētes vt eos
inquirāt: ſicē qui creditori debet aliquā pe/
cuniā cū tpus ſolutiōis aduenerit: eūdē req̄/
rere dꝫ vt ei debitū ſoluat: hec ille ſparſim.
De ꝗ tñ correctiōe plenꝰ habes ſermonibꝰ
de tribꝰ ꝑtibꝰ pnie: in ſermone de qrto ope
miſericordie ſpūalis qḋ eſt corrigere delinquē/
tē. Circa ergo igit᷑ ad [illegible] de prefamilias B
ſciendū ꝙ ſi negligēs reptus fuerit i corri/
gēdo familiā ſue cure cōmiſſā ꝑticeps erit
neqcie ⁊ iniuſticie: ꝑncipalit᷑ tñ in delictis
filioꝝ ſuoꝝ ꝗs a deo maiꝰ ꝑceptū accepit cor
rectiōis. Dicit᷑ eñi Deut. xxj. Si genuerit
hō filiū ꝯtumacē ⁊ ꝓteruū ꝗ nō audit prīs
⁊ mrīs impiū: ⁊ cohercitꝰ obedire noluerit
ducēt eſt ad ſeniores ciuitatis dicētqꝫ: filiꝰ
nr̄ ꝓteruꝰ eſt: monita nr̄a audire ꝯtēnit: cō
meſſatiōibꝰ vacat ⁊ luxurie: obruet eū ppl̄s
ciuitat᷑ ⁊ morietᷣ: vt auferatis malū ď me/
dio vrī: ⁊ vniuerſū iſrl᷑ audiens ꝑtimeſcat.
Alioqn vt dꝛ Sap. iiij. Ex iniqs eñi oēs fi/
lij ꝗ naſcent᷑ teſtes erūt neqcie aduerſꝰ pa/
rētes: glo. id eſt argumētū ꝙ merito dam/
nādi ſūt: vñ heli: qꝛ corripuit ꝗdē filios ſu/
os verbo ſꝫ nō correxit facto: iō terribilē pe
nā cū filijs accepit: vt pꝫ ſupꝛꝰ et. j. Re. ij. ⁊
iij. Huiꝰ aūt rō eſt. qꝛ vt dꝛ Eccl. xv. Nō cō/
cupiſcit deꝰ multitudinē filioꝝ infideliū et
inutiliū. Melior ē vnꝰ timēs deū ꝙ mille fi
lij impij: ⁊ vtile ē mori ſine filijs ꝗ relinqre
filios ipios. Hinc dꝛ Prouerb. xiij. Qui
parcit vge odit filiū ſuū: ꝗ aūt diligit filiū
ſuū inſtant᷑ erudit illū. ⁊ Eccl. xxx. Qui di
ligit filiū aſſiduat illi flagella ⁊ letet᷑ i no/
uiſſimo ſuo: ⁊ ſequit᷑ ſapiēt᷑ ꝯſiliū: nō des
illi poteſtatē i iuuētute ⁊ ne deſpicias cogi
tatꝰ illiꝰ: curua ceruicē eiꝰ i iuuētute ⁊ tun/
de latera eiꝰ dū infans ē: ne forte induret ⁊
nō credat tibi ⁊ erit tibi dolor aīe: hec ibi.
Aū filij i etate iuuenili debēt corrigi: ſi vo
in etate robuſtiori repti fuerīt incorrigibi/
les: debēt exhereditari: vt ſic arceant᷑ ne/
ceſſitate cōſtricti. Hāc aūt correctionē prīfa
milias exercere dꝫ nō ſolū in filijs ſꝫ etiā in
vxore ⁊ domeſtic᷑ vniuerſis: ſm qualitatē
ꝑſone ꝑiter ⁊ culpe. In cuiꝰ argumētū ꝑci/
pitur Deut. xiij. Si tibi voluerit ꝑſuadere
frater tuus aut filiꝰ aut filia aut vxor ꝗ ē in
ſinu tuo: aut amicꝰ quē diligis vt aīam tuā
vt derelicto deo tuo dijs adhereas: nō acq̄
eſcas nec parcat ei oculꝰ tuus vt miſerear᷑
⁊ occultes eū: ſed ſtatim iterficies: ſit ꝑmū
manꝰ tua ſupra eū: ⁊ poſt te oīs ppl̄s mit/
tat manū lapidibꝰ obrutus necabit᷑: vt oīs
iſrl᷑ timeat: hoc ibi. In cuiꝰ etiā argumētū
paterfamilias plerūqꝫ tenet᷑ ad reſtitutio/
nē nō ſolū de culpa ꝓpria ſed etiā familie:
vt pꝫ ſupra. Et ideo dicit Augꝰ. de charitate
ſermōe: vij. Nō putes amare ſuū qñ eū nō
cedis: aut tūc amare filiū qñ ei nō das diſ/
ciplinā neqꝫ corripis: nō eſt iſta charitas ſꝫ

langwor ſcȝ charitatis. Uerūtamē in correctione ſubditoꝝ fructuoſa ꝗ̄tum ad corrigentem requirit̄ intentio ſm deū rectificata: ne ſcilicȝ fiat animo furioſo ac lacerato: nec affectu puniēdi ſed emēdandi: vel ſaltem a malo cōpeſcendi. Un̄ Augꝰ. ſup epiſtolā ad Gal. dicit: ꝙ nihil ita probat ſpiritualē virū ſicut alieni peccati tractatio: cū liberationē eius potius ꝗ̄ inſultationē potiuſqȝ auxilia ꝗ̄ cōuitia meditat̄: ⁊ quātū facultas tribuit̄ ſuſcipit. Q̄tum autē ad ſecundū: ſcȝ p̄latum vel ſupiorē eccl'iaſticū dicit̄ .lxxxiij. diſ. c. error. cui nō reſiſtit̄ approbat̄: ⁊ veritas cū minime defenſat̄ opp̄mit̄: negligere quippe cum poſſis ꝑturbare ꝑuerſos nihil aliud eſt ꝗ̄ fouere: et. c. ſi quis ep̄us fornicationi. p̄cipit̄ hmōi ſuperior eccl'iaſticus ab officio ſuſpendi: qui cōuincit̄ aliorū fornicationē nō impugnare: et. c. nemo. ſubdit̄: ꝙ ep̄us qui taliū crimina nō corrigit magis dicēdus eſt canis impudicus ꝗ̄ ep̄us. Hinc. xxvij. q. j. c. ſi hō eſſes. Grego. papa inculpat Sergiū defenſorem ꝙ ꝑmiſit apoſtatare monialē: diſtrictius p̄cipiens vt eandē ꝗ̄totius cōprehēdere feſtinans ſtudeat in artiſſima clauſura ponere: in quo ſi negligēs reptus fuerit nouerit in ſe negligentiā diſtrictiſſime vindicandā. Ratio huiꝰ eſt: quia ſm Ambro. ſup ep'laȝ. j. ad Corinth. v. illō tractantē. ſ. neſcitis qꝛ modicū fermentū totā maſſam corrūpit: peccatū vnius qō cognitū nō arguit̄ multos cōtaminat: imo omnes q̄ norunt ⁊ non deuitant aut cū poſſunt arguere diſſimulāt: non enim ſibi videt̄ peccare qn̄ a nullo corripit̄ vel vitat̄: ⁊ quia culpā plerūqȝ vindicta ſectat̄. Dicit Origen̄. ſup li. Numeri. Illud nō ocioſe trāſcurrendū eſt: ꝙ vno peccāte ira dei ſup om̄es venit: hoc qn̄qȝ accidit qn̄ ſacerdotes qui populo p̄ſunt erga delinquētes benigne volunt videri: ⁊ verētes peccātiū linguas: ne forte de eis male loquant̄: ſacerdotalis ſeueritatis īmemores: nolūt implere qō ſcriptū eſt. j. Timo. v. peccātes corā oībꝰ argue vt ceteri timorē habeant. Et iterū: dū ſacerdotes eccleſie vni parcūt: vniuerſe eccl'ie moliunt̄ interitū: que eſt iſta bonitas ⁊ miſericordia vni parcere ⁊ omnes in diſcrimen adducere: polluit̄ enī ex peccatore ꝑplus: ſicut ex vna oue morbida grex vniuerſus inficit̄. Quaprop̄t eccl'iaſtico ſupiori merito ꝯſulit Pe. raue. ī ſermōe quodā dicēs: Exhibete Johem inceſtuoſis: Mathatiā apoſtatis: Phineē fornicatoribꝰ: Heliam idolatris: Petrū mētiētibꝰ: Paulū blaſphemātibꝰ: Chriſtū negociātibꝰ: hec ille. ꝙ ſi cauſaris duriciā eius q̄ corrigēdꝰ eſt. Rn̄det Ambro. ſup Matth. ꝙ grauiſſimꝰ nodus in ligno nō pōt expelli niſi grauiſſimo oppreſſorio: ⁊ ideo ſi gladiꝰ ſpūalis nō ſufficit: inuocet̄ ⁊ tp̄alis in auxiliū: cui de hoc p̄ceptū eſt. xxiij. q. v. vbi dicit̄. c. adminiſtratores plane ſeculariū tuitio pupillorū ac viduaꝝ ꝓtectio: rapaciūqȝ refrenatio cōſtituti eſſe debēt ꝓculdubio. Quotiens igit̄ ab ep̄is ⁊ eccl'iaſticꝭ viris cōuenti fuerint: eoꝝ q̄rimonias attētius audiāt: ⁊ ſm ꝙ neceſſitas expetierit abſqȝ negligētia examinēt ⁊ diligēti ſtudio corrigāt: ꝙ ſi dei timorē p̄ oc'lis nō hn̄tes negligere poſt ſecūdā ⁊ tertiā āmonitionē inuēti fuerint: om̄ ſe nouerint cōione vſqȝ ad cōdignā ſatiſfactionē p̄uatos. Ex q̄bꝰ verbis patȝ: ꝙ iudices ⁊ dn̄i tēporales qui negligūt facere iuſticiā miſerabilibꝰ ꝑſonis et defendere ab oppreſſoribus: excōmunicati ſunt ip̄o iure minori ſaltē excōicatione poſt trinā āmonitionē: nec abſolui poſſunt niſi de damno ſatiſfaciant ꝑ ſe vel ꝑ illos ꝓpter quos ꝑſone miſerabiles iniuſte damnū incurrerūt: hoc etiā ibidē patet in gloſa. Q̄tum etiā ad tertiū ſcȝ ſupiorē dominij vel officij ſecularis dicit̄. xxiij. q. iij. c. nō in inferenda: ſed depellenda iniuria lex virtutis: qui enī nō repellit a ſocio iniuriā ſi pōt: tam ip̄e eſt in vitio ꝗ̄ ille q̄ facit: ⁊ inducit ibidem Moyſen interficientē egyptiū ꝓpter iniuriā quā intulit hebreo: et. c. q̄ pōt obuiare ⁊ ꝑturbare ꝑuerſos ⁊ nō facit: nihil ē aliud ꝗ̄ fauere impietati eoꝝ. Hic igit̄ queri pōt: vtꝝ quis nō cōſtitutꝰ in poteſtate: ꝓximū patientē iniuriā teneat̄ defendere. Ad hoc di. ꝙ in dicto. c. nō in inferēda glo. verbū illō exponit: ſi pōt: id eſt ſi in poteſtate cōſtitutus: al's nō tenet̄ ꝗ̄tum ad reſtitutionē: vt patȝ. xxxiij. q. iiij. c. forte. in fi. tamē grauit̄ peccat: nec eſt excuſandus a mortali nō diligens ꝓximū ſicut ſeip̄m: nō enim diligit iniuriantē cohercēdo: nec iniuriatū defendēdo: vn̄ ſi quilibet teneret̄ aliū defendere ſimpliciter: tunc ꝓ defenſione pecuniā recipiens teneret̄ illam reſtituere qō non eſt verū: vt. ff. qō metus cā. l. metū. §. ſed licȝ. qō tn̄ ſane intelligit̄ ſi ſibi defendēdo ꝑiculū aliqō immineret: nā ſi ſine ꝓprio ꝑiculo facere poſſet: tūc ad hoc obligaret̄ ex charitate fraterna ⁊ peccaret mortalit̄ nō faciēs quia tunc crudelis iudicaret̄: ſicut a ſimili ponant̄ in argumentū exēpla diuerſa. xxiij. q. iiij. c. ipſa pietas. Pretermittēs igit̄ defenſionē ꝓximoꝝ ad quā q̄s obligatꝰ erat ex ſola charitate frat̄na: licet peccatū incurrat: tn̄ illa p̄termiſſio ad reſtitutionē nō obligat: ad quā tn̄ tenet̄ ſi ad hoc ꝯſtrictus erat ex officio: ſi tamē aliū defendere potuit ſine reipublice diſpēdio vl' ꝓprio periculo. In cuiꝰ etiā argumētū nō defēdēs clericū ne ꝑcutiat̄ cū h̄ ad eius officiū ꝑtineat in canonē īcidit: vt extra de ſen. ex. c. quāte: vbi plane de hoc: p̄ſertim ī glo. q̄ latius hūc caſū ꝓſequit̄. Deniqȝ queri pōt generalit̄ ꝗ̄tū ad iudices vtriuſqȝ ſtatꝰ tā eccleſiaſtici ꝗ̄ ſecularis: vtꝝ iudex iniuſte iudicās teneat̄ inſolidū illi ꝯtra quē ſentētiā iniuſte tulit. Ad hoc dicēdū ſȝ Jo. an. c. cū eterni: in glo. ſup verbo ꝯdēnamꝰ: de ſen. ⁊ re iudi. li. vj. ꝙ ſi ꝑ cupiditatē odium amorē vl' fauorē iniuſte iudicauit: ⁊ cauſa ciuilis eſt: tenet̄ ad reſtitutionē dāni qō ex hoc euenit alteri: ⁊ vltra hoc punit̄ in triplo ꝗ̄tū damnificauit. Si vero cā crimīalis eſt nō tā tn̄ tenet̄ ad reſtituēdū damnū a ſe illatū: ſed etiā illius bona ſunt ꝯfiſcāda vel publicanda: vt in aut̄. vt litigantes ex ordine litis iurēt. §. ſi q̄s aūt. Si ꝓinde iudex ꝑ ignorantiā iniuſte iudicauit: nec fuit ignorantia craſſa: tūc nō tenet̄ inſolidū ſ; tn̄ arbitrio iudicis punit̄ ex quaſi delicto: vt. ff. de vari. ⁊ extraordi. cogni. l. fi. ⁊ inſti. de obli. q̄ ex quaſi deli. naſ. in p̄nci. Si autē ꝑ metū cadentē in ꝯſtantē virū iniuſte iudicat: tūc tn̄ mortalit̄ peccat: ſed ad reſtitutionē nō obligat̄ niſi tp̄e accepti officij dubitaſſet de hoc metu tūc enī tenet̄ ꝑti leſe ſm Baldū. C. de pena iudi. ma. iudi. l. fina. Si ꝓinde iudex īprudētia vl' ignorantia craſſa tulit iniquā ſentētiā: vt qꝛ ſentiebat ſe imperitū: ⁊ tn̄ de iudicio ſe intromiſit: vel qꝛ ſufficiēs erat quo ad ſcientiam ſi voluiſſet libros reuoluere ⁊ ſtudere ſed ex negligentia omiſit ⁊ ſic in iudicio deuiauit Tūc ſm Monaldū tenet̄ ad totū intereſſe illi qui ex tali ſentētia leſus eſt: niſi poſſet illū inducere pro quo tulit ſentētiā ad plenā ſatiſfactionē leſo faciendaȝ: vt. C. de pena iudi. ma. iudi. l. vlti. ⁊ ſm leges multas alias penas ſuſtinere deberet: mitiꝰ tn̄ agendū eſt cū ignorantibꝰ ⁊ negligentibꝰ ꝗ̄ cū dolo agentibꝰ: verūtamē q̄buſdā hec dura vident̄ ꝗ̄tū ad iudices delegatos q̄buſ delegant̄ cauſe ſcient̄ a papa: eo ꝙ reputātur boni viri licet iuris vt frequēter ignari: nō enī videt̄ ꝙ iſti teneant̄ ſi ferunt iniquā ſententiā: dūmodo tn̄ hoc faciāt bona fide ⁊ de ꝯſilio peritoꝝ: al's enī bene tenerent̄ ſi in requirēdo ꝯſiliū fuerint negligētes aut culpabiles. Similit̄ etiā quicunqȝ iudex ſi per īprudentiā aſſeſſoris male iudicauit ignorant̄ erit excuſatus: ſi tn̄ aſſeſſor ille credebat̄ ab om̄ibus iuſtus ⁊ peritus: ⁊ ipſe aſſeſſor tenet̄ inſolidū: qꝛ culpa illius fuit qui vt iudicē informet ꝓpter ſcientiā p̄cipue eligi debet: vt. ff. ꝙ q̄s iuris. l. ij. Idem Hoſti. Secūdo queri pōt vtrū iudex pecuniā recipiēs vt iudicet vl' nō iudicet teneat̄ ad reſtitutionē: p̄ſertim cū ex officio ſibi credito incūbat iudicare. Ad h̄ dicendū ſm Monal. ꝙ exq̄ iudex ex officiō ſibi credito iudicare tenet̄ ⁊ bene ⁊ gratis, ideo recipiēs pecuniā vt ſimplicit̄ iudicet vel vt bene iudicet obligat̄ ad reſtitutionē illi a quo accepit: qꝛ turpiter accepit ⁊ crimen concuſſionis cōmiſit: licet alter nō turpiter dedit. Crimē autē cōcuſſionis eſt cū q̄s in officio ꝯſtitutꝰ extorquet aliq̄d a ſbditi ꝑ metū: aut qū nō vult facere qō tenetur niſi data pecunia. Aut cū q̄s officialis vltra ſtipendia ſibi ꝯſtituta extorquet: cōtra illud euangelicū: neminē cōcutiatis ſȝ eſtote cōtenti ſtipendijs veſtris: vel etiam cū q̄s accuſat vel ꝓpter pecuniā ab accuſatione deſiſtit aut ꝓp̄t potentiā: ⁊ oēs p̄dicti tenēt̄ ad reſtitutionē ei q̄ dedit: ſi ſi turpit̄ dedit tē enī dāda eſſȝ illi ī cuiꝰ iniuriā data fuerit de q̄ ꝯcuſſiōe p'la habent̄. j. q. j. circa finē. c. iubemꝰ: cū. c. ſequē. ⁊ in gloſa.

Preterea ſi iudex pecuniā accepit vt nō iudicaret: tenet̄ nō ſolū ad reſtitutionē: ſi q̄dē illi q̄ dedit in alteriꝰ iniuriā: ſed illi in cuius iniuriā data eſt: verū etiā tenet̄ ad omne intereſſe: vnde. xiiij. q. v. c. non ſane: ſubdit̄: nō ideo debet iudex vēdere iuſtū iudiciū: aut teſtis verū teſtimoniū: qꝛ vendit aduocatus iuſtū patrociniū: ⁊ iuriſperitus iuſtū cōſiliū: illi enī int̄ vtranqȝ ꝑteȝ ad examē adhibent̄: iſti ex vna ꝑte ꝯſiſtūt cū aūt iudicia ⁊ teſtimonia q̄ nec iuſta nec vera vendēda ſunt iniq̄ ⁊ falſa vendunt̄: multo ſceleratius vtiqȝ pecunia ſumitur: quia ſcelerate etiā ꝗ̄uis a volentibus datur. Et in glo. Si proinde recepit pecuniā vt inique iudicaret: reſtituere pariformiter obligatur illi in cuius iniuriā accepit vel ſaltem dari debet pauperibus: ꝙ ſi inique tulit ſententiam: tenetur ad omne dā

num iniuriam paſſo: niſi cogat illū ad ple/
nam reſtitutionem pro quo tam iniquā tu
lit ſententiam: concor. etiam Alex. de hal.
in. iij. parte in tractatu iudicialiū precepto
rū. Hinc Sco. ſic exponit iſtud peccatū:
non obſtans. ſ. non faciendo reſtitui abla/
tum: cū ſibi ex officio competit. Deniqꝫ ſm
Jo. de pla. Judex obmittens condemnati
onem expenſarum tenetur de proprio eaſ/
dem refundere parti leſe: quod ſane tamē
intelligendū eſt: ſi fuerint petite: nam alˀs
ſunt in pari cauſa negligentie: ſcilicet par/
tis non petentis: ⁊ iudicis nō cōdēnantˀ.
Ad laudē dei.

De nono peccato alieno qȯ eſt nō manifeſtare: ⁊ qualiˀ in multis caſibus obligat ad reſtitutionem: Sermo . LVI

On furtuz facies.

A N Exo. xx. Nonū peccatū alienū
eſt non manifeſtare peccatū ma/
leficiū aut quodcūqꝫ aliȯ poſt factū: cū ta/
men ratio dictat eſſe neceſſario manifeſtā/
dū: ſicut occultare vel mutuū ſe pbere pti/
net ad id qȯ eſt futurū vl pſens: id eſt an/
te factū vel in facto. Jlle nanqꝫ ꝓprie non
manifeſtat qui ſciens vbi ſit res furata nō
indicat etiam īterrogatus: vnde dicˀ Hie/
ro. ſup parabolis: ⁊ habeˀ extra de furˀ. c.
q̄ cū fure partiˀ occidit animā ſuā: nō fur
ſolē ſed ille reus tenetur qui cōſciꝰ furi q̄rē
te poſſeſſore nō indicat: ex quo patet ꝙ pec
cat mortaliter: nō tñ teneˀ ad reſtitutionez
ſcȯm Tho. ⁊ Ulricū: niſi ad hoc māifeſtā/
dū ex officio teneaˀ: vel niſi res furtiua in
domo ſua vel etiā in aliena ſuo tñ conſilio
vel auxilio fuerit occultata: quia tūc effica
citer cooperaˀ furi. Uerūtamē ſm Scotuz
cū quis requiſitus fuerit in iudicio ſentēti
aliter vbi res furto ſublata eſt vel aliˀ in/
iuſte detenta vt poſſet reſtitui vero dño: et
tñ veritatē dicēdo nō īmineret ſibi pericu/
lū ſtatus vel perſone: talis inquā nō mani
feſtādo teneˀ ad omne dānū qȯ exinde le/
ſus ɔſequiˀ: vnde. xj. q. iij. c. quiſq̄s: ſubdi
tur: vterqꝫ reꝰ ē⁊ qui veritatē occultat ⁊ q̄
mendaciū dicit qꝛ ⁊ ille prodeſſe nō vult ⁊
iſte nocere deſiderat. Ex quibus patz ꝙ in
iudicio negans perhibere teſtimoniū in al
terius detrimentū: eidē ad reſtitutionē per
peſſi damni obligatus eſt. Jn cuius argu/
mentū ſm Baldū. C. de epi. ⁊ cleri. in. l. pꝛeſ
byteri. Nō ſolū falſus teſtis eſt ille q̄ loqui
tur falſū: ſed q̄ ⁊ veritatē nouit ⁊ tacet cum
interrogaˀ: qȯ optime ꝓbaˀ in textu pdi/
cte legis. Hic primo generaliˀ q̄ri pōt de
teſtibus: vtrū nō volētes manifeſtare veri
tatē ꝓpter qȯ aliq̄ damnū incurrūt iniuſte
teneanˀ eiſdē ad faciendā plenariā reſtitu
tionē. Ad h̄ dicendū ſm Richar. ꝙ ſi inter
rogati a iudice vl ab alio ad quē ptinet ve
ritatē ſcitā nō manifeſtāt: cū tñ ſine pericu/
lo poſſint rñdere veritatē tenenˀ inſolidū.
Et in hoc ɔcordat dictū. c. qui cū fure. Or
ſi h̄ fecerūt corrupti pcio tenenˀ etiā illȯ re
ſtituere: nō illi q̄ dedit ſed illi in cuius iniu
riā dati: eſt ar. xiiij. q. v. c. nō ſane. Jdē enī
eſſe iudicaˀ in hac pte dare falſū teſtimoni
um ⁊ nō manifeſtare veꝝ: vt in di. c. q̄ſq̄s.
Ad h̄ facit qȯ ait Origenē ſup Leuitic. Si
q̄s inq̄t ea q̄ videt in ꝓximi ſui delicto non
indicat vel in teſtimoniū vocatꝰ nō q̄ vera
ſunt dicit: peccatum qȯ cōmiſit ille q̄ celat
ipe ſuſcipiet: vnde ad ɔſeruandā ⁊ manife
ſtandā in teſtimonio veritatē īoffenſus af/
fectus teſtiū requiriˀ. Dicit enī Amb. ī epi
ſtola quadā. Duobus aut tribꝰ teſtibꝰ ſtat
omē verbū: ſed illis teſtibus q̄ ante heſter/
nū aut nudiuſtertius nō fuerūt inimici: ne
irati nocere cupiāt: ne leſi viciſſi ſe velint:
inoffenſus igiˀ affectus teſtiū queriˀ: h̄ il/
le. Secūdo queri pōt vtrū peccet q̄s acci
piendo pecuniā vt indicet ea ꝓpter q̄ ꝓxi/
mus iniuſte dānū patereˀ niſi māifeſtaret.
pſertim cū ad reuelationē in tali caſu ſim/
pliciˀ obligeˀ ex fraˀna charitate. Ad hoc
rñdet Anthoniꝰ de butrio ꝙ de iure quidē
ciuili aliq̄d recipe pōt: ſecus tñ eſt de iure
canonico. Scȯm vtrūqꝫ tñ ius indicatiōe
facta recipe licet pciū gratis oblatū. Uerū
tamē Alex. de halˀ. materiā hāc latius ꝓſe/
quēs in. iij. pte ſumme in tractatu iudicia/
liū preceptoꝝ dicit ꝙ aliud eſt accipe mu/
nus ꝓ teſtificatiōe vel manifeſtatiōe veri/
tatis: ⁊ aliud eſt pcipere ſumptos neceſſari
os. Primū enī nephas eſt ⁊ priuatio veri/
tatis: ſi ergo recipit munꝰ ꝓ vero teſtimo/
nio ferēdo teneˀ illud reſtituere danti: q̄a
dicit Richar. in. iiij. di. xv. ꝙ teſtibꝰ nō licꝫ
vēdere teſtimoniū: eo ꝙ q̄libet interroga/
tus ꝓ loco ⁊ tpe teneˀ teſtimoniū phibere
veritati: alˀs enī ſimoniacꝰ eſt ſi recipit ali/
q̄d ꝓ veritate dicēda. Qȯ tñ Alex. de ha.
dicˀ eē veꝝ dūtaxat qñ q̄s teſtimoniū fert ꝓ
pecunia in cauſis eccliaſticˀ ⁊ a pſonis ec/
cleſiaſticˀ: in alijs aūt graue ē pctm̄. Si ꝟo
recipit munꝰ ꝓ falſo teſtimonio: teneˀ illi ī
cuius iniuriā recepit: ⁊ inſup teneˀ ad omē
intereſſe pti leſe: vt eˀ de teſti. c. ſicˀ in glo.
ſup ꝟbo dederūt: qȯ intelligēdū eſt ſane:
qñ. ſ. dedit ꝓ ferēdo falſū teſtimōio: ſecꝰ au
tē ſi nō dedit eo aīo vt teſtē corrūperet ſꝫ vt
ſibi iuſticia obſeruareˀ. ar. xiiij. q. v. c. non
ſane: ⁊ eˀ de ſimonia. c. dilectus: vbi plane
de h̄. Et idē dicēdū eſt de iudice: vt in di. c.
nō ſane. Scȯm aūt. i. ſūptꝰ neceſſarios ſu/
mere licitū eſt: qꝛ nemo teneˀ ꝓprijs ſtipen
dijs militare: ⁊ ideo p quos fuerint poſtu/
lati ſumptus cōpetētes miniſtrenˀ: etiā ſi ī
pecuniaria cauſa ſint teſteſ ab alia pte ꝓdu
cēdi ſūptꝰ dico ineūdo ſtādo ⁊ redeūdo: vt
C. de teſtibꝰ. l. qm̄: ⁊ ptz de reſcrip. li. vj. c.
ſtatutū: vbi dꝛ. §. fi. ꝙ nullus ꝓ ferēdo teſti
monio fraudulenˀ ꝓcuret a iudice aliū vo
cari: niſi cā req̄rat: ⁊ tūc nō niſi a ꝓducēte
vocatis ꝓ teſtimonio ferēdo cōpetētes ex/
penſas miniſtrari faciat q̄s fecerūt venien
do ſtādo ⁊ redeūdo: h̄ ibi: imo nedū ſūptꝰ
ſꝫ etiā mercedē dierū q̄bus ſtetit occupatꝰ
ꝓ reddēdo teſtimonio ⁊ amiſit opas ſuas
dꝫ recipe: vt notat Jacobꝰ butrigariꝰ. C.
de teſti. in. l. ſi qñ: vbi dꝛ nō oportet ꝓ alie/
nis comodis ſuas inuenire difficultates:
⁊ no. glo. in di. §. fi. dicens ꝙ iudex ⁊ teſtis
nec lucrū nec dāna ex officijs ad q̄ vocanˀ
ſentire debēt. Ceteꝝ nō minus obligāˀ in/
ſolidū q̄ nō manifeſtāt lr̄as occultatas aut
lr̄as falſificatas: aut etiā poſt ſolutionē in
fraudē reſeruatas: vt ſuo tpe ipi vl poſteri
B eoꝝ ſemel ſoluta repetere valeāt. Tertio
q̄ri pōt de teſtimonio ɔſciētie qȯ daˀ in cō
feſſiōe: vtrū. ſ. ɔfeſſionē ſuā in pte tm̄ māi/
feſtans vl ſaltē diuidēs ⁊ diuerſis diuerſa
ɔfitēs teneaˀ ad reiterandā ɔfeſſionē: eti/
am poſito caſu ꝙ habeat plures ꝓprios ſa
cerdotes: pſertim cū dꝛ eˀ de pe. ⁊ re. omīs
vtriuſqꝫ ſexus fidelis poſtq̄ ad annos di/
ſcretiōis puenerit oīa ſua peccata ſaltez ſe/
mel in anno fideliter cōfiteaˀ ꝓprio ſacer/
doti ⁊ iniunctā penitētiaꝫ ꝓ viribꝰ ꝓprijs
ſtudeat adimplere. Ad h̄ rñdet Tho. i. iiij.
di. xvij. ꝙ in medicina corporali oportꝫ ꝙ
medicus nō ſolū vnū morbū ɔtra quē me/
dicinā dare debet agnoſcat: ſed vniuerſali
ter totā habitudinē ipiꝰ infirmi: eo ꝙ vnꝰ
morbus ex adiūctione alterius aggrauaˀ
⁊ medicina que vni morbo cōpeteret alteri
nocumentū pſtaret. Et ſimiliˀ eſt in pecca/
tis: qꝛ vnū aggrauaˀ ex adiūctiōe alteriꝰ:
⁊ illȯ qȯ vni pctō eēt ɔueniēs medicina al
teri pberet incētiuū cū q̄nqꝫ aliq̄s ɔtrarijs
peccatis ifectus ſit: ſicˀ Greg. i paſtorali do/
cet. Et ideo de nccītate ɔfeſſiōis ē ꝙ hō oīa
pctā ɔfiteaˀ q̄ in memoria hꝫ: qȯ ſi nō facit
nō eſt ɔfeſſio ſꝫ ɔfeſſiōis ſimulatio. Et licꝫ
ſacerdos nō poſſit de oībꝰ abſoluere tñ te/
neˀ ſibi oīa ɔfiteri vt quātitatē totiꝰ culpe
agnoſcat: ⁊ de illiſ a q̄bus abſoluere nō po
teſt ad ſuperiorē remittat. Concor. Heinr.
boyc. in dicto. c. omīs: dicēs ꝙ nō licꝫ con/
feſſionē diuidere vt in fraudē vl p verecū/
diā ɔfiteaˀ diuerſa diuerſis ita ꝙ ptē cuili
bet ɔfiteaˀ: ſicut q̄dā faciūt ꝓpˀ verecun/
diā ɔſiderādo maximā cōgeriē peccatorū
ab ipis cōmiſſoꝝ: qȯ cauēdū eſt: vt ptz de
pe. di. v. c. j. vbi ſubdiˀ. Cautus ſit ɔfitēs
ne verecūdia ductꝰ diuidat apȯ ſe ɔfeſſio/
nē vt diuerſa velit diuerſis ſacerdotibꝰ ma
nifeſtare: quidā enī vni celāt q̄ alijs mani/
feſtāda ɔſeruāt: qȯ eſt ſe laudare ⁊ hypo/
criſim tēdere ⁊ ſemp venia carere ad quam
p fruſtra putat puenire. Si vero non omit
tit aliqȯ peccatū in fraudē vel ꝓpter vere/
cundiā: ſꝫ qꝛ ꝓtūc nō habuit in memoria ⁊
recordaˀ poſtea: ſufficit ꝙ h̄ peccatū dicat
explicite: alia aūt iā ɔfeſſa in generali ſolū
vt dicēdo ꝙ cū alia multa ɔfitereˀ h̄ obli/
tus fuerit. Et licet ɔueniēs eēt vt vni ſcili/
cet cui alia ɔfeſſus ē etiā pctm̄ oblitū ɔfite
reˀ ſi cōmode poſſit haberi nec aliȯ obeſſꝫ
incōuentēs: tñ h̄ nō eſt de nccītate: qꝛ prio/
ri ɔfeſſus ē oīa q̄ ꝓtūc occurrebāt memo/
rie. Nec etiā pctā ſic ſemel ɔfeſſa fide bona
nccē ē denuo ɔfiteri ſꝫ Hein. boyc. vbi. ſ.
⁊ ſm Hoſti. Uñ de pe. di. j. c. lauāt lachry/
me. §. nō ita: ſubdiˀ. Nec ē nccē vt q̄ ſemel
ſacerdoti ɔfeſſi fuerimꝰ denuo ɔfiteamur:
ſꝫ lingua cordis nō carnis apȯ noſtꝝ iudi/
cē iugiˀ ɔfiteri debemꝰ. Ex q̄bꝰ omībꝰ ptꝫ
ꝙ qui ſcienˀ obmittit pctm̄ aliqȯ in ɔfeſſi/
ne qȯ tñ eſt ɔfitēdū de nccītate: nō ſolū ab
ſolutiōez ⁊ īdulgētiā pctōꝝ nō ɔſeq̄ˀ ſ etiā
tā ficte ɔfitēdo mortaliˀ peccare iudicaˀ.
Cōmittit enī mēdaciū pnitioſū ɔtra ſalutē
ꝓpriā qȯ ē mortale peccatū: qꝛ omē mēda/
ciū pnitioſū qȯ cōtrariaˀ charitati dei vel
ꝓximi vl etiā ꝓprie ſaluti mortale eſt pctm̄.
De quo Sap. j. Os quod mētitur occidit
animam: nimirum: quia tale mendacium
opponiˀ veritati: charitati ⁊ anime ꝓprie
ſaluti: inſup poſitus in loco rei committit
fraudem doloſam ⁊ ſimulationē dānoſaꝫ:
contra confeſſorē ſedentē in loco iudicˀ ec/

ni cui merito dr̄ Eccl.xxxvij. O p̄ſūptio ne
quiſſima vnde cauſata es cooperire aridā
maliciā ⁊ doloſitatē illiꝰ ſcꝫ ꝑ hypocriſim
⁊ ſimulationē: eſt eñ p̄ſumptio neq̄ cōtra
ꝯfeſſorē: nequioꝛ ꝯtra deū: nequiſſima ve
ro ꝯtra ſemetipſū: ꝯfeſſorē decipit: deū irri
det: ⁊ ſeipm̄ execrabilius dānat. Qꝛ ſi q̄
ritur q̄ ſunt illa peccata neceſſario ꝯfitēda
dicēdū ſm̄ glo. in di.c. oīs vtriuſq; ſexꝰ:
qꝛ omnia peccata moꝛtalia: alˀs nō eēt fru
ctuoſa penitētia nō aūt venialia: qꝛ tollun
tur ꝑ oꝛationē dñicā: vt de pēitētia: di.iij.
c. de quottidianis breuibus leuibuſq; pec
catis ſine q̄bus hec vita non ducit̄ quotti
diana oꝛatio fideliū ſatiſfaciat: eoꝝ eñ eſt
dicere Pater noſter ⁊c. Quidam tñ aplm̄
imitātes in venialibꝰ ponūt tres gradꝰ q̄s
aplˀus vocat lignū: fenū: ſtipulā: ꝑ lignum
igitur intelligunt maioꝛa veniala que ſunt
nimis inueterata vel in cōſuetudinē dedu
cta: ⁊ iſta ꝯfiteri debēt ſi copia ſacerdotis
habeat̄ ⁊ hoc ꝓpter periculū peccati moꝛ
talis eo ꝙ ꝑ frequētē lapſū in aliq̄d venia
ale quis diſpōit̄ ad moꝛtale: ⁊ hoc fit ex cō
placētia peccati ⁊ ꝯtēptu dei: vñ dicit Au
guſ. ꝙ nullū peccatū eſt adeo veniale q̄d ñ
fiat moꝛtale ſi placet: ſcꝫ intantū ꝙ etiam ſi
q̄s ſciret eſſe moꝛtale nō tñ dimitteret ꝓpe
trare: ꝑ fenū ſo intelligūt minoꝛa q̄ ꝯfitē
da ſunt ſaltē in genere: ꝑ ſtipula aūt intelli
gunt minima venialia q̄ ꝯſiſtunt in ſola co
gitatiōe nec ꝑuenīūt ad ꝯſenſū q̄ p̄ñt in ge
nere ꝯfiteri vl̄ nō ꝯfiteri ſed delent̄ multiſ
modis: de q̄bus ꝓ:te intelligit̄ dictū. c. de
quottidianis: vbi ſubdit̄ ꝙ hec oꝛatio ſcꝫ
Pat̄ noſter: minima pctā quottidiana de
let. Poꝛro de cōfeſſoꝛe de facto abſoluēte
q̄d de iure nō potuit: habet̄. s. in vij. pctō
C alieno. Quarto q̄ri pōt de teſtimōio me
dicoꝝ q̄ nō manifeſtāt infirmis infirmita
tes ſuas coꝛpoꝛales frequēt̄ accidere ꝓpter
egritudines ſpūales: vt ſic ad medicinam
ſpūalē animaꝝ inducāt: vtrū ſcꝫ obligant̄
illis vl̄ ſaltē deo in iudicio animaꝝ. Ad h̄
dicendū ꝙ extra de pe. ⁊ re. c. cū īfirmitas:
p̄ceptū eſt medicis ꝙ cū ad infirmos vene
rint eos añ oīa moneant ⁊ īducāt vt medi
cos aduocēt aīaꝝ: qꝛ nōnūq̄ ex pctō ꝓuēit
coꝛpoꝛal̄ infirmitas: dicēte dño languido
quē ſanauerat: vade ⁊ ampliꝰ no. pe. ne de
te. tibi ali. ꝯtingat: vt ſic poſtq̄ fuerit infir
mo de ſpirituali ſalute ꝓuiſum: ad coꝛpo
ralis medicine remediū ſalubrius ꝓcedat̄
cū ceſſante cauſa ceſſat ⁊ effectus: vnde ſm̄
Hoſti. ex q̄ dicit in textu: p̄cipimꝰ: ideo trāſ
greſſoꝛ peccat moꝛtalit̄. Et addit̄ in textu
ꝙ cauſa huius inſtitutiōis ē: qꝛ infirmatur
aliquis ⁊ dr̄ ei a medico vt de ſalute aīe di
ſponat cadit in deſperationē ⁊ faciliuſ moꝛ
tis periculū incurrit: vnde ꝓhibet̄ in h̄. c.
j. ne medici infirmos in ſuā curā recipiant
niſi pꝛius infirmi ꝑ medicū anime curaue
rint ſe emēdare: ſcd̄o ꝙ ſi medicꝰ fecerit cō
tra iſtā cōſtitutionē excōicet̄ vſq; ad ſatiſ
factionē ꝯdignā: tertio ꝙ cū aīa ſit multo
p̄cioſioꝛ coꝛpoꝛe nullus medicꝰ egroto ſua
deat q̄d in periculū anime deducat: et hoc
ſub īterminatiōe anathematis: verūtamē
tales medici maxime obligant̄ in iudicio
anime qui per certa ſigna moꝛtē vicinā foꝛ
midantes: egroſq; affectata diſſimulatiōe
diſpoſitionē domus ſue reruſq; ſuaꝝ ac ma
xime ſalutē animaꝝ poſtergātes: nō enūci
ant illis periculū vite ac certitudinē moꝛt̄
vt ſic maturius ꝓꝛie ſaluti ꝓuideant: his
eñ nō incōgrue dici pōt illud Ezechiel. iij.
Fili homīs ſpeculatoꝛē dedi te domui iſrl̄.
⁊c. in cuius argumētū miſit dñs Eſaiaꝫ ad
Ezechiā egrotantē vt illi diceret: diſpone
domui tue quia moꝛieris tu ⁊ non viues.
Quinto queri pōt vtrū ſciēs ⁊ nō mani
feſtans impedimentū q̄dcunq; int̄ ꝯtrahē
tes matrimoniū obliget̄ in iudicio anime.
Ad hoc dicēdū ꝙ Inno. iij. in ꝯcilio gene
rali: vt patet extra de clādeſ. deſpon. c. cuꝫ
inhibitio: penitꝰ ꝓhibet occulta cōiugia q̄
fiūt nō p̄miſſa denūciatione: precipiens vt
nullus ſacerdos talibus nuptijs int̄eſſe p̄
ſumat: ⁊ generalit̄ ſtatuēs vt cū matrimo
nia ꝯtrahēda fuerint in eccleſijs ꝑ p̄ſbyte
ros publice ꝓponant̄ cōpetēti termīo p̄fi
nito: vt infra illū q̄ voluerint ⁊ valuerint
legitimū īpedimētū opponant: ⁊ ip̄i p̄ſby
teri ꝑ ſe nihilominꝰ inueſtigēt vtrū aliq̄d ī
pedimentū obſiſtat: ſi autē aliq̄d rōnabile
obiectū fuerit ꝯtra copulā ꝯtrahendā: tūc
expꝛ̄ſſe ꝯtractꝰ int̄dicat̄ donec q̄d fieri de
beat ſuꝑ eo manifeſtis ꝯſtiterit documēt̄:
ꝙ ſi parrochial̄ ſacerdos tales ꝯiunctiōes
ꝓhibere ꝯtēpſerit: vl̄ etiā q̄libꝫ regularis
q̄ eis int̄eſſe p̄ſūpſerit ꝑ trienniū ab officio
ſuſpēdat̄: grauiꝰ puniēdꝰ ſi culpe q̄litaſ po
ſtulauerit: ⁊ his q̄ talit̄ copulari p̄ſūpſerit
etiā in gradu ꝯceſſo ꝯdigna penitētia iniū
gat̄: glo. ꝓpt̄ ꝯtēptū eccl̄ie: vnde ſuper ver
bo: qui volūt: dicit glo. ꝙ quaſi publicum
crimen videtur ad quod denunciandū q̄
libet admittitur: imo quilibet tenet̄ ſalutē

denūciare: vt patet extra de cognatiōe ſpi
rituali. c. tua nos: vbi ſubdit̄: ꝙ q̄ ꝯtractū
in caſu ꝓhibito ſciuerint debēt illud eccl̄ie
denūciare: glo. nota argumētū ꝙ denūcia
ciatio criminū ad oēs ſpectat ⁊ nō tm̄ ad p̄
latū: quā denūciationē ſi p̄termittūt moꝛ
talit̄ peccāt: p̄ſertim cū a paſtoꝛibꝰ eccl̄iaꝝ
publice in eccleſijs exigunt̄ ⁊ ꝑticipes fiūt
oīm maloꝝ q̄ exinde ſequunt̄. Nimirū cū
eccl̄ie paſtoꝛes h̄ edictū ꝓmulgātes p̄cipi
unt in virtute obedientie ſub pena excom
municatiōis: vt impedimēta ſcita denunci
ent: maxime tñ peccāt q̄ ſcient̄ in caſu ꝓhi
bito ꝯtrahūt nec māifeſtāt: cū tñ īpedimē
tū legitimū agnoſcāt nō matrimonia ſed
ceſtuoſa cōnubia damnabiliter excolētes.
Deniq; generalit̄ omnes preciū recipien
tes aut ꝯtractus quoſcunq; faciētes cū ali
is de manifeſtatiōe vel inſtructiōe debita
cuiuſlibet artis mechanice ſibi vl̄ ſuis faci
enda: niſi talē ꝯtractū vl̄ cōpꝛomiſſū facto
cōpleuerint tenent̄ inſolidū: dūmodo cō
promiſſū ex altera ꝑte debitū ſoꝛtiat̄ effe
ctū. Similit̄ ⁊ doctoꝛes quarūcunq; facul
tatū vel artiū tenent̄ debitā oſtendere fide
litatē in cōpꝛomiſſis: ſic pꝛedicatoꝛes veri
tatis ⁊ aniaꝝ rectoꝛes ac coadiutoꝛes ī ſ
monibꝰ: ꝯfeſſionibus ⁊ cōſimilibꝰ: quibuſ
cunq; tenent̄ manifeſtare fidelit̄ viā rectā
iuſticie veritatis ⁊ ſalutis: nō declināntes p̄
ce: p̄cio: fauoꝛe: odio vel alijs affectibꝰ īoꝛ
dinatis quibuſcunq;: neq; ad dexterā ne
q; ad ſiniſtrā: al̄s obligarēt̄ in iudicio ani
me ſūmo iudici de ſanguine animaꝝ eoꝛuꝫ
q̄ talit̄ decepti fuerint: tenent̄ inq̄ ip̄is de
ceptis ad reſtitutionē damni irreconpenſa
bilis: hic dr̄ Sapiē. vj. Iudiciū duriſſimuꝫ
in his q̄ p̄ſunt fiet ⁊ potentes potēter toꝛ
menta patient̄: q̄d a nobis auertat chꝛiſtꝰ
ieſus qui eſt bñdictꝰ in ſcl̄a Amen.

Cui dꝫ fieri reſtitutio: ⁊ de tri plici titulo dominij: ſcꝫ iuſto ⁊ re cto: iuſto nō recto: ⁊ nec iuſto nec recto: Ser. LVII

On furtuꝫ facies.

n Exo. xx. Tertio p̄ncipalit̄ viden
dū ē cui debeat fieri reſtitutio.
A Ad cuiꝰ euidētiā dic̄ Sco. in. iiij. di. xv.
ꝙ reſtitutio fieri dꝫ dānificato ſi ſit poſſibi
le: vt ſi nouit eū ⁊ habeat p̄ſentē, vl̄ habere
pōt: aut ſi mitti pōt ſine maioꝛi icōmodo q̄
illō q̄d mittēdū eſt eēt vtile ei: ⁊ intelligo
de dānificato vl̄ eiꝰ heredibꝰ aut ꝓpinq̄s
ſi moꝛtuꝰ ē vl̄ abſēs: qꝛ p̄ſumit̄ lege nature
ꝙ magis velit reſtitutionē fieri ꝓpinquis
ſuis. In duobꝰ tñ caſibꝰ nec ſibi nec ſuis fi
eri dꝫ reſtitutio. Pꝛimo ſi neſcit̄ cui vel eo
moꝛtuo neſciunt̄ ꝓpinq̄ ⁊ tūc dꝫ pauꝑibus
erogari vice illius: qꝛ cui nō pōt tēpoꝛalit̄
ſubueniri reddi dꝫ ſpiritualit̄: q̄d maxime
fit tribuendo pauperibus q̄ ſuccedūt loco
chꝛiſti: ⁊ in hoc fit illi reſtitutio poſſibilis.
Secundo ſi maioꝛes ſumptus fierēt in mit
tēdo q̄ res reſtituēda valeat. Si vero non
fierent maioꝛes ſūptus tūc mitti debēt ex
penſis iniuſte detinētis. ar. ff. de op. lib. l.
opere eñ: q̄d tñ ſic intelligendū eſt ſane: ꝙ
ſi poſſeſſoꝛ malefidei in aliū locū ſe trāſtu
lit q̄ vbi vſuras vl̄ maleficiū exercuit: tūc
ꝓꝑijs ſumptibꝰ creditoꝛi mittere debet ſꝫ
Hoſtiē. Si vero creditoꝛ vel eius heres ſe
trāſtulit: tūc ſm̄ Bern. mitti dꝫ ſumptibuſ
ipſius debitoꝛis abſentis: ꝓhant̄ h̄. ff. de
rei ven. l. ſi res: ⁊. l. ſi vero: ⁊ in oībꝰ ſm̄
Rodoneñ. penſande ſūt circūſtantie. ſ. q̄n
titas rei debite: remotio loci: expenſe q̄ fie
rent in mittendo: ⁊ pauꝑtas ac diuitie eiꝰ
cui fieri debet reſtitutio: qꝛ tā ꝑua poſſꝫ eē
ſūma rei reſtituēde: ⁊ tā diues cui fiēda eſt
ꝙ nullo mō ꝓ re tā modica velle debet ꝓxi
mū grauare: nec opoꝛtet ꝙ tūc mittat ſꝫ re
currēdū eſt ad arbitriū boni viri: ſm̄ Rodo
nen. Addit etiā Monaldꝰ in ſumma. ꝙ re
ſtitutio regulariter faciēda eſt ſpoliatis vl̄
eis nō extātibꝰ eoꝝ heredibꝰ ſi reperiri poſ
ſunt: q̄d veꝝ eſt qñ ſpoliatꝰ fecit teſtamētū.
Si vero mādauit in teſtamēto diſtribui ꝑ
executoꝛes q̄cquid ad ip̄ꝫ ſpectabat de mo
bilibꝰ ⁊ debitis tūc executoꝛibus eius re
ſtitutio faciēda eſt ꝓ rata ⁊ vxoꝛi ꝓ rata ac
liberis eiꝰ ꝓ rata ſi ip̄a ⁊ liberi habere de
beant aliquā ꝑtē in rebꝰ teſtatoꝛis de iure
vl̄ ex diſpoſitiōe teſtatoꝛis: ꝙ ſi nō curaue
rit facere teſtamentū tūc reſtitutio fieri de
bet heredi ab īteſtato: niſi talis teſtatoꝛ vl̄
heres priuatus eēt iure rehabēdi rem ſuā
vt in iuſto bello aut impiali edicto vl̄ eccle
ſiaſtico: puta qꝛ tanq̄ hereticꝰ ꝯdēnatꝰ eſt
ſimpliciter vel vſq; ad tēpus dominio rei
ſue: tūc eñ ſimpliciter ⁊ vſq; ad tēpus illō
ſolutio talis rei differri dꝫ: vt extra de he
re. c. excōmunicamus. §. credētes: ⁊ li. vj.
de homi. c. ꝓ humani. Ad maioꝛē tñ eui B
dētiā ſm̄ Bern. de religiōe chꝛiſtiana: duo
ſūt h̄ p̄ncipalit̄ ꝯſideranda. ſ. titulꝰ quēhꝫ

dn̄s ī re ſibi vel alteri reſtituēda: ⁊ peccatū
qḋ īteruēit ī ademptiōe rei poſſeſſe iniuſte.
Quātū igit̄ ad primū triplex titulꝰ diſtin/
gui pōt nā p̄mo ꝗdā ī dn̄io rei titulū habēt
iuſtū ⁊ rectū: ſicut hr̄i ſolet ī rebꝰ iuſte acq/
ſitis ab his quibus reſtitui debent: ⁊ tunc
talis aut eſt verus dominus aut diſpenſa/
tor p̄ncipalis aut heres: ſi verꝰ dn̄s rei tūc
ſibi ſp̄ reſtitui dꝫ. liij. q. j. c. reintegrāda ⁊ ſe
re ꝑ totā q̄ſtionē et h̄ vt dictū eſt: niſi iuſto
bello vl̄ edicto īperiali vl̄ eccleſiaſtico illa
re priuaret̄. Ex h̄ etiā ſequit̄: ꝙ ſi fur ingre
diendo domū meā atqꝫ ꝓſecutꝰ fugit ⁊ pal
liū ſuū dimittit rōne ſui delicti ꝑuaret̄ iure
ſuo quia ī dānū alterꝰ veniebat: et licet h̄
nō debeā retinere cū poſſū id pauperibus
erogare ſiue furē illū agnoſcā ſiue non. Si
tn̄ dn̄s rei nō hr̄et ſenſū et auctoritatē diſpē
ſandi res ſuas. ſicut amēs: pupillus: ꝓdi/
gus ⁊ ſic de alijs ꝗbꝰ ſm̄ leges tutor vl̄ cura
tor dari debꝫ: tunc nō ē eis reſtitutō facien/
da ſꝫ tutoribꝰ curatoribꝰ aut his quibꝰ in/
cūbit agere curam illorū. Si ꝑinde diſpē
ſator ē pricipalis ſicut ſūt diſpēſatores ho/
ſpitaliū eccleſiaſticoꝝ bonoꝝ ſeu altarū pi/
arū domoꝝ ⁊ cōſimiles: tūc talibꝰ eadem
reſtitui debēt ſi adhuc ſūt ī officio vel eoꝝ
legitimis ſucceſſoribꝰ. Notādum tn̄ ſm̄
Tho. ſa 2e. q. lxij. et Alex. lomb. de prelatꝭ
eccleſie: ꝙ ipſi res eccleſie iniuſte ſubripe ſo/
lēt tribꝰ modis. Primo qn̄ rē eccleſie n̄ ſibi
ſꝫ alteri deputatā ſubripiūt: vt ſi ep̄us ſibi
rem capituli vſurparet: ⁊ tūc certū ē ꝙ ca/
pitulo reſtitui debet eā ponendo ī manus
eoꝝ ad quos de iure ꝑtinere videt̄. Scđo
qn̄ ꝑſona eccleſiaſtica rē eccleſie ſue cuſto/
die deputatā in alterꝰ dominiū trāſferret
ſcꝫ ꝯſanguinei: amici: meretricꝭ: hiſtrionis
vl̄ ꝯſilium ꝑſonaꝝ: qḋ ſi facit ꝓpter fauo/
rē ſeculi aut ꝓpter peccatū qḋ ꝯmittit ſeu
ꝓpt̄ carnalitatē peccat mortaliter. lxxxvj.
di. c. donare: et vltra h̄ ſi ꝓpriū hꝫ equipol
lentē rē in vtilitatē eccleſie reſtituere debꝫ
⁊ hi ꝗ taliter acceperūt ad reſtitutionē ob/
ligāt̄: tamē ſine ſcādalo et cū ſcito dantis
et h̄ ſucceſſori vl̄ eiꝰ ſuperiori vt veniat ī vti/
litatē eccl̄ie: et ſic liberat̄ ipe dans ab obli
gatiōe reſtituēdi: ꝙ ſi eā elimoſyne ⁊ ſuſtē
tationis nature ⁊ hoc ī iuſta neceſſitate eis
tribuit: cū natura ſit ſuſtētanda non vicia
fouēda: nō tenet̄ ad reſtitutionē: dūmodo
ac culpis eoꝝ abſtineat. lxxxvj. di. c. nō ſa/
tis. §. paſce. xij. q. ij. et ſi illi ⁊. c. gloria. Si/
milit̄ h̄ obligāt̄ ad reſtitutionē ſi dederūt
bene meritis ⁊ honeſtis viris qui iā eccl̄ie
ſeruitium impenderūt defendēdo patroci/
niū p̄ſtando vel elemoſynas cōferēdo. xij.
q. ij. c. quicūqꝫ eccleſiaſticis. vbi plane de h̄
Tercio qn̄ rem eccleſie ſubrupit ſolo aīmo:
ſcꝫ dū incipit animū habere poſſidēdi rem
illā vt ſuā ⁊ nō eccl̄ie: ⁊ tūc ſufficit depone/
re animū poſſidēdi ⁊ retinēdi rē vt ſuā. Si
deniqꝫ fuerit heres verꝰ tūc eidē bona pre
cedētis dn̄i reſtitui debēt: vt eſt de reſti. ſpo
li. fere ꝑ totū: ꝙ ſi plures ſunt heredes tūc
ſm̄ Ray. vnicuiqꝫ reſtitutio faciēda eſt ſm̄
ꝓportionē ſue hereditarie portiōis niſi he
redes eſſent inſtituti in aliquo certo puta
in centū vl̄ in domo vl̄ in agro ⁊ ſic de alijs
tūc enī nō debet illis fieri reſtitutio ſꝫ his
ꝗbus teſtator relinquit diſpoſitionē bono
rū ſuoꝝ. Porro ſi teſtator legauit oīa bo
na ſua pauꝑibus ſeu alijs pijs locis: ⁊ hoc
ſimbliciter vl̄ excepta certa quota: tunc ſicut
ꝑ virtutē teſtamenti pauperibus vel illis
locis acquirit̄ ius in bonis defuncti: ſic eiſ
dē acquiſitū eſt ius in his que tali legatori
de iure debent̄: ⁊ ideo in hoc caſu talibus
eadē reſtitutio ē faciēda. Secūdo vero p̄n/
cipalit̄ qui habēt in dominio rei titulū iu/
ſtum ſed nō rectū: ſicut ꝯtingit in vſurario
ꝗ intantū ſuꝑ acquiſitā vſurā titulū verꝫ
habet: inꝙtū ei volūtarie volūtate tn̄ coa/
cta res eſt exhibita: ſed propterea nō habꝫ
rectū: q̄r ſatiſfacere obligat̄. Pro ꝗ ſciē/
dū ꝙ ſi res aliqua dono vel quocunqꝫ alio
mō lucratiuo fuit habita ab vſurario de ꝗ
ꝯſtat ꝙ ꝗcꝗd habet eſt de vſuris ⁊ ꝙ totꝫ
eſt neceſſariū ad ſoluēdū: tūc diſtinguēdū
eſt: aut enī illud ab eodē habitū ē qn̄ potēt
erat ſatiſfacere: licet poſt impotens factꝰ ſit
⁊ tunc iſte nō tenetur reſtituere: q̄r cū vſu/
rarius dedit verꝰ dn̄s erat ⁊ ſine ipa re ſa/
tiſfacere poterat: ac ꝑ hoc recipiēs non de/
dit illi cām efficacē ad nō reſtituēdum: ⁊ ſi
poſt impotēs factꝰ eſt h̄ nō eſt ex culpa reci
pientis: at idē dicendū eſt de dotibꝰ p̄ſtitiſ
filiabus ⁊ ſimilibus. Si tn̄ tp̄e datiōis vſu
rarꝰ erat īpotēs ad ſoluēdū: tūc recipiens
tenet̄ ad reſtitutionē quā facere debet vſu
rario: niſi ꝑ iudicē res eſſent reſtitutiōi iā
ſētētialit̄ iudicate. Licꝫ ꝗdā dicāt ꝙ ſi res
talis ꝑ vſurā habita adhuc extat eadē ſpe/
cie ac numero apđ receptorē qḋ tūc nō de/
bet reddi vſurario ſed illi a ꝗ ꝑ vſuras ex/
torſit: cuiꝰ opiniōis ſūt ꝗ tenēt ꝙ in vſura
dominiū nō trāſfert̄: nā ꝓpt̄ triplicē rōnes
p̄ma ſnīa videt̄ verior. Primo rōne volūta/

rij: nā qḋ in vſura recipit̄ vltra ſortē nō eſt
ſimpliciter violentū nec ꝑ vim factā dn̄o rei
nec etiā oīno volūtariū ſed ē volūtariū
mixtū: ſic aūt nō eſt in furto ⁊ rapina: quia
ibidē accipit ꝯtra volūtatē dn̄i: ꝓpt̄ qḋ in/
re poſt equꝰ furatꝰ eſt idē numero reſtituē
dus ad q̄ſcūqꝫ ꝑuenerit manꝰ: nō ſic eſt de
equo ꝑ vſurā habito: q̄r ſufficit ꝙ fiat p̄cij
reſtitutio. Secūdo rōne mutui qḋ cōcurrit
in ꝯtractu vſure: hinc ſicut in mutuo nō eſt
neceſſe ꝙ mutuātī reddant̄ eadē numero ſꝫ
ꝙ reddat̄ equalēs: ſic etiā videt̄ eē ī excre
ſcentia que rōne mutui cōtingere ſolet. Ter
tio rōe experimēti: q̄r ſi is a ꝗ ꝑ vſurā vſura
riꝰ rē habuit eā ſibi re acciperet auctorita/
te ꝓpria tanꝙ fur ſiue raptor puniret̄: qḋ
nō fieret ſi rei dominiū in vſura nō trāſfere
tur. Q2 ſi obijcit̄ ſi vſurario facta fuerit ta
lis reſtitutio nunꝙ forſitan reſtituet eā ſed
forte dabit alijs ad vſurā: ⁊ ſic ſoluēs dam
nificabit̄ ⁊ vſurario quedā actio delinꝗn/
di dabit̄: ſicqꝫ ſequit̄ ex hoc duplex malū:
ecōtra ſi facta fuerit eidē reſtitutio qui ſol/
uit vſurā duplex bonū exinde ſequit̄: pri/
mū q̄r vſurarius erit ab illa reſtitutiōe libe
ratus: ſecūdū q̄r is ꝗ prius vſurario ſoluit
vſuram erit de tali reſtitutiōe iuſtiſſime re
creatꝰ. Ad hoc dicēdū ꝙ ſi ꝗs ꝑ talē vſurā
ſatiſfaceret ei qui illā ſoluit ⁊ hoc cū cōſciē
tia ⁊ licētia vſurarij p̄ſati vt a tn̄ ſatiſfacti/
one ſe noſceret liberatum: vtiqꝫ prudent̄ ⁊
charitatiue videret̄ agere ꝓ vtroqꝫ: ſi tn̄ h̄
fieret caute tūc in foro iudiciali poſſet vſu/
rarius ille repetere rē illā in caſu quo nō eſ
ſet ſoluēdo vl̄ nō potēs ad reſtituendū vſu
ras: ⁊ ſic bis ſoluere cogeret̄: ꝓpt̄ qḋ vt ta
le periculū euitet̄ talis reſtituēs adire de/
bet epiſcopū ꝗ pōt ad ſatiſfaciēdū vſurari/
os artare vt ſic de ſua licētia ⁊ obedientia
qḋ habet alteri reſtituat: ⁊ ſi poſtea tal̄ re/
ſtituēs ab vſurario p̄dicto moleſtaret̄ co/
rā iudice ſeculari: poſſet ep̄s mādare ꝙ iu/
dex ſecularis de hoc ſe nullatenꝰ intromit/
tat: q̄r iā fecit negotiū illud ď foro ſuo: mā/
dās alteri ꝙ illā reſtitutionē faceret. Q2 ſi
q̄rit̄ vtrꝫ tal̄ ꝗ nō timēs ab vſurario iterū
cogi talē vſurā creditoribꝰ redderet obli/
garet̄ h̄ iterꝫ reſtituere dicto vſurario. Di/
cendū ꝙ nō: q̄r ꝗuis eo inuito tn̄ vtilit̄ cau
ſā ſuā geſſit ⁊ etiā ſine ſui ratihabitiōe vſu
rarꝰ abſolutꝰ ē de illa q̄ntitate vſure: lꝫ n̄
ſit abſolutus a culpa donec de pctō ꝯterat̄
Ceterꝫ ꝗ dicta ſūt de vſurario quo ad titu/
lū eodē mō ſūt itelligēda de quocūqꝫ ꝗ ſm̄
humana iura rōnabilit̄ edita iuſtū titulū
dominij habet in rebꝰ licet nō rectū: verbi
gratia. Quidā cuiꝰ domꝰ ꝗdā eſt ſꝫ rectā
rationē ꝗꝫ illa moleſtat̄ in iudicio ab alio ꝗ
p̄tēdit ſe ius habere ſuꝑ illā: tandē verus
dn̄s in ꝓbationibꝰ deficit: ⁊ moleſtās ſen/
tentialit̄ in iudicio domū recipit: demū lo
cat̄ eadē domꝰ: tertio qui de hoc veritatē
nouit: tunc ille tertius de pēſione tenet̄ re/
ſpōdere illi ꝗ iuſto titulo licet nō recto poſ
ſidet illā: licet ſm̄ rectā ꝯſcientiā ſciat mo/
leſtātē p̄dictū obligari ad reſtitutionē tam
penſiōis ꝗꝫ domꝰ: ⁊ de ꝯſilibꝰ idē ē iudiciū:
h̄ ē ſētētia Inno. extra de elec. in. c. ꝙ ſicut
Tertio deniqꝫ p̄ncipalit̄ ꝗdā ī dominio
rei nec habēt iuſtū titulū nec rectū: eo ꝙ in
illos nō trāſfert̄ dominiū: ſic̄ ſūt raptores
fures: ſimoniaci ⁊ ꝯſiles ꝗ nullo iure iuſtū
dominij titulū nec rectū ꝯſequunt̄: ⁊ ideo
res a p̄dictis habite nō ſūt eis reſtituēde ſꝫ
veris illaꝝ dn̄is ꝗꝝ erāt: excepta ſimonia
de q̄ videbit̄ in ſmōe ſequēti: vn̄ ſm̄ ꝗſdā
excepta dicta ſimonia cuicunqꝫ predictoꝝ
ſcꝫ furi: raptori vl̄ ſimilibus homo reſtitu/
erit minime liberatus eſt: quia ad quaſcū/
qꝫ manus: furta vel rapina peruenerint ſē/
per obligant̄ ad reſtituendū vero domino
ſi nouerint illū: ſin autē tunc reſtituendū
eſt furi vel raptori vt ipſe reſtituat: verūta
men ſi vero domīo reſtituere diſponit hoc
faciat per perſonam religioſam aut aliam
fidelem ſuppreſſo nomine furis vel rapto/
ris: cum fama potior ſit ꝗꝫ terrena ſubſtan
tia. Ad laudē dei.

Cui debeant reſtitui ea que ſūt cū culpa data vel accepta ſeu data ⁊ accepta ſimul: Ser. LVIII

Non furtum facies:

n Exo. xx. Viſo de ꝯſideratiōe tri/
plicis tituli in reſtitutione debiti
facienda. Iam ꝓſequendū eſt ſcđm: ſcꝫ de
ꝯſideratiōe pcti quod interuenire pōt ī de
bito reſtituendo. Pro quo ſciendū ſcđꝫ B
Alex. de hal. ꝙ res q eſt reſtitutiōi ſubno/
xia: ab alio plerūqꝫ turpiter ac male accipi
tur tripliciter: aut cum culpa accipientis ⁊
non dantis: aut cum culpa dantis ⁊ nō ac/
cipientis: aut cū culpa vtriuſqꝫ: ⁊ hoc no/
tat textus. ff. de cōditi. ob tur. cauſam. l. j.
Primo nanqꝫ res reſtituenda quando/
qꝫ ſuſcipitur cum culpa accipiētis ⁊ nō dā/
tis: ſic patet in rapīa: furto: vſura ⁊c. ⁊ tūc

res reſtitui debet illi cuius fuit q̄꞉ nō ami/
ſit dominiū ſuū: vñ. xiiij. q. v. c. nō ſane: ſb/
dit̃ in fi. Qui ꝟo ꝯtra ius humane ſocie/
tatis: furtis: rapinis: calūnijs: oppreſſiōi/
bus aliq̄ abſtulerūt: reddēda potius ꝙ do
nāda cēſemꝰ. Zachei publicani exemplo:
q̄ ſcꝫ dixit Lu. xix. Si quē defraudaui red
do quadruplū: ⁊ q̄꞉ multipharie res accipi
pōt cū culpa ⁊ turpitudīe accipiētis reſpe/
ctu dantis: nec ſemꝑ teneat̃ accipiēs danti
reſtituere: ideo ponamus h̄ exēpli grā ca/
ſus duos. Primus eſt de illo q̄ mutuat nū
mos alteri cū pacto ꝙ alter ire teneat̃ ad ſu
am molendinā vel ad fractoriū ſuū fornuꝫ
aut ſcolas aut ſuas emere mercimonias: ⁊
ſic de alijs: vel etiā eo pacto ſolutionē de/
biti expectat ac alias nō mutuaret vl̃ expe
ctaret: talis enī ſm docto. vſurā cōmittit li
cet aliter ex hoc nullū detrimentū habuit:
ratio huius eſt: iſte cōmoduꝫ ex hoc ſuſce/
pit ⁊ vtilitatē que pecunia eſtimari poteſt:
habent enī predicta ex hoc maiorē ꝯcurſuꝫ
creditū ⁊ ſequelā que pñt ⁊ debēt eſtimari
pecunia iudicio boni viri: h̄ ſentit Jo. an.
in regula iuris: pctm̄: li. vj. nō tñ debꝫ talis
vſura reſtitui alteri debitori ſi nulluꝫ ex h̄
detrimentū ſuſtinuit. Q꞉ ſi querit̃ cui er
go debeat reſtitui. Dicendū ꝙ erogari de/
bet pauperibꝰ: cuiꝰ ratio eſt: quia qui iuit
ad alterius piſtrinā nō ſuſtinuit aliqđ de/
trimentū nec ꝯtulit ſuo creditori aliqđ lu/
crū intuitu mutui qđ nō antea ꝯtuliſſꝫ ei/
dē vel alteri eūdo ad piſtrinā: ⁊ ideo nō po
tēſt ſe putare fuiſſe grauatū ac ꝑ ꝯſequens
nihil reſtat illi reſtituendū. Mutuās autē
vel ſolutionē ꝓrogās: aliqđ appciabile co
modū rōne mutui ꝯſecutꝰ eſt: qđ tñ retine/
re nō pōt. Hinc in cauſas pias h̄ ipm diſpē
ſandū eſt. Secūdus vero caſus ē de vſu/
rario mentali. Pro quo ſciēdū ꝙ is q̄ mu/
tuū dedit principalit̃ ꝓpt̃ lucrum aliqđ vl̃
do nū licꝫ minime deductū in pactū: nec q̄/
dem explicite nec implicite mētalē vſuram
cōmiſit: vt extra de vſur. in. c. cōſuluit: vbi
de hoc caſu papa Urbanꝰ. iij. cōſultus vtꝝ
ſit vſura: rñdet ꝙ ſic: vt ex euāgelio Luce
Manifeſte cognoſcit̃ in quo dr̄: date mutu
um nihil inde ſperātes. Hmōi homīes pro
intētione lucri quā habēt cū oībus vſura et
ſupabundantia ꝓhibeat̃: in lege iudicādi
ſunt male agere: ⁊ ad ea que ſic ſunt acce/
pta reſtituēda in animarū iudicio efficacit̃
inducēdi: h̄ ibi: ꝓpt̃ qđ ſic recepta retinere
nō pōt: eo ꝙ ꝯtra dñi legē recepit: nec ille q̄
ꝓpt̃ mutuū alteri dedit rehabere dꝫ: quia
volūtarie qđ dedit a ſe abdicauit: ſꝫ paupi
bus eſt erogādū: vt. xiiij. q. v. c. non ſane.

Secundo res reſtituēda qñqꝫ recipit̃ cū
culpa ⁊ turpitudine dantis ſꝫ nō accipien/
tis: ſicut qñ q̄s aliq̄d intētiōe mala dedit:
ꝙuis accipiēs intētiōe bona recepit. Exem
pli grā. Sepe ꝯtingit de furibꝰ: raptoribꝰ:
oppreſſoribꝰ: vſurarijs ⁊ ſimilibꝰ ꝙ ex va/
nitate vl̃ pompa ſcli faciūt elemoſynas cō/
ſtituūt capellas: dotant altaria ⁊ ſilia de i/
iuſte acq̄ſitis certa nō reſtituēdo certis: tūc
q̄꞉ datū nō fuit in poteſtate dātis: q̄꞉ qđ de
dit alienū fuit: vl̃ in eo dādi poteſtatē non
habuit: reddēdū eſt illi q̄ poteſtatē hꝫ ī eo
qđ datū eſt: vt ꝑꝫ. xiiij. q. v. c. forte cogitat
aliq̄s ⁊ dicit multi ſūt chriſtiani diuites aua
ri: cupidi: nō habeo pctm̄ ſi ſuū illis abſtu
lero ⁊ paupibus dedero: vñ enī illi nil bo/
ni agunt mercedem habere potero: h̄ hmōi
cogitatio ei diaboli calliditate ſuggerit̃:
nā ſi totū tribuit qđ abſtulerat: addit poti
us peccatū ꝙ minuat: h̄ ibi: ⁊ ſūt ꝟba Au/
guſ. in omel. Ratio aūt cur dādo pauperi/
bus addit peccatū eſt: q̄꞉ dādo facit ſe ipo/
tentē ad reddendū: vñ ⁊ dicit̃. c. multi ſine
peccato putāt eſſe ſi alienuꝫ qđ inuenerint
nō reddāt: ⁊ dicūt deus dedit mihi cui ha/
beo reddere: diſcāt hoc peccatum eē ſimile
rapine ſi q̄s inuēta nō reddat: h̄ Hiero. ſup
Leuit̃. Si tñ datū illđ erat q̄dē in poteſta/
te dātis ſed dedit ad trahēdū recipientem
ad luxuriā hereſim vel aliā cām impiā: tūc
recipiens illud intētione bona ac ſimplici
pōt datū retinere ſibi: lꝫ honeſtiꝰ ageret ꝙ
cognita donādi cā donāti reſtitueret: ꝓci/
pue tñ ſi q̄s aīo puro nihil inde ſperās al/
teri ſūmā aliquā mutuaret: ac poſtmoduꝫ
ab eo cui mutuatū ē aīo ſimplici donū ali/
qđ liberalit̃ oblatū recipet: tādem cognita
dātis ītētiōe corrupta dꝫ acceptuꝫ reſtitue
re: vt ꝑꝫ. ſ. i ſmōe epilogatorio de triplici
vſura. Tertio res reſtituēda qñqꝫ ē acce/
pta cū culpa ⁊ turpitudīe vtriuſqꝫ. ſ. tā dā
tis ꝙ recipiētis: ⁊ tūc generalit̃ tenēdū ē ꝙ
nulli ex ipia cā aliq̄d dāti qđ ab eo cui da/
tur licite retineri nō pōt reddi dꝫ qđ datū ē
ſi ei cui dedit dātis īpietas īnoteſcit: cuiꝰ rō
ē: q̄꞉ ſua īpietas eū reddit ⁊ oñdit īdiſpoſi/
tū ⁊ īdignū ad ipꝫ recipiēdū. Cū ḡ recipiēs
vt dictū ē illđ retinere licite nō pōt: q̄rit̃ cui
tale ſit retribuēdū. Ad h̄ dicēdū ꝙ aut ta/
le datū tribuit̃ ⁊ accipit̃ ſine iniuria aliena
vl̃ ecōtra. Si acq̄rit̃ ſine aliena iniuria tūc
aliquādo eſt donāti reddendū: aliquādo
ꝟo paupibus tribuendū: Exempli grā: po
namꝰ aliquos caſus ad maiorē euidentiā:
Primo pono ꝙ iudex vel aſſeſſor certū ha
bens ſalariū vendat iuſtū iudiciū et teſtis
verū teſtimoniū: ⁊ ſic aliquid dat̃ qđ dari
nō debet: ſic oſtēdit Augꝰ. ad Macedoniū
⁊ habet̃. xiiij. q. v. in. c. nō ſane. vbi ſubdit̃
nō ideo debet iudex vendere iuſtū iudiciū
aut teſtis verū teſtimoniū: q̄꞉ vendit aduo
catus iuſtū patrociniū: ⁊ iuriſpitus iuſtuꝫ
ꝯſiliū. Jlli enī inter vtrāqꝫ ptē ad examen
adhibent̃: iſti ex vna pte cōſiſtūt: quicq̄d
igit̃ tales inde recipiūt obligant̃ reſtitue/
re: q̄꞉ rōne ſui delicti amittūt ius acq̄rendi
dominiū in tali dato: vt oñdit ibidē Aug.
⁊ ex̄ de vi. ⁊ hone. cle. c. cū ab omni. vbi pla
ne de hoc. Sed cui reſtituēdū eſt: dicendū
ſm Alex. Lomb. ꝙ ſi dedit illa cū intenti/
one bona: vt ſcꝫ iudex ſibi ius ⁊ eq̄tatē con
ſeruet: tūc ipi danti reſtitui debet: ſi autē
eo aīo vt iudicis affectū corrūpat: tunc licꝫ
iudex id nō poſſet retinere: tñ alter nō pōt
repetere: ⁊ ideo diſtribuendū eſt paupibꝰ:
vt ꝑꝫ in dicto. c. nō ſane. vel potiꝰ illi tribu
endū eſt in cuiꝰ iniuriā datū eſt: ſi ex hoc ꝯ̄
eū iniuſtū iudiciū datū eſt. Secūdo pono:
ꝙ q̄s ab accuſatis aut incarceratis pecuniā
recipiat: vt anteꝙ ſentētia ꝯ̄ eos ꝓferat̃ ꝓ
eis intercedat: ⁊ iudex ad ītercedētis ꝓces
illos liberat: tūc ſi tales fuerūt innocētes
⁊ interceſſor erat officialis ſalariatus: tūc
nō pōt illā recipe h̄ debet dantibꝰ reſtitue/
re. Si ꝟo ſalariatꝰ nō erat: tūc retinere pōt
ꝓuīmō nō eſſet īmoderata ſumma: ⁊ cū hoc
meret̃ apud deū ſi fecit motus pietate ꝓce
ptū illđ implēs Prouerb. xxiiij. Erue eos
q̄ ducunt̃ ad mortē: ſi tñ culpabiles erāt et
merito cōdemnādi: tūc interceſſor receptā
pecuniā retinere nō pōt: q̄꞉ culpabiles in/
iuſte dederūt ⁊ interceſſor turpiter accepit
vñ paupibus eſt diſpēſanda peccatqꝫ gra/
uiter interceſſor iuſticiā ꝓpter auariciā im/
pedīēs ⁊ quodāmō ꝑſequēs. Tertio pono
ꝙ quis accipiat mutuū ſub vſuris nō ꝓpt̃
neceſſitatē ſed vt luxuriet̃ vel vt magis cū
mercātijs lucret̃ aut ꝓpter aliā cām malā:
vel etiā ſi ex ꝯſcīa vel hūana verecūdia no
lentē mutuare ſub vſuris: inducat ad mu/
tuandū ſub vſuris. Jſtis oībꝰ cōcurrētibꝰ
vl̃ aliquo eoꝝ tūc lucrū acceptū de mutuo
nō dꝫ illi reſtitui h̄ paupibus diſpēſari: dū/
mō notū ſit mutuū talit̃ fuiſſe receptū. Cu
ius rō eſt: q̄꞉ tā mutuū recipiēs ꝙ tribuēs:
turpitudinē manifeſtā opati ſunt: ⁊ iō tri/
buēs lucrum meret̃ amittere: recipiēs ꝟo
mutuū tali mō meret̃ illud nō ſibi reddi:
hinc in pias cauſas eſt diſtribuendū: ⁊ de
ſilibꝰ idē eſt iudiciū. Jdē quoqꝫ dicendū ē
de dante aliq̄d alicui vt faciat teſtimoniū
falſum aut vt iniuſtā cām ſeu aduocatiōeꝫ
ꝓ eo dicat: aut iniuſtū duellū faciat ſeu io/
cū vel bellū: nil enī hoꝝ vel cōſiliū licite re
tinere pōt: niſi ꝓpter aliquā cām iuſtā reti
neat̃: puta ꝓpter ꝓpriā pauperiē ſubleuā/
dā: ⁊ hoc de licētia ſui cōfeſſoris: nec tamē
reddendū eſt danti ſic dictū eſt: ſed paupi/
bus ē erogandū: eo ꝙ cū vtriuſqꝫ culpa ſit
datū ſempqꝫ ſubintelligit̃ qñ nō ſit ſubſe/
cutus effectus iniuſticie in iniuriā alteriꝰ.

Secūdo ꝟo res acq̄rit̃ nō ſolū cū dātis C
⁊ accipientis culpa ſed etiā cū iniuria alie/
na: ⁊ tūc regularit̃ tenendū eſt ꝙ quicq̄d ī
iniuriā vel damnū alteriꝰ dat̃ eidē iniuriā
paſſo reſtitui dꝫ tñ diuerſimode. Ad cuius
euidentiā ſciendū: ꝙ aliq̄d dari pōt tripli/
citer cū alterius iniuria. Primo nāqꝫ dari
pōt cū iniuria vniꝰ vtputa cū vxor alicuiꝰ
adulteriū cōmittit ꝓpter pecuniā vel alia
dona: ⁊ tūc mulier illa ſecrete reſtituere dꝫ
eandē pecuniā vel dona viro ſuo. Nimirū
cum etiam dotē ex hoc perdat que ſm iura
viro eſt applicanda: vt patet extra de dote
poſt diuortium reſtituenda. c. plerūqꝫ. vbi
dicit̃: Si mulier ob cauſam fornicatiōis iu
dicio eccleſie aut ꝓpria volūtate a viro re/
ceſſerit nec recōciliata poſtea ſit eidem: do/
tem vl̃ dotaliciū repetere nō valebit. Por/
ro ſi mulier aliqua ſoluta ſciēter pecuniā ꝓ
adulterio recipit ab alterius marito: tunc
talis pecunia reſtitui debet vxori in cuius
iniuriā data eſt. Si inquā tam vir ꝙ muli/
er aſtricti matrimonio ꝓpter pecuniam in
adulteriū cadūt: qui pecuniā recipit obli/
gat̃ ſatiſfacere ꝑ reſtitutionē ꝓprio cōpa/
ri qui plus iniuriat̃ compari ſuo ꝙ alieno
licꝫ in hoc vterqꝫ iniuriā patiat̃. Si deniqꝫ
q̄s hominē occiderit ꝓ pecunia debet illā
heredibꝰ interfecti reſtituere. Secūdo pro/
inde pōt recipi cū iniuria pluriū: vt exem/
pli grā: ponamꝰ caſus. Et ꝓmo de officiali
cōitatis vel alicuiꝰ dñi cui ſi certū ſalariuꝫ
ꝓ admīſtratiōe ſui officij ſtatuat̃: ⁊ nihilo/
minꝰ cōtra ſtatuta dñi ſui ſeu cōitatis aliq̄
recipit: tūc ipi dño vel cōitati reſtituere de/
bet: eo ꝙ in eius iniuriā talis pecunia rece
pta eſt: vtputa ſi dñs vel communitas emat
totū frumentū terre ſtatuēs ꝑſonas q̄ ipm

frumentū vendāt certo ꝑcio ⁊ non plus: ⁊
vendētibus ſalariū ſufficiēs cōſtituens: ſi
tūc ꝯtra ſtatutū augēt preciū hoc retinere
nō poſſunt: ſed ipſi domino vel cōmunitati
reſtituendū eſt: qꝛ rei vendite dominꝰ erat
⁊ ꝑ ꝯſequēs ei lucrū ⁊ damnū ꝓuenire de/
bet: ſi tñ tales vendētes aliquid reciperēt
cōtra iuſticiā vel vltra iuſtū ꝑciū: tūc emē/
tibus eſſet reddendū: ſecus tñ eſſet ſi tm̄ li/
mitaret ꝙ nō minꝰ daret. Exempli gratia:
trado librū vel veſtē ad vendendū ꝓ decē
libris: alter vero vendit pro. xij. datqꝫ mihi
decem libras: ꝓ ſe vero reliquas tenet. Hoc
enī facere pōt ſi ſimpliciť volebā decē reci/
pere ⁊ nō plus: nec vendēs erat a me ſala/
riatus. Ratio aūt diuerſitatis eſt: qꝛ ven/
dens frumentū eſt merus nūcius habēs a
dño limitatū mandatū nō vendendi plus
vel minus ⁊ hoc cōiter iurat: venditor aūt
iſte mādatū habet nō vendendi minus vñ
rem q̄ſi ꝓ vendita habet: ꝓpterea in toto
intentionē meā implet dans rem ꝓ precio
a me ſtatuto: ſꝫ nō habet mādatū ꝙ nō ac/
cipiat plus ſi habere pōt: ſecus tñ ſi ꝓmiſ/
ſo ſalario intēderim illud accipe quicquid
a re vendita poſſet hr̄e. Secūdo pono caſū
ꝙ aliq̄ auaricia ducti ꝑ fraudē: aliū indu/
cant ꝙ monaſteriū intret: tūc licꝫ eiꝰ bona
in iniuriā monaſterij ſint accepta: tamē q̄a
in hoc defraudanť q̄ poſt illū erant potio/
res: ideo eiſdem reddi debent: vt pꝫ exp̄ſſe
xx. q. iij. c. cōſtituit. ⁊ de ſilibꝰ eadē prudēs
lector ſyllogiſare pōt. Tertio deniqꝫ res
acq̄ri pōt cū iniuria eccľie tm̄ ⁊ non alteriꝰ:
vt cū q̄s ꝓcurat ſimoniace bñficiū aliqđ:
hoc enī fit ī iniuriā eccleſie ⁊ derogationē:
⁊ ſic eidem reſtituēda eſt: vt plane patet ex̄
de ſimo. c. de h̄ aūt. Si vero pecunia data eſt
ꝓ ingreſſu monaſterij: danſqꝫ velit ī meliꝰ
vitā mutare. ſ. eundo ad aliā religionē vel
monaſteriū vite ſanctioris: ſi nō poteſt ſine
auxilio pecunie vel alteriꝰ rei dare hoc im/
plere: eidem reſtitui debet q̄ ſimoniace de/
dit vt aliud monaſteriū intrare poſſit: vt q̄
habet onus habeat ⁊ emolimentū: vt patꝫ
extra de ſimonia. c. veniēs. ſi tñ talis in ſe/
culo remanere vellet: ſibi reſtitui non de/
beret: ſed in pias cauſas extra monaſteriū
illud eſt diſpenſandū: ſed de hoc latius ſu/
perius dictū eſt in ſermone. vj. de ſimonia.
Deniqꝫ de his qui accedūt ciuitates infi/
deliū tpe guerre vel treuge cū mercibꝰ ꝓhi
bitis: ſatis patet in quadā extrauagāti Ni
colai pape. iiij. que incipit: olim. Et in oua/
ta ſunt eadē in extrauagāti Bonifacij pa/
pe: que incipit: cōtra illos. ſilr ⁊ Clemens
v. in ſua: que incipit: multa. in quibꝰ extra/
uagañ. p̄ter alias penas diuerſas inflictas
indiciť ꝙ ab excōicatiōe nō poſſunt abſol/
ui niſi tantū de bonis ꝓprijs in ſubſidium
terre ſancte dederint quātū ad ꝑtes infide
liū miſerūt: a ſolo quoqꝫ ſummo pontifice
p̄terꝙ in mortis articulo abſolui poſſunt:
vide de hoc aliquid breuiter annotatū in
ſūma Piſani in vbo: ſaracenus. Ad lau.

Quid reſtitui debeat ⁊ de debito iniuſte acquiſito vel detento ac de mltiplici turpi lucro: Ser. LIX

On furtum facies:

n Exo. xx. Quarto p̄ncipaliter vi/
dendum eſt quid reſtitui debeat.
Pro quo ſciendū ꝙ ſm Sco. in. iiij. di. xv.
nō ſolū teneť q̄s ad reſtituendā rem abla/
tā et etiā vſum rei: ſed inſuꝑ oīe intereſſe
⁊ fructū de re ꝑceptū: ſi ſaltem eſt res ex ſe
fructifera: nō tñ fructū q̄ ex induſtria vten
tis illa re ꝓuenire ſolet. Ex quo ſequiť ꝙ
lucrū acq̄ſitū ex pecunia fenebri ꝑ iuſtas
mercātias nō teneť fenerator reddere: ali/
oquin is q̄ tale lucrū ꝑciperet iuſte poſſꝫ eſſe
vſurariꝰ de ſua pecunia fructū ex alteriꝰ in/
duſtria ꝓuenientē recipiēdo. Et idē dicen/
dū eſt de his q̄ ſunt acq̄ſita ꝑ maleficiū vel
q̄ſi ⁊ de ſilibꝰ. Pro quo ſciēdū: ꝙ quedā
ſunt q̄ habēt vſufructū: cuiuſmodi ſūt res
quaꝝ vſus nō eſt eaꝝ cōſumptio vel deſtru
ctio: vt domus agri ⁊ ſilia. Si quis ḡ talē
rem ꝑ vſurā extorſerit: tunc non ſolū teneť
ad reſtituendū ipſam rem: ſed etiā fructus
ꝑceptos: deductis tñ laboribꝰ ⁊ expenſis
rōnabilibus. Ratio eſt: qꝛ tales fructꝰ ſunt
fructus rerū quaꝝ alius eſt dñs. Quedaꝫ
vero ſunt res q̄ nō habent vſumfructū p̄nci/
paliter ſicut pecunia: qꝛ lucrū de pecunia
ꝓueniēs nō eſt fructꝰ pecunie ſed humane
induſtrie ⁊ laboris. Hinc ille q̄ eſt dñs ſue
induſtrie ⁊ laboris lucrū qđ ex mercatiōe
iuſta acquiſiuit de pecunia ꝑ vſurā extorta
reſtituere nō teneť: ex quo tñ pecuniā alte/
rius p̄ter ipſiꝰ volūtatē abſolutā detinuit:
ſi alter cui reſtitutio faciēda eſt ex hoc ali/
qđ damnū incurrit: hoc ſibi teneť refunde
re cū reſtitutiōe vſure vel maleficij ⁊ hoc ī
integrū: nō tñ teneť reſtituere lucrū omne
qđ alter ſperabat ex eadē pecunia ſe cōſeq̄
qꝛ pecunia de ſui natura nō hꝫ ꝑtē ſic mul/

te res alie: ſꝫ de h̄ faciet ad arbitriū probi ⁊
expti viri ſm diuerſas circūſtantias cōcur
rentes. Hoc idē ſentit Tho. ſcđa 2e. q. lxij.
Ad maiorē tñ euidentiā ſciendū: ꝙ tri/
plex inueniť debitū ad cuiꝰ obligatōēꝫ q̄s
obligať. Primū dici pōt iniuſtū: eo ꝙ in/
iuſte eſt habitū ſiue detentū: pro quo talis
regula dari pōt. Omne alienū qđ alteri de
iure debeť ſiue licite ſiue illicite ſit habitū
reſtitui debet. Ex qua regľa trahiť ꝙ qua/
druplex alienū reſtitui debet. Primo oīe
alienū licite acq̄ſitū ſed nō detentū: vt ſūt
oīa mutua: a cōtracta debita iuſte ꝓmiſſa
depoſita ⁊ ſilia. Secūdo oīe alienū nō lici
te acquiſitū cuiuſmodi ſūt vſure: furta: ra/
pine reſtituere teneť: non tñ teneť ad plus
reſtituēdū ſm Alex. Lomb. Tho. ⁊ Ray.
etiā ſi talis iniuſte detētor ex tali re nego/
ciatus fuiſſꝫ: aut p̄dia emiſſet ⁊ fructꝰ ꝑce/
piſſet: ⁊ h̄ maxie ꝓpter tria. Primo: qꝛ tale
lucrū nō eſt fructꝰ pecunie ſed hūane indu
ſtrie actus ac poſſeſſio ſic empta eſt emētis
nō eius a quo fuit accepta pecunia ꝑ vſurā
vel maleficiū: licꝫ ſit illi debite obligata.
Secūdo: qꝛ cū ius pecunie ꝑ vſuras extor/
te vel poſſeſſiōes inde empte ſemꝑ de iure
currat ad ꝑiculū vſurarij ⁊ inamiſſibile ſit
ei q̄ vſurā ſoluit: hinc eſt ꝙ totū lucrum ex
tali capitali inamiſſibili ꝓcedens ei cui ſo/
luta fuit pecunia mō vſurario prouenirent.
Tertio: qꝛ ſi talis vſurariꝰ cū eadē pecunia
nihil lucratus fuiſſet nō tenereť niſi ad id
qđ ex vſuris ad eū ꝑuenit: verū eſt tñ ꝙ ſi
res vſuraria fuerit ex ſe fructifera: tūc fru/
ctus ille cederet illi q̄ ſoluit vſurā. Similiť
ſi vſurā ſoluēs ex hoc damnū paſſus eſſet:
qđ tñ damnū ſm Alex. Lomb. dupliciter
ꝓuenire pōt. Primo ꝑ ſe ⁊ directe: vt qñ ꝓ/
pter pecuniā ꝑ vſurā ſublatā damnū paſ/
ſus eſt: qꝛ ex ea ſibi neceſſaria volebat eme/
re ꝓ ſuſtētatiōe nature: vel debita ſiue em/
pta ſoluere: qđ qꝛ nō potuit neceſſario poſ/
ſeſſiones vendidit: aut aliam pecuniā ſub
vſuris accepit vel domū ſuā viliꝰ vēdidit:
aut aliā cōduxit: ⁊ ſic de alijs: ⁊ tūc vſura/
rius indiſtincte totū damnū teneť reſtitu/
ere. cōcor. in h̄ Tho. Rich. Sco. ⁊ Ray. Rō
huiꝰ eſt: qꝛ damni illiꝰ cām efficacē dedit.
Secūdo ꝑ accidēs ⁊ indirecte: vt qꝛ nō eſt
ꝯſecutꝰ lucrū qđ ex pecunia intēdebat vel
ꝯſequi potuiſſet: ſed tale damnū reſtituere
non teneť niſi eo mō q̄ tactū eſt ſ. Tertio
p̄ncipaliť reſtitui dꝫ oīe licite acq̄ſitū licꝫ
nō detentū qđ alteri debeť: cuiuſmodi ſūt
res date ī vltima volūtate ad diſpenſandū
paupibus: vľ recōmēdate ad ꝯſeruādū ad
q̄ſcūqꝫ pias cauſas. Itē inſtrumēta vľ char
te ſcribaꝝ: aut teſtamēta alioꝝ ac libri mer/
catoꝝ ⁊ ſilia: ſic etiā reſtitui debent decime
tributa vel exactiōes debite ⁊ honeſte: iux̄
illud Math. xxij. Reddite q̄ ſunt ceſaris
ceſari: ⁊ q̄ ſunt dei deo. Silr ⁊ Paulus ad
Roma. xiij. Reddite omibꝰ debita: cui tri/
butū tributū: cui vectigal vectigal. ⁊ ſeq̄ť:
Nemini quicq̄ꝫ debeatiſ niſi vt ⁊c. Quar
to reſtitui debet oīe nō licite acquiſitū qđ
alteri debeť: ſic ſunt bona q̄ ſuccedūt alijs
de vſuris: furtis: rapinis: ſimonijs ⁊ ſic de
alijs: qꝛ licꝫ talia nō ſint ꝑ eos illicite acq̄ſi
ta ⁊ impie: tñ qꝛ ad eos iniuſte res ille ꝑue/
nerūt: quodāmō plus q̄ꝫ hi q̄ mala illa acq̄
ſierūt reſtituere obligant: cū bona illa ad
eos trāſire videanť cū onere pctōꝝ ſuoꝝ ⁊
ſepe cum obligatiōe diuerſarū ꝓmiſſionū.
Querūt tñ Io. an. ⁊ Hoſti. necnō ⁊ alij plu
res: ex̄ de vſur. in. c. tua nos. vtrū heredes
tales reſtituere teneanť ex ꝑſona illoꝝ q̄bꝰ
ſuccedunt: an ex ꝑſona ꝓpria: ⁊ rñdent ꝙ ſi
tales in extremis penitētes ⁊ abſoluti de/
ceſſerūt: reſtituere debēt ex ꝑſona illoꝝ: ſi
vero ſecus tūc ex illa ꝓpria reſtituere debēt:
⁊ hoc de eo tm̄ qđ ad eos ꝑuenit: nā vt diť
ibidē glo. teneneť filij ꝓ parētibꝰ: ꝓ heredi
taria portiōe. Similiť ⁊ illi ad quos bona
vſurarioꝝ ꝑuenerūt: vt dr ī textu. Secū/
dū vero debitū qđ reſtitui debet dici poteſt
turpe lucrū. Pro quo ſciendū: ꝙ turpe lu/
crū multiplex eſt. Nā p̄mo diciť turpe lu/
crū oīs ludus alee: id eſt qui inniťiť fortu/
ne: vnde qualiť oīs talis ludus ē ꝓhibitꝰ
ſm leges: ⁊ quō obligat ad reſtitutionē di
ctū eſt ſupra. Secūdo turpe lucrū diciť qđ
acq̄riť ꝑ ea q̄ puniunť a ciuili iure ſola pe/
na infamie: ſic ſunt hiſtrionatus: exercitiū
illoꝝ qui pugnāt in arena ſiue in duello ac
meretriciū lenociniū ſolutarum ꝑſonaꝝ: et
taliť acquiſita retineri poſſunt in vſum ac/
quirentiū: excepto qđ dictū ē ſupra de me/
retricio ⁊ lenocinio. In aliquibus caſibus
tamē cōſulendū eſt p̄dictis ꝙ ſi talibus lu/
cris ſupeſſe poſſūt vt eadē diſpēſent ī pias
cauſas. Tertio turpe lucrū dici pōt quod
acquiriť in torneamentis: eo ꝙ ludus ille
ꝓhibitus ē: vt extra eo. ti. ꝑ totū: ⁊ de hoc
idem eſt iudiciū: qꝛ māmona iniq̄tatis eſt.
Quarto turpe lucꝝ dici pōt vſura mētalis
de qua etiā dictū ē ſupra. Quīto turpe lu/
crū vocari pōt oīs illicita mercātia: ſiue ex

intentione vtpote ꝑpter cupiditatē: qꝛ ſm Aluarū vendere charius ꝙ emat cupiditatis cā dicit turpe lucrum: hoc etiā plane patet. xiiij. q. iiij. c. quicūqꝫ tpe meſſis: ſiue etiā ex pſona: qꝛ clericis ē interdicta: vt ex̄ ne cle. vel mona. c. j. et in clem̄. de vi. ⁊ ho. clericoꝝ. c. dioceſanis. lxxxviij. diſt. negociatorē: ſiue ex tpe qꝛ ſm quoſdā turpe lucrū ē qn̄ fit tpe interdicti ⁊ feriato: extra d̄ fer. c. j. ⁊ fi. ſiue etiā ex loco: qꝛ ſm quoſdaꝫ mercari ⁊ lucrari in ſacris locis ē turpe lucrū: vt. lxxxviij. diſ. c. eijciēs: qd̄ capitulū aliq̄ text⁹ habēt. Itē facere vel vendere fucamēta ⁊ ſilia quib⁹ vane mulieres iniuſte ſe ornāt. ⁊ etiā quecūqꝫ alia ꝓhibita p legē diuinam vel humanā: aut p iniuſta ſtatuta ciuitatū. Et generalit̄ lucrū acquiſitū ī caſibus nō cōceſſis: ſicut lucrū aduocatiōis vel medicine ⁊ ſimiliū in caſib⁹ nō cōceſſis vt ex̄ de poſtulan. p totū. Tale ergo lucrū omniū p̄dictoꝝ ſm quoſdaꝫ eſt paupibus diſpenſandū: licꝫ de rigore iuris ad h̄ non teneant̄: qd̄ tamen maxime tenendū eſt qn̄ tali lucro ſupeſſe cōmode poſſūt: qꝛ māmona iniq̄tatis eſt. Preterea de his q̄ lucrant̄ aliq̄s in emptiōibus venditiōibus ac alijs cōtractibus p mendacia plurā circūuentiones falſas cōmixtiōes ⁊ ſilia generalit̄ q̄ri pōt: vtrū qd̄ cōiter in cōtractib⁹ aliquid diminuit vel excedit iuſtū p̄ciū ſit illi⁹ ſm deū a q̄ fuit illicite acq̄ſituꝫ aut reſtitui ſit neceſſariū. Ad hoc dicendū ſm Heral. obdoſi. ⁊ alios doctores: ꝙ nō omīs exceſſus ſeu diminutio iuſti p̄cij eſt illi⁹ a quo ē habit⁹ ⁊ acceptus: nec vendicari pōt a dante: qꝛ nō aufert ius adinuicē cōtrahēdi. xiiij. q. v. c. non ſane. ⁊ hoc quadruplici rōne ꝓbari pōt. Primo rōne pacis ⁊ ſalutis: qd̄ enī ex cōſenſu ac cōmuni ſtatuto ac ꝓ vtilitate cōi oīm procedit: ex ip̄o robur ⁊ equitatem obtinet cōmunis iuris: ſed cōis cōſenſus ac recta ratio diſcretaqꝫ cōſuetudo vult: ꝙ nō oīs exceſſus in talib⁹ reſtitui ſit neceſſariū: tū qꝛ ſic expedit paci tempali: nā al's infinite querimonie ⁊ litigia ex huiuſmodi orirent̄: tū etiā ſaluti ſpūali oīm: qꝛ cū difficillimū ſit ab hmōi exceſſib⁹ contractuū ſe totalit̄ depurare: ⁊ maxime ī hominib⁹ impfectis lucris inhiātib⁹ ex quib⁹ ⁊ in q̄b⁹ maioꝛ ps hominū conſiſtit piculoſiſſimū omniū eſſꝫ ſi nihil hmōi exceſſuum ſibi vendicare ⁊ retinere liceret. Hinc dicit Sco. in. iiij. diſt. xv. ꝙ equalitas cōmutationū ⁊ contractuū non cōſiſtit in indiuiſibili medio: ſed in illo medio qd̄ cōmutatiua iuſticia reſpicit magna eſt latitudo: ⁊ inter illam latitudinē nō attingendo punctū indiuiſibilē equiualētie rei ⁊ rei in quocūqꝫ gradu citra extrema fiat iuſte fit: quia quo ad hoc cōmutantes ⁊ cōtrahētes indiuiſibile mediū attingere q̄ſi impoſſibibile eſſet que latitudo medij patere pōt p̄mo ex lege poſitiua que ꝯtractū reſcindit qn̄ ꝯtrahēs decipit̄ vltra medietatē iuſti p̄cij: nihilominus tn̄ infra illud ſi ex aliquo appareat iniuſticia ſm ꝯſcientiā reſtitutio correſpondens fieri debet. Secūdo ex conſuetudine approbata ex qua relinquit̄ q̄nqꝫ ip̄is commutantibus vt penſata mutua neceſſitate: reputāt ſibi dare mutuo equalēs hincinde ⁊ accipere: durū eſt em̄ inter homies ꝯtractus eſſe in quib⁹ ꝯtrahētes nō intendant aliquid de illa indiuiſibili iuſticia remittere ſibi mutuo vt ꝓ tanto omnē cōtractū aliqua donatio cōcomitet̄: hec Sco. Secūdo rōne diuine cōdeſcēſionis: ꝓuidentia nāqꝫ dei poſt lapſum ꝓthoparētis in plurib⁹ humane infirmitati cōdeſcēdit: nec exigit ab ea quicq̄d eſt pfecte ac rectiſſime equitatis vn̄ recta ratio docet: ꝙ aliter regendus eſt ac ducēdus infirm⁹ ac aliter ſanus: ⁊ ex h̄ eſt ꝙ deus in homīe lapſo nō imputat oīne vitiū ad mortale peccatū: cū tamē ſm Bonauen. in. ij. diſt. xxj. et ſm alios doctores cōiter. Adā in ſtatu innocētie peccare non poterat niſi mortaliter: tamē ꝑpter pfectionē ſtatus ⁊ regulā rectitudinis in q̄ poſitus erat: a qua etiā cū nullū haberet impellens exire nō poterat: niſi diuinā iuſticiam cōtemnēdo ſuā innocentiā ſedādo ⁊ naturam ſuā corrūpendo: que oīa faciūt primā culpā ade nō venialem ſed mortalē fuiſſe: nec aliter eſſe potuiſſe. Nūc autem veniale peccatū eſt ꝑpter impulſionē ⁊ ꝓnitatē quā homo habet ad illud: ſed p̄mus homo nullū habuit impulſuꝫ: quia in eo nullus erat motus brutalis ſed ſm deliberationē: peccatū autē cōmiſſum cum deliberatiōe rationis vbi nulla eſt ꝓnitas: nō poteſt eſſe niſi mortale. Sed ad cepta redeamus: cōſtat autē ex diuina ſcriptura: ꝙ rapina ac furtū ac oīs deliberata vſurpatio rei aliene inuito domino ē mortalis culpa: ergo exceſſus in huiuſmodi p̄cijs nō eſt ſemp rapina furtum vel vſurpatio rei aliene. Tertio rōne mutue cōcordatiōis: quia ꝓpria forma ⁊ rō cōmutatiui ꝯtractus: ex vtriuſqꝫ ptis libero ac pleno cōſenſu incboatur ⁊ rectificat̄: ita ꝙ emptoꝛ ſibi vult plus rem emptam ꝙ̄ p̄ciū eius: ⁊ ecōtra venditoꝛ p̄cium: vterqꝫ etiā ex pleno conſenſu intēdit alienare a ſe ꝓpriū dominiū rei ſue: id eſt in alterū totaliter trāſferēdo: ⁊ ſi ī aliquo defraudat̄ citra tn̄ exceſſum enormē lege diuina vel humana ꝓhibitū: vult tn̄ nihilomin⁹ ꝯtractū eſſe firmū: ⁊ ſicꝫ totū abſqꝫ p̄cio donare potuit: ſic pro minori precio vendere potuit. Quarto rōne hūane eſtimatiōis q̄ quideꝫ incerta ē ad mere iuſta p̄cia ꝓtaxāda: ac ad p̄ciſe diſcernendū exceſſus ⁊ defectus iuſti p̄cij: ꝑpter hoc licꝫ in aliquo p̄ciū minuat̄ vel excedat: nulli tn̄ ꝓprio vel cōmuni iudicio cēſeri debet ꝓ enormi exceſſu: niſi reſpectu iudicij nr̄i recederet a moderātia iuſti p̄cij ſub cōpetēti latitudine mēſurādi. Sed obijciat aliq̄s: ꝙ quicq̄d in ꝯtractib⁹ ē illicitū ⁊ peccatū ꝯtra diuinū eſſe videt̄: ⁊ ſic nullū robur ab eo obtinere meret̄: imo poti⁹ oppoſitū: ꝑpter qd̄ null⁹ illicit⁹ exceſſus p̄cij pōt a iure diuino acq̄ri peccāti in illo. Ad hoc dicendū ſm Bern̄. in tractatu de reſtitutiōe: ꝙ in hmōi cōtractibus p̄cipue duo ſunt cōſiderāda ⁊ attēdenda. Primū ē intrinſeca affectio ꝓ quāto vult ſciēter in ꝓximū aliquā inequalitatē: vt. ſ. in hmōi cōtractib⁹ meliorē ptē habeat ꝙ̄ ꝓxim⁹: et ꝓ tanto aliq̄d habet de iniuſticia: q̄ ſi non eſt mortalis ſufficit aut p ꝯtritionē aut per penitētialem ſatiſfactionē aut p purgatorij ignē ſicut ⁊ cetera venialia expiari. Secūdū eſt extrinſeca actio mercantie: q̄ licꝫ ſm veridicā eſtimationē p̄cij ſui contineat aliquātulū inequalitatē: in reſpectu tn̄ ad cōe ſtatutū ⁊ ad cōdeſcēſiuā dei legē ⁊ ad liberū cōſenſum ꝯtrahentiū: nō habet inequalitatē ſed poti⁹ benignā ⁊ cōceſſoriā equitatē: et ideo q̄tū ad hoc tā diuino ꝙ̄ hūano iure: robur optinet firmitatis: al's enī oīs hmōi illicit⁹ exceſſus p̄cij eſſet in acq̄rētib⁹ culpa mortalis: qꝛ eſſet vſurpatio rei aliene in quātū aliene: teneret̄ etiā q̄libet omnē talē exceſſum reſtituere: ⁊ ſic oīs q̄ hic nō reſtituerēt dānarent̄: qd̄ eſſꝫ duriſſimū ac p̄ſumptuoſū affirmare: licꝫ ꝑpter prauitatē affect⁹ inclinati ad tpalia: ac ꝑpt̄ prauitatē taliū cōmutationū ſecurius ac iuſtius eſſet: omnē talē exceſſum ſcienter ꝑpetratū ſi alicui⁹ quātitatis appciabilis eſſet reſtituere defraudatis: aut ꝓ aīab⁹ illorū pauperibus erogare ſi parui valoris eſſet: qꝛ in hoc plus pficeret fraudato niſi ⁊ ip̄e graui inopia laboraret. Verūtamē qd̄ falſis menſuris regulis vel ponderibus iniuſte acq̄ſitum ē reſtitui debet: ſi fuerit alicui⁹ quātitatis appreciabilis: aut ſi parui valoris paupibus erogari. Ad laudē dei.

Quid reſtitui debet rōne erroris cōdemnatiōis incertitudinis ⁊ donationis: ac p quem fieri debet incertoꝝ reſtitutio: Sermo LX

Non furtum facies:

Exod. xx. Habito in ſermone p̄cedenti de duob⁹ generib⁹ debitorū ad reſtitutionē obligantiū. Iā ꝓſequēdum eſt de tertio genere debitorū: qd̄ dici pōt lucrū illicitū ſeu alienū: ad qd̄ reſtituendū obligat̄ q̄s quadruplici rōne. Primo rōne erroris ꝓ q̄ talis regula dari pōt: A
Oīne acq̄ſitū a dante p errorem: pſone cui dat̄ reſtitui debet. Pro quo ſciendū ꝙ triplex ē erroꝛ ad reſtitutionē obligās. Primus ē erroꝛ pſone cū. ſ. dat vni credēs dare alteri: tūc em̄ reſtituendū eſt danti vel ei ad quē dantis intētio ferebat̄: ſicut ſepe cōtingit ī improbis q̄ſtorib⁹ de quib⁹ vide ſ. Secūdus ē erroꝛ fortune: vt qꝛ credit dare paupi ſed diues ē cui dat̄: tūc etiā nō trāſfert̄ dominiū in recipiente ſm Sco. in. iiij. qꝛ nō eſt ibidē in dante volūtariū ꝑpter cōditionis ignorantiā quā reſpicit in dando vt patet ſupra: vbi agit̄ de q̄ſtorib⁹. Terti⁹ eſt cōditionis apposite: vt qꝛ credit eū miſſam celebraturū vel tricēnariū facturū ⁊ nō facit: tūc enī ſi receptori cōſtat de p̄ciſa intētione dantis: ꝙ ſcꝫ aliter nullo modo dediſſet: ſm quoſdā obligat̄ ad reſtituendū vel ad ſupplendū p ſe vel p aliū ſm dantis intentionē. Ratio hui⁹ eſt: quia cum res in iſtum nō tranſeat niſi eo modo quo dans intendit traſferre: ſi cōditio nō eſt: in ipſuꝫ res tranſferri nō pōt. Alij ꝟo dicunt ꝙ ex quo illi pſone ſimpliciter dat ⁊ dare intendit: q̄uis nō ſubſit cā ꝑpter quā dare intendit: nihilomin⁹ donatio manet: niſi cauſa illa nō ſolū eſſet cā motiua vel finalis: ſed etiā conditio dandi: vt ſit ſenſus: do tibi ſi tu es bonus vel ſi facis hoc: aliter nō: hoc ꝓbant p ſimile: vt ſi quis dat alteri centuꝫ libras: quia credit ipſuꝫ amicū ſuū ⁊ tamē non eſt: tūc non tenet̄ reſtituere niſi dans adderet cōditionē: ſcꝫ do tibi ſi tu es amicus meus: et illius opinionis fuit Heral. obdoſi. Sed p̄mi dicunt hoc nō eſſe ſimile:

qꝛ in ꝑmo caſu dans intendebat dare deo
⁊ cultui eius potius ꝙ̄ homi: ꝑ hoc inten/
dens ꝓcurare bona ſpūalia a quibꝰ inin/
ſte fraudaꝫ. Hinc ſm Inno. ⁊ Hoſti. Hypo
crita qui multa ſub nomīe viri boni ꝗſiuit
obligaꝫ reſtituere: qꝛ ꝑ fraudē adeptus eſt
vel ſaltem paupibus diſtribuere. Secūdo
obligaꝫ ad reſtitutionē rōne cōdemnatio/
nis: qꝛ ſic fur ⁊ cōſimiles nō tm̄ teneñ re/
ſtituere ablatū: ſed etiaꝫ cōdemnationē ex
illo debitā. Pro quo talis regula dari po/
teſt. Omnis pena a iudice iuſte ſentētiata:
ſub debito reſtitutiōis eſt ſoluēda: ex qua
cōcludiꝫ ecōtrario ꝙ nō eſt ſoluēda qn̄ nō
eſt ſentētiata: nec anteꝙ̄ eſt ſentētiata: niſi
ex cauſa aliqua deberetꝫ: aut niſi iure ſim/
pliciter eſſet ſtatutū eam ſolui licꝫ nō eſſet
ſentētiata: nā cōiter pene iuris poſitiui nō
intelliguntꝫ eſſe ſimpliciꝫ inflicte: ſed ſolū
ordinate: vt ꝑ iudices ordine iudiciario in
fligantꝫ: alꝫ ꝗlibet homicida quātūcunꝙ
occultus mortaliꝫ peccaret nō reſtituendo
curie omīa ſua: ⁊ nō offerendo ſe iudici ad
ſupplicīū qḋ homicide leges ſtatuunt. Et
ſm Ray. in hoc caſu pena vnius non libe/
rat aliū: vt patet. xij. q. ij. cum deuotiſſimā.
B Ad maiorē tamē euidentiā ponuntꝫ ca/
ſus de homicida: in quo primo contingere
poteſt ꝙ facto homicidio nō capiaꝫ nec etiā
bona ſua: ⁊ tūc talis licite fugere pōt: ⁊ bo
na ſua alibi aſportare ac alienare ꝙ̄diu cō/
tra eum ⁊ bona ſua nō fuerit ſentētia data.
Secūdo vero cōtingere pōt: ꝙ ipſe capiaꝫ lꝫ
nōdum ꝯtra eū ſentētia data ſit: ⁊ tūc dicit
Anthoniꝰ de butrio: ꝙ ſi peccatū eiꝰ nō eſt
occultū nō peccat fugiēdo: qꝛ nulli dicen/
dū eſt ꝙ ſe ꝓdat. Si vero manifeſtū eſt: tūc
mortaliꝫ peccat fugiendo: ꝓ hoc facit glo.
diſt. j. in. c. ius gentiuꝫ. ꝗ dicit illū peccare
captiuū qui fugit a dn̄o ſuo ſi bellū eſt iu/
ſtū: porro licꝫ fugiēdo peccet: ſe tn̄ reſtitue/
re nō obligaꝫ: qꝛ cōtra eum nōdum ſenten
tia lata eſt. ff. de dona. l. poſt cōtractū: et. l.
donatiōes. §. vltīo. Tertio deniꝙ cōtinge/
re pōt ꝙ nō ſolū capiaꝫ ſed etiā cōtra eum
iuridice ⁊ ꝯtra oīa bona ſua data eſt: ⁊ tūc
nec ſe defendere nec fugere pōt nec etiā bo
na ſua a manibꝰ iudicantis alienare: qḋ ſi
fecerit: oīa bona ſua reſtituere obligaꝫ: et
alij ſilr ꝗ eadē auferrēt. Hinc apl's ad Ro.
xiij. ait: Qui poteſtati reſiſtit dei ordinati/
oni reſiſtit ⁊ ſibijpſi damnatiōeꝫ acꝗrit: nec
etiā poſt ſentētiā mortis in eū iuridice da/
tam pōt mortē inferenti reſiſtere: quia licꝫ
hō naturaliꝫ inclineꝫ ad reſiſtendū inferē/
tibus ei mortē: tn̄ qꝛ data eſt illi ratio vt ea
ad que natura inclinat non paſſim ſed ſm
ordinē ratiōis executiōi demādet: ꝓpterea
nō oīs defenſio ſui eſt licita ſed ꝗ fit cū de/
bito moderamine rōnis: ⁊ hoc ſentit Bal.
de peruſio: īmo quidā credūt ꝙ ſi iuſte cō/
demnatꝰ ad mortē fugit: ſeipm̄ in manꝰ iu/
dicis tradere teneꝫ: Pro hoc facit glo. in
c. paſtoralis in clemē. de ſen. ⁊ re iudi. ſup
verbo: ꝑ violentiā: vbi etiā cōcordāt mul/
ti doctores cū glo. ꝗ dicit ꝙ ſi captiuus ad
penā vel ꝑiculū mortis relaxeꝫ: ꝑſtito iu/
ramento de redeundo ad carcerem: tunc ſi
mors eius eſt iniurioſa nō teneꝫ redire: qꝛ
iuramentū eſt ꝯtra legē nature: vt pꝫ. xxij.
q. iiij. §. vltimo. v. quiſꝗs. ⁊ de hoc pleniꝰ
patet ſupra: vbi agiꝫ ꝺ ꝑiurio. Si vero mors
eius nō eſſet iniurioſa: tūc redire teneꝫ ꝓ/
pter iuramentū: eadē enī ratiōe cogere vi/
deꝫ ſentētia iuſte lata ſicut licitū iuramen/
tū: ſi tn̄ nō iuraſſet nec voto ſe cōſtrinxiſſꝫ:
tuc ſm Pau. ſi aufugeret animo penitēdi
non peccaret nec redire teneꝫ: durū enī vi/
deꝫ ſm eundem determiare ꝙ hō ſe debet
vltroneus offerre morti etiā iuſte inflicte:
qn̄ pōt aliter ſaluari ⁊ penitere: ſecus tamē
eſt ſi nō intēdit ſe emēdare: vel ſi cōſcīa di/
ctante de ſe emendā nō ſperat: licꝫ ꝓponat:
tūc enī aufugiēdo mortaliꝫ peccat: ⁊ ad re/
deundū obligatus eſt: qꝛ magis eligere te/
neꝫ iuſte mori ꝙ̄ iniuſte viuere: vn̄ ⁊ ſe re/
dimēdo ꝑ pecuniā ⁊ ſic iudicē corrūpendo
mortaliꝫ peccat: ⁊ quicūꝙ iudex ꝓcurator
aduocatꝰ vel alius ꝑcibus muneribus cau
telis vel alijs maleficijs malefactorem in/
nat ne condemneꝫ: mortaliter peccat: niſi
ꝓbabiliter ſperaret emendā: ⁊ quicꝗd in/
de accepit paupibus eſt erogandū. Ter/
tio ꝑncipaliter obligaꝫ ꝗs ad reſtitutionē
lucri illiciti vel alieni rōne incertitudinis:
quedā enī incerta ⁊ vaga detineñ aliqn̄:
quoꝝ veri dn̄i nō inueniunꝫ: licꝫ diligēter
querantꝫ ſeu etiam oīno ignorentꝫ: ⁊ illa in
pias cauſas ſunt erogāda maxīe in alimo/
nijs pauperū ⁊ redemptiōe miſerabiliū ꝑ/
ſonaꝝ captiuoꝝ: vt ſic ſm Sco. in. iiij. diſt.
xv. cui nō pōt reddi tꝑaliter eidem ſatiſfiat
ſpūaliter: qḋ tūc maxime fit qꝛ paupes lo/
co chriſti ſuccedūt. Sed ꝑ quē talis diſtri/
butio ⁊ reſtitutio fieri debet: diuerſe ſunt
opiniones: quibꝰ tn̄ dimiſſis cauſa breuita
tis ſtante malicia temporis vt nūc breuiter
dicendū eſt: ꝙ ſi ad reſtitutionē obligatus
adhuc compos ratiōis eſt ⁊ potens: tūc vt
dicit Sco. in. iiij. diſt. xv. q. ij. ꝓpe finē. Or
ſi queras ꝑ manus cuius debeāt talia pau
peribus diſpēſari. Rn̄deo ꝙ nō inueni ꝗs
neceſſario mediator ſit determiatus in iſta
paupibus diſpēſando. Quidā aūt doctor
ait: ꝙ cōfeſſor vel aliꝗs alius ea diſpenſare
debet: de cuius fidelitate ille cōfidat: mihi
aūt videꝫ ꝙ talis ꝑ ſeipm̄ cōſulto nihilomi
nus boni viri hoc paupibus erogare pōt:
qꝛ tali mediatori ad diſpēſandū tribui poſ/
ſet de cuius fidelitate ꝑſumeret: qui tn̄ ſibi
appropriaret vel in alios vſus cōuerteret ꝙ̄
deberet: vn̄ lex diuina qn̄ nō ligat ꝑſonam
tūc ſequēda eſt ratio naturalis ꝗ dictat ꝙ
homo qui aliꝗd teneꝫ magis reſtituat pau
peribꝰ ꝑ ſeipm̄ ꝙ̄ ꝑ aliū: cōſiliū tamē boni
viri nō excludendo ſed potius includēdo:
hec eſt ſentētia Scoti ꝗ videꝫ rōnabilior.
Nec obſtat. c. cū ſit. ex̄ de iudeis. vbi diciꝫ
ꝙ ſm ꝓuidentiā dioce. debēt ea iudei pau
peribꝰ xp̄ianis diſtribuere: qꝛ capitulū illḋ
loquiꝫ de iudeo nō de chriſtiano: cuiꝰ au/
ctoritas ⁊ diſpēſatio quo ad paupes xp̄ia/
nos ab eccleſia merito ſuſpecta habeꝫ: cuꝫ
in illo caſu cogatur ad hoc inuitus: qualis
ſuſpicio in xp̄iano fideli merito ceſſare de/
bet: ⁊ ſic ep̄us nō habet ſe de talibꝰ intro/
mittere niſi in defectū: vel niſi vbi agereꝫ i
iudicio ꝯ nolentē paupibus erogare. Cō/
cordat Jo. mo. in. c. quāꝙ̄. li. vj. de vſur. ⁊
Inno. extra de emu. eccle. in. c. qꝛ pleriꝙ.
Si vero taliter obligatꝰ laborat in extremis
debet inſtituere ac deputare certū ac ꝓbū
executorē illius reſtitutiōis: ⁊ hoc vnū vel
plures: ⁊ tūc taliter inſtituti cōmiſſum offi
ciū fideliter exequi debēt: ſiue in reſtituē/
do: ſiue in paupibus diſtribuēdo: ſiue etiā
iuſte acꝗſita in teſtamētis relicta paupibꝰ
⁊ pijs cauſis quo citiꝰ poterūt ſm volūta/
tem teſtatoris diſpēſando: vt pꝫ. xij. q. ij. c.
de laicis. in fi. vbi plane de hoc: ⁊ h̄ eſt ſen/
tentia Archid. Hoc etiā no. ex̄ de vbo. ſig.
c. cū tibi. in glo. ꝗ incipit: nō intelligas. Si
tn̄ hmōi executores in hoc negligētes ⁊ in/
fideles fuerit: tūc debēt cōpelli vel ſupple/
ri debet ꝑ dioceſanū vel ꝑ illū cui ip̄e cōmi
ſerit: vt pꝫ latiꝰ ſupius in ꝗrto ꝑcepto vbi
agiꝫ ꝺ executōe teſtamēti ifra quātū tꝑus
fieri debeat. Si deniꝙ taliꝫ obligatꝰ nullū
reliꝗt executorē ꝗ iiuſta reſtituat: tūc locū
habet ſnīa Ray. ⁊ Hoſti. ꝗ dicūt: ꝙ h̄ reſti/
tutio vl' diſtributio fieri dꝫ auc̄te ep̄i vel pe
nitētiarij: v l' etiā capellani eiꝰ i cuiꝰ dioceſi
illa iniuſta ſūt habita: ⁊ hoc ſonat dictū. c.
de laicis. Quarto principaliter obligaꝫ
quis ad reſtitutionē lucri illiciti vel alieni
rōne donatiōis. Pro quo ſciendū: ꝙ Sco.
in. iiij. diſt. xv. de tali donatione talē ponit
cōcluſionē: ꝙ dn̄s alicuiꝰ rei nō ꝓhibitus
a lege vel ſupiore: a cuiꝰ volūtate depēdeat
i donādo vel transferēdo: donare pōt rem
ſuā alteri volēti recipe: qḋ probaꝫ: qꝛ exꝗ
ꝑ actū volūtatis fuit dn̄s: ꝑ voluntatē po/
tuit ceſſare eſſe dn̄s: ⁊ alius vult recipere:
ergo pōt incipe eſſe dn̄s: ⁊ non ꝓhibet aliꝗ
cauſa ſupior iſtū deſinere ⁊ illū incipe eſſe
dominū. Ex quibꝰ verbis eliciꝫ ꝙ tria reꝗ
runtꝫ ad iuſtā donationē: ita ꝙ recipiēs nō
obligeꝫ ad reſtitutionē. Primū eſt ꝙ ſit li/
beralis trāſlatio ex pte donātis: qꝛ nō eſt i
donatiōe iuſticia vel iuſta tranſlatio: ſi do/
nans nō mere liberaliter donat: qḋ dupli/
citer fieri pōt. Primo ꝑ ignorantiā: nō enī
mere liberaliꝫ donat ꝗ ex ignorātia donat
ſicut donāt furioſi: frenetici: mente capti:
ebrioſi ⁊ ſiles: qꝛ iam in eis nō regnat libe/
rum arbitriū: vnde ſm iura furioſus dare
nō poteſt: qꝛ compaꝫ infanti ꝓpter defectū
vſus li. arbi. ſicut nec peccare poſſūt. Hinc
xv. q. j. c. merito. §. vt itaꝙ. ſubdiꝫ. mens
vero alienata furore cū ſui compos nō ſit eo
rū que admittit: reatū nō ꝯtrahit: qꝛ facul/
tatē deliberādi nō habuit: vn̄ pupillo ⁊ fu
rioſo in maleficijs ſubueniꝫ: vt nō eis im/
puteñ ad penā que ex mētis deliberatiōe
nō ꝑceſſerūt: hoc ibi: ⁊ in clem̄. de homi. c.
ſi furioſus: vbi dicit glo. ꝙ talis ꝙ̄diu fu/
rit pati pōt iniuriā ſed nō facere: ⁊ qḋ per
eum fit: habeꝫ ꝑinde ac ſi caſu aliquo acci/
diſſet ſine facto ꝑſone: vnḋ ſi damnū aliqḋ
dat non teneꝫ. l. acquilia. ſed eſt ꝑinde ac ſi
quadrupes feciſſet vel tegula cecidiſſet. ff.
ad. l. acquil'. ſed etſi quicūꝙ. §. ij. ⁊ ideꝫ ibi
diciꝫ ꝙ infans vel furioſus ꝑdidit aut cor/
rupit: impunitū eſt: etiā ſi hominē occide/
rit: cū alterū innocētia ꝯſilij: alterū vero fati
infelicitas excuſet. Et ſilr' dicendū ē de dor
miente: ꝗ ſic̄ aliqn̄ in ſomno loquiꝫ: ſic ali/
qn̄ etiā i ſomno agit. Hinc etiā i hoc. c. ſi fu
rioſus. determiat Clemēs. v. i ꝯcilio Vie/
nen̄. ꝙ furioſꝰ infans ⁊ dormiēs aliū oc/
cidens vel mutilans: nullā irregularitatē
incurrit: et ſimile iudiciū ē de morti ꝓpin/
quis: cū. ſ. iam ſunt ex rōnis vſū: ⁊ tn̄ ope ⁊
malicia aliquoꝝ cōdūt vl' mutāt teſtamētū
qḋ ſm Sco. corā deo nullū robur obtinet:
⁊ ſi rōnis vſum adhuc habere videanꝫ: tn̄

aſtantiū importunitatib⁹ laceſſiti ac victi
tandē cōſentiūt inuiti: qd̓ ſilr nullū robur
obtinet: eo ꝙ nō cōſentiūt mere volūtarie:
quia dicit phus. iij. Ethicoꝝ: ꝙ ignorantia
ꝛ aliqualis coactio excludit volūtariū. Ex
dictis ergo ſm Sco. cōcludit̃ generalit̃ ꝙ
quicūqꝫ deceptus de eo cui donat ꝗtuꝫ ad
illā rationē ꝓpter quā donat nō ſimplicit̃
donat: ꝛ ideo tenet̃ recipiēs ad reſtitutiōꝫ.
Silr ꝗcūqꝫ aliq̄ neceſſitate coact⁹ donat nō
ſimplicit̃ donat: ꝛ ſic recipiēs tenet̃ ad re/
ſtitutōꝫ: ſicͥ multi inferiores maiorib⁹ exhi
bēt mun⁹ a manu vel ab obſequio: poti⁹ ex
verecūdia vel timore ꝙ̄ ex mera volūtate:
ita ꝙ ſupiorū p̄ces q̄ſi mandato cōparant̃:
ꝛ ſic ad reſtitutionē obligant̃: niſi talia iu/
ſte exigerent etiā ab inuitis. Ratio eſt: qm̄
id nō libere donat̃ qd̓ cōtra vel p̄ter volū/
tatē illius a quo dependet in donādo do/
nat̃: ar. habem⁹ in. c. exigit. li. vj. de cenſi/
bus. vbi p̄cipit̃ ꝙ viſitatores reſtituant ea
q̄ ab eis receperūt qui viſitant̃: licꝫ etiam
munera libere data videant̃ ip̄is viſitato/
ribus aut eoꝝ familijs: vt patet ibidem: qꝛ
p̄ſumit̃ ꝙ intuitu viſitatiōis dant̃: vt viſi/
tatores ad eoꝝ flectent arbitriū: nimirū cū
munera vt in plurimū excecant oculos: vū
p̄cipit̃ eis ꝙ in duplū reſtituant: alioquin
grauiorib⁹ penis ſubijciunt̃: vide ibidē in
textu ꝛ glo. Secūdū p̄ncipale qd̓ requi/
rit̃ ad iuſtā donationē eſt: ꝙ aſſit volūtas
recipiēdi in eo cui fit donatio: alioquin nō
transfert̃ dominiū: ſicut quidā faciūt qui ī
manifeſto oblatū refugiunt ꝛ poſtea in oc/
culto auferūt: qui ſm Sco. furtū cōmittūt
Tertiū eſt ꝙ tā accipiētes ꝙ̄ dantes nulla
lege ſupiori ꝓhibeant̃ in iſta trāſlatiōe nec
p actū alteri⁹ a quo dependeat: ꝓpter defe/
ctū autē recipiētis nō pōt quis dare fratri
minori pecuniā: qꝛ ille nō vult: ꝛ ſi vult nō
pōt eſſe poſſeſſor: ſic etiā nec alteri religio/
ſe pſone tanq̄ꝫ pſone p̄uate quicq̄ꝫ dari po/
teſt: qꝛ nō pōt ꝓpriū aliqd̓ poſſidere: ꝓpter
defectū ꝟo dantis null⁹ tp̄e quo caret vſu
li. arbi. dare aliquid alteri pōt: vt pꝫ ſupra.
Silr nec vxores nec proles nec ſeruientes
de rebus patriſfamilias niſi in certis caſi/
bus: nec etiā monachi nec pupilli: nec mi/
nores. xxv. annis ꝓut de his latius patet
in. iiij. p̄cepto vbi agit̃ de his qui elemoſy/
nā dare poſſunt. Ad laudē dei.

Ubi tam incerta ꝙ̄ certa reſti/ tui debēt: et de ſeptē circūſtantijs que requirunt̃ ad ad verā debito/ rū relaxationē: Sermo LXI

On furtum facies:

n Exod. xx. Quinto p̄ncipalit̃ vi/
dendū eſt vbi reſtitutio fieri de/
beat ad hoc vt iniuſte poſſidēs in omnib⁹
ſatiſfaciat. Ad cui⁹ euidentiā cōſideran/ A
dū eſt: ꝙ omnia bona reſtitutioni obnoxia
aliqn̄ ſunt incerta quo ad pſonas quib⁹ ſūt
reſtituēda: aliqn̄ ꝟo certa. Utrum igit̃ ad
primū queri pōt: an debita donata legata
extorta aut qualitercūqꝫ acq̄ſita reſtitutiōi
obnoxia ac incerta quo ad pſonas ſeu eaꝝ
heredes quibus ſunt reſtituēda: nō tn̄ quo
ad loca eoꝝ vn̄ fuerūt rapta ſeu aliter habi
ta: debeant dari paupibus ſeu diſtribui in
alias pias cauſas ſolū in eiſdem locis. Ad
dicendū ſm Bern. de xp̄iana religione: ꝙ
triplex pōt eſſe incertū. Primū eſt cōmune
qn̄ ſcꝫ res acq̄ſite fuerāt cōitatis loci alicu
ius: ꝛ tūc quodāmodo pſona ſcit̃: eo ꝙ ta/
lis cōitas vicē gerit quaſi certe pſone. Ex/
empli grā: falſificantes monetas aut groſ/
ſiores nūmos a leuioribus eligentes: vt il/
los vel cōfundant radant artificiali aqua
lauent: aut plus fuſorib⁹ vel campſoribus
vendāt: reipublice ſatiſfacere obligant̃ de
damno qd̓ eidē exinde euenit. Si tamē nō
ſcit̃ ꝙ inde cōmunitas damnificata ſit: tūc
pauperibus eſt erogandū vel cultui diui/
no mācipandū: cū oīno ſit impiū ꝛ iniuſtū
lucrum: vnde tales falſarij dici poſſunt: et
ſicut falſarij ſm leges eſſent iudicādi ꝛ pu
niendi. Specialit̃ tamē in quadā extraua/
ganti Jo. xxij. que incipit: ꝓdiens quaſi ex
adipe iniquitas dicit glo. p Genzelinū: ex/
cōmunicant̃ falſam fabricātes monetā in
regno francie: ꝛ ſciēter portantes vt alios
decipiāt quos papa ſolus abſoluit: ſed vi/
det̃ ꝙ hec extrauagans localis ſit q̊ ad re/
gnū francie tm̄: vn̄ tales monetā falſificā/
tes in pondere materia vel forma vel argē
tū ſemiplene depurātes: dicūt̃ fures reipu
blice. ff. de cōtrahen. emp. l. j. ꝛ tales fures
exurunt̃ in aqua bulliēti: vt. ff. de fal. mone
ta. l. ij. nec talis moneta reproba liberat ſol
uētē: vt. ff. de pig. l. elegāter. excuſat̃ tamē
corā deo q̄ꝺiu neſciuerit: d̓ h̄ etiā pꝫ ſ̄. Se
cundū aūt incertū eſt: qd̓ ſic ad ſingulares
pſonas ſingulariter ptinet: vt tn̄ oīs vel
maior pars alicuius loci damnificat̃: ſicut
contingit in generalib⁹ rapinis: vbi quaſi

omnes vel maior pars cōmunitatis dam/
nificatur: tunc etiaꝫ ſi nō reperiant̃ pſone
quarū res ille fuerunt: debent ſimilit̃ com
munitati reſtitui: qꝛ cōmunitas cōſiſtit ī to
to vl̓ in parte maiori: ꝛ ſic p talē modū di/
ſcretū res iuſtius reſtitui pōt: ꝛ ſimile dicē
dū eſt de his qui in bello iniuſto vendunt
ex certa ſcientia baliſtas: gladios intoxi/
catos: arma ꝛ ſimilia q̄bus cōmunitas ad
uerſarioꝝ ledit̃. tunc enim ſeſe cōmunitati
obligant̃. Tertiū deniqꝫ incertū iniuſtū di
ci poteſt quando ſic ad pticulares pſonas
ſingularit̃ ptinet: qꝛ minor ps cōmunitatiſ
ledit̃ vl̓ ſpoliat̃: ꝛ ſic cōmunitati reſtitue/
ret̃ nihil ip̄is vl̓ modicū ꝓdeſſe p̄ſumitur
aut etiā eorū heredibus: ꝛ tunc ſi damnifi/
cati ignorant̃ licet cōgruū ſit dare eadē in
pias cauſas in eodē loco pro ſalute eorun/
dē: eo ꝙ lege nature dānificati hoc magis
velle debeāt dūmodo cōmode fieri poteſt:
nō tn̄ eſt neceſſariū dūmodo meli⁹ ꝛ certi⁹
alibi dari pōt p ſalute eorundē: in his eniꝫ
plus reſpicere debēt animaꝝ ſalutem q̄ꝫ na
turalē affectionē: exēpli gratia: vt de caſu
pn̄ti aliq̄ ponamus: ſi q̄s vtit̃ iniuſtis pon
deribus: mēſuris vl̓ reglis ꝯtra illd̓: Deu/
tro. xxv. Nō habebis in ſacco diuerſa pon
dera mai⁹ ꝛ min⁹: nec erit in domo tua mo
dius maior ꝛ minor: debet talit̃ reſtituere
qꝛ penitus ignorat vel pſonā vel rei reſti/
tuēde quātitatē: ꝛ ſimile iudiciū eſt de his
qui ꝓximos decipiunt in mercantijs: ī ma
cula defectiōe: admixtiōe: corruptione ꝛc̄.
de q̄bus patet ſupra. Itē qui vēdūt falſos
taxillos: venenū mortiferꝫ: gladios intoxi
catos ꝛ ſimilia: his quos ſciunt vel credūt
B talibus abuſuros. Secundo principalit̃
bona reſtitutioni obnoxia ſunt certa q̄ ad
pſonas quibus debent̃: ꝛ tunc aut ſunt in/
iuſte acquiſita ꝛ detenta: vel iuſte quidem
acquiſita licet iniuſte detēta: ſi ꝙ̄ ſunt iniu/
ſte acquiſita poſſeſſore ſimpliciter inuito ſi
cut in furto vel rapina: tūc ſiue fur ſiue ra/
ptor ſe abſentauerit a loco ꝛ a pſona a q̄ ſb̄/
ſtātiā rapuit ſiue ecōtra: tenet̃ ſp talit̃ iniu
ſte poſſidēs ſublatā rē vl̓ eius valorē trāſ/
mittere ad verū dominū ſumptib⁹ iniuſte
poſſidētis: ar. extra de raptoribus. c. j. vbi
ſubdit̃: ꝙ rapinis ꝛ dep̄datiōib⁹ inſiſtētes
etiā in alienis dioce. a loci illius p̄lato de/
beant excōicari: q̄ꝫ excōicatio ꝓprio ep̄o ſi
gnificāda eſt: nec eos ꝓpri⁹ ep̄s recipiat an̄/
ꝙ illuc redeāt vbi rapinā fecerūt ꝛ oīa ple
ne emēdēt. Qꝛ ſi obijcit̃ ille q̄ accepit nō te
net̃ niſi ad ſimplicē reſtitutionē: ſꝫ ad eum
cui fieri deberet reſtitutio non pōt ꝑuenire
vl̓ mittere ſine magno dāno: ꝛ forte maiori
ꝙ̄ ſit p̄ciū rei reſtituēde. Ad h̄ r̄ndet Tho.
in. iiij. di. xv. ꝙ ſi ſit res magni valoris dꝫ ſi
bi tranſmittere ſi cōmode pōt: nec obſtat ſi
dānū patit̃ de remiſſiōe: qꝛ ip̄e ſibiip̄i cau/
ſa fuit iniuſte auferēdo. Si vero trāſmitte/
re nō poſſit vl̓ res ſit nō magni valoris: p̄t
eā dare ꝓpinq̄s illi⁹ ſi hꝫ: vl̓ alicui cenobio
ſi nō hꝫ ꝓpinq̄s cū ꝓteſtatiōe tali ꝙ redde
re teneant̃ ſi req̄ſierit vl̓ vnq̄ꝫ cōparuerit: h̄
ille. Si tn̄ res ē ablata nō ſimplicit̃ inuito
dn̄o ſꝫ ē ibidē qd̓dā volūtariū mixtū: vt in
vſuris: tūc ſi vſurarius ſe abſētauit a loco
in quo vſuras exercuit: tenet̃ ſuis ſūptib⁹
vſuras illas trāſmittere creditoribus ſuis
ſm Hoſti. ꝛ Jo. an. in. c. cū tu. extra de vſu
ris. Si vero tales creditores ſe trāſtulerūt
de loco vbi ſoluerūt vſuras ad habitāduꝫ
in alio loco: tūc ſūptibus creditoris ſm q̄ſ/
dam tales vſure trāſmitti debēt ad eoſdē:
ꝛ hoc ſentit glo. in. c. cū tu. ex̄ de vſur̄. q̄ di
cit: ſed pone ꝙ ille cui debet vſura reſtitui
longe ſit abſens: nūq̄d tenet̃ vſurari⁹ mit/
tere ad eū vſuras: ꝛ r̄ndet ꝙ ſic: ſꝫ ſūptib⁹
illius abſentis. Et ſubdit ꝙ ſi ſūptus itine
ris rei ſūmā excederet: dare debet paupe/
ribus: ꝛ licet amiſerint vſuras nihilomin⁹
tenent̃ ꝓpter morā q̄ illis nocere dꝫ: h̄ ibi.
Si vero ſunt iuſte acq̄ſita licet iniuſte detē
ta: ita ꝙ per viā licitā ſit res habita vl̓ acce
pta: ſed fuit in mora ſoluēdi: tūc dici poteſt
de ea ſicut de reſtitutiōe vſure iam dictum
dictū ē: ſemp tn̄ ſm Guil. circūſtātie rei ſūt
in talibus pēſande: qꝛ tā parua poſſet eſſe
quātitas ipſius rei reddēde: ac tā diues et
larg⁹ ille cui reſtitui deberet: ꝙ ei trāſmit/
ti nō oporteret ſ̄ eēt p illius aīa paupibus
diſpēſanda: ꝛ p̄ſertim cū debitor nō fuit in
culpa de reddēdi mora: ac eſſet parui p̄cij
res ipſa reſtituēda: tūc triplici remedio vti
pōt. Primū eſt ꝙ expectet̃ pſona cui res re
ſtitui debet: vl̓ ſi ſpes ē ꝙ tādē p nunciū fi/
delē illi trāſmitti poſſet: vnde tādiu nō eſt
in mora reddendi q̄ꝺiu nō pōt ei cōmode
mittere ſed ſpē habet ꝓbabilē ꝙ in futurū
cōmode mittere poſſit: aut ꝙ creditor ad p̄
ſentiā ſuā aliquādo venturus ſit: cōſulen/
dū tn̄ eſt ꝙ interim dū creditorem expectat
in omnē euentū rē illā ad fidū amicū in lo/
co tuto deponat ad reddēdū creditori duꝫ
venerit: aut ad mittēdū dū ſine ımoderatı̄
ſūptib⁹ ei tranſmitti poterit: ne forte debi/

nes autē nō ſic ſed inquirēde ſunt: ceteris
autē paribus clarū ⁊ manifeſtū p̄cedit in/
certū.cōcor.etiā Aſteſ. Ceteꝝ inter ma/
le ablata illa ceteris paribus prius ſunt re
B ſtituēda: in quibꝰ auferēdis creditori facta
eſt maior iniuria ⁊ violētia. Pro quo ſciē/
dū ꝙ ſm triplicē volūtatē creditoris ꝯtin
git debitorē habere ſubſtantiā eius: ⁊ ſm
hūc triplicē volūtatis gradū hō varie ſcōꝫ
prius ⁊ poſterius reſtituere obligať. Pri/
ma ē volūtas violēta q̄ ꝯcurrit in rapina:
furto ⁊ ſimilibꝰ: ⁊ illa prius ſunt reſtituen
da: ⁊ hoc propter violentiaꝫ ⁊ iniuriā ſim/
pliciter illatā. Hinc etiam ad reſtitutioneꝫ
tales cōpellunť tā de iure diuino q̄ eccleſi
aſtico q̄ꝫ etiā ciuili. Uſura vero in qua mi/
nor eſt violentia ⁊ iniuria cōpelliť reſtitui
tm̄ iure diuino ⁊ eccleſiaſtico: eadē etiā ra/
tione ceteris paribꝰ prius rapina q̄ furtuꝫ
reſtitui debet: quia grauior ī rapina q̄ fur/
to violētia ⁊ iniuria ꝓximo irrogať. Ūn̄ ſi
debitor inſolidū reſtituere nō pōt qđ extor
ſit ꝑ rapinā ⁊ furtū: ac etiaꝫ qđ habuit per
vſurā: tūc teneť prius inſoliduꝫ reſtituere
qđ habuit ꝑ rapinā ⁊ furtuꝫ: q̄ qđ habuit
ꝑ vſurā: ratio eſt: qꝛ ſpoliatꝰ ꝑ vſuram ſua
ſpōte ſpoliatꝰ eſt: ſed ſpoliatꝰ ꝑ rapinam ⁊
furtū ꝯtra volūtatē ſuā ſpoliatꝰ eſt. Secū/
da v̄o eſt volūtas conditionata q̄ ſcꝫ cadit
in vſura: nā in illa nō cadit volūtas libera
ſ; quadā ꝯditiōe coacta: ⁊ ideo priꝰ teneť
hō reſtituere q̄ habuit ꝑ vſurā q̄ꝫ q̄ habuit
ꝑ alios ꝯtractus volūtarie factos: huiꝰ ra/
tio eſt ſm Alex. lomb. qꝛ in reſtitutiōe de/
bitoꝝ ſolū iuſticia obſeruať: ſꝫ in vſure re/
ſtitutiōe ⁊ quorūlibet male ablatoꝝ nō ſo/
lū iuſticia ſed etiā iniuria deo facta ⁊ ꝓximo
amoueť: hinc talis reſtitutio p̄ferenda eſt.
Tertia deniq̄ꝫ eſt volūtas ꝯformata ſicut ī
ꝯtractibus licitis voluntates ꝯtrahētiū ſi
mul ꝯformanť: ⁊ ideo habita cū tali volū/
tate poſt precedētia reſtitui debēt: nouiſſi/
me vero inť certa reſtituēda ſūt ea q̄ ad pi/
as cauſas ſunt relicta ⁊ donata: cuiꝰ ratio
eſt ſm Alex. de alexan. de vſur. qꝛ donatio
legatarū ē ex deuotiōe legatoris: ⁊ ideo fu
it in eo ſuperogatiōis conſiliū: vel forte ꝓ
debitis incertis ſunt legata: reſtitutio ve/
ro debitorū certorū quo ad ꝑſonas ē ex ob
ligatione precepti. Nunc autē priꝰ ſūt red/
denda que ſunt ſcđm neceſſitatē iuſticie et
obligationē precepti: q̄ illa dāda q̄ ſunt ſu
perogatiōis ⁊ ꝯſilij: ad q̄ hō ex neceſſitate
nō teneť: ⁊ huic ſententie ꝯcor. Archi. in. c.

nō ſane. xiiij. q. v. ⁊ ſic mediū locū tenet ſo/
lutio debitoꝝ. Hinc etiā dicit Guilhel. ꝙ ſi
heres ſcit vľ credit hereditatē vltra debita
nō extēdi ſiue ſint ex ꝯtractu vľ quaſi: ſeu
ex maleficio vľ q̄ſi: tunc legatario nihil de
bet dari: qꝛ ſi ordinē reſtituēdi mutauerit:
primo ſoluēdo legatarijs ſeu ſecūdarijs cre
ditoribus: ⁊ deficit hereditas in reſtituen/
do prioribus creditoribus minime liberať
quo ad ꝯſcientiā: niſi hoc faciat ex ꝓbabi/
li ignorātia reputās hereditatem ſufficere
ad oīa ſoluēda: vel neſciēs hūc creditorē
eſſe potiorē: ⁊ maxime remanet obligatꝰ ſi
ex dolo vel fraude talē reſtituēdi ordinem
tenuit: ⁊ hec ſane intelligunť: niſi debitor
vľ executor iuridice vel iuſto metu cogere/
tur in reſtituendo ordīeꝫ predictū mutare.
Dicit tamen frater clarus de florentia ī ſu/
is caſibus quos aſſerit ī curia romana diſ/
putatos: quod iuri magis conſonū eſt: vt
quē primo damnificauit eidē prius ſatiſfa/
ciat. Cuius rō eſt: qꝛ eidē dānificato bona
ſua primo fuerūt obligata: vnde ſi debitor
poſtea ꝯtraxit debitum ꝑ mutuū ⁊ hm̄ōi:
ꝯſtat ꝙ bona ſua vni ſemel obligata alterí
obligare nequiuit: hec ille. Ad maioreꝫ
autem euidentiam circa reſtitutionem de/ C
bitoꝝ q̄ licitis ꝯtractibꝰ ſunt ꝯtracta: po/
namus caſum de mercatore qui depaupa/
tus aufugit relictis bonis extātibꝰ: qđ cre
ditores ꝑcipientes vnanimiter confluunt
⁊ ſolutionē exigunt: nam veniunt deponē/
tes ⁊ petunt depoſita: veniunt ⁊ vendētes
qui petunt pannos depoſitos aut precium
eorūdeꝫ: veniunt ⁊ hypothecarij petentes
ſe preferri: veniunt pro dotibꝰ vxores ⁊ na
rus: veniunt ⁊ alij ſimplices chirographa
rij: veniunt et alij ſimplices priuilegiarij.
Queritur ergo quo ordine ⁊ q̄bus priꝰ ſa/
tiſfaciendū eſt. Ad hoc dicēdū ſcđm Bal/
dum de puſio. C. ꝑ debito: de bonis aucto
ritate iudicis poſſidēdis ꝙ talis ordo ſer/
uandus ſit: primo nanq̄ꝫ ſatiſfacere debet
dominis rerū adhuc apud debitorē extan
tium: vt etia dicit Baldus. C. de execu. rei
iudi. ī. l. executorē: Ubi gratia: deponēti de
bet reddi depoſitū ſi adhuc extat: vt. ff. de
ꝑui. credi. l. ſi. ⁊. l. neuter. §. in bonis: eo. ti
tulo: ſimiliter furtum ⁊ rapina: primo red/
di debꝫ ſi extat ⁊ de ſilibꝰ in q̄bꝰ nō trāſfer
tur dn̄iū idē eſt iudiciū. Secūdo loco reſti/
tui debēt merces extātes his qui illas pro
precio nondū habito debitori tradiderūt:
qꝛ ſingulariť ꝓ p̄cio ſunt obligate vel eti/

am quodcūq̄ꝫ aliud emptū nec ſolutū duꝫ
extat: ſ; tamē ſaluo ꝙ ſi merces ꝓnūc plus
valerent id plus reddetur ad cōmodū ali/
orū creditoꝝ: vt. ff. de ac. emp. l. iulianꝰ. §.
offerri: ꝙ ſi merces iā eēnt vēdite ⁊ eaꝝ lo/
co alie ſubrogate: tūc tales ſubrogationes
reddi nō debēt loco eaꝝ: quia nō ſūt obli/
gate pro dicto p̄cio: vt. ff. de in rē verſo. l.
q̄dā: vbi de hoc notabilis textus eſt. Huiꝰ
aūt rō pōt aſſignari: qꝛ p̄ciū ex mercibꝰ il/
lis redactū nō erat obligatū ei q̄ illas tra/
diderat: ⁊ ꝑ ꝯſequēs nec ſecūde merces ex
eodē empte: ⁊ idē dicēdū eſt in ꝑmutatiōe:
qꝛ vbi ſpecies eſt in obligatiōe nō ſuccedit
alia loco alteriꝰ: vt notať. ff. de ver. ſign̄. l.
habeo: ſicut etiā preciū furti vľ rapine non
ē furtū vľ rapina. Tertio loco ſatiſfieri de/
bet his creditoribus qui pignora ſuſcepe/
rūt: qꝛ potiores ſunt inť creditores vt eiſ/
dem ſoluať q̄ꝫtū valet piguus: ⁊ p̄ferūtur
his q̄ habēt ꝑſonales actiōes tm̄: ⁊ ſilr̄ iu/
diciū eſt de creditoribꝰ habētibus exp̄ſſas
hypothecas qui ſilr̄ p̄ferunť: vt. ff. q̄ po. ī
pig. ha. l. ſi pignus: etiā doti vxoris ⁊ fiſco
qđ tn̄ ſane intelligiť de prioribꝰ creditoribꝰ
habētibꝰ exp̄ſſas hypothecas: vt plane pa
tet extra de pig. c. ex lr̄is: in glo. Pro q̄ ſci
endū ſm Hoſti. ꝙ piguus eſt obligatio rei
licite ꝓ debito facta: fit autē ad maiorē ſe/
curitateꝫ: qꝛ tutius eſt incūbere pignori q̄ꝫ
agere in ꝑſonā: vt inſti. de oblig. q̄ ex deli.
naſ. §. furti: vnde qn̄ trāſit in poteſtatē cre/
ditoris dr̄ pignus: qn̄ vero remanet apud
debitorē dr̄ hypotheca: ſ; q̄ꝫtū ad actionem
nō differūt. Et ſm Hoſti. bōa tacite piguo/
ri vľ hypothece multis modis obligant: p̄
mo ꝓ dote obligāť bona ꝓmittētꝭ dotē: ſilr̄
bōa mariti ꝓ dote vxorꝭ: itē bōa ꝯductoris
ꝓ ſolutiōe locātiꝭ: ſic etiā bona tutoris ⁊ cu
ratoris obliganť ꝓ tutela: itē bona patris
ꝓ rebus aduēticijs filiorū: ſic bona matrꝭ
ad ſecūdas nuptias cōuolātis ꝓ bonis fi/
liorū prioris matrimonij ⁊c̄. de q̄bus breui
ter vide in ſumma piſa. in v̄bo pignꝰ. §. ij.
Sed nūc ad cepta redeamꝰ. Quarto loco
ſatiſfieri debet creditoribꝰ habētibus taci
tam hypothecā: inter quos tn̄ p̄fertur dos
vxoris que cenſeť in bonis viri ſui hypo/
thecā habere: ⁊ prefeť alijs nedū p̄tendē
tibus ꝑſonalē obligationē: ſed etiā p̄tēdē/
tibus tacitā hypothecā: vt. C. q̄ po. in pig.
habeanť: nō tn̄ p̄fertur creditoribus ante/
rioribus ⁊ exp̄ſſas hypothecas habētibꝰ:
nec etiā filijs matrimonij prioris agentibꝰ

ꝯtra nouercas: vt. C. qui po. in pign̄. ha. l.
aſſiduus: ſimiliť ⁊ fiſcus idē habet priuile
giū in muliere: vt. ꝓ. de ꝑuile. fiſ. q̄uis. de
hoc etiā habeť in glo. ex de pig. in. c. ex lit
teris: ſi tamē ante tacitā hypothecā vľ eti/
am expreſſā nō erat ſoluēdo: p̄ſertim in de
bitis ex maleficio ꝯtractis: tunc in foro cō
ſcientie videnť illa bōa prius obligata nō
poſſe vlteriꝰ obligari: ⁊ ideo talis ſolutio
p̄cedere debet in iudicio anime ſi cōſtat de
certa quātitate ⁊ de certis ꝑſonis quibus
reſtitutio fieri debeat. Uerūtamē q̄ expen/
dit in funerādo teſtatorē p̄ferť cuilibet p̄o
ri tacitā hypothecā habēti: vt. ff. de religi.
l. penul. ⁊. l. ac ſi q̄s. §. j. ſed forte nō idē eſt
habentibꝰ expreſſā: vt Azo. dič: videat ta/
mē ne funeralia ſumptuoſa faciat ſi teſtato
ris bona vix eſſent ſoluendo: quia talia in
foro cōſciētie non poſſet recipere vel exige/
re. Ceterū de alijs habentibus pignora vľ
hypothecas ſpeciales vľ alia bona obliga
ta: vt in īſtrumētis fieri ſolet: tūc tenēda ē
regula iuris in. vj. q̄ prior eſt tēpore potior
eſt ī iure: vt. C. q̄ po. ē in pig. l. ſi decetero:
⁊. l. ſi fundū: ⁊. l. diuerſis. Quinto loco ſa
tiſfieri debet deponētibus qū nō extant eo
rū depoſita: vt. ff. depoſi. l. ſi hominē. §. fin̄.
hoc aūt priuilegiū cauſe depoſiti dať ꝓpť
frequentiā ꝯtractuū depoſitoꝝ: verūtamē
tali priuilegio nō gaudēt q̄ ſub nomīe de/
poſiti ad vſurā mutuāt: vt patet in dic. l. ſi
hominē. Sexto deniq̄ꝫ loco veniūt ſimpli/
ces priuilegiarij. i. habētes priuilegia ꝑſo/
nalia nō realia ⁊ habent actiōes ꝑſonales
tm̄. Septīo vero veniūt omnes chirogra/
pharij ꝓ rata nō obtēta prioritate ꝯtractu
um: qꝛ licitū eſt debitori ꝓpter cumulū cre
ditorū facere deteriorē caſum priorū credi/
toꝝ inter chirographarios: nō tamē inter
eos qui habēt dominiū vľ hypothecā aut
priuilegiū: vt. ff. de ſepa. bo. l. j. §. ꝯtrario:
⁊ iſta ē ratio quare in chirographarijs cre/
ditoribus non attendiť tp̄s: que quidē ra/
tio notanť menti recōmendāda eſt. Et no/
tandū generaliter ꝙ ceteris paribus quā/
do reſtitutio vnius eſt determinata ⁊ clara
tūc p̄fertur alterius reſtitutioni non deter
minate nec clare. Qꝛ ſi amboꝝ reſtitutio
ſit eque clara tunc qui pauper eſt ceterꝭ pa
ribus diuiti preferendus eſt: eo ꝙ pauper
magis indiget: ⁊ ꝑ conſequens cū iniuria
maiori teneně res illius: quod ſi pares in
pauꝑtate reperiantur: tunc ceteris paribꝰ
p̄ferendus eſt cui prius in dilatione reſti/

[...]onis iniuria facta eſt. De certis igitur [...]tutione debita plenarie facta: ad vlti[m]um ſunt incerta reſtituenda. Cui⁹ ratio prius patet: quia chriſtus in ſuis pauperibus non ſuccedit niſi quãdo nõ inueniunt̃ pſone certe quibus ſunt reſtituẽda: ⁊ ideo cũ bona nõ ſufficiũt p ſatiſfaciẽdo certis ſi quis ſcient̃ dederit vel acceperit aliq̃d vice chriſti pro ſatiſfactione incertoꝝ ad reſtitutionẽ obligat̃ his q̃bus adhuc certa debent̃: quia hoc totũ rapina ẽ. Nouiſſime vero ſi ſupſunt aliqua debent ſolui legata ⁊ donata. Pro quo ſciendum ꝙ differẽtia magna eſt inter debita ⁊ legata: quia debita ſunt iuſticie: legata vero ſuperogatiõis ⁊ ideo ſm canones ⁊ ſm ↄſcientiã quilibꝫ heres vel executor tenet̃ ad omnia debita ſoluenda: inq̃ntũ hereditas ſe extendit: ſiue fuerit ex maleficio vel quaſi: ſiue ex cõtractu: ſiue peruenerit ad heredẽ ſiue non: vt extra de pig. c. ex p̃ſentium: de ſolu. c. j. de vſu. cũ nos: de rapinis in lr̃is: ⁊ ↄcor. in hoc om̃es canoniſte: imo tenet̃ ſoluere debita ſine omni diminutiõe. De legatꝭ autem ſecus eſt: quia ſi tanta ſunt ꝙ nõ remaneat ei legitima portio: tũc poteſt detrahere ſuam legitimã ⁊ iterum quartam ſm q̃ſdam ſi fuerit inſtitutus heres: concor. Hoſtienſ ⁊ Vlricus tamen in legatis ad pias cauſas non deducitur falcidia: vt. C. ad. l. fal. ⁊ extra de teſta. c. cum eſſes: in glo. idẽ Monald⁹. Preterea notandũ ꝙ ſi ſolutis debitis certis adhuc hereditas ſufficiẽs ẽ ad ſoluendũ icerta ⁊ legata: tũc legata ſolui non debent cũ his q̃ dantur pro incertis alioqnin hoc in fraudem faceret ⁊ rapinã in bonis crucifixi cõmitteret: cui partĩ applicanda ſunt tam incerta debita q̃ etiam legata: verbi gratia. Legauit illi monaſterio decem libras: ac p incertis reſtituẽdis ſimiliter tenetur. x. libras: tunc ea que ſoluuntur pro incertis illi monaſterio nõ debent applicari in ſolutionẽ ipſius ſumme legate: conſtat eñ ꝙ tunc teſtator fraudaretur de executione ipſius legati. Si tamẽ hereditas deductꝭ deducendis non ſufficeret ad ſolutionẽ vtriuſq;: tunc congruũ videtur ꝙ talia debita incerta applicarentur legatario: quia p̃ſumitur legi nature ꝙ tũc teſtator magis eidẽ applicari vellet q̃ alteri: ⁊ ſi plures ſunt heredes tũc ſm Joh. de C. de hered. ac. l. j. ⁊. ij. q̃libet tenet̃ p pte hereditatis: exẽpli gr̃a: pat̃ moriẽs dimiſit trib⁹ filijs tres marcas argẽti: q̃ꝝ vna eſt furtiua licet ignorẽt filij q̃ ſit illa. Tunc eñ ſm Alex. de hal. in. iiij. in tractatu reſtitutionũ quilibet tenet̃ tm̃ reſtituere tertiã ptem: etiã ſi alij ptem ſuã reſtituere nõ vellent: licet quilibet dubitet an marcã furtiuam habeat: ſecus tamẽ de illo q̃ certus eſſet ꝙ ipſe marcã furtiuã haberet. Ad lau.

Quãdo reſtitui debẽt debita iniuſte cõtracta vel acquiſita publice vl̃ occulte: Ser. LXIII

Non furtum facies

Exo. xx. Septimo principalit̃ videndũ eſt quãdo fieri debeat reſtitutio. Ad cuius euidẽtiã queri poteſt vtrũ liceat alienũ inuito dño aliquo tẽpore detineri: qd̓ ſi nõ: ppt̃ quã rationẽ ẽ reſtitutio facienda. Ad hoc dicendũ ꝙ quedã ſunt aliena iniuſte quidẽ acquiſita ⁊ iniuſte detenta: ſicut ſunt furta: rapine: vſure ⁊ ſimilia: que inuito domino vl̃ iniuſto lucro a vero poſſeſſore alienantur. Quedã vero iuſte ſunt acquiſita ſed iniuſte detenta: ſicut omnia debita per emptionẽ: mutationẽ ſeruitiũ: iuſte quidẽ ↄtracta ſed vltra conſtitutũ diẽ ab homine vel iure ſeu etiã approbata conſuetudine retenta: ſic etiam depoſita ⁊ ſimilia: ⁊ de omnibus his dicit Sco. in. iiij. di. xv. ꝙ non licet aliquo tẽpore tenere alienũ inuito dño. i. nolente: ⁊ ſm rectã rationẽ nolle debente. In quibus verbis Sco. duo principaliter ponit. Primũ eſt ꝙ regulariter ſtatim reſtitutio facienda eſt ſicut ſtatim ab actu ⁊ voluntate peccati mortalis ceſſandũ eſt: quod triplici ratiõe pbari poteſt. Prima ratio ſumitur reſpectu dei qui ſcilicet hoc precepit. Pro q̃ ſciẽdum ſꝫ Tho. Alex. lom. Bonauẽ. ⁊ Sco. ſup. iiij. ꝙ licet affirmatiua dei p̃cepta non obligãt ad ſp̄ꝫ: tñ ad h̓ obligãt p̃cepta negatiua: p̃cepta ḡ de reſtitutiõe faciẽda lꝫ ſm formã videat̃ affirmatiuũ: tñ ſꝫ ỽitatẽ iplicat negatiuũ: vtpote q̃ d̓s phibet̃ alienũ detinere. ⁊ ideo ſm Sco. ſic auferre alienũ eſt mortale peccatũ ⁊ ↄtra p̃ceptũ dñi negatiuũ: ſcꝫ nõ fur. fa. ſic etiã iſtud p̃ceptum ẽ negatiuũ q̃ d̓s inuito dño phibet̃ detinere alienũ: ⁊ ↄtra illud non fur. fa. agit q̃ ſic alienũ detinet: ⁊ ideo ſicut neceſſariũ ẽ ſeruare p̃cepta negatiua: ſic neceſſariũ eſt nõ tenere aliena inuito dño. Secũda rõ ſumitur reſpectu pximi: q2. ſ. ſic retinẽs ſp ẽ in ledẽdo pximũ q̃diu tenet rem alienã donec re

B

ſtituat eã: ⁊ ideo ſm Alex. lom. eadẽ ẽ iniuria rẽ alienã inuito dño retinere: ſicut eam inuito dño auferre: vt extra de reſti. ſpo. c. ſepe: vbi dicit vltia glo. ꝙ iura p eodẽ reputãt auferre ⁊ iniuſte detinere. Tertia ratio ſumit̃ reſpectu ſui: nã ſcd̓m Sco. vbi ſupra: vt homo vere penitere poſſit ſtatĩ ceſſandũ ẽ ab actu cuiuſcunq; mortalis culpe nõ tñ exteriori ſed etiã interiori. i. tã effectu q̃ affectu: iuxta illud Eccl. xxj. quaſi a facie colubri fuge peccatũ: ⁊ ideo p ↄſeq̃ns actu ſtatim reddere vel velle reddere cum oportunũ fuerit ẽ de neceſſitate ſalutꝭ: hic etiã reſtitutio in ope vl̃ plena volũtate req̃rit̃ añ omnẽ penitẽtiã ſacramẽtalẽ ſicut ceſſatio volũtatis ⁊ facti a peccato: nec iniũgit̃ pprie a ſacerdote ſ; a diuina lege: vñ ſicut tenẽs adulterã vel fornicariam nõ ẽ capax penitẽtie ſed irriſor: ita ꝙ ſi ad penitẽtiam talit̃ venit poti⁹ pctõ pctm̃ addit ſcd̓ꝫ Scotũ: vbi ſupra: ſic etiã alienũ volũtate parit̃ ⁊ actiõe retinẽs nõ ẽ capax alicui⁹ penitentie: ꝙ ſi q̃ntũ ad apparẽtiã penitẽtiã agere videat̃: audi q̃d ſup h̓ dicat Aug⁹. ad Macedoniũ: ⁊ habet̃. xiiij. q. vj. c. ſi res aliena ppt̃ quã peccatũ ẽ reddi poſſit ⁊ nõ redditur: penitẽtia nõ agit̃ ſed ſimulat̃. Hinc q̃dam doctores tenẽt ꝙ talis ante reſtitutionẽ actualit̃ factã: cũ ſcꝫ aſſit facultas ſine pprio detrimẽto: nequaq̃ abſolui debeat: tũ q2 q̃diu ſic alienũ detinet peccatũ iniuſticie ↄtinuat: tũ q2 ↄſtat ex h̓ ꝙ nõ eſt vere ↄtrit⁹ ſi põt ⁊ non vult ſtatim reſtituere: q2 vere ↄtritus ſtatim ab om̃i peccato recedit mortali: nullus aũt abſolui põt ſm Bona. quẽ ↄſtat nõ eſſe vere ↄtritũ: ⁊ ſi abſoluit̃ nulla eſt abſolutio ſed grauit̃ peccat abſoluẽs: q2 decipit ↄfitẽtẽ in penitẽtie ſacramẽto: niſi forte abſolueret̃ ad cautelã cũ pteſtatiõe ꝙ abſolutio nulla ẽ q̃diu nõ reſipiſcit veracit̃ a pctĩs: ⁊ h̓ fieri põt ſm Tho. in. iiij. tũ etiã ppt̃ anticipationẽ: q2 reſtitutio nõ eſt ps ſatiſfactiõis ſ; p̃ambulũ ad eã. Deniq; vt cõiter piculoſũ ẽ tales abſoluere: q2 quottidiana docet experientia ꝙ tales om̃i anno reſtituere pmittũt ⁊ rariſſime pmiſſũ ſeruãt.

B Secũdo p̃ncipalit̃ idẽ Scotus innuit ꝙ in certis caſib⁹ alienũ teneri põt etiã dño nolẽte: ſ; ſm rectã rõnẽ velle debente: ⁊ de h̓ pſequit̃ Sco. in. iiij. dicẽs: ꝙ q̃uis creditor nõ velit debitori p̃ſtare remiſſionẽ: in caſib⁹ tñ aliq̃b⁹ licitũ ẽ differre reſtitutionẽ exteriorẽ habita iteriori volũtate reſtituẽdi cum occurrerit circumſtãtie oportune. Pro cuius declaratiõe ſciẽdũ ẽ ꝙ debita duob⁹ modis ſũt ↄtracta: ſcꝫ vel iniuſte vt p rapinã: furtũ: vſurã ⁊ ſic de alijs: vel iuſte ſicut in iuſta emptiõe cõductione mutuo ⁊ ſilibus. Si p̃io mõ tũc diſtinguẽdũ ẽ: q2 vl̃ ↄtracta ſũt manifeſte ſicut notorij vſurarij: raptores ⁊ ſiles q̃ talẽ iniuſticiã exercẽt in ſcãdalũ plurimoꝝ: ⁊ tũc ſi debita ſunt clara ⁊ certa: conſtat q̃ꝫ cui ſũt reddenda poteſt habere locũ qd̓ dicit Alex. de hales in. iiij. pte ſũme i tractatu reſtitutionũ: vbi dicit ꝙ ſi fur vel raptor ſit in extrema neceſſitate: ſimilit̃ ⁊ vxores ⁊ liberi poteſt ipſe de re quã reſtituere tenet̃ retinere ſibi q̃ntũ ſufficit vni refectiõi: totũq; reſiduũ reſtituere tenet̃: ⁊ hec poſitio tuta q̃dem ẽ ſed admodũ dura: de rigore pcedẽs pfecte iuſticie. Et addit Alex. de hal. ſi eñ facit qd̓ debet: nõ derelinquet eũ dñs ſꝫ illi pnidebit: iuxͣ illd̓ p̃s. 36. Nõ vidi iuſtũ derelictũ ⁊c. ⁊ Matth. vj. Reſpicite volatilia celi ⁊c. Monaldus aũt in tractatu reſtitutionũ dicit ꝙ talis reſtituere debet vſq; ad venditionẽ hereditatis ⁊ omniũ bonorũ: etiã ſi oporteat ip̃m cũ familia mendicare: ⁊ in hoc multi doctores concor. cuius ratõ poteſt eſſe: quia talis nõ ſolum tenetur ad reſtituendum iniuſte ablatum ſed etiã ad tollendum cõmune ſcandalum: quia dicit dominus: ve per quem ſcandalum venit: expedit eñ ei potius ꝙ ſuſ. mo. aſi. in collo e. ⁊ demergatur in profundum maris. Nihilominus tamen in his confeſſor prudẽs maxime conſiderare debet conditiões: ſtatus: diuitias: paupertates ⁊ ſimilia tã creditoris q̃ debitoris: ⁊ ſcd̓m h̓ diſcrete moderare cuncta: quia de omnibus non ẽ dãda regula generalis. Porro ſi debita taliter contracta nõ ſũt clara nec certa cui reddi debent: vel non inuenit̃ domin⁹ rei furtiue vel eius heres: tũc ſcd̓m Alex. de hal. vbi ſupra p ↄſiliũ p̃lati vl̃ cõfeſſoris poteſt ea reſeruare penes ſe donec verũ dñm inueniat: qui ſi reperiri nõ poteſt: ſolutis prius om̃ibus alijs debitis certis etiã iuſte contractis: reſignare debet eccl̃ie vel diſcreto ⁊ pbo ↄfeſſori q̃ poteſt reſtituenti: furi: raptori vl̃ vſurario ſi multũ indigens eſt dare ptẽ illius vel etiã totũ: precipue ſi viderit eũ vere ↄtritũ ⁊ emẽdare volẽtẽ: q2 in h̓ caſu efficit̃ res illa de patrimonio crucifixi: cuius diſpenſatores ſunt in hoc foro cõfeſſores: ⁊ ſic tã q̃ chriſti vicarij pñt eadẽ aſſignare cui voluerit vice xp̃i: dũmõ idigẽs

…onis iniuria facta eſt. De certis igitur [reſ]titutione debita plenarie facta: ad vlti[m]um ſunt incerta reſtituenda. Cui⁹ ratio prius patet: quia chriſtus in ſuis pauperibus non ſuccedit niſi quādo nō inueniunt̄ ꝑſone certe quibus ſunt reſtituēda: ⁊ ideo cū bona nō ſufficiūt ꝓ ſatiſfaciēdo certis ſi quis ſcient̄ dederit vel acceperit aliq̄d vice chriſti pro ſatiſfactione incertoꝝ ad reſtitutionē obligat̄ his q̄bus adhuc certa debent̄: quia hoc totū rapina ē. Nouiſſime vero ſi ſupſunt aliqua debent ſolui legata ⁊ donata. Pro quo ſciendum ꝙ differētia magna eſt inter debita ⁊ legata: quia debita ſunt iuſticie: legata vero ſuperogatiōis ⁊ ideo ſm canones ⁊ ſm ꝯſcientiā quilibꝫ heres vel executor tenet̄ ad omnia debita ſoluenda: inq̄ꝫtū hereditas ſe extendit: ſiue fuerit ex maleficio vel quaſi: ſiue ex cōtractu: ſiue peruenerit ad heredē ſiue non: vt extra de pig. c. ex p̄ſentium: de ſolu. c. j. de vſu. tua nos: de rapinis in lr̄is: ⁊ ꝯcor. in hoc om̄es canoniſte: imo tenet̄ ſoluere debita ſine omni diminutiōe. De legat[is] autem ſecus eſt: quia ſi tanta ſunt ꝙ nō remaneat ei legitima portio: tūc poteſt detrahere ſuam legitimā ⁊ iterum quartam ſm q̄ſdam ſi fuerit inſtitutus heres: concor. Hoſtienſ ⁊ Alricus tamen in legatis ad pias cauſas non deducitur falcidia: vt. C. ad. l. fal. ⁊ extra de teſta. c. cum eſſes: in glo. ideꝫ Monald⁹. Preterea notandū ꝙ ſi ſolutis debitis certis adhuc hereditas ſufficiēs ē ad ſoluendū īcerta ⁊ legata: tūc legata ſolui non debent cū his q̄ dantur pro incertiſ alioquin hoc in fraudem faceret ⁊ rapinā in bonis crucifixi cōmitteret: cui parit̄ applicanda ſunt tam incerta debita q̄ꝫ etiam legata: verbi gratia. Legauit illi monaſterio decem libras: ac ꝓ incertis reſtituēdis ſimiliter tenetur. x. libras: tunc ea que ſoluuntur pro incertis illi monaſterio nō debent applicari in ſolutioneꝫ ipſius ſumme legate: conſtat eñ ꝙ tunc teſtator fraudaretur de executione ipſius legati. Si tamē hereditas deduct[is] deducendis non ſufficeret ad ſolutionē vtriuſqꝫ: tunc congruū videtur ꝙ talia debita incerta applicarentur legatario: quia p̄ſumitur legi nature ꝙ tūc teſtator magis eidē applicari vellet q̄ꝫ alteri: ⁊ ſi plures ſunt heredes tūc ſm Joh. de C. de hered. ac. l. j. ⁊. ij. q̄libet tenet̄ ꝓ ꝑte hereditatis: exēpli grā: pat̄ moriēs dimiſit trib⁹ filijs tres marcas argēti: q̄ꝝ vna eſt furtiua licet ignorēt filij q̄ ſit illa. Tunc eñ ſm Alex. de hal. in. iiij. in tractatu reſtitutionū quilibet tenet̄ tm̄ reſtituere tertiā ꝑtem: etiā ſi alij ꝑtem ſuā reſtituere nō vellent: licet quilibet dubitet an marcā furtiuam habeat: ſecus tamē de illo q̄ certus eſſet ꝙ ipſe marcā furtiuā haberet. Ad lau.

Quādo reſtitui debēt debita iniuſte cōtracta vel acquiſita publice vl̄ occulte: Ser. LXIIII

Non furtum facies

Exo. xx. Septimo principalit̄ videndū eſt quādo fieri debeat reſtitutio. Ad cuius euidētiā queri poteſt vtrū liceat alienū inuito dn̄o aliquo tēpore detineri: q̇ ſi nō: ꝓpt̄ quā rationē ē reſtitutio facienda. Ad hoc dicendū ꝙ quedā ſunt aliena iniuſte quidē acquiſita ⁊ iniuſte detenta: ſicut ſunt furta: rapine: vſure ⁊ ſimilia: que inuito domino vl̄ iniuſto lucro a vero poſſeſſore alienantur. Quedā vero iuſte ſunt acquiſita ſed iniuſte detenta: ſicut omnia debita per emptionē: mutationē ſeruitiū: iuſte quidē ꝯtracta ſed vltra conſtitutū diē ab homine vel iure ſeu etiā approbata conſuetudine retenta: ſic etiam depoſita ⁊ ſimilia: ⁊ de omnibus his dicit Sco. in. iiij. di. xv. ꝙ non licet aliquo tēpore tenere alienū inuito dn̄o. i. nolente: ⁊ ſm rectā rationē nolle debente. In quibus verbis Sco. duo principaliter ponit. Primū eſt ꝙ regulariter ſtatim reſtitutio facienda eſt ſicut ſtatim ab actu ⁊ voluntate peccati mortalis ceſſandū eſt: quod triplici ratiōe ꝓbari poteſt. Prima ratio ſumitur reſpectu dei qui ſcilicet hoc precepit. Pro q̄ ſciēdum ſꝫ Tho. Alex. lom. Bonauē. ⁊ Sco. ſup. iiij. ꝙ licet affirmatiua dei p̄cepta non obligāt ad ſp̄: tñ ad h̄ obligāt p̄cepta negatiua: p̄cepta ḡ de reſtitutiōe faciēda lꝫ ſm formā videat̄ affirmatiuū: tñ ſꝫ ꝟitatē implicat negatiuū: vtpote q̄ d̄s ꝓhibet̄ alienuꝫ detinere. ⁊ ideo ſm Sco. ſic̄ auferre alienū eſt mortale peccatū ⁊ ꝯtra p̄ceptuꝫ dn̄i negatiuū: ſcꝫ nō fur. fa. ſic etiā iſtud p̄ceptum ē negatiuū q̄ d̄s inuito dn̄o ꝓhibet̄ detinere alienū: ⁊ ꝯtra illud non fur. fa. agit q̄ ſic alienū detinet: ⁊ ideo ſic̄ neceſſariū ē ſeruare p̄cepta negatiua: ſic neceſſariū eſt nō tenere aliena inuito dn̄o. Secūda rō ſumitur reſpectu ꝓximi: q̄r. ſ. ſic retinēs ſp̄ ē in ledēdo ꝓximū q̄ꝫdiu tenet rem alienā donec reſtituat eā: ⁊ ideo ſm Alex. lom. eadē ē iniuria rē alienā inuito dn̄o retinere: ſicut eam inuito dn̄o auferre: vt extra de reſti. ſpo. c. ſepe: vbi dicit vltiā glo. ꝙ iura ꝓ eodē reputāt auferre ⁊ iniuſte detinere. Tertia ratio ſumit̄ reſpectu ſui: nā ſcōm Sco. vbi ſupra: vt homo vere penitere poſſit ſtatī ceſſandū ē ab actu cuiuſcunqꝫ mortalis culpe nō tm̄ exteriori ſed etiā interiori. i. tā effectu q̄ꝫ affectu: iuxta illud Eccl. xxj. quaſi a facie colubri fuge peccatū: ⁊ ideo ꝑ ꝯſeq̄ns actu ſtatim reddere vel velle reddere cum oportunū fuerit ē de neceſſitate ſalut[is]: hic etiā reſtitutio in opē vl̄ plena volūtate req̄rit̄ añ omnē penitētiā ſacramētalē ſic̄ ceſſatio volūtatis ⁊ facti a peccato: nec iniūgit̄ ꝓprie a ſacerdote ſ; a diuina lege: vñ ſicut tenēs adulterā vel fornicariam nō ē capax penitētie ſed irriſor: ita ꝙ ſi ad penitētiam talit̄ venit poti⁹ pctō pctm̄ addit ſcdꝫ Scotū: vbi ſupra: ſic etiā alienū volūtate parit̄ ⁊ actiōe retinēs nō ē capax alicui⁹ penitentie: ꝙ ſi q̄ꝫtū ad apparētiā penitētiaꝫ agere videat̄: audi q̄d ſup h̄ dicat Aug⁹. ad Macedoniū: ⁊ habet̄. xiiij. q. vj. c. ſi res aliena ꝓpt̄ quā peccatū ē reddi poſſit ⁊ nō redditur: penitētia nō agit̄ ſed ſimulat̄. Hinc q̄dam doctores tenēt ꝙ talis ante reſtitutionē actualit̄ factaꝫ: cū ſcꝫ aſſit facultas ſine ꝓprio detrimēto: nequaq̄ꝫ abſolui debeat: tū q̄r q̄ꝫdiu ſic alienū detinet peccatū iniuſticie ꝯtinuat: tū q̄r ꝯſtat ex h̄ ꝙ nō eſt vere ꝯtrit⁹ ſi pōt ⁊ non vult ſtatim reſtituere: q̄r vere ꝯtritus ſtatim ab om̄i peccato recedit mortali: nullus aūt abſolui pōt ſm Bona. quē ꝯſtat nō eſſe vere ꝯtritū: ⁊ ſi abſoluit̄ nulla eſt abſolutio ſed grauit̄ peccat abſoluēs: q̄r decipit ꝯfitētē in penitētie ſacramēto: niſi forte abſolueret̄ ad cautelā cū ꝓteſtatiōe ꝙ abſolutio nulla ē q̄ꝫdiu nō reſipiſcit veracit̄ a pctīs: ⁊ h̄ fieri pōt ſm Tho. in. iiij. tū etiā ꝓpt̄ anticipationē: q̄r reſtitutio nō eſt ꝑs ſatiſfactiōis ſ; p̄ambulū ad eā. Deniqꝫ vt cōiter ꝑiculoſū ē tales abſoluere: q̄r quotidiana docet experientia ꝙ tales om̄i anno reſtituere ꝓmittūt ⁊ rariſſime ꝓmiſſū ſeruāt. Secūdo p̄ncipalit̄ idē Scotus innuit ꝙ in certis caſib⁹ alienū teneri pōt etiā dn̄o nolēte: ſ; ſm rectā rōneꝫ velle debente: ⁊ de h̄ ꝓſequit̄ Sco. in. iiij. dicēs: ꝙ q̄ꝫuis creditor nō velit debitori p̄ſtare remiſſionē: in caſib⁹ tñ aliq̄b⁹ licitū ē differre reſtitutionē exteriorē habita īteriori volūtate reſtituēdi cum occurrerit circumſtātie oportune. Pro cuius declaratiōe ſciēdū ē ꝙ debita duob⁹ modis ſūt ꝯtracta: ſcꝫ vel iniuſte vt ꝑ rapinā: furtū: vſurā ⁊ ſic de alijs: vel iuſte ſicut in iuſta emptiōe cōductione mutuo ⁊ ſil̄ibus. Si p̄ōo mō tūc diſtinguēdū ē: q̄r vl̄ ꝯtracta ſūt manifeſte ſic̄ notorij vſurarij: raptores ⁊ ſil̄es q̄ talē iniuſticiā exercēt in ſcādalū plurimoꝝ: ⁊ tūc ſi debita ſunt clara ⁊ certa: conſtat q̄ꝫ cui ſūt reddenda poteſt habere locū q̇ dic̄ Alex. de hales in. iiij. ꝑte ſūme ī tractatu reſtitutionū: vbi dicit ꝙ ſi fur vel raptor ſit in extrema neceſſitate: ſimilit̄ ⁊ vxores ⁊ liberi poteſt ipſe de re quaꝫ reſtituere tenet̄ retinere ſibi q̄ꝫtū ſuffic̄ vni refectiōi: totūqꝫ reſiduū reſtituere tenet̄: ⁊ hec poſitio tuta q̄dem ē ſed admodū dura: de rigore ꝓcedēs ꝑfecte iuſticie. Et addit Alex. de hal. ſi enī facit q̇ debet: nō derelinquet eū dn̄s ſꝫ illi ꝓuidebit: iux̄ illō p̄s. 36. Nō vidi iuſtū derelictū ⁊c̄. ⁊ Matth. vj. Reſpicite volatilia celi ⁊c̄. Monaldus aūt in tractatu reſtitutionū dicit ꝙ talis reſtituere debet vſqꝫ ad venditionē hereditatis ⁊ omniū bonoruꝫ: etiā ſi oporteat ip̄m cū familia mendicare: ⁊ in hoc multi doctores concor. cuius ratō poteſt eſſe: quia talis nō ſolum tenetur ad reſtituendum iniuſte ablatum ſed etiaꝫ ad tollendum cōmune ſcandalum: quia dicit dominus: ve per quem ſcandalum venit: expedit eñ ei potius ꝙ ſuſ. mo. aſi. in collo e. ⁊ demergatur in profundum maris. Nihilominus tamen in his confeſſor prudēs maxime conſiderare debet conditiōes: ſtatus: diuitias: paupertates ⁊ ſimilia tā creditoris q̄ꝫ debitoris: ⁊ ſcōm h̄ diſcrete moderare cuncta: quia de omnibus non ē dāda regula generalis. Porro ſi debita taliter contracta nō ſūt clara nec certa cui reddi debent: vel non inuenit̄ domin⁹ rei furtiue vel eius heres: tūc ſcōm Alex. de hal. vbi ſupra ꝑ ꝯſiliū p̄lati vl̄ cōfeſſoris poteſt ea reſeruare penes ſe donec verū dn̄m inueniat: qui ſi reperiri nō poteſt: ſolutis prius om̄ibus alijs debitis certis etiā iuſte contractis: reſignare debet eccl̄ie vel diſcreto ⁊ ꝓbo ꝯfeſſori q̄ poteſt reſtituenti: furi: raptori vl̄ vſurario ſi multū indigens eſt dare ꝑtē illius vel etiā totū: precipue ſi viderit eū vere ꝯtritū ⁊ emēdare volētē: q̄r in h̄ caſu efficit̄ res illa de patrimonio crucifixi: cuius diſpenſatores ſunt in hoc foro cōfeſſores: ⁊ ſic tā q̄ꝫ chriſti vicarij p̄ñt eadē aſſignare cui voluerit vice xp̄i: dūmō īdigēs

fuerit: videant tñ ꝙ in hoc nõ q̄rãt ſeipõs: ne diſpẽſatores infideles inueniant. Hec autem ꝓbant per legẽ q̄ Numeri. v. põit vbi dicit: ꝙ vir vl mulier cũ fecerint ex oĩbus pctĩs q̄ ſolẽt hoĩbus accidere ⁊ ꝑ negligentiã trãſgreſſi fuerint mãdatũ domini atqꝫ deliquerint: peccatum ſuũ confitebunt: ⁊ reddent ipm caput: quintãqꝫ ptez deſuꝑ ei in quẽ peccauerint. Sin aũt nõ fuerint q̄ recipiãt: dabũt dño ⁊ erũt ſacerdotis: h̄ ibi. His aũt q̄ habẽt aliq̄ vltra neceſſitatẽ nature ſue ⁊ ſuoꝝ quoꝝ curã habẽt: nihil relinquẽdũ eſt: ſed potius indicẽdũ eſt in hoc caſu ꝙ de talibꝰ in certis reſtitutionẽ faciãt chriſto in ſuis mẽbris ꝓ ſalute te creditoris: ⁊ in hoc nõ querẽdo ꝓprium affectũ: ſed vtilitatẽ ſpiritualẽ ipſiꝰ cui ſpiritualiꝛ reſtituiꝛ: qd̓ realiter ꝓpter ignorantiã pſone fieri non potuit: alioq̄n ſecũdario nõ imerito furti argueret in iudicio anime. Secũdo mõ debita iniuſte cõtracta ſunt occulta: vt qñ bona ſunt occulte ſublata vel etiã occulte ſunt aliq̄ damna iniuſte illata: ⁊ tunc iniuſtus ablator nequaqꝫ ſe ꝓdere debet: qꝛ fama p̄cioſior eſt q̄ꝫ terrena ſubſtãtia nec ꝑ ꝯſequẽs reſtituere debet ꝑſeipm: nec etiã ꝑ ſe dilationẽ querere ſi fuerit impotẽs ad ſoluendũ: ſed ꝑ intermediã pſonã ſcʒ ꝯfeſſorẽ vl aliũ amicum fidelẽ: ſume tñ laboret ꝙ pſonã ad h̄ idoneã ⁊ cõſcientioſã re ⁊ nomĩe aſſumat: ne forte ſibipĩ iniuſta reſeruãs creditori nõ reſtituat. Indicendũ eſt etiã illi ꝙ integre q̄ꝫtocius oĩa reſtituat ſi potens eſt h̄ facere ſine grauamĩe ſaltẽ notabili: qꝛ ceteris paribꝰ multo ſtrictius q̄s obligaꝛ ad ſoluẽdũ debita ꝯtracta iniuſte q̄ꝫ iuſte. Si tñ ſine notabili grauamĩe h̄ adimplere nõ poſſet: vt

C pote qꝛ redditũarius eſt artẽ ⁊ mercãtiam lucratiuã penitus ignorãs: nec habꝫ vltra neceſſitatẽ in redditibꝰ ⁊ alijs bonis mobilibꝰ ⁊ imobilibꝰ ſm cõditionẽ pſone ⁊ ſtatus: vel etiã arte mechanicꝰ eſt aut mercator: nec ſine magno diſpendio ſue artis vel mercãtie reſtituere põt: vt quia nõ retinet vnde arti ſue requiſita emat: vel nõ inuẽit aliquẽ q̄ bona ſua velit emere niſi notabiliter citra cõdignũ ⁊ ſic de alijs. Tũc ſꝫ Hoſti. in ſũ. li. de penitẽtijs. §. q̄bus. v̄. ſꝫ q̄ forma põt cũ voluntate creditoris ꝑ interpoſitã pſonaꝫ acq̄ſita paulatim ſingulꝛ mẽſibꝰ vel annis aut alijs tpibus reſtituere qd̓ poterit: aut aliter amicabiliter cũ leſo cõueniat ꝙ eidẽ de ſuis redditibꝰ annis ſingulis moderate reſtituet: ita ꝙ ſibi vite neceſſaria remaneant quouſqꝫ plenarie ſatiſfecerit. Preterea ſi tale periculum imminet ꝙ is qui tenetur reſtituere nõ poteſt iduci ad reſtitutionẽ ſtatim faciendã ne nimiũ grauet: nec is cui reſtitutio debet fieri induci poteſt ad dilationẽ aliquã faciẽdã: tũc putat Hoſti. ibidẽ ꝙ diſcretꝰ ſacerdos põt ſuam formare ꝯſcientiã ex eo ꝙ intẽdit vtiliter gerere negociũ creditoris: vt hoc medium iueniat: ꝙ ex quo videt ꝙ dãnificatus aliter iniuſte ablata recuperare nõ põt imꝑpetuũ: vel nõ ita cito ſeu etiã nõ ita cõmode põt recepto iuramento ⁊ alia ſufficienti cautione ſi fieri poteſt cõcedere dilationeꝫ ei q̄ abſtulit: ⁊ ſub hac cõditiõe ſi hoc adimpleuit infra diẽ ſtatutũ abſoluere peccatorem: vt ſic creditor qd̓ ei debeꝛ recuperet ⁊ peccator a p̄ſbytero deſperatꝰ nõ recedat: hec ille. Quia tñ hec opinio maxime ſuſtineri põt ſi hincinde pẽſatis quãtitate debitorũ quãtitate redditnũ ſeu bonoꝝ mobilium ⁊ imobiliũ ꝯditiõe pſonaꝝ: p̄ſtim ipiꝰ debitoris quo ad pſonã ⁊ ſtatũ veriſimiliꝛ ꝯcludi põt: ꝙ ad faciẽdã hãc reſtitutioneꝫ ſe velit artare vtẽdo tñ neceſſarijs ⁊ nõ ſuꝑfluis ſm cõditionẽ ſtatꝰ eiꝰ ⁊ pſone: q̄ cũcta prudẽs ꝯfeſſor ſubtilꝰ ꝯſiderare dꝫ: nã in his maxĩe ꝯſiderãde ſũt ꝯditiões ſtatꝰ diuitie: pauptates ⁊ ſilia tã in creditore q̄ꝫ

C in debitore. Deniqꝫ ſi bonoꝝ iniuſtoꝝ occultus debitor ad extremã ꝑuenit paupertatẽ: licet citra mẽdicitatẽ: ⁊ ex ꝯditiõe vl ſtatu vereciidũ eẽt illi mẽdicare: tũc teneꝛ bonis illis vti dũtaxat in extrema neceſſitate: ac ſollicite laborando lucrari panẽ ſuũ: cũ firmo propoſito reſtituẽdi quicq̄d vltra ſtrictã neceſſitatẽ ſuplucrari valeat: ac i fine vite cetera vſqꝫ ad debitam reſtitutionẽ plenarie relinquat. Monal. inſuꝑ in ſumma dicit ꝙ ſi dãnificatus indebite ſe dãnificatũ agnoſcit: tũc ipſe damnificans tenetur petere veniaꝫ ꝑ ſe ſi poteſt ⁊ manifeſtũ ſit: aut per alium ſi per ſe non poteſt vel audet: ⁊ tunc talis media perſona nomẽ ⁊ circũſtantias rei pro quo petit ſubticere debꝫ: ſi per expreſſionẽ periculũ aut ſcãdalum timeatur: huius ratio eſt: qꝛ q̄ offẽdit alium cũ eo ipo offenſus aliq̄d aduerſus eũ debꝫ offendẽs ire per ſe vel per aliũ ⁊ ꝓ poſſe reconciliari fratri ſuo. Si vero q̄ damnificatus eſt hoc neſcit: credendum eſt ꝙ licet tutius ſit petere veniã vt dictum eſt quando ſatiſfacere non poteſt: tamen ad hoc non

teneꝛ: qꝛ nõ eſt in mora ſoluendi in hoc caſu quo ad iudiciũ diuinũ cum damnificatus neſcit ⁊ dãnificans prepotens ẽ: veruꝫ tamẽ poſtq̄ꝫ ſatiſfacere poteſt ſemꝑ ẽ ĩ mora ſoluendi donec ſatiſfecerit aut dilatiõeꝫ impetrauerit: ⁊ hoc idẽ obſeruandũ ẽ vbi aliquis eſt debitor alterius ex cõtractu vel quaſi contractu: ſimiliter ⁊ in regularibꝰ qui ſe recolũt eſſe debitores alicui ex eo ꝙ fecerunt in ſeculo. Deniqꝫ generaliter tam de debitis iniuſte ſed occulte acquiſitꝭ: q̄ꝫ etiã iuſte cõcludit Sco. l. iiij. di. xv. ꝙ quãdo reſtitutio eſt damnoſa reipublice vel ei cui faciẽda eſt: aut etiam diffamatoria reſtituenti vl notabiliter damnoſa: tũc nõ tenetur ſtatim ad reſtituendũ ſed ſufficit ꝙ ſtatim affectu reſtituere firmiter ꝓponat hinc inde ceſſantibꝰ incõuenientijs. Qꝛ ſi obijcitur: reſtituere ẽ actus p̄cepti negatiui vt dictum ẽ: ad cuiꝰ obſeruantiã quilibet teneꝛ ſemꝑ ⁊ ad ſemꝑ. Ad hoc reſpõdet ibidem idem Sco. ꝙ tenere alienũ iniuſte: id eſt inuito domino ſemꝑ ẽ ꝓhibitũ: ⁊ ideo ſemꝑ ⁊ pro ſemꝑ oportet nõ tenere iſto modo ſed qñ quis habet volũtatẽ reſtituendi tempore oportuno extũc tenet domino volente. i. ſm rectã rationẽ velle debente: qꝛ dñs velle debet ꝙ ille qui habet ſuũ ĩ hoc caſu teneat illud quouſqꝫ oportune reddere poſſit: ⁊ de hoc in ſequẽti ſermone latiꝰ videbiꝛ. In argumẽtũ autẽ p̄dictoꝝ legiꝛ in ceſario: ꝙ cõtigit apud ciuitatẽ argentinã: cũ quidã ciuis ibidẽ defunctus fuiſſet ⁊ ĩ pbeterio ſm morẽ poſitꝰ: aĩa illiꝰ ad corpus reuerſa ẽ: ⁊ cũ clamaret: quõ veni huc quõ veni huc: vocata ẽ vxor eiꝰ: ad quam ille: Dei miſericordia reductꝰ ſum: ⁊ hoc tibi dico: niſi oĩa que habemꝰ relinquamus ſaluari nõ poterimꝰ: ſicqꝫ omnibꝰ ꝓut potuit ſalubriter diſpoſitis infra triduũ mortuus eſt: fuerat eñ eoꝝ ſubſtantia de malo acquiſita: hoc ibi. Ad laudem dei omni.

Quãdo reſtitui debẽt debita iuſte ꝯtracta vel acq̄ſita ⁊ de triplici differẽtia debitoꝝ: Ser. LXIIII

On furtũ facies.

n Exo. xx. Viſo vtcũqꝫ de reſtõne debitorum iniuſte acquiſitorum iam ꝓſequamur qualiter debita iuſte ꝯtracta ⁊ acq̄ſita ad reſtitutionẽ obligant. In quibꝰ quidẽ reſtituẽdis attẽdende ſunt circũſtantie ꝯtractuũ vel pactoruꝫ aut interuenientiũ iuramẽtoꝝ certũ tẽpus ſolutionis p̄figentiũ: nam in talibꝰ debitꝭ iuſte ꝯtractis nõ tã ſtricte debitor obligaꝛ ad reſtõnem faciendã ſicut in debitis iniuſte ꝯtractis: qꝛ p̄ſumẽdum nõ ẽ ꝙ benignitas iuris ⁊ equitatis impie velit interp̄tari: aut nimiũ dure ꝯtractꝰ emptiõis mutui ⁊ ꝯſimiliũ negocioꝝ que ꝓ vtilitate mutuũ recipientis aut ꝓ cõmuni cõmoditate vtriuſqꝫ cõtrahẽtis ordinata ſũt. Pro q̄ ſciẽ- B

dũ ꝙ triplex põt diſtingui debitoꝝ differẽtia ſm quã triplicẽ differẽtiã triplex licentia neceſſaria indicaꝛ. Primo nãqꝫ ſunt q̄dam qui licet ſatiſfacere valeant aliena reſtituendo: tñ pro leuiori longiorẽ ſolutionis terminũ habere volũt: ⁊ illi licẽtiã obtentã ⁊ liberã habere debent: alioquin talem ſolutionẽ licite differre nõ poſſunt: qꝛ iuxta prefatã regulã Sco. nõ licet alienuꝫ inuito dño aliq̄ notabili tpe detineri. Ad h̄ ỹ ꝙ talis licẽtia ſit libera q̄ttuor req̄rũꝛ. Primũ ẽ ꝙ non deꝛ ex timore: ſicẽ plerũqꝫ faciũt mechanici opꝫarij ⁊ mercẽnarij nobilibꝰ: potẽtibꝰ: diuitibꝰ: q̄ nõ audent ſua cũ rigore exigere: imo nec muſſitare: cũ tamẽ cõiter ſine cã iuſte neceſſitatis tales debitores ſolutionem ꝓtrahũt ⁊ creditoribus p̄cipue pauperibꝰ q̄ ꝓprio ſudore victũ q̄ttidianũ acquirũt: multis modis in h̄ violentiã inferũt: ꝯtra p̄ceptũ domini dicẽtis Leui. xix. Nõ morabiꝛ opus mercennarij tui apud te vſqꝫ mane: glo. merces in q̄ forſitan viuit cũ vxore filijs ac parentibus ſi differꝛ deficit victꝰ: ⁊ ſi in craſtinũ recipit vim tamẽ ⁊ calũniã ꝑtulit: quia interim vñ viueret nõ habuit. Vnde diciꝛ vnũ de q̄ttuor peccatis vindictã acclamãtibꝰ: vt pꝫ in. c. Iaco. v. vbi dicit diuitibꝰ tenacibus. Ecce merces operarioꝝ veſtroꝝ qui meſſuerũt regiones veſtras q̄ fraudata ẽ a vobis clamat ⁊ clamor eoꝝ in aures domini ſabaoth introiuit. Secũdo ꝙ nõ deꝛ ex verecũdia ſcʒ ꝑ mediũ alicuiꝰ cui creditor ꝯtradicere ſeu illi erubeſcit negare. Tertio ꝙ nõ deꝛ ex deſperatiõe credẽs ꝙ aliꝛ ſuũ rehabere non poſſit. Quarto ꝙ nec deꝛ ſpe ſcʒ alicuiꝰ ſeruitij tꝑalis: ⁊ de his quattuor dictũ ẽ ſupra. Vnde ſicut ibidẽ intelligiꝛ de vera indulgentia debitoribꝰ libere facta: ſic hic intelligiꝛ eadẽ de licẽtia libere acq̄ſita. Alioquin ſi quis aliter ꝓrogationem ſolutionis extorquet: violẽtiã infert: nec ẽ capax penitẽtie ſalutarꝭ. Inter oẽs tamẽ grauiſſime deũ offendũt: qui relicta ad pi

T

as cās cū pñt nō reſtituūt vt tenenť: ꝯtra
ꝗs terribiliter clamāt tria ꝯſilia generalia
ſicut pꝫ. xiiij. q. ij. c. ꝙ oblatiões: cū duobus
ſequētib⁹ qꝛ reputanť ibidē ab ecclia ſepa
rādi ⁊ excōicandi tanꝗ necatores paupeꝝ
⁊ infideles. Secūdo vero ſunt quidaꝫ ꝗ
B debitū vł partē debiti ſoluere nō poſſūt ni
ſi cū magna difficultate: ⁊ illi licētiā petitā
habere debēt licet nō adeptā. Pro ꝗ notā
dū ſm Alex. de alexan. ꝙ ſi is qui ad reſti/
tutionē obligat⁹ ē intātū indiget ꝙ ſi cre/
ditor ſciret indigentiā illi⁹ ſm rectā rōneꝫ
⁊ fraternā charitatē non deberet ſibi clau/
dere viſcera pietatis: attenta ꝓpria ſufficiē
tia: ſed eadē charitate deberet ei dare dila
tionē vł etiā facere remiſſionē in toto ſeu ī
ꝑte cū ꝯſilio boni ⁊ diſcreti viri: ⁊ tunc dif
ferri licite pōt reſtitutio: etiā ſi debitor di/
lationē ſolutiōis negaret: ſic tñ ꝙ ſemꝑ pa
ratus ſit ſatiſfacere ꝗcito ꝑuenerit ad pin
guiorē fortunā. Ecōtra vero ſi debitor non
tm̄ indigens ē: ꝙ ſi creditor ſciret indigen/
tiā ei⁹ ex fraterna charitate nō teneret illi
dare dilationē in toto vel in ꝑte: qꝛ nō ē in/
digētia tanta ꝗn poſſit ei reſtituere in toto
vł in ꝑte: tūc in hoc cāu ſi creditor ſolutio/
nis dilationē negaret: debitor eidē ſtatim
ſoluere teneret. Et ꝗuis aliter quidam di
cāt hec tñ videť ſnīa vera. Si vero ſūt plu
res creditores ⁊ vnus non vult dare dila/
tionem ſed petit ꝙ debitor cedat bonis:
tunc ſm Ray. ſtandū eſt maiori parti: ma/
ior autem pars dici debet vbi maius ⁊ for/
tius debitum eſt. Si vero par ſit debitum
tunc maiori numero creditorum ſtandum
eſt: ꝙ ſi cuncta paria ſunt: tūc ſententia cle
mētior eligi debet ſcꝫ de dāda dilatiōe. C.
de ceſ. bo. l. fi. Preterea dicit Richar. l. iiij
di. xv. ꝙ ſi is qui dꝫ vt puta qꝛ dānū intu/
lit habet aliꝗd vltra neceſſitatē ſuſtētatio/
nis nature ſue ⁊ ſuoꝝ: ꝗuis ſit ſibi neceſſa
riū quo ad victū ſm decētiam ſue perſone:
tūc reſtituere teneť: qꝛ nō ē licitū de alieno
viuere cū honore ſeculari. Si ꝟo nō habet
niſi neceſſaria: tūc ſi ꝗs ꝗ dānum paſſus ē
nō indiget ad nature ſuſtētationē eo ꝙ ab
latū ē: non teneť reſtituere qui abſtulit qꝛ
ex iure nature licitus ē vnicuiqꝫ vſus poſ/
ſeſſionis neceſſarie ad ſuſtētationē nature
extrema nanqꝫ neceſſitas oīa facit cōia: vt
ff. ad. l. rho. de iac. l. ij. ī tex. ⁊ glo. Sco. ve/
ro dicit in. iiij. ꝙ ſi aliena retinēs ē in extre
ma neceſſitate: ⁊ ille cui⁹ ē res nō eſt in ex/
trema neceſſitate: ſ; habet aliqua citra ne/
ceſſitatē extremā: tūc res illa fit ipſius deti
nētis iure politico: qꝛ in extreme neceſſita
tis articulo ad ꝓuidendū ſuſtētationi na/
ture: via oīb⁹ extreme neceſſitatis ꝯceſſa ē
vt pꝫ de ꝟbo. ſig. exiit qui ſeminat. li. vj.
nec etiā creditor in illo caſu iuridicā habꝫ
actionē ſupra debitorē: qꝛ inanis eſt actio
creditoris quā excludit inopia debitoris:
vt. ff. de dolo: nā is. Verūtamē hmōi actō
nō expirat ſed ē ſopita: ſicut ⁊ obligatio in
debitore ſopita eſt qui tñ poſtea teneť ad
reſtōnem ſi peruenerit ad pinguiorē fortu
nā: ꝙ ſi nūꝗ occupuit illā rem añ extremā
neceſſitatē: tunc ſimpliciť occupauit rē ſu/
am nec teneť ad aliquā reſtōnem. Porro
ſi tam detinēs ꝗ ille cui⁹ res detineť ſūt in
extrema neceſſitate: tūc diſtinguendū ē: qꝛ
vł dñs ipſius rei prius deuenit ad illaꝫ ne/
ceſſitatē: ⁊ tūc illi reddi dꝫ duplici iure: tū
qꝛ prius ſua erat: tū etiā qꝛ iā ex illa neceſ/
ſitate facta ē ſua. Vel ecōtra detinēs prius
deuenit ad extremā neceſſitatē: ⁊ tūc ſtatī
facta ē ſua: nec in hoc caſu dño poſteri⁹ ad
tātā neceſſitatē venienti reddi dꝫ: qꝛ ceſſa/
uit dominiū illi⁹ ⁊ facta ē alteri⁹ iure poli/
tico. Si deniqꝫ ſimul ambo deueniūt ad il/
lam neceſſitatē: tūc reddi dꝫ domino ſuo:
qꝛ nūꝗ decidit a dñio: ⁊ generaliť par ne/
ceſſitas ⁊ dānificatio creditoris pari vł mi
nori neceſſitati ſeu damnificationi debito/
ris ſemꝑ ē ꝓferēda: hoc eñ dictat ⁊ exigit
beneficij ⁊ gratitudinis rō: que tam bene/
ficio ꝗ benefactori debenť. Dictat etiā ra
tiōis eꝗtas ꝙ nimiꝝ iuſtum ē ex ſuis ⁊ ſibi
debitis potius ac pri⁹ ſuſtētari dñm ꝗ aliū.
Qꝛ ſi obijciť: ꝗlibet lege nature dꝫ pl⁹ di/
ligere ſeipm ꝗ ꝓximū: ⁊ ꝑ ꝯſequēs magis
diligere vitā ſuā corꝑalē ꝗ vitā proximi:
ex quo dictat lex nature ꝙ ꝗs ad defendē/
dā vitā ꝓpriā cū moderamie inculpate tu
tele: pōt etiā ꝓximū occidere ſi nō pōt aliť
euadere: ⁊ iō pōt etiaꝫ iſtud ſimplr ſibi ne/
ceſſariū magis ſibi retinere ꝗ ꝓximo da/
re. Ad h̄ rñdet Sco. vbi ſupra ꝙ magis ꝗ/
dē ꝗs diligere dꝫ vitā ſuā ordinate ꝗ alte/
rius: prout ſcꝫ ē diligibilis ad vitā eternā.
⁊ iō magis diligere dꝫ ꝯſeruationē iuſtam
vite ſue ꝗ ꝓximi: nō tñ magis diligere dꝫ
ꝯſeruationē iniuſtā vite ſue ꝗ ꝯſeruatiōeꝫ
iuſtā vite ꝓximi. Sic eñ latro magis ſuſti
nere dꝫ ſuſpēdium ꝗ occidere ſuſpēdētem
vt euadat. Cui⁹ rō ē: quia dilectio vite cor/
poralis qua nitiť illā iniuſte cuſtodire: nō
ē dilectio ordinata: qꝛ nō ē ad dilectionem

dei vł etiā ipſius anime: nec ē iuſta: qꝛ cum
iniuria multoꝝ imo reipublice nitiť illam
ꝯſeruare: ⁊ ſic ē in ꝓpoſito: naꝫ cuſtoditio
vite ipſius iniuſte detinētis de re aliena eſt
iniuſta: cum verus dñs ē ſimiliť ī extrema
neceſſitate: ⁊ cū hoc etiā ē homicida qꝛ in/
iuſte occidit aliū eidē ſubtrahēdo neceſſa/
C riū qȯ ſibi tamē de iure debebať. Tertio
deniqꝫ ſūt quidā qui ſatiſfacere nō poſſunt
ſine magno diſpēdio vł inconuenienti: ⁊ h̄
ex quibuſdā circūſtantijs ꝓtunc ineuitabi
libus: quas Sco. in. iiij. concludit in hac
maxima: licꝫ detinere rē alienā quādo eaꝫ
detineri rōnabiliť velle dꝫ ⁊ h̄ ꝓprie dr̄ li/
centia interꝑtata quā talis habere dꝫ. Eſt
enī interꝑtata licentia: quando ſolutio re/
ſultat in notabile damnū ſui ꝓximi vł po/
puli in fama vł corpore in anima vł exterio
ri ſubſtantia: ⁊ tunc ſolutionē licite differ/
ri pōt. Ad cui⁹ euidentiā diſtingui poſſūt
tres gradus incōuenientie vel diſpēdij. Pri
mus ē quando nō pōt fieri ſolutio niſi cuꝫ
damno notabili reali vel ciuili: verbi gra/
tia de damno reali. Pone ꝙ debitor pecu
nias ſuas in mercantijs poſuit: quas pro
tunc diſtrahere nō valet: niſi cū magno di
ſpendio: aut ſolutionē ab alio debitore ſpe
rabat qua ſimiliter defraudatus ē: ſi tali/
bus vel ſimilib⁹ caſibus inopinatis ꝑuen/
tus ſuo creditori niſi cum damno notabili
ſatiſfacere nō pōt: licet diues ſit: tūc licite
ſolutionē ꝓtrahere pōt dūmodo nihil in
fraudē fecerit. Cui⁹ ratio ē ſm Sco. in. iiij.
quia talis creditor debet magꝭ velle ꝙ ma
ximū incōmodū reſtituentis proximi eui/
teť ꝗ modicū incōmodū ſuū vel nullum:
⁊ licet alienū inuito dño retinere ſit ꝓhibi
tum ſimpliciter: tamē quando in hoc caſu
voluntatem habet nō fictā reſtituendi ꝗci
tius poterit: ex tūc illam tenet dño rei volē
te: id ē velle debente: vult enim hoc domi
nus rei: ⁊ ſi nō actu illicito tamē actu debi
to ⁊ honeſto: qꝛ velle debet ꝙ qui ſuū hꝫ id
teneat ꝗuſqꝫ oportune reſtituere poſſit. Et
ſi obijciť ꝙ dño rei h̄ agit inuite: ꝗ nō vult
ꝙ ꝑ ꝗtūcūqꝫ tēpus ſuū teneať. Reſpōdet
Sco. ꝙ licet dñs rei male ⁊ inordinate ve/
lit ſtatim rehabere ſuū: ⁊ ꝑ ꝯſequēs contra
rectā rōnē nolit ꝓximū tenere ſuū: tamē te
nēs nō eſt debitor iniuſt⁹ cū ⁊ depoſitū de
cui⁹ redditiōe ſtrictiſſima lex habeť. C. de
poſiti. l. ſi inuito dño volūtate inordinata
licite retineri pōt. Non eñ dꝫ quis furioſo
petēti reddere gladiū ſuū apud ipm depo/
ſitū: ſic nec iracūdia inflāmato quē veriſilr
timet aliū velle ꝑcutere: ⁊ in ſilibus ideꝫ ē
iudiciū. Nā ſimile ꝯtingit de muliere ꝓba
⁊ honeſta: ꝗ licet marito reddere debitum
obligeť: tamē cū id petit inordinate ſcꝫ vł
ꝯtra ſalutē aīe ſue vł etiā ꝯtra ſanitatē cor/
poris ſui vel ſibi ꝯiuncti: tūc ipa ſatiſface/
cere nō obligať: imo plerūqꝫ grauiť pecca
ret ſi ī illo pareret. Pro quo notādū ꝙ ple
riqꝫ ꝯiuges illud apłi ꝑuerſe interꝑtantes
ſcꝫ mulier ꝓtātem corꝑis ſui nō hꝫ ſed vir:
⁊ ecōtra: abuti volūt hmōi ꝓtāte eiſdē con
ceſſa in libertatem carnis: putātes ſe cum
ꝓpria cōiuge peccare nō poſſe: vacanteſqꝫ
libidini nō modo ſicut equ⁹ ⁊ mulus: ſed ⁊
adinuentiōes deteſtabiles frequētare nō
vereť. Et iō queri pōt de vxorib⁹ taliū vtꝝ
peccēt dū ad bñplacitū viroꝝ licet inordi/
natū nō reddūt debitū: ꝑſertim cū eis ex h̄
dare videnť cām fornicatiōis aut etiā alte
ri⁹ extraordinarie pollutōis: ac ꝑ ꝯſequēs
dare ſibi videnť cām ꝑiclitandi ſilr ⁊ vxo/
rē odiēdi domeſticāqꝫ diſcordiā ꝯfouēdi.
Ad h̄ dicendū ꝙ lꝫ ꝗlibet obligeť cooꝑari
ſaluti ꝓximoꝝ ac ꝑcipue ſibi ꝯiūctoꝝ ꝗcū
qꝫ vinculo ſiue nāli ſiue maritali ⁊c. tñ ꝗli/
bet pl⁹ obligať deo ꝗ cuicūqꝫ hoī: ⁊ iō pl⁹
obligať ī ſe vitare pctm̄ mortale ꝗ ī ꝗcūqꝫ
altero: ⁊ h̄ intātū qꝛ ſm Aug. in li. ꝯ men/
daciū ꝓ nullo mortali in altero vitādo dꝫ
hō ſcienť venialiť peccare. Et Anſhelm⁹ ī
li. cur de⁹ hō: dicit ꝙ hō poti⁹ dꝫ ꝑmittere
mūdū ꝑire ꝗ facere minimū nutū ꝯ volun
tatē dei: h̄ etiā expſſe pꝫ. xxij. q. ij. c. ne ꝗs
arbitreť: ⁊. c. faciat: ⁊. c. oē gen⁹: ⁊ iō ꝑ ꝯſe
quēs nec vxor ꝓ vitāda fornicatiōe ī viro
ſuo: vel etiā ꝓ ꝗcunqꝫ altero malo ī eodeꝫ
cauēdo: ꝯſentire vł facere dꝫ aliꝗd qȯ ver
git ī offēſā dei: aut ī ꝑiculū corꝑis ſui vł et
viri: cū ſm apłm ad Ro. iij. Nō ſūt fa. ma.
vt. e. bo. Nec mireť ꝗs ſi viro negeť ꝙ ſui
iurꝭ eē videť: qꝛ cū ꝯ rōnē debitū poſtulat
nō ꝗrit ſibi de iure debitū ſ; iniuſte querit
abuſū: imo iiurioſe rapꝭ ꝗrit alienū dūmō
ſcꝫ trāgredi velit ī blādities meretricijs in/
ordinatis aut ī modo aut ī loco ac in tꝑe ꝓ
hibitis a iure vel a iudicio recte rationis.
Sic deniqꝫ mulier ꝗcūqꝫ ꝓmittens venire
ad quēcūqꝫ cōdictū locum: ſi ex hoc ſibi ti/
met euenire periculū peccati vł ſcādali: ne
quaꝗ debitū ꝓmiſſū ſoluere debet: vt pꝫ
latius ſupra vbi agitur de voto. Et de ſili/
bus idem ē iudicium. De ſecundo vero
ſcꝫ damno ciuili vł reipublice queri poteſt

vtꝝ reſtitutio que eſſet damnoſa reipubli/
ce ꝓtūc eſt differenda puta reſtitutio q̄ exi
gitur a petro fienda ē a paulo qui magr̄ rei
publice neceſſariꝰ ē q̄ꝫ Petrꝰ. Ad h̄ rūdet
Sco.in.iiij.ꝙ ſi illō iniuſte detentū a pau/
lo nō ē ei neceſſariū ſimplicit̄ ſ; tm̄ ad ꝯſer/
uandū ſtatū ſuū ſolennē: tunc dico ꝙ nō li
cet alteri ſtatū ſuū ſolennē tenere de bonis
alienis: nec tm̄ valet reipublice ſolēnis ſta
tus illiꝰ quē tenet nō reſtituēdo: quantum
valent eiꝰ fidelitas ⁊ iuſticia cōis. Si vero
talis pſona cōis ⁊ cōmunitati vtilis ꝑ illā
reſtōnez imporēs ⁊ inutilis reipublice red
derēt: tūc ſolutionē differre pōt: quia ſm
Sco. debet quis velle ſibi reſtōnem nō fie/
ri in hoc caſu: cū bonū cōe ꝙ priuatū recta
rōne magis velle debeat: preſertim ſi credi
tor ſine illa reſtitutiōe tranſire pōt ⁊ tūc de
bitor reſtituere nō obligat̄. Concor. etiam
Heral. ob doñ. Tenet̄ tamē hmōi debitor
habere firmā volūtatē reſtituēdi q̄ꝫcitius
poterit abſq; reipublice dāno. Verūtamē
ſi creditor ſine illa re vitam tranſigere non
poſſit: tūc quidā dicūt illā reſtituendā licꝫ
debitori qui reputat̄ vtilis vl̄ neceſſarius
reipublice eēt neceſſaria ad ꝯſeruandū ſta
tū vtilem ⁊ neceſſariū reipublice: ⁊ tūc ta/
lis recurſū debet habere ad rem publicam
vt ſtatū ſuū cōſeruet: ex quo neceſſarius ē
eidē vt ſic neceſſariū ꝯferāt ſubſidiū q̄ ſen
tiunt cōis vtilitatis cōmodū.

Qualem reſtitutionē facere debet que partum alienum ſuppoſuit vel ex adulterio partum concepit: Sermo LXV.

Non furtū facies.

n Exo.xx. Poſt expeditionez p̄mi
gradus incōuenientie vl̄ diſpen/
dij q̄ cōtingere pōt in reſtōne faci
enda: iam duos ſequētes gradus ꝓſequa
A mur. Secūdus igit̄ gradus ē qn̄ reſtitu/
tio fieri nō pōt niſi cū magno periculo cor/
porali vel ſpūali: verbi gra. Ponat̄ ꝙ ali/
quis cū falſa teſtificatione fecit aliū ꝑdere
pecuniā vel agꝝ aut aliqđ hmōi nec habet
vn̄ ſatiſfacere poſſit nec ꝑ cōtrariā teſtifica
tionē illi ſua reddere pōt q̄n ſubeat piculū
corpis vl̄ ſaltē membrorꝝ aut ꝑpetui exilij:
tūc em̄ nō peccat mortalit̄ hoc nō faciendo
ſed ſolū plene doleat de cōmiſſo: ⁊ inſuper
de h̄ ꝙ nō habet facultatē idoneā ad ſatiſ/
faciēdū firmiterq; ꝓponat ſatiſfacere ſi vn/
q̄ꝫ peruenerit ad pinguiorē fortunā. Idem
quoq; iudiciū ē de eo qui nō pōt reſtituere
oīa ſine notabili piculo ꝓſtitutiōis filiaꝝ
ſuaꝝ aut euagationis latrocinij filiorꝝ. Nō
aūt predictorꝝ ē quia ſi ſm apo. ad Roma.
iij. nō ſūt fa. ma. vt eue. bo. multominꝰ faci
enda ſūt bona vt veniāt mala: bonū q̄dem
ē aliena reſtituere: ſed vbi debitori ſequit̄
malū incōꝑabiliter preualens recta rō nō
expoſcit ꝙ tūc talis reſtitutio fiat: ⁊ q2 di/
ctum ē ſermone precedēti ꝙ ſatiſfactio lici
te differri pōt īterp̄tata licentia cōcurrēte:
dico ꝙ ſm eādē regulā eadē licētia ſemper
pſeuerāte talis reſtituere nō tenet̄. Et ſub
hac regula multi caſus obſcuri ⁊ piculoſi
poſſūt ſatis faciliter declarari: licet his vti
debēt ſapiētes in ꝯſilijs dādis ⁊ ꝯfeſſioni
bus audiēdis: nō aūt in ſermonibꝰ p̄dicā/
dis ne laxis ad malū ꝓnis ruine det̄ occa
ſio. vnde ſimilis caſus quodāmodo ponit̄
ex̄ de pe. ⁊ re. de muliere ſcꝫ ſibi ſupponēte
partū alienū vbi dicit̄. c. officij. Significa
ſti quandā mulierē tibi fuiſſe ꝯfeſſam que
timens ne viri poſſeſſio deuolueret̄ ad ali
os quarūdā herbaꝝ ſuccū potauit ⁊ inde
vēter eius intumuit ⁊ inde grauidā ſe oſtē
dēs ſibi partū ſuppoſuit alienū timēſq; ma
ritū: nō vult facinus ip̄i detegere qui ꝓlē
credit ſine dubitatiōe eſſe ſuam. Quoniā
ergo poſtulas edoceri vtꝝ ei hac fraude du
rante ſit penitētia iniungēda: reſpōdemus
ꝙ ſicut mulieri q̄ ignorante marito ō adul
terio prolē ſuſcepit. q̄ꝫuis id viro ſuo time/
at ꝯfitere: nō ē penitētia denegāda: ita nec
illi debet penitētia denegari: maxime ſi ꝑ
alios intelligas alienos ad q̄s timeat poſ/
ſeſſionē viri deuolui: ſed cōpetens ſatiſfa/
ctio ꝑ diſcretū ſacerdotē ſibi dꝫ iniungi: h̄
Inno. iij. cuidā cardinali aplice ſedis pro
tūc legato: vbi dicit glo. ſup illo vbo: dene
gāda: hoc mirꝝ ē ꝙ durāte ſuppoſitione per
quā fraudant̄ ꝯſanguinei debita ſucceſſio
ne: hec mulier penitere pōt: ꝯtra illō. xiiij.
q. vj. c. ſi res aliena ꝓpter quā pctm̄ ē red/
di poſſit ⁊ nō reddit̄ pnīa nō agit̄ ſ; ſimulat̄:
⁊ de pe. diſ. iij. penitētes: ſ; ip̄a nō pōt dete
gere ſuppoſitionē q2 ei nō crederet̄ ꝯſtāte
te p̄ſumptione q̄ habet̄ ex matrimonio: ꝙ
filiꝰ natꝰ ſit ex nuptijs. ff. de his qui ſūt ſui
vl̄ alie. iur. ſūt filij ⁊ etiā piculoſum eēt mu
lieri illud detegere: h̄ ibi. Verūtamē q2 ſm
iura allegata ⁊ ſm doctores idē dicēdū eſt
de muliere ſupponēte ſibi ꝑtum alienū qđ

inſequenti gradu dicet̄ de adultera: q̄ ig/
norāte viro filiū de altero generauit ⁊ in/
iuſtū heredē ſubſtituit: ideo caſū hunc ꝓ/
B ſequi gratia breuitatis p̄termitto. Ter/
tio deniq; gradꝰ ē: qn̄ reſtitutio fieri nō p̄t
niſi cū magno dāno piculo ⁊ ſcādalo nō ſo
lū vnius ſed ⁊ pluriū: ſicut cōtingit in mu
liere cuiꝰ filiꝰ adulterinꝰ nutrit̄ ⁊ heredi/
tatur de bonis mariti ſui. De q̄ q̄ri pōt:
vtrū marito vel ſaltē filio reuelari dꝫ: ne
ſcꝫ iniuſtā hereditatē poſſideat ⁊ matri dā
nationis ꝑpetue cām preſtet: q2 dicit̄ Eccl.
xxiij. Mulier oīs relinquēs virū ſuū pec/
cabit ſtatuens hereditatē ex alieno matri/
monio. Ad hoc breuiter rūdet Sco. l. iiij.
ꝙ mulier h̄ nequaq̄ꝫ reuelare debet: diuer/
ſas adducens rōnes: q̄s tn̄ latiꝰ ⁊ lucidius
placuit explanare: licet ſm Guil. Mulier
reuelare pōt marito ſi nō timet maritū vel
aliud iminere periculū de his que ponent̄
inferius: ſicut qn̄q; ꝯtingit ꝙ quidaꝫ viri
ſcienter ⁊ turpiter vxorꝝ adulteria ſuſtinēt
vel etiā eiſdē ꝯſentiunt: aut ꝙ peius eſt ad
ad hoc eaſdē qn̄q; coartāt: eo ꝙ ꝓprios fi/
lios nō poſſūt habere: vel etiā alia quacū/
q; pudenda occaſione. Ad maiorē igit̄ di/
cte q̄ſtionis euidētiā: dico prio ꝙ talia nul
lo mō ſunt ꝓprio marito reuelāda propter
ſeptē pericula a doctoribus aſſignata. Pri
mū piculū ē infamie ip̄iꝰ mulieris: q2 viro
talia reuelāda cū eēt ante bone fame ⁊ pro
ba reputata: peſſime ſeip̄am ac turpiſſime
diffamaret: ac virum indicibili dolore gla
diaret: qđ etiā mulieri magnū eēt piculuꝫ
⁊ deſperatiōis fomentū: cum ſcriptum ſit.
Prouer. xxij. Melius ē nomē bonū q̄ꝫ di/
tie multe: qđ licet de viris intelligat̄ tn̄ in/
honeſtatis infamia turpiꝰ ac periculoſius
in mulieribꝰ notā ingerit: multe nāq; mu/
lieres a multis ſe cohibēt vt notā declinēt
infamie. Secūdū vero piculū ē magne cō/
fuſiōis ip̄ius mariti ⁊ oīm ꝯſanguineoruꝫ
ip̄ius adultere: nā valde ignominioſū eſt
viro ꝙ vel ſibi vel alteri reuelet̄ de vxore:
ꝙ ꝓlē de adulterio cōcepit: multi nimiruꝫ
potius ſuſtinerent ſeipſos exheredari: q̄ꝫ
vxores ſuas tā turpiter adulterari ⁊ diffa/
mari. Siſiter ⁊ cōſanguineis ē maximū ob
propriū vituperiū ac ip̄roperiū apud extra
neos ⁊ p̄ſertim eorꝝ emulos: maxime tamē
ē q̄dā irrepabilis iniecta filijs ſuis legiti/
mis turpiſſima cōfuſio: ⁊ ſic multo honeſti
us ac ſm rectā rōnē acceptiꝰ omnibꝰ predi
ctis ē qđ oīno celet̄. Tertiū piculū eſt per/
petue diſſenſionis ⁊ diſcordie: nā ex h̄ nō
ſolū vir ſ; oēs amici tā viri q̄ꝫ vxoris adeo
turbarent̄: ꝙ ō cetero vix cū ea poſſet ami
ciciā pacem ac ſocialē ꝯcordiā habere: nec
qnicq̄ꝫ illi poſſent pacifice loq̄ ſ; quottidie
vituperia improperatōes auerſiōes cumu
larēt: ⁊ p̄cipue vir illiꝰ ſi zelothypiꝰ ē: nū/
q̄ꝫ domeſticā pacē ꝯſeruaret: aut forſan in
toto abijceret ⁊ dimitteret: ſic filij legitimi
matrē deſpicerēt ꝓpter adulterinā fedita
tem. Quartū itaq; periculū ē plurimoruꝫ
homicidiorꝝ affectu vel etiā effectu: ex hoc
enim inter virum ſuū ⁊ ſe. Item inter virꝝ
ſuū ⁊ adulterū. Item inter amicos vtriuſ/
q; daret occaſionez ꝑpetui diſcidij ⁊ odij:
vnde ſequerent̄ optiones mortis ac multi
plices pſecutiones: ꝙ ſi adulter ſiūr vxora/
tus eēt eadē inter vtroſq; ac eorꝝ ꝓximos
ſuſcitaret: vn̄ etiā plerūq; ꝓbabilit̄ timere
poſſet ꝙ ip̄a vl̄ adulter eiꝰ occideret̄ a vi/
ro ſuo vel ab alio illiꝰ ꝓpinquo vl̄ amico:
aut etiā cōtingere poſſet ꝙ eius maritꝰ aut
quicūq; aliꝰ dū aliū occidere quereret ne/
caret̄. Quintum preterea periculū ē adul
terij in vtraq; cōiuge: nā huiꝰ occaſiōe fie/
ri poſſet inter eos ꝑpetuū diuortiū: ac non
valentes cōtinere forſitan vterq; adulterij
vitio deſeruiret: vt occulta frequenter do/
cet experientia: q2 iuxta verbū ſapientis aq̄
furtiue dulciores ſunt: ac ꝑ conſequēs vtri
uſq; bona inutiliter dilapidarent̄. Sextuꝫ
ꝓinde periculū ē maioris dāni ip̄ius mari
riti qui multo amplius dānificat̄ in reue/
lando ꝙ in nutriēdo ⁊ hereditādo filiū nō
ſuū quē eſtimat eſſe ſuū: qm̄ hmōi eſtima/
tio paternitatis ⁊ filiatiōis maior ⁊ ꝓpin/
quior ē eā amicicie ⁊ cōplacētie p̄ris ad fi/
liū ⁊ ecōtra: q̄ꝫ ſit ſola corꝑalis virtꝰ gene/
ratiōis abſq; tali eſtimatiōe: q2 tali eſtima
tione ſe mota ꝑ oīa ſe pat̄ habet ad filiū ſic
ad extraneū: hinc etiā poſito caſu ꝙ vnus
firmiter credat ⁊ credat̄ eē pat̄ talis filij ⁊
nō eſt: alter vo nec credat nec credat̄ ⁊ tn̄
ē: tūc incōꝑabiliter in dicto filio plus ha/
bet gaudij p̄ſidentie ac iur̄ pat̄ putatiuus
q̄ꝫ verꝰ: ⁊ filiꝰ ſm deū nō tenet̄ obedire nec
filiationis reuerētiā exhibere patri vero ſ;
putatiuo: nec pater verꝰ obligat̄ diligere
talē filiū nec habere ꝓ filio ſ; pat̄ putatiuꝰ
ad hmōi obligat̄. Septimū deniq; piculū
eſt improbitatis: q2 nec vir nec publicꝰ iu/
dex: nec etiā filiꝰ mulieri reuelanti crede/
re obligat̄ niſi ꝓbet dictū ſuū ꝑ ꝓbabilia
ſigna vl̄ ꝑ violētas ꝓbatiōes aut ꝑ teſtes

idoneos:nam ex ſolo dicto nõ põt exhere/
dare filiũ maxime in terris in quibꝰ ꝑmo/
geniti vel vltimogeniti ex ↄſuetudine ſuc/
cedũt in feudalibꝰ:imo ſm Sco.vbi ſupra
ſi pater crederet in hoc vxori ſue:nõ poſſꝫ
tñ a ſpurio hereditatẽ auferre niſi talẽ euꝫ
ꝓbaret in publico foro:⁊ tũc oporteret mu
lierẽ nõ tm̃ apud maritũ ſ; etiã apud totaꝫ
C patriã diffamari. Qꝛ ſi vlteriꝰ queritur:
vtrũ ne debeat ergo reuelare crimen illud
filio ſpurio:ac ſic inducere ad dimittẽduꝫ
hereditatẽ vero heredi. Rñdet ad h̃ Sco.
ibidẽ ꝙ nequaꝙ̃:qꝛ tũc ſi filiꝰ crederet: nõ
tñ ẽ probabile ꝙ ꝓpter h̃ dimitteret dictaꝫ
hereditatẽ:eo ꝙ paucos reperire contigit
qui ſũt ita ꝑfecti ꝙ ꝓpter ↄſernãdã iuſtici
ciã in foro dei:dimittant magnas poſſeſſi/
ones quas iure fori ſibi retinere poſſunt:⁊
velint inſuꝑ ſpurij reputari:nec hoc mater
de filio ꝑſumere põt niſi fuerit antea mul/
tũ experta de bona volũtate filij:non ẽ dꝫ
ſe exponere certo ꝑiculo diffamatiõis apd̃
filiũ:ꝓpter incertã correctionẽ illiꝰ. Qꝛ ſi
q̃rat̃ an dato ꝙ talis filiꝰ ex verbis matris
ſe ſpuriũ credat vtꝝ teneat̃ ſatiſfacere bõa
que habuit a marito matrꝭ ceterꝭ filijs aut
heredibꝰ dicti mariti. Dicendũ vtiqꝫ ꝙ ſic
ſm deũ licet nõ humano iure:ſi ſaltẽ indu
bitanter credit ⁊ rõnẽ credendi habet. Si
tñ ſufficiẽtẽ credẽdi cãm nõ habet:tũc red/
dere nõ teneẗ. Nã quattuor ꝑncipaliẗ red
dunt cãm illã inſufficientẽ eẽ. Primuꝫ eſt
amor alterius ꝓlis vel heredis. Secũduꝫ
ẽ odiũ iſtius vl̃ eiꝰ vxoris. Tertiũ eſt leui/
tas fatuitas vl̃ ꝑtinacitas ipſius matris.
Quartũ ẽ incertitudo ↄceptus vtꝝ de vi/
ro vl̃ adultero:qꝛ hoc nõ põt omni adulte/
re eſſe certũ. Si vero filiꝰ nõ crederet:tunc
ſequereẗ etiã duplex malũ:qꝛ ⁊ mater dif/
famata remaneret:⁊ filiꝰ hereditatẽ ſicut
antea poſſideret. Et ſi obijciẗ ꝙ ideo tali fi
lio debeat reuelare ne ſcꝫ ignoranẗ copule
tur ꝑ mr̃imoniũ ꝓprie ſorori aut alteri ꝓ/
pinque:ſeu etiã alia faciat que ſunt a iure
ſpurijs ꝓhibita. Ad hoc dicendũ ꝙ talis
ignorantia dum perſeuerat penitꝰ excuſat
cũ ſit ignorantia facti:ſi tñ aliquãdo factũ
veniret ad lucẽ:tũc tale matrimoniũ eſſet
dirimendũ. Deniqꝫ ſi querit̃ quid ẽ con
ſulendũ ſit tali mulieri vt ſatiſfacere poſſit
cõſcientie ſue. Reſpõdet Sco. vbi ſupra ꝙ
illi triplex remediũ dari põt. Primũ eſt ꝙ
inducat filium vt religionẽ intret:ſed talẽ
ꝙ licite poſſit ſeruare ſuã ꝓfeſſionẽ:ne ſcꝫ
incidat in ſcillã cupiens vitare caribdim:
⁊ tunc ſi quid pater putatiuꝰ mõaſterio de
derit:in elemoſynã reputaẗ. Secũdũ ẽ ꝙ
clericus fiat:acquiſita tamẽ occulte ꝑ ean/
dem vel aliũ amicũ fidelem ſuꝑ hoc legiti/
ma diſpenſatione:⁊ eccl̃iaſticũ beneficium
ſm deũ acceptare valeat: quibꝰ ſufficienẗ
ꝓuiſus hereditatẽ paternã alijs heredibꝰ
veris dimittat. Tertiũ remediũ ẽ ꝙ ſaluo
humano iure ⁊ abſqꝫ infamia ſua licite po
teſt ⁊ debet tali filio ꝓuidere de dote ſua:
⁊ de ceteris bonis ſcꝫ ꝑafernalibꝰ ac ſic in/
dẽnem facere legitimã eius heredem: vbi
ſaltem eſt de ↄſuetudine ꝙ ꝑafernalia ſũt
vxoris. Etiã prouidere põt eidẽ de donati/
onibꝰ ſuis ac de laboribꝰ manuũ ⁊ ꝓprijs
ſudoribꝰ:nã de oĩbꝰ illis ei ꝓuidere põt d̃
q̃bꝰ elemoſynas facere vl̃ teſtamẽta cõdere
põt ꝓut de his latius pꝫ ſuperiꝰ vbi agitur
de elemoſyna. Ratio aũt hoꝝ eſt qꝛ mulier
obligaẗ ſatiſfacere viro de cõſumptis a ta/
li ſpurio. Similiẗ de hereditate mulier ob
ligatur heredibꝰ viri ab inteſtato vl̃ here/
dibus ſcriptis aut quibꝰ veriſimiliter cre/
diẗ ꝙ hereditatẽ reliquiſſet:ꝙ ſi neſciẗ dꝫ
pauꝑibus erogari. Verũtamẽ mulier non
teneẗ ad reſtituendũ eq̃lẽs toti heredi/
tati:qꝛ multũ differt inter hr̃e ⁊ ꝓpe eſſe:ſ;
teneẗ ſm correſpõdẽtiã iuſticie:nã quia le
gitimus heres nunꝙ̃ hereditatẽ habuit lꝫ
ſm iuſticiã ꝓpe fuit: ꝓpterea minꝰ ꝙ̃ equi
ualẽs hereditati ſibi ſufficit ꝓ reſtitutione
fienda:⁊ illud minꝰ determinari põt ſꝫ ar
bitriũ probi ⁊ diſcreti viri: ↄſideratꝭ hinc
inde circũſtantijs. Videẗ eñ ſm rectã ra/
tionem ꝙ ei de honeſto victu ⁊ veſtitu pro
uidere debeat ſi pinguis fuerit hereditas
ita ꝙ heredi remaneret duplum vl̃ tripluꝫ
illius quod ſatꝭ probari poteſt: extra d̃ eo
qui dux. in ma. quã pol. per adul. per. c. cũ
haberet: vbi papa precipit ꝙ talibꝰ a parẽ
tibus fieri debeat prouiſio neceſſitatuꝫ: vt
latius pꝫ in. ij. ſermone. iiij. ꝓcepti circa fi/
nem: vbi etiã oſtẽdiẗ qualiter mulier d̃ ad
ulterio ſuſceptos ſibi ſucceſſores heredes
inſtituere poteſt. Inſuꝑ talis mulier effica
citer inducere dꝫ verũ patrẽ dicti ſpurij: vt
de ſuis bonis debitã faciat recõpenſã quã
mulier dicta clam imiſcet bonis mariti ſui
quia talis adulter ad eandẽ reſtõnem obli
gatus eſt ſicut mater ſpurij:eo ꝙ ad predi/
cta damna cũ adultera dedit cauſam effica
cem:quã quecunqꝫ dat ſempꝫ obligatur ad
reſtõnem: vt viſũ eſt ſupra. Qꝛ ſi nullo di/

ctorũ modoꝝ mulier ſatiſfacere poſſit: tũc
nõ ẽ illi penitẽtia denegãda:dũmodo ple/
nã reſtituendi volũtatẽ habeat:quia tunc
illã ſimpliciter excuſat impoſſibilitas:hec
patent extra de reſti. ſpo. c. olim. ij. obliga
tur tamẽ quãdo ꝑuenerit ad pinguiorẽ for
tunã: vt pꝫ extra de ſolu. c. odardus: vbi
plane de hoc. Qꝛ ſi queritur: vtrũ filius
poſtꝙ̃ ſe illegitimũ agnouerit :ſatiſfacere
teneẗ ea que cõſumpta ſunt. Ad hoc dicen
dũ ꝙ de his que conſumpſit ꝙ̃diu honefi/
dei fuit:nõ teneẗ reſtituere. Secus autem
poſtꝙ̃ malefidei fuit:nõ tamẽ debet facili/
ter credere niſi eo modo q̃ dictũ eſt ſupra ⁊
ſic pꝫ de reſtitutionibꝰ faciendis.

De peccato auaricie qđ conſi/ ſtit in appetendo quinqꝫ modis: in acquirendo tribus modis:⁊ re/ tinendo q̃nqꝫ modis: Ser. LXVI.

On furtũ facies.

n Exo. xx. In fine ꝓcepti huius vi
dendũ eſt de peccato auaricie qđ
ẽ fomentũ totius iniuſticie q̃ ob/
A ligat hoĩem ad reſtitutionẽ. Ad cuiꝰ eui/
dẽtiã primo q̃ri põt: vtrũ auaricia ſit pec/
catũ:ꝑſertim cũ auaricia diciẗ quaſi eris
auiditas:eo ꝙ in appetitu pecunie cõſiſtit:
ꝑ quã oĩa exteriora bona poſſũt intelligi:
ſed exteriora bona appetere non ẽ peccatũ.
Hõ nanqꝫ naturaliter ea appetit ⁊ ſpãliter
in ſenio vl̃ in infirmitate:qꝛ ſm pħm Liiij.
ethi. Auaricia naturaliter ↄſequiẗ ſenectu
tem ⁊ quẽlibet defectum:⁊ h̃ propter duo.
Primo quia ꝑ ea ↄſeruatur hoĩs vita pro
pter qđ dicunẗ hoĩs ſubſtãtia. Secũdo qꝛ
ſũt hoĩ naturaliter ſubiecta. Iuxta illđ pſ.
Omnia ſubiecciſti ſub pedibꝰ eius ⁊c̃.
Ad hoc rñdet Tho. ſcđa 2e. q. cxviij. qđ in
q̃buſcũqꝫ bonũ in debita menſura cõſiſtit:
neceſſe ẽ ꝙ ꝑ exceſſũ vl̃ diminutionẽ illius
mẽſure malũ ꝓueniat. In oĩbus aũt q̃ ſũt
ꝓpter finẽ ↄſiſtit bonũ in quadã menſura:
nã ea que ſũt ad finẽ:neceſſariũ ẽ fine men
ſurari ſicut medicina ſanitati:vt pꝫ ꝑ pħm
j. poli. Bona igiẗ exteriora rõnem hñt vti
liũ ad finem qui ẽ ↄſeruatio humane vite.
Hinc neceſſariũ ẽ ꝙ bonũ hoĩs circa ea cõ/
ſiſtat in quadã mẽſura: vt ſcꝫ homo ſm ali
quã menſurã habere q̃rat exteriores diui/
tias: ꝓut neceſſarie ſũt ad vitã eiꝰ ſm ſuaꝫ
ↄditionẽ:⁊ iđ in exceſſu huiꝰ mẽſure conſi
ſtit peccatum:dum ſcꝫ aliquis ſupra debi/
tum modũ vult eas acquirere vel retinere
quod pertinet ad rationẽ auaricie que dif
finitur eſſe imoderatus amor habẽdi. Vn
de licet appetitꝰ rerũ exteriorũ eſt hoĩ natu
ralis: vt eoꝝ que ſunt ꝓpter finẽ:⁊ ideo in/
tantũ vicio caret inꝙ̃tũ cõtineẗ ſub regula
ſumpta ex rõne finis. Nam inclinationes
naturales ſũt regulãde ſm rectã rõnẽ que
ꝑncipatũ tenet in humana natura :⁊ h̃ ſm
ↄditionẽ ſtatꝰ ⁊ ꝑſone:qꝛ vnus plus indi/
get ꝙ̃ aliꝰ:ſenex ꝙ̃ iuuenis: infirmꝰ ꝙ̃ ſa/
nus:nobilis ꝙ̃ ignobilis:⁊c̃. ⁊ ideo ſenes
vel infirmi ꝓpter nature defectũ auidiꝰ ſub
ſidia rerũ exteriorũ requirunt:⁊ oĩs indi/
gens naturaliter req̃rit indigentie ſue ſup
plemẽtũ:nõ tamẽ excuſaẗ homo ſi debitaꝫ
rõnis menſurã in aggregãdo: ↄſeruando:
ſollicitando:diligẽdo:circa diuitias exce/
dit qđ ꝑtinet ad rõnem auaricie. Ex quibꝰ
pꝫ ꝙ auaritia quãdã importat imoderãti/
am circa diuitias:⁊ hoc dupliciẗ. Vno mo
do immediate circa acceptionẽ ⁊ ↄſeruati
onẽ diuitiaꝝ:inꝙ̃tũ ſcꝫ aliq̃s acq̃rit pecuni
am vel ſimilia: vltra debitũ aliena ſurripi
endo vel retinendo. Alio mõ importat im
moderantiã circa interiores affectiões di/
uitiarum:puta cũ quis nimis amet vl̃ deſi
derat diuitias:aut nimis in eis delectaẗ:
etiam ſi nolit aliena rapere vel retinere.
Secundo vero queri poteſt: vtrum aua/
ricia ſit ſemper peccatũ mortale:preſertim
cum minimũ in auaricia videtur eſſe ꝙ ali
quis inordinate ſua retineat ſed hoc vide/
tur eſſe mortale peccatum:qꝛ dicit Baſiliꝰ
omel. j. Eſt panis famelici quem tu tenes:
nudi tunica quã cõſeruas:indigẽtis argẽ/
tuꝫ quod tu poſſides:quo circa tot iniuri/
as quot exhibere valeres:ſ; iniuriari alteri
ẽ pctm̃ mortale qꝛ dilectioni ꝓximi ↄriaẗ.
Ad hoc dicẽdũ prout etiã tangit cõpẽdiuꝫ
theologie:ꝙ auaricia ↄſiſtit i tribꝰ. ſ. in ap
petẽdo:in acquirẽdo: vel in retinendo. In
appetẽdo vero contingere põt quinqꝫ mo/
dis. Primo cũ quis appetit aliena appeti
tu cõpleto:q̃ nimiꝝ appetitꝰ in opus ꝓce/
deret ſi facultas adeſſet:⁊ ſic ẽ mortale pec
catũ:qꝛ ↄtra preceptũ illud:nõ cõcupiſces
rẽ ꝓximi tui:de q̃ videbiẗ poſtea. Scđo cũ
quis appetit nõ quidem aliena ſ; illicita:⁊
hoc volũtate completa: vt ſi quis indignꝰ
adipiſci conatur eccleſiaſticum bñficium:
⁊ ſic eſt iterum mortale. Tertio cum quis

a ꝓpetit talia ſiue ſint aliena ſiue illicita cū
volūtate cōditionata: ſcʒ ſi poſſet ea habe-
re ſine offenſa dei ꝛ iniuria ꝓximi: ꝛ tūc vl̄
nullū vl̄ veniale pctm̄ ē: ſiue talem conditi
onē addat ſiue habitualiter eam intēdat.
Quarto cum quis ſimpliciter appetit ha-
bere ſuperflua ꝛ h̄ appetitu ſuffocandi mē-
tem a cura ſui ꝛ a cōſideratione diuinoꝝ
ꝑ amorē dānabiliter in eis quieſcendo: ꝛ h̄
ē peccatū mortale. Quinto cum quis amo
re ſuperfluo temporalib⁹ inheret etiā licite
acquiſitis ꝛ poſſeſſis: ꝛ tūc ſi talis cura vl̄
infra diuinū amorē ſiſtit gradū: erit venia-
le peccatū: alioquin erit mortale: quo ſcʒ
amore victus videt̄ iuuenis ille ꝗ Matth.
xix. Marci. x. ꝛ Luce. xviij. queſiuit a dn̄o
Magiſter bone quid boni faciā vt habeā
vitā eternā? quo reſpondente: Serua man
data: fiducialiter dixit. Hec oīa cuſtodiui
a iuuentute mea: vbi dicit Beda ꝛ alij ex-
poſitores ꝙ verū dixit ſe obſeruaſſe māda-
ta: qḋ ꝓbari pōt ꝑ hoc qḋ dicit̄ Marc. x.
Jeſus autē intuit⁹ eſt eū ꝛ dilexit eum: vbi
dicit Origeñ. Jn hoc eñ ꝙ dilexit eum vl̄
oſculat⁹ ē eum: videt̄ affirmaſſe ꝓfeſſionē
eius qui dixit ſe oīa iſta impleſſe: intēdens
enī mente in eū vidit hominē ex bona con-
ſcīa cōfitentē: ꝛ ſic volūt doctores ꝙ adole
ſcēs ſeruauit ꝗdeʒ precepta decalogi: ſʒ ad
huc ignorabat qḋ eſſet magnū mandatum
in lege: quapropter volēs ei dn̄s oſtēdere
in quo deficeret: ſtatim ſubiūxit. Si vis ꝑ
fectus eē: ꝛ vt ſcriptū ē in euāgelio ſm̄ he-
bre. cū dn̄s ei dixiſſet. Uade ꝛ vende omīa
q̄ habes: cepit diues ſcalpere caput ſuū ꝛ
nō placuit ei: ꝛ dixit ad eū dn̄s. Quō dic̄:
feci legem ꝛ ꝓphetas quoniā ſcriptū ē ī le-
ge. Diliges ꝓximū tuū ſicut teipm̄: ꝛ ecce
multi fratres tui filij abrahe amicti ſūt ſter
core morientes p̄ fame ꝛ domus tua plena
eſt multis bonis: ꝛ nō egredit̄ oīno aliqd
ex ea ad eos. Ex quib⁹ colligit̄ ꝙ licet iſte
diues ad lr̄am legē decalogi obſeruabat:
tamē vim legis q̄ in radice dilectionis fun
data eſt penit⁹ ignorabat: bona quidē iu-
ſta ꝛ licita poſſidebat: ſed ea nimis dilige-
bat: ac ꝑ ꝯſequēs nimis auare cuſtodiebat
ꝯtra preceptum illud. Diliges dn̄m ꝛ dili-
B ges ꝓximū ꝛc̄. Jn acquirēdo ꝓinde pōt
auaricia ꝯtingere tripliciter: vel eñ quis ac
quirit res aliquas iniuſte q̄cūq̄ mō fuerit
ꝛ tunc ē mortale pctm̄: vel acq̄rit eas ꝑ tale
opus officiū artē vl̄ effectū qḋ eſt ꝑ ſe mor-
tale peccatū: etiā ſi eēt ſine lucro: vt mere-
tricium: lenocinium: torneamentū: lud⁹ alee ꝛ
ſilia: ꝛ tūc etiā ē mortale pctm̄: vl̄ acquirit
eas ꝑ opa illicita q̄ ſūt in ſe venialia: ſicut cuʒ
acq̄runt̄ ꝑ īmoderatā ſollicitudinē: vl̄ cuʒ
quis v̄ba ioco ſa cōponit ad ꝯſequēdū ali-
qḋ lucrū ſalua tñ honeſtate: ꝛ tūc ē venia-
le pctm̄: niſi forte q̄s ꝓpter delectationē dif
ſolutiōis totalit̄ ſe talib⁹ exercicijs daret:
tūc eñ eēt mortale. Dico aūt ꝓpter delecta
tionē: q̄ ſi q̄s ꝓpter ncc̄itatē cibi ꝑ talia vi-
te ſuſtētationē acq̄reret cū aliā artē lucro-
ſam neſciret: nō reputarē eū in ſtatu dānā-
doꝝ. Jn retinēdo deniq̄ pōt auaricia cō
tingere q̄tuor modis. Primo cū quis ſcient̄
ꝛ volūtarie retinet ea q̄ reſtituere tenet̄: cū
tñ ſine difficultate reſtituere valeret: de q̄
pʒ ſupra eodē p̄cepto ſermōe. lxiiij. tal̄ eñ
peccat mortalit̄: q̄ ſm̄ doctores ꝓ eodē re
putat̄: aliena rape vl̄ iniuſte detinere: exē-
pli grā: ꝯtra illos q̄ detinēt opariorꝫ mer-
ces ꝛ ꝓtrahūt de tpe in tp̄s ſolutiōes: p̄ci-
pit̄ Leui. xix. Nō morabit̄ op⁹ mercēnarij
tui apud te vſq̄ māe: glo. ibidē: merces .ſ.
q̄ forte viuit cū vxore ꝛ filijs ꝛ parentibus
ſi differt̄ deficit vict⁹: ꝛ ſi in craſtinū reci-
pit vim tñ ꝛ calūniaʒ ꝑtulit: q̄ interim vn̄
viueret nō habuit: hoc ꝯ illos q̄ ſolutionē
ꝓtrahūt etiā q̄nq̄ de anno in annū: immo
plerūq̄ falſe crimē īponūt ſibi ſeruientib⁹
ꝛ hac occaſione ſolutionē debitoꝝ ſubter-
fugiāt ſʒ audiāt ꝛ timeāt illud Eccl. xxxiiij
Qui effundit ſanguinē ꝛ qui fraudē facit
mercēnario fratres ſūt: nimirū cum vtrūq̄
pctm̄ ē ꝯtra ꝑpetrantē vindictā clamitans
ad deū. dicit̄ eñ Jaco. v. Ecce merces opa
rioꝝ veſtroꝝ q̄ meſſuerūt regiōes veſtras q̄
fraudati ſūt a vobis clamāt: ꝛ clamor eoꝝ
in aures dn̄i ſabaoth introijt. Notant̄ aūt
dicit ꝙ merces clamāt nō mercēnarius: q̄
plerūq̄ paup̄ leſus nec audet mutire q̄deʒ
pre timore diuitis: ꝛ ex eo ꝙ clamor merce-
dis efficit̄ violētior: vt pʒ de filijs iſrael op
preſſis ab egyptijs. Secūdo v̄o cū quis ea
retinet que pertinēt ad neceſſitatē ſuam et
ſuoꝝ: tam quo ad cōſeruationē ſtat⁹ q̄ꝫ per
ſone: de quo latius pʒ ſupra in. iiij. p̄cepto
ſermone. xv. ꝛ hoc q̄ꝫtum eſt de ſe: nō ē pec
catū: niſi ex aliquo accidenti fiat veniale:
vel etiā mortale: verbi gratia. Reddit⁹ he
reditarios aut vitales ſeu alia debita ni-
mis rigoroſe a debitoribus exigendo: qui
cōmode talia ſoluere nō poſſunt: hoc enim
graue peccatū ē. Jn cui⁹ argumētū dicit̄
Deut. xv. Anno ſeptīo facies remiſſioneʒ

cui debet̄ aliq̄d ab amico vl̄ ꝓximo vl̄ fratre
ſuo repetere ñ poterit ꝛ h̄ niſi ꝑi⁹ āno fini-
to: ſʒ ī noua lege ī q̄ charitas fratꝛna ꝑfuſi-
or eē dʒ: h̄ ipm̄ mutatū ē in meli⁹ vt dic̄ ibi
dē glo. q̄ nō ſolū ī. vij. āno ſʒ ī nullo āno lʒ
repetere debita cū ſcādalo fr̄is: qḋ etiam
dn̄s oñdit Exo. xxij. dicēs: Si pecuniā mu
tuo dederis pupillo meo paupi non vrge-
bis eū q̄ſi exactor. Lyra ibideʒ dicit: repe-
tens debitū cū auſteritate nimia q̄ꝫdiu im
potēs ē ad ſoluēdū ſequit̄: nec vſur̄ vl op-
primes. Ex q̄b⁹ liq̄do pʒ ꝙ creditor debi-
torē ꝯueniēs in iudicio: ꝓ ſolutiōe debiti
moleſtias inferēdo quē tñ ſcit ꝓbabilit̄ ī-
potētē ad ſoluēdū: ꝛ ꝓmptū ad ſatiſfaciē-
dum iudicio ꝓboꝝ grauiſſime peccat: niſi
forte debitor ſolutionē diſſimulās: ſua lu-
dis ebrietatib⁹ vel ſilib⁹ dilapidaret: aut
ocio deſeruiens opib⁹ lucratiuis inſiſtere
nō curaret: vn̄ ꝛ talit̄ exigētiū debita pec-
catū vſq̄ ad celū ꝓ vindicta clamitat: put
reſpōſū ē dicētibus Eſa. lviij. Quare ieiu
nauim⁹ ꝛ non aſpexiſti: humiliauim⁹ aīas
nr̄as ꝛ neſciſti? q̄b⁹ dn̄s. Ecce in dieb⁹ ie-
iunij vr̄i inuenit̄ volūtas vr̄a nō mea: illa
ſcʒ ꝙ oēs debitores vr̄os repetit̄. Pro q̄
nota ꝙ iudei ieiunabāt vſq̄ ad veſperā et
ideo tūc ad hoc vacabāt ꝙ circūeuntes re
peterēt debita. Seq̄t̄. Ecce ad lites ꝛ ꝯtē-
tiones ieiunatis ſcʒ cū lite debita repeten
tes: glo. ibidē: q̄ repetit nō habētē deo fa-
cit violētiā: ꝛ ideo ſubdit vt audiat̄ in ex-
celſo clamor vr̄: nā oppſſio ꝓximi clamat
ad deū ꝓ vīdicta. Dicit enī dn̄s Exo. xxij.
Si clamauerit ad me: exaudiā eū q̄ miſe-
ricors ſū. Tertio ꝓinde cū q̄s retinet ſu-
perflua reſpectu vtriuſq̄: ſcilʒ tam ſtat⁹ q̄ꝫ
ꝑſone: nec cōmunicat alijs indigētib⁹ p̄ſer
tim ī extrema neceſſitate: ꝛ h̄ nō ſolū mor-
taliter ſʒ etiā enormit̄ peccat. Unde p̄cepit
dn̄s Deut̄. xv. Si vnus d̄ fratrib⁹ tuis ad
paupͤtatē venerit: nō obdurabis cor tuum
nec ꝯtrahes manū tuā: ſʒ dabis mutuū q̄
indigere euʒ ꝓſpexeris: caue ne tibi ſubri
piat impia cogitatio ꝛ dicas in corde tuo:
appropinq̄t ſeptim⁹ ann⁹ remiſſiōis: ꝛ auer
tas oc̄los a paupe fratre tuo: nolens ei qḋ
paſtulat mutuū cōmodare: ne clamet ꝯ te
ad dn̄m: ꝛ fiat tibi ī pctm̄: ꝛ ecce vindictaʒ
tpalē hui⁹ peccati. Dicunt enī doctores he
brei Ruth. j. ꝙ ꝓpt̄ famē q̄ acciderat ī t̄ra
iſrl̄ multi paupes recurrebant ad Elime-
lech virū Noemi: q̄ diues erat ꝛ potēs: ſʒ
ꝓpt̄ auariciā ſuam durū erat ei paupib⁹ cō
modare vel dare: ꝛ ideo ad euitādas eoꝝ
importunitates: exijt de t̄ra illa cū bonis
mobilib⁹ ꝛ vxore ꝛ filijs: et q̄ ꝓpt̄ malam
cauſā exijt vt ſcʒ auaricie ſue ꝯſuleret: idō
diuino iudicio peregrin⁹ mortu⁹ ē ī egeſtate
cū filijs ſuis: vn̄ reuerſa Noemi vxor ei⁹ ī
terrā ſuā ait: Egreſſa ſū plena. ſ. filijs ꝛ di
uitijs: ꝛ vacuā me reduxit dn̄s: vn̄ ꝛ homi
cidio compat̄. Dicit enī Ambro. ī li. d̄ offi
cijs: ꝛ ponit̄. lxxxvj. di. c. nō ſatis: ī ſi. pa-
ſce fame morientē: q̄ſq̄s enī paſcēdo hoīeʒ
ſeruare poteris: ſi non paueris occidiſti: ꝛ
iteꝝ Ambro. in. c. ſicut hi. xlvij. di. ꝓpriuʒ
nemo dicat qḋ ē cōmune: ꝙ pluſq̄ꝫ ſuffice-
ret ſūptui ꝛ violēter obtētū ē: q̄ſi diceret:
q̄ ſumit pluſq̄ꝫ ſufficeret illud q̄ſi violēter
rapit: cui⁹ rōneʒ ibidē infert dicēs: nunq̄d
iniqu⁹ ē de⁹ vt nobis nō eq̄liter diſtribuat
vite ſubſidia? vt tu q̄dem eſſes affluens et
abundās: alijs v̄o deeſſet et egerēt: an id-
circo magis: q̄ ꝛ tibi voluit benignitatis
ſue expimēta ꝯferre: ꝛ aliū ꝑ virtutē patiē-
tie coronare: ꝛ infra. Eſurientiū panis eſt
quē tu detines: nudoꝝ indumētuʒ ē qḋ tu
recludis: miſeroꝝ redēptio ē ꝛ abſolutio:
pecunia quā tu ī terra defodis: tātoꝝ te ſʒ
ſcias inuadere bona: q̄ātis poſſis p̄ſtare
qḋ velis. i. ſi velis. Quarto ꝓinde cum C
q̄s aliq̄ retinet circa neceſſitatē extremaʒ:
q̄ tñ ſunt neceſſaria tam ꝑſone q̄ꝫ ſtatui: ſʒ
eadē cū affectu nimio ac inſatiabili cupidi
tate poſſidet: ꝛ ſic q̄ꝫuis dicēdo in ſe licitū
ē retinere: tñ ꝓpter affectū hmōi ē mortale
pctm̄: q̄ colit rem ſuaʒ ꝑ amorē ꝓ deo ſuo
parat⁹: ex h̄ vel ꝓ modico lucro adipiſcen-
do vel dāno p̄cauendo deū ꝯtēnere ī man
datis ei⁹: ſignū aūt hui⁹ affect⁹ ē cū q̄s res
ſuas poti⁹ apud ſe permittit putreſcere q̄ꝫ
vellet vtiliter paupib⁹ diſpēſare. Un̄ q̄daʒ
tam tenaciter tpalia ſeruāt ita ꝙ nec pau-
perib⁹ tribuāt nec cōmodis ꝓprijs vti va-
leant: ſʒ totū anxij filijs vel heredib⁹ reſer
uāt. O mira taliū demētia q̄ ſtulto ſtudio
ꝓ filijs vel heredib⁹ coaceruādis aīam ꝓ
priā venalē hn̄t: quā nec filij nec heredes
poſt mortē ſaltē obulo redimerēt: cum filij
luxuriāt̄ in bonis: ꝛ parentes cruciāt̄ in pe
nis: naʒ ꝛ fil⁹ auar⁹ mortem pr̄is exoptat:
quē vellet poti⁹ eternalit̄ dānari q̄ꝫ heredi
tatē ſuaʒ diminui: de q̄b⁹ parentib⁹ dr̄ Sap̄.
iij. Uacua ē ſpes illoꝝ et labores eoꝝ ſine
fructu ſcʒ et̄ne mercedis: ꝛ iterū Ozee. ix.
Effraim adducet ad interfectionem filios
ſuos: q̄ parentes hmōi ſūt cauſa dānatiōis

filioꝝ multoꝝ. Sunt inſup ꝗdā auari qui
tāto vinciūꝰ cupiditatis affectu: ꝙ nullū
aliū affectū amoꝛis admittere pñt: nec pa/
rentū nec vxoꝝ nec filioꝝ nec fratꝝ vt dif/
fuſe tractat Chꝛyſo. in li. ꝙ nemo leditꝰ ni/
ſi a ſeipo. De quibus ait Eccs. iiij. Repi ⁊
aliā vanitatē ſub ſole: vnꝰ ē ⁊ ſcd̄m nō ha/
bet: nō filiū nō fratrē ⁊ tn̄ laboꝛare nō ceſ/
ſat: nec ſatiantꝰ oculi eiꝰ diuitijs: nec reco/
gitat dicēs: cui laboꝛo ⁊ fraudo aīam meā
bonis: ⁊ quod extreme demētie eſt: ſubdit
ibidē. c. vj. Eſt aliud malū qd̄ vidi ſub ſo/
le: vir cui deꝰ dedit diuitias ⁊ ſubſtātiam
nec tribuit ei ptātem deus vt comedat ex
eo: ſed homo extraneꝰ voꝛabit illud: vn̄ ta
les ꝑ affectū diuitias ꝓ deo colunt: quod
apl's ꝓhibet ad Col'. iij. dicēs: Moꝛtifica/
te auariciaꝫ que ē idoloꝝ ſeruitꝰ: vbi dicit
glo. ꝙ par vitiū eſt: qꝛ rebꝰ ꝓ deo ſeruit et
pene vno explerꝰ ope. Hinc dicit Hiero. in
epl'a ad Ruſticū monachū. Eſtimato ma/
lo pōdere pctōꝝ: leuiꝰ videtꝰ alicui peccare
auarꝰ ꝙ̄ idolatra: ſed nō mediocriꝰ errat.
Sequitꝰ. Ridiculū videtꝰ ꝙ aliꝗs iudicetꝰ
idolatra: qꝛ duo grana thuris offert crea/
ture q̄ deo debuit offerre: ⁊ ille nō iudicetꝰ
idolatra: ꝗ totuꝫ ſeruitiū offert creature:
nō eni fruitꝰ ſed ſeruit diuitijs: hinc dicitꝰ
Eccl̄i. x. ꝙ auaro nihil ē ſceleſtiꝰ: ⁊ infra: ni
hil ē iniquiꝰ ꝙ̄ amare pecuniam: hic eni ⁊
aīam ſuā venalē habet. Quinto deniꝗ
cū ꝗs retinet ſupflua ꝗdam ex inoꝛdinato
amoꝛe tpaliū: ꝓpter quē modicū deficit a
medio largitatis: ſaluo tn̄ ſtatu ꝟtutis: et
ſic ē veniale pctm̄: niſi talē tenacitatē oſtē/
deret circa paupes: vt affluētius vacaret
circa delicias honoꝛes cupiditates ſupꝛa
cōditionē ſtatus ⁊ pſone: ſicut diues epu/
lo qui negauit micas Lazaro ⁊ induebatꝰ
purpura ⁊ byſſo epulatꝰ quotidie ſplendi/
de. Vide nūc quo pacto pmittit Augu. di
uites vti delicatis: ait eni in li. de verbis
dn̄i: ⁊ habetꝰ di. xlj. vbi dicitꝰ. c. Nō cogātꝰ
diuites paupeꝝ cibis veſci: vtantꝰ ꝯſuetu/
dine infirmitatis ſue: ſꝫ doleant ſe nō alitꝰ
poſſe: ſi ꝯſuetudinē mutant egrotāt: vtātꝰ
ſupfluis: dent inopibꝰ neceſſaria vtantꝰ p̄/
cioſis paupibꝰ dent vilia: h̄ ibi. Sꝫ iſte ecō
tra paupibꝰ ſubtrahūt vt magis gule de/
ſeruiāt: cū tn̄ ſub ſpinato capite nō decet
nutrire coꝛpꝰ delicioſū: ꝗbꝰ ipꝛoperat dn̄s
Ezech. xvj. Viuo ego dicit dn̄s: qꝛ nō fecit
zodoma ſoꝛoꝛ tua et filie eiꝰ ſicut feciſti tu
⁊ filie tue: ecce fuit iniꝗtas hec zodome ſo
roꝛis tue ſupbia ſaturitas panis ⁊ abūdā/
tia ſcꝫ diuitiaꝝ ⁊ luxuria ⁊ ocium ipſius: ⁊
manū egeno ⁊ paupi nō poꝛrigebant. Vn̄
dicūt doctoꝛes hebꝛei ſup illud Gen̄. xvj.
Et aggrauatū ē pctm̄ eoꝝ nimis: ꝙ h̄ fuit
aggrauatio: qꝛ puellā quādā occiderūt in
ſolita moꝛte eo ꝙ dederat alimētū paupi:
cui ſatis hec lr̄a conſonat. Tu tn̄ quotidie
peioꝛa ppetras o ingrate chꝛiſtiane: ꝗ poſt
accepta tā manifeſta veritatis documēta:
poſt expta tā infinita charitatis inſignia:
poſt effuſū chꝛiſti ſanguinē: iterū inflaris
ſupbia: illaꝗaris auaricia: cōmeſſatiōibꝰ
vacas ⁊ ocio: nec eſt qui miſereatꝰ pupillis
chꝛiſti marceſcentibꝰ inedia. Hinc merito
cōminatꝰ dn̄s Mat. x. Amē dico vobis to
lerabiliꝰ erit terre zodomoꝝ et gomoꝛreo/
rū in die iudicij ꝙ̄ illi ciuitati q̄ nō recepe/
rūt vos ſcꝫ paupes meos. Vn̄ ſicut habita
toꝛes hierl'm tūc magis peccabāt zodomi
tis: eo ꝙ ꝯtempto vero deo exercebāt ido
latriā etiā i tēplo dn̄i: vt dicit ibidē Lira.
ſed nunc magis peccāt falſi chꝛiſtiani: cuꝫ
ꝯtempto paupe ⁊ humili chꝛiſto i ſe ⁊ mē/
bꝛis ſuis paupibus: colūt māmonā iniꝗ/
tatis vt ſeruiāt vlterius deo ventri: quos
Paulꝰ cēſuit inimicos crucis chꝛiſti: quo
rū deꝰ vēter ē ⁊ glīa in cōfuſione ꝗ terrena
ſapiūt: qd̄ a nobis auertat ieſus chꝛiſtus
bn̄dictꝰ i ſecula. Amē. Ad laudē dei.

Vtꝝ auaricia ſit maximum pec catoꝝ ⁊ vtꝝ vitiuꝫ capitale ac de filiabus eiꝰ q̄ ſūt obduratio: violē tia: inquietudo: fallacia: piuriuꝫ: fraus ⁊ ꝓditio: Sermo LXVII

On furtum facies

n Exo. xx. De vitio auaricie pꝛoſe/
quēdo. Pꝛimo queri pōt: vtꝝ A
auaricia ſit maximū pctōꝝ: pꝛeſertim cum
apl's eā cōpat ſeruituti idoloꝝ: ad Eph. v.
Sꝫ idolatria cōputatꝰ intꝰ grauiſſima pec/
cata. Et Eccl̄i. x. dicitꝰ qd̄ auaro nihil ē ſce/
leſtiꝰ: in cuiꝰ argumentū: ſicut pctm̄ in ſpi/
ritūſāctū ꝓptꝰ ſuā enoꝛmitatē iudicatꝰ irre
miſſibile: ſic auaricia pctm̄ eſt inſanabile:
qꝛ dicit ph̄us in. iiij. ethi. ꝙ ſenectꝰ ⁊ om̄is
ipotētia illiberales facit: in ꝗ dat intelligi
ꝙ auaricia creſcit cū ſenibꝰ ⁊ debilibꝰ in ꝗ/
bus tn̄ alia peccata decreſcunt. Hinc dn̄s
hūc moꝛbū inſanabilē iudicabat: cuꝫ dice

bat: faciliꝰ eſt camelū itrare ꝑ foꝛamē acus
ꝙ̄ diuitē auaꝝ intrare in regnuꝫ dei. Ad h̄
dicēdū ſm Tho. ſcd̄a. 2e. q. cxviij. qd̄ pec/
catū ex h̄ qd̄ ē malū: ꝯſiſtit in ꝗdam coꝛru/
ptione ſeu priuatiōe alicuius boni: inꝗtū
eni eſt voluntariū: cōſiſtit in appetitu ali/
cuiꝰ boni. Dupliciter ḡ pctōꝝ oꝛdo pōt at/
tendi. Vno modo ex pte boni qd̄ ꝑ pecca/
tū ꝯtemnitꝰ vel coꝛrūpitꝰ: qd̄ quāto maius
ē tanto peccatū grauiꝰ eſt: ⁊ ſm hoc pctm̄
qd̄ eſt ꝯtra deū eſt grauiſſimū: ⁊ ſub hoc ē
pctm̄ qd̄ eſt ꝯtra pſonā hoīs: ſub ꝗ eſt pec
catum qd̄ eſt ꝯtra res exterioꝛes q̄ ſunt ad
vſum hoīs deputate: qd̄ videtꝰ ad auarici/
am ptinere. Alio modo pōt attendi gradꝰ
pctoꝝ ex pte boni cui inoꝛdinate ſubditur
appetitꝰ humanꝰ: qd̄ quāto minꝰ ē: tanto
pctm̄ eſt defoꝛmiꝰ: turpiꝰ eſt eni ſubeſſe bo
no inferioꝛi ꝙ̄ ſupioꝛi: bonū aūt exterioꝛū
reꝝ ē infimū inter humana bona: minꝰ eſt
eni ꝙ̄ bonū coꝛpis qd̄ etiaꝫ eſt minꝰ ꝙ̄ bo/
nū anime qd̄ etiā exceditꝰ a bono diuino.
Et ſm hoc pctm̄ auaricie quo humanꝰ ap/
petitꝰ ſubditꝰ etiaꝫ exterioꝛibꝰ rebꝰ: habet
quodāmodo defoꝛmitatē maioꝛeꝫ. Quia
tn̄ coꝛruptio vl' priuatio boni incōmutabi/
lis foꝛmaliter ſe habet in peccato: ꝯuerſio
ꝟo ad cōmutabile bonū materialitꝰ: iō ma
gis ē iudicāda peccati grauitas ex pte bo
ni qd̄ coꝛrūpitꝰ ꝙ̄ ex pte boni cui appetitꝰ
ſubditꝰ. Et ideo dicēdū: ꝙ auaricia ſimpli
citer nō ē maximū pctōꝝ: lꝫ apl's eā idola/
trie ꝑ quādā ſilitudinē cōpat: qꝛ ſicut ido/
latria ſe ſubijcit exterioꝛi creature vt exhi/
beat ei diuinū cultū: ſic auaricia ſe ſubijcit
exterioꝛi creature ipam imoderate ꝯcupi/
ſcēdo: tn̄ ad vſum nō ad cultū. Verū eſt tn̄
ꝙ auaricia quādā habet inſanabilitatē ſi/
cut peccata i ſpiritūſāctū: ſꝫ aliter: nā pec/
catū in ſpiritūſanctū ē inſanabile ex pte cō
tēptus: vt qꝛ hō ꝯtēnit vel miſcd̄iam vl' iu
ſticiā diuinā vl' aliꝗd hoꝝ: ꝑ q̄ homīs pec/
cata ſanantꝰ: ⁊ ideo talis inſanabilitas ꝑ/
tinet ad maioꝛē grauitatē peccati: ſed aua
ricia inſanabilitatē habet ex pte defectus
humani inꝗtuꝫ ſcꝫ humana natura ſemꝑ
ꝓcedit ⁊ tendit ad maioꝛē defectibilitatē:
nam quo quis ē magis deficiens: eo magꝰ
amminiculo reꝝ exterioꝝ indiget: ⁊ ꝑ ꝯſe/
quens magis in auaricia labitur: ꝑ talem
igitꝰ inſanabilitatē nō oſtenditꝰ peccatū eē
grauius ſed quodāmodo ꝑ hoc ē periculo
B ſius. Secūdo queri pōt: vtrum auaricia
ſit vitiū capitale: pſertim cum illa vitia di
cantꝰ capitalia q̄ pꝛincipales fines habēt ad
quos fines alioꝝ vitioꝝ oꝛdinātꝰ: ſed hoc
non competit auaricie: quia diuitie non
habent rōnem finis ſed magis rōneꝫ eius
qd̄ eſt ad finē vt dicitꝰ in. j. ethi. Ad hoc re
ſpōdet Tho. vbi ſupꝛa: ꝙ vitiū capitale di
citꝰ ex quo alia vitia oꝛiuntꝰ ſm rōnem fi/
nis: qui cū ſit multuꝫ appetibilis: ꝑ eiꝰ ap
petitū homo ꝓcedit ad multa faciēda vel
bona vel mala: finis aūt maxime appetibi
lis ē beatitudo ſiue felicitas q̄ ē vltimꝰ fi/
nis hūane vite: ⁊ ideo quātomagis aliꝗd
pticipat felicitatis cōditiōes tātomagis ē
appetibile. Eſt aūt vna de ꝯditiōibꝰ felici/
tatis vt ꝑ ſe ſit ſufficiēs: alioꝗn non quie/
taret appetituꝫ tanꝙ̄ vltimꝰ finis: ſed per
ſe ſufficientiā maxime repꝛomittunt diui/
tie: vt dicit boetiꝰ. iij. de cōſo. Cuiꝰ ratio ē:
qꝛ ſicut ait ph̄s in. v. ethi. denario vtimur
qſi fideiuſſoꝛe ad oīa habenda. Et Eccl̄i. x.
dicitꝰ ꝙ pecunie obediunt oīa. Et id̄o aua
ricia que ꝯſiſtit i appetitu pecunie ē vitiū
capitale: licet eni pecunia oꝛdinatꝰ ad ali/
ud ſicut ad finem: tn̄ inquātū vtilis eſt ad
oīa ſenſibilia ꝯquirenda: virtute quodā/
modo ꝯtinet oīa: ⁊ ideo quādā habet feli/
citatis ſilitudinem. Et qꝛ vitium ē capita/
le Grego. xxxj. moꝛal'. aſſignat ei ſeptē fili/
as: quaꝝ ſufficiētia ſic pōt haberi. Eſt eni
auaricia ſupfluꝰ amoꝛ habendi diuitias: ⁊
ideo i duobꝰ excedit. Pꝛimo ſupexcedit i
retinendo: ⁊ ex hac pte oꝛitꝰ ex auaricia ob
duratio ꝯtra miſcd̄iam: qꝛ ſcꝫ coꝛ eius mi/
ſericoꝛdia nō emollitur vt de diuitijs ſuis
ſubueniat miſeris. Scd̄o ptinet ad auari/
ciam in accipiendo ſupabūdare: ⁊ ſm hoc
auaricia conſiderari pōt dupliciter. Vno
modo ſm ꝙ ē in affectu: et ſic inquietudo
oꝛitur ex auaricia inꝗtū ſcꝫ ingerit homi/
ni ſollicitudinē ⁊ curas ſuperfluas: auarꝰ
eni non impletꝰ pecunia: vt dicitꝰ Eccl̄i. v.
Alio modo cōſiderari pōt in effectu et ſic
in acquirendo aliena quādoꝗ vtitꝰ vi: qd̄
ptinet ad violentiam: quandoꝗ dolo: ꝗ ſi
fiat in ꝟbis ſimplicibꝰ ſine iuramēto erit
fallacia: ſi autē additur confirmatio iura/
menti aſſertoꝛij vl' ꝓmiſſoꝛij erit piurium.
Si ꝟo dolus cōmittatꝰ in ope: ſic ꝗtuꝫ ad
res erit fraus: ꝗtū autē ad pſonas erit ꝓ/
ditio: vt ptꝫ de Iuda qui chꝛiſtū ex auari/
cia ꝓdidit. Ex ꝗbus patꝫ ꝙ auaricie ſeptē
ſūt filie. Pꝛima filia eſt obduratio coꝛ/
dis: qn̄ ſcꝫ auarꝰ ſic coꝛ habet induratuꝫ:
ꝙ nō compatitꝰ paupi ⁊ indigenti nec coꝛ/

de nec ope: ⁊ h̃ ideo: q꞉ dicit Chryſo. in tra
ctatu ꝙ nemo leditᷣ niſi a ſeipo: ꝙ intãtuȝ
amoꝛ pecunie aĩam auari fatigat: vt neqꝫ
amicis neqꝫ ꝓpinqs ineſt: dũ etiã neqꝫ cõ/
iugi neqꝫ filijs p̃bet locũ amoꝛis: qbꝰ affe/
ctibꝰ inter hoĩes nihil p̃fertᷣ: quãtominus
extraneis paupibꝰ p̃bebit locũ amoꝛis: cũ
tñ p̃ceptũ ſit Deutᷣ. xv. Si vnꝰ de fratribꝰ
tuis q moꝛatᷣ intra poꝛtas ciuitatis tue: in
terra quã dñs deꝰ tuꝰ daturꝰ ẽ tibi: ad pau
pertatẽ venerit: nõ obdurabis coꝛ tuũ nec
ꝯtrahes manũ tuã: ſȝ apies eã paupi ⁊ da
bis mutuũ q eũ indigere pſpexeris. Seq̃/
tur. Ne clamet ꝯtra te ad dñm et fiat tibi ĩ
pctm̃ ſȝ dabis ei nec ages quippiã callide
ĩ eiꝰ neceſſitatibꝰ ſubleuãdis. Et ĩfra. Nõ
deerũt paupes ĩ terra habitationis tue: id
circo ego p̃cipio tibi vt aperias manũ fra/
tri tuo egeno ⁊ paupi q tecũ v̾ſãtᷣ ĩ terra.
Hinc pſ̃. xciiij. hodie ſi vocẽ eiꝰ: ſcȝ ĩ pau/
peribus audieritꝭ nolite obdurare coꝛda
vr̃a. Alioqn vt dicitur Prouer. xxj. Qui
obturat aurẽ ſuã ad clamoꝛẽ paupis petẽ/
tis. ſ. elemoſynã vlꝫ ꝯſiliũ auxiliũ ſubuẽtõȝ
liberationẽ ꝯ iniuſte opprimẽtes pſequẽtes
defraudãtes calũniãtes aut quocũqꝫ mõ
iniuriãtes. Sequitᷣ: ⁊ ipe clamabit ⁊ non
exaudietᷣ: ſ vt dicitᷣ in pſ̃. lvij. furoꝛ illis:
ſeȝ auaris ſm ſilitudinẽ ſerpentis: q꞉ eoꝝ
auaricia irreuocabilis ẽ. Sȝ cuiꝰ ſerpentiſ?
Sicut aſpidis ſurde non naturaliter ſȝ ob
turãtis aures ſuas ſcȝ terra et cauda: qbꝰ
aures obſtruit ne vocẽ incãtantis audiat.
Sic auarꝰ terrena cupiditate ⁊ vite longi/
turnitate ne vocem audiat paupis ⁊ egeni
ſubſidiũ qdcũqꝫ poſtulãtis. Et ideo ſeqtᷣ.
Ad nihilũ deueniẽt tanqꝫ aq decurrẽs. Et
infra. Priuſq̃ intelligerẽt ſpine vr̃e. i. pec
cata vr̃a ramnũ. i. maturã damnationẽ: ſi/
cut viuẽtes Dathan Abyron cũ ſuis ab/
ſoꝛpti ſũt: ſicut ĩ ira abſoꝛbet eos. Rãnus
enĩ eſt genus herbe p̃us qdem mollis ſed
q̃ poſt in ſpinas vertitᷣ. Sic peccata modo
delectant ſȝ poſtea pungẽt. Sequitᷣ. Leta/
bitᷣ iuſtus cũ viderit vindictaȝ ⁊ h̃ amoꝛe
iuſticie non liuoꝛe vindicte. Scd̃a vo di
citᷣ violẽtia q̃ fit alicui palã nocendo p ma
la facta: quã Iſido. vocat rapacitatẽ. Ad
cuiꝰ euidentiã ſciẽdũ ſm Tho. ſcd̃a. 2ᵉ. q.
lxvij. ꝙ ĩ ſocietate hoĩm nullus habet co/
actionẽ niſi p publicã ptãteȝ: ⁊ ideo qcũqꝫ
p violẽtiã aliqd alteri aufert: ſi ſit p̃uata p
ſona nõ vtẽs publica ptãte illicite agit et
rapinã cõmittit. Principibus vo publica
ptãs cõmittitᷣ ad hoc ꝙ ſint iuſticie cuſto/
des: ⁊ idõ nõ licet eis vti violẽtia ⁊ coacti
one niſi ſm iuſticie tenoꝛẽ: ⁊ hoc vel ꝯ ho/
ſtes pugnando vel ciues malefactoꝛes pu
niẽdo. Qd̃ aũt p talẽ violẽtiaȝ aufertᷣ: nõ
habet ꝓpꝛie rõneȝ violentie vel rapine cũ
nõ ſit ꝯ iuſticiã. Si vo ꝯtra iuſticiã aliqui
q p publicã ptãtẽ aliq indebite extoꝛque/
ant h̃: ꝓpꝛie violẽtia ẽ ⁊ rapina: ſicut et la/
trociniũ; aut ſi iudiciũ pũertãt aut ſilẽ qd
agũt. Hinc dicit Augu. iiij. de ciui. dei. Re
mota iuſticia qd ſunt regna niſi magna la
trocinia: q꞉ ⁊ latrocinia qd ſũt niſi parua
regna. Vñ Ezech. xxij. Principes eiꝰ ĩ me
dio eiꝰ q̃ſi lupi rapiẽtes p̃dã. Nã ⁊ publi/
ca ptãte fũgẽtes tanto grauiꝰ peccãt qꝫ la/
trones: quãto piculoſiꝰ ⁊ cõmuniꝰ ꝯ publi
cam iuſticiã agũt cuiꝰ cuſtodes poſiti ſũt.
Vñ ⁊ grauiꝰ peccãt iniuſti rectoꝛes reipu/
blice qꝫ raptoꝛes vtpote electi et iurati de/
fendere publicã iuſticiã: cuiꝰ potiſſimi vio
latoꝛes effecti ſũt. Cõtra qs terribiliter in
tonat dñs Deutᷣ. xxvij. dicens: Maledictꝰ
q puertit iudiciũ aduene pupilli et vidue.
Tales enĩ vt in plibꝰ opprimũtᷣ ĩ iudicijs.

Tertia ꝓinde filia dr̃ inqetudo. Et ẽ in/
quietudo qdaȝ appetitus lucri mentẽ red/
dens ſupflua ſollicitudine inquietã. Pro
quo nota: ꝙ vt tangit Tho. ſcd̃a. 2ᵉ. q. lv.
ſollicitudo tpalium tripliciter eſſe põt illi/
cita. Primo ex parte eius de quo ſollicita
mur: ſi ſcȝ tpalia tãqꝫ finẽ q̃ramꝰ: non refe
rẽdo eaꝝ vſũ ad diuinũ honoꝛẽ ⁊ ꝓpꝛiam
ſalutẽ: ſicut auari faciũt. Secundo vo ex
pte timoꝛis ſupflui: qñ ſcȝ qs timet ne faci
endo qd debet neceſſaria ſibi deficiant: ſi/
cut qui laboꝛant vel laboꝛictũ ſeu mercãti
as vẽdũt diebꝰ feſtiuis qd niſi facerẽt defi
cere timẽt. Tertio ꝓptᷣ ſtudium ſupfluum
qd apponitᷣ ad tpalia coaceruãda: ꝓpter
qd a ſpũalibꝰ elõgatᷣ: qbꝰ tñ p̃ncipaliter in
herere debẽt iuxᷣ illud Matth. vj. Primũ
q̃rite regnũ dei ⁊ iuſticiã eiꝰ. Alioqn vt dr̃
Matth. xiij. Sollicitudo ſuffocat v̾bum.
Hinc p̃ſertim Matt. vj. p̃cipit dñs dicẽs:
Nolite ſolliciti eẽ ĩ craſtinũ. i. in futurũ vt
gloſat Hiero. ⁊ ĩtelligitᷣ d ſollicitudĩe ſup/
flua. Rõ p̃dictoꝝ ẽ: q꞉ nullũ opꝰ põt eẽ vir
tuoſũ niſi debitis circũſtãtijs veſtiatᷣ: ĩter
q̃s eſt vna debitũ tp̃s: ſm illud Eccĩ. viij.
In oĩ negocio eſt tp̃s ⁊ oppoꝛtunitas. Qd̃
non ſolũ in exterioꝛibꝰ opibꝰ ſed etiã ĩ ĩte/
rioꝛi ſollicitudĩe locũ habet: naȝ vnicuiqꝫ
tpi cõpetit ꝓpꝛia ſollicitudo: ſicut tpi meſ/

ſis ſollicitudo metẽdi: tẽpoꝛi autũni ſolli/
citudo vindemie ⁊c̃. Qui g tpe ſeminãdi
de meſſione ſollicitꝰ eẽt ſupflue futuri tpis
ſollicitudinẽ p̃occuparet: ⁊ h̃ ibidẽ dñs ꝓ
hibet: vnde ⁊ ſubdit. Craſtinꝰ enĩ dies ſol/
licitus erit ſibiipi: ſufficit enĩ diei malicia
ſua. i. afflictio ſollicitudinis. Et ſic ꝓhibet
ſollicitudinẽ: de futuris inutilẽ ⁊ ſupfluã
nõ aũt rationabilẽ ⁊ oꝛdinatã. Hic ergo
q̃ri põt vtꝝ licitũ ſit theſauros ꝯdere: pre/
ſertim cũ ⁊ Matth. vj. dr̃: Nolite theſauri
ȝare vobis theſauros ĩ terra vbi erugo et
tinea demollitᷣ ⁊ vbi fures effodiunt ⁊ fu/
rantᷣ. Ad hoc rñdet cõpendiũ: ꝙ theſauri
ȝare ꝯtingit tripliciter. Vno modo ex affe
ctu auaricie abſqꝫ oĩm intentiõe neceſſita/
tis pꝛopꝛie vel aliene ⁊ hoc eſt pꝛohibituȝ
omnibꝰ a deo: q꞉ multũ degenerat coꝛ hu/
manũ: totũ illud terrenũ efficiẽs: nam ſub
ditᷣ Matth. vj. cauſa cur theſaurizare non
debet chꝛiſtianꝰ. Vbi inqt ẽ theſaurꝰ tuꝰ:
ibi ⁊ coꝛ tuũ erit ſcȝ p affectũ. Et idõ dicitᷣ
Prouer. xv. Melius eſt parum cum timo
re dñi: q̃ theſauri magni ⁊ ĩſatiabiles. Et
eiuſdem. xxj. dicitᷣ. Qui theſauros ꝯgre/
gat lingua mendacij vanꝰ ⁊ excoꝛs eſt ⁊ im
pingetᷣ ad laqueos moꝛtis. Et idõ ꝯcludi
tur Eccĩ. xxxj. Beatus diues qui inuẽtus
eſt ſine macula ⁊ q poſt auꝝ non abijt: nec
ſperauit ĩ pecunia theſauris. Secũdo mo
do cõtingit theſauros condere ex quadaȝ
ꝓuidentia ⁊ hoc ex conſideratione ꝓbabi
lis neceſſitatis: ⁊ ſic cõceditur parentibus
ſecularibꝰ ob neceſſitatẽ filioꝝ educãdoꝝ
vel filiaꝝ ꝯiugio tradendaꝝ non tñ ditan
darũ. Sed in h̃ ſeruãdus eſt modus ſm cõ
ditionem ſtatus ⁊ pſonaꝝ: vñ dicit aplus
ij. Coꝛ. xij. Nõ. n. debẽt filij parẽtibꝰ the/
ſaurizare ſed parentes filijs. Tertio ꝯtin/
gint condere theſauros ex ꝯſideratiõe du
plicis vtilitatis: ſcȝ regni defendendi vel
diuini cultꝰ ampliãdi: ⁊ ſic ꝯceſſũ ẽ regibꝰ
p̃ncipibus ⁊ ſilibꝰ theſaurizare. Si tñ eoꝝ
intentio nõ fuerit debite modificata nõ ex
cuſantᷣ: dũ ſcȝ ſpem ⁊ affectum ponũt in il
lis: vnde dicitᷣ Baruch. iij. Vbi ſunt p̃nci
pes gentiũ ⁊ q dñantᷣ ſup beſtias q̃ ſũt ſu/
per terrã: q in auibꝰ celi ludũt q argentuȝ
theſaurizãt ⁊ aurũ in q ꝯfidunt homĩes ⁊
nõ eſt finis acquiſitionis eoꝝ: q argentuȝ
fabꝛicãt ⁊ ſolliciti ſũt nec ẽ inuẽtio opeꝝ il/
loꝝ: exterminati ſunt ⁊ ad inferos deſcen/
derũt: ⁊ alij in locuȝ eoꝝ ſurrexerũt: h̃ ibi.
Verũtamẽ pſonis eccleſiaſticis ꝓpꝛie nũ/
qꝫ licet theſaurizare nec etiam tenere pecu
nias intentione ſeruandi. Dicit. n. Amb.
Auꝝ habet eccleſia non vt ſeruet ſȝ vt ero
get. Quarta aũt filia dr̃ fallacia ⁊ ptinet
ad aſtuciã. Pro q ſciendũ ſm Tho. ſcd̃a
2ᵉ. q. lv. ꝙ cũ aliqs vtitᷣ vijs nõ veris ſ ſi/
mulatis ⁊ apparẽtibꝰ ad aliquẽ finẽ bonũ
vel malũ cõſequẽdũ: hoc ptinet ad aſtutiã
⁊ ẽ pctm̃ etiã ſi oꝛdinetᷣ ad bonũ finẽ: quia
nullus vti dȝ vijs falſis ⁊ ſimulatis etiam
ad bonũ finẽ cõſequẽdũ. Nõ eñ ſũt facien
da mala vt eueniant bona: nã aſtutia ꝓpꝛiẽ
in malo accipitᷣ: vt dicit phs in. vj. ethi. qꝫ/
uis qñqꝫ abuſiue ĩ bono accipitᷣ vt dicẽ Au
gu. in. iiij. ꝯtra Iulianũ. ſȝ illud Prouer.
j. Vt detᷣ puulis aſtutia. Et eſt vt frequen
ter ipius auaricie pediſſequa. Nota tñ ꝙ
ad aſtutiã ꝓpꝛie ptinet excogitatio viarum
nõ veraꝝ ſ ſimulataꝝ ⁊ apparentiũ: ad ali
quẽ finẽ bonũ vel malũ ꝯſequẽdũ: ſicut ex
cogitatio rectaꝝ viaꝝ ad debitũ finẽ perti
net ad pꝛudentiã: ſed aſſũptio taliũ viarũ
ſm executioneȝ operis ſiue per verba ſiue
per facta pertinet ad dolum. Ad fallaciaȝ
vero ptinet executio taliũ viarũ ⁊ h̃ p ver/
ba deceptoꝛia ſine iuramẽto: vñ fallere ſp
eſt pctm̃: falli aũt nõ ſemp ẽ pctm̃: ſed qñqꝫ
eſt pena peccati. vt qñ quis fallitᷣ in his q̃
nõ ſpectãt ad fidẽ: de h̃. xxij. q. ij. p totum:
p̃cipue. c. Nec artificioſo mẽdacio nec ſim
plici verbo opoꝛtet quẽq̃ decipere: q꞉ quõ
libet mentitᷣ ſcȝ ad hoc vt decipiat occidit
aĩam ſuã: hec Augꝰ. li. de ꝯflictu vitioꝛum
⁊ virtutũ. Verũtamẽ ſicut in his que ſunt
extra religionẽ fidei: maius malũ eſt falle
re. i. mentiri qꝫ falli: ſic ecõtra in his q̃ per/
tinent ad fidẽ maius peccatũ eſt falli qꝫ fal
lere: vt pȝ eo. ti. c. in ipſaꝝ. Poteſt tñ cau/
ſa pietatis veritas occultari: ac etiam ſpe/
cies alicuius aſſimulationis aſſumi: vt pȝ
ibidẽ. et. c. vtilẽ. ⁊ ſe. ⁊. c. p̃ce. Quinta fi
lia dicitur piurium: que filia ſimiliter ad
aſtuciã non in cõgrue ptinere dicitᷣ. Ad p/
iuriũ nãqꝫ ptinet executio viaꝝ nõ rectaꝝ
et ſilataꝝ ⁊ h̃ p verba deceptoꝛia iuramẽto
firmata: vñ piurare ẽ v̾bo doloſo dãnabi/
liter interpoſita fide vel iuramento aliqd
aſſerere vel ꝓmittere cum intentione fallẽ
di: ſicut ſepiſſime fit in diuerſis ꝯtractibꝰ.
De q piurio dr̃. xxij. q. v. c. Quacũqꝫ arte
v̾boꝝ qs iuret: deꝰ tñ q ꝯſcie teſtis eſt ita
hoc accipit ſicut ille cui iuratur intelligit.
Duplicitᷣ aũt reus fit q ⁊ dei nomẽ ĩuanũ
aſſumit: ⁊ ꝓximũ dolo capit: h̃ ibi Et h̃ ĩtel

c

ligiꝰ vex qñ iurãs ſimulato iuramẽto ꝓxi
mũ intẽdit decipe:imo vt ibidẽ dr.c. ꝙ piu
rare paratꝰ ẽ añꝙ piurat iã piurꝰ videt :qꝛ
deꝰ nõ ex opibꝰ iudicat ſʒ ex cogitationibꝰ
⁊ ex corde:hoc ibi. Verũtñ cũ ꝗs intẽtiõe
ſimplici iurãt tũc a deo iuramẽta recipiũt
ſicut ex intimis ꝓferũt nõ ſicut ab alijs i/
telligũt :vt ptʒ ibidẽ.c. hũane: ⁊ notãt.§.
ex his oĩbus: vbi plane de h. Sexta filia
dr fraus :ꝙ ſiliter ad aſtutiã ptinet:qꝛ per
eã fit executio viaꝝ nõ rectaꝝ ⁊ ſimulataꝝ
ꝑfecta deceptoria:⁊ h inꝗtũ cõcernũt res
exteriores:ſicut legit Act.v.ꝙ vir quidã
noĩe Ananias cũ Saphyra vxore ſua vẽ/
didit agrũ ⁊ fraudauit de ꝑcio agri. Sic i
emptiõe ⁊ venditiõe multiplices hodie cõ
mittunt fraudes:i numero põdere ⁊ men/
ſura:in ſubſtãtia qlitate quãtitate: in ꝑcij
vel debiti ſolutiõe ⁊ ſilibꝰ. Cõtra ꝗs dicit
aplus.j.Cor.vj. Quare nõ mag iniuriã
⁊ fraudẽ patimini.i.violentiã vel machi/
nationẽ occultã potiꝰ ꝙ facitis :ſʒ vos in/
iuriã facit.i.aptã violẽtiã dũ in iudicio i/
fideliũ trahitis ⁊ cõtenditis: ⁊ fraudatis
ſcʒ occulte corrũpendo iudices donis :⁊ h
fratribꝰ.i.fidelibꝰ facitis. Talez fraudem
opati ſũt hi ad quos ait dñs Eſa.j. Argẽ/
tũ tuuʒ verſũ eſt in ſcoriã: vinũ tuũ mixtũ
eſt aq̃:ꝑncipes tui infideles ſcʒ in regimie
ꝑpli:ſocij furum ſcʒ ꝓpter cõmunicationẽ
furti ⁊ defenſionẽ furis:oẽs diligunt mu/
nera ſcʒ ꝑ auariciã: ſequunt retributiões
ſcʒ ꝑuertẽtes iuſticiã:pupillo non iudicãt
ſcʒ dando ꝓ eo ſniaʒ in cauſa iuſta: cauſa
vidue nõ ingredit ad eos : qꝛ ſcʒ nõ videt
inde ꝯſurgere lucrum tꝑale: ꝓpter hoc ait
dñs exercituũ:fort iſrl.ſ.ad puniẽdũ:heu
ꝯſolabor ſuꝑ hoſtibꝰ meis ⁊ vindicabor d
inimicis meis. Septima filia vocat ꝓ/
ditio:ꝙ pariformiter ad aſtutiã ptinere vi
det : qꝛ ꝑ eã fit executio viaꝝ nõ rectaꝝ et
⁊ ſimulataꝝ ꝑ opa deceptoria:inquãtũ cõ/
cernũt ipãs ꝑſonas. Et fiunt ꝓditiões in
abſentia decepti:ſed fraudes in ꝑſentia vt
ptʒ in iuda ꝙ abiens i abſentia chriſti chri
ſtũ vẽdidit. Sʒ vt dr Ecci. xxvij. Facienti
nequiſſimũ cõſiliũ ſuꝑ ipm deuoluet ⁊ nõ
agnoſcet vñ aduenietilli. Hoc ptʒ i Amã
ſuꝑbiſſimo. Et.ij. Machab.x.in his ꝙ fra/
tres pecunijs vẽdiderũt aduerſarijs eorũ
dimiſſis: quos ꝓditores effectos Macha
beus interfecit. Ad laudem dei.

Sequũt ſmões d ꝑcepto octauo.

De teſtimonio ferẽdo i iudicio: ⁊
q̃liter ꝗs obligat ad illud: ⁊ de te/
ſtibꝰ cogẽdis remunerandis ⁊ refu
tandis: Sermo I

N On loqueris cõ
tra ꝓximũ tuũ falſum teſti/
moniũ. Exo.xx. Hoc ẽ octa/
uum ꝑceptuʒ in ꝙ ſm Aug.
ꝓhibet oĩe nocumẽtum ꝙ
ꝗs ꝑ falſitatẽ oris ledit ꝓximuʒ. Pro ꝙ. A
notandũ ſm Augu.ꝙ h nõ ſolũ ꝓhibetur
mẽdaciũ ſʒ ⁊ oĩe oris nocumẽtũ. Menda
ciũ enĩ nõ ſolũ cõmittit in vbis falſis ſm
Augu.ſed etiã in opibꝰ ſimulatis: vnde ⁊
Amb.in quodã ſermone et ponit .xxij.q.
v.c.cauere:ibi ſubdit. Nõ ſolũ in verbis
falſis ſʒ etiã i ſimulatis opibꝰ mẽdaciũ eſt.
Mendaciũ nanꝗ eſt chriſtianũ ſe dicere ⁊
opa chriſti nõ facere:h ibi. Vñ ſm hoc ꝑce
ptũ iſtud triplicit accipi põt. Primo ſtri/
cte ꝓut aliꝗs ꝓximum iniuſte ledit i iudi
cio:vel ꝑniciose loquẽdo vel tacẽdo : ⁊ ſic
accipiunt doctores hebrei ꝑceptũ h ꝙ dñs
dicit:non falſũ teſtimoniũ dices ſcʒ i iudi
cio. Scđo mõ accipi põt large ꝓ oĩ falſa
vel iniuſta exꝑſſiõe vboꝝ i deceptiõeʒ ⁊ i/
iuriã ꝓximi:etiã ex iudiciũ. Et h mõ poni
tur h ꝑceptũ Leuit.xix. vbi dr. Nõ mẽtie/
mini neꝗ decipiat vnuſꝗſꝗ ꝓximũ ſuuʒ.
Tertio mõ põt accipi largiſſime ꝓ oĩ dece
ptoria vel pernicioſa ſimulatiõe ꝗcũꝗ mõ
fiat:⁊ h mõ ꝓhibet implicite i duobꝰ ꝑce/
ptis iã dictis :explicite vo chriſtꝰ ꝓhibet
in euãgelio multifarie multiſꝗ modis: vt
poſtea videbit. Primo igit mõ ꝑceptũ
iſtud ſtricte põt accipi ꝓut ꝗs iniuſte ledit
ꝓximuʒ i foro iudiciali: ⁊ ſm hoc ſũt.viij.
genera hoĩm delinquẽtiũ ꝯ hoc ꝑceptuʒ.
Primũ genꝰ ⁊ ꝑncipale de quo ꝑceptũ ex/
plicite loquit ſunt falſũ teſtimoniũ i iudi/
cio ferẽtes. Pro ꝙ nota ſm Augu.li.d mẽ
dacio: ⁊ ponitur.xxij.q.ij.§.ille ẽ: ꝙ men/
daciũ eſt falſa ſignificatio vocis cũ volun
tate vel intẽtiõe fallẽdi. Et iđo dic Aſteñ.
li.j.ti.xxxvj.ꝙ dictuʒ exteriꝰ ꝓlatũ habet
duplicẽ cõpationẽ: vnaʒ ad rem ſignifica/
tã: ⁊ ſic dr ſermo verus :cũ ſcʒ res adeq̃tur
ſermoni : vel etiã fallax cũ res nõ adeqtur
ſermoni. Alterã cõpatiõeʒ habet ad intẽti
onẽ dicẽtis: ⁊ ſic dr ſermo verus:cũ inten/
tio adequat ſermoni: vñ mẽdacium noiat

dictũ ꝑ cõpationẽ tã ad rem ꝙ ad intẽtio/
nẽ: ⁊ ideo ad cõpletã mendacij rõnem du/
plex falſitas occurrit :ꝙ duplex falſitas in
dicta diffinitiõe mẽdacij tãgitur. Prima
mẽdacij falſitas tenet rõnem materialis.
Scđa rõneʒ formalis: vñ a ſcđa proprie dr
ꝗs mendax: ⁊ eſt grauius pctm̃. Hinc ꝓſe/
quit in dicto.§.ille ẽ:dicẽs: Sʒ cũ fallere
ſemꝑ ſit volũtatis:falli aũt vel infirmita/
tis vel temeritatis:grauiꝰ aũt fit qđ ex vo
lũtate ꝙ qđ ex infirmitate vel temeritate
ꝓcedit :ideo ꝯtingit falli qñꝗ vel nulluʒ
vel minimũ eẽ pctm̃:ꝑſertim ſi nõ interue/
nit iuramentũ:ſecꝰ aũt in iudicio vt vide/
bit. Hic ẽ ꝑmo q̃ri põt: vtꝝ ferre falſum
teſtimoniũ ſemꝑ ſit mortale pctm̃ :ꝑſertim
cũ mẽdaciũ officioſum qđ ſcʒ alicui ꝓdeſt
⁊ nulli nocet nõ ẽ mortale pctm̃ :ſed i falſo
teſtimonio qñꝗ repit tale mẽdaciũ: puta
cũ aliꝗs falſũ teſtimoniũ ꝑhibet vt aliquẽ
a morte liberet ꝙuis morteʒ diuino parit
⁊ hũano iudicio meruit: vel etiã vt aliquẽ
ab iniuſta ſnĩa liberet:ꝙ ꝑ alios falſos te/
ſtes vel etiã ꝑ iudicis ꝑuerſitatẽ intẽtaba
tur. Siliter ꝯtingit ferre falſũ teſtimoniũ
ex ignorãtia facti vel labilitate memorie:
ſed talis ignorãtia videt excuſare a morta
li. Ad hoc dicẽdũ ſm Tho. ⁊ alios doc. ꝙ
falſũ teſtimoniũ ꝯtrahit triplicẽ deformi/
tatẽ. Vnã ex ꝑiurio: qꝛ teſtes nõ admittũ/
tur niſi iurati: nulliꝰ enĩ teſtimonio quãtũ
cũꝗ religioſus exiſtat niſi iuratꝰ depoſue/
rit: in alterius ꝑiudiciũ credi debet in iu/
dicio: vt plane ptʒ ex eo.ti.c.nuꝑ: ⁊ in glo.
põt tñ remitti iuramentum ex ꝯſenſu ꝑtis
vtriuſꝗ: vt patʒ eo.ti.c.tuis: niſi in cauſa
mr̃imoniali: qꝛ tũc nec ꝯfeſſioni ꝯiugũ ſta
tur: vt ex de eo ꝙ cog. ꝯſan.vx.c.ſuꝑ eo .iu
rabũt aũt tactis euãgelijs niſi ſit eps: qui
ſolũ iurabit ꝓpoſitis euãgelijs: vt ex d iu
ra.calũ.c.fi. Debẽt aũt teſtes iurare ꝙ di/
cent totã veritatẽ de re illa quã nouerint:
et ꝙ nõ admiſcebũt falſũ nec aliꝗd de ſuo
adiicient: vt.iij.q.ix.c. hortamur.c. pura.
Addũt etiã d quorũdã ꝯſuetudine ꝙ nul
li pãdent teſtimoniũ: eo.ti.c. fraternitat:
⁊ in glo. Item iurabunt ꝙ nec ꝑcio nec ti/
more nec amore nec odio nec aliquo cõmo
do teſtimoniũ dicẽt: vt eo.ti.c.ꝗtiens: vbi
plane de hoc: ⁊.c.licʒ.ij.§.teſtes. Et ex hoc
iuramẽto falſũ teſtimoniũ habet ꝙ ſemꝑ ẽ
mortale pctm̃ ⁊ grauius reputat ꝙ homi
cidiũ: vt ſupra in ſcđo ꝑcep.ſer.ij. Secũdo
vero ꝯtrahit deformitatẽ ex violatione iu

ſticie: ⁊ hoc modo ſiliter ẽ mortale pctm̃ in
ſuo genere ⁊ ꝯtra ꝑceptum iſtud qđ dicit:
Non loqueris ꝯtra ꝓximũ tuũ falſũ teſti/
moniũ. Qui enĩ loquit ꝯ iuſticiã ſuo fal/
ſo teſtimonio volens abſoluere reum :lʒ h
teſtimoniũ videat officioſũ ꝙtũ ad reum:
tñ eſt etiam ꝑnicioſum ꝙtuʒ ad iudicem ꝙ
decipit ⁊ ꝙtum ad cõmunẽ iuſticiã que re
ſpicit totã cõmunitatẽ que tali teſtimonio
ſupprimit ⁊ violat. Verũtñ falſũ teſtimo/
niũ ꝑhibens vt alium ab iniuſta morte vl
ſentẽtia liberet: nõ peccat mortaliter ex vi
olatiõe iuſticie: ſed tñ ex ꝑiurio ſm Tho.
⁊ Aſten. vbi ſupra. Nam ex quo iniuſtum
iudiciũ ꝓprie iudiciũ non eſt: ideo ex vi iu
dicij falſũ teſtimoniũ in iniuſto iudicio ꝓ
latum ad impediendã iniuſticiã nõ habet
rõnem peccati mortalis: ſed ſolum ex iura
mento violato. Tertio deniꝗ ꝯtrahit de/
formitatẽ ex ipa falſitate ſm ꝙ oĩe mẽda
cium ẽ pctm̃ vt infra videbit : ⁊ ex hoc nõ
habet falſũ teſtimoniũ ꝙ ſemꝑ ſit peccatũ
mortale: verũtñ vt in pluribꝰ ẽ mortale: qꝛ
rariſſime dat ibidẽ falſũ teſtimoniũ: quin
ipm ſit ꝑnicioſũ vel ꝑti aduerſe vel reipu/
blice vel ipi iudici: ⁊ ſic falſum teſtimoniũ
vt frequẽter i ſe ꝯtinet triplex mortale pec
catũ. Et ideo dicit Augꝰ. ⁊ habet extra de
cri.fal.c.j.ꝙ falſidicus teſtis tribꝰ ꝑſonis
eſt obnoxius. Primo deo cuiꝰ ꝑceptuʒ cõ
temnit: ſecũdo iudici quem mentiẽdo fal/
lit: poſtremo inocẽti quẽ falſo teſtimonio
ledit: ⁊ ideo debet hmõi imponi triplex pe
nitẽtia ſm Aſteñ.lib.j.ti.xxxvj. Propter
ꝑimũ ſeptẽnis ei penitẽtia tanꝙ ꝑiuro de
bet imponi: vt ptʒ.vj.q.j.c. quicũꝗ :ſciẽs
ſe ꝑiurauerit.xl.dies in pane ⁊ aq̃ ⁊ ſeptẽ
ſequẽtes annos peniteat: ⁊ nũꝙ ſit ſine pe
nitentia: ⁊ nunꝙ in teſtimoniuʒ recipiat:
cõmunionẽ tñ poſt hoc recipiat. Propter
ſcđm aũt infamabit ſi fuerit de h ꝯuictus
vt pʒ.xxij.q.v.c.ſi ꝗs ꝯuictꝰ vbi etiã dicit
ꝙ attrahẽs aliũ quocũꝗ modo ad ꝑiuria
vel falſa teſtimonia: ſi fuerit h ꝓbatuʒ: vſ/
ꝗ ad exitum vite cõmunicare non debet:
vel etiam ꝓpter ſcđm verberibꝰ debet ca/
ſtigari: vt.v.q.v.illi qui: vel extraordina/
rie poterit puniri: vt extra d teſti.c.nullũ.
Propter tertiũ ſm modum leſionis cõdẽ
nabitur .C.de peñ.§.qui male: in.l.ij. Ad
illud autẽ qđ obijcit de ignorantia :rñdet
Tho.ſcđa.2e.q.lxx.ꝙ in teſtimonio ferẽ/
do non debet homo ꝓ certo aſſerere quaſi
ſciens illud de quo certus non eſt: ſed du/

bium ſub dubio ꝓferre debet: ⁊ illud de q̄
certus eſt ꝓ certo debet aſſerere. Sȝ quia
cõtingit ex humane memorie labilitate ꝙ
homo ſe certuȝ eſſe reputat de eo qḋ tñ fal
ſum eſt: ⁊ ideo ſi quis cum debita ſollicitu
dine recogitans eſtimat ſe certũ eẽ de hoc
qḋ tamẽ falſum eſt: nõ peccat mortaliter h̄
aſſerens quia non dicit falſũ teſtimoniũ ꝑ
ſe ⁊ ex intentiõe ſed ꝑ accidẽs ꝯtra id qḋ ĩ
B tendit. Secundo queri põt: cuȝ in dicto
ꝑcepto: non loqueris ꝯtra ꝓximũ tuũ fal
ſum teſtimoniũ: ꝓhibeatur falſitas vt di/
cunt ibidẽ glo. ⁊ Iſidor⁹: ⁊ hoc ſm Alex.
eſt veꝝ de falſitate a ꝑte dicẽtis: que attẽ
dit̃ in mandato: vtꝝ etiam in eodẽ ꝑcepto
ꝓhibeat̃ taciturnitas veritatis cũ ipſa ve/
ritas ab aliquo req̄rit̃. Ad hoc reſpondet
Alex. in. iij. ꝙ ſic: q: ĩ iſta negatiua nõ loq̄
ris: etiaȝ includit̃ affirmatiua qua ꝑcipit̃
obſeruantia veritatis ad ꝓximuȝ: negati/
ua tamẽ obligat ſemꝑ ⁊ ad ſemꝑ: affirmati
ua vero ſemꝑ ſed non ad ſemꝑ ſed ꝓ tꝑe et
cauſa: nam cauſa facit taciturnitateȝ veri/
tatis eſſe culpabileȝ. Dicit eñ Augu. ſcri/
bens ad Caſulanũ: ⁊ ponit̃. xj. q. iij. c. quiſ
quis metu cuiuſlibet poteſtatis veritateȝ
occultat: glo. tunc quãdo inducit̃ in teſtẽ
iram dei ſuꝑ ſe ꝓuocat: quia magis timet
hominẽ q̄ꝫ deum. Multomagis aũt ſi hoc
facit ꝑcio fauore odio vel amore. Sequit̃.
Vterq; reus eſt: ⁊ q̄ veritatẽ occultat: ⁊ q̄
mendaciũ dicit quia ⁊ ille ꝓdeſſe nõ vult:
et iſte nocere deſiderat. Dicit eñ Chryſo.
ꝙ nõ tñ eſt ꝓditor veritatis q̄ palã menti
tur: ſed etiã q̄ non libere ꝓnũciat veritatẽ
quaȝ libere ꝓnunciare optet: aut q̄ libere
veritatem non defendit quã libere defen/
dere ꝯuenit. Hinc ſm Hoſ. illi qui ſubtra/
hunt ſuum teſtimoniuȝ illi rei q̄ non niſi ꝑ
eos ꝓbari põt mortaliter peccãt: ⁊ ideo co
gẽdi ſunt ſatiſfacere ſicut de alijs mortali/
bus: vt. vj. q. j. hi qui: ꝙ ſi de ſua taciturni
tate munus reciꝑent obligarent̃ ad reſti/
tutionem muneris: nõ danti ſed ei in cui⁹
iniuriã datũ eſt. Et ſi talis iuraſſet ſe nõ ꝓ/
hibituꝝ teſtimoniũ: credit Hoſ. iuramẽtũ
illud eſſe temerariũ: quãdo non niſi ꝑ euȝ
de veritate liquere põt: tũc eñ poſſet etiã
auctoritate ꝓpria cõtrauenire: vt. xxij. q.
iiij. in malis ꝓmiſſis reſcinde fidẽ. Et ſub/
ditur ratio cum dicit̃. Impia eſt eñ ꝓmiſ
ſio que ſcelere adimpletur. Et hoc eſt verũ
quãdo certum eſt ex hoc ꝓuenire mortale
peccatum: ſecus autẽ ſi dubitaret̃: tũc eñ

eſſet prius ſuꝑioris auctoritas requirẽda:
vt extra de electi. c. venerabilem. Tertio
queri poteſt: vtrum homo teneatur ad fe/
rendum teſtimoniuȝ: ꝑſertim cum dicitur
Prouer. v. Qui ambulat fraudulẽter re/
uelat archana: qui autem fidelis eſt celat
amici cõmiſſum: hinc Abraã petijt ab vxo
re ſua Sara ꝙ diceret in egypto Abraam
eſſe fratrem ſuuȝ et celaret eum eſſe virum
ſuum: vt patet Gen. xij. Et iterũ dicit Au/
gu. in queſtionibus Gen. ꝙ Abraã de vxo
re ſua dicens ad Abimelech: ſoror mea ẽ:
veritatem celari voluit non mendaciũ di/
ci: ſed veritatem celãdo abſtinet aliquis a
teſtificando. Ad hoc reſpõdet Tho. ſcḋa
2ᵉ. q. lxx. ꝙ in teſtimonio ferendo diſtin/
guendũ eſt: quia aliquãdo requirit̃ alicu/
ius teſtimoniũ ⁊ aliquãdo nõ. Si ergo re/
quirit̃ teſtimoniũ alicuius ſubditi: ⁊ hoc
auctoritate ſuꝑioris cui ĩ his que ad iuſti/
ciam ꝑtinent obedire tenetur tunc non eſt
dubium quin in his teneat̃ ferre teſtimo/
nium in quibus ſm ordinem iuris ab eo te/
ſtimoniũ exigit̃: puta ĩ manifeſtis ⁊ ĩ his
ḋ quibus infamia preceſſit. Si antẽ exiga
tur ab eo teſtimoniũ in alijs: puta in occul
tis ⁊ de quibus infamia non ꝑceſſit: nõ te/
netur ad teſtificandũ niſi in caſu vt vide/
bitur. Si vero requiratur ei⁹ teſtimoniuȝ
non auctoritate ſuꝑioris cui obedire tene/
tur: tũc ẽ diſtinguenduȝ. Quia ſi teſtimo/
nium requirat̃ ad liberandũ hoĩem vl' ab
iniuſta morte vel a pena quacũq; vel a fal
ſa infamia vel etiam ab iniquo dãno: tunc
homo tenet̃ ad teſtificandũ: ꝙ ſi teſtimo/
niũ eius non requirat̃: tũc nihilomin⁹ in
hoc caſu tenet̃ facere qḋ in ſe eſt: vt aliqui
veritatẽ denũciet q̄ ad hoc poſſit ꝓdeſſe.
Dicit̃ eñ in pſ. lxxxj. Eripite pauperẽ et
egenum de manu peccatoris liberate. Et
Prouer. xxiiij. Erue eos qui ducuntur ad
mortẽ. Et Roma. j. dicit̃. Digni ſunt mor/
te non ſolum qui faciunt ſed etiã qui ꝯſen
tiunt facientib⁹: vbi dicit glo. Cõſent. re ẽ
tacere cuȝ redarguere poſſis. Suꝑ his ve/
ro que ꝑtinent ad ꝯdemnationẽ alicuius:
non tenet̃ aliquis ferre teſtimoniũ niſi cũ
a ſuperiori compellitur ſm ordineȝ iuris:
quia ſi contra hoc veritas occultet̃: nulli
ex hoc ſpeciale dãnũ naſcit̃: vel ſi ĩmineat
periculũ accuſatori non eſt curandũ: quia
ipſe ſe in hoc ꝑiculum ſponte ingeſſit. Alia
autẽ ratio eſt de reo cui ꝑiculum ĩminet eo
non volente. Ceterũ in auctoritate ꝑdicta

loquit̃ Augu. de occultatiõe veritatis in
illo caſu: qñ quis non compellit̃ auctorita
te ſuꝑioris veritatem ꝓpalare: et quando
veritatis occultatio ſpecialit̃ ẽ nulli dam/
noſa. Preterea ḋ illis q̄ ſũt homini cõmiſ
ſa in ſecreto ꝑ cõfeſſionẽ nullo modo teſti/
moniũ ferre debet: quia talia nõ ſcit vt ho/
mo ſed tanq̄ꝫ dei miniſter: ⁊ mal⁹ eſt viola
tor ſacri q̄libet hoĩs ꝑcepto. Circa ea vero
que aliter hmõi ſub ſecreto cõmittũtur di/
ſtinguẽdũ ẽ. Quia qñq; ſũt talia q̄ ſtatim
cũ ad noticiã hoĩs veniũt hõ tenet̃ ea ma
nifeſtare: puta ſi ꝑtinerent ad corruptiõeȝ
multitudinis ſpũalẽ vel corꝑalẽ vel ĩ gra/
ue damnũ alicuius ꝑſone: vel ſi q̄d aliud ẽ
hmõi qḋ q̄s ꝓpalare tenet̃ vel teſtificãdo
vel denũciãdo: ⁊ ꝯ hoc debitum obligari
non põt ꝑ ſecreti cõmiſſũ q: in hoc frange/
ret fidẽ alteri debitã. Qñq; vero ſũt talia q̄
quis ꝓdere nõ tenet̃: vñ tunc ex hoc obli/
gari põt ꝙ ſibi ſub ſecreto cõmittunt̃: ⁊ tũc
nullo modo tenet̃ ea ꝓdere etiã ex ꝑcepto
ſuꝑioris: q: ſeruare fidẽ eſt de iure natura
li: nihil aũt ꝑcipi põt ꝯ id qḋ ẽ ḋ iure natu
C rali. Quarto q̄ri põt vtꝝ teſtes cogi pñt
ad ferendũ teſtimoniũ: ꝑſertim cũ ex de te
ſti. cogẽ. in. c. ſuꝑ eo. vbi ſubdit̃: ꝙ ſi factũ
eſt notoriũ nõ indiget teſtiũ depoſitionib⁹
declarari: cuȝ talia ꝓbationẽ vel ordinem
iudiciariũ non requirant. Vel ſi non ẽ no
toriũ vel is qui ꝯuenit̃ factum negauerit:
teſtes qui interfuerũt facto monẽdi ſunt ⁊
nõ cogendi ad ferendũ teſtimoniũ ꝟitati.
Ad hoc rñdet Aſteñ. li. j. ti. xxxvij. diſtin/
guẽdo ſm Hoſ. Aut inquit req̄rit̃ teſtimo
niũ ĩ cauſa ciuili: ⁊ tũc generalit̃ q̄libet ſci
ens ꝟitatẽ cogi debet ꝑhibere teſtimoniũ
veritati: vt. C. de teſti. le. ſi qũ. xiiij. q. ij. c.
q̄ꝫq̄ꝫ: ex de teſti. cog. c. peruenit. j. ⁊. ij. Aut
inq̄rit̃ teſtimoniũ ĩ cauſa crimĩali h̄ agit̃ ḋ
crimĩe ciuilit̃: ⁊ ſic etiaȝ ſũt teſtes cogẽdi:
vt eo. ti. c. ꝑterea. c. cũ ꝯ: ⁊ planius in glo.
Si ꝟo agit̃ de crimĩe crimĩaliter tunc aut
agit̃ ḋ crimĩe falſi: ⁊ ſic etiã teſtes ſũt cogẽ
di: vt. d. c. cũ ꝯ: ⁊ ĩ glo. vel agit̃ ḋ alio cri/
mine: ⁊ tũc generalit̃ non ſunt cogẽdi: vt
eo. ti. c. dilectoꝝ. Preterq̄ꝫ ſi ꝑ alios veri/
tas liq̄re nõ põt: vt. xiiij. q. ij. c. q̄ꝫq̄ꝫ: vl' niſi
ſe ſubtrahãt gr̃a odio vel timore: vt eo. ti.
c. j. ⁊ dicto. c. dilectoꝝ: ĩ glo. Sũt aũt cogẽ/
di ꝑ cẽſurã eccliaſticã vt ꝑtȝ eo. ti. ĩ diuer/
ſis. c. ⁊ etiã ex forma lr̃aꝝ pape ꝑ clauſulã
illã. ſ. teſtes autẽ: ⁊c. q̄ ſi nõ ponit̃ ibi vt ſo
let fieri qñ ĩ eis ſit mẽtio de crimĩe: tũc ni/

hilomin⁹ ad iura ſe iudex referat: et teſtes
cogat vel nõ cogat ſm ſupradicta. Conſue
tudo tñ romane curie ẽ: ꝙ ĩ cauſis ḋ facto
vbi agit̃ de crimĩe nullũ teſtẽ cogat q̄liter
cũq; de eo agat̃ ⁊ idẽ ſeruat ĩ lr̃is nõ appo
nẽdo clauſulã ꝑdictã. Nota etiaȝ Ray. ti.
de rapto: ꝙ qñ q̄s ꝓpt' defectũ ꝓbationuꝝ
rẽ ſuã amitteret: etiaȝ ꝑſone ꝑuilegiate ſiẽ
ꝓſbri cogendi ſũt iurati teſtificari: vt. xiiij.
q. ij. c. q̄ꝫq̄ꝫ: nõ tñ ĩ cã ſãguinis. Quinto
q̄ri põt: vtꝝ ꝓferẽdo teſtimoniũ põt aliq̄d
accipi: ꝑſertim cum nemo militat ſtipẽdijs
ſuis: vt ꝑtȝ. j. Cor. ix. Ad h̄ rñdet Augu.
ſcribẽs ad macedoniũ: ⁊ ponit̃. xiiij. q. v. ĩ
c. nõ ſane. vbi ſubdit̃. Nõ iḋo debet iudex
vẽdere iuſtũ iudiciũ aut teſtis veꝝ teſtimo/
niũ: q: vẽdit aduocat⁹ iuſtũ ꝑrocinium ⁊ iu/
riſperit⁹ veꝝ ꝯſiliũ. Et ſubdit rõnẽ dicẽs:
Illi eñ ſcȝ iudex ⁊ teſtis ĩter vtrãq; ꝑtem
ad examẽ adhibẽt̃: iſti ſcȝ aduocat⁹ ⁊ iuriſ
perit⁹ ex vna ꝑte ꝯſiſtũt: h̄ ibi. Ex q̄b⁹ ꝑtȝ
ꝙ ſicut nõ debet eſſe ſnĩa venalis ſic nec te
ſtimoniũ: q̄ꝫuis teſtes expenſas reciꝑe pñt
a ꝓducẽte: vt. iiij. q. iij. c. teſtes. §. vẽturis:
⁊. xj. q. iij. c. nõ licet ĩ glo. Quid ḡ ſi teſtis
corrupt⁹ dicit falſũ teſtimoniũ. Reſpõdet
Aſteñ. vbi ſupra: ꝙ teſtimoniũ nullũ ẽ: et
q: venale: ⁊ q: falſũ: ⁊ ꝑter penaȝ ſeculi te/
net̃ ĩ iudicio aĩe illi quẽ ſuo teſtimonio le/
ſit ad omne ĩtereſſe: ar. ex de teſti. c. ſiẽ. Et
pecunia ſic data reſtitui debet nõ dãti h̄ ei
ĩ cui⁹ iniuriã data. j. q. j. c. iubemus. Si tñ
ſimplicit̃ data eſt vt iuſtũ ferret teſtioniũ:
tũc repetere põt ⁊ ei reddi debet ſm Hoſ.
vt dicto. c. nõ ſane: et ex de ſimo. c. dilect⁹.
Sexto q̄ri põt: vtꝝ alicui⁹ teſtimoniũ re/
pelli põt abſq; ſua culpa: ꝑſertim cũ de q̄li
bet ꝑſumẽdũ ẽ bonũ niſi ꝯriũ appareat: ſȝ
ad bonitatẽ hoĩs ꝑtinet ꝙ veꝝ teſtimoni/
um dicat. Ad h̄ dicẽduȝ ſm Tho. ſcḋa. 2ᵉ.
q. lxx. ꝙ teſtimoniũ nõ habet infallibilem
certitudinẽ ſȝ ꝓbabilẽ: ⁊ ideo q̄cq̄d eſt qḋ
ꝓbabilitatẽ aſſerat ĩ ꝯriũ reddit teſtioniũ
inefficax. Reddit̃ aũt ꝓbabile ꝙ aliq̄s in
teſtificando ꝟitatẽ non ſit firm⁹: ⁊ h̄ qñq;
ꝓpt' culpã: ſiẽ infideles ⁊ ĩfames ⁊ q̄ publi
co crimĩe rei ſũt: q̄ nec accuſare pñt: qñq;
ꝟo abſq; culpa: ⁊ h̄ vel ex defectu rõnis ſi
cut ꝑtȝ in pueris amẽtib⁹ ⁊ mulierib⁹: vel
ex affectu ſicut ꝑtȝ de inimicis ⁊ de ꝑſonis
ꝯiũctis ⁊ domeſticis: vl' etiã ex ĩteriori cõ/
ditione: ſicut ſũt pauꝑes ſerui ⁊ illi q̄bus
imꝑari põt de q̄b⁹ ꝓbabile ẽ ꝙ de facili poſ
ſint induci ad ferẽdũ teſtioniũ ꝯ ꝟitatem:

vnde repelli aliquē a teſtimonio magꝭ ꝑti/
net ad cautelam falſi teſtimonij vitandi q̄
ad penam: ⁊ ideo licet de quolibet ꝓſume/
dū eſt bonū niſi contrariū appareat: dum/
modo tamē vergat in periculū alteriꝰ: tūc
ē adhibēda cautela vt nō de facili vnicuiqꝫ
credat̄: ſm illud. j. Jo. iiij. Nolite credere
omī ſpiritui. Et hec ē etiā ratio cur nō ſuf/
ficit vnꝰ teſtis: ſed vt dicit̄ Deut̄. xvj. In
ore duorū vel triū teſtiū peribit qui interfi
cief. ⁊. c. xix. In ore duoꝝ vꝰ triū ſtabit oē
verbum. Unde regulariter ad minus duo
teſtes ſunt neceſſarij: vt ex̄. e. ti. c. veniens.
ij. ibi ſubdit̄ in fi. nec vniꝰ teſtimoniū ad
ꝯdēnationē ſufficiat alicuiꝰ: vbi dic̄ glo.
hic ſcȝ in caſu ibidē poſito erat vnus teſtis
idoneꝰ: nunq̄d ꝑ eū ⁊ famā poſſit ꝯdēnari
de tali crimine? ⁊ videt̄ ꝙ ſic: qꝛ fama cum
alijs probat. iiij. q. iij. §. itē ſepe. ſed nō ē ve
rū: quia in crimine apertiſſime debēt eē ꝓ/
bationes. C. de ꝓbat̄. l. vl. ⁊. v. q. vj. c. epi/
phanium: quia vbi ꝯtra ſalutem hominis
agitur ꝓcedit̄ ſtrictius. Secus eſt in ciui/
li: in qua ſufficit ꝓſumptio ⁊ vnus teſtis cū
iuramento. ar. C. de re. cre. l. bonefidei: ex̄
de proba. c. ſicut cōſuetudo: penſatis tamē
circūſtantijs perſonaꝝ ⁊ cāe: vt ex̄ de iure/
iuran. c. vlt̄. in fi. In multis etiā caſibꝰ duo
teſtes nō ſufficiūt. vt pȝ. ij. q. v. Preſul nō
damnet̄ niſi vigintiduobꝰ teſtibꝰ: ꝓſbyter
autē cardinalis niſi. xliiij. teſtibꝰ: diaconꝰ
cardinalis niſi. xxvj. teſtibus. ſubdiaconꝰ
acolytus exorciſta lector oſtiariꝰ niſi ī. vij.
teſtibus nō ꝯdemnabit̄: ⁊ hoc de clericis
eccl̄ie romane locū habet ꝓpter eius digni
tatē. De alijs gratia breuitatis ſupſedeo.

Quantū malum autē ſit falſum ferre te/
ſtimoniū: legitur in. iij. li. eccl̄iaſtice hiſto.
ꝙ tres falſi teſtes inſurrexerūt cōtra Nar/
ciſcuȝ ep̄m hieroſolomytanū: ſub ſacramē
to iuramēti dicta ſua ꝯfirmātes. Unus di
xit. Si nō eſt ita igne comburer. Aliꝰ dixit
ſi nō ita eſt luminibus priuer. Tertiꝰ dixit:
morbo regio conſumer. Cum igitur epiſco
pus ꝓpterea de impudicitia notaret̄ ab om
nibus pluribus annis in locis deſertis vi
xit: Primus ergo teſtis a parua ſcintilla
ignis domo ſuccenſa cū familia omīqꝫ pe/
core cōflagrauit. Tertius a pedibꝰ vſqꝫ ad
caput repletus morbo regio cōſumit̄. Se/
cūdus autē videns eorū excidium nec poſ
ſe latere diuinū ſecretum cunctis audienti
bus vniuerſum ordinē ſcelerum pandit: ⁊
in lachrymis ꝓrumpens luminibus ē pri/
uatus. Narciſcus autē ex inſpirato quaſi
de celo veniens epiſcopatū recepit: ⁊ mul/
tomagis q̄ ante erga eum amor ppl̄i fuit.
Ad laudē dei omnipotentis.

Quid requiritur ad iuſtū iudi/cium ⁊ quales debent eſſe iudices ac de pena iniquum iudicium proferentium: Sermo II

Nn loqueris con
tra ꝓximū tuum falſū teſtimo
nium. Exo. xx. Secūdū genus
hominū faciēs ꝯtra ꝓceptum
iſtud: Sūt iudices iniuſtū iudiciū ꝓferen/
tes. Quos maledicto ſubiecit dn̄s ex ore
filiorum iſrael vociferantiū. Deute. xxvij.
Maledictus qui peruertit iudiciū aduene
pupilli ⁊ vidue ⁊ dicet omnis populꝰ amē.
Hinc rex Ezechias diuine volūtatis opti/
me conſcius: poſt mirabiles victorias ī fa/
uorem ⁊ gratiarūactionē diuine beneficen
tie conſtituit iudices in cunctis ciuitatibꝰ
ne populus neceſſitaret̄ diſcurrere de loco
ad locū ad habendū iudiciū in cauſis com
munibꝰ: quibꝰ precepit dicens. ij. Paral̄.
xviij. Uidete quid faciatis: ne ſcȝ ꝓcipitan
ter ſed cū magna deliberatione ſententiaȝ
feratis. Cuius rationē ſubdit: Non enim
inquit hominis exercetis iudiciū ſed dei.
Hinc quia vices dei tenent in hac parte dij
participatiue nuncupantur. Exo. xxij. vbi
dicitur. Dijs non detrahes ⁊ pricipi popu
li tui nō maledices. Sequitur. Quodcun
qꝫ iudicaueritis in vos redūdabit ſiue in
bonum ſiue in malū. Et ſubdit in particu/
lari. Non enim eſt a pud deū veſtrū iniqui
tas neqꝫ perſonarū acceptio neqꝫ cupido:
cui ſcilicet conformari debetis in iudican/
do. Illa enim tria ſunt que faciunt peruer
tere iudicium: ita vt iniquitas referat̄ ad
odium: ſicut acceptio perſonarū ad amo/
rem: fauorē: vel timorē: cupido autem ad
munera que cōmuniter excecant oculos.
Unde dicit Petrus rauen̄. ī epiſtola qua/
dam. Nihil adeo glorioſe lucet in iudice ſi
cut amare ⁊ exhibere iuſticiam ſine omni
acceptione perſone. Teſte enim Cicerone
prouerbialiter dicitur. Exuit perſonā iudi
cis quiſquis amicū induit. Equitas cui iu
dex obſequitur ſiniſtrā odij vel amoris de

xteram neſcit. Nam talis debet eſſe iuris
miniſter: vt in eius manu nullius auctori/
tate perſone titubet aut vacillet libra iuſti/
A cie: hec ille. Hic primo queri poteſt: vtꝝ
iudiciū humanū ſit licitū: preſertim cū di/
catur Mat. vij. Nolite iudicare vt nō iudi
cemini: ⁊ ad Roma. xiiij. Tu quis es q̄ iu/
dicas ſeruū alienum: ſuo aūt domino ſtat
aut cadit. Nec mirum ꝙ homini prohibe/
tur iudicium: quia nullus eſt abſqꝫ pecca/
to. Nam ſi dixerimus: quia peccatū nō ha
bemus noſipſos seducimus vt dicit̄. j. Jo.
j. Alioquin vt dicitur Roma. ij. Inexcuſa
bilis es o homo omnis qui iudicas: ī quo
enim alterū iudicas: teipſuȝ condemnas:
eadē enim agis que iudicas. Ad hoc dicē
dū ſm Tho. ſecūda. 2e. q. lx. ꝙ iudiciū in/
tantū eſt licituȝ inquantū ē iuſticie actus.
Ad hoc autem ꝙ iudicium ſit iuſticie actꝰ
tria requiruntur. Primo quidem ꝙ proce
dat ex inclinatione iuſticie. Secundo ꝙ ꝓ
cedat ex preſidentis auctoritate. Tertio ve
ro ꝙ proferat̄ ſm rectā rationē prudentie.
Quodcunqꝫ autē horum defuerit eſt iudi
ciū vitioſum ⁊ illicitum. Nam ſi fit iudiciū
contra rectitudinē iuſticie: tunc dicitur iu/
diciū ꝑuerſū vel iniuſtuȝ. Si vero quis iu
dicat in his in quibus non habet auctori/
tatem: tunc dicit̄ iudiciū vſurpatū. Si ve/
ro deeſt certitudo rōnis: puta cum ſit iudi
cium de his que ſunt dubia vꝰ occulta per
aliquas leues coniecturas: tūc dicit̄ iudi/
ciū ſuſpicioſū vel temerariū: ⁊ in his tribꝰ
eſt omne iudiciū illicitū. Adhuc autē duo
ſūt que requirunt̄ vt prolatū iudiciū non
ſit proferēti pernicioſū ⁊ damnabile. Pri/
mū ē ꝙ intentio ferētis moueat̄ ex zelo iu
ſticie non ex liuore vindicte: non inquā ex
amore vꝰ in affectione ex timore vꝰ cupidi/
tate ⁊ ſimilibus. Secundū eſt ꝙ a crimina
libus ſeipm̄ cuſtodiat: quoniā illi qui ſunt
in grauibꝰ peccatis nō debēt illos iudica/
re qui ſunt in eiſdē peccatis vꝰ minoribus
vt dicit Chryſ̄. ſuper illud Matth. vij. No
lite iudicare. Et hoc ē intelligendū ꝓcipue
quando illa peccata ſūt publica: quia ex h̄
generatur ſcandalū in cordibus aliorum.
Si aūt nō ſūt publica ſed occulta: ⁊ iudicā
di neceſſitas imineat propter officiū: tunc
pōt cū humilitate ⁊ timore vꝰ arguere vel
iudicare. Unde dicit Augꝰ. in li. de ſermo
ne domini in monte. Si inuenerimus nos
in eodem vitio eſſe congemiſcamus: ⁊ ad
pariter conandū inuitemꝰ. Nec tamē pro/
pter hoc homo ſeipſū ſic condemnat vt no
uū condemnationis ſibi meritū acquirat:
ſed quia cōdemnans aliū oſtendit ſe ſimili
ter cōdemnabilē eſſe propter idem vꝰ ſimi/
le peccatum. Unde ſm Alexan. in. iij. ē iu/
dicare de officio poteſtatis: ⁊ ē iudicare d̄
idoneitate ⁊ merito poteſtat̄. Primo mo/
do iudicare pōt malus prelatus. Secūdo
modo nō niſi bonus. Primū ſine ſecundo
eſt damnabile iudicanti: ſalubre tamen eſt
ſubdito obtemperanti. Ex dictis igit̄ pȝ
ꝙ ad hoc vt humanū iudiciū ſit licitū tria
principaliter requirunt̄ cum ſuis attinen/
tijs: que lucide tāgunt̄ Exo. xviij. Jethro
moyſi cōſiliū ingerente de iudicibus cōſti/
tuendis ſuper populuȝ iſrael: ait eī: Pro
uide autē de omni plebe viros potentes ⁊
timentes deum in quibus ſit veritas ⁊ qui
oderint auariciaȝ: ⁊ conſtitue ex eis tribu
nos ⁊ centenarios ⁊ q̄nquagenarios ⁊ de/
canos qui iudicent populum omni tempo
re. Prouide inquā ſcilicet cū magna dili/
gentia ⁊ deliberatione de omni plebe: ſcȝ
ſine omni perſonarū acceptione viros: qꝛ
mulieres dominari nō debēt: nec regere ꝓ
pter defectū diſcretionis ⁊ cōſtantie: potē/
tes ſcilicȝ iudicare per ſuam ſapientiā ⁊ ex
perientiā: vnde ⁊ alia tranſlatio habȝ: ſa/
pientes: vbi nos habemus potētes. Et ti/
mentes deū magis q̄ homines in quibus
ſit veritas ſcilicet vite iuſticie ⁊ doctrine:
⁊ qui oderint auariciā: quia homines cu/
pidi de facili per munera deflectunt̄ a iu/
ſticia: quia tales digni ſūt iudicare popu/
lum. Primū igitur quod principalit̄ req̄/
ritur in iudicio ē rectitudo iuſticie: ad cuiꝰ
completionē duo requirunt̄. Unū ē ſcien/
tia vꝰ diſcretio iudicandi: quia ſm Bern̄.
extra de reſcrip. c. ſciſcitatus. Judex debȝ
eſſe ſcientia penitus inſtructus nec quere/
re ab alijs q̄d eū loqui oporteat: vt in auc̄.
de iudi. in prin. colla. vj. ⁊ extra de ꝯſang.
⁊ affini. c. ex litteris: in fine vbi dicit̄ ꝙ nō
ſūt cauſe matrimonij per quoſlibet ſed per
iudices diſcretos qui poteſtatem habeant
iudicandi ⁊ ſtatuta canonum nō ignorēt.
Ueruntamen q̄uis ſit illitteratus ſi habet
conſuetudinem ⁊ peritiam iudicandi: po/
teſt etiā ei cā cōmitti. C. d̄ iudi. certi iuris.
Judex tamen eccleſiaſticꝰ quis eſſe nō pōt
niſi ſit peritus ſaltē mediocris iuris ſcien/
tia: vt no. xx. di. c. j. vbi ſubdit̄: ꝙ in nego/
tijs diffiniendis non ſolum eſt neceſſaria
ſcientia ſed etiā ptās. Hinc chriſtꝰ dicturꝰ

mat.16. Petro. Quodcunqȝ ligaueris ſup terrā: pri
us dedit ſibi claues regni celoꝝ: in altera
dans ei ſcientiā diſcernēdi inter leprā ⁊ le/
prā: in altera dās ei ptātē eijciēdi aliquos
ab eccl'ia vel recipiendi. Et in glo. vbi pla/
ne de h. Scōm ē zelus exequēdi iuſticiam.
iuxta illud. pſ. xxxvj. Cuſtodi innocentiā
ſcȝ l intētione q̄ntū ad deū: ⁊ vide equitatē
in ope q̄ntū ad ꝓximū: qm ſunt rel. ⁊c. Illa
nāqȝ duo cōcurrere debēt. ſ. intētio recta ⁊
ſnīa iuſta. Uerūtamē ꝯtra hanc iuſticiā
B quattuoꝛ genera hominū faciūt. Nam ſm
Greg. ⁊ ponit'. xj. q. iij. q̄ttuoꝛ modis hūa/
nū iudiciū ꝑuertit': timoꝛe: dū metu pote/
ſtatis alicuiꝰ veritatē loqui ꝑtimeſcimus:
cupiditate: dū p̄mio animū alicuiꝰ coꝛrum
pimꝰ: odio: dū ꝯtra quēlibet aduerſarium
molimur: amoꝛe: dū amico vel ꝓpinq̄ p̄ſta/
re ꝯtendimꝰ: hoc ibi. Pꝛio igit' iudiciū ꝑ/
uertit' ꝓpter metū: qꝛ dicit Chryſ. Facile
deuiat a iuſticia qui in cauſis nō deū ſ; ho/
minē timet. Sicut fecerūt iudices ī iezrael
ex metu iezabel regine: iudicantes iniuſte
naboth ꝓpter vineā: vt pȝ. iij. Regū. xxj.
Sic ⁊ pilatꝰ audiēs hūc ſermonē. ſ. ꝙ non
eſſet amicꝰ ceſaris: magis timuit ⁊ de chꝛi/
ſto iniuſtū iudiciū dedit. Sȝ dic̄ Augꝰ. ad
Caſulanū: ⁊ habet'. xj. q. iij. c. q̄ſquis me/
tu cuiuſlibet poteſtatis veritatē occultat:
irā ſup ſe pꝛouocat: qꝛ magis timet hoīem
q̄ deū. Sȝ querit glo. in. d. c. quattuoꝛ: nū
quid tenet ſnīa quā iudex ꝑ metū tulit. Et
rn̄det ꝙ ſic: ſed elidi pōt per exceptionem.
Sentētia vero que ꝑ pꝛemiū lata ē nulla ē.
Scdo vero iudiciū ꝑuertit' ꝓpter cupidi
tatē. Pꝛo quo notādū ſm Ray. ꝙ oꝛdinā/
rij iudices nō debēt aliquid recipe a ptibꝰ
nec etiā expenſas: eo ꝙ ꝓpter iuſticiā tenē
dam habeant ſuas ꝓuiſiones: ne ſcȝ dum
ſumptus querit' pꝛedo graſſet'. Cū eñ ha/
bent ſuas dignitates ⁊ redditus ꝯtenti de
bēt eē ſuis ſtipēdijs: nec a litigatoꝛibꝰ reci/
pere debēt etiā moderata exenia ꝓpter ſu/
ſpitionē vitandā. Iudex autē delegatꝰ eti
am nihil recipe pōt: niſi foꝛte eſculentū vl'
poculentū mera libertate oblatū: qd pau/
cis diebꝰ ꝯſumi pt: vl' niſi moderatas expē
ſas: cū ipm ꝓpter cāȝ ſibi ꝯmiſſā extra ſuū
domiciliū ꝓficiſci ꝯtigerit: ita ꝙ in expen/
ſis nō excedat modū ⁊ ꝙ non plus exigat
ab vna pte q̄ ab alia: ⁊ ꝙ ꝓpter habēdas
expenſas niſi cā requirat occaſionē pꝛofici
ſcēdi nō aſſumat. Et ſi litigātes notabilit'
paupeꝛes fuerint etiā ꝓ expenſis nihil exi
gat: vt li. vj. de reſcrip. c. ſtatutū. §. inſup.
Uñ iudex ſemp dȝ habere p̄ oculis factum
Cambyſis regis qui vt refert Ualeriꝰ: cu/
iuſdaȝ mali iudicis pelle a coꝛpe detracta
ſelle iuſſit affigi: ⁊ in eadē ſede filiū eiꝰ iudi
catuꝝ ſedere fecit: vt ſic impoſteꝝ pꝛouide
ret ne quis iudex coꝛrumpi poſſet. Sȝ con
trariū multi iudices faciunt: nā quidā nul
lo modo ſententiā ferre volūt liquemoti.
Et ſic ſm Ray. ⁊ Hoſti. iudex leſo reſtitu/
ere tenet' oēm eſtimationē litis: vt. xxiij. q.
ij. c. dñs. ⁊. q. v. c. admīſtratoꝛes. Quidaȝ
autē recipiūt pecuniā vt ſimpl'r ferant ſen/
tētiā: vel etiā vt iuſte ferāt eam: ⁊ tūc tene/
tur reſtituere ei qui dedit: qꝛ cum ex officō
ſuo tenetur iudicare ⁊ bene ⁊ gratis: ideo
turpiter accepit ⁊ obligat' ei ad reſtitutio/
nem qui bona intentione dedit. Quidam
vero pꝛemiū recipiunt vt ferāt iniquā ſen/
tentiā. vel etiam vt nullā ferant ſnīam: ⁊ il
lud reſtitui debet ei in cuius iniuriam da/
tum eſt. Inſuper tenet' parti leſe ad omne
damnum reſtituendū. xj. q. iij. nō licet: ex/
tra de ſimo. nemo. De talibus autem dicit
Iſido. li. iij. de ſūmo bo. ꝙ ſepe iudices pra
ui cupiditatis cauſa aut differūt aut ꝑuer/
tunt iudiciū nec finiūt cepta partiuȝ nego/
cia quouſqȝ marſupia eoꝛum qui cauſant'
exhauriant: aut quod peius eſt peruertūt
iudiciū nec finiunt cepta partiuȝ. Sic filij
Samuelis declinauerūt poſt auariciā acci
piētes munera ⁊ ꝑuertētes iudicia: vt ha/
betur. ij. Regū. viij. Pꝛopter qd nō ſolum
ipi ſed etiā pater eoꝛum Samuel iuſtus ⁊
boꝝ ignarus amotꝰ eſt ab officio filijs iſrl'
ſibi regē petentibꝰ. Sed quid mirū cū dici/
tur. xj. q. iij. c. Qui recte iudicat ⁊ p̄mium
remunerationis expectat. glo. licet nō in/
terceſſerit pactio: peccat tamen q̄ expectat
remunerationē. ⁊ hoc oſtēdit ī tex. dicēs:
ꝙ fraudē in deo ꝑpetrat qui iuſticiā quam
gratis impartiri debuit acceptione pecu/
nie vendidit ſcȝ quātum ad affectū licȝ nō
ſequatur effectus. Sequitur. Tales enim
ad veritatem nō iuſticie defenſio ſ; amoꝛ p̄/
mij pꝛouocat: quibꝰ ſi ſpes nūmi ſubtrahi/
tur: confeſtim a iuſticie confeſſiōe recedūt
acceptio nūmoꝝ pꝛeuaricatio ē veritatis.
hoc ibi. Hinc vt dicit ibidē glo. venales ſe
tentie nulle ſunt: vt. ij. q. vij. §. venales.
Tertio ꝓinde iudiciū peruertit' pꝛopter
amoꝛē vel affectū ꝓuatū: dum quis amico
vl' ꝓpinquo pꝛeſtare contendit. Et de hoc
habetur. xj. q. iij. c. Quicunqȝ aut conſan
guitate aut amicicia in iudicādo ducitur:
peruertit iudiciū chꝛiſti qui ē iuſticia ⁊ fru
ctū illius vertit in dānationis amaritudi/
nē. Unde generaliter dicendū ē ꝙ omnes
qui ex induſtria mala pꝛopter amoꝛē vl' fa/
uoꝛem alicuiꝰ ferūt iniuſtā ſententiā: hi ſi
cut iam dicti leſo tenent' ad oīe intereſſe:
niſi poſſet is induci ad integrā reſtitutio/
nē faciēdā: pꝛo quo ſentētia lata ē: ⁊ ſm le/
ges multas alias penas ſuſtinere deberēt.
Inſuper pꝛeter reſtitutionē debet eis ipo/
ni penitētia tanq̄ pꝛo grauiſſimo crimine:
vt. xj. q. iij. c. quicunqȝ. Iteȝ ferens iniquā
ſententiā per impꝛudentiā ſm Ray. ⁊ Ho/
ſti. tenet' leſo ſm. l. inq̄tū bonū ⁊ equū vi/
debit' religioni iudicātiſ. ff. d̄ extraoꝛ. cog.
l. fi. In iudicio autē anime tenet' ad inte/
grā reſtitutionē: qꝛ fuit in culpa cū ſe inſuf
ficientē ſcire debuit ⁊ tamē iudicare pꝛeſū
pſit. Et idē ſi fuit ſcientie ſufficientis ſ; ſtu/
dere nō curauit. Mitius tamē ē agendum
cū iſtis q̄ cū illis qui ex certa ſcientia iudi
ciū coꝛruperūt. Ex genere autē pꝛedictoꝛū
fuit dominꝰ Joſeph: qui ꝓpter amoꝛē vxo
ris verbis eiꝰ nimis credulꝰ: iniuſto iudi/
cio miſit Joſeph innocētē in carcerē: vt pȝ
Gen. xxxix. Quarto deniqȝ iudiciū per/
uertit' ꝓpter odiū: dūmodo quis ꝯtra ali/
um iniuſte malū molitur: ⁊ huiuſmodi ob
ligat' eodē modo ſicut pꝛedicti. Unde tale
flagitium patrarūt duo ſenes iudices in/
ueterati dierū maloꝝ qui repulſi ⁊ confuſi
turpiter a Suſāna caſtiſſima rēnuente ſtu/
pꝛū: exardeſcētes pꝛopt' hoc in odiū eiꝰ de
derunt falſū teſtimoniū ac iniquū iudiciū
ſuis machinationibꝰ extoꝛſerūt. vt pȝ Da/
niel. xiij. qd erat extremū flagitiū. Nimiꝝ
cū ⁊ ſi quis iudex aliquē iuſte quidē iudi/
caret ad moꝛtē: nō tamē amoꝛe iuſticie ſed
liuoꝛe vindicte: non ſolū moꝛtaliter pecca/
ret ſed ⁊ homicida iudicaret' in foꝛo poli:
nō eñ deus tantū conſiderat q̄d homo fa/
ciat ſed multomagis quo aīo faciat. Pꝛe
dictis igit' quattuoꝛ affectibꝰ peruerſis iu
diciū peruerſū inducit': imo plerūqȝ ꝑuer/
ſum iudiciū rectū videbit': qꝛ tales affectꝰ
nō ſinūt diſcernere qd verū eſt ⁊ rectū. Si/
cut videmus in naturalibus ꝙ in ſpeculo
ſi fuerit bene diſpoſitū impꝛimunt' foꝛme
coꝛpoꝝ pꝛout ſūt: ſi vero fuerit male diſpo
ſitū: apparebūt ibidem imagines diſtoꝛte ⁊
praue ſe habētes: ⁊ hi ſūt qui fructū iudi/
cij ſibi vertūt in dānationis amaritudinē:
vt dicit' in dicto. c. quicūqȝ. In dicto autē
c. quattuoꝛ ī glo. ponunt' adhuc modi alij
iniuſti iudicij ſcȝ nimia ſeueritas: ⁊ nimia
remiſſio: vt pȝ per Grego. xx. moꝛal. ⁊ po/
nitur. xlv. di. vbi dicit'. c. Diſciplina vl' mi/
ſericoꝛdia multū deſtituit' ſi vna ſine alte/
ra teneat': ſed circa ſubditos ineſſe debet
rectoꝛibus ⁊ iuſte conſulens miſericoꝛdia
⁊ pie ſeuiēs diſciplina ⁊c. vbi dicit glo. no
ta ꝙ iudices ſemp ſequent' mediocritatē:
arg. extra de cenſi. c. ex parte: ⁊ potius ſeq
tur equitatē q̄ rigoꝛem: vt. C. de iudi. vbi
certū eſt ius ab equitate nō diſſentire ī re/
ſtitutione minoꝛū niſi ex cauſa magis ſeq/
retur rigoꝛē: quia ſcȝ multis graſſantibus
opus ē exemplo: vt. ff. de peñ. auc̄. aut fa/
cta in fine: vbi autē ius ſcriptū nō ē: iudex
ſemp ſequit' equitatem: vt extra de tranſ/
lat'. c. vlti. Eſt etiam alius modus peruer/
tendi iudiciū: vt dicit glo. in dicto. c. quat/
tuoꝛ: quando ſcȝ per impꝛudentiā q̄s ma/
le iudicat: vt inſtit'. de obliga. que ex qua.
delic. naſ. §. j. ⁊ de hoc ſupꝛa. Secūdo ꝑn/ C
cipaliter requiritur ꝙ iudicium pꝛocedat
ex legitima iudicantis auctoꝛitate ne fiat
iudicium vſurpatū. Hic queri pōt: vtrū
iudiciū vſurpatū ſine legitima auctoꝛita/
te ſit licitū: pꝛeſertim cum punire peccata
pertineat ad iudiciū: ſed aliqui nō iudices
legunt' laudabiliter peccata puniuiſſe: vl'
etiā aliquā ſententiā dediſſe iudiciariam.
Pꝛimū ptȝ in Moyſe qui occidit egyptiū
iniuriantē. Exo. ij. Et in phinees filio elea
zari qui īterfecit Zambꝛi filiū Salumi cuȝ
madianitide coeunte. Numeri. xxv. Secū
dū etiā patet in Daniele: q̄ ſenioꝛes de fal/
ſo teſtimonio cōuictos ſuo iudicio cōdem/
nauit: qui tamen nō erant ſubditi eiꝰ: ſed
econtra iudices ꝑpl'i. Ad hoc rn̄det Tho.
ſcda 2e. q. lx. ⁊. lxvij. ꝙ cum iudiciū ſm le/
ges ſcriptas ſit ferendū: ille qui iudicium
fert quodāmō legis dictū interp̄tat' ad ꝑti
culare negociū illud applicādo. Cū igitur
eiuſdē auctoꝛitatis ſit legē interp̄tari ⁊ le/
gē cōdere: ſicut lex condi nō poteſt niſi pu/
blica auctoꝛitate: ſic etiā nec iudiciū ferri
pōt niſi publica auctoꝛitate: q̄ ſe tm̄ exten/
dit ad eos qui cōmunitati ſubdunt' ſupꝛa
quā auctoꝛitatē accepit. Et ideo ſicut iniu/
ſtū eſſet cōſtringere aliū ad legē ſeruādam
que nō eſſet auctoꝛitate publica ſancita: ſic
etiā iniuſtū ē ſi quis aliquē cōpellat ferre
iudiciū qd non fert' auctoꝛitate publica: ⁊
ideo nullo modo quis aliū iudicare poteſt
niſi ſit aliquo mō ſubditꝰ eiꝰ: vel ꝑ poteſta

tem ordinariam vł ꝑ cõmiſſionẽ. Moyſes igiẗ egyptiũ occidiſſe videẗ quaſi ex inſpiratione diuina auctoritatẽ adeptꝰ: ꝑ h̄ qđ dicit Act. vij. ꝙ ꝑcuſſo egyptio eſtimabat Moyſes intelligere frẽs ſuos qm̄ dñs per manus ipſius daret ſalutẽ iſrł. Vel dicit ꝓt ꝙ occidit egyptiũ iniuriatũ defendẽdo cũ moderamine inculpate tutele. Dicit enim Ambro. li. de offi. ꝙ qui nõ repellit iniuriam a ſocio cũ põt: tã eſt in vitio ꝗ̃ ille qui facit. Et inducit exemplũ Moyſi: Sic phinees ex inſpiratione diuina zelo dei cõmotꝰ Zambri interfecit. Erat etiam filiꝰ ſummi ſacerdotis ad quem etiã hoc iudiciũ pertinebat ſicut ⁊ ad alios iudices quibꝰ hoc erat p̄ceptũ. Inſuper Daniel accepit poteſtatẽ ordinariã ad iudicãdũ ſeniores iudices quaſi cõmiſſã ex inſtinctu diuino: qđ ſignaẗ ꝑ hoc qđ ibi dicit: ꝙ ſuſcitauit dominus ſpm̃ pueri iunioris. Tertio principalr̃ reqͥrit ꝙ iudiciũ ꝓferaẗ ſm rectã rationeȝ prudentie ne deſit certitudo nec iudicet de his que ſũt incerta vł occulta: alr̃ enĩ eſſet iudiciũ temereriũ vel ſuſpitioſũ. Ad cuius euidentiã queri põt: vtrũ iudex iudicare debeat ↄtra veritatẽ agnitã: ꝓpter ea q̄ ordine iudiciario legitime ꝓbanẗ in ↄtrariũ: preſertim cũ iudex in iudicãdo ſe ↄformare debet diuino iudicio: qꝛ iudiciũ dei ẽ: vt dicit Deut. j. ⁊ iõ in iudicãdo locũ dei tenet: ſed dei iudiciũ ẽ ſm veritatẽ: vt dicitur Ro. ij. ⁊ Eſaie. xj. ꝑdicit ꝺ chriſto. Nõ ſm viſionẽ oculorũ iudicabit neq ſm auditũ auriũ arguet: ſed iudicabit in iuſticia pauperes ⁊ arguet in eq̄tate ꝓ manſuetis terre. Ad hoc dicẽdum ſm Hein. boyc: in c. ſi ſacerdos: de off. or. vbi dicit inter alia ꝙ ſi loqͥmur de veritate agnita vt deus ſcȝ in ↄfeſſione tũc nõ põt ſm illã iudicare: qꝛ nec dominꝰ Iudã abiecit cũ eẽt fur: eo ꝙ ꝺ furto nõ eſſet accuſatꝰ vł ↄuictus. ⁊ ſimile ẽ de veritate agnita vt hõ ſcȝ ſub ſigillo ſecreti: ⁊ hoc ſm theologos: licet Inno. aliẗ dicit in. c. oĩs. de pe. ⁊ re. Unde papa vł imperator nõ debet iudicare ſm ſuã ↄſciam de ptãte ordinata: niſi ꝓut alij inferiores pñt ſecus tamẽ de poteſtate abſoluta. Inferiores autẽ iudices in facto ſibi noto ſed nõ notorio nõ poſſũt ſm illã notitiã quã habẽt vt perſona priuata iudicare. Si tamen factum ſibi notũ eſt notorium: tũc nõ poſſũt ſm cõſcientiã debite informatã iudicare de eodem facto: dũmodo ſeruẽt formaȝ que debet in notorijs ſeruari: hoc ẽ ꝙ ſaltẽ premittant citationẽ ⁊ alia huiuſmodi ad hoc requiſita: quia tale notoriũ poteſt dici notũ ipi iudici etiam vt iudici. Unde ſm Tho. ſcđa 2ᵉ. q. lxvij. Iudex in iudicando magis ſequi debet legitima documẽta per inſtrumẽta ⁊ teſtes ⁊ alia huiuſmodi: ꝗ̃ id quod ipe nouit vt priuata perſona. ex priuata tamẽ agnitiõe iuuari poteſt vt diſcretius diſcutiat inductas ꝓbationes: vt poſſit earũ defectũ inueſtigare: ꝙ ſi eas nõ poteſt de iure repellere: debet eas in iudicando ſequi: vł potius innocentẽ ad ſuperiorẽ mittere iudicandũ. Qꝛ ſi nõ poteſt: tũc nõ peccat ſm allegata ferens ſentẽtiam: quia nõ iudex ſed accuſatores damnãt innocentẽ. Cõcor. Pe. ⁊ Ray. ⁊ ſic inferiores iudices nõ poſſũt in iudicando ꝑ oĩa ſequi ſũmũ iudicẽ ſiue deũ ſiue hominẽ. Ad laudem dei.

De accuſatione que reddiẗ iniuſta tripliciter: ſcȝ calumniando: preuaricando ⁊ tergiuerſando: ⁊ qui accuſare poſſũt: Sermo III.

Non loqueris contra proximũ tuũ falſum teſtimoniũ. Exo. xx. Tertiũ auteȝ genus hominũ contra preceptũ hoc faciens. Sũt accuſatores iniqui ⁊ iniuſti ⁊ grauiſſime peccãt. Pro q̄ nota ꝙ accuſare ꝓprie ẽ alterius crimẽ deferre ad penã canonicã vł legalẽ. Cõiter ꝟo accuſare ꝺr etiã denũciare crimẽ alteriꝰ ad pniãȝ pagẽdã. ⁊ vtrũq hoꝝ ẽ licitũ ⁊ ſctm̃ ſi fiat ex charitate ⁊ mõ debito: qꝛ ſiue plectẽdo ſiue igñſcẽdo h̄ hñ agiẗ vt vita hoim corrigaẗ: vt pȝ. xxij. q. v. Si ꝟo fit ex malignitate tũc iudicaẗ illicitũ ⁊ mortale pctm̃. Hõ diuerſitatł ẽ: qꝛ ĩ pmo ĩtẽdiẗ vł fratrł correctio vt in denũciatõe: vł bonũ reipublice: vt in accuſatõe: ĩ ſcđo ꝟo intẽdiẗ proximi leſio. Nã large ſumẽdo ſm Ray. accuſatores dicũẗ detractores. Hic ꝗ̃ pmo q̄ri ꝓt vtrũ quis teneaẗ ad aliũ accuſandũ etiam cũ intentione aliũ emẽdandi: vel etiam ꝓmouẽdi cõe honũ aut euitãdi aliquod malũ. preſertim cum nullus excuſeẗ ab impletione diuini p̄cepti: vel eius qđ eſt obligatoriũ ꝓpter aliquod peccatum: alr̃ enim ex peccato ſuo cõmodũ reportare videretur. Sed aliqui ꝓpter peccata reddũẗ inabiles ad accuſãdu: ſicut excõmunicati: infames: ⁊ alij criminoſi: vt patet. xx. q. vij. in diuerſis. c. Inſup nullus teneẗ agere cõtra fidelitatem quã amico debet: quia ſm legẽ nature facere nõ debet alteri qđ ſibi nollet fieri. Alioquin vt dicit Prouerb. xj. Qui ambulat fraudulenter reuelat archana. q̄ autem fidelis eſt celat amici cõmiſſuȝ. Ad hoc reſpondet Aſteñ. lih. j. ti. xj. ar. ij. ꝙ accuſatio principaliter ordinatur ad bonum reipublice: quod quidẽ procuraẗ per puniſtionẽ peccantiũ ad quã agitur in accuſatione: ⁊ ideo ſicut quis teneẗ procurare bonũ vel etiam vitare malũ reipublice: ſic etiam teneẗ accuſare. Et ideo ſi crimẽ eſt tale ꝙ vergit in detrimentũ reipublice tenetur quis reum accuſare: dũmodo poſſit illud ſufficienter probare: hoc eñ incumbit accuſatori cum peccatũ alterius vergit ĩ corruptionẽ multitudinis corporalẽ vel ſpiritualem. Si vero non redũdat in multitudinẽ vel etiã ſi ſufficienter illud probare non poſſit: tũc nõ teneẗ accuſare: quia nullus ad hoc teneẗ quod nõ poteſt debito modo perficere: alr̃ iudicareẗ ꝓditor fratris: vt patet. ij. q. j. c. ſi peccauerit. v. q. j. c. ij. Secretorũ enim ſolus deus eſt cognitor ⁊ iudex: vñ p̄ter penitẽtiã pena grauis ẽ cõtra tales inſtituta: qꝛ ſcȝ debẽt excõicari vt pȝ xlvj. di. vbi ꝺr. c. Accuſatores fratrũ eps excõicet qui nõ ꝓbãda obijciũt. Uerũtñ ſi ẽ occultũ dicere põt ꝑſonis talibꝰ ĩ ſecreto q̄ poſſint ⁊ velint ꝓdeſſe ⁊ ñ obeſſe. Qꝛ ãt in caſu p̄dicto teneaẗ quis accuſare pȝ ar. Leuiẗ. v. vbi diciẗ. Si peccauerit aĩa ⁊ audierit vocẽ iurãtis: teſtiſq fuerit ꝙ aut ipe vidit aut conſciꝰ eſt: niſi indicauerit portabit iniquitatẽ ſuã. Ex quo vt dicit Augꝰ. videẗ homo peccare qui ſcit aliquẽ falſum iurare ⁊ tacet. Quod maxime veꝝ eſt cum ꝑiuriũ vergit in alteriꝰ detrimentũ. Et adducit Augꝰ. ſimilitudinẽ in regula ſua dicẽs. Si frater tuꝰ vulnꝰ hȝ ĩ corpore qđ velit occultari cũ timet ſecari: nonne crudeliter ⁊ miſericorditer indicares? quãto ergo magis debes vulnꝰ anime indicare ne deterius putreſcat in corde. Deniq ꝗ̃uis reuelare ſecreta in malũ ꝑſone videaẗ eẽ cõtra fidelitatem: tamẽ reuelandũ eſt ꝓpter cõmune bonũ ꝓmouendũ vł malũ euitandũ: quia cõmune bonũ priuato bono preferendũ eſt tanꝗ̃ maiꝰ bonũ: ⁊ ideo contra cõmune bonũ nullũ ſecretũ licitũ eſt recipere: nec etiam omnino ſecretũ eſt iudicandũ quod ꝑ ſufficientes teſtes ꝓbari põt.

Nihil etiam ꝓhibet aliquẽ impotentẽ reddi per peccatũ ad ea que homines facere teneñẗ: ſicut ad merendũ vitam eternã ⁊ aſſumendũ eccleſiaſtica ſacramenta: nec ex h̄ reportat cõmodũ ſed econtra potiꝰ ab his deficere que teneẗ facere indicaẗ pena grauiſſima cũ virtuoſi actus ſint quedã hominis ꝑfectiões. Secũdo queri poteſt: vtꝝ neceſſariũ ſit accuſationẽ fieri in ſcriptis: ſicut. ij. q. viij. c. accuſatoris: ſonare videẗ vbi diciẗ Accuſatoris ꝑſone ſine ſcꝓto nũꝗ̃ recipianẗ nec eo abſente quẽ accuſare voluerit: preſertim cum ſicut crimen alicuius manifeſtaẗ per accuſationẽ: ita ꝑ denũciationẽ: ſed in denunciatione non eſt ſcriptura neceſſaria: ideo nec in accuſatiõe videẗ neceſſaria: ⁊ huic conſonare videẗ qđ ponitur. c. ti. c. Perſcripta nullius accuſatio ſuſcipiatur: ſed ꝓpria voce ſi legitima ⁊ condigna accuſatoris perſona fuerit p̄ſente eo quẽ accuſare deſiderat. Ad hoc dicẽdũ ſm Tho. ſcđa 2ᵉ. q. lxviij. ꝙ quando in criminibus per modum accuſationis agitur: tunc accuſator pars cõſtituitur: ita ꝙ iudex inter accuſatorem ⁊ eum qui accuſatur mediꝰ conſtituiẗ ad examen iuſticie: ĩ quo oportet quãtũ eſt poſſibile ſm certitudinem procedere. Sed quia illa que ꝟbotenus dicuntur a memoria facile labunẗ: ideo nõ poſſet eſſe certũ iudici quid ⁊ qualiter dictũ ſit cũ debet proferre ſnĩam niſi eſſet in ſcriptis redactũ. Et ideo rõnabiliter inſtitutũ eſt vt accuſatio ſicut ⁊ alia q̄ in iudicijs aganẗ in ſcriptis rediganẗ. In aliquibꝰ tñ nõ ẽ neceſſariũ accuſatiõȝ ĩ ſcriptis redigere: puta in leui crimĩe: vt. ff. de accu. l. leuia. Siłiter ⁊ in notorio crimĩe qꝛ nec in hmõi accuſator requiriẗ: vt pȝ eꝫ de accu. vbi ꝺr. c. Euidẽtia patrati ſceleris nõ indiget clamore accuſatoris. Secus tñ in nõ notorijs etiã ſi manifeſta ſint: vt pȝ. xj. q. iij. c. coꝝ. Inſup debet accuſatio fieri cũ inſcriptiõe qua ſe dȝ accuſator ad penã talionis obligare: vt pȝ. ij. q. vlt. c. q̄ſq̄s. ⁊. c. q̄ crimẽ. ⁊. ij. q. iij. c. calũniator: ⁊. c. ſe. Excipiunẗ tñ aliq̄ caſus ſic̄ in crimĩe leui: ĩ crimine apoſtaſie: ⁊ cũ vir vxorẽ accuſat ꝺ adulterio ⁊ ↄſilibꝰ: de quibꝰ grã breuitatł ſuꝑſedeo. Et ſi q̄riẗ: cur accuſans teneatur ad penã talionis. Ad h̄ dicendũ ꝙ ex q̄ accuſator in cã accuſatiõis ↄſtituiẗ ꝑs: intendẽs ad penã accuſati: ⁊ ad iudicẽ ptineat ꝙ inter eos eq̄litatẽ iuſticie ↄſtituat: equalitas autẽ iuſticie h̄ reqͥrat vt nocumentuȝ

quod alteri quis intentat ipſe hoc patiaꝰ:
ſm illud Exo. xxj. Oculũ pro oculo: dentẽ
pro dente: ideo iuſtum ẽ ꝙ ille qui per ac/
cuſationẽ aliquẽ in periculum grauis pe/
ne nititur inducere: ſimilẽ penam ipſe defi/
ciens in probatione cogaꝰ ſuſtinere: ꝑſer/
tim cũ temerarie aliũ accuſare preſumit: eo
ꝙ peccat tam contra perſonam accuſati ꝙ̃
etiã contra rẽ publicã: vnde propter vtrũ/
ꝗ puniꝰ. Et hoc ẽ quod dicꝰ Deuter. xx.
Cũ diligentiſſime perſcrutãtes inuenerit
falſũ teſtem dixiſſe contra fratrẽ ſuũ men/
daciũ: reddent ei ſicut fratri ſuo cogitauit
⁊ hoc propter iniuriã perſone. Propter in
iuriam vero reipublice ſubdiꝰ. Et auferes
malũ de medio tui: vt audientes ceteri ti/
morẽ habeant ⁊ nequaꝗ̃ talia audeant fa/
cere. Uerũtamẽ ſecus ẽ de accuſatore ꝗ ex
iuſto errore ꝓcedit ad accuſationẽ: in quo
caſu iudex accuſatorẽ abſoluit: vt pꝫ. ij. q.
iij. c. ſi quis iratus: ⁊. c. paulũ. Nimirũ cuꝫ
multũ differt an voluntarie quis aliũ le/
dat an inuolũtarie: Uolũtariũ eñi mereꝰ
penã ſed inuoluntario debetur venia. Ad
queſtionẽ igitur primo ꝓpoſitam reſpõdet
tex. in dicto. c. perſcripta. §. ſed Calixtꝰ pa/
pa precepit: ſcꝫ in dicto. c. accuſatores: vt
accuſator eo preſente quẽ accuſat in ſcriptꝰ
accuſationẽ iudici offerat: ⁊ propria voce
litteras ſue accuſationis legat. Stephanꝰ
autẽ prohibet ſcꝫ in hoc. c. ꝑſcripta: ne ab/
ſens aliquem per epiſtolã accuſare aude/
B at: hoc ibi. Tertio queri põt: quot mo/
dis accuſatio reddiꝰ iniuſta. Ad hoc re/
ſpondet canon. ij. q. iij. c. ſi quẽ penituerit.
§. notandũ: ꝙ accuſatoris temeritas tri/
bus modis detegiꝰ: aut enim calũniantur
aut ꝑuaricanꝰ aut tergiuerſanꝰ. Ad cuiꝰ
euidentiã ſciendũ ꝙ accuſatio ordinaꝰ ad
bonũ cõmune quod intendiꝰ per cognitio
nẽ criminis: nullus autẽ debet alicui noce
re iniuſte vt bonũ cõmune promoueat: ⁊ idõ
in accuſatione duplici ratione cõtingit eſſe
peccatum. Uno modo ex eo ꝙ iniuſte agit
accuſator contra eũ qui accuſaꝰ ei falſa cri
mina imponẽdo: quod ẽ calumniari: dicit
enim ibidẽ tex. Calumniari enĩ eſt falſa cri
mina ſcienter intẽdere ſiue iponere: ⁊ hoc
animo calũniandi: vt pꝫ extra de calum. c.
ij. ⁊ tũc tanta ⁊ talis pena ẽ imponenda ca
lũnioſo accuſatori: quanta ⁊ qualis eſt im/
ponenda accuſato ſi cõuincatur: vt. ff. ꝺ ca
lum. l. fi. Uerũtamen quia contingit quan
doꝗ quẽpiam ex animi leuitate ad accuſa
tiõꝫ ꝓcedere: ex eo ꝙ nimis faciliꝰ credit
quod audit: ⁊ hoc eſt temerariũ. Cõtingit
inſuper ꝙ quis ex errore iuſto moueꝰ ad
accuſandũ: ideo hec omnia ſm prudentiã
iudicis diſcerni debent: vt nõ pronunciet
accuſatorem calumniatũ fuiſſe: qui vel ex
animi leuitate vel iuſto errore in falſaꝫ ac/
cuſationẽ prorumpit: vnde ſubdiꝰ in dicto
§. notandũ: ꝙ qui non probat quod inten
dit nõ protinus calũniari videtur. Nã eiꝰ
rei inquiſitio cognoſcentis arbitrio cõmit
titur qui reo abſoluto de accuſatore inci/
pit conſiliũ querere qua mente ductus ad
accuſationẽ proceſſit. Et ſiquidem iuſtũ eiꝰ
errorẽ reperit abſoluit eum: ſi vero in eui/
denti calũnia eum deprehẽderit: legitimã
penaꝫ ei irrogat: quoꝝ alteꝝ ex ipſis ꝟbis
pronũciatiõis manifeſtaꝰ: nam ſiquidem
ita pronũciauerit: nõ probaſti: pepercit ei
ſin autẽ pronũciauerit: calumniatus es: cõ
demnauit eum: ⁊ ꝗuis nihil de pena ſubie
cit: tamen legis poteſtas aduerſus eum ex
ercebitur: nam vt Papinianꝰ reſpondit:
Facti quidẽ queſtio in arbitrio ẽ iudican/
tis: pene vero perſecutio nõ eius volũtati
mandaꝰ ſed legis auctoritati reſeruaꝰ. Si
aũt interloquendo dixerit. Titius temere
accuſaſſe videtur: nõ calũniatorẽ pronun/
ciauit. Temeritas eñ facilitatis veniã con
tinet: ⁊ incõſultus calor calũnie vitio caret
⁊ ob hoc nullã penam huic irrogari opor/
tet: hoc ibi. Alio modo ꝯtingit in accuſati
one pctm̃ interuenire ex parte reipublice
cuiꝰ bonũ in accuſatione principaliter intẽ
diꝰ dũ ſcꝫ quis ipedit malicioſe punitionẽ
pcti: quod dupliciter ꝯtingere poteſt. Pri
mo adhibẽdo fraudẽ in accuſatione: ⁊ hoc
pertinet ad ꝑuaricationẽ. Nam vt dicitur
in dicto. §. notandũ. Preuaricari eſt vera
crimina abſcondere ſcꝫ fraudulenter: ⁊ cũ
accuſator contra crimina de quibus accu/
ſauit cũ reo colludens proprias probatio/
nes diſſimulat ⁊ falſas excuſatiões admit
tit: vnde dicitur preuaricator quaſi primi
ſiue precedentis intenti varicator: quia ſcꝫ
prodita ſua cauſa partẽ aduerſaꝫ adiuuat:
⁊ hoc fraudulenter. Unde. ij. q. iij. c. preua/
ricator: ſubditur. Preuaricatorẽ eum eſſe
oſtendimꝰ: qui colludit cum reo: eo ꝙ pro/
prias quidẽ probationes diſſimularet: fal
ſas vero excuſatiões admitteret. Secũdo
vero contingit totaliter ab accuſatiõe deſi
ſtẽdo: quod ẽ tergiuerſari: In hoc enim ꝙ
deſiſtit ab hoc quod ceperat quaſi tergum
vertere videtur. Unde tergiuerſari ẽ om/
nino ab accuſatione deſiſtere animũ accu/
ſandi deponendo: non tamẽ qualitercũꝗ
ſed inordinate. In hoc enĩ ꝙ ab inceptis
deſiſtit quaſi tergum vertit. Poteſt tamẽ
quis etiam ordinate dupliciter ab accuſa/
tione deſiſtere. Uno modo ſi in ipſo ꝓceſſu
accuſationis cognouerit illud eſſe falſum
de quo alium accuſabat. Et ſic pari cõſen/
ſu reꝰ ⁊ accuſator ſe mutuo abſoluere poſ/
ſunt. Alio modo ſi ꝑnceps ad quem perti
net cura boni cõmunis quod per accuſati/
onem intenditur accuſationeꝫ aboleuerit
ſm Tho. ⁊ Aſten. Si vero deſiſtit inordi/
nate: puta ꝓpter cõuentionem aliquaꝫ cũ
aduerſario facit iniuriã reipublice: ⁊ ideo
non poteſt ei hoc remitti per accuſatuꝫ ſed
per pñcipem qui curam reipublice gerit
Deniꝗ ſi quis ob accuſandũ iuſte vł iniu/
ſte ſeu non accuſandũ pecuniam extorque
at crimen cõcuſſionis cõmittit: quod pro/
hibuit Johãnes militibus dicẽs Luc. iij.
Neminẽ cõcutiatis neꝗ calumniaꝫ facia/
tis: ſed eſtote contenti ſtipendijs veſtris.
xxiij. q. j. c. militare. Pro quo notandũ ꝙ
vt dicit glo. j. q. j. c. iubemus: in. §. cõcuſſi/
onis iudicium: ꝙ crimen cõcuſſionis eſt:
cuꝫ quis minaꝰ alicui vt ita vel ita faciat:
niſi tãtũ det: vt dicto. c. militare: ⁊. ff. ꝺ cõ/
cuſſi. l. j. ⁊. ij. Exempli gratia: cum quis in
officio cõſtitutus extorquet aliquid a ſub/
ditis per metum: aut cum non vult facere
qꝺ teneꝰ niſi data aliqua pecunia: ſeu cuꝫ
quis officialis extorquet vltra ſtipẽdia ſi/
bi cõſtituta: vel cum ꝗs accuſat aut ab ac/
cuſatione deſiſtit ꝓpter pecuniam vel pro/
pter potentiã: ⁊ tales non ſolum tenentur
ad reſtituendũ eis qui non turpiter dede/
runt: vel ſi turpiter dederunt tũc eis i quo
rum iniuriam data ſunt: ſed etiam obligã/
tur ad penas vlteriores. Nam iudices im
pij poſtꝗ̃ cõuicti fuerint venaleꝫ habuiſſe
ſententiã: vel quacunꝗ cauſa eos impro/
bos in iudicio probare quis potuerit: ne
crimẽ eius inultũ remaneat: reddet q̃dru/
plum infra annum poſt annũ aut ſimplũ:
in dicto. c. iubemus: ⁊. c. ſequenti: in textu
⁊ glo. cuius medietas dabiꝰ fiſco ⁊ medie
tas ſpoliato: vt ibidẽ in glo. ⁊ ibideꝫ diciꝰ
in textu. §. lege iulia repetũdarũ tenetur:
qui cum aliquam poteſtateꝫ haberet: pecu
niam ob iudicandũ vel non iudicandũ de
cernẽdũ ve acceperit glo. quia reddit qua/
druplum ⁊ infamis efficiꝰ. Qui vero i ac/
cuſationem innocentiũ cõierint: aut ob ac
cuſandũ vel non accuſandũ: denũciandũ
vel non denunciandũ teſtimoniũ pecuniã
extorſerint: teneñꝰ pena legis cornelie: vt
patet dicto. §. cõcuſſionis: vbi dicit glo. ꝙ
eius pena eſt in homie libero deportatio:
ſed in ſeruo vltimuꝫ ſuppliciũ. ff. ad. l. cor.
de fal. l. j. §. vlti. Et ſic de diuerſis ſimilibꝰ
que patent ibidem ꝓſecuta in tex. ⁊ gloſa.
Quarto queri poteſt: ꝗ ſunt qui poſſũt C
accuſare: ꝑſertim cum non ſolum infames
et crimino ſi ſimileſꝗ repiantur in iure ab
accuſatione repulſi: ſed etiaꝫ laici clericos
(vt videꝰ) accuſare non poſſunt: vt patet
ij. q. vij. c. j. ij. ⁊. iij. ⁊ alijs diuerſis. c. Nec
ecõtra clerici laicos: vt patet ibidẽ. c. ſicut
ſacerdos: nec etiam minores clerici in ma/
ioribus cõſtitutos: vt patet ibidem. c. cleri
cus: cum diuerſis. c. ſe. Ad hoc dicenduꝫ
ſm Hoſti. ⁊ poſt euꝫ ſm Aſten. lib. j. ti. xl.
ar. iiij. Q2 illa iura que canunt. ij. q. vij. in
diuerſis. c. ꝙ non audiꝰ minor ordine vo/
lens accuſare maiorem: corriguñꝰ per illa
iura que ponunꝰ ibidem in. c. lator neme/
ſion: et expreſſe in. c. ꝑſumunt ꝑlati ſe non
debere repꝛhendi vł accuſari: ꝓ eo ꝙ cano/
nes nõ eos paſſim cõſtituerint accuſãdos
qꝺ tm̃ negatur ſolis criminoſis cum de re
phendendo veritas ipſa conſtituat. Si ma/
le locutus ſum teſtimoniũ perhibe de ma/
lo: glo. ibideꝫ dicit: ꝙ debeat exemplifica/
re de accuſatiõe ⁊ exemplificat de teſtimo/
nio: quod idõ facit: quia qui admittiꝰ ad
vnum admittitur ad reliquum: vt paꝫ ex/
preſſum. iiij. q. iij. c. teſtes. Poſſunt igitur
clerici accuſare ſacerdotes ⁊ etiam epiſco/
pos: vt patet exemplariter i dicto. c. lator.
Diſtinguendũ tamẽ eſt: quia ꝓhibita ẽ ac
cuſatio ꝑlatorum ab ignotis ⁊ etiam a no/
tis criminoſis ⁊ infamibus: non autem a
notis bonis ex affectu charitatis: que di/
ſtinctio elicitur. ij. q. vij. ex. c. querendum
eſt in iudicio ſcꝫ a iudice cuius ſit conuer/
ſationis ⁊ fidei is qui accuſat: et infra q̃m
hi qui non ſunt recte fidei ⁊ ꝯuerſationis:
⁊ quorum vita eſt accuſabilis: ⁊ quorũ vi/
ta fides ⁊ libertas neſcitur non ꝑmittunꝰ
maiores natu accuſare: hoc ibi. Et etiaꝫ eli
citur ex. §. ex his omnibus: ⁊ in dicto. c. ꝑ/
ſumunt. §. huic oppoſitioni. Et ſm hãc di/
ſtinctionem intelligi debent omnes cano/
nes quibus ꝓhiberi videtur accuſatio ꝑ/
latorum. Non eſt etiam accuſatio prelato/
rum prohibita criminoſis ⁊ infamibus in

caſu ſcz cum exorbitauerint a fide: vt patz
in dicto.§.huic oppoſitioni. Quidam ta/
men prelati ꝓpter excellentiam dignitatꝭ
accuſari non poſſunt niſi in crimine here/
ſis: vt ptz notanter.xl.di.c.ſi papa. Et idē
eſt de imperatore. Ratio ē: quia ſunt ſupra
ius ⁊ legibus ſoluti. Nam papa nō habet
ſuperiorem niſi deum: vt.ix.q.iij.c.nemo:
⁊.c.aliorum. Utrum autē laici poſſunt ac/
cuſare clericos diuerſe ſūt opiniones. Tā.
autem mediam viam tenens: dicit ꝙ oēs
laici bone fame ⁊ bone vite in criminibus
exceptis admittūtur et non in alijs. Que
autem ſint excepta crimina oſtendit gloſa
ex. de accu.c.cū. P. mā conella: vbi dicit:
nota ꝙ laici in accuſationem vel teſtimo/
nium clericorum non ſunt admittendi: et
hoc eſt regulare: niſi ſuam vel ſuorum iniu
riam ꝓſequūtur: vt.iiij.q.v.c.omnibꝰ qui
bus accuſatio denegatur in cauſis ꝓprijs
accuſandi licentia non eſt negāda: nec tūc
ad teſtimonium admittitur: quia in facto
proprio nemo teſtis idoneus eſt: vt ſupra
de teſti.c.decetero. In criminibus autem
exceptis: vt eſt crimen ſimonie hereſis et
leſe maieſtatis: vt infra de ſimo.c. tanta:
ꝙtum ad vitium ſimonie.ij.q.vij. ſacerdo
tes: ⁊.c.oues. ꝙtum ad vitiū hereſis. xv.
q.iij.c.ſane.et in glo. ⁊. C. de epi. ⁊ cleri.ſi
quenꝙ: ꝙtum ad vitium leſe maieſtatis.
In his caſibus ſm glo. admittuntur laici
ad accuſandum: ſi bono zelo ⁊ nō ex odio
procedant: quia tunc nec ad accuſandum
nec ad teſtificandum admittuntur. Et hoc
intelligit glo. de laicis bone fame. Sed ſi
laici ſunt male fame ⁊ viles ꝑſone: tunc ta
les admittūtur ſi clericus ſuper illo crimi
ne ſit infamatus et male opinionis. Secꝰ
autem ſi bone fame ⁊ opinionis: exceptis
tamen conſpiratoribus ⁊ inimicis ⁊ his q̄
ſunt participes criminis: vt ſupra de teſti.
c.veniens. Et teſtibus vilibus ſine corpo/
rali tormento credi non debet: hec gloſa.
Similiter mōachus accuſare poteſt abba
tem ſuum vel etiam priorem vbi non ē ab/
bas: ⁊ cum monachus non habeat ꝓpriū
debet ei de bonis monaſterij prouideri: vt
patet extra de accu. ⁊.c.ex parte: ⁊.c.olim:
vbi plane de hoc: ⁊ in glo. Si tamen locu/
los habet debet ei hoc auxiliū denegari:
vt extra ð offi. ordi.c.quāto. Et multoma
gis ſubueniendum ē ſeculari ſi egeat ſiue
ſit clericus ſiue laicus de bonis cōmunibꝰ
ſiue ī quibus preſumitꝭ ius habere: vt. C.
de or.cog.l.ſi. Hoc etiam volūt multa alia
iura ſm Hoſtiē. Non tamen poteſt mona/
chus accuſare alium ꝙ abbatem vel prio/
rem ſuum: vt dicto.c.ex parte: extra de ac/
cuſa. niſi de voluntate abbatis admittere/
tur vtilitate monaſterij exigente: ar. de po
ſtu.ex parte: al's enī ſm canones niſi mo/
naſterij interſit: abbatis licentia non ſuffi
cit: cum ſit mortuus mundo.xvj.q.j. pla/
cuit: licz denunciare poſſit ad penitentiaz
non tm̄ fratres ſed etiam quēlibet fidelez
etiam abbate contradicente: ad hoc enī te
netur q̄libet ſm Hug. quia generaliter di
ctum ē: ſi peccauerit in te frater tuus ⁊c. H
Aſten. vbi ſupra. Ad laudē dei.

De reis: vtrum poſſunt iudica ri abſꝙ accuſatore: et an poſſunt puniri: an ve tenentur confiteri: ⁊ an poteſt licite euadere ꝑ appella tionem: vel fugam: Sermo IIII

On loqueris con n tra ꝓximum tuum falſū teſtimo nium. Exo.xx. Quartum genus
hominū faciens contra p̄ceptum iſtud ſūt
accuſati vel rei qui modis illicitꝭ veras ac
cuſationes et iuſtas punitiones ſubterfu/
giunt: qui nimirū grauiter peccant ⁊ futu
re damnationis ſibi detrimentū accumu/
lant. Ad cuius euidentiam primo queri
poteſt: vtrum reus iudicari pōt per iudicē
abſꝙ accuſatore: preſertim cum humana
iuſticia deriuatꝭ a diuina: ſed deus pecca/
tores iudicat etiam ſi nullus ſit accuſator
cuius exemplum ſecutus Daniel eiuſdem
xiij. ſimul fuit accuſator ⁊ iudex contra ſe/
nes iniquos: ⁊ per conſequens hocipm̄ vi
detur eſſe licitum etiam alijs iudicibus p̄/
ſertim ī criminibus ſibi notis. Ad hoc di/
cēdum ſm Tho. ſcða.2e.q.lxvij. ꝙ iudex
ē interpres iuſticie: vnde ſicut philoſophꝰ
dicit in.v.ethic. ad iudicem cōfugiūt ſicut
ad quādā iuſticiā animatā. Iuſticia vero
proprie non ē ad ſeipm̄ ſed ad alterum: et
ideo oportet ꝙ iudex inter aliquos duos
dijudicet: qð quidem fit cum vnus ē actor
vel accuſator: ⁊ alius eſt reus: ⁊ ideo ī cri/
minalibus non poteſt aliquem iudicio cō
demnare niſi habeat accuſatorē: ſm illud
Actꝭ.xxv. Non eſt conſuetudo romanis
damnare aliquem hominē: p̄uſꝙ is q̄ ac/

A

cuſatur p̄ſentes habeat accuſatores locū
ꝙ defendendi accipiat ad abluenda crimi
na que ei obijciebantꝭ. Hinc dicitꝭ extra de
accuſa.c.j. Si legitimus non fuerit accuſa
tor non fatigetur accuſatus. Hoc ideo dici
tur ſm glo. quia ſi fuerit accuſator crimio/
ſus vel etiam inimicus tunc non pōt accu/
ſare: ſz repellitur ⁊ reus abſoluitur ab ob/
ſeruatione iudicij: vt.vj.q.viti.c. viti. niſi
fuerit infamatus: quia tunc ei debet indi/
ci purgatio: vt.ij.q.iiij.c. p̄ſbyꝭ ſi a plebe.
⁊ infra de pur.ca.c.penul. deus aūt in ſuo
iudicio peccātis vtitur ꝯſcientia velut ac/
cuſatore: ſm illud Roma.ij. Inter ſe inui/
cem cogitationū accuſantiuz ſeu etiam de/
fendentium: vel etiaz euidentia facti ꝙtū
ad ipſum: ſm illud Geñ.iiij. Uox ſangui/
nis fratris tui Abel clamat ad me ð terra.
Unde deus in ſuo iudicio procedit ex pro/
pria noticia veritatis: quia ei competit iu/
dicare ſm ꝓpriam poteſtatem non autem
homo ſic ꝓcedere pōt: quia ſm ꝓpriam po
teſtatem non iudicat: ⁊ per cōſequens ho/
mo nō pōt eſſe ſimul accuſator: iudex ⁊ te/
ſtis ſicut deꝰ. Daniel autem accuſator fuit
ſimul ⁊ iudex quaſi diuini iudicij executor
cuius inſtinctu mouebatur. Nihilominꝰ
tamen publica fama quādoꝙ locum tenet
accuſatoris: vnde ſuper illð Geñ.iiij. Uox
ſanguinis fratris tui: dicit glo. Euidētia
patrati ſceleris accuſatiōe nō eget. Et Au
gu. ſup Geñ. de morte Abel: ⁊ ponitur ex/
tra de accu.c. Euidētia patrati ſceleris nō
indiget clamore accuſatoris. id eſt aliquo
accuſationem ꝓponente: ⁊ ideo extunc ꝓ/
cedendum eſt ad inquiſitionem: vnde ſm
canones cum aliquis ſubditus vꝭ prelatꝰ
offendit ſi per clamorem ⁊ famaz ad aures
ſuperiorū ꝑuenit: non quidem ortam a ma
liuolis ⁊ maledicis: ſed a ꝓuidis ⁊ hone/
ſtis: ⁊ hoc ſepe tunc debet veritatez diligē
tius ꝑſcrutari vt puniat ſi oportet: nō tāꝙ
idem ſit accuſator ⁊ iudex: ſed quaſi denū/
ciāte fama vel deferente clamore officij ſui
debitum exequatꝭ: vt patet latius extra de
accu.c.qualiter ⁊ quando.ij. ⁊ in glo. Se
cundo queri pōt: vtrum iudex ſecularꝭ ali/
quem quē ſuſpectuz habet de crimine: per
punitores vel ſupplicia cogere pōt ad dicē
dum aliquid per quod ſequitꝭ mors alteri
us vel etiam ꝯfitentis: ſicut ſonare videtꝭ
c.illi q̄.v.q.v. vbi ſubditꝭ: ꝙ diuerſis cru/
ciatibꝰ e latebris ſuis religioſus tortor exi
gere debet.ſ. veritatē: vt dum penis corpo
ſubijciuntꝭ: que geſta ſunt fidelis: ⁊ veraci
ter exquirātꝭ. Glo. hoc facit q̄ſtiones ī cau
ſa ciuili qð fieri licet in defectu ꝓbationū
ff. de q̄ſtionibus.l.j.§.diuus: ⁊ etiam in ec
cleſiaſtica criminali: vt.ij.q.j.c.in primis.
Et plura de hac materia dicit ibidem glo.
Bar.brix. Ad hoc ꝙtum ad primam par/
tem dicendū ſm Hein. de gādauo quodli/
beto.ix.q.xxv. vbi dicit. Queſtio eſt de il/
lis qui morti ſunt adiudicati vel in vincu/
lis ꝯſeruantur ꝯdemnati: a quibus iudi/
ces per penas nitūtꝭ exquirere complices
ſuos malefactores: vtrum liceat hoc iudi/
cibus. Et eſt dicendū ꝙ taliū cōplicum fa/
cta: aut ſunt oīno occulta et nō ſunt ſuper
factis ſuis in iudiciū vocati: nec etiaz infa
mati: ⁊ tunc nullo modo debēt eos cogere
ꝑ penas ad ꝯfitendū ſic occulta: qꝛ cum ꝓ
dere ſic occulta ſit mortale peccatū: cogēs
etiā ad ꝓdēdū ea peccat mortaliter: vnde
tales nullis penis cōpulſi talia ꝯfiteri de/
bent: niſi vergeret in graue ꝑiculū vel dā/
num in futurū eorꝫ celatio. Si vero ſup fa/
ctis hmōi ſunt infamati ac ꝓpter h̄ ad iudi
cium vocati: arbitror ꝙ ſup illis certis ar/
ticulis q̄ eis īponuntꝭ a iudice: ſi p̄ſumeret
iudex ꝙ abſꝙ penis nō vellēt dicere veri/
tatē: ꝙ eā poſſet penis extorq̄re: vt dū pe/
nis corꝑalibꝰ ſubijciūtꝭ: q̄ geſta ſūt fideliꝭ
⁊ veraciter exprimātꝭ: ꝑ extortā tm̄ ꝯfeſſio/
nem nō debet ſeq̄ mors niſi aliter facinꝰ cō
ſtet iudici. Nā plerīꝙ talia tormēta ꝯtem/
nunt ita ꝙ exprimi v̄itas ab eis nullo mō
poſſit: alij v̄o potiꝰ mētiri ꝙ pati tormēta
volūt. Et ſanctius ē impunitū relinqui fa/
cinus nocentis: ꝙ innocentē damnare: ni/
ſi reus poſtea libere cōfiteretꝭ. Et ſm Tā.
cōfeſſio ꝑ metum extorta non p̄iudicat. ff.
de queſtionibus.l.j. vbi dicitꝭ. In crimini
bus obſeruandis queſtio. id ē tormētū ad
hiberi ſolet: ſed quādo vel quatenꝰ id faci
endum ſit videamus ⁊ non eſſe a tormētis
incipiēdum diuus Adrianus inſtituit: ac
verba reſcripti ita ſe habēt ad tormēta ſer
uorꝫ ita demum veniri oportet cū ſuſpectꝰ
eſt reus: ⁊ alijs argumētis ita ſe ꝓbationi
ammonet vt ſola cōfeſſio ſeruorꝫ deeſſe vi/
deatur. Et ideo patet.xv.q.vj.c.j. ⁊ ī glo.
Bar.brix. Nō tm̄ ꝯfitenti p̄iudicat extorta
ꝯfeſſio: niſi poſtea ꝑſeuerat ī ea cōfeſſione
qꝛ reorꝫ ꝯfeſſiōes ꝓ exploratꝭ facinoribus
non habentꝭ: vt. ff. ð queſtionibus.l.j.§.ſi
q̄s: ⁊.§. queſtionē. Ratio redditur vbi dꝛ:
ꝙ q̄dā ſunt in tanta impatientia ꝙ potius

volunt mentiri q̄ꝫ tormenta pati. Ad ideꝫ
xv.q.vj.c.ſi ſacerdotib⁹. Utrum etiam ad
ſcd̕am ptem dicendū ſm Tho. ſcd̕a. 2ᵉ.q.
lx.ꝙ vbi nō apparēt manifeſta iudicia de
malicia alicui⁹ p accuſatiōeꝫ vel diffamiā:
debem⁹ eū vt bonū hr̄e ī melioꝛē ptē īter/
ptando: niſi manifeſta rō in ꝯtrariū appa
reat. Uñ tres ſūt gradus ſuſpitiōis ex leui
bus indicijs: q̄ꝓſupm⁹ ē cum iudex aliq̄s
ex ſuſpitiōe ꝓcedit ad aliquē puniēdū vel
ꝯdēnādū: qd̕ directe ptinet ad iniuſticiā:
⁊ ē graue pctm̄ moꝛtale ꝯtra p̄ceptū euan/
gelicū Math. vij. vbi d̕r: Nolite iudicare
vt nō iudicemini. Augu. ibidē: h̕ dictuꝫ ē:
qm̄ temeritas q̄ punis aliū: ip̄a te puniat
neceſſe ē: iniq̄tas eni ſepe nihil nocet ei q̄
patiꝛ iniuriā: ei ꝟo q̄ facit neceſſe ē vt no/
ceat. Rō aūt cur ex leui ſuſpitiōe nō debet
ꝓcedere iudex eſt: qꝛ occulta ſoli deo reſer
uanꝛ iudicāda q̄ nouit abſcōdita coꝛdis.
Ex h̕ ꝫ ꝙ iudex ex leui cauſa de aliq̄ malā
habet opinionem abſqꝫ cauſa ſufficiēti: et
ſm hāc ꝓcedit ad punitionē vl̕ etiā ad cō
dēnationē: multuꝫ iniuriaꝛ ei. Primo qꝛ
p h̕ maxime derogat honoꝛi ſuo ⁊ ſuoꝝ:
ſicqꝫ ledit ei⁹ famam. Scd̕o puniēdo ledit
ei⁹ coꝛpalem vitā. Tertio ſilr̕ ſi coꝛpaleꝫ
euadat aufert tm̄ illi ſaltē in pte terrenam
ſubſtantiā. Quarto ꝓpter impatiētiā au/
fert illi ꝓpꝛiā aīam. Et ideo nūq̄ꝫ debet iu
dex iudiciū temerariuꝫ exercere nec abſqꝫ
cauſa legitima cogēte ꝯtra quēcūqꝫ reū ꝓ
B cedere. Tertio ꝟo q̄ri poteſt: vtꝝ abſqꝫ
moꝛtali peccato poſſit accuſat⁹ negare cau
ſam ꝓpter quā ꝯdemnareꝛ ad moꝛtē: p̄ſer
tim cum Chryſo. ꝯtrariū ꝯſulere videatur
dicēs: Nō tibi dico vt te ꝓdas in publicū
neqꝫ apud aliū accuſes: ſed ſi ꝟitatē accu/
ſatus in iudicio ꝯfitereꝛ: ſeip̄m ꝓderet et
accuſaret: nō ergo veritatē negando vide
tur peccare moꝛtaliter. Nimirū cū h̕ vide/
reꝛ eſſe tm̄ mēdaciū officioſū alicui ꝓdēs
⁊ nulli nocens: qd̕ nō poniꝛ eē pctm̄ moꝛ/
tale. Ad hoc rn̄det Tho. ſcd̕a. 2ᵉ.q. lxix.
ꝙ q̄cunqꝫ facit ꝯtra debitū iuſticie moꝛta/
liter peccat: pertinet ad debituꝫ iuſticie ꝙ
ſuo ſupioꝛi q̄s obediat ī his ad q̄ ſe ius p̄/
lationis extēdit: iudex autem ſupioꝛ eſt re
ſpectu illius q̄ iudicaꝛ: ⁊ ideo ex debito iu
ſticie teneꝛ accuſatus exponere iudicij ve/
ritatē quā ab eo ſm foꝛmaꝫ iuris exigit: et
ideo ſi veritatē ꝯfiteri noluerit quā dicere
teneꝛ: vel etiā ſi eam mendaciter negaue/
rit moꝛtaliter peccat: tum quia facit cōtra
dilectionē dei cui⁹ eſt iudiciū: vnde cū re⁹
veritatē ꝯtra ſe fateꝛ: hoc ptinet ad glīaꝫ
dei: vt ptꝫ Joſue. vij. vbi dicit ad Achan.
Fili da glīam deo iſrl̕: ⁊ confitere ⁊ indica
mihi q̄d feceris ne abſcōdas. Et ſic verita
tem negare eſt ꝯtra glīam dei. Tū etiaꝫ qꝛ
facit ꝯtra dilectionē ꝓximi dupliciꝛ. Pri
mo ex pte iudicis cui debitū negat. Scd̕o
ex pte accuſatoꝛis q̄ puniꝛ ſi in ꝓbatione
defecerit. Et ideo dicit ī pſ̄. cxl. ꝓph̕a. Nō
declines coꝛ meū in ꝟba malicie: ad excu
ſandas excuſatiōes in peccatis: vbi dicit
glo. Hec eſt ꝯſuetudo impudentiū vt de/
prehēſi p aliq̄ falſa ſe excuſent. Et Grego.
xxij. moꝛal. exponēs illud Job. Si abſcon
di quaſi homo pctm̄ meū: dicit. Uſitatum
humani generꝭ vitiū ē: libido pctm̄ cōmit
tere ⁊ cōmiſſum negādo abſcōdere ⁊ cōui/
ctum defendēdo multiplicare. Uerūtamē
ſi iudex hoc exquirit qd̕ non pōt ſm iuraꝫ
tunc accuſatus non teneꝛ illi reſpondere:
ſed pōt vel p appellationeꝫ vel aliter licite
ſubterfugere: mendaciū tm̄ ſibi dicere non
licet ſed veritatē occultare: aliter eni ꝓde
ret ſe: ſed nō in p̄mo caſu: qꝛ cum a iudice
ſm oꝛdinē iuris interrogaꝛ lꝫ cōfiteaꝛ: tm̄
ip̄e ſe non ꝓdit: ſed ab alio ꝓdiꝛ: dū ei re/
ſpōdendi neceſſitas imponiꝛ p eū cui in h̕
obedire teneꝛ. Ceteꝝ ſi in ſcd̕o caſu mēda/
cium rn̄deret: non tm̄ moꝛtaliꝛ peccaret: qꝛ
mendaciū officioſū eēt. Secus autē ī p̄mo
caſu: in quo mēdaciū officioſū haberet de
pnicioſo pmixtum: vt oſtenſū eſt. Et ſi q̄
ritur que ſint illa que iudex a reo pōt ⁊ de
bet requirere ſm oꝛdinē iuris. Dicendum
ꝙ ea de q̄bus p̄ceſſit infamia vel apparue
runt aliqua exp̄ſſa indicia: vel etiā de qui
bus p̄ceſſit ꝓbatio ſemiplena. Preterea:
ſicut reo nō licet falſitatē dicere nec verita
tem tacere quā ꝯfiteri teneꝛ a ſupioꝛi req̄/
ſitus ſm oꝛdinem iuris: ſic etiaꝫ nō licet ei
fraudē aliquā vel dolū adhibere: qꝛ fraus
⁊ dolus vim mēdacij habēt: hoc eni eēt ca/
lūnioſe ſe defendere: vt cū re⁹ colludit cuꝫ
accuſatoꝛe. Uñ ſicut dictū ē ī ſer. p̄ce. cum
accuſatoꝛ colludit cum accuſato: penam
grauem incurrit legibus conſtitutam: vt
habeꝛ. ij.q.iij. ex quo patꝫ ꝙ grauiter pec/
cat. Et quia aliquem ad peccandum indu/
cens peccati pticeps efficiꝛ: apoſtolo dicē
te dignos moꝛte nō ſolū q̄ faciunt ſꝫ etiam
qui ꝯſentiūt facientib⁹: ideo relinquiꝛ ꝙ
reus cū aduerſario colludēs in fraudē iu
ris grauiter peccet: multū tm̄ auget pecca/

tum ſi p̄ceſſiſſet iuramentuꝫ calumnie: qd̕
vtiqꝫ iuramentum in cauſa criminali pre/
ſtandum eſt ſicut ⁊ in ciuili: ar. C.e.ti.l.j.
vbi diciꝛ ꝙ in omnibus caſibus vbi ꝓba/
tio requiriꝛ iurandū eſt de calūnia: vt. C.
de ſi. inſtru. l. vlt. ꝟ. ſancimus: et extra de
iuꝛ. calum. p totum. Pro quo nota: ꝙ ſm
glo. ibidē. c.j. iuramentū calumnie cōtinet
quinqꝫ. c. Nam primo iurat ꝙ credit ſe bo
nam habere cauſam. Secūdo ꝙ interroga
tus nō negabit qd̕ verum eſſe credit. Ter/
tio ꝙ non vtetur ſcienter falſa pꝛobatiōe.
Quarto ꝙ dilationeꝫ nō petet in fraudē.
Quinto ꝙ nec dedit nec ꝓmiſit nec dabit
nec ꝓmittet pro hac cauſa aliquid niſi per
ſonis illis quibus leges dare permittunt
vt. C.e.l.ij. ⁊ in auꝛ. pꝛincipales: ⁊ in auꝛ.
vt litigantes iurent in pꝛin. coll̕. ix. Unde
quādoqꝫ cōtingit reū incidere pꝛurium in
his quinqꝫ ex quibus aggrauaꝛ eius pec/
catuꝫ: vnde verſus. Jllud iuraꝛ quod lis
ſibi iuſta videtur. Et ſi quereꝛ veruꝫ non
inficietur. Nil ꝓmittetur nec falſa ꝓbatio
detur. Ut lis tardetur dilatio nulla peteꝛ.
Uerūtamē clericus iuramentuꝫ calumnie
dare nō pōt ſine licentia ſui epiſcopi vt ex/
tra de iura. ca. c.j. ⁊ in glo. Quarto pꝛo/
inde queri poteſt: vtruꝫ reo liceat iudiciū
p appellationem declinare: p̄ſertim cū ma
ius eſſe videꝛ vinculum oꝛdinarie poteſta
tis q̄ꝫ ꝓpꝛie electionis: ſed a iudicib⁹ quos
cōmunis ꝯſenſus elegit nō licꝫ appellare:
ſicut patet. ij.q.vj.c. a iudicibus quos cō/
munis cōſenſus elegerit non liceat ꝓuoca
ri. Et hi dicuntur ibidem iudices arbitra/
rij qui ſunt duplices. Quidam ſunt q̄ nul
lam poteſtatem habētes cum cōſenſu liti/
gantiū in iudices eliguꝛ: in quos cōpꝛo/
mittitur vt eoꝝ ſententie ſtetur: ⁊ hi dicūꝛ
iudices arbitrarij tm̄. Alij dicunꝛ arbitra
rij ⁊ oꝛdinarij: qui ſcꝫ legitimaꝫ habentes
ab eis eliguntur ad arbitranduꝫ: qui non
ſunt ſue ditioni ſuppoſiti: ⁊ ab his appel/
lari non licet. Ad hoc dicendū ſm Tho. ⁊
Aſten. poſt eū: ꝙ duplici cauſa ꝯtingit ali
quē appellare. Primo ex cōfidentia iuſte
cauſe: qꝛ ſcꝫ iniuſte ſe grauari ſentit a iudi
ce: ⁊ tūc licitum eſt appellare vel ante ſen/
tentiā vel poſt: ⁊ hoc p̄ſertim a iudice oꝛdi
nario qꝛ ptās iudicis oꝛdinarij nō depen/
det ex ꝯſenſu litigātiū vel illoꝝ q̄ eius iu/
dicio ſubduꝛ: ſed ex auctoꝛitate regꝭ vel
p̄ncipis terre q̄ eum inſtituit: ⁊ ideo ꝯtra
eius iniuſtū grauamē lex tribuit appella/
tiōis ſubſidiū. Hinc d̕r. ij.q.vj.c. liceat ap/
pellatoꝛi vitiatā cauſā iniuſto examine re
medio appellationis releuare. Et ibidē. c.
appellātē. c. oīs. A iudicibus aūt arbitra
rijs rōnabiliter denegaꝛ ſubſidiū appella
tionis: eo ꝙ ſua ſponte ſe illi⁹ iudicio ſub/
iecit: leuis eni videꝛ eē q̄ nō ſemp pmanet
in eo qd̕ ſemel appꝛobauit. Et ideo ī dicto
c. a iudicib⁹: dicit glo. Bar. brix. Si cōſen/
ſiſti in iudicē aliquē: ꝓpter iniquitatē pſo/
ne nō potes appellare: vt h̕: ⁊ ex̄ d̕ of. del̕.
c. ſup q̄ſtionū: ſꝫ ab iniqua ſnīa potes ap/
pellare: qꝛ licet reprobare dicta ſꝫ nō pſo/
nā: hoc ibi cū multis alijs q̄ ꝓſequiꝛ ibi/
dē de hac materia. Et. ij.q.vj.c. liceat: bre
uiter notaꝛ in glo. Bar. brix. q̄d ſit appel/
latio: quis poſſit appellare: ad quē ſit ap/
pellandū: quō ſit appellandū: quotiēs ſit
appellādū: infra qd̕ tēpus ſit appellādū:
infra qd̕ tp̄s ꝓſeq̄ debeat appellationē: ꝙ
appellatiōe pendēte nihil debet īnouari:
q̄d ſit officiū eius ad quē appellaꝛ: qñ nō
ē neceſſe appellare: ⁊ qñ nō pōt appellari:
de q̄bus cauſa breuitatis ſupſedeo. Scd̕o
ꝟo ꝯtingit appellari cauſa afferēde moꝛe:
ne ꝯtra eum iuſta ſnīa ꝓferaꝛ: ⁊ hoc eſt ca
lūnioſe ſe defendere: qd̕ ē illicitū ⁊ acriter
puniēdū: vñ. ij.q.vj.c. oīmodo puniēdus
ē quotiēs iniuſta appellatio ꝓnunciaꝛ ſū/
ptus q̄s dū ſequereꝛ aduerſari⁹ impendit
reddere cogaꝛ nō ſimplos ſed q̄druplos.
Glo. hodie ſimplos: vt. C. d̕ fru. ⁊ li. expē.
l. nō ignoꝛat: vel foꝛte duplos: vt in caſu q̄
ponitur. iij.q.iij. §. libellum. Jn glo. Bar.
brix. ſm legē puniꝛ in. v. libꝛis argenti in
cauſa ciuili. C. q̄ꝝ ap. nō re. ab executoꝛe: ī
criminali efficiꝛ infamis ſi litē pdit: vt. C.
de ap. a ꝓconſulib⁹. Quinto p̄terea q̄ri
pōt: vtꝝ dānatus moꝛti licite poſſit abire
ſi tp̄s ⁊ locum habuerit: p̄ſertim cū non li
ceret dānato ſubtrahere iudici quācunqꝫ
terrenā ſubſtātiā ſibi adiudicatā: q̄ꝫto mi/
nus licitū videꝛ reo ſubtrahere iudici coꝛ
pus ſuum ptāti iudicis iam adiudicatuꝫ:
qd̕ vtiqꝫ faceret ſi abiret. Ad h̕ reſpondet
Heinric⁹ de gādauo q̄dlibeto. ix.q.xxvj.
ꝙ nō eſt incōueniēs plures hr̄e ptāteꝫ ſup
eandē rem diuerſis reſpectib⁹: vt ꝙ vnus
habeat in ea ꝓpꝛietatē ⁊ alius vſū: ⁊ ſm h̕
diuerſimode q̄libet eoꝝ ptāte ſua ſup illaꝫ
vti pōt: dū tm̄ hoc nō fiat in leſionē alteri/
us. Pro quo nota ꝙ ſupꝛa rem aliquā du/
plex pōt haberi ius vel ptās. Una quo ad
ptātem ī ſubſtantia rei: ⁊ illā nō habet in/

dex ſup corpus dānati pl⁹ q̄ ſup aīam illi/
us. Scđa quo ad vſum in actiōe aliqua ex
ercenda circa rem illā: ⁊ talē ptātē tū ha
bet: que ↄſiſtit ī trib⁹ ſcꝫ corpus capiēdo:
inuinculando ſiue incarcerando: ⁊ in occi
dēdo. Sola aūt aīa ptātem ſub deo habet
quo ad ꝓprietatē in ſubſtātia corpis: ⁊ te/
net ius ſuū in hoc cuſtodire abſqꝫ iniuria
alteri⁹ ꝙ cuſtodiret iīuriā iudicis ſi abiret
vincula vel carcerē dirumpendo: ꝓpter h̄
eni duri⁹ puniendus eſſet ſi ipm̄ denuo ca
pi ↄtingeret: ſicut etiā iniuriaret iudici ſi
rebellaret ei cū vellet eum iudicialiter oc/
cidere: ſꝫ hoc debet patienter ſuſtinere vt
circa corpus exerceat actū iuſticie. Ad ar/
gumentū ergo dicēdū: ꝙ dānato licitū eēt
etiaꝫ ſubtrahere iudici vel cuſtodi quācū
qꝫ rem neceſſariā ad ↄſeruationē vite ſue:
dum tū eius ſubtractio nō vergeret ī p̄iu/
diciū iuris qđ habet iudex in corp⁹ illius.
Naꝫ ſi exiſtens ī vinculis neceſſe haberet
mori fame niſi ſubtraheret ei panē: tunc h̄
ei liceret: qꝛ hoc nullo modo vergit in p̄iu
diciū iuris qđ habet iudex in detinēdo vl̄
occidēdo: ⁊ neceſſitas facit illud cōmune
qđ fuerat ꝓprium: ita ꝙ iuſte occupāti cō
cedit̄: imo ad hoc obligat̄ ſm̄ legem natu
re: alioquin ſeipm̄ occideret. Sic etiam in
ꝓpoſito quātū iuris habet iudex in detinē
do ⁊ occidendo damnatū: tātū iuris ⁊ pl⁹
habet dānatus in abeundo ⁊ vitaꝫ cuſto/
diendo cū iuſte poterit: qꝛ iudex nō tanta
neceſſitate cōpellit̄ eū occidere vel detine
re: quāta neceſſitate ꝓpter iuſtum metum
mortis cōpellit̄ dānat⁹ ſibi ꝓuidere: ne vi
tam ⁊ ꝑfectionē ſuā amittat in corpe ſi poſ
ſet inuenire locum ⁊ tp̄s. Ut ſi eēt ſine vin
culis ⁊ oſtia eſſent apta nec adeſſet impe/
dimentū abeundi: alioq̄n iudicaret̄ quod
ammodo homicida ſuiꝑius. Sexto de/
niqꝫ queri pōt vtꝝ liceat ad mortē dānato
ſe defendere ſi pōt: p̄ſertim cū illud ad qđ
natura declinat ſemꝑ ē licitū q̄ſi d̄ iure na
turali ↄſequēs: ſed inclinatio nature ē ad
reſiſtēdū corrūpētib⁹: nō ſolū ī hoīb⁹ ⁊ ani
malib⁹ ſꝫ etiaꝫ in ſenſibilib⁹ reb⁹. Hinc d̄r
Prouer. xxiiij. Erue eos q̄ ducūt̄ ad mor
tem: ⁊ eos q̄ trahunt̄ ad interitū liberare
nō ceſſes. Si h̄ p̄cipit̄ de aliis q̄tomagis
de ſeip̄o: cū q̄s magis obliget̄ ſibi q̄ alte/
ri. Ad h̄ rn̄det Tho. ſcđa. 2ᵉ. q. lxix. ꝙ ali/
q̄s ad mortē dānat̄ dupliciter. Uno mō in/
iuſte: ⁊ tale iudiciū eſt ſiīe violentie latro/
nū: ſm̄ illud Ezech. xxij. Principes ei⁹ in
medio ei⁹ q̄ſi lupi rapiētes p̄dam ad effun
dendū ſanguinē. Et ideo ſicut licet reſiſte/
re latronib⁹: ſic ī tali caſu licꝫ reſiſtere ma
lis p̄ncipib⁹: niſi forte ꝓpt̄ ſcādalū vitan/
dū: cū ꝓpt̄ h̄ aliq̄ grauis turbatio timere/
tur. Alio mō iuſte: ⁊ ſic non licet ↄdēnato
ſe defendere: licitū ē eni iudici eū reſiſtētē
impugnare. Ex q̄ relinq̄t̄ ꝙ ex pte iudicis
ē bellū iuſtum: ⁊ ex pte dānati bellū iniu/
ſtū: ⁊ ideo grauiter peccat. Nec per h̄ excu
ſatur ꝙ natura ad defendēdū ſe inclinat̄:
qꝛ ꝓpt̄ h̄ data ē homi rō vt ea ad q̄ natura
inclinat nō paſſim ſ; ſm̄ ordinē rōnis exe/
quat̄: ⁊ ido nō q̄libet defenſio ſui ē licita:
ſꝫ q̄ fit cū debito moderamine. Et ideo di/
ctū ſapiētis nō intēdit ↄſulere ꝙ q̄s labo/
ret ad liberādū aliū a morte ↄ̄ ordinē iuſti
cie: ſicut nec ſeip̄m ↄ̄ iuſticiā reſiſtendo de
bet a morte liberare. Et ſi querit̄: vtꝝ iu
dex punire debeat reos ī ſe delinquentes.
Rn̄det Aſten. li. j. ti. xlj. ꝙ debet fieri pu/
nitio. ſ. intuitu honoris diuini ſiue officij
ſui. nō aūt intuitu ꝓprie iniurie. Uñ beat⁹
Petr⁹ illatas ſibi ↄtumelias cum gaudio
ſuſcipiebat: peccata xo q̄ cōmittebant̄ in
deū acerbe puniebat: vt p₃ Act. v. ī ana/
nia ⁊ ſapphyra. Sic Paulus ꝑ totā ep̄laꝫ
ad Corint̄. pia monitiōe ꝑ ↄtemptū ī ip̄m
delinquētes ad amorem ſui reuocat. Eli/ Act. ij
mā vero magū qui ceteros a fide retrahe/
bat cecitate ꝑcuſſit. Ad laudē dei.

Qui pñt eſſe aduocati: ⁊ q̄ req̄/ runt̄ ad iuſtam aduocationem: ⁊ vtrū obligant̄ ad patrocinādum gratis ꝓ paupib⁹: Sermo V

Non loqueris con.
n
primū tuū falſum teſtimoniuꝫ.
Exo. xx. Quintuꝫ ꝓinde genus
hoīm ↄ̄ p̄ceptū iſtud faciēs: ſunt impij ad/
uocati vel cauſidici. Pro q̄ nota: ꝙ aduo/
care vel poſtulare ſm̄ Tan. eſt deſideriuꝫ
ſuū vel amici ſui in iure apud eū q̄ iuridi/
ctioni p̄eſt exponere: vel alteri⁹ deſiderio
ↄ̄tire: vt. ff. de poſtulā. l. j. ⁊. iij. q. vij. §. tria.
Hic ſmo q̄ri pōt. vtꝝ officium aduocādi A
gerere licitū ſit oīb⁹: p̄ſertim cū ab opib⁹
miſcdie null⁹ arceri debeat: ſꝫ p̄ſtare patro
ciniū. i. canis iudiciarijs ꝑtinet ad opa mi
ſericordie. Cū eni q̄s diligere debeat ꝓxi/
mū ſicut ſeip̄m: ⁊ ad effectū dilectiōis ꝑti/
neat ꝙ aliq̄s tpe neceſſitatis ꝓxio ſubue/

niat patrocinādo: videt̄ ꝙ nullo mō debe
ret ab h̄ arceri. Ad hoc dicēduꝫ ſm̄ Tho.
ſcđa. 2ᵉ. q. lxxj. ꝙ aliq̄s impedit̄ ab actu
aliq̄ duplici rōne. Primo ꝓpt̄ impotētiaꝫ
q̄ ſimpliciter excludit aliquē ab actu aduo/
cādi poſtulādi vel patrocinādi. Sic enim
ꝓhibēt̄ ab aduocatoꝝ officio q̄dā ꝓpt̄ im
potētiā īteriorē: eo ꝙ aduocato neceſſaria
videt̄ īterior impitia: q̄ ↄuenit̄ oſtēdere
poſſet iuſticiā aſſūpte cauſe. Et ideo ꝓhi/
bent̄ h̄ officiū exercere furioſi amētes ⁊ ī/
puberes. i. minores. xvij. annis: et mulie/
res q̄ vt cōmuniter ī rōne deficiūt: vt p₃
ff. de poſtul. l. j. ⁊. §. j. et. iij. q. vij. §. tria: ibi
ſubdit̄. Quidā ꝓhibēt̄ oīno poſtulare vl̄
ꝓpt̄ etatē vt miores. xvij. ānis: vel etiam
ꝓpter caſū vt amētes ⁊ ſiles. Sꝫ mulieres
q̄uis ꝓ alijs poſtulare nō pñt: tū ꝓ ſeip̄is
licitū ē: vt p₃ ibidē. Quidaꝫ etiā ꝓhibēt̄
ꝓpt̄ impotentiā exteriorē: qꝛ cū loquela ⁊
audit⁹ neceſſario requirant̄ ad debitā ad/
uocationē: vt mētis ↄceptū ꝓnūciare poſ/
ſit: ⁊ qđ ei dicit̄ audire: ido q̄ in his patiū
tur defectū oīno ꝓhibēt̄ ne ſint aduocati
nec ꝓ ſe nec ꝓ alijs: ſicut ſūt muti ⁊ ſurdi
vt dicta. l. Scđo q̄s īpedit̄ ꝓpt̄ indecētiā
officiū illud exercere. Et h̄ dupliciter. Uno
mō ꝓpter ꝑſone defectū corpalē: ⁊ ideo re
pellūt̄ ceci q̄ iudici ↄuenienter aſtare non
poſſent: vñ ī dicto. §. tria. Seq̄t̄. Prohibē
tur q̄dā ne ꝓ alijs poſtulēt ꝓpter caſū: vt
vtroqꝫ lumie p̄uati cuꝫ tū poſtulare pñt ꝓ
ſeip̄is. Siliter ⁊ ſerui. ſ. q̄ ſūt ſuilis ↄditi/
onis. qꝛ p̄ceptū ē vt ciuilib⁹ nō fungāt̄ of/
ficijs: vt d̄r dicto. §. tria: ⁊ etiam ꝓpt̄ defe/
ctū ſpūalē: qꝛ nō decet vt alterius iuſticie
patronus exiſtat qui in ſeip̄o iuſticiā con/
tempſit. Et ideo infames: infideles: et de
grauib⁹ criminib⁹ dānati non decēter ſūt
aduocati: vnde in dicto. §. tria. Seq̄t̄. Alij
ꝓhibent̄ ne ꝓ alijs poſtulent ꝓpter notā
turpitudinis: vt hi qui corpori ſuo mulie/
bria paſſi ſūt: id ē peccatū ↄtra naturā vo/
luntarie ſuſtinuerunt vel fecerūt: niſi for/
te vi p̄donum vel hoſtiū ſtuprati ꝓhētur:
glo. tunc eni non ē eis imputanduꝫ: vt. ff.
adul. l. vim paſſaꝫ: ⁊. xxxiij. q. v. c. ille. Si/
militer q̄ capitali crimie vel cauſa calūnie
publici iudicij ſunt dānati: vel q̄ opas ſu/
as locauerūt vt cum beſtijs depugnarent
in arena: glo. ſecus ſi cauſa virtut̄ hoc fa/
ciant. ff. e. l. ij. §. ꝙ ſi. Sequit̄. His ꝑſonis ꝓ
ſe allegare ꝑmittit̄: ꝓ alijs poſtulare ꝓhi
bētur: niſi forte tutelam impuberis vel cu
ram adoleſcentiū non affectatā ſꝫ neceſſa/
riam adminiſtrent: pro his eni quorum cu
ram gerunt poſtulare cōceditur: alij enim
oēs qui vt infames: glo. minori infamia
notant̄: niſi ꝓ ſe ⁊ pro certis ꝑſonis poſtu
lare non poſſunt. Et ponunt̄ ibidē ille cer
te perſone. In glo. quoqꝫ ponit̄ differētia
inter infamiā maiorē ⁊ minorē: de quibus
omnib⁹ gratia breuitatis ſuꝑſedeo. Simi
liter ꝓpter defectū ſpūalem ꝓhibent̄ oēs
heretici ⁊ qui nō ſunt recte fidei: vt de pe.
di. j. vbi dicit̄. c. Nemo vel in foro magni/
tudinis tue vel ī ꝓuinciali iudicio vl̄ apđ
quenq̄ iudicem accedat rogatorū conſor/
tium: niſi ſacroſanctis catholice regionis
fuerit imbutus miniſterijs. Et extra de he
re. vergētis in ſeniū. Alio modo q̄s impe/
dit̄ ad hoc officiū exequendū: eo ꝙ rebus
maiorib⁹ eſt obligatus: ⁊ ideo monachos
⁊ p̄ſbyteros nō decet aduocatos eſſe: neqꝫ
clericos in iudicio ſeculari: qm̄ hmōi ꝑſo/
ne diuinis rebus ſūt aſtricte. Sꝫ quia ne/
ceſſitas huic indecētie p̄fertur: ido poſſūt
hmōi perſone ꝓ ſeip̄is ⁊ ꝓ quibuſdā alijs
vti officio aduocati. Ad cuius euidētiā
ſciendūꝫ ſm̄ Aſten. li. j. ti. xxxix. ꝙ ab ad/
uocando repellūt̄ monachi ⁊ canonici re/
gulares ⁊ alij religioſi tā ī foro ſeculari q̄
eccleſiaſtico: vt extra ne cler̄. vel mo. ſecu.
neg. ſe imiſ. c. multa. Unde eo. ti. c. ex par/
te ſubdit̄: ꝙ q̄dam canonici dū redargue/
rent̄ ꝑ canones quia erant aduocati: dice
bant: ꝙ ille canon loquebat̄ d̄ monachis
⁊ non de canonicis regularib⁹. Et dicit. c.
ex parte: ꝙ idem eſt iudicium in tali caſu
de canonicis regularib⁹ et monachis: licꝫ
de monachis ſit expreſſuꝫ: vnde tales pec
cant aduocando: niſi pro ſuo monaſterio:
nihilomin⁹ imperante ſuo p̄lato: vt. xvj.
q. j. mōachi. ij. ⁊ extra eo. ti. c. ij. Clerici ve/
ro conſtituti in ſacris ordinibus etiā non
beneficiati: ⁊ clerici in minorib⁹ ſi ſunt be
neficiati: ꝓhibentur eſſe aduocati corā iu
dice ſeculari niſi in cauſa ꝓpria vel ꝓ ſua
eccleſia vel ꝓ ↄiunctis aut miſerabilibus
perſonis: vt extra de poſtul̄. c. clerici: ⁊. c.
cum ſacerdotis: ⁊ hoc poſſunt vrgente ne/
ceſſitate q̄tum ad ꝑſonas cōiūctas: vl̄ cau
ſa elemoſyne q̄tum ad perſonas miſerabi
les: vt dicto. c. cum ſacerdotis. Clerici ve/
ro in minorib⁹ ⁊ non bñficiati pñt aduoca
re ⁊ ſalarium recipe etiam in foro ſeculari.
Et ſi pauperes ſūt iuſtam negociationē ex
ercere poſſunt: vt ex̄ ne cle. vel mo. c. j. Se/

neraliter tamen om̄es clerici cuiuſlibet or/
dinis aduocare ꝓhibētur in cauſa ſangui/
nis: vt.xxiij.q.viij. vbi dicit̄.c.His a qui/
bus domini ſacramēta tractando ſunt iu/
dicium ſāguinis agitare nō licet. Et extra
ne cle. vel mo.c.Sententiā ſanguinis nul/
lus dictet clericus vel ꝓferat: ſed nec ſan/
guinis vindictā exerceat: vel vbi exercet̄
interſit: nec dictet litteras aut ſcribat pro
vindicta ſanguinis deſtinandas. Nec poſ/
ſunt allegare in cauſa crimali coram iudi/
ce ſeculari: vt lj.diſ.c.aliquātos: niſi ad h̄
vt ſupplicent ꝓ reis: vt.xxiij.q.v.c. circū/
celliones: ⁊ in glo. Utriſꝫ vero licituꝫ eſt
aduocare in foro eccleſiaſtico: ar.a contra
rio ſenſu in dicto.c.clerici. Quod ſane de
bet intelligi ꝙ in caſibus p̄dictis aduoca
re poſſunt: ita tamen ꝙ diuinum officium
cui tenentur intereſſe non impediatur: ar.
di.xxj.c.cleros. Epiſcopi vero nec in cau/
ſa ꝓpria nec ī cauſa eccleſie per ſeipōs ad/
uocare poſſunt: ſed aduocatuꝫ habebunt
ſm̄ Hoſ.v.q.iij.c.qui epiſcopi. Quod itel/
ligit Hoſti.coram iudicio ſeculari. Et red/
dit glo. Bar. brix. rōnem: qꝛ non expedit
viros dei litigioſos eſſe: vt extra de ſyndi.
c.j. ne cogantur recedere a diuinis obſe/
quijs. Corā iudicio tamē eccleſiaſtico pōt
ſi voluerit: tam p ſe q̄ per ꝓcuratorem liti
gare. Sic eni intelligit̄.c.fi. extra de iura.
calum. De ceteris gratia breuitatis ſupſe/
deo. Prohibetur etiam aduocare qui ꝓ/
caciter ⁊ improbis aduocat verbis: vt pꝫ
in dicto.§.tria: vbi ſubdit̄. Si quis adeo
ꝓcax fuerit vt non ratiōe ſed ꝓbris putat
eſſe certandū: opinionis ſue īminutioneꝫ
patiet̄: non ergo ꝓcaciter nec cōuiciando
vel vociferādo cauſā ꝓponat niſi q̄tenus
litis vtilitas expoſcit. Unde dicit Yſidor⁹
de ſum.bo. ꝙ antiqui forenſem eloquētiā
caninā fecundiam nūcupabant: eo ꝙ cau/
ſidici ī certaminib⁹ cauſaꝝ omiſſis q̄ agūt
veluti canes alterutrū lacerant. Secun
B do p̄ncipaliter queri poteſt: quot ſunt que
requiruntur ad iuſtam aduocationē. Ad
hoc breuiter dicendū: ꝙ p̄ncipaliter requi
rūtur quinqꝫ. Primo requirit̄ ꝙ ante cau
ſe ſuſceptionē aduocatus diligēter exami/
net cauſe qualitatē ⁊ diligenter caueat ne
cauſam iniuſtā vel deſperataꝫ aſſumat: qꝛ
ſm̄ Aſteñ. vbi ſupra: ſi clientulū ſuū ſcien/
ter induceret ad mouenduꝫ vel defenden/
dum cauſā iniuſtam: teneret̄ eidem ad dā/
na ⁊ expenſas ſi cauſam amitteret: ar. C. d̄
fideiuſ.tu.l.nō eſt ignotū. Et ſi cauſaꝫ ob
tinuerit multomagis obligabit̄ aduerſa/
rio: vt videbit̄. Si vero cauſam diligenter
examinatā iuſtā eſſe credebat ideo eaꝫ de/
fendendam acceperat: ſed in ꝓceſſu appa
reat cauſam eſſe iniuſtam: tunc non debet
eam ꝓdere vtſcꝫ aliam ꝑtem iuuet vl̄ alte
ri parti ſecreta cauſe ſue reuelet: ſed debet
eam deſerere ⁊ clientulo ſuo ꝯſulere ꝙ ce/
dat vel ſine aduerſarij damno componat:
⁊ tunc pōt aduocatus aliquid ꝓ labore ſu
ſcipere quem ſubijt bona fide: ſm̄ Hoſtiē.
Si vero ignoranter iniuſtā cauſam defen/
dit vſqꝫ in finem putans eam eſſe iuſtam:
tunc excuſatur ſm̄ modum quo poteſt ig/
norantia excuſari: ignorantia non iuris ſꝫ
facti. Et ſic colligit̄ ex dictis ꝙ aduocat⁹
cauſam iniuſtam defendens ſcienter: p̄ſer
tim ignorante ꝓprio clientulo: obligatur
vtriqꝫ parti ad omne intereſſe. Secūdo
vero requirit̄ ꝙ ſalariū moderatuꝫ exigat
⁊ recipiat. Ad cuius euidentiaꝫ queri pōt
vtrum licitum ſit aduocato pecuniaꝫ acci
pere ꝓ ſuo patrocinio: p̄ſertim cum opera
miſcōie non ſunt intuitu remunerationis
humane facienda ſm̄ illud Luc.xiiij. Cuꝫ
facis prādiū aut cenā noli vocare amicos
tuos neqꝫ vicinos diuites: ne forte ⁊ ipſi te
reinuitent ⁊ fiat tibi retributio. In cuius
etiā argumētū dicit Augu. ad macedoniū:
ꝙ nō debet iudex vēdere iuſtum iudiciū:
nec teſtis veꝝ teſtimoniū. Ad hoc dicēdū
ſm̄ Tho.ſcda.2e.q.lxxj. ꝙ ea q̄ q̄s non te
net̄ alteri adhibere. pōt iuſte ꝓ eoꝝ exhi/
bitione recōpenſationē accipe. Manifeſtū
eſt aūt ꝙ aduocatus nō ſemꝑ tenet̄ p̄ſtare
patrociniū aut ꝯſiliū cauſis alloꝝ: ⁊ ideo
ſi vendat ſuū patrociniū aut cōſilium non
agit ꝯtra iuſticiā. Sicut eadēq; eſt rō de me/
dico opem ferente ad ſanādū: et de oībus
alijs hmōi ꝑſonis: dum tñ accipiat mode/
rate ꝯſiderata ꝯditione ꝑſonaꝝ ⁊ negoci/
orū ⁊ laboꝝ et cōſuetudine patrie. Nec eſt
idē de iudicib⁹ ⁊ teſtib⁹: qꝛ tales ſūt cōmu
nes vtriqꝫ ꝑti: qꝛ iudex tenet̄ dare iuſtam
ſententiā ⁊ teſtis tenet̄ dicere veꝝ teſtimo
nium. Iuſticia aūt ⁊ ỽitas non magis de/
clinant in vnā ꝑtem q̄ in aliā: ⁊ ideo iudi/
cibus de publico laborū ſtipendia ſtatuta
ſunt: ⁊ teſtes expenſas accipiunt nō quaſi
p̄cium teſtimonij ſed quaſi ſtipendiū labo
ris: ⁊ hoc vl̄ ab vtraqꝫ ꝑte vel ab ea a qua
inducunt̄: qꝛ nemo militat ſtipēdijs ſuis
vn̄q̄: vt dicit̄.j. Cori.ix. Sed aduocatus

alterā ꝑtem tm̄ defendit: ⁊ ideo licite po/
teſt accipere preciū a parte quaꝫ adiuuat:
vnde Aug⁹. ad maced. ⁊ ponitur. xj.q.iij.
c. Non licet iudiciū vendere iudici: ⁊ ſi li/
ceat aduocato vendere iuſtū patrocinium
⁊ iuriſconſulto rectum conſiliū. ⁊.xiiij.q.v
c.nō ſane. Uerūtamē ſi quid īmoderate ꝑ
improbitatē extorquet contra iuſticiā pec/
cat ⁊ obligat̄ ad reſtitutionē: vl̄ ſi plus ex/
torquet q̄ꝫ debet: vnde poteſt ab initio cuꝫ
litigatore pactū facere: vl̄ etiam poſt factū
ſi ab initio nō fuerit determinatū de quan
titate ſalarij. Cui⁹ moderamen attēdi de/
bet ſm̄ quattuor. Primū eſt magnitudo
cauſe: ſecūdum eſt labor aduocationis: ter
tiū eſt ſcienti a facundia ⁊ honeſtas aduo/
cantis: quartū eſt conſuetudo regionis. ⁊
ſm̄ ꝯſiderationē hoꝝ quattuor maius vel
min⁹ taxari debet: vt in dicto.c.§.tria.ỽ.
apud vrbem. Non poteſt tamē cum eo con
uenire de ſalario cū graui damno litigato
ris: ⁊ p̄cipue de quota parte litis: vt ibi.ỽ.
arcent̄: q̄nimo etiam tales ab aduocando
remouent̄: vt patet ibidē. Hui⁹ etiam rei
gratia dicitur ibidē.ỽ.p̄terea nō licet ad/
uocato vllum contractū inire. glo. lite pē/
dente: vl̄ vllā pactionē ꝯferre cū eo litiga/
tore quē in propriā recepit fidem. Ratio ꝓ
hibitionis hui⁹ eſt quia poſſet eſſe occaſio
magni mali: nā quādo videret cauſam in
ꝑiculo cogeret clientulū inire pactuꝫ ⁊ da/
re ſalariū ad libitū: ſed poſt cauſā peractā
de ſalario caueri poteſt: vt. ff. de var̄. ⁊ ex/
traor. cog.l.j.§. ſi cui. Hoc etiā trepide te/
nendū ꝙ adhibitis circūſtantijs predictis
licite poteſt ſine peccato petere ſalariū: vt
xj.q.iij.c.nō licet. Addit tamē Tancre. ꝙ
ſi ſtat ꝑ aduocatū ꝙ nō aduocet ī cauſa ſu/
ſcepta nō poteſt petere ſalariū: vt. C. de cō
di. ob cau. da.l.aduocationis: vbi dicitur.
Pecunia data aduocatiōis ſi ꝑ eos qui re
ceperint ſteterit quo min⁹ ſuſceptā cauſam
nōdū impleuerint: reſtitui debꝫ. Deniqꝫ ſi
finita cauſa de ſalario litigator ſatiſfacere
noluerit: poterit aduocat⁹ implorare iudi
cis auxiliū ꝓ competenti ſalario: vt. ff. de
var̄. ⁊ extraor. cog.l.j.§. in honorarijs. Ter/
tio ꝓinde requiritur ꝙ legalitatē ⁊ fideli/
tatē ſuo clientulo ſeruet: vt.ſ. de ꝯtingenti
bus ⁊ ꝯcernentib⁹ cauſe ſue ꝓmotionē ni/
hil omittat inquātū iuſticia ꝑmittit: alio/
q̄n ſi ꝑ imprudētiā ſuā vel negligentiā cli/
entuli ſui cām iuſtā amiſerit obligat̄ eideꝫ
ad reſtitutionē: vt. ff. de offi. p̄ſi.l. vtilitas
.§. ſicut. Et multofortius obligat̄ ſi ꝓpter in
fidelitatē ⁊ ꝓditionē ſuā cām amitteret qꝛ
tūc ē dign⁹ maiori pena: vt. ff. de peñ. ſi q̄s.
Tenet̄ etiā q̄licūqꝫ vitio ſuo cām ſuā ami/
ſerit: ar. ff. de euic.l. emptor. Sec⁹ tñ ſi ex
q̄litate cāe vl̄ defectu ꝓbationū: qꝛ vitiū ē
materie nō artificis: vt. ff. ad.l.aq̄l. ſi ſer/
uus ſeruū.§. ſi calicē. Nec etiā ex induſtria
dꝫ iurgiū protrahere: vt dicit̄ in dicto.ỽ.
p̄terea: vbi dicit glo. qḋ ſi fecerit: puniet
eū iudex in duabus libris auri: vt. C. de iu
de. ꝓperandū.§. illo procul. Inſuꝑ tenetur
ad reſtitutionē damni ꝑ hoc illati. Unde d̄
talib⁹ dicit Inno. de vilitate conditionis
humane: ꝙ ſepe cās tantū differūt: ꝙ liti/
gantib⁹ plus q̄ totū auferūt qꝛ maiorē ex/
penſarū ſumpt⁹ q̄ ſiūt fruct⁹: nec terminā
tur negocia pauperū cepta quouſqꝫ coruꝫ
marſupia ſunt euacuata. Quarto ỽo re
quirit̄ ꝙ aduerſario cōſeruet veritatē ⁊ iu
ſticiā: ita ꝙ ſm̄ Ray. nō inducat falſa inſtru
menta nec falſos teſtes ſiue corruptos nec
mētiat̄ nec inducat falſas leges vl̄ iura: qꝛ
tenet̄ aduocat⁹ omnia reſtituere que iuſte
amiſerūt illi ꝯtra quos patrociniū preſta/
bat ꝓpter ꝑtinaciā ei⁹: hec Ray. Similiter
dicit Hoſt. ti. de penitētijs: ꝙ ſi aduocatus
ꝑ ſuā cauillationē abſtulit aduerſario ſuo
bonā cām: vel grauauit eū in aliquo petē/
do dilationem ſuꝑfluā: vl̄ allegādo falſe ꝯ
ꝯſcientiā: vl̄ faciendo poſitionē dupliceꝫ:
vl̄ cauilloſā: vel per inſtructionē falſi teſtꝭ
vel inducendo clientulū ſuum ad negādū
veritatē: tenet̄ inſolidū quo ad veꝝ inter/
eſſe. Et idē eſt ſi ſubtraxit aduerſario copi
am defenſionis. Unde in dicto.§.tria.ſub/
dit̄.ỽ. Si q̄s autē ex litigatorib⁹ detectus
fuerit ſeꝑatiꝫ tractaſſe cū plurib⁹: ⁊ aduer
ſario ſuo ſubtraxiſſe paris defenſionis co/
piam: oſtendit proculdubio iniquā a ſe li/
tem foueri: ⁊ auctoritateꝫ iudiciariam a ſe
eluſā experiet̄: hoc ibi. Et hoc exemplarit̄
patet ex̄ de teſti. ⁊ atteſta. in.c.intimauit: ⁊
de teſtib⁹ cogendis: in.c.peruenit: vbi te/
ſtes erant iuramento cōſtricti ne ꝯtra eos
teſtimoniū ferrent: vide in gloſa. Uerūta/
men aduocato defendenti iuſtā cām lꝫ ea
prudēter occultare q̄bus impedire poſſet
ei⁹ ꝓceſſus: nō tamē licet ei vti aliq̄ falſita
te. Concor. his Aſteñ. vbi ſupra: q̄cito ta/
mē ſciuerit cam eſſe iniuſtā quā defendit:
niſi ꝓſeq̄ deſtiterit: iniuriat̄ aduerſario ⁊
obligat̄ illi ad veꝝ itereſſe. Unde dicit Greg.
ſuꝑ Ezech. ꝙ iuſt⁹ aduocat⁹ nullo mō cās

iniuſtas accipit nec verba dare pro iniuſti
cia ↄſentit. Sꝫ proch dolor ſm Bern̄. in li.
de ↄſideratōe: Hi. ſ. aduocati ſūt q̄ docue/
rūt linguas ſuas loqui grādia cū operāt
exigua: largiſſimi ꝓmiſſores: pciſſimi exhi
bitores: diſerti aduerſus iuſticiā: eruditi
ꝓ falſitate: ſapiētes vt faciāt malū: bn̄ au/
tē facere neſcierūt: h̄ ille. Et ideo in iudicō
futuro ſm Ambro. in ſermōe quodā iuſte
dicet aduocato. Redde qd̄ accepiſti: quo/
niā ↄtra veritatē feciſti: ⁊ iniq̄tati aſſuiſti:
iudicē fefelliſti: iuſtā cām oppreſſiſti: de fal
ſitate vixiſti. Vn̄ legit ꝙ quidā habēs fili
um venit ad quēdā ſenē ꝓ cōſilio dicens:
Dn̄e paup ſum ⁊ ditari deſidero: cū igitur
aduocati ſūme ditent: ſi ↄſulueritis vellē
filiū meū aduocatū fieri. Cui ſenex rn̄dit:
Quicūq; voluerit aduocatus fieri: ſtatim
collo ſuo ſcalā imponit. xij. graduū q̄ me/
diante deſcēdit ad inferiora gehēne. Sed
minꝰ dixit: q2. xv. gradus hꝫ: nā huiꝰ ſcale
latera ſūt fauor humanꝰ ⁊ appetitꝰ auarꝰ.
Primꝰ gradꝰ huiꝰ maledicte ſcale eſt ſup/
bia in veſtibꝰ ⁊ ſimilibꝰ: tumor ⁊ delectatō
in honoribꝰ: ⁊ vana glīa in ſciētijs. Unde
dicit Augꝰ ī quodā ſmone ꝙ nihil īpudē/
tiꝰ arrogātia aduocatoꝝ: q̄ garrulitatē au
ctoritate putāt: ⁊ pati ad lites ī ſubiectos
tumide intonāt. Scd̄s gradꝰ eſt delicate ⁊
ſplēdide eplari: magiſq; q̄tidianis ⁊ xbo
ſitatibꝰ oblectari. Dicit em̄ Bern̄. de ↄſide
rōne ꝙ xboſulus aduocatꝰ aut rūpet aut
loquet: plenꝰ ē ſermonibꝰ: coartꝰ eſt ſpūs
vteri ſui: eſurit ⁊ ſitit auditores quibꝰ la/
ctitet vanitates ⁊c. Tertiꝰ gradꝰ ē ſciaꝫ vē
dere: nec q̄dē ꝑſonis paupibꝰ vel miſerabi
libꝰ ſine ꝑcio ↄſulere. Vn̄ dicit ſynodus ī
eplā ꝙ apud cauſidicos etiā ipm ſilentiuꝫ
venale eſt: ac lingua eoꝝ dānifica: niſi fu/
nibus argenteis liget. Quartꝰ gradꝰ ē ꝓ
pter eſtū auaricie iuſticiā ſpernere ⁊ ī oībꝰ
cōmodo ꝓprio deſeruire. Vn̄ dic Alanꝰ de
ↄqueſtiōe nature: ꝙ vbi nūmus loquitur:
tulliani eloquij tuba rauceſcit vbi nūmus
militat: hectoree militie fulgura cōpeſcūt:
vbi pugnat pecunia virtus expugnat her
culea: nūmus regnat: nūmꝰ impat vniuer
ſis. Quintꝰ gradꝰ ē multa ꝓmittere ⁊ inſi
deliter agere: ſe ſciētē iactitare ⁊ ex ignorā
tia vl negligētia cā.. amittere. Vn̄ Bern̄.
de ↄſideratiōe. Hi ſūt q̄ docuerūt linguas
ſuas loq̄ grādia cū opant exigua: largiſſi/
mi ꝓmiſſores ⁊ parciſſimi exhibitores Se
xtus ē in aduocādo paupibꝰ nolle ſubue/
nire cū tn̄ ad h̄ obligēt ꝓ loco ⁊ tpe. Om̄e
nanq; inge/ iū ↄflant in fornacē auaricie.
Septimꝰ ē cām quā agnoſcit deſperatā aſ
ſumere: vt ſic marſupium litigatoꝝ valeat
euacuare. Octauꝰ ē cām iniuſtā aſſumere
⁊ eā velle ptinaciter defendere. Nonꝰ autē
ē cām quā depoſt iniuſtā reperit nihilomi
nus velle ſuſtinere: vel ſaltē cōpoſitionem
facere cū damno aduerſarij. Decimꝰ ē cuꝫ
iniuria verboꝝ aduocādo rācores ⁊ odia
ſuſcitare. Undecimꝰ ē falſa iura vel inſtru
menta ſeu falſos teſtes inducere aut vera
negare: diuerſaſq; cauillationes friuolas
ꝓponere. Duodecimꝰ ē dilatōes ⁊ ptracta
tiones ſupfluas petere in grauamē partiū
Tredecimꝰ ē imoderatū vl iniuſtū lucrum
extorquere vl exigere. Decimuſquartꝰ eſt
auxiliū aduocatoꝝ: ↄſiliatoꝝ vel teſtiuꝫ q̄
fuerūt oportuni vl neceſſarij: ab aduerſa/
rio cautis adinuētionibꝰ ſubtrahere. Deci
muſquītꝰ ē neceſſario reſtituēda ſibiꝑi re/
tinere nec velle reſtituere. Et ſenex ſubin/
tulit dicēs: Cū aduocati ſint talibꝰ facino/
ribꝰ onerati: ↄſulo tibi ꝙ eternā dānatōeꝫ
ſaluationi aīe filij tui nō ꝑponas. Quin

C

to deniq; requirit: ꝙ paupibus in aduocā
do ꝓ tpe ⁊ loco ſubueniat. Hic q̄ri pōt vtꝝ
aduocatꝰ cāe paupeꝝ ꝑrocīniū ꝑſtare tene
atur: ꝑſerti cū dr̄. Exo. xxiij. Si viderī aſi/
nū odientis te iacere ſub onere: nō ptrāſi/
bis ſ ſubleuabis cū eo: ſ nō minus ꝑiculū
īminet pauperi ſi cā illiꝰ cōtra iuſticiā op/
primat: cui ⁊ hō ex debito charitatis plus
obligat. Hic dicit Grego. in omel. quadaꝫ
Habens loquendi locū apud diuitē ꝓ pau
peribꝰ intercedat: talenti enī noīe cuilibet
reputabit qd̄ vl minimū accepit. Ad h̄ di/
cendū ſm Tho. ſcd̄a 2ᵉ. q. lxxj. ꝙ cū ꝑſta/
re patrociniū cāe paupeꝝ ad opus miſeri/
cordie ptineat: iō cadit ſub ꝑcepto: ſic alia
miſericordie opa cadūt ſub ꝑcepto: ⁊ quia
nullꝰ ſufficit oībꝰ indigentibus īpendere
opus miſericordie: ideo ſicut dicit Augꝰ.
in li. de doc. xpia. cū oībus ꝓdeſſe nō poſ/
ſis: his potiſſime ↄſulendū ē q̄ pro locoruꝫ
⁊ tēpoꝝ vel quarūlibet rerū oportunitati/
bus ↄſtrictiꝰ tibi quaſi quadā ſorte iungū
tur. Unde ↄcurrentibꝰ his cauſis dū pau/
per tātā neceſſitatē patit ꝙ nō appareat in
prompto quomodo ei aliter ſubueniri poſ
ſit: tūc tenet ei patrociniū impendere: cuꝫ
ſcꝫ quis occurrit aduocato: qui tantaꝫ ad
ꝑſens neceſſitatem patit ꝙ in ꝑronatu nō
appareat quomodo alter ei ſubuenire poſ/

ſet: alās nō teneretur tam ſtricte ꝙ omitten/
do peccaret mortaliter: q̄uis laudabiliter
faceret ſi ſine tali neceſſitate ſubueniret.
Et ſic tenet vtiliter diſpenſare talentū ſibi
creditū: ſeruata tamē oportunitate locorū
tēporū ⁊ aliarū rerū. In cuius argumētuꝫ
officiū iudicis ſedentis in medio partium
eſt dare aduocatū illi qui habere non pōt:
vt. ff. de poſtulando. l. j. §. ait pretor: ſi non
habuerit aduocatū ego dabo. Unde ꝙ ꝑ/
ſone miſerabiles ſine ſalario ſūt ab aduo/
catis defendende: patet arg. lxxxiiij. di. §.
j. ⁊. c. j. ⁊. ij. ⁊. lxxxvij. di. c. j. ⁊. ij. Nec ſoluꝫ
his perſonis hanc humanitatē iudex exhi
bere ſolet. Verū etiā ſi quis alius ſit q̄ cer
tis ex cauſis vel ambitione aduerſarij vel
patroni metu nō inueniat aduocatū: huic
iudex de aduocato prouidet ⁊ ei tenet ad/
uocatus obedire: alioquin vt dicitur ī di/
cto. §. tria verſi. Si quis vero cōmonitus a
iudice ea excuſatione que nequeat cōpro/
bare cuiq; parti patrociniū denegauerit
careat foro. Glo. vt. ff. de penis moris. §. j.
Sequitur. Sciat etiā nunq̄ ſibi agendi co
piā poſſe reſtitui glo. ſic extra de teſti. ⁊ at/
teſtat. c. intimat. ⁊ extra de teſti. cogen. c.
peruenit. Ad idem. ff. de offi. proconſul. l.
quicunq;. §. fi. ⁊. c. c. prouidendū. Ad lau/
dē dei omnipotentis.

De aſſeſſoribus: auditoribus: arbitrarijs: procuratoribus: actoribus: ſyndicis. yconomis: cōſiliarijs: ac pena delinquētium in his officijs: Sermo VI

Non loqueris con
n tra proximū tuū falſū teſtimo/
niū. Exo. xx. Sextū ꝑterea ge/
nus hominū faciens cōtra pre
ceptū iſtud: ſunt aſſeſſores ⁊ auditores qui
ſunt collaterales iudicū. Pro quo notā/
dum ꝙ auditor eſt ille cui ab aliquo iudice
media pars vel aliquis certꝰ articulus cō/
mittitur audiendus vel examinandꝰ. Au/
ditor em̄ ſicut aſſeſſor ab ipo iudice de con
ſenſu partiū debet eligi ne appellet ab eo:
niſi modū excedat vel merito ſit ſuſpectus
vt patet extra de offi. dele. c. ſup queſtionū
articul. vbi plane de hoc ⁊ plura alia proſe
quitur de hac materia in textu ⁊ ī glo. Un
de ne recuſari valeat de partiū aſſenſu dēt
vel recipiat vt ibi. Cuius officium eſt exe/
qui quod ſibi mandat: vnde officiū eius
plerūq; neceſſariū eſt in iudicijs: vt pꝫ in
dicto. c. ſup queſtionū. Cetera etiā intelli/
gi debent de auditoribꝰ que nūc dicentur
de aſſeſſoribꝰ: licet in aliquibus differant.
Eſt enī aſſeſſor ille qui aſſociatur ab eo qui
poteſtatē habet iudicandi: vt ſibi in cauſe
cognitione aſſideat ⁊ eum inſtruat cauſam
debito fine decidere. Verūtamē licet de iu
re ad iudicē ſpectet aſſeſſorē eligere: tamen
ſm Tan. habetur de conſuetudine ⁊ etiaꝫ
rationi congruit: vt de partiū aſſenſu eli/
gatur: ne poſtmodū aliqua partiū ipm va
leat recuſare: vel ſub homine ſuſpecto liti/
gare cogat. Unde ꝙ de aſſenſu ptiū ſit eli/
gendꝰ: pꝫ ī dicto. c. ſup queſtionū: vbi ſub/
dit ꝙ ab eo q̄ de cōmuni cōſenſu partiū da
tur vel recipit nō pōt ꝓuocari. Ad idē. ij.
q. vj. c. placuit. ij. Si vero ptes nō cōuene/
rint ad eligēdū aſſeſſorē: tūc delegati iudi
ces eū eligāt ꝓut viderit expedire ⁊ vtile
fore: etiā inuitis ptibꝰ: qm̄ iudiciū reddit
inutilū: vt. ff. de verbo. obli. inter ſtipulan/
tē. §. ſi ſtichū. Et ſi querit qualis eſſe debet
aſſeſſor. Dicendū ꝙ integre fame: nō turpi
tudine notatus: vt. ff. de offi. aſſeſ. l. ij. ⁊. C
de dignitatibus. li. xij. l. ij. vbi dicit. Nec ī
famibus ⁊ notatis ⁊ his quos ſcelꝰ aut vi
te turpitudo īquinat: ⁊ his quos infamia
ab honeſtorū cetu ſegregat: dignitatī por/
te patebunt. Nec etiā debet eſſe ſuſpectas
alicui partiū: quia cū ipe participet iuriſdi
ctione iudicātis ſi ſuſpectꝰ eſt recuſari po/
teſt: vt dicto. c. ſup queſtionē. Preterea ne
mo fungi poteſt officio aſſeſſoris ⁊ aduoca
ti. ne dū ad vtrūq; feſtinat neutrū bene ꝑ/
agat. vt. ff. d̄ euic. l. vēditorē. C. d̄ off. aſſeſ.
l. vlti. ⁊. xv. q. j. c. preſbyteros: ⁊ in glo. ne/
mo enī in vna ⁊ eadē cauſa officio diuerſa/
rū perſonaꝝ vti poteſt: vt pꝫ. iiij. q. iiij. c. j.
⁊. ij. Hic q̄ri pōt vtrū aſſeſſor a ptibꝰ ſala
riū recipe poſſit: ꝑſerti cū ſm legē. ff. de cō
di. ob tur. cāꝫ. l. ij. Si q̄s iuſtiſſimum h̄ret
animū ⁊ iudici munꝰ offerret vt iuſtū iudi
ciū daret: a cā ſua cadere dꝫ: q2 iudicē cor/
rupiſſe videt: ⁊ de vi. ⁊ ho. cle. cū ab om̄i:
ſubdit ꝙ iudex non dꝫ ſalariū petere noīe
aſſeſſoris. Ad h̄ dicēdū ſm Aſten. lib. j. ti.
xxxviij. ꝙ ſi tales officiales miores vt aſſeſ
ſores auditores: ⁊ ſiles q̄cūq; noīe cēſeant
habeāt certos redditꝰ aſſignatos ſibi: tūc
non licet eis a litigantibus vel etiam ab
alijs ſubditī aliquid extorquere: ſicut nec

inīuſtas accipit nec verba dare pro iniuſti
cia ꝯſentit. Sꝫ prochdolor ſm Bern̄. in li.
de ꝯſideratōe: Hi. ſ. aduocati ſūt q̄ docue/
rūt linguas ſuas loqui grādia cū operāẗ
exigua: largiſſimi ꝓmiſſores: pciſſimi exhi
bitores: diſerti aduerſus iuſticiā: eruditi
ꝓ falſitate: ſapiētes vt faciāt malū: bn̄ au/
tē facere neſcierūt: h̄ ille. Et ideo in iudicō
futuro ſm Ambro. in ſermōe quodā iuſte
diceẗ aduocato. Redde qđ accepiſti: quo/
niā ꝯtra veritatē feciſti: ⁊ iniq̄tati affuiſti:
iudicē fefelliſti: iuſtā cāſam oppreſſiſti: de fal
ſitate vixiſti. Vn̄ legiẗ ꝙ quidā habēs fili
um venit ad quēdā ſenē ꝓ cōſilio dicens:
Dn̄e paup ſum ⁊ ditari deſidero: cū igitur
aduocati ſūme diteneẗ: ſi ꝯſulueritis vellē
filiū meū aduocatū fieri. Cui ſenex rn̄dit:
Quicūqꝫ voluerit aduocatus fieri: ſtatim
collo ſuo ſcalā imponit. xij. graduū q̄ me/
diante deſcēdit ad inferiora gehēne. Sed
min⁹ dixit: q̄r. xv. gradus hꝫ: nā hui⁹ ſcale
latera ſūt fauor human⁹ ⁊ appetit⁹ auar⁹.
Prim⁹ grad⁹ hui⁹ maledicte ſcale eſt ſup/
bia in veſtib⁹ ⁊ ſimilib⁹: tumor ⁊ delectatō
in honorib⁹: ⁊ vana gl̄ia in ſciētijs. Vnde
dicit Aug⁹ ī quodā ſmone ꝙ nihil ipudē/
ti⁹ arrogātia aduocatoꝝ: q̄ garrulitatē au
ctoritate putāt: ⁊ pati ad lites ī ſubiectos
tumide intonāt. Scđs grad⁹ eſt delicate ⁊
ſplēdide epl'ari: magiſqꝫ q̄tidianis ⁊ ſbo
ſitatib⁹ oblectari. Dicit eīn Bern̄. de ꝯſide
rōne ꝙ verboſulus aduocat⁹ aut rūpeẗ aut
loqueẗ: plen⁹ ē ſermonib⁹: coart⁹ eſt ſpūs
vteri ſui: eſurit ⁊ ſitit auditores quib⁹ la/
ctitet vanitates ⁊c̄. Terti⁹ grad⁹ ē ſciāꝫ vē
dere: nec q̄dē pſonis paupib⁹ vel miſerabi
lib⁹ ſine pcio ꝯſulere. Vn̄ dicit ſynodus ī
epl'a ꝙ apud cauſidicos etiā ipm ſilentiuꝫ
venale eſt: ac lingua eoꝝ dānifica: niſi fu/
nibus argenteis ligeẗ. Quart⁹ grad⁹ ē ꝓ
pter eſtū auaricie iuſticiā ſpernere ⁊ ī oīb⁹
cōmodo ꝓprio deſeruire. Vn̄ dicͥ Alan⁹ de
ꝯqneſtiōe nature: ꝙ vbi nūmus loquitur:
tulliani eloquij tuba raueſcit vbi nūmus
militāt: hectoree militie fulgura cōpeſcūẗ:
vbi pugnat pecunia virtus expugnaẗ her
culea: nūmus regnat: nūm⁹ impat vniuer
ſis. Quint⁹ grad⁹ ē multa ꝓmittere ⁊ inſi
deliter agere: ſe ſciētē iactitare ⁊ ex ignorā
tia vl' negligētia cā. ī amittere. Vn̄ Bern̄.
de ꝯſideratiōe. Hi ſūt q̄ docuerūt linguas
ſuas loq̄ grādia cū opanẗ exigua: largiſſi/
mi ꝓmiſſores ⁊ parciſſimi exhibitores Se
xtus ē in aduocādo paupib⁹ nolle ſubue/
nire eciā tn̄ ad h̄ obligēẗ ꝓ loco ⁊ tpe. Oīs
nanqꝫ inge/niū ꝯflant in fornacē auaricie.
Septim⁹ ē cām quā agnoſcit deſperatā aſ
ſumere: vt ſic marſupium litigatoꝝ valeat
euacuare. Octau⁹ ē cām iniuſtā aſſumere
⁊ eā velle ptinaciter defendere. Non⁹ autē
ē cām quā depoſt iniuſtā reperit nihilomi
nus velle ſuſtinere: vel ſaltē cōpoſitionem
facere cū damno aduerſarij. Decim⁹ ē cuꝫ
iniuria verboꝝ aduocādo rācores ⁊ odia
ſuſcitare. Vndecim⁹ ē falſa iura vel inſtru
menta ſeu falſos teſtes inducere aut vera
negare: diuerſaſqꝫ cauillationes friuolas
ꝓponere. Duodecim⁹ ē dilatōes ⁊ ptracta
tiones ſupfluas petere in grauamē partiū
Tredecim⁹ ē imoderatū vl' iniuſtū lucrum
extorquere vl' exigere. Decimuſquart⁹ eſt
auxiliū aduocatoꝝ: ꝯſiliatoꝝ vel teſtiuꝫ q̄
fuerūt oportuni vl' neceſſarij: ab aduerſa/
rio cautis adinuētionib⁹ ſubtrahere. Deci
muſquīt⁹ ē neceſſario reſtituēda ſibiipſi re/
tinere nec velle reſtituere. Et ſenex ſubin/
tulit dicēs: Cū aduocati ſint talib⁹ facino/
rib⁹ onerati: ꝯſulo tibi ꝙ eternā dānatōeꝫ
ſaluationi aīe filij tui nō pponas. Quin
to denicꝫ requirẗ: ꝙ paupibus in aduocā
do ꝓ tpe ⁊ loco ſubueniat. Hic q̄ri pōt vtꝝ
aduocat⁹ cāe paupeꝝ pr̄ocīniū pſtare tene
atur: pſerti cū dr̄. Exo. xxiij. Si viderl' aſi/
nū odientis te iacere ſub onere: nō ptrāſi/
bis ſ ſubleuabis cū eo: ſ nō minus pículū
īminet pauperi ſi cā illi⁹ cōtra iuſticiā op/
primaẗ: cui ⁊ hō ex debito charitatis plus
obligaẗ. Hic dicit Grego. in omel. quadāꝫ
Habens loquendi locū apud diuitē ꝓ pau
perib⁹ intercedat: talenti enī noīe cuilibet
reputabiẗ qđ vl' minimū accepit. Ad h̄ di/
cendū ſm Tho. ſcđa 2ᵃ. q. lxxj. ꝙ cū pſta/
re patrociniū cāe paupeꝝ ad opus miſeri/
cordie ptineat: iō cadit ſub p̄cepto: ſic alia
miſericordie opa cadūt ſub p̄cepto: ⁊ quia
null⁹ ſufficit oīb⁹ indigentibus īpendere
opus miſericordie: ideo ſicut dicit Aug⁹.
in li. de doc. xp̄ia. cū oībus ꝓdeſſe nō poſ/
ſis: his potiſſime ꝯſulendū ē q̄ pro locoruꝫ
⁊ tēpoꝝ vel quarūlibet rerū oportunitati/
bus ꝯſtricti⁹ tibi quaſi quadā ſorte iungū
tur. Vnde ꝯcurrentib⁹ his cauſis dū pau/
per tātā neceſſitatē patiẗ ꝙ nō appareat in
prompto quomodo ei aliter ſubueniri poſ
ſit: tūc teneẗ ei patrociniū impendere: cuꝫ
ſcꝫ quis occurrit aduocato: qui tantaꝫ ad
pſens neceſſitatem patiẗ ꝙ in pr̄onatu nō
appareat quomodo aliter ei ſubuenire poſ/

C

ſet: alis nō teneretur tamſtricte ꝙ omitten/
do peccaret mo ᷓaliter: q̄uis laudabiliter
faceret ſi ſine tali neceſſitate ſubueniret.
Et ſic teneẗ vtiliter diſpenſare talentū ſibi
creditū: ſeruata tamē oportunitate locorū
tēporū ⁊ aliarū rerū. In cuius argumētuꝫ
officiū iudicis ſedentis in medio partium
eſt dare aduocatū illi qui habere non pōt:
vt. ff. de poſtulando. l. j. §. ait pretor: ſi non
habuerit aduocatū ego dabo. Vnde ꝙ ꝑ/
ſone miſerabiles ſine ſalario ſūt ab aduo/
catis defendende: patet arg. lxxxiiij. di. §.
j. ⁊. c. j. ⁊. ij. ⁊. lxxxvij. di. c. j. ⁊. ij. Nec ſoluꝫ
his perſonis hanc humanitatē iudex exhi
bere ſolet. Verū etiā ſi quis alius ſit q̄ cer
tis ex cauſis vel ambitione aduerſarij vel
patroni metu nō inueniat aduocatū: huic
iudex de aduocato prouidet ⁊ ei teneẗ ad/
uocatus obedire: alioquin vt dicitur ī di/
cto. §. tria verſi. Si quis vero cōmonitus a
iudice ea excuſatione que nequeat cōpro/
bare cuiqꝫ parti patrociniū denegauerit
careat foro. Glo. vt. ff. de penis moris. §. j.
Sequitur. Sciat etiā nunq̄ ſibi agendi co
piā poſſe reſtitui glo. ſic extra de teſti. ⁊ at/
teſtaẗ. c. intimat. ⁊ extra de teſti. cogen. c.
peruenit. Ad idem. ff. de offi. proconſul. l.
quicunqꝫ. §. fi. ⁊. c. e. prouidendū. Ad lau/
dē dei omnipotentis.

De aſſeſſoribus: auditoribus: arbitrarijs: procuratoribus: actoribus: ſyndicis. yconomis: cōſiliarijs: ac pena delinquētium in his officijs: Sermo VI

On loqueris con
n tra proximū tuū falſū teſtimo/
niū. Exo. xx. Sextū p̄terea ge/
nus hominū faciens cōtra pre
ceptū iſtud: ſunt aſſeſſores ⁊ auditores qui
A ſunt collaterales iudicū. Pro quo notā/
dum ꝙ auditor eſt ille cui ab aliquo iudice
media pars vel aliquis cert⁹ articulus cō/
mittitur audiendus vel examinand⁹. Au/
ditor eīn ſicut aſſeſſor ab ipo iudice de con
ſenſu partiū debet eligi ne appelleẗ ab eo:
niſi modū excedat vel merito ſit ſuſpectus
vt patet extra de offi. dele. c. ſup queſtionū
articul'. vbi plane de hoc ⁊ plura alia proſe
quitur de hac materia in textu ⁊ ī glo. Vn
de ne recuſari valeat de partiū aſſenſu deẗ
vel recipiaẗ vt ibi. Cuius officium eſt exe/
qui quod ſibi mandaẗ: vnde officiū eius
pleriqꝫ neceſſariū eſt in iudicijs: vt pꝫ in
dicto. c. ſup queſtionū. Cetera etiā intelli/
gi debent de auditorib⁹ que nūc dicentur
de aſſeſſorib⁹: licet in aliquibus differant.
Eſt enī aſſeſſor ille qui aſſociatur ab eo qui
poteſtatē habet iudicandi: vt ſibi in cauſe
cognitione aſſideat ⁊ eum inſtruat cauſam
debito fine decidere. Verūtamē licet de iu
re ad iudicē ſpectet aſſeſſorē eligere: tamen
ſm Tan. habetur de conſuetudine ⁊ etiāꝫ
rationi congruit: vt de partiū aſſenſu eli/
gatur: ne poſtmodū aliqua partiū ipm va
leat recuſare: vel ſub homine ſuſpecto liti/
gare cogaẗ. Vnde ꝙ de aſſenſu ptiū ſit eli/
gend⁹: pꝫ ī dicto. c. ſup queſtionū: vbi ſub/
diẗ ꝙ ab eo q̄ de cōmuni cōſenſu partiū da
tur vel recipiẗ nō pōt ꝓuocari. Ad idē. ij.
q. vj. c. placuit. ij. Si vero ptes nō cōuene/
rint ad eligēdū aſſeſſorē: tūc delegati iudi
ces eū eligāt ꝓut viderīt expedire ⁊ vtile
fore: etiā inuitis ptib⁹: qm̄ iudiciū reddiẗ
inuiſū: vt. ff. de verbo. obli. inter ſtipulan/
tē. §. ſi ſtichū. Et ſi queriẗ qualis eſſe debet
aſſeſſor. Dicendū ꝙ integre fame: nō turpi
tudine notatus: vt. ff. de offi. aſſeſ. l. ij. ⁊. C
de dignitatibus. li. xij. l. ij. vbi diciẗ. Nec ī
famibus ⁊ notatis ⁊ his quos ſcel⁹ aut vi
te turpitudo īquinat: ⁊ his quos infamia
ab honeſtorū cetu ſegregat: dignitatl' por/
te patebunt. Nec etiā debet eſſe ſuſpectus
alicui partiū: quia cū ipē participet iuriſdi
ctione iudicātis ſi ſuſpect⁹ eſt recuſari po/
teſt: vt dicto. c. ſup queſtionē. Preterea ne
mo fungi poteſt officio aſſeſſoris ⁊ aduoca
ti. ne dū ad vtrūqꝫ feſtinas neutrū bene p/
agat. vt. ff. de euic. l. vēditorē. C. de off. aſſeſ.
l. vlti. ⁊. xv. q. j. c. preſbyteros: ⁊ in glo. ne/
mo enī in vna ⁊ eadē cauſa officio diuerſa/
rū perſonaꝝ vti poteſt: vt pꝫ. iiij. q. iiij. c. j.
⁊. ij. Hic q̄ri pōt vtrū aſſeſſor a ptib⁹ ſala
riū recipe poſſit: pſerti cū ſm legē. ff. de cō
di. ob tur. cāꝫ. l. ij. Si q̄s iuſtiſſimum hret
animū ⁊ iudici mun⁹ offerret vt iuſtū iudi
ciū daret: a cā ſua cadere dꝫ: q̄r iudicē cor/
rupiſſe videẗ: ⁊ de vi. ⁊ ho. cle. cū ab oīni:
ſubdiẗ ꝙ iudex non dꝫ ſalariū petere noīe
aſſeſſoris. Ad h̄ dicēdū ſm Aſten̄. lib. j. ti.
xxxviij. ꝙ ſi tales officiales minores vt aſſeſ
ſores auditores: ⁊ ſiles q̄cūqꝫ noīe cēſeanẗ
habeāt certos reddit⁹ aſſignatos ſibi: tūc
non licet eis a litigantibus vel etiam ab
alijs ſubditl' aliquid extorquere: ſicut nec

iudices ordinarij vt dictũ eſt ſupra. Si ve/
ro nõ habẽt certũ ſtipendiũ ſibi aſſignatũ
tunc diſtingue ſm Alexan.an.in.iij. ꝙ ſcꝫ
ſm ↄſuetudinẽ ⁊ morem terre recipere pñt
ſed ꝑ vim vel immoderatã improbitatẽ re
cipere nõ poſſũt: que diſtinctio per verba
Augl.ad macedoniũ ꝓbatur: ⁊ habetur.
xiiij.q.v.in.c.nõ ſane vbi ſubdit. Sũt alie
perſone inferioris loci que ab vtraqꝫ parte
nõ inſolenter accipiunt: ſicut officialis ⁊ q̃
amouetur ⁊ cui admouetur officiũ. Gloſa
diſtinguere vult inter officiales ꝑpetuos
⁊ tẽporales. Temporalẽ vero vocat eũ qui
amouet: ꝑpetuũ vocat eũ cui ꝑpetuo tradi
tur tale officiũ. Sequit̃ ĩ textu. Ab his ex
torta ꝑ ĩmoderatã improbitatẽ repeti ſolẽt
magiſqꝫ reprehendimꝰ eos q̃ talia inuſitate
repetiuerũt ꝗ̃ q̃ ea de more ſumpſerũt: qm̃
multe neceſſarie ꝑſone rebus hũanis vl̃ in
nitant̃ hmõi cõmodis vl̃ tenent̃. Glo. hoc
vult dicere ꝙ officiati reprehendũt̃ non ex
eo ꝙ aliqua extorquẽt: ſed ꝙ ea ĩmodera/
te exquirũt. Unde talia nõ repetuntur ab
eis niſi certũ ſit eis ſalariũ cõſtitutũ: tunc
enĩ ſi aliquid vltra hoc petierĩt crimine cõ/
cuſſionis tenent̃: vt.xxiij.q.j.c.militare: ⁊
ſoluẽt quadruplũ: vt di.xviij.c.qm̃: in fi. ⁊
in glo.j.q.j.c.quidã: ⁊.vij.c.ſancimꝰ: in fi.
Si vero nõ habẽt ſalariũ ſed extorquent ĩ
moderatũ preciũ tenent̃ ad reſtitutionem
poſſũt tamẽ ea paupibus dare: vt dicto.c.
nõ ſane: in fine ⁊ in glo. Dicit etiã Accur.
ꝙ ſi tales inferiores officiales nõ hñt cer/
tũ ſtipẽdiũ ſibi aſſignatũ: tũc ſi extorquẽt
nõ tamẽ ꝑ vim vl̃ ĩmoderatã ĩprobitatẽ nõ
reprehendunt̃. vnde ſm Tan. de ordine iu/
diciario licꝫ delegatꝰ moriat̃ anteq̃ꝫ cauſã
debitũ finẽ percipiat: nihilominꝰ tñ aſſeſſo
ribus debet̃ ſalariũ: vt.ff.locati: vbi dicit̃
Qui opꝫas ſuas locauit: totius tp̃is merce
dẽ accipe debet: ſi ꝑ eum nõ ſteterit q̃ minꝰ
opꝫas pſtat: qm̃ nemo cogitur ꝓprijs ſtipen
dijs militare: nec de ſuo inuitus facere be/
neficiũ: vt.x.q.ij.p̃cacie. ⁊.xij.q.ij. charita
tẽ: vbi ſubdit̃. Uiſitatores eccleſiarũ cleri
ciqꝫ eorꝫ qui cũ ip̃is nõ ꝑ ſue ciuitatis par/
rochias fatigant̃ aliquid laboris ſui capi/
ant te diſponente ſubſidij iuſtũ nanqꝫ ẽ: vt
illi cõſequãtur ſtipẽdiũ qui ꝓ tempore ſuũ
B accõmodare reperiunt̃ obſequiũ. Scd̃o
q̃ri põt de pena delinquentiũ ĩ his officijs
vtrũ tãtũ puniunt̃ q̃tũ iudices ordinarij
vl̃ delegati. Ad h̃ dicẽdũ ſm Ray. ⁊ Aſtẽ.
ꝙ tales officiales iudicũ indiſtincte tenen
tur ad reſtõnem: ſi iudicẽ dolo induxerĩt
ad male iudicandũ: imo pena aſſeſſoris eſt
hec in officio ſuo male delinquẽtis: vt ma/
le ablata reſtituat etiã in quadruplũ: que
q̃druplex reſtitutio diuidenda eſt inter fi/
ſcũ ⁊ ſpoliatũ: vt.C.de aſſeſſ. vbi dicit̃. Cõ
ſiliarios iudicũ ⁊ cãcellarios ⁊ eos q̃ do/
meſticorũ fungunt̃ officio: pꝰ adminiſtratio
nẽ quinq̃gita dies in ꝓuincia reſidere pre
cipimus: pro confeſſo autem tenebit̃ qui
accuſatus huiuſmodi perſonã ſubtraxerit
in quadruplũ reſtitui debemꝰ que deſide/
rant̃ ablata: vt duplum ſpoliatꝰ accipiat:
⁊ duplũ noſter fiſcus acquirat. Unde plus
punitur aſſeſſor q̃ꝫ iudex: nam ⁊ ſi iudex ꝑ
imprudẽtiã aſſeſſoris male iudicauerit: ex
cuſatus erit ſi ſimplex fuit ⁊ conſcientiam
bonam habuit: nec in culpa fuit eligendo
talem aſſeſſorẽ: quia cõmuniter bonꝰ ⁊ ſuf/
ficiẽs credebat̃: magis ergo fuit aſſeſſor ĩ
culpa: quia precipue propter ſcientiam eli/
git̃: nõ autẽ ſic iudex: ⁊ ideo precise tenet̃
leſo: vt.ff.ꝙ quiſqꝫ iuris. l.ij. vbi dicitur.
Hoc edicto debet dolus ius dicentis puni
ri: nam ſi aſſeſſoris imprudentia ius aliter
dictũ ſit q̃ꝫ oportuit: non debet hoc magi/
ſtratui officere ſꝫ ip̃i aſſeſſori. Unde ⁊.lx/
xxvj.di.in.c.tanta: ibi plus punit̃ malus
cõſiliariꝰ q̃ꝫ actor. ⁊.xcvj.di.c.duo.xj. q.iij
c.qui cõſentit. ⁊.xxiiij.q.iij.c. Qui aliorꝫ
errorem defendit: multo amplius ẽ dãna/
bilior illis qui errant: quia nõ ſolũ ille er/
rat: ſed etiam alijs erroris offendicula pre/
parat ⁊ cõfirmat. Glo. nota ꝙ plus punit̃
cõſulẽs q̃ꝫ faciens: vt.xxiij.q.v.c.cũ homo
vbi dicitur: ꝙ aliquãdo qui cauſa mortis
fuit plꝰ punit̃ q̃ꝫ ille q̃ occidit: ar. etiã.ff.de
aleatoribꝰ.l.j. Septimũ autẽ genus ho/
minũ contra iſtud p̃ceptũ agens ſunt arbi
trarij iniuſti: qui ad arbitrandũ electi vnã
partem iuuant ⁊ aliaꝫ iniuſte grauant: qd̃
nequaq̃ꝫ lꝫ: q: arbitraria ad inſtar iudicio
rũ ſunt redacta. vt.ff.de receptis arbi.l.j.
vbi dicit̃. Compromiſſũ ad ſimilitudinem
iudiciorũ redigit̃: ⁊ ad finiendas lites per
tinet. Unde ſi declinant a tramite iuſticie:
ſine rationabili ⁊ probabili cauſa: iudicio
ꝓborũ tenentur in iudicio anime ⁊ grauit̃
peccant. Licet eĩm arbitri ꝓprie dicant̃ qui
ex conſenſu partium eligunt̃: ⁊ in eos ſub
pene ſtipulatione cõpromittit̃: vt metu pe
ne ip̃orũ arbitrio ſtetur: nõ tamẽ ex h̃ minꝰ
immo quantũ ad aliquid magis obligant̃
ad ferendum iuſtũ arbitriũ: conſideratis
hincinde circũſtantijs eo ꝙ metu pene ob/
ligati ſunt ab arbitrio nõ recedere qd̃ tamẽ
licitũ eſt in iudicio: ſcꝫ ꝑ appellationem. Et
ideo plures ꝓhibent̃ eſſe arbitri: ꝓhibent̃
eñĩ mulieres ⁊ minores.xx.annis: vt.ff.de
recep.arbi. vbi dicit̃: cum in lege cautũ ſit
ne minor.xx.annis iudicare coget̃: iterum
ſancimꝰ nemini licere minorẽ.xx. annis in
cõpromiſſariũ iudicẽ eligere: nimirũ cũ in
hmõi adhuc matura diſcretõ deficiat. Mu
lier autẽ ꝓhibet̃ ab omnibꝰ ſecularibꝰ acti
bus vel officijs: vt.ff.de re mili.l.ij. ſic ẽ de
offi.ordi. Inſuꝑ ꝓhibent̃ ſurdus: mutus:
ſeruus: furioſus: arti.iij.q.vij.in.§.tria. ſic
eſt de offi.or. ꝓhibet̃ etiã laicus eſſe arbi/
ter in cauſa ſp̃uali: vt extra de arbi.c.cõtin
git. vbi ſubdit̃: generaliter ꝓhibemus ne
ſuꝑ rebus ſp̃ualibus cõpromittat̃ in laicũ
q: nõ decet vt ĩ talibꝰ arbitret̃: h̃ ibi. Põt
tamẽ laicus arbitrari de rebus eccleſie dũ/
mõ fuerit in eũ auctoritate ſuꝑioris cõpro/
miſſum: vt eo.ti.c.ꝑ tuas. ⁊ in glo. Et etiaꝫ
femine in caſu qui ponit̃ eo.ti.c. dilecti.j.
Preterea ſm leges iudex ordinariꝰ arbi/
ter eſſe nõ põt ſuꝑ lite que corã eo tractat̃:
vt.ff.de recep.arbi.l. ſed ⁊ ſi in ſeruũ.§.licꝫ
⁊.iij.q.vij.§.ſi q̃s xp̃o iudex. vbi dicit̃ pla/
ne de hoc. Et glo. Brix. ponit triplicẽ rati/
onẽ: concludit tamẽ in glo. in contrariũ: q:
ſm canones tam ordinarius q̃ꝫ delegatus
arbiter eſſe poteſt: vt extra eo.ti.cũ tempo/
re. vbi plane de hoc: ⁊ in glo. ⁊ in.c.cũ a no
bis. ⁊ extra de p̃ben. niſi eſſent. Item extra
de elec.c.cauſam. Ceterũ licꝫ vt dictum eſt
ad inſtar iudiciorꝫ ẽ habeat arbitriũ: tñ in
multĩ differt a iudicijs de quibꝰ grã breui/
tatis ſuꝑſedeo: de his tria tñ ſuccincto ſti/
lo ꝑcurrẽdo. Primo nãqꝫ differt in hoc ꝙ
venalis ſentẽtia iudicis nõ valet: vt patet
ij.q.vj.§. diffinitiua. vbi dicit̃ in xp̃o. item ſi
plures. Uenales quoqꝫ ſentẽtias q̃ in mer
cede a corruptis iudicibꝰ p̃ferunt̃: ⁊ citra
interpoſite ꝓuocationis auxiliũ infirmas
eſſe decretũ eſt: ſed ſententia arbitri ꝑ p̃ces
⁊ ſordes data tenet: ſed tñ excipi poteſt cõ/
tra agentẽ de dolo ad penã de ſentẽtia tali
vt.C. de arbi. vbi dicit̃: Arbitrorꝫ ex com/
promiſſo ſentẽtie nõ obtemꝑans ſi ſordes
vel euidens gratia eorꝫ q̃ arbitrati ſunt in/
terceſſerũt: aduerſus filiã tuam agentẽ ex
ſtipulatu exceptione doli mali vti poteris.
Ad cuius euidentiã nota caſum: ꝙ qui/
dam ꝓmiſit filie ſue centum cum nuberet:
poſtea nupſit inhoneſto: pater noluit illa
centũ ſoluere: cõuentus fuit a filia: cõpro/
miſſum eſt ĩ arbitros: illi forte corrupti pe/
cunia vel gratia arbitrati ſunt ꝓ filia. Di/
cit̃ lege ꝙ pater actione doli mali põt con/
uenire filiam: equia que dolũ dedit: dolum
p̃ſtare debet: id eſt de dolo cõueniri debet.
Sequit̃ in textu. Sed et ex doli clauſula:
quia ex cõpromiſſi ſtipulatione ſubijci ſo/
let filiam tuã cõuenire non vetaberis: hoc
ibi. Que ſcꝫ clauſula talis eſt: qui dolũ de/
dit: dolum p̃ſtare debebit: dolus bonus ẽ
quo aliquis ſcit circũuenire cauillationes
aduerſarij ſui. Secũdo differunt in hoc:
quia nõ poteſt arbiter ſentẽtiare altera ꝑte
abſente: niſi hoc actuꝫ ſit in cõpromiſſo: vt
ff.de recep. arbi.l. diem.§. ſi heredis men/
tio. ſicut eſt in fi. vltime differẽtie. Et ea.l.
⁊ eo.ti. dicit̃: Si quis litigatorũ defuerit:
quia ꝑ eum factum eſt quo minus arbitra/
ret̃ penam cõmittit ſcꝫ expenſarũ: etiam ſi
cõparuerit ſed ꝑ eum ſtetit quo minus ar/
bitraret̃. Sequit̃ in textu: Proinde ſentẽ
tia que data eſt non corã litigatoribus nõ
valebit niſi in cõpromiſſo hoc exp̃ſſum ſit
ſpecialit̃: vt vel vno vel vtroqꝫ abſente ſen
tia ꝓmat̃: hoc ibi. In iudicijs autꝫ altera
parte nõ p̃ſente ſententiari poteſt: vt patet
iij.q.ix.c. decreuimꝰ. vbi plane de hoc. Ex
qui fi. ſunt legi.c.cauſam. extra de iudicijs
c.quia Gail.ff. de iudi. poſt edictum. Ter/
tio differũt: quia abſens ex cõtumacia non
cõdemnat̃ in arbitrio niſi cautũ ſit in com
promiſſo: vt.ff.de arbit̃. ſi quis litigatorũ.
in iudicio xp̃o ſecus eſt: vt dicto.c. decreui/
mus. et.c. cauſam. et.ff. de iudicijs. vbi di/
citur: Eum qui temere ſuum aduerſariũ in
iudicium vocaſſe conſtiterit viatica litiſqꝫ
ſumptus aduerſario ſuo reddere oportet.
⁊.C. de iudi.l. ꝓperandum. et.l. ſancimus.
vbi pulchre de hoc. Alias differentias vi/
de breuiter notatas extra de arbitrijs.c.
cum dilectus: ſuꝑ verbo: niſi in glo. Hic C
p̃terea queri poteſt: vtrum de omnibꝰ cau/
ſis cõpromitti poteſt in arbitros. Ad hoc
dicendũ ꝙ ſic exceptis tribus cauſis. Unde
verſus. Arbiter hic ſtatuꝫ cõiugia crimen
abhorret. Nam primo de cauſis liberalibꝰ
in arbitros cõpromitti non poteſt: vt patet
extra eo.ti.c. cum tempore. vbi papa arbi/
triũ ratificat exceptis capitulis que cõtra
libertatem monaſterij ⁊ duarum capellarũ
in arbitrio ſunt expreſſa: ⁊ rationeꝫ ſubdit
dicens: Cum ⁊ ſi ſponte volueris: de iure
tamẽ non poteris ſine licentia romani pon

tificis renũciare priuilegijs vel indulgen/
tijs libertatis que monaſteriũ illud indi/
cat ad ius ⁊ ad ꝓprietatem romane eccleſie
ptinere: gloſa ſuper verbo: libertatis: hoc
ideo dicit: quia in cauſa liberali arbiter in/
teruenire nõ poteſt: vt.ff.c. non diſtingue/
mus.§.de liberali. ⁊ extra de ĩ inte.reſti.c.
cauſa reſtitutiõis.in fi. ⁊ in glo. Uerũtamẽ
q̃tum ad ſe renunciare potuit priuilegium
libertatis: licꝫ nõ q̃tum ad papã: vt extra
de pſcripť.cum olim.de re iudi. ſuborta.et
de dona.inter dilectos.alijs autꝫ priuile/
gijs renũciare poſſit: vt de ꝑuil.ſi de terra.
et.c.accedẽtibus.vnde diciť in dicto.§.de
liberali cauſa. cõpromiſſo facto recte non
compelliť arbiter ſententiã dare: quia fa/
uor libertatis eſt vt maiores iudices habe
re debeat: ⁊ eadem dicenda ſunt ſiue de in/
genuitate ſiue de libertate queſtio ſit. Se/
cũdo non poteſt fieri cõpromiſſio in arbi/
tros de cauſis matrimonialibꝰ: vnde in di
cto.c.cã reſtitutionis. Subdiť: In matri/
moniali quoqꝫ ac liberali cauſa vel crimi/
nali cum maiores iudices exigant arbiter
nequit aſſumi. Ubi dicit gloſa ꝙ cauſe ma
trimoniales per iudices diſcretos tractari
debent qui poteſtatẽ habent iudicandi: vt
de cõſan. ⁊ affi.ex litteris. ⁊ eſt expꝛ̃ſſum de
tranſac.c.vlti. Tertio nõ poteſt fieri cõpro/
miſſio in arbitros de criminalibꝰ: vt dicta
l.diſtinguemus.§.ſi ꝑ errorem.vbi etiã di/
ciť.§.iulianus indiſtincte ſcripſit ſi ꝑ erro/
rem de famoſo delicto ad arbitriũ certum
eſt: vel de eo de q̃ iudicium publicũ ſit con/
ſtitutũ: vel vt de adulterijs: ſiccarijs ⁊ ſimi
libus: vitare debet pretor ſententiã dicere
nec dare dicte ſentẽtie executionẽ: hoc ibi.
Et ſic intelligiť de crimĩe famoſo: vnde vi
deť ꝙ poſſit cõpromitti de crimine non fa/
moſo. Nam.ff.de his qui infamia notãe le.
quid ergo.§.ex compromiſſo.ibi ſubdiť ꝙ
ſentẽtia arbitri nõ infamat: ⁊ ſic intelligiť
illud non de famoſo arbitrio ſed de tali qͦ
nullo modo infamat. Et hoc videtur velle
gloſa in dicto.c.cauſa reſtitutionis.in ver/
bo criminali. Deniqꝫ queri poteſt: vtrũ
ab arbitrio licitum ſit appellare: ꝯſertim cũ
diciť.C. de arbi.l.j. ꝙ ex ſententia arbitri
ex cõpromiſſione in re perfecta: id eſt certa
aditi appellari non poſſe ſepe reſcriptũ eſt:
quia nec iudicati actio inde pſtari poteſt:
⁊ ob hoc inuicẽ pena compromittiť: vt me/
tu eius a placitis non recedať. Ad hoc di/
cendum ꝙ tria genera arbitrorũ diſtingui

poſſunt. In primo genere cõnumerant illi
q̃ ſũt iudices ordinarij ⁊ arbitrarij: de qui/
bus habeť.ij.q.vj.in.c.a iudicibꝰ.vbi ſub
diť: Ordinarij ⁊ arbitrarij ſunt q̃ legitimã
poteſtatẽ habentes ⁊ ab eis eligunť ad ar/
bitrandũ qui non ſunt ſue ditioni ſuppoſi/
ti: ab his arbitris ⁊ ſi vt arbitri ſedeant et
non vt ordinarij: ꝑuilegio tñ ordinarie di/
gnitatis grauatus aliquis appellare vale/
bit vbi dicit gloſa Brix. Scdm canones
credo ꝙ ⁊ ordinariꝰ ⁊ delegatus poſſit eſſe
arbiter ordinariꝰ: vt extra eo.ti.c. cũ tem/
pore. ⁊ in gloſa de elec.c.cauſam. ⁊ etiaꝫ in
auten. vt differentes iudices.§.ſi vͦ cõtin/
git. vel delegatus: vt de pſump.c.litteras.
de arbi.c.cum olim.de preben.c.niſi lex tñ
videť contrariũ dicere: vt.ff.eo.ſed et ſi in
ſeruum.§.ij.et.iij.q.vij.in.§.tria.v.ſi quis
vͦ iudex. Sed hoc ſolũ prohibet lex: quia
ordinarius iubere nõ poteſt vt partes in ſe
cõpromittant: vt patet ibidẽ in gloſa in di/
cto.c.cum tempore.in glo.et.ff.de tu. ⁊ cu/
ra.l.iiij. Si ergo iudex eligiť nec exprimiť
ꝙ eligiť vt arbiter: tunc tenebit eius ſentẽ
tia vt iudicis: ⁊ ab ea poteſt appellari: vt
ff.qui ſatiſda.co.le.arbitrio.vnde in dicto
c.a iudicibus.dicit Brix. Si conſenſiſti in
aliquẽ propter iniquitatẽ pſone non potes
appellare vt hic: ⁊ extra de offi.dele. ſuper
queſtionum: ſic ab iniqua ſententia potes
appellare: quia licꝫ reprobare dicta ſed nõ
pſonam. Si vͦ exprimiť ꝙ eligiť vt arbi/
ter non vt iudex: tunc q̃uis cauſam exami
nat in forma iudicij: eius tamẽ ſentẽtie ſtã/
dum eſt: nec ab ea appellandum ſiue fuerit
equa ſiue nõ: vt.ff.de arbi.l.diem.vbi ſub/
diť: Stari enĩ oportet ſentẽtie arbitri ſiue
ſit equa ſiue iniqua quã de re dixerit: ⁊ ſibi
imputet qui in eum cõpromiſit. Quod ta/
men ſane intelligendũ eſt: niſi manifeſte et
enormiter partẽ aliquã grauaret: tũc enim
etiam ſententie ſtandum nõ eſſet: vt.C.de
arbi.l.arbitrorũ. Et licꝫ non poſſit appella
ri a ſentẽtia arbitri: ſupplicari tamẽ poteſt
vt dicit gloſa in dicto.c.a iudicibus.in ver
bo ordinarij: ⁊ hoc patꝫ extra de arbi.c.nõ
ſine. Secundũ autem genus arbitroꝝ eſt
quod eligiť ſub aliqua pena vel etiam ſub
obligatione iuramenti vel compromiſſi: et
taliũ arbitriũ q̃uis teneat propter obliga/
tionẽ partiũ etiã ſi fuerit iniuſtũ: retracta/
ri tamẽ poteſt a ſupiore: vt extra de arbi.c.
non ſine. ⁊ de iureiurã.c.veniens.et.c.q̃n/
tauallis. et.ff.de arbi.l.ſicut dies. vbi di/

ciť: ꝙ compromiſſio nõ debet obtempera/
re litigatores ſi aliquid arbiter inhoneſtũ
iuſſerit: ⁊ ſi ꝑ dolum tulit ſententiã licꝫ nõ
retractet per appellationẽ: tamẽ retractať
per exceptionem: vt.ff.eo.c.non diſtingue
mus.§.cum quidam. ⁊ ſi iuramentũ inter/
uenit in compromiſſo quod tamẽ fieri non
debet: quia iuramentũ in arbitrio prohi/
beť interuenire: vt.C.c.auten.decernimꝰ.
ſi tamẽ interuenit eſt ſeruandum dũmodo
arbitrium ſit licitum vel equum: vt dicto
c.non ſine.in fi. Si vͦ non eſt licitum: vel
eſt notabiliter iniuſtum: tunc parti leſe cõ/
petit doli exceptio non obſtante iuramẽto
quia iuramentũ ad hoc non extendiť niſi
ad ea que legitime arbitrantť: vt ibidem in
gloſa ſuꝑ verbo facientes: ⁊ dicto.c. veni/
ens.ſuꝑ verbo: pꝛ̃cipiſſet: in gloſa: vbi dici/
tur: ꝙ iuramentũ non extendiť ad illa de
quibus non eſt cogitatum. Nota gloſam
ibidem in.c. quintauallis. Tertiũ genꝰ
arbitrorũ eſt quod ſimpliciter eligitur ad
componendũ inter partes: ſicut bonus vir
inter partes rem decidit ⁊ componit: cuiꝰ
ſententie tunc demum ſtabitur: ſi ſit talis
qualis fieri debet a bono viro: vnde ſi in/
iuſta ſit corrigi debet per arbitriũ viri bo/
ni: vt.ff.pro ſocio.vbi diciť: Si ſocietatem
mecũ coieris ea cõditione vt partes ſocie/
tatis cõſtitueres: ad boni viri arbitriũ ea
res redigenda eſt ⁊ cõueniens eſt boni vi/
ri arbitrio vt non vtiqꝫ ex equis partibus
ſocij ſimus veluti ſi alter plus opere indu/
ſtrie pecunieue in ſocietatẽ collaturus ſit:
hec ibi. Ex quibus omnibꝰ liquet ꝙ arbi/
tri quicũqꝫ nõ ꝑ ſordes nec per gratiã aut
fauorem arbitrari debeant: ſed ſm iuſtam
eſtimationẽ equitatis cõſideratis hincin/
de circũſtantijs: alioquin obligantť indi/
ſtincte parti leſe ad debitam recompenſa/
tionem. Octauũ deniqꝫ genus hominũ
contra hoc pꝛ̃ceptum delinquentiũ ſunt ꝓ/
curatores: actores: ſyndici: yconomi vel
quocũqꝫ nomine cenſeantť: qui conſtituti
ſunt vt cauſas aliorum defendant: ſed offi
cium ſuum infideliter ⁊ inique exequuntť:
quorum exceſſus ex iam dictis faciliter eli/
ci poſſunt. Unde procurator eſt qui aliena
negocia mandato domini vnum vel plura
gerenda gratuitus ſuſcepit: vt.ff. de ꝓcu.
l.j. ⁊ poſſunt ſimul plures ꝓcuratores con
ſtitui ⁊ in ſolidum: ⁊ tunc occupantis me/
lior eſt conditio: vt poſterior iam nõ ſit ꝓ/
curator in eo quod prior petere cepit: vt.ff.

e.pluribus. Et nota ꝙ in nullo debet eſſe
deterior cõditio ꝓcuratoris q̃ⱥ domini niſi
in ſatiſdan.ff.de ꝓcura.l.ſed ⁊ he.§.defen/
dere. ⁊ ratum eſt quicquid cum ꝓcuratore
agitur: vt extra eo.ti.c.j. Et in gloſa ibidẽ
vide de ſatiſdatione ⁊ ceteris que concer/
nunt hanc materiã. Syndicus autẽ eſt ille
qui conſtituiť ad agendum vel defenden/
dum cauſas nomine vniuerſitatis. Diciť
enim ſyndicus quaſi pluriũ cauſas dicens
vel defendens: ⁊ dicitur proprie ꝓcurator
monaſterij. In eccleſia vͦ ſeculari vocať
yconomus: vt.xvj.q.j.c.qm̃ oniã. Actor ſi/
militer conſtituiť ad agendas ⁊ defenden
das cauſas vniuerſitatis: vt.ff. quod cu/
iuſqꝫ vniuerſitatis.l. Item eorum. In hoc
tamen differunt: quia ſyndicus conſtituiť
ad lites pꝛ̃ſentes ⁊ futuras et ſine decreto.
Actor autem tñ ad lites pꝛ̃ſentes ⁊ cuꝫ de/
creto: vt.ff.e.§. ſi decuriones. Et ſola vni/
uerſitas vľ collegiũ conſtituere poteſt ſyn
dicum vel actorem: vt.ff.eo.l.j. vel is cui
dedit vniuerſitas poteſtatem eligendi: vt
ibi.§. Item eorum. Quãdoqꝫ tamẽ ſyndi/
cus vel actor appellatur procurator: vt de
ꝓba.c.licꝫ.de pſcripť.c.j. Et debent conſti
tui duabus partibus vniuerſitatis pꝛ̃ſenti/
bus: ⁊ maiori parte vniuerſitatis conſenti
ente. Et nota ꝙ idem intelligiť de ycono/
mo quod dictũ eſt de ſyndico: vide etiã ex/
tra de ſindico.c.vnico. ⁊ in glo. De ceteris
gratia breuitatis ſupſedeo. Deniqꝫ de cõ
ſiliarijs vel cõſultoribus ſubnectendũ eſt:
quorum ſubſidium extra iudiciũ requiriť:
q̃uis ⁊ aſſeſſores iudicum etiam conſilia/
rij dicunť: vnde pꝛ̃ſertim iuuenes ⁊ in expe/
ti iuriſperitorũ et ſimiliũ conſilium requi/
rere debent anteq̃ litem in iure ſumant: qꝛ
dicit Caſſio. in epiſtola quadã ꝙ plurimã
laudis iuuenes moribus ſuis applicant:
quotiens de negociorũ meritis ambigen/
tes ad cõſilia peritorũ recurrũt. Et ſi que/
ritur vtrum iuriſperitus iuſtum conſilium
vendere põt an gratis adminiſtrare debeat.
Ad hoc dicendũ ſm glo. Brix.xj.q.iij.c.
nõ licet ꝙ ſi iuriſpitus ſine labore dare põt
conſiliũ: ſcꝫ nõ reuoluẽdo libros nec labo/
rãdo in ꝑlegendis allegatiõibꝰ: tũc gratis
ſubuenire teneť. Alioq̃n vt dicit Amb.li.
de officijs. Quid tibi ꝓdeſt hr̃e ſapiẽtiã ſi
cõſultũ neges: Si ꝯſulẽdi copiã includas:
clauſiſti fontẽ vt nec alijs influat nec tibi
ꝓſit: ꝙ ille: imo plurimũ obeſt ex eo ꝙ ſibi
ſupeſt nõ dare elemoſynã ſine ſui detrimẽ/

ꝓ labore. Dicit enim Gregori⁹ in omel.
ꝙ habens intellectū: ſcꝫ bandi conſilium
curet omnino ne taceat: ⁊ ſubdit cauſam di
cens: Talenti enim nomine cuilibet repu/
tabit̄ quod vel minimū accepit. Si ỽo la/
borat in libros reuoluēdo ⁊ ſtudendo acta
reſpiciendo ⁊ forte cum aliis peritis diſpu
tando vt ſic debitum conſiliū tribuat: tūc
licitum eſt illi exigere ⁊ recipere ſalarium:
⁊ ſic intelligit Raymūdus dictū Augu. in
dicto. c. non licet. vbi ſubdit: ⁊ ſi liceat ad
uocato vendere iuſtū patrociniū ⁊ iuriſcō/
ſulto rectum conſiliū. Dicit tamē Hoſti. ꝙ
ſi conſiliū petens ſit diues tunc iuriſperit⁹
non tenet̄ gratis dare iuſtū conſiliū: quia
⁊ ſi tunc non laborat ante tamen laborauit
diſcēdo ⁊ ſtudendo: ⁊ ſic licite poteſt inde
recipere: ꝑcipue ſponte oblata. Ad laudē.

De mendacio materiali et for/mali: ac de mēdacio ꝑnicioſo qua/liter quattuor modis committit̄: Sermo VII

Non loqueris con/
tra ꝓximū tuum falſum teſtimo/
niū: Exod. xx. Expediti de falſo
teſtimonio ſm̄ primā acceptionē ꝓut con/
tingit in iudicio: iam ſecūdam ꝓſequamur
prout ſcꝫ accipit̄ large ꝓ omni falſa ⁊ iniu
ſta expreſſione verboꝝ in deceptiōe vel in/
A iuriam ꝓximi extra iudiciū. Qd̄ fieri pōt
multis modis: quia multa ſunt genera mē
dacioꝝ. Uerūtamē quia de ꝑiurio viſuꝫ
eſt ī ſecūdo ꝓcepto. Hic ꝓſequēdum eſt de
ſimplici mendacio: quod qꝛ leui motu lin/
gue perficit̄ peccatū illius minus ponde/
rat̄. Sed audiant qui huiuſmodi ſūt illud
Prouerb. xviij. Mors ⁊ vita in manibus
lingue: ꝙ diligūt eā comedēt fructus eius:
vnde peccata lingue ſunt extremū refugiū
demonū ad impugnandos fideles chriſti.
Nam ſm̄ Jacobū in canonica: Qui nō of/
fendit in verbo hic ꝑfectus eſt vir. Eſt eni
inquietū malū vtpote in lubrico poſitum:
plenūqꝫ veneno mortifero: ⁊ ideo licꝫ om/
nis natura beſtiarum domari poteſt: tamē
linguā nullus hominū domare poteſt niſi
cum gratia ⁊ ſilentio. Hinc Hiere. ix. dicit
idem ꝓpheta. Quis dabit capiti meo aquā
⁊ oculis meis fontem lachrymarū ⁊ plora/
bo die ac nocte: ⁊ addit cauſam dicens: q̄a
extenderunt linguā ſuam quaſi arcū men/
dacij ⁊ non veritatis. Docuerunt enim lin/
guam ſuam loqui mendaciū. Pro quo
notandū ꝙ mendaciū ſm̄ Auguſtinū lib.
de mendacio: et ponit̄. xxij. q. ij. c. beatus
Paulus. § ille ergo. Eſt falſa vocis ſignifi
catio cum volūtate fallendi. Pro quo no/
ta ſm̄ Aſteñ. libro. j. ti. xxvj. ꝙ dictum ex/
terius prolatū duplicem habet compara/
tionem. Unam ad rem ſignificatā: ⁊ ſic di/
ciꝫ ſermo verus: cum ſcꝫ res adequat̄: vel
etiā fallax cum non adequat̄ ſermoni: ⁊ ta
lis veritas vel falſitas ſermonis tenet ra/
tionem materialis. Alteram ỽo compara/
tionē habet ad intentionē dicentis: ⁊ ſic di
cit̄ ſermo verus cū. ſ. intētio adequat̄ ſer/
moni. Falſus autē cum intentio non ade/
quat̄ ſermoni: ⁊ talis veritas vel falſitas
habet rationē formalis. Ex quibus patet
ꝙ mendaciū nominat dictū per compara/
tionē ad rem ⁊ ad dicentē. Et ideo ad com/
pletā mendacij rationem concurrit duplex
falſitas: vna ꝑ compatiōne ad rem: et alia
ꝑ comparationē ad loquētis intētionem: ⁊
hec duplex falſitas tangit̄ in dicta diffini/
tione mendacij. A prima tamen falſitate ſi
ſola fuerit: non dicit̄ quis ꝓprie mendax:
quia mentiri eſt cōtra mentē ire qd̄ ille nō
facit: quia fallere nō intendit: ſed a ſecūda
licꝫ fuerit ſola dicit̄ quis mendax. Et hoc
patet. xxij. q. ij. vbi dicit̄ ca. Is autem qui
mentit̄ cōtra id quod animo ſentit loquit̄
voluntate fallendi: ⁊ vtiqꝫ verba ꝓpterea
ſunt inſtituta: non vt per ea ſe inuicē homi/
nes fallant: ſed vt eis quiſqꝫ ī alterius no/
ticiam cogitationes ſuas proferat: verbis
ergo vti ad fallaciam non ad quod inſtitu
ta ſunt peccatū eſt. Et infra. Nemo menti/
ens iudicandus eſt qui dicit falſum quod
putat verum: quia quātum in ipſo eſt non
fallit ſed fallit̄. Non itaqꝫ mēdacij ſed ali/
quādo temeritatis arguendus eſt: qui fal/
ſa incautus credit ac pro veris habet: po/
tiuſqꝫ ecōtrario quātum in ipſo eſt: ille mē/
titur qui dicit tanqꝫ verum quod putat fal
ſum: quātum enim ad animū eius attinet:
quia non quod ſentit hoc dicit: nō verum
dicit q̄uis verum inueniat̄ eſſe quod dicit
nec vllo modo liber eſt a mendacio: quia
ore neſciens verum loquit̄: ſciens autem
volūtate mentit̄: h̄ ibi. Et verba ſunt Au/
guſtini in enchiridion: vñ concludit ibidē
ꝙ minus peccat ꝙ neſciēs falſum dicit qꝫ ꝙ
neſciēs verū dic̄: qꝛ ꝑmū mēdaciū hꝫ rōnē

materialis: ſcōm formalis: ⁊ vt dicit̄ in di
cto. c. beatus: cū fallere ſit volūtatis: falli
autē vel infirmitatis vel temeritatis: gra/
uius eſt qd̄ ex voluntate qꝫ qd̄ ex temerita
te vl̄ īfirmitate ꝓcedit vñ aliqñ ꝯtingit fal
li vl̄ nullū vl̄ minimū eſſe pctm̄: nullū qn̄ē
peccatū eſt: cū adhibuit debitā diligētiaꝫ
⁊ h̄ nō ſolū in mendacio ſed etiā in ꝑiūrio:
vt patet ibidē. c. homines: vbi ſubdit̄: ꝙ in/
tereſt quēadmodū ỽbū ꝓcedat ex animo:
ream linguā nō facit niſi rea mēs: qꝛ ergo
mens nō erat rea: neſciebat eni eſſe falſum
qd̄ iurauit eſſe verū: nec temere vl̄ negligē
ter ſed cū magna diligētia ſibi videbat̄ de/
prehendiſſe verū qd̄ iurauit falſū ꝑiurij re
us nequaqꝫ eſt iudicand⁹: h̄ ibi. Si vero lo
quēdo falſū nō adhibuit debitā diligētiaꝫ
peccat venialiter: niſi forte mendaciū eſſet
multū ꝑnicioſū. Qui vero ſcient̄ dicit mē/
dacium ſemꝑ peccat vt videbit̄. Et ſi obij/
cit̄ ꝙ ꝑdicta diffinitio nō cōueniat officio
ſo mēdacio nec etiā iocoſo: qꝛ q̄s in neutro
coꝝ intēdit fallere ſed in officioſo intendit
ꝓdeſſe: ⁊ in iocoſo intēdit delectare ⁊ com
placere. Ad hoc dicendū ſm̄ Aſteñ. vbi ſu
pra ꝙ in dicta diffinitiōe verbū fallēdi nō
tm̄ importat decipe ſed etiā fallere ſeu fal/
ſum dicere: ⁊ hoc eſt omni mēdacio cōmu/
ne: falſū eni dicere exteri⁹ qdāmmodo fal/
lere eſt: dū h̄ dicit qd̄ pōt hominē ad falſi/
tatē deducere: ⁊ ꝑ ꝯſequēs fallere ⁊ decipe
re: vnde mendaciū officioſuꝫ ⁊ iocoſum ex
ipo genere operis rationē habet fallēdi: li
cet ex intētione dicētis nō dicat̄ ad fallen/
dum. Hic queri pōt q̄t ſint genera men/
dacioꝝ: ꝑſertim cū Aug⁹. in li. de menda/
cio mendaciū diuidat in octo differētias:
Phs aūt in. iiij. Ethic. diuidit mendaciuꝫ
in iactantiam q vex excedit in dicēdo: ⁊ in
ironiā que deficit a vero in minus dicēdo:
ꝙ duo ſub nulla predictaꝝ differētiarū con
tinent̄ q̄s ponit Aug⁹. Ad hoc dicendum
ſm̄ glo. ſuꝑ illd̄ pſalmi. v. Perdes omnes
qui loquunt̄ mendaciū: ꝙ tria ſunt gene/
ra mendacioꝝ. Primū eni genus menda/
cij eſt qd̄ fit ex malignitate ⁊ dicit̄ menda/
ciū ꝑnicioſum. Secūduꝫ vero genus fit ꝓ
ſalute ⁊ cōmodo alicuius: ⁊ dicit̄ mendaci
um officioſum. Tertiū vero genus fit ex io
co: ⁊ dicit̄ mendaciū iocoſū. Et hec diuiſio
colligit̄ etiā ex verbis Aug⁹. ſuꝑ eodē lo/
co. ps. Perdes omnes: ⁊ ponunt̄ hec ver
ba. xxij. q. ij. c. ne quis. Et hoc etiam ſic pa/
tet ratione: nā mendaciū vt dictū ē hꝫ ꝓ
formali cōpletiuo quandā intentionē fallē
di: ⁊ ideo ſm̄ intētionē dicentis habet mē/
daciū in ſpecies diuerſificari: aut eni inten
dit quis aliquē ledere: ⁊ ſic eſt mēdaciū ꝑ/
nicioſum: aut ꝓdeſſe: ⁊ ſic eſt mendaciū of/
ficioſū: aut delectare: ⁊ ſic eſt mendaciū io
coſum. Et ad illa tria genera mendacioꝝ
omnes differētie mendacioꝝ reducuntur.
Sed obijcit̄: nunqd̄ ē mēdaciū ſi q̄s nō im
pleat qd̄ ꝓmiſit: qd̄ tñ in ꝓmiſſiōe adiple/
re diſpoſuit. Ad hoc dicendum ſm̄ Aſteñ.
vbi ſupra: ꝙ qui ꝓmittit aliqd̄ ſi animū ha
beat faciēdi qd̄ ꝓmittit nō mentit̄: qꝛ nō lo
quit̄ ꝯtra id qd̄ gerit in animo. Si vero nō
facit qd̄ ꝓmiſit videt̄ infideliť agere ꝑ hoc
ꝙ animū mutat: poteſt tñ ex duob⁹ excuſa/
ri: vno mō ſi ꝓmittit illd̄ qd̄ eſt illicitū ma
nifeſte: ⁊ tūc ꝓmittēdo peccat: quia talia ꝓ
mittere nō potuit ad cuius oppoſitū obli/
gatur: ſi vero poſtea ꝑcipit eē illicitū vl̄ pe
riculoſū quod ꝓmiſit: tūc mutādo volūta
tē bene facit: nec eā ꝓmittendo intentione
ſimplici ꝓtūc peccauit: vt ſi q̄ ꝓmiſit veni
re ad certū locū animo ſimplici: poſtea cō/
perit poſitas ibidē inſidias ad ꝯſtuprādū
vel rapiendū vel ſimilia: tūc bene facit nō
eundo: nec mentit̄ ꝓmiſſa nō faciēdo: quia
tūc mutate ſūt cōditiōes ꝑſonaꝝ vel nego/
tioꝝ. Ut eni dicit Seneca li. de offi. ad hoc
ꝙ q̄s facere tenet̄ qd̄ ꝓmiſit reqrit̄ ꝙ om/
nia maneant īmutata: al's eni nec fuit men
dax in ꝓmittēdo: qꝛ qd̄ ꝓmiſit habebat in
animo ſub ꝯditionib⁹ debitis: nec etiā infi
delis nō īplendo: qꝛ eedē cōditiōes nō ex/
tant: vnde nec apoſtol⁹ eſt mētitus q̄ Co/
rinthiū nō iuit quo tñ ituruꝫ ſe ꝓmiſit: vt
ptꝫ. ij. Coꝝ. j. ⁊ hoc ꝓpter legitimū īpedi/
mentū qd̄ ſuꝑuenit. Et h̄ patet. xxij. q. ij. c.
beatus Paulus: vbi etiā excuſat Petrū
dicentē: Nō lauabis mihi pedes in eternū. B
Primū igit̄ mēdaciū qd̄ dicit̄ ꝑnicioſuꝫ
ꝓſequēdo. Sciēdū ꝙ quattuor modis mē
daciū ꝑficit̄. Primo cū mendaciū dicit̄ in
ꝑniciē chriſtiane religionis ⁊ ſalutis aiaꝝ
vnde. xxij. q. ij. dicit̄. c. Primū eſt capitale
mendaciū ⁊ longe fugiendū: qd̄ fit in do/
ctrina religiōis: ad qd̄ mendaciū nulla cō/
ditione quis debet adduci: glo. ſicut eſt di
cere Jeſum nō eſſe paſſum vel non eſſe na/
tum ex virgine: potius eni debet oīa mala
pati qꝫ tali malo conſentire: vt̄. xxij. q. v.
c. ita ne. Unde ſubditur in textu: nō eſt igi
tur mentiendum in doctrīa pietatis: quia
magnum ſcelus eſt primum genus menda

cū ⁊ deteſtabile: hoc ibi. Super quo dicit
Alex.an.in ſuo.ij. ꝙ religio ſumiť cōmu
niť ſm ꝙ nos religat ad tenēdū: ſi tn̄ ea q̄
ſūt circa fidē ſ etiā ea q̄ ſūt circa bonos mo
res: in his enī duob⁹ ꝯſiſtit ſūma chriſtiāe
religionis. Et hoc quidē peccatum menda
cij grauiſſimum eſt inter omnia: quia men
dacium tanto grauı⁹ iudicatur: quāto ma/
gis militat contra dilectionē dei ⁊ ꝓximi:
hoc enī peccatū militat contra vtrāq; di/
lectionē nec ſolū opponiť virtuti veritatiſ
ſed etiā virtute fidei ⁊ religionis quod eſt
grauiſſimū: ⁊ etiā ſi ſit circa aliqđ cuius co
gnitio pertinet ad bonū hominis ſcʒ ad ꝑ/
fectionē ſcientie ⁊ informationē moꝝ. Un
de tāta labes eſt hmōi vitij vt non ſolū fal/
lenti ſed etiā illi qui falliť ſit dānabile. Ari
ſtu dicto .c. beatus Paulus: ſubdiť in fine.
Aliquando contingit falli vľ nullū vľ mi/
nimū eſſe peccatū: aliquando ex ipſa rerū
varia conſideratione minus eſt fallere q̄
falli. Ubi dicit glo. Brix. ꝙ fallere aliquē
in contractu minus peccatū eſt q̄ falli ab
aliquo circa articulos fidei: in his enī que
ſpectant ad fidē non multū differūt fallere
⁊ falli: vt xvj.q.j.c.ſi cupis: vbi diciť. Nō
multū diſtat in vitio vel decipere poſſe vel
decipi ſcʒ in fide: vel in his ſine quib⁹ ſal⁹
haberi non poteſt ſm glo. licet ꝗttū in ſe ē
multo grauius ſit decipere q̄ decipi: q̄uis
vtrūq; dānabile eſt: vñ. xxij.q.ij.c.in ipſaꝝ
ꝯſideratione: ſubdiť: ꝙ longe tolerabili⁹ ē
ī his que a religiōe ſcʒ fidei ſe iūcta ſūt mē/
tiri: id eſt fallere: q̄ in his ſine quorū fide
vel noticia deus coli nō poteſt. Tale men/
dacium diabolus locutus eſt: ⁊ in celo ⁊ in
terra: in celo quidē: q̄ vt diciť Joh. viij.
In veritate nō ſtetit. Et ſm Aug. xj. de ci
uita. dei: q̄ ab initio ſue conditiōis in veri
tate nō ſtetit: ideo nunq̄ beatus cū angel
fuit ſuo recuſans eſſe ſubditus creatori: ac
ꝑ hoc falſus ⁊ fallax: q̄ pia ſubiectiōe no/
luit tenere qđ naturˀ ē affectās ꝑ ſupbā ela
tionē ſimulare qđ non eſt. Et hāc falſitatē
ꝑ venoſas ſuggeſtiones effudit in ceteros
ſibi coherētes angelos. Et ſic ſi dici liceat
ꝑpetrauit angelicidiū: ⁊ ex hoc Lucifer di
citur mendax ⁊ pater eius Johis viij. de q̄
dicit Aug⁹. Diabolū aūt dixit dn̄s patrē
mendacij: q̄ nō oīs q̄ mentiť pať mēdacij
ſui eſt: ſi eīn ab alio mēdaciū accepiſti ⁊ di/
xiſti: tu q̄dē mētitus es ſed pater mendacij
nō es. Ille vero qui nō aliunde accepit mē
daciū pater eſt mendacij: ſicut deus pater
eſt veritatis. Electus aūt e celo diabol⁹ mē
daciū ſinxit in paradiſo quo patraret ho/
micidiū. Ecce ꝙ execrabile malū eſt mēda/
ciū: qđ a ſua cōditiōe deiecit āgelos multos
⁊ homines vniuerſos: ⁊ ideo de fabricato/
re mendacij diciť Joh. viij. Ille homicida
erat ab initio hoc ē in homie: p̄mo ex quo
potuit fieri homicidiū. Aug⁹. ibidē nō eīn
poſſet occidi hō niſi prius fieret hō: nō fer/
ro accinct⁹ diabolus ad hominē venit: ver
bū malū ſeminauit ⁊ occidit: noli ꝗ putare
nō eſſe homicidiū qn̄ fratri tuo mala ꝑſua/
des: vos aūt ſeuitis in carne: q̄ nō poteſtiſ
in mēte: hec ille: Unde de falſa ſuggeſtiōe
diaboli diť Theophil⁹: is enī ⁊ deū apud
homies criminat⁹ eſt ad eua dicēs: q̄ itui
dēs vobis lignū inhibuit: ⁊ apud deū q̄n/
dā criminatus eſt homines: vt cū dixit an
gratis colit Job dn̄m: ⁊ vt efficatius ad ea
ſum traheret ait Gen. iij. nequaq̄ morieminī
ſcit eīn dn̄s ꝙ in quocūq; die comederitis
ex eo aperienť oculi vr̄i ⁊ eritis ſicut dij ſci
entes bonū ⁊ malū. Preterea ſʒ Origenē
Attēde ꝙ hoc nomē mendax dicitur tā de
diabolo qui mendaciū genuit ſicut hic di
ciť: q̄ mēdax eſt: q̄ de homie: ſcđʒ illđ p̄s.
Omnis homo mēdax: ⁊ hō ille diaboli no
mē ſortiť: vtpote ei⁹ fili⁹ efficiť: q̄ ſʒ Au/
guſti. de q̄ſtionibus euāge. diabol⁹ nō ſpe/
ciale nomē eſt ſ cōe: in q̄cūq; enī opa dia/
boli fuerint inuēta: diabolus eſt appellan
dus: opis eīn nomē ē nō nature: ⁊ ſic iudei
a veritate auerſi diciť a chriſto filij dia/
holi Joh. viij. ſ mō filij diaboli ſūt oēſ ſub
uerſores catholice veritatis: oēs diſſuaſo/
res virtutū: oēs ꝓmotores ⁊ ſuggeſtores
vitiorū: q̄ ſūt imitatores diabolice malicie
de q̄bus intelligi pōt illud. iij. Reg. xxij. ⁊
ij. Paral. xviij. Egrediar ⁊ ero ſpūs men/
dax in ore omniū ꝓphetaꝝ eius ſcʒ Achab
q̄ coluit Baal. Tales ꝓphete ſunt de qui/
bus Eſa. v. dr̄: ve qui dicitis malū bonū et
bonū malū: ⁊ phariſei de quib⁹ dicit dn̄s
cū frequētatiōe Matth. xxiij. Ue vob ſcri/
be ⁊ phariſei ⁊c. ⁊ hoc ꝓpter multiplices er
rores quos ſeminabant in eoꝝ doctria cū
cta ꝑ poſſe retorquētes ad queſtū auaricie
vt ptʒ in multis paſſibus euangelioꝝ. Se/
cūdo mō cōmittiť hoc mēdaciū ꝑniciosū
ſcienter ⁊ ex propoſito ledendo famam vel
charitatē in ꝓximo. Primū cōmittitur per
detractionē de qua viſū eſt in. v. p̄cepto ſer
mone. viij. cū duobus ſequentibus. Secū/
dū vero ꝑficitur ꝑ ſuſurrationē q̄ malicia

potior eſt q̄ detractio: de qua viſum eſt ſer
mone. x. ⁊ ideo de eis nunc gratia breuita/
tis ſuperſedeo. Hoc autē ſciendū ꝙ cū ali/
quod eorū fit cum intentione nocumentū
inferendi vel in fama vel in amicicia tūc cō
ſtituit mortale peccatū: vnde detractores
deteſtabiles ſunt coram deo ⁊ hominibus:
Dicit enim apoſtol⁹ ad Roma. j. Detracto
res deo odibiles: glo. hoc diť ne detractio
leuis putetur cū īpugnet charitatē ꝓximi
quam ſumme diligit deus. Et iterum dici/
tur prouerb. xxiiij. cogitatio ſtulti peccatū
eſt: ⁊ abominatio hominū detractor: hinc
dicit p̄s. Detrahentem proximo ſuo hunc
perſequebar. ſic ⁊ de ſuſurratione ſcriptū
eſt Ecci. xxviij. Suſurro ⁊ bilinguis male/
dictus erit: ſcʒ a deo ⁊ hominibus: multoſ
enim turbauit pacem habētes: ſcilicet inť
eos diſcordias ſeminādo: lingua tertia. ſ.
inter duas linguas eorum quos diſcordat
multos cōmouit: ſcilicet ad diſſenſionē: im
mo quandoq; totam ciuitatem vel regio/
nem: ⁊ hoc quidem in occulto vel abſentia
in vtroq; vero peccaſſe videtur vxor phuti
fari eunuchi Pharaonis p̄ncipis exerci
tus: que propter contēptū ſuū inuidia mo
ta contra Joſeph conabatur eum viro ſuo
reddere infamem ⁊ exoſū. Pro quo no
ta prout tangitur Gen. xxxix. ⁊ Joſephus
plenius refert poſtq̄ Joſeph ab ea fuerat
pluries ſollicitatus nec acquieſceret operi
nephario: accidit ꝙ inſtarē publica feſtiui
tas que valde ſolēnis erat egiptijs in qua
congregabantur omnes non ſolum viri ſ
etiam mulieres ad phanum idoli preť Jo/
ſeph qui erat dei cultor: mulier igitur ma/
ledicta ſe ſimulans infirmā vt ſic domi ma
nere poſſit ſine verecundia: ad hoc q̄ſiuit
ſolitudinem ⁊ ſilentium vt liberius ſollici
taret Joſeph ad opus nephariu̅m quod et
fecit: primo verbis blandis: poſtea cōmi/
natorijs ꝙ niſi aſſentiret illū accuſaret: ac
demum nimio libidinis ardore ducta arri
puit eum per veſtimenta vt ſic importuni/
tate ſua ad opus illud eum induceret: qui
iratus in manu femine relicto pallio foras
egreſſus eſt: illa ſe contemptam dolens in
argumentum fidei retentum pallium oſtē/
dit viro dicēs: Ingreſſus eſt ad me ſeruus
Hebreus vt illuderet mihi: qui nimiū cre
dulus verbis vxoris tradidit Joſeph vin
ctum in carcere regis: ſicut iudices ipſi in/
ique accuſauerunt ſuſannam caſtiſſimam
cum nollet eis indulgere ſui copiam: plu/
res autem de filiabus iſrael timentes dif/
famari conſentiebant eis: ſicut adhuc mul
te conſentiunt in ſequentibus lubricis ea/
dem ratione ⁊ hoc quidam fuit etiam non
ſolum mortale ſed deteſtabile peccatū mi/
nus tamen q̄ primum: in māifeſto vero vľ
preſentia leditur fama ⁊ charitas per con/
tumeliam: opprobrium ⁊ conuitium de q̄/
bus dictū eſt ſupra in ſecūdo precepto ſer
mone vltimo. Tertio modo committiť
mendacium pernicioſum contra proximū
q̄tum ad corporale nocumentum: vtpote
violando: in exilium relegando: corporali
ter ledendo vel etiam interficiendo: ⁊ tale
quidem mendacium mortale ⁊ deteſtabile
iudicatur: tertium tenēs gradum malicie,
immo plerumq; grauius q̄ precedens: vn
de q̄tum ad violationem hoc peccato deli
quit amon filius Dauid: tam opere q̄ ſer/
mone: cui indicanti ꝙ amaret Thamar ſo/
rorem Abſalon conſuluit Jonadab amic⁹
eius ꝙ languorē ſimularet cubando ſuper
lectum quod ⁊ fecit. Ecce mendaciū in ope
re cum inquit: pater tu⁹ venerit vt viſitet
te: dic ei: veniat oro Thamar ſoror mea vt
det mihi cibū ⁊ faciat pulmentum ⁊ come/
dam de manu eius qđ et fecit: ⁊ vēit Tha/
mar: factoq; pulmento iuſſit Amon oēs
egredi ſororēq; ſuā ingredi ſecum in con/
claui vt ibi cibum capiat de manu ſua: ec/
ce mendacium artificioſum in ſermone: vn
de ⁊ vi oppreſſit eam: o quot hodie reperi/
untur inſidiatores caſtitatis aliene: nec ve
rentur quibuſcunq; mendacijs: periurijs
ac promiſſionibus ad hanc perniciem per/
tingere nullumq; ſtatum verentur feminā
rum: virgines et vidue: moniales ⁊ deo ſa
crate: affines ⁊ conſanguinee caſtitatē vo/
uentes ⁊ coniugate: omnes pariter ab hac
lamia patiuntur inſidias. Q̄tum etiā ad
leſionem vel internetionē: in hoc peccato
deliq̄t Jezabel vxor Achab q̄ p̄cepit opti/
matibus Jezrael ꝙ inuenirent falſū teſti
moniū contra Naboth: eum ſcʒ dixiſſe: be
nedixit Naboth deum ⁊ regem: id eſt ma/
ledixit: ꝓpter horrorē enī maledictiōis eā
iudei noīe ꝯtrario ſignificabāt: ⁊ ſic falſe
accuſabať de dei blaſphemia ⁊ de crimine
leſe maieſtatis: cui vtriq; debebatur pena
mortꝭ: ſ enī agebāt ne querere videreť ei⁹
mortē: ſed dei ⁊ regis honorē: ſ de⁹ q̄ nouit
hoīm corda miſit ꝓphām q̄ p̄cederet Ach/
ab hui⁹ facinoꝝ crudelē vīdictā: vt ptʒ ī te
xtu. iij. Re. xxj. In ſ etiam deliquerūt filij

Jacob Simeō ⁊ Leui qui vt dicūt docto.
Gen̄.xxxiiij. Dina ſorore eoꝝ ſtuprata: et a
ſichem filio emor ad cōiugium requiſita re
ſponderunt in dolo ſeuientes ob ſtuprū ſo
roris: nō poſſumus dare homini incircūci
ſo: ſed in hoc valebimus ꝯfederari ſi ſimi/
les noſtri eſſe volueritis ⁊ circūcidat̄ ī vo
bis omne maſculini ſexus: hoc enī dicētes
cogitabant inuadere ciuitatem qn̄ viri nō
poſſent ſe defendere. ſ. tertia die qđ ⁊ factū
eſt: ⁊ ſcđm doctores nr̄os q: ſichimite rece
perant circūciſionē nec volebant aliquā
fraudem. ideo filij Jacob peſſime fecerunt
fraudulenter eos interficiēdo: vnde Gen̄.
xlix. Jacob in benedictione filioꝝ dixit de
eis: Simeō ⁊ leui fratres vaſa iniq̄tatis bel
lantia: in conſiliū eoꝝ nō veniat aīa mea:
q: in furore ſuo occiderūt viꝝ: id eſt viros
ſichimitas: Et īfra: Maledict⁹ furor eorū
q: ptinax: Et ideo ſeq̄t pena: Diuidā in/
quit eos in Jacob ⁊ diſpgam eos in iſrl': q:
ad lr̄am leui ſortē nō habuit in terra: ſꝫ ad/
mixt⁹ alijs filijs: viculos habuit ad alēda
pecora. Silit Simeō q: modic⁹ erat ſortē
n̄ habuit ſꝫ recept⁹ ē in ſortē iude. Quar
to mō cōmittit mēdaciū pnicioſū ꝯtra pxi
mū q̄tū ad reale nocumentū quo. ſ. inferre
querit alijs nocumētū in rebus ſuis tēpo/
ralibus: ⁊ hoc qn̄q; fit ex inuidia vl' in affe
ctione qua q̄rit alteri nocere: qn̄q; vero ex
auaricia vl' cupiditate q̄ querit ſibi vl' ami/
co ſuo pdeſſe: ⁊ eſt in genere ſuo peccatum
mortale: ⁊ vtrūq; cōtigit in Siba pcurato
re Miphiboſeth: qui vt dicūt doctores. ij.
Reg. xvj. fugiente Dauid a facie Abſalon
occurrit ei cū duobus aſinis panib⁹: vuis
paſſis ⁊ maſſis palatarū. i. fructuū que int'
tabulas quas palas dicim⁹ preſſe cōpingū
tur vt eſſet in vſū regis ⁊ ſuorū. Et ait Da/
uid ad eū: vbi ē Miphiboſeth fili⁹ dn̄i tui:
q̄ motus tā inuidia q̄ auaricia: q: poſitus
erat ad ſeruiendū Miphiboſeth: vt ptꝫ. ij.
Re. ix. ⁊ cupiebat īpetrare hereditatē Mi
phiboſeth. Cogitabat enī ꝙ Dauid p ſuaꝫ
ſapiētiā ⁊ bonā militiam finalit' obtineret
victoriā: ⁊ ſic q̄rebat applaudere dn̄oq; ſu
um exoſū reddere: ſicq; illi⁹ hereditatē per
mediū Dauid acq̄rere qđ ⁊ factū eſt: vn̄ re
ſpōdit regi dicēſ: remāſit Miphiboſeth in
hierl'm dicēs: hodie reſtituet mihi domus
iſrael regnū patr' mei: ſ; hoc erat falſuꝫ: q:
dicit'. c. xix. ꝙ reuertēte Dauid deſcēdit in
occurſū illi⁹ illotis pedib⁹ ⁊ intonſa. i. icō/
poſita barba: veſteſq; ſuaſ nō lauerat a die
q̄ egreſſus fuerat rex vſq; ad diez reuerſio/
nis eius in pace: ⁊ h̄ in ſignū magne triſti/
cie: Et ait rex. Quare n̄ veniſti mecū? Qui
rn̄dit ſeru⁹ me⁹ Siba ꝯtēpſit me nolēs mi/
hi ſternere aſinū vt irē cū rege: inſup ⁊ ac/
cuſauit me corāꝫ rege: tu aūt q̄ iuſt⁹ es fac
qđ tibi videt'. Et ait rex: fixū ē qđ locutus
ſū: tu ⁊ Siba diuide poſſeſſiōes. q. di. vtri/
q; vr̄m dederā: ſed q: vterq; vr̄m totū ha/
bere non pōt inter vos diuidat'. Sup q̄ di
cunt quidā doctores ꝙ Dauid imemor iu/
ramenti cū Jonathan iniuſte iudicauit: et
ideo in vindictā illi⁹ iudicij Hieroboā di/
uiſit regnū Dauid ⁊ ſemini ei⁹ pmiſſū cuꝫ
Roboam filio ſalomōis. Ecce q̄tū pōt lin/
gue falſiloque adulātis malicia tēt ⁊ Da/
uid ſctm̄ dn̄i viruꝫ ſcđm cor ei⁹ ſeducere ad
dandū falſū iudiciū. O q̄t repiunt' adhuc
mēdaces filij hominū q̄ plurimos decipi/
unt verbis mendacibus: ī ducēdo vxores:
exercendo mercantias ⁊ multa ſimilia. Et
ſi obijcitur de Jacob qui mentiebat' ſe eſſe
Eſau pmogenitū vt ſic obtineret pmogeni
turā: vt ptꝫ Gen̄. xxvij. ⁊ tn̄ pſumit' nō pec
caſſe mortaliter. Ad hoc dicendū ſꝫ Aſtē.
li. j. ti. xxxvj. arti. v. ꝙ Jacob h̄ dicēdo n̄ ē
mentitus: q: hoc myſtice dixit p eo ꝙ pmo
genita eius ſibi debebant' de iure: ⁊ ſic Ja
cob erat Eſau pmogenit⁹ nō tā pſona ſꝫ in
iure pmogeniture: vſus eſt̄ fuit h̄ mō loq̄n
di p ſpūm ꝓphetie: ad deſignādū myſteriū
q:. ſ. pplus iunior. ſ. gētiliū ſbſtituēd⁹ erat
in locū pmogeniti. ſ. ppli iudeoꝝ: vl' ad de/
ſignandū ꝙ pplus ab eo deſcēdēs q̄tū ad
deū pferēdus erat pplo ab Eſau deſcēden
ti. Ad laudē dei.

Utrū omne mendaciū ſit mor/ tale: ⁊ ꝙ mendaciū officioſum con tigit quattuor modis: Ser. VIII

Nn loquens con/
tra primū tuū falſū teſtimoniū.
Exo. xx. Jam viſo de primo gene
re mendacioꝝ: ſecundū genus breui ſtilo p
curramus qđ dicitur mendacium officio/
ſum: quia prebet alicui gratum obſequiuꝫ
⁊ nulli preſtat aliquod nocumentum: ſcili/
cet prodeſt alicui ⁊ obeſt nulli. Ante cu/ A
ius mēdacij proſecutionē queri poteſt vtꝝ
oīe mēdaciū ſit mortale pctm̄: ſic innuere
videt' pſal. di. pdes oēſ q̄ loquūt' mēdaciū.
Sapien. j. Os qđ mētit' occidit aīam. Et h̄
videt' innuere Grego. dicēs de obſtetricib⁹
ꝙ in remuneratiōe obſtetricū cognoſcitur
q̄d mēdacij culpa mereat': nam benignita
tis eaꝝ merces que eis potuit in eterna vi
ta tribui: pmiſſa culpa mēdacij ē in terre/
nam remunerationeꝫ declinata: hec ille: ſꝫ
merces eterna nō pdit' niſi p peccato mor
tali: ⁊ q: obſtetricum merces eterna ppter
mendaciū fuit in tēporalē remunerationē
cōmutata: ex hoc videt' ꝙ mendaciū etiaꝫ
officioſum qđ eſt de meliori genere reputa
tur mortale peccatū. Dicit enī Aſten. li. j.
ti. xxxvj. ar. iiij. ꝙ ex quo non poteſt aliq̄s
p cauſa maiori mētiri q̄ꝫ p ꝯſeruatione ſpi
ritualis boni vel annexa bono ſpūali: ideo
illud mendaciū eſt leuiſſimū qđ fit p con/
ſeruanda corpis caſtitate vel aliquo ſili: ſ;
ſi. Si igit' hoc mendaciū erit mortale ſe/
quit' ꝙ oīe mendaciū erit mortale. Ad h̄
dicendū ſm Tho. ſcđa. 2e. q. cx. qđ illud p
prie dicit' eſſe pctm̄ mortale qđ repugnat
charitati p quā aīa viuit deo ꝯiuncta: pōt
ergo mendaciū cōtrariari charitati tripli/
citer. Uno modo ſm ſe: et hoc ex ipa falſa
ſignificatiōe: q̄ q̄dē ſi ſit circa res diuinas
tunc ꝯtrarit' charitati dei: cui⁹ veritatē ali
quis tali mēdacio occultat vel corrumpit:
vn̄ hmōi mendaciū non ſolū opponit' vir/
tuti veritatis ſed etiā virtuti fidei ⁊ religi
onis: ⁊ ideo hoc mendaciū ē grauiſſimuꝫ
in genere mendacioꝝ vt dictū ē in ſmone
pcedenti. Si vero falſa ſignificatio fit cir/
ca aliq̄d cui⁹ cognitio ptinet ad homīs bo
nū: puta q̄ ptinent ad pfectionē ſciētie ⁊ i/
formationē morū: tale mendaciū inq̄tum
infert damnū opinionis pximo ꝯtrariat'
charitati q̄tū ad dilectioneꝫ pximi: vnde
ē pctm̄ mortale. Si vero ſit opinio falſa ex
mendacio generata circa aliq̄d de quo nō
refert vtꝝ ſic vl' alit' cognoſcat': tūc ex tali
mendacio non dānificat' pximus: ſicut ſi
quis fallat' in aliquib⁹ pticularib⁹ contin
gentib⁹ ad ſe non ptinētib⁹: ⁊ tale menda/
cium in ſe nō ē mortale pctm̄. Scđo modo
mendaciū charitati ꝯtrariat' rōne finis in
tenti: puta qđ aut dicit' in iniuriā dei ſemp
eſt mortale peccatū vtpote chriſtiane reli/
gioni ꝯtrariū: aut dr̄ ī nocumētum pximi
q̄tū ad pſonā: famam vel diuitias: ⁊ ſm h̄
ē mortale peccatū: cū nocere pxīo ſit mor/
tale pctm̄: ⁊ cū ex ſola intētiōe peccati mor
talis aliquis mortaliter peccet: ideo ſolus
hmōi conat⁹ vbo ꝓ cōſtituit mortale pctm̄
etiā ſi nō ſortiat' effectū. Si vo finis inten
tus nō fuerit charitati ꝯtrari⁹ tūc menda/
ciū ſm hanc rōnem nō erit mortale pctm̄:
ſicut apparet ī mēdacio iocoſo in q̄ inten/
dit' aliq leuis delectatio: ⁊ in mēdacio offi
cioſo in quo intendit' etiā vtilitas pximi.
Tertio mō mendacium charitati ꝯtrariat'
p accidens: puta rōne ſcādali vel cuiuſcū/
q; damni ꝯſequentis: ⁊ ſic erit etiam pctm̄
mortale dū ſcꝫ q̄s non veret' ppter ſcāda/
lum publice mentiri: hec ille. Jſtud tn̄ ter/
tiū membrū lati⁹ pſequitur Aſten. li. j. ti.
xxxvj. ar. iiij. dicēs ꝙ p accidēs etiā men/
daciū iocoſū ⁊ officioſū poteſt eſſe mortale
pctm̄: ⁊ hoc q̄druplicitur. Primo rōne no
cumēti: vt cuꝫ mētiens videret pbabiliter
ex ſuo mēdacio īminere alicui aliqđ nota/
bile nocumentū: q̄uis illud mendaciū nō
eſſet ad hoc ordinatum. Scđo mō rōne ni/
mie libidinis ſiue cōplacentie ſeu delecta/
tionis: qđ ꝯtingit in mendacio iocoſo: pu
ta ſm Rođ. cum aliq̄s ſuā vl' alteri⁹ cōpla
centiā ſiue delectationē in ſuo mēdacio di
lectioni dei ⁊ mādatorū ei⁹ preponeret: tūc
enī ī tali mēdacio mortaliter peccaret: vn̄
xxv. di. §. crimis: ibi ponunt' vba Augu.
dicētis: nullū pctm̄ adeo veniale ē qđ non
fiat mortale ſi placet: ſecus tn̄ ſi talis dele/
ctatio ſub deo eēt: ſicut etiaꝫ mortalit' pec/
caret q̄ ppriā vxorē cum tāta delectatione
cognoſceret ꝙ etiam eadem facere ſi vxor
ſua nō eēt. Tertio mō rōne ꝯtēptus etiam
in mēdacio iocoſo: vt cuꝫ q̄s p indifferēti
et p nihilo habet dicere tota die mēdacia
iocoſa quaſi eēnt vera ſicut faciūt mimi et
ioculatores ⁊ ſil'es ſm Hoſtiē. ar. xxv. diſ.
vo. alſ: ſecus eſt in alijs q̄b⁹ hoc accidit for
te raro vel ex euentu: vnde dicit glo. ſup il
lud qđ nō fiat criminale. i. cui⁹ aſſiduitas
⁊ ꝯtēptus vitādi veniale nō fiat mortale:
vn̄ q̄dam dicūt ꝙ tn̄ ipe ꝯtemptus venia/
lium mortale pctm̄ eſt: et ſm hoc expone:
fit mortale: id eſt p cōtemptuꝫ fit mortale:
ſicut etiam accedit verbum ad elemetuꝫ et
fit ſacramētū: vt. j. q. j. c. detrahe. Unde ſi
Ray. ⁊ Hoſti. quando dixerunt mendacia
iocoſa eſſe pnicioſa: ⁊ mortalia peccata in/
tellexerunt hoc modo ſcꝫ rōne alicui⁹ cir/
cūſtantie: puta ꝯtemptus vl' libidinis vel
nocumenti vel ſcandali: tunc bn̄ dixerūt:
ſed ſi hoc intellexerūt ratione ſue ſpeciei:
tunc cōtrarium ſentire videt' Tho. Alex.
An. Bonauē. Richar. ⁊ alij theologi qui/
bus eſt magis aſſentiēdū. Quarto modo
charitati cōtrariatur ratiōe ſcādali. Scan
dalum autem fieri ꝯtingere pōt ex multis

cauſis: ⁊ contingit frequēter ratiōe circū/
ſtantie pſone: vt cuꝫ mentiens eſt pfectus
⁊ quo ad vite ſtatū ⁊ quo ad reputationeꝫ
hominū. In tali enī ſi ↄſcientia dictet ſibi
ꝓbabiliter ꝙ ex ſuo mendacio ſequeᵲ ſcā/
dalum: tunc mēdaciū eſt mortale peccatū:
ſecus tamen ſi ſit pfectus non tamē opini/
one hominū: licꝫ enī tali ſit grauius pecca
tū ꝙ in homine impfecto: non tamē ē mor/
tale: quia non ſubiacet ſcandalum: ⁊ ſic in
telligi pt qd dicit Augu. ſup illō pſ. v. Per
des omnes qui loquūtur mendaciū: ⁊ po
nitur. xxij. q. ij. c. ne quis: ſi quis inqt forte
non velit ad iſtam viſibilem mortem homi
nem ꝑdere: paratus eſſe debet verꝝ occul/
tare non falſum dicere: vt neqꝫ ꝑdat neqꝫ
mentiaᵲ: neqꝫ occidat animaꝫ ſuam ꝓ cor/
pore alteriꝰ: ⁊ iteꝝ dicit li. de mendacio: ꝙ
pfectorum eſt pceptum: non tm̄ non menti
ri ſed nec velle mentiri. Sed de hoc latius
B videbiᵲ in ſermone ſequēti. Secūdo ve/
ro queri pōt quot modis mendaciū offici/
oſum cōmitti pōt quibus alleniaᵲ eiꝰ pec/
catum. Ad hoc dicendū ꝙ principaliᵲ qt/
tuor modis a contrario ſenſu: ſicut enī qt/
tuor modis cōmittitur mendaciū in alteri
us detrimentū: ſic ecōtra quattuor modis
cōmittitur in alterius cōmoduꝫ ⁊ nullius
detrimentū. Primo modo cōmittiᵲ in fa/
uorem chriſtiane religionis et ſalutis aīa/
rū: de quo dicit Augu. xxij. q. ij. in. c. pmū
circa fi. ꝙ ad ſempiternā ſalutem nullꝰ de
ducēdus ē opitulāte mēdacio: vbi querit
glo. ſed qualiter pōt aliquis ad eternā ſa/
lutem duci p peccatū: ⁊ reſpōdet ꝙ indire/
cte: vt ſi monachꝰ dicat regulā ſuaꝫ eē dul
cem: ⁊ p tale mendaciū lucreᵲ aliquē chri/
ſto: ⁊ ē ſimile. j. q. ij. c. qꝫpio. xlv. di. c. de iu/
deis. Si ꝗ qriᵲ an liceat alicui dicere men
daciū vt ad fidē vel religionē alliciat pxi
mū. Rñdet Bonauē. ꝙ non: qꝛ deꝰ noſtro
mēdacio nō indiget: neqꝫ debet aliqs cre/
dere ꝙ aliqs ↄuertaᵲ p falſā ſuggeſtionē:
ſed potius p ſpūſſancti inſpirationē: qꝛ vt
dicit Grego. Inuanum laborat lingua do
ctoris niſi intus operetur grā ſaluatoris: ve
rūtamē cū non pōt aliquis ꝓ cauſa maio/
ri mentiri qꝫ ꝓ ↄſeruatiōe ſpūalis boni vł
annexi bono ſpūali: ideo mēdacium illud
eſt leuiſſimū quod fit pro ↄſeruatione vel
augmēto fidei vł chriſtiane religionis aut
ſpūalis ꝓfectus: tale mendaciū dixiſſe le/
gitur Rachel que cū Iacob viro ſuo clam
fugiēs: vt habeᵲ Gen. xxxi. Furata ē ido/
la patris ſui: non tamen ad colēdū ſed ad
ſubtrahendū a patre occaſionē idolatrie:
⁊ ſic non fecit furtum ꝓprie loqnendo: cū/
qꝫ laban inſecutus cōquereretur de ſublati/
one deorūꝫ ſuorꝝ: ⁊ Iacob reſpōdiſſet apd
quēcunqꝫ inueneris deos tuos neceᵲ corā
fratribus ſuis: neſciens ꝙ Rachel eſſet fu
rata patris idola. Intrauit Laban ad que
rendū ea: feſtinanſqꝫ Rachel abſcondit ea
ſubter ſtramenta. id ē ſellam cameli ⁊ ſedit
deſup: ꝓpinquātiqꝫ patri ait: Ne iraſcaᵲ
dñs meus ꝙ coraꝫ te aſſurgere nequeo: qꝛ
iuxta conſuetudinem feminarū nunc acci
dit mihi: ⁊ hoc mendacio deluſit eum ne i/
ueniret idola ſua: vt vel ſic cōuerteretur ad
deum verū. Similiter ⁊ Iehu zelo religio
nis dei poſtqꝫ pcuſſit oīes de domo Ach/
ab ⁊ etiaꝫ notos eius: qui ſcꝫ ſuſpecti erāt
ne ſibi fauerēt ⁊ ſuis: iuxta beneplacitum
dei ſm ꝙ habeᵲ. iiij. Reg. x. vt etiaꝫ oīes
ꝓphetas Baal ſimul interficeret vſus eſt
tali mendacio: nam interfecto Ioram rege
iſrł qui fouebat eos: multi ex eis fugerāt
⁊ ſe abſconderant: quos Iehu cōgregare
volēs ſimulabat ſe Baal velle colere ⁊ eiꝰ
ſacerdotes honorare: ↄgregauit enī popu
lum ſamarie: et ait ī dolo. Ampliare volo
cultum Baal: vocate ꝓphetas eiꝰ ⁊ ſacer/
dotes: quicunqꝫ defuerit non viuet ſacrifi
cium enī grande eſt mihi Baal: ⁊ venerūt
omnes ſerui Baal nec vnus defuit: imple
taqꝫ eſt domus Baal: cunqꝫ diligenter p/
A ſcrutatus eſſet ne quis eorūꝫ deeſſet vł ali/
quis ex alijs intereſſet: iuſſit omnes inter/
fici: Baalqꝫ ⁊ domū eiꝰ deſtrui: ⁊ fecerunt
ꝓ ea latrinas in deteſtationeꝫ idolatrie et
vt cōmunitati deſeruiret ī tali neceſſitate.
Ceterum quidā dicere conanᵲ etiā Abra/
am incidiſſe tale mendaciū: cuꝫ iturus ad
montem in quo putabat ſe Iſaac īmolatu
rum: dixit ad pueros ſuos: expectate h cū
aſino: ego ⁊ puer illuc vſqꝫ ꝓperātes poſt
qꝫ adorauerimus reuertemur ad vos: hoc
enim dixit ne impedirēt eius obedientiaꝫ
pficiendam ſi pſentes eſſent: vnde dicunt
ꝙ Abraam nō intēdebat ꝙ Iſaac cū eo re
uerteretur: quia diſpoſuit eum oīno propter
obedientiā īmolare: licꝫ pueris de reuerſi
one dicebat. Sed non videᵲ veriſimile ꝙ
tantus ꝓpheta ⁊ tā ſingularis patriarcha
in tam pfectiſſimi operis obedientia cōſti/
tutus vel minimū mendaciuꝫ ꝓtulerit. Et
ideo dicendū ꝙ ex quo deus Abrae iam ꝓ
miſerat ſupra. xvij. c. ꝙ de Iſaac reges ori
rentur: ⁊. xxi. c. dixerat: in Iſaac vocabiᵲ
tibi ſemen: ideo firmiter tenebat verbum
dei eſſe verum: ⁊ ex hoc Abraam immola/
re volens Iſaac: firmiter credidit ꝙ ipſuꝫ
immolatuꝫ a mortuis deus ſuſcitaret: ⁊ in
eo ſuum promiſſum compleret. Et hoc eſt
quod dicit apoſtolꝰ Heb. xi. Fide obtulit
Abraam Iſaac cum tentareᵲ vt vnigeni/
tum offerret in quo ſuſceperat ꝓmiſſiōes:
ad quem dictum eſt in Iſaac vocabitur ti/
bi ſemen arbitrans ꝙ a morte ſuſcitare po
tens ē deus: vel vt dicit Amb. in li. de pa/
triarchis: ⁊ poniᵲ. xxij. q. ij. c. propheta uit
ſcꝫ Abraam qd ignorabat: ipſe ſolꝰ redire
diſponebat īmolato filio ſed dñs p os eiꝰ
locutus ē qd parabat: captioſe autē: id eſt
caute loqbaᵲ cū ſeruulis ne cognito nego
cio aut impediret eū aliqs aut gemitu ob/
ſtreperet aut fletu. Gloſa querit ibidē: nū/
quid volūtas Abrae fuit ↄtraria volūtati
dei. Reſpōdet ꝙ nō: ſed ipſa volita fuerūt
cōtraria: Abraā enī filium volebat interfi
cere: ⁊ deus hocipm nolebat ſcꝫ ꝙ interfi/
cereᵲ: ſed volebat Abraā filium ſuum vel
le interficere: ⁊ ſic erat eadē volūtas. Se
cundo modo cōmitti pōt officioſum mēda
cium ob cōſeruationē fame vel charitatis
mutue: q duo ſunt homini maxie ad vitaꝫ
pſentem deducendā ⁊ vitā eternā ꝓmerē
dam neceſſaria: dr enī Prouer. xxij. Meli
us eſt nomē bonū qꝫ diuitie multe ſup au/
rum ⁊ argentū grā bona. Et iteꝝ Eccs. vij
Meliꝰ ē nomen bonū qꝫ vnguenta pcioſa.
Et Eccl. xlj. Curā habe de bono nomine:
hoc enī magis ꝑmanebit tibi qꝫ mille the/
ſauri magni ⁊ pcioſi. Sic de charitate dici
tur Prouer. x. Uniuerſa delicta opit cha/
ritas. Et apoſtolꝰ. j. Cor. xiij. Si linguis
hoīm loquar ⁊ angelorꝝ ⁊ cetera mlta que
pſequiᵲ ibidē de charitate ſine qua nihil
ſumus vtrūqꝫ aūt qdam diſcipulꝰ in vitas
patꝝ officioſo mendacio ↄſeruare ſtuduit
ſcꝫ famā bonam in abbate ꝓprio: ⁊ chari/
tatē in alio quē abbas expelli iuſſit a cella
ſibi ↄceſſa: motus inuidia vt latiꝰ patꝫ ibi
dem: vnde ad ↄſeruationē bone fame. Ele
azarꝰ vnꝰ de excellentioribꝰ ſcribarꝝ in ſciē/
tia: virtute ⁊ fama pelegit mortē ſubire ne
patereᵲ aliquod detrimentū fame: cuꝫ enī
vt diciᵲ. ij. Mach. vj. Per violentiam car
nificum compelleretur carnem porcinā mā/
ducare nec ille ꝓpter mādatum dei vellet
acqeſcere: tunc iniquia miſeratione cōmoti
obtulerūt ei carnes licitas ad edēdū vt ſic
ſimulareᵲ manducaſſe ſicut rex imperaue
rat ⁊ ſic infamia notareᵲ dereliquiſſe ſcꝫ le
gem dei: vnde in tali caſu non erat licituꝫ
edere carnes alias licitas eo ꝙ ī talificti/
one erat falſitas ⁊ mendaciū fictio et alio/
rum ſeductio: que conſiderās Eleazarus
cito reſpondit ſe permitti velle ad infernū
id eſt potius omnem ſuſtinere penam qꝫ fa
cere talem fictionem: non inquit etati no/
ſtre dignum eſt fingere vt multi adoleſcē/
tium arbitrantes Eleazarꝝ nonaginta an/
norꝝ trāſiſſe ad vitā alienigenarꝝ ⁊ ipi ꝓpt
meā ſimulationē ⁊ ꝓpter modicū corrupti
bilis vite tpis decipiāᵲ: ⁊ ꝓpter hoc macu
lam ſcꝫ infamie corā hoībꝰ et execratiōem
ſcꝫ corā deo ⁊ angelis eiꝰ mee ſenectuti cō/
quirā ⁊ his dictis crudeli morte mulctatꝰ
eſt: vt etiā adoleſcētibꝰ exemplum forte re
linqueret. Tertio mō cōmittiᵲ aliqn mē
daciū officioſū ꝓ ↄſeruatiōe violentie cor
poralis: ⁊ h dupliciᵲ. Primo vt ↄſerueᵲ a
corporali corruptiōe: ⁊ h mēdacium ponit
Aug. ī dicto. c. pmū eē octauū genꝰ mēda/
cij qd ⁊ nulli obeſt: ⁊ ad h ꝓdeſt vt ab imū
dicia corpali aliquam tuaᵲ. Sup hoc que/
ri pōt vtruꝫ aliqua ſibi videns iminere pe
riculum amittendi caſtitatē licebit ei men
tiri ꝓpter hoc periculum euitandū. Ad h
dicenduꝫ ſm Alex. an. ⁊ Bonauen. ꝙ ille
qui eſt in tali periculo ↄſtitutus ſi ē pfectꝰ
amator cōtinentie ſic ꝙ poteſt cōfidere de
ↄtinentia mētis: tūc mentiri non debet ꝓ
vitanda corruptione carnis: quia ſicut di/
xit beata Lucia: Si me inuitā violaueris
caſtitas mihi duplicabiᵲ ad coronaꝫ: ī tali
enī eē poſſet paſſio illa ſine culpa. Si aūt ē
imperfectus tūc rōnabiliter timere debet
ꝙ ſuccūberet ſi ad ſtatū illū veniret: ⁊ ido
ei ↄcediᵲ euadere periculū maioris pecca/
ti p minꝰ pctm̄. Uñ ſaniꝰ eſt illi falſū aliqd
dicere qꝫ illā paſſionē ſuſtinere. Et hoc eſt
quod dicit Augu. lib. de mendacio: ꝙ illa
peccata que ita cōmittunᵲ in hoīe vt eū
faciant īmundū: ⁊ in peccatis nrīs vitare
debemꝰ: ac p h nec peccata dicēda ſūt: qꝛ
ideo fiunt vt īmundicia euiteᵲ: ꝗd itelligi
dꝫ nō ꝙ nō ſint peccata ſimpliciᵲ: ſ ꝙ non
ſūt grauia. Et ſicut dictū eſt de viro impfe
cto reſpectu ſui: ſic etiā dicenduꝫ ē de viro
imperfecto reſpectu alteriꝰ imperfecti ſm
Bonauē. Scdo vero vt ↄſerueᵲ a corpali
leſione: ⁊ hoc mendaciū ponit Augu. eſſe
ſeptimum in dicto. c. pmū vbi dicit ſepti/
mum genus mendacij eſt quod ⁊ nulli ob/

eſt ⁊ ꝓdeſt alicui: velut ſi nolēs hominē
ad mortem q̄ſitum ꝓdere mentiat̄. Unde
ſi queritur vtrum liceat alicui mentiri pro
cōſeruanda alterius vita. Reſpōdet Pe.
ꝙ non: nec etiam imꝑfecto: licitum eſt enī
imꝑfecto veritatem occultare ſed non falſi
tatem dicere ſm Augu. xxij. q. ij. c. ſi quis
ad te confugerit qui de mendacio tuo poſ/
ſit a morte liberari: non es mētiturus: os
enī quod mentit̄ occidit animā: cum ergo
mendacio vita eterna amittit̄ nunꝗ̄ poſt
cuiuſcꝫ vita corporali mentiendū eſt: ⁊ ibi
c. faciat homo: ⁊ c. oīe genus. Ex his ptꝫ
ꝙ etiam imperfectus de queſito ad mortē
aut debet celare veritatem ſic ꝙ nō ꝓmat
falſitatem: querens ſcꝫ ſophiſtice ſeu figu/
ratiue deludendo vel oīno tacendo vel ex
preſſe: ſe non indicatuꝝ aſſerendo: ſed non
debet falſum dicere. Oꝛ ſi ex eo ꝙ nō men/
titur iacturam accipiunt: non tamē ip̄e ꝑ/
dit. Hoc autem mendacium inciderūt ob/
ſtetrices Exo. j. de quibus doctores diuer
ſimode loquūtur: nam quidaꝫ dicunt eas
in illo mendacio mortaliter peccaſſe ex eo
ꝙ ꝓceſſit earum mendaciū ex amore libi/
dinoſo vite ſue: quaꝫ magis diligebant ꝗ̄
ip̄am veritatem: que tamen erat eo tēpore
cōfitenda quādo fuerunt interrogate a iu
dice: ⁊ hoc in iudicio: ⁊ h̄ videt̄ velle glo.
Bar. brix. in. c. ſi quelibet. xxij. q. ij. vbi di/
cit: ex hoc loco videtur ꝙ iſte mulieres q̄
mentite fuerant ꝓ ſalute alterius peccaue
runt mortaliter: qꝛ ꝓ veniali peccato nul/
lus priuat̄ eterna ſalute. Augu. tamen di/
cit eas venialiter peccaſſe: ſꝫ vt patet ī glo/
ſa Grego. ſuꝑ Exo. vnde ſumptuꝫ eſt illud
c. iſte mulieres bis fuerūt mentite: p̄mo ꝓ
mittendo Pharaoni ꝙ omnes maſculos
interficerent: ſed tūc habebant in ꝓpoſito
ꝙ non interficerent: illud peccatū fuit ve
niale: quia fuit ꝓ vita illoꝝ cōſeruanda: ⁊
de illo loquit̄ Augu. poſtea ṽo pueris re
ſeruatis cū redarguerent̄ a pharaone ſūt
mentite cum dicebant hebreoꝝ mulieres
habere ſcientiam obſtetricādi ⁊ tūc nō fue
runt mētite ꝓ vita puerorūꝫ: quia illi iam
erant ſeruati: ſed ꝓ vita ꝓpria ne interfice
rent̄: ⁊ hoc mendaciū fuit mortale: et ꝓpt̄
hoc dānate fuerunt: ſꝫ ille modus dicendi
ſm Bonauē. eſt calūniabilis: quia duꝝ vi
detur dicere ꝙ aliquis mendaciū aliquod
leue dicēs ꝓ ſalute corpis ſui mortalit̄ pec
cet: dicit etiaꝫ de eis Tho. ſcd̄a. 2e. q. cx. et
Alex. in. iij. ſūme: ⁊ Richar. in. iij. ḋ quibꝰ
gr̄a breuitatꝭ ſuꝑſedeo. Preterea ſi obijci/
tur de Abraā qui timore mortis dixit vxo
rem ſuā Sarā eſſe ſororē ſuaꝫ vt patꝫ Gen.
xx. Ad hoc rn̄det Augu. in q̄ſtionibꝰ gene
ſeos: ⁊ ponit̄. xxij. q. ij. c. querit̄: ꝙ Abraā
veritatē voluit celari nō mendaciū dici: ſo
ror enī dicit̄: qꝛ filia fratris erat: vn̄ ip̄e di
xit Gen. xx. Uere ſoror mea eſt filia patris
mei ⁊ nō mr̄is mee. Et Iſaac Gen. xxvj. di
xit de Rebecca vxore ſua ꝙ ſoror eiꝰ eēt qꝛ
fuit eiꝰ ſoror ⁊ vxor. Quarto mō cōmit/
tit̄ mendaciū officioſum ꝓ ꝯſeruatiōe vel
adeptione reꝝ tꝑaliū nulli tn̄ iniuriā faciē
do: ⁊ hoc ponit Augu. eſſe ſextū genꝰ men
dacij in dicto. c. primū: qḋ ⁊ nulli obeſt et
alicui ꝓdeſt: velut ſi q̄ſpiam pecuniaꝫ ali/
cuius iniuſte tollēdā ſciens vbi ſit ſe neſci/
re mētiat̄: gloſa ſuꝑ ṽbo iniuſte: ſecꝰ ſi iu/
ſte: vt ſi fieret auc̄te iudicis: ⁊ ſic mēdaciū
iſtud fit ad euitandū iniuſtū damnū ſi de/
bet euadere mortalē culpā: ⁊ idem ē cū fit
mendaciū ad adipiſcendū iniuſtum lucrū
vel cōmodū. Si tn̄ fieret ad euitādū iuſtū
damnū vel adipiſcendū iuſtū cōmodū vel
lucrū tūc nō euaderet mortalē culpā: tunc
enī fieret ꝑnicioſū ſicut actū legit̄ Actꝭ. v.
in anania ⁊ ſaphyra vxore ſua qui fraudā
tes de p̄cio agri ⁊ ob hoc mendaciū dicen/
tes mortaliter peccauerūt: vn̄ ad vocē Pe
tri ſubita morte mulctati ſunt. Hic queri
pōt vtꝝ virgines dicentes ſe meretrices ⁊
ꝑ hoc ingredientes monaſteriū inſtitutū ſo
lum ad recipiendū meretrices penitentes
⁊ non alias: pn̄t ibideꝫ remanere. Ad hoc
rn̄det Io. an. in. c. j. de reli. do. li. vj. in no/
uella: ꝙ talis receptio nō tenet nec ibi ſal/
uari pn̄t fraude durāte q̄ reuelata debent
expelli: vt de leg. c. cū dilecti. Nā vt dicit̄
xxxiij. q. v. in. c. notificaſti: oīni homini ad
monachicā vitā tendenti legaliter iuſte ⁊
ſancte ꝓagendū ē: ⁊ ideo q̇cunqꝫ religionē
intrauerit ⁊ req̄ſitꝰ vel nō req̄ſitꝰ aliqḋ mē/
dacium ꝓtulerit: cuiꝰ veritati cognita ſm
laudabilē ordinis inſtitutiōeꝫ a receptiōe
refutādus eēt: tūc mortaliter peccat qꝛ ta/
lia falſa negare vel affirmare mēdaciū per
nicioſū eſt ꝯtra ꝑfectū religionis: vnde ꝑ
virgines ſic ingreſſas occupāt̄ loca mona
ſterij ad numeꝝ quo plures non pn̄t abſqꝫ
penuria ſuſtētari: ⁊ ſic auferet̄ ingrediendi
facultas meretricibꝰ penitere volentibus:
cum ip̄aꝝ receptio nō teneret: vt ptꝫ in di/
cto. c. j. §. j. ⁊ ſic remanerent in pcō ⁊ fieret
ꝯ mentē inſtituentis. Ad laudē dei.

Utrū omne mēdaciū ſit pecca/
tū ac etiā mortale in viris ꝑfectis
⁊ ꝙ mēdaciū iocoſum q̄ttuor mo/
dis cōmittit̄: Sermo IX

NOn loqueris con/
tra ꝓximū tuū falſum teſtimoniū
Exod. xx. Tertio loco recte vidē/
dum eſt de tertio genere mendacioꝝ quod
dicit̄ mendaciū iocoſum: qḋ etiā ab Aug.
vocat̄ merū mendaciū: vt patet. xxij. q. ij.
in. c. primū. vbi ſubdit: ꝙ quoddā menda/
cium fit ſola intentiōe mentiēdi: fallendiqꝫ
libidine: qḋ eſt merū mendaciū: qꝛ nō ag/
grauat̄ ꝓpter intentionē nocendi: nec mi/
nuit̄ ꝓpter intentionē ꝓdeſſendi. Ad cu
A ius euidentiā p̄mo queri pōt: vtrū oīe mē
dacium ſit peccatū: p̄ſertim cum mendaciū
ob hoc peccatū eſſe videat̄ ꝙ ꝑ ipſū homo
ꝓximū ſuum decipiat. Dicit enim Augꝰ.
in li. de mendacio: ꝙ quiſquis eſſe genus
aliqḋ mendacij quod peccatū nō ſit puta/
uerit: decipiet ſeipſum turpiter: cum hone
ſtum ſe deceptorem arbitret̄ alioꝝ: ſed non
omne mendaciū eſt deceptiōis cauſa: quia
ꝑ mendaciū iocoſum nullus decipit̄: non
enim ad hoc dicunt̄ huiuſmodi mendacia
vt credant̄ ſed ꝓpter delectationē ſolum:
que delectatio plerūqꝫ neceſſaria videt̄ et
triſtibus ⁊ infirmis: vnde ⁊ hyꝑbolice lo/
cutiōes quādoqꝫ reꝑiunt̄ in ſacra ſcriptu/
ra. Ad hoc dicendum ſm Tho. ſcd̄a 2e. q.
cx. Oꝛ illud qḋ eſt ſm ſe malum ex genere
nullo modo poteſt eſſe bonū ⁊ licitū: qꝛ ad
hoc ꝙ aliquid ſit bonū requirit̄ ꝙ omnia
recte cōcurrant. Bonū enim eſt ex integra
cauſa: malū aūt a ſingularibꝰ defectibꝰ: vt
dixit Dionyſiꝰ: iiij. c. de diui. no. mendaciū
autē eſt malū ex genere: eſt enim actus ca/
dens ſupra materiā indebitā: cū enī voces
naturalit̄ ſūt ſigna intellectuū innaturale
eſt ⁊ indebitū ꝙ aliquis ſignificet voce id
qḋ non habet in mente. Hinc dicit phūs in
iiij. Ethic. ꝙ mendaciū eſt ꝑ ſe prauū ⁊ fu/
giendū: verū aūt bonū ⁊ laudabile. Oīe
nāqꝫ mendaciū ſic ſm ſe malū eſt ⁊ peccatū
ꝙ nullo pacto: nullo fine: nulla diſpēſatio/
ne humana vel diuina bene fieri poteſt. Et
hoc Augꝰ. exp̄ſſe dicit in li. de mendacio. ⁊
nitit̄ multipliciť ꝓbare: ⁊ ī hoc cōueniunt
doctores: vt dicit Bonauē. ⁊ huiꝰ rō eſt: qꝛ
ſm Aſteū. li. j. ti. xxxvj. Dupliciť dicit̄ ali
q̇d eſſe malū: ſcꝫ aut ex genere actus: vt cū
actus ſuꝑ materiā indebitā tranſit: aut ex
malicia intētiōis. Poteſt aūt actus trāſire
ſuꝑ materiā dupliciť. ſ. reſpectu dei ⁊ reſpe
ctu ꝓximi. Si ḡ reſpectu dei: ſic eſt malū in
ſe ⁊ ſm ſe: nec vllo mō pōt fieri bn̄ vt ē deū
odire. Si reſpectu ꝓximi vt nocere ꝓxīo:
ſic eſt malū in ſe nō tn̄ ſm ſe: vn̄ pōt aliquo
fine bn̄ fieri: qꝛ pōt ibidē intētio recta ſuꝑ/
uenire. Si aūt aliquid ē malū ex malicia i/
tentiōis: tūc ſiue ſit reſpectu dei ſiue reſpe/
ctu ꝓximi ſimpliciter eſt malū: ⁊ nullo fine
bn̄ fieri pōt: qꝛ dicit ꝑuationē debiti finis:
tale aūt eſt mendaciū: qꝛ nō tm̄ dicit malū
ex hoc ꝙ tranſit ſuꝑ materiā indebitā: ſed
etiā qꝛ habet intentionis maliciā: hec ille.
Un̄ oīe mēdaciū eſt peccatū: ſic etiā dicit
Augꝰ. li. de mendacio. ⁊ idē dicit ſuꝑ illud
pſ̄. v. Perdes oēs qui loquūt̄ mendaciū:
et ponit̄. xxij. q. ij. in. c. ne quis. vbi ſb̄dit̄:
Duo ṽo ſunt genera mēdacioꝝ in quibus
nō eſt magna culpa: ſed tn̄ nō ſunt ſine cul/
pa: cū aut iocamur aut ꝓximo cōſulendo
mētimur: illud aūt p̄mū ī iocādo iō nō eſt
ꝑnicioſum: qꝛ nō fallit: nouit enī ille cui di
cit̄ iocādi cauſa fuiſſe dictū. Secūdū autē
ideo mitiꝰ eſt: qꝛ retinet nōnullā beniuolē/
tiā: hoc ibi. Ad argumentū ḡ rn̄det ꝙ ope
ratio aliqua cōſiderari pōt dupliciť. Uno
mō ſm ſeip̄am. Alio mō ex parte oꝑantis.
Mēdaciū ḡ iocoſum ex ip̄o genere oꝑis ra
tionē habet fallēdi: q̇uis ex intentiōe dicē
tis nō dicat̄ ad fallendū: nec etiā fallat ex
mō dicēdi: nec eſt ſile de hyꝑbolicis aut q̇/
buſcūqꝫ figuratiuis locutiōibꝰ q̄ reꝑiunt̄ ī
ſacra ſcriptura: qꝛ ſicut Augꝰ. dicit li. de mē/
dacio: quicq̇d figuratiue fit aut dicit̄ non
eſt mēdaciū: oīs enī enūciatio ad id quod
enūciat referenda eſt: oīe aūt figurate fa/
ctū aut dictū hoc enūciat qḋ ſignificat eis
quibꝰ ad intelligendū ꝓlatū eſt. Secūdo
ṽo queri pōt: vtrū oīe mēdaciū ſit morta
le peccatū in viris ꝑfectis: p̄ſertim dum di
cat Aug. li. de mēdacio: ꝙ ꝑfectoꝝ p̄ceptū
eſt nō ſolū nō mentiri ſed nec velle mētiri:
cōtra p̄ceptū autē facere eſt mortale pecca/
tū. In cuiꝰ argumentū dicit idē Aug. xxij.
diſt. ij. c. ne q̇s arbitret̄ ꝑfectū ⁊ ſpūalē ho
minē ꝓ iſta tꝑali vita ſua vel alteriꝰ morte
cuiꝰ nō occidit̄ aīa debere mētiri: hoc ibi.
Sed mēdaciū officioſum videt̄ leuiſſimū:
vtpote qḋ alicui ꝓdeſt nulli nocet. Ad hoc
breuiter dicendū: ꝙ circa hāc materiā ſunt
due opiniones. Prima dicit ꝙ illa mēda/

cia que venialia ſunt in impfectis: vt men/
daciū iocoſum ⁊ officioſum: ſunt etiā veni
alia in pfectis magis tamē grauia iudicā/
tur: ⁊ dicit̄ hic pfectus ſm Ray. et Hoſti.
vir clauſtralis ſiue religioſus qui ex toto
renūciauit mūdo: multomagis ſm Hoſti.
epiſcopus qui.ſ. p̄cellit in dignitate: ita p̄/
eminere debet alijs in religione ⁊ ſanctita/
te: vel etiā vir pfectus dicit̄ ſm Hugo. Jo.
vt Hoſti. refert: ille qui ſi decederet ſtatim
ad patriā euolaret: ⁊ iſta opinio magl' pla/
cet Ray. ⁊ Tho. ⁊ qui tenet eam ad verba
Aug. rn̄dent: vt dicit Bonauen. q̄ Aug⁹.
nō intēdit dicere q̄ p̄dicta mēdacia ſint vi
ris pfectis peccata mortalia: ſed q̄ ſunt in
eis grauiora ⁊ magl' indecētia: q̄ꝛ mētiēdo
ſe ⁊ alios ad mortē diſponūt. Et Alexā. in
iij. dicit: q̄ cum Aug. dicit ſup illud pſ. v.
Perdes omnes qui loquunt̄ mendaciū:
ſcꝫ in dicto. c. ne quis. q̄ vir pfectus men/
tiri nō debet p̄ ꝯſeruanda alterius vita ne
pdat animā ſuā: nō intendit dicere q̄ pfe/
ctus quocūq̄ mendacio mentiat̄ mortalit̄
peccat: ſed q̄ ſemp vitare ſcandaluꝫ debet
ne p̄ vita alicui⁹ ſeruanda diſcrimē cōmit/
tat in animā ſuaꝫ: ꝓpter enī veniale citius
veniet ad mortale. Unde cū dicit dū vitam
alterius ſeruat ſupple mēdacio veniali ani
mā ſuam pdat: id eſt aliqn̄ pdere cōtingat
mēdacio mortali. Et q̄ꝛ neſcit̄ vtrū vtrum
mendaciū p̄ueniat ex radice ſiue libidine:
id eſt amore mortali vel veniali: ideo dicit
ne forte: vnde nō aſſerit ꝓpter hoc q̄ pdat
animā ſuā. Eſt aūt libido mortalis appeti/
tus animi quo bonis eternis quelibet tē/
poralia p̄ponunt̄: vt vult Aug⁹. li. de men
dacio. Libido vo venialis eſt appetit⁹ ſen
ſualitatis vel rōnis quo aliqd̄ tpale nimis
diligit̄ tamē ſub deo: hec Alexā. Et querit
vlteri⁹ nūquid oīe mēdaciū eſt p̄hibitū ī
hoc p̄cepto. ſ. nō loqueris ꝯ p̄ximū tuū fal
ſum teſtimoniū. Et rn̄det q̄ ſic: loquēdo d̄
mēdacio qd̄ p̄uenit ex libidine mortali: nō
autem qd̄ p̄uenit ex libidine veniali: ſicut
nec ī alijs p̄ceptis p̄hibet̄ culpa venialis.
Et qd̄ Aug⁹. dic̄ li. de mēdacio: q̄. ſ. ī nll'o
caſu mētiendū eſt: h̄ intelligit̄: q̄ꝛ oīe mē/
daciū malū ē ſm ſe: ⁊ mēdaciū mortale ſe/
pat a ꝟitate diuina veniale diſponit ad ſe/
patōeꝫ: h̄ Alex. Scd̄a vo opinio dic̄ q̄ mē
dacia officioſa ſunt ſp̄ in pfectis mortalia.
Jocoſa vo ſunt venialia: ⁊ h̄ opinio magiſ
cōſonat verbis Aug. q̄ ponunt̄ in dicto. c.
ne q̄s. vn̄ Aug. ꝓpter magnū zelū veritatis

maxime deteſtat⁹ eſt mendaciū: ⁊ illud ſal/
tē a viris pfectis voluit elongare vt veri/
tas in aliquibus ſedē ſolidā inueniret ſm
Bonauen. ⁊ hmōi opinionis eſt etiā gloſa
Brix. ibidē. q̄ dicit q̄ triplex eſt gen⁹ men
dacij. ſ. malignitatis qd̄ fit cā decipiēdi: et
illud omnib⁹ ē mortale peccatū. Jocoſita/
tis vbi nemo ledit̄: ⁊ illud nulli ē mortale
peccatū. Benignitatis ſiue pietatis qd̄ fit
p̄ ſalute alicui⁹: ⁊ de illo dicit̄ q̄ ſit morta
le pfectis: veniale impfectis. Sed q̄re non
eſt mortale poti⁹ illud peccatū qd̄ fit ioco
⁊ p qd̄ nulli p̄ſunt q̄ꝫ iſtud p qd̄ p̄ſunt ali/
cui. Rn̄. q̄ illud nō fit ex alo: ſed iſtud ſic:
⁊ p iſtud intēdit decipe: p illud non: h̄ glo.
Hec tn̄ mēdacia iocoſa eſſe venialia in pfe/
ctis ſic intelligendū videt̄ ſm Ray. ⁊ Ho/
ſtien. qn̄ ille cui dicunt̄ iocoſa mēdacia ſcit
ea dici cā iocādi: ⁊ ſic videt̄ Aug. velle in
dicto. c. ne q̄s. vbi ſubdit. Illud autē p̄mū
in iocando mendaciū ideo nō eſt pniciosū:
quia nō fallit: nouit enī ille cui dicit̄ iocā/
di cauſa fuiſſe dictū: ⁊ hec opinio videt̄ tu
tior licꝫ p̄ma benignior ſm Hoſti. ar. v. di.
c. ad eius. vbi ſubdit̄: bonarū mentiū eſt
ibi culpas agnoſcere vbi culpa non eſt. Et
ſup illud Roma. xiiij. Oīe qd̄ nō eſt ex fi/
de peccatū eſt. dicit glo. oīe qd̄ fit ꝯtra cō
ſcietiā edificat ad gehennā: ⁊ huic opinio/
ni Bonauē. magis adherere videt̄: diſtin
guit tn̄ rōnabiliter de viris pfectis dicēs:
q̄ hō non obligat̄ ſpecialit̄ ad aliqd̄ vltra
alios: niſi rōne voti emiſſi vel officij cōmiſ/
ſi vel ſcandali īminentis vel ꝯſcie dictan/
tis. Si ḡ viri pfecti ſint obligati ad nō mē/
tiendū aliquo genere mēdacij cum nō ſint
obligati ad hoc ex p̄cepto nec ex voto nec
ex officio cōmiſſo: erūt obligati ꝓpter ſcan
dalū ⁊ cōſcie vinculū: ⁊ ideo diſtinguendū
eſt q̄ quidā ſunt pfecti publici: ⁊ quidā p/
fecti occulti: p̄mis adhibet̄ fides tanq̄ꝫ de
cōſeruatorib⁹ veritatis. Et quia mendaciū
dep̄heſum facit q̄ hō nō credat alteri ſi ipi
mētirent̄ nec aliquib⁹ nec ipſiſmet crede/
ret̄: ⁊ ſic ꝟitati p̄iudicaret̄ et alijs occaſio
ſcandali daret̄: ⁊ iō tales debēt hr̄e cōſci/
entiā q̄ p̄ nulla re dicāt mēdaciū ꝓpter vi
tandū ſcandalū ⁊ veritatis contemptū: q̄ꝫ
ergo mēdaciū dicūt peccāt mortalit̄: tū q̄ꝛ
cōtra cōſcientiā faciūt: tum q̄ꝛ alios actiue
ſcandalizant: ⁊ hoc eſt verū niſi certū eſſet
q̄ mendaciū non detegeret̄: non autem ſic
ſcandalizant̄ de impfectis vel de perfectis
occultis: ⁊ ideo tales non ſic obligant̄ ad

B omne mendaciū euitandum: hec ille. Et
nota hic generaliter q̄ ſm Augu. in ſacra
ſcriptura inducunt̄ aliquoꝝ ſanctoꝝ patrū
geſta tanq̄ꝫ exempla pfecte ꝟtutis: de qui/
bus non eſt exiſtimandū eos fuiſſe menti/
tos: vt cū Abraam Gen. xxij. dixit ad pue/
ros ſecum filio poſt imolationem victime
reuerſurū: quia ſm Alchuinū ⁊ ſi filiū in/
tendebat imolare: credebat tamē vt dicit
Apoſtol⁹: q̄ eū domin⁹ reſuſcitaret: vt di/
ctū eſt in ſermone p̄cedenti. Si qua tamen
in eorū dictis mendacia videant̄: intelligi
debēt eſſe dicta figuralit̄ ⁊ ꝓphetice. Qui/
dam etiā laudant̄ in ſcripturis non ꝓpter
pfectam virtutē: ſed ꝓpter quādam virtu/
tis indolem: quia ſcꝫ in eis apparebat ali/
quis affectus laudabilis ex quo mouebā/
tur ad aliqua indebita facienda: ⁊ ſic Ju/
dith laudat̄: nō q̄ꝛ Holoferni mentita eſt:
ſed ꝓpter affectū quē habuit ad ſalutē po/
puli p̄ quo ſe piculis expoſuit: licꝫ etiā di/
ci poſſit q̄ eius verba ſunt ſm aliquē intel
lectū myſticū vera. Unde ſm glo. ibidem
nō dixit illa adulatorie mētiendo ſed futu/
ra ꝓphetie p̄dicendo: verūtamen quicquid
ſit ī veteri teſtamēto plura pmittunt̄ quo/
rū exemplis hodie vti nō licet. Un̄ de hoc
dicit Gregori⁹ ⁊ ponit̄. xxij. q. ij. c. Si q̄s p
vetus teſtamentū vult ſuum tueri menda/
ciū: quia minus illic quibuſdā fortaſſe no/
cuerit. Dicat neceſſe eſt rerum alienarū ra/
ptū: ſcꝫ quē fecerūt filij iſrael: vt. xiiij. q. v.
c. dixit. dicat retributionē iniurie que infir
mis illic cōceſſa ſunt ſibi nocere non poſſe:
glo. tunc enī licuit auctoritate ꝓpria vlciſci
iniurias: vt. xxiij. q. iiij. c. cum in lege. et. q.
v. ſi audieris. Sequit̄: que oīa cunctis li/
quet quāta animaduerſione veritas inſe/
quit̄ que nobis iam ſignificatiōis ſue vm/
bra poſtpoſita in vera carne delectat̄: glo/
ſa inſequit̄: cum dicit mihi vindictā ⁊ ego
retribuā: cum dixit: ſi quis te pcuſſerit in
vnam maxillā prebe ei aliā. Mendaciū
igit̄ iocoſum vel ocioſum ſimilit̄ quattuor
modis cōmitt̄. Primo ſola libidine men/
tiendi ⁊ fallendi: quod merū eſt mendaciū
ſm Augu. xxij. q. ij. c. j. vbi ponit hoc eſſe
quartū mendaciū: aliqui tamē textus ha/
bent mirū pro merū: quaſi diceret ſm glo/
ſaꝫ: mirū eſt q̄ ita vult aliquis mentiri vbi
nulla vertit̄ vtilitas. De hoc autem men/
dacio qd̄ fit ſola mentiendi vel fallendi li/
bidine: vt cum quis delectat̄ in aſtutia cō/
ponēdi mēdacia. Unde dicit Altiſ. q̄ hoc

non intelligit̄ de libidine decipiendi: ſed
de libidine falſum dicendi: quia dicit̄ hoc
fieri mendaciū ſola libidine mentiēdi. Nā
quia libido dicit̄ a libendo: nihil habet h̄
mendaciū neq̄ꝫ in ſe neq̄ꝫ in eam extra illū
in quo eſt libido: ſcꝫ mentientē: ꝓpter qd̄
etiam Aug⁹. vt dictū eſt vocat ipſum men/
daciū merū: non ſic eſt de alijs mendacijs:
quia illa cauſam habent extra mentientē:
ſcꝫ nocēdi: iuuandi: placendi vel delectā/
di. Et nota q̄ libido dupliciter dici poteſt.
Uno modo ſtricte ⁊ ꝓprie ſm q̄ dicit Au/
guſtin⁹: q̄ libido eſt appetitus animi quo
aliquod temporale p̄ponit̄ eterno bono: ⁊
ſic non eſt radix niſi mortalium peccatoꝝ:
vnde quādo mendaciū iſtud p̄cedit ex hu
iuſmodi libidine: tunc ſemp eſt peccatum
mortale. Cuius libidinis expreſſum eſt ſi/
gnū: quādo quis tn̄ huiuſmodi mēdacio
inheret q̄ in ſe ſentiat illud nihilomin⁹ di/
cturū: q̄uis eſſet a deo p̄hibitum: ſicut cō/
muniter cōtingit in hiſtrionibus: ⁊ idē eſt
imo peius eſſet ſi ex cōtemptu ſcꝫ dei man/
data nihilipēdēs talia nō dimiteret. Alio
modo talis libido accipitur cōmuniter vel
large: ſcꝫ prout eſt radix non tn̄ mortaliū
ſed etiā venialiū: vnde qn̄doq̄ꝫ mēdaciū
hoc p̄cedit ex huiuſmodi libidine que pre/
ponit eternū bonū cuicūq̄ꝫ bono tempora/
li: tunc nō eſt mortale peccatū ſed veniale:
⁊ ſic accipit Auguſtinus hoc mendaciū in
dicto. c. ne quis. dicit tamē in c. primū. non
eſt mentiendū. iiij. genere ſcꝫ mendacij p̄/
pter mendacij libidinē que p ſeipſam viti/
oſa eſt. De quo genere dicit̄ Prouerb. xx.
Suauis eſt homini panis mēdacij: ⁊ poſt/
ea implebit̄ os eius calculo: ſcꝫ ignito: nō
tamē illo quem angelus forcipe tulerat de
altari purgans eo os Eſaie: vt habet̄ eiuſ/
dem. vj. ſed ignito calculo ſumpto de infer
no ad comburendū ⁊ non ad purganduꝫ.
Secūdo vo mendaciū hoc cōmittit̄ cu/ C
pidine adulandi vel delectandi: ⁊ hoc po/
nit Auguſtin⁹ eſſe quintū genus menda/
cij dicens: Quītum ſcꝫ genus fit placendi
cupiditate de ſuaui eloquio: glo. qd̄ faciūt
adulatores ad hoc vt placeāt. Et infra: nō
eſt mētiendū quīto genere: q̄ꝛ nec ipa veri/
tas placēdi cā homib⁹ nūciāda eſt: quāto
minus mendaciū quod p ſeipſum: q̄ꝛ men/
daciū eſt: vtiq̄ꝫ turpe eſt: nihil enī tam di/
uinū eſt quod nō vergit in pniciem: ſi in eo
quis querit hominū laudē: ar. xcij. diſt. c.
cantantes. ⁊ in glo. Hic queri pōt vtrum

mendaciū in adulatione cōmiſſum iudicā/
dum ſit mortale peccatū: ꝑſertim cum ſup
pſ̄. lxix. Conuertant̄ ſtatim erubeſcētes.
dicit glo. ꝙ plus nocet lingua adulatoris
ꝙ̄ gladius ꝑſecutorum. Ad hoc dicendum
ſm Tho. ſcđa 2e. q. cxv. ꝙ adulatio tripli/
citer contrariat̄ charitati: ⁊ ꝑ cōſequēs iu/
dicat̄ eſſe peccatū mortale. Uno modo ra/
tione ipſius materie puta cum quis laudat
alterius peccatū tanꝙ̄ bonum vel factum
ſtrennuū: iuxta illud pſ̄. ix. Quoniā lau/
dat̄ peccator in deſiderijs anime ſue ⁊c̄. Et
hoc quia contrariat̄ dilectioni dei: contra
cuiꝰ iuſticiā loquit̄: ⁊ cōtra dilectionē ꝓxi
mi quem in peccato fouet: et forte multis
alijs per hoc nocet: ideo tale mendaciū eſt
graue. ⁊ plerūqꝫ multiplex mortale pecca/
tum. De quo dicit Gregoriꝰ. xviij. moral. et
ponit̄ diſt. xlvj. c. ſunt nōnulli. qui dū ma/
lefacta hominū laudibus efferunt: augent
q̄ increpare debuerāt. Hinc enī ꝑ ꝓphetā
Ezech. xiij. dicit̄: Ue q̄ cōſuunt puluillos
ſub omni cubitu manus: ⁊ faciunt ceruica
lia ſub capite vniuerſe etatis. Ad h̄ quippe
ſub cubito puluillus vel ceruical ſub capi/
te iacentis ponit̄ vt molliter quieſcat̄: q̄ſ/
quis ergo male agentibus adulatur: pul/
uillum vel ceruical ſub capite vel ſub cubi/
to iacētis ponit: vt qui corripi ex culpa de/
buerat: ī ea fultus laudibus molliter qui/
eſcat: ⁊ ſic vide ſi placet. Unde in hoc caſu
mendaciū adulatoriū ſemper eſt peccatum
mortale. Secūdo modo contrariat̄ adula/
tio charitati ratione intentiōis: vt cū quis
ad hoc adulat̄ alicui vt ei fraudulēter no/
ceat corporaliter vel ſpiritualiter: ⁊ hoc eſt
graue mortale peccatū: ſicut cōmuniter fa/
ciunt qui procant̄ mulieres: ⁊ eas ſuis vo/
luntatibus inclinare nitunt̄: vel qui ver/
bis adulatorijs ad alia ꝑnicioſa nitunt̄ al/
licere: vel quomodocūqꝫ ꝓximos nitunt̄
iniuſte decipere: de hoc enim habet̄ Pro/
uerbiorū. xxvij. Meliora ſunt vulnera di/
ligentis ꝙ̄ fraudulenta odientis oſcula.
Tertio modo charitati cōtrariat̄ acciden/
taliter: ſicut cum laus adulationis ſit alte/
ri occaſio peccandi: ſcꝫ per vanam gloriā:
complacentiā ⁊ ſimilia: quod tamē fit p̄ter
intentionem adulatoris: ⁊ hoc fit duobus
modis: vt tangit glo. xxv. diſt. §. al's. Pri/
mo cum quis in alio nimis extollit bonum
quod habet. Secūdo ꝟo cum quis ꝑ adu/
lationem alicui bonū attribuit quod non
habet: ⁊ vtrumqꝫ veniale eſt in ſe: ſecundū
tamē grauius eſt primo. Unde dicit̄ ibidē
in textu. Que ſunt autem minuta peccata
licꝫ omnibꝰ nota ſint: tamen quia longum
eſt vt omnia replicent̄: opus eſt vt ex eis
vel aliqua nominemꝰ: ⁊ infra. Si amplius
fiunt blanditus ꝙ̄ oportet: ſi cuiqꝫ maiori
ꝑſone aut ex voluntate: aut ex neceſſitate
adulari voluerit: hoc ibi: ⁊ ſic in tali caſu
ponit Auguſtinꝰ adulationem inter pecca
ta venialia: quod ſane intelligit̄: niſi fue/
rint occaſio mortalis ruine: tunc enim ſm
Thomā conſiderandū eſt vtrum ſit occa/
ſio data vel accepta ⁊ qualis ruina ſequat̄
⁊ ſm hoc erit adulatio iudicanda culpa ve
nialis vel mortalis. Porro ſi quis ex ſola
auiditate delectandi alios: iocoſa profert
mendacia: ille ſm philoſophū vocat̄ pla/
cidus. Si ꝟo hoc facit intentione alicuius
cōmodi vel lucri conſequēdi: vel etiam ali/
cuius mali vel incōmodi euadendi: talis
vocat̄ blanditor vel adulator: ⁊ in vtroqꝫ
conſiſtit tm̄ veniale peccatū: niſi ex aliquo
accidenti cōtingeret eſſe mendaciū ꝑnicio/
ſum: vel niſi ex aſſiduitate generaret dei
contemptū: quia tūc fieret mortale pecca/
tum. Tertio proinde mendaciū: hoc com
mittit̄ appetitu placendi: ⁊ hoc fit ꝑ iactan
tiam. Pro quo nota ſm Thomā ſcđa 2e.
q. cxij. ⁊ Aſteñ. lib. ij. ti. xxviij. ꝙ iactantia
ꝓprie videt̄ importare ꝙ homo ſe verbis
extollat. Illa enim que vult homo longiꝰ
a ſe iactare in altum eleuat: tunc autē pro/
prie ſe q̄s extollit quādo de ſe ſupra ſe ali/
quid dicit. Et hoc dupliciter: vel enim de
ſe dicit ſupra id quod de eo homines opi/
nant̄: vel etiā de ſe dicit ſupra id quod ī ſe
ſm rei veritatem: ⁊ hoc ſm magis proprie
dicitur iactantia: ꝙ̄uis vtroqꝫ modo dici
poſſit iactantia. Unde iactantia ꝓprie ſic
diffiniri poteſt. Iactantia eſt oſtentatio ꝓ/
prie laudis cui veritas nō ſubſiſtit: et hoc
nomīe dicit̄ arrogātia: cum ſcꝫ quis attri/
buit ſibi qꝺ nō habet. Poteſt igit̄ iactan/
tia cōſiderari dupliciter. Uno modo ſm ſe
put eſt quoddā mendaciū ⁊ tūc eſt morta/
le: qñ quis de ſe iactāter ꝓfert id quod eſt
cōtra gloriā dei. Sicut ex ꝑſona regis cui
dicit̄ Ezech. xxviij. Eleuatū eſt cor tuum ⁊
dixiſti: deus ego ſum. Uel etiā ꝯtra chari/
tatem proximi: ſicut cum quis ſe iactando
ꝓrumpit in cōtumelias aliorum: vt habet̄
Luce. xviij. de phariſeo dicente: Non ſum
ſicut ceteri hominū: raptores: iniuſti: adul
teri: velut etiam hic publicanꝰ. Quādoqꝫ
ꝟo ſm ſe quidē eſt veniale peccatū: quādo
ſcꝫ quis de ſe talia iactat que neqꝫ ſunt cō/
tra deum neqꝫ contra ꝓximū: quia tūc nō
eſt mendaciū ꝑnicioſum ī ſe: verūtamē ſm
ſuā cauſam poteſt fieri mortale: vt ſi ꝓce/
dat ex mortali ſupbia vel vana gloria. Si/
militer ſi ſit ꝓpter appetitum lucri: tūc ad
deceptionē ⁊ damnū ꝓximi ꝑtinere videt̄:
⁊ ideo magis mortale peccatū iudicat̄. Di
cit enim phus in. iiij. Ethicorū: ꝙ turpior
eſt qui ſe iactat cauſa lucri ꝙ̄ qui ſe iactat
cauſa glorie vel honoris: nō tamē ſemꝑ eſt
mortale peccatū: quia poteſt eſſe tale lucrū
ex quo alius non damnificat̄. Quarto
deniqꝫ mendaciū hoc cōmittit̄ affectu diſ/
plicendi: ſicut cum quis humilitatis cauſa
mentit̄ ⁊ vocat̄ ironia. Nam ironia ꝓprie
cōmittit̄ cum quis a veritate declinans de
ſe minora dicit: vt cū aſſerit aliquid vile de
ſe qꝺ tamē in ſe non recognoſcit: aut cū ne/
gat de ſe magnū aliquid qꝺ in ſe cū eſſe re/
cognoſcit. Et vt dicit Aſteñ. vbi ſupra. Ia/
ctantia ⁊ ironia ratione materie ſiue obie/
cti circa qꝺ ſunt: equalia peccata ſūt: quia
vtrūqꝫ mentit̄ circa idē ſcꝫ circa cōditionē
ꝑſone. Sed vt in plurimū iactantia ꝓcedit
ex turpiori motiuo. ſ. appetitu lucri vel ho/
noris: ironia ꝟo ex hoc ꝙ fugit elationem
licꝫ inordinate ſcꝫ ꝑ mendaciū. Et ſm hoc
dicit̄. iiij. Ethicoꝝ: ꝙ iactantia eſt peccatū
grauius ironia: cum tamen quis de ſe mi/
nora fingit vt doloſe decipiat: tūc grauior
eſt ꝙ̄ iactantia. Unde Eccl. xix. Eſt qui ne/
quiter ſe humiliat ⁊ interiora eius plena
ſunt dolo. Nam ⁊ qui hūilitatis cauſa mē/
tit̄ peccat etiam plerūqꝫ mortaliter: vt pa/
tet. xxij. q. ij. c. cum humilitatis: ⁊ in gloſa.
vbi dicit̄: ꝙ dicendo in ſpeciali aliqꝺ pec/
catū de ſe cuiꝰ contrariū eſt verū mortalit̄
peccat: ꝙ̄uis ī generali dicere poteſt ſe eſſe
peccatorem. Et vt dicit compendiū: in hoc
p̄cepto etiam includit̄ taciturnitas verita
tis tempore neceſſitatis: vt. xj. q. iij. c. quiſ/
quis. Ad laudem dei.

De mēdacio in hypocriſi ⁊ ſimulatione ⁊ quis eſt cēſendus hypocrita: ac vtꝝ oīs ſīlatio ſit peccatū de triplici quoqꝫ hypocriſi. ſ. in doctrina: iuſticia ⁊ vita: Sermo X

Non loqueris con/
tra ꝓximū tuum falſum teſtimo/
niū: Exoď. xx. Ordine cōgruo iam viden/
dum eſt de falſo teſtimonio ſm tertiā acce/
ptionem: prout accipit̄ largiſſime ꝓ omni
deceptoria vel ꝑnicioſa ſimulatione quo/
cunqꝫ modo fiat in opere vel apparatu ex/
teriori. Ad cuius euidentiā primo queri A
poteſt: vtrū ſimulatio ſit idem qꝺ hypocri/
ſis: ꝑſertim cum ſimulatio cōſiſtat in quo/
dam factoꝝ mendacio: ſed hypocriſis pōt
etiā eſſe ſi quis oſtendat exterius qꝺ agit
interius: ſm illud Matth. vj. Cum facis
elemoſynam noli tuba canere ante te ſicut
hypocrite faciūt. Unde hypocriſis in ſola
intentione cōſiſtit dicēte domino Matth.
xxiij. ꝙ omnia oꝑa ſua faciunt vt videant̄
ab hominibꝰ. Et Grego. xxxj. moral. dicit:
ꝙ nunꝙ̄ quid agunt: ſed quomō de actiōe
qualibet hominibꝰ placere poſſunt cōſide/
rant. Simulatio ꝟo non cōſiſtit in ſola in/
tentiōe ſed in exteriori operatiōe. Dicit enī
gloſa ſup illud Job. xxxvj. Simulatores ⁊
callidi ꝓuocāt iram dei: ꝙ ſimulator aliud
ſimulat ⁊ aliud agit: caſtitatem p̄fert ⁊ la/
ſciuiam ſequit̄: oſtentat paupertatē ⁊ mar
ſupium replet. Ad hoc dicendū ſm Tho.
ſcđa 2e. q. cxj. ꝙ ſm Iſidoꝝ nomē hypocri
te tractū eſt a ſpecie eoꝝ qui in ſpectaculis
cōtecta facie incedūt: diſtinguentes vultū
vario colore: vt ad ꝑſone quā ſimulant co/
lorem ꝑueniant modo in ſpecie viri: modo
in ſpecie femine: vt in ludis populū fallāt.
Dicit enī Augꝰ. in li. de ſermone domini ī
monte: ꝙ ſicut hypocrite ſimulatores alio/
rū ꝑſonaꝝ agunt partes illius qꝺ nō ſunt:
Non enim qui agit ptes agamēnonis vere
ipſe eſt ſed ſimulat eum: ſic ⁊ in eccleſijs et
in omni vita humana: quiſq̄s vult ſe vide/
ri qꝺ nō eſt: hypocrita eſt: ſimulat enim ſe
iuſtū non exhibet. Omnis igit̄ hypocriſis
eſt ſimulatio: nō tamē omnis ſimulatio eſt
hypocriſis: ſed ſolū illa qua quis ſimulat
ꝑſonam alterius: ſicut cū peccator ſimulat
ꝑſonā iuſti. Nam ſm Iſidoꝝ in lib. etymo/
logiarū hypocrita greco ſermone ſimula/
tor latine interp̄tat̄: qui dum intus malus
ſit: bonū ſe palam oſtendit: Hypo enī fal/
ſum: criſis iudiciū interp̄tat̄: vñ ſup illud
Matth. v. ſicut faciunt hypocrite: dic̄ glo.
Hypocrita eſt qui ſimulat qꝺ eſt rep̄ſenta/
tor alterius ꝑſone: hoc eſt vult videri bo/
nus ⁊ non eſt. Ad argumentū igit̄ eſt di/
cendū: ꝙ opus exterius naturaliter ſigni/
ficat intentionē: quādo igit̄ quis ꝑ bona
opera que facit ad dei ſeruitium ꝑtinentia

non querit placere deo ſed hominib⁹: tūc ſimulat rectā intentionē quam non habet. Unde dicit Grego. xxxj. moraliū: ꝙ hypocrite ꝑ cauſas dei intentioni deſeruiūt ſeculi: quia ꝑ ipſa quoqꝫ ſe agere ſancta oſtēdūt non cōuerſionē querūt hominū: ſed auras fauorū: ⁊ ita ſimulant mendaciter intentionē rectā ꝙ non habent: ꝗuis nō ſimulāt aliquod opus rectū quod nō agant. Unde cum hypocriſis ſit mendaciū opis: vtpote ſimulatio quedā illius quod non eſt: ideo ſicut in mendacio ſic etiā in hypocriſi vel ſimulatiōe duo ſunt: vnum quidē eſt ſicut ſignū: ⁊ aliud ſignatū. Mala autem intentio in hypocriſi conſiderat̄ ſicut ſignatum quod non reſpōdet ſigno: exteriora vero vel verba vel opera vel quecūqꝫ ſimilia conſiderant̄ in omni ſimulatione ⁊ mendacio ſicut ſigna. Cum igit̄ intentio qḋ eſt ſignatum non correſpondet verbo vel operi vel cuicūqꝫ ſimili tanꝗ̄ ſigno: tunc eſt ibidem ſimulatio. Ex dictis ḡ patet ꝙ omnis hypocriſis eſt ſimulatio: ſed nō omnis ſimulatio eſt hypocriſis. Secūdo queri pōt: vtrum gerens habitū ſanctitatis vel religionis non tamē habens meritū ꝑfectionis cenſendus ſit hypocrita: p̄ſertim cum illi qui tenent habitū ſanctitatis ⁊ nō exequunt̄ meritū ꝑfectionis: ſimulatores cenſendi ſint: quia exterior habitus ſanctitatis opera ſignat ꝑfectionis. Ad hoc dicendum ſm Aſteñ. li. ij. ti. xxvij. ꝙ talis hypocrita cenſeri non debeat. Cuius ratio eſt: quia habitus ſanctitatis vel religiōis vel clericatus ſignat quidem ſtatum quo quis obligat̄ ad opera ꝑfectionis: ⁊ ideo cum quis habitū ſanctitatis aſſumit: intendēs ad ſtatum ꝑfectionis ſe trāſferre: ſi per infirmitatē deficiat: nō eſt ſimulator vel hypocrita: quia non tenet̄ manifeſtare ſuum peccatū habitū ſanctitatis deponēdo. Dicit enim Grego. xxxj. moral̄. Sunt nōnulli qui ſanctitatis habitum tenent ⁊ ꝑfectionis meritū exequi nō valent: hos nequaꝗ̄ credendum eſt in hypocritaꝝ numerū currere: quia aliud eſt infirmitate peccare et aliud malicia. Si tamē habitum ſanctitatis quis aſſumeret vt ſe iuſtum oſtentaret: hypocrita ⁊ ſimulator eſſet. Et ſimile eſſe ſi opera bona ex genere ad ſeruitiū dei ꝑtinētia faceret ad inanem gloriā vel ꝓpter queſtum cupiditatis. Tertio vero queri pōt: vtrū omnis ſimulatio ſit peccatū: p̄ſertim cum dicit Hiero. ⁊ ponit̄. xxij. q. ij. c. vtilē ſimulationē ⁊ in tempore aſſumendā Iheu regis iſrael nos doceat exemplū: qui cum non potuiſſet interficere ſacerdotes Baal niſi finxiſſꝫ ſe idolū velle colere dicēs: Cōgregate mihi oēs ſacerdotes Baal: Achab rex ſeruiuit ei in paucis ego ſeruiā ei in multis: vt habet̄. iiij. Regū. x. Et Dauid quādo mutauit faciē ſuam coram Abimelech ⁊ dimiſit eum ⁊ abijt: vt patꝫ. j. Regū xxj. Sic ieſus finxit ſe longius ire: vt patꝫ Luce vlti. Ad hoc ſm Tho. dicendū vbi ſupra: ꝙ ad virtutē veritatis ꝑtinet vt aliquis talem ſe exhibeat exterius ꝑ exteriora ſigna qualis eſt. Signa autē exteriora nō ſolū ſunt verba ſed etiā facta. Sic ergo veritati opponit̄ ꝙ aliquis ꝑ exteriora verba aliud ſignificet ꝙ ꝙ apud ſe habet: qḋ ad mendaciū ꝑtinet: ſic etiā opponit̄ veritati ꝙ aliquis ꝑ aliqua ſigna factorum vel rerum aliquid de ſe ſignificet contrariū ei⁹ qḋ in eo eſt: qḋ proprie ſimulatio dicit̄. Unde ſimulatio ꝓprie eſt quoddam mendaciū in exteriorū factorū ſignis cōſiſtens: non refert autem vtrum quis mentiat̄ verbo vel quocūqꝫ facto: cum enī eadem intentio fallendi ſit vtrobiqꝫ: equaliter vterqꝫ peccat: verbū enim ⁊ factū aſſumunt̄ vt inſtrumentum fallēdi: ⁊ ſic nō refert ꝗ̄tum ad peccatum vtrū quis verbo ſcripto nutu vl̄ quocunqꝫ facto mentiat̄: ſicut nec refert ꝗ̄tuꝫ ad homicidiū vtrum quis gladio vel ſecuri interficiat. Cum igit̄ omne mendaciū ſit peccatū vt dictum eſt ſupra: cōſequēs eſt ꝙ omnis ſimulatio ſit peccatū. Uerūtamē vt dicit Aug⁹. in li. de queſtionib⁹ euangelij. Non omne qḋ fingimus mendaciū eſt: ſed quādo id fingim⁹ qḋ nihil ſignat tunc eſt mendaciuꝫ. Cum ergo fictio noſtra refert̄ ad aliquā ſignificationē nō eſt mendaciū: ſed aliqua figura veritatis. Ad maiorē autem euidentiam dicit Bonauen. in. iij. ⁊ Alexander angli. ꝙ triplex eſt ſimulatio. Prima eſt inſtructiōis: ⁊ hec fuit ī chriſto cum fixit ſe longius ire: quia cōpoſuit motum ſuū quaſi volentis longius ire: ad aliquid figurate ſignificandū. ſ. ꝙ ipſe ab eoꝝ fide longius erat: vt dicit Grego. vel vt dicit Aug⁹. q2 inde longius receſſurus erat aſcēdendo in celū: ⁊ ꝑ hoſpitalitatē quodāmodo retinebat̄ in terra. Uel etiam in hoc erudiuit ſuos ad exhibendū mēbris eius officiū hoſpitalitatis: quo diſcipuli coegerunt eū apud ſe manere: ꝑ quod etiā meruerunt eū cognoſcere. Secūda vero ſimulatio

eſt cautele que fuit in Dauid: vnde vt habet̄. j. Regū. xxj. ⁊ ibi magiſter ī hiſtorijs. Cum Dauid fugiſſet ad Achis regē Geth indicauerūt hoc regi dicentes: ꝙ quaſi rex erat in iſrael qui latebat apud eum: ⁊ de vicino hoſtem reciperet ſi ſaluum eum ſeruaret: et timuit Dauid p̄ſertim: quia miſerat Saul ad Achis vt redderet ei ſeruū ſuum fugitiuū. Cumqꝫ traheret̄ ad regem ſimulauit furorem ⁊ īmutauit os ſuum: aliena loquens ſicut inſanus: ⁊ collabebat̄ inter manus eoꝝ ſicut epylenticus: defluebātqꝫ ſaliue eius in barbā: ſicut in tali paſſione fieri ſolet: ⁊ impingebat in oſtia porte quaſi ꝑ clauſam portam ingredi volens: ⁊ que furioſi erant agebat: vt fidē regi vere paſſionis oſtēderet. Et ait rex: Nō ingrediat̄ hic arrepticius: et dimiſit Dauid et abijt: hoc ibi. Nec dicendū eſt Dauid ī illa ſimulatione peccaſſe: quia vt ſubdit̄ in dicto. c. vtilem. Nec mirum ꝗ̄uis iuſtos homines tamē aliqua ſimulare ꝓ tempore ob ſuam ⁊ aliorū ſalutem: cum ⁊ ipſe domin⁹ noſter ieſus chriſtus peccatū non habens nec carnē peccati: ſimulationē peccatricis carnis aſſumpſit: vt cōdemnans in carne peccatū nos in ſe faceret iuſticiā dei: hoc ibi. Glo. vt ſic falleret diabolum. Dicit enim auctoritas: Si diabolus eum filium dei ſciuiſſet nunꝗ̄ eū a iudeis crucifigi paſſus fuiſſet. Multū igitur intereſt ex qua cauſa fiat ſimulatio. Dicit enim glo. Brix. xxvij. diſt. c. qḋ interrogaſti. ſup verbo: finxit: ꝙ quedam ſimulatio fit ex honeſta cauſa: ⁊ quedam ex inhoneſta. Ex honeſta cauſa fit vt dicto. c. vtilē. et. xxiij. q. ij. c. Domin⁹ deus noſter iubet ad Jeſum naue vt cōſtituat ſibi retrorſū inſidias. Glo. Sic ḡ ꝑ inſidias ⁊ ꝑ dolū poſſum⁹ licite vincere hoſtes noſtros: ⁊ hoc in iuſto bello ⁊ in iuſta ⁊ licita cā: vt. xliij. di. c. in mādatis. circa fi. dū th̄ hoſti fidem nō rumpam⁹: vt. c. q. c. noli. Et idē dicas de aduocato ꝙ ſi iuſtā hꝫ cām licite pōt aduerſariū ſuū decipere. Sequit̄ ī glo. ſup verbo: finxit. Silr̄ ſi ꝗs ſimulat ſe religionē intrare ꝓpter timorē: talis ſimulatio nō nocet: dūmodo ꝓteſtatio p̄cedat: vt ex̄ de his que metus cā fiūt. c. ꝑlatū. vbi plane de hoc. Simulatio aūt ex inhoneſta cā ſemꝑ facit monachū ⁊ ſemꝑ eſt peccatū: nec talis admitteret̄ ſi vellet ꝓbare ꝯtriū: vt ex̄ de regular̄. c. vidua. C. de lati. lib. tollēda. l. vnica. §. ſed ꝗ ſumus. Et nota ꝙ ſm Gauſtinū eſt fictio opis: ⁊ eſt fictio intentionis. Fictio intentiōis eſt cum quis licite accedit ad baptiſmū: ⁊ licꝫ ficte accedat tamen verum baptiſmū accipit: vt. j. q. j. c. ſicut ficti. Similit̄ ſi quis ficte ſit monach⁹ ad hoc vt poſſit fieri abbas: nihilomin⁹ eſt monachus: licꝫ ficta ⁊ non ſyncera ſit eius intentio: ⁊ idem caſus eſt ibidem in textu. Fictio vero operis dicit̄ vbi factum fingit̄ eſſe quod non fiat: vt. ff. de ritu nupt̄. ſimulare: vel cum ſimulat ſe vendere ⁊ donat. Tertia deniqꝫ ſimulatio eſt duplicitatis et hec eſt in hypocritis: que enim tenet rationem mendacij: non autē prima ⁊ ſecūda: et ideo eſt ſemꝑ peccatū. Ad cuius euidentiā queri poteſt: vtrum hypocriſis ſit ſemꝑ mortale peccatū: p̄ſertim cum dicit Hiero. Eſa. xvj. in glo. ꝙ in comparatiōe duorum malorū leuius eſt aperte peccare ꝙ ſanctitatem ſimulare. Et ſup illud Job. ij. Sicut domino placuit. dicit glo. ꝙ ſimulata equitas non eſt equitas ſed duplicatū peccatū. Nimirū: cum dicit Gregori⁹. xxxj. moral̄. ꝙ hypocrite ex malicia peccāt: ſed hoc eſt grauiſſimū: quia ꝑtinet ad peccatū in ſpiritū ſanctū. Ad hoc dicendū ſm Thomā et Aſteñ. vbi ſupra: ꝙ in hypocriſi p̄ncipalit̄ ſunt duo: ſcꝫ defectus ſanctitatis ⁊ ſimulatio ipſius. Si igitur ille dicit̄ hypocrita cuius intētio fertur ad vtrūqꝫ: vt ſcꝫ aliquis non curet ſanctitatē habere ſed ſolū ſanct⁹ apparere: ſicut accipi cōſueuit in ſacra ſcriptura ſic manifeſtū eſt ꝙ peccatū mortale: ⁊ tales hypocrite cōmuniter fuerūt ſcribe ⁊ phariſei. Si aūt ille dicat̄ hypocrita qui intēdit ſimulare ſanctitatē a qua deficit ꝑ mortale peccatū: tūc ꝗuis ſit ī mortali peccato: nō th̄ ipſa ſimulatio ſꝑ eſt ei pctm̄ mortale ſ3 erit qn̄qꝫ veniale. Et hoc diſcernēdū eſt ex fine. Nam ſi finis repugnat charitati dei vel ꝓximi: tunc erit peccatū mortale: ſicut etiam cōmuniter cōtingit in ſcribis ⁊ phariſeis. Exempli gratia: cum quis ſimulat ſanctitatē vt falſam ſeminet doctrinam vel vt indignus eccleſiaſticā adipiſcat̄ dignitatē ſeu quecūqꝫ alia bona temporalia in quib⁹ finem cōſtituit: multomagis autē ſi ꝓpter vanam gloriā in qua finem conſtituit. Si vero finis intentus charitati nō repugnat erit peccatū veniale: puta cū quis in ipſa fictione delectat̄: de quo dicit ph̄us in. iiij. Ethicoꝝ: ꝙ magis videtur vanus ꝙ mala. Cōtingit etiā quādoqꝫ ꝙ aliquis ſimulat ꝑfectionem ſanctitatis que nō eſt de neceſſitate ſalutis: ⁊ talis ſimulatio nec eſt

ſemꝑ peccatū mortale: nec ſemꝑ cum pecca
to mortali. Contingit deniqꝫ ꝙ aliquis ſi/
mulat ſanctitatē ſolum ad dei honorem et
ꝓximorū edificationē: ⁊ tunc non peccat
ſed potius meref: dūmodo fuerit in chari/
tate vt cum aliquis religioſus maiorem re
ligioſitatē oſtendit coram ſecularibus ꝙ̄
coram ſuis fratribus vt magis edificent:
quia tūc oſtendit opa ſua coram hominibꝰ
vt glorificent patrē. Et ſi querif: cur chri
ſtus ieſus in euāgelio totiens hypocriſim
deteſtaf. Reſpōdet Alteñ. ibidem: ꝙ hoc
fecit ꝓpter tria. Primo: quia illi phariſei
⁊ ſcribe quibꝰ dominus loquebaf plurimi
erant hypocrite peſſimi: vt iā patebit. Se/
cūdo: quia hypocrita cōtrarius eſt opi di/
uino. Ut enim dicit Augꝰ. in enchiridion:
Dñs ordinat malū in bonū: hypocrita ꝟo
cōuertit bonū in malum. Tertio: quia con
trarius eſt toti trinitati: ſcꝫ patri: vſurpat
enī gloriā que patri attribuif: ⁊ filio qui ē
veritas ⁊ vita. Quid enim eſt hypocriſis
niſi falſa vita vel doctrina: vel iuſticia ap/
parens bona ⁊ exiſtens mala: que triplex
falſitas veritati contrariaf: et ſpūiſancto
cui bonitas attribuif: hypocrita nāqꝫ non
curat bonus eſſe ſed bonus apparere. Con
cordat Alex. an. His igif generalif ꝓmiſ/
ſis nūc ad ꝑticularia ipſius hypocriſis de/
ſcendētes: ex phariſeorū ſcribarū ⁊ iuriſpe
ritorū hypocriſi exempla ſumamus. Nam
chriſtus Matth. xxiij. principaliter ⁊ in di/
uerſis paſſibus euāgeliſtaꝝ ex effectu mul
tiplici culpā hypocriſis eorū euidēter oſtē/
dit. Et quia vt dictū eſt hypocriſis eſt fal/
ſa ſimulatio que veritati opponif: et veri/
tas triplex diſtinguif. ſ. doctrine que con/
ſiſtit in quadaꝫ manifeſtatiōe eorū de qui/
bus eſt ſciētia: ⁊ veritas iuſticie que conſi/
ſtit ī quadā rectitudine regulata ſm regu/
lam legis diuine. ſ. ſm quā aliquis ſeruat
rectitudinē in iudicijs ⁊ alijs que ſunt ad
alterum: ⁊ veritas vite ſm quā aliquid eſt
verū. Dicif autē vera vita ſicut ⁊ quelibet
alia res: ex hoc ꝙ attingit ſuā regulā ⁊ mē
ſurā ſm legem diuinā: ꝑ cuius cōformita/
tem habet rectitudinē: ⁊ ſm hanc recte vi/
uit in ſeipſo. Ideo dñs oſtēdit in euangelio
qualiter dicti phariſei ⁊ iuriſperiti ꝑ hypo
criſim veritatē hanc triplicē damnabiliter
corrūpebant: ⁊ hoc ꝓpter inuidiā vanam
gloriā vl' auariciā. Qȯ ꝓuidens in ſpiritu
Iohēs baptiſta: ⁊ vidēs multos phariſeo/
rū ⁊ ſaduceoꝝ venientes ad baptiſmū ſuū

vt habef Matth. iij. nō tamē credētes ſm
veritatē ſed ſm ſimulationē ⁊ inſidiationē
vt etiaꝫ dicit Ioſephus in libro antiq̄tatū
xix. dixit ad eos: Genimina viperarū quis
venenū erroris ⁊ hypocriſis a ſuis ꝓgeni/
toribus traxerūt: quis demōſtrabit vobis
fugere a ventura ira? quaſi diceret: licꝫ fal
ſitas veſtra lateat in ɔſpectu populi: tamē
in iudicio dei latere non pōt. Hinc ait dñs
Luce. xij. Attendite a fermēto phariſeorū
qȯ eſt hypocriſis: ne ſcꝫ ꝑ eoꝝ hypocriſim
auertamini a fidei veritate: nihil enī opertū
qȯ nō reuelef: qꝛ falſitas eorum in diuino
iudicio manifeſtabif. Primo igif dam/
nabiliter corrūpebāt veritatē doctrine: et
hoc q̄nqꝫ ex liuore īuidie: vt patet Matth.
xxiij. vbi dicif: Ue vobis ſcribe ⁊ phariſei
hypocrite qui clauditis regnū celorū ante
homīes: id eſt eternam beatitudinē: cuius
oſtiū chriſtꝰ eſt: clauis oſtij eſt doctrina vel
auctoritas docēdi. Dicif enī Luce. xj. Ue
vobis legiſperitis qui tuliſtis clauē ſciētie
ꝑ quā ſcꝫ intellectus verus interiꝰ latens
aperiri debet: vnȯ ꝑ ſanā doctrinā aperif
hoc oſtiū: ⁊ ꝑ falſam claudif ſicut ipi fece/
rūt ſcripta de chriſto in lege ⁊ ꝓphetis cor/
rumpēdo. Sequif: Uos enī non intratis:
qꝛ a cognitiōe quā a chriſto habuerūt pri/
mo: per odiū ⁊ rancorē cōuerſi ſunt in erro
rem: ⁊ hoc ideo: quia poſtq̄ ꝑdicare cepit
cōtra eos: ꝓprijs paſſionibꝰ excecati ſunt ⁊
obdurati in malo: ⁊ ideo oīa bona que fe/
cit chriſtꝰ interꝑtati ſunt in malū: ⁊ hoc vo
caf ſcandalū phariſeoꝝ: vt pꝫ Matth. xv.
Ubi cōfutata eoꝝ ſubdola malicia dixerūt
diſcipuli: magiſter ſcis: qꝛ phariſei audito
hoc verbo ſcādalizati ſunt: qui reſpondit:
Sinite illos ceci ſunt ⁊ duces cecoꝝ. Unȯ
intantū erāt excecati ꝙ xp̄o demonia eijci/
ente dicerent eū in beelzebub eijcire demo/
nia: excecauit enī eos malicia eoꝝ: vt dicif
Sapie. ij. Et tñ excecatos ſe nō credebāt. Nā
eis querētibus Ioh. ix. Nūquid ⁊ nos ce/
ci ſumus. Rñdit ieſus: Si ceci eſſetis: id ē
ignorātes ſcripturas ⁊ ꝓphetias de me: nō
haberetis peccatū. ſ. intantū quātū nūc: ſꝫ
qꝛ dicitis: qꝛ videmꝰ: id eſt reputatis vos
intelligere ſcp̄turas: pctm̄ vr̄m manet: id ē
aggrauaf. Nimirū: nec enī ipi volebāt in
eū credere: nec alios ꝑmittebāt ad creduli
tatē venire: iā enī vt dr̄ ibidē Ioh. ix. cōſpi
rauerāt: vt ſi q̄s eū cōfiteref xp̄m: ex̄ ſyna/
gogā fieret. Ecce q̄le fermentū facit male/
dictꝰ liuor inuidie. Quīqꝫ ꝟo veritatē do/

ctrine corrumpebant ex appetitu vane glo
rie. Unde Matth. xxiij. dicitur. Ue vobis
ſcribe ⁊ phariſei hypocrite: qui circūitis ma
re ⁊ aridā vt faciatis vnū ꝓſelitū: ⁊ cum fa
ctus fuerit facitis eū filiuꝫ iehenne duplo
q̄ꝫ vos. Proſelitꝰ legis dicebatur q̄ de gē/
tilitate ad iudaiſmū ɔuertebaf: q̄ ꝑ vitam
malā eorū in moribus corrūpebaf ⁊ in mo
ribus deprauatus ad gentilē ritū reuerte/
batur: ſicqꝫ fiebat apoſtata a lege quā ob/
ſeruare ꝓmiſerat: ac ꝑ ɔſequēs in fide pa/
riter ⁊ in moribꝰ peccauerat. Et hꝰ faciebāt
ſm Chryſ. ſuꝑ hunc locū ꝓpter vanā gl'iaꝫ
vel etiā ꝓpter auariciā. Dicit etiā Hylariꝰ
ꝙ maris ⁊ terre ꝑagratiōe ſignificat in to/
tis orbis finibus eos eſſe chriſti euāgelio
obtrectaturos ⁊ legis iugo ɔtra iuſtifica/
tionē fidei aliquos ſubituros: quorū futu
rorū raritas in vno indicaf: neqꝫ enī poſt
chriſti predicationē doctrine eoꝝ fides reli
cta eſt: ſed quiſquis acquiſitus fuerit ad fi
dem iudeoꝝ filius fit iehenne: hec ille. Uñ
huius vane glorie cauſa diligebant ꝓmos
accubitos ī cenis: primas cathedras in ſy
nagogis: ſalutationes in foro: ⁊ vocari ab
hominibus rabbi. Et hec fuit etiā vna cau
ſa cur in chriſtū credere nolebant: ſicut ait
Ioh. v. Quomodo vos poteſtis credere q̄
gloriā ab inuicē accipitis ⁊ gloriā que a ſo
lo deo eſt nō queritis? Alchuinꝰ ibidē dic̄
Ideo non poſſunt credere qꝛ ſuperba mēs
eoꝝ laudari deſiderat ⁊ ſe ſuꝑ alios efferre
cū econtra videbant chriſtū pauperē ⁊ vi/
lem cui ſubijci refugebant. Quandoqꝫ de/
niqꝫ veritateꝫ doctrine ex affectu auaricie
corrūpebāt. Unde ait Matth. xxiij. Ue vo
bis duces ceci qui dicitis: quicunqꝫ iura/
uerit ꝑ templū nihil eſt: qui autē iurauerit
ī auro tēpli debitor ē ⁊c̄. Pro quo no. ꝙ ex
cupiditate auri ⁊ donoꝝ emanauit talis er
ror ab eis: ꝙ qui iurabant per templū vel
altare: nec peccabāt nec erant in aliquo ob
ligati: qui vero iurabāt ꝑ aurū tēpli vl' do/
nū altaris erant obligati ad abſoluenduꝫ
ſacerdotibus certā quotā auri vel etiā tā/
tū quātū valebat illud donū. Inſuꝑ dicit
ibidē Chryſ. ꝙ ſacerdotes auꝝ quo ipi de
lectabanf ⁊ dona q̄bus ipi paſcebanf: ſan
ctiora dicebant eſſe q̄ꝫ ipm tēplū: vt homi/
nes ꝓmptiores facerent ad offerēda dona
q̄ꝫ ad ꝓces fūdēdas in tēplo. Sic ex auari/
cia docebāt filios parētibus debita offer/
re in templo: dicif enim Matth. xv. Qua
re trāſgredimini mādatū dei ꝓpf traditio

nē vr̄am? Deꝰ enī dixit: Honora patrem ⁊
matrē: ⁊ vos dicitis: q̄cunqꝫ dixerit prī vl'
matri munꝰ qȯ ē ex me ſcꝫ deo oblatū ⁊ cō
ſecratū: ꝓderit etiā tibi magis ſcꝫ ꝙ̄ ſi ex/
ꝑēderes in neceſſitates tuas. Glo. ibidē vt
ſit ſenſus qȯ ego offero deo ⁊ mihi ⁊ tibi ꝓ
derit: ⁊ ideo nō debes ſumere res meas in
tuos vſus ſed pati vt deo offerā. Secundo
corrūpebant veritatē iuſticie ⁊ hoc vl' ex li
uore inuidie: ſicut Matth. xv. Non amore
iuſticie ſed liuore inuidie chriſtū in ſuis di/
ſcipulis arguebant: tanq̄ ɔtēptorē doctri/
ne ſeniorū: vt ſic eū redderēt odioſū popu
lo. Quare inquiūt diſcipuli tui trāſgredi/
untur traditiōes ſenioꝝ? nō enī lauāt ma/
nus cū panē manducāt. Multas enī huiōi
traditiōes obſeruandas ſtatuerūt: vt zela
tores iuſticie viderentur: ⁊ ꝓpf hec chri/
ſtū in ſuis redarguebāt: nō moti zelo iuſti
cie ſed liuore inuidie. Sicut ⁊ Matth. xij.
diſcipulis ſpicas vellētibus improperabāt
chriſto dicētes: Ecce diſcipli tui faciūt qȯ
non licet eis facere ſabbato. Et ideo cōclu/
dit ɔtra eos dñs Matth. xv. dicēs: hypo/
crite bene ꝓphetauit vobis Eſaias. xxix.
licet ſub alijs verbis. Populus hic labijs
me honorat: quia verbis iuſticiā zelare vi/
debantur: cor autē eoꝝ lōge eſt a me: quia
liuorem inuidie per hoc fouere q̄rebāt: ſic̄
patet exꝓſſe Ioh. viij. cū obtulerūt mulie/
rē in adulterio deprehēſam quaſi requirē/
tes iuſticiam: cuꝫ tamen ibidem ſubditur:
hoc dicebant tentantes eum vt poſſent ac/
cuſare eum. Uel etiā corrūpebāt veritateꝫ
iuſticie ex appetitu vane glorie: multas nā
qꝫ traditiōes ⁊ obſeruatiōes inducebāt nō
faciendo ſed docēdo vt ſic hominibꝰ iuſti ⁊
honorabiles apparerēt. Uñ dic̄ Lu. xj. Ue
vobis legiſperitis q̄ oneratis homīes one
ribꝰ q̄ portari nō pñt: ⁊ ipi vno digito vr̄o
nō tangitis ſarcinas. Et nihilominꝰ tume/
bāt ꝓpria ɔplacētia ⁊ vana gloria tanq̄ iu
ſti: ⁊ ſic aſpernabanf ceteros ad quos chri
ſtus direxit parabolā de phariſeo ⁊ publi
cano: q̄ ponif Lu. xviij. In talibus enī ni/
hil eſt niſi quedā falſa ſpecies ſāctitatis vl'
honeſtatis: q̄bus iteꝝ ait dñs Matth. xx/
iij. Ue vobis ſcribe ⁊ phariſei hypocrite q̄
ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis: q̄ appa
rēt afoꝛis homībꝰ ſpecioſa: intꝰ vero plena
ſūt oſſibꝰ mortuorum ⁊ oīni ſpurcitia: ſic ⁊
vos a foris q̄dē paretis homībꝰ iuſti: intꝰ
aūt pleni eſtꝭ hypocriſi ⁊ iniq̄tate. Ul' deni
qꝫ corrūpebāt eā ex affectu auaricie: dicif

enim Matth. xxiij. Ve vobis ſcribe ⁊ phariſei hypocrite qui decimatis mētã ⁊ anhetum ⁊ ciminũ ⁊ relinquitis q̃ grauiora ſũt legis: iudiciũ ⁊ miſericordiã ⁊ fidē. Hierõ. ibideȝ ex hoc capitulo arguit eos auaricie ꝙ ſtudioſe etiã viliũ olerũ decimas exigãt ⁊ iudiciũ in diſceptatiõe negotiorũ miſericordiamq; in paupes ⁊ fidē in deum q̃ magna ſunt pretermittãt. Chryſ. ibidem Sacerdotes auaricia pleni ſi quis decimã alicuius rei vel minime non obtuliſſet: corripiebant eum quaſi magnũ crimen feciſſet: ſi quis autem alterum ledebat aut in deuȝ peccabat: nõ curabant eũ corripere: de lucro ſuo ſolliciti de gloria dei ⁊ de ſalute hominũ negligentes. Tertio corrumpebãt veritatē vite ⁊ hoc etiã tripliciter. Primo ex liuore inuidie: ⁊ de hoc habet Luc. xx. vbi principes ſacerdotũ ⁊ ſcribe querebãt ieſum capere ꝓpter parabolam ꝯtra eos dictam ſed timuerunt populũ ꝓpter quod cõſilium inierunt vt eum caperent in ſermone: miſeruntq; inſidiatores qui ſe iuſtos ſimularēt. ſ. quoſdam diſcipulos cũ herodianis vt ſic ficta iuſticia ieſum redderēt ſcãtum: vt ſic diſcipuli caperēt eũ in ſermone: ⁊ milites herodis eũ raperēt ad puniendum ⁊ dicũt ei. Magiſter ſcimus quia verax es ſcȝ in vita: ⁊ viam dei in veritate doces. ſ. in ſana doctrina: ⁊ non eſt tibi cura de aliquo: in quo apparet tua iuſticia: ⁊ ſic eum cõmendauerunt licet fallaciter de veritate doctrine iuſticie ⁊ vite: vt liberiorē redderent ad reſpondendũ: ⁊ deinde ꝓponũt ei queſtionē brigoſam dicentes: Licet cēſum dare ceſari an non? Vt ſi diceret nõ eſſe licitũ: iudicaret ꝯtrarius ceſari: ſi diceret eſſe licitũ videret cõtrarius libertati populi ⁊ diuino honori. Cognita igit ieſus eorũ nequitia dixit: quid me tentatis hypocrite: quaſi diceret: non queritis veritatē addiſcere ſed me verbis capere. Secundo vero ex motiuo vane glorie. Dic enĩ ieſus Matthei. xxiij. Omnia opera ſua faciũt vt videantur ab hominibus. i. ꝓpter vanã vł humanã gloriã: dilatant enĩ phylateria ſua: ſcȝ pre alijs vt videant magis religioſi: et magnificabant fimbrias ſuas. Et Matth. vj. dicit. Cũ facis elemoſynã noli tuba canere ſicut hypocrite faciunt: non ad pauperum vocationem ſed ad propriam oſtentationem. Eadem etiã cauſa culpant Matthei. xxiij. ꝙ edificant ſepulchra ꝓphetarꝫ quia ſcðm Chryſo. ibidē dicebãt apud ſe Si benefecerimus pauperibus non multi vident ⁊ ꝑ tempore vident: nõne ergo melius edificia facimus que omnes aſpiciũt non ſolum in hoc tempore ſed etiam in poſterum. O inſipiēs homo quid tibi ꝓdeſt poſt mortem iſta memoria: ſi vbi es torqueris ⁊ vbi nõ es laudaris? hec ille. Et iteruȝ ibi: Cũ oratis non eritis ſicut hypocrite q̃ amant in ſynagogis ⁊ angulis platearum ſtantes orare. Chryſoſtomus vt videant abſconſe orare ⁊ ſic dupliciter laudent: et quia orant ⁊ quia abſconſe orant: ⁊ hoc vt videantur ab hominibus. Et iterũ ibideȝ. Cum ieiunatis nolite fieri ſicut hypocrite triſtes: exterminant enĩ facies ſuas vt appareant hominibus ieiunãtes. Chryſoſtomus ibidē. Si quis ieiunat ⁊ triſtē ſe facit hypocrita eſt: tantomagis iniquior eſt qui non ieiunat ſed argumētis quibuſdã in facie ſua pingit venalē pallorē quaſi ieiunij ſignũ. Pro his igit ⁊ ſilibus ait dñs Mat. xxiij. Ve vobis ſcribe ⁊ phariſei hypocrite q̃ mundatis qð deforis eſt calicis ⁊ parapſidis: intus autē pleni eſtis rapina ⁊ immundicia: phariſee ecce mũda prius qð intus eſt calicis ⁊ parapſidis: vt fiat id qð ē deforis mundũ. Origenes ibidē. Hic ſermo nos inſtruit vt feſtinemꝰ eſſe iuſti nõ apparere. Qui enĩ ſtudet vt appareat iuſtꝰ: que a foris ſunt mundat ⁊ que videt curat: cor autē ⁊ conſcientiã negligit: qui aũt ſtudet ea que intus ſunt: id eſt cogitationes mũdare: conſequens eſt vt etiaȝ que foris ſũt faciat mũda. Tertio deniq; ex affectu auaricie. Vnde Matthei. xxiij. Ve vobis ſcribe ⁊ phariſei hypocrite qui comeditis domos viduarum in oratione longa orãtes: ꝓpter hoc amplius accipietis iudicium. Quod a nobis auertat ieſus chriſtꝰ in ſecula benedictus Amen.

Sequuntur ſermones de precepto nono ⁊ decimo.

De concupiſcentijs in generali ac progreſſu tētationis. ⁊ cur omnis tētatio diabolo aſcribitur: ac vtrum prothoparētes tentari debuerant: Sermo I

Non cõcupiſces domuȝ proximi tui: nec deſiderabis vxorem eius: nõ ſeruum: non ancillam: nõ bouem: non aſinũ: nec omnia que illius ſunt. Exod. xx. In his verbis dominus conſtringit pariter explicite duo vltima precepta: implicite vero prohibet dominus in eis vniuerſaliter omnē concupiſcentiam inordinatã ⁊ prauam cupiditatem. Et ſic in his duobꝰ preceptis prohibētur peccata cordis: ſicͭ in precedētibus prohibentur peccata oper̄.

B Et ſi queritur cur deus hec duo precepta addidit que prohibent affectũ: cũ ⁊ in predictis preceptis implicite data ſunt: vtpote que prohibent manum et affectum. Ad hoc dicendum ſcðm Alexandrũ an. in. iij. ſuo: ꝙ aliquando contingit peccatum eſſe in voluntate non ſequente opere: ne ergo quis crederet eſſe peccatum tñ: cum opus coniungitur voluntati: ideo ſeperatim ꝓhibuit malam voluntatem. Nihilominus tamen cum opus voluntateȝ ſequitur: tũc voluntas ⁊ opus exterius ſi conſiderent in radice ſcilicet libidine ⁊ intentione ſunt idem peccatum: ſi vero conſideretur voluntas in ſe ⁊ opus in ſe: tunc alie ſunt circumſtantie boni debite actui exteriori q̃ȝ voluntati: quia diuerſificatur modus: locus: tēpus ⁊ quedam alie circumſtantie: licet circumſtantia finis ſit eadem. Vt ergo rudibus daretur intelligi ꝙ ſola praua voluntas ſine opere comitante vel conſequente peccatum eſſet: ideo de voluntate ſpecialia dedit mandata. Dicit etiaȝ Richardus in iij. di. xxx. ꝙ concupiſcentia vxoris dupliciter conſiderari poteſt. Aut inq̃ntũ ex ipſa cauſatur exterior actus mechandi: ⁊ ſic eadem prohibitione prohibentur cum exteriori actu: aut inq̃ntum ex ipſa non ſequitur actus exterior: ſicut quando concupiſcens impeditur ne perpetrare poſſit factum exterius: ⁊ ne putari poſſet talis concupiſcētie culpa non eſſe: ideo prohibetur in iſto precepto: quando non ſequitur actus exterior propter aliquod ĩpediens: ſicut in tertio precepto ſecunde tabule prohibetur ſimul actus mechandi ⁊ inordinata concupiſcentia interior a qua progreditur actus ille: ⁊ accipitur hic concupiſcentia non ꝓ paſſione appetitus ſenſitiui: ſed pro deliberatiua voluntate mechandi. Et eodem modo dici poteſt de prohibitione furti ⁊ de cõcupiſcentia poſſeſſionis proximi: ac per cõſequens de tranſgreſſione actuali aliorum p̄ceptorum et de concupiſcentia eorum. In his etiam duobus ſcilicet in mechia ⁊ cupiditate magis prohibet ſeorſum voluntatem et opus q̃ȝ in alijs: quia delectatio mechie ⁊ vtilitas diuitiarum ſunt propter ſe magis delectabilia: inq̃ntum habent rationem delectabilis vel vtilis: ⁊ ideo debuit in eis opus ⁊ concupiſcētia prohiberi. Vnde ⁊ propter improbitatem libidinis tales concupiſcentie citius progrediuntur in exterius opus: nimirum cum ad hanc duplicem concupiſcentiam natura corrupta maxime inclinet. Nam ad concupiſcentiã oculorum inclinat propter ſui conſeruationeȝ in eſſe indiuidui: ⁊ ad concupiſcentiaȝ carnis inclinat propter ſui conſeruationem in eſſe ſpeciei. Inſuper hec duplex concupiſcētia prohibetur propter tria damna que facit in homine. Primum eſt ꝙ animam deteſtabiliter inficit et maculat: quia concupiſcentia carnis eſt ſicut aqua fluens: concupiſcentia oculorum ſicut terra propt ariditatem terrene affectionis: ⁊ ideo ſicut ex terra ⁊ aqua fit lutum naturale: ſic ex hac duplici concupiſcentia fit lutum ſpirituale quo ſordidatur anima: ac per cõſequēs deſpicabilis ⁊ fetida redditur in conſpectu dei ad modũ viliſſimi luti. Secundũ eſt ꝙ ad modũ ignis extinguibilis animã inflãmat: de quo Iob. xxxj. Ignis ē vſq; ad cõſummationem deuorans: ac per cõſequēs animam incinerat: anime bona ſpiritualia ad nihilum redigens: ⁊ tunc ſuperuenit ſoror eiꝰ tertia ſcilicet ſuperbia vite: que ad modum venti ſufflat ⁊ in cinerem redactã ad modũ puluerum vſq;quaq; diſpergit. Sicut ĩ pſalmo. j. dicitur de impio. Et ipſe tanq̃ȝ puluis quem proijcit ventus a facie terre. Tertiuȝ eſt ꝙ vtraq; concupiſcentia tanq̃ȝ inſatiabilis animam ſemper cruciat: vnde dicitur prouerbiorꝫ. iij. De ſunt due filie ſanguiſuge clamantes affer affer. Nã oculorum concupiſcentia dicit affer diuitias: carnis vero concupiſcentia dicit affer delitias: ⁊ appetitus vtriuſq; inſatiabilis eſt. Preterea ſi queritur vtrum hec duo precepta de non concupiſcendo maluȝ ſint precepta legis naturalis. Ad hoc reſpondet Aſteñ. li. j. ti. xliij. ꝙ ſic: qꝛ ſicut in corde nrõ ſcriptũ eſt ꝙ nõ eſt faciendũ maluȝ ſic etiã in eo ſcriptũ eſt ꝙ malũ nõ eſt cõcu

pcendum. Nec obſtat illud qd̕ põit Ro.
vij. Concupiſcentiã neſciebaz niſi lex dice/
ret: Nõ cõcupiſces: quia apoſtolus loqtur
in pſona eox in quibus lex naturalis erat
intantũ obſcurata ꝙ neſciebant vtrũ con/
cupiſcentia erat peccatũ. Et qn̄tum ad hos
dicit gloſa: neſciebã peccatũ eſſe. In aliq̄/
bus autẽ non erat ita obtenebrata quin be
ne ſcirent eſſe peccatũ ſed nõ tã graue: ꝛ q̄
tum ad hos dicit gloſa vel tã graue. Et ſic
non eſt ſimpliciter verũ illud quod legitur
Lex cohibet manũ nõ animũ: licet ſcd̕z qd
verũ eſt: qua propter euãgeliũ a lege ſup/
abundat. Naz lex actũ cordis prohibet in
iſtis preceptis: ne iudei rudes ꝛ carnales
putarent ip̄m eſſe conceſſum. Sed in duo/
bus ſupabũdat euangeliũ. Primo in ge/
neralitate prohibẽdi: quia Matth. v. phi/
betur actus cordis inordinat᷒ ſcd̕z vim ira
ſcibilẽ ꝛ cõcupiſcibilẽ: in lege vero tm̄ ſcd̕z
vim cõcupiſcibilẽ. Secũdo ſup abũdat in
expreſſiõe: quia in lege nõ prohibet̃ niſi af
fectiõis iordinatio: cũ dicit̃ nõ cõcupiſces
in euãgelio vero phibet̃ etiã intẽtio cogi/
tatiõis. Matth. v. vbi dicit̃. Si videris mu
lierẽ ad cõcupiſcendũ eã ꝛc. i. ſi oculum ha
beas intẽtionis in mulierẽ cogitãdo vt cõ/
cupiſcas eã iã mechatus es ꝛc. Cõcordat
Alex. ãgli. in. iij. Et ſcd̕m eoſdẽ in his duo
bus preceptis prohibetur concupiſcẽtia ge
neralis: quia omne concupitum eſt extra.
Aut igitur eſt nobiſcum cõmunicãs: ꝛ ſic
intelligitur per vxorem ſcd̕m modũ deca/
logi per ſynodochen a parte totum. Vl̕ nõ
eſt nobiſcũ cõmunicans: ꝛ ſic intelligit̃ p
rem ꝓximi. Et ideo de generali cõcupiſcẽ/
tia proſequi cupientes: originem ꝛ progreſ
ſum illius breui ſtilo ꝯſtrigamus. Sed qꝛ
in magis appetibilibus ſcd̕m animã corru
ptã hec potiſſime relucent: ideo de carnali
bus ſumamus exemplũ. Dicit em̄ Greg. in
moralibus ꝙ ex quo luxuria ſemel mentẽ
occupauerit: vix eã bona deſideria cogita
re pmittit. Et rationẽ addit dicẽs: Sũt em̄
viſcoſa deſideria: qꝛ ex ſuggeſtiõe oritur co
gitatio: ex cogitatiõe affectio: ex affectiõe
delectatio: ex delectatiõe ꝯſenſus: ex ꝯſen
ſu opatio: ex operatione cõſuetudo: ex con
ſuetudĩe deſperatio: ex deſperatiõe pecca/
ti defenſio: ex defenſiõe gloriatio: ꝛ ex glo/
riatiõe damnatio. Ex qua auctoritate patz
ꝙ Grego. ſuggeſtionẽ põit tanq̄ originẽ et
initiũ in ꝓgreſſu vitiox. Preterea lz ſ̕z eũ
dẽ Grego. triplex ẽ ſpũs q̄ talẽ ſuggeſtiõez

ſgerit: q̄s inqt ſpũs ſit q̄ loquat̃ ip̄a ſugge
ſtio declarabit. Spũs em̄ naturalis vl̕ ſen
ſualis mollia ꝛ voluptuoſa: ſpũs mũdi va
na: ſpũs diaboli vl̕ malicie amara loquit̃:
tñ om̄es tentatiões hmõi diabolo nõ ime/
rito aſcribunt̃: cuius ꝓpriũ officiũ eſt ten/
tare. Pro quo nota ſcd̕m Thom. in. ij. ꝙ B
diabolus ſolus tentare dicit̃ rõne triplici.
Primo ratiõe inceptiõis: nã ip̄e primo tẽ/
tauit hominẽ: ex qua tẽptatione parata eſt
alijs tentationis via. Secũdo ratione intẽ
tiõis: qꝛ ſoli diabolo ꝛ mẽbris ei᷒ ꝯuenit i/
pugnare virtutẽ cũ ĩtẽtiõe occidẽdi homi/
nẽ p peccatũ: hoc enĩ caro nõ intendit: ſed
frui cognito delectabili. Tertio rõne coo/
peratiõis: nã ipſe diabolus vtit̃ rebus mũ
di ꝛ carne: ſicut inſtrumẽtis ad tentanduz
hominẽ. Unde Bern. in quodã ſ̕mone di
cit ꝙ demonũ eſt mala ſuggerere: noſtrum
eſt nõ cõſentire: quotiẽs eis reſiſtimus to/
tiẽs eos ſuperamus: angelos glorificam᷒:
deum honoram᷒: qui incitat vt pugnem᷒: ꝛ
adiuuat vt vincamus: cõcillat ne deficia/
mus: hec ille. Et licz etiã ĩpugnamur a car
ne: tamẽ vt dicit Ambro. ſup Lucã: anima
nunq̄ a corpore vinceret̃ niſi prius a dia/
bolo teneret̃. Et infra. Sine pmiſſione dei
diabolũ nocere nõ poſſe cognoſcas: ne po/
tentiã diaboli magis timeas q̄ diuinitat̃
offenſam. Fidelis aũt deus ſ̕m apl̕um q̄ ſi
patiet̃ vos tentari ſup id quod poteſtis. ſ.
ſuſtinere: ſed faciet etiam cũ tentatione p/
uentum. Dicit inſuper Iſidorus li. iij de ſũ
mo bono: ꝙ quando diabol᷒ decipere quẽ
q̄ querit prius naturam vniuſcuiuſq̄ intẽ
dit: deinde applicat vnde aptum hominem
ad peccandum inſpexerit. Et ideo diabol᷒
viliſſimo lenoni conuenientẽr aſſimilari po
teſt. Nam leno vel adulter viliſſim᷒ ad de/
cipiendũ mulierem quamcunq̄ ſicut illam
ſubdolis adinuentionibus ꝛ blãdicijs ag/
greditur vt ad conſenſum alliciat: ſic etiaz
diabolus velut adult̃ libidinoſus animaz
primo per ſuggeſtiones alloquitur ꝛ falla
citer blanditur. Sicut Sichem blandicijs
deliniuit Dinã filiã Iacob vt legitur Ge/
neſ. xxxiiij. que triſtis erat: quia corrupta
fuit. Sic diabolus propter caſum in cõſci/
entia contriſtatus falſis ſponſionibus de/
mulcet promittens longam vitam: futurã
penitentiam diuinam miſericordiam ꝛ fi/
nem felicem. Sed multũ cauendus eſt ſer/
pens iſte lubricus et verſipellis: vtpote de
quo dicit Iſidorus libro. iij. de ſum. bono.

Diabolus ſerpens eſt lubricus: cui᷒ ſi capi
ti. i. prime ſuggeſtioni non reſiſtit̃: tot᷒ in/
terna cordis dũ nõ ſentit̃ illabitur. Hic q̄
ri poteſt vtrũ diabol᷒ põt inducere homi/
nem ad peccandũ interius inſtigando: p̄/
ſertim cum interiores motus anime ſũt q̄/
daz opera vite: ſed nullũ opus vite poteſt
eſſe niſi ab intrinſeco ꝑncipio: nec etiã op᷒
anime vegetabilis qd̕ eſt infimũ inter ope
ra vite. Ad hoc dicẽdũ ſ̕m Tho. ꝑma. 2e.
q. lxxx. ꝙ interior ps anime eſt intellectiua
ꝛ ſenſitiua. Intellectiua autẽ cõtinet intel/
lectũ ꝛ voluntatẽ. Intellectus igit̃ p ſe q̄/
dem mouet̃ ab aliquo ipſum illuminante
ad cognitionẽ veritatis: quod diabol᷒ cir/
ca hominẽ nõ intendit ſed magis rationez
ipſius obtenebrat ad ꝯſẽtiẽdũ pctõ. Que
q̄dem obtenebratio ꝓuenit ex fãtaſia ꝛ ap/
petitu ſenſitiuo: vnde tota interior opera/
tio diaboli videt̃ eſſe circa fantaſiã ꝛ appe
titũ ſenſitiuũ: quorũ vtrũq̄ cõmouẽdo po/
teſt ad peccatũ inducere: qꝛ poteſt operari
ad hoc ꝙ imaginatiue alique forme imagi
narie preſẽtent̃. Sed quo modo gr̃a breui/
tatis ſupſedeo. Poteſt etiã facere appeti/
tus ſenſitiuus ꝯcitetur ad aliquã paſſionẽ
Nimix cum dicat phus in libro de ſomno
et vigilia ꝙ amantes modica ſimilitudine
in apprehenſione rei amate mouentur. Cõ
tingit inſuper ꝙ paſſiõe concitata id quod
imaginatiue proponitur iudicetur eſſe ꝓſe
quendum: quia ei qui detinetur a paſſione
videtur eſſe bonũ ad quod per paſſionẽ in
clinatur: ꝛ per hunc modũ diabolus inte/
rius inducit ad peccandũ. Unde licet ope
ra vite ſemper ſint ab aliquo principio in/
trinſeco: tamẽ ad ea poteſt etiaz cooperari
aliqd̕ aliud exterius agẽs. Sicut etiam ad
opera anime vegetabilis calor exterior co/
operat̃ vt facilius cib᷒ digerat̃. Pro q̄ no
ta ꝙ voluntas eſt ꝓpriũ principiũ act᷒ pec
cati: quia omne peccatum eſt voluntariuz.
Que ſcz voluntas a duobus moueri põt.
Primo ab eo qd̕ interius inclinat volũta/
tẽ ad volẽdũ: ꝛ hoc nõ eſt niſi voluntas vl̕
ip̄e deus: deus autẽ non poteſt eſſe cã pec/
cati: relinquitur ergo ꝙ ex parte ſola volũ
tas hominis ſit directe cauſa peccati eius.
Secũdo vo ab obiecto: ſic̃ dicit̃ appetibi/
le apprehẽſum mouet appetituz: ꝛ obiecta
mouent potentias. Et ex hac parte põt in/
telligi ꝙ aliquid voluntatẽ moueat tripli/
citer. Uno modo ipſum obiectum propoſi/
tum: ſicut dicimus ꝙ cibus excitat deſide/

rium hominis ad cõmedẽdũ: ꝛ illo modo
res ſenſibiles exterius apparẽtes mouent
voluntatẽ hominis ad peccandũ. Secun/
do modo ille qui ꝓponit vl̕ hmõi offert ob
iectũ: vt homo vl̕ diabolus. Tertio modo
ille qui pſuadet obiectũ ꝓpoſitum homini
tanq̄ bonũ vtile: delectabile vel honeſtũ:
talis em̄ aliqualiter ꝓponit ꝓpriũ obiectũ
voluntati: qd̕ eſt rõnis bonũ verũ vl̕ appa
rens. Et his duobus modis hõ vl̕ diabol᷒
incitare poteſt ad peccandũ offerẽdo ſcili/
cet ſenſui aliqd̕ appetibile vl̕ pſuadẽdo ra
tioni. Uerũtamẽ nullo iſtox triũ modoruz
poteſt aliq̄s directe eẽ cauſa peccati: qꝛ vo
luntas nõ eſt ex neceſſitate mouet̃ ab aliq̄
obiecto niſi ab vltimo fine. Ex quib᷒ ꝯclu
dit̃ ꝙ diabolus nõ poteſt eſſe directe ꝛ ſuf
ficient̃ cauſa peccati ſed ſolũ per modũ p/
ſuadentis vel appetibile ꝓponentis: volũ
tas autẽ humana directe eſt cauſa peccati.
Et ſi obijcitur ꝙ diabolus inferre põt ne/
ceſſitatẽ ad peccandum: qꝛ dicit̃ de eo Iob
xlij. ꝙ non eſt poteſtas ſup terrã que vale/
at ei cõparari. Ad hoc dicendũ ꝙ diabol᷒
ꝓpria virtute niſi refrenet̃ a deo: poteſt q̄/
dem aliquẽ ex neceſſitate inducere ad faci/
endũ aliquẽ actũ qui de ſuo genere eſt pec/
catũ: hoc eſt poteſt aliquẽ inducere in actũ
peccati: nõ tamẽ põt inducere neceſſitatem
peccandi: qd̕ patet ex hoc: qꝛ homo non re
ſiſtit motiuo ad peccandũ niſi per rationẽ
cuius vſuz diabolus niſi refrenet̃ a deo to
taliter impedire põt mouẽdo imaginatio/
nẽ ꝛ appetitũ ſenſitiuũ: ſicut patet in arre/
pticijs: ſed tũc rõne ſic ligata q̄cquid homo
agit nõ imputet̃ ad peccatũ: ſed ſi ratio nõ
ſit totaliter ligata: ex ea pte q̄ ẽ libera pec/
cato reſiſtere põt. Uñ nulla ptãs maior ho
mine mouere põt volũtatẽ hoĩs niſi ſol᷒
deus: alioqn fruſtra diceret̃. i. Pe. vl. Ad
uerſarius veſter diabol᷒ tanq̄ leo rugiens
circũit querẽs quẽ deuoret cui reſiſtite for/
tes in fide. Nec deniq̄ om̄ia peccata hoĩm
ex ſuggeſtione diabolica ſunt. Dicit̃ enim
in lib. de eccl̕iaſticis dogmatibus: ꝙ ſi om
nes cogitatiões nr̃e male a diabolo excitã
tur ſ̕ aliq̄tiẽs ex nr̃i arbitrij motu emergũt:
ꝛ h̕ ꝓbat Origenes ex h̕: qꝛ etiã ſi diabol᷒
nõ eẽt homĩes appetitũ haberẽt cibi ꝛ ve/
nereox ac ſiliũ: q̄ poſſz iordinat᷒ eẽ niſi ra/
tione ordĩaret̃ qd̕ ſubiacet libero arbitrio
Hinc lz Dyo. dicat. iiij. c. de di. no. ꝙ multi
tudo demonũ cauſa eſt omnium malorum
ꝛ ſibi ꝛ alijs: h̕ tamen intelligitur occaſio/

naliter ⁊ indirecte: inq̃tū induxit p̄mum
hominē ad peccandū: ex cuius peccato in-
tantū viciata eſt humana natura ꝙ oēs ſu-
C mus ad peccandū ꝓclives. Secūdo que
ri poteſt vtrū fuerit cōueniēs ꝙ hō tentare
tur a diabolo: p̄ſertim cū eadē pena finalr̄
debeat̄ peccato angeli ⁊ pctō hominis: ſ̄ꝫ
illō Matth. xxv. Ite maledicti in ignē eter
num qui parat⁹ eſt diabolo ⁊ angelis ei⁹:
ſed primū peccatū angeli nō fuit ex aliq̄ tē
tatione exteriori: ḡ nec p̄mū peccatū ho-
minis eſſe debuit ex aliq̄ tentatiōe exterio
ri. Deus inſup futurū preſciebat ꝙ hō ꝑ tē
tationē demonis in peccatū deijceret̄: ⁊ ſic
bene ſciebat ꝙ homini nō expediebat ꝙ tē
taret̄. Ad h̄ dicendūꝫ ſcōm Tho. ſcōa. 2ᵉ.
q. clxv. ꝙ diuina ſapientia diſponit omnia
ſuauit̄: vt dicit̄ Sap. viij. inq̃tū ſcꝫ ſua ꝓ-
uidentia ſingulis attribuit q̄ eis cōpetunt
ſ̄m ſuā naturā: q2 vt dicit Dyoniſius. iiij.
c. de diuinis nominib⁹. Prouidentie diui-
ne nō eſt naturā corrūpere ſꝫ ſaluare. Hoc
autē pertinet ad ꝯditionē humane nature
vt ab alijs creaturis iuuari vl' īpediri poſ-
ſit: vnde cōueniēs fuit ꝙ de⁹ hominē ī ſta-
tu innocētie tentari ꝑmitteret ꝑ āgelos ma
los ⁊ iuuari facere ꝑ bonos. Ex ſpeciali au
tem beneficio grē h̄ erat ei collatū: vt nul-
la creatura exterior ei nocere poſſꝫ ꝯtra ꝓ-
priā volūtatē ꝑ quā etiā tētatiōi demonis
reſiſtere poterat. Sicut ḡ de⁹ ſciebat ꝙ hō
ꝑ tentationē in peccatū eſſet deijciēdus: ſic
etiā ſciebat ꝙ ꝑ liberꝫ ar. tentationi reſiſte-
re poterat. Sed hoc requirebat cōditio na
ture ipſius vt ꝓprie voluntati relinquere-
tur: ſ̄m illud Eccl. xv. Deus reliq̄t homīeꝫ
in manu ꝯſilij ſui: vt. ſ. ad q̄cūq; vellet ſe
verteret: nec ſine merito celeſte regnū acq̄-
reret. Vn̄ Greg. li. iiij. moral'. Ad h̄ hō poſi
tus erat in paradiſo vt ſi ſe ad cōditorē ſui
obedientiā vincl'is charitatis aſtringeret
ad celeſtē angeloꝝ patriā q̄nq; ſine carnis
morte trāſiret. Alioq̄n vt dicit Aug⁹. xj. ſu
ꝑ Gen̄. ad litteram. Nō mihi videt̄ magne
laudis futurū fuiſſe hominē: ſi ꝓpterea be
ne poſſet viuere: q2 nemo male viuere ſua-
deret: cū ⁊ in natura poſſe: ⁊ in ꝑtāte habe
ret velle nō ꝯſentire ſuadēti. Cū igit̄ ꝯue-
niens erat ꝙ hō tentaret̄ a diabolo: ac hō
ꝯſtitut⁹ dinoſcit̄ vl' cōpoſit⁹ ex duplici na-
tura. ſ. ītellectiua ⁊ ſenſitiua: ideo diabol⁹
in tentatiōe homīs vſus eſt incitamēto ad
peccandū dupliciter. Uno modo ex ꝑte in
tellect⁹ inq̃tū ꝓmiſit diuītatis ſimīitudineꝫ

ꝑ ſciētie adeptionem quā hō naturalit̄ deſi
derat. Alio modo ex ꝑte ſēſus: ⁊ ſic eſt vſus
his ſenſibilib⁹ rebus q̄ maximā habēt affi
nitatem ad hominē: ꝑtim quidē in eadem
ſpecie tētans viruꝫ per mulierē: ꝑtim vero
in eodē genere tētans mulierē ꝑ ſerpenteꝫ
ꝑtim etiam ex genere ꝓpinquo ꝓponēs li
gni vetiti pomū ad edēdū. Uerūtamē hoc
intereſt inter primos parentes in ſtatu in-
nocentie: ⁊ nos: q2 diabolus minimū habu
it poteſtatis in hominem ante peccatū ori-
ginale: ideo ꝑ ſolā ſuggeſtionē exteriorē tē
tauit eū qua. ſ. immutat̄ ſola exterior cre-
atura. Nec potuit ip̄m ante lapſū interiori
ſuggeſtione tentare q2 ſuggeſtio qua ſpiri-
tualiter diabol⁹ homini aliq̄d ſuggerit ſcꝫ
interius: oſ̄dit diabolū plus habere pote-
ſtatis in homīe q̄ ſuggeſtio exterior: quia
ꝑ ſuggeſtionē interiorē īmutat̄ a diabolo:
etiaꝫ hominis fantaſia. Nec ipſa tētatio ꝓ
mis parentibus penalis fuit: q2 ſine omni
difficultate tentatione reſiſtere poterant:
nobis autē cū difficultate reſiſtentib⁹ pena
lis iudicat̄: ſed hec pena eſt ꝓ gloria dei ſi
ꝑſeuerantes in bono fuerimus. Et ſi q̄ri-
tur de motiuo diabolice tētationis. Dicen
dū ꝙ triplex eſt. Primū eſt vt p̄mum ho
minē deducat in ſubiectiōis ſue ſeruilitatē
nā qui facit peccatū ſeruus eſt peccati: ⁊ ꝑ
ꝯſequēs ſeru⁹ diaboli. Peccatū em̄ ē vni-
cū opus quod faciendū indicit diabolus:
⁊ ſic mouet̄ ex ambitiōe vt ſit rex ſuꝑ oēs
filios ſuꝑbie. Tantū nāq; laborat cū diſpē
dio ꝓprio: vt dominiū ſuū amplificet in hoc
ſeculo ⁊ in inferno: credēs etiā ab eo ſedu-
ctos in p̄nti ſue tirannidi ſubijci in futuro.
Sed ſpes eius fruſtrabitur: q2 ſola diuina
iuſticia punient̄. Secūdū eſt vt nos trahat
in malicie ſue cōformitatē: ſicut ꝑ virtutes
in diuinā ſimilitudinē transformamur: vt
ſic in nobis īpediat illā vnibilitatē cū deo
q̄ fit per gratiā in p̄nti ⁊ ꝑ gloriā in futuro
ſicut in principio ſtuduit īpedire illā vnibi
litatē q̄ facta eſt a deo in aſſūpta natura: et
ſic mouetur ꝑtim ex inuidia dei: cui⁹ ꝓpoſi
tū fruſtrare deſiderat: ⁊ ꝑtim ex inuidia q̄
mouet̄ ad hominē: cuius exaltationē ſuſti
nere nō pōt. Tertiū motiuū eſt vt homīes
trahat in penalitatis ſue dānationē ſciens
q2 ſi fuerim⁹ ſocij delictoꝝ erim⁹ ⁊ tormen-
torū. Sed q2 de appetitu demonum ad tē-
tandū ⁊ de his q̄ ꝯcernūt p̄nteꝫ materiam
diffuſe tractatū eſt in ſermonib⁹ de tribus
partibus penitētie: ꝑciſe in ſ̄mone ſecūdo

⁊ tertio: ideo de eis gratia hic breuitat' ſu-
ꝑſedeo. Ad laudē dei.

De viſcoſo ꝓgreſſu peccatoꝝ: ⁊ de cogitatiōibus. Utrūue diabolus eas agnoſcit: ⁊ de affectiōe vel concupiſcentia: ⁊ vtrum volūtas mouetur a paſſionibus appetitus ſenſitiui: Sermo II

Non concupiſces.

n Exo. xx. Viſo vtcunq; de blandi
cijs ſubdolis ac tētationibus dia
bol' eis: quibus allicere ⁊ illaq̄are q̄rit ani
mas hominū incaute ꝯuerſantiū. Iā de ꝓ
ceſſu earundē tētationū videam⁹. Quem
etiā tangit Archi. de pe. diſ. ij. in. c. ſic tri-
bus. Poſt ſubdolas nāq; blandicias mo-
re lenonū vl' adulteroꝝ adiūgere ſtudꝫ am
plexus: īmp̄mēs cogitatio nes ⁊ adducēs
rōnes ꝙ ſic vl' ſic facere bonū ē: ⁊ ſic ex ſug
geſtiōe orit̄ cogitatio q̄ ſcꝫ mens inuoluit
vt vix ſeſe ab eadē valeat expedire. ꝓuer.
vij. Irretiuit eū multis ſ̄monib⁹: ecce am-
plexus. Deinde ꝓcedit ad deoſculationē:
qḋ nihil aliud eſt q̄ affectio in cogitationi
bus excitata. Cū em̄ anima pctō afficit̄ tūc
a diabolo deoſculat̄. Sed hec ſunt oſcula
fraudulenta de q̄bus dicitur ꝓuer. xxvij.
Meliora ſunt vulnera diligentis q̄ frau-
dulenta odientis oſcula. Deinde vero ꝓce
dit ad venereā cōmixtionē. i. ad ꝑnicioſaꝫ
delectatiōeꝫ: quia tūc ꝓprie corrumpit̄ aīa
⁊ inquinat̄. Et loquor hic de delectatione
moroſa: q̄ ſcꝫ īportat cōſenſū in delectatio-
nē ꝑ quā ſcꝫ anima multū degenerat a ſta-
tu ꝓprie nobilitatis: repudiata dei ꝓſtitu-
ta diaboli. Hinc dicit̄ Sap. iij. Felix ſteril'
⁊ incoinq̄nata. Deinde ſequit̄ cōcept⁹ miſe
rabilis fetus: q̄ fit ꝑ ꝯſenſum in actū pecca
ti ſi ſe facultas ⁊ oportunitas obtulerint.
Unde dicit Hein. de vrimaria: ꝙ quidā cō
cupiſcūt aliena vl' etiā illicita: ſed ſcientes
ꝙ obtinere ꝯcupita nō poſſunt ꝯcupiſcen-
tiā nō ꝓſequunt̄: ſi autē ſcirēt concupita ſe
poſſe ꝯſequi: tūc fortiſſime conarent̄ ad ꝓ-
ſequendā cōcupiſcētiā in effectu: q̄bus ſcꝫ
nihil deeſt niſi facultas: ⁊ de talibus dicit̄
ꝓuer. xj. Manus in manu nō erit īnocēs.
Quia licet manū ab actu peccati cohibeat
nō tn̄ affectū: nec deſinit proſequi qḋ malū
eſt ꝓpter deum: nec ꝓpter iuſticiā ſed pro-

pter impotentiā vel etiam propter quod-
cunq; incōmodum temporale vel eternum.
Deinde peruenit ad execrabilem ꝑturitio-
nem ſcꝫ per actualē conatum ad perficien-
dū peccatū: ſcōm illud pſal. vij. Ecce par-
turit iniuſticiam. glo. id eſt nititur efficere
iniuſticiam: vnde talis conatus quandoq;
non conſequit̄ effectū: ſicut dicit̄ Eſa. xxx
vij. Uenerunt filij ſcꝫ iniquitatū vſq; ad ꝑ-
tum: ⁊ non erat vis pariendi: quod aliquā
do contingit deo miſericorditer id impedi
ente: q̄nq; vero talis conatus prauus ple-
num ſortitur effectū: ⁊ tūc cōpleta eſt mali-
cia eius tā materialiter q̄ formalit̄. Et ſic
ꝑueniunt filij iniquitatis ad partū: id ē ad
operis expletionē. Deinde ſequit̄ partus
lactatio cū peccata ducunt̄ in frequentiaꝫ
⁊ conſuetudinem. Lactant̄ aūt vberibus
lamearū: de quibus dic̄ in Thren̄. Sed la-
mee nudauerūt mām̄as: lactauerunt catu-
los ſuos. Lamea ſcōm glo. Eſa. xxxiiij. pe
des habet equinos: cetera vo mēbra ſūt fe
minea. Et Grego. xxxiiij. mora. dicit ꝙ La
mea humanā ſpeciē habere dicit̄. i. faciem
muliebrē: ſed corp⁹ beſtiale. Suꝑ dicta aūt
auctoritate Thren̄. iiij. ſꝫ ⁊ Lamee: dic̄ glo
ſa ꝙ Lamea crudelior eſt ſuis fetib⁹ q̄ ce-
tere beſtie: hinc dicit̄ Lamea quaſi lania:
quia catulos ſuos laniare fertur: ſic diabo
lus lactat filios quos in malicia degenera
uit duobus vberibus. primo ſcilicet confi-
dentia diu viuendi cū cōparatione ſuipſi-
us ad alios qui ſimilia vl' maiora faciunt:
ſecundo ſ̄de poſtea penitendi cum reſpectu
diuine miſericordie: que nullum repudiat
peccatorem conuerti volentem. Deinde ſe
quitur ablactatio: cum iam nō amplius q̄-
ſi victus concupiſcētijs ſub ſpe poſtmoduꝫ
penitendi peccata perpetrat: ſed potius ex
deſperatione reſipiſcēdi ſeu magis ex eo ꝙ
a ſe voluntarie reijcit propoſitum peniten-
tie ⁊ ſpem venie vt peccato liberius īhere-
at: vt etiā nec quecūq; flagella vl' aduerſa
miſeꝝ ī viā agnitiōis ⁊ penitētie reuocare
valeāt: ⁊ ſic ꝑ ablactatiōeꝫ ītelligit̄ ip̄a de
ſperatō. Deīde ſeq̄t̄ ī corpe pctī roboratio:
ſic̄ ḋ Pharao. legit̄. Induratū ē cor Pha
rao. ñ dimitteret ꝓp̄lm etiā ꝑ q̄cūq; flagella.
Per quam roborationem intelligitur pec
cati defenſio: cui comitatur de peccato dā-
nabilis gloriatio: qua ſcilicꝫ gloriantur
cum malefecerint ⁊ exultant in rebus peſ-
ſimis. Quibus Dauid in pſalm̄. lj. Quid
gloriaris in malicia q̄ potēs es iniquitate.

Signum autem huius gloriationis eſt cuȝ
quis per iactantiam de eis loquitur: dedu
ci volens facinora ſua ad omnium noticiā.
⁊ hoc eſt vltimū in genere malicie: qđ Ar/
chi. vocat deportationē ⁊ deductionē. Sic
fecerunt zodomite: vnde Eſaie. iij. Pecca/
tum ſuū ſicut zodoma p̄dicauerūt. Sed
ad cepta redeamus ꝓut p̄ñti ſpeculationi
congruit. Primo igitur ex diabolica ſug/
geſtione oritur cogitatio. Cogitatio auteȝ
ſm Hug. de ſancto Victore: eſt improuidꝰ
animi reſpectus ad euagationē pronꝰ. Hec
autē cogitatio per diabolum concitata ma
gis vel minus in malum coaleſcit ex diuer
ſis cauſis concurrentibus. Veruntamē ſi/
cut de omni verbo ocioſo rationē redditu/
ri ſumus: ſic etiam de omni cogitatiōe ocio
ſa qualis tamen cogitatio minima iudica/
tur in genere cogitationū: nihil vtilitatis
conferens: ſed tm̄ animū triſtē relinquens
⁊ animā puluere venialiū maculās. Hinc
q̄ꝫtum ad primū dicit Seneca li. de quatu
or virtutibus. Cogitatiōes vagas ⁊ inuti/
les ac velut ſomno ſimiles nō recipias: q̄/
bus ſi animū tuū oblectaueris cū om̄ia di/
ſpoſueris triſtis remanebis. Q̄ꝫtū etiā ad
ſcđm dicit Caſſio. ſup illud pſal. xxxix. Cor
meum dereliquit me. Quocunq̧ tp̄e nō co
gitaueris deuȝ: puta tēpus illud amiſiſſe.
Hinc non incōgrue dicit Hiero. in ep̄la ad
Demetriadē: ꝙ tutiſſimū ⁊ pfectiſſimū eſt
vt aſſueſcat animꝰ ſollicita ſemp atq̧ puigi
li cuſtodia diſcernere cogitationes ſuas: ⁊
ad primuȝ cū motu vl' ꝓbare vl' reprobare
qđ cogitat: vt vel bonas cogitationes alat
vl' ſtatim malas extinguat: hic nāq̧ fons ē
boni ⁊ origo peccandi: ibi maxime oportet
obſeruare peccatū vbi naſci ſolet: ſtatim/
q̧ ad primā tēptationis faciē anteq̄ȝ malū
creſcat reſtringere dū adhuc eſt in cogitati
one. Et hoc eſt vnicū ſtudiū iuſtoꝝ de qui/
bus dicit Grego. xiij. moraliū: ꝙ electoruȝ
mentes ſi quas in ſe carnales cogitationeſ
īueniūt: ardore penitētie ꝯſumūt: nec cogi
tatiōes ſuas dilatari carnali voluptate p/
mittunt: q2 eo ſemetipſos iudicantes ſubti
lius feriunt: quo diſtrictū iudicē p̄ſtolanť
vicinum. Ecōtra vero vt ibideȝ dicit. xiiij.
moraliū. Cū reproborū mentibꝰ occaſio p/
petrādi peccata deeſt deſiderioꝝ: cogitati/
ones eorū cordibus nullatenꝰ deſūt: ⁊ cuȝ
non ſemp diabolū ſequantur in opere: val
de tamen ſe illi obligant in cogitatione.

Hic igiť queri poteſt vtrū demōes agno
ſcere valeant cordiuȝ cogitatiōes: p̄ſertim
cum nullus ſpūs niſi diuinus anime ratio
nali poſſit illabi: ergo p ꝯſequēs nec vide/
re per naturā ea que ſunt in anima: q̄diu ſ
ſunt in intimo ipſius anime. Ad hoc dicē/
dum ſm Aſteñ. lib. j. ti. xj. poſt Richar. ꝙ
cogitatio cordis dupliciť cognoſci poteſt.
Vno modo in ſuo effectu: ⁊ ſic non ſolum
ab angelo ſed etiā ab homine cognoſci po
teſt: ⁊ tanto ſubtilius quāto effectus hmōi
fuerit magis occultus. Cognoſcitur enim
cogitatio cordiū interdū nō ſolū p actū ex/
teriorē ſed etiā p immutationē corporis vt
vultus ac alioꝝ mēbrorū. Verūtamen ſen/
ſibilis ⁊ corporalis īmutatio que cōcomi/
tatur cogitationes hominis: quādoq̧ eſt
ita indeterminata ꝙ diabolus per eā in co
gnitioneȝ certā cogitationis venire nō po/
teſt: quandoq̧ vero eſt ita fortis ⁊ determi
nata ꝙ per illā cognoſcere pōt cogitatiōeȝ
q̄ꝫtū ad ſpeciē: vt ꝙ cogitat de inuidia vel
luxuria. Si eñ quaſdā affectiōes animi p
pulſū medici cognoſcere poſſunt: tūc mul/
tomagis hoc poſſunt angeli vel demones
quāto ſubtilius huiuſmodi occultas īmu/
tationes corporales perpendunt. Unde di
cit Augꝰ. in libro de diuinatiōe demonum
ꝙ aliqn̄ hominū diſpoſitiōes nō ſolū voce
ꝓlatas ſed etiā cogitatione cōceptas: cum
ſigna quedā ex animo exprimūť: in corpo/
re tota facilitate perdiſcunt. Q̄uis in lib.
retractationū hoc dicat eſſe aſſerendū quō
hoc fiat: non tamē eſt creden dū ꝙ poſſunt
eas certitudinaliter agnoſcere q̄ꝫtū ad om
nes circūſtantias ſingulares. Alio mō poſ
ſunt cognoſci cogitationes filioꝝ hominū
ꝓut ſunt in intellectu: ⁊ affectiōes ꝓut ſūt
in volūtate: ⁊ ſic ſolus deus cogitationes
cordiū ⁊ affectiōes voluntatuȝ cognoſcere
poteſt. Diciť eñ in libro de eccleſiaſticꝭ do
gmatibus. c. xlviij. Internas anime cogi/
tatiōes diabolū nō videre certi ſumus. Et
iij. Reg. viij. diciť ad dñm. Tu ſolus noſti
corda filiorū hominū. Cuiꝰ ratio eſt: q2 vo
luntas creature rationalis ſoli deo ſubia/
cet: ⁊ ipſe ſolus in eā operari poteſt: q̄ ē p̄n
cipale eius obiectū vt vltimꝰ finis. Et ideo
ea que ſunt in voluntate vel que dependēt
ex ſola voluntate ſoli deo nota ſunt. Mani/
feſtū eſt autē ꝙ ex ſola voluntate dependȝ
ꝙ aliquis actu aliquid cognoſcat vel cōſi/
deret: quia cū quis habet habituȝ ſcientie
vel ſpecies intelligibiles in eo exiſtentes:
vtitur eis cū vult. De cogitatione vide in

ſermone ſecūdo de tribus partibus peni/
tentie. Secūdo p̄ncipaliter ex diabolica
ſuggeſtione oritur affectio vel cōcupiſcen/
tia: que notať p deoſculationē. Pro quo
notandū ſm Thomā p̄ma 2e. q. xxx. ꝙ cō/
cupiſcentia eſt appetitus boni delectabilis
⁊ ſicut philoſophus p̄mo rhetorice ponit
quaſdam cōcupiſcētias naturales ⁊ quaſ/
dam non naturales: ſic etiam dupliciter
eſt aliquid delectabile. Vno modo: quia
eſt cōueniens nature animalis: ſicut cibus
potus ⁊ alia huiuſmodi: ⁊ talis cōcupiſcē/
tia delectabilis diciť naturalis: ⁊ eſt cōmu
nis tam hominibꝰ q̄ȝ etiam alijs animali/
bus: quia vtriuſq̧ talis cōcupiſcentia con
ueniens eſt ⁊ delectabile ſm naturam: ⁊ in
his etiam omnes homines cōueniūt. Vnđ
⁊ philoſophus in. iiij. Ethicoꝝ vocat eas
cōmunes ⁊ neceſſarias: in rhetorica vo vo
cat eas irrationales. Alio modo dicitur
aliquid eſſe delectabile: quia ꝯueniens eſt
nature animali ſm apprehenſionem: ſicut
cum aliquis apprehendit aliquid vt bonū
⁊ cōueniens: ⁊ per cōſequens in ipſo dele/
ctať: ⁊ huiuſmodi cōcupiſcentia delectabi/
lis diciť non naturalis: ⁊ ſolet magis dici
cupiditas. Et tales cōcupiſcentie proprie
ſunt hominū quorum propriū eſt excogita/
aliquid vt bonum ⁊ cōueniens: p̄ter id qđ
natura requirit: ⁊ philoſophꝰ in p̄mo rhe/
torice dicit has ſecūdas ꝯcupiſcentias eſſe
cum ratione. Et quia diuerſi diuerſimode
ratiocinanť: ideo dicunť he cōcupiſcentie
in. iiij. Ethicoꝝ eſſe proprie ⁊ appoſite: ſciȝ
ſupnaturales. Unde illud idem qđ appe/
titur appetitu naturali: poteſt etiam appe/
ti appetitu animali: cum fuerit apprehen/
ſum cum ratione: ſicut cibus potus ⁊ ſimi/
lia: que naturaliť appetunť. Poſſunt etiā
appeti cōcupiſcentia non naturali: cum ſcȝ
in eis aliquid appetiť preter id quod natu
ra requirit: ſciȝ nimia ſuperfluitas vel ni/
mia delectatio: ⁊ hoc reputať in vitiū. Vñ
ꝯcupiſcētia naturalis tm̄ ea cōcupiſcit que
natura requirit; natura vo paucis mini/
miſq̧ cōtenta eſt: ⁊ ſic eſt finita. Sed cōcu/
piſcētia nō naturalis appetens ſupflua ten
dit in infinitū: ſequiť enī rationē cui com/
petit in infinitū ꝓcedere: ⁊ p̄ſertim cū finē
ponit in his que appetit. Nam p̄hus in. j.
Politice rationē ponit: quare quedā con/
cupiſcentia ſit finita: ⁊ quedaȝ infinita di/
cens: ꝙ ſemp cōcupiſcētia finis eſt finita:
q2 finis p ſe ꝯcupiſciť vt ſanitas: vñ maior
ſanitas magis cōcupiſciť: ⁊ ſic in infinitū.
Cōcupiſcentia vo eius qđ eſt ad finem nō
infinita: ſed ſm menſurā appetiť qua cōue
nit fini. Vñ qui finē in diuitijs ponūt: ha/
bent cōcupiſcentiā diuitiaꝝ infinitam: qui
aūt diuitias appetūt ꝓpter neceſſitatē vi/
te: cōcupiſcūt diuitias finitas ſufficientes
ad neceſſitatē vite: vt dicit ibidē p̄hus. Et
eadē eſt ratio de cōcupiſcētia aliarū rerum
quarūcūq̧. Et hec cōcupiſcētia aīalis ſiue
nō naturalis ꝓprie loquēdo eſt in appeti/
tu ſenſitiuo ⁊ in vi cōcupiſcibili que ab ea de/
nominať: ſic enī vniuſcuiuſq̧ potentie aīe cō/
petit appetere ꝓpriū bonū appetitu natu/
rali qui nō ꝯſequiť apphenſionē: ſed appe
tere bonū appetitu aīali qui ſequiť appre/
henſionē ſolum ptinet ad vim appetitiuā.
Appetere vo aliqđ ſub rōne boni delecta/
bilis ſm ſenſum qđ ꝓprie eſt cōcupiſcere:
ptinet ad vim cōcupiſcibilē. Et differūt hec
tria: amor: cōcupiſcētia ⁊ delectio. Nā ipm
delectabile ſm ſenſum inquātū appetitum
ſibi adaptat quodāmō ⁊ cōformat: cauſat
amorē. Inquātū vo abſens attrahit ad ſe/
ipm: cauſat ꝯcupiſcentiā. Inquātū deniq̧
p̄ſens quietat in ſeipo: cauſat delectatōeȝ.
Vñ cōcupiſcētia cauſať ab amore ⁊ tendit
in delectationē. Q̄r autē hec cōcupiſcentia
nō naturalis ortū habeat ab amore ſic oſtē
di poteſt. Nā amor ſui eſt p̄ncipiū oīs pec/
cati: ⁊ ideo dicit Augꝰ. xiiij. de ciui. dei: ꝙ
amor ſui vſq̧ ad ꝯtemptū dei facit ciuitatē
babylonis. Ad cuiꝰ euidentiā ſciendū: ꝙ
ꝓpria ⁊ p ſe cauſa peccati accipienda eſt ex
pte cōuerſionis ad cōmutabile bonū: ex q̄
quidē pte oīs actus peccati ꝓcedit ex aliq̄
inordinato appetitu alicuiꝰ tēporalis boni.
Q̄r aūt aliquis appetat inordinate bonum
aliqđ tēporale: ꝓcedit ex hoc ꝙ inordina/
te ſeipm amat. Hoc autē eſt aliquē amare:
bonū ei velle. Et ſicut amor ſui naturalis
debitus ⁊ ordinatꝰ velit ſibi bonū ſm ꝙ ſi/
bi cōgruit: ſic amor ſui nō naturalis inde/
bitꝰ ⁊ inordinatꝰ ad dei cōtemptū pducēs:
ꝯult ſibi bonū nō ſm ꝙ ſibi cōgruit: ſ ſm
ꝙ affectus corruptꝰ exigit. Et ſi queriť:
vtrū talis deordinatꝰ motus cōcupiſcentie
q̄ cauſať ab inordinato amore ſui ſit in ſen
ſualitate ſicut ī ſubiecto. Ad hoc dicendū
ſm Aſteñ. li. ij. ti. vij. ꝙ ſenſualitas dupli/
citer cōſiderari pōt. Vno mō ſm ſe: ⁊ ſic nō
eſt ſubiectū peccati: q2 ſic eſt cōis nobis ⁊
brutis. Alio mō in ordinatōe ad rationē. ſ.
inquātū eſt a rōne ſuadibilis: ⁊ ſic ī ea pōt

ne peccatũ. Nã peccatũ inueniri poteſt in
q̃libet potentia cui⁹ act⁹ põt eẽ voluntari⁹
⁊ inordinat⁹ ĩ q̃ ratio peccati ↄſiſtit: ſ; act⁹
ſenſualitatis põt eẽ volũtari⁹ inq̃ntũ ſẽſu-
alitas: id ẽ appetitus ſenſitiu⁹ natus eſt a
volũtate moueri et ſic ĩ nobis habet q̃ndã
excellentiã ꝑ alijs animalib⁹: ſcȝ ꝙ natus
eſt obedire rationi: et q̃ntũ ad hoc põt eſſe
principiũ act⁹ volũtarij ⁊ ꝑ ↄſequens ſubie
ctũ peccati. Nec obſtat ꝙ ĩ ſenſualitate ꝑ-
ſeuerat ꝑpetua corruptio q̃ntũ ad fomitem
qui nũq̃ tollit̃ totalit̃ ĩ hac vita: trãſit enĩ
peccatũ origiale reatu ꝑ baptiſmũ ⁊ rema-
net actu. Sed talis corruptio fomitis non
ĩpedit quin homo rationali volũtate repri
mere poſſit ſingulos ĩordiatos motus ſen
ſualitatis ſi ꝑſentiat: puta diuertẽdo cogi-
tationẽ ad alia: licȝ omẽs huiuſmodi mot⁹
homo vitare nõ põt propter corruptionem
predictã: ſ; hoc ſolũ ſufficit ad rationẽ pctĩ
C volũtarij ꝙ põt vitare ſingulos. Sciẽdũ
igit̃ ꝙ ĩordinatio ſenſualitatis quãdoq; ẽ
ſine omĩ culpa ſcȝ quãdo volũtas nõ ẽ cau
ſa illi⁹ deordinationis nec cõmittendo nec
omittẽdo: nec ãtecedẽter nec ↄcomitãter.
Quãdoq; aũt ẽ culpa venialis materialit̃
in ſenſualitate: formalit̃ aũt nũq̃ ſ; ĩ volũ
tate. Et hoc ẽ quãdo ĩſurgit ĩordinatio in
ſẽſualitate ꝑ negligẽtiã volũtatis: tũc enĩ
ĩputat̃ volũtati ꝓ culpa veniali propt̃ dif
ficultatẽ refrenãdi ⁊ regẽdi ſenſualitatẽ.
Et ſic dicit magiſter ſniaꝝ libro ſcđo diſtin
ctõne. xxiiij. ꝙ ſi ĩmota ſenſualitatis tantũ
illecebra peccati teneatur: eſt veniale a cle
miſſimuȝ peccatũ. Et qualiter a deo punit̃
vide ĩ ſmone ſcđo de trib⁹ ꝑtib⁹ pñĩẽtie.
Quãdoq; vero ĩordinatio ſenſualitatis ĩ-
putat̃ volũtati ꝓ culpa mortali: quãdo ſcȝ
ẽ cõtra actũ prohibitũ ĩſurgẽs ex volũtatĩ
imperio deliberato. Non igit̃ omĩs concu
piſcentia ſimplicit̃ ꝓhibet̃ his preceptis:
quia ſm Alex. an. in tertio: cõcupiſcentia
ſumi põt tripliciť. Uno mõ dici põt appeti-
tus vegetabilis: ⁊ talis ↄcupiſcẽtia ꝓ vt ẽ
in ordinata eſt a fomite mouẽte: id ẽ a cor-
ruptiõe originalis culpe: ⁊ talis ↄcupiſcẽ-
tia ẽ in ſuggeſtiõe. Alio modo dici põt ap-
petitus ſenſibilis: ⁊ hoc ꝓ vt ẽ inordinata
eſt a ſenſualitate mouẽte cũ fomite: ⁊ illa ẽ
in delectatione. Tertio mõ concupiſcentia
dici põt appetitus rationalis: ⁊ ſic eſt a li-
beri arbitrij volũtate q̃ ↄſiſtit in conſenſu.
Sic ergo dicẽdũ ꝙ ꝑ ſe ↄcupiſcentia ꝓ vt ẽ
in ↄſenſu rationalis volũtatis ꝓhibet̃ in

iſtis preceptis. Concupiſcentia vero que ẽ
in delectatione ſenſualitatis vel ex ſugge
ſtione ꝓhibet̃ ſimplicit̃ ſed tñ ſm quid: q̃
nõ erat ꝓhibendũ ne ille cõcupiſcẽtie ſint ĩ
nobis: q̃ h̃ eſt nobis ĩpoſſibile: ſ; ꝓhiben-
tur ne ſequamur eas: ſm illud Eccl. xviij.
Poſt ↄcupiſcẽtias tuas ñ eas. Ire aũt idẽ
ẽ ꝙ ↄſentire. Cõcupiſcẽtias aũt ſuggeſtio-
nis ⁊ delectatiõis nõ ꝓhibet ꝓprie: ſ; ex ꝓ-
hibitiõe ↄſenſus oſtẽdunt̃ eẽ male ⁊ vitã-
de. Sic ẽ nõ ꝓhibet̃ mot⁹ concupiſcẽtie q̃
ↄſiſtit infra limites ſẽſualitatis: ſ; directe
prohibet̃ cõſenſus volũtatis in op⁹ vl' dele
ctationẽ: hec ille. Hic queri põt vtrũ vo-
luntas moueri poteſt a paſſionib⁹ appeti-
tus ſenſitiui: ꝙ̃ptim cũ motor ſupior non
mouet̃ ab inferiori: ſicẽ aĩa nõ mouet̃ a cor
pore: ſ; ecõuerſo. Volũtas aũt q̃ eſt appeti
tus rõnis cõparatur ad appetitũ ſenſitiuũ
ſicut motor ſupior ad inferiorẽ. Dicit enim
phus in. iij. de aĩa ꝙ appetit⁹ rõnis mouet
appetitũ ſenſitiuũ ſicẽ in corporib⁹ celeſtib⁹
ſpera mouet ſperã. Nulla etiã potẽtia paſ-
ſiua mouet̃ niſi a ſuo obiecto: volũtas aũt
eſt potẽtia actiua ⁊ paſſiua ſimul inq̃ntũ eſt
mouẽs mota: ſicẽ ĩ. iij. de aĩa phs dicẽ vliter
de vi appetitiua. Sed paſſio appetitus ſen
ſitiui non eſt obiectũ volũtatis ſed magis
bonũ rationis ergo ⁊c̃. Ad hoc dicendum
ſcđm Thomã in prima. 2e. q. lxxvij. ꝙ paſ-
ſio appetit⁹ ſenſitiui non poteſt directe tra
here voluntatẽ vel mouere ſed hoc poteſt
indirecte dupliciter. Uno modo ſcđm quã-
dam abſtractionem: cum enim omnes ani-
me potentie radicentur in vna eſſentia ani
me: neceſſe eſt ꝙ quando vna potentia in-
tenditur in ſuo actu ⁊ altera in ſuo actu re-
mittatur vel etiam totaliter ĩpediatur: tũ
quia omĩs virtus ad plura diſperſa fit mi-
nor: vnde econtrario quãdo intenditur cir
ca vnum minus poteſt ad alia diſpergi: tũ
quia in operibus anime animalibus req̃rit
tur quedam intentio que dum vehement̃
applicatur ad vnum non poteſt alteri ve-
hementer attendere: ⁊ ſcđm hunc motum
per quandam diſtractionem quando mo-
tus appetitus ſenſitiui fortificat̃ ſcđȝ quã-
cunq; paſſionem: neceſſe eſt ꝙ remittatur
vel totaliter impediatur motus propri⁹ ap
petitus rationalis qui eſt voluntas. Alio
modo ex parte obiecti voluntatis quod ẽ
bonum ratione apprehenſum. Impeditur
enim iudicium ⁊ apprehenſio rationis pro
pter vehementem ⁊ inordinatam apprehẽ-

ſionem imaginationis ⁊ iudicium virtutiſ
eſtimatiue. Manifeſtum eſt autẽ ꝙ paſſio-
nem appetitus ſenſitiui ſequitur imagina-
tionis apprehẽſio: ⁊ iudicium eſtimatiue:
ſicut etiam diſpoſitionem lingue ſequitur
iudicium guſtus. Unde videmus ꝙ homi
nes in aliqua paſſione exiſtentes: non faci
liter auertunt imaginationem ab his cir-
ca que afficiuntur: ⁊ per conſequẽs iudici
um rationis plurimum ſequitur paſſionẽ
appetitus ſenſitiui. Nam talis paſſio cau-
ſat quandam immutationem corporalẽ ex
qua ratio quodammodo ligatur ne libere
in actum exeat: ſicut etiã ſomnus vl' ebrie-
tas quadam corporali tranſmutatione fa-
cta ligant vſum rationis. Et ꝙ hoc contin
gat in paſſionibus ex hoc patet ꝙ aliquan
do cum paſſiones multum intendũtur: ho
mo totaliter vſum rationis amittit. Multi
nanq; propter abũdantiam amoris ire tri-
ſticie ⁊ huiuſmodi ſunt in inſaniam verſi.
Cum igitur iudiciũ rationis ſequitur paſ-
ſionem appetitus ſenſitiui: conſequens eſt
vt etiam motus voluntatis qui natus ẽ ſe-
qui rationis iudiciũ ſequatur etiam paſſio
nem appetit⁹ ſenſitiui. Et hoc eſt quod di-
cit apoſtolus ad Romanos. vij. Uideo ali
am legem in membris meis repugnantem
legi mentis mee: ⁊ captiuantẽ me in legem
peccati. Et hoc legitur de iudicibus inue-
teratis dierũ malorum: dicente Daniele ꝓ-
pheta eiuſdem. xiij. Cõcupiſcentia ſubuer-
tit cor tuum. Ad laudẽ.

De delectationibus corporalibus ⁊ ſpiritualibus bonis ⁊ malis ⁊ vtrũ in ſenſualitate poteſt eẽ peccatum mortale aut in conſenſu rationis inferioris: ⁊ de conſenſu in delectationẽ: Sermo III

Non concupiſces.

n Exo. xx. Expediti de cogitatione
⁊ affectione que oriuntur ex dia-
bolica ſuggeſtione. Jam vidẽdũ eſt de ter-
tio qđ oritur ex eadẽ ſuggeſtione quod eſt
A delectatio. Eſt autẽ delectatio ſm phum
in vij. ⁊. x. Ethic̃. operatio cõnaturalis nõ
impedita. Et nõ ẽ ſolũ in appetitu ſẽſitiuo:
de q̃ dicẽ phus in. j. Rhetor. ꝙ delectatio ẽ
mot⁹ quidã ſenſibilis: ⁊ tũc cõis ẽ nobis ⁊
brutĩs: ſ; etiã in appetitu ĩtellectiuo q̃ dicit̃
volũtas qđ innuit ps. xxxvj. cũ dicẽ. Delecta
re in dño. Nã ad deũ nõ põt extẽdi appeti-
tus ſenſitiuus ſed ſolum intellectiuus. Et
hoc innuit philoſophus in. x. Ethicoꝝ di-
cens: ꝙ ſcđm omnem ſenſum eſt delectatio
ſimiliter autem ⁊ ſcđm intellectuȝ ⁊ ſpecu-
lationem. Et ſicut primam delectationẽ cõ
munẽ habem⁹ cũ brutis: ſic ſecundã cõmu-
nẽ habem⁹ cũ ſpiritib⁹ intellectualib⁹. Ue-
rũtamẽ hoc intereſt inter delectationẽ vtri
uſq; appetit⁹: q̃ delectatio appetit⁹ ſenſibi
lis eſt cũ aliqua tranſmutatiõe corporali:
ſed delectatio appetitus intellectiui nihil
aliud eſt q̃ ſimplex motus volũtatis: ⁊ ſic
non eſt ſolũ in homĩe ſed etiã in deo ⁊ an-
gelis. Dicit enĩ phus in vij. Ethico. ꝙ deus
vna ſimplici operatiõe gaudet. Dicit etiaȝ
Dyo. in ſ̃. celeſtis hierar. ꝙ angeli nõ ſunt
ſuſceptibiles noſtre paſſibilis delectatiõis.
ſed cõgaudẽt deo ſcđm incorruptionis leti
ciã. Et iterũ dicit ibidẽ ꝙ homines ſancti
multotiens fiunt in participatiõe delecta-
tionũ angelicarũ. Ex quibus concludit̃ ꝙ
duo ſunt genera delectationũ. Quedã enĩ
ſunt delectationes corporales que ſunt ſm
partẽ ſenſitiuã: ⁊ has delectationes pluri-
mi nitunt̃ adipiſci: quia bõa ſenſibilia ſũt
magis ⁊ plurib⁹ nota. Et etiã quia homi-
nes delectatiõib⁹ indigẽt vt medicinis cõ-
tra multiplices dolores ⁊ triſticias: ⁊ quia
plures hoĩm ad delectatiões ſpũales ꝑci-
pue ꝟtuoſoꝝ ꝑtigere nõ pñt: ideo declinãt
ad corpales. Quedã ꝟo ſũt ſpũales. ſ. ſm
mẽtẽ: de q̃b⁹ dicẽ phs in. x. Ethic̃. ꝙ maxia
delectatio ẽ q̃ ẽ ſm opationẽ ſapiẽtie. Qđ
innuit ps. cxviij. dicẽs: Q̃ dulcia faucib⁹
meiſ eloq̃a tua ſup mel ori meo. Hic ẽ q̃rit
põt vtrũ in vtroq; genere delectationũ q̃dã
delectatiões ſũt nãles ⁊ q̃dã ĩnaturales: ſi
cut. ſ̃. dictũ ẽ ſmõe ꝑcedẽti: ꝙ q̃dã ſũt ↄcu
piſcẽtie nãles ⁊ q̃dã nõ naturales. Et vide
tur q̃ qđ ẽ ↄ naturã ẽ violentũ: ſicẽ ꝙ lapis
aſcẽdat ſurſũ ⁊ ignis deorſũ: ſ; omĩe violen
tũ ẽ ↄtriſtãs: vt dr in. v. Methaph̃. cũ eniȝ
delectatio in affectib⁹ aĩe ꝓportionet̃ q̃eti
in corpib⁹: ⁊ appetit⁹ corpis naturalit̃ non
q̃eſcat niſi ĩ loco ↄnaturali: ſeq̃t̃ ex h̃ ꝙ ap
petit⁹ aĩalis q̃ ẽ delectatio nõ põt eẽ niſi in
aliq̃ ↄnaturali. Ad hoc dicendũ ſm Tho.
prima. 2e. q. xxxj. ꝙ naturale dicit̃ illđ qđ
eſt ſ; naturã vt habet̃ in. ij. Phyſico. Na
tura aũt in homĩe dupliciť ſumi põt. Uno
modo ꝓ eo qđ ↄdiuidit̃ rõni vt ẽ illđ qđ ẽ
cõe homĩ cuȝ alijs animalib⁹: ⁊ ꝑcipue qđ
ratiõi nõ obedit: ⁊ ſm h̃ ea q̃ pertinent ad

conſeruationē corpis vel ſm indiuiduū vt
cibus et pot⁹ ⁊ ſilia: vel ſm ſpeciē ſicͭ viſus
venereoꝝ: dicunt̃ homi delectabilia natu/
ralit̃. Alio mō pōt in hoīe ſumi natura ꝑut
intellect⁹: ⁊ rō eſt potiſſime natura homīs:
q̄ꝛ ſm eam hō in ſpē cōſtituit̃: ⁊ ſm hoc na
turales delectatiōes hoīm dici poſſūt que
ſunt in eo qd̄ cōuenit ei ſm rōnem: ſicͭ dele/
ctari in ꝯtēplatiōe veritatis ⁊ in actib⁹ vir/
tutū eſt homī naturale. Scd̄m vtraſq̄ igit̃
delectatiōes querit aliq̄s eſſe innaturales
ſimpliciter loquēdo ſ; cōnaturales ſm q̄d.
Conuenit enī in aliquo indiuiduo corrūpi
aliqd̄ principioꝝ naturaliū ſpeciei: ⁊ ſic id
qd̄ eſt ꝯ̄ naturā ſpeciei: fieri pōt ꝑ accidēs
naturale huic indiuiduo: ſicͭ natura vini ē
ꝙ calefacit: qd̄ tñ ꝑ accidēs naturalit̃ infri
gidat: vtpote ſi factū fuerit acetoſum. Sic
ḡ cōtingit ꝙ id qd̄ eſt ꝯ̄ naturā homīs vel
q̄tū ad corpis ꝯſeruationē vel etiā q̄tū ad
rōnē fiat huic homī cōnaturale ꝓpter ali/
quā nature corruptionē in eo exiſtē: q̄ qui/
dē corruptio pōt eſſe vel ex ꝑte corpis vl̄ ex
egritudine: ſicͭ febricitātib⁹ dulcia vident̃
amara ⁊ ecōuerſo: ſiue ꝓpter malā cōplexi/
onē: ſicͭ aliqui delectant̃ in comeſtione t̄re
vel carbonū vel aliquoꝝ hmōi. Vel etiā ex
ꝑte aīe: ſicut ꝓpter cōſuetudinē aliqui dele
ctant̃ in comedēdo homīes vl̄ in coitu be/
ſtiarū aut maſculoꝝ aut alioꝝ hmōi: q̄ non
ſunt ſm naturā hūanā. Sūt igit̃ in ꝑte ſen
ſitiua quedā delectatiōes naturales ⁊ q̄dā
non naturales q̄. ſ. ſunt cū ratiōe. Vel ſicut
Damaſ. ⁊ Grego. nicen⁹ dicunt quedā ſunt
corpales ⁊ quedā aīales qd̄ in idem redit.
Delectamur enī ⁊ in his q̄ naturalit̃ cōcu/
piſcim⁹ ea adipiſcētes: ⁊ in his q̄ ſm rōnē
cōcupiſcim⁹: ⁊ tūc ſortit̃ nomē gaudij. Nā
gaudiū nō attribuim⁹ brutis aīalib⁹: ſ; ſo/
lū habet locū in delectatiōe q̄ cōſequit̃ ra/
tionē. Solū aūt nomē delectationis, attri/
buim⁹ etiā brutis: ⁊ ſic de omīb⁹ de quib⁹
eſt delectatio pōt etiā eſſe gaudiū in hñti/
bus rōnē: q̄uis nō ſꝑ de oīb⁹ ſit gaudiū:
q̄ꝛ q̄nq̄ quis aliquā delectationē ſentit ſm
corp⁹: de q̄ tñ nō gaudet rōnē: ⁊ ſic vt dicit
Auicēna in ſuo li. de aīa. Gaudiū ē quedā
ſpēs delectiōes: ſicͭ leticia: exultatio: iocū/
ditas ſunt effectus delectatiōis. Eſt enī le/
ticia īpoſita a delectatōe cordis q̄ſi laticia.
Exultatio xͦo dicit̃ a ſignis exteriorib⁹ de/
lectatiōis interioris: inquātū interi⁹ gau/
diū ad exteriora proſilit. Iocūditas aūt dr̄
a quibuſdā ſpecialib⁹ leticie ſignis vl̄ effe/
ctibus: nec eiſdē nomībus vtimur niſi ī na
turis rōnalib⁹. Sed ad cepta redeamus. B
Generalit̃ ḡ notandū ꝙ oīa que cōcupiſci/
mus ſm naturā: poſſum⁹ etiā cū delectati/
one rōnis cōcupiſcere: ſ; nō ecōuerſo. Et q̄ꝛ
ſicut dictū eſt delectatio in affectib⁹ aīe ꝓ/
portionat̃ quieti in corpib⁹ naturalib⁹: idō
ſicut due quietes ſunt ꝯ̄rie: vtpote q̄ ſunt ī
cōtrarijs termīs. ſ. quies q̄ eſt ſurſum ei q̄
eſt deorſum: vt dicit̃ in. v. phicoꝝ: ſic ⁊ in
affectib⁹ aīe cōtingit eē duas delectatiōes
contrarias vna q̄rit q̄ ſurſum ſunt ⁊ alia q̄
deorſum. Unde oīs delectatio in ſ; eſt vni/
formis: ꝙ eſt quies: quedā in aliquo bono
⁊ ſm hoc pōt dici regula quedā vel mēſura
moralis boni vl̄ mali. Pro quo nota: ꝙ vt
dicit phus in. x. Ethicͭ. quidā phi poſuerūt
oēs delectatiōes eſſe malas. Cui⁹ rō fuiſſe
videt̃: q̄ꝛ ſuā intentōez referebāt ad ſolas
delectatiōes ſenſibiles ⁊ corpales q̄ ſūt ma
gis manifeſte: nā ⁊ in ceteris intelligibilia
a ſenſibilib⁹ antiqui phi non diſtinguebāt
nec intellectū a ſenſu: vt dicit̃ in. iij. de aīa.
Delectatiōes aūt corpales arbitrabant̃ di
cendas oēs eē malas: vt ſic homīes q̄ ꝓni
ſunt ad delectatiōes īmoderatas: ſe retra/
hentes a delectatiōibus: ꝑueniant ad me/
diū virtutis. Sed hec eſtimatio nō fuit cō/
ueniens: eo ꝙ nullus ſine aliqua ſenſibili
⁊ corpali delectatiōe viuere poſſit. Ecōtra
xͦo ſicut poſuerūt aliqui Stoycoꝝ: omnes
delectatiōes eſſe bonas: ſicͭ Epicuri poſue/
rūt delectationē ſm ſe eſſe bonā: ⁊ ꝑ conſe/
quēs oēs delectiōes eſſe bonas. Qui ex ſ;
decepti vident̃: ꝙ non diſtinguebāt int̃ id
qd̄ eſt bonū ſimplicit̃: ⁊ id qd̄ eſt bonū quo
ad hunc. Simplicit̃ enī bonū eſt qd̄ ſm ſe
bonū eſt. Cōtingit aūt qd̄ nō ſm ſe bonum
eſt huic eſſe bonū dupliciter. Uno mō: q̄ꝛ ē
ei cōueniens ſm diſpoſitionē in q̄ nūc eſt:
que tñ nō eſt naturalis: ſicut leproſo bonū
eſt aliq̄ venenoſa q̄nq̄ comedere q̄ nō ſunt
ſimpliciter cōuenientia cōplexioni hūane.
Alio mō: q̄ꝛ id qd̄ eſt nō cōueniēs: eſtimat̃
vt cōueniēs: ⁊ q̄ꝛ delectatio ē quies appeti/
tus in bono ſi ſit ſimplicit̃ bonū in q̄ qui/
eſcit appetitus: erit ſimplicit̃ delectio ⁊ ſim
plicit̃ bona. Si aūt nō ſit bonū ſimpliciter
ſed quo ad hūc: tūc nec delectatio eſt ſim/
pliciter: ſed huic nō eſt bona ſimplicit̃ ſed
bona ſm quid vel apparēs bona. His igit̃
erroribus omiſſis dicendū eſt: ꝙ ex quo vt
dictum eſt: delectatio eſt quies appetitiue
virtutis ī aliq̄ bono amato: illa delectatio
eſt bona in qua requieſcit appetitus ſupe/
rior vel inferior ſm ꝙ cōuenit ratiōi: ⁊ ecō/
tra mala eſt cū huiuſmodi quies diſcordat
a ratione ⁊ diuina lege. Nā bonitas ⁊ ma/
licia moralis principalit̃ ī appetitu ſuꝑiori
id eſt volūtate cōſiſtit q̄ vtrū bona vel ma/
la ſit ex fine cognoſcit̃. Hoc autē tenet̃ pro
fine in quo volūtas quieſcit: quies aūt vo
lūtatis ⁊ cuiuſlibet appetit⁹ in bono eſt de/
lectatio: ⁊ ideo ſm delectationē volūtatis
humane ꝑcipue iudicat̃ homo bonus vel
malus. Eſt enī bonus ⁊ virtuoſus q̄ gau/
det in opibus virtutū: malis aūt qui gau/
det in opibus malis. Verūtamē delectati/
ones appetitus ſenſitiui nō ſunt regula mo
ralis bonitatis vel malicie: q̄ꝛ cibi ⁊ potus
et ſimilia cōmuniter delectabiles ſunt bo/
nis ⁊ malis ſm appetitū ſenſitiuū: ſed vo/
lūtas bonorū in eis delectat̃ ſm cōuenien/
tiā rationis quā nō curat volūtas maloꝝ.
Secūdo queri pōt: vtrum in ſenſualitate
poſſit eſſe peccatū mortale: ꝑſertim cū act⁹
ex obiecto cognoſcit̃. ſed circa obiecta ſen/
ſualitatis ꝯtingit peccare mortaliter: ſicut
circa delectabilia carnis: vnū mortale pecca
tū virtuti contrariat̃: ſed virtus eſſe pōt in
ſenſualitate: quia dicit phus in. iij. Ethicͭ.
ꝙ tēperantia ⁊ fortitudo ſunt virtutes ir/
rationabiliū partiū. Ad hoc dicendū: ꝙ ī
ſenſualitate quidē pōt eſſe peccatū veniale
ſed nō mortale. Cuius ratio eſt: q̄ꝛ illud qd̄
facit homo ſine deliberatiōe rōnis nō ꝑfe/
cte facit: q̄ꝛ nihil opat̃ ibi id qd̄ eſt in homi
ne ꝑncipale: ⁊ ſic nō eſt ꝑfecte actus huma
nus: ⁊ ꝑ ꝯſequēs non pōt eſſe ꝑfecte actus
virtutis vel peccati: ſed eſt aliqd̄ imꝑfectū
in genere horū: ⁊ idō talis mot⁹ ſenſualitat̃
rationē ꝑueniens eſt peccatū veniale tanq̄
quoddā imꝑfectū in genere peccati: pecca/
tū autē mortale nō pōt eſſe in ſenſualitate
ſed ſolū in ratione: quia lic; actus ſenſua/
litatis concurrere pōt ad peccatū mortale:
tamē actus peccati mortalis nō hab; ꝙ ſit
peccatū mortale ex eo ꝙ eſt ſenſualitatis: ſ;
ex eo qd̄ eſt rōnis cui⁹ eſt eligere ⁊ in finem
ordinare. Nimirū cum ⁊ oīe peccatū etiā
veniale ſit formaliter in rōne vel volūtate:
qd̄ patet: q̄ꝛ ratio quā ſequit̃ volūtas du/
plicem actū habet: vnū ſm ſe in compatiōe
ad ꝓpriū obiectū: inquātum ſc; errat a co/
gnitione veri: qd̄ illi reputat̃ in peccatu;:
quādo habet ignorantiā vel errorem circa
id qd̄ ſcire debet ⁊ poteſt. Aliuм xͦo actū
habet: q̄ꝛ ip̄a eſt directiua aliaꝝ viriū. Cū
igit̃ act⁹ inordinatos inferiorū viriū poſt
aliqualē ꝑceptionē nō coarcet vel etiā im/
perat: tūc etiā imputat̃ ei in peccatū. Nec
obſtat ꝙ volūtas eſt ſubiectū peccati: dicē
te Aug. in in li. retractationū: ꝙ volūtas ē
qua peccat̃ ⁊ recte viuit̃: q̄ꝛ motus volun/
tatis dici poteſt rōnalis ⁊ actus rōnis dici
pōt volūtari⁹: q̄ꝛ volūtas quodāmō inuet
⁊ ꝑcedit rōnem ⁊ rō quodāmō voluntatē: ⁊
ſm ſ; peccatū inuenit̃ ī rōne: vel ꝑut eſt de/
fect⁹ eius volūtarius: vel ꝑut actus rōnis
eſt ꝓpriū principiū actus volūtatis. Uñ ſm
ſm Alteū. li. ij. ti. vij. peccatū tam ſpūale q̄
carnale pōt eſſe in rōne ſine hoc ꝙ oriat̃ ex
ſenſualitate. Hinc dicit Aug⁹. xiiij. de ciui.
dei: ꝙ qui oīa aīe mala putāt ex corpe acci/
diſſe ſunt in errore: pōt enim homo eligere
actū gule ⁊ luxurie non incitatus aliqua
paſſione: q̄uis frequēter peccata carnalia
oriant̃ ex ſenſualitate. Suꝑior etiā portio
rōnis poteſt ſine inferiori peccare tam mor
taliter q̄ venialiter: tam peccato carnali q̄
ſpūali: ⁊ ſumit̃ hec ratio ꝑut comprehēdit
intellectū ⁊ volūtatē: hec ille poſt Richar/
dum. Quartū autē quod oritur ex dia/
bolica ſuggeſtione eſt cōſenſus in peccatū: C
qui ſequit̃ delectationē. Iſte autē conſen/
ſus eſſe poteſt vel in delectationem peccati
mortalis: vel in actū peccati mortalis. Vel
etiā fieri pōt ſm inferiorē partē rōnis: vel
etiā ſm ſuꝑiorē partē. Uñ in ꝓgreſſu pec/
cati compat Aug. xij. de ciui. dei. c. xij. ſen/
ſualitatē ſerpenti: inferiorē rationē mulieri
⁊ ſuꝑiorem rationē viro: que compatio ꝓ/
prie locu; habet in peccatis que oriunt̃ ex
paſſione ſicut cōiter peccata carnis. Ad
cui⁹ euidentiā queri pōt: vtrū in inferiori
ꝑte rōnis pōt eſſe peccatū mortale ſine con
ſenſu ſuꝑioris ꝑtis: ꝑſertim cū cōſenſus in
delectationē peccati mortalis ad inferiorē
ꝑtē rōnis ꝑtineat: vt dicit Aug⁹. xij. de tri/
nitate: qui tñ ꝯſenſus ſm veriorē ⁊ ſolēni/
orē opinionē doctorū eſt mortale peccatū.
Ad hoc dicendū ſm Bonauen. ꝙ peccatū
mortale dicit deordinationē a deo q̄ eſt cu;
cōtemptu ⁊ ꝯſenſu. Talis aūt deordinatio
ē ꝑ auerſionē ⁊ ſ; eſt ꝑtis ſuꝑioris: nā cui⁹
eſt cōuerti: eius etiam eſt auerti. Cōſentire
xͦo eſt eius cui⁹ ē iudicare ⁊ regere: hoc au
tē eſt ꝑtis ſuꝑioris: ⁊ ideo nō pōt aliqd̄ eſſe
peccatū mortale ī nobis qd̄ ꝑti ſuꝑiori non
imputet̃ ⁊ in q̄ ip̄a non deordinet̃. Pōt tñ
inferior portio rōnis ſiue mulier ſiue viro
comedere: id eſt delectari: ⁊ hoc patet in ꝓ/

greſſu temptatiõis ⁊ delectatiõis carnalis
cum incipit a ſenſualitate: tūc enī ſenſuali-
tas primo delectaꝛ in apprehēſione delecta
bilis: ⁊ hoc ex ſubreptiõe: ⁊ eſt peccatū ve-
niale: deinde prima ps rõnis inferior: q̄ ſcꝫ
motus interiores ⁊ affectus habet iudica-
re ⁊ cognoſcere: hoc enī nõ eſt potentie ſen
ſitiue talē delectationē aduertit: ⁊ tūc ſi ſta
tim eam repellit nõ cõſentiēdo erit veniale
peccatū: aut nõ repellit eā ſed retinet: hoc
fieri põt tripliciter. Primo: q̄ ei diſplicet
tam interior delectio q̄ etiā operis cõſum-
matio ſed piculū delectatiõis nõ aduertit:
nec eā repellit ⁊ tūc nõ peccat mortalr: gra
uius tñ peccat q̄ ſi ſtatim viriliꝛ repuliſſet.
Aut etiā piculū aduertit nec tñ illā delecta
tionē aduertit ſ reuolui ſinit in hmõi cogi-
tatiõib⁹: et tūc ſm multos doctores peccat
mortaliꝛ: q̄ licꝫ ibi nõ ſit cõſenſus expſſus
eſt tamē interpretatiuus: ⁊ licꝫ comedit ſola
mulier ſm Bonauē. peccatū tamē illud im
putaꝛ viro: id eſt ſupiori rõni: q̄ cum eā cõ
peſcere teneꝛ nõ cõpeſcuit: vnd̄ q̄uis qui-
dam negant in illa cõpeſcendi negligentia
eſſe peccatū mortale quātūcūqꝫ q̄s aduer-
tit piculum: tamē via tutior eſt tenenda: et
ſi cui hoc cõtingit ſanū eſt cõſiliū q̄ de ipſo
tanq̄ de mortali peniteat. Et hoc intelligē
dum eſt de delectatiõe que cõſurgit ex dele
ctatione carnalis opis: q̄ talis cogitatio
magis inficit ⁊ incitat ad libidinē. Illa vo
cõplacentia vel delectatio q̄diu ratio ſupe
rior in eam nõ cõſentit expſſe vel interpta-
tiue iudicaꝛ eſſe peccatū inferioris portio-
nis ſm ſe: ⁊ eſt pctm̄ veniale: ⁊ tūc ſola mu-
lier comedit ſine cõſenſu viri. Nā qd̄ dicit
Aug⁹. xij. de ciui. dei. c. xij. q̄ ſi ſola mulier
id eſt inferior portio comedat de re illicita
totus hõ damnaꝛ: hoc intelligiꝛ qñ mulier
comedit cū ꝯſenſu viri interptiue. Secūdo
placet quidē ei delectatio ſed diſplicet pec-
cati ꝯſummatio: ⁊ tūc eſt ibidē ꝯſenſus ſe-
miplen⁹: eo q̄ cõſentit in delectationē pec-
cati ⁊ nõ in opus. Põt etiā in ſola delecta
tione cõſenſus eſſe plenarius ſaltē inferio-
ris ptis rõnis. Utrū autē talis cõſenſus in
delectationē peccati mortalis ſit peccatum
mortale diuerſe ſunt opiniones. Dicit enī
Richardus: q̄ ſi volūtas tādiu moraꝛ in
complacentia cogitate delectatiõis deordi
nate: q̄ eque deordinaꝛ ac ſi ſtatim cõſen-
ſiſſet in actū: tunc etiā portio ſuperior con-
ſit interptatiue: q̄ tanta negligentia tunc
equiualet expſſo cõſenſui. Dicūt etiā Bo-
nauē. ⁊ Alex. angli. q̄ cõſenſus in delecta-
tionē alicui⁹ actus q̄ ex genere ſuo eſt mor
tale peccatū cõſtituit etiā mortale peccatū:
quidā vo dicūt talē cõſenſum eſſe peccatū
veniale. Quorꝫ opiniones Tho. cõcorda-
re volēs in pma 2ᵉ. q. lxxiiij. dicit inꝛ alia:
q̄ aliquis de fornicatione cogitans duob⁹
modis delectari poteſt. Uno mõ de ipſa co-
gitatiõe. Delectatio autē de cogitatiõe ipſa
ſequiꝛ inclinationē affectus in ipſam cogi-
tationem: ipſa autem cogitatio ſm ſe nõ eſt
peccatū mortale imo quādoqꝫ veniale tm̄:
vt cum quis inutiliꝛ cogitat: quādoqꝫ vo
ſine peccato oīno vt cum vult de ea pdica-
re vel diſputare: vel ſicut cõtingit in cõfeſ-
ſionib⁹ audiēdis: i cõſilijs dandis ⁊ ſilib⁹.
Et ideo p ꝯñs affectio ⁊ delectatio q̄ eſt de
cogitatiõe fornicatiõis nõ ē de genere mor
talis peccati: ſed qñqꝫ eſt veniale: qñqꝫ nul
lū. Unde nec cõſenſus in talē delectationē eſt
peccatū mortale: ⁊ ſm hoc habet hec opi-
nio veritatē que dicit q̄ cõſenſus i delecta-
tionē eſt tm̄ veniale: vñ ſicut cõſenſus i pec
catū qd̄ eſt veniale ex genere ē veniale: ſic
etiā cõcludi poteſt q̄ cõſenſus in delecta-
tionē que eſt de ipſa vana cogitatiõe forni-
cationis eſt peccatū veniale. Alio mõ dele-
ctari quis põt de fornicatiõe cogitata vl̄ de
ipſo actu fornicatiõis cogitato: que delecta
tio cõtingit ex hoc q̄ affectio cogitātis eſt
inclinata in talē actū. Unde q̄ aliquis con
ſentiat in talē delectationē nihil aliud ē q̄
q̄ ipſe cõſentiat in h̄ q̄ affect⁹ ſuus ſit in for
nicationē inclinatus. Nullus enī delectaꝛ
niſi in hoc qd̄ eſt cõforme eius appetitui: q̄
autē aliquis eligit ex deliberatiõe q̄ eius
affectus cõformeꝛ his que ſm ſe ſunt pec-
cata mortalia eſt peccatum mortale: ⁊ ideo
talis cõſenſus in delectationē peccati mor-
talis eſt mortale peccatū: ⁊ ſm hoc intelli-
giꝛ opinio que dicit q̄ cõſenſus in delecta-
tionē eſt mortale peccatū. Nam delectatio
q̄ habet actū exteriorē p obiecto nõ poteſt
eſſe abſqꝫ cõplacentia exterioris actus ſm
ſe: etiā ſi nõ ſtatuaꝛ implendū ppter ꝓhi-
bitionē alicui⁹ ſupioris: ⁊ ideo ſi talis act⁹
eſt inordinatus vl̄ mortalis erit p ꝯſequēs
⁊ delectatio de eo deliberate cõcepta: ſicut
etiam cõſenſus in delectationē que pcedit
ex cõplacentia actus homicidij vl̄ alterius
prohibiti cogitati eſt peccatū mortale: ſed
non cõſenſus in delectationē que procedit
de complacētia cogitatiõis hmõi actuum.
Et q̄uis ꝯſenſus in delectationē cogitati-
nis ad inferiorem rationē ptineat: ſicut ad
ipſam pertinet cogitare inquātum accipiꝛ
inordinatū ad aliam actionē: tamē de hoc
ipſo qd̄ eſt cogitare vel nõ cogitare inquā-
tum conſideraꝛ vt actio quedā nõ ordina-
ta ad aliam actionē ſed exercitata ad ppriā
oblectationē: ratio ſupior habet iudicium
⁊ finaliter de delectatione cõſequēte: vnde
conſenſus in delectationē operis ptinet ad
ſuperiorē rationē ſicut ⁊ cõſenſus in opus.
Preterea ratio inferior auerti poteſt a ra-
tionibus eternis: quia ⁊ ſi nõ intendit eis
vt ſm eas regulans qd̄ eſt ppriū ſupioris
rationis: tamē intendit eis vt ſm eas regu
lata: ⁊ hoc modo ſe ab eis auertens morta-
liter peccare poteſt. Nam ⁊ actus inferiorꝫ
virium ⁊ etiā exteriorū membrorꝫ eſſe poſ-
ſunt peccata mortalia: ſm q̄ deficit ordina
tio rõnis ſupioris regulātis eos ſm ratio-
nes eternas. Tertio deniqꝫ placet ei nõ ſo-
lum ipſa delectatio ſed etiā opis cõſumma-
tio: ſcꝫ ſi facultas adeſſet: ⁊ talis cõſenſus
eſt rõnis ſupioris ⁊ eſt mortale peccatū cõ-
meſtione mulieris ⁊ viri ſimul cõcurrente:
⁊ talis dicitꝛ expſſus cõſenſus ſupioris ra-
tionis: q̄ tunc moueꝛ voluntate plenaria.
Eſt ergo peccatū mortale in his generib⁹
peccatorꝫ que ſunt ex genere ſuo mortalia:
ſecus tamē ſi venialia. Ad laudē dei.

De peccato rationis ſupioris ⁊ volūtate mala puniēda vel bona ꝓmianda: ⁊ de peccatis ex ignorā-tia infirmitate ⁊ malicia: Ser. IIII

Non cõcupiſces ⁊c.

n Exo. xx. Cū in pcedētibus tactū
ſit q̄ nõ ſolum volūtas poſſit eſſe
ſubiectū peccati dicēte Aug. in li. retracta-
tionū: q̄ volūtas eſt q̄ peccaꝛ ⁊ recte viuiꝛ
ſed etiā q̄ rõ põt eſſe ſubiectū peccati eodē
Augu. dicēte. xij. de trini. q̄ peccatū eſt in
rõne inferiori ⁊ ſupiori. Ideo ad maiorē
A euidentiā pmo q̄ri põt: vtrū i ſupiori rõne
poſſit eſſe peccatū veniale ſm ſeipam: id eſt
ſm q̄ inſpicit rõnes eternas vel ſm q̄ ē di
rectiua inferiorꝫ viriū: id eſt ſm q̄ ꝯſentit i
actū peccati. Ad cui⁹ q̄ſtiõis elucidationē
no. q̄ rõ duplicē hꝫ actū. Unū ſm ſe in cõ-
paratione ad ppriū obiectū qd̄ ē cogſcere ali-
qd̄ verū. Aliū aūt ſm q̄ eſt aliarꝫ viriū di-
rectiua. Et vtroqꝫ mõ cõtingit eſſe pctm̄ in
rõne: vel in cognitiõe veri errando: vel in-
ordinatos actus inferiorꝫ viriū imperādo
ſeu poſt deliberationē ſiue pceptionē tales
actus nõ cohercēdo. Queriꝛ ꝙ vtrū talia
peccata inquātū cõcernunt ſupiorē rõnem
poſſunt eſſe venialia. Ad hoc dicendū ſm
Tho. pma 2ᵉ. q. lxxiiij. q̄ vt Aug⁹. diē. xij.
de trini. Ratio ſupior inheret rõnib⁹ eṫnis
cõſpiciēdis aut cõſulēdis. Cõſpiciēdis qui
dem ſm q̄ eorꝫ veritas ſpeculaꝛ: cõſulēdis
aūt ſm q̄ p rõnes eternas de alijs iudicat
⁊ ordinat: ad qd̄ ptinet q̄ deliberādo p ra-
tiones eternas ꝯſentit in aliquē actū infe-
riorū viriū: vel ab eo diſſentit. Aliter ergo
ferꝛ in obiectū ppriū ⁊ aliter in obiecta vi-
riū inferiorꝫ. Nā circa ppriū obiectū habet
duos actus. ſ. ſimplicē intuitū ⁊ delibera-
tionē: ſm q̄ etiam de pprio obiecto cõſulit
rõnes eṫnas. Scdm̄ ꝙ ſimplicē intuitū hr̄e
põt aliquē inordinatū motū circa diuina:
puta cū q̄s patiꝛ ſubitū motū infidelitatꝭ.
Quis aūt infidelitas ſm gen⁹ ſuū ē mor-
tale peccatū: tamē ſubit⁹ infidelitatis mo-
tus eſt veniale peccatū: q̄ pctm̄ mortale nõ
eſt niſi ſit ꝯ legē dei: ſed tales mot⁹ in lege
nõ ꝓhibenꝛ vt dictū eſt: vñ põt aliq̄d eorū
q̄ ad fidē ptinent occurrere ſubito rõni ſub
quadā alia rõne anteq̄ꝫ eterna ratio: id eſt
lex dei ſup hoc conſulaꝛ vel conſuli poſſit:
puta cū q̄s reſurrectiõꝫ mortuorꝫ ſubito ap
phendit impoſſibilē ſm naturā ⁊ ſilꝛ appre-
hēdendo renitiꝛ anteq̄ꝫ tp̄us habeat deli-
berādi: q̄ h̄ eſt nobis traditū vt credendū
ſm legē diuinā. Et hoc mõ circa ppriū obie
ctū etiā ſi ſit pctm̄ mortale ex genere põt rõ
ſupior peccare venialiter in ſubitis motib⁹
ppter impfectiõeꝫ ſubiti act⁹. Uerūtñ ſi poſt
hāc deliberatiõꝫ mot⁹ infidelitatꝭ maneat:
tūc erit pctm̄ mortale ppꝛ deliberatū ꝯſen-
ſum. In obiecta vo viriū inferiorū nõ ferꝛ
niſi inq̄ātū de eis ꝯſulit rõnes eṫnas: ⁊ ſic
nõ ferꝛ in ea niſi p modū deliberatiõis: de-
liberat⁹ aūt cõſenſus i his q̄ ex genere ſuo
ſunt mortalia ē pctm̄ mortale: ⁊ ideo rõ ſu-
perior ſemp mortaliꝛ peccat ſi act⁹ inferiorū
viriū in q̄s cõſentit ſunt peccata mortalia:
q̄ tūc ſe auertit a rõnib⁹ eternis qd̄ i ſupi-
ori rõne fieri nõ põt niſi cū peccato morta-
li. Si tñ actus in q̄s ꝯſentit ſūt peccata ve-
nialia: tunc nõ cõtrariaꝛ rõnib⁹ eternis: q̄
nõ eſt cū auerſiõe a fine vltīo ſ eſt pter eas
ac p ꝯñs tūc ñ peccat mortalr ſ venialr: nā
tūc ſol⁹ ꝯſenſus deliberat⁹ in pctm̄ ē morta
lis: qñ pctm̄ illud in qd̄ ꝯſentit legi diuine
cõtrariaꝛ. Secūdo queri põt: vtrum ſola

volũtas circa delicta ſit puniẽda: ꝑſertim
cũ in his duob⁹ ꝑceptis deus ſolã volũta/
tẽ peccãdi ꝓhibet ⁊ ſm iura volũtas ꝓ fa/
cto reputaꝛ. Hinc etiã ſeruus ſciẽs volũta
tẽ dñi ſui q̃ ꝑcipit nõ cõcupiſces ⁊ nõ faciẽs
eã vapulabit plagis multis. Ad hoc dicẽ/
dũ ſm Johem calð. in ſuis additiõib⁹. Nã
ſi querit: vtrũ puniẽda ſit in foro penitẽti/
ali: tũc ſola cogitatio ſine ꝯſenſu nõ puniꝛ:
qꝛ ꝑ illã nec meremur nec demeremur: cuȝ
ꝑmi mot⁹ nõ ſint in nr̃a poteſtate ⁊ beat⁹ q̃
allidet paruulos ſuos ad petrã: id ẽ ꝑmos
mot⁹ ſuos ad xp̃m q̇ eſt exemplar oĩm vir/
tutũ ⁊ ꝑfecte mortificatiõis: vt legiꝛ ⁊ no/
taꝛ. j. q. iiij. §. ecõtra. Et ſic intelligiꝛ de pe.
diſt. j. c. cogitatio: et. c. cogitatiõis. Si vo
ꝓcedit talis cogitatio ad aliqualẽ delecta
tionẽ leuẽ nec ꝯſentiẽdo: tũc põt dici venia
le pctm̃. Si tñ ꝓcedit ad cõſenſũ tũc ẽ mor/
tale: vt de pe. di. j. c. nunq̃d. et. c. ſi ꝓpterea.
tñ eſt locus penitẽtie quo ad vtrãq3 eccliã
ſcȝ militantẽ ⁊ triũphantẽ: vt patȝ ibidẽ. c.
ſi agam⁹. et. c. quẽ penitet. Si ꝓinde q̃riꝛ
de pena in foro cõtentioſo vel iudiciali: tũc
ſi volũtas ſtetit in finib⁹ ꝯſenſus: ita q̃ ad
nullũ actũ exteriorẽ ꝓceſſit: non mereꝛ pe/
nã ab homĩe: vt dictis. c. cogitatiõis: ⁊ co/
gitatio. Fallit tñ ſm doctores ĩ atrocibus:
vt in hereſi: hoc enĩ eſt crimẽ qð de ſe actũ
exteriorẽ nõ reſpicit ſed ip̃a mala creduli/
tas ip̃m ꝑficit quo ad vtrũq3 forũ. Idẽ di/
cunt in crimĩe leſe maieſtatis ⁊ in ſimonia:
id eſt in ꝓhibitis: qꝛ ſimoniaca: vt extra de
ſimo. c. fi. Cõmuniꝛ enĩ tenẽt doctores qð
ibi habeꝛ. Hanc tñ puto veritatẽ: q̃ iudex
hmõi cogitationẽ non punit niſi ſit pecca/
tũ qð ſolo cõſenſu ſine actu exteriori ꝑfici/
atur: vt dictũ eſt de hereſi. Ius tñ interdũ
punit talẽ cogitationẽ ex quo eſt pctm̃ mor
tale. Impedit enĩ ne aſſ. penitẽtiã celebret ĩ
ſuſceptis ordinibus. Nã ſi volũtas ꝓcedit
ad actũ exteriorẽ ſed actus nõ ꝑficiꝛ: tũc ſi
ſtetit ꝑ eũ qui voluit actũ ꝑficere: nõ puniꝛ
tanq̃ ꝓ cõmiſſo illo delicto ad qð volũtas
fuit: puta de illo q̃ falſauit monetã ⁊ nõ cõ
pleuerat adhuc falſare: iuſte penitudinis
penã euadit: vt. ff. de fal. l. qui falſam: ⁊ no
taꝛ extra de foro cõpe. c. ſi diligẽti: ſed ni/
hilominus puniri debet ꝓ actu illo exteri/
ori: ⁊ ſic intelligiꝛ de homi. c. ꝓ hũani. lib.
vj. Si vo ꝑ eũ nõ ſtetit: tũc ſi ſubfuit impe/
dimentũ iuris: ſm quoſdã nõ punieꝛ pena
q̃ debeꝛ ꝓ illo cõſummato delicto: vt. ff. de
furtis. l. inter oẽs. et. §. penul. q̃ lex loquiꝛ

de furante librã de cõſenſu dñi quẽ datur⁹
fuiſſet q̃ nõ diciꝛ furari: hoc eñ caſu nõ de/
bet puniri pena furti: vt no. xxij. q. ij. c. is
autẽ. in vlti. glo. ⁊ hec opinio benigna eſt.
Verius tñ videꝛ q̃ impedimentũ iuris nõ
obſtet: ex quo ꝓceſſit ad actũ exteriorẽ ⁊ fe/
cit doloſe qð potuit quãtũ in ip̃o fuit: p. c.
nup. et. c. a nobis. de bigamis. Nã ſi ſbfuit
impedimentũ facti: tũc extraordinarie pu/
niri debet: mitius tñ q̃ ſi feciſſet: qð eſt be/
nignũ. Teneꝛ tñ cõiter q̃ in hoc caſu puni
ri debet ac ſi feciſſet dictis. c. nup. et. c. a no
bis. Ciuiliter aũt agi ꝓ illo delicto nõ poſ/
ſet ac ſi cõſumatũ eſſet: niſi cũ delictũ defa/
cili poſſet ĩ exemplũ trahi. Si tñ queriꝛ de
pena impoſita a iure cõi ſine homis miſte/
rio ꝓ illo delicto: tũc illã nõ currit niſi de/
lictũ fuerit ꝯſummatũ: vel niſi aliud in iu/
re ſit exp̃ſſum: vt de elec. c. ꝑpetue. lib. vj.
Deniq3 ſi act⁹ ꝑficiꝛ tũc planũ eſſe q̃ talis
volũtas puniꝛ: niſi ĩ caſib⁹ q̃b⁹ iure ꝑmit/
tente poſt ꝑpetratũ delictũ penitẽs euadit
penã: quoꝝ aliquos collige ex notatis de
elec. q̃ ſic in vlti glo. Hoc tñ nõ eſt ꝓpie de
hac materia: ſicut nec illð qð quidã addũt:
ſcȝ qñ delictũ cõmittiꝛ ſine cogitatiõe vel
volũtate vel qñ pena imponiꝛ certis caſib⁹
ei q̃ nõ deliquit. De his ꝑ Archid. in. j. §. ſi
ergo. xvij. q. j. Tertio queri poteſt: vtruȝ
ergo volũtas hñfaciẽdi debeat haberi pro
facto: ꝑſertim cũ ſcriptũ ſit q̃ deus in iudi/
cio reddet vnicuiq3 ſm opera ſua: vnð nec
bona volũtas malũ opus rectificare põt:
quin potius hõ iudicari debeat ſm demeri
tũ criminoſi op̃is q̃ ſm affectũ bone volũ/
tatis: vt patet ĩ eo qui furaꝛ a diuite vt cõ/
ferat egenti. Ad hoc dicendũ ſm Frãciſcũ
de zab. q̃ ſm doctores in. c. cõſtitutꝭ. extra
de eo q̃ mit. in poſ. Si loq̃mur de naturali
volũtatis opatiõe: tũc in illa nõ ꝯſiſtit me/
ritũ vel demeritũ: ſicut in ꝑmis motib⁹ qui
nõ ſunt ſub nr̃a poteſtate: vt de pe. diſt. j. c.
cogitatiõis. Si vo loquimur de opatione
volũtaria: tũc quo ad eccleſiã triũphantẽ:
ſi voluntas eſt cum plena intentione repu/
taꝛ pro facto tam in ꝑteritũ q̃ etiam in pre
ſens ⁊ futurũ: vnde ſi volũtatem habeo ꝑ/
fectiſſimã q̃ voluiſſem iuiſſe in ꝑteritũ ad
ſanctũ ſepulchrum vel intraſſe religionẽ: ⁊
inuenio adhuc volũtatem ꝑfectiſſimaȝ ea/
dem ꝑficiendi ſi facultas adeſſet: tunc ha/
beo meritũ: quia deus ꝑmiat potius volũ/
tatem q̃ opus. Hinc dicit Tho. ꝑma 2ᵉ. q.
xx. q̃ ſi deſit poſſibilitas volũtate exiſtẽte

B

ꝑfecta: ita q̃ operareꝛ ſi poſſet: tũc defect⁹
ꝑfectiõis q̃ eſt ex actu exteriori: ẽ ſimpliciꝛ
inuoluntarium: inuoluntariũ autẽ ſicut nõ
mereꝛ penã vl̃ ꝑmiũ in operãdo bonũ aut
malũ: ita nõ tollit aliq̃d de premio vl̃ de pe
na: ſi quis inuolũtarie deficiat ſimpliciꝛ ad
faciendũ bonũ vl̃ malũ. Verũtamẽ ꝑ actũ
adiunctũ põt fieri volũtas melior ĩ bonis
ſicut etiã peior in malis: ⁊ hoc tripliciter.
Primo ſcðm numerũ: cũ eñ aliq̃s vult ali
quid facere ſiue bono vl̃ malo ſed tũc qui/
dem nõ facit: poſtea vero vult ⁊ facit tunc
actus volũtatis duplicaꝛ ⁊ ſic fit duplex
bonũ vl̃ malũ. Scðo q̃tũ ad extẽſionez
vt cũ vn⁹ facere vult aliq̃d ſiue bono vl̃ ma
lo ⁊ ꝓpter impedimentũ aliqð deſiſtit: ali⁹
aũt cõtinuat motũ volũtatis quouſq3 ope ꝑfi
ciat: tũc ſcðʒ volũtas eſt diuturnior in bo/
no vl̃ malo ⁊ ſcðm h̃ melior ẽ vl̃ peior. Ter/
tio deniq3 ſm intẽſionẽ: ſũt eñ quidã act⁹
exteriores q̃ in q̃tũ ſũt delectabiles vl̃ pe/
noſi nati ſunt intẽdere volũtatẽ vl̃ remitte
re: ꝯſtat aũt q̃ q̃nto volũtas itẽſius in bo/
nũ vel malũ tẽdit tãto melior eſt vel peior.
Preterea cum omnis inclinatio vl̃ motus
ſu h̃ ꝑficiaꝛ q̃ cõſequiꝛ finẽ vl̃ attigit ẽmi/
nũ: ideo nũq̃ ẽ ꝑfecta volũtas niſi ſit talis
q̃ oportunitate data opereꝛ. Si ẽ volũtas
nõ eſt in intẽtiõe plena: tũc habeꝛ ꝓ nõ exi
ſtenti vt dicto. c. cõſtitutis: vbi ſup illð: li/
cet voluntatẽ preſtãdi habuit: diciꝛ glo. Nõ
eñ ſtudioſam ſiue cũ effectu qꝛ ꝑ eũ ſtetit: ⁊
lxxxvj. di. c. nõ ſatꝭ eſt bene velle. Et ibidẽ
in glo. Quo ad eccliam vo militantẽ ſi ad
nullũ actũ extrinſecũ volũtas ꝓceſſit: tunc
nihil ꝓdeſt vt di. c. ꝯſtitut⁹: ſi ſaltẽ ꝑ eũ ſte
tit: ſimiliꝛ ſi ꝓpter ĩpotentiã q̃ ſurgit ex fa
cto volentis. Nã ſi ſtetit ex facto eius cui⁹
nõ intereſt: tũc etiã nõ habeꝛ ꝓ facto: ſed cõ
tra ĩpedientẽ cõpetit actio ad intereſſe: q̃ ſi h̃
eſt ſoluẽdo habeꝛ volũtas ꝓ facto q̃ ad eui
tandã penã: ſi aũt ĩpotẽtia ſurgit ex facto
alteri⁹ cuius intereſt tũc habeꝛ ꝓ facto: vt
extra de eo q̃ mit. in poſ. c. cũ ſicut: ⁊ dicto
c. cõſtitutis: in glo. Et idẽ ſi ſtetit ꝑ iudicẽ
vl̃ aduerſariũ. Si deniq3 ſtetit ex caſu for/
tuito tunc volũtas nõ habeꝛ pro facto niſi
quo ãd euitandã penã: vt extra de pigno.
c. ſignificante: vbi plane de hoc. Si autem
ꝓceſſit ad actũ perfectũ tũc nõ eſt q̃ſtio de
voluntate ſȝ de actu. Quarto ꝓinde que
ri põt vtrũ ille qui peccat ex certa malicia
grauius peccet q̃ ille qui peccat ex paſſiõe
ꝑſertim cũ peccare ex malicia ẽ peccare ex

electione mali: ſed qui peccat ex paſſiõe ſi/
militer eligit malũ: inſup ⁊ ꝑim⁹ impelliꝛ
ad peccandũ cuius ẽ fortior ĩpulſio q̃ paſ/
ſionis: ſed q̃to q̃s habet maius impellens
ad peccandũ tãto min⁹ peccare videꝛ. Ad
hoc dicẽdũ ſm Tho. ꝑma. 2ᵉ. q. lxxvij. ⁊. lx
xviij. inter alia: q̃ hõ ſicut ⁊ q̃libet alia res
naturaliꝛ hȝ appetitum boni: ⁊ ideo q̃ ad
malũ appetitus ei⁹ declinet ꝯtingit ex cor/
ruptiõe aliqua ſeu inordinatiõe in aliquo
principioꝝ hominis: ſic enim in actiõibus
rerũ naturaliũ peccatũ inueniꝛ. Princi
pia igitur humanoꝝ actuũ ſunt intellect⁹
⁊ appetitus tam rationalis qui dicitur vo
lũtas q̃ ſenſitiuus. Peccatũ igitur in hu/
manis actibus quandoq3 contingit ex de/
fectu intellectus: vt cũ quis per ignoranti
am peccat: eſt enĩ ignorãtia priuatio ſcien/
tie ꝑficiẽtis rationẽ q̃ ꝓhibet actũ pcti in/
q̃tũ dirigit act⁹ hũanos: nõ tñ q̃libet igno
rantia peccãtis ẽ cã peccati: ſed illa tñ q̃ ꝓ
hibet ſcientiã ꝓhibentẽ actũ peccati: nam
ſi voluntas eſſet ſic diſpoſita q̃ nõ ꝓhibe/
retur ab actu patricidij etiã ſi patrẽ agno/
ſceret: tunc ignorantia patris non eſt cau/
ſa peccati: nec talis peccat propꝛ ignoranti
am ſed peccat ignorans ſcðȝ ꝑhm. iij. Ethi
coꝝ. Quandoq3 vero ꝯtingit peccatũ in
humanis actibus ex defectu appetitus ſẽ/
ſitiui: ſicut cũ quis ex paſſione peccat. Eſt
enĩ paſſio quidã vehemẽs motus appetit⁹
ſenſitiui quã nos infirmitatẽ anime nomi/
nare poſſumus: quia Tullius in. iiij. li. de
Tuſculãis q̃ſtiõib⁹: paſſiões aĩe: egritudi/
nes vocat egritudĩes q̃t alio nomĩe ĩfirmi
tates dicunꝛ. Infirmitas autẽ in anima di
ci poteſt ad ſimilitudinez corporis: dicitur
eñ corpus infirmũ quando debilitaꝛ vl̃ ĩ/
peditur in executiõe ꝓpꝛie operatiõis ꝑ ali
quã inordinationẽ ptiũ eius: ita q̃ humo/
res ⁊ mẽbra hominis non ſubduntur vir/
tuti regitiue ⁊ motiue corporis. Sic ĩfirmi/
tas anime diciꝛ cuȝ impediꝛ anima ꝓpter
inordinationẽ ptiũ eius ab operatione ꝓ/
pria: vt cũ vires anime nõ ſubdunꝛ ordini
rationis: nã ratio vis eſt regitiua ptiũ ani
me: cũ igiꝛ vis cõcupiſcibilis ⁊ iraſcibilis
extra ordinẽ ratiõis aliqua paſſione affici/
tur: ⁊ ꝑ hoc impedimentuȝ modo predicto
ꝑſtaꝛ debite actioni hominis: diciꝛ eẽ pec
catũ ex infirmitate; vñ ⁊ ꝑhus. j. Ethicꝛ. cõ
parat incõtinentẽ paralitico: cui⁹ ꝑtes mo
ueꝛ in ꝯtrariũ ei⁹ qð ip̃e diſponit. Aliq̃s.
etiã ꝯtingit pctm̃ in humanis actib⁹ ex de

ſectu voluntatis qui eſt inordinatio ipſius
Eſt autē voluntas inordinata quando mi
nus bonū magis amat: ⁊ ꝙ magꝰ amat bo
num corporale ꝙ̄ ſpūale ⁊ tpale ꝙ̄ eternale:
terrenū ꝙ̄ celeſte. Manifeſtū eſt enī ꝙ ꝗs
eligit pati detrimentū in bono minus ama
to ad h̄ ꝙ patiatur bono magis amato: ſicͭ
mēbri abſciſionē vt cōſeruet vitā. Et eodē
modo ꝑ inordinatā volūtatē ꝗs ſciēter vult
aliq̄d ſpūale qd̓ eſt malū ſimplicit̄ vt potia
tur bono tēporali quod eſt apparēs bonū
⁊ talis dicitur ex certa malicia vel ex indu
ſtria peccare quaſi ſcienter malū eligens.
Et poteſt intelligi de malicia habituali: ſꝫ
ꝙ malus habitus a ph̄o nominat̄ malitia
ſicut bonus habitꝰ nominat̄ virtus: ⁊ ſm̄
hoc dicit̄ aliq̄s ex malicia peccare q̄ peccat
ex inclinatiōe habitꝰ. Pōt etiā itelligi ma
licia actualis: ſicͭ ipſa mali electio malicia
nominat̄: ⁊ ſic dicitur aliq̄s ex malicia pec
care inq̄ꝫtum ex electione mali peccat. Di
cendū eſt igit̄ ꝙ omne peccatū eſt volūtari
um: ⁊ ideo aliq̄d intātū diminuit pctm̄ in
q̄ꝫtū diminuit volūtariū ⁊ qd̓ totalit̄ tollit
volūtariū etiā totalit̄ excuſat a pctō. Nō
ſane itelligit̄: ſi. ſ. totalit̄ tollit volūtariū
tā directe ꝙ̄ idirecte. Nā qd̓dā pōt eē vo
luntariū ſcd̓m ſe: ſicut qn̄ volūtas directe
fertur in ipm̄. Poteſt etiā quoddā volun
tariū eſſe ſm̄ ſuā cauſā: vt qn̄ voluntas fer
tur in cauſam ⁊ nō in effectū: vt patet ī eo
qui voluntarie inebriat̄: vnde ex h̄ impu
tatur ei tanꝙ̄ volūtariū qd̓ ꝑ ebrietatē cō
mittit. Q̄ꝫtum igitur ad ignorantiā dicē
dum ꝙ ignorantia q̄ nō eſt cauſa peccati ſꝫ
concomitant̄ ſe habet ad peccatū: nec mi
nuit pctm̄ nec auget. Illa v̓o ignorantia q̄
totaliter volūtariū tollit ⁊ totalit̄ excuſat
a peccato eo ꝙ voluntariū tollit tā ſcd̓m ſe
ꝙ̄ ſm̄ ſuam cauſā: vt eſt ignorātia inuinci
bilis vel etiā ignorātia eius qd̓ ꝗs ſcire nō
tenebat̄. Sola igit̄ illa ignorātia peccatū
minuere pōt que eſt cauſa peccati ⁊ tamē a
peccato totalit̄ nō excuſat: ſicut cū ignorā
tia que eſt cauſa peccati nō eſt directe volū
taria ſed indirecte ſiue ꝑ accidēs: puta cū
aliq̄s nō vult laborare in ſtudio: ex quo ſe
quit̄ eū eſſe ignorantē: vl̓ cū ꝗs vult bibe
re vinū imoderate ex quo ſeqt̄ eū inebri
ari ⁊ diſcretiōe carere: ⁊ talis ignorātia di
minuit voluntariū: ⁊ ꝑ cōſequēs peccatū.
Contingit tn̄ aliqn̄ ꝙ talis ignorantia dire
cte ⁊ ꝑ ſe eſt voluntaria: ſicut cū quis ſpon
te neſcit aliquid vt liberius peccet ſm̄ illō
pſal. xxxv. Noluit itelligere vt bn̄ ageret.
Et talis ignorantia videtur augere volun
tariū ⁊ peccatū: ex intētione nanq̄ volūta
tis ad peccandū ꝓuenit ꝙ aliq̄s vult ſubi
re ignorantie dampnū ꝓpter peccandi liber
tatē. Q̄ꝫtū v̓o ad paſſionē dicendum ꝙ
paſſio q̄nq̄ tanta eſt ꝙ totaliter aufert vſū
rōnis: vt patet in his qui ꝓpter amorē vel
irā inſaniūt: ⁊ tūc ſi talis paſſio fuit a ꝑnci
pio volūtaria imputat̄ actus ad peccatū:
quia volūtariꝰ eſt in ſua cā ſicͭ etiā de ebrie
tate dictū eſt: ſi vero cauſa nō fuit volunta
ria ſed naturalis vel accidētalis: vt cū ali
q̄s ex egritudine vl̓ aliq̄ cā incidit talē paſ
ſionē q̄ totaliter aufert vſū rōnis: tūc actus
omnino redderet̄ inuolūtariꝰ: ⁊ ꝑ ꝯſeq̄ns
totaliter excuſat̄ a peccato. Q̄nq̄ doq̄ ve
ro paſſio nō eſt tanta q̄ totaliter intercipi
at vſū rōnis: ⁊ tūc ratio paſſionē excludere
pōt ad alias cogitatiōes diuertēdo: vl̓ ſal
tē impedire ne ſuū cōſequat̄ effectū: q: mē
bra nō applicant̄ opi niſi ꝑ conſenſū rōnis
⁊ ideo talis paſſio nō totalit̄ excuſat a pec
cato ſed diminuit ⁊ q̄nq̄ auget. Pro q̄ no
ta ꝙ appetitus ſenſitiuus habere ſe pōt ad
liberꝫ ar. antecedent̄ vl̓ ꝙ trahit vl̓ iclinat
rationē ⁊ volūtatē ⁊ ſic diminuit peccatū
inq̄ꝫtū minuit volūtariū ꝑ paſſiōis impetū
vel etiā ꝯſeq̄nter ſm̄ ꝙ motus ſuperiorꝫ viriū
ſi ſunt vehementes redūdant in iferiores.
Nō eñ pōt volūtas intenſe moueri in ali
q̄d q̄n excitet̄ aliq̄ paſſio in appetitu ſenſi
tiuo: ⁊ talis paſſio nō minuit peccatū nec
volūtariū ſed magis auget: vl̓ potius eſt ſi
gnū magnitudinis eius: inq̄ꝫtū ſcꝫ demon
ſtrat intētionē volūtatis ad actū peccati.
Et ſꝫ h̄ ē verū ꝙ q̄ꝫto ꝗs maiori libidīe vl̓ cō
cupiſcētia peccat tātō magꝰ peccat. Q̄ꝫtū
deniq̄ ad tertiū dicē. ꝙ grauiꝰ ꝗs peccat ex
certa malicia ꝙ̄ ex paſſiōe vel ignorātia tri
plici rōne. Primo q: cū in volūtate pecca
tū ꝑncipaliter conſiſtat: q̄nto motus pecca
ti magis ꝓprius eſt voluntati tāto peccatū
grauius eſt ceteris paribus. Cū igit̄ ex cer
ta malicia peccat̄: tūc peccati motus ē ma
gis ꝓprius voluntati q̄ ex ſeipſa in malū
mouet̄. Alia v̓o peccata habēt q̄ndā cām
extrinſecā ſcꝫ ignorantiā ſaltē aliqualē vel
paſſionē impellentē. Secūdo q: cū habitꝰ
quo quis ex malicia peccat eſt qualitas ꝑ
manens: ⁊ ideo peccans ex malicia tenaci
us peccatis inheret ac in eis de cōmuni le
ge diutiꝰ ꝑſeuerat ⁊ cū maiori cōtēptu pec
cata ꝑficit. Tertio q: peccās ex certa mali
cia male diſpoſitus eſt q̄ꝫtū ad ipm̄ finē q̄ ē
ꝑncipiū in opabilibꝰ: ⁊ ſic eius defectꝰ ē pe
riculoſior. Nā ex malicia peccās ſm̄ ſe eli
git malū eo ꝙ electio in ipſo eſt principiū
peccati. Alii vero q̄uis peccēt eligētes nō
tn̄ ex electiōe: q: electio nō eſt in eis ꝑmum
peccati principiū. Ad laudē.

Vtrū peccatū vl̓ virtus ex euētu ſequēti augmentet̄: ⁊ de concupiſcētijs tribꝰ in ſpeciali: ⁊ vtrū licet petere prelaturas ⁊ precipue religioſis: Sermo V

On concupiſces:
vt ſupra Exo. xx. In fine de tribꝰ
cōcupiſcētijs in pticulari ꝓſequi
ſtatuētes prius gr̄a eorꝫ q̄ dicta ſūt in ſmo
ne ꝑcedēti q̄ri pōt incidentalit̄: vtrū euētꝰ
ſequēs aliq̄d addat ad bonitatē vl̓ malici
am actus. Et videt̄ ꝙ ſic ꝑmo q̄ꝫtū ad bo
nitatē: nā bona q̄ faciūt auditores ſūt effe
ctus quidā cōſequētes ex ꝑdicatiōe docto
ris: que bona redūdare vident̄ i meritum
predicatoris: vt patet per illud qd̓ legitur
Phil. iiij. Fratres mei chariſſimi ⁊ deſide
ratiſſimi gaudiū meū ⁊ corona mea. Simi
liter q̄ꝫtū ad maliciā patꝫ Exo. xxj. vbi dici
tur: ꝙ ſi bos fuerit cornupeta ab heri ⁊ nu
diuſtertius ⁊ conteſtati fuerint domū eiꝰ: nec
recluſerit eū dn̄s occideritq̄ virū aut muli
erē: ⁊ bos lapidibꝰ obruet̄ ⁊ dn̄m eiꝰ occi
dēt: nō aūt occidet̄ ſi bos hominē nō occidiſ
ſet: etiā ſi recluſus nō fuiſſet. Ad hoc di
cendū ſm̄ Tho. ꝑma. 2e. q. xx. ꝙ euentꝰ qui
ſequit̄ actū ſi fuerit precogitatꝰ ⁊ intētꝰ tūc
manifeſtū eſt ꝙ addit ad bonitatē vl̓ mali
ciā actus. Cū eñ aliq̄s cogitās ꝙ ex opere
ſuo multa mala ſequi poſſūt: nec ꝓpter hoc di
mittit ſed magis ad hūc finē facit: vl̓ ſi ꝓ
pterea nō facit tn̄ periculū inde poſſibile ſe
cuturū ꝓuidēs nihilominꝰ ꝑficit: ex h̄ ap
paret ꝙ eius volūtas eſt multū inordinata ⁊
malorū inde ſequētiū efficit̄ ꝑticeps: ſicq̄
ſequēs euentus addit ſup maliciā actꝰ. Si
vero ſequēs euentus nō fuit ꝑcogitatꝰ: tūc
ſi ꝑ ſe ſequitur ex tali actu ⁊ vt in pluribus
bonus vel malus euentꝰ: ſm̄ h̄ euentus ſe
quēs addit ad bonitatē vel maliciā actus.
Qr̄ ſi ꝑ accidēs ⁊ vt in paucioribus ex tali
actu ſequit̄ euentus bonus vl̓ malꝰ: tūc ſe
quēs euentꝰ nō addit ad maliciā vl̓ bonita
tē actus: q: nō dat̄ iudiciū de aliq̄ re ſcd̓m
id qd̓ eſt ꝑ accidēs ſed ſolū ſcd̓m id qd̓ eſt ꝑ
ſe. Et hec intelligunt̄ ſane de malicia ſim
pliciter ⁊ de bonitate ſcd̓m quid: q: ad hoc
ꝙ aliquid ſit malū ſufficit vnus ſingularis
defectus vt vl̓ actus vl̓ intētio. Verūtamē
q: ad h̄ ꝙ aliq̄d ſit ſimplicit̄ bonū: nō ſuffi
cit vnū ſingulare bonū: ſed requirit̄ inte
gritas bonitatis: ideo cū volūtas eſt bona
tā ex ꝓprio obiecto ꝙ ex fine: tūc tātūmo
do cōtingit etiā exteriorē actū eſſe bonum:
vt cū quis ſalubria ꝑdicās eo ꝑncipalit̄ fi
ne predicat vt fructū in ſalutē animarū fa
ciat: tūc ſi eſt in ſtatu gratie fructꝰ inde ſe
quens addit ad bonitātē actus ſimpliciter
⁊ nō ſcd̓m quid: ⁊ ideo ꝑdicātiōis effectus
tūc demū redundat in ꝑmiū ꝑdicatoris ſi
fuerit in ſtatu gratie: ſi predicauerit ſalu
bria: ſi ſalus animarū fuerit ꝑncipalit̄ intē
ta: nō bonū honeſtū ꝑ elationē ⁊ vanā glo
riā: nō bonū delectabile ꝑ carnis ꝯcupiſcē
tiā: nō bonū vtile ꝑ cōcupiſcentiā oculorꝫ.
Sed iā queritur int̄ ꝑdicatores ⁊ paſtores
ſi quis fidelis inueniat̄. Si forte mentitus
ſit ille qui dixit: omnes que ſua ſunt que
rūt nō q̄ ieſu chriſti. Deniq̄ ſequēs euentꝰ
nō facit actū malū qui erat bonꝰ: nec actū
bonū qui erat malus: puta ſi quis paupe
ri dat elemoſynā qua ille abutit̄ ad pecca
tū: nō deperit ei fructus qui dedit elemoſy
nā ſi ſaltē bona fide dedit. Similit̄ ſi ꝗs il
latam iniuriā patienter ferat: non propter
hoc excuſatur inferens ſicut nec iudas ex
cuſatur nec iudei propter impreciabilē fru
ctum paſſionis dominice: ſic nec tiranni ꝓ
pter fructū martyrij in penis illatis. De
inde queri poteſt de tribus concupiſcenti
is vtrū conuenienter ponantur eſſe cauſe
omnium peccatorū. j. Iohis. ij. vbi dicit̄.
Omne quod eſt in mundo aut eſt concupi
ſcentia carnis: aut concupiſcentia oculorꝫ:
aut ſuperbia vite: ꝑſertim cū ſicut inducit̄
aliq̄s ad peccandū ex inordīata ꝯcupiſcen
tia boni q̄ cauſat̄ ex inordīato amore ſui:
ſic etiā inducit̄ ad peccādū ex inordīata fu
ga mali q̄ cauſat̄ ex inordīato odio alicuiꝰ
mali: vn̄ ſicͭ vnūquodq̄ naturalē habꝫ conſo
nantiam vel aptitudinem ad id quod ſibi
conuenit que eſt amor naturalis: ſic ad id
quod eſt ei repugnans ⁊ corruptiuū habet
naturalem diſſonantiam que eſt odium na
turale: hinc eſt ꝙ ſicut aliquid apprehendi
tur vt bonum quod non eſt vere bonū: ⁊ ꝑ
ꝯñs inordinate petitur: ſic etiā aliquid ap
prehendit̄ vt malū qd̓ nō ē vere malū: ⁊ ꝑ

ſiões inordiate fugit̄: ex qbꝰ videt̄ ꝙ dicta
triplex concupiſcētia nō eſt cā oīm maloꝝ.
Ad hoc dicēdū ſ; Tho. pma. 2e. q. lxxvij.
ꝙ inordinatus amor ſui includēs in ſe ap/
petitū inordinatū boni eſt cā oīs pctī: dicē
te Auguſ. xiiij. de ciui. dei: ꝙ amor ſui vſq;
ad ꝯtēptū dei facit ciuitatē Babylonis: rō
eſt: qꝛ ꝓpria ꝛ ꝑ ſe cā pctī eſt accipiēda ex ꝑ
te ꝯuerſiōis ad cōmutabile bonū: ex q̄ qui
dē pte oīs actus pctī ꝓcedit ex aliq inordi
nato appetitu alicuius boni tpalis: ꝙ aūt
aliqs iordinate appetat aliqđ bonū tpale:
ꝓcedit ex h̄ ꝙ inordiate ſeipm amat: vnuſ/
qſq; eni appetit bonum ei quē amat: vnde
manifeſtū ē ꝙ inordinatꝰ appetitꝰ boni ex
inordiato amore ſui ꝓcedēs eſt cā oīs pctī
etiā qđ ꝯtingit ex fuga mali: qꝛ fuga mali
cauſat̄ ex appetitu boni ꝛ oē odiū ex amo/
re cauſat̄. Nimirū cū dicat Aug. xiiij. de ci
uita. dei ꝙ oēs affectiões cauſant̄ ex amo/
re: ꝛ ideo nō pōit̄ fuga mali q̄ vēit ex odio
eſſe cā pctōꝝ: ſ; ſolū paſſiōeſ inclinātes ad
bonū tanq̄ cauſe coꝝ q̄ faciūt inordiate fu
gā mali: vnde ꝛ ſi pl'es appetitū alicuiꝰ bo/
ni ſpernere videant̄ ꝓpter fugā alicuiꝰ ma
li ſic etiā beſtie abſtinēt a delectabilibꝰ: vt
Augꝰ. introducit in li. lxxxiij. qſtionu;: th̄
h̄ nō faciūt niſi ꝓpt̄ maiorē amorē cui odiū
tale corrñdet: diligūt eni magis corpꝰ cui
ꝑcauēt a verberibꝰ. Sic hō magis ſe diligit
q̄ amicū ꝛ ꝓpt̄ h̄ ꝙ ſe diligit amicū odio h;
ſi ſibi ꝯtrariat̄. Inordinatꝰ igit̄ appetitus
boni eſt cā oīs pctī. Bonū aūt dupliciter
ē obiectū ſenſibilis appetitus in q ſūt ani/
me paſſiões q̄ ſunt cā pctī. Uno mō abſolu
te ſm ꝙ eſt obiectū ꝯcupiſcibilis. Cōcupi/
ſcentia vero duplex eſt: vna naturalis q̄ eſt
coꝝ qbꝰ natura corpis ſuſtentat̄: vl' ad cō/
ſeruationē indiuidui ſicut cibꝰ potꝰ ꝛ ſimi/
lia: vl' qtū ad ꝯſeruationē ſpeciei ſicut ī ve
nereis q̄rū inordiatꝰ appetitꝰ dꝛ ꝯcupiſcē/
tia carnis. Alia eſt ꝯcupiſcētia aialis. ſ. eo/
rū q̄ nō afferūt ꝑ ſenſū carnis ſuſtētatiōem
aut delectationē: ſ; ſūt delectabilia ſm ap/
ꝓhenſionē imaginationis aut alicuiꝰ hmōi
acceptiōis: ſicut ſūt pecunia: ornatꝰ veſtiū
ꝛ alia hmōi: ꝛ h̄ dꝛ ꝯcupiſcētia oculoꝝ: id ē
ipius viſiōis q̄ fit ꝑ oculos vt referat̄ ad
curioſitatē ſm ꝙ Aug. expōit. x. ꝯfeſſionū
aut referat̄ ad cōcupiſcētiā rerū q̄ ꝓponūt̄
exterius oculis vt referat̄ ad cupiditatē:
ſm ꝙ ab alijs exponit̄. Nota th̄ ꝙ cōcupi/
ſcentia oculoꝝ nō dicit̄ hic concupiſcentia
omniū rerū que oculis videri pñt: ſed ſolū

eaꝝ in quibus non queritur delectatio car
nis que eſt ſcōm tactū ſed ſolum delectatio
oculi: id eſt cuiuſcunq; apprehenſiue virtu
tis. Cum eni ſenſus viſus excellentior ē in/
ter omnes alios ſenſus ad ꝛ plura ſe extē/
dens: vt dꝛ in. j. Methaph. ideo nomē eiuſ
trāſfert̄ ad oēs alios ſenſus ac etiā ad oēs
interiores apphēſiões vt dic̄ Aug. Secun
do bonū eſt obiectū ſenſibilis appetitꝰ ſub
ratione ardui ꝓut eſt obiectuz iraſcibilis.
Nā in hoc differunt paſſiões iraſcibilis a
paſſionibus cōcupiſcibil': qꝛ obiecta paſſio
nū ꝯcupiſcibil' ſūt bonū ꝛ maluz abſolute:
ſ; obiecta paſſionū iraſcibil' ſūt bonū ꝛ ma
lū cū quadā eleuatiōe vl' arduitate: appeti
tus aūt iordiatus boni ardui ptinet ad ſu/
perbiā vite. Nā vt dicit̄ in li. ſentētiaꝝ ꝓ/
ſperi. Superbia eſt amor ꝓprie excellētie ꝛ
ꝛ ē in iraſcibili ſic̄ in ſubiecto: nō th̄ ꝓut ꝓ/
prie ſumit̄ ſm ꝙ eſt quedā paſſio appetitꝰ
ſenſitiui: niſi arduū qđ ē obiectū ſupbie ſo
lū eēt aliqđ ſenſibile in qđ poſſ; tēdere ap
petitꝰ ſenſitiuꝰ tūc eni oporteret ꝙ ſupbia
eēt in iraſcibili q̄ ē ps appetitꝰ ſenſitiui. S;
qꝛ arduū qđ ſupbia reſpicit cōiter inuenit̄
tā in rebus ſpūalibꝰ q̄ ſenſibilibus: ideo
neceſſe eſt dicere ꝙ ſubiectū ſupbie ſit ira/
ſcibil': nō ſolū ꝓprie ſūpta ꝓut ē ps appeti
tꝰ ſenſitiui: ſ; etiaz cōit̄ accepta ꝓut ptinet
etiā ad appetitū intellectiuū cui qñq; attri
buit̄ ira ſic̄ deo ꝛ angel' irā attribuimꝰ: nō
ſm paſſionē ſ; ſm iudiciū iuſticie vindicā/
tis. Ex dictꝭ ḡ pꝫ ꝙ iſta tria reduci poſſūt
oēs paſſiões que ſūt cā pctī. Nā ad duo ꝓ/
ma reducūt̄ oēs paſſiones ꝯcupiſcibil': ad
tertiū aūt oēs paſſiões iraſcibilis: qđ ideo
nō diuidit̄ in duo: qꝛ oēs paſſiões iraſcibi
lis aiali ꝯcupiſcētie ꝯformant̄. Hic igit̄ B
ꝓmo in ſpeciali q̄ri pōt de ꝯcupiſcētia q̄ di/
cit̄ ſupbia vite: vtrū licitū ſit appetere pla
turas eccleſiaſticas vel ſeculares: preſer/
tim cum dicit Auguſtinꝰ ſuper pſalmū. pri
mumꝰ. Noluit chriſtus regnum terrenum
cū ſuperbia: qui cathedra peſtilentie: ideo
recte dicit̄ quia non fere quiſq; eſt qui ca/
reat amore dominandi ꝛ humanā non ap/
petat gloriā. Et Ambroſi. ſuper Lucā lib.
iiij. dicit ꝙ hoc ipſo pernitioſior ē ambitio
ꝙ blanda eſt conſiliatricula dignitatum: ꝛ
ſepe quos vitia nulla delectant quos nul/
la potuit mouere luxuria: nulla auaricia:
ſubruere facit ambitio crimínoſos: habet
enim forenſem gratiam: domeſticum peri/
culū: ꝛ vt domiet̄ alijs priꝰ ſeruit: curuat̄

obſequio vt honore ditetur: ꝛ dum vult eſ
ſe ſublimior fit remiſſior: hec ille. Ad hoc
dicendum ſcōm Heinricum boyc: extra de
elec. c. qualiter: ꝙ triplex ē poteſtas domi/
nandi. Una eſt tēporalis que per ſucceſſio
nem hereditariaz acquiritur: ꝛ talis licite
poteſt appeti tūc ſaltē cū ad eū eſt deuolu/
ta ſucceſſio: vt extra de voto. c. lic;: ꝛ li. vj.
de ſupplē. negli. ꝓla. c. grādi. Naturaliter
eni qs affectat habere ea q̄ fuerūt parētu;
ſuoꝝ: vt. C. de adminiſ. tu. l. lex q̄: nō th̄ li/
citū eſt appetere aū ſucceſſionē deuolutam
nā de hereditate viuētis nō d; qs eſſe ſolli
citus: vt. C. đ pac. l. vltima. Alia vo domi
nādi ptās tpalis eſt q̄ ꝑ electionē vl' ꝓnci/
pis ſubſtitutionē acquirit̄: ꝛ hec etiā licite
pōt appeti tribus ꝯcurrētibus: de qbus ꝑ
Policratio. v. Primo amorē ad cōſiſtēte;
policiā. ſecūdo dehinc maximoꝝ penam
operā ꝓncipatꝰ: tertio virtutē et iuſticiam
in vnaquaq; policia. Lic; aūt aliqs ſe ſci/
ens hec habere poſſit ꝓpter vtilitatem rei
publice licite ꝓncipatū appetere: nō th̄ ip;
d; petere. Sed de hoc latius vide in eode;
libro. Tertia poteſtas dñandi ſpūalis ē cu
rā habēs aiarū ꝛ adminiſtrationē reꝝ tem
poraliū: ꝛ illa nec debet peti nec licite pōt
appeti. Dicit eni Augꝰ. xix. de ciuit̄. dei ꝙ
locus ſuꝑior ſine quo ꝓplus regi nō pōt: et
ſi vt decet adminiſtrat̄ indecent̄ th̄ appeti
tur: ꝛ habet̄. viij. q. j. c. q̄ epiſcopatum. In
hac eni poteſtate tria ſunt attēdenda. Pri
mū eſt celſitudo honoris. Sed ꝓpter h̄ appe
tere ꝑlationē ſpiritualē ꝓſūptuoſū ē ꝛ dam
nabile. Quales reprobat dñs Matth. xx/
iij. dicēs: Amat ꝓmos recubitus in cenis:
ꝛ primas cathedras in ſynagogis: ꝛ ſalu/
tationes in foro: ꝛ vocari ab hōibꝰ rab/
bi. Secundū eſt abundantia ꝛ adminiſtra
tio rei tēporalis: ſed propter hoc talem ap/
petere prelationē eſt ſignū cupiditatis: vt
extra de preben. c. auaricie. Quē appetitū
dñs reprobat Iohis vl. dicēs Petro. Pa
ſce oues meas: quaſi diceret: nō queras te
ipm vl' lanā ſed oues meas: vñ ter ꝓmiſit:
ſymō: amaſ me: paſce: quaſi diceret: niſi me
dilexeris plus q̄ tuos tua ꝛ teipm: de pa/
ſcendis ouibus meis te non intromittas.
Sed vt dicit Petrꝰ rauen. in ſermone quo
dā. Ambitio ē quedā ſimia charitatꝭ. Cha
ritas eni patiens eſt ꝓ eternis: ambitio pa
titur oīa pro caducis: charitas benigna
eſt pauperibus: ambitio diuitibus: chari/
tas omnia ſuffert pro veritate: ambitio ꝓ

vanitate: vtraq; omnia credit: omnia ſpe/
rat: ſed longe diſſimili modo: hec ille. Ter
tium eſt exercitiū ſpūalis operationis. S;
ꝓpter hoc appetere fatuū eſt. Nam habere
velle cū ꝑiculo qđ haberi pt ſine ꝑiculo fa/
tuū iudicat̄: bñ aūt opari pōt hō ſine peri
culo prelationis. Uerūtamē opꝰ ſm ſe q̄/
uis nō petere th̄ appetere licitū eſt: nō autē
primatꝰ honoris. Aū Chryſ. ſup Matth.
Opus deſiderare bonū eſt: ꝓmatū aūt ho/
noris cōcupiſcere vanū eſt. Et ſi obijcit̄
illđ apli. j. Timo. iij. Qui epatū deſiderat
bonū opꝰ deſiderat. xxviij. q. j. q̄ epatū. Ad
h̄ dicendū ſm Greg. in paſtorali: ꝙ tūc erat
laudabile epiſcopatū querere: quādo ꝑ eū
nō erat dubiū quēcūq; ad grauiora ſuppli
cia ꝑuenire: ꝓſertim cū aliqs incitabat̄ ad
hoc ex zelo charitatis diuie: al's aūt nemo
ſibi aſſumat honorē niſi qui vocatꝰ fuerit
tanq̄ aaron vt dicit̄ ad Hebreos. v. Sicut
ille qui recte eligit̄ ſm inſtitutionē canoni
cā: queadmodū electus eſt Aaron diuino
nutu virga illius florente. Unde quadru/
plici ſigno in virga oſtenſo vocatus eſt: qꝛ
virga germinauit: floruit: frondūit ꝛ ami
gdala ꝓtulit: vt pꝫ Nume. xxvij. q̄ ſigna
debēt eſſe in quolib; bono ꝑlato. Per vir
gam eni intelligit̄ charitatiua correctio de
linquentiū. Eſa. ix. Egredietur virga de ra/
dice Ieſſe. i. amorꝭ. Per flores honeſta cō/
uerſatō. Eccl. xxiiij. Flores mei fructus ho
noris ꝛ honeſtatis. Per folia verbi dei ꝓ/
dicatio: pſal. j. Et foliū eiꝰ nō defluet. Per
amigdala infirmoꝝ cōpaſſio. j. Theſſa. v.
Suſcipite infirmos in fide. Utrū autem C
religioſus appetēs dignitatē mortalit̄ pec
cet: ſūt diuerſe opiniões: Sed breuit̄ omiſ/
ſis argumētationibus hincinde concludit
Laudun. ꝙ ſi appetitus religioſoꝝ appetē
tium prelaturā cōcordat cū appetitu Moy
ſi de quo habet̄. xxxvj. diſt. c. ſi quis vult:
tūc nō peccat mortaliter ſcōm Laudunē.
ꝛ Matth. in clemē. in. c. in pleriſq;: de elec.
Et Hoſti. in. c. cū ad monaſteriū: de elec. di
cit ꝙ nō reprobat̄ ſpes quā quis habet vt
oneret̄ nō vt honoret̄. Et glo. in eodē. c. di
cit ꝙ reprobat̄ ſpes principalis nō ſecūda
ria. Archi. tamē in. c. ꝑ laicos. xvj. q. vij. di
cit idē eſſe de ſpe ſecūdaria: qđ ꝓcedit ī mo
nacho q̄ cū mundo mortuus ſit: omnis eiꝰ
ſpes debet eſſe in ꝯtēplatiōe: vt. xvj. q. j. c.
nos autē: vbi dicit ꝙ ꝑlaturas nec d; am/
bire nec pertinacit̄ refutare: ꝛ. viij. q. j. c. in
ſcripturis. Sed in clerico ſeculari pōt glo/

ſa ꝓcedere: hec ille. Cõmuniter tamẽ ſen/
tiũt doctores ſolã ſpẽ ambitioſam eſſe dam
nabilẽ: nõ vtiq₃ ſpes ꝓmotiõis vt ꝑſit niſi
idoneꝰ fuerit. Et ſi querit an electus rite
ad ꝑlaturã cogi debeat: ſicut de ſe factum
ſcribit Augꝰ. xl. diſ. c. ante oĩa. ⁊ hoc patet
in. c. ſcias. vij. q. j. Dicendũ ꝙ ſic. Sed ad
hoc cogendus eſt vt fiat de nolẽte volens:
ſi tamẽ ꝑſeuerauerit in ſua volũtate nõ eſt
cogẽdus vt. lxxiiij. diſt. c. vbi didiciſtis. c.
honoratus. Notat tamẽ Archidi. de elec.
c. ſi electio. li. vj. ⁊ putat ꝙ peccat mortalit
qui ſe putat dignũ ad ꝑlaturã ⁊ illam ſibi
oblatã non recipit: ꝑ dictũ. c. in ſcripturis:
ſaltẽ cum deeſt alius idoneus vt ibi colli/
git. Debet tamẽ electus vires ſuas metiri:
vt dicit. j. q. j. c. nõ eſt putanda. xlj. diſ. c. j.
in fi. Unde ad tale opus magna requirit
idoneitas. In argumentũ dicit Grego. in
paſtorali: ꝙ tantũ actionem populi debet
actio tranſcẽdere ꝓſulis quãtum diſtare ſo
let a grege vita paſtoris. Secundo queri
poteſt de cõcupiſcẽtia oculorũ: quomõ in/
telligat expoſitio ꝓcepti huiꝰ. Ad hoc di/
cendũ: ꝙ tripliciter exponit. Primo: Nõ
cõcupiſces rem ꝓximi tui ex affectu cupi/
ditatis auaricie terrena cõgregãdo vl' etiã
retinẽdo. Quia dicit Augꝰ. in li. de li. arbi/
trio: ꝙ cum auaricia alicui dominat: ſub/
iectus malis omnibꝰ demonſtrat: quia de
auaricia mala omnia oriunt: et peccatorũ
omniũ ſpine ꝓducunt. Nimirũ cum dicat
Alanus de queſtione nature: ꝙ auaricia
eſt ꝑ quã in animis hominũ deificat pecu/
nia ⁊ nũmo diuine veneratiõis exhibetur
auctoritas: ꝓpter qđ aplus auariciã vocat
idolorũ ſeruitus. Unđ quicũq₃ cupiditatis
affectu vel auaricie terrena congregat: po/
nens in eis finẽ vltimũ: ſemꝑ mortalit pec
cat ⁊ ſm apl'm idolatriã ꝑpetrat. Sic q̃ ne/
ceſſitatis tempore quo ex ꝓcepto charita/
tis ſua cõmunicare tenet nõ cõmunicat: cõ
uincit hoc feciſſe cupiditatis affectu: ⁊ nõ
ſolum incidit in mortale peccatũ ſed etiam
in homicidiũ: vt patet ſupra in. v. ꝓcepto.
Similiter ſi ſic ſua ſuꝑflua retinet ꝙ ea ca/
ro vel nunq̃ pauperibꝰ cõmunicat morta/
liter peccat: ſicut fecit diues epulo q̃ micas
panis negauit Lazaro: Lu. xvj. Secũdo:
Nõ cõcupiſces illicite tꝑalia acquirẽdo vl'
abutẽdo. Pro quo nota ꝙ ille acq̃rit illici
te tẽporalia qui ſtudet ea acquirere ꝑ iniq̃/
tatem vel ad iniquitatẽ. Per iniquitatẽ vt
ꝑ violationẽ ſabbati: ꝑ iuramenta vel men
dacia: ꝑ meretricia vel lenocinia ⁊ ſimilia
peccata: talia nãq₃ lucra vocant in euãge/
lio mãmona iniq̃tatis. Acquirunt etiã ad
iniquitatẽ vt ad vanã gloriã ſuperbiã cra/
pulam luxuriã ⁊ ſimilia. Unde modũ iſtũ
peccandi etiã gentiles philoſophi tetige/
runt: oſtendentes ꝙ in vno actu poſſit eſſe
multiplex deformitas: ſicut cũ quis furat
vt exinde mechet vel pompas exerceat vl'
crapuloſe viuat. Et ſm hunc intellectũ nõ
ſolum cõtra iſtud ꝓceptũ faciũt qui inique
aliena cõcupiſcũt: ſed etiã q̃ ſua ꝓpria ma/
le ⁊ illicite expendũt ſicut faciũt pompoſi:
voluptuoſi: teſſerarij et ſiles. Maxime tñ
qui de rebus ſpũalibus vel eccliaſticis vi/
uunt quorũ bona pauperũ ſunt: vnde ſicut
magis obligati ſunt ſe elongare ab affectu
temporaliũ ꝓpter qđ eis inhibet ne curis
ſecularibꝰ ſe immiſceant: ſic etiã tenent eſſe
magis obligati a ſuꝑfluo vſu eorũdẽ. Ter/
tio: Non cõcupiſces ꝑ iniuſticiã velle acq̃/
rere ſeu retinere: quia vtrũq₃ indiſtincte ẽ
peccatũ mortale. Et ſic adepta vel retenta
obligant ad reſtitutionẽ vt diffuſe patet in
vij. ꝓcepto. Tertio deniq₃ q̃ri põt de con
cupiſcentia carnis in qua ꝓmatũ tenet cõ
cupiſcentia venereorũ: quapropter exꝓmit
ꝑ illud ꝓceptũ: Nõ cõcupiſces vxorem ꝓxi/
mi tui: quot modis. ſ. exponit. Et dicendũ
ꝙ tribus modis. Primo ꝓprie: Non cõcu
piſces vxorẽ ꝓximi tui: id eſt nõ admittas
voluntatẽ violandi alterius vxorẽ ſeu etiã
quãcũq₃ mulierẽ extra vxorem tuam. Si ẽ
deus ſolã voluntatẽ huiꝰ peccati ꝓhibet:
o quãto rigore ſue iuſticie facto voluntatẽ
implẽtes puniet: ⁊ illos potiſſime qui pul/
chras ⁊ gratioſas vxores habẽtes animas
ſuas ſordidis cõcupiſcentijs aliarũ mac
lant. Nõ tamẽ ꝓhibet chriſtus Matth
dicens: Qui viderit mulierẽ ad cõcup
dum eã: ita ꝙ cõcupiſcẽtia tranſeat in
ctum cordis ⁊ cõſenſum rõnis: iam me
tus eſt eam in corde ſuo. Sicut inuen
infinite ꝑſone vtriuſq₃ ſexus ac ſtat
ſtatim ꝑſonas diſſimiles aſpiciẽtes:
cogitationibus ⁊ delectatiõibus agit
ac in voraginẽ cõſenſus deijciunt: vt di.
Beatus q̃ tenebit ⁊ allidet paruulos ſu
ad petrã: id eſt ꝓmos motos ad chriſtum
Secũdo cõmuniter: Nõ cõcupiſces: id e
non formabis tibi imagines de conthora
alterius: cogitando q̃amabilis ⁊ accep
bilis ſit in abuſu fedarum oblectationũ
Hoc enĩ cõquerit dñs Ezechiel. xv. dic
Feciſti tibi imagines maſculinas ⁊ forni/
cata es in eis. In hoc multi coniugati pec/
cant: etiam tempore cõcubitus: imaginẽ ac
ꝑſentiam magis amatorũ ſibi depingentes
vt maiorẽ delectionẽ cõcipiant. Alij etiam
q̃uis nec ꝯcupiſcere nec cõcupiſci querãt:
tamẽ imagitiõibus turpiũ cogitationũ diẽ
feſtum agunt ſiue fuerint perſone religioſe
ſiue eccleſiaſtice ſiue ſeculares. Tertio paſ/
ſiue: Non cõcupiſces: id eſt cõcupiſci non
deſideres a quacũq₃ ꝑſona niſi a conthora/
li. Contra qđ ꝓceptum faciunt plurimi ad
hoc ſe lauantes depingentes ornãtes col/
locutiões allectiuas ingeminãtes: ſpecta/
cula choreas ⁊ ſilia frequẽtantes vt amen/
tur ⁊ cõcupiſcant: vel ſaltem efficaciter ta/
le venenũ ꝓpinant ſi ſaltem eſſet qui bibe/
re vellet. Quod a nobis auertat Ieſus q̃
ſine fine viuit ⁊ regnat: Amen.

Preceptorij legis diuine Aureũ ſpecu/
lũ: venerandi patris Heinrici Herp: ſuper
decalogo ꝓ inſtructione ꝓdicatorũ: cõfeſ/
ſorũ: aliorũq₃ chriſtifideliũ: ſub forma ſer/
monũ compilatũ: In vrbe Baſilea ꝑ Iohã
nem Froben de Hãmelburg artis impſſo/
rie ſtudioſuz exaratũ: finit feliciter. Anno
nonageſimoſexto ſupra Milleſimo quater
q₃ centeſimum.

UNIVERSIDAD LITERARIA
BIBLIOTECA
DE ZARAGOZA.